ANDREÆ TIRAQVELLI REGII IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS

OPERVM TOMVS QVARTVS CONTINENS COMMENTARIA.

De Nobilitate & Iure Primigeniorum

NVNC DENVO POSTREMA HAC omnium editione emendata & diligentissimè castigata.

CVM SVIS INDICIBVS COPIOSISSIMIS.

VENETIIS, MDXCI.
Apud Andream Bocchinum.

AMPLISSIMO AC SAPIENTISS. VIRO DOMINICO TVRRIANO,

Veronenſi Iuriſconſulto, Grottæ Comiti, ac Scipionis Marchioni, principiſq. Illuſtriſſ. Octauij Farneſij,

Parmæ ac Placentiæ Ducis Excellentiſs. Auditori Generali, redituum omnium præſidi, Domino ſuo clementiſſimo,

Andreas Bocchinus Veronenſis bibliopola

S. D. P.

MAGNVM, atq; auguſtum eſt nobilitatis nomen, cuius vniuerſa vis atq; origo, cum è ſola virtute ducatur, quæ rerum omnium eſt rariſſima, mirum non eſt ſi pauci eius naturam intelligant: pauciores verò ea vere digni cenſeantur. plurimi quidem ſunt, qui inani eius titulo gloriantur: verùm cum virtutis ſint penitus expertes, à veræ nobilitatis ratione prorſus ſunt excludendi. Communis ea eſt omnium ſapientum vox, ſolum ſtemma non ſufficere ad nobilitatem alicui conciliandam. Et ſi enim à maioribus virtute præclaris aliqui ſunt oriundi, niſi tamen illis ſint ſimiles, indigni ſunt qui pari nobilitatis gloria ſint exornandi: cum enim hæc virtutis ſit veluti germen, nec aliunde exoriri queat, is à quo abeſt radix, fructus particeps eſſe non poteſt. Turpiſſimum ſane eſt ex ea familia aliquem ortum eſſe, in qua perpetua quadam ſerie quamplurimi virtute præſtantes atq; illuſtres viri extiterint: cum tamen ipſe ab eorum virtute tam longe abſit, vt ſuam radicem atq; originem referre minimè videatur. Hæc ſententia veriſſima cum ſit, & eorum omnium calculo comprobata, qui rectè ac ſyncere de rebus poſſunt iudicare, non deſunt tamen qui cum vitijs vndiq; diffluant, ac ſint quouis ſcelere contaminati, omniq; flagitio inquinati, ob maiorum virtutem ſe nobiles audent appellare. At argumentum habent

ab ipſa

ab ipſa natura ductum, quo ſe eo nomine non indignos probent ac tueantur: Quæ enim animalia nobilia cenſentur, vt Leo, Aquila, Accipiter, Falco, aliaq; his ſimilia, ea ex rapto viuere ac latrocinijs delectari dicunt. Sed miſeri homines non animaduertunt, brutis animantibus ac rationis expertibus ea ratione ſe ſimiles fieri, quibus etiam cum virtus deſit non niſi impropria quadam ac adumbrata nobilitas meritò videtur tribuenda. Ceterùm nouis ſe præſidijs muniunt belli iſti homines, qui omnibus virtutis, ac dignitatis ornamentis ſpoliati, nobilitatis titulum ac gloriam aliunde ſibi accerſunt. Dicunt enim Ariſtotilem nobis tradidiſſe, diuitias ingentes ac opes, ſi diu in aliqua familia perſeuerent, nobilitatem illi comparare. Certum eſt ſapientiſſimum virum eo loci nequaquam exacte ſubtiliq; diſputandi genere vſum eſſe, ſed cum de rebus ciuilibus ageret, vulgi opinionem ſecutum eſſe. Verùm alia longe certior, ac tutior mihi conſtat argumentum illud refellendi ratio. Ea enim nobilitatis definitio quæ à diuitijs ducitur, virtutis dignitatem minimè excludit. quinimò ſine ea conſtare haud quaquam poteſt: Humanam felicitatem cuius non contemnenda pars eſt nobilitas, in virtutis actione perfecta, Ariſtoteles collocauit quidem, ſed corporis ac fortunæ bona, ac præſertim opes, eius inſtrumenta eſſe definiuit. Neq; enim eum qui rerum egeſtate premitur ac laborat, vere beatum eſſe affirmauit. Adde quòd liberalitatem, beneficentiam, ac multas alias virtutes, inops nemo poteſt exercere. Hinc etiam Doctus Poeta illud ſcriptum reliquit:

Haud facile emergunt, quorum virtutibus obſtat
Res anguſta domi.

Nec vero ſine ingenij lumine, ſine animi viribus ac virtute, à quoquam comparari opes poſſunt; & quibus artibus comparantur eiſdem etiam retinentur ac conſeruantur, & augentur. Quare plerunq; ſine virtute nec conquiri diuitiæ, nec diu retineri poſſunt. quamuis minime negauerim, & virtutem ſine diuitijs & diuitias ſine virtute, aliquando reperiri poſſe. Siquis autem fuerit, cui nudum nobilitatis nomen placeat; & quamuis omni virtutis dignitate ſit ſpoliatum,

propugnare

propugnare tamen velit: eum ego interrogandum puto, quem tandem fructum ea sit allatura, cum Respub. in vltimum discrimen venerit armorum, aut domesticis seditionibus agitata fuerit. Ibi enim virtute & consilio res geretur, non fumosis imaginibus. Quare ita statuo: veræ ac germanæ nobilitati quæ ex ipsius virtutis stirpe generata est, & eadem virtute nititur, summum honorem inremerito tribuendum esse: plurimumq; Reipub. interesse puto, vt hoc de veræ nobilitatis ratione verissimum dogma, apud omnes obtineat, & tanquam humanæ naturæ vtilissimum ac saluberrimum propugnent omnes, tueantur, ac summis laudibus celebrent, atq. in cœlum vehant. Id verò cum pleriq. sapientes viri fecerint, cùm veteres, tum recentiores, vt eo nomine quantum virtutis studio tenerentur, omnibus testatum fecerint: ac propterea digni sint, qui immortalitati commendentur: Vnus tamen Tiraquellus, tanto mortalium plausu, campum hunc est emensus, vt qui alijs sit præferendus dignus omnibus videatur. Hic enim exactissima methodo, à primis nobilitatis exordijs & causis ducta disputatione, per omnes ferè artes vagatur, per omnes quæstiones, quæ ad propositam disputationem vllo modo pertinebant, nihil intactum reliquit, nihil prætermisit, absolutissimam hoc in genere doctrinam absoluens. Illud certe de eo vere dici potest. quicquid à veteribus, quicquid à posteribus tam Græcis quàm Latinis, Poëtis, historicis, oratoribus, ac philosophis, litterarum monumentis de nobilitate mandatum est: id omne à Tiraquello summa arte ac studio in hanc disputationem fuisse collatum, vt nihil iam in ea desiderari possit. Hunc librum summa doctrina ac eruditione refertissimum, Italis nostris video placuisse: Vt enim ingenij viribus pollent ac veras de quacunq. re rationes intelligunt, huius etiam libri solidam eruditionem magnopere cõmendarunt. Huius exempla cum in Italia desiderarentur ab optimarum artium studiosis: ac importune etiam à Bibliopolis flagitarentur, non pauci à me contenderunt, vt nouis typis eum excudendum curarem. Ego verò cum alioqui natura propensus sim ad litterarum studia iuuanda, amicis id flagitantibus, libenter

† cessi.

ceſſi. Igitur operam dedi, vt elegantiſſimis typis denuo excuderetur: ea adhibita diligentia, vt omnia eſſent emendatiſſima, ac legitimam & genuinam patris faciem referrent; opuſq; eſſet omni ex parte elaboratum. Fuit hoc ſane mihi ac meis rationibus valde incommodum: ſed publicam vtilitatem priuatis rationibus duximus anteferendam. Nec dubitamus noſtram hanc operam litteratis viris gratam fore; quorum ſtudijs & gratitudine non indignam iudicamus. Hoc itaque opus cum Italis typis ac noſtra diligentia in lucem eſſet emittendum: & ſi propria virtute ac titulo & auctoris viri in omni litterarum genere eruditiſſimi ſplendore ac dignitate orbi erat ſatis commendatum: antiquo tamen ac laudatiſſimo maiorum more, magni ac principis alicuius Viri patrocinio muniendum eſſe cum ſtatuiſſem: Tu vnus inter tot clariſſima Italiæ lumina, præ cæteris mihi illuxiſti, cuius nomine denuo orbi illuſtrius redderetur. Et plurimæ ſane atque grauiſſimæ cauſæ fuerunt, quæ ad id me impulerunt, vt te vnum cæteris omnibus anteferendum iudicarem. Agit hic liber de nobilitate: cui igitur magis conueniebat eius nuncupatio, quàm illi Viro, cuius ſtemma per vniuerſam Italiam tam clarum eſt ac ſplendet, vt inter præclaras ac nobiliſſimas familias Turriana effulgeat, velut inter ſtellas Luna minores? Scribit alicubi, Omne ſimile fertur ad ſimile, Ariſtoteles ὅμοιον πρὸς τὸ ὅμοιον. igitur commentarij de nobilitate, ad nobiliſſimum Virum pertinebant.

Præterea, libri huius auctor fuit ſummus iuriſconſultus: id quod cùm ex alijs eius monumentis, quæ in lucem ſunt edita, apparet: tum vero ex hoc potiſſimum libro. Nam & hoc de nobilitate libro, & in tractatione de iure primogenitorum illi annexa, ex Iuris fontibus omnibus eius doctrina fluit ac deprompta eſt. Non ne igitur ſummus Iureconſultus meritò ſibi hanc editionem vendicabat? Et is ſane, qui ea pollet iuris ſcientia, vt omnis Italia quem illi præferat habeat neminem: quo certe vno, Verona ingeniorum patria fertiliſſima iure meritò gloriari poſſit. Quod mirum igitur ſi Illuſtriſſimus ac prudentiſſimus princeps, Octauius Farneſius, tuæ ſimul nobilitatis ac ſcientiæ, cæterarumq;

rumq; virtutum ſplendore permotus ac inflammatus, te ad ampliſſimæ ditionis ſuæ gubernacula, non tantum vocandum, ſed etiam, quacunq; ratione fieri poteſt, retinendum iudicauit? nec tantum in publicis, ac ciuilibus rebus conſultorem, arbitrum, ac iudicem cauſarum te conſtituit, ac in tuo vnius iudicio ac prudentia acquieſcit: ſed priuatim etiam vt patrem ſuſpicit, colit ac veneratur: illudq; ſæpe de te prædicare ſolet, in tota ſua ditione ſe nihil habere charius, nihil gratius, nihil de quo magis gloriari poſſit, quam tuam iſtam omnibus venerandam ſenectutem, omni conſilio, eruditione, prudentia plenam, ad quam & ſi propria ac natiua, ac veluti hereditaria virtute pollet, veluti ad oraculum quoddam in ardua iſta, ac omnis difficultatis pleniſſima regni ſui adminiſtratione, magna animi ſui confidentia tutiſſimum ſibi ſit perfugium. Hinc profectò apparet quàm vera ſit ac humano generi ſalutaris ea Platonis ſententia, qua ſtatuit tunc demum felices fore Reſpub. cum reges philoſophari, aut philoſophi regere inceperint. Te autem ea ſapientia præditum eſſe, quæ toti Italiæ ſit ornamento & quam omnes meritò admirentur, mirum non eſt: cum in hac etiam grauiori ætate, quæ in vna valetudine curanda debet eſſe occupata; tu tamen litterarum ſtudijs ita inuigilas, vt quid cæteris ſit faciendum honeſtiſſimo exemplo monſtres, atq; perluceas. Erat ſane tuæ prudentiæ conſentaneum, vt quæ longo rerum vſu veriſſima comprobaueras, & quæ ſapientum hominum lectione obſeruaueras, quæ item tuo ingenio, diligentia, ac ſtudio inueneras, ſcriptis mandares, ac poſteritati conſuleres. Atq; ideo aſſiduis laboribus tibi ipſi ac tuæ valetudini non parcis; ſed inualidæ ætatis nulla habita ratione tuorum ſtudiorum fructus, ſummo mortalium commodo, ædendos paras: quo ſane immortali beneficio, ita hominum animos beneuolentiæ vinculo tibi deuincies: vt grata poſteritas tui nominis & gloriæ obſeruantiſſima ſit futura. Nec dubium quin ea ratione tuum nomen immortalitati ſit conſecrandum. Optarem ſane vt idem tibi veniret in mentem, quod olim Ciceroni, viro illi ſapientiſſimo: qui viuens cupiebat ſuorum laborum præ-

mium ac fructum percipere, laudem scilicet & gloriam. Illud profectò certissimum est, tuos iuris commentarios, summo desiderio ab omnibus expectari, ac te non tantùm patriæ tuæ, quæ inde non mediocrem sibi gloriam pollicetur: sed omni Italiæ rem gratissimam facturum: si quàm citissime sapientiæ tuæ monumenta in lucem prodire patiaris. Meum hoc votum communem quandam esse vocem ac importunam efflagitationem eorum omnium puta, qui summam virtutem tuam norunt, qui tuis illis iuris thesauris, diutius carere non possunt. Interim te rogo atq; obsecro, vt meam hanc qualemcunq; animi mei in te propensissimi significationem, qua celeberrimi nominis tui titulo abuti videor, in meliorem partem accipias, boni consulas, ac me tibi deditissimum putes.

Vale.

AD HENRICVM SECVNDVM FRANCIÆ REGEM CHRISTIANISSIMVM.

Tantùm in me semper de bonis literis atque earum studiosis promerendi studium uoluntasq́ fuit Rex Opt. M. ut si quando studia nostra, labores, vigilias studiosis prodesse aut fructum aliquem adferre posse intellexerim, eò protinus omnes animi ingenijq́ neruos, posthabita etiam rei familiaris ac propriæ ualetudinis cura, intendere non dubitarim. Quòd si pluribus tibi exponere aut probare pergam, prorsus, iuxta prouerbium, actum agere videbor. Huius enim rei fidem certè amplissimam faciunt tria illa iustæ equidem magnitudinis quæ superioribus annis utinam tanta fœlicitate, quàm magno conscripta studio, in lucem emisi volumina. Quorum primum quod de legibus Connubialibus, & iure Maritali pertractando mihi institutum, lectoribus nuncupatum volui, quo eos magis ac magis ad bonarum artium, & disciplinarum studia cohortarer atque incenderē. Alterum in quo tota illa nobilissimæ simulq́ pientissimæ l. si unquam. C. de reuo. dona. copiosissima disputatio est à nobis suscepta Burdegalēsi. Tertium denique, in quo omnia quæ ad utriusq́ Retractus & Municipalis & Conuentionalis cognitionē pertinent, quanta à nobis fieri potuit diligentia, complexi sumus, Parisiensi Senatui ampliss. grauiss. que deuoui: tum ut utriq́ illi summo ordini immortales gratias agerem, qui me nihil tale cogitantem, ne ambientem quidē in suum sacrosanctum collegium ultro suis suffragijs aduocarint et asciuerint. Tum etiam ut una eademq́ opera eorum librorum editione quam de me illi ipsi uiri consultissimi opinionē conceperant, palàm omnibus probarē. Quibus accedit etiā quartus hic mearum lucubrationum fœtus, multis laboribus uigilijsq́ collectus, cui ex materia & argumento de Nobilitate et iure Primigeniorum titulum feci, superbam reuera, magnæq́ expectationis inscriptionem, ac propter quā uadimonium deseri possit, ut interim Plinij uerbum in eruditissima ad suā naturalem historiā præfatione usurpē. Faxit Deus ut opus ipsum tanto ac tam magnifico titulo, si non in totum, saltem aliqua ex parte respondeat. Eum autē ut tibi dicarem, ac sub tuo sacratissimo nomine apparere uellem, multis ijsq́ grauissimis sum adductus rationibus. Quid enim uel pro rei dignitate aptius, uel pro nobilitatis & primigeniorum propugnatione firmius facere potui, quā istos ipsos de Nobilitate & iure Primigeniorum conscriptos Commentarios tibi Regi, Principiq́ meo inuictissimo, tibi inquā omnis nobilitatis auctori & principi inscribere atque consecrare? A quo quicquid ueræ germanæq́ ac solidæ nobilitatis est, id totum quasi ex fonte perenni manat atque proficiscitur. Tibi deniq́ qui mihi uideris primus esse præcipuusq́, ac uelut primigenius cæterorum omnium qui nobilium numero habētur cēsenturq́, regum et principum, quos Homerus et Hesiodus Græ-

eorum poetarum facilè primi ab origine et educatione diuina διογενεῖς καὶ διοτρεφεῖς, *idest Iouis filios & alumnos, atq; etiã nobiles ijsdem uerbis uocant. Mouebat etiam me non mediocriter, quod opus istud eum librorum meorum numerum conficiebat, quẽ tibi tuo iure uendicare assererẽq; potes, quaternarium scilicet, qui ut omnium perfectissimus ac integerrimus habetur, ita tibi eum singulari quodã fato, aut diuina potiùs prouidẽtia consecratum cum ex multis certisq; signis et argumentis obseruauimus: tum uero maximè ex eo quod qua die pulcherrima in lucẽ editus es, eadẽ ipsa postea quatuor septenarijs, aut si mauis, septẽ quaternarijs ætatis tuæ annis reuolutis atq; exactis rex sis appellatus, atq; huius regni amplissimi ac florentiss. gubernacula magna omnium spe atq; gratulatione ad te primum à summo Deo delata sint. In quo natura non solum quaternario numero te donauit, sed et illum ipsum numerum cum septenario ita coniunxit, ut nihil omnibus ex partibus perfectius absolutiusq; dici aut sperari possit. Quorum certè numerorum tã auspicatus concursus & coniunctio siue copulatio, quaternarij scilicet, et eo etiã perfectioris pleniorisq; septenarij, maiora et angustiora de te tuisq; egregijs uirtutibus sperare me iubet, quàm liceat hoc tẽpore propter assentationis suspicionẽ prædicare. Verum aliquo huius libri loco, idq; obiter ac uelut per transennã memini subnotasse, et ut spero dicã aliquãdo per occasionẽ copiosius. Hãc enim epistolã ad modestiã tuã, eamq; qua uti soles breuitatẽ accommodare uolui, considerãs quid aures tuæ pati possent, non quid uirtutibus tuis deberetur. Neq; etiã me sinit libri huius quẽ tuæ maiestati offero, magnitudo, longiorẽ ad te epistolã dare, aut in uirtutum tuarum prædicationẽ (quas si recẽsere uelim, iusto uolumine sit opus) liberius excurrere uel exspatiari. sed eã uoluimus breuiorẽ esse, quo sit excusatius, quod librũ ipsum non quidẽ ultra causæ materiæq; amplitudinẽ, sed supra affectatæ breuitatis modum extẽdimus. Nunc autẽ, Rex O.M. et si pro facultatum nostrarum mediocritate, ne tenuitate dicã, et numerosa liberorum multitudine, ac tua ista uerè regia erga oẽs liberalitate, et munificentia, ampliorẽ horum multiplicium laborum mercedẽ expectare multis uideri possẽ: hoc tamẽ unum abs te contẽdo ad quod natura ipsa compositus esse uideris, ut iustitiã illã: quæ (inquit Arist.)* κρατίστη τῶν ἀρετῶν δοκεῖ καὶ οὔθ᾽ ἕσπερος, οὔθ᾽ ἑῷος οὕτω θαυμαστός, *cuius beneficio, ac munere principes et diu et fæliciter imperãt, summo quod facis studio, colere et amplecti pergas: bonasq; literas uindicare, in tuãq; tutelã et fidẽ suscipere, ac trilingue collegium à Diuo patre tuo, non studiorum tãtum, uerumetiã studiosorũ amãtissimo liberaliter institutum magis ac magis exornare, et in dies noua liberalitate augere cumulareq; non cesses: ut de te aliquãdo dici possit, quod de Alexãdro illo qui à rebus præclarè et fortiter gestis Magni cognomentum meruit, audimus,* οὐ γὰρ ταυτὸν ἔπαθε τοῖς ἄλλοις βασιλεῦσιν, οἷς ἄχρηστος μὲν ἡ παιδεία κέκριται, τῆς δὲ δημοσίας ὅρος ἡ τρυφή. *Nullum enim est, nullum magno principe immortalitatemq; merituro impendij genus dignius, quàm quod in literas & literatos erogatur. Quod quidem si ad eximias et raras illas uirtutes, quas sibi quisq; de tua ac uerè regia natura pollicetur, adiunxeris, nomen illud Henrici secundi ingẽti gloria ac fama, maximaq; cum omnium beneuolentia & admiratione tota posteritas in perpetuum celebrabit.*

BARPTO-

BARPTOLOMAEI FAII
REGII IN PARISIENSI
CVRIA SENATORIS,

ad Michaelem Hoſpitalem Regis itidem Senatorem, ac eiuſdem Chriſtianiſſimi Principis in œcumenico Concilio Bononiæ Legatum agentem, Epiſtola huius operis Elenchum continens.

QVi me quadrupedum veluti calcaribus vrges
Pigritiæ inſimulans, facile id tibi, fluctuat iſtic
Acta renaſcenti dum PETRI *Cymba procella,*
Regius interea legatus, & ocio abundas,
Iuſtinianeis promiſsis tu, niſi planè
Soluendo, quid iam concludis Opiſtographorum,
Nunc abſiſte queri. Vix dum poſtrema dierum
Faſtorum lux iuſtitio conceſsit, & ecce
Intermiſſa diu ſtudia hæc vel Apolline ſolo
Te fretus reuoco, te prædem cominus inſto.
Qui præiudicijs haud deturbandus iniquis,
Incuſſum nobis perfricta fronte pudorem
Soluiſti prior: atque tuo deducere ab hortis
Heſperidum iuris gnarum, vigilemq́; Draconem
Protinus exemplo potuiſti ad proximo auitos
Diſtractoſq́; Lareis redhibentis limina libri,
Inq́; Modeſtini ſuaueis diuertere luſus:
Queis candore pari canos authoris, & huius
Iconas exprimeret, rurſum gratatus agenti
Legiferum, qua connubij valet arte ſubactus,
Multiplicem plauſum captaſti: te duce quis non
Audeat in medium procedere? proinde parentem
Clericus, & patruum referens Veriuſius, ambo
Ilicet arguto pede, iudicijſq́; verendis
Teſtati laudem egregiam ſcribentis amici.
Conſcius interdum, quamuis ſacer iſte, prophani
Concilij accitu, nimioq́; fauore Dearum,
Feſtus verſu hinc arcana retexit, & eius
Muneris Andreæ delegandi ordine cauſſas.
Cuius & alluſit pictis Gœurotius vndis,
Appoſitè ſubdens fonteis Helicone refuſos,
Idem Iuſtitiæ certus regiduſq́; ſatelles.
Quin vetus Octonuir noſtris in Claſsibus, acri
Præditus ingenio, longoq́; exercitus vſu,
Contulit æquæuo decori Quelainus & aptum
Carmen, & exucti mucorem lactis abhorrens.
Denique qui dudum cultus, merituſve ſub iſto
Conſimilemq́; adeò veſtigia preſsit, honorem
Nactus erat, verùm paſtorali inſuper auctus
Ad Niuernenſes ſeceſsit Spiſama caulas,
Felices equidem tanto cuſtode, quid ille
Auribus his toties, æqui inſinuator acutus,
Qua primùm incubuit non eluctetur arena?
Hic inquam multo vocis ſplendore ſolutæ
Protulit elogium Tiraquello. ſcilicet ordo
Me meus irridere velit, quòd te hoſq́; ſecutus
Mitto Macrini Lyricos, elegos Coteræi,
Quorum doctà minùs refert quàm noſtra morari,
Quantumuis operæprecij in commune reponant,
Tempora: tunc etiam ſim ſuauiter expatiatus
Ipſius in raris virtutibus, ac mihi ſummi
Iudicis exciderit tantum graphis, inſtituenti
His humeris maius, quiddam Xenophontis & inſtar
Pædiæ. enimuero tanti huius facta Valenti eſt
Quæ modo membratim, neque dum percuſa vagatur,
Calda recenti oculos fœtura nec inficit ære
Duxerit Hendecaſyllabicis huc antè merendum,
Alternis quàm quo properabat abire Senator.
Magnus in officijs, χείλι & cognomine dignus.
Aurea Chriſtophoro meſsis quoque ſpreta Thuano
Hunc muneris donec decorarit, & ore rotundo
Quove aurata ferit laquearia, tendere is vltrà
Suetus, & ima patrum præcordia figere dictis.
Illum Tyrones ſubſellia nota prementem,
Haud exultantem temerè, digitiſve micantem
Suſpiciunt taciti, media ſtipantq́; corona.
Forſitan eiuſdem grauiores faſciculo quàm
Committi rectè queat argumenta requiras,
Quam tibi do paucis operam, capita ipſa recenſens,
Principio præfatus, eos prouinciæ, idolim;
Qui ſibi ſumpſerint, quæ nobilitatis origo
Sit, trahat vnde ſuum nomen, quibus illa paretur
Rebus, opes, virtus, an, quæve ſcientia, princeps
Nobilitent: cuiuſq́; modi hic, qui, reddere quoſve
Protogenum claris potis eſt natalibus, amplè
Differit, inſiſtens tacitè idne, quotuplicìterve,
Non concedendo his inſignia? de quibus illic
Multa, vel ad ſummum quemuis optando Senatum?
Inq́; ſui procuratoris, Cauſidicive
Munus? ad eius item latus amittendo? vocando
Num, ſicubi blando huic venit vſu, nobilem eundem?
Indignumne? ignorantem? minimeq́; volentem?
Infantem? furioſum? poſsit vtrumlibet horum

Nobilitare sua fines ditionis & extrà?
An quæ feuda vocant potientibus id decus indunt?
Militiæve status? cleri ve nouacula? constans
Consuetudo? statutum? non & opinio vulgi?
Fama nobilitas, communi & lance probatur?
Num dubijs poterit præsignis? ducier astris?
Emendicari patriæ, veterumq́ decoris?
Deprimit at ibi se sublatus inde ferentes,
Indicitq́ ausis falsò hanc sibi sumere pœnas.
Mox ea præscribi valeat ne fluentibus annis,
Inq́ alios vni data deriuetur, & in quos
Edocet: ad natosve, gradus certive nepotes,
Amētes, quid adoptiui nunquam vsque recurrunt;
Susceptiq́ priusquam stemmata patribus essent,
Legitimiq́ thori? probis pudefacta nothorum
Corda subinde terit, monitis simul erigit in spem.
Nonne sacerdotis cortina texit ad aram
Quos diuinus Hymen, reuocauit & in sua iura,
Vllave subtraxit vitio indulgentia, ijdem
Pellucent patrum fulgoribus? hiq́ vicissim
Natorum? num se transuersam agit in latus abdens
Nobilitas adgnatitium? coniuxne mariti
Læta corruscabit radijs: vxorius hicne
Fiet, ab hac lumen merita fuligine sumens;
Hac istis geniti quoque conditione fruentur;
Porrò vetustatem commendat nobilitatis
Hoc pluris faciens, quò antiquior: at nisi nostris
Egerit auspicijs radices, nam Cicerone hæc
Iudice vel Mario sumos supereminet omnes.
Dein quæ, quanta suis (eadem sobolescere sanè
Visa polo, tot ijs sacrorum commoda fuidit)
Prærogat, exequitur, subinnectis laudibus horum
Eximijs, neque enim Francorum pœnitet vsquam,
Sic Cataphractorum cuneis haud fissile robur
Enitet, ingenuum sic spirat Celtica verè
Gens animosa, sequax acerrima rebus agendis,
Sed ducis imperium modò cunctatoris abhorret,
Impatiensq́ more clangoribus excita, ad ipsas
Inuitata epulas veluti, festinat ad arma:
Strennua terribilisq́ foris, in pace clientes
Continet, æquaminesq́ domi studiosa tuetur.
Inclyta nobilitas quantò sublimior, ipsis
Splendida diuitijs, nec non popularibus auris,
Tanto se gerit hæc submissiùs, ac genuinum
Non minùs obseruat media grauitate decorem.
Angenaus ea Rambollius indole noster
A teneris fruitur, vegetatq́ propagine, ab illa
Quam tu sæpe mihi laudas heroide, multus.
Solùm vecordes, sibi ea stolideq́ placentes
Nulla præterea fultos virtute retundit,
Queis gentilitium est inopes deglubere, quosq́
Pulsare imbelles, passimq́ libidine ferri.
Atqui dum diros vertenda ferocia in hostes
Aufugere actutum: siquidem faba cuditur illic
Durior atque domi, cum luctatore doloso
Mitiùs hic agitur, præstat pugnare sub vmbra
Ac vereor vicina lues proserpat vbique.
Pars quota nostrorum, Solea, Tiberive talitro
Vile pati colaphum censent, nisi porrò pietur?
Nobilius multò fibris haurire cruorem,
Impactumq́ semel tristi referire ruina.
Quem non istorum miseretq́ pigetq́ reatus?
Hic mutare iuuat vestem, prætexere culpam,
Quæso magistratus ignoscite, scilicet illi
Parcere qui in minimis, saluoq́ nequiuit honore.
Siccine degeneres inuertitis omnia? nigris
Candida? nequicquam tamen implorabitis æqua
Numina iure quidem veniam contenditis, at quo?
Quid modicæ fidei dubitatis? Barbaro: idipsum
Afferat Henrici verò clementia Regis.
Sed vobis suspectus aui hic, patrisq́ imitator.
Iste fuit generi huic hominum infensissimus, arteis
Palladis innexit regno, doctissimus harum,
Queis fera barbarie, cæcoq́ furentia Marte
Corda cicuraret, disciplinisq́ scatentes
Aemula Romanis; alerent sua secula plures
Langeos magis huc sensus inflecteret omnes,
Exemploq́ suo Rex humanissimus ille
Quam primum regale tulit diadema, quibusdam
Præteritis odijs velut hunc stimulantibus ægrum
In proceres aliquot, priuato scilicet ipsi
Quondam aduersatos: isthæc ait, Aureliarum
Vlciscenda Ducis nequaquam iniuria Regi
Francorum fuerit, quæ vox memorabilis, hocq́
Principe digna, patrem pleno sapit ore popelli,
Vera rudimento narretur & altera vestro
Fabula, qua pudeat tantæ hic audaciæ, eodem
Conuicta censore leui ratione furendi.
Fortè lacessitus cùm probris armiger esset,
Aulici, adæquarat ventosæ nobilitati
Seq́ suumq́ genus; facinus quod pugio solus
Diluat, ergo iubet coram se sistier ambos
Atque adeo rixæ caussas exponere: ijsdem
Perceptis, cuius te dicam seminis? inquit,
Armigerū intuitus: te huic æquiparare quid audes;
Aulicum ei monstrans. hare si tamen (excepit ille)
Fas est vera loqui, me quenquam nobiliorem
Neminem eò discerno loci, te demere tantùm,
Regificoq́ tibi coniunctos sanguine par est.
Nam vos primigenæ natorum è stipitè Noa
Ipse libens fatear deductos: porrò necesse est
Inde referre meum propiùs genus, eq́ duorum
Alterutro saltem, quos cum illo totius orbis
Diluuium reliquam sobolem modò fecerat huius
Tum rex subridens, næ tu verissima profers,
Ac conuersus in hunc, vultū illico contrahit, & tu,
Subijciens, consanguineus mihi, qui fit, eundem
Aequarine tibi permittes? aulica dicto
Hoc inopinato, subito, ast in seria verso
Turba ioco, risu crepitauerit vsque soluto,
Hunc ignobilium Regemq́ vocauerit, isti
Præparcus quoniam foret, antiquisq́ tributis
Quotidie genium fraudans plebem ipse leuaret.
Floruit hocne minùs, validos mouitq́ lacertos
Gallica nobilitas? nemo hactenus vndique fusis
Tot lauros exercitibus tulit, Italia huius

Passa

Passa iugum, tremuit circumuicinaq; tellus.
Quicquid terrarum ex æquo hic ambiuerit, vnus
Plurima ad extremum votorum prælia ducens,
Subiecisse mihi visus, quòd præmia multis
Improuisa daret, quos obriguisse sub armis
Intellexisset, magis autem relligioni,
Iustitiæq; suum quòd conseruaret honorem,
Hanc omni ratione tenens. Vltricibus ausis
Præcipuè verò implacabilis. hinc capitones
Cedite proposito, nec Regum obsistite iustis
Imperijs, satius fuerit dimittere fratri
Noxiã, & huic cõtra benefacta rependere, quid me
Contemptim toruis oculisq; tuemini: eritne
Naturalis, & hæc satiabilis vltio, quæ vos
Nusquam sollicitos reddet, compunget & hostes
Synderesis, acu penitus magis hac vice torquens?
Sũt CHRISTI *paradoxa, sed hæc ridebitis vltrò.*
Nimirum inuehitur si vir bonus acriter in vos,
Hicq; suas paribus dictis exaggerat iras:
Qui veluti vestrum pertæsus, inurit ob æquè
Turpiter acta notam viridis tantummodò cera,
Vix equidem lachrymis expressa virentis Oliuæ,
Gummosis aliàs vbi vis cohibenda latronum,
Quam posito inducat saxtu, caussas quibus ergo
Nobilitas amittatur, profitetur, eamne
Consilium resipiscentis retrahat fugientem,
Cœnobij ingressu vel paupertate prematur,
Et quibus hæc exercitijs, num Iudicis? & quo
Ostendit plures defunctos munere Reges:
Pœnoys? Patronorum? simul Agricolarum?
Non quoque priuatis Procuratorum abolescat,
Aut mercatorum studijs? non sordibus harum
Denique? Mechanicas quas fusiùs explicat arteis,
Quamq; notans. Trapezita, Telon, Stabularius,
Hospes,
Nauita, Caupo, Cocus, Lanio, Piscarius, ac qui
Farris & altilium Pistor, qui aut saccara miscet
Pineæ Amygdalicæve nuci, vel salgama condit,
Pharmacopola gulæ magno sua quiq; venena
Vendit, Chirurgus, Tonsor, Miropola, Choragus,
Auletes, Tubicen, Cytharœdus, Ludio, Mimus,
Scurra, Cybisteres, Agoræus, Schœnobatesq;,
Pyrrhiacus saltim pugnans, Athleta, Lanista,
Dexter Equiso Celetis, Agaso citiq; Veredi,
Auriga, vsurarum interpres, Mangonijve,
Consuit & duplici qui vestimenta taberna
Sartor, calceolos, aut Sutor Ephippia farcta
Tomento fingit, fusis Coriarius hirtas
Qui pelles concinnat aquis, specularia arena
Concocta cineri rutilat Vitriarius, vrnas
Vrceolos figulusve rotat proplastice adornans,
Qui textor telas, lanas, peristromata, funes,
Et tegetes vlna nectit, iuncove palæstri,
Infector, Fullo, Phrygio, Lanarius, auri,
Argenti, ferri, stanni, ac cuiuslibet æris
Ductilis hinc, illincq; Faber caldarij, & à quo,
Præter bracteolas & friuola, multa supellex,
Intestino operi aut crasso Lignarius, istis
Additur & Latomus, cum Materiario, agrorum
Finitor, Mensor, Pictor, Sculptorve, Anaglyptes,
Rhetor, Pædonomus, Phonoscus, Ludimagister,
Scriptor, Bibliopola, Librarius, Amanuensis,
Scriba, Notarius, Accensus, Præco, Phylacista,
Tortor, & hunc imitans cum Pollinctore, meraci
Vespillo madidus fletu, pax, id genus omnes
Sortis quique suæ, tum quo sint iure monentur.
Artibus hisne parens natorum Nobilitati
Iamdudum per auos quæsitæ deroget, ipsam
Num rabiemve status abiectio concomitetur
Sciscitat, adijciens his miscellanea, primam
Queis huiusce operis finit. pars altera verò
Subsequitur fortasse operosior, vnica cuius
Incudem exierat modò pagina, proinde locorum
Quos ibi, vt in reliquis, contexuit ingeniosus
Ne seriem quæras, sed qualem autographo in ipso
Carptim sublegi, authoris memini ve relatu:
Qua tognata ferè hæc prædictis themata tractat.
Qui sint Primigenæ, vocitentur cur ita, queisve
Dotibus existant Naturæ iure beati,
An quibus accrescant, & quomodo fratribus, vtri
Ius erit aut solidum, commune aut omnibus harum
Cui cedi, vendi, præscribi id, & à quibus, & qui,
Post reuocare gradum possit qui cesserit vltrò,
Num patrij arbitrij sit & optio Primigenarum,
An casus, simul exacta quòd matris ab aluo
Prodierint duo vel plures, aliterve quis horum
Liquerit vtriculum prior ignoretur (id autem
Momento satis est) dubijs at rebus abundè
Consulit, anteferendiq; omnes excutit ansas.
Attamen afflictis nec eò in procliue locatis,
Quis quis præferri specie vt queat, orbiculari
Supprimit inuidiam ratione omniscius author,
Hic quem demirans relegat studiosa iuuentus.
Mystica coccineo exertantis brachia filo,
Huius at insultu subito retracta gemelli
Aemuli, vt inde suo manaret semine IESVS,
Primigena æterni patris almæ & Virginis idem,
Humanis scitè iungens diuina recludit.
Quærit adhæc saltem rescripto principis inde
Pellere Primigenam, loco & exturbare priore
Ingratumne parens, alijsve obtentibus: illum
Ecquis naturam præter virtute tueri
Filius, expellive potest ignauia eodem:
Acceptum referas Genesi hoc ius, anne parenti:
Legitimatus, adoptiuus, qui postea adepto
Natus & imperio genitori, sintne capaces
Istius, ac, inibi numinis propè, plurima confert
De Regum, priuatorum contractibus atque
Inueterata consuetudine, deq; statutis
Primæuæ proli plus gratificantibus æquo:
In quibus obtineant, & qua fiducia iniri,
Dissoluive queant, interserit adq; forensem
Sermones varios, quos denique discutit, vsum.
Tandem, vixq; siti restincta progrediendi,
Longum opus optata, seraq; coronide claudit.
Occupat hic medium, scribendo nec inuidet illum

Cui magis arrident præsentia secula morem,
Sed quem commodius versatilis ingenij vir
Sat scio præstaret, quadantenus adq; vetusti
Consultò vergit speciem, quo barbariei
Fallat inescata notulis vestigia sparsis,
Ac sensum deuoluat eò, quò incautius acta
Gustato meliore cibo, iam non voret hamum,
Si non pressa, tamen tersa est oratio, diues,
Læta, fluit facilis, studet inseruire palatis
Omnibus, ac ideo breuitatem sponte remittit
Prosit vt indoctis, nulla hinc fastidia doctis
Vel generans, magis inq; sui trahit hosce stuporem.
Quēlibet vsq; adeo lapidem mouet, hucq; trilinguis
Bibliotheca adfert sacri, quicquid ve prophani
Congerit, ac è vepretis decerpere flores
Sustinet, vt pleno hinc exundet copia cornu,
Fructifero visenda libro, me iudice verum
Quippiam ei desit, corrugas hiccine frontem
Desidiosè? moras sed enim causaris inanes.
Instares precibus reditum timidissimè? quid te
Nōdum ampullarum isthic tæduit atque stropharū
Huc demum cursu delatus & ipse secundo
Suppleres, quòd abesse modo ex tot contigit vni,
Carminibus mirè graphicis, hac buccina amicum
Laudari, pingive manu delectat Apellis.
Qualiter hinc Flaccum prædoctus acumine vocis,
Illinc inflato pulmone referre Maronem,
His dum animo indulges hinc, illinc tristia narras,
Quæ mihi, si superis placet, emendanda, nec antè
Iussisti lucrem, licet huic condicta Draconi.
Illudis? quid ni? sic verbis cuncta geruntur,
Si mihi visa ratis submersa, Philoxenus vnà
Fluctibus Eridani, sabulo, contectus & alga,
Sic mihi contusum nimia formidine pectus.
Huc redeunti igitur properè, data, nāque facultas
Ista tibi, nisi me studiosi præsidis, arcta
Prorsus amicitiæq; Fabri scriptura fefellit.
Exiguo tantùm huic traiectu credere oportet.
Hinc te mulus, equus ve gradarius ad iuga rectà
Cottia, conualles Graiasq; reuexerit, vllus
Ni metus ingruerit medijs Insubribus aruis,
Quod Deus Auertat. tum verò hac linque sinistra,
Rhetica per Venetas vrbesq; cacumina finde,
Continuò Rheni transmissis fontibus, oram
Helueticam peragres ad commata fæda Lemani:
Indeq; digressum te regni limina sistent.
Hac, maior quanquam est erratio, prætereundum,
Vestigas nequando via compendia, vitæ
Feceris incolumis maturè veneris, ordo is
Conspicuus passis reducem te exceperit vlnis,
Nec tam durus ero tibi creditor, exigat alter
Quas operas decimo detrectet mense diurnas,
Plurima subducam rationibus, ocia queis te
Marigerum externis decuit regionibus esse,
Comparcam morboque tuo, quo tabui & ipse.
Postremò submasta tuis ambagibus vxor,
Nulla sed immittens placidæ frigufcula menti,
Nec se delusam toties frustrata queretur.

ADRIANVS DRACVSA.
Tiraquello Collegæ amiciss.

Omne vetustate vt vinum non semper accessit,
Omnis sic ætas haud senio adficitur.
Improbus iste labor tuus hæc nos dicere iure
Cogit, & ætatis robora suspicere.
Nil equidem præter canos agnosco senile:
Sed nec canescit dictio, nec ratio.
Illa ferent unquam senium, nam si pedem haberes
In tumulo, velles scribere vel legere.

Cato maior.

Pomponius in l. apud Iulianum ff. de fideicommiss. liber.

Ioannis de Guellis Valentis, Regij in magno Consilio Senatoris.

Clari militiæ domiq; quondam,
Illustresq; viri fuere plures,
Quorum, quamlibet elegans fuisset
Virtus, amplior elegantiorq;
Et fœlix habita est magis, virorum
Laudes quòd retulit celebriorum:
Hinc gaudet sibi Næuianus Hector
Laudato à patre contigisse laudem
Fœlicem quoque ter quaterq; Achillem
Censebat Macedo Imperator, illi
Præconem quòd habere bellicarum
Rerum, Meonidem datum poetam.
Sic à Luceio suo probari
Scriptis Tullius expetebat, ob res
A se Consule & hinc & inde gestas.
Se ornatum quoque Plinius fatetur
Paucis hendecasyllabis fuisse,
De ipso quos cecinit, suisq; chartis
Facundo dedit ore Martialis.
Præstare officium hoc tibi merenti
In magno hoc opere & laborioso
Quàm vellem Tiraquelle, paginasq;
Commendare tuas satis superq;
Per me accedere plenior valeret
Ad laudem vt cumulus tuam? Quod ipse
Quando tam tenui assequi camena
Non possum, veniam dabis: nec istas
Laudes hæc iuuat inuenusta Clio,
Sed musa est opus eloquentiore,
Quæ tot pro merito sonare dotes
Possit. Longè igitur tacere præstet
Me, quàm pauca loqui indecenter: & sic
Non lucem addere, sed magis tenebras
Contingat titulis tuis amicum.
Nam quis nobilium hactenus virorum
Leges edocuit magis peritè?
Vera aut nobilitas minusq; vera
Quæ censenda, quibusve, quotq; iure
Est quærenda modis, potestve perdi?
Quæ artes nobilitant, graduq; pellunt
Sublimi artificem, infimæq; reddunt

Plebi?

Plebi? Denique quis, patris bonorum.
Primò quæ geniti sibi arrogare.
Pridem iura solent, originesq́,
Illorum notat aptiùs, per aurum
Dudum præteritum, atque nationes
Multas? materies tibi ergo nulla
Maior gloriæ erit petenda, quàm si
Lectorem fueris adeptus æquum, &
Acris iudicij, ac proinde tanti
Quantum est, ingenium tuum æstimantem.

Iacobus Veriusius Regius in curia Parisiensi Consiliarius, de Tiraquello trium iam librorum authore.

Qui sua coniugibus præscripsit iura, modosq́,
Diuite queis maneant integra iura domo,
Nobilium nunc iura docet, priùs & genitorum:
His tribus vna domus sit bene composita:
Tranquilla ex primis et sancta, opulenta secundis,
His, certa & stabilis, legibus, efficitur.

Idem ad eundem.

Nobilium Tiraquelle doces quòd stemmata, prodis
Corporis & genij nobile quicquid habes.
Quæ sola est generis sileat fucata deinceps
Nobilitas, mores ni genus exuperent:
Per te quæ vera est, & quæ simulata, docemur,
Et genus & mores hæc monumenta docent.

Ad Lectorem Roberti de Pelleue olim Abbatis à Sancto Fromondo, nunc Episcopi.

Indoctum cùm te & cæcum natura crearit,
Exorta tibi nunc Pallade lumen adest:
Quicquid in immensis Latiæ Graiæq́, Mineruæ
Artibus est, Sapiens hoc Tiraquellus habet.
Ergo magna homini debetur gratia, Lector,
Qui menti præfert lumina tanta tuæ.

F. Theobaldus Molitor Generalis ordinis S. Trinitatis, Andreæ Tiraquello.

Anteaquàm librum de Nobilitate dedisses,
Nomen inane mihi Nobilitatis erat.
Et quanto se quis titulus magis iisce ferebat,
Hoc equidem cordis rebar habere minus.
Nunc contrà neque res maior, neque dignior vlla
In terris vera nobilitate mihi est.
Extra oratorum Andrea Tiraquelle figuras
Nobilitas libro est nobilitata tuo.

Eidem.

Scriptores omnes Latij, Graci, atque Hebrai,
Quos infinitus vel numerare labor:
Hoc vno in libro de Nobilitate leguntur,
Andrea tuus est Bibliotheca liber.

CHRISTOPHORI THOVANI

PARISIENSI IN ILLO AMPLISS. ORDINE PRAESIDIS,

De Andreæ Tiraquelli Senatoris Iurisperitorum Eloqentiss. eloquentium Iurisperitiss. Sc.iptis & Commentariis in lucem æditis Sylua.

Scriptorũ genus omne, petit nemus, et fugit vrbē.
Et quæ scribuntur, secessum, atque ocia quærunt
Scribentis, qui totus in hoc incumbat, in hoc sit,
Ocia nulla minùs cui sint, quàm cùm ocia capiet.
Vrbe tamen media, mediq; in fluctibus, inter
Litium inhorrentes scopulos, strepitusq; forenses,
Lites sectantum studia importuna, quietemq;
Horasq; has interrumpentia, sed meliores
Interpellatorum aditus, reditusq; frequentes,
Et matutinas, vespertinasq; querelas:
Hostia pulsantũ, queis nec mens, nec ratio ulla est,
Tempora vti saltem legere apta, & idonea possint
(Tanta est vincendi cura omnibus insita nobis)
Singula quæ totum valeant retinere Quiritem
Nil aliud prorsus meditantem, vel facientem.
Qui patriæ fueras posthàc modò villicus vrbi
Paruæ aũt (vt quōdā magnæ decus vrbis Vlysses)
Nunc in supremo, superillustriq; senatu
Parrisianorum Francisco à rege vocatus,
Sysiphium saxum recidiua mole reuoluens,
Dum pertractandis totum exples litibus annum
Illo in perpetuo certamine diuitiarum:
Vis tribus absoluam de te quod sentio verbis,
Omnium homo horarũ (sic te Deus adiuuet) vnus
Ausus es æternum factura volumina nomen
Edere, & in vulgus dimittere, quæ studiosè
Omne forũ, schola tota legat, legat omne tribunal,
Et relegat miro candore, & honore, & amore,
De fece authorum purum qui colligis aurum,
Dum prodesse cupis, dum delectare legentem,
Dum simul & iucunda, & idonea scribere dum uis
Languentem stomachum vario recreare sapore:
Dum desyderio lectis maiora legendi,
Et meliora, reposta, recondita: dum peregrina,
Abstrusa in venis silicis velut obuia paucis,
Suspensos animo semper sitiente moraris,
Quò plus sunt poti, suauis dulcedine fontis,
Quos non offendis nouies, decies repetita
Lectio, principijs oculo properante relictis,
Et finem optatum, finem expectantibus ipsum.
Porrò prudenti, cognoscenti, atque scienti,
Pauci post cineres quod habent, tibi contigit vni
Tanto, et tam magno vt viuēs in honore habearis,
Tanto exquiraris studio, relegaris, ameris.
Fortunate senex, ergo tua scripta manebunt,
Nec tibi magna satis, dum animo maiora capaci
Concipis, intento studijs & rebus honestis,
Tempusq; omne vacans studio, perijsse putantis
Deficere, & manis quàm desinere. Ergo age perge,
Persist & obdura, quondam hæc scripsisse iuuabit.

Eiusdem.

Iurisconsultis queis te ipse ascribere possim,
Non video: quare tu mihi celsus eris.
Et cur non celsus? virtus quem ad sydera tollit
Summa, voluminibus nobilitata tuis.

Eiusdem ad candidum Lectorem,

Nemo minùs solus, quàm quando est solus: & ipsi
Ocia quàm cùm sunt, ocia nulla minus.
Quàm verè à nostris dictum maioribus hoc sit,
Nobile & egregium testificatur opus
Andreæ Tiraquelli illius, quem bene nosti
Ocia communi distribuisse bono.
Cumq; suam posset rem tractare, ocio in alto,
Publica priuatæ præposuisse rei.

Hactenus.

ANDREAE TIRAQVELLO consiliario regio Claudius Coterius Canonicus Parisiensis.

Cùm similem faciem mater natura dedisset
Omnibus, ac nihilo plus tibi, plusve mihi:
Lex, ac arbitrium fecit cum tempore, vt iret
In lucem adficto nomine nobilitas.
Quid tu his figmentis vetulus, plenusq; dierum
Naturam impugnans hæc simulachra lauas?
Addo etiam, si quis vacuus virtutibus extat,
Is genus ac atauos, & monumenta petit.
Quis sine auis natus? nemo: mutatio caussa est,
Casus amicorum ne hos numerare queant.
Posteriùs, priùs hic genitus, quidnā istud ad æquū,
Atque bonum? dicas, qui prior, is melior?
Naturā, quæ æqua est describe, & stēmata linquas,
Quæ in fumos abeunt, illa perire nequit.

IACO-

IACOBVS FILLELLVS TIRAQVELLO,

quod cum ab eo edita opera plurimùm illustres viri gratissimi encomiis prosecuti sint, ipse illi omnium hominum deuinctissimus nihil cecinerit,& adhuc taceat prodeuntibus eius de Nobilitate Commentariis.

Turpe licèt potiusq́, nephas, pietate vel vllis
Officijs in te quenquam spectare priorem
Arbitrer, vt longè tibi qui plus omnibus vnus
Debeo, nulla tamen laudatrix linea per me
Pro foribus stabit: nam erit tam multa legentur,
Qualibet arguti superare volumina laudes
Qui neget? at sanctis soleo quos rebus honores
Pendere, te supplex semper tacitusq́, verebor.

IN AND. TIRAQVELLI SEnatoris, de Nobilitate librum, Ode incerti authoris.

Heus quotquot estis, nobili qui stemmate
Gaudetis illustrarier:
Vos excaecandis siue iustis principum,
Gradusue irretit Deus:
Gratus sororum seu chorus Aganippidum,
Canora gestans nablia:
Seu quæ tuendis eloquentia reis,
Seges adolescit aurea:
Adeste læti, paginamq́, ingiter,
Versate, docti quam senis
Labore magno, honore non sine maximo,
Piæ laborarunt manus.
Illinc auitæ iura claritudinis,
Fas luculenter promere.
Quæ diuidundæ hæreditati perperam,
Satis superq́, commoda est:
Insignientis tamen honore filiis,
Languens & efficax parum,
Fœdis auorum si sceleribus nomina
Discinctus inficis nepos.
Hæc Tiraquelle commodè dum cogitas,
Ac eleganter disseris,
Scis doctiorum quid virorum libero
Sis consequutus calculo?
Hoc illud, vt te neminem mage nobilem,
Aequi atque iniqui intelligant.

Εἰς Ἀνδρέαν Τιρακούηλλον Τὸν ἐν τῇ κορυφαίῳ τῶν Παρισίων γερουσίᾳ βουλευτὴν Σαμ. Βαλδ.
Ἐπίγραμμα.

Θάμβος ἔχει Λακεδαίμων φαιδρὸν ὁρῶσα Λυκοῦργον,
Θαῦμά τ' Ἐρεχθείδαις ἔνθεος ἔσκε Σόλων.
Θεσπεσίως νομικὸν τὸν Μούκιον ἥ ποτε Ῥώμη,
Ὕμνησ' ἐς σύμπαν κυδιάει καὶ μερόπων.
Ἀλλ' ἦν ἀγχίνοιαν τούτου σου δολιχὸς χρόνος ἤδη,
Τοῖς δ' ἂν σε προκρίνοι πᾶσιν ἀριπρεπέσιν.
Οὔτ' Οὐάρρων πώποτε βιβλιακώτατος ὢν, τὰ
Πρῶτα φέροι, μᾶλλον δ' ἀντιρίκων γε λάβοι.

IN COMMENDATIONEM tituli de Nobilitate, Aegidij Baldij carmen ad Lectorem.

Iam tria continuis monumenta laboribus author
Edidit, ingenij symbola certa sui.
Queis reuocare datum, queis vti vtroq́, Retractu,
Nec non connubij propria iura docet:
Hinc prodit nullo moriturum tempore nomen,
Diuinaq́, simul nobilitatis honos.
Quo fit vt æthereum penitus spirante camæna
Nunc maiora senex, nunc meliora canat.
Scilicet hic quartum fœlici numine fœtum
Parturit, Herois munera cuncta notans.
Quem cùm perfectum numeris velit omnibus esse,
Et veræ statuat Nobilitatis opus:
Huc animos appelle, simul circumspice, lector,
Materiæ titulum cum grauitate parem.
Nec mirare priùs, plebem ve secutus, ad Astra
Nobilium tollas stemmata clara virûm:
Quàm te participem, & doctũ Tiraquellus abunde
Huius facundo fecerit ore rei.
A quo nobilium quæ sint primordia, quid sit
Inclyta Nobilitas, vnde paretur, habes.
Huius enim conquirendæ sententia certa
Nequaquam doctis omnibus vna fuit.
Si tamen in triplici virtutem classe bonorum,
Præcipuum statuas obtinuisse locum:
Nec qui diuitijs pollet, vel corpore sano,
Nobilis accipiat nomina iure viri.
Te censore tulit tanta hæc sibi præmia virtus,
Solaq́, sublimes promeruit titulos.
Non igitur quibus est tantummodo nomen auorum,
nec quibus affluxit copia diues opum,
Hæc sibi constituent insignia: sed quibus extat
Publica militiæ, & res bene gesta domi.
Hi tibi εὐγενεῖς καὶ εὐπατρίδαι reputentur,
Quorum sunt magno proxima facta Ioui.

NOMEN-

NOMENCLATVRA ALPHABETICA
Authorum in hoc opere citatorum, præter legum & canonum Interpretes, quos vix numerare posses.

Abachuc propheta.
Acron Horatij interpres.
Acta Apostolorum.
Actius poeta antiquus.
Adrianus Florentinus Papa Theologus.
Aegesippus Historicus.
Aegidius Romanus.
Aelianus.
Aelius Lampridius.
Aelius Spartianus.
Aemar Astrologus.
Aemilius Probus Historicus.
Aeneas Platonicus.
Aeneas Siluius, Pius Papa dictus.
Aeschines.
Aesculapius.
Aesopus.
Aëtius medicus.
Affranius Poeta antiquus.
Agapetus.
Agathius, aut vt alij appellant, Agathias.
Agathocles.
Aggæus Propheta.
Albertus Crantius.
Albertus Magnus.
Alcimus Siculus.
Alcinous Platonicus.
Alciphron Menandrius.
Alcisius mundella.
Alcmeon.
Alexander Aphrodiseus.
Alexander Halez Theologus.
Alexander Tralianos medicus.
Alexander alius qui de philosophorum successionibus scripsit.
Almansor Astrologus.
Diuus Ambrosius.
Ammianus Marcellinus.
Ammonius Platonicus.
Am s Propheta.
Amphicrates.
Anapandrides Comicus.
Anaximenes.
Andreas Thurinus medicus.
Androcides.
Angelus Clauasius Theologus.
Antiphon.
Antonius Beniuenius medicus.
Antonius Codrus Vrseus.
Antonius Constantius Fauensis.
Antonius Florentinus Theologus.
Antonius Guarnerius medicus.
Antonius Ludouicus Olysiponensis.
Antonius monachus Graecus Theologus.
Antonius Nebrissensis.
Antonius Panormita.
Aomar Astrologus.
Aphthonius declamator.
Apocalypsis.
Apollodorus Athenienfis.
Apollodori interpres.
Apollonius Rhodius.
Apollonij ipsius interpres.
Appianus Alexandrinus.
Apuleius Madaurensis.
Apuleius Celsus medicus.
Archias poeta Græcus.
Archigenes medicus.
Archilochus poeta Græcus.
Ariphron Sicyonius
Aristides Milesius rerum Italicarum scripto.
Ariston medicus.
Aristophanes poeta Comicus.
Aristophanes alter, qui librum de Meretricibus scripsit.
Aristophanes.
Aristoxenus.
Arius Tharsensis.
Arnaldus Villanouanus medicus.
Arnobius Theologus.
Arrianus historicus.
Artabanus.
Artemidorus Daldianus.
Asclepiades medicus.
Asconius Pedianus.
Asinius Pollio.
Astydam as poeta Græcus.
Athalaricus Gothorum rex ex ipsius epistolis.
Diuus Athanasius.
Athenæus Nautratita.
Athenæus alter medicus.
Auenzoar medicus.
Auerrois.
Auicenna.
Diuus Augustinus.
Augustinus Anconitanus Theologus.
Augustinus Eugubinus.
Aulus Gellius.
Aurelius Victor Historicus.
Ausonius.
Author Allegoriarum in Hesiodum.
Author libri Zeror Hammor.
Baleus Sudonoscas.
Baptista Fulgosius.
Baptista Mantuanus.
Bardesanes Syrus.

Barpto-

Episto-

TABVLA

TABVLA CAPITVM PRIORIS PARTIS HVIVS OPERIS QVAE DE NOBILITATE EST.

INDEX RERVM ET VERBORVM

IN TRACT. DE NOBILITATE COPIOSISSIMVS.

Claritas

Donatio

Extin-

Adulteria

Pecuniæ

Reges

Vxores

Finis Tabulae.

DE NOBILITATE, ET IVREPRIMIGENIORVM.

Qui de nobilitate scripserunt. CAP. PRIMVM.

1

DE Nobilitate plurimi & antiquorum, & recentiorum, tam nostratium (ita voco uostros, Iuris interpretes) quàm externorum scripserunt, nonnulliq; eorum libris priuatim in id editis. Ex externis quidem Diogenes Babylonius, Metrodorus Atheniensis Epicuri discipulus, & Aristoteles Stagirita, quilibet librũ vnum, vt de primo tradit Athenæus, de cæteris duobus Diogenes Laërtius, scilicet de Metrodoro in vita Epicuri non semel, de Aristotele in vita ipsius. Quanquàm Plutarchus in Aristidis vita videtur subdubitare, an liber, qui de nobilitate inscribitur nomine Aristotelis, sit ipsius. Philo ille Iudæus, de quo, vt D. Hierony. scribit in catalogo scriptorum ecclesiasticorum, vulgò apud Græcos dicitur, ἢ Πλάτων φιλωνίζει, ἢ φίλων Πλατωνίζει, libellum vnicum de Nobilitate scripsit, qui etiam non extat. Plutarchus duos libros fecit, alterum pro nobilitate, alterum contra nobilitatem, ex quibus citatur à Stobæo Ser. 84. & Ser. 86. Ex recentioribus Dantes Florentinus in ea cantilena, cuius initium est, *Le dolze rime d'amor*, cum commentariis doctis. Rodoricus Zamorensis, qui in lib. 1. eius operis, cui titulum fecit, Speculum humanæ vitæ, quatuor capita integra de hac re fecit, scilicet 5. 6. 7. 8. Pogius Florentinus. Felix Paleolus libros vterque proprios. Platina, Clitoueus, Bonagardus Pistoriensis, Xystus Betuleius Augustanus, omnes hi de vera nobilitate. Io. Gerson, Franciscus Patricius in lib. de institutione Reipublicæ 6. c. 1. Et vt nouissimè, ita eloquentissimè omnium, quorum libros vidimus, Hieronymus Osorius Lusitanus de nobilitate ciuili libros duos, & de nobilitate Christiana libros tres.

Externi scriptores nobilitatis.

2

Ex nostratibus, omnium primus (quod ad posteriores venerit) Bartol. in l. 1. C. de dignit. lib. 12. multa de ea re in vnum veluti corpus congessit. Deinde Io. Ray. apud nos non infimi nominis, cuius liber est hoc tit. de nobilitate. & Cepola in tracta. de Imperatore militum deligendo. & Barb. in repet. extrauag. volentes. Anton. Corset. in repet. c. grandi, de supplen. negli. prælat. lib. 6. Petr. Artibolus in suo tracta. de muuerib. circa 20. char. Bonus Curtilius, qui librum etiam de nobilitate inscripsit. Et quisquis est, qui primus, vt opinor, glo. in regulas cancellariæ Inno. viij. & Iulij ij. edidit, qui & in id librum peculiarem scripsit, vt ipse refert in 2. parte regulæ ipsius Innoc. quem tamen nondum vidi. Et nescio quis Bonartisius, qui quæstionem de nobilitate disputauit ad principem Montisferrati, vt refert D. Benedic. in repeti. c. Raynutius, in verbo, duas habens filias, num. 132. sed eam mihi videre non licuit. Et nouissimè Barpto. Chasse. in Catalogo gloriæ mundi, in 8. parte. Et Ludouic. Gomes. qui & libellum de Nobilitate scripsit, in quo decidit sex quæstiones, vt ipse refert in comment. regularum Cancellariæ, in parte 3. regul. Iulij Papæ ij. Horum id præcipuum institutum est, vt doceant, quid sit nobilitas, vnde primùm manarit, quot sint eius species, ad quos progrediatur, quæ sint ipsius priuilegia, quãdo, & quibus modis amittatur.

Vnde, & cur nobiles ita uocantur, et de alijs eorum appellationibus, & quæ inde sequuntur. Cap. II.

3

ILlud autem primùm scire oportet, nobiles à noscendo dici, veluti noscibiles: & nobilitatem tanquàm noscibilitatem, vt ita loquar, præ cæteris notam, claram, illustrem, apertam, spectabilem, conspicuam, vulgatam, atque hominum sermone celebratam. Nam & ita nobilem, quem per G, Gnobilem scribebant,

Nobilis, & nobilitas vnde, & quare dicantur. Nobilis pro noto.

bant, accipi, & nobilitatem tradunt, multisq; antiquorum scriptorum testimonijs probant Festus Pompeius, & Nonius Marcellus. Et inter alios Plauti in Pseudolo,

—Cum ijs mihi

Nec locus, nec sermo cõuenit, ijs nunq̃ nobilis fui.

Quibus addere potes illud Ciceronis in Paradoxis, Lapsa est ipsius libido in muliere ignota: dolor in pauciores pertinet, quàm si petulãs fuisset in aliqua nobili virgine. Vides enim illic opponi ignotã nobili. Et in oratione pro L. Flacco, Dubitabitis iudices, quin ab hoc ignotissimo Phryge nobilissimum ciuem vendiceris. Et in secunda in Verrem actione, vbi huc alludens ita scribit. Proponit inania mihi nobilitatis nomina, qui non tam me impediunt, quòd nobiles sunt, quàm adiuuãt, quòd noti sunt. Illud quoq; Virgilij lib. 7. Aeneidos,

Est locus Italiæ in medio, sub montibus altis,

Nobilis.— Quid enim ea dictione voluit significare, declarauit verbis mox sequentibus, vt illic etiam annotat Seruius,

Et fama multis memoratus in oris.

Cui germanum est illud Ouidij lib. 3. Amorũ, Elegia 6.

Quid si legitimum flueres, si nobile flumen,

Si tibi per terras maxima fama foret.

Nam & illic cur nobile dixerat, sequenti versu declarat. Et illud Horatij libro 1. Sermonum, Satyra 5.

—Par nobile fratrum. Quo loco Acron interpretatur, nobile, id est, notum, famosum, Martialis lib 10. Epig. 26.

Vare Parethonias, Latias modo ritè per urbes

Nobilis, & centum dux memorande uiris.

Sed nullus locus ad eam rem apertior, quàm ille Plinij li. 4. c. 12. Artemisio aquis calidis nobilis, notior tamen marmore. Ex quo & Deuteron. 1. cap. vbi in Hebræo dicitur ידעים Iiduhim, id est cogniti, interpretes verterũt nobiles, Tuli de tribubus vestris sapientes & nobiles, ita enim intelligit Franciscus Georgius de Harmonia mundi Cantici. 1. Iouo 4. c. 7. quanquam Eugubinus & Castellio non in passiua significatione, sed in actiua accipiant, pro iis, scilicet qui cognoscunt, & sciunt, & habẽt rerũm peritiã. quod & septuaginta interpretes intellexerunt, cùm eum locum ita verterint, ἄνδρας σοφοὺς, ἐπιστήμονας, συνετοὺς; Ideo Castellio peritos vertit. Sed vtcunque sit, ex eo quod diximus nobilem pro noto accipi, fit vt nobilitare pro notum facere vsurparit Plinius in procemio lib. 23.

Sicq; et è cõtrario ignobiles pro ignotis antiqui intelligebant. Plautus in Amphitrione,

Nũc q̃ ego sũ, uapulabis, nisi hic abis ignobilis.

Et in Pseudolo,

Peregrina facies uideẽ hominis, atq; ignobilis.

Virgilius Eglo. 9.

Si ualeam meminisse, neq; est ignobile carmen.

Et lib. 7. Aeneid. de Hippolyto,

Solus ubi in Syluis Italis ignobilis æuum

Exigeret,— Vbi Seruius, ignobilis (inquit) non vilis, sed ignotus. Neq; enim, vt id illi adijciam, pro vili, siue ignobili in vulgari significatione posses illic rectè intelligere, cũ Hippolytus esset admodum nobilis, vtpote qui filius Thesei regis Atheniensium, & qui è genere deorum erat. Aegeus enim & ipse rex quem Neptuni filium fuisse ferunt. At Isocrates in Helenæ encomio scribit Thesei patrem fuisse Neptunum. Tullius autem lib. 2. epistolarum ad Q. fratrem, vocat Commagenum regem ignobilem, quasi diceret, non admodum cognitum, celebrem, famatum, Vti Horatius lib. 1. Sermo. Satyr. 6. paulò post prin. regnum ignobile, de quo scilicet non multus est sermo populis. Apuleius lib. 5. Metam. post prin. ignobilem maritum Psyches vocat Cupidinem, quoniã scilicet ei ignotus erat, non quòd aliàs ignobilis esset. Ausonius in epistola ad Symmachum, Latebat inter nugas meas libellus ignobilis. Cornelius Tacitus lib. 12. Ne Romæ quidem ignobile Cataracti nomen erat. Aulus Gellius libro noctium Atticarum 17. c. 2. Arboreta ignobilius verbum est, arbusta celebratius. Quibus verbis planè declarat ignobile, & celebratum esse, veluti cõtraria. Et hoc omnium apertissimè declarauit Epiphanius in traductione Theoderiti historiæ, de Osio loquentis in tripartita historia apud Cassiodorũ lib. 5. c. 16. Non enim (inquit) ignobilis, sed omnibus noscitur esse notissimus.

Hucque ignobilitas pro innotitia (si ita fari liceat) apud Plinium li. 34. c. 8. Artifices, qui compositis voluminibus condidere hęc, miris laudibus celebrant, & Telephanem Phoceũ, ignotum aliàs, quoniam in Thessalia vbi habitauerat, latuerint opera eius: alioquin suffragiis ipsorum æquatur Polycleto, Myroni, Pythagoræ. Laudant eius Larissam, & Spinatum Pentathlon, & Apollinem. Alij non hanc ignobilitatis fuisse causam, sed quoniam se regum Xerxis atq; Darij officinis dediderit, existimãt. Vides ibi ignotũ, deinde ibi, latuerint opera. Postremò, ibi, hanc ignobilitatis causam, &c.

Ignoti pro ignobilibus.

E contrario autem ignotos pro ignobilibus vsurpauit. Virgilius lib. 5. Aeneidos.

—Et classe subegit

Amissa, socios ignotæ linquere terræ.

Ignotæ igitur, id est, ignobili, vt interpretatur Seruius. Nam Troianis de quibus loquitur, ignota non erat, ad quã iam bis venerant. Sed & ad id quoq; refert illud eiusdẽ lib. 4. Georg.

Nam sæpe fauos ignotus adedit

Stellio— Quo etiam in loco idẽ Seruius interpretatur ignotus, ignobilis, vel ex improuiso veniens. Horat. in eadẽ illa Saty. 6.

Nõ quia Mecœnas Lydorũ quicquid Hetruscos

Incoluit fines, nemo generosior est te.

Nec

Nec tu avus tibi maternus fuit atq; paternus,
Olim qui magnis legionibus imperitarint,
Vt plerique solent, naso suspendis adunco
Ignotos, ut me libertino patre natum.
Et alibi quoque in eadem Satyr. opponit ignotos generosis,
Sed fulgente trahit constrictos gloria curru
Non minus ignotos generosis. Rursumq;,
Quo patre sit natus, cum ignota matre inhonestus.
Et Valerius Maximus libr. 9. c. 7. in princ. Nec oportere clarissimæ familiæ ignotas sordes inseri. illic etiam clarissimam familiam vocat pro nobilissima, vt dicemus infra. Igitur nobilissimæ familię opponit ignotas, id est, ignobiles sordes. Et Suetonius in Tiberio, c. 42. Ignotissimum quæsturæ candidatum nobilissimis antepofuit, ob epotam in conuiuio, propinante se, vini amphoram.

7 *Nescio qui, & quidam, pro ignobili.*

¶ Ex quo & illud, vt cum ignobilem quempiam significare volumus, his verbis vtimur, nescio quis, vel qui, siue quidam simpliciter. Nam donatus interpretans illud Terentij in Hecyra, Nam vitium est oblatũ virgini olim ab nescio quo, Mirè (ait) contempsit personam dicendo, Nescio quo, vt ostendat ignobilem. Nam si nomen illi est, habet & dignitatem: vt
Et nos aliquod nomenq; decusq;
Gessimus. Qui locus, vt illi id addã, est Virgilij libr. 2. Aeneid. Idem quoq; Donatus enarrans etiam illud eiusdem Terentij in Adelphis, Quædam mulieres, &c. Nam quædam (inquit) dicit, vt ignobiles demonstrarentur. Et in Eunucho illud quoq; interpretans, Quod quidam facit. Contemptum (ait) indicat hoc verbum. Quibus adstipulatur illud Ciceronis in Oratione pro Sexto Roscio Amerino: Iam quos nemo propter ignobilitatem nominat, sexcenti sunt.

8 *ἀνώνυμος et νώνυμος pro ignobili.*

¶ Et hinc quoque apud Græcos ἀνώνυμος, atq; etiam νώνυμος dicitur, qui sine nomine est, & qui ignobilis est, & obscurus, quive à nullis, aut paucis noscitur. Homerus lib. Odysseæ primo,
οὐ μέν τοι γενεήν γε θεοὶ νώνυμον ὀπίσσω
θῆκαν.
Non enim progeniem Dei ignobilem imposterum Posuerunt.
Et lib. eiusdem operis 12. iterumq; 13. & 14.
Νωνύμνοι ἀπολέσθαι ἀπ' ἄργεος ἐνθάδ' ἀχαιούς.
Et rursum eodem lib. 13.
—Οὐδέ τι λίην
Οὕτω νώνυμος ἐστὶν ἴσασι δέ μιν μάλα πολλοί.
id est, ad verbum.
—Neque enim ualde
Sic ignobilis est, norunt autem ualde multi.
Quasi id dicat, Neque enim adeò obscura terra, quin eam multi norint. Et hinc illud Virgilij lib 9. Aeneidos,
—Ac multam in mèdio sine nomine plebem.
Plebis enim appellatione intelligi vulgus ignobile alibi ostendemus.

9 *Clari dicuntur nobiles.*

Sed & hinc quoq; fit, vt nobiles claros vocemus ignobiles contrà obscuros. Nam de primo Virgilius lib. 1. Aeneidos,
Troianoq; à sanguine clarus Acestes.
Et Horatius lib. 4. Carminum, Ode 6. lib. Sermo. 1. Saty. 5.
Virginum primæ, puerique claris
Patribus orti.
Messi clarum genus Osci.
Et Saty. 6. eiusdem libri,
Non ego me claro natum patre.
Et paulò pòst,
Non patre præclaro, sed uita & pectore puri.
Itemque ibi,
Quod non ingenuos habeat, clarosq; parentes.
Ouidius lib. 1. Fastorum.
Hinc fuit Euãder, qui quanquã clarus utroque,
Nobilior sacræ sanguine matris erat.
Et in epistola Helenæ ad Paridem,
Clara domus satis hac nobilitate sua est.
Et rursus Herus ad Leandrum,
Nobilis ille quidem est, & clarus origine.
Et Statius lib. Syluarum 3. Sylua 3.
Non tibi clara quidẽ senior placidissime gẽtis
Linea, nec proauis demissum flemma.

Clarum genus. *Clarus natalibus.* *Clarus sanguis.* *Clara propago.* *Clara progenies.*

Valerius Maximus lib. 5. c. 9. Idem fecit clari generis, magnæq; dignitatis vir Fuluius. Et Plinius Iunior lib. 8. epistolarum ad Rufinum, epistola incip. falsum est, Mulier (inquit) natalibus clara, moribus proba. Et Liuius lib. 9. ad vrb. cond. Clarus genere, & factis. Et apud Senecam in Octauia. actu 1. Sanguine claro genitus. Et, Genere claro tumens dicitur. Hincq; Lucretio lib. 1. Clara propago dicitur. Et Virgilio lib. 5. Aeneid. Clara progenies. Et Lucano lib. 10. Clarissima proles. Et clarissima familia Valerio Maximo lib. 9. ca. 7. vt diximus suprà nu. 6. Et Plinio lib. 18. c. 3. ad fin. Clarissima gens in eodem significatu. eod. lib. 7. c. 53. Et clara stirps Suetonio in Augusto cap. 43. Et Tacito lib. 11. Clari parentes, Claudius Cæsar in numerum patriciorum adsciuit vetustissimum quenque ex Senatu, aut quibus clari parentes fuerant. Et lib. 12. claris maioribus ortus. Et li. 18. Sed procurator aderat Cornelius Fuscius vigens ætate, claris natalibus. Et Iustinus li. 1. Hoc responso perterritus neq; claro viro, neq; ciui dedit filiam, ne paterna mater, neq; nobilitas nepotis animum extolleret: sed de gente obscura tunc temporis Persarũ Cambysi mediocri viro in matrimonium tradidit.

Clari parentes. *Clari natales.*

10 *Clarus et nobilis.*

Ex quo nonnunquã clarus, & nobilis à bonis authoribus copulantur. Tullius in oratione pro Rabirio Posthumo, Clarus & nobilis vir. Et in oratione pro M. Cælio. De cognatorum sententia nobilissimorum & clarissimorum hominum manumissi. Et pro C. Ligario, M. Marcellum vocat hominem nobilissimũ & clarissi-

clarissimum. Et in Philip. 2. L. Domitiũ. Et in oratione de Aruspicum responsis non semel alios. Et in Paradoxis, Quæ est ista seruitus tam claro homini, tamq; nobili. Et in 3. in Verrem actione, Oppidum est in Hellesponto Lampsacũ, in primis Asiæ prouinciæ clarũ, & nobile. Et lib. 2. Tusculanarum quæstionũ, Clari & nobilitati labores. Et Clara nobilitas Plauto dicitur in Rudẽte. Et præclara nobilitas Tullio in 6. in Verr. act. Plinius aũt minùs clarũ opponit nobili, li. 24. ca. 15. Nunc subtexemus, ait, herbas mirabiles quidẽ, sed minùs claras, nobilibus in sequẽtia volumina dilatis. Sed & idẽ li. 6. ca. 17. cùm Hydaspem fluuium clarũ nominasset, cõfestim subdidit Hypasim non ignobiliorem. Et cap. 20 eosdem fluuios clarissimos dicit. Et lib. 3. cap. 5. nobilitatem, & claritatem veluti confundit, cùm dicit, nobilitas omnium locorum, quos quis attigerit, tanta rerum singularum populorumq; claritas tenet.

Clara nobilitas.

11 Claritas enim, & Claritudo, pro nobilitate accipi solet. Nã Claritudo generis dicit apud Tacitũ li. 2. Et quia claritudine mater generis anteibat, auum M. Antonium auunculũ Augustum ferẽs. Et li. 4. Apronius claritudine generis abstrictus, &c. Et rursum eod. lib. L. Antonius multa claritudine generis, sed improspera. Et li. 5. Parthus imperiũ claritudinẽ Arsacidarum, contraq; ignobilẽ Hyberũ disserebat: hic enim vides claritudinẽ opponi ignobilitati. Et li. 12. nec diu inquirendũ, quin Agrippina claritudine generis anteiret. Et lib. 13. cùm de Sabina Poppea loquitur: Opes, inquit, claritudini generis sufficiebant. Et iterũ li. 16. Et familiæ claritudo apud eundẽ li. 15. Quia super Iuniæ familiæ claritudinem diuum Augustum atauum ferebat. Et li. 20. Bremio claritate natalium insigni, & claritas generis i l. 1. C. de dignit. li. 12. & ĩ extrauag. execrabilis. §. nos itaq;, tit. de præben. Et apud Valeriũ Max. li. 6. cap. 2. ita scribit, Vidi pari claritate cõspicuũ Brutũ ferro laceratũ. Et nascẽdi claritas apud Quintilianũ li. 5. cap. 11. Ita hominũ, non qui claritate nascendi, sed qui virtute maximè excellet. Et claritas natalium apud ipsum Tacitum lib. 17. de Galba loquẽs, Sed claritas natalium obtinuit, vt quod segnitia erat, prudentia vocaretur.

Claritas & claritudo.

12 Tametsi Cornelius Fronto in libro de nominũ, verborũq; differẽtijs, scribit id interesse inter claritatẽ & claritudinẽ, quòd claritas tam luminis est, quàm perspicuitatis, claritudo generis: prior splẽdoris, posterior nobilitatis. Quod & è nostris tradit Lucas Peri. post Papiam nescio quẽ in l. 3. col. 3. in verbo, clarissimis. C. de cano. largi. tit. lib. 10. & in l. 1. col. penul. C. de digni. lib. 12. Veruntamen Festus Pompeius, & Nonius Marcellus idẽ putant claritudinem & claritatẽ. Et videmus etiã ex alijs scriptoribus claritudinẽ ad virtutẽ, &c. referri. Sisenna li. 3. apud ipsum Marcelliũ, Quod fortasse an ex voluntate sua summa claritudine celeriter confecisset. Sallustius in Iugurtha, Cùm præsertim tam multæ, variæq; sint artes animi, quibus summa claritudo paratur. Et Cornelius Tacitus li. 4. Mãdabat honores, nobilitatẽ maiorũ, claritudinẽ militiæ. Et li. 12. veniam exilij pro Anneo Seneca, simul præturã impetrat, lætum in publicũ rata, ob claritudinẽ studiorũ eius. Et lib. 14. vbi facit Senecam ita loquentẽ, Ego quid aliud magnificẽtiæ adhibere potui, quàm studia, è quibus claritudo venit? Et idem lib. 15. Tradereturq; imperium Senecæ, quasi insonti claritudine virtutũ ad summũ fastigiũ electo. Et lib. 17. Quos nobilitas, aut opes, aut aliqua insignis claritudo rumoribus obiecerat. Nam & clari appellationẽ, vti etiam nobilis, ad alia quoq; referri, quàm ad vulgarem nostram nobilitatem, Sallustius in Ingurtha, Consulatum nobilitas inter se per manus tradebat, Nouus nemo tam clarus, neq; tam egregijs factis erat, quin is indignus illo honore, & quasi pollutus haberetur. Liuius 1. decad. li. 2. Ambos claros genere, factisq;. & lib. 9. Offilius Calanius clarus genere, factisq;. Et Iuuenalis Saty. 2.

Claritas & Claritudo an differant.

—Clarus genere, atq; opibus uir.

Cui simile est illud ipsius Liuij 3. decadis li. 2. Busa mulier genere clara ac diuitijs. Ideo nihil interesse video inter claritatem, & claritudinem, non magis quidem quàm inter beatitatem & beatitudinem. Cicero lib. 1. de natura deorum, At ista siue beatitas siue beatitudo, &c. Teneritatem, & teneritudinem. Altero enim vsus est idem Cicero lib. 5. de finibus, & Plinius lib. 9. cap. 42. Altero in eodem sensu Varro lib. 1. de re rustica. cap. 36. Et Apuleius lib. 5. Metam. Sanctitatem, & sanctitudinem, quibus etiam in eadem significatione ipse Tullius vsus est, Priore, in oratione pro Cœlio, & alibi sæpe. Posteriore lib. 4. de Republica apud Nonium Marcellum. Vt hinc intelligas abertasse Cataneum, virum sanè doctissimum, dum in commentarijs in Plinium lib. 1. epistolarum scribit id verbum sanctitudinem Apuleianum esse. Item seueritas & seueritudo: illud enim vbiq; obuium est, hoc reperitur apud Plautum in Epidico, & Apuleium ad fi. lib. 1. Asini aurei. Sæuitas & sæuitudo, illud enim vsurpauit ipse Apuleius lib. 4. eius operis. Hilaritas & Hilaritudo apud Nonium Marcellum, authoritate Plauti in Milite glorioso. Vastitas & Vastitudo, illud apud Ciceronem lib. 1. de diuinatione, & alibi sæpe, hoc apud Catonem de re rustica cap. 141. Necessitas & Necessitudo, de quibus diximus in nostris Retractibus, tit. 1. §. 1. nume. 14. Pulchritas & Pulchritudo, de illo enim est illud Cæcilij in Atpaco apud Nonium Marcellum, Mane dij boni quod illud est pulchritatis. Magnitas & Magnitudo,

Beatitas. Beatitudo. Teneritas. Teneritudo.

Sanctitas. Sanctitudo.

Magnitudo, Actius in Varres apud eundem Marcellum, Neque sat fingi, neque dici potest pro magnitate. Tarditudinem & Tarditatem apud Nonium Marcellum authoritate Plauti in penulo. Qui sit eius pigri vincitis cocleas tarditudine,& Actij in multis locis. Teneritudinem & teneritatem apud eundem in duobus locis autoritate Pacuuij in Doloreste, & Ciceronis. Vanitudinem pro vanitate apud eundem, authoritate Pacuuij in Doloreste,& Plauti in Polego. Acritatem & Acritudinem de primo est illud Actij in Neoptolemo apud Gellium lib. 13.c.5.& apud Marcellum de mutata declinatione vis veritatis atque acritas. Lenitatem & lenitudinem illud apud Ciceronem ad Atticum lib. 10.& in partitionibus, & li. 1. officiorum, hoc apud eũdem lib. 5. Tuscul.& in Verrem, act. 6. Laxitatem & laxitudinem apud eundem authoritate eiusdem Ciceronis offic. li. 1.& Sallustij li. 4. Historiarũ. Castitudinem & castitatem, ibi, ex Actio in Phœnissis. Firmitudinẽ & firmitatem ibi, authoritate Plauti & Ciceronis. Honestitudinẽ & Honestatem apud eũdem authoritate Actij in Oenomas & in Mirmidonibus. Acerbitatẽ & Acerbitudinem ex Gellio d. lib. 13. c. 3. Orbitudinem & Orbitatem ex Nonio Marcello, ex Plauto, Turpilio, & Pacuuio. Suauitatem & Suauitudinem apud eundem ex Plauto in Bacchidibus & Turpilio in Leuca. Solitudinẽ & Solitatem apud eundem ex Actio in Eurytace. Vicissitudinem & vicissitatem apud eundem ex Actio in Phœnissis. Celeritatem & Celeritudinem, illud notum est, hoc Varronis est de re rustica lib. 3. c. 12. Crebritatem & Crebritudinem apud Nonium Sisennæ authoritate,& alia id genus plurima.

13 Sed vt redeamus, ex his, quæ diximus, Claritas familiæ dicitur Valerio Maximo lib. 4. c. 3. vbi de Antonia loquitur. Et clarissima familia, eod. lib. 3. c. 3. vbi de Pompeio, clara persona dicitur in l. curator. ff. de cura. furi.& claritas personæ apud Plinium Iuniorem lib. 2. epistolarum ad Arrianum, Accipe quod per hos dies actum est claritate personæ famosum. Et vir clarissimus apud Tullium. lib. j. de oratore, & in oratione pro lege Manilia. Quæ quidem appellatio his notis V.C. significabatur, nempe vir clarissimus, tandemq; abiit in dignitatem: quæ Clarissimatus, dicebatur. De qua in l. 1. C. de dome.& protect. li. 12. quæ interpretatur Cõsularem, id est, clarissimatus dignitatẽ. & in l. peculiari. C. de prox. sac. scri. eo. li. 12.& in l. 1. C. de Equest. dig. eo. li. vbi scribitur equites Ro. secundum gradum post Clarissimatus dignitatem obtinere, & apud Ammianũ Marcellinum lib. 21.& Cassiodorum li. 6. epistolarum variarum. iterumq; li. 7. vbi adscribit formulam, qua ea dignitas conferabatur. Et de clarissimis quoq; fit mentio in l. si Senator, & in l. clarissimis. C. de digni. eo. li. & in l. vlt. C. de prin. agẽ. in reb. eo. li.& i l. 1. C. de præp. lab. eo. li.& i l. 1. §. illud. C. de can. larg. tit. li. 10.& in l. fœminæ. ff. de Senat.& i l. sed & si susceperit si. §. 1. ff. de iudi.& in l. tã demẽtis. C. de epi. aud.& l. si furiosi. C. de nup.& in l. 1. in prin. ff. de reb. eorũ. vbi prætor vocatur eo titulo.& in l. 2. §. vlt. C. de his, qui veni. æta. impet.& in rub. C. vbi Sena. vel claris. nam & in l. 1. eiusdẽ ti. clarissima dignitas memoratur,& in rubric. C. de tut. vel curato.& in l. seuerior. C. ex quib. cau. infa. irro.& in l. 1. C. si ex falsis instru. quæ duæ postremæ leges vocant proconsules viros clarissimos.& in l. vlri. C. de excusa. tut.& in l. 1. C. ne lice. poten.& in l. 5. C. de sentẽ. pas. quæ vocat præfectos prætorios clarissimos viros, quæ lex est Antonini. Quanquam Lampridius ipsos præfectos prætorio clarissimos fuisse sub Alexandro dicit, qui quidem successit postremo omniũ Antonino. At idem in Seuero scripserat, ipsum Seuerum eisdem præfectis prætorio Senatoriam dignitatem addidisse, vt viri clarissimi essent, & dicerentur. Quod antea vel rarò fuerat, vel omnino non fuerat. De hac autem dignitate vide nostros legum interpretes in l. 1. ff. de offi. eius, cui mand. est iurisd.& Alciatum li. Dispunctionum 3. c. 4.

14 De altero, vt scilicet ignobiles contra obscuros vocemus, probat illud Tullij li. 2. officiorũ, qui magna sibi proponunt obscuris orti parẽtibus. Quem locũ in id expẽdit Nonius Marcellus in diuersis acceptionibus nominum & verborum in litera O. cui concinens Cornelius Tacitus lib. 17. Ophonius, inquit, Tigillinus obscuris parentibus. Sed vt redeamus ad Ciceronem, is in 7. in Verrem actione, Obscuro loco natus. & Liuius tertiæ Decad. li. 6. de Seppio Lesio Campano obscuro (inquit) loco natus. Et alibi in eodem li. Quintus obscuro genere ortus. Cui concinens Valerius Maximus, li. 1. c. 7. vbi de Dionysio Himeca, inquit, quædam non obscuri generis fœmina. Sallustius in Catilinario, Sed & in ea coniuratione fuit Q. Curius natus haud obscuro loco. Et apud Macrobium li. 7. c. 3. obscurè natus dici tur. Et in l. in concubinatu, ibi, obscuro loco nata. ff. de concubi. Nam & Quintilianus lib. 11. c. 1. nobilẽ obscuro opposuit. Nobilis (inquit) obscurum, potens infirmum. Et Suetonius in Vitellio statim in prin. Vitelliorum originem alij aliam,& quidem diuersissimam tradunt, partim veterem & nobilem, partim verò nouã & obscurã. Et in Vespasiano etiã, in prin. Gens Flauia obscura illa quidẽ, ac sine vllis maiorum imaginibus. Et statius li. Sylua. 5. Syl. 2.

—Non te series inhonora parentum,
Obscurum proauis, & priscæ lucis egentem
Plebeia de stirpe tulit.

Et Iustinus tradit, li. 1., Astyagen Medorum regem filiam suam nuptui dedisse, neque claro

Marginalia: *Clara persona. Claritas personæ. Vir clarissimus. Clarissimatus dignitas. Obscuri ignobiles dicuntur.*

viro, neq; ciui, sed de gente obscura Cambysi. Et hinc obscuri viri pro ignobilibus, io §. sancimus. in auth. de testibus. & io §. 1. auth. de defeu. ciui. & in §. quisquis. in aoth. quibus mod. nat. effic. legi. Nam, & obscuritas pro igoobilitate à Tullio vsurpatur lib. 2. officiorum. Quorum autem prima ætas propter humilitatem, & obscuritatem io hominum ignoratione versatur. Humilitas enim pro ignobilitate plerunque sumitur, vt posteà dicemus. Idem autem Tullius lib. 1. de Oratore, obscurum & ignotum copulauit. Ignoti enim, vt suprà diximus, ignobiles quoque dicuntur. Sed & idem claros, & obscuros homines opposuit in oratione pro Annio Milone. Quum non alio facinore clari homines, alio obscuri necantur. Et huc quoq; spectat quod Virgilius lib. 5. Aeneidos post multos iuuenes nobiles ouncupatim nominatos subiunxit,

—Multi prateread, quos fama obscura recõdit.

Quo loco Seruius, per contrarium, inquit, illos superiores omnes esse nobiles iudicauit. Cornelius autem Tacitus li. 3. obscurissimam domum P. Quirinij dicit, ad ignobilitatem illius respiciens. Et huc quoq; pertinet quod ex Iustino citauimus suprà num. 9.

15 *Hebræis nobiles & ignobiles quomodo nocentur.*

Porrò quòd ad hunc locum maximè pertinet apud Hebræos Albor & Candor, qui nomine אצר significatur, proximè ad lucem accedit. Vnde ea vox ad claros, illustres, & oobiles viros transsumitur, vt eo loco Salomonis Ecclesiastes 10. Beata terra, cuius rex oobilis est: siue ad verbum, filius nobilium. sicuti etiam contrà חשך à tenebris accepta metaphora ad obscutos & ignobiles, vt in eo loco Prouerbiorum eiusdem authoris 22. Coram regibus stabit, nec erit ante ignobiles. Silius autem lib. 8. hanc nobilitatis lucem intelligens, & contrà ignobilitatis obscuritatem, hanc ita graphice describit,

Nobilitatis lux.

At illi sine luce genus, surdumq; parentum Nomen.—

Surdũ nomẽ parentum.

Nam & Plinius lib. 22. cap. 2. surdum appellat, quod ignobile est. Interdum (inquit) fortius augetur authoritas, quæ quanta debeator etiam surdis, hoc est, ignobilibus herbis perhibebant. Statius autem libr. 4. Thebaidos vtrunq; coniunxit,

Aequatus cælo surdum atq; ignobile marmor Firmat opus.—

16 *Lucere nobilitatis. Tenebræ ignobilitatis.*

Sed vt redeamus, ab his non longè abest, quod scribit Tullius adoersus Sallustium, si ego meis maioribus virtute mea præluxi, vt si priùs noti non fuerint, à me accipiant initium memoriæ suæ. Tu tuis, vita, quam turpiter egisti, magnas obfudisti tenebras, vt etiam si fuerint egregij ciues, certè venerint io obliuionem. Vides enim primùm verbum præluceudi ad nobilitatem pettinere: Deinde ea verba, noti nõ fuerint, ad ignobilitatem spectare. Et ea quoque, magnas obfudisti tenebras. Et hoc quoq; spectat illud Liuij in præfatione. Et si in tanta scriptorum turba mea fama in obscuro sit, nobilitate eorum, qui nomini officiant meo, consolor. Illic enim obscurum oobilitati opponitur. Et illud Valerij Maximi lib. 3. cap. item 3. ad fi. Quò euenit, vt & humili loco oati ad summam dignitatem consurgant, & generosissimarum imagioum fœtus in aliquod reuoluti dedecus acceptam à maioribus lucem in tenebras conuertant.

17 *Illustres nobiles dicuntur*

His quoq; coosequens est, vt cùm illustre, idem sit quod clarum, nam vti clarum opponitur obscuro, vt diximus, ita & illustre & obscurum inuicem sunt contraria, vt videre licet ex Tullio lib. 4. Academicarum quæstionum. Ex quo idem lib. 2. de Oratore illustrare obscura dicit. Et idem clarum & illustre copulauit in Somnio Scipionis, & in 7. in Verrem actione, & li. 2. de diuinatione. Cumq; obscurum (quod item diximus) ignobile dicatur. Ita quoq; è diuerso illustre pro oobili. Idem Tullius in oratione pro Murena. Ex familia veteri & illustri. Et Virgilius libr. 6. Aeneid. cùm dicit,

Illustres animas.

Vbi Seruius id nomen notitiæ esse dicit. Nam & nobiles (inquit) illustres vocari. Et Propertius lib. 2. elegia 14.

Nec si qua illustres fœmina iactat auos.

Et Iustinus lib. 15 Lysimachus (inqoit) erat illustri Macedoniæ familia natus, sed virtutis experimentis omni nobilitate clarior. Et illustri loco oatus apud Valerium Maximum libro quarto capit. 3. Paulo post princi. Et illustris sanguis, apud eundem eod. lib. capit. 6. ad finem Seneca autem tragœdus in Octauia, actu 4. genere illustres dicit, sicuti & Cornelius Tacitus li. 18. Iulius, inquit, Blæsus genere illustri.

18 *Illustris prouincia Cice. Illustris ciuitas. Illustris proles. Illustris familia.*

Hincq; prouiocia illustris Ciceroni in 3. in Verr. act. Et ciuitates illustres eidem in 4. in ipsum Verr. Et proles illustris, Claudiano in 7. panegy. Et familia illustris Plio. lib. 34. cap. 13. Nam & vtrunq; scilicet illustre & nobile copulat ipse Tullius in eundem Verrem act. 7. Tam illustre (inquit) & nobile muoicipium. Et idem quoq; illustre noto coniuogit in eadẽ oratione, Illustre notumq; omnibus. Hincq; illustrium & superillustrium dignitatum nomina, de quibus nostri latè in l. 1. §. 1. ff. de offi. eius, cui mand. est iurisd. & Alciatus libr. 3. Dispunctionum cap. 4. dicit, & quidem rectè, nullam esse in oostris legibus superillustrium mentionem. Et hinc quoq; illustrare, pro nobilitare io l. 1. C. de præpo. lab. lib. 12. vt eā intelligont Io. Pla. ibi. Ang. Fran. Aret. Corn. & Iason io l. omnium. C. qui test. fac. pos. Neq; hic satis intelligo quod scribit Velleius Paterculus: grauis quidem author, lib. 2. Romanæ historiæ,

Illustrare pro nobilitare.

Varus Quintilius, illustri magis, quàm nobili ortus familia. Nisi nobilẽ ad genus, illustrem ad gesta referat, vel econtrario: aut etiam nisi ea forma dicat, qua Seneca in loco, quem infrà num. 14. citabimus, dicit notos magis, quàm nobiles. Cicero autem in Calphurnium Pisonem, Nullum non modo illustre, sed ne notum quidem, vbi vides illustre nescio quid plus esse quàm notum. Sed & is lib. 2. epistolarum familiarium, epistola 12. obscurum & illustre veluti opposita posuit, cùm dicit, Omnis enim peregrinatio obscura est ijs, quorum industria Romæ potest esse nobilis.

19 *Splendidi nobiles dicuntur.*

Similiter & splendidum, quod eiusdẽ signi ficationis est, pro nobili plerunq; sumimus. Liuius 1. Decadis lib. 4. Nobilis superior iudicio matris esse, quæ quam splendidissimis nuptijs iungi puellã volebat. Cornelius Tacitus in vita Agricolæ tradit Domitiã Decidianam splendidis natalibus ortam. Et Valerius Maximus lib. 8. cap. 1. vbi de Cœlijs fratribus loquitur, Splendido (inquit) loco natus. Et Plinius Iunior lib. 6. epistolarum ad Romanum, Accia Variola fœmina splendidè nata. Et Aurelius Victor in Othone, Saluius, inquit, Otho splendidis ortus maioribus. Hincq; splendor natalium apud eundem Plinium lib. 10. ad Traianum, Impensè rogo, vt Actium Suram prætura exornare digneris, cùm locus vacet: ad quam spem alioquin quietissimũ hortatur & nataliũ splendor. Et splendor familiæ apud Tulliũ in oratione pro Gn. Plantio, & Liuium 1. decad. lib. 4. & Suetonium in Vespasiano cap. 1. Et splendor generis in l. ingenuæ, C. de marile. li. 11. Nam & Suetonius in Tito. ca. 4. scribit, Martiam Flauiam splendidi generis fuisse. Et splendor nobilitatis Valerio Maximo lib. 7. cap. 5. vbi de Lucio Aemilio Paulo. & iterum lib. 9. cap. 3. vbi de patricijs Romanis. Et splendidior gradus in l. edicimus. eod. titu. Et splẽdidiores personæ in l. 2. ff. de termi. mot. Firmicus autem lib. 3. Matheseos. cap. 14. in quarto loco, splendorem ignobilitati opponit, Ab ignobilitate (inquit) ad splendorem perducet. Nam & eod. lib. cap. 18. splendidum genus nobilitatis appellat. Et lib. 6. cap. 11. splendorem nobilitatis. Splendorem autem tenebris, quæ ignobilitatis propriæ sunt; vt nuper diximus esse, oppositum docent sacræ literæ Isaiç. 59. Expectauimus splendorem, & in tenebris ambulauimus.

Splendor natalium.

Et familiæ.

Et nobilitatis.
Et generis.

20 Et cùm quæ alta sunt, & sublimia atq; summa, cæteris notiora sint, & conspicuiora. Et econtrariò humilia & infima, siue ima, non adeò oculis perspicua atq; patentia. Ideò etiam altos & sublimes & summos vocamus nobiles: humiles & infimos, ignobiles. De alto est illud l. 3. §. legis. ff. ad leg. Cor. de sica. humiliores solẽt bestijs subiici, altiores verò deportantur in insulam. Et illud Virgilij li. 9. Aeneidos.

—Thebana de matre nothum Sarpedonis alti,
id est nobilis, vt exponit Seruius.
Et iterum lib. 10. Aeneidos,
Et Clarus & Hæmon Lycia comitãtur ab alta.
Quo in loco idem Seruius interpretatur alta, id est, nobili. Ad quod & referri potest quod idem lib. 1. eiusdẽ operis, altã vocat Romam,
Albaniq; patres, atq; altæ mænia Romæ.
Et Carthaginem lib. 4.
Suspectas habuisse domus Carthaginis altæ.
Et quod scribit lib. 5. eiusdem operis,
Dardanidæ magni genus alto à sanguine Diuũ.
Et lib. 6.
Deiphobe armipotẽs genus alto à sanguine Teucri
Et illud Horatij lib. 2. Ser. Saty. 5.
Tempore quo iuuenis Parthis horrẽdus ab alto
Demissum genus Aenea &c.
Illudq; Iuuenalis Saty. 6.
Quædam de numero Lamiarũ & nominis alti.
Et alibi in eadem Satyra,
—Hos fouet omnes,
Inuoluitq; sinu, domibus tunc porrigit altis.
Itemq; Saty. 8.
Plance, tumes alto Drusorum sanguine, tanquã
Feceris ipse aliquid, propter quod nobilis esses.
Quanquã ibi, alto, pro antiquo & longo accipi potest, verùm & ad nobilitatem quoq; pertinet, vt dicemus postea in 19. cap. Firmicus autem Maternus lib. Astronomicon 6. cap. 31. altum genus vocat pro nobili. Eritq; (inquit) publicis meritorijs prostituta, etiam si ex alto genere videatur esse progenita. Apud Gallos solemus altum, & potentẽ dominum, *hault, & puissant Seigneur* principem, aut qui quapiam dignitate non vulgari præcellit, vocare, velut comitem, baronem, & similes, de quo & nos alibi dicemus.

Altũ genus.

De sublimi autẽ est illud Statij lib. Sylua 3
Quis sublime genus formãq; insignis Hetrusci.
Nesciat?— Et lib. 10. Thebaidos,
—Cur maneant castris ignauaq; feruent
Otia pars sublime genus.—
Illudq; Claudiani in Panegy. 4. Honorij,
Sufficeret sublime genus, luxuq; fluentem
Deside, nobilitas posset te sola tueri,
Et ante hos Ouidij ad Pisonem,
Vnde prius cœpti surgat mihi carminis ordo,
Quosve canã titulos, dubius feror, hinc tua Piso
Nobilitas veterisq; citant sublimia Calphi
Nomina, Romanas inter fulgentia gentes

21 *Sublimes nobiles dicuntur.* *Sublime genus.*

De summo est illud Liuij 1. decad. lib. 1. Tanaquil summo loco nata. Et Ciceronis li. 2. epist. fami. epist. 18. Sed tamẽ tres fratres summo loco natos, promptos non indisertos, te nolo habere iratos. Et lib. 7. epi. 9. Octauius summo genere natus. Et lib. 2. epi. 22. Nutus tuus potest hominem summo loco natum incolumem in ciuitate retinere: Nam & de eodem paulò superiùs, Magno, ait, tibi erit ornamento nobilissimum adolescentem beneficio

22 *Summo loco nati.*

tuo esse saluum. Et in oratione pro Cn. Plancio, in summa familia natus. Quod vt intelligas intelligi de nobilitate, ostendũt verba hæc sequentia præposuisse Q. Catullo sapientissimo & sanctissimo viro, nõ dico C. Serenum subtilissimum hominem (fuit enim & animi satis magni, & cõsilij) sed Cn. Manlium non solùm ignobilem, verùm sine virtute, sine ingenio, vita etiam contempta, & sordida. Et lib. 2. Offic. M. Bruto summo genere nato. Et illud Valerij Maximi lib. 6. cap. 2. Vidi cruentum Cn. Domitium Anobardum deflentem, quòd summo genere natus, in ipso iuuentutis flore tuo iussũ esset occisus. Nam & mox subiungit, Vidi pari claritate conspicuum Brutum, &c. Claritas enim & ipsa nobilitas est, vt suprà diximus. Et illud quoquo eiusdem Valerij lib. 9. cap. 6. Cn. autem summi generis & magni animi virum. Id autem nescio quid significat præter vulgarem nobilitatem. porrò hinc summates pro nobilibus, vt dicemus infrà. cap. 37.

Summa familia.

Summo genere.

23 *Humiles ignobiles dicuntur.*

De humili probatur in d. l. 3. §. legis. ff. ad leg. Cor. de sica. cuius verba suprà posuimus, & in l. illicitas. §. ne potẽtiores. ff. de offi. Præsid. & in l. vl. ff. de incen. rui. naufr. & l. annonam. §. pœna. ff. de extraor. cri. & l. 1. §. vlti. ff. ad leg. Cor. de sica. & l. in seruorum. ff. de pœnis apud Tullium in 7. in Verrem actione, Pompeius humili & obscuro loco natus. Et lib. 1. de diuinatione, Amphiaraus & Tiresias non humiles, & obscuri. Et in libro de amicitia, Humilẽ relinquunt, & minimè generosum ortum. Et Quintilianus lib. 3. cap. 7. Aut enim respondisse nobilitati pulchrum erit, aut humilius genus illustrasse factis. Et Valerius Maximus lib. 3. cap. 4. in titu. eius capi. qui huiuscemodi est, De his, qui humili loco nati clari euaserũt. Et lib. 4. cap. 7. Lucius Petronius admodũ humili loco natus ad equestrem ordinem peruenerat. Plinius, aut quisquis est, in lib. de viris illustribus, quo loco de Mario loquitur, Caius (inquit) Marius septies consul Arpinas, humili loco natus Valerius Maximus loco à nobis citato suprà. num. 16. Capitolinus in Macrino, Humili natus loco. Suetonius in Vespasiano, cap. 4. Nec metuendus vllo modo ob humilitatem generis. Iustinus lib. 15. haud multo ante fi. humili genere natus. Et lib. 22. statim in prin. Ex humili & sordido genere. Et Pompeianus de Tullio loquens, Tullius existens nobilis ex humili, id est, ignobili. Et Ouidius lib. 14. Metamorph.

Humilis ortus.
Humile genus.
Humili loco nati.

—Humili de stirpe creatus.

Et Iuuenalis Saty. 8.

Vos humiles (inquit) *vulgi pars ultima nostri.*
Quorũ nemo queat patriã monstrare parentis.

Et Ammianus Marcellinus li. 31. de Agathyrsis loquens, Humiles (inquit) minutis, atq; raris: nobiles verò latis, fucatis, & densioribus notis. Ex quo humilitas generis apud Tulliũ in oratione ad equites Rom. antequã in exiliũ iret. Et apud eundem Philip. 13. At scurræ filiũ appellat, quasi ignotus nobis fuerit splendidus eques Ro. Trebonij pater. Is autem humilitatem despicere audet cuiusquam qui ex Fadia sustulerit liberos. Et Liuium 1. decá. li. 9. ad fin. de C. Flauio scriba. Cæterùm, inquit, contumacia aduersus contemnentes humilitatem suam nobiles certant. Is enim, vt antè dixerat, patre libertino humili fortuna ortus erat. Et apud Valerium lib. 6. cap. 2. In quo certamine cùm Pompeius Magnus humilitatem ei exprobrans, &c. Idem autem lib. 3. cap. 8. humilitatẽ nobilitati opponit, cùm scribit, Nam vt humilitas amplitudinem venerari debet, ita nobilitate fouenda magis, quàm spernenda bonæ indolis nouitas est. Et infima natalium humilitas apud Pliniũ lib. 18. cap. 6. Vt non omittam illud eiusdẽ Plinij lib. 8. cap. 35. Humilis in plebe, & ideo ignobilis. Et illud Titi Liuij 1. decad. lib. 5. M. Ceditius de plebe nuntiauit Tribunis in noua via vocem noctis silentio audisse clariorem humana, quæ magistratibus dici iubebat Gallos aduentare, id vt fit propter authoris humilitatem spretam.

Humilitas generis.

Sed & de infimo probat illud Tullij Ciceronis in oratione pro Flacco. Si quem infimo loco natum nullo splendore vitæ. Et pro Cornelio Balbo: sin autem multorum virtus, ingenium humanitas ex infimo genere, & Fortunæ gradu, &c. Hincq; infima plebs apud eundem lib. epistolarum ad Atticum 4. epistola 70. & apud Liuium lib. 4. secundi belli Punici, & Suetonium in Othone cap. 7. Ac super cæteras gratulantium adulantiumq; blanditias ab infima plebe appellatus. Et alij citati à nobis infrà in 57. cap. nu. 29. incip. Propterea q; Et infima gens apud Horatium lib. 2. Carminum, Ode 3.

24 *Infimi ignobiles dicuntur.*

Infima plebs.

Diues ne prisco natus ab Inacho
Nil interest, an pauper, & infima
De gente sub dio moreris.

De imo quoque est illud Horatij lib. 3. Carminum Ode 1.

Imi ignobiles.

—Aequa lege necessitas
Sortitur insignes & imos.

Nam, vt mox dicemus, insignes nobiles dicuntur. Et illud Iuuenalis Saty. 8.

Tamen ima plebe Quiritem
Facundum inuenies.

Alijs quoq; nominibus idem propè significantibus nobiles vocamus, scilicet insignes, & inclytos. Nam insignes dicuntur, qui signo quopiam præcellenti sunt cæteris notiores. Noti enim & insignes eodem sensu dicuntur Ciceroni, si is est, in li. 3. ad Herennium: Idem fit in imaginibus, vt quę nobis diligenter notę sunt, hæ parùm videantur insignes alijs. Inclyti, qui veluti fulgore quodam famæ resplendent. Insignes igit nobiles dicuntur. Q. Cicero ad Tullium

25 *Insignes nobiles dicuntur.*

ad Tullium fratrem, de petitione Consulatus. Nequaquam hi sunt tam genere insignes, &c. Et Lucanus lib. 8.

—Titulis insignis auorum.

Cornelius Tacitus lib. 2. de Germanico loquens, Insigni, inquit, genere. Et lib. 5. de Sinnace, Insigni, ait, familia. Et lib. 13. de Iulia Syllana, Insignis, ait, genere. Et li. 15. de C. Pisone, Is Calphurnio genere ortus, ac multas, insignesq́; familias paterna nobilitate complexus. Nã & insignẽ & notũ copulauit Cicero in 11. Philip. & lib. 2. de Oratore. Et Donatus enarrans illud Terentij in Eunucho, Insigne aliquid, id est, magnũ, & nobile facinus. Et hinc insignia substantiuè dicuntur, quæ vulgò arma vocamus nobilium propriè, de quibus alibi dicemus. Et verbum Insignire pro Nobilitare Virgi. lib. 11. Aeneidos,

Insignia.

Insignire.

—Passimq́; tropheis.

Insignis agros. Vbi Seruius ita interpretatur.

26 *Inclyti nobiles.*

Et inclyti item nobiles vocantur. Seneca tragœdia prima.

Nobiles non sunt mihi aui,

Nec altis inclytum titulis genus.

Et alibi eadem tragœdia actu 2.

Ducet è genere inclyto

Nouitas colorem nostra.

Et in Troade, actu 3.

Veterisq́; soboles sanguinis nimiùm inclyti.

Et in Medea actu 3.

Qui prole fœda misceat prolem inclytam,

Phœbi nepotes Sisyphi nepotibus.

Et in Hercule Oetheo actu 14.

Compesce voces inclytum Alcidæ genus.

In quam etiam sententiam Valerius lib. 9. c. 1. vbi de Gemello Tribunitio loquitur, Mutiam & Fuluiam tum à patre, tum à viro vtranque inclytam & nobilem. Quod à Græcis profectum videri voluit Seruius lib. 6. Aeneidos in eum locum, Inclyta Roma, vt quibus κλυτὸς nobilis, & clarus gloriosus dicitur, de quo nos dicemus & alibi latius. Quòd autem generosi & ipsi nobiles dicuntur, aliò spectat, de quo & nos posteà dicemus. Cęterùm Festus Pompeius hanc dictionem interpretatus, Inclytus, inquit, nobilis, clarus.

27 *Noti & nobiles an differant.*

Sed vt reuertamur ad id, vnde incœpimus, Nobiles dicũtur veluti noti: Ignobiles, ignoti. Quanquam Tullius differentiam, nesciô quã, fecit inter notos, & nobiles, vt patet ex eo loco suprà citato ex 2. actione in Verrem, Qui non tam me impediunt, quòd nobiles sunt, quàm adiuuant, quòd noti sunt. Et quod scribit in oratione pro Marco Cælio, Res est omnis in hac causa nobis iudices, cum Clodia muliere non solùm nobili, sed etiam nota. Et pro L. Flacco, Cæteri homines apud nos noti inter suos nobiles. Et Varro li. Rei Rusticæ, 3. cap. 1. Hæc nota & nobilis. Et post eos Seneca lib. 3. de beneficiis. Qui imagines in atrio exponunt, & nomina familiæ suæ largo ordine, & multis illigata flexuris in parte prima ædiũ collocant, noti magis, quàm nobiles sunt. Et quisquis est, qui elegantissimum illum panegyricum Constantino dixit, Notiorem te gentibus reddidisti, cùm non posses esse nobilior. Et Iulius Firmicus li. 4. Astronomicon, ca. 1. in applicatione Lunæ ad Venerem: Erunt (inquit) noti, & nobiles. Et lib. 5. cap. 1. in horoscopo Sagittarij: Erit nobilis & notus. Et li. 6. cap. 3. in Marte, facient notos & nobiles. Et rursum in Sole, Notitiam & nobilitatem conferunt. Et lib. 8. cap. 21. in 29. parte, Nobiles faciet, & notos. Et lib. 8. cap. 19. Vicesimanona pars Geminorum si in hoc horoscopo fuerit inuẽta, pręsente Luna, nobiles faciet, & notos.

28

Ex his autem fit, vt nobile, & ignobile, & nobilitas, & nobilitare dicantur, non solùm de hac vulgari hominum nobilitate, sed etiam de cæteris rebus maximè cognitis & celebribus. Atque etiam ad vituperium nonnunquã trahantur. Nam quod ad primũ pertinet hic,

A.

Accusationem nobilem appellat Cicero li. 2. Officiorum, loquens de accusatione quadam Liuij Crassi.

Actum nobile vocat Plinius lib. 14. c. 6.

Actores ludorum nobilissimos, Iustinus li. 6.

Aedificia nobilia Romanus Pontifex in extrauag. exectabilis. §. vnde inter cætera. de pręben. vbi Zenzel. declarat quare sic dicãtur.

Aetatem, Claudianus,

—Iam nobilis ætas

Principe sollicito notis erexerat aulam

Incertis—

Agentem M. Cælius apud Ciceronem lib. 8. epist. fami. epist. incip. Certè inquam.

Amnem Cicero lib. 7. eiusdem operis, epi. 21. vide infra flumina & fluuios.

Ancillam sacræ literæ Leuit. 19. c. vbi ita scribitur in vulgata editione. Homo si dormierit cum muliere coitu seminis, quę sit ancilla nobilis. qui locus in id expẽsus est à Bar. in l. 1. col. 6. versi. secũdò igi. C. de digni. li. 12. Et ita quoq; legit quisquis is est, qui concord. Bibliorum collegit in verbo, libertas. & quod magis miror, ante hos Isichius Hierosolymitanus lib. 6. Commentariorum in Leuiticum, illum ipsum locũ enarrans in duobus locis. Quanquàm ita nec in Hebræo, nec apud septuaginta interpretes legitur. In Hebræo enim ita describitur, שפחה נחרפת id est, quæ ancilla, sed viro addicta, siue desponsata. Apud lo. sic καὶ αὐτὴ οἰκέτις διαπεφυλαγμένη ἀνθρώπῳ, id est, & ipsa famula reseruata est viro. Sic autem Castellio hunc locum vertit, quæ sit serua viro destinata: Ideóque putarim in eo loco fuisse scriptum in vulgari illa editione, non nobilis,

bilis, sed nubilis. Sed quicquid sit, Plinius lib.7.c.65. nobilissimam ancillam vocauit. Et alibi quoque ostendemus & seruos quoque dici nobiles & generosos, scilicet in c.8.nu.4.incip.attende tamen.

Animalia nobilia vocat Aristoteles lib. 1. Historiæ animalium, c.item 1.

Animum, Valerius Maximus lib. 3.c.8. eodemq; vlt. vbi de C. Mæuio loquitur.& iterum lib. 5.c.4.vbi de duobus fratribus.

Antidota, Cornelius Celsus lib. 5.c.23.vbi antidotum Mithridatis describit, & Plinius lib.28.c.8. & alter Plinius. Valerius de re medica.lib.2.c.22.

Aquas, Seneca Tragœdiographus in Hercule furente, actu 4.

Nobiles Duces aquas.

Aratorem, Tullius in 5.in Verrem acti.

Arbores, & priuatim Ilicem, Plinius lib.16. c.44.eodemq; vlt. Et Palmam idem Plinius lib.13.c.4. in duobus locis. & Horatius lib.1.Carminum, Ode. 1.

—Palmaq; nobilis

Terrarum dominos euehit ad Deos.

Arietem, Arnobius aduersus gentes, lib. 5.

Artem, Plinius lib.35.c.1.in princ.

Artificem, Lampridius in vita Heliogabali.

Astra, Plinius lib.2.c.19.

Aues, idem Plinius li.10.c.26.& iterum c.37. vbi de columbis loquitur.

Authorem, Apuleius de Heraclito loquens in libro de mundo.

Autoritatē, Macrobius Saturn. li.7.c.15.in fi.

B

Bacchas, Plinius lib.35.c.10.

Bella, Clysticus, aut, vt alij vocant, Cyclicus, ille poeta apud Horat.in arte poetica,

Fortunam Priami cantabo, & nobile bellū.

C

Cædem, Cornelius Tacitus lib. 20. Ignotum adhuc ingenium, & nullis defensionibus expertum, cæde nobili imbuisti.

Canes, Q.Curtius lib.9.de gestis Alexandri.

Capreas, Plinius lib.3.c.6.

Caput, Lucanus lib 7.

—Nobiles nec victum fatis caput.

Carmen, Virgilius in Aetna,

—Hinc audis nobile carmen

Plurima pars scena. Et iterum,

Tu quoque Athenarū carmē tā nobile sidus.

Erigone.—

Et Seneca in Agamemnone actu 3.

Non quo uerno nobile carmen.

Nam & contrà Virgilius egloga 9. ignobile carmen dicit:

Si ualeā meminisse, neq; est ignobile carmen.

Censuram, Liuius 4.decad. lib. 9. vbi de censura M. Portij Catonis.

Centaurum, Horatius in Epodo, Od.13.

Nobiles & grandi cecinit Centaurus alūno.

De Chirone intelligit præceptore Achillis,

—Ramo cantat tristis Aedon

Grat aq; nobilium.

Cinœdos, Virgil.aut quisquis est in Priapeis,

Cui dant oscula nobiles Cinædi.

Cocleas, Plinius lib.9.c.56.

Colles, Varro loquens de colle Viminali li.4. Linguæ Latinæ.

Collum, Euripides in Helena,

φασὶ βρόχῳ γ' εὐγενῆ δέρην ἐνάψεται.

Nam græcè δέρη, collum dicitur. Et alter poeta Tragœdiographus, sed Latinus, Seneca in Troade, actu 3.

Famulare collo nobili subest iugum.

Coloniam, Aurelius Victor in vita Traiani, & Vlpianus noster in l.1.in prin.ff.de censi.

Colores, Bart.in tract.de insig.& armis, col.4. versic.sed dubitatur quis color.

Columnas, Seneca in Thyeste, actu 4.

—Cuius auratas trabes

Variis columnæ nobiles maculis ferunt.

Competitorem, M. Cælius apud Ciceronem Epi.Fami.epi.2.incip.Certè inquam.

Constitutionem, Imperator noster in §.sed nostra, Insti.de hæred.quali.& differ.

Coronas, Plinius lib.21.c.3.& Gellius li.5.c.6.

Corpus, Lucanus,

—Et nobiles corpus

Pascit aues.—

Curas, Marcellus Burdegalensis medicus statim post princ.præfationis.

D

Dies, Seneca in Hercule Oetheo, actu 4.

Nobilem hunc faciam diem.

Et ante eum Plautus in Pœnulo, actu 3.

Die festo, celebri, nobiliq; Amphrodisijs.

Documentum, Solinus c.7.

Domum, Seneca in Thebaide, actu 1.

—Vt altis nobilem muris domum.

E

Emplastra, Cornelius Celsus li.5.c.19.quo loco διὰ ... emplastrum describit.

Emporium, Plinius lib.6.c.20.

Epigramma, Quintilianus lib.1.c.10.

Equos & equas, Tullius in 1.in Verrem actio. & Liuius 5.Decad.lib.5.& Iustinus lib.9.& Ouidius lib.1.Metamorph.

Nobiliumq; greges custos seruabat equorū.

Et lib.1.de arte amandi,

Nec te nobilium fugiat certamen equorum.

Et lib.3.Amorum, eleg.2.in princ.

Non ego nobilium sedeo spectator equorum,

Exemplum, ipse Liuius Decad. 1, lib. 2. non multò post princ.& iterum 5.Decad.lib.5. in oratione Pauli Aemilij.& Plin.li.24.c.4. & Claudianus in laude Senecæ.

F

Famam, Valerius Maxi.lib.4.c.6.ad fi.& T. Liuius 5.Decad.lib.5.aliquantò post princ.

Fatum, Martialis lib.11.Epigram.70.

Non

Non potui fato nobiliore mori.
Fel, Plinius lib. 11. c. 37.
Feras, Claudianus in Paegyri. 3. Stiliconis,
Tu quoque nobilibus spectacula nostra laboras
Illustrare feris — Et Apuleius lib. 10.
Fertilitatem, Liuius 3. decad. lib. 7. Agrumq; inqt, nobilissimæ fertilitatis effusè vastauit.
Fictores, Plinius lib. 34. c. 2.
Fidicinem, Cicero lib. Epi. fami. 9. epi. 21.
Flores, & priuatim Croceum, Plin. li. 21. c. 6.
Flumina, & Fluuios, Tullius lib. 7. Epist. fami; epi. incip. amabilior, vbi ita vocat Alethon fluuium. & Ouid. lib. 3. Amorum, eleg. 6.
Quid si legitimum flueres? si nobile flumen.
Et Plinius lib. 6. c. 17. non semel. & Q. Curtius loquens de Tigri fluuio lib. 4.
Fontes, Horatius lib. 3. Carminum Ode. 13.
Fies nobilium tu quoque fontium, &c.
Formam, Seneca in Hippolyto, actu 2. paulò ante finem,
—Formaq; nobilis
Deformis serui limina transeat.
Forum, Propertius lib. 4. eleg. 10.
Nobile erit Roma pascua nostra forum.
Frigus, Martialis lib. 14. epigram. 116.
Quo tibi decreta nobile frigus aqua.
Fruticem, ipse Martialis lib. 5. epig. 94.
Illic uideres frutice nobili caules.
Fulcrum, Iunenalis Saty. 11.
Clarū Triiugenis factura ac nobile fulcrū.
Fundos, Tullius in oratione pro Roscio Amerino.
Funus, Martialis li. 8. epig. 30.
Ille tamen spectator adest, & nobile dextra Funus amat.—

G

Garum, idem Martialis lib. 13. epig. 81.
Nobile nunc sitio luxuriosa garum.
Gaudium, Cornelius Tacitus Historię Augustę lib. 19.
Gazas, Claudianus in Panegyrico Stiliconis,
Nobilibus Gazis opibusq; cubilia surgent Barbarius.—
Gemmam, Q. Curtius lib. 10. & Plinius li. 37. c. 8. Nam & ipse c. seq. gemmam plebeiam vocat, veluti ignobilem, & abiectam. Et rursum c. 18. vtrunq; copulat, Iudicatis, inquit, nobilibus gemmis, & plebeiis, &c.
Gustum, Columella lib. 3. cap. 2. Si modò is locus habetur, in quo gustus nobilis, pronosusq; fuit. Et iterum c. 31. eodemq; vt. cùm dicit, deprahenditur nobilitas in gustu.
Gymnasium, Cicero lib. 4. Epist. fami. epis. 12.

H

Herbas, Plin. lib. 19. c. 5. vbi de Sisere. & li. 21. cap. 15. vbi de Colocasia. & lib. 24. cap. 15. & lib. 25. c. 8. vbi de Aristolochia, & li. 26. c. 8. vbi de Lada & Ladano. Et easdem ignobiles ipse Plinius lib. 22. c. 2.
Hermaphroditum, Plinius 24. c. 28.
Hortum, Virgil. aut quisquis est in Priapeis,
Qualibus Hesperidum nobilis hortus erat.
Hospitem, M. Cælius lib. 8. Epist. famil. Ciceronis epist. 16. ad fin.

I

Ilicem, de qua diximus in Arboribus.
Imperatorem, Cicero in oratione contra Calphurnium Pisonem.
Indolem, Seneca lib. 1. de Clementia ad Neronem, non multò post prin.
Ingenium, Idem Seneca loquens de M. Antonio in epistola ad Lucilium 84. & Apuleius lib. 2. Floridorum, post princ.
Inimicitias, Liuius 3. decad. lib. 7. & 4. decad. lib. 10. Priori enim loco refert nobiles inimicitias fuisse in C. Claudium Neronem & M. Liuium Consules: posteriori nobilissimas inter M. Aemilium & Marcum Fuluiū nobiliorem. Quanquàm in illo posteriore loco, in codice Bibliothecæ Moguntiæ, notissimæ legitur, non nobilissimæ.
Inimicum, Liuius 5. decad. lib. 5. in oratione M. Seruilij.
Insulas Cornel. Tacitus de Lesbo loquēs li. 5. Plinius de Batauorum insula. lib. 4. c. 15.
Iugum, Seneca in Hercule furente, actu 3.
Spartana tellus nobile attolit iugum.

L

Lacus, Plinius lib. 3. c. 12.
Lanas, Plinius lib. 8. c. 48. in prin.
Lapides, & inter cæteros Smaragdion, idem Plinius lib. 35. c. 5.
Legationem, Cicero li. 2. Academicarum quæstionum. & Plinius lib. 7. c. 30.
Lethum Horat. lib. Carminum 1. Ode. 12.
—An Catonis
Nobile lethum.
Et è diuerso ignobile, Silius lib. 3.
—Credis uiris ignobile lethum
Belligeris in pace mori.
Libros, & libellos, Horat. li. 1. Carm. Ode 29.
Cùm tu coemptos undique nobiles
Libros Panæti, Socraticam & domum
Mutare loricis Iberis.
Et Martialis lib. 7. Epig. 96.
Turni nobilibus leget libellis.
Et Valerius Max. li. 8. c. 7. vbi de Isocrate.
Liquorem, Plinius lib. 36. c. 26.
Locos, idem Plinius lib. 3. c. 5.

M

Manum, Seneca in Hercule furente, actu 3.
Humerosq; & alto nobilem trunco manum.
Et iterum in Thyeste, actu 4.
Post terga iuuenum nobiles reuocat (aut, vt alij legunt, renodat) manus.
Marmor, Martialis lib. 11. epig. 14.
Noli nobili præterire manu.
Medicamentum, Plinius lib. 25. c. 18. & li. 24. cap. 14. ad finem.
Medicos, Tullius in oratione pro Cluentio, & Gellius lib. 17. c. 11.
Men-

Rhetores

Rhetores, Cicero de Isocrate loquens lib. 2. de inuentione,

Nobilis hæc esset pietatis rixa duobus,
Quòd pro fratre mori vellet vterque prior.

S

Sagittarios, Iulius Firmicus Astronomicon lib. 8. cap. 3.
Satyrū, Plinius lib. 34. cap. 8. & lib. 35. cap. 11.
Scriptores, Horatius lib. 1. epist. ad Mecœnatē,

Non ego nobiliū scriptorum auditor & ultor.

Sepulchrum, Plinius lib. 34. cap. 3.
Signa, Liuius 3. decad. lib. 6. & Plinius lib. 36. cap. 5. & Ouidius lib. 3. de arte amandi,

Cū fieret lapis, asper erat, nunc nobile signū.

Societatem, Plinius li. 7. c. 33.
Sortem, Virgilius in Aetna,

Nec minus ille prius, quanq̄ sors nobilis ignis.

Spolium, Silius lib. 5.

Nobile Gorgonis spolium.

Et Seneca in Hercule furente,

Detraxit spolium nobile corpori.

Stellam, D. Augnst. de Ciuitate Dei li. 21. c. 8.
Stirpem, Plinius lib. 7. c. 53.
Sulphur, idem Plinius li. 35. c. 15. post prin.
Syluam, Seneca in Thyeste, actu 1.

Autumnus rapitur sylua q̄ nobilis.

T

Tabulas, Plinius li. 35. c. 11.
Templa, Liuius loquens de templo Laciniæ Iunonis 3. decad. lib. 4. non multò post princ. Et de templo Aesculapij 5. decad. lib. 5. Et Ouidius lib. 15. Metamorph.

—Præterq̄ Lacinia templa
Nobilitata Dea, &c.

Et Plinius loquēs de templo Apollinis li. 4. cap. 1. & Iustinus loquens de templo Ammonis li. 1. & Lactantius loquēs de templo Iunonis Samiæ li. 1. c. 17.
Temulentiam, Plinius li. 3. c. 4.
Terram, Seneca in Hercule Oetheo,

Meritisq̄ terram nobilem quæram tuis
Triumphis.

Et D. Hieronymus in vtroque prologo Librorum Machabæorum.
Turdum piscē, vbi suprà diximus in piscibus.

V

Vappam, Plinius ex cap. Caligula, lib. 1. c. 1.
Vellera, idem Plinius lib. 3. c. 5.
Victoriam, idem lib. 2. cap. 70. & lib. 10. cap. 2. & Q. Curtius lib. 8. loquens de victoria Philippi apud Chæroneam.
Virgam, Martialis lib. 8. epig. 65.

—Nobiliq̄ virga
Vatis Castaliam domum sonare.

Vina, Columella li. 3. cap. 2. & Plinius lib. 14. cap. 6. non semel. & 7. & cap. 11. & lib. 17. cap. 23. Et Lucanus li. 4.

Nobilis ignoto diffusus consule Bacchus.

Ibi etiam Bacchus pro vino accipitur, & alibi frequēter. Nam & è diuerso vinum ignobile dicitur Plinio li. 23. cap. 1.
Vites, Columella li. 4. Plin. li. 14. cap. 2. & li. 33. c. 10. Nam & è diuerso ignobiles vites dicuntur eidem Plinio lib. 14. cap. 2. & 3.
Vnguētū, Aelius Lampridius in Heliogabalo.
Volumen, Plinius lib. 7. cap. 52.
Vrbes, vt latè dicemus infrà c. 12. nu. 4. incip. quibus adde.
Vuam, Martialis lib. 1. epig. 124.

Presserat hic madidos nobilis vua lacus.

Quibus similia sunt & illa Liuij in initio lib. 9. ab vrb. cond. Sequitur hunc annum nobilis clade Romana Caudina pax. Et lib. 2. belli Punici, Nobilior alius Thrasimeno locus nostris cladibus erit. Et iterum in eodem lib. Maioris partis sententia ad nobilitandas clade Romana Cannas, &c. Rursumq̄; , Hæc est pugna Cannensi clade nobilitata. Cui simile est illud Plinij lib. 3. cap. 11. Nobiles clade Romana Carmenses. Et idem Liuius, vt ad eum redeamus. lib. 3. eiusdem decad. Nobilem eam pugnam cladibus suis fecerunt. Et lib. 6. belli Macedo. Thermopilæ locus nobilis Lacedæmoniorum aduersus Persas morte magis memorabili, quàm pugna. Et Plinij li. 5. c. 24. Carras clade Crassi nobilis. Et li. 10. c. 44. Hęc i lo lo loco totius orbis visuntur in insula, quā dicimus nobilē Diomedis tumulo. Et Corne. Tacit li. 17. Nobilitatus cladibus mutuis Dacus.

29 Nobile de rebus omnibus in malā partem.

Quod ad secundum spectat, vt scilicet nobile dicatur quicquid excellit vel in re bona, vel in mala: non est quod in bona testimonium quærere debeamus, cùm ea vbique sint obuia. De mala autem sunt & plurima optimorū, aut horum veterum testimonia præter multa, quæ iā adduximus, Plautus in Rudēte,

30 Nobile item in malā partem.

Ne impiorum potior sit pollentia,
Quā innocētū, qui se scelere fieri nolūt nobiles.

Scelere nobilis.

Terentius in Eunucho,

Tu iam pendebis, qui stultum adolescentulum nobilitas Flagitiis.

Nobilitare flagitiis.

Tullius li. 2. officiorum, Testis est Phalaris, cuius præter cæteros nobilitata est crudelitas. Et in 4. in Verrem actione, Accipite nunc aliud eius facinus nobile, & multis locis memoratum. Et Quintus Cicero illius frater ad eundem Tullium de petitione consulatus, Nequaquam hi sunt tam genere insignes, quàm flagitiis nobiles. Salustius in eundem Tullium, Vxor sacrilega, ac periuriis nobilitata. Portius Latro in declamatione aduersus Catilinam, Adhibiti sunt & cuncti barbarorum hominū nobilitati non solùm magnitudine, & summa æris alieni, verùm etiam consuetudine, ac studio turpissimarum rerum. Et iterum, Nam vitam eius commemorare non est necesse, ver satam semper in obeundis libidinibus, ac societate turpissimorum hominum nobilitatā.

Nobilitata crudelitas. Facinus nobile. Flagitiis nobiles. Nobilitata periuriis.

Et Ouidius lib. 2. Tristium,

Nobilis est Canace fratris amore sui.

Et

Et Liuius, qui lib. 9. belli Macedonici Hispalā Feceniam scortum nobile vocat, vti Valerius Phrynem li. 4. cap. 3. quo loco de Xenocrate loquitur. & Lactantius li. 3. cap. 15. Laidem. Nam & Donatus interpretans illud Terentianum in Hecyra, Scit sibi nobilitatē ex eo, &c. Propriè (ait) nobilitatem dicit, Nam & meretrix, & gladiator, nobiles dici solent. Nam, vt illi id addas, Cice. pro Sexto Roscio Amerino. Alter plurimarū palmarū vetus ac nobilis gladiator habetur. Et in 3. Phili. quod gladiatores nobiles faciunt, vt honestè decūbant, &c. Seneca Tragœdus in Agamemnone, actu 3.

Nobile scortum.

Meretrix nobilis. Gladiator nobilis.

Hinc scelere Lemnon nobilem.

Et Plinius lib. 29. cap. 1. Vectius Valens adulterio Messalinæ Claudij Cæsaris nobilitatus. Cornelius Tacitus in Dialogo de oratoribus. Nobilitatus criminibus. Et Diuus Hieronymus in Heluidium, Nobilis factus est scelere. Cæterū Plutarchus in vita Scillæ in prin. scribit Ruffinum quempiam ex maioribus ipsius Scillæ Consularem gessisse dignitatē, sed huic longè maiorem ex ignominia, quàm ex honore nobilitatem affinisse. Et hoc quoque minimè latuit ex nostris Lucam Pen. in l. 1. C. de condi. in publi. hor. li. 10. Cepolam in d. tract. de Imper. mili. delig. in materia nobilitatis, in 2 t. po.

31 *Illustris in malam partem.*

Nam & cætera quoque illa vocabula à nobis suprà relata, quibus scilicet nobiles & nobilitatem significamus, in malam quoque partem plerunque & pro magna parte accipi, & inter ea quidem illustris appellationem, declarat Seruius in 6. librum Aeneid. cùm dicit hoc nomen notitiæ nomen esse, non meriti. Vnde etiam in meretricibus, vt subdit inueniuntur & nobiles & illustres vocantur. Hæc ille.

32 *Splendidus in malam partem.*

De splendido item, quod etiam ad vituperium trahi possit, apertè probat illud Horatij lib. Carminum 3. Ode 11.

Periurum fuit in parentem,
Splendidè mendax.

33 *Altū in malam partē.*

Altum quoque in malam partem intelligi, ex eo intelligitur, quòd altas stirpes stultitiæ dicit Cicero li. 3. Tusculanarum quæstionum. Altum dolorem Virgilius lib. 1. Aeneidos,

Spem vultu simulat, premit altū corde dolorē.

Quanquam illic altum pro profundo, & recōdito sumitur. Gemitum altum idē Virgilius, lib. 11. eiusdem operis,

Substitit Aeneas, gemituq́, hæc addidit alto.

Sed & illic altum, pro magno capitur.

34 *Insignis in malam partem.*

Insignis item vocabulum in vituperium accipi tradit Festus Pompeius. Et probat Lucretius, malefacta insignia appellans lib. 3. de rerum natura,

Sed metus in vita pœnarum pro malefactis,
Est insignibus insignis.

Et Terentius in Eunucho,

Nam iam diu causam quærebat senex,
Quamobrem insigne aliquid faceret.

id est, vt interpretatur Donatus, magnum & nobile facinus. Et iterum in eadem fabula,

Contumelia insignis.

Hanccine ego vt contumeliam tam insignem in me accipiam?

Iniuria.

Nam & insignis iniuria dicitur apud Ciceronem in oratione pro Cecciana. & libr. 5. epistolarum famil. epist. 2. Insignis ignominia apud eundem in oratione de prouincijs consularibus, nō semel. Et insignis nota, ibi. Et insignis nequitia in oratione in Pisonem. Insignis terre ritas, apud Cornelium Tacitum li. 17. Notus, & insignis latro, apud eundem in 11. Philip. Et Philip. 3. Quis autem rex vnquam fuit tam insigniter impudens, &c. Et in oratione pro Quintio, Neque tamen quisquam inuentus est tam insigniter improbus, &c. Et pro Rabirio, Insignis homo omnibus notis turpitudinis. Et lib. 3. de legibus, Insignis ad deformitatem puer. Et Ouidius lib. 4. de Ponto, eleg. 13.

Insignis latro.

Insignis vitijs forsitan esse fuis.

Et Liuius lib. ab vrb. cond. 2. Arripi virum insignem ducem seditionum iussit. Et apud eundem lib. 7. etiam ab vrb. cond. Insignis pestilentia. Et apud Plinium lib. 35. c. 10. insigne flagitium. Et in l. si ab arbitro. ff. qui satisd. cog. insignis calamitas. Et Quintilianus lib. 1. c. 1. Hebetes & indociles non magis secundum naturam hominis eduntur, quàm prodigiosa corpora, & monstris insignia. Cornelius Tacitus libro 13. qui ad id, quod suprà ex eo diximus, scilicet insignis genere, addit, & lasciuia Suetonius in Augusto. c. 38. Et senio vel aliqua corporis labe insignibus permisit, &c. Suntq́; in id alia infinita testimonia, Liuius autem ea dictione vtitur in ea significatione, in qua plerunque nobilis appellatio vsurpatur, vti suprà diximus in li. 6. ab vbr. cond. Diem insignem duplici clade. Et Iustinus lib. 6. Cladibus insignes fuere. Et Silius Italicus in initio lib. 11.

Insignis pestilentia.

Nunc age quos clades insignis Iapige campo,
Verterit ad Lybiam populos.

35 *Inclytus in malam partem.*

Inclytum quoque, de quo magis dubitandum fuerat, ad vituperium duci, testimonio est illud Solini c. 7. Sæuum & Scyllæ Carybdisque sæuis nominibus incylum. Nec temerè in aliis locis reperies.

36

Quin & notabilis & famosi appellationes, quæ propemodum sunt eiusdem significationis, vt quæ à notione, & fama deriuantur, etiā in vtranque partem accipi videmus. Nam de primo in bonam illud est Tullij lib. epistolarum 3. ad Lucium epistola 12. Si verò exitu notabili concluduntur, expletur animus iucundissima lectionis voluptate. Et Suetonij in Augusto c. 72. Sua, quamuis modica, non tam statuarum, tabularumque pictarum ornatu, quā xystis, & nemoribus excoluit, rebusque & vetustate, & claritate notabilibus, &c. Et in Caligula, cap. 14. Accessit ad immensum ciuium amorem notabilis etiam externorum fauor. Et in

Notabilis in bonam partem.

Et in Domitiano, cap. 20. Dictorum etiam notabilium, vellem (inquit) tam formosus esse, quàm Metius sibi videtur. Et Cornelij Taciti lib. 17. Notabili tempestate etiam deos infaustam adoptionem aduersantes. Et iterum, Ob aliquam notabilem ille die operam. Et lib. 19. Notabili constantia Iulius Agrestis, & in Agricola, ac ne notabilis celebritate, & frequentia occurrētium introitus esset. Et Plinij Senioris lib. 35. cap. 10. Nona nupta verecundia notabilis. Et alterius iunioris lib. epistolarum 5. epistola 3. quæ ad Seuerum est, & factum meū, nisi fallor, blandiri mihi, antiquorum notabili honore signauit. Et alibi, Notabilis prorsus res, & mira. Rursum alibi, lib. 9. ad Quadratum, Notabilem te futuris principibus fecisti.

37 *Et in malā.*

In malam autem partem est illud Vlpiani in l. 1. §. secundo loco. versi. Item notatur. ff. de postul. vbi scribitur, Notauit personas turpitudine notabiles. Nam & illic verbum notandi, à quo notabilis dicitur, in malam partem sumitur, vt aliàs sæpe. Et in l. quisquis. §. denique. C. ad legem Iul. maiest. Et Cornelij Taciti lib. 17. Quibusdam vt in tumultu notabilibus turbantibus. Et lib. 18. Notabile iurgium inde fuit. Et lib. 19. Eò notabilior cædes fuit, quia filius patrem interfecit. Et lib. 20. Quippe intra vallum deformitas non perinde notabilis, &c. Et de moribus Germanorum, Nec quicquam notabile in singulis. Nam & notatissimus, cuius est eadem origo, in eandem partem posuit Cicero in oratione pro domo sua, dē Gabinio loquēs, Quid? Homini teterrimo, crudelissimo, famosissimo, omnium scelerum libidinumque maculis notatissimo.

38 *Famosum & infamante.*

Ex quo etiam loco iam planè intelligis famosum in malam partem accipi. Vt etiam apud nostros pro infamante & infamato. Infamante quidem, cùm dicimus famosum iudicium in l. cessat. ff. de acti. & obliga. & in l. si duabus. ff. de reg. iur. & in l. nam postea. §. si dānetur. ff. de iureiuran. & apud Suetonium in Tiberio, cap. 35. Famosam causam, in l. sed si hac. §. Prætor ait. ff. de in ius vocan. & in l. si quid. ff. de solut. Et famosam actionem, in l. Diuus. ff. de in integ. rest. & in l. furti. in prin. ff. de his, qui no. infam. & in l. 1. §. ait prætor. & l. non debet. ff. de do. mal. Famosum interdictū in l. neque. ff. de vi & vi arma. Et famosum carmen apud Horatium lib. epistolarum 1. epistola 20. quæ est ad Mecœnatem,

Famosum iudicium.

Famosa causa.

Famosa actio.

Famosum interdictum.

Famosū carmen.

Nec sponsæ laqueum famoso carmine nectit.

Et Suetonium in Tiberio. cap. 28. Sed aduersus conuicia malosque rumores, & famosa de se ac suis carmina firmus ac patiens subinde iactabat. Et Cornelius lib. 16. Neq; famosi carminis, quia protulerit ingenium, extorrē agi. Famosus versus apud ipsum Horatium lib. 2. Sermo. Saty. 1.

Famosi versus.

Famosisq́, lupo cooperto versibus.

Famosa epigrammata. Suetonium in Cæsare, c. 73. Famosa scripta, apud eundem in Domitiano. Famosos libellos in rub. ff. de iniur. & famo. libel. & in l. 1. C. de famo. libel. & apud ipsum Suetonium in Augustn. cap. 55. Et famosam iniuriam apud Valerium Maximum. lib. 9. capit. 1. vbi de curionibus loquitur. Et famosos gladiatores, apud Apuleium, lib. 10. Metamorphoseos.

Famosa epigrammata.

Famosa scripta.

Famosi libelli.

Famosa iniuria.

Famosi gladiatores.

39 *Famosum & infamato.*

Infamatum quoque, siue infamem, & turpem, & vilem significat, in l. famosi. ff. ad leg. Iuliam læs. maiest. & l. Sabinus. ff. de dol. mal. & l. deferre. §. 1. ff. de iure fisci. & l. capitalium. §. vlt. ff. de pœnis. vbi scribitur, Maiores nostri in omni supplicio seuerius seruos, quàm liberos, famosos, quàm integrę famæ homines puniuerunt. & in l. nō potest. ff. de fur. & in d. l. furti. in prin. ff. de his, qui no. infa. & in d. l. nā postea. §. si damnetur. ff. de iureiur. Et apud Ciceronem li. 2. de oratore, ex poeta quopiam,

—Quid tu Egilia mea
Quando ad me uenis cum tua colu & lana?
Non pol (inquit) audeo,
Nam me ad famosas uetuit mater accedere.

Quem locum in id expendit Nonius Marcellus. Tacitus lib. 5. Dein multorum amoribus famosa Albucilla. Et lib. 20. Crebris apud Neronem delationibus famosos. Et Suetonius in Tiberio cap. 35. Fœminæ famosæ, vt ad euitandas legum pœnas, iure, ac dignitate matronali exolnerentur, lenocinium profiteri cœperant. Et in Claudio, Alium corruptelis, adulterijsq; famosum. Et Iustinus lib. 22. Post hæc apud vtrunque sexum famosus vitam latrociniis mutauit. Et sacræ literæ Gen. ca. 6. de gigantibus: Isti sunt potētes à seculo viri famosi. Quo in loco à Moyse scriptore Hæbreo אנשי השם appellati sunt, id est, ex vulgata editione, viri famosi, aut, vt alij vertunt, viri nominati, qui scilicet turpibus factis famam & nomen magnum sibi comparauerant. Quanquam sunt nonnulli, qui inibi non in malam partem accipi contendunt.

Famosi apud Hebræos.

40 *Pudor famosus.*

Sed vtruncunque sit in eo loco, certè ab ea mala parte pudor famosus dicitur Ouidio lib. 3. Amorum, eleg. 5. Persona, famosa, in l. 3. §. 1. ff. de off. præfec. vigi. Mœcha famosa Martiali lib. 2. Epig. 39.

Mœcha famosa.

Coccina famosæ donas, & ianthina mœchæ.

Et rursus Epig. 47.

Subdola famosæ (moneo) fuge retia mœchæ.

Meretrix famosissima Lactantio lib. 3. cap. 15. vbi de Aristippo loquens, Quid ergo interfuit quo animo Philosophus ad meretricem famosissimam conueniret? Et famosa Materno lib. Astronomicon 6. cap. 31. Meretricem (inquit) publicam, & famosam nundinato pudore perficiet. Et eodem lib. cap. 27. Audacem meretricem, & multa tentigine famosam. Famosus pædico, eodem lib. cap. 30. Famosus latro 3. in d. l.

Meretrix.

Pædico.

Latro.

Prædo. Iniquitas.

d.l.capitalium.§.famosos.ff. de pœnis. Famosus prædo Apuleio, lib.7. Asini aurei. Famosa iniquitas Macrobio lib.7. Saturnalium, cap.3. Et famosus hospes Paris Horatio lib. Carmi.3. Ode.3.

Iam nec Lacenæ splendet adultera
Famosus hospes.

Famosum stuprum, Lactantius lib.1.cap.17. Ipse autem Firmicus lib.3. cap.7. in decimo loco vtrunq; copulauit, Faciet (inquit) infames famosos.

41 *Famosus in bonam partem.*

Sed & in bonam interdum partem accipi ducet Cornelius Tacitus lib.19. Nota per eos dies Iunij Blesi mors & famosa fuit. Et lib.21. Sed quia famosæ vrbis (de Hierosolyma loquitur) supremum diem tradituri sumus, congruens videtur primordia eius aperire. Iuuenalis Saty.8. statim post prin.

Famosos equitum cum Dictatore magistros.

Quanquàm ibi malo legere famosos, vt alibi dicam. Suetonius in Caligula, cap.19. Postridiè quadrigario habitu, curriculoq; biiugi famosorum equorum præ se ferens Darium puerum, &c. Plinius iunior, lib.2. epistolarum ad Arrianum, post princ. Accipe quod per hos dies actum est personæ claritate famosum, seueritate exempli salubre, rei magnitudine æternum. Et lib.6. ad Triarium, Impensè petis vt agam causam pertinentem ad curam tuam, pulchram alioquin & famosam, faciam, &c. Et alibi, Præterea qua gratia, quibus amicitijs fultũ nominat quendã, qui tũc ad orientẽ amplissimũ, & famosissimũ exercitum obtinebat. Apuleius lib.9. asini aurei, cùm dicit, Matronam quampiã fuisse famosã castitate. Et lib.11. At ille vir, alioquin grauis, & sobriæ religionis obseruatione famosus. Macrobius lib.7.ca.3. Critobolum famosæ pulchritudinis adolescentem Socrates, cùm ad comparationem formæ prouocaret, iocabatur, non irridebat. Diuus Hieronymus ad Paulinum de institutione Monachi, Caue ne quasi fidelis & famosus tuorũ quondam dispensator alienam pecuniam dispensandam suscipias. Et lib. Iudich. cap.8. aut quisquis est eius libri interpres, de Iudich loquens, Et erat hæc in omnibus famosissima, quoniam timebat dominum valde, nec erat qui loqueretur de illa verbũ malum. Et lib.2. Machab. cap.2. Famosissimũ in toto orbe templum recuperarẽt. Iulius Capitolinus in Vero Imperatore, Villam præterea extruxit in via Clodia famosissima, Quanquàm & ibi etiam in malam partem accipi potest. Nam subdit, In qua per multos dies & ipse ingenti luxuria debacchatus est. Iulius Firmicus Maternus lib.2. astronomiæ, vbi famosos oratores appellat, famigeratos scilicet, & celebres. Boëtius in Topica Ciceronis, Ea nanq; sunt probabilia, & videntur vel omnibus, vel pluribus, vel maximè famosis, atq; præcipuis, &c. Ex quo etiã famositas in eundem sensum apud Apuleium lib.9. Hic vxorem generosam, & eximia famositate præditam, &c. Nisi illic formositate legendum sit, quod magis puto, vel reclamantibus codicibus. Hæc autem, quæ diximus, hinc fiunt quòd fama, à qua famosus, in vtranq; quoq; partem sumitur, vt clarius est, quàm vt alia probatione indigeat.

Famositas. Apuleij locus.

42 *Nobiles olim non nisi cũ laude dicti.*

Igitur vt redeamus, Nobiles ij olim dicebantur, qui aliquo nomine, vel titulo virtutis, siue vitij, aut aliter noti erant, & hominum fama celebrati. Sed vt tempus omnia immutat, & ea quidem interdũ in melius, & interdum in deterius: eò posteà processum est, vt nobilis fermè non nisi cum laude diceretur. Sicuti etiam non dissimiliter, elegans primùm vsq; ad Catonis tempora vitij, non laudis fuit, vt scribit Gellius lib.11. cap.2. Posteà reprehendi desijt, nulla tamẽ laude dignabatur, nisi cuius elegantia esset moderatissima. Ideò Marcus Tullius L. Crasso, & Scæuolæ non meram elegantiam, sed multa parsimonia mistam laudi dedit. Crassus (ait) parcissimus elegantium, Scæuola parcorum elegantissimus. Hæc enim, vt id addam, sunt verba ipsius Tullij in libro de claris oratoribus. Postremò autem elegantem laudando simpliciter diximus, vel testimonio ipsius Tullij, qui lib.3. de finibus, paulò post princ. artes liberales vocat elegantes, & ingenuas.

Elegans, primum in malam partem.

Postea in bonam.

43 *Nobiles tandem cũ laude tantum.*

Sic quoq; eò deuentum, vt eos nobiles cum laude duntaxat diceremus, qui alios virtutibus, diuitijs, scientia, industria, eloquentia, re militari, Reipublicæ gubernatione, sua, aut maiorum dignitate, aut alia quauis excellentia non vulgari, & ea quidem nota, & celebri anteirẽt, vt prodit Aristoteles lib. Politicõu 4. cap.3. & 4. & iterum lib.1. Rhetoricorum ad Theodecten, cap.5. Quasi videlicet in ijs laudandis, & admirandis rebus præ cæteris noti & excellentes, habentesq; quippiam maius, atq; augustius, quàm cæteri homines, ita vt diuini quondam modo esse existimarentur, ab ijsdemq; fontibus, & initijs prodierit nobilitas ipsa, atq; falsa illa diuinitatis opinio, cùm vera ipsa diuinitas non satis esset hominibus cognita. Nam vt illos propter quandam supra vires humanas excellentiam, vt vulgus existimabat, Deos esse credebant. Ideoq; illis simulacra, statuas, & imagines consecrabant, vt ita dit Ioannes Damascenus statim circa initia libri Hæresẽõn, Ita etiam illis nobilibus, qui scilicet cæteris, vt diximus, antecellebant, notosq; se omnibus faciebant, statuas quoq;, & imagines palàm, & in foribus templorum, ædiumq; publicarum ponebant. Ex quo videmus huiusmodi statuas, & imagines, pro cuiusdam nobilitatis insignibus passim intelligi, vt dicemus latiùs infrà, cap.6. num.14. de secundis, & sequent.

Nam

44 *Prisci nobiles in Deos genus suum referebant.*

Nam &, quod huiusmodi opinionem maximè confirmat, Prisci illi, qui nobilitate illa maiorum imprimis gloriabantur, vnum suæ nobilitatis fundamentum iactabant, se maiores ve suos Dijs, Deabusq; genitos, procreatosq; esse. Quod nos videmus passim apud Homerum, Virgilium, cæterosq; poëtas. Ex quibus vnum aut alterum tantum locum ex alijs infinitis afferemus. Achilles enim apud Homerum lib. 21. Iliados,

Αὐτὰρ ἐγὼ γενεὴν μεγάλου Διὸς εὔχομαι εἶναι.
Τίκτε μ' ἀνὴρ πολλοῖσιν ἀνάσσων Μυρμιδόνεσσι
Πηλεὺς αἰακίδης. ὁ δ' ἄρ' αἰακὸς ἐκ Διὸς ἦεν.
At ego generationem magni Iouis glorior esse.
Genuit me uir multis imperans Myrmidonibus
Peleus Aeacides, hic aūt Aeacus ex Ioue fuit.

Et apud Virgilium lib. 6. Aeneidos, Aeneas hæc Sybillam Cumeam alloquens,

Quid memorem Alciden, & mi genus ab Ioue summo?

Nam & apud Homerū ipsum lib. 20. Iliados, idem Aeneas ipsum quoque Achillem alloquens, gloriatur se à Ioue per gradus, quos ipse sigillatim enumerat, descendisse. Apud Ouidium autem lib. 13. Meta. Aiax & Vlysses illud quoq; iactitant, ex dijs se esse prognatos. Nam Aiax ita statim post prin. eius libri,

At ego, si uirtus in me dubitabilis esset,
Nobilitate potens essem Telamone creatus,
Mœnia qui forti Troiana sub Hercule cepit,
Littoraq; intrauit Pegasæa Colcha carina.
Aeacus huic pater est, qui iura silentibus illic
Reddit, ubi Aeolidē saxū graue Sisyphō urget.
Aeacon agnoscit summus, prolemq; fatetur
Iuppiter esse suam. Sic à Ioue tertius Aiax,

Vlysses autem sic,

—Sed enim quia retulit Aiax
Esse Iouis pnepos: nostri quoq; sanguinis author
Iuppiter est: totidemq; gradus distamus ab illo.
Nam mihi Laertes pater est, Arcesius illi,
Iuppiter huic.—

45 *Poetæ quos laudant, à dijs genitos dicunt.*

Sed & ipsi poëtæ vbique quos volunt ante cæteros laudare, nobilitatis titulo atque nomine, horum genus ad deos referunt. Quid enim Virgilius toties inculcat, Nate Dea. Quid Homerus aliud significare voluit, cum reges, & alios præ cæteris nobiles *διογενεῖς*, & *διοτρεφέας* ferè semper vocat, id est, Iouis filios, & Iouis alumnos, siue Ioue genitos, & à Ioue nutritos, quæ & vtraque vocabula Græcis nobiles, & generosos significant. De Diogenis appellatione multa ex eodem afferemus infra, cap. 20. num. quid igitur amplius. Sed & seq. num. ostendemus ipsos nobiles ab eodem *δῖους*, & fœminas nobiles *δῖαι* appellari, velut diuinos & diuinas. Nam & *δῖος*, & *δῖα*, vtranque habent significationem, & nobilis & diuini, siue diuinæ. Sed quod ad *διοτρεφέων* appellationem pertinet, multa eiusdem Homeri testimonia habemus, quibus vel reges in vniuersum, vel quosdam nuncupatim ita vocat. Nam de primo illud est lib. j. Iliados,

Ἔχθιστος δέ μοί ἐσσι διοτρεφέων βασιλήων.

Et lib. ij. eiusdem operis,

—Ἀκούσειαν δὲ διοτρεφέων βασιλήων,

Et iterum,

Οἱ δ' ἀμφ' Ἀτρεΐωνα διοτρεφέες βασιλῆες.

Et lib. iiij.

Ὤ γέ τευ τοιοῦτο διοτρεφὲς βασιλῆος.

Et lib. v. eiusdem operis loquens de filiis Priami regis,

Δὴ Πριάμοιο διοτρεφέεσσι κέλευ
Ὥ υἱεῖς Πριάμοιο διοτρεφέος βασιλῆος.

Iterumque lib. 4. Odissex,

Ἀλλ' ἀνδρῶν γένος ἐστὲ διοτρεφέων βασιλήων.

Et alibi sæpe, vbi etiam Hesiodus in Theogonia. Et ita nuncupatim appellat Homerus Menelaum eodem lib. 4.

Σοὶ δ' οὐ θέσφατόν ἐστι διοτρεφὲς ὦ Μενέλαε.

Et Achillem lib. 21. Iliados,

Ἀντί τοι εἰμ' ἱκέτας διοτρεφὲς αἰδοίοιο.

Verba sunt Lycaonis ad Achillem.

Et iterum lib. 24.

Μή μέ τοι ἐς θρόνον ἵζε διοτρεφές.

Et Agamemnonem li. 23. eiusdē quoq; operis,

Μέμνημαι τάδε πάντα διοτρεφὲς ὡς ἀγορεύεις.

Et aliàs sæpe.

Nam, vt dicit ipse Hesiodus in Theogonia,

Ἐκ δὲ Διὸς βασιλῆες. id est,

E Ioue sunt reges.

46

Sed, vt reuertamur, huiusmodi hominum persuasio, eas res excellētes, vt suprà diximus, num. ab hinc 3. admirantium, colentiumque multis, occasionem dedit, vt alij simpliciter dicerent virtutem nobilitatem esse: alij scientiā, alij diuitias, alij maiorum propriam ve dignitatē, alij aliud pro ingeniorum, animorumq; & iudiciorum varietate, vt latissimè prosequitur Bar. in d. l. j. C. de digni. lib. 12. & Luc. Pen. in l. mulieres. eod. tit. & lib. & alij plurimi ex iis, quos suprà in primo capite diximus de nobilitate scripsisse, & infrà etiam sigillatim declarabimus.

47 *Generosi nobiles dicuntur. Nobiles & generosi an differant.*

Verùm priùs mihi dicenda sunt alia quædā ad appellationem rei, de qua tractamus, pertinentia. Pleriq; omnes, nobiles generosos vocant, sed alij aliter Aristoteles lib. j. *περὶ ζώων ἱστορίας*, id est, de historia animalium, c. itē j. Paulò ante fi. Leones nobiles dicit, lupos generosos. Nobile enim id esse, quod ex bono prodiit genere, generosum quod non à sua natura degenerat. Ita enim vocat Theodorus Gaza. Illius autē hæc verba sunt, *τὰ δὲ ἐλεύθερα, καὶ ἀνδρεῖα, καὶ εὐγενῆ, οἷον λέων. τὰ δὲ γενναῖα, καὶ ἐπίβουλα, οἷον λύκος, εὐγενὲς μὲν γάρ ἐστι τὸ ἐξ ἀγαθοῦ γένους. γενναῖον δὲ τὸ μὴ ἐξιστάμενον ἐκ τῆς αὐτοῦ φύσεως.* Quod & ipsum propemodum repetit in lib. ij. Rhetoricorū ad Theodecten, c. xv. his verbis, *ἔστι δὲ εὐγενὲς μὲν, κατὰ τὴν τοῦ γένους ἀρετήν. γενναῖον δὲ, κατὰ τὸ μὴ ἐξίστασθαι ἐκ τῆς φύσεως.* Verùm

Cornelius fronto in lib. de nominum verborũ que differentiis, Nobilem (inquit) dicimus nobilitate rerum, Generosum autẽ eum, qui Græcæ εὐγενὴς appellatur. Ita alter ex re, alter ex cognatione est.

48 *De eadẽ re.*

Et sanè inter hos esse discrimen satis innuere videtur Tullius in Paradoxis, in eo loco, quẽ alibi ad aliud retulimus, Lapsa est (inquit) ipsius libido in muliere ignota, dolor ad pauciores pertinet, quàm si petulans fuisset in aliqua generosa, ac nobili virgine. Nam Tullius ipse verborum obseruator diligentissimus, si duo hæc verba idem significarent, neque vlla aliqua re dissiderent, inerti, illepida, frigida, atque inepta geminatione non coniunxisset, vti de aliis duobus verbis, quibus vsus fuerat idem Tullius, elegãter, & doctè disseruit Phauorinus apud Aulum Gellium lib. 13. ca. 23. Et huc quoque spectat illud eiusdem Tullij in oratione pro Roscio Amerino, Sextus Roscius, pater huiusce, municeps Amerinus fuit, & genere, & nobilitate non modò sui municipij, verùm & eius vicinitatis facilè princeps. Hic enim genus à quo generositas, & nobilitas veluti aduersa ponuntur. Et Ouidius in epistola Hypsipylæ ad Iasonem,

Si te nobilitas, generosaq; nomina tangunt.

Et Iuuenalis Saty. 7.

Fœlix, & sapiens, & nobilis & generosus.

49 *Generosi & ex virtuti bus dicũtur.*

Sunt tamen qui & generosos ex virtutibus, nedum ex genere, vocant. Et in his Salustius verborum proprietatis scientissimus in Iugurtha, vbi hæc facit Marium loquentem: Contemnunt nouitatem meam, ego illorum ignauiam: mihi fortuna, illis probra obiectantur. Quanquam ego naturam vnam & communẽ omnium existimo, sed fortissimum quenq; generosissimum esse. Et Iuuenalis Saty. 8.

Quis generosa putet, nisi fortia?

Sed & Ouidius vtrosque confudisse videtur lib. 13. Metamorph.

Est quoque per matrem Cyllenius addita nobis
Altera nobilitas, deus est in vtroque parente.
Sed neq; materno, quòd sim generosior ortu, &c.

Nam quam primùm nobilitatem appellauit, generositatem postea vocat, & vtranque ex genere. Et iterum lib. 2. Fastorum, vbi de Fabiis loquitur,

Quò ruitis generosa domus? malè creditis hosti
Simplex nobilitas perfida tela caue.

Nam & hic quam generosam domum primo loco vocauit, eandem postea nobilitatem nominat.

50 *Generosum & generositas etiã de cæteris animantibus.*

Et sicuti nobilis & nobilitas de aliis quoq; dicitur, quàm de hominibus, ita & generositas. Nã de equis est illud Quintiliani li. v. c. xj. Quis equus est generosus, nõne qui optimus? Et Statij lib. Syluar. 3. Syl. 2.

—Titulis generosus auitis
Expectatur equus.

Et ante hos Virgilij de pecude equino loquentis lib. 3. Georgicorum,

Continuò pecoris generosi pullus in aruis
Altius ingreditur, & mollia crura reponit.

Taurus generosus. *Armentũ generosum.* *Canes generosi.* *Oues.* *Capræ.* *Sues.* *Aues.*

Et de tauris quoque Plinij lib. 8. c. 45. Tauris (ait) in aspectu generositas, torua fronte, &c. Et de armento Columellæ li. 3. c. 9. Et spem futurarum victoriarum cõcipiunt propagata sobole generosi armenti. Et de canibus idem li. 7. c. 12. nec vnquam eos, quorum generosam volumus indolem conseruare, patiemur, &c. Et de quibus Plinius lib. 8. c. 48. ad fi. Et de capris idem eo. lib. c. 50. Et de suibus idem li. xj. c. 40. De auibus Columella loquens de gallis & gallinis lib. 8. c. 2. Vti etiam de ipsis gallinis Plinius lib. x. c. 56. Id quoque accipisse videri possunt ab Aristotele, qui lib. 5. iterumq; 8. de generatione animalium, γενναίας ὄρνιθας vocat.

Testa.

Detesta, Horatius lib. 2. sermo. c. 4.

Sed non omne mare est generosæ fertile testæ.

51 *Et de inanimatis quoq; Generosus flos.*

Sed & de inanimatis quoque dicitur, Florem enim generosum vocat Ouidius libro 5. Fastorum,

Nunc meus impleuit generoso flore maritus.

Vites. *Arbusta.* *Vinea.*

Vites, siue vineas, vuam, vinum, & vini saporem. De primis & in vniuersum de arbustis, Columella lib. 3. c. Qui vineam vel arbustum cõstituere volet, seminaria prius facere debet. Sic enim sciet cuius generis vitem positurus sit. Nam quæ pretio parata disponitur, certam generositatis fidem non habet, cùm dubiũ est, an is, qui vendit, legendis seminibus adhibuerit diligentiam. Et eu. lib. c. 9. Posse his pariter generosas vineas & vberes efficere. De vua Ouidius lib. 2. de remedio amoris,

Vua.

Est tibi rure bono generosæ fertilis vua
Vinea.—

Vinum.

De vino, Tibullus lib. 3. eleg. 6.

Chare puer madeant generoso pocula Baccho.

Illic enim Bacchum pro vino posuit, vt sæpe alias poetæ: vt paulò antè diximus. Et Horat. lib. epistolar. j. epist. xvj. quæ est ad Vallam,

Ad mare cùm veni generosum & lene requiro.

Et Columella lib. 3. c. 2. Sunt generosiora vina sub austro. Et Palladius li. 17. c. 2. in prin. Plantam generosæ vitis & in seminario. Et Plinius lib. 17. c. 24. in prin. lib. 14. c. 6. & li. 23. c. j. quò inquit, generosius vinum est, hoc magis vetustate crassescit. Et hinc vini generositas apud eundem lib. 14. c. 6. & Martialem de vino cęcubo loquentem lib. 13. c. 115.

Cæcuba Fundanis generosa coquuntur Amyclis.

Sapor vini. *Ficus.* *Pomum.*

De vini sapore columella lib. 3. c. 7. Et de ficubus, pyris, malisque, idem Columella eo. li. 5. c. 21. ad fi. De pomo, Quintilianus lib. 5. ca. 11. quod pomum (inquit) est generosissimum, nonne quod optimum? De prunis Ouidius lib. 13. Metam.

Pruna.

Prunaq; non solùm nigro liuentia succo,
Verùm etiam generosa.—

De

Metalla.

De metallis, idem Oui. in carmine ad Pisonē,

Abdita quid prodest generosi uena metalli?

Herba. Siser. Scilla. Sydera.

De herbis Plinius lib. 19. c. 5. vbi de sisere vno in loco, & de scilla in alio loco, de syderibus Ouidius lib. ij. Amorum, eleg. ij.

Tum generosa uoces fœcundæ sydera Ledæ.

Quanquam ibi loquatur de Castore & Polluce filiis Iouis & Ledæ.

Gramen.

De gramine Iuuenalis Sat. 12.

—Quarum generosi graminis ipsum
Infecit natura pecus.

De liquore olei Plinius lib. 3. c. 4.

52 Authoris sententia de discrimine nobilis & generosi.

Ex quibus facilè intelligis hanc generosi & generositatis appellationem non absimilem esse à nobilis, & nobilitatis appellatione, quā & huiuscemodi brutis animantibus, & inanimatis quoque tributam suprà docuimus, & multis ex iis, quæ nunc diximus. In quibus nō est, quod discernere possimus nobilitatem à generositate, vti in hominibus discernūt, qui illam differentiam inter hæc ponunt. Ego verò vt tandem meum iudicium interponam: illud arbitror, generosum, & generositatem propriè, & priuatim dici, qui quæve ex genere est. Id enim nomen ipsum declarat. Nobilem autem, & nobilitatem latius patere, vt quæ & ad eam etiam quæ ex genere est, & propriè ad reliquas pertineat. Quod & videre licet ex Ouidio lib. Tristium 4. eleg. 3. in princ.

O qui nominibus cum sis generosus auorum,
Exuperas morum nobilitate genus.

Sed nonnunquam illam cum hac confundi, vt sæpe fit in huiuscemodi eiusdem generis verbis. Et apud Græcos quoq; *εὐγενὴς*, qui propriè nobilis est, & *γενναῖος*, qui generosus, sæpe confunduntur.

53 Gentiles homines pro nobilibus. Villani & rustici pro ignobilibus.

Illud præterea non omittendum circa nobilium appellationem, eos apud Gallos gentiles homines, *Gentilz hommes* vulgò vocari: ignobiles autem & plebeios, villanos & rusticos, *Villains & rousturiers*. Quæ loquendi consuetudo ab antiquitate profecta uideri potest. Scribit enim Cicero in Topicis ad Trebatiū, authoritate Scæuolæ pontificis, gentiles esse, qui inter se eodem nomine sunt, qui ab ingenuis oriundi sunt, quorum maiorum nemo seruitutem seruiuit, qui capite non sunt diminuti.

Gentiles qui dicuntur.

Et eum locum enarrans Boëtius, Gentiles, inquit, sunt, qui eodem nomine inter se sunt, vt Scipiones, Bruti, & cæteri. Quid si serui sunt? num vlla gētilitas esse potest? Minimè. Quid si libertinorum ciuium Romanorum, eodem nomine nuncupentur? num gentilitas vlla est? Ne id quidem, quoniam ab antiquitate ingenuorum gentilitas dicitur. Et huc quoque alludit illud Ouidij de Fabiis loquens lib. ij. Fastorum,

Vna domus uires & onus' susceperat urbis,
Sumunt gentiles arma professa manus.
Egreditur castris miles generosus ab isdem,
E quis dux fieri quilibet aptus erat.

Quanquam posteriore tempore gētiles etiam dicti sunt, qui à seruis sunt oriundi, vt patet ex illo Plinij loco lib. 33. c. 1. Singuli marcipores, luciporesve, dominorum gentiles, victum in promiscuo habebant. Sed ex illa antiquiore huius verbi significatione satis constat, non temerè, vt etiam admonet Budæus antiquitatum peritissimus, linguam vernaculam gentiles homines pro nobilibus appellare, Quasi ingenuos ab origine, & quorum maiores seruitutem nullā prorsus seruierunt, Videlicet ab adscriptitiis, & conditione quadam obnoxiis distinguentem. Qui & ob id eadem lingua villani dici videntur, vt subdit Budæus, quòd villæ, vnde villici dicti, adscripti, & colonariæ cōditioni addicti aut ipsi sunt, aut eorum maiores fuerunt. Vnde etiam & rustici fortasse sunt appellati, tanquam ruri & glebæ addicti. Nam & leges feudales, quas vocant, ignobiles rusticos appellant. c. si rusticus. & c. si miles. & c. si quis rusticus. tit. de pac. ten. Et Fœlix Palleolus hunc titulum suo operi, quod huic materiæ destinauit, de nobilitate & rusticitate præfixit. Vbi rusticitatem pro ignobilitate intellexit.

Villa.

Villa enim est prædium rusticum, vt & probat apud nos tex. in l. j. §. fine autem. ff. de oper. no. nun. & in l. si ita. §. vlt. ff. de fun. instr. & l. si maritus. §. legis Iuliæ. ff. ad leg. Iul. de adul. Et satis declarat Varro li. rei rusticæ. j. c. ij & Plin. li. 18. c. 6. in prin.

Villa vrbana.

Nam quod alicubi reperis villam vrbanam, vt in l. videamus. §. vlt. ff. loc. quæ & prætorium dicitur in l. plenū. in prin. ff. de vsu & habi. non propterea intelligendum est, eam in vrbe esse, sed in agris: sed ita vocari, quòd ad vsum domini agros inuisentis, aut animi causa ibi aliquando immorantis vrbicarum domuum imitatione ædificantur, vt videre licet ex Varrone illius lib. j. c. 13. & plenius Columella villas distinguente lib. j. c. 6. Sic enim rus vrbanum vocat Iustinus lib. 31.

54 Ignobilis nō est qui, quòd rus habitat.

Villani igitur, & rustici, ignobiles dici possunt à villa & rure, nō propterea quòd sit ignobilis & plebeius, quisquis rus habitat, vt dicit Ias. §. item Seruiana, col. 4. Insti. de act. per text. in l. vrbanam familiam. ff. de verb. sign. vbi dicitur, vrbanam familiam à rustica non loco, sed genere distingui. Quasi etiā nobilis ab ignobili non loco, sed genere distinguatur: licèt sit, & dicatur rusticus, & rusticanus eo sensu, quo sumunt, qui propriè & Latinè loquuntur, vt licet colligere ex l. j. vbi & hoc no. Luc. Pen. & Io. Pla. C. ne rusti. ad vllum obseq. deuo. li. xj. & no. Bar. in l. cōficiuntur. §. codicilli. paulò ante fi. ff. de iurecod. & Iac. Bel. in §. j. in 9. not. in authen. qui. mo. na. effi. sui. & in sua disput. incip. Rex concessit. quam posuit sub §. illud tamen à nobis. eo. ti. Etiam si is sit nobilis, qui rus habitat. Nam & is quoq; rusticus, & rusticanus dicitur, gaudetq; rusticorū priuilegiis, vt scili-

Rusticus & nobiles rusticorū priuilegijs vtuntur.

cei testari possint, cum quinque testibus, & id genus cæteris, nec tamen amittat iura nobilitatis, vt voluerunt Pet. Cy. Ray. Bal. Angel. qui id dicit bene notandum, & menti tenendum, Saly. Raph. Fulgo. Corne. & Iason in l. vlt. C. de testa. & Bald. post Pe. Cer. in §. si rusticus. & ibi quoque Iac. Aluar. tit. de pace tenen. vbi dicût quòd in Italia multi sunt nobiles rus habitantes. Ex quibus etiam apertè constat id, quod suprà diximus, non esse ignobilem qui rus habitat.

55 *Nobiles vrbium habitatores, rus habitantibus præferendi.*

Quanquam leges pluris faciunt, habentque in maiori pretio nobiles, qui in vrbibus morâtur, vt probat tex. in authen. præsides. in illis verbis, nobiliores ciuitatum habitatores. C. de epi. andi. & tex. vnde ea auth. sumitur, in §. interim, in iisdem verbis, in authen. de defen. ciuit. quem tex. ad hoc expendit Iason in d. §. itē Seruiana. & ante eum Barb. qui illū facit sing. in cle. & si principalis. col. 1. de rescript. Nam & alia quæuis vrbana rusticis nobiliora sunt, quod ex eo constat quod scribit Bar. post Mar. Sil. seruitutes vrbanas esse rusticis nobiliores, ideoque difficilius præscribi, vt ibi scribitur. Et facit quod voluit Luc. Pen. in l. mulieres, co lū. 3. versi. octauo ex loco. de digni. lib. 12.

Vrbana rusticis nobiliora.

56 *Εὐπατρίδαι. Athenien sium nobiles. Ἀγροῖκοι. Ignobiles. Apud Romanos vrbium munera nobilibus commissa.*

Et id quidem, quod diximus de nobilibus vrbium habitatoribus, ex antiquorum Atheniensium, & Romanorum imitatione est: illi enim nobiles *Εὐπατρίδας* vocabant, quibus ciuitatē demandabant. Ignobiles verò ἀγροίκους dicebant, quasi agros habitantes, siue agrestes. Romani quoque ex instituto Romuli nobiles Patricios vocabant, quibus & munera ciuitatum committebant. Ignobiles autem & plebeios colere agros, pascere pecora, & exercere artes quæstuarias iubebant. Vtrumque author Dionysius Halicarnasseus lib. Antiquitatum. Rom. 2. Et idem propemodum tradit Plutarchus in Theseo. Verba autem illius legis Romuli, quæ in Capitolio fixa erat, vt cæteræ leges, hæc sunt, PATRES SACRA MAGISTRATVSQVE SOLI PERAGVNTO INEVNTOQVE, PLEBEI AGROS COLVNTO.

Romuli lex.

Et id quoque apud Hebræos fuisse obseruatum, vt nobiles in vrbibus, ignobiles ruri habitarent, apertè ostendit, D. Hyeronimus, in prologo Esaiæ, cùm scribit, Esaias in sermone suo disertus, quippe vt vir nobilis & vrbanæ eloquentiæ, nec habens quicquam in eloquio rusticitatis admistum. Sed & apud Epidaurios cētum & octaginta Senatores, quos Antynos vocabant, Rempublicam in vrbe administrabant: Plebs autem magna ex parte in agro agebat, vt scribit Plutarchus Probl. c. 14. Iulius autem Firmicus lib. Matheseos 8. c. 13. rusticos & ignobiles copulat, veluti eosdem. Decimasexta pars (inquit) Leonis si in horoscopo fuerit inuenta, rusticos faciet, & ignobiles, & nulla penitus disciplina morosos.

Ruris ignobilitas. Hebræi nobiles in vrbe, ignobiles ruri habitabant.

57 *Rustici moribus & cæteris rebus rudes & inculti.*

Et quod huic rei adstipulatur, videmus rusticos istos, siue agrestes, esse moribus, vita, sermone, incultos, rudes, ineptos, stolidos, duros, inhumanos, truces, insuaues, sæuos, asperos, immanes, feros, & penè barbaros, nullamque honestatis, sed vtilitatis potiùs rationem habentes & modis omnibus dissidentes à moribus, quibus nobiles potissimum munitos, insignitosque esse decet, vt ex his, quæ posteà dicemus patebit. Quid enim aliud significat Cicero, cùm dicit Phili. 10. Solicitant homines imperitos Saxa, Capho ipsi rustici atque agrestes. Et illud eiusdem in oratione pro M. Cælio: Quod in alicuius agrestis periculo nō prætermitteret, id homo eruditus in insidiis doctissimi hominis dissimulandum putaret? Et pro Archia, Quis nostrum tam animo agresti, ac duro fuit, vt Roscij morte nuper non commoueretur? Et de lege Agraria cōtra Rullum, Ligones montani, duri, & agrestes. Et pro Milone, Seruos agrestes, & barbaros. Et libro epistolarum ad Atticum, epistola 258. Exculto animo nihil agreste; nihil inhumanum est. Et in Partitionibus, Hoc primum intelligamus, hominum esse duo genera, alterum indoctum & agreste, quod anteferat semper vtilitatem honestati: Alterum expolitum, quod rebus omnibus dignitatem anteponit. Et in libro de Senectute, Libenter verò isthinc tanquam à domino agresti, & furioso profugi. Et in libro de oratore, A fera, agrestique vita ad hunc humanum cultum ciuilemq; deducere. Et in li. 1. Officiorum, Adhibenda præterea munditia est nō odiosa, neque exquisita nimis, tantum quæ fugiat agrestem & inhumanam negligentiam. Et in lib. 1. de diuinatione, vbi agrestem immanitatem appellat. Et Virgilius Eglo. 2.

Rusticus es Corydon.

Quasi diceret ineptus, & inamabilis. Et in Priapeis, si is est,

Rusticus, indoctè, si quid dixisse videbor,
Da veniam.—

Et Horat. lib. epistolarum. j. epistola 18. quæ est ad Lollium,

Asperitas agrestis & inconcinna.

Quid mores rustici Tullio in oratione pro Roscio Amerino memorat. Quid manus indoctæ & rusticæ Quintiliano lib. j. c. 2j. Corda rustica Propertio lib. 4. eleg. j.

Pellitos habuit rustica corda patres.

Quid dura rusticitas Martiali lib. 7. epig. 57. ad Gallam,

Hirsutam, & dura rusticitate trucem.

Ante hos omnes Homerus lib. xxj. Odysseæ, rusticos peculiari epitheto *νηπίους* appellat, id est, stolidos, stultos, parum eruditos.

Νήπιοι ἀγροιῶται ἐφημέρια φρονέοντες.

58 *Vrbani &*

Quid è diuerso vrbani, & vrbanitatis appellatio significat, ostendit Tullius in oratione pro

urbanitatis appellatio.

pro domo sua, Et homo facetus inducis sermonem vrbanum, ac venustum. Et Horatius li.Ser.j.saty.x.eademq; vlt.

—Fuerit Lucilius,inquam,
Comis,& urbanus:fuerit limatior idem,
Quàm rudis, &c.

Et Quintilianus lib. 5.c.3. Nam meo quidem iudicio,illa est vrbanitas,in qua nihil absonũ, nihil agreste,nihil inconditum, nihil peregrinum,neque sensu,neque verbis, neque ore,gestuque possit deprehendi. Quid item ciuilis, & ciuilitaris appellatio, idem Quintilianus in præfatione lib.j. Cùm vir ille verè ciuilis,& publicarum, priuatarumque rerum administrationi accommodatus,qui regere consiliis, vrbes fundare legibus,emendare iudiciis possit,non alius sit profectò,quàm orator. Et li.ij. c.15. scribit ciuilitatẽ quibusdam visam fuisse eandem Rhetoricen,aliis ciuilitatis particulæ simulachrum esse Rhetoricam. Et lib.5.ca.8. cùm appellat ciuilem, & humanũ ingressum orationis. Et Suetonius in Augusto,c.51.cùm scribit,Clementiæ, & ciuilitatis eius multa,& magna documenta sunt. Ouidius autem li.4. Tristium,eleg.4.

Ciuilis & ciuilitatis.

Ipse pater patriæ (quid enim ciuilius illo?)
Sustinet è nostro carmine sæpe legi.

59 *ἀγροικὸς, rusticum & rudem significat. Hebrais eadem vox elegantẽ significat,& vrbanum. ἀστεῖος.*

Possem huc adducere & alia bonorum authorum testimunia,id quod diximus probantia, sed nunc is contenti erimus, modò illud dixerimus, eos omnes illa dixisse Græcorum imitatione, quibus ea dictione ἀγροικὸς, qua agrestis significatur, vt iam diximus, & ἀμαθὴς quoque, & σκαιὸς τοὺς τρόπους, vt dicit Hammonius, intelligitur, id est, indoctus, rudis,insipiens,imperitus,ferox, ineptus, rusticus,inscitus,improbus moribus. Et id quoque intelligentes Hebraici sermonis interpretes, quem ipsi Hebræi כשר id est, formosum vocant,& D.Hieronymus,si is est,Exudi 2.capite statim post princ.elegantem vertit,Septnaginta interpretes ἀστεῖον, id est, vrbanum vertetunt.Quos secutus Philon Iudæus in vita Moysis ex eodem Exod. c. ij. Hæc scripsit, γεννηθεὶς οὖν ὁ παῖς εὐθὺς ὄψιν ἐνέφαινεν ἀστειοτέραν, ἢ κατ᾽ ἰδιώτην, ὡς καὶ τῶν τοῦ τυράννου κηρυγμάτων ἐφ᾽ ὅσον οἷόν τε ἦν, τοὺς γονεῖς ἀλογῆσαι. Natus itaq; infans Moyses vrbaniorem præ se ferebat vultũ, quàm quis de plebeio homine suspicari posset,adeò vt parentes quantum possent, tyranni edicta facilè paruipenderent. Hæc ibi. ex quibus intelligis ἀστεῖον, id est, vrbanum, & ἰδιώτην,id est,plebeiũ veluti opposita accipi. Sunt autem qui astutos dicunt,ab ἄστυ, id est, ciuitati, quòd videlicet sint rusticis astutiores. Nam & Homerus sæpe ita ciuitatem vocat.Sicq; Athenienses vrbem suam vocabant, vt indicat Terentius in Eunucho, cùm scribit, An in astu venit. quo in loco Donatus ita interpretatur. & Probus Aemilius in Alcibiade, postquam,inquit, astu venit concione aduocata, verba sic fecit Stephan. Rober. Asconius autem Pedianus in ij.in Verrem actione, astuta interpretatur vrbana,quòd ἄστυ, vrbs dicitur,citatque & illud Terentij. De quo & tu vide Diod. Siculum li.j.c.ij.non multò antè fi.

Astuti. Asty.

60 *Rusticæ vitæ fœlicitas.*

Quanquam,vt id obiter dixerim,illud scio, plurimos in vita rustica magnã fœlicitatis partem reponere. Quis enim nescit illud carmen Horatij Epodon Ode ij.

Beatus ille,qui procul negociis,
Vt prisca gens mortalium.
Paterna rura bobus exercet suis,&c.

Illud quoque Claudiani,

Fœlix,qui patriis æuum transegit in aruis,&c.

Nam & hæc vtriusque carmina in rhytmus Gallicos elegantissimè traducta sunt, ideoque mulierculis nostris cognitissima.Quibus etiã succinit Seneca Tragœdiographus in Hippolyto, actu ij.

Non alia magis est libera,& uitio carens
Ritusq; melius,uita, quæ Priscos colat,
Quàm quæ relictis mœnibus,syluas amat,&c.

Et nos quoque aliquid dicemus infrà, cùm tractabimus an agricultura præiudicet nobilitati.

61 *Nobiles Galli vrbes fugiũt & quare.*

Verùm apud Gallos,atque Britannos, nobiles de industria vrbes fugiunt, easque habitare ignominiæ loco ducunt,sicuti & retulit Pogius in suo libro de nobilitate, vbi de hac re adeò verè scripsit, vt nihil vnquam verius cõperiatur. Mercatorum(inquit)aut quorumuis opificum filij,qui diuitiis præstant, & empto prædio rus se conferunt,vrbe relicta,atq; eius fructu contenti,seminobiles euadunt, suisque posteris nobilitatem præbent.Ita plus illis rura,& nemus conferunt,quàm vrbes, ad consequendam nobilitatem.Hæc ille. Et sanè apud Gallos, nobiles vt plurimum ruri habitant in suis villis vrbanis, de quibus suprà locuti sumus, suspectaque est propemodum eorum nobilitas,qui in vrbibus,& oppidis habitant.Illud ausim dicere, illos libentiùs ruri morari, quàm in vrbibus: Illinc enim sibi reges esse videntur, dum adorantur à suis villicis, & aliis id genus rusticis, quibus leges, quas volunt, imponunt,præscribunt, iubent, vetant quod videbitur.In vrbibus autem,& oppidis,solent habitare plurimi mercatores,aliique admodũ opulenti, quos non adeò sibi obedientes,tantùmque honoris impertientes essent habituri. Nam, vt scribit Teophilus Alexandrinus lib.pascali.3.Diuitiæ in vrbibus nobilitati præferuntur.Sunt autem,ne illud omittam, quædam etc.de nobilibus quarundam vrbium ciuibus,vt in c.accedens,extrà de procur.& in c.series,extrà de testi. Seneca autem in Agamemnune, actu 4.

Nobiles ciues in iure canonico.

Argo nobilibus nobile ciuibus.

62

Cæterùm dici potest, plebeios, siue ignobi-

Vilani non a villa sed a vili. Viles p ignobilibus.

les, non dici *Vilains* nostra lingua à villa, sed potius à vilitate, tãquam scilicet viles. Cui etymologiæ applaudit text. in d. auth. præsides. in prin. C. de epi. aud. cùm dicitur, homines non vilissimo, sed nobiliores, &c. Ibi enim, vt vides, contrarij ponuntur viles, & nobiles. Et similiter in l. ingenuæ. C. de muril. lib. xj. quę splẽdori generis vilitatẽ opponit. Cuius arg. Luc. pen. in l. j. col. ij. in prin. C. de cond. in pub. hor. li. x. dici nobiles dici ad differentiam vilium. Et alibi ignobiles, & vilissimi coniunguntur in §. j. versic. sancimus, in authent. de testibus. Sic vilem Spartacum vocat Claudianus.

Spartacus vilis dictus, quia ignobilis esset.

—Vilis cum Spartacus omne.

Per latus Italiæ ferro bacchatus & igni- &c. Ob id, vt opinor, quòd is vili, & infimo genere natus esset. Nam eum seruum, & quidem fuglitiuum, fuisse constat ex Plutarcho in Crasso. Plinio li. 33. c. 3. & Iurisconsulto in l. 3. §. si seruus. ff. de acq. poss. Vbi tamen in antiquis codicibus, Spartanus legebatur, sed huius erroris primus nos monuit Io. Baptista Pius in posterioribus annotationib. c. 51. Cæterùm Seruius enarrans illud Virgilij lib. 7. Aeneidos,

Locus iurisconsulti.

Solus vbi in syluis Italis ignobilis æuum
Exigeret.

Ignobilis (ait) nõn vilis, sed ignotus, quod nos alibi ad aliud propositum citauimus. Nam sic vides Seruium vilem appellare, quem nos vulgò ignobilem dicimus.

63 *Aliæ nobilium appellationes.*

Sunt & alia, vt id caput tandem finiam, nomina, quibus nobiles ipsi vocãtur, præsertim apud Græcos, quæ videre poteris infra, xxj. c. nu. 6. quid igitur amplius, & quinq; seq. ne hic te diutius detineam. Matùrè enim pergendũ est ad antiquæ illius nobilitatis species, quas non omnes tangemus: sed satis facientes veteri prouerbio, λαιπὰ τι ἐπὶ μυδοις. reliquum faciro aliquid & Medis. Eas tantùm sigillatim describemus, quas à nostris legum interpretibus tractatas comperimus, quarumque his nostris temporibus, quædam etiamnum reliquiæ manent, & ex quibus facilè, ac perspicuè cæteras omnes intelligere poteris.

Prouerbiũ.

Quemadmodum quibusve ex rebus, Nobilitas quæritur. Et primum an diuitiæ nobilitent. Cap. III.

1

Diuitias igitur, vt ab ea parte incipiã, quã maxima pars hominũ maximè miratur, ac colit, nobilitatẽ esse, aut certè nobilitatis speciem multi adstruxere, sed alij aliter. Nõnulli etiam diuitias ipsas simpliciter. Alij diuitias antiquas, scilicet à nostris progenitoribus relictas. Alij easdem, cum virtute etiam progenitorum coniũctas. Primæ sententiæ videtur fuisse Euripides in Archelao, cuius hi versus sunt,

Μὴ πλούσιον ἄρς, ἐνδεέστερος γὰρ ὤν,
Ταπεινὸς ἔσαι, κεῖνο δ᾽ ἐσὶ ἡ μέγα
Πλοῦτος, λαβών τε τοῦτον, εὐγενὴς ἀνήρ.

Ne reddideris eũ diuitẽ, nã si pauperior sit,
Humilis erit. Ingens autem vis est
Diuitiarum, quas qui nactus est, statim nobilis euadit.

Et rursus idem Euripides in Aeolo,

Τὴν δ᾽ εὐγένειαν πρὸς θεῶν μὴ μοι λέγε,
Ἐν χρήμασι τοδ᾽ ἐστί.

Nobilitatis mentionem amabo ne mihi feceris,
Hoc in pecuniis situm est.

Itemque in Erechtheo,

Ἔχειν τὶ πειρῶ, τοῦτο γὰρ τοῦτ᾽ εὐγενὲς,
Καὶ τοὺς γάμους διδῶσι τοὺς πρώτους ἔχειν.
Ἐν τῷ πενέσθαι δ᾽ ἐστὶν ἥτ᾽ ἀδοξία.
Κἂν ἦ σοφὸς τις, ἥτ᾽ ἀτιμία βίου.

Da operã opibus, nã illæ nobilitatẽ donãt,
Et nuptiis primariis potiri in causa sunt.
In paupertate verò obscuritas inest.
Vtcunq; sapias, & ignominia vitæ.

Et in Iphigenia in Aulide,

Οἱ δ᾽ ὄλβιοι
Ἐν πᾶσι κλεινοὶ καὶ περίβλεπτοι βροτοῖς.

Nam diuites
In omnibus inclyti, & illustres hominibus.

Et in Alcmena.

2

Et Aristoteles quoq; lib. Politicon 4. c. itẽ 4. qui postea quàm recensuit multa plebeiorum genera, illud confestim subdit, τῶν δὲ γνωρίμων, πλοῦτος, εὐγένεια, ἀρετὴ, παιδεία, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια λεγόμενα κατὰ τὴν διαφορὰν, Nobilium sicue mauis, Patriciorum verò opulentia, clari natales, virtus, eruditio, & his similia, quæ differentiæ causa nominantur. Et Quintilianus, si is est, quod Valla putat, declamatione 14. dum appellat opes nobiles, quod nõ nisi ab effectu intelligi posse videtur. Et Theophilus Alexandrinus lib. Pascali 3. dum scribit diuitias nouis hominibus antiquam donare familiam.

3 *Qui ex nostris.*

Ex nostris autem legum interpretibus eius sententiæ bauddubiè fuit Albert. non leuis authoritatis vir, ĩ l. imperatores. statim post prin. ff. de Decur. dum dicit, diuitias nobilitare. & Bal. qui minimè illi authoritate cedit, in c. super eo, le ij. in fin. extrà de test. vbi per eum tex. dicit, eũ satis esse nobilẽ, qui diues est. & Barb. qui suo ipsius iudicio nemini cedebat, cõs. 57. præclarè scribitur, col. ij. li. quoq; ij. per text. in l. nobiliores. C. de commer. & merc. qui videtur tria nobilitatis genera tetigisse, scilicet natalium, honorum, & diuitiarum.

4 *Qui huic opinioni accedunt.*

Quibus omnibus accedit quod scribit Horatius lib. Epistolarum j.

Scilicet vxorem cum dote, fidemq;, & amicos,
Et genus, & formam regina pecunia donat.

Et Liuius 3. decad. li. ij. mulier Paula nomine Busa genere clara ac diuitijs. Et Iuuenal. sat. ij.

—Clarus genere atque opibus vir.

Quæ

Quæ loca & nos alibi suprà ad aliud citauimus. Nam, vt suprà diximus c.ij. nu.9. Clarus idem est quod nobilis. Iuuenalis autem apertè declarat claritatem, siue nobilitatem, non solùm ex genere esse, sed etiam ex opibus. Ex quod Ennius vetus ille poëta in Tragędia, cui Hecuba titulus erat, opulentos ignobilibus veluti opposuit, tanquam scilicet opulenti ipsi sint nobiles, inopes autem ignobiles. Versus eius sunt apud Aulum Gellium, lib. Noctium Atticarum xj.c.4.

> *Nec tu & si peruersè dicas, facilè Achiuos flexeris.*
> *Nam cùm opulenti loquuntur, pariter atque ignobiles,*
> *Eadem dicta, eademq; oratio ęqua non æquè ualet.*

Cui proximum est, quod scribit Ecclesiasticus c.xiij. Diues locutus est, & omnes tacuerunt, & verbum eius, vsq; ad nubes perducunt: Pauper locutus est, & dicunt, quis est hic?

5 *Diuites principes.*

Imò verò plus dicebat Guil. à monte Laud. in cle.j. de bapt. quem ibi refert Card. Flor. in q.6. quòd omnes diuites dici possunt principes, ità vt in illis locum habeat d.cle. loquens de principibus, ar.c. omnes. de maio. & obe. & eius, quod scribitur, vt ipse dicit, Eccle.xj. Pecunia est omnium regina. Sed credo illum voluisse citare illud Ecclesiastis x. Pecuniæ obediunt omnia, quòd & è nostris quoq; citarunt Host. & Io. And. in c. significantibus. post prin. de offi. deleg. & Bal. in l. singularia. col. 4. versi. vndecimo est speciale. ff. si cer. pet. & Sal. in l. receptitia. col. 3. ver. item no. ibi. C. de consti. pec. Hinc occasione sumpta, quod in eo text. dicitur in ver. nec quęquam moueat, appellatione pecuniæ res omnes contineri, vti etiam in l. pecuniæ. ff. de verb. sign. & in c. totum. j.q.4. Tanquam scilicet res omnes is habeat, qui pecuniam habet, vti etiam no. Bal. in d.l. receptitia. Vt non absque ratione facultates à nonnullis ita dictæ putentur, quòd rerum omnium facultatem, ac veluti facilitatem quandam præbeant, Græcorum imitatione, qui facilitatem, & opulentiam vno verbo significant, vt diximus, & probauimus in nostra repe. l. si vnquã. in verbo facultatum, nu.1.

Pecuniæ obediũt omnia.

Pecuniæ appellatione omnia contineri. Omnia habet qui habet pecuniã.

Facultates cur ita dicãtur.

6

Quo etiã loco adduximus & alia loca huic opinioni mirum in modum suffragãtia. Illud scilicet ipsius Horatij lib. Ser. ij. saty. ij.

> *Omnis enim res*
> *Diuitiis paret, quas qui construxerit, ille*
> *Clarus erit, fortis, iustus, sapiens, etiam rex.*

Ex quo loco maximè annotandum est, quod dicit, Clarus erit, nam id peræquè est, ac si diceret nobilis, quod nos suprà multis probauimus. Et illud etiam rex, ad id quod suprà diximus ex Guil. de monte Laud. Diuites principũ loco haberi. Item illud Aristophanis in Pluto, quem ita alloquitur Chremylus,

Rex est, qui diues est.

> Καὶ νὴ Δί', εἴ τί γ' ἐστὶ λαμπρὸν καὶ καλὸν,
> Ἢ χάριεν ἀνθρώποισι, διὰ σὲ γίγνεται
> Ἅπαντα τῷ πλουτεῖν γάρ ἐσθ' ὑπήκοα.

Id est, ad verbum,

> Et per Iouem, si quid est splendidum, & honestum,
> Vel gratum (siue malis lepidum) hominibus, per te fit.
> Omnia ipsi diuiti enim sunt morigera, siue obedientia.

8

7 *Generosi diuites magis quàm nobiles quærimus.*

Hinc aũt fit, vt subdit ipse Guil. de monte Laud. vbi suprà, vt sępissimè nobiles viri suas filias nuptui dent filiis diuitũ ignobiliũ, nihil suam præ diuitiis nobilitatẽ curantes, id quod satis dixerat Horatius illis versibus suprà, nu. ab hinc 3. citatis. Scilicet vxorem, & cætera. Sed tamen ad illud dictum Guil. propiùs accedit illa Theognidis sententia,

> Οἱ τὴν μὲν εὐγένειαν αἰνοῦσι βροτοί,
> Μᾶλλον δὲ κηδεύουσι πᾶσι πλουσίοις.

Et vxores quoque diuites magis, quàm nobiles.

Qua significat homines maximè nobilitatem laudare, magis autem affinitatẽ inire cum ditioribus. Quæ quidem sententia citatur ab Aristotele apud Stobęum Ser. 84. non designato libro ipsius Aristotelis, nec reperitur apud eũ in libris, qui nunc extant, & nisi me coniectura fallit, id erat in eo libro, quem Laërtius eũ tradit scripsisse de nobilitate. At idem Stobęus Serm.90. eandem propemodum sententiam citat ex Euripide, in Thyeste,

> Πλούτου δ' ἀπορρυέντος, ἀσθενεῖς γάμοι,
> Τὴν μὲν γὰρ εὐγένειαν αἰνοῦσι βροτοί,
> Μᾶλλον δὲ κηδεύουσι τοῖς ὀλβίοισιν.
> Diuitiæ si absunt, imbecilles fiunt nuptiæ.
> Laudant enim nobilitatem homines.
> Magis autem affinitatem sequũtur diuitũ.

Huic autem sententiæ Theognidis affinis est, & alia eiusdem in eo libro, cui titulus est, γνῶμαι ἐλεγειακαὶ ad Cyrnum

> Κριοὺς μὲν καὶ ὄνους διζήμεθα κύρνε καὶ ἵππους
> Εὐγενέας, καί τις βούλεται ἐξ ἀγαθοῦ
> Κτήσασθαι, γῆμαι δὲ κακὴν κακοῦ οὐ μελεδαίνει
> Ἐσθλὸς ἀνὴρ, ἤν τις χρήματα πολλὰ διδῷ.
> Οὐδὲ γυνὴ κακοῦ ἀνδρὸς ἀναίνεται εἶναι ἄκοιτις
> Πλουσίου, ἀλλ' ἀφνειὸν βούλεται ἀντ' ἀγαθοῦ
> Χρήματα γὰρ τιμῶσι, καὶ ἐκ κακοῦ ἐσθλὸς ἔγημε,
> Καὶ κακὸς ἐξ ἀγαθοῦ πλοῦτος ἔμιξε γένος.

Quibus significatur Arietes, asinos, & equos generosos nos querere, & vnumquenque velle huiusmodi animalia ex bono genere sibi parare. Vxorem verò malam maliq; generis, non renuere virum generosum, si ei pecunias multas dederit. Neque ediuerso mulierem mali viri, sed diuitis, recusare nuptias, bono enim illam præferre opulentum. Adeò quidem æstimant, vt illatũ gratia bonus mali generis vxorem ducat, & malus bonum sibi genus adsciscat. Sed tu tamen vide super eorum carminum interpretatione, quæ nos ex Aristotele afferemus infrà nu. 11.

8 *Qui diuitias antiquas nobilitatem esse dixerunt.*

QVI NON simpliciter diuitias, sed eas antiquas, nobilitatem esse dixerunt, inter cæteros fuere Diuus Hieronymus ad Helbidiam. Nobilitas (inquit) mundi, nil aliud est, quàm inueteratæ diuitiæ. Et Plutarchus ex vulgi opinione, eo loco, quem adducemus c. seq. nu. 3. & è nostris Petr. à bel. pertica in l. humilem. in fin. C. de incest. nupt. dum similiter dicit, nobilitatem nihil aliud esse, quàm diuitias inueteratas. & Alberi. Rosa. in rub. ff. de vulg. & pup. substit. char. 17. versicu. tertio idem probatur. vbi dicit, nobilitatem consistere in antiquis diuitiis.

9 *Diuitiæ à maioribus acceptæ pluris æstimantur, quàm recenter partæ.*

Neque enim recentes, nouæq; diuitiæ à nobis scilicet nuper partæ, sunt in tanta existimatione, pretio, ac dignitate quantæ quæ à maioribus nostris sunt acceptæ, vel testimonio Aristotelis, qui lib. ij. Rhetoricon ad Theodecten c. 9. quo de indignatione disserit, scribit, eos, qui diuitias nuper assecuti sunt, magis offendere, siue molestia afficere alios, quàm qui olim & à genere receperunt, *μᾶλλον γὰρ λυποῦσιν οἱ νεωστὶ πλουτοῦντες τῶν πάλαι καὶ διὰ γένος.* Et paulò pòst in eandem propè sententiam, *καὶ γὰρ ἐνταῦθα μᾶλλον λυποῦσιν οἱ νεόπλουτοι ἄρχοντες καὶ διὰ τὸν πλοῦτον ἢ οἱ ἀρχαιόπλουτοι.* Rursumque, *τῷ ἅπαντα μᾶλλον καὶ φαυλότερα τὰ κακὰ ἔχειν τοὺς νεοπλούτους.* Legibus autem Romanorum, hi, quibus quadringentorum sestertiorum ipsi, patri, auoq; census non fuisset, spectandi in XIIII. subsellis ius non erat, nec cuipiam ius annulorum erat, nisi cum ipsi patri, auoque sestertia CCCC. census fuisset, vt scribit Plinius li. 33. c. 2. & alibi non semel, ad alium propositum referemus.

10

Nam & semper alias *νεοπλούτους*, id est, nuper ditatos, siue repentè diuites factos, veluti improbos, & insolentes, taxant omnes iusti rerum æstimatores. Nam Demosthenes in oratione *περὶ τῶν πρὸς Ἀλέξανδρον συνθηκῶν* hæc scribit, *οὗτοι δ' οἱ νεόπλουτοι μόνοι καταφρονεῖν ὑμᾶς ὑμῶν αὐτῶν ἀναγκάσουσιν.* Plutarchus autē li. 7. Symposion, *καὶ περὶ οἴνων*, inquit, *διαφορὰς καὶ μύρων ἐρωτᾶν, καὶ διαπυνθάνεσθαι, φορτικὸν κομιδῇ καὶ νεόπλουτον.* Quibus constat *νεόπλουτον* dici quicquid est insolēs, & improbum. Ex Latinis Cicero in orat. 2. de lege Agraria ad Quirites, Imò verò ait etiam hoc magis, quàm illi veteres, germanique Campani, quod in vetere fortuna illos natos, & educatos, nimiæ tamen rerum omnium copiæ deprauabāt, hi ex summa egestate in eandem rerum abundantiam traducti, non solùm copia, verùm etiam insolentia commouebātur. Idem in oratione in Vatiniū, Quæro ex te, sisne ex pauperrimo diues factus illo ipso anno, quo lex lata est de pecunijs repetundis acerrima. Plutarchus in Scylla statim post princ. scribit, quòd & Scyllæ ipsi aliquando glorianti post Africanam victoriam, & militiam magnificis vtenti verbis, Quidam ex honestiori ordine dixisse fertur, Quonam modo vir bonus esse potes, qui cùm nihil, à patre tibi sit relictum, tot ac tāta possideas? Idem Plutarchus in Crasso scribit, Crassum ipsum virtutes, quas plurimas habebat, vnius auaritiæ sordibus obscuratas fuisse: hoc enim in ipso præcipuum vitium cætera, quæ in eo erant, longè superat. Cuius rei clarissimum testimonium præbet magnitudo diuitiarum, quas breui admodum tempore sibi comparauit: nam cùm trecenta solùm talenta ex paterna hæreditate accepisset, priùs tamen, quàm aduersus Parthos exercitum duceret, septē millium & centum talentorum summam cœpisse tradit. Cornelius Tacitus lib. 17. in vituperium Fabij Valentis, Is, inquit, diu sordidus, repentè diues mutationem fortunæ malè tegebat. Cæterùm sententia est Salomonis Prouerbiorum 13. substantia festinata minuetur: nam & confestim subdit, Quæ autem paulatim colligitur, multiplicabitur. Tanquam scilicet huiusmodi festinatam substantiam abhorreat. Est autem Ioannis Secundi Epigramma in subitò ditescentem,

Non fortuna fauet, dum te sic tollit in altum,
Sed docet arbitrio te quoque stare suo.

11 *Qui diuitias, & virtutem maiorum ad nobilitatem coniunxerunt.*

QVI AVTEM vtrunque coniunxerunt, scilicet maiorum & opulentiam, & virtutem, quasi altera non sufficiat, id est, opulentia sine virtute, nec satis quoque sit vtranque habere, ad nobilitatem producendam, nisi & vtranq; à maioribus acceperimus, hi sunt, videlicet idem Aristoteles huius opinionis veluti antesignanus illo libro Polliticon quarto, cap. 8. dum ita nobilitatem nuncupatam diffinit, *ἡ γὰρ εὐγένειά ἐστιν ἀρχαῖος πλοῦτος καὶ ἀρετή.* id est, nobilitas enim est vetus opulentia, & virtus. Id quod declarat lib. 5. eiusdem operis, cap. j. *εὐγενεῖς γὰρ εἶναι δοκοῦσιν, οἷς ὑπάρχει προγόνων ἀρετὴ καὶ πλοῦτος*, Nobiles enim ij existimantur, quibus adest progenitorum virtus, & opulentia. Et illum citant, & sequūtur Guid. Pap. sing. 785. nobilitas. Feli. in d. c. super eod. le 2. col. 4. de testib. & Fran. Purpur. in l. j. char. 12. ver. tertium ponunt exemplum. ff. de iuris. om. ind. Et Plinius li. de Nobilitate apud Stobęum sentētiarum cap. 86. Neque enim hodie inter eius opera is liber repetitur, cuius hæc verba sunt, *φανερὸν τοίνυν ἐστὶν ἐγώ, περὶ ὧν πάλαι διηπορήσαμεν, διὰ τί ποτε οἱ ἐκ πάλαι πλουσίων, ἢ οἱ ἐκ πάλαι σπουδαίων, εὐγενέστεροι δοκοῦσιν εἶναι μᾶλλον τῶν συνεγγὺς τἀγαθὰ κεκτημένων. αὐτὸς γὰρ ἐγγύτερος σπουδαίου ὤν, ἢ πάππου σπουδαίου τετυχηκώς, ὥστε εἴη ἂν εὐγενής, ὁ ἀγαθὸς ἀνήρ. καί τινες εἰρήκασι τοῦτο ἐκ τοῦ διελέγχειν προσποιούμενοι τὸν συλλογισμὸν τῆς εὐγενείας, ὥσπερ φησὶ καὶ Εὐριπίδης, οὐχὶ τῶν ἐκ πάλαι σπουδαίων, εὐγένειαν φάσκων εἶναι· ἀλλ' ὅστις ἀνὴρ ἀγαθὸς εὐγενής. τὸ δ' οὐκ ἔστιν· ἀλλ' ὀρθῶς ζητοῦσιν, εἰ τὴν ἀρχαίαν ἀρετὴν προστιθέασι. τὰ δ' αἴτια εἴπομεν. τουτέστι, τὸ τὰ μὲν εὐγένειά ἐστιν, ἀρετὴ γένους:*

γένους: ἡ δ' ἀρετὴ, σπουδαῖον. σπουδαῖον δ' ἐστὶ γένος, ὅπου πολλοὶ σπουδαῖοι πεφύκασιν ἐγγίνεσθαι. συμβαίνει δὲ τὸ τοιοῦτον ὅταν ἐγγένηται ἀρχὴ σπουδαία ἐν τῷ γένει. ἡ γὰρ ἀρχὴ, τοιαύτην ἔχει τὴν δύναμιν, πολλὰ παρασκευάζειν οἷάπερ αὐτή. τοῦτο γάρ ἐστιν ἀρχῆς ἔργον, ποιῆσαι οἷον αὐτὴ, ἕτερα πολλά. ὅταν οὖν ἐγγένηται τοιοῦτος εἷς τις ἐν τῷ γένει καὶ οὕτω σπουδαῖος, ὥστ' ἔχειν τὸ ἀπ' ἐκείνου ἀγαθὸν πολλὰς γενεὰς, τοῦτο σπουδαῖον ἀνάγκη εἶναι τὸ γένος. πολλοὶ γὰρ ἔσονται σπουδαῖοι ἄνθρωποι, ἄν τε ἀνθρώπων ᾖ τὸ γένος: ἄν τε ἵππων, ἵπποι: ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων. ὥστ' εὐλόγως, οὐχ οἱ πλούσιοι, οὐδ' οἱ ἀγαθοὶ: ἀλλ' οἱ ἐκ παλαιᾶς πλουσίων, ἢ ἐκ παλαιᾶς ἀγαθῶν, εὐγενεῖς εἶεν ἄν. ζητεῖ γὰρ ὁ λόγος τ' ἀληθῆ. ἀρχὴ γὰρ ἄνωθεν πάντων. οὐ μὴν, ἀλλ' οὐδὲ οἱ ἐκ προγόνων ἀγαθῶν, εὐγενεῖς πάντες, ἀλλ' ὅσοι τυγχάνουσιν ἀρχηγοὶ τῶν προγόνων ὄντες. ὅταν μὲν οὖν αὐτὸς, ἀγαθὸς μὴ ἔχῃ δὲ τοιαύτην δύναμιν τῆς φύσεως ὥστε τίκτειν πολλοὺς ὁμοίους, οὐκ ἔχει ἀρχὴν τοιαύτην δύναμιν ἐν τούτοις. ἀρχὴ τοῦ γένους εὐγενεῖς, οἱ ἀπὸ τούτου τοῦ γένους ὄντες (οὐκ ἐὰν ὁ πατὴρ εὐγενὴς ᾖ, ἀλλ' ἐὰν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ γένους. οὐ γὰρ δι' αὑτὸν ὁ πατὴρ ἐγγέννησεν ἀγαθὸν, ἀλλ' ὅτι ἐκ τοιούτου γένους ἦν.) Perſpicuum igitur id eſt, dixi ego, de quo dubitabamus, quamobrem tandem qui ex maioribus diuitibus, aut etiam maioribus bonis nobiliores his eſſe videantur, qui nuper bona poſſident. Qui enim per ſe ſtudioſus eſt, propinquius bona poſſidet, quàm qui auum ſtudioſum nactus fuerit. Sit igitur nobilis, qui vit bonus eſt. Quidam enim id ſenſere abundat ſic (vt conuincerent eos, qui aliter ſentirent.) ſyllogiſmum nobilitatis concludentes, vt etiam Euripides ait, negans nobilitatem eorũ, quorum maiores clari fuerunt, ſed eius tantum eſſe, qui per ſe bonus ſit. Sed hoc non ſic habet. Sed rectè quæſtionem hanc mouent, qui virtutem antiquam proponunt, quoniam videlicet, vt iam diximus, nobilitas virtus eſt generis, virtus autem laude digna eſt: laudabile etiam genus eſt, quo multi generoſi naſci ſoliti ſunt. Accidit autem id, cùm origo ſtudioſa fuerit. Origo enim hanc vim habet, vt multa præparet talia, qualia ipſa eſt. Hoc quippe principij opus eſt, vt plurima ſibi ſimilia efficiat. Cùm igitur talis quiſpiam adeoque generoſus in aliquo genere fuerit, vt bonum ab eo profectum in multas ætates daret, hoc certè genus nobile, & laude dignum eſſe neceſſe eſt: multi enim homines generoſi erunt, ſi hominum ſit genus: ſi equorum, equi: ſimiliter & in alijs animalibus. Itaque meritò neque diuites, neque boni, ſed qui ab antiquis diuitibus, aut antiquis bonis ſunt geniti, nobiles dici debent. Vera enim ſermo inquirit. nam principium ſupra omnia eſt. Sed nec abſolutè nobiles ſunt, qui ex maioribus bonis orti ſunt, ſed qui authores poſterorum ſunt. Qui igitur ipſe bonus eſt, ſed non eam vim naturæ habet, vt multos ſimiles generet, rationem principij non habet, quod in his ſit horum vitium. Origo igitur generis talis ſit, & nobiles qui inde orti ſunt. (non ſi pater ſit nobilis, ſed ſi autor generis: non enim eius cauſa pater generauit bonum, ſed quia ex eo genere erat.) Et pauló pòſt affert Ariſtoteles illa Theognidi carmina, quæ poſuimus, ſuprà nume. 7. Quæ, inquit, carmina repræhendunt homines, qui nulla ratione circa liberorum procreationem vtuntur. Hinc enim genus hominum ſubinde deterius fieri, cùm mali coniuges bonis admiſcentur. Sunt & qui, ait, à poëta illis verſibus nihil quàm auaritiam hominum incuſari putent, vt qui ignobilitatem & maliriam non declinant, dum modò pecunias accumulent, & cætera, quæ ibi ſubiungit. Et huic accedit illa cuiuſdam Imperatoris diſfinitio relata à Dante Florentino, & Bart. in l. j. col. 3. C. de digni. lib. 12. Nobilitas, eſt antiqua æris, & diuitiarum poſſeſſio, cum pulchris regiminibus, & moribus.

Et his omnibus ſententiis, quæ in diuitiis nobilitatem collocant, ſiue ſimpliciter, ſiue miſtim, aut alio quouis modo, adſtipulatur eorum opinio, qui diuitias ipſas omnibus cæteris rebus anteponunt: nihilque illis deeſſe exiſtimant, qui eas habeant, ex quibus nonnullos ſuprà adduximus, vti etiam fecimus in noſtra repet. d. l. ſi vnquam, in verbo, facultatum. C. de reuocand. donation. Sed quibus addere potes illud Euripidis apud Stobæum Serm. 89.

12 *Diuitias à multis ante poni cæteris rebus omnibus.*

> Χρυσὸν μάλιστα βούλομαι δόμοις ἔχειν.
> Καὶ δοῦλος ὢν γὰρ τίμιος πλουτῶν ἀνήρ,
> Ἐλεύθερος δὲ χρεῖος ὢν οὐδὲν σθένει.
> Χρυσοῦ νόμιζε σαυτὸν οὕνεκ' εὐτυχεῖν.

Id eſt,

> Aurum præcipuè domi poſſidere velim.
> Nam vel ſeruus, ſi diues ſit, in pretio habetur.
> Liber autem egenus nihil efficere poteſt;
> Neque fœlicitatem in auro tibi ſitam exiſtimes.

Et alibi,

> Ἆρ' οἶσθ' ὅθ' οὕνεχ' οἱ μὲν εὐγενεῖς βροτῶν
> Πένητες ὄντες οὐδὲν ἐμφαίνουσ' ἔτι.
> Sciſne quòd nobiles quidem mortalium,
> Dum pauperes ſunt, non amplius clari exiſtunt.

Quod & nos alibi retulimus. Sed continuò biungit Euripides,

> Οἱ δ' οὐδὲν ἦσαν πρόσθεν, ὄλβιοι δὲ νῦν,
> Δόξαν φέρονται τοῦ νομίσματος χάριν:
> Καὶ συμπλέκοντες σπέρμα, καὶ γάμους τέκνων.
> Qui verò priùs nihil erant, nunc diuites facti,
> Gloriam aſſequuntur propter nummos,
> Genusque, & nuptias ſuis liberis excellentes comparant.

Alibi

Alibi autem docebimus nobilitatem per gloriam intelligi. Ideò & apud Græcos illud vocabulum δόξα, quo vtitur Euripides, & gloriam, & maiestatem, & splendorem, & opinionem celebrem, quæ omnia ad nobilitatem pertinent, significant, vt alibi quoque diximus. Sed & Sophocles,

Ο᾽ πόθεν πένης ἀνὴρ.
Μὴ δ᾽ ἂν τυχῶν, δυναιτ᾽ ἂν ὧν ἐρᾷ τυχεῖν.
Vnde vir pauper
Quamuis fortunatus desyderio potiri non posset.

Quæ etiam est sententia Aristotelis lib. Ethicorum ad Nichomacbum j. c. 8. fœlicitatem diuitiis indigere. fieri non posse, aut non facilè, vt is præclaras res agat, cui facultates desunt. Subdit autem Sophocles,

Καὶ γὰρ δυσειδὲς σῶμα καὶ δυσώνυμον
Γλώσσῃ σοφὸν τίθησιν, εὔμορφόν τ᾽ ἰδεῖν.
Μόνῳ δὲ χαίρειν καὶ νοσεῖν ἐξουσία.
Πάρεστιν αὐτῷ, κ᾽ ἀποκρύψασθαι κακά.
Hominem enim deformem, & inauspicati corporis,
Ligua disertũ, visuq; pulchrũ efficiũt opes:
Soli autem gaudendi, & ægrotandi facultas
Diuiti permittitur, & mala cælandi.

Iterumque in Creusa.

Εἰσὶ δ᾽ οἵτινες
Αἰνοῦσιν ἄνοσον. αὐτὸ δ᾽ ἐμοὶ δ᾽ οὐδεὶς δοκεῖ
Εἶναι πένης ὢν ἄνοσος, ἀλλ᾽ ἀεὶ νοσεῖν.
Sunt autem nonnulli, qui
A morbis immunem laudant. At mihi nullus videtur,
Qui pauper sit, vacare morbo, sed ægrotare perpetim.

Menander quoque hac in eandem sententiam apud Stobæum, vbi suprà,

Ο᾽ μὲν ἐπίχαρμος τοὺς θεοὺς εἶναι λέγει,
Α᾽νέμους, ὕδωρ, γῆν, ἥλιον, πῦρ, ἀστέρας.
Ε᾽γὼ δ᾽ ὑπέλαβον χρησίμους εἶναι θεοὺς
Τό ἀργύριον ἡμῶν καὶ τὸ χρυσίον.
Ι῾δρυσάμενος τούτους γὰρ εἰς τὴν οἰκίαν,
Εὔξαι τί βούλει, πάντα σοι γενήσεται,
Α᾽γρὸς, οἰκίαι, θεράποντες, ἀργυρώματα,
Φίλοι, δικασταὶ, μάρτυρες, μόνον δίδου.
Αὐτοὺς γὰρ ἕξεις τοὺς θεοὺς ὑπηρέτας
Epicharmus quidem deos esse dicit,
Ventos, Solem, terram, aquam, ignẽ, stellas:
Ego autem vtiles esse deos arbitror
Argentum nostrum & aurum.
Nam illos si collocaueris in domum,
Pete quicquid voles, assequeris omnia,
Agrum, domos, seruos, argentea pocula, (vasa malem dicere)
Amicos, iudices, testes: largire solùm.
Sic enim vel ipsos deos habebis ministros,

Quibus concinit & illud Philemonis,

Τὸ τῆς ἀμαλθείας δοκεῖς εἶναι κέρας,
Οἷον γράφουσιν οἱ γραφεῖς κέρας βοός;
Α᾽ργύριον ἐστὶ, τοῦτ᾽ ἐὰν ἔχῃς, λέγε
Πρὸς τοῦθ᾽ ὃ βούλει, πάντα σοι γενήσεται:
Φίλοι, δοῦλοι, μάρτυρες, οἰκετείας.
Putasne Amaltheæ cornu huiusmodi esse,
Quale pictores cornu bouinum depingũt?
Argentum est, quod si habueris, petas
Ab ipso quicquid voles oĩa tibi addentur,
Amici, auxiliatores, testes, domuum multitudo.

13 *Qui diuitias nihil ad nobilitatem pertinere dicunt.*

AT HVIC sententiæ, quæ diuitias genus nobilitatis facit, non assentit Lactantius lib. v. qui de iustitia est, c. xvj. vbi ita scribit, Diuitiæ non faciunt insignes, nisi quos possunt bonis operibus facere clariores. Et Plutarchus in libro contra nobilitatem, cuius in eam sententiam verba afferemus c. seq. vbi de nobilitate virtutis disseremus, nu. 3. Phalaris ipse Dantes Florentinus in sua illa Cantilena incip. *Le dolzerime d'amor*, vbi dicit diuitias suapte natura viles esse: nec quod vile est, posse dare nobilitatem. Cuius sententiam sequitur Barto. in d. l. j. col. 3. ver. 3. ergo quæro, ibi quoque Io. Plat. C. de dign. & Iac. Bel. in suo sermone de moribus quẽ collocauit super l. omni modo. C. de inoff. test. & Bal. in c. sedes. col. vlt. extrà de rescri. dũ reprehendit Innoc. ibi dicentem, quòd rescriptum nominans quasdam personas, non trahitur ad maiores personas potentia, vel diuitiis, dicens se non putare verum, quod dicit de diuitiis, nisi sint personæ aliàs nobiles. Nam licet nobilitas sæpe ex diuitiis surgat, ex tamen nõ faciunt nobiles. & Sal. in l. furiosi. C. de nup. vbi allegat l. humilem. C. de incest. nup. & Ang. in l. si quis vxori. §. cum Titio. ff. de furt. & Io. Ray. in tract. nobilitatis, col. ij. in l. q. principali. Et Cepola in tract. de imper. mili. diligen. in materia nobilitatis, col. j. Et nouissimè Franc. Rip. in c. ad aures, col. 7. versi. tertiò quæro, de rescri. Quibus proximè accedit quod dicit Lapus alleg. cx. in ciuitate Florẽ. col. xv. in paruis. vet. ex diuitiis, quod non tribuitur dignitas ex diuitiis, quia cadunt etiam in vilissimas personas & infames, dignitatũ prorsus incapaces, per l. ij. C. de dignit. lib. xij.

Et huic quoque sententiæ Aristoteles alicubi adstipulatus est. Nam lib. Politicon 4. c. 8. scribit, Ditiores magis comitari solere disciplinam & nobilitatem διὰ τὸ μᾶλλον ἀκολουθεῖν παιδείαν & εὐγένειαν τοῖς εὐπορωτέροις. Ex quibus planè intelligas diuitias non esse nobilitatem. Sed & paulò post subdit, Diuites appellari solere honestos, sine mauis pulchros, bonos, & nobiles, ὅθεν καὶ καλοὺς κ᾽ ἀγαθοὺς, καὶ γνωρίμους τούτους προσαγορεύουσιν. Quibus apertè significat diuites non esse nobiles, sed ita tamen plerũq; vocari. Sed & alibi vt diuersos posuit nobiles & opulentos, eiusdem lib. c. xij. ὅπου δὲ τὸ τῶν εὐπόρων καὶ γνωρίμων ὑπερτείνει τῷ ποιῷ, &c. Et Euripides cùm scribit in Bellerophonte,

Τρισσαὶ δὲ βροτοῖς εἰσὶ χρεῖαι νικῶν μίαν.
Πλοῦτος τε, καὶ ὅτῳ σπέρμα γενναῖον προσῇ.

Πένης τ', ἀριθμὸν γάρ τοσῶνδε φροντίδων,
Ὁ μὲν ζάπλουτος, εἰς γένος δ' οὐκ εὐτυχὴς,
Ἀλγεῖ μὲν ἀλγεῖ παγκάλως ἀλγύνεται
Ὁ λβου διοίγων θάλαμον ἡδίστου χερί.

Ex tribus autem hominum generibus vni victoriam tribuo.
Alius diues, alius genere nobilis est,
Alius pauper. De istis enim tribus dicere proposui.
Vir igitur prędiues, genere autem obscurus
Dolotibus afficitur, sed pulchrè dolet,
Manibus interim aperiens iucundissimum thalamum diuitiarum.

15 In quam etiam sententiam est bonus tex. in d.l. nobiliores. C. de commer. & merca. Vbi diuitiæ & nobilitas ponuntur vt diuersa & separata. vbi Iaco. But. eum text. ad hoc ponderat, & etiā Io. Ray. qui illum ad hoc dicit sing. vbi suprà. Et iterum in c.j.§. firmiter. char. 10. ver. quæro quid de sumptibus. titu. de prohib. feu. ali. per Fede. Sed est similis in ea re text. in d.c. super eo. le 2. ibi, diuitiis, nobilitate. extra de te stib. & in c. significātibus. ibi, nobilis, & diues, extrà de offi. deleg.

16 Quibus admodum concinit quod Sempronius Asellio scriptor Ro. historię tradit P. Crassum Mutianum quinque habuisse rerum bonarum maxima, & præcipua, quòd esset ditissimus, quod nobilissimus, quòd eloquentissimus, quòd iurisconsultissimus, quòd Pontifex Maximus. sicuti etiam refert Gellius lib. 1.c. 13. Ex quibus clarè liquet, illis quoque temporibus non continuo nobilem fuisse qui diues esset: sed nobilitatē, & diuitias res esse omnino separatas. Quibus etiam accedit illud Cornelij Taciti lib. 16. Cassius (inquit) opibus vetustis, Syllanus claritudine generis præcellebāt, Et lib. 17. Maligna cura in omnes, quos nobilitas, aut opes, aut aliqua insignis claritudo rumoribus obiecerat. Illud quoque Plauti in Captiuis,

Nobilitatem occultate, & genus, & diuitias meas.

Et paulò pòst,

Ego patri meo esse fateor sūmas diuitias domi,
Neque summo genere natum.

Et iterum,

Cùm tu apud me confessus es & genus, & diuitias meas.

Et in milite glorioso,

At illa laus est magno in genere, & diuitijs maximis, &c. Et in Penulo,
Fuere summo genere, & summis diuitijs.

Et Terentius in Heautontimo.

Parentes, patriam incolumen, amicos, genus, cognatos, diuitias, Et in Adelphis,
Potentes, dites, fortunati, nobiles.

17 *In idem.* Et Tullius in oratione pro Sex. Roscio Amerino, Roscius pater huiusce, municeps Ameri nus cùm genere, & nobilitate, & pecunia, non modò sui municipij, verumetiam eius vicinitatis facilè primus. Quibus verbis genus, nobilitatem, & facultates, vt diuersa posuit. Et in j. in Verrem actio. Eubulides est Grospus Centuripinus homo cùm virtute & nobilitate domi suæ, tum etiam pecunia princeps. in 6. etiā in Verrem actione, Philarchum Centuripinū hominem locupletem, ac nobilem dicit. Et rursum, ibi de eodem loquens, illum dicit primarium hominem genere, virtute, pecunia. Et li.j. Rhetor. ad Herennium, si is est, quo loco de exordiis loquitur, In inuidiam (inquit) trahemus, si vim, potentem factionem, diuitias, incontinentiam, nobilitatem, &c. Vides enim his locis nobilitatem, & diuitias à Tullio disseparari, atque vt diuersa poni, quod minime fecisset, si vnum in altero fuisset compræhēsum, vt & nos suprà diximus c. ij. nu. 45. & sanè inter. Et Aristoteles li. 3. Politicon, c. 8. Rationabiliter (inquit) sibi arrogant honorem nobiles & opulenti. Et Valerius Maxi. li. 3. c. ij. vbi de Theramene: Cùm omnes eius ciues nobilitate, pecunia præstaret. Et lib. 6. c. vlt. tradit Alcibiadi fuisse nobilitatem eximiam, & abundantes diuitias. Et Quintus Curtius li. x. Persica est gens, cuius Satrapes Orciues erat nobilitate, ac diuitiis inter omnes Barbaros eminens. Et Iulius Firmicus lib. Matheseos 2.c. vlt. Omnes diuites, omnes nobiles. Et lib. 3. c. 15. in 4. loco, his verbis, Martem faciet nobilem, ac diuitem. Et iterum lib. 4. c. ij. in prin. cùm dicit, Faciet locupletes, diuites, claros, nobiles. Et simile quippiam reperies eodem c. in defluxione Veneris. Et lib. 8. c. 30. in 5. parte Piscium. Et Martialis lib. 5. epig. 36. de Euclide,

Equiti superbo, nobili, locupleti.

Et iterum epig. 38.

Notam, superbam, nobilem, locupletem.

Et lib. xij. epi. 98

Diues, nobilis, erudita, casta.

Et Apuleius Apologia j.

Crates vir inter Thebanos proceres diues, & nobilis.

Quibus accedit illud Horatianum in Epodo Ode 4. à Ray. & Cepol. citatum.

Licet superbus, ambules pecunia,
Fortuna non mutat genus.

Illud quoq; Ouidianū lib. j. de Ponto eleg. pen.

Si modo non census, nec clarū nomen auorum.
Sed probitas magnos, ingeniumq; facit.

Vetus est adagium in eos, qui ob diuitias, nobiles haberi volunt, alioquin obscuri, & humiles, γενναῖος ἐκ βαλαντίου, id est, generosus ex baloeo.

18 *Diuitias dare causam nobilitati.* Et vt idoneus, quod certè verissimum est, diuitias non nobilitare, id tamen negari non potest, eas nonnunquam dare causam nobilitati, vt tradit Bar. in d.l. 1. quo loco suprà citauimus. C. de dignit. lib. xij. Bald. in d.c. sedes, colum. vlt. de rescrip. Ray. in d. tracta. nobilitatis. col.

col.2. in 1.quæſt.princ.& plerique omnes, qui de nobilitate ſcripſerunt. Quod & intellexiſſe ſatis videtur illud Horatianum lib. 1. epiſtolarum, à nobis ſuprà citatum,

Et genus, & formam regina pecunia donat.

19 *Diuites pauperibus ad magiſtratus & honores præferēdos.*

Nam & hæ nonnihil honoris, & dignitatis habere putantur. Ideoque ſicuti ad honores & magiſtratus conſequendos, nobiles ignobilibus præferuntur, vt apertè probat tex. in §. j. in princ. & verſi. interim. & §. vlt. in authen. de defen. ciui. & alibi latiſſimè dicemus, ita quoq; diuites pauperibus. l. reſcripto. in princ. ff. de muner. & hono. & l. ad ſubeunda. & ibi Lucas Pen. C. de decuri. li. 10. & voluit etiam And. Iſer. in c. 1. in verbo primatibus, & ibi quoque Matth. Affl. col. ij. in 4. not. tit. de pac. iur. firm. Ioan. Plate. in l. ne quis. C. de digni. lib. 12. idem Matth. Afflic. in conſtit. Siciliæ incip. cultus iuſtitiæ. col. 2. in 2. no. & cætera noſtrates vbique. Et Alber. in authen. præſides. C. di epiſc; aud. & Marti. Laud. in tractatu de officialibus dominorum. c. 38. magiſtratus debent.

20 *Ad idem.* *Solonis lex.*

Quibus reſpondet illud Eſaiæ 3. In domo mea non eſt panis, neque veſtimentum, nolite me conſtituere principem populi. Et quod Solon ſuis legibus magiſtratus omnes conſtituit ex nobilibus, & locupletibus, vt tradit Ariſtoteles libro tertio Politicon, cap. 10. & Plutarchus in vita ipſius Solonis. Quanquam huic refragari videtur quod apud Thucydidem lib. 2. Pericles recenſens mores & inſtituta Athenienſium, hæc inter cætera prodidit, Neque propter paupertatem quis, quò minus publico munere fungatur, pro virili parte prohibetur. Sed vtcunque id ſe habeat, certè apud Indos reſpublicas optimi ditiſſimique temperabant, iudicia reddebant, & iudicibus aſſidebāt, teſte Plinio lib. 6. c. 19. & Solino Collectaneorum ca. 60. Sed & Carthaginienſium legibus locupletiſſimi ad magiſtratus aſſumebantur, quod ſcribit Ariſtot. illo lib. 3. Politicō cap. 9. qui & ipſe eiuſdem operis lib. 2. cap. 7. Lacedæmoniorū rempublicam arguit, in his, quæ circa Ephoros erant conſtituta, quòd ſcilicet ad eum magiſtratum, qui apud illos maximarum rerum poteſtatem habebat, etiam inopes admitterentur. Notum eſt autem illud Scipionis Aemiliani, cùm Seruius Sulpitius Galba, & Aurelius in Senatu contenderent, vter aduerſus Viriatum in Hiſpaniam mitteretur, rogareturque ipſe Scipio, quæ eſſet eius ſententia, Neutrum, inquit, mihi mitti placet, quia alter nihil habet, alteri nihil ſatis eſt, æquè malā licentis imperij magiſtram indicans inopiam & auaritiam. Author Valerius Maximus lib. 6. ca. 4. Nam alicubi ſcribit Cicero duas eſſe res, quæ poſſunt homines ad turpe compendium commouere, inopiam & auaritiam. Quem è noſtris citat Lucas Pen. in l. Lenones, col. 1. in verbo, paupertate. C. de ſpectac. lib. 11.

Indorū mos in eam rem.

Et Carthaginienſium.

Et Lacedæmoniorum. Paupertatē & auaritiā in magiſtratibus ſuſpectas.

21 *De eadē re.*

Nec huic ſententiæ deſunt poetæ. Nam Ouidius lib. 3. Elegiarum,

Curia pauperibus clauſa eſt, dat cēſus honores,
Inde grauis Iudex, inde ſeuerus eques.

Et lib. 1. Faſtorum

In pretio pretium nunc eſt, dat cenſus honores,
Cenſus amicitias, pauper vbique iacet.

Et è Græcis Sophocles, apud Stobæum Ser. 89.

Τὰ χρήματ' ἀνθρώποισιν εὑρίσκει φίλους,
Αὖθις δὲ τιμάς, εἶτα τῆς ὑπερτάτης
Τυραννίδος θάκοισιν ἀγχίστην ἕδραν.

Pecuniæ mortalibus comparant, amicos,
Deinde honores, tandem verò ſupremæ
Tyrannidis ad ſedem maximè perueniunt.

Et huc quoque referri poſſunt & alia aliorum poëtarum loca, ſuprà in principio huius cap. citata

22 *Diuitias & nobilitatem inuicem compenſari. Diuitias nobilitati anteponi.*

Et propterea alicubi diuitiæ, & dignitates æquiparantur, vt probat l. 1. ff. de cuſtod. reo. vti etiam diuitiæ ipſæ & nobilitas, vt quæ ſecū inuicem compenſantur, vt in caſu d. c. ſuper eod. le 2. de teſtib. loquentis de matrimonio, ſcribit Bald. ibi in fi. & Alexand. conſil. 209. pōderatis. lib. 6. & dicemus infrà, cap. 20. num. 168. ſed hoc tamen. Ex quibus vides (quod & nos ſuprà diximus) ſatis eum eſſe nobilem, qui ſatis diues eſt. Imò, vt id addam ex Plauti ſententia, Præſtat diuitem eſſe & popularem, quā nobilem & mendicum.

Sed ante eum Euripides in Alcmena ſcripſerat nihil eſſe nobilitatem præ diuitiis. Eas enim peſſimum quenque primùm facere.

Ἀλλ' οὐδὲν ἡ εὐγένεια πρὸς τὰ χρήματα,
Τὸν γὰρ κάκιστον πλοῦτος εἰς πρώτους ἄγει.

Quod ex eo repetit Antonius Monachus Meliſſæ li. 2. Ser. 79. & Stobæus Ser. 90.

Apud eundem verò in Phœniſſis, cùm Iocaſta Polynicem ita interrogaſſet,

Οὐδ' ἡ εὐγένειά σ' ἦρεν εἰς ὕψος μέγα.

Ita ille reſpondit,

Κακὸν τὸ μὴ ἔχειν, τὸ γένος οὐκ ἔβοσκέ με.

Malum eſt eſſe paupetem; ipſa nobilitas non paſcebat me. Ex noſtris autem Geor. Nat. in tract. de ſtatutis excludentibus fœminas à ſucceſſione, in 3. quæſt. 1. quæſtio. princ. & Benedic. in c. Raynutius. in verbo, duas habens filias. num. 132. & Matth. in d. c. 1. col. 8. verſ. ſeptima nobilitas. tit. quis dica. dux. dicūt authoritate Inno in d. c. ſedes. de reſcript. nobiles ob diuitias reddi nobiliores. quod tamen non dicit, niſi mendum ſit in meo codice. Sed tu de his vide alia multa, quæ ſcribemus in 25. cap. quo tractamus, an nobilitas paupertate amittatur, & quæ etiam ſcripſimus in d. l. ſi vnquā, C. de reuoc. donat. & apud Antonium Meliſſæ li. j. Ser. 31. & duobus ſeq. & Maximum philoſophum & martyrem, Aphoriſmorū c. 12. & Stobæum ſer. 86. & 6. ſeq. In quibus locis plurima videbis cōmoda, & incommoda paupertatis, & diuitiarum, ex antiquioribus ſcriptorib.

Vr

Vt tamen illud non prætermiserim ipsius Euripidis in Phœnissis,

Τὰ χρήματ᾽ ἀνθρώποισι τιμιώτατα.
Δύναμίν τε πλείστην τῶν ἐν ἀνθρώποις ἔχει.

Opes hominibus pretiosissimæ,
Potentiamq; maximam in humanis rebus habent: quam sententiam accepit à Theognide, qui id vulgò iactari dicit. Varro autem diuité à diuo dici scribit, quod is vt Deus nihil indigere videtur.

23 Sed quæ de honore diuitiarum diximus, intellige de his, quæ iustis honestisq; rationibus partæ sunt, nō vi, non rapinis, non vsuris, non adulteriis, non aliis sceleribus. Qui enim ita diuites fiunt, nec nobilitatem, nec dignitatem consequuntur, nec sibi viam ad honores & magistratus struunt, nec aliàs gaudent priuilegiis, & prærogatiuis diuitum. vt post Iaco. Are & Pet. voluit Cy. in l. in bonæfidei, in 7. q. C. de iureiur. & Matth. Affl. in c. j. col. ij. ver. ité illud quod dicitur. tit. de pac. iur. fir. Et facit l. cũ ra. §. j. ff. de mun. & hono. & c. hæc auté scriptimus, in fin. 50. dist.

24 Cur autè pauperes honoribus & magistratibus arceri debent, ex his, quæ diximus, satis constat: nempè quòd paupertas ad scelera, & maleficia nos veluti impellit, & monet. propterea & Callistratus elegantissimus iurisconsultus in l. 3. in prin. ff. de testi. testium fidem diligenter esse examinãdam monet, & an locupletes an egētes sint, vt lucri causa quid facilè admittant. & in idem est tex. in §. sancimos, in authē. eo. tit. & in c. in primis, ver. sed & de personis. ij. q. j. Ex quo illud Iuuenalis Saty. 3.

Da testem Romę tam sanctum quàm fuit hospes
Numinis Idæi, procedat uel Numa, uel qui
Seruauit trepidam flagranti ex æde Mineruã:
Protinus ad censum, de moribus ultima fiet
Quæstio. quot pascit seruos, quot possidet agri
Iugera, quàm multa magnaq; paropside cœnat.
Quantum quisq; sua numorum, seruat in arca.
Tantũ habet et fidei: iures licet et Samothracũ
Et nostrorum aras, cõtemnere fulmina pauper
Creditur, atq; Deos, Diis ignoscentibus, ipsos.

Hęc ille, qui arguere videtur leges, quæ magis, vt ipse putabat, rationem habebãt in testibus, quàm morum. sed is fallitur: primùm enim explorandum iubent an testis honestę & inculpatæ vitæ sit: an verò notatus & reprehensibilis sit, deinde an locuples, vel egenis, vel lucri causa, &c. vt suprà diximus ex d. l. 3. de testib. Neque abs re. nam vt scribitur in c. habebat. in fi. xij. q. j. timendum est, ne propter inopiam iustitia deseratur.

25 In quam etiam sententiam notum est illud Salomonis prouer. 30. mendicitatem ne dederis mihi, ne egestate compulsus furer, & periurem nomen Dei mei. Nam & Ecclesiasticus, quisquis ille fuit, Iesu filius Sirach in initio cap. 27. propter inopiam multi deliquerunt.

Et Sycophanta ille Plautinus in Trinummo,

Viden, egestas quid negocij dat homini
Misero mali? qui ego nunc subigor trium nummorum causa, ut has
Epistolas dicam ab homine me accepisse, quem
ego qui sit homo, nescio,
Neque noui, neque natus necne is fuerit, id solidè scio.

Valerius Maximus lib. ij. c. j. Laudanda etiam, ait populi verecũdia, qui impigrè se laboribus & periculis militiæ offerendo dabat operam, ne imperatoribus capite censos rogare esset necesse, quorum nimia inopia suspecta erat. Ideoq; his publica arma non committebãtur. Lactantius Firmianus lib. de ira Dei. cap. 20. Multa sunt, quæ ad peccandum irritant, Aetas, violentia, egestas, occasio. Suetonius scribit Domitianum imperatorem inopia fuisse rapacem factum. Sallustius in Catili. Postremò omnes, quos flagitium, egestas, conscius animus exagitabat, hi Catilinæ proximi & familiares erãt. Et in Iugurtha, Egentissimo, inquit omnia, cum pretio honesta videntur. quod & à Luca Pen. citatum est in d. l. lenones. C. de spectat. lib. xj. Ex quo & illud Silij Italici lib. 13.

Sceleri proclius egestas.

Illudque Martialis ad Charidemum,

O quantum cogit egestas;

Ideò Philemon poëta Comicus apud Stobęũ Ser. 94. dicebat inopiam promptam esse penetrandi malis,

Ἡ γὰρ πενία πρόχειρος εἰς τὸ δρᾶν κακά.

Cui assentiens Menander in Paracatheca scribit paupertatem multos sæpe cogere, vt quædam indigna præter naturam committant.

Πολλοὺς γὰρ εἶναι ἡ πενία βιάζεται
Ἄπραγ᾽ αὐτῶν ἔργα παρὰ φύσιν ποιεῖν.

Quæ cùm ita sint, ideò Thales ille vnus ex Sapientibus apud Stobœum Serm. 41. dicebat eam Democratiam esse optimam τὴν μήτε πλουσίους ἔχουσαν ἄγαν, μήτε πένητας, quæ ciues neque prædiuites, nec admodum pauperes contineat, vt iam non mirum sit diuinum Platonem statim post princ. lib. 4. περὶ πολιτείας, à sua republica abegisse paupertaté, veluti maleficia gignentem. Et alibi lib. 5. eiusdem operis ad si. extremam inopiam & ingentes diuitias veluti abigere, ab vtrisq; enim summos morbos in Republica dissidium, siue seditionem oboriri.

26 Sed & altera eius rei ratio est, quia paupertas, vt Iuuenalis scribit, & ante illum Plautus in Sticho ridiculos homines facit, proindeq; contemptibiles, ita vt si magistratus gerant, non habeant populum & subditos dicto audientes suisq; iussis edictis, preceptis obedientes. Ea est enim hominum infelicitas, aut potius insipientia, vt diuitem sapientem existiment, pauperes insipientes & stolidos, Horatius epistola 16. ad Vallam,

Vos

Ipsos sapere,& solos ait bene uiuere,quorum
Conspicitur nitidis fundata pecunia uillis.
Iuuenalis saty.
Atticus eximiè si cœnat,lautus habetur,
Si Rutilus,demens. quid enim maiore cachinno
Excipitur uulgo quàm miser?
Atticus enim ille diues erat, Rutilus pauper. Ex poëtis autem Græcis Euripides in Hecuba ita facit ipsam Hecubã ad Vlyssem loquẽtẽ;
Τὸ δ' ἀξίωμα κἂν κακῶς λέγῃ τὸ σὸν,
Πείσει, λόγος γὰρ ἔκ τ' ἀδοξούντων ἰὼν
Κἂν δοκούντων αὐτὸς, οὐ ταυτὸν σθένει.
Quos ita vertit Ennius apud Gellium li.xj.c.4.
Hæc ita etsi peruersè dicas,facilè Achiuos flexeris.
Nam cùm opulenti loquuntur pariter, atque ignobiles,
Eadem dicta, eademq́; oratio æqua, non æquè ualet.
Quæ & nos alibi, sed ad aliud propositum citauimus. Quibus concinit Salomon Ecclesiastes cap.9. Sapientia pauperis contempta est, quia verba eius non sunt audita. Et ipse filius Sirach. Ecclesiast.cap.13.Diues locutus est, & omnes tacuerunt, & verbum illius ad nubes perducent: pauper locutus est,& dicunt,quis est hic?

27 Adde & aliam rationem, ex Andr.Iserm.& Matth.Afflict.in c.j.illo statim post princi.hoc col.ij.versi.& quæ sit ratio,ti.de prohi.feu.ali. per Fed. quòd diuites amantiores sunt patriæ, & eius tutandæ,ac conseruandæ diligẽtiores, vt cuius potio sunt eorum diuitiæ,& illa subuersa,hæ quoque simul subuertuntur:illa conseruata,hæ etiam conseruantur. Addit & Matthæus,diuitem ad scelera timidiorem esse, ne bona sua amittant: pauperes autem nihil tale metuunt.Quid enim amittit,qui nihil,aut parum habet? Tu autem ad hoc caput vide quæ scribam infrà cap.25. quo differo an nobilitas per paupertatem amittatur.

An uirtus nobilitet. Cap. IIII.

1 *Virtutẽ nobilitatem esse qui dicũt.*

Virtutem etiam alij dixerunt esse nobilitatis speciem. Alij quidem cum diuitiis coniunctam,vt patet ex iis, quæ suprà diximus: Alij simpliciter sine diuitiarum mentione, & ex iis multi vnicam esse nobilitatem autumant.Et vt à nostris incipiam,tex. est huic sententiæ concinens in c.nos qui.ibi,morum nobilitate.vbi id no.Domi.& Car.Alex.40.di. & in c.pe.ibi, virtutum nobilitas,extrà de præb.Vbi Host.Io.And.Anto.Imo.Card.Flo.& alij,ad id eum tex.annotarunt.Addunt ipse Io.And.& Ant.& Car.Alex. versus vulgares quidem illos, sed non aspernabiles,
Nobilitas hominis mens est,deitatis imago,
Nobilitas hominis uirtutum clara propago,
Nobilitas hominis,humilem releuare iacẽtem,
Nobilitas hominis, nisi turpia nulla putare,
Nobilitas hominis,naturæ iura tenere.
Host.aũt ibi hæ propemodum scribit,Omnes sumus ex iisdem parentibus quantũ ad carnẽ. Vnde(inquit) quicũq; te de nobilitate generis iactas,eũdem te reperies cum eo, quẽ ex ignobilitate despicis,si verè cõputare scieris sursum versus.Nam & quantũ ad animã, ex iisdẽ quoq; patre,& matre,Deõ scilicet & ecclesia. Et ideò propriè nobilitas sanguinis nõ est alia quàm stercoris & fœtoris, vnde meritò dicit,
Nobilitas sola est,animum quæ moribus ornat.
Sed & idem Hosti. in eadem sententia fuit in summa tit.de insti.§.quis institui,circa prin.& Io.And.& Collec.in c.j.extrà de dona.Dyn.& post eum Albert.& Ang.in l.si quis stipulatus sit Stichum.§.si quis ita.ff.de verb.obl.vbi & hos versus citat,
Nobilitas morum plus prodest,quàm genitorũ,
Nobilitas etenim sola est,quæ moribus ornat.
Bal.in l.si qua.C.de sec.nup. vbi dicit per eum text.nullam sine honestate esse nobilitatẽ.& in l.nobiliores.C.de commer. & mer. & in l.per adoptionẽ.ff.de adop.& in l.ex diui. paulò antẽ fi.C.loc.& in l.prouidẽdũ.C.de postu.& ibi quoq; Sal.qui dicit non esse nobilẽ,qui de nobili genere est, nisi & ipse bonis polleat moribus. Albert.in rub.ff.de Senat.& in l.Imperatores. statim in initio.ff.de Decur. Luc.Pen.in l. mulieres,col.j.C.de dign.li.xij.Ang.& Io.Pla. in l.j.C.de cõd.in pu.hor.li.x.Matt.Affl.in c.j. co.v.ver.secunda species,ti.quis dic.dux.& in c.j.§.si rusticus,in 4.no.ti.de pac.ten. Et in c.j. §.si verò feudũ,co.ij.ver.iuxta quam quærit.ti. de cõt.inue.vbi hos versus nescio cuius affert,
Si pater est Adam cunctis,si mater & Eua,
Curne omnes sumus nobilitate pares?
Degenerant homines uitiis,fiuntq́; minores,
Exaltat uirtus,nobilitatq́; genus.

2 *Externi huius sententiæ & primum Græci.*

Hactenus nostrates. Nec externi huic sentẽtiæ defuerunt. Theodectus,vt tradit Aristoteles lib.j.Politicon,c.4.nullo alio, quàm virtute & vitio definiebat nobiles & ignobiles. Idẽ autem Aristoteles lib. 4. eiusdem operis, cap. quoq; 4.Nobilium(inquit)differentiæ,diuitiæ, genus,virtus,scientia,& his similia, quæ differentiæ causa nominantur, quod & nos suprà, cùm de diuitiis loqueremur,adduximus. Menander,si is est,illo versiculo,
Ἀνὴρ ἄριστος οὐκ ἂν εἴη δυσγενής.
Vir optimus non vtiq; esse possit ignobilis.
Et Euripides in Dicty. apud Stobœum set.84.
Εἰς δ' εὐγένειαν ὀλίγ' ἔχω φράσαι καλά:
Ὁ μὲν γὰρ ἐσθλὸς, εὐγενὴς ἔμοιγ' ἀνήρ.
Ὁ δ' οὐ δίκαιος, κἂν ἀμείνονος πατρὸς
Ζηνὸς πέφυκε, δυσγενὴς εἶναι δοκεῖ.
De nobilitate parũ laudis prædicare possũ,
Bonus enim vir,mihi nobilis videtur.
Qui verò nõ iustus est,licèt à patre meliore,
Quàm

Quàm Iuppiter sit, genus deducat, ignobilis mihi censetur.

Et idem in Alexandra,

Περισσόμυθος ὁ λόγος, εὐγένειαν εἰ βρότειον εὐλογήσομεν.

Τὸ γὰρ πάλαι καὶ πρῶτον ὅτ' ἐγενόμεσθα,

Διὰ δ' ἔκρινεν ἁ τεκοῦσα γᾶ βροτούς

Ὁμοίαν χθὼν ἅπασιν ἐξεπαίδευσεν ὄψιν.

Ἴδιον οὐδὲν ἔχομεν· μία δὲ γονὰ

Τό τ' εὐγενὲς καὶ τὸ δυσγενές.

Νόμῳ δὲ γαῦρον αὐτὸ κραίνει χρόνος

Τὸ φρόνιμον εὐγένεια καὶ τὸ συνετὸν

Ὁ θεὸς δίδωσιν, οὐχ ὁ πλοῦτος.

Superflua est oratio, nobilitatem si mortalem laudauerimus.

Olim enim cùm primùm nati sumus,

Et mater tellus homines formauit,

Omnibus consimilem largita est faciem.

Peculiare nihil habemus, sed vna eademq; origo

Nobiles ac ignobiles produxit.

Tempus autem legibus arbitrariis nobilitatem efficit gloriosam,

Sed in prudentia nobilitas est: & intellectus

Non à diuitiis, sed diuinitus datur.

Et idem in Ino,

Ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδ' ὅπως δεῖ σκοπεῖν χρεὼν

Τὴν εὐγένειαν. τοὺς γὰρ ἀνδρείους φύσιν,

Καὶ τοὺς δικαίους, τῶν κενῶν δοξασμάτων

Κἂν ὦσι δούλων, εὐγενεστέρους λέγω.

Ego quidé nescio, qua róne cósideranda sit

Nobilitas, nam fortes natura

Et iustos, vel à seruis natos,

Nobiliores eé dico, q̃ inani gloria tumidos.

Et Astydamas,

Γένους δ' ἔπαινος ἐστιν ἀσφαλέστατος

Κατ' ἀνδρ' ἐπαινεῖν, ὅστις ἂν δίκαιος ᾖ,

Τρόπους τ' ἀρίστας, τοῦτον εὐγενῆ καλεῖν.

Ἕνεκα τῶν δεῖν ἕνα εὑρεῖν ἄνδρα

Καὶ τοῦτον οἱ ζητοῦντες εἰσὶ μυρίοι.

Generis laus est tutissima

Virum collaudare, qui iustus fuerit,

Moribusq; optimis, ac eũdẽ vocare nobilẽ.

Sed huiusmodi vel vnũ inuenire difficile est,

Et inquirentes ipsum infiniti sunt.

Et Epicharmus, aut, vt alij malunt, Menãder,

Ὃς ἂν εὐγεγονὼς ᾖ τῇ φύσει πρὸς τἀγαθὰ

Κἂν Αἰθίοψ ᾖ, μήτηρ δ' ἐστὶν εὐγενής.

Quisquis suapte natura procliuis fuerit ad bona,

Etiam matre natus Aethiope nobilis est.

3 *Alij item.* Phalaris primus Agrigentinorum tyrãnus ille quidem, sed doctus, Axiocho interroganti, quid de nobilitate sentiret, respondit, σεμνύνεσθαι μὲν ὥσπερ ἄλλῳ τινὶ τῶν καλῶν ἐπ' εὐγενείᾳ, οὐκ ἀπεικὸς οἶμαι· ἐγὼ δὲ μίαν εὐγένειαν ἀρετὴν οἶδα, τὰ δὲ ἄλλα πάντα τύχην. καὶ γένοιτ' ἄν, ὁ μὲν ἐκ φαύλων, ἀγαθός, καὶ βασιλέων καὶ πάντων εὐγενέστατος· ὁ δὲ ἐξ ἀγαθῶν φαῦλος, αὐτός τε αὑτοῦ, καὶ τῶν ταπεινοτάτων δυσγενέστατος, ὥστε ψυχῆς ἔπαινον αὔχει, μὴ προγόνων τεθνηκότων εἰς ἀδοξοτέρους εὐγένειαν. Id est, gloriari de nobilitate, vt de alio quouis bono, non indecens est. Ego autem vnam nobilitatem, virtutem noui, cætera fortunam. Nam humili genere natus, vt bonus, ita regum & omnium hominum nobilissimus fieri potest. Contrà, aliquis patẽtibus bonis ortus, malus euadere potest: ac tum seipso, tum vilissimis quibusque ignobilior. Igitur de laudibus animæ glorieris, non de maiorũ nobilitate, in obscuriori posteritate iam extincta. Democrates, aut vt alij legunt, Democritus, κτηνῶν μὲν εὐγένεια ἡ τοῦ σκήνεος εὐσθένεια. ἀνθρώπων δὲ ἡ τοῦ ἤθεος εὐτροπίη. Pecudum nobilitas in bono validoq; corporis habitu sita est: hominum autem in bonitate morum. Chrysostomus apud Antonium Monachum Melissæ lib. 2. cap. 79. & Maximum sententiarum, cap. 63. λαμπρὸν καὶ ἐπίσημον οὐ περιφάνεια προγόνων ἀλλὰ ψυχῆς ἀρετὴ ποιεῖν εἴωθε. id est, Splendidum & nobilem non maiorum nobilitas, sed animi virtus efficere solet. Diogenes, vt tradit Stobœus serm. 84. interrogatus qui hominum essent nobilissimi, respondit, οἱ καταφρονοῦντες πλούτου, δόξης, ἡδονῆς, ζωῆς. τῶν δὲ ἐναντίων ὑπεράνω ὄντες, πενίας, ἀδοξίας, πόνου, θανάτου. id est, Contemptores opum, gloriæ, voluptatis, & vitæ. Contrariorum autem victores, scilicet paupertatis, ignominiæ, laboris, & mortis. Plato, vt scribit Laertius in eius vita, nobilitatẽ in quatuor species diuidebat, ἓν μὲν ἐὰν ὦσιν οἱ πρόγονοι καλοὶ κἀγαθοί, καὶ δίκαιοι, τοὺς ἐκ τούτων γεγεννημένους εὐγενεῖς φασὶν εἶναι. ἄλλο δὲ ἐὰν ὦσιν οἱ πρόγονοι δυνάσται, οἷον ἀπὸ στρατηγίας ἢ στεφανιτῶν ἀγώνων, καὶ γὰρ τοῦτο ἐκ τούτων γεγεννημένους εὐγενεῖς προσαγορεύομεν, ἄλλο εἶδος ἐὰν αὐτός τις ᾖ γενναῖος τὴν ψυχὴν καὶ μεγαλόψυχος, καὶ τοῦτον εὐγενῆ φασίν, καὶ τῆς γε εὐγενείας αὕτη κρατίστη, τῆς ἄρα εὐγενείας, τὸ μὲν ἀπὸ προγόνων ἐπιεικῶν, τὸ δὲ δυναστῶν, τὸ δὲ ἐνδόξων, τὸ δὲ ἀπὸ τῆς αὐτοῦ καλοκαγαθίας. Id est, Eos enim, qui honestis, bonis, iustisq; maioribus nati fuerunt, nobiles vocari: quorum item parentes potentes & principes fuerũt, quorum maiores fama & opinione fuere celebres, quàm vel ex bellicis rebus præclarè gestis, vel ex certaminum coronis reportauerunt. Illud denique nobilitatis genus, idq; præstantissimum, cùm quis per se animi magnitudine excellit. Theopemptus, aut, vt alij vocant, Theopompus scripsit, eos generosos esse existimandos, non qui ex bonis & probis nati sunt, sed qui honesta & bona sequenda sibi proponunt. Eius verba ascripsit Antonius Monachus libro Melissæ secundo, εὐγενεῖς εἶναι νόμιζε, μὴ τοὺς ἐκ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν γεγεννημένους, ἀλλὰ τούς, καλὰ καὶ ἀγαθὰ προαιρουμένους. Iphicrates apud Aristotelem lib. 2. Rhetoricorum ad Theodecten, cap. 23. dixit, ὅτι γενναιότατος ὁ βέλτιστος, καὶ γὰρ Ἁρμοδίῳ καὶ ἀριστο-

ἀριστογείτονι οὐδὲν πρότερον ὑπῆρχε γενναῖον, πρὶν γενναῖόν τι πράξαι. Quibus significatur, eum generosissimum esse, qui optimus sit: Nihilque Harmodio, & Aristogitoni generosum prius fuisse, quàm, quòd generosè gessissent. Socrates apud Stobæum illo Ser. 84. interroganti quid esset nobilitas, εὐκρασία (inquit) ψυχῆς καὶ σώματος, id est, temperies animæ & corporis. Plutarchus in libro aduersus nobilitatem, quem etiam retulit Stobæus (neque enim is liber extat inter eos, quos habemus) ita de nobilitate loquitur, τί γὰρ ἄλλο νομίζομεν εἶναι τὴν εὐγένειαν, εἰ μὴ παλαιὸν πλοῦτον, ἢ παλαιὰν δόξαν οὐδέτερον ἐφ' ἡμῖν ὄν; ἀλλὰ τὰ μὲν τύχης ἀδήλου, τὰ δ' ἀκρασίας χάριν ἀνθρωπίνης. ὥστ' ἐκ δυοῖν ἀλλοτρίων κρέμαται τὸ πρεσβευόμενον ὄνομα ἡ εὐγένεια. καὶ ὁ πλοῦτος μὲν οὐχ ὁμοίους αὐτῷ τοὺς γεννηθέντας ποιεῖ. ἀλλ' ὁ ἐξ ἀρετῆς γεννηθεὶς, εἰκόνιζε ἀπὸ τῆς ἐπὶ τῆς ψυχῆς δίκαιον εἰς τοὺς ἐκγόνους διαχεόμενον, καὶ τοῦτ' ἐστὶν, ἡ ὄντως εὐγένεια ὁμολογουμένης δικαιοσύνης, id est, Quid aliud nobilitatem esse existimamus, quàm antiquas diuitias, vel antiquam gloriam? quarum rerum neutra in nostra potestate est? Si quidem altera in fortunæ arbitrio sita est, altera ex intemperantia humana proficiscitur. A duabus igitur rebus alienis superbum hoc nobilitatis nomen pendet. Et diuitiæ quidem non reddunt nascentes sibi similes (id est, diuites non gignunt diuites) virtutis autem à iusto animi habitu profectæ facultas ad posteros transfundi potest. Atque hæc re vera est nobilitas iustitiæ similitudo. Sed & ille inibi, Græcè quidem, sed in hunc sensum. An verò Midæ regis diuitiæ, nobiliores erant Aristidis paupertate? Quamuis hic ne sepulturæ quidem sumptus reliquerit, Phrygis autem sepulchro omnia cedere potuerint. Verùm in diuitiis nobilitas non est (cùm opes potius pabulum sint malitiæ.) Omnis sanè malitia rectè comparatur igni. Vtrunq; enim pabulo destitutum extinguitur. Socratis verò generis ignobilitas ex obstetrice, & statuario nati, nonne Sardanapali gloria nobilior fuit? Xerxem quoque non æstimate debes nobiliorem Cynegyro fuisse. Nam huic quidem manus pro patria amputata est: ille autem vitam fuga seruauit, magni regni loco, magna timiditate præditus. Hæc ibi. Antisthenes autẽ apud Laërtium eosdem esse dicebat nobiles, & virtutis studiosos.

4 *Latini scriptores huius sententiæ.*

Sed ad Latinos veniamus, primumque ad poëtas, Ouidius lib. Tristium 4. eleg. 3. in prin. (quod alibi supra ad aliud citauimus)

O qui nominibus cùm sis generosus auorum,
Exuperas morum nobilitate genus,

Et lib. 1. de Ponto, eleg. 2. ad Maximum,

Maxime qui tanti mensuram nominis imples,
Et geminas animi nobilitate genus.

Quibus in locis tangit nobilitatem & animi, id est, virtutis, & generis. Idem lib. v. eiusdem operis eleg. x. eademque pen. quod & nos suprà citauimus,

Si modò non census, nec clarum nomen auorum,
Sed probitas magnos ingeniumq; facit.

Et lib. 13. Meta. vbi ita facit Aiacem loquentẽ,

Atque ego, si uirtus in me dubitabilis esset,
Nobilitate potens essem Telamone creatus.

Quod nos alibi ad aliud retulimus.
Et in carmine ad Pisonem,

Vnde priùs cœpi surgat mihi carminis ordo,
Quosve canã titulos, dubius feror, hic tua Piso
Nobilitas, ueterisq; citant sublimia Calpi
Nomina, Romanas inter fulgentia gentes.
Hinc tua me uirtus rapit, & miranda per oẽs
Vita modos, quæ si deesset tibi fortè creato
Nobilitas, eadem pro nobilitate fuisset.
Nã quid imaginibus, quid auitis fulta triũphis
Atria, quid pleni numeroso consule fasti
Proficerent, si uita labat, perit omnis in illo
Gentis honos, cui laus est in origine sola.

Iuuenalis in eam sententiam multa scribit Saty. 8. ex quibus hos versus huc scribendos duximus,

Tota licet ueteres exornent undique ceræ
Atria: nobilitas sola est, atque unica uirtus.

Et alibi in eadem Satyra,

Plance, tumes alto Drusorum sanguine, tanquã
Feceris ipse aliquid, propter quod nobilis esses.
Vos humiles (inquit) uulgi pars ultima nostri,
Quorũ nemo queat patriã monstrare parentis.
Ast ego Cecropides, uiuas, & originis huius
Gaudia longa feras, tamẽ ima plebe Quiritem
Facundum inuenies, solet hic defendere causas
Nobilis indocti, ueniet de plebe togata,
Qui iuris nodos, & legum ænigmata soluat.
Hic petit Euphraten iuuenis domitiq; Batani
Custodes aquilas armis industrius, at tu
Nil nisi Cecropides, truncoq; simillimus Hermę,
Nullo quippe alio uincis discrimine, quàm quòd
Illi marmoreum caput est, tua uiuit imago.

Itemque in eadem Satyra,

——Quis enim generosum dixerit, hunc qui
Indignus genere, præclaro nomine tantùm
Insignis. Et iterum,
Dic mihi Teucrorum proles, animalia muta
Quis generosa putet, nisi fortia?

In hanc quoque sententiam Horatius lib. Sermonum j. saty. vj. multa scripsit,

Nõ, quia Mecœnas Lydorũ quicquid Hetruscos,
Incoluit fines, nemo generosior est te,
Nec, q; auus tibi maternus, fuit, atq; paternus,
Olim qui magnis legionibus imperitarint.
Vt plerique solent, naso suspendis adunco
Ignotos, ut me libertino patre natum,
Cùm referre negas, quali sit quisque parente
Natus, &c. vt ibi videre poteris.

Nam tota ea Satyra nil aliud docet, quàm veram nobilitatem non generis & stemmatum antiquitate, aut quauis alia re, sed sola virtute constare.

M. Tullius

5 *Alij quoque.*

M. Tullius Cicero Romani princeps eloquij, idemque regij generis, vt alibi dicam, in oratione, qua respondet Salustio, qui eum cõtemptim vocarat nouum hominem Arpinatẽ, Ego (inquit) meis maioribus virtute mea præluxi; vt si priùs noti non fuerint, à me accipiãt initium memoriæ suæ. Tu tuis vita, quam turpiter egisti, magnas obfudisti tenebras: vt etiã si fuerint egregij ciues, certè venerint in obliuionem. Quare noli mihi antiquos viros obiectare. Satius enim est, me meis rebus gestis florere, quàm maiorum opinione niti: & ita viuere, vt ego sim posteris meis nobilitatis initium, & virtutis exemplum. Idem in oratione pro Lucio Murena respondens Catoni, qui Seruium Sulpitium Murenæ anteponere satagebat, titulo nobilitatis maiorum, Ego te (inquit, de Sulpitio loquens) semper in nostrum numerum aggregare soleo, quòd virtute, industriaque perfecisti, vt cùm Equitis Romani esses filius, summa tamen amplitudine dignus putarére. Nec mihi vnquam minus in Q. Pompeio nouo homine & fortissimo viro virtutis esse visum est, quàm in homine nobilissimo M. Aemilio. Etenim eiusdem animi atque ingenij est, posteris suis (quod Pompeius fecit) amplitudinem nominis, quam acceperit, tradere, & vt Scaurus, memoriam propè intermortuam, generis sui virtute renouare. Quanquàm ego iam putabam, iudices, multis viris fortibus, ne ignobilitas obijceretur generis, meo labore esse perfectum, qui non modò Curiis, Catonibus, Pompeiis antiquis illis fortissimis viris nouis hominibus, sed his recentibus Mariis, & Didiis, & Celiis commemorandis iacebant, cùm ego verò tanto interuallo claustra ista nobilitatis refregissem, vt aditus ad Consulatum posthac, sic vt apud maiores nostros fuit, non magis nobilitati, quàm virtuti pateret, non arbitrabar, cùm ex familia veteri & illustri Consul designatus ab Equitis Romani filio consule defenderetur, de generis nouitate accusatores esse dicturos. Ipse autem Marius in oratione, quam habuit apud Sallustium in bello Iugurthino, Contemnunt (ait) nouitatem meam, ego illorum ignauiam: mihi fortuna, illis probra obiectantur. Quanquàm ego naturam vnam & communem omnium existimo, sed fortissimum quenque generosissimum esse. Et paulò pòst, Quòd si me iure despiciunt, faciunt idem maioribus suis: quibus, vti mihi ex virtute nobilitas cœpit. Et rursum, Nunc videte quàm iniqui sunt, quod ex aliena virtute sibi arrogant, id mihi ex mea non concedunt: scilicet quia imagines non habeo, & quia mihi noua nobilitas est, quam certè peperisse melius est, quàm acceptam corrupisse. Ex quibus nonnulla aduocat noster Luc. Pen in l. mulieres, columna 4. C. de incol. lib. 10. Liuius 1. decadis lib. 1. tradit Lucumonem, & eius vxorem Tanaquilem hinc consilium sumpsisse Romam migrandi quod ibi omnis repentina, atque ex virtute nobilitas esset. Fabius Quintilianus lib. 5. ca. 11. Quis (inquit) generosissimus? Nonne qui optimus? non qui claritate nascendi: sed qui virtute maximè excellit. Seneca in libello de moribus, Nobilitas (ait) animi, generosus sensus: Nobilitas corporis, generosus animus. Et in sexta controuersia lib. 2. Ex Silio Basso nobili declamatore, Quidam auitas, paternasque flagitiis obruerunt imagines, Quidam ignobiles nati fecere posteris genus: in illis non seruasse quod acceperunt, maximum dedecus: In his quod nemo dederat, fecisse, laudabile. Si possent homines sibi sortem facere nascendi, nemo esset humilis, nemo egenus: vnusquisq; fœlicem domum inuaderet. Sed quandiu non sumus, natura nos regit, & in quemcunq; vult casum nos mittit. Hinc sumus æstimandi, cùm sumus nostri. Quis fuit Marius, si illum in suis inspexerimus maioribus? humilis. In consulatu nihil habet clarius, quàm se authorem. Pompeium si hæreditariæ extulissent imagines, nemo magnum dixisset. Seruium regem colit Roma, in cuius virtutibus, humilitate nominis, nihil est clarius. Quid tibi videntur illi ab aratro asciti, qui paupertate sua beatam fecere Rempublicam? Quemcunque volueris, reuolue nobilem, ad humilitatem peruenies. Quid recenseo singulos, cùm hanc vrbẽ possim tibi ostendere? Nudi stetere colles, inter quæ tamen effusa mœnia. Nihil est humili casa nobilius. Fastigiatis suprà tectis auro puro perlucet Capitolium. Potes obiurgare Romanos, cùm humilitatem suam, cùm obscuritatem suam possint, ostendunt. Sed hæc non putant magna, nisi apparuerit ex paruis surrexisse. Sed & ille ipse Seneca in epistola ad Lucilium 31. huc respicere videtur, cùm scribit animum rectum, bonum, magnum, nihil aliud esse, quàm Deum in humano corpore hospitem. Hic (inquit) animus tam in Equitem Romanum, quàm in libertinum, quàm in seruũ potest cadere. Quid est Eques Romanus, aut libertinus, aut seruus? nomina ex ambitione, aut ex iniuria nata. Subsilire in cælum ex angulo licet &c. Sed & epist. 44. multa in eandem sententiam scribit, ex quibus inter cetera hæc sunt, Omnes si ad originem primam reuocantur, à Diis sunt. Patricius Socrates non fuit. Cleanthes aquam traxit, & rigando horto manus locauit. Platonem non accepit nobilem philosophia, sed fecit. Plato ait, neminem regem non ex seruis esse oriundum, neminem non seruum ex regibus. Omnia ista longa varietas miscuit, & sursum deorsumque fortuna versauit. Quis est generosus? ad virtutem benè à natura compositus. hoc vnum intuendum est, Nõ facit nobilem atrium plenum fumosis

» imagioibus, animus facit oobilem, cui ex qua
» cunque cooditione supra fortuoam licet sutgere. Hæc ille. Vnde autem illud à Platone acceperit uescio, nisi fortè id sit, quod scripsit ipse Plato in Theæteto in hæc verba: οὐδὲ λογίζεσθαι ὅτι πάππων καὶ προγόνων μυριάδες ἑκάστῳ γεγόνασιν ἀναρίθμητοι, ἐν αἷς πλούσιοι καὶ πτωχοὶ βασιλεῖς καὶ δοῦλοι, βάρβαροίτε καὶ ἕλληνες πολλάκις μυρίοι γεγόνασιν ὁτῳοῦν. Id est, Neque reputare quod auorum & proauorum myriades vnicuique fuerunt inoumeræ, in quibus diuites & inopes, & reges & serui, barbariq;, & Græci sæpe decies mille, id est, infioiti fuerũt cuilibet.

6 Reges humili genere nati.

Tarquinius Priscus.

Quam sententiam booa ex parte infinitis propè exemplis probare possumus, regum & priocipum, qui seruilis vel aliàs sordidæ originis fuerunt. Et vt incipiam à Romaois illis rerum dominis, Tarquioius Priscus illorũ rex celebratissimos, patre mercatore, eoqoe exule natus est, vt testis est Dionysius Halicarnasseus lib. 3. & Valerius Maximus lib. 3. c. 4. & præterea matre serua, vt tradit Seroius io Virgil. li. 3. Aeneidos, Seruius Tullius, aot, vt alij vocant, Tullus, qui illi in regno successit, verna patre, matre ancilla, vt & ipse Valerius tradit iu eodem loco, vbi & ex hoc dicit, io illo præcipuè fortunam vires suas ostendisse. Rursus idem Valerius lib. 1. c. 6. prin. & Ioroandes lib. de regiooum & temporum soccessiooe. Seneca autem de eo loquens lib. Declamationum 3. Seruum (inquit) oatum regem habuimus. Sed & idem epistola ad Lucilium 108. scribit annotatũ fuisse, duos Romæ reges fuisse, quorum alter patrem noo habuisset, alter matrem. Nam de matre ipsius Tullij dubitatur. Liuius aotem lib. 1. & 4 ab vrb. cond. scribit illum matre Corniculana captiua natum foisse, quod & repetit Porphyriou enarrans illud Horatij lib. 1. Ser. Sat. 6.

Ante potestatem Tulli, atq; ignobile regnum.
Nam & ob id dicit ipsom Horatium, illios regnũ ignobile vocasse. Acrou autem in eodem loco scribit illum fuisse ferũm ipsios Tarquinij Prisci. Plinius lib. 36. c. 27. eodemq; vlt. dicit illum natum fuisse Tanaquilis Tarquiuij vxoris ancilla, Ocrisia captiua, Ocretiam vocat Plinius Iunior, aut quisquis est, qui librũ elegaotissimum de viris illustribus edidit. Ex quo etiam Iuuenalis Sat. 7.

Quid Tullius? an ne aliud, quàm
Sydus, & occulti miranda potentia fati.
Seruis regna dabunt. Et iterũ Saty. 8.
Ancilla natus trabeam, & diadema Quirini,
Et fasces meruit, regum ultimus ille bonorum,
De quo etiam Dionysius Halicarnasseus li. 4. io priu. & Tzetzes historiarum Chili. 6. c. 72. Sed & Tullius Hostilius, qui vtrunque iu regno præcessit, humili genere & loco natus, vt cuius incunabula agreste tugurium cepit, & adolescentia in pecore pascendo fuit occupata, vt testatur Valerius Maximus, quo loco nuper citauimus. Vt minus mirum sit, quòd ipse Hostilios apud Dionysium Halicarnasseum lib. 3. veluti suam igoobilitatem clanculum eleuans, hæc in oratiooe, quam ad populum habuit, grauiter & seriò proouutiauit, rei, de qua agimus, admodum conuenientia, Apud oos imperat, & cousulit, aliisqoe houoribos fruitur, qui ooo multas possidet pecunias, nec qui multos poteſt progenitores gentiles ostendere, sed quisquis potius est his honoribus dignus. Non enim vlla in re alia, quàm iu virtute oobilitatem esse existimamus. Hincque Camilius Tribuuus Pleb. apud Liuium libro quarto, ab vrbe condi. reges Romæ nouos homines vocabat, id est, ignobiles, vt alibi ostendemus.

7 Imperatores. Augustus.

Et vt ad Imperatores & ipsos Romanos veniamus, Augustus ille, cuius nomen tam celebre fuit, auum habuit argentarium, patrem adstipulatorem, vt ei obiecit Cicero in quadam epistola, quæ est iu fine epistolarum ad Q. fratrem, in qua & vtrunque precariom quæstum fecisse addit. Idque Suetonius in illius vita, cap. 2. & 3. illi Antouium obiectare solitum scribit, & præterea libertinum proauum. Sed & is ioibi. cap. 81. dicit proscriptiooís tempore ad statuam ipsius adscriptom fuisse, pater argentarius. Vitellium authorem generis libertinum quoque habuisse, plurimi prodiderunt, vt tradit Suetonius in illius vita, capite secundo, vbi & illud subdit, Cassium Seuerum, & alios eundem sutorem veteramentarium tradidisse. Et illius successor Flauius Vespasiaous, quem idem au thot in vita illius c. 1. dicit fuisse gente obscura, & siue vllis maiorum imagiuibus. Et Eutropius etiam dicit obscurè natum. Et quod minimè est prætermitteudum, id ipse neque dissimulauit vnquam, ac frequenter etiam ipse tulit. Quiu & conantes quosdam origiuem Flauij generis ad conditores Reatinos, comitemque Herculis referre, irrisit vltro, vt & tradit ipse Suetonius c. 12. Traianus quoque videri potest non admodum claro genere ortus, ex eo quòd cùm Nerua illum adoptaret, successionique Imperij designaret, virtutem hominis, non genus spectari oportere existimauit, vt prodit Dion in vita illius, Pertinax optimus imperator auo seruo, & patre libertino, & qoi negotiationem lignariam, & tabernam coctilitiam in Liguria exercuit, quam & ipse Pertinax, tam pertinaciter gessit, vt hinc nomẽ adeptus sit, vt testatur Iulius Capitolinus, Hiocq; Sextus Aurelius Victor illum dicit ori gine gentis sordida, primùmq; grammaticum fuisse. Herodianus autem li. 2. non multò post prin. dicit eũ fuisse priuatæ & obscuræ sortis. Pescénious Niger, uon illaudatus Imperator, quem nonnulli modicis fuisse parentibus tradunt

Piscennius Niger.

Opilius Macrinus. tradût apud Aelium Spartianum. Opilius Mãcrinus humili loco natus, ipso Capitolino teste,in ipsius vita. Nam & is libertinus fuit, vt ille ait,& consequenter primum seruus, *Posthumus. Lollianus.* Posthumus, & Lollianus, qui sub Gallieno imperium arripuerunt, priuata quidem virtute,nõ nobilitatis pondere vixerunt. teste Trebellio, aut,vt alij vocant. Treuellio Pollione,& illum quoq; obscurissimè natum scribit Eutropius Martius Septimius, qui post eorum mortem triduò imperauit,faber ferrarius fuerat,vt idẽ Pollio tradit,qui & eius orationem,quàm cõfestim,quàm ad imperiũ adscitus est, habuit, adscripsit: quam non indignam duximus,quę hic inscriberetur, Scio commilitones, posse mihi obijci artem pristinam, cuius mihi omnes testes estis. Sed dicat quisq; quod vult, vtinam semper ferrum exerceam, non vino, non floribus, non mulieribus, non popinis, vt fecit Gallienus indignus patre suo, & sui generis nobilitate. Ars mihi obijciatur ferraria, dum me & exterę gentes ferrum attrectasse suis cladibus recognoscant in Italia. Deniq; vt omnis Alemania, omnisq; Germania cum cæteris, quæ adiacent,gentibus, Romanum populum ferratam putẽt gentem, vt specialiter in nobis ferrum timeant. Vos tamen cogitetis velim, fecisse vos principem,qui nũquàm quicquam scierit tractare nisi ferrum. Maximinus ex infimis parentibus in Thracia natus,teste Iornande in libro rerum Gotthicarum. *Galerius.* Galerius Armentarius armentorum pastor,parentibus, agrarijs, vnde ei cognomen Armentario fuit, vt prodit Aurelius Victor. *Maximus Pupienus.* Maximus Pupienus ignobilis genere, vt scribit Capitolinus in Maximinos: imòverò obscurissimo genere, vt tradit Eutropius libro nono,capite secundo, nempe fabri ferrarij, aut, vt alij dicunt, veredarij filius. Balbinus illius in imperio consors,& ipse obscurissimo genere,vt idem Eutropius scribit, quamuis Iulius Capitolinus huic aduersari videatur, scribens hunc Maximum,illum,quasi ignobilem,contempsisse. Nam & antè scripserat Balbinum ipsum nobilitate clarũ fuisse. Philippus Arabs humillimo loco ortus, vt tradit Aurelius Victor, Aemilianus & ipse obscurissimè natus obscurius imperauit, vt prodit Eutropius illo li.9.c.7. Aurelianus Imperator laudatissimus, modicis parentibus, & familia obscuriore, vt tradit Flaulus Vopiscus,&,vt quidam ferunt, teste Aurelio Victore, patre Aurelij colono. Probus verè probus, patre olitore, vt nonnulli dicunt, & inter hos Aurelius Victor, quod vt admittere non videtur Vopiscus, ita cum dicit nobiliore matre,quàm patre fuisse. Bonosus patre pædagogo literario, ex eodem Vopisco Diocletianus obscurissimè natus, vt scribit Eutropius, adeò vt à plerisque, vt ille subdit,scribæ filius crederetur. Aurelius autem Victor illum libertinum fuisse tradit. Licinius & Maximianus, quos nouos homines vocant Eutropius libro.10.cap.3.& Paulus Orosius libro.7.cap.18.veluti plebeios & ignobiles,vt alio loco ostendemus. Carausius, qui Britannias occupauit, & diutius tenuit, genere quidem infimus, vt dicit Paulus Orosius libro 7. cap.16. & vilissimè natus,quod in idem venit vt scribit Eutropius libro 9.cap.19.eodemq; vlti. Valentinianus, cuius pater funarius à nõnullis dictus,quòd funes torquebat,quamuis Aurelius Victor, & Paulus Diaconus aliunde id nominis trahant,nec tamen negant medio cri stirpe natum. Iustinus armentarius. Maurilius aut, vt alij vocant, Maiorinus, Cappadox, famulus,& excubitor. Leo, & Basilius Macedo,quos Tzetzes cap.72.Chili.6.ponit inter principes,qui humili loco nati erant.

8 *Alij reges. Saul. Dauid.* Et, vt de alijs quoque regibus loquar, Saul & Dauid primi Iudæorum reges, fuerunt pastores ouium, vt ex primo libro Regum apertè ostenditur. capi.9.& capi.16. Laocoon rex ex serua natus est, vt tradit Appollonius Laocoon. Rhodius libro Argonauticõ primo. Abdolominus,qui ad puteos exhauriendos, hortosque irrigandos operam locare solebat, Sidoniæ rex ab Alexandro Magno cõstitutus, spretis nobilibus, ne generis id, non dantis beneficium putarent, vt tradit Iustinus libro 11.& nonnihil Curtius libro quarto,qui tamen eũ dicit regiæ stirpis fuisse, sed eò paupertatis deuenisse, vt suburbanum hortũ exigua stipe coleret,& steriles herbas repurgaret. Sardanapalus qui ex purpuræ carminatore rex factus est, vt tradit Plutarchus in libro de fortuna Alexãdri, statim post prin. Adrantenus Andriseus in fullonia natus, ad regiam maiestatem euectus. Agathocles Siciliæ rex ex humili & sordido genere, quippe qui in Sicilia ipsa, patre figulo natus, vt scribit idem author statim in initio li.22.& Ammianus Marcellinus li.14. de quo est illud Ausonij epigramma,

Fama est fictilibus cœnasse Agathoclea regẽ,
Atque abacum Samio sæpe onerasse luto.
Fercula gemmatis cùm poneret aurea vasis,
Et misceret opes,pauperiemq́; simul.
Quærenti causam respondit, rex ego qui sum
Sicaniæ,figulo sum genitore satus.

Dionysius ille primus & ipse Siciliæ rex obscurus fuit & genere & gloria, vt scribit Isocrates in illa elegantissima oratione, quam ad Philippum Macedoniæ regem scripsit. *Antipater.* Antipater, Alexandri in Macedonia successor, mulieris mimæ nepos, vt scribit Seneca ad Luciliũ epistola 108. *Archelaus.* Archelaus Macedonum rex natus Simichæ matre, serua Alcetæ fratris Perdicæ, vt prodit Plato in Gorgia, & Aelianus lib.2. de varia historia. *Arsaces.* Arsaces Parthorũ rex, à quo Arsacidæ postea dicti sunt Parthorum rêges, incertæ originis fuit, authore Iustino libro 41.

Cambyses Persarum rex obscura gente natus, eodem teste libro primo, Darius Hystaspis filius primùm Cyri Pharetrophoros, tandem Persarum rex primus eius nominis vt tradit Aelianus de varia historia li.12. Alter Darius, qui ab Alexandro superatus est, serua Simicha natus fuit, vt idem eodem in loco testis est, qui & ipse illic scribit Amyntham Philippi patrem seruum fuisse Aeropæ, & Perseum illum quoque Macedoniæ regem, quem Paulus Aemilius deuicit, fuisse ignobili quodam patre progenitum, quamuis Liuius & alij plerique dicant eum fuisse filij postremi Macedonum regis, sed nothũ. Eumenes, cui post mortem Alexandri Cappadocia, & Paphlagonia sorte cessit, inope admodum patre, qui ex vehiculis sibi familiaræque suæ victum quæritabat, vt Duris Historicus, & eius authoritate Plutarchus in vita illius, & Aelianus vbi suprà, prodiderunt. Probus autem Aemilius nihil ei defuisse, præter generosam stirpem scribit, eũq; primùm Philippum Macedonem habuisse ad manum, scribæ loco. Hiero Siciliæ rex matre ancilla, apud Iustinum lib. 23. Hyperbolus Atheniẽsis princeps ex humili stirpe post Cleonis potentiam ad principatum vrbis sua versutia peruenit: cùm enim priùs lucernas æreas factitaret, plumbum æri immiscebat, vt pondere ementes falleret, sed è Republica tandem eiectus est, vt Thucydides scribit. Huius etiã meminerunt Theopompus, Antiphon, Cicero in Republica, Diuus Augustinus alicubi in libris de Ciuitate Dei, & Andocides, qui ita de eo scribit, De Hyperbolo dicere erubesco, cuius pater inscripto vultu in argyrocopeo publicè seruiuit, id est, officina, vbi cuditur pecunia, eius verò mater panem venditabat. Midas ἁμαξεὺς ὢν τῶν ἀροτρευόντων. Id est, plaustrarius, siue auriga existens aratorum, siue arantium, dum boues ad aratrum duceret, à Phrygibus ad regnum raptus est, authore Tzetze historiarum Chil. 6. cap. 12. Sed & Lydorum quispiam rex innominatus ab Heraclide in Politicis recensitus, Lydi, inquit, cùm graui dominatu premerentur, audiuissentque Cymæ quendam esse, missa legatione in regnum eum accersiuerunt. Hic in officina fabri Plaustrarij seruus erat, cui Lydi cùm libertatis pretium exoluissent, eum assumpserunt. Cumque Cymensis quidam, qui currum ei fabricandum locauisset, abire prohiberet, atque multi ne impedimento esset, iuberent, non destitit, sed cũ mordace quondam scommate dixit, sibi permagnum videri currum à Lydorum rege confectum possidere. Et fortè hic ille Midas fuit, de quo proximè locutus sum: nam ipse Heraclides confestim loquitur de Hermodica ipsius Midæ vxore. Belitaras Persarum rex, ideò sic vocatus, quòd antè fuerat plantarum insertor, & regiorum hortorũ magister, vt scribit Agathias lib. 2. historiarum Persicarum. Quo etiã in loco tradit Artaxersem, non illum quidem antiquiorem, sed alium multò posteriorem in primis obscurissimum, regnum Persarum Artabano rege interempto occupasse. Alynomus Paphi rex ex hortulano factus, apud Plutarchũ de fortuna Alexandri. Prompalus, posteà Alexander dictus, extremæ sortis iuuenis, regnum Syriæ, deuicto Antiocho, cui Soter cognomen tum fuit, occupauit, diutiusque tenuit, apud Iustinum lib. 35. Protarchus negotiatoris filius, Syriæ quoque rex factus, cui & cognomẽ Alexandri impositum est, eodem teste, lib. 39. Ptolemæus Lagus ex gregario milite, vt idem tradit lib. 13. Aegypti rex fuit, & quidem primus eius nominis. Ex quo illud, quòd à Plutarcho relatum est in libro de cohibenda iniuria. Nam Ptolemæus ex huius successoribus, grammaticum irridens, quòd literas nesciret, ex eo petebat quis fuisset pater Pelei, At ille, dicam, inquit, si tu priùs dixeris, quis fuit Lagi pater: quo dicto tangebat regis ignobilitatem. Sosthenes ignobilis, multis ignobilibus regum Macedoniæ affectantibus, ob virtutis beneficia præpositus est, vt idem prodit lib. 24. Sybaris seruus de ergastulo cuiusdam, à Cyro Persis præpositus est, eiq; sororem in matrimonium dedit, eodem teste li. 1. Tellephanes curruum fabricator, rex Lydorum factus est. Tyridates Parthorum rex ex seruo factus, apud ipsum Iustinum lib. 43. Vectius Messius Volscorum rex non admodum nobilis fuit, vt quem Liuius ab vrb. cond. lib. 4. dicit nobiliorem factis, quàm genere. Nec prætermittendam ducimus Semiramidem illam Assyriorum reginam, quæ ex ancilla, regina facta fuisse videri potest, ex illa Echionis nobilis pictoris pictura, cuius meminit Plinius lib. 35. c. 10. Et erat Semiramis ex ancilla adipiscens regnum. Tu tamen hic vide Diodorum Siculum lib. bibliotheces lib. 3. cap. 2.

Et vt ad inferiores tempore principes descendamus: Abramus ex seruo viri Romani factus est rex Homeritarum, apud Procopium lib. 1. belli Persici. Apud eundem libro 1. belli Gotthici, Vittiges obscura familia ortus rex Gotthorum factus. Primislaus, aut, vt alij volunt, Prislaus, tertius Bohemorum rex, ex armentario & bubulco factus. Ex Alberto Krãtzio lib. 1. Vuandaliæ cap. 17. Lamusius, aut, vt alij, Lamussio, & ipse tertius Longobardorum rex, matre prostituta, patre, vt par erat, incerto. Tamburlanus Scytharum rex, porcarius. Mahumetes, qui primùm vectigales camelos ductabat, deinde Arabum rex. Abdelmonius patre figulo, Africæ, quæ nunc Barbaria dicitur, rex, & alij tanto numero, vt potiùs arenã maris, quàm illos numerare queas. Ex quibus iam satis probatum habes, quod ex Platone suprà diximus, neminem regẽ, qui non ex seruis:

neminem

Midas.

Artaxerses.

Alynomus.

Ptolemæus.

Sosthenes.

Vectius Messius.

9 *Alij reges tempore inferiores.*

Primislaus.

Lamusius.

oeminem seruum, qui nun ex regibus originem trahat, quod intelligo maiori ex parte. Sunt enim reges, quos ausim dicere iam à prima orbis coostitutione per omnes descendentium gradus, ab illustribus & gloriosis parentibus descendisse, eos præsertim, qui verè ptincipes, & reges agunt: eos autem qui se tyranoos præstant, à seruis ortos dicere non dubitarim, quorum infinitus fuit numerus. Qui locus in memoriam reuocat Daphitan antiquū poetam & grammaticum maledicum, qui inter cætera regum maledicta, eos dicebat seruos ad regium fastigium euectos, his quidem versibus,

Qui Reges ex seruis, & è diuerso.

Daphitas.

Πορφύρεοι μώλωπες ἀπορρινήματα γάζης
Λυσιμάχου, Λυδῶν ἄρχετε καὶ Φρυγίης.

Ob quam rem in Thorace, moote Magnesiæ, iussu cuiuspiam regis (hunc Attalum Pergami regem esse putāt) cruci suffixus est. Vnde illud vice prouerbij, celebrari cœptum, φυλάττεσθαι τὸν θώρακα, id est, cauendum à Thorace, quo monemur metu mortis linguam à maledictis principum coercendam. Cuios rei meminit Strabo, libro 14. licet aliter referat Valerius Maximus libro primo, capite octauo, eodemque vltimo, & Cicero libro de Fato. Vt interim prætermittam alios qooque multò recentiores, nō eos quidem reges, sed qui ex humili fortuna clarum sibi nomen vendicarunt, Franciscum Sfortiam, Nicolaum Picinium, Franciscum Carmaniolam, Blasium Axaretū Genuensem, & alios à Baptista Folgosio memoratos, & Pontifices Maximos, Ioannem vigesimūsecundum, Nicolaum quintū, Inuocentium octauū, Sixtum primum, alterum Sixtū quartum, viros omni laude dignissimos.

Alij ad clarum nomen euecti.

Pontifices maximi.

10

Sed nō possum silentio præterire, quod scribit Gellius libro Noctium Atticarum. 15. c. 4. In sermonibus seniorum hominom, & eruditorum multos in vetere memoria altissimum dignitatis gradum ascendisse, ignobilissimos priùs homines, & despicatissimos: affertq; exemplum Venditij Bassi, qui humili loco natus, cū diutiùs victum sibi sordidè parasset, comparandis, fricandisq; mulis, tandem Consul Romanus factus est. Ob quod & huiosmodi versiculi vulgò per vias vrbis præscripti sunt,

Venidius.

Concurrite omnes augures, aruspices,
Portentum inusitatum conflatum est recens:
Nam mulos quī fricabat, Consul factus est.

Sobdit tameo confestim ex Suetonij authoritate, huoc ipsnm Bassum præpositom à Marco Antonino prouinciis orientalibus, Parthosq; in Syriam iotrorumpentes tribos ab eo præliis fusos, eumque primum omnium de Parthis triomphasse, & tandem morte obita publico funere sepultum esse. quod & scripsit Plutarchus in Antonio. De hoc quoque est illud Iuuenalis,

Si fortuna uolet, fies de rhetore consul.

Ventidius quid enim?

Et paulò pòst loquens de eodem, & de Seruio Tullio, de quo suprà, subiungit,

Serui regna dabunt, captiuis fata triumphos.

Is enim à Pompeio Strabone Patre Pompeij Magui Asculo subacto captus fuerat. Nescio an de hoc intelligat Cicero in Oratione in Calphurnium Pisonem. Nemo quæritur Syrū nescio quem de grege oouitiorum factum esse cōsulem. Credo autem de hoc intelligere L. Plaocū ioter epistolas familiares Ciceronis lib. 10. epist. 18. dum eum mulionem appellat.

Sed vt tedeamos ad Senecā ex his diuerticulis, si ita dicenda sunt, & ad præcipuū nostrū institutum, id est, ad eos, qui sola virtute nobilitatem metiūtur: Idē Seneca, qui penè in hoc totus est lib. 3. de beneficijs, Eadem, (inqoit) omnibus principia, eadéq; origo. Nemo altero oobilior, nisi cui rectius ingenium, & artibus bonis aptius. Qui imagines in atrio exponunt, & oomina familiæ suæ longo ordine, & multis stēmatū illigata flexuris, in prima parte ædium collocāt, ooti magis, quàm nobiles sunt. Vnus omnium parens mundus est, siue per splendidos, siue per sordidos gradus, ad hūc prima cuiusq; origo producitur. Velleius aūt Paterculus lib. 2. Ro. historię, Non nouus (ait) mos est Senatus populiq; Romani, putandi quod optimum sit, esse nobilissimum. Nam & illi antiqui ante primum bellum Puoicum ab hinc anoos ccc. T. Coruncaoū hominem nouom, cùm aliis omnibus hunoribus, tùm Pōtificatu etiā maximo ad principale extulere fastigium. Et Equestri loco natom Sp. Carbilium, & mox M. Catonem nouom etiam, Tusculo vrbis inquilinum, Mummiumq; Achaicum Cōsulatus, Censuras, & Triumphos protexere. Et qui C. Mariū ignotæ originis vsque ad sextum Coosolatum siue dubitatione Romani nomiois habuere principē. Et qui M. Fulnio tantum tribuere, vt penè allenatione sua, quibus vellet, principatus cunciliaret. Quiqoe nihil Asioio Pollioni negauerunt, qood nobilissimis summo cū sudore consequendū foret. Profectò hoc seoserunt, in cuiuscunq; animo virtus inesset, ei plorimum esse tribuendum.

11

Alij authores virtute nobilitatem metientes.

Nec hac in re omittēdi sunt Christiaoi scriptores, qui id clariùs scripseruot. D. Hieronymus, sioe is fuit Iulianus, vt putat Beda, siue alius, vt suspicatur Augustious, Sed quisquis is fuit in epistola ad Demetriadem de Virginitate, Ille (ait) clarus, ille sublimis, ille sit nobilis, ille tunc integram nobilitatem suam se seruare putet, si dedignetur seruire vitiis, ab eisq; noo superari. Cui concinens diua Agatha inter acerrimos martyrij cruciatus, Summa (inquit) ingenoitas est ista, in qua Christi seruitus cōprobat. Sed & idē Hieronymus, siue is fuit Paulinus, Nulli te vnquā de generis nobilitate præponas, neq; obscuriores quoque humi-

12

Christiani scriptores.

liore loco natos te inferiores putes. Nescit religio nostra personas accipere, nec conditiones hominum, sed animos suscipit singulorum. Seruum & nobilem de moribus pronuntiat. Sola apud deum libertas est, non seruire peccatis. Summa apud Deum nobilitas est, clarum esse virtutibus. Quid apud deum in viris nobilius Petro, qui piscator, & pauper fuit? Quid in fœminis beata Maria illustrius, quæ sponsa fabri describitur? Sed illi piscatori & pauperi cœlestis regni à Christo creduntur claues. Hæc sponsa fabri meruit esse mater illius, à quo ipsæ claues datæ sunt. Elegit enim Deus ignobilia & contemptibilia huius mundi, vt potentes ac nobiles ad humilitatem facilius adduceret. Nam & aliàs frustrà sibi aliquis de nobilitate generis applaudit, cùm vniuersi, pares honoris, & eiusdem apud Deum pretij sint qui vno Christi sanguine sunt redempti. Nec interest qua quisque conditione natus sit, cùm omnes in Christo renascamur. Nam & obliuiscimur, quia ex vno omnes generati sumus, saltem id semper meminisse debemus, quia per vnum omnes regeneramur. Hæc ille. Ex quibus apertè cognoscitur, quemadmodum est intelligenda istorum sententia, qui virtutem solam & vnicam nobilitatem dicunt, vt scilicet procedat apud Deum, vt etiam intelligunt nostri de ea re loquentes. Illud autem quod dicit Hieronymus, Elegit enim Deus ignobilia, &c. depromptum est ex D. Paulo, primo ad Corinthios 1. cap. Et quod dicit, Ex vno omnes generati sumus, hoc quoque ante illum annotauit Malachias propheta contra illos, qui nobilitate generis gloriantur, inquiens capite secundo. Nunquid non pater vnus omnium nostrum, nonne Deus vnus creauit nos? Cui concinit & illud Iob tricesimoprimo. Nunquid non in vtero fecit me, qui & illũ operatus est, & formauit me in vulua vnus? Sed & D. Ambros. in lib. de Nabuchè Iezraclita, capite decimotertio. Nonne (inquit) sic vtero conceptus, & natus es ex vtero, quemadmodum & pauper es natus? Quid te iactas de nobilitatis prosapia? Soletis & canum vestrorum origines, sicut diuitum recensere, soletis & equorum vestrorum nobilitatem, sicut Consulum prædicare. Ille ex illo patre generatus est, & illa matre editus. Ille auo illo gaudet, ille se proauis attollit. Sed nihil istud currentem iuuat. Non datur nobilitati palma, sed cursori. Deformior est virtus, in quo nobilitas generis periclitat, Cui adde in eo quod de nobilitate canum & equorum dicit, quæ diximus suprà capite secundo, nume. 25. Adde, tuquam, alia multa, quæ nos collegimus infrà, cap. 22. quod nominatim scribemus aduersus illos, qui gloriantur de nobilitate generis.

13 *Alij item.*

Sed hanc quoque sententiam longè lateq; comprobant Pogius & Platina in iis libris, quos de nobilitate scripserunt, nobilitatem sola virtute mentientes. Et Ioannes Gerson in sermone de natiuitate Virginis, in prima consideratione. Quibus adstipulatur illud Dei Opt. Max. primo regum, 2. c. Quicunque honorificabit me, ego honorificabo eum: & quicunque contempserint me, erunt ignobiles. Et hanc quidem sententiam intellectam, vt suprà diximus, ex Hieronymi verbis, nemo negabit esse verissimam. At si de ea nobilitate loquamur, quam nostri politicam & ciuilem appellant, quamque vulgò intelligimus: eam sententiam plerique falsam adstruunt, & inter cæteros Iac. Butr. & Bal. in d. l. nobiliores. C. de commer. & merc. pet illum tex. distinguentem virtutem à nobilitate, Bar. & Io. Plat. in d. l. j. C. de digni. idem Bart. in l. 1. in fi. C. de cond. in publ. hor. li. 10. & Io. Ray. in d. tract. nobilitatis. in 1. q. princ. in 2. opinione, & iterum in expositione diffinitionis, rursumq; in q. 4. prin. & Panor. in c. 1. in princ. de purg. cano.

Nobilitas politica & ciuilis.

Pro quibus etiam est tex. nobilitatem & virtutem discriminans, in d. l. 1. C. de condi. in pub. hor. lib. x. & in l. viduæ. in illis verbis, pares genere & moribus, iuncta Bal. interpretatione. C. de nup. Et illud Terētij in Adelphis, Talem tali genere, atque animo. Nam genere, ad nobilitatem generis refertur: animo, virtutis. Et illud Ciceronis tum in 5. tum in 6. in Verrem actione, à nobis citatum suprà, cùm de diuitijs loqueremur, quo genus, virtutem, & pecuniam disseparat, & in 4. in eundē actione, Matro Solentinus homo summa nobilitate, existimatione, virtute. Iterumque in 6. Melitensis Diodorus homo, & domi nobilis, & apud eos, quo se contulit, propter virtutem splēdidus. Rursumque, Optimum, & nobilissimū quenque ad se accersebat, & pro M. Cælio, vt eundem, quem optimi, ac nobilissimi petere cursum laudis videretur. Et in oratione pro M. Marcello, Quis enim est illo, ait, nobilitate aut probitate præstantior? Et rursum, Adnersarium nobilitate, ingenio, virtute præstantem. Et illud item M. Fabij apud Liuium 1. decad. libro octauo. Nec virtus nobilitasque Magistri equitum à te ipso nominati valet. Et illud quoque Valerij Maximi libro secundo, c. item 2. vbi de Papyrio, loquitur, neq; virtute eius, neque nobilitate motus virgas expediri, eumque nudari iussit. Et lib. 3. c. 2. vbi de Q. Cotio Piresium nobilitate ac virtute omnes Celtiberos præstantem succumbere sibi coegit. Et lib. 6. c. 4. in fi. nobilitate & sanctitate præstans. Et lib. 9. c. 8. Aulus, inquit, Albinus nobilitate, moribus honorum omnium consummatione ciuis eximius. Illud quoque Horatij lib. 3. Carminum, Ode 1,

14 *Leges & autores discriminātes uirtutem et nobilitatem.*

—Hic generosior
Descendat in campum petitor,
Moribus hic, meliorq; fama
Contendat.

Contendat.
Illud item Papinij lib. 4. Syluar. ad Marcellũ,
Stemmate materno fœlix, uirtute paterna.
Illudq; Martialis lib. 5. in factum Equitem.
Ingenium, studiumq; tibi, moresq; genusq;,
Sunt Equitis, &c.

15 *Virtuē dare causam nobilitati.*

Fatentur tamen Bart. Plat. Ray. plerunque virtutem dare causam nobilitati, quoniam ad eam conferendam princeps sępiùs mouetur, & moueri debet illius virtutibus, cui vult con cedere, per l. & virtutum, quæ est vlt. C. de statu. & imagi. vbi virtutum præmia tribui merētibus conuenit. Ideoque honores virtutum stu diosis etiam decerni, cùm honor sit virtutis præmium, vt scribit Aristoteles libro Ethicorum 4. & iterum 8. & rursum li. 8. c. 14. Et Tullius lib. Epistolarum familia. 10. ad Plancum, quæ est epi. eius lib. 10. & alibi sæpe. Ex quo for tassis dicebat Marius, vt suprà retulimus, nobilitatem ex virtute cœpisse. Nam, vt & scribit Liuius lib. ab vrb. cond. j. Romæ omnis repentina atque ex virtute nobilitas fit. Et probant infinita alia loca suprà citata.

16 *Virtus nobilitati anteponenda.*

Sed vtrumcunque sit, omnes consentiunt, bonos mores, siue virtutem, esse nobilitati anteponendam, vt, præter eos, quos suprà citauimus, voluit expresśè Bald. in c. penult. in fi. de proba. per tex. quem ad hoc reputat singu. in l. pronuntiatio. §. matremfa. in fin. de verb. signi. Ex eoque dicit anteponi testimonium honestarum, & bene meritarum personarum, testimonio nobilium. & sequitur ibi Felyn. ante fi. & in d. c. super eo. le 2. columna tertia in fi. de testib. Et Barb. in cap. 1. columna prima, de dona. & in l. is, cui bonis. colum. 3. ff. de verb. obligat. & consi. 27. scripsit doctissimus. colum. 5. versi. & si dicatur. lib. 1. & consil. 54. illud afferam. colum. 11. eo. lib. 1. & consil. 46. scripsit præclarè. colum. 1. lib. 2. & consil. 57. præclarè scribitur. col. 3. eo. lib. 2. & Corse. in repet. cap. grandi. colum. 9. de supplem. negli. præla. lib. 6. Et benè facit tex. in c. nos qui. 40. dist. & in c. illud. eadem dist. vbi not. etiam Cardi. Alex. post princ. quòd qui habet virtutes, præfertur nobili carenti virtutibus. Et idem quoque voluit Sali. in l. prouidendum. C. de postul. Panor. in d. cap. pen. in 4. nota. de præben. Et Lucas Pen. qui ad hoc multa allegat, in l. mulieres. col. 1. in duobus locis, & rursum 3. versic. item nota quòd nobiles, C. de digni. lib. 12. Imo. in c. pe. col. 1. de preb. vbi tamen priuatim loquitur de beneficiis ecclesiasticis. & Alex. cons. 209. ponderatis his. col. 2. lib. 6.

17

Quibus adstipulatur quod dicit glos. 1. in l. 2. ff. de testib. bonos mores præferri dignitati. Et illud Sapientiæ 7. Omnibus nobilibus nobilior est sapientia. Ita enim nonnulli legunt, & inter hos Lucas Pen. in d. l. 1. post princ. de digni. & Matth. Afflict. in c. 1. col. 4. versi. & prima species titu. quis dica. dux. sed ij decepti sunt vtriusque vocis similitudine, quæ vnius tantùm literæ immutatione contigit. De qua re Tullius lib. 2. de oratore, Alterum (inquit) genus ambigui, quod habet paruam verbi immutationem, quod in litera positum Græci vocant *παρονομασίαν*, vt nobiliorem mobiliorem Cato. Sed vt redeamus. Salomō Ecclesiastes 4. præponit puerum sapientem etiam pauperem regi seni, & stulto. Et huc quoque pertinet illud Iuuenalis Saty. 8.

Malo pater tibi sit Thersites, dummodò tu sis
Aeacidæ similis, Vulcaniaq; arma capessas:
Quam te Thersitæ similem producat Achilles.

Quos versus citat glo. in c. nunquam. 56. dist. Cui concinens, Codrus poëta, recentior quidem ille, sed quo vix alius est festiuior.

Sint tibi Gallorum rex & regina parentes,
Et maneat uirtus pectore nulla tuo:
Non pluris faciam te, quàm tibi rustica mater
Si sit, & ignarus rusticus ipse pater.

Sed & Iuuenalis ipse, vt ad eum redeamus, in eadem Satyra,

Libera si dentur populo suffragia, quis tam
Perditus, ut dubitet Senecā præferre Neroni?

Sed & alia multa in eam sententiam scribit in ea Satyra, quam huic rei peculiariter dedicauit, & Ouidius lib. Tristium 4. eleg. 5. quod alibi non semel citauimus,

O qui nominibus cùm sis generosus auorum,
Exuperas morum nobilitate genus.

Id quod satis innuisse videtur Claudianus in Panegirico 4. Consulatus Honorij, dum scribit nobilitatem apud Barbaros, virtutē apud Romanos in precio fuisse. Hæc enim facit Theodosium dicentem eidem Honorio,

Si tibi Parthorum solium fortuna dedisset
Chare puer, terrisq; procul uenerandus Eois,
Barbarus Arsacio consurgeret orbe thyaras,
Sufficeret sublime genus, luxuq; fluentem
Desidè, nobilitas posset te sola tueri.
Altera Romanæ longè rectoribus aulæ
Conditio, uirtute decet, non sanguine niti.

18

Plato, vt alibi suprà diximus (si Laertio credamus) nobilitatem in quatuor species diuidebat, quarum postremam omnium præstantissimā esse dicebat, videlicet cùm quis per se animi ingenuitate, & magnitudine excellit. Hunc enim profectò, verè appellari nobilem, cui nō aliena, sed sua virtus ad nobilitatem opitularetur. Quibus adstipulatur Iustin. lib. 15. Erat (inquit) Lysimachus illustri quidem Macedoniæ loco natus, sed virtutis experimētis omni nobilitate clarior, quod nos alibi ad aliud citauimus. Solonis est sententia apud Ausonium,

Pulchriùs multò parari, quàm creari nobilem.

Secundum quam ij qui Taprobanem insulam inhabitant, regem eligūt spectatum moribus, inueteratæ clementiæ, & iam annis grauem. Neque enim nobilitas præualet, sed vniuersorum suffragium, vt tradit Solinus, capite 66.

Lycurgus ille Lacedæmoniorũ legislator duos catulos, alterum ex cicuritiis, alterum ex venatoriis genitos enutriuit. Natum autem deteriore genere venationibus exercuit, & meliore natum edacitati adsuefecit, deinde eos in concionem produxit, & quædam gulæ irritamenta subinde dimisit. Inde vterque ad quæ fuerat assuetus impetum cùm fecisset, Lycurgus, Sic nos (ait) ò ciues, splendor generis, quem multi admirantur, Herculisque posteritas nihil adiuuat, ni ea gesserimus, propter quæ ille omnibus se hominibus, clariorem, nobilioremque ostendit, testis Plutarchus in apophtegmatis Laconicis. Veteres illi Romani hominum nobilium virtutem persæpe nobilitatis inertiæ prætulerunt, vt attestatur Cicero in oratione pro L. Cornelio Balbo. Sed & D. Hieronymus ad Principiam, de obitu Marcellæ, Nihilque in ea laudabo, nisi quod proprium est, & eò nobilius, quòd ex opibus & nobilitate, facta est paupertate & humilitate nobilior. Et iterum, Qui virtutes non sexu, sed animo iudicamus, contemptæque nobilitatis ac diuitiarum maiorem gloriam ducimus. Quisquis autem fuit qui apud Salustium elegantissimã habuit orationem ad Cæsarem de Repub. ordinanda. Sed plebs eò liberè agitabat, quia nullius potentia super leges erat, neque diuitiis, aut superbia, sed bona fama factisque fortibus nobilis ignobilem anteibat.

19 Deniq; Diuus Gregorius Nazianzenus de hac re multis versibus scripsit, quos non grauabor subiicere,

Αἵματος ἐξ ἀγαθοῦ τις, ἅπαν κακὸν, ἀνδρὶ γένος μὲν,
Οὐκ εὐπατρίδαι, τἄλλα δὲ θαυμασίων,
Προύφερε τοὺς προγόνους. καὶ μάλα ἡδὺ γελάσσας,
Εἶπε λόγον μνήμης ἄξιον, ὡς τὸ γένος
Ἔστιν ὄνειδος ἐμοί γε, γένει δὲ σύ. τοῦτο φύλασσε,
Ὡς μὴ τῆς ἀρετῆς ἄλλο τι πρόσθεν ἄγοις.
Εἰ σού τις τὸ δυσειδὲς ἐκέρτομεν, ἢ τὸ δυσῶδες,
Εἶπες ἂν ὡς ὁ πατὴρ ἦν καλὸς, ἢ μυρόπνους.
Εἰ δὲ σέ τις ὡς δειλὸν ἐπέσκωπτεν, καὶ ἄνανδρον,
Ὡς πρόγονοι πολλὰς εἷλον ὀλυμπιάδας.
Οὕτως, εἴ σε κακόν τις ἐλέγχει, καὶ ἀνόητον,
Μή μοι τοὺς πατέρας, μηδὲ τὰ νεκρὰ λέγε.
Χρυσόδετον κιθάρην τις ἔχων, ἔκρεξε κάκιστον,
Ἄλλος ἀπ' εὐτελίης, εὐγενὲς ἦκε μέλος.
Τίς τούτων φίλος ἐστὶ ἀμείνων σοι κιθαριστὴς;
Ὃς σώζει τέχνης κρούμασιν ἁρμονίας.
Ἀλλὰ σὺ μὲν χρυσέων πατέρων ἔφυς, ὥς σε λέγουσιν,
Αὐτὸς δ' οὐκ ἀγαθὸς, εἶτα μέγα φρονέεις.
Τοῦτο λαμπρόν σοι γένος ἐστὶν, οἱ προπάλαιοι
Νεκροὶ, καὶ μύθων πλάσματα, καὶ γραΐδες.
Παίζεις, πρὸς σὲ δ' ἔγωγε βλέπω μόνον εἰ δίκαιος,
Ἢ κακός. ἡ δ' ἀρχὴ, πηλὸς ἅπασιν ἴσος.
Δέρματα πᾶσιν ὅμοια, φυσώμεθα δ' οἱ μετέωροι
Πλούτῳ, καὶ δόξῃ, καὶ πατρίδι μεγάλῃ.
Ὥστε τί μοι τὰ περισσὰ πατὴρ, γένος; οὔτε με μῦθοι
Τέρπουσ', οὐ τάφοι. ἀλλ' ὦ 'γαθὲ πρὸς σὲ βλέπω.
Εἷς χοῦς πάντες· ἑνὸς πλάστου γένος, ἡ δὲ τυραννὶς
Εἰς δύο τὰ θνητῶν ἔσχισεν, οὐχὶ φύσις.
Δοῦλος ἐμοὶ πᾶς σκαιός, ἐλεύθερος, ὅστις ἄριστος.
Εἰ δὲ σὺ τῦφον ἔχεις, τοῦτο τί πρὸς τὸ γένος;
Ἡμιόνου τε πατὴρ πόθ' ὁ κάνθων, ἐστὶν, ὄνειδος
Οὐδέν. τί δὲ τ' ὄνοις δόξα παρ' ἡμιόνων;
Οἱ δ' ἀετοὶ τίκτουσι καὶ οὓς βλέπουσι νεοσσούς.
Ὥστε τί μοι πατέρας, σαυτὸν ἀφεὶς, σὺ λέγεις;
Κρεῖσσον, ἄριστον ἐόντα κακὸν γένος, ἢ δὲ κάκιστον
Ἔμμεναι εὐγενέτην. καὶ ῥόδον ἐκ τρηχέος
Ἔβλαστε φυτοῖο, ῥόδου μὲν· ἡ δ' ἀπὸ γαίης
Ἦλθεν ἄκανθ' ἀπαλῆς, τοῦ πυρὸς ἄξιον οἶ.
Πῶς σὺ κάκιστος ἐὼν, τόσσον φρονέεις προγόνοισιν;
Ὡς κάνθων μυλικὸς ἵππειον ὕψος ἔχων.

Id est propè ad verbum,

Sanguine ex bono quis omne malum, viro genere quidem
Non nobilium, cætera autem admirabiliũ,
Exprobrabat maiores, & hic, admodum suauiter arridens
Dixit verbum memoria dignum: vt genus
Est opprobrium mihi quidem, generi autem tu hoc caue,
Vt virtuti aliud quippiam anteponas.
Si tuam quis deformitatem derideat, aut grauеolentiam,
Diceres quòd pater erat formosus, vel vnguenta redolens.
Si verò te quis vt ignauum irrideat, & pusillanimem:
Quòd maiores multis vicerit olympiadib^9.
Sic si te malum quis arguat ac fatuum,
Ne mihi parentes, neque mortua prædices.
Aureã cytharã quis habens, pulsauit pessimè,
Alius ex vulgari, generosum duxit melos:
Quis horum, ò optime, præstantior cytharista?
Qui obseruat artis pulsationib. harmonias.
Verùm tu quidem aureis parentibus natus es, vt te dicunt,
Ipse verò non bonus, deinde magnopere superbis.
Hoc splendidum tibi genus est, maiores
Mortui, & fabularum figmenta, & anus.
Irasceris, in te aũt ego respicio solùm, si iustus
Vel malus. principium autem, lutum omnes æqualiter.
Pelles omnibus similes, inflamur aũt sublimes
Diuitiis, & gloria, & patria magna.
Quare quid mihi superuacua pater, genus? neque me sermones
Delectant, neque sepulchra, sed ò bone, in te respicio,
Vnus puluis omnes, vnius figuli genus, sed tyrannis
In duo res mortalium secuit, non natura.
Seruus mihi, omnis improbus liber, quisquis optimus.
Si autem tu superbiam habes, hoc quid ad genus?
Mulis quidẽ pater quãdo asinus est, opprobriũ
Nullum. quid verò asinis gloria à mulis?

Aquilæ

Aquilæ aūt pariunt & quos proiiciūt pullos?
Quare quid mihi parentes, te omisso, tu prædicas?
Melius, optimum esse malum genere, quàm pessimum
Esse nobilem,& rosa ex aspera
Nascitur planta,rosa quidem,si autem à terra
Venisti spina tenera,igne dignus es,
Quo pacto tu,pessimus existens,tantùm intumescis maioribus?
O asine molaris,equinam superbiā habens.

Alia huc pertinentia quod & nos suprà admonuimus, videbis infrà in c.22.

Scientia an nobilitet. Cap. V.

1 *Qui scientiam nobilitatem, aut nobilitatis speciem esse dixerunt ex nostris.*

SCiētiam item alij speciem nobilitatis existimarunt,quibus succinit text.In l.prouidendum, ibi, quos scientia nobilissimos facit. C.de postul. Vbi & hoc nor.glo.in verbo, nobilissimos,Cyn.Ioan.Fab.Bald.Angel.Saly. & Franc. Areti.ex quibus ipse Salyc. hoc quoque dicit,Nobilitatem esse filiam sciētiæ.Et hoc quoque voluit gloss.in cap.de multa,in verbo,literatas,& ibi etiam Imol. columna secūda,versic.& pro hoc facit,extrà de preben. Raym. & post eum Nicol.Mat. in l.2.§. vlt.ff.de excu. tuto. Collec. in c.cò libentiùs, ext.de ser.non ordi.Signo.Homo.con.23.questio disputata, columna secunda.Alb. in l.imperatores, post prin.ff.de decuri.Salyc.in l.si furiosi,C.de nupti. Luc. Pen. in l. 1.columna prima in princi.& ibi etiam Io.Plat.C.de condit.in pub.hor.li.10.idem Luc.in l.mulieres, col.1.C.de digni.lib.12.Io.Plat.in l.2.col.1.in 1.no.C.de primice. lib.12.Domi.in c.lex est, in fi.di.2.Rom.in rep.l.si verò.§.de viro, i 52. fal.ff.sol.mat.Barb.in rub.de offi.deleg. col.3. & in procemio cle.in verbo,salutem,col. antepe.vers.57.& consi.57.præclarè scribitur,col. 6.versic.præterea pondero,li.2.Matth.Afflic. in c.1.col.4.versi.& prima species, tit.quis dicat.dux.

2 *Qui ex externis.*

Cassiodori locus.

Er ex externis scriptoribus, huius sententiæ fuit Aristoteles lib.4.Politicon,c.item 4.& Aulus Gellius dum scribit lib. 19.c.10.Sedentibus doctrina, aut genere,aut fortuna nobilibus viris, & Cassiodorus lib. epistol. 9.epist. 7.cum inquit,Doctrina facilè exornat generosum,quæ etiam ex obscœno nobilem facit(credo illic legendum esse ex obscuro,)& Plinius lib.3.c. vlt.Melius hic fuit Geometrica scientia nobilis, & alij plurimi quos tibi citabo versi. ab hinc 2. vt tamen non omittam quod Seneca Neronem alloquens apud Cornelium Tacitum lib.18. Ego quid aliud munificentiæ adhibere potui,quàm studia(vt sic dixerim)in vmbra educata, è quibus claritudo venit quē locū ad aliud & nos citauimus suprà i 2.c.nu. 12.claritudo autem eadem est & nobilitas, vt ibi docuimus nu.11.

3 *Doctores dici nobiles.*

Hinc doctores dicuntur nobiles, vt dicit Cyn. in d.l.prouidendum. C.de postu. & Bar. Lucas Pen.& Ioan.Plat.in l.iudices.C.de dign. libr.12.Bald.in l.nemini.C.de aduo.diuer.iudi. Angelus in l.sed & si susceperit.§.1.ff.de iudi.Pau. Ca.in 1.constitu.C. columna 2.Ioan. Ray.in tract. nobilitatis in 1. quæst.princ.Cepol.in d.tracta.militum diligen.in materia nobilitatis in 26. opinione, Alexand.consilio 94. consideratis his,columna 2.versi. sed ita est,li. 1.& consi.213. ponderatis his quæ in themate,columna vltima, libro sexto.Vbi ex hoc dicit singu. quòd si testator iusserit aliquid dari vni pauperi nobili,possunt executores id dare doctori,de quo tamen multum dubitarē,propter id quod posteà dicemus in sequen.versic. & latè Guido Papæ deci.88.sed quæro an domini,vbi per hoc decidit, doctores tanquam nobiles,non esse cogendos contribuere subsidiis impositis personis plebeis.Franc. Areti.in cap.super eo.le 2.de testib. Barb.in c.proposuisti,de proba. Paris à Puteo in tract.de sindicatu,in verbo,testis, cap.2.columna prima.Feli. in rubr.de mag. Cardi. Alexand.in procemio decret.columna vltima.Antonius Corsetus in cap.grandi,nume.27.de supplen. neglig præl. li.6.Maria. Soc.iunior.con.39.perspectis his, col.4.nu.28.lib.2.

4 *Vlpianus nobilis dictus.*

Hinc & plerique ex iis, quos suprà citauimus, arbitrantur Vlpianum iurisconsultum nobilem appellatum in l.2.§.vlt.ff.de excusati. tutorum, & etiam nobilismum,in l.diximus, in fin. ff.eodem titulo. Et præter illos voluit Matth. Afflic.in proœ. feudo.columna secunda,numero septimo in fin.in d. capite primo, columna quarta vbi suprà,titu. quis dica.dux, licet Nicol. Neapoli.in d.l.2.§.vltimo.dicat esse referendam eam appellationem ad nobilitatem generis, cùm Vlpianus fuerit nobilis origine,per l.1.in princip.ff.de censib.Sed vt magis probem priorem sententiam,facit id quod huic consentaneum scribit Spartianus in Iuliano Imperatore, Didio (inquit) Iuliano,qui post Pertinacem imperium adeptus est, proauus fuit Saluius Iulianus,bis consul,præfectus vrbi,& iurisconsultus, quod magis eum nobilē fecit.Hæc ille Gennadius in catalogo virorum illustrium, Seuerus(inquit) presbyter,cognomento Sulpitius Aquitaniæ prouinciæ,vir genere, & literis nobilis. Et ante hos Plinius libro decimo,capite secundo,Manilius(inquit) Senator ille,maximis nobilis doctrinis.Et hoc quoque prior Tullius in oratione pro Rabirio posthumo vocat Phalerium ex doctrina nobilem & clarum.Et ex hoc quoque dicit Saly.in d.l.prouidendum,quòd si domina titulo comitis insignita,nubat doctori, non dicetur nupsisse indigno.sequitur & commendat Campe.in tract.dot.in 1.parte. q.13.

Comes nubēs doctori non indigno nubis.

Ver-

5 *Cuiusmodi nobilitas sit scientia.*

Vtra præferenda nobilitas scientiæ an generis.

Verùm hæc quoque op. ita intelligenda est, vt superior qua diximus, de virtute, omnium quidē iudicio, qui de nobilitate tractauerunt, vt videlicet scientia non sit nobilitas eo modo quo nobilitatem vulgò distinguimus à plebeitate siue rusticitate, vt ita loquar. Tamen ea nobilitas, quæ ex scientia est, qualiscunque sit, nō postponenda est illi nobilitati, imò multorum iudicio est etiam anteponenda. gloss. habemus in l. societas cōtrahitur, quæ est 5. ff. pro socio, quòd viri literati, ita vt nobiles, recipiuntur in canonicos. Ex qua not. Bald. Sal. & Raph. Fulgo. æquiparari nobiles & literatos ad obtinenda beneficia, de qua re dicemus postea. Sed & gloss. in clem. 1. in verbo, necessitas, de bapt. dicit nobilitatem & literaturam æquiparari, per tex. in d. c. de multa, de præb. Et Cyn. in d. l. prouidendum, loquens de nobilitate scientiæ, dicit eam potiorem nobilitate generis, quā quis non ex se, sed à parentibus accepit. Et idem voluit Rom. singul. 646. nobilitas, & Alexand. dicto consil. 94. vbi supra. lib. 1, & dicto consi. 213. columna vltima, lib. 6. & Cardin. Alexan. in d. proœmio decreti, columna vltima, & Felin. in d. c. super eo, le 2. de testibus, & è theologis Alexan. Ales. in 2. parte suæ summæ, quæst. 136. membro 2. §. j.

6 *Vter præferendus doctor nobilis, an ignobilis.*

Imò plus voluit Barb. d. cons. 57. col. 6. versic. prætereà pondero, lib. 2. & in c. ad aures, colum. 4. de rescript. & in repet. extrauag. volentes, in verbo nobiles, quòd doctor literatus & ignobilis præfertur doctori nobili, æquè literato, per id quod in simili voluit gloss. quam dicit sing. in c. nunquam, per textum, ibi 56. di. illum esse magis laudandum, qui natus ex parentibus prorsus alienis à bonis moribus, sese virtutibus addixit: quàm qui ex bonis probisque parentibus natus ipse quoque bonus probusque est. Et per illum textum dicit Panorm. in d. c. penult. col. 2. de præb. quòd licèt ignobilis, qui se virtutibus addixit, non adeò est honorandus, quàm nobilis æquè bene moratus, quia in isto duplex decor fulget, & parentum, & proprius. Est tamen ille magis commendandus, vt qui sua sponte, nullo maiorum exemplo, virtutis viam atripuerit. In quam sententiam Plato post initium lib. 9. de leg. Filiis eorum qui ob scelera mortem passuri sunt, si mores paternos fugerint, quia nati ex malis fortiter virtutem secuti sunt, honorem exhiberi iubet & laudem. Porrò Isocrates in epistola ad Timotheum, Solent, inquit, plerique omnes non ita commendare ac venerari natos ex illustribus & laudatis parentibus, vt eos qui patrum seuitiam & immanitatem non imitantur, sed ab illorum vitiis toto pectore sunt alieni. Quicquid enim boni mortalibus præter expectationem & cōsuetudinem offertur, id omnibus, in rebus longè gratius est, quàm ea quæ visitata & legitima ratione contingunt.

7 *De eadē re.*

Sed non desunt, qui huic opinioni reclamant. In primis Cyn. in d. l. prouidendum. C. de postul. vbi dicit quòd præferendus est is, qui sua virtute, & parentum imaginibus pollet, ei qui altero tantùm innititur. quem sequitur Bald. vt à nonnullis citatur, sed non reperi in meo codice, in l. cum plures. §. j. ff. de admin. tut. & Panor. in c. j. in j. no. de don. & Iac. Aluar. in c. j. §. cæteri, col. 5. vers. quæro quis magis, tit. quis dic. dux, co. mar. Et hoc quoq; voluit Bald. ipse in d. l. nobiliores, in fin. C. de cōmer. & merca. cùm dicit nobilem dici tribus modis. Primò, genere, & ita (inquit) vulgus accipit. Secundo, virtute, & ita philosophus accipit. Tertiò, vtroque, & ista est (ait) perfecta nobilitas, scilicet generositas animi magnitudine decorata. Idem in l. nemini, in fin. C. de aduoca. diuers. iudic. dicit simpliciter, quòd si duo sunt æqualis scientiæ, is est magis honorandus, qui est de meliori sanguine, per illum textum, quem sequitur Felin. in rubrica de maiorita. & obedien. colum. prima. & in capitulo clerici, colum. secunda, versic. doctor qui est, & ibi Philip. Dec. de iud. & idem Felin. in capitulo super eo. le 2. columna penultima. de testibus. & Anton. Cors. in repeti. capit. grandi. columna 9. de supplen. negligen. prælat. Et hoc quoque voluit ipse Bald. in l. vlt. in princ. per illum text. & ibi quoque Corn. in vlt. not. C. comm. de leg. & Ludo. Bolo. in authent. habita. col. 20. versic. sed sumpta occasione. C. ne fil. pro patr. Et ante hos omnes voluit Host. alioquin nobilitatis contemptor in c. venerabilis, in verbo, non multos, de præbend. cùm dicit, quòd si quæratur nobili, & ignobili, æqualibus meritis, & scientia, semper nobilis erit præferendus, quia nobilitas gradum adiicit, sicut constitutus in dignitate vel personatu c. dudum, le j. §. j. de elect. & facit (inquit) l. quod si nolit. §. qui mancipia. ff. de ædil. edict. & c. de multa, in fin. de præb. & c. vlt. 60. dis.

8 *Duplex dignitas simplici præferenda.*

Et hoc generale est, vt qui duplici dignitate cohonestatus est, præferri debeat ei qui alterā tantùm habet. Sic & doctor Vtriusque Iuris, præfertur doctori vnius tantum, secundum Host. Panor. & alios in c. 1. de consang. & affi. Io. And. Panor. & recentiores in d. c. clerici, de iud. Feli. in dicta rub. de maio. & obedien. Ias. in l. cohæredi. §. qui discretis, columna prima. ff. de vulgar. & pupilla. Sic comes & baro præfertur comiti tantùm, aut baroni, secundum Baldum in l. sed & milites. ff. de exec. tut. quem sequitur Fel. & Philip. Dec. in d. c. clerici, ille colum. vltima. hic 4. de iud. per hoc dicunt, quòd miles & doctor præfertur doctori tantùm aut militi, vti etiam voluit Alexand. in l. centurio, col. 5. versic. adde tamen. ff. de vulg. & pupill. Sequitur etiam Philip. Dec. qui & illud superiùs adscribit consil. 161. pro domino præposito, col. 1. versic. 3. considerandum.

Sunt

Sunt enim duo vincula fortiora vno, vt alibi longè lateq; tractabimus.

9 *Scientiæ defectum non suppleri per nobilitatē.*

Cæterùm illud sciendum est, vbi scientia requiritur, eam, si desit, minimè suppleri per nobilitatem, vt magna anthoritate affirmat Bald. testimonio Iacob. Aret. in l. in dando, per eum text. ff. de tutor. & curator. dat. ab his. Ideo, vt subdunt, nobiles cùm promoueri cupiunt ad gradus, aut magistratus, in quibus scientia requiritur, examinantur, vt cæteri ignobiles. Quanquā ex nonnullorum sententia, mediocris doctrina in nobilibus æquipollet paulò maiori doctrinæ in ignobilibus, vt videre licet apud Barb. consi. 35. sapienter, colum. 1. lib. 2. Nam & in simili, nobilitatem pauperem cum diuitijs ignobilibus compensari, vt voluit Bal. in c. super eo, le 2. de testib. de quo suprà diximus cap. 3. num. 20. eoq; vlt.

10 *Scientiā maximè nobiles decere, & principes.*

Sed si verum dicere volumus, maior eruditio in nobilibus requiritur, quàm in ignobilibus. Nemo enim sanæ mentis negare potest, doctrinam & eruditionem, si quicquā aliud, nobiles decere, atq; cohonestare: Contrà verò ignorationem disciplinarum dedecere admodùm ac dehonestare, testimonio Q. Mutij, cuius eam sententiā retulit Pomponius in l. 2. ff. de orig. iuris, Turpe esse Patricio & nobili viro ius ignorare. A qua non admodùm abhorret. quod Ammianus Marcellinus de Orphito, summæ nobilitatis viro, scribit, Vir (ait) prudens, & forensium negociorū oppidò gnarus, sed splēdore liberalium doctrinarum minùs, quàm nobilem decuerat, institutus. Tradit Diodorus Siculus li. 1. ca. 2. Aegyptios & Saitas suā rempublicam in tres ordines diuisisse, primùm autem gradum fuisse nobilium, qui præ cæteris doctrinæ dediti maiore honore digni habētur. Quodq; admodùm vituperatur Licinius ille Imperator, aliàs etiam nõ admodum laudatus, qui literis adeò infestus erat, vt viros ac pestem publicam eas appellaret, vt tradit Aurelius Victor in vita Constantini, Constantij & Helenæ filij. Eò autem mores apud Gallos deciderunt, vt qui se nobiles esse gloriantur, nihil magis obesse nobilitatis decori existiment quàm literas, cùm nihil contrà magis eam illustret, & ornet.

Licinius Imperator di cebat literas virus & pestem publicam.

11 *Reges & principes docti.*

Vellem vt illi saltem historias noscerent, ex quibus intelligerēt maximos principes, reges, imperatores alios alijs artibus & scientijs, alios omnibus instructissimos fuisse, & ex illis nonnullos quoq; libros scripsisse, quibus suā eruditionem testatissimā posteris reliquerunt. Numam Pompiliū dico, secundū Ro. regem, Alexandrum Magnum, Iubam Mauritaniç regem, Mithridatem, Iulium Cæsarem, & cæteros duodecim Imperatores, & præterea Neruam cuius carmina laudantur Martiali lib. 8. & 9. & Plinio lib. 5. epistolarum ad Aristonem Hadrianū, Aelium Verum ab ipso Hadriano adoptatum, Aurelium Antonium Pium, alterum Antoninum philosophum, alterum item Verum, ipsius Antonini in imperio cōsortem Pertinacem, Saluium Iulianum, quē iure peritissimum fuisse scribit Eutropius, Septimum Seuerum, Græcis & Latinis literis eruditissimum, Pescenninum Nigrum, Opilium Macrinum, Clodium Albinum, qui se Imperatorem nominauit, Alexandrū Seuerum, Gordianos patrem, & filiū, Gallienum, alterū Iulianum, cuius extant multi libri, sed cui, vt verum dicam, magis obfuit eruditio, quàm profuit, sed id non fuit scientiæ vicium, sed hominis, & Libanij, & aliorum præceptorum, qui illum à religione nostra dimouerunt, Theodosium ex Aurelio Victore in vita illius, Fredericū secundum Germanorū Imperatorem Græcè & Latinè doctum, & in primis Astronomiæ studiosum, Zeutam Dicenæum, & Zalmoxen Getarum Scytarumq; reges ex Iornande de origine Getarum, Chosroem illum magnū Persarum regem, de cuius doctrina & eruditione multa scribit Agathius lib. 2. Historiarum peregrinorum, & Alphonsum omnium scientiarum & præsertim astrorum peritissimum. In qua multos ab eo conscriptos etiamnū videmus. Et ne nostros reges prætermittamus, Robertum illum Gallorum regem, cuius etiamnū cantantur in nostris templis hymni & diuinæ aliæ cantiones, Franciscum primū eius nominis, patrem Henrici regis nostri, cuius quanta doctrinarum artiumq; eruditio fuerit, videbis in orationibus eiusdem funebribus, editis à viris longè doctissimis, & quibus cum principe ipso erat quotidiana consuetudo. Denique Plutarchus librum scripsit hoc titulo, In principe requiri doctrinā, breuem quidē illū, sed dignū q noctesq; diesq; in manibus, ore, oculis, memoria, & sermone principū versaretur.

Princeps an, & quomodo, & quos nobilitet, & quæ inde sequuntur. *Cap. VI.*

1 *Princeps quē vult nobilitat.* *Nobilitatis diffinitio.*

PRinceps quem volt, nobilitat, Bald. in l. sacrilegij. C. de diuer. rescrip. Quē sequitur Iason in Lotomium, in 1. not. C. de testa. & ante illum Bart. hanc nobilitatem ciuilē & politicam appellans in d. l. j. in multis locis, & ibi post eum Iac. Plat. col. 2. C. de dign. Vbi & huiusmodi nobilitatem ita definiunt, Est qualitas illata per principatum tenentem, qua quis vltra honestos plebeios acceptus ostenditur, quam diffinitionem sequitur Imo. in cap. de multa, ad fin. de præben. Panorm. in c j. colum. 2. de purga. cano. & Iac. Alua. in c. j §. cæteri, col. 3. tit. quis dic. dux, co. mar. Ioan. Rayn. in d. tract. nobilitatis in 1. q. prin. Guid. Pap. decis. 196. nobilis, colum. 2. & consi.

cōsi.65.viso themate, col.12.versi.sicut enim, & Soc.conf.246.subtiliter, colum.2.& Franc. Purp.in l.j.char.12.versic.tertiū ponūt exemplum.ff.de offic.eius cui mandat.est iurisd.

2 Nobilitas à principe.

Et in hac etiam op.fuit Alberic.in l.Imperatores, in prioc.ff.de Decurio.dum ex eo text. oot.nobilitates procedere à principe. Iacob. Aluar.qui idem dicit in c.1.col.2.versic.oot. quòd in declarādo, & ibi Matth.Afflict.col.8. versic.decima & vlt.tit.quis dica.dux, Nec immeritò(inquit Alua.)quia is dicitur nobilissimus l.quæris.ff.de nat.restit.& Paul.Cast.in l. quoties,io fin.C.vbi Senat.vel clariss.vbi dicit per illum text.quòd oobilitas prouenit à principe,& conf.22.visis omnibus,col.2.lib.2,vbi dicit quòd illi propriè dicuotur nobiles, quos princeps nobilitat, & quòd propterea rescripta loquentia de nobilibus,de istis sunt intelligenda, & ipse Matth.Afflict.in c.si rusticus, col.1.in 4.oot.tit.de pace teuen. Quibus concinit quod scribitur Hester 6. Hic honorabitur,quemcūq; voluerit rex honorare, & quod scribit Plinius io Panegyrico, Cæsaris esse, vt nobiles conseruet & efficiat. Et io hanc sententiam Solon dicebat eos qui apud reges in pretio erant,esse calculis similes, quibus in exponendis rationibus vtimur. Vt enim illi interdum maiorem numerū, interdum minorem significant: ita & reges horum quenq;, prout libitum fuerit,aliquando illustrem & inclytū, aliquando obscurum habere & ignobilem.

Nobilis propriè quem princeps nobilitat.

Regum familiares calculis similes.

3 Nobilitas à principe data dicitur natalium restitutio.

Et huiusmodi principis nobilitationē admonet Budæus, io annotationibus Pandectarum super l.vlti.col.5.ff.de Senat.Latinè dici apud oostros iurisconsultos, aliosq; idoneos scriptores, natalium restitutiooē. Neq; enim solùm natalibus restitui libertum, vt patronatus obseruātia liberetur: sed etiam plebeium, cùm ad oobilitatem asciscitur,quamuis anteà nunquam inter nobiles fuerit. Distinguuntur enim nobiles ab ijs, qui ingenuitatem intactam illibatamq; non habent, sed aliqua conditione obnoxiā, cuiusmodi sunt plebeij omnes, qui ipsi maioresue eorum seruitutem aliquam seruierunt. Propterea igitur dicuntur restitui natalibus,qui ad nobilitatem vocantur, quasi abstersa natalium plebeiorum sordida conditiooe, & io priscam communemq;, ab initio, generi humano ingenuitatem repositis illis, qui hoc beneficio affecti sunt. Plinius ad Traianum, Postulantibus, ait,quibusdam, vt de cognoscendis liberis,restituendisq; natalibus secūdum epistolam Domitiani scriptam, Minutio Ruffo, & secundum exempla Proconsulum ipse cognoscerem, respexi ad Senatuscōsultum pertineos ad eadem genera causarum. Et hanc sententiam confirmant text.io l.j.ff.de nata.rest.vbi etiam ingenuus natalibus restituitur. vbi tamen Accursius, vim vocabulorum ignorans, aliter exposuit: Et alibi differuntaura ingenuitatis impetrare, & oatalibus restitui. Etiam fœminæ.ff.de iure aureo. annull. Ex quo planè constat, nataliū restitutionem non ad libertos tantū pertinere, vt ingenuitati restituātur, sed & ad ingeouos quoq;.

4 Nobilitas an sit de iure naturali.

Quanquam huic sententiæ nonnihil refragari videtur, quòd nobilitas ex iure naturali esse non videatur, ex tex.io l.quod attinet.ff.de reg.iuris, vbi ita scribitur quod ad ius naturale attinet, omnes homines æquales sunt, propterea alibi scribitur, naturam inter homines cognationem quandam constituisse.l. vt vim.ff.de iust.& iur. & §.ius autem gentium, Iostit.de iure natu.gen.& ciuil. Hincque Marius apud Salustium in Iugurtha clamat,natura vnam & communem omnium esse,quod alibi retulimus. Aegyptij,qui se omnium vetustissimos esse credunt, omnes æqualiter nobiles existimabant. Ideoque cùm quis mortuus esset,in oratione funebri nihil ab his referebatur,quod maiores aut consanguioeos eius respiceret, vt Græci facere solent, vt tradit Diodorus Bibliotheces. lib.j.c.5. Vt his facilè credam,qui nobilitatem oon inter bona naturæ, sed fortunæ siue externa collocant, vti Aristotel.apud Laertium in vita illius, & videre licet apud ipsum Aristotel.lib.2.Rhetoricorum ad Theodoctēn.c.15. Eandemque fortunam appellat eiusdem lib.c.12. Quamuis, ipse veluti secum pugnans, in eodem lib.c.9.eam ponat inter bona oaturæ. Sed tu hic videas quæ scribam inferius co.c. quo.de his loquimur, qui adeò sibi de oobilitate gloriantur.

Aegyptij omnes æquales esse existimabant.

Nobilitas an inter bona fortunæ, an naturę.

5 An inferiores imperatore possint nobilitare.

Quod tamen diximus Principem, quē vult, nobilitare, intelligit Franc. Ripa.lib.respon.2. c.26. Allobrogum, col.2.versic.primo,quia iura, in solo Imperatore procedere, non item in reliquis principibus, etiam non recognoscentibus superiorem, vt dicit velle Bart. in l.j.col. 9.C.de digni.lib.12. Nam & aliàs (ioquit) videmus non tantam esse io istis maiestatem, quantā in Imperatore, vt in simili probat Soc.cons. 275.in causa fratrum, col.4.vers.si verò & tertio cum multis seq.lib.2. Et constat(inquit Ripa)exemplo stellarum, quarum splendor non æquè lucet sicut splēdor solis. Hincque negat ius esse D.Delphino nobilitandi, etiam si superiorem oon recognosceret.

6 De eadē re.

Hic miror Ripam, virum alioqui doctissimum citasse Bart.io suam illam sententiam, cùm expressè tenuerit contrarium in d.l.j.col. 9.versic.sequitur in diffinitione. per principatum, de dign.lib.12.dum ita propemodum scribit, & post eum Io. Plat.col.3. Illi qui tenent principatum, potest dignitatem concedere, nō alius.l.si constat. ff.de appell.& c.2.extra de elect. Intelligo generaliter, siue sit is qui teoet principatum omnium, vt Deus, qui quandoq; istas dignitates & nobilitates immediatè constituit, vt lib.1.& 2.Regū, quibus Saul & Dauid

uid titulo regio, proindeque nobilitate insigni uit. Siue de principe vniuersali huius orbis, vt est princeps Romanus, cuius sunt omnia. l. bene à Zenone. C. de quad. præscript. & l. deprecatio. ff. ad legem Rhodiam de iactu. Siue sit alius princeps inferior, vt rex, Marchio, Dux, vel magnus comes, aut etiam populus, cui ius est condendi leges in suos. l. j. ad prin. & l. vt gradatim. ff. de muneri. & hono. Nam & per leges cōceditur nobilitas, vt per totum illum librum 12. Hæc ille. Sed & ibi col. vlt. dicit, quòd populus qui habet iurisditionem, potest nobilitatem inducere. Bald. autem cons. 517. pridiè, ad fi. lib. 1. respondit principem eadem posse, quæ imperator. Et facit quod dicam, infra, num.

7 Nobilitatus ab imperatore, vel rege, præfertur nobilitato ab inferiore.

Fateor tamen nobilitatum ab imperatore, vel rege non recognoscente superiorem, cuiusmodi rex noster est, anteponi alteri nobilitato ab inferiore, qui nobilitare potest, vt expressè voluit Io. Ray. in tract. nobilitatis, in 3. quæst. 3. quæst. prin. & ante eum Andr. Iser. in c. j. §. vlt. & ibi quoque Marti. Laud. & Card. Alex. qui id c. nulla §. distinctione legerunt, vterque col. 2. tit. quis dica. dux. co. mar. per tex. in l. 2. ff. de alb. scrib. l. restituendæ, in fi. C. de adn. dinersi iud. Addit Card. c. per tuas. de maior. & obed. & id quoq; satis probatur ex d. §. cæteri.

8 Semper præferri qui à maiore receptus est.

Sed quibus & tu addes alia iura præferentia receptos à maiori siue digniori, cæteris receptis ab inferiori, etiā si illi sint tempore posteriores, videlicet c. hi qui. de præb. lib. 6. vbi Io. And. id trahit ad milites. & ibi quoque post eum Pet. Anc. in 3. no. Dom. & Philip. Franc. vterque in j. no. gl. in d. l. restituendæ, & ibi quoque Alberic. de aduo. diuers. iud. & gl. in c. episcopos, & ibi quoque Domi. 17. di. & gl. in c. Dominus noster, in verbo eligit. 93. di. & in c. filiū. j. q. j. Inno. in c. statuimus. de maior. & obed. Alberic. in d. l. 2. & ibi quoque Bart. qui eam l. legit cum l. j. ff. de alb. scriben. Lucas Pen. in l. j. C. de Eque. dign. lib. 12. Nam, vt subiungit, alia est claritas Solis, alia stellarum, vt scribit D. Paulus 1. ad Cor. 15. Panorm. & alij in d. c. per tuas, de maio. & obed. & in c. postulasti, extrà de concess. præb. Rom. in reper. l. si verò. §. de viro. in 29. fall. ff. sol. mat. Mar. Laud. in tract. de principibus tit. de dignitatibus, versic. 15. Fel. in rubr. de maior. & obed. col. 2. vers. miles imperialis, & in c. clerici, ad fin. extrà de iud. Ias. in l. moribus. §. priùs, col. 3. vers. limita nisi iunior. ff. de vulg. & pupill. Chasse. in suo catalogo gloriæ mundi (nihil enim nocet & hunc citare) parte 10. consid. 31. & Matth. Afflict. in constit. Sciliæ incip. constitutione præsenti, in 2. not.

9 Princeps tacitè nobilitat.

Nec solùm is nobilis est, quem princeps expressè nobilitat: sed & plerunque tacitè, & sine alia expressa nobilitatione, quis à principe, aut alio huiusmodi potestatem habente nobilitatur, vt nuncupatim tradit Bar. in d. l. j. col. vlt. C. de dign. per l. de quibus. in fin. ff. de legibus, vbi ita scribitur. Nam quid interest suffragio populus voluntatem suam declaret, an rebus ipsis & factis? Cui adde text. in l. recusari. ff. de acquir. hær. vbi etiam gl. not. nihil referre verbis, an re aliquid fiat, & multa in id citat, cum alijs multis si. Imò verò, vt & id addam, multò amplius est facere, quàm pronunciare. l. si tamen. § ei qui seruum. ff. de ædil. edict. & c. cùm dilecti. de appell. ex quo not. gl. quòd plus est factis demonstrare, quàm verbis, & in id etiam alia quædam allegat. Ideò Bal. in rub. C. de iure emphy. dicit quamlibet dispositionē magis ex re ipsa, quàm ex verbis diiudicari. quod pro not. citat Philip. Dec. in c. ad audientiam, de appell. vbi & alia quædam allegat.

10 Nobiles efficiuntur qui lateri principis adhærent.

Et id quidem speciatim in materia nobilitatis, multis modis & speciebus à nostris annotatum comperio. Primum enim, si quis lateri principis, ipsius permissu adhæreat, nobilis efficitur. Angel. in l. omnium, col. j. & ibi post eum Franc. Aret. Philip. Corn. vterque in 3. notab. & Iason in j. notab. C. qui testam. fac. poss. Et Franc. Purp. in l. j. colum. 18. ff. de offic. eius cui mand. est iuris. & pleriq; omnes, per text. quē Angel. dicit not. in l. j. in illis verbis, quos nostri lateris comitatus illustrat. C. de præpo. lab. lib. 12. vbi & hæc quoque not. Ioan. Plat. Cui adde alium not. text. in l. j. C. de dome. & protect. lib. 12. cùm dicitur. Si his honorificentia non deferatur, qui contingere nostram purpuram digni æstimati sunt. Et facit l. vlt. C. de excu. tut. ibi circa latus nostrum militantes. Et facit quod scribit Ang. Aret. in §. vlt. col. j. Instit. de except. cùm loquitur de tabellione, qui est ad latus principis.

11 Qui ex genere nobili est, quare et quo modo nobilitatur.

Ex eo item princeps aliquem nobilitare videtur, quòd is fit ex genere nobili, Tanquam scilicet non ex eo tantum, quòd sit ex genere nobili, sit nobilis: sed quia, ob eam originem, princeps illum suis legibus nobilitat, vt expressè voluit Bar. in l. vlt. C. de incol. lib. 10. per illum text. in illis verbis, genere nobilitamus. Cui similis est alius text. in l. mulieres. C. de dign. lib. 12. Et id quoque non obscurè voluit Bart. in l. j. colum. 5. versic. & ista est vera, eod. tit. per d. l. mulieres. Nam & alibi suprà c. 2. nu. 44. verùm priùs mihi, & seq. ostēdimus genus & nobilitatem esse diuersa.

12 An nobilitetur is cui princeps insignia tribuit. Ignobilibus an liceat insignia quæ arma vocāt, habere.

Sed ex eo quòd princeps alicui arma siue insignia concesserit, videtur, & illi nobilitatem conferre, vt dicit Io. Rayn. in tract. nobilitatis in j. q. 3. q. prin. Ex quo videt intelligere Rayn. non nisi nobilibus licere, deferre armorum insignia. Nam nulla alia ratione videri potest princeps conferre nobilitatem, concedendo insignia, nisi quia insignia sunt nobilium tantum, & propterea ea concedendo videtur, & eam qualitatem concedere, quæ ad ea deferen da

da requiritur, arg. l. quidam consulebat, & ibi not. ff. de re iudic. Nec enim refert, vt dicit ipse Rayn. dictis ne, an factis quis animum suum declaret, per not. in l. de quibus, ff. de legib. cũ concord. alibi à me traditis.

13 *De eadẽ re.*

Et hoc quoque, videlicet nõ licere plebeiis, hæc arma deferre, videntur sentire Anton. & Panorm. in c. dilecta, in vlt. not. de excess. prælat. dum trifariam distinguens insignia, dicit quædam esse insignia singularis dignitatis, quibus scilicet vtuntur reges, principes, & nobiles, & istis non posse priuatas personas vti. Quæ sententia potest comprobari, autoritate Ouidij lib. 7. Meta. loquentis de Aegeo, & Theseo eius filio,

Sūpserat ignara Theseus data pocula dextra;
Cùm pater in capulo gladij cognouit eburno
Signa sui generis!

Insignia gentilitia, & familiaria.

Quibus verbis satis declarat sua cuique generi insignia peculiaria fuisse, quæ Gentilia vocare possumus, & familiaria, id est, cuiusq; familiæ propria ac peculiaria. Suetonius in Caligula c. 35. Cætera familiarum insignia nobilissimo cuique ademit, Torquato torquem, Cincinnato crinem.

14

Sed & id probari potest aliorum veterum scriptorum testimonio, qui stemmata, & imagines, siue statuas, tanquàm nobilitatis tãtùm insignia vsurpabant. De primo illud est Iuuenalis in fronte Saty. 8.

Stemma nobilium.

Stemmata quid faciunt?

Quem locum enarrans Accurs. in l. stemmata. ff. de gradib. affin. non malè scribit, illic accipi pro sanguinis nobilitate. Illudque Statij lib. Syluar. 3. Syl. 3.

Non tibi clara quidẽ senior placidissime gẽtis
Linea, nec proauis demissum stemma.

Et iterum lib. Syluar. 4. ad Marcellum,

Stemmate materno fœlix, uirtute paterna.

Et Martialis lib. 5. epig. 36.

Longumq; pulchra stemma repetit à Leda.

Et lib. 1. epig. 120.

Atria Pisonum stabant, cum stemmate toto.

Et Persius Saty. 3.

—An deceat pulmonem rumpere uentis
Stemmate quòd Thusco ramũ millesime ducis.

Et Plinij lib. 35. c. 2. Expressi cera vultus singulis disponebãtur armariis, vt essent imagines, quæ comitarentur gentilitia funera, semperq; defuncto aliquo totus aderat familię eius, qui vnquã fuerat, populus. Stemmata verò lineis discurrebant ad imagines pictas. Et Suetonij in Nerone, c. 37. Obiectum est Cassio Longino quòd in vetere gentilium stemmate C. Cassij, percussoris Cæsaris, imagines retinuisset.

Stẽma quid & unde dicitur. στεφάνωμα. στέφω. στέφανος.

Stemma autem à Græco dicitur, quasi στεφάνωμα, nam στέφω corono significat, & στέφανος, corona, ex quo στέμμα, coronamẽtum. nam & hęc insignia gentilitia, vt & nunc quoq; videmus, insigi depingique solebant in medio coronæ ex multis floribus compositæ. Et hinc stemmata pro insignibus dici cœpta. Scio tamen Alciatum non semel scripsisse, in his locis & similibus, non stemmata, sed schemata legi oportere, scilicet lib. vlt. de verb. sign. & lib. Parergõn 2. c. 30. ob id quòd Stemma pro corona accipitur, σχῆμα autem pro imagine & facie quadam, vti optimè probat. Et certè vt Schemata illis locis benè conuenissent: ita nec stẽmata malè, ob eam quam diximus rationem. Et non est admodum verisimile, tot loca apud tot authores in illo verbo fuisse corrupta. Scio autem Sophoclis interpretem in Oedipode, tyranno scripsisse stemma esse lanam ramo circumuolutam. De quo si plura scire velis lege Nannium Alcmarianum Miscellaneorum lib. 7.

Schemata.

15 *Imagines & statuæ nobilium.*

De secundis, scilicet imaginibus & statuis præter loca prædicta, Cicero in prin. secundæ orationis, de le. Agraria. Est hoc in more positum. Quirites, institutoque maiorum, vt ij qui beneficio vestro imagines familiæ suæ consecuti sunt, eam primam habeant conditionem, qua gratiam beneficij vestri cum suorum laude coniungant. Et Horatius de nobilibus loquens Sermonum lib. 1. Sat. 6.

—Et fama seruit ineptus,
Qui stupet in titulis, & imaginibus.

Et Propertius lib. 1. eleg. 5.

Nec tibi nobilitas poterit succurrere amanti,
—Nescit amor priscis cedere imaginibus.

Et Ouidius in carmine ad Pisonem,

Nã quid imaginibus, quid auitis fulta triũphis
Atria, quid pleni numeroso consule fasti
Proficerent, si uita labat: perit omnis in illo
Gentis honos, cuius laus est in origine sola.

Quod nos alibi ad aliud citauimus.

Et Martialis lib. 2. ad Quintilianum,

—Atriaq; immodicis arctat imaginibus.

Salustius in Iugurtha ostendens Marium ignobilem fuisse sine maiorum imaginibus. Et Seneca de remediis fortuitorum ad Galionem, Inuenies (inquit) bonam vxorem si nihil quæris nisi bonam, dummodo ne imagines proauosque respicias. Et Plinius ad Spurinam lib. epistolarum 5. Mirè (inquit) cupio, ne nobiles nostri nihil in domibus suis pulchrum, nisi imagines habeant. Et alibi videlicet lib. 8. ad Fabatum prosocerum, subitas imagines appellat, nobilitatem non multùm antiquam, sed repentè, & quodam fortunæ beneficio quæsitã, Neque enim (inquit) ardentiùs tu pronepotes, quàm ego liberos cupio. Quibus videor à meo, tuoque latere pronum ad honores iter, & audita latiùs nomina, & non subitas imagines relicturus. Et Valerius Maximus lib. 3. c. 8. quod de Constantia est, Sine vllis, ait, imaginibus nobilem animum. Et Suetonius in Vespasiano c. 1. Gens Flauia obscura illa quidem ac sine vllis maiorũ imaginibus. quod & nos alibi

alibi ad aliud citanimus,&c. Ammianus Marcellinus li.14.Cato (inquit) Cẽsorius à quopiã interrogatus,quam ob rem inter multos nobiles statuam non haberet, Malo, inquit,ambigere bonos, quam ob rem id non meruerim, quàm (quod grauius est) cur impetrauerim, mussitare.Id quod etiam retulit ante eum Plutarchus in vita, atque apophthegmatis illius, itemq; in Politicis ad Traianum.Et huc quoque spectat illud Ezechielis 26.c. Statuæ tuæ nobiles in terra corruent.Ius autem istud imaginum, siue statuarum, non omnibus passim competebat,sed his tantum qui in magistratu fuissent. Ideoque Tullius non nisi in Aedilitate id ius assecutus est,vt videre licet apud eundem,in vltima in Verrem actione,&c ex eo expedit Alciatus in d.li.2.Parergon.c.30. Quod & magis confirmat, hæc iura nobilitatis esse propria.

Ius imaginum non nisi magistratibus competere.

16 *Iterum de stemmatis, imaginibus, & statuis.*

Proptereà Budeus,vir antiquitatis peritissimus, existimat pro huiusmodi stemmatis & imaginibus,posteriora tempora insignia gentilitia habuisse,quæ vulgò arma vocantur. Sicuti etiam videtur intellexisse Bald.inter cons. Angel. consi.quidem.281.Martinus.Ioan. de Florentia, colum.5. dum intelligit maiorum imagines, de quibus loquitur l. lex quæ tutores.C.de adm.tut.pro armis,quæ vocamus,& ante hunc Bart. in l.eorum qui.ff.de pœnis,intelligens tex.ibi loquentem de statuis damnatorum detrahendis,de huiusmodi armis, siue insignibus, sicuti etiam intelligit Roma.sing. 476.eorum arma.Quas quidem statuas Cicero,de eadem re loquens imagines appellat in oratione pro Sylla.Nam tempore quidem,ait, si erit vestro iudicio liberatus,quæ habet ornamenta,quæ solatia reliquæ vitæ, quibus lætari & perfrui possit, Domus erit,credo,exornata, aperientur maiorum imagines,ipsa ornatum & vestitum recuperabit, Omnia indices, hæc amissa sunt,Omnia generis,honoris,nominis insignia atque ornamenta vnius iudicij calamitate ociderunt.Fuerat autem Sylla anteà ambitus damnatus, qua damnatione omnia hæc amiserat. De huiusmodi autem imaginibus fit etiam mentio in nostris legibus,in l.in iniuriarum.§.si quis de honoribus.ff.de iniur.& in l.capitalium. §.ad statuas, iterum ac tertiò. ff.de pœnis, vbi & de statuis fit mentio.& in l. si legatum,in prin.ff.de ope.pub.vbi etiam de vtrisque. Cæterùm ex illis locis Plinij & Suetonij citatis nu.ab hinc 2.apertè vides stemmata & imagines non eadem esse.

17 *Iterum an ignobiles arma possint habere.*

Attende tamen Lector, quod Panor.in d.c. dilecta,dum dicit, non licere priuatis personis arma,siue insignia nobilium deferre, non per hoc videtur plebeios huiusmodi armis interdicere, sed illud tantum, ne possint nobilium armis vti, quod patet ex l. prima. C. de his qui poten. no. quam ipse allegat. Fac enim vt id illi addas, more cuiuspiam gentis alia esse nobilium insignia, alia ignobilium, vt apud Agathyrsos humiles, idest,ignobiles,minutis,raris'que notis,id est,insignibus: nobiles verò latis fucatis, & densioribus vtebantur, vti scribit Ammianus Marcellinus,quod nos alibi,ad aliud retulimus: Certè ignobiles non possent notas & insignia nobilium vsurpare, ex sententia Panormi.Qui tamen mox subdit, quòd quilibet,nulla facta distinctione, nobiliũ & ignobilium, potest sine principis concessio ne sibi assumere certa insignia, siue arma sicuti & nomina, vt ab aliis dignoscatur,per l.ad cognoscendum. C.de inge.mann. & §.si quis in nomine, Instit. de lega.quod & voluit ante illum Bartol. quem tamen non allegat, in tractatu de insign. & arm. colum.j.vbi & ad hoc alia quædam allegat. Et ibi quoque expressè videtur velle, plebeios posse arma deferre, dum dicit esse quædã insignia nobilium, quædam popularium.Et hæc quidem,consuetudo apud nos approbauit. Fateor tamen non posse ignobilem,sibi propria autoritate, insignia cuiuspiam nobilis assumere, sicuti iam diximus ex sententia Bartoli in d.tract.dum quærunt, an possit alter alterius arma sumere, de quo etiam per Bald.in l.j. C. quæ res vend. non pos.& in c.quanto,col.1.quæritur hic vtrum vnus miles. de iureiur.& in sua disputatione, inci.accusatus de vi turbatiua,col.5. & Anto. in d. c.dilecta, colum.vltima,versi.vnus portat,& ibi Panor. col.1.sed an possit, & de excess.præla. Alex.in l.si vnus,col.1.C.de testa. An autem id possit præscribi, & quomodo, videbis apud Hosti.in c.cùm contingat,de ætat.& quali. & Io.And.in c.abbates, de priuil.lib.6. in nouella.& Ro.sing.291.nunquid vsus insigniorem, & alios ibi à Io.Bap.Castel.in addi. citatos.

An autem arma cuiuspiam nobilis. Arma alterius an possit quis sibi sumere. Sed an præscribere possint.

18 *Arma, siue insignia gentilitia an liceat omnibus liberis deferre.*

Hæc autem huiusmodi armorum mentio non patitur, vt vlterius progrediamur, antequàm illud dixerimus.Quòd,licèt arma nobilium sint omnibus liberis, siue descẽdentibus veluti communia,tamen remanent apud principalem domus,& in eo tanquã in capite, stat splendor genituræ, arg.l.cùm in diuersis.ff.de religiosis, & l. cùm scimus.C. de agricolis & censitis,libro 11.Hæc sunt verba Bald.in l.vltima in fin.C.pro socio.Et illud sanè videmus obseruari apud nos, quòd insignia omnino plana & simplicia deferunt primogeniti nobilium, Cæteri autem liberi aliud quippiam illis ipsis admiscent, aut barram,quam vocant, aut etiam aliud,de quo & nos dicemus infrà, in tractatu primogenituræ.

19 *Valla cõtra Bar.*

Sed iam satis de istis armis diximus, præsertim cùm Bart. librum de iis nuncupatim edidit,à nostris admodum laudatum,a Laurẽtio autem Valla miris modis suggillatum, libro in eam rem priuatim edito,in eo maximè quod

quod Batto. dixit, de insigniis pro insignibus, & quòd arma vbique pro insignibus posuit, cùm arma aliud significent. Quantum ad primum, in sententiam Vallę ibimus, sed ita vt interim Bartol. parcendum censeamus, qui non ad normam Grammaticorum loquebatur, vti nec cæteri id genus scriptores. Quantùm ad alterum, secutus est Bart. communem vsum loquendi omnium populorum, & cæterorum vtriusque iuris interpretum, ita insignia, armorum nomine appellantium, & fortè non ineptè, aut certè non sine ratione: quoniam plerunque hæc insignia in armis insculpi, & antiquis, & nostris tẽporibus solebant, vt hinc armati, facie armis operta, dignoscerentur. In quo sensu accipi põt illud Virg. lib. 1. Aeneid.

Arma an p insignibus dici possint.

Aut Capyn, aut celsis in puppibus arma Caici.
Et lib. 5.

—Christasq; comantes,
Arma Neoptolemi.

Tanquam scilicet cristæ illæ comantes essent illius insignia. Et libro 6.

Nomen & arma locum seruant.

Quo in loco Seruius, Arma, inquit, depicta, quod rectiùs de insignibus, quã de armis propriè intellectis, immo vix de illis intelligi potest. Et rursum lib. 10.

Pacem orare manu, præfigere puppibus arma.

Nam & huiusmodi insignia, puppibus quoque solebant præfigi, vt idem author ostendit eodem lib. 10. scribens,

—Aeneia puppis
Prima tenet, rostro Phrygios subuncta leones.

Ex quo intelligis, Leones fuisse Phrygum insignia. Et, quod hanc quoque opinionem adiuuat, Donatus in Eunuchum Terentij enarrans eum locum, Hancine ego, vt cõtumeliam tam insignem, in me accipiam? scribit insignia armorum esse. Cæterùm Virgilius insigne singulariter, pro eo quod arma vulgò dicimus, videtur posuisse lib. 7. Aeneidos,

Leones arma Phrygum.

—Clypeoq; insigne parentum
Centũ angues, cinctãq; gerit serpentibus hydrã.

Insigne singulariter p armis.

At idem li. 8. insignia dicit,

Ipse oratores ad me regniq; coronam
Cũ sceptro misit mandataque insignia Tharcõ.

Ex quibus etiam regum fuisse propria quædã insignia intelligis.

20

Nec illud postremò in hac insigniorũ, sine armorum mentione prætermittendam ducimus, fuisse quibusdam nobilibus naturalia, & ab vtero corpori infixa, atque impressa, & insculpta insignia. Scribit enim Hyginius fabularum. ca. 72. omnes, qui ex Draconteo gente erant, in corpore gentilitium insigne habuisse. Iustin. li. 15. tradit Laodicem Seleuci matrẽ, cũ nupta esset Antiocho, viro claro inter Philippi Macedonis duces, visum esse sibi per quietem, ex concubitu Appollinis concepisse, gravidã factam, munus concubitus, annulum à Deo accepisse, in cuius gemma, anchora sculpta esset, iussámque id donum filio, quem peperisset, dare. Admirabilem hunc visum fuisse, & annulum, qui postera die, eiusdem sculpturæ in lecto inuentus est: & figuram anchoræ, quæ in femore Seleuci nata cum ipso paruulo fuit. Quamobrem Laodice annulum Seleuco eunti cum Alexandro Magno ad Persicam militiam, edocto de origine sua dedit, vbi post mortem Alexandri occupato regno Oriẽtis, vrbem condidit, ibique geminæ originis memoriam consecrauit. nam & vrbem ex Antiochi patris nomine Antiochiam vocauit, & campos vicinos Appollini dicauit. Originis eius argumentum etiam posteris mansisse. Siquidem filij nepotesque eius anchoram in femore, veluti notam generis naturalem habuere. Ex quo illud Ausonij in vrbium Catalogo, vbi de Antiochia & Alexandria,

Insignia quibusdam naturalia.

Seleuci regis naturale insigne anchora.

—Illa Seleucum
Nuncupat, ingenitum cuius fuit anchora signũ,
Qualis inusta solet generis nota certa per oẽm
Nam soboles seriem natiua excurrit imago.

Hincque Seleucus ipse pro signaculo in annulo deferebat anchoram nauticam, vt scribit Clemens Alexandrinus Pædagogi lib. 3. c. 11. Sed & Heliodorus Phœnicens libro historiæ. Aethiopiæ. 10. eodemque vlt. Charicleam Hydaspis Aethiopiæ regis filiam, habuisse tradit insigne progenitorum in brachio, quod quidem nigrum erat, & rotundum instar lapidis Hebeni ? ex quo agnita est filia ipsius Hydaspis. Plin. li. 7. c. 11. scribit quarto partu Dacorum originis notam in brachio reddi. Super quo loco tamen vide Budæum lib. 2. de Asse. Plutarchus quoque in Theseo tradit illum insigne nescio quod in corpore habuisse, vnde illi nomen Theseo.

Insigne liberorum regis Aethyopiæ.

Dacorum.

¶ Præterea princeps eum tacitè nobilitat, cui Consiliarij munus, in curia Parlamenti, vt vocant, Parisiensis, aut alia supremã contulit, exẽplo Senatorum Romanorum quibus dignitas Clarissimatus (ita enim quædam ll. nostræ, & alij nonnulli appellant, vt diximus supra, capit. 2. nu. 11. sed vt redeamus) collata censebatur. l. fœminæ. ff. de Senato. & in rub. vbi Senato. vel Claris. & in l. 1. vbi id nõ. Bar. col. j. & iterum in l. si Senator. C. de dignit. lib. 12. in quibus viri clarissimi vocantur. Ex quo Alexander Seuerus præf. præt. Senatoriam addidit dignitatem, vt viri clarissimi essent, & dicerentur, vt in eius vita scribit Lampridius. Sed & alibi Senatores dicuntur Illustres, scilicet, in l. vlt. ff. de Senat. Sunt enim qui dicunt, vtramque eandem esse dignitatem, vt licet videre apud Doct. præsertim recentiores in l. j. ff. de eo cui manda. est iurisdi. Cicero autem nobilissimũ Senatorem vocat li. 2. epist. familia. epi. 7. Vnde & Senatores liberi sunt, & immunes ab omnibus oneribus, omnibusque sordidis, extraordinarisque

21

An Consiliarius Parlamenti nobilis efficiatur.

22

ordinarii sque muneribus. l. Senatorum, & l. nemo.C.de digni.li.12.Sunt enim pars corporis principis.l.quisquis.C.ad legem Iul.maiest. Hincque Imperator in l.ius Senatorum.C.illo tit.de digni.dicit eos esse eius ordinis,in quo, inquit,nos quoque ipsos numeramus. Ex quo & illud continuò sequitur, illos esse nobiles, vel si nihil aliud esset,ex iis quæ diximus suprà nu.9. nec solùm is. Quod & apertissimè dicit Guid.Pap.Deci.Delphi.376.in generali, vbi ex hoc dicit eos esse immunes à subsidiis. Sed & posteà,scilicet deci.379. duo quæro, idem dicit de viduis eorundem.Quibus adde illud Ciceronis in oratione pro Cn. Planco. Est tuum nomen vtraq;familia consulare.Et paulò post, vt intelligas hinc nobilitatem oriri,non dubitas igitur quin omnes qui fauět nobilitati,&c. Atque ita, vt videlicet sint ipsi Consiliarij nobiles,iudicatum fuit in nostra curia Parisiensi, inter filios defuncti magistri Caroli de la Mothe, huiusce curiæ Consiliarij, die 26.Iulij anno Domini 1546. quo quidem adiudicatũ fuit magistro Bertrando de la Mothe, magni Consilij regij Consiliario,filio primogenito ipsius Caroli,ius primogenituræ, quod ex cõsuetudine Pictauiensi competit filiis primogenitis nobilium,tametsi idem Carolus, aliàs plebeiæ gentis esset.

22 *Aduocati, & procuratores generalis.*

Et idem quoque dicendum est in Aduocatis,& Procuratore generali regis, in ipsa curia Parlamenti. Nam priores, scilicet Aduocati principis,nostris legibus nunc quoque Clarissimi vocantur.l.laudabile, post priu.& l.testituendæ,etiam post priu.C.de aduo. diuer.iud. Nunc Spectabiles. l.in sacris scriniis militantes,ver.nec pro tempore. C.de proxi. sacr.scri. lib.12.& §.quia verò competens.in auth.de iudicib. Posterior quoq; Spectabilis, in §.vetus, eo.quoq; tit. Ideoq; & illi à cuiuslibet vilioris conditionis oneribus immunes sunt.l.aduocatio.C.de aduo.diuer.iudi.& l. 2. C.de aduo.diuer.iudi.Et ita quoque iudicatum fuit in d.nostra Curia, inter alios liberos, defuncti magistri Ioãnis Magistri,aduocati regij in ea curia, & viduam magistri Antonij Magistri,filij quoque dicti aduocati die 13. mensis Augusti anno D. 1540. Legimus autem apud Aeliũ Spartianum in vita Getæ,& Eutropium lib.8.c.10. septimum Seuerum imperatorem Romanum ante adeptum imperium aduocatum fisci fuisse,& vide quæ dicam infrà in c. 30.no.7.

Arcisum.

23 *Quid de cæteris aduocatis Parlamenti.*

Plus autem dicit Guid.Pap.dec.Delph.388. cuius initium est,quò ad doctores,Nempe doctores aduocantes, vt ipse loquitur, id est, patrocinantes in Curia Parlamenti, censeri nobiles, nobiliter viuentes, per multa quæ illic allegat,quæ omittimus de industria, quia illic in promptu sunt omnibus, sed quibus alia multa addere potes ex his, quæ latè scribemus inferiùs,cùm plenissimè tractabimus,an id munus aduocati obsit siue deroget nobilitati. Ex quibus intelliges,quid hic dicendum sit.

24 *An nobilitetur quẽ princeps nobilẽ vocat.*

Licèt princeps etiam tacitè plebeium nobilitet, ex hoc tamen non videtur nobilitare, quòd aliquem nobilem appellat, nec ex hoc probatio nobilitatis inducitur, vt expresse cõsuluit Pau.Ca.cons.125.dubitatur primò, an comes, col.4.ver.quinto quæritur,lib.2.per no.in c. si papa,de priuil.lib.6.& in cle. literas,de prob. & in l.optimam.C.de contrah.& cõmit. stip.& in l.cùm aliquis.C.de iur.delib.sequitur Card. Alex.in c.per venerabilem.§.vlt.char.antepen. versi.sed quid si comes, extrà qui fil.sunt legi. Quibus addo optimum tex.in cle.si summus, de sen. excom. vbi si papa aliquẽ sub titulo cuiuslibet dignitatis, ex certa etiam scientia verbo,cõstitutione, vel literis nominet,honoret, seu quouis alio modo tractet, per hoc in dignitate illa ipsum approbare non intelligitur, aut quicquam ei tribuere noui iuris. Addo in quam not.per Io.Cald.& Ant. in c.post cessionem,de proba.& latè Fran. Are. qui plærosque alios citat consi.23.in præsenti consultatione, in 2.dub.Quàquam in casu de quo loquimur, contrarium videtur voluisse Pau.Cast. sibi contrarius, consi.107. quantùm ad primum dubium,in prin.lib. 2.

25 *Princeps an possit indignum nobilitare.*

Tãtùm habet potestatis princeps in hac re, vt,faciens locum veteri prouerbio, γαλῆ κροκωτὸν, id est,mustellæ, siue, vt alij malunt interpretari,feli crocoton, Possit etiam indignũ nobilitate donare,quando ex certa scientia, & non ignorata illius conditione id facit. Tunc enim, licèt non exprimat, videtur cum illius indignis moribus dispensare, iuxta d.l.consulebant.ff.de re iudica. Et ita in hoc casu sentit Bart.in l.1.colum.8.versic. sequitur in diffinitione,illata.& ibi etiam Ioan.Plat.col.3.versic. tertiò propter vicia.C.de digni. & expresse voluit Io.Raynaudus,in d.tract.nobilitatis, in 3. q.4.q. princ. Dicunt tamen Bart. Plat. & Raynaudus principem peccare,qui indignum promouet, testimonio diui Thomæ, in secunda secundæ,quæst.63.vbi tractat,an acceptatio personarum sit peccatum. In dubio autẽ, vt subdit idem Ray. præsumitur princeps id fecisse, propter virtutes eius, quem nobilitat, per l.1. ad fin.ff.de offic.prætor. Laudandus autem est admodum eo nomine dux ille,à quo,sicuti retulit Pogius (ni me fefellit memoria) cũ quispiam subrusticis moribus,& vita incultus petiisset,vt se nobilem faceret: dux ipse, qui naturam hominis probè nouerat, Diuitem (inquit) te facillimè possem facere,nobilem nunquam possem.

26 *An prĩceps extra territorium possit nobilitare subditũ.*

Sed hic quæri potest, an princeps,vel alius principis tenens locum, possit extra territoriũ ipsius nobilitatem conferre subdito. Videtur quòd non. quia illic est loco priuati, per legem vltimam.ff.de offic. præfect.vrb. & in l. 3. ff.de

ff.de offic. præfid. Contrarium tamen expresse in hoc casu tenuit Ioan. Plat. in dicta l.prima, colum. penult. versic. ounquid autem aliquis rex. C.de dignita.lib.12. & ipse Ioan. Rayn. in dicto tracta. nobilitatis, in 3.quæst. tertiæ quæstio. princip. motus, quia hic actus est voluntariæ iurisdictionis, ideò potest extrà territoriũ exerceri, per legem secũdam. ff.de offi. Proconsul. & idem est eadem ratione in militia, vel dignitate, sicuti etiam voluit Bartol. in dicta l.j. columna 9. versicu. sed tamen dubitatur. C.de dignit. libro 12. & Iordanus Brixi. in repetit. cap. Romana. §. contrahentes, columna 17. de foro competen. libro 6. vbi & ad hoc allegat textum in cap. primo. in fin. de offic. delegat. & quod voluit Innocen. in cap. nouit. de offic. deleg. & not. in cap. qua fronte, de appellation. & in clemen. j. de for. competen. Et refert Regem Romanorum, dum esset apud Parrisios in Senatu, quem Parlamentum vocant, creauisse quempiam militem. Sed & idem voluit Barb. in d.c. nouit, col. 11. versi. & ex ista glo. poterit inferri, de offic. leg. & Corse. in tract. de potest. & excellentia Regia. q. 80. Et idem de legitimatione per Inno. & Host. in c. per venerabilem, qui fil. sunt legi. & Pau. Cas. consi. 353. curator datur, post medium, lib. 1.

27 *Infans an possit nobilitari.*

Infanti potest princeps nobilitatem concedere, Bart. in d.l.1. col. 9. versic. ex prædictis sequitur, & ibi quoque Ioan. Plat. col. vlt. C. de dignit. lib. 12. Nam, vt inquit Bar. Nobilitas consistit in acceptatione eius, qui eam cõfert: nec est in voluntate, vel intellectu eius qui nobilitatur, vt ex eo constat, quòd puer natus ex nobili, statim est nobilis, licèt nihil intelligat, vt probatur in §. sed interim, in auth. de defen. ciuit. & no. in l. priuatorum. C. de iurisd. om. iud. Et hæc quoque voluit Ioan. Rayn. in d. tracta. nobilitatis, in 1.q. prin. in 2.op. & Bened. in repe. c. Raynutius, in verbo, Adiectæ impuberi, in prin. de testam.

28 *Infans miles creari potest.*

Nam & videmus infantem & impuberem, posse creari militem. l. sed & milites. §. iam autem & militi. ff. de excu. tut. Quanquam Antonius Augustinus, vir certè doctissimus & optimi iudicij, dicit illic malè versum fuisse impuberi, sed minori vertendum. Verùm quod citra controuersiam est, id planè probatur in l. vlt. C. de testa. mili. quæ loquitur de impubere Tribuno, & eo quidem milite, vt apertè declarat eadem l. & rub. sub qua ea posita est. Et ita etiam voluit Bartol. in l. j. in fin. C. de muneri. & hono. non conti. lib. 10. & in dicta l. prima. colum. 10. versic. ex prædictis patet. C. de dignit. lib. 12. Iac. Aluar. in cap. 1. colum. 3. versi. no. argumentum, tit. quo tempo. miles, & Matthæ. Afflict. in constit. Siciliæ incip. terminum vitæ, in fin. Et regem quoque creari posse, &

Et rex quoque.

coronari, voluit Bart. in d.l.1. C. de muner. & honor. non conti. & ibi Alex. in add. qui rationem reddit. Et idem Bart. in l. quidam consule bant, ad fin. ff. de re iud. & Bal. in d.l. vlt. ad fin. C. de testam. mili. & in c. cùm vigesimum, post medium, versi. non tamen credo, & ibi quoq; recentiores, de offic. deleg. cum aliis multis cõcord. à me collectis, infrà, in tract. de iure primogeniorum, in 40.q. nu. nec ad rem. Potest & ei feudum concedi, Bald. in l. si quis seruo. C. com. de manu. quia feudum, inquit, magis accedit beneficio, quàm contractui, c. j. §. personam, titu. per quos fiat inue.

Et ei feudũ concedi.

29 *Et legitimari potest.*

Potest item legitimari, Bar. Bal. & Angel. in l. vlt. ff. de his qui sunt sui, vel alie. iur. Bart. Bal. & Saly. in l. iubemus. C. de emanc. libe. Bal. in authen. præterea. C. de natur. lib. & consi. 146. titulus principis Achaiæ, col. vlt. col. j. versicu. item præmitte, & col. seq. versic. si pater, lib. 1. quod repetitur, consi. 388. lib. 5. vbi declarat, quomodo id intelligitur. & idem quoque Bal. consi. 204. super primo articulo, in 1. dubio, lib. 4. & consil. 105. primò est videndum, li. 5. & consi. 119. quidam vxoratus, in j. dubio, eo. lib. 5. Raph. Fulg. consi. 16. casus talis est. A. decessit, col. 2. & consi. 83. Nicolaus, col. j. Paul. Cast. consi. 41. viso testamento Reliquiani, lib. 2. Corneus consil. 177. repetito, columna prima, libro primo, & Iason consil. centesimo vigesimo quinto, pondus, colum. 4. versi. in prima quæstione, lib. 4.

30 *Secuta ratificatione.*

Quod intellige, secuta illius ratificatione, postquam ad ætatem peruenerit, Angel. in disput. incip. nobilis quidam genere, in 1. dubio, col. 3. vbi reperies, an possit fieri post mortem patris, & Raph. Fulgo. in d.l. vlt. ff. de his qui sunt sui, vel ali. iur. Rom. consi. 199. in proposita consultatione, in 4. dubio, cum aliis cõcord. cumulatis à Fran. Curtio Seniore consil. 19. viso priuilegio, in 1. dubio, & consil. 65. ex speciosa narratione. Lud. Sard. in tract. de legitimatione, in 4. quæst. 4. partis. Ias. consil. 156. quoniam per eximium, columna quarta, versi. item infans, lib. 4. Philip. Dec. consilio centesimo sexagesimo septimo, viso puncto. Quod & in nobilitate procedere constabit ex versic. ab hinc 2.

31 *An autem id fieri debeat.*

Nec tamen intelligas, vt sit necesse, illum expressè ratificare, siue consentire huic nobilitati, vel legitimationi, & id genus cæteris: sed satis esse, cùm resciuerit, illum non dissentire, ex sententia glo. in simili re, in l. in adoptionibus, in gloss. vltim. ff. de adoption. & latè Phili. Deci. d. consil. 167.

32

Ex his clarè liquet, quòd & ignoranti potest conferri nobilitas, sicuti & expressim voluerunt Bart. & Plat. in d.l. j. C. de dignit. li. 12. quibus locis citauimus, suprà nume. 26. & Io. Ray. etiam in d. tracta. in 3. quæst. 4. q. princip. Sicuti etiam in simili videmus, quod etiam ignoranti quæruntur legata. l. cùm pater. §. surdo. ff. de lega. 2. & l. vlt. C. quando dies leg. ced.

Et

Et libertas. Et libertas, vt multis probauit Fran. Are. in l. qui absenti, in prin. col. 2. vers. licet autem. ff. de acq. pos. Et ignorãs etiam potest legitimari, vt etiã asserit Bal. d. cons. 147. li. 1. & Ang. cõs. 71. arbiter & arbitrator, vbi dicit de hoc esse tex. in §. sit igitur, cum glos. sing. in verbo, neque, in fi. in authen. quib. mo. natu. effi. legi. & videri casum, in §. quantùm, in authen. quib. mo. nat. effi. sui, & rursus consilio octuagesimo septimo, spurius naturalis, colum. secunda. De quo tamen vide eundem Baldum dicto consilio centesimo quadragesimo sexto li. 1. & cõs. 306. proponitur quòd quidem Antoniolus, lib. 1.

Ignorans an legitimari possit.

33 *Et quomodo.* Subdunt tamẽ Barr. & Ray. vbi suprà, quòd post scientiam eius, cui concessa est nobilitas, ea vires roburque accipiet, imprimeturque in illum, cui collata est qualitas, quia incedet vt nobilis, similiaque faciet, quæ conueniunt nobilitati. Nam cùm homo acceptum se cognoscit, plurima audet. l. 2. §. pe. ff. de orig. iur. Ex hoc (inquiunt) videtur velle glo. in d. l. priuatorum. C. de iurisdi. om. iudi. quæ dicit, quòd statim habet dignitatẽ, sed non effectum. Id quod de legitimatione etiam voluit Bal. d. con. 146. lib. 1. & Steph. Bertran. con. 116. viso, in §. 6. eo demùque vlt. dubio. & plurimi ex his quos sup. citauimus.

34 *An ignorãs possit creari ciuis. An acquirere priuilegium.* Adde quod scribit idem Bal. con. 449. statuto Placentiæ, in 2. dubio. lib 1. vbi quærit, an extranei absentes, atque ignorantes possint recipi in ciues cuiuspiam ciuitatis, ab incolis ipsius, & concludit quòd per viam, vt ipse loquitur, beneficij & priuilegij, possunt, qua id potest conferri absenti & ignoranti, dummodo ratificet. c. si tibi absenti, de præben. li. 6. & in l. Labeo, quæ est pe. ff. de iureiur. Nam & legitimatus per priuilegium, & oblationem curiæ, potest ratificare. §. & generaliter, in auth. qui. mo. natur. effi. sui. Sed & idem Bal. in eo ipso con. col. 2. vers. sed hic occurrit, dicit quòd ista ciuilitas est beneficium, quod acceptatur, sicut legatum: nec dicitur ratificari, quia non procedit ab ipso, sed in ipsum: & omnis eius vis dependet à ciuibus statuentibus. Ratificari enim id tantùm propriè potest, quod per ratificationẽ fingitur factũ à ratificãte. l. si pupilli. §. sed si ego. ff. de neg. ge. Et nemini dubiũ est, ꝙ priuilegium non procedit à priuilegiato, sed à priuilegiante, à quo sumit essentiam: sed per acceptationem assumit incommutabilem beneficij acquisitionem. l. si quis hæreditatem. ff. de condit. instit. Hæc ille, cuius, vt id strictim & summatim dicam, ea est sententia, vt benefi cia siue priuilegia conferri possint absentibus, & ignorantibus, sed tum demum, effectum & vires perfectas, consummatasque atque irreuo cabiles assumere, cum fuerit acceptatum.

35 *An furiosi,* Ex quibus etiam apertè potes intelligere, furiosos, dementes, mẽte captos & alios huiusce modi posse quoque nobilitari à principe, vti & infantes, & ignorantes, quibus vbique æqui parantur nostris legibus. Et ita quidem expresse voluit ipse Io. Ray. in illo tractatu nobilitatis. in 4. quæsti. prin. iterumq; in 5. quæst. prin. 7. quæst. Nam & ad hos descẽdit nobilitas pro genitorum, vt dicemus inferiùs in 15. capite nu. 4. extende quod dictum est.

et dementes possint nobilitari.

36 *An inuitĩ.* Verùm maior est dubitatio, an in inuitum possit cõferri nobilitas. Quam etiam quæstionem posuit idem Ray. in d. tracta. in 4. q. 4. q. prin. vbi primum dicit videri posse, cùm nobilitas, vt iam dictum est, consistat in acceptione eius, qui illam confert. Et aliàs videmus, quod quis potest pro alio inuito debitum soluere, & hoc faciendo illum inuitum liberare. l. si debitor. ff. de solut. & ibi concord. in glo. Et potest cõiuncta persona in causa libertatis, pro inuito contendere. l. 1. 2. 3. & 4. ff. de libe. cau. Potest etiam quis appellare pro inuito condẽnato ad mortem. l. non tantùm. ff. de appel. Potest item seruus vetanti & inuito domino acquirere. l. etiam inuitis. ff. de acqui. rer. domi. & l. seruus vetante. ff. de verbo. obli.

Inuito liberatio quæritur.

Inuitus defenditur in causa libertatis. Inuito domino seruus acquirit.

37 *Libertas inuito confertur.* Hæc Ray. Quibus addes, quod seruo inuito & reluctanti potest libertas cõferri. l. vlt. §. si verò, & ibi Bal. C. de man. test. Imo. in l. si fundũ per fideicõmissum. §. 1. ff. de le. 1. & Fran. Are. in d. l. qui absenti, vbi sup. ff. de acq. pos. Addes item tex. meo iudicio sing. in c. ipsa. 23. q. 4. vbi possumus quempiam inuitum & renitentem è domo ruitura abducere, imò & id debemus facere, & ibi gl. in verbo si duo, quã facit sing. Alex. in addi. Bar. in d. l. non tantum. ff. de app. & Fel. in c. contingit, le j. col. 2. de senten. excõ. & Hippo. Marsil. sing. 189. tu audiuisti, quanquam tex. ille sit in hoc expressior, quàm glos.

Inuitus à domo ruitura depellitur.

38 Adde & tex. in c. & qui emendat. 45. di. vbi multa bona præstantur inuitis, quãdo eorum consulitur vtilitati, nõ voluptati. Quæ vltima verba vsurpauit Magister Sententiarum, quẽ vocant, li. 4. di. 15. Et autoritate illius tex. atq; etiã illius tex. ĩ d. c. ipsa pietas, dicit gl. in summa. 83. di. medicum posse ægrotum, etiam inuitum & repugnantem curare, curationisque impensam & mercedem reposcere, & sequitur Spec. tit. de salar. §. postremo, ver. quid si infirmus, & 2. seq. & Colle. in c. cùm infirmitas, ad fin. de pœnit & remis. & Ro. sing. 123. tu habes, vbi id dicit singul. & Legistis & penè Canonistis incognitum, & Panormit. consil. 91. postulato, &c. quò ad primum, col. 2. versi. præterea ex quo, co. vl. li. 2. vbi eam gl. dicit no. Al ci. qui dicit valde no. in l. vlt. col. 2. C. de ne. gest. & Maria. con. 26. ex his, col. pe. ver. sextò probatur. Barpt. Soc. eius filius in trac. fal. reg. 137. expendens, in 4. fal. vbi eam gl. dicit sing. si ille tractatus illius sit, quod nonnulli negãt. Barb. cons. 54. clementissimi, ad fin. lib. 2. vbi eam dicit reputari singul. & consil. 46. illud adducam,

Inuitus æger curatur. Soluet q. impensas, & mercedem.

adducam, co.j.li.4.Fel.in d.c.contingit, vbi illã quoq; dicit sing. Ant.Corſ.in ſuis ſing.in verbo, expenſa, in j.limit. vbi & eam dicit no. Et è Theologis Ant. Fl.in j.par.3.partis princi.ſuæ ſummæ, ti.7.c.2.§.ſalariũ aũt, col.j.in fi.& Adr. Flo. is qui ſummum põtificatum geſſit in ſuis q.in 4. Sent. vbi de fraterna correctione diſſerit, in j.prop.ſolutionis.j.quæſt.princ.

39 *Incarceratus inuitus redimitur.*

Nec diſſimile eſt, quod tradit Io. And.in c. vlt.de ſo.comp.lib.6. quòd quis poteſt incarceratum inuitum redimere, atq; ab eo ſolutã in id pecuniam repetere, de æquitate canonica, non obſtante diſpoſitione.l.vlt. C. de neg.geſt. quo in loco idem voluerũt Bal. Sal. Pau.Ca.& Alex.& idem Pau.& Alex.in l.quamuis.ff.ſol. matr.Bar.in l.Stichus.ff.de pe.leg.Et quod voluit glo.no.in l.ſed eximendi.§.Prætor ait.ff.ne quis eũ, qui in ius voc.eſt.quòd impunè poſſum vi detinere eum, qui in locum quempiam periculoſum ire vult: nec tenetur id faciẽs pœna illius edicti.Et eã ſequuntur Bar.& alij ibi. Quodq; ſcribunt Theologi, poſſe inuitum ab excõicatione abſolui. Id enim nuncupatim tenuerunt D.Thomas & Rich.in 4.Sent. di.18. ille q.vlt.art.5.hic q.j.art.10. vbi & id generaliùs dicit, inuitis poſſe, imò debere præſtari beneficia, quæ eis proſunt, de quo etiam è noſtris Io.And.in c.1.in verbo, medicinalis.de ſentẽ. exc.li.6.& Pau.Eleaz.in c.vl.de poſtu.prel.Ant. poſt Io.Cald.in c.ab excõmunicato.col.13.ver. nunquid autem poſſit.de reſcri. & diximus in noſtris legibus Connubialibus in 9.l.nu.126. hactenus hic noſter. Et quod multis doctè & philoſophicè diſſerit Sene.lib. de beneficijs 5. etiam in inuitos conferri beneficium.

Inuitus detinetur, qui in locum periculoſum ire vult.

Excommunicatus inuitus abſoluitur.

40 *Inuitis non quæritur beneficium.*

In cõtrarium autem ſubdit Ray. vbi ſuprà, faciunt iura, quæ dicunt, inuito nec dari, nec acquiri beneficium, & liberalitatem.l.hoc iure.§.non poteſt.ff.de don.& l.ſoluendo.ff.de neg.geſt.& l.ſolutionem. ff.de ſolut. & l.inuito. ff.de reg.iur.& vbiq; concor.per glo.& Docto. neque enim opus eſt omnes cæteras leges, quæ huc pertinent, ſigillatim adducere, præſertim quòd omnibus ſunt notæ. Vt tamen non omiſerim illud Horatij lib.j.epiſt.in vlt.epiſt.

—Quis eum inuitum ſeruare laboret.

Si quis tamen pleniùs ſcire velit, an,& quomodo inuito beneficium conferri poſſit, adeat gl. in l.clericus, le 3.in verbo, inuiti, de vi.& hon. cleric.& ibi quoque Doct.Bar.in l.ſeruus. ff.de verb.obli. & lautiſſimè Ceſ.Lamber.in tract.de iu.pa.18.ar.7.q.prin.1.par.2.lib.

41 *Inuitus non adoptatur.*

Sed illud tantùm addiderim, ex hoc fieri, vt inuitus quis adoptari non poſſit, etiam ſi adoptio in illius commodum cedat, vt dicit Bald. conſi.j.quædam eccleſia, verſi.in contrarium, lib.j. Vti nec filius naturalis inuitus legitimatur, etiam per matrimonium, vt voluit Guil. Cu.in l.benignius.ff.de legi.per tex.in d.§.generaliter, vbi & hæc voluit Iaco.Bel. in §.illud, in auth.qui mo.nat.effi.ſui, vbi inuitus quis non emancipatur. Et hoc ſequitur, & dicit notandum Bal.in d.l.benignius.Et idem ſimpliciter in legitimatione, nulla matrimonij mentione facta, volunt Bar.in l.vlt. ff.de his qui ſunt ſui, vel ali.iur.& ibi quoq; Pet. Anc.in ſuis reportatis, quæ vocant.Et idem Pet.conſi.241.ex tenore priuilegij, col.j. Bal.in auth.itẽ ſi quis, in fin. per tex.ibi in fi.C.de nat.lib. & in l.j.col. pe. C. de iure fiſci, lib.10.& d.conſi.j.circa med.lib.j. Sal.inter conſi.illius, conſi.17.ſuper legitimatione, col.2. verſ.quintò eſt hic attendendum, lib.4.& Pau.Caſt.d.conſi.42.viſo teſtamento, lib.2.Floria.in ſua diſpu.inci. Baro quidem de nobili genere.Ant.in c.per venerabilẽ, col.30. verſi.requiritur etiam conſenſus, qui filij ſunt legi.vbi allegat Spec.De quo latè per Frã.Cur. ſeniorem, conſil.4.punctus de quo quæritur, vbi etiam cõperies, an ſufficiat cõſenſum legitimati interuenire ex interuallo, poſt legitimationem, & per Lud.à Sardis in tract.de legitimatione, in 2.q.4.partis. Eſtque caſus ſing. in quo filius naturalis inuitus legitimatur, in §.licear igitur, ver.ſit igitur, iuncta gl.in verb.adiicere, in auth.qui.mo.nat.effi.legi. cùm ſcilicet ipſe filius naturalis occultat matrẽ, quam pater vult in vxorem ducere, quem ad hoc expendit & dicit not. Ang.in ſua diſpu. inci.nobilis quidam genere, col.3.ver.addendo. quòd etiã, & Ro. qui ſing.dicit, ſin.229.tu habes.Ex quo intelligis, etiam ſi aliud teſtimonium non haberes, ius commune eſſe in contrarium.

Nec legitimatur, nec per matrimonium quidem.

An conſenſus poſſit interuenire ex interuallo.

42 *Concluſio negaty prim.*

Tandem verò concludit Ray. vt ad eum, & principale noſtrum inſtitutũ redeamus, quòd princeps, in quo eſt libera poteſtas accepiãdi, & habendi aliquem ſibi gratum, poteſt ei etiã inuito conferre nobilitatem. Hoc enim ſolùm conſiſtit in acceptatione eius, qui nobilitat. Verum poteſt ille, cui collata eſt nobilitas, eã nõ retinere, vt in ſimili no.glo. in d.l.ſeruus vetante.ff.de verb.ob.quæ ita ſoluit contrarium.d.l. hoc iure.§.non poteſt.ff.de don. vt videlicet ſeruus poſſit acquirere domino inuito, per d.l. ſeruus vetante. Sed tamen dominus non retinet inuitus, per d.§.non poteſt. Et ita(inquit Ray.)operabitur huiuſmodi collatio commutabiliter, ſicut dicitur in l. cum pater.§.ſurdo. ff.de leg.3.Nec obſtant iura allegata in contrarium, quia vbique ſpeciale eſt fauore liberationis, libertatis, & vitæ.Hæc Ray.

Reſponſio ad contraria.

43 *Ad idem.*

Cui adde alias reſponſiones dictis iuribus contrarijs factas, per glo. & Doct. maximè verò Pau.Ca.in d.l.ſoluendo.ff.de neg.geſt.glo.& alios in d.l.inuito.& ibi Doct.præſertim Philip.Deci.ff.de reg.iu.& in d.c & qui emendat. 45.diſt.Pan.in c.clericis.de vita & hone.cleric. Ang.Are.in §.j.col.2.Inſt.qui.mo.toll. obli.Iaſ. poſt antiquiores ab illo citatos, in d.l. ſeruus vetante.ff.de verb. oblig. neque enim opus eſt, huc cætera adducere.

Poteſt

44 *An in puncto mortis nobilitas cõferri poßit.*

Poteſt & in puncto mortis alicui nobilitas conferri, ſicuti & militia, vt etiam dicit Bar. in l. j. col. 8. ver. ex prædictis patet, & ibi quoque Io. Plat. ante fin. C. de dign. lib. 12. & Io. Ray. in d. tract. nobilitatis, in 3. quæſt. 4. quæſt. prin. & Bened. in repe. d. c. Raynutius, in verbo, in extremis, nu. 11. de teſta. Moti hac ratione, quia poteſt & ignoranti conferri, vt diximus.

45 *An mortuo.*

Sed & illud prætereà addo, poſſe etiam mortuo nobilitatem conferri, ſicuti & militiã, vt ex his quæ dicit Bar. vbi ſuprà, infert Pan. in c. à nobis, le 2. col. 2. verſi. in gl. in verbo, relaxatum, & ibi Fel. col. 2. ver. eiuſdẽ initij, extrà de ſen. excom. & Io. Selua. in trac. de iureiu. in j. q. vlt. partis priu. ver. 104. Et quod in hanc ſententiam ſcribit Spartianus, Hadrianum imperatorem recuſaſſe triumphum ſibi à Senatu delatũ, qui Traiano nuper defuncto debitus erat, imaginemque ipſius Traiani curru triumphali vexiſſe, ne poſt mortem, triumphi amitteret dignitatem. Et Tullius lib. 1. Tuſculanarũ quæſtionum, Quid poetæ, nonne poſt mortem nobilitari volunt? vnde ergo illud?

Aſpicite, ò ciues ſenis Ennij imaginis formam,
Hic veſtrum ſanxit maxima facta patrum.

Et paulò pòſt, Sed quid poetas? Opifices etiã poſt mortem nobilitari volũt. Quid enim Phidias, & cætera quæ ſequuntur. Ad quod etiam vide quæ dicam infrà c. 20. nu. 145. ſed vt redeamus ad pompas.

46 *An exiſtens in vtero.*

At illud in dubium quoque reuocari poſſet, an infans adhuc exiſtens in vtero, id eſt, nõdum natus, nobilitari poſſit: quod videtur, ex eo quod in ſimili ſcriptum reliquit Bal. in c. naturales, in fi. ti. ſi de feu. fue. contr. int. dom. & agn. eum qui adhuc in vtero eſt, poſſe legitimari. Et illum ita allegat & ſequitur Bened. in d. c. Raynutius, in verbo, & ſoboles quam geſtabat in vtero, nu. 22. de teſta. Verùm Bal. vbi ſuprà, nihil de ea re loquitur, in contextu ipſius, ſed vel ipſe, vel alius quiſquis eſt, qui additiones ad ipſum contextum fecit in fi. illius.

47 *De eadẽ re.*

Sed hoc illis addes, vterum poſſe inſtitui hęredem, l. placet. ff. de lib. & poſth. cùm ſi. Eique etiam legari poſſe. l. ſi qui quartam. §. ſi quis. ff. de leg. j. & l. j. §. ad eos, verſ. ſed & ſi ſeruo. ff. ad leg. Falc. cum aliis infinitis ſi. à me collectis in repe. l. ſi vnquã. in verb. ſuſceperit liberos, nu. 122. ſed & illud, & multis ſeq. vſq; ad nu. 131. C. de reu. don. & in tract. retractuum. ti. 1. §. 1. glo. 9. in verbo, *ou lignagier*, nu. 75. ſed vt ad inſtitutũ, & multis quoq; ſeq. Et ne de legitimatione dubites, habes tex. id decidentem in l. nuper. C. de natu. lib. & voluit ipſe Bal. in l. vlt. ff. de his qui ſunt ſui, vel ali. iur. & in l. eam quã, col. 7. verſi. circa impoſſibile de natura. C. de fideicõ. Et vix etiam de nobilitate dubitare poſſum, quando per nobilitationem alicuius, nobilitantur eius liberi, etiam nondum nati.

48

Si quẽ princeps nobilitauerit, is proptereà non amittit beneficia popularium, ſed poterit admitti ad dignitatem & officia tanquam popularis, ad quæ ſcilicet non niſi populares ex ſtatuto admittũtur, per id quod voluerũt Bar. Ang. & Io. Plat. in l. Alexandrinis. C. de decuri. lib. 10. quòd licèt doctor, qui legit per viginti annos, efficiatur comes, per l. j. C. de profeſ. qui in vrb. Conſtan. li. 12. Si tamen erat antè popularis, & ſic per ſtatuta ſuæ ciuitatis poterat admitti ad quædam officia & dignitates, vt popularis, poterit etiã nũc admitti. Nam per dignitatem non minuitur ſtatus, vt ibi dicitur, nec dignitas ſuperueniens debet eſſe ad diminutionem priorum cõmoditatum, ſed potiùs ad augmentum, per l. per adoptionem. ff. de adop. & no. in l. ſi pater filium, eo. tit. quibus adde & tex. in l. 1. ff. de iur. aur. annul. Et hoc ſequitur Pau. Caſ. in l. nulla. ff. de legi. & Alex. con. 330. viſa concesſione, lib. 5. & Iaſon. in l. legata inutiliter, col. 2. verſ. adde quòd ſimiliter. ff. de leg. 1.

A principe nobilitatus, an amittat beneficia popularium.

49 *Conſtitutum ad fauorem non debet in damnum cõuerti.*

Et bene facit quod vulgò dicimus quod ob fauorem alicuius conſtitutum eſt, non debet in eius læſionem & damnum conuerti. l. quod fauore. C. de legi. & ibi multæ cõcor. in gl. quibus adde tex. in l. non tantùm. §. ſi emancipatus, le j. ff. de bo. poſ. cont. tab. Ex quo no. Bar. ibi in fi. quòd ſi ſtatuto caueatur, quòd ſcholares tractẽtur vt ciues in omnibus, non per hoc perdit ſcholaris priuilegium, quod antè habebat vltra ciues quod & idem voluerunt Bal. Ang. Raph. Fulg. Pau. Caſt. Ro. Alex. Cor. Fran. Are. & Iaſ. in l. ſi Rufinus, per illum tex. qui eſt ad hoc optimus, C. de teſt. mili. & Bal. in authẽ. habita. col. 2. ver. item cùm aliquid conceditur. C. ne fili. pro pat. & in proœmio ff. §. vlt. in 6. q. & in l. ea lege, circa medium, in 1. q. C. de cond. ob cau. & in auth. ſed omnino, col. 5. verſ. vnde do tibi hanc concluſionẽ. C. ne vxor pro marito. Ang. & Imo. in l. talem. §. 1. per illum tex. ff. de hære. inſti. Ang. in l. ſi à milite. §. 1. & in l. diuus, per illos tex. ff. de teſt. mili. Ro. in l. adoptiuus. §. patronus. ff. de in ius vocan. & con. 92. indubitatiſſima, col. 2. verſi. tertio illud. Io. Plat. in l. vlt. in fi. per illum tex. C. de agen. in reb. li. 12. Pau. Ca. in l. ſi duo. ff. de acq. hære. & in d. l. nulla, de legi. Frã. Are. in l. quidã cùm filiũ, col. 2. ver. ſed contra iſtã. ff. de ver. ob. Io. Berth. in tract. Gabel. in 7. par. q. 19. ver. ſed an tales, Steph. Phed. in li. de interpret. legum, par. j. char. 9. ver. vnde ſi ſtatuto ſcholares. Ale. in l. j. col. 4. ff. de leg. j. Fel. in c. dilectus, le 2. col. 5. verſ. quartò facit de reſcri. & in tract. qñ lite. apoſt. præiud. patro. col. 5. ver. ampliatur octauò, & Iaſ. qui hoc limitat in l. eum qui, in 3. no. ff. de iureiur. & conſ. 59. magnifici, col. 3. verſi. prætereà, etiam lib. 3. & Phil. Dec. conſil. 437. in cauſa gabellæ, col. 2. verſi. is tamen, & Frant Rip. lib. 1. interpret. 1. reſpon. defuncto, nu. 44. Super quo & tu vide Barto. Imol. Franc. Aret. & alios recẽtiores in d. l. quidam cùm filiũ. ff.

Scholares qui iubẽtur tractari vt ciues, non perdunt priuilegia ſcholarium.

de verbo.oblig.& Bal.in d.l.quod fauore, col. vlt.iu 7.oppo.C.de legibus.

50 Maior dignitas superueniens non tollit priuilegium minoris.

Facit & tex.in l.eos. C.de excu.mune.li.10. vbi maior dignitas superueniens oon tollit priuilegiom minorum dignitatum præcedentium,sicuti & ibi oo.Io.Plat.qui adducit concor.& tex.in l.receptiria.C.de coostit. pecu.ex quo uo.Bal.col. 1.quod per nouum priuilegiũ uou tollitur antiquum,& optimus tex.in l.municeps.ff.ad munic.vbi qui Senatoriã dignitatem adipiscitur,municeps esse definit,quantũ ad munera,sed oó quantùm ad honores. & in l.talem iostitutionem.§.vlt.ff.de hære.instit.Ex quo no.Bal.ar. ad quæstiooem de eo qui concessit cuidam domicello(sunt enim hæc illius verba)certã pensiouem,donec erit in suo seruitio.Iste domicellus factus est miles,& in seruitio permãnsit,debet habere eã pensionẽ, quia ista digressio ad maiorem statum non debet ei officere.Et tex.io l.falsa.§.sed si cui. ff.de códi. & dem.Vbi houor superueniens nó morat cõditionem prioẽ, quãuis augeat statũ. Ex quo not.Bal.ibi, quòd tabellio factus doctor,non definit esse tabellio.Et tex.in au th.fed episcopalis,& ibi doc.C.de epi.& cle.quòd licèt episcopus liberetur à patria potestate,ob suam illam dignitatẽ,id tamen iutelligitur ad fnum cõmodum,nou aũt iucommodum. quod etiam voluerunt Guil.Cun.Cy.& Bal.io l.item in potestate, & io l. nepotes.ff.de his qui fuot sui,vel ali.iur. Ex eoq; dicit ipse Bal.quòd si statuto caueatur,vt dominus terræ occupet bona morientis fine filio io potestate,uou occupabir relicto filio episcopo,& Ale.in l.sub conditione,io 2. uo.ff.de lib.& posth. vbi & hoc dicit, quòd licèt monachus exeat patriam potestatem, noo tamẽ perdit iura sositatis, de quo oos latiùs infrà dicemus. Et dicit Barb.in repet.rub.de reb. eccl.non ali.col.4. ver.& superioribus diebus; quòd licèt filius Iudæi per baptismũ liberetur à patria potestate,glo.in c.Iudæi.28.q.1.Tamẽ non procedit quantùm ad commodum ipsius filij,& ita dicit se cousuluisse Ferrariæ.

Tabellio factus doctor non definit esse tabellio.

Filius Iudæi liberatur à patria potestate, sed nõ quãtum ad commodum ipsius.

51 Duces & alij eius generis non perdunt priuilegia nobilium.

Nec absimile est, quod ad nostram materiã nobilitatis peculiariter spectat, quòd licèt duces comites, marchiones habeant aliquid maius præter vulgarem & cõem cæterorum oobilitatem: noo tamen ob id perdunt uobilium appellationem,vt est text.iu c.constitutis, le 2. ibi,sororis oobilis viri marchionis, de testi.& in c.grandi, ibi, oobilem virum comitem,de suppl.negl.præla.li.6.vbi Domi.in 3.oot.dicit facere ad priuilegia, quæ nonoullis conceduntur,vt possiot omues legitimare, præter filios nobilium, vt cõpræhendant filios ducum, & comitũ. Id quod sequitur Cors. ibi in rep.col. 12.vers.venio nũc ad ea.& Barb.cons. 57.præclarè scribitur,col. 3.lib.2.& Cepol.in d.tract. de imper.mili.delig.in 40.priuilegio nobilitatis.& voluit etiam Brixi.in verbo,oobilis.

Quibus adde vltra allegata in præcedenti versi. text.not.in l.3.C.de digni.lib.12.vbi maior dignitas nulli debet circa priores dignitates præiudicium facere,& concor. iu gl.& per doct.ex quibus oo.Io. Pla.id facere ad quęstionem de eo, qui promisit dare scacum cum pedona (ita enim loquitur) quòd si dederit cum pedona,quæ interim facta est regina,satis fecit promissiooi,quasi ipsa etiam pedona dicatur, postquàm facta fuit regina. Id qood etiam dicit idem Plat.io l.Senatores.C.de iucol. li. 10. De quo tameu vide Cy.& Saly.io l.1. C.de suspect.tut.Bar.iu l. pe. ff.de Senat. & in l.legatis seruis.§.j.ff.de lega.3.Et faciunt etiam not.per Paoor.in rub.de vita & hon.cler.col.vlt. dum quærit, an appellatione clericorum veniant episcopi,ibi illum videto.

52 Clericorum appellatione an veniant episcopi.

53 Nobiles facti populares ex statuto non perdunt priuilegia nobilium.

E diuerso aõt si per statutum oobiles fiant populares,nó perduot ex eo uobilitatem, sed eis prætereà accrescit popularitatis beneficiũ, vt est Florentiæ, vbi multa competunt priuilegia popularibus,quæ oobilibus ooo coocedũtur.Ita voloit Bal.in d.l.per adoptionem,ar.illius tex.ff.de adop.& sequitur Alex. d. cõsi.52. col.2.lib.5. qui & addit rationem, quia nunquam ita ioterpretaudum est priuilegium, vt priuilegiato possit esse ooxiũ. l.diuus, ibi,nec vllo magis interest,vbi & hoc oot. Augel.ff.de testa.mili.Alc.io tract.præsumptiooum, reg.3. præsomp.29.ou.9.versi.& ista,& seq.

54 Popularis effectus nobilis an excusetur à muneribus nobilium.

Sed hæc quæ diximus ita iutelligas,vt videlicet popularis effectus nobilis, nó amittat priuilegia popularium, sicut nec scholasticus habeus priuilegia ciuis,perdit priuilegia scholaris,& similia. Verùm oon excusatur huiosmodi nobilitatus, aut ciuis factus, ab oneribus atque muneribus nobilium siue ciuium,vt elegaote declarat Pau.Cast.in l.si duo,iu vlt.uot, & ibi qnoque Fran.Are.in 2.oot. ff.de acquir. hære. Nam ex eo quòd quis acceptat ciuilitatem,vt loquitur, videtur eam acceptare cum suis oneribus, etiam si ea ignoret, per tex.ibi. & volueruot Pet. & Bald.in d. l.qood fauore. C.de legib. Bar. & Imo.in l.quidam cum filiũ. ff.de verb.oblig. Ex quo & illud fit, quòd si ex statuto acriùs puniantur nobiles, quàm ignobiles,certè ignobilis factus uobilis,acriùs punietur,vt dicit Alex.qui alios allegat,io addit. Bar.in l.non taotùm.§.si emancipatus, le 1.ff. de booo.poss.cont.tab.Sed soper hac declaratiooe,vide omuino Franc.Are. in d. l. qoidam cum filium,col.pen.& seq.

55 Si nobiles et ignobiles æquiparētur per statutũ, an alteri al terorum priuilegiis potiantur.

Sed circa hæc quæri posset, si ex statuto nobiles æquiparantur plebeis, haod dubiè oobiles consequuntur priuilegia popularium. Sed an ex diuerso popnlares consequentur per huiusmodi statutũ priuilegia nobilium: tanquã populares, quibus æqoiparati sunt nobiles,cẽseaotut etiam æqniparati nobilibus,ac si statutum simpliciter æquiparasset nobiles & populares

lares inuicē. Nam si ita statutum loqueretur, eam vim haberet, vt nobiles popularium, & econuerso populares nobilium priuilegijs vterentur l.quia autem, uers.si vero non inciderit, ff.si quis omis.cau.testa.& l.2.C.com.de lega.& auth.in successione, & quod ibi nn.glos. C.de suis & legi.& §.nostra autē, Instit.de lega. & §.si vero neq; fratres, in auth.de hęre.ab int. & nemo est qui de hoc casu dubitet.

56 *Quid si nobiles popularibus exaequētur aut e diuerso.*

At hic aliud quærimus, cùm videlicet statutum æquiparat nobiles popularibus, & tunc certè, licèt nobiles consequantur quicquid habent populares, non tamen è diuerso populares id quod habent nobiles, & idem in casu opposito, arg.l.princeps, ff.de legib. & l.maximum, C.de lib.pręte. Et ita nūcupatim valuit Bar.in d.l.j.col.j.& ibi quoq; Angel. etiā col. t.Pau.Ca.col.2.versi.in tex.ibi exequata, Alex. col.v.versic.vlti.nu.Fran. Aret.col.j.in 2 not. Iason col.v.vers.vlt.inquantùm, & Fran.Ripa. col.4.versi.premissa inducit.ff.de leg.j. Alberi. in 1.parte statut. questi. 165.statuto Pergami. Ang.dum citat Bart.vbi suprà, in d.l.2.C.com. de lega: & d.authen.in successione, C.de suis & legit.& omnes vbique preter vnum Rapha. Co.in d.l.j.colum.2.ff.de leg.j.per tex.in §.sed non usque, Instit.de legat.cui respon. Iason.in d. l. vbi suprà.

Feudum an nobilitet, siue etiam iurisditio. Cap. VII.

2 *Feudum an nobilitet, sine iurisditione.*

HAec duo, scilicet feudū & iurisditionē, simul copulaui, tū qa ex nostris nōnulli de vtriſq; pmiscuè loquūtur, tū qa ī Gallia nra, cuius est feudū eius ē, & iurisditio, vt plurimū. Qua i re nostrorū sentētias sigillatim primū adferā, tandē meam interponā. Igitur Bart.vt ab eo incipiamus, cui primas pleriq; omnes tribuunt, in eo loco, in quo tractat materiam nobilitatis, scilicet in l.j.col vlt.versi.ciuitas verò.C.de digni. lib.12.dicit, quòd si alicui cōceditur ducatus, marchionatus, vel comitatus, & similia (quæ scilicet nostri feuda regalia nuncupant) is nobilitatē acquirit Et subiungit, id feudum censeri habere nobilitatē annexam, quod in eo populo eam habere reputatur, per text.in l.vlt.in prin.ff.de muneri.& hono.& no.per Inn.in c. de multa, ext. de præben. vbi dicit dignitatem eam esse, & censeri, quę & dignitas in ea ecclesia reputatur. Ex quo intelligis Bar.id totū referre ad consuetudinem, secūdùm ea quę nos latiùs dicemus in cap.1 n.vbi illum tex. illudq̀ue dictum Innoc.citabimus, cum alijs plurimis concord.& simi.

3 *De eadē re. Paradogiū quid sit.*

Andreas Iser.in c.j.§.persona, circa mediū, tit.per quos fiat inue. scribit simpliciter per eū text.infeudationē nobilitare, quia paradogiū, idest, qualis qualis nobilitas, per hoc confertur? Et idem propemodum dicit ipse Andr. in c.1.col.1.versi.item propter dignitatem, tit.de capi.qui curi.vendi. Nempe id; quòd feudum possessorem nobilitat, quia inducit paradogium. per c.j.tit.quis dica.dux.co.mar. Et illū simpliciter etiā sequitur Guid.Pap.singu.486. versi.in feudario, & iterum deci.Delphin.385. quid autem de habitantibus, vbi ex hoc dicit, quòd habentes castra cum territorio, & omnimoda iurisditione, sunt exempti à contributione subsidiorum, vt nobiles, licet non sint à nobili progenie. Et ita dicit fuisse iudicatum in parlamēto Gratianopolitano. & sequitur Barptu.Cassaneus consi.64.viso processu, colum. 2.versi.iuncto etiam quòd habet.

3 *De eadē re.*

Idem Andre.in d.c.j.§.cæteri, tit. quis dica. dux.confusè quidem dicit, sed in hanc sententiam, quòd feudum nobilitat, quando is qui id habet, est dominus vasallorum, & in eos habet iurisditionem, non quòd res ipsa id vitiū habeat, sed homines & vasalli, qui in feudo sunt, propter ipsorum hominum dignitatem, ar.l.iustissimè.in prin.ff.de ędil. edic. Nam res à persona, non è diuerso conditionem accipit. l.j.ad fin.C.de impo.lucra.descrip.lib.10.& hominum causa sunt omnia.l.in pecudum.ff.de vsur. Sic (inquit) dicuntur laudare dominum flumina, maria, gelu, & frigus: quia homines attendentes, mirantesq; prorumpunt in laudem Dei, qui fecit ea, & de illis nascitur in nobis laus Dei, vt dicit diuus Augustinus.

4 *De eadē re.*

Hæc ille, quanquā scio illum aliter referre Mart.Laud.& Cat. Alex.ibi illum quidē, col.2. vers.& nota q vbi, hunc col.quoq;.2.vers.eiusdem initij, videlicet, q si tenor inuestiturę dicat, q dominus inuestit vasallū in feudū nobile & gentile, id feudū nobilitat vasallū: quia illa verba vidētur posita in fauorē ipsius vasalli, nō rei feudalis. Nam res propter personas dicuntur. d.l.iustissimè, & d.l.in pecudum. Et ita eos quoq; refert Zasius in tract.feud.in 2.cap. 5.partis, ad mediū eiusdem 2.c.quibus tamen non aliter assentitur, quàm si domino.ita infeudanti, adsit authoritas siue potestas nobilitandi.

5 *De eadē re.*

Nā & quod hanc Zasij sentētiā admodū cōfirmat, idē And.Iser.alibi. c.j.§.si verò cōtigerit, circa mediū, tit.de pac.iura.fir. postea quā elicuit ex pcedētibus, q aliquis de allodio suo pōt feudū facere, illud mox subijgit. Sed quo, si Burgensis (ita rusticū vocat siue ignobilē, vt ex sequētibus patet) hoc faciat, cùm nō sit nobilis, & per ifeudationē cōtrahitur nobilitas paradogiū.c.j.& ti.quis dica.dux, qūn item dabit nobilitatem, quam nō habet, contra regulam, nemo dat quod nō habet. l.traditio. ff.de acqu. rer.domin.& l.nemo.ff.de reg. iur. Dic q hoc fecerat cum voluntate, permissione, vel confirmatiōe principis, qui nouas dignitates potest cōstituere. l.j.C.de metro.Bery.lib.11. Et tunc

princeps videtur facere, cùm authoritatem faciendi dat.l.2.§.quicunque.C.de vete.iu.enu. Et cùm confirmat id,per quod dare videtur.l.lege obuenire.ff.de verb.sig.& §.interim,in authen.de defen.ciui.& in §.vlt.& ibi glo.Instit.de tutel. Hactenus ille.

6 *De eadē re.*

Verùm Iac.Bel.hanc rem latiùs cæteris pertractauit in proœ.feud.in 6.diuis. Feudū enim (inquit)aliud simpliciter nobile est, aliud minus nobile, aliud quadamtenus nobile, aliud simpliciter ignobile. Nobile dicitur, quòd à papa,vel imperatore cōceditur in regnum, ducatum,marchionatum. Minus nobile,sed tamen nobile,quod à rege,duce, marchione cōceditur. Aliquatenus nobile, quod ab habentibus feudū à rege,duce, marchione,id est,à vasallis regis marchionis, conceditur aliis inferioribus. Ignobile verò quod cōceditur ab istis inferioribus,minoribus scilicet valuasoribus, qui & minimi dicuntur, à quibus nullam dignitatem cōsequi possumus, quæ omnia dicit probari ex c.1.in prin.ti.qui feu.da.pos.& in d.c.1.in prin.& §.cæteri,cum gl.ti.quis dic.dux.& in c.1.ti.de feu.march.& 2.ti.seq.Et idē propemodum voluit Pet.Iac.ti.de cau.ex qui.do.deb.amit.prop.in in.di.feudorum.Et hāc dist.secuti sunt Io.And.in add.Spec.in rub.de præscri.col.vlt.Imo.in c.vlt.col.pe.ver.item secundum,de feu.Iac.Aluā.in proœ.feud.in 2.diuis.& in d.§.cæteri,col.1.vers.no.quòd omnes illi,Mart.Laud.in d.c.1.in 9.diuis.tit.qui feod.da.poss.Io.Ray.in c.imperialem,col.6.in 7.diuis.ti.de prohi.feu.ali.per Fed.Alex.consil.30.quoniam omne datum.col.pe.versi.ad septimum,lib.1.Card.Alex.in proœ.feu.in 2.diuis.& ibi Ias.in 10.diuis.idem Card.in d.c.1.col.2.tit.quis dic.dux.& Iac.à S.Geor.in tract.feu.in verbo,in feudum,col.4.in 8.diuis.

7 *De eadē re.*

Bal.autem in ipso feudorum proœ.io pe.diuisi.quæ ipsa est in pen.col.eiusdem proœmij, Aliud,inquit,feudum nobile est,quod scilicet suum nobilitat possessorem,aliud borgense,vt ita,inquit,dicam, quod suum possessorem nō nobilitat.c.1.§.cæteri,quis dica.dux, feudum enim antiquum sapit nobilitatem,sed nō feudum nouum, quia nobilitas non nascitur in ictu oculi,vt no.in l.stemmata.ff.de grad.cog. Hæc Bal.quem simpliciter sequitur Phil.Dec.consi.53.placet mihi,col.2.ver.quartò facit, fuit autem aliqn̄ (id enim obiter dicere volui) vt non in ictu oculi scribendum esset, sed in nictu,quod certè non malum erat, sed nec etiā in ictu malum est.Sed vt redeamus. Mar.Lau.Card.Alexan.& Ias.quibus locis suprà citauimus, Bal.vbi suprà reprehendunt in eo,quòd dicit feudum nouum non nobilitare,quia aliquādo,inquiunt,nobilitat,videlicet ducatus, comitatus,& id genus cætera, vbi etiam suprà diximus. Ad hæc idem Bald.in d.cap.1.§.cæteri,titu.quis dica.dux.dixit eum tex.nobilitatem attribuere antiquitati,ita vt omne antiquum feudum possit dici nobile. Quem alibi sequi videtur Cardin.Alexan.colum.2.versic.iussit ex eo.

8 *De eadē re.*

Idem Bal.in c.inter dilectos,col.3.ver.item scias,quòd non est,de fide instr.dicit quòd feudum nobile dicitur, aut quia nobilē inuenit, seu recipit ad se,aut quia nobilem facit,ar.l.filius.ff.de dona.Sed & idem cons.129.factum proponitur in terminis,col.2.versic.circa tertium sciendum est, lib.2.dicit eum satis dici nobilem, & inter nobiles connumerandum, qui habet iurisditionem, merum, & mixtum imperium, ex priuilegio, vel consuetudine, non tamen tyrannica,& nihil allegat. Idemq; voluit Cepo.in tract.de impe.mil.delig.in materia nobilitatis,in 25.op. Quibus satis concinit quod suprà diximus ex Guid.Pap.num.huius capitis 2.

9 *De eadē re.*

Luc.Pen.in l.cùm neq;,in fi.C.de incol.lib.10.dicit, quòd rusticus emēs feudum nobile, non ex hoc fit nobilis,tum per eum tex.vbi qui emit domum Decurionis,non propterea fungitur munere Decurionis.Cui adde alium tex.in l.2.C.de præd.& om.reb.nauic.eo.lib.x.vbi nauicularius non fit, qui emit rem nauiculariam. Tum quia res hominibus accedant, nō rebus homines,per d.l.iustissimè.ff.de ædilit.edict. Cui posteriori rationi (vt hoc illi addā) concinens Pericles apud Thucydidem lib.1. Non possessiones (ait) viros,sed viri possessiones nanciscuntur. Neque enim, vt alibi dicam, locus hominem sanctificat, sed homo locum c.multi,& c.illud,& c.nos qui, & ferè per tot.40.di. Nec è diuerso,lupanaria infamant castitatem,sed castitas loci abolet infamiam.c.tolerabilius.32.q.5. Et vt scribit Rabbi Iosephus Hyssoparus in libello,cui titulus est, lanx argētea, Vir dat loco suo honorem, sed non vicissim viro locus. Et vt è nostris dicit Masuer.tit.de Talliis.§.item & la persone, Persona rē nobilitat, non res personam. Nam est scribitur Machab.2.c.5. Non propter locum,gentem: sed propter gentem locum deus elegit.

Homines nō rebus, sed res hominibus accedere.

10 *In idem.*

In quā etiā sniam Democritos apud Diogenē Laërtium, nō ex loco gloriā aucupari volebat, sed loco gloriam imponere, οὐκ ἐκ τόπου δόξαν λαβεῖν βουλόμενος, ἀλλὰ τόπῳ δόξαν περιθεῖναι προαιρούμενος. Ornanda est enim dignitas domo, non ex domo dignitas tota quærenda, vt scribit Tullius li.1.Officiorū, Nam si euenerit, domum amplam atq; magnificam, dominum ignauum rudemq;, atq; ignobilem fuisse sortitam,quid aliud dicemus, quàm aut illud Ennianum ab eodem Tullio relatum,

O domus antiqua, heu q̄ dispari dn̄aris dn̄o.

Aut etiam illud, quòd ille non domum possidet,sed ab ea possidetur,quod de indocto quodam adolescente, qui domum præclaram ædificarat Apollonius Thyaneus apud Philostratum

tum lib. 5. testatus est. Quibus addes quæ dicemus in c. 12. nu. omnium postremo.

11 *De eadẽ re.*

At idem Lucas Pen. in l. mulieres, col. 3. vers sicu. quartò ex comitatu. C. de dignit. lib. 12. scribit nobilitatem procedere ex comitatu, baronia, vel dominio, quòd homo in homines infideles suos habet etiã si castrum vnicum habeat, per d. c. 1. quis dica. dux. Et hæc ait nobilitas, non quæritur ex alio feudo, quàm in quo sunt vasalli & fideles, secundum And. Iser. in c. 1. in fi. tit. de ca. qui curi. vendi. Et ita quidẽ, vt subdit Lucas, vt nõ sint pauci, sed multi vasalli, vt dicit voluisse eundem And. in c. 1. §. vlt. in quib. cau. feu. amit. vbi id non ita expressè dicit, sed id tantum, quòd per infeudationem non nobilitatur accipiens, propter valorem vnius vnicæ, modica enim inquit, non curat Prætor. l. omnino. ff. de impen. in re. dot. fac. & l. in rebus. §. possunt. ff. commod. & idem voluit Matth. Afflic. ibi, col. vl. nu. 302. Subiungit autem Lucas, vt ad eum redeamus, præmium dignitatis siue nobilitatis esse, subditos habere. §. volumus, in auth. vt iudi. sine quoc. suffragi. & eos quidem locupletes, per quos imperium abundare dicitur. §. 1. vers. considerauimus, eo. ti. quantò enim quisq; maioribus præest, tanto & ipse maior est, & honestior. §. nos igitur, in auth. de defen. ciui. vnde & illud, Gloria regis in lata gente, & in diminutione populi contritio principis. §. his ita, versic. itẽ Dauid. 1. q. 4. Et quantò quis maiora tractat, tantò & ipse maior est. c. de his verò, de consẽ. dist. 5. Et scribit Salustius in proœ. Catilinarij, Maximam gloriam in maximo imperio esse. Tandem verò concludit ipse Lucas Penna, nõ veram esse nobilitatem, si ab alio, quàm à principe teneatur castrum, siue feudum, ar. d. c. 1. titu. quis dica. dux. & l. 1. & ibi not. C. de domesti. & protect. lib 12. & in l. 1. in fin. C. de præpo. labo. eo. lib. 12. & eorum quæ ipse scripsit in l. vniuersos. C. de decurio. lib. 10.

12 *De eadẽ re.*

Pau. Cast. con. 361. visis & diligenter examinatis, col. pen. vers. sed ad hoc respondeo, li. 1, dicit, quòd non ideò feudum nobile dicitur, quòd habeat dignitatem annexam, cùm etiam tenuissima, & vilissima quæque castra concedantur in feudum nobile: sed ita dicitur feudum nobile à seruitio & præstatione: scilicet, quando pro feudo quædam præstatio nobilis fortè annui vnius accipitris, aut canis, & nil aliud præstatur. Non nobile, cùm sit quædam seruilis aut durior præstatio, siue seruitium, cu iusmodi ea sunt, inquit, de quibus per Specul. tit. de feudis. §. quoniam, col. pe. versi. & nota quòd vasalli. Hæc Paulus.

13 *De eadẽ re.*

Matthæus Afflic. in procemio constitutionum Siciliæ in 25. quæst. paulò ante fi. dicit, quòd si à principe conceditur feudum, vt sit quaternatum, contrahitur nobilitas, & dicit hoc velle And. Iser. in d. c. 1. quis dicat. dux. & in d. c. 1. tit. de capi. ta. qui curi. vendi. Idẽ quoque Matth. in constitu. incip. vt vniuersos, col. 8. in 5. not. dicit per infeudationem factam à comitibus, & baronibus, non contrahi nobilitatem, & allegat quoque ipsum Andr. Iser. in illis duobus locis, in quibus tamen nil aliud dicit quam quod suprà ex eo diximus. Idem denique Matth. in c. 1. colum. 3. tit. quis dica. dux, post aliorum sententias relatas, ita concludit, id feudum nobilitatẽ, quod datur à rege, & quod habeat vasallos in numero copioso, siue feudum sit nouum, siue antiquum. Sed vbi haberet à rege & non haberet vasallos, non cõtrahitur paradochium, id est, nobilitas, nisi princeps fecisset eum nobilem. Quod si feudũ habens vasallos ab inferiore concederetur cũ assensu regis, induceretur nobilitas. Igitur, inquit, qui præest alicui castro vel villæ, vbi sunt vasalli, dicitur habere nobilitatem & dignitatem, vt dicit velle Ioan. Andr. in c. cùm olim, de præben. & Bald. in eo ipso c. 1. Sed & idem Matth. alibi, scilicet in cap. 1. §. ex eadem lege. ti. de leg. Corra. dicit quòd rustici possunt emere feuda etiam vasallis non consentientibus, & tunc desinunt esse rustici, & efficiuntur nobiles. Et sæpe aliàs dicit simpliciter per infeudationem contrahi paradochium, id est, nobilitatem, scilicet in c. 1. col. 3. nu. 26. tit. an ille qui interfe. fra. dom. idem in c. vlt. col. 6. nu. 88. dicit feudum etiam quod datur à rege non nobilitare, nisi sub se habeat vasallos.

14 *Authoris sẽtentia.*

Hæc quidem nostrates. Ego verò in ea sum sententia cum aliis suprà citatis, vt si imperator, vel rex in suo regno, vel etiam alius, qui ius habet conferendæ nobilitatis, concesserit feuda illa regalia, quæ diximus, aut etiam alia nobilia, ignobili cuipiam, quem scit ipse esse ignobilem, illi eo ipso nobilitatem concedere videtur, ar. not. in l. quidam consulebant. ff. de re iudi. Quòd si alius cui id ius non sit, ea feuda concesserit, non video, quomodo is cui concessa sint ex eo nobilitetur, nisi si princeps qui id ius habet, cõfirmauerit. Alioqui nullus erit rusticus, siue ignobilis locuples, qui nõ à quocunque feudum nobile habente, nobilitatem sibi acquirat, id feudum emendo multo pluris quàm valeat, si iusto precio habere non possit. Nec tamen nobilitas pecuniis comparari potest. Nam vt dicit Euripides apud Stobæum Ser. 85.

Nobilitas pecuniis comparari non potest.

Μόνον δ' ἂν αὐτὰ χρημάτων οὐκ ἂν λάβοις,
Γενναιότητα, κἀρετήν.

Hæc sola pecuniis comparari non possunt,
Generositas, inquam, & virtus. Licet tamen rustico feuda, dignitates, & iurisdictiones quæ sunt in patrimonio vti sunt in Gallia feuda omnia, vt alibi diximus, emere & acquirere, vt dicit Bal. in c. 1. §. ex eadem lege, co. 1. ver. & est notandum, per eum tex. ti. de lege Corra. quem sequuntur ibi Iac. Aluar. col. 2. vers. no. ab extrà, & Car.

Rusticus potest emere feuda nobilia.

& Card. Alc. co. etiam 2. versi. & est notandum & Panormit. consil. 5. nitar. in præsenti, in 2. 2. quest. lib. 2.

15 *Rustici an in feudare possint.*

Nam & è diverso, rustici siue ignobiles possunt infeudare, modò habeant liberam bonorum administrationem, vt dicit idem Bal. post Iac. Ra. in c. j. §. marchio, colum. vlti. versic. sed hodie, tit. de his qui feud. dar. poss. per tex. in c. j. §. noni. titu. per quos fiat inue. & sequuntur Iac. Aluar. & Card. Alex. in d. §. marchio, quem legunt cum princ. illius tit. vterque col. ij. vers. nota quod secūdum ista iura, nam id Card. ad verbum sumpsit ex Aluar. vt alia pleraque. & Iac. à Sanct. Geor. in tract. feud. in verbo, in feu dum, col. 4. in 8. diuisione feudorum, versi. dicit enim. Et ita Aluar. & Cardi. vbi suprà dicit voluisse Innoc. & Card. Floren. in c. verùm, de foro compet. sed in meo codice non reperi, sed illud tantùm dixisse Innoc. statim post princ. quemlibet dominum quantumcunque vilem & rusticum, habere iurisditionem super rebus feudalibus.

16 *An domi nus tenea tur inuestire ignobilē qui à nobili emit.*

Qua in re tamen illud admodum notandū est, quod scripsit Pet. Iacob. in tit. de act. in rem pro re feudali, col. 2. versi. attamen dominus, quòd si nobilis vendat feudum rustico, non tenetur dominus illum inuestire, & sequitur Guid. Pap. decisi. Delphi. 415. ego emi, colum. 2. vbi tamen dicit aliud obseruari in Delphinatu, vti etiam obseruatur in Gallia, verum tamen tenentur ignobiles, qui huiusmodi feuda acquisiuerint, pro iis quippiam soluere principi, vti cauetur ordinationibus principalibus in id factis, quas vulgò vocant *ordonnances des francs fiefz & nouueaux acquestz.*

17 *Ad idem.*

Illi autem sententię adstipulatur altera Spec. tit. de feudis. §. quoniam, versi. trigesimo, quòd si dominus à vasallo requisitus feudum emere, recusauerit, poterit vasallus alteri uendere, modò is sit non inferioris qualitatis. Nam si nobile vendat ignobili, non tenebitur dominus illum in vasallum recipere, aut saltem poterit ipsum priorem uasallum retinere. Nam is per subrogationem huius ignobilis non uidetur liberari ab homagio, per l. nemo. ff. de duob. reis, & l. veteres. C. de contrah. & cōmit. stip. & l. 2. C. de fuod. limit. lib. 11. Et sic dicit seruari in plærisque locis.

18 *An in vēditione bonorū ueniant feuda nobilia.* *Bonorū ap pellatiōe an cōtineantur feuda.* *Nobilis vb feudū nobile definit eē no bilis, si feu dum habere definat.*

Postremò hic locus me admonet dubitationis, quam fecit And. Iser. in c. 1. in fin. prin. tit. de Cap. qui cori. vendi. de vasallo qui habet bona feudalia & allodialia, quiq; simpliciter vendit alteri bona sua, an videatur uendidisse feuda. Is autem (ne illum potes in hoc fecisse dubium) censet appellatione bonorum simpliciter, comprehendi feuda, de quo nos latè diximus in repe. l. si vnquam, in verbo, bona, num. 10. sed utrum, C. de reuoc. donat. & in nostro tract. retractuum, titu. 1. §. j. glos. 3. in uerbo, *aucuns biens*, nu. 9. igitur ut ad casum, & nu. 12. eodemque vlt. an autem verum. Tamen ipse Andr. dicit illum non videri id feudum vendidisse, sine quo remaneret ignobilis, nisi contrarium apertè probaretur, ar. l. qui peculij. ff. de pecul. Ex quo illud potes intelligere, quòd si quis effectus est nobilis ex acquisitione feudi nobilis, eam nobilitatem perdit, si id feudum vendat, aut aliter relinquat.

Militia an nobilitet. Cap. VIII.

1 *Militia an nobilitet.*

Militia nobilitat, vt quisquis est miles, is quoq; cōtinuò sit nobilis, vt clanculùm voluisse videtur Host. & Io. Ao. in c. eò libētiùs, vterq; in verbo, militiæ clericali, & ibi quoq; Car. Flo. & Pet. Anc. vterque post prin. And. & Panor. vterq; ad fin. extr. de ser. non ord. & apertè sentit Bar. in l. 2. §. in filijs. ff. de Decur. & expressiùs voluit Sal. in l. j. col. 4. in 5. quest. in fi. C. de iur. & fac. ign. Et Lucas Pen. in l. j. col. j. C. de condi. in publ. hor. lib. 10. & Domi. in c. grandi, in 2. not. de suppl. negl. præ. li. 6. Io. Rayn. in suo tract. noui tit. col. 4. & Guid. Pap. deci. Delph. 388. quò vero ad doctores, col. 2. vers. quartò si militia, & sing. 33 t. legitimatus, versic. militia nobilitat, & nouissimè And. Alci. in lib. de singulari certamine, c. 30. vbi hanc dicit fuisse sententiam Ioānis Iac. Triuultij, magistri equitum Francisci regis, & iterum c. 34. ubi ex hoc dicit mi litem origine ignobilem posse prouocare nobilem ad duellum.

2 *De eadē re.*

Pro quibus facit tex. in l. 1. in prin. ibi præclarā nobilemq; militiā. C. de primice. lib. 12. & in l. inter alias, quæ est pe. ibi, militari dignitate. C. de pal. sac. largi. eo. li. in rub. C. qui mili. poss. ibi, ad militię dignitatē aspirātib. li. 12. & in c. cū essent, de simo. vbi qui primùm dicitur nobilis, posteà miles appellatur, & in c. militare, ibi, dignitatis suę miles adscribitur. 23. q. j. & in l. 2. C. vt nemo priua. vbi ex eodē delicto aliter miles, aliter plebeius punitur, tanquā q miles est, iam nō sit plebeius, infrà aūt ostēdemus, plebis & plebeiorū appellatione, ignobiles tantum contineri, non etiam nobiles.

3 *Miles & priuatus, vt diuersi.*

Sed & in plerisq; aliis iuribus, miles & plebeius, atq; etiā miles & priuatus ponūtur ut diuersi, & separati, vt de primo est text. in l. milites, & l. diuo. C. de quest. ubi milites plebeiorū pœnis nō subiiciuntur. De secundo in l. sed & milites, in prin duobus in locis, & iterū. §. scribit, ff. de excus. tut. & in l. ne quid, §. vlt. ibi, aut militē, aut priuatū. ff. de incen. rui. nauf. & in l. j. in prin. ibi, quicunq; militū, uel priuatorū. C. quādo lice. vni. & in l. nolumus, ibi priuatis & militātibus. C. de testa. & in l. j. vers. si quis aūt, C. de fal. mone. & in l. quisquis, C. ad leg. Iul. maie. & in l. e cui, in fi. C. loc. & in l. t. uer. his itaq;, C. de com. ser. manu. & in auth. ut nullus mutu. agri. ad fi. & in §. vl. ver. qa vero duplex, in auth.

in auth.de hær.& falci. & in §.sed neq; , verſ. hoc autem,in auth. de ſanctiſ.epi.& c.ſi quis, in prin.6. quæſt. 1. vbi glo.expreſsè not.milites non eſſe priuatos. Illi aũt ſunt & dicuntur priuati, qui ſunt ſine dignitate, vt dicit gl.in c.de niq;.4.diſt. & in c.qui contra pacem.24. q.1. quam ad hoc expẽdit Barb.in c. conſultationibus,col.2.extrà de donat. Vt ſcilicet militia ſit dignitas,& milites non dicantur priuatæ perſonæ. de quo & per eundem in c.quanto, de magi.Et dignitas propria eſt nobilitatis,vt declarat Saluſtius in Iugurthino bello, cùm dicit, Namq; cœpere nobilitas dignitatem in ſuperbiam populus, libertatem in libidinem trahere. Ex quo ſequitur milites eſſe in dignitate, & ſic quoque in nobilitate. Facit prætereà in hanc partem tex.in auth.vt nullus mutu.agri. in illis verbis,Ne priuati quidem homines putent legem contra ſe ſolummodo eſſe poſitã, milites autem, altiore nitentes faſtigio,legem contra ſe non eſſe prolatam exiſtiment.Et paulò pòſt,ſcituris militibus, qui præſenti legi nõ eſſe obediendum exiſtimant,quòd cingulo denudati inter priuatos habebũtur. Adde quòd imperatores & reges non dedignantur militũ nomen & titulũ ſibi aſſumere,cùm cęteros milites commilitones appellant, vt dicemus infrà.c.37.nu. 52.incip.ſimiliter licet donatio.

Priuati qui dicantur.

Dignitas nobilitatis propria.

4 *Non qualibet dignitas nobilitat. Dignitas in ſeruis.*

Attende tamen ſuper hoc, quòd non qualibet dignitas nobilitat, vt declaratur per Bar.in d.l.1.col.2.verſic.ſecundo quæro.C.de digni. li.12. Nam & inter ſeruos omnium hominũ abiectiſſimos dignitas eſt, vt voluit glo.in c. denique.4.di.& bene probat.l.habitatio. §.ſeruus. ff.de ven.in poſ.mit.& in l. ſed & ſi quid. §.ſufficienter.ff.de vſufru.vbi ita ſcribitur,ſufficienter autem alere & veſtire debet, ſecundũ ordinem & dignitatem mancipiorũ. Nam & ſeruus, reſpectu alterius ſerui,poteſt dici dominus,vt probat tex.in l.ſi ſeruus. ff.de pecul. Et, vt eſt in veteri prouerbio apud Ariſtotelẽ li.1.Politicon.c.4.hoc ſenario,

Seruus alterius ſerui dominus.

Prouerbiũ.

Δοῦλος πρὸ δούλου, δεσπότης πρὸ δεσπότου.

Seruus ante ſeruum, dominus ante dominũ: quo ſignificatur, in eodem genere hominũ nõ omnes æquales eſſe, ſed alterũ alterũ antecellere: nobilem,alterum nobilem: ignobilem,alterum ignobilem. Et, quod magis mireris, ſeruum reſpectu alterius ſerui, dici nobilem & generoſum. Quod Euripides apertè declarauit in Helena,

Ἐγὼ μὲν εἴην, καὶ πέφυχ᾽ ὅμως λάτρις
Ἐν τοῖσι γενναίοισιν ἠριθμημένος
Δοῦλοισι, τοὔνομ᾽ οὐκ ἔχων ἐλεύθερον.

Ego quidem ſum, & exiſto tamen ſeruus
Inter generoſos numeratus
Seruos,nomen non habens liberum.

Rurſuſque in eadem fabula,

Πρὸ δεσπότου
Τοῖσι γενναίοισι δούλοις εὐκλεέστατον θανεῖν.

—Ante dominos
Generoſis ſeruis glorioſiſſimum mori.

Notum eſt autem olim ſeruos atrienſes fuiſſe cæteris digniores, & notiores. Ex quod illud Ciceronis in paradoxis,In magna familia ſunt alij lautiores, vt ſibi videntur ſerui atrienſes. Eſtque diſcrimen inter dignitatem,& nobilitatem, vt ſatis probat illud Quintiliani lib.6.c. 1. Periclitantem commendat dignitas, & ſtudia fortia,& ſuſceptæ in bello cicatrices,& nobilitas.Ideoque ſi militia etiam eſſet dignitas, de quo paulò pòſt dicemus,non tamen ex hoc neceſſariò ſequeretur quòd nobilitaret.

5 *Qui negant militiam nobilitare.*

Et ſunt ſanè multi, qui tenent militiam neque dignitatem eſſe,neque nobilitatem conferre,& ij quidem illis multò numeroſiores, qui primam partem tenuerunt. Et inter hos gl.in l.vnica, in verbo,prohibemus. C.nego.ne mi. lib.12. & in l.1.& ibi Io.Plat. C.de dig.lib.12. Io.And.in addit. Spec. tit.de teſtib.§.1. verſic. item excipitur quòd miles. Signo.conſ.23. qõ diſputata, col.2.Bart. in d.l.j.col.10.verſ.quartò infertur ex prædictis.C.de dign.lib.12.& in l.ex eo tempore,in princ.ff.de teſt.mili. & con. incipi.quidam capitaneus,vt à nonnullis citatur,ſed non reperi. Et Lucas Pen. ſibi contrarius in l. mulieres, col.2.verſ. quintò ſecundũ quoſdam, C.de dign.lib.12.& in l.errat, col. antepen. C.de caſtrenſi peculio eo.lib.Io. Fab. in l.milites.C.de quæſt.& in rubr.Inſtit.de milit.teſtam.Bald.& Angel.in l.filiusfam. §.veterani.ff.de procu. Bal.in l.teſtamento. la 1.in fi. C.de teſt.milit. Sal.in l.nõ prohibentur. C.qui accu.Alberi.in l.milites. C.loca.Aluar.& Car. Alexand.in §.ſi miles aduerſus, tit.de pace tenen.Anton.in c.Raynutius,col.19.extra de teſtam.Imo.& Panorm.in c.in noſtra, de procu. Panor.& Ioan.Ana.in c.quantò,de magi.Pau. Caſtr. conſ.125.dubitatur primò,in 4.dubio, lib.2.vbi tamen dicit, quòd in multis ciuitatibus ex conſuetudine milites ſunt nobiles. Roma.ſing.507.an ſit militia dignitas,& in l. diẽ functo.ff.de aſſeſſ.Ioan. Plat. in d.l.1.col.pen. C.de dign.lib.12.Mart.Laud.in tract.de militib.verſ.15. incip. militia ſi iungatur. Angel. Aret.in §.vlt.col.vlt.Inſt.de teſtam.milit.Alex. in d.l.diem functo,col.5.verſic.tamen puto verum. ff.de offic.aſſeſſ.& Iaſon, qui hoc tribus modis limitat.in l. pen.in 4.not.C.de pac.Lance.Gali.in repet.l. centurio, col.4.verſ.quarta cadit dubitatio.ff.de vulg. & puppil.ſub Matthæ.Afflict.in c.j.col.5.verſ.quinta nobilitas, tit.quis dica.dux.

6 *Libertini an militare poſſint.*

Et hæc ſententia multis rationibus comprobatur. Nam & ſi olim apud priſcos Romanos libertini nullo modò militarent, ſequentibus tamen temporibus militare cęperunt, vt refert L.Florus li.74.epitome Liuij. Idq; poſteà à iure ciuili receptum eſt, per text.in l.ſi duobus. ff.de teſtam. milita.& l.operis obligatus.ff.de ope.

Libertini ad dignitates non aspirãt.

ope.lib.& l.vlt. C.de libertate.& cor.fili. cum si.ibi adductis. Imò etiam serui ad militiam aspirare possunt.l.super seruis. C.qni mili. nõ posl.lib. 12. At non serui modo, sed & libertini ad dignitatem aspirare prohibentur.l. vnica.C.ad leg. Visce.cum si.& hanc rationẽ sentit gl.in d.l. vnica. C.neg.ne mili. Nam & Alexander Seuerus libertinos nunquam in equestrẽ ordinem redegit, asserens seminarium Senatorum eqnestrem locum esse, vt tradit Aelius Lampridius in vita illius.

7 Infamis põt esse miles.

Praetereà infamia repellit à dignitatibus.l. infamia. C. de decur. lib. 10. & l.prima, de infami. eo. lib. 10. & l. neque. C. de decuri.lib. 12. Infamis antem miles esse potest.quod hinc liquidè patet, quia damnatus de crimine publico, fit infamis.l.infamem.ff.de pub.iudi. cũ si. Non tamen desinit esse miles.l.si quis filio exhaeredato.§. irritum.ff.de iniust.testa.& hãc quoque rationem adducit Fab.in d.rub.Insti. de mili.testa.

8 Militiã non esse dignitatem.

Denique sunt multi tex. facientes discrimẽ inter dignitatem, & militiam, tanquam militia non sit dignitas, in l.si quis, ibi cuiuslibet militiae, dignitatisve, & rursus ibi, militiae, seu dignitatis. C.de offi.rect.prouin. & in d.l.pen. ibi, militiae, vel dignitatis.C.de pac.& l.vltima. ibi. dignitate, vel militia, & statim pòst, militiae, vel dignitatis. C. de paganis, vbi etiam Salyc. ex hoc not. expressim, militiam non esse dignitatem.& l.vltim.ibi militiae, vel dignitatis, & rursum, ibi in militia connumerati fuerunt, vel qui dignitatem aliquam praetendunt. Sed & in calce cùm dicitur, militia cingulo, seu dignitatis honore. C. de iurisd. omn.iudi.& l. vlt.C.commer. & merca.& l.j. ibi, militia, vel dignitas.C.in quib.cau. mili.& in l.j.versi. his itaque, ibi, militis, seu priuati. C.de com.ser.manu. & l.aullus. C. ad leg.Iuli.maie.ibi, militiae, vel generis, aut dignitatis defensione, vbi non tantùm fit discrimen inter militiam, & dignitatem: sed & inter eandem, & geans siue nobilitatem.& in l.sordidorum, ibi dignitatis, aut militiae. C.de excu. muner. lib. 10.& in l. pe. ibi, quaedam militia, aut dignitas, & rursum in l.vlti.ibi, militiae, vel dignitas. C. de cohor.lib.12. & in l.vlti.ibi, non militia, sed dignitas. C.qui mili.non pos.li. 12. & l. 3.ibi, dignitatis, seu militiae. C.de digni.li. 12.& in §.sancimus, ibi, dignitatis, aut militiae in authen. de testib. vbi Bart.in fin. not. quòd militia non est dignitas, cùm ibi ponantur vt species separatae, & in §.quia verò, le 1.ibi, dignitatis, & militiae, in authen.vt lice. mat. & auiae, & in §.1.ibi dignitatibus, & militiis, in authen. vt neque mil. neque fed.vbi & ex hoc nn.Bart.quód militia non est dignitas, & in authen.vt diui.iussi, versi.c.nam praesenti, ibi, militiae, aut dignitatis, & in §.adhaec sancimus, ibi, & dignitates, & militia, in authe.de colla.

Sed ponitur inter diuer-sa . Et, & Et, vel.

.& in d.c. qui contra pacem, ibi, dignitatem, aut cingulum militiae. 24.q.1. Nam huiusmodi dictiones aduersatiuae, copulatiuae, & disiunctiuae ponuntur inter diuersa, idest, apertam demonstrant horum, inter quae ponuntur, dinarsitatem. Primum probatur, in l.quodcunque. §. si quis ita, & l. qui vsumfructum, & ibi glo. Bar. & alij.ff. de verbo. oblig. cum si. Secundum, per gl. omnibus notissimã in rub. ff. de iuris & fac. ignor. cum si. Tertium per glo. non minus vulgatã in rub.ff.si ager. vect.

9 Responsio ad contraria.

Nec obstat huic sententiae tex.in d.l. praeclaram. C.de primic. Nam ea l.non loquitur de simplici militia, de qua nunc loquimur, sed de militia spectabilium tribunorum, vt is text.ex primit, dum dicit praeclaram nobilemque militiam spectabilium tribunorum. Et ita de iis tantùm militibus loquitur, qui caeteris praesunt qui censentur habere dignitatem, vt etiã voluit Ioan. Plat. in d. l. 1. C.de Eque. dignit. lib. 12.

10 Dignitatis nomen generale.

Neque similiter obstant iura, quae videntur assignare dignitatem militiae. Nam dignitas est nomen quoddam generale, quod multifariam accipitur, & plerunque impropriè accipitur, vt patet latè ex not.per Bartolum in dicta l. 1. in 1. & 2. quaest. & ibi quoque Ioan. Pla.col.2.in 3. quaest. C.de digni.lib. 12. & voluit ante illos gln.in l.libertè, per illum tex.& ibi quoque Bal.C.de oper.liber.& gl.in c.denique in prin.4.di.& in c.quia nonnulli, de clerı.non resid. Et ex eo quod suprà diximus, seruos habere dignitatem. Sed nec omnis dignitas etiam propriè sumpta nobilitat, vt iam diximus, & longè lateque declarant Bar.& Plat. vbi suprà. Nam & non idem esse dignitatem cum nobilitate, apertè ostendit illud Ciceronis in 3.actione in Verrem, Non vt honos & dignitas notabilitati restitueretur. Ex quibus satis intelligis, dignitatem inesse nobilitati, at non nobilitatem omni dignitati.

Nobilitas et dignitas vt diuersa.

11 Priuati duobus modis dicuntur.

Nec obstat deniq; iura, quae faciũt discrimẽ inter priuatos, & milites. Nã priuati apud nos duobus modis dicuntur. Primo, ij qui nõ sunt in aliqua dignitate, vt diximus, aut in magistratu, vt pbat illud Tulij Phil.9. Saepe magno vsui Reip. Seruius Sulpitius & priuatus, & in magistratibus fuit. Et in oratione ad Equites Ro. antequam iret in exilium, Cedam inermis armatis, innocens nocentibus, priuatus fortibus do magistratui? Et in 2.in Verrẽ actione, Erit tum consul Hortensius cum summo imperio & potestate: ego autem Aedilis, hoc est paulò amplius, quàm priuatus. Deinde qui non sunt ex eorum numero, quos priuilegiarios dicimus, cuiusmodi sunt milites minores, & id genus alij, vt per gl.in l. licet inter priuatos. C. de pac.& in c.priuilegia. 3.dis. Et in hoc postremo sensu, differunt à priuatis milites, quibus iura, multa priuilegia concesserunt. In primo antem

autem ſenſu, milites & ipſi priuati dicuntur, vt in l. 3. ff. de mune. & hono. Vbi cùm de militibus quicquam fuiſſet ſtatutum, ſubiungit tex. Cæteri autem priuati. Conſtat enim dictionem cæteri, eam vim habere propriam germanamque, vt idem prorſus, & ſubſtantia, & qualitate implicet & referat, licèt diuerſum ſpecie & numero, vt voluerunt glo. & Bart. in l. non ſolùm. §. quæritur. ff. de procur. cum ſi.

Dictio Ceteri, quā vim habet.

12 Non omnis priuatus eſt ignobilis.

Quid plura? tex. eſt in d. c. qui cõtra. 24. q. 1. qui palàm oſtendit eos, qui priuati dicuntur, non propterea eſſe ignobiles, ſed ex priuatis alios eſſe nobiles, alios ignobiles: vt proinde poſſis liquidò deprehendere, milites, etiamſi à priuatis differant, non propterea eſſe nobiles. Primùm enim is text. dicit, quòd qui contra eccleſiæ pacem ſunt, ſi dignitatem, aut cingulum habent, nudentur eis. Si autē nobiles ſunt ſuarum ſubſtantiarum proſcriptionem patiantur. Si autem ignobiles, &c. Ex quo etiam text. apertè comprobatur id quod ſuprà diximus, longè intereſſe inter dignitatem, & nobilitatē.

13 Cheualiers qui dicuntur, nobiles fiunt.

Illud autem non prætermittendū, eos, quos noſtra Francorum lingua, Cheualiers appellamus, quamprimum eam dignitatem aſſecuti ſunt, fieri nobiles, vel ſi anteà non fuiſſent, ſed ij, milites non dicuntur, vel reclamãtibus omnibus legum interpretibus. Verum qui rectè locuti ſunt, illos vocarunt Equites auratos. Quam appellationem primus omnium comperit Franciſcus Philelphus, vt ipſe ſcripſit libr. epiſtolarum 24. epi. 1. ad Albertum Parrhiſium. At Laurentius Valla in ſuis Elegantiis li. 6. c. 22. Decuriones vocat, & approbat Bebellius in commentariis de abuſione linguæ, vbi multa contra noſtros interpretes congerit, qui hos milites appellant, & nos quoque aliquid dicemus in tit. 10. conſuetudinem Picta. §. vlt. in glo. 2. Quod ſi interim ſcire vis militiarum genera, de quibus noſtræ leges loquuntur veluti de re, quæ vendi, legariue poteſt. vide Andræ. Alcia. lib. Prætermiſſorum. 1. in verbo, militia, & Lælium Taurellum in libello bello quidem & ſcito, de militiis ex caſu.

Militiarum genera.

14 Qui excellunt arte militari, an ſint nobiles.

Sed nec tamen omittendum, quòd licèt ſimplex illa militia non nobilitet, tamen ſi quis at te militari excellat, eiuſque clarum ſpecimen, & teſtimonium non ſemel præbuerit, libi gradum ad nobilitatem parat, vti qui ſcientia, aut virtute excellunt, de quibus ſuprà diximus. c. 2. 3. 4. & 5. Quin plurimi eos iam ſatis nobiles eſſe dicunt, vt & illos multi, quos in præcedentibus citauimus. Hanc enim magnam nobilitatem antiqui Ro. eſſe cenſebant. Saluſtius in Catilinario, Sic ſe quiſque hoſtem ferire, murum aſcendere, conſpici, dum tale facinus faceret, properabat, eas diuitias, eamque bonam famam, magnam nobilitatem putabant. Tacitus lib. 3. de Sulpitio. Quirino, Lanuuij inquit, ortus modicis parẽtibus, & opibus, militia clarus, Cõſulatū ſub Auguſto meruerat. Igitur militia clarus, idest, nobilis, vt docuimus ſuprà. c. 2. nu. 8. ſed & hinc. Probus Aemilius, Iphicrates, ait, Athenienſis non tam magnitudine rerum geſtarum, quàm diſciplina militari nobilitatus. Et Liuius 1. deca. li. 6. Centurionē inquit nobilem militaribus factis. Et lib. 7. de Sexto Tullio, Septimum primipilo, vir, inquit, factis nobilior, intelligit enim de factis militaribus. Iterumque lib. 10. per virtutem Imperator acciri iubebat nobiliſſimum quemque genere factiſque. Et in hanc quoque ſententiam verſus ſunt Euripidis, quibus apertè oſtendit nobilitatem parari ex militia eiuſque laboribus: ignobilitatem contrà ex ocio & militiæ odio & vacatione. Hi autem ſunt Stobæum ſer. 49.

Νεανίας γὰρ ὅστις ὢν ἀργὸς ᾖ
Κόμη μόνον, καὶ σάρκες, ἔργα δ' οὐδαμοῦ
Ὁρᾷς τὸν εὐτράπεζον, aut, vt alij legunt, ἀστράπεζον, ὡς ἡδὺς βίος;
Ὅ τ' ὄλβος ἔξωθέν τίς ἐστι πραγμάτων;
Ἀλλ' οὐκ ἔνεστι στέφανος, οὐδ' ἀνδρεία,
Εἰ μή τι καὶ τολμῶσι κινδύνου μέτα.
Οἱ γὰρ πόνοι τίκτουσι τὴν ἀνδρίαν·
Ἡ δ' εὐλάβεια σκότον ἔχει ἄν, aut, vt alij habent, καθ' Ἑλλάδα
Τὸ διαβιῶναι μόνον ἀεὶ θηρωμένη.

Apud Turcas autem ij maximè nobiles exiſtimantur, qui ſtipendia ex militia à principe accipiunt, vt ſcribit Petrus Bellonus lib. 2. obſeruantium, c. 95.

15 An qui à principe exercitui præficiuntur.

At illud minimè dubiū, q ſi quis à principe exercitui præficiatur, is ſatis nobilitari tacitè videtur. Nam & hi apud Romanos nobiles exiſtimabãtur, & in maximo dignitatis gradu collocati. Tullius in oratione pro Murena, ſcribit duas artes, eſſe, quæ locare poſſunt hominem in ampliſſimo dignitatis gradu, quarum alteram imperatoris eſſe dicit. Imperator enim dicebatur, ductor exercitus, præfectus copiarum. Cuiuſmodi fuit qui Hebræis, princeps exercitus dicitur, de quo Geneſis 21. & 2. Reg. 24. & magiſter militiæ, eiuſdem li. c. 19. & Gene. 37. & alibi ſæpe, & Princeps militiæ 4. Re. 5. c. & Iudic. 2. & Hiere. 39. vbi 70. interpretes vocant ἀρχιμάγειρον, vt & annotauit D. Hieronymus in Eſaiam lib. 7. Noſtris quoque legibus, magiſter militum vocatur, & in l. j. C. de exhib. reis. & in l. 2. & l. vlti. C. de Decurio. lib. 10. & l. vlt. C. de Comiti. rei mili. li. 12. vbi is inter illuſtres ponitur, & l. viros, & l. vlt. C. de diuer. offi. eo. lib. 12. & l. vlt. C. vt digni. ord. ſer. eo. lib. 12. vbi Magnificus vocatur. Ex quo D. Claudius Seiſſel. in d. l. 1. §. 1. col. 5. ver. addo etiam. ff. de eo, cui manda. eſt iuriſd. dicit eundem eſſe magnificum, & illuſtrem. Et in §. j. in auth. vt ord. præfec. vrba. vbi ἐνδοξότατος vocatur, id eſt, glorioſiſſimus, quod peræquè valet, ac nobiliſſimus. gloria enim & nobilitas eadem

Imperator quis ſit.

Princeps exercitus.

Magiſter militiæ et militum.

Magnificus & illuſtris idem.

dem est, vt agnosces ex his quæ dicam, infrà capite 21. nu. 3. sed illud. Ex quo etiam est illud Horatij li. Ser. j. Saty. 6. quod nos alibi ad aliud adduximus,

Nec quanus tibi maternus fuit atq; paternus,
Olim qui magnis legionibus imperitarint:
Vt plerique solent, naso suspendis adunco
Ignotos, ut me libertino patre natum.

Vides enim illic pro magna nobilitate esse, quòd legionibus imperitarint. Io ea enim Saty. nil aliud quàm inuehit in eos, qui nobilitate maiorum gloriantur.

Porrò Romæ sub templo Concordiæ, inuẽtus est Cippus hac inscriptione,

16 *Vetus inscriptio.*

FL. STILICHONI. V. C.
FLAVIO STILICONI INLVSTRISSIMO VIRO.
MAGISTRO EQVITVM PEDITVMQVE,
COMITI DOMESTICORVM, TRIBVNO PRAETORIANO
ET AB INEVNTE AETATE PER GRADVS CLARISSIMAE MILITIAE AD COLVMEN GLORIAE
SEMPITERNAE ET REGIAE ADFINITATIS EVECTO,
PROGENERO DIVI THEODOSI COMITI DIVI
THEODOSI AVGVSTI IN OMNIBVS BELLIS
ADQVE VICTORIIS ET AB EO IN ADFINITATEM
REGIAM COOPTATO ITEMQVE SOCERO D N
HONORI AVGVSTI APHRICA CONSILIIS EIVS
EX PROVISIONE LIBERATA EX S C.

Quam inscriptionem nobis inscriptam reliquit Bartholomæus Marlianus libro Topographiæ vrbis Romæ 2. cap. 10. Ex qua potes multa intelligere maximè notanda, scilicet Magistrum equitum & peditum dici, qui alibi Magister militiæ vel militum dicitur: idque muneris magnam nobilitatem, dignitatemq; parere, vtpote cùm vir clarissimus, & vir illustrissimus dicatur, qui ei præfuit. Illæ enim notæ V. C. positæ in titulo inscriptionis, significat, viro clarissimo. Ex quo item vides eãdem esse dignitatem Illustrissimorum, & Clarissimorum, vt annotarunt nonnulli recentiorum in dicta l. prima, ff. de officio eius cui mandata est iurisdictio. Præterea, quod extra rem est, sed obiter volui dicere, eo tempore inlustris, non illustris scribi solitum. Et adque pro atque. Adhęc genitiuum nominum in ius finientium, per simplicem i, fuisse pronunciatum, videlicet Theodosi, Honori. Denique huiusmodi inscriptiones ex Senatusconsulti authoritate fieri solitas.

Illustrissimorum, & Clarissimorum eadem dignitas.

Inlustris & illustris.

17 Denique vt redeamus, Hic Stilicho is est, de cuius laudibus tam multa scripsit Claudianus. Et quia in alia inscriptione ab eodem Marliano posita, eiusdem operis lib. 1. cap. 5. vocatur Magister vtriusque militiæ, intelligis eundem esse magistrum equitum & peditum, & magistrum vtriusque militiæ. Apud antiquos autem Romanos vocabatur Tribunus Celerum, qui equitibus præerat, veluti secundum locum à regibus obtinebat, vt scribitur in l. 2. §. quod ad magistratus. ff. de origin. iur. Sed & postea Tribuni militum creati sont Cõsulari potestate, vt & ibi scribitur in §. deinde cùm post. De quibus etiam fit mentio in l. Tribunos militum. ff. de milita. testamen. & in l. vltima. C. eod. titu. Quos Budæus noster eos esse putat, quos in Gallia Mareschalcos vocamus. Hipparchos. Græci vocant. Ex quibus item illud planè vides eos satis nobilitari, quibus id minus à principe demandatur. Nam & Matth. Afflict. in constit. Siciliæ incip. constitutione præsenti, in 1. not. dicit, quòd licet simplex militia non connumeretur inter gradus dignitatis, ea tamen quæ cum præpositura est, vt sunt Capitanei equestres vel pedites, dignitatem habet.

Magister vtriusque militiæ.

Tribunus Celerum.

Tribuni militum.

Mareschalcj.

18 Sunt tamen nonnulli loci, in quibus simplex militia, eorum moribus nobilitat, ita vt cùm primùm quis ad militiam assumitur, is simul nobilis efficitur. Quod Perusij obseruari tradit Bartol. in dicta l. prima, columna 6. versicu. examinemus ista verba, & iterum columna 9. versic. quartò infertur, & ibi quoque Ioan. Plat. columna 2. & iterum 3. C. de dignitat. libro 12. Subduntque vterque in ciuitate Florentiæ aliter obseruari, nempe militem manere ignobilem, vt priùs erat. Sicubi igitur ea erit consuetudo, vt militia nobilitet, ea seruanda est, vt quæ vera ac propria mater nobilitatis, vel ignobilitatis sit, vt dicemus infrà capite decimo.

Militiã simplicem apud nõnullos nobilitatem efficere.

19 Illud deniq; monuerim principes, vt dum huiusmodi militum & exercitus præfectũris prouident, ob oculos illud Euripidis in Archelao ponant apud Stobæum Ser. 86.

Nobiles exercitus duces constituendi.

Φέρει δὲ καὶ τοῦτ' οὐ μικρὸν δ' ευγενὴς
Α'νὴρ στρατηγῶν, δ' εὐκλεᾶ τ' ἔχων φάτιν.

Non parum adfert momenti, si nobilis
Exercitus dux fuerit, et gloriosa fama insignis.

Nam & nobilium, & maximè principum maior est authoritas in milites, & militũ in hos obedientia, quæ quantùm momenti habeant, disces ex Tullio in oratione pro lege Manilia, vt non immeritò Moyses, vt ipse dicit Deuter. c. 1. ex nobilibus cõstituerit Tribunos & Centuriones. De quo tamen loco dicam inferius cap. 20. num. 5. vbi & aliis sequen. alia videbis ad hunc locum pertinentia.

Ordo

Ordo clericalis, quem vocant, an nobilitet. *Cap. IX.*

1 Clerici an sint nobiles.

ORdo clericatus nobilitat, si credimus Host. & Io. And. in c. eò libentius, in verbo, militiæ, & ibi quoq; Aegidius Belleme. in 1. no. Aut. & Panor. in fi. Pet. Anca. & Card. Floré. post prin. de seruis non ordi. per tex. ibi in verbo, militię clericali; & in c. ex parte B. ibi, Deo militans, de corpo. vitia. & in c. clericum, ibi militibus ecclesiæ. 50. di. Et sequitur Anto. Curset in repe. c. grandi, col. 13. de supplen. negli. præla. li. 6. & Andr. Alciat. in c. cùm non ab homine, col. 6. versi. primò per istom text. de iudi. vbi dicit clericos haberi pro nobilibus, nihil tamen allegat.

2 De eadē re.

Sed constat, ex illis text. quibus innituntur Host. & Io. And. & illorum asseclæ, id minimè probari, cùm de nobilitate nihil aliud dicant, sed tantùm de militia, & ea qoidem non mundana, sed diuina & cœlesti. Est enim militię nomen generale, omni fermè generi vitæ cómune. Ex quo illud Ouidianum,

Militia nomen genera le.

Militat omnis amans.

Et apud nos probatur in l. aduocati. C. de aduo. diuer. iud. & l. vlt. C. de pigno. & l. creditor. §. inter vêditurem. ff. de act. em pti, & l. Lucius, la 1. ff. de lega. 2. & in l. quamois. C. de Decur. lib. 10. cum si. Quod ad animâria quoque bruta ab eruditis scriptoribus tràsfertur. Vnde & illud prodiit,

Militat in syluis catulus.

Nec propterea ordo clericalis nobilitare probatur, quòd sit, aot appelletur militia, cùm, vt iam diximus in præcedente capite, militia non nobilitet.

3 Argu. armatæ militiæ ad cœlestem. vide no. se quen. in fi.

Quòd si ipsa mundana militia, quàm armatam vocamus, nobilitaret, posset fortè dici & ordinem clericalem, idest, cœlestem militiam nobilitare, per id quod voluit in simili gl. trahens legem loquentem de milite armatæ militiæ, ad militem cœlestis militiæ, in l. militem. ff. de re ind. & in l. filiusfa. §. veterani. ff. de procu. & in l. milites, in verbo, prucuratures. C. loca. & in l. de die. §. 1. ff. qui satisda. cog. & in l. stipendia. C. de execut. rei iudi. & in l. si vt proponis. C. de rei vendi. & Doc. in d. locis, & præterea Bar. in l. affectionis. ff. de dona. cum si. addu ctis à Fel. in c. cú ex officij, col. 1. de præscrip. & Philip. Decio con. 132. in casu proposito, col. 1.

4 Clericos in honore esse, & dignitate.

Et eò quidem, magis, qoòd vt iam diximus militia non est dignitas, cùm tamen ordo sacer dotalis, atque etiam clericalis, dignitas sit & honor, vt est text. in l. atrocem. C. de iniur. in c. denique, in princ. & ibi glo. quæ id no. 4. dist. & in c. reperiuntur. 1. quæst. 1. & no. etiam gl. in c. sedes. de rescrip. & Lapus alleg. 110. in ciuitate, col. 15. in paruis, vers. remuneretur etiam. Et talis quidem dignitas, quæ maior est omni alio honore seculari, vt dicit Bar. con. 180. si aliqua, col. 2. vers. prætereà, quem sequitur Iason in l. generaliter, col. 2. ff. de in ius vocan. Et quæ quidem facit, vt non sit clericus inter plebeios numerandus, vt probat tex. in l. secunda. C. vt nemo priua. Estque sacerdutium regale genus, vel teste locupletissimu D. Petro in 1. epi. c. 2. vos autem genus electum regale sacerdotium, quod & repetitur in decretis canoocis. An tamen semper valeat illud arg. de milite armatæ militiæ ad cœlestem, vide Cyn. in l. 1. co. 2. in 5. quæst. & ibi Bar. in fin. Saly. col. 4. in 7. quæst. C. de ior. & sac. igno.

Nec inter plebeios esse annumerandos.

Consuetudo & statutum an & quomodo nobilitet, & quæ inde sequuntur. *Cap. X.*

1 Consuetudo nobiles facit.

COnsuetndo nobiles facit & ignobiles, ita quidem, vt quis sit in vno loco ex cósuetudine illic obseruata nobilis, qoi ignubilis alibi reputatur. Ita voluit Bar. in l. 1. col. 7. vers. examinemus ista verba, & iterum col. 9. versi. 5. ex prędictis, & rursum versic. quartò infertur. & etiam colum. penult. & ibi etiam Ioan. Plat. colum. 2. vers. & ex his infertur, & iterum col. 3. vers. ex quo infert hic. C. de digni. lib. 12. Vbi dicunt, quòd Turcæ & Sarraceni, qui apud se sunt nobiles, apud nos sunt ignobiles, & econtrario. Et Perusij, si plebeius efficiatur miles, habetur pro nubili, non etiam Florentiæ. Et licet (inquiunt) is qui est de numero Cunsiliariorum, vel Decurionum, sit de iure cómuni nobilis, per l. spurij, in princ. & l. vlt. in si. ff de Decuri. qood & admittit ciuitas Venetiarum: Ciuitas tameu Perusij non admittit, Vbi Decuriones manent ignobiles. Et pro hoc etiam allegant tex. in l. vlt. §. 1. ibi, qoæstura in aliqua ciuitate inter honores non habetur. ff. de muneribus, & hono. Vbi munus reputatur vile vel honorabile, secundum consuetudiuem regiunum, sicuti & ex illo text. not. idem Bart. in d. l. 1. co. vlt. versi. illud officium. C. de digni. lib. 12. & in l. 1. col. 2. versi. sed quæro quæ dicantur, & iterom versi. veniu ad secundum. C. de mulier. & quo loco, lib. 10. & ipse Plat. in l. maximarum, in 4. no. C. de excu. muner. eo. lib 10.

2 De eadē re.

Sed & illud de nubilitate voluit Bal. con. 387. Archidiaconus, col. 2. lib. 1. dum dicit, quòd consuetudo nobilem facit, & eximium, per l. honor. §. 1. ff. de muner. & honor. credo quòd voluit allegare d. l. vlt. Et id qaoque voluit Pau. Cast. con. 125. dubitatur primò an co mes. in 4. dubiu, li. 2. vbi & ex hoc dicit, quòd si princeps in rescripto, aut priuilegio faciat mentiunem de nobilibus, aot filiis nobilium, debet intelligi secundum consuetudines, & diuersitates

diuersitates locorũ, ad quæ referũtur, per ea q̃ ibi alleg.& Io. Ray. in d. tract. de nobilit. in 4.q. prin. & iterũ in vlt.q. prin. & Imo. in c. de mul ta, ad fi. de præb. & Cepol. in d. tract. de imper. mili. deligendo, in materia nobilitatis, in 1 t. op.& Iaco. de Zochis in cap. per venerabilem, versicu. videbatur, in 3. quæst.& ibi Cardi. Alexan. in §. vlti. chart. antepen. versicu. quæro ergo principaliter, qui filij sint legit.& Soci. consil. 146. elegãter & subtiliter, col. 1. lib. 2. quod & ponitur inter consi. Franc. Curtij senioris, consi. 18.& Philip. Deci. in c. nouit. in 6. no. de iudi.& in l. fœminæ, col. 18. in parnis, versicu. similiter descendentes. ff. de regul. iur. Matth. Afflic. in constitutione Siciliæ. incip. intentionis nostræ, in 6. not. Carol. Rui. consi. 66. perlectis, col. 8. nu. 23. li. 3.& Rochus Curtius in repe. c. vlti. char. 5. versic. septimo infertur. Fran. Ripa. lib. 2. respon. c. 26. incip. videtur respondendum, col. 2.& Alciat. in l. merces. ff. de verbo. sign. Matth. Afflic. in c. 1. col. 8. versi. ego addo duos, ti. quis dica. dux.

3 *De eadẽ re.*

In quam sententiam Aristoteles lib. 1. Politicon. ca. 4 scribit plærosque se non solum domi siue apud seipsos nobiles, sed vbique existimari: Barbaros verò domi solum nobiles, qua si existat alia simpliciter nobilitas, alia nó simpliciter, vt apud Theodecten Helena inquit,

Θείων δ' ἀμφοῖν ἐκγόνων ῥιζωμάτων
Τίς ἂν προσειπεῖν ἀξιώσειε λάτριν;
Ex diis ab vtraque stirpe prognatam.
Quisquam appellabit seruam?

Et Boetius quem Ray. vbi supra allegat, lib. 3. de consolatione philosophiæ, Si quis (inquit) multiplici consulatu functus, in barbaras forte venerit nationes: venerandumne honor barbaris efficiet? Vanescunt illico, cùm ad eos deuenerint, qui dignitates non esse existimant.

4 *De eadẽ re.*

Pogius quoque in suo opusculo de nobilitate, multa de hac re scribit, inter quæ illud, Sed cùm nihil minus vulgi ciuitatis opinio respiciat, quàm virtutem, aut rationem in appellatione nobilis: ac propterea varietur admodum pro cuiusque generis vsu & opinione, quæ admodum sibi inuicem repugnant, non à certa ac determinata re, sed à quadam consuetudine hominum incósulta videtur duci. Et cùm plurimas diuersasque nationum cõsuetudines de nobilitate recensuisset: postea subiũgit, licet ea pro gentium varietate multiplex videatur: omnes tamen, quos modò recensuisti, & esse, & rectè dici nobiles arbitror posse. Nam sicut non omnes leges omnibus ciuitatibus sunt accommodatę, sed variantur pro rerum plubicarum cõmodis & vtilitate: Cumque aliis prosint, aliis obesse videantur: & tamen legum vim authoritatemque conseruant, neque propterea non habentur leges, quia non omnibus eædem cõferũtur: Sic ego Italos, Gallos, Germanos, Britannos, Barbaros existimo, qui à suis dicuntur nobiles esse, &c.

5 *Statutũ quos que facit nobiles.*

Ex quibus, facilè iam intelligis, id quod de consuetudine diximus, procedere & in statuto ciuitatis: vt quemadmodum ex consuetudine cuiusque nationis quis censeatur nobilis & ignobilis: ita quoque ex statuto. Et eò quidem magis, quòd expressum fortius est tacito, vt latè scripsimus & probauimus in nostris legibus connubialibus in gl. 5. nu. 48. nunc restat, & multis seq. nemo enim nescit consuetudinem esse tacitam populi voluntatem, statutum expressam. Et ita nuncupatim in statuto, vt scilicet nobiles faciat & ignobiles, voluit Bar. in d. l. j. col. 9. versic. quartò infertur.& iterum col. pen. versi. ciuitas verò. C. de digni. lib. 12.& ibi quoque Ioan. Plat. col. 3. versi. ex quo infert. Matth. Affl. in d. c. j. vbi suprà, ti. quis dic. dux.

6 *Nobilis est quẽ populi opinione est nobilis.*

Hinc fit, vt his pręsumatur & sit nobilis quẽ vulgus, & communis hominum æstimatio nobilem reputat, vt voluit Dy. con. 11. quæstio & articulus talis, an domus & casatum de Cipria nis, & Alber. in j. parte statutorum. q. 137. ex statuto ciuitatis Florentiæ. Lucas Pe. in l. mulieres, col. 3. vers. nonò, ex communi opin. C. de digni. lib. 12. Pau. Ca. consi. 22. visis omnibus, col. 3. li. 2.& consi. 107. quantùm ad primum, col. j. lib. 2. Barb. consi. 57. præclarè, col. 3. rursumq; col. vlt. li. 2. Gui. Pap. dec. 88. sed quæro an dñi, col. antep. Calc. cons. 8. in causa pẽdẽte, col. 7. vers.& ex supradictis. Soci. cons. 246. eleganter, col. 2. ver. prima ratio, li. 2. quod repetitur in consi. Fran. Cur. Senio. con. 18. vbi plus dicit, quòd ad probandum nobilitatem, non sufficit dicere, quod quis sit nobilis: sed debet dici, quòd talis vulgò reputatur, tanquam scilicet nobilitas ex sola vulgi opinione pendeat. Card. Alex. in c. per venerabilem. §. vlt. char. antepe. vers. quærit de hinc, qui fil. sunt legi. Fely. in c. super eo, le 2. col. 3. de testib. Fran. Ripa li. 2. respons. c. 26. Allobrogum, col. 2. vers. secundo respondetur. Matth. Afflic. in c. 1. col. 8. versic. nona nobilitas, ti. quis dic. dux. vbi tamen addit post Lucam Pen. vbi suprà, horum nobilium esse infinitum numerum, nec tamen ex hac communi opinione cõtrahi nobilitatẽ, cũ ea plerunque mendax. l. si priuatus. ff. qui & à quib. quibus certè assentior, sed ita tñ vt huic communi opinioni standum sit tãtisper, dum eam esse mendacem appareat per quæ diximus in legibus connubialibus. gl. 8. in verbo, *de son mari*, in 8. q.

7 *Dignitas est quæ dignitas reputatur.*

Quibus accedit, quod dicunt iuris Canonici interpretes, dignitatem esse, quæ habetur & reputatur dignitas in tali ecclesia, vel loco. Ita voluit In. in c. de multa, & ibi Hosti.& Io. An. expressius Imo. col 14. vers. vltimo tangit hic, & rursus col. pen. vers. an antem custos, & in fi. & Pan. col. pe. vers. quòd tertia conclusio, de præben. Archi. in c. 1. de consue. lib. 6. Domi. consi.

consi. t 30. dubium. Pan. in c. non minus. col. 3. versi. veniamus igitur ad primum, de immun. eccle. vbi & per hoc dicit, id vile esse, quod in eo loco vile reputatur. & Card. Flor. in cle. j. de præb. vbi dicitur, quòd archipresbyteratus est dignitas, nisi consuetudo sit in contrarium, & sequitur Nicol. Mil. in suo repert. in ver. dignitas est esse archidiaconum. Sed & idem in ver. dignitas est quicquid, dicit dignitatem esse, quicquid ex consuetudine dignitas reputatur. & allegat Ro. in duobus consi. & Steph. Bertr. consi. 2. viso processu, nu. 10. & iterum 32. li. 3. Et dicit Bal. d. conf. 387. li. j. quòd illa est maior dignitas, quam generaliter homines existimāt esse maiorem, per l. Athletas. §. j. ff. de his qui no. infa. Ex quibus facilè intelligis, quisquis es qui te nobilitatis titulo extollis, nobilitatē ipsam opinionibus totam consistere, non rerum naturâ.

Maior dignitas, quæ talis existimatur.

8 Nobilitas pbatur per famam & communem, hominum æstimationē.

Hinc quoq; est, vt nobilitas per solam famā, id est, cōem hominum æstimationē probetur, vt voluit Bal. in l. prouidendum, per illum tex. C. de postul. & sequitur Alex. in addi. Bar. in l. de minore. §. tormenta, col. pe. ff. de quæstio. & Gui. Pap. consi. 217. omissa facti narratione, in prin. & deci. 196. nobiles, col. 2. & decis. 387. sed quid si nobilis, in fin. & sing. 251. nobilitas probatur. Car. Alex. in §. si miles aduersus. ti. de pac. iur. fir. Fel. in c. veniēs, le j. col. 3. & ibi Dec. col. vlt. de testi. & Ias. in repe. l. admonendi, col. 79. ver. item nobilitas. ff. de iureiu. Phil. Dec. in c. j. co. 4. ver. secundus casus, extrà de appel. vbi dicit ad hoc facere, quod no. Bar. in l. de pupil lo. §. si quis ipsi prætori. ff. de no. ope. nun. Quod & cōfirmatur ex eo quod scribit Bal. in l. 2. per eū tex. C. si ser. ant lib. li. x. Famā publicā constituere aliquē in quasi possessione ingenuitatis.

Fama publica constituit in quasi possess. ingenuitatis.

9 Nobilitas in rescriptis & aliàs intelligitur ex loci cōsuetudine.

Ex his item fit, quòd si in rescripto vel alia dispositione fiat mentio nobilium, intelligendum est de nobilibus secundum cuiuq; loci consuetudinem. Nam verba rescripti, siue principis intelligenda sunt secundum consuetudines locorum, ad quę referuntur, sicuti & secūdum qualitates personarum. l. plenū. §. equitij. ff. de vsu & habit. l. si quis filio. §. irritum. ff. de iniu. test. Et id expresse in hoc casu voluit Pau. Cas. loquens de priuilegio legitimandi, in quo excipiuntur filij nobilium cōsi. 126. dubitatur primò, col. 3. ver. 4. dubitatur. & Car. Alex. in c. per venerabilem. §. vlt. char. antep. versi. quæro ergo principaliter, extrà qui fil. sunt legi.

10 Arbitrio iudicis relinquuntur nō determinata.

Cū nobilitas res sit adeò incerta, ambigua, & minimè (vt dicit Pogius) determinata, & in non determinatis sit locus arbitrio iudicis. l. j. in fi. & ibi Bal. ff. de iur. deli. & l. mora. ff. de vsu. & l de accessionibus. ff. de diuer. & tēp. præscr. & c. in causis, & ibi Pan. de offi. deleg. & voluit gl. in c. finem, de dol. & cōtu. cum si. ideò in arbitrio iudicis est, diiudicare vtrum quis sit aut dicatur nobilis, an ignobilis, vt voluit Alex. in addi. Bar. in l. 3. in prin. ff. de testi. ad id allegans Bal. in l. Gracchus, in prin. C. de adult. vbi dicit esse in arbitrio iudicis, an quis sit vilis conditionis, necne.

Et benè facit quod voluit glo. no. in c. sedes, in verbo, maiores, de rescript. quòd est in arbitrio iudicis, qui debeant dici maiores, qui que minores, & sequuntur Inno. Pan. & recentiores ibi, & Spec. tit. de rescrip. præsenta. §. vlt. col. j. versi. sed quæ sunt personæ digniores. quodq; voluit Laudu. in cle. j. & post eum Card. in 6. q. de baptis. quòd relinquitur arbitrio boni viri, quis dicatur princeps, in casu d. cle. cū aliis multis similibus à me latè congestis in repet. l. si vnquam, in verb. omnia vel partem aliquā, nu. 30. quin & aliàs.

11 Arbitrio iudicis nobiles dicuntur maiores & minores.

Tu tamen hoc intellige, vt iudex, dum arbitrabitur an quis sit nobilis, necne, sequatur quod iure communi statutum est, & statutis, atque consuetudine patriæ obseruatum, vt plenè not. in l. j. C. de sum. Triu. & per Alex. consil. 5. puto de iure considerandum, col. j. lib. 4. & per Card. in d. cle. j. de baptis. loquentem in casu d. clem. j.

12 Iudex tamē arbitrari debet ex pscripti legis, statuti & consuetudinis.

Cùm ex his, quæ dicta sunt, liquidò appareat nobilitatem rem esse aduentitiam, & quæ non nobis inest à natura, ideò nō præsumitur, nisi probetur, per text. in l. non ignorat. C. qui accu. non poss. & voluit gl. in c. si fortè, de elec. & not. doct. in l. si verò. §. qui pro rei qualitate. ff. qui satisd. cogan. & in c. vlt. de præsump. cum simi. Et ita in specie voluit Bal. in d. l. non ignorat, statim post prin. vbi dicit, quòd quis præsumitur popularis, nisi probetur magnas, & in l. in actionibus. §. planè, col. j. in fin. ff. de in lit. iuran. vbi dicit, quòd quilibet præsumitur popularis, siue ignobilis. Ideò qui se dicit magnatem, siue nobilem, debet probare, quia ista qualitas paucis inest, & ideò non præsumitur, nec est prima qualitas, quæ veniat à natura, sed habet ortum ex accidentibus sibi, vel progenitoribus. & productus qui eam allegat, debet illā probare, per l. 2. ff. de prob. & idē Bal. & Marti. Laud. in c. j. §. si rusticus, & ibi quoq; Alua. & Cardi. Alex. in ver. si miles aduersus, & Matth. Affl. col. j. in j. no. tit. de pac. ten. vbi dicunt per illum text. in illis verbis, probare possit, quòd qui nobilitatem allegat, eam probare debet, & Flor. in l. j. in princ. ff. de probat. vbi dicit, quòd qui agit contra aliquem, tanquam nobilem, debet probare eam qualitatem, & Soci. d. consil. 246. quod inter conf. Fran. Cur. senioris est 18. col. j. vbi etiam dicit, quòd quis magis præsumitur ignobilis, quā nobilis. & Cepol. d. tract. nobilitatis, in 26. op. & Corset. in d. c. grandi, col. 12. de suppl. negl. prela. lib. 6. & Fran. Rip. lib. 2. respon. c. 26. Allobrogum, col. 2. Bartho. Chasse. consi. 64. viso processu moto, col. 3. ver. ad secundum. Bonus Curti. in tracta. nobilitatis in 6. parte, in prin. Rebuf. in tract. nominationum,

13 Nobilitas non præsumitur, sed probari debet.

De diuinatione, Phæcas Thessaliæ vrbem. Et lib. 13. Epistolarum famil. epist. 32. & Iliadem Virgilius in Priapeis, si is est,

Nobilis hinc nota nempe incipit Ilias ira.

Et Horatius lib. 3. Carminum Ode 15. Luceriam. Et Ouidius lib. 6. Meta. Corinthum,

—Et nobilis ære Corinthus.

Et Liuius lib. 4. belli Punici Castulonem vrbẽ Hispaniæ. Et li. 5. iterumq; 6. Syracusas. Et li. 6. non semel, Capuam. Et li. 1. belli Macedonici, Larissem, non illam in Thessalia, sed alteram. Et lib. 2. Argos, & Corinthum. Et li. 3. & 4. Lysimachiam. Et eo. li. 4. Angiram. Et li. 9. Lacedæmonem. Et li. 10. Erganiam. Et li. 5. Decadis 5. Sicyonam, Edessem, Beroeã, Pellam & Argos. Et Plinius li. 3. c. 18. castellum nobile vino Pucinum. Et Paron marmore nobilem. Telon vnguento nobilem, scilicet ob vnguentum Telinum, de quo idem Plinius li. 13. c. j. & Dioscorides li. j. c. 56. aut, vt alij secant, 59. Telon igitur vocat ipse Plinius nobilem id est, celebratam, & notam ob huiusmodi vnguẽtum. & nobilissimas Burchanam & Fabariam li. 4. c. 13. Et Olissipo equarum è vento cõceptu nobile, eo. li. c. 22. Et idem Plinius lib. 6. c. 25. Niscæã. Et li. 3. c. 11. Brundusium, & c. 13. Picenum, & c. 15. li. 4. nobilissimam Botanorum insulam. Et ignobiles insulas li. 4. c. 12. nõ semel. Et li. 5. c. 11. Arabiam Casio monte nobilem. & eiusdẽ lib. c. 19. Vticam conchylo, atque purpura nobilem. Et rursum c. 24. Carras clade Crassi nobiles: quod & nos alibi diximus. & rursum ibi Zeugma trãsitu Euphratis nobile, & c. seq. Palmiram situ nobilem. Et lib. 6. c. 17. vocat Seres lanicio syluarum nobiles. Et li. 36. c. 26. Sidonẽ. Et Martialis li. j. epigr. 17. Bilbilim. Et Seneca Tragœdiographus in Oedippo actu 2. Thebas. Et Iustinus lib. 7. alteram illam Larissam Thessaliæ. Et li. 8. Olynthios. Et li. 9. Byzantiũ. Et li. 36. Damascum Syriæ ciuitatẽ. Et Apuleius li. 6. Metamor. Lacedæmonem Achaiæ nobilem ciuitatẽ. Et Eutropius de gestis Ro. li. 9. c. 28. Sobonem, & Thesiphontem. Et alias alibi in infinitum. Ideoque claritas vrbium dicitur in c. uos qui. 40. di. quod idem significat, atque nobilitas, vt etiam diximus suprà in secũdo c. nu. 9. claritas, vnde & clara oppida Plinio dicta li. 3. c. 4. Et clara Salamis, clarissima Delos eidem li. 4. c. 12. & clarissima Scandinia na eiusdem li. c. 13. Et claræ Delos & Rhodos li. 2. c. 87. Tantalis clarissima vrbs, eo. lib. c. 91. Et illustres insulæ ibi. tex. autem in c. statutum, in prin. de rescrip. li. 6. insignes ciuitates vocat. Et splendida quoq; municipia apud Valerium Maximum lib. vlt. c. 16. vbi de Heriphilo, quod idem ac si nobilia dicas, vt diximus in eo. c. 2. nu. 17. Et insignia oppida Plinius li. 4. c. 12. Et Euboeam insignem ibi.

Telinum vnguentum.

Claritas vrbium.

5 Vti & è diuerso dicuntur oppida, castella, & vrbes quædam ignobiles. Liuius lib. 8. 2. belli Punici scribens Philippum Macedonum Regem cepisse quædam parua atque ignobilia oppida. Et ad calcem lib. 9. Ignobiles quasdam ciuitates vocat. Et lib. j. belli Macedonici, ipsum Philippum cœpisse castella quædam ignobilia. Et lib. 2. non semel dicit castella quoque ignobilia. Et Iulius Cæsar lib. 5. commentariorum de bello Gallico, ignobilem quandam Eburonum ciuitatem dicit. Et Plinius lib. 3. c. 4. non multò ante fin. Oppida verò ignobilia 19. attributa. Et c. 5. oppidum Liuiam portu nobile. Et li. 6. c. 21. multas ignobiles vrbes esse dicit extra Indi ostium. Et idem lib. 5. c. 29. non semel & iterũ c. seq. populos ignobiles Valerius Maximus lib. 5. c. 3. scribit patriam ingratam fecisse Scipionem Africanum ciuitatis ignobilis accolam. Nisi hæc malis referre ad aliam significationem, quam suprà in princ. 2. capitis diximus, vt scilicet vrbes nobiles dicantur, id est, notæ & celebres: ignobiles contrà ignotæ & obscuræ. Sed hoc in idem recidit. Nam & ipse Plinius eodem illo li. 29. c. 30. inhonoras ciuitates in eadem significatione posuit.

Vrbes ignobiles.

6 At vt redeamus, Cicero, si is fuit, li. 3. Rhetoricorum ad Herennium, vbi de genere demonstratiuo loquitur, Laudem dicit esse rerũ externarum & corporis & animi. Inter ea verò quæ sunt rerum externarum, ciuitatis quoque ponit, quasi laus quoque ex ciuitatibus sit hominibus. Quod & sentiens Virgilius lib. 4. Aeneid. in princ. ait,

Laus ex ciuitate.

Multa viri virtus animo, multusq; recursat
Gentis honos:

Alexander Seuerus, cùm Syrus esset, volebat tamen videri traxisse originem de Romanorum gente: cumque pudebat Syrum dici. Et propicreà poëta quispiam eius temporis veluti contemptim de eo loqueretur, hos versus in eum scripsit,

Pulchrum quod vides esse nostrum regem,
Quem Syrum sua detulit propago,
Venatus facit & lepus comesus, &c.

Testis Lampridius.

7 Simonidis poëtæ Lyrici sententia est, oportere eum qui beatè vult viuere, patriam habere gloriosam. Et Euripidis siue Senecionis (de authore enim dubitatur) alia sentẽtia est apud Plutarchum in vita Demosthenis, in princ. deberi primùm illustri patria progenatum esse quisque fœlix futurus sit. Aristoxenus in varia historia, eiusque authoritate Laërtius tradit, Mysonem illum, quem virorum omnium sapientissimum Apollinem prædicasse Hipponax tradidit, ex hoc habitum fuisse ignobilem, quòd non ex vrbe, sed ex vico, & eo quidem obscuro, natus esset. Obque eam ignobilitatem, quæ ipsius sunt, à plerisque Pisistrato assignari. Antonius, quod alio in loco diximus, Octauio ignobilitatem obiiciebat, quòd matre Aricina natus esset, vt refert

De eadẽ re.

refert Tullius in 3. Philip. tanquam scilicet ex ignobili vrbe ea esset, & quod etiā Suetonius retulit, quòd esset ex pago Thurino. Aphthonius declamator lib. præexercitamentorum, in vituperatione Philippi, illud imprimis ei obiicit, quòd ex gente omnium barbarorum vilissima natus esset, nēpe ex Pella. Tradit Probus Aemilius Menesthenum filium Iphicratis Atheniensis, ex Tarsa natum, Coti, Thracum regis filia, interrogatum vtrum pluris patrem matremve faceret, matrē, inquit, Quod cùm omnibus mirum videretur, ille, meritò (inquit) facio. Nam pater, quantum in se fuit, Thracem me genuit, contrà mater Atheniensem.

8 *In eos qui patriæ nobilitate gloriantur.*

NON prætereundum tamen quod scribit Flauius Vopiscus in Aureliano ad Bassum, in eos qui ex nobilitate genitalis soli gloriantur, Aurelianus (inquit) ortus, vt plures loquūtur, Sirmij, familia obscuriore: vt nonnulli, Dacia Ripensi. Ego autem legisse me memini auctorem, qui eum Mesia genitū prædicatet. Et euenit quidem vt de eorum virorum genitali solo nesciatur, qui humiliori loco, & ipsi pleriq; solum genitale confingunt, vt dent posteritati de locorum splendore fulgorem. Nec tamen magnorum principum viribus summa sciēdi est, vbi quisq; sit genitus, sed qualis in Repub. fuerit. An Platonem magis commendat, quòd Atheniensis fuerit, quàm quòd vnicum sapientiæ munus illuxerit? An eo minores inueniuntur Aristoteles Stagirita, Eleatesq; Zenon, aut Anacharsis Scyta, quòd in minimis nati sunt viculis; cùm illos ad cœlum omnis philosophiæ virtus extulerit. Hæc ille.

9 *Ad idem. Anacharsis retaliatio in eum qui illi patriam exprobrabat.*

Cui adde quod de ipso Anacharsi tradit Galenus in exhortatione ad bonas artes. Vides (inquit) non obstitisse Anacharsi Scythæ, quò minus esset in admiratione, & inter sapientes numeraretur, tametsi genere barbarus esset. Huic cùm quidam exprobraret, quòd genere barbarus esset & Scyta, Mihi quidem (inquit) patria dedecori est, tu verò patriæ, pulchrè retaxans hominem, ex sese nihili, nec alia re superbientem, quàm patria. quod & retulit Laërtius. Aliter id refert Stobœus Ser. 84. Nam cū, inquit, Anacharsis per conuicium Scytha nominaretur, respondit, τῷ γένει, ἀλλ' οὐ τῷ τρόπῳ. Id est, genere, non moribus. veluti patria nihil obesset nobilitati morum. Ex quo etiā illud est Epicharmi veteris poëtæ illius, ex quo Alcimus Platonem multas sententias mutuatum fuisse tradit,

Σκύθης τις ὄλεθρος, ὁ δ' Ἀνάχαρσις οὐ σκύθης;

Quod peræquè significat ac si diceres,
Estne ex Scythia pernicies, Anacharsis autem an non Scytha fuit? quod & ex eo repetit Stobœus, vbi suprà.

10 *Ad idem.*

Subdit autē Galenus, vt ad eum redeamus, Si fixius & attentius cōtempleris, res hominū, comperies non homines factos illustres ex ciuitatibus: sed contrà per viros bonos, & artibus præstantes horum patrias fuisse nobilitatas. Etenim quod nomen, aut quam dignitatē habuisset Stagyra, nisi per Aristotelem contigisset? Rursus quæ Solorum, nisi per Aratū & Chrysippum contigisset? Quin Athenarum nomen, vnde tam procul dimanauit? Non ob terræ fœcūditatem, habuit enim agros parum feraces, sed potius per eos qui ibi nati sunt, quorum plæriq; dum in viros optimos euaserint, nonnullam suæ gloriæ portionē impertierunt & patriæ. Hoc autem esse verissimum euidentissimè perspicies, si tecum repures Hyperbolum & Cleonem, quibus ad nihil aliud profuit nobilitas Athenarum, nisi vt illorum malefacta redderentur famosiora.

11 *Ad idem.*

Quibus concinens quod de Nerua imperatore, qui Traianum Hispanum successorem sibi designauit, Dion Nicæus scripsit. Nec eum, ait, deterruit, quod Traianus homo Hispanus nec Italus erat, nec Italicus, censebat enim virtutem cuiusque non patriam existimari & ponderari debere. Et quod de Seuero imperatore retulit Ausonius,

Punica origo illi, sed qui virtute probaret
Non obstare locum, cum valet ingenium.

Vir extra paradisum factus, mulier in paradiso.

D. Ambrosius in d. c. illud. 40. di. Illud (ait) animaduerte, quòd extra paradisum vir factus, intra paradisum mulier: vt aduertas, quòd non loci, non generis nobilitate, sed virtute vnusquisq; gratiam comparat sibi. Deniq; extra paradisum, hoc est, in inferiori loco vir factus, melior inuenitur, & illa quæ in meliori loco, hoc est, in paradiso facta est, inferior inuenitur. Et Gregorius etiam in d. c. nos qui, ead. di. Nos, inquit, qui præsumus, non ex locorum vel generis dignitate, sed morum nobilitate innotescere debemus: nec vrbium claritate, sed fidei puritate.

12 *Ad idem. Themistoclis dictū in Seriphium.*

Plutarchus in vita Themistoclis, & in Apophthegmatis ipsius, tradit eundem Themistoclem, cùm esset Atheniensis, Seriphio cuidā in contentione obiectanti, quòd non propria virtute: sed patriæ splendore gloriosus factus esset, respondisse, Neq; tu si Atheniensis esses, clarus extitisses: Neq; ego si Seriphius essem, ignobilis. Quibus verbis significabat, nihil equidem ad gloriam & nobilitatem patriam solum conferre. Quam & Themistoclis historiam ante Plutarchum posteris mandauit Plato, circa initia libri primi, de Repub. & M. Tullius in Catone maiore. Ante omnes verò Herodotus in Vrania, qui non Seriphium hunc fuisse dicit, sed Belbitanum nomine Timodemum. Et ex sacris scriptoribus, hoc quoque rē censuit Origenes lib. 1. contra Celsum, qui inter cætera conuitia, quæ in ipsum protulerat, illud etiam exprobrarat, quòd in vico quodam ignobili natus erat.

13

Ipse Plutarchus, vt ad eum redeamus, in li-

Ad idem. Antisthenis dictum in eum, qui illi matrem peregrinam obiectabat.

bello de exilio,& Laërtius in vita Antisthenis tradunt,quòd cùm ipsi Antistheni fuisset probro datum,quòd non esset Atheniensis: sed ei esset mater Phrygia, dixisse, Et Deûm mater Phrygia est. Erat enim ipsius mater ex Thracia. quod & scribit Seneca lib. 2. Quomodo in sapientem non cadit iniuria,paulò ante fi. Socratem etiam respondisse, cùm ei Antiope mater barbara,& Trahessa obiiciebatur, Nā & Deorum (inquit) matrem ideam esse. Nec absimili ratione idem Socrates, cùm ei quidam dixisset, ipsum Antisthenem matre esse Threicia, quò illum vellicaret, Tu ne (inquit) arbitraris ex duobus Atheniensibus adeo insignem virū natum? Author Laërtius in Socrate,& in ipso Antisthene, vbi & illud dicit, quòd idem Antisthenes Atheniensibus gloriantibus,quòd in digenę essent,dicebat illos cochleis & Bruchis nihilo esse nobiliores. Et cùm probro ei daretur aliquando, quòd non esset ex duobus liberis genitus, Neque (inquit) luctatoribus,& tamen luctator sum: quod & ipsum refert Laërtius in vita illius. Demetrius Phalereus in Socratis defensione scripsit, Democritum Abderitem ne Athenas quidē venisse: id quod profectò maius est, vt prodit Laërtius, si quidem tantam contempsit ciuitatem, non ex loco gloriam aucupari volens, verùm loco gloriam imponere, quod nos alibi ad aliud retulimus.

14 *Ad idem.*

Aristoteles glorianti cuipiam, quòd magnę vrbis esset, οὐ τοῦτο (ait) σκοπεῖν, ἀλλ' ὅστις μεγάλης πατρίδος ἄξιος ἐστίν, noli hæc considerare, sed an magna, siue illustri patria dignus sis. author idem Laërtius in vita ipsius. Cui simile est quod Zenon apud Maximum sententjam c. 63. ὁ αὐτὸς μὴ δεῖν ζητεῖν τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι εἰ ἐκ μεγάλων πόλεών εἰσιν, ἀλλ' εἰ μεγάλης πόλεως ἄξιοι. Id est, quærendum non esse, sintne homines ex magnis ciuitatibus, sed an magna ciuitate digni sint. Actius in Philocteta ita laudat Vlyssem, vt videri velin patriæ ignobilitatem ipsi laudi fuisse. Ita enim de eo scribit in princi. illius tragœdiæ, teste Apuleio de Deo Socratis,

Inclyte parua prędite patria, nōie celebri, &c.

15

Sed & Plutarchus (vt iterum ad eum reuertamur) in vita Demosthenis in prin. posteaquā illud adduxit ex Euripide, siue alio quopiam, quod suprà nu. 7. ex eo attulimus, subdit hæc quæ sequuntur, græcè quidem, sed in hunc sensum, Ego verò ad genuinam illam quæ moribus magna parte & animi habitu constat felicitatem consequendam, quàm obscura & ignobili patria, quàm deformi pusillaque matre genitus sis, parum referre puto. Risu quippe dignum fiet, si quis Iulidam, Ceus insulæ nō magnæ, perexiguam partem, aut Aeginam, quam Atticus quidam Piræo velut oculis mucum eximendum censebat, cùm mimos & poëtas bonos edidissent, viros bonos, absolutaq; méte præditos & magnanimos dare posse neget. Nam cæteras quidem artes quæcunque difficiliores paulò sunt, & ad gloriam quandam aspirant, vt verisimile sit in obscuris istis locis velut languere, virtus certè, quemadmodū planta generosa, fortisque & robore suo nixa, quotiescunq; ingenium frugi, & animum laboris non intolerantem nacta est, vbilibet radices iacit. Itaque si quicquam vel prudentia vel vsu vitæ ab eo quod rectum est, deficiamus, imputare non patriæ tenuitati, sed nobis ipsis decet. Equidem qui historiam non ex vndiq; obuiis, domesticisve, sed peregrinis, atq; iis diuersis, & apud alios, aliosq; passim disiectis coeuntē rebus, scribere sit aggressus, huic imprimis vrbe præclara, literarū & humanitatis studiosa, modis omnibus sit opus, quò simul & libris omnigenis abundans, & quæcunq; scriptores subterfugêre, memoria hominum luculentiore cum fide seruata, audiens ipse & singula coram disquirens, conficere historiam partibus omnibus absolutam possit. Hæc Plutarchus.

16 *Ad idem.*

Postremò habemus glo. in l.j.C. de colo. pal. lib. 11. quòd natus in terra, in qua natus est Christus, non maiori gaudet priuilegio, quàm alius. quam ad hoc ponderat Ro. in d. l. si verò. §. de viro, in 14. fal. ff. sol. mat. & Alex. in addi. Bar. in d. l. j. C. de Alexan. primi. lib. 11. Quibus adde quæ Cicero in oratione pro Publio Sylla respondit Lucio Torquato, qui illum dixerat peregrinum, & ex municipio esse. Scribit Cassius Neruam adoptasse, atq; ad imperium adsciuisse Traianum, quamuis genere Hispanus esset, non ex Italia oriundus, ita existimans, vt ille dicit, Virtutem hominis, non genus aut patriam spectari oportere. Sed & huc spectat illud Satyrici poëtæ,

Summos posse viros, & magna exēpla daturos
Veruecum in patria, crassoq; sub aere nasci.

17 *Ad idem. Locus hominem non nobilitat, sed homo locū.*

Sed non omittam tamen quod huc quoq; pertinet, quòd locus non nobilitat hominem, sed homo locum. Nam cùm Dionysius Syracusanus in Aristippum indignatus, illū extremū omnium fecisset accumbere: Ille, illustrē, inquit, hunc locum fieri & apparere voluisti. author Laërtius. Et Agesilaus ille magnus, cū puer adhuc esset, ac in gymnicorum ludorum celebratione in loco parū honorifico à chori magistro collocaretur, paruit quidem, quāuis iā rex esset declaratus, dixitque, bene habe est, ostendam enim non loca viris, sed viros locis dignitatem conciliare, ex Plutarcho in apophthegmatis Laconicis Cui nō dissimile est apud eundem illud Damonidæ, qui cùm à chori magistro in vltimam chori partem locatus fuisset, Rectè profectò (inquit) ô ductor chori, excogitasti, quo pacto quoque inhonoratus locus honorabilis fieret. Et de altero eorum intelligit idem Plutarchus in conuiuio septē sapientum, cum scribit de Alexidemo Milesio

Thrasi-

Thrasibuli tyranni filio, qui in loco communi postremo assignatum se conquerebatur, Thales & ipse Milesius, Vererisne, inquit, quemadmodum Aegyptij astra, prout locis quę percurrunt celsiora aut humiliora apparent, seipsis meliora fieri aut deteriora affirmant, sic tu quoque abiectior, & obscurior euaseris propter inhonorationem attributum in conuiuio locum certè Lacone non Paulò deterior fueris, qui in choro quodam à præsultore in postremum locum reiectus, Euge, inquit, inuenisti quis esset hic quoque honoratior locus. Super quo & tu vide quę diximus suprà capite 7. num. 9 Lucas, & seq.

An puniantur, & quomodo, qui sibi falso nobilitatem assumunt. Cap. XIII.

1 *Nobilitatē sibi falsò asserentes in quod crimē incurrunt.*

QVi sibi nobilitatem propria authoritate falsò assumunt, incidunt in crimen falsi, vel etiam in crimen maiestatis, vt dicit Bartol. in l. prima. colum. 7. versicu. sequitur in diffinitione illata. C. de dignita. lib. 12. per textum in l. 3. §. vlr. ff. ad legem Iuliam maiest. & in l. 1. & 2. in fin. ff. ad legem Corn. de fals. & in cap. primo. de regul. iur. lib. vj. Sed horum nullus mihi ad hoc facere videtur, præter primum, quo cauetur eum teneri crimine maiestatis, qui priuatus potestate magistratuve, quid sciens dolo malo gesserit.

2 *De eadē re.*

Sed horum omnium melior est text. notab. quidem ille, sed omnibus notissimus in l. eos. §. qui se pro milite gessit. ff. de fal. vbi is grauissimè pro delicti qualitate puniendus est, qui se pro milite gesserit, cùm non esset miles. Quem text. not. Bart. ibi contra illum, qui se appellat doctorem, cùm non sit, vt scilicet teneatur crimine falsi. Quod & voluit idem Barto. in l. red datur. C. de professo. & medi. lib. 10. & in tracta. de insig. & armis, in princ. & Pet. Anch. in cap. vt apostolicæ, de priuileg. li. 6. & Panormi. in cap. primo. de cleri. non ordi. mini. & Ioan. Ana. in rub. de magi. colum. 6. & in rub. de cri mi. fal. colum. item 6. Et illum textum ad hūc casum nostrum vsurpatæ nobilitatis allegat Ioan. Plat. in dicta l. prima, colum. 3. versicul. item illata ideò dictum est. C. de digni. & Ioan. Ray. in dicto tract. nobilitatis, colum. 3. & iterum in 6. quæst princ.

3 *De eadē re.*

Et facit quod in simili scribit Bart. in l. j. per illum textum. C. vt digni. ordi. serue. lib. 12. vsurpātem scienter honorem sibi indebitum, puniri pœna sacrilegij. Et illud quoque de notario voluit Bald. in l. prima. & ibi quoque Salyc. & Corne. C. de testam. Et quod item tradit Panor. in c. dilecta, in vlt. not. de excess. prælat. vsurpantem insignia cuiuspiā dignitatis, quā non habet, falsum committere, per d. l. eos, & ibi not. de fals. Sunt enim, vt id illi addas, peculiaria & propria cuiusque dignitatis, magistratus, & honoris. l. potioris. C. de offic. rect. prouin. & l. si Cohortalis. C. de Cohort. lib. 12. Ex quibus multa collegit Fely. in proœmio Decretalium, colum. 15. versicu. tertia conclusio, & in c. tertio loco, colum. j. de probat. & Præpo. in c. vt nostrum, colum. j. de appel & nonnulla Rebuf. in tracta. nominationum, in 12. quæst. num. 13. & 14.

4 *De eadē re.*

Verùm quod diximus de pœna falsi, procedit, cùm quis facit actum quēpiam doctoris, aut nobilis, aut alterius cuiuspiam dignitatis, quam quis sibi falsò vsurpat. Nam si verbo tantùm huiusmodi dignitates sibi ascripserit, nō ea pœna punitur, sed alia extraordinaria, vt not. voluit Alex. in addit. Bar. in d. §. qui se pro milite, arg. l. si quis. C. de aquæ duct. lib. 11. & ante eum Bal. quem tamen nō allegat, in l. qui sub prætextu, in fi. C. de sacrosf. eccle. vbi loquitur de eo, qui se falsò dicit clericum.

An uero nobilitas præscriptione quæri poßit. Cap. XIIII.

1 *Nobilitas an & quomodo præscribatur.*

NObilitas non præscribitur ex vsu & quasi possessione, nisi tanti temporis, cuius initij non extat memoria, vt dicit Fran. Ripa, lib. 2. respō. c. 26. Allobrogum, col. 4. ver. non obstat quòd dominus, allegatq; ad id Io. And in c. abbates, de priuil. lib. 6. & Ro. sing. 289. nunquid vsus. Subditq; Ripa ea quæ requiruntur ad huiusmodi præscriptionem præter illud tempus, & inter alia, vt quis vsus fuerit hac nobilitatis prærogatiua, scientibus & patientibus his, qui præsunt regimini ciuitatis, secundum Bart. in l. 2. C. de seruit. & aqua. & Panor. consil. 18. in causa, colum. penul. vers. probatur ad sensum, lib. 2. & consi. 22. colum. vlr. eo. lib. 2. vbi tamē nihil de hac re reperi.

2 *An scientia principis requiratur.*

Sed tu tamen alios plerosq; addere potes, requirentes scientiam principis, aut alterius cuius interest, in præscriptione huiusmodi rerū incorporalium, videlicet ipsum Bart. in l. si publicanus. §. in omnibus. ff. de publi. vect. Ion. in c. bonæ, le 2. col. 2. in verbo, requisitus, de postu. præla. & in c. conquerente, in verbo, canonicam, de offi. ord. & in c. 2. in verbo, facta, col. j. de in inte. resti. Bal. in c. j. ad fi. de consti, & cōsi. 370. verba rescripti, col. j. li. j. & consi. 340. si pater, ver. super eo, lib. 5. & ipsum Panor. in c. cùm nobis, col. pen. de præscript.

3 *An verò officiariorum scientia sufficiat.*

Et si eam opinionem sequaris, eam ita intelliges, vt sufficiat scientia magistratuum, aut vt nostri appellant, officiariorum principis, aut alterius, aduersus quem hęc iura incorporalia præscribuntur, etiam si is nesciat. Ita enim nū-

cupatim voluit ipse Bartol. in dicto §. in omnibus. & Panormita.in dicto capitu. cùm nobis & Franc.Aret.in l.more, colum. secunda, ff.de acquiren.hære. & Iacob. à Sancto Georg. in tractatu feudorum, in verbo, cum mero & mixto imperio,colum. 5. vers. sed an ad acquirendum. Quanquam contrarium tenet Bald. d.consi 370.lib. 1.

4 *Qui dicunt scientiã non requiri.*

Verùm sunt alij multi, qui in hac præscriptione temporis immemorialis, quarumcunque rerum non requirunt scientiam superioris, aut alterius contra quem præscribitur, vel officiariorum eorum. In qua sententia fuit glo. in lege, hoc iure § ductus aquæ,& ibi Angel. ff. de aqua quotid. & æstiu. Bald. sibi contrarius in capit.primo,columna 2.versicu.sed Bartolus dicit, titul.quæ sunt regal.& consilio 241.antiqua, lib. 2. Salyc.in l. 2. C. nona vectig. Anton.in c.peruenit,in multis locis, de censi. Imo.in dicto §.in omnibus, & in l.prima, §.denique,& ibi etiam Rom. ff. de aqua plu.arcen. Alexand.consi. 6.viso themate, columna secunda, versicu. verior tamen, lib. 1, vbi hanc dicit esse communem opinionem, & consil. 24.ponderatis, colum. 4.versic.quinimo etiam, lib 5. Felin.in dicto c. cùm nobis, colum. 2. de præscript.Iason in l.imperium,colum. 9.versic.circa primum dictum, & ibi Franc. Purp.char.8. versic. limitat Iason. ff. de iurisdi. omn. iudic. Philip.Deci.consi.85. cuius superscriptio incipit,de gradibus,colum. 2.& consil. 271.in casu transmisso,colum.j.Iacob.à San. Georg.vbi suprà citauimus.

5 *Iterũ de quæstione princ.*

Sed vt redeamus ad principale nostrum propositum, Alber. in lege, imperatores. ff. de Decurion. quærit an si quis steterit in possessione cuiuspiam dignitatis vel nobilitatis (de vtraque enim intelligit, vt constat ex præcedentibus, & sequentibus) per quadraginta annos, eam præscribet? Et videtur, inquit, quòd non, Cùm hæ res à principe procedant, per iura priùs per eum allegata. Continuò subiungit contrarium videri ex l. si Cohortalis. C. de Cohort. libro duodecimo. Mox autem subdit, Sed videtur quòd nobilitas & dignitas procedat à natura. cap. de famulis, ibi, dignitate naturæ, de seruis non ordin. Ex quibus potes intelligere eum sentire, nobilitatem tempore non præscribi. Cui concinit, quòd legitimitas (vt ita dixerim) siue ingenuitas, quæ veluti quædam nobilitas est, non præscribitur glo. in l.nemo.ff de vsucapio. pro legat. Quod semper intelligere debes, nisi tempore illo immemoriali, quod nunquam exclusum esse censetur, vt latè docuimus in tractatu retractuum, titu.secundo.§.primo. glos. secunda, in verbo, *a tel temps*, numero tertio, hanc partem.

Nobilitas an in alios deriuetur, & in quos, & primum, an in liberos, et in quos. Cap. XV.

1 *Nobilitas ĩ posteros descendit.*

Nobilitas per aliquem acquisita, descendit, veluti ex traduce, in posteros, vt qui maiorum suorum conditionem sequuntur, vt optimè probatur in l.j. vbi Bart.& Io.Plat.& in l.Senator. & in l.si Senator. C. de digni.& in l.Senatoris filium. ff. de Senat.cum simi.& voluit And. Iser.in constit. Siciliæ, incip. prosequentes, & ibi quoque Matth. Afflict.col.6. versi. septimo quæro.& Bald.in l.cum antiquioribus, col.5. in 8.quæst.in prin.C.de iure deliber. vbi dicit quòd nobilitas à progenitoribus seminatur in posteros, & Luc.Pen. in l.mulieres, colum. 2. versic.sextò ex nobilitate.C.de digni.vbi id dicit fortiùs procedere in nobilitate, quæ ex dignitate quæsita est.Guil.Laud. in clemen.j. & ibi quoque Card. Flor. in 2.quæst. de baptism. Et Panormit.in c.licet,in fin.de censib.& omnes vbique.Matthæ. Afflict. in cap. primo. colum. 5.versic.sexta nobilitas,tit.quis dica.dux. vbi hanc dicit nobilitatem generis dici in c. nullus episcopus,quod est vlt. 38.dist. & idem Matthæ.in cap.si rusticus, colum. j.in 5. nota. de pace tenen.

2 *Sed an vltra pronepotes.*

Quòd tamen intelligit glo.in d.l.j.de digni. vt non extendatur vltra pronepotes, per l. diuo.C.de quæst.quod & voluit glo.in l.liberos. ff.de Senat.& And.Iser.in d. constitutione Siciliæ, prosequentes,& ibi Matth. Afflict.colum. 6.in 6.quæst.per text.in l.j. C.de priui.eorum, qui in sac.pal. mil. li.12. & omnes ferè qui de nobilitate scripserunt. Bart. autem in d.l.j.col. vlt.de digni.distinguit.Aut illud,ex quo acquiritur nobilitas, transit ad posteros, puta regnũ, ducatus, comitatus,& similia,& tunc in infinitum posteri, ad quos eæ res trãseunt, erunt ob id nobiles, non ex persona parentum, Aut non transit,& tunc de iure communi nobilitas nõ transit vltra pronepotes. Sed secundum consuetudinem in quibusdam partibus Italiæ, omnes descendentes admittuntur,& habẽtur pro nobilibus. Et idem ferè voluit Io. Plat. in d.l.j. col.j.vbi & illud addit, pronepotes hic accipi inclusiuè, argu.l.vlt.in fin.ff.de Senat. Et limitat, vt procedat in illustribus, & superillustribus. Nam in spectabilibus, etiam clarissimis, transit tantùm ad filios. l. sed & milites. §. primo.ff.de excu.tuto.& l.laudabile.C.de aduoc. diuers. indic. Idem præterea quod Bart. voluit Aluar. in cap.primo,§.cæteri,colum.penul.versic.quæro vsque ad quem gradum,tit.quis dic. dux.co.mar.

3 *De eadẽ re.*

Sed aduerte quia glo.in d.l.j.C.de digni.nominatim loquitur de nobilitate, quæ, vt ipsa loquitur, venit per accidens, id est, vt ea ipsa decla-

declarat, per dignitatem, ſicuti & magna pars eorum, quos ſuprà citauimus, intelligunt, qua ſi ſentiant nobilitatem generis & originis in infinitũ progredi, vt expreſſius declarat Mart. Laud. in tract. de digni. verſi. 44. incip. vbicunque dignitas. Et ita conſuetudine obſeruari tradit Aluar. in d. c. 1. §. cæteri, tit. quis dica. dux. & Io. Plat. in d. l. j. col. j. de dignit. lib. 12. Rayn. in tract. nobilitatis, in 3. quæſt. 5. quæſt. princip. & Laut. Calca. conſi. 8. in cauſa pendente, colum. 7. verſi. ex prædictis. D. Coſ. Guy. in prag. ſanct. ti. de elect. §. inſuper, in verbo, antiquo, & Matthæ. Afflict. in conſtitu. Siciliæ, incip. intentionis, col. 9. in 6. not.

4 *An ad furioſos & dementes.*

Extende quod dictum eſt, nobilitatem parẽtum in filios deſcendere, vt intelligatur etiã in filiis furioſis & dementibus, qui parentum æquè ac mentis compotes nobilitatẽ retinent, vt dicit Bar. in d. l. j. col. 5. verſi. ſciendum eſt ergo. C. de digni. lib. 12. per l. cæcus, & l. cùm furioſus. ff. de iud. Imò etiam poſſunt huiuſmodi furioſi & dementes recenter à principe nobilitari, vt nos diximus ſuprà cap. 6. num. 34. ex quibus etiam.

5 *An ad adoptiuos.*

Extende 2. vt etiam tranſeat parentum nobilitas ad filios legitimos tantùm, puta, ad adoptiuos, vt expreſsè voluit Ray. in d. tracta. in 4. quæſt. 5. quæſt. princ. per l. liberos, & l. Senatoris filium. ff. de Senat. vbi non tantùm dicuntur Senatoris filij qui naturales ſunt, ſed & adoptiui. Et huc etiam reſpicit illud Ouidij lib. 4. Faſtorum,

Hic ad te magna deſcendit origine menſis,
Et fit adoptiua nobilitate tuus.

Nam & ex oratione Ciceronis pro domo ſua ad pontifices apertiſſimè licet videre, filios adoptiuos ſequi conditionem ſtatumque patris adoptiui, vt ſi is pater eſſet patricij generis, & filius quoque talis eſſet: & econtrario ſi plebeij, plebeius quoque filius cenſeretur. Obidque Clodium illum Pulchrũ ſe in adoptionem P. Fonteio homini plebeio dediſſe vt Tribunatum plebis aſſequi poſſet, ad quem magiſtratum nonniſi plebeij admittebantur.

6 *De eadẽ re.*

At Bonus Curtilius in tracta. nobilitatis in 4. parte, col. 3. verſic. quid autem in filiis legitimis tantùm, tenet contrarium. Cui & ego accedo. Nam ea nobilitas quæ à parentibus tranſit ad filios, eſt veluti ex traduce, & vt dicunt Lau. & Card. in cle. grauis, in prin. de ſen. excom. à coruſcatione clari ſanguinis. Quibus adſtipulatur illud Iuuenalis à nobis ſuprà ad aliam rem relatum,

—*Quid prodeſt Pontice longo*
Sanguine cenſeri —

Et quod voluit glo. loquens de nobilitate ſanguinis in l. ſtemmata. ff. de gradib. affini. Quod quidem non poteſt accommodari legitimis tantum, vt qui non ſunt de ſanguine parentũ legitimorum tantum. Fatendum tamen filios adoptiuos ex nobilitate parẽtum nonnihil fieri illuſtriores, per iura à Rayn. allegata. Sed tu hic omnino, vide quæ ſcripſimus in repet. l. ſi vnquam, in verbo, liberos ſuſceperit, nume. 2. & multis ſeq. & in tract. retractuum. tit. 1. §. 5. in gl. 8. in verbo, *le parent*, nu. 16. ſed & ex iſtis. Ex vide etiam quæ dicam infrà in trac. primogeniorum in 84. quæſt.

7 *An ad liberos natos ante nobilitatem parentis.*

Extende 3. vt item tranſeat ad filios natos ante nobilitatem patris, per tex. in l. Senatoris filium. ff. de Senat. vbi nihil intereſt, vt quis Senatoris filius dicatur, an in Senatoria dignitate conſtitutus pater eum ſuſceperit, an ante dignitatem Senatoriam, & ibi Guil. Cun. trahit ad nobilitatem, vt videlicet is ſit nobilis, qui natus eſt antequàm pater nobilitatem aſſecutus fuerit. Durũ enim eſſet, vt ipſe dicit, quòd pater eſſet nobilis, & filius ante natus remaneret plebeius, arg. l. penult. C. de nupt. & l. cùm oportet. §. 1. C. de bon. quæ libe. Et illum ſequitur Io. Rayn. in d. tracta. nobilitatis, in 8. quæſt. 5. quæſt. princip. vbi tamen dicit, quòd non eſt in tanto ordine vel gradu nobilitatis, quanto pater ipſe eſt, aut filius poſteà natus, per id quod voluit glo. in d. l. Senatoris filium, quòd natus ex illuſtri ante dignitatem adeptam, eſt clariſſimus ſolùm: natus poſtea, illuſtris, vt patet, quod & idem dicit glo. in l. ſi Senator. C. de digni. lib. 12. quam ſequitur And. de Barul. & & Io. Plat. qui & hoc quoque dicit, filium ante natum eſſe nobilem.

8 *De eadẽ re.*

Et optimè facit quod ſcribit Anto. Roſel. in tract. legitimationum. quæſt. 61. Quòd ſi in priuilegio legitimandi ſint excepti filij nobilium, intelliguntur excepti & ij, qui nati ſunt ante nobilitatem patris, & ita dicit conſuluiſſe patrem ſuum. Et idem voluit Zoch. qui ita dicit multos doctores conſuluiſſe, & ſe quoque cũ illis in cap. per venerabilem, & ibi etiam Cardin. Alexand. in §. vlt. char. antepen. verſic. quæro ſecundò principaliter, extrà qui fil. ſunt legit. Et hanc partem obſeruat Gallorum generalis conſuetudo.

9 *De eadẽ re.*

In contrarium tamen faciunt multi tex. & inter cæteros, in d. l. ſi Senator, nuncupatim diſtinguens natos ante dignitatem patris, & poſtea natos, vt videlicet illi ſint priuati, hi potiantur patris dignitate. Et tex. in l. vltim. C. de Decurion. lib. x. in illis verbis, ſed progeniti filij, antequàm ad fiſci patronatũ peruenerint, in conditione priſtina remaneant. Et quod ſpeciatim ad caſum noſtrum pertinet, Bart. in l. 2. §. in filiis. ff. de Decurion. tenet, nobilitatem patris non tranſire ad filios ante natos, proptereaque huiuſmodi filios non puniri ex ſtatuto aggrauante pœnam nobilium. quem & in hoc caſu expreſsè refert & ſequitur Bal. in l. imperialis. §. his illud, ante fin. C. de nupt. & Io. Plat. ſibi contrarius in l. cùm adoptiuum. C. de Decur. lib. x. & Card. Alex. in c. iam itaque. 1. q. 4.

Sed

Sed tu vide quæ dicam infra in c.35.nu.3. & latiùs tract.Primogeniorum,in 31.quæsti.

10 An ad naturales tantùm.

Sed & illud quoque limitãdum est, vt videlicet transeat nobilitas ad legitimos & naturales, non etiam ad naturales tantùm, id est nothos, & non legitimos, quos vulgò bastardos vocamus, sicuti voluit Bar.in d.l.1.col.4.vers. item pone ex eodem.C.de dig.li.12. & Bal.in l.cùm legitimè.ff.de stat.homi.vbi dicit quòd bastardi nobilium, etiam ex persona matrum, non sunt nobiles, quia sordes non merentur nominari inter præcipuos, l.humilem. C.de incest.nup.& idem Bal.in c.innotuit,col.vlt.ver. nota quòd nobilitas, de elec. vbi etiam dicit, quòd nobilitas patris filios degeneres non potest nobilitare, etiam,si mater fuerit dehonestata vi vel dolo. Et ideò, inquit, bastardi nobilium non sunt nobiles, quia non decidũt ab aliquo fonte nobili, sed à sanguine putrido. Et sicut non sunt nobiles, quò ad dignitatem, sic nec contra quò ad pœnas statutorum, quia contrariorum est eadem disciplina. Et hoc, inquit, sæpe contingit de facto in terris Tusciæ. & idem Bal.in l.cùm antiquioribus.col.3. in 8.q.in prin. C.de iure delib. vbi dicitur, quòd nobilitas nõ transmittitur in posteros, nisi per legitimam lineam. Anto.in c.per venerabilem,& ibi quòque Card. Alex.in 3. no.extrà, qui fili. sunt legi.& idem Anto.consi.54.Iesu Christi, &c. videtur primò, dum loquitur de turri Asinellorum Bononiæ.Floria.in l.qui testamentum, in fi.ff.de proba. & Pe.An.consi.389.visis diligenter iuribus, vbi dicit quòd illegitimi ex nobilibus procreati, non possunt se tueri à solutione collectarum, tanquam nobiles. Neque enim, vt ipse subdit,& etiam Floria. vbi suprà, Bastardi veniunt appellatione nobilium, siue loquamur in fauoralibus, siue in odiosis, per not.per glos.in clemen. 1. de baptism. & ita dicunt consuluisse Dy. consil. incip. in Christi nomine amẽ, diligenter consyderata ea videlicet ratione motum, quia illegitimi nullam cogitationem vel agnationem retinent ex parte patris.per l.si spurius.ff.vnde cogna.Ita quoq; voluit Imol.in l.ex facto. §.si quis rogatus,col. 14.& ibi Alex. char. vlt.ff.ad Trebel.Domi.cõsil.140. quò ad primum dubium, in fi.Nicol. Vbal.in tract.de success.ab intest. in 4.specie filiorum. Alua.in c.1.§.cæteri,col.3.vers.quæro an bastardi,tit. quis dic.dux.com.marc.Raph. & Philip. Corne.in d.l. vlt.C.de verbo. signifi. Io.Ray.in d.tract. nobilitatis in 2.q.5.q.prin. Anto.Rosel.in d.tract.de potest. Imper.& Papæ,in vlt.q.vers.hanc dignitatem.Cepol.in d. trac.de impe.miti.delig.in materia nobilitatis in 11.op. Alex.consi.25.circa primum,col.2. ver.& tãto magis h.3.& cõs.87.visis codicillis, co.2.ver.vndecimo probatur, li.2.& con.172. visis duobus,in 2.dubio,lib.7.& Guid.Papæ, deci.580.an bastardus.Fran.Cur.Senior in repe.l.admonendi,col.3.de iureiur. D.Cos.Guy. in c.1.in verbo filij,tit.de nomer. & quali.Car di.& Fran. Are.in c.super eo,le 2.col.3.vers.de nobilitate, & ibi etiam Fely.col.3.de testib.& idem Fely .in c. in præsentia,colum.11.versic. quartò in quantum, de probat.Carolus Rui. consi.77.viso, col.3.nu.7 lib.4. vbi dicit,bos bastardos nobilium esse viliores & deterioris conditionis, quàm plebeiorum,pro quo vide quæ dicam infrà versi. abhinc 4. & seq.Maria. Soci. iunior consi.86.disputatur in præsenti, col.6.nu.19.lib.2.

11 Bastardi nõ potiuntur priuilegijs & dignitate parentũ.

Et generale est, vt huiusmodi naturales filij non potiantur priuilegiis & dignitate parentum, vt cæteri filij, l.ex libera.C.de suis & legi. vbi Bal.dicit, quòd spurij nihil ex honore parentum recipiunt. Quod & voluit gl.in cle.1. in verbo, liberi, & ibi Imo.& Cardi.Flo.post alios antiquiores, de baptis. quam quidem gl. sequitur ipse Bal.in l.generaliter.§.cum autem C.de instit. & substit.dicitque per eam bastardos non includi in dispositione legali, quantũ ad cõmodũ & honores, Hincq; fieri, vt in feudis nõ cõprehẽdantur naturales, ti.si de feu.su. cont.int.do.& ag.& in c.quidã, tit.hic finit lex Cor.Nam feudum, inquit, honor est. Et idem quoque de honore voluit Bart.consi.229. caueuetur statuto,col.2.& Flori.in d.l.qui testamẽtum.ff.de probati. Et de priuilegio quoq; Bal. in l.filium, in 2.& 3.lec.ff. qui sunt sui vel ali. iur. Domi.consi.140.dubium primò,in fi.Nicol.Perus.in tract.de succe. ab intestato 4.specie filiorum, in fi. vbi dicit, quod regula Cancellariæ priuilegians filios nobilium, non comprehendit illegitimos. Propterèaque etiã Io.Plat. in l.si Senator. C.de digni.lib.12. intelligit eũ tex.cõcedentem filiis priuilegium, dignitatẽq; paternam in filiis legitimis & naturalibus, nõ etiam in naturalibus tantùm, Nam ij, inquit, conditionem matris, non patris sequuntur.l. lex naturæ.ff. de stat.homi.

12 Bastardi nõ sunt de domo parentũ.

Quibus adstipulatur, quòd bastardi ipsi nõ dicuntur esse de domo siue agnatione, aut familia parentum, siue Casata, vt Itali vulgò appellant, nec possunt eorum insignia, aut, vt vulgò vocant, arma deferre. Primum enim voluit Dy.in l.cùm pater.§.mater.ff.de leg.2.& consi. incip. diligenter considerata. And.Iser.in cap. primo.titu.si feud.defunc. Bartol.in l.tutelas, in principio. ff.de cap. dimi. vbi tamen distinguit, & in l. pronunciatio, per illum textum ff.de verb.signi.& in l. vlti.& ibi quoque Bald. Saly.& alij.C.eo.& idem Bar.in tract.de insig. & ar.col.2.Bal. in d.l.filium, in 2.primis lec.& ibi Ang.ff. de his qui sunt sui vel ali.iur. & in d.l.generaliter.§.cum autẽ. C.de insti.& subst. & in d.l.ex libera, per eum tex. & ibi quoque Corne.C. de suis & legi. vbi ipse Bal. dicit ita fuisse determinatum in quæstione nobilium de Petra mala.& in c.per tuas, de probati.& in c.non-

c.nõnulli, col.2.versi.sed an spurij, de rescrip. & consi.441. ad euidentiam, in prin. lib.3. & con.65.filia, post princ.lib.4.& consi.318.matrimonium,col.2.eo.li.4.& consi.268. proponitur quòd quidam, lib.5. Alberi.in 1.parte statutorum, quæst. 138.inci.item Dy. consilium, ante fi.Ang.in d.l.ex facto.§.si qs rogatus, col. 2 ff.ad S.C.Trebel.vbi & illud dicit de nobilibus de Petra mala,& consi.30.domina Francisca, Flor.in d.l.qui testamentum, ad fi.ff.de probati.Pet. Anc.& Philip.Fran.in c.1. statim post prin.de scisma. lib.6.Idem Anc.in repe.c.1. in 14.q. princip.versic.dubitat alibi, de consti.& d.consi.389.Ioan.Plat.in d.l.si Senator, ad fin. C.de digni.lib.12.Ioan.Ana.in c.cùm dilectus ante fi.de accusati.Nicol.Peru.in d.trac.de succes.ab inte.in 4. specie filiorum. Bolo.in addi. consi.Ioan. Ana. consi.46.dubia, in tertio dubio. De quo tamen latè recentiores in d.l. vlt. C.de verb. sig.& in d.l.ex facto.§. si rogatus.ff. ad Treb, vbi plenissimè Alex.char.pe.& Benedic.Cap.con.40.punctus fuit quidam Bertus, per totum 1.dubium, & Corne.consi.169. in hac, col.2.versi.non itaque, & col.seq.versi.dato autem, lib.3.& Guid.Pap. sing.897. versi. bastardus,& sing.980.versi. ius agnationis,& Soci.consi.102. visis, col.4.versi.restat igitur, lib.3.& Cos. Guy. vbi suprà. Et huc pertinet lex.Periclis ne nothi censerentur ciues Athenienses & è genere parentum, quam tamē postea abrogauit mortuis suis filiis legitimis, & nothis tantùm superstitibus, ne eius nomen & genus deficeret, vt scribit Plutarchus in vita illius nō multò ante fi. Quodque apud Phryges nullus ex regio genere esse dicebatur, nisi qui essent ex legitimis vxoribus, vt tradit Dares Phrygius, si eius sit liber, qui de excidio Troiæ inscribitur.

13 *Bastardis non licet deferre insignia parentum.*

Secundum quoque, non licere bastardis deferre arma parētum, voluit Dy.in d.l.cum pater.§.mater.ff.de leg.2.Bar.in d.l.vlt.C.de ver. signi.& in d. tract.de insig.& armis, & Bal.in dicta l. filium, in 1.lec.ff. de his qui sunt sui vel alie.iur.& in d.l.generaliter.§. cùm autem, in fi.C.de instit.& substi.Anto.in d.c.per venerabilem, col.16. versi.de alio effectu, ibi, plus dicit.& ibi quoque Panor.col.pe.& Card.Alexan.in 3.no. qui fili, sunt legi.& idem Anto.in d.consi.54.Ioan. Ana.in d.c.cum dilectus, de accu.Nicol.Vbal.vbi supra, Aluaro. in d.§.cæteri, col.pen.titu.quis dica. dux com.mar.Pet. Bellnga.in speculo principum, tit. de prin.prohib. militem guerrificare, col.5.Guid. Pap.d. deci.580.& in d.sing.897.&D.Bened.in repe. c.Raynutius, in verbo, Raynutius de claro monte, nume.35.& Cos.Guy.vbi suprà.

14 *Bastardi infames.*

Nam bastardi sunt infames,& vilis conditionis, si Azo. credimus in summa.C.de infa. in prin.quem sequitur Bal. in l.1.col.1. C. de iu.aur.annul.in id quoque citans tex.in l.vlti. C.de natu. lib.& idem.Bal. in l. in bonæfidei, col.1.versi.idem dico.C.de iureiuran. & in d. l.generaliter.§. cùm autem, & ibi etiam Alex. C.de instit.& substit.ipse Bal.in l.3.in princ.in vlti.no. ff.de lib.& posth.& in d.c.1.§. naturales, col.2. & ibi Cardi.Alex.in princi.tit. si de feud.fue.contr.inter do.& ag.& idem Bal. cōs. 373. præmittendum est, in prin. lib.1. vbi tamen intelligit eos esse infames, respectu & cōparatione legitimorum,& cōsi.207.quæstio talis est spurius, col.2.versi. ex his infero, lib.2. vbi etiam in col.pe.dicit spurium esse turpem personam, per tex.in §.sorori, Insti.de inoffi.testa.& Saly.in l.si vnquam.C.de reuo.dona.Gaspa.Cald.con.2.tit.de fid.Inst. vbi id intelligit, vt & plæriqne omnes, de infamia facti, non iuris.Raph.Corne.& Alex.in addi.Bar.in d.l.vlti.C.de verb.signi. Ro.consi.96.super eo, post princ.Io.Ana.in d.c. cùm dilectus, col. vlti.de accusa. Alex. in l.3.col.2.ff.de lib. & posth. & consi.2.visis codicillis, col.item 2.versi.vndecimo probatur, lib.1. & d.consil.25.vbi suprà, eod.lib.1. & consi.67.cōsideraris, col.4.versi. & tales illegitimè nati, eo.lib 1.& consi.94.eodem initio, col.3. versi.quintò, quia etiam, eo. lib.1.& con.80.examinato, col.1.lib.2.& d.cōsil.87.col.2.versi.& illegitimè nati, eod.lib.2. & consi.57. in casu præmisso, lib.4. & consil. 174.visis duobus, in 2. dubio, lib.7. Nicol. Vbal.in d.tract. successionum ab inte.in 1.par. in 4.specie liberorum.Cacia.in rep.l. si qua illustris, col.26.C.ad Orphi.Barb.consi.15.clementissimi, col.6.lib.4.Fran.Curt.Senior in repe.l.admonendi, colum. 2.& iterum col. 27. versi.22.ff.de iureiuran. vbi ex hoc dicit in posteriore loco, hos non esse admittendos ad dignitates,& consi.74. super memorati, col.26. versi. sexta differentia.Lud. Bolo. qui id dicit sing.in repe. auth. habita, col.19. versi. modo quæro qui possunt.C.ne filius pro patre, Iason in l.fratris, ad fi. C.de inoffi.test. & consi. 154. in causa mota, col.7.versi.vnde dicit Do.lib.2. Philip.Deci.consi.602.viso puncto, colum.vlti.& Marth. Afflict.in consti. Siciliæ incip.prosequentes, in 8.no. Et è Theologis scolasticis Alex.Hales in 3.parte suæ summæ.q.48.membro 4.ar.3.§.j.

15 *Vnus testis spurius non facit deferri iuramentū.*

Et propterea dicit Ro. in l.admonendi, & ibi post eum Cacia. in repe.col.90.versi. 25.ff. de iureiur. quòd propter vnum testem spuriū non defertur iuramentum in supplementum, vel in defectum probationis, cum spurius ille testis sit infamis & vilis. Et subdit Cacia.versi. seq.quòd eadem ratione non defertur iuramētum spurio, in supplementum probationis. & idem voluit Fran. Cur. Senior, ibi in repe.col. 2.& Hip.Marsil.sing.273.notissimum est in iure, post prin. Et dicit Bal.vt à nonnullis citatur in c.1.§. iniuria, titu.de pace iur.fir.quòd spurius non potest ferre testimonium nisi contra

Nec illi defertur.

Spurius an possit ferre testimoniū.

similem

similem, & sequitur, vt & illi dicunt, Alex. cõsil. 49. lib. 4. apud quos tamen non inueni, & Matthe. Afflict. in ti. de aleatoribus. col. 3. versic. 36. De quo tamen vide latè And. Iser. in cõstit. Siciliæ incip. sicut accepimus, & ibi ipsum Matth. Afflic. in 3. no. Nec potest doctoratus insignibus decorari, vt voluit Ioan. Lupna . in proœ. cle. Card. Flo. & Pet. An. in proœmio. 6. & Cardi. Flo. in cle. 2. in 2. q. versic. 12. de magi. & Matthe. Afflic. in constit. Siciliæ incip. cõstitutione præsenti, colum. 2. Ludo. Bolo. in repe. d. authen. habita, vbi suprà licèt Cardi. dubitet, imò videatur inclinare in cõtrariam sententiam, in repe. c. perpendimus. de senten. excom. quoniam hic honos non publicus est, sed priuatus. Sicuti etiam dubitat Ioan. Ana. in c. quantò, col. 2. ver. quartò potest inferri, de magi. Nec potest esse notarius ad tribunal caussarum, vt consuluit Alex. d. con. 80. col. 1. lib. 2.

An autem doctorari possit.

An notarius creari.

16 An indigni qui instituuntur hæres.

Et ex hoc quoque fit, vt quis possit querelate, vt nostri loquuntur, testamentum fratris, in quo bastardus est institutus, nempe quia turpis & infamis persona, & indigna quæ instituatur, vt voluit Cy. in l. fratres, & ibi Iason in fi. C. de inof test. & Bal. in l. 1. C. de nat. lib. & Alexan. in l. ex facto, col. 5. in prin. ff. de vulg. & pupil. substi. Vt interim omittam, huiusmodi bastardos arceri à sacris ordinibus. c. 1. de fil. presby. & c. consuluit, de ser. non ordi. Atq; etiam à sacerdotiis, idest, vt nostræ appellant, beneficiis. d. c. 1. de fili. presbi. & c. 1. & 2. eo. titu. lib. 6. & c. cùm in cunctis, & c. innotuit extrà. de elec. Quod & ortum habuisse videtur à legibus Mosaicis, quibus prohibebatur manzer, hoc est, de scorto natus ingredi in ecclesiam domini, vsq; ad decimam generationem, Deuteron. 23. Idque adeo præcisum est, vt si Papa bastardo faciat gratiam promouendi ad omnẽ dignitatem, id ad beneficia non trahitur, nisi specialis eorum mentio facta fuerit, vt dicitur voluisse Inn. in c. dilectus, le 3. de præbend. licèt in meo codice id non reperierim: ita tamẽ eum citat & sequitur Fely. in c. veniens, col. 1. de accusati. vbi id dicit not. & Hippo. Marsi. qui & id dicit sing. in sing. 193. bastardi.

An ad sacros ordines promoueri. An ad beneficia.

Lex Mosaica.

17 An saltem ad legitimatos nobilitas descendat.

Hoc amplia quod dictum est, bastardos nobilium non esse nobiles, vt etiam procedat, si fuerint legitimati. Neque enim tunc sunt nobiles, vt sing. voluit Bal. in c. per tuas, versi. quęro in honoribus, de maio. & obed. sequitur & commendat Alex. in d. l. ex facto. §. si quis rogatus, col vlti. ff. ad Trebel. Et Franc. Cur. Senior in repe. d. l. admonendi, col. 2. ff. de iureiuran. Et idem voluit Steph. Bertran. consi. 169. existimo, nu. 8. lib. 2.

18 Bastardus etiam legitimatus infamis est.

Pro quo facit, quod alibi dicit idem Bal. videlicet in d. l. generaliter. §. cùm autem. C. de inst. & subst. q bastardus legitimatus, est etiam infamis. Ideoque non succedit in feudo, per d. c. naturales, tit. si de feu. fue. contr. inter do. & ag. quia feudum honor est & beneficium, sequitur & dicit no. Alex. in d. l. 3. in princ. ff. de lib. & posthu. & Roch. Cur. in tracta. de iur. patr. in verbo, competens alicui, in 1. q. Gæsar. Lamber. in eod. trac. in 29. art. 2. quæst. prin. 2. partis lib. 1. col. 2. nu. 10. & Hipp. Marsil. sing. 273. vbi & ad hoc adducit, quod scribit ipse Bal. in c. vlti. circa mediũ, de transla. epi. quod spurius legitimatus, simili est homini curato à vulnere, cuius aliqua remanet cicatrix. Et quod dicit gloss. no. vt ipse dicit, licèt non reperi, in c. constituit. 17. q. 4. quòd infamia remanet apud infamem, extincta etiam caussa infamiæ, idest, vt vtar verbis Claudij Cæsaris apud Suetonium. c. 16. extat. litura.

Manet. n. cicatrix & litura.

19 Et debet reuerentiam fratribus legitimis. Veneti non admittunt bastardos in suum consilium.

Et propterea etiã Bald. in d. c. per tuas, paulò post id quod diximus, asserit legitimatum debere reuerentiam legitimè natis, nec debere sedere ad eandem mensam. Ex hoc quoque fuit tassis prodiit Venetorum institutum, qui natos illegitimè in suum consilium non admittunt, tametsi postea quoquomodo iura legitimorum nacti sunt, sicuti refert Fulg. con. 62. stante statuto, col. 2. vers. hocque euidentius.

20 Contrarium eorum quæ dicta sunt.

Contrarium tamen in nostro casu nobilitatis, nulla horum mentione facta, voluit Bo. Curtil. in d. tract. nobilitatis in 4. parte colum. 5. per ea, quæ vulgò traduntur de viribus legitimationis. & Pau. Paris. consi. 58. agit, colum. 5. nume. 45. lib. 4. Et idem etiam, licèt non dicant, voluit Bal. consi. 146. titulus principis Achaiæ, col. 3. versic. & primò qualis debeat, in duobus locis, lib. 1. vbi dicit quòd legitimati deinceps non sunt turpes personæ, per l. imperialis. §. præsenti. C. de nupti. in illis verbis, omni macula penitus direpta, neque vocabulum inhonestum eis inhærere. & l. qui prouincia. §. diuns. ff. de rit. nupt. Sed & idem voluit ipse Bal. consi. 387. respondendo ad dubia, co. vlti. lib. 5. vbi idem propemodum est consi.

21 Quid in legitimatis p matrimonium.

Tamen si priorem illam sententiam teneas, eam intelliges procedere, nisi esset legitimatus per subsequens matrimonium, per nota. per Bald. & alios in d. §. naturales, si de feud. fuer. contro. inter do. & ag. cum concord. traditis per Alex. & recentiores in d. l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebel. & quæ latè dicemus infrà in tractatu primogenituræ, in 54. quęsti. Et ita videtur sentire in nostro casu nobilitatis Ray. in trac. de nobilitate, in 9. q. 5. q. princ.

22 Quid in matrimonio cũ tracto à nobili cũ ignobili muliere.

Sed hic quęri potest an ex matrimonio à nobili viro contracto, cum muliere ignobili, ex qua ante susceperat liberos, ij liberi legitimentur, sicque nobiles efficiantur. Dubium enim id facit tex. in §. sed & aliud, ibi, neque dignam eã existimauit legitimo quodam nomine, in auth. qui. mo. natu. effi. legi. ex quo Ang. ibi nuncupatim dicit, huiusmodi liberos, in casu de quo loquimur, non effici legitimos, cũ huiuscemodi matrimonium honestè contra-

hi

hi nõ possit, moribusq; hominum sit reprobatum. & id dicit de facto se vidisse seruari. Et idem eadem ratione dicit, Si quis meretricem ex qua priùs habuerat liberos, duxerit vxorẽ. quod postremum etiam tenuit ipse Angel. in §. 1. eiusdem titu. Et idem in priore loco dicit cõ suluisse Bart. Fran. Pisa. Ang. de Aretia. & Hugo. de Pellolis Perusi. & sequitur Io. Lupus qui & alios in id citat in repe. c. per vestras. §. 1. co. 2. versi. imò fortius, de donat. inter vir. & vxo.

23 *De eadẽ re.*

Verùm contrarium voluit non obscurè idẽ Ang. in §. quia verò legem, in auth. vt lice. mat. & auiæ. & expressius Petr. Vbal. Perusi. in tractatu successionum ab inte. colum. 11. versi. & sic habet locum dicta regula, vbi reprehendit ipsum Aug. contrarium tenentem in illo priori loco, & nouissimè Iason. consi. 234. solemnis, lib. 2. tum quia ex generali regula legitimã tus filii, per matrimonium, si tempore coitus potuerit esse matrimonium, c. tanta, qui fili. sunt legi. Et id quidem ex quocunque coitu nati fuerint, vt per Ioan. And. in c. fine culpa, de regu. iur. lib. 6. in Mercu. & Anto. in d. c. tanta, col. vlti. paulò ante fi. tum vt addit Iason. quia tex. habemus probantem ex matrimonio contracto cum ancilla vel liberta, legitimari filios priùs natos, in §. vl. in auth. de tri. & sem. & in §. 1. in auth. vt libert. de cæte. Quamuis ancillæ & libertæ vilis & abiectæ cõditionis sint. l. humilem, C. de incest. nupti. & c. proposuit, de coniu. ser. Tum quia glos. est no. in c. nõ omnis, in verbo constituente, 32. q. 2. quòd Iacob contrahendo nuptias cum ancilla, ex qua liberos susceperat, eos legitimauit. Et hanc quoq; sententiam sequitur Io. Lupus sibi contrarius in illa eadem repe. d. c. per vestras. §. 10. col. pe. versi. ex his etiam resultat.

24 *Quid in filijs legitimis & naturalibus ipsorum bastardorum.*

Amplia secundò, vt etiam ita procedat, vt filij legitimi & naturales ipsorum bastardorum non sint nobiles, vt qui non sint de domo vel casata, vt expressè voluit Bal. in d. l. vlti. ad fi. C. de verb. signi. & post eum Pet. Au. d. consi. 389. motu hac ratione, quia nulla consequentia legitima potest esse ex illegitimo nascendi principio, & radice corrupta. d. l. vlt. C. de natu. lib. Vnde, vt subdunt, dicit ille canon, ex infecta radice fructus non producitur, & non bono peragũtur exitu, quę malo sunt inchoata principio. c. principatus. 1. q. 1. & sequitur Car. Alex. in c. per venerabilem. in prin. col. 3. qui fil. sunt legitimi. Nam & ex statutis Sabaudiæ (hi sunt Alobroges) filij legitimi bastardorum nobilium non debent deferre cognomen, & arma ipsorum nobiliom, vt scribitur lib. 3. dictorũ statutorum. c. item 3. incip. quia naturales. Quibus adde quæ longè lateque in eam rem congregabo, infrà in materia primogenituræ in 12. quæsti.

25

Et hæc quidem procedunt de iure communi, verùm de consuetudine aliter, vt videlicet bastardi nobilium, maximè magnarum domorum, sint nobiles, vt expressè voluit Ray. in d. trac. nobilitatis in 2. q. 5. q. prin. Vbi loquitur de bastardo Sabaudiæ. Cui quidem consuetudini standum est, per id quod in simili dicit Bar. in d. trac. de insig. & ar. co. 2. vbi dicit quòd licèt de iure communi non possint bastardi vti insignibus suorum parẽtum, quod iam suprà diximus: tamẽ contrarium obseruatur in Thuscia de consuetudine, cui standum est. Et ita quoque Domi. in c. statutum, le 2. in prin. col. vlti. de hære. lib. 6. Soci. consi. 102. visis co. 4. versi. secundò quia prouocabatur, lib. 3. & Marth. Afflic. in trac. protomiseos, in gl. 1. col. 11. versi. item quæro an consanguineis bastardis, vbi dicit esse generalem consuetudinem, quòd bastardi deferant arma domus, & in c. 1. col. 7. versi. an autem spurij, tit. quis dica. dux. & Nicol. Perus. in tract. de succes. ab inte. in quarta specie filiorum. vbi tamen dicit, quòd in Francia & Britannia bastardi in suis armis deferunt barram, vt loquitur, transuersam à sinistra parte ad dextram. Et certè in Francia hoc obseruamus, vt bastardi nobilium nobiles reputẽtur, sintq; immunes à subsidiis popularibus, & in vniuersum potiantur priuilegiis nobilium, præterquam quòd non succedunt, vt etiam retulit Guid. Pap. deci. 580. an bastardi, vbi & illud de insignibus adscribit. & D. Boer. deci. 127. ad secundam, ad fi. Et adde Ange. in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebel. vbi dicit quòd apud Tuscos bastardi sunt de domo. quod & idem dicit ipse Ang. consi. 30. domina Francisca. vbi & idem dicit obseruari Perusij, & post eum Domi. in d. c. statutum, le 2. in prin. col. viti. versi. no. ex his, de hęret. li. 6.

Quid de consuetudine.

26 *An saltẽ bastardi dicantur filij nobilium.*

Sed & quantùm ad ius commune pertinet, duobus modis est limitandum quod dictum est bastardos nobilium non esse nobiles, siue non venire appellatione nobilium: Primo modo, vt ita procedat & in illis terminis, in quibus semper locuti sumus. At nihilominus dicuntur bastardi filij nobilium, veniuntque appellatione filiorum nobilium, in iis scilicet casibus, in quibus alias bastardi veniunt appellatione filiorum, quod quando sit, poteris colligere ex iis, quæ no. Bal. in l. libertinum. C. de interdict. mat. Et ita expressè voluit Nicol. Perus. in tract. de succes. ab inte. char. 7. col. 3. versicu. vnde cogitandum. Contrarium tamen voluit Alber. in 1. parte statutorum. q. 61. item quæro si statuto ciuitatis, vbi dicit quòd si magnates, eorumque filij ex statuto teneantur satisdare de non offendendo populares, nõ comprehenduntur filij spurij magnatum.

27 *De eadẽ re.*

Tamen si priorem partem teneas, eam intellige procedere in materia indifferenti, aliàs secus, verbi gratia. Si statutum in casu honoris aut dignitatis faciat mentionem de filiis nobilium, non comprehenduntur bastardi, cùm

non

non sint huiusmodi dignitatis capaces, nisi cū desunt cæteri, per l. generaliter. §. spurius. ff. de Decur. Et ita in specie consuluit Angel. d. con. 30. versiculo quidam autem sunt, & sequitur Dom. in d. c. statutum, le 2. col. 2. de hære. & Nicol. Perus. in tract. de succes. ab inte. in 1. par te, in 4. specie filiorum, colum. vlti.

28 An dicātur nobiles de patrimonio.

Secundo modo procedit, nisi statutum aut alia dispositio faceret mentionem de nobilibus de patrimonio, vt est statutum Pisanum magis puniens nobiles de patrimonio, quàm populares. Nam cum hæc verba sonent in naturam magis, quàm in ius (idem enim significat nobilis de patrimonio quod de nobili patre natus) tunc comprehenduntur bastardi nobilium. Ita voluit Batt. in l. tutelas, in princ. ff. de capi. dimi. & in d. l. vlti. C. de verb. signi. & Ang. in d. l. ex facto. §. si quis, col. 2. versi. fallit si statutum. ff. ad S. C. Trebel & Ioan. Plat. in l. si Senator, in fi. C. de digni. lib. 12. & Pet. An. in repe. c. 1. in 14. q. princi. versi. dubitat alibi, de constitu. Et facit quod scribit Anto. d. cou. 54.

29 De eadē re.

Sed Raph. Fulgo. in d. l. vlti. de verb. signifi. huic sententiæ contradicit, quoniam statutum non dicit natos ex nobili patre (quo casu comprehenderetur bastardus filius nobilis) sed dicit nobiles de patrimonio, quo casu non comprehenduntur bastardi, vt qui nobiles nō sint, & sequitur Corne. in d. l. vlti. arguēs Bar. quòd vtrumcumque casum confuderit & idem quoque voluit Imol. in d. l. ex facto. §. si quis togatus, & ibi quoque Alex. col. vlt. ff. ad S. C. Trebel. & Nicol. Peru. vbi suprà proximè citauimus.

30 Bastardorū laudes.

Porrò ne quis putet ex iis quæ diximus, bastardos quos vocamus, adeo contemptui esse habendos, vt omnino reiiciendi sint, & ab omnibus honoribus arcendi, habemus tex. in l. generaliter. §. spurios, & l. spurij, in prin. ff. de Decurio. spurios in ordinem Decurionatus adlegi posse: quamuis alibi scriptum sit infames creari Decuriones non posse. l. eos. ff. eodem titu. & l. infamia. C. eodem quoque titu. lib. 10. vt hinc intelligas, non verùm esse quod suprà diximus ex aliorum sententia, bastardos infames esse & viles. Et id nuncupatim eadem ratione voluit Ro. in l. & si pepercerit, quæ est 3. in 2. no ff. de lib. & posthu. Suntque alia multa, quæ pro his dici possunt, quę videre poteris In c. vnde cunque. & c. nunquam, & c. nasci. & c. dominus. 56. di. quæ hic repetenda non ducimus, cùm illic omnibus sint obuia. Nisi quòd in d. c. nasci, scribitur Iepte illum spectatæ fidei iudicem Israël, cuiusque magnæ res gestæ narrantur, meretricis filium fuisse, quod depromptum est ex c. 11. Iudicum, in prin.

Bastardi nō esse infames.

Iepte bastardus.

31 Hercules. Alexander Magnus.

Neque is solus fuit eius notæ. Herculem enim & Alexandrum Magnum, quibus in re militari, vt cætera defuerint, neminē parē fuisse vnquam legimus, veterum scriptorum bona pars spurios fuisse tradit. Hincque olim in Attica locus quispiam erat κυνόσαργες Cynosarges appellatus, Herculi dicatus, in quo spurij, qui que tam ex patre quàm ex matre ciues non erant, exercebantur, quoniam Hercules nothus erat, & tamē virtute sua Diis æquū honorem assecutus est. Authores Plutarchus in Themistocle, in prin. Stephanus, Suidas & Hesychius autoritate Didymi Atheniensis, aut vt alij vocant Diomi. Et hinc natum adagium εἰς κυνόσαργες, in infames, & ignobiles. Bacchum quoq; de pellice natum scribit Ouidius lib. 4. Metamorph.

Cynosarges quid.

Bacchus.

—Potuit de pellice natus

Vertere Mæonios, pelagoq; immergere nautas.

Theseus.

Romulus.

Sed & Theseus ille inter primos laudatus spurius fuit, ex Plutarcho in vita illius, tum post prin. tum & postea. Et Romulus, & ipse inter Deos habitus, patre incerto fuit, ob idque ad abigendam ignominiam, dicitur eius mater diuino compressu eum peperisse, vt apud Liuium lib. 1. ab vrbe cond. & Plutarchum in vita illius, & in vita Thesei, & plærosque alios videre licet. Sunt & qui Seruium Tullium Romanorum quoque regem fortissimum, iuxtà ac prudentissimum, incerto patre, Ocrisia matre natum, vt retulit Plutarchus de fortuna Romanorum, & nos alibi suprà capite 4. diximus. Thimotheus quoque Atheniensium Imperator Cononis ex meretrice Thressa filius fuit, quod cùm ei probro obiiceretur, Maximam, inquit, matri gratiam habeo, quòd per eam Cononis filius sum. Testes Athæneus, & Suidas. Themistoclem item, & ipsum Atheniēsium Imperatorem, & oratorem maximum, nothum, & ex non iusta matre natum, perhibet Plutarchus, & Athæneus, qui autoritate Amphicratis, eius matrem Abrotonum meretricem, & ipsam quoque Thressam tradit lib. 9. variæ historiæ, & Galenus in libro de exhortatione ad bonas artes, vbi dicit quòd cùm ei à quopiam obiectum fuisset, quòd nothus esset, At ego, ait, à meipso genus auspicabor, ac meum quidem genus à me incipiet, tuum in te definit. Medonem vnum ex Græcorum ducibus, qui ad euertendam Troiam nauigarunt, Oilei nothum filium fuisse scribit Homerus in catalogo, & iterum lib. 13. & 15. Iliados. Teucer alius ex illis præcipuis ducibus, & Aiacis illius Telamonij frater, nothus quoque fuit, vt idem author tradit eiusdem operis libro 8. & Sophocles in Aiace flagerifero. Oeneūs Pādionis heroum vnus, qui Atheniensium tribubus nomina imposuerunt, ex adulterio natus fuit, vt prodit Pausanias in Atticis. Menelaus auus Philippi Macedonis teste Aeliano, lib. 9. de varia historia. Arideus ille qui post Alexandrum Macedoniæ regnum tenuit, filius fuit Philippi Macedonis, ex Phillina quadā saltatrice, vt scripsit Ptolemæus Agesarcus, & eius autoritate

Seruius Tul.

Timotheus

Themistocles.

Medon.

Teucer.

Menelaus.

Arideus.

Bion philosophus. autoritate Athenæus, qui & Niciæ quoque te stimonio, refert Bionem Borysthenitem philosophum celeberrimum, meretricis Olympiæ Lacenæ filium fuisse. Eam ex lupanari asci tam scribit Laërtius in vita illius. Sed & ipse. Athenæus post Aristotelem & Herpillidam, *Nicomachus.* tradit Nicomachum meretricis item fuisse filium. Quis autē & qualis fuit is Nicomachus, dicemus postea in tractatione medicinæ. Alexidemus Milesius Philosophus Thrasybuli tyranni spurius, vt scribit Plutarchus in conuiuio septem sapientum. *Habidis.* Habidis Tartesiorum rex, ex stupro patris & filiæ natus tantæ magnitudinis fuit, & fœlicitatis, vt non frustrà Deorum maiestate maximis periculis ereptus videtur, magnasque ac mirandas res gesserit. Au *Homerus.* thor Iustinus lib. 44. eodemque vlt. Homerus ille omnis virtutis parens Iustiniano dictus in proœmio. ff. & omnium literarum princeps, ingeniorum fons, primus doctrinarum & antiquitatis parens vocatus Plinio, lib. 2. c. 6. & lib. 17. c. 5. & lib. 25. c. 1. tam incerto patre fuit quàm patria, vt qui ex non legitimo concubitu fuerit, vt testes sunt Ephorus Cumæus, in libro de Patriis, Aristoteles lib. 3. de Poëtica, & Plutarchus in vita ipsius, & Lucianus in Homeri & Demosthenis laudatione. Sunt & qui *Demosthenes.* Demosthenem illum alterum linguæ Græcæ columen, patre ignoto fuisse, inquis est Valerius Maximus lib. 3. c. 4. in fi. quamuis Plutarchus & Suidas aliter dicant. *Brutus.* Marcus Brutus omnibus virtutum numeris absolutissimus, ex adulterio Iulij Cæsaris, & Seruiliæ sororis Catonis Vticensis, natus fuisse à multis creditus est, vt refert Plutarchus in vita illius. Quod & astruere videtur quod tradit Suetonius in Cæsare, c. 82. Cæsarē ipsum, cùm vidisset Brutum cum cæteris coniuratoribus in se it ruentem, illud Græcè pronunciasse, καὶ σύ τέκνον, Et tu fili, scilicet de illis es? quòd & Dion Nicæus tradidit in vita ipsius Cæsaris. *Gaselicus.* Gaselicus spurius Alarici Gothorum rex apud Procopiū lib. 1. de bello Gothorum. *Gizerichus.* Gizerichus filius nothus Gontharis regis Vandalorum in regno fuit prælatus Gogydisco filio legitimo apud eundem lib. 3. de bello Vandalico.

32 Ioan. Andr. Ex nostris Io. Andr. iuris vtriusque peritissimus, Andrea presbytero, & matre concubina natus vulgò creditur. Quanquam ipse in addi. Spec. in rub. de fili. presb. dicit se patre laico natum fuisse, sed qui posteà sacris initiatus fit, nec tamen aliter aperit, an ex matrimonio, sine legitimo concubitu natus sit, vt etiam annotanit Panor. in c. inter cæteras, de rescrip. & Fely. post alios in c. veniens, col. 1. de accusat. Sūt *Bartolus.* & qui suspicantur. Bart. alterum iuris ciuilis columen, fuisse nothum & expositum, ex his quæ ipse scribit in l. quidam cùm filium, co. 5. ff. de verb. obli. Sed & sunt quoque qui ferunt *Gratianus.* Gratianum nostrum, qui accuratissimè Decretorum volumen collegit, eiusque fratres Petrū *Petrus Lombardus.* Lombardum, qui & Sententiarum libros scitissimè quoque coagmentauit, & Petrum Co*Petrus Comestor.*mestorem, qui historiam ecclesiasticam confecit, ex adulterio natos. Cuius admissi, cùm mater eorum pœnitere non posset, quod tantos viros ita genuisset, idque confessori suo planè profiteretur, pœniteas ergo, inquit, quòd Pœnitere non potes.

33 Legitimus, q bonus est. Ex quibus certè intelligis id verū esse quod scripsit Menander, nullum esse discrimen generis: sed, si hæc certè examinauerimus, legitimum eundem esse qui bonus sit, nothum autem, qui malus.

> Οὐθὲν γένος γὰρ οἶμαι διαφέρειν,
> Ἀλλ' εἰ δικαίως ἐξετάσεις, καὶ γνήσιος
> Ὁ χρηστὸς ὤν, ὁ δὲ πονηρὸς, καὶ νόθος.

Et quod apud Euripidem alterum poëtā Græcum in Andromache pronunciauit Peleus,

> Πολλάκις δέ τοι,
> Ξηρὰ βαθεῖαν γῆν ἐνίκησε σπορὰ,
> Νόθοι τε πολλοὶ, γνησίων ἀμείνονες.

Id est, ad verbum,

> *Sæpenumero certè*
> *Arida profundam terram vicit satio,*
> *Spuriiq; multi legitimis meliores.*

34 De eadē re. In quam quoque sententiam est illud eiusdē poëtæ in Eurystheo apud Stobęum Ser. 75.

> Μάτην δὲ θνητοὶ τοὺς νόθους φυλάσσουσ' ἄρα
> Παῖδας φυτεύειν· ὃς γὰρ χρηστὸς ᾖ φύσει,
> Οὐ τοὔνομ' αὐτοῦ τὴν φύσιν διαφθερεῖ.
> *Frustra mortales sibi cauent à nothis*
> *Filiis generandis: quisquis enim bonus fuerit,*
> *Illius natura non corrumpitur nomine.*

—Et in andromeda,

> Ἐγὼ δὲ παῖδας οὐκ ἐῶ νόθους λαβεῖν.
> Τῶν γνησίων γὰρ οὐδὲν ὄντες ἐνδεεῖς
> Νομῷ νοσοῦσιν, ὥς σε φυλάξασθαι χρεών.
> *Ego mihi filios adsciscere nothos non dubito.*
> *Cum enim legitimus nulla in re sunt inferiores*
> *Propter leges malè audiunt, quas tu cauere*
> *debes.*

Et Sophocles.

> Ὁ δὴ νόθος τοῖς γνησίοις ἴσον σθένει.
> Ἅπαν τὸ χρηστὸν, γνησίαν ἔχει φύσιν.
> *Nothus tantumdem valet, quantum legitimus.*
> *Omne quod bonum est genuinum & legitimam*
> *habet naturam.*

35 Spurij & legitimi natura non differunt. Illud autem denique adiecerim nihil hos spurios natura à legitimis differre, teste etiam ipso Euripide in Stobœum.

> Ὀνόματι μεμπτὸν τὸ νόθον, ἡ φύσις δ' ἴση.

Quo significatur, licet nothi appellatio sit culpabilis, naturam tamen æqualem esse. Quod & probatur nostris legibus, in §. si quis verò non habens, in authen. qui, mo. natur. effi. legi. & §. si quis ergo filios, in auth. qui. mo. nat. effi. sui, vbi scribitur naturam non facere discrimen inter legitimos & naturales. & l. adoptiuus. §. seruiles, versi. vnde nec vulgò. ff. de rit. nupt. Cuius authoritate Pet. Anch. consi. 225. videtur

videtur prima facie, col. pe. tradit prolem naturalem haberi pro legitima, quò ad naturales fetus, cum aliis iuribus concor. & si. à me collectis in commentariis in l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, nu. 188. sexta ratio legitimatio, & seq. C. de reno. dona.

An nobilitas liberorum ascendat ad parentes. Cap. XVI.

1 *An nobilitas liberorũ ad paren. ascendat.*

HAec de liberis & posteritate satis dicta sint. Sed posset quæri, num econtrariò nobilitas filiorum trãseat ad parentes & superiores. Quod posset videri, ex multis iuribus probantibus, priuilegium dignitatis filiorum transire ad superiores, videlicet, l. in sacris, la 3. in prin. vbi & hoc no. glo. C. de proxi. sacr. scrin. lib. 12. & in l. vlt. versi. simili videlicet forma. C. de præpo. agen. in reb. eo. lib. 12. & in l. vlt. versi. hæc autem priuilegia, vbi etiam no. glo. C. de castrensi. & ministr. eo. lib. 12. & in l. vlt. in princ. C. de priuil. schol. eo. lib. 12. & in l. hac lege, etiam in prin. & ibi quoque glos. C. de metat. & episcop. eod. lib. 12. & in §. hæc itaque, versicu. si verò non copulatus, in authen. de Consulib. vbi & glos. not. honorem adferri ad superiorem, scilicet ad matrem per filium, & in §. generaliter, in authen. j. constitu. quæ de dignit. ibi & nobiliores patres ostendat. Et bene facit l. 2. C. de quæstion. vbi non potest seruus torqueri aduersus matrem domini, sicuti nec aduersus ipsum dominum, vbi etiam glo. Cy. & Saly. not. priuilegium inferioris porrigi ad superiorem. & tex. in l. moris. §. parentes. ff. de pœnis, vbi in pœnis eodem priuilegio gaudent parentes Decurionis, quo ipsi Decuriones. Et ita nuncupatim, vt scilicet nobilitas filiorum ad parentes ascendat, tenuit Lucas Pen. in l. mulieres, colum. 2. versicul. tertiò ex dignitate. C. de dignita. lib. 12.

2 *De eadẽ re.*

Tu tamen constanter teneto, nobilitatem filiorum non transire ad parentes, aut alios superiores, per tex. optimum in l. j. ff. de Senato. vbi ita scribitur, Consulares fœminas dicimus cõsularium vxores. Adiicit Saturninus, matres, quod nusquam relatum est, neque repertum, vbi glo. & post eam Bar. no. ꝙ dignitas inferiorum regulariter non transit ad superiores, intra autem contraria esse specialia, & ita etiam dicit glo. in d. authen. de consulib. & Pet. Anch. in c. j. in ij. not. in fin. de cogna. spiri. & Io. Plat. in d. l. In sacris, in prin. & in l. vlt. C. de incol. lib. x. Et ita expressè in nobilitate voluit Ioan. Ray. in d. tract. nobilitatis, in xiij. q. v. q. princi. & Masueri. titu. de Talliis seu Collectis. §. item vxor militis, in fin.

3 *Parentes ex nobilitate filiorum cohonestantur.*

Neque tamen negari potest, quin parentes quodammodo cohonestentur ex nobilitate filiorum, vt etiam dicit Io. Ray. vbi suprà, & planè indicat illud Ciceronianum li. 3. Officiorũ, Marcus Cato sentẽtiam dixit, huius nostri Catonis pater. Vt enim cęteri ex patribus: sic hic, qui illud lumen progenuit, ex filio est nominandus. Et lex à Q. Claudio Tribuno, aduersus Senatum lata, Ne quis Senator, quive Senatoris pater fuisset, maritimam nauem, quæ plusquã trecentarum amphorarum esset, haberet. Eam enim satis esse ad fructus ex agris vectandos, quando quæstus omnibus patribus indecorus visus fuerit, vti retulit Liuius haud multò ante fin. lib. j. secundi belli Punici.

Lex Q. Claudij Tribuni aduersus Senatum.

4 *De eadẽ re.*

Cui admodum concinit text. in l. j. §. casum, in illis verbis, Publium Cæcũ, Aspernari Nomij patrem. ff. de postul. Quem tex. dicit Paul. Cast. in l. iij. & ibi post eum Fran. Are. ff. de lib. & posthum. audiuisse se Bal. ponderantem ad hoc, quòd demonstratio patris fit aliquando à nomine filij, qui nobilior est patre. Sed & optimus tex. probans filij nobilitatem aliquid adiicere, ad patris nobilitatem, in §. generaliter, ibi, nobiliores adhuc patres ostendat, & rursum in verbis, multò maior patribus laus erit, in auth. constitutio, quæ de dignita. vbi glo. in verbo, nobiliores, not. nobiliorem esse patrem per filium. Et rursum in verbo, occasionem, no. quòd dignitas filij, gloria est & laus patri. Et illam priorem glo. admodum commendat Albet. in l. imperatores, post medium, ff. de Decurion.

5 *De eadẽ re.*

Nec hinc dissidet quod Hom. lib. 14. Ody. scribit, Castorem Hylacis filium apud Cretenses, ob nobiles & gloriosos liberos pro Deo cultum fuisse. Ita enim eo in loco loquitur,

Ὅς ποτ' ἐνὶ κρήτεσσι θεὸς ὣς τίετο δήμῳ
Ὄλβῳ τε πλούτῳ τε, καὶ υἱάσι κυδαλίμοισιν.

Quodq; apud eundem lib. 8. Iliados agamemnon ita Teucrum alloquitur, qui multos Troianos interemerat,

Τεῦκρε φίλη κεφαλή, τελαμώνιε, κοίρανε λαῶν
Βάλλ' οὕτως, αἴ κέν τι φόως Δαναοῖσι γένηαι,
Πατρί τε σῷ τελαμῶνι, ὅ σ' ἔτρεφε τυτθὸν ἐόντα,
Καί σε νόθον περ ἐόντα, κομίσσατο ᾧ ἐνὶ οἴκῳ.
Τὸν καὶ τηλόθ' ἐόντα, ἐϋκλείης ἐπίβησον.

Id est ad verbum propemodum,

Teucre dilectum caput, Telamonie, princeps populorum
Percute sic, si quidem lumen Danaïs fies,
Patriq; Telamoni, qui te educauit paruulum existentem,
Et te, notum quamuis existentem, suscepit propria in domo:
Hunc & longè existentem, gloriosum ascendere fac.

Vides enim in illis versibus filium lucem patri afferentem & gloriam.

6 *De eadẽ re.*

Et quòd item scribit Seneca li. 3. de beneficiis, filios nobiles maiorem nobilitatem parẽtibus nobilibus adiicere. Et prope calcẽ eiusdem

dem lib. Sunt, inquit, qui parentes suos ex infimo ad summum protulerunt, & è plebe acervoq; ignobili nunquam tacendos seculis dederunt. Et quod scribit Iustinus lib. xij. Olympiadem Alexandri Magni matrem Aeacidarum gentem ab vltima seculorum memoria, & regnum patris, fratris, mariti, ac deinceps maiorum omnium illustrasse, nullius tamen nomine, quàm filij clariorem fuisse. Denique Ptolemæus ille primus Aegypti rex dicebat omni regno pulchrius, regis esse patrem, apud eundē Iustinum li. 16. Et huc trahi potest illud Ecclesiastici 3. c. Deus enim honorauit patrem in filijs. Et quod antiquis Romanorum legibus, si cui ciuica corona data fuisset, ipsi patrique & auo vacatio omnium munerum esset, vt scribit Plinius lib. 16. c. 4.

An nobilitas progrediatur ad transuersales hæredes. Cap. XVII.

1 *An ad transuersales.*

SEd quid de transuersalibus (vt nostri vocant) hæredibus, an ad eos transeat nobilitas. Io. Ray. hanc quęstionem ponit in d. tract. de nobilitate, in xv. q. v. q. princ. vbi breuiter dicit, quòd ad eos non transit, nisi id ex quo insurgeret nobilitas, videlicet ducatus & similia, transiret ad eos, vel ex feudorum cōstitutionibus, secundum not. in §. hoc quoque sciendum, tit. quibus mo. feud. amit. & in §. iis verò, tit. de gradib. success. vel ex iuris communis dispositione, vbi magis ex consuetudine locorum, omissa natura feudi, attenditur ius cōmune, secundum not. per Io. Fab. in auth. ingressi, C. de sacrosf. eccle.

2 *De eadē re.*

Verùm Matth. Afflict. in constitutione Siciliæ incip. intentionis nostræ, colum. 9. versi. sed quæro de quæstione, hanc rem latiùs tractat. Dicit enim, quòd cùm super ea re dubitaretur, habitum fuisse consilium à multis Docto. qui iudicauerunt, quòd ex quo approbata fuit nobilitas in persona collateralis mortui, licèt aliàs non probetur de nobilitate eius, qui hæreditatem suscipit, satis tamen videtur probari ipsius nobilitas, modò nobiliter viuat. Et pro hoc dicit se allegauisse Bal. in l. petitionem. C. de aduo. diuer. iud. qui ex eo tex. no. post Guil. Cu. quòd appellatione suorum non continentur trāsuersales, nisi vsque ad quartum gradū. Item tale priuilegium æquipollet naturæ, vt licet Bald. in l. siue possideris. C. de probat. & sic transit nobilitas vsque ad quartum gradum, in linea transuersali.

3 *De eadē re.*

Et pro hoc facit quod dicit Ang. in auth. vt lice. mat. & auiæ. § j. versi. ad hæc, in fi. per illū textum, quòd si sint plures fratres ex eodem patre nati, quorum vnus per sententiam fuit pronunciatus ciuis Perusinus, intelliguntur & cæteri per huiusmodi sententiam pronunciati ciues Perusini, quasi idem sit, si vnus fratrū pronuncietur nobilis, sicuti, & per illud dictum Ange. voluit idem Matth. Afflict. in constitut. Siciliæ, incip. prosequentes, in 6. notab. in 7. q. Et dicit memoria dignum Alex. in repe. l. sæpe. col. 21. versic. adde quod. ff. de re iud. & dicit no. Catel. in suo memo. incip. sententia dicta. & iterum in memo. cuius est initium, vasallus si defuerit. Et alia quædam allegat Matthæ. in d. constitu. intentionis, quæ de industria prætermittimus. Quibus adde quæ dicam latiùs infrà c. vlt. num. 2. & seq.

4 *De eadē re.*

Subdit tamē posteà ipse Matth. quòd si quis nouiter fuerit nobilitatus, non succederet ipsius frater, aut alius collateralis in ea nobilitate, cùm priuilegium personale non egrediatur personam, per l. j. ff. de constit. princip. & in c. priuilegium, de reg. iu. lib. 6. cum si, nisi esset in vtroque eadem ratio, quod potest intelligi, secundum ea quæ dicit Ray. vbi suprà, quem tamen non allegat. At idem Matth. in c. j. col. 7. ver. an si nobilis, tit. quis dica. dux. scribit Bal in d. l. petitionem, voluisse videri nobilitatem transire in transuersales eiusdem domus vsq; ad quartum gradum. Ang. autem in d. authē. vt lice. matr. & aui. voluisse nobilitatem transire ad fratrem, qui tamen nihil aliud dicunt, quàm quod suprà ex illis diximus. Horatius autem lib. j. Sermo. Saty. 6. quā nobiles incessit, non obscurè scribit, & nobilitatem quoque à transuersalibus quodammodo manere, dum eam Satyram ita claudit,

His me consolor victurum suauiùs, ac si
Quęstor auus, pater atq; meus, patruusq; fuissēt.

An nobilitas mariti ad uxorem usque transiliat, & econtrario uxoris in maritum & filios, & quæ inde sequuntur. Cap. XVIII.

1 *Vxoris maritorum dignitatē participant.*

MVlier ignobilis, si nubat nobili, qđ nōnunquā fit astrorum vi, si credimus Iulio Firmico li. Astronomicō 7. c. 17. ea quidē efficitur nobilis ex nostris legib. quæ vxores clariss. & illustres pnūciant, quæ viris clarissimis & consularibus nupserūt, illisq; maritorum dignitatem, quæcunq; ea sit, impartiūtur. l. fœminæ. ff. de Sena. & l. cū te. & l. vlt. ibi, & fentiat eius fulgorē. C. de nup. & l. vl. C. de incol. li. x. vbi ita scribit, Mulieres honore maritorū erigimus, & genere nobilitamus, & tex. sifis ī l. mulieres, vbi id expssè no. Io. Pla. C. de dig. li. xij. & ī §. hęc itaq;, ibi, de cet. n. eas cōiugis frui claritate, ī auth. de cōsul.

2 *De eadē re.*

Et alibi quæ reuerētia debetur marito, eadē & vxori debetur. l. j. vbi & id no. Bald. C. de in ius voc. Et quod plus est, capacitas viri ad vxorem porrigitur, l. si quis, vbi etiam Bal. not. C. de natur. lib. Vsqueadeo, vt si mulier naturalis

nubat viro naturali & legitimo, ea legitima efficitur, vti eius maritus est, vt not. voluit Ang. in §. quod verò, in fi. in auth. qu:b. mo. nat. effi. sui, quod admodum commendat & singu. dicit Phil. Dec. in l. ij. col. ij. ff. de reg. iur. & Hipp. Mars. sing. 501. tritum est. Et aliàs vxor gaudet viri priuilegiis & fauoribus, vt plenè diximus in nostris legibus connubialibus, post ipsas leges connubiales, num. 51. & qnoniam dictum est, cum multis sequen.

3 Vir nobilis vxorē ignobilem nobilitat.

Et expressè in nobilitate, vt scilicet vxor ignobilis nobilitetur ex viri nobilitate, voluit glo. in c. vbicunque, in verbo, masculinam, de pœnis lib. 6. & Bar. in d. l. j. col. 7. versi. examine mus ista verba, & col. seq. versi. tertiò sunt quædam, & ibi Plat. co. j. post prin. & iterum col. ij. versi. tertia est nobilitas, & col. item iij. ver. tertio propter aliqua. C. de digni. lib. xij. Bar. Fulg. Pau. Ca. & Ias. in l. vlt. C. de verb. sign. Iac. Bel. in l. Lucius. §. idem respondet. ff. de muner. & honor. Bal. in l. cum quædam, col. 2. & ibi Iac. à S. Georg. in j. lect. col. j. ff. de iurisd. om. iud. Pan. in c. super eo, le ij. col. j. de testib. Luc. Pen. in l. in sacris scriniis militantes, col. 3. in verb. vxores. C. de proxi. sacr. scri. lib. xij. Ang. Are. in §. serui autem, versic. in glo. in verbo, ex ancillis. Insti. de iu. pers. Barb. cons. 6. scriptum est præclarè, col. 4. lib. j. Gui. Pap. cōs. 217. omissa facti narratione, circa medium, vbi per hoc dicit, quòd huiusmodi mulier, nō debet contribuere in subsidijs indictis popula ribus. & rursum deci. 196. nobiles, col. ij. & decis. 349. in hac curia, in ti. & deci. 379. duo quæ ro, & Io. Ray. in d. tract. nobil. col. ij. & iterum in xv. q. v. prin. & Masuerius ti. de talliis seu col lectis. §. item vxor militis. Fran. Cur. iunior con sil. 6. præsupponitur in ciuitate Papiæ, col. xj. ver. quartò ex alio comprobatur. Phili. Deci. in l. j. col. 3. & ibi quoque Alciat. in verbo, vxori. C. de in ius voc Ferd. Loaz. in repe. rub. de inst. & iu. Pet. Atribolus in tract. de muneribus char. 72. ver. pono quæstionem quotidianam, & Io. Lup. in rep. rub. de dona. inter vir. & vxo. §. 31. col. vlt. Maria. Soci. iunior in 76. cum diebus elapsis, col. 30. nu. 127. lib. j.

4 Externorum in eam rem authoritas.

Nec nostrates solùm hanc vxorum ex mari tis nobilitatem intellexerunt, sed & alij quoq;. Ex quibus vnus tantùm succurrit, cuius non cōtemnenda est authoritas. Is est Valerius Maximus li. 9. tit. j. qui est, de luxuria, quo loco loquitur de Gemello Tribunitio, Mutiā (inquit) & Fuluiam cùm à patre, tum à viro vtranque inclytam & nobilem.

5 Quæ etiam durat in vidua.

Et hoc etiam procedit in plebeia vidua mariti nobilis, vt videlicet cēseatur nobilis, dum vidua est. Bar. & Fulg. in d. l. vlt. C. de verb. sign. Panor. Io. Plat. Masuer. Barb. Gui. Pap. Io. Lup. & Alcia. quibus locis suprà citauimus. Ex quibus & ipse Guido, & Lup. dicunt, viduam hāc nō teneri contribuere ad dicta subsidia, vt quæ retinet dignitatem, priuilegia, honorem, & cō ditionem maritalem, per d. l. cùm te, & ibi Bal. C. de nupt. & l. filij. §. vidua. ff. ad municip. & l. fœminæ, in fi. & ibi Albert. statim post princ. ff. de Senato. & c. is qui. §. mulier, de sepul. li. 6. & voluit gl. in cle. ne Romani. §. sanè, in verbo, va care, & ibi Barb. de elect. Ang. Pau. Ca. & alij in d. l. cùm quædam puella. ff. de iurisd. omn. iud. Panor. & Fran. Aret. in c. super eo, l. ij. de testi. Maria. Soci. loquēs de priuilegio fori, cons. xij. quoniam impræsentiarum, col. 6. versi. & non solùm clericis, lib. j. & consi. 36. rectè ac maturè, col. j. in fi. eo. lib. j.

Vidua retinet omnia priuilegia, honores, & dignitates viri mortui.

6 Et familiā. Et ciuitatē. Et domicilium.

Imò etiam, vt id addam, retinet familiam vi ri, secundum Bar. & Fulg. in d. l. vlt. C. de verb. sign. Et ciuitatem, ex sententia Bal. in d. l. cùm te, C. de nupt. Domi. & Phil. Fran. in d. c. is qui. §. mulier, per illum tex. de sepult. li. 6. Et domicilium. d. §. vidua, & d. §. mulier, & voluit Alberi. in d. l. fœminæ, Ang. consi. 54. Constantinus, col. j. & cons. 369. Titius Stellæ, col. ij. & Card. Flor. consi. 135. Titius ciuis, in addi. quæ est in fi. & Ang. Aret. in §. j. col. vlt. versi. quæro quid in vidua, Instit. de pat. pote.

7 Vidua regis regina dicitur.

Idque etiam procedit in vidua Regis. Nam ea quoq; retinet dignitatem & titulum regiū, vt quæ regina vocetur, peræquè vt vocabatur, viuente rege marito, vt sentit glo. in c. scripsit, 27. q. ij. & expressè voluit alia gl. in c. ex parte, in fi. de so. compet. vbi etiam est ad hoc bonus tex. & ibi quoq; no. Ant. & Imo. in gl. vlt. & Car di. Flo. in vlt. opp. Panor. in j. no. Maria. Soc. & omnes, præter Barb. qui semper ex professo cæ teris solet contradicere, & Zenze. in extrauag. execrabilis, ver. nos itaque, in verbo, regum, ti. de preb. Alber. in d. l. fœminæ. ff. de Senat. Domi. in d. c. is qui. §. mulier, post prin. de sepult. lib. 6. & latè Ant. Corse. in tracta. de pote. & excellentia regia, in 29. q.

8 Superiora procedunt etiā in exorbitantibus.

Sed & hæc oīa quoq; procedunt, nō solùm in dignitate & priuilegijs fauorabilibus, sed (quod magis mirandum est, & dubium videri poterat) in priuilegiis exorbitantibus, & cōtra ius cōe concessis, vt apertissimè probatur ex l. vl. in prin. & ibi Bar. si is est (nā de hoc plurimi dubitāt, vt latè tractauimus in ll. connubialib. l. j. nu. 53. sed illud te, & seq.) & Io. Pla. C. de pri uil. schol. li. xij. quam legem ad hoc expressim expendit, & dicit no. Fran. Are. in d. c. super eo, le ij. col. j. de testi. & Alex. cōs. 207. ponderatis, col. ij. ver. v. quia dato, & col. v. ver. nō ob. quin tò, li. 6. vbi tñ id intelligit in priuilegiis ab ipso iure cōi introductis, contra regulas iuris cōis, sed non in priuilegiis statutorum contra ius ipsum commune, per multa quæ illic allegat.

9 Vidua censetur esse in eodem matrimonio.

Nam interim dum est vidue, censetur esse stare in eo ipso matrimonio. in l. vlt. & ibi Richar. Malum. Cy. Bar. Bal. Sal. Raph. Fulg. Pau. Ca. & Corne. C. de bonis mater. & l. de emancipatis, ibi, priorem thorum seruauerit. C. de

de legi.hære.& §.j. in auth. de non elig. secun. nuben.& §.non solùm, in auth. de nup.& voluit gl.in l.iubemus,quæ est pe.in verbo, retineri,& ibi Io.Plat.C. de erog. mili. anno.libr. 12. & glo. iu l. 1. §. exactio.C. de rei vxo. acti. Barto.in d.l.filij.§.vidua.ff.ad municip.& in l. diuortio,in prin.& ibi quoq; Bal.col. 2. versic. sed quid si vxor non petit, ibi, adde quòd vidua.ff.sol.mar.vbi ipse Bal.dicit, quòd ea quodammodo est in seruitio viri, Archi. & Ioan. And.in d.c.is qui,de sepul.lib.6.Bald.&;Alex. in d.l.cùm quædam puella.ff.de iurisd.om.iudi.idem Bald.in l.voluntas, post prin.C. de fideicom.vbi dicit, quòd quandiu vidua est, viuit lege mariti,& consi.459.quidam instituto hærede,lib.1. Ang.consi.142. super primo inquirendum, circa medium, & d.consi. 369.in prin.Saly.in l.vlt.C. de verbor.signi. Ro.in l.si conuenerit,col.2.versic. nunc examinemus.ff. de iurisdi.omn. iudic.& in l.1.C. vnde vir & vxor, vbi declarat, quomodò id sit intelligendum. Pau.Ca.con.147. reuocatur,col.1.lib.2. vbi & hinc dicit, quòd vidua gaudet priuilegio prioris matrimonij. Andr.Iser.& post eum Marti.Laud.in c.si quis miles, titu.de feud.sine culp.non amit.vbi dicunt, quòd si vasallus concubuit cum vidua domini defuncti, æquè perdit feudum,ac si dominus viueret, cùm illa censeatur esse in eodem matrimonio, per d. l.vlti.de bon.mater. vbi ipse Marti. dicit idem se scripsisse sed eius lec. ibi non vidi. Alexand. qui & hoc quoque declarat, consi.107. ponderatis verbis,colum.3.versic.quintò pro hoc facit,libr.6.& consi.6. attentis verbis. col. vlti. libr.7.Soc.consi.56. viso testamento, col. vlti. lib.3.Guid.Pap.deci. Delphi.380. sed quid de muliere.

10 De eadē re.

Et hæc omnia confirmat, quod pulchrè scribit Bal.in l.pignoris.C. de pigno.acti. viduam esse veram viduamq; (nam hæc tantùm epitheta illi addenda putauimus) viri mortui imaginem. Quòdq; tradit Diuus ille Hieronymus lib.1. in Iouinianum, de Valeria Messalarum sorore, quæ cùm post mortem Seruij viri solli citaretur à propinquis ad alteras nuptias, negauit se velle alteri nubere, & interrogata, cur id faceret, respondit, sibi semper maritum Seruium viuere. A quo non admodum distat, quod & ipse paulò antè scripserat de filia Demotionis Areopagitarum princeps, quæ mortuo Leosthene sponso, negauit se alteri nupturam, quòd adulterum acciperet, non maritum, illum enim nondum sibi mortuum esse.

11 Vxoris nobilitas ex viro non tantum virium habet, quàm quæ ex genere est.

Verùm vt redeamus ad nostram nobilitatem, ea quam vxor ex persona viri nobilis consequitur, non tantum habet ponderis & virium, quantum ea quæ ex genere est, aut quam aliàs ex sua ipsius persona obtinet, per id quod dicit Bald. loquens generaliter in dignitate, quam vxor ex marito nanciscitur, in l. quòd principi, in fi.ff.de lega.2.per l.1.& 2.ff.de offi. procou.& lega. quod reputat no. Philip.Deci. in l.2.col.3.ff.de regu.iur.& idem voluit Fely. in c.super eo,le 2.post prin.de testib.

12 De eadē re.

Et hoc quidem hinc facilè comprobatur, quòd huiusmodi dignitatis faciliùs amittitur, vt constat ex l.fœminæ,& ibi gl.vl.& Bald. ante fi.ff.de Senat.ex quo ipse Bald.no.fortiora esse iura paterna, quàm mariti. Et Io.Plat.loquens expressè in nobilitate, in l.1. post princ. C.de digni.lib.12. Nam & aliàs semper faciliùs amittuntur quæ habemus ex aliorum persona, quàm quæ ex nostra, vt dicit Bar.in l.quæ in bello.ff.de capti.& postli. reuer.& latiùs scripsimus in nostris commentarijs consuetudinum Pictauicarum, tit.14.§.1.in gl.2.vbi videre poteris. Ex quo fortè illud fit, quòd licèt huiusmodi mulier censeatur esse nobilis, quamdiu viuit, tamen illi mortuæ succedunt hæredes, tanquam plebeiæ, vt in multis consuetudinibus Galliæ cauetur.

13 Vidua retinet viri nobilitatem si honeste viuat, non aliàs.

Sed & alio modo intellige, vt scilicet vidua gaudeat ea uiri nobilitate, & alijs priuilegijs, si honestè viuat: aliàs perdit omnia priuilegia, honores & commoda pristini matrimonij, vt probatur in l.his solis, & ibi Bal.& Saly.C. de reuo.donat.& §. 1.in authen.de resti.& ea quæ par.& voluit Bal.consi.446. si dixi, col. 2.libr. 2.Panor.in c.vxoratus, in 2.no.de conuer.coniug.Pau.Ca.in l.sororem, per glos.ibi.C.de his quib. vt indig. & in l. fideicommissum, etiam per gl.ibi.C.de fideicom.& consi. 147.reuocatur in dubium, lib. 2.per tex.gl.& Bart.in l.pe. C.de adul.Philip.Fran.in d.c. is qui. §.mulier. iu 1.no.in fi.de sepul.lib.6. Cardi.Flor.in c.plerunque, col.2.ver.sed operæ precium,C. de dona.inter vir.& vxo.Iason, in l.2.col.2.ver.adde ad illud,& ibi etiam Hercul.& Parpa. col.7.ff. sol.mat.Fely.in c.pastoralis, col. 3.versi. mulier impudica, de iudici. Hippo. Marsil.sing.234. paria delicta, in fin.Fran.Rip. & Bosch.Codecha, in rub.de iudi.ille colum.3.iu fi.hic col.9. versicu.confirmando facit. Et quisquis is fuit, qui addi.fecit ad Bar.in l.vlt.C.de bonis mater.

14 Vidua impudica non retinet domicilium viri. Perdit legatum à viro factum. Et tutelam filiorum.

Ex quibus etiam illud fit, vt huiusmodi vidua impudica desinat esse de viri domicilio, vt uoluit Ange.in d.l. cùm quædam puella.ff. de iurisdic.om. iudi.per d.§. 1.in authen.de resti.& ea quæ par. Perdatque legatum sibi à uiro factum, vt voluit glo.no. & post eam Barto. in d.l.fideicommissum.C. de fideicom. Et tutelam filiorum.l.vlt. ibi pudicitiam suam intactam conseruet.C. quan. mul.tute.offi.glo.Cy. Barto. Bald.Io. Fab. Angel.& Saly. in auth.sacramentum, cod.titul.glo. in §.vlt. & ibi Iaco. Bel.in d. authen.de resti.Bartol.in l. si quis sub condirione, col. 5. versicul. quæro mulier quæ transiuit.ff. de testa. tute. Bald. in d.l. his solis, & consi.299. super primo puncto. libr.3. Panor.in d.c. vxoratus, de conuer. coniug Ange.

Arc. in §.j.ad fin.Instit. de legi. par.tutel.& in §.actionum,col. 21.in 19.quęst.versi.& etiam desunt,de actio.

15 Vir ignobilis non nobilitatur ab vxore nobili.

Econtrario verò si vir ignobilis ducat vxorem nobilem,nihil dignitatis, honoris,nobilitatis ex eo sibi comparat, vt planum est ex d.l. vltima,C.de nuptu.& d.l.mulieres. C.de digni tat. Et quod ad nobilitatem speciatim pertinet,dicit Bar.in l.vlt.& ibi Iason. C.de verb.signi.quòd ignobilis ducens vxorem nobilem, non propterea nobilitatur, & sequitur Ioan. Plat.in d.l.mulieres, & Fran.Cur.Iunior.d.cō. 6.pręsupponitur in ciuitate Papiæ,col. 11.ver. quartò ex alio comprobatur. & Io. Ray. in d. trac.nobilitatis,in 6.q.5.q.prin.Bal.de Battho. in trac.dotium parte decima,col.4.versi.prætereà vir nihil nobilitatis.Philip.Deci. in l.1.col. 3.C.de eden.Iason in l. si diuortio, col.3.ff. de verb.obl.& Ioan. Lup.in rep.rub.de don. inter vir.& vxo.§.31.col.vl.& §.32.post prin.

16 Vxor nobilis viri ignobilis fit ignobilis.

Imò verò vxor ipsa alioquin nobilis, ignobilis per huiusmodi matrimonium efficitur, vt voluit Bar.in d.l.1.col.5.versi. videndum est, & colum.7.vers.examinemus ista verba, & ibi Plat.col.2.C.de dignit.Pau. Ca.in d.l.vlt.C. de verbo.signifi.& Anto. Rosel. in tract.de pote. Imper.& Papæ.in vlt.q.ver. hanc dignitatem. Corne.consi.55. pro decisione,col.4. lib.1.& consi.26. videtur dicendum,col.vl.lib.4.Gui. Pap.deci.196.nobilis, circa med.& deci.349. in hac curia,& deci.380.sed quid de muliere, quibus duobus posterioribus locis ex hoc dicit huiusmodi mulierem etiam viduam, debere cōtribuere subsidiis loci, & Ioan. Ray.in d. tract.nobilitatis in 6.q. prin.Iacob.à.S.Georg. in d.l.cùm quædam puella.ff.de iurisd.om.iu. Et videtur esse optimus tex.in l.ingenuis. C.de murile.lib.11. & in l. edicimus, eo. tit. Quanquam eos tex.in diuersum trahit Ro.in l. cùm quædam puella,quam legit cùm l. si conuenerit,col.vl.ff.de iurisdi.omn.iudi. vt scilicet nobilis fœmina nubens ignobili, non amittat nobilitatem.Sed ille ni fallor,fallitur, nam illæ l. vel non loquuntur de matrimonio, sed de societate siue concubitu & consortio, vt ex illis videre licet: quasi scilicet cum illis id est,gynecæriis, & monetariis, de quibus loquuntur, commercium libidinis haberent: vel si de matrimonio intelligunt,tamen ex eis intelligetur eas si testato admonitæ ab illis non diuertissent,sed in eo matrimonio perstitissent, splendorem generis amittere. Hodie igitur cùm diuertere non licet, sed confestim quàm matrimonium contractum est, necesse est perpetuò manere, consequens est & eas continuò nobilitatem amittere.

17 De eadē re ex externis.

Et,vt redeamus, huius sentētiæ fuere ex externis scriptoribus, Plutarchus in præceptis connubialibus,ad hanc fermè sententiam scribit,Qui equos ascēdere, imbecillitate aut mollicia corporis impediti nequeunt, eos sese flectere & procumbere docent.Ita & qui nobiles opulentasque vxores acceperunt,non se quidē præstantiores reddunt, sed illas comminuunt & debilitant. Hæc ille. In quam etiam sententiam apud Liuium lib.10.primæ decad. Virginiam Auli filiam patriciam Volumnio plebeio nuptam,matronæ sacris pudicitiæ patriciæ arcuerūt,quoniam desiisset esse patricia, quæ plebeio nupserat.Quanquā scio nonnullos nobilitate vxoris attolli,& insolescere solitos. Cornelius Tacitus lib.2. de Cneo Pisone, Præter (ait)paternos spiritus, vxoris quoque Plancinæ nobilitate,& opibus accendebatur, vix Tiberio concedere,liberos eius vt multum infrà despectare, &c.Et nos certè multos huiuscemodi nouimus,vxorum scilicet nobilitate passim gloriantes.

Contra eos q nobilitate vxorum superbiunt.

18 Vxor viri conditionem sequitur.

Horum autem ratio est,quia mulier sequitur conditionem mariti,prioremque dignitatem amittit.d.l.fœminæ, de Senat.& aliis iuribus suprà allegatis,quibus adde optimum tex. in l.ingenuæ. C.de muri leg. lib.11. ex quo no. Bald.in d.l.cùm quædam.ff. de iurisd.om.iud. quòd mulier ingenua, quæ se vilibus maritis sociat, perdit splendorem generis, & tex. in l. edicimus,in prin.eo.titu.de murile.ex quo etiā not.Bald. vbi suprà, quòd huiusmodi mulier natiuum decus amittit. Et faciunt alia multa à nobis collecta in nostris Legibus connubialibus.l.1.nu.18.qui locus,& aliis.

19 Valet donatio remuneratoria īter virū & vxorem.

Vir ignobilis constan. matri.potest dotare vxorem nobilem ob compensationem nobilitatis.

Hinc fit primum,quòd cùm valeat donatio inter virum & vxorem, propter remunerationem,licèt aliàs regulariter non valeat,vt abundè diximus in repe.l.si vnquam, in verbo donatione largitus.C.de reuo.do. Ideò potest vir ignobilis vxori suæ anteà nobili, dotem animo donandi constante matrimonio constituere,quia videtur facta in compensationem,siue remunerationem nobilitatis, quam vxor ipsa ex eo matrimonio perdidit. Nam quòd huiusmodi donatio valeat, voluerunt Bar.Imo.Rapha.Co. Alex.& Ias.in d.l.si diuortio.ff.de ver. obli.Bar.Ang.& Iason in l.si ita stipulatus fuero te sisti.§.si tibi nupsero, per illum tex.ff. eo. Bar.& Bal.in l. si voluntate, post Iaco. But.& Iac.Ra.& Ricar.Malum. & Cy.C.de dot. promis.vbi hoc dicit Bar.consuetudine obseruari. Bal.in l.1.ad fi.& ibi quoque Ang.C.de dōna. ante nupt.& idem Bal.in l.2.§.vlti.& ibi Rom. qui dicit hanc magis esse cōpesationem amissæ nobilitatis quàm donationem, col. 1. versi. fallit nisi maritus. ff.si cert.pet.& ipse Bal. in cap.accedens, vers.quęro nunquid ego,de pro cur. Ang.in l.5.ff.sol.mat.& consil.5. Andreas Ioannes,col.vlti.& consi.396. doctor insignis col.vlti.Salyc.in l.2.C.de dot.cau. non numer. Pet. An.consi.219.mirū.Imo.in rub.ff.sol. ma. col.pe.& Raph.Co.con.40. quidam filio studēti,col.vlti.& Raph.Fulg.consi.109. item si qua quæstio,

quæstio, colum. 3. versi. nec obstant superiori. & Panor. in c. super eo, le 1. per illum textum, & ibi etiam Fran. Aret. & Fel. de testi. idem Panor. in c. de illis, in 2. not. de condi. appo. & in c. gemma, col. vlt. de sponsal. & in c. & si necesse, in j. not. & ibi etiam Card. Alex. in vlt. nota. extrà de dona. inter vir. & vxor. Idem Panor. & Card. Alex. in c. vlt. vterque col. j. eod. tit. & ipse Pan. in c. cùm in ecclesiæ. & ibi Io. Ana. in fi. de simon. & in c. j. ad fi. & ibi idem Ioan. Ana. col. pe. de adult. Idem quoq; Pan. consi. 73. in quæstione quæ ad præsens vertitur, col. 3. versi. secundo potest maritus, li. 2. Ro. consi. 445. consultatio præsens, col. 3. versi. vnde si inæquales, Masuer. titu. de dote & matrimo. §. item sæpe ignobiles, Gui. Pap. consi. cxij nobilis Guischarda, col. 2. Pe. Ferra. in tit. forma libel. quo vxor agit ad dotē, in verbo, dedit & tradidit in dotem, circa medium, Fran. Cur. iunior consi. 6. præsupponitur in ciuitate. col. 22. & Soci. qui & id optimè declarat in l. j. col. x. versi. secunda conclusio, & multis seq. ff. sol. matr. Ioan. Lup. in repe. rub. de don. inter vir. & vxo. §. 32, col. 2. versi. hæc tamen sunt. Iason in l. ex hoc iure, colum. xj. versi. tertius effectus. ff. de iusti. & iure, & in d. l. vlti. col. 3. ad fin. C. de verbor. significa. Et hæc est communis op. licèt sint qui contrarium teneant, & multis quidem rationibus, quibus abūdè respondet Ias. in d. l. si diuortio, vbi quisque videre poterit, & similiter Io. Lup. vbi suprà. Et facit quod in simili voluit Pan. in c. de illis, circa mediū, de cond. appo. post Bar. in d. l. si ita stipulatus fuero te sisti. §. si tibi nupsero. ff. de verb. oblig.

20 *Filij patris ignobilis & matris nobilis sunt ignobiles.*

Ex his quoque fit & 2. quòd nati ex ignobili patre, & matre nobili sint ignobiles, vt voluerunt gl. And. Iser. & Mathe. Afflic. in constitutione Siciliæ, incipi. diuinæ iustitiæ. & Bal. in l. vlt. C. de ser. fugi. vbi huius rei reddit duas rationes. Primam, ex eo quod nūc tractamus, quoniam videlicet mater, quò ad dignitatem, cedit viro, per d. l. mulieres. Ergo & partus eius. Confirma hanc rationem, quia cùm pater sit ignobilis, mater quoque ex ipsius matrimonio sit effecta & ipsa ignobilis, consequens est filium eorum esse ignobilem. Alteram, quæ etiam procederet si mater nobilis retineret nobilitatē, quoniā nobilitas est quædā dignitas à parentibus deriuata, quæ denominatur à potētiori causa. Est aūt potētior forma, quā in generatione, oīum cōsensu, vir præbet, quā materia à muliere tradita: cùm forma sit agens, & materia patiens: sitque omne agens nobilius patiente. de quo etiam alibi diximus. Et rursum idem Bal. in l. 2. col. 2. C. de iure emphy. & in l. liberos, per illum tex. ff. de Senat. vbi hinc carpit milites, qui matris nobilitate glorientur. Pe. An. con. 339. pro maiori intelligentia, col. 3. vbi loquitur de regina, quæ nupsit plebeio, quod est multùm notandum ad huius rei ampliationem, vt videlicet hoc procedat etiam in regina. de quo tamen postea dicam, & idem consi. 389. visis diligenter iuribus. Floria. in l. qui testamentum, in fi. ff. de probat. Alua. in c. 1. §. cæteri, col. 3. vers. quæro etiam quò ad nobilitatem, tit. quis dica. dux, co. mar. Cepol. in tract. de imperat. mili. diligen. in materia nobilitatis, in 22. op. Io. Ray. in d. tract. nobilitatis, col. 2. & iterum in 6. q. 5. q. princi. Anto. Ro. sel. vbi supra. & Ang. Are. in § serui autem, col. 2. vers. in glo. in verbo, ex ancillis, Instit. de iure perso. & latè Barb. consi. 57. præclarè scribitur, col. 4. & iterum col. 10. & seq. lib. 2. & Feli. in c. super eo, le 2. col. 2. de testib. & in c. nouit, col. 1. & ibi etiam Philip. Deci. in 6. no. de iudi. Iason in l. 1. in prin. col 5. ver. secundò no. si de verb. oblig. & Ant. Corse. in repe. c. grandi, col. 13. de supp. negli. prælat. libr. 6. & Io. Lup. in d. repe. rub. de don. inter vir. & vxo. 1. §. 52. & Bened. in rep. c. Raynutius, in prin. nu. 3. de testa. & Fran. Purp. in l. imperiū, col. 3. ver. limitat. 3. ff. de iurisd. om. iud. & Alcia. in l. familiæ. §. feminarum. ff. de verbo. signi.

21 *De eadē re.*

Et ad hoc faciunt multi tex. allegati per Specul. tit. de feud. §. quoniam, in 5. q. & inter cæteros optimus tex. in c. 2. & quod ibi voluit glo. de conuer. coniug. & in l. cùm legitimæ, & ibi glo. & Doc. ff. de stat. homi. & in l. j. ff. ad municip. & in l. eos, & in l. nullus. & in l. exemplo. C. de decur. lib. 10. & quod voluit glo. in c. dicat aliquis, in verbo, nec sanguinis, & iterum in c. vlt. 32. quæst. 4. & glo. in d. l. j. & ibi Plat. col. 1. C. de digni. lib. 12. & glo. in l. partum ancillæ. C. de rei vendi. & glo. in c. statutum, le 2. in verbo, mane, in fin. de hæret. lib. 6. vbi & Domi. col. 2. ex eo no. quòd filius nō debet portare arma familiæ maternæ, sed paternæ. Host. Ioan. An. Panor. & alij in d. c. Raynutius, post prin. de test. eos reprehendentes, qui fastu quodam superbiæ sibi cognomina matrum asciscunt, quia sint patribus nobiliores, ex eo arbitrantes nobilitatem sibi comparari. Quibus adstipulatur antiqua Aegyptiorū lex, qua nullus ex eis genitus spurius habebatur, etiam si ex serua esset genitus. Solum enim ducebant patrem esse generis autorem, matrē nutrimentum, & locum infanti tantùm præbere dicebant, teste Diodoro libro secundo.

Filius debet deferre insignia familiæ paternæ, nō maternæ.

Aegyptiorū lex.

22 *Statutum aut consuetudo an possit facere nobilem ex genere materno.*

Et hæc quidē quæ suprà diximus, adeò procedunt, vt etiam non valeat statutum, aut consuetudo, quòd quis sit, aut reputetur nobilis, vel ignobilis ex genere materno, vt voluit Bar. qui hoc dicit esse notandum, & perpetuò menti tenendum, & post eum Angel. atque etiam Plat. & Rebuf. in d. l. exemplo. per illum tex. qui id tantum principi cōcedit. & sequitur Cepol. vbi suprà. & Barb. d. con. 57. & in d. Raynutius, col. 4. & ibi etiam dominus Bened. in repe. in princ. nu. 15. de testa. & Fran. Are. & Felyn. qui id dicit sing. in d. c. super eo, col. 2. & Nico. Perus.

ruſ.in tract.ſucceſ.ab inte.char.7.col.2.verſ.& pro his facit.& Corſe.in d.c.grandi,col. 14. de ſup.negli.præla.lib.6.& Matt.Afflic.in conſtitutione Siciliæ incip.diuinæ iuſtitiæ,col. 5.ver. quæro quid ſi filius,& Iacob.à Sancto Georg. in d.l.vlt.C.de ſer.fugit.& in d.l.cùm quædam puella.in j.lec.col.j.ff.de iuriſ.om.iudi.Steph. Bertran.conſi.24. dulcia pro dulci, poſt prin. lib.2.& Rebuf. in tracta. nominationum, in 12.quæſti.nu.8.vbi id declarat,& Matt.Afflic. in c.1.col.6.verſi. ſexta nobilitas, tit.quis dica.dux.

23 *De eadē re.*

Sed contra hoc apertè tenet Philip.Deci. in d.c.nouit.ea ratione, quia ſtatutum aut conſuetudo poteſt nobilitatē inducere, & ex ignobili nobilem facere, vt latè diximus ſupra in c. 10.Nec ob.inquit,d.l.exemplo, quia procedit in illo caſu ſpeciali, in quo lex vltra procedit, ita diſponendo,aliàs ſecus,cùm iſtud ſit de iure poſitiuo.contra quod valet ſtatutum,& cōſuetudo,per no.in l. omnes populi. ff.de iuſti. & iu.cum ſi.& idem etiam voluit Roch.Curt. in repe.c.vlt.col.15.verſi. ſeptimò infertur,de conſuet.

24 *De eadē re.*

Porrò idem Philip.Deci. in l.fœminæ, col. 18.in paruis, verſi. ſimiliter deſcendentes.ff. de regu.iur.dicit quòd huiuſcemodi ſtatutum vel conſuetudo inferioris non valet,quia in d. l.exemplo.derogatur conſuetudini. Ideò conſuetudo contraria non valet, per authent.nauigia.C.de fur.& auth.omnes peregrini. C.cō. de ſucceſ. Sed ab Imperatore,vel principe,aut populo non recognoſcente ſuperiorem poſſet fieri,aut induci ſtatutum,ſiue conſuetudo cōtraria.Nam quòd nobilitas ſit à patre,à iure ciuili inductum eſt: ſicut ius agnationis, quod tolli & mutari poteſt.§.vlt.Inſti.de leg.ag.tute. vnde in totum nobilitas à ſtatuto vel conſuetudine induci poteſt,vt dictum eſt.Et idem voluit. Alcia.in d.l.familiæ.§. fœminarum. ff.de verbo.ſigni.Rebuf.in concord.tit.de collati.§. cùm verò,in verbo,ex vtroque parente, ad fi.

25 *Apud quoſdam populos filij matris originem ſequuntur. Ilienſes. Delphos. Ponticos. Xanthios. Lycios. Quibus caſibus filij matris origiuē ſequuntur.*

Nam & quibuſdam nationibus conceſſum eſt, vt nati ex eorùm fœminis, & alienigenis, matris originem ſequantur,vt Ilienſibus, Delphis,& Ponticis.l.j.ff.ad munici.Et ſcribit Plutarchus in lib.de claris mulieribus,c.9. in fin. apud Xanthios (hi ſunt Lyciorum populi) lege cautum fuiſſe, vt à matribus , non à patribus filij generis nomen ſortirentur , quod fortè hinc prodibat, quòd apud eoſdem viri vxorem imperiis parebant, vt ſcribit Heraclides in politicis.Quin Herodotus lib. 1.in vniuerſum tradit de Lyciis, hoc vnum eos, præter cæteros homines , pro lege habere peculiare, quòd à matribus nomina ſibi induūt.Et ſi quis obuium percunctetur , quis nam ſit, quali familia ortus, à matribus auitíque protinus genus ſuum reperit. Et ſi qua ingenua & nobilis ſeruo nupſerit , liberi qui ex his ſuſcipiuntur, ingenui,atque nobiles exiſtimantur. Apud Locros quoque Licyos nobilitas ex mulieribus erat,non ex viris,vt videre licet ex Polybio Megalopolitano,lib.hiſtor. 12. ſed & legibus Ro. in quibuſdam caſibus filij conditionem,& originem matris ſequuntur, non patris , vt in l. nati.C.de Decu.lib.10. & l.hi qui ex filiabus. C.de murileg.lib.11.& l.ne diutius,& l.vlt.C. de agri.& cenſ.lib.11.& l.ex ingenuo. C.de ag. & mancip.eo.lib.

26 *Quid faciat matris nobilitas erga liberos.*

SED vtcunque ſit, ceſſante omni conſuetudine aut ſtatuto , vt ad ius commune redeamus, licet filij non nobilitentur ex parte matris,non tamen dubito,quin ſit eorum nobilitas,quam à patre acceperunt,ſplendidior,illuſtrior, luculentior, clarior. Ignobilitas autem minus obſcura,minuſque abiecta, propter nobilitatem matris,vt ſentit Bal in d.l.vlt.in fi.C. de ſer.fugi. cùm dicit, quòd non dicitur quis nobilis reſpectu generis materni, ſed paterni, loquendo ſimpliciter & præciſè.verùm loquēdo ſecundum quid, vt ipſe loquitur , non eſt dubium,quòd omne compoſitum participat de forma & materia, vt ipſe loquitur, per no. per gl.in d.c. vlt.32.q.4. Et idem fermè voluit Alua.in d.c.1.§.cæteri,col.3.ti.quis dica.dux, co.mat.& expreſsè Io.Lup.à Palaci.Rubeis,in rep.d.rub.de don.inter vir.& vxo.char.15.ver. ſed propter iſta,vbi dicit, quòd qui ex nobilibus matribus nati ſunt, de earum nobilitate aliquid retinent, & Anto. Corſe. in repe. d.c. grandi,col.13.de ſup.negli.præla.lib.6.Bonus Curtilius in d.tract.nobilitatis in 4.parte,col. 6.Vt non omnino reprehendendi ſint, qui à matribus ſuis , quòd fortè ſint nobiliores patribus,nomen ſibi aſſumunt, non ab ipſis patribus,quod fecit Raynutius ille de Clera, in c.Raynutius,de teſta.vt ibi annotarunt Hoſti. & Io. An. in verbo,de Clera.Pet.Anc.Imo. & Panor.in 3. not. qui tamen maxima ex parte id attribuunt faſtui & ſuperbiæ eorum,qui id faciunt.

27 *De eadē re.*

Et huc ſpectare videtur illud Helenæ apud Theodecten ab Ariſtotele relatum lib. Politicon primo.c.4.

Θείων δ' ἀμφοῖν ἐκγόνον ῥιζωμάτων,
Τίς ἂν προσειπεῖν ἀξιώσειε λάτριν,
Cuius parens uterque magnus prodiit
E ſtirpe diuum, num quis ancillam uocet?

Quod nos alibi ad aliud citauimus. Et illud quoque Euripidis,

Τὴν εὐγένειαν, κἂν ἄμορφος ᾖ γάμος
Τιμῶσι πολλοὶ πρὸς τέκνων χάριν λαβεῖν,
Τό τ' ἀξίωμα μᾶλλον, ἢ τὰ χρήματα.
Nobilitatem etiam deformium coniugum
Liberorum gratia,non pauci colunt,
Et dignitati magis,quàm pecuniis ſtudent.

28 *De eadē re.*

Et, vt Latinorum quoque poetarum teſtimonia citemus, Illud Virgilij li.12. Aeneidos.

—Genus huic materna ſuperbum

Nobilitas

Nobilitas dabat, incertum de patre ferebat.
Et Horatij de nobilitate loquẽtis, lib. j. Sermo. saty. 6. quod nos suprà ad aliud citauimus,

Nec quòd auus tibi maternus fuit, atque paternus,
Olim qui magnis legionibus imperitarint.

Et Ouidij Vlyssem introducentis hæc loquentem, lib. 13. Meta.

Est quoq; per matrem Cyllenius addita nobis
Altera nobilitas, Deus est in vtroque parente.

Et alibi scilicet j. Fastorum,

Hinc fuit Euander, qui quãquam clarus vtroq;,
Nobilior sacræ sanguine matris erat.

Et lib. 4. de Ponto. eleg. 16. eademq; vlt.

Maternos Cottas cui, Messalasq; paternos.
Maxima nobilitas ingeminata dedit.

Et Papinij li. Syluar. 3. in lachrymis Hetrusci,

Sed quicquid patrio cessatũ est sanguine, mater
Reddidit, obscurumq; latus clarescere uidit
Connubio gauisa domus.

Id est, quicquid nobilitatis defuit à patre, id materni generis nobilitas reddidit, id est, suppleuit. Et iterum li. 4. eiusdem operis, quod & nos alibi ad aliud citauimus,

Stemmate materno fœlix, uirtute paterna.

Et lib. j. Thebaidos de Adrasto loquens,

Diues auis & vtroq; Iouem de sanguine ducẽs.

Vbi Lactantius Grammaticus id trahit ad nobilitatem vtriusque parentis. Et lib. j. Thebaidos de Canapeo,

—Huic ampla quidem de sanguine prisco
Nobilitas.

Et Silius lib. 3. de Sycheo filio sororis Hannibalis,

Asdrubalis proles, cui uano corda tumore
Maternum implebat genus.

Et Claudianus in Epithalamio Palladij, & Serenæ,

—Mauortia Martis.
Nobilitas spoliis armisq; exultat auitis.

29 *De eadẽ re.* Nec solũ poëtæ huic sententiæ adhæserunt, vt scilicet matris nobilitas aut ignobilitas aliquid addat ad nobilitatem, vel ignobilitatem liberorum: Quando & Antistius Labeo maximi apud priscos nominis iurisconsultos, scripserat non fas esse capi vestalem, cuius parentes alter, ambove in negociis sordidis versati fuerint, vt retulit Gelius lib. Noctium Atticarum j. c. xij. & Fenestella, si is sit, de magistratibus Ro. c. vij. Cui cõcinens Plato li. de legi. 6. Sacerdotem creari iubet, qui integer sit, ac legitimus, deinde à domo quàm maximè munda, expers quoque cædis, omniumq; huiusmodi, quæ aduersus diuinam rem committũtur, & cuius pater & mater similiter vixerint. Aristoteles autem eius discipulus lib. Rhetoricorum j. c. v. censet nobilitatem ex matribus etiã esse, nedum ex patribus, dum scribit nobilitatem legitimam esse aut à viris, aut à mulieribus procreationem.

30 Post quos & alios subijciam huic opinioni adstipulãtes. Salustius enim in bello Iugurthino. Sed Hiempsal (inquit) qui minimus ex illis erat, natura ferox, etiam ignobilitatem Iugurthæ, quia materno genere impar erat, despiciens, &c. Et alibi in eodem lib. idem dicit de Dabare. Tullius in oratione pro Cn. Plãco, Est tuum nomen vtraque familia Consulare. Et sequitur, vt intelligas cum de nobilitate loqui. Non dubitas igitur quin oẽs qui nobilitati fauet (quod nos alibi ad aliud citauimus) Phil. 3. refert Antoniũ Octauio Cæsari ob id ignobilitatem obiecisse, quòd ei Aricina mater esset. Et paulò pòst, eundẽ Antoniũ alloquens, Qui autem (inquit) euenit, vt Iulia natus ignobilis videatur, cùm tu eodẽ materno genere soleas gloriari? De qua re etiã loquens Suetonius, scribit Antonium despicientem maternã Augusti originem, proauum eius Afri generis fuisse, & modò vnguẽtariam tabernã, modò pistrinam Aritiæ exercuisse. At apud eundem Iulius Cæsar veluti gloriatur, quòd Iuliæ amitæ suæ maternum genus à Regibus ortum esset, paternũ cum Diis immortalibus coniunctum. Idem Suetonius scribit C. Caligulam Agrippæ (is erat auus maternus) se nepotem credi, neque dici ob ignobilitatem eius voluisse.

31 *De eadẽ re.* Isocrates in oratione περὶ ζεύγους, id est, de iugo equorũ, siue bigis, de Alcibiade loquens, ὁ γὰρ πατὴρ ἦν πρὸς μὲν ἀνδρῶν εὐπατριδῶν, siue mauis legere εὐπατριδῶν. Sic enim Athenienses suos nobiles vocabant. Subdit autem, πρὸς γυναικῶν δ' Ἀλκμαιωνιδῶν, id est, Gentilitate quidem, atque agnatione antiqua, & imprimis nobili: A genere autem materno Alcmæonides. Liuius lib. j. v. deca. Duos, ait, filios habuit Philippus, Demetriũ & Persea, Genere materno, virtute, ingenio, fauore Macedonũ longè præstitit Demetrius. Plinius Iunior lib. 8. epistolarum ad Fabatum prosocerum suum, Neq; attentius (ait) tu pronepotes, quàm ego liberos cupio, quibus videor à meo tuoq; latere pronum ad honores iter, & audita latius nomina, & nõ subitas imagines relicturus. Vides enim vtrunq; & latus matris ad nobilitatem liberorum considerasse. Diodorus Siculus lib. 5. Bibliotheces c. 14. eodemq; vlti. scribit Erycem Veneris filium propter nobilitatẽ matris præclarum apud homines fuisse.

32 *De eadẽ re.* Cornelius Tacitus lib. 3. Histor. Auctũ dehinc gaudium nuptiis Neronis & Iuliæ Drusi filiæ, vtque hæc secundo rumore, ita aduersis animis acceptum, quòd filio Claudij socer Seianus destinaretur, polluisse nobilitatem familiæ videbantur. Ex quibus verbis planè constat, nobilitatem familiæ viri, quodammodò ex vxoris ignobilitate pollui, vt non abs re eorum liberi sint veluti minus nobiles existimandi. Idem lib. 14. Igitur quasi iam depulso Nerone, quisnam deligeretur, inquirebant. Et omnium ore Rabellius Plautus, cui nobilitas

per matrē ex Iulia familia,&c.Et lib. 17. Piso (inquit) Marco Crasso & Scribonia genitus nobilijs vtrinque.Rursusque eodē lib.de Othone imperatore loquens, Pater(ait) Consularis, auus praetorius, maternum genus impar, nec tamen indecorum.Verùm Suetonius de eodē, Pater. L. Otho, materno genere praeclaro. Et paulò pòst, Ex Albia Terentia splendidissima mina duos tulit filios.

33 *De eadē re.* Apud Iustinum lib. 1. Astyages Medorum rex quodam responso Hariolorum perterritus,filiam suam neque claro viro, neque ciui dedit nuptui, ne paterna maternaque nobilitas,nepotis animum extolleret. Et lib. 13.Meleager Aridenm Alexandri fratrem ipsius Alexandri successorem regni recusat,propter maternas sordes quòd ex Larissaeo scorto natus esset.Idem Iustinus lib.23. de Hierone Syracusarum rege, Huius(inquit) futurae maiestatis ipsa infantilis educatio quasi praenuncia fuit. Quippe genitus erat patre Hieroclyto, nobili viro,cuius origo à Gelone, antiquo Siciliae tyranno,manabat:sed maternum illi genus sordidum atque admodum pudibundum. Cùm ex ancilla natus,ac propterea à patre, velut dehonestamentum generis, expositus fuerat,&c. Apud eundem lib. 38. Mithridates de Romanis loquens, Se ait seu nobilitate illis comparetur clariorem illa colluuie conuenarum esse qui paternos maiores suos à Cyro Darioque conditoribus Persici regni, maternos ab Alexandro Magno ac Nicanore Seleuco conditoribus imperij Macedonici referat.

34 *De eadē re.* Apuleius initio libri de dignitate Platonis, tradit Platoni ex vtroque parente nobilitatem fuisse satis claram.Spartianus in triginta tyrānis,atque etiam Trebellius Pollio scripserunt, Macrianum siue Macrinum Iuniorem, qui cū patre imperauit,fuisse matre nobilem, patre tātum forti,& ad bellum parato. Eutropius prodidit Marcum Antonium Verum fuisse haud-biè nobilissimum, quippe cum eius origo paterna à Numa Pompilio,materna à Solentino rege penderet. Velleus Paterculus lib.1.Ro.historiae scribit Alexandrum Macedonem iure materni generis Achille authore: paterni Hercule gloriatum fuisse.

35 *De eadē re. Atheniensium lex.* Atheniensium legem à Pericle latam refert Demosthenes in oratione contra Bibulidem, & in alia oratione contra Neaeram,si haec illius sit. Plutarchus in vita illius, ad fi.& Aelianus de varia historia lib.6.& iterum 13. solos Athenienses haberi,qui ex duobus Atheniensibus nati essent, tanquam non tantùm paternum genus,sed & maternum quoque sit aspiciēdum.Ex quo cùm quidam exprobrasset Antisthenii Atheniēsi, quòd esset Hybrida, id est, non ex duobus ingenuis natus, sed ex patre Atheniensi, matre Phrygia, ille respondit, nec ex duobus luctatoribus natus sum, & tamen luctator sum, significans non tam referre, vnde natus sis,sed qui sis. Aliter autem illum respondisse ferunt Plutarchus in libello de exilio, & Laërtius in vita ipsius, ita scilicet, Et deum mater Phrygia est. Erat enim ipsius mater ex Thracia, quod & scribit Seneca in lib.2.eius lib.cui titulus est,quomodo in sapiētem non cadit iniuria, paulò ante fi.quod & nos alibi ad aliud recensuimus. Nec hinc quoque longè abest,quod Euripidi à plaerisq; obiectum est,matrem fuisse Clitonem agrestia olera venditantem,quod & Theopompus, Aristophanes,& Valerius affirmāt. Sed Philochorus euidentissimè probauit, fuisse nobilissimo genere ortam. Vterque tamen satis declarat ignobilitatem matrum tenebras effundere filijs. Ad eam autem legem Atheniensium respexisse videtur illud Terentij in Andria,

Adeon impotenti esse animo,vel praeter ciuium
Morem,atque legem, & sui volūtatem patris,
Tamē hanc habere studeat cum summo probro.

Et Byzantiorū quoque lex. Illic enim tractabatur de matrimonio Pamphili Atheniensis & Andriae, quae peregrina esse credebatur.Caeterum apud Byzantium eadem lex erat,vt ne quis admitteretur ciuis,qui non esset ex ipsorum vtroque ciue,vt tradit Aristoteles in libro Oeconomiarum publicarum.

36 *De eadē re.* Nec tamen interim relinquēda ducimus nostrorum iurium,quae vocāt,testimonia. Et primum l.j.C.de nat.li.vbi Senatores, & alij illic nominati non possunt ducere in vxores filias libertarum scenicarum, & aliarum id genus mulierum,quasi videlicet aliquid ex ignobilitate matrum in liberos trāsfeat. Et l.lege Iulia, in prin. & iterum §.hoc capite, rursumque in l.semper.§.1.ff.de rit.nupti. vbi Senatores etiā prohibentur eam in vxorem accipere, cuius pater materve artem ludicram fecit, quasi nō sit satis patrem ab huiusmodi vilibus officijs abstinuisse, nisi & mater quoque abstinuerit. Et tex.in c.1.tit.de fili.nat.ex matri.ad morga. contrac.vbi etiam liquidò declaratur, nobilitatis matris rationem plerunque haberi.

37 *De eadē re.* Et hoc sanè videntur considerasse multae cōstitutiones, facientes mentionem de nobilitate ex vtroque parente, videlicet in c.pe.ibi, ab vtroque parente illustrem, extra de praeben. & in antiqua constitutione pragmaticae sanctionis,tit.de colla.§.insuper,vbi gl.in verbo, vtroque,id annotat,dicitque impropriè dici,cùm nobilitas ex patre sit, non ex matre, licet quis (inquit)ob id,q mater est nobilis, magis honestetur. Et in cōcordatis(quae vocant)Papae, & Regis nostri,in eo.tit.de collat.§. tempus autē cōpetens,in illis verbis, si ex vtroque parente nobiles fuerint,& iterū.in §.cū verò probatio, ibi,de cuius nobilitate ex vtroque parente.& ibi Rebuf.qui & hoc expēdit. Nec ab hac op. dissentit Bal.noster in l.cū antiquioribus.in 8.q.in prin.C.de iure delibe.Et ex hoc vt opinor

manauit

manauit consuetudo Mediolanensium prohibens filios nobilis viri ex vxore ignobili non succedere in feudo, de qua in c.j. tit. de fili. nat. ex matr. ad mor. contrac. quam tamen Iac. Bel. ibi atque Matth. Afflic. in 3. no. dicunt continere maximam iniquitatem.

38 *Vidua nobilis genere viui ignobilis retinet mariti conditionem.*

Sed vt redeamus ad principale primumq; huius rei propositum, Id quod suprà diximus mulierem genere nobilem, quæ nupsit marito plebeio & ignobili, effici etiam plebeiam & ignobilem, vsqueadeo obtinet vt etiam mortuo ipso marito, ea nihilominùs plebeia permaneat & ignobilis, retineatque illam mariti conditionem, quam iam ex matrimonio assumpserat, per ea quæ in simili diximus suprà nu. 5. procedit etiam in plebeia. Et ita expressim in hoc casu determinauit Guid. Pap. deci. 549. in hac curia Parlamenti, & iterum deci. 581. sed quid de muliere. Quibus locis ea ratione dicit huiusmodi mulierem teneri contribuere subsidiis, quibus soli ignobiles tenentur, vbi tamen id intelligit, nisi hæc vidua posteà nubat marito nobili, tunc enim recuperat suã natiuam nobilitatem, & Io. Ray. in d. tract. nobilitatis in 6. q. prin. vbi & hoc quoque intelligit procedere, nisi interueniret principis restitutio. Aliter tamen in Gallia nunc vtimur.

39 *Maritus ignobilis reginæ an nobilitetur.*

Verùm quod dictum est, virum non nobilitari ex nobilitate vxoris, sed ediuerso mulierẽ effici ignobilem, limitandum esse censeo, nisi vxor esset Regina, aut aliàs in maxima dignitate, siue nobilitate constituta, per id quod sing. voluit Bald. in c. significauit, colum. j. vers. pone regina Apuliæ, de rescriptis. Quòd licèt regina nubens plebeio nón eum Regem faciat, quia aliàs essent duo reges, & quia etiam non potest regnum alienari, neque in dotem dari: tamen coruscat, hoc casu, vir radiis vxoris, quia reginæ sui lateris comitatus illũ illustrat. l. j. C. de præp. lab. lib. 12. Et nulla (inquit Bal.) maior est lateralitas, quàm viri & vxoris, qui diuino consortio efficiuntur vna caro. & sequitur Decius in l. prima, paulò ante fi. & ibi etiã Alciat. in verbo vxori. C. de eden. & Fran. Purp. in rub. eo. tit. col. 2.

40 *Quid in viro Ducissæ, vel Comitissæ.*

Nec solùm id procedit in regno, sed etiam in comitatu, ducatu, & similibus, ex quibus quis nobilis efficitur. Nam tunc non solùm nõ amittit vxor nobilitatem, si nubat plebeio, sed & ipsius vir nobilis efficitur, maximè si ea dignitas fuerit data in dotem, vt voluit Io. Ray. in d. tract. nobilitatis, in 16. q. 5. q. prin. Cui adde quod scribit Hosti. in d. c. Raynutius, col. 2. in verbo, de Clera, de testa. quod quandoque de facto, & de cõsuetudine maritus radiis vxoris coruscat, vt cùm simplex miles ducit Comitissam. Ea enim sunt verba illius, ex quibus intelligis, id magis esse facti & consuetudinis, quàm iuris.

41 Imo verò in omni nobilitate mulieris, id obtinet respectu viri, quod suprà diximus, respectu liberorum, vt videlicet, quamuis vir ignobilis ex nobilitate vxoris non nobilitetur, nec vir nobilis ex ignobilitate vxoris efficiatur ignobilis, tamen viri nobilitas ex vxoris nobilitate quodammodò illustratur, ignobilitas autem minus obscura ob vxoris nobilitatem. Cuius sententiæ fuit Menedemus philosophus, qui relicta priore vxore, aliam duxit nobiliorem, quòd Reipu. præesset, vt tradit Laërtius. Cæterùm Plutarchus in vita Galbæ illud ex Homero expendit quod Paridem sæpe eo nomine vocabat Helenæ comatæ virum, cùm nihil haberet ad gloriam aliud, quo illum decoraret, quàm vt ab vxore nominaret, sicque fuisse Othonẽ famosũ Romæ ob nuptias Popeæ.

42 *An vxor nobilis viri ignobilis, & econtrario puniatur pœna nobilium an ignobilium. Vtra qualitas naturalis, an accidentalis sit inspicienda.*

Secundo intellige, vt non omnino perdat mulier, quæ nupsit plebeio, eam natiuam nobilitatem, quam antè habebat: quin ipsius habeatur ratio, in iis quę naturam ipsam respiciunt, per id quod scribit Bal. in d. l. cùm quædã puella, col. j. vers. sed quid dicemus. ff. de iurisd. om. iud. in j. lec. dum quærit, an nobilis qui nupsit populari, puniatur pœna popularium, an verè nobilium, & ediuerso. Nam vt id intelligas, scire debes diuersas plerunque esse pœnas nobilium, & ignobilium, vt latè ostendemus, infrà c. 20. nu. 104. nobiles vt alij, & multis seq. Et primùm dicit Bal. videri inspiciẽdam esse qualitatem naturalem originis, per l. vlt. C. de his qui ve. æta. impe. Deinde in contrarium videri, inspiciendam esse qualitatem accidentalem, quam scilicet habet à marito, veluti posteriorem, per l. j. §. bestias. ff. de postul. & §. ceruos, Insti. de rer. diui. Et ad hanc quoque partem allegat alia quæ suprà diximus, scilicet vxorem perdere splẽdorem generis, & natiuum decus, &ècontrario acquirere nobilitatem & dignitatem mariti. Tandem verò distinguit, aut ratio statuti ponderat naturam, aut accidẽs, aut dubitatur. Si ponderat naturam, inspiciendam qualitatem originis: si accidens, qualitatem accidentalem, per l. tutelas, in ratione sui. ff. de capi. dimi. Si dubitatur, inspiciemus qualitatem magis fauorabilem, ar. l. quod traditum. ff. de cond. & demon. Et hoc dictum sequitur Alex. consi. 25. viso processu. col. 3. vers. ad istorum confirmationem, lib. 7. Vides ergo ex sentẽtia Bal. non omnino aboleri, nec extingui eã mulieris nobilitatem.

43 *Mulierẽ cõiugatam nõ amplius retinere nobilitatem aut ignobilitatẽ familiæ.*

Sed aliud est in hoc loco mirandum magis, Fuisse qui dicerent mulierem nobilem, confestim quàm nupta est, siue nobili, siue ignobili, nõ amplius retinere nobilitatem suæ familię, sed assumere nobilitatem viri si sit nobilis: & ignobilitatem, si ignobilis. Ita enim voluisse videtur Fran. Curt. Senior, consi. 40. dominus labia, &c. cùm in præsentiarum, co. 7. vers. pręmitte illud, cùm dicit, quod etiam licet res prohibita alienari extra familiam, possit in fœminam

nam etiam nuptam alienari. per no. in l. voluntas. C. de fideicom. Si tamen prohibitio eiusmodi sit, vt res non alienetur aliis, quàm nobilibus è familia, non poterit fieri in fœminam nuptam, quia licèt (inquit) sit de familia simpliciter, non tamen de nobilibus è familia. Nam amittit nobilitatem familiæ, postquam nupta est, per d. l. fœminæ, vbi hoc dicit not. Alber. & Bal. ff. de Senator. Et hoc dictum pro not. sequitur Ferd. Loaz. in l. filius. §. diui, in repe. col. 18. ver. 2. & nobiliter limita. ff. de leg. j. Quòd si verum est, profectò not. est. Satis autem constat mulierem nuptam desinere esse de familia patris. viri enim cõfestim familiam sortiri, vt plenè diximus, in j. lege connubiali. num. 35. est quoque vxor.

44 *Mulieres nobilitatis capaces.*

Ex iis autem quæ suprà diximus satis constat, mulieres esse nobilitatis capaces, nec minus nobilitatem consequi ex parentibus nobilibus, aut etiam aliis modis, quibus nobilitas quæritur, quàm mares. Nam & videmus in nostris iuribus, mulieres vocari nobiles, sicuti & mares, vt in §. manifestum, in auth. de restit. fideicom. in nostra vulgata editione, quanquam vox Græca eius loci magis significat celebres & inclytas, quàm nobiles, quod tamé nõ multùm differt. Et in c. j. titu. de fil. nat. ex matri. ad mor. contr & in c. accedens, de procur. & in c. ex tenore, de foro compet. & in c. accedens, vt lit. non conte. & in c. constitutis, le 2. extrà, de testi. & in c. ex parte, de appel. & in c. cõsuluit, & c. insinuante, qui cler. vel vouen. & in c. j. de spons. & in c. j. de incest. nup. & in summa xxix. q. j. Et in sacris literis, in c. j. ibi, mulieres nobiles nõ paucę, Act. 17. c. Et apud Salust. in Catilinario fit mentio nobilis virginis, cũ qua Catilina stuprũ fecerat. Atq; etiam Fuluiæ nobilis mulieris. Plinius aũt lib. 34. c. 8. scribit Atheodorum pinxisse fœminas nobiles. Nam & Batt. in l. j. col. j. C. de dignit. lib. 12. not. ex eo. text. mulieres habere dignitatem & nobilitatem ex genere.

De antiquitate nobilitatis. Cap. XIX.

1 *Nobilitas eò maior, quo antiquior.*

NObilitas quò antiquior est, eò quoque maior est, &, vt ita dicam, nobilior, id est, quò longiùs procedit, eò magis augetur, vt planè constat ex multis quæ subiiciemus. In primis, vt à nostris legibus incipiamus. Ex l. secunda. §. quæ omnia. versi. sed & Anatolium, in illis verbis, vir ab antiqua stirpe. C. de vete. iure enocle. quem textum ad hoc ponderat Alberi. ibi. Et is certè in id est optimus.

2 *De eadẽ re.*

Alius text. & is quidem notissimus, in l. prouidendum, in illis verbis, aut meritum nobilissimos fecerit, aut vetustas. C. de postulan. Quanquam ea vetustas, de qua is tex. loquitur, sit, vt ego opinor, ætatis: nihil tamẽ prohibet, qui & ad aliã quoq; referri possit. Nam & Sal. ibi no. sipliciter ex eo tex. vetustaté nobilitare.

3 *De eadẽ re.*

Item tex. in l. j. C. de iur. aur. anul. cùm dicitur, natales antiquos, & ius ingenuitatis non ordo prestare decurionum, sed à nobis peti potuit. Illic enim appellat antiquos natales, ingenuitatem, vt item facit in l. 2. eiusdem tit. Et ille quidem titulus de iure anulorum mentionem faciens, in memoriam reducit locum Plinij, ad hanc sententiam nõnihil pertinentem, is est, li. 33. c. 2. Constitutum est (inquit) ne cuius anuli esset, nisi cui ingenuo ipsi patri, auoque paterno sextertia quadringẽta census fuissent. Illic enim vides, patris facultates nõ satis esse, sed aui quoque necessarias fuisse, ad ius annulorum obtinendum.

4 *Locus iurisconsultorũ.*

Nec solùm tex. C. sed & ff. quoque hanc sententiam astruentes habemus. Nempe in l. j. in prio. ff. de censi. in illis verbis, Nobilis regionibus, serie seculorum antiquissima, ita enim legẽdum est. Illic enim apertè intelligis, antiquitatem seculorum ad nobilitatem pertinere.

5 *De eadẽ re.*

Sunt & tex. feudorum, in §. si rusticus, ver. si miles aduersus, tit. de pace tenen. quòd non datur facultas pugnandi contra militem, nisi is probauerit, quòd antiquitus ipse cum parentibus suis natione legitimus miles existat. Ex quo not. Bal. ibi, quòd quemadmodum vna hirundo non facit ver. ita non intelligitur de nobili genere, nisi qui probauerit, quòd antiquitus maiores eius fuerint nobiles, per nota. per glo. in l. stemmata. ff. de gradi. quasi sentiat Bal. non satis esse, habere patrem nobilem, nisi & maiores quoque eiusmodi fuerint. Sed & ibi Iaco. Alua. dicit, quòd illud ideò scribitur in eo text. quòd ex tali antiquitate quis censetur nobilis. Et paulò pòst no. ex eo tex. & post eum Car. Alex. quòd ex antiquitate generis quis est iudicandus nobilis. Nam nobilitas attribuitur antiquitati, per not. in d. l. stemmata. Illum autẽ tex. in d. ver. si miles aduersus, ad id quod diximus, dicit sing. Pet. Belluga. Imo. discipulus in suo tract. cui titulum nuncupauit, speculum principum, ti. de principe prohibente militem guerrificare, col. 5.

6 *De eadẽ re.*

Probatur quoque ex tex. in c. j. §. cęteri vero, ibi, ab antiquis temporibus, tit. quis dica. dux, comes, march. Ex quo not. Bal. & post eum Aluar. & Cardi. Alex. quòd nobilitas attribuitur antiquitati, ita quòd omne feudum antiquum posset dici nobile. Subdont que Alua. & Card. quòd ex antiquitate generis quis est iudicãdus nobilis, per d. §. si miles aduersus. Et per illum tex. dicit Ioan. Rav. in rub. de prohib. feu. alie. per Fed. in 7. diuisione feud. quòd feudum receptum à minoribus vasallis, dicitur ignobile siue plebeium, nisi ab antiquis temporibus teneatur. Idem autem Rayn. in tract. nobilitatis, in 3. q. prin. in prin. dicit nobilitatem tãtò maiorem esse, quantò plus inueterascit.

Et

7 *De eadē re.*

Et hunc quoque spectat quod in simili videmus, seruos manumissos libertinos appellari, nondum tamen ingenuos. Posteros verò, ex iis videlicet prognatos, ingenuos vocamus, Instit. de ingenu. per totum, & de liberti. per totum, & l. filium. C. de suis, & legi. vbi Bald. multum appositè ex eo no, quòd filius potest esse patre nobilior. Et ex eo quoque libertinis interdicebatur dignitatibus, l. j. C. si ser. aut libe. & quod nos diximus suprà c. 8. nu. 6. & hæc sententia. Non etiam eorum filiis l. libertorū. C. de dignit. lib. 12. Sed & antiquis Romanorum temporibus filij libertinorum, id est, eorum quæ ex iis, quos nūc libertinos vocamus, nati essent (Ita enim libertinos ea ætas vocabat vt paulò pòst ostendemus) ad dignitates etiam Senatorias non admittebantur, quòd planè demōstrat quod scribit Liuius lib. 9. ab vrb. cōd. Appium Claudium in censura inquinasse Senatum, lectis libertinorum filiis. Ob quam famem & inuidinsam Senatus lectionem, victus verecundia collega Appij, C. Plautius magistratu se abdicauit. Cuius etiam rei meminit Suetonius in Claudio, c. 15. Latum (inquit) clauum quamuis initio affirmasset non lecturum se Senatorem, nisi ciuis Romani abnepotem, etiam libertini filio tribuit: sed conditione, si prius ab Equite Romano adoptatus esset, ac sic reprehensionem verens etiā Appium Cæcū Censorem generis sui, proauctorem libertinorum filios in Senatum allegisse docuit, ignarus temporibus Appij, & deinceps aliquādiu, libertinos dictos non ipsos, qui manumitterēt tur, sed ingenuos ex his procreatos. Alibi autem scribit idem Suetonius, Neronem Claudij successorem, in curiam libertinorum filios diu nō admisisse, admissisque à prioribus principibus honores denegasse. Aelius autem Lampridius carpit Commodum Antoninū, quòd sub eo ad Cleandri nutum etiam libertini in Senatum atque in Patricios lecti sunt. Cuius item rei mentionem faciens Budæus in suis Annotationib. pādectarum, in l. vlt. ff. de Sena. scribit id instar esse huius hodie, quod locorū quorundam moribus receptum est, vt ne iusta nobilitas esse censeatur, nisi in pronepote, & deinceps eius qui natalibus restitutus est, id est, vt suprà abbi diximus, nobilitate donatus. Et nos quoque in Francia obseruatum videmus, vt qui recens nobilitatus est, omnia plebeiorum munera obeat, per æquè ac plebeius. At illius filij omnibus nobilitatis priuilegiis potiantur. Ad quod etiam facit quod scribitur in l. 2. C. de iure aure. annul. Aureorum annulorum vsum beneficio principis cōcessum, libertinitatis tantùm imaginem iis quibus cōcessum est, dum viuunt, non etiam statum ingenuitatis plenæ, vt rectè addit Accursius, præstare.

Libertinorū filij ad Senatorias dignitates non admittebātur.

Libertini olim dicebātur.

8 Et huc quoque proximè accedit quod scriptum est, à Demosthene, aut quisquis is est, qui eam orationem fecit, quæ inter eius opera aduersus Neæram scripta est, nam de authore illius dubitatur. Legem scilicet apud Athenienses fuisse, quæ quoscunque populus Athenienſis ciues fecisset, eos apertè vetaret in collegiū nouem virorum cooptari, aut vllius sacrificij esse participes. Horum verò libris hæc omnia concedere, si ex muliere ciue & legitimè desponsa essent suscepti.

9 *De eadē re.*

Et huc nonnihil spectat quod legibus cauetur, non satis esse, vt ingenuus qui Senatoris filiam vxorem velit accipere, arte ludrica abstinuerit, nisi & pater & mater quoque abstinuerint: Tanquam scilicet eius rei memoria nimium recens & noua esset, officeretque ingenuitati istius, qui patrem matremve huiuscemodi habuerit, vt videre licet ex l. semper, & l. lege Iulia. ff. de ri. nup. Nā nec libertinis licebat filias neptesve Senatorum vxores ducere, tanquam non satis nec plenè ingenui essent, qui nuper ad libertatem euecti fuissent. l. oratione. ff. eo. ti. vti necè diuerso, Senatoribus & eorū liberis libertinas vxores accipere. l. lege Papia, eo. tit. & alibi sæpe in eo. tit.

10 *Nobilitas incipiēs, crescens, perfecta.*

Et quod scribit Bal. in l. nobiliores. C. de cōmer. & merca. quādam esse nobilitatem incipientem, quandam crescentem, quandam perfectam, quasi sentiat nullam esse perfectam, quæ sit in principio, aut etiam in augmento tantum, nisi vltra quoque progressa fuerit. Et idem Bal. in proœmio feudorum, in pe. diuisione, feudum antiquum sapere nobilitatem, non item nouum, quia nobilitas non nascitur in ictu oculi, (siue mauis in nictu, quanquam vtrunque bonum est) per no. in d. l. stemmata. Et eum refert, & sequitur Card. Alex. in præludi. feud. co. 11. in 2. diuisione, & Iac. à S. Geor. in tract. feud. col. 4. Phil. Deci. consi. 53. placet mihi, col. 2. vers. 4. facit. Et idem ferè voluit Ray. in compræhensoria feudali, in prin. 17. diuisione. Cæterum ipse Decius in rubr. de constit. col. 1. scribit ius scriptum esse nobilius iure non scripto, quia est antiquius, per §. ex non scripto, Instit. de iur. natur. gent. & ciuili. & illum sequitur Boschus Codescha in d. rub. col. 4. versi. aliam reperio.

Nobilitas non nascitur in ictu oculi.

11 *De eadē re.*

Sed vt ad alios scriptores accedamus, Virgilius omnium poetarum Latinorum princeps, lib. 1. Aeneidos de Didonis maioribus,

Fortia facta patrum, series longissima rerum
Per tot ducta viros, antiqua ab origine gentis,

Paulò autem antè de Teucro Telamonis filio loquens,

Seq; ortum antiqua Teucrorū à stirpe volebat.

Et lib. septimo Aeneidos, de Turno loquens,

Turnus auis, atauisq; potens.

Et iterum eo. lib.

Hunc decus egregiū formæ mouet, atq; iuuenta,
Hunc atauí reges.

Quibus

Quibus verbis voluit exprimere magnā Turni nobilitatem, ex eo quòd non fuisset primus rex sui generis, sed & ipsi fuerant ataui reges, quæ res multos mouebat, vt ipsius partes aduersus Aeneam sequerentur. Et libro 12. de Camerte.

Cui genus à proauis ingens, clarumq́, paternæ
Nomen erat uirtutis, & ipse acerrimus armis.

Quasi non satis esset commemorare, & propriam ipsius fortitudinem, & patris virtutē, quæ res eum maximè nobilitabant, nisi & originem quoque maiorum adduxisset, veluti augustiorem maioremq́ue ex eo declararet. Et in eodem lib.

Murrhanū hic atauos, & auorū antiqua sonātē
Nomina, per regesq́, actum genus omne Latinos
Præcipitē scopulo, atque ingentis turbine saxi
Excutit.

12 *De eadē re.*

Horatius lib. Carminum 3. Ode j. in princ.

Mecœnas atauis edite regibus.

Vnde Martialis sumpsit illud epigr. 4. lib. 12.

Mecœnas atauis regibus ortus eques.

Et vt redeamus ad Horatium, is lib. 3. Ode decimaseptima,

Aeli uetusto nobilis ab Lamo,
Quando & priores hinc Lamias ferunt
Denominatos & nepotum,
Per memores genus omne fastos, &c.

Et lib. j. Sermo. saty. 6. quod nos alibi ad aliud citauimus,

Nec quod auus tibi maternus fuit, atq; paternus,
Olim qui magnis legionibus imperitarint.

Et rursus in fin. eiusdem Satyræ,

His me consolor uicturum suauius ac si
Quæstor auus pater atq; meus, patruusq́, fuissēt.

Quod & nos quoq; alibi ad aliud citauimus;

13 *De eadē re.*

Propertius lib. j. elegia v.

Nescit amor priscis cedere imaginibus.

Nam prius dixerat,

Nec tibi nobilitas poterit succurrere amanti.

Et lib. 2. de Cynthia, ad æmulum,

Certus eras eheu, quamuis nec sanguine auito
Nobilis, & quamuis non ita diues eras.

Et eodem lib. eleg. 14.

Nec si qua illustres fœmina iactat auos.

14 *De eadē re.*

Ouidius in epistola Helenæ ad Paridem,

Et genus, & proauos, & regia nomina iactas.

Et lib. j. Amorum, Elegia 3.

Si me non ueterum cōmendant magna parentū
Nomina, si nostri sāguinis author Eques, &c.

Et lib. Metamorph. 13.

Nā genus, & proauos, & quæ non fecimus ipsi,
Vix ea nostra voco.

Quod & nos alibi ad aliud propositum adduximus.

15 *De eadē re.*

Seneca Tragœdiographus in Hercule furēte, actu 2.

Nobiles non sunt mihi
Aui, nec altis inclytum titulis genus.

Et paulò pòst,

—Duces ex genere inclyto
Nouitas colorem nostra.

Et in Troade, actu 2.

Veterisq́, soboles sanguinis nimium inclyti.

Et illius nepos ex fratre Lucanus, dum lib. 4. vinum nobile appellat ob vetustatē, quod nos alibi ad aliud propositum citauimus,

Nobilis ignoto diffusus Consule Bacchus.

16 *De eadē re. Longus sanguis.*

Iuuenalis quărta saty. 8. inchoat,

Stēmata quid faciūt? quid prodest Pōtice longo
Sanguine censeri?

Sanguinem enim longum dicit, à longis & multis ætatibus productum. Nam & alibi eadem Satyr. à vetustate nobilitatis, veteres ceras appellat,

Veteres ceræ.

Tota licèt ueteres exornent undique ceræ
Atria, nobilitas sola est atque unica uirtus.

Idem quoque saty. 6.

Sit formosa, decens, diues fœcunda, uetustos
Porticibus disponat auos.

Et alter poëta satyrographus saty. 3.

Stēmate quòd Thusco ramum milesime ducis.

Martialis lib. 5. epig. 17. in Gelliam,

Dum proauos atauosq́, refers, & nōia magna,
Dum tibi noster eques sordida conditio est.
Dum te posse negas, nisi lato Gellia clauo,
Nubere, nupsisti Gellia cistifero.

17 *De eadē re.*

Statius lib. Syluarum iij. Sylua iij.

Non tibi clara quidem senior placidissime gētis
Linea, nec proauis demissum stemma.

Et lib. v. in Protreptico ad Crispinum,

—Non te series inhonora parentum
Obscurum proauis, & priscæ lucis egentem
Plebeia de stirpe tulit, non sanguine cretus,
Turmali, trabeq́, & remis, ac paupere clauo
Augustam sedem, & Latij penetrale Senatus
Aduena pulsasti, sed præcedente tuorum
Agmine.

Et iterum in eo. lib. Sylua. j.

Laudentur proauis seu pulchra munere forma,
Quæ morum caruere bonis.

Et libro j. Thebaidos,

In senium uergens populos Adrastus habebat
Diues auis.

Id est, vt interpretatur Lactantius Grammaticus, à maioribus nobilis.

18 *De eadē re.*

Nec interim prætermittenda est Græcorum Poëtarum autoritas. Nam Homerus ille omnium primus hoc spectasse videtur, cum Agamemnonem facit, ita loquentem libro nono Iliados,

[illegible]

Et mihi subiiciatur, quantò maior rex sum,
Et quantò generatione antiquior dicor esse.

Quanquam & id ad ætatem referri possit.

19 *De eadē re. Gentis & ciuitatis nobilitas.*

Et vt poëtas relinquamus; Aristoteles lib. Rhetoricorum j. c. v. diffinit nobilitatem gentis ac ciuitatis esse indigenas, aut vetustissimos, & primos duces illustres, multos quoq;

Priuata nobilitas.

ex ea gente in rebus, quæ expetuntur, præclaros extitisse. Priuatam autem nobilitatem esse, aut virtute, aut dignitate, aut alia re laudata primos claros fuisse. Multos quoque famosos ex ea gente, viros & mulieres, iuniores, ac seniores fuisse. Idem (quod alibi scripsimus) lib. 4. Politicon. c. 8. Nobilitaté dicit esse antiquas diuitias. Neq; enim simpliciter dicit diuitias. Et eum referunt & sequuntur multi, quos tibi allegauimus suprà. c. omnium. 5. Quibus addes, quod scribit Plinius lib. 33. c. 2. constitutú lege apud Romanos fuisse, ne cui ius annulorum esset, nisi cui ingenuo ipsi patri, auoq; paterno sextertia. CCCC. cẽsus fuisset, vbi & sup. diximus no. 3. & sup. c. 3. nu. 10.

20 *De eadẽ re. Familia antiqua. Familia vetus. Vetustas familiæ.*

Tullius in oratione pro Murena, de quopiã loquẽs, Familia ingenua, vetere, & illustri. Cornelius Tacitus lib. 3. Volusio vetus familia. Lãpridius in Alexãdro Seuero, Quinius, inquit, Camillus senator antiquæ familiæ. Salustius in bello Iugurthino de Mario, Ac illum iam con tra Consulatus ingens cupido exagitabat, ad quem capiendum præter vetustatem familiæ omnia alia abundè erant. Ibi quoque in oratione ipsius Marij, Quod ex aliena virtute sibi arrogant, id ex mea non cõcedunt, scilicet quòd imagines nõ habeo, & quia mihi noua nobilitas est. Rursumque, Adhæc alijs si deliquere, vetus nobilitas maiorum fortia facta, cognatorum & affinium opes, multæ clientelæ, omnia hæc præsidio adsunt. Mihi spes omnes in memet sitæ, quas necesse est virtute, & innocentia tutari. nam alia infirma sunt. Et paulò pòst. Ecquẽ ex illo globo nobilitatis ad hoc, aut aliud tale negocium mittatis hominem veteris prosapiæ, ac multarum imaginum. Liuius lib. 10. ab vrb. cond. En vnquam fando audistis. Patricios primò esse factos, non de cœlo demissos? Sed qui patrẽ ciere, auumque possent, id est, nihil vltrà quàm ingenuos. Dionysius Halycarnassæus lib. 4. Græcè quidem, sed in hunc sensum, Quis mentis non expers Manlium genere rosum, & clarissimum Latinorum extruderet, huncque generum dignaretur accipere qui oẽ ttirauum quidem habetet.

Homo veteris prosapiæ & multarum imaginum.

21 *De eadẽ re.*

Valerius Maximus lib. 8. c. 1. scribit. M. Aemilium Scaurum repetũdarum reum propter vetustissimam nobilitatem, & recentem memoriam patris, absolutum fuisse. Idem lib. 7. c. 3. Lampsacum dicit oppidum vetusta nobilitate inclytum quod & nos alibi ad aliud adduximos. Suetonius scribit Augustum, equestri familia ortum se scripsisse, vetere ac locuplete. Idẽ in Galba, c. 2. Neroni Galba successit, nullo grado contiogens Cæsarum domum, sed hauddubiè nobilissimus, magnaque ac vetere prosapia, vt qui statuarum titulis pronepotem se. Q. Catuli Capitolini semper inscripserit. Idẽ in Vitellio, c. 1. Vitelliorum (inquit) originem alij aliam, & quidem diuersissimam tradunt, partim veterem & nobilem, partim nouam & obscuram. Idem in Vespasiano c. 1. magnum iudicium splendoris familiæ, & vetustatis. Et Seneca lib. 3. de Beneficiis. Qui imagines in atrio exponunt, & nomina familiæ longo ordine ac multis allegata flexuris in prima parte ædium collocant. Plinius Senior lib. 10. c. 47. In cæteris nihil præter nobilitatem longinqui tate factam occurrit. Plinius Iunior, qui lib. epistolarum. 8. ad Fabatum Prosocerum, veluti gloriatur, quòd liberis non esset relicturus subitas imagines. Basilius ille magnus in sermone de ieiunio, dicit antiquum esse prouerbiũ, Omne fieri per antiquitatem nobilius. Ausonius in gratiarum actione ad Gratianum imperatorẽ, viros antiquæ nobilitatis vocat. Boetius in Topica Ciceronis scribit ab antiquitate ingenuorum gentilitatem duci: Gentilitatẽ autem appellat veluti nobilitatem vt diximus suprà, c. 2. nu. 53. illud præterea.

Subitæ imagines.

Prouerbiũ.

22 *De eadẽ re. Nouus homo pro ignobili.*

Hinc autem fit vt nouos homo pro plebeio & ignobili, & nouitas pro ignobilitate optimis autoribus dicebatur. De priore, Tullius lib. 5. episto. famil. ad Fabium, Plus tibi virtus tua dedit, quàm fortuna abstulit, ppterea q adeptus es, quod non multi homines noui: amisisti, quod plurimi homines nobilissimi. Et in oratione ad populum, & equites Romanos, antequam iret in exilium, statim post prin. Non accusatur, quòd rempub. oppugnauit, sed quòd nouus homo perniciosum nobilium restrinxerit furorẽ. Et io 3. oratione in Verrem. Vt posset aliquis suspicari. C. Verrem, quòd ferre nouos homines non potuerit, ad nobilitatem transiisse. Et io 6. Ne ista prçclara nobilitas desinat queri populum Romanum hominibus nouis, atque industriis libenter honores mandare, semperque mandasse. Et in 7. videmus quanta sit inuidia, quantoque odio apud quosdam homines nobiles, nouorum hominum virtus & industria, Et in oratione pro Lucio Murena, Nec mihi vnquam minus in Q. Pompeio nouo homine, & fortissimo viro virtutis esse visum est, quàm in homine nobilissimo M. Aemelio. Et in oratione pro Aulo Cluentio Habito. Et iã, inquit, querimur sçpe hoĩbus nouis nõ satis magnos ĩ hac ciuitate esse fructus? Nego vsquã vnquã fuisse maiores, vbi si quis ignobili loco natos ita viuat, vt nobilitatis dignitatem virtute tueri posse videntur, vsq; eo peruenit, quò ad eum industria cum innocentia prosecuta est, &c. Salustius in Catilina de ipso Cicerone loquens. Namque antea pleraque nobilitas inuidia æstuabat: & quasi pollui Cõsulatum credebat, si eum quamuis egregius, nouus homo adeptus foret. Et in præfatione Iugurthæ, Etiam homines noui, qui anteà per virtutem soliti erant nobilitatem anteire, furtim, &c. Et alibi io eodem lib. Ea tempestate in exercitu nostro fuere complures noui, atque nobiles,

nobiles, quibus diuitiæ bene honesteque potiores erant. Item, Consulatum nobilitas inter se per manus tradebat, nouus nemo tam clarus, neque tam egregijs factis erat, quin indignus illo honore, & quasi pollutus haberetur. Rursumque, Ita perculsa nobilitate post multas tempestates, nouo homini Consulatus mandatur. Itemque illud, Comparate nunc, Quirites, cum illorum superbia me nouum hominem. Sunt verba Marij. Liuius libr. 4. ab Vrb. Cond. in oratione Canuleij Tribuni plebis, An ne si siquidem ad gubernacula reipubl. accedere, cum patiemur? potiusque decemuiris teterrimis mortalium, qui rum omnes ex patribus erant, quàm optimis regum nouis hominibus similes Consules simus habituri. Et libr. 7. Annus hic erit insignis noui hominis Consulatu. Nam vt posteà declarat, L. Sextius de plebe primus Consul factus est. Et iterum eodem lib. Pro ingenti itaque victoria id fuit plebi, quæsturamque non honoris ipsius finem æstimabant, sed patefactus ad Consulatum ac triumphos locus nouis hominibus videbatur. Et libr. 9. Sed vniuersi simul negare nobilium id crimen esse, quibus si nulla obstetur fraude, pateat via ad honorem, sed hominum nouorum, &c. Et libr. 2. belli Punici, quo loco exponit verè plebeium, id est, nouum hominem. Et libr. 9. belli Macedo. Cùm primùm dixisset, de M. Catone loquens, Hunc petentem premebat nobilitas, Paulò pòst subdit, non solùm, quia indignabantur nouum hominem Censorem videre, sed etiam, &c. Et Iuuenalis Satyra 8. de Cicerone.

Hic nouus Arpinas, ignobilis.

Et Iulius Capitolinus in Macrino Imperatore, primum in patricios allegit nouum hominẽ, & qui paulò antè procurator rei priuatæ fuisset. Quanquam scio nouos homines in alia significatione accipi, vt in l. si seruus, in fin. ff. de adu. lega.

Noui homines in alio sensu.

23 *Nouitas pro ignobilitate.*

De secundo, Tullius li. j. Epistolarum epi. 7. Video non vt ante hac putabam, nouitati esse inuisum meæ. in te enim homine omnium nobilissimo, similia inuidorum vitia perspexi. Et in illa oratione pro Murena, Non arbitrabar, cum ex familia vetere, & illustri Consul designatus ab Equitis Romani filio Consule defenderetur, de generis nouitate accusatores esse dicturos. Salustius in Iugurtha in oratione ipsius Marij, Contemnunt nouitatem meã, ego illorum ignauiam. Catilina in 2. oratione in Ciceronem, Nunc se his artibus perturbare ciuitatem instituit, nunc se his consilijs vlcisci, & nobilitatem eò deducere, vt nunquam sibi nouitas obijciatur. Et iterum, Obiectu verò nouitatis vniuersam odit nobilitatem. Valerius Maximus de eodẽ Mario loquens lib. 2. c. 1. quod est de institutis antiquis, Ciuis alioquio magnificus, sed nouitatis suæ conscientia vetustati non satis propitius. Et libr. 3. c. 8. vbi de centurionibus, Nam vt humilitas amplitudinem venerari debet: ita nobilitate fonẽda magis, quàm spernenda bonæ indolis nouitas est. Cornelius Tacitus inducit Senecam sic loquentem, libr. 14. Inter nobiles, & longa decora præferentes nouitas mea enituit. Alter Seneca tragœdia.

—Ducet è genere inclyto.

Nouitas colorem nostra.

Quod nos alibi ad aliud citauimus.

24 *Vetustas & nobilitate.*

Nam & vetustas simpliciter contraria nouitati pro nobilitate ponitur, vt constat ex illo priore loco Valerij. Et vetustas quoque cum adiectione familiæ Cicero in oratione pro Cn. Plancio, Respondebis credo te splendore, & vetustate familiæ fretum, non valde ambiendum putasse. Nam & splendorem pro nobilitate plerunque accipi docuimus suprà c. 2. num. 19. similiter & splendidum. Sed & eadem vetustas cum adiectione generis. Cornelius Tacitus in calce libr. 4. Tiberius in Domitio super vetustatem generis, propinquum Cæsaribus sanguinem delegerat. Vti etiam antiquitas generis. Idem Tacitus lib. 13. post prin. Die funeris laudationem eius princeps exorsus est, dũ antiquitatem generis, Consulatus, ac triũphos enumerabat, &c. Et ante eũ Cicero in illa oratione ad populum, & equites Romanos antequam iret in exilium, Cùm præsertim non generis antiquitate, sed virtutis ornamentis summam laudem sim consecutus. Hincque vir stirpis antiquæ pro nobili apud Suetonium in Caligula c. 35. Cn. Pompeio stirpis antiquæ Magni cognomento. Et in Vitellio c. 2. Cæterùm P. Vitellius domo Nuceria siue ille stirpis antiquæ, siue pudendis parentibus, atque auis, Eques certè Romanus, &c.

Vetustas familiæ.
Vetustas generis.
Antiquitas generis.

Stirps antiqua.

Nam & apud Virgilium lib. 1. Aeneidos,

Sed ortum antiqua Teucrorũ à stirpe volebat.

Et antiquissimæ stirpis apud Tullium lib. 2. de legib. vt paulò pòst dicemus. Et antiquissima familia pro nobilissima apud Cæsarem libr. 7. Commentariorum belli Gallici, vbi de Coto loquitur. Et vetus familia apud ipsum Ciceronem, in illa oratione pro Murena, loco citato in præcedenti nume. Et antiquo genere natus, apud Probum Aemilium de Datami.

Antiqua familia.
Antiquũ genus.

25 *Antiquum pro nobili.*

Sed & veteres antiquum quoq; simpliciter pro nobili dicebant. Virgilius li. 1. Aeneid.

Nos Troia antiqua, vestras si fortè per aures, &c.

Quo in loco Seruius exponit, antiqua, id est, nobili, vt alibi in eodem lib.

Terra antiqua, potens armis, atq; vbere glebæ.

Quod carmen & li. 3. repetit. Et li. 2. de Troia,

Vrbs antiqua ruit multos dominata per annos.

Vbi & Seruius eodem modo interpretatur. Iterùmque eodem lib.

Ast vbi iam patriæ peruentum ad limina sedis,

Antiquasq; domos.

Er

Et lib. 4.

—Et Troia antiqua maneret.

Iterumque eodem lib.

—Carthago, aut antiqua Tyrus.

Vbi & ipse Seruius nobilem interpretatur.

Et idem Virgilius, lib. xj.

Pulsus ob inuidiam regno uiresq; superbas

Priuerno, antiqua Metabus cũ excederet urbe.

Antiqua, id est nobili, vt & ipse Seruius interpretatur. Et Silius statim post initium lib. j: Antiquam Hesperiam, i. nobilem, vt etiam declarat non indoctus interpres Marsus. Tullius autem in oratione aduersus Salustium, antiquos viros pro nobilibus vsurpauit, Quare nũ li mihi antiquos viros obiectare. Videant igitur lectores quid sibi velit Eutropius, cùm scribit Traianum natum Italicæ familia antiqua, magis quàm clara. Et rursum M. Antoninum Pium fuisse genere claro, sed non admodum vetere.

26 *Fumosæ imagines.*

His adstipulatur quòd prisci illi fumosas illas imagines, quæ scilicet fumum præ maxima vetustate contraxerant, maximum quoque nobilitatis insigne esse putabant. Cicero in oratione in Pisonem, Obrepsisti ad honores errore hominum, commendatione fumosarũ imaginum, quarum simile habes nihil præter colorem. Seneca cõstituens nobilitatem in sola virtute, vt alibi diximus, huc quoque alludens epistola 44. Non facit nobilem atrium plenũ fumosis imaginibus. Ex quo etiam fumosos equitum magistros, ob magnam antiquitatem appellat Iuuenalis Saty. 8.

Iuuenalis locus.

Fumosos equitum cum Dictatore magistros.

Quanquam nonnulli (quod alibi diximus) famosos illic legunt. Et hinc Græcis καπνὸς ἐπ' εἰκόνες, id est, fumosæ imagines, vice prouerbij dicebatur, in eos qui iactabant vetustam generis nobilitatem.

27

Suntque in hanc sententiam antiqua quædam prouerbia, quæ scilicet declarant hominis nobilitatem sibi ex antiquitate afferere: quale est illud ἀρχαιότερος κόδρου, antiquior Codro, atque illud, ἀπὸ κόδρου, A Codro, quos antiquissima adeoque nobilissima ortos prosapia affirmamus, vt Themistius author est, fuit enim Codrus antiquissimus Atheniensiũ rex.

28 *Scytharũ & Aegyptiorũ cõtẽtio, utri primi omniũ essent Aegyptiorum & Phrygum.*

Denique huc pertinet vetus illa contentio Scytharum, & Aegyptiorum de vtriusque gentis vetustate, vtrinque plurimas maximasque rationes afferentium, quibus probare nitebantur se alteris esse vetustiores, quas videre poteris apud Iustinum lib. ij. statim post principiũ. Et rursum ipsorum Aegyptiorum & Phrygum apud Herodotum in Euterpe, qui liber est ij. vbi graphicè describit quomodo ea contentio dirempta fuit. Ex quo illud Claudiani aduersus Eutropium,

—Dat cuncta uetustas

Principiũ Phrygibus, nec rex Aegyptius ultra

Restitit, humani postquam puer uberis expers

In Phrygiam primùm laxauit murmura uocẽ.

Et hinc Apuleius lib. vlt. Metamorphoseos nõ multò post principium, Phryges primigenios vocat. De Aegyptiis autem est illud Luciani, statim post princip. operis de Aegyptia Dea, Αἰγύπτιοι λέγονται πρῶτοι τῶν ἀνθρώπων. Aegyptij dicuntur primi hominum. Aristoteles autem li. 7. Politicon, c. x. scribit maximam Aegyptiorum antiquitatem putari.

29

Itemque ipsorum Phrygum & Arcadum, testimonio Lactantij Placidi Statij Interpretis in 4. lib. Thebaidos, Luciani in Astrologia, & Iosephi in Apionem li. j. vbi tradit eos in sua antiquitate gloriari. Nam & hos προσελήνους ante Lunam creatos ferunt. Apollonius Rhodius lib. 4. τῶν ἀρχαιοτέρων,

Ἀρκάδες, οἳ καὶ πρόσθε σεληναίης ὑδέονται Ζώειν.

Et Statius lib. 4. Thebaidos,

Arcades huic ueteres astris Lunaq; priores.

Ex quo Seruius enarrans illud lib. 8. Aeneid.

—Arcades ipsum

Credunt se uidisse Iouem.

Sanè, inquit ad illud alludit, quòd primi dicũtur Ioui templa fecisse, & quòd ipsi sunt προσέληνοι. quod & ipsum tradit Plutarchus autoritate Euandri Proble. c. 76. Nam & idẽ eiusdem operis c. 92. eos primos ex terra homines fuisse dicit, propterea Seneca Tragœdiographus in Hippolyto eos veteres appellat,

Aut te stelliferæ despiciens polo

Sydus post ueteres Arcades editum.

Et antiquos, Manlius,

Arcades antiqui, celebrataq; Caria fama.

30 *Athenienses hominũ primi.*

Sunt & qui in laudem Atheniensium eos peculiari nomine αὐτόχθονας appellant, tanquã dicas terrigenas, siue ex ipsa terra quam incolebant procreatos & enutritos. Et inter cæteros Isocrates qui eos omnium primos scribit in Panegyrico, haud multò post principium. & iterum in Panathenaico. Lysias in funebri concione, Plato in Menexeno, Herodotus li. 7. Aristophanes in Auibus. Thucydidis interpres, Apuleius lib. xj. eodemque vlt. Tametsi Suidas non eos tantum ita vocari scribit, sed & Arcades ipsos, & Aeginetas, & Strabo, li. 9. Parnasios. Sed quod ad Athenienses ipsos pertinet, Tullius in oratione pro Lucio Flacco, vrbs, inquit Atheniensium vetustate ea est, vt ipsa ex sese suos ciues genuisse dicatur, & eorum eadem terra parens & altrix fuisse dicatur. Ex quo etiam Sophocles in Aiace flagellifero, eos χθονίους vocat, tanquam terrestres, siue terrigenas,

Τῶν χθονίων ἀπ' Ἐρεχθειδᾶν.

Hucque etiam illud Ausonij in vrbium Catalogo,

Nũc et terrigenis patribus memoremus Athenas.

De quo etiam nonnihil Strabo li. 8. post prin.

Vt

Vt interim non omittam, quòd cùm ipsi Athenienses τεττιγοφόροι insolenter se vocarent, id est, cicadiferas, quòd capillis complicandis aureas cicadas adhiberét, vt eo argumento αὐτόχθονες se probarent, id audiens Antisthenes & ipse Atheniensis nihil esse eos κοχλιῶν καὶ ἀττελέβων, id est cochleis siue limacibus, & brutis, siue cochleis nobiliores succlamauit: quod Diogenes Laertius in eius vita, in prin. retulit.

31 Vt interim omittam tex. veteris pragmaticæ sanxionis, in titu. de Colla. §. insuper quod in qualibet, in illis verbis, si nobiles ex vtroque parente, & ex antiquo genere, & cæte. vbi D. Cosmas Guymier, olim præses ornatissimus Camerarum, quas vocant huius nostræ Curię Parisiensis, in verbo antiquo, notat nobilitaté eò maiorem esse, quò antiquior est.

32 *Qui nouam nobilitatem antiquæ præferunt.* Quanquam non desunt, qui contrà existimant, eum scilicet esse magis nobilem, magisque laudandum, qui sibi sua virtute, & industria nobilitatem comparanit, quàm qui eam à maioribus veluti per manus accepit. In qua, præter alios multos quos tibi collegimus suprà, c. 4. nu. 5. Marcus, & multis seq. & infrà quoque latiùs dicemus, handdubiè Tullius fuit, qui cùm illi Salustius obiecisset, quòd nouus homo esset, veluti ignobilis, vt suprà diximus, id fateri maluit, seque sibi, ac posteris sua virtute nobilitatis initium fecisse, quàm maiorum opinione niti. Ea enim sunt verba illius. Cum tamen potuisset ad retundendam Salustij calumniam, antiquum suæ nobilitatis genus adducere. Nam illum à regibus originem duxisse ferunt, alij quidem à Tullo Hostilio Ro. rege quòd arbitratur Silius Italicus, cuius hi sunt versus de Tullio Cicerouis progenitore, qui tempore Hannibalis ordines ducerat, lib. 8.

Cice. an à regibus ortus.

Tullius aratas raptabat in agmina turmas,
Regia progenies, & Tullo sanguis ab alto,
Indole pro quanta iuuenis, quantumq; daturus
Ausoniæ populis ventura in sæcula ciuem.
Ille super Gangem super exauditus & Indos
Implebit terras voce, & furialia bella
Fulmine cōpescet linguæ, nec deinde relinquet
Par decus eloquij cuiquam sperare nepotum.

Sed plutarchus in vita illius ad Actium illum Tullium Volscorum Regem, hanc Ciceronis originem regiam constanti, vt ipse dicit, hominum opinione refert. Cui subscribens Eusebius Chronographus, & Eutropius paulò antè fi. li. 4. Rerum Ro. illum fuisse scribunt ex Regio genere Volscorum. Quæ opinio mihi plus placet, ob id quòd scribit ipse Tullius li. 1. Tusculanarum quæstionum, Pherecydem Syrum fuisse regnante suo gentili. Fuit autem is Pherecydes, si ipsi Eusebio credimus, multò post Tullium Hostilium tempore, quippe qui contemporaneus fuit Marci Coriolani, quem pro fugum excepit ipse Tullius Volscorum rex, vt refert idem Plutarchus in Coriolano, & Liuius lib. 2. ab vrb. cond. Sed & huic sententiæ calculum addit, quod in 2. Catilinæ in Tullium oratione scriptum est, Tullium ipsum prædicare aliquando solitum, originem se generis habuisse ex Tullij Hostilij Volscorum regis familia, tanquam scilicet & ipse Tullius Volscorum rex Hostilius vocaretur, quod fortè ansam præbuit cæteris credendi illum fuisse Hostilium Ro. regem. Idem autem Tullius libr. 2. de legibus, ortum se stirpe antiquissima dicit, illud scilicet quod suprà diximus, significans.

33 *De eadē re.* Cæterùm ne illud prætermittam, idem ipse in Verrem actione vltima, palam se profitetur non esse nobili genere, cùm dicit, Sed non idē mihi licet, quod iis, qui nobili genere nati sūt, quibus omnia populi Romani beneficia dormientibus deferuntur. Et in oratione in Pisonem, Me cùm Quæstorem in primis Aedilē priorem, Prætorem primū cunctis suffragiis populus Romanus faciebat, homini ille honorem, non generi, moribus non maioribus meis, virtuti perspectæ, non auditæ nobilitati deferebat. Et rursum ibi, Omnes enim honores populus Ro. mihi ipsi homini nouo detulit. Et in oratione ad Equites Romanos, eo loco quem suprà citauimus, numero vigesimo tertio, nā & vetustas. Et in oratione pro Quintio, se quoque in locum ignobilium reponit, cùm dicit, Homines nobiles seu rectè, seu perperam facere cœperunt, ita in vtroque excellunt vt nemo nostro loco natus assequi possit. Et Philip. 6. Quid enim non debeo vobis, Quirites, quem vos hominem à se ortum hominibus nobilissimis omnibus honoribus prætulistis. Nam ibi se dicit à se ortum, cuius scilicet maiores essēt incogniti, & propterea ignobiles iuxta ea quæ diximus c. 2. Cui etiam simile est illud eiusdem in oratione pro Cn. Plancio, Eadem igitur Cassi via munita Laterensi est, idem virtutis cursus ad gloriam: hoc facilior fortasse. quod ego huc à me ortus, & per me nixus ascendi: istius egregia virtus adiuuabitur commendatione maiorum. Et in oratione pro lege agraria contra Rullum, Quemadmodum cùm petebant, nulli me vobis authores generis mei commendarunt: sic si quid deliquero, nullæ sunt imagines, quæ me à vobis deprecentur. Et in prima oratione in Catilinā ita facit Rempub. ipsum se alloquentem, Præclaram verò populo Romano referes gratiam qui te hominem per te cognitum, nulla commendatione maiorum, tam maturè ad summum imperium per omnes honorum gradus extulit, si propter inuidiam aut alicuius periculi metum salutem ciuium tuorum negligis.

34 Sed nec illud in hoc capite omittēdum est vnam omnino gentem esse, scilicet Turcarum quæ contraria cæterarum gentium opinione illos

illos existimant omniũ nobilissimos qui prorsus ignorant patres ac matres suas, eosque tenere primos dignitatum gradus post ipsum principem: quod scriptum reliquit Petrus Bellonus Cenomanensis (qui diutissimè apud eos versatus est) in libro secundo Obseruationum cap. 95.

Nobilitatis prærogatiuæ & priuilegia. *Caput XX.*

1 Nobiles præferendi in assequẽdis magistratibus.

IN multis nobilitati defertur, quæ huc magna ex parte sigillatim describemus. In primis enim ad honores, magistratus, & dignitates ciuitatum, nobiles magis assumẽdi sunt, quàm ignobiles, suntq; cæteris paribus præferendi, per tex. in §. j. in prin. in verbo, viri obscuri, & iterum in vers. interim, in verb. vniuersi nobiliores, rursumq; in §. vlt. ibi, vnũquemq; nobilium, in auth. de defen. ciuit. vbi & glo. super d. verb. nobiliores, not. nobiliores debere eligi. & Ang. quoq; ibi no. illum tex. cõtra statuta Tusciæ, quibus nobiles munere decurionis interdicuntur, vt sint strictè interpretanda, cùm sint cõtra ius commune. Et illum quoq; tex. ad hoc not. gl. in c. statuimus, in verbo, potiorem, post prin. de maio. & obed. dum per illum tex. dicit, quòd nobilitatis ratio habetur, & Zeuzel. in extrauag. execrabilis, in vers. nos itaq;, in verb. generis claritatem. Io. And. post Phi. in c. venerabilis, quod est pen. col. j. in verbo, virtutum, & ibi Imo. in fi. de præb. And. Iser. in c. j. in prin. ti. de pa. iur. fir. Bar. in l. j. col. 3. ver. præterea. C. de dignit. li. xij. & in l. j. ff. de excu. tut. Luc. Pen. in l. mulieres, col. v. versi. 4. præferuntur. C. eo. tit. & in l. ij. col. v. vers. & sicut nobiliores. C. de exac. & exec. eo. li. xij. Ant. Rosel. in tract. de pote. imper. & papæ, in vlt. q. ver. hanc dignitatem non esse adscribendam, & latè Cepol. in tract. de imper. mil. deli. in materia nobilitatis. & Io. Ray. in trac. nobilitatis, in 7. q. prin. Io. Plat. in l. cohortalis, in fin. C. de cohort. lib. xij. Matt. Laud. in tract. de officialibus dominorũ c. 38. magistratus debent. Barb. in c. accedens, le ij. col. x. extrà, vt lit. non conte. & in rep. extrauag. volentes, in verbo, nobiles. & cons. 35. sapienter scribitur, col. j. li. ij. vbi in ea re laudat morem Venetorum, qui nobiles tantùm assumunt ad regimen ciuitatis, & cons. 53. præclarè scripsit psalmista, co. 4. eo. li. ij. & cons. 57. præclarè scribitur, col. 3. in prin. eo. li. ij. & cõs. 46. illud adducam, col. antep. ver. facit tex. li. 4. & Car. Alex. in c. per venerabilem. §. vl. chac. antepe. ver. quæro ergo principaliter, qui fil. sint leg. Io. Lup. in rep. rub. de don. int. vi. & vx. §. 9. col. 3. ver. vnde dicebat. & seq.

2 Ad idem.

Sed & de hoc est bonus quoq; text. in l. honor. §. de honoribus, in verb. origo nataliũ. ff. mun. & hon. & in l. honores. §. his qui. ff. de decur. vbi plebei honoribus Decurionum fungi prohibentur. ex quo Bar. in l. j. col. 3. vbi suprà. C. de digni. li. xij. not. plebeium non posse eligi ad dignitatem, & in l. j. vbi & hoc no. Io. Pla. C. de cõd. in pub. hor. li. x. & in auth. præsides, in prin. ibi, nobiliores ciuitatũ &c. C. de epi. aud. vbi Alberi. expressè no. nobiliores eligi debere in præsides, & magistratus, & in §. vlt. in auth. de referẽ. Et bene facit tex. in c. grandi, de supl. negl. præl. li. 6. ex quo no. Dom. in ij. no. & post eum latè Cors. in rep. col. 6. ver. not. ibi nobilẽ, quòd in dandis dignitatibus secularibus poo detatur dignitas, id est, nobilitas, de qua text. ibi nuncupatim loquitur, & quod voluit Bal. in c. per inquisitionem, paulò ante fi. de elect.

3 Ad idem testimoniũ sacrarum literarum.

Et id quoq; probatur testimonio diuinarũ literarũ, nec vno quidem in loco. Nam Deute. c. j. ita scribitur, Tuli de tribubus vestris viros sapiẽtes, & nobiles, & constitui eos principes, Tribunos, & Centuriones, &c. In quo tamen illud tibi sciendum est, in litera Hebræa nullam dictionem esse in ea oratione, quæ nobiles significet, sed ab interprete, quisquis is fuit, positam, quod existimaret huiusmodi magistratibus nobiles esse cæteris idoneiores. Et Ecclesiastes x. Beata terra cuius rex nobilis est, aut, alij vertunt, filius nobilium, de quo & nos alibi diximus. Et eam sententiam citat è nostris Bar. in d. l. j. col. v. ver. videndum est. C. de dign. li. xij. Et lib. Machab. j. c. 3. scribitur, Antiochũ regem suis negociis præfecisse Lysiam hominem nobilem, & ex genere regio.

4 Aliorum in id testimonia. Theseus nobiles à cæteris diuisit. εὐπατρίδας. Romulus quoque diuisit nobiles ab ignobilibus. Patricij qui & quare dicti. Plebei δημοτικοί.

Plutarchus in Theseo, vt aliorum quoq; testimonia citemus, scribit Theseum primũ nobiles εὐπατρίδας à se appellatos, à cæteris seiunxisse, illisq; potestatẽ fecisse magistratus ex suo ordine creandi, administrãdiq; leges, tum pia, religiosaq; interpretandi ac definiendi. Cuius etiã rei mentionem facit Dionysius Halicarnasseus lib. Antiquitatum Romanorũ ij. vbi & illud tradit, Romulum ita suam Rempub. cõstituisse, vt illustres genere, virtute, ac pecuniis ab ignobilibus humilibusq; secerneret, illosq; patricios appellaret, vel ab ætate, vel quòd filios haberent, vel ob nobilitatẽ generis: Alios autem plebeios, quos scilicet Græci δημοτικούς vocãt. Illos autem sacra perficere, magistratus gerere, ius dicere, ac secum quoq; publica administrare iuberet. Plebeios autem his muneribus solutos, agros colere, pecora, quæstuariasq; artes exercere, quod & nos alibi ad aliud propositum diximus. Ad hanc autem Romuli diuisionem alludit illud Statij li. j. Syluarum, in Epithalamio Stellæ & Violantillæ,

—Clarus de gente Latina
Est iuuenis, quem patricijs maioribus ortum
Nobilitas gauisa tulit.

5 Solonis lex in eandem rem.

Sed & Solon Atheniensium legislator, secutus, vt opinor, & ipsum Atheniensem Theseũ, magistratus omnes constituit ex nobilibus

& locupletibus, qui ex tribus censibus constabant, quartus autem qui Theticus dicebatur, qui scilicet eorum erat, qui Thetes, id est, opifices erant, quibus nullum magistratus assequendi ius erat, vt tradit Aristoteles lib. ij. Politicô c. 10. & Plutarchus in ipso Solone, & Pollux li. 8. Ex legibus quoque Longobardorum, iudices debent esse nobiles, vt in Lombard. titu. de offi. iud. l. vlt. quæ incipit, de indicibus. Sed & Germani, vt tradit Corn. Tacitus, Reges ex nobilitate, Duces ex virtute sumunt. Nam & ipse Aristoteles in eo ipso li. ij. politicon c. 8. scribit, nobiles & ingenuos sibi rationabiliter honores arrogare. Et idem c. eiusdem lib. 7. carpit legem Lacedæmoniorum, quæ Ephoros (is magistratus erat apud eos maximus) ex plebeiis creari iubebat, vnde multa in eam Rempublicam mala contigisse tradit. Et Plato eiusdem magister li. 3. de legibus inter septem rationes imperandi hanc secundam posuit, vt ignobilibus generosi imperent.

Lõgobardorum lex.

Germanorũ mos.

Lacedæmoniorũ lex reprehensa.

Apud priscos illos Romanos, Consules, Quæstores, Tribuni militum, Censores, Dictatores: & cæteri magistratus ex patriciis tantum hi enim, quod iam diximus, nobiles creabantur. Verùm plebs tandè obtinuit, vt ex suo corpore crearentur, vt & copiosè & eleganter describit Liuius li. 6. ab vrb. cond. vt dicit L. Sextium de plebe primum Consulem factum, de quo & ipse aliis locis. Et meminit etiam Pomponius iurisconsultus in l. ij. §. deinde cũ post, & §. seq. ff. de orig. iur. & alius in l. j. §. ex Quæstoribus. ff. de offic. Quæst. Lampridius autem Heliogabalum imperatorẽ Ro. accusat, quòd inter alia ipsius portenta ac scelera, vrbis Romanæ maiestatem cõtemnens, in Senatum plurimos legerit sine discrimine ætatis, census, generis, omnesque dignitates hominum ignobilitate polluerit. Contrà autem idem Alexandrum Seuerum laudat, quòd libertinos nunquam in Equestrem ordinem redegit, asserens, seminarium Senatorum, Equestrem locũ esse. Eũdem scribit Iulius Capitolinus in rebus gestis Gordianorũ, Senatui per literas egisse gratias, quòd Gordianum virum nobilem Procõsulem in Africam misisset.

6 De eadẽ re. Consules & cæteri magistratus ex patriciis apud Ro.

Heliogabalus reprehensus, q dignitates ignobilitate hominum polluerit.

Seminarium Senatorum equestris ordo.

Tullius in vlt. in Verrẽ actione, planè ostendit apud Romanos, magistratus, & cætera id genus munia publica deferri solita nobilibus magis, quàm cæteris, cùm sic infit, Sed non idem mihi licet, quod iis, qui nobili genere nati sunt, quibus omnia populi Romani beneficia dormientibus deferuntur. Quod nos alibi ad aliud adduximus. Idem & ipse in oratione pro Murena, apertè declarat, Summã (inquit) video in te esse Serui Sulpicii dignitatem generis, integritatis, industriæ, cæterorumque ornamentorum omnium, quibus fretum ad Cõsulatus petitionẽ aggredi par est. Paria cognosco esse ista L. Murenæ: atque ita paria, vt neq; ipse dignitate vinci potuerit, neq; te dignitate superauit. Contempsisti L. Murenæ genus, extulisti tuum, &c. Plinius Iunior lib. epistolarũ 3. ad Maximum, dum describit morem priscorũ in petendis magistratibus, Nonnunquam, inquit, cãdidatus, aut natales competitoris, aut annos, aut etiam mores arguebat. Quibus verbis satis ostendit, genus, ætatem, & mores in id multum profuisse. Idem autẽ à Traiano petiit Præturam Actio Suræ, Ad quam, inquit, spem hortatur & natalium splẽdor, & summa integritas. Sed & alibi scribens ad eundẽ Traianum de magistratibus prouincialium, asserit, satius esse honestorum hominum liberos, quàm è plebe in curiam admitti. Sed & ipse in Panegyrico ad eundem, illum laudat, quòd ab eo nobilitas non obscuraretur, sed illustraretur. Subditq; hæc, Tandemq; illos ingentium virorum nepotes, illos posteros libertatis, nec terret Cæsar, nec pauet, quinimo festinatis honoribus amplificat, atq; auget, & maioribus suis reddit. Si quid vsquam stirpis antiquæ, si quid residuæ claritatis, hoc amplexatur & refouet, & in vsum Reipublicæ promit. Sunt in honore hominum, & in honore famæ magna nomina ex tenebris obliuionis indulgentia Cæsaris: cuius est vt nobiles & cõferuet, & efficiat. Apud Corne. Tacitum li. j. laudatur Claudius Cæsar, quòd in numerum Patriciorum asciuit vetustissimum quemq; ex Senatu, aut quibus clari parentes fuerant. Et apud Iustinum li. 12. Alexãder Magnus Parthis domitis, Andragorã ex nobilissimis Persarũ præfectum statuit.

7 De eadẽ re.

Et sanè optimo iure in adipiscendis patriæ honoribus, qui antiquiore nobilioreq; sunt genere, cæteris sunt anteponẽdi. Nẽpe qui parentes, auos, maioresq; suos publicis honoribus honestatos habuerũt, ij quasi hæreditario quodã iure (vt elegãtissimè disseruit Patricius) Reipub. curã accipiant, in eamq; amplificandam neruos oẽs intendant, propiùs verò est. Nanq; vt ager bene admodum cõmittitur indigenis suis, qui cœli, solisq; rationem per naturã optimè callent, ita ex Senatoribus orti munera publica adimplere, quasi patria auitaq; disciplina didicerunt. Eorũ imperium longè facilius populus omnis tolerat. Nec indignũ sibi videtur filium magistratũ gerere, cùm meminerit maiores eius eodem munere functos extitisse.

8 Ratio præcedentium.

Tamen non prætermittendum quod scribit Solinus c. 66. in Taprobane insula, in Regis electione, non nobilitatem præualere, sed suffragium vniuersorum. populum enim eligere spectatum moribus, & inueteratæ clementiæ, & iam annis granem. Sed & Iustinus li. 24. tradit Sosthenem, ob plurima virtutis beneficia, multis nobilibus regnum Macedoniæ affectantibus, ignobilem ipsum fuisse præpositum. Et quidem meritò. Nam quod dictũ est, nobiles esse cæteris præferendos, intelligendũ est cæteris

9 Regis electio ĩ Taprobane insula.

Sosthenes ignobilis in regnum multis nobilibus præpositus.

ris per omnia paribus, vt etiã scribit Pet. Anc. consil. 359. pro maiori. Quòd si virtus in vno effulserit, in alio nobilitas, quis dixerit præferendam virtuti nobilitatem? certè nullus, vt opinor. Imò verò omnes vbiq; constantissimè affirmant, illam huic esse anteponendam, de qua latè diximus suprà, cap. 4. nu. 16. sed vtrãcunque, & seq. & dicemus infrà, nu. 17. verùm istæ. Porrò Marius apud Salustiũ in Iugurtha illud queritur, quòd Consulatum nobilitas inter se per manus tradebat. Nemoq; nonus tam clarus, neque tam egregiis factis erat, quin is indignus illo honore, & quasi pollutus haberetur, quod nos alibi adduximus.

10 *Nobiles ad beneficia cæteris præferendi.*

Neque solùm in dignitatibus & officiis secularibus sunt præferendi nobiles cæteris, sed & in sacerdotiis, & vt nostri appellant, beneficiis, & electionibus dignitatum spiritualium, vt sentit glo. not. in l. societas contrahitur, & ibi Bal. Sal. & Raph. Fulg. qui illam commendant. ff. pro soc. quæ voluit, quòd ad adipiscendos canonicatus, æquipatentur nobiles, & literati viri, propterea, inquiunt Sal. & Raph. nobilem & literatum esse præferendum literato tantùm. Et illam gl. no. Bened. Plumb. in l. generaliter. §. si quis alienum, ver. quis ergo. ff. de fideicom. libet. & Bal. consi. 199. in caussa ista, col. vlt. lib. 3. & Io. Plat. in d. l. j. ad fin. C. de condit. in publ. hor. lib. 10. & Barb. qui illam ferè vbique dicit esse sing. videlicet in c. postulasti, col. ij. de rescript. & in c. accedens, le ij. col. ij. vt lit. non conte. & in d. extrauag. volentes, in verbo, nobiles, & d. consi. 35. post princ. lib. ij. vbi per eam dicit, quòd in nobilibus non tanta exigitur scientia sicuti in cæteris, de quo tamen alibi diximus, & d. consi. 57. col. 6. versic. præterea pondero, eod. lib. ij. & d. consi. 46. antepe. lib. 4. vbi dicit, quòd illa glo. videtur præferre nobiles literatis, & Card. Alex. in prælud. feud. in ij. diuisione.

11 *De eadẽ re.*

Sed & quòd nobiles sint præferendi cæteris, in beneficiis, voluit glo. in c. vlt. in verbo, nobilitati, extrà de pœnis, per textum in c. non satis, versi. item si consideranda est. 86. distinc. & gl. in c. statuimus, in verbo, potiorem, & ibi Bal. de maio. & obed. Gof. in summa tit. de tẽpo. ord. §. sed circa hospitalitatem, in fi. Archi. in c. hæc autem scripsimus, ad fin. 50. dist. & in d. c. grandi, de suppl. negl. prælat. lib. 6. Henri. Bo. in c. pen. de præben. Panor. in d. c. dudum, le j. in 4. not. de elect. & in sus. q. 3. incip. Sempronius clericus, col. 4. versi. vnde etiam nobiles, Floria. in l. 3. in prin. col. j. ff. de fid. instrum. Cepol. in tract. suprà sæpius alleg. in 8. priuilegio nobilitatis, & Fel. in c. cùm adeò, per illum tex. col. 3. versi. nobilitas, de rescrip. Steph. Bertran. consi. ij. viso processu causæ, nu. 40. lib. 3. Ex quo fit, vt si à diuersis patronis fuerunt præsentati pari vocum numero nobilis & ignobilis, cæteris paribus est præferendus nobilis nec potest episcopus gratificari, ita enim voluit Gayg. in repe. c. vlt. col. 54. ver. item attendere potes, de elec. lib. 6. & Philip. de Sarra in cap. cum autem. char. 5 a. & nouissimè Cæsar Lamberti. in tractatu de iure patr. in 9. artic. 5. q. prin. 3. partis lib. ij.

12 *In eãdem rẽ externorum testimoniũ.*

In quam sententiam olim apud Romanos in numerũ Pontificum atq; Augurum (hi erãt Romani sacerdotes) soli Patricij allegebantur. Verùm maximo patriciorum plebeiorumque certamine plebs obtinuit, vt ex suo etiam corpore sumerentur. In quam rem extat elegantissima oratio P. Decij apud Liuiũ j. decad. lib. x. Porrò Dionysius Halicarnasseus lib. j. Antiquitatum Rom. laudat Romulum, quòd non venalia sacerdotia, nec sorte diuidenda fecit, sed cuiusque curiæ binos creauit genere excellentes. Idem lib. ij. tradit, Numam secundum Rom. rege Salios sacerdotes ex Patriciis creauisse. Scribit Pausanias lib. 9. Daphnophorum cognomẽ fuisse sacerdotis Apollinis Ismenij, quem genere insignem annuũ legebant. Apud nonnullas quoque Græciæ ciuitates sacerdotij dignitas regiæ maiestati par habebatur, nec vulgares, aut ignobiles homines in eam dignitatem assumebantur, vt tradit Plutarchus proble. c. 113.

13 *Nobiles facilius dispensantur ad beneficia.*

Et bene facit quòd in dispensatione multitudinis beneficiorum, siue ad consequendam multitudinem beneficiorum nobilitati defertur. c. de multa, & ibi Doct. de præbend. vbi est text. quòd nobiles sunt maioribus beneficiis honorandi. Et hinc occasione sumpta not. Panor. in vlt. not. quòd nobiles non reprobantur ab ecclesia, quinimmo honorantur in collationibus beneficiorum, & etiam in extrauag. execrabilis. §. nos itaque, & ibi Zenzel. in verbo, generis claritatem, & quod voluit glo. in d. c. cùm adeò, & ibi Bal. Panor. & latè Fel. & Phil. Deci. de rescript. quòd ad considerandam beneficij sufficientiam, est habenda ratio nobilitatis, per d. c. de multa, sicuti etiam voluit glo. in c. conquerente, in verbo, sufficientia, de cleri. non resid. Et quod voluit Innoc. in d. c. dudum, ad fin. versi. item si papa, de elect. quòd sola nobilitas sine literatura ad hoc sufficit, vide licet ad obtinendam dispensationem pluralitatis beneficiorũ. Et quod item voluit Io. Andr. in c. cùm in cunctis, col. j. in verbo, quibusdã, & ibi quoq; Panor. in 4. not. de elect. considerandam etiam esse nobilitatem, ad dispensandum de ætate, aliàs incapaci, ad obtinenda beneficia, vt factum fuit tempore scismatis Alexandri, & Federici, vbi fuit electus Ioãnes episcopus Gratianopolitanus auunculus comitissæ Sabaudiæ, propter suam nobilitatem.

14 *Cõtra supradicta.*

Tamen contra supradicta facit quod scribit Pet. Anc. consil. 131. ad exclusionem, circa medium per d. c. penult. de præben. vbi tex. loquens de consuetudine, vel statuto, quòd non admit-

admittantur in canonicos ecclesiæ nisi nobiles, hæc fermè verba subnectit, Non generis, sed virtutum nobilitas, vitæque honestas gratum Deo faciunt & idoneum seruitorē, ad cuius regimen non multos, secundum carnē nobiles & potentes, sed ignobiles & pauperes, eò quòd non est personarū acceptio apud ipsum, vbi glo. quam cæteri sequuntur, dicit solos ex apostolis nobiles fuisse Paulum, & Barptolomeum, cæteros autem ignobiles.

Apostoli nobiles an ignobiles.

15 *De eadē re.*

Sed aut ea glo. verum non dicit, aut Diuus Chrysostomus, qui in eo libro, quem Babylæ martyri nūcupatim dedicauit, scribit Paulum & Petrum apostolos generis nobilitate efferre se non potuisse. Nam alterius (inquit) neq; patrem scimus quis fuerit, ita obscurus & ignobilis erat: Alterius autem, Petri videlicet, notus quidem pater, sed eatenus Pauli patre clarior, quatenus propter filium nomen solùm cognobile fecit nobis scriptura. Quòd si quis & regionem & gentem inquirat, ussendet alterum Cylicem, alterum ignobilis ciuitatis, nō ciuitatis, sed parui castelli fuisse municipem, Fuit enim à Bethzaida, qui locus est Galileæ sic dictus. Idem propè ad calcem lib. ij. de sacerdotio non obscurè declarat, in electione sacerdotij & episcopatus, nō esse inspiciendum splendorem generis. Nam & Christus quidem piscatores, tabernaculorumque texendorum artifices ad huiusmodi principatum aduocauit. Rursus lib. 3. eiusdem operis apertè ostendit, non esse in episcupatus ordinem quempiam cooptandum, quòd sit claro genere natus. Diuus autem Hieronymus ad Principiam, in Marcellæ epitaphio, scripsit Ioannem Euangelistam propter generis nobilitatem notum fuisse pontifici, & Iudæorum insidias non timuisse.

16 *De eadē re.*

Sed & videamus, huic c. pe. de præben. concinit quod priùs scripserat ipse Paulus j. ad Corinth. j. Videte vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles: sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, vt confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia: & ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, vt ea quę sunt destrueret, vt non glorietur omnis caro in conspectu eius. Quibus verbis videtur apertè ostendi, nullam esse rationem habendā nobilitatis, in rebus spiritualibus. Et similiter scribitur in c. nos. 40. dist. suprà sæpius alleg; nos qui præsumus, non locorum vel generis dignitate, sed morum nobilitate innotescere debemus. Et in hanc sententiam refert glo. in c. quoniam vetus, in verbo, inuidia. 24. q. j. q̃ cùm diu tractarent de electione summi Pontificis, & quispiam allegaret nobilitatē alterius, Alter ex diuerso respondit, piscatori Petro fabri filio successorem quærimus, non Augusto.

Piscatori Petro fabri filio successorem quærimus, nō Augusto.

Et dicit etiam Bal. in l. in dando. ff. de tut. & cura. dat. quòd sola nobilitas non supplet literaturam, quod & nos alibi diximus. Porrò ex diuo Augustino in euangelium diui Ioannis, tra cta. 7. c. j. interpretante illud, Et videns Iesus Nathanaëlem venientem ad se, disces, quare Christus primùm nobiles non elegit.

17 *De eadē re. Resolutio p̄cedentium.*

Verùm ista nihil faciunt contra ea quæ suprà diximus. Neque enim dicunt, nobilitatem non esse cōsiderandam, sed potiùs virtutem, mores, literaturam, vt videlicet sit antepouenda virtus. Superiora dicunt, data paritate aliarum rerum, esse præferendum nobilem ignobili, vt etiam intelligunt Hosti. & Henr. in d. c. pe. de præb. & ante eus gl. in c. constitutis le ij. in verbo, impotentiam, extrà de appell. quam sequuntur ipse Host. Phil. Io. And. Panormi. & alij, qui plus dicunt, esse præferendum nobilē & potentiorem, alias tamen idoneum, alteri etiam meliùs moratu & eruditiori, si ita expediat ecclesiæ, per tex. in c. officij, extrà de elect. quod & voluit Feli. in d. c. cùm adeò, col. 4. vbi tamen limitat de rescri. & è Theologis Alex. Ales in ij. part. suæ summæ, q. 136. membro ij. §. j. Ad quod bene facit quod in simili voluerunt Hosti. & alij post eum in c. j. de consang. & affi. & Diuus Thomas quod li. 6. ar. 9. Quin sentit idem Host. in d. c. constitutis, quòd hoc casu esset retractanda electio, tanquam minùs vtilis ecclesiæ, quando videlicet non fuit electus nobilis, cuius auxilio indigebat ecclesia, sed fuit p̃latus ignobilis, aliàs idoneior, quod sequitur expressè Panor. ibi, qui hoc dicit not. & etiam Phil. Dec. col. ij. in fi. licèt Imo. & alij recentiores contrarium ibi teneant. De quo latè per D. Io. de Selua olim in hac nostra curia Consiliariū, in tract. de beneficio, in 3. par. q. 7.

18 *An valeat consuetudo, vt non nisi nobiles recipiātur in canonicos.*

Non tamen valet ea consuetudo, de qua loquitur tex. in d. c. pe. de præben. vt videlicet nō nisi nobiles recipiantur in canonicos, per tex. in eo ipso c. pe. vbi & hoc no. gl. Host. Panor. & alij, & Phil. Dec. in d. c. cùm adeò, col. ij. de rescri. & Roch. Cur. in c. vlt. char. 20. versi. sextò infertur, extrà de consuet.

9 *De eadē re*

Quanquam contrarium præsupponit Ro. sing. 487. heri fui interrogatus, dum dicit episcopum non posse dispensare cōtra huiusmodi consuetudinem, per no. per Inn. generaliter loquentem de omni statuto ecclesiæ, in quo agitur de interesse canonicorum, in c. vlt. de cler. non resi. Et illud dictum Ro. simpliciter refert & sequitur Fel. in c. super eo, le 2. col. 3. de testi. & Phil. Dec. sibi cōtrarius in c. at si clerici. §. de adulter. col. 6. ver. & ideò dispensare. de iud. & ipse Selua in tract. de beneficio. vbi suprà. Eandem quoq; consuetudinem valere præsupponit Io. Ray. in d. tract. nobilit. in 7. q. princ.

20 *Pro nobilibus præsumitur.*

Pro nobilibus semper aliàs præsumitur, vt voluit glo. no. in c. illud. 40. di. quam sequitur Ioan. And. in d. constitutis, le ij. colum. penult. de

de appell.& Ro.sing.726. scis hoc iure cautū, vbi illam gl.dicit sing.& Barb.in l.sed si ex stipulatu,col.9.ff.de verb.oblig.& in d.extrauag. volentes,& in tract.de præstan.Card.in j.q.vlt. partis,versi.tu allega.& consi.62. illud in medium referam,col.4. lib.j. vbi per hoc dicit, ꝙ non præsumitur nobilis prodere principem, & con.3.clementissimi Dei patris,col.13.li.ij. & consi.35.sapienter scribitur, col.j.eo.lib.ij. & consi.57.præclarè,col.3.eo.li.2.& consi.60. illud in medium afferam,col.7.li.3.& cōsi.46. illud adducam,col.antepe.vet & ideò,li.4. & Ias.in l.si pecuniā.§.vlt.in fi. ff.de cond.ob cau. Io.Lup.in repe.rub.de dona.inter vir. & vxor. col.3.ver.in his enim.And.Alcia. in tracta.de præsumpt.reg.j.præsump.48.in prin.& Gerar. à Petra sancta sing.30.Maria. Soci.iun. consil. 39.prospectis his,col.4.nu.16.lib.ij.

21 *Ratio præcedentium.*

Cuius rei rationem potes colligere ex Cy.in l.prouidendum.C.de postul.cùm dicit, quòd qui ex genere nobili est,sola præsumptione est nobilis,per l.quòd si nolit.§.qui mancipia, vbi filij plerunq; parentum virtutes & vitia imitātur.Et paulò pòst,Magis ad nobilitatē(inquit) trahitur,qui de genere nobili procedit. Nam philosophus, vt dicitur,philosophū generat. Hæc ille,qui hoc in effectu, vt sic cum nostris loquar, voluit, quoniam virtus nobilitati initium dederit,&(vt plæriq; existimant) ipsa nobilitas sit, vt exuberāter suprà diximus. Ideoq; etiam præsumantur liberi ex nobilibus progeniti tales esse,quales fuere eorū maiores, qui suis virtutibus nobilitatem sibi, posterisq; cōpararunt. Reliquum est, vt & ipsi virtutibus, tum natura, tum parentum exemplo & imitatione præditi esse præsumantur. Quam etiam rationem optimè intellexit Luc. Pen. in l.mulieres,col.5.ver.sextò ex nobilitate,in fin.C.de dign.li.xij.Matth. Affl.in consti. Siciliæ, incip. post mundi,in x.no.Sed & Plato hanc quoque rationem animaduertit,cùm scribit in li.j.Alcibiadis,qui est,de natura hominis,Consentaneum esse, meliores esse naturas ex nobili genere,quàm ignobili, εἰκὸς ἀμείνους γίγνεσθαι φύσεις ἐν γενναίοις γένεσιν. Quod & discipulus ipsius Aristoteles reperit lib.Politicon 3.c.8.dū dicit, nobilitatē ob id in honore haberi, quia cōsentaneum est, ex melioribus ortos esse meliores.Est enim, inquit, generis virtus nobilitas.Et idem lib.5. Rhetoricorum ad Theodectem.c.16.Nobilitas(inquit)& educatio ad faciendam fidem adhibentur. verisimile enim est probum ex probis,& bene educatū in probum virum euasisse.

Prouerbiū. Philosophus philosophū generat.

22 *De eadē re. Maiorum exempla.*

Quod autem de maiorum exēplo prætereà diximus,astruit etiam Panor. in c.venerabilis, col.2.de præb. vbi dicit quòd maiorum nobilitas posteros ad virtutes suo exemplo excitat. Ideoq; Tullius in oratione pro P. Sextio, Vos (inquit)adolescentes, qui nobiles estis,ad maiorum vestrorum imitationem excitabo.Et alibi in eadē oratione, Omnes,inquit,boni semper nobilitati fauemus, & quia vtile est Reipublicæ nobiles esse homines dignos maioribus suis,& quia valet apud nos clarorum hominū senex de Repub. meritorum memoria, etiam mortuorum.Et in 2.in Verrē actione, Circunstant te summæ authoritates, quæ te obliuisci laudis domesticæ non sinant, quæ te dies,noctesq; commoneāt,fortissimum tibi patrem, sapientissimum auum, grauissimum socerum fuisse. Et hinc illud Andromachæ Virgilianæ interrogantis Aeneam de Ascanio filio,

Ecquid in antiquam uirtutem, animosq; uiriles
Et pater Aeneas,& auūculus excitat Hector?

Salustius aūt in proœmio belli Iugurtini, Sæpe (inquit)audiui ego Quintū Maximū,Publium Scipionē, prætereà ciuitatis nostræ præclaros viros solitos ita dicere,cùm maiorū imagines intuerentur,vehementissimè animū sibi ad virtutem accendi.Et faciunt multa quæ latè collegimus in nostris legib. connubialib.l.7. nu. 1. & multis seq.& quæ dicemus infrà c.22.

23 *Promissa nobilium, pro factis habenda.*

Ex hoc aūt quod dictū est, præsumi pro nobilibus, manat quod pulchrè & eleganter scribit And.Iser.in c.j.ver.hoc intelligendū,ti.qui succe.tene. ꝙ promissa nobiliū pro factis habētur,per tex. in l.nemo.ff.de i int. rest. vbi nemo videtur ea re exclusus, ad quā Prætor in integrū se restituturū pollicetur, & sequitur Matt. Affl.ibi,col.4. ver. maximè quia vt dicit.& Io. Lup.in rep.rub.de do.int.vi.& vx.char.4. col. 3.Ex sententia igitur And.Iser. tantū fidei & legalitatis præsumitur in nobilibus, vt si quicquam promiserint, id perquè sit certū ac indubitatum,ac si iam factum esset.& quod scribit Homer.Iliad.18. de Agamēnone loquens,

Αὐτίκ' ἔπειθ' ἅμα μῦθος ἔην, τετέλεστο δὲ ἔργον.

Id est,

Mox simulac dictū est uerbū, res ipsa pacta est.

Nec locus sit ioco Martialis in Proculum li.j. epigrammate 84.

Tu factam tibi rem statim putasti.

Et iterum ad Bithynnicum lib.ij. epig.26.

Iam te rem factam Bithynnice credis habere?

Tanquam promissa sint parum certa: iis autē demum fidere queas, quæ iam præstita sint, atq; exhibita.Scribit autem Seruius,promissa deorum pro factis esse, in id referēs illud Virgilij lib.xij.Aeneidos,

Do quod uis.

Bene inquit, præsenti istud est tempore. Nam promissio in diis pro facto est.

24 *Principum verba nunq̄ irrita esse debere.*

Scribit autē Bal.consi.327.pridie,col.ij.ver. item varietas,lib.j. quòd principibus maximè conuenit illud verbū, Semel locutus est Deus, quod est, vt illi addas psal.61. Et illud, Quod scripsi, scripsi. Nam & princeps debet habere vnum calamum,& vnam linguā, non plures: quia scriptum est, quæ processerunt de labiis

meis, non faciam irrita. Et ideò, inquit, debet princeps esse immobilis, sicut lapis angularis, & polus in cœlo. Ex hocq; dicit fieri, vt priuilegium principis debeat esse perpetuum. Vnde vt idem Bal. paulò antè dixerat, Celestinus Papa qui papatui renunciauit, vt scribitur in c.j. de renun. li. 6. fuit reputatus animal irrationabile, non homo, quòd quæ concesserat mane vnius diei, vespere eiusdem reuocabat. Quod & idem propemodum scribit in c.j. in prin. ti. de nat. feu. vbi & id subiũgit, quòd ob id licèt Cardinales scirent illum renunciasse papatui per fatuitatem, tamen quia erat vnum pecus, libenter acceprarunt eius renunciationem.

25 *Nobiliores ad tractandas nuptias liberorũ dementis conuocandi.*

Secundò ex hoc quoque proficiscitur, quòd cùm tractatur de nuptiis liberorum furiosi, & dementis, sunt in eam rem conuocãdi, qui ex eo genere nobiliores sunt, veluti iura præsumant eos honestiùs se in ea re habituros, magisq; consulturos commodo & honori eorũ, de quorum nuptiis tractatur, text. est in l. tam dementis, vbi & hoc annotãt Alberi. & Raph. Fulg. in fi. C. de epi. aud. Et similis tex. in l. si furiosi. C. de nupt. & illos tex. in id quoq; expendit Alber. in l. j. nu. 4. C. si aduer. dot. Et in d. l. si furiosi, Bal. hic occasione sumpta no. id quod suprà diximus, præsumendum esse pro nobilioribus, sicuti etiã no. Alber. in l. ij. §. quæ omnia, per illum tex. in verbo, antiqua stirpe. C. de vete. iur. enucl. & in suo dictionario, in verbo, nobilis. Et bene facit text. in c. j. 32. q. 4. Ex quo no. Luc. Pen. in l. mulieres, col. 6. versi. 16. C. de digni. Quòd si consanguinei puellæ dissentiant de eius nuptiis, est nobilioris arbitrium anteponendum.

Dissentientibus puellæ cõsanguineis nobilioris arbitrium præferendum.

26 *Nobiliũ consilio leges sanciri dẽnt.*

Hinc tertiò, quòd leges sanciri debẽt à principibus, etiam nobilium cõsilio, vt apertè probat text. in l. imperialis, ibi, cæterorumque nobilium, tit. de prohi. feu. ali. per Lothar. Præsertim verò Procerum & Senatorem, vt ab Imperatore sancitum est in l. humanum. C. de legib. & auth. habita, in prin. C. ne fi. pro pat. & in c. j. in prin. tit. de prohi. feu. ali. per Feder. Et quod planè ostendit Virgilius, qui de Aceste rege loquens lib. v. Aeneid. ita scribit,

—Gaudet regno Troianus Acestes,
Indicitq; forum, & patribus dat iura vocatis.

Id est, leges sancit, iura distribuit, vocatis in id patribus, id est, Senatoribus. Ita enim Senatores vocabantur, vel ætate, vel curæ similitudine, vt & inibi annotat Seruius Salustij autoritate, & alibi quoque dicemus. Id autem sanctissimè ac prudentissimè obseruabãt olim nostri reges, qui nullas ordinationes, quas vocamus, edebant sine consilio multorum principum, Præsidum, ac Consiliariorum Parlamentorum, vt ex illis videre licet.

27 *Excusatur q castrum nobili custodiũdum tradidit.*

Hinc quartò quod scienter voluit Oldr. cõ. 92. rex habebat. Quod si is cui princeps castrũ custodiendum mandauit, alteri custodiam delegauit, qui castrum inimicis vel dolo, vel culpa prodidit, illum esse tum demum excusandum, si nobili eam prouinciam commiserit, non etiam si ignobili, ar. l. vlti. in prin. ff. de custo. reo. & l. pe. C. eo. & l. vlt. §. hac actione. ff. nau. cau. stab. Quasi non sit tam verisimile nobilem proditurum, aut malè custoditurum, quàm ignobilem. Id quod etiam voluit Io. An. illius discipulus, qui tamen magistri nullam mentionem facit, in addit. Spec. in rub. de loca. in fi. Sequitur & commendat Barb. in l. si ex stipulatu, col. 8. ff. de verb. obliga. vbi dicit dignum esse memoria, & in c. accedens, le 2. col. 2. extrà vt lit. non contest. & in d. extrauag. volentes, & in tract. de præstan. Cardi. in 1. q. 2. partis in 5. membro. ad fi. & d. con 62. scriptũ est, col. 13. eod. lib. 2. & consi. 34 præclarè optimus, col. pen. eo. lib. 2. & d. cõsi. 35. post prin. eo. lib. 2. & d. consi. 46. col. antepe. lib. 4. Fran. Cur. Senior. in repe. l. admonendi, col. 48. ff. de iureiuran. Iason. in d. l. si pecuniam. §. vlti. in fi. ff. de condi. ob cau. & Fely. in c. Petrus, col. 1. & iterum col antepe. de homicid. Ant. Cors. in rep. d. c. grandi, col. 10. de supplen. negli. prælа. lib. 6. Petrus Gerar. sing. 50. pro nobilibus, Io. Lup. in d. repe. rub. de don. inter vir. & vxo. §. 9. col. 4. versi. ex his etiam inferri. Ego verò illum magis excusarem, si nobili, quàm si ignobili eam prouinciam demãdasset: nec tamen eũ omnino culpa vacare arbitrarer, nisi homini notæ fidei & probitatis, & experientiæ tantam prouinciam tamque periculosam commisisset, neque enim statim cuilibet, nobili in tanta re fidendum est.

28 *Excusatur iudex qui nobili palatiũ pro carcere assignauit à quo aufugit.*

Hinc quintò quod & no. scribit Angel. in l. si à bonæ fidei, per illum tex. ff. de rei vendi. excusauisse se in iudicatu quandam potestatem qui nobili viro quem Antiani Bononiæ ei custodiendum tradiderant, palatium pro carcere assignauerat, à quo ille aufugit: quasi non esset præsumẽdum, quòd vir nobilis aufugeret. quod dictum commendat & sequitur Barb. in omnibus ferè locis nuperrimè allegatis, & præterea in c. 1. col. 4. de commo. & in d. c. accedens, colum. 2. vt lit. non conte. & consi. 61. illud in medium, col. 4. versi. faciat elegans li. 1. & alibi sæpe. & Fran. Curt. Senior. in d. l. admonendi, col. 48. vbi hoc dictum pro mirabili allegat: & ibi quoque Iason in repe. char. 16. nu. 174. & char. seq. nu. 182. & idem Iason in authẽ. iubemus, col. vlt. C. de iud. & in d. l. si pecuniam. §. vlti. vbi hoc dicit sing. Fely. in c. cùm cõtingat, col. 3. versi. prima conclusio, de rescrip. & Catel. Cot. qui & hoc dicit sing. in memo. in cip. nobilitas. Pet. Gerald. qui id sing. dicit d. sing. 50. Io. Lup. in d. repe. rubr. de donatio. inter virum & vxorẽ. §. 9. colum. 3. nu. 14. Hippo. Marsi. in l. 1. § ad quæstionem. col. 4. versi. & facit notabile verbum Angel. ff. de quæsti. & Alcia. in d. 1. regula præsum. 48. nu. 2.

Cui

29 Etiamque si totam ciuitatem.

Cui consimile est & 6. quod tradit idẽ Ang. in l.pe.ff.quòd met.cau. quòd potestas non solùm potest assignare nobili totum palatiũ pro carcere, sed & totam ciuitatem: & ita faciens satisfacit statuto disponẽti, quòd accusatus de delicto debeat poni in carcerib. Sequitur Fran. Curt. in repe.d.l.admonendi, vbi suprà, & ibi etiã Iaſ.in rep.d.nu.174.ff.de iureiur. & in d.l. si pecuniam.§.vlt.in fi.ff.de condi.ob cauſ.vbi hoc dicit ſing.& diligenter eſſe notandum. & Catel.in memo.carceres variantur.

30 An nobiles in carceribus detineri debeant.

Et an adeò strictè vt ignobiles.

Et generale eſt, vt nobiles non ponãtur pro delictis in carceribus, vt dicit Lucas Pen.in l. mulieres.colum.quinta, verſicu.octauo, C. de dignita.lib.12. per quædam iura ibi allegata, licèt contrarium teneat Archid.in c.quiſquis. ij.quæſt.8. vbi ſatis probatur nobilem nõ adeò strictè detinendum eſſe in carcere, vt alium: Ideò ſuper hoc diſtinguit idem Lucas in l.quoties,colum.3.C.eodem, de dignit. ſicuti apud illum videre poteris. Apud Liuium lib.3. C. Claudius quæritur virum honoratiſſimæ imaginis(is erat Appius Claudius)in vincula ſuiſſe coniectum. Ex quo & illud quoque paulò pòſt Quintius Cincinnatus indignanter admodũ pronunciauit, Agitedum vbi hic curiam circumſederitis, & forum infeſtum feceritis, & carcerem principibus impleueritis, & cætera quæ ſequuntur.

31 De eadẽ re.

Quibus cõcinit quod tradit Bal. in l.ij.col. ij.C.de exhib.re.dum quæritur, inquit, an quis reus criminis ſit detinendus in carcere,& quãdo, & qualiter. Si nondum, inquit, ſit conuictus, aut cõfeſſus, ſi eſt vilis perſona, debet mitti in carcerem: ſin nobilis, debet honeſtè in palatio detineri,& ita iudex arbitrabitur, per l.j. ff.de cuſto.reo. Et idem propemodum dixerat Cynus,in 4. not. ex quo facilè intelliges nobilem nõ adeò strictè detinendum eſſe in vinculis, ac ignobilem. Et in hanc ſententiam Franc. Aret.in l.ſi quis poſt accuſationem, col.vlt.ff. de teſta. Honeſta (ait) perſona, ratione officij, vel dignitatis, non prius debet poni in carcerem, quàm fuerit conuictus, per l.filio exhæredato.§.eius qui igitur.ff.de inoſ.teſt.& in l.vlt. circa medium.C.de accuſa.

32 Quid si nobilis ſemel aufugerit.

Sed hoc intellige, niſi is nobilis ſemel aufugerit à palatio, quod illi fuerat loco carceris aſſignatum. Nam debet poſteà in vinculis & carcere detineri, nec debet cum fideiuſſoribus relaxari, per glo.no. quam ſequuntur Bal.& Ro. qui illam dicit notatu dignam, in l.lege Cornelia, in verbo, ex vinculis. ff. de Senatuſcõſul. Syllan. Sequitur item ipſe Alexand. in d.l.ſi pecuniam.§.ſed ſi acceperis, qui eſt vlt. colum.ij. verſi.limitat tamen. ff.de condi. ob cauſ.vbi id declarat.& in additio n. Bart.in l.j. ff. de custo. reo.vbi illam dicit ſing. & Ang. Aret.in tracta. maleſ. in verbo, fama publica, col.32. in parvis, verſic. quartò notandum eſt, vbi etiam illam dicit ſingu.Fran. Curt. Senior in repet.d.l. admonendi, col.48. verſicu.quod limito. ff.de iureiuran.& Barb.qui illam quoque dicit ſing. in cap.nullus, de præſumpt.& conſil.76.incip. ſapienter ſcribitur, colum.4.& Ioan. Lup. qui in hoc caſu nominatim loquitur, in dicta rub. de donatio.inter virum & vxo. §.9.colum.vlt. verſi co.intellige tamen prædicta. Et benè facit quod voluit Bal.in l.nemo, in fi.per illum tex. C.de epiſcop.audien.

33 Testi nobili magis creditur, quàm ignobili.

Hinc ſextò magis creditur teſti nobili, quàm plebeio: & quò quiſque nobilior eſt, eò magis illi creditur, vt not.glo.in l.3. in verbo, plebeio, per illum tex.ff.de teſti. & glo.in §. item teſtium, in verbo, quis decurio.4.q.3.& Specul. titu.de teſte.§.poſtquam, verſi.porrò. Odoſ.in l.vlt.ff.de fide inſtr.& Bar.in d.l.3. col.9.verſic. vnde in dubio.C.de dign.lib.12. Lucas Pen.in d.l.mulieres, col.5.verſ.nonò præferendi ſunt, & verſic.ſeq.C.eod.titu.& iterum in l.ij.col.v. ver.& ſicut nobiliores. C. de exac.& execu.eo. lib.xij.& Bal.in l.teſtium, colum.pen.verſic.ſecundo dico.C.de teſti.vbi dicit, quòd pauci teſtes nobiles, multis teſtibus vilibus & ruſticis ſunt præferendi.& Alua.in c.j. §.ſi miles ruſticus, poſt medium, ti.de pace tenen. & Io.Ray. in tract.nobilitatis, in 7.q.prin. Cepol.in d.tracta.de impe.mili.delig.in 3.priuileg.& iterum in xx.priuileg.nobilitatis. Calca.conſi.9.in quæſtione Iacobelli, col.7.verſi.ſed poſito. & Iaſ.in l.maiorem.ff.de pactis, vbi dicit ad hoc facere tex.in c.ſuper hoc, de renun.& Fely.in c.in noſtra, col.pe.extrà de teſti. Phil.Dec.conſil.342. in cauſſa partus, in j.dubio, in fi. Hippo. Marſi. conſi.65.in nomine matris, col.6. verſi.confirmatur præthereà, lib.j. Aymo Crauetta, conſi.6. plura videnda ſunt, nu.28. Pet.Gerard.à Petra ſing.xj.bis caſibus, col.vlt. vbi & hoc dicit, quòd licet aliàs viri in teſtimoniis præferantur mulieribus, fallit tamẽ, ſi mulieres eſſent nobiles, & viri ignobiles. Et optimè facit tex. in §.j.verſic.ſancimus,& quod ibi voluit glo. in verbo, dignitatis,& in verbo, militiæ,& in verb.ignobiles. in auth.de teſti. & quod voluit Hoſti. & poſteum Imo.in c.in noſtra præſentia, de teſti. Vt tamen non omittas quod dicit Bal.vt à non nullis citatur, conſil.420. verba principis, colum.ij. lib.j. quòd teſtes quãtò ſunt ſimpliciores & ruſticiores, tantò ſunt credibiliores. Sed ibi non dicit.

34 Quid si nobiles pro actore, ignobiles pro reo depoſuerunt.

Sed quod diximus, magis credendum eſſe nobilibus, quàm ignobilibus, hoc velim intelligas, niſi nobiles deponerent pro actore, ignobiles pro reo, arg.eius quod in ſimili dicit glo. in c.clerici.81.di.& Pan.in c.ex literis, col.j.in pe.no.de proba.vbi illam glo. dicit ſing. & ibi etiam Phil. Dec.col.ij.verſi.& iſta concluſio,& idem Pan.in c.ad noſtram, col.vlt. verſi.ad hoc vide, eod.titu.vbi eam dicit not. & in c. in noſtra, colum. 3.verſi.ſed eſt dubium, de teſti.vbi

dicit valde nor.& in c.eo tenore,colum.2.ver. nota vnum modum,eo.tit. & in c. cum P.col. vlt. versi.& vide, de accus. Et nuncupatim, in specie nobilium, & ignobilium, voluit Caro. Rui.consil.158.visis.colum.5.versicu. præterea quamuis, libr. 5. Sed quomodò id intelligatur, videbis apud eundem in eo.con.col. pen. versicu. nec ob.quòd testes, Fran.Are.& Phil. Deci.in d.c. ex literis, de probat.

35 *In cæteris causis plus creditur nobilibus.*

Septimò non tantùm in testimoniis, & in causis aliorum, sed & cùm agitur de eorum re, magis creditur nobilibus, quàm cæteris, vt patet ex eo quod scribit Aluar. in d.§. si miles rusticum, ad med. ti.de pac.ten. & ante eũ Bal. in l.j.col. 3.ver. quid ergo est in codicib. C. de confes. Quærit enim an credendum sit codicibus mercatorum, tam pro se, quam cõtra se, de qua re multa dicit: sed illud inter cætera, quòd si mercator est nobilis,& quantitas parua, credendum est etiam pro se. Nec mireris, quod dicit de mercatore nobili. Nam in multis nationibus mercatura nihil obest nobilitati, vt plenè docuimus suprà, vbi de consuetudine locuti sumus,& dicemus posteà cùm tractabimus, an mercatura nobilitati præiudicet. sed & hoc quoque voluit Lucas Pen. in l.mulieres,col. 5.versi. 10.C.de digni.lib. 12.

36 *De eadẽ re.*

Facit & quod scribit Specul.tit. de furtis.§. 1.versicu.sed quid si nauta, dum quærit quid, & quantum credatur peregrino, de subtractione rerũ, quas se dixit posuisse in naui vel diuersorio, dicit cõsiderãdã personã ipsius, vtrùm sit nobilis, vel diues, an pauper & ignobilis. Huc quoq; pertinet quod no. tradit Fran.Cur.Sen. in repe.l.admonendi, in 65.fallentia. ff.de iure iur.nullam caussam esse tam grauem, quin iudex possit deferre iuramentum in supplementum probationis, multis id suadentibus, in quibus reponit nobilitatem partis, per not.à Panor.in c.mulieri, de iureiuran. & aliis quos ibi citat.

37 *Nobiliũ voces i electionibus, & aliis semper præferendæ.*

Sed & alias semper (& octauo) in electionibus & aliis quibuscunque actibus, vbi voces sunt vndique pares, præferuntur nobilium voces cæteris. ita voluit gl. in d.§.item testium.4; q.3. & Bar.in d.l. 1. loco nuper allegato. C.de digni.per d.l.maiorem, in princip.ibi, qui dignitate inter eos præcellit. ff.de pac. & in d.l. 3.§.1.& l ob carmen. §. vlti. & ibi no.ff.de testib.& sequitur Cepol. vbi suprà, in 2. priuilegio nobilitatis,& Io.Ray.in d.7.q.prin.

38 *Idque etiam in electionibus sacerdotiorum.*

Quod etiam procedit in electionibus beneficiorum, & dignitatum ecclesiasticarum. Ne quis putet hoc tantum procedere in dignitatibus secularibus. Ita enim notabiliter voluit Iuno.in c.dudũ, le 1. super verb. dignitate,& ibi quoq; Host.& Io. An. in eo.verbo. & Panor. in 4.no.de elec.& Cæsar Lamberti, in tracta. de iure patro.in 24.arti.1.quæsti.prin.2.partis li. 1.col.3. versi. non obstat etiam dictum, & in 18.arti.5.quæsti.prin.3.partis lib.2.

39 *Nobili dicẽti se habere mandatũ an credatur.*

Hinc nonò quòd licèt aliàs non credatur dicenti se habere mandatum à principe, siue se dicenti legatum principis, nisi doceat, per l.1. C.de man.prin.& in c. cùm in iure peritus, extrà de offi. deleg. cum si. Tamen nobilitas asserentis plerunque facit, vt sibi, vel sine alia probatione credatur, per tex.in c. nobilissimus.17 di.& no.Inn. vt à nonnullis citatur in d.c.cùm in iure peritus, post prin. dum citat d. c.nobilissimus, & Io. An.in c.ad apostolicæ, in verbo, proponi intra, de re iudi.lib.6.& Angel.qui super hoc distinguit, consi. 181.mandatum principis, vbi videre poteris.& Luc.Pen.in l.mulieres, col. 5.versi. 10.generaliter. C.de digni.lib. 12.Io.Plat.in l.prohibitum, C.de iure fi.lib.10. & Barb.in tract.de præstan. Card.in 1.q.2.partis, col.3.versic.3.iurisdictio.

40 *De tutore nobili emente rem pupilli.*

Hinc decimò quod si tutor nobilis palàm per interpositam personam, se ipso autoritatẽ præstante, rem pupilli emat, non præsumitur fraus, & valet emptio: secus, si alius tutor idipsum faceret. tunc enim fraus præsumeretur, nec valet emptio, per tex.in l.pupillus.§.sed & si per Interpositam personam, versi. sanè si quidam emit. ff.de autho. tut. quam sic intelligit Cepol.in d.tract.de imper.mili.delig. in materia nobilitatis in 17.priuilegio,& Io. Lup.in repe.rub.de dona.inter vir. & vxo.char.4. Quod est singularissimum si verum est.

41 *Nobilitas ętatẽ supplet.*

Hinc vndecimo adeò præsumitur pro nobilibus & eorum prudentia, vt nobilitas ætatem suppleat, vt dicit Aud.Barul.in consti.Siciliæ incip.minoribus,& ibi post eum Matth. Afflic.col.4.ver.tertiò quærit. Nam nobiles, vt ipsi dicunt, frequenter in curia versantur, iuxta l.omnium, in prin. C.de test. & alibi posteà dicemus, Ideò cæteris prudentiores, atq; exercitatiores esse præsumuntur, ar. not.in l.1. C. qui & aduer.quos. Et propterea etiam princeps dicitur habere peritiã totius iuris in suis scriniis recõditam, vt dicitur in d.l.omnium, & in c.1.de consti.lib. 6. Nempe propter nobiles & sapientes, qui eum quotidie comitantur, vt dicitur in d.l. omnium. Ex quo fit, vt malitia in istis ætatem suppleat, iuxta c.tuæ.de despon.impub. Sicut etiam in simili videmus, quòd Doctori minori nõ competit restitutio, vt voluit gl.in l. professio. C.de muner. patri. lib.10.& alibi latè diximus. Et hac, inquit, ratione fit, in constitutionibus Siciliæ, inter nobiles maior reputatur, qui 18. annum attigerit, non secus ac maior 25.annis. Quin & maior 14.annis potest contrahere, & litigare sine curatore: si tamen læditur, competit in integrum restitutio. Sed & ex multis Galliæ consuetudinibus is maior inter nobiles censetur, qui 20.aut 21. annum attigerit. Sed & hinc quoque illud manauit, vt in concordatis Papę & Regis, cùm quinquennium requiratur in

Ex multis consuetudinibus maiores reputantur minores 25.annis.

in baccalaureis Iuris Canonici, vel ciuilis tamen in nobilibus sufficit triênium. Licèt alias rationes huius rei afferat amicus noster Petrus Rebuffus in trac. nominationum. q. xij. in prin. vti videre poteris.

42 *An talis cõsuetudo valeat.*

Quæ quidem consuetudo, vt id obiter dicã, valet. Potest enim consuetudo & statutum minorem 25. annis, facere maiorem, vt dicit Bal. consi. 103. quæritur vtrum domina, li. 4. vbi ad hoc allegat glo. in l. ij. ff. de eo quod cer. loc. & Pet. Anc. in repe. c. j. in 14. q. prin. versi. vltimò hic refero quæstionem, de consti. referens Sal. & alios, & idem quoq; voluit Mari. consi. 12. vi sis actis, col. 7. versi. sed hic aduertendum. Super quo tamen illud notandum est, quod eleganter consuluit Pau. Cast. consi. 106. incipien do à secundo, quòd licèt statutum velit maiorem viginti annis censeri, non tamen intelligetur, quantum ad alienationem bonorum, per tex. quem dicit expressum in l. ij. ver. ita autem, & in l. eos. C. de his qui ven. æta. impe. & sequi tur Soci. con. 130. visa cõtingentia facti, col. 3. lib. j. quod & repetitum est consi. 235. lib. ij. & Fran. Cur. senior consi. 44. super contingentia facti, col. x. versi. minor iurando.

Maior facitus à cõsuetudine ante 25. annos non intelligitur quò ad alienationẽ.

43 *Nobilis legationibus obeundis præferendi.*

Hinc duodecimò illud manare potest, quòd obeundis legationibus sunt nobiles cæteris præferendi, vt dicit Luc. Pen. in l. mulieres, col. 5. ver. 6. circa legationes. C. de digni. li. 12. & in rub. C. de lega. lib. x. col. v. versi. xj. eligẽdus est, & priore loco citat l. pe. ff. de legat. quæ ad hoc parum facit. Verum est bonus tex. in l. sciendũ. §. ordine, in verbo, de primatibus viris. ff. eod. quem & ad hoc uo. idem Luc. in l. 2. col. pe. ver si. & sicut nobiliores. C. de exac. & exec. lib. 12. Sed & ad hoc citat idẽ Luc. ĩ d. rub. de legatio. illud Salustij in Iugurthino bello, Legantur in Africam maiores natu nobiles amplis honoribus vsi, in queis Aemilius Scaurus &c. Et bene ẽt facit tex. in c. ad apostolicæ, post prin. ibi, speciales nuncios & magnæ autoritatis viros duximus destinãdos, de re iudi. lib. 6. & ibi Domi. post prin. Nota, inquit, quales debent esse viri, qui destinantur pro ambasiatoribus, vt scilicet sint magnæ autoritatis.

44 *Ad idem.*

Quibus etiam concinit illud Cæsaris libr. Commentariorum primo, vbi de eius aduentu Heluetij certiores facti sunt, legatos ad eum mittunt nobilissimos ciuitatis. Illudque Virgilij lib. xj. Aeneid.

Centum oratores prima de gente Latinos
Ire placet.

Vbi Seruius, Et ex numero (ait) & ex nobilitate legatorum intelligitur negocij magnitudo. Illud item Liuij j. decadis lib. ij. Quibus cùm responsum esset, missurum ad regem senatum legatos, missi confestim honoratissimus quisq; ex patribus. Et illud Iustini lib. 13. Legatos ad mitigandum eorum animos duos ex proceribus mittũt. Et illud Honorij Imperatoris apud Claudianum in libr. de nuptijs eiusdem Honorij & matre,

Oratum misi proceres quia proxima nobis
Iura tenent.

Scribitur Numeri 22. quòd cùm Balach rex Moab misisset quosdam ad Balaam, qui illum adducerẽt maledictu rum filiis Israel. Quibus ille obtemperare à Deo monitus noluit. Misit item nobiliores quàm antè miserat. Apud Probum Aemilium Temistocles, cuius ille vitam describit, apud Lacedæmonios dicebat, æquũ esse illos bonos viros, nobilesque legatos mittere, quibus fides adhiberetur, qui rem de qua agebant, tractarent. Et apud Agathium lib. 3. historiarum peregrinarum, Lazi ad Iustinianũ Imperatorem ex gente sua primores quosdam, & nobiliores legatos miserunt.

45 *Ad idem.*

Quanquam & præter hanc rationem, quòd videlicet præsumitur nobilis fideliùs & prudẽtiùs legationem cæteris obire, alia quoque ratio reddi potest. Ne videlicet contemnatur legatio, seque contemni putet is, ad quem mittitur, nisi legati dignitas, & eius à quo mittitur, & eius quoque ad quem destinatur, dignitati respondeat. Ex quo illud Annibalis Scipionem alloquentis apud Liuium lib. 2. belli Punici de cimo, Vestri quoq;, vt audio, patres nonnihil ẽt ob hoc, quia parũ dignitatis in legatione erat, negauerunt pacem, Annibal peto pacem, &c. Et paulò pòst, Legati Carthaginenses vocati, quorum ætatibus dignitatibusque conspectis (nam longè primi ciuitatis erant, tum pro se quisque dicere, &c. Et quod apud Homerum lib. 9. Iliad. Phœnix monet Achillem, ne conditionem Agamemnonis, ab Vlyxe & Diomede in eam rem legatis, oblatam renuat, præsertim ob huiusmodi legatos, ex omni cœtu Græcorũ nobilissimos. Et facit quod scribitur in epistola, inter claras, ante fin. in ver. præterea serenissime. C. de sum. tri.

46 *Ad nobilis domum veniendum cũ quid cum eo agẽdum est.*

AD NOBILIS domũ accedẽdum est, nõ ipse cogendus domum relinquere, ad aliosque venire, per tex. loquentem in redditione rationis, quæ fit nobili, in l. pe. §. vlt. iuncta gloss. ff. de condi. & demon. Et ita quoque simpliciter voluit Bal. in l. mutus. §. is qui curatorem, post princip. ff. de procu. cùm dicit, Vnde iudex mittet ad domum adultæ, vel adulti, quia fortè est persona nobilis & egregia, & in c. si qui testiũ, col. j. extrà de testi. vbi dicit esse mittendum ad nobilem, tanquam ad egregiam personam, & Cepol. in d. tract. in 25. priuil. nobil. & iterum in 33. priuil.

Nobilis cẽsetur egregia persona.

47 *Etiam si is pauper sit.*

Quod etiam procedit in nobili paupere, sicuti voluit gl. in d. c. si qui testium, de testi. quæ dicit, quòd iudex debet mittere ad examinandum testem nobilem pauperem, non autem eum cogendum venire ad iudicem, quam sequuntur Host. Panor. Fely. ibi, & Ro. sing. 172. item quæro an illa lex, vbi dicit per eam, quòd l. ad

l. ad egregias. ff. de iureiur. habet locum in nobili paupere. & Lucas Pen. in d. l. mulieres, col. 5. versic. 10. C. de dignit. & Cepol. vbi supra, in 32. priuil. & seq. & Fely. qui sequitur Ro. vbi supra in d. c. si qui testium, super gl. vlt.

48 De eadē re. Nobili dedecus in publico apparere cum squalidis vestibus.

Sed circa hoc est notandum, quod glo. in d. c. si qui testium, quique eam sequuntur, ita de ea re loquuntur, vt videantur sentire, id quod dicunt procedere in nobili paupere tantùm, cui videlicet esset dedecori in publico apparere, quive verecundaretur, vt dicit gl. venire, & sese conspectui hominum exhibere, ob inopiā & habitum fortè non satis honestum: id quod dicit Panor. ibi facere, vt excusentur nobiles pauperes à muneribus publicis nobilium hominum, quæ palam sunt explicanda. Nam & apud Euripidem in Helena Menelaum pudet sese palàm exhibere, propter suam squalidam & pannosam siue laceram vestem,

—Ὀ'χλον γὰρ εἰσιεῖν ἐχωρῶ μὲν,
Τά δ' ἱσθῆμ' ὅτας ἐμὰς δυσχλαινίας,
Κρύπτειν ὑπ' αἰδοῦς τὰς τύχας.

Et vide quæ dicam infrà eodem c. nu. 180. nobiles & eorum vxores.

49 In vinculis sunt qui in publico sine dedecore apparere non possunt.

Cæterùm ad illam gl. ita intellectam bene facit alia gl. in l. multi. ff. de testib. inuitos testimonium dicere non cogi, qui sine dedecore apparere non possunt, per tex. optimum in l. in eadem, in fi. ff. ex quib. caus. maio. vbi non solùm ij in vinculis esse dicuntur, qui ita allegati sunt, vt vi detineantur: sed & qui sine dedecore in publico apparere non possunt, vt eis tanquam absentibus subueniri ex eo edicto debeat. Et benè etiam facit quod per d. l. dicit gl. in §. hinc nobis, in verbo, necessitas, in auth. de hære. & falci. & Bar. in l. pecuniæ, ante fi. ff. de ali. & ciba. lega. & in l. si fideiussor, in fi. ff. de fideiuss. Tamen Iason. in d. l. ad egregias, in hoc reprehendit glo. in d. l. ad egregias, quoniam priuilegium illius legis non competit ob paupertatem, vel verecundiam, sed propter dignitatem personarum, vt constat, licet nihil aliud dicat Iason, ex verbo, egregias, in d. l. posito, quod ad paupertatem aut verecundiam trahi non potest.

50 Cuius expensis mittendū est ad nobilem.

Sed hic quæstionis est, an ad nobilem, aut alios huiuscemodi mittendum sit expensis eorum, aut aduersariorum. vide Spec. tit. de iur. calum. §. restat, ad fi. & ibi Io. And. & Bal. in add. di. & Guil. Snz. in l. 2. C. eo. ti. & Io. Corseri. & D. Aufrer. in addition. illius, in decisio. Tolo. decis. 100. item fuit quæsitum si positiones, & iterum decis. 274. item fuit petitū per actorem. Et quod in simili tractatur per Cy. in l. generaliter, in quæst. 4. eademque vl. & ibi etiam Bal. & Saly. in §. his de præsentibus. C. de iureiur. Bar. in l. 2. §. defendi, ad fi. ff. qui. ex cau. in pos. eat. & Domi. in c. præsentium, col. 5. versi. sed quis soluet, de testib. libro sexto.

51 NOBILES ignobilibus sunt præferendi in sessionibus, salutationibus, & aliis id genus præferentiis, vt ita cū nostris loquar, sicuti notat Zenze. in extrauag. execrabilis, ver. nos itaque in verbo, generis claritatem, per l. 2. & §. 5. C. de offi. diuer. iud. & l. j. C. de offi. ciuil. iudi. & l. 3. §. sedendi, vbi etiam glo. in verbo, sedendi, C. vbi Senat. vel Claris. Ad quam sententiā pertinet, quod antiquitus non idem locus in scenis & Theatris constitutus erat Nobilibus & Plebeis, vt videre licet ex Tullio, in 2. Phili. Valerio Maximo li. 2. c. 1. vbi de more ludorū & Suetonio in Augusto. c. 44. Nec quidem immeritò, cùm scribat Aristoteles lib. Politicon 3. c. 8. nobiles & ingenuos sibi rationabiliter honorem arrogare. Et paulò pòst, nobilitatem apud omnes in honore haberi.

Nobiles in sessionibus, & id genus cæteris præferendi.

52 In idem.

Et benè facit etiam tex. in l. j. & 2. C. vt dignit. ord. serue. lib. 12. vbi Io. Plat. in d. l. 1. in fi. citat versum illum vulgarem magis quàm elegantem, Tali sede sede, ne dicam, surge, recede & allegat. c. sicut, neophitus. 48. di. faciūq; etiā tex. in l. ex agentibus. C. de prin. agen. in reb. li. 12. & in c. j. & in c. statuimus, de maio. & obe. in quo postremo loco, glo. dicit, quòd secundùm dignitatem honorandus est quisque in sede. Ad quod etiam allegat c. cùm olim, de cō sue. vbi est etiam bona glo. & alia quoque iura quæ ibi in promptu sunt omnibus. Inter alios autem allegat c. episcopos. 17. di. vbi hinc occasione sumpta no. Domi. quod ad hunc locū propius attinet, canonicum nobilem præcedere canonicum ignobilem etiam priùs receptum, ad quod, & alia multa adducit, & sequitur Barb. con. 57. præclarè scribitur, in fi. libr. 2. & Fely. in c. clerici, col. 2. extrà de iudi. vbi etiam alia similia affert. Sed tu de hoc tamen vide quæ dicam infrà, hoc eodem c. nu. 173, in strumenta communia, & iterum nu. huius c. postremo, verùm nō adeò. & in 2. parte huius operis, quæ est de iure primigeniorum, in præfatione nume. incip. sed hoc ita intelligitur.

Nobilitas antiquitùs præfertur.

53 In idem.

Et facit item quod voluit gl. in §. aliam, per illum tex. in verbo, altiori loco, Instit. de bon. pos. quòd digniores debent sedere altiori loco ad quod etiam allegat l. j. §. pe. ff. de aqua plu. arcen. & l. potiores. C. de offi. recto. prouin. & l. vlt. C. de tyro. lib. 12. Sed & illam gl. sequuntur Io. Faber. & Angel. Are. ibi. & Bal. in l. obseruare, §. antequam. ff. de offi. Procon. & con. 387. Archidiaconus, in prin. lib. 1. vbi illam dicit no. Angel. & Imo. in l. qui soluendo, la 2. ff. de hære. insti.

54 In idem.

Et huc quoque spectat quod voluit Inno. in c. dudum, le j. in verbo, dignitate, iūcto tex. de elec. quòd alter alterum ob nobilitatem antecedit. Est enim ibi text. in hæc verba, qui alios dignitate præcedebat, & vt interpretatur ipse Inno. & post eum Io. An. & Panor. erat cæteris nobilior. Ex quibus Panor. allegat gl. in c. lex est, di. 2. quæ dicit maiores natu vocari nobilitate,

bilitate, dignitate, scientia, ætate. Faciunt & quæ scribit Bal. d. con. 387. columna secunda. lib. 3. Panor. con. 21. viso dubio, lib. 1. vbi etiā tenet non valere consuetudinem contrariam, & latè recentiores in rub. extrà de maio. & ob. & Io. Plat. in l. j. in fi. C. de Comit. & Archia. li. 12. & Cat. Alex. in c. episcopos, columna secūda, di. 17. vbi dicit, quòd si qui habet eandem dignitatem ab eodem, præfertur nobilior.

55 *In his tamē consuetudo sequēnda est.*

Sed in hoc tamen attendenda est consuetudo, per tex. in d. c. cùm olim, extrà de consuet. vbi Bal. in primo no. quòd consuetudo assignat loca sedendi & standi, quæ non debet inuerti, aut, vt ipse loquitur, posterari, quod & voluit idem Bal. in d. l. obseruate. §. antequam. ff. de offi. Procon. Angel. con. 111. ordo cōsuetudinis, in prin. Et bene ad hoc facit quod voluit Inno. & cęteri, in c. 1. de maio. & obe. Imo, & recentiores in d. c. statuimus, eo. ti. Bal. in l. decernimus. C. de sacro. eccle. Domi. in d. c. episcopos, in fi. 17. di. Sed & optime facit tex. in l. non tantùm, vbi longa consuetudo in ea re obseruata respiciēda erit. ff. de Decuri. vbi & Bar. no. quòd in honoribus decernendis inspicienda est consuetudo. Vt tamē interim non omittas vt quod de priore loco suprà diximus, intelligi debeat, cùm prior locus est honoratior. Nam si postremus, aut medius honoratior est ex more gentis, is nobilioribus constituendus est, vt in simili dicemus infrà in 10 priuilegio senectutis.

56 *An nobilis possit agere, vt ignobilis sibi cedat.*

Sed illud quæritur, an hoc casu possit nobilis agere, vt sibi inferior cedat in huiusmodi sessionibus, & aliis huiusmodi. Io. Fab. quem sequitur Ange. Are. in d. §. aliam, Instit. de bo. pos. dicit, quòd non potest agere actione iniuriarum, si inferior non cedat, per tex. in l. iniuriarum actio. §. si quis de honoribus. ff. de iniu. Potest tamen implorare officium iudicis, vt cedere cogatur, quod postremum refert & sequitur, dicitque benè notandum Io. Ray. in tract. nobilitatis, in 8. q. prin. in prin.

57 *De eadē re.*

Sed & Bal. in c. licèt causam, col. 3. verf. ibi honore, extrà de proba. dicit esse expeditum, quòd pro honore competit officium iudicis, per eleganter no. in l. si duo patroni, in prin. ff. de iureiur. Sed & etiam illic videlicet in d. c. licet, in verbo, honoris, dicit esse casum, qui alibi non reperitur, quòd etiam propter honorē competit iudicium possessorem: dum tamen sit is honor, qui habet aliquam vtilitatem, vel exhibitionem operarum, siue etiam obedientiam, vt in l. si non fortem. §. libertus. ff. de condi. indeb. in l. honori. ff. de obseq. à liber. præstan. & l. ciuitatibus. ff. de lega. j. & l. falsa. §. j. ff. de condi. & demon. & in c. 1. tit. qui. mo. feu. amit. & ponit etiam exemplum, videlicet quod subditi vadant obuiam episcopo processionaliter, vel cum palmis oliuarum & ipsum recipiant honorificè in encęniis, vt ipse loquitur, & similibus, secundum consuetudinem loci. Secus, inquit, de honore qui debetur virtuti: consistit in iure, sed in moribus. Ideò pro eo non competit aliqua actio nec petitoria, nec possessoria, & illum sequitur Fely. in d. c. licèt, in prin. & ibi quoque Deci. col. j. versi. secundò dicitur de honore, & Cardi. Alex. qui hoc dicit no. in proœmio feudo. char. pen. versi. quia ro principaliter quæro, vbi tamen ita videtur intelligere Bal. vt pro honore, qui debetur virtuti, competat tantùm officium iudicis. Pro alio etiam iudicium possessorium, quod tamē Bald. non intelligit.

58 *De eadē re.*

Quin & idem Bal. in d. l. obseruate. §. antequam. ff. de offic. Procon. postquam allegauit illam glo. in d. §. aliā, subiungit, quòd qui vult ordinem turbare, tenetur actione iniuriarū, & potest ei de facto resisti & armata manu, quia nō tenetur pati iniuriam, & contemptū proprij honoris, ar. l. j. ff. de postul. simpliciter refert Iason in d. l. si non fortem. §. libertus, in 8. col. ff. de condi. inde. Philip. autem Franc. in c. significante, col. j. in fi. extrà de appel. simpliciter dicit pro honorantis dari interdictum vti possidetis.

59 *Qui nobilior est in liga conuocare alios potest.*

SVPERIORIBVS nequaquam dissimile est quod voluit Bal. in c. j. ver. ego. ti. de pace constan. quòd qui nobilior est in liga, vt loquitur, is intelligitur esse superior ad reuocandū alios. ar. eius quod dicit Inn. in c. j. de maio. & obe. quòd vbi abest is, qui præest collegio, dignior gerit vices ipsius, vt possit cæteros coogregare, sequuntur Io. And. Panor. & alij ibi, & Bar. in l. j. ff. de albo scriben. & ibi Alex. in addi. qui & illud dictum Bal. de nobiliore sequitur. & ipse Bal. in rub. C. pro socio, col. j. & Cepo. in d. tract. de impe. milit. delig. in materia nobilit. in 46. eodemque penul. priui. nobili. Hæcque non minimum confirmat quod tradit Diodorus Siculus lib. 3. apud Indos publicis cōsiliis præesse solitos qui nobilitate essent maximè insignes.

Indorū mos in eam rem.

60 *Ignobilis nobilem prouocare non potest ad duellum.*

NOBILEM ad pugnam non potest ignobilis prouocare, vt voluit Bald. in c. j. §. si rusticus, & ibi quoque Alua. & Card. in ver. similes aduersus, tit. de pace tenē. vbi ipsi Alua. & Cardi. reddunt rationem, quoniam pugna debet fieri inter æquales, vt no. glo. in ver. præcedenti, eo. ti. & hoc quoque voluit Io. Ray. in tract. nobilitatis, in 8. q. prin. & Cepo. in d. tract. de impe. militum deligan. 19. priuil. nobil. & Calca. con. 8. in causa pendente, col. 8. Ac nec ignobilis alterum ignobilem superioris gradus, vt tradit Matth. Affl. in d. c. si rusticus, in fi. arg. l. in arenam. C. de inof. testa.

61 *Duellum an sit licitum.*

Ex quo posset videri ex illorum sententia nobilem aliom nobilem posse ad duellum prouocare tanquam rem licitam & minimè fallacem. Nam vt dicit ipse Bald. in d. c. j. col. ij. in verbo, per duellum, tit. de pace tenen. Putant nobiles

nobiles Deum esse auxiliatorem iustorum: hincq; suam innocentiam duello purgare volunt. Tamen, vt ille subdit. Lõbarda dicit mul tos sub iusto clypeo perire. Cuius quidem l. Lombardæ locus est, quem ille non designat in l. recolimus, titu. qualit. quis se defendat. & eam quoq; citat glossi. in l. qua actione. §. si quis in colluctatione. ff. ad le. Aqui. & in d.c. j. §. si quis hominem, & ibi etiam Baldus, tit. de pace tenen. & idem Bal. in l. ex hoc iure. col. 5. ver si. octauo quæritur. ff. de iusti. & iure. Et in rub. de dedi. liber. tol. & consi 515. quidam fuit. li. 5. & ante eum Cy. in authen. generaliter. C. de episc. & cler. & de hoc est optimus text. in c. ij. de purg. cano.

62 *De eadē re.* Tamen si quis cupiat scire, an huiuscemodi duella sint licita, & quomodo, & alia quæ ad eandem rem pertinent (neque enim hic immorari tempestiuum est, neque libet) legat gloss. in d. §. si quis in colluctatione. in verbo, nisi domino committente, & ibi Alber. Bal. & Floria. à S. Petro. & glo. in c. j. in principio in verbo, per duellum: & ibi Andr. Iser. Bal. latè Marti Laud. Iaco. Aluaro. Mar. tit. Laud. titu. de pace tenend. Cano. & inter alios latè Ioan. Ana. in cap. j. de cleric. pugn. in duel. Bald. in l. vlt. in fi. C. de proba. Ang. cõsi. 374. themate Barb. consi. 62. illud in medium, col. 7. libr. j. Parid. Put. in tract. de re mili. libr. j. titu. quid sit duellum. Latè Iasn. consi. 144. facti contingentia, in secundo dubio, lib. item secũdo, Alciatum in libello, quem doctè & eleganter scripsit de ea re, cui titulum fecit, de Monomachia, & in cõsi. in id quoque priuatim edito, quod nouissimè simul cùm eo libello impressum est, & Catel. Cor. in memor. incip. Perduellionis reus.

63 *Nobilis impetitus fugere non tenetur.* Nobiles ab alio impetitus, & si potest fugere sine periculo, nõ tamen tenetur fugere, cũ id sine dedecore non possit facere, vt voluit Cyn. in l. si ex plagiis. §. tabernarius, & iterum in l. scientiam. §. qui cùm aliter, & ibi etiam Flori. ff. ad legem Aquil. in suis addi. & rursus idẽ Cyn. in l. filius, etiam in addi. & ibi quoq; Bal. per illum textum. ff. de condi. insti. & Barto. in l. vt vim, in fin. ff. de iustit. & iure. Bal. in c. 1. col. 5. ver. dicunt quidam, quò pro defensione honoris, tit. de pace tenen. & idem Bal. con. 312. visis actis, col. 2. ver. ter est præmittendum, libr. 4. vbi pulchrè adn. dum loquitur Floria. in l. quemadmodum. §. si nauis alteram. ff. ad legem Aquil. & Ioan. Ana. in c. porrò, colum. pe. versi. refert. extrà de cleri. pug. Angel. Are. in §. ius gentium, Instit. de iure natu. gen. & ciuil. & in tract. malefic. in verbo, & dictus Titius se defendendo, in 2. char. col. j. in fin. & iterum in 3. char. col. 3. versic. ex his infert, vbi ad hoc multa allegat. & Hippo. Marsil. in practica causarum criminalium. §. quoniam, numero. 8.

64 Et inter cæteros est optimus tex. suprà ad aliud propositum allegatus, in l. in eadem. ff. ex quibus causis ma. vbi dicitur non posse fieri, quod sine dedecore fieri non potest. Ex quo & ipse Baldus notat quòd insultatus non tenetur fugere, quando sine dedecore fugere non possit. quasi sentiat hoc procedere in omnibus, quibus sine dedecore fugere non licet, nedum in nobilibus, sicuti & per illam legem voluit Cynus in l. j. col. penul. versicu. adhuc quæro, & ibi quoque Bald. in repetitione col. 4. versicu. sed pone quidam fecit insultum. le 2. C. vnde vi, vbi tamen illud videtur intelligere, quãdo magnum illic versatur dedecus. secus si parui tantum honoris fieret detrimentum, per l. iniuriarum actio. §. si quis de honorib. ff. de iniuri. & Zenz. in clemen. j. de homic.

De eadē re. Quid in alijs.

65 *De eadē re.* Sed & sunt multi, qui tenent, fugere semper esse ignominiosum, & præterea sæpissimè periculosum, & propterea neminem, siue sit nobilis, siue ignobilis, teneri fugere. Bald. in d. l. vt vim, col. pe. ff. de iusti. & iure. Ange. & Saly. in d. l. j. C. vnde vi Angel. in l. 2. & iterum in l. si quis cum telo. C. de sicar. Ange. & Imo. in l. vlti. ff. de condi. insti. Anto. in c. olim, col. pe. de restitu. spolia. Pet. Ancha. & Imol. in cle. j. de homicid. Flori. in l. scientiam. §. qui cum. ff. ad legem Aquiliam, Io. Ana. Panormi. & Fely. qui hanc dicit esse communem opinionem in c. suscepimus de homicid. Panormi. in cap. significasti, le ij. eodem titu. Alexand. qui hanc quoque dicit esse communem, consil. 109. visis & vt oportet, colum. 3. versicu. quinimmo secundum, li. j. & cons. 119. viso processu inquisitionis, col. vlt. lib. 7.

66 *De eadē re.* Licet alij permulti contrarium teneãt: quorum exactam nomenclaturam huc adscribere non statuimus, nempe quod non factu facilius est, quàm Sibillę, quod dicitur, folia cumulare.

Dum turbata volant rapidis ludibria ventis.

Ast si ex illis melius scire desideras, vide recentiores, in d. l. vt vim, præsertim Iaso. & Claud. Seysel. in sua repe. D. Iac. Bonllanc olim huius Curiæ Consiliarium laudatissimum, in repe. §. famosos, ex l. capitalium. ff. de pœnis.

67 *Nobiles possunt arma deferre.* Nobiles possunt arma deferre, non ea intelligo, quæ insignia docti vocãt, de quibus iam suprà diximus in c. 6. sed ea, de quibus leges intelligunt. Ita voluit Luc. Pen. in l. j. col. j. C. vt armo. vsus, lib. 11. & Io. Ray. in d. tract. nobilit. in 7. q. prin. in 3. effectu nobilitatis, per tex. in d. §. si quis rusticus, & §. mercator, titu. de pace tenend. in quibus locis prohibetur ignobilibus & rusticis arma deferre: nisi certo casu, certoq; modo: quasi videatur ex hoc permissum nobilibus passim deferre. & D. Rebuf. in concord. titu. de collatio. §. cùm verò, in verbo, nobilitatis, columna. 3. versicu. item arma.

68 *Ad idem.* Nam vt dicit Bonus Curtil. qui & hoc voluit nulla Ray. mentione facta in tract. nobilitatis,

tatis,in 5.parte,in 39.priuilegio, Ex quo rusticis solùm armorum delationem vetat imperator,id oobilibus tacitè permittere videtur,ar. aut.in capitu.nonne, de præsumptio.& io l.cũ Prætor.ff.de iudic.cum si.Et omnia inquit,censeotur permissa,quæ non reperiuntur prohibita.l.nec non.§.quod eis.ff.ex quibus cau.maio. & l.quæcũque.§. qui à pupillo, cum ibi oot.ff. de publica.cum simi.Et hoc quidem ex eo confirmari potest, quòd cum doctor gaudeat priuilegio nobilium, Bart.in l.medicos,C. de prof.& medi.lib. 10. Non potest ipse Doctor prohiberi delatione armorum.Idem Bart.in l.magistros,eo.ti. & lib.& vtrunque sequitur Fel.in rub.extrà de magi.col. 2.

69 *Cõtra supra dicta. Arma omnibus interdicta.*

Qua in re subit mẽtem illud Horatianum, Quandoque bonus dormitat Homerus, nempe quòd Ray. & Curtil. viri alioquin docti in manifesto hic errore versantur: cùm regulariter omnibus sit interdictum arma portare inscio principe,per d.l.j.C. vt armo. vsus,lib. 12. vbi tex. loquitur per dictionem vniuersalem negatiuam,nulli,eique adiicit aduerbium præcisum,& vniuersale,prorsus, quod idem significat,quod omnino. Quinetiam habemus text. hoc quoque oobilibus prohibentem nisi dum peregrè proficiscuntur, in l. vlt. iuncta glo. io verbo, cingulo.C.de præpo. sac. cub.lib. 12. vbi & ita quoque illum text. iotelligunt secũdum vnam lec. Lucas Pen.& Io. Plat. qui dicit post gloss.speciale ibi esse in eo casu, quando peregrè proficiscuntur: regulariter contra, per d.l. j.vt armo. vsus.& in authen.de armis, per totũ Et illum quoque tex.in d.l.vl.ad hoc oo. Aod. Iser.io d.§.si quis rusticus, de pace tenenda.& in constitutione Siciliæ, intentionis, col. 3.in verbo, anteriore,& ibi quoque Matthe. Afflic. tum col. 2.versicu.septimus casus,tum col.vlt. in gloss.in verbo, curialibus, & Barb. io tract. de præstantia Cardi. in vlti.quæstio. 2. partis, col.6.versi.sed quid de officialibus.

Etiam nobilibus,nisi dũ peregre proficiscuntur.

70 *Responsio ad contraria. Argu.à contrario sensu non inducit correctionẽ legum.*

Neq; tex.in d.§.si quis rusticus, & d.§.mercator,potest videre id concedere nobilibus,nisi per argumentum à contrario sensu,aut aliàs tacitè. Cùm tamen per huiusmodi argumentum, aut alios tacitos intellectus non debeat induci correctio legum, vt de argumento à contrario sensu,est tex. io l.2.C.de condi.inser.quã ita summat Bal. argumentum à contrario sensu nõ sumitur, vbi resultat prauus intellectus contra legem,& tex.in c.cum virum,de regulari.& in c.à nobis,le 2. de sent.excom. & voluit glo.in c.significasti,circa medium magnæ glo. de for. compe. cum multis concord. quæ alibi afferam. De alio tacito intellectu, est gloss.in c. cupientes.§.quòd si per 20.in verbo, petere,& iterum in verbo, priuatos,de elec.lib.6. quam pro sing.sequitur Barb.in l.eadem.§.Cato,col. 35.ff.de verb.obli.cum multis etiam concord. quas & alibi adducam.

Neq; alius tacitus intellectus.

71 *Confirmatio posterioris sententiæ Quæ frequẽtioris vsus ratione dicũtur non restringunt.*

Ideoque Aluar.in d.§.si quis rusticus,& ibi post eum Cardi. Alex. vterque, col. j. & Matth. Affli.col. 1.in 2.no. dicit id quod illic dicitur de rustico, extendendum etiam ad alios non rusticos,cùm indistinctè nullus prorsus possit arma portare,per d.l.j.C. vt arm. vsus. Sed ideò de rusticis illic specialiter mentionem fieri, quia ipsi hoc magis frequentare solebant,arg. l.nam ad ea.ff.de legib.& sequitur Barb, in repe.l.cum acutissimi, col. 21.vet.& pro istis. C. de fideicom. & in repe.c. Raynaldus, col. 97. versicu.tertiò moueor,de testa.& consi. 6.scriptum est præclarè, col.7.lib. 1.& cõsi.42.illud in medium afferam,col. 2.eo.lib.1.& consi. 23. sapientissimus dixit, col.6.libr. 2. & consi. 30. sacro scriptum est Euangelio,col. 3.eo.lib.2.& consi. 59.à Ioue principium,col.6.lib. 3.& cõsi. 67.illud afferam in medium,col. 7.lib.4. & alibi sæpe,& Fely.in c.coram,col. j.de offic.iudi.deleg. Quæ autẽ ratione frequentioris vsus exprimuntur,non restringunt dispositionem, vt latè diximus in nostro tractatu tettactuum titu.j.§. 20.glo.j.nu.4. præterea hæc consuetudo,& seq. vsque ad fin.eius glos.

72 *De eadẽ re.*

Sed & quod plus est, ne id omittam, quod huc maximè pertinet, ille text.in d.§.si quis rusticus,non loquitur de rustico in ea significatione,quam accipiunt Ray.& Curtil scilicet, pro ignobili & plebeio,sed in propria significatione, pro eo qui rus habitat. vt sentit. glo. ibi,& apertè volunt Alua.& Cardi. Ale. Quod si verum est,certè nihil facit,nec expressè, nec tacitè ad hoc nostrum propositum: De quo tamen vide quæ scripsimus suprà, capite 2 .nu. 50.illud præterea,& multis seq.

73 *Arma nunquam licet deferre in locum iudicij aut conuentũ quẽpiam.*

Tamen si teneas id quod Ray.& Curtil. voluerunt, videlicet posse nobilem arma deferre:limitabis non procedere, quantùm ad iudicij locum, atque conuentum, siue congregationem Scholasticorum, ciuium, Decurionum, Ciuitatis,aut aliorũ huiuscemodi per id quod no.voluit Angel.in l.qui dolo, quam legit sub l.armatos.§.j.ver.item qui cum telo,per illum tex.& glo.ibi.ff.ad leg.Iul. de vi publ. Quod si alicui fuerit facta potestas deferendi arma, nõ poterit tamen ea deferre in iudicium,congregationem,aut cõuentum,cuiusmodi diximus. quem refert, & sequitur Io. Plat.in §.item lex Iulia de vi publica,col. 2. ver.& aduerte, Iosti. de pub.iud. & Barb.io d.tract.de præstan.Cardi.in 5.q.2.partis, & Iason in § ex maleficiis, col. 19.versi.aduerte etiam diligenter,Instit.de actio.Et ante hos quoque voluit Bart. in l.j.in 2.q.ff. ad legem Iuliam de vi publi. Sed & de hoc est optimus text.in §. ad palatium,titu. de pace tenen.ex quo no.Bald. Alua.Marti.Laud. Card.Alexan.& Matth.Afflic. quòd nemini licet portare arma in palatiis Principum, Dominorum, vel Comitum. & sequitur Hippo. Marsil. in practica causarum criminalium.§. pro

pro complemento, numero 7.

74 *Charõdas sibi mortẽ intulit quod legem suam imprudens violasset.*

Secundum quam sententiam Charondas Tyriorum, alij Thuriorum pronunciant, princeps & legislator lege cauit, ne quis cum ferro in concionem prodiret: quod si quis fecisset, capitis pœna damnaretur. Interiecto deinde tempore, ex longinquo rure gladio accinctus domum repetens, subitò indicta concione, sicut erat in eam processit, ab eoque qui proximè constiterat, solutæ à se legis suæ monitus, Idem, inquit, illam sanciam, ac protinus ferro, quod habebat districto incubuit. testis Valerius lib. 6. tit. 5. qui est de iustitia, in fi. & retulit Alua. in d. §. ad palatium. & Matthe. Afflic. in d. constit. intentionis col. 4. in 6. q. Id quod assignauit Cælius memoria, vt opinor, lapsus, lib. Antiquarum lectionum 10. c. 19. Zeleuco Locrensium legislatori. Diodorus autem Siculus ante hos lib. 12. Bibliotecæ, id quoque Charondæ tribuit, fuisse tamen scriptores quid facinus Diocli Siracusiorum legumlatori adscriberet.

75 *Contra nobiles qui in Senatũ intrãt ensibus cincti.*

Id quod maximè notandum est aduersus nescio quos nobiles, qui in Senatum audent ingredi ensibus cincti, putantque id sibi dedecori futurum, si enses relinquant, ignorantes, quid decus, quidve dedecus sit, quod non aliunde procedit, quàm quòd nobiles nostri & legum, & omnium bonarũ artium sunt ignari, atque etiam honestarum historiarum, ex quibus hæc saltem discere poterant. Refert Valerius Maximus lib. 2. c. 1. Olim Massiliam illam nostram, primum Phocensium, deinde Romanorum coloniam, quæ maximis laudibus ab omnibus antiquis scriptoribus extollitur, hũc morem obseruasse, vt intrare oppidum illotũ nulli cum telo liceret, præstoque esset, qui id custodiæ causa acceptum exituro redderet. Id quod etiamnum Venetiis vrbe celeberrima, & optimis legibus moribusque culta obseruati audio. Quin etiam Romæ in tumultu necis Clodianæ edicto prohibitum est, vllum telum esse in vrbe, vt à Plinio relatum est lib. 34. c. 14. Quod vtinam reuerentiæ, & honoris iustitiæ suæ gratia, principes nostri in suis regiis, ac supremis palatiis, tantùm dum ius redditur, obseruari facerent. Nam his honor, ea reuerentia non tam redundaret in suos iustitiæ ministros quàm in ipsosmet principes iustitiæ parentes.

76 *Declaratio pcedentium.*

Quod tamen intellige procedere, quando iudex ius reddit, vel dum collegium ipsum cõuenit. Nam si à loco iudicij vel cõuentus abesset, iudex, vel ij qui collegium faciunt, posset impunè arma deferre, per id quod in simili voluit Bal. in l. 2. ff. de aur. & arg. leg. quòd stante statuto, vt nobilis non possit intrare palatium potestatis sub certa pœna, poterit tamen impunè intrare, dum potestas aberit, & sequitur Iason in l. eius qui in prouincia, col. vlt. ff. si cert. peta.

77

QVEMADMODVM rusticus nõ debet ire eques: & si eat, non repetit expensas, quas fecit in equum, vt est gl. no. omnibus tamen nota in l. idemque. §. idem Labeo. ff. mand. quam sequitur Bal. ibi & in l. quoniam, post princ. C. de testib. & in l. eos §. si quid autem, in fi. C. de appel. vbi eam gl. dicit no. & Bar. in l. si seruus, in prin. ff. de leg. j. Ioan. Andr. in addi. Specu. ti. de testib. §. qualiter, versi. testes autem exhibendi. Anto. in c. finem, col. 20. extra de dol. & contu. Nicol. Neapol. in l. j. §. si pupillus. ff. de tutel. & ratio. distrahen. Romanus eam glo. dicit nota. in l. sed & si alio. §. si quis sub conditione, quem legit sub. §. si quis alio. l. quia non poterat, col. 2. versi. & hæc intelligendã. ff. ad S. C. Trebel. & Fely. in c. cùm omnes, col. 20. in glo. pen. de constit. Sic contrà non tenetur nobilis ire pedes, vt dicit Bald. in l. liberti libertæque, col. 4. versi. dubitatur si est damnum. C. de operi. libert. & in c. cùm adeò, col. vlt. vers. item si est persona nobilis, de rescript. & in c. vt præteritæ, col. 2. vers. quæro quid si iste procurator, de elec. & Cepol. in d. tract. de impe. mil. delig. in 24. priuileg. nobilitatis. Quibus adstipulatur, quòd olim apud Parthos & Persas equo vehi aut pedes ire nobilitatem à vulgo distinguebat: nullus enim honestè genitus pedibus incedebat, vt à Iustino libr. 4. scriptũ est. Apud Romanos autem plebeiæ pedibus incedebãt, Nobiles matronæ, lecticis vehebantur, vt alibi diximus. Et vide quæ dicam infra cap. 37. nume. 150 suprà sæpe locuti sumus.

78 *Nobilis mulier nõ tenetur lactare filiũ ex quorundam sententia.*

LICET MATER teneatur lactare filium si possit, vt no. in l. nec filium. C. de pat. pot. Fallit tamen in nobili muliere, quæ filium lactare non tenetur, vt voluerunt Bal. Pau. Ca. & Fran. Are. in l. alimenta. C. de neg. gest. Pan. post Ala. loquens in magna principissa, vt ipse loquitur in c. 2. de conuer. coniug. Ro. in l. cum dotem. §. fin autem. col. 10. ff. sol. mat. Cepol. in d. trac. in 24. priuileg. nobilitatis. Bal. nouel. in tracta. doti. in 6. parte priuilegio 16. Vital. in tra. clausularum, char. 218. in clausula, sed an iuri alimentorum possit renunciari, col. 6. Ang. Are. in §. 1. col. vlt. Insti. de iure nat. & Cardi. Ale. in c. ad eius, in prin. 6. di. Alex. aut quisquis est, in addi. Bar. in d. l. nec filium, Fely in c. illud, col. pe. de præsumpt. Roch. Curt. in rep. c. vlti. char. 18. vers. tertiò infertur, de consuet. & Io. Lup. in repe. c. per vestras. §. 23. col. 2. versi. sed quod dixi, de dona. inter vir. & vxo.

79

Allegant plerique omnes in eam rem, quod dicit Azo in summa. C. de pat. pot. in fin. quod mater tenetur lactare filium, ita demum si id eam non dedeceat. Quem etiam sequitur Bar. in tract. de alimentis, col. 2. versi. quæro an mater, & Angel. in l. Nesennius, ante fi. ff. de neg. gest. & in l. si cõpetenti. C. de alen. lib. vbi hoc dictum Azo. reputat sing. dicitque vidisse se ita de facto iudicari. & Pan. post Hosti. & alios antiquiores in c. cùm haberet, col. 2. & ibi Cardi.

di. Alex.col.3.de eo qui duxit in mat.& Angel. Are.in d.§.primo. Inſtit.de iure nat.gen.& ciuil.in fi.prin.

80

Nunc libet licetq́ne exclamare, ſi vnquam aliàs,illud Ciceronianum in oratione pro Deiotaro, & in prima in Catilinam oratione, & in 6.in Verrem actione,& in oratione pro domo ſua ad Pōtifices, O tempora,ò mores. Cuinam enim mulieri vel reginæ dedecori eſſe poteſt lactare filium,quem ex proprijs viſceribus eduxit, nouemq́ue integris menſibus plus minuſve in penitiſſimis, abditiſſimus, reconditiſſimis vteri receſſibus proprio ſanguine aluit? Cùm & Hecuba reginarum eius tempeſtatis maxima apud Homerum Iliados 22.nudatis vberibus quibus ſe Hectorem filium ablactaſſe dicebat, illum orat, aut potiùs obſecrat, ne cū Achille cōgrediatur. Ita enim loquitur,

Hecuba Hectorem filiū proprijs vberibus lactauit.

Ἕκτορ τέκνον ἐμὸν τάδε τ' αἴδεο καί μ' ἐλέησον
Αὐτήν, εἴ ποτέ τοι λαθικηδέα μαζὸν ἐπέσχον,
Τῶν μνῆσαι φίλον τέκνον.

Sicuti & Theſſalonice regina, Caſſandri vxor ab Antipatro Macedoniæ filio vitam per vbera materna deprecatur, apud Iuſtinum in ingreſſu lib.16.

Et Theſſalonice Antipatrum.

81

Nam & idem ipſe Homerus, vt ad illum redeamus, lib.11.Odiſſeæ, ſatis declarat, Penelopen illam caſtiſſimam Telemachum filiū ſuis vberibus aluiſſe, cum ſcribit,

Et Penelope Telemachū.

Παῖς δὲ οἱ ἦν ἐπὶ μαζῷ
Νήπιος.

Et Claudianus Panegyrico.4. de Honorij Imperatoris conſulatu tradit eundem educatum fuiſſe vberibus maternis,

Honorius Imp. matris vberibus ab lactatus.

Ipſa Quirinali paruum te cinxit amictu
Mater, & ad primas docuit reptare curules
Vberibus ſanctis.

82

Cæterùm Anna illa ſanctiſſima Helcanæ vxor, Samuelem filium & ipſum ſanctiſſimū vberibus proprijs aluit, vt videre licet ex lib. Iudicum primo, c.item 1. Sara quoque & ſanctitate, & nobilitate conſpicua longè ante ea tempora cupit viro commēdari ex ablactatione filij, Quis, inquit, annunciabit Abrahæ quoniam lactet infantem Sara? Ita enim hunc locum Geneſis 21. traducit Ambroſius in libro de Abraham patriarcha.c.7. vbi illum locum moralem eſſe aſſerit. Nam pronocantur (inquit) fœminæ meminiſſe dignitatis ſuæ, & lactare filios ſuos. Hæc enim matris gratia, hic honos, quo ſe proprijs commendent viris. Deniqne eos plus amare filios ſolent, quos ipſæ matres lactauerunt vberibus ſuis. Sed & idem lib.Hexameron 7.c.18. inceſſit fœminas, quæ quia ditiores ſunt, lactare filios faſtidiunt. Rurſus in epiſtola 82. præcepit matres ablactare filios ſuos.

Et Anna Samuelem.

Et Sara Iſaac.

Vxores viris ſuis ſe cōmendant ex ablactatione liberorū.

83

Notum eſt & illud Diui Auguſtini, vt titulus decretorum præfert in c.ad eius verò concubitum: quinta diſt. Praua conſuetudo in coniugatorum moribus irrepſit, vt filios quos gignunt, nutrire mulieres contemnant, eoſq́; ad nutriendum aliis mulieribus tradant. Quod videlicet ex ſola carnis incontinentia videtur fuiſſe inuentum: quia dum ſe continere nolunt, deſpiciunt lactare quos gignūt. Sed vt id obiter dixerim, illud caput, non Auguſtini eſt, ſed Diui Gregorij ad Auguſtinum Cantuarienſem epiſcopum, vt videre licet ex epiſtolis eiuſdem Gregorij. At ſuper illud c.Cardina. Alex. in prin. aſſerit philoſophos dicere lac maternum melius nutrire infantem, quàm alterius. Id quod certè voluit Galenus lib.1.de ſanitate tuenda. Optimum eſt, inquit, omnibus infantibus lac matris, modò nullo morbo ſit corruptum: quippe cuius maternum non corpus modò totum, ſed etiam lac à vitio eſſe alienū nō ſit abſimile. Ac ſanguine quidem, dum adhuc in vtero geſtamur, ali nos conſtat, ex ſanguine verò lac gignitur, exiguam in māmillis mutationem adeptum. Quare qui matris lacte pueri aluntur, ij iam non ſolum conſueto, verumetiam maximè proprio vtuntur alimento. Hæc ibi. Et Plinius lib.28.c.9. ſtatim in prin. ſcribit vtiliſſimum cuique maternum lac eſſe.

Lac maternum ſalubrius.

84

Cornelius Tacitus laudat in ea re mores Germanorum, quòd ſua quemque mater vberibus alit, nec ancillis nec nutricibus delegāt. Et in libro de claris oratoribus loquens de antiquis Romanis, Iampridem (inquit) ſuus cuique filius ex caſta parente natus non in cella emptæ nutricis, ſed gremio ac ſinu matris educabatur. Diuus Chryſoſtomus in Pſalm. quinquageſimum, Homilia prima, Conſidera pauperem incentiua pietatis habete ſulcimina. In diuitibus autem multam ſuperbiam. Apud pauperes vxor, & ancilla & miniſtra eſt: & procreat filios, & ipſa mater & nutrix eſt. Apud diuites autem non eſt ita, ſed cùm genuerit filiū, ſtatim eum tradit foris, & pietatis inſignia abſcindit ſuperbia. Erubeſcit fieri nutrix, quæ facta eſt mater. Columella lib.7.rei ruſticæ.c.12. loquens de canibus, Nec vnquam eos, quorū generoſam volumus indolem conſeruare, patiemur alienæ nutricis vberibus educari: quoniam ſemper & lac & ſpiritus maternus longè magis ingenij atque corporis incrementa auget. Et in eod.li.cap.9.de ſuibus loquens, Curet (air) porculator, ne quis ſub nutrice aliena educetur.

Germanorū mulieres filios ſuis vberibus alunt.

85

Plutarchus quoque vir philoſophia & omni doctrina cōſummatiſſimus in eo libro, quē de educandis liberis elegantiſſimè ſcitiſſimeq́ue, vt cætera omnia conſcripſit, hæc propemodum de ea re prodidit Græcè quidem, ſed in hunc ſenſum, Oportet vt matres filios educent, eiſq́ue vbera porrigant: quoniam maiori cum charitate, maioriq́ue diligentia nutrient, vt quæ natos ex intimo, & vt dici ſolet, ex vnguibus ament. Nutrices verò ſuppoſititiam quandam

quandam & adnentitiam beneuolentiam habent, vtpote mercedis gratia diligentes. Quòd autem matres, quos progenuerint, nutrire alereque conueniat, ipsa etiam natura demonstrat. Vnicuique enim animantium generi, quæ pariunt, idcirco simul & lactis alimenta suppeditauit. Eius quoque sapientem fuisse prouidentiam constat, quæ duplices mulieribus mammas addidit, vt si gemellos peperisse contigerit, duplices ad alendum fontes haberét. Prętereà vt maiorem in eos quos procreassent amorem beneuolentiamque fouerent. Quod mediusfidius haud iniuria factum est. Victus enim cibique sodalitium, quoddam beneuolentiæ, & amoris incrementum existit.

86 De eadē re ex Gellio.

Sed de hac re multò plura Phauorinus philosophus apud Gellium libro duodecimo, capite primo. Cuius verba, vtpote elegantissima, & huic loco accómodatissima haud grauatè huc subnectimus. Nunciatum quondam est Phauorino Philosopho nobis præsentibus, vxorem auditoris sectatorísque sui paululum antè enixam, auctumque eum esse nato filio. Eamus, inquit, & puerperam visum, & patri gratulatum. Is enim erat loci Senatorij ex familia nobiliore. Imus vna, & qui tum aderamus, prosequutique eum sumus ad domum, quò pergebat, & cum eo simul ingressi sumus. Tū in primis ædibus complexus hominē congratulatusque assedit: atque percūctatus est, quàm diutinum puerperium, & quàm laboriosi nixus fuissent: puellamque defessam labore, ac vigilia somnū capere cognouit. Fabulari instituit prolixiùs. Et nihil, īquit, dubito, quin filiū lacte suo nutritura sit. Sed cū mater puellæ parcendum ei diceret, adhibendasque puero nutrices: ne ad dolores, quos in enitendo tulisset, munus quoque nutricationis graue ac difficile accederet. Oro te, inquit, mulier, sine eam totam integram esse matrem filij sui. Quod est enim hoc contra naturam imperfectum atque dimidiatum matris genus peperisse, ac statim à sese abiecisse? Aluisse in vtero sanguine suo, nescio quid, quod non videret: non alere suo lacte, quod videat iam viuentem, iam hominem iam matris officia implorantem? An tu quoq;, inquit, putas naturam fœminis, mammarum vbera quasi quosdam næuulos venustiores, nō liberorum alendorum, sed ornandi pectoris caussa, dedisse? Sic enim (quod à vobis scilicet absit) pleræque istæ prodigiosæ mulieres fontē illum sanctissimum corporis, generis humani educatorem arefacere & extinguere, cum periculo quoq; auersi corruptiq; lactis laborant, tanquam pulchritudinis sibi insignia deuenustet. Quod quidem faciunt eadem vecordia, qua quibusdam commentitiis fraudibus nitūtur, vt fetus quoque ipsi in corpore suo concepti abortiantur: ne æquor illud ventris irrugetur, ac de grauitate oneris & labore partus fatiscat. Quòd cum sit publica detestatione, communique odio dignum in ipsis hominum primordiis, dum fingitur, dum animatur, inter ipsas artifices naturæ manus interfectum ire. Quantulum hinc abest, iam perfectum, iam genitum, iam filium proprij, atque consueti, atq; cogniti sanguinis alimonia priuare? Sed nihil interest (hoc.n. dicitur) dū alatur, & viuat, cuius id lacte fiat. Cur igitur iste, qui hoc dicit si ī capessendis naturæ sensibus tā obsurduit, non id quod nihil interesse putat, cuius in corpore cuiusq; ex sāguine cōcretus homo & coalitus sit? An qui à spiritu multo & calore exalbuit, non idem sanguis est nūc in vberibus, qui in vtero fuit? Nonne in hac quoque re solertia naturæ euidens est? Quòd posteà quàm sanguis ille opifex in penetralibus suis omne corpus hominis finxit, aduentante iam partus tempore in supernas se partes, & ad fouenda vitæ atque lucis rudimenta præsto est, & recens natis notū & familiarem victum offert. Quamobrem nō frustra creditum est, sicuti valeat ad fingendas animi, corporisque similitudines, vis & natura feminis: non secus ad eandem rem lactis quoque ingenia, & proprietates valere. Neque in hominibus id solùm, sed in pecudibus quoque animaduersum. Nam si ouium lacte hædi, aut caprarum agni alerentur, constat ferme in his lanam duriorem, in illis capillum gigni teneriorem, in arboribus etiam & frugibus maior plerunque vis, & potestas est ad earum indolem vel detrectandā vel augendam, aquarum atque terrarum quæ alunt, quàm ipsius, quod iacitur, feminis. Ac sæpe videas arborem lætam ac virentem in locum alium transpositam deterioris terræ succo deperisse. Quæ, malum igitur ratio est, nobilitatem istam nati modo hominis, corpusque & animum benignè ingenitis primordiis inchoatum, insitiuo degenerique alimēto lactis alieni corrumpere? Præsertim si ista, quam ad præbendum lac tunc adhibebitis, aut serua, aut seruilis, & vt plerunque solet, externæ & barbaræ nationis: si improba, si informis, si impudica, si temulenta est. Nam plærunque sine discrimine quæcunque id temporis lactans est adhiberi solet. Patiemur oē igitur infantem hunc nostrum pernitioso contagio infici, & spiritum ducere in animum, atque in corpus suum, ex corpore & animo deterrimo. Id hercle, ipsum est, quòd sæpenumero miramur, quosdam pudicarum mulierum liberos parentum suorum, neque corporibus, neque animis similes existere. Scitè igitur & peritè noster Maro, quod cum versus illos Homeri consectaretur,

> Νηλεὲς, οὐκ ἄρα σοίγε πατὴρ ἦν ἱππότα Πηλεὺς
> Οὐδὲ Θέτις μήτηρ. γλαυκὴ δέ σε τίκτε θάλασσα,
> Πέτραι τ' ἠλίβατοι, ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνής.

Id est, vt traduxit Theodorus Gaza,

Non

Non eques ipse pater fuerat tibi me hercule Peleus,
Non Thetis est genitrix: glaucum te protulit equor,
Aeriaq; rupes, mens quòd tibi dura ferox& est.

Non patrionem solam, tanquam illam, quam ille sequebatur, sed altricem quoque feram & sæuam criminatus est. Addidit enim hoc de suo,

Hircanæq; admorunt ubera tygres;

Quoniam videlicet in moribus inolescendis magnam ferè partem ingenium altricis, & natura lactis tenet. Quæ iam à principio imbuta paterni seminis cõcretione, ex matris etiam corpore & animo recentem indolem configurat. Et præter hæc autem, quis illud etiam negligere, aspernarique possit, quòd quæ partus suos deserunt, ablegantque à sese, & alijs nutriendos dedunt: vinculum illud coagulumq; animi, atque amoris, quo parentes cum filijs natura consociat, intercindunt, aut certè quidem diluunt, deterunt que: Nam vbi infantis aliorsum dati facta ex oculis amolitio est, vigor ille maternæ flagrantiæ sensim, atque paulatim restinguitur: omnisque impatientissimæ sollicitudinis strepitus consilescit. Neque multò minor amandati ad nutricem aliam filij, quàm morte amissi obliuio est. Ipsius quoque infantis affectio animi, amoris, cõsuetudinis, in ea sola, vnde alitur, occupatur. Et perinde, vt in expositis vsu venit, matris quæ genuit, neque sensum vllum, neque desiderium capit. Ac propterea obliteratis & abolitis natiuæ pietatis elemẽtis, quicquid ita educati liberi amare patrem, & matrem, videntur, magnam ferè partem non naturalis ille amor est, sed ciuilis, & opinabilis.

87 Hęc Phauorinus, deprompta quidem ex meris naturæ visceribus, & testimonio principũ vtriusque linguæ vatum comprobata. Ex quibus multa, vt sæpe aliàs, Macrobius in 5. Saturnaliorum librum trãscripsit. c. xj. in quo annotat locos, in quibus Virgilius Homero, à quo eosdem desumpserat, superior esse videtur. Sed nè tu Lector, locos desideres, illud Homericũ est 16. Iliados rapsodia. statim post initiũ, vbi introducitur Patroclus, illud Achilli indignãter pronuncians. Illud autem Virgilianum Didonis est Aeneam ita alloquentis libro quarto Aeneidos,

Nec tibi diua parẽs generis, nec Dardan° autor
Perfide, sed duris genuit te cautibus horrens
Caucasus, Hircanęq; admorunt ubera tigres.

Quo in loco Donatus interpres, Ostendit (inquit) per alimoniam lactis mores pueris infundi. Quod & Ciceroni placet qui in educatione oratoris iubet præcipuas adhiberi mulieres, cùm per obsequia vberum natura ex alia in aliam mutatur. Hæc ille.

88 Quibus & illud addideris Ouidij lib. 9. Metam. huc non absimiliter respicientis,

Nec lac bibit ille leænæ.

Et illud item eiusdem lib. 3. Tristum, eleg. xj.

Natus es ex scopulis, nutritus lacte ferino,
Et dicam silices pectus habere tuum.

Illud quoque in Ibim,

Gutturaq; imbuerunt infantia lacte canino,
Hic primus pueri uenit in ora cibus.
Perbibit inde suę rabiem nutricis alumnus.
Latrat & in toto verba canina foro.

Quem locum huc trahit Domitius doctus interpres.

Et Valerij Flacci lib. 2. Argonauticon,

—Iam lacte ferino
Iam veniet durata gelu.

Et ante hos Theocritus in Aepolo. quod est Idyllion. 3. Cupidinis sęuitiam incusans, leænę mammas eum suxisse dicit,

Ἦ῾ρα λεαίνας
Μασδὸν ἐθήλαξε, δρυμῷ τέ μιν ἔτρεφε μάτηρ.

Et hoc quoque prior ipse Homerus libro vlti. Iliad. scribit Hectorem nutritum fuisse lacte mulieris. Achillem autem deæ.

Ἕκτωρ μὲν θνητός τε γυναῖκά τε θήσατο μαζὸν,
Αὐτὰρ Ἀχιλλεύς ἐστι θεᾶς γόνος

Quin & eiusdem operis li. 16. Achillem ipsum tradit non lacte materno, sed bili fuisse innutritum, quòd iracundię nimium indulgeret,

Σχέτλιε Πηλέος υἱὲ, χόλῳ ἄρα σ' ἔτρεφε μήτηρ.
Νηλεὲς ὃς παρὰ νηυσὶν ἔχεις ἀέκοντας ἑταίρους.

Et huc quoque alludens Mithridates apud Iustinum li. 38. de Romanis loquens, Atque (ait) vt ipsi ferunt conditores suos lupæ vberibus alitos: sic omnem illum populum luporũ animos habere, inexplebiles sanguinis atque imperij, diuitiarumque auidos & ieiunos.

89 Quibus planè ostenditur maximam lactis vim ac proprietatem esse in fingendis corporis, atque animi similitudinibus. Quod & cõfirmat, quod Lucianus in Tragœdia, cui Podagra titulus est, statim circa initium, scribit, Megeram vtero tulisse, & vberibus aluisse ipsam Podagram, quin & ei paruulæ Alecto lac in os dedisse. Quodque Arcesilaus Pitanæus apud Laertium loquaci cuipiam obtundenti nimio verborum strepitu, Ne malam quidem, ait, nutricem nactus es, *οὐ δὲ τίτθης αὐτὸν χαλεπῆς τετυχηκότα.*

90 Sed quod præterea dictũ est ex Phauorino, arbores transplantatas vim ac naturã terræ, in quã transferuntur adsciscere, vt illud quoq; nõ prætermittam, latè cõfirmat post Aristotelem Galenus de Symptomatum caussis tertio. Idq; satis ostendit quod scribit idem Galenus, li. 2. Pharmacorum *κατὰ τόπους.* c. 2. Rursumque in libro de alimentis quosdam dicere Persicas in Persis esse perniciosas, in Aegyptiorum regione esse innocuas. Id quod etiam à nõnullis fuisse traditum scripserat ante illum Dioscorides, lib. j. c. 155. sed id vt falsum reiicit Plinius

li. 15. c. 15. Sed priori opinioni adstipulatur illud Martialis lib. 13. Xenio. 46.

Vilia maternis fueramus praecoqua ramis,
Nunc in adoptiuis Persica cara sumus.

91

Nec interim omittemus, quod de eadem re quidam scribens ait eleganter. Ille enim cum ab ea intellexisset infantem alia nutrice ali, Quam ait nutricem narras? an est alia nutrix, quàm ea quæ mater est? Fabulla. Quid ni? vulgò fit. Eutrapelus. Pessimum mihi nominas autorem rei bene gerendæ vulgum Fabulla: vulgò peccant, vulgò luditur alea, vulgò commeatur ad fornices, vulgò fraudatur, potatur, insanitur. Fabu. Sic amicis visum est, censuerunt enim parcendum huic ætati tam teneræ. Eutra. Atqui si natura dedit vires ad concipiendum, haud dubiè & ad lactandum. Fabul. Probabile quidem est. Eutra. Dic mihi, nonne sentis dulcissimum esse matris vocabulum? Fabu. Sentio. Eutrap. Itaque si fieri posset, patereris aliam mulierem esse matrem tui partus? Fab. minimè gentium. Eutr. Cur igitur volens plus quam dimidiatum matris nomen transfers in fœminam alienam? Fab. bona verba. Eutr. Non diuido filium sola totaque sum mater. Eutr. Imo hic tibi Fabulla reclamat in os ipsa natura. Cur terra dicitur omnium parens? an quòd gignat tãtùm? imo multò magis quòd nutriat ea quæ genuit. Quod aqua gignit, in aquis educatur. In terra nullum animantis aut plãtæ genus nascitur, quod eadem terra succo suo non alat. Nec est vllum animantis, aut plantæ genus, quod non alat suos fœtus. Vlulæ, leones, & viperæ educant partus suos, & homines fœtus obiiciunt? Obsecro te quid crudelius iis qui prolem educationis tædio dicuntur exponere? Fabul. abominanda dicis. Eutrap. Atqui perinde factum abominantur homines. An non expositionis genus est, infantulum tenerum, adhuc à matre rubentem, matrem spirantem, matris opem ea voce implorantem, quæ mouere dicitur & feras, tradere mulieri, fortassis nec corpore salubri, nec moribus integris, denique cui pluris sit pecuniæ pauxillum, quàm totus infans tuus? Fabu. delecta est mulier salubri corporis temperatura. Eutr. Hoc medici certius indicant, quàm tu. Sed finge hic illam tibi vel parem, vel aliquanto, si vis superiorem: an nihil interesse censes, vtrum infans tenellus cognatum illum & familiarem hauriat succum, & calore iam assueto foneatur, an alterius cogatur assnescere? Triticum in alind solum iactum degenerat in anenam aut siliginem. Vitis in alium colem translata murat ingenium. Plantula reuulsa à parente terra flaccescit ac velut emoritur, eoq; quantum fieri potest cum terra natiua transferunt, & cætera quæ sequuntur, quæ magna ex parte ex illo Gellij loco sumpta sunt.

92

Sed nec prætermittendum nobis visum est, quòd à Iunio Rustico proditum est, duobus illis Gracchis fratrem nothum fuisse bellicosissimum: cui aliquando de bello tedeunti multis hostium spoliis onusto obuiam ierunt mater & nutrix ipsius, quibus munus obtulit matri quidem anulum argenteum, nutrici torquem aureum. Quod cum mater quereretur. Desine, inquit ille, mater queri: tu enim nouem tantùm mensibus tuo vtero tulisti, hæc me duobus annis suis vberibus sustulit. Si quid decoris hoc in orbe habeo, ei debeo, quæ me eò prouexit. Si contrà aliquid dedecoris, id per te factum est, quæ me aheno con cubitu concepisti. Hæc me ablactauit ob voluptatem, quam in me edocando capiebat: tu me concepisti ex voluptate, quam tu ex alio accepisti. Quod ex te habeo, corpus est ex minimè honesta ratione mihi datum. Quod autem hæc mihi spontè obtulit, ex animo puro, & syncero processit. Cùm infans essem, vix ex vtero prolatus, continuò me à tuo consortio, & oculis tuis relegasti. Hæc verò me ita relegatum mox obuiis vlnis Blandè excepit.

93

Porrò è nostris (neque enim & id prætermittendum ducimus) Dominus Benedic. in repe. c. Raynutius, in verbo, dotem quam ei dederat, nu. 45. tradit id quod suprà diximus, scilicet mulieres nobiles excusari ab ablactatione liberorum, minimè locum habere de iure canonico, neq; etiam in foro cõscientiæ per d. c. ad eius verò concubitum, suprà à nobis citatum. An verò vxor (vt & id obiter dicam) teneatur lactare alienum filium ex præcepto mariti, vide Alex. consil. 133. verè crudelis. col. 2. versi. in hoc autem, lib. 4.

An vxor teneatur lactare alienũ mariti præcepto.

94

Vxor teneatur viro lauare pedes, & caput, & parare cibos.

SIMILITER licèt vxor teneatur marito lauare pedes, & caput, & parare cibos, vt voluit Ioan. And. in cap. literas, in verbo, incertis, de restitu. spoliat. cum concord. traditis in prima lege connub. nu. 26. item & huic. Vti etiam coquinariam, & lectum viro facere; vt respondit Benedict. Cap. consil. 72. com visso, colum. 4. versicu. circa quod dicendum est. Hoc tamen limitat Panormit. in d. c. literas, colum. pen. nisi ea sit nobilis, cui propreteà esset dedecori ea facere, arg. l. interdum. ff. de oper. libert. in illis verbis, sed si liberta, quæ operas promisit, ad eam dignitatem perueniat, vt inconueniens sit præstare patrono operas, ipso iure hæ intercident. Et sequitur Fely. in d. c. illud, colum. 4. de præsumpt. & Philip. Dec. con sil. 202. vt præsens consultatio, colum. 4. versi. nec obstat quòd talia, & Ant. Corse. in tract. de pote. & excellentia regia. quæst. 30. in fin. & Ioan. Lup. in repetitin. rubri. extrà de donatio. inter virum & vxorem. §. 51. num. 2. & iterum §. 50. colum. penul. versi. item præter copulam. Id quod confirmat, quod tradunt Petr. Cyn. Bald. & Salyc. in l. si vxorem. C. de cond. insert.

quòd

Vxor nobilis non tenetur operari viro.

quòd vxor nobilis non tenetur operari viro.& sequitur D.Baned.in repe.c.Raynutius, in verbo, dotem quam ei dederat, nu.47.

95

Verùm hoc clanculũ carpere videtur Barb. in addi.Bal.in l.vxorem, colum.ij.C.de condi. insert.ea ratione motus, quòd non debet fieri conditio creditoris deterior, propter nobilitatem debitoris, nisi aliter esset iure cautum. Et hoc fortè est verius. Nam ex iuris dispositione tenetur vxor marito operas præstare, & seruire.l.sed si vir.ex lana.ff.de dona. inter vir.& vx. & l.sicut. ff.de oper.liber. & c. hæc imago. 33. quæst.v. cum aliis multis à me collectis in prima lege cõnubiali. Nec ex eo excepta reperitur vxor nobilis, quare ergo stare, & in ea probibetur l.sancimus.C.de testamen.& l.pręcipimus. C.de appel.& ibi concord.in gl. Nec enim obstat d.l.interdum, quia loquitur de liberta, cui dignitas accessit, quæ illam excusat, vt & in simili dicitur in l.filiusfamilias. §.vlt. ff.de procurat. Nam quæ posteà emergunt, nouo auxilio indigent.l.de ætate.§.ex causa.ff.de interro. act.& ibi concord.in gl. Nos autem loquimur de vxore, cui iam ab initio contracti matrimonij inerat ea nobilitatis dignitas, quæ ideò nihil potest illi prodesse, quin id faciat, cui in cõsequentiam contracti matrimonij se obligat, per not.in simili per glo.in l.eadem, in verbo, necessariam, & ibi Docto. C.de loca.per multa iura, quæ illic allegant.

96

Quibus adde & text.in l.si creditores. ff.de priuil.credi. & in l.qui bona.§.de illo, & quod ibi no.Bar.ff.de dam.infect. & quod per illa iura voluit idem Bar.in l.ait Prętor.§.si debitorẽ. ff.quæ in fraud.cred.& in l.si is à quo, in prin. vbi est bonus tex.quẽ allegat d.glo.ff.vt in pos. lega.& in l.vlt.per illum tex. C.de spon.& in l. quæsitum.ff.de pigno. & in l.vlt.& ibi quoque Bar.& Bal.C.de seri. & Ang.in rep.l.nemo carcerem.C.de exact.trib.li.x.& in l.si ab arbitrio. ff.qui satisd.cogan.& Io.Raynaud.in c.primo, §.firmiter, in septima caussa excusante vasallũ à seruitio.

97
Nobilis vxor non minus subdita viro quam ignobilis.

Ad hæc Diuus Hieronymus apertè ostẽdit, nõ minùs esse subditam viro vxorem nobilem, quàm ignobilem, cùm scribit in epistolam Pauli ad Titum c.ij. Apostolum ideò vxoribus pręcepisse, vt essent subditæ viris suis, ne fortè diuitij & nobilitate perflatæ, Dei sententiæ non meminerint, per quam subiectæ sunt viris. Ait quippe ad mulierem, Ad virũ tuum conuersio tua, & ipse tui dominabitur. Hæc ille.

98
Arete regina viro lectum cõstrauit.

Et huc vergit quod apud Homerum illum omnis virtutis parentem (vt appellat Imperator in procemio ff.) Arete Pheacum regina, & ipsa Diis, Regibusque maioribus orta, lectum (quod ancillare est ministerium) suis ipsa manibus Alcinoo marito constrauit. Ita enim scribit in fin.7.Odyssea,

Ἀλκίνοος δ' ἄρα λέκτο μυχῷ δόμου ὑψηλοῖο.

Πὰρ δὲ γυνὴ δέσποινα λέχος πόρσυνε καὶ εὐνήν.

Sed & libro tertio, eiusdem operis scribit, & Nestoris regis vxorem marito etiam lectum & cubile parauisse:

Τῷ δ' ἄλοχος δέσποινα λέχος πόρσυνε καὶ εὐνήν.

Tarquiniũ regem vxor lauat & vngit.

Ennius autem scribit vxorem Tarquinij Regis maritum lauare atque vngere solitam. Huius carmen est,

Exin Tarquinium bona fęmina lauit & unxit.

Quod de vxore ipsius Tarquinij, & quidem viuentis apertè intelligit Donatus in Hecyram Terentij: quanquam nonnulli de mortuo intelligunt. Quibus adstipulatur quòd carmen illud Ennij ita citetur à Seruio in Virgilium lib.6.Aeneidos,

Tarquinij corpus bona fœmina lauit, & unxit.

99
Nobilitas non excusat ab his quæ facere tenentur.

Sed & huc quoq; tandem respicit, quod Diuus Augustinus in Sermonibus de tempore, feria v.in cœna Domini, Ser.j. Erubescunt (inquit) forsitan nobiles delicatis manibus viri & mulieres Christianæ, in hoc mundo sanctorũ contrectare vestigia, quia hoc natalium prærogatiua non patitur. Mala nobilitas, quæ se per superbiam apud Deum reddit ignobilem. Vides enim ex ipsius Augustini sententia, nobilitatem nõ excusare ab his quæ facere iubentur, etiam si ea aliàs sint sordida.

100
De eadẽ re.

Nec verum est quod aliqui in hoc loco scribunt, nobiles duntaxat mulieres Romanas à seruilibus ministeriis immunes factas. Quin id omnibus Romanis fœminis speciali quodã priuilegio concessum est, ex inito cum Sabinis fœdere, vti retulit Plutarchus in problematis. c.84. & iterum in Theseo. Scio autem fœminas nobiles virorum imperium detrectare, sibique in illos contrà asserere solitas, vt latè docuimus in 5.lege connub. Sed nos hic declaramus quid eas facere decet.

Vxores nobiles superbæ.

101
Andromacha equos Hectoris viri curas.

Tamen si priorem sententiam teneas, vt videlicet vxor nobilis non teneatur huiusmodi ministeria ancillaria facere: Temperabis procedere, nisi aut mariti valetudo, siue salus, aut hospitum honorandorum causa intercideri. Nam quod ad primum pertinet, refert Homerus lib. Iliados 8. Andromacham Hectoris vxorem diligẽtem fuisse admodum, & sollicitam subministrando equis mariti pabulo, quibus ipsius vita & decus tenebatur. Nam illic facit Hectorem hæc suos equos alloquentem,

Νῦν μοι τὴν κομιδὴν ἀποτίνετον, ἣν μάλα πολλὴν,
Ἀνδρομάχη θυγάτηρ μεγαλήτορος Ἠετίωνος,
Ὑμῖν πὰρ προτέροισι μελίφρονα πυρὸν ἔθηκεν,
Οἶνόν τ' ἐγκεράσασα πιεῖν, ὅτε θυμὸς ἀνώγοι.

Refert & ipse Iliados 9. Achillem & Patroclum operam coquinariam propriis exercuisse manibus, cum Vlysses & Aiax ad illos venissent, quod & ad eius laudem recẽset Aelianus lib.7.variæ historiæ, & Athenæus lib.j. Dipnosophistarum.

502 Quæ loca Franciſcus Barbarus in ſuo libello de re vxoria, quem apud Gallos imprimendum primi omnium dedimus, ſolerter ſciteq́; annotauit, monens his exemplis vxores, ne res huiuſmodi contemnant, quas Andromache filia Aetionis Thebanorum regis, & Achilles & Patroclus inſignes Græcorũ principes non cõtempſerunt. Et hoc quoq; è noſtris commemorauit Io. Lupus in repe. rub. de donat. inter vir. & vxo. §. 31. nu. 2. & Bo. Curtil. in tract. nobilitatis in 38. priuilegio.

103 *Liber homo cogi põt ad ſuſpendendũ hominem cõdemnatum. Modò nõ ſit nobilis.*

Qvamvis iudex poſſit cogere etiam liberum hominem ad decapitandum, aut ſuſpẽdendum hominem ad morti adiudicatum, vt voluerunt Guil. Cun. Bar. & alij in l. vlti. §. vlti. ff. de pign. act. cum multis ſi. & concord. à me alibi congeſtis. Nobilem tamen ad id cogere non poteſt, vt expreſsè voluit Alex. in l. j. col. antepe. ff. ſol. mat. allegans Bal. in l. vlt. in fi. C. de execu. rei iud. vbi Bal. ipſe nuncupatim non loquitur de nobili, ſed de honeſta perſona, dicens id quoq; voluiſſe Guil. Cun. in d. l. vlti. de pign. act. Quo in loco certè ipſi Guil. Bar. Bal. Alber. Fulg. & alij expreſsè dicunt, vilem tantùm perſonam ad id cogi poſſe. Quod & idem voluit Flo. in l. liber homo, col. ij. verſicu. nota hanc parificationem. ff. ad leg. Aquil. Luc. Pen. & Ioan. Plat. in l. j. C. ne quis inuitus act. reip. ger. cog. lib. xj.

104 Licet pater non teneatur alere filium, qui ſuis ipſe manibus ſibi victum poteſt quærere. l. ſi quis à liberis. §. ſed & ſi filius, & ibi gl. & Bar. ff. de lib. agn. Fallit tamen in filio nobili, cui eſſet verecundum huiuſmodi opera ſeruilia facere, vt dicit expreſsè Bart. in l. j. ver. item hæc lex facit. C. de mendic. vali. li. xj. Nam non poſſumus, ait, quòd honeſtè non poſſumus. l. ſi filius. ff. de cond. inſti. & l. Nepos Proculo. ff. de verb. ſign. & idem voluit Bart. in tract. de alimen. col. ij. ver. item hoc procedit, per tex. in d. l. ſi quis à liberis. §. ij. ibi, quorundã neceſſitatibus faciliùs ſuccurritur, & quod ibi apoſtillauit, vt ſic loquar cum noſtris, Iac. de Are. Sed & hoc quoq; voluit Cepo. in d. tracta. in 23. priuil. nobilitatis, & Pau. Cita. in tracta. de iure patr. in 6. par. art. 4. in ij. q.

105 Et bene facit, quod dicit Bar. poſt Pet. in d. §. ſed & ſi filius, quòd ille tex. procedit, quãdo filius poteſt honeſtè aliquam artem exercere, aliàs ſecus, ſicuti etiam voluit Io. Plat. in d. l. j. de mendi. vali. vbi dicit illum text. in d. §. ſed & ſi filius, procedere, niſi conditio natalium repugnaret. ar. c. cõſideranda. 86. di. & idẽ quoq; Pan. in c. ij. col. ij. de cõuer. inf. dũ limitat d. §. vt procedat, niſi filius eſſet talis, quẽ dedeceret operari, aliàs nõ teneret laborare cũ dedecore.

506 *Pater nõ tenetur dotare nec alere filiam naturalem, quæ ſibi aliqua arte dotem cõparare poteſt. Niſi ea ſit nobilis.*

Similiter est, quòd licèt nõ teneatur pater dotare, ſicut nec alere filiam naturalem, quæ ipſa ſibi ex aliqua arte dotem cõparare poteſt, vt voluit Bal. in l. neq; mater. C. de iur. dot. & ſequitur Ro. in l. j. ff. ſol. matr. Fallit tamen ſi eſſet filia illuſtris cuiuſpiam nobilis, cui non conueniret artem quãpiam manibus exercere, vt expreſsè voluit Bal. Nouel. in tract. dot. in 6. par. priuil. 16. & ſequitur Io. Lup. in rep. c. per veſtras. §. 23. ſed pulchrũ eſt videre, col. ij. de don. inter vir. & vxo.

107 Nec longe diſtat, quod pulchrè voluit Bal. in l. j. §. ſed ſcimus. C. de Lati. libe. tol. quòd vbi quis tenetur alium alere, ſatis eſt vt eũ recipi faciat in aliquo hoſpitali, modò illic morari poſſit ſine dedecore. Nam ſi nobilis is eſſet, cui alimenta debentur, vt ei dedecus foret in eo hoſpitali diuerſari, non id ſatis eſſet. Refert & ſequitur Io. Ana. qui hoc dicit ſing. in c. j. col. 4. de infan. expo. & Cat. Alex. in c. cũ haberet, col. ij. de eo qui du. in ma. vbi & hoc reputat ſing. & Io. Lup. vbi ſuprà proximè, & Hipp. Marſil. qui ſe id negat alibi legiſſe, quàm apud Bal. ſing. 420. extat iuris regula.

108 Nobiles, vt & alij in dignitate conſtituti mitiùs puniuntur, quàm ignobiles, & plebeij. l. ſacrilegij pœnam, in prin. ibi, pro qualitate perſonæ, & iterum in §. j. ibi, aut ſi honeſtiore loco natus. ff. ad leg. Iul. pec. & l. Pedius, ibi, ſi ſordidiores erunt, & iterum l. vlti. ibi, ſi humiliore loco. ff. de incen. rui. nau. & in l. annonã. §. pœna autem, ibi, humiliores ad opus publicum dari. & l. vlt. ff. de ſepul. vio. & l. j. §. quanquam. ff. de abig. & l. j. in fi. ff. de furib. balne. & l. j. §. expilatores, & iterum §. vlti. ff. de effract. & l. ſtellionatus. §. ſolent. & §. pœna. ff. de cri. ſtellio. & l. ij. ff. de term. mot. vbi Bar. qui eã l. priorem legit, dicit pœnam fuſtium & verberum à nobilibus eſſe alienã, & l. j. §. vlt. iterũq; l. 3. §. legis, rurſumq́; l. pe. ff. ad leg. Corne. de Sicar. & l. in ſeruorum, in princi. ff. de pœnis, vbi ſerui, & humiliores in hoc æquiparantur, & l. moris. §. ſed enim, & rurſum l. capitalium. §. non omnes, & §. venerarij, eod. tit. & l. 3. §. pœna militum, & §. is qui ad hoſtes. ff. de re milit. & l. j. & l. veteranos. ff. de priuil. veter. & l. 3. §. tutores. ff. de ſuſpect. tut. & l. nemo. C. de ſum. trin. & fid. cathol. & l. Arriani. & l. quicunque, verſic. ſin verò ignorantre, & ibi Rapha. Fulgo. C. de hæret. & l. vlt. & ibi Salv. C. de pact. & l. j. C. de aduo. diuer. iud. & l. ij. & ibi Salv. C. vt nemo priua. & l. ne cui. C. loca. & l. ſeruos, & ibi glo. C. de vi publ. & l. j. & ibi glo. in verbo, mediocris. & l. milites, & l. diuo. & vtrobique Salyc. C. de quæſt. C. vt nemo ad ſuum patro. li. xj. & §. j. & ibi glo. in verbo, viles, in auth. de ince. nupt. & c. paſtoralis, in fi. prin. ibi, dignitati deferat, & perſonæ, extrà, de offi. deleg. & c. vlt. ibi, volentes tamen nobilitati parcere Comitis, & ibi glo. in verbo, nobilitati. Hoſtien. Auto. in ij. not. Petr. Anc. & Panor. de pœnis, & c. qui contra, vbi eſt text. in id expreſſiſſimus, & ibi gl. 24. quæſt. j. & c. contra. & ibi gl. 26. quæſt. v. & c. vlti. & facit etiam cap. j. verſi.

qui

qui verò, de vsur. lib. 6. & c. cum beatus, & ibi gl. in verb. grauioribus, 45. di. & cle. multorũ; & ibi gl. in verb. inferiores, & ibi Card. Alex. in 9. not. de hære. Et præterea voluit gloss. in l. aut damnum. §. in ministerium, in verbo, fœminæ. ff. de pœnis, & in c. vlt. in gl. vbi in prin. de trãsact. & in c. cum quidã. & ibi alij, de iureiur. Alberi. in l. illicitas. §. qui vniuersas, in fi. ff. de off. præsid. vbi dicit, quòd plerunq; nobiles solent deportari, vbi ignobiles decapitarentur. Sal. in l. & si seuerior, col. j. nu. 3. C. ex qui. cau. infa. irro. latè Cepol. in 5. q. & in 6. priuil. nobilitatis, & pleriq; omnes vbique.

109 *Etiam si constitutio omnem misericordiam tollat.*

Et hæc adeò procedunt, vt si pœnalis constitutio expressè dicat, nullam misericordiam ex quopiam delicto delinquentem consecuturũ, vt in casu c. 1. de maledi. Tamen vt dicit Host. ibi, in verbo, misericordiam, si is qui ita deliquit sit nobilis, quem non decet publicè pœnitentiam agere, de qua is tex. loquitur, & paratus est magno pretio, siue eleemosynis redimere, audiendus est. quod dictum sequitur & dicit satis æquum Panor. ibi in 5. not.

110

Ex his autem fit, vt cum pęna laquei sit ignominiosissima, vilissimaq; ac fœdissima omniũ pœnarum, vt tradit Bal. in rub. de offi. delegat. col. pe. ver. contra notorium, & in l. omnes, & ibi quoq; Io. Plat. C. de delato. lib. x. & Ang. in auth. sed nouo iure. ante fi. C. de ser. fu. Id quod multis antè seculis dixerat Euripid. in Helena,

Ἀσχήμονες μὲν ἀγχόναι μετάρσιοι,
Κἂν τοῖσι δούλοις δυσπρεπὲς νομίζεται.
Turpes quidem laquei sublimes,
Et seruis indecorum existimatur.

Et Liuius li. ij. decadis. v. loquens de morte Q. Fuluij Flam. Hic (inquit) fœda morte periit, nã vt posteà subdit, Serui manè cubiculũ ingressi laqueo depẽdẽtem inuenere. Ex quo & id mortis genus informe appellarunt Decreta Canonica à paucis in hoc animaduersa, in c. sceleratior, de pœni. di. 3. quod de Iuda loquitur, qui sese laqueo suspenderat. Quam etiam historiã recensens Iuuencus ita scribit,

Informem rapuit ficus de uertice mortem.

Similiq; modo appellauit Iosephus apud Aegesippum lib. 3. Informis (ait) læthi laqueũ homines inuenerunt, feræ nesciunt. Et ante Virgilius, lib. 12. Aeneidos,

Et nodum informis lethi trabe nectit ab alta.

Laqueo interemptus insepultus maneat.

Quo in loco Seruius ideò informe dicit appellari, quoniam in pontificalibus libris cautum fuerat, vt qui laqueo vitam finiuisset, insepultus abiiceretur, quòd ea mors esset infamissima. Plinius autem lib. 14. c. 19. scribit in veteri Romanorum religione nefastum fuisse, libare Diis vino vitis, iuxta quam hominis mors laqueo pependerat. Idem lib. ij. c. 25. hanc pœnã scitè præposteram vocat, quia scilicet includitur spiritus cui debet quæri exitus. Dicit enim de terra loquens, Quin & venena nostri miserta instituisse credi potest: ne laquei torqueret pœna præpostera, incluso spiritu, cui quæreretur exitus. Quẽ secutus Sextus Aurelius, Maximianus (ait) Herculeus à Constantino apud Massiliam obsessus, deinde captus pœnas mortis genere præpostero fractis laqueo ceruicibus. Et hanc sanè pœnam veluti grauissimam & infamissimam iussit Deus O. M. quibusdã idololatris sacerdotibus infligi, Nume. c. 25. Atq; etiã Iosue Iudex princepsq; Iudęorum hac pœna, vt atrocissima plurimos reges ethnicos affecit, Iosue 7. iterumq; 10.

Laquei pœna præpostera.

111 *Suspẽdiosi lugeri vetantur.* *Viles tantũ nõ etiam nobiles eo genere mortis afficiendos.*

Leges autem ciuiles suspendiosos (ita vocãt eos qui eam pœnam passi sunt) lugeri vetant. l. liberorum. §. non solent. ff. de his qui not. infa. Alibi autẽ in illis scribitur, viles & abiectos, & infimę sortis homines eo genere mortis affici solere, non etiam Decuriones, aliosque honestiores. l. moris. §. sed etiam. ff. de pœn. Proindeque dicit gl. in l. 3. §. j. in verbo, torquentur, ff. de iure milit. milites ex quo delicto plebeij suspenduntur, nõ eo genere mortis plecti, sed vt dicunt Doct. decapitari, aut alia pœna non adeò graui & ignominiosa affici. ita enim voluerunt ibi Bar. & Alex. in addi. illius, qui & id trahit ad nobiles, & alios id genus honestiores, & idem Barto. in l. capitalium. §. serui. ff. de pęn. Bal. in l. data, statim post prin. C. qui accu. non poss. & in d. cap. j. §. si rusticus, in fin. & ibi Mart. Laud. etiam in fi. & Car. Alex. & Matth. Affl. col. ij. tit. de pac. tenen. idem Bal. in d. c. cũ quidam, in fi. & ibi etiam Pan. col. vlt. & Fely. col. 3. versi. tertia declaratio, extrà, de iureiurã. ipse Bal. consi. 426. præmittentum est, in prin. li. j. & ipse quoque Panor. in d. c. pastoralis, in prin. in 6. no. de offi. dele. Luc. Pen. in l. quamuis, col. ij. C. de Decur. li. x. & in l. j. col. 6. in verbo, degeneris. C. de desert. li. xij. Io. Plat. in l. omnes iudices, post prin. de digni. lib. eo. Ro. in repe. l. si verò. §. de viro, in 4. fal. versi. ij. ff. sol. ma. Ioan. Ana. in c. vlt. col. x. de collu. deteg. Cepola consi. cau. cri. 40. Lucius col. 3. versi. & idem, vbi id dicit not. Barb. in proœ. cle. in verbo, salutem, col. 13. ver. 28. Ludo. Bol. con. 37. nobilis quidã, col. antepe. vbi dicit d. gl. ad hoc sing. Philip. Dec. in c. at si clerici, in 7. not. de iudic. vbi ita dicit se consuluisse, vti fecit consil. 65. statuto cauetur, col. vlt.

112 *Nõ omnibus laquei mors tam ignominiosa fuit.*

Quanquam scio id genus mortis non atrox atq; ignominiosum existimari quibusdã populis, vt de Gallis scribit Bart. in d. l. 3. §. j. ff. de re mil. vbi dicit eam pœnam nõ adeò infamẽ esse in Gallia, vt in Italia, quia quilibet etiã nobilis suspenditur apud Gallos, quod & repetit, & dicit no. Cepo. d. consi. 40. col. 4. ver. & hoc quantum ad torturam. Nescio autem an temporibus eorum id apud nos obseruabatur: nunc autem video aliter fieri, nisi si nobiles, aut in dignitate constituti crimina quæpiam sordida commiserint. Illud autem scio apud plurimos

Germanorum hanc mortem olim non fuisse deformem habitam, vt qui morientium propinquorum gulam laqueo frangerent, vt memoriæ prodidit Bardesanes in dialogo de fato, & eius authoritate Eusebius Cæsariensis, de præparatione euangelica, lib. 6. c. 8. Tibareni quoque, quos impensè dilexerant senes suspendebant in patibulis, vt retulit D. Hieronymus in Iouinianum lib. 2. Id quod etiã Persas facere tradit Sextus Empiricus. Apud Erulos Danubij accolas vxor defuncti, si non multò post viri sepulchrum laqueo vitam finiuisset, perpetuæ ignominiæ nota inurebatur, vt Procopius testis est. Aelianus autem lib. 13. de varia historia tradit, quòd cum Olympias misisset Euridicæ Philippi & cuiusdam Illiridis filiæ cicutam, laqueum & ensem vt mortis genus deligeret, illa laqueum delegit.

113 Virgines nõ strangulandas. Maledictus à Deo q pendebat in ligno. Quatuor mortis genera legibus Mosaicis statuta.

Nec omittemus vetusto more Romanorũ nefas fuisse, virgines strangulare, vt scribit ipse Suetonius in eodem Tiberio, quem refert ob id ipsum puellas quasdam carnifici vitiandas dedisse, deinde strangulandas. Lege autem Mosaica maledictus à Deo, qui pendebat in ligno, vt scribitur Deuter. c. 21. in fin. & repetitur in c. si verò. §. tanquam, de pœnit. di. ij. De qua re loquens Alexander Ales summę authoritatis Theologus, in 3. par. summæ. q. 47. ar. ij. scribit, in lege Mosaica quatuor tantùm mortis genera fuisse statuta, videlicet Lapidationẽ, Cremationem, Decapitationem, Suspensionẽ. Cuius rei rationem reddẽs subnectit, quatuor esse potissimùm quæ solent in pœnis timeri, scilicet Diuturnitatem, Acerbitatem, & eam quam vocat irremediabilitatẽ, & Ignominiã. Ad diuturnitatem esse in lapidatione, Acerbitatem in crematione, Irremediabilitatẽ in decapitatione, Ignominiam verò, siue vilitatem in suspensione: quod, vt subdit, ignominiosissimum est mortis genus, vnde illud profectũ autumat quod nuper adduximus, Maledictus homo, &c. Vt non mirum sit quod scribit Suetonius in Tiberio. c. 53. quòd cũ ipse Tiberius Agrippinam nurum crudelissimè, aliter tamẽ, quàm laqueo interemerat, pro tali clementia interponi decretum passus est, quo sibi gratiæ agerentur, quod & retulit Tacitus historię Augustæ li. 5. Cæterùm lex illa horrendi criminis in perduelliones arborem qua quis suspendebatur, infœlicem vocabat, Infœlici, inquit, arbori reste suspendito. Testis Liuius 1. deca. li. j.

114 Suspẽdiosorum superstitiones. Carnes & ossa suspendiosoris ad magica venefi-cia.

At mirum est quod de superstitionibus huiusmodi suspendiosorum à bonis authoribus scriptum est, quod nos obiter memorare voluimus, præsertim quod nõnihil ad huiusmodi miserabile, ac veluti prodigiosum monstrosumq; viri supplicium pertinet: scilicet peritissimos artis magicæ multa ex carnibus, ossibusq; horum suspendiosorum ad rem ipsam magicam pertinentia conficere solitos, eaq; in magicis veneficijs medicatissima existimare. Quod & testatur Lucanus li. 6. Pharsaliæ, de Erichthonne Magices consultissima tradit.

—Laqueum nodosq́; nocentes
Ore suo rupit, pendentia corpora carpsit,
Abrasitq́; crines, percussaq́; uiscera nimbis
Vulsit, & incoctas admisso sole medullas, &c.

Suspendiosi caluaria. Suspendiosi laqueus.

Et Apuleius Madaurensis, & ipse magiæ deditissimus, cùm de ferali officina Pãphiles Thessalicæ mulieris, in ea arte instructissimæ loqueretur, lib. 3. Metamorphoseos, Hic (ait) nares & digiti, illic carnosi claui pendentiũ &c. Cæterum Plinius lib. 28. c. j. scribit Antheum ex caluaria suspendio interempti catapotia fecisse, contra tabidi canis morsum. Et c. 4. eiusdem lib. tradit laqueum suspendiosi circundatum temporibus, dolorem capitis sedare.

115 Externorum sententia de nobilibus mitius tractandis.

Sed hæc veluti superstitiosa, & omnimodo ridicula relinquamus, & ad præcipuum nostri instituti propositum redeamus. Ex his quæ suprà diximus satis constat ex nostris legibus, earumque interpretum opinionibus, mitiùs in pœnis agendum esse cum nobilibus, vt & aliis personis honestioribus, & in dignitate cõstitutis, quàm cum ignobilibus, & aliis personis vilioribus. Quod & aliorum authoritate probare possumus. Nam Quintilianus oratorum summus li. 6. Insti. orat. c. 6. de conclusione differens, Periclitantẽ (inquit) cõmẽdat dignitas & studia fortia, & susceptæ in bello cicatrices, & nobilitas, & merita maiorum. Idẽ li. 7. quo loco de qualitate loquitur, scribit ad pœnarum deprecationẽ prodesse nobilitatẽ, dignitatem, propinquos, comites. Tullius quoque ante illum lib. ij. Rhetor. de deprecatione loquens, Hæc (ait) ignoscendi ratio quæretur ex his locis, si plura, aut maiora officia, quàm maleficia videbuntur constare: si qua virtus, aut nobilitas erit in eo, qui supplicabit. Idem in defensione Lucij Flam. maiorum, & generis honores, imperium, & rerum gestarum gloriam non prætermisit. Ob idq; in ea etiam si quid errasset, vt ille inquit, omnes boni conuiuendum esse arbitrantur. Idem in defensione Aemilij Scauri, meritorum, nobilitatisq; maiorum commendatione maximè vsus est, vt tradit ipse Quintilianus in eo loco, quem primùm citauimus. Sed eius oratio non extat. At Valerius Maximus lib. 8. c. 1. rem ipsam refert, scribitq; Scaurum ipsum, cuius salus pro prijs obruebatur criminibus, tamen propter vetustissimam nobilitatem, & recentem patris memoriam absolutũ fuisse. Apud Liuium li. ab vrb. con. 3. familia Claudia requirit populum, vt Appius Claudius Decemuir, qui reus erat, Claudiorum nobilitati condonetur. Sed & apud Suetoniũ in Augusto, c. 5. C. Lectorius adolescens patricij generis in deprecanda grauiore pœna adulterij, natales inter cætera allegat. Et huc quoq; referri põt illud Eurip. apud Sto-

Stobæum in Ino.Ser.84.

Φειδώμεθ' ἀνδρῶν ἀγαθῶν, φειδώμεθα.
Κακοὺς δ' ἀπολλύωμεν, ὥσπερ ἄξιοι.
Parcamus uiris nobilibus, parcamus.
Malos autem respuamus, ut digni sunt,

116 *Delicta nunquam dignitate augentur.*

Verùm id primum intelligendum est, nisi nobilitas, aut alia dignitas augeat delictum, quod plerunque facit d.l.quædam delicta, & ibi Bar.& Alberi.ff.de pœnis.& l.2.& l. omne delictum.§.augetur.ff. de re mili.& c.homo,& ibi gl.40.distinct.& c.quia sanctitas.50.distin. & c.nullus itaque,& ibi gl.j.q.j. & c.nulli.25. quæst.j.& c.vlt.50.q.j. & c.j.de cler. vena.& c. excommunicamus.§.credentes, verf.si verò clericus,& ibi,gl.in verbo, exerceatur, quæ concord.citat,de hæreti.& c. inter corporalia,ver. sanè quoniam, de transla. epi. vbi gl. in hanc sententiam allegat illud Iuuenalis, nomine tamen authoris tacito,

Omne animi vitium tantò conspectius in se
Crimē habet, quātò qui peccat maior habetur.

Quod etiam citat Fely. in c.mulieres, col.j.de senten. excom.Et facit etiam quod voluit glo. in c.hi qui.xv.q.vlt.cum si.

117 Nam tunc vt pœna delicto respondeat, iuxta tex.in d.l.quædam, & c.non afferamus. 24. q.j.grauius puniuntur constituti in dignitate, sicuti grauiùs peccant,d.l.quædam, & ibi Bar. Alberi.& alij.ff.de pœnis, & d.l.3.§. is qui ad hostes.ff.de re mili.& l.presbyteri. C.de epi.& cle.quæ & repetitur in §.presbyteri. c.q.vlt.vbi multò magis pœna digni sūt, quibus cum plurimum honoris per nostram iussionem delatū est,si in occulto crimine iouenianiur, & l.omnes,& ibi Bal.C.de Decurionib.li.x.& l.j. in fi. C.de conduc.& procur.li.xj.cùm dicitur,Grauior enim pœna constituenda est in hos,&c.& ibi Lucas Pen.& l.per id tempus, & ibi quoq; idem Lucas Pen. C. de Curiof. li. xij.& c. cùm quidam,de iureiuran.& c.j.& ibi gl.Io.Ana.& alij de cleri.vena. & d.§.credentes. & d.c. quia sanctitas,& c.nulli, & ibi gl.xix. di.& c.præcipuè.xj.q.3.& c.vlti.xxx.q.j.gl.& Bal.in d.§.si rusticus,gl.in c.ij.in verbo, sacerdotale, de offi. dele.li.6.Iac. A re.Dy.Cy.Bal.& Saly.in d.l. nemo.C.de sum.tri.& Iac. Bel. Bal.in d. §. si quis verò ausu.Io. Plat. in l.vlti.per illum tex. C.de Fabri.li.xj.Cepol.de consi.40.col.4.verf. tamē ista regula. Et huc pertinet illud Meliorum ad Athenienses,apud Thucydidem lib.5. Neque hoc minùs vestrâ refert,qui quò maiores estis, eò maiori,si labemini,eritis, pœnarum magnitudine digni.

118 *Quando dicatur crimē augeri nobilitate, aut alia dignitate.*

Tunc autem dicitur crimen augeri dignitate,cùm in his peccamus, quæ dignitatem nostram concernunt,atque illius administrationem: vel in his, propter quæ dignitatem vel honorem sumus consecuti: vel cùm delictum cedit in dedecos & contumeliam ipsius dignitatis,vt patet ex iuribos citatis in duobus præce.versi.Et voluerunt fermè omnes, quos supra citauimus,& Bar.in d.l.quædam.& Alex. in d.l.ij.paulò antè fi.C. vt nemo priua. Vel ēt quando delinquimos prætextu, & colore dignitatis,secundum Ray.& Saly.& in d.l.presbyteri, per tex.ibi.in illis verbis,quòd nihil me tuant,& Cepola,qui id optimè declarat, d.cōsi.40.col.4.vbi suprà,& ver.seq.

119 Diuos autem Thomas, 1.2. quæsti.73. arti. vlti.scribit ex quatuor augeri crimen dignitate, ex quibus supra aliquot tetigimus. Huius verba hæc sūt doctiora,quàm elegantiora. Primùm propter specialem repugnantiam actus peccati ad magnitudinem, veluti si Princeps iustitiam violet, qui ponitur iustitiæ custos, & si sacerdos fornicetur, qui castitatem vonit, de quo vltimo exemplo vide gl. in c.qui viderit. 32.q.v. Item propter exemplum, siue scandalum, quia vt Gregorius ait in Pastorali, In exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reuerentia gradus peccator honoratur. Ad plurium autem notitiam venit pec cata magnorum,& magis homines indignè ferunt.Tertiò propter ingratitudinem:quia omne bonum,quo quis magnificatur, est Dei beneficium,cum homo sit ingratus peccando.& quantum ad hoc,qualibet maioritas,etiam in temporalibus bonis,peccatum aggrauat, secūdum illud Sapientiæ.6. Potentes potenter tormenta patientur.Quartò quia facilius possūnt resistere peccato maiores, vt qui excedunt sciētia & virtute. Vnde dicit Dominus Lucæ xlj. Seruus sciens voluntatem domini, & non faciens,plagis vapulauit multis.Ex quibus nonnulla huic loco cōueniunt,quædam minimè, sed quisque quod sibi videbitur accipiet.

120 *Nobiles proditores magis puniuntur.* *Proditoris insignia delenda.*

Ex his autem fit,vt cùm nihil magis repugnet veræ nobilitati, quàm proditio, (nam & proditor nobilitatem amittit) quod ex eo constat quòd nobilitatis insignia illius delēda sunt Leos qui.ff.de pœnis. quam sing. dicit Ro.sing. 476.eorum arma.& iterum sing.669.an arma. & à principis facie arcendus, vt dicit Matth. Afflic.in c.j.col.3. nu.xxij.ti.an ille qui interfe. fra.do. citans Bal.ibi,qui tamen de omni insa mi loquitur.Certè si nobilis adeò suæ dignitatis oblitus fuerit, vt in proditionem incurrat, non modò pœna ignobilium, sed & graniori puniēdus est,testimonio Bald. in d.c. cùm quidam,de iureiur.vbi & ex hoc limitat quod supra diximus,nobilem ex delicto quo ignobilis laqueo suspenditur, decapitari,aut alias puniri debere: vt non procedat, si proditionem nobilis commiserit. tunc enim altioribus furcis suspendēdus est,vt dicit obseruari in nostro regno Franciæ. Et sequitur Fely.ibi,col.3.versic. tertius est,& iterum ver. quod autem dictum est,& in d.c.pastoralis,colum.1.versi.secundò fallit,de offi.deleg.

121 Et cùm etiam falsitas sit admodum aliena à nobilitate,

Et falsarij. nobilitate, nam & hæc est proditioni affinis & cognata: Ideo si nobilis crimen falsi commiserit, grauiùs quoque puniendus est, vt scribit Alberi.in d.l.quædam.ff.de pœnis,& Matthe. Afflic.decis.Neapo.404.eademq; vlti. fuit per illustrem, col.pe.versi.nec alleuiat, allegans in idem gl.in c.singula,89. di.vbi tamen nulla est gl.quæ id dicat, quæve de ea re loquatur, nisi mẽdũ sit in meo codice. Sed in id facit bonus tex.in l.presbyteros.C.de epi.& cleri.Luc.autẽ Pen.in l.mulieres, col.5.versi.vltimo no.C.de digni.libr.12.scribit nobilitatem amitti per periurium & falsum testimonium, quod & ipsum voluit Matthe.Afflic.in c.vlt.col.vlt.titu. quib.mod.feud.amit. & deci.Neap.vltima.& Mari. Soc.iun. con.39.prospectis his, nu.41. li.2. At Cy.in l.transigere, col.3.ver.quidã moderniores.C.de transa.dicit, hominẽ ad nihilũ redigi per falsitatem, vt qui semper posthac sine fide sit, nec ei vnquam creditur. Hæc enim illum lucrifacere, vt nunquam posteà ei credatur, vt Aristoteles de mendace dicebat.

122 Adeò autem id crimen falsi leges Decemuirales exhorruerunt, vt qui id commisissent, è saxo Tarpeio deiici iuberent, vt videre licet apud Gellium lib.24.capit.1. Tametsi ea pœna adeò nostris iurisconsultis cruciabilis atque inhumana visa est, vt eam omnimodo reiecerint, l.si diutino.§.vlt.ff.de pœn. Polybius autẽ li.6.tradit eos qui id crimen commisissent, fustibus ac lapidibus obrui solitos. Bar.autem in l.Lucius, in fi.ff.ad S.C.Turp. quòd statutum de relaxandis carceratis non porrigitur ad carceratos ob crimen falsi. Sed & Barb.in trac.de præstantia Cardi. quæst. 9.q.1.partis, col.2. scribit quòd id priuilegium quod nonnulli tribuunt Cardinalibus præstandi immunitatem sceleratis ei occurrentibus, de quo per Bald.& Saly.in l.addictos.C.de appel.non habet locũ in reis falsi. Quæ omnia etiam approbat Mar. Mantua.apoph.16.succurrit. Quin.Io.Ana.in rub.de crimi.fal.dicit id crimen tam abominabile, quàm aliud nullum. Et Ang.in §.minorẽ, in auth.de nupt.scribit id esse detestabilius homicidio, & veneficio. quem sequitur Matth. Afflic.illa deci.vlt. & Maria.Soci.iunior d.cõ. 39.col.2.nu.7.li.2. Adeò autem id crimen existimat Hippo.Marsil.graue sing.163.inci.crimen fal.& in practica crimi.§.attingam, col.2. consil.105.circa præsentem casum, colum.2. lib.2. vt propter id liceat leges transgredi secundum sententiam Inno.in c.1.de constit.& Maria.vbi suprà.

123 *Et hæretici.* Hinc item fit, vt nobilis errans in fide, plus puniendus sit, quàm ignobilis, aut certè æquè & secundum formam iuris, ex sententia Arch. in d.c.qui contrà 27.q.1.& Fely.in d.c.pastoralis, col.2.versi.sextò fallit,& in d.c.cùm quidam, colum.3.versicu quintus est. Nam quis neget nobilem, qui Deo suã nobilitatẽ debet, si in fide & religione ipsius D.O.M.errauerit, multò magis in eum peccare, quàm ignobilem. quanquàm id aliò referri potest, vt dicam posteà.

124 *Et contẽnentes, & transgredientes præceptum principis.* Sed & ex eo quoque illud fit, vt nobilis cõtemnens, vel transgrediens mandatum principis, grauiùs puniatur, quàm ignobilis, vt magna autoritate affirmat Bal.in c.j.§.si quis verò ausu, per illum tex.tit.de pac.iur.fir.& nuncupatim sequitur ibi Matth.Afflic.qui eum §.legit cum prin.col.pe.in x.not.& id dicit not.& Fel.in illis duobus locis, scilicet in d.c.pastoralis, col.ij.ver.quartò fallit, & in d.c.cùm quidam, col.ij.versi.secundus est.

125 Secundò intellige vt nobiles in pœnis corporalibus mitiùs puniantur. At in pecuniariis magis puniantur, cæteris quidem paribus, vt diximus in præcedente declaratione, l.properandum.§.sin autem vtrinque, & ibi Barto.& alij.C.de iudi.& d.l.j.§.si quis verò ausu,& ibi glo.in verbo, centum.Bald.Cardi. Alexand.& Matth.Affl.tit.de pace iur.fir.glo.in c.j.§.si rusticus, versi.si miles rusticum, in verbo; aut diuino, in fi.& ibi Bal.Aluaro.& Cardi. Alex.tit. de pace tenenda, glo.& omnes in d.c.cũ quidam, de iureiuran. glo.in c.non cogantur.41. di.& in d.c.qui contra,24.q.j. Odoff. Cyn. Alber.Bal.& alij in d.l.nemo C.de sum.Tri. Hosti.& Io. And.in c.ea quæ, de stat.mon. Alber. Gand.in tract.malefi.tit.de pœnis reor.col.31. in paruis, versi.item quæro an pari pœna. Bar. & alij in d.l.quædam.ff.de pœnis. idem Bar.in l.illicitas.§.vlt.ff.de offi.præsi.& in l.j.col.pen. ver.sequitur in diffinitione, acceptus.C.de digni.lib.xij. Alberi.in d.l.presbyteri, col.j.C.de epi.& cler.Io.Fab.& Ang.Aret.in §.j. ver.licèt autem, Instit.qui & ex quib.cau.manu.non lic. Saly.in l.seruos.C.ad leg.Iul. de vi pub. Lucas Pen.in d.l.j.col.vlt.C.de cond.& procur.li.xj. Io.Ana.in d.c.j.de cleri.vena.& in c.vlt.col.4. ver.nota quòd maior pœna, de maled.& in d. c.excommunicamus.§.credentes, col.vlt.ad fi. de hæret. Masueri.tit.de pœnis.§.ad infligendam. Matth.Affli.in c.si rusticus, col.ij.versic. deinde glo.no.de pace tenen.

126 Cuius differentiæ ratio in promptu est. Nã magis affligitur nobilis ex parua quapiam pœna corporali, quàm ex magna ignobilis. Ideoq; modica pœna maior in eo censetur, quàm magna in plebeio, & è diuerso in pœnis pecuniariis, vt dicunt prope omnes quos suprà citauimus. Et cùm pœna ob id inter alias multas causas imponatur, vt peccantes emendatiores fiant, & vt metu pœnæ ipsi & cæteri deterreantur, vt latè diximus in legibus cõnubialib.l.9. nu.165. dies iam me deficiet. Consequens est igitur, vt ea pœna imponatur, quæ magis timetur. Pœna autem pecuniaria, nisi magna sit, non admodum timetur nobilibus, & iis qui in dignitate constituti sunt, vtpote frequenter

locu-

Lex. xij. tabularis abolita.

locupletibus, vt fatis patet ex historia illa memoranda, quam retulit Phauorinus ex Q. Labeone in libris quos ad 12. tabulas cõscripsit, apud Gellium li. 20. eodemque vl. c. 1. Nam cũ lex. 12. tabularum huiusmodi esset, Si iniuria alteri faxit. 25. æris pœnæ sunto, Neratius quispiam homo improbus pro delectamento habebat, os hominis liberi manus suæ palma verberare. Eum seruus sequebatur crumenam plenam assium portitans, & quemcunque depalmauerat, numerari statim secundum 12. tabulas 25. asses iubebat, propter eà hanc legẽ abolescere & relinqui censuerunt, iniuriisq; æstimandis Recuperatores se daturos edixerunt. Accursius autem noster in l. illicitas. §. ne potentiores. ff. de offi. Præsid. dicit per eum tex. in verbo, lumine vnico, vt ipse legit, quod tenuioris fortunæ homines non pluris lumen, siue oculum æstimant, quàm porcellum, quod & ibi annotat Bal. ibi, & in auth. nisi breuiores. C. de sen. exper. recit. & Cepol. in tract. de seruituti vrb. præd. c. 34. col. 1. & Geor. Nath. in repe. cle. sæpe, col. 77. versi. quæ autem dicatur causa breuis, de verb. sig. Sed vt in hoc transcursu dicam mendum est manifestum in eo tex. & in eo vocabulo, lumine, ex quo Accursius illud sumpsit quod diximus, neque enim lumine, sed limine, pro domo, legi debet, vt scitè tradit Catel. Cot. in memor. incip. Limen pro domo, vt etiam diximus in nostris legibus connubialt. l. 10. nu. 20. his autẽ. Quanquam Bal. & ipse securus Accursij vestigia, in auth. sed nouo iure, col. vlt. versi. sed hæc sententia. C. de ser. fug. dum allegat d. §. ne potentiores, in eo legit lumine, non limine.

Pauperes pluris æsti mant porcel lum quam oculum.

127 Cæterum ad confirmationem eorum, quæ diximus, Bar. in l. j. §. vl. ff. de pœnis, scribit id quod dici solet, quamlibet pœnam corporalẽ vel minimam, esse grauiorem qualibet pœna pecuniaria vel maxima, non procedere in personis vilibus, per l. hoc opere, in fi. ff. de oper. li bert. Et certè sicut nobili maxima pœna, siue iniuria est etiam sola facti infamia. l. non debet ff. de dol. mal. Ita ignobili quælibet infamia quantumcunque magna est illi modica, vel nulla pœna, vt probat tex. in l. 2. C. vt intra certum tempus, cuius hæc verba sunt. Et si persona vilior fuerit, cuius damnum famæ non fit iniuria. Et ita illos tex. expendit Bald. cui nihil vt reor, ignotum fuit, conf. 116. quod petitur, post prin. lib. 5.

128 *Nobiles in pœnis relatiuis æquè ac ignobiles puniuntur.*

Tertiò intellige quod diximus mitiùs agendum cum nobili, quàm cum ignobili non procedere in pœnis relatiuis, verbi gratia, si nobilis accuset plebeium, nec probet delictum, eadem omnino pœna punietur, qua puniri debuisset plebeius, si delictum probatum fuisset, vt est tex. in l. ad Commentariensem, & ibi glo. C. de cust. reo. Guil. Cu. Bal. in vtraque lec. scilicet. in 1. col. vlt. versic. vltimo format, & in 2. lec. colum. 1. & etiam Ang. in l. athletas. §. item calumniator, in fi. ff. de his qui not. inf. idem Guil. Cu. in l. 2. & ibi quoque Bal. in fi. C. de fi. instr. Io. Ana. in c. super his, col. pe. de accusa. Fely. in d. c. pastoralis, col. 2. ver. 8. fallit, de offi. deleg. & in d. c. cùm quidam, col. 3. versi. quarta declaratio, de iureiur. & in c. cùm dilectus, col. pe. de calumnia, & Iason. consi. 144. facti contingentia, ad fin. lib. 2. Quanquam videtur tex. in contrarium in l. ab imperatore. ff. de præuaric. Sed tu hic vide Io. An. in d. c. cũ dilectus. col. vlt. versi. quæro circa prædicta, de calum.

129 Quartò cùm nobilis mandauit pauperi, vt delictum committat, vel auxiliatus est pauperi delinquẽti. Nã tũc iste nobilis eadem pœna punietur, qua pauper mãdatarius, vel cui auxiliatus est, vt voluit Bar. loquens in casu diuerso, cũ s. nobilis mãdato plebeij deliquit, in l. verũ versi. & istam legem. ff. de Parricid. per tex. ibi. Ex quo apertè colligitur, inspici qualitatẽ quæ faciẽte est, nõ quę in mandante, & idem Bar. in l. is qui opẽ, col. vl. ff. de fur. & in l. qui seruo. §. item placuit, eo. ti. & con. 66. ad declarationẽ, in fi. De quo & tu vide latè Bald. in l. non ideo minus, col. 3. in 4. q. C. de accusa. & Saly. in l. 1. colum. 8. versic. quæro si propter qualitatem, & 2. seq. C. de rapt. virgi & Ang. Peri. in tract. malefi. in verbo, dicto maleficio semper astitit. col. 2. versi. quæro qua pœna, & multis seq. & latissimè Cepol. cõs. 34. si vnquam, in 2. dubio. & Fran. Are. in l. si stipulatus fuero per te. col. 2. ff. de verb. oblig.

130 *Quid si ignoret qualitatem mandatarij.*

Et in multis ex illis locis poteris intelligere an & hoc procedat, cum mandans vel auxiliãs ignorat qualitatem mandatarij, siue eius cui opitulatus est. de quo quoniam alij quoque id tenent, alij contrarium: vide Ang. in l. 1. col. 1. C. de nili agge. non rumpen. & Fely. post alios in c. 1. col. 6. versi. tertium membrum, de offi. & pote. iud. deleg. quos tu si opus fit, videre poteris, ne hic diutius imorer ad alia properans.

131 *Quid si in nobili ni mia sit contumaciæ peruersitas.*

Quintò intellige quod diximus nobilem, aut alias in dignitate constitutum mitiùs esse puniẽdum, nisi fortè aliter suaserit fieri nimia contumacia, vt probat tex. iisdem verbis vtens in c. 2. in fi. de offi. dele. li. 6. quem ad hoc quod diximus annotat Io. And. & Ant. in c. ea quæ, de statu mona. & Henri. in d. c. cum quidam, & ibi Fel. col. 2. versi. quartus, Luc. Pen. in d. l. j. col. vlt. C. de conduc. & procur. lib. 11. Fely. in d. c. pastoralis, col. 2. versic. quintò fallit. Matt. Afflic. in d. c. 1. col. vlt. nu. 98. tit. de pac. iur. fir. Et hoc vitium frequens est in nobilibus, ideoque magis in illis puniendum, vt sint exemplo cæteris. l. aut facta. §. vlt. ff. de pœnis.

132 Sextò intellige in pœnis arbitrariis: quæ scilicet, quoniam certæ non sunt ex legibus vel statutis, relictę sunt arbitrio iudicum, & quas ideo nostri difformes vocant. Secus in pœnis vniformiter, certè, & determinatè, indistinctéque

que & indiscriminatim impositis, tunc enim ea pœna æqualiter puniri debent nobiles & ignobiles, secundum Ia. Bu. Guil. Cu. & Bal. in d. l. nemo. C. de sacro. eccle. Bal. in d. §. si rusticus, ante fi. tit. de pace iur. fir. Saly. in l. seruos. C. ad leg. Iuli. de vi publi. Lucam Pen. in d. l. 1. ad fiu. C. de conduc. & procur. li. xj. Cepol. d. cõ si. 40. col. 4. versi. tamen ista regula.

133 *Quid si sub sit magna causa augẽdæ, vel minuendæ pœnæ.*

Quod tamen omnino intelligendum, nisi iudex ex iusta & magna causa censuerit, vel grauiùs, vel mitiùs vtrunque, & nobilem, & ignobilem esse puniendum, quàm lege vel statuto præscriptum sit, secundum l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui no. infa. & in l. & si seuerior. C. ex quib. cau. infa. irro. Nam & id expressim in casu de quo loquimur voluit Saly. in d. l. seruos. Cui & tu adde not. per Innoc. in c. j. & ibi latissimè Fely. & Deci. extrà de constitu.

134 *Quid si statuta disponãt nobiles grauius puniri.*

Septimò intelligẽ, nisi statuta aliter expressim disponant, vt scilicet nobiles ex eodem delicto grauiùs puniantur quàm ignobiles. Cuiusmodi statuta sunt in multis locis Italiæ, & inter cæteros in Tuscia, vt refert Saly. in d. l. t. col. 8. ver. & quæ hic, & in præcedenti. C. de rapto. virg. & doc. sæpe, vt postea dicemus, tunc enim ex eorum sententia qui hæc statuta referunt ea sunt seruãda. Nihil enim impedit quin id statui possit, præsertim in iis locis in quibus nobiles sunt admodum ad vitia, & scelera pro cliui, vt iam diximus.

135 *Quid in foro pœnitentiali. Nobiles magis in deum ingrati.*

Octauò intellige quæ diximus in pœnis fori iudicialis. At in pœnis fori pœnitentialis, quod & forum conscientiæ appellant, magis puniendus est nobilis, & in dignitate constitutus: vt qui plus, cæteris per omnia paribus, peccare videtur. Tum quia magis contemnit qui plus recepit à deo, nec recognoscit, ideo maior est ingratitudo illius. Ex quo illud in primis istis animaduertendum, & in scrinio pectoris penitissimè recondendum, Sapientiæ 6. Auditæ reges terræ & intelligite. discite iudices finium terræ, Præbete aures vos qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: quoniam data est à domino potestas vobis, & virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur: quoniam cum essetis ministri regni illius non rectè iudicastis, nec custodistis legem iustitiæ, neque secundum voluntatem Dei ambulastis. Horrendè, & citò apparebit vobis: quoniam iudicium durissimum in his quę præsunt, fiet. Exiguo enim conceditur misericordia: Potentes autem potenter tormenta patientur.

136

Tum item quòd nobilium & in dignitate constitutorum peccata trahi solent ab inferioribus in exemplum, vt dicit tex. in d. c. cũ quidam, vbi gl. Imo. Fely. & alij, ex hoc dicũt quod diximus, magis istos puniendos in hoc foro pœnitentiali. & alius tex. in c. sicut. & in c. pastoralis. 2. q. 7. & c. ex merito. 6. q. 1. & omnium optimus in c. præcipuè. 25. q. 3. quem aureum dicit Barb. con. 40. clementissimnm, co. 6. li. 4. & tex. itẽ in c. magnæ, de voto, vbi ad hoc citat gl. ibi. & in d. c. ex merito, illud Claudiani, eius tamen nomine tacito,

—Componitur orbis
Regis ad exemplum.

Et mox sequitur apud eundem Claudianum,

—Nec sic inflectere sensus
Humanos edicta valent, quàm vita regentis.
Mobile mutatur semper cum principe vulgus.

137 *De eadẽ re.*

Quibus simile est & illud sapiẽtissimi illius Ecclesiastici c. x. Secundum iudicem populi, sic & ministri eius. Et qualis est rector ciuitatis, tales & inhabitantes in ea. Et subdit: Rex insipiens perdit populum suum. Est & Platonis sententia à Cicerone Epistolarum lib. 1. ad Lentulum vsurpata. Quales in republica principes essẽt, tales reliquos esse ciues, quam ẽtiã citat Barb. con. 1. col. 5. lib. j. & d. consi. 40. consi. 6. lib. 4. vbi dicit Platonem huiusmodi sententiam afflatu spiritus sancti protulisse, quod & idem dicit ipse Barb. con. 82. clementissimi. col. 5. eo. lib. 4. & in procemio Cle. in versi. quoniam nulla, col. 5. Et ipse Cicero lib. 3. de legibus, legem 12. tabularum enarrans, qua cauebatur, vt magistratus vitio vacarẽt, atque cæteris specimen essent, hæc verba adiecit, Vt enim cupiditatibus principum & vitiis infici solet tota ciuitas, sic emendari & corrigi continentia. Et paulò pòst, Nam licet videre, si velis replicare memoriam temporum, qualescũque summi ciuitatis viri fuerunt, tales totam ciuitatem fuisse. Quæcunque mutatio morum in principibus extiterit, eandem in populo sententiam. Et apud Laertium Antigonus Macedonum Rex ad Zenonem scribẽs, cùm multa primum de doctrina, & fœlicitate præmisisset, hoc tandem in calce subiecit, Cuiusmodi fuerit dux, vt plurimum subditos fieri necesse est. Agesilaus quoque ille Magnus & ipse Lacedæmoniorum rex interrogatus, quare vehementi hyeme sine tunica ea ætate (is enim tum senex erat) circumiret, respondit, quò iuuenes, imitẽtur, habentes ij quidem & senis, & principis exemplum. Author Plutarchus in Apophthegmatis Laconicis, & Aelianus de varia historia lib. 7. Sed & Herodianus li. 4. Solent, inquit, plærunque homines vitam principis ęmulari.

138 *An nobiles puniẽdi sint inconsulto principe.*

Hactenus igitur diximus de pœnis nobiliũ, an videlicet ij plus, minusue puniri debeant, quàm ignobiles. Qui locus facit vt in mentem veniant nonnullorum sentẽtiæ, qui voluerunt nobiles ipsos non esse puniendos, nisi priùs cõsulto principe. Hi sunt, Iac. Ra. vt ipse citatur: neque enim extant scripta illius (quod sciam) in l. illicitas. §. qui vniuersas. ff. de offic. Pręsid. & Raph. Co. in l. 1. §. his quibus. ff. de lega. 3. per tex. in l. diui. §. vlt. ff. de pœnis. Ita enim illos citat Alcia. in c. quod sedem, nume. 85. de offi.

offic. ordi. quamuis id non reperi in meo codice Raph. Verùm ille tex. non simpliciter loquitur de nobilibus, sed de principibus ciuitatis. Et est alius tex. loquens de Decurio. in l. ij. ff. de bon. eor. qui sibi mort. consci. cum dicitur, Si is de cuius pœna Imperatori rescriptum est, veluti quòd Decurio fuerit. Sed hęc in Gallia non obseruantur.

139 *Nobiles non subiiciuntur quæstionibus plebeiorum.*

SIMILITER nobiles non subiiciuntur quæstionibus plebeiorum, vt dicit Io. Ray. in tract. nobilitatis in 7. q. prin. post prin. per tex. in l. desertorem. §. j. ff. de re milit. & l. milites, & l. diuo. C. de quæst. & l. seneram. C. de digni. lib. xij. vbi scribit, Seueram indignationem (aut, vt alij legunt, indagationem, quod magis mihi placet) per tormenta quærendi à clarissimo homine submouemus. Sed huiusmodi tex. non de omnibus passim nobilibus loquūtur, sed de certis quibusdam, vt etiam expendit Luc. Pen. in l. mulieres, col. vj. versi. t 3. priuilegiati sunt, C. de dignit. lib. 12. Sed est tex. omnium optimus pro omnibus nobilibus, vt scilicet non torqueantur inscio principe, in l. nullus, in verbis, generis, aut dignitatis. C. ad legem Iul. maiesta. vbi tamen excipitur crimen læsæ maiestatis. Nisi & illum tex. interpreteris secundum alia iura non generaliter loquentia.

140 Hoc tamen non obseruatur in regno Franciæ, vbi omnes nullo dignitatis, nobilitatisve discrimine, quæstioni subiiciuntur, si res exegerit, vt in Comite declaratum fuisse arresto retulit Aufrerius in quarta parte eius operis, cui titulus est, stilus Parlamēti. c. 19. Tametsi quæstiones olim non nisi seruis, non etiam liberis, vt plurimum adhiberentur, vt satis videre est ex tit. ff. de quæst. Sed eò res progressa, vt indiscriminatim omnibus, & in omnibus criminibus adhibeatur. Nam & licet Decuriones de iure non torqueantur, tamen inualuit consuetudo, vt torqueantur, vti scribit Matth. Afflict. in c. j. §. si voluerit, col. ij. nu. 14. tit. de capi. qui curi. vendi.

141 *Nobiles per procuratorē comparent in criminalibus.*

HIS quoque alia duo non intempestiuè subiiciemus. Primùm quòd nobiles nō adeò strictè in vinculis & carcere detineri debent, si quando ex vinculis causam dicere debent, vt patet ex iis quæ diximus suprà hoc eodē c. num. 30. & generale est. Secundum quòd nobilibus licèt in causis criminalibus comparere per procuratorem, quamuis ignobilibus non liceat. l. vlt. C. de iniur. & ibi glo. in verbo, per procuratorem, quæ nuncupatim id ibi fieri dicit propter nobilitatem, & allegat pro concor. l. quicunque, & authen. hoc ius. C. de procur. & l. vlt. C. vbi Senat. vel Claris. & l. quoties, C. de dignit. li. xij. Verùm id nostris moribus non obseruatur.

142 VBI NOBILIS habet priuilegium, ne possit conueniri vltra quàm facere possit, deducto ne egeat, quia fortè est maritus, miles, &c. iuxta l. maritum, & l. miles. ff. de re iudicata. Certè in huiusmodi deductione est habenda ratio suæ nobilitatis. Ita vt si satis esset relinquere ignobili rustico, vnde posset vesci grosso pane, caseo, cœpis, fabis: non item pane albo, pullis, & aliis delicatis cibariis, secundū glo. in l. seruis vrbanis, in verbo, ex libellis, & iterum in verbo, cibariis. ff. de leg. 3. quam annotauit Cepl. loquens de hac re in d. tracta. in 22. priuileg. nobilitatis. & Pau. Cita. in suo tractа. de iure patro. in 7. q. 6. partis. Iason loquēs etiam de huiusmodi deductione, in §. item si de dote, col. ij. Insti. de actio. & Matth. Afflict. in consti. Siciliæ incip. qualitas personæ, col. ij. & iterum in constitutione, quisquis, col. 3. & Hippo. Marsil. in repe. rub. de proba. col. v. & Anto. Corset. in repet. c. grandi. char. penul. de sup. negli. præla. Nobili sanè est relinquendū, vt possit viuere, habita ratione suæ nobilitatis: vt proinde nō cogatur pauperum cibis vesci, iuxta text. in c. non cogantur. 41. di. Ita voluit Bal. in l. 2. in prin. C. quod cum eo, per tex. in l. sed & si quid in ædificauerit. §. sufficienter. ff. de vsuf. & in l. cum vnus. §. alimentis. ff. de ali. & cib. leg. & idem Bal. in rub. C. qui bo. ced. poss. Ang. & Imo. in l. Nesennius. §. vi. ff. de re iud. Iac. Aret. Imo. Raph. & Alex. in l. si maritus in id. ff. solut. matr. per d. l. Nepos proculo. & ibi gl. in verbo, dignitate. ff. de verb. sig. & in l. tutor secundum dignitatem. ff. de admi. tut. Dy. Angel. Are. & Iason in d. §. item si de dote, Insti. de actio. Cepo. in d. xxij. priuilegio, & Frā. Aret. consi. 17. consideratis diligentissimè, col. pe. in 5. dubio. Ex quibus etiam Imo. Alex. Are. Cepol. & Franc. Arc. dicunt ita esse nobilitatis habendam in hoc rationem, vt non cogatur ipse nobilis solus viuere, Id quod etiam voluit Panor. in c. cùm adeo, de rescrip. vbi & dicit huius rei esse habendam rationem, dum inspicitur, an beneficium sit sufficiens nec ne, sicut & voluit gloss. ibi, in verbo, sufficientem, per tex. in d. c. non cogantur, & glo. quoque in c. cōquerente, in verbo, sufficientia, de cleri. non resid.

Non etiā nobiles.

Nobilis non cogitur solus viuere. In beneficiy sufficientia habenda ratio nobilitatis.

143 *Dignitatis habenda ratio in alimētis constituēdis.*

Quibus adde pręter iura suprà allegata, probantia alimenta esse constituenda, secundum dignitatem personæ, tex. illud quoque probantem, in l. j. §. mulier, & l. habitatio. §. seruis. ff. de ven. in pos. mit. cum concord. adductis per gl. in d. §. mulier. Adde & gl. in c. episcopus, in verbo, victu. 10. q. 2. & glo. in cap. nobis, in verbo, modestè, & ibi quoque Anto. col. 3. versi. quæro tenetur, de iure patro. ex quibus illud sumitur, alimenta esse patrono præstanda, secū dum ipsius qualitatem. Cuius sententiæ authoritate Roch. Cur. in tract. de iure patro. in verbo, & vtile, in 3. q. 1. q. princ. dicit ampliora alimenta esse præstanda patrono nobili, quā ignobili, quod & voluit Pau. Citad. in eod. trac. in 6. parte

Patrono nobili alimēta ampliora ꝑstanda.

6.parte q.7.arti.4. & Cæsar Lambert. in eodē quoque tract.in 3.art.3.q.prin.li.3.iterumque in xij.arti.eiusdem quæstio col.2. Et quod etiā voluerunt in simili Spec.ii. quē fili.sunt legit.§.j.col.vlt. vers.in summa. & Bal.in c.ad aures. de tescri.& Pan. in c.cum omnes, & ibi Fely, col.20.in gl.pe.de constit. Pan.in c.statuimus, de maio.& obed.& in c.cum instantia, col.vlt. de censib.Quibus item adde quod voluit Zenzel. in extraua. execrabilis, versi. vnde intercæteta. in verbo, qui mendicant, quòd mendicitas est consideranda iuxta qualitatem personatum.Quid enim(inquit)si homo illustris gente habeat victum suum, sed iuxta dignitatem suam cætera non habeat? certè secundum se mēdicare dicetur, per multa iura ibi allegata.

144 *Iterum de illa deductione ne quis egeat.*

Sunt tamen (neque enim prætermittendum fuit) qui dicunt in huiusmodi deductione, de qua hic principaliter loquimur, nullam esse habendam ra-tionem dignitatis, vt Bal.& Ang.sibi contrarij,& Raph.in d.l. si maritus in id.ff. sol. mat. Tu illos vide & omnino Ang. distinguentem in d.l. Nesennius.§.vlt. Et Imo.limitātem in d.l.si maritus, & Ang.Are.in d.§. item si de dote. Ex quibus intelliges quid hic dicendum sit. Et vide quod in simili dicam infrà nume.153.his item adstipulatur.

145 *Tr[illegible] e bi[illegible] de pane a[illegible]bo.*

Tamen antequam vlterius progrediamur, visum est nō intempestiuum quædam alia subscribere, rusticorum pauperumque victum tangentia. Primum ad id quod de pane albo diximus, pertinet vetus prouerbium λευκὴν μᾶζαν φυρῶ σοί, id est, album panem pinso tibi, dici solitum, Nam Græcis album panem in deliciis fuisse, & non nisi diuitibus dari solitum, testatur illud Luciani in eo libello, quem ad Timoclem scripsit, de iis qui mercede conducti in diuitum familiis viuunt, οὐδ᾽ ὄναρ λευκοῦ τοῦ ἄρτου ἐμπεπλησθείς, id est, ne per somnium quidem vnquam albo pane saturatus. Constat autem antiquitus nobiles allio pane vesci solitos, alio vulgus, ex Plinio lib.19.c.4.

146 Sed & his adde tex.sing. & penitissimis memoriæ arcanis recondendum in §. criminis, ante fi.25.di.vbi is peccat venialiter, qui pauperibus delitiosa vel sumptuosa cibaria præparat. Et quod voluerunt Iaco.Bel.Cyn.& Bal.in authen.ad hæc, ad prin.C.de vsur.quòd rustici non solent vinum bibere, sed aquam solùm, qd & teperit Matth. Afflic.in d.cōsti. quisquis.

147 *Porcorũ carnes, seruorũ cibus.*

Apud Homerum li. Odissex.14 Eumæus Vlyxis bubulcus dicit porcellorum carnem esse seruorum cibum. Ita enim [illegible]

Ἔσθιε νῦν ὦ ξεῖνε τὰ δὴ δμώεσσι πάρεστι,
χοίρε᾽ ἀτὰρ σιάλους γε σύας μνηστῆρες ἔδουσιν.

Pythagoras quoque dicebat authore Laertio, non eosdem cibos fas esse apponi seruis & liberis. Sanéque constat ex veteribus monumentis olim rusticis messoribus, mercenariis, & aliis id genus hominibus serpillum & allium pro cibis dari solitum, aliasque huiuscemodi herbas, quod indicat Virgilius Eglo.2.

Allia, serpillũ, & cætera herbæ messorũ propria.

Testylis & rapido fessis messoribus æstu
Allia, serpillum, atq, herbas contundit olētes.

Et Horatius in Epodo, ode 3.

Parentis olim si quis impia manu
Senile guttur fregerit,
Edat cicutis allium nocentius.
O dura messorum ilia.
Quid hoc veneni sæuit in præcordiis &c.

Herodotus in Euterpe quo loco Pyramidem Cleopis Aegyptiorum regis describit, author est, mille talenta in eiusdem Pyramidis operarios pro apio, cepis, & alliis fuisse erogata, & vt scribit Plinius lib.36.c.xij. Aliqui ex iis qui de Pyramidibus scripserunt, prodiderunt in raphanos, allium, ac cepas mille octingenta talenta erogata. Horatius in arte poetica populares ac plebeios homines significare volens, ita scribit,

Nec si qd fricti ciceris probat, aut nucis emptor.

Illud autem ex Plinio obseruauimus li. xix.c.4.olim esum quorūdam exquisitorum pomorum fuisse pauperibus interdictum: nec licuisse plebi carduis vesci. vt hinc possis intelligere iam ab illis temporibus carduos fuisse in deliciis principum virorum.

148 *Alliũ cibus illiberalis. Et raphanus.*

Galenus ille medicorum nobilissimus, vt & aliquid ex medicis huc adferamus, tradit in xij.Therapeuticæ, allium esse rusticorum theriacam. hæc enim sunt eius in eam rem verba ἐγὼ γε τῶν ἀγροίκων θηριακὴν ὀνομάζω τὸ σκόροδον, Volateranus li.2.. in hortensibus refert Pliniū allium vocare cibum illiberalem. Quanquam id nusquam dixit de allio, sed de raphano, cū scribit de eo loquens lib.xix.c.v. ob id cibus illiberalis, vtique si proximè olus mandatur. Quō ita vocat Plinius, vt opinor, quoniam faciat ructus fœtidos, vt cunctis palam est, & scribit Galenus ad Paternianum.c.230.& Isaac in particularibus dietis.

Raphanorũ ructus fœtidi.

149 Non longè à præcedenti capite abesse videtur tex.in l.si quis sepulchrum.§.sumptus, ibi, vel dignitate defuncti, & l.at si quis.§. æquum autem accipitur, in illis verbis, ex dignitate eius qui funeratus est.& l.in patre, ibi, pro dignitate.ff.de relig.& sump.fune. Per quem tex. in d.§.æquum, dicit Alex. in l.ex facto §.si quis rogatus, le t.col.2.ff.ad S.C.Trebel. quòd pompa funebris nobilium debet esse maior & sumptuosior, quàm ignobilium. Et ex hoc satis patet quod scribit Cornelius Tacitus lib.4. Lucillio Longo quamuis nouo homini censorium funus fuisse decretum.

150 *In funeribus nobiliũ imagines maiorum deferebantur.*

Id quod etiam videre licet ex eo quod antiqui Romani in funere nobilissimi cuiusque solebant præferre maiorum imagines, vt tradunt Porphirion & Acron interpretes Horatij enarrantes, & ad id trahentes illud ipsius Horatij,

Horatij, in Epodo, Ode 8.,

Esto beata, funus atque imagines
Ducant triumphales tuum.

Id quod ipse Porphyrion subdit se vidisse obseruari in funeribus principum. Et Lutatius aut vt alij appellant Lactantius Grammaticus in Thebaideu Statij Papinij in eos versus li. 6.

Exin magnatum series antiqua parentum
Inuehitur.

Vbi & in id citat illud Horatij suprà citatum, & Dion Nicæus in vita Seueri non multò pòst prin. Vbi de exequiis Pertinatis Imperatoris loquitur. Et id quoque ostendit satis Plinius li. 35. c. 2. cum scribit, Expressi cera vultus singulis disponebantur armariis, vt essent imagines, quæ comitarentur gentilitia funera, semperque defuncto aliquo, totus aderat familiæ eius qui vnquam fuerat populus. Stemmata verò lineis discurrebant ad imagines pictas. Et Cornelius Tacit. lib. 3. in fi. Iuniç Cassiæ vxoris Bruti sororis funus cęteris solennitatibus cohonestatum viginti clarissimarum familiarum imagines antelatæ sunt, & inter hos Manliorum, Quintiorum, Cassij, & Bruti. Legimus quoque apud Dionem in Augusto, in funere ipsius statuas maiorum ipsius, atque propinquorum qui è vita discesserant, delatas fuisse, excepto Cæsare, quoniam in numerum deorũ esset relatus. Et apud Cornelium Tacitum statim post priu. lib. 3. Augustum in funere Drusi patris Germanici imagines Claudiorum Iuliorumque prælatas. Et apud eundem li. 4. Tiberium in Drusi filij sui funere originem Iuliç gentis, Aeneam, omnesque Albanorum reges. Romulum, & Appium Claudium, cæterasque Claudiorum effigies longo ordine produxisse. Et apud Plutarchum in vita Cæsaris ipsum Cęsarem in Iuliæ amitæ funere Marij statuas pro decore familiæ detulisse. Tradit autem Cornelius Tacitus li. 2. censitum fuisse, ne imago Libonis exequias posterorum comitaretur, quod multis criminibus accusatus & conuictus mortem sibi consciuerat. Ex his autem est illud Horatij in Epodo Ode 8.

Esto beata, funus atque imagines
Ducant triumphales tuum.

Scio autem in Gallia obseruari, vt in funeribus nostrorum Regum, & liberorum Regiorum præferantur non quidem maiorum, sed ipsorum imagines ad viuum repræsentatæ. Id enim vidimus fieri in funere Francisci Regis, duorumque suorum filiorũ primi scilicet, & postremi. Relictus est enim eorum medius Hẽricus regni successor, qui ipsa die qua natus erat, eadem & regnum morte patris adeptus est: ita vt illi eadem dies, & vitæ, & regni fuerit: Idq; integris octo & viginti annis, qui quidem numerus omnium perfectissimus est & mysteriorum arcanorumque fœcundissimus, vt pote quatuor septenariis constans. Id quod obiter dicere voluimus.

151 Sed vt redeamus ad pompas funebres? Illud quoque annotãdum ducimus, apud antiquos non idem fuisse feretrum nobilium, & ignobilium. Hi enim, vt tradit Fulgentius Placiades in vocum antiquarum interpretatione ad Calcidium, Sandapilam vocabant feretrum, siue loculum, in quo plebeiorum & damnatorum non etiam nobilium cadauera deferebantur, sicut Stesimprotus Stasius de morte Policratis regis Samiorum describit dicens, Postea quam de cruce depositus, sandapila etiam deportatus est. Suetonius in vita Domitiani c. 17. scribit cadauer ipsius populari sandapila per vespillones fuisse exportatum, quod & ipsum scribit Orosius libr. 7. c. 7, Eutropius autem dicit illud ignobiliter fuisse sepultum: ex Suetonio autem intelligis Sandapilam peculiari vocabulo popularem fuisse vocatã, quòd populares & plebeij ea deferrentur, etiã illud Martialis lib. ij. epig. 71. in Zoilum,

Sandapila.

Laxior hexaphoris tua sit lectica licebit
Cùm tamen hæc tua sit, Zoile, sandapila.

Et li. 8. epig. 74. de Gallo Lingone,

Permutatur onus, stipataq; tollitur altè
Grandis in angusta sarcina sandapila.

Hincque & lib. 9. epig. 3.

Octo Cyris suffulta datur lectica puellæ:
Nondum sandapilæ pondus amicus erit.

Et Iuuenalis Saty. 8.

Inter carnifices & fabros sandapilarum.

A Sandapila autem Sandapilarij dicti sunt Sidonio Apollinari. Hanc, inquit, non Vespillonum sandapilariorumque ministeria ominosa simulanere. Cæterum Valerius Maximus lib. 2. c. j. scribit apud Messalienses olim duas fuisse ante portas eorum arcas: alteram, qua liberorum: alteram, qua seruorum corpora ad sepulturæ locum plaustro deueherentur.

152 *Nec idẽ locus sepulturæ.* Et vti non idem feretrum, ita nec idem sepulchrum erat nobilibus & plebeiis, vt satis quoque ostendit Plato lib. 9. de legibus, quo loco loquitur de sepultura eorũ, qui sibi mortem consciuerunt. Et illud Hieremiæ 26. ad fi. Percussit eam gladio, & proiecit cadauer eius in sepulchra ignobilis vulgi. Et 4. Regũ. 23. Et efferri fecit lucum de domo domini foras Hierusalem in conualle Cedron, & combussit eũ ibi, & redegit in puluerem, & proiecit super sepulchra vulgi. Vt scilicet quibus in vita non idem locus erat constitutus, vt diximus suprà n. 51. nobiles ignobilibus, ita nec post mortẽ. Tãquam scilicet illa nostra nobilitas aut ignobilitas morte non finiat, quod & astruit quod etiam diximus suprà c. 6. nu. 44. sed & illud præterea. Vt tamen nõ omittamus quod à Seruio scriptum est in xj. Aeneidos, enarrãs eum locum & in illum ipsum referens,

—Fuit ingens monte sub alto
Regis Dercenni terreno ex aggere bustum

Anti-

Antiqui Laurentis .
Apud maiores,inquit,nobiles aut sub montibus,aut in montib.sepeliri solitos,ex quo & id notũ est, vt supra cadauera,aut pyramides fierent,aut ingentes colũnę collocarentur.Sed & alibi scribit colũnas mortuis nobilibus superponi solitas, ad ostendendum eorum culmen. Erat autem apud Hebræos ager peculiariter destinatus sepulchris regum, vt patet ex ij.lib. Parali.c.26. in fi. Et apud Athenienses sepulchra vulgi erant in Eleuteris , principum verò circa Eleusinum,vt tradit Plutarchus in Theseo.Apud Lacedæmonios autẽ sepultura omnibus æqualis erat,vt tradit Heraclides in politicis.

153 *Nobili vsus relictus vberius est interpretandus.*

Sed & superioribus adstipulatur text. in l. plenum.§. præter habitationem, versicu. & ex iis, ibi. largiùs cùm vsuario agẽdum est pro dignitate eius , cui relictus est fuodus. ff. de vsu & habit.Ex quo scienter annotauit Andre.Barul.in constitutione Siciliæ incipi.minoribus. & ibi post eũ Matthe.Afflic.in 4.quæsti. quòd ratione nobilitatis vberiùs interpretatur,quãdo relictus est vsus alicuius rei nobili,quàm si plebeio esset relictus . Cui adde semper aliàs ex dignitate legatarij augeri legatum , per legẽ sed & si susceperit.§. sed & si proponat, vbi gl. not.ff.de iudi.& l.si seruus plurium.§. vltim.ff. de leg. j. & bene facit textus in l.si longiùs , in fin.ff.de iudic.vbi augetur vtilitas propter dignitatem.Et quod scribit Bald. in l.filius fami. per illum text.ff.de donati.cùm quid conceditur nobili, intelligi pinguiùs esse concessum. Per illum autem textum in d.§. sed & si proponat, dicit Ange. ibi , quòd si testatur paruum suum patrimoniũ iussit distribui inter pauperes Christi,non poterit inter nobiles distribui licet pauperes : quia de nobilibus sensisse non videtur,donans modicum quippiam.

Legatum ex dignitate legatarij augetur.

Medicũ donans pauperibus,de nobilibus sensisse non videtur.

154 *Nobili relictum nõ ita diuiti, vt viuere possit, aut filias dotare pro sua nobilitatis ratione, in piam caussam cẽsetur.*

Accedit quoque iis quæ diximus,id censeri in piam caussam datum siue relictum, quod nobili datum est, & relictum: qui satis bonorum habet,non tamen vt viuere possit, aut filias matrimonio collocare ex suæ nobilitatis ratione, vt expressè & not. voluit Bal. in l. si quis ad declinãdam,col. 2.vers.circa tertium, per tex. ibi.C.de epi.& cle. Sequitur & commẽdat Cepol.in tract. de imper. mili. deli. in xxj. priuilegio nobilitatis, & Bened. Capra. consi. 54.punctus quidam, Angelus col. pe. versicu. vnde restat vt deueniatur, & Philip. Deci. con. 120.cuius superscriptio incipit.presbiter,co.j. & Iason in l.si constante, col. 23. versi. item si aliquis nobilis,qui est sub nu. 151.ff.solu. ma. & Ioan. Lup.in repe. rub. de dona.inter vir. & vxo.§.xj.col.4.versi.& inde est, & iterum in repe.c. per vestras. §. 12. colum. 2. vers. ad cuius confirmationem, rursumque §. 23.col. 2.versi. bene facit ad hoc,& Alciatus in l.quos nos hostes.§.locuples.ff. de verb. signi. Et facit quod generaliùs dicit de eadem re loquens Bart.in repet.l.j.in 2.q.2.q. princ.& ibi quoque Bald. etiam in repe.col.10.versic.super 5. quæstione. C.de sacro.eccle.& Barb.consi.58. clementissimi dei,col.pen.lib.1.& Diuus Thomas à Bar. suprà citatus in 4.q.32.ar.7. & tex.in c. considerands, ibi, verecũdia quæ ingenuos perdit natales.86.di. Ex quo facilè liquet huiusmodi nobiles in distribuendis eleemosynis esse cæteris anteponendos.

Nobiles in eleemosynis præferendi . 155 *Pia causa dotare puellas nobiles etiam dotatas, sed non è ratione nobilitatis.*

Ideoque Bald.nouel.in tract. de dote, parte 5.colum.4. in fin.dicit,quòd executores dati ad distribuendum in caussas pias, possunt erogare pro dotibus puellarũm nobilium , quod licèt aliquid habeant vt possint nubere , non tamen satis pro earum nobilitate,quod dictũ pro no.sequitur Ioan. Lup.in repe.d. c. per vestras.§.12. col. 2. versicu, idem dicendum, de donat. inter vir. & vxo. Nam vt & id illis addas, mulier nobilis maiore dote indiget,quã ignobilis,si pari nubit, vt videre licet ex Bald. in l.quæro.ff.de iure doti.

156 *Pauper aut diues dicitur ex personarũ discrimine.*

Facit & quod scribit Bar. post Iac.Bu. in repe.l.si constante , in 2.q.j. q.prin.ff. solu. mat. quod iudex debet arbitrari , an quis sit pauper an diues,ex personarũ differentiis.Miles enim aut nobilis habẽs mille in bonis,est pauper:& plebeius,aut vt loquitur, rusticus , multò minus habens,diues est.ar.l.Nepos Proculo.ff.de verbo.signi.& no.in l. in condemnatione. ff.de re iud.& in d.l.sed & si susceperit.§.1.ff.de iudi.& sequitur Soci.con.30.& in caussa dominæ,col.2.lib.4.Et idem voluit Ange.in l. si verò.§.qui pro rei qualitate.ff. qui satisd. cog.& Philip.Deci.consi.163.in caussa matrimoniali,col.4.versi.secundo principaliter.

157

Propterea; idem Bartol. & post eum Pau. Ca.in ea ipsa l.si constante, vterque col. j.ff.solu.matri. scribunt,quòd cùm debet exactio fieri,non potest constante matrimonio,nisi si bona mariti non sufficiant ad dotem,vt in ea l.cauetur. Certè si nobilis vir non multùm habeat in bonis,sed id tantum quod satis est ad satisfaciendum creditoribus , & doti, tamen quia eum oportet honestè viuere, vt nobiles solent ideoque periculum esse potest,ne omnia consumat,poterit dos exigi,per l.vbi,& l.in rebus §.omnes.C. de iure doti.

158 *Vxor an & quomodo dicatur pauper aut non, in casu authen. præterea.*

Id quod etiam in casu authen. præterea.C. vnde vir & vxor.voluit ipse Iaco. But. & post eum Bald.ibi colum.4.versicu.in glos.2. dum tractant quando vxor dicatur inops necne: id enim relinqui arbitrio iudicis, qui consideratbit qualitatem personarum. Nam nobilis(inquiunt)qui nequit operari, dicitur pauper, id habens quod rusticum & artificem faceret diuitem.In quam sententiam scriptum est à Cornelio Tacito lib. 1.Neronem Valerio Messalæ Consuli,qui Coruini oratoris pronepos , fuit obtulisse in singulos annos quingenta sester-

tia,

tia, quibus paupertatem & inopiam sustentaret. Quæ summa nostræ pecuniæ est ex computatione Budęi in lib. de asse, duodecim milium & quingentorum aureorum. Quam si qui hodie habent, ditissimi existimantur. Et tamen tunc Messala paupertate laborare credebatur, pro rône scilicet suæ dignitatis ac nobilitatis.

159 Inopia patroni ex nobilitate illius consideratur.

Nec hinc longè abest quod scribit Pau. Cita. in tracta. de iure patro. in 6. parte, ar. 4. q. 2. vbi quærit, ad quam inopiam requiritur patronũ venisse, vt ab ecclesia ali debeat. In qua re dicit inspiciendum, an patronus sit nobilis, cui magnum est opprobrium venisse in summam ac extremam paupertatem, per no. per glo. in c. j. §. sanè, in verbo, absque penuria, de statu regula. lib. 6.

160 In priuilegio.

His item adstipulatur, quòd si quis bonis cesserit, habet priuilegium ne conueniatur, ni si inquantum facere possit. Igitur si posteà ei fuerit relicta turris, quæ valet mille aureos, creditores volunt eam vendi, quia ei tanquam pauperi debet sufficere quædam parua domus ipse verò vult eam turrim sibi retinere pro sua habitatione, Barto. in l. vltim. C. qui bonis ced. post. dicit illum iusta petere, per l. qui bonis. C. eod. Bald. autem, ibi, colum. 2. versicu. quæro quidam cessit. C. qui bon. ced. poi. dicit iniquum esse, quòd rusticus habitaret eã turrim in damnum creditoris, quod tamẽ esset æquũ in nobili. Ideoq; id esse arbitrarium inspecta qualitate personarum, per iura quæ illic allegat. Et vide quod scripsi in re non admodum dissimili suprà nu. 135. vbi nobiles, & 2. seq.

161 Nobiles non tã facile conueniri possunt.

Nobiles svnt in ea re priuilegiati, vt nostri loquuntur, vt defendantur, nec de facili conueniantur, ita expressè voluit Spec. tit. de reo, post prin. ver. item nobilis, ar. tex. in §. verum. 6. q. j. & c. frater. 16. q. j. & c. præceptũ. 32. q. 5. & c. j. de purg. can. & l. ij. ff. de in ius vocan. Et hoc quoque voluit Cepol. Specul. referens in 26. priuilegio nobilitatis.

162 Terræ nobilium nõ tam facilè interdicuntur.

In hoc qvoqve nobilibus deferri solitum est, vt in literis contra illos obtentis soleat poni hæc clausula, prouiso ne in terram dicti nobilis excõmunicationis, vel interdicti sententiam proferas, nisi à nobis super hoc mandatum receperis speciale. Ita etiam voluit idem Specula. titu. de rescript. præsenta. §. ratione formæ, versicu. nunc dicamus, in princ. qui ad hoc allegat c. 1. extrà de postul. præla. & c. non est vobis, extrà de sponsa. & c. Romana. §. vlti. de senten. excom. lib. 6. quę iura parum ad hoc faciunt. Hoc tamen refert & sequitur Cepol. vbi suprà, in 27. priuilegio nobilitatis.

163 Nobilitas viri consideranda in cõstituenda dote.

In constitvenda dote nobilitas viri consideranda est, vt scilicet maior dos cõstituatur propter ipsius nobilitatem, ita voluit gl. in c. nullum. 30. q. 5. per tex. ibi, quem ita intelligit, & per tex. in l. quæro. ff. de iure dotium, & in l. si quis sepulchrum. §. vlt. ff. de religios. & sequitur Cepol. vbi suprà in 35. priuilegio, vbi ad hoc allegat optimum tex. l. cũ post. §. gener. ff. de iure doti. & l. si filiæ pater. ff. de lega. 3. & idem non citata ea gl. voluit Bal. con. 328. cùm in causa, col. 2. lib. 3. & Lucas Pen. in l. mulieres, col. 5. versi. 20. augetur. C. de digni. lib. 12. Et facit gl. in l. 5. in verbo, sororem. C. si aduer. dot. & in l. nulla. C. de iure doti. & in l. cùm post mortem. §. vlti. ff. de admi. tut. & quod voluit Ioan. Lup. in repe. c. per vestras, chart. 51. versi. sed pulchrum est videre, de donat. inter vir. & vxo.

164 Nobilitas vxoris p dote est.

Et ad hoc quoque facit, quod ediuerso consideranda est vxoris nobilitas, ad id scilicet, vt minor, aut certè nulla dos marito cõstituatur, tanquam nobilitas vxoris pro dote sit, imo vt vir ipse dotem vxori etiam cõstante matrimonio possit constituere, vt latè suprà diximus. Sicuti etiam nõ dissimiliter forma vxoris pro dote est. Nam vt scribit Apuleius libr. 2. de Magia, virgo formosa, & si sit oppido pauper, abundè tamen est dotata. Quod exemplo comprobatum videmus apud Homerum libr. 13. Iliad. referentem Othryoneum Cabesorum Regem spopondisse Priamo se hostes à Troia effugaturum, ea lege, vt sibi daret in vxorem Cassandram eius filiam etiam indotatam, quoniam erat filiarum Priami formosissima.

Ἤτεε δὲ πριάμοιο θυγατρῶν εἶδος ἀρίστην
Κασσάνδρην ἀνάεδνον, ὑπέσχετο δὲ μέγα ἔργον·
Ἐκ τροίης ἀέκοντας ἀπωσέμεν υἷας ἀχαιῶν.

Habemus tamen tex. in l. quæro. ff. de iure doti. ex quo no. Bald. ibi, quòd nobiles mulieres indigeat maiori dote, quàm ignobiles, quod nos alibi ad aliud diximus. Et benè facit text. in l. si filiæ, in verbo, ex dignitate. ff. de lega. 3. quod intellige, dicit Bal. vbi suprà, si nuberet pari, aliàs secus, per l. 3. C. de dot. promiss.

165 Nobiles an sint immunes à publicis muneribus.

Nobiles svnt immunes à muneribus publicis. l. præcipimus, & l. Senatorum, & l. quoniam. C. de dignitatibus lib. 12. & l. non tantùm. §. Ilienfibus. ff. de excu. tut. ex quo no. Bal. ibi nobilitatem tribuere immunitatem, & l. 3. §. 1. ff. de mune. & hono. & voluit Lucas Pen. in l. mulieres, col. pe. vers. 36. eo. ti. Sed aduerte, quòd Lucas loquitur de nobilibus ex dignitate, prout etiam loquuntur d. ll. primæ loquentes, de Senatoribus, & l. postrema loquitur de militibus qui castris operam dãt. Nam quod ad nobiles genere spectat, videtur quòd non excusentur à muneribus, neque personalibus, neque realibus. Ab illis quidem, per tex. in §. audiẽt quoque, ver. si qua verò, ibi, conueniat enim vnumquenque nobilium, in authen. de defen. ciui. & in d. l. 3. §. 1. si solerter inspiciatur. Nam posteaquam dixit, quòd milites excusantur à muner. personalibus. De illis enim loquitur ille tex. vt dicit glo. Subiungit, Cæteris autem priuatis, id est, non militantes, quãuis militum sint cognati, legibus patriæ suæ, & pro-

& prouinciæ obedire debent. & illum tex.no. Saly. ibi contra nobiles. Ab istis quidem per tex.in l. munerum.§. patrimonialium autem, vers.ab huiusmodi muneribus, vbi hoc expres se no.Bar.ff. de muner. & hono. & in l. rescripto.§.vlti. vbi & vtrunque voluit Saly. in sua repe.col.antepe.ff.eo.Et vtrũque etiam voluit Alber. in suo tract. de mune.& hon. quem po suit super d.tit.char.pe.vers.sed quæro nũquid nobiles excusantur, & in l. & qui origine, in prin.eo.tit. vbi loquitur generaliter. & sequitur Christo. Nicel.in tra.eiusdem tit.chat.3 ſ; ver. an autẽ nobiles excusentur à muneribus, & Pe.Ant.in suo quoque tract.munerũ, char. 19.vers.iuxta hoc quæro, nunquid nobiles.Ia: à sancto Geor.in l.1.§.pro secundo.C.de cadu. tol.vbi admonet esse notandum, quia sæpe cõ tingit in practica.& Steph. Berttan. con.322. ponitur in facto,col.1.libr.1.& latiùs cõ.147. Christi.&c.visis duobus,col.1.eo.lib.1.& cõ. 207.pro responsione, col.3.eo. lib.1.& Fran. Ripa.li. 1.respon.c.21.nobiles, & li.2.respon. c.4.si supremus dominus,col.3.versi.videndũ ergo restat. & iterum.c.26.videtur responden dũ,col.4.vbi loquitur de patrimonialibus tm.

166 Nobiles in collectis tenentur contribuere pro bonis nõ seruilibus non pro cæteris.

Quinetiam Lucas ipse in l.vlt.col.2.C. de fund.limit.libr.11. dicit quòd nobiles tenentur contribuere cum aliis in collectis, ratione eorum bonorum, pro quibus seruitia non præ stant regi: pro aliis verò nequaquam, vt dicit probari.Primum quidem in l.j.C.de offi.præfec.aug.& in l.vlt.§.ab huiusmodi.ff.de mune. & hono. Secundum,per text.in d.l. vlt. in qua hoc scribit,& in l. 2.C.de colla.fund.patri.lib. 12.Et hoc quoque postremũ tenet Andr. Iser. in c.1.in verbis,& plaustrorum & nauiũ præstationes,& ibi post eum Alua.& Cardi. Alex. in eisdem verbis,tit.quæ sint regalia, vbi & hu ius rei rationem adscribit.& ipse quoque Lucas in d.l.vlt.col.5.quia nobiles pro huiusmo di rebus seruiunt personaliter principi, aut dominus in expeditionibus,per§. firmiter, ti. de prohi.feud.ali.per Fed.Ideò non debent du plici onere grauari, per legem, nauis onustæ. §.cùm autem.ff. ad leg. Rho. de iac. Nec hoc admittendum, vt & paulò pòst subiungit Lucas,quòd ideo non contribuant,quia sunt nobiles, nulla enim l.hoc cauetur. Idẽ in effectu tradit Iaco. à Sancto Geor. in tract. de homagio,col.pen.

167 Quid in nobilibus habentibus in loco omnimodam iurisdictionem.

Sed hæc duobus modis intelligenda sunt. Primò in nobilibus nullam habentibus iurisdictionem in loco in quo habitant, tunc enim haud dubiè debent contribuere cum cæteris habitantibus, cùm ipsi sint subditi eius loci, vt cæteri ignobiles.Quòd si habeant omnimodam iurisditionem in eo loco, tunc non subii ciuntur vniuersitati eius loci, nec vniuersitas in eos iurisditionem habent, sed ipsi potius in vniuersitatem. Ideo ab ea imponi non possunt, vt etiam videmus forenses, & ecclesias imponi non posse ad munia personalia, aut mixta, cùm ipsi subditi non sint. l.rescripto. §.vlt.ff.de muneri.& honori. Ad realia autem debent nobiles,quantamcunque iurisditionẽ habeant,contribuere,vti etiam princeps,& ec clesia contribuit de iure communi l.ad instru ctionem.C.de sacro.eccle.& l.absit. C. de priuil.do.aug.libr.11.Hæc Nicel. vbi supra.& Ber tran.d.con.141.lib.j.& d.cõ.207.eo.lib.j.Quibus addes quod ad reparationes castrorum & murorum ciuitatis haud dubiè tenentur, & nobiles,& clerici, præsertim si immineat ne cessitas, vt videre licet apud Guid. Pap. deci. Delphi.7.habentes, & iterum deci.78. an ecclesiam,vbi alios allegat.& Benedic. in repe.c. Raynutius,in verbo,& vxorem nomine Adelasiam,nu. 1030. An autem in aliis teneantur contribuere necessitatis dicã posteà.

168 Nobiles immunes à tallys fine dele ctu bonorũ in Francia.

Secundò intellige,nisi alia esset in his omnibus consuetudo contribuendi, vel non contribuendi.Ea enim obseruanda est, vt dicit Iaco. à S.Georg.quo loco nuper citauimus. Et certè Masuer.vir multæ eruditionis, & experientiæ apud Gallos, in titu. de talliis.§. Item illi qui sunt,scribit apud ipsos Gallos, nobiles nobiliter viuentes esse immunes à talliis, nulla distinctione facta bonorum allodialium, & feudalium.& idem tenet Guid.Pad.deci.384. sed quid de nobilibus, vbi & hoc dicit: procedere etiam in rebus aliàs subiectis huiusmodi subsidiis,quos à plebeis scilicet recenter acquisiuerunt,vt videlicet etiam pro illis non teneã tur contribuere in subsidiis. Sed & idem Gui. deci.387.sed quid si nobilis, plus dicit, quòd si nobilis tribus aut quatuor annis soluerit huiusmodi subsidia, non per hoc compellendus est soluere in futurum,per l.presbyteros, la 2.in fi. C.de epis.& cleri.& l. voluntariæ. ff. de excu.tut.Et idem voluit con.217. omissa facti narratione,in fi. vbi dicitur requiri 40. annos,vt in futurum cogi possit per c.accedenti bus,extrà de priuil. & vtrunque sequitur Alber.Brunus con.103.casus iste,col.2.

169 Quid autem in necessitate belli.

Hæc extende, vt etiam tempore necessitatis belli non teneantur nobiles ratione bonorum feudalium, pro quibus personaliter seruiunt contribuere in subsidiis pecuniariis, per id qd consuluit Ioan. Ana.consi.7.visis & ponderatis his quæ narrantur in themate,col.3. vbi di cit quòd vasallus non tenetur tempore belli subuenire domino, de pecunia, per tex.in c.licèt vasallus, in 2.respon.tit. si de feu.fue.cont. inter do.& agna. Quod tamen limitat, nisi esset magna quædam necessitas, siue imminens periculum,& vasallus sit diues. Nam tum teneretur, vt dicit concludi per Iac. Ardizo. in sua summa feudorum,tit.quo negli.feud.perdat.§.item quæritur, versic.item quæro. refert & sequitur Iason in l.si ex toto,in prin.col.pen. in fin.

Quid in imminẽti periculo.

in fin.ff.de lega.j. Pro quo bene facit, quod voluit Dy. ibi, quem sequuntur Bal. Pau. Ca. in lec. Bono. Raph. & Alexan. quòd immunis ex priuilegio à collectis, tamen non excusatur ab iis quæ imponuntur propter necessitatem belli, per tex. ibi, & in l.j.C.nemi.lice.se in emp. per excu. lib. 10. vbi tolluntur omnia priuilegia, cùm necessitas vrget, & per alia quædam iura quæ allegant. Et hoc quoq; voluit Dynus in d.l.si ex toto, in prin. & sequitur Ioan. And. in addi. Spec. tit. de censib. §. nunc dicendum, versi. est sciendum. Bal. in l.iubemus nullam, per illum tex. C. de sacro.eccl. Anto. in c. peruenit, de immunitat.eccles. Sed quia hoc postremum multos habet contradictores: ideo quisquis volet pleniùs scire omnium sententiam, legat Alex. Fran. Are. & Iaso. in d.l.si ex toto.

170 *Ignobiles non tenentur contribuere in subsidijs ratione bonorum feudalium.*

Ex iis liquet, quòd etiam ignobiles non tenentur contribuere in subsidiis, ratione bonorum feudalium, pro quibus tenentur seruire principi in expeditionibus. Nam si ita res est, quòd nobiles nó tenentur pro huiusmodi rebus feudalibus contribuere in subsidiis non ea ratione quòd sunt nobiles, vt diximus, & plenè liquet ex iam dictis, sed ob id solú, quia tenentur seruire domino, ne videlicet duplici onere grauentur: Cósequens est, vt etiam ignobiles, quibus ratione bonorum feudalium eadem necessitas ingruit seruiendi principi in expeditionibus, non teneantur contribuere in subsidiis, ne duplici onere grauentur. Et hoc expressè tenuit Barthol. Chasse. con. 64. viso processu, col. ij. vers. ad primum.

171 *An ignobilis soluat collectã pro rebus acquisitis a nobili.*

Et hoc optimè probat, qd autoritate Vber. Bob. decidit Ioan. And. in addi. Specul. d. titu. de censib. loco suprà alleg. de rustico, qui emit à milite possessiones, de quibus nunquam fuerat soluta collecta: An videlicet teneatur pro illis soluere collectã. Et distinguit, an miles nó soluebat collectã, quia erat nobilis, an verò quia res non erat obnoxia collectę: vt primo casu teneat rusticus soluere, secundo nó teneatur. Nã personis data imunitas, cũ persona extinguit: rebus, nũquã extinguitur, l. ætatẽ. §. rebus. ff. de censib. cum multis iuribus ibi alleg. Cùm igitur ea sit rerum feudalium natura, vt quia sunt obnoxiæ seruitio personali ipsius vasalli, non etiam collectis pecuniariis: Certè in quamcũque manum peruenerint, manet eadem immunitas, manente etiam ratione eadem immunitatis. Cæterùm apud antiquos Psollis tributi genus erat, quod nobilissimi quique ciuitatis pendebant, vti secundum habitationes fuerãt comprehensi: vt nobilitas quæ ad bonam fortunam illos perducere debuerat, hoc incommodi secum afferret, vt scribit Græcus legum innominatus interpres, & ex eo Alciat. in tres posteriores libros C. in principio.

172 *Nobilitas*

Sed vt ad nobiles redeamus, licèt non sint immunes à muneribus personalibus & realibus, ex multorum sententia, vt dictum est suprà nu. 157. nobiles sunt immunes: Tamẽ propter nobilitatem quandoque tribuitur immunitas, per tex. in l. non tantum. §. Iliensibus, ibi, propter inclytam nobilitatem. ff. de excu. tut. vbi & Bal. & Nicol. Neapol. in lec. Bar. no: per illum tex. quòd propter nobilitatem aliquando conceditur immunitas, & ad hoc quoque illum tex. ponderat ipse Bald. con. 363. quæritur an si per officiales, col. vlt. lib. 1. & commẽdat Cepol. in d. tract. suprà sæpius allegato, de impet. mili. delig. in materia nobilitatis. in 36. priuilegio.

facit vt concedatur immunitas.

173 *Matrimonium nõ contrahi inter nobilem, & turpem personam.*

NOBILITATI adeò leges censuerunt esse deferendú, vt consistere ex illarum cõstitutionibus non possit matrimonium inter nobilem, & turpem quampiam & infamem personam, per tex. in l. lege Iulia. ff. de rit. nupt. quẽ ita intelligit glo. in l. vlt. in verbo, personam, loquens expressã de nobili, altero autem turpi meretricatore, & similibus. C. de spõsa. quam glos. ad hoc ponderat & dicit no. Cepol. in d. tract. in 41. priuileg. nobilitatis. Tamẽ de hoc ego multum dubito. Nam ea l. lege Iulia, loquitur tantum de Senatore, Senatorisque liberis, quibus interdicit matrimonium cum libertina, aut ea cuius pater materve artem ludicram fecerit. Nec loquitur de cæteris nobilibus, aut in alia dignitate constitutis. Imò alia lege cauetur, licere omnibus ingenuis, præter Senatores eorumq; liberos, libertinam vxorẽ habere, per tex. in l. lege. Pap. ff. eo. de rit. nup. propterea ea glos. videtur non esse vera.

174 *Error qualitatis nobilis, nec impedit, nec dirimit matrimonium.*

Illud minimè dubium est, de iure canonico non impediri matrimonium, ex huiusmodi differentiis, nobilitatis & ignobilitatis, quando & si nobilis contrahit matrimonium, cum ignobili, quem errore ductus, vel ducta putabat nobilem: is error nec impedit, nec dirimit matrimonium, vt nec cæteri errores qualitatis, vt plenè no. 29. q. j. per totum, & in c. proposuit, de coniug. ser. Et nuncupatim in hoc errore nobilitatis, vel ignobilitatis, tenuit Hostien. in summa de matrimo. §. qualiter impediatur, ver. primò ergo occurrit. & And. Iser. in c. j. §. persona verò, statim post prin. tit. per quos fiat inne. & è Theologis Angel. Cla. in summa, in verbo, matrimonium, le 2. in 4. impedimento, nu. 2. & omnes vbique.

175 *Apud antiquos Ro. non consistebat matrimoniũ inter Patricios & Plebeios.*

Scio & illud ex legibus decemuiralibus, quas & nos xij. Tabularum vocamus, sancitú fuisse, ne connubium Patribus cum plebe esset, Id est, ne consisteret matrimonium inter Patricios, qui soli nobiles erant, & plebeios: tanquam id nobilitatem pollueret, vt refert Dionysius Halycarnasseus lib. originum Romanarum decimo, in fi. & Liuius statim in initio lib. 4. ab vrbe condita. quo in loco etiam videbis maxima contentione Patrum & plebis tandem legem fuisse promulgatam, vt essent

omnium promiscua connubia. Turpe autem semper habitum fuit, si qua nobilis fœmina viro ignobili nubebat, vt satis ostēdit illud Martialis lib. 5. epig. 17. in Gelliam,

Dū proauos atauosq; refers, & nomina magna,
Dum tibi noster Eques sordida conditio est.
Dum te possenegas, nisi lato Gellia clauo
Nubere, nupsisti Gellia cistifero.

Quod nos alibi ad aliud retulimus.

176 Ex quibus plerisque videri posset, mulierē nobilem, quę nupsit ignobili, nupsisse indigno vt etiam videtur voluisse Alex. consi. 209. ponderatis, col. j. li. 6. Quoniam indignus, siue indigna hoc casu dicitur, cui sine dedecore, considerata qualitate natalium vtriusque, nubere non potest, vt per l. 3. §. si filius emancipatus, le j. ff. de bono. pos. contra tab. volnerunt Iaco. Are. & Bar. in l. si rogatus. ff. de manu. vind. vbi & in id citant l. tā demētis. C. de epi. audi. idem Bar. in l. libertum, C. de nupti. & in l. si furiosi, eo. tit. & in l. cùm ita legatum. ff. de condi. & demon. vbi & ipse allegat l. si filia, & authen. ibi positam. C. de inof. testa. Ex quo illud sequitur, vt pater huiusmodi filiā dotare non teneatur, quæ scilicet huic indigno nupserit, ex gl. in c. de raptoribus, & ibi Archi. 36. q. j. Bal. in l. j. col. 3. versi. sed si nupsit. ff. solu. mat. Anto. in c. accedēs, col. 2. versi. quærit glo. de procur. Imò vero possit eam aut filium, qui idem fecit, exhæredare, per d. §. si filius emancipatus, & voluit Bar. in d. l. libertum, & Bald. in l. si pater, quæ est 2. vers. & ideo. C. de sponsa. & in l. nec filium. C. de nupti. & Pet. Anca. in c. 1. in fi. de despon. impub.

Pater nō tenetur dotare filiā quæ indigne nupsit.

177 Sed hoc tamen si verum est, intelligi debet, nisi fortè mulier nobilis quidem illa, sed pauper nupserit ignobili, sed diuiti, aut è contrario. Nam diuitiæ vnius compensantur, cum nobilitate alterius, ex sententia Specul. in alio casu loquentis, in ti. de teste. §. 1. versi. sed quid si vir & vxor. & Bal. in c. super eo, le 2. in fi. de testib. & Alex. in hoc nostro casu expressim loquentis d. consi. 209. col. 2. versi. præterea paritas. Ad quod bene facit, vt etiā hic dicit, quòd no. glo. & doc. in l. si voluntate. C. de dotis promis. De quo diximus suprà c. 18. nu. 19. hinc fit primum. Facit item quod & nos scripsimus. suprà c. 3. nu. 20. & propterea.

Quid si nobilis pauper mulier vero ignobili & diuiti nupserit.

178 Illud autem hic non intempestiuè quæri potest: Si nobilis vir ex ignobili concubina susceperit liberos, vel è contrario, & posteà contrahant matrimonium: An filij illi ante matrimonium nati legitimentur. Id quod nos satis tractauimus suprà huius tractationis. cap. 15. versi. 22. cuius exordium est, sed hic quæri potest, & seq. vbi tu videre poteris, ne huc iterum repetam.

An ex matrimonio cō tracto inter nobilem & ignobilem legitimētur liberi.

179 Is honor solet fieri nobilibus, vt dum homagium & iuramentum fidelitatis præstāt, ad osculum principis recipiantur, non etiam cæteri, etiam si habeant feudum nobile. vt retulit Specul. qui hoc dicit obseruari in regno Franciæ, in tit. de feu. §. quoniā, in vlt. char. versi. porrò in regno Franciæ: Sed de hac re lariùs dixi in consuetudinibus Pictonum tit. 9. §. 5. in glos. j. vbi videre poteris.

Nobiles iuramentum fidelitatis p[ræ]stantes admittūtur ad osculū principis.

180 Instrumenta communia nobili & plebeio apud nobilem potius sunt deponenda, per tex. in l. vlt. ibi, & amplioris honoris inferiori. ff. de fid. instru. Et ita per illum textum expressim voluit Lucas Pen. in l. mulieres, col. 6. vers. 26. instrumenta. C. de digni. lib. 12. & in l. 2. col. pen. versi. & sicut nobiliores. C. de exa. & execu. eo. li. 12. Quod intellige, etiam sit alter sit antiquior, vt ex eo patet quod dicit Do. in c. Isidorus, in fi. episcopum posteriorem nobilem præferēdum priori ignobili, & sequitur Barb. consi. 57. præclarè scribitur, in fi. lib. 2. Sed tu de hoc vide quæ dicā infrà, nu. vltimo. verùm non adeò. & in 2. parte huius operis, qua tractamus de iure primigeniorum in prę fatione, nu. 124. sed & hoc ita secundò intelligitur, & seq.

Instrumenta communia apud nobilē deponenda.

181 Debet princeps nobiles sibi comites potius asciscere, & suo lateri adiungere, quàm ignobiles, per tex. in l. omnium, circa princ. in illis verbis, inter tot nobiles, C. de testam. vbi ex eo no. Bal. Aug. Raph. Fran. Are. Philip. Corne. & Iason, quod vbi est princeps, ibi est, & præsumitur esse copia nobilium. Sed & eo. text. no. Cepol. in d. tract. de imper. mili. delig. in 37. priuilegio nobilitatis, quod ad latus principum debent stare nobiles viri, & nō plebeij. Refertque Anto. Scalam ea potissimō ratione fuisse dominio Veronæ eiectum, quòd populares, & infimæ sortis homines circa se, & in sua curia sēper tenebat, spretis nobilibus.

182 Si creditores pari numero, alij consentiant remittere partem debiti, aut in tē pus differre solutionem, alij dissentiant: Nobilium consensus aut dissensus plebeiorum præferendus est, vt nuncupatim voluit Luc. Pen. in d. l. mulieres, col. 6. vers. 22. præferuntur. C. de dignit. lib. 12. per tex. in l. maiorem, ibi, autoritatem eius sequetur Prætor, qui dignitate inter eos præcellit. ff. de pact.

183 Si in bello quis à pluribus simul captus est, ab eisq; sub fide redeundi domum mittitur, tādēq; ab omnibus simul reuocatur: Tenetur ipse captiuus primùm nobiliori parere, vt nuncupatim definiuit Ange. in sua bella dispntatione, incip. renouata guerra, col. 6. versic. adhuc dubitandum occurrit, per multa iura ibi per eum allegata.

Captiuus nobiliori parere debet.

184 Non potest plebeius aduersus nobilem de dolo, aut alia famōsa agere, per tex. in l. non debet. ff. de dol. cùm dicitur. Sed nec humili aduersus eū, qui dignitate excellit, debet dari, vt puta plebeio aduersus consularem recepræ autoritatis. Ex quibus verbis planè colligitur

Plebeius nō potest aduersus nobilem actione experiri.

gitur, non id obtinere in omnibus nobilibus, sed in his tantùm qui longo interuallo præcellunt. Id quod etiam annotauit Lucas Pen. id ponens inter prerogatiuas nobilitatis, in l. mulieres, col. 4. ver. 1. non agit, C. de dignit. lib. xij.

185 *Nobiliū testamenta an præteritione liberorum rūpantur.*

NOBILIVM testamenta non rumpuntur per præteritionem liberorum, ita allegatur à quibusdam voluisse Pan. in c. quia nos, de testa. qui tamen nullam omnino nobilium mentionem facit, sed de militibus, & clericis tantū loquitur, quorum testamenta ex præteritione liberorum nō rumpuntur. per allegata ibi per eum. Super quo non latius immorandum duximus, præsertim cum nec militia, nec clericatus homines nobilitent, vt suprà ostendimus c. 8. & seq.

186 *An papa possit permittere nobili monacho vt vxorē ducat.*

PROPTER nobilitatem potest papa permittere monacho vxorem ad tempus ducere, videlicet vsque ad procreationem sobolis, ne stirps nobilis siue prole deficiat. Ita nuncupatim voluit Bal. loquens simpliciter de nobili, in l. si tibi filius. ff. de adop. Cui sententiæ vix possem accedere. Nam quod periculum, si diis placet, futurum est, si stirps siue progenies cuiuspiam simplicis nobilis pereat? At in filiis Regum & principum, vbi subesset magnum quoppiam periculum, cōcedunt omnes id fieri posse, videlicet Inno. in c. cùm ad monasterium, in verbo, licentiam, & ibi Panor. qui & alios antiquiores citat, col. pe. de stat. mona. Io. Andr. in c. actus legitimi, & iterum in c. semel Deo, de regu. iur. lib. 6. in Mercur. Ipse Bal. in l. si paterfamilias, in 3. lec. in §. in arrogationibus. ff. de adop. Pet. Anc. in repe. c. 1. col. 5. vers. vlterius quæro, de constitu. & con. 339. parum dubitationis, Imol. in cle. 1. col. vl. vers. sed quęrit. Guil. de consan. & affini. Maria. Soci. consi. 13. præsens cōsultatio, col. 4. vers. octanò probatur, & con. 28. circa primum, col. 4. versicu. quartò principaliter. Iason, in l. si arrogator, col. 2. vers. item attende. ff. de adopt. & Catel. Cot. memo. filius vnicus, & memor. Papa pōt.

187 *Nobiliū citatio an in scriptis fieri debeat.*

NOBILES cùm citantur, debet citatio fieri in scriptis. l. quoties, ad fi. C. de digni. lib. xij. quem ad hoc expendit, & citat Guid. Pap. sing. 82. citatio, vers. si. pe. Et idem tamē non obscurè videtur sensisse Fely. in cap. pastoralis, in prin. de offi. deleg. dum tractans de priuilegiis nobilitatis eum tex. citat. & in c. cùm quidam, col. 3. vers. & ad huiusmodi, de iureiur. Sed id non obseruatur in Gallia: scio tamen frequenter fieri, ob id quòd huiusmodi nobiles non soleāt sese viatoribus exhibere, nec illos intra domus penetralia admittere. Ideo necesse est, vt ad domum scriptis citentur. Ille autem tex. d. l. quoties, nuncupatim loquitur de viris illustribus, quibus id priuilegium conceditur, ne sine scriptis cōueniri possint, nec in ciuili, nec in criminali. Ex quo Bart. ibi not. Clarissimos viros nō nisi per scripturam citari posse, quod & ex eo quoque expendit Ro. io repe. l. si verò, §. de viro, in 5. fal. in prin. ff. solu. matrim.

188 *Nobiles preciosius vestiri debent.*

NOBILES & eorum vxores debent preciosioribus vestibus & ornamentis indui, quā ignobiles, vt satis videtur voluisse Alberi. in l. 2. C. quæ res vendi non pos. exclamans aduersus populares diuites, qui se & vxores in vestibus æquant nobilibus, per eum tex. & alios quos inibi citat. quod & non obscurè voluit Zēzeli. in extrauag. execrabilis, ver. vnde inter cætera, in verbo, qui mendicant, per multa etiā ibi allegata. & Lucas Pen. in l. mulieres, col. pe. vers. 28. C. de dignit. lib. xij. Et ex hoc fit, vt si nobilis vili veste ob inopiam indutus, verecūdia est præpeditus domo egredi, vt suis rebus superesset, restituetur in integrum, veluti iustè impeditus aduersus temporis lapsum, vt voluit Nic. Neap. in l. in eadem, ff. ex qui. cau. maio. per eum text. in illis verbis, qui ita allegati sunt, vt sine dedecore in publico apparere nō possint. Et id sequitur Geral. à Petra. sing. 82. quæ sunt contra. Apud Indos nemo nisi nobilis Lyssum induere poterat vt tradit Philostratus in vita Apollonij lib. 2. Et huc faciunt quę scripsimus suprà, hoc eodem cap. nu. 48. sed circa hoc. & quæ dicemus infrà c. 37. nu. 160. incip. suprà sæpe locuti.

189 *Nobiles non possidentes immobilia non satisdant.*

LICET aliàs ij qui non possident immobilia, satisdare debeant. l. sciendum. ff. qui satisd. cog. & §. hodie, Instit. de satisdat. Tamen nobiles ad id non coguntur, quamuis immobilia non possideant, sed eorum cautioni iuratoriæ committitur, non solùm in ciuilibus, sed & ī criminalibus, per l. quoties, & ibi Barto. & Ioan. Plat. C. de dignita. libro duodecimo. Sed ea l. loquitur in illustribus, vt ex hoc intelligas, nō procedere in omnibus nobilib*.

190 *Nobiles possunt suos homines capere & castigare.*

NOBILES possunt homines suos propria autoritate capere, & plagis mediocribus castigare, si verùm dicit Bald. in authen. ad hæc, in fin. C. de lati. liber. tol. & sequitur Alexand. in addi. eiusdem, in l. prima. C. de emēd. prop. Et certè hodie nostri nobiles strenuam dant operam, ne id ius suum, si quod sit, non vtendo amittant: vt qui non homines tātùm, suos, sed & non suos non plagis mediocribus afficiunt, sed atrocibus, inhumanis, crudelibus, si non cōtinuò quàm illis quicquam præceperint, id perfecerint. Nostris autē moribus nulli nobili id licet, nisi iurisditionē habeat, idque faciat autoritate iustitiæ, vt loquimur.

191 *Nobilibus in omnibus deferendum in quibus dignitati deferitur.*

POSTREMO possumus illud in vniuersum dicere, in iis omnibus esse nobilitati deferendum, in quibus dignitatis habendam esse rationem leges statuerunt. Nam etsi non omnis dignitas est nobilitas, vt clarè docuimus suprà c. 8. nu. 4. attende. Est tamen nobilitas quædam dignitas, ex sententia Bar. & Io. Plat. in d. l. 1. C. de digni. li. 12. & omnium qui de nobilitate scripserūt. Propterea sunt nobiles ple-

Et lib.15.statim in initio,

Ὤχετ' Ὀδυσσῆος μεγαθύμου φαίδιμον υἱόν.

Et li.9.& alibi sæpe.Et Aiax.li.5.Iliados,

Ὣς ἔφατ', ἐπίδραμε φαίδιμος Αἴας.

Et lib.11.eiusdem operis,

Ὣς ἔφεπε κλονέων πεδίον τότε φαίδιμος Αἴας.

Et lib.15.

Ἔνθ' οὖσα Κλυτίοιο Καλήτορα φαίδιμος Αἴας.

Et lib.17.

Ὣς υἱὸς Τελαμῶνος ἀγαυοῦ φαίδιμος Αἴας.

Et Achilles lib.21.Iliados,

Νῶϊ αὖτε μαχώμεθα φαίδιμ' Ἀχιλλεῦ.

Et lib.22.

Νῦν δὴ νῶΐ γ' ἔολπα δὴ φίλε φαίδιμ' Ἀχιλλεῦ.

Et lib.15.Odyssex,Sidoniorum rex,

Ἔργον δ' Ἡφαίστοιο, πόρεν δέ ἑ φαίδιμος ἥρως
Σιδονίων βασιλεύς.

9 Et idem quoque κλυτὸς (quæ vox etiam significat nobilem & inclytum) Neptunus vocatur, lib.9.Iliados,

Εἰ δὴ κἂν ἄπλειον δ' ὤν κλυτὸς ἐννοσίγαιος.

lib.15.eiusdem operis,

Ἀγχοῦ δ' ἱσταμένη, προσέφη κλυτὸν ἐννοσίγαιον.

Et iterum paulò pòst,

Τὴν δὲ μέγ' ὀχθήσας προσέφη κλυτὸς ἐννοσίγαιος

Et Agamemnon lib.3.Odyssex,

Αἴγισθον δολόμητιν, ὅς οἱ πατέρα κλυτὸν ἔκτα.

10 Quin etiam & illi dictus est ἀγαυὸς, id est, nobilis Laomedon, lib.6.Iliados,

Βουκολίων δ' ἦν υἱὸς ἀγαυοῦ Λαομέδοντος.

Et Troiani lib.7.

Ἠνώγει Πρίαμός τε καὶ ἄλλοι Τρῶες ἀγαυοί.

Et iterum lib.16.

Δάμνα μὲν ζωούς τε νόος, καὶ Τρῶες ἀγαυοί.

Et Tithon lib.11.in prin.

Ἠὼς δ' ἐκ λεχέων παρ' ἀγαυοῦ Τιθωνοῖο.

Et Ilioneus lib.14.haud multò ante fin.

Εἰπέμεναί μοι Τρῶες ἀγαυοῦ Ἰλιονῆος,

Et Telamon lib.17.versu suprà citato,

Ὣς υἱὸς Τελαμῶνος ἀγαυοῦ, &c.

11 Et ἀγλαὸς quoque, quod idem significat, Eurypilus lib.5.Iliados,

Τὸν μὲν ἄρ' Εὐρύπυλος Εὐαίμονος ἀγλαὸς υἱός.

Et iterum, lib.7.atque 8.eiusdem operis.

Τὸν δ' ὡς οὖν ἐνόησε Λυκάονος ἀγλαὸς υἱός.

Ille enim Lycaonis filius erat. Et paulò pòst,

Τῷ δ' ἐπὶ μακρὸν ἄυσε Λυκάονος ἀγλαὸς υἱός.

Rursumque,

Τὸν δ' αὖτε προσέειπε Λυκάονος ἀγλαὸς υἱός.

Iterumque,

Τὸν πρότερος προσέειπε Λυκάονος ἀγλαὸς υἱός.

Et Stenelus eodem quoque libro,

Τοὺς δὲ ἴδε Σθένελος, Καπανήϊος ἀγλαὸς υἱός.

Et Cletus lib.15.

Τοῖσι δ' ἐπ' Εὐρύπυλος Εὐαίμονος ἀγλαὸς υἱός.

Et Pandarus eidem dicitur, illo lib.5.eiusdem operis,

Καί ῥ' ἔβαλε Κλεῖτον Πεισήνορος ἀγλαὸν υἱόν.

Et Eudorus Mercurij filius lib.16.

Πέμπτου δὲ οἱ ἀγλαὸν υἱὸν
Εὔδωρον.

Et Nastes, & Amphimachus in catalogo,

Νάστης Ἀμφίμαχός τε Νομίονος ἀγλαὰ τέκνα.

Sed vt alia addamus quæ ad ipsius nobilitatis commendationem pertinent, vltra alia multa quæ sparsim in aliis capitib⁹ dicta sunt, præsertim in 4.c.vbi videre poteris: Aristoteles li.j.Ethicorum c.8.dicit non satis esse idoneum ad fœlicitatem, qui sit ignobilis. Idem in multis locis inter bonorum genera nobilitatem ponit, scilicet lib.Rhetoricorum ij.c.9. vbi inter naturæ bona reponit. Et Terentius quoque inter bona reponit, sed ita vt verè bona sit, si quis ea bene vti sciat: alioqui mala. Hi sunt versus illius in Heauton.

12 *Ignobili nō satis idoneus ad fælicitatem.* *Nobilitas inter bona.*

Quod reliqui est quin habeat, quæ quidem in hominibus dicuntur bona?
Parentes patriam incolumem, amicos, genus, cognatos diuitias.
Atque hæc perinde sunt, ut illius animus qui ea possidet.
Qui uti scit, ei bona: illi qui non utitur rectè, mala.

Nam & idem de diuitiis, quæ sunt eiusdem moneię diximus, in repe.l.si vnquam, in verb. bona, nu.4. Valerius autem Maxi.li.7.c.j.quod de fęlicitate est, inter primas fœlicitatis partes Metelli, eam posuit, q̃ parētes nobilissimos habuisset. Tullius in oratione pro Quinto Sestio scripsit, Omnes bonos semper nobilitati fauere: vtileq; esse reipublicæ, nobiles esse homines dignos maioribus suis: valereq; apud nos clarorum virorum senem de republica meritorum mentionem, etiam mortuorum, &c.

Quibus item addes & illam Euripidis sententiam in Hecuba,

13 *Alia de laude nobilitatis.*

Δεινὸς χαρακτὴρ κἀπίσημος ἐν βροτοῖς,
Ἐσθλῶν γενέσθαι, κἀπὶ μεῖζον ἔρχεται
Τῆς εὐγενείας τοὔνομα τοῖσιν ἀξίοις.

Id est, vt traduxit Dorotheus Camillus,

Vehemens nota, & insignis inter mortales
A bonis natū esse, & magis magisq; illustratur
Nobilitatis nomen fortibus & dignis.

Illamq; eiusdem apud Stobęum ser.86.

Φεῦ φεῦ, τὸ φῦναι πατρὸς εὐγενοῦς ἄπο
Ὅσην ἔχει φρόνησιν, ἀξίωμά τε.
Κἂν γὰρ πένης ὢν τυγχάνῃ χρηστὸς γεγώς,
Τιμὴν ἔχει τιν', ἀναμετρούμενος δέ πως
Τὸ τοῦ πατρὸς γενναῖον ὠφελεῖ τρόπῳ. Id est,

Papè nobili patre nasci
Quantam uim habet ac authoritatem.
Quāuis em̄ pauper sit, q honesto loco natus est:
Honore tamē afficitur: et animo suo reuoluens
Patris nobilitatem, suis moribus proficit.

Et illam quoque,

Ἐν τοῖς τέκνοις γὰρ ἡ ἀρετὴ τῶν εὐγενῶν
Ἐνέλαβε: κρείσσων τ' ἐστὶ πλουσίου γάμου.

In liberis etenim uirtus nobilium
Concipitur: & generosæ nuptiæ præstant opulentis.

Item illam ipsius in Heraclidis, vbi inttoducit iolaum, ita loquentem,

Οὐκ ἔςι τοῦδε παισὶ κάλλιον γέρας,
Ἢ πατρὸς ἐσθλοῦ κἀγαθοῦ πεφυκέναι,
Γαμεῖν τ' ἀπ' ἐσθλῶν. ὃς δ' ἐνικηθεὶς πόθῳ
Κακοῖς ἐκοινώνησεν, οὐκ ἐπαινέσω
Τέκνοις ὄνειδος οὕνεχ' ἡδονῆς λιπεῖν.
Τὸ δυστυχὲς γὰρ ηὑγένει' ἀμύνεται,
Τῆς δυσγενείας μᾶλλον. ἡμεῖς γὰρ κακῶν
Εἰς τοὔσχατον πεσόντες, ηὕρομεν φίλους.
Non est hoc liberis pulchrior honor,
Quàm patre bono ac strenuo natos,
Vxores ducere a probis: qui verò victus de- siderio
Cum improbis affinitatem habet non laudabo.
Liberis dedecus voluptatis gratia superari.
Calamitatem enim nobilitas arcet
Ignobilitate potiùs: nos enim malorum
Ad summam delapsi inuenimus amicos.

14 De eadē re ex nostris. Denique ne nostros prætermittamus, Guil. à monte Laudu. in cle. 1. de bapti. posteaquam retulit Hosti. qui in c. venerabilis, quod est pe. de præb. vbi dicit nobilitatem generis esse nobilitatem stercoris, vti & ex eo retulimus suprà, capi. 4. nu. 1. & dicemus etiam ca. seq. nu. 22. ex nostris. Eum reprehendit, nam propagatio (inquit) alti & clari sanguinis, siue seminis proculdubio posteritatem eius nobilitat & attollit, sicut vilis suam vilescit, ita enim loquitur, id est, vilem facit c. si gens Anglorum 56. di. & c. Afros. 98. di. Et illum refert & sequitur Card. Flor. in d. cle. 1. in 6. quæsti. de baptis. Sed & alia quædam ad laudem nobilitatis videbis apud Angel. consi. 110. sanctissima, col. 1. vers. meritò igitur.

In eos qui nulla virtute freti, sola nobilitate gloriantur. Cap. XXII.

1 Nobilitas dedecori est sceleratis. VErum ex iis quę supra diximus satis constat, nobilitatem esse admodum commendabilem, laudiq; & honori esse assignandam, cùm quis eam ad virtutes refert. Si verò ea quis abutens, vitiis sese dedat, veluti plus licentiæ ad scelera ex nobilitate tribuat, illi certè non honori est & laudi nobilitas, sed dedecori & vituperio, vt scribit Dantes Florentius in ea cantilena, quę incipit. Le dolze rime d' amor. & sequitur Bart. in l. 1. col. 3. versi. item reprobat. C. de digni. li. 12. Et ea quoque sententia placuit Cy. qui in id Boetium citat, in l. prouidendum. C. de postul. Cui subscribens Iuuenalis in satyr.

Si te præcipitem rapit ambitus atque libido,
Si frangis virgas sociorum in sanguine, si te
Delectant hebetes lasso lictore secures:
Incipit ipsorum contra te stare parentum
Nobilitas, claramq; facem præferre pudendis.
Omne animi uitium tantò conspectius in se
Crimē habet, quātò qui peccat maior habetur.

Et Marius in oratione, quam habuit apud Salustium in Iugurtha, Cùm apud vos, inquit, aut in Senatu verba faciunt, pleraq; oratione maiores suos extollunt: eorum fortia facta memorando, clariores sese putant, quod contrà est. Nam quantò vita illorum præclarior, tantò horum socordia flagitiosior. Et profectò ita se res habet, Maiorum gloria & posteris quasi lumen est: neque bona eorum, neque mala in occulto patitur. Adde quòd maiorum nobilitas posteros ad virtutes suo exemplo excitat, vt alibi iam satis diximus, & cōprobauimus, scilicet c. 10. nu. 11. cuius rei rationem, & seq.

2 Itaq; si posteri ipsi veluti relicta natura ipsa, contemptoque maiorum exemplo, quod illos ad virtutes excitare debuit, vitiis se & flagitiis adobruant, nullus iam excusationi locus relinquitur, pręsertim cùm vilissimus reputandus est, qui honore est pręstantior, nisi & sanctimonia, & eruditione præcellat, ex Symmachi sententia, in c. vilissimus. j. q. j. Secundùm quā Scipio Aemilianus deforme existimabat, quos dignitate præstaret, ab his virtute superari, vt refert Valerius Maximus lib. 3. c. 2.

3 Nec intempestiuum erit subiicere, quæ in hanc sententiā elegantissimè scripsit Claudius Galenus in exhortatione ad bonas artes, Sanè, inquit, æquum videtur, qui nulla re suspiciendi sunt, nisi ob diuitias, simulatq; his spoliati fuerint, pariter & illis spoliari, quæ ob diuitias habebant. Quid enim isti facerent, qui nullum proprium possident bonum, sed perpetuò pendent ab alienis, & ab his quæ sunt fortunæ? Tales videlicet sunt & hi qui generis nobilitatem venditant, atq; hinc sibi placentes, rollunt cristas. Nam & isti, quoniam propriis bonis carent, ad maiorū imagines confugiūt, non saltem hoc intelligētes, quòd ista generis nobilitas, qua gloriantur, similis est publico singularum ciuitatū nomismati: quod apud eos quidem valet, qui instituerunt: apud alios verò adulterinum habetur,

Te haudquaquam in altū generis euexit decus
Non altus huc sum, polluam ut genus meum.

Præclarus igitur, vt inquit Plato, thesaurus est progenitorū virtutes, sed pręclarius est, huic opponere posse Sthenei illud dictum,

Atqui nos patribus longè præstamus auisq;.

Nam si qua omnino est nobilitatis vtilitas, hanc solam habet, quòd hinc accenditur studium æmulandi, proposito exemplo domestico. Proinde si procul degeneramus à progenitorum virtute, meritò discrutiētur illi, si quis modò sensus inest defunctis. Nobis autem tantò plus est dedecoris, quātò genus est illustrius. Si quidē imperiti, qui genere sunt vehementer obscuro, hoc lucri faciunt, quòd plerique nesciant, quales sint. Cæterùm quos decus & claritudo generis non sinit latere, quid aliud fru

oibus. Et Ezechielis 22. Triumphabunt de te sordi da, nobilis, grandis interitu, &c. Et c.26. Et sta tuæ tuæ oobiles in terra corruent. Et 1. Machab. 1.c.vocauit pueros suos, nobiles qui secum o nutriti erant. Et c.2. Templũ eius sicut hom o ignobilis. Iterumque c.3. Et reliquit Lysiam. hominem nobilẽ de genere regali super negotia regia. Et 2.Machab. 6. Eleazarus cogitans ætatis ac senectutis suæ eminẽtiã, & ingeoitæ nobilitatis caniciẽ. Et c.7. Misit rex Nicanorem virũ ex principibus suis nobilioribus.

2 *Ex nouo testamento.*

Sed vis audire testimonia noui testamenti? Marci 15. Venit Ioseph ab Arimathia nobilis Decu rio. Et Lucæ.19. Homo quidam oobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum. Et prioris ad Corinthios c.1. Videte enim vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes, secundum carnem: non multi potentes, non multi nobiles. Sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, vt confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia: & ignobilia mundi & contemptibi lia elegit Deus, vt non glorietur omnis caro, &c. Et 4.c. Nos infirmi, vos autem fortes: vos nobiles, nos autem ignobiles, alij vertũt, Vos clari, nos obscuri, quod non longe distat. Rursumque c.15. Seminatur io ignobilitate, surget in gloria. Et posterioris ad eosdem c.6. Io omnibus exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros per gloriam & ignobilitatem: per infamiam, & bonam famam. Et eiusdem c.11. Secundùm ignobilitatem dico, quasi nos infirmi fuerimus in hac parte. Et Actorum Apostolicorum c.17. vbi de his qui Thessalonicæ, ad Pauli prædicatiooem cõoersi sunt ad Christum. Erat de gentilibus multitudo magna, & mulieres nobiles non paucæ. Et paulò pòst. Hi autem erant nobiliores eorum qui sunt Thessalonicæ. In quo tamen illud lectores monere volui, in multis ex locis prædictis, ἀτιμίας, & ἄτιμοι Græcè legi, quæ vulgata editio vertit, & ignobilitatem & ignobiles, tametsi dictiones Græcæ propriè significant, ignominiam, infamiam, dedecus, ignominiosam, infamem, vilem, abiectum: veluti interpres sentiat eũ ignobilem esse, qui ignominiosus, & infamis sit, de quo nos posteà dicemus.

3 *Nobilitas per gloriam intelligitur.*

Sed antequam ad alia transeamus, Illud an notare voluimus lector, quòd ad nobilitatis commendationem pertinet, ipsam oobilitatẽ intelligi per gloriam, apertè coostare, ex 3. locis citatis in duobus præcedentibus on. Primo cum scribitur 1.Regum.2. Quicunque honorificauerit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles. Illic enim ignobilitas gloriæ opponitur. Secundo 1.ad Corint.c.15. Seminatur in ignobilitate, surget in gloria, qui locus est apertissimus. Tertiò 2. ad Corinth. 6. cum dicitur, per gloriã, & ignobilitatem. Hincque cùm Euripides in Hecuba ita scripsisset,

Τὸ δ' ἀξίωμα κἂν κακῶς λέγῃς τὸ σὸν
Πείσει, λόγος γὰρ ἔκ τ' ἀδοξούντων ἰὼν
Κἀκ τῶν δοκούντων, αὐτὸς, οὐ ταυτὸν σθένει.

Id est, vt vertit Dorotheus Camillus:

Porrò authoritas, etsi male dixeris,
Persuadebit: oratio.n. & ab ingloriis profecta,
Et à gloriosis, eadem, non idem valet.

Ennius autem apud Gellium lib.x. cap. quarto, pro ingloriis ignobiles vertit, veluti iidem sint inglorij, & ignobiles.

Hac tu & si peruersè dices facile Achiuos flexeris.
Nam cùm opulenti loquuntur pariter, atque ignobiles,
Eadem dicta, eademque oratio æqua, non æquè valet.

Nam quod pro gloriosis opulentos vertit, ad eam sententiam spectat, quæ opulentiam & nobilitatem eandem esse dicebant, de quo nos diximus c.3. At idem Gellius pro ingloriis, inexistimatos: & pro gloriosis, existimatos vertit, quod non longè abest. Nam inglorij & ignobiles inexistimati sunt: gloriosi & nobiles existimati. Porrò Tullius vtrosque simul iunxit lib.3. Tusculanarum quæstionum. Quòd in glorius & ignobilis sit ad supremum diem peruenturus. Vt è diuerso idem li.2. Officiorũ M. Lucius Crassus sibi peperit maximam laudem ex illa accusatiooe nobili & gloriosa. Et hinc D. Hieronymus in prologo Sophoniæ prophetæ, gloriosam pro nobili posuit cum dicit gloriosa maiorum suorum stirpe generatus est. Sed & ipse Cicero ita gloriam diffiniuit, vt eandem cum nobilitate esse arbitrari quis possit in oratione pro M. Marcello, Gloria est illustris & peruagata multorum & magnorum vel in suos ciues, vel in patriam, vel in omne genus hominum fama meritorum. Hæc enim nobilitati cõueniunt, vt patet ex his quæ supra diximus in 2.c. Idem antem Cicero in 3. Philippica, vocat nobilitatem generis gloriosam. Et his quoque coocinit quod Græcis ἀκλεὴς, & ἀκλεινὴς inglorius dicitur, ἀκλεῶς sine gloria, quod idem est: ἀκλεινὸς ignotus, ἀκλεία ignobilitas. Et quod apud eosdem κλυτὸς nobilem significat, vt dicemus paulò pòst on.9. & gloriosum, vt scribit Seruius io li. 6. Aeneid. enarrans eum locum,

En huius nate auspiciis illa inclyta Roma
Imperium terris.

4 *Sancti à nobilitate laudati.*

Sed vt redeamus, qui vitas sanctorum virorum & fœminarum descripserunt, & cantiones nostras ecclesiasticas ædiderunt, eo nomine plurimos commendarunt, quòd videlicet nobili genere orti essent. Et inter cæteros Gregorium Nazianzenum, & Basilium, quos Eusebius, Cæsariensis lib. Historiæ Ecclesiasticæ xj.c.9. nobiles fuisse tradit, Hyeronimum, Ambrosium, Clementem, Nicolaum, Vincentiũ,

Bernardum, Alexium, Aegidium, & ex fœminis Paulam, Catharinam, Luciam, Anastasiã, Agatham, Barbaram.

5 *Ad idem.*

Diuos aũt Lucas statim in ingressu sui Euãgelij, maiorum nobilitatem diui Ioãnis prædicat, vt ẽt illic annotat Ambrosius. Quoniã, vt ipse posteà subdit, plena est laudatio, q̃ genus, mores, officium, factum, iudiciũ cõprehẽdit. Diuus quoq; Hierony. tantũ detulit nobilitati generis, vt in epitaphio Paulæ, de qua nuper locuti sumus, generositatẽ p̃rio loco posuerit,

Gracchorũ soboles, Agamẽnonis inclyta p̃les,
Hoc iacet in tumulo.

Et Claudianus poeta Christianus inter laudes Serenę nobilitatem quoque generis non prætermisit,

Quòd si nobilitas cunctis exordia pandit
Laudibus, atq; omnes redeunt in semina caussæ:
Quis venerabilior sanguis, quæ maior origo,
Quàm regalis erit? &c.

Nã & Euripides haud multò ante fi. Helenæ, scribit, Deos, non habere odio nobiles,

Τοὺς δ' εὐγενεῖς γὰρ οὐ στυγοῦσι δαίμονες.

Nobilitas verò deo tribuitur, ignobilitas alijs.

Nam vt illud vnum addam quod nobilitatem præ cæteris rebus laudandam ostendit, scilicet nobilitatem Deo nostro O. M. tribui in c. Adã. 4. dist. Ignobilitatem verò Dijs illis alienis falsissimis, in illa epistola Hieremiæ, inscripta in libro Baruch capite sexto, cuius verba de huiusmodi Diis loquentia posuimus suprà huius cap. num. 1.

6 *Homerus vbique deos, & homines nobilitatis titulo decorat.*

Quid igitur ampliùs egemus testimonio Homeri, qui vbique Deosque hominesq; nobilitatis epitheto decorat. Nam apud eũ Vlysses sæpissimè Διογενὴς, id est, nobilis dicitur, vt Odysseæ secundo:

Διογενὲς Ὀδυσσεῦ θάνατον καὶ κῆρας ἀλύξας.

Et iterum Paulò pòst,

Διογενὲς Ὀδυσσεῦ, ἀλλογνώτῳ ἐνὶ δήμῳ.

Et li. 5. eiusdem operis,

Διογενὲς Λαερτιάδη πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ.

Qui versus repetitur lib. 10. eiusdem operis in tribus locis, iterumq; in lib. 11. & 13. & 14. & Ilia. li. 4. 8. 9. 10. & 23. Et eodem illo li. 5. Ody.

Διογενὲς Ὀδυσσεῦ, θάνατον καὶ κῆρας ἀλύξας.

Et lib. 8. eiusdem operis,

Αὐτὰρ ἄρα Διογενὴς ὦρτο πτολίπορθος Ὀδυσσεύς.

Et lib. 10.

Διογενὲς τοῦτον μὲν ἐάσομεν, εἰ σὺ κελεύεις.

Et lib. 18.

Αὐτὸς Διογενὴς μετέφη πολύμητις Ὀδυσσεύς.

Et alibi sæpe. Et eodem epitheto insigniuit Achillem, lib. j. Iliados.

Διογενὲς Πηλέος υἱὲ πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεῦ.

Et Aiacem lib. 5. eiusdem operis,

Αἴας Διογενὴς, &c.

Et Patroclum, lib. 16.

Ὤμοι Διογενὲς Πατρόκλεις οἷον ἔειπες;

Et paulò pòst,

Ὤ μοι, Διογενὲς Πατρόκλεις ἱπποκέλευθε.

Et rursum eod. lib.

Χαῖρε Διογενὲς Πατρόκλεις, ὅμως τι αἶσα.

Quæ appellatio hinc profecta est, quòd nobiles à Diis geniti putarentur, vt diximus suprà capite ij. nu. 42. sed & ipsi.

7

Et cùm Græcis nobilis, siue generosus non solùm Διογενὴς, sed & Δῖος dicatur, veluti diximus: Ideò & hoc epitheto, multi insignes viri ab eodem Homero fuerunt insigniti. Et inter alios ipse Vlysses, vt lib. j. Odysseæ,

Οὐ γάρ πω τέθνηκεν ἐπὶ χθονὶ δῖος Ὀδυσσεύς.

Et lib. 7. eiusdem operis,

Ὣς φάτο, γήθησεν δὲ πολύτλας δῖος Ὀδυσσεύς.

Et Orestes illo eodem lib. j.

Ἦ οὐκ ἀΐεις οἷον κλέος ἔλλαβε δῖος Ὀρέστης.

Et lib. 3.

Τῷ δὲ οἱ ὀγδοάτῳ κακὸν ἤλυθε δῖος Ὀρέστης.

Et Achilles lib. 6.

Ἤτοι γὰρ πατέρ' ἁμὸν ἀπέκτανε δῖος Ἀχιλλεύς.

Et paolò pòst,

Πάντας γὰρ κατέπεφνε ποδάρκης δῖος Ἀχιλλεύς.

Et alibi sæpe. Et Sarpedon lib. 16. Iliad.

Αὐτίκα δ' ἐκ Λυκίων Σαρπηδόνα δῖον ἑλόντες.

Nam & Δῖα in fœminino etiam pro nobili ponitur ab eodem, lib. Odysseæ 5. post prin.

Ἐς Πύλον ἠγαθέην, ἠδ' ἐς Λακεδαίμονα δῖαν.

Et iterum de Calypso,

Ἀγχοῦ δ' ἱσταμένη προσεφώνεε δῖα θεάων.

Rursumque,

Ὣς φάτο, ῥίγησεν δὲ Καλυψὼ δῖα θεάων.

Iterumque libro sexto Iliados de Andia Proeti vxore,

Τῷ δὲ γυνὴ Προίτου ἐπεμήνατο δῖ' Ἄντεια.

Vti etiam apud Latinos Virgilius lib. 11.

Italides, quas ipsa decus sibi Dia Camilla
Delegit.

Vbi Seruius interpretatur Dia, generosa, εὐγενής.

8

Sed & apud eundem Hector φαίδιμος, quod eiusdem significationis est, dicitur lib. quarto Iliados,

Χώρησαν δ' ὑπό τε πρόμαχοι, καὶ φαίδιμος Ἕκτωρ.

Et lib. 6. eiusdem operis,

Ὣς εἰπὼν, οὗ παιδὸς ὀρέξατο φαίδιμος Ἕκτωρ.

Et lib. 7.

Ὣς εἰπὼν, πυλέων ἐξέσσυτο φαίδιμος Ἕκτωρ.

Et eodem lib.

Ὃς τότ' ἀριστεύοντα κατέκτανε φαίδιμος Ἕκτωρ.

Et lib. 8.

Τρώων δ' αὖτ' ἀγορὴν ποιήσατο φαίδιμος Ἕκτωρ.

Et lib. 15.

Πάτροκλον, τὸν δὲ κτεῖνεν ἐγχεῖ φαίδιμος Ἕκτωρ.

Et lib. 21. statim post prin.

Ὅτε μαίνετο φαίδιμος Ἕκτωρ.

Et ipse Vlysses lib. 11. Odysseæ,

Ἀλλά με σός τε πόθος σά τε μήδεα φαίδιμ' Ὀδυσσεῦ.

Et lib. 12.

Νῆα παρὰ γλαφυρὴν ἐρύσαντε φαίδιμ' Ὀδυσσεῦ.

Et alibi sæpe. Et Telemachus lib. 14.

Ἔνθα δ' ἀτιμάζει ἄλοχον καὶ φαίδιμον υἱόν.

Et lib.

Aequalitas omnium in bellis, fame, morbis, morte, et caeteris id genus.

est. Dic quaeso quid genus est? Nihil aliud certè, quàm verbi sonitus ab omni re destitutus, quod in extremo illo die probè scietis. Verùm quoniam nondum dies illa adest, rationibus, quantùm in nobis situm est, nullam in genere fieri praestantiam, vobis persuadebimus. Cõsidera igitur, qñ bellũ irrumpit, qñ fames premit, qñ caetera huiusmodi mala incumbunt, quò vniuersus nobilitatis: huius status euanescit. Nescit inter diuitem & pauperem vllo modo morbus discernere: gloriosum, & inglo riosum: nobilem, & ignobilem non cognoscit. Mors quoque, aliaeq; rerum humanarum mutationes pariter omnes aggrediuntur. Imò verò, quod mirabile fortassis videbitur, multò magis diuites inuadere solent.

13 Sed audi quae ad institutum propositum ab Aristotele scripta sunt in eo (si vllus coniecturis locus sit) lib. quem de nobilitate scripsit apud Stobaeum, Ser. 84. neque enim is liber hodie reperitur, nec vllus est talis locus in omnibus eius libris, qui nunc extant, Ὅλως δὲ περὶ εὐγενείας ἐγὼ ἀπορῶ, τίνας χρὴ καλεῖν τοὺς εὐγενεῖς. εἰκότως γάρ ἐστι τοῦτο διαπορεῖν. καὶ γὰρ καὶ παρὰ τῶν σοφῶν, τὰ μὲν, ἀμφισβητεῖται, τὰ δ' οὐ λέγεται σαφῶς εὐθὺς τὰ περὶ τῆς δυνάμεως: λέγω δὲ τοῦτο, πότερον τῶν τιμίων ἐστὶ καὶ σπουδαίων, ἢ καθάπερ Λυκόφρων ὁ σοφιστὴς ἔγραψε κενόν τι παντάπαν. ἐκεῖνος γὰρ ἀντιπαραβάλλων ἑτέροις ἀγαθοῖς αὐτὴν, εὐγενείας μὲν οὖν ἀφανὲς τὸ κάλλος, ἐν λόγῳ δὲ τὸ σεμνὸν, ὡς πρὸς δόξαν οὖσαν τὴν αἵρεσιν αὐτῆς: κατὰ δ' ἀλήθειαν, οὐθὲν διαφέροντας τοὺς ἀγενεῖς τῶν εὐγενῶν. Ἀμφισβητεῖται δὲ καθάπερ καὶ περὶ τοῦ πηλίκον ἀγαθόν ἐστιν, οὕτω καὶ τίνας δεῖ καλεῖν εὐγενεῖς. οἱ μὲν γὰρ, τοὺς ἐξ ἀγαθῶν γονέων, εὐγενεῖς εἶναι νομίζουσι, καθάπερ καὶ Σωκράτης. διὰ γὰρ Ἀριστείδην τὴν θυγατέρα αὐτοῦ γενναίαν εἶναι, Σιμωνίδην δέ φασιν ὑποκρίνασθαι διερωτώμενον, τίνες εὐγενεῖς, τοὺς ἐκ παλαι πλουσίων φάναι. καί τοι τοῦτον τὸν λόγον, οὐκ ὀρθῶς ἐπιτιμῶσι. Θεόγνις δ' ὁ ποιητὴς ὁ ποιήσας,

> Ὦς τὴν μὲν εὐγένειαν αἰνοῦσι βροτοὶ,
> Μᾶλλον δὲ κηδεύουσι τοῖσι πλουσίοις.

Ἢ πρὸς θεοὺς οὐχ αἱρετώτερος ὁ πλουτῶν αὐτὸς, ἢ οὗ ὁ πρόπαππος, ἢ τῶν προγόνων τις πλούσιος ἦν, αὐτὸς δὲ πένης; πῶς γὰρ οὐκ εἶπε, καὶ δέοιτ' ἂν κηδεύειν τοῖς πλουσίοις μᾶλλον, ἢ τοῖς εὐγενέσιν; εὐγενεῖς γὰρ οἱ παλαιοί: κρείττους δὲ οἱ νῦν. οὐκοῦν ὁμοίως κἄν τις ὑπολαμβάνῃ, οὐ τοὺς εὐγενεῖς εἶναι τοὺς ἐκ πάλαι πλουσίων, οὐδὲ τοὺς ἐξ ἀγαθῶν πάλαι. κρείττων γὰρ ἂν δόξειεν ἀρχαίας ἀρετῆς πρόσφατος: καὶ μετέχειν μᾶλλον ἕκαστον πατρὸς, ἢ προπάππου, αἱρετώτερον δ' αὐτὸν εἶναι σπουδαῖον, ἀλλ' οὐ τὸν πρόπαππον, ἤ τινα τῶν ἄλλων προγόνων. ἄγουσιν ἐπεὶ ἐν μηδετέρῳ τούτων ὁρῶμεν τὴν εὐγένειαν, σκεπτέον ἄλλον τρόπον τινὰ τοῦτον; σκεπτέον δ' ἐστὶν, ὅτι τὸ εὖ ἐνίοτε σημαίνει τὸ δίκαιον τῶν ἐπαινετῶν καὶ σπουδαίων, οἷον τὸ εὐπρόσωπον, καὶ τὸ εὐόφθαλμον. ἀγαθὸν γάρ τι καλὸν σημαίνει κατὰ τοῦτον τὸν λόγον. πάνυ γὰρ εἶπεν. οὐκοῦν εὐπρόσωπον μέν ἐστι, τὸ ἔχον ἀρετὴν προσώπου. εὐόφθαλμον δὲ τὸ, ὀφθαλμοῦ ἀρετήν. οὕτως εἶπεν. ἀλλὰ μὴν ἔστι γένος τὸ μὲν σπουδαῖον, τὸ δὲ φαῦλον, πάνυ γὰρ εἶπε. σπουδαῖον δέγε φαμὲν ἕκαστον κατὰ τὴν αὑτοῦ ἀρετὴν εἶναι. ὥστε καὶ γένος σπουδαῖον ὡσαύτως. οὕτως εἶπε. δῆλον ἄρ' ἐστὶν, ὅτι ἐστὶν ἡ εὐγένεια, ἀρετὴ γένους. Id est, Omnino de nobilitate dubito, quos nobiles vocare oporteat. Neque enim ab re me de hac re dubitare dixi. Nam à sapientibus partem dubitatur, partim ab ipsis eius vis non dilucidè exponitur. Id autem est, an ex his quae magnificanda sunt, an (vt Lycophron Sophista scripsit) aliquid omninò inane. Is enim eam cum aliis bonis conferẽs, eius pulchritudinem, & formam minimè apparentem esse dicit, grauitatemque eius & maiestatem verbis contineri (id est, vt planiùs intelligas, eam in speciem tantùm ac verbo tenus grauem esse & venerãdam). Ita vt gloriosum quidem sit eam consequi, sed reipsa ignobiles à nobilibus nihil differre. Vt porrò quàm magnum bonum ea sit, dubitatur, sic etiam quos nobiles appellare oporteat. Si quidem ex probris parentibus ortos alij nobiles iudicãt, quemadmodum Socrates Aristidis filiam propter patris virtutem, nobilem dicebat. Simonides interrogatus qui nobiles essent, respondisse fertur, natos ex his qui iam multo antè diuites fuissent. Quanquam in eo (sed haud rectè) reprehenditur. Theognis autem dicit homines laudare quidem nobilitatem, sed affinitatem potiùs cum ditioribus contrahere. An non quaeso, magis id expetendus est, qui sit ipse diues, quã cuius proauus, vel ex maioribus aliquis diues fuit, ipse autem pauper sit? Quò enim non dixit, quòd opporteret affinitatem contrahere cum diuitibus potius, quàm cum nobilibus? Nobiles enim, qui multò antè fuerunt: potentiores autem & praestantiores, qui nunc sunt. Ad eundem igitur modum reputauerit aliquis, nobiles non esse natos ex his qui olim fuerunt diuites, neque ex his, qui probi olim fuerunt. Nam recens siue praesens virtus antiqua praestantior est, & meliùs est vnumquemque participem esse virtutis patris, quã proaui. Maximè autem optandum ipsum probum esse, non proauum, aut aliquem ex maioribus. Nonne igitur cùm videamus nobilitatẽ in neutro istorum sitam esse, aliam rationem disquirere oportet? Quam inquam? Considera re (inquam) oportet, quòd particula εὐ interdũ aliquid cum laude coniunctum significat, vt εὐπρόσωπος pulchram faciẽ habens, & εὐόφθαλμος, pulchros oculos habens. Maximè verò (inquit) igitur εὐπρόσωπος significat faciei virtutẽ, & εὐόφθαλμος oculi. Sic est, inquam. Atqui genus per se, aliud probum & clarum, aliud malum & obscurum. Maximè verò (inquit) Probũ & bonum aliquid porrò id dicimus, quod sua ipsius virtute tale est. Itaque ad eũdem modum genus probum, honestum, & bonum dicimus,

Aristoteles dubitat quos nobiles appellet.

Nobilitas verbis continetur, nõ re.

Socratis sententia.

Simonidis.

Theognidis.

ctus feruntex nobilitate, nisi vt illorum infœlicitas fit illustrior? Sanè qui generi suo non respondent, magis contēnuntur, quàm obscuro loco nati. Itaq; fit, vt si vecors prædicet claritatem generis, declaret suum ipsius vitiū minùs esse venia dignum. Neq; enim eadem trutina æstimamus, aut exploramus plebeios homines, qua claro genere natos. Sed illos si vel mediocri virtute prędìti sint, probamus & amplectimur, quod deest illorum virtuti, generis obscuritati imputantes. Rursus hos qui nihil habent dignum imaginibus maiorum, etiam si cæteris omnibus antecellant, nondum tamen suspicimus. Proinde si quis sapit, ad exercēdā artem se conferat, per quam si nobilis fuerit, videbitur genere nō indignus. Sin minùs, ipse genus ornabit suum. Hæc Galenus.

4 Sunt & alij non pauci, qui in hos inuehūt, qui arrogantiùs ambitiosiusq; solùm nobilitatis generis titulum nomenq; præferentes, atq; iactantes, cæteros despiciūt, nulla interim sua virtute suffulti. Imò verò sunt & plerique, qui nihili omnino nobilitatem faciūt, sed eam veluti futilem, inanem, vanam reiiciunt: nullūq; prorsus inter homines, hoc nomine nobilitatis vel ignobilitatis, discrimen faciunt. Ex quibus nōnullos citauimus suprà, c. 4. quo tractauimus, an virtus nobilitet. Quibus & hos adiiciendos ducimus. Imprimis Oseas ille propheta hos deridens, Gloria (inquit) eorū à partu, & ab vtero, & à conceptu. Alter propheta Malachias c. ij. Nunquid, ait, non pater vnus omnium nostrùm? Nunquid non deus vnus creauit nos? Quare ergo despicit vnusquisque nostrùm fratrem suum? Quasi sentiat propheta, nullam esse differentiam inter eos, quos nobiles dicunt, & ignobiles, siue vt planius dicam, nullos esse cæteris nobiliores, aut ignobiliores origine. Et Philo ille, aut quisquis is fuit, Sapi. 7. Et ego natus accepi cōmunem aerem, & in similiter factam decidi terrā: & primā vocem similem omnibus emisi plorans, in inuolumentis nutritus sum, & curis magnis. Nemo enim ex regibus aliud habuit natiuitatis initium. vnus ergo introitus est omnibus ad vitam, & similis exitus.

Vnus omnium pater.

Idem natiuitatis initiū, idem exitus.

5 Christus dominus noster, optimus æquissimusq; nobilitatis, & ignobilitatis, rerumque omnium æstimator, nonne apertissimè ostendit vnum communemq; omnium hominum patrē esse omnipotentem Deum: cùm ita nos docuit orare, Pater noster qui es in cœlis. Quē locum enarrans diuus Chrysostomus in 20. Homilia in Matthæum, Non dicit, inquit, Pater meus qui est in cœlis, sed pater noster, superbiam remittens, inuidiamq; explodens, & introducens matrem bonorum omnium charitatem, & humanarum rerum inæqualitatem prorsus expellens, & miram Regis cum paupere æqualitatem honoris ostendens: si tamen in maximis, & ad æternam gloriam necessariis communione sociemur. Quid enim noxæ de terrena nobilitate metuendum est, quādo cœlesti omnes nobilitate coniungimur: cumque nullus alio amplius de illo honore possideat, neq; locuples paupere, neq; dominus seruo, neq; iudex ministro, neq; rex milite, nec philosophus barbaro, nec sapiens imperito. Cunctis enim vnam atq; eandem nobilitatem donauit Deus, cùm dignatus est omnium pater vocari. Sed & eundem locum interpretans D. Augustinus, si is est lib. ij. de Sermone Dei in monte, Admonentur, ait, hìc genere nobiles secundùm seculum, cùm Christiani facti fuerint, nō superbire aduersus ignobiles, quoniam simul Deo dicunt, Pater noster. quod non possunt verè ac piè dicere: nisi se fratres esse agnoscāt. Nec primus dominus noster patrem nostrum deum patrem inuocare docuit. Nam longo antè interuallo Esaias & ipse à deo ipso edoctus c. 63. Tu enim pater, & Abraham nesciuit nos. Et c. seq. Et nunc domine pater noster es tu, nos verò lutum: & factor noster tu, & opera manuum tuarum omnes nos.

Sed & hoc quoque veteres Poetæ tametsi ethnici intellexerunt, qui Iouem Deorū suorū maximum vbiq; vocant, nunc patrem Deūq; hominumq; nunc simpliciter patrem vocant. De primo est illud Homeri lib. Iliados. 1.

6 De eadē re ex Ethnicis scriptoribus.

Τὸν δ' ἠμείβετ' ἔπειτα πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

Et lib. 4.

Ὣς ἔφατ', οὐδ' ἀπίθησε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

Quem versum repetit lib. 15. eiusdem operis. Et lib. quoque 8. eiusdem item operis.

Ἔνθ' ἵππους ἔστησε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

Iupiter pater omnium hominum.

Et similem omnino appellationem reperies eo quoq; lib. 8. & 11. & 15. & 16 & 20. & 22. & 24. eiusdem operis, & li 1. & 18. Odyssex. Et ex eo expendit Aristoteles li. 1. Politicon c. 8. Illumque secutus Virgilius, vt sæpe aliàs facit, lib. 2. Aeneidos.

Ex quo me diuum pater atque hominū rex,
Fulminis afflauit ventis.

Quod ab Ennio sumptum est. Ex quo etiam illud Romuli Apud Liuium libr. 1. ad tu pater Deùm hominūq; hinc saltem arce hostes, &c.

De secundo, videlicet, quòd Iupiter simpliciter pater vocatur, est etiam illud eiusdē Homeri Iliados 2. 4. 7. 16. & Odissex 4. 7. 17. & 24. Nā omnibus his locis hic versus ponitur,

Αἲ γὰρ Ζεῦ τε πάτερ, καὶ Ἀθηναίη, καὶ Ἄπολλον.

Et aliis quoque propè infinitis locis ita illum vocat, scilicet li. 3. in 3. locis & prætereà lib. 4. præterquam in loco suprà citato, & lib. 5. 8. Iliados atque etiam lib. 7. 12. non semel, 13. 14. 20. etiam non semel, & 21. Et Euripidis in Helena,

Ὦ Ζεῦ, πατήρ τε, καὶ σοφὸς κλήζῃ θεός.

Idque etiam sæpe apud Virgilium comperies, vt lib. ij. Aeneidos,

Nobilitas velamentum malitiæ.

hominum sapientissimus iudicatus, Nobilitates non solùm nihil in se habere honestatis, sed & omne malum ex eis oboriri dicebat, vt prodit Laertius in vita illius. Diogenes ridebat nobilitatem & gloriam,& cętera huiusmodi,dicens ea esse προκοσμήματα κακίας, velamēta malitiæ, vt idem tradit in vita quoq; illius. Nam & cæteri Cynici omnes nobilitatem, diuitias, & gloriam prorsus contemnebant, vt idem scribit ad fi.lib.6. Et cùm aliquando Antistheni, qui & ipse eius sectæ author fuit, probro datum esset, quòd non esset ex duobus liberis genitus, οὐδὲ γάρ, inquit, ἐκ δύο παλαιστικῶν, ἀλλὰ παλαιστικός εἰμι, id est, Neque enim ex duob. luctatoribus,& tamen luctator sum. veluti nihil prohibeat, quo minùs aliquid virtutis, nobilitatis, & id genus cæterorum præ nostris parentibus habeamus,nihilque nobili officiat parentū,aut ignauia, aut ignobilitas.

17

Filiorū virtus ignobilitatem progenitorū tegit.

Sirach,quisquis is fuit, apud Antoniū Monachum lib. 2.Melissæ.Serm.79. τέκνα ἐν ἀγαθῇ ζωῇ τὴν ἀναστροφὴν ἔχοντα, τῶν ἰδίων γεννητόρων κρύψουσι δυσγένειαν. Quibus significatur liberos honestè vitam agētes, genitorum suorum ignobilitatem tegere. veluti si dicas, nihil tibi obest genitorum ignobilitas, si tuipse probus sis, vtpote quam tuis virtutibus obtegas: vt è diuerso, ex eiusdem sententia apud Maximum philosophum & martyrem, τέκνα ἐν καταφρονήσει, καὶ ἀπαιδευσίᾳ γαυριώμενα, συγγενείας ἐκ τῶν μολύνουσι τὴν εὐγένειαν. Quibus item significatur, Liberos insipientia, & imperitia sese efferētes cognationis suæ nobilitatem inquinare.

Liberi insipientes maiorum nobilitatem inquinant.

D.Basilius, οὐκ ἔχομεν πατέρας λέγειν, καὶ προγόνους περιφανεῖς, ὁ γὰρ τῆς ἀληθείας νόμος, ἴδια ἑκάστου ἀπαιτεῖ τὰ ἐγκώμια. οὐδὲ γὰρ ἵππον ταχὺν ποιεῖ τὸ ἐκ ταχυτάτων φῦναι, ἀλλ' ὥσπερ τῶν ἄλλων ζώων ἡ ἀρετὴ ἐν ἑαυτῷ θεωρεῖται ἑκάστου: οὕτω καὶ ἀνδρὸς ἔπαινος ὁ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ κατορθωμάτων ἐκμαρτυρούμενος. Id est, Non possumus patres & maiores claros prædicare,cū veritatis lex proprias cuiusq; reposcat laudes. Nō enim equus est celer,quòd ex celerrimis natus sit, sed quēadmodum cæterorum animaliū in se quodq; spectatur: sic viri laudes testatæ sunt ex suis cuiusque præclaris factis.

18

Suprà in 4.capite(quod iam diximus) multas alias sententias huc pertinentes adduximus, atque inter alias, plurimos D.Gregorij Nazianzeni versus: Sed cuius & hos quoque addere poteris,

Genus incipiendum vel ad finē trahendum.

Κακὸς δ' ἀκούων αἰσχύνου, μὴ δυσγενής.
Γένος γάρ εἰσιν οἱ πάλαι σεσηπότες.
Γένους προάρχειν, ἢ λύειν γένος θέλε,
Ὡς καλὸν εἶναι σ', ἢ καλῶν πεφυκέναι.

Id est, vt vertit Ioannes Ribittus,

Famæ malæ pudeat,malum non te genus
Moueat,genus pridem suum computruit.
Genus uel incipias,uel ad finem trahas,
Vt uel bonus,uel ex bonis sis æditus.

Non tolerādus qui obscurus de nobilitate loquitur.

Sed & Epicharmi sententia est apud Maximū philosophum & martyrem, Serm.63.& Stobæum Serm.88.

Πνίγομ' ὅταν δ' εὐγένειαν οὐδὲν ὢν κακῶς,
Λέγῃ τις, αὐτὸς δυσγενὴς ὢν τῷ τρόπῳ.
Τί γὰρ κατόπτρῳ καὶ τυφλῷ κοινωνία.

Id est, vt idem transtulit,

Aegerrimè fero,cū aliqs obscur⁹ de nobilitate
Loquitur,ipse uerò moribus ignobilis est,
Quid enim rei est cęco cum speculo?

19

Frumentum non ex pulchritudine agri æstimādum.

Demosthenes ille oratorum primus,aut,vt alij malunt, Socrates apud Stobæum ser.84. dicebat optimum frumentum non ex pulchritudine agri æstimandum, sed ex eo quòd cibū optimum prębeat: nec virum bonum, aut amicum beneuolum, qui ex nobili genere sit propagatus, sed qui sit optimis moribus pręditus οὔτε σῖτον ἄριστον ἐκ τοῦ καλλίστου πεδίου κρίνομεν, ἀλλὰ τὸν ὄνειστον πρὸς τὴν τροφήν: οὔτε ἄνδρα σπουδαῖον ἢ φίλον εὔνουν, τὸν ἐξ ἐπιφανοῦς ὄντα γένους, ἀλλὰ τὸν ὑπάρχοντα τῷ τρόπῳ κρείττονα. Idem in oratione pro Ctesiphone nemo inquit, nec ex nobilitate parentum laudandus nec ex ignobilitate culpandus. Iphicrates in Harmodium illius prisci Harmodij abnepotem, ei ob generis ignobilitatem conuitia sibi ingerentem (nam is sutoris filius putabatur) Meum (inquit) genus à me incipit, sed tuum in te desinit. Anthor Plutarchus in Imperatorum Apophthegmatis.

Iphicratis retaliatio in eum qui illi genus exprobrabat.

Et simile quippiam dixisse fertur Sostratus tibicen cuipiam, qui ei obiectabat, quòd ex ignobilibus parentibus natus esset, apud Antonium Monachum, Melissæ libro secundo, capit.79. & Stobæum serm.84. Atqui,inquit, ob id ipsum debui magis laudari, & in admiratione esse, quòd à me genus meum cœpit, καὶ μὴν διὰ τοῦτο μᾶλλον ὤφειλον θαυμάζεσθαι, ὅτι ἀπ' ἐμοῦ τὸ γένος ἄρχεται. Sed nullus omnium hanc sententiam significantiùs,& elegantiùs expressit, quàm Tullius noster in ea oratione, qua respondit alteri Salustij orationi, qua illi generis nouitatem exprobrauerat. Cuius verba & nos addnximus, in d. capite 4. nume.5.

Et Sostrati.

Idem autem Tullius, in secunda in Verrem actione, inania nobilitatis nomina vocat, quod nos alibi ad aliud retulimus. Quem secutus Seneca lib.j. de ira, cuius hæc verba sunt, Tantumq́ne agmen nobilium non inania nomina præferentium, sed eorum qui imaginibus suis decori sunt. Quibus ostēdit inania esse nobilitatis maiorum nomina, nisi & suipsius viribus & imaginibus suffulciantur. Et Boetius Seuerinus, in libro tertio, de consolatione philosophiæ, cap.6. Iam verò quàm sit inane, quàm futile nobilitatis nomē quis non videat? Quæ si ad claritudinem referatur, aliena est. Videtur nanque esse nobilitas, quædam de meritis veniens laus parentū. Quòd si claritudinē prædicatio facit, illi sint clari necesse est, qui prædicantur. Quare splēdidum

Nobilitatis nomina inania.

didum te, si tuam non habes, aliena claritudo non efficit. Quòd si quid est in nobilitate bonum, id esse arbitror solum, vt imposita nobilibus necessitudo videatur, ne à maiorum virtute degenerent.

20

Vnius Imperatoris propria ac peculiaris nobilitas.

Suetonius refert Caligulam, cùm fortè audiret reges qui officij causa in vrbem aduenetant, cõcertantes, apud se super cœnam de nobilitate generis exclamasse,

Εἷς κοίρανος ἔστω,
Εἷς βασιλεύς,
Vnus princeps sit,
Vnus Rex.

Veluti eos derideret de nobilitate certantes, quam vni omnium Imperatori peculiarem ac propriam, nõ etiam cæteris inferioribus quantumuis Regibus communem esse existimabat. Verùm ille nimiùm id nominis & tituli angustabat. Sed quod verissimum est Theodectes Phaselides apud Stobęum, ser. 84. dicit se nunquam laudauisse nobilitatem, quæ dominis indignis vteretur,

Nobilitas indignorum dominorum non laudanda.

Ἐγὼ μὲν οὐδ' οὔ ποτ' ἂν γένεαν ᾔνεσα,
Τὴν προστάταισι χρωμένην ἀναξίοις.

Aegyptij omnes æqualiter nobiles.

Porrò Aegyptij omnes æqualiter nobiles existimabãt. Ideoq; cùm quis mortuus erat, nihil in oratione funebri ab iis referebatur, quod maiores, aut consanguineos eius respiceret, vt Græci facere solebant, authore Diodoro, li. 2. c. 5. quod & nos alibi ad aliud retulimus.

21

Nostra non sunt quæ ex genere sunt.

Apud Ouidium lib. 13. Meta. Vlysses & rex & ex Diis prognatus, vt alibi diximus, hæc tamen aduersus nobilitatem, & Aiacem qui ea maximè gloriabatur grauiter protulit,

Nam genus & proauos, et quæ nõ fecimus ipsi,
Vix ea nostra uoco.

Cui concinens Seneca Tragœdiographus, in Hercule furente,

Nobiles non sunt mihi
Aui, nec altis inclytum titulis genus,
Sed clara uirtus. Qui genus iactat suum
Aliena laudat.

Nec ab his dissidet, quod scribit Plutarchus in libro de educandis liberis, Pulchra quidem est nobilitas, sed maiorum nostrorum id bonum est. Alibi autem in 6. c. nu. 4. ostendimus ex multorum sentẽtia nobilitatem inter bona externa, & fortunæ positam. Diuus autem Hieronymus ad Helbidiam probat nobilitatem ex iniquitate procedere, hoc modo, Nobilitas, inquit, mundi nihil aliud est, quàm diuitię inueteratæ: Omnes autem diuitiæ de iniquitate descendunt. Vnde & illa vulgata sententia mihi videtur esse verissima, Omnis diues aut iniquus, aut iniqui hæres: Nobilitas igitur generis ex iniquitate venit.

Nobilitatẽ ex iniquitate pcedere.

22

Ex nostris autem Host. in c. tua nos, de consan. & affi. hinc occasione sumpta, quòd ibi ex Regibus Arragonum descenderant Comites, & ex Comitibus Reges, hæc scribit. Et vt scias quòd nõ est vis in genere, cùm de inferioribus fiant Reges ascendendo, & ex Regibus Comites descendendo. Sic etiam & de rusticis fiunt milites, & ex militibus rustici. Ergo, inquit, nihil aliud est mũdana nobilitas, quàm rota. Et qui superbit de nobiliori sanguine, dici potest, quòd de nobiliori stercore intumescit. Ideò dicit, quòd eminentes fortunæ sæpe contrarios euentus sortiuntur. §. quia verò hactenus, in auth. de nupt. Et omnis noster status sub perpetuo motu consistit. §. vt autem lex, in auth. de non ali. reb. eccl. Et ex potentibus processerunt inanes: & ex diuitibus pauperes, & è diuerso. §. j. in auth. vt omnes obed. iudi. Hęc ille, qui & ipse, in c. pe. ver. nos igitur, de præb. dicit etiam sanguinis nobilitatem non aliam esse, quàm stercoris & fœtoris, quod & nos ex eo retulimus suprà, cap. 4. nu. 1.

Nobilitas rota quædã est.

23

Nobilis degeneres genus suũ deturpare.

Illud autem minimè dubium, eos qui ex nobilibus orti sunt, si degenerant, nec mores sequuntur maiorum, qui illis nobilitatem pepererunt, qui multi sunt, vt posteà dicemus, seq; genusq; suum deturpare, vt ex eo satis patet, quod Hippolochus Glaucum filium ita monet, apud Homerum lib. 6. Iliados,

Αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων,
Μηδὲ γένος πατέρων αἰσχυνέμεν.
Semper se strenuum præstare, & eximium esse aliorum,
Nec genus patrum deturpare.

Et quod apud eundem lib. 24. Odyssez, Vlysses Telemachum filium ad pugnam se accingentem, ita quoque hortatur,

Τηλέμαχ', ἤδη μὲν τόδε γ' εἴσεαι αὐτὸς ἐπελθὼν,
Ἀνδρῶν μαρναμένων, ἵνα τε κρίνονται ἄριστοι.
Μή τι καταισχύνειν πατέρων γένος, οἳ τὸ πάρος περ
Ἀλκῇ τ' ἠνορέῃ τε, κεκάσμεθα πᾶσαν ἐπ' αἶαν.
Telemache iã quidẽ hoc videris ipse iniens
Viros pugnantes, vbi discernuntur optimi,
Ne quid dedecores parẽtũ genus, qui anteà
Virtuteque strenuitateque ornati fuimus
omnem in terram.

Cui mox respõdẽs Telemachus, hæc subiũgit,

Ὄψεαι αἴκ' ἐθέλῃσθα πάτερ φίλε, τῷδ' ἐνὶ θυμῷ,
Οὔ τι καταισχύνοντα τεὸν γένος, ὡς ἀγορεύεις.
Videbis, si volueris pater dilecte hoc in aĩo
Non dedecorantem tuũ genus, sicut dicis.

Quibus etiam consonat illud Euripidis in Bacchis,

Ἐχίονος δ' ὢν παῖς, καταισχύνεις γένος.
Echionis verò existẽs filius dedecoras gen⁹.

Et ne Latinos poetas prætermittamus, Horatius lib. 4. Car. Ode 4.

Vtcunque defecere mores
Dedecorant benè nata culpæ.

24

Magis laudãdi q maiorũ uirtutes imitantur.

Sicuti è diuerso ij quoque magis laudandi sunt, qui parentum & maiorum virtutes imitantur. Euripides in Helena,

Μιμοῦ τρόπους
Πατρὸς δικαίου. παισὶ γὰρ κλέος τόδε.

Κάλλι-

Κάλλιστον, ὅστις ἐκ πατρὸς χρηστοῦ γεγὼς,
Εἰς ταυτὸν ἦλθε τοῖς τεκοῦσι τοὺς τρόπους.
Imitare mores
Patris iusti. filio enim gloria hac
Pulcherrima, qui ex patre probo natus
Consentit cum parentibus, moribus.

25 *Pauci qui virtutes maiorũ sequãtur.*

Verùm si verum fateri volumus, pauci sunt admodũ, qui id faciant, vt de illis dicere possimus illud,
Rara auis in terris, nigroq; simillima cygno.
Nam ipse Euripides in Heraclidis,
Εὐγενὴς δ' ἀν' Ἑλλάδα
Σώζεις πατρῴαν δόξαν, ἐξ ἐσθλῶν δὲ φὺς,
Οὐδὲν κακίων τυγχάνεις γεγὼς πατρὸς,
Παύρων μετ' ἄλλων, ἕνα γὰρ ἐν πολλοῖς ἴσως
Εὕροις ἂν, ὅστις ἐστὶ μὴ χείρων πατρὸς.
Id est, vt vertit Dorotheus Camillus,
—Nobilis verò per Graciam
Seruas paternam gloriã. Ex bonis cũ natus sis
Nihilo deterior existis patre,
Paucis cũ aliis. Vnũ enim inter multos fortasse
Inuenias, qui non sit deterior patre.
Et idem quoq; in Electra, apud Stob. ser. 85.
Ἀλλ' εὐγενεῖς μὲν, ἐν δὲ κιβδήλῳ τόδε.
Πολλοὶ γὰρ ὄντες εὐγενεῖς εἰσὶν κακοί.
Nobiles quidem sunt, sed degeneres,
Multi enim nobiles mali sunt.
Et rursum,
Ἤδη γὰρ εἶδον ἄνδρα γενναίου πατρὸς
Τὸ μηδὲν ὄντα.
Iam enim uidi hominẽ generoso patre natum
Nullius esse precij.
Sed longè antè Minerua apud Homerum Il. 2. Odysseæ Telemachum alloquens,
Παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται.
Οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους.
Pauci enim filij similes patri sunt.
Plures peiores, pauci autem patre meliores.
In quam etiam sentẽtiam Demosthenes apud Aristidem in Cimone Τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ὥσπερ εἱμαρμένη εἴη, φαύλους ἀποβαίνειν τοὺς υἱούς. A viris (veluti fato quodam id accidat) improbos nasci filios. Quo loco interpres in hanc sentẽtiam citat vetus prouerbium, ἀνδρῶν ἡρώων τέκνα πήματα, virorum heroum filij noxæ. Id quod nos multis exemplis comprobare possumus. Nam Aristophanes in Nubibus de Hippocratis filiis, Τοῖς Ἱπποκράτους υἱέσιν εἴξεις, καί σε καλοῦσι βλιτομάμαν. Et Eupolis, Ἱπποκράτους τε παῖδες ἐμβόλιμοί τινες.

26 *In idem.*

Vt non admodum mirari debeamus, quod scribit Phocylides,
Καὶ τόδε Φωκυλίδου, τὸ πλέον γένος εὐγενὲς εἶναι,
Οἷς οὔτ' ἐν μύθοις ἕπεται χάρις, οὔτ' ἐνὶ βουλῇ.
Hoc quoque Phocylides dixit, plurimos genere nobiles esse,
Quos neque dicendo, neque consulendo ulla gratia sequitur.
Et quod idem tradit Sophocles,
Πολλῶν δ' ἐν πολυπληθίᾳ πέλεται
Οὔτ' ἀπ' εὐγενέων ἐσθλὸς, οὔτ' ἀχρείων
Τὸ λίαν κακὸς, βροτοῖς δὲ πιστὸν οὐδέν.
In copiosa hoĩum multitudine aliquãdo reperit
Bonus ignobili genere natus, & rursus claro
Aliquis ualde malus. Ita nihil constans, aut fidum est homini.
Rursusque in Aiace flagellifero,
Οὐκ ἄν ποτ' ἄνδρες ἄνδρα θαυμάσαιμ' ἔτι,
Ὃς μηδὲν ὢν γοναῖσιν, εἶθ' ἁμαρτάνει,
Ὅθ' οἱ δοκοῦντες εὐγενεῖς πεφυκέναι,
Τοιαῦθ' ἁμαρτάνουσιν ἐν λόγοις ἔπη.
Nunquam ampliùs ò uiri admirabor hominem
Qui obscuro genere natus, alicubi peccat:
Cùm illi, qui uidentur esse nobiles,
Huiusmodi uerba loquendo delinquant.

27 *Ignobilitas in malorum sorte non annumerãda.*

Sed vtcunque sis de his quæ diximus, illud haud dubiè verissimum est, ignobilitatem (illã intelligo de qua tractamus, & vulgus ipsum intelligit) non esse adeò contemnendam, vt nobiles facere solent, vt quæ nec mala sit, nec in malorum sorte annumeranda, vt scribitus in c. illa. xv. q. j. vbi hæc verba nuncupatim adscribuntur: Cæterùm paupertatem, & ignobilitatem, ægritudinem, & mortem nemo sapiens mala dixerit, nec in malorum sorte numeraue rit. Quæ sunt verba diui Ambrosij.

Sua nobilibus esse uitia, à quibus tamen eos longè abeße oportet.

Cap. XXIIII.

1 *Nobiles honoris appetẽtiores suorũ progenitorũ & aliorũ cõtemptores.*

SVnt sanè & sua nobilibus vitia, & ea quidem, vt multis placuit, innata, genuina, propriaq; ac peculiaria, vt vix vllum reperias, qui his nõ sit deditissimus. Ex quibus nonnulla describit Aegidius lib. j. de regimine principum, parte 3. & post eum D. Benedic. in repe. c. Raynutius, in glo. j. nu. 26. quòd scilicet sunt honoris immodici appetẽtiores, suorumq; progenitorum, & aliorum contemptores. Cui quantùm ad primum pertinet, cõcinit quod scribit Aristoteles lib. ij. Rhethoricorum ad Theodecten, cap. xv. dum scribit, φιλοτιμότερον esse, qui nobilior est, id est, honoris appetentiorem, & vt vno verbo exprimam, ambitiosiorem. Nã & ita vertit Georgius Trapezuntius. Eiusq; rei rationem reddit ipse Aristoteles, πάντες γὰρ ὅταν ὑπάρχῃ τι, πρὸς τοῦτο σωρεύειν εἰώθασιν, ἡ δὲ εὐγένεια ἐντιμότης προγόνων ἐστὶ, καὶ καταφρονητικοί. Quibus verbis significat id commune omnium hominum esse, vt bona quæ possident, quæcunque ea sint, augere studeant: nobilitatem autem esse maiorum dignitatem, ideò augẽdi eam dignitatem semper eos studiosos esse.

2 *Superbi, Inimici popularium. Gulosi.*

2 Et alia quoque describit Bald. in l. per adoptionem, in j. lectu. ff. de adopt. in hunc propè modum, Nobiles (inquit) sunt maxima ex parte superbi, inimici popularium, gulosi, luxuriosi,

luxuriosi magis quidem, quàm populares ipsi. Non dico tamen, ait, de illis quos virtus nobilitat, illi enim verè sunt perfecti, quamuis careant diuitiis: Sed de illis loquor, qui & si abundant diuitiis, nihil tamen sciunt nisi comedere, bibere, superbire. Hæc Bal. quæ & ipse Bened. retulit vbi suprà, & iterum in verbo, & vxorem nomine Adelasiam nu. 966. Huic autem quod dicit eos esse inimicos popularium, adstipulatur illud Ciceronis in 7. in Verrem actione. Hominum nobiliū non ferequisquàm nostræ industriæ fauet, nullis nostris officiis beneuolētiam illorū allicere possumus: quasi natura & genere disiuncti sunt, ita dissident à nobis animo & voluntate.

3 *De nobiliū superbia.*

Ex aliis autem duo tantùm latiùs explicabimus, videlicet superbiam & luxuriam, id est, libidinem veneream, nam ita nostri vbiq; intelligūt. Quantùm ad primùm pertinet, certè alij quoque scripserunt, superbiam esse veluti nobilibus peculiarem, atque domesticam, & ex iis Host. in c. j. col. j. in verbo, non permittant, extra de his quæ fiunt à maio. parte capit. Ioan. And. in c. constitutis, le ij. colum. penul. de appell. Luc. Pen. in l. militaribus, in prin. C. de decur. lib. x. authore Policrat. lib. 8. c. 15. & idem Luc. in l. 2. C. ne rusti. ad vll. offi. deuo. lib. xj. & in l. mulieres, col. 4. & iterum col. penult. C. de dignit. lib. xij. Cepol. in tracta. de imper. milit. delig. char. pe. & Matt. Affli. in constit. Siciliæ inci. magistri camerarij, col. 3. in v. no. in id citans Hugonem Victorinum, in lib. de claustro animæ.

4 *De eadē re.*

In quam sententiam notum est illud Salustianum in Catilinario, Ea res in primis studia hominum accendit ad Consulatum mandandum M. T. Ciceroni. Nanq; anteà plæraque nobilitas inuidia æstuabat: & quasi pollui consulatum credebat, si eum, quamuis egregius, nouus homo adeptus foret. Sed vbi periculum aduenit, inuidia, atque superbia pòstfuere. Et illud expressius in Iugurthino, Metello, quanquam virtus, gloria, atque alia optanda bonis superabant, tamen inerat cōtemptor animus, & superbia, cōmune nobilitatis malum, quæ posteriora verba citant Io. And. & Cepol. vbi suprà. Et rursum in eodem lib. Tum, inquit, primùm superbiæ nobilitatis obuiam itū est. Et Velleius Paterculus de eodem loquēs li. 2. Romanæ historiæ, dicit naturalem esse nobilitatis superbiam. Et Tullius in ij. in Verrem actione. Proponit, inquit, mania mihi nobilitatis, hoc est hominum arrogantium, nomina. Et Titus Liuius j. decad. li. 9. in fi. Haud memorabilem rem perse, nisi documentum sit aduersus superbiam nobilium plebeiæ libertatis, referam. Plutarchus, circa initium lib. de liberis educandis citat sententiam cuiuspiam poetæ, in hunc propè sensum, Sceleris parentum conscia mens, vsquam sibi conscia fortissimū quenq; captiuum trahit virum. Quemadmodum iactantia simul & fastu referti sunt, quibus claris nasci parentibus obtigit,

5 *De eadē re.*

In id quoque est distichon minimè elegans, sed quod non grauatè adscripsit glo. in c. quoniam vetus, in verbo, inuidia. 24. q. j.

Nobilitas fastum, fastus litem parit, armat
Lis odium, capiunt hæc tria mortis iter.

Sidonius Apollinaris li. epist. 8. Nonetium laudat, quòd esset sine superbia nobilis, quasi id difficillimum esset. Opilius Macrinus Imper. Ro. in ea epistola, quam in initio imperij scripsit ad Senatū, apud Herodianum li. 5. Patritia (inquit) principum nobilitas sæpenumero in superbiam vertit, despectis omnibus velut inferioribus. Iulius autem Firmicus li. Astronomicon 8. c. 25. Quinta (inquit) pars Geminorū in horoscopo inuenta, nobiles faciet, & erecto semper superbiæ spiritu subleuatos.

6 *De eadē re.*

Nec interim omiserim illud Virgilij lib. xj. Aeneidos ad superbiā nobilitatis alludens,

Genus huic materna superbum
Nobilitas dabat.

Quod nos alibi ad aliud propositum citauimus. Hincque fortè idem Virgilius superbum pro nobili sæpe vsurpauit, vt lib. j. Aeneidos,

Cùm uenit aulæis iam se regina superbis,
Aurea composuit sponda.

Vbi Seruius interpretatur superbis pro nobilibus. Et lib. 3. eiusdem operis statim circa initium,

—Ceciditq́; superbum
Ilium.

Superbum pro nobili.

Quo etiam in loco Seruius interpretatur superbum pro nobili. Et alibi lib. j.

Hinc populum latè regem, belloq́; superbum.

Et lib. 7. eiusdem operis,

—Atrina potens Tiburq́; superbum.

Vbi & ipse Seruius superbum, nobile interpretatur. Et rursum eodem lib.

—Tectisq́; superbis
Vrit odoratam nocturna in lumina cedrum.

Vbi Seruius quoq; exponit nobilibus. Et Ouidius Tristium lib. 5. eleg. vlt.

Quod nunquam uox est de te mea muta, tuiq́;
Iudicis debes esse superba uiri.

Vbi Merula interpres non contemnendus intelligit superba, pro nobili. Et Silius Italicus lib. Punicorū xj. superbos viros pro nobilibus vsurpauit, dum loquens de modio annulorū detractorum nobilibus Romanis, quibus tantum ius erat huiusmodi annulos ferre, post Cannensem victoriam, ita infit,

Testes bis stragis, quos signum illustre superbis
Mos leua gestare uiris, tum funditur ante
Ora admirantum præfulgens annulus auro.

Imagines superbæ.

Martialis autem lib. 5. epig. 21. imagines, quæ, vt latè diximus c. 6. nu. 15. & seq. erant nobiliū insignia, superbas, peculiari epitheto vocat,

Nec lites tetricas, forumq́; triste

Noscemus, *nec imagines superbas*.
Nam & ea quoque propria nobilium sunt, vt latè diximus d. capite 6. nu. 12. sed & ex eo, & multis sequen.

7 Sed vt dicam quod sentio, isti, vt opinor, ex vno, aut altero omnium ingenia metiebãtur, sequentes illud Virgilianum,

—Et crimine ab uno
Disce omnes.

Verè nobiles cæteris humiliores.

Aut fortè ita ferebant eorum tempora & mores: quandoquidem videmus nostra tempestate nobilissimos quosq; (eos intelligo, qui verè nobiles sunt) cæteris esse veluti demissiores, atque humiliores, seruata dignitatis ratione, smitantes illud Ecclesiastici c. 3. Quantò magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. Illud quoq; Tullij li. j. Officiorum, monentis, vt quantò superiores sumus, tantò nos submissiores geramus. Illud item Annei Tragœdia. 3. Quò fortuna altiùs euexit ac eleuauit humanas opes, hòc supprimere magis fœlicem decet.

8 *Rusticos ob scientiam superbire.*

Et hoc quoque, nisi decipiat, expertus fuerat in nobilibus Bar. cùm dicit, in l. vt responsum. C. de transa. Fortè, inquit, fuit quidam rusticus superbus propter scientiã effectus, quasi sentiret nobiles non superbire ob scientiã, sed rusticos tantùm. Id quod expressè dicit Fel. in c. super eo, le ij. col. 4. de testib. cùm dicit illud quod scribitur, scientiam inflare, non procedere in nobilibus, ad quod allegat Bal. in l. mercalem. C. de cond. ob turp. caū. vbi nihil dicit Bal. nec quispiam ex iis, qui hactenus competiuntur super ea lege scripsisse.

9 *Nobilitatẽ mẽtientes superbi.*

Verũ ij qui verè nobiles non sunt, sed quidam veluti imaginem nobilitatis gerũt, ij certè superbi sunt, arrogantes, rixosi, putantes iis impotentibus vitiis nobilitatem maximè ostẽdi, cùm nulla re magis ignobilitas ostendatur. Et quod in vetere prouerbio est, dignum patella coopertulum, similes habent famulos, superbos scilicet, arrogantes, rixosos, scelerũ dominorum ministros, & semper aliàs pessimè moratos. Et vt scribit Euripides in Alcmæone apud Stobæum c. 60.

Famuli illorũ superbi.

Μιμεῖται τοὺς δεσπότας δοῦλοι νόσου.
Serui dominorum morbis inficiuntur.
Et Alexis in eodem loco,
Ἀλλ' ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐμπορεῖς τοὺς οἰκέτας
Ἔχοντας ἂν τοῖς τρόποισι τοῖς δεσπόταις:
Cæterùm ergo vulgus seruos similes
Habere uidebis mores dominis.
Et Terentius,
Domini similis es.
Et Iuuenalis saty. 5.
Maxima quæq; domus seruis est plena superbis.

An' autem' do. illorũ scelribus teneantur.

De quorum facinoribus, domini ipsi tenẽtur, ne sibi de hac re impunitatem promittant. Nã eius rei habemus ordinationem quam vocãt regiam, sanctissimam quidem illam, sed malè obseruatam. Quid autem sit de iure communi, videbis per Bar. in l. de pupillo. §. si quis ipsi Prætori, in x. q. ff. de ope. no. nunc. & l. Prætor ait. §. familiæ. & ibi quoque Ro. ff. de publi. & vect. & alios multos collectos à Fel. qui & hoc latè tractat in c. Petrus, extrà. de homi. & And. Alcia. in tract. præsumptionum, regula 3. præsumpt. 40. num. 4.

10 *De nobilium libidine.*

At verò quantùm ad illud secundum pertinet, id est, ad libidinem veneream, sunt & alij nonnulli, qui astruunt illam peculariter in nobilibus debacchari. Et inter cæteros Summus Pontifex, vt interim cæteros prætermittam, in c. ex parte parentum, ext. de sepult. quod loquitur de quodam nobili domino insulæ Buchardi, vulgò, *Lisle bouchart*, appellatæ, quæ est in prouincia Turoniæ. Ideoque & illud c. ad archiepiscopum Turonẽsem dirigitur, qui quidem nobilis sæpe sollicitauerat mulierẽ quãpiam de stupro, & tandem dum vi eam rapere niteretur, illa fugiens de ponte in amnem cecidit, aquisq; submersa est. Vt & interim quoque omittam, quoq; stupra atq; adulteria Iouis, Martis, Apollinis, & cęterorum Deorum, ex quibus posteritas sibi nomen, titulumque nobilitatis vsurpauit, vt diximus suprà. cap. ij. nu. 41. nam & quod. & seq.

Deorum impudicitia.

11 *Nobiles suarum vxorũ amantiores.*

Verùm nescio an debeam credere, nobiles esse cæteris luxuriæ deditiores, quoniam legimus nobiles ipsos impensiùs diligere suas vxores, quàm cæteros, & quo quisq; nobilior est, eò vxoris esse amantiorem, vt scribit Oldr. ille consistorialis aduocatus, consil. 95. ex forma istius statuti, col. pen. per tex. in l. si vxor. §. plane. ff. de adult. vbi affertur illud Homericum lib. Iliados 9.

Ἦ μοῦνοι φιλέουσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων
Ἀτρεῖδαι; Id est,
Num solis hominum Atridis affectus amorq;
Vxorum est?

Qua in lege Accursius interpretatur, Atrides, id est, nobilissimi. Eum autem locum Homeri imitatus Virgilius, lib. 9. Aeneidos,
Coniuge (ait) prærepta nec solos tangit Atridas
Iste dolor.

Sed & hoc quoque voluit Albet. Rosa. in j. parte statutorum, q. 144. de statuto legis, col. vlt. & in l. donationes quas Diuus. col. ij. C. de don. inter vir. & vxo.

12 *Impudicitia nobilibus sũmopere fugienda.*

Sed vtrumcunque sit, illud mouendos ducimus nobiles, vt luxuriam, siue vt meliùs loquar, libidinẽ summopere fugiant, vtpote quæ sit in illis magis detestanda, quàm in plebeis, quod certè constat ex l. fœdissimæ. C. de postli. reuer. ibi, ob retinendæ pudicitiæ cultum, ac seruandam natalium honestatem, ad te confugisse proponas, &c. & ex l. in concubinatu. ff. de concub. Et ex eo planè constat, quòd licet spurius aliàs succedat matri. §. vulgò, Insti. de succes. cog. & §. nouissimè, Inst. ad Orphit. Fal-

lit tñ si mater est illustris, l. si qua illustris. C. co.tit. vbi huius rei redditur ratio in hæc verba: quia in mulieribus ingenuis & illustribus, quibus castitatis obseruatio præcipuum debitum est, nominari spurios satis iniuriosum sit, atq; acerbum. Ex quo Alber. & Raph. Fulg. expressim no. maiorem castitatem exigi in nobilibus. Quod & Plautus apertè docet, dum facit Adelphasiam mulierem ita sororem suam alloquentem, in Penulo,

In nobilibus maior castitatis obseruatio.

Eo sumus gnatæ genere, ut deceat à culpa esse nos Castas.

13 *In nobili testatore filius naturalis nō facit deficere conditionem.*

Ex eo quoque quod scribitur in l. ex facto, §. si quis rogatus, le j. iuncta glo. in verbo, ex voluntate, in prin. ff. ad Trebel. quòd ex dignitate, & conditione eius qui reliquit fideicōmissum sub conditione, si rogatus decesserit sine liberis, statuendū est, an naturalis filius faciat deficere huiusmodi conditionem, necne: vt si sit nobilis, non faciat deficere: si ignobilis, faciat, quia, vt dicūt ibi omnes Doct. magis ignominiosum est nobili habere successorem, ex illegitimo concubitu, quàm alijs, arg. d. l. si qua illustris.

14 *Nec in nobilibus rogatu.*

Quinetiam dicit glo. in d. §. si quis rogatus, inspiciendam quoq; dignitatem esse eius, qui rogatus est, vt videlicet si sit nobilis, nō faciat ipsius filius naturalis deficere conditionem. Quasi semper videatur nobilis sine liberis decessisse, qui naturales tantùm reliquit. Quam etiam in hoc sequuntur Ang. Imo. Pau. Ca. & Alex. ibi. Et est similis propemodum glo. in l. generaliter. §. cùm autem. & ibi Sal. C. de insti. & substit. & voluit etiam Alex. consi. ij. visis codicillis, col. 3. versi. 11. lib. 4. & consi. 60. visa legitimatione, col. ij. lib. ij. & Bened. Capra, consil. 132. & si viso.

15 *Nec legitimatus qdē.*

Sed & multi maximi nominis voluerūt etiā legitimatum non excludere substitutum, cùm testator est nobilis. Neq; enim de huiusmodi præsumitur nobilis sensisse, per d. §. si quis rogatus. Ita voluit Bal. consi. 103. punctus quidā substitnit, li. 5. quod repetitur cōl. 463. eo. li. 5. Ang. in sua disput. inci. nobilis quidā genere, in ij. dub. Ant. in c. per venerabilem, post med. versi. alius est effectus, quia si patri, qui fil. sont legi. & Alex. d. cons. ij. li. j. & consi. 25. circa primū dubium, col. ij. ver. & tantò magis, eo. li. j. & cons. 67. consideratis, col. 4. ver. fortificatur prædicta, eo. li. j. & con. 94. consideratis, col. ij. ver. quinimò, quia etiā dato, eo. li. j. & cons. 87. visis codicillis, col. ij. ver. & ex istis, li. ij. & consi. 172. visis duobus. in ij. dub. li. 7. Soci. in l. Gallus. § si eus, col. ij. ver. secūdus casus. ff. de lib. & posth. & con. 63. visis testamento, col. xj. ver. confirmatur ista opinio, li. 3. Phil. Dec. cō. 186. viso puncto, col. 5. ver. secundò cōis op. Carol. Rui. consi. 27. visis, col. 3. nu. 6. li. j. & cons. 36. in caussa feudali, col. 3. nu. 7. eo. li. j. & cō. 178. subtiliter, col. vlt. li. ij. & Steph. Bertr. con. 169.

existimo, in fi. lib. ij. De quo tamen vide ipsum Rui. consi. 61. viso themate, col. x. nu. 23. li. ij. Dicuntq; Ang. & Ant. vbi suprà, & in locis citatis in præcedenti vers. hanc esse rationem, quare etiam legitimati non succedunt in feudo, vt scribitur in c. naturalis, ti. si de feu. fuer. contr. int. do. & ag. quia videlicet non est verisimile nobilem, qui feudum concessit, de huiusmodi prole sensisse. Quod etiam voluit ipse Alex. d. consi. 67. col. 4. ver. hinc dicit etiā, li. j. & d. con. 94. vbi suprà, eo. li. j. Caro. Rui. cōs. 7. quæritur, col. x. nu. 33. li. j. & consi. 69. diligenter, col. 9. nu. 20. & seq. li. 3. & con. 77. viso, col. ij. nu. 5. & iterum nu. 7. eo. li. 3.

16 *Quare legitimati non succedunt in feudo.*

Nam & quod huic simile est, Bald. in c. quæ in ecclesiarū, col. pe. ver. dubitatur, extrà de cōstit. dicit, quòd etiam legitimatus nō succedit in emphyteusi ecclesiastica, quia cùm ecclesia sit nobilis, non intelligitur sensisse de his filiis, per no. in d. §. si quis rogatus. Et idem propè dicit idem Bal. in d. l. generaliter. §. cùm autem, versi. scias etiam. C. de instit. & subst. cum aliis multis concor. addnctis ab Alex. consi. 60. visa legitimatione, col. ij. ver. sed maior, lib. ij. & Carol. Rui. consi. 158. primò, videndum, col. ij. nu. 5. li. j. & d. consi. 178. li. ij. & consi. 105. reuocatur, col. ij. nu. 6. lib. 3. De quo tamen eūdem vide consi. 164. visa, eo. li. j. & con. 211. prima, per totum, eo. lib. j.

17 *Nec in emphyteusi ecclesiastica.*

18 *Legitimatus ad feuda nō obtinet feuda nobilia.*

Sed & quod plus est, Si quis sit expressim legitimatus ad feuda, quod fieri potest, vt no. in d. c. naturales: Tamen non intelligitur legitimatus, ad feuda nobilia, siue dignitatis, vt & ex hoc intelligas, quantū nobilitas abhorreat ab impudicitia. Ita enim voluit Bald. in l. eam quam, col. antepe. ver. quæro vtrùm legitimatus. & ibi Alex. siue is sit Barb. in addi. C. de fideicō. & sequitur Pet. Anc. nominatim loqués de feudis nobilibus, consi. 308. prima facie, col. ij. versi. tertiò monet.

19 *Filiā naturalis nobilis non admitti tur ad legatum.*

Et eadem quoque ratione Ang. cō. 366. cuius initiū est, quidam Ioannes de Camarino, consuluit in huiusmodi specie. Quispiam testator reliquerat filium suum hæredem, & si decederet sine filiis masculis superstitibus filiabus, aut filia, cuilibet earum legatum quoppiam reliquerat. decesserat filius institutus nullis relictis liberis masculis, sed tantùm filia naturali. Ea, inquit, admittitur ad legatum, nisi testator ille fuisset nobilis, quem ob id naturalis proles vituperat, & deturpat, per d. l. si qua illustris.

20 *In priuilegijs nobilitā ds excipiuntur filij nobilium.*

Et ex his quoque fit, vt plærunque in priuilegiis Comitum Palatinorum, & aliorū, quibus conceditur facultas legitimandi filios bastardos, soleát excipi filij nobilium, vt retulit Cepol. in tract. de imper. mil. delig. in x. priuil. nobilitatis, & ante eum Pau. Ca. consi. 22. visis omnibus, col. ij. ver. posset etiam, li. ij. vbi huius rei rōnē esse dicit, quia maius est dedecus nobili-

nobilibus habere huiusmodi filios, quàm cæteris. Irò verò etiam si non excipiuntur ij filij bastardi nobilium, tamen Comes Palatinus legitimare nô poterit, nisi id expresse sit permissum, vt voluit Alci. loquens tamen de filiis Baronum, in l.ij. in prin. col. antepe. ver. sextò pro hac op. ff. de verb. obli. allegans Host. Io. And. & Anto. in c. vlt. de fil. presbyte. vbi tamen hoc non dicunt, sed aliud quod huic loco benè cõuenit, scilicet quòd si Papa dispenset cum genito ex coniugato & soluta, aut econtrariò, nô valet huiusmodi dispensatio, si coniugata sit nobilis, nisi hoc fuisset expressum: quia si expressisset, difficiliùs impetrasset, ar. d. l. si qua illustris, quos sequitur Alex. in addi. Bal. in d. l. si qua illustris, & Fel. in c. postulasti, col. v. versi. adde etiam, de rescri. Sed idem quod Alci. vbi suprà voluit Alex. quem tamen ipse non citat, consi. 62. assumam, col. 3. versi. accedit, li. j. per d. l. si qua illustris, & Alber. Bru. consi. 15. visa legitimatione, col. ij. & ante hos omnes Petr. Anc. à nullo horum memoratus, consi. 320. primum dubium, col. vlt.

Suntque qui ad hanc impudicitiæ detestationem, in nobilibus referunt quod scribitur in l. miles ita. §. mulier. ff. de mili. testa. vbi mulier in quam turpis suspicio cadere potest, ex testamento militis aliquid capere non potest: Cui consonat, tex. in l. mulierem. ff. de his qui. vt indig. & in l. ij. C. de dona. inter vir. & vxo. Sed illud, nisi admodum fallor, non fit ob nobilitatem, cùm militia non sit nobilitas, vt plenè ostendimus suprà c. 8. sed ob id quòd milites maximè à libidine alienos esse oporteat, ne viribus enerventur, vt etiam docuimus in nostris legibus connubialibus, in l. xv. num. 17. idem è nostris.

Sed vtcunque sit de ea re, ex his quæ diximus, magis miror nostros Imperatores & Iurisconsultos alioqnin castitatis amatores eximios, acerrimosq; libidinum castigatores, in hac re, vt plerique volunt, nobilibus pepercisse, magis quàm plebeiis, cùm illos sanxerunt in adulterio deprehensos, non licere maritis interimere, hos licere. Ita enim plerique intelligũt. l. marito. ff. ad leg. Iul. de adult. & l. Gracchus. C. eo. tit. Sed certè illi tex. id non dicunt, vt ex illis videre quisque poterit.

Adde & tu aliud nobilium peculiare vitiũ, quòd ij leuissima quoq; occasione offenduntur, in iram concitantur & conuicia. Et quod multò deterius est, licèt id prorsus videantur, & profiteantur se ignoscere, tamen sunt in futurum iræ tenacissimi & in vindictam, si occasio sese obtulerit pronissimi. Nam sic Homerus li. j. Iliados inducit Calchantem dicentem de Agamemnone, Regis iras sic se habere, vt, etiam si ad præsens ignoscere videatur, stimulos iracundiæ ad futurum in imis pectoribus reseruet. huius carmen ita habet,

Κρείσσων γὰρ βασιλεὺς ὅτε χώσεται ἀνδρὶ χέρηι:
Εἴπερ γάρ τε χόλον γε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ,
Ἀλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον ὄφρα τελέσσῃ
Ἐν στήθεσσιν ἑοῖσι.

Sic & apud Virgilium lib. 12. Aeneidos inducitur Iuno alloquens Iouem de Aenea, & Troianis,

Et nũc cedo equidem, pugnasq́, exosa relinquo.

Tanquam illis omnem offensionem concederet. Et tamen nô multò pòst ab ipso Ioue quippiã petit, quòd grauiter illis obesset. Ex quo & ipse Iupiter illi hæc respondit,

Es germana Iouis Saturniq́, altera proles,
Irarum tantos voluis sub pectore fluctus?

Quasi scilicet iræ durarent, tametsi antè dixisset eas se remittere. Ideoque Seruius ibi, Scimus, inquit, vnumquemque pro generis qualitate in irã moueri. Nobiles enim etsi ad præsens videantur ignoscere, tamen in posterum iram seruant, in idque citat illum Homeri locum suprà à nobis citatum. Et huc quoq; spectat illud eiusdem Virgilij lib. j. Aeneid. de ira eiusdem Iunonis,

—Manet alta mente repostum
Iudicium Paridis.

Sed tamen nihil est quod magis deceat nobiles, quàm clementia & placabilitas, vt dicam postea in 37. c. nu. 127. inci. quò quis nobilior est, & sequen.

Quibus modis amittatur nobilitas & primum an per infamiam, & vitæ turpitudinem. Et quomodo. Caput XXIIII.

NObilitas autem multis modis amittitur, vt verum appareat, quod scribit Tullius lib. j. Officiorum. Nobilitates, vt cætera huiusmodi in casu sita, tẽporibus gubernari. Primò igitur deperditur per infamiam, & vitæ turpitudinem, atque scelera, per tex. in l. si qua, ibi, honestæ, nobilisq; personæ decore priuetur. C. de secund. nupt. & ibi Bal. not. redditque rationem ex ipso tex. quia nulla sine honestate potest esse nobilitas. Et tex. etiam, in l. j. C. vbi Sena. vel Clariss. vbi hæc verba in fin. adscribuntur. Omnem enim huiusmodi honorem reatus excludit. & in l. Senatoris filia, vbi hoc expresse not. Bal. ff. de rit. nupt. & per tex. in l. ij. & l. indices, & l. quoties, in illis verbis, illustri dignitate per suum facinus priuatos. C. de dignit. li. 12. & in c. j. & ibi glo. & Docto. extrà de purga. cano. & in c. nobilis. 2. q. 5. vbi nobilis homo, vel ingenuus si in furto, aut periurio, aut falsò testimonio fuerit deprehensus, feruenti aqua, vel candenti ferro se purgare debet, ac si non esset ingenuus, aut nobilis: quasi scilicet suis sceleribus nobilitatis priuilegium amiserit.

Sed & concubina ... excepti, etsi non ... [marginal note, partly illegible]

Nobilitas in dispensatione matrimonij exprimẽda.

21 *Milites qua re concubinis donare non possunt.*

22 *An magis parcendũ sit nobilibus in adulterio vxorũ deprehensis.*

23

1 *Nobilitas an per infamiam & scelera amittatur.*

2 *Ad idem.*

Et voluit etiam Bar.in l.j.col.4. versi.præterea posito,& col.seq. in duobus locis, & iterũ col.7.versi.examinemus,& ibi quoque Io.Pls. col.ij.C.de dignita.lib.12. & Bal.in l.cum antiquioribus,in prin.8.q.C.de iure delib. vbi ex hoc dicit, mulierem quæ in suum corpus peccar, perdere nobilitatem,& Saly.in l.prouidendum.C.de postul.vbi dicit, quòd nobilis ex genere non debet dici nobilis, nisi bonis moribus polleat.& Luc.Pen.in l.mulieres,col.v.versic.vlt.not.C.de digni.lib.12.Calca.consi.8.in caussa pendente,col.7.versi.& ex supradictis. Io.Ray.in trac.nobilitatis,in 6.q.prin. in prin. Barb.in extrauag. volentes, in verbo,nobilis. Ant.Corse.in repe.c.grandi,col.12. de supl.negli.præla.li.6.Matth.Afflict.in c.vlt.col.vlt.nume.116.tit.quib.mod. feu.amitt. & in c.j.col.3.nu.25.tit.an ille qui inter frat.domi.& in cõstitutione Siciliæ,incip. multæ leges,ante fi.& in constitutione,vt dignitatum, col.ij.& rursum in constitutione,qui literas,col.ij.in 5.q. Cui concinit quod scribit Bal.in c.sedes,col.j. ver.ibi minores,de rescrip. quòd insignis persona delinquendo fit vilis. Quibus adde quæ suprà diximus,c.21.nu.2.sed vis audire.Quanquã aliter sensisse videtur Valerius Maxi. li.6. c.4. quo loco de Scipione Aemiliano loquitur,vbi scribit Mumium,vt nobilem,ita eneruis vitæ,quasi diceret,Mumium ipsum ob vicia nobilitatem non amisisse.

3 *Quid si redeat ad bonos mores.*

Sed si sequamur nostrorum sententiam, eã quidem ita amplia, vt nobilis ipse qui per infamiam,& vitæ turpitudinem nobilitatẽ amisit,eandem non recuperet, si relicta turpi vita, bonis se moribus omninò deuoueat, nisi per principem restituatur, vt expresse in hoc casu voluit Bar.in d.l.j.col.5.versicu.quarta opinio fuit.C.de dignit.lib.12.per l.imperialis. C. de nupr.& idem voluit Io. Ray.in d.6.q.princip. in fin.vbi & ad hoc allegat l.j.C.de senten.pass. & quod not.in §.communi autem, instit.quibus mo.ius patr.pote.solui.& vide quæ dicam infrà, c.27. nume. 5. hæc quidem intellige, vt perdat, & sequen.

4 *Quid de eorum liberis.*

Amplia ij. vt non solùm quis perdat nobilitatẽ ex infamia & sceleribus,sed & liberi quoque eius nõ debent reputari nobiles, vt no.Io. Fab.in l.diuo Marco,per illũ text.C.de Decur. Subdit tamen esse ar. contrà,in l.quia periude. ff.ad Treb.& in l.si necẽ. §. si deportatus. ff.de bo. lib. Ideò aut videtur hãc postremã partem sequi Io.Fab.vt aliàs semper videtur facere nostri Doc.secundùm gl.in l.qui filiũ. §.Sabinus. ff.ad Treb.cum si. Ant certè dubitare videtur, vtrã potiùs sententia sequẽda sit.Tamen si coniecturis locus sit,in id potest videri inclinare,vt videlicet antè nati non desinant esse nobiles: postea autẽ nati non sint nobiles,per iura quæ antè ipsemet allegauerat. Sed tu hic vide quæ dicam infra,in 35.c.per totum, & in tract. de iure Primigeniorum in 23.quæst.

5 *Nobilitas nõ perditur ob infamiã, sed ipsius priuilegia.*

Sed hoc etiã quod dictum est, per infamiã amitti nobilitatẽ, duobus modis intelligendũ. primo quidem modo, vt non continuò quis desinat esse nobilis ob infamiã, vel delictũ, vt apertè probat tex.eos nobiles vocans,qui iam grauissima delicta perpetrarant, in cle.grauis, in prin.vbi & hoc not. Card.Flor.de sent.excõ. Et licet etiam liquidò colligere ex iis quæ iura statuunt, mitiùs puniendos esse nobiles sceleratos,quàm ignobiles, vt diximus suprà c.20. nu.103.nobiles vt & alij. Sed hoc ita intelligi debet, vt perdant huiusmodi nobiles per infamiam & vitæ turpitudinem priuilegia nobilitatis,vt declarat Luc.Pen.in l.mulieres,col. v.C.de dignit.lib.12.per iura quæ ibi allegat. Licèt huic interpretamento obstet quod iam diximus,mitiùs puniri nobiles, cùm & hi gaudeant priuilegio nobilitatis,videlicet cùm agitur de pœna,nisi dixeris leges in eo casu,vlteriùs progredi,secus in aliis casibus.

6 *Quid in nobilitate quæ competit ratione rei.*

Intellige secundò, vt nõ procedat in nobilitate,quam quis habet ex cõsequentia rei hæreditariæ,siue propriæ, verbi gratia, Comes per solam infamiam non perdit comitatum, nec nobilitatem, siue dignitatem, quam habet ex ipso comitatu.Ita expresse voluit Bal. in l.j.colum.ij.versi.pone ergo quædam mulier.C. de secun.nupt. Nam retinetur,inquit, aliquid in consequentiam, quod non principaliter,at.l. si is qui duos.ff.de lib.leg.

7 *An nobiles qui sceleribus nobilitatem amiserunt sint immunes ab oneribus nobilitatis.*

Intellige tertiò,vt licèt hoc casu nobiles perdant priuilegia nobilitatis, nihilò tamẽ secius tenentur subire onera ipsius, quatenus separabilia sunt,ex sententia Bar.in d.l.j. col.pe. ver. ex quo infero,C.de digni.li.xij. Nam pœna,inquit, non debet esse causa præmij.l.siue hæreditaria.ff.de neg.gest.& l.si quis solidum. ff.de hær.insti.Et id dicit expressum,in l.relegatorũ. §.vlt.& l.seq.ff.de interd.& releg.& in l.j.C.de infa.li.xij.quo in loco ipse Bar.dicit per eũ tex. quòd si aliquis sit condemnatus de falso, ex quo perdat nobilitatem,non tamen desinit esse nobilis, quantũ ad ea in quibus nobiles magis grauantur, quàm ignobiles.& illud sequitur ibi Ang.& Io.Plat.in fi.& Ro.in l.si exhæredatus.§.sub diuo.ff.de S.C.Sylla.vbi id sing. dicit & Ang.Are.in tract.malefi.in verbo,Sem pronium,col.vlt. Barb.Fel.& Phil.Dec.in c.intelleximus,de iud.idem Barb.in l.generaliter, col.x.ver.19.ff.de verb.obl.& consi.91. eodẽq; vlt.col.j.li.3.& in repe.rub.de reb.eñc.non ali. col.4.versi.secundò limita.& in tracta.de præstan.Card.in j.q.j.partis, colum.penult.& Calcan.consil.76.primò est videndum, colum.4. versi.item pro hoc facit.Stepha.Phed.in tract. de legum interpretatione, char.19. versi.item si nobilis sit priuatus, & Bened.in repe.c Raynutius in verbo, si absque liberis moreretur, le ij.nu.213.& Corset.in c. cum inter, char.1. de ex-

de excep.& repe.c.grandi, col.xj.de supl.negl. præla.lib.6.& Ias.in rub.de insti.& iut.col.vlt. ver.quintò facit,& in auth.hoc amplius,co.5. versi.limita.C.de fideicommis.Felyn.in c.dilectus,le ij.col.ij.in 4.conclusi.de rescript.Fran. Rip.in repe.l.vlt.in 50.q.C.de reuoc.donat. & Ferdi.Loazes,in repet.§.diui, l.filiusfamilias. ff.de legat.j. in char. 19. in prima limitatione. versi.hinc dicebat Bart.

8 *Ad idem.*

Et ad hoc est optimus tex.in d.l.j. C.de infam.statuens infames, licèt honoribus priuentur, non habere vacationem, nec curialium, nec ciuilium munerum, de quo est & similis tex.in l.nec infames.C.de Decur.lib.10.in hæc verba.Nec infames immunitatem habere (cū hoc priuilegij,non notæ sit) cōuenit, & in l.j. C.de his qui non implet.stipen.eo.lib.x.& alij concor.adducti,per glo. in d.l.relegatorum.§. vltim.& l.sequen. Quibus adde tex.in l.actione.§.item qui societatem. ff. pro socio. vbi est text. elegans in hæc verba. qui societatem in tempus coierit,ante tempus renunciando, socium à se,non se à socio liberat. Itaque si quid compendij posteà factum erit, eius partem nō feret. At si dispendij, æquè præstabit portionē. Et in l.ij.§.nemo exuitur.ff.de capi.dim.vbi nemo delictis exuitur capitis diminutione:& ibi gl.ex eo tex.no. id quod in pœnam statutū est, non debere conuerti in præmium, & allegat alios tex.Sed quibus addes tex.in c.& si necesse,in fi.extrà de donat.inter vir.& vxo.vbi scribitur,Ne autem ad cōmodum ei cedat, quod debet in pęnam eius potiùs retorqueri.Et tex. in d.c.intelleximus,de iud.vbi qui propter excommunicationem non potest agere in iudicio, tamen potest conueniri. Imo etiam cogitur agere in ipsius damnum, vt not.Inno.in c. exceptionem,de excep.& Bald. in l.nulla,ante fi.ff.de legi.Imo.in c.significauerunt, de excep. Io.Ana.in c.dura,de crimi.fal. Quibus astipulatur text.in c.pro illorum, iuncta glo.pen.de præb. vbi valent gesta ab eodem in sui præiudicium, & dicit glo. in c.presbyterum, in fin. 28.di.illum non excusari à dicendis priuatim horis, vt etiam tenet Host. in summa tit.de cleri.excommuni.

Excommunicatus conueniri potest. Et in ipsius damnum agere cogitur.

Et ipsius gesta valent in sui præiudicium.

9 Et hinc occasione sumpta Pet. Anc. in d. c. intelleximus,de iudi. limitat d.auth. hoc ampliùs.C.de fideicō.vt procedat quatenus hæreditas vtilis est hęredi negligenti:secus si onerosa, quod sic reputat Ias.i d.auth.hoc ampliùs, col. pen. Et id dicit mirabile, & non tactum à legistis, in d.auth.hoc ampliùs, Barb.in d.rub. de reb.eccle.non ali.vbi suprà.

10 Et quod dicit glo.in c.ij.in gl.pe.in fi.de cōfes.li.6.quòd contumax in respondendo habetur pro confesso,in eo duntaxat, quod tendit in eius damnum. Et alia gl.in c.paruuli,& ibi Archi.22.q.5.quòd periurus,qui priuatur facultate iurandi,per illum text. iurabit tamen, vbi est iuramentum oneris, sicuti iuramentū calumniæ, & iuramentum fidelitatis, de quo est bonus tex.quem non allegant, in c.cùm in ecclesiis,extrà de maio.& obed.& ibi Io.And. Panor.& alij,& etiam Io.Lig.& Pan.in d.c.intelleximus,de iud.Et est illi affinis gl.in c.cùm inter,de excep.quæ dicit,quòd excommunicatus,qui aliàs non admittitur ad iuramentum, tenetur tamen iurare de calumnia, cùm hoc sit iuramentum oneris.

Excommunicatus tenetur iurare de calumnia.

11 *Qui sua culpa priuatur officijs nō intelligitur de onerosis.*

Et quod voluerunt Dy.Bal.Ang.Imol. Ro. & alij recentiores, in d.l.si quis solidum.ff.de hær.insti. quòd si ex forma statuti non possint Guelphi habere officia in ciuitate, debet intelligi, si officia sint honorifica, secus, si vilia & damnosa.Et est etiam ibi bonus tex. quem reputant sing.ipsi Bal.Ang.& ferè omnes ibi, & Bal.in l.eam quā,col.pe. C.de fideicō. Et quod voluit Bar.in l.tutelas.§.item, per illū tex. ff.de capi.dimi.quòd bannitus perdit iura ciuitatis in iis solùm quę tendunt ad ipsius commodū, nō item ad suum incommodum. Id quod etiā voluit idem Bar.in sua disput.incip.Lucanæ ciuitatis,in fol.col.3.ver.restat videre: & Bal. & recentiores,in l.j.C.de hær.instit.Nellus de S. Gemi.in tracta.bannitorum,in j.par.ij tempo. in v.q.Socin.consi.58.visis priuilegiis, col.4. ver.circa secundam dubitationem,li.j. Cepol. cons.causarum criminalium 76. visis statutis, col.ij.in princ. Et faciunt not. per Bart.in l.inter quos.§.damni. ff.de dam.infect. & concor. ibi adductis in addi.

12 *Vsurarius cēsetur mercator quò ad onera.*

Et quod consuluit Bald.consi.230. in quæstione domini Milani, col.pe.ver.subsequēter fui interrogatus, li.j.repetito consi.382. lib.5. quòd si statutum disponat, mercatorem vsurarium non haberi pro mercatore, non intelligitur quò ad onera, quibus subsunt mercatores, quem sequitur loco tamen perperam relato, Io.Bap.Sanseueri.in repe.l. omnes populi, char.6.ff.de iust.& iu. Et quod dicit idem Bal. in l.cùm proponas,la ij.C.de pac.quòd clausula,rato manente pacto, non prodest ei qui fregit pactum, sed alteri tantùm: & Card.Flor.in cle.j.in prin.col.3.ver.septimò opp.de regula. vbi dicit,quòd priuatus loco & capitulo, non est priuatus, quò ad onera,ar.c.repræhensibilis,in fi.ibi,capituli disciplinam,de appel.Quibus & illud addere potes, quod à Velleio Paterculo scriptum est,lib.ij. Romanæ historiæ, in Syllana proscriptione, illud adiectum fuisse, vt filij proscriptorum petendorum honorum iure prohiberētur: simulq; Senatorū filij ordinis iura perderent, onera tamē sustinerēt.

13 Ex quibus satis probatum est nobiles, qui propter infamiā perdūt nobilitatis priuilegia, non tamen ob id ab its esse immunes, in quibus nobiliū deterior est conditio, quàm ignobilium, ex quibus nonnulla videre poteris in vnū corpus collecta per Luc.Pen.i l.mulieres,

col.pe.& vlt.de digni.li.12. & alia multa à nobis sparsim scripta infrà c. omniũ postremo, quo miscellanea, ac confusanea ponemus. An autem si pater ob crimina priuatus sit nobilitate, id præiudicet filiorum eius nobilitati, intelliges ex his quæ dicemus infrà in 35.c.

An nobilitas perdatur ob paupertatem. Cap. XXV.

1 *Qui nobilitatem paupertate amitti dicũt.*

NObilitas item propter paupertatẽ perditur, vt videtur voluisse Bar. in in l.j.in fin.& ibi Io. Plat. col.j.C.de digni.li.12. Et sequitur Cepol. in d. tract.nobilitatis, col.7.versic.& ideò si quis ad paupertatem deuenerit. Et hoc ipsius Bar.testimonio asserit Soci.con.246.eleganter & subtiliter, col.2.ver.prima ratio, li.ij.quod & reperitur inter consi.Franc.Curt.senioris, consi.18. Matth.Affl.in constit.Siciliæ, inci.intentionis. col.9.in 6.not. & D.Benedic.in repe.c.Raynutius, in verbo, & vxorem nomine Adelasiam, num.966.de testam.

2 *Ad idem.*

Quibus concinit Senarius, ille Græcus Menandri, vt nonnulli existimant,

Πενία δ᾽ ἄτιμον καὶ τὸν εὐγενῆ ποιεῖ.

Inopia & generosos facit ignobiles, vel ad verbum, Paupertas autem vilem, siue inglorium etiam nobilem facit.

Itaque Euripidis sententia in Electra,

Λαμπροὶ γὰρ εἰς γένος γε, χρημάτων δὲ δὴ
Πένητες. ἔνθεν ηὑγένει᾽ ἀπόλλυται.
Clari enim natalibus, opum uero iam
Indigni, unde generis splendor perit.

Et eiusdem apud Stobœum, ser. 89.

Ἆρ᾽ οἶσθ᾽ ὅθ᾽ οὕνεχ᾽ οἱ μὲν εὐγενεῖς βροτῶν
Πένητες ὄντες, οὐδὲν ἐμφαίνουσ᾽ ἔτι;
Scis ne quòd nobiles quidem mortalium
Dum pauperes sunt, non amplius clari existãt.

3 *Ad idem.*

Et quod Imperator, in l.ij. C.quan.& quib. quart.pars.li.x.appellat paupertatis vilitatem; veluti paupertas ipsa vilis sit, & ignobilis, nã idem vilitas & ignobilitas; vt diximus cap.12. num.59. Et quod Claudius Cæsar, apud Suetonium in vita illius, oratione laudauit, qui ob angustias familiares ordine Senatorio spõte cederent, mouitq; qui remanendo impudentiam paupertati adiicerent. Quodq́ue Virgilius li.6. Aeneidos egestatem turpem peculiari epitaphio vocauit, tanquam ea turpes efficiat homines,

Et metus, et malè suada fames, et turpis egestas.

Quibus etiam adstipulatur eorum sententia, qui dicunt diuitias esse nobilitatem, aut certè nobilitatis parentem, vt suprà diximus, cap. 3. Nam si ea causa definit, ex qua quis erat nobilis, necesse est, vt iam non sit nobilis.

4 *Ad idem.*

Huc quoque spectat quod sæpius à Barba. scriptum est, non esse nobilẽ, nisi qui hæc tria copulatim habuerit, genus nobile, honores, & diuitias, per tex. hæc tria commemorãtem; in l.nobiliores.C.de commer.& merca. Ita voluit ipse Barba. consil.35. sapienter scribitur, col.j.li.ij.& consi.35. præclarè scripsit Psalmista, co.4.eo.li.ij.vbi facit illum tex. ad hoc sin. & in cons.57.præclarè scribitur, col.4.eo.li.4. vbi illum dicit literis aureis scribendum, & in extrauagan.volentes, in verbo, nobiles. Et hoc quoque ante illum voluit Bar. Brix.in suo indice, in verbo, nobilis.

5 *Qui contrà tenuerunt.*

Aduerte tamen, quia non verum est, quòd propter paupertatem perdatur nobilitas, etiã ex Bar.sententia, in d.l.j.col.3.de digni.vbi dicit, quòd diuitiæ non possunt dare, nec paupertas auferre nobilitatem, sicuti etiã expresse voluit Io.Blan.in sum.feu.ti. quib.mod.feu. amit.§.erunt etiam, in 21.q.& Io. Ray.in c.j.§. firmiter, char.x.in paruis, versi.quæro quid de sumptibus, tit.de prohi.feu.alie.per Fede.& In suo tracta.nobilitatis, col.v.ad hoc allegans l. humilem.C.de incest.nupt. vbi in eam rem est tex.optimus, in quo cauetur, humilem & abiectam fœminam, nõ eam esse, quæ licèt pauper sit, ab ingenuis tamẽ paréntibus nata est. Ideoq; licere Senatoribus ita natas, quãuis pauperes in matrimonium sibi accipere: nullamq́ue in hac re, inter egenos & opulentos esse differentiam. Ex quo no.Bal.ibi, in vtraque lect.quòd paupertas non reddit vilem, sed origo & mali mores. Id quod etiã inibi annotarat Per.à Bel. pert. vbi & illud dicit prætereà, quòd pauper potest esse nobilis, & Calc.cons.8.in causa pendente, col.7.versic.& ex supradictis. Et est optimus tex. id probans, quod suprà diximus ex ipso Pet.in c.significantibus, extrà de offi.deleg. & hoc quoque voluit Fely.in c.ad aures, col.j. extrà de rescri.& Matth.Affli.in c.j.col.6.vers. quid autem si nobilis, ti.quis dic.dux. Et satis id voluisse videntur glo.Host.& alij, quos allegaui suprà c.20.nu.47. quod etiam procedit, vt ibi videre poteris.

6 *Ad idem.*

Et huic quoque op.adstipulatur illud Plinij Iunioris, si is est, in lib.de viris illustribus, Marcus Aemilius Scaurus, nobilis, pauper, &c. vides enim vt iungit paupertatem cum nobilitate. Illudq́ue Cornelij Taciti li.5. Quo nõ aliud honorificentius Cottæ euenit; qui nobilis quidem, sed egens &c. Et illud Euripidis apud Stobœum ser. 86.

Ἢ τοῖς ἐν οἴκῳ χρήμασι λελείμμεθα,
Ἡ δ᾽ εὐγένεια καὶ τὸ γενναῖον μένει.
Pecunia quidem domesticâ nos deficiunt,
Nobilitas autem, & generositas manent.

Illud item eiusdem in Archelao,

Πένης γὰρ οὐκ ἐκεῖν᾽ ἀπώλεσεν τὸ τοῦ πατρὸς γενναῖον.
Quamuis pauper enim, non amittit tamen patris nobilitatem;

Et alia eiusdem sententia à nobis citata suprà, cap.21.nu.13.quibus item addes.

Prætereà

7 Reges quidam pauperes non tamen ignobiles.

Præterea quis dicat regem tametsi pauperem, esse ignobilem, vt in significatione vulgari accipimus. Euander Arcadum rex Atlante Arcadico, Maia, & Mercurio satus, inops fuisse dicitur, nam eū res inopes, pauperem Senatum, & domum humilem habuisse scribit Virgilius lib. 8. Aeneidos,

Tum res inopes Euandrus habebat.

Et paulò post,

Vnà omnes iuuenum primi, pauperq; Senatus.

Iterumque,

Euandrum ex humili tecto.

Nec tamen Diis genitum, & regem ignobilem quis dixerit, nisi ea fortassis ratione, quia alibi regnum ignobile dictum est, vt & nos alibi diximus.

8 Responsio ad contraria.

Nec huius rei dicit contrarium Bar. in d. l. j. in fi. tùm quia nō loquitur de iure communi, sed de consuetudine quarundam partium Italiæ, Tùm quia non loquitur simpliciter de paupertate, sed & coniunctim de vilibus artibus, de quo postremo dicam posteà. Nec vera est eorum op. qui dixerunt diuitias esse nobilitatē, vt latè suprà ostendimus. nec ea quoq; Brix. & Batb. sententia requirentium originem natalium, honores, & diuitias ad nobilitatem. Cū tex. quo innituntur in d. l. nobiliores. apertè cōtrarium ostendat, vt voluerunt Iaco. Butr. & Bal. ibi. & latè Ant. Corse. in d. c. grandi, col. 6. Vide Bal. in l. si quis, hu. 7. ver. circa tertium. C. de episc. & cler.

9 Pauper nobilis ludibrio est.

Fateor tamen nobilitatem esse contemptui & ludibrio, vbi est paupertas, vt etiam asserit Iaco. de S. Georg. in tracta. de feud. char. 29. & Matth. Affli. in consti. quamplurimum, col. 2. ver. quid autem si dominus ipse faciet. Et profectò nobilitas sine diuitiis admodum manca est, & mutila. & vt dicit Bo. Curti. in suo tract. de nobilitate, col. 2. ver. tertius & vltimus: Sicut fides sine operibus mortua est, ita & nobilitas sine diuitiis. Nam si virtus ex Peripateticorum sententia indiget opum adminiculis: quid de nobilitate dicendum est, quæ longo interuallo virtute inferior est, omnium sententia?

Haud facilè emergunt quorū uirtutibus obstat
Res angusta domi.

Vt dicit Iuuenalis. Et vtilior est sapientia cum diuitiis, & magis prodest videntibus solem, vt scribitur Ecclesiastes 7.

10 Ad idem.

Et vt à Plauto scriptum est,

Præstat diuitem esse & popularem, quàm nobilem & mendicum.

Quod & nos alibi retulimus. Atque vt scribit Horatius Sermonum lib. 2. saty. 2.

Et genus & uirtus, nisi cum re, uilior alga est.

Et Polynices apud Euripidem in Phœnissis,

Πένης γὰρ οὐδὲν εὐγενὴς ἀνήρ.

Pauper enim nihil est nobilis uir.

Idem Euripides apud Antonium Monachū, Melissæ lib. 1. Serm. 79.

Οὐδὲν ἡ εὐγένεια πρὸς τὰ χρήματα.

Nihil generis nobilitas ad diuitias.

Seneca in lib. de remediis fortuitorum ad Gallionem, Inuenies, inquit bonam vxorem, si nihil quæris, nisi bonā: dummodo ne imagines, proauósque respexeris, nec patrimonium, cui iam ipsa nobilitas cessit. Et alia quoque multa in eam sententiā poteris videre suprà c. 3. quo dissero, an diuitiæ nobilitent.

An per ingressum religionis perdatur nobilitas. Cap. XXVI.

1 Nobilitas an p ingressum religionis pdatur. Qui tenent eam perdi. Delectus pœnarū non habet locum in monachis q sunt ex genere nobili. Statuta successionū nobiliū non habēt locum in monachis.

PRæterea amittitur nobilitas per ingressum religionis, vt per tex. in c. scripsit. 27. q. 2. in c. pręsens. 20. q. 3. voluit gl. in c. ea quę, quod est vlt. in verb. personarum delectu, & ibi quoq; Vinc. & Hosti. Goff. in eod. verb. Io. And. col. vlt. de sta. mo. vbi ex hoc dicunt, quòd cū nobiles mitiùs puniantur, quàm ignobiles in pœna corporali, iste delectus pœnarum non habet locum in monachis, & alia gl. vulgo notior, in c. j. de purg. can. vbi Pan. co. 2. ver. sed ex quo, dicit facere ad statuta de successionibus, & aliis id genus, quibus fit mentio de nobilibus, vt videlicet non comprehendant eos nobiles qui religionē ingressi sunt, sequitur etiam Albe. in suo dictionario, in verbo, nobilitas perditur, & ibi Ioan. Bap. Castel. in addi. Idem Pan. in c. dudū, le j. in 4. no. de elect. vbi & per hoc limitat iura, quæ dicunt, habendā esse rationē nobilitatis in beneficiis, procedere in clericis secularibus, & non in religiosis. Phil. Fran. qui primā gl. dicit no. in c. hac constitutione, quod est vlt. in prin. de offi. deleg. li. 6. & Soci. inter consi. Fran. Cur. sen. conf. 40. cūm in pręsentiarum, col. 4. versi. quartò etiam persona, & Fel. in c. super literis, col. 7. in ij. regu. de rescrip. & in c. cōsultationibus. §. sanè, in fi. de offi. deleg. & in c. cùm deputati, col. j. de iudi. & in c. inter dilectos, col. 2. ver. & ista limita, de fid. instr. & in c. cùm quidam, col. j. de iureiur. & Ias. in l. 2. col. 3. C. si cōtra ius vel vtil. pub. Lud. Bolo. in auth. ingressi. C. de sacro. eccl. in primis interpretationibus, & ibi quoq; Phil. Dec. col. j. & idē quoq; Dec. in c. cùm adeò, col. ij. de rescrip. vbi & illud postremum affirmat. & Matth. Affl. in constit. intentionis, col. 9. in 6. no. & in c. j. col. ij. ver. ij. tit. de mili. vas. qui arma vel depo.

Nobilitas monachorū non consideratur in beneficijs.

2 Ad idem. Statutū phibēs quippiā fieri a nobili, non cōprehendit monachos.

Et huc proximè respicit, quod voluit Ang. cuius nullus istorum meminit, sicut nec ipse d. glo. suprà allegatæ, in §. si monachus, in fi. in auth. de sanctis. epis. vbi dicitur, quòd monachus perdit omnem honorem, & militiā secularem, cùm habeatur pro mortuo. Quod facit, inquit, ad statutum prohibēs, ne nobilis quippiā faciat, quia nō obtinet in monacho nato ex

nobili progenie, quoniam per monachatum extinguitur ea generis nobilitas.

3 *Contra prædicta.*

Sed aduerte, quòd text. in d.c.scripsit, & in d.c.præsens, non dicunt, nec ex iis potest colligi, nobilitatem generis amitti per ingressum religionis, sed tantùm dignitates nobiles, qualis est regnum, ducatus, & comitatus, de quibus ea iura loquuntur. Ex quibus etiam not. glo. vtrobique, quòd, quis desinit esse Rex, & Comes, quamprimùm efficitur monachus. Et ad hoc illam expendit, & sequitur Bald. in l. Deo nobis, colum. 4. versic. 4. not. C. de episc. & cleric. & in l. data, colum. 8. versicu. & hoc in omni. C. qui accus. non poss. & in d. cap. inter dilectos, & ibi quoque Fely. colum. ij. de fide instrumen. Alberi. in l. qui indignus, in fin. ff. de Senator. & in d. authen. ingressi, col. pen. versic. item quid si papa. C. de sacrosan. eccles. Rom. sing. 57. vtrùm nobiles. Iac. Aluar. in c. j. col. vlt. & ibi etiam Card. Alexan. col. 2. titu. de mili. vasal. qui ar. bel. depo. Marti. Laud. in tracta. de prin. c. j. Barb. in c. quia nos, col. j. de testa. & consi. 50. illud afferam, col. 4. versic. septimò facit, lib. 3.

Monachus desinit esse rex & Comes.

4 *Dicta doc. intelligenda secundum iura ab eis allegata.*

Nam & secundùm eos tex. quibus dd. glos. innituntur, sunt ea intelligendæ, dum scilicet auctoritate eorum dicunt per monachatum amitti nobilitatem, id est, nobiles, & regales dignitates. Nam dd. gl. & aliorum Doct. debēt intelligi secundùm rationes, & leges, quas allegant, vt voluit Io. And. in c. cùm nuncius, colum. 2. de testi. & Bar. in l. non solùm. §. liberationis. ff. de libe. lega. & in l. cùm quidam, post medium. ff. de his quibus vt indig. & Saly. in l. si ex cautione, col. 7. ver. quæro. 2. C. de non nume. pec. & Ro. con. 211. allegationes, col. vlti. vers. quò ad vltimum. Fran. Cur. sen. consi. 60. dux Philippus, col. 9. versi. secundò respondemus, & consi. 65. seriosa narratione, col. 3. ver. præmissis tamen non obstantibus, cum si.

5 *Nobilitatē sanguinis nō amitti monachatu.*

Et vt ita quoq; intelligam, me amplius monet, quod dicit Bald. in c. cùm in magistrum, post medium, extrà de elect. quòd per monachatum non perditur nobilitas sanguinis, siue generis. Id quod etiam voluit, nulla Bal. mētione facta, Roma. sing. 57. vtrùm nobilis, vbi & hoc dicit determinasse dominos de Rota, cùm esset quæstio de quadā impetratione beneficij, in qua impetrans monachus dixerat se nobilem. Ideoq; dicebatur impetratio obreptitia propter qualitatem nobilitatis narratā, quæ tamen aberat, cùm per monachatū fuisset amissa, tamen fuit contrarium determinatum. Et quidem ea, vt dicit, præcipua ratione, quia nobilitas est quoddā ius sanguinis, quod est incommutabile. l. ius agnationis. ff. de pac. Propterea, inquit, Suitas, quod est ius sanguinis, non perditur per monachatum, per d. l. Deo nobis. C. de episcop. & cleric. Et si id demus, quòd perderetur, tamen papa non fuit deceptus ab impetrante, sed potius in iure errauit. Et eum sequitur Iason in l. præscriptione, colum. 2. in fin. versicu. pro ista conclusione. C. si contra ius vel vtilit. public. & Felyn. in d. c. super literis, col. 6. versi. similiter dicit, de rescript.

6 *Ad idem.*

Hoc quoque voluit Bart. in d. c. tua nos, colum. j. de testamen. & consi. 73. magnanimus, colum. 6. ver. præterea faciat, lib. 4. & in proœ. clem. in §. quoniam nulla, col. vlt. & in extraua gan. volentes, in verbo, nobiles. & Do. Benedi. in repet. c. Raynutius, in verbo, & vxorem nomine Adelasiam, de test. num. 210. & sunt religiosi. & Laurus à Palaciis in tracta. statutorum fœminas repellentium, colum. xv. versi. immo non debet esse dubium. & Anto. Corse. in repeti. c. grandi, col. x. de supl. negligen. prælat. li. 6. & in tracta. de pote. regia. in 29. q. colum. vlti. quibus locis intelligit illas gl. dicentes nobilitatem perdi per monachatum, quantùm videlicet ad Deū pertinet, cui omnes sunt æquales, per text. in §. j. in auth. de monach. propterea nulla est apud eū dignitatis ratio, vti apud mundum, vt dicit glo. in l. j. in princ. in verbo, dignitatis. ff. de postul.

Quātum ad deum nobilitas perditur p monachatum.

7 *Et quātum ad ipsos monachos innocem.*

Sed & illud dici potest, id procedere quantùm ad ipsos monachos Deo dicatos, ne videlicet alter altero sit nobilior, aut superior, sed sint pares in omnibus, vt etiam declarat Phil. Dec. in c. cùm omnes, in j. lect. columna penultima, versiculo, sed aduertendum, de constitution. Propterea diuus Hieronymus ad Celantiam, Nulli te vnquam de generis nobilitate præponas, nec obscuriore quoque aut humiliore loco natas inferiores putes. Nescit religio nostra personas, nec conditiones hominum, vt scribitur Iob 13. Siue nobiles fuerint filij terræ, siue ignobiles non intelliget. Quo in loco, vt id obiter dicam, non ita accipiuntur filij terræ, vti apud poetas, & cæteros, vt videre poteris apud Angelum Politianum Miscel. centur. j. c. 18. & Budæum in annotationibus ff. in l. 2. ff. de Origin. iur. Cælium Rhodiginum lib. antiquarū lectionum 3. c. 8. & iterū li. 20. c. 28. Quibus addes Lactantium ab illis non memoratum, lib. 1. c. 11. quo loco de Saturno loquitur, ex Minutij Felicis sentētia. Eustathiū in lib. j. Iliad. Homeri, & Procopiū li. 4. de bello Vandalico, vbi declarat cur Antæus, qui cum Hercule in palæstra congressus est, dictus sit terræ filius. Et Plutarchum in vita de fortuna Ro. vbi de Aemilio Scauro loquitur.

Terræ filij.

8 *Monachus nō perdit iura sāguinis.*

Et sanè monachus non perdit iura sanguinis, vt etiam dicit Lapus alleg. 109. in quæstione proposita, & alleg. seq. & Pan. in c. quia nos, de testa. & in c. 2. ante fi. de postul. Et ideò iure sanguinis succedit, vt est tex. in c. vnico. 18. q. j. & c. vlt. 19. quæst. 3. & in l. Deo nobis. C. de episcop. & cleric. & voluit glo. in d. c. præsens, in verbo, locum. 20. q. 3. Lapus vt suprà, & latè

Panor.

Panor.consil.17.dubium super quo libro primo, & alibi etiam diximus.

9 *Nec iura vitatis.*

Adeò vt etiam iure fuitaris potiatur, vt iam diximus ex Ro. sententia.d. sing.37. & præterea voluit Bar.in auth.si qua mulier, col.j.versic.an autem minuatur. C.de sac. eccl. Bal.in l. cũ adoptiuus, ante fi.C.de adop. & in l.sub cõditione.& ibi quoque Angel. Paul. & Alex.ff. de libe.& posth. & in l.apud hostes. columna vltima.C.de suis & legi.& in l. nepotes, & ibi quoque Angel.ff.de his qui sunt sui vel ali.iur. & in l.si proponas,colum.prima,in addi.ff.de inof.testa.& consi.183. factum proponitur tale,colum.secunda, libro quinto,& consi. 448. sanctus Franciscus,eod.lib.quinto.Paul.Ca.in repe.l.si filius,qui in potestate, in prima quæstione primi notab.ff.de libe.& posthu.& consi.193.ego Paulus,columna vltima,libro primo.Pet.Anc.in cap.de cætero,de testib. & ipse Roma.in l.is potest,col.vlt. versic. hæc tamen dicta.ff. de acqui.hæred.& in l.j.col.3. versic. hæc tamen cõclusio.C.qui admit.Angel. Are. in §.mancipati, columna tertia, versic. tertiò fallit.Instit.de hæred. quæ ab inte.defe. & omnium copiosissimè Soci. in l.hæredes,columna vigesima septima,versi. secunda quæstio.ff. de vulg.& pupil.Step.Bertr.consi.66.ponitur, ad fi.lib.3.& consi.116.quamuis, in princ.eo. lib.tertio.Et Iason in l.qui se patris, colum. 3. C.vnde libe.vbi allegat multas concord.& iterum in l.gallus.§.si eius,colum.3.ff. de libe.& posthu.& in l.patre furioso,colum.penult. versi.intellige tamen.ff. de his qui sunt sui vel ali. iu.& Philip.Deci.in authen.ingressi,columna secunda, versicu.not.primo. C.de sacro.eccles. & D.Benedic.in cap. Raynutius, in verbo, si absque liberis, le 2.numero 88. de testa. Et est bonus tex. in dicta l. Deo nobis.§ hoc etiam, vbi id not.Odof.Iaco.But.Bald.columna quarta.verfic.ex prædictis conclude.Paul.Castr.& propè omnes. Quanquam contrarium tenuit Bald.sibi contrarius in l.si ex causa.§. Papinianus.ff.de minorib.in vtraque lect. Nec itẽ perdit monachus originem.Barto.in l.j.columna secunda,versic.iuxta prædicta. ff.ad municip. Franc.Rip.libro primo respon.cap.quartò,numero septimo.

An nobilitatem perdat qui vtitur vilibus artibus. Cap.XXVII.

1 *Nobilitatẽ perdit qui viles artes exercet.*

NObilitatem etiam perdit, qui vilibus & mechanicis artibus, & officiis vtitur, per tex.in l.nobiliores, vbi & hoc not.Bald.C.de commer. & merc.& l.ne quis.C.de digni. li.xij. & in §.j. versi. sancimus, ibi,artifices ignobiles, in authen. de testib.& no.glo.in cap. qui contra pacem.24.q.j.Barto. in l.j.ad fin.& ibi Ioã. Plat. col.j.C.de digni.lib.xij.Panorm.in cap. nõnulli,col.ij.de cleri.non resid.Ioan.Rayn. in tract. de nobilitate,in 4.quæstio.princ.Socin.consi. 246.eleganter & subtiliter, col.ij. versi.prima ratio,lib.ij.quod & repetitur inter consi.Fran. Cur. sen. consil.xix.Feli.in c.super eo,le ij.col. ij.versi.secunda qualitas,de testib.Corset.in repe.c. grandi.col. xij.de sup. negl. præla. lib. 6. Matth. Afflic.in c.j.col.6.versic.sed quid de nobili,tit.quis dica. dux.in constit. Siciliæ incip. intentionis,col.9.in 6.no.& quos infrà citabimus,in c.33.vbi de mercatura tractabimus.

2 *Ad idẽ externorum testimonia.*

Quibus adde quod scribit Herodotus ille parens historiæ in Euterpe, apud Aegyptios, Scythas,Persas,Lacedęmonios,Corinthios,& denique apud omnes ferè nationes haberi pro ignobilibus eos, qui artificia discunt: eosque liberos generosiores,qui à manuariis operib^9 abstineant.Xenophon quoque in Oeconomico,Mechanicæ,inquit, omnino sunt abiectæ, ac iure à plerisque improbantur. Quippe quæ corpora exercentium atterant: tum adsidere homines,atque vmbratiles esse cogant. Nonnullæ verò ex iis totos dies igni incubare compellant: eneruatis deinde labore membris, ne cesse est & animos debilitari, ac quodam modò ægrotare,& cætera quæ sequuntur. Aristoteles lib.3.Politicon,c.3.tradit in bene institutis ciuitatibus à ciuium consilio excludi τοὺς βαναύσους, id est, vilium artium operarios .Et rursum lib. 6. eiusdem operis.c. 4. Opificum, ait,ac forensium & mercenariorum praua est vita,nullumque virtutis opus, eorum quæ tractat multitudo. Et iterum li. 8.c.ij. Itaque artes illæ quæcunque deterius disponunt corpus,& cuncta mercenaria exercitia sordida nũcupamus Mentem enim occupatam & vilem reddunt.Cornelius Tacitus li.14. doleret cõqueritur, quòd Nero tatus dedecus amoliri, si plures fœdasset,nobilium familiarum posteros egestate venales in scenam deduxit.Quos, inquit,fato perfuncto ne nominatim tradam, maioribus eorum tribuendum puto.

3 *Ad idem. Græcorum lex.*

Philostratus author est in vitis sophistarũ, lege fuisse prohibitum, ne quis vilis artifex,& vt ille loquitur, τῶν βαναύσων καὶ ἱππηλατῶν ἐργάζων statuam in Olympiis habere posset.Quo argumento Theodorum Isocratis Rhetoris patrẽ, ostendit instrumenta musica non confecisse, cum ipsius statua in Olympiis conspiceretur.

Hebræorum lex.

Apud Hebræos item huiusmodi legem fuisse, satis constat ex eo,quod scribitur Ecclesiastici 38.Ne pigmentarij, fusores, architecti, fabri, & figuli in ecclesiam transilirent, neve super cathedram iudicis sederent. Et vide quæ dicã infrà c.34.nu.omnium postremo.

4 *Nobiliter viuere quid dicatur.*

Hinc autem fit, vt quod dicimus versari in sordidis artibus,apud nos vulgò appellemus, non nobiliter viuere,quia videlicet,id faciens aliqs nõ viuit,vt nobilis debet viuere. Ideoq; nec

nec priuilegiis nobilitatis potitur, vt voluit etiam Andr.Iser.in constit. Siciliæ,vt dignitatum,post glo. ibi, atque etiam Matth. Afflic. ibi.in primo no.dum eam constitutionem punientem manus amputatione populatem,qui nobilem verberauit, intelligunt procedere in nobili nobiliter viuente.Nam si non nobiliter viuat,non ea punitur popularis,qui illum verberauerit,per id quo in simili dicit glo.in l.pe. ff.ex quib.cau.maio.

5 Quid si nobilis desistat ab artibus sordidis.

Hæc quidem intellige, vt perdat priuilegia nobilitatis tantisper solùm, dum in bis artibus & officiis versatur.Nā si desistat, redeatq; ad statum vitamque nobilium, eadem recuperat,vt no.voluit Masue.in tit.de tallis seu collectis.§. item illi qui sunt nobilitate decorati, per tex.in l.ingenuum,cum sua glo.C.de ingenu.manu.& idem voluit Guid.Pap.deci.196. nobiles, columna vltima, per tex.in cap.vlti.de vit.& hone. cleri.& iterum deci. 217.omissa exordij narratione columna prima, versiculo, ad secundum, vbi & ad hoc quoq; allegat tex. in clemen.prima.de vit.& hone.cler.Rursumque deci.391.quid autem de nobilibus,& Bartho.Chasse.consi.64. viso processu. col.penul. versi.sed daro.

6 De eadē re.

Verùm in Francia eo iure vtimur,vt qui huiusmodi artibus vsus est obtineat à principe restitutionē,ne id sibi fraudi sit,quominus posthac vtatur iure nobilitatis. Et ita quoque de iure esse factitandum censuit Bar. in alio casu loquens,in d.l.j.col.4.versi. quarta op. fuit.C. de dignit.quem suprà retuli differens per infamiam amitti nobilitatē. Et Io. Ray.in d. tract. nobili. in 6. q.prin. col. pe. ver. sed pone iuxta prædicta,vbi dicit,quòd si mulier nobilis nubit plebeio,propter quod amittit nobilitatem vt dictum est,posteà autem nubit nobili, ipsa ex eo viro nobili acquirit nobilitatem, vt etiā suprà dictum est,tamen non recuperat priorē, quam ex genere habebat:quia quod semel extinctum est,non reuiuiscit.l.quæ res.§. aream. ff.de sol. nisi interueniret principis restitutio, quæ plebicitatis maculam abstergat.

7 Quid si non per se, sed opera institorum.

Secūdò procedit si ipse per se eas artes exerceat: secus si opera seruorum, aut institorum in ea re vtatur, vt ex eo patet,quod scribit Alber. in l.humilem. C. de incest. nup. id quod ibi dicitur, tabernarium inter abiectas personas connumerari, procedere tum demum,si per se exerceat,non si per alios,per l. quæ adulterium, in prin. C.de adult.in illis verbis, an domina cauponæ,an ministra fuerit.Nam etiā (inquit)honestæ dominæ vinum vendi faciūt in taberna, nec ibi ministrāt,nec assistunt:nec ideò eas dici viles. Et sequitur Alciat. in tract. præsumpt.regula j.præsumpt.48. num.2.& in lib.ij.de verbo.signi.char.3.versi.sic cùm verba,& in l.mercis.ff.de verb. oblig.ex quibus locis inuicem collatis, & aliis huiuscemodi facilè intelliges illum tractatum esse eiusdem.& Pet.Rebuf.interpreta.authen.habita,in verbo & à vilissimis sæpe hominibus. C.ne filius pro patre.

8 De eadē re.

Sed & ad hāc sententiam adfert Alciat.tex. in cle.j.de vit.& bone.cleri.dum illic prohibetur,ne clerici carnificum seu macellariorum, aut tabernariorum artem personaliter exerceant.Ergo si per alium exerceant, non tenentur pœna illius c.vt dicit gl.ibi,in verbo,publice & personaliter. quam sequuntur Ant. Pe. Anc.in 4.no.Cardi.Flo.in 5.no.& Imo. col. 3. Nam vt dicit Archi.in c. nulli.44.di. clericus qui non per se,sed per alios eam artem exercet non notatur vt tabernarius. Et idem dicit Do mi.ibi,& in c.1.col.2. vers. nota istam gl.de vi. & hone.cleri.lib. 6.vbi & ad hoc citat tex. in c. significante, de appel. vbi canonici habebant ius vēdendi carnes.Et subdit Domi.se aliquando defendisse clericum,qui in domibus ecclesiæ tabernam tenuerat vēdendo vinum,quod ex suis vineis collegerat: non tamen administrauerat in propria persona,sed per alium. Et sequitur Philip.Fran.ibi,col.2.& Philip. Deci. in d.c.significante, in 2.no.qui & ad hoc citat tex. in c.vlt.ne cleri. vel mo. li.6.vbi clerici per alios possint exercere iurisditionem criminalem, ad eos pertinentē, licèt per se facere non possint,& tex.in cle.ne in agro.§.porrò,in fi.in verb.personalem,de sta.mo. & nouissimè Cæsar Lamb. in tract.de iur. patr. in 26. art.9. q. princ.j. partis lib. 2.

9 De eadē re.

Et facit etiam tex. à contrario sensu, in l.in honoribus.§. 1.ff.de vac. mune. vbi scribitur, non alios fisci vectigalium redemptores à muneribus excusari, quàm eos qui præsentes negotium exercent.Quasi scilicet, id exercere nō censeantur, nisi ipsi præsentes, & per se exerceant. Et est similis propemodū tex.in l. vlt.ff. de excus.tut.vbi qui in collegio pistorum sūt, à tutela excusantur, si modò per semet pistrinum exerceant. Ex quo no.Bal. quòd doctor non debet habere salarium, nisi per se legat: non etiam si per substitutum. Et illum tex.ad hoc expendit Ro. in repe.l.si verò.§.de viro,in 24.fal.versi.quintò, quod priuilegia artis non competunt his qui eam non exercent per semetipsos,vt & idem facit sing.64.an exercēs, vbi dicit illum tex. ad hoc sing.Et facit gl.in l. j.in verbo, vsurpantes. C.de mancip. & colo. lib.11.

10 De eadē re. Crassus seruorū opera diues factus Pertinax, mercaturā p suos exercebat.

Legimus autem apud Plutarchum, Marcū illum Crassum hauddubiè nobilissimum Romanorum, artificum, seruorum opera diuitē factum fuisse.quod & Alciat.in d.li.2.de verb. signi.non prætermisit. Cui adde & Pertinacē Imperatorē Romanum mercaturas exercuisse per homines suos,nō aliter, quàm priuatus facere solebat,vt scribit Iulius Capitolinus in vita illius.Et interim vide Pan.con. 6.casus su

per

per quod lib. 1 loquentem de clerico vendente vinum,& cæteros fructus ex suis possessionibus prouenientes. Iulius autem Firmicus lib. Astronomicô 3.c.x. Mercurius(inquit) in sexto ab horoscopo loco cum Luna partiliter cōstitutus faciet homines, qui diuersis negotiationibus implicentur, sed qui hoc seruorum & vilium hominum ministerio perficient. Ipsi autem maxima sibi inde vitæ subsidia compatantes ad altiora semper aspirabunt.

Ministrorū vis eam rem.

11 Sed contra hæc facere videtur tex. in l.2.§. 1.ff.de admi. rer.ad ciuit. perti. vbi quod quis suo nomine exercere prohibetur, id nec per subiectam personam agere debet.& ideo si Decurio subiectis aliorum nominibus, prædia publica colat, quæ Decurionibus conducere nō licēt, secundùm legem vsurpata reuocantur. Et ibi no.gl.quod nō possum per me, nec per alium quoque possum.& allegat alios multos tex. concordan. Qui enim per aliū facit, per se ipsum facere videtur, iuribus vulgatis, & id quidem propriè, vt plurimis placere video, quos tibi congressi in nostris Legibus Connubialibus, in glo. 3. in verbo *contracter*.nu. 18., quanquam & his. Ex quo Bart. in l. 3.§. si procurator.ff.quod quisque iuris, tradit statutum loquens in personam facientis, habere locum in eo, qui per alium facit.

Contra supra dicta.

An quis pro his facere q. per alios fa...

12 Sed his respōdere poteris, primùm non id verum esse vt propriè facere dicatur, qui per alium facit, ex sententia ipsius Bar. in l. sed si minus.§.seruus,col.3.ff.de iniu.& in l. si is qui pro emptore.in 5.quæstio.princ. versi.venio ad secundum,& ibi quoque Imo.in vlt.char.ff.de vsucap.& aliorum, quos item tibi collegi in d. illis ll. connubialibus, in gl.4.in verbo. *consentement*.nu.27.& hoc quidem.

De eadē re.

13 Sed etsi id verum esset, non tamen procederet, vt dicit Alcia.in d. 48. præsumptione, quando lex vel statutum consideraret actum ipsius personæ exercentis, quæ considerari videtur, vt quis dicatur vilis ob eum actum, vt ex iis patet quæ diximus. Non tamen omnino vacat culpa, qui & huiusmodi artes prohibitas per alios exercet, vt dicit gl. in d.c. in verbo publicè & personaliter, de vit.& hone. cleri.lib. 7.quam & in hoc sequuntur Anto.Imo.& Petr.Anch. Et vt semel finiam huiusmodi tractationem, Alcia.in d.l.mercis, de verbo.signifi. censet consuetudinem loci esse obseruandam, an scilicet eos, q per alios has viles artes exercent, inter ignobiles habeat. Cui ego accedo propter ea quæ supra diximus.cap.x.nu.1.con suetudo nobiles facit.

Non vacat culpa, qui artes prohibitas per alios exercet.

An iudicis munus deroget nobilitati. Cap. XXVIII.

SEd nunc maximè interest scire quæ sint huiusmodi artes & officia ex quibus nobilitas perditur. Illud scio officiū hic & ferè semper in hac tractatione non rectè accipi, sed male loquendum est, vt vulgò intelligamur. Imprimis igitur tractabimus, de iudicis officio. An videlicet si quid illud exerceat, iure nobilitatis decidat. Id quod à vero tantùm abest, vt etiam iudices alioqui plebeios & ignobiles effici tanquam nobiles & non iam plebeios, ex eo facilè possumus colligere, quod scriptum est in l.iudices,C.de dign.li.12. iudices, qui se furtis & sceleribus maculasse fuerint cōuicti, honore exutos inter plebeios haberi. Inibique not.Barr. iudices censeri nobiles.

1 Iudicis munus an deroget nobilitati.

1 An deroges nobilitati.

2 Ex quo fit, vt & idem Bar.in 1.consti.C.col. 3.versi.quæro circa hoc asserat Doctores constitutos esse in dignitate, quia iudicādi ius habent, per tex.in 1.constitu.ff.§.vlt. & in authē. habita.C.ne filius pro patre. Quod quidem dignitatis esse hinc manifestè probatur, quòd vt à cæteris dignitatibus, ita & ab hac infamis repellitur. l.cùm Prætor.§.non autem.ff.de iudi. & hanc eādem Bar. rationem etiam adscribit Arch.in cap.1.de consue,lib.6.vbi dicit, Dignitas est habere iurisdictionem cùm administratione,& Collec.in c.forus, col.11. versi.Iudex Doctor,de verb.signi.vbi & idem prosus dicit quod Bar.videlicet Doctorem esse iudicem, ideoque & eum habere dignitatem, per c.dudum,de elec.& idem quoque voluerunt Pan. & Ioan.Ana.in c.quanto, de magi.& Barb.in tract.de præstan.Car.1.par.q. 1.col.12. versic. quintò dignitas.

2 De eadē re.

3 Porrò iudicibus aliisque magistratibus propter præcipuā, quam habent gubernandæ reip. curam, maximus semper à maioribus nostris honor haberi consueuit. Quod apertè demonstrat Callistratus iurisconsultus in l.semper, in prin.de iur.immu. Et præcipit Imperator honorem iudicibus impendi. Quod & censet Papa in c.vt debitus, de appella. Quibus cōcinit tex.in l.3.§.1.ibi, iure honoris.ff.qd met. cau. & in l.1.ibi, iudicium dignitatis tuendæ,& decoris causa,& in l.obseruādum, in fi.ff.de offi. Præsi.vbi iudex ita ius reddere debet, vt autoritatem dignitatis suæ ingenio suo augeat. & l.vlt. in prin. cùm dicitur, omnem honorem saluum iudicibus reseruantes.C.quan. pro.nō est nec. & in l. cui muneris.ff. de munerib.& hon. & in l.1. C. si quac. præd.pot. & in l.1.in princ.& ibi Bal.C.si rector prouinciæ.

3 Honor iudicibus impendi solitus.

4 Vt iam non adeò mirum sit, quòd à multis scriptum est, iudicem esse, id est, iudicandi munus esse honorem. Id enim scribit Ioan. And. in c.pastoralis, col.2.in verbo onere, per illum tex.in verbis, onere & honore, extrà de offi.ordi.& in c.mutare.de reg.iur.lib.6.in Mercu.& Bal.in l.2.in prin. de Senat. & Barb.con.2.sapienter & præclarè, col. pe. lib.2. Ex quibus Bal. vbi suprà, hinc illud effici autumat, quod scribitur in ea .l.2. amotum à Senatu propter turpitudinem

4 Iudicandi munus honorem esse.

turpitudinem vitae, iudicandi autoritatem perderet. Quia videlicet id iudicandi munus honor est, & reatus omnem honorem excludit, l. 1. C. vbi Sena. vel Cla. cum si.

5 Lex XII. ta bu in eā rē. Charonda lex in eandē rem.

5 In legibus autem illis decemuiralibus in hūc modum cautum est, Iusta imperia sunto. Iisq; ciuis modestè, ac sine recusatione pareto. Magistratus nec obedientem ciuem mulcta, vinculis, verberibus ve coerceto. Cuius rei meminit Cicero lib. 3. de legib. vbi & illud praetereà scribit, Charondam in suis quoq; legibus hāc sanciuisse, Vt ciues obtemperent obediāt que magistratibus, atque etiam eos colant diligātque. Plato verò eos è genere Titanum statuit, qui vt illi coelestibus, sic hi aduersantur magistratibus.

Platonis.

6 Iniuria magistratui facta grauius punitur.

Quae cùm ita sint, ideo antiqui illi verissimi rerum moderatores multò esse contumeliosio rem ac atrociorem, adeoque etiam atrociùs puniendam censuerunt iniuriam, quae fit magistratui, quàm quae priuato, vt attestatur Aristoteles libr. Problematon 19. c. 14. ad fi. & Fabius lib. 6. Oratoriatū Institutionum, quo loco de perorationе disserit: quod & nostris quoque legibus statutum est, in l. Praetor. §. vlt. ff. de iniur. cum si. idque adeò obtinet, vt sing. dixerit Bal. in c. j. §. iniuria, in primis verbis, ti. de pac. iur. fir. quòd si quis daret alapam Praetori, propter priuatam inimicitiam, posset capitaliter puniri, quod dictū pro sing. citauit & secutus est Ias. in l. j. in j. no. C. de prec. imp. off. & in l. qui iurisdictioni, col. j. ff. de iurisf. om. iu. vbi latè ponit de veritate eius rei, & in l. princi palibus, col. vlt. vers. secundò quaero. ff. si cert. pet. & tradit etiam Fely. in c. inquisitionis, in prin. col. pe. vers. vltimò tangit, extrà de accusa.

Capitaliter puniēdum qui praetori alapam dedit.

7 Potestatē offendens etiā post officium aequè puniendus, ac si adhuc esset in officio.

Hoc inquam, adeò obtinet, vt no. scripserit idem Bal. in l. obseruate. §. proficisci, col. 4. vers fi. 7. quaeritur. ff. de offi. Proc. & leg. quod offendens potestatem, etiam functo ipsius officio, tempore scilicet sindicatus, ita debet puniri, ac si durante officio offendisset, propter reliquias & memoriam pristinae dignitatis. quod etiam sequitur Iason in d. l. principalibus, & in l. si ita stipulatus. §. Crysogonus, in 5. no. ff. de verb. obliga.

8 Patres filios magistratus reuereri debent.

Quid quòd tantus honor à veteribus impēdi magistratibus solitus est, vt etiam ipsi à parentibus, cessante omni lege naturae, vt superiores reuerenter colerentur. Cuiusmodi factum à Fabio Maximo retulit Claudius Quadrigarius, in annalium suorum lib. 6. his fermè verbis, Cum facti essent Consules Sempronius Gracchus iterum, & Q. Fabius Maximi filius eius qui priore anno erat Consul, ei Consuli pater Proconsul obuiam equo venit, neq; descendere voluit, quòd pater erat: lictores nō ausi sunt descendere iubere. Vbi iuxta venit, tū Consul ait, descendere iube. Quod posteaquā lictor ille qui apparebat, citò intellexit, Maximum Proconsulem descendere iussit. Fabius imperio paret, & filium collaudauit, cùm imperium quod populi esset, retineret. Quam etiam rem recensent Liuius 3. deca. li. 4. Valerius lib. 2. c. 1. Plutarchus in vita Fabij Maximi vbi dicit hunc fuisse proauum illius Fabij Maximi, cuius vitam describit, & in apophtheg. Romanorum. Gellius. lib. 2. c. item 2. Is sanè fecit quod posteà nostris legibus statutum est, filium sa. iudicem, ius praecipiendi cogendique habere in patrem. Lille à quo. §. vl. & l. seq. ff. ad Trebel. & ibi Accur. adfert concord. Quibus adde tex. in l. postliminum. §. filius. ff. de cap. & postli. reuer. ex quo not. Bald. in l. seniū, statim post prin. C. qui testa. fac. pot. maiorem esse autoritatem magistratus, quàm patris.

Magistratus maior autoritas quam patris.

9 In his tamē quae palam fiunt, non q domi & priuatim.

Quod pulchrè intelligit Firmi. in suo tract. de Episcopo. lib. 2. parte 1. q. 8. ver. sed hic quaero an episcopus, procedere in his tantùm, quę foris & palàm fiunt. In his verò quae domi & priuatim fiunt, intelligit id quod alibi scribit idem Bal. & post eum Ro. in l. adoptiuum. ff. de in ius vocan. quòd filius etiam Papa debet patrem reuereri. Addit & Firm. & eum sibi anteponere.

Papa debet patrem reuereri.

10 Prioris distinctionis confirmatio.

Quam Firmiani distinctionē Phauorinus illustris Philosophus longo antè interuallo praescripserat apud Gellium, quo loco nuper citauimus. Cuius verba haec sunt elegantissima. In publicis locis atque muneribus, atque actionibus patrum iura cum filiorum, qui in magistratu sunt, potestatibus collata interquiescere paululum, & coniuere. Sed cùm extra rempublicam in domestica re, atque vita sedeatur, ambuletur, in conuiuio quoque familiari discumbatur: tum inter filium magistratum, & patrem priuatum publicos honores cessare: naturales & genuinos exoriri. Haec Phauorinus. Et simile est quod tradit Host. in c. indecorum, colum. j. extrà de aeta. & qualita. quòd filius episcopus alius est domi, alius in ecclesia: illic enim tenetur ipse episcopus ad honorem reuerentialem patri exhibendum, hic autem tenetur pater ad praestandam reuerentiam filio.

11 Obiectio contra superiora. Vna eadem que res non debet diuerso iure censeri.

Quòd si aduersus huiusmodi distinctionē insurgat refractarius quispiam, & dicat, Quonam modo vnus idemque erit & superior, & inferior: maior, & minor: cùm non possit vna eademque res diuerso iure censeri. l. j. ibi, nec ratio patitur. ff. de rerum permut. & l. eum qui aedes, & ibi Bart. ff. de vsucap. & l. j. §. j. ff. si quis testa. lib. esse ius. fue. & l. ius nostrum. ff. de reg. iur. & c. cognouimus. 12. q. 2. c. & cùm in tua, de deci. & clemen. j. de elect. & not glo. in cap. cùm omnes, de constit. cum simil. à me adductis in repet. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, num. 284. tertia ratio. C. de reuocan. donatio. & in nostro tracta. Retractuum tit. j. §. j. glo. 18. in verbo, *le pris que la chose*, &c. num.

num.20, at dicet quispiam.

12 *Responsio ad obiectionē.*

Illi mox respondebo ex sententia Bal. in l.j. col. 1. in 3.op.C.de fer. fugi. illud obtinere in corporali consideratione. At intellectuali con sideratione, potest eadem res diuersimodè cē-seri, vbi concurrunt plures intelligendi formę, per tex.ibi.sequitur & dicit no. Iason in d.l.1. col. 3. vers. secūdò no.ff.de re.permut.& Matth. Afflic.in constitu. Siciliç, si quando contingat. in primo nn. in fi.& Rochus Cur.in rep.c.vlt. colum.24.de consue. Cui concinit quod scribit Pan.in d.c.cùm in tua, ad fi.in duobus locis, de decim. quòd ex diuersis rationibus potest eadem res diuerso iure censeri.

Res eadē diuerso iure censetur intellectuali consideratione.

13 *Duo contraria procedūt diuersis respectibus.*

Sicuti etiam dicimus duo contraria posse procedere diuersis respectibus. vt no.gl.in c.1. in glo.2.de collu. deteg. & in c.2.in verbo, lex ciuilis, de arbit. lib. 6. Anto. in d.c. vlt. in lec. col.pe.& ibi etiam Panor. super glo.in verbo, rationabilis, in fi.de consuet. Domi.qui multa eius rei exempla tradit, in c.illud. 12.di. Nec absimile quod Plato lib.4. de repub. Constat, ait, idem contraria facere, seu pati secundum idem, & ad idem simul non posse. Et eius discipulus Aristoteles li.3. Physicorum, scribit interdum eandem causam contrariorum effectuum esse, diuersis respectibus. Nam idem aliquando præsens est causa vnius, absens verò alterius: gubernator etiam sua præsentia causa est salutis nauis: idem absens causa periclitationis.

14 *Ad idem.*

Hucquoque pertinet illud D.Pauli ad Romanos, c.vlt. Volo, inquit, vos sapientes esse in bono, simplices in malo. Quem locum enarrans Origenes hæc adscribit, Si aliquis ex infidelibus argutè occurrat, & dicat, Quomodo potest idem esse sapiens, & stultus? Dicemus, respice ad artes istas, quæ in vsu hominum habentur. Quomodo ille, qui, verbi caussa, sapientissimus est grammaticus, in arte fabrili insipientissimus inuenitur, vel rursum, sapientissimus gubernator, quomodo in arte medicinæ inuenitur insipiens. Sic ergo possibile est in his, quæ ad Deum pertinent, esse sapientem: in his quæ ad seculum pertinent, insipientem, cū aliis quoque multis similibus à me collectis in d.tractatu Retractuum, vbi suprà nu. 22. cui confestim, & seq.

15 *Reprobare possum quod approbari diuersis respectibus.*

Ex hoc quoque natum videri potest, quod in iure nostro dicimus, nos reprobare posse quod approbauimus, diuerso respectu, licèt nō eodem.l. Pomponius.ff.de neg. & l.3.§.vlt. ff.rem rat.hab.& l.cum interdicto.C. arbit.tu. te.& tradit Bal.per illa iura in c. Vintoniensis, paulò ante fi.de elec. Et vt proprius ad rem nostrā accedamus, Bal.post Ioan.Andr.i c.ad supplicationem, de renun. Par, inquit, pari præstat reuerentiam & obedientiam diuersis respectibus. l.sed si hac.§.si liberta. ff.de in ius vocan.l.eius qui in prouincia, in fi.ff. si cer.pet.& l. apud eum.ff. de manumis. referuntque hoc diutius fuisse litigatum inter Patriarcham Antiochenum, & Archiepiscopum Nicaensem. Sed & idem Bal.in c.cùm inferior, in prin.de maio.& obedien. asserit quòd quis potest esse & superior & inferior altero, diuersis respectibus, per d.§ si liberta. Ad quod facit tex.in c.sanè, le 2. vbi not. Pan. in 3.not. de offi.deleg.& in c.à collatione, & ibi glo.in verbo, prælatus, de appel.lib.6.

Idem par & inferior diuersis respectibus.

Et idem quo que superior, & inferior.

16 *Ad idem.*

Et hinc certè videmus, quòd archidiaconus est maior archipresbyteros, in loco, voto, & iurisditione, & in aliis, quæ ei competunt ratione dignitatis: in missa autem minor est archidiaconus archipresbytero, vt asserit Archi.in c.quanquam.2.q.7. vbi dicit secundùm hoc debere intelligi, quod scribitur in c.à subdiacono.93.di.& c.ordo.33.q.5. Et ante illum glo.in c.in anno, in verbo, pari.21. dicit quòd quis potest esse maior alio in ordine, sed minor in administratione, ponitque exemplum in archipresbytero & archidiacono, per tex.in c.perlectis. 25.di. Et huc spectat, quod tradit Panor.in c.auditis, col.3.de elec. quòd rector vniuersitatis præcedit episcopum scholasticū in studio, non etiam alibi. & sequitur Fely. in rub.de maio. & obedien. colu.2. & in rub. de appel.col.6.

17 *Imperatores qui iudicum officiū exercuerunt. Augustus.*

Postremò vt redeamus ad præcipuum nostrum institutum, legimus plurimos Imperatores & Reges iudicum munus exercuisse, ob idque passim laudatur Augustus Imperator, quòd ipse ius dixit assiduè, & in noctem nonnunquam, si parum valeret, lectica pro tribunali collocata, vel etiā domi cubans, vt testis est Suetonius in eius vita.c.33. Et iterum c.72. dicit illum ius persæpe dixisse in porticibus Herculis. & Dion in vita illius. Vnde & illud de illo Virgilij li.4.Georg.

—Cæsar dum magnus ad altum
Fulminat Euphratem bello victorq; volentes
Per populos dat iura.

Ante eū C.Iulius Cæsar, vt videre licet ex Suetonio in vita illius c.43. vbi dicit illum ius laboriosissimè & seuerissimè dixisse, & ex Valerio Maximo li.6.c.2. vbi de Seruio Galba. Tiberius apud Dionem Nicæum in vita illius. Et Claudius apud eundem, in vita quoque ipsius Claudij. Et Galba, apud eundem, etiam in vita illius. Vitellius apud eundem in vita illius c.9. Vespasianus quoque itidem faciebat, non in vrbe Roma tantùm, sed & in cæteris ciuitatibus, vt videre licet apud Philostratum in vita Appollonij, lib.7.& Dionem in vita illius Domitianus eius filius ius quoque diligenter & industriè dixit, plerunque & in foro pro tribunali extra ordinem, vt scribit Suetonius in vita illius.c.11.& de eo etiā Aurelius Victor. Ius, inquit, æquissimè dixit. Traianus sæpissimè litigantes pro tribunali audiuit, iudiciaq; reddidit,

Vespasianus

Domitianus

Traianus.

Hadrianus. didit, vt tradit Dion Cassius. Hadrianus illius successor in imperio, ius assiduè dicebat cum primoribus ciuium, aliquando in palatio, nonnunquam in prandio interdum, & quidem sępius in tribunali, vt quæ fierent publicarétur, quod & ipse Dion retulit. Et de eodem scribit Spartianus, quòd à Traiano abductus a patria & pro filio habitus, nō multò pòst decennio litibus iudicãlis datus est. Et posteà quoq; dicit illum iam Imperatorem & Consulem sępe ius dixisse. Et rursum canssas, inquit, Romæ, atq; in prouinciis frequenter audiuit. Idem quoq; *Aurelius.* fecisse Aurelium Antoninum scribitur in l. non putabam. ff. de cōdi. & demon. & in l. Romanus, quæ est pe. ff. de rut. & cura. dat. ab his. *Marcus.* *Maximus.* Marcum fine is fuit, & Maximum (quisquis hic fuit) imperatores, in l. extraneo. ff. de quæst. & ipsum Marcum, in l. mulier. ff. ad S.C. Trebel. & in l. Titius, eo. tit. & Antoninū, in l. Aemilius. ff. de minori. & in l. proximè. ff. de his *Commodus.* quæ in testa. del. & Commodum, in l. Procula. ff. de probati. & in l. 5. §. si cohæredes. ff. ad legē *Pertinax.* *Seuerus.* Falci. Et Pertinacem Herodianus libr. 2. Seuerum idem Herod. lib. 3. non semel, & Aelius *Caracalla.* Spartianus in vita illius. Et Antoninum Caracallam illius filium. Idem Herodianus lib. 4. & Dion in vitā illius. Vtrunq; iurisconsultus in l. minor. autem. §. 1. ff. de minor. vbi hinc scribitur, quòd si princeps sententiam dixerit, perrarò solere eum admittere restitutionem. & in §. sequen. scribitur: non nisi ipsum principem concedere debere restitutionem aduersus ip*Balbinus.* fius sententiam. Maximum & Balbinū, Iulius Capitolinus. Moderatè, inquit, caussas audie*Iustinianus.* bant. Iustinianum, vt ille ipse profitetur in anthen. de deposito, in prin. & in auth. vt exac*Federicus.* dot. etiam in prin. & Federicum, quod & ipse testatur in l. imperialem. in prin. ibi, pro tribunali sederemus, titu. de prohib. feud. ali. per Fed. vbi id dicit se fecisse de more prædecessorum, ex eoque no. Matth. Afflic. ibi. col. 2. in 4. no. proprium id regum esse. Et alios imperatores, in l. Offidius. ff. de lega. 3. & in l. Imperatoribus. ff. de iure fisci, & in l. vl. ff. quod cum eo. Et ex recentioribus, Carolum illum magnum Eginhartus eius Cancellarius in vita ipsius.

18 *Reges q & idipsum fecerunt.* Hæc de Imperatoribus, nunc ad Reges accedamus. Hieronem illū antiquissimum Moslynœcorum regem idem factitasse liquet ex Apollonio Rhodio lib. Argonaũti con. 2. Et Alcinoum Regem Phæacum idem author li. *Priamus.* 4. Priamum Regem potentissimum ex Virgilio lib. 7. Aeneid.

Hoc Priami gestamen erat, cùm iura vocatis
More daret populis.

Regum peculiaris habitus cum ius dicerent. Ex quibus vides, vt id in transcursu dicam, fuisse Regibus priuatum quoppiam & peculiare habitus & ornamenti genus, cùm ius dicerent, vt videmus nostris esse præsidibus, cùm & ipsi quibusdam diebus statis & solennibus audiunt aduocatos clientibus patrocinantes. Et Didonem quoque, cuius testis est idem Vir*Dido.* gilius libro primo Aeneid.

Iura dabat legesq; viris.

Nam & fœminas reginas ius dixisse subditis, alibi docuimus. Et Aeneam quoque, vt & ipse *Aeneas.* profitetur. lib. 5.

Iura domosq; dabam.

Et Acestem ab eodem Aenea regno præposi*Acestes.* tum, lib. 5.

—Gaudet regno Troianus Acestes,
Indicitq; forum, & patribus dat iura vocatis.

Quibus verbis, vt & id obiter dicam, intelli*Reges assidētibus Senatoribus ius dicebant.* gis, Reges id ipsum non nisi patribus & Senatoribus vocatis facere solitos, id est, assidentibus illis, & ex eorum consilio, ad quod principes admodum aduertere animum debent. Ro*Romulus.* mulum & Remum, idem eo. lib. 1.

—Remo cum fratre Quirinus.
Iura dabant.

Et ipsum præterea Romulum Plutarchus in vita illius. Et Tarquinium superbum alterum Romanorum regem tradit Liuius lib. 1. ab vrbe cōdita, cognitiones capitalium rerum per se solum exercuisse. Midam Gurdij filiū Phry*Midas.* giæ regem ex sella regia ius dicere solitum, & eam postea apud Delphos posuisse, Herodotus lib. 1. Philippum Macedonum Regem, qui *Philippus Macedo.* cùm Machetæ cuiuspiam pro tribunali sedēs caussam cognosceret, dormitansque ac parum iuribus intendens eum condemnasset, Machetesque continuo reclamans se prouocare diceret: Quia re indignatus rex: Ad quē, ait. Et Machetes, ad te ò rex, si expergiscaris, & attentius causam audieris. Cumque ipse aliàs ex tribunali audisset caussam duorum scelerosorum sese inuicem accusantium, pronunciauit vt alter exularet Macedonia, alter illum sequeretur author vtriusq; Plutarchus in apophthegmatis. Alexandrum Magnum illius filium, qui cū *Alexander.* in caussis capitalibus sederet iudex, accusatorique alteram aurem occluderet, interrogatus cur id faceret. Alteram, ait, seruo reo. idē Plutarchus tum in vita illius, tum in apophthegmatis. Tradit autem Polyenus lib. 4. Stratagematō ad Antoninum & Verum imperatores, ipsum Alexandrum cum apud Macedones aut etiam Græcos iudicium exerceret, mediocri valgātiq; soto vti cōsueuisse. At inter Barbaros splendido & militari, vt etiam fori figura metum Barbaris incuteret, describitq; formam tabernaculi, quo vtebatur, cū in Bactris, Hyrcanis & Indis iudicia daret. Agesilaum il*Agesilaus.* lum Lacedæmoniorum Regem, qui cùm in caussa quadam sederet, & is qui accusabat rectè dixisset, contra autem rei patronus malè: subinde tamen inter dicēdum repeteret, Agesilae Regem decet opitulari legibus, quasi ipse bonam caussam haberet, & ab ipso starēt leges, Agesilaus ipse hominis improbitatē interpellans,

terpellans, Si quis, inquit, tibi domum perfoderit, aut vestem abstulerit, expectaresne vt architectus, aut qui vestem contexuit, tibi sit auxilio futurus? Quibus verbis subindicabat Regem esse veluti architectum, nec conuenire vt is opitularetur ei, qui contra leges aliquid admiserit. Plutarchus in vita illius, & in apophthegmatis. Sed & Cleomenem alterum Lacedæmoniorum Regem in sella sedentem iura populo dixisse author est idem Plutarchus in vita illius, Tigranem quoque Armeniorum regem maximum, & qui se regum regem vocabat apud eundem Plutarchum, in vita Luculli. Nicoclem quoque Salaminiorum Regem idē fecisse videmus ex Isocrate in oratione de Antidosi, id est, permutatione facultatum. Sed & Mithridatem duarum & viginti gentium regē totidem linguis iura dixisse scribit Plinius lib. 7. c. 24. Et Dionysium illum regem Siciliæ, de quo refert Aelianus variæ historiæ lib. 9. quòd cùm esset immensa corporis crassitudine, si quando iura dare vellet, istam corpori præten debat, vt sola facies superimmineret, & reliquæ partes occulerentur. Et Philippum vnum ex Iudæorum Tetrarchis, ex Iosepho libro Antiquitatum Iudaicarum 18. capite 6. Persarum quoque Reges id ipsum facere solitos testatur Philarchus apud Athæneum, aureas platanos aureamque vitem, sub qua Persarum Reges sedentes iura sæpe reddebant, inferiores videri quotidiano sumptu regiæ Alexandri Magni. Et Indorum quoque Reges ex Q. Curtio li. 8. ... Vt omittam Scipionem illum regibus non inferiorem, qui cùm quodam die ius in castris sedens diceret, ex quo loco Carthago procul videbatur, & quispiam è militibus, qui in iure apud illum stabant, ex more interrogasset in quem diem locumve vadimonium promitti iuberet: tum ille manū ad ipsam oppidi quod obsidebatur, arcem protendens, perendie, inquit, se sistere illo in loco, atque ita factum est die tertio in quem iusserat, oppidum captum est, eodem die in arce eius oppidi ius dixit. Author Gellius li. 7. c. 1. & ante eum Valerius Maximus li. 3. c. 7. post prin. vt omittam, inquam multos magnæ autoritatis dignitatisque viros id iudicis munus exercuisse, & inter cæteros Paulum Iurisconsultum, vt patet ex l. Clodius. ff. de acqui. hæredit. Alios assessorum quoque munus, quos non opus est hoc in loco ponere, vt qui omnibus legum nostrarum studiosis pateant.

Persarū reges.

An aduocati munus nobilitati obsit. *Cap. XXIX.*

1 Aduocati officiū an deroget nobilitati.

Hactenus de officio iudicis: secūdo loco dicendum etiam ducimus de officio aduocati, an videlicet sit vile, & nobilitati minimè conueniēs necne. Et sanè primum videtur huiusmodi officium, ne minimam quidem partem habere honoris aut dignitatis. Nam libertini nisi impetrato iure aureorum annulorum ad dignitatem eligi non possunt. l. j. C. ad leg. Visc. & l. j. C. si ser. aut liber. lib. 12. At libertini ipsi possunt esse aduocati. l. j. §. vlt. ff. de postul. & l. 2. C. eo.

Libertini possunt esse aduocati.

2 Sed quia hoc fortè non satis est ad probandum munus aduocatorum officere nobilitati, illud ampliùs probabimus apud antiquos illos Romanos prudentissimos quidem rerum omnium arbitros, fuisse munus hoc vile, & abiectum, atque etiam contemptissimū. Quod hinc primùm colligi potest, quod qui in fastigio dignitatū collati semel fuissent, ab eo sese spōte abdicabant tanq̄ dignitati suæ tenebras quasdam offundenti. Cuius rei exemplo est Hortensius, qui post suum Consulatum, summum illud suum studium agendarum caussarum remisit, quo à puero fuerat accensus, vt testis est M. Tullius illius contemporaneus, in Bruto, haud multò antè fin. Sed & Plinius Iunior lib. epistolarum 1. ad Pompeiū Falconem scribit, cùm Tribunus esset, abstinuisse se caussis agēdis: quòd deformè arbitrabatur, cui assurgere, cui loco cedere omnes oporteret, hūc omnibus sedentibus stare: & qui iubere posset tacere quemcunque huic silentium clepsydra indicis & quem interfari nefas esset, hunc etiam conuicia audire: & si multa pateretur, inertem: si vlcisceretur, insolentem videri.

Hortensius post Consulatum causas non egit.

Nec etiam Plinius cùm Tribunus esset.

3 Tum etiam quòd exiguam mercedem ipsis caussidicis dabant, & certè iam exiguam, vt ne ipsis quidem atticibus vix auderent offerre, id quod & apertè & decenter insinuat Iuuenalis Satyra 7.

Caussidicorū merces olim exigua. Iuuenalis locus.

—Hinc centum patrimonia caussidicorum.
Parte alia solùm rus Hisapone Lacertæ.

Sic enim legendum esse, & non rus Satipone, vt passim legitur, admonet Beroaldus in suis annotationibus, hunc dicens esse sensum poetæ, Rus exiguum non in Italia, sed in prouincia, & ea quidem longinqua, hoc est regione Hisaponensi, tantundem valere, quantum patrimonia centum caussidicorum. Ex quo colligimus Iuuenalem demonstrare voluisse caussidicos Romæ tenuissimum quæsticulum lucelliumque suis fecisse temporibus. Propterea statim subdit,

—Rumpe miser tensum iecur, vt ibi lasso
Figantur virides scalarum gloria palmæ.
Quod vocis pretiū? siccus petasunculus, & vas
Pelamidum, aut veteres Afrorum epimenida bulbi,
Aut vinū Tiberi deuectū quinque lagenæ, &c.

4 Martialis li. 1. Epigram. 126. Sabellum caussidicum deridet in hæc verba,

In idem.

Saturnalia diuitem Sabellum
Fecerunt, meritò tumet Sabellus:

Nec

Nec quenquam putat esse, prædicatq,
Inter causidicos beatiorem.
Hos fastus animosq, dat Sabello
Farris semodius, fabæque fresæ,
Et thuris, piperisq, tres selibræ,
Et Lucanica ventre cum Falisco
Et nigri syra de fruti lagena,
Et ficus Libycæ gelata testa,
Cum bulbis, cochleisq, caseoq,
Piceno quoque venit à cliente,
Parca cistula non capax oliuæ,
Et crasso figuli polita cœno
Septenaria synthesis Sagunti,
Hispanæ luteum rotæ toreuma,
Et lato variata mappa clauo.
Saturnalia fructuosiora
Annis non habuit decem Sabellus.

Idem quoque libro.7. Epigr.52. Vmbrum & ipsum causidicum etiam deridet, qui quæcunque munera à clientibus in Saturnalibus acceperat, ad illum miserat, ea autem erant vilissima & nullius ferè pretij. Carmen Martialis est huiusmodi,

Omnia misisti mihi Saturnalibus Vmber
Munera, contulerant quæ tibi quinque dies.
Bissenos triplices, & dentiscalpia septem.
His comes accessit spongia, mappa, calix,
Semodiusq, fabæ, cum vimine Picenarum,
Et Laletanæ nigra lagena sapæ.
Paruaq, cum canis venerunt coctana prunis,
Et Libycæ fici pondere testa grauis.
Vix puto triginta nummorum tota fuisse
Munera, quæ grandes octo tulere Syri.
Quantò commodiùs nullo mihi ferre labore
Argenti potuit pondera quinque, puer.

Idem rursum li.5. Epig.85. Sextum quendam his verba alloquitur,

Quæ te causa trahit, vel quæ fiducia Romam
Sexte? quid aut speras, aut petis inde refert?
Caussas, inquis, agam Cicerone disertius ipso,
Atque erit in triplici par mihi nemo foro.
Egit Atestinus causas, & Caius: vtrunque
Noras, sed neutri pensio tota fuit.
Si nihil hic ueniet, pãgêtur carmina nobis &c.

5 *In idem.* In eandem sententiam Plinius libro secundo, epistolarum ad Maximum, Heri, inquit, duo nomenclatores mei (habent sanè ætatem eorum, qui nuper togas sumpserunt) ternis denariis ad laudandum trahebantur, Tanti constat vt sis disertissimus. hoc pretio, quamlibet numerosa subsellia implentur, hoc ingens corona colligitur, hoc infiniti clamores commouentur. Apuleius quoque libro vndecimo Metamorp. quæsticulum forensem appellat, id est, pusillum quæstum, quem ex actione forensiũ causarum receperat, Vt non abs re Plautus in Penulo in suam scenam induxerit aduocatos quosdam pauperculos. Proinde non immeritò ingratum forum appellat Ouidius lib.3. Elegiarum, cùm ait, *Forũ ingratum.*

Nec me verbosas leges edíscere, nec me
Ingrato voces prostituisse foro.

6 *Viles sunt qui vili pretio patrocinantur. vide infr. nu.51. & seq.* Ex quibus facilè cõstat viles admodum fuisse aduocatos, cùm etiam ex legum nostrarum constitutionibus, ij quidem abiecti atque degeneres inter vilissimos computantur, qui vili pretio, siue turpi compendio patrocinium præstant. l. quisquis. C. de postul. & repetitur, in §. apud vrbem. 3.q.7. vbi gl. in verbo, nõ ad turpe, & in verbo pecunia, ea verba ita vt diximus, intelligit, quam sequitur Ioan. Fab. in l. si qui. C. eod. de postul.

7 *Aduersus aduocatos.* Adde quod in aduocatorum vituperium Columella dicit in præfatione, Sine causidicis olim satis fœlices fuerunt, futuræque sunt vrbes. Et paulò pòst hæc de foro iudiciali pronũciat: Sed ne caninum quidem (sicut dixere veteres) studium præstantius locupletissimum quemque adlatrandi, & contra innocentes, ac pro nocentibus neglectum à maioribus, à nobis autem etiam concessum intra mœnia & in ipso foro latrocinium, &c. Anacharsis autem Schyta apud Laertium dicebat huiusmodi forum esse locum destinatum ad fallendum inuicem, atque ad dandas auaritiæ manus. Plutarchus in libro de fœnore, forum ipsum dicit esse ἀσεβῶν χώραν, id est, impiorum regionẽ. Ex quo fortè M. Cato Censorius censebat forũ esse muricibus sternendum, vt scribit Plinius lib. 19. c. 1. Qui & inibi tradit admodum mutatis moribus Marcellum Octauia sorore Augusti genitum, in Aedilitate sua forum velis inumbrasse, vt salubrius litigantes cõsisterent.

8 *Causidici rabulæ forenses.* Sidonius Apollinaris lib. epistolarum 4. ad Claudianum, appellat causidicos rabulas forẽses. Quod accepisse videtur à Cicerone, cuius lib. 1. de oratore, hæc verba sunt, Neque enim causidicum nescio quem, neque proclamatorem aut rabulam hoc sermone nostro conquirimus. Quem locum Nonius Marcellus in id expendit, vt rabula diceretur à rabie, quẽ nũc, inquit, aduocatum vel causarum patronum dicimus. Seneca quoque, Iuridici, inquit, velut canes acerrimi non nisi oblato cibo mansuescunt. Nam & Nonius Marcellus in eodem illo loco autoritate Salustij, caninam aduocatorum facundiam appellat. Sed & idem Seneca. Et in ludo de morte Claudij, causidicos, cum vituperio venale genˀ vocat. Et Hieronymus, si is est, Iuridici lyncibus & leonibus crudeliores, & si deuorent ore rabido, tandiu tamẽ deperdendi memoriam non perdunt, quandiu venter est vacuus. Et Apuleius, libro decimo Metamorp. appellat causidicos vilissima capita, forensia pecora, ac togatos vultures. Quod postremum à Cicerone nisi fallor, accepit, qui in oratione pro P. Sestio, nescio quos vultures paludatos vocat. Ouidius causidicos tanquam garrulos & verbosos taxat, lib. 3. de Tristib. eleg. duodecima,

Canes acerrimi.

Venale genus.
Lyncibus & leonibus crudeliores.
Vilissima capita.
Forensia pecora.
Togati vultures.
Garruli.
Forum verbosum.

Ocia

Ocia nunc istbic, iunctisq; ex ordine ludis
Cedunt verbosi garrula verba fori.

Et libro quarto eiusdem operis, eleg. x.

Fortia verbosi natus ad arma fori.

Seneca autem Tragœdiographus in Hercule furente, actu primo, clamosum forum.

Hic clamosi rabiosa fori
Iurgia vendens improbus, iras
Et verba locat.

9 De his quoq; intelligere videtur Iulius Pollux lib. 5. ita loquens, Συκοφάντης, δικογράφος, δικοῤῥάφοι, λέγων ἐπὶ χρήμασι, πρὸς ἀργύριον λέγων, μηδὲν ῥῆμα προῖκα εἰπὼν, μισθοῦ φθεγγόμενος, πρὸς χάριν λέγων, πρὸς ἡδονὴν δημηγορῶν παρὰ τῇ κιγκλίδι ζῶν. Hæc ille, non verbis quidem cõtinuis sed sparsis, & aliis quibusdam interiectis, quorum hic sensus est, Calumniator, litium conceptor, litium consutor, loquax pro pecunia, ob argentum loquax, nullum verbum gratis proferens, pro mercede vocem proferens, ad gratiam loquens, ad voluptatem conciones fingens, apud tribunalia semper viuens.

10 *Aduocati omnia mala nouerunt.*

Ex nostris Accursius in l. ab Anastasio, in verbo, morantur, C. mand. dicit quòd aduocati omnia mala nouerunt. Cui concinens Plinius Iunior lib. Epistolarum secundo, ad Nepotem. Nos (inquit) qui in foro verisq; litibus terimur, multùm malitiæ quamuis nolimus, addiscimus. Sed & multa contra aduocatos congessit Zasius in suis scholiis, in l. secunda. §. post hos quoque Tubero, in verbo, nec obtinuit. ff. de orig. iur. Quibus & tu denique adde Bartol. in l. prima, in fine. C. de frumen. Alexand. libro vndecimo, trahentem illum text. in arg. pro statutis prohibentibus, ne nobiles sint aduocati.

Statuta ne nobiles sint aduocati.

11 *Pro contraria sententia. Aduocati officium laudabile, & necessarium.*

Verùm contra videtur officium aduocati minimè vile esse & abiectum, imò verò laudabile, vitæque hominum maximè necessarium, l. laudabile. C. de aduocat. diuersor. iud. & cap. quia episcopus, in fine, ibi, & laudabilis artis. 5. quæst. 3. Est & honorabile, vt dicit Bald. in l. inuitus, colum. j. C. de procura. & in l. prima. §. ait Prætor. ff. de postul. Quisquis enim aduocatus est, is & in honore constitutus dici potest, per tex. in l. quisquis. in fi. ibi honori suo, & ibi glos. C. de postul. & voluit glo. in l. prima §. hoc edicto, & ibi Barto. ff. eod. Sunt & aduocati, etiã deposito officio, in Clarissima dignitate constituti. l. prima. C. de aduo. diuer. iudi. & ibi Bart. & Franc. Aret. qui ex hoc no. quòd non debent torqueri tanquam constituti in dignitate, debetque ad eos mitti, tanquã ad egregias personas, secundùm l. ad egregias. ff. de iureiur. & facit etiam d. l. laudabile, eod. tit.

Aduocati in honore constituti.

Etiam deposito officio.

Nec torqueri debent.

12 *Aduocati nobiles dicuntur.*

Quinetiã sunt & ipsi nobiles, per tex. in l. prouidendum, in prin. in verb. nobilissimos. C. de postu. exercent enim artem nobilem, vt dicit Bal. in rub. extrà de offi. iud. col. vlt. Et vt dicũt Host. & Ioan. And. in c. eò libentius, in verbo, militiæ clericali, & ibi quoque Aegid. Bellem. in j. no. Ant. & Panor. vterque ad fin. Petrus Anch. & Cardin. Flo. vterque post prin. ext. de ser. non ordi. aduocatum nobilitat suum officium, per tex. in l. aduocati. C. de aduo. diuers. iudic. quam tu omnino vide, multa de laudibus aduocatorum continentem. Quod & fulcit, quod scribit Spartianus in Iuliano Imperatore, in hæc verba, Didio Iuliano qui post Pertinacem imperium adeptus est, proauus fuit Sabinus Iulianus, bis Consul, præfectus vrbi, & Iurisconsultus, quod magis eum nobilem fecit. Ideoque dicit Bal. in rub. extrà de offic. iudi. paulò ante fin. quod aduocati habent artem nobilem.

13 *Infames aduocati esse non possunt. Nec Iudæi.*

Et cùm infamibus portæ dignitatum non pateant. l. ij. C. de digni. li. 12. cum si. Ideò infames ne sint aduocati, legibus prohibitum est. l. j. §. ait prætor, le ij. ff. de postul. & c. infames, in prin. 3. q. 8. Cumq; Iudæis nulla ad dignitates & honores via pateat. l. vlt. C. de Iudæis, & facit c. cùm sit, & c. ex speciali, extrà eo. & c. nulla. 54. di. & c. cõstituit. 17. q. 4. Idcirco non possunt Iudæi esse aduocati, vt voluit Bar. in l. vlt. per illum tex. C. de postul. & Io. de Ana. in rub. extrà, de Iudæ. col. ij. & Ias. in rub. ff. de iust. & iur. col. j.

14 *Nec notarij. Nec procuratores. Nec collectores.*

Item cùm officium notariorum, & procuratorum sit vile. l. vniuersos, & l. si quis procurationem, & vtrobique not. C. de Decur. & infrà latiùs dicemus, ideò neutrum debent exercere aduocati. glo. & Bartol. in dictis locis, & glo. in l. generali. C. de tabel. lib. 10. Bartol. in l. prima. C. de primicer. lib. 12. Bald. in l. Senatores, in j. lectu. ff. de Senat. Ias. super rubric. C. de procurato. Nequeetiam debent assumi ad eorum officium, quos nunc collectores vocant, neque ad aliud quoduis munus personale cogi. l. ne quis, & l. sancimus, & ibi Bar. C. de aduoca. diuer. iudic. ea videlicet ratione, vt dicit Bal. in d. l. ne quis, quoniam non debent vilia ministeria exercere in vilipendium togæ, vt ipse loquitur.

Nec ad quoduis munus personale cogi.

15 *Nobiles aduocati officiũ exercẽtes nõ contribuunt ad subsidia. Etiam si ex eo officio lucrentur.*

Propterea nobiles officiũ aduocati exercentes non tenentur contribuere in subsidiis, vt voluit Marcus Mant. Bonauitus obseruationum libro secundo, cap. 17. char. j. & ante eũ, licèt non alleget, latè concludit Guid. Pap. decis. 388. quò verò ad Doctores, vbi hoc quoq; dicit procedere, etiam si ex huiusmodi officio quicquam lucrentur, cùm id facere possint, iure ita permittente. Et quòd huiusmodi officium non deroget nobilitati, expressè consuluit Bartho. Chasse. consi. 64. viso processu, columna vltima. Et hoc apertè probat tex. in l. ij. §. Seruius autem. ff. de origin. iuris, in illis verbis, Turpe est patricio & nobili viro, & causas oranti, ius in quo versatur ignorare. Nam primùm illic iungit nobilem, & causas orantẽ, id est, aduocatum: deinde asserit turpe es-

L se

se nobili viro leges ignorare. Quin in eodem §.paulò postea verba, scribitur, Tuberonem Patricium à caussis agendis ad Ius Ciuile transiisse.

16
Responsio ad contraria. Liberti dignitatũ capaces.

Nec obstant quæ allegata sunt pro prima parte. Et primùm quod dictum est de libertis. Nam hodie iure nouissimo liberti per solam manumissionem, & sine cõcessione aureorum annulorum efficiuntur ciues Romani, & ad dignitates idonei, per authenti. vt liber. de cætero, in princip. vbi glos. hoc not. & glos. in dicta l. prima, C. ad leg. Iuli. Viscel. & in l. j. C. si ser. aut lib. & ibi quoque Bartol. & Ioan. Plat. & glo. in l. libertorum, vbi & Lucas Pen. C. de dignit. lib. 12. Et ob eam causam, vt nonnulli ex supradictis dicunt, possunt liberti patrocinari, vt dictum est, & assidere iudicibus, per l. 2. ff. de asses. Atqui sicut verum est hodie libertos dignitates posse consequi ex iure nouissimo: ita minimè verum est, quicquid illi dicãt hac ratione illos posse postulare, & assidere, cum id possent ex antiquo iure, ex quo etiam interdicebantur dignitatibus. Idcirco nihil est quod huic obiectioni responderi posse videatur, quàm vt fateamur patrocinari non dignitatis esse, sed non ideo aduersari dignitati. Nã quicquid non est dignitatis, non confestim est contrarium dignitati. Sunt enim multa communia dignitatis & non dignitatis, vt bibere, comedere, ludere, iocari, & sexcenta huiusmodi, quæ si feceris, non propterea dignitatem, assequeris: nec item dignitatem si quã habes, amittis. Nunc autem illud solùm quærimus. An patrocinari sit adeo aduersum dignitati, aut nobilitati, vt eam ex patrocinio amittas.

Patrocinari non dignitatis est. Non tamen contrarium est dignitati.

17
Ad id quod dictũ, causis agendis abstinuisse, qui dignitates assecuti fuerant.

Quod verò dictũ est Hortensium post Consulatum studium agendarum causarum remisisse: id quidem non fecit Hortensius abiectione contemptuque ipsius rei, sed vt idem Cicero, quo loco suprà in eam rem citauimus, credit, quoniam videret ex Consularibus neminem esse secum comparandum: negligeret autem eos qui Consules non fuissent. Plinius verò non solùm ob eas quas diximus rationes, abstinuisse se Tribunum caussis agendis asserit, sed & quia potuisset contingere, vt altera partium eum appellasset vt intercederet, cuius rei extremum ius erat apud Tribunos. Ideoq; maluisse se Tribunum omnibus, quàm paucis aduocatum exhibere, vt inibi tradit.

18
Germanicus triumphalis caussas egit.

Cæterùm Germanicus Caligulæ pater, quẽ omnes miris laudum præconiis extollunt orauit causas, etiam triumphalis, vt à Suetonio traditum est, in ipso Caligula. cap. tertio. Ex quo patet viros vel in summa dignitate collocatos ea tempestate hoc studium non prætermisisse. Martianus inter nostros Iurisconsultos celeberrimus potest videri aduocatus fuisse, ex l. j. §. vlt. in fin. ff. ne de stat. defun. Et Paulus alter Iurisconsultus planè attestatur se huiusmodi officij munere functum, in l. quæsitum est. §. cùm vir. ff. de legatis 3. vbi & tradit se in causa quadam, in qua postulabat, non id obtinuisse defendebat, & tamen reuerenter & benignè authoritatem & rationem iudicis aduersus suam ipsius sententiam accepit, agnouit, comprobauit. Id quod obiter dicere volui ne aduocati nostri tẽporis ægrè ferant, si quando in causa succumbant. Plinius Senior vir omnibus eruditionis ac doctrinæ numeris absolutissimus, aliquandiu causas actitauit, vt refert Plinius Iunior, libro tertio epistolarum ad Marium. Vespasianus post stipendia, quibus Tribunum militum magna fama gesserat, foro operam dedit, authore Suetonio. Vt non iam mirum sit quod Baldus noster, & aduocationis officium exercuit, vt ipse attestatur, consilio centesimo sexagesimo, quæritur vtrũ si emphyteusia, versic. ego istam quæstionem, lib. 3. & consil. 400. pro parte Zanis, in fi. in subscriptione, en libro tertio.

Martianus iurisc. aduocatus fuit. Et Paulus.

Plinius Senior.

Vespasianus post Tribunatum militum.

Bal. aduocatus fuit.

19

Nec desunt qui in laudem huius muneris tradunt dominum nostrum Iesum Christum aduocati partes sibi sæpius sumpsisse, vt cum Lucæ 10. cap. Mariam Magdalenam primùm contra Martham quæ in sorore sua maiorem diligentiam desiderabat. Deinde eiusdem Lucæ 7. aduersus confidentem illum Pharisæum, qui Christum à Magdalena tangi nolebat. Postremo Matthæi 16. & Marci 14. contra discipulos indignè ferentes quòd eadem Magdalena Christi caput & pedes pretioso vnguento inunxisset admirabili pietatis exemplo defendit. Vt præteream (inquit, Iac. Omphalius, cuius hæc sunt li. de vsurpatione legum 4. c. 6.) mulierem adulterij conuictam & lapidum iniectionibus adiudicandam, quam idem dominus commemoratione peccati, quo omnes Iudæi obstricti tenebantur, defendit, atque vitæ supplicio exemit: quod Ioannes apostolus scribit sui euangelij c. 8. quodque idem Apostolus 1. epis. c. 2. scribit habere nos aduocatum apud patrem Christum.

20
Quæstuosissimus causas agere.

Nec semper verùm extitit, exiguã fuisse causidicis mercedem datam, sed & plerunque fuisse quæstuosissimum causas agere, vel testimonio ipsius Martialis, qui li. primo ad Flaccum scribens, epigrammate quadragesimoquarto, nullum esse præmium musis conqueritur, sed in iudiciis tantùm, & apud causidicos pecuniam versari. Epigrammatis initium est,

O mihi curarum pretium non vile mearum.

Quod reliquum est, quoniam sit longiusculũ, & omnibus pateat, relinquo illic videndum. idem lib. 2. id quoque clarissimè ostendit in Caium scribens, epig. 30.

Mutua viginti sestertia fortè rogabam,
Quæ vel donanti non graue munus erat.
Quippe rogabatur fidusq; vetusq; sodalis,
Et cuius laxas arca flagellat opes.

Is mi-

Is mihi: diues eris, si causas egeris, inquit,
Quod peto da Cai, non peto consilium.
Sed & alibi, libro scilicet octauo in Cipetum, epigr. 16.
Pistor qui fueras diu, Cipere,
Nunc causas agis, & ducenta quaeris;
Sed consumis, & usque mutuaris,
A pistore, Cipere, non recedis,
Et panem facis, & facis farinam,
Vnde & illi vulgatissimi versus exierunt,
Dat Galenus opes, dat sanctio Iustiniana,
Ex illis paleas, ex istis collige grana.
Quos ponit glos. in procemio. ff. Sed & maximè apud Graecos diuitiae ex huiusmodi institu to conficiebantur. quod ex eo satis comproba tur quod Stratocles, atque Dromoclides, vt scribit Plutarchus, circa initia libri, quem de ciuili institutione ad Traianum scribit, solebant sese mutuò ad messem auream inuitare, sic enim ioco tribunal, & curiam appellare consueuerunt.

Messis aurea tribunal.

21 *De mercede aduocatorũ non pauca.*

Et quoniam eò vsque processimus, vt de mercede aduocatorum loqueremur, non erit alienum, quaedam non protrita ad eam rem pertinentia subtexere. Solét enim huiuscemodi egressiones fauorabiliter oblectare, & lectorem iucundè resouere, stomachumq; nauseantem quodam veluti condimento reficere. M. Cincius, aut Cinthius (vtrumque enim legi) vt scribit Cicero lib. de oratore secundo, legem de donis & muneribus tulit, quae ab eo Cincia, siue Cinthia dicta est, alij Titiã & quidem corruptè, vt opinor, vocant. Huius suasor fuit Q. Maximus admodum senex, vt dicit M. Cato apud Ciceronem in libro de senectute. Ea autem cauebatur, vt authot est Tacitus, libro vndecimo, ne quis ob caussam orandam pecuniam donumve acciperet. Idem libro decimoquinto, scribit oratorum licentiam peperisse Cinciam rogationem. Ob idq; si Festo Pompeio credimus, ea lex muneralis dicebatur à prohibendis, scilicet muneribus, Cuius meminit Plautus. Ne muneralem legem: neque lenonium rogo fuerit, necne flocci aestimo. Sed & huius legis meminit Liuius libro 34. in oratione Catonis, quam habuit de lege Oppia. Quid, inquit, legem Cinciam excitauit, de donis & muneribus: nisi quia vectigalis iam & stipendiaria plebs esse Senatui coeperat. Et Tullius libro secundo de oratore, M. Cincius (inquit) quo die legem de donis, & muneribus tulit, cùm C. Cento prodiisset: & cùm satis contumeliosè, quid fers Cinciole, quaesisset, vt emas, inquit Cai, si vti velis. Ex quo enim donum munusve capere lege vetabatur, si quo vti voluisset, id ei emendum erat. Meminit & Ausonius quempiam Iurisconsultum deridens, quòd legem Titiam non metuerit, nam cùm indoctus esset, nihil lucrabatur.

Lex Cincia de donis, & muneribus.

Lex muneralis.

Sed & in eandem rem erant aliae leges, & Senatusconsulta, quae vetabant vaenire aduocationes. Plinius lib. 5. Epistolarum, ad Valerianum tradit Nigrinum Trib. ple. recitauisse libellum disertum & grauem, quo questus est vaenire aduocationes, & gloriae loco poni ex spoliis ciuium magnos & statos reditus. In eamque rem capita legum recitasse, & Senatusconsultorum admonuisse. Ideoq; ibi Plinius apertè gloriatur, quòd leges antiquas secutus nunquam aduocationes suas voluit esse venales, sed pecuniis, & ea re semper abstinuit. Subiungit enim in eadem epistola, Quoniam me iuuat, quòd in caussis agendis non modò pactione, dono, munere, verùm & xeniis semper abstinui: oportet quidem quae sunt inhoneste, nõ quasi illicita, sed quasi pudenda vitare. Iucũdum tamen, si prohiberi publicè videas, quod nunquam tibi ipse permiseris. Idem Plinius in eodem lib. ad Rufum adscribit verba cuiuspiam Senatusconsulti in eam rem, quae sunt huiusmodi, Omnes, qui quid negotij haberent, iurare priùs quàm agerent iubebantur, nihil se ob aduocationem cuique dedisse, promisisse, cauisse. Et subdit, his verbis, ac mille praetereà & vaenire aduocationes, & emi vetabantur, & Tacitus lib. 13. Multa, inquit, arbitrio Senatus constituta sunt, ne quis ob caussam orandam mercede, aut donis emeretur. Et rursum eodem lib. Repetitum credebatur Senatusconsultũ, poenaq; Cinciae legis aduersus eos, qui pretio caussas orauissent.

22 Aliae leges, & S. C. de aduocatorũ mercede.

Plinius nunquam aduocationes suas noluit esse venales.

Ante Plinium, & Tacitum, Cicero & ipse legem obseruantissimus, ex prouinciis, neque dona, neque mercedem ab vllo recepit. Munera à Siculis ingentia magnificaque vltrò delata constantissimè renuit, eo contentus duntaxat, vt Aedilitatem suam transmissione frumentaria, nec illa quidem gratuita adiuuarent. Author Plutarchus. Idem Tullius lib. 2. Officiorum, Diserti, inquit, hominis & facilè laborantis, quodque in patriis est moribus, multorũ caussas, & non grauatè, sed gratuitò defendentis, beneficia & patrocinia latè patent. Ex quibus verbis licet colligere moris fuisse apud priscos Romanos opera gratuita, patronos clientum caussas agere. Ouidij, quoque qui ea dem fuit tempestate, carmen est li. 1. Elegiarũ,
Turpe reos empta miseros defendere lingua,
Quod faciat magnas turpe tribunal opes.
Sed & lõgo pòst tempore Symmachus in Epistolis laudat quempiam Iulianum causidicũ, quòd nunquam in mercedem linguae corrupit meritum.

23 Cicero quoq; mercede abstinuit.

De eadem re eleganter quidem copiosè, vt semper aliàs disserens Quintilianus libro duodecimo Oratoriarum Institutionum, capite septimo, quo de his loquitur, quae in suscipiendis caussis oratori obseruanda sunt, sic in fit: Gratis ne ei semper agendum sit, tractari potest,

24 De eadẽ re.

poteſt, quod ex prima ſtatim fronte diiudicare imprudentium eſt. Nam quis ignorat, quin id longè ſit honeſtiſſimum, ac liberalibus diſciplinis, & illo quem exigimus, animo digniſſimum, non vendere operam, nec eleuare tanti beneficij autoritatem? Cùm pleraque hoc ipſo poſſint videri vilia, quòd pretium habent. cæcis hoc (vt aiunt) clarum ſatis eſt. Nec quiſquam, qui ſufficiétia ſibi (modica autem hæc ſunt) poſſidebit, hunc quæſtum ſine crimine ſordium fecerit. At ſi res familiaris amplius aliquid ad vſus neceſſarios exiget, ſecundùm omnium ſapientium leges, patietur ſibi gratiá referri, cùm & Socrati collatum ſit ad victum. Et Zeno, Cleantes, Chryſippus mercedes à diſcipulis acceptauerint. Neque enim video quę iuſtior acquirendi ratio, quàm ex honeſtiſſimo labore, & ab iis de quibus optimè meruerint, quique ſi nihil inuicem præſtent, indigni fuerint defenſione. Quod quidem non inſtum modò, ſed neceſſarium etiam eſt: cùm hæc ipſa opera tempuſve omne alienis negotiis datū, facultatem aliter acquirendi recidant. Sed tum quoque tenendus eſt modus: ac plurimū refert, & à quo accipiat, & quantum, & quouſque. Paciſcendi quidem ille piraticus mos, & imponentium periculis pretia, procul abominanda negotiatio, etiam à mediocriter impro bis aberit, cùm præſertim bonos homines, bonaſque cauſſas tueri non ſit metuendus ingratus. Qui ſi futurus, malo tamen ille peccet. Nihil ergo acquirere volet orator, vltrà quàm ſatis erit. Ac ne pauper quidem tanquam mercedem accipiet, ſed mutua beneuolentia vtetur: cùm ſciat ſe tantò plus prſtitiſſe: quia nec venire hoc beneficium oportet, nec perire. Denique vt gratus ſit, ad eum magis pertinet, qui debet. Hæc Quintilianus.

25 *Apud Græcos & cæteros turpem fuiſſe quæſtū ex patrocinio.*

Non ſolùm autem apud Romanos, ſed & Athenienſes cæteroſque Græcos, atque etiam Barbaros inhoneſtum fuit, & veluti ſordidū ex patrocinio quæſtum facere. Cymon Athenienſis (quod Plutarchus retulit) Perſam hominem, quod ſuo patrocinia vti vellet, pateras duas offerentem, alteram aureorum Daricorū plenam, argenteorum alteram, ea acerbitate à ſe reiecit, vt diceret mercenarium ſe non eſſe: quin ſi ſe amico vti vellet, quæ munera obtuliſſet, ea ſecum referret. Ariſtoteles in præcepris Rhetorices de cauſſis ciuilibus, quæ ad Alexādrum Regem ſcripſit, quo loco de exordiis in genere iudiciali loquitur, ſic ait Græcè quidem, ſed in hanc ſententiam, Eodem quoque modò ſi quos nos mercede conductos cauſſarum patronos dicat: & fatebimur, & ca uillabimur. Huiuſque rei autorem accuſatorē noſtrū, ac reliquos oés demonſtrabimus. Mer cedū aūt ſpecies diuidemus, diceniuſq; alios pecuniis, alios gratiis, alios ſupplicijs, alios honoribus aduocatos aſſiſtere. Te igitur gratis id obire muneris oſtende, aduerſarium verò dicito ne ſparuo quidem pretio aduocatū aſſiſtere. Quin eum vt aliquid argenti iniuſtè capiat, in iudicium ire hæc Peripateticorum princeps. Quibus planè docet, turpe apud Græcos fuiſſe aduocationes venire. Saxo autem Grammaticus qui Danicam hiſtoriam ſcripſit elegantius quidem, quàm tempora quibus vixit paterentur, eiuſdem hiſtoriæ lib. 6. inducit Scaratherum Danicum virum his verſibus loquentem:

Dicere ſæpe foro turpiq́, inhiare lucello
Gaudet, & hoc ſtudio vatem ſolatur inertem,
Venali celebrans commiſſa negotia lingua.

26 *Nero primus mercedem aduocatis conſtituit, Aut vt alijs places, Claudius.*

Sed Nero Romanus Imperator, quem alteram facem generis humani vocat Plinius, antiquas leges abrogans, id primùm apud Romanos inſtituit, vt litigatores pro patrociniis certam iuſtamq; mercedem darent. teſtis Suetonius in eius vita. c. 17. Quanquam ſi Cornelio Tacito lib. 11. credimus, Claudius Cæſar, qui ante Neronem præfuit Romano Imperio, iam capiendis pecuniis modum impoſuerat aduocatis vſq; ad dena ſeſtertia, quæ egreſſi repetundarum tenerentur.

27 *Quod leges poſtea probarunt.*

Sed vtrumcunque eſt, id poſteà receptum approbatumq́ne noſtris legibus, vt ſcilicet aduocati mercedem non inhoneſtè acciperent. l. ſi creditor. C. de pac. & l. j. C. de ſuffra. vbi etiā ex ſententia gloſ. & omnium antiquorum, ex nudo pacto poteſt aduocatus ſalarium petere, quāquam ea lex, de ſalario aduocatorum, nec loquitur, nec intelligi poteſt: ſed de ſuffragio, quod longè aliud eſt, vt eleganter & ſcitè declararunt duo noſtræ ætatis legū & eloquentiæ conſultiſſimi Andr. Alciatus, & Vldaricus Zaſius, ille in lib. 2. Paradoxorum. c. 14. hic in ſuis ſcholiis in l. 2. ſuper verbo, ſuffragio. ff. de orig. iur.

28 *Cuiuſmodi ſalarium aduocatorum eſſe debet.*

Sed vt redeamus, de ſalario aduocatorum eſt etiam text. inter cæteros elegans, in l. 1. §. in honorariis. ff. de vari. & extra. cog. vbi ſalaria aduocatorum debent præſtari pro modo litis, proq́ue aduocati facundia, & fori conſuetudine, & iudicij in quo eſt acturus. Quartum verò addit Alex. Hales Theolog. ſcholaſticus mi nimè contemnendus, in 3. parte ſummę. q. 44. membro 2. videlicet pro modo laboris.

29 *Ad idem.*

Subdit autem text. in d. l. j. paulò pòſt illud quod ſuprà citauimus, licita quantitas intelligitur pro ſingulis cauſis vſque ad centum aureos. Quē text. aduocati curiæ Romanæ, vt ibi refert Bar. perperam, & contra mentem legis interpretantur, vt pro ſingulis capitulis centū aureos liceat accipere, atque ita de facto obſeruant. Qui autem volet ſcire æſtimationem centum aureorum de quibus in d. l. j. legat quæ ſcripſit Budæus vir vtique doctiſſimus & totius antiquitatis diligentiſſimus inueſtigator in lib. 5. eius operis, qd miro nouoq; materiæ

genere

genere de asse, & partibus eius elegantissimè scripsit, & rursus in annotationibus Pandectarum, in Leadem lege.ff.ad leg.Iul. repe.quibus locis eam legem nominatim citans inter cætera affirmat Vlpianum illius l. conditorem, licitam centum aureorum quantitatem appellasse eam, quæ à Claudio taxata fuerat ad dena sestertia. Id quod etiam asserit And.Alcia.in suis annotationibus in Tacitum lib.xj.& lib. dispunctionum 3.c.9.quo etiam loco declarat post Budæum, quam summam nostri temporis efficiat ea centum aureorum denorumve sextertiorum quantitas. Quæ omnia mirè conciunnt iis, quę scribit Plinius Iunior lib.v.Epistolarum ad Rufum Nepotem, Prætorem permisisse pecuniam duntaxat decem milium ob aduocationem dare. Nam idem sunt decem milia nummum, quod decem sextertia, vt etiã asserit Budæus in eodem loco, qui tamen huius postremi loci non meminit.

30 *Sed & canones mercedē aduocatorū probarunt.*

Sed & Canonicis Decretis, & Pōtificiis sanctionibus comprobatum est, vt aduocati licitè patrocinium venderent, c.non licèt.xj.q.3. vbi Diuus Augustinus in hæc verba, non licet iudici vendere iustum iudiciũ, etsi liceat aduocato vendere iustum patrocinium. & Iurisconsulto rectum consilium.& ad idem, tex. in c.non sanè.14.q.1.& in c.Romana.§.nec etiã, de for.compe.lib.6.cum si.Et ideò etiam clerico aduocato licet salarium accipere, vt not.gl. in c.j.xv.q.ij.& Panormit.in c.j.in fi. extrà de postula.

31 *An aduocatus respōdēs sine reuolutione librorum, gratis id facere debeat.*

Porrò glo.in d.c.non licet, dicit, quòd si aduocatus sine labore, & librorum reuolutione possit dare consilium, tenetur gratis consulere. cui etiam sententiæ assentiunt Spec. d.ti.de salario.§.sequitur, post prin.& Alex.Hales, vbi nuper citauimus, freti ambo autoritate Matthæi 10.gratis accepistis, gratis date, quæ repetitur in c.ij.extr.de magi. vt videlicet quod gratis, & sine labore accepit aduocatus, id etiam gratis impartiri debeat. Sequitur etiam illã gl. & eam facit sing.Barb.consi.34.præclarè optimus dicit Psalmista, col.19.lib.ij.

32 *De eadē re.*

Sed huic opinioni refragatur Archi. in d.c. non licet. Io.And.in addi, Spec.vbi suprà proximè, Imol.Flor.in c.cùm ab omni, col.vlt.de vita,& hone.cle.Barb.sibi contrarius, in c.ex literis, de cōst.& in procœ.le.in 3.lect.in verbo, salutem, col.15.& in l.ij.§.item si in facto, coniuncta l.seq.ff.de verb.obli.vbi allegat Christo. Cas. hanc eandem partem tenentem, & Alex. in addi.Bar.in d.l.j.ff.de var. & extraor.cogni. & Soc.in tract.fal.reg.229.& Ias.in l.nec quicquam.§.vbi decretum, col.ij.ff.de offi.Procon. & in §.sed istæ, col.antep.Instit. de act.& Lud. Bolog.in repę.auth.habita, char. 9.col.j.ver.dixit tamen Spec. C.ne fil.pro pat. & Fran.Purp. in trac.de offi.assess.nu.141.& Alcia.li.j.de verbo.signi.char.8.& Rip.in trac.pestis, in 3.par. char.137.Petr.Rebuf.in 46.priuil.scholasticorum, & è theologis Ant.Flor.in j.part.3.partis prin.suæ summæ, tit.6.c.2.§.de salariis aduocatorum, post prin.& Gab.Biel.in 4.sent.di.xv. in 6.conclusione 8.

33 *De eadē re a.*

Quæ vltima opinio haud dubiè verior est, duabus potissimùm rationibus, ne videlicet deterior sit doctiorum conditio, quàm cæterorum, cōtra omnem iuris æquitatisq; rationem: & ne pereant, sintq; nobis fraudi, & dãno ij sumptus, quos antea impendimus: sudoresq;, & labores præteriti, quos ægrè diuq; sustinuimus ad adipiscendam tantam legũ scientiam, vt in promptu, & nullo iam negocio de iure respondeamus. Nam

Cùm labor in dãno est, crescit mortalis egestas.

Vt dicit ille protritus, non tamen contemnẽdus author, quem citat glo. in §. ne autem, in verbo, pedaneis, in authen. de iudicibus, vbi & ad hoc bonus tex. vti etiam est, in l. vltima, C.de alluui.in illis verbis, ne diligentiam suã damnosam esse intelligant, quem textum elegantem dicit Barb.consi.56. sapienter scripsit Psalmista, colum.ij.lib.ij. Quæ posterior ratio imas illi fibras abscindit, cui innituntur Spec. & Alexan.Hales, qui præsens tempus tantùm respiciunt, nullam præteriti habentes rationem. Sed velim dicat, quisquis eorum partes contumaciter sequi volet, & tueri pertinaciter: Num gratis accepit, qui tot exanthlatis laboribus, tot sumptibus factis in libros, aliaq; propè infinita, ad supremum scientiæ fastigium euaserit. Denique Christof.Castel.quem vt suprà diximus, citat Barb.vbi suprà, in eam rem simile quippiam adducit, Num videlicet sutor tantùm pecuniarum accipiet de iam factis sotularibus, quantum de his quæ nouiter? ita sanè.

34 *De eadē re.*

Non omittendum tamen quod Soci.in tra cta.fal.in reg.229.in 3.fal.dicit illam gl.quam facit sing.posse procedere in aliquo casu, videlicet quando casus super quo petitur consiliũ aliis est tam clarus, vt neminem lateat, ob idq; Doctor siue aduocatus super eo cōsulius sine labore, & librorum reuolutione respōdet, verbi gratia, si quis interrogetur de casu §.gallinarum, Insti.de rer. diuis. hæc Soci.

35 *De eadē re.*

Ego idem asseuerauter & intrepidè asserere audeo in alio quoque casu eam gl. sine dubio procedere, puta cùm quis habet scientiam infusam, & ita gratis à Deo acceptã, qualẽ habuerunt apostoli, & bona pars prophetarum: quã vt gratis accepit, ita & gratis debet dare. Ita videtur intelligere Barb.d.consi.34.& è theologis Ant.Flor.in 3. parte summæ, titu.7.cap.j. vbi tamen loquitur de medicis, quos dici posse salarium curationis accipere, nisi ex sciẽtia à Deo infusa id fecerint. Nam & Helisæus propheta cùm ita Naaman à lepra curasset, nihil accipere voluit. Cùm autem ipsius famu-

famulus aliquid exegisset, lepra percussus est, vt scribitur 4.Reg.5.cap.

36 *Modus mercedis aduocatorum.*

Cæterùm vt ad modum mercedis aduocatorũ, de quo nuper aliquid dicere incepimus, iterum reuertamur, non prætermittendũ est, quod scribit Aegidius Belle, decis.457. super interlocutoria, aduocato in prima instãtia sex florenos satis esse, nisi multum laboris impendisset. Spec. in tit. de salario. §. sequitur, ver. sed & id quod dicitur, & iterum titulo de magistris.§.j. versi. primò, citat quandam constitutionem Gregorij X. cuius est initium, properandum.§.cæterum, ad id quod hodie iure nouissimo aduocatus nomine salarij non potest in quacunque caussa recipere vltra viginti libras Turon. & si vltra receperit, nõ transit dominium in ipsum, & tenetur ad restitutionẽ, nec rei remitti potest. Sed Ioan. And. in addi. eiusdem in eo tit. de salario.§. nunc de procuratorum, versi. sed nunquid salarium, & iterum in tit. de aduocato.§.j. vers. item quod est præuaricator, dicit illam constitutionem esse reuocatam, quia non est in libro sexto. In regno autem Siciliæ est cõstitutio incip. hac edictali, sub rub. de salario aduocatorum. Cuius ea est propemodum sententia, quòd vbi res quæ deducitur in iudicium, est æstimabilis, salarium aduocati est sexagesima pars ipsius, præterquã in actione iniuriarum, in qua atque etiam in actione rei inæstimabilis salarium aduocati statuitur arbitrio iudicis. Verùm Matth. Afflict. super illa constitutione dicit eam non obseruari, nec esse iustam.

37 *Quid in caussa vitæ.*

Bal. autẽ, in l.j. in vltimis verbis, post Ray. Forli. C. mandati, dicit in caussa vitæ nullum esse à iure taxatum salarium. Et ideo illi qui sunt aduocati episcoporum, vel abbatum pro statu dignitatis ipsorum, possunt recipere magnum salarium, etiam vltra centum aureos à legibus præscriptos, ar. l. si patet. ff. de dona. in qua & hoc quoque tenuerunt Bat. Saly. Angel. Raph. Co. & Imo. limitantes d.l.j. de extraordi. cogni. procedere in caussa ciuili tantùm, & nõ in criminali, & sequitur Alex. in addi. Bar. in d.l.j. in vers. diuus, Barb. cõ. 3. illud afferam in mediũ, col. 2. libr. 2. Francis. Are. in l. si quis in fi. C. de postul. Cardi. Alexand. in c. 1. col. vlt. titu. de feud. guardiæ. Guid. Pap. deci. 190. in honorariis aduocatorum, & Iason, in §. tripli. col. pe. Instit. de actio. Philip. Decius, in d.l. creditori, in 2. no. C. de pactis, & Franc. Cur. Iunior, con. 6. circa has quatuor, col. 12. vers. & ideo dixit.

38 *Quid si sponte offerantur vltra modũ.*

Sed & in aliis caussis si aduocatus à spõte offerenti sine fraude recipiat vltra salarium taxatum à iure communi, vel statuto non tenetur in foro conscientiæ restituere, vt voluit Inn. in c. quia plerique, & ibi Anto. col. pe. versi. sextus casus, & Panormi. colum. xj. versi. decima quæstio, de immu. eccle. vbi hoc tamen declarant. Et ex theologis Nicol. Orbel. lib. 4. Sentẽtiarum, distinct. 47. quæst. ij. Et idem si fuerit promissum vltra eam quãtitatem, licitè enim exigi poterit, secundum Baldum in authenti. ad hoc, colum. penult. versicu. insuper quæritur, in fin. C. de vsur. licèt contrarium teneat Cardin. Flor. in clemen. sæpe, in princip. ad fin. de verborum signifi. quem sequitur Philip. Decius, in dicta l. creditori, vbi tamen intelligit, nisi iuramentum interuenerit, ex sentẽtia Guido. Pap. d. decis. 190. Sed tu hic vide quæ dicã infrà, nu. 52.

Quid si promissum fuerit.

Quid si iuramentum interuenit.

39 *Quid si pro pauperibus patrocinantur.*

A pauperibus autem & egenis nihil debent aduocati exigere, sed tenentur gratis illis consulere & patrocinari, vt voluit Alberi. in proœmio C. col. 4. nume. 18. Bal. in l. furiosi, arg. illius tex. in verbo, gratis, C. de nupt. & in l. si ad excludendam, post medium, C. de inrelur. vbi dicit quòd si etiam aduocatus iurauerit, nunquam se gratis patrocinaturum, non est seruãdum huiusmodi iuramentum in caussis pauperum. Et Maserius in tit. de expensis. §. item in caussa pauperum. Ideoque dicit Alberic. in d.l. vnica, colum. vlt. C. de suffrag. vbi id declarat, & in d. l. ne quicquam. §. vl. ff. de offic. Procon. & Iason, in eadem l.§. vbi decretum, col. 2. quòd in foro conscientiæ peccat aduocatus, si quicquã capiat à paupere. & idem Iason quoque voluit, in d.§. tripli, eadem colum. penul. Institu. de actio. vbi illud dictum Bal. in dicta l. furiosi, pium appellat, & monet obseruari. Idem autem voluerunt Hostien. Panormit. & Felyn. in c.j. extrà de offic. iudi. vbi Felyn. intelligit de extrema paupertate. Et idem Felyn. in cap. si pro debilitate, colum. vlt. paulò ante finem, de offic. delega. & Corse. in decis. Capellæ Tol. quæst. 481. item fuit quæsitum, & ibi post eum Aufrer. & è theologis affirmauerũt Alex. Ales, in 3. parte summæ, quæst. 46. membro j. Et diuus Thomas. ij. ij. q. 71. art. j. vbi plura in eam rem dicit, & etiam art. 4. Ant. Flor. in d.§. de salariis aduocatorum, in fin. & Gabri. Biel. d. distin. 15. quæst. 6. conclusione 9. dubio 4. & Henri. Herp. in eo libro, cui est titulus, Speculum aureum decem præceptorum, præcept. 8. sermone 5. ad finem. & Angel. de Claua. in sua summa, in verbo, aduocatus, versic. 11. & Nicol. Orbellius lib. 4. Senten. distin. 47. quæst. ij. Et ita etiam sanciuit Benedictus 12. in sua constitutione, decens & necessarium æstimamus, vt retulit Ioan. And. in sua ad Specul. parap. titu. de aduocato. §. j. versic. item quod non habet peritiam. Vide Rebuffum de priuilegiis scholastic. in 90. priuilegio, & Ripam, in l. si constante, num. 35. & 36. ff. sol. matrimo. & est fol. 24. in fi. & seq. & Alber. in l. j. §. ait Prætor, in prin. ff. de postul.

40 *Simile de iudicibus.*

Simile est quod dicit Bal. in auth. generaliter, colum. j. C. de epis. & cler. quòd in caussis miserabilium personarum non debẽt iudices

habere

habere sportulas, arg. tex. in §. ne autem, in authen. de iudi. quod & voluit sub dubio fortè Card. in cle. statutum, in j. oppo. de elect. Sed certè dubitare non debuit, cùm sit tex. de hoc expressus in auth. de mand. prin. §. sit, ubi quoque. Per quem hoc nominatim firmat gl. io c. cum instantia, in verbo, peregrinari, extrà de censi. & in c. statutum. §. insuper, de rescri. li. 6. vbi etiam est text. quòd iudices à pauperibus expensas non debent accipere, etiam quando peregrè proficiscuntur, quod ampliant Archi. Io. And. Domi. ibi, vt procedat etiam, si à paupere sponte offerantur expensæ. per l. j. C. de salg. hosp. non præben. lib. 12. & in c. placuit, j. quæst. Quibus adde, & tex. in l. vlt. §. vt autē, ibi, vel spontanea voluntate offerentibus. C. de re mili. li. 12. & in c. Romana, §. pe. ibi, qualitercunque offeratur, & iterum in c. exigit, io illis verbis, etiam à volente recipere, & ibi gl. de censi. lib. 6. & in glo. in l. inuitus. §. vlt. & ibi Bart. & Philip. Dec. de regu. iuris, & in d. c. statutum. §. insuper. in verbo, recipere, de rescrip. lib. 6. Bald. in auth. sed hodie. C. de episc. & cleric. Pet. Anc. consi. 27 t. de titulis, col. 4. versic. superest videre de tertio. Lapum, alleg. 37. stante constitutione, io tj. dubio, Fel. in c. cum M. Ferra. colum. t 2. versi. & io proposito, de constitut. & in c. tua nos, de homic. & in c. j. in fin. de simo. Hippo. Marsil. in l. constitutum, col. j. ff. de sica. & in l. vnius. §. iteruus. ff. de quæstion. Sed vt redeamus ad principale propositum, illud quoque quod de sportulis à pauperibus non accipiendis diximus, voluit Henric. in cap. cum ab omni, colum. j. in princi. de vita, & honesta. cleric.

41 *Simile de notarijs.*

Simile quoque sing. voluit Ro. in repet. l. si verò. §. de viro, in 25. fal. versi. 6. ff. sol. matrim. quod notarius non debet pro instrumēto pro paupere confecto salarium recipere, per tex. in l. tam dementis, in fi. iuncta glo. C. de episcop. aud. extendendo rationem in illo text. expressam, & in c. charitatem. t 2. quæst. ij. Quod dictum pro singu. reassumit Iaso, in d. §. tripli, col. pen. & in d. §. vbi decretum, colum. ij. & ita etiam per glo. in d. l. tam dementis, nulla Ro. mentione facta. tenuerunt Alex. in l. argentarius, in prio. ad fin. ff. de eden. & Philip. Dec. in c. j. colum. 26. versic. restringitur hæc prima limitatio, extrà de probat. vbi etiam paulò pòst reperies, an hoc casu debeat notarius solui de publico. Et idem quoque voluit Alciat. lib. j. de verb. signifi. chat. 7. Et hoc quidem in legibus Longobardorum expressè cauetur, ne notarij de orphanis, & cæteris pauperibus, qui exsoluere non possent, mercedem accipiant, vt scribitur tit. de scabinis, & cancellariis. l. vlti. quæ incip. volumus.

42 *Et de præceptoribus.*

Item magistri & præceptores debent gratis discipulos pauperes docere, vt est tex. in c. j. & ibi docto. de magi. per quem ita etiam voluit gl. in d. §. insuper, & gl. in c. de quibusdam. 37. dist. & Ant. Flor. in j. parte 3. partis princ. suæ summæ, tit. 5. c. 2. ar. 6. & iterum art. t 1. ver. 7. & benè etiam facit tex. in c. quia nonnullis, eo. tit. de magist. In quam sententiam Damianus sophista egenis mercedē dimisit, ne pecuniarū inopia bona ingenia laterent, vt scribit Philostratus in vitis sophistarū. Quod quidem magis mirandum est, quòd sophista fecerit, quoniam Alcinous, in eo li. quem de doctrina Platonis edidit. c. 34. ita sophistam à philosopho differre dicat, vt videlicet philosophus gratis doceat, ille mercedem à discentibus recipiat. Taberius quoque Hiera grammaticus Bruti Cassiique præceptor, ea honestate fuit, vt Syllanis temporibus proscriptorum liberos gratis, & sine mercede vlla in disciplinam receperit. Author Suetonius, in libro de illustribus grammaticis.

43 *Et de episcopis.*

Præterea episcopus, aut quisquis est, qui ecclesias & clericos visitat, non debet à pauperibus clericis procurationem exigere, vt voluit glo. in d. c. instantia, in verbo, prægrauari, de censib. per tex. in c. placuit, j. q. ij. vbi est bonus text. quòd à pauperibus nihil est exigendum, quanquam non loquitur in casu illius gl. eam tamen sequitur & dicit notandam Panorm. in d. c. cum instantia, col. vlt. dicitq; esse similem in c. procurationes, eo. tit. vbi tamē non extat, sed in c. venerabili, in fi. vbi & ipse Panor. eo. ti. & hoc etiam voluit Host. In. And. in d. c. procurationes, & Doc. in c. cùm apostolus, eo. tit.

44 *Et de medicis.*

Sed & medici tenentur gratis curare ægrotos pauperes, vt voluit gl. sing. in c. j. 8 4. dist. & Spec. d. tit. de sala. §. postremò, ver. ex præmissis autem patet. And. Iser. in constit. Neap, in terra qualibet. & iterum in consti. quia nunquam. Io. And. & Ant. in c. ad aures, de ætat. & qualit. Luc. pen. in l. archiatri, in princ. C. de profes. & medi. Fel. in d. c. j. de offi. iud. Ant. Flor. in d. 3. parte, tit. 7. c. j. §. post prio. & c. ij. § salarium autem. & rursum §. vlt. ver. quintò cùm non visitant infirmos, & etiam in suo confessionali, & Io. de S. Gemi. in sermonib. funebribus, di. t 5. sermone 24. & nouissimè Adrianus Floren. in suis quæstionib. super quartum senten. vbi de fraterna correctione disserit, in j. propositione solutionis j. q. princ.

45 *Ad idem.*

Quòd si medici in ea re aliis credere nolint, non etiam suis credent? cùm huius etiam sententiæ fuerit Petrus de Abano insignis medicus, in eo lib. quem Conciliatorem vocāt, differentia ij. Alter quoq; medicorum expertissimus Michael Sauonarola, in præfatione eius eruditissimi copiosissimiq; libri, quem de ægritudinibus composuit. Alius item Bertrucius Bononiensis, in eo libro, quem collectoriū medicinæ inscripsit. c. ij. Refert Marsilius Ficinus, li. j. Epistol. virginem Mariam in somnis patri suo medico apparuisse, monuisseq; eum,

vt artis munera egentibus gratis abundeque largiretur. Ex constitutionibus Siciliæ, medici inter cætera illud iurant, gratis se pauperes cu ratuios, vt patet in consti. cuius hoc caput est, quia nunquam.

46 Sed an pauperes in id actionem habeant.

Sed posset quæri, an pauperes in id habeant actionem cõtra aduocatos, medicos, & alios huiusmodi. Fel. in d.c.j. de offi. iud. dicit hanc quæstionem ex eo pendere, quod dicit glo. vo. in c. sicut, in verbo, esurientium. 47. dist. quòd pauperes non possunt directo iudicio eleemosynam petere, sed denũciare ecclesiæ eum qui non dat, & ecclesia poterit eum cogere, arg. c. ad apostolicam, de simo. Quam glo. ad hoc facit siog. Ro. in repe. d.l. si verò. §. de viro, in 2 s. fall. ff. sol. matri. & Fran. Are. consil. 48. reuocatur in dubium, col. ij. & Soci. in tract. fall. reg. 435. vendere rem suam. Sed & idem fermè vo luit glo. in cap. domino, in verbo, necesse. 50. dis. dum dicit eleemosynam officio iudicis pe ti posse, nõ iure actionis. Cui similis est & alia, in c. extinguot. j. q. 7. Et idem quoque voluetunt Specul. in tit. de instr. edi. §. nunc aliqua, col. 17. versi. sed an pauperes habeant actionẽ. Aot. Imo. Panor. & Ant. Burg. in c. j. de emp. & vend. Panor. & Io. Ana. in c. si quis per necessitatem, de fur. Idem Panor. in c. pe. de cle. ægro. & in c. nobis, de iure pat. & in c. at si clerici, §. de adulteriis, col. 14. de iud. & in c. j. & ibi Fel. di. j. Io. Ana. in d. c. apostolicam, in princ. de simo. Ro. in l. ij. in prin. col. 6. versi. 55. ff. sol. matri. Iac. Zoch. in c. inter opera, de sponsa. Fely. in c. si qui, col. vlt. de testib. quod intelligit ipse Fely. in d. c. j. de offi. iudi. & in d. c. j. col. 4. dist. j. de constitutis in extrema paupertate, vt ibi po teris videre.

47 Aduocati q plus iusto exigunt, deprædatores sunt. Et canes curiarum. Et deuoratores. Et togati vulturij.

Illud verò aduocatos monendos cẽseo eos deprædatoribus non esse absimiles, qui salariũ plus iusto exigunt, vt est tex. l. si qui aduocatorum, in tit. C. de postul. quos etiam eleganter canes curiarum, & deuoratores vocat Bart. in repe. l. omnes populi, in 5. princ. q. ff. de iusti. & iure. Plato scienter illos appellat accipitres pe cuniæ. Apuleius verò togatos vulturios non inconcinnè appellat, à rapacitate scilicet, qua in caussis forensibus vtuntur, in quibus instar vulturum prædantur, excarnificantq; homines. Sicuti etiam Cicero tum in oratione pro Sextio, tum in oratione contra Pisonem, Gabi niũ & ipsum Pisonem imperatores vulturios paludatos, à rapacitate illius alitis, quod & nos alibi suprà diximus, eod. c. nume. 8. Sidonius. Ex quo & ipse Cicero in postremo illo loco forrose latrocinium peculiari epitheto appellauit.

48 Aduocati gratè accipiant, quod sponte offertur.

In qua re illud aduocatis obseruandum cẽseo, qui huiusmodi appellationes à se remotas esse velint, vt læta fronte accipiant, quod litigator sponte & alacri animo obtulerit, nihil præ terea petentes. Quod etiam præcipit Imperator, in l. quisquis. C. de postu. In quam sẽtẽtiã Accursius inibi retulit illos versus vulgaris quidem, non tamen inelegantis authoris,

Exiguum munus quod dat tibi pauper amicus,
Accipito placidè, plenè & laudare memento.

Quos ita Græcè vertit Maximus Planudes,

Εἴ σοι δῶρα πένης φίλος ἀτελῆ ἐγγυαλίξοι,
Δέχνυσο τ' ἀσπασίως, κἀκείνῳ δὴ χάριν ἴσθι.

Nam & hoc ab oraculo Achiuis est respõsum

Δῶρον δ' ὅτι δῶ τις ἐπαίνει. Id est,

Donum quodcunque dat aliquis, laudato.

Cuius meminit Strabo lib. 6.

49 Artaxerxes parua munera libẽter accipiebat.

Quo nomine vbique laudatur Artaxerxes cognomento memor, Persarum rex, cui obe quitãti cùm obuiam factus operarius quispiã rudis homo, cui aliud nihil esset, vtraq; mano è proximo haustam flumine aquã obtulisset, iucundus ille subridésq; suscepit. Quippe qui non rei, quæ dabatur vtilitate, sed alacri dãtis volũtate gratiã metiretur. Quod à Plutarcho traditum est in præfatione apophtheg. ad Traianum, atque iterum in ipsis apophthegmatis. Idem Artaxerxes paupere homine malum ingentis magnitudinis ei offerente iocũdè suscepit, Per Solẽ, inquiens, hic is mihi videtur, quem vrbem quoq; ex parua magnam reddere posse existimem. Testis idem Plutarchus in vita illius, & in ipsis apophtheg.

50 Christus duo æra pauperculæ pratulis ingentibus muneribus.

Quid quòd dominus noster Iesus Christus pauperculam viduam, quæ in corbonam æra minuta duo miserat, omnibus qui multò maiora miserant, prætulit. vt scriptum reliquit di uus Marcus 12. ad fi. & diuus Lucas c. 21. & repetit diuus Hieronymus in Decretis Canonicis, in c. odi. 24. q. j. vbi & huiusce rei rationem esse dicit, quia dominus non ea quæ offe runtur, sed voluntatem respicit offerentium. In quam sẽtẽtiam Phurnutus in opere de na tura deorum, recenset huiusmodi prouerbiale Hemistichion,

Munerum nõ precium sed animus spectandus.

Munerum autem & animus optimus.

Quo significatur in amicorum muneribus nõ esse spectandum rei missæ pretium, sed mitten tis potiùs animum.

51 Ad idem.

Sed & huc respicit aureum illud præceptũ Iosephi Hisopari in eo libello, cui titulum indidit, lanx argentea, Pro viribus tua dona largiare. Nam est turtur æquiualens oui capræq;. Quod ex diuinæ doctrinæ sacrario depromptum est. Nam ex legibus Mosaicis Leuit. 12. Mulier in die purificationis Deo offerebat agnum anniculum in holocaustum, ita tamen si facultates suppeterent. Alioquin satis erat pauperi aut turturem, aut columbinum obtulisse: quasi non magis esset acceptior Deo à diuite agnus oblatus, quàm pullus columbæ, aut turtur à paupere.

52 Ad idem.

Cui omnino simile est, quod scribit Plinius in præfatione ad Vespasianum. Verùm & diis lacte rustici, multæque gentes supplicant: & mola

mola tantùm salsa litant, qui non habent thura. Et alibi idem Plinius lib. 12. cap. 18. Nec minus, ait, propitij erant mola salsa supplicantibus: immo verò, vt palam est, placatiores. Adstipulatur quoque quod Apollodorus apud Zenodotum in libris de diis prodidit, apud Athenienses Herculi Alexicaco, hoc est, depulsori malorum peculiare quoddam victimæ genus immolari solere. Cùm enim euenisset aliquando, vt bos quem erant mactaturi, profugisset, malo, arrepto, subditisque ceu crurum vice quatuor ramis, additis item cornuum loco duobus, bouis imaginem quandam repræsentarunt. Atque id ridiculum simulachrum vice bouis immolarunt Herculi. Vnde natum prouerbium, μῆλον ἡρακλῆς, Malum Hercules, vbi quis munuscula quantumuis pusilla boni cõsulit, quod & videre libet apud Lilium Gregorium de Diis gentium Syntagmate 3. vbi dissserit de Melio Hercule.

Prouerbiũ.

53 Responsio ad alia obiecta.

Quòd si quispiam obiiciant id quod suprà diximus nu. 6. eum vilem atque abiectum existimari, qui modico pretio patrocinium præstat &c. Illud respõdendum est, gl. in d. §. apud vibem. 3. q. 7. quæ illum tex. ad hanc sententiã refert, non satis fideliter exposuisse. Neq; enim tex. illos arguit, qui parua mercede contenti, suo patrocinio alios defendunt, vt pote cùm in ea ipsa lege, ex qua ille §. veluti sectus est, videlicet l. quisquis. C. de postu. paulò ante ea verba quæ gl. perperã in illũ quẽ diximus sensum detorquet, illud scribitur, quod nuper citauimus his verbis, Nemo ex his quos licebit accipere, vel decebit, aspernãtur habeat, quod sibi semel gratia officij libero arbitrio obtulerit litigator. quem locum enarrãs Accursius super verbo, habeat, citat illud, Exiguũ munus, &c. vt iã nos suprà diximus, Et in glos. seq. in verbo, obtulerit, puta, inquit, par caponum. Ex quo satis liquet Accursium ipsum, text. illum intelligere, vt etiam debuit intelligi, de parua mercede sponte oblata, quam non aspernãter debet accipere aduocatus. Ideoque quod confestim in ead. l. sequitur, & ex quo d. §. iisdem verbis assumptus est, nõ debet ad contrarium sensum deriuari. Nam si in nostro Iure nulla omnino sit contrarietas, multominùs in ea. l. & ipsa breui reperietur, per l. non ad ea. ff. de cond. & demõ. & c. maiores, de baptis. Verùm quoniã versi. suprà citatus in illis verbis, quos licebit accipere vel decebit, apertè demonstrat esse aliquos, quibus non licebat mercedem accipere: idcirco paulò mox, vt eos exprimat, subdit, Honoratos vrbis Romę aduocatos possè, si velint, patrocinium præstare, ita tamen, vt non ad turpe compendium, stipemque deformem hæc arripiatur occasio, sed laudis augmenta quærantur. Nam si lucro pecuniaque capiantur, veluti abiecti & degeneres, inter vilissimos numerabuntur. Isti enim Honorati vrbis Romæ tempore Valent. d. l. conditoris, ingens quoddã salariũ ex publico percipiebant, aut magni cuiusdã honoris locũ inter cæteros obtinebant, ex quo Honorati vocabãtur. Idcirco cũ iam satis salarij vel ex ipso honore fuissent adepti, prohibebantur aliud salarium exigere. Vel etiam lex poterit non incommodè ita interpretari, vt eorum auaritiam reprehendat, qui cum inter cæteros honorem non vulgare sint assecuti, non tam laudis propriæ, & clientum commodi causa, quàm improbique stus patrocinio vtũtur. & hoc ita intelligit Do mi. in d. §. apud vrbem.

54 Ad idem.

Neque tamen omnino dissesserim ab ea gl. qnin eos despicatissimos sordidissimosq; esse habendos censeam, qui sola cupiditate captãdi cuiuspiam quæsticuli ad patrocinium accedunt. Quòd si non ea ducti ratione, sed vt salutiaut commodo alterius consulant, idipsum faciunt, parua tamen mercede contenti sunt non tantùm non reprehendendi sunt, sed & magnis laudum præconiis extollendi. Cõtrà verò admodum sunt reprobandi, qui salaria immodica exigunt, per ea quæ suprà abundè diximus. Quanquam in foro conscientiæ isti quidem non peccent, neque teneantur ipsi, neque hæredes eorum ad restitutionem, neque possint ob id ecclesiæ denunciari, quando interuenit vltroneus consensus clientis soluentis. Posset tamen adeò immoderatum esse salarium, vt iudex ex officio deberet eos cogere ad restituendum. Ita not. voluit Innoc. in c. quia plerique, circa medium, versi. sed quid dices, de immunit. eccle. sequitur Bald. in authen. ad hæc, colnm. penulti. versic. insuper quæritur. C. de vsur. & facit quod scribit ipse Innoc. in c. cum olim, de censib. Et vide quæ diximus suprà, nume. 36. sed & in aliis.

Quid si spõte cliẽs plus iusto soluerit.

Denique illud non omittemus, non minus salarium aduocato soluendum, quòd litigator causa ceciderit, ar. l. sed an vltro. ff. de neg. gest. & quod dicit glo. in c. 1. 83. dist. medico esse mercedem soluẽdam, licèt ægrotus moriatur. Epigrammatarius poeta scribit amissa causa plus deberi aduocato, quàm si vicisset. Nã laus fuisset loco pręmij, cùm ferat pudorem, cùm victus est. Carmen Martialis est huiuscemodi, lib. 8. ad Sextum epig. 17.

55 Aduocatus non minus mercedis habere debet quòd victus sit.

Egi Sexte tuam pactus duo milia causam,
Misisti nummos quot mihi? mille, quid est?
Narrasti nihil, inquis, & à te perdita causa est,
Tanto plus debes Sexte, quòd erubui.

Sunt & alia pleraque circa materiam salarij aduocatorum quæ huc adscribenda non duximus, tum quia iam propè extra chorum, vt dicitur, saltauimus, tum quoq; quia res est iam satis vulgò cognita, & quàm longe lateque tractanit Specul. in titu. de salario. §. & doctor. in l. j. C. de suffrag. & Matthæ. Afflic. in constitut. Siciliæ, hac edictali, per totũ. Ex quibus locis quæ

56 Alia de salario aduocatorum.

quæ quisque volet haurire, poterit. Et ita finē fecimus huic quæstioni, quam de aduocato fecimus, an videlicet potiatur iure nobilitatis.

An procuratoris officium deroget nobilitati. Cap. XXX.

1 Procuratoris officium derogat nobilitati.

SEd illud secundo loco quærimus, Num procuratoris munus nobilitati deroget. Quæ res minimè dubia est. Nam omniū calculis, quisquis id munus obit, nobilitatē amittit, vt pote cū fit infamissima vilitas, vt est tex. in l. si quis procuratione, & ibi gl. & doc. C. de Decur. li. 10. quo in loco tamen sunt qui non vilitatē, sed vtilitatē legunt, & in his Alciatus. Sed quod non ambiguum est, is text. non de procuratore iudiciorum sed negotiorum loquitur, vt ex verbis illius clarè apparet, verùm illinc omnes assumunt, quod suprà diximus, inter cæteros Io. Mo. in c. quamuis, de offi. deleg. lib. 6. & Archi. in c. is, qui, de procu. eo. lib. officium procuratoris esse vile. Dy. in c. infamibus, in fin. de reg. iur. li. 6. dicit id onus procuratoris vilissimum esse & infamissimū, & Bald. in rub. extrà de offic. iudic. col. vlti. quòd procuratores artem vilem exercent. Et idem in l. anuitus, col. 1. C. de procu. officium procuratoris esse vilissimum. Quod & idem dicit ipse Bal. in l. j. §. ait Prætor. ff. de postu. & ibi quoq; Albe. in §. hoc edicto, post prin. per d. l. si quis procurationem. Ideoque Doctores & Licentiati qui sunt in dignitate constituti, non debent huiusmodi munus exercere, aliàs videntur esse infames, vt dicit Io. Faber. in §. vl. Insti. de excep. arg. not. in l. vniuersos. C. de Decur. vbi & Bald. no. quòd huiusmodi officium vile est.

Officiū procuratoris vilissimum.

Doct. & licentiati debent abstinere officio procuratoris.

2 Infames possunt esse procuratores.

Quæ cū ita sint, ideo infamis regulariter potest esse procurator de iure Ciuili, per tex. in d. §. vlt. & ibi doc. in Ins. de excep. & voluit etiam gl. in d. l. j. §. hoc edicto, & ibi Bar. Bal. Albe. & alij. ff. de postul. & Barr. in l. Pedius. ff. de arbi. & in l. 2. C. de dig. li. 12. & in l. athletæ, in prin. ff. de excu. tut. Dy. in d. c. infamibus. Bal. in d. rub. de off. iudic. ante fi. & in c. imperatorum, col. 2. versi. item quia habet iurare, & ibi Panor. col. pe. de iur. cal. & in l. reum criminis, & ibi alij. C. de proc. & in l. Cassius. ff. de Senat. Paul. Cast. consil. 42. circa primum quæsitum, col. 2. lib. 2. Panor. in c. post cessionem, col. j. de proba. vbi etiam differit, an hoc procedat de Iure Canonico.

3 De eadē re.

Denique Guid. Pap. deci. 89. sed quia in hac ciuitate, dicit quòd nobiles officium procuratoris exercentes nun potiuntur priuilegio nobilium, sed tanquam plebeij & ignobiles debent contribuere in subsidiis regalibus: quod & idem dicit deci. 588. quo verò ad Doctores, col. 4. versic. & hoc dico. Rursumque deci. 399. hoc exordio, an autem procuratores, & Barth. Chasse. consi. 64. viso processu, col. pe. versi. sed tantùm est quæstio.

4 Quid de procuratoribus curiæ parlamenti.

Sed hoc primò limitandum est, non procedere in procuratore curiæ Regis vel principis, vt videtur voluisse Bald. in rubri. de offic. iudic. ante fi. Ex cuius sententia gloriantur pro curatores supremæ curiæ parlamēti, ob id munus nobilitati non derogari. Sed certè Bald. non id dicit quod illi contendunt, sed id tantum, quod infames possunt esse procuratores, præterquam in ea curia, in qua non licet infamibus cōparere ī curia Regis vel principis. Et idem fermè voluit, in d. l. reum criminis, in fi. C. de procur. & in d. l. 1. §. hoc edicto. ff. de postula. In quibus locis & hanc rationem addit, quoniam nun licet infamibus curiam principis ingredi, per l. sed & milites. §. sed & ignominia, aliàs incipit, scribit, de excu. tut. vbi & idem not. Bald. Et licèt ille tex. vt dicit d. §. hoc edicto, loquatur tantùm in curia Romana, tamen trahendus est ad omnem locum in quo princeps est: quia vbicūque est Imperator, ibi Roma est, secundum Innoc. in c. cùm ecclesiasticę de exceptio. & in c. accusatum, de simo. Quæ sententia primùm fuit Pompeiani apud Herodianum, libro primo, Roma, inquit, illic est, vbi Imperator est.

5 De eadē re.

At Fran. Are. in l. si cui lege. §. 1. dicit pro d. Bal. esse meliorem tex. in l. 2. §. ignominiæ. ff. de his qui no. infa. quam Ang. ibi ad hoc ponderat, quòd infamis non pōt esse vbi princeps est. Igitur Bal. nō dicit non derogari nobilitati, p munus procuratoris susceptū in curia principis, sed quòd infamis non potest huiusmodi munus exercere, quod longè distat. Neque enim sequitur, Infamis non potest hoc munus exercere, ergo hoc munus non vile est. Nam infamis non potest esse tabellio, ex munere iniuncto ex publico, vt voluit Bart. in l. eadem. §. hac lege. ff. ad legem Iul. repe. tamen id munus vile est, vt postea dicemus. Sed vlterius progrediamur, Guid. Pap. d. deci. 399. dicit quòd nobiles officium procuratoris exercentes in suprema curia nō potiuntur priuilegio nobiliū.

6 Quid in procuratoribus illustriū & episcoporū.

Limita 2. nō procedere in procuratoribus illustrium personarum, & episcoporū, & aliorum id genus, quia huiusmodi munus honorabile est, vt dicit Bald. in d. l. Cassius, col. 2. ff. de Sena. & ideo infamis, vt etiam ibi dicit, non potest esse procurator huiusmodi personarū, per tex. in c. accedens. 50. di. & in c. infamis. 3. q. 7. quos ita intelligit Bal. ī d. l. Cassius. Et hoc quoque post eum voluit idem Bal. in d. l. reum criminis. C. de proc. & in d. rub. extrà. de offi. iud. in fi. & gl. in d. c. accedens, & Io. And. in regula, quod alicui, de reg. iur. in Mercuria. & Fran. Aret. in d. l. si cui lege. §. si quis. ff. de testa. Ego multùm dubito, an hoc obseruaretur, si res in disceptatione versatur.

Limita

7 Quid in procuratore principis.

Limita tertiò & multò magis non procedere in procuratore principis, qui dicitur habere dignitatem & honorem, vt dicit Bal. in d. l. Cassius. Io. Fab. & Ang. Are. in d. §. vl. Insti. de exce. vbi ipse Faber, dicit quòd in curia Fräciæ procurator Regius est magnus magister. Et pro his facit tex. in l. nemo præfectus. C. de dignit. lib. 12. vbi munus quod aliàs vile est, si demandetur à principe, non iam vile est, sed nobilitatem, & dignitatem continet, vt ex eo. tex. no. Io. Plat. qui & ex hoc subinfert, quòd ex persona conferentis, res parua & vilis reputatur magna & nobilis. Sed & ad hoc illum tex. notat, & dicit sing. Ro. 810. tu habes, qđ officium, & Cepo. qui dicit trac. de imper. mili. delig. in materia dignitatis, in 16. priuilegio dignitatis. Et vide quæ scripsi suprà c. 6. nu. 21.

8 Notarius principis dicitur habere dignitatem.

Similiter & notarius principis (hi sũt apud Gallos quos vulgò Notarios, & Secretarios Regis vocamus) dicitur habere dignitatem, l. j. & ibi Saly. C. de mand. prin. quam ad hoc dicit sing. Barb. consi. 81. præclarè, col. pen. lib. 4. & eius discipulus, Ant. Corf. in tract. de pot. & excel. regia. q. 95. quamuis sit & illi similis, in l. laudabile, ibi, clarissimorum notariorum vbi & hoc not. Fran. Are. C. de aduo. diuer. iud. & in l. maximarum, & ibi Io. Plat. qui id no. C. de excu. muner. lib. 10. & in l. j. & ibi idẽ Plat. C. de primi. lib. 12. & in l. vlt. vbi Bart. & idem Plat. eod. titu. & voluit ipse Barto. in l. vniuersos, & ibi quoque Plat. C. de Decuri. li. x. & idẽ Bar. in l. eadem leg. §. hac lege. ff. ad legem Iul. repe. & in l. generali. C. de tab. lib. x. & in l. præclaram. C. de dign. lib. 12. & consi. 77. quæritur an notarius, & consi. 174. hic Ioan. ad fi. Bal. in l. fori. in fin. C. de aduo. diuer. iud. Gasp. Calderi. consi. 2. tit. de fid. instr. Panor. in c. venerabilem. col. 2. de elect. Marti. Laud. in tract. de dignita. versicu. 62. & in tracta. de officialibus dominorum, versicu. 119. vbi etiam dicit quòd habet officium nobile, & Ang. Are. in §. serui. col. 1. in fi. instit. de iur. personarum. Io. Ana. in rub. extrà de Iudæ. col. 2.

9 Alterius notarij officiũ vile est.

Quamuis aliàs id officium sit vile, vt probat tex. in d. l. vniuersos, & ibi glo. & doc. de Decuri. lib. 10. quem tex. dicit sing. Bald. in c. post cessionem, col. 2. de prob. & per eum voluit Oldra. consi. 75. quis possit, & Ang. consi. 284. præmitto. Satis autem constat, id munus nihil habere dignitatis. quod hic cõstat, quòd libertus potest esse notarius. l. vl. C. de ser. reip. manu. Cùm tamen non possit assequi dignitatem. l. j. C. ad leg. Iul. maie. quod & Oldra. d. cõ. 75. tradit. Nam & notarij dicũtur serui publici. l. non aliter. ff. de adopti. & l. 2. C. eod. tit. & l. 2. ff. rem pupil. sal. fore, prout illos text. intelligit Accur. id illis locis. Cui applaudit al᷒ tex. loquens in casu illarũ duarũ priorum ll. in §. cùm autem. Instit. de adop. Ego vero seruos publicos in illis locis intelligo seruos reipublicæ,

Serui publici q dicãtur.

per l. j. C. de ser. reip. manu. iũcta illa rub. nam quos seruos reipublicæ ea rub. vocat, seruos publicos. l. illa. 1. appellat. Neque vllus est tex. nisi me fallat memoria, qui loquens de notariis eos seruos appellet, sed vel notarios, vel tabelliones, vel actuarios, vel aliter. Sed redeundo ad propositum, Bart. in d. l. j. C. de manda. princ. dicit infamem posse notarium esse, sicut eum refert Aymo. Crauetta, consi. 163. videndum est, post prin. Licèt illud non ita simpliciter dicat, sed id (videlicet hoc quod dicitur, infamem non posse esse notarium) procedere in notario principis, alius autem dici magis habere officium quàm dignitatem. Subdit autem Aymo. per huiusmodi officium perdi nobilitatem. Quod dicit velle Guido. deci. Delph. 90. Sed tu adde Bart. in d. l. eadem. ff. ad legẽ Iul. repe. qui illud expressè dicit, infamem posse munus notarij exercere, nisi ex publico haberet officium aliquod iniunctum.

10 Cocus principis habet dignitatem.

Sed & cocus principis dicitur habere dignitatem, vt no. dicit Bal. in c. 1. ti. de feud. gard. in addi. quod dictũ dicit sing. & peregrinũ Barb. in tract. de præstan. Card. in prin. 1. par. j. part. in 14. col. versi. 7. cardinales, vbi dicit quòd Bald. hoc scribit in lectura noua. Quod & ante ipsum Barb. notauit. Ro. sing. 651. nunquid esse cocum, vbi tamen loco subdubitans dicit Bal. hoc velle, vel in d. loco, vel in c. j. quis dic. dux, co. vel march. Sequitur etiam idem Barb. in c. post cessioné, col. 9. de proba. & in cle. gratiæ, in fi. de rescrip. & Cepol. in l. si quid. §. vlti. nũ. 3. ff. de ædil. edic. & in trac. de impe. mili. de ligen. in tract. dignitatis, in sextodecimo priuilegio dignitatis. Franc. Luca. in tracta. de priuil. in j. parte, in 110. casu. Fely. in rub. extrà de offi. deleg. col. 2. & Ant. Corse. in d. q. 95. & Catel. Cot. in memor. inci. cocus Imperatoris. Quanquam aliàs cocus vilissimum antiquis mancipium censeretur, vt attestatur Liuius, lib. 9. belli Macedonici, & dicemus postea in cap. trigesimoquarto, numero 35. incip. de coquis.

Cocus vilissimum mancipium.

11 Et medicus principis.

Item medicus principis dicitur habere dignitatem, vt dicit Bartolus, aut quisquis is fuit, in lege, vnica, in fin. argumen. illius text. C. de comit. & archi. sacr. palac. libro duodecimo, & ibi sequitur Angel. & Ioan. Plate. qui & eum quoque dicit nobilitatem consequi, & Ioan. Ana. in dicta rubr. de Iudęis, colum. secunda. & Barba. in tracta. de præstantia Cardin. quo loco nuper citauimus, vbi dicit huius esse singul. tex. in dicta l. vnica. & idem Barba. in dicta clemen. gratiæ, in fin. & Philip. Deci. in cap. clerici, colum. 5. versic. secunda regula habet locum, de iudic. & Corf. d. quę. 95. vbi & ad hoc dicit illum tex. sing. & Fran. Luc. vbi suprà.

An

An ars medicinæ nobilitati deroget.
Cap. XXXI.

1 An medici nobilitati derogent.

SEd quæstionis est, an alij medici eam artem exercendo, perdant nobilitatem. In quo ego paulò diutiùs immorabor, tum vt in re noua, & nondum à quoquam è nostris, quem sciam, tractata, meum paulisper ingenium exerceam, aliorum quoque excitē: Tum quia huic loco res est satis accomodata. Huius autem rei cardo in ea re vertitur, an medicina sit ars sordida, an verò honesta. Et sanè medicina videri potest omnium artium atque doctrinarum nobilissima, aut certè nulli postponenda, siue ipsius originem, & initia, incunabula, prouectus, siue auctus & incrementa, siue materiam, siue finem, siue eos qui eam exercuerunt, & omnia denique; quæ ad eā pertinent respicias. Ista verò sparsim vellicatimque tractabimus. Illud tamen obseruantes, vt originem primo loco describamus.

2 Medicinæ origo à diuinitate.

Origo igitur medicinæ, siue Hebræos & Arabes sequamur, siue Græcos Aegyptiosque theologos ab ipsa diuinitate manauit. Hebræi enim Adam primum humani generis parentem diuino eam numine adeptum ferunt, vt etiam scribit Platonicorum princeps Marsilius, lib. 4. Epistolarum. Apud reliquos quoque medicina Diis primùm inuentores suos assignauit, & cœlo dicauit, ipsaque ab oraculis Deorum multifariā petita est, sicuti prodidit Plinius, lib. 29. c. 1.

3 Isis medicinæ inuentrix. Et Mercurius. Orus medicus Isis emplastrum.

Hanc plerique volunt Isidem illam Aegyptiorum reginam; & Mercurium apud ipsos Aegyptios primum inuenisse. Quod & scriptū reliquit Diodorus Siculus libro Bibliothecæs 1. vbi & ipse tradit, Orum Isidis filium, medicinam à matre edoctum multum hominibus tum oraculis, tum medelis attulisse vtilitatis. Isidem autem, siue hæc fuit, de qua loquimur siue alius, aut mas, aut fœmina, citat Galenus in libris de compositione pharmacorum, & li. 5. Methodi. Est & Isis emplastrum atrebili accōmodatum, ab ea, vt verisimile est inuentum & nuncupatum, apud Galenum, lib. 6. Methodi, ad fi. & lib. 2. artis Curatiuæ ad Glauconem & Aetium Tetrabibli. 3. Sermone quarto, ca. quadragesimoprimo, & Tetrabibli. 4. Sermone secundo, ca. 53. & 56. & Sermone tertio, c. duodecimo, non semel, & Paulum Aeginetā, lib. 4. cap. 45. & 48. & lib. 7. cap. 17.

4 Herba à Mercurio inuenta. Moly. Linozostis.

Cōstat autem Mercurium ipsum plurimas herbas inuenisse, & inter has Moly illam laudatissimam & medicatissimam, teste Homero libro decimo Odysseæ, & Plinio libro vigesimoquinto, cap. 4. in princip. & Linozostin, siue Parthenion Græcis, ob id Hermupasilion, Hermupoan, & Hermubatanon, Latinis verò Mercurialem dictam, vt tradit Dioscorides, libro quarto, ca. 201. & idem Plinius, eod. libro vigesimoquinto, cap. 5. in princip. Porrò Apuleius Celsus, in libr. de viribus herbarum de verbasco loquens, Hanc (inquit) herbam dicitur Mercurius Vlyssi dedisse, cùm deuenisset ad Circem: & nulla malefacta eius timuisse. Cornutus autē, aut vt alij vocant, Phurnutus, in libro de natura deorum, scribit veteres Mercurio Hygieam, id est sanitatem coniunxisse, Pamphilus qui de herbis scripsit, citat Mercurium ex libello continente triginta sex sacras horoscoporum herbas, sed eum librum suppositutium autumat Galenus in præfatione lib. 6. Simplicium medicamentorum in fi.

Verbascum

Sanitas Mercurio iuncta.

5 Arabus medicinæ inuentor.

Verùm & hanc quoque medicinæ inuētionem alij, authore Plinio lib. septimo, cap. 56. assignarunt Arabo, Apollinis & Babyloniæ filio, quem Bocatius in deorum genealogia, lib. 5. c. 23. Arabem vocat, nisi mendum sit in eo loco, quod haud difficile crediderim. Sed illud sciendum Arabs & Arabus, sicut Aethiops & Aethiopus, promiscuè & pro iisdem sæpe vocari ab optimis scriptoribus. Nam & Arabis in datiuo pluralis numeri posuit Virgilius lib. 7. Aeneidos,

Hircanisue, Arabisue parant,

Quo in loco Seruius id annotat qđ diximus.

6 Apollo inuētor medicinæ.

Alij rursum inter quos ipse Diodorus Siculus libr. 6. & Quintilianus libro tertio, tit. de laude & vituperatione, & ante hos Agatho in Platonis Symposio, hoc idē tribuunt ipsimet Apollini Vulcani, & Mineruæ filio. Huic enim vt tradit Theodontius, primus herbarum vires nouit, & ad oportunitates hominum earū virtutes aptauit: & ob id non solùm repertor medicinæ habitus est, sed & Deus, cùm ægrotantes plurimi ex ipsius remediis sanitatem consequerentur. Hunc Ouidius, lib. 1. Meta. inducit hæc dum Daphnem alloqueretur, dicentem,

Inuētum medicina meum est, opiferq; per orbē
Dicor, & herbarum est subiecta potētia nobis.

Et lib. de remedio amoris primo ita eum idē Ouidius compellat,

Te precor o vates adsit tua laurea nobis,
Carminis, & medicæ Phœbe repertor opis.

De quo etiam Oenone ad Paridem apud eundem Ouidium,

Ipse repertor opis vaccas pauisse Pheraas
Fertur, &c.

Serenus Samonicus statim in principio sui libri, quem de re medica versibus scripsit,

Phœbe salutiferū quod pāgimus assere carmē,
Inuentumq́, tuum prompto comitare fauore.

Sed & ipse Ouidius, vt ad eum redeamus, lib. de tristib. 5. Elegia 3. ad vxorem scribens, medicinam artem Apollineam vocat, veluti ab ipso inuentam.

Ars Apollinea.

Nullus Apollinea qui leuet arte malū est.

Et hinc quoque idē Ouidius lib. Fastorum 3. medi-

Ars Phœbea.

medicinam Phœbeam vocat,

Vos quoque Phœbea morbos qui pellitis arte,
Munera de vestris pauca referte Deæ.

Ante hunc Virgilius, li. 12. Aeneidos, ostendit Apollinem plurimùm medicina valuisse, cùm scribit,

Ipse suas artes, sua munera lætus Apollo,
Augurium, citharáq, dabat, celeresq, sagittas.
Ille ut depositi proferret fata parentis,
Scire potestates herbarum vsumq, medendi
Maluit.

Et paulò infrà de medica arte loquens,

—Nihil auctor Apollo
Profuit.

Horatius quoque in carmine seculari,

Augur, & fulgente decorus arcu
Phœbus, acceptusq, nouem camenis,
Qui salutari leuat arte fessos
Corporis artus.

Nam vt dicit ibi Acrõ interpres, ipse est Deus medicinæ. Ex quibus intelligis Apollinem & Phœbum, qui & sol est, eũdem plerisque videri. Nam & Cn. Gellius apud Plinium lib. 7. c. 56. tribuit inuentionem medicinæ Soli.

7 *Quare Apollini tribuitur inuentio medicinæ.*

Huius rei rationem reddens Macrobius de ipso Apolline loquens, li. 1. Saturnaliorum, c. 17. ita scribit. Hincq; quod eidem attribuitur medendi potestas, quia temperatus calor Solis morborum omnium fuga est. Ita enim legẽdum est, licèt in omnibus codicibus qui circũferuntur, quos nos vidimus membrorum legatur, vbi morborum legimus. Verùm Apollonius Thianeus, & Iamblicus aliò eam rem referunt, vt qui ideo Apollinem medicinæ inuentorem existimatum fuisse arbitrati sunt, quòm tota medicina à vaticiniis quorũ & ipse antistes est, exordium habuit. Nam & ipse Macrobius illo eodem lib. 1. scribit medicinæ, & vaticinationis disciplinas consociatas esse. Medicum enim vel commoda, vel incommoda in corpore futura prænoscere.

8 *Apollo ita vocatus à medicina & cæteris artibus.* *Nomina non temere imposita.*

A medicina autem & cæteris illis Artibus Apollini à Virgilio tributis, ipsum Apollinem vocatum, testis est Plato, in eo libro, quem de recta nominum ratione scripsit, qui Cratylus inscribitur, vbi nomina ab antiquis non temere hominibus imposita, existimat, magnamq; in his animaduerti obseruationem, & etymũ apparere ac quasi vaticinio nonnullis futurorum esse asserit. In quam rem Græcæ historiæ plura recenset nomina, inter quæ & Apollinis meminit, quod nomen & medicinam, & vaticinium, & sagittas, & musicã, quibus multum valuit Apollo, referre, & in etymo demõstrate scribit. Medicinam primò. Nam ἀπολούων & ἀπολύων dicitur abluens à malis soluensque vaticinium, Nam ἁπλοῦν idem & verus lingua Thessalica dicitur. Sagittas, Nam ἀεὶ βάλλων, id est, perpetuus iaculator. Musicã, Nam ἁπολῶν, id est, simul vertens, quòd ex conuersione mu

ἀπολούων. ἀπολύων. ἁπλοῦν. ἀεὶ βάλλων. ἁπολῶν.

tua polorum & orbium cœlestium musica cõstet, secundùm mathematicos. At Eusebius de præparatione Euangelica, lib. 3. cap. j. tradit Apollinem vocatum, quòd ἀπαλλάττει νόσους, id est, ægrotationibus soluit & liberat. Strabo autem non multò post initium 14. lib. scribit Milesios ac Delios Apollinem οὔλιον vocare, id est, salutiferum & pæanicum. Nam οὐλεῖν, idem est, quod valere, siue sanum esse, & οὐλή, cicatrix dicitur, Hincque illud esse, Iamq; vale & salue, Apollo enim salutifer est. Id quod etiam confirmat Menander apud Macrobiũ illo eodem lib. Saturna. cap. 17. scribens Milesios Ἀπόλλωνι οὐλίῳ, pro salute sua immolare. Subditque ipse Macrobius Pherecidẽ referre, Theseum aliquando voluisse pro salute sua Ἀπόλλωνι οὐλίῳ καὶ Ἀρτέμιδι οὐλίᾳ. Et hoc quoque cognomine ipsum Apollinẽ vocauit Homerus, in hymno eiusdem Apollinis, non longè à calce, οὖλέ τε καὶ μέγα χαῖρε.

οὔλιος. οὐλεῖν. οὐλή.

9 *ἀκέσιος. Apollo dictus ἀκέσαι. ἄκεσις. ἀκεστής. ἀκέστωρ. ἄκεσμα. ἀλεξίκακος Apollo.*

Pausanias verò lib. 6. qui de Eliacis est, & li. 8. qui de Arcadicis, tradit, quòd apud Eleos Apollo ἀκέσιος appellatur: & apud Athenienses ἀλεξίκακος, quæ nomina admodũ huic rei conueniunt, ob medicinæ scilicet inuentum, videlicet ἀκέσιος, quoniam ἀκέσασθαι, siue ἀκεῖσθαι mederi est, & ἄκεσις, siue ἀκεστής, atque etiã ἀκέστωρ: vtroque enim modo dicitur. i. medicus, & ἄκεσμα medicamentum. ἀλεξίκακος autem quòd mala arceat, à verbo ἀλέξειν, quod est arceo, & depello, & κακὸν, quod malũ est. Sed & Lindij colũt Apollinem λοίμιον hoc cognomine finita pestilentia nuncupatum, vt refert ipse Macrobius, quo loco nuper citauimus. Vbi etiam tradit virgines Vestales ita indigitare, Apollo medice, Apollo Pæan. Nam & ipse quoq; Pæan dicitur, ἀπὸ τοῦ παύειν τὰς ἀνίας. id est, à sedandis morbis. Propterea & Marius Victorinus, quo loco de metris disseritt, tradit Delphorum incolas laudem Apollinis ita prosequi solitos, ἰὴ παιὰν, ἰὴ παιὰν, ἰὴ παιάν. Nam & Seruius interpretans illud lib. 10. Aeneidos,

Pæan Apollo. Pæan laus Apollonis.

Conclamant socij lætum Pæana secuti.

Pæan, inquit, propriè Apollonis laus est, sed abusiuè aliorum dicitur. vnde Pindarus opus suum, quod & hominum, & deorum cõtinet laudes, Pæanas vocat. Sed & idẽ Seruius enarrans illud lib. 12. Pæonium in morem, &c. id est (inquit) medicinalem. Nam Doricæ linguæ est Pæan: Pæon autem naturale. Sunt item, vt redeamus, qui & illũ dictũ ferunt ἀπαλλοῦντα, tanquam ἀπολαύοντα τὰς νόσους, id est, expellẽtem morbos. Quæ quidem opinio conuenit cum eis qui etiam Latinè ab appellendo deducunt, id est, procul pellendo. Nam Festus Pompeius tradit veteres Apellinem pro Apolline dixisse. Nec omiserim tamen quosdã scripsisse, ipsum Apollinem medicinam nõ simpliciter, sed oculariam primùm inuenisse, in quibus

est

est Hyginus Fabularum c.274.

10 · Verùm quod de inuentione virium herbarum diximus, id aliis attribui Sanchoniaton Berutius, qui Phœnicum lingua Philalethes vocatus, id est, studiosus veritatis, qui ante Troiana tempora historiam Phœnicum lingua exquisitissimè conscripsit, quam in Græcũ Philo non ille quidem Hebreus, sed Biblius traduxit. Is à Sedoch, qui ita nominatus est, quoniam vita tenuis, & iustus esset, tradit Dioscuros natos, aut Gabitos, aut Corbantes, aut Samothracas, quorum nati herbarum vires, & cantus ad medicinam inuenerũt. Cuius rei testis est locupletissimus Eusebius, lib. 1. de præparatione Euangelica, cap. 7.

Dioscuri herbarum vires inuenerunt.

11 At Tyrij Cadmo Agenoridæ hanc inuẽtionem medicinæ, præsertim quæ herbis cũstat, tribuunt. Ideoq; illi primitias offerre solebãt, quòd herbarum radicibus medicarentur, vt testis est locupletissimus Plutarchus ille Cheroneus Symposiacon problematũ decad. 3. c. 5.

Cadmus medicinæ herbariæ inuẽtor.

12 Sunt verò qui Chironem Centaurum medicinam simpliciter inuenisse tradunt, vt Hyginus, fabularum c. 138. & Germanicus Cęsar in Arati Phœnomena. Et qui medicinam Chirurgicam ex herbis quoque reperisse, vt tradit idem Hyginus, postremi illius operis c. 274. Sunt & qui herbariam & medicamentariam comperisse volunt, vt recenset Galenus, si is est, in introductorio siue medico, post princ. & ante eum Plinius, lib. 7. c. 56. qui & alibi videlicet lib. 30. c. 1. tradit Troianis temporibus contentos fuisse illud seculum Chironis medicinis. Sed & alibi, scilicet lib. 25. c. 4. & lib. 26. c. 14. in prin. scribit Centauriam, Chironiam, & Panacem Chironeon herbas ab eo cognominatas. De quo etiam Theophrastus, lib. 9. c. 12. & Nicander in Theriacis, & Dioscorides lib. 3. c. 53. & Apuleius Celsus, de viribus herbarum c. 5. Quin Plinius ipse lib. 25. c. 1. prodit vitem nigram Chironiam quoque dictam. Et lib. 24. c. 14. Spinam Pyxachanton. Et lib. 25. c. 4. Ampelon. Sed & Festus Pompeius ab eo inuentum Centaurum medicamentum tradit. Ab hoc quoque dictum vulnus Chironiũ scribit Galenus lib. Terapeuticæ 2, quoniam primus illud sanarit. Quanquam Paulo Aeginetæ lib. medicinæ 4. c. 46. Chironia vulnera vocantur δυσαλθῆ, id est, quæ vix medicam curam recipiunt. Ideo salutarem Chironis manum requirunt, quod & idem dicit, quo loco tractat de vulneribus, quæ cacoethe vocantur. Et ante eum quoq; dixerat ipse Galenus lib. 4. de compositione medicamentorũ κατὰ γένος, in multis locis, & alibi sæpe in eo opere, & nonnihil etiam Cornelius Celsus lib. 5. c. 28. Et Eustathius Homeri interpres, licèt hanc appellationem aliunde ducant Aristoteles libr. 3. Ethicorum ad Eudemum, & Plinius li. 25. c. 2. Hinc Diodorus li. 5. tradit illum fuisse artis medicinæ insignem.

Chiron inuẽtor medicinæ.

Herbæ à Chirone agnominatæ.

Centaurium medicamentum.

Chironium vulnus.

13 Hic Saturni & Philyræ filius fuit, vt tradũt Euripides, Pherecydes, Pyndarus, Pythiorum Ode 6. Hyginus libro 2. de signis cœlestibus, & Fabularum c. 138. Apollonius Rhodius li. Argonauticon 2. Germanicus Cæsar in Arati Phœnomena, Plinius, d. lib. 7. c. 56. & Seruius in lib. Aeneidos. Siue Ixionis & Nubis, vt Suidas existimat de rebus Thessalicis libr. 1. Columella videtur voluisse eum fuisse filium Amithaonis, cùm scribit lib. 10. rei rusticæ,

Chironis parentes.

Hinc Amithaonius docuit qui plurima Chirõ.

Sed vt opinor, falsus est ex versu Virgilij lib. 3. Georgicorum,

Phyllirides Chirõ, Amithaoniusq; Melampus,

Tribuens scilicet ipse Columella Chironi, quod Melampi esset, de quo posteà dicemus. Quare autem Phillyridem Chironem vocet Virgilius, satis constat ex eo, quod diximus, & dicemus quoque nu. seq. Sunt autem qui & eius matrem Pelopenam vocant.

14 Hunc igitur Plutarchus in lib. de Musica, appellat musicæ simul & iustitiæ, & medicinæ doctorem. Apollonius Rhodius li. 2. Argonauticon scribit Phœbum tradidisse Chironi filium Aristæum, quem è Cyrene susceperat, educandum, quemque & medicinam & vaticinia doceret. Et Virgilius in carmine hendecasyllabo de liuore, Chironiã manũ appellat,

Chironia manus.

Viuit pectore sub dolente vulnus

Quod Chironia nec manus leuaret, Et addit,

Nec Phœbus, sobolesue clara Phœbi,

Quod intelligitur de Apolline, de quo iam diximus, & Aesculapio huius filio, de quo etiã posteà dicemus. Eiusdem quoque vt medici, meminit idem Virgilius, lib. Georg. 3.

Quæsitasq; nocent artes, cessere magistri,

Phyllirides Chyron, &c.

Nam Phylliridem vocat quod Phyllirídẽ matrem ex multorum sentẽtia, vt suprà diximus, habuerit. Et ita quoque eum vocat Hesiodus in Theogonia, Apollonius Rhodius li. Argonauticon primo, Propertius, quo loco statim dicemus, Et Ouidius lib. Fastorum 3. & 5. & lib. de arte amandi. Et Phyllirius siue Phyllireius ipsi Ouidio eodem lib. 5. Fastorum, Sed & eum quoq; vt medicum memorat Papinius, lib. 1. Syluarũ in Soteriis, pro Rutilio Callico,

Si qua salutifero gemini Chironis in antro,

Herba, &c.

Et Propertius lib. 2. Eleg. 1.

Tarda Philoctetæ sanauit crura Machaon

Phœnicis Chiron lumina Phyllirides,

De Machaone autem posteà dicemus.

Sed ante hos Orpheus in Argonauticis, ita de Chirone loquitur,

Ὅς ῥα δικαιοτάτοις μετέπρεπε Κενταύροισιν,

Qui iustitiæ vacat, & medela morborum,

Hunc quoque docuisse Aesculapium medicinam, scribit Homerus lib. 4. Iliados. Illud au

rem

tem Plinij,& cætera quæ ex eodem suprà citauimus, in hos versus conclusit Antonius Sabellicus,

Ast Arabus, quē Phœbe tibi Babylona creasse
Fama refert, medicæ fertur dator artis et author,
Repperit Hemoniæ Chiron uetus incola terræ
Herbarum medicas uires, & nomina primus.

Primitiæ Chironi dicatæ.

Ex hocque tradit Plutarchus Symposiacon decade 3.c.j.Magnetes ipsi Chironi primitias herbarum offerre solitos.

Apis medicinæ inuentor.

Sed & veteres prodiderunt Apim Aegyptium, Pheronei ac Pithonis filium, vt recenset Clemens Alexandrinus lib.j.Stromaton,& Theodoritus,lib.j.de cura affectuum gentiliū, medicinam primum inuenisse qui ob pulcherrimum salutiferumque inuentum in tanto honore & admiratione habitus est, sicuti & ipse Theodoritus tradit li.3.vt pro Deo coleretur, vocareturque Osiris, quod vocabulum si quis ad Latinam linguam trāsferat, idem est quod multoculus, vt Diodorus, & Eusebius prodidere. Os enim Aegyptiorum lingua multùm significat: Iris autem oculum: vt etiam scribit Plutarchus in lib.de Iside, & Osiride perinde ac vir oculatissimus, ac magno ingenio, magnaque prudentia fuerit, qui tam salutare auxilium mortalibus inuenisset. Ob idque Apollinem esse eundem voluor plerique. & id quidem autumant ipsi Aegyptij, quibus & Osiris Sol est,& Sol Apollo, vt videre licet apud Macrobium, lib.j.Saturnaliorum c.21.& Diogenem Laertium in procemio. Verùm non satis constat, idemne fuerit Apis, qui Apollo, an diuersis vterque. Tacitus autem lib.20. historiæ Augustæ, ad finem; scribit multos Osirim, quem & quidam Serapim vocant, Aesculapiū quoque appellare, quod medeatur ægris corporibus. Ab hoc fortè inuenta est, & vocata herba Osiris, de qua Dioscorides lib.4.c.134. & Galenus lib.8. Simplicium medicamentorum, in c.de Osiri & Paulus Aegine.lib.7. etiā inter simplicia. Sed & hinc quod de Api diximus, concinit quod scribit Cyrillus aduersus Iulianum Cæsarem. Cum Apis, inquit, Aegyptius non obscurus inter eos qui illic erant tēpli ministros, & naturalis philosophiæ scientiam adeptus esset, hūc ferunt primum artem medicam exquisiuisse, & tradidisse fœlicius, quàm eos qui eum præcesserant, communitasseque Aesculapio. Quod autem ad Serapin peculiariter pertinet, posset videri ex lectione antiquorum scriptorum illum morbos animo, & oratione curasse. Nam Varro in Eumenidibus apud Nonium Marcellum, Ego medicina Serapi vtor, quotidie precantur, intelligo rectè scriptum esse Delphis θεῷ ἰατρῷ Nec multò pòst, Hospes quid miraris animo curare Serapin? Quid?

Osiris.

Apollo idem & Osiris.

Osiris qui, et Serapis, & Aesculapius.

Verùm illud inter omnes constat Apollini filium fuisse Aesculapium ex Coroonide Larissea, quod Ouidius testatur lib.ij. Metamorph. & lib.j.Fastorum, Histrus, & illius autoritate Hyginus Signorum cœlestium, li.ij. quo loco de Hydra loquitur, vbi hanc Coronidem filiā Phlegyæ fuisse dicit, & iterum ipse Hyginus, Fabularum c.14. itemque 161.& 202. vbi dicit eum exsecto matris mortuæ vtero natum, iterumque c.223.& Euphorion, & eius autoritate Seruius, in lib.6.Aeneidos, & iterū li.7. & Ioannes Tzetzes histori.Chil.7. c.97. Atuobius lib.j.aduersus gentes, & ante hos Homerus in Hymnis, & Hesiodus in Theogonia. Hincque Coronidem illam vocat ipse Ouidius, lib.6.Fastorum. Aut, vt Diodorus & Seruius maiunt, ex Ariadna. Aut ex Arsinoe Leucippi filia, vt etiam alij contendūnt, teste Apollodoro, & Pausania lib.ij.& iterum lib.4. Pindarus autem Pythiorum Ode 3. Arsinoem & Coronidem veluti binominem eādem esse voluit, Aesculapij ipsius matrem. quod & idem scribit Aristides de conditoribus Gnidi. Sed huic sententiæ contradicit Pausanias eo. illo lib.ij. nempe has diuersas fuisse. Hunc Ἀσκληπιὸν Asclepium Homerus li.xj. Iliados, & Græci propè omnes appellant, ante Hepium vocatum: sed ita tandem nuncupatum, quòd Aselem tyrannum Epidauri sanasset,

Aesculapius inuentor medicinæ.

Aesculapij parentes.

Ἠ' πιος ἐν σχιλλαῖς ω̂ν, ἢ θνήσκειν τοὺς ἐλθόντας.

Vt scribit Tzetzes, vbi suprà. Idē autē Tzetzes in commentariis Lycophronis dicit illum Hepium fuisse vocatum propter mānsuetudinem, & tranquillitatem, appellatque eum tyrannū, quem curauit Annem oculis laborantem, vnde Aesculapius est dictus. Hic Aesculapius magna medicinæ attulit incrementa, vtpote qui medicinam adhuc vulgarem & rudem paulò subtiliùs excoluit, atque illustrauit. Ob quod in numerum Deorū, vt Cornelius Celsus scribit, receptus est. Sed & ipse de ea re, quod ante ipsum nemo fecerat, libros reliquit. Nam, vt Hippocrates tradit, Nauiculam, quam nominant, scripsit. Et vt tradit Iulius Firmicus li.5. Matheseos scripsit Myriogenesim. Sed & huius smegma memorat Paulus Agineta, lib.7. c.13.& librum cui est titulus, Myriogenesis, Iulius Firmicus lib. Matheseos 5. c.j.in horoscopo piscium. Hunc incertis primùm parentibus natum, expositum, & à venatoribus inuentum, canino lacte nutritum, Chironi traditum, de quo tam multa diximus, didicisse medicinam scribit idem Apollodorus & Tarquilius, in lib.de viris illustribus, postq; eum Lactantius, lib.j.c.x.& Theodoritus Cyrenensis, lib. Curationis affectuum gentilium, 8. Nam & illum discipulū fuisse Chironis præter hos scripsere Homerus libro quarto Iliados, & Pindarus Pythiorum Ode 3.& Nemeorum Ode quoque 3.

Nec desunt qui ab hoc primùm repertam medici-

De eadē re.

medicinam volunt, vt Eurymachus medicus, in Sympoſio Platonis, & ante illum Hermes Trimegiſtus, in libro de voluntate diuina, quem Latinum fecit Apuleius, c. 13. & ex eo quoque repetit Diuus Auguſtinus de ciuitate Dei, lib. 8. c. 26. & hoc quoque tradit Tertullianus, in libro de corona militis, cùm ſcribit, Primus medelas Aeſculapius explorauit. Hyginus autem Fabularum c. 274. ſcribit eū medicinam clinicem reperiſſe. Hinc Lactantius lib. 1. c. 10. Artes (ait) ſuis inuentoribus immortalitatem peperiſſe dicuntur, vt Aeſculapio medicina. Et aſtruit quoque Virgilius lib. 7. Aeneidos de eo ita loquens,

Tum pater omnipotens aliquem indignatus ab umbris
Mortalem infernis ad limina ſurgere uitæ,
Ipſe repertorem medicinæ talis & artis
Fulmine Phœbigenā Stygias detruſit ī undas,

Et Galenus quoque, ſiue is Plutarchus fuit, ſiue Herodotus medicus, ſiue alius, ſed quiſquis is fuit, certè doctiſſimus, in initio eius libri, qui Introductio ſiue Medicus inſcribitur, Græci (inquit) artium inuentiones Deorum filiis tribuunt, aut aliis quidem ad eos propè accedentibus, quibus Dij ipſi omnes artes cōmunicarunt. Itaque aiunt & medicinam primùm Aeſculapium ab Apolline patre didiciſſe, & hominibus tradidiſſe. Proinde inuentorem ipſius fuiſſe. Ante Aeſculapium autē ars quidem medica nondum hominibus fuit cognita. Et poſt pauca, Perfectam verò medicinā, & omnibus partibus abſolutam, & eam quidem diuinam Aeſculapius ſolus inuenit. De eo autem Diodorus lib. 6. Aeſculapius (ait) ex Apolline & Ariadna ortus pluribus à patre in medicina perceptis, Chirurgiam & medelarū compoſitionem, radicum inſuper virtutem inuenit. Adeò autem medicinæ artem extulit, vt velut eius inuentor, & author coleretur. Sed & de eo idem Diodorus lib. 5. multa ſcripſit, inter quæ illud, Adeò peritia medicinæ eum excelluiſſe, vt quamplurimos de ſalute prorſus deſperatos à morbo liberauerit: propterea que à nonnullis creditus eſt defunctis vitam reſtituiſſe. Martianus quoque lib. 2. Aſcribit Aſclepio Græcia medicinam, & Theodoritus, lib. 3. Græci Aeſculapiū, quòd artis medicæ author ſaluberrimus extitiſſet, Deum eſſe dixerunt. Porrò Clemens, eiuſque autoritate Euſebius lib. Præparationis Euangelicæ 10. c. 2. ſcribit Aegyptios medicinam inueniſſe, eam autem Aeſculapium amplificaſſe. Arnobius autē li. 3. aduerſus gentes illi tribuit inuentum herbarum, & paulò pòſt medicaminum. Et certè fortaſſis hinc profectum eſt, vt alij Apollinem, alij Aeſculapium huius artis inuentorem ſcripſerint: quoniam Aeſculapius idem fuit atq; Apollo, ſi verum dicit Macrobius d. lib. 3. Saturnaliorum c. 20. Quod hinc (inquit) non ſolùm probatur, quòd ex illo natus creditur: ſed & quod ei, ſicuti Apollini, vis diuinationis adiungitur. Nam Appollodorus in iis libris, quibus titulus eſt περὶ θεῶν, ſcribit Aeſculapiū diuinationibus, & auguriis præeſſe.

18 *Aeſculapius ἀρχίατρος dictus. ἀρχίατροι, qui dicantur.*

Hic autem à veteribus ἀρχίατρος inſigniter eſt vocatus, tanquam primus princepsque ac Deus medicorum. Cuius rei quoque mentionem fecit D. Auguſtinus, lib. 3. de ciuitate Dei c. 17. Porrò de archiatris, id eſt, principum medicis, vt id in tranſcurſu dicā, fit mentio in l. medicos, & in l. ſi quis. C. de profeſ. & medi. li. 10. & in rub. C. de comi. & archia. lib. 12. & in l. archiatros. C. de metat. eo. lib. 12. & in §. iubemus, igitur, in authen. de ſanctiſ. epi. niſi illic mendum ſit, quod ego opinor. Vindicianus autem in epiſtola medica, quam ad Valentinianum Imperatorem ſcribit, dicit ſe Comitē archiatrorum, ex quo faciliùs potes intelligere, illam rub. ſuprà citatam de comi. & archi. Quo in loco me admodum pudet inſignis erroris Barpro. Chaſſenei, qui in illo ſuo lib. cui titulum putidum & inelegantem, cuiuſmodi etiam ipſe liber eſt, fecit catalogum gloriæ mūdi, parte 6. conſid. 13. interpretatur archiatrū, oſtiarium palatij principis, quaſi vt ipſe dicit, principē atrij. Optimè certè (quod nos alibi diximus) actū fuiſſet cū Chaſſe. ſi contentus ſuis in Burgundiæ cōſuetudines cōmentariis (quę erat propria ipſius arena) manum cæteris rebus non admouiſſet, nunc paginas aliorum impudenter ſuffurās, nunc cùm aliquid ex ſua moneta cudit, toto cœlo aberrans, quod ex hoc vno archiatri interpretamēto lectores intelligunt. Atqui Accurſius noſter aliàs non admodum harū rerū gnarus, in hac nullo pacto deceptus, vt qui in d. l. medicos, in prin. archiatros interpretatus eſt principes medicorum.

19

Sed ad Aeſculapium redeamus. Eum Porphyrius in eo libro quem de reſponſis fecit, hæc de ipſo loquentem facit,

Τρίκκης ἐξ ἱερῆς ἥκω θεὸς, ὅν ποτε μήτηρ
Φοίβῳ ὑπ' ἀδίνασα κυεῖ σοφίας βασίλεια,
Ἴδριν ἰητορίης Ἀσκληπιὸν, ἀλλὰ τί πάθης;

Quos verſus ita reddit Georgius Trapeyuntius, interpres Euſebij, lib. tertio de præparatione Euangelica,

Natus ego è ſacra Tricca, cui tota medendi
Ars, cui ſeſe omnis pariter ſapientia debet.
Quem mater peperit, &c.

Cicero cùm ope quadā diuina χολὴν ἄκρατον, id eſt bilem meram eieciſſet, Terentiæ vxori literis mandauit, vt Apollini & Aeſculapio caſtè & piè ſatisfaceret. Hęc enim ſunt illius verba li. 14. Epiſtolarum familiarium epiſt. 6. χολὴν ἄκρατον noctu eieci, ſtatim ita ſum liberatus, vt mihi Deus aliquis medicinam feciſſe videatur. Cui quidem tu Deo, quemadmodū ſoles, piè & caſtè ſatisfacias, id eſt Apollini, & Aſculapio.

Veteres

20 *Aesculapij baculus nodosus quid significat.*

Veteres autem illius simulachro baculum nodosum apponebant, quē Ouid. li. 15. Meta. agrestem vocat, qui quidem artis difficultatem notat, vt tradit Festus Pompeius. Id quod comprobat illius Hippocratis in prin. Aphoris. Vita breuis, ars longa, occasio præceps, experimētum fallax, iudicium difficile est. Sed & illi vt tradunt ipse Festus Pompeius, in draconis etymologia, & Macrobius li. 1. c. 20. Draconē subiungebant, quē acutissima, & peruigili oculorum acie præditum tradunt authores, & nomen ipsum argumento est. nuncupatur enim ἀπὸ τοῦ δέρκειν, quod est acutè videre. Quā ob rem incubantes eos thesauris custodiæ causa finxerunt antiqui, vt scribit ipse Pompeius. Ex quo illud Tullij, in 13. Philip. Qui domini patrocinium complexus, quasi thesaurum Draco. Igitur per Draconem Aesculapio subiunctum significari oportere medicos, quorum princeps est, & Deus Aesculapius, vigilantissimos esse & oculatissimos, & qui mentis acie possint prænoscere morborum principia, momenta, finesq́; : & ægroto dicere, quod Hippocrates ait, circa princip. Pronosticorum, τά τ' ἐόντα, τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα, id est, præterita, præsentia, & futura, quod & repetit, li. 1. Epidemion, aut vt vtar verbis Homeri lib. Iliados 1. de Chalcante loquentis,

Aesculapij Draco quid significat.

Ὃς ᾔδη τά τ' ἐόντα, τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα:

Qui sciebat et præsentia, et futura, et præterita.

Et vt vetus Virgilius lib. 4. Georgic. de Proteo loquens,

Quæ sint, quæ fuerint, quæ mox uentura trahent.

Et illius Hippocraticæ sniæ meminerunt Tācred. Inn. Host. In. And. & Card. Flor. in c. ad aures, de ætat. & qual. & Fran. Rip. in repe. l. admonendi, nu. 83. ff. de iureiur. Theodoritus autē, quo loco suprà citauimus, alio huiusmodi draconis insigne refert. Sicut enim serpens vetustatē, senium'q́; deponit: ita & qui ægroti fuer. ope artis medicæ morbos depellūt. Cui & in ea re cum Macrobio li. Saturnaliorum 1. c. 20. conuenit. Alij item aliò, vt videre licet apud Aelianum & Plinium lib. 29. c. 4.

21 *Aesculapius mortuos suscitauit.*

Cæterùm Aesculapius tantùm medicina cęteris præstitit, vt non satis ei videretur hominū morbos curare, doloresq́; leuare, nisi etiā mortuos ad vitam reuocaret. Fecerunt enim poetæ ipsius opera quempiā reuixisse. quod & asserit Xenophō statim circa initia libri de venatione, & Serenus Samonicus, cuius post prin. sui libri, hi versus sunt de Aesculapio.

Tuq́; potens artis, reduces qui tradere uitas
Nosti, atq; in cœlum manes reuocare sepultos.
Qui colis Aegeas, q; Pergama, quiq; Epidaurū,
Huc ades.

Qui suscitati ab eo fuere, Hippolytus,

Sed quis is fuerit, qui ad vitā ab eo ita sit reuocatus, incertum est. Hippolytum fuisse tradūt Eratosthenes, & Virgilius, quo loco citauimus suprà nu. 17. & ibi Seruius, & idem quoq; Seruius in lib. 6. Aeneidos. Et Pausanias lib. 2. & Scholiastes Pindari Pythiorum ode 3. Nonnulli autem, vt refert Hyginus in Ophiucho, qui tamen eorum nomina subticet. Glaucum Minois filium hunc fuisse existimant. Alterū eorū idem Hyginus, Fabularū, c. 40. vtrūq; aūt Ouid. lib. 6. Fastu. At Propertius li. 2. Elegiarū, scribit fuisse Androgeonem his versibus,

Glaucus.

Et simul extinctum Cresijs Epidaurius herbis
Restituit patriis Androgeona focis.

Androgeon.

Fuit autē & Minois filius Androgeon, siue Androgeus, vt Diodorus Bibliotheces li. 5. & Plutarchus in Theseo, & alij testantur. Fuit & ipse Glaucus eiusdem filius, vt præter Hyginum tradit Homer. li. 1. Iliad. Et ne existimes eundē fuisse & Glaucum, & Androgeum duobus nominibus appellatum, vtrunque memorant inter filios Minois Boccatius in genealogia Deorum, lib. 11. cap. 27. & sequen. & Volaterranus Philologiæ cap. 33. nisi parum fota videatur eorum autoritas sine antiquorum testimonio. At Claudianus de victoria Stiliconis contra Alaricum, scribit Minois filium, quem minimè nominat, ad vitam fuisse reuocatum ope vatis cuiuspiam, quem nec ipse nominat,

Cretaq́; (si uerax narratur fabula) uidit
Minoium rupto puerum prodire sepulchro
Quem senior uates auium clangore repertum
Gramine restituit, mira nam munere sortis
Dulcia mella necē, uitā dedit horridus anguis.

Hæc ille, non admodum distantia ab eo quod dicit Hyginus, vbi suprà, Aesculapium, Glaucum vitæ restituisse, visum herba ab angue allata. Itaq; (inquit) anguis & in Aesculapij tutela, & in astris dicitur collocatus. Qua consuetudine ducti postea ei tradiderunt, vt reliqui medici anguibus vterentur. Cui etiam rei concinit Ouidius, lib. 6. Fastorum,

Angues insignia medicorum.

Visus & auxilio est anguis ab angue dato.

Atqui Aeneas Platonicus in Dialogo, cui Theophrastus titulus est, & Palephatus, in libro de non credendis fabulosis narrationibus, scribit Polyidum vatem ex Argis Cretam profectum suscitasse Glaucum Minois filium melle suffocatum, herba à Dracone percepta, quod mirè congruit cum illis versibus Claudiani, Confestimque subdit Aeneas Aesculapium suscitasse, & Hippolytū, & Tyndarum. At Orpheus tradit Hymeneum ab ipso Aesculapio suscitatum. Ideoq; eum à Ioue fuisse fulminatum. Stesichorus autem Capaneum, & Lycurgum. Crates denique Chironem, quem vnà cum Aesculapio ictum fulmine asserit. Epiphanius Cyprius in libro Ancorato Eucleou nescio quem. Plinius lib. 29. cap. 1. Tyndaridem, nec quis ille fuit aliter declarat, verùm crediderim Hippolytum eo nomine significasse, quem Tyndaridem appellatū fuisse prodit Pausanias, quòd vnus ex Tyndari

Tyndarus. Hymeneus.

Capaneus. Lycurgus. Chiron. Eucleos.

M Lace-

De eadē re.

medicinam volunt, vt Euryximachus medicus, in Sympofio Platonis, & ante illum Hermes Trimegiftus, in libro de voluntate diuina, quem Latinum fecit Apuleius, c. 13. & ex eo quoque repetit Diuus Auguftinus de ciuitate Dei, lib. 8. c. 26. & hoc quoque tradit Tertullianus, in libro de corona militis, cùm fcribit, Primus medelas Aefculapius explorauit. Hyginus autem Fabularum c. 274. fcribit eū medicinam clinicem repertiffe. Hinc Lactantius lib. 1. c. 19. Artes (air) fuis inuentoribus immortalitatem peperiffe dicuntur, vt Aefculapio medicina. Et aftruit quoque Virgilius lib. 7. Aeneidos de eo ita loquens,

Tum pater omnipotens aliquem indignatus ab umbris
Mortalem infernis ad limina furgere uita,
Ipfe repertorem medicinæ talis & artis
Fulmine Phœbigenā Stygias detrufit in undas,

Et Galenus quoque, fiue is Plutarchus fuit, fiue Herodotus medicus, fiue alius, fed quifquis is fuit, certè doctiffimus, in initio eius libri, qui Introductio fiue Medicus infcribitur, Græci (inquit) artium inuentiones Deorum filiis tribuunt, aut aliis quidem ad eos propè accedentibus, quibus Dij ipfi omnes artes cōmunicarunt, Itaque aiunt & medicinam primùm Aefculapium ab Apolline patre didiciffe, & hominibus tradidiffe. Proinde inuentorem ipfius fuiffe. Ante Aefculapium autē ars quidem medica nondum hominibus fuit cognita. Et poft pauca, Perfectam verò medicinā, & omnibus partibus abfolutam, & eam quidem diuinam Aefculapius folus inuenit. De eo autem Diodorus lib. 6. Aefculapius (ait) ex Apolline & Ariadna ortus pluribus à patre in medicina perceptis, Chirurgiam & medelarū compofitionem, radicum infuper virtutem inuenit. Adeò autem medicinæ artem extulit, vt velut eius inuentor, & author coleretur. Sed & de eo idem Diodorus lib. 5. multa fcripfit, inter quæ illud, Adeò peritia medicinæ eum excelluiffe, vt quamplurimos de falute prorfus defperatos à morbo liberauerit: proptereaque à nonnullis creditus eft defunctis vitam reftituiffe. Martianus quoque lib. 2. Afcribit Afclepio Græcia medicinam, & Theodoritus, lib. 3. Græci Aefculapiū, quòd artis medicæ author faluberrimus extitiffet, Deum effe dixerunt. Porrò Clemens, eiufque autoritate Eufebius lib. Præparationis Euangelicæ 10. c. 2. fcribit Aegyptios medicinam inueniffe, eam autem Aefculapium amplificaffe. Arnobius autē li. 3. aduerfus gentes illi tribuit inuentum herbarum, & paulò pòft medicaminum. Et certè fortaffis hinc profectum eft, vt alij Apollinem, alij Aefculapium huius artis inuentorem fcripferint: quoniam Aefculapius idem fuit atq; Apollo, fi verum dicit Macrobius d. lib. 1. Saturnaliorum c. 20. Quod hinc (inquit) non fcilùm probatur, quòd ex illo natus creditur: fed & quod ei, ficuti Apollini, vis diuinationis adiungitur. Nam Appollodorus in iis libris, quibus titulus eft περὶ θεῶν, fcribit Aefculapiū diuinationibus, & auguriis præeffe.

Hic autem à veteribus ἀρχίατρος infigniter eft vocatus, tanquam primus princepsque ac Deus medicorum. Cuius rei quoque mentionem fecit D. Auguftinus, lib. 3. de ciuitate Dei c. 17. Porrò de archiatris, id eft, principum medicis, vt id in tranfcurfu dicā, fit mentio in l. medicos, & in l. fi quis. C. de profef. & medi. li. 10. & in rub. C. de comi. & archia. lib. 12. & in l. archiatros. C. de metat. eo. lib. 12. & in §. iubemus, igitur, in authen. de fanctif. epi. nifi illic mendum fit, quod ego opinor. Vindicianus autem in epiftola medica, quam ad Valentinianum Imperatorem fcribit, dicit fe Comitē archiatrorum, ex quo faciliùs potes intelligere, illam rub. fuprà citatam de comi. & archi. Quo in loco me admodum pudet infignis erroris Barpto. Chaffenei, qui in illo fuo lib. cui titulum putidum & inelegantem, cuiufmodi etiam ipfe liber eft, fecit catalogum gloriæ mūdi, parte 6. confid. 13. interpretatur archiatrū, oftiarium palatij principis, quafi vt ipfe dicit, principē atrij. Optimè certè (quod nos alibi diximus) actū foiffet cū Chaffe. fi contentus fuis in Burgundiæ cōfuetudines cōmentariis (quę erat propria ipfius arena) manum cæteris rebus non admonuiffet, nunc paginas aliorum impudenter fuffurās, nunc cùm aliquid ex fua moneta cudit, toto cœlo aberrans, quod ex hoc vno archiatri interpretamēto lectores intelligunt. Atqui Accurfius nofter aliàs non ad modum harū rerū gnarus, in hac nullo pacto deceptus, vt qui in d. l. medicos, in prin. archiatros interpretatus eft principes medicorum.

18 Aefculapius ἀρχίατρος dictus. ἀρχίατροι, qui dicantur.

Sed ad Aefculapium redeamus. Eum Porphyrius in eo libro quem de refponfis fecit, hæc de ipfo loquentem facit,

19

Τρίκκης ἐξ ἱερῆς ἥκω θεὸς, ὅν ποτε μήτηρ
Φοίβῳ ὑπ' ἀδῖνα δῦσα κυεῖ σοφίας βασίλεια,
Ἴδριν ἰητορίης Ἀσκληπιὸν, ἀλλὰ τί πάθες;

Quos verfus ita reddit Georgius Trapezuntius, interpres Eufebij, lib. tertio de præparatione Euangelica,

Natus ego è facra Tricca, cui tota medendi
Ars, cui fefe omnis pariter fapientia debet.
Quem mater peperit, &c.

Cicero cùm ope quadā diuina χολὴν ἄκρατον, id eft bilem meram eieciffet, Terentiæ vxori literis mandauit, vt Apollini & Aefculapio caftè & piè fatisfaceret. Hęc enim funt illius verba li. 14. Epiftolarum familiarium epift. 6. χολὴν ἄκρατον nocte eieci, ftatim ita fum liberatus, vt mihi Deus aliquis medicinam feciffe videatur. Cui quidem tu Deo, quemadmodū foles, piè & caftè fatisfacias, id eft Apollini, & Afculapio.

Veteres

20 Aesculapij baculus nodosus quid significat.

Veteres autem illius simulachro baculum nodosum apponebant. Quē Ouid. li. 15. Meta. agrestem vocat, qui quidem artis difficultatem notat, vt tradit Festus Pompeius. Id quod comprobat illius Hippocratis in prin. Aphoris. Vita breuis, ars longa, occasio præceps, experimētum fallax, iudicium difficile est. Sed & illi vt tradunt, ipse Festus Pompeius, in draconis etymologia, & Macrobius li. j. c. 20. Draconē subiungebant, quē acutissima, & peruigili oculorum acie præditum tradunt authores, & nomen ipsum argumento est. nuncupatur enim ἀπὸ τοῦ δέρκειν, quod est acutè videre. Quā ob rem incubantes eos thesauris custodiæ causa finxerunt antiqui, vt scribit ipse Pompeius. Ex quo illud Tullij, in 13. Philip. Qui domini patrocinium complexus, quasi thesaurum Draco. Igitur per Draconem Aesculapio subiunctum significari oportere medicos, quorum princeps est, & Deus Aesculapius, vigilantissimos esse & oculatissimos, & qui mentis acie possint prænoscere morborum principia, momenta, finesq; : & ægroto dicere, quod Hippocrates ait, circa princip. Prognosticorum, τά τ' ἐόντα, τά τ' ἐσσόμενα, καὶ πρό τ' ἐόντα, id est, præterita, præsentia, & futura, quod & reperit, li. j. Epidemion, aut vt vtar verbis Homeri lib. Iliados j. de Chalcante loquentis,

Aesculapij Draco quid significat.

Ὃς ᾔδη τά τ' ἐόντα, τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα:

Qui sciebat et præsentia, et futura, et præterita.

Et vt vertit Virgilius lib. 4. Georgic. de Proteo loquens,

Quæ sint, quæ fuerint, quæ mox uentura trahent.

Et illius Hippocraticæ sniæ meminerunt Tācred. Inn. Host. Io. And. & Card. Flor. in c. ad aures, de æta. & qual. & Fran. Rip. in repe. l. admonendi, nu. 83. ff. de iureiur. Theodoritus autē, quo loco suprà citauimus, alio huiusmodi draconis insigne refert. Sicut enim serpens vetustatē, seniumq; deponit: ita & qui ægroti sunt, ope artis medicæ morbos depellūt. Cui & in ea re cum Macrobio li. Saturnaliorum j. c. 20. conuenit. Alij item aliò, vt videre licet apud Aelianum & Plinium lib. 29. c. 4.

21 Aesculapius mortuos suscitauit.

Cæterùm Aesculapius tantùm medicina cęteris præstitit, vt non satis ei videretur hominū morbos curare, doloresq; leuare, nisi etā mortuos ad vitam reuocaret. Fecerunt enim poetæ ipsius opera quempiā reuixisse. quod & asserit Xenophō statim circa initia libri de venatione, & Serenus Samonicus, cuius post prin. sui libri, hi versus sunt de Aesculapio.

Tuq; potens artis, reduces qui tradere uitas
Nosti, atq; in cœlum manes reuocare sepultos.
Qui colis Aegeas, q Pergama, quiq; Epidaurū,
Huc ades.

Qui suscitati ab eo fuere, Hippolytus,

Sed quis is fuerit, qui ad vitā ab eo ita sit reuocatus, incertum est. Hippolytum fuisse tradūt Eratosthenes, & Virgilius, quo loco citauimus suprà nu. 17. & ibi Seruius, & idem quoq; Seruius in lib. 6. Aeneidos. Et Pausanias lib. 2. & Scholiastes Pindari Pythiorum ode 3. Nonnulli autem, vt refert Hyginus in Ophiucho, qui tamen eorum nomina subticet. Glaucum Minois filium hunc fuisse existimant. Alterū eorū idem Hyginus, Fabularū c. 40. vtrūq; aūt Ouid. lib. 6. Fasto. At Propertius li. 2. Elegiatū, scribit fuisse Androgeonem his versibus,

Glaucus.

Et simul extinctum Cresus Epidaurius herbis
Restituit patriis Androgeona focis.

Androgeon

Fuit autē & Minois filius Androgeon, siue Androgeus, vt Diodorus Bibliothecęs li. 5. & Plutarchus in Theseo, & alij testantur. Fuit & ipse Glaucus eiusdem filius, vt præter Hyginum tradit Homer. li. j. Iliad. Et ne existimes eundē fuisse & Glaucum, & Androgeum duobus nominibus appellatum, vtrunque memorant inter filios Minois Bocatius in genealogia Deorum, lib. 11. cap. 27. & sequen. & Volaterranus Philologiæ cap. 35. nisi parum tuta videatur eorum autoritas sine antiquorum testimonio. At Claudianus de victoria Stiliconis contra Alaricum, scribit Minois filium, quem minimè nominat, ad vitam fuisse reuocatum ope vatis cuiuspiam, quem nec ipse nominat,

Cretaq; (si uerax narratur fabula) uidit
Minoium rupto puerum prodire sepulchro
Quem senior uates auium clangore repertum
Gramine restituit, miræ nam muneris fortis
Dulcia mella necē, uitā dedit horridus anguis.

Hæc ille, non admodum distantia ab eo quod dicit Hyginus, vbi suprà, Aesculapium, Glaucum vitæ restituisse, vsum herba ab angue allata. Itaq; (inquit) anguis & in Aesculapij tutela, & in astris dicitur collocatus. Qua consuetudine ducti posteri ei tradiderunt, vt reliqui medici anguibus vterentur. Cui etiam rei concinit Ouidius, lib. 6. Fastorum,

Angues insignia medicorum.

Vsus & auxilio est anguis ab angue dato.

Atqui Aeneas Platonicus in Dialogo, cui Theophrastus titulus est, & Palephatus, in libro de non credendis fabulosis narrationibus, scribit Polyidum vatem ex Argis Cretam profectum suscitasse Glaucum Minois filium melle suffocatum, herba à Dracone percepta, quod mirè congruit cum illis versibus Claudiani, Confestimque subdit Aeneas Aesculapium suscitasse, & Hippolytū, & Tyndarum. At Orpheus tradit Hymeneum ab ipso Aesculapio suscitatum. Ideoq; eum à Ioue fuisse fulminatum. Stesichorus autem Capaneum, & Lycurgum. Crates denique Chironem, quem vnà cum Aesculapio ictum fulmine asserit. Epiphanius Cyprius in libro Ancorato Eucleon nescio quem. Plinius lib. 29. cap. 1. Tyndaridem, nec quis ille fuit aliter declarat, verùm crediderim Hippolytum eo nomine significasse, quem Tyndaridem appellatū fuisse prodit Pausanias, quòd vnus ex Tyndari

Tyndarus. Hymeneus.

Capaneus. Lycurgus. Chiron. Eucleos.

Lacedæmoniorũ regis familia fuit. Nam Aegeus patruum habuit Dyndari fratrem, à quo Tyndaro (vt ipse intituit) omnes qui erant eius familiæ Tyndaridæ appellabantur. Interpres Euripidis in Alceste tradit autoritate Apollodori tres illum suscitasse Hippolytum, Glaucum, & Tyndareum, quod & ipsum scribit Pyndari Scholiastes Pythiorum ode 3. Cæterùm Ouidius secum pugnans eo loco, quem statim citabimus, tradit vnum tantùm ab Aesculapio à mortuis suscitatum. Staphylus autem nullum ab inferis ab eo suscitatũ scribit, sed tantùm Hippolytum sanatum ex Trœzene fugientem.

22 *Aesculapius fulmine ictus & cur.*

In hoc autem omnes consentiunt, & philosophi, & poetæ, Aesculapium fulmine ictum occubuisse, quod etiam scribit Cyprianus lib. quarto, de idolorum vanitate, post principiũ. & Germanicus Cæsar in Phænomena Arati. & Arnobius lib. primo aduersus gentes. Causam addunt poetæ, vt ad omnia sunt ingeniosi, quia fuerit coram Ioue à Diis inferis accusatus, quòd eorum imperium minueret, propterea quòd defunctorum animas ad superos arte medendi traduceret: eaque causa exacerbatum Iouem fulmine illo occidisse. Ex quo illud Virgilij li. 7. à nobis suprà citatum, Tum pater omnipotens, &c. Illudque Ouidij lib. ij. Metamorph.

Aspicit infantem, totiq; salutifer orbi
Cresce puer, dixit, tibi se mortalia sæpe
Corpora debebũt, animas tibi reddere adēptas
Fas erit: idq; semel, Diis indignantibus, ausus.
Posse dare hoc iterum flāma prohibere auita.

Id est, aui Iouis.

Sed & idem, illo lib. 6. Fastorum.

Iuppiter exemplum ueritus direxit in illum
Fulmina, qui nimię nouerat artis opem.

Et conueniunt hæc cum eo quod suprà ex Hesiodo diximus. Pherecides aliã causam affert, quæ non longè ab illa distat, quoniam scilicet eos qui in Delphis moriebantur, ad vitam reuocaret.

23 *De eadẽ re.*

Alij item id factum volunt, quoniam Proetidas sanasset, vt Polyanthus Cyrenæus, alij, vt Philarchus, quòd Phęnidas, alij rursum, vt Telesarchus quòd Otiginem voluerit ad vitam reuocare, Pherecides quòd qui Delphis interirent, vitæ restitueret. Tarchaus autem, quòd vereretur Iupiter, ne Aesculapius ex mortuorum reuocatione ad vitã, intèr homines Deus esse videretur. Ioannes Damascenus in historia duorum Christi militum, illum à Ioue ictum fulmine, propter Darij Lacedæmonij filium. Pindarus Pythiorum Ode 3. scribit illum ita fulminatum auaritiæ merito, quia medicinam nocenter exercebat. Cuius etiam rei meminit Tertullianus, in Apologetico. cap. 13. & Arnobius, disputationum aduersus gentes libro quarto Cyrillus & Eusebius lib. Præparationis Euangelicæ 3. Græcè quidem, sed in hunc sensum. Quomodo Aesculapius à Ioue causa turpissimi quæstus fulmine percutitur, iuxta Pindarum sic de ipso loquentem.

Ἀλλὰ κέρδει καὶ σοφία δέδεται.
Ἔτραπε καὶ κεῖνον ἀγάνορι μι-
σθῷ χρυσὸς ἐν χερσὶ φανείς,
Ἄνδρ' ἐκ θανάτου κομίσαι,
Ἤδη ἁλωκότα χερ-
σὶ δ' ἄρα Κρονίων.
Ῥίψας δι' ἀμφοῖν, ἀμπνοὰς
Στέρνων κάθελεν
Ὠκέως, αἴθων δὲ κεραυ-
νὸς ἐνέσκηψε μόρον.

Id est ad verbum etiam concisis vocabulis, vt ille sæpe facit:

Sed quæstu etiam sapientia uincitur.
Adduxit & illum dulci mer-
cede aurum in manibus apparens,
Virum à morte ut restitueret:
Iam correpum ma-
nibus utique Iuppiter
Proiiciens per amborum spiritum
Pectora ademit
Celeriter, ardens autem ful-
men inflixit mortem.

At Georgius Trapezuntius interpres Eusebij id totum in tres versus hexametros, ita nõ infœliciter traducit,

Aurum illi nimium preciosaq; munera curæ,
Horrendum inde pater Diuorum concitus ira
Contorsit fulmen, animamq; è corpore uulsit.

Meminit etiam Plato, qui & Pindarum citat, nec tamen ei omnino assentitur lib. 3. de republica: vbi & alia multa de Aesculapio tradit, & Lucianus in dialogo Iouis, Aesculapij, & Herculis, in Dialogis Deorum. Quibus cõsentiens Cyrillus aduersus Iulianũ, Aesculapius inquit, vbi sub Api præceptore in medicina profecit, lucri cupidus, & consiliis turpibus obnoxius, omnem circuiuit orbis regionẽ ab omnibus lucra petens, & venale studiũ suum languentibus exhibens, inflatusq; ob scientiã, & superbiens se etiam Deum nominabat, & mortuos ab inferis excitare posse delirans affirmabat: veniensq; ad Epidaurios, & ibi summam sibi gloriam arrogans, quendam se esse Deum, fulmine ictus est, pœnam illi dignissimam Deo inferente. Sed & Euripides introduxit Apollinem querulũ super Aesculapij morta hæc dicentem, statim circa initium eius Fabulæ, cui titulus est Alcestis.

Ζεὺς γὰρ κατακτὰς παῖδα τὸν ἐμὸν αἴτιος
Ἀσκληπιόν, στέρνοισιν ἐμβαλὼν φλόγα.

24 *Alia de Aesculapio.*

Nec omiserim quod Orpheus vatum vetustissimus, & Aesculapij coëtaneus, ita de illo in hymnis cecinit,

Ἰητὴρ πάντων Ἀσκληπιὲ δέσποτα παιάν,
Ἔλθε μάκαρ σωτήρ, βιοτῆς τέλος ἐσθλὸν ὀπάζων.

Hi enim

Hi enim ſunt primus poſtremuſq; verſus eius hymni, quem de eo cecinit, quorum ad verbum hic ſenſus eſt,

Medice omnium Aeſculapie domine Paan,
Veni beate ſaluator, vitæ finẽ bonum præbens.

De eo quoq; Iulianus imperator παραβάτης cognominatus in li. 2. cõtra Galilæos Græcè quidem, ſed in hanc ſententiam ſcripſit, Iupiter in ſuis intelligibilibus, ſiue mentalibus (Græcè enim ſcribitur νοητοῖς) ex ſeipſo Aeſculapiũ genuit, & in terram per Solis genitalis vitam deſtinauit. Hic in terra ex cœlo faciens progreſſum vniformiter quidem in hominis ſpecie circa Epidaurum apparuit auctus; Itaque illis ſucceſſibus ſuper vniuerſam terram porrexit ſalutarem eius dexteram, vt reſtauraret animas malè diſpoſitas, & corpora inualidè habentia. Idem rurſum multos ſe nouiſſe aſſerit in maximis periculis ab Aeſculapio adiutos, & ſeipſum ægrè laborãtem ſæpè medelis eius ſaluum euaſiſſe fatetur, ad hoc teſtem citans Iouem. Iamblichus de myſteriis Aegyptiorũ, quo loco diſſerit de ſomniis, tradit in Aeſculapij templo accipi ſomnia, quibus morbi curãtur; ipſamque artem medendi comparatã eſſe diuinis ſomniis. Pythia oraculo Aeſculapium magnum hominum gaudium appellauit, vt tradit Pauſanias lib. ij. ὦ μέγα χάρμα βροτοῖς βλαστῶν ἀσκληπιὲ, &c.

25
Aeſculapius ἀμύμων dictus.

Homerus autem lib. Iliad. 4. illum appellat medicum ἀμύμονα, id eſt, irreprehenſibilem.

φῶτ' ἀσκληπιοῦ υἱὸν ἀμύμονος ἰητῆρος,

Et rurſum lib. xj.

Βαῖν' ἀσκληπιοῦ υἱὸς ἀμύμονος ἰητῆρος.

Et alij plurimi.

Quo etiam epitheto condecorat Apollinem eius patrem, in hymno eiuſdem Apollinis. Et Achillem lib. 2. Iliados. Et Glaucum, eod. li. 2. ad fi. Et Pandarum li. 4. itemq; 5. eiuſdem operis. Et Daretem, eo. lib. 5. Et Bucolionem Laomedontis filium, li. 6. Et Bellorophontem, eo. li. Et Menelaum, li. 13. Et Peleum patrẽ Achillis lib. 20. Et Mentorem, lib. 2. Odyſſeæ. Et Antilochum, lib. 3. eiuſdem operis. Et Nauſicaã, lib. 7. Et Vlyſſem, lib. 19. & Penelopen, lib. 24. Et Cottum, Heſiodus in Theogonia. Quo quidem epitheto repræſentatur virtus omnibus numeris abſoluta, vt tradit Gellius li. 2. c. 6. & Macrobius li. 6. c. 7. Liuius autem li. x. ab vrbe cond. ad fi. ſcribit, quòd cùm Romæ peſtilentia violentiſſima graſſaretur, portentoque ſimilis clades eſſet, inuentum eſt in libris Aeſculapium ab Epidauro Romam acceſſendum, interimque ipſi Aeſculapio ſupplicationem habitam eſſe.

26
Socrates moriens Aeſculapio gallũ vouit.

Plato in Phædone retulit Socratẽ moribundum familiares rogauiſſe, vt Aeſculapio gallũ quem vouerat, pro ſe ſacrificarent: Aeſculapio, inquit, gallum debemus, quem reddite, neque negligatis. De qua re loquens Lactantius, lib. 3. cap. 20. Diuinarum Inſtitutionum. Timuit, inquit, Socrates, ne apud Rhadamanthum recuperatorem reus voti fieret ab Aeſculapio, demẽtiſſimum hominem putarem, ſi morbo affectus periiſſet. Cùm verò hoc ſanus fecerit, eſt ipſe inſanus, qui eum putet eſſe ſapientem. Tertullianus quoque in Apologetico. capit. 46. eodemque vltimo, Aeſculapio (inquit) Socrates gallinaceum proſecari iam in fine iubebat, credo ob honorẽ patris eius, quia Socratem Apollo ſapientiſſimum omnium cecinit. Hæc ille. Sed qui Platonicorum arcana curioſiùs inueſtigauerunt, aliter hanc rem diiudicant. Priſci enim Aeſculapio Phœbi filio gallum ſacrificabant, diei ſoliſque nuncium, id eſt, diuinæ beneficentiæ morborum omnium curatrici, quæ diuinæ prudentiæ filia nominatur: cui diem, id eſt, vitæ lumen ſe debere fatebantur. Eiuſmodi medicum in ſuperioribus Socrates perquiri iuſſerat, morborum animi curatorem. Præterea priſcorũ monumenta tradunt animas remeantes in cœlũ pæana, id eſt, triumphalem cantilenam Phœbo canere. Reddit ergo Deo votum, vt alacer Pæana canens cœleſtem repetat patriam, vt & è recentioribus conſcripſit Cælius lib. poſterioris editionis Antiquarum Lectionum 16. c. 12. Et eadem fermè non longo tempore antè ſcripſerat Reuclin Artis Cabaliſticæ li. ij. & ante vtrunque Marſilius Ficinus in arg. Phædonis, in fine. Quibus illud adiicies ex Pauſania lib. 5. Idomeneum, quoniam à Sole ducebat originem, in clypeo gallum gallinaceum ferre ſolitum, quòd hæc auis Soli ſit conſecrata, Soliſque ortum prænunciet. Sed & Picus Mirandula in ea oratione, quam ad cœtum Romanorum habuit, de hac re ita loquitur, Pythagoras gallum nutrire nos admonet, id eſt, vt diuinam animæ noſtræ partem diuinarum rerum cognitione, quaſi ſolido cibo, & cœleſti ambroſia paſcamus. hic eſt gallus cuius aſpectum leo, id eſt, omnis terrena poteſtas formidat, & reueretur. hic ille gallus, cui datam eſſe intelligentiam apud Iob legimus. hoc gallo canente aberrans homo reſipiſcit. hic gallus in matutino crepuſculo matutinis aſtris Deum laudantibus quotidie commodulatur. Hunc gallum moriens Socrates cùm diuinitatem animi ſui diuinitati maioris mundi copulaturum ſe ſperaret, Aeſculapio, id eſt, animarum medico iam extra omne morbi diſcrimen poſitus debere ſe dicit. Hæc ferè Picus.

27
Quare leo gallum vereatur.

Quanquam quod de leone, & gallo dicit (vt illud obiter dixerim) aliter ſentit Proclus Platonicus in libro de ſacrificio & magia, & Lucretius lib. 4. & Plinius lib. 8. cap. 16. & iterum lib. 10. c. 21. & Albertus lib. animaliũ 23. huius rei rationes, & eas quidem ſinguli diuerſas reddentes. cur videlicet gallũ leo timeat, vt apud eos videre licet. Tametſi Alexander

Aphrodiseus vir alioquin rerum naturæ peritissimus eam rem inexplicabilem, & soli Deo cognitam scribit in principio suorum Problematon. Et idem sentire videtur Aelianus li.xj. animalium, quo loco de Ellope disserit: & illis assentire videtur Cælius Rhodiginus vir, & ipse rerum naturaliũ indagator solertissimus, d.lib.16. Antiquarum Lectionum, c.3j. At non omnes omnia nouerunt: Aut si hi illorum rationes cognitas haberent, eas tamen his non satisfecisse: ideò maluisse id inter res inexplicabiles ponere.

28 *Alia de Aesculapio.* Si quis autem alia nosse cupiat de Aesculapio (neque enim hæc omnia afferre consilium mihi fuit, neque etiam necesse est) legat ipsum Hyginum in li. Poeticon Astronomicon 2. vbi de Ophiulco tractat: & Strabonem lib.8. geographiæ. Tullium li. 3. de natura Deorum, vbi tres Aesculapios fuisse dicit, quos ibi designat, vti etiam facit Arnobius lib. 4. aduersus gentes. Legat inquam Pausaniam lib. 2. in quo Corinthiaca describit: & lib. 7. quo Achaica. Cornelium Tacitum lib. 12. historiæ Augustæ, & Eusebium Præparationis Euangelicæ li. 3. c. 3. è recentioribus Bocatium de genealogia Deorum, lib. 5. c. 19. & Nicolaum Leonicum de varia historia lib. 2. c. 46. & omnium copiosissimè Lilium Gregorium Gyraldum de Diis gentium, Syntagmate 7. & nonnihil Syntag. præced. vbi de Serapi loquitur, & quæ dicam infra in tract. primigeniorum, q. 16. nu. 2.

29 Aesculapio ex Lampetie, vt in trimetrorum iambo primo tradit Hermippus, vel ex Epione, vt dicit Aristoteles de Gnidi cõditoribus, hanc autem dixit vxorẽ fuisse Aesculapij Pausanias in Corinthiacis, vel ex Coronide, vt prodit Iulius Hyginus, Fabularum c. 97. fuerunt *Podalirius. Machaon.* duo filij, Podalirius, & Machaon, ex ducũ numero, qui è Græcis ad euertendam Troiã profecti sunt, qui & insignes medici fuerunt, nec mediocrem opem Græcorum exercitui attulerunt, maximam ob id adepti gloriam, vt Homerus testatur li. ij. & xj. Iliados, & alibi sæpe: & Cornelius Celsus circa initia eius operis, quod de medicina eleganter cõposuit, & Diodorus Siculus lib. 5.

30 *De Podalirio.* De Podalirio autem hoc quoque veteribus monumentis traditum est, quòd cùm ex aduersis maris tempestatibus in Caria à caprarum pastore seruatus, & hospitaliter acceptus ad Damæthum Regem fuisset perductus, eius filiam nomine Syrnam tectó delapsam cũ aliis quibusdam medicamentis, tum misso ex vtroque brachio sanguine persanauit, quod Rex admiratus illum sibi generum asciuit, Cheroneso illi tradita, in qua Podalirius mox duas condidit ciuitates, alteram Syrnem de vxoris nomine, alteram de pastoris, à quo fuisset incolumis seruatus. De hocque est illud Ouidij ad finem lib. 2. de Arte amandi,

Quãtus apud Danaos Podalirius arte medẽdi,
Aeacides dextra, pectore Nestor erat.

Et illud lib. 1. de Remedio amoris.

Curabar propriis æger Podalirius herbis.
Et fateor, medicus turpiter æger eram.

Et lib. 4. Tristium, Eleg. 7.

Quem semel excepit, nũquam Podalirius ægro
Promissam medicæ non tulit artis opem.

Strabo lib. 6. tradit in agro Samnio esse basilicam Podalirij ex quã riuulus manat ad omnes pecorum morbos salutaris: Et de hoc alia quædam videbis apud Nicolaum Leonicum, lib. de varia historia 3. c. 47.

31 *De Machaone.* Machaonem autem Homerus lib. 4. Iliados æqualem Deo dicit,

Ὁ δ' ἐν μέσσοισι παρίστατο ἰσόθεος φώς.

Eumque eodem libro, dicit fuisse discipulum Chironis in re medica. Et ab eo Ouidius lib. 1. de remedio amoris, Machaoniam opem appellat pro medica,

Ille Machaonia vix ope sanus erit.

Et Machaonij succi in eod. lib.

Illa Machaonij superant medicamina succi.

Et Machaoniæ artes eidem lib. j. de Ponto, epistola quarta.

Vtq; Machaoniis Pæantius artibus heros
Lenito medicam vulnere sensit opem.

Et de eo quoque est illud eiusdem li. 3. de Ponto, Elegia 4.

Firma valent per se, nulliumq; Machaona quærunt,
Ad medicam dubius confugit æger opem.

Et illud Propertij à nobis suprà citatum;

Tarda Philoctetæ sanauit crura Machaon.

Et illud Martialis lib. 2. epig. 16.

Quid tibi cum medicis? dimitte Machaonas omnes

Scribit Pausanias lib. 4. quo Messenica describit, Glaucum Messeniorum regem omniũ primum Machaoni sacra in Gerenia fecisse. Et li. 3. qui de Laconicis est, tradiderat eius æneo simulachro coronam impositam esse, quæ eorũ lingua Ciphos appellatur: Rhodon verò locũ consecratum. Eius quoque meminit Virgilius lib. 2. Aeneidos,

Pelidesq; Neoptolemus, primusq; Machaon.

32 *Nicomachus Machaonis filius.* Is autem filium suscepit Nicomachum Stagiritem medicum quoque peritissimum, qui, vt Suidas author est, scripsit de medicina libros sex, & philosophiæ vnum. Hunc Nicomachum, & Gorgasum ipsius Machaonis & Anticleæ filios, eosq; regnasse apud Pharæatas post Dioclis patris ipsius Anticleæ obitum, tradit Pausanias in Messanicis, vbi & illud subdit, *Gorgasus Machaonis filius.* vsitatum illis fuisse, vt & morbos curarent, & homines luxatos, pro quibus beneficiis sacrificia eis in templo, & donaria offerebãt. Fuitq; etiam eidem alius filius Polemocrates, cuius *Polemocrates eiusdem filius.* fanum memorat Pausanias in Corinthiacis, medeturq; vt ille dicit, eius loci hominibus, & à finitimis colitur.

Hi sunt

33 *Authores medicin. Dij existimati. Et cur.*

Hi sunt quos antiquitas & medicinam inuenisse, & nuper inuentã excoluisse auxisseque tradit. Ideoque Aegyptij, Græci, & aliæ plerę; gẽtes illos omnes diuinis sunt honoribus prosecuti, illisque delubra dicauerunt, authores medicinæ Deos arbitrati: siue quia tantũ huic arti tribuerũt, sicuti tradit Quintilianus suus declamatione 268. vt eam vix crederent humanis potuisse ingeniis inueniri: siue item, vt ille subdit, quia medicina per se sacra res est, & vt prætereà addit Lucianus in medico abdicato, Deorum doctrina.

34 *De eadẽ re. Medicinæ diuinitas. Morbi innumeri.*

Sine postremò, quia si quis secum reputet, quàm multiplex in corporibus humanis diuersitas, quanta ex ætatibus, sexu, regionibus, cœlo, educatione, studiis, vsu, varietas: quàm infinita in tot milibus herbarum (ne quid interim dicam de cæteris remediis) quæ alibi aliæ nascũtur, discrimina: Tum quot sint morborum genera, quæ suprà trecenta nominatim fuisse prodita scribit Plinius li. 26. c. 3. exceptis generum partibus, quarum omnium nullus sit numerus: facilè perpendet, qui tantùm norit, quot formas in se febris vocabulum complectatur, vt ex hoc vno cætera æstimẽtur: Exceptis his, qui quotidie noui ac plerunque incogniti accrescunt, vt Plinius in eo loco, asserit: neque secus accrescunt, quàm si de composito cum arte medicorum ex insidiis bellum suscepisse videātur. Exceptis venenorum plus mille periculis, ob quæ ipse Plinius li. 11. c. 53. exclamarit tantùm esse insidiatum vitæ, quorum quidem venenorũ quot species sunt, tot sunt mortis genera, totidem remediorum differentias flagitantia. Exceptis inquam casibus quotidianis lapsuum, ruinarum, ruptionum, adustionum, luxationum, contusionum, vulnerum, atq; his cõsimilium quæ propè cum ipso morborum agmine ex æquo certant, vt non immeritò dixerit idem Plinius li. 7. c. 51. morborum infinitam esse multitudinem. & alibi lib. scilicet 25. c. 3. Qua quidem in reputatione misereri sortis humanæ subit, præter fortuita casusq; & nomina, quę omnis hora excogitat ad millia morborum singulis mortaliũ timenda. Galenus li. 2. Therapeuticæ, nõ posse quenquam nec inuenire, nec demonstratione afferere morborum numerum. A quo non dissentit diuus Augustinus scribens lib. de ciuitate Dei 22. c. item 22. tot esse morborũ genera, vt nondum libris omnia comprehensa sint. Ex quo & illud Iuuenalis, Saty. x.

Morborum omne genus, quorum si nomina quæras,
Promptiùs expediam, quot amauerit Hippia mœchos,
Quot Themison ægros autumno occiderit uno.

Plinius autem ipse lib. 7. c. 51. morborum infinitam esse multitudinem tradit. Idq; ex hoc vno potes conijcere, quòd oculo omniũ membrorum minimo, 112. morbos, siue affectus distinctos assignat Galenus, aut quisquis is fuit, in libro cui Introductio, siue Medicus titulus est. Seneca autem ad Lucilium epistol. 95. dicit innumerabilia esse febrium genera, atque alios innumerabiles morbos. Et breuiter de his dici potest, quod de cæteris casibus, & sortibus dicit. l. sæpe, post princ. C. de præscript. 30. vel 40. ann. quòd scilicet nec dici nec numerari possunt. Et quod Virgilius scribit lib. Georg. 2.

Oculorum CXII. morbi.

Sed neque quàm multæ species, nec nomina quæ sint.
Est numerus, neque numero comprehendere refert.
Quem qui scire uelit, Lybici uelit æquoris idem
Discere, quàm multæ Zephiro turbētur arenæ,
Aut ubi nauigiis uiolenter incidit Eurus,
Nosse quot Ionij ueniant ad littora fluctus.

35 *Medicorum diligentia.*

Denique qui cogitet, quanta sit in corporum cœlestium obseruatione difficultas, quæ nisi cognoueris, sæpenumero venenum erit, quod in remedium datur. Ne quid interim commemorem sæpe fallaces morborum notas, siue coloris habitum spectes, siue lotij signa timeris, siue pulsus harmoniam obserues: vt non immeritò Hippocrates in limine Aphorismorum, vt & suprà diximus, pronunciauerit, iudicium esse difficile: velut hoc agentibus malis, vt hostem medicum fallant, & imponant. Tantum vndique sese offundit difficultatum, vt difficillimum sit omnes, vel oratione prosequi. Sed vt dicere cœperam, has omnes rerum varietates studio persequi, obscuritates ingenio assequi, difficultates industria peruincere, ac penetratis terræ fibris visceribus, ac solitudinibus aliis prorsus inaccessis, excussis vndique totius naturæ arcanis, ex omnibus herbis, fruticibus, suffruticibus, arbustis, arboribus, sentibus, plantis, floribus non solùm arborum & herbarum, sed aliarum rerum vt salis, æris Asiæ petræ: surculis, foliis, capitulis, fructibus, ramis, acinis, graminibus, surculis, seminibus, succis, frugibus, stirpibus, corticibus non solùm arborũ, sed & fabarum & aliorum leguminum: radicibus, liquoribus multi generis, vt Cyrenaico, Medico, Syriaco, & aliis multis: lachrymis, floribus, odoramentis, scapis, caulibus, caudicibus, lanuginibus, frigmẽtis, resinis, Medullis, Ossibus, Carnibus, Sanguinibus, Vngulis, siue Vnguibus, vt caprarum, & asinorum: Putaminibus, Lotiis, siue vrinis, vt pueri impuberis, & cæterorum hominum, muli, capræ, cameli, & aliorum: stercoribus, vt sturnorum, canũ, puerorum, & aliorum hominum, luporum, caprarum, boum, gallinarum, & aliorum: Talis vt suum, boum: Coagulis, vt hœdi, leporis, hinnuli, & cæterorũ. Cerebris, vt hirũdinis, leporis, galli, cameli, mustellæ, ouis, de

Ex quibus medicina petitur.

quorum medicinis videbis apud Paulum Aeginetam lib.7.c.3. Cineribus, siue Pulueribus non solùm lignorum & herbarum, sed & animalium tostorum, vt stellionis, ranæ, passeris, hirundinis, mustellæ, salamandræ, & bubonis, & lapidum combustorum, vt alabastritæ, & cæterarum rerum, vt calceamentorum veterum. Lactibus, (si ita pluraliter vocare possumus) non solùm animalium, sed & herbarum, & arborum. Caseis. Libris arborum. Pilis, vt caprarum, & aliorum. Cruribus, fęcibus, siue recrementis, aut excrementis, vt ferri, plumbi, æris, & aliorum id genus. Fellibus vt muris aranei, cameli, hyenæ, perdicis, viperæ, ichneumonis, suis, ouis, caprę, vrsi, bonis, tauri, piscis Callyonimi dicti, scorpionis, hyrundinis marinæ, capræ syluestris, galli, aquilæ, quorũ bona ex parte medicinas describit ipse Paulus libro septimo, capite tertio. Testis, vt sepiæ: Fuliginibus, vt thuris, myrrhæ, terebinthi, styracis, picis, cedri, pini, coni, pisceæ, vitrariarum officinarum. Pellibus, vt ouium, hippotami, viperæ. Pudendis, vt cerui. Cornibus, vt ipsius cerui, hirci, capræ, tauri, & aliorum cornigerorum: Calcibus. Viscis, siue glutinis. Gummi, sunt enim qui à lachrymis separant. Cretis, vt creta Lemnia: Cotibus, vt Naxia, & Olearia: Arenis, Lapidibus, & iis quidem, quos pretiosos vulgus appellat, & aliis, vt Pyrite, Pyrobolo, Phrygio, Asio, Gagathe, Armenico, Hæmatite, Schisto, Galactite, Melitote, Morochо, siue Leucographide, Dioscorides vocat μορόχθον, alij μελάγχθον, Iaspide, Indaico, siue Tecolitho, Agerato, Magnete, quem & Heraclium lapidem vocant, Arabico, Alabastrite, Smyri: Eo qui in spongiis inuenitur, & eo qui in Argeo Cappadociæ monte nascitur, Ophite, Ostrante, qui & Hæodes dicitur, Hieraciti, Indico, Sapphiro, Aphroselene, Speculari quẽ Græci Speclarion vocant, & Sphe clarion, quorum vires maxima parte reperies apud Paulum vbi suprà. Terrarum generibus, vt Samia, quæ After dicitur, Cretica, Erythiade, Lemnia, quam plerique Lemnium minium vocãt, officinæ terrã sigillatã: Armenia, Cimoli, Aegyptiæ præsertim luti ipsius, Selenusia, Chia, Ampelite, Pingiti, Alania, Ochra: hanc enim Paulus inter terras nominat. Et ipsius terræ tuberibus Vuis, Vinis, Aquis, & earum differẽtiis, vt nitrosa, bituminosa, sulphurosa, & ea quæ in Cypri metallis coalescit, quã Chalcanthon vocant: Lignis vt Aloes, Balsami, Lignorum casiæ, quæ Græcè Saprotes dicitur. Sordibus aurium, statuarum, vasorum, lanarum, balneorum, virilitatis: Spumis non animalium solũ, sed aliarum rerum, vt argenti quam lithargyron vocant, & salis. Olei, multorum generũ, vt Cyprino, Gleucino, Balanicio, lentiscino, melino, styracino, laurino, irino, rosaceo, chamæmelino, susino, Caryino, amygdalino, raphanino, Nardino, decamyro, insoliato, spicato, commegino, œnathino, liliaceo, violaceo, ricinino, siue cicino, ægerino, omotribe, picino, Sicyonio simplici & composito, rutaceo. Adipibus & seuis, quæ quomodo differant, disces ex Plinio lib. 28.c.9. Squamis non solùm animalium vt testudinum, sed & aliarum rerum, vt æris. Butyris, Ouis, Ceris, Corticibus, Membranis: hæc enim duo differunt, vt videre licet ex Plinio lib.16.c.14.& ex duobus magnus est in medicamentis vsus. Cremoribus, Glandibus, Iecinoribus, vt hirci, capri, canis rabidi, lacertę, lupi, asini, apri, suis, mergi, quorum omnium medicinas tradit ipse Paulus, vbi suprà: Baccis, vt lauri, cedri, iuniperi, & myrti. Salibus multi generis, vt communi, ammoniaco, fossili, & Cappadocio, Sudoribus, Menstruis, Fumis, Fimis, Cutibus, Sputis, Vomitibus, Viperis, Vermibus, Iuribus, siue Iusculis, Fragmentis attritarum vestium, pigmẽtis, metallis, ex omnibus animalium partibus, ex ipsis venenis, ex cæteris denique omnibus, quæ parens natura produxit cunctis humanæ naturæ malis efficacia quærere remedia, atque horum opportunum vsum, ex tot autoribus, tot disciplinis, & ab ipsis syderibus petere. Hæc, inquam, tam abdita rimari cura, tam ardua viribus animi adipisci, tam multa memoria complecti, tam necessaria ad salutem vniuersi mortalium generis in commune proferre, nonne prorsus homine maius ac planè diuinum quiddam fuisse videtur? Sed & huius rei causa in id reiici potest, quòd vt dicit Campanus, nihil tam pestilens, & contagiosum, nullum malorum extat genus, cui non sint à medicis excogitata saluberrima remedia, siue ambulare claudos, loqui balbutientes & mutos, resipiscere stultos, & insanos plerunque videmus, quę res par miraculo, si miraculum non sit diuinitati assignanda videri potuit. Itẽ Deus homines natura productos: medici arte, cura, atque vigilantia tuetur. Deus nobis vitam dedit, eam medici (quod Deo proximum est) conseruant, & iam fugiẽtem retinent, atq; multò efficiunt diuturniorem.

Imò verò, & quod solius Dei proprium est, ad vitam mortuos reuocant, quod persæpe, præterquam quod suprà de Aesculapio, & Polyido diximus, experientia comprobatum est. Empedocles enim & philosophus, & medicus celeberrimus, maximam ex eo gloriam consecutus est, quòd mulierem defunctam viuã dimiserit, vt est testis Heraclides Ponticus in eo lib. cui est titulus, περὶ τοῦ ἄπνου, id est, de perdita spiratione, & post eũ Diogenes Laertius. Asclepiades quoque inter medicos famigerabilis hominem exanimatum, elatum, complo ratumq; ab rogo domum viuum reduxisse traditur à Plinio, lib.7.c.37.& iterum, li.26.c.3. & Apuleio lib. Floridorum 4. vbi hanc historiam

54 *Mortui à medicis suscitati.*

riam copiosissimè simul & picturatissimè describit. Sed & Xanthus antiquus rerum Lydorum scriptor, libro primo suæ historiæ, tradit occisum draconis catulum, præterea & Thylonem hominem, quem draco occiderat, vitæ restitutum, herba quam Balin nominat (alij legunt Halin) Iuba quoque Mauritaniæ Rex in Arabia hominem herba ad vitam reuocatum scribit. quæ & ipsa quoque post eos retulit Plinius, lib. 25. c. 2.

37 *De eadē re.* Vt interim omittam permultos ab ipso Plinio memoratos, lib. 7. c. 52. qui iam elati partim in ipso rogo, partim post dies complusculos, & ex iis nõnulli interiectis septem diebus reuixerunt. Hæc & si apud aliquos fide carēt, admirationem tamen, vt vtar verbis ipsius Plinij, implent, coguntque confiteri multum esse, quod vero superſit: vt hinc intelligas Plinium id minimè credidisse, vti nec ipse credo, cùm id ſit diuinæ omnino potentiæ, vt posteà dicemus, nu. 408. tantùm autem abest. Quanquam quantùm ad eum attinet, qui vitæ redditur, quid refert vtrùm anima denuo in artus relictos diuinitus reponatur, an penitus in corpore sepulta, morbique victoris oppressa viribus, arte, curaque medici suscitetur, atque eliciatur, iamque certò migratura retineatur. An non penè paria sunt, mortuum restituere, & mox moriturum seruare, eiusque animam in corporis latibulis delitescentem ab ipso limine mortis reuocare? Compluriom morborum ea vis est, vt certa mors sit, nisi præsens adsit medicus, veluti stupor is qui mulieribus potissimùm solet accidere, vuluæ conuersio, syncope profunda, paralysis, apoplexia, & alij propè infiniti. Quos qui arte sua depellit, id est, qui vitam subitò oppressam reuocat, nonne ceu numen quoddam dextrum, ac propitium semper habendus est?

38 Quot censes homines ante diem sepultos fuisse, priusquam medicorum solertia morborum vires, & remediorum naturas deprehenderit? Quot hodie mortalium milia viuūt, valentque, qui ne nati quidem essent, nisi eadem hæc ars, & tot nascendi discriminibus remedia, & obstetricandi rationem reperisset? Adeò statim in ipso limine vitæ, & pariens simul, & nascens salutarem medicorum opem miserabili voce implorat. Horum arti vitam debet, & qui nondum vitam accepit, dum per eam prohibentur abortus, dum mulieri seminis recipiendi, retinendique vis confertur, dum pariendi facultas datur. Quod si verè dictum est illud Plinij lib. 2. c. 7. Deus est iuuare mortalem; profectò mea sententia, aut nunquam locum habebit illud Græcorum Adagium, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον, id est, homo homini Deus (cuius ex Latinis meminit Statius Cecilius poeta Comicus, & eius autoritate Symachus in Epistolis) aut in medico fido *Prouerbiū.* proboque locum habebit: qui non iuuat modò, verùmetiam seruat. Propterea Libanius ad Magnesium, Medicus, inquit, non sine numine quodam interdum abeuntem è corpore animam continet, vitamque producit.

39 Sed iam satis docuimus, quibusnam potissimùm rationibus antiquiores illi medicos in inuentores Deos existimarunt, & vt scribit Hippocrates in lib. περὶ ἀρχαίης ἰητρικῆς, id est, de antiqua medicina, ᾧ ἄθρωας ἀξίην τὴν τέχνην διὰ προσθῆναι, ὡς ἐγὼ νομίζεται. Nunc ad alia pergamus. Ex iis quæ diximus liquidò apparet, non omnino constare, quis omnium primus medicinam inuenit. Sed quisquis is fuit, ipsius certè initium fecit obseruatio. Homines enim cùm viderent alia salubria, alia insalubria, ex obseruatione eorum artem medicinæ effecerūt, si Quintiliano credimus, hoc ipsum scribenti li. 3. oratoriarum institutionum, quo loco de initio Rhetorices disserit. Cui cōcinit Aristoteles in proœmio lib. primi Metaphysicæ, scribens medicinam ab experientia ortam. quod & post ipsum tradit è nostris Bal. consil. 136. proponitur quòd Titius, col. j. versi. circa primum, li. 2. & cons. 237. ad euidentiam prætermittendum, col. 2. versic. porrò ex his concluditur, eo. lib. 2. Sed & hoc quoque scribit Cornelius Celsus lib. j.

Medicina ex obseruatione.

40 *De eadē re.* Quibus annectendum cēsuimus, quod Plutarchus Cheroneus statim post prin. eius libelli, cui est titulus, num rectè dicendum sit, λάθε βιώσας, sic viue, vt nemo te sentiat vixisse, scribit priscos illos mortales palàm ægrotos curare solitos. Eorum vnusquisque si quid habuisset conducibile, quod vel ipse ægrotans, vel alterum curans comperisset, consulebat ei cui opus erat. Atque ita, ait, ferunt artem experimentis natam, in maius auctam esse. Quodq; Maximus Tyrius Platonicus de ea re scribit, sermone quadragesimo, Græcè quidē, sed hoc propemodum sensu: Medicinæ vetustissimum inuentum his initiis ortum, constans est fama. Eum qui vexaretur à morbo domestici exportantes in frequentissimo vico statuebant, vt à transeuntibus visus de qualitatibus morbi rogaretur. Ita qui tulerat, depuleratque similem morbum, aut medicamentis sumptis, aut cauteriis, aut incisionibus, aut tolerantia sitis prodito remedio laborantem iuuabat. Similitudine igitur morbi remediorum colligens memoriam, summam eius quod ex his hominum cōgressibus acceperat scientiam fecit. Hæc Maximus. Sed & Seruius enarrans illud Vurgilij lib. 12. Aeneidos,

Ille ut depositi proferret fata parentis.

Depositi (inquit) id est, desperati. Nam consuetudo erat, vt desperati ante ianuas suas collocarentur, vt possent à transeuntibus fortè curari, qui aliquando simili laborauerant morbo.

41 *Medicina ex somnys.*

Iamblichus autē, ne & id prætermittam, de mysteriis Aegyptiorum tradit in Aesculapij templo accipi somnia, quibus morbi curātur. Ipsaque, inquit, ars medendi somniis diuinis est cōparata. quod suprà alio in loco diximus. Subditque exercitum Alexandri morbis mox deperiturum euasisse discrimē, remediis adhibitis in somno à Dionysio Deo proditis. Cui concinit quod scribit Plinius libr. 25. cap. 2. Vsum radicis rosæ syluestris, in somnio cuipiam fuisse proditum, ad insanabilem anteà morsum canis rabidi, pauorem aquæ potusq; omnis odium afferentem. Sed & Diodorus libro.j. tradit Isidem medicinæ, vt placet plerisque, sicuti suprà diximus, inuentricem, in somnis eis palàm opitulari, quos ope sua dignos esse censebat.

42 *Redit author ad historiam medicinæ.*

Sed de his satis diximus. Igitur vt redeamus ad medicinæ historiam, cùm adusque Peloponesiacom Græciæ bellum, quod gestum est à trecentesimo vrbis Romæ anno, in nocte densissima delituisset medicina, eam veluti intemptam tunc primum teste Plinio, li. 29. c. j. & Galeno, si is est, in medicorum Introductorio Hippocrates Cous, Heraclidæ, & Praxitheæ filiæ Phenaretes filius, & Herodici Selybriani, Gorgiæque Leontini rhetoris & philosophi discipulus, è tenebris in lucem reuocauit, & eam veluti alio quodam partu genuit, & per omnia membra aluit, eduxit, vestiuit, & omni ornatu insignem reddidit. Is enim cū mos fuisset (cuius etiam rei nonnihil meminit Geographus Strabo lib. 8. & iterum lib. 14.) liberatos morbis scribere in templo eius Dei, qui auxiliatus esset, vt posteà similitudo proficeret, exscripsisse ea traditur, & ita ex iis hanc artem excerpsisse. Vnde, vt tradit Plinius li. 26. cap. 2. primos medendi præcepta clarissimè condidit.

Hippocrates medicinam è tenebris in lucē reuocat.

43 *Pestilentia ab Hippocrate depulsa.*

Sed sicut hoc à vero abest, vt ex iis satis liquet, quæ de nauicula Aesculapij scripsimus, & statim paulò infrà patebit: ita & illud verissimum, quod alibi refert idem Plinius, scilicet lib. 7. c. 37. quòd cùm Hippocrates venientem ab Illyriis pestilentiam prædixisset, & discipulos ad auxiliādum circa vrbes dimisisset, honores illos à Græcis meruit, quos Herculi decreuerant. Cuius etiam rei meminit Galenus in libro de commoditatibus Theriacę c. 6. Quemadmodum scilicet inquit mirabilissimus (vt illum appellat, videlicet, θαυμασιώτατον) Hippocrates per totam ciuitatem accendi ignes floribus coronamentisq; odoratissimis flagrātes, vnguentisq; suaueolentiam spirantibus perfusos, vt ita aer tabificus emacularetur, atque purior, syncerior, salubrior aspirantibus fumum subduceretur. Quod & Plinius ipse transeùter attigit, lib. 36. c. vlt. & Aetius Tetrab. 2. Ser. 1. c. 94. in fi. Ex quo & Varro li. 1. de re rustica c. 4. tradit Hippocratem in magna pestilentia, non vnum agrū, sed multa oppida sclētia seruasse. Et hàc rem etiam affatim abundeq; describit Thessalus ipsius Hippocratis filius, in oratione, quam habuit in Senatu Atheniensi, cùm patriæ excidium deprecaretur. Extatq; adhuc Senatusconsultum Atheniensium, quo illi decreti sunt honores Herculis.

44 *Hippocrates ab Artaxerxe arcessitus ire contempsit.*

Nec silentio prætermittendū est, quod Suidas scriptum reliquit, quòd Hippocrates à maximo Regum Artaxerxe expetitus, literisque & ingentibus donis inuitatus ire contempsit. Cuius etiam rei meminit Plutarchus, in Catone Censorio. Sed & literas ipsas, quas in id Artaxerxes ad Hystanem scripsit, posteritati commendauit Suidas. Artaxerxes Hyscani Hellesponti præfecto, Salutem. Hippocrati Coi medici Aesculapio prognati ad me artis fama peruenit. Da igitur operam, vt aurum illi tribuas quantum cupit, aliaq; item quorum indiget, & ad me mitte. Erit enim par honore summis in Perside viris. Et hæc quoque epistola reperitur inter opera ipsius Hippocratis. Quod quidem huc de industria adscripsi, & similia quoque adscribam, vt ex iis pateat, in quanto honore, pretio, æstimatione fuerunt medici, vel apud Reges famatissimos.

45 *Hippocrates an aliquando falsus sit.*

De Hippocrate dicit Macrobius li. j. de somnio Scipionis, quòd tam fallere, quàm falli nescit. Quanquam sunt nonnulli qui illum aliquando errasse contendunt, cùm in lib. περὶ φύσιος παιδίου. de natura infantis scripsit, ex oui luteo auem generari, nutrimentum autem ex albumine esse: mori autoritate Aristotelis, & Plinij, qui contrarium è diametro scripserūt, ille lib. 3. de generatione animalium. c. j. hic libro 10. cap. 53. Sed cum Hippocrate Alcmeon consentit insignis philosophus, vt Aristoteles ipse tradit. Sed de hac controuersia alibi fortè dicemus, ostendemusque veram esse Hippocratis sententiam. At ipsemet Hippocrates à suturis se esse deceptum memoriæ prodidit, more scilicet, vt prodit Cornelius Celsus li. 8. c. 4. magnorum virorum, & fiduciam magnarum rerum habentium. Nam leuia ingenia, quia nihil habent, nihil sibi detrahunt. Magno ingenio, multaq; nihilominus habituro, conuenit etiā simplex veri erroris confessio: præcipueque in eo ministerio, quod vtilitatis causa posteris traditur: ne qui decipiantur eadem ratione, qua quis antè deceptus est. Porrò Quintilianus lib. 3. c. 8. ita de eo scribit, Hippocrates clarus arte medicinæ videtur honestissimè fecisse, quòd quosdam errores suos, ne posteri errarent, confessus est.

46 *Laudes Hippocratis ex externis scriptoribus.*

Hunc autem, vt ad eius laudes redeamus, quanquam nondum ab iis discessimus, maximum medicorum, & istius scientiæ conditorum, & naturæ peritissimum vocat Seneca ad Lucillium, epistola 95. Eumque principem medicinæ appellat Plinius, lib. 7. cap. 51.

Et

Et diuina virum ſciētia Gellius, & Macrobius alicubi. Et nobiliſſimum medicum D. Auguſtinus lib de ciuitate Dei. 5.c.2. Ante hos Plato in Protagora,atque etiam in Phœdro illum admodum extollit,dicitque illum eſſe è genere Aſclepiadarum . Eſtque in eum diſtichon illud Græcum,lib.1.epigrammaton,

Ἱπποκράτης φάος ἦν μερόπων, καὶ σῶστο λαῶν
Ἔθνεα, καὶ νεκύων ἦν σπάνις ἐν ἀΐδῃ.

Id eſt,ad verbum,

Hippocrates lumen fuit hominum, & ſaluauit populorum
Gentes,et mortuorū fuit raritas in inferno.

47 *Eiuſdē laudes ex Galeno.*

Tam multa autem vbique Galenus in laudem Hippocratis in multis locis ſcripſit, vt qui huc omnia velit cogere,volumen conficere neceſſe eſſet,ſed nonnulla tantùm adſcribā. Is circa initia libri 1.de arte curatiua,eum omnium diſciplinarum ducem & autorem dicit. Et idem propemodum dicit lib.3.de Criſibus c.11.rurſumque in libr. Prognoſticorum c.2. Sed & idem lib.1.περὶ φυσικῶν δυνάμεων, de naturalibus facultatibus c.13.ſcribit, eum omnium primum, quos nouit,medicorum, philoſophorumque naturę opera nouiſſe.Et li.1. Therapeuticæ mirandas in eum laudes congeſſit,oſtenditque Ariſtotelem,Theophraſtū, & alios celeberrimos philoſophię profeſſores ab eo multa in ſuos libros tranſtuliſſe, & ex iis Platonem illum omnium qui ante ſe fuerunt,maximè admiratum fuiſſe.Et eiuſdē operis li.5.dicit rectè omnia ab illo fuiſſe tradita. Et li.7. eiuſdem quoq; operis,paulò poſt prin. ſcribit eum omnium ſalutarium præceptorū ſemina præbuiſſe.Et li.4. Aphoriſmorum ca. 66.Hippocrates in his ficuti & in aliis dignus eſt admiratione,eorum inuentor, quæ à pluribus medicis ad hunc vſque diem fuerūt ignota.Et lib. Temperamentorum 2. illum vocat admirabilem omnium rerum magiſtrum. Et lib.de virtutibus animalibus.c.7.in fi.diuiniſſimum illum appellat.Et lib.de Cōmate, poſt medium,dicit:eum non eorum fuiſſe,qui verbum quoppiam fruſtra adiiciunt. Nam vnum quodque vocabulum ab eo ſcriptum, imo & omnem ſyllabam rem ſemper aliquam ſignificare. Neque enim feciſſe ſicuti Homerus, qui dicit humidum oleum,& lac album, nullius determinationis gratia. Omne enim lac albū, & oleum humidum eſſe. Et in li.qui inſcribitur,Introductio ſiue Medicus,quem nonnulli Plutarchi alij Herodori eſſe opinantur,ſcribit Hippocratem omnibus facilè præcelluiſſe,primumque conſummatam apud Græcos medicinam in lucē protuliſſe. Et li.de vſu partiū.1. c.9.huius ſcripta veluti Dei vocem eſſe dicit. Ab Hippocratis, inquit,dictione, tanquam à Dei voce auſpicemur. Et paulò antè dixerat, nihil ab eo fuiſſe perperam ſcriptum. Et lib. cui titulus eſt,Subfiguratio Empirica. c.8.dicit eum expertiſſimum, & amiciſſimum veritatis. Et in li. de Difficultate reſpirationis 2. Hippocrates(inquit) conſeſſione ac ſuffragio omnium medicorum,ad eorum quæ ęgris accidunt obſeruationem,diligentiſſimus fuit.Et lib.cuius titulus, quòd medicus ſit philoſophus, ſcribit neminem amplius exiſtere qualis fuit Hippocrates inter medicos. Et li. 1.de morbis curandis Hippocrates primus omniū recta inſtitit via,quæ cùm à poſteris abſoluenda fuerat, non modò nemo eorum abſoluit, ſed plerique etiam quæ probè inuenta fuerāt, corruperunt.

48 *Et ex aliis medicis.*

Sed audi aliorum teſtimonia de Hippocrate,ne exiſtimes Galenum hæc ſolum de eo ſenſiſſe.Cornelius Celſus in proœmio, ſcribit ipſum Hippocratem primum ex omnibus memoria dignum ab ſtudio ſapientiæ medicinā ſeparaſſe,virum & arte & facundia inſignem. & lib.7. poſt princip. vocat illum parentem omnis medicinæ. Et in epiſtola ad Caium Iulium Caliſtum,quam Marcellus medicus poſuit in ſuo libro medicamentorum,illum conditorem medicæ profeſſionis dicit. Et Oribaſius Sardianus in commentariis Aphoriſmorum eiuſdem Hippocratis, lib.7.cap.18.dicit eum fuiſſe in omnibus veracem. Theophilus Protoſpatarius,li.5.Fabrycę humani corporis c.19.eum vocat medicinæ Prometheum.Soranus Medicinam,inquit,inuenit Apollo, Amplificauit Aeſculapius, perfecit Hippocrates, quem mihi ducem & iudicem omnium cauſarum & quæſtionum oportet accipere, tanquam inuentorem omnium bonorum operū.

49 *Ex noſtris.*

E noſtris Bar.in l.j.col.4.verſ.pro cuius declaratione.ff.ſi cert.pet.dicit ſtādum eſſe libris Hippocratis tanquam authenticis:quē refert & ſequitur Panor.in c.1.in fi.de feud. Nam & Iuriſconſultus noſter Paulus in l. ſeptimo.ff. de ſtat.homi.de eo ita loquitur.Septimo menſe naſci perfectum partum iam receptum eſt, propter autoritatem doctiſſimi viri Hippocratis.Quibus verbis tantum illius autoritati tribuit,quantum tribuere potuit.Et alibi quoq; citatur à Iuriſconſulto, in l.ab inteſtato.§. vlt. ff.de ſuis & legi.hære. & in Decretis Canonicis,in c.ne tales,de conſec di.5.

50 *Hippocrates an pulſuū notitiā habuerit.*

Mirum eſt autem quod de Hippocrate ſcribit Theophilus author Græcus in li.de pulſibus & vrinis,in hunc fermè ſenſum, Hippocrates diuinus medicus pulſuum notitiam nō habuit,ſed latera & frontem manu contingebat.Cui cōcinens Galenus, lib.de Criſibus 3. c.11.eodemque vlt. ſcribit Hippocrate nihil de pulſibus tradidiſſe, vel quia non nouerat, vel quia non magni momenti exiſtimabat. Quanquam ipſe Gale. in lib. de generibus & differētiis pulſuum,ca.j. ſcribit Hippocratem omnium primum quos ipſe ſciuerit, nomen pulſus ſcripſiſſe:nec eam quæ in eo eſt artem, videri

videri ignoraſſe: quanquam eum penè partẽ artis intactam reliquit. Et ſanè ipſe Hippocrates, in libro de humoribus, haud multò pòſt initium, Venarum (inquit) pulſus, caliditas, frigiditas ſue medico ſunt conſideranda. Et lib. 7. Epidemion, ſi is eius ſit, ante mediũ, σφυγμὸς ἐν κροτάφοισιν, ὡς λεπτῆς θέρμης, id eſt pulſus in tẽporibus, veluti tenuis caloris. Et lib. de alimẽtis, ſi item is liber eius ſit, Venarum pulſus, & ſpiratio ſecundum naturam indicant hominẽ rectè valere. Et li. Aphoriſmorum 7. c. 21. A forti in vlceribus pulſu, profluuium ſanguinis. Sed illud magis mirum eſt, quòd cùm Hippocrates talis tantuſque fuerit, vt diximus, repertus eſt tamen qui contra eum orationem habuerit, Antiphõ ſcilicet Rhamnuſius vnus ille ex decem oratoribus vt tradit Plutarchus in vita ipſius Antiphonis, ſed vix crediderim illum fuiſſe noſtrum Hippocratem. Soranus autem in hiſtoriis (neque enim id omittendũ fuit) tradit Coos ſingulis annis Hippocrati parentare ſolitos.

Antiphõ habuit orationem contra Hippocratem.

51 Diocles Caryſtius.

Poſt Hippocratem fuit ætate famaque ſecũdus, teſte Plinio li. 29. c. 1. Diocles Cariſtius Darij Hiſtapis tempore, cuius extat elegans epiſtola ad Antigonum Regem de tuenda bona valetudine, & eum citat Galenus, lib. 3. de locis affectis, cap. 6. & Aurelianus, li. 3. Chronion. c. 4. & Oxeon li. 3. c. 21. ex libro cui eſt titulus, Affectio, cauſa, curatio. Et li. 4. ca. 8. ex libro Prognoſtico. Et libro Oxeon. 1. ca. 12. ex libro de febribus. Et Dioſcorides, li. 7. ex Barbari computatione c. 3. in commẽtario ad Pliſtarchum. Et Octauius Horatianus, aut vt aliis placet, Theodorus Priſcianus, lib. 4. de phyſica ſcientia, ad Euſebium filium, vbi illum dicit fuiſſe ſectatorẽ Hippocratis, & ab Athenienſibus iuniorem Hippocratem vocatum Et Galenus li. 2. Simplicium Pharmacorum c. 5. ex Archidamo.

52 Praxagoras.

Chryſippus.

Herophilus.

Eraſiſtratus.

Deinde fuere Praxagoras Cous, qui, vt Galenus ſcribit lib. 1. Therapeuticæ, ab Aeſculapio traxit originem huiuſq; pater Nicarchus fuit, vt tradit idem Galenus ad fi. libri. 2. de naturalibus facultatibus: Atq; etiã Chryſippus Gnidius, qui vt tradit Plinius li. 29. c. 1. maiorum placita ingenti garrulitate mutauit, huius ſunt libri de animæ ægritudinibus, de ratione curandi, & Herophilus Bacchius, ſiue Chalcidonius, vt multis placuit, Chartaginẽſem dicit Galenus, li. 1. de vſu partium. Et Eraſiſtratus Chius ex Iuliæ vrbe aut Sicyonius, vt Galenus Pharmacorum localium, lib. 10. cap. 3. & alij malunt, Ariſtotelis filia genitus, Chryſippi, vt ipſe & Plinius vbi ſuprà, teſtatur, & vt pleriſque placuit, Theophraſti diſcipulis. Ille ſcilicet Heroph. arte miranda motus omnes & pulſus humani corporis in muſicos pedes diſcreuit per ætatum gradus, & venarum pulſus rythmis muſicis aſſeruit moueri, authore Plinio lib. 11. cap. 37. & lib. 29. c. 1. & Cenſorino de die natali.

53 Eraſiſtrati ſolertia mira in deprehendendo morbo ex amore nato.

Hic veterum medicorum nobiliſſimus (ita illum appellat Macrobius li. vlt. Satur. cap. 15. primus miro nouoq; modo deprehendit morbum Antiochi ex amore Stratonices nouercę prodeuntem. Quam rem cognitu certè iucundiorem in hunc locum ſubtexere ſtatuimus. Igitur cùm Antiochus ipſius nouercæ, quam Seleucus pater ei ſuperinduxerat, inſano amore corriperetur, non immemor quàm improbis facibus arderet, impium pectoris vulnus pia diſſimulatione contegebat. At inualeſcente magis magiſque amore, diuerſi affectus iiſdem viſceribus ac medullis incluſi, videlicet ſumma cupiditas & maxima verecundia, ad vltimam tabem corpus eius redegerunt, vt iã eſſet moribundo ſimilis. At verò Eraſiſtratus ſolus inter pleroſque medicos, quos Seleucus pater magnis propoſitis præmiis ad curãdum filium vndique conuocauerat, percipere potuit hanc animi amore ardentis, non malè affecti corporis ægritudinem eſſe. Nam cũ iuxta adoleſcentem grauiter laborantem ſederet, & curioſius omnes illius geſtus vultus & totius corporis obſeruaret, tandem cognouit ad ingreſſum Stratonices tantam repente perturbationem Antiochum occupare, vt defectum vocis, ruborem vultus, ſubſultum oculorum, ſudores acutos, motum incredibilem venæ, cunctaque alia quæ a Sapho de amatoribus referuntur, intueri in adoleſcente liceret. Statimq; poſt hæc, dum videlicet Stratonice diſcederet, deficiente pedetentim ſenſu, ingens pallor toto corpore diffundebatur, fiebatque anhelitus liberior. Ex quibus deprehendit nullius amore, quàm Stratonices captum eſſe Antiochũ; Cui morbo vt mederetur, hac arte vſum ferũt, vt Seleuco patri dixerit illum nouo morbo implicitum, videlicet nimio amoris incendio, quo niſi expleretur, ſanari non poſſet. At eius quidem mulieris amore correptum, quam conſequi minimè poſſet: ſtupefactus Seleucus, Cur, inquit, ſi huius ægritudinis amor cauſſa eſt, languenti filio opitulari non poſſumus? ingenium nobis, an facultates deſunt? Quænam quæſo tanta cupiditas, aut qualis amor adoleſcentem corripuit, qui omnes nobis deliberandi rationes excludat? At verò Eraſiſtratus, Meam, inquit, vxorem adoleſcens ardet. Tum rex multis cum lachrymis, & precibus mirifique pollicitationibus rogat Eraſiſtratum, vt illam in coniugium filio daret, cui tantum regnum deberetur. Cui reſpondens Eraſiſtratus, Hoc facilè tu pater nobis enarras verum fortè aliter ſentias, ſi Stratonicem tuã amaret Antiochus. Vtinam, inquit Seleucus, aut dij, aut homines facultatem darent, vt hũc amorem permutare meo arbitratu poſſem. Deos enim obteſtor, quòd ſi ea quæ mihi chariſſima

rissima sunt, in vnum conferrentur, omnia libenter abiicerem pro tuenda vnius Antiochi vita. Hæc vehementi affectu multisq; cum lachrymis dicente Seleuco, Erasistratus non amplius cunctandũ ratus appræhensa illius dextera, nihil esse dixit, cur Erasistrato ampliùs indigeret. Non enim coniugem suam, sed Stratonicem filium deperire, & quemadmodum id depræhendisset, declarauit. Qua re cognita Seleucus charissimam sibi coniugem filio cedere non dubitauit, quòd in amorem incidisset, fortunæ acceptum referens, quod adusq; mortem dissimulasset, ipsius pudori imputans.

54 De eadẽ re.

Quam historiam graphicè & luculenter ad modum describit Plutarchus in Demetrio, & Valerius, li. 5. c. 7. & Appianus in Syrio, & Lucianus in lib. de Syria dea. & meminit Galenus, lib. 3. Prognosticorum Hippocratis c. 7. & rursum c. 10. aut vt alij secant. 11. & iterum, in lib. suorum ipsius Prognosticorũ c. 6. vbi & simile quippiam à se deprehensum festiuissimè scribit de muliere, quæ Pyladem saltatorem deperibat. postetque credi Plinius de huiusmodi morbo, istoque Antiocho intellexisse, cùm scribit lib. 29. c. 1. Erasistratus Antiocho rege sanato, centum talentis donatus à rege Ptolemæo filio eius. Nisi tum fuisset Antiochus ætate minor, quàm vt filium iam gradio rem natu, quiq; intelligeret beneficium in patrem collatum, habere potuisset. Sed quem Plinius (vt hæc obiter dixerim) hic Erasistratum vocat, alibi Theombrotum idem appellat, videlicet lib. 7. c. 37. cùm inquit, Medicinæ scientiam in Theombroto Ptolemæus rex Megalensibus sacris donauit centum talentis, seruato Antiocho rege. Ideoq; vel Erasistratus, alio nomine Theombrotus vocabatur, vel Plinius non eundem in ea re authorem vtrobiq; fuit secutus. Illud tamen non prætermiserim Soranum Coum in historia tradidisse Hippocratem multò antè tempore simile quippiam fecisse, videlicet depræhendisse amorem quo Perdicas Macedonum rex miserè deperibat Alexandri patris pellicem.

Theombrotus.

55 Iterũ de Erasistrato.

Sed vt reuertamur ad Erasistratũ, Galenus frequenter eius opiniones refellit, vt videre licet in multis locis, præsertim verò in libris de naturalibus facultatibus: quanquam illum maximum medicum vocat Plinius lib. 14. cap. 7. At ipse Erasistratus & Herophilus, de quo etiã suprà locuti sumus, sic artẽ hanc exercuerunt, teste Cornelio, vt in diuersas curandi vias processerint, iisdemque temporibus in treis partes medicina diuisa est, vt vna esset quæ victu, altera quę medicamentis, tertia quę manu mederetur. Primam διαιτητικὴν, secundam φαρμακευτικὴν, tertiam χειρουργικὴν, Græci nominauerunt. Eius autem, quæ victu morbos curat, lõgè clarissimi authores etiam altiùs quædam cogitare conati, rerum quoque naturæ sibi cognitionem vendicauerunt, tanquam sine ea trunca & debilis medicina esset.

Medicina in tres partes diuisa.

Post quos Serapion Alexandrinus, primus omnium, vt scribit Celsus, nihil hanc rationalem disciplinam pertinere ad medicinam professus, in vsu & experimẽtis posuit. Nescio an is sit, de quo scribit Cicero ad Atticum, lib. 2. fecisti (inquit) mibi pergratum, quòd Serapionis librum ad me misisti, ex quo quidem ego (quod inter nos liceat dicere) millesimam partem vix intelligo. Sed Serapionem ipsum de quo loquimur, citat Cælius Aurelianus li. 3. Oxeon c. 21. & ex libris Curationum. Eumq; secutus est Apollonius, & ipse Herophilus quoque siue Herophileus vocatus, quòd Herophili illius prioris discipulus fuit, qui de re mediis paratu facilibus scripsit, ex quibus citatur à Galeno in libris de medicamentorum compositione secundum locos, li. 5. c. 1. atque etiam de vnguentis, vt tradit Athæneus. Hicque est quẽ Plinius Apollodorũ sæpe appellat.

56 Serapis Alexãdrinus.

Apollonius. Herophilus.

Apollodorus idem di[illegible]*.*

Qua etiam tempestate fuit Glaucias, & aliquãto pòst Heraclides Tarẽtinus, ipsius Apollonij condiscipulus. Sed & ipsius quoq; Glauciæ auditor teste Galeno, libr. de vsu partium 6. c. 4. Huncque citat idem Galenus in compositionibus Pharmacorum κατὰ γένη, lib. 4. ex libris quos scripsit aduersus Astydemandem, Stratiotem & Antiochidem. Et Cælius Aurelianus ex libris interiorum curationũ. Hi quidem & alij non mediocres viri, vt ipse Coroelius subiũxit, ex ipsa professione se Empiricos appellauerunt.

57 Glaucias. Heraclides Tarentinus.

Empirici.

At Plinius lib. 29. c. 1. affirmat huiusmodi factionem, quæ se ab experimentis Empiricem vocauit, in Sicilia cœpisse, Acrone Agrigentino Empedoclis Physici authoritate commendato, quem antiquiorẽ Herophilo & ipse Plinius dicit. Cuius sententiæ adstipulatur Galenus, aut quisquis is est, in Subfiguratione Empirica in princ. Et huius quoque meminit Suidas, q & ipsum dicit fuisse antiquiorẽ Hippocrate, & lingua Dorica scripsisse de medicina librum vnum. Et Laertius in Empedocle, vbi ponit epitaphium quod illi Empedocles inscripsit,

58 Vbi cœpit Empirice. Acrò Agrigentinus.

Α᾽κρον ἰητρὸν ἄκρωνα, ἀκραγαντῖνον ἄκρον,

Πατρὸς ἄκρον, κρύπτει κρημνὸς ἄκρος πατρίδος.

Galenus autem in Introductione siue Medico cui scilicet titulus Græcus est εἰσαγωγὴ, asserit Philinum Coum primum Empiricam sectam à rationali separauisse, occasione ab Herophilo suo præceptore accepta. Sed cùm vellent suam hæresim primam fuisse videri, Acronẽ Acragantinum, quò rationali esset vetustior, ei dedisse initium dixerunt. Atque vt subdit, à Philino ipso Serapion Alexandreus, ea secta floruit. Dein & Apollonij duo Antiocheni, pater & filius. Est autem apud Plutarchum in libello de Iside, & Orisìde Agron Athe-

Philinus.

Agrõ Athe[illegible]*.*

Atheniensis, qui cùm in pestilentia ægrotos prope ignem haberi iussisset, id multum profuisse. De qua re etiam Paulus Aegineta, qui Acronem Agrigentinum id fecisse dicit, lib. 2. c. 35. quo tractat de popularibus publiceque grassantibus morbis, vbi hæc scribit, in fi. Porrò si quis pyram accenderit, egregiè quidem poterit vdum aera in calidum & aridum permutare, quemadmodum Acronem Agrigentinum fecisse perhibent, quod & recenset Aetius Tetrab. 1. Ser. 1. cap. 94. in fi.

59 *Medicinam quæ victu constat in duas partes diuisam.*

Siue autem ab huiusmodi Acrone, aut ab alio hæresis ista Empiricorum ortum habuerit, satis tamen constat in duas partes eã quoque, quæ victu curat, medicinam diuisam fuisse: aliis rationalem artem, aliis vsum tantùm sibi vendicantibus: nullo verò quicquam post eos qui suprà comprehensi sunt, cogitante, nisi quod à superioribus acceperat: donec ætate

Asclepiades.

Magni Pompeij Asclepiades Prusiensis Rhetoricæ magister, medendi rationem magna ex parte mutauit: totamque medicinam, vt Plinius scribit li. 26. cap. 3. ad casum reuocando, coniecturam fecit, quinque res maximè cõmunium auxiliorum professus, abstinentiam modò cibi aliàs vini fricationẽ corporis, ambulationem, gestationesque. Trahebatque prætereà mentes artificio mirabili, vinum cõmittendo ægris dandoque tempestiuè, tum frigidam aquam. Alia quoque, vt ille subdit ex Varrone, blandimenta, & veluti quædam lenocinia excogitabat, iã suspendendo lectulos (qui ob id pensiles à doctis vocantur) quorum molli facilique iactatu, aut morbos extenuaret, aut somnos alliceret: iam balneas auidissima hominum cupidine instituendo, & alia multa dictu grata atque iucunda, magna authoritate, nec minore fama.

60 *De eodem.*

Is est, qui vt iam suprà diximus, hominum mortuum ab rogo, & vt cum Apuleio, lib. 4. Floridorum loquar, velut ab inferis postliminio vespillonum manibus extortum domum retulit, confestimque spiritum recreauit, confestim animam in corporis latibulis delitescentem quibusdam medicamentis prouocauit, vt iam facilè credi possit, quod idem Plinius, vbi suprà, tradit vniuersum propè humanum genus in se non alio modo circumegisse, quàm si cœlo emissus aduenisset. De qua re etiam Cornelius Celsus li. 2. ca. 6. Aduersus quos (inquit) ne dicam illud quidem, quòd in viciuo sæpè quædam notæ positæ non bonos, sed imperitos medicos decipiunt. Quod Asclepiades funeri obuius intellexit, quendam viue re qui efferebatur. Hic quoque à Mithridate Ponte Rege expetitus, ipsius legatos & pollicitationes spreuit, sponsionemque fecit cum fortuna, ne medicus crederetur, si vnquam inualidus vllo modo ipse fuisset, & victor suprema in senecta lapsu scalarum exanimatus est, vt ipse quoque Plinius scribit li. 7. c. 37. Eum citat Cassius in Problematis medicis, c. 40. ex libro de vlceribus, & Galenus in compositionibus pharmacorum κατὰ γένη, ex libris 10. de facultatibus, & ex libris ἐκτὸς, id est, de his quæ extrà sunt, siue de exterioribus. Huicque dicit

Asclepiades Pharmaciõ dictus

fuisse cognomentum Pharmation, nec tamen eum multi facit, vt videre possumus in libris de naturalibus facultatibus. & alibi sæpe, nisi hic sit alter Asclepiades Iunior: de quo posteà dicemus. Sed & is citatur à Cornelio Celso, in epistola ad Caium Iulium Callistum, apud Marcellum medicum, ex libro παρασκευῶν, id est, præparationum, quo etiam in loco illum vocat maximum authorem medicinæ. Et ab eodem Celso li. 2. Medicinæ c. 13. in prin. ex volumine communium auxiliorum.

61 *Themison.*

Hunc paulò pòst secutus est Themison Laudiceus Syrius, ex eius auditoribus, qui primus princepsque tertiæ illius factionis, quam Methodicem vocant, teste Galeno, aut ex aliis placet, Herodoto, in Introductione siue Medico. Huncque tradit Dioscorides lib. 8. 6. c. secundùm Hermolai diuisionem, emorsum fuisse ab homine rabioso, rabiosumque inde factum euasisse posteà. Et eum citat Cælius Aurelianus sæpe ex 3. libris tardarum passionum, atque etiam ex 9. libris Epistolarum ad Dimanrem, atque etiam ex libris Epistolarum ad Asilium: & Paulus Aegineta, lib. 3, ca. 15. ex lib. 2. epistolarum: vt nõ sit recens, quòd Manardus & alij recentiores medicinam epistolis tractarunt. Et de hoc Iuuenalis Satyra 10.

Quot Themison ægros autumno occiderit vno.

Vt eum quoque citat Aetius Tetra. 3. Sermo. 1. c. 10. Hunc summum authorem vocat Plinius li. 14. c. 17.

62 *Dioscorides.*

Quo etiam tempore fuit ipse Dioscorides Cilix, ex Anazarbo: Alexãdrinus vocatur Paulo Aeginetæ, li. 4. c. 34. cognomento Phacas, id est, Lentinus, quòd lentigine os dehonestaret, vt scribit Suidas, Marci Antonij & Cleopatræ, vt idem dicit familiaris, qui scripsit libros omnium laudatissimos, de simplicibus qui ad medicinam pertinent, quibus titulum fecit περὶ ὕλης ἰατρικῆς, de materia medica. Hũc maximis laudum præconiis effert Galenus li. 6. de simplicibus medicamentis in præfatione datque illi primas in simplicium cognitione. Et lib. 4. de compositione medicamentorum κατὰ γένη, illum dicit perfectissimè tractatum de materia medicamentorum confecisse, nulliq; eorum qui in eadem quasi arma descenderunt, secundum esse. Et lib. de Antidotis, Traditum (ait) est abundè de medicinali materia quinque Dioscoridis libris. Scripsitque & alia quædam, si is est. Ex quo Galenus in li. 7. κατὰ τόπους, c. 2. Hypoglossida describit. Sed & ipse Galenus Succidaneorum lib. tradit illum scripsisse librum Reciprocorum medicaminum,

id est,

id est, quod vulgo dicunt, quid pro quo. Sunt tamen qui existimant Dioscoridem ipsum posteriori tempore fuisse, eodem scilicet, aut paulò posteriore, quo Plinius fuit. Nam & in ea sententia fuit Hermolaus Barbarus, in Castigationibus Plinii, lib. 16. c. 1. & iterum lib. 29. cap. vlt. & Ioan. Baptista Plautius, in Commentariis Persij, Saty. 6. hoc argumēto falsi, quòd vterque Licinium Bassum viderit, & quidem prouecti iam, & commentantes, vt patet ex illo c. 1. lib. 16. Plinij, & prologo Dioscoridis. Verùm in omnibus Plinij exemplaribus non Licinius, sed Lecanius, vel Locanius scribitur, vt diuersus à Licinio Dioscoridis videri possit.

63 Antonius Musa.

Fuere & eadem tempestate Antonius Musa, & eius frater Euphorbius, hic Iubæ regis medicus, vt scribit Plinius libro quinto cap. j. & iterum libro vigesimoquinto capite septimo, vbi & ab eo herbam Euphorbiam vocatam dicit: Ille Augusti, quem aliquādo ab omnibus desperatum sanitati restituit. Ideoq; illi statuam ære collato iuxta signum Aesculapij, teste Tranquillo in Augusto, cap. 59. erexit Romana ciuitas, & tum quidem rerum omnium domino. Et de hoc fortè intelligebat Plinius quod scripsit lib. 19. c. 8. Diuus Augustus, lactuca conseruatus in ægritudine fertur prudētia Musæ medici. Extat & hodie volumen luculentum, quod de medicina scripsit. Et hunc sæpissimè citant Galenus & Aetius. Et de eo est illud Horatij libr. 1. epistola 15.

—Nam mihi Baias

Musa supervacuas, Antonius &c.

Artorius.

Vbi Porphyrion scripsit eum fuisse medicum Augusti. Eusebius autem Chronographus memorat Artorium medicum Augusti, quem dicit post Actiacam victoriam naufragio perisse, putabamq; primum mendum esse in nomine, versis duab. N. in duas. R. Sed me ab hac suspicione liberauit Velleus Paterculus lib. posteriore Romanæ historiæ, scribens Augustum fuisse oratum ab Artorio medico, ne in castris quæ apud vrbem Philippos aduersus Cassium & Brutum collocata erant, maneret quod & ipsum tradit Valerius Maximus li. 7. c. 1. in prin. Et quod Lactantius li. 2. c. 8. meminit ipsius Artorij medici Augusti, atque etiam Cælius Aurelianus Acutorum morborum lib. 3. c. 11. & c. 14. vbi illum dicit Asclepiadis sectatorem, & c. 16. Huic fuisse nomen Artorium Marcum constat ex Plutarcho in vita Bruti, scribente hunc admonuisse Augustum, vt ab ea pugna, de qua suprà diximus, excederet. Sed

Euphorbius.

illud monere velim lectores in vetustis codicibus Chronicon. Eusebij esse scriptum Artorius, sed qui eum codicem cum cæteris operibus ipsius Eusebij prelo nouissimè tradiderūt Basileæ, anno 1542. loco Artorij Antonium perperam substituerunt.

64 Valgius.

Sed & sub id tempus fuere & alij celebres medici C. scilicet Valgius eruditione spectatus, quem de herbis imperfectum volumen ad Augustum scripsisse tradit Plinius circa initia c. 2. li. 25. Cassius Felix quem Celsus ingeniosissimū sui seculi appellat. Chaspitanus aliis Carpitanus dictus, Aruntius, Albutius Rubrius, Q. Stertinius, & aliquantò pòst Vectius, aut, vt alij scribunt, Vettius Valens, Messalinæ Claudij Cæsaris vxoris (authore Plinio, libro 29. cap. primo) adulterio nobilitatus, pariterque eloquentiæ allectator. Hunc vt scribit Cornelius Tacitus adulterij reum & confessum Claudius ad supplicium tradi iussit. Hunc citat Galenus in libro de medicamētorū compositione secundum locos. Scripsit inter cætera libros Antologias, ī quibus de annis Climactericis septenariis & nouenariis eorumque ratione priùs à Petosiri & Nichepso regibus, περὶ κλιμακτήρων ἑβδοματικῆς καὶ ἐννεαδικῆς συναγωγῆς. Sed & illum citat Serenus Sammonicus, c. 58.

Cassius Felix

Chaspitanus

Albutius Rubrius.

Q. Stertinius

Vectius Valens.

65 Cornelius Celsus.

Fuit & eodem tempore ipse Aurelius Cornelius Celsus, quem non semel suprà citauimus. Hic præterquam quòd de medicina volumen illud omnium eius materiæ eloquētissimum scripsit, etiam præcepta Rhetorices, rei quoque militaris & rusticæ reliquit, & de omnibus ferè artibus libros cōscripsit, dignus vel ipso proposito, vt eum scisse omnia illa credamus, vt memoriæ prodidit Quintilianus li. vlt. c. item vlt. Oratoriarum Institutionū. Sed & hunc Columella testis locupletissimus, lib. 2. Rei rusticæ. c. item 2. dicit non solùm agricolationis, sed vniuersæ naturæ prudentem virum. Et alibi eum doctissimum appellat, lib. 9. c. 6. Eum citat Plinius, lib. 21. c. 30. & alibi sæpè.

66 Thessalus.

Fuit prætereà & Thessalus Trallianus, qui Neronis principatu cuncta maiorum placita delere conatus est rabie quadam, vt scribit Plinius, li. 29. c. 1. in omnis æui medicos perorās. aduersus quē multa scripsit Galenus, lib. 1. Therapeuticæ, & alibi sæpe. Et inter cætera in li. 1. de compositione medicamentorum κατὰ γένη eum dicit Medicæ artis operum inexpertum. Isque est quem & alibi quoque sæpe, præsertim in antiquis translationibus Galenus ipse Thessali nomine redarguit. Is inter cætera librum de communitatibus scripsit, & Syncretica, vt tradit Galenus illo 1. libro Methodi, vbi & ipse scribit hunc in quadam ad Neronē epistola his inter miria verbis vsum fuisse, Cū nouam sectam condiderim, & quæ sola vera sit propterea quòd qui ante me medici fuerūt omnes, nihil vtile prodiderūt, vel ad sanitatē tuēdam, vel morbos propulsandos. Sed & eodem libro scribit illum promittere, solitum se mensibus sex eam artem tradere. Ex quibus satis constat eum mira fuisse arrogantia. Quod & hinc

& hinc quoque satis constat, quòd monumento suo in via Appia ἰατρονίκην, quasi medicorum victorem se inscripserit. Optarim tamen libros eius extare. Nam & ex fragmentis, quæ videmus, ab aliis citatis constat eum fuisse acutissimum, atque etiam doctissimum. Hic sæpe citatur à Cælio Aureliano ex libris Regularum, scilicet li. 3. ὀξέων, id est, acutorũ morborum c. 17.

66 *Critias Massiliensis.*

Huius etiam temporis fuere Cricias, aut vt alij scribunt, Critias Massiliensis; qui arte gemmata, vt cautior religiosiorque ad syderum motus ex ephemeride mathematica cibos dabat, horasq; obseruabat, Charmis & ipse quoque Massiliensis, qui damnatis non solũ prioribus medicis, sed & balneis, frigida etiam hybernis algoribus lauari persuasit, mersitque ægros in lacus, vt tradit Plinius lib. 29. c. 1. Et Antonius Castor cui summa in ea arte authoritas fuit, centesimumque ætatis annum excessit, nullum corporis malũ expertus, ac ne ætate quidem memoria aut vigore excussis, quòd vix credibile esset, nisi Plinius, qui id optimè nouit, scriptum reliquisset, lib. 25. c. 2. Huuc citat idem Plinius lib. 20. c. 17. in princ. & alibi sæpe.

Charmis Massiliensis.

Antonius Castor.

68 *Plinius.*

Nam & Plinius ipse eodem tempore floruit togatorum doctissimus, nullius expers disciplinæ, totius naturæ interpres, qui qualis quantusq; medicus fuerit satis apparet ex sua ipsius Naturali Historia. Sed & ipsius titulo librum peculiarem habemus de medicina nun cupatim scriptum, quem tamen stylus arguit non esse ipsius, præterquam quod ipse citat Galenum illo tempore inferiorem. Est tamen hic liber alioqui non malus, & optimos authores aduocat. Putatque Paulus Iouius vir acerrimi iudicij, in lib. de piscibus Romanis, cum librum esse Plinij Valeriani multò, quàm ille fuit, recentioris, cuius marmoreum sepulchrũ Comi inspicitur, vbi Pliniorum familia floruit in templo diui Probini. Nec multo pòst Soranus Ephesius, qui primum Alexandriæ profecit. Dein Romam venit, vbi artẽ exercuit Traiani & Hadriani temporibus, librosque plures & optimos composuit, testis Suidas. Huius Isagoge medendi extat, eumque citat Cælius Aurelianus ex libris Causarum, quos ætiologumenos vocauit.

Plinius Valerianus.

Soranus.

69 *Galenus.*

Sed & ea tempestate, aut certè cõtinuò pòst emicuit Claudius Galenus Pergamenus Niconis illius geometræ atque astrologi filius, qui reliquos omnes superiores medicos (Hippocratem semper excipio) & ingenij magnitudine, & doctrina, & diligentia facilè superauit. Huuc nonnulli perhibent centum & quadraginta annos vixisse, tantaque in cibo & potu abstinentia vsum, vt ad satietatem nunquam comederit, aut biberit, nec crudum quicquã vnquam gustarit, vnde sit factum, vt odorificũ semper anhelitum spiraret. Sed quod longè mirabilius est, citra vllam omnino affectionem sola defecerit senectute. Quod in humanis, vt dicit Cælius Rhodiginus lib. Antiquarum Lectionum 30. c. 12. ex posteriore æditione, est rarissimum in tanta subblandiẽtis gulæ lasciuia. Vtcunque tamen res habeat, hinc quibusdam obresit Adagium, vt Galeni valetudinem dicamus, pro ea quæ vltra humanum captũ nimis sit prospera uimisque inoffensa.

An aliquando Galenus ægrotarit.

Prouerbiũ.

70 *De eadẽ re.*

Sed & sunt, vt ille subdit, plurima quæ aduersus hanc astructionem proferri possunt, tũ ex Galeno ipso, tum ex scriptoribus altis. Suidas enim scribit Galenum septuaginta tantùm annos vixisse. Huius verba in latinum traducta huc subnectemus, Galenus arte medica celeberrimus Pergami est natus, Marci & Cõmodi, & Pertinacis Imperatorum tẽporibus Romæ vixit. Niconem habuit patrem Geometriæ, ac Architecturæ peritum, plurima non in medicina solùm, sed & in philosophia condidit volumina. Immo verò in Grammatica, & Rhetorica, quæ quòd omnibus ferè sunt obuia, & vulgo notissima, recensere consilũ non est. vixit annos septuaginta. Galenus porrò ex Græcæ linguæ proprietate quietum, tranquillumque signat. Ipse autem Galenus aliquando se morbis conflictatum fuisse testatur, lib. 2. de locis affectis, vbi dicit se passum colicam. Et li. 5. περὶ ὑγιείας de sanitate tuenda, circa initia; & diariam febrẽ, & alias multas magnasq; ægritudines. Et li. ij. de alimentis, deuium corruptionem. Et in lib. περὶ εὐχυμίας, καὶ κακοχυμίας, cap. j. scribit se pluries ægrotasse in adolescentia, & iuuentute.

71 *Galeni laudes ex seipso.*

Hic autem ita de seipso scribit, li. 3. de affectis locis. c. 3. Ego vero reipsa, & publicè & priuatim apud eos videlicet, qui sectam quam libet à me discere cupiebant, ostendi in omniũ sectarum sciẽtia (ne maius quicquam dixero) me esse postponendum nemini. Et paulò pòst, Itaque medicinam professus vsque ad senectutem, nullam omnino ad hanc diem calumniã subiui, vel curando, vel præsagiendo: id quod celeberrimis medicorum quibusdam obtigisse memini. Diuus autem Hieronymus in Decretis Canonicis de consec. distin. 5. c. ne tales, illum virum doctissimũ appellat: & in Amos, c. 5. medicorum disertissimum atque doctissimum. Gregorius Nyssenus lib. de anima. c. 9. in princ. & Paulus Aegineta li. 5. c. 29. in fi. illũ vocant admirabilem, siue mauis, admirãdum medicum. In quodam conuiuio ad quod multi docti viri conuenerant, ait inter cæteros adfuisse Galenum Pergamenum medicum, qui neminem habuerat vsque ad suæ ætatis tempora philosophandi scientia, vel dicendi facultate superiorem. Alexandro autem Trallianо vix citator, nisi cum eo epitheto & θειότατος, id est, diuinissimus Auerrois lib. 5. Colliget. c. 51.

Ex aliis.

c.31.ita illum celebrat, vt experiẽtia præcellẽtem prædicet, ac veridicum imprimis, & cui comparari non possit alius, nisi forsan is (inquit) qui clamat quidem, sed quid clamet nõ percipit satis, Auicennã, vt opinor intelligens. Qui se tñ, li. 1. Fen. 1. c. 2. Galeni fatetur interpretem, ac illum summũ quandoque vocatar tis medicę. Halyabbas in primo Theoricæ, Galenus, inquit, sapiens & prior inter cæteros, ac probus, & in medicina eminentis scientiæ. Rabi Moyses, in 25. particula suorum Aphorismorum, scribit Galenum in medicina plus sciuisse, quàm alium cuius famam audiuerit, aut scripta legerit. Rasis alicubi hunc scribit intelligendi, & dicendi grauissimum fuisse autorẽ. Arnaldus à Villa Noua circa initium li. de diuersis intentionibus medicorum, dicit Galenum graui pondere, recti indicij, perpendiculo exquisitaque perscrutatione, prout attis exigit necessitas, omnia præ cunctis medicinę doctoribus gloriosiùs expressisse. Et idem in prologo libri de consideratiombus operis medicinæ, dicit medicinam diuina concessione veracitet & perfectè Galeno, sicuti & Hippocrati fuisse reuelatam. Et in li. de graduationibus medicinarum, ca. 36. asserit Auertoem in omnibus errasse, in quibus Galeno contradicit. Eusebius Cæsariensis, li. Ecclesiasticæ historiæ 5. c. vlt. tradit autoritate aliorum, Galenum à nonnullis pro Deo coli. E nostris Ang. cõ. 110. incip. sanctissima & illustrissima regina, col. 4. principem medicorum appellat. Sed & ipse multa de se scripsit lib. 8. & 9. Methodi, & de morbis curandis, li. 5. 6. 7. & 10. ex quibus intelliges eum minimè fuisse detrectatorẽ laudum suarũ, alioqui dignum qui ab omnibus, omnibus laudum præconiis celebretur.

7- Galenus pro Deo cultus.

Satis est ad Galenum vsque, alterum medicinæ parentem rem ordine tractauisse. Alios deinceps medicinæ, aut scriptores, aut peritos non ex ordine temporis, sed vel alphabeti, vel vt res ipsa sese offeret, adscribemus. Nunc igitur ad alias medicinæ laudes accedimus. In primisque ab eo incipiendum ducimus, quem Iustinianus noster in proœmio ff. in fi. parentẽ omnis virtutis appellat. Is igitur lib. xj. Iliados medici dignitatem exprimens, ait,

72 Aliæ laudes medicinæ.

Ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων,

Medicus enim vir multis æquabilis aliis.

Quem versum & Alcibiades in Symposio Platonis, in laudem medicinæ vsurpauit. Et alibi idem Homerus lib. 4. Odissex,

Ἰητρὸς δὲ ἕκαστος ἐπιστάμενος περὶ πάντων

Ἀνθρώπων.

Medicus autem quilibet sciens supra omnes

Homines.

Qua quidem sentẽtia palàm testatur Homerus, hanc artem non vna aut altera disciplina, sed omnium artium cognitione ac circulo, tũ præter exactum ingenium, multò etiam vsu efficacissimo (vt dicit Plinius lib. 26. ca. 2.) rerũ omnium magistro, constare. Quod & tradit Hippocrates in li. περὶ ἀέρων, ὑδάτων, τόπων, id est, de aere, aqua & locis, & in episto. ad Thessalum ipsius filium. Et Soranus Ephesius in Isagoge. c. 1. & iterum 4. Galenus in prin. Therapeuticæ, vbi Thessalum arguit aliud sentiẽtem: & Halyabbas in initio Theoricæ: & Isidorus Etymologiarum li. 4. Et Petrus Aponensis in eo libro, cui ex re Conciliator titulus est, differ. 1. vbi superfluenter ostendit medicinam omnium liberalium artium orbem veluti cõplecti. Et nouissimè Hieronymus Montuus in eo libro cui titulus est, de his quæ ad rationalis medici disciplinam, munus, laudes, consilia, & præmia pertinent, amplissimè ostendit medicum omnes philosophiæ partes Grammaticam, Historiarum cognitionem, Poeticã, Logicam, Rhetoricã, Mathematicã, Arithmeticam, Geometriam, Cosmographiã, Geographiam, Topographiam, Musicã, Astronomiã, Physicam, Metaphysicã nosse debere. Eaq; omnia sigillatim persequitur, vti etiam propemodum facit Iustus Velsius Haganus in oratione, cui titulum fecit, virum in medico variarum artium ac scientiarum cognitio requiratur. Et vt vno verbo concludam, illud affirmare ausim, orbem illum doctrinarum quẽ Græci ἐγκυκλοπαιδείαν vocant, medicis vtilem esse, ac omnium doctrinarum consortio medicam facultatem esse perfectam. Et ne de Astrologia dubites eam non modicum conferre ad medicinam, magna autoritate tradit Hippocrates in eo libro de aere, aqua, & locis.

73 Medicinam omnium artium cognitione constare.

Encyclopedia medicis necessaria.

Vt non immeritò non absolutus consummatusque ac perfectus medicus sit, nec habeatur, nisi is ætate confectus: vtpote cùm non nisi magno tempore exactoque studio, ac diuturna experientia possit ea ars addisci, nosciq; perfectè: quæ omnes artes in se, vt diximus, complectitur. Ex quo & antiqui illi Aesculapium barbatum faciebant, veluti virum qui iam annos perfectæ virilitatis attigisset. Quod ex eo constat, quod scribit Virgilius, si is est in Priapeis,

74 Medicus nõ nisi ætate cõfecta absolutus.

Aesculapius cur barbatus.

Intonsa semper Aesculapio barba est.

Et ex eo quod legimus apud Ciceronem lib. 3. de natura Deorum, & Valerium Maximum li, 1. c. 2. vbi de Dyonisio Syracusano loquitur. Arnobium li. 6. aduersus gentes, & Lactantiũ lib. 2. c. 4. Dionysium illum seniorem Epidauri Aesculapio barbam auream detraxisse, quo significabant in medico multarum rerũ vsum diuturnum. Quanquam alij eum imberbem effingant, vt videre licet ex Pausania in Corinthiacis, non semel, & iterum in Arcadicis. Illud autem quod diximus intelligens Virgilius huius artis, vt posteà dicemus, non imperitus lapidem Aeneæ medicum longeuum senioremque facit lib. 12. Aeneid.

Ille

—Ille retorso
Paoniā in morē senior succinctus amictu, &c.
Et paulò pòst,
Fouit ea vulnus lympha longæuus Iapis.
Nec ab re (vt id obiter dicā) huic medico id nomen imposuit, quod à sanitate deductum est, vt etiam ostendit Seruius in eum locum Virgilij, & Ausonius, epig. 21. quod de Meroe est, anu ebriosa.
Idmona quòd vatē medicum, quòd Iapita dicūt
Discendas artes carmina præueniunt.
Virgilium autem imitatus Silius Italicus li. 5. qui & Synalum Hannibalis medicum seniorem quoque dicit,
—Medicas hinc ocyùs artes
Et senioris opem Synali vocat.
Cepola quoque in l. præcipiunt, nu. j. ff. de ædi. edi. tradit meliorem esse medicum antiquum. Et è nostris Ang. in l. 1. §. puentiam. ff. de postu. monet non esse fidendum iuueni medico: eũ enim esse homicidam parentum, vt & post eũ repetit Ioan. Ana. in rub. de delic. puer. colum. vlti.

75 *Artis medicæ difficultas.*

Ideoque hæc ars admodum difficilis existimatur, vt diximus suprà, cùm de baculo nodoso Aesculapij loquuti sumus, vtpote quam assequi non possumus sine aliarum scientiarum & artium cognitione. Hincque illud Hippocratis oraculum à nobis quoque eodem loco recensitum, Vita breuis, ars longa, iudiciũ difficile. Quod ex eodem citat Bal. in l. si duobus in prin. colum. 2. C. com. de legat. Nam & ipse Hippocrates in quadam ad Democritum epistola, asserit neminem penitus medicinam nouisse. Nam nec ego (inquit) ad summum artis medicæ perueni, quamuis senex iam sim, nec ipse huius artis inuentor Aesculapius. Nam & ipse in multis recantauit. Vt non temerè Galenus Methodicos increpasse videatur in libro de sectis, siue introductorio ad medicinam (nā vtrumque titulus ei operi) qui affirmabant medicinam nec longam, nec difficilem artem esse, sed quæ mensibus sex, aut quàm celerrime addisci posset.

76 *Medicina ars è numero præstantiorum.*

Hanc eādem artem, vt ad id redeamus, cæteris esse præstantiorem, aut certè ex numero præstantiorum, tradit ipse Hippocrates in eo libello, quem de lege vocant. Quod & ipsum testatur Galenus libro primo Therapeuticæ, atque etiam libro Theorices primo. & ex tempore inferiorib. Arnaldus Villanouanus, in principio sui Antidotarij, vbi etiam scientiarum nobilissimam esse dicit: & Petrus Aponensis, qui hoc multis magnisq; rationibus comprobat in libro nuper allegato, differ. 5. Vt nō abs re Augustinus Anconitanus in libro de potestate Ecclesiastica, & Antonius Florentinus in 3. parte suæ fœcundissimæ summæ, titu. 7. cap. 2. tradiderunt non esse ad eam scientiam admittendum spurium, vt pote cum sit dignitatis atque honoris minimè capax, vt alio loco pleniùs diximus.

Spurij non admittendi ad studi[um] medicinæ.

77 *Medicina deorum munus ex medicis.*

Idem autem Hippocrates in epistola ad Abderitas, medicinam esse Deorum munus scribit, Quod & vsurpauit Herophilus, vt retulit Scribonius Largus id approbans in epistola liminari sui libri de compositionibus medicamentorum. Quibus concinens Rasis li. Aphorismorum 5. medicina, ait, tota est Dei, & est res venerabilis. Et Mesue, Sanat, inquit, solus languores Deus: & de fragilitatis solo produxit medicinam, in largitate sua benedictus, gloriosus, & excelsus. Atqui Homerus & Hesiodus non obscurè insinuāt diuinam esse stirpium, adeoque medicinæ originem: dum hic homines ignorare scribit, quantum in Malua & Asphodelo vtilitatis reconditum sit. His enim verbis satis innuit herbarum vires in intimis earundem medullis reconditas esse, hominibusq; ignotas, nec nisi Diis ipsis earũ inuentoribus perspectas. Ille dum Moly herbæ laudatissimæ, & contra Circæ veneficia mirè efficacis inuentionem Mercurio Deo, Deorũque nuncio acceptam refert, hominibusque, non Diis item inuentu difficilem esse scribit. Nicander in Theriacis Panacem, quæ ipso statim nomine morborum omnium remedia pollicetur, à Diis ipsis inuentam esse tradit.

78 *De eadē re ex alijs.*

Quod si gentilium, vt vocamus, & eorum quidem medicorum testimoniis non credimus: an etiam aliis viris nostræ religionis, & iis quidem sanctissimis, & eruditissimis non credemus? Origenes Adamantius vir quidem sanctitate & doctrina insignis, enarrans illud Numeri 24. Dixit Balaam filius Beri, dixit homo cuius obturatus est oculus, &c. ita scripsit de medicina loquens, Quæ scientia magis est à Deo, quàm sanitatis, in qua etiam herbarum vires, & succorum qualitates & differentiæ noscuntur. Longo autem antè interuallo Pindarus Pythiorum Ode 1. Deum sanitatis autorē esse dicit. Sed & ipse Origenes, vt ad eũ redeamus, prima Homilia, quam in Psalmum 37. edidit, ita exorditur, Creator humanorum corporum Deus sciebat quòd talis esset fragilitas humani corporis, quæ languores diuersos posset recipere, & vulneribus aliisque debilitatibus esset obnoxia. Et ideo venturis passionibus prouidens etiam medicamenta procreauit ex terra, & medicinæ tradidit disciplinam, vt si accederet ægritudo corpori, non deesset medicina.

79 *De eadē re ex sacris autoribus.*

Sed longo antè interuallo sapientissimus ille Concionator Iesus filius Sirach, in eo libro qui Oeconomicus, aliàs Ecclesiasticus inscribitur. c. 36. Honora, ait, medicum propter necessitatem. Etenim creauit illum altissimus. Quam sententiam citat è nostris Pan. in c. tua nos, de homi. atque ex ea subinfert, laudabile esse medicorum munus. Subdit autem Ecclesiasticus,

siasticus, A Deo enim est omnis medela, & à Rege accipiet donationem. Disciplina medici exaltabit caput illius, & in conspectu magnatum collaudabitur. Altissimus creauit de terra medicinam, & vir prudens non abhorrebit illam. Et rursus, Nonne à ligno indulcata est aqua amara? Et paulò infrà, Fili in infirmitate tua da locum medico. Etenim illum dñs creauit, & non discedat à te: quia opera eius sunt necessaria. Hactenus ille. Sed quod dicit, Nonne à ligno indulcata est aqua, ne quis forsan ignorauerit, ad id referendum est quod scribitur Exo. 15. & in Decretis Canonicis, in c. reuera. de pœn. di. 2. Deum Moysi lignum indicasse, quod naturali vi sua missum in aquas omnem earum amaritudinem penitus auferret. De quo etiam 4 Esdr. 1. c. Quæ res palam ostendit medicinam à Deo fuisse admodum probatam, qui cum idipsum vel solo nutu aut verbo facere potuisset: medicinæ tamen opera facere maluit.

80 Sed quid quod Dominus postquam docuit Mosem vim & naturam eius ligni quo aquas dulcorauit. Exodi d. c. decimoquinto, in fi. Si audiendo (inquit) audieris vocem domini Dei tui, & quod rectum est corā eo feceris, & obedieris mandatis eius, custodierisque omnia præcepta illius omnem languorem quem posui in Aegypto, non inducam super te. Ego enim sum Deus sanator tuus, aut vt alij vertūt, medicus, quod idem est. Ex quibus intelligis Dominum Deum nostrum se medicum fuisse professum. Sed & Christus Dominus item noster sese medicum esse profitetur, cùm dicit de se loquens, non opus esse bene valentibus medico, Matthæi nono, Marci secundo, & Lucæ quinto. Ex quo Diuus Cyrillus, aut, vt alij volunt, Origenes (de autore enim dubitatur) librum commentariorum in Leuiticum 8. ita exorditur, Medicum dici in scripturis diuinis dominum nostrum Iesum Christum, etiam ipsius domini sententia perdocemur. Et Diuus Augustinus in Decretis canonicis, in c. adhuc perhdt. ver. quòd autem multos, de pœni. distinc. 3. & gl. in c. conuertimini. de pœni. dist. j. Et alibi sæpe illum medicum vocant sacri scriptores, vt ipsemet Augustinus, libr. Confessionum 9. & lib. item 9. in Genesim: Ambrosius de quadragesima, Sermo. 18. Gregorius Homilia vigesimaquarta. Ex quo illud Diui Ignatij Ioannes Euangelistæ discipuli, in ea epistola quam ad Ephesios scribit, Medicus noster est solus verus Deus ingenitus, & inuisibilis dominus, omnium pater & genitor. Habemus enim medicum etiam dominum nostrum Iesum, &c. Et ne putes id tantùm ad animi morbos pertinere, sed ad corporis quoque: audi alterum Diuum Chrysostomum, Homilia in diuum Marcum 6. in princip. cùm dicit Moysem & Esaiam medicos fuisse: Christum autē Archiatrum, id est, principem medicorum, vt diximus in Aesculapii tractatione. Nam quod ille de Moyse & Esaia dicit, ad medicinā quoque corporis refert, vt ex his patet quæ diximus in præcedenti versi. & ex his quæ statim dicemus, cùm de Esaia loquemur. Nam & Ethnici suos Deos præcipuos Iouem, scilicet, & Iunonem ἐξακεστήριους vocant, veluti sanandi curandiq; morbos vim gerant, παρὰ τὸ ἐξακεῖν vt tradit Helychius.

Sancti qui medici, aut medicina vsi.

Deum secuti sanctissimi viri medicinam etiam exercuerunt, & comprobarunt. Nam & ex eo quod nouissimè diximus, satis constat Moysem fuisse à Deo medicinam edoctū: hincq; à Diuo Chrisost. fuisse medicum dictū.

81 Sancti medici. Moyses medicus.

Helisæus ille qui duplicem prophetiæ spiritum habuisse traditur, cùm habitaret in Hierico, precibus incolarum motus, sanauit etiā aquas pessimas, Idque arte medicinę, misso in eas vase nouo fictili cum sale in eo, illud attestante & sacra scriptura 4. Regum secundo, & Aegesippo, lib. historiæ Iudaicæ quarto, c. 17. Sed & ille eodem modo rursus colocynthidas emendauit, vt in eod. libr. 4. Regum habetur. cap. item 4. Naaman quoque leprosum arte medicinæ curauit eiusdem li. c. 5.

82 Helisæus.

Esaias quoque Ezechiam regem morbo laborantem arte medica curauit, vt scribitur 4. Regum 20. & Esaiæ 38. quo quidem loco Diuus Hieronymus ex eo scribit spernendā non esse medicinam, quæ viu constet & e perinde to, quia & hanc fecerit Deus. Et de hac te loquens Tertullianus in lib. de corona militis, Memini, ait, Esaiam Ezechiæ languenti aliquid medicinale mandasse. Porrò Serapio Esa iam, aut vt nonnulli scribunt, Isaiam medicū citat, Antidotorū c. 17. siue hic sit, siue alius. Hunc autem fuisse medicum testatur & Chrysostomus in illa in Marcum Homilia 6. vt nuper diximus.

83 Esaias.

Esdram præterea fuisse medicinæ peritissimum nemo negabit, qui legerit apud Nicolaum in suo antidotario, Antidotum Esdræ, ab ipso propheta inuentore nuncupatum. Sed & de medicamēto Esdrę meminit Paulus Aegineta li. 3. c. 32. & li. 7. c. 11. & Aetius Tetra. 2. ser. 4. c. 18. & c. 29. & c. 33. & iterū. c. 67. & Tetra. 3. Sermo. 1. cap. 1. in fi & alibi quoque, scilicet Tetrab. 4. Sermo. 1. ca. 101. ita illum citat, Esdra aut propheta doctor. An de huc intelligat Auicenna, qui sæpè in Antidotis Esdram citaut, cæteri videant.

84 Esdras.

Sed & Iesus ille Syrach filius, qui Ecclesiasticum tam sanctum, quàm frugiferum opus reliquit, medicinæ peritissimum se plaoè ostendit, cùm in multis locis, tum verò maximè in duobus:

85 Iesus filius Syrach.

duobus: Primùm quidé in 31.c.cùm scribit, Si coactus fueris in edendo multùm, surge è medio,& vome,& refrigerabit te,& nó adduces corpori tuo infirmitatem. Hoc enim ex officina huius artis medicæ profectum videri potest, quæ vomitum rerum stomachum grauantium plerunque consulit, vt licet videre apud Celsum, lib.j.c.3.& Auicennam, in 4.primi.c.15.& in 13.tertij tract.j.c.35. Rasim in 4. Almansoris,c.16.& alibi sępè scriptores medicos. Deinde verò & cum scribit idem Iesus, c.37. Noli auidus esse in omni epulatione, & ne effundas omnem escã. In multis enim escis erit infirmitas,& auiditas appropinquabit vsque ad choleram. Quod etiam ex intima huius artis eruditione depromptum esse negabit nemo. Iesum aõt, vt medicum, siue hunc sine alterũ, citat Serapio. Propterea non mirandũ, est si ipse Iesus tãtopere medicinã medicosq; laudet in eodem Ecclesiastico, vt nuper diximus: nec si medicinam ante lãguorem adhiberi monet c.18. Ex quo illud Ouidij.

Principijs obsta, serò medicina paratur.

86 *D. Paulus.* Paolum quoque Apostolum medicinali arte vsum tradit Diuus Gregorius homilia 4. cùm videlicet ad Timotheum scribens epistola 1. cap. 5. Noli, inquit, adhuc aquam bibere, sed modico vino vtere propter stomachum,& frequentes tuas infirmitates. In quo quidem Paulus haud obscurè medicum se esse professus est: sicuti etiam annotauit Tertullianus in eo ipso libro de corona militis,& Isidorus vir omnino non contemnendus, lib.4. Ety.c.9. eo testimonio comprobans, medicinæ curationem non esse spernendam. Sed & ipse Paulus potionem adinuenit, quæ ab eo potio Sancti Pauli dicitur Nicolao, Arnaldo in suo vtrique antidotario. Et Galenus libr. pharmacorum κατὰ τόπους.7.cap.5.& Aetius Tetrabi.2.Ser. 4.cap.65. memorant antidotum Paulinum ab ipso D.Paulo, vt verisimile est, compositum. *Potio S. Pauli.* Sed & Gilbertus Anglicus, libro septimo morborum, describit emplastrum Diuorum Petri, & Pauli ad sanandas plagas pectoris, epatis, splenis, renum, lumborum, neruorum, podagræ,& totius quoq; corporis accommodatissimum, vt ipse dicit. Ex quo & tu intelligere potes, Diuum quoq; Petrum medicinæ nó fuisse imperitũ. Potuisset autem videri suspectum, q̃ ipse Paulus 1.ad Corinth.12. non semel inter apostolicas dotes recẽsuit donum sanationis, tanquam sua id causa dixisset, quia videlicet esset sanare peritus. Nisi eius fides satis approbata fuisset à Deo optimo maximo, qui eum vas electionis appellat, Actorum 9. cap.

87 *D.Lucas.* Lucas quoque Antiochenus ille ex quatuor Euangelistis vnus, fuit medicus,& quidé professione, nisi verũ nó dicit Paulus ipse ad Colossenses 4. inquiẽs, Salutat vos Lucas medicus, Quod & attestatur Eusebius Cæsariensis lib. Ecclesiasticæ historiæ 3.cap.2. Epiphanius in vitis Euangelistarum. Diuus Hieronymus de scriptoribus Ecclesiasticis, & in epistola ad Paulinum, & in Esaiam, cap.6. vbi dicit veteres ecclesiæ tractatores tradidisse Lucam Euãgelistam medicinæ artis scientissimum fuisse. Et hic fortè est, cuius meminit Galenus in Aphorismis Hippocratis, eùm nullus ante Galenum alius huius nominis medicus legatur. Sed non omittam fuisse qui dubitarint, an D. Paulus in illo cap.4. ad Colossenses de nostro Euangelista senserit, præsertim quòd articulum addiderit, λουκᾶς ὁ ἰατρὸς, veluti discernendi causa.

88 *Vrsicinus.* Vrsicinus martyrium sub Nerone passus, cui cùm ad martyrium duceretur, Sanctus Vitalis hoc dixisse memoratur, O frater Vrsicine medice, alios curare consueuisti, teipsum nũc in sanitate conserua.

89 *Pantaleon.* Pantaleon Nicomedensis, qui & ipse sub Maximiano Imperatore martyrium quoque passus est.

90 *Eusebius.* Eusebius Põtifex Maximus, & ipse sub Maxentio martyrium etiam passus, patre fuit medico,& ipse quoque medicus.

91 *Basilius magnus.* Basilium item illum cognométo Magnum huius artis peritũ fuisse tradit Gregorius Nazienzenus in monodia ipsius.

92 *Cosmas. Damianus.* Cosmas & Damianus famigerabiles medici,& eo nomine à Chirurgicis præcipuè culti, qui & ipsi martyrio vitam finiuerunt, ab his inuentum medicamen Opopira nũcupatum, ab Arnaldo descriptum in suo Antidotario. Hi ἀνάργυροι à Græcis scriptoribus passim nuncupati sunt, quòd sine mercede ægrotos curarint.

93 *Alexander Phryx.* Alexander Phryx medicus, item disciplina vir admodum religiosus, vitæq́ne ac morum probitate insignis, qui sub Antonio Vero martyrij coronam adeptus est, ex Eusebio lib. Historiæ Ecclesiasticæ 5.cap.3.

94 *Theodotus Laodicensis.* Theodotus item Laodicẽsis episcopus, qui omnibus penè mortalibus fide, misericordia studio, vigilantia, omnibus denique optimis institutionibus præstitit, arte quidẽ medicus fuit, teste eodem Eusebio, eiusdem operis lib. 7.cap.28.

95 *D.Ambrosius.* Diuum quoque Ambrosium vnum ex quatuor præcipuis ecclesiæ doctoribus medicum fuisse, testimonio est Sirupus ab eo confectus excogitatusq́ue aduersus febres, vtpote sudorem pronocans, sitimq́ue sedans, quo multos curauit, sicut retulit Antonius Guaynerius, in 1.c. de febre tertiana pura interpolata, & eius cura, vbi dicit & hodie vti eo Mediolanẽses: & Iacobus Manlius in eo libro, cui titulũ fecit luminare maius, quo loco de Sirupis disserit, vt non mirum iam videri debeat, si ipse Ambrosius lib.3. de virginibus scripserit, omnibus locis, omnibusq́ne temporibus non esse

esse prætermittendam medicinam.

96 *Sancti q medicina vsi sunt. D. Ioannes.*

Fuere & alij plerique sancti viri, qui & si professione, & arte medici non fuerunt, tamē eius artis præceptis, & remedijs, aut ipsi vsi sunt, aut alijs vtendum consuluerunt. Diuus Ioannes, cuius ea peculiaris laus est, quòd supra pectus domini recubuit, vt suam ipsius sanitatem tutaretur, balneis vsus est, vt ipsius discipulus Polycarpus retulit, & Irenæus libr. 3. aduersus hæreses c. 3. Eusebius lib. 4. historiæ ecclesiasticæ c. 13. & Theodoritus Cyrus hæreticarum fabularum lib. 2. vbi de Corintho loquitur, & Beda in Decretis Canonicis, c. omnis qui. 24. quæst. j.

97 *Basilius.*

Diuus quoque Basilius apud Antoniū monachum, Melissæ li. j. c. 56. Neque (ait) prorsus fugienda est ars medica, nec omnem in ea spem collocare decet. Verùm vt agriculturam exercemus quidem, petimus autem fructus à Deo: & gubernatori quidem committimus temonem, Deum autem obsecramus, vt è pelago feramur: sic etiam introducentes medicū, in Deum sperare ne desinamus.

98 *D. Germanus.*

Diuus etiā Germanus episcopus Capuanus aliquando ad balnea infirmitatis cā accessit, vbi vidit animam Pascasij in specie humana seruientem, vt scriptum reliquit Diuus Gregorius in Dialogo.

99 *D. Hieronymus.*

Diuus Hieronymus in epitaphio Paulæ ad Eustochium scribit medicorum se consiliū secutum; Paulam monuisse recenter è febre curatam, vt vinū biberet, ne in hydropē abiret.

100 *D. Augustinus.*

Sed & Diuus Augustinus in Regula (si eius est) loquens de religiosis, Si non est (inquit) certum de infirmitate alicuius fratris, medicus consulatur, vt scilicet secundùm cōsilium suum, & quantum fieri potest prouideat. Et iterum in eo loco, Lauacrum, inquit, corporis, cuius infirmitatis necessitas cogit, minimè denegetur: fiat sine murmure de consilio medicinæ vt etiamsi nolit, iubente præposito faciat quod faciendum est pro salute. Ex quo planè confirmatur quod no. Pan. in c. cùm ad monasterium, in §. porrò, per illum text. qui ad hoc est optimus, de statu mona. quod religiosi licitè vtuntur, & medicis, & medicamentis. Idem quoque Augustinus alibi, videlicet in c. nō sanè, decimaquarta qōne quinta, eos increpat, qui nolunt medico reddere honorem suum.

101 *D. Thomas Aquinas.*

Diuus Thomas, in prima parte summæ, quęstione 117. arg. 2. dicit, quòd licèt solus Deus sit caussa principalis sanationis ægroti, vt probat tribus rationibus, tamen medicus ministerialiter, vt ipse loquitur, & medicina instrumentaliter concurrunt in naturali sanatione, Ideoque nec medicus spernendus, nec medicina.

102 *Medici à sacris scriptoribus probati.*

Sed & ab alijs, & quidem antiquioribus illis diuinis scriptoribus medicinam fuisse approbatam ex eo satis constat, quod scribitur Exodi 21. legem Mosaicam præcipere, eū qui alterum vulnerauerit, operas & impensas in medicos restituere. Et Ezechielis 47. Erūt fructus eius in cibum, & folia eius ad medicinā. Et Hiere. 8. in fin. Nunquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi, & cætera quæ sequuntur. Et ecclesiasticus c. 7. comparat amicum fidelem medicamento.

Angeli Medici.

103 *Angeli medici. Michael Archangelus.*

Atqui non solùm sanctissimi viri, sed & Angeli & Archangeli homines medicinam docuerunt. Michael Archangelus Aquilinum quendam febri correctum medicinam edocuit, qua vomitum aliàs contumacem ac refractarium sisteret. Nam cùm ille omnia quæ comederet euestigio euomeret, mortuoque quā viuenti similior in templum sancti Michaelis ad Constantinopolim situm deportari se iussisset, vt illi vitam aut languorem cōcessim adimeret, Archangelus velut in somnis apparēs præcepit, vt confectionem ex melle, vino, & pipere faceret, qua quidem quæ comederet ęgrotus intingeret, quod cùm fecisset, extemplo cōualuit. Cuius rei testis est Solomenus, apud Cassiodorū in Historia Tripartita, lib. 1. c. 19.

104 *Raphael.*

Thobias à Raphael angelo edoctus est piscē exenterare, atq; illius cor, fel, & iecur vtiliter ad medicamēta reponere, vt scribitur Thobiæ 6. Et multis antè seculis idem Raphael, vt Hebrei asserunt, Noe docuit mundum ab immūdo segregare. Moysem quoque, Deo authore, instituit diætam, & cibos hominibus ordinare, tam ad viuendi normam, quàm ad corporis sanitatem. Singula enim quæ lege sua prohibet Moyses ne comedantur, si honesta fuerint, malum generant nutrimentum, & humorem corpori nocuum, vt Rabi Moyses Aegyptius in libro Perplexorum tertio c. 49. scriptū reliquit. Proinde princeps præsesque medicinæ Raphael angelus est, vt etiam ab Origene traditum est, in 14. Homilia earum quas in librum Numerorum scriptas reliquit, & hoc quoque nomen ipsum & lingua demonstrat. Est enim Raphael sanans Deo, vel medicina Dei. Id quod etiam annotauit Nicol. Lyren. nō omnino malus Bibliorum interpres, & qui linguæ Hebraicæ peritiam quandam habuit, in enarratione illius loci Thobiæ 12. Et nunc misit me dominus, vt curarem te: vbi scribit Angelos nominari ex ijs muneribus, quæ illis à Deo demandantur. Sic Esaiæ 6. Angelus missus ad purgandum labia Esaiæ vocatur Seraph, quamuis non esset ordinis Seraphici. Sic & Angelus, inquit, iste vocatur Raphael, id est, medicus, vel medicina Dei, quia missus fuit, vt sanaret Thobiam. Nam & in eiusdem libri Thobiæ cap. 3. in fin. missus est Angelus domini, sanctus Raphael, vt curaret

eos ambos, scilicet Thobiam & Saram, de quibus illic loquitur.

Quibus addi potest, quod de Angelis dictum est Hieremiæ c.51. Tollite resinam ad dolorem eius, si forrè sanetur. Qui & ipsi inibi respondent, Curauimus Babylonem, & non est sanata. Et quod Ioannes ille cognomento Chrysostomus ob eloquentiæ præstantiam, scribit de Angelis, Panagyrico 4. in hanc sententiam, Varijs morbis, & vniuerso dæmonū nocumento, & omnium corporum medicantur læsioni atque corruptelæ. Refert Vinc. & post eum Io. An. Aut. & Panor. in c. cùm ad monasterium, extrà de stat. mons. fuisse ab Angelo cuipiam reuelatum, quòd si quis minuerit sanguinem 13. die mensis februarij, non morietur eo anno febrili distemperantia. Et scribitur in §. ostendit. t 6. q. j. Angelum cuidā Equitio vitiū linguæ phlebotomia curasse. Ex quibus, vel cæcis apparet, & Angelos, & Archangelos medicinam ipsam docere homines, & exercere, vt non immeritò scripserit Galenus in lib. 1. de sanitate tuenda, oportere medicos, vt antiquitus dictum est, angelis assimilari.

105 Iterum de Angelis.

Reges Medici.

106 Reges medici. Apis. Osiris. Isis. Mercurius. Orus.

Quid igitur nunc Aegyptios illos Reges suprà à nobis connumeratos (Apim dico, Osirim, Isidem, Mercurium, Orum) memorem ad cohonestandam huiusmodi artem? Quid Apollinem, & Aesculapium? Quid Græcorum duces Machaonem & Podalirium? Quid alios Reges, & principes clarissimos, qui ne arte quidem medicinæ abstinuerunt, quo minùs, & ipsi aliquid de ea scriberent, aut docerent. Id certè frustra fuerit, cùm satis in eam rem faciat, Deum ipsum diuinosque viros, atq; etiā Angelos, & Archangelos in medium protulisse. Tamen quia ea res non erit, vt opinor, lectoribus iniucunda, non grauabor quosdam ex ijs nondum memoratos huc ascribere.

107 Hercules. Theseus. Telamon. Peleus. Iason. Iterum de Hercule. Herba ab Hercule inuenta.

Chiron Centaurus, de quo in principio inter inuentores medicinæ locuti sumus, non solùm Aesculapium, vt illic diximus: sed & Herculem, Aristeum Apollinis filium, Theseum, Telamonem, Peleum, Iasonem, & ex eius filia nepotem Achillem medicinam docuit. Quod de tribus illis prioribus tradit Philostratus in Heroïcis. Et de duobus posterioribus Tzetzes histor. Chil. 7. c. 94. & iterum 98. Atque ipsum Herculem huius rei fuisse peritissimum constat ex multis herbis ab eo inuentis, & cognominatis. Est enim herba Heraclium, siue Herculanum dicta, ex genere papauerum, de qua Theophrastus lib. nono plātarum cap. 13. Dioscorides lib. 4. cap. 61. & Plinius lib. 20. cap. 19. & Galenus lib. 7. de simplicium medicamentorum facultatibus, & Paulus in pharmacis simplicibus. Et alia Heraclion, de qua multa Plinius eod. lib. 20. cap. 17. Et Nymphea Heraclia dicta, de qua Dioscorides li. 4. cap. 149. & ipse Plinius, lib. 25. cap. 7. vbi & illud inter cætera dicit, eam herbam natam Nympha zelotypia erga Herculem mortua: quare (inquit) Heracleon vocant aliqui, alij Rhopalon à radice simili clauæ Herculeæ. Sed & Theophrastus eod. lib. 9. cap. 12. & Plinius lib. 25. capit. 4. tradunt speciem vnam Panacis dictam Herculanam, siue Heraclem, vt aliam Chironiam, aliam item Aesculapiam, vt proinde intelligas eam ab Hercule inuentam, vt alias illas a Chirone, & Aesculapio, quos satis constat medicos fuisse peritissimos. Et alias quoque herbas Heraclias dictas videbis apud ipsum Dioscoridem lib. 3. cap. 27. vbi de Abrotono. Et cap. 150. vbi de Lythospermo. Et lib. 4. cap. item 4. vbi de Polygono. Et cap. 35. vbi de Helxine. Et c. 162. vbi de Chamelæa. Sed & Caniam quæ est species Vrticæ, Herculaneam vocatam scribit Plinius lib. 21. cap. 15. Et Galenus lib. 5. de compositione pharmacorum κατὰ γένη, ad fin. describit medicamentum quod Herculis, alterum quod Heraclidæ appellatur, & alterum ex his Aetius Tetrab. 4. Ser. 2. capit. 36. & 55. Denique vt nihil de ea re dubites, Plutarchus in libro cui titulus est, vt oporteat adolescentem audire poemata, dicit Herculem peritum medicinæ fuisse. Et hinc Alexicacos, id est, expellens mala dictus videri posset, ita enim appellari, auctores sunt Lactantius libr. 5. cap. 3. & Hesychius, qui illum eo nomine in Melita coli tradit. Nam & ita quoque vocatum fuisse Apollinem medicinæ inuentorem constat ex his quæ diximus suprà eodem capitulo numero. 9.

108

Aristei Archadum regis testis est Apollonius Rhodius lib. 2. Argonauticon vbi scribit Apollinem illius patrem, & qui illum susceperat ex Cirene, eundem tradidisse in disciplinam Chironi, qui illum medicinam, & vaticinium docuit.

109 Iterum de Theseo. Herba à Theseo dicta.

De Theseo præter id quod suprà diximus ex Philostrato, Herba est de eius nomine Theseus vocata, de qua Theophrastus, libro Historiæ plantarum septimo, cap. vndecimo: quæ cōiecturam non leuem præbet, Theseum ipsum harum rerum fuisse peritum, & id nomen indidisse herbæ illi medicæ, vt quæ aluum mirificè purgat, vt tradit ipse Theophrastus in eodem loco. Et de hac quoque herba loquitur li. 21. c. 17. & lib. 22. c. eod.

110 Telamon iterum

De Telamone autem & Peleo nihil aliud, quod huc pertineat comperimus, sed authoritas Philostrati ad eam rem satis est. Quanquā Telamonis siue huius, siue alterius pharmacū descriptum videmus, apud Galenum lib. 2. medicamentorum κατὰ γένη, & Aetium Tetrab. 4. Ser. 3. c. 37.

111

Verùm Teucrum eiusdem Telamonis filiū, & Aiacis

Teucer. Herba à Teucro inuẽta.

& Aiacis fratrem vnum ex Græcis ducibus,& eum quidem Homeri carmine commendatiſſimum,medicinæ quoque fuiſſe peritum, & à patre edoctum, veriſimile eſt ex inuentione herbæ, quam ab eo Teucrion Græci & Latini appellant. De qua Dioſcorides libr. 3. c. 103. & 110.& 111.& Plinius lib. 25.c.5.ex quibus intelliges hanc quoque vocari Hemionion, aut, vt alij ſcribũt, Hermion, & præterea Splenion. Huius quoque meminit Paulus Aegineta libro ſeptimo, capite tertio, quo Simplicia tractat. Plinius quoque lib. 24.c.15.in prin. tradit Chamædryn herbam quæ Græcè Chamædrope,& Latinè Triſſago dicitur, Teucrõ quoque appellatam fuiſſe.

112 *Iaſon.*

De Iaſone præter Philoſtratum teſtes ſunt locupletiſſimi Euripides in Medea, & Pindarus, Pythiorum Ode 4.

113 *Achilles.*

De Achille Vindicianus illo carmine.

Quod natũ Phœbus docuit,qd Chirõ Achillẽ,
Quod didicere olim Podalirius atq; Machaon,
Præceptore ſuo &c.

Et ante eum Homerus libr. 11. Illados, qui & lib.j. eiuſdem operis tradit eum cauſam peſtilentiæ Græcorum cognouiſſe. Et de eo loquens Sidonius Apollinaris,

Venatu fidibus, palæſtra, & herbis
Sub Saturnigeno ſene inſtitutus.

Chironem enim Saturnigenum vocat, quòd Saturno, vt ſuprà diximus, eſſet genitus. Et Claudianus in Panegyrico de tertio cõſulatu Honorij,

—Non ocyus hauſit Achilles
Semiferi præcepta ſenis, ſeu cuſpidis artes,
Siue lyræ cantus, ſocias ſeu diſceret herbas.

Herba ab Achille inuenta.

Cæterùm is herbam Sideritem Achilleam, ſiue Achillion à ſe dictam inuenit, qua vulneribus mederetur, quaque ſanaſſe Telephum dicitur, vt ſcribit Dioſcorides li.4.c.33. Plinius libr. 25.c.5.& Apuleius de herbarum viribus c.89. quamuis idem Plinius lib. 34.c.xv. eum aliter ſanaſſe dicat. Et huc alludit Claudianus ad Adrianum,

Sanus Achilleis remeauit Telephus herbis,
Cuius pertulerat vires, & ſenſit in vno
Letalem placidamq; manũ, medicina per hoſtẽ
Cõrigit, & pepulit (quos fecerat ipſe) dolores.

Telephia vulnera.

Vulnus autẽ illud Telephi immedicabile exiſtimabatur. Ex quo Græci vulnera quæ multũ malignitatis præferunt, τηλέφεια τραύματα vocant, vt quæ Achillem medicum requirere videantur, teſte Paulo Aegineta, quo loco de vlceribus agit. lib. ſcilicet 4.cap.46. Et de vulnere Chironio quippiam ſimile diximus ſuprà in Chirone. At Thelephij vulneris meminit Galenus libro ſecundo Therapeuticæ. Sed & ab eodem dicta videri poteſt quædam hordei ſpecies, cui ſcilicet ſpica folio perquã proxima eſt, amplitudinis & craſſitudinis maioris, vt quæ Achilleis à Theophraſto, Achilleias ab Hippocrate ſit cognominata. Sunt autem qui Achillem ita dictũ vollunt, ἀπὸ τοῦ ἄχος λύειν, id eſt, à ſoluendo dolore, quoniam is medicus fuerit: quamquam alij aliunde deducunt. Iulius autem Firmicus, Aſtronomicon lib. 4.ca. x. ſcribit prudentiſſimum Achillem, quiſquis is fuit libros in aſtronomia ſcripſiſſe. Scio autem Hyginum Fabularũ c.101. tradidiſſe Achillem cùm ab eo peteretur, Vt Thelephum curaret, reſpondiſſe ſe artem medicam non noſſe.

114 *Patroclus.*

Sed & Patroclus ille eiuſdem Achillis amicus vnicè dilectus, & Palamedes (qui & ex Græcorum ducibus fuere.) huius artis periti fuiſſe videri poſſunt: ille quidem ex curatione vulneris Eurypili ab eo facta, & quidem ſcientiſſimè, & ex artis medicæ regulis, vt poſteà dicemus, memorata ab Homero li.xj. Iliados. Ex quo Aelianus ad fi. lr. 1. hiſtoriæ animaliũ, Ars (inquit Græcè quidem, ſed in hunc propè ſenſum) & doctrina curandi vulnera apud Homerum per manus, vel vſque ad tertiam generationem traditur. Patroclum Menotij filium Achilles Pelei filius medicinam docet. Achillem verò Chiron erudit. Diſciplinas nimirum Heroes tantùm, & Deorum filij exercebant; & radicum ſuccos varietates herbarum, vſum pharmacorum, temperationum cautiones tũ inflammationibus, tum reprimendo ſanguini propitias nouerant. Palamedi autem teſtimonium non obſcurum præbet, quod apud Philoſtratum in Heroicis, ipſe Palamedes dicit opus eſſe peſtem declinantibus tenui dieta, & motu concitatiore. Et ita quoque Græcos viue re inſtituit, vt peſtis, quæ ex Ponto Helleſpontiacas vrbes inuaſerat, atque etiam Ilium, eorũ neminem, licèt in peſtulenti tellure caſtrametati eſſent, attigerit.

Palamedes.

115

Nicomachus & Gorgaſus illi Machaonis filij & Pharæatarum reges à nobis iam dicti ſunt ſuprà nu. 32. incip. Is autem filium.

116 *Cadmus.*

Cadmus Agenoris filius regis Phœnicum, de quo nos diximus inter inuentores medicinæ, num. xj. At Tyrij.

117 *Bacchus.*

Sed his omnibus antiquiorem Dionyſium illum Bacchum, aliis Liberum Patrem vocatum, Regem & ipſum, & præterea Deum vulgò creditum medicinam calluiſſe, hinc apertè videri poteſt, quod medicus, vt retulit Mneſitheus Athenienſis, vbiq; appellatur: & ita illũ appellat Plutarchus, Sympoſiacon decade 3. c.j. itemq; ij. Pythiaq; nonnullis præceperit, vt illum Hygiatem, veluti ſanitatis datorem appellarent. Cuius rei & Athenæus meminit lib.j. Dipnoſophiſtarum, vbi & in hoc citat Chameleonem.

118 *Salomon.*

Salomon Rex, & is quidem ſapientiſſimus atque ditiſſimus, medicinæ adeò peritus fuit, vt libros fecerit de natura lignorum, herbarũ, frumentorum, volucrum, reptilium, & piſciũ, ſicuti ſcribit Rabanus, eiuſque authoritate gl.

ordi.& Nicol. Lyreo.in enarratiooe illius loci 2.Regum j. Scriptum est in libro iustorum. Et huius rei apertissimum est testimooium ex eo quod scribitur 3.Regum 4.ad fi. Locutus est Salomon tria milia parabolas,& fuerunt carmina eius quinque milia,& disputauit super lignis à cedro,quæ est io Lybano vsque ad hysopum, quæ egreditur de pariete: & disseruit de pecoribus, & volatilibus cæli, & serpentibus,& piscibus. Quod & retulit Iosephus, libro antiquitatum 8.c.2.Sed eos libros abstulit Ezechias, quoniam multi magis confidebant io herbarum viribus,quàm in Deo,vt tradit author libri Zeror Hammor.Cęterùm qui librum illum Sapieotiæ ipsius Salomonis personæ inscripsit, Ipse (ait c.7.) mihi dedit horū quæ sunt,scientiam veram, vt sciam dispositionem orbis terrarum,& virtutes elemētorum, ioitium,finem,& medietatem temporum,ipsorum temporum permutationes, atque vicissitudines, stellarum cursus, anni volutiooes, naturas animalium,& iras bestiarum, vim vētorum,& cogitatiooes hominum,differeotias plantarum,& virtutes radicum, & quæcunq; sunt abscondita, & iouisibilia cognoui. Omniū enim artifex docuit me sapientia. Quibus quidem authoritatibus ductus Eusebius Cæsariensis asserit lib. Euangelicæ Præparationis xj.c.5.Salomonem fuisse summum physiologum. Quaoquam non satis certum est, an ipsius Salomoois is liber sit,an Philonis, an verò alterius. Sed, vt hoc obiter dixerim (neque enim id prętermittendum esse duximus)ex eo loco satis satisque constat, non minimam sapieotiæ partem esse medicinæ scientiam. Nescio autem an de isto Salomone, an de altero intelligit Auicenoa loquens de electuario Almutagnachil relato ad Salomonem. Serapio Aotidotorum c.20.& iterum c.33.citat Salomonem quempiam medicum,quisquis is fuerit,siue hunc siue alterum.

119 *Ezechias rex.*

Ezechiam quoque Regem illum Iudæ, librum scripsisse medicamentorum, videri potest ex Rabi Moyse, lib. Perplexorum 3.c.38. Et oe quis dubitet illum Regem Iudæ fuisse,legat 4.librum Regum c.16.io fi.& multis seq. & 2.Paralipo.28. etiam in fi.& multis quoq; seq.Isque est quem Esaias, vt alibi diximus, ac te quoque medicinæ curauit.

120 *Zeleucus.*

Zeleucus, aut vt alij vocaot, Zaleucus, aut itē vt alij Seleucus, Locrensium princeps & legislator, huius quoq; artis peritus fuisse probabili cooiectura videri potest. Nam ex ipsius legibus si quis medico oou imperaote salutis causa meracius vioum hausisset, perinde ac capitalem fraudem admisisset, morte scelus expiabatur, vt testis est Aelianus. Sed & huius medicamentum describit Alexander Trallianus alicubi.

121 Alexander Macedonum Rex præcipuum medicinæ studium operamque dedit. Eius enim artis non solùm contemplandæ studiosus fuit, verumetiam ægrotaotibus amicis opem attulit,& remedia quædam, ac ciborum obseruationes instruxit, authores Plutarchus in vita ipsius,& præterea Ioannes Monachus, & ipse author Græcus. Est collyrium Alexandro Regi ioscriptum, cuius meminit Aetius Tetrabibli 2.ser.3.c.39. Est & eiusdem Stibiū apud euodem, eiusdem Ser.c.88. Est item viri de Alexandrinum Cotoelio Celso memoratū li.5.c.27.quod fortè & ab ipso Alexandro cōpositum est.

Alexander Macedo.

122 *Lysimachus.*

Lysimachus vous ex ipsius Alexandri successoribus, & medicinam quoque calluisse ex eo satis videtur, quòd ille Lysimachiā herbā inuenit, & suo nomine appellauit, apud Plinium lib.25.c.7.cuius etiam herbæ meminit Paulus Aegineta li.7.c.3.

123 *Antiochus.*

Aotiochus Syriæ Rex,qui antidotum illud celeberrimum Theriacam io templo Apollinis versibus dedicauit,vt scribit Plinius Valerianus lib. de re medica 4.c.38. At C.Plinius Secundus,lib.Naturalis Historiæ 2x.c.vlti.tradit ipsum Antiochum id io limioe ædis Aesculapij incidisse.

124 *Dionysius Syracusanus.*

Diooysius Siciliæ rex medicinæ nauabat operam, atque ipse curationes, sectiones, vstiones, & reliqua ad eam artem pertioentia faciebat vt scribit Aelianus de varia historia lib.11.

125 *Massinissa.*

Massinissam illum Numidarum Regem, Romaoorum amicitia & societate nobilem nemo negabit fuisse haud imperitum medicinæ,qui leget apud Titum Liuium,libro nono secundi belli Punici,cùm io specula quadam occulta delitesceret, vulnera herbis curasse.

126 *Nechepson.*

Nechepson, siue Nechipson, siue Nichepsō, vel Nichepsus, vel denique Necepsus, (hæc enim omnia leguntur) Aegypti Rex citatus ab Aetio Tetrabibli. j.Ser.j. quo loco de Aothemi, siue Chamęmelo disserit,& iterum eiusdē Tetra.Ser.ij.c.xix.& 35. vbi eū Regē appellat, & iterum c.47. & Tetrab.ij. Ser.ij.c.92.& Tetrab.4.Ser.3.c.12. Et hic quoque magicæ artis peritus fuit, teste Eusebio Chrooographo. Et huius item mentionem facit Vectius Valēs Aotiocheous,io libris quos ioscripsit Antilogias:& Galenus lib.Simplicium pharmacorū 9.vbi de Iaspide viridi tractat, eumque citat ex lib.6.atque x.& Iulius Firmicus lib. Astronomicō 4.c.xvj.vbi & illum vocat Aegypti iustissimum imperatorem: & illum quoque dicit fuisse optimum astronomum,omniaque vitia & valetudines collegisse: atque omniū ægritudinū medelas diuinæ rōnis magisteriis adinuenisse. Et li.8.c.3.ad fio.vbi illum diuinū vocat. Et Ausonius ad Pontium Pauliuū epistola 4.

Quiq; magos docuit mysteria vana Necepsus.
aut vt alij legunt, Nechepsi.

Et is

Et is fortè est, quem Nechephien vocat Artabanus, illum scilicet Aegyptiorum Regẽ, qui Mosen coniecit in carcerem, quòd conaretur liberare populum ab Aegypto.

127 *Petosiris.*

Petosiris Rex inter medicos & ſæpe cùm Nichepſo, de quo diximus, ponitur. Huius meminit Vectius Valens, in eod. lib. ſuprà citato: & Firmicus d. lib. 4. c. 16. vbi illum vocat magnum Petoſirim, & li. 8. c. j. & Iuuenalis ſat. 6.

Aegra licet iaceat, capiendo nulla videtur
Aptior hora cibo, niſi quam dederit Petoſiris.

Ex quo facilè intelligis illum pro medico ibi poſuiſſe. Vtriuſque autem Plinius libro 2. ca. 23. & iterum libr. 7. cap. 49. & ipſe Iulius Firmicus, libro Aſtronomicon 3. in præfatione, vbi dicit eorum prudentiam ad ipſa ſecreta diuinitatis acceſſiſſe, & iterum libro 4. cap. 5. vbi eos quoque appellat diuinos viros, & ſanctiſſimę religionis antiſtites.

128 *Attalus.*

Attalum Regem Pergami pro medico citat Galenus, de compoſitione medicamentorum κατὰ γένη, li. 1. & li. 10. de facultatibus ſimplicium medicamẽtorum, in præfatione, vbi ita illum citat, Rex quondam noſter Attalus. Nã & Galenus Pergamenus fuit, vt ſuprà dixi. Huius Regis meminit, Plinius li. 8. ca. 48. & li. 28. c. 3. vbi tradit illum ſcripſiſſe de agricultura, Nam & Varro li. 1. Rei ruſticæ c. 1. & Columella li. 1. c. item 7. inter ſcriptores rei ruſticæ ponunt Attalum, quem hunc noſtrum Regem fuiſſe exiſtimo. Cornelius autem Celſus li. 5. c. 19. deſcribit emplaſtrum Attalum ſic, vt opinor, ab hoc Rege dictum. Nam & Marcellus Burdegalenſis, lib. Medicamentorum cap. 22, etiam deſcribit medicamẽtum Attali Regis.

129 *Codamus.*

Codamum alium regem medicum citat ipſe Galenus lib. 6. eiuſdem operis medicamentorum κατὰ γένη.

130 *Laodicus.*

Laodicum quoque Regem idem Galenus citat medicamentorũ κατὰ τόπους li. 3. c. 1. inter auricularia pharmaca.

131 *Mithridates.*

Mithridates Rex Ponti ſuæ ætatis Regum maximus, vt cui duæ & viginti diuerſarum linguarum nationes parebant, omnes anteceſſores medendi ſcientia & arte ſuperauit. Cuius commentationes Pompeius Magnus in Latinam linguam à Lenæo liberto ſuo traduci iuſſit, vt ſcribit Plinius lib. 25. c. 2. Eius eſt nobiliſſimum illud Antidotum à ſe nuncupatum, quod quotidie ſumendo Rex ille dicitur aduerſus venenorum pericula tutum corpus ſuum reddidiſſe, vt tradit Celſus li. 5. c. 23. & Galenus lib. de commoditatibus Theriacæ ad Cæſarem. Et eum quoque citat idem Galenus κατὰ τόπους, lib. 7. c. 2. & alibi ſæpe.

132 *Iuba.*

Iuba rex vtriuſque Mauritaniæ, qui inter cętera ipſius præclara literarum monumenta ſæpe à Plinio, & aliis citata, de Euphorbio herbâ volumen ſcripſit, vt dicit ipſe Plinius li. 25. c. 7. & Galenus lib. 9. Pharmacorum κατὰ γένη c. 4. Dioſcorides autem lib. 3. vbi de Euphorbio loquitur, dicit, Inuentionem eius Iubę Regi Lybiæ referimus acceptam, qui eam herbam ita appellauit ſui medici nomine, vt ſcribit Plinius illo eodem loco ſuprà citato.

133 *Gentis.*

Gentis, aut vt alij vocant Gentius, Illyriorum Rex, à quo Gentianam herbam, quòd primus eam inuenerit, nominatam tradit Dioſcorides libro Syluæ medicinalis 3. c. item 3. & Plinius vbi ſuprà. Huius regis meminit Liuius lib. 10. belli Macedonici, in poſtrema parte, quæ nouiſſimè reperta eſt, itemque lib. 1. & multis ſeq. 5. decadis, quæ item poſteà reperta eſt: & Florus lib. 43. & 44. Epitomes Liuij.

134. *Clymenus.*

Clymenus Rex, quiſquis is fuit, à quo Clymenon herbam appellatam eſſe tradit Plinius. lib. 25. c. 7. in prin.

135 *Ptolemæus Euergetes.*

Ptolemæus Euergetes, Aegypti Rex herbarum vires ac naturam intelligens, carmen Homeri deprauatum correxit. ſcripſerat enim lib. Odiſſeæ 5.

Ἀμφὶ δὲ λειμῶνες μαλακοὶ σίου ἠδὲ σελίνου.

Significans ſion eſſe paluſtrem plantam, & cũ paluſtri apio naſci, quod ignorantes quidem Grammatici non σίου, ſed ἴου quod eſt violæ, legi oportere contendebant, vt nunc quoque vulgo legitur. Contra quos Rex huius rei peritus ſia, non violas, cum apiis in irriguis pratis naſci in eo poeta voluit. Hic autem citatur à Marcello in lib. de medicamentis, c. 14. vbi illum dicit ſcripſiſſe libros in re medica, & iterum c. 36. Citatur Ptolemæus & à Galeno lib. 4. de compoſitione medicamentorum κατὰ τόπους. c. 7. & alibi non ſemel, vbi illum modò Regem appellat, modò nobilem. Et Aetio Tetrabibli. 2. Sermo 3. c. 110. non ſemel.

136 *Eupator.*

Eupator rex Eupatoriam herbam inuenit ob id ita dictam: ex quo eam habere regiã dignitatem ſcribit Plinius, lib. 25. c. 6 & de hac quoque Dioſcorides lib. 4. c. 38.

137.

Pharnaces Rex ille à quo panaceæ ſpecie vna Pharnaceon, quòd eam inuenerat, nominauit vt videre licet ex eodem Plinio d. li. 25. c. 4.

138 *Agrippa.*

Agrippa Iudæorum Rex, à quo vnguẽtum eius nominis inuentum ferunt Nicolaus & Arnaldus Villanouanus in ſuis Antidotariis. Et hic fortè eſt, quẽ plerique ſcriptores medici, præſertim Meſue & Raſis, nomine Iudæi ſæpius citant. Galenus in libro de medicamẽtorum compoſitione ſecũdùm locos, Iulium quẽpiam Agrippã allegat, quod me nonnihil ſuſpicari facit Agrippã regem Iudæorum non fuiſſe. Nam Iulius nomen eſt Romanorum, nõIudæorum. ſuitq; familia notiſſima Agripparum apud Romanos. Idem autem ſimpliciter Agrippam citat Phar. κατὰ γένη. lib. 7.

139 *Amaron.*

Amaron Rex neſcio quis, citatus à Galeno aut quod magis credo, ab alio in libro Experimentorum Galeno vulgò aſſignato.

140 *Enax.* Enax Rex Arabum medicinæ & ipse curiosissimus, de simplicium effectibus ad Neronē Imperatorem scripsit, teste Plinio li. 25. c. 2. ferūt huius opera carmine elegiaco scripta esse Ferrariæ apud Petrum Bonum, & Vienuæ Austriæ apud Vulfgongum Lazium.

141 *Sabud.* Sabud alter Arabum Rex, quem nonnulli Sabidum vocant, à medicis Arabibus sæpius citatus.

142 *Auicenna.* Auicenna Aboali Hispalensis Bitiniæ, aut, vt alij malunt, Cordubæ Rex, libros in medicina non contemnendos scripsit, sed qui perperam in nostram linguam traducti sunt. Hic à plerisque Abensina nunq; vocatur.

143 *Sabor.* Sabor, aut, vt alij vocāt, Sapor Hebē, id est, filius Girges Mœdorum, ac Persarum Rex, à Mue in libro quem vocauit Grabadin sæpe, & à Serapione quoq; frequenter citatus in Antidotis. c. 17. & alibi. De Sapore Rege Persarū legitur apud Aurelium Victorem, in Licinio Valeriano, & Eutropium, de gestis Romanorum lib. 9. c. 8.

144 *Princeps Orientis.* Principem Orientis, quisquis is fuit, citat Aetius Tetrabibli. 4. Ser. item 4. c. 112.

145 *Porphyrogeneta.* Porphyrogeneta quispiam Rex, Constantini epitomen de alimētis Græcè scripsit, de quo nihil aliud comperimus. Scio autem inter Imperatores fuisse Cōstantinum Porphyrogennetam, cuius constitutionem citat Hermenopulus Epitome iuris ciuilis tit. 7. vbi de tertiis nuptiis loquitur, & rursus li. 6. tit. item 6. Sed & postea eodem titulo meminit Cæsaris Porphyrogonnetæ. Est autem Porphyrogonneta tanquam dicas in purpura natus, id est, ex Imperatore.

146 *Mesue.* Io. Mesue, quibusdam Io. Chrysostomus dictus, Damasci Rex, aut certè è stirpe Regia, vt pote cui fuit abauus Abdela Rex Damasci, multa quoque in medicina volumina admodum vtilia reliquit.

147 *Abderanus.* Abderanus Saracenorū Rex medicinæ quoque peritissimus fuit, ad quē Sanctius cognomento Crassus Hispanus Rex Cordubam profectus est, vt ab eo curaretur.

148 *Dauid.* Dauid quisquis is fuit, sed Rex tamen, cuius oleum Auicenna memorat.

149 *Kabith.* Kabith & ipse Rex medicus, quē & ipse Auicenna citat lib. 5. qui antidotorum est.

150 Insiua Scotorum rex nouus inter medicos enutritus, medicinæ peritus euasit, atque pro morbis, vulneribusq; medendis scripsit librū de viribus herbarum, decessitq; ante Christū natum 137. anno sub Simone Pontifice, vt tradit Balæus in libro illustrium maioris Britanniæ scriptorum.

151 Rhenta alter Scotorum Rex ille antiquior, qui medicinæ nouum vsum instituit, vt tradit idem Balæus quo loco de Dornadilla, & ipso Scotorum Rege quarto disserit.

152 Iacissuha Mœdorum Rex citatus Serapioni Antidotorum c. 17. quanquam in nonnullis codicibus scriptum sit medicorum Rex. *Iacissuha.*

153 *Kermid.* Kermid Rex ab eodem citatur eiusdem tractatus c. 59.

154 *Liornas.* Liornas Rex Linoi ab eodem quoque memoratus Simplicium c. 353. sed credo illic mēdum esse, scribendúq; Iubam Regem Lybiæ. Nam Inquitur de Euphorbio ex Dioscoride, qui vt suprà diximus, eius inuentionem refert acceptam Iubæ regi Lybiæ.

155 *Alcibiades.* Alcibiadem illum Athenienſium principē, ducem, atq; Imperatorem nō verebor regibus annumerare, vt qui inferior multis non fuit, & multis superior fuit. Eum huius artis fuisse peritum ex eo possumus intelligere, quòd ex Anchusæ herbæ speciebus vna est, quæ Alcibiadion dicta est, & aliæ quoque, vt videre licet apud Dioscoridem li. 3. c. 45 5. & li. 4. c. 24. 25. 26. 27. Nicandrum in Theriacis, qui tamē ab alio quàm ab hoc Alcibiade, nempe ab Alcibio quopiam inuentas dicit. Plinium li. 26. c. 6. & Aetium Tetrab. 1. Ser. 1. in Anchusa; Paulum Aeginetam li. 7. c. 3. vbi de Anchusa.

156 *Reginæ medicæ.* Fuere & quædā Reginæ medicæ, de quibus inter fœminas medicas dicemus nu. 307.

Imperatores Rom. Medici.

157 *Ro. Imperatores medici. Augustus.* Nec defuerūt ex Romanis imperatoribus, qui medicinam probè callueront. In primis Augustus ille Cæsar, ex cuius commentariis Plinius Valerianus lib. de re medica 1. cap. 18. exscripsit compositionem medicam, Qua, inquit, & libentissimè vtebatur, & eam omnibus laudabat.

158 *Tiberius.* Quique eum cōfestim secutus est Tiberius, cuius Galenus lib. 5. de compositione medicamentorum κατὰ γένη, pastillum quoq; medicum commemorat ad zonam, quam Græci ζῶνα vocant.

159 *Nero.* Neronē quoq; vt medicū citat Paulus Aegineta li. 7. c. 17. & Plinius Valerianus li. Rei medicæ 3. c. 29. quem non temere possumus conijcere fuisse illum Imperatorem illaudatissimū quidem illum, sed apprimè tamen doctum, vt videre licet ex Suetonio, & aliis scriptoribus. Vix enim de alio quopiam Nerone docto cōperies, nisi & de Tiberio illo intelligas, qui & ipse Nero dictus est, vt tradit Suetonius. Neronianū Oxyporium describit Marcellus medicus, Medicamentorum c. 20.

160 *Adrianus.* Verùm citra controuersiam Adrianus ille nunquam satis laudatus medendi scientia excelluit, vt testis est Aurelius Victor in eius vita. Et est Collyriū vtile ad plurima ab eo inuētū, vt tradit Aëtius Tetrabibli. 2. Ser. 3. c. 113. & prætereà antidotum ac eodem compositū, & Adrianum vocatum descripserunt idē Aëtius Tetrab. 4. ser. 1. c. 108. Nicolaus Salernitanus, & Nicolaus à Villa noua in suo vterque Anti-

Antidotario. Quanquam Marcellus Burdegalensis lib. Medicamentorum c. 20. quo describit illud antidotum Hadriani, dicit, quòd eo vtebatur Augustus Cæsar, vt hinc possis intelligere Hadrianum, qui longo post Augustum tempore imperauit, id non consecisse, nisi & ipse de eodem Hadriano intelligat. nam & is Augustus vt plerique Imperatorum dictus est.

161 *Titus.*

Sed & Titum Cæsarem, siue is fuit primus ille Vespasiani filius, siue Aurelius Antoninus Pius, qui & Titus vocatus est Iulio Capitolino in prin. vitæ illius: & ex tit. l. j. C. de hæred. instit. & l. 5. C. de impube. & aliis substit. atque etiam ex l. Imperator. ff. de postul. & l. eiusdem initij. ff. de minori. & l. 3. ff. de cond. indeb. & l. Imperatores. ff. ad municip. vbi scribitur, Imperatores Titus, & Antoninus. Nã Titus fuit Antoninus Pius, alter Marcus Antoninus philosophus. Titum igitur Imperatorem, quisquis is fuit, satis constat medicinæ non expertem fuisse, cùm eius malagma describat Galenus de medicamentorum compositione secundum locos libro decimo, c. 3. haud multò ante calcem.

162 *Cõstantinus.*

Constantinum quoq; Imperatorem huius artis fuisse studiosissimum, & peritissimum satis ostendit opus illud γεωπονικῶν, id est, de agricultura libris 20. absolutum, quibus scienter describit multarum herbarũ vires ad rem medicam pertinentes, præsertim verò lib. 2. Quanquam non desunt qui eum librum non Constantini esse, sed Dionysij Cassij Vticensis; eo argumento innixi, quòd Varro rei Rusticę li. j. c. item j. scripserit ipsum Cassiũ libros 28. Magonis Carthaginensis de re rustica vertisse libris 20. In quos non pauca adiecit de libris Græcis eorum quos ibi recenset. Sed id argumentum admodum leue est, præsertim cùm ille liber nullos propemodum citet ex his quos Varro memorat: Sed alios plerosq; longè posteriores, & in his Varronem ipsum, & Apuleium, & Plutarchũ, & Absyrtũ, qui & ipse Constantini tempore fuit, vt scribit Suidas. Cæterùm Serapio ex antiquioribus illis Arabibus, in suis Simplicibus c. 190. quo de apio loquitur, Constantinum citat ex libris de agricultura, in quibus li. scilicet 12. c. 23. quod & ipsum de apio eadem propemodum scribit, quæ ipse ex eodem Serapio. vt intelligas à multis iam sæculis eum librum Constantini titulum prætulisse, vt si non sit Constantini illius Cæsaris, sit tamen alterius eius nominis. Et nisi admodum fallor, is est quẽ Rasis nunc Fallahan, núc Filahan vocat lib. Continentis 3. c. item 3. & lib. 2. c. vlt. & lib. xj. c. v. non semel, & iterum c. 86. in quibus locis eadem omnino comperies ex eo citata, quæ & scripta sunt in illo libro Agriculturę Constantini. Scio autem alios esse Cõstantinos medicos, de quibus posteà loquemur. Antidotum autem Constantinum describit Nicolaus ab autore Constantino dictum, siue is fuit Imperator, siue alius.

163 *Iustinus.*

Denique Iustinum & ipsum Imperatorem, huius item artis peritum fuisse satis ostendit & illud antidotum ab eo inuentore Iustinum appellatũ, vti referunt idem Nicolaus, & Quiritus Terthonensis. Sed & ante illos Soranus in isagoge, c. 9. potionẽ Iustini memorat, quæ huius Imperatoris esse non potest, vt qui longo tempore antè fuerit. Cæsaris autem medici, siue horum vnus fuerit, siue alius, memorant electuarium & compositiones Auicenna li. 5. summa j. tract. j. & iterum summa ij. tract. ij. & Serapio c. 33. Antidotorum. & Rasis li. 7. Cõtinentis capite primo.

Summi Pontifices Medici.

4

Nec interim silentio prætereundi sunt Romani Pontifices, qui non in spiritualibus modò, sed & in temporalibus quæ vocamus, sese quibusuis Regibus, &, si diuis placet, Imperatoribus quoq; anteponunt. Ex quibus inter diuos vnum, ne sim longior, satis erit recensere, quem non verebor, vel aliis decem opponere, atque etiam præponere. Is est Nicolaus ille V. vir omni laude dignissimus, qui arte & professione medicus fuit, omnium scriptorum eius tempestatis testimonio. Nam iam superiùs de Eusebio Pontifice quoq; Romano inter diuos huius artis professores locuti sumus. Sed si vis prætereà addere Ioannem vicesimum secundũ, qui primùm vocabatur Petrus Hispanus, cuius liber est in medicina hoc titulo, Thesaurus puerũ, & Canones medicinæ, & alia quædam. Et Paulum Secundum, qui, vt tradit Platina, ægrotãtes curiales inuisebat, adhibitisq; etiam medicamentis curabat.

Nicolaus V.

Eusebius

Ioãnes 22.

Paulus II.

Poetæ Medici.

165 *Poetæ medici.*

Gloriantur & poetæ è suo grege plurimos, & eos quidem primos, ac præcipuos eiusdem artis fuisse peritos: ex hisq; nonnullos de ea priuatim, & ex professo scripsisse. Orpheum dico, Musæum, Homerum, & Hesiodum vatũ vt antiquissimos, ita optimos, quos multa de herbarum vi & potentia curiosiùs prodidisse scribit Plinius lib. 25. c. 2. & vident vbiq; qui in eorum libris versantur. Et Orpheum quoque tradit Galenus de antidotis lib. ij. de antidotorum compositionibus scripsisse. Eumq; in re medica citat Plinius lib. 28. c. 4. & alibi sæpe. Sed & Pausanias in Bœoticis scribit modum inuenisse quo mortis medicaméta adhiberentur. Et de Musæo, & Hesiodo nonnihil Plinius li. 21. c. 7. vbi de polio herba loquitur, & de ipso Hesiodo ipse Plinius lib. 22. ca. 22. Sed & ipsum Hesiodum plurimum in medicina valuisse scribit Plutarchus in Symposio septem

Orpheus
Musæus.
Homerus.
Hesiodus.

septem sapientum. Quod hinc (inquit) manifestè apparet, quòd non indiligenter, nec persunctoriè de victus ratione, de vini temperamento, de aquarum vi, de balneis, de fœminis, de concubitus tempore, de infantiũ in cunis obligatione, & decubitu differit. Hincq; dicit ipsum Hesiodum in eo versu,

Ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ.

Quo vt videmus de malua & asphodelo loquitur, ad rem medicam respexisse. Vt interim nõ prætermittam Linũ Chalcidensem, vel vt plures volunt, Thebanum & ipsum antiquissimũ vatem, qui libros scripsit de fructuum & animalium natura.

166 *Homeri medicina.*

Sed Homerus præ cæteris omnem medicinæ disciplinam probè se nouisse palàm ostendit. Nam cùm medicina bifariam diuidatur. Est enim alia theorica, id est, speculatiua, siue contemplatiua, alia practica, id est, actiua. Rursus speculatiuæ sunt partes duæ, vna σημειωτικὴ, id est, significatiua, quæ videlicet in signis, ac notis contemplandis versatur, ex hisq; bonum, aut malum ægrotantibus, aut etiam non ægrotantibus prædicit: altera αἰτιολογικὴ, id est, causatiua, quæ scilicet in causis considerãdis vertitur. Actiua verò quæ operationibus constat, tres (quod iam suprà diximus) habet partes, scilicet διαιτητικὴν, quæ victu medetur, χειρουργικὴν, quæ manu, φαρμακευτικὴν, quæ medicamentis. Has omnes Homerus in suis libris non leniter, nec obscurè attigit. Vbi enim in Odysseæ lib. 4. scribit,

Speculatiua pars medicinæ ex Homero.

Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα.

Talia Iouis filia, habebat medicamenta prudẽtia, siue consilij plena. Intellexit μητιόεντα secũdùm artem speculatiuam præparata.

167 *Significatiua pars.*

Significatiuam autem partem insinuat per Achillem, qui vt suprà item diximus lib. 1. Iliados, primus causam pestilentiæ Græcorum cognouit, intelligens epidemias, id est, populares, siue vulgares ægritudines ex Apolline esse, id est, ex sole, qui horas anni inducit, quæ cùm distemperatæ sunt, ægritudinis causa existunt.

168 *De eadem.*

Nam & omnino salutem, & pestem virorũ Apollini, id est, Soli: Fœminarum verò Dianæ, id est Lunæ attribuit, ipsos sagittantes faciens propter radiorum iactum.

169 *De eadem. Virum calidiorem fœmina.*

Similiter & virũ calidiorem fœmina determinat, & Apollinem filios Niobes, Dianam filias eiusdem interficere faciens, li. vlt. eiusdem operis his versibus,

Τῇ περ δώδεκα παῖδες ἐνὶ μεγάροισιν ὄλοντο,
Ἓξ μὲν θυγατέρες, ἓξ δ' υἱέες ἡβώοντες.
Τοὺς μὲν Ἀπόλλων πέφνεν ἀπ' ἀργυρέοιο βιοῖο
Χωόμενος Νιόβῃ, τὰς δ' Ἄρτεμις ἰοχέαιρα.

170 *De eadem. Canicula ortus & vis.*

Nec non quando caniculæ ortum exponit, statim circa initia libri vicesimisecundi eius operis, signum, & causam æstus, & ægritudinum dicit,

Λαμπρότατος μὲν ὅ γ' ἐστί, κακὸν δέ τε σῆμα τέτυκται,
Καί τε φέρει πολλὸν πυρετὸν δειλοῖσι βροτοῖσιν.
Splendidissima quidem hæc est, malum autem signum facta est,
Et fert multam febrem miseris mortalibus.

Ex quo & idem id sydus οὔλιον vocat, id est, perniciosum lib. Iliados xj.

Οἷος δ' ἐκ νεφέων ἀναφαίνεται οὔλιος ἀστὴρ
Παμφαίνων.

Quo nomine etiam Apollo qui pestem hominibus, vt diximus, immittit, vocatur. quanquã id nonnulli trahunt ad aliam significationem, vt alibi diximus in Apollinis historia. Homerum autem secutus Virgilius lib. 3. Aeneidos de Syrio ardore,

——Subitò cùm tabida membris
Corrupto cæli tractu, miserandaq; uenit
Arboribusq; satisq; lues, & lethifer annus:
Linquebant dulces animas, aut ęgra trahebant
Corpora tũ steriles: exurere Syrius agros &c.

Et iterum lib. x.

Ille sitim, morbosq; ferens mortalibus ęgris
Nascitur, & læue contristat lumine cælum.

Quibus etiam causatiuam partem medicinæ speculatiuę innuit. quod & itidem facit ipse Homerus lib. illius quoq; operis 5.

Οὐ γὰρ σῖτον ἔδουσ', οὐ πίνουσ' αἴθοπα οἶνον,
Τοὔνεκ' ἀναίμονές εἰσι καὶ ἀθάνατοι καλέονται.
Non enim cibum edunt, neque bibunt ardens uinum,
Propterea exangues sunt, & immortales uocantur.

171 *Actiua pars medicinæ ex Homero. Morbi acuti & chronici cogniti Homero.*

Actiuam quoq; partem diligentissimè exequitur: & primùm quidem diæteticam, quæ scilicet victu constat, quando cognouit discrimen ægritudinum acutarum, & chronicarũ, id est, longarum, siue temporariarum, scribẽs lib. Odysseę xj.

Τίς νύ σε κὴρ ἐδάμασσε τανηλεγέος θανάτοιο;
Ἢ δολιχὴ νοῦσος, ἦ Ἄρτεμις ἰοχέαιρα
Οἷς ἀγανοῖς βελέεσσιν ἐποιχομένη κατέπεφνεν;

Nam ibi mortem vocat τανηλεγέα, id est, diuturnam, vel magnam curam prętendentem: & νοῦσον δολιχὴν, id est, longam ęgritudinem. Et Dianam facit sagittis suis interficientem, id est, velocem mortem inferentem. Nam versus illos ita potes ad verbum traducere,

Quæ te sors domuit diuturnę mortis?
An longus morbus, an Diana sagittis gaudens
Suis splendidis telis petens interemit?

Et iterum non multò post,

Οὔτ' ἐμέ γ' ἐν μεγάροισιν ἐΰσκοπος ἰοχέαιρα
Οἷς ἀγανοῖς βελέεσσιν ἐποιχομένη κατέπεφνεν.
Οὔτε τις οὖν μοι νοῦσος ἐπήλυθεν, ἥ τε μάλιστα
Τηκεδόνι στυγερῇ μελέων ἐξείλετο θυμόν.
Neque me in domibus pulchra Diana
Suis splendidis telis petens occidit.
Neque aliquis igitur mihi morbus aduenit, qui maximè.

Tabe

Tabe tristi membris abstulit animum.
Tabes enim inter morbos chronicus reponitur,& bona aliorum pars in eam incidit.

172 *Simplex cibus salubrior ex Homero.*

Sed & tenuem simplicemq; cibum cognouit,salubriorem esse, vti haud dubiè est, sicuti posteà affatim docebimus. Nũquam enim Homerus ipse variorum condimentorum meminit, vt & ex eo annotauit Plato lib. de rep. 3. de quo nos ampliùs dicemus infrà num. 452. & borum quidem.

173 *Assas carnes salubriores ex eodem.*

Heroas quoque, vt & idem Plato inibi meminit,facit non elixis carnibus,sed assis vti,vt pote salubrioribus,& illis potissimum conuenientibus. Ita enim scribit libro j. & iterum ij. Iliad.

Μίστυλλόν τ' ἄρα τ' ἄλλα, καὶ ἀμφ' ὀβελοῖσιν ἔπειραν,
Ὤπτησάν τε περιφραδέως.

Id est ad verbum,

Minutimq; secuerunt, & alia in ueribus transfixerunt,
Assaruntq; accuratè.

Et eadem propè scribit lib.3.& 7.& 24.eiusdẽ operis,& rursum lib.3.12.14.& 19. Odyssex. Et iterum eodem lib.14.

Μίστυλλόν τε ἀμφ' ὀβελοῖσιν ἔπειρον,
Conciditq; minutatim, & ueribus infixit.

Quem secutus Virgilius li.j. Aeneidos de Aenea,& eius sociis loquens,

Tergora diripiunt costis,& uiscera nudant.
Pars in frusta secant, ueribusq; tremẽtia figũt.

Quo in loco Seruius, Nam Heroes, inquit, non vescebantur elixis. Et iterum lib.5.

Subiiciunt ueribus prunas & uiscera torrent.

Et lib.2.Georg.

Pinguiaq; in ueribus torrebimus exta.

174 *Vini usus ex Homero.*

Cognouit & Homerus, vt ad eũ redeamus, vini vsus differentias: quod plurimum quidẽ potum maximè noxium est,& corpori,& animo: modestè verò admodum vtile est, vt etiã tradit Plinius lib.14.c.5.Cuius in eo loco hęc verba sunt,prorsus vt iure dici possit,vino neque viribus corporis vtilius aliud, neq; aliud voluptatibus perniciosius, si modus absit. Et rursum li.23.c.j. Et Paulus Aegineta li.j.c.95. & è sacris scriptoribus Solomon Ecclesiastes 31.in diuersis locis. Mnestheus autem apud Athenæum vinum ait mortalibus Dij præbuere,quo nihil pernitiosius, si modus absit. At si qui rectè vtatur, nihil & animis & corporibus vtilius. Nam & Phurnutus tradit, quòd Bacchus Dionysius dictus est, quasi διάλυσος, inuersione a, in o, & l, in n, quòd curas soluat modicus, vt nimius animum, vnde & Alysius dictus est, & Lyeus.

175 *De radi re. Vinum nimiũ noxiũ.*

De primo illud est lib.6.Iliados,

Μή μοι οἶνον ἄειρε μελίφρονα πότνια μῆτερ,
Μή μ' ἀπογυιώσῃς, μένεος δ' ἀλκῆς τε λάθωμαι.
Ne mihi uinum afferas dulce uenerãda mater,
Ne me enerues,roboris aũt uigorisq; obliuiscar.

Verba sunt Hectoris ad Hecubam. Item illud eiusdem lib.21. Odysseæ,

Οἶνός σε τρώει μελιηδής, ὅς τε καὶ ἄλλους
Βλάπτει, ὃς ἄν μιν χανδὸν ἕλῃ, μηδ' αἴσιμα πίνῃ.
Vinum te lędit dulce,quod etiam alios
Lædit quicunque ipsum abũdanter capit,neque decenter bibit.

Quem locum & citat & approbat Galenus li. de substantia potentiarum animalium,c.3. & in lib.cui titulum fecit, Quòd mores animi tẽperamentum corporis sequantur. & vtrobique citat in eam rem Theognidis sententiam, quam mox adscribemus. Ex quo & Artemidorus Daldianus,de somniorum interpretatione lib.j.c.68.In somniis (inquit) vinum modicũ bibere non in magnis poculis, & iam inebriari bonum est. Quandoquidem Xenophon Socraticus,Vinum,ait, tristitias, veluti mandragora dolores sopit,beneuolentias autem veluti oleum flammam excitat. Multum autem & immoderatum bibere multorum malorum causa est omnibus ex æquo, cùm Theognis illud scripserit,

Οἶνόν τοι πίνειν πουλὺν, κακόν. ἢν δέ τις αὐτὸν
Πίνῃ ἐπισταμένως, οὐ κακὸν, ἀλλ' ἀγαθόν.
Vinum potatum multùm, malum. Si uerò quis ipsum
Potarit prudenter, non malum,sed bonum.

Quem locum quoq; citat,sed non ex Theognide, verùm ex Theagene Alexander Aphrodiseus,aut quisquis is fuit, li.ij.Problematum c. 89.nisi illic mendum sit. Est & in eam sententiam Epigramma incerti authoris lib.ij. Epigrammaton Græcorum, cuius initium huiusmodi est,

Βάκχου μέτρον ἄριστον, ὃ μὴ πολὺ, μηδ' ἐλάχιστον.
Ἔστι γὰρ ἢ λύπης αἴτιος, ἢ μανίης.

Quod sic vertit Velius,

Sumere nec nimiũ Bacchi ualet optimus usus,
Nec minimum: hinc mæror prouenit, inde furor.

176 *Vinum moderatum utile.*

De secundo autem præter ea, quæ iam diximus illud etiam est illo 6.Iliad.lib.

Ἀνδρὶ δὲ κεκμηῶτι μένος μέγα οἶνος ἀέξει.
Viro autem fesso robur magnum uinum auget.

Ex quo idem libro 14. eiusdem operis, dicit Dionysium,id est,Bacchum gaudium esse hominibus,

Ἡ δὲ Διώνυσον Σεμέλη τέκε χάρμα βροτοῖσιν.

Et hinc Bacchus Hygiotes,id est, Salutaris colebatur, quòd vino modico & tẽperato nihil sit salubrius, vt tradit Atheneus. Nam & Ascle piades vtilitatem vini æquari deorum potentiæ posse pronunciauit, vt scribit Plinius d.li. 23.c.j. Plato autẽ in Cratylo dicit οἶνον, id est, vinum dictum ἀπὸ τοῦ ὀνίνειν, ad adiumento & vtilitate nomen accepisse. Ad quam etymologiam ipse Homerus respiciens,

Ἔπειτα δὲ καὐτὸς ὀνήσεαι αἴ κε πίῃσθα.
Postea autem & ipse adiumentum consequeris si biberis.

Nam

Nam & ipse esculenta quoque ὀψάρτα appellare cōsueuit, quod vtilitatem afferrent. Ex quo fortè illud vt Bacchus medicus appelletur, vt diximus suprà nume. 117. sed his omnibus. Er quod posteà nu. ab hinc 2. dicemus.

177 *Iterū de vini differentijs ex Homero.*

Atq; vt ipse suaue, siue dulce vinum genio, lætitiæq;, ac conciliandæ amicitiæ dedicauit, cùm scribit lib. 7. Odyssex,

Ὡς φάτο, πορτίνοος δ' ἄρ μελίφρονα οἶνον ἐκίρνα.

Et lib. 14. eiusdem operis,

Ἐν δ' ἄρα κισσυβίῳ κίρνη μελιηδέα οἶνον.

Et repetit lib. 16. Et alibi sæpe.

Vinū vehemen..

Ita temetū, quod dicitur vehemens, & vt Plutarchi verbo vtar, καρωτικόν, quasi dicas stupefactiuum, vel obdormitatiuum, & capiti noxium Cyclopi obiulit, lib. 9. Odysseæ.

Pramniū vinum.

At Pramnium illud vinum quod stypticæ, siue acerbæ maximè naturæ est: ideoq; constipandi desandiq;, & astringendi vim habet, etiam vulnerato Machaoni indulsit, idemq; caseum caprinū æneo quodam instrumento attriuit, farinamq; ordeaceam caseo miscuit, & adhæc cæpe obso nij loco apposuit, lib. xj. Iliados. Quam rem ex arte medicinæ illum fecisse scribit Plato in eo dialogo, cui lo titulus est, & libro de Repub. 3. vbi tamen id factum fuisse in curatione Euripili, de quo posteà dicemus, memoria lapsus scripsit. De qua re etiam nonnihil tetigit Athenæus lib. j. τῶν δειπνοσοφιστῶν, vbi & id refert ad veterem Græcorum parsimoniam & frugalitatem in victu. Ex eòque posit videri id quoque esse quod Icarium dicitur. Nam & is scribit Hemium dixisse in Icario insula lapidem esse Pramnium, & iuxta ipsum magnū montem, à quo Pramnium vinum dicitur, quod & Pharmacidem quidam vocant. Et paulò post: Vitis autem quæ fert Pramnium vinum, vocatur, vt scribit Eparchides, à peregrinis quidem sacra, ab Oenensibus autem Dionysias, à Baccho. Didymus autem Pramnium vinum ait, autà Pramnia vite sic dictum, quod & ipsum tradit ipse Nicander, in Theriacis. Sed vt redeamus ad Athenæum: Qui (inquit) propriè loquuntur, nigrum id vinum vocant. Nonnulli quasi ad mansionem aptum πραμμένον, id est, mansionarium, & nonnulli quoque interiectis Alcyphron: at Meandrius tradit ad Ephesinm vicum esse montanum, qui prius vocabatur Lethois, nunc verò Latona ab Amazone eius nominis, vbi vinum Pramnium nascitur. Sed & idem Athenæus tradit id vinum non crassum esse, aut dulce, sed durum, & austerū, ob idque eo Athenienses minimè delectati, scripsisse Aristophaneum, Aelianus auté li. xij. de varia historia inter genera vini, meminit & Prannei, siue id fuerit de quo tractamus, siue aliud, quod vt scribit, erat sacrum Veneri. Huius quoque vini Prannij mentionem facit ipse Homerus lib. x. Odysseæ. Plinius ex eodem Homero lib. 14. c. 4. Galenus in lib. cui titulus est Hippocratis linguarum expositio, vbi & id dicit nigrum, & austerum, & lib. 7. Pharmacorū κατὰ τόπους, c. 2. Pollux lib. 6. c. 2. Cæterùm est gemma (vt id obiter dicamus) dicta Prannion apud Plinium lib. 37. c. 10. quæ vt ibi quoque scribit, Indica est, quæ nigerrimo colore trāslucet, in qua miscetur, & carbunculi color. Ex quo fortè posset intelligi id vinum Prannium ita vocari, à nigro colore mixto carbunculi quoque colore.

178 *Vini & cibi vires ex Homero.*

Cognouit item Homerus, quòd vinum ipsum & cibus dant vires & audaciam, cùm scribit lib. Odysseæ 2. vinum & farinam, siue polentam esse medullam hominum,

Οἶνον ἐν ἀμφιφορεῦσι, καὶ ἄλφιτα μυελὸν ἀνδρῶν.

De farina quoq; repetit li. 20. eiusdem operis.

Ἄλφιτα τε χεύσαι, καὶ ἀλείατα μυελὸν ἀνδρῶν.

Idque etiam apertius exprimit ad finem li. 9. Iliados,

Νῦν μὲν κοιμήσασθε τεταρπόμενοι φίλον ἦτορ
Σίτου καὶ οἴνοιο. τὸ γὰρ μένος ἐστὶ καὶ ἀλκή.

Nunc quidem dormite delectati dilectum cor
Cibo & vino: hoc enim robur est & fortitudo.

Qui posterior versus repetitur & li. 19. eiusdē operis. Eumque in id citat Alexander Aphrodisæus, si is est, Problematon li. 2. c. 62. A quo Virgilius quoque videtur illud fuisse mutuatus, lib. j. Aeneidos,

Tum uictu reuocant uires, fusiq; per herbam
Implentur ueteris Bacchi,

Et Valerius Flaccus lib. 2. Argonauticon,

—Cereris tum munere fessas
Restituunt uires, & parco corpora Baccho.

Et his quidem assentitur Galenus lib. Techn. 3. cap. 12. Et quantùm ad cibum, Hippocrates li. 7. Aphorismorum c. 62. & Plin. lib. 12. c. j.

179 *De vino epigramma ex Homero.*

Ex iisque Homeri de vino sententiis Macedonius elegans epigramma confecit, quod extat inter Græcorum epigrammata,

Χθιζὸν ἐμοὶ πυρέσσοντι παρίστατο δεῖος ἀνὴρ
Ἰητρὸς δεξιτερὴν νέκταρ ἀπεπτάμενος.
Εἶπε δ' ὕδωρ πίνειν ἀπημάντος, οὐδ' ἐδιδάχθη
Ὅτι μένος οἶνον Ὅμηρος ἔφη.

Febre laborantem medicus me inuiserat intrò,
Vixq; ingressus, ait, tollite uina procul.
Tantùm indulsit aquam misero miser ipse, nec audit
Quòd uinū esse hominū robur Homerus ait.

180 *Vinum calidum.*

Nec interim ignorauit Homerus vinū suapte natura calidum, cùm dicat αἴθοπα οἶνον, tū aliàs, tum 4. lib. Iliados,

Ἡδ' ἐν δαιτ' ὅτε πέρ τε γερούσιον αἴθοπα οἶνον. &c.

Et lib. sequen. quo loco suprà citauimus. Et li. item sequen.

Χερσὶ δ' ἀνάσχοντο δέπας αἴθοπα οἶνον.

Et lib. 2. Odysseæ,

Εἰλαπινάζουσι, πίνουσί τε αἴθοπα οἶνον.

Et lib. sequenti,

Ὁ γέρων ἐπέδ' αἴθοπα οἶνον
Λεῖβε.

Et lib.7.eiusdem operis,

Η' μοι σῖτον ἔδωκεν ἄλις καὶ αἴθοπα οἶνον.

Et lib.14.

Σῖτόν τ' αἴθοπά τ' οἶνον, ὁ δ' ὕστατι πολυτρόφῳ

Ε'γχέρασεν.

Vti etiam Hesiodus lib.2.Operum & dierum, tanquam dicas fumicalidum, ardens, vrens, natura ignitum, quòd semina quædam caloris in se habeat: non, vt alij putant, propter colorem nigrum, vti etiam annotauit Gellius, lib. 17.cap.8.& Macrobius lib.7.c.12.& Suidas, quamuis Plutarchus Problematon conuiualium decade 6.c.7.aliò id epithetum refert. Atqui medici omnes id quod diximus testantur, vinum scilicet omne calidum: & in his Hippocrates, siue is Polybus, siue Euriphon, siue Phaon, siue Philistion, siue Ariston, vt plerique existimant, in li.2. περὶ διαίτης, id est, de diæta, siue victus ratione. Dioscorides lib.5.c.839. Plinius lib.14.c.5.Galenus lib.Temperamentorum,& lib. Simplicium 8.& alibi sæpe. Ex quo Horatius lib.2.Ser.saty.8. feruida vina appellat. Plato autem in Timæo, & iterum in secundo de legibus, interdicit vino pueris vsque ad annum duodeuigesimum, ne ignis (inquit) igni addatur. Quod ex eo repetiit Galenus in lib. cui titulum fecit, Corporis temperaturam animi mores sequi. Ex hoc autem ignea vini natura Bacchus Græcis quibusdam cognominatur πυριγενής, id est, ignigena, vt videre licet apud Strabonem li.13.& Philostratum in Iconibus. Sed & hinc ab Orpheo in Hymnis, & Ausonio in epigrammate Græco cognominatus est πυρίσπαρος, id est, igne satus.

181 Vinum merū sed aqua dilutum bibendum ex Homero.

Et vt redeamus ad Homerum. Cum ille intelligeret vinum esse huiusmodi, vt ex eo diximus, scilicet calidum & ignitum: ne nimio illo calore, & igne noceret sanitati, sensit non esse merè bibendum, sed aqua diluēdum, cùm facit Calypso nympham ita Vlyssem alloquētem, lib.5.Odyssεæ,

Αὐτὰρ ἐγὼ σῖτον, καὶ ὕδωρ, καὶ οἶνον ἐρυθρὸν

Ε'νθήσω μενοεικέ', ἅ κέν τοι λιμὸν ἐρύκοι.

Sed ego panem, & aquam, & vinum rubrum,

Apponam placidè, quæ à te famem repellant;

Nam & id in tuenda sanitate obseruādum iubēt medici, nisi si quæ causa priuatim id prohibeat. de quo etiam videre licet apud Plinium lib.17.c.4.vt interim non prætermittam Athenis Dionysium, id est, Bacchum ὀρθὸν, id est, rectum, cultum fuisse. Amphyction enim rex Atheniensium omnium primus à Dionysio edoctus merum aqua diluit: quò factum est, vt homines priùs mero incurui, mox recti facti sunt, vti Philochorus scripsit.

Bacchus rectus cur dictus.

182 Vinum meratius cōuenire senibus.

Vinum tamen meratius conuenire senibus ostēdit ipse Homerus, cùm lib.Iliados 9.facit Achillem iubētem Patroclo, vt vinum ipsum meratius infundat Vlyssi, & Phœnici viris iam ætatis prouectioris.

Ζωρότερον δὲ κέραιε, δέπας δ' ἔντυνον ἑκάστῳ.

Quod ex eodem expendit Plutarchus in Symposiacis 1. scribens, ἀγνοεῖν δὲ δοκεῖ ὁ Ζωΐλος ὅτι πρῶτον μὲν ὁ Α'χιλλεὺς τὸν φοίνικα, καὶ τὸν ὀδυσσέα πρεσβυτέρους ὄντας εἰδὼς, οὐχ ὕδαρεῖ χαίροντας, ἀλλ' ἀκρατοτέρῳ καθάπερ οἱ ἄλλοι γέροντες ἐπιτείνει κελεύει τὴν κρᾶσιν. Additque aliam eius rei probationē, quòd Achilles à Chirone magistro medicinæ peritissimo totius victus rationem exactè didicerat, quare verisimile erat illum iussisse meratius vinum senioribus propinari: quoniam τοῖς ἀργοῦσι, καὶ σχολάζουσι παρὰ τὸ εἰωθὸς σώμασιν, ἀτονωτέρα καὶ μαλακωτέρα κρᾶσις ἁρμόζει. Sed & alia subiungit quibus ostendit Achillem ipsum medicinæ quoque peritissimum fuisse, cùm scilicet apio, equos suos pascit in ocio desidentes, ideoque pedum & articulorū doloribus obnoxios. Cui morbo apiū maximè opitulatur. Quæ tu addes ad ea, quæ diximus de Achillis medicina suprà nu. 113. incip.de Achille.

Achilles equos apio pascebat &c. Apio vir.

183 Vinū intus Oleū foris ex Homero.

Et cùm sint duo liquores corporibus humanis gratissimi, & saluberrimi, vt scilicet ipsum vinum intus, oleum foris, vt scribit Plinius li.14.c.vlt. id certè Plinius ipse ab Homero didicerat. Nam quod ad vinum attinet, satis de eo suprà diximus. Oleo autem is sæpè inducit homines lotos inungi, vt Odysseæ tertio,

Αὐτὰρ ἐπεὶ λοῦσέν τε, καὶ ἔχρισεν λίπ' ἐλαίῳ.

Et rursum eiusdem operis, lib.4.iterumque 17.

Τοὺς δ' ἐπεὶ οὖν δμωαὶ λοῦσαν, καὶ χρῖσαν ἐλαίῳ.

Hos autem postquam famulæ lauerunt, & inunxerunt oleo.

Et lib.8.eiusdem operis,

Ε'νθα δέ μιν χάριτες λοῦσαν καὶ χρῖσαν ἐλαίῳ

Α'μβρότῳ οἷα θεοὺς ἐπενήνοθεν αἰὲν ἐόντας,

Vbi & ipsam Gratiæ lauerūt, & unxerūt oleo

Immortali, quatenus Deos decet semper existentes.

Palæstritæ oleo vngebantur.

Et huiusmodi propè loca infinita apud eum comperies. Dicitur enim oleum membris vigorem afferre, eaque non minimum recreare, & vt tradit Plinius lib.12. c.1. Vnde Palæstritæ nudi eo vngebantur. & Hannibalem Pœnorum ducem legimus pugnaturum contra Romanos, non longè à Placentina vnctum habuisse exercitum.

184 Aquam rerum omniū optimam. Aquarū naturā sensit Homerus.

Et quoniam aquam Pindarus in fronte suorum operum pronunciauit omnium rerū esse optimam, ἄριστον μὲν ὕδωρ. Certè nec ipsius naturam ignorauit Homerus, cùm candorem, id est, claritatem, siue lympiditatem, vt sic dicam, leuitatem, frigiditatē in aquis laudauit. Candorem, cùm dicit lib.Odysseæ v.

Aqua alba.

Κρῆναι δ' ἑξείης πίσυρες ῥέον ὕδατι λευκῷ,

Fontes autem ex ordine quatuor fluebant aqua alba.

Lympida.

De lympiditate illud est lib. 9. eiusdem operis,

Αὐτὰρ

Αὐτὰρ ἐπὶ κρατὸς λιμένος ῥέει ἀγλαὸν ὕδωρ
Κρήνη ὑπὸ σπείους.
Sed in capite portus fluit lympidam aquam
Fons sub specu.

Et iterum lib. 2. Iliados,

Ὅθεν ῥέεν ἀγλαὸν ὕδωρ.
—Vnde fluebat lympida aqua.

Aquam aeri similẽ esse oportere. Liquidi fontes.

Nam & aquam salubrem aeri esse, quàm simillimam oportere tradit Plinius lib. 31. c. 3. Et hinc quoque Virgilius vbique laudat fontes, & aquas liquidas, quod non admodum distat à lympidis, id enim significat puras, claras, lucentes, & sine sordibus. Nam egloga 2.

Perditus, & liquidis immisi fontibus apros.

Et lib. Georg. ij. aliàs j.

Non liquidi gregibus fontes.

Vbi Seruius interpretatur, puri & sine pestilentia. Et lib. 3. eiusdem operis,

Pocula sunt fontes liquidi.

Et lib. 4. eiusdem item operis,

At liquidi fontes.

Et rursum eodem lib.

—Manibus liquidos dant ordine fontes.

Aqua liquida.

Et Ouidius lib. 5. Fastorum,

Est mihi fœcundus dotalibus hortus in agris.
Aura fouet, liquidæ fonte rigatur aqua.

Et iterum eodem libro,

Nec liquidæ iunlto flore bibuntur aquæ.

Ex quo etiam illud Ausonij in Mosella:

Et riuos trepido potes æquiparare meatu,
Et liquido gelidos fontes præcellere potu.

Aquæ pura.

Et puras, Virgilius lib. 7. Aeneidos,

—Puroq; in fonte lauabat.

Et pellucida.

Et Pellucidas, Ouid. lib. 3. Meta.

Fons sonat à dextra tenui perlucidus unda.

Et in epistola Sapphus ad Phaonem,

Est nitidus uitroq; magis perlucidus amnis
Fons sacer.

Et Apuleius lib. 5. Metamorph. in princip. Videt fontem vitreo latice perlucidum.

Et pspicuæ.

Et perspicuas. Statius lib. 9. Syluarum.

Perspicui uiuunt in marmore fontes.

Et Lactantius in Phœnice,

Sed fons in medio est, quem uiuũ nomine dicũt,
Perspicuus lucens dulcibus uber aquis.

Et nitidæ.

Et nitidas. Valerius Flaccus lib. j.

Tela manu procul ad nitidi spiracula fontis
Durit.

Et candidæ.

Et candidas, Seneca,

Niueiq; lactis candidos fontes,

Et splẽdidæ.

Et splendidas, Horatius lib. Carmi. 3. Ode 13.

O fons Blandusiæ splendidior uitro.

Galenus autem lib. j. de sanitate tuenda, cauendas omnino tradit aquas turbidas. Et i libello de Prisana, si eius est, idem præcipit aquam deligi perlucidam ad Prisanæ confectionem. Et Paulus Aegineta lib. j. c. 50. laudat simpliciter aquam visu puram & lympidam: quod & facit ipse Galenus lib. j. de Simplicium medicamentorum facultatibus, c. 5. Cuius verba in eam rem hæc sunt, *τῷ δ' ὄψει καθαρὸν, ὅταν εἰλικρινὲς ᾖ καὶ διαυγὲς ἀκριβῶς.* Et idẽ Galenus lib. de renum affectuum curatione, & Oribasius lib. Euporiston.

185 *Aqua leuitas ex Homero.*

Leuitatem autem commendat, cùm lib. ij. Iliados in catalogo ducum, Titaresium fluuiũ *ἱμερτὸν*, hoc est, desyderabilem dixisse videtur, quòd ea leuitate super Peneo flumine currat, vt ipsi quidem, vt dicit, nõ misceatur, sed olei modo supernatet, quod ex eo annotauit Plinius lib. 4. c. 8. vbi corruptè Eurotos legitur, nisi is fluuius binominius sit. Quod tibi obiter dicere volui. Sed vt redeamus: Aquam leuissimam saluberrimam quoq; esse tradit Celsus lib. ij. c. 16. & omnes medici. Vnde & illud Vitruuij, Ex omnibus fontibus leuissimis subtilibusque. Hincq; aqua pluuia super omnes commendatur, quòd ea omnium leuissima sit, vt tradit Rufus Ephesius, & eius authoritate Aetius Tetrabibli. j. ser. 3. c. 165. & Paulus Aegineta lib. j. c. 50. & ante hos Hippocrates, ad finem libri de capitis vulneribus, si is eius sit, & post eum Herodotus, eiusque authoritate Oribasius lib. 3. Euporiston, qui de confectione ciborum est, c. vlt. & Celsus li. ij. c. 18. & Columella lib. j. Rei rusticæ c. 5.

Aqua pluuia commendatur.

186 *Quæ aqua leuis dicatur.*

Quonam autem pacto dignoscatur aquæ leuitas, tradit Hippocrates lib. Aphorismorum 5. c. 26. Aqua (inquit) quæ citò calescit, & citò frigescit, leuissima est. Vbi Galenus hanc leuitatem non ad pondus refert, sed ad id vt celeriter calescat, & rursus celeriter frigescat, atque in se facilè aduersas qualitates suscipiat, vti etiam tradit ipse Galenus lib. de Prisana c. j. & lib. j. Simplicium c. 17. Simeon Sethus in lib. *περὶ δυνάμεων τροφῶν*, id est, de cibariorum facultatibus, & Paulus Aegineta vbi suprà, qui tamen id non simpliciter admittit: & ante hos Plinius lib. 31. c. 3. Quanquam & ipse Galenus in libro de bonitate aquæ, si ipsius est, ad pondus quoque refert. Nam si leuis, inquit, & facilis ponderis est, id significat eam non esse terræ permistam, vti & facit Celsus d. lib. ij. c. 18. vbi dicit, Leuis pondere apparet, & ex his, quę pondere pares sunt, eò melior quæque est, quò celeriùs, & calefit, & frigescit, quoque celeriùs ex ea legumina percoquuntur. Tanquam scilicet primo loco inspiciendum sit pondus, deinde celeritas caloris, vel frigoris. Plinius autem loquens de aqua d. lib. 31. c. 3. Quidam, inquit, statera iudicant de salubritate, frustrante diligẽtia, quãdo perrarum est, vt leuior sit aliqua. Certior subtilitas inter pares meliorẽ esse, quæ calefiat refrigereturque citius.

187 *Aquæ frigiditas ex Homero.*

Denique & frigiditatem, lib. 17. Odysseæ,

Κατὰ δὲ ψυχρὸν ῥέεν ὕδωρ
Ὑψόθεν ἐκ πέτρης.
—Frigida autem defluebat aqua
Ex alto, ex petra.

Quem secutus Hesiodus (nam post eum fuisse credide-

credideriim, cum Cicerone in Catone licèt alij addubitent) in Theogonia,

Τηλόθεν ἐν χρυσέῃ προχόῳ πολυώνυμον ὕδωρ.
Ψυχρόν, ὅτ' ἐκ πέτρης καταλείβεται ἠλιβάτοιο.

Longe in aureo vase celebrem aquam
Frigidam, quæ ex petra defluit alta.

Aqua profluentes pigris vtiliores.

Et Ausonius illis versibus suprà citatis, num. 184. ait profluentem esse vtiliorem stagnante, atq; pigra: cursu enim ac percussu ipso extenuari, atq; proficere, quod tradit Plinius li. 31. c. 3. in prin. & medici vbiq;.

188

Aqua optima quæ ex alto fluit. Sed & an quæ ex rupe.

Ex quibus etiam locis apertè, vides illos nō obscurè intellexisse aquam eam esse optimam, quæ ex alto loco, & è rupe manat. Nam quantùm ad primum pertinet, scribit Hippocrates libro de aere, aquis, & locis, optimas eas aquas esse, quæ ex sublimibus locis, & terreis collibus fluunt. Ad quod alludens Lucan. lib. ij.

Et tu montanis totus nunc fontibus exi.

Et illud de aqua ex petra scaturiente non probat Galenus lib. j. de sanitate tuēda: nec Aetius Tetrabibli. j. Ser. 3. c. 165. nec ante eos Hippocrates in eo. lib. de aere, locis, & aquis. Verùm Porphyrius ille Platonicus Homero subscribens, Aquarum (inquit) latices illi, qui à montosis fontibus scaturiētes per petrarum alueos, deuoluuntur & fluunt, synceriores multò incorruptioresq; esse solent, quàm ij qui cœnosa palustriaque loca defluunt, quibus vt multam luculentamque secum attrahant materiam necesse est. Et Columella li. j. c. 5. post aquam pluuialem secundo loco ponit fluentem aquam è montibus oriundam, si per saxa præceps deuoluitur. Sed & ipse Galenus, aut quisquis is fuit, in illo libro de bonitate aquæ laudat aquas petrosas. Et huc quoque pertinet illud Horatij lib. 3. Ode 13.

Fies nobilium tu quoque fontium
Me dicente cauis impositam ilicem,
Saxis, vnde loquaces
Lympha desiliunt tuæ.

Loquaces enim vocat, quòd cùm è saxo cadūt, perstrepant, vt etiam annotauit Porphirion. Et illud eiusdem Homeri lib. 8. Iliados de fonte loquentis,

Ἥ τε κατ' αἰγίλιπος πέτρης δνοφερὸν χέει ὕδωρ.

189

Iterum de frigiditate aquæ.

Huic autem quod de frigiditate dictum est, vt ad id redeamus, concinit illud Lucretij lib. 6.

Frigidus hanc ob rem fit totus in luce diurna.

Et Virgilij eclog. x.

Hic gelidi fontes, & mollia prata Lycori.

Et Horatij li. Carmi. 3. Ode 13. qua laudat fontem Blandusiæ,

—Nam gelidos inficiet tibi
Rubro sanguine riuos
Lasciui soboles gregis.

Et paulò pòst,

Tu frigus amabile
Fessis vomere tauris
Præbes & pecori uago.

Et Ouidij Tristium lib. 4. eleg. 4.

Sulmo mihi patria est gelidis uberrimus undis.

Et lib. ij. Fastorum,

De nullo gelidæ fonte bibentur aquæ.

Et lib. 4. eiusdem operis,

Frigida cælestum matres Arethusa uocabat.

Et Sidonius, Ambientibus (ait) sese fontibus algidis. Plinius autem d. li. 31. c. 3. aquam Martiam, primùm Aufeiam dictam, præ cæteris, & à frigore, & à salubritate laudauit: eamque Deûm munere vrbi Romæ tributam fuisse tradit. Et in vniuersam aquam frigidam probat Galenus lib. j. de Simplicium medicamentorum facultatibus, c. 4. Aquæ autem frigidæ est illud encomium Prouerbiorū 25. c. Aqua frigida animæ sitienti, & nuncius bonus de terra longinqua.

190

Aquam calidam vulneribus prodesse ex Homero.

Nouit & Homerus λιαρὸν ὕδωρ, id est, calidam aquam, aut, vt alijs placet, tepidam vulneribus prodesse, eorumque dolorem sedare, cùm ea Euripilum curat, vt paulò pòst dicemus, Ex quo & illud eiusdem lib. 14. Iliados statim post exordium,

Εἰσόκε θερμὰ λοετρὰ ἐϋπλόκαμος Ἑκαμήδη
Θερμήνῃ, καὶ λούσῃ ἀπὸ βρότον αἱματόεντα.

Donec tepida lauacra pulchra crines Hecameda
Calefaciat, & abluat saniem cruentam.

Exercitatio nes Homero probatæ.

Præcepit & ipse vti exercitationibus: easque sic probat, vt nec Phæacibus lib. 8. Odysseæ. Nec procis lib. 17. eiusdem operis eas adimat: laboremq; dicit esse causam sanitatis.

191

Somnum remedio esse lassitudini ex Homero.

Si verò laboribus ipsis adusque lassitudinē grauatum corpus fuerit, somnum remedio esse in Vlysse naufrago significat, cùm in fine libri quinti Odysseæ inducit Mineruā ei fudisse somnum,

Τῷ δ' ἄρ' Ἀθήνη
Ὕπνον ἐπ' ὄμμασι χεῦ', ἵνα μιν παύσειε τάχιστα.
Δυσπονέος καμάτοιο, φίλα βλέφαρ' ἀμφικαλύψας.

—Huic autem Minerua.
Somnum in oculis fudit, vt ipsum quiescere faceret celerrimè
A grauibus doloribus, charas palpebras circumtegens.

Vnde & illud Virgilij lib. Aeneid. 3.

—Fessos sopor irrigat artus.

Somno membrorū compages solui, ex eodem.

Nam & ab illo resolui membrorum compages non ignorauit Homerus, cū scribit Odysseæ 18.

Εὗδε δ' ἀνακλινθεῖσα, λύθεν δέ οἱ ἅψεα πάντα.

Dormiuit autem reclinata, soluta sunt autem ei membra omnia.

Somnus λυσιμελής.

Vnde & ab eodem tum eiusdem operis li. 20. tum lib. 23. ὕπνος somnus peculiari proprioq; epitheto λυσιμελής, id est, membra soluens dicitur, vti etiam ab Orpheo in hymno & Apollonio Rhodio li. 4. Argonauticon. Nam & Seneca Tragœdiographus in Octauia, actu j.

Quàm

Quam sæpe tristis vmbra germani meis
Offertur oculis, membra cùm soluit quies.

Idem autem in Hercule furente somnum domitorem laborum, dicit,

—Tuq; ô domitor
Somne laborum, requies animi.

Hæc autem esse ex arte medica deprompta cognosces, tum ex multis, tum ex Paulo Aegineta lib.j.cap.97.

192 *Somnum cõuenire senibus ex Homero.*

Eundem autem præcipuè conuenire senibus apertè significauit, lib.vlt.Odysseæ,

Ἐπεὶ λούσαιτο φάγοι τε,
Εὐδέμεναι μαλακῶς, ἡ γὰρ δίκη ἐστὶ γερόντων.

Vt lotus est comeditq;,
Dormit molliter, hæc enim iustitia est senum.

Id est, hæc iusta & conuenientia senibus sunt, Quem ex eo ad eam sententiam comprobandam citat Galenus περὶ ὑγιείας, id est, de sanitate li.5.

193 *Somnum nimium noxium esse ex eodẽ.*

Verùm & somnum ipsum, vt cætera omnia quæcunque supra modum præterq; mensurã fiunt, etiam si aliàs sint admodum salubria, esse tum periculosa, & noxia admonuit scribẽs lib.xv.Odysseæ,

Ἀνίη καὶ πολὺς ὕπνος.
Tristitia & multus somnus.

Ex quo Hippocrates videri potest deprompsisse illud Aphorismorum 2.c.3. Somnus, aut vigilia si alterutrum modum excesserit, malè est. Quod & idem propè scribit lib. eiusdem operis 7.c.67.& confirmat Haliabbas, li.5.Theoricæ, & Auicenna in 2.primi doct.2.c.12.& in Canticis c.39. & in 2. par. eorundem c.28. & vtrobiq; Auerrois in commentariis, & etiam lib.6.collig. & Rasis ad Almansorem li.4.c.3. & Continentis lib.25.& ante hos Cassius, qui Problematon medicorum c.24. quærit & rationem reddit, cur nimius somnus & nimia item vigilia capiti grauitatem pariant. Plato autem lib.j. de legibus scribit somnum immodicum & corpori & animo obesse.

194 *Laborẽ salubrẽ etiã ante cibum ex eodem.*

Nec ignorauit Homerus (vt ad eum redeamus) laborem in sanitate tuenda cibum præcedere debere, cùm scribit lib.24. eodemq; vltimo Odysseæ,

Οἱ δ' ἐπεὶ οὖν παύσαντο πόνου, τετύκοντό τε δαῖτα.

Hi autem postquam igitur finem imposuerũt labori, parauerunt q; conuiuium. Ita enim fieri debere docuit Hippocrates illo sermonis ordine li.6. Morborum popularium πόνοι, σιτία, ποτά, ὕπνοι, ἀφροδίσια, πάντα μέτρια. Labores, cibi, potus, somni, venerea, omnia mediocria. Quod ipsum ex eodem obseruauit Galen. non multò post initium, lib.ij. περὶ ὑγιείας, & nos ex vtroque alicubi diximus in nostris legibus cõnubialibus.

195 *Concubitum prodesse melancholicis ex eodem.*

Sciuit item concubitum prodesse tristibus, & melãcholicis, dum li.24. Iliad. ita facit Thetidem filium Achillem ita monentem,

Τέκνον ἐμόν, τέο μέχρις ὀδυρόμενος καὶ ἀχεύων
Σὴν ἔδεαι κραδίην, μεμνημένος οὔτε τι σίτου,
Οὔτ' εὐνῆς, ἀγαθὸν δὲ γυναικί περ ἐν φιλότητι
Μίσγεσθ'.

Id est, ad verbum propè,

Fili mi, quandiu lugens & dolens
Tuum exedis cor, memor neque cibi
Neque lecti, bonum autem fœminæ in amore
Misceri:

Nam & hæc ex arte medicinæ prodiderũt Aristoteles lib. Encyclicarum quæstionum 4.c.31. & eius interpres Aponensis: & Auicenna in 20.4.tract.c.10.& diximus, in 15.lege cõnub. num.58. neque tamen

196 *Aeris habitus ex Homero.*

Magnum quoque momentum ad valetudinem esse in aeris habitu, atque natura ostendit ipse Homerus lib.Odysseę 4.in Fortunatarum insularum descriptione, flante scilicet ibi Zephiro semper, vbi hominibus facillima vita est, & vbi multa hyems non est, multa nix, nec imber, inquit,

Τῇ περ ῥηΐστη βιοτὴ πέλει ἀνθρώποισιν,
Οὐ νιφετός, οὔτ' ἂρ χειμὼν πολύς, οὔτε ποτ' ὄμβρος
Ἀλλ' αἰεὶ ζεφύροιο λιγὺ πνείοντας ἀήτας.

Horæ antelucanæ è flumine insalubres.

Atq; etiam cùm Odysseæ li.5.scribit è flumine semper antelucanas horas esse insalubres.

Αὔρη δ' ἐκ ποταμοῦ ψυχρὴ πνέει ἠῶθι πρό.

Quod & ex eo expendit Plinius lib.18.c.6.

197 *Refrigerandi vis Homero cognita.*

Quæ sit refrigerandi vis monstrauit lib.5. Iliados. in respirante quasiq; reuiuiscente Sarpedone. Ex quo apertè docuit λιποθυμίας, siue λιποψυχίας (vtrunq; enim Græci dicũt) id est, defectionis, siue deliquij animi remedium refrigerationem esse,

Τὸν δ' ἔλιπε ψυχή, κατὰ δ' ὀφθαλμῶν κέχυτ' ἀχλύς
Αὖτις δ' ἀμπνύνθη, περὶ δὲ πνοιὴ Βορέαο
Ζώγρει ἐπιπνείουσα κακῶς κεκαφηότα θυμόν.

Hunc autem reliquit anima, & circa oculos diffusa est caligo.
Rursus aũt respirauit, circum aũt aura Boreæ
Recreauit spirans, malè suspirantem animum.

Aqua frigidæ inspersio ad animi deliquia.

Ex quo etiam aquæ inspersio, quæ ipsa frigida est, hæc animi deliquia ab Hectore vulnerato arcet apud eundem li.14.eiusdem operis.

Ἔνθα μιν ἐξ ἵππων πέλασαν χθονὶ κὰδ δέ οἱ ὕδωρ
Χεῦαν. ὁ δ' ἀμπνύνθη, καὶ ἀνέδρακεν ὀφθαλμοῖσι.

Tunc ipsum ex equis admouerunt terræ: circa autem ipsum aquam
Fuderunt, hic aũt respirauit, & aspexit oculis.

Et hinc quoque illud Laodamiæ Ouidianæ ad Protesilaum,

Lux quoq; tecũ abiit tenebris exanguis obortis,
Succiduo dicor procubuisse genu.
Vix socer Iphiclus, vix me grandæuus Acastus,
Vix mater gelida mœsta refecit aqua.

Nam & Hippocrates li. Aphorismorũ 5.c.21. tradit frigidæ aquæ multam profusionem, distentionem, siue conuulsionem soluere. Quod & tradit Aristoteles lib. Problematon 9. c.9. & Heliodorus Phœniceus lib. Historiæ Aethiopicæ ij. Cuius rei ratio est, quòd huiusmodi aqua spiritus in vnum cogit, impeditque

neabeant, & dissoluantur, qui quidem plurimi & tenuissimi venire solent ad faciẽ, vt sensuum munera obeant.

198 *Calida fomenta lassis prosunt.*

Quantum autem fatigatis prosint calida fomenta, declarauit in Vlysse ipso naufrago, lib. Odysseæ quinto, ad finem: quantumque lauacra, in eodem Vlysse, libro decimo eiusdẽ operis dum hæc scribit,

Αὐτὰρ ἐπειδὴ ζέσσεν ὕδωρ ἐνὶ ἤνοπι χαλκῷ,
Ἔς ῥ' ἀσάμινθον ἕσασα, λό' ἐκ τρίποδος μεγάλοιο,
Θυμῆρες κεράσασα κατὰ κρατός τε καὶ ὤμων,
Ὄφρα μοι ἐκ κάματον θυμοφθόρον εἵλετο γυίων.
At postquam calefacta est aqua in splendido lebete,
In balneum cùm me locasset, lauit ex tripode magno,
Placidè effundens in capiteq́, & humeris,
Vt mihi lassitudinem pernitiosam eximeret à membris.

Vnctiones & lauacra Homero non incognita.

Et in eodem Vlysse, & Diomede labore, & vigilia confectis, ad fi. quoq; lib. x. Iliados. Et dum Hectori à pugna redeũti calida lauacra iubet Andromache præparare lib. xxij. eiusdem operis. Neque enim ignorauit balneas & vnctiones, de quibus eodem loco, & aliis quoque supra citatis, vbi de oleo loquuti sumus: atque lib. x. Odysseæ, & alibi sæpè.

199 *Sulphur & ignis ad expiationem.*

Et cùm sulphur & ignis multũ virium habeant ad expiationem, aerisq́; fœculenti purgationem, & multorum morborum medelã, vt de sulphure videre potens apud Dioscoridem li. 5. c. 78. & Plinium lib. 35. c. 15. & Apuleium lib. vlt. Meta. & Proclum in lib. de sacrificiis. Ex quo illud Ouidij,

Terq́; senẽ flãma, ter aqua, ter sulphure lustrat.

Et lib. ij. de arte amandi,

Et venit quæ lustret anus, lectumq́, locumq́,
Præferat & tremula sulphur, & oua manu.

Et Iuuenalis saty. ij.

—Cuperent lustrari, si qua darentur
Sulphura cum tedis.

Et de igne dicemus posteà num. 555. & seq. Id certè Homerus & cognouit, & cæteris cognoscendum præbuit, cùm scribit li. Odysseæ xxij. haud multò ante finem,

Οἶσε θέειον γρηῦ κακῶν ἄκος, οἶσε δέ μοι πῦρ,
Ὄφρα θεειώσω μέγαρον,
Porta sulphur anus, malorum medelam: porta autem mihi ignem,
Vt fumigem domum.

200 *Salubre post cibũ hilarescere.*

Intellexit post cibũ salubre esse hilarescere: contrà insalubre esse admodũ, atq; noxiũ luctu & mœrore affici, cùm facit Pisistratum Nestoris filium ita loquentem lib. 4. Odysseæ,

Καὶ νῦν εἴ τί που ἔστι πίθοιό μοι. οὐ γὰρ ἔγωγε
Τέρπομ' ὀδυρόμενος μεταδόρπιος.
Et nunc si quo modo licet, morem gerat mihi, non enim ego
Delector lugens post cœnam.

Nam & alibi scilicet Iliados xj. Nestor, & Machaon postquam biberunt potionem multis cibariis mixtam illis præparatam ab Hecameda, abieceruntq́ue aridam sitim, delectabãtur inter se sermonibus,

Et sermonibus delectari.

Τὼ δ' ἐπεὶ οὖν πίνοντ' ἀφέτην πολυκαγκέα δίψαν
Μύθοισι τέρποντο πρὸς ἀλλήλους ἐνέποντες.

201 *Homeri chirurgia.*

Nunc verò quod ad chirurgiã pertinet, agè quàm artificiosè apud eum vatem lib. Iliad. 4. saucium Menelaum curat Machaon. Primùm enim vulnere telum educit, tum diligẽtissimè vulnus eiusq; altitudinem cõsiderat, exprimit deinde sanguinem, postremò lenia medicamẽta inspergit. Ita enim scribit,

Αὐτίκα δ' ἐκ ζωστῆρος ἀρηρότος ἕλκεν ὀϊστόν,
Τοῦ δ' ἐξελκομένοιο, πάλιν ἄγεν ὀξέες ὄγκοι,
Λῦσε δέ οἱ ζωστῆρα παναίολον, ἠδ' ὑπένερθε
Ζῶμά τε καὶ μίτρην, τὴν χαλκῆες κάμον ἄνδρες.
Αὐτὰρ ἐπεὶ ἴδεν ἕλκος, ὅθ' ἔμπεσε πικρὸς ὀϊστός,
Αἷμ' ἐκμυζήσας, ἐπ' ἄρ' ἤπια φάρμακα εἰδὼς
Πάσσε, τά οἵ ποτε πατρὶ φίλα φρονέων πόρε Χείρων.

Sicuti & apud eundem in calce li. xj. Iliados, Patroclus Eurypili femur vulneratum, educta quoq; primùm sagitta, aqua calida abluit: posteà radicem quandam amaram imponit, non ignarus ad abstergendum exiccandumq́ue, ac sedandũ dolorẽ valere amara medicamenta, vt tradit Plato, & eius autoritate Plutarchus caussarum naturaliũ, c. 5. Et Symposiacon decad. j. proble. 6. vbi & eum Homeri locum aduocat, & Gale. li. de composi. medic. secundũ locos 9. c. 8. & li. Antidotorum j. vbi illum locum Homeri citat. Carmen autem ipsius tale est,

Ἔνθα μιν ἐκτανύσας, ἐκ μηροῦ τάμνε μαχαίρῃ
Ὀξὺ βέλος περιπευκές, ἀπ' αὐτοῦ δ' αἷμα κελαινὸν
Νίζ' ὕδατι λιαρῷ, ἐπὶ δὲ ῥίζαν βάλε πικρὴν
Χερσὶ διατρίψας ὀδυνήφατον. ἥ οἱ ἁπάσας
Ἔσχ' ὀδύνας, τὸ μὲν ἕλκος ἐτέρσετο, παύσατο δ' αἷμα.

Sed & posteà videlicet lib. xv. Patroclus ipse eidem Eurypilo etiamnum ex vulnere laboranti diutinè assedit, vt eius animum lepidis fabulamentis è cruciatu seuocaret,

Τόφρ' ὅ γ' ἐνὶ κλισίῃ ἀγαπήνορος Εὐρυπύλοιο
Ἧστό τε, καὶ τὸν ἔτερπε λόγοις, ἐπὶ δ' ἕλκεϊ λυγρῷ
Φάρμακ' ἀκέσματ' ἔπασσε.

202 *Ars nodorũ & ligaminũ cognita Homero.*

Et cùm in curandis vulneribus ligaminũ, siue ligaturarum, atque nodorum recta aptitudo & scientia multùm valeat, vt ex medicis passim videre licet: id certè Homerus minimè ignorauit, vt patet ex eo quod scribit li. Odysseæ 19. loquens de Autolyci filiis, qui vulnus Vlyssis curauerunt,

Ὠτειλὴν δ' Ὀδυσῆος ἀμύμονος ἀντιθέοιο
Δῆσαν ἐπισταμένως.
Vulnus autem Vlyssis irreprehensibilis, diuini,
Ligauerunt scienter.

203 *Pharmaceutica pars Homeri.*

Sed & quod pharmaceuticam medicinæ partem respicit, Homerus probè cognouit, medicinalium, salubriumq́; pharmacorũ, alia quidem esse epiplasta, & epipasta: Alia verò potabilia, vt illud Nepenthes quod Helena lib. 4.

Odyssex in craterem Thelemachi miscuit.

Νηπενθές τ᾽ ἄχολόν τε, κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων.

Et quæ sequuntur. Cuius loci meminit Plinius lib.xxij.c.xxj.Galenus lib. de substantia virtutum animalium c.3.& in eo lib.cui titulus est, Mores animi sequi temperamentum corporis vbi tradit nonnullos putare illud medicamen tum fuisse Oenopiam radicem.

204 *De eadem.*

Cognouit & Homerus mala venena, quæ Græci δηλητήρια vocant, quibus partim venenantur sagittæ, vt ipse scribit lib.j.Odyssex,

φάρμακον ἀνδροφόνον διζήμενος, ὄφρα οἱ εἴη
ἰοὺς χρίεσθαι.

Pharmacum homicidam disquirens, ut ei esset
Sagittas quo oblineret.

Vnde Virgilius lib.9. Aeneidos illud scribit,

Vngere tela manu, ferrumq́ armare ueneno.

Et iterum lib.x.

Vulnera dirigere, & calamos armare ueneno.

Et libro xij.

Non secus ac uento per nubem impulsa sagitta
Armatam sæui Parthus quem felle ueneni
Parthus siue Lydon telū immedicabile torsit.

Et Ouidius lib.Tristium 3.

Nam uolucri ferro tinctile uirus inest.

Et Silius,lib.j.

Spicula quæ patrio gaudens acuisse ueneno.

Theophrastus etiam li.plantarum 9.c.15.scribit apud Aethiopes radicem lethiferam esse, qua sagittas vngunt. Idem quoque facere Gertheos tradit Nicāder in Alexipharmacis: Barbaros Dioscorides lib.6.c.20. Scythas Plinius. li.12.c.53.Dacos,& Dalmatas Paulus Aegineta,lib.6.c.88.

205 *De eadem.*

Cognouit item ipse Homerus ex huiusmodi venenis malis esse potabilia, vt quæ socios Vlyssis in porcos mutauerunt, lib.Odyssex x.

Ἐν δὲ κακὰ φάρμακα ἔμισγε.

Et non multò pòst,

Ἀνέμισγε δὲ σίτῳ
φάρμακα λυγρά.

Et quæ alibi li.eiusdem operis ij.θυμοφθόρα appellat, quibus scilicet exhaustis interienunt homines,

Ἠδὲ καὶ εἰς Ἐφύρην ἐθέλει πίειραν ἄρουραν
Ἐλθεῖν, ὄφρ᾽ ἔνθεν θυμοφθόρα φάρμακ᾽ ἐνείκῃ.

206 *Homeri anatomia.*

Adhæc cùm in corpore humano alia sint membra ὁμοιομερῆ, id est, similaria, siue similium partium, quæ scilicet in similes sibi partes diuiduntur, vt caro in carnes, os in ossa, neruus in neruum. Alia ἀνομοιομερῆ, idest, dissimilaria, siue dissimilitū partium, quę nō apię sunt secari in partes similes, sed dissimiles, vt manus nō in manus,pes in pedes, & id genus similia: Nullum profectò membrorum genus est,siue homœomeron, siue anhomœomeron, cuius mentio non fiat ab Homero,ita vt Anatomiam,id est,membrorū sectionem plenissimè vidisse videatur,& ostēdisse. Ideoq; hac in re illum sæpe citat Galenus in Anatomia corporis humani, quam graphicè & eleganter describit: atque etiam Commentario ij. in librum Hippocratis de natura humana. Est autem anatomia, ne id ignores, medicinæ propria, vt scribit Macrobius lib.7.Saturnalium, c.xv.paulò post prin.

207 *Homerus herbarū vires nouit.*

Prætereà multarum herbarum vim & naturam pluribus in locis declarauit, vt cùm loton, crocon, & hyacinthum memorat li.14. Iliados,

Λωτὸν θ᾽ ἑρσήεντα, ἰδὲ κρόκον, ἠδ᾽ ὑάκινθον
Πυκνὸν καὶ μαλακόν, ὃς ἀπὸ χθονὸς ὑψόσ᾽ ἔεργε.

Cuius etiam loci non tamen designati aliàs meminit Plinius lib. 21. cap. 7. in principio. Sed & de loto quoque priuatim loquitur libro 9.Odyssex, vbi eius admirandam vim describit. & de croco, & hyacintho in hymno quem in Pana cecinit,

Ἐν μαλακῷ λειμῶνι, τόθι κρόκος ἠδ᾽ ὑάκινθος,
Εὐώδης θαλέθων,&c.

Et de Asphodelo vti, & ex eo memorat Plinius,lib.21.cap.17. Et prætereà de moly multa & miranda scribit libro x. eius operis. Cuius item meminit Theophrastus libro nono, cap.15.& Dioscorides lib.3.cap.50.& Plinius libro 25.cap.4.in princip.& iterum c.9.& Galenus in commentario primo lib.Hippocratis de natura hominis, statim post princi.& Apuleius de viribus herbarum cap. 49. & Macrobius,qui id aliter quàm cæteri intelligit, li.Saturnal.3.cap.j. & nouissimè Lilius Gyraldus dialogismo 14.

208 *Natura & vis salicis Homero cognita.*

Sed & naturam vimque Salicis arboris probè nouit,quæ trita, & in potu accepta homines steriles reddit, cùm scribit lib. Odyssex x.

Μακραί τ᾽ αἴγειροι, καὶ ἰτέαι ὠλεσίκαρποι.

Id est,

Longæque alni,& salices infructuosæ, siue vt vertit Cornarius, fructum perimentes, aut vt vertit Plinius libro decimosexto, c. vigesimosexto, frugiperdæ, quem secutus est Theodorus Gaza,in versione Theophrasti,qui & eum locum Homeri citat, lib.3. de historia plantarum cap.ij.in princi.Et Alciatus noster in suis Emblematis,

Quod frugisperdam salicē uocitaret Homerus.
Clitorius homines moribus assimulat.

S.autem addidit metri causa.Quod ex eo expēdit Democritus,& eius autoritate Cōstātinus, siue Cæsar,siue alius lib.Collectaneorum Geoponicon xj. c. xiiij. Quanquam id aliò refert Theophrastus vbi suprà, & Plinius etiam vbi suprà,cùm scribit Ocyssimè autem Salix amittit semen,antequam omnino maturitatem sentiat, ob id dicta Homero frugiperda, secutaq; ætas scelere suo interpretata est hanc sententiam,quando semen salicis mulieri sterilitatis medicamentum esse constat. Id quod etiam annotauit Porphyrius in libro de Styge apud Stobæū Ser. 98. De quo etiam videre poteris

Marcel-

Marcellum Virgilium in Dioscoridem, lib.j. c.121. Et D. Hieronymum in Esaiam c.16. ad id referentem id quod inibi scribitur, Ad torrentem silicum ducent eos, vt scilicet nullus in eis fructus remaneat. Hanc enim seminis earum arborum esse naturam, vt qui illud in poculo hauserit, liberis careat: vnde & sancti qui propter peccata in confusione huius mundi esse cœperunt, salicibus Babyloniorum fluminum suspendunt organa sua psalmo 36. statim post prin. Sed vtruncunq; sit, certè semper intelligimus Homerum non ignorasse vim huius arboris. Illud scio. Dioscoridē. d. lib.j.c.45. aut aliorum sectione 27. scripsisse salicē prohibere conceptus. Plinium autem li.24.c.9. folia salicis contrita, & pota intemperantiam libidinis coërcere, atque in totum auferre visum sæpius sumptū. Super quæ vide quæ scripsimus in nostris Legibus Connubialibus. l.xv.nu.93. idem Galenus.

209 Hydrophobia qui morbus, & vnde venit.

Cognouit & ipse morbum illum ex canis rabidi morsu prouenientem, veteribus, vt plerique existimant, incognitum, scilicet ὑδροφοβίαν Hydrophobiam, miserrimum, vt dicit Cornelius Celsus lib.5.c.27. genus morbi, in quo simul æger & siti, & aquæ metu cruciatur. Alij mutata vna litera Hygrophobiam vocāt, quòd omnem liquorem metuat. Alij item eo morbo laborantem Phobodipson appellant, quòd cum timore sitiat. Polybus Pheugydron, quòd aquam fugiat. Andreas ex antiquioribus medicis Cynolysson, veluti ex rabie canina morbum conceptum. Aurelianus lib.3. Oxeon ca. 9. Aquifugam vocat. Plinius lib.29.c.5. eū qui eo morbo laborat, Hydrophobum appellat. A Homerus igitur hanc cognouisse passionem,

Is morbus & eius causa Homero cognita.

& eius causam probatur, tum ex eo quod per figuram de Tantalo scribit lib. Odysseæ 11. tū cùm lib. 8. Iliados inducit Teucrum occisis octo viris Hectorem non potuisse percutere, atque ita locutum, vt diceret se hunc interficere non posse rabidum canem,

Ὀκτὼ δὴ προέηκα τανυγλώχινας ὀϊστούς,
Πάντες δ' ἐν χροῒ πῆχθεν ἀρηϊθόων αἰζηῶν·
Τοῦτον δ' οὐ δύναμαι βαλέειν κύνα λυσσητῆρα.

Id quod ex eo annotauit Cælius Aurelianus lib. Oxeon, id est, celerum passionum tertio, capite decimoquinto.

210 In pestilētia primùm bruta pereunt. Præsertim canes & muli ex Homero. Et quare.

Præterea, quòd, vt suprà dictum est Homerus li.1. Iliados describit Apollinem suis sagittis pestem immisisse, canesque & mulos primùm occubuisse,

Οὐρῆας μὲν πρῶτον ἐπῴχετο, καὶ κύνας ἀργούς.

Non sine physica ratione ab Homero scriptū fuit. Nam paludes, stagna, & inhumata corpora pestem generare scribit Galenus lib. de differentiis febrium 1.c.6. Sed & terram nimio calore adustam, nempe infecto aera vaporationibus, quas ad se sua vi Apollo, id est, Sol attrahit, Hincque ab Apolline pestem immissam finxit Homerus. Oportuisse autē canes & mulos, priusquam homines infici: quod & testatur Philostratus in Heroicis, quo loco de Palamede loquitur: quoniā animalia aloga, id est, irrationabilia siue rationis expertia sensitiua magis sunt: præcipuè canes, qui præter id quòd κατωβλέπει, id est, capite in terrā demisso sunt vt cætera, ait, bruta, etiam vestigia scrutantur, & persequuntur. Ex quo & illud Virgilij lib. 4. Aeneidos,

—Et odora canum vis.

Et Liuij Andronici in Hymno apud Therentianum,

Dirige odorisequos ad certa cubilia canes.

Et illud Claudiani qui eos odores vocat lib. 2. de raptu Proserpinæ. Nam & Var. libro quarto, de lingua Latina, scribit Catulos à sagaci sensu & acuto, dici & hinc quoque canem dictum. Apuleius autem Apologia 1. Sin verò, inquit, naribus nidorem domesticum præsensit, vincit idem sagacitate odorandi canes. Mulos autem, quia ex diuersis speciebus animalium generantur, ideò corruptibiliores esse, vt tradunt philosophi. Et quia etiam odorandi sensus in mulo præcellit, ita vt derelicti alicubi, vel odore solo redeant in semitam, proindeque rabidam vim pestis facilius ocyusque concipiūnt. Sed & tradit Heraclides Ponticus in Allegoriis fabularum ipsius Homeri, iumenta omnia primùm peste infici: quia deiecta in terram, & prona in pastum τοὺς νοσώδεις ἀτμούς, id est, morbosos vapores illinc hauriūt: Homines autem, quorum surrectum est corpus, sublimi respiratione purissimum trahentes aërem, tardius afficiuntur. Et illum quoq; locum in id quod diximus, expendit Plutarchus Problematon Symposiacon decad. 4.c.j. & Ammianus Marcellinus lib. 19. Cæterùm Vergilius, & Ouidius Homerum ipsum secuti, vt sæpè aliàs scripsere pestilentiam à brutis animalibus ortam. Ille Georg. lib. 3.

Et genus omne neci pecudū dedit omne ferarū.

Hic propiùs ad Homerum accedēs à canibus priuatim, lib.7. Meta.

Strage canum primò, volucrumq;, auiumq; boumq;.

Ex medicis autem Paulus Aegineta, li.ij.c.36. dicit magnam futuræ pestilentiæ coniecturam esse aliorum animalium præcedentem interitum, tanquam scilicet pestilentia ab aliis animalibus incipiat.

211 Liberationē à morbo, impari numero fieri ex Homero.

Deniq; liberationem à morbo non pari, sed impari numero contingere notauit, cùm scribit eodem lib.j. Iliados,

Ἐννῆμαρ μὲν ἀνὰ στρατὸν ᾤχετο κῆλα θεοῖο·

Nouem dies quidem per exercitum ibant sagitta Dei.

Nam vt tradit ipse Heraclides Ponticus eū locum enarrans in libro suprà citato, experiētia sigillatim collecta notissimum est impares

dies

dies decretorios esse solere. Et vt prætereà scri bit Hippocrates Aphorismorum lib.4. ca.61. πυρέσσοντα ἢν μὴ περισσῇσιν ἡμέρῃσιν ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ὑποτροπιάζειν εἴωθεν, id est, febricitantē, nisi diebus imparibus febris reliquerit, solet recidiuare: vbi tamen Galenus dubitans sitne is Aphorismus suppositititius, mauult in eo legere κρισίμοις, id est, decretoriis, siue iudicatoriis, quā περισσῇσι, id est, imparibus, quem secutus est Oribasius, si eius sunt Commentarij, qui eius nomine circumferuntur, in illos Hippocratis Aphorismos.

Locus Hippocratis.

212 *Homerus sæpe Galeno citatus.*

Non mirum igitur si Galenus ipse sæpius in suis libris Homerum citauit, præter loca iam suprà designata, nempe in lib. de Tabe, cap. vlt. ex eo docens, Cibo, potu, balneo, molli lecto, & somno cor, epar, & in vniuersum, corpus totum humectari. & lib. de alimentis j, cap. 9. non semel: & libro cui titulus est, Introductorium, post principium, iterumque & sæpius. Et libro de potentiis animalibus, vbi, Si quicquam (inquit) à poeta scriptum dicitur, de Homero intelligendum est, quod etiā leges nostræ dicunt in principio Instit. de iure natur. gent. & ciuil. Et lib. de Simplicibus 10. cap. ij. & in lib. Prognosticorum. c. 3. eodemq; vlt. Et in lib. de Comete, in prin. & in li. 6. Methodi. c. 6. & li. j. Commentariorum Hippocratis de natura hominis, & alibi sæpe. Sed & eū citat Alexāder Trallianus li. 7. c. 16. & Paulus Aegineta li. j. c. 85. in fin. & Soranus Ephesius in Isagoge c. 16.

Et aliis medicis.

213 *Homerus sæpe nostris legibus citatus.*

Hunc quoque leges nostræ plurimi faciunt, vtpote quem sæpissimè testem aduocant, vide licet in fine proœmij ff. vbi eum vocant (quod iam diximus) parentem omnis virtutis: & in li. j. in tribus locis. ff. de contrah. emp. & in l. le gatis. §. ornatricibus. ff. de lega. 3. & in l. legata. §. supellectilis. ff. de supel. leg. & in l. non facilè. §. affines. ff. de gradi. affi. & in l. j. ff. de don. cau. mor. & in l. si vxor. ff. de adult. & in l. aut facta. §. euentus. ff. de pœnis, vbi vocatur præcipuus poetarum. & in l. qui venenum. ff. de verb. sig. vbi dicitur summus poetarum: & citatur illo versu qui ad rem medicam pertinet ex lib. 4. Odysseæ,

φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Pharmaca multa quidem salubria mixta, mul ta autem insalubria.

Hactenus de Homero.

214 *Virgilius medicus.*

Virgilius quoque Latinæ poesis antistes, & Homericæ per omnia eruditionis maiestatisq; imitator obseruātissimus, omni cura, omniq; studio medicinæ operam dedit, sicuti testis est Seruius Maurus, siue is fuit Donatus, vt nonnulli contendunt in vita illius, & videre etiam licet passim ex suis scriptis, præter multa quæ iam in Homero diximus. Et inter cætera, cùm nō obscurè insinuat vim & naturā Dictamni, siue Dictami (vtrumque enim legitur) & Panaces herbarū in curandis vulneribus, extrahendisque sagittis, dum scribit loquēs de cura vulneris Aeneæ, lib. xij. Aeneidos,

Dictamni vis & natura.

Dictamnum genitrix Cretæa carpit ab Ida
Puberibus caulem foliis, & flore comantem
Purpureo, non illa feris incognita capris
Gramina, cùm tergo volucres hæsere sagittæ.

Et paulò pòst,

Ambrosiæ succos, & odoriferam Panaceam.

Quam quidem vim ipsi quoque Dictamo tribuit Aristoteles lib. 9. de natura animalium, c. 6. & lib. mirabilis auscultationis, si is eius sit c. 4. & Theophrastus li. de historia plantarū 9. c. 16. Tullius de Natura Deorum lib. ij. Dioscorides lib. 3. c. 33. Plinius lib. 25. c. 8. & lib. 26. c. 14. Plutarchus in libro, An in brutis insit ratio, & iterum in libro de industria animalium. Aelianus de varia historia l. ij. & Octauius Horatianus lib. j. Euporiston, cap. 23. & idem, aut quod Gregorius Gyraldus mauult, Theodorus Priscianus lib. 4. de physica scientia, non multò pòst prin. Et Panaceam quoque mederi vulneribus tradit Plinius lib. 26. c. 8. & iterum c. 14. in princ.

Panaceæ vis.

215 *Cythisi vis. Loti vis.*

Et vim quoque Cythisi, & Loti generando lacti probè cognouit, cùm scribit libro Georgic. 3.

At cui lactis amor, Cythisum, lotosq; frequētes
Ipse manu, salsasq; ferat præsepibus herbas.

Nam & Cythiso hanc vim inesse scribit Varro libro secundo, cap. item secundo, & Plinius libro 13. cap. 14. Et naturam quoque Cedri, & Galbani fugandis serpentibus, eodem libro 3. Georgic.

Cedri natura. Galbani natura.

Disce & odoratam stabulis accendere cedrū,
Galbaneoq; agitare graui nidore Chelydros.

Hanc enim illis vim esse tradit Plinius lib. 12. c. 26. & li. 24. c. 5. & prætereà Galbano Dioscorides lib. 3. c. 96. Et alibi ipse Virgilius lib. 4. eiusdem operis Georg. ipsius Galbani odores medicatos intellexit,

Hic iam Galbaneos suadebo incendere odores.

De quo & tu vide Columellam lib. v. c. xj. Sed & vim aliarum multarum herbarum significauit in Moreto.

216 *Aqua frigida fluxum sanguinis sisti ex Virgilio.*

Et cùm multis in locis ostendit fluxum sanguinis aquarum frigore contineri ac sisti, vt lib. 3. Aeneidos,

Luminis effossi fluidum lauat inde cruorem.

Et apertiùs li. x. de Mezētio vulnerato loquēs,

Intereà genitor Tyberini ad fluminis vndam
Vulnera siccabat lymphis.

Vbi Seruius dicit eum physicè loqui. Et iterū lib. 12. de Aenea vulnerato,

Fouit ea vulnus lympha longæuus Iapis,

217 *Aqua cursu exercita salubrior ex Virgilio.*

Cùm item intellexit aquam cursu exercitatam esse salubriorem, lib. 3. Georgicon,

Pocula sunt fontes liquidi, atq; exercita cursu
Flumina.

Nam

Nam & medici aquas profluentes laudant: stagnantes autẽ & pigras vituperãt. Plinius li. 31. c. 3. in prin. Oribasius li. j. Eupotiston. Nam vt dicit ipse Plinius, vbi suprà, cursu percussuq; ipso extenuantur, atq; proficiunt.

218 *Significatiua pars medicinæ Virgilio nota.*

Cùm etiam pariẽ & significatiuam & causatinam huius artis demonstrat nõ secus, ac Homerus, lib. 3. Aeneidos, vti & in Homero recẽsuimus suprà, nu. 161.

—Subitò cùm tabida membris
Corrupto cęli tractu miserandaq; uenit
Arboribusq; satisq; lues, & lethifer annus:
Linquebant dulces animas, aut ęgra trahebãt.
Corpora. Tum steriles exurere Syrius agros.

Et rursum lib. x. Aeneidos,

Non secus ac liquida si quando nocte Cometæ
Sanguinei lugubre rubent, aut Syrius ardor
Ille sitim morbosq; ferens mortalibus ægris
Nascitur.

219

Sed & is probè nouit vnde melancholiæ morbus prodeat, cùm scribit de Hercule li. 8. Aeneidos,

Hic uerò Alcidæ furiis exarserat atro
Felle dolor.

Quem locum in id expendit Cælius Aurelianus lib. j. Chronion c. 6. Nec ignorauit herbas montanas, id est, in montibus nascentes vi ribus cæteras ad rem medicam antecellere, cũ lib. 7. Aeneidos,

Herbæ montanæ cæteris salubriores.

—Neque enim iuuere in uulnera cantus
Sõniferi, & Marsis quæsitæ in mõtibus herbæ.

Nam & id obseruandum monet Dioscorides in præfatione.

220 *Pharmaca somnifera temporibus admouenda.*

Quin is intellexit quibus partibus corporis somnifera pharmaca sint admouenda, nempe temporibus, cùm scribit haud multò ante fin. lib. 5. Aeneid.

Vi que soporatum Stygia super utraq; quassat
Tempora, cunctantiq; natantia lumina soluit.

Eadem sunt noxia.

Ex quo etiam intelligis huiuscemodi pharmaca esse noxia atque lethalia, nisi modus adhibeatur, cùm dicit, Viq; soporatum, id est, vt interpretatur Seruius, morte plenum, & rectè, nemo enim nescit Stygem fontem esse Arcadiæ, cuius aqua venenum est præsentissimum: vt tradit Plinius lib. ij. c. 103. & lib. 31. c. 3. & Pausanias lib. 8. qui est de rebus Arcadicis, & Seneca lib. 3. Naturalium quæstionum, & Q. Curtius lib. 10. ad fin. Et cuius haustu Alexander Magnus periisse dicitur, vt tradit idem Plinius lib. 30. c. vlt. in fi. Pisceśque eius fontis lethales esse tradit Theophrastus, & ipse Seruius in 6. Aeneidos. Ob hæc & mors Stygia dicta est Ouidio, lib. 1. Meta. Quantum autem sit periculi in iisce pharmacis soporiferis, docet Galenus lib. xij. Methodi, & cæteri medici vbiq;. Is autem & in nostris quoque Legibus, & Canonibus nonnunquam citatur, vt in l. in tantùm §. vlt. ff. de rer. diuis. & in c. nunquam, de consec. dist. v.

Styx fons lethalis.

221 *Melampus.*

Melampus, siue Melampodes Argiuus inter poetas ante Homerũ vetustissimus, vt qui multis versuum millibus de Saturno, raptu Proserpinæ, Cereris luctu, eiusdẽq; mysteriis, & aliis multis scripsit, atq; in re medica inter excellẽtissimos adscriptus à Virgilio lib. 3. Georgicorum, cùm de pestilentia agit,

Quæsitæq; nocent artes, cessere magistri
Phillyrides Chyron, Amythaoniusq; Melãpus.

Nam & hic Amythaonis & Aglaiæ, vel, vt alij dicunt, Idotheæ filiæ Abantis filius, qui, vt scribit Homerus lib. xv. Odysseæ, Lysippen, Iphionem, & Iphianassem, &, vt alij addunt, Moeram, Euriden, siue Eurialen, Elegen, & Celænen Proeti Argiuorum Regis, & Stenoboeæ filias ab insania, qua iam decem annis vexabantur, curauit. Vnde & καθαρτὴς à Græcis ideò dictus, id est, purgator, quòd eas lustrationibus purgasset, vt tradit Seruius in interpretatione illius loci Virgiliani. De qua re etiam Ouidius 15. Metamorph.

Clitorio quicunque sitim de fonte leuarit,
Vina fugit, gaudetq; meris abstemius undis:
Seu uis est in aqua calido contraria uino,
Siue, quod indigenæ memorãt, Amythaone natus
Prœtidas attonitas postquã p carmẽ et herbas
Eripuit furiis, purgamina mentis in illas
Misit aquas, odiumq; meri permãsit in undis.

Et aliquid quoque memorat Herodotus li. 9. & Vitruuius lib. 8. c. 3. Et Apollodorus Atheniensis in eo libro, cui est titulus Bibliotheca, vbi & illud scribit, Melampum primum docuisse medicamentis & purgationibus sanare. Pausanias in Arcadicis, vbi idem dicit, & Lactantius Statij interpres lib. 3. Thebaidos, vbi & hunc herbariæ artis peritissimum fuisse scribit. Et Aelianus in Omnifera historia, & Plinius lib. 25. c. 5. vbi eum dicit illas filias sanasse lacte caprarum vescentium helleboro, quod hinc Melampodiõ vocatum est, quòd scilicet eo Melãpus Prœtidas furentes curasset. Quod & intelligi potest ex Dioscoride lib. 4. c. 117. qui & hinc quoq; dicit eam herbam Prœtion dictam: quibus locis ipsi Dioscorides, & Plinius videntur voluisse hunc Melampum pastorem fuisse. Quanquam scio Sextum Pyrrhonium, qui dictus est Empiricus, Pyrrhoniorum lib. 4. scripsisse authoritate Polyanthi Cyrenæi, in lib. de Asclepiadarum genitura, illas Prœti filias ab Aesculapio fuisse curatas. Illud autem constat, Melampum rerum arcanarum fuisse peritissimum. Nam Porphyrius lib. 3. scribit illum brutorum sermonem probè nouisse & intellexisse. Synesius in libro de somniis, illius, tanquam somniorum interpretis doctissimi meminit. De eo quoq; scribit Pausanias in Corinthiacis, Eustachius, & ante hos Diodorus lib. 5. quòd Anaxagora ipsius Prœti filio Argis imperante, cum furor incidisset mulieribus, quæ ex domibus erũpentes

per regionem vagabantur, eas morbo fanarit. Ob quam rem ipse, & Bias frater pares imperij partes, cum Anaxagora sunt consecuti. Cur autem Melampus vocatus sit, declarant Derachides, & Theocriti interpres Idyllio.3. Sed & si de illo plura scire velis, lege Apollonij interpretem libro primo Argonauticorum, Pausaniam in Arcadicis, Stephanum in dictione Αὐσονοὶ, & in Azania. Huius etiam meminit Homerus libro xv. Odyssææ. Ex quo intelliges eum fuisse ante tempora Troiana. Et illum inter veteres medicos ponit Galenus, aut quisquis est, in Introductione, siue Medico, post principium.

222 *Diagoras.* Diagoras Milesius poeta medicus, & idem philosophus, de quo plura Suidas. Hunc sæpius in rebus medicis citant Dioscorides, Plinius, & Serapio, & Aetius Tetrabibli ij. sermo.3.c.108.

223 *Empedocles.* Empedocles, Pythagoræ, vt Tymæus dicit, auditor, quem suprà diximus fœminam mortuam iterum ad vitam reuocasse. De quo & illud præterea legimus, quòd quum sedasset pestilentiam apud Selenuntios Siciliæ populos exortam ex propinqui fluminis fœtore & grauεolentia, ei Selenuntij diuinos honores detulerunt, vt tradit Diodorus Ephesius, & post eũ Laertius, qui & illum tradit ad sexcentos versus de medicina scripsisse, professumque fuisse (ex Satyri authoritate) pharmaca, quibus & morbi, & senectus arcerentur, vt iam mirum videri debeat, quòd adeò medicos laudaret, vt scriberet,

Εἰς δὲ τέλος μάντεις τε, καὶ ὑμνοπόλοι, καὶ ἰητροὶ, &c.
Hymnidici vates, artis medicæq; periti
Mortales cunctos primi post terga relinquunt,
Sunt ubi Dij superi magnis in honoribus aucti,

Cuius sententiæ mentionem fecit Theodoritus de martyribus. Eum inter cæteros citat Aurelianus lib. Chronion j.c.v.

224 *Aratus.* Aratus poeta & ipse Græcus Olympiade 124. regnante in Macedonia Antigono Demetrij Poliocetę filio, inter cętera ipsius opera versus in medicina conscripsit, quæ ad compositionem Theriacæ pertinent, authore Suida, & Galeno lib. ij. Antidotorum. Et eum ex libris de medicina scriptis citat Iulius Pollux libro ὀνομαστικῶν ij.c.xxj.

225 *Eudemus.* Eudemus qui versibus scripsit de Antidotis, vt tradit Galenus lib. ij. antidotorum.

226 *Alcæus.* Alcæus quem citat Plinius lib. xxj. c. quoq; xxij. quisquis is fuit, siue ille Atheniensis poeta Tragicus, siue vnus ex duobus Scenicis, siue alius, fuere enim plures Alcæi poetæ, vt videre poteris apud Gregorium Gyraldum ex vetustis scriptoribus.

217 *Ptolemæus Cytherius.* Ptolemęus Cytherius poeta inter alia ipsius opera scripsit de psilacante herba, & ipsius mirandis virtutibus, vt tradit Suidas. Quæ autẽ ea herba sit, non facilè est dicere: nisi fortè pyrachante legas, id est, scholymo, cuius meminit Dioscorides.

228 *Democrates.* Seruilius Democrates, aut, vt alij appellãt, Damocrates, qui plurimos libros versibus iambicis trimetris de emplastris Græcè scripsit, & in his librum qui Clinicus inscribitur, & librum qui Pythius appellatur, & aliũ qui Philiatrus, id est, rerum medicarum studiosus: ex quibus sæpè illum citat Galenus in libris de compositione medicamentorum secũdùm locos, & in libris de compositione medicamentorum secundùm genera, & libro de commoditatibus Theriacæ ad Cæsarem, in quo illum dicit optimum medicum: & Plinius libro vigesimoquarto, cap.7. ex quo intelliges illum eius tempore vixisse: & libro vigesimoquinto, cap.8. & Aetius Tetrabibli.4. sermo.j.c.cj.

229 *Nicander.* Nicander poeta Colophonius, qui tempore Attali iuuenis illius qui Gallogræcos deuicit, carmine quoq; scripsit de Theriaca contra venenum, & curationum collationes, & Alexipharmaca quæ etiamnum extant, & Prognostica Hippocratis versibus quoque ædidit, aliaque complura, vt scribit Suidas. Et huius meminit Cicero in libro de oratore, & Galenus lib. ij. de locis affectis.

230 *Macer.* Aemilius Macer Veronensis poeta, sed Latinus, illum, vt tradit Quintilianus li.x.c.j. imitatus, de venenatis animantibus, ac de herbis, atque etiam de auibus scripsit: non tamen eũ librum, qui sub eius nomine de herbis hodie circũfertur. Macer enim fuit eo tempore, quo Tibullus, & Ouidius, qui de eo loquitur li.4. Tristium elegia.9.

Sæpe suas volucres legit mihi grandior æuo,
Quæq; nocet serpẽs, quæ iuuet herba, Macer.

Et iterum li.4. de Ponto, eleg.16. eademq; vlt.

Cùm foret & Marsus, magniq; Rabirius oris
Iliacisq; Macer.

Atq; illum citat Gale. li.6. pharmacorũ, & Plin. sæpe. Scribitq; Eusebius Cosmographus illũ paucis annis post Virgilium obiisse. Et tamen ille suppositititius liber citat Pliniũ, qui aliquãtò pòst fuit. Imò & Galenũ, & Oribasiũ, aliosq; qui longo pòst tempore fuere, sæpius testes affert. Is tamen liber alioqui non malus est, tam etsi non satis Latinus in multis.

231 Ouidium quoq; poetam non immeritò in hunc ordinem asciscemus, vel authoritate Plinij, qui lib.30. c.4. eum laudat authorem cuiuspiam medicinæ inibi descriptæ. Sed & eum sæpe citat ex volumine de piscibus quod Halieuticon inscribebatur, videlicet lib.3a. c.ij. in prin. & c. vlt.

232 *Andromachus.* Andromachus Cretensis Neronis Archiatrus, id est, primarius medicus, cui salutiferã illam Theriacæ compositionem acceptam ferunt medici, quam Græcis versibus ad Neronem

nem scripsit, quos Galenus in suum librum de Theriaca, & in librum primum Antidotorum integros transposuit. Ita autem de eo loquitur statim post principium lib. de Theriaca, quòd medicam artem non solùm experientia rerum probè calluit, sed etiam sermonis elegantia rationem in ipsis copiosè exercuit quinque libris.

233 *Petricius Dorotheus.*

Petricius, & Dorotheus carminibus in medicina scripserunt, vt videre licet ex Plinio illos citante lib. xxij. c. item xxij. Ille autem alicubi Petreins, & alibi itē Petridius, & Patridius, atque etiam Petroclius nuncupatur, errore librariorum: & Ophiaca scripsit sæpius à Plinio citata, & inter cætera lib. xx. c. xxiij.

234 *Cecilius.*

Cecilius Arginus versibus scripsit de piscibus apud Suidam.

235 *Rufus Ephesius.*

Rufus Ephesius qui tempore Traiani floruit, præter multa ab eo scripta in medicina à Suida collecta, quinque libros de herbis hexametris versibus scripsit, vt tradit Galenus in præfatione lib. 6. de simplicium medicamentorum facultatibus. Is sæpius citatur ab ipso Galeno, qui & quosdam eius versus citat lib. j. Phar. κατὰ τόπους. c. j. Oribasio, Paulo Aegineta, Aëtio, & aliis. Huius autem Rasis, li. 9. Cōtinētis, dicit esse libros illos diuinos περὶ ὑγιείας, qui Galeno vulgò adscribuntur. Huiusq; cum laude meminit ipse Galenus in ingressu libri de melancholia.

236 *Silius Italicus.*

Silius Italicus se medicinæ peritum ostēdit, cùm scribit lib. 5. Punicorum, de Synalo Hannibalis medico,

Mulcebat lympha purgatum sanguine uulnus.
Et rursum lib. 6.
—Nunc purgat uulnera lympha,
Nunc mulcet succis, ligat inde, ac uellera molli
Circundat tactu, & torpentes mitigat artus.
Exin cura seni tristem depellere fesso
Ore sitim, & parca uires accersere mensa.

Hæc enim omnia ex arte medicinæ facta sunt, vt de aquæ inspersione diximus in Virgilio. Et de cæteris satis constat ex medicorum libris. Quis enim nō didicit ex Plinio li. 29. c. ij. quantum lana succida prosit vulneribus: quis, inquam, quantum commendetur diæta parca & tenuis vulneratis, &c.

237 *Marcellus Sidites.*

Marcellus Sidites, aut, vt alij volunt, Sidetes, qui, vt author est Suidas, Marco Antonino imperante scripsit Heroico carmine de medicina li. 42. & huius etiam meminit Hieronymus li. ij. in Ioninianum.

238 *Philo Tharseus.*

Philo Tharseus qui versibus elegiacis ænigmaticè scripsit in medicina, ex quibus illum citat Galenus lib. 9. περὶ συνθέσεως φαρμακῶν τῶν κατὰ τόπους, id est, de compositione medicamentorum secundùm locos c. 4. vbi eius ænigmata scienter declarat. Sed & illum citat Aëtius. Philonem autē simpliciter appellant Paulus Aegineta, & Alexander Trallianus. Hunc de herbis scripsisse tradit Epiphanius Cyprius lib. Hæreseon j. post prin.

239 *Philotas.*

Philotas qui etiam carminibus medicamēta scripsit, apud Galenum in eodem opere lib. quinti. c. 7.

240 *Petronius Arbiter.*

Petronius Arbiter, cuius fragmenta quædam de medicina versibus conscripta etiamnum extant.

241 *Quintus Serenus.*

Quintus Serenus Sammonicus Gordiani Iunioris Imperatoris præceptor, vt testis est Spartianus in Caracalla. Cuius & hodie supersunt libri versibus hexametris de re medica conscripti.

242 *Timaristus.*

Timaristus qui carmine de herbis scripsit, teste Plinio lib. 21. c. 31.

243 *Periander.*

Periander medicus in primis celebratus, quem cùm poëticæ & componendis carminibus sese dedisset, Archidamus Agesilai filius hac fermè sententia compellauit, τί δήποτε ὦ Περίανδρε, ἀντὶ χαρίεντος ἰατροῦ, κακὸς ποιητὴς καλεῖσθαι ἐπιθυμεῖς, id est, Quid tandem ò Periander, pro eleganti medico malus poeta dici cupis. Author Plutarchus in apophthegmatis ipsius Archidami.

244 *Rhamnius Famnius.*

Rhamnius Famnius, aut vt in quibusdam codicibus legitur, Flauius cognomento Grammaticus de medicinalibus librum elegāti carmine ad Lactantium Firmianum scripsit, vt tradit D. Hieronymus in catalogo, quo loco de ipso Lactantio loquitur, & in lib. ij. in Iouianum.

245 *Ionicus.*

Ionicus Sardensis medicus poeta nō incelebris, & q inter cæteros ab Eunapio celebratur.

246 *Morsinus.*

Morsinus Atheniensis Philoclis nepotis ex fratre, aut sorore Aeschyli filius, poeta Tragicus, qui & ipse operam medicinæ dedit, vnde vt ocularius medicus medicinas oculis exhibebat, vt scribit Suidas.

247 *Vindicianus.*

Vindicianus, qui ad Valentinianum Imperatorem versibus Latinis scripsit de medicina, cuius fragmenta quædā habemus. Isq; fuit ipsius Valentiniani comes Archiatrorum, vt diximus suprà in Aesculapio: huiusq; quosdam versus adduximus suprà in Achille. De eo est illud Diui Augustini ad Marcellinum testimonium, Magnus, inquit, ille nostrorum temporum Vindicianus. Sed & eius meminit Octauius Horatianus lib. 4. statim post prin. & Marcellus lib. Medicamentorum. c. 16.

248 *Ausonius.*

Decius Ausonius Gallus Burdegalēsis poeta laudatissimus, medici filius, & ipse quoque vt plerique credunt, medicus, quod & multa ipsius epigrammata insinuare videntur. Nam & Marcellus & ipse Burdegalensis, in libro de medicamentis in princip. rursumque c. 25 Ausonium medicum citat, siue is fuit poeta, siue pater eius.

249 *Heliodorus.*

Heliodorus Atheniensis poeta Tragicus compositionibus antidotorum versibus scripsit, ex quibus nonnullos citat Galenus lib. ij.

Antidotorum. Sed & ἀπολυτικὰ, id est, Resolutoria scripsit ad Nicomachum, vt idem Galenus tradit, in quibus planè ostendit quanta artis medicinæ religione teneretur, ne videlicet inquinatas manus haberet, quod & suo iureiurando Hippocrates præceperat. Eos versus Grego. Gyraldus ita vertit,

Nō per, quā Deus est in Tricca, aut perq; ferētē
Solem cœlicolis lucem mortalibus almam,
Nō per sceptra deūm, quę fert Saturnia proles,
Non quisquam me induxit donis, meve coegit
Gratia amicitiæ cuiquam nocuisse medendo.
Sed sanctas nunc clara manus ad sydera tollo,
Impolluta mihi uitio super omnia mens est..

Tricca autem, vt id intelligas, oppidum fuit Thessaliæ, vbi Aesculapius Triccæus colitur, vt testis est Strabo.

250 *Ioānes Vrsinus.* Ioannes Vrsinus, cuius opus est, Prosopopœia animalium versibus elegiacis, & quædā elegiæ de peste, & alia plura.

251 *Strabus.* Strabus Gallus, cuius est Hortulus amœnissimus versibus hexametris, de quatūdam herbarum viribus.

252 *Flauius.* Flauius cognomento Grammaticus, qui cū Lactātio sub Domitiano Romam accitus est, de medicinalibus libros versibus composuit, vt tradit Hieronymus in Catalogo scriptorū ecclesiasticorum. Hic, ni fallor, est Rhamnius, de quo dixi nu. 231.

253 *Philes.* Philes qui ad Michaelem Imperatorē Græcè scripsit versus senarios, de animalium proprietate.

254 *Aegidius.* Aegidius Monachus Benedictinus, natione Græcus, qui carminibus scripsit libros duos, alterum de pulsibus, alterū de vrinis, in quos Gentilis Fulgineas commentarios ædidit.

255 *Hieronymus Fracastorius.* Hieronymus Fracastorius, Veronensis qui hisce nostris temporibus scripsit versibus, & iis quidem elegantissimis, libros 3. quibus titulum fecit, Syphilis, siue de morbo Gallico. Sed & Homocentrica scripsit, & de causis criticorum dierum per ea quæ in nobis sunt. Et de Sympathia lib. j. & de contagione, & contagiosis morbis, eorumque curatione lib. 3.

256 Lucas Valentinus Dertonensis qui de compage & vtilitate membrorū carmina scripsit, atque vt tradit Lilius Gyraldus lib. j. de Poetis nostri temporis in tam sterili ac difficili materia non admodum inquinatè pedem extulit.

Philosophi medici.

257 Sed multos & eos quidem primos, atque præcipuos ex antiquis sapientię professoribus huius artis fuisse peritos, atq; ex iis plurimos in ea quoque libros edidisse comperimus, medendi quidem scientiam ceu sapientiæ partē, vt scribit Cornelius, arbitrantes. Inter quos

Pythagoras. Pythagoras, qui primus, vt scribit Plinius lib. 24. c. 17. & lib. 25. c. 2. volumen de herbarum effectu composuit, Apollini, Aesculapio, & in totum Diis immortalibus inuentione ac origine assignata. Ideò & Laertius in vita ipsius scribit eum medicinam minimè neglexisse: illūq; sæpe citat Plinius in materia medica, vt li. 20. c. 9. & 13. & 17. & 20 & 22. in prin. & Cælius Aurelianus lib. Chronion 5. c. j. Aelianus autem lib. 9. de varia historia tradit Pythagoreos summum studium in medendi facultatem impendisse.

258 *Empedocles.* De Empedocle philosopho celebratissimo ipsius Pythagoræ discipulo inter poetas diximus.

259 *Plato.* Plato philosophorum Deus, quem medicinæ artem probè nouisse liquidò constat cùm ex aliis suis operibus, tum verò ex Tymæo, in quo definit quid sit sanitas corporis, qd morbus, distinguit febrium, aliorumque morborū species, singulorumque rationes assignat: atq; de pharmacis multa scribit, & alia pleraq; ad medicinam pertinentia. Præterquàm quòd is ab Epicrate Ambraciota mediæ comœdię poeta iuggillatus est, ob id quòd animalium vitas, plantarumque, atque herbarum naturas curiosiùs inuestigaret. Galenus in lib. 7. κατὰ γένη, cap. ij. Catapotium Platonis describit, & alibi sæpe illum citat. Aelianus lib. 9. variæ historiæ scribit illum plurimùm curæ in medicinam contulisse.

260 *Speusippus.* Speusippum Atheniensem Platonis in schola successorem, & ipsum philosophum celeberrimum, qui ob eandem causam ab eodem Epicrate reprehensus est.

261 *Epicharmus.* Epicharmus Cous & ipse auditor Pythagoræ, qui, vt scribit idem Laertius, Commentarios reliquit de natura rerum, atque de medicina, quos adhuc dicunt extare in bibliotheca Vaticana. Eum citat Plinius inter medicos li. 20. c. 9. non semel, & alibi sæpe.

262 *Democritus.* Democritus, qui & de herbarum vi & effectu composuit, vt tradit Plinius, libro vigesimoquinto. c. primo, multosque de medicinalibus libros ædidit, vt prodidit Laertius. huiusque discipulum Hippocratem fuisse sunt qui existimant, vt tradit Celsus. Apud hunc compositio medicamenti inuenitur, quo pulchri boniquè, & fortunati gignantur liberi, vt tradit Plinius lib. 26. c. 4. quod quidem medicamentum, si quis fortè scire desiderat, idem Plinius lib. 24. describit, c. 17. vide etiam ibi. cap. 7. Huius quoque antidotum ponit Auicenna, lib. 5. nisi alterius sit. Huncque sæpe citat Plinius in re medica, vt lib. 20. c 3. & c. 14. & Aurelianus lib. Chronion 4. cap. j. ex libro de Elephantiacis, si tamen (inquit) eius is liber sit, & lib. Oxeon 3. c. 15. & alibi sæpe. Hunc tanti fecit Hippocrates, vt cùm Doricus esset, tamen lingua Ionica suos libros scripsit in gratiam Democriti, vt tradit Aelianus lib. 4. varię historiæ.

263 *Timæus.*

Timæus Locrensis, cuius nomine Plato librum inscripsit de natura. Huius vel alterius eiusdem nominis compositionem describit Cornelius Celsus, lib. 5. Hunc citat Alexander Trallianus lib. 11.

264 *Alcmeon.*

Alcmeon Crotoniata Pythagoræ & ipse auditor, plurimum in medicina versatus, qui primus, vt tradit Fauorinus in omnimoda historia, & eius autoritate Laertius, de naturæ ratione scripsit. Quique singulis humani corporis membris atque articulis resectis, intimis omnium partium vitalium scrutatis, primus cadauerum lacerationem, quam Græci Anatomiam vocant, excogitauit. Huius aut alterius Alcmeonis sententias in medicina citat Stobæus, Ser. 98. qui est de morbis, & Ser. seq. qui de sanitate est.

265 *Aristoteles.*

Aristoteles Stagirita, alter Platonis discipulus, de quo non necesse est plura dicere, cùm eius libri maxima ex parte extent, ex quibus satis apparet qualis quantusque fuerit in philosophia, & in medicina. Illud tantū dixerim, illum originem duxisse ab Aesculapio, & Machaone eius filio, vt tradit Hermippus, & eius autoritate Diogenes Laertius in vita ipsius; statim in prin. vt verisimilius sit illum arti medicæ, quæ illi hæreditaria erat, impensiùs operam dedisse. Nam & hic patrem, & filium habuit medicos, vtrosque Nicomachos dictos, vt postea dicemus. Aristotelis antidotum adscribit Auicēna lib. 5. Illum autem tradit Laertius, vbi suprà, conuixisse Amyntæ medicinæ gratia, vbi etiam illum dicit scripsisse duos libros inscriptos, Medicinalia, vt traduxit Ambrosius, quamuis Græcum aliud significet.

266 *Theophrastus.*

Theophrastus eiusdem Aristotelis discipulus & successor in scholæ regimine cuius opus de plantarum historia eum fuisse maximum medicum ostendit: præterquam quòd fuit præceptor illius Erasistrati illustrissimi medici, vt nonnulli autumant, à quibus minimè dissentit Diogenes Laertius in vita ipsius Theophrasti, in fi. Eum sæpissimè citat Galenus in libris Simplicium medicamentorum.

267 *Strato.*

Strato Lāpsacenus Theophrasti ipsius successor physicus appellatus, quòd in ea speculatione præ cæteris diligentissimè versatus est, scripsit de morbis, vt tradit Laertius.

268 *Eudoxus.*

Eudoxus Gnidius, qui vt idem Laertius tradit, præter philosophiam & medicinæ quoq; peritissimus, Philistioneq; Siculo medico præceptore vsus.

269 *Heraclides.*

Heraclides Ponticus, quem Galenus libro de locis affectis. 6. citat, in eo libro cui titulus est, περὶ τῆς ἄπνου, id est, de perdita spiratione, quem & supra post Laertium citauimus. Sed & in medicina quoque scripsit librum de causis morborum, vt tradit idem Laertius in vita ipsius.

270 *Simon Atheniensis.*

Simō Atheniensis philosophus, vel ex hoc medicinæ peritus videri potest, quòd librum περὶ εὐεξίας, id est, de bona valetudine, siue malis, de bona corporis dispositione scripsisse dicitur Laertio in vita ipsius.

271 *Metrodorus.*

Metrodorus & ipse Atheniēsis Epicuri discipulus, qui inter cætera ipsius opera libros tres ad medicos scripsit, vt scripsit idem Laertius in vita ipsius Epicuri, illumque sæpe aduocat Plinius.

272 *Apollonius Tyaneus.*

Apollonius Tyaneus philosophus Pythagoricus, quem satis constat ex Philostrato medicinæ fuisse non imperitum.

273 *Epimenides.*

Epimenides Cretensis, quem herbarum peritum fuisse indicio est herba Epimenidia dicta de qua Theophrastus lib. Historiæ plantarum 7. c. 11. quòd verimile sit eam eiusq; vim medicam comperisse.

274 *Plutarchus.*

Plutarchus Cheronensis, quem cæteris omnibus philosophis anteponere, aut certè æquare ausus fuerim, medicum se optimum ostendit in eo lib. quem de tuenda bona valetudine eleganter & doctè conscripsit, atque etiam in Problematis Symposiacis quæ maxima ex parte medicina constant.

275 *Sextus Chironeus.*

Sextus & ipse Chironeus, ipsius Plutarchi ex sorore nepos philosophus Platonicus, qui librum fecit de medicinis ex animantibus bestiis, pecoribus, & auibus, quem & hodie habemus, ex eoque sæpe citatur à Petro Hispano, in Thesauro pauperum: & Petro Largilata in sua Chirurgia. In eum librum scholia scripsit Gabriel Humelbergius.

276 *Michael Psellus.*

Michael Psellus philosophus Peripateticus cuius in philosophia multos libros habemus, scripsit de victus ratione deque facultatibus & succi qualitate alimentorum, quem Georgius Valla Latinum fecit. Sed & aliud opus ex libris medicinalibus ordine alphabeti, quod asseruari in Bibliotecha Vaticana ferunt.

277 *Apuleius.*

Apuleius Madaurēsis, qui in Apologia prima asserit se medicinæ neque instudiosum neque imperitum. Habemus librum de herbis Apuleij nomine, sed hic non fuit, sed alius, de quo posteà dicemus.

278 *Poles.*

Poles siue Polles (vtrumque enim reperimus) philosophus idemque medicus, & qui in medicina quędam scripsit, vt tradit Suidas. Hunc citat Aetius Tetrabibli. 4. Ser. 3. c. 14. non semel.

279 *Trachius.*

Trachius philosophus, & idem quoque medicus Martyrius, ab Aetio atque etiam Alexādro Tralliano citatus. Sed & ipse Trallianus nonnunquam Martyrium simpliciter citat: in Codice autem Græco eiusdem Tralliani li. xj. quo de podagara non Trachij sed Heraclidis legitur, vt suprà diximus in Heraclide, Verùm Albanus Thorinus Trachium vertit.

280 *Comon.*

Comon item philosophus & medicus à Galeno memoratus, in libro de medicamentorū compositione secundùm locos.

Azaricon

[281 *Azaricon. Andriceas.*]

Azaticoo quoque, & Andrizeas, vterque item vt roque titulo insignitus ab eodem, si ia est, in lib. de medicinis expertis.

[282 *Proclus.*]

Proclus ille philosophus Platonicus famatissimus, nisi alius sit, & quem inter Methodicos annumerat Galenus in Introductione, siue Medico. Sed & Proclus eidem Galeno citatur, lib. Methodi j. & Paulo Aeginetæ lib. 3. c.77. & lib.7.c.xj.

[283 *Theodosius.*]

Theodosius Alexandro Tralliano citatus cum ea adiectione philosophus lib. xj. Hunc aut alium Theodorum simpliciter citant Aetius Tetrab.ij.Ser.ij.c.54.& Rasis lib.j.Continentis c.j.& 4.& sæpe aliàs.

[284 *Alexander Aphrodisæus.*]

Alexander Aphrodisæus, qui primus omniū Aristotelem anteà viris doctis magis laudatum, quàm intellectum commentariis enarrauit. Cuius & in medicina libros de febribus hodie habemus. is fuit sub Seuero & Antonino Imperatoribus.

[285 *Porphyrius.*]

Porphyrius ab Octauo Horatiano, aut, vt aliis placet, Theodoro Prisciano citatus, li.4. de Physica scientia ad Eusebium filiū, de quo non opus est multa dicere, cùm libri eius extent imprimis commendati: sed illud omniū pessimum habuit, quòd religionem nostram Christianam multis conuiciis insectatus est.

[286 *Epicurus.*]

Epicurus propè nobis excidit magni nominis philosophus. Hunc fuisse medicinæ peritum, satis constat ex eo quòd Galenus in Parua arte illum citat, in tractatione concubitus. & Epicurum medicum citat Galenus li. 5. de compositione medicamentorū secundùm genus, nec de vllo alio Epicuro medico legimus. Hunc Laertius in eius vita tradit scripsisse librum de Plantis.

[287 *Medicina philosophia est.*]

Et alij innumerabiles philosophi non ignobiles, qui in hac arte pariter ac in philosophia aut scripserunt, aut aliàs se exercuerunt. Medicina enim ipsa philosophia est, aut certè vtraque alteri tam arctè ramque tenaciter coniungitur, cohæret, copulatur, vt ne tantillùm quidem diuersi seiungi, segregari possint. Meritoque Plato, Aristoteles, Galenus, vt pleriq; citant, aut veriùs Ioannes Alexandrinus in Cōmentariis in librum Hæreseon, philosophiam & medicinam sorores esse dicebant, alteram animi, alteram corporis conseruatricem. Et propterea philosophia medicina animi dicitur Tullio, lib.3. atque iterum 4. Tusculanarum quæstionum, & Ioanni Alexandrino, vbi suprà, in id Aristotelem citanti. Medicina verò est medicina corporis, vt iidem Aristoteles, & Io. Alex. inibi diffinierunt, & præterea Diocles Carystius ad Antigonum Regem, dum vocat medicinam philosophiam salubria docentem. Ex quo etiam Galenus librum ædidit hoc titulo, Quòd optimus medicus idem sit & philosophus. Quibus etiam concinit Græcum Diogenis Laertij epigramma in laudem

[*Philosophia & medicina sorores.*]

Platonis æditum, quo significatur Phœbū genuisse Aesculapium, & Platonem: vt ille corporibus, hic animis mederetur,

Φοῖβος ἔφυσε βροτοῖς Ἀσκληπιὸν, ἠδὲ Πλάτωνα,
Τὸν μὲν ἵνα ψυχὴν, τὸν δ' ἵνα σῶμα σάῳ.

Nec ab his dissidet quod scribit Isidorus non omnino malus author, lib. Etymolog. 4.c.13. eodemq; vlt. Medicinam esse secundam philosophiam. Vtranq; enim disciplinam totum hominem sibi vendicare. Nam sicut per illā anima, ita per hanc corpus curatur.

[288 *De eadē re.*]

Et profectò sicut philosophus (quemadmodum subdit Ioannes Alexandrinus) festinat curare animi morbos, Græci πάθη vocant, qui multi & diuersi sunt, vt ægritudo, metus, lætitia gestiens, & libido, quam alij cupiditatem vocant, & quę his quatuor subiiciuntur: Sic & medicus philosophatur, vt ita dixerim, circa corpus hominis, primùm inquirens elemēta, secundùm temperationes, humores, membra, operationes, vtq; sanet corporis ægrotationes excogitat.

[*Infinita medicamentorum genera à medicis excogitata.*]

Achacista celebrata Cornelio Celso lib. 6. c. 5. Gal. lib. 4. pharmacorum κατὰ τόπους. c.6. & 7. Aetio Tetrabibli ij. Ser. 3. cap. 109. & Tetrabibli 4. Ser. primo. cap. 109. Marcello c.8. & 20. ita dicta quòd non satis digna gratia illis referri queat.

Acopa vnguenta euaporantia, quasi sine labore dicas, quæ ad lassitudinem præsertim oer norum illitu leuandam, & dolorem leniendū maximè prosunt, sic dicta, quoniam contra κόπους, id est, labores & lassitudines in vsu sunt, atque mediam inter Cerota & emplastra consistentiam habeot, vt scribit Paulus Aegineta, lib.7.c.19. post princ. Et quamuis in principio ita appellata sint, tanquam lassitudines emendantia, tamen paulatim appellationem suam à se ipsis extenderunt ad similia compage medicamenta, etiam si gratia vehementer calfaciendi assumantur, vt scribit Galen. li.7. Phar. κατὰ τόπους. c.j. De quo & tu illum vide lib.7. κατὰ γένη. in c. de Acopis. Nonnulli quoque Acopa interpretantur lassitudinem non inducentia. Et ea voce Græca pro Latina vsus est Plinius lib. 23. c.8. & lib. 32. c. 10. paulò ante fin. Est autem inter gemmas Acopis, cum qua oleum subferuefactum perunctis lassitudinem soluit, vt scribit Plinius li. 37. c. 10.

[*Acopis gemma.*]

Acræpala, quæ ebrietatē prohibent, vel discutiunt, Dioscoridi, lib. 3. c. 24. in quo de absynthio tractat.

Adecta quæ Cornelius Celsus lenia dicit, mordacitatis scilicet expertia, & quæ partes quibus admouentur, leniunt, & à mordacitate liberant, qua gemina vi & natura etiā Aphysa, & Aphlegmanta dicuntur.

Adipsa quæ famem sitimque arcent, extingunt, & obrepere prohibent. De quibus Hippocrates li. Epidemion 6. partis 3. c. 22. & Galen.

len.Phar.localium 8.c.3.& Aetius Tetrab.3. Serm.7.c.4.& Plutarchus in Sympofio feptẽ fapientium. Hinc & glycyrrhizam adipfon, quòd famem & fitim fedet, & hydropicis dari folita, ne fitiant vt fcribit Plinius li.22.c.9. de quo etiã nonnihil Diofcorides lib.3.c.5.Et quæ alima in eo loco dicuntur Plutarcho, vnde & Alimos herba, q̃ guftu famem prohibet.

Alimos herba.

Acronftica frigida atque coercentia, Cælio Aureliano lib.Chronion 5.c.2.

Alexipharmaca, quafi vim veneni expultricem, & veluti propulfatoriam habentia, qua voce etiam pro Latina vfus eft Plinius lib.xxj. c.xx.Hoc autem titulo Nicander librum com pofuit.

Alexiteria, quæ propriè ea funt, quæ Amuleta dicit Plinius, de quibus paulò pòft dicemus, dicta à iuuandi præftantia, vti & Alexipharmaca.nam ἀλεξεῖν Græcis opitulor, auxilior, arceo fignificat.De his autem Galenus li. 5.Simplicium medica.c.j.& c.17.& 18.vbi ea dem effe hæc cum Alexipharmacis tradit.

Alima vide fuprà Adipfa.

Alimmata, id eft, vnctiones.

Alipanta & Alipenas, vt loquitur Celfus, quæ nullo pacto pinguia funt, hinc dicta velu ti fine pingui, apud ipfum Celfum lib.5.c.19. circa princ.& Aetium Ser.13.c.126. Amuleta remedia aduerfus omnia mala, maximè verò veneficia, ab amoliendo dicta. De quibus Plinius li.23.c.j.& lib.xxv.c.9.& lib.28.c.4.& li. 29.c.4.& lib.30.c.x. in prin.& c.15.& lib.37. c.3.& iterum c.9.in prin.& alibi fæpè.

Amuleta.

Amethyfta, & ἀμέθυστα hinc dicta. quòd ab ebrietate præferuant, apud Diofcoridem lib.j. c.144.vbi de Amygdala, Galenum Phar.localium lib.2.c.ij.Nam & hinc lapis Amethyftus à quibufdam dictus exiftimatur, quòd ebrietati refiftit, vt videre licet apud Heliodorum Phœniceũ lib.Hiftoriæ Aethiopicæ 5.& Afclepiadem li.4.epigrammaton Græcorum, quod minimè credit Plinius lib.37.cap.9.& Plutarchus Problematon Sympofiacon decad.3. c.j.

Amethyftus lapis.

Amictica fcilicet vt dicit Aurelianus Chronion lib.ij.c.6. Arteriaca medicamenta, quæ eas partes in paffione conftitutas exerceant, Et acribus quidem laniantibus conftant. De quibus Celfus lib.5.c.28.& Galenus Phar.localium libr.7.c.j. Plinius Valerianus lib.j. rei medicæ c.53.& Octauius Horatianus libro ij.cap.5.

Anacathartica fordem nutrientia. Hæc enim inter medicamenta memorantur Galeno lib.5.Simplicium Pharmacorum c.xij. Sunt & qui hæc pro Catharticis accipiunt, id eft, purgantibus, vt omnes Diofcoridis interpretes li.j.vbi de Terebintro tractat.

Anacollemata modò pro adglutinantibus dicuntur, & quæ ficcandi vim habent, modò pro his quæ fronti in oculorum fluxionibus applicantur.De quibus Plinius Valerianus li. 1.c.8. & iterum c.16. & Paulus Aegineta lib. 7.c.16.

Anagargarifmos, ita vocatos, quòd liquore aliquo in ore retento crebra reuocatione gargareon colluitur, atque ita per fuperna humor detrahitur. Cornelius Celfus gargarifationes vocat lib.5. cap.xxij. & xxiij. in fine, & Plinius lib.xxij.cap.xxv. & lib.xxiij.cap.j. & ij. Gargarifmata Cælius Aurelianus Chronion lib.3.c.2.Sed & gargarizandi verbum vfurpauit idem Plinius li. xx.c.9. & iterum c.17.& li.xxij.c.13.& li.xxvj.c.4.& lib.xxxij.c.8.& ante eum Cornelius Celfus lib.4.c.ij.vbi de refolutione linguæ loquitur. Græci magis vtũtur priori appellatione, vt apud Paulum Aeginetã lib.3.capi.xxvij.non femel.

Analeptica quæ vires reficiunt, atque ita corpus reparare videntur, à verbo ἀναλαμβάνειν, quod reficere fignificat.

Anaplerotica quæ cicatrices craffant, alta vulnera complent, & limpidant.

Anaftaltica vide infrà Cataftaltica.

Anaftomatica, quæ fcilicet fuperficiem corporis laceffendo iaculare videntur. Et propterea etiam recorporatiua dici poffunt vt fcribit Aurelianus li. Chronion 5.c.5. qui & de his loquitur lib.eiufdem operis ij.ca.x.fed hęc loca mihi corrupta effe videntur.

Anaftomotica, quæ fcilicet referandi, fiue aperiendi vim habent, quafi Apertoria dicas, Diofcoridi lib.j.c.4. vbi de Cypero, & iterum c.40.vbi de oleo Laurino, & Galeno lib.5.Simplicium medicamentorum cap.14. & Aetio Tetrab.1.Ser.ij.c.126. quanquam funt qui & in his locis legunt anaftomatica pro aperiuis & laxatiuis.

Anetica placida, quafi dicas remittentia, à verbo ἀνίημι, ac blanda admodũ medicamina.

Anodyna quæ Aurelianus lib.eiufdem operis ij.c.4.& li.item 3.c.4. vertit indoloria, quæ fcilicet fenfum doloris auferunt, non tamen penitus fanant, fed vim ipfam fentiendi obtor pefcere faciunt, vt fcribit Galenus lib.fecundo ad Glauconem.Cuiufmodi ferè funt foporifera, fiue fomnifica rebus frigidis cõftantia, quæ fomno dolorem leuant, vt dicit Celfus lib.5. c.xxv.quæque

—Faciunt altos medicamine fomnos.

Vt interim vtar verbis Ouidij libr.3. de arte amandi.Quibus, vti vt dicit ipfe Celfus, nifi nimia neceffitas vrget, alienum eft. Sunt enim ex vehementibus medicamentis, & ftomacho alienis.Hermolaus Barbarus, in c.136.lib.j. Diofcoridis Anodyna vertit, Somnum alliciẽtia.Marcellus Virgilius Somno dolorem leuãtia, vt vbique facit Ruellius dolorem finientia.Galenus lib.5. Simplicium medicamentorum c.19. tradit. temperato calore, tenuique fubftantia hæc dolorem leuare: ibique meliùs quàm

quàm quiuis alij, quæ Anodyna dicuntur, declarat.

Anoterica apud Aurelianum lib. Chroniô 4.c.3.& Galenum libr. 13. Methodi, quæ scilicet per vomitum purgant, quæ & Emetica vocantur.

Anthina quæ floribus constant, & ex illis ita nuncupata.

Antidota, quæ fermè contra venena dátur, quasi dicas contrà data, ab ἀντὶ, & δίδωμι, de quibus Celsus lib.xv.c.23.ex quo etiam intelliges ad alia quoque quàm contra venena esse accomodata. Plinius li.xx.c.34. & lib. 24.c.8. & alibi sæpe: Et Galenus in libris Antidotorũ in quibus statim in initio ostendit tres eorum differentias. Et ex Oratoribus Quintilianus li.7.c.3.ex Iuriscõsultis Caius in l. quod sæpe. §.veneni ff.de contrah.empt.& ven.& Paulus in l.non omne.ff.de penulega.

Antipharmaca, Antidota, tanquam dicas contra pharmaca, id est, venena. Nomen enim pharmaci apud Græcos, vt veneni apud Latinos medium est: & in vtramque partem accipitur, bonam scilicet, & malam, vt etiam tradit Iurisconsultus noster in l. qui venenum.ff. de verb.sig. Hac autem voce Antipharmaci in hac significatione quam diximus, vsus est Dioscorides li.j.c.151.quo de iuglandibus tractat θανασίμων φαρμάκων τῶν ἀντιφάρμακα προβρωθέντα καὶ ἐπιβρωθέντα, id est, contra venena exitialia vim habent antipharmaca, siue à veneno hausto esitentur, siue antè edantur.

Apbepsemata, vide infra Apozemata, vt interim intelligas Galenum hac dictione vsum libr.6.de simplicium medicamentorum facultatibus, & Aetium Tetrab.j.Ser. ij.& Tetra.3. Ser.3.c.5.

Apblegmanta, vide suprà, Adecta.

Aphysa, vide suprà, Adecta. Sed adde & hæc dici veluti flatus discutientia, de quibus Galenus lib.Simplicium Pharmacorum 8.vbi de petroselino.

Apobregmata, id est, diluta, in quibus scilicet est maceratum quippiam, quæ myracopolæ vulgò insuffiones vocãt. De quibus Paulus Aegineta lib.ij.c.53.

Apocathartica, vide infrà Cathartica.

Apocrustica, fluxiones repellentia, siue repercutientia, apud Dioscoridem lib.j.c.137. quo de piris disserit: & Galenum li.5. Simplicium pharmacorum c.17. vbi ea dicit in altũ occurrẽtes ibi succos repellere, & Alexandrũ Trallianum lib.j.c.23.

Apodacrytica lachrymas prolicientia. Quã quam & hæc vice versa pro supprimentibus & intercipientibus dici quoque possunt. De quibus Galenus li.4. Phar.localium c.5.& ibi Cornarius, qui id declarat in Commentariis eius loci.

Apona ita dicta, quòd nullũ tormẽtum, nullumque dolorem inferunt, siue quæ dolorem leuant.

Apophlegmatismos, siue Apophlegmatismata, quæ naribus infunduntur, & pituitam quoque per os educunt, sed & in ore retenta, vel commanducata, vel linguę subdita noxios humores qui in capite increuerunt, per os ipsum ducunt vel expurgant, id est, saliuam mouent, vt vtar verbis Cornelij Celsi li.4.c.ij. De quibus Galenus illius operis Phar. κατὰ τόπους j.c.item j.& li.ij.c.quoque ij.& li.5. Simpliciũ medicamentorum c.xx.& iterum lib.6.in c.de Cappari.& lib.de facilè parabilibus, & Tralianus lib.1.c.xxj.&

Aetius Quater.ij.Ser.ij.c.53. & Paulus Aegineta li.j.c.46.& lib.ij.c.5.ad fin.

Apotropæa, quæ appensa alligataque incãtamenta magica, & venenorum insidias arcẽt, aut certè inefficaces reddunt. In quo à Periammatis & Periaptis, de quibus posteà suo ordine dicemus, differunt, quòd hæc magis specialem significationem habent, & præterea quòd mirabili quadam repugnantia hominibus incognita suum effectum præbent: illa generalẽ significationem habent, suamque vim ex medica ratione habent.

Apozemata, de quibus apud Plinium Valerianum lib.Rei rusticæ j.c.60.& lib.5.capitu. xij.& lib.5.c.xxv. Sunt qui ea Elixationes vertunt, alij Decocta, quæ & ipsa ἀφεψήματα dicuntur.

Apulotica cicatrices ducentia, id est, obducentia, ex arefacientibus, magis verò quàm cõglutinatiua, apud Dioscoridem lib.j.c.39. vbi de oleo myrthino.

Aræotica, veluti rarefacientia apud Dioscoridem lib.j.c.66.vbi de Nardini vnguenti confectione, & Galenum Simplicium medicamẽtorũ lib. 5. c.ij.& 14.& 15.& Aetium Tetrab. 1.c.227.

Aresodina, quæ vti Anodyna dolorem quoque sedant, à Sisypho, qui & Theosophos dictus est, primum excogitata. Quæ & ipsa Odyniphata, quòd similiter dolorem pellant Homerus vocat lib.5.Iliados, in duobus locis, quibus loquitur de Pæone Deorum medico curante vulnus Plutonis & Martis. De quibus & nos quoque posteà dicemus. Et eadem ferè Ipsa vocat ipse Homerus eod.lib. tanquam dicas mitigatoria,

ἄλμ' ἐπιμυζήσας ἐπ' ἄρ' ἤπια φάρμακα εἰδώς.

Et iterum lib.xj.eiusdem operis,

Τοὺς ἐπιτίμητην, ὅτ' ἤπια φάρμακα πάσσειν.

Rursumque eodem lib.

Νίζ' ὕδατι λιαρῷ, ἐπὶ δ' ἤπια φάρμακα πάσσε.

Arregona quæ ad mares concipiendos, vti Thelygona ad fęminas valent, tanquam dicas marigena, & fęminigena. Nam & in hæc quoque penetrauit medicorum diligentia.

Arteriaca, vide suprà, Amyctica.

Atoca

Atoca siue Atocia medicamenta abortiuis faciendis facta, aut vt aliis etiam placet, sterilitatis item facientia, quod & nomen ipsum inducit Plinio li. 29.c.4.

Auriscalpia, quæ suo nomine satis declarát cui rei sint idonea, qua voce vsus est Scribonius Largus compositione 227. nec memini vocabulum quoppiam Græcum in id esse effictū nisi fortè id μηλωτὶς, à μήλη, id est, specillum & οὖς auris, quod & dicitur μηλωτρὶς. Est autem in Apophoretis Martialis c.23. Auriscalpium huiusmodi,

Si tibi morosa prurigine verminat auris,
Arma damus tantis apta libidinibus.

B

Balanos siue Balanismos, vide infrà Pessos in fin. atque etiam Suppositoria.

C

Calithricha, quæ capilitium adaugent.

Calliblephara, qua voce sæpius vtitur Plinius, vt li.xxj.c.xix. & li.23.c.4. in fi.& lib.28. c.xj.& li.32.c.6.& li.33.c.6.& li.35.c.xvj.& Marcellus c.8. nō semel, quæ scilicet pulchras palpebras efficiunt (Nam & id & similia quædam tractant medici) quæq; palpebrarum malis remedio sunt, nam vtraque eo verbo significantur. Ideo Plinius ipse sic eam vocem variè vertit, modò deglutinandis palpebris, modò replicandis, modò honestandis, modò circumliniendis, modò corrigendis & gignendis, vt videre licet lib. 24. cap. 6. & sequen. & lib.xxv.cap.13.& lib.30. cap.xv. & aliis locis: vt & ex eo annotauit Marcellus Virgilius in Dioscoridem lib.j.c.81. vbi de Picca, qui tamen loca ipsius non designauit. Græci autem βλέφαρα dicunt, quæ nos cilia vtrinque oculū claudentia vocamus: & βλεφαρίδας, quas dicimus palpebras in extremo oculorum margine natos pilos. At multa huiuscemodi Calliblephara describit Galenus lib. 4. Phar. localium c.6.

Carotica, Sopotifera, quæ scilicet soporē accersunt, ac stuporem sensibus iniiciunt, cuiusmodi & Anodyna, de quibus suprà diximus hinc autem sunt dicta quòd κάρος Græcis soporē significat & ebrietatem, & de his apud Paulum Aeginetam li.3.c.6.

Cataclysmata, siue Cataclysmos, id est, aquarum è supernis illisiones & ablutiones, de quibus Galenus in Commentario Hippocratis de ratione victus priuatorum, & Aurelianus lib.1. Chronion c.1.& lib.ij.c.3. & lib.3.c.ij. & lib.4.c.j.

Catagmatica quæ fracturis idonea sunt, de quibus Galenus li.ij. κατὰ γένη, & Paulus Aegineta li.7.c.17. non semel.

Catapasmata, quæ ex sicco aromatum puluere cōstantur Paulo Aeginetæ li.7.c.13. Ideoque hæc aromaticas vestium cōspersiones vocabat Crito lib.2. vt retulit Galenus li.j. Phar. localium c.5. vbi tamen καταπλάσματα corruptè legitur, quorum forma vestibus conuenire nō videtur, vt annotauit Cornarius in suis eius loci Cōmentariis, qui ob id καταπάσματα legendum credit, de Cataplasmatis autem statim dicemus.

Catapasta inspersilia, & puluerosa, de quibus Galenus lib.9. Phar. localiū c.j. & Aetius lib.xij.c.5. Vide infrà Epipasta.

Cataplasmata veluti fomenta, omnibus intellecta. Eaque sunt arida. De his loquitur Plinius vsus ea dictione Græca li. 20. c.17.& lib. xxij.c.vlt.& li.23.c.7. & Galenus libr.ij. Phar. localium c.ij.& Apuleius lib.5. Metamorphoseos. Sed & ea quoque extrinsecus circum colla quandoque apponi solita dicit Aurelianus li. Oxeon 3.c.3. Cataplasmandi verbo vsus est Octauius Horatianus, siue vt alij putát, Theodorus Priscia. li.ij. Medicinæ, par.ij.c.13.& 16.

Catapotia hinc dicta, quòd vt integra, & qualia sunt à medico præparata deuorantur, & diglutiuntur, & vt alij dicunt, corbitantur, & in stomachum trāsmittuntur, ἀπὸ τοῦ καταπίνειν, quod est deglutire; aut à καταποθέω, quod est absorbeo. Hæc Pilas nonnulli, vocant, Plinius pilulas lib.xx.c.3.& lib.28.c.9.& lib.32. c.4.& iterum 9. paulò antè fin. & Marcellus c. 15.& 17. Quam appellationem passim sequimur. Sphæria Dioscorides lib.j. c.94. quo de populo alba loquitur, vt etiam facit Paulus Aegineta li.7.c.17. vbi describit Sphærion ad ardores. Globulos Scribonius Largus, & Marcellus Burdegalensis: Oxyporia: Plinius Valerianus, vti plerique existimant li.j.c.60. & 62. & alibi sæpe. Sed Oxyporum aliud est, vt dicā posteà Et verbo, Catapotiorum pro huiusmodi pilulis vsus est ipse Valerianus eodem li.j. c.58.& ipse Marcellus c.16.& ante eos Plinius li.28.c.j. Trochiscos quoque Græci vocant à rotunditate. Hippocrates in eam significationem Gongyliorum vocabulum vsurpauit. Nōnulli Glomeramina vocant, qua voce vsus est Serenus Sammonicus c.54. pro testibus, aut aliis rebus rotundis. Sed Orbiculos Plinius li.25.c.13. Rotulos vocant plurimi. Pastillos vocant Celsus lib.5.c.17.& Plinius li.21.c.8. & li.22.c.25.& li.25.c.12.& 13.& li.28.c.8. & li.30.c.13.& li.32.c.5.& li.33.c.6. & li.34. c.vl. De quibus & nos dicemus in Emplastris. In his arida tantùm medicamenta aliquo humore non pingui, aut vino, aut aceto coquuntur, & rursus cocta inarescunt.

Catastaltica, sistendi, siue supprimendi, aut cohibendi facultate prædita, & quæ ideò tumentia supprimunt, & carnium excrescentia reprimunt, apud Paulum Aegineta li.7.c.13 à verbo καταστέλλω, quod significat tumentia, vel excrescentia supprimo, reprimo, cōtraho. Quæ & ipsa Staltica simpliciter vocantur, de quibus Galenus lib. simpliciū pharmacorū 5. c.25.

c.25.in prin.atque etiam Anastaltica.

Cathartica, purgatiua, quæ vocat, medicamenta, quæ Aurelianus libro Chronion 3.ca. 4.&lib.4.c.7. vertit ventrillua, à verbo καθαίρειν. Hæc quoque apocathartica vocat Dioscorides, li.5.c.24.quo de absynthio differit.

Cathæretica, quibus nimio plus excrescens caro exteritur ac detrahitur, tanquam si dicas detractoria. De quibus Galenus lib. Simplicium medicamentorum 5.c.ij.& xv.& 16.

Catoterica, quæ purgant per infimum ventrem, apud Galenum lib. 13. Methodi.

Catulotica, quæ cicatrices inducunt, easq; grossas comedēdo æquant, ac velut limpidāt. Paulo Aeginetæ l b.7.c.13.

Caustica, siue Cauteria, id est, desiccatiua, & adustiua, siue vrentia, siue vstoria. Quã etiã Causticorum voce pro Latina vsus est Plinius li.23.c.9.& 2.& lib.24.c.j. & iterum c.xj.& li. xxv.c. vlti.& lib.xxvj.c.j.& lib.27.c.9. & xij.& li.29.c.6. & lib.30.c.4. & lib.34.c.vlti. ad fin. Cauteres vocat Aurelianus lib.Chronion 3.c. 4.Canterion tamen propriè est instrumētum quo putridæ carnes aduruntur.

Cephalica ita Græcis vocata, veluti capiti dicata, tanquam si Capitalia dixeris, quòd capitibus fractis vulneratisque maximè conueniunt, vimque penetrandi in altum habent. Quæ cuiusmodi sint, & quibus constent, docet Galenus lib. 6. Terapeuticæ, & multa eius generis describit li.ij. Medicamentorum κατὰ γένη, & Cornelius Celsus lib.5.c.19.& Aetius Tetrab.4.Ser.3.c.13.

Cerota, siue Ceraia (vtrumq; enim dicitur) siue etiam Ceramenta, atque, Cetomata, Aurelianus, Plinius, Valerianus, & Horatianus Cerotaria quoque vocant, Emplastra à cera dicta, de quibus in nostris legibus fit mentio in l. adeò.§. cùm quis ex aliena.ff. de acqui. ter. domi. De ceromate autem Martialis libro.4. epig.4.

Quod ceromata fece de Sabina.

Et lib.4.epig.17.

Seu lentum ceroma teris tepidumve trigona.

Et lib. 5.epig.66.

Et castigatum Lybicæ ceroma palæstra.

Et hinc Iuuenali Saty.3.collum cetomaticum ceromate perunctum. Cerata vocat Columella lib.7.c.item 7.Celsus lib.4.c.ij.& 4.& iterū cap.14. Plinius lib.13.cap.22. & lib.xxij.capi. 8.& 24.Et Martialis quoque ita vocat lib.11. epig.99.

Labra pingui delibuta cerato.

Quanquam sunt qui ibi legunt ceróto. Et qui ita vocant, id est, cerotum, à Græcis deducunt, qui & κήρωτον id genus emplastri vocant. De quo Dioscorides lib.1.c.133. vbi de Myrtida no loquitur.

Chalastica, Calorifica, siue calfactoria, laxātiaque, siue laxatoria, quæ scilicet calfaciendo relaxandoque ac remittendo mitigant, distentasque partes remittunt. De quibus Galenus lib.4.itemque 13. Therapeuticæ, & lib.6.de simplicium medicamentorum facultatibus, & li.3.Pharmacorum localium c.2. & genera lium lib.7. & Paulus Aegineta lib. item 7.& Trallianus sæpe.

Cholagoga, tanquam Bilagia dicas, quę scilicet bilem proliciunt, & educunt. Felliduca vocat Aurelianus lib.Chronion 3.c.4.alij quo que fellagia.

Clysteres vulgò notissimos, qui scilicet per anum in intestina & aluum immittuntur, de quibus in l.item si obstetrix.§.j.ff.ad leg. Aqui. & apud Plinium. lib. 20.c.ij. & lib.31.c.6.& lib.xxxij.c.5. & lib.33.c.6.ita dictos, ἀπὸ τοῦ κλύζειν, quod est abluere. Et hos quoque Enemata vocant, & κλύσματα, & Dioscorides lib. 1.c.17.ἐγκλύσματα. Nonnulli etiam Infusa vocant, & infusiones & iniectiones.

Chytica quæ fundendi vim habent, apud Galenum libro 5.Simplicium Pharma.cap.3.

Cœliotica, quæ etiam ventrillua vertit Aurelianus Chronion lib.j.c.5.

Colica, quæ dolorem sedant, præsertim in Colica passione. Nam & hæc cum Anodynis, de quibus suprà diximus, copulat Galenus li. 9.Phar. κατὰ τόπους. c.4.vbi multa describit: sicuti etiam Celsus lib.5.c.25.

Collectica, tanquā dicas Glutinatoria, quæ scilicet soluta vel fluxa glutinant, & colligant, quæ & Execolla, & Paracolletica dicuntur, & Anacollemata, de quibus suprà diximus.

Collyria oculorum propria ac pecularia, vt plerique volunt, medicamenta Dioscoridi li. 1.c.114.quo de Ebeno tractat.& Plinio li.24. c.11.& li.31.c.9.li.34.c.13.& Paulo Aginetę libro.7.c.16.in prin.& è poetis Horatio lib.1. Ser.saty.5.

Hic oculis ego nigra meis collyria lippus
Illinere.

Quãquam Columella author grauissimus ad aliorum quoque membrorum refert li.6.c.2. & iterum c.6.in fi.& alibi sæpe, vt etiam facit Cornelius Celsus li.7.c.4.loquens de ani fistulis. Et Aurelianus lib.Chronion 1.c.4.& iterū lib.Oxeon.3.c.16.vbi balanum, id est, suppositorium, vt posteà dicemus, Collyrium appellat, & lib.ij.c.j.iterumque lib.4.c.2. vbi Collyria appellat Phlepharica, de quibus posteà dicemus: Apuleius Celsus c.18.& Octauius Horatianus li.2.parte 2.cap.16.& ex Græcis Dioscorides libro.1.ca.1.eo verbo vsus est ad fœtus ex vtero euellendos. Sed hæc fortassis impropriè. Nam id vocabulum hinc quibusdam dictum videtur, quòd ἐκ κοίλου ῥεῖ δάκρυον, id est, ex concauo fluit lachryma. Vnde Horatius lib.1.Ser.Saty.5.

Hic oculis ego nigra meis collyria lippus
Illinere.

Sed

Sed vt vides ex ipsa Græca etymologia potest propriè sumi, quoties ex concano non solùm lachryma, sed aliud quippiã fluit. De huiusmodi autem Collyriis fit mentio in l.cùm de lanionis. §. in instrumento. ff. de fund. instr. & in Ladeò. §. cũ quis ex aliena. ff. de acqui. ret. do. & in §. cùm ex aliena, Instit. de re. diui. vbi glo. non inscienter exposuit vnguentum ad oculos. Nemo est autem qui nesciat illud Apocalypsis 3. Collyrio inunge oculos tuos, vt videas. Illudque D. Hieronymi in c. necesse, 29. di. Nec ad instar imperiti medici vno collyrio omnium oculos vult curare.

Commotica, vide paulò pòst, Cosmetica.

Condita, quæ est vox Latina à Græcis quoque vsurpata, testimonio Palladæ lib. 1. Florilegij,

Κονδῖτόν μοι δός, τὸ δὲ κονδῖτον πόθεν εἶχε
τοὔνομα τῆς φωνῆς, δεῖ γὰρ ἀλλοτρίου,
Τῆς τῶν ἰταλιώτων, &c.

Hæc autem à propomatis, de quibus posteà dicemus, differunt, quòd in his quædam aromatum species veluti cinnamomum, piper, zinziber, & alia huiusmodi induntur: in illis minimè. De his autem videbis apud Aetiũ Tetrab. 3. Serm. 2. c. 2. & Serm. 3. c. 13. & Tetrab. 4. Ser. item 4. c. 118. Paulum, li. 3. c. 37. & 41. & lib. 7. c. 11. Palladium lib. 3. c. 32. Plinium Valerianum, lib. 3. c. 14. & Marcellum c. 26. nõ semel. Martialis lib. 10. epig. 49. Conditi Sabini meminit.

Copta, siue Coptas, siue Coptaria (has enim appellationes reperio) quæ non coquuntur, sed ad placentulę formam tunduntur, ac liquidioribus modicè adstillatis ad malagmatis speciem rediguntur, nisi res tundendæ per se moderatè humectæ extiterint, id est, vt vno verbo verbum vnum interpreter, Fusilia. De quibus Galenus lib. 7. Phar. localium. c. 2. & li. 9. c. 2. & Paulus Aegineta lib. 3. c. 45. & li. 4. ca. 55. & lib. 7. c. 18.

Coptica, quæ incidendi vim habent.

Cosmetica, id est, exornatoria, quæ scilicet naturalem corporis pulchritudinem custodiunt, & tuentur: nec solùm ac pulchritudinem sed multò priùs ad ipsam partium sanitatem conducunt, vt scribit Galenus in li. 1. Phar. localium. c. 2. vbi & hinc dicit huiusmodi pharmaca ad medicinæ partem pertinere, nõ etiam Commotica, id est, Cõptoria, quæ scilicet pulchritudinem fictitiam, siue ascititiam inducere conantur. Nam faciei colorem per pharmaca nitidiorem, aut rubicundiorem facere, aut pilos capitis crispos, aut fuluos, aut nigros, aut quemadmodum mulieres solent, in longitudinem auctos, hæc ipsa & id genus cætera comptoriæ malitiei sunt nõ medicæ artis opera. verùm ob societatem quandam quam cum illis habent, quandoque ad Regiarum fœminarum, atque adeo ipsorum Regum imperiũ hæc comptoria tractant medici. Vt & ipse Galenus ibi facit, illa ratione se excusans.

Crocomagmata, vide infrà Ecmagmata.

Cyphi siue Cyphoides, quorum materia inter medicamenta, quæ potui dantur, & antidota existit: vsusque est eius incensi ad odorem gratum conciliandum, vti & suffimimum. Interimque naribus admouentur vt destillationes ex capite in subiectas partes concoquant, grauedineque, & obstructione liberent, purgentque cerebri ventriculos, itemque pestilentialibus morbis euitandis. Sed & per os quoque assumuntur, cùm ad hæc, tum ad ea quæ pectori inhærescunt concoquenda: necnon ad frigidiores iecoris affectus: vnde & illis nomẽ. Hæc Paulus Aegineta li. 7. c. 22. Sed & de his Dioscorides li. 1. c. 24. & lib. 8. c. 5. & c. 6 & plenius. c. 7. Galenus li. 2. κατὰ τόπους. c. 1. ad fi. & Plutarchus in lib. de Iside & Oriside: & idem Paulus Aegi. li. 3. c. 13. quod de epilepsia est, vbi meminit Cypheos τοῦ ἡλιακοῦ, id est, solaris: & lib. 3. c. 28. vbi de destillatione τοῦ σεληνιακοῦ, id est, lunaris. Nam & vtrunque describit. d. c. 22. lib. 7. quod manifestum est argumentum fuisse quõdam Cyphi apud Aegyptios, quod Soli & Lunæ priuatim incenderetur. Sunt hæc suffituum genera. Et horũ quoq; meminit Aetius Ser. 13. c. 117. & seq. & ipse Paulus Aegineta illo eodem li. 7. ca. 11. in duobus locis: & Galenus ex Damocrate lib. 2. Antidotorum. & Alexander Trallianus lib. 8. c. 4.

D

Dacryopoia, id est, lachrymas citantia, cuiusmodi iridem esse dicit Dioscorides lib. 1. c. item 1.

Dectica, mordicantia, siue vt alij loquũtur, mordicatiua, apud Dioscoridem lib. 1. c. 140 vbi tamen Marcellus ita interpretatur, quasi erodendi vim habeant.

Deleteria, quæ suapte natura sunt frigida, ideoque & ipsa infrigidant, quasi dicas frigorifica. de quibus Galenus lib. tertio Temperamentorum. & libro 5. de simplicibus medicamentis. c. 18. & 22. & aliis multis.

Dentifricia, vide infrà, Oduntotrimmata.

Dentiscalpia, vide, infrà, odontoglypha. Hac autem dictione vsus est Martialis libro 7. epig. 52.

Diabrectica humectantia, siue madefacientia, apud Galenum lib. 5. Simplicium medicamentorum. c. 2. quamquam sunt qui pro erodentibus accipiunt.

Diabrotica veluti erodentia.

Diachrista quæ palato, columellæ, & naribus ad detrahendam saliuã applicantur, apud Aeginetam lib. 5. c. 46.

Diachytica, quæ diffundendi discutiendive aut difficiendi vim habent, apud Dioscoridẽ lib. 1. c. 78. vbi de Terebinto: & li. 3. c. 59. quo de Aniso tractat.

Diaclysmata,

Diaclysmata, velut Collutiones dicas, Dioscoridi libro primo. c. 44. vbi de Rosaceo vnguento tractat.

Diapasmata, id est, inspergimina, siue asperginės, siccis odoribus constantia, vt dicit Plinius, li. 13. c. 2. quibus totum corpus oblinuiũt; quorum maximè in balneis vsus est: valentq; potissimum ad sudores à balneis coercendos, vt idem dicit lib. 21. c. 19. & Plutarchus Symposiacon decade 1. proble. 6. Dictaq; sunt ἀπὸ τοῦ διαπάσσειν, id est, ab inspergendo. De quibus Dioscorides li. 1. c. 21. quo de Agallocho differit: Et Martialis lib. 1. epig. 55.

Quid q olet grauiùs mixtũ diapasmate virus.
Nam diapasma vocat odores, qui in pastillos inspergebantur. Antè enim dixerat,
Pastillos Cosmi luxuriosa voras.

Quanquam videri poterat ipsos pastillos diapasmata dixisse. Sunt & qui hæc diaplasmata vocant, de quibus paulò pòst dicemus.

Diaphoretica, non quæ aluũ subducunt, & leuigant, vt perperam opinatur Cælius Rhodiginus, vir tamen doctissimus, li. Lectionum antiquarum postremæ æditionis. 17. c. 28. Sed quæ discutiunt, siue dissipant, ac difficiunt per halitum, siue insensibilem euaporationẽ (quá Græci διαφόρησιν vocát) collectiones, cũ coeunt, vt videlicet sine suppuratione soluãtur, & euanescant. Nonnulli discussoria vertunt. Nam & διαφορεῖν propriè est, quod Celsus digerere dicit. possumus etiam discutere conuertere. Et de iis Galenus lib. 6. Medicamentorum κατὰ γένη, & lib. 5. simplicium medicamentorum, c. item 5. & Aëtius Tetra. ij. ser. ij. c. 135. & Alexander Trallianus sæpè.

Diaphylactica medicamenta conseruandis iam defluis capillis, atque etiam mammis idonea, apud Galenum lib. Pharm. κατὰ τόπους. j. c. ij.

Diaplasmata vnctiones, & fomenta, quibus totum corpus illiniunt, quæ nonnulli pro Diapasmatis, vt diximus, accipiunt.

Diaspermata, quæ seminibus cõstant, quęq; somnum conciliant, sensum doloris eleuant, siccandi vim habent. Quanquam sunt qui διὰ σπερμάτων separatim scribunt, quod species est epithematis ex seminibus contexti.

Dipsetica, quæ sitim Dioscoridi afferunt, inducunt, augent, contrà Adipsa, de quibus diximus.

Diptarmica, vide infrà Ptarmica.

Diuretica, quæ vrinalia, & mictualia vertit Aurelianus li. j. Chronion. c. 4. & li. 3. c. 4. & li. 5. c. 10. quæ scilicet vrinam cient & prouocant. quæ & Vretica οὐρητικὰ dicuntur Dioscoridi, li. j. c. 6. & Gale. lib. 3. & 13. Methodi. Ea calida sunt, & vehementer sicca.

Drimea, Acria, quæ nequitiam humorum, vel morborum extingunt, de quibus Dioscorides, lib. j. c. 66. vbi de Nardini vnguenti confectione, & alibi sæpe: & Galenus lib. simplicium medicamentorum 6. c. de Anagyro, & alibi sæpe.

Dropaces, siue Dropacismos, alij Picationes vocant, qui cuiusmodi sint, & quid à Synapismis differant, ne hic diutius immorer, intelliges ex Hermolao Barbaro corollarij. c. 387. & Ruellio lib. de natura stirpium. 2. c. 86. Rhodigno. li. vltimæ æditionis xv. c. xj. & Cornario, in Commentariis Galeni Phar. κατὰ τόπους lib. 4. c. 5. & ante hos Alexandro Tralliano. li. x. & Aetio Tetrab. j. Ser. 3. c. 180. & 2. seq. & Paulo Aegine. lib. 7. c. xix. non semel. Et hoc Dropacis verbo vsus est Martial. li. 3. epig. 52.

Psilothro faciemq́; lauas, & Dropace caluã,
Nunquid tonsorem Gargiliane times?
Et lib. x. epig. 65.
Leuis Dropace tu quotidiano:
Hirsutis ego cruribus genisq́;.
Et Ausonius in quempiam qui læuia sibi inguina faciebat, epig. 128.
Inguina q calido læuas tibi Dropace, causa est.
Irritant volsas læuia membra lupas.
A Dropace autem Octauius Horatianus lib. 4. verbum Dropacandi deriuauit.

E

Ecbolia eiiciendo fœtui comparata, de quibus diximus in repe. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, ou. 168. & ego sané. C. de reuo. dona. Sed & hæc Phthoria vocant. vt patet ex Plinio lib. 14. c. 16.

Eccathartica contraria Emplasticis, de quibus posteà dicemus. Hæc etiam farctu liberant, & poros expurgant, sicuti & Ecphractica, de quibus etiam posteà dicemus.

Ecdoria, medicamenta excoriantia, siue excoriatoria, siue desquammatoria, quæ scilicet cutis continuitatem soluunt, vrendique vi & potestate eius cutis aliquam partem auferunt, à verbo ἐκδέρεσθαι, quod in arboribus est, decorticare, siue deglubere: in animalibus excoriare, vt vulgo dicitur, quod est exulceratam cutẽ auferre. De his loquitur Dioscorides li. 3. c. 63. quo de Ammi loquitur, & Galen. Phar. localium li. 5. c. 3. & Aetius Tetrab. 4. Sermo. 1. cap. 133.

Ecbecolla emplastra, quæ ita cuti inhærent vt vix auelli possint, ita ob id Galeno dicta, ea que vim glutinandi habent, vt & ipse tradit lib. 7. κατὰ γένη. De quibus Galenus lib. Simplicium 11. vbi de Cochlearum carne loquitur.

Eclegmata, aut vt vocant alij, & in his Plinius lib. 20. c. 22. & iterum lib. 21. c. 21. rursũque lib. 23. c. 1. atque iterum li. 24. c. 7. & c. 16. non semel, & lib. 26. c. 7. & 8. & lib. 27. cap. 12. sæpe.

Ecligmata, atq; etiam alij Electa, & Elicta Marcellus c. 16. Ecligmatia, quæ in ore tenentes lingentesq; guttatim distillando sorbemus non autem integra vti Catapocia, de quibus suprà

ſuprà diximus, voramus. ex quo & illis nomen παρὰ τὸ ἐκλείχειν, id eſt, à delingendo, tanquam dicas linctus, ſiue delingibilia. De quibus Dioſcorides lib. 2. c. 144. aut vt alij diuidunt 175. quo de Irione tractat, ἀπαλώτερον δὲ γίνεται εἰς τὰ ἐκλείγματα, ἀποβραχὲν ὕδατι, id eſt, mitius autẽ redditur ad Eclig mata, ſiue linctus, in aqua priùs madefacta. Et Galenus li. 6. de Simpliciũ medicamen. facultatibus: & illius κατὰ τόπους operis li. 7. c. 5. Medici, & pharmacopolæ electuaria appellant, de quibus in c. & ſi quæſtiones, extrà de ſimon. Cælius autem Aurelianus lib. 2. Chronion c. 7. & 13. & 14. Et alibi ſæpè, Electaria vocat. Antidotarij Loth, & Looch, vulgò appellant.

Ecmagmata, conſperſiones, ſiue maſſas, quę ſubactæ ſunt. Quo etiam nomine Crocomagmata ſignificari ſcribit Galenus; quæ ad verbũ ſignificant fecem olei crocini expreſſis aromatibus, & in maſſam coactis: & nos quoque aliquid dicemus infrà, nu. 416. in libris.

Ecphractica fartũ liberantia, poroſque expurgantia: proindeq; contraria emplaſticis, de quibus poſteà dicemus. De his autem Gal. li. 5. Simplicium phar. c. 12.

Ecpietica, & Ecpyiſconta, quæ pus, ſiue ſuppurationem inducunt, tanquam ſuppuratoria dicas, apud Galenum Simplicium pharmaco. lib. 5, c. 2. & c. 6. & c. 8. & Aetium Tetrabib. 1. Ser. 2. c. 222.

Ecſtatica, quæ animum alienant; nã & hæc inter pharmaca comperies apud Galenũ li. 5. Simplicium medica. c. 2.

Ecſtrophia, tanquam extractoria, quæ maximè hæmorrhoidibus cæcis, & non apparentibus aperiendis, extrahendiſque ſunt accommodata. De quibus Galenus lib. 9. Phar. localium, cap. 7.

Ectylotica, callum obducentia.

Elateria, id eſt, agitatoria, quæ potiſſimùm è fructu cucumeris ſylueſtris efficiuntur, vt tradit Theophraſtus vbi ſuprà, & Dioſcorides lib. 4. c. 149. & Plinius lib. 20. c. 1. in princi. & Galenus lib. 8. Simplicium, in capite de Sicyo agreſti. Id medicamentũ tradit Theophraſtus de hiſtoria plantarum, lib. 9. c. 14. omnium eſſe diuturniſſimum.

Elctica, Attractoria, apud Aëtium Tetra. 1. Ser. 2. c. 234.

Electaria, vide ſuprà Eclegmata.

Electuaria, vide in eodem loco.

Intinctus. Embammata, quæ intinctus, ſiue liquamina, alij intrita, & protrimenta vocant, ἀπὸ τοῦ ἐμβάπτειν, id eſt, intingere, ſiue immergere. Ita poſſumus vocare condimenta, quibus obſonia & eſculenta immergimus, ad proritanda ſcilicet appetentiam. Et de his mentionem fecit Iuriſconſultus in l. ſi quis. §. ſi acetum. ff. de triti. vin. & oleo legat. Et è medicis Marcellus cap. 10. & 30. & ante eum Columella lib. 12. c. 55. Intinctus vocat Plinius, lib. 15. c. 29. & lib. 20. c. 7.

Embregmata, aſpergines, & linimenta, ſiue irrigationes, quæcunque humida, & liquida, quæ fronti, temporibus, & aliis locis ad fouẽdum, diſcutiendum, diſſipandum, compeſcendum, reprimendumque inſperguntur. Medici quidam noſtri temporis corruptè Emprochas vocant, rectiùs Embrochas dicerent. Tametſi Cælius Rhodiginus, lib. poſterioris æditionis Antiquarum Lectionum 5. c. 23. id quoq; poſtremum vocabulum veluti improbũ reiecit, quamuis ille ipſe alibi id ipſum vſurpauerit, videlicet lib. 18. c. 35. vti etiam ex antiquioribus vſus eſt Diuus Ignatius in epiſtola 8. quæ eſt ad Polycarpum. Hæc perfuſiones traduxit Hermolaus in verſione Dioſcoridis, lib. 1. vbi de vnguento Roſaceo. Ruellius autem ibi fomenta vertit.

Emetica, vide ſuprà Anoterica. nam vtraque vomitoria, ſiue vomitum proritantia ſignificant: & hoc vſus eſt Theophraſtus lib. 9. de plantis, cap. 22. eodemque vltimo, quo de Thapſia loquitur, & Galenus li. 5. Simplicium pharmacorum cap. 2. dicantur ab ἐμέτου, quod eſt vomitus.

Emmota medicamenta liquida, quæ linamentis, vel linteolis filatim concerptis excipiuntur, vlceribuſq; induntur, apud Galenum li. 5. Phar. κατὰ γένη, & lib. 13. Methodi, hinc dicta, quod μοτοὶ & μοτὰ propriè Latinis linteoli, vel linamenta dicuntur, quibus oræ vulnerum obturari ſolent. Et hæc quoq; à plurimis vocantur Motophilacia.

Emphractica, vide Emplaſtica, quæ mox ſequuntur.

Emplaſta, & Emplaſtica à verbo ἐμπλάττειν, quod illinere eſt, & infarcire, quæ ex lenta, craſſaq; ſubſtantia conſiſtunt, tenaciterq; corporis poris, ſiue meatibus illita inhærent, vt ſcribit Galenus lib. 5. Simplicium medica. c. 9. & 11. eoſq; opplent, & obſtruunt. Inde ſcilicet dicta, quòd obſtruendi vim obtinent. de quibus etiam idem Galenus illius eiuſdẽ operis, lib. 4. c. 5. & 6. & 7. & lib. 1. κατὰ γένη, c. 4. & li. 5. Methodi, Aetius Tetrab. j. Ser. j. & Paulus li. 4. c. 53. & lib. 7. c. 3. vbi de ouo loquitur. Hæc & Paremplaſtica Dioſcoridi lib. 3. c. 22. quo de Tragacantha tractat, & Proſplaſtica eidem, libro 5. c. 43. quo de Pompholyge. Emphractica quoque dicuntur, quaſi dicas infarcientia, à verbo ἐμφράττω, quod oppilo, & obſepio ſignificat, de quibus & ipſe Galenus, illo lib. 5. Simplic. medicam. c. 12.

Emplaſtra nomen omnibus cognitum, quę cùm plurima eadem habeant cum malagmatis (de quibus poſteà dicemus) atque etiam paſtillis, eò tamen primùm differunt, quòd malagmata maximè ex floribus, eorumque ſurculis conficiuntur: Emplaſtra paſtilliq;

P magis

magis ex quibusdam metallicis fiunt. Deinde malagmata contusa abundè mollescunt (nam super integram cutem iniiciuntur) Laboriosè conteruntur ea ex quibus Emplastra, pastilliq; fiunt, ne lædant vulnera cùm imposita fuint. Inter Emplastrum autem & Pastillum hoc interest, quòd Emplastrum aliquid liquati accipit: in pastillo autem tantùm arida medicamēta aliquo humore iunguntur. Hæc Cornelius Celsus lib. 5. c. 17. De emplastris fit mentio in l. cùm de lanionis. §. in instrumento. ff. de fund. instr. & in l. adeò. §. cum quis ex aliena. ff. de acquir. rer. do. & §. cùm ex aliena. Instit. de rerum diuis. Emplastrum autem dictum ab ἐμπλάττω, quod est fingo, formo, effingo, vt placet Nebrissensi in lexico.

Emplattomena, quæ exiguis meatibus inhęrent, ideoq; ea detinent, quæ per vrinas, & vniuersam cutim exeunt, Galeno lib. 8. Therapeuticæ, dicta à verbo, ἐμπλάττω, quod est obstruo, & oppleo, vt iam suprà diximus.

Enæma, quæ cruenta, vel sanguinea Latinè potes dicere, atque etiam vulneraria, quæ videlicet recentibus & cruentis vulneribus imponuntur, vt dicit Galenus li. 4 Methodi, iterumq; 6. & alibi sæpè, ad reprimendas inflammationes, supprimendumque, ac inhibendū sanguinem, de quibus Aristoteles lib. Problematon j. c. 33. & Cornelius Celsus lib. 5. c. 19. & Paulus Aegineta lib. 7. c. 17. in prin. Ideoq; ea dicit esse virtutis constrictiuæ Aurelianus lib. Chronion ij. c. j. Plinius autem li. 12. c. 17. scribit ea contrahendis vulnerum cicatricibus prodesse.

Insessus. Encathismata, insessus, siue insessiones, de quibus Aurelianus Chronion li. ij. c. j. & lib. 4. c. 7. & lib. 5. c. 4. non semel: & Aetius Tetra. 3. Sermo. 1. c. 44. & iterum Set. 3. c. 5. & Horatianus, aut quisquis is fuit, lib. 3. qui de passionibus mulierum est, c. 3.

Enchrista, id est, liquida, quę illinūtur, Cornelio Celso lib. 5. c. 24.

Enclysmata, id est, Clysteres, vt vertit Theodorus Gaza in Theophrasto li. de Historia plātarum 9. c. 10. vide suprà Clysteres.

Encoprotica, veluti stercus educentia, siue excernentia, de quibus Galenus libro 5. Simplicium medica. vbi de Alce: & Paul. Aeginet. lib. 4. cap. 1.

Enemata. Vide suprà Clysteres.

Enstacta, id est, instillantia, de quibus Gale. κατὰ τόπους, lib. 4. c. 7. Aetius Quaternionis ij. Sermo. 3. c. cx.

Entatica, quasi dicas intensoria, de quibus Paulus Aegineta lib. 7. c. 17.

Enthemata, quæ cruentis vulneribus confestim iniiciuntur, ad reprimendas inflammationes, & inhibendum sanguinem.

Ephectica, quæ recrementa impediunt, atq; adstringunt.

Epicerastica, siue Epicerannynta (vtroque enim modo dicuntur) temperata medicamenta, quæ mordicantium humorum acrimoniā, ac vehementiam retūdunt, mitioremque reddunt, quæ & ipsa vocari possunt contemperantia, à quod humores vitiosos retundentia, de quibus Galenus lib. Simplicium medic. 2. c. 12. & lib. 5. cap. 2.

Epichrista, veluti circumlitiones apud Galenum, quæ Dioscorides vocat περίχριστα, καταπλάσματα à circumliniendo, id est, expoliēdo, de quibus Hermolaus in Corollario.

Epicraterica, quæ retentricem vim habent.

Epidesmata, deligaturas, de quibus apud Hippocratē in lib. de medico, vbi multa de his scribit, vt imprimis vtilibus.

Epipasta ita vocata, quoniam insperguntur. Sunt enim arida medicamenta inspersilia, vt scribit Galen. lib. 4. medicamentorū κατὰ γένη. Quæ etiam nonnulli καταπάσματα vocant, de quibus suprà diximus.

Epispastica, quæ difficiendi, ex altoq; auellēdi, attrahendique siue extrahendi vim habent, vt dicit Cornelius Celsus, li. 5. c. 18. & c. 19. Et, vt etiam scribit Scribonius Largus, aperiunt, & educunt pus, vel si quid aliud subest. De quibus Dioscorides lib. 2. quo loco de sinapi disserit, & lib. 3. vbi de Pyrethro. & Galen. lib. 5. & iterum 6. medicamētorum κατὰ γένη, vbi ea ab extrahēdo dicta scribit. Et hæc eadem cum Elcticis, & Helcysticis, de quibus postea dicemus, scribit Galenus lib. Simplicium medicamentorum 5. c. 17.

Epispatica, quæ inspissatū humorem discutiunt, non tamen fortiter, nec aceruatim, vti Diaphoretica, de quibus suprà diximus.

Epithemata, siue vt vulgò dicunt Epithymata, quæ Cornelio Celso Pittacia dicuntur, vnctiones, & gargarismata, sacculi, fumi. Cæteris opercula ad refrigerandum superimposita. De quibus Paulus Aegineta li. 7. c. 18. vbi ea dicit mediis corporis partibus inijci, & Aetius Tetrab. 1. Ser. 3. c. 140.

Epulotica, quæ cicatricem inducunt, hinc quoque dicta, quod οὐλὴ cicatrix est, quæ & Synulotica quoque dicuntur. Horum multa apud Galenum li. ij. iterum lib. 4. & li. 6. Phar. κατὰ γένη, & Simplicium medicamentorum, lib. 5. c. 15. & 16.

Errhina quæ naribus Indūtur, & caput per eas purgant, vt Apophlegmatismi, de quibus suprà diximus. Vulgus medicorum Nasalia vocat, quę in oblongam formam coacta naribus indita, aut liquida illis, aut etiā per instrumentorum, quoddam fine cornu quod ῥινεγχύτην vocant, infusa, sternutamēta cient, atq; ita mucum prolectant. De quibus Galenus lib. 2. c. 2. Phar. κατὰ τόπους, & lib. 5. Simplicium medica. c. 2. & Paulus lib. 1. c. 46. & lib. 3. c. 5. Græci autem ῥῖνα vocant nares, vnde nomen huiusmodi

modi medicamentis, vt scribit Galenus lib. 5. Simplicium Pharmacorum c.20.

Escharotica, crustam inducentia. Crustifica vocare possumus, apud Galenum Simplicium medicamentorom lib. 5. cap. 15. & lib. 10. post principium.

Eucoelia, quæ leniter subducunt, plus tamē quam natura per se faceret, apud Dioscoridem lib. 1. c. 134.

Eustomacha, quæ apta sunt stomacho, vt nomen ipsum indicat.

Exenterica apud Octauium Horatianum lib. 2. par. 2. c. 18.

Exipotica quæ concretū humorē dissipant.

F

Fusilia, vide suprà, Copta.

G

Gargarisatiōes, vide suprà Anagargarismos.

Gleucina, quæ vim habent calfactoriam, emollientemque, ac remittentem. Suntque ad dolorem ac lassitudinem tollendam accommodatissima. Ideoque Andromachus non male ea Acopis adiunxit, vt scribit Galenus lib. 7. Phar. κατὰ γένη, vbi & huiusmodi Pharmaca multa describit. Ita autem vocantur, quòd musto conduntur, & incoquuntur, quod Græcis γλεύκος dicitur. Ideo & hæc pharmaca Mustea ad verbum potes interpretari.

Globulos, vide suprà Catapotia.

Glomeramina, vide in eodem loco.

Glycea, quæ aliquando purgant, & aliquando acriores humores indolcant.

Gongylios, vide Catapotia.

H

Hedysmata tanquam condimenta, siue dulciaria, quæ odorum generibus conficiuntur, vt scribit Plinius li. 13. c. 1. Sed tu vide Ianum Cornatium aliter declarantem in Commentariis Galeni Phar. localium lib. 1. c. 2. & in commen. Paul. Aegi. lib. 3. c. 1.

Helctica, siue etiam Helcystica. vtroq; enim modo dicuntur Galeno lib. Simplicium medicamentorum 5. c. 17. in prin. atque etiam in fi. quæ Latinè attrahentia, siue attractoria potes dicere, quæ scilicet ex alto, vt dicit, vehementiùs extrahunt. De quibus & idem Galenus li. eiusdem operis 8. c. de Propoli. & Aetius Tetrabibli. j. Ser. j. in eiusdem rei tractatione. Eadem autem hæc dicit Galenus loco priore cū Epispasticis, de quibus suprà diximus.

Hydragoga, quæ scilicet aquam intercutē, siue humorem aquosum educunt, tanquam dicas Aquagia, & vt vertit Cælius Aurelianus lib. Chronion 3. c. 8. Aquiduca: de quibus etiā Aetius Tetrab. j. Ser. 3. c. 92.

Hydrotica, & Hydroteris quæ sudores prouocant, siue mouent, tanquam dicas Sudorifica, siue sudatoria, nā & hoc vltimo vtitur Plautus i Sticho. Vel vnctiones Græcas sudatorias, vel aliis malis, & ni fallor Plinius alicubi.

Hygieina, de quibus Galenus in li. de bono & malo succo, vbi de aceto loquitur, quæ scilicet tuendæ valetudinis medicamenta sunt, & vim attenuandi habent, vt ille dicit.

Hygremplastra, quę scilicet sunt liquida emplastra, vt contrà Xeria sunt sicca & arida, de illis enim loquitur Plinius, qui & ea voce vsus est lib. 34. c. 15.

Hygrocollyria, id est, liquida collyria, de quibus Paulus Aegi. li. 3. c. 12. non semel.

Hypactica, ventrem subducentia, apud Galenum lib. 5. Simplicium Phar. c. 1.

Hypelata, medicamēta laxatiua per os sumpta, & ea quidem leuia, & blandiora Alexandro Tralliano lib. 3.

Hypnotica, quæ somnum faciunt, quasi somnifera, somnifica soporifera, De quibus Plinius Valerianus lib. rei medicæ 3. c. 8. vbi Hypnotica corruptè legitur: & Galenus lib. Simplicium medicamentorum 5. c. 19. Sed & ea nonnullis Hypnopoia dicuntur, vt Dioscoridi lib. 1. c. item 1. Sunt & qui ὑποπυκνὰ pro densantibus accipiunt.

Plinij Valeriani locus.

Hypoglottides, & Hypoglotia ita dicta, q linguæ subiiciuntur, apud Paulum Aeginetā lib. 2. c. 48. Ea tussi, & thoracis, arteriæque vitiis sunt accōmoda. Galenus ὑπογλωττίδας vocat lib. 7. κατὰ τόπους, c. 2.

Hypopia, quæ sugillatis admouentur, vt dicit Gale. lib. 1. medicamentorum κατὰ γένη, Quanquam ὑπώπιον eidem Galeno aliud significare videtur κατὰ τόπους lib. 5. c. 1. in prin.

I

Incensa, vide suprà Thymiamata.

Intinctus vide suprà Embammata.

Ipia, vide suprà Aresodyna.

Ischæma, quæ sanguinem attenuant, & cōprimunt, siue supprimunt, apud Paulum Aeginetam li. 7. c. 13.

L

Lapactica, ventrem lubricantia, apud Galenum lib. 5. Simp. Phar. c. 2.

Leia, quæ & Liænonta, Lenia, quæ scilicet asperitatem leniunt, contraria his quæ Trachinonta vocant, de quibus infrà dicemus.

Leptyntica Attenuatoria, Extenuātia, apud Dioscoridem lib. 1. c. 66. vbi de Nardini vnguenti confectione, & alibi sæpè: & Galenum lib. Simplicium Phar. 5. ca. 2. & c. 23. & Aetium Tetrab. 1. Ser. 2. c. 240.

Leuca, alba, eademque lenia emplastra, & ferè non grauibus vulneribus accommodata de quibus Celsus.

Leucomatica, quæ abstergēdi facultate sunt prædita.

Lexopyretos, aut vt alij vocant, Lexipyretos, medicamina priuatim febribus abigendis facta, atque earum ardores mirificè placantia ac lenientia, tanquam feruoris amuleta ἀπὸ τοῦ λήγειν τοὺς πυρετούς. De quibus nōnihil Pli

nius libro 20.capit. 18. loquens de papauere. Alter Plinius Valerianus lib.rei medicæ 3.cap. iij. & Aurelianus, qui hos ponit inter Anodyna, lib. Chronion 3.cap.4. & Trallianus libro 5.cap.25.

Linamenta. Linamenta, vide infrà Turundas, & Andernacum in Commentariis in lib.5. Pauli Aeginetæ cap. 24. ex quo cognosces multa eorum genera.

Lipara, siue Liparas (nam & neutro & fœminino genere repeeriuntur) lenia quoq; empla stra ex vnguine aliquo cōfecta ita dicta, quòd λιπαρὸν pingue significat. De quibus Cornel. Celsus lib. 5. c.19. & iterum c.26. Plinius, qui Græcam appellationem retinuit, lib.25. c.vlt. & lib.33.c.6.& alter Plinius Valerianus lib.3. c.22.& Galenus lib. phar. localium j.c. 8. vbi Cornarius simpliciter pinguia, vertit propter pinguitudinis cuiuspiam commixtionem. & Marcellus c.32.

Lipasmata à pingnedine item dicta, tanquā pinguedines dicas, de quibus Paulus Aegineta lib. 3.c.18.

Lysiponia, veluti labores & lassitudines soluentia, de quibus Galen.li.4. κατὰ τόπους, c.7.

M

Magmata, quæ expressa aliqua materia supersunt crassa, feculenta, atq; lignosa. quæ Plinius, li.13.c.2.vnguentorum feces, Celsus li.5. c.15.& ipse Plin.li.18.c.16.recrementa, Varro lib.j.rei rusticæ c.64.retrimenta.

Malactica, tanquā dicas mollitiua, siue mollientia, siue etiam mollitoria, quòd dura apostemata in pus ducendo mollia reddunt, à verbo μαλάττω, quod est mollio, dicta. De quibus Galen.lib.7.phar. κατὰ γένη.

Malagmata, quæ etiam ad molliendum integræ cuti adhibentur, vnde & illis quoq; nomen ab eo verbo. Quæ etiam calefaciendi causa dantur, & è floribus, aut eorum surculis cōficiuntur, vt diximus suprà in Emplastris, vbi docuimus ex Celso, quid intersit inter hæc, & ipsa Emplastra, & pastillos. Asclepiades autem & Andromachus omnia pharmaca quæ foris secus imponuntur, siue adstringando condensent, siue indurent, hac voce appellabant, sed impropriè, vt scribit Galenus lib.8.phar. κατὰ τόπους, in prin. Et hac quoq; voce vsus est è Latinis scriptoribus Columella lib.6.c.16.& Plinius lib.24.c.7.& 8.& 9.& 11.& li.25.c.13.& lib.31.c.6.& lib.35.c.6.

Malaxantia. Malaxantia, de quibus Oribasius lib. de Virtute simplicium c.24.

Manotica quæ lita rarefaciendi vim habēt Galeno, quibus contraria sunt Pycnotica, de quibus infrà dicemus, nā μάνωσις, & πύκνωσις contrariæ affectiones intelliguntur.

Melana, quæ concludunt, siccantq; fluentia, apud Celsum Aurelianum libro Chronion 2.cap.j.

Melina, ita dicta à colore τοῦ μήλου, id est, mali Coronei, apud Galenum libro eiusdem operis primo. c.8. & Plinium lib.13.c.j. Quis autem sit huiusmodi, disces ex eodem Plinio li.35.c.6.& interim vide Paulum Aeginetam, lib.7.c.20.

Metasyncritica, veluti recorporantia, siue recorporatiua, siue incorporatiua. Nam ita interpretatur Aurelianus lib.Chronion 2.c.3.& li.Oxeon 3.c.16.& c.38. Recuperatiua autem Oribasius in compendio medicinæ, nisi & ibi Recorporatiua sit legendum. Est enim vocabulum sumptum ab his qui putabant corpus ex atomis constare, vt μετασυγκρίνειν nihil aliud sit, quàm μεταποιεῖσθαι. Alij vertunt confirmatoria, & quæ persanant. Sic verbum μετασυγκρίνειν interdum à Tralliano, & Aegineta pro ἀναλαμβάνειν, id est, confirmare accipitur. Ruellius in Thapsia Dioscoridis Transconcretiua vertit. Galenus pharmacorum localiū lib.1.c.2.& c.8.& li.2.c.1. ita dicit vocari pharmaca quæ ex alto, siue profundo euocare, ac meatus transmutare possunt, vel vt vertit Celsus, habitum corporis mutare, vtrumque relaxare, & corruptum humorem euocare: quo in loco videas Cornarium in Commentariis eius loci, & Paulum Aeginetam libro 4.cap.j. & lib.5.cap.3.& Aetium Tetra.3. Ser. item 3. cap. 26. in fin. & ante hos ipsum Galenum libro 4.Methodi. & lib. 5. Simplicium pharmacorum cap.25.

Oribasij locus.

Minytrica, quæ ex alto valent causas inductione propria detergere, vt scribit ipse Aurelianus lib.Chronion j.c.item j.

Monohemera, quæ scilicet vno tantùm die cruciatus vehementiores sedando vires obtinent, de quibus Galenus lib.4.phar. localium, c.7.& Marcellus medicamētorum c.8.& Aetius in morbis oculorum, & Alexander Trallianus lib.2.c.1.

Morophylacia, vide suprà Emmota.

Myra, Vnguenta quæ exactè consistentiam oleosam habent.

Myracopa, quæ consistentiam corporum optinent, ceram, aut resinam, aut aliud eiusmodi suscipientia, de quibus Galenus libro 7. phar. κατὰ γένη, & Aetius Tetra.3. Ser.3.c.33. Alexander Trallianus lib.7.c.14.Paulus Aegineta lib.7.c.20.

N

Narcotica, quæ torporem, siue torpedinem, vel hebetudinem, aut stuporem faciunt, & dolentem partem consopiunt, stupefaciūt. Da qnibus Paulus Aegineta lib. 3. cap. 22. & cap.78. Hæc & καρωτικὰ quoque dicuntur, de quibus diximus.

Nasalia. Nasalia, vide suprà Errhina.

O

Odontoglypha, dentiscalpia, quæ maximè ex arundinibus in oblongam formam figurantur,

Lentiscus dentiscalpis conuenit.

rantur, eximendis his quæ dentibus à morsu ciborum inhærent: in quem vsum lentiscus antiquis fuit, vt satis declarat Dioscorides libro j.c.83.aut aliorum sectione 88.& Martialis lib.3.epigr.40.

Primas rubentes cuspidesq́; lentisci.

Et iterum lib.6.epig.73.

Foditq́; tonsis ora laxa lentiscis.

Et in Apophoretis c.22.

Lentiscum melius,sed si tibi frondea cuspis
Defuerit, dentes penna leuare potest.

Odontotrimmata, id est, Dentifricia,quæ scilicet dentibus frigefactis,motis,& dolentibus, & iisdem poliendis, & gingiuis laxis, & ad parulides, & putrefactiones, cæteraq; oris vitia seorsim destinata parantur,& in tenuissimum puluerem redacta affricantur, apud Dioscoridem lib.ij.c.31 in quo loquitur de cinere Cornu Ceruini: Scribonium Largum de Compositionibus medicamentorum c. 59. Galenũ lib.phar.localium 5.c.9.& Aëtium Tetrab.2. Ser.4.c.35. Plinium, qui Dentifricij nomine vtitur,lib.28.c.11.& lib.30.c.5.& lib.32.c.6. & li.36.c.21.non semel. Alterum Plinium Valerianum,qui & eadem voce vtitur,lib.rei medicæ j.c.37.Sextum Platonicum,qui & eã vsurpat lib. medicinę ex animalibus c j. Octauium Horatianum li.j.c.14.& Marcellum Burdegalensem,Medicamentorum c.13. Martialis autem in illis ipsis Apophoretis Dentifricij lemmã seorsim habet,ad Edentulum epig.56.

Quid mecum est tibi? me puella sumat,
Emptos non soleo polire dentes.

Odynera,quæ dolorem ciunt. Nam & hæc inter pharmaca numerat Galenus li.5.Simplicium pharmaco.c.3.

Odynephata,quæ contrà dolorem pellunt. De quibus Homerus loquens de Pæone Deorum medico curante vulnus Plutonis lib.quinto Iliados,

Τῷ δ᾽ ἐπὶ παιήων ὀδυνήφατα φάρμακα πάσσων
ἠκέσατ᾽.

Et alibi in fin.eiusdem libri de eodem curante vulnus Martis, vbi & eosdem versus adscribit.Iterumque ad fin.lib.xj.

Χερσὶ διατρίψας ὀδυνήφατον, ἥ οἱ ἁπάσας
ἔσχ᾽ ὀδύνας.

Ophthalmica, oculorum medicamenta Dioscoridi lib.j.c.90. vbi de Cedro, & c. 114. vbi de Ebeno.

Orbiculos,vide suprà Catapotia.

Orectica, quæ auferunt fastidiũ appetitus, tanquam dicas appetitiua.

Osphrãta apud Paulum Aginetã li.3.c.12. quæ naribus odoranda adhibentur, atque ita cerebrum mouent,& vt vertit Cornelius Celsus odore mouent.

Ozanica,olfactoria apud Dioscoridem.

Oxyporia, vide Catapotia.

Oxydorcica,quę oculorum aciem exacuũt, & caliginem discutiunt,atque etiam ætate cõfectis visorios spiritus deficientes instaurant, vt scribit Alexan.Trallianus.

Oxypora,siue Oxyporia, id est,citò penetrãtia, à Columella descripta lib. rei rusticæ 12. c.57.eodemque postremo: & Aëtio Tetrab.j. Ser.3.c.90.& seq.& Tetrab.2. Serm.2.c.10.& Tetrab.3.Ser.j.c.24. non semel, & 27. & Marcello.c.20.sæpissimè. Quanquam sunt qui hãc appellationem referunt ad condimenta aceto diluta,quòd ὄξος acetum sit.Horum quoq; mẽtionem facit Plin.lib.24.c.8.paulò ante fin.

Oxytoca partus adiuuantia,aut accelerãtia.

P

Pachyntica,Incrassantia,siue impinguantia, apud Galenum lib. Simplicium pharmaco. 5. cap.2.& cap.23.& Aëtium Tetrab.j. Sermo.2. cap.242.

Panchresta,ita appellata ab omnimoda vtilitate apud Plinium lib.23.cap.7. & Galenum lib.pharmacorum localium 4.c.7. & Aëtium Sermo.6.cap.96.& Paulum Aeginetam lib.3. c.22.& lib.7.c.16. Et de eo quoque Cicero in Verrem actione 4. Cùm omnes eius comites iste sibi suo illo panchresto medicamento amicos redemisset.

Paracolletica, vide suprà colletica. De his autem Celsus lib.5.c.19.

Paragogica, id est, demulcentia dolores ex inflammatione prouenientes,& qui ad suppurationem tendunt: habentq́; vim & mitigandi & sedandi,& somnum inducendi. De quibus Trallianus lib.j.c.23.

Paregorica lenientia, mitigantia, integrantia,consolatoria: & quæ id agunt, ne malum crescat, eùm non persanant. De quibus Marcellus,cap.36.& Galenus lib. Simplicium medicamentorum 5. cap. 19. vbi & ea prayntica dici scribit,& lib. 10. eiusdem operis, quo loco tractat de sero lactis. Et Alexander Trallianus lib.j.cap.23.

Peremplastica, vide Emplastica.

Pastillos, vide suprà Emplastra, & iterum Catapotia.

Peliomata eadem ferè quæ Hypopia, de quibus suprà diximus,apud Paulum Aeginetam, lib.3.cap.24.

Peptica, Concoquentia, Concoctoria, quæ & Sympeptica dicũtur, quæ scilicet foris adhibita concoctionem adiuuant, à verbo πέπτω, quod significat digero,concoquo. Quæ & ipsa abscessus, & collectiones maturant. Et hoc verbo vice Latini vtitur Plinius. De Sympepticis autem Galenus lib.6.Simplicium medica. c. de Cistho, & Dioscorides lib.j c.49. vbi de Sampsuchino vnguento, & Aëtius Tetrab.j. Ser.2.cap.221.

Periammata & Periapta quæ corporis partibus quibuscunq; præsertim collo circunligata,aut appensa eas à noxa tuentur:malaque

P 3 siue

siue maleficia, auertunt & amoliuntur, à circũ ligando, aut circumponendo dicta, tanquam obligamenta dicas. De quibus Dioscorides li. 4. cap. 127. quod de Hippoglosso est, Galenus li. 2. Pharma. localium, cap. item 2. Quid auté intersit inter hæc & Apotropæa, in illis suprà, diximus. vide suprà Epichrista.

Pessaria, vide mox Pessos.

Pessos, quos alij Pessulos, & Pessaria, Græci etiam Pessas, & Prostheta, & Priapisca, & Priapiscota dicunt, quòd pudendi virilis figuram repræsentent, eaque genitalibus fœminarum partibus induuntur, ad multos earum morbos quorum multos describit Cornelius Celsus lib. 5. cap. 21. & Paulus Aegineta lib. 3. ca. 60. & li. 7. cap. 24. vbi tres eorum differentias declarat. Ex quo Cherea Terentianus in Eunucho clausa puella in cubiculo cum adolescente, pessulum ostio obdidit, non foribus ceram aut vectem, ne quis amoris sui cursum impediret obiiciens, sed ex istorum Pessulorum, de quibus loquimur, ratione inceptam iam venerem festiuè describens. Magna enim, vt scribit Marcellus Virgilius in Dioscoridem, ioci vis in ostij ambigua voce est, in qua cogitandum poeta relinquit, cubiculine, an virginis ostio pessulum obiiceret. Nam & fœminarum naturalia portã, & ostium olim fuisse appellata testimonio est illud Propertij lib. 2. Elegiarum,

Lanuuij ad portas hei mihi solus eram.

De quo loco & nos diximus in 4. lege connubiali, nume. 9. quin & nuditas. Hincque aut portæ aut ostio non ex domus custodia, sed ex medicinæ disciplina Pessulum Eunuchus obdidit. Cæterùm Cœlius Aurelianus libro Chronion quarto capite septimo, in fin. hos Pessos siue Pessulos etiam Balanos vocat, de quibus suprà etiam diximus, atque etiam Balanismos.

Phlegmagoga, id est, Pituitam educentia, apud Alexandrum Trallianum .lib. 4. c. 2. & Aetium Tetra. 1. Sermo. 3. cap 54.

Phlepharica, id est, vt interpretatur Cælius Aurelianus lib. 4. Chronion cap. 2. Palpebraria, quæ scilicet palpebris sunt accommoda. De Calliblepharis autem suprà diximus.

Phœnissonta, id est, ruficantia Aetius, Tetrab. 1. Ser. 3. c. 183.

Phthoria, vide suprà Ecbolia.

Picra, quæ sua amaritudine morbos & humores expellũt, & ea ab amaritudine dicta. Pilas & Pilulas. vide supra Catapotia.

Piletica, quę densandi vim habent, apud Galenum simplicium pharma. 5. c. 2.

Plerotica, explentia, siue replentia, Dioscoridi li. j. c. 81. vbi de sicca pice loquitur.

Polychresta, quæ scilicet multis & diuersis affectibus conferunt, vt omnibus Panchresta, de quibus diximus. De his autem Galen. lib. 7. phar. κατὰ τόπους c. j. & lib. v. κατὰ γένη: & Trallianus lib. 4. cap. item 4.

Praynorica, vide suprà Paregorica.

Priapisca, & Priapiscota à pudendi humani similitudine, vide suprà Pessos.

Proærumeta, quibus vrinã ciere volumus, de quibus apud Galenum phar. κατὰ τόπους, lib. 8. cap. 3.

Prophylatica, præseruatiua, præmonitiones, præcautiones, & sanitaris tutelas, apud Galenum eiusdem operis lib. j. Alexandrum Trallianum lib. j. ca. 21. Sunt qui ita appellant peculiariter medicamenta, quibus calculorũ generatio prohibetur.

Propomata id est, propinationes, siue pocula, quæ maxima ex parte fiunt ex vino & melle despumato, de quibus Paulus Aegineta, libro septimo, cap. 15.

Prosplastica, de quibus suprà ĩ Emplasticis.

Prostheta, vide sup. Pessos. Nã hac voce pro pessis vsus est Aristoteles lib. ij. de generatione animalium ca. 9. τὰς δὲ γυναῖκας κατανίζουσι τοῖς τε προσθέτοις, ἐὰν διικνῶνται αἱ ὀσμαὶ πρὸς τὸ πνεῦμα τὸ θύραθεν κάτωθεν ἄνω, καὶ τοῖς ἐγχρίσεσι, id est, Mulieres autem iis quæ vuluæ insinuantur, explorant, cùm odores ad spiritum qui foris aduenit, ab infernis partibus sursum perueniant, & iis quę illinuntur. Hæc ille. Dicuntur autem à verbo, προστίθεσθαι, quod propriè, & peculiariter significat subiici naturalibus fœminarum, quo verbo vsus est Dioscorides li. j. c. j. quo de Iride tractat, & Galen. li. 7. de simplicium medicamẽtorum facultatibus. Et hinc quoque προσθέματα dicuntur eadem significatione. qua etiam voce vsus est Dioscorides eodem libro primo, cap. 15. vbi de Costo disserit.

Psilotbra, depilatoria, quę scilicet pilos euellunt, & glabreta inducunt, de quibus Galenus lib. phar. localium j. c. 4. & Alexander Trallianus li. 4. c. 11. & Aetius, Quaternionis ij. ser. ij. c. 64. & Paulus Aegineta lib. 7. c. 13. Eaq; voce pro Latina vsus est Plinius li. 21. c. 18. & li. 23. in procemio, & lib. 24. c. 9. & 10. & li. 28. c. 15. & lib. 30. c. 14. non semel. & lib. 32. c. 7. & c. x. & alibi sæpe. & Martialis quo loco suprà citauimus in Dropace, & iterum lib. 6. epigr. 9. eodemque penult.

Psilothro nitet, aut acida latet oblita creta.

Psorica, hinc dicta, quòd scabras in palpebris affectiones sanant. Psorici medicamenti meminit Plinius lib. 34. c. 12.

Psyctica, refrigeratoria, quæ omnem calorem, & lassitudinem mitigant. Galenus libro nono Simplicium pharmacorum scribit ostracitem lapidem esse participem ψυκτικῆς δυνάμεως: Dioscorides libro primo, cap. quadragesimoquarto, vnguentum rosarum: & iterum, cap. quadragesimosexto, vbi de vnguento Melino, & alibi sæpe.

Ptarmica, quibus sternutatio concitatur, & elicitur,

elicitur, tanquam dicas sternutatoria, apud Dioscoridem lib.4.c.149, vbi de cucumere syluestri,& elaterio loquitur in fin. ibi enim non πτακτικὸν, vt vulgò legitur, sed πταρμικὸν esse legendum contendit Marcellus Virgilius aliorum locorum authoritate. Et hac appellatione vsus est pro Latina Octauius Horatianus libro ij.parte j.c.3.& lib.3.c.6. Hæc nonnulli Diptarmica quoque vocant, est autem sternutamentum.

Prygmata,quæ cuiusmodi sint,declarat Cælius Aurelianus lib.Chronion j.c.ij.

Pycootica, id est, condensantia, apud Galenum simplicium medicamentorum libro 5. capite quinto,& decimoquarto, vide suprà Picnotica.

Pyopoia,suppurantia, pus mouentia,ad suppurationem perducentia, Dioscoridi li.j.c.81. quo tractat de pice sicca. Suppuratoria vocat Plinius lib.18.c.4.

Pyrotica apud Dioscoridem li.j.vbi de amaracino vnguento loquitur, quæ Marcellus interpretatur calorem fouentia. Ruellius feruorem excitantia,Hermolaus corpus adurentia, Manardus lib.8. epistolarum, epist.ij. Ignitotia,siue inflammatoria.

R

Rœsteria pharmaca vocat Apollonius Rhodius lib.Argonauticon 3.veluti corruptina.

Rosticarcor roborantia apud Aetium Tetrab.j.ser.ij.c.110.& c.156.

Rotulos, vide suprà Catapotia.

Rhynenchita, quæ pituitam per hos educunt.Sed ne decipiaris, hæc medicamenta nõ sunt,sed vel cornu, vel ferramentũ, quo in os vel in nares medicamenta iniiciuntur, apud Scribonium Largum,& Aurelianum.

Rhyptica,siue Rhyptonta, id est, extergentia, abstersoria, quæ scilicet sordem auferunt in superficie,siue in cute, siue etiam in vlceribus,à verbo ῥύπτω: de quibus Galen.lib.4.pharma.localium.c.4.& li.4.Therapeuticæ,& li.6. de simplicium medicamẽtorum facultatibus, quo loco de Loto domestica differit,& iterum de Myrice: & Aetius Tetrab.j.ser.j. vbi de eadem loquitur,& ser.ij.c.125.& Aegineta li.7. c.3.vbi de Alysso.

S

Sarcotica,veluti carnem producentia,inducentia,atq; etiam glutinantia,quæ scilicet carne implent caua vlcera, apud Dioscoridẽ lib.j. c.36.vbi de oleo myrthino:& Galenum li.simplicium pharmacorum v.c.ij. & Paulum Aeginetam lib.7.c.13.in prin.

Scarotica, quæ cutem extendere, vel corrũpere valent, Aureliano lib.Chronion j.c.j.& lib.3.cap.4.

Scedastica, quæ vim deiiciendi, seu dissipandi habent, apud Dioscoridem libro quinto,cap.61.quo de Ochra differit.

Scleryntica, id est, Indurantia,apud Galenum lib.v.simplicium pharma.c.ij. & x.Septa, exedentia,siue erodentia,& exulcerantia,Celso lib.5.c.19. Quæ & ipse Septica vocat lib.7. c.11.vti etiam Plinius, qui eam vocem vt Latinam vsurpat lib.21.c.23. vbi eorum vim declarat, quòd scilicet vlcus faciant, & 27.c.12.& lib.28.c.9.& lib.29.c.1.& lib.30.c.4.& li.34. c.vlt.& Galenus lib.j. medicamentorum κατὰ γένη, & lib.5.de simplicibus.& Paulus Aegineta lib.7.c.13. Ipse autem Celsus d.lib.7. c.11. Ea, inquit, sic exedunt, ne arrodãt. Porrò dicta sunt à verbo σήπειν, quod exedere est. Sed & septica pro putrefacientibus posuit Galenus li.5. simplicium medicamentorum, c.15.à verbo, σήπεσθαι, quod putrefacere est. Plinius lib.23. c.7.Exulceratoria vocat.

Serapia, vide infrà Syrupos.

Smectica,quæ abstergendi vim habent, veluti dicas abstersoria,siue detersoria,apud Dioscoridem lib.j.c.114. vbi de Hebeno, & de iis quoq; Trallianus. Et ea voce pro Latina vsus est Plinius lib.30.c.4.

Smegmata,siue smigmata, de quibus diximus in 4.lege connubiali,nu.29. denique. Ea autem Aurelianus lib.Chronion 4.c.1.nuncupat pulueres lacessentes, & purgatiuos. Tu ea potes dicere repurgatoria. De his multa Aetius Quater.ij.ser.ij c.54.& ser.4.c.6.& Quater.4.c.112. Hæc & Smegmatica vocat Plinius lib.30.c.9. ad fin.

Splanchnica,quæ ad viscerum morbos conficiuntur.Ita enim vertit Hermolaus Barbarus in Dioscoridem lib.j.cap.84. quod de thure est. Marcellus autem Virgilius ad Interanea vertit.

Sphærica, ita dicta à figura efformationis, apud Galenum phar.localium lib.4.c.7. Sunt qui existimant hæc esse Catapotia, de quibus suprà.Sphæria nõnulli vocant,vt Paulus Aegineta lib.7.c.17.& ex Latinis Cornelius Celsus lib.6.cap.6.

Sphærias, vide Catapotia.

Stagmata, quasi destillationes, quæ succo constant.

Staltica,vide suprà Catalstica.De his autem Dioscorides lib.quinto,c.quadragesimosexto, quo de Squamma æris,& Galenus lib.quinto Simplicium Pharmacorum capite secundo: Trallianus,& Horatianus,aut,vt alij malunt, Priscianus,libro secundo.parte 2.c.16.& cap. 18.in fi.

Stegnotica,obstruentia,claudentia,hinc scilicet dicta,quòd claudunt,ac continent in se, nec quicquam quod sensu queat percipi, ex se se emittunt, Galeno lib. quinto Simplicium Phar.cap.14.

Stomachica,quæ aperiendi vim habent, vt dicit Cornelius lib.5.cap.18.nonnulli corruptè legunt Stomastica.

Stomatica sic appellata, quòd oris vitiis, & inflammationibus maximè sunt accommoda στόμα enim os est. Quæ qualia sint, docet Plin. lib.25.c.6.& 7.non semel. & li.24.c.11.& 13. & Galenus in sua Isagoge, in c.de remediorum diuisione, & li.6.Pharma.localium, c.j.& Paulus Aegineta lib.7.c.14.& Aëtius Tetrabib.ij. Ser.4.c.42.& seq.

Stryphna, vehementer scilicet adstringentia, Galeno lib. 8.Therapeuticæ.

Stymmata, veluti Spissamenta, quæ olei generibus constant, vt scribit Plinius libro 13. cap.primo, de quibus etiam apud Galenum libro 3. pharmacorum localium cap.item 5. & Generalium libro secundo: & Aëtium Tetrabibli.3.Serm.j.non semel.:Vide tamen Cornarium in Commentariis in ipsum Galenū pharmac.localium lib.j.cap.ij.& in Paulum Aeginetam lib.3.c.j.

Styphonta, quæ teste Aureliano lib. Chronion 4.c.3. consiccare vehementiùs possunt. Ea autem austera esse tradit Galenus Simplicium medica.lib.j.c.38.

Stypteria, quæ cuiusmodi sint, & quæ sint optima, disces ex Aureliano eiusdem operis lib.ij. cap.13.& Oribasio libro de Virtute simplicium.

Styptica, ex qualitate scilicet adstringentia, siue reprimentia. Cuiusmodi multa describit Oribasius lib.Euporiston ij. Sunt qui ad saporem tantùm trahunt, non ad vires. Et de his quoq; Plinius lib.24.c.13.paulò ante fin.

Suppositoria, quos Græci Balanos vocant, & Balanismos, Latini Glādes, Glādulos, nōnulli Collyria, quæ in anum immittuntur ad educēdum stercus induratum. Nam & ob id Suppositoria dicta sunt, quòd scilicet in anum immittuntur, vt Pessi, siue Pessuli in vuluam, vt diximus in Pessis. Id enim supponere dicitur à nostro Iurisconsulto, in lege, item si obstetrix, in principio, & iterum in §.primo.ff.ad legem Aquil.dum loquitur de obstetrice supponente, & Octauio Horatiano, lib. secundo, cap. quarto, & cap.septimo, & Aureliano, libro tertio ὀξέων, cap.decimosexto, & à Sereno Sammonico, cap.27.

Aut igitur tectum lana supponit alumen.

Verbo autem subiiciendi in pessis vtitur Cornelius Celsus lib.5.c.21. Et verbo subdendi in balanis Plinius li.26.c.8.& in hac quoq; significatione Suppositorij Marcellus, c.29. Et balani appellatione veluti Latina vsus est Plinius illo lib.26.c.8.non semel.

Sympasmata, Aspersiones, quæ ob pruritū corporis adinuentæ sunt, vt dicit Aurelianus Chronion lib.3.c.5.& c.7.

Sympeptica, vide suprà Peptica.

Symphytica, quæ consolidant.

Synactica, contrahentia, apud Galenū li.5. Pharmacorum, cap.ij.

Synapismos, vide suprà, Dropaces.

Synchrysmata, quæ Acopis propè per omnia respondent, sed consistentiam liquidiorem quodammodo obtinent, vt videre est apud Paulum Aeginetam lib.7.cap.19. & Perunctiones vocat Marcellus, capite primo Medicamentorum.

Syntatica, quæ scilicet ad siccius paulò vergunt, nondum tamen clarè manifestèque contrahentia. De quibus Galenus libro Simpliciū pharmacorum v. cap.ij. Ea Intensoria vocare potes.

Synulotica, vide suprà Epulotica.

Syrupos vulgò notos, quorum nomen, vt multi putant, ab Arabibus ad nos peruenit, qui ea voce vtuntur in succis, vel decocto cum aliqua re dulci inspissatis, quam quidem vocem, si Græca est, putat Manardus Epistolarum medicinalium libro decimotertio, epist.j. ab ὀπὸς, hoc est, succis, & σύρω verbo, quod est traho, deductā. Verùm Iacobus Goupylus affinis noster aliud huius vocis etymon esse dicit, nempe ἀπὸ τοῦ ὀποῦ καὶ σαπαλοῦ, quod sæpe crassitudinem habeant. Hos autem Alcisius Mundella in suis epistolis medicinalibus Serapia vocat.

T

Tecta, quæ liquari possunt iis cōtraria quæ ξηρὰ vocant, de quibus infrà dicemus.

Tetherapeumena, id est, curata emplastra cum ex seuo puro omnes membranulæ diligenter exemptæ, siue ex alio medicamento, Celso lib.v.c.xix.

Thalassera, tāquam dicas mariuā, ita dicta, vt nonnullis placet, quòd nauticis & in mari versantibus commodiora sint. Cuiusmodi est Hermophili Collyrium recēsitum Galeno li.4. Pharmacorum localium c.7.

Thanasima, pharmaca quæ priuatim his venenis aduersantur, quę in cibo, aut potu sumpta sunt.

Thectiria pharmaca dicuntur Apollonio Rhodio lib.3. Argonauticon non semel tanquam dicas lenitiua, sedatiua.

Thelygona, vide Arregona.

Thermantica, excalfactoria, quæ scilicet calore suo omnem perfrictionem, & strictūram calefaciunt.

Theriaca venenatorum animalium medicamenta, Galeno & cæteris celebratissima.

Thryptica, tanquam dicas frangitiua, apud Dioscoridem lib.j.c.16. quanquam sunt, qui ibi legunt Treptica, id est, nutritiua.

Thymiamata vnguenta, & cōfectiones odorati vaporis, apud Dioscoridem lib.j.c.17. vbi de Calamo odorato. Sacræ literæ incensa vocant, Exodi 40. Leuitici 21. Nume.4. & 6. non semel, & iterum 28.& primi Regum ij. & alibi sæpissimè, vocantque Hebræi קטורתסים id est, sensum, aut suffumigationem Thymiamatis.

miamatis. ita enim scribitur in dicto capite quarto Numeri, quo loco septuaginta verterunt τὸ θυμίαμα τῆς συνθέσεως, id est, Thymiama compositionis. Nam compositionem acceperunt pro eo quod Hebraicè dicitur סמים quod significat aromata, & suauissimam rerũ bene olentium misturam. Nos suffimenta ea vocare possumus, de quibus infrà nume. 289. vt interim.

Thymiateria, quasi dicas suffitoria, quę pro pemodum eadem sunt.

Tmetica, id est, Sectoria, de quibus Galenus li. 7. Simplicium medicamentorum, vbi de Myrice tractat.

Tonica quæ robur inferunt.

Trachea Aspera, quæ suffocata loca vlcerat, & exasperant.

Trochomatica, quæ abstergendi, expurgandique vim habent, apud Galenum libro decimoquarto Therapeuticæ.

Trachynonta, veluti exasperantia, apud Galenum libro quinto Simplicium medicamentorum capite secundo. Quibus contraria sunt quæ λεαίνοντα vocant. de quibus suprà diximus, cùm Leia descripsimus.

Traumatica, quæ vim glutinandi habent: vti Colletica, de quibus suprà diximus. Ideoq; cruentis vulneribus destinantur.

Trochiscos, vide suprà Catapotia.

Tryphera, id est, delicata, ad inustiones ἐγκαύματα Græcis dictas, inscripta à Galeno, libro quarto Phar. localium cap. 7.

Turundas, linamenta illa oblonga & teretia, ex lino siue filis composita, quæ in vlcus immittuntur, vel curandi causa, vel ne os vlceris claudatur, apud Catonem, capite centesimo quinquagesimo septimo. Si fistula (ait) erit. Turũdam intrò trudito. Nos gallicè vocamus *tantes & mesches.* Linamenta vocat Celsus, libro quinto, capit. vltimo, quo de fistulis loquitur: & lib. septimo, capite tricesimo, vbi de ani vitiis loquitur, & alibi sæpe. Tarundas tamen aliter accepisse videtur ipse Cato, rei rusticæ c. octuagesimonono: & Varro lib. tertio rei quoque rusticæ, capite nono.

Tussicularia medicamenta, apud Aurelianum, libro secundo Chronion, capite decimo tertio, quæ quam vim habeant, nomen ipsum declarat.

V

Vomitoria, quæ scilicet vomitum cient.

Vretica, vide suprà Diuretica.

X

Xerautica, exiccãtia, reficcatoria, apud Dioscoridem lib. 1. cap. 6. vbi de Nardo loquitur, & libro 3. c. 3. vbi de. Ammi: Galenum libro sexto Simplicium Phat. vbi de Clycysida, id est, Pæonia.

Xeria, vide suprà Hygremplastra. Hæc autem ξηρά quoque vocantur Paulo Æginetæ, libro tertio, cap. 22.

Xyrocollyria, id est, Arida Collyria, qua voce vsus est Plinius Valerianus libro rei medicæ 4. capite quinquagesimoseptimo. Marcellus Xerocollyria vocat, capite octauo non semel.

289 Vt interim omittam varia genera gestationum, de quibus Cornelius Celsus lib. 2. c. 14. vectationum, Caballicationum (nam ea voce vtitur Oribasius in libr. Curationum) Plinius equitationes vocat lib. 28. c. 4. Cursuum, Saltationum, Deambulationum. Nam & has inter remedia ægritudinum & quæ bonam valetudinem conseruãt, ponunt ipsi medici, vt Asclepiades referente Plinio lib. 26. c. 3. & Cicero lib. 16. epi. famil. ad Tironem πέψιν, ἀκοπίαν, aut vt alij legunt, ἀκοπίαν, περίπατον, σύμμετρον τρῖψιν, εὐλυσίαν κοιλίας, id est concoctionem, doloris vanitatem, aut secundum aliam lectionẽ, vitationem defatigationum immodicarum, ambulationem temperatam, delectationem, alui facultatem, & ante hos Aristoteles Physi. li. 2. c. 3. Natationum, Nauigationum, de quibus Plinius d. c. 4. lib. 28. aliorumque corporis motuum & exercitationum genera, vnctionum, Cuphatum, Cucurbitarum, siue vt alij vocant, cucurbitularum leuium, & aliarum item genera: Ventosas vulgò vocant, vt dicit Soranus Isagogæ c. 22. & ita eas vocat Octauius Horatianus, lib. 1. c. 5. De quibus & earum vsu tradit plurima Paulus Ægineta lib. 6. ca. 41. Cucurbitarum autem in ea significatione mentionem fecit Plinius li. 32. c. 10. Phlebotomias, Apophreses apud Oribasiũ Cõpendij, c. 8. Caraxationes, de quib. ipse Oribasius eius de operis, c. 14. Irrigationes, siue Irrotationes de quibus Aetius Tetra. 1. Ser. 3. c. 172. & Plutarchus in libro de Curiositate, & in li. de Tranquillitate. & in lib. de Exilio. Humectationes apud eundem Aetium eiusdem Sermo. 3. ca. 174. vbi dicit quòd hæc ab Irrigationibus differant: Perfusiones, Insolationes, de quibus Aetius Tetra. 1. Sermo. 3. c. 9. Frictiones, siue fricationes, quarum multa genera describit Cornelius Celsus lib. 2. c. 13. & 14. & Galenus lib. 2. & 3. de sanitate tuenda, & Oribasius in compendio medicinæ, c. 4. & Aetius Tetrab. 1. Sermo. 3. c. 4. Balnea & alia lauacrorum, & sudatoriorum genera. De quibus præter medicos multa Clemens Alexandrinus Pædagogi lib. 3. c. 9. Suffitiones, siue suffitus, vel suffimenta Orpheo & Hesiodo præcipuè commẽdata, vt scribit Plinius libro 25. ca. 2. Fasciarũ ac Ligaminum quæ Græci καταγματικὰ vocãt. Nodorum genera, inter quos & nodus Herculis paucis, vt reor, intellectus, memoratus Plinio lib. 28. c. 7. & Senecæ in epistola quadam ad Lucillium, & Macrobio lib. 1. Saturnaliorũ, c. 19. vbi de caduceo Mercurij loquitur. Festo Pompeio lib. 3. in verbo cingulo, & Codro Vrceo,

Vrceo, Sermo. 1. Et de hoc modo intellexisse videtur Seneca Tragœdiographus in Hercule Oetheo,

Hic nodus, inquit, nulli quem capit manus,
Mecum per ignem flagret: hoc telum Herculē
Tantùm sequetur.

De fasciis autem & earum diuersitatibus videbis apud Galenum libr. de sanitate tuenda 2. & lib. 3. Vociferationes quæ Galeno ἀναφωνήσεις dicuntur, & aliarum vocis exercitationū genera, de quibus Aetius Tetrab. 1, Serm. 3. c. 5. Sapones de quibus apud Aetium Tetrab. 2. Serm. item secundo, cap. 54. Sorbitiones, de quibus Cornelius Celsus lib. 7. c. 30. & alibi sępe quas Græci ῥοφήματα vocant, Adustiones, Flexiones, Euentilationes, Lauationes, Suffumigia, Aromata, Reuulsiones, Illitiones, Infusiones, quæ & infusa, & iniectiones dicuntur, & Diluta quoquę vocantur, Vaporaria Græcis Pyriateria dicta, quæ spongiis & aliis rebus fiunt, de quibus Aetius lib. 9. c. 28. Vaporationes vocat Plinius lib. 28. c. 6. & li. 33. c. 6. & subuaporationes quas ὑπατμισμοὺς Græci vocant. Coronas, de quibus & nos loquemur infrà vbi de Callimacho differemus. Potionum species, & differētias pro mensibus distinctas, Sorano Isagoge c. 20. Lectiōes, Ludos, & alias animi laxationes, siue auocamenta, διαχύσεις Græci vocant. Lectos Pensiles Asclepiadi excogitatos, vt scribit Plinius lib. 26. c. 3. Terebrationes. Abstinentiæ de quibus Plinius li. 28. c. 4. & cæteri passim medici. Oris collutiones, de quibus Plinius in eodē loco (hæ enim aliæ sunt quàm Gargarizationes, de quibus diximus) Sāguisugas, siue hirudines, Gręci βδέλλας vocant: Aquæ destillationes. Aeris siue locorum mutationes, de quibus ipse Plinius d. lib. 28. c. 4. Decubitus, vt ille ipse eodem loco tradit. Capillorum rasiones. Peregrinationes. Vincula. Fomentationes. Masticationes (nā & hoc vulgari verbo masticandi vsus est Aurelianus lib. 2. c. 1. & Octauius Horatianus lib. 1. c. 13. & 14.) Lixiuiorum, siue vt alij loquuntur, Lixiniarum genera. Odoramenta. Sanguinationes de quibus ipse Aurelianus li. Chronicō 2. c. 4. Scalpellationes, de quibus Oribasius libr. 1. Euporiston. Constrictiones, de quibus idem d. lib. 2. c. 13. παραπτώσεις in eo loco, & iterum c. 14. eiusdem lib. Paropteres autem vocat Horatianus, aut quisquis est, lib. 3. c. 9. Persusiones, Galeno lib. 12. Metho. & Plinio d. lib. 28. c. 4. ad fi. diuersiones. Exhilationes Aureliano li. Chronicō 4. c. 5. Solicationes, quæ Græcè dicuntur ἡλιώσεις, ibi lib. 4. ca. 2. Quæ & ipsę Insolationes quoque dicuntur olim frequentes veteribus, vt dicunt Galenus & Aetius in cura hydropicorum. Spiritus retentiones, & Scarificationes, id est cutis concisiones, de quibus Galenus lib. 13. Methodi & alibi sæpe, & Aetius Tetrab. 1. Sermo. 3. c. 11. Aurelianus lib. Acutorum morborum 3. c. 21. & alibi itē sæpe. Et ea quoque voce & verbo scarificandi vtuntur Cato Rei rusticæ c. 52. Columella li. 6. c. 12. & c. 17. & Plinius lib. 17. c. 27. & lib. 2. c. 27. & lib. 28. c. 8. & c. 11. & li. 30. cap. 30. nō semel, vbi etiam vtitur verbo circunscarificandi, & ad inanimantia trahit idem Plinius lib. 18. c. 16. in prin. Suntque qui existimant apud ipsum Plinium Caprificationem perperam legi pro scarificatione li. 15. c. 19. & lib. 16. c. 18. sed ij errant, aliud est enim Caprificatio, vt videre licet ex eodem li. 17. c. 27. & Cælio Rhodigino li. 18. c. 9. Alligatoria, siue ligacula, quæ scilicet membris dolentibus illigantur, vel appenduntur, Græci περίαπτα vocant, apud Alexandrum Trallianum lib. 9. aut vt alij computant, 10. ad fi. iternimque lib. 11. vbi de podagra tractat. Et Characteres apud eundem eo. libro 10. quo tractat de colico affectu ad fi. Anulos, vt & inibi videre est. Incarnationes, de quibus dicemus infrà nu. 298. incip. hincque Pythagoras, & multis seq. Retractiones, & deriuationes humorum, Galeno li. 2. Artis curatiuæ ad Glauconem, & alibi. Pyulca instrumenta puris attractiua, apud Galenum eo. lib. & li. Methodi 5. Aliaque propè infinita Chirurgicis descripta, & picturata, & cætera id genus multa.

Sed vis andire vocabula nostrorum Practicorum medicorum & Pharmacopolarum de huiusmodi medicamentorum generibus partim certè nōn reiicienda, sed etiam partim nō admodum à bonis authoribus recepta. Ea tibi ordine alphabeti subiunximus. 290

Abstersiua	Decoriatiua.
Adustiua.	Desiccatiua.
Aggrauatiua.	Digestiua.
Aperitiua.	Dissolutiua.
Attenuatiua.	
Attractiua.	Exasperatiua.
	Excorticatiua.
Carnis diminutiua.	Exiccatiua.
Calfactiua.	Expressiua.
Cauterizatiua.	Expulsiua.
Cicatrisatiua.	Extenuatiua.
Coagulatiua.	Extractiua.
Combustiua.	
Comminuibilia.	Humectatiua.
Compressiua.	
Condensatiua.	
Confortatiua.	Impinguatiua.
Congelatiua.	Incarnatiua.
Conglutinatiua.	Incendatiua.
Consolidatiua.	Incisiua.
Constrictiua.	Induratiua.
Consumptiua.	Inflatiua.
Contractiua.	Infrigidatiua.
Corrosiua.	Ingrossatiua.
Corruptiua.	Inspissatiua.

Lactis

Lactis generatiua.	Pruritiua.
Lambificatiua.	Putrefactiua.
Lapidis frangitiua.	
Lauatiua.	Rarificatiua.
Laxatiua.	Repercussiua.
Lenitiua, siue	Resolutiua.
Lenificatiua.	Resumptiua.
Liquefactiua.	Rubificatiua.
Lubrificatiua.	
	Sanguinis retentiua.
Maceratiua.	Solutiua.
Maturatiua.	Sordidatiua.
Menstruorum prouo	Spermatis generatiua
catiua.	Stupefactiua.
Mollificatiua.	Subtiliatiua.
Mordicatiua.	Sudoris prouocatiua.
Mundificatiua.	
	Vētositatis fiāgitiua.
Nauseatiua.	Vlceratiua.
	Vomitiua, Aurelian°
Opitulatiua.	Vomitica appellat.
	Vrinæ prouocatiua.
Planatiua.	Vrinæ retentiua.

291 *Christus medicus.*

Porrò ex hac vtriusq; disciplinæ scilicet philosophiæ, & medicinæ, id est, curationis animi & corporis coniunctione, & conueniētia, Christus, vt opinor, medicum sese esse profitebatur, vt diximus suprà nu. 77. incip. sed quid quòd Dominus, quoniam scilicet morbos animi & corporis curat. Nec absimili ratione sacerdotes dicuntur medici, in c. omnis, & in c. cùm infirmitas, de pœnit. & remis. quòd curātes animam, & corpus quoque curant, vt inibi scribitur.

Sacerdotes medici.

292 *Medicina non tantum circa corpus sed & animam versatur.*

Quid plura? Ego illud asseueranter affirmare audeo, medicorum artem non solùm circa ipsum hominis corpus, sed & circa animum quoque versari. Siquidem Phœbus, vt Hippocrates testatur in epistolis, animi & corporis curationem in vnum coire arbitrabatur. Vnde apud Aegyptios, atque Persas iidem sacerdotes erant & medici. Propterea Alexāder Aphrodiseus in princip. sectionis ij. problematon ex Georgij Vallæ traductione, Aesculapij, inquit, munus cuncta ad vsus hominum comparata dignitate longè antecellit. Animato enim ac rationis participi corpori, ad quam se dirigeret metam exhibuit. Cuius obseruatio, moderataque custodia reliquis artibus cunctis principium instituit, sensus quidem exacuendo, membra ac inuentionum instrumenta roborando, alia prouidenter animaduersa vtiliter custodiendo, alia vitiosè producta emendando, atque dirigendo. Hæc corporis ita curam gerit, vt animam neutiquā negligat. Philosophiæ enim suggerit cognitiones. Cuius fine illa sibi confixit principium, nec à naturali abhorret speculatione.

293 Quibus & adstipulatur quod legimus apud Gellium lib. 17. c. 15. Carneadem scripturum aduersus Xenonem superiora corporis helleboro purgauisse, ne quid ex corruptis in stomacho humoribus, ad domicilia vsque animi redundaret, & instantiam vigoremque mentis labefaceret. Id quod etiam ante illum scripserat Plinius li. 25. c. 5. Et Valerius Maximus lib. 8. c. 7. vbi tamen id dicit illum fecisse, cum Chrisippo disputaturum. Nam & alias herbas ad animum & mores multā vim habere scribit Theophrastus lib. 9. de historia plantarum c. 21. Cæterum Plato scribit in Cratylo, purgationes & pharmaca medicorum hoc vnum intendere, purum hominem & corpore & anima reddere. Nam & Galenus in libro de Theriaca ad Pisonem, tradit nouisse se Theriacam non esse inefficacē ad animi prudentiam, acrimoniamque. Sensus enim validè vt suo munere fungantur efficere, mentemque vaporibus liberatam subtiliorem reddere. Sed vt ad Platonem redeamus, Is in Charmide prodit Magos illos animæ & corporis medicos, Xamolxidis & Abaridis Hiperborei sectatores arbitrari, omnia corporis & bona & mala ab anima fluere in ipsum corpus, quemadmodum oculorum qualitas fluit à cerebro, cerebri à toto corpore. Atque vt impossibile est oculos curari, nisi corpus totū purgetur (sicuti & ipsius autoritate confirmat Galenus li. Therapeuticę 4.) Ita corpus ipsum nisi anima bene valeat, nō posse bene valere. Valetudinem verò animæ curari Apollineis incantationibus quibusdā, id est, orationibus, quibus insit vis à Deo, & ab philosophia ratio, vt audientibus temperātiæ amorem ingenerare queat. Socrates inibi prætereà narrauit vulgatum esse apud Thraces medicos tali quadam curatione nonnullos homines seruare immortales consueuisse. Tantùm est animæ in corpus imperium, tanta potestas. Quæ magica opinio videtur cum illa Hebræorum Christianorumque sententia consentire, Adæ primi parentis animo priùs quidem sano, sana fuisse omnia: deinde verò infirmo: infirma omnia euasisse. Cornelius quoque Celsus integram atque perfectam medicinæ artem intelligi voluit, cùm quis hominis valetudinem tueri ex motuum animi & corporis cognitione valeret. In quibus duobus naturalis & moralis cōtemplatio, & vsus quoque continetur.

Carneades scripturus se helleboro purgauit.

Pharmaca hominem purum corpore & animo reddunt.

Omnia corporis bona & ma a ab anima in corpus fluunt.

294 *Corporis qualitates in animum, & econtrario, magnā vim habere.*

Nam & Auicenna corporis qualitatem in animum posse in vtranque partem quamplurimum censuit. Ipsius quoque animi affectiones, motus, imagines ad corporis bonam & malam valetudinem maximam vim habere. Et ante eum Galenus libro 1. περὶ ὑγιειν, scribit mores animi corrumpi praua consuetudine cuiusque horum: cibi, potiones, exercitationis videndi, audiendi, totius deniq; musices. Proinde peritum horum omnium esse eū medicum

dicum oportet, qui sanitatis tuendę curam susceperit. Nec ea opinione esse, quasi ad solùm spectet philosophum animi mores effingere. Subditque animi vicia & affectus plerunque morbos gignere: seque ægros quamuis non paucos persanauisse, istis animi motibus ad debitum motum reuocatis. Citatque nõ contemnendum, vt ait, eius sententiæ testem Aesculapium. Sed & ante scripserat non parum interesse, si puer quamprimum in lucem est æditus, medico sanitatis tuendæ perito committatur. Ita nanque ad animi quoq; affectus nõnihil lucrifaciet. Ipsa nimirum recta victus ratione mores quoque probos reddente. Rursum quoque posteà monet pueri septenis animum fingere, idque potissimum probis cõsuetudinibus, & grauibus disciplinis, quæ animo modestiam pariant. Quippe ad ea quæ sequenti ætate circa corpus eius moliri oportebit, maximo compendio sit animi modestia & ad parendum facilitas.

Animi vitia & affectus morbos gignunt.

295 *De eadē re.*

Idem Galenus in 3. Technis c. item 3. & rursum c. 34. inter ea quæ sanitatem corporis labefactant, & passiones quoque animi reponit. Et in libro de substantia virtutum animalium circa prin, & iterum c. 6. & alibi sæpe, scribit potentias animi sequi corporis temperamentum. Idque confirmat autoritate Platonis, Aristotelis, & Hippocratis. Quod & idem prodit li 3. de locis affectis, vbi id dicit esse in confesso omnibus tum medicis, tum philosophis. Et in lib. de præsagiis ex insomniis, tradit imaginationes animi affectionibus corporis perpetuo similes esse. Cui sententiæ idem peculiarẽ librum dedicauit hoc titulo, Quod animi mores corporis temperaturã sequuntur vbi hanc rem plenissimè disserit & probat.

296 *De eadē re.*

Nec ij soli sunt ex medicis in ea sententia. Nam & id apertè voluit Ioannes Damascenus Aphorismo 22. vbi hinc colligit, cum corpus patitur, & maximè principalia membra, medicinam animæ esse exhibendam. Et quisquis is fuit, cuius de incantatione est liber inter Galeni opera. Haly Abbas li. Theoricæ 5. c. 38. Arnaldus Villanouanus in Speculo introductionum medicinalium c. 80. & in lib. de regimine sanitatis parte 2. c. 9. & in lib. de conseruanda iuuentute c. 3. Et in li. de vinis, quo loco disserit de vino quod vulgo de Sene nuncupant. Gilbertus Anglicus in eo libro quem de morbis conscripsit, tit. de signis sumptis à dispositione partium capitis: & cæteri serè omnes medici. Et ex iurisconsultis Vlpianus autoritate Iuliani scribit vitium corporale interdum vsque ad animum peruenire, & eum vitiare in l. 1. §. apud Iulianum ff. de ædi. edic. Idemque in Lob quę vitia, in prin. co. tit. tradit vitium corporis quandoque vsque ad animũ penetrare. Bald. autem noster qui in omni doctrinæ genere omnibus nostris est anteponendus, in c. qua fronte, ante §. extrà de appel. dicit quòd qui vult sanitatem corporis, priùs quærat salutem animæ, quia anima iuuat corpus. Et alibi, videlicet in l j. col. vlt. scribit, ex animi passionibus plerunque generari morbos corporis.

297 *Medicamenta nonnulla animi morbos curant.*

Et ex huiusmodi quoque coniunctione huiusmodi doctrinarum illud procedit, vt sint quædam medicamenta quæ non corporis tantum, sed & animi morbos & vitia curant, aut certè eleuant, quod de Theriaca tradit Galenus in li. quem de commoditatibus illius priuatim conscripsit c. 6. in prin. Et de aliis Theophrastus, lib. de historia plantarum 9. c. 21. Et scribit Arnaldus Villanouanus in lib. de Simplicibus, medicinam esse quibus homines in paradisum ducuntur, vtpote quibus fiunt proniores ad misericordiam, pietatem, mansuetudinem, benignitatem, castitatem, religionem, & alias virtutes capessẽdas. Sed & Daniel Vlierdertius Bruxellanus libellum ædidit, quo & ipse ostendit medicum non corpori solùm, verumetiam animæ suppetias ferre, quod & longo antè tempore dixerat Acestinus medicus, apud Heliodorum lib. 2. Historiæ Aethiopicę. Et id quoque satis probat, quod suprà vers. ab hinc 4. dictum est de Carneade scripturo aduersus Zenonem.

298 *De iisdẽ rebus.*

Et huc quoque nonnihil alludere videtur, quod scribit Hippocrates in epistola ad Philopœmonem, Medicationem & Vaticinationem cognata esse inter se. Harum enim duarum artium parrem & autorem esse vnum Apollinẽ. Hincque proauum suum præsentes & futuros morbos prædicere solere, ægrotos & ægrotaturos sanare. Et quod similiter Apollodorus in lib. περὶ θεῶν, scribit Aesculapium filium ipsius Apollinis, ipsumque alterum medicinæ parentem præesse auguriis & diuinationibus, vt etiam refert Macrobius lib. 1. Saturnaliorum, qui subdit non id mirum esse, siquidem medicinæ atque diuinationes consecratæ sunt disciplinæ, quod & nos alibi suprà diximus, vbi de Aesculapij historia locuti sumus.

299 *Morbos curari carminibus & cantionibus.*

Hincque Pythagoras, Empedocles, Apollonius Thianeus non tam herbis, quàm carminibus morbos curasse traduntur. Et apud Homerum Odysseæ lib. 19. Autolici filij sanguinem qui ex vulnere Vlyssis manabat, carmine sistunt, vulnusque curant. Quem locum in eam rem annotauit Apuleius Magiæ 1. veteres, inquit, medici etiam carmina remedia vulnerũ norãt, vt omnis vetustatis certissimus author Homerus docet, qui facit Vlyssi de vulnere sãguinem profluente sisti incantatione, cùm scribit,

Ἐπαοιδῇ δ' αἷμα κελαινὸν
Ἔσχεθον.

Sicque apud Heliodorum li. 9. Historiæ Aethiopicæ sanguis Oroondatis carminibus, & incan-

incantationibus ſiſtitur. In quam etiam ſententiam Serenus Sammonicus c. 33. docens quomodo nimius ſanguis menſtruus ſiſti poſſit, hæc ſcribit,

Quòd ſi fœminei properabit ſanguinis imber,
Eſt qui fruſtra mola percuſſu decutit vno,
Quorũ aliquid lanis tectũ ad pracordia nectit.
Hæc ſimul incantans, ſiſti debere cruorem,
Vt lapis ille via ſolitos iam deſtitit orbes.

Sed & Marcellus Burdegalenſis medicus, Medicamentorum c. 10. adſcribit carmina neſcio quæ ſanguini ſiſtendo vtilia. Vindicianus quoque medicus ad Valentinianum Imperatorem ita ſcribit,

Sume igitur medicos pro tempore proq́, labore
Aetate, atque habitu, ſumma ratione paratus
Carmine ſeu potiùs. Namq́, eſt res certa ſaluti
Carmen ab occultis adens miracula verbis:
Quę curis hominum phyſicorũ iuncta pararit.

Idem Homerus lib. 1. Iliados cecinit Græcos cantu & Muſica fuiſſe vi peſtilentiæ leuatos,

Οἱ δὲ πανημέριοι μολπῇ θεὸν ἱλάσκοντο,
Καλὸν ἀείδοντες παιήονα κοῦροι Ἀχαιῶν,
Μέλποντες ἑκάεργον, ὁ δὲ φρένα τέρπετ' ἀκούων.

Id eſt ad verbum,

Hi autem totũ diem cantu Deũ placabant,
Pulchrũ canentes Pæana pueri Achiuorum
Canentes longè operantem: hic autem mẽtem delectabatur audiens.

Ac ita verſibus reddidit Carolus Valgulius,

Phœbeas iras placabant carmine Achiui
Per luces totas pulchrum Pæana canentes,
Pugnantemq́, ex alto. Aſt pectora Arcitenẽtis
Mulcebant cantus, & gaudia pertentabant.

Quem locum in id quod diximus annotat Plutarchus, in lib. de Muſica.

300 *De eadẽ re.*

Salomon autem incantationes inſtituit quibus ægritudines ſoleant mitigari, vt teſtis eſt grauiſſimus Ioſephus li. Antiquitatum 8. c. 2. Aegyptij, vt ſcribit Celſus Aphricanus in iis libris quos infando admodum titulo aduerſus Chriſtum inſcripſit, qui Magicem maximè coluerunt, tradunt humanum corpus per 36. dæmones curari, quorum nomina patria voce appellant, iiſque inuocationibus vitiatas corporis partes ad ſanitatem conferre ſolẽt. Id quod admodum ſuperſtitioſum eſt, & minimè credendum. At Theophraſtus ſcriptor certè doctiſſimus doctiſſimi Ariſtotelis diſcipulus Iſchiadicos carmine ſanari dicit, referente Plinio li. 28. c. 2. Et ſanè Iſmenias Thebanus tibicen Beotios complures huiuſmodi morbo diuexatos modulis ſuauioribus ſanaſſe fertur. Ex quo Gellius lib. 4. c. 13. Creditum eſt (inquit) hoc à pleriſque, & memoriæ mãdatum, Iſchiadicis cùm maximè doleant, tum ſi modulis lenibus tibicen incinat, minui dolores. De qua re etiam Martianus Capella lib. 9. & Cælius Aurelianus li. 5. Chronion c. 1. his verbis, Alij cantilenas Iſchiadicis adhibendas

Iſchiadicos carmine curari & muſica.

probauerunt, vt etiam Philiſtionis frater memorat lib. 22. de Adiutoriis ſcribens, quẽdam fiſtulatorem loca dolentia decantaſſe, quæ cũ ſaltum ſumerent palpitando, diſcuſſo dolore miteſcerent. Alij denique hoc adiutorij genus Pythagoram memorant inueniſſe, &c. Quod tamen ipſe poſt Soranum non probat.

301 *Luxa mem bra cantion bus curari.*

Sed quod illam ſententiam confirmat, Cato ille Cenſorius incantamentum docuit ad ſanandas ipſas coxendices luxas, vt ſcribit Plinius lib. 25. cap. 2. Scioque eundem Catonem Rei ruſticæ c. 160. adſcripſiſſe cantionem, qua luxum ſi quod eſt, ſanum fiat. Neſcioq́ue an id voluit dicere Plinius ſcribens d. libr. c. 2. Catonem in Re ruſtica quibuſdam cantionibus vti ad curandos animalium morbos. Neq; enim alium locum in eam rem legiſſe me in eo opere memini. Idem autem Plinius lib. 28. cap. 2. ſcribit Varronem illũ togatorum doctiſſimum prodidiſſe carmen podagris auxiliari. Quod non admodum diſtat ab eo quòd de Iſchiadicis diximus, nam idem morbus eſt, niſi quòd in diuerſa membra fluit. Lienoſos quoque carmine curari ſcribit Plinius li. 30. c. 6. Et ambuſta idem lib. 28. c. 2. ad fi. Et qui colico affectu laborant, Alexãder Trallianus li. 9. aut ex aliorum computatione 10. ad fi. Melampus filias Prœti inſania laborantes carmine & herbis curauit, autore Ouidio lib. 15. Meta. de quo plenius dicemus poſtea. Nam & Celſus lib. 3. c. 18. tradit ad inſaniam ſymphonias, & cymbala prodeſſe. Hadrianus Imperator medicinæ peritiſſimus, vt ſuprà diximus, aquam omnẽ intercutem quibuſdam incantationibus eduxit, vt tradit Dion Caſſius. Silius autem Italicus libro 5. ſcribit Sinalum illum Hannibalis medicum incantationibus ferrum è corpore & vulneribus eduxiſſe.

Carmen po dagris au liari.

Et inſania

Aquam in tercutẽ in cantationi bus educi.

Et ferrum corpore & vulneribu

Herbarum hic ſuccis, ferrumq́, è corpore cantu
Exigere &c.

302 *Omnes mo bos incan ionibus c rari.*

Quin & Plato li. 4. de Repu. in vniuerſum aſſerit incantationibus morbos curari. Quod etiam ſcribit Plinius d. lib. 28. c. 2. ad fi. Idque apud Lucianum in Philopſeude Diuomachus Stoicus, Ion Platonicus, & Cleodemus Peripateticus opinantur, & multis rationibus & exẽplis comprobant. Ammianus Marcellinus li. 16. vbi id dicit admittere autoritatem medicinæ. & è recentioribus Petrus Aponẽſis in ſuo Conciliatore, differ. 157. Quanquã illud quod de incantationibus diximus, nõ admittit Gal. lib. de Simplicibus 6. non multò pòſt prin. Sed his quæ de carminibus diximus, ſi quid inter ea ſit diſcriminis, concinit quod ſuprà diximus num. 10. verùm, quod, ex Sanchoniatis & Euſebij ſententia Samothracas cantus ad medicinam compeiſſe. Quod ne fabuloſum putetur, nonne teſtimonio ſacrarum literarum, Dauid citharæ cantu Saulem Regem dæmoniacum curauit? 1. Regum 17. Vt interim

Dæmonia cos cantu c rari.

rum omittam quòd Aesculapius multas cantilenas scribi, mimosque ridiculorum rerum fieri, & melodias quasdam instituit iis, quibus vehementiores animo le partis motus corporis temperamentum iusto calidius efficerent, vt tradit Galenus lib. περὶ ὑγιεινῶν. Et ante cum Pindarus Ode 3. scribit ipsum Aesculapium μαλακαῖς ἐπαοιδαῖς, id est, mollibus cantionibus medicinam adhibendo multos curasse. Sed & Pythagoras perturbationes animi lyra componebat, vt scribit Seneca li. 3. de Ira. Nam & Xenocrates organicis modulis lymphaticos liberauit: Et Asclepiades phreneticorum mentes morbo turbatas sæpe per symphoniam sanitati restituit, vt prodit Censorinus de die natali. & Martianus Capella lib. 9. & Cælius Amelianus lib. Chronion j. cap. 5. Et alij, vt paulò antè dixerat, vtuntur decantationibus tibiarum varia modulatione: quarum alteram Phrygiam vocant, quæ sit incũda atq; excitabilis eorum qui ex mœstitudine in furore noscuntur: Aliam diram, quæ occupata mẽte pudorem suadeat iniecto rigore, vt in bello, quam Dorion appellant, &c.

Et lymphaticos. Et mentes turbatas.

Et furiosos.

303 De iisdem rebus. Et viperarum morsus.

Terpander & Arion Methymneus Lesbios atque Iones grauissimis morbis cantus eripuere præsidio. Et Theophrastus viperarum morsibus tibicinem scitè modulateq; adhibitum mederi censuit, vt retulit Gellius quo loco suprà citauimus. Et idem quoque censuit Aelianus lib. 9. Animalium, quo loco de morsu aspidis loquitur: & Scorpionis quoque morsibus, vt tradit Alexander Trallianus autoritate Galeni lib. 9. c. 4. ad fi. Et vt subdit Gellius, Democritus in libro περὶ λοιμῶν, id est, de pestibus, incentiones tibiarum plurimis hominũ morsibus medicinam præbuisse docet. Arnaldus Villanouanus in eo libello, quem de regimine quartanæ nuncupatim inscripsit, eidem morbo musicales melodias admodum conferre scribit. Quod & nos aliquando dum eo morbo miserè conflictaremur, experti sumus. Auicenna lib. j. Fen. 4. c. 3 o. omnes morborum dolores cantibus sedari autumat. Isaac quoque lib. de Floribus tradit cantus sonosque instrumentorum musicalium ad sanitatem admodum cõferre. Quod & voluit Tacuinus eiusq; autoritate Nicolaus Nicolus in lib. Sermonũ medicinæ, ser. j. tracta. ij. c. 36. Iulius Firmicus Matheseos lib. 8. c. 26. in prin. Prima pars (inquit) Scorpionis si in horoscopo fuerit inuẽta, incantatores faciet, qui verborum potestate dolores mitigere possint: Et Macrobius lib. 2. de somnio Scipionis c. 3. hæc scribens, Cantũ corporum quoque morbis mederi. Hinque illud (ait) quod ægris remedia præstantes præcinere dicuntur: & ante hos Horatius lib. Epistolarum ij. epistol. j. ad Augustum, id quoque apertè ostendit, cùm dicit,

Et omnes morborum dolores.

Auertit morbos, metuenda pericula pellit.

Nam ibi de carmine loquitur. Thaleas vates Gnosius, aut, vt aliis placet, Colophonius, aut etiam vt aliis, Thales Cretensis cantu citharæ morbos & pestilentias fugabat, vt tradit Pausanias lib. j. quo de Atticis scribit, & Pratinas, eiusque autoritate Plutarchus in sua musica, & Martianus Capella lib. 9. vbi etiam dicit veteres febrem, atque vulnera cantione curasse, & Asclepiadem tuba surdissimis medicatum fuisse, & Herophilum ægrorum venas, rhythmorum collatione pensasse.

Et pestilẽtias fugare.

Mirum autem est quòd Antonius Beniuenius in libro de abditis nonnullis ac mirandis morborum, & sanationum causis c. 26. tradit sagittam sinistræ scapulę cuiuspiam militis ita pertinaciter inhærentem, vt nullis artis medicæ remediis inde auelli posset, carminibus quibusdam vulneri insusurratis ex osse rediisse, militemq; paucis pòst diebus conualuisse. Marcellus autem c. 8. quibusdam carminibus sordiculas in oculos ingressas erui dicit. Et alibi in eodem c. Hordeolis, siue Varulis oculorum carmina auxiliari. Et si quid adhæserit faucibus cap. 15. Et glandulis ibi. & Corcoi cap. 21. Et impetigini ex Plinio lib. 27. cap. xj. collectionibus, & inflammationibus omnibus ex eodem Plinio eo. lib. cap. 12. haud multò ante finem.

304 Sagittas ossibus inhærentes euelli.

Sordes in oculos ingressas erui. Et hordeolis auxiliari. Et si quid adhæsit faucibus. Et glãdulis. Et corco.

Quod & hinc prodire videri potest, quoniã & musica, quod iam diximus, mores quoque animi lenire ac sanare solet. Ob idque nouenarius numerus qui ad animum pertinet, musis attribuitur, vt scribit Censorinus in eo libro de die natali. Ex quo dicebat eam Theophilus Cytharœdus magnum stabilemque thesaurum vt quæ mores instituit componitque, ac irarũ ardores mollit. Quod & Homericus Achilles apertè insinuat, qui lib. Ilia. 9. cythara aures sibi, irarumque procellas permulcebat,

305 Musicã mores animi sanare.

Τὸν δ' εὗρον φρένα τερπόμενον φόρμιγγι λιγείῃ,
Καλῇ, δαιδαλέῃ, ἐπὶ δ' ἀργύρεον ζυγὸν ἦεν,
Τῇ ὅγε θυμὸν ἔτερπεν, ἄειδε δ' ἄρα κλέα ἀνδρῶν.

Quod & ex eo expedit Plutarchus in eo libro de musica, & Aelianus lib. 14. variæ historiæ. Tanta est prorsus (vt scribit Gellius in eo ipso loco, quem suprà citauimus) affinitas corporibus hominum mentibusq; &c. & propterea quoque vitiis, ac medelis animorum & corporum, vt etiam scriptores antiqui abundè significarunt, citharam, atque in vniuersum musicam Apollini medicinæ inuentori assignantes, vt latius diximus suprà, eo. c. nu. 6. & 8. atq; etiam Chironi alteri medicinæ inuentori, vt etiam diximus num. eiusdem c. 14. & scientissimè annotauit Marsilius Ficinus lib. 1. Epistolarum ad Caluisianum. Idcircoq; Magi sacris rationibus, orationibusque purgandum ægrotantis animum, priusquam corpus existimabant: quia videlicet huiusmodi ars & diuini-

306 Cithara Apollini medicinæ inuentori assignata.

tus

tus accepta est, atque diuinitus exercetur: atq; animus ex Deo, corpus autem ex animo pendet. Idque est quod præcipit Pontifex in d.c. cū infirmitas, de pœni. ac remis. ante corpus animam curari, quæ plerunque causam præbet ægrotationis corporis; quod & medici ipsi præcipiunt, & in iis Arnaldus Villanouanus in libello de cautelis medicorum. Nam & Diuus Chrysostomus in Mattheum Homil. 28. Subaperire (inquit) voluit, plurimas ægrotationes ab animi peccatis originem trahere. Nam si mors, quæ morborum omnium fons caputq; est, à radicibus peccati pullulauit: quid mirum si ægrotationes quoque multæ inde nascuntur vnde vel ipsa ægrotandi potestas egressa est? Idem in Ioannem Homilia 37. declarans illud ipsius Ioannis 5.c. de paralytico, Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi contingat. Quid hic (ait) admonemur? primū quod ex peccatis morbi generantur. Quod & palam insinuit D. Paulus, qui cùm in 1. ad Corinth. epi. c. 11. eos coarguisset quorundam facinorū, Ideò (ait) inter vos multis īfirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Nam & plerūque legimus in sacris literis bonos proboság; viros diutius viuere. Contra improbos & sceleratos ocyus mori, quòd latè posteà dicemus & probabim⁹.

Morbos ab animi peccatis originem trahere.

307 *Pestilentias ex sceleribus oriri.*

Quin tex. habemus in authen. vt non luxu. homi. contr. natur. pestilentias plerunque oriri propter scelera hominum. Id quod vel Homeri testimonio comprobatur, qui li. 1. Iliad. scribit pestem à Diis in Græcorum exercitum immissam, ob eorum quædam scelera. Quem secutus Virgilius lib. 12. Aeneid.

Si quādo lethum horrificum, morbosq; Deū rex Molitur.

Et illius loci Homerici authoritate scribit Celsus, & nonnihil quoque meminit Galenus, nō assentiens tamen, li. 1. Prognosticon Hippocratis c. 2. eiusdem quoque Homeri authoritate morbos ad iram Deorum immortalium relatos esse, & ab iisdem opem posci solitam. Nam quo pacto à Diis iratis opem qui extorqueat, nisi illis primum pacatis? Et cùm Dij non nisi ob nostra animi vitia nobis succenseant: consequens est, vt tū demum illis placatis atque propitiis & opem consequamur, cum vitia ipsa emendauerimus. Ideoque vt Cornelius subdit, inter nonnulla auxilia aduersæ valetudinis plerunque sanitatem contigisse ob bonos mores. Tradit Capitolinus in Maximo & Balbino, Græcos quondam id sacrificium fecisse, quod Hecatomben vocant, cùm pestilentia laborarent.

Morbos ad iram Deorū referri.

308 *De eadē re.*

Sed & Græcos in hac re, vt aliàs sæpe, secuti sunt primigenij illi prisciq; Romani. Nam cum sæpe, graui pestilentia conflictarētur, nec vis morbi tabifici vllis humanis præsidiis leuaretur, sese ad opem diuinam conuertebant, atque cœlestis iræ placamina: inter quæ ludi maximè scenici instituti dicuntur, vt tradit Liuius lib. septimo, & repetit Valerius Maximus libro secondo, tit. de institutis antiquis, & Augustinus de ciuitate Dei lib. 3. cap. 17. Quin & ipse quoq; ob eandem rem templum Apollini dicauerunt sub Mamerco Aelio iterum Dictatore, vt recenset idem Liuius lib. 4. ab vrbe cond.

309 *De eadē re.*

Quibus & ego assentior, vel dissentiente Galeno, vbi suprà nuper citauimus, cùm plerunque in diuinis literis legamus pestilentias & morbos à Deo Opt. Max. in homines immitti ob eorum facinora, vt scribitur Deuter. 28. non semel, Leuit. 26. Numer. 14. Regum. 2. c. 24. eodemque vlti. Paralipom. 1. c. 21. Ezechi. 6. 7. 14. 28. & 33. c. Hieremiæ 21. & 24. in fin. & iterum 29. cap. & Ionæ 4. & aliis propè infinitis locis: Vt e diuerso sanitatem & bonā valetudinem iis promitti, qui eius mandata seruauerint, Exodi. 23. & Deuter. 7. & aliis quoque locis, vt non abs re scripserit Theophilactus in Matthæum 8. c. morbos esse milites & vindices Dei. Et in hac quoque sententia fuit Hesiodus in operib. & dieb.

Πολλάκι ξύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἐπαυρεῖ
Ὅστις ἀλιτραίνει, καὶ ἀτάσθαλα μηχανάαται.
Τοῖσιν δ' οὐρανόθεν μέγ' ἐπήγαγε πῆμα Κρονίων
Λιμὸν ὁμοῦ, καὶ λοιμόν: ἀποφθινύθουσι δὲ λαοί.

310 *Iterum probas medicum animi quoque curā gerere.*

Sed his maturè relictis propius ad id accedamus, ad quod probandum adeò multa iam produximus, id est, medicū non corporis solū sed & totius huis curā gerere. Quis æque pertinax suasor abstinentiæ, sobrietatis, moderandæ iræ, fugiendæ tristitiæ, vitandæ crapulæ, amoris abiiciendi, temperandæ Veneris, atq; medicus? scribit Plinius libro 28. cap. quarto, ab animo hominis medicina quoque pendere, à cibo scilicet abstinere nimio aut potu, & cæteris id genus in præstantissimis remediis haberi. Sed & plenus huiusmodi præceptorum libros, medicinæ scriptorum comperies, nullumque ferè caput eorum legis hisce rebus vacuum.

311 *De eadē re.*

Sed & vt alterius procedamus, cùm medicus vel diætetica ratione, vel ope pharmaceutica bilem atram minuit, labantes cordis vires reficit, cerebri spiritus fulcit, mētis organa purgat, ingenium emendat, memoriæ domicilium farcit, totumq; animi habitum commutat in melius: Nonne per interiorem, vt vocāt, hominem, & exteriorem seruat? Qui restituit phreneticum, lethargicum, maniacum, syderatum, lymphaticum, aliumve id genus, cuius videlicet vitium corporis ad animum penetrat, ex sententia Vlpiani suprà relata, nonne totum hominem restituit? Theologus efficit, vt homines à vitiis resipiscant. At medicus efficit, vt sit qui possit resipiscere. Frustra ille medicus sit animæ, si iam fugerit anima, cui paratur antidotum. Cùm impium hominem subito corripuit

ripuit apoplexia, aut alia quædam præsentanea pestis, quæ vitam prius adimat, quàm vacet de castiganda cogitare vita: hûc qui restituit alioquin infœliciter in suis scelenbus sepeliendũ, nonne quodammodo tum corpus tùm animũ ab inferis reuocat? In eum certè locum reponit hominẽ, vt ei in manu iam sit, si velit æternam mortem fugere. Quid suadebit lethargico, aut philosophus, aut Theologus, qui suadẽtem non audiat? Quid monebit phreneticum; nisi medicus prius atrã bilem repurgarit? Pietas cęteræque virtutes, quibus Christiana constat fœlicitas, ab animo potissimum pendent, haud inficior. Cæterum quoniam corpori illigatus, corporeis organis, velit, nolit, vtitur, fit vt bona pars bonæ mentis à corporis habitu pendeat.

312 De eadẽ re.

Permultos homines infœlix corporis temperatura, quàm Græci modò κρᾶσιν, modò σύγκρισιν vocant, velut inuitos ac reclamantes ad peccandum trahit. Et vt cum poeta loquar,

—*Trahit sua quenque voluptas.*

Dũ scilicet insessor animus frustra moderatur habenas, frustra subdit calcaria, sed equũ ferocientem in pręcipitium sequi cogitur. Animus videt, animus audit; sed si oculos occuparit glaucoma, si auriũ meatus crassus humor obsederit, frustra vim suã habet animus. Odit animus, irascitur animus, sed plerunque vitiosus humor mentis organa obsidens, in caussa est, vt oderis quem amore dignũ iudices: irascaris, cui nolis irasci. Philosophiæ summã in hoc sitam esse fatetur Plato, si rationi pareant affectus. At in eam rem præcipuus est adiutor medicus, hoc agens, vt ea pars hominis vigeat, sapiatque, cuius arbitrio geruntur quęcunque cum laude geruntur.

313 Medicum prudentem esse oportet, & bonis moribus.

Adde quòd sicut Philosophia prudentiaq; atque temperantia sunt sibi indiuiduo quodam glutino connexæ, vt qui philosophus est eundem quoque prudentem esse oportet atq; temperatum, & per omnia virtutis studiosum ita & natura prudentem esse medicũ oportere scribit Gal. li. 1. & iterũ li. 8. Therapeuticæ. Rursumque in proœ. lib. 7. Aphorismorum. Et ante eum Hippocrates sua Præsagia quæ vulgò Prognostica vocamus, ita exorsus est, Nihil perinde medico conducibile censeo, quã vt prudentem se præstare laboret. Et in eo libello quẽ de lege vocant, Qui consummatus (inquit) futurus sit medicus, huic opus est natura, ingenio, doctrina, bonis moribus. Et Soranus Ephesius in Isagoge c. 3. Disciplinarum (inquit) & virtutum cæterarum minimè sit expers medicus, sed & circa mores habeat diligentiam. Iuxta enim Erasistratum, fœlicissimum quidẽ est vbi vtræque res cõueniunt, vbi & sit arte insectus, & moribus sit optimus. Si autẽ vnum de duobus defuerit, melius esse videtur esse bonum, quàm artificem perfectum mores habentem malos & improbum esse. Modesti siquidem mores quod in arte deest honestate repensare videntur. Culpa autem morum artẽ perfectam corrumpere, atque improbare potest. Et rursum c. 3. Sit ergo moribus ornatus & modestus, cum decenti ac debita honestate, nec desit ei sanctitas, nec sit superbus: sed pauperes & diuites, seruos & liberos pariter curet.

314 De eadẽ re.

Præterea Haly Rodoan in tertio Tegni, lib. 53. Oportet (satis quidem ineleganter) vt medicus sit rememorans formationis bonæ, velocis solertiæ, sani intellectus, &c. Rasis quoque authoritate Iudæi libro vicesimoquinto Continentis c. nono, Debet (inquit) medicus esse hilaris, bonæ faculiatis, non dissolutæ, non iracũdus, non velox, non appetens, non cupidus in diuitiis. Et Galenus, vt in eum desinamus quo incæpimus, lib. 1. de Criticis diebus, cap. septimo, Manifestum est, ait, quòd ille, cuius mens est debilis, cuiusve anima est pessima, non addiscet disciplinam huius scientiæ. Et Cicero, vt non medicorum tãtùm testimonio vtar, libro primo Officiorum, scribit maiorem inesse in medicina prudentiam. Et Libanius ad Magnesium testatus ingenij acumen, singularemque prudentiam in medico imprimis desyderari. Denique leges nostræ statuunt eos deligi medicos, qui probitate morum polleant, l. prima. ff. de decre. ab ordi. faci.

315 Medicina, & Philosophia, & Iurisprudentia cõiũctio.

Ex hac autem Philosophiæ & Medicinæ cõiunctione, aut potius vnitate, & illud manare videtur, quòd legum scientia, atque medicina sunt etiam quadam veluti cognatione coniunctæ, vt qui iurisperitus est, idem quoque sit medicus. Nam cùm sit legibus cum Philosophia magna atque propinqua necessitudo, & quidẽ tam propinqua, quàm Ioui legum (vt Astronomis placuit) authori cũ Saturno philosophiæ duce, id est, filio cũ parte. Ideoq; Cicero li. 1. de legib. ex intima philosophia penitus hauriẽdã esse iuris disciplinã putat. Quod & prisci poetę, veteresq; theologi significarunt, fingẽtes Saturnum in abditis cõtemplatorem, legesq; & iura post diuturnam contemplationem excogitantem: quæ deinceps tradat Ioui filio actionum duci obseruanda, ciuibus mandaturo. Quibus & consequẽs est quod asserunt Astronomi, Iouem quando cum Saturno coniungitur, nouas afferre leges. Vnde & optimo iure scribit Iurisconsultus, in l. 1. ff. de iusti. & iure, Iurisprudentiam veram esse philosophiam: Quod & non obscurè insinuat Lcum Stellanianum, in duobus locis, & ibi no. Cy. & Corne. C. de his qui. vt indig. Et alibi scribitur Iurisconsultos & Imperatores dum leges condunt, & interpretantur, philosophari, in §. aliud quoq;, in authen. de æquali. dot.

316 De eadẽ re. Leges medicamenta vocari.

Cùm igitur Philosophia & Medicina sint adeò connexæ, & Iurisprudentia sit quoque cũ Philosophia coniuncta: Consequens est & Iurispruden-

risprudentiam, & Medicinam esse quoque inuicem copulatas. Id quod planè demonstrat vtrunque Ius nostrum, dum subinde suas constitutiones medicamenta, antidota, & alia huiusmodi appellat. Dum dicit, quòd medicamẽta morbis exhibent, hoc iura negociis, in Authen. hæc constit. in no. in princ. ahbi, Cogunt multas inuenire medicinas, multorum experimenta morborum, c. constitueretur 50. dist. Et rursum, Nouis morbis noua conuenit antidota præparari c. cæterum, de iura. cal. vbi Panor. hinc no. Iurisconsultos, & iustitiæ administratores esse medicos. Quibus & adde tex. in Authen. neq; quod ex dot. est, post prin. vbi Imperator leges sanciendo mederi dicitur, & in §. liceat igitur, in fi. in auth. quib. mod. na. effi. leg. ibi, etiam medelam, &c. & in l. vlt. C. qui. ad liber. procla. non licet, ibi, medendum est, & in l. si cùm quæstio. C. de euict. ibi, præses prouinciæ medelam iuris adhibebit, & in l. j. §. taceat, ibi, vel per condictionem tuo iuri mederi. C. de rei vxo. act. & in l. generaliter, in fin. prin. C. de instit. & substit. vbi dicitur, quo exemplo & aliis personis medemur: & in authen. nullum creden. agri. post prin. ibi, communem omnibus deponere medicinam: & in §. nec latet nos, in authen. vt omnes obe. iud. ibi, ad perfectissimam causæ medelam, & itèrum, plurima iniustitiarum curata: rursumque ibi, Totum erit sanatum, & in l. imperialis, in princ. tit. de prohi. feud. ali. per Lotha. ibi, eorum calamitatibus diligenti cura mederi, & in c. adhæc. ibi, nos igitur huic morbo, &c. extrà de rescript. & in c. nihil, in princi. ibi, volentes huic morbo adhibere medelam, extrà de elect. & c. qualiter & quando debeat, ibi, contra morbum vtrunque inuenientes medicinam, extrà de accus. & in c. graue, ibi, volentes huic morbo mederi, extrà de præb. & in c. vlt. in illis verbis, volentes huic morbo obuiare, de elect. li. 6. & in c. j. dum dicitur, dignum duximus adhibere medelam, de except. eo. lib. 6. & in extrauag. ne in vinea, ibi, nos igitur huic morbo pestifero cupientes congruam adhibere medelam, tit. de Simon.

317 *Leges & Canones sæpe medicorũ testimonio vtuntur.*

Itaque cùm Iurisconsulti medicinam veluti profiteantur, non mirum cuiquam videri debet, si legum, canonumque conditores tanti fecerint medicos, vt plerunque eorum, videlicet Hippocratis, Galeni, & cæterorum sententias in vtroque iure, & Cæsareo, & Pontificio plerunque citant, vt iam suprà diximus. Quum nec erubuerit summus Pontifex se medicum profiteri, dum certi remedij ad quendam morbum moneat, in c. moneat. 6. q. 3. Non mirum (inquam) si Iurisconsulti legum conditores medicos veluti fratres multis sint priuilegiis prosecuti, vt patet in l. inter eos. §. vlt. ff. ex qui. cau. maio. & in l. si duas. §. grammatici, & l. sed & reprobari. ff. de excusa. tuto. & in l. vlti. §. vlt. ff. de muner. & honor. & in l. ij. C. qui non ob. long. temp. præscript. & in l. prima. C. de decre. Decur. lib. decimo, & in l. prima, & in l. medicos, & in l. archiatri, & l. vlt. C. de profes. & medi. eo. li. 10. & in l. prima. C. de excusa. artifi. eo. libro decimo, & in l. archiatros. C. metat. libro duodecimo, & aliis compluribus, vt per Gui. Pap. deci. Delph. 394. de medicis. Cùm & ciuitatis quoq;, sicuti legitur apud Lucianum in Medico abdicato, publicitus honores, præeminentias, immunitates, priuilegia medicis tribuunt.

Papa se medicum profitetur.

Priuilegia medicorũ à legibus tradita.

318 *Heraclitus medicinæ contemptor perijt.*

Igitur vt hanc partem concludimus, non abs re philosophi & sapientiæ professores (id enim est, quod nos huc vsque adduxit) medicinæ quoque scientiam didicerunt & approbarunt. Eorum tamen solus, quem legerim, Heraclitus Ephesius, vt erat suprà cæteros alto, elatoq; animo, atq; omnium contemptore (vt scribit Laertius) cùm hydropicus esset, medicinam, medicosq; spernens oblitum se bubulo fimo soli siccandum præbens dormiebat. Ex quo à canibus dilaceratus est, vt tradunt Neanthes Cyzicenus, Laertius, Tertullianus in libello ad martyres, & Suidas. Et sanè dignus fuit Heraclitus, qui à medicis derelictus vicissimque contemptui habitus, eo genere mortis interiret.

Medicorum per Alphabetum nomenclatura.

319 *Medicorum nomenclatura per alphabetum.*

Et hęc quidem de philosophis medicis. Sed vt vlterius progrediamur, sunt præter ipsos philosophos, poetas, reges, principes, & alios plerosque, quos iam suprà memorauimus, alij plurimi maximæ authoritatis viri, qui se huic arti deuouerunt, quos huc postremò ex ordine alphabeti subiiciam, vt ex eo quoque appareat, huiusmodi artem fuisse apud homines in maximo honore, vt quæ nulli cesserit vnquam numero professorum, & eorum quidem celeberrimorum. Inseramque & huic alphabeto reliquos suprà memoratos nominibus tantùm appositis, nisi aliquid adiiciamus quod dictum non fuerit. Idque facimus, vt vno in loco suos medici medicos videant. Sed illud primùm te monere volui, eos quorum solam nomenclaturam adscripsimus, fuisse maxima ex parte Arabes, & ab Arabibus citatos, præsertim Auicenna, Mesue, Rasi, Serapione, quos sigillatim non licuit designare, propter infinitas nostras occupationes nostro muneri incumbentes, præter quosdam huius sæculi scriptores, quorum libros etiam sigillatim annumerare ingentis nimiùm operis fuisset, & quoniam etiam satis sunt omnibus cogniti.

Hi igitur sunt,

Aaron citatus Galeno, si is est, in li. de Incantatione, Mesue in Antidotis, Serapioni Simplicium c. 161. Rasi lib. j. Continentis c. j. & 3. & 5. & alibi sæpè, & Constantino Africano, io lib. de Incantatione.

Abascantus medicus Lugduni, Galeno lib. 2. Antidotorum, vide infrà Cletius.

Abbas Curianus, vulgò de Curia appellant, cuius meminit Nicolaus Antidotarius in electnario Ducis.

Abbatenus, qui tempore Io. Serapionis filij libros Galeni in Arabicum sermonem tràstulit. Illud autem hic te scire volui, hunc filiũ Serapionis posthac Serapionem simpliciter me vocaturum, vt etiam vulgò vocatur.

Abdala filius Hychiæ, Rasi li. Continen. 2. c. 3.

Abdalaanarach, Serapioni Simplicium c. 397.

Abderanus inter reges suprà, nu. 140.

Abdusius, Rasi li. 3. Continen. c. 2. & iterũ c. 6. vbi eum citat ex ipsius summa.

Abdus, vel Abdux, vtrũq; enim reperio apud eundẽ Rasim, eiusdem operis li. j. c. item j. vbi eum citat ex li. de memoria, & li. 3. c. 7. vbi & illũ citat ex summa ipsius, quod me in certam opinionem adducit, vt sit ille Abdusius, qui & ex eodem opere citatur.

Abenguefit, siue Albenguefit, vtrunque enim reperio. Cuius librum habemus de facultatibus medicamentorum, & ciborum, à Geraldo Cremonensi ex Arabico in Latinum conuersum. Abenguefit autem vocatur Serapioni Simplicium c. 120.

Aben Mesehah, Serapioni Simplicium c. 341.

Aben Mesuai, eidem in eo opere sæpe citatus.

Abenniliel.

Abenrust vulgò Auerrois dictus, de quo vide Auerrois.

Abhalfadhil, Serapioni tractatu. 7. qui est de Antidotis c. 17.

Abhomeron, siue Abhumeron, siue etiã Abymeron, dictus Abynzoar, sæpe citatus Auerroi, extatque eius liber in re medica, cuius est titulus Theizir.

Abichulal Emisich, Rasi li. xj. Continentis. c. 5.

Abidhuasim, Serapioni Simplicium c. 185.

Abigehsar, Rasi Continentis lib. 6. c. 2.

Abimater.

Abimbet Abdrazach, Serapioni Simpli. 170.

Abinarax, Rasi li. 2. Continentis, c. 2.

Abimiraygi, eiusdem operis li. 2. c. item 2.

Abix, siue Habix (vtrunq; enim reperio) apud Serapionem in Simplicibus sæpe.

Abizianus Syrus q scripsit de pulsibus, apud Georgium Vallam li. 20. c. 3. Expetendorũ, & fugiendorum, & lib. j. Physicorum.

Aboali sæpe citatus Mesue

Abohanifa, vel sine spiritu Aboanisa, uã vtrunque reperio apud ipsum Serapionem Simplicium, c. 47. 58. 66. & alibi sæpe.

Abolonisius, Rasi li. 3. Continentis, c. 7.

Abonhasen, Serapioni Simplicium, c. 185.

Abraham Auem Hezre, cuius est libellus de Luminaribus, & Criticis diebus.

Abraham Iudæus, qui inter alia eius opera traduxit quosdã libros Serapionis. Et is est, vt opinor, qui interdũ citatur Abrahã simpliciter Serapioni Simplicium c. 163. interdũ Iudæus etiam simpliciter, vide Iudæus.

Abraham de Balmis Hebræus nostri tẽporis scriptor, medicus quidem professione, sed qui multò plura opera scripsit in aliis artibus & scientiis, quàm in medicina.

Abrucalis, Galeno lib. 6. Simplicium.

Abuambram, siue Abnamanbram, nisi duo sint, Serapioni Antidotorũ c. 8. in duobus locis, & iterum c. 16.

Abubeter, vide infrà Albubeter.

Abubilket, & Abubiker, Abubukir, Rasi lib. Continentis 8. c. j. & ij. in diuersis locis.

Abuchare Mugamer, vide Albubeter.

Abuchilel Hunisi, Rasi Continentis li. 6. c. j. nisi sit Abichilal, de quo suprà, quod facilè crediderim, præsertim quòd in translationibus Arabum medicorum corrupta sint frequentissimè authorum nomina.

Abues, Serapioni Simplicium tract. 7. c. 8.

Abugeris, & Abugerig, & Abugerich, & Abugerius, & Abugerigius, & Abugirigius, & Abugiurigius, & Abugeraeg monachus, aut nomine, aut ordine, Serapioni Simplicium c. 107. Rasi li. j. Conti. c. 3. & 4. & li. 4. c. j. & li. 6. c. j. & li. x. c. j. & lib. xij. c. j. Non tamen in omnibus illis locis titulus ille Monachi ponitur, sed & in multis.

Abnabrã, Serapioni Antidotorum c. 8. & 18. & fortè est Abuambram, de quo suprà, vide infrà Albuabram.

Abulucus, Auicennæ li. 5. in quo compositiones pharmacorum describit.

Aburnius Valens, Galeno li. phar. κατὰ γένη, 7. Fuit & Iurisconsultus huius nominis, cuius sunt libri 7. Fideicommissorum.

Abuseid, & Abuzeid (vtrunque enim reperio) apud Serapionem Antidotorum c. 17.

Abnmeron, vide suprà Abhomeron.

Abynzoar, vide in eodem loco.

Acesias, qui causam dedit illi prouerbio ἀκεσίας ἰάσατο, Acesias medicatus est, apud Diogenianum.

Acestinus, apud Heliodorum Historiæ Aethiopicæ li. 4. si vera est ea historia.

Achaasos Atheniẽsis, Gale. si is est, quod nunquam credidi, in lib. de medicinis expertis.

Achalaemen, vide infrà Alchalahamen.

Achillas παραιτητὴς, id est, Auriga, Galeno pharma. localium li. 7. c. 5.

Achillas Secundilo, Gale. li. phar. generaliũ 7.

Achillas simpliciter, siue vnus ex illis, siue alius, eidem Galeno eiusdem postremi operis

ris lib.5. & Aëtio Tetrab.4.Ser.3.c.14.

Achilles ille vnus è Græcorum principibus, de quo Inter reges, suprà nu.109.

Achilles Bassarus Velcurianus, cuins extat libellus prognosticus, & alia quædam.

Achim apud Serapionem Simplicium c.296. vide Hachim.

Achirion.

Achmeth Habramij filius, cuius extant 7.libri Græca lingua, quorum titulus est, Peregrinantium viatica.

Acholius Aëtio citatus.

Achromos, infrà inter fœminas, nu.329.

Acostror Galeno, aut quisquis is est, in medicinis expertis.

Acrabasius, Rasi lib. Continentis 5.c.3.

Acrisius, Gariopontio in lib. de febribus c.7.

Acton Agrigentinus, de quo suprà diximus in successione medicorum, nu.56. Quibus & tu addere potes hoc in illum elogium Empedoclis, aut, vt aliis placet, Simonidis apud Laertium in ipso Empedocle,

Ἄκρον ἰητρὸν ἄκρωνα, ἀκραγαντῖνον ἄκρον,

Πατρὸς ἄκρου, κρύπτει κρημνὸς ἄκρος πατρίδος.

Quod ita vertit Ambrosius ipsius Laertij interpres,

Acronem summum medicum ex Acragante profectum,

Qui summo in patriæ culmine habet tumulũ.

Quidam autem, vt ille subdit, secundũ versum ita pronunciant,

Ἀκροτάτης κορυφῆς τύμβος ἄκρος κατέχει,

Verticis excelsi celsa sepulchra tenent.

Actuarius, cuius extát 7.libri de vrinis ab Ambrosio Leone, aut, vt alij vocant, Leonolao latinitati donati, & liber de compositione medicamentorum à Ruellio in Latinum quoque conuersus.

Acumenus, cuius meminit Plato in Phædro, & Xenophon libro tertio de factis, & dictis Socratis.

Adamatus Salernitatus memoratus Alberto Cranzio in Metropoli.

Adamantius, aut, vt alij vocant, Adamantus Sophista, qui libros Physiognomicorum Græcè scripsit ad Constantinum, citaturq; ab Aëtio Tetrab.j.Ser.3.c.163.& Tetrab.2. Ser.4.c.27.& 31.& Tetrab.4. Sermo.3.c.6. & ex aliis libellis.

Adamus Lonicerus, cuius extat naturalis historiæ opus, minimè contemnendum.

Adamasca, & Adamascns, Serapioni Simplicium c.81.& 415.

Adelardus Anglus philosophus idem & medicus, qui scripsit quæstionum naturalium lib.j. & in re medica lib. plurimos, vixitque sub Hērico rege Anglorũ j.anno Do.1130. Huius meminit Balæus in illustribus scriptoribus maioris Britanniæ.

Adrianus Imperator, suprà inter Imperatores, num.151.

Aegidius Monachus Benedictinus inter poetas, suprà nu.242.

Aegidius alier, qui scripsit de vrinis.

Aegimius Veliensis, Galeno lib.4.de Differentiis febrium, vbi dicit eum scripsisse de palpitationibus.

Aegimus simpliciter, siue ille, siue alius, eidē Galeno lib.2. περὶ ὑγιείας.

Aegle inter fœminas, infrà nu.316.

Aegyptius quispiam sic simpliciter citatus Galeno in libro pharm.localium 4.c.7. & Aëtio Tetrab.2.Ser.2.c.68.

Aelius Caius, Galeno in lib. ij. antidotorum, vide Caius.

Aelius Gallus, eidem antidotorum li.2. & κατὰ τόπους lib.3.c.j.& lib.4.c.7.

Aelius promotus Alexandrinus Græcus medicinæ scriptor, quem ferunt extare in Italia.

Aelius simpliciter, vel illorum vnus, aut alius eiusdem operis lib.4.c.6.

Aemilianus vnus è præceptoribus Galeni, vt ipse dicit in libro de Theriace.

Aemilius Macer, suprà inter poetas, nu.219.

Aeneas, Galeno citatus, pharmacorum κατὰ γένη, lib.7. & κατὰ τόπους, lib.2.c.2. ex quo potes colligere illum fuisse eius amicum, & sodalem.

Aeneus, qui Græcè scripsit de pulsibus, & vrinis, quē Latinum fecit Plato Tyburtinus.

Aermesus, & Aermasios, & Armasios, siue Armasius, hæc enim omnia nomina legimus apud Serapionem Simplicium c.81.& 143. & 220.& 229.

Aescheron, siue Aeschrion, siue item Aeschrō Empiricus, & vnus è præceptoribus Galeni, cuius ipse meminit lib. xj. Simpliciũ medicamentorum, quo in loco de carcinis loquitur, & nisi id Galenus dixisset, putassem eum fuisse Aescheronem, quem Varro annumerat inter scriptores rei rusticæ.

Aeschines Atheniensis non ille quidem orator, sed alter medicus Plinio citatus lib.28. c.4.& alibi.

Aesculapius, suprà inter inuētores medicinæ, nu.16.& multis seq.

Aëtius Abldenus, aut, vt alij scribunt, Amidenus Antiochenus, qui Constantini Magni temporibus medicorum ante se dicta coninxit, libris 16.quos ipse distinxisse videtur in Tetrabiblos, id est, Quaterniones 4.quorum quilibet 4.Sermones continet. Ita scilicet, vt in vniuersum 16. Sermones habeat, quos libros alij vocant. Huius vitam Eunapius descripsit. Hunc autem Cappadocem appellat Paulus Aegineta lib.4. c.5. in ptin. Nisi illic Aretæus pro Aëtio scribdum sit, vt dicam infrà in Aretæo. Hic sanè Christianus fuit, vt colligi potest ex Quater. 2. Ser. 4.c.50.& Quater.4.Ser.3.c.14.

Aetius Sicanius, ex cuius & aliorum libris excerptus est liber de atra bile, qui Galeno ascribitur.

Afranius, Petro Apoonensi in additionibus Mesue, quo loco disserit de ægritudinibus spleois.

Africana, infrà inter fœminas, nu. 336.

Agameda, infrà inter fœminas, nu. 324.

Agapetus Paulo Aeginetæ citatus libro 3. cap. 78. & lib. 7. cap. xj. & Alexaodro Trallliano lib. xj.

Agapius Alexandrinus, qui in medicina Commẽtarios ædidit: Bizantiiq; ludum aperuit magna doctrinæ suæ fama, ingeniiq; solertia: vnde gloriam ex ea arte, opesq; ingẽtes comparauit ex Suida.

Agargeus, Galeno, aut cui vis in lib. de medicinis expertis.

Agarisus, Rasi lib. xj. Continentis c. j.

Agathinus sæpè Gale. citatus lib. 5. phar. κατὰ γένη, & li. ij. de differentiis febrium, & Aureliano lib. Oxeon ij. c. x. & li. 3. c. 16. ex lib. de Helleboro. Sed & is scripsit librum de Semitertiana, vt dicit ipse Galenus io Commentariis li. j. Epidemioo Hippocratis. Is autem fuit præceptor Archigenis, vt videre licèt ex Aetio Tetrab. j. Ser. 3. c. 172.

Agathus, siue Agathins Cathagetes, nisi & ipse idem fit, Galeno Medicamentorum secũdum locos li. 9. c. 5. & alibi.

Agathocles, Plinio li. 22. c. item 22. & Galeno pharmacorum secundùm genus li. 5. Et huius, aut alterius eiusdem nominis memioit Lucianus in Cataplq.

Agazo Atheniensis, quem foisse magnum experimentatorem dicit Petrus Aponensis, in additionibus Mesuæ, quo loco tractat de ægritudinibus epatis. Et hic fortè est, quem simpliciter vocaot Experimentatorẽ idem Aponensis in illo c. & Simon Ianuensis.

Agrippa Iudæorum rex, suprà inter reges, nume. 131.

Agrippa siue ille, siue alius simpliciter citatus Galeno pharmacorum κατὰ γένη, lib. 7.

Agron Atheniensis, suprà, ou. 56.

Ahamet, siue Haamet, siue item Haamech, siue denique Ahemet Eben Danid, Serapioni Simplicium, c. 118. & 164. & 224.

Ahiriton.

Ahuar Rasi lib. xj. Continentis c. 7.

Aieyse, siue Ayse (hæc enim duo oomina reperio, nisi diuersorum sint) apud Serapionem Simplicium, c. 117. & 303.

Albanus Torinus Vitodurensis, qui Polybum de natura seminis humaoi, Alexãdrũ Trallianum, Paulum Aeginetam, Philaretum, Io. Damascenũ, Theophilum, & alios multos eleganter vertit.

Albarmachus Auicennæ lib. 5. tract. 9.

Albaromakus, & Albaromachus apud eundẽ, nisi & idem sit, quod facilè crediderim.

Albasarri, & Albasari, & Albasyri, Serapioni Simplicium c. 67. & 116. & Rasi li. ij. Continentis c. ij. vbi eum citat ex libro summæ de oculis.

Albatarich, Serapioni eiusdem operis c. 85.

Albatenius qui primis Galenum in Arabicam linguam vertit, vt dicit Serapio.

Albenguesit, vide Abenguesit.

Albertus Belfortis Rheticus vir hac arte clarus, cuius expectatur liber de abolẽda morbi gallici nomẽclatura, eiusq; explicatione & curatione.

Albertus Salentinus philosophiæ, & medicinæ doctus apud Gyraldum li. j. de poetis nostri temporis.

Albertus Theutonicus Dominicanus, qui ob doctrinæ magnitudinem Magni cognomẽtum sibi comparauit. Cuius inter alia, & ea quidem propè infinita opera, libros 16. de animalibus scripsit, secutus magna ex parte Aristotelem. Et de medicina librum vnum, de secretis mulierum vnum.

Albhambd filius Allahagelegi, Serapioni antidotorum c. 18.

Albotin, Auicennæ lib. 5. tract. 5.

Albricius Londinensis Anglus, qui scripsit de ratione, aliaque de re medica nou pauca, vixitque sub Guthelmo Ruffo Anglorum Rege.

Albuabram, & Albruabam (vtrunque enim reperio apud Mesuem) vide num sit Abuabram, aut Abohabram, de quibus suprà.

Albubeter, aut, vt alij scribunt, Abubeter, aut etiam Abubater filius Zachariæ filij Arahi, aut, vt alij scribunt, Errasis, aut, vt alij, Rasis, quem & Almanforem vocant, quòd ad Almanforem scripserit. Sed & aliis vocatur Bubikie filius Zacharię, nepos Errasis. Aliis item Mugamet filius Zachariæ Rasis. Aliis deniq; Mahumeti filij Zachariæ Arasis. Hic est quem Rasim vulgò vocãt. Cui Arnaldus Villanouanus optimi viri iudicij, in libro de diuersis intentioaibus morborum, statim in ingressu hoc testimooiũ perhibuit, quòd fuit in speculatione clarus, in opere promptus, in iudicio prouidus, in experiẽtia probatus. Huius habemus libros xij. Elhaui, aut, vt alij scribunt, Helchauy, aut sioe aspiratione Elchaui, siue Elkaui, id est, vt ioterpretaotur, totum cootioentis, ex quo eos libros Continentis vocant, opus quidem ingens: & præterea libros decem ad Almanforem, & alios multos.

Albocasiua qui & Albucasis, siue Albuchasis, cuius extant lib. 3. Chirurgiæ, & liber qui Seruitor dicitur.

Albuensis.

Albugerig, & Albugerix, & Albugerigius, & Albugerag (hæc enim omnia reperio apud Serapio-

ipsius Theophrasti, vt illic colligere licet.
Alexio memoratus Ciceroni lib. 15. epistolarũ ad Atticum, epist. j. & ij.
Alexippus Plutarcho memoratus in Alexandro Magno.
Alsalamen, Rasi lib. Continentis, c. 3. Vide nũ sit Alkalamen, de quo infrà.
Alseresi, Serapioni Simplicium, c. 178.
Alserisei, siue ille, siue alius, eiusdẽ oper. c. 201.
Alserisi, ibi. c. 95.
Alseusi, nisi & idem sit, ibi. c. 302.
Alguazir Abuale Zor, filius Ameleth filij Zor, citatus à Zoar in initio libri de cura lapilli, nisi de seipso loquatur.
Alharis, Mesue in medicinis solutiuis.
Aliabbas, vide Haly abbas.
Alimaior, Rasi lib. 2. Continentis c. j.
Alkalamen Arabibus sæpè, qui fortè is est Alchalahamen, siue Alchalehemen de quibus supra diximus.
Alkekengi.
Alkindus, vide suprà Alchindus.
Alkusseneni, Serapioni antidotorum c. 33.
Almaiemir, ibi. c. 143.
Almasaherodi, ibi c. 177.
Almascadi, ibi. c. 185. ex libro auri, minerarũ, margaritarum.
Aloisius Mundella Brixiensis, cuius extant epistolæ medicinales doctissimę, & annotationes in Antonij Musæ Brasauolæ Simpliciũ medicamentorum examen.
Aloisius Trissinus, cuius sunt problemata medica ex Galeno.
Alpharabij, vide Ebunasar.
Alphonsus Ferrius Neapolitanus, cuius est liber de morbo gallico, alter de Sclopetorum vulneribus, & alij plurimi.
Alseir, Auicennæ lib. 5. in medicamentis compositis.
Albirosin, Rasi lib. 9. Continentis c. 5.
Amaraan, Mesue in ægritudinibus cerebri.
Amaranthus Grammaticus Galeno antidotorum, libro secundo.
Amaran, Mesue in antidotis. Et fortè est ille Amaraan.
Amaron inter reges, suprà nu. 132.
Amasas.
Ambram, Serapioni antidotorum c. 16.
D. Ambrosius, de quo inter Diuos suprà, n. 92.
Ambrosius Leo Nolanus, qui libros actuarij de vrinis non ineleganter vertit, & alia quoque scripsit.
Ambrosius Puteolanus Marcello Burdegalẽsi citatus. c. 26.
Aminulus, Auicennæ lib. 5. tract. 8.
Ammonius Chirurgus, Aetio Tetra. 2. 3. c. 113. & Tetra. 4. Ser. 2. c. 51.
Ammonius Lithotomos cognominatus Celso, lib. 7. c. 26.
Ammonius simpliciter, siue vnus ex illis, siue alius, Paulo Aginetæ, lib. 7. c. 16. & Aetio Tetrab. 2. Ser. c. 113.
Amphion, Galeno κατὰ γένη, lib. 4.
Amram filius Hihaumee, nisi sit ille Amaraã, vel Amaram.
Amram simpliciter Arabibus citatus, quẽ credo eundem esse.
Amythaon, siue his fuit pater Melãpi, de quo diximus inter poetas, siue, alius, sed cuius epithema memorat Aetius Tetrabibli 2. Ser. 4. c. 57. ex Galeno. Et malagma ipse Galenus medicamentorum κατὰ γένη, lib. 7. & ipse Aetius Tetrab. 3. Ser. 2. c. 11. & Alexander Trallianus lib. 8. c. 10. eademque vlt. & eum quoq; citat Paulus Agineta lib. 4. c. 32. & 55. & lib. 7. c. 17.
Amython, siue ille fuit detracta vna litera, siue alius Aetio citatus.
Anacreon, cuius est Commentarius de radicũ sectione.
Anastasius citatus Aetio Tetra. 3. Ser. 4. c. 47.
Anazare.
Anazilaus, de quo Plinius li. 25. c. 13. & li. 28. c. 11. & li. 35. c. 15. qui & ipse fortè est, quem idem memorat, lib. 19. c. j.
Anchæus, vide infrà Antæus.
Andreas, siue Andras, siue Andrias, siue Andron, vel Andros. nam & hæc omnia nomina medicorum reperio, nisi diuersi sint. Andreã citant Dioscorides in præfatione, Cornelius Cels. li. 5. c. j. & 18. & Gale. qui eũ non multi facit. nã in libro qui inscribitur Subfiguratio Empirica, eum vocat superbũ, & experientiæ expertem: & in præfatione li. 6. Simplicium phar. eum vocat præstigiatorẽ, & arrogantem. Sed & eũ Andreã vocat Epiphanius Cyprius statim post prin. libri primi Hęreseon, vbi eum dicit scripsisse de herbis. Andronem citant idem Cornelius li. 5. Galenus, Aetius, & Paulus Agineta. Andrã ipse Dioscorides, Celsus, & Plinius. Et quòd Andreas, & Andron vnus sit, potest videri ex eo, quòd quẽ Andreã vocat Dioscorides li. 4. c. 59. vbi de papauere loquitur: Andronem appellat Plinius de eadem re loquens li. 20. c. 18. Ipse Cornelius Cels. illo eod. li. 5. c. 20. Paulus Agineta li. 3. c. 42. & li. 4. c. 25. Andreas autem scripsit librum de medica origine, quo Hippocratẽ infamare nititur, quod, vt credo, Galenum aduersus illũ animauit, & armauit. Eum quoq; Athenæus citat ex libris de Serpentibus, & de quibusdã falso creditis, & autor magni Etymologici, vbi illum scribit ab Eratosthene Βιβλιαίγισθον fuisse vocatum, quòd eius libros furtim exscripserat, allusione scilicet cognomenti prouerbialis sumpta ab Aegistho, qui Clitẽnestrã Agamẽnonis corruperat. Porrò Polybius li. 5. historiarũ meminit Andreæ medici Ptolemęi regis, cui Polipatro cognomen fuit

fuit, quem à Theodoto Prorege interfectum fuisse dicit, Comes quoque Andreas memoratur Aetio lib. 1 n. c. 5.

Andreas Albius Bononiensis, qui dialogos aliquot de aquis scripsit.

Andreas Bellunensis.

Andreas Brentius Patauinus, qui librum Hippocratis de natura, & alterū de insomniis Latinum fecit, epistolamq; de ea re dictam conscripsit.

Andreas Camutius qui propositiones quasdam in medicina scripsit, quibus se responsurum pollicetur.

Andreas Carystus, Cassio Problematon medicorum, c. 58.

Andreas Comes Aëtio citatus Tetrabibli ij. Ser. eod. 2. c. 54. & Tetrab. 3. Sermo. 1. c. 5. & 16. & Ser. 4. c. vlt.

Andreas à Lacuna Secobiensis Hispanus, qui de febre pestilentiali scripsit, & de sectione corporis humani, & alia plurima lectu non indigna. Et Latinos reddidit libros de natura stirpium Aristotelis: & 8. postremos γεωπονικῶν Constantino Cæsari adscriptorum.

Andreas Thurinus Piscien sis, cuius extāt libri de Pleuritide, & libellus de Crisi, & alij.

Andreas Vesalius, aut, vt alij vocāt, Vuesalius Bruxellensis, cuius extat liber ingens, & admodū laudatus de humani corporis fabrica, de quo nos diximus in nostris Leg. Conub. l. 15. nu. 94. incip. Iosepus.

Andrezeos, siue Andrizeas suprà inter philosophos, nu. 168.

Androcydes, qui ad Alexandrum Magnū scripsit, Vinum potaturus, rex, memento te bibere sanguinem terræ. Sicut cicuta homini venenum est, sic cicutæ vinum, vt prodit Plinius li. 14. c. 5. Ex illa ipsa breuiuscula epistola apertè videtur rei medicæ nō ignarus fuisse, atq; etiam ex eo quod de eodem scribit Plin. lib. 17. c. 24. ad fin.

Andromachus Senior, suprà inter poëtas, nume. 220.

Andromachus illius filius, Neronis medicus primarius, quem Galenus lib. j. Medicamētorum secundùm genera, citat ex libro τῶν ἐκτὸς, id est, eorum quæ sunt extrà, siue de externis. Et eum propè vbique vocat Iuniorem. Sed & Aëtius eius medicamē Cypheides describit.

Andronicus Ticianus, quem citat & virum clarissimum vocat Octauius Horatianus libro quarto.

Andronicus simpliciter, siue ille, siue alius, citatus ipsi Horatiano lib. 1. c. 18. & li. 2. c. 6. & Galeno Pharmac. secundùm locos lib. 7. c. 6. eodemq; vlt. & lib. Quòd corporis temperamentum animi mores sequantur.

Andronius, Aëtio Tetrab. 2. Ser. 2. c. 93.

Angedenus sæpius Gal. citatus li. 2. Simpliciū.

Angelinus.

Angelus Bologninus, cuius sunt libri de cura vlcerum exteriorum, & de vnguentis communibus in solutione continui.

Anguitia, infrà inter fœminas, nu. 314.

Aninebetem, Serapioni Simplicium c. 164.

Antæus, siue Anthæus, Plinio lib. 28. c. j. & Galeno Pharmacorum κατὰ τόπους, lib. 4. c. 7. vide infrà Antistius. Sunt & qui apud Plinium legant Anchæus.

Anthus, nisi idem sit, apud Aetium Tetrab. 3. Sermo. 4. c. 44.

Antigenes Cleophantinus Aureliano, libro 2. Oxeon cap. 10. ex libro de febribus, & tumoribus.

Antigenes, siue Antigenus simpliciter citatus Galeno lib. 2. Commentariorum de natura hominis, & pharmacorum κατὰ τόπους 1 Aetio, Alexādro Tralliano, & Marcello Burdegalensi.

Antigonus, Galenus in postremo loco libr. 4. c. 7. & Marcello c. 8. & Paulo Aeginetæ li. 7. c. 8. in princ.

Antiles, & Antilis, Rasi Continentis li. 2. c. 5. & 6. & alibi sæpè in eo opere, vide infrà Antyllus

Antimachus Galeno, κατὰ γένη, lib. 7.

Antiochenus Laodiceus.

Antiochides, Galeno κατὰ τόπους, lib. 9. c. 2. & lib. 1 n. cap. 1.

Antiochus Syriæ rex inter reges, nu. 118.

Antiochus Philometor, Galeno libr. secundo antidotorum.

Antiochus alius, siue ille fuit, qui annos vixit plusquam 80. sensibus illæsis, membrisque omnibus integris, vt retulit Galenus, qui & eius vitæ rationem describit li. 5. περὶ ὑγιείας. Hunc sæpè citant Aetius Quater. 1. Serm. 3. c. 14. & Paulus Aegineta lib. 7. c. 8. vide infrà Paccius. Et fortè de hoc intelligit Lucianus in Philosopsaide.

Antipater, Galeno κατὰ τόπους li. 3. c. 3. & li. 6. c. 1. & alibi sæpè, & Aetio citatus Tetrab. ij. Ser. ij. c. 92. & Ser. 4. c. 57. & alibi quem inter Methodicos ponit idem Galenus, aut quisquis est, in Introductione, siue Medico: quiq; ipsius Galeni tempore artem medicā apud Romanos publicè exercuit non sine laude, vt etiam tradit ipse Galenus lib. 4. de locis affectis, cap. vlt. Sed & Cælius Aurelianus libro secundo Chroniorum. cap. 13. illum citat ex libris Epistolarum medicinalium ad Gallum.

Antiphanes, Galeno κατὰ τόπους, lib. 5. c. 9. & Aureliano lib. Chronion 4. c. 8. ex libro quē panoxeon appellauit.

Antistius, aut, vt alij legunt, Antius, apud Suetonium in Iulio Cæsare, c. 82. vide num sit Anteus, de quo suprà.

Antoninus simpliciter, eiusdē operis li. 5. c. 7.

Antonius Beniuenius, cuius habemus librũ de abditis nonnullis, ac curandis morborum & sanationum causis. ad hunc Politianus scribit Elegiam.

Antonius Bologninus, cuius in chirurgia extant multa volumina.

Antonius Castor, de quo suprà in successione medicorum, nume. 65.

Antonius Cermisonus præceptor Sauonarolæ, cuius sunt consilia in re medica: & liber de vrinis.

Antonius Cous, Galeno lib. 2. antidotorum.

Antonius Epicurus, qui scripsit de propriorũ affectuum ἰατρίᾳ, cui simili argumento respondit Galenus, quem inscripsit de propriorum animi, eiusque affectuum agnitione, & remedio.

Antonius Fauentinus, qui Hippocratis aphorismos versibus reddidit.

Antonius Fortolus Ioseriensis, qui plurimos libros Galeni traduxit.

Antonius Fumanellus Veronensis, cuius est Consilium chirurgicum de caluariæ fractura, Historia & curatio difficultatis & angustiæ vrinæ, de Balnei ferrati facultatibus, de balneis aquæ simplicis.

Antonius Gallus Parisiensis medicus, cuius extat libellus non indoctus de ligno sancto. Is certè vir est huius artis peritissimus, & vtraque lingua doctissimus.

Antonius Garnerius, aut, vt alij vocant, Guainerus, siue etiam Guanerius, siue denique Guaynerius (nam promiscuè his nominibus appellatur) natione Papiẽsis, cuius sunt multa opera in re medica.

Antonius Gazius Patauinus, cuius in medicina est Corona florida.

Antonius de Gradis, cuius est liber de febrib⁹.

Antonius Herbarius, Galeno Pharmacorum κατὰ τόπους lib. 2. c. 2. & κατὰ γένη lib. 6. qui hunc dicit multam habuisse experientiam.

Antonius Ludouicus Olyssiponensis, cuius sunt doctissimi libri de occultis proprietatibus, & Problematon, & alij.

Antonius Musa Augusti medicus, de quo suprà in successionibus medicorum nu. 61. Hic est, vt opinor, quem Musam simpliciter citant Galenus, & Paulus Aegineta.

Antonius Musa Brasauolus Ferrariẽsis nostri temporis medicus peritissimus, cuius extant doctissimi Cõmentarij in aphorismos Hippocratis, & dialogi de simplicibus medicamentis, & alia multa.

Antonius Pharmacopola, Galeno Pharmacorum localium lib. 9. c. 4.

Antonius Stuppanus Rheticus, qui auxit Dispensarium, quod vocant, medicamentorum Nicolai.

Antonius Zenus, aut, vt alij appellant, Zenon Policola Venetus, cuius est liber de natura humana, siue de Embryo.

Antyllus, vel Antillus citatus Oribasio lib. 2. Euporiston, Aetio Tetrab. 1. Ser. 3. sæpe, & alias quoq; sæpè: Paulo Aginetæ li. 3. c. 40. & li. 6. c. 33. & li. 7. c. 10. & 24. Stobæo Serm. 99. Auicennæ li. 5. & Rasi li. 2. Continentis, c. 2. & alibi sæpè, qui vt opinor, est ille Antillis, vel Antiles, de quo suprà. Nam hæc nominum propriorum diuersitas in hoc authore, & cæteris Arabibus processit vicio interpretum, atque etiam librariorum.

Anyasius, Rasi lib. 3. eiusdem operis, cap. 3.

Appelles Chirurgus apud Artemidorum Daldianum, in libro de Somniorum interpretatione.

Apelles, siue ille, siue alius, apud Plini. lib. 32. c. 5. & Galenum li. 2. antidotorum.

Aphricanus, qui de ponderibus & mensuris medelarũ scripsit, & hic, siue alter eius nominis citatus Constantino, aut alteri, quisquis is est, li. Geoponicon. 12. in re medica.

Aphrodas, Galeno lib. Pharmaco. κατὰ γένη. 2. & κατὰ τόπους lib. 3. c. 4. eodemq; vlt. ad fin. & lib. 5. c. 7. non semel, & lib. 2. antidotorum, & alibi sæpè.

Aphrodiseus, Galeno κατὰ γένη lib. 7. qui alius est ab Alexandro Aphrodiseo, qui Galeno multò posterior fuit.

Apion, eidem eiusdem operis, lib. 5.

Apion Grammaticus, siue is fuit, qui scripsit de metallica medicina, ex quibus Plinius quædam mutuatus est, li. 35. vt ipse fatetur li. 2. in nomenclatura authorum eius lib.

Apis Aegyptiorum rex inter inuentores medicinæ, nu. 15.

Apius Phascus, Galeno Pharmacorum κατὰ τόπους, lib. 5. c. 7.

Apollinaris, Marcello Burdegalensi in sua præfatione.

Apollinaris Cremonensis, qui sub Eugenio Quarto scripsit practicam, & alia quædam.

Apollo inter inuẽtores medicinæ, suprà, nu. 6. & sequen.

Apollo alius, Galeno Phar. localium li. 7. c. 3. Nisi nomen ibi sit concisum (vt sæpè fit in nominibus propriis) vt sic significet Apollonium, vel Apollodorum.

Apollodorus, de quo suprà in successione medicorum, nu. 54.

Apollodori duo, scilicet Scillæus, siue Citieus & Tarentinus citati Plinio, li. 20. c. 4. quos pleriq; opinantur esse illos Apollonios patrem & filium, de quibus paulò pòst dicemus. Apollodorum autem simpliciter citat Galenus in lib. Pharmac. secundùm locos. Vnum autem horum citat Plini. li. 14. c. 7. & ex eo volumine, quo suasit Ptolomæo regi quæ vina biberet.

Apolloniedes, Aetius Tetrab. ij. Ser. 4. c. 48.

Apolloniades Chirurgus, nisi idem sit, apud

Archibius Galeno Pharmaco. κατὰ γένη, lib. 5. & lib. 2. antidotorum.

Archidemus, siue Archidamus. vtrumq; enim reperio apud Galenum li. 2. Simplicium medicamentorum, cap. 18. & seq.

Archigenes sæpe citatus Galeno, Aetio, Paulo Aginetæ, Mesuæ, Serapioni Rasi, quem ipse Galenus libro quarto de differentiis pulsuum dicit, τῆς φιλοριείας morbum depastum esse, vt nouam inquit, vocem in re noua vsurpem. Etsi, vt subiungit, isto malo esset indignus, in colenda arte vir non ignauus. Citatur ab ipso Galeno ex libris Medicaminum κατὰ γένη, & ex libris vndecim Epistolarum, & ex libro de Pulsibus, & ex lib. de oblesæ memoriæ instauratione, & ex lib. de significatione febrium, & ex libro de Musculis & ex libris Regularum, & ex libro de longorum affectuum notitia. Et ab Aetio Tetrab. 2. Sermo. 2. cap. 37. ex epistola ad Marsum. & à Paulo Aegineta lib. 3. cap. 45. ex epistola ad Atticum, & à Cælio Aureliano sæpe. & Rasi lib. 3. Continentis, cap. 4. & 5. ex libris morborum Chronicorum. Et hunc fuisse Apameum Syrium dicit idem Galenus, aut quisquis est, in Introductione siue Medico. De eo est illud Iuuenalis sat. 6.

—Tunc corpore sano

Aduocat Archigenem onerosaq; pallia iactat.

Quod Themison ægros, &c.

Item illud saty. 13.

Nec dubitet Ladas si non eget antycira, nec

—Archigene.

Archigenisius, Rasi libro duodecimo Continentis, cap. primo, vbi eum citat ex libro de antiquis morbis. Et fortè est Arcagenisius, vel Archagillisius, de quibus suprà.

Archis, Serapioni antidotorum, cap. 91.

Archides siue ille, siue alius, ibi cap. 18.

Arcon, Rasi lib. 1. Continentis cap. 8.

Arcontius, vide suprà Alcon.

Ardimitrius, qui fuit tempore Galeni, vt dicit Serapion tracta. 7. qui de antidotis est. c. 8.

Aretæus Cappadox cuius est liber de acutis passionibus, de quo loquitur Paulus Aegineta libro quarto cap. primo in principio, vbi in nõnullis codicibus Aetius scribitur pro Aretæus. Neque enim Aetius Cappadox fuit, sed Antiochenus, vt ipsemet dicit, ideoque in Græco codice Aldi scribitur, καππαδόκου ἀρεταίου. Aretæum autem citat simpliciter ipse Aetius. Tetrab. 2. Sermo. 4. cap. 46. & Tetrab. 3. Sermo. 1. cap. item 1.

Aretæus Sabinus, qui Hippocratem commodissimè cõmentatus est, vt dicit Aulus Gelius lib. 3. cap. 16. vide infrà Sabinus.

Arianalis, Serapioni Simplicium, cap. 143.

Aridion filius Melia, Galeno, aut quisquis est Arabs, vt opinor, in libro de medicinis expertis.

Arinasius, Rasi lib. 3. Continẽtis, cap. 4. & fortè est Aniasius de quo suprà.

Ariobarzanes, Paulo Aginetæ lib. 7. cap. 17. vbi describit emplastrum Ariobarzaniũ. Vt etiam Alexander Trallianus lib. 3. cap. 10.

Aristarchus Tarseus, siue Tarsensis, Galeno Phar. κατὰ γένη, lib. 5. & Aetio Tetra. 4. Sermo. 2. capi. 15.

Aristarchum illum, aut alium simpliciter citat idem Galenus Phar. κατὰ τόπους libro 5. cap. 1. & 3. & lib. 7. cap. 5. & 6. Aetius Quaternionis 2. Serm. 4. cap. 65. & Mesue in antidotis.

Aristeus apud Galenum, siue Herodotum in Introductione, siue Medico, post principiũ.

Aristo, siue Ariston, quem citat Cornelius Celsus li. 5. cap. 18. & Galenus Pharma. secundum locos lib. 9. c. 4 Huiusque dicunt non nulli esse librum de victu salubri, qui Hippocratis esse dicitur, vt scribit Galenus in Commentariis Epidemion Hippocratis li. 6. cap. 1. Et illum inter vetustissimos medicos ponit idem Galenus in Commentariis de ratione victus in morbis acutis libro 2. sectione 18. & in lib. 1. de alimentorum facultatibus.

Aristocles, Galeno Pharmacorũ κατὰ τόπους, lib. 6. cap. 2. & lib. 8. cap. 7.

Aristocrates Grammaticus Galeno eiusdẽ operis lib. 5. cap. 9.

Aristocrates simpliciter ibi, nisi idem sit, quod credimus.

Aristogenes duo Suide celebrati, alter Thasius qui ad Antigonum regem Macedoniæ plures libros in medicina scripsit: alter Cnidius Chrisippi philosophi seruus, qui ex curatione Antigoni Gonatæ magnam famam consecutus est. Alterius malagma recenset Cornelius Celsus lib. 5. cap. 18. illum quoq; sæpe citat Plinius libro 33. 34. & 35.

Aristogiton, Plinio lib. 27. cap. 4.

Aristolaus, Galeno Pharmaco. localium lib. 9. cap. 15

Aristophylus Plataicus Theophrastro in Plãtis memoratus, libro 9. de historia Plantarum, cap. 19.

Aristoteles suprà inter Philosophos nu. 251.

Aristoxenus Herophileus, & Alexandri Philalethis discipulus, Galeno libro 4. de differentiis pulsuum, & Aureliano lib. Oxeon 3. cap. 16.

Aristratis, Rasi lib. 5. Continentis cap. 2. non semel.

Aristrates, Auicennæ lib. 5. summa 2. tracta. 2.

Aristus Chiturgus, Scribonio Largo ca. 209.

Arius Asclepiadeus, Galeno Pharma. secundum locos lib. 4. cap. 7. ex libro quo propria Pharmaca coaceruauit, & lib. 5. c. 7. & alibi sæpe.

Arius Tarseus, nisi idem sit, ipsi Galeno secũdùm

bri

bri medicinarum expertarum, vbi dicitur quòd fuit familiaris Acoftrois, de quo supr.
Afterius, Aetio Tetrab. 2. Sermo. 3. c. 113.
Aftrocanus in illo libro medicinarum expertarum.
Afufti ftata, Rasi lib. 11. Continentis c. 4.
Atabari, Serapioni Simplicium c. 79. & seq. & c. 87. & 108. & alibi sæpè.
Atahnfins, Rasi lib. 4. Continentis c. 4.
Ateuriftus, quisquis is fuit, apud Galenum, in præfatione lib. 10. Simplicium.
Athenæus Attalcus, apud eundem lib. 1. de Elementis.
Athenæus Tharsensis, Aureliano lib. 2. Oxeon cap. 1.
Athænens simpliciter Galen. memoratus Pharmacorum localium lib. 9. c. 5. & Generaliū lib. 5. & in introductione, fine Medico, si is est, & lib. 7. Therapeuticæ, & libro secundo de Semine, & li. 2. de causis Symptomatum. Et hunc Attalensem fuisse scribit idem Galenus lib. 4. de differentiis pulsuum. Fuitque huic cum Possidonio philosopho magna consuetudo.
Athonion. Cornelio Celso lib. 5. c. 25.
Athinæus, nisi sit ille Athenæus, Galeno lib. 13. Therapeuticæ, is vt ibi dicitur, asseruit principem partem in corde esse.
Athryilatus Thafius, Plutarcho Symposiacon decade 3. Proble. 4.
Athuriftus, fine Aturiftus (vtrunque enim reperio) apud Rasim lib. 3. Conti. c. 1. non semel, & lib. 5. c. 6. & li. 7. c. 3. & alibi sæpe. Et idem fortè est cum Ateurifto de quo suprà, aut cum Atorosco, de quo mox dicemus.
Athurfelcis, ibi lib. 3. c. 3.
Atinetus Galeno κατὰ τόπους, lib. 4. c. 7. & Marcello Burdegalensi, c. 120. vbi illum dicit, fuisse fernum Caffij medici.
Atlas Pamphiliensis citatus Galeno.
Atorofcos, Rasi Conti. lib. 1. c. 6.
Atorofphos, ibi lib. 2. c. 5. & 6.
Attales Atheniensis Attalus Plinio dictus, lib. 32. c. 8.
Attalio qui vt tradit Galenus, scripsit in Aphorismos Hippocratis, quod & tradit Oribasius, si is est, in præfatione Commentariorum in eosdem Aphorismos.
Attalus rex suprà, inter reges, nu. 122.
Attalus alius ab illis Coëmporaneus Galeni vt ipse dicit, lib. 1. antidotorum, in prin. & lib. Therapeuticæ 13. vbi & illum dicit fuisse discipulum Sorani, eumque Thessalium asinum vocat, quòd Thessali sectator esset.
Attrahyndus, Rasi lib. 10. Conti. c. 3.
Aturfius, ibi lib. 3. c. 7.
Auenins citatus Petro Aponensi in additionē Mesue, quo loco tractat de ægritudinibus epatis.
Auen, Rasi lib. 3. Conti. c. 3.

Auerrois cognomento Commentator, qui præter multa opera in primis laudata Cōmentarios in Aristotelem non indoctos, sed ineleganter admodum versos, scripsit: & libros 7. in re medica, quibus Colliget titulum inscripserunt, veluti vniuersale. vide Abēras.
Augustinus Galdadinus Mutinensis, cuius est docta præfatio in Galeni opera Latina, & traductio libri eiusdem Galeni de musculorum dissectione, & aliorum.
Augustinus Niphus Philotheus cuius est liber de morbo Gallico, & de Diebus Creticis siue decretoriis, & alij plurimi.
Augustinus Riccus Lucensis, cuius sunt nonnulli Galeni libri latinitate donati.
Augustus Cæsar inter Imperatores, nu. 148.
Auicenna & inter reges, nu. 135.
Auidianus.
Auramafius, Rasi lib. 5. Cohtinen. c. j.
Aurelius Cornelius Celsus, in successione medicorum, nu. 63.
Aurelius, simpliciter Galeno Phar. κατὰ τόπους lib. 5. c. 9.
Aurifasius, Rasi Continen. lib. 4. c. j.
Ausonius suprà inter poetas, nu. 236.
Ausonius illius pater & ipse medicus, vt satis constat ex multis locis operum ipsius filij. Præsertim verò illis qui sunt in Epicedio ipsius patris,

Nomine ego Ausonius nō vltimus arte medēdi
Et mea si nossem, tempora, primus eram.

Nam & Ausoniū citat Marcellus Burdeg. in præfatione, & c. 25.
Autolycus & eius filij, quorum meminit Homerus lib. 19. Odysseæ, in curatione vulneris Vlyssis.
Auynafius, Rasi li. 5. Continen. c. j.
Axiologus Galeno lib. 10. Pharmac. localium c. j. nam in Græco Codice legitur, ἀξιολόγος, quanquam Gornarius legit ἀντίοχος Antiochus.
Axiorius, Galeno Pharmacorum, κατὰ τόπους lib. 5. cap. 7.
Axius ocularius, ibi. Hunc enim & similes ducimus medicis annumerandos, secuti sententiam Vlpiani, qui scribit medicos, & eos appellari, qui alicuius partis corporis, vel certi doloris sanitatem pollicētur l. j. §. medicos, & ibi Bart. ff. de var. & extra. cogni. quam ad hoc dicit no. Bal. in l. j. col. vlt. C. manda. Et vt scribit Cornelius Celsus in epistola ad Caium Iulium Callistum (si ea ipsius sit, de quo dubito, quam tamen eius nomine, ac titulo Marcellus Burdegalensis inseruit in suo libro medicamentorū) Multos, inquit, animaduertimus vnius infirmitatis sanandæ scientia, medici plenū nomen consequutos. Nam & apud Aegyptios, vt hoc addas, ita erat medicina distributa, vt singulorum morborum essent medici, non plurium, teste

Medici ensunt qui tantum corporis partē curant.

ſte Herodoto in Euterpe. Cuiuſmodi medicos Romæ frequentes fuiſſe tradit Galenus lib. de partibus medicæ, cap. 2. Quanquam non video quomodo quis ſatis exactè poſſit intelligere morbum partis cuiuſpiam affectæ, & curam illius, niſi & aliorum quoque ſciat.

Ayſe, vide ſuprà Aieyſe, & Hayſe.

Azanitus, ſiue Azanites, Galeno Phar. κατὰ γένη, libro quinto, & Paulo Aeginetæ lib. 4. ca. 55. & libro ſeptimo, cap. 19. & Aetio Tetra. 4. Ser. 2. cap. 54. & Sermo. 3. capite vigeſimo primo.

Azaramis, Serapioni Simplicium, cap. 251. & 262. huiuſque etiamnum libros habemus.

Azaricon, ſuprà inter philoſophos, nu. 268.

Azaraui, Serapioni Simplicium libros habemus, cap. 251. & 262. citatus, cuius etiam libros habemus.

Azararius, cuius practicam habemus.

B

Bacchius, Aureliano lib. Chronion 2. & c. 10. & Galeno lib. 4. de differentiis pulſuum, & lib. 5. Commentariorum Epidemion Hippocratis. Hic Commentarios ædidit in 6. librum eius operis. vt dicit ibi Galenus, in princi.

Bacchus inter reges, nu. 12.

Bachmindus, Galeno alicubi citatus.

Badigorius, & Badigoruſus, niſi ſint diuerſi, quod minimè credo, Raſi lib. Continentis. 3. cap. 6. & lib. 4. c. 1. & lib. 6. c. 1. non ſemel.

Bagayſius, ibi lib. 4. c. j. ſæpius.

Bagelardus, qui de ægritudinibus infantium ſcripſit.

Bagnitius, niſi idem ſit in eodem c.

Bachtiſub, & Bachtiſus, & Bachtiſuch, nã hæc omnia reperio apud eundem, li. 6. c. 4. & li. 7. c. 1. & 4. & lib. 9. c. 4.

Baladius, Raſi lib. 10. eiuſdem operis c. 1.

Bamachius, Galeno lib. 6. Simplicium.

Bancbius, Galeno Phar. κατὰ γένη. lib. 7. niſi ſit Bacchius de quo ſupra.

Bandaſar, Raſi lib. 11. Conti. c. 5. qui fortè eſt Sandazar, de quo infrà.

Baphullus, Galeno in lib. 2. Antidotorum.

Baptiſta Fiera Mantuanus, cuius ſunt commentaria in artem Galeni, & Quæſtio de Attractione medicinarum ſolutiuarũ, & alia de virtute mouente pulſum, alia item de phlegmatico & biblioſo æqualiter febricitãtibus, & alia multa opera.

Barbios, Serapioni Simplicium c. 97. ex libro de Agricultura.

Barptolemæus Argenterius.

Barptolemæus de Brugis.

Barptolemæus Cocles Bononienſis, medicinæ diſtillator, & Chirurgus.

Barptolemæus de Meſina Siculus.

Barptolemæus de Montagnana, qui inter cæteta ſua opera ædidit cõſilia in hac arte eruditiſſima. De hoc loquitur noſter Paul. Caſtr. conſi. 382. dubium iſtud, libro ſecundo in cuius ſpecie ſiue facto, vt appellant, illum vocat egregium, & famoſiſſimum medicinæ doctorem. In eũ ſcripſit epitaphium Ioãnes Pannonius, ex quo hoc verſus excerpſi,

Credo te Stygias mundo inuidiſſe ſorores :
Miratas raros tartara ad ima trahi.

Barptolemæus Syluanius Salonenſis, qui ex Galeno quædam vertit.

Barptolemæus Troberon Anglus, qui chirurgiæ practicę ruſticę documenta ſcripſit li. 9. & iterum epitomen lib. 1.

Barzuiatus cognomento Sapiens, Serapioni Antidotorum c. 17.

Baſilius Antycitanus epiſcopus huius artis peritiſſimus, vt ſcribit D. Hieronymus in Catalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum.

Baſilius, ſiue Baſilcus ſimpliciter citatus Paulo Aeginetæ lib. 4. c. 55. & lib. 7. c. 19. qui forte idem eſt.

Baſilius Magnus, de quo ſuprà inter Sanctos, nu. 88.

Baſius, qui de herbis ſcripſit, vt tradit Epiphanius li. aduerſus hæreſes j. ſtatim poſt prin. Hunc citat Aetius, vide Baſſus.

Baſſianus Laudus Placentinus, cuius eſt latrologia ad Herculem Eſtenſem Ferrariæ ducem, & alia opera.

Baſſus, ſiue fuit ille Baſius, ſiue alius, Galeno Phar. ſecundùm locos lib. 7. c. 2. & ſecundũ genera lib. 7. & Aetio Tetra. 2. Sermo. 3. ca. 99. & Marcello medicamentorum c. 29. vide Iulius, & Pomponius, & Tyleus, & Tullius Baſſus.

Baſſus Siuicus, niſi & idem ſit, Galeno ſecundum genera, lib. 7.

Baſus, niſi ſit vnus ex illis, citatus Aetio Serm. 12. c. 44.

Bauerius de Baueriis, Bononienſis.

Bedigoras & Bedigorus, & Bedagorus, & Budegorus. Hæc enim omnia nomina reperio, ſed vnum tantùm eſſe exiſtimo, apud Serapionem libr. Simplicium cap. 57. & 78. & 95. & Raſio libro primo Continentis, cap. 3. & 5. & 9. & libro ſecũdo, c. 4. & alibi ſępe.

Benedictus Nurſinus, Franciſci Sfortiæ familiaris, qui practicam rei medicæ ſcripſit.

Benedictus de Victoriis Fauentinus, qui ſcripſit libellum de morbi Gallici curatione.

Bengezar.

Benguaſit, qui vt opinor, eſt Abenguefit, de quo ſuprà.

Berengarius Cathalanus, qui in Hippocratem & Auicennam ſcripſit quaſdam quæſtiones.

Beritius, Galeno κατὰ τόπους lib. 9. c. 5.

Bernardus Gordonius Gallus, cuius practica eſt, cui titulum fecit Lilium medicinæ.

Bernardus Felicianus, qui nonnulla ex Paulo Aegineta vertit.

Berotas.

Berotas.

Bertorius Cassinensis abbas, ante monachatum professione medicus, multaque in ea arte opera scripsit.

Bertrucius Bononiensis, cuius extat practica vtilior quàm elegantior, & quam magna ex parte sequuntur medici Empirici.

Berytius & Beritius, Galeno Phar. localium li. 4.c.7. vbi ab eo dicit Beritium Pharmacum dictum, & iterum lib.9.c.5. Hunc quoque, vel alium eius nominis citat Constantinus Cæsar, aut quisquis est, in Collectaneis Geoponicis.

Betarmen, aut vt alij vocant, Betarnem Siculus, autori medicinarum expertarum, quæ Galeno assignantur.

Biblis, Auicennæ lib. 5. summa 2. tract. 2.

Biennius, Galeno Pharmaco. localium lib.9. cap.3.

Biennitas, nisi idem sit eiusdem operis lib.10. cap.1.

Bimasui, & Bimmasui, apud Rasim in libris Continentis sæpissimè. Citatur autẽ ex summa ipsius, eius operis, lib.4.c. Et ex libro de complemento, eiusdem operis lib.5. c.1. Et ex libro de febribus, ibi. Et ex lib. nutricatio num, etiam ibi. Et ex libro de cura prægnantis, lib.9.c. 5.

Binabichalid Perses, Rasi eiusdem operis, lib. 6.cap.1.

Binelhalleg, ibi, lib.4.c.1. & lib.5.c.1.

Binmasim, ibi lib.6.c.1. nisi sit ille Bimasui.

Binserapion ibi, li.4.c.j. & alibi sæpissimè. Credo esse Io. filium Serapionis, de quo posteà.

Blasius Asparius Papiensis, qui scripsit libellũ de curandis febribus.

Bodex, Rasi Continen. lib.1.c.4.

Boetua, siue Boethus, apud Celium lib. 5.c.21.

Bolas, cuius collyria describit Aetius Tetrab. 2.Ser.3.c.99. & 104.

Bonefet, Rasi lib.1. Continentis, c.3. ex libro de cultu terrarum.

Bonominus Bergomensis, cuius extat liber de venenis, & alius diuersarum quæstionum.

Bonus præceptor, quisquis is est, citatus Galeno, lib.7. Pharma. localium c.4.

Botryes, Plinio in nomenclatura medicorum, lib.29.

Branchaleon, vide Ioannes Franciscus Branchaleon.

Brela Croa, infrà inter fœminas, nu.338.

Brenitus, Galeno Pharma. localium 9.c.4.

Britannicus, Galeno ibi, lib.4.c.7. vide Stolus Britannicus.

Brunus Longoburgensis 4. cuius extant opera in Chirurgia.

Brunus pater Dini de Garbo, de quo posteà dicemus, chirurgiæ peritissimus.

Bubikir, vide Albuberet.

Bucceiesu, Rasi Continentis lib.1.c.4.

Buctigesu, eiusdem operis lib.2.c.2. nisi idem sit. Nam & alibi Buccigesu, & Burcigesus legitur, eiusdem lib.c.3. & Buciiesu, lib.2.c. item 2.

Buctuson ibi, lib.2.c.2. nisi & idem sit.

Budegorus, vide suprà Bedigotas.

Bugerius.

Buhahylyha Arabs cuius sunt Tacuim, siue tabellæ aut tesserulæ, in quas totam propè medicinã redegit, vti etiam Elluchasem de quo infrà dicemus.

Buhiel Hutasinius, Rasi Continen. lib.5.c.1.

Bulchasis, cuius extat liber de præparationibus medicamentorum, quem librum Seruitoris vocant, alij Albucasis & Albucasa vocant, nisi sint diuersi, vide Albucasa.

Bureiesu, Rasi lib.1. Conti. c.3. sed eum puto esse Bucceiesu, de quo suprà.

Butaducus, ibi lib.3.c.7.

Byn Sabur, eiusdem operis lib.6.c.1. ex illius Antidotario.

Byntalius ibi, lib.11.c.3.

Bythonus, cuius meminit Georgius Valla lib. 27. expetendorum & fugiendorum qui ast medicinæ 4.c.232.

C

Cadmus Agenorides Phœnicum rex, inter inuentores, nume. 11.

Cæcilius Bion, Plinio libr.28.c.13, qui vt in eiusdẽ lib. indice dicit. περὶ δυνάμεων scripsit.

Cæcilius simpliciter, ex Commentariis citatur ipsi Plinio lib.29.c.4.

Cælius Aurelianus Siccensis, cuius habemus libros de celeribus passionibus, quas Oxeõ appellat & de morbis chronicis, quos Chroniõ vocat; id est, tardarum passionũ, & eosdem quidem doctos, sed stylum sanè Africũ redolẽtes. Scripsit & libros Medicaminum, vt dicit lib.2. Chronion c.4. in fi. Et medicinalium responsionum, vt dicit eiusdem operis lib.i.c.1. & lib.2.c.4. & li.3.c.4. Et γυναικείων, id est, passionum muliebrium, eo. lib. 7.c.4. Et specialium Adiutorium ibi, non semel, & Epistolarum Græcarum ad Prætextatum lib.2.c.j.

Cæsar in imperatoribus suprà, nu.154.

Cæsar Landulphus, cuius est libellus de curis febrium.

Cæsar Optatus Neapolitanus, cuius extant aliquot luminares epistolæ in scriptores medicos.

Cahraba, Rasi Conti. lib.2.c.j.

Caius Iulius Plinio memoratus lib.7.c.53.

Caius Neapolitanus, Galeno phar. κατὰ γένη, lib.5.

Caius Ocularius, eidem Phar. κατὰ τόπους lib. 4.cap.7.

Caius Valgius, suprà in successione Medicorum, nu.62.

Caius simpliciter vn⁹, vt puto, ex illis, vel Aelius

lius Caius, de quo suprà, hic citatur Aureliano lib. Oxeon 3. c. 14. vbi illum dicit Herophili sectatorem.

Calaf Iudæus Catalanus, qui simpliciter citatur Calaf, Rasi lib. 11. Conti. c. 4. & 5.

Calaminus, ibi, lib. 5. c. j.

Calays, ibi, nisi sit ille Calaf.

Calhamam, & Calhamen. d. lib. 5. c. 2. & lib. xj. cap. 1.

Callianax, de quo Galenus illud scripsit, quòd interrogatus à quodam num moreretur, respōdit Homerico illo carmine li. Iliados 21.

Κάτθανε καὶ Πάτροκλος ὅσπερ σέο πολλὸν ἀμείνων.

id est, ad verbum,

Occubuit & Patroclus qui te multò præstantior fuit.

Calligenes medicus Philippi Macedonum regis illius, qui aduersus Romanos belligerauerit, cuius meminit Liuius lib. 10. belli Macedonici.

Callimachus qui de Coronis priuatim scripsit. Nam & hic est quædam valetudinis portio, teste Plinio lib. 21. c. 3. quod & videre licet ex Galeno li. 2. Pharmacorum localium c. 2. vbi descripsit amuleta quæ capiti coronæ modo circumposita, & alligata, doloré eius arcent: & Dioscoride lib. 4. cap. 127. quo de Hippoglosso tractat, vt nonnulli interpretes ibi intelligūt: & ipso Plinio li. 24. c. 10. vbi de smilace loquitur, & c. 12. statim post prin. & c. 19. & li. 27. c. 11. statim post prin. & seq. vbi de Polygono tractat. Plutarcho Problematon Simposiacon decade 3. c. 1. Marcello c. 1. non semel.

Coronarum [illegible] medica[illegible]

Callinicus, Galeno Phar. κατὰ γένη lib. 7.

Callisthenes Aristotelis discipulus, qui de herbis scripsit, teste Epiphanio statim post prin. lib. 1. Hæreseon.

Caluus, vide Marcus Fabius Caluus.

Camachilis, Galenō lib. 6. Simplicium.

Cāmachirus, siue Camachirus, ibi, nisi idē sit.

Canamusalus de Baldach, cuius librum habemus de curandis oculorum passionibus.

Candidus, Aetio Tetrab. 2. Ser. 3. c. 113.

Capito Ophthalmicus, id est ocularius medicus, eidem Phar. κατὰ τόπους lib. 4. c. 6. videan sit Artemidorus Capito, de quo sup.

Capitonē simpliciter, quisquis is fuit, siue ille superior, siue Artemidorus Capito. de quo suprà, citat Galenus in eodem c. & in Commentariis Epidemiō Hippocratis, & Aetius Tetrab. 1. Ser. 3. c. 77.

Caricles, qui & Charicles, qui mortem Tiberij Cæsaris ex pulsu venarum pronunciauit, apud Tacitum lib. 5. cuiusque meminit Suetonius in ipso Tiberio. Huncque aut alium eius nominis citat Galenus Pharmacorum κατὰ τόπους, lib. 2. cap. 2. & libro nono, capite quarto.

Caridemus Erasistrati sectator, Aureliano lib. 3. Oxeon, cap. 15.

Carixenus, qui & Charixenus, & Charixenes, κατὰ τόπους li. 3. c. 3. & li. 5. c. 7. & li. 6. c. 2. & Aetio Tetrab. 2. Ser. 4. c. 52.

Cark, Rasi li. j. Conti. c. 6.

Carpitanus, vide infrà Chaspitanus.

Carolus figulus, qui de herbis, & piscibus scripsit.

Carolus Stephanus Parisiensis qui libros Anatomicos scripsit, & de nutrimentis lib. 3.

Carterus, Galeno phar. localium lib. 7. c. 4. Et fortè est Craterus eidem quoq; memoratus inuersa litera, de quo posteà.

Carus, de quo extat epigramma Martialis li. x.

Nequius a Caro nihil unquā Maxime factū est,
Quàm quòd febre perit, fecit & illa nefas.

Et quæ sequuntur.

Casion Armenus, memoratus autori incerto, lib. de Medicinis expertis.

Cassio, Auicennæ li. 5. summa ij. tract. ij. nisi is sit Cassius, de quo mox dicemus.

Cassius Fęlix, de quo suprà in successione Medicorum, nu. 61.

Cassius Iatrosophista, cuius sunt medica problemata de animalibus Græca, Latinitati donata ab Hadriano Iunio.

Cassius simpliciter, quisquis is fuit, Cornelio Celso in præfatione, & lib. 4. c. 4. & li. 5. cap. 25. & Galeno Phar. κατὰ τόπους lib. 4. c. 7. & lib. 9. c. 4. non semel. & Scribonio Largo de compositione Medicamentorum c. 119. ex quo potes intelligere eum fuisse tempore Tiberij Cæsaris: Aureliano lib. Chronion 4. c. 5. & Aetio Tetrab. 2. Ser. 3. c. 99. & Auicennæ sæpè, vide Pirouius Cassium Parmensem, siue hunc, siue alterū memorat Plinius lib. 31. c. 2.

Castinus Aetio citatus Tetrab. 3. Ser. 4. c. 44.

Castor, vide Antonius Castor.

Castus, Galeno lib. 4. & 7. Medicamentorum κατὰ γένη. Rasi lib. 4. Continentis c. 1.

Cataginus Antiochenus Auicēnæ li. 5. trac. 2.

Catilina regis Lithois medicus, autori medicinarum expertarum, quem nonnulli dicunt esse Galeni.

Cato Censorius primus Romanorum, & diu solus vsus herbarū scripsit, vt dicit Plinius lib. 25. c. 2. in prin. Et licet medicos incesserit, is tamen medicus fuit, vt videre est ex eodem Plinio libro 29. capite primo. & altero Plinio Valeriano, lib. rei medicæ 4. ca. 29. & ex libro ipsius de re rustica infinitis locis, præsertim c. quo describit brassicæ vires in re medica. Sed & ipse librū scripsit, quo docet, quo pacto quis incolumis seruari, vel ægritudine liberari possit, vt tradit Plutarchus in vita illius.

Cecilius Argiuus, inter poetas, suprà nu. 222.

Cecilius Bion. vide supra Cecilius.

Celer Primipilaris, Galen. li. 7. Phar. κατὰ γένη.

Is

Is tametsi Primipilaris erat (quæ est dignitas militaris) de qua noster Iurisconsultus, in l. pater filium. §. Iulianus. ff. de lega. 3. & Quintilianus lib. 6. c. 3. tamen medicæ quoque artis peritus erat, vt hinc intelligas, nullam aliam artem, nullum ordinem ab hac abhorruisse.

Celius Aurelianus, vide Cælius Aurelianus.

Cermisonus, vide suprà Antonius Cermisonus.

Cesar Imperator, vide Cæsar.

Cesar Landulphus, vide Cæsar Landulphus.

Cesar Optatus, vide Cæsar Optatus.

Chalcideus, Galeno Phar. secundùm genus lib. 5.

Chærias Atheniensis Plinio lib. 20. c. 23.

Chamul Bizagisuch, Rasi lib. 5. Continentis cap. 1.

Charicles, vide Caricles.

Charition, Aetio citatus Ser. 13. c. 18.

Charixenus, vide Carixenus.

Charmides, Galeno li. 2. Antidotorum.

Charmis Massiliensis in successione medicorum, supra nu. 65. nisi ille idem sit.

Charpitanus, siue Charpitanus in successione medicorum, nu. 62.

Chealfetebeni, Serapioni Simplicium. c. 197.

Chereas, Galeno Phar. localium li. 5. c. 9. nisi sit ille Chæreas de quo suprà.

Chimrasius, Rasi lib. 6. Conti. c. 1.

Chimon.

Chiron Centaurus inter inuentores medicinæ nu. 12. & seq.

Chosi, & Chozi, Serapioni Simplicium c. 93. & alibi. vide Chuzi.

Christianus Soter Limothermæus, qui nõnullos Galeni libros in Latinum vertit.

Christianus alius, Serapioni Simplicium c. 182.

Christiernus Morsianus Danus, cuius præter res medicas extat Arithmetica.

Christophorus Ballista Parisiensis, qui de re medica libros scripsit.

Christophorus Barzianus, siue Barzezius Pergamensis, cuius extat liber de cognitione, & cura febrium, & Introductoriũ, siue ianua ad omne opus practicum medicinæ.

Christophorus Clauserus Tigurinus, cuius est dialogus Germanicus de vrinæ iudicio.

Christophorus Georgius de Honestis Florẽtinus, cuius sunt Commentarij in Antidotarium Mesue.

Christophorus Heyll Vuisbandensis, qui scripsit artificialem medicationem, & quosdam Galeni libros in Latinum vertit.

Christophorus Oroscius cuius extant annotationes in Aetij, & Pauli Aeginetæ interpretationes.

Chrysanthus Gratianus, Galeno Phar. localium lib. 5. c. 1.

Chrysaris, Galeno in libro cui titulus est, linguarum Hippocratis expositio.

Chrysermus, Plinio lib. 22. c. 22. Galeno libro 4. de differentiis pulsuum, & lib. 9. Pharmacorum localium c. 2.

Chrysippus Gnidius, in successione medicorũ suprà nu. 50.

Chrysippus illius filius, Ptolemei medicus, apud Laertium in Chrysippo Halensi.

Chrysippus alius Erasistrati discipulus, de quo Laertius ibi. Vnumque horum citat Galenus li. 2. Commẽtariorum de natura hominis, & Plinius lib. 20. cap. 9. in prin. vbi dicit illum Brassicæ priuatim volumen dicasse, & Cornelius Celsus li. 5. & Aurelianus lib. 4. Chronion c. 8. ex libris de Lumbricis. Et lib. 2. Oxeon c. 11. ex lib. de Catalepticis. Ab vno horum Chrysippea herba dicta Plinio li. 36. c. 9.

Chuzi, & Chuz, & Chusi, & Cus, & Chus, nisi sint diuersi, quod minimè puto, Rasi li. Cõtinentis 1. c. 5. & li. 2. c. 2. & lib. 3. c. 2. non semel, & c. 3. etiam non semel, & c. 5. 6. & 7. Et hic, ni fallor, idem est cum Chosi, & Chozi, de quo suprà.

Cienus, qui & Prusias dictus est Herodoto in Introductione siue Medico, quem plerique Galeni esse putant.

Cimon, Galeno Pharmacorum localium lib. 3. cap. 1.

Circe inter fœminas infrà, nu. 513.

Cisadra, Rasi Conti. lib. 6. c. 1.

Claudianus citatur Plinio Valeriano lib. rei medicæ 3. c. 45. Et hic fortè est, cuius meminit Galenus lib. 1. Phar. localium c. 1.

Claudius Apollonius, Galeno lib. Antidotorum 2.

Claudius Damonicus, eidem Pharmacorum localium lib. 3. c. 1.

Claudius Philoxenus chirurgus, eidem Pharmacorum generalium libro secundo, vide Philoxenus.

Claudius Sophista memoratus Epiphanio Cyprio, libro Hæreseon 2. c. item 2. hæresi. 66.

Claudius, siue vnus ex illis, siue alius simplicitercitatus Plinio lib. 22. c. 23.

Cleemporus, & Cleamporus (vtrunque enim legitur) cui pleriq; adscribunt eam librum de vi & effectu herbarum, quem tamen pertinax fama & antiquitas Pythagoræ vendicat, vt scribit Plinius lib. 24. c. 17. huncque etiam alibi citat idem Plinius.

Cleempus, nisi idem sit, nam & id quoque nomen reperitur.

Clemes Sertorius, Galeno Phar. κατὰ γένη li. 7.

Cleobulus, Galeno eiusdem operis lib. 5.

Cleodemus Plutarcho in conuiuio septem sapientum, vbi scribit eum cucurbitulis frequentius quàm quisquam alius medicorũ suæ ætatis vti solere, atq; eius opera factum id auxiliũ imprimis celebraretur, & in vsu frequen-

non semel,& c.8.ex lib.de cholera. Et li.7. c.j.ex lib.de Passionibus,& lib.8.c.j. ex lib. de phlegmate. Et lib.12.c.j.ex lib.de alteratione humoris.

Cosus, Gale.li.7.phar.localium c.5.

Crateias,siue Crateuas (vtrunque enim nomẽ reperio)Herbarius sæpè Dioscoridi, & Plinio citatus,& qui de herbis scripsit, vt dicit ipse Dioscorides in præfatione, & Plin. li.25.c.2.vbi illum nũcupat Rhizothomũ, id est, radicisecam, & Epiphanius Cyprius statim in initio lib.j.Hæreseon. Fuitque is tempore Hippocratis, qui ad eum scripsit epistolam,qua eũ rogat, vt optimas herbas ad curationem Democriti colligeret, appellatq; eum optimum herbarium.

Crateuas alius,qui fuit longo pòst tempore,vt qui nonnullas herbas adscripsit Mitridati, apud Plinium li.25.c.6.in prin.

Craterus,Galeno lib. pharmacorum localium 7.cap.5.& lib.ij. Antidotorum.Hic sub Augusto fuit, cuiúsque meminerunt Cicero in epistolis ad Atticum non semel, Horatius lib.Sermo.ij. Satyr.3. & Persius Satyr. 3. & Porphyrius libro primo, de Abstinentia ab esu carnium.

Cratippus, quem Heraclides Tarentinus ad Antiochidem, & post eũ Galenus pharmacorum localium lib.6.c.j.& iterum ij. in fi. ex Ferula citant. Est autem Ferula νάρθηξ libri ipsius Cratippi inscriptio. Quam quidẽ libri inscriptionem etiam Heras Cappadox suis medicamentorum libris posuit, vt postea in eo dicemus. Atq; etiam Soranus, vt videre licet apud Aetiũ, qui ipsius νάρθηκα citat lib.8.c.44. Græcis enim,vt id obiter dicam,eum morem fuisse, vt libros suos medicamentarios νάρθηκας, & ναρθήκια inscriberent. Ex quo illud Ciceronis lib.ij. de Finibus,Iam doloris medicamenta illa Epicurea,tanquam de Narthecio promant,si grauis,breuis: si longus, lenis. De Narthecio igitur,id est, de libro medicamentario Narthecion inscripto. Quanquam sunt,vt scribit Cornarius,cuius hæc sunt,qui Pyxidem medicamentariam per Narthecium intelligunt.Sed priori sententiæ adstipulatur Martialis in Apophoretis,qui huiusmodi Narthecia capsulis eboreis inclusa fuisse dicit, epigr.78.

Artis ebur medicæ Narthecia cernis habere,
Munera quæ cuperet Paccius esse sua.

Craton,Celso citatus,li.6.c.7.& c.18.

Creitas Herbarius, proauus Crateiæ, de quo nuper diximus. Huius autem mentionem fecit Hippocrates,in epist.ibi memorata.

Creon Agrigentinus,sunt enim qui ita vocant Acronem, de quo nu.me.56. in successione medicorum.

Criamabilis.

Cride Pandionis,à quo Minoa circa pudenda morbo laborantem curatum ferunt.

Criambulus,Galeno lib.6.Simplicium.

Crinas,aut alij scribunt,Critias Massiliensis, in successione medicorum,nu.65.

Crispus Philus,id est,amicus, Galeno pharmacorum localium lib.5.c.7.

Crispus Libertus, Galeno lib.7. eiusdem operis cap.3.

Crispus simpliciter, siue vnus ex illis, siue ali°, eidem pharmacorum secundùm genus lib. 5.& lib.7.& secundùm locos li.5.c.7.& iterum lib.9.c.4.

Christades,Rasi lib.j.Conti.c.j.

Christophorus Orosius, cuius sunt Castigationes in Actium.

Critias, vide suprà Crinas.

Crito,vel Criton Cortyniates Cretensis, Galeno phar.localium li.9.c.j.quamuis Cornarius putat legendum Tryphonem pro Critone,de quo posteà dicemus.

Crito, siue ille, siue alius simpliciter, citatus eidem Galeno,ibi li.j.c.j.& 3.& li.5.c.j.& alibi sæpè,atque etiam Generalium li.j.Aetio & Paulo Aeginetæ ex 4. libris Cosmeticorum,& ex libris de medendis morbis,& ex libris pharmacorum, De altero autem illorum est illud Martialis xj.libro,

Quod sanare Criton, non quod Hygea potest.

Critobulus,qui vt scribit Plinius li.7.c.37.magnam sibi famam comparauit extracta Philippi regis oculo sagitta, & citra deformitatem oris curata orbitate luminis. Huiusq; etiam meminit Q.Curtius lib. 9. vbi illum appellat Critobolum, dicitque illum fuisse inter medicos, artisque eximiæ, & Alexandrum eum curasse ex admodum periculoso vulnere.

Crucianus Florentinus, vide infrà Trusianus.

Ctesias medicus idem & historicus, vt qui res Syriacas, & Persicas scripsit, Xerxemque medicatus est,vt scribit Strabo li.14. Et eius quoque meminit Plutarchus in Artaxerxe. Hunc Etesiam vocat Diodorus libro 3.nisi mendum sit, quod magis credo, dicitque eum fuisse Cnidium, & ob eam artem annis 17.cum rege Artaxerxe summo cum honore fuisse. Et eum citat Stobæus Ser. 98. quo tractat de morbis.

Ctesiphon, cuius compositiones citat Cornelius Celsus li.5.c.18.Galenus, siue Herodotus in introductione, siue medico: & idem Galenus lib.medicamentorum κατὰ γένη, 6. vide suprà Clesipon.

Cureus, Aetio, & Paulo Aeginetæ lib.3.c.48. & lib.7.c.58.Hunc Bythinium fuisse memini me legisse apud Galenum, sed nũc locus non occurrit.

Cus,vide suprà Chuz.

Cybele,inter fœminas,infrà nu.319.

Cyrillus

Cœpit, quod poterat, Clinicus esse modò.
Et rursum,
Nuper erat medicus, nunc est uespillo Diaulus,
Quod uespillo facit, fecerat & medicus.

Didymus, Aetio Quatern.ij.Ser.ij.c.xv. & authori Collectaneorum Geoponicorum sæpè, præsertim lib. 12. ex quo poteris agnoscere illum virium herbarum fuisse peritissimum, & Alexandro Trallianо lib.7.c.15. vbi eum citat ex libro qui Octatonus vocatur. Suidas hunc, aut alterum eius nominis Alexandrinum tradit lib. xv. Georgicorum scripsisse.

Dieuches, Plinio sæpè, & inter cætera lib.24. c.16.& Galeno li.ij.Commentariorum Hippocratis de natura hominis, & li.6. Simplicium, & li.j.Therapeuticæ, & Atheneo li.j. Dipnosophistarum, vbi dicit huius discipulum fuisse Numenium Heracleotũ, de quo infrà dicemus.

Dinus de Garbo Florentinus discipulus Thadei, qui primũ Bononiæ, deinde Senis hanc artem professus multos libros in medicina reliquit, & inter cætera Commentaria in quasdam Hippocratis, Galeni, & Auicennæ libros.

Diochetes, quem nonnulli credunt esse Dieuchem illum, de quo nuper diximus.

Diocles Carystius, suprà in successione medicorum, nu.49.

Diocles Chalcidonius, Galeno phar.localium li.7.c.4. Vnus ex illis citatur Aureliano lib. Chronion 4.c.8.ex Prognosticis.

Diodotus, qui vt tradit Plinius li.20.c.12.scripsit de Emitericis, aut, vt alij legunt, Hemitritæis, aut item vt alij, Empiricis. Eum citat idem Plinius li.29. c.vlt. Galenus phar. κατὰ τόπους, lib.5.c.7.& lib.9.c.2.& lib.10. in fin.& κατὰ γένη, lib.5.

Diodotus, qui vt scribit Dioscorides in præfatione, & Epiphanius Cyprius li. Hæreseõ j. statim post princ. scripsit de herbis. Sed & ἀντιλεγόμενα, id est, Contradictoria scripsit, teste Plinio li.20.c.8.ad fin.

Diogenes, Cornelio Celso lib. 5. Galeno libro medicamentorum localium 3. cap. 3. & libro 9.cap.7.& Aetio Tetrab.j. Ser.3.c.109. qui eius Catharticum recenset. Et hic fortè est Diogenes ille Apolloniates Physicus, cuius meminit Laertius in Diogene Synopeo, ad finem.

Diugesus, Cornelio Celso lib.5.c.27.

Diomedes, Galeno medicamentorum localiũ, lib.4.c.7.non semel.

Dion, Aetio Tetrabibli ij. Ser.3. cap.28. Galeno, qui eum citat ex lib. ad Theonem, nisi hic alius sit, lib.3.Simplicium medicamẽtorum c.ij.

Dinmus, Galeno lib.6.Simplicium.

Dionysius Chirurgicus, Scribonio Largo.

Dionysius Milesius, Galeno phar. localiũ li.4. c.7.& li.ij. Antidotorum.

Dionysius Samius, Galeno phar.secundùm genus lib. 4.

Dionysius, siue vnus ex illis, siue alius simpliciter citatus Cornelio Celso lib. 6. c. 6. Plinio lib.xx.cap.xj.& xx.& aliàs sæpè. Galeno phar. localium lib. 4.cap.7. & in Commen. Apho.Hippocr.lib.4.c.69. Aetio sæpè, Plinio Valeriano li.4.c.34.& Aurel.lib.Chronion ij.c.13.

Dionysius, siue itẽ vnus, ex illis fuit, qui vt scribit Plin.li.25.c.2.scripsit de herbis.

Dionysius, quisquis etiam is fuit, condiscipulus Heraclidis Tarentini, Galeno pharma. localium lib.5.c.7.

Dionysodorus, Galeno pharmacorum localium lib.j.c.j.

Diophanes in re medica citatus scriptori Geoponicon lib.13.cap.9.& alibi sæpè. Is fortè est, qui Nicensis dictus est; Varroni qui eum numerauit inter scriptores rei rusticæ, lib.j. c.j. siue etiam alter Bithynius, nisi & hic idem sit, eidem Varroni memoratus, eiusdem lib.c.9.

Diophantus Chirurgus, Galeno phar. κατὰ γένη lib.5.& κατὰ τόπους li.5.c.7.

Diophãtes Lycius in vtroq; loco, scilicet priore li.ij.& posteriore li.9.c.4.

Dioscorides Alexandrinus, Galeno in lib. cui titulus est, Linguarum Hippocratis expositio, & Paulo Aeginetæ li.4.c.24.

Dioscorides Anazarbeus, in successione medicorum, nu.60.

Dioscorides Tharseus, qui tempore Hadriani Imperatoris fuit, vt dicit Gale.li.j.Commentariorum Hippocratis de natura hominis, illumque etiam citat in li.medicamentorũ κατὰ γένη 4.& 5.& 7.& Aetius Tetra.ij.Ser. j.c.88.& c.149.& Ser.ij.c.116.

Dioscorides, quisquis is est, quem Athenæus li.j. Dipnosophistarum, Hippocratis discipulum vocat.

Dioscorides simpliciter, siue vnus ex illis, siue alius, Galeno κατὰ τόπους li.7.c.ij.

Dioscorus, qui de herbis scripsit, Oribasio in præfatione Euporiston, nisi Dioscorides illic scribendum sit. Dioscorus autem citatur Galeno κατὰ τόπους lib.8.c.7.

Dioscorus alter medicinæ peritissimus Iustiniani tempore apud Agathium lib.5.de bello Gothorum.

Diotas Iatraliptes, Galeno pharmacorum κατὰ τόπους lib.7.c.5.

Diothimus Thebanus, Plinio li.28.c.7.

Dinxippus, vide Dexippus.

Diphillus Caristius, apud Athenæum.

Diphillus Laodicensis, cuius liber de Nicãdri Theriacis citatur ab Athenæo.

Diphilus Siphnius, apud eundem ex libris de Alimen-

Alimentis quæ sanis,& ægris offeruntur.
Disatius,apud Macrobium in Saturnalibus.
Doarus Episcopus, Aetio Tetrab. 3.Sermo.4. cap.48.
Doles,Paulo Aeginetæ li.9.c.16.
Dometius Nigricus, Galeno pharmacorum, κατὰ γένη,li.7.
Dominicus Blondius apud Lilium Gregoriũ Gyraldum Dialo.Annotationum 13.
Dominicus Massaria Vincentinus.
Dominicus Sennus Patauinus.
Donnus, qui teste Galeno, & Oribasio scripsit Commentarios in Aphorismos Hippocratis.
Dorotheus inter poetas suprà, nu.121.
Dorotheus Helias, Gale. lib. Antidotorum ij.
Dorus Scutariorum medicus, apud Ammianum Marcellinum lib.16.
Dositheus,Aetio Tetra.ij.Ser.4.c.63. & Paulo Aeginetæ lib. 7. cap. xj. Huius, vel alterius medici meminit Vulcatius Gallicanus in Auidio Cassio.
Doxippus,vide suprà Dexippus.
Draco medicus vetustissimus, de quo Palephatus in libro de non credendis Fabulosis narrationibus, quo loco de Glauco loquitur.
Draducus,Rasi lib.3.Continentis c.5.
Druidas artis huius peritos fuisse satis constat ex Plinio li.24.c.xj.vbi de Selagine loquitur & de Samolo.
Drusianus Thadei discipulus, quem Tritenhemius Abbas perperam Crusianum vocat. Cuius sunt Commentarij in artem Galeni.
Dyuridus,Rasi lib.5.Conti.c.ij.

E.

Ealiem.
Ebengezar, Mesue in cura catharti. Is est, vt opinor,qui alibi dicitur filius Zezar.
Eberhaldus Sculsinger, qui scripsit tractatum Isagogicum in Astrologiam, præsertim ad electiones medicas.
Ebibule pater Maruen,filius Zoe,Rabbi Moysi Aphorismorum parte 22.
Ebugarech,Rasi lib.j.Continentis c.j.
Ebugerarer, nisi idem sit, eiusdem libri c.3.
Ebunasar Alfarabij,Rabbi Moysi Aphorism. parte 25.ex lib.Elementorum.
Edigoras,Rasi lib.j.Continen. c.3.non semel. Et is forte est Bedigoras,de quo suprà.
Edoardus Vuottonus Oxoniēsis, qui nuper & post priorem huius operis editionem elegātissimè simul, & doctissimè scripsit de animalium differentiis.
Eichus.
Elcahamen,& Elcalhameo,Rasi eiusdem operis li.6.c.j.& li.7.c.j.& li.9.c.v.nisi duo sint, quod minimè credo.
Elcaymusia,Rasi li.x.eiusdem operis c.j.
Elcheis, siue Elchus, siue etiam Elchuz, nisi diuersi sint,eiusdem operis lib.xj. cap.v. & alibi sæpè.
Eleotates,Garioponto lib.de Febribus c.7.
Elephantis, siue Elephantides, vide inter fœminas,num.333.
Elinm apud Arabes,vide infrà Exlion.
Elkindus,vide suprà Alchindus.
Elluchasem Elimithar medicus de Baldath (hic enim est eius titulus) filius Nahadum, filij Ducellā,cuius sunt tabulæ sanitatis tuēdæ,iuxta ordinē scilicet rerum naturalium, quæ quidem tabulæ Tacuini sunt dictæ.
Elmisiam,Rasi Continentis lib.7.c.4.
Elmongeb,siue Elmogib,Rasi eiusdē lib.7.c.j. & iterum lib.8.c.j.
Elpidius Theodorici Gothorū regis medicus, apud Procopium li.j.de bello Gothorum.
Embs,Serapioni Simplicium c.173.
Embularchus,Aetio Tetra.4.Ser.4.c.113.
Emmasuy,Rasi Continentis li.4.c.j.Credo esse Bimasui, de quo suprà,siue filius Masui, de quo infrà.
Empedocles,de quo suprà īter poetas, n.212.
Entylus Chirurgus apud Georgiū Vallam in libris expetendorum, & fugiendorum, & medicinæ li.6.c.13.
Epænetus,cuius liber est de olerib⁹,cuius meminit Scholiastes Nicandri in Theriacis.
Epagathus,vide Deletius.
Epicharmus Cous inter philosophos, suprà, num.248.
Epicharmus Demolchi Siracusani pater.
Epicurus,inter philosophos, suprà num.273.
Epidaurus,Galeno li.7.phar. κατὰ γένη.
Epigonus,Galeno in lib. de ratione curādi ad Glauconem,& phar.κατὰ γένη,li.5. & Aetio Tetrab.4.Ser.3.c.124.
Epimenides Cretensis,inter philosophos, suprà,num.260.
Erasistratus in successione medicorum, n.50. & multis seq.Is Aureliano lib.ij.c.7.citatur ex libris Salutarium præceptorum, & li.4. c.3.ex libris de vētre.Et li.5.c.j.ex li.de Hydrope.Et c.2.ex libro de Podagra. Et lib.j. Oxeon c.13.ex lib.de Febribus.
Eras Cappadox,vide Heras Cappadox.
Erasmus Stella Libonothanus, cuius extat libellus de Gemmis.
Eratosthenes, quem fuisse medicum cōstat ex eo quod suprà diximus in Andrea.
Eribotes Theleontis filius, qui Oilei vulnus Stymphalidibus illatum sanauit apud Orpheum in Argonauticis.
Erisippus,Garioponto lib. de Febribus c.7.
Erophon,cuius sunt nonnulli lib. qui Hippocrati tribuuntur, vt dicit Galenus in lib. de Dispnœa.
Eryximachus, Platoni ī Symposio memorat⁹.
Esaias,de quo suprà num.80.

Esculanus, vide Saladinus Esculanus.
Esdras, de quo inter diuos, suprà nu. 81.
Eslimon, vide suprà Aslimon.
Ethesias, vide suprà Ctesias.
Euangeus, Galeno lib. 5. medicamentorum κατὰ γένη.
Euax rex, inter reges, nu. 135.
Eubulus, Galeno pharmacorum secundum genera lib. 3. atque etiam secundum locos libro 9. cap. 5.
Eucharius Rhodion, qui Germanicè scripsit librum de partu hominis, & obstetricatu, & Herbarium Germanicum.
Euclides Palatianus, siue Palantinus, Galeno Antidotorum lib. 2. & pharmacorum secúdùm locos li. 7. c. ij. At in Græco exemplari legitur, ὡς Ἡρακλείδης ὁ Ταραντῖνος: tametsi Cornarius dubitat mendum'ne sit, vt pro eo Heraclides Tarentinus legendum sit, & ita quoque vertit.
Eudamus, qui apud Aristophanem in Pluto annulos contra venena, & serpentium morsus conficiebat.
Eudemus inter poetas, suprà nu. 214.
Eudemus ille, siue alius, qui primus cum Herophilo post Hippocratem neruorum Anatomiā ornatè scripsit, vt tradit Galenus li. 3. de locis affectis c. x. Huius etiam sæpè meminit Theophrastus, atq; etiam alterius. nam duos memorat lib. 9. plantarum c. 18. Et Galenus Seniorem citat in lib. 9. de compositione medicamentorum secundùm locos c. 5. quasi alius sit Iunior.
Eudemus quoque alius, in adulterio Liuiæ Drusi Cæsaris deprehēsus, vt tradit Plinius li. 29. c. j. Cuius etiam meminit Tacitus li. 4. historiarum. Horum vnum citat Athenæus li. 9. ex li. de Oleribus. Et Cælius Aurelianus qui eum dicit Themisonis sectatorē, Oxeon li. 3. c. 11. & 12. & 15. & 16. & Galenus lib. 1. Therapeuticæ, & iterūm lib. 6. ad fin.
Eudoxus Cnidius, inter philosophos, suprà num. 255.
Eudoxus, alter, etiā Cnidius memoratus Laertio in vita ipsius philosophi.
Euelpides, siue Euelpidius, siue Euelpistes, siue item Euelpistus, siue deniq; Euelpectus (hæc enim omnia nōia reperio) maximus medicus ocularius, sæpè Cornelio Celso, li. 6. c. item 6. & Galeno citatus. Quanquam Euelpistus eidem Celso, li. 7. in prin. nō ocularius priuatim medicus esse videatur.
Euemerus, Galeno medicamentorum localiū li. 4. c. 7. Is fortè est, quem Coum fuisse dicit Athenæus li. 14. & eum citat ex tertio libro περὶ ἱερῶν ἀναγραφῶν.
Euenor, qui apud Cælium Aurelianum lib. 3. c. 8. citatur ex libris 5. Curationum: & eundem Cælium, lib. Chronon j. c. 6. Citatur & à Plinio lib. 21. c. 5.

Eugamius Octauio Horatiano citatus, aut, vt aliis placet, Theodoro Prisciano, li. 4. ad Eusebium filium de Physica scientia.
Eugenius Galeno pharmacorum localium libro 7. c. 6. ad finem. & Gariopontio, in libro de Febribus. c. 7.
Eugerasias, Galeno κατὰ τόπους, lib. 9. cap. 2. non semel.
Eunomus, Galeno κατὰ γένη, lib. 5.
Eunomus alius, nisi idem fuerit, derisus Ausonio epigr. 78.
Eupator inter reges, nu. 130.
Euphorbius, suprà in successione medicorum num. 61.
Euphranor, Galeno κατὰ γένη lib. ij.
Euphrates Catholicus, eidem li. j. Antidotorū.
Euricius Cordus Sinesusius, cuius Botanologicon, siue colloquiū de variis herbis. Isq; vertit versibus Theriaca, & Alexipharmaca Nicandri.
Euriphon Hippocratis contemporaneus, sed eo natu maior, vt scribit Soranus Cous in historia: & hunc citat Galenus lib. ij. Commentariorum Hippocratis de natura hominis, & in libro primo de Alimentorum facultatibus, & libro Simplicium medicamētorum 6. in præfatione, & in Commētariis in librum de ratione victus in morbis acutis, in 18. sectione, & Cælius Aurelianus libro Chronion ij. cap. x. & lib. v. cap. j. vbi illū dicit antiquissimum, & lib. Oxeon ij. c. 16. & iterum lib. 3. c. 17. vbi Cnidium illum appellat. Hic fortasse est Erophon, de quo suprà diximus.
Euschenius Spado, Galeno lib. 9. pharmacorum localium cap. 4.
Eusebius Papa, de quo suprà inter Sanctos, nu. 87. & iterum inter Pontifices, nu. 155.
Eusebius, Octauio Horatiano, siue Theodoro Prisciano citatus lib. 4. de Physica scientia ad Eusebium filium.
Eusistradas, Rasi lib. 6. c. j.
Eustachius Alexandrinus, apud Porphyrium, in vita Plotini philosophi.
Eustathius Queirceranus, qui scripsit Acroomaton in librum Hippocratis de natura hominis cōmentarium, & scholia in Galeni libros tres de temperamentis, quæ etiā num extant.
Eustathius alter medicus, nisi idem sit, ad quē extat epistola D. Basilij.
Eutechnius Sophista, cuius est Græca paraphrasis in Alexipharmaca, & Theriaca Nicandri, & in libros Oppiani de piscatione, & venatione.
Euticleus, Celso, lib. 5. c. 18.
Eutropius Marcello Burdegalensi citatus, in præfatione.
Eutychianus archiater eidem citatus c. 14.
Eutydemus Atheniēsis, cuius Athenæus citat

ὀψαρτυτικὰ, Opsartytica, quasi dicas, de re, siue arte culinaria condiendi cibaria.
Exlion, Rasi lib.j. Continentis c.6. nisi sit Eliū, de quo suprà, vtrunque enim reperio apud Arabes.
Experimentator, vide Agazo.
Ezechias rex inter reges suprà, nu. 114.

F

Fabianus Cretensis, Galeno pharmacorum secundum locos li.7.c.3.
Fabius Clemens, Plinio Valeriano citatus lib. rei medicæ 3.c.14.
Fabula, inter fœminas infrà, nu.330.
Falgaricus, Rasi lib.j. Continentis c.5. ex li. medicamentorum laxantium.
Fallaha Perses, Rasi eiusdem operis li.3. c. itē 3.& li.x.c.vlt. vide Filaha.
Faueligoris, Auicennæ libro Antidotorum, tracta.ij.
Faustinus, Galeno, Aëtio Tetrab.3.Ser.j.c.45. & 49.& Tetra.4.Ser.2.c.50. Paulo Aeginetæ li.7.c.12.& Alexādro Tralliano, sunt qui Phaustinum scribunt.
Faik, Rasi li.4.Conti.c.j. & li. 8.c.j. & alibi sæpè. Et hic est, vt puto, quem Fair, vocat idē Rasis li.8. eiusdem operis, paulò antè fin.& Faick li.xj. eiusdem operis c.7.
Feldius Alexandrinus, Constantino Alexādrino citatus lib.5.cap.12. vide an sit ille de re rustica.
Fenon, apud Mesue in Antidotis.
Ferdinandus Balamius Siculus, qui Galenum de Ossibus traduxit.
Fernandus Nonius Pincianus, cuius cum magna laude meminit Christophorus Orofcins in Aetij Castigationibus.
Fernellus Pisanus.
Filagrius, apud Serapionē tract.7.c.9. & c.17. Est fortè Philagrius, de quo infrà.
Filaha, Rasi lib.xj. Continentis c.5. non semel, & c.6. vide num sit Fallaha, de quo suprà, quod credimus. & vide etiam quæ diximus in Constantino Imperatore.
Filimon, Mesue, in fluxu sanguinis ab ore.
Filius Alharith, siue Alkarith, siue etiam Allarith, nisi diuersi sint. Nam hæc tria nomina reperio apud Auicennā, li.5.tract.9.& alios Arabes: credo tamen vnum esse.
Filius Amaran.
Filius Bacrich, Rasi lib.3. Continentis c.j.
Filius Genid, Rasi lib.ij. Continentis c.j.
Filius Hilgeben, Auicennæ lib.5.tract.9.
Filius Hubeire, siue Huberre, vel Hubare, nisi diuersi sint, apud Auicennam lib.5.tract.9. & alios Arabes.
Filius Hunain Mesue in ægritudinibus gutturis, nisi sit qui alibi Humain simpliciter citatur.
Filius Hychie, vide Abdala.
Filius Iubeyr, vide Sapiens.
Filius Ligileg, Rasi li.j. Continentis.
Filius Many, siue Mayn.
Filius Maginsui, Rasi lib.3. Continentis c.3. non semel.
Filius Masuy, Rasi lib.3. Continentis c.3. non semel.
Filius Mesague, Serapioni Antidotorum c.32. vide Gabriel filius Mesague.
Filius Mesue, Rasi li.j. Continentis c.9.
Filius Mesuey, nisi idem sit, apud eundē eiusdem operis li.ij.c.4. vbi illum citat ex li. medicamentorum mundificantium.
Filius Musney, eidem Rasi eiusdē operis li.ij. cap.j. & cap.ij.
Filius Musey, nisi & idem sit, qui ex libro de complemento, & fine, citatur Rasi d.cap.ij. lib.ij. Continentis.
Filius Patriarchæ, Rasi li. Continentis j.c.3. ex lib. Topicorum, & iterum c.9.& c.5.& li.2. eiusdem operis c.2.
Filius Rodoan, Rabbi Moysi Aphorismorum parte 23.
Filius Serapionis, vide Ioannes filius Serapionis.
Filius Talaus, Rasi lib.ij. Continentis c. itē ij. non semel, & c.5.
Filius Thelaus, nisi idem sit, eidem eiusdem operis lib.ij.c.4.
Filius Zezar, Mesue in medicinis solutiuis, & in ægritudinibus cerebri, vide Hamech.
Filius Zor, Rabbi Moysi Aphorismorum parte 7. non semel, & 21. vide suprà Ebibule, & infrà Maren.
Filodesifis, Auicennæ li.5.summa ij. tract.ij.
Filigonus, Rasi lib.3. Continentis c. item 3. & iterum c.6.
Filogorisius, eidem eiusdem operis lib.5.c.j. ex libro de dolore ventris.
Filogorus, siue Filogorius, nisi idem sit cū præcedente, Rasi li.3. Continentis c.j. nō semel, & li.5.c.6.& 7.& lib.6.c.j. vbi eum citat ex libro de morbis curandis, & lib.10.c.ij. vbi eum citat ex libro de lapidibus ad Georgiū, & lib.12.c.j. vbi eum citat ex epistola ad Fidisium, de podagra.
Flauius Clemens, vide Phlabius Clemens.
Flauius Grammaticus suprà inter poetas, nume.140.
Flauius Pictes, id est, Pugilis, Galeno pharmacorum localium li.9.c.5.
Florentinus, Constantino, aut Cæsari, aut alteri eius nominis, in re medica citatus li.12. Agriculturæ c.20.& multis sequentibus, & Didymo rei Veterinariæ ij.c.85.
Floris, Auicennæ li.5.summa ij. tract.ij.
Florus, ni idem sit, Galeno lib.4. pharmacorum secundum locos, c.7.& Aetio Tetra.2. Ser.3.c.108.
Foabitus, Rasi li.5. Continentis c.j. statim post principium.

Franciscus Beucius, Vgonis Senensis filius, & Ioannis Manardi præceptor.
Franciscus Bobius Ticinensis.
Franciscus Caballus Brixiensis, cuius est liber de animali pastillos Theriacos ingredieñti.
Franciscus Catalanus.
Franciscus Emericus Oppauianus, qui scripsit libros de medicorum auxiliorum dextero vsu.
Franciscus de Pedemontium, cuius sunt Commentaria in Mesue, & alia.
Franciscus Valleriola, cuius extant docti Commentarij in libros Galeni de morbis, & Symptomatis.
Franciscus Victorius Bergomas, qui multa in philosophia, & medicina scripsit.
Fulam, Serapioni Simplicium c. 350.
Fulukesanus, siue Fulukesauis, Auicennę li. 5. Fen.ij.tract.ij.

G

Gabriel Auernus.
Gabriel filius Bactisoh, Rasi li.8. Continentis, c.j. Alibi autem scilicet li.xj. c.j. dicitur Gabriel Binhahtisuh.
Gabriel simpliciter Mesue, & Serapioni, & Rasi li. 3. Continentis c. 3. non semel.
Gabriel Humelbergius Rauenspurgensis, cuius extant Commentarij non indocti in Q. Serenum Sammoniacum, & Scholia in librum Sexti philosophi Platonici de medicinis ex animãtibus, & alia quædam opera.
Gabriel filius Mesague, aut, vt alij scribũt, Mesaugue, apud Serapionem Antidotorum, cap. 17.
Gabriel filius Maginsui, Rasi lib. 3. c. item 3. nisi idem sit.
Gabriel Zerbus Veronensis, qui Theoricam medicinam composuit, & Anatomiam corporis humani.
Gabrios Salube filius, Arabibus citatus.
Gaius Ocularius, Galeno phar. localium lib.4. c.7. vide suprà Caius Ocularius.
Galaricon, Rasi lib.j. Continentis c.3.
Galeacius da S. Sophia, qui in 9. tractatum Rasis ad Almansorem Commentarios ædidit, atque etiam Practicam composuit.
Galenus ille Pergamẽsis, suprà in successione medicorum, nu. 67. & seq.
Galenus alter cognomento Halieus, quem Galenus ipse citat in libris de compositione medicamentorum.
Galenus item alius, vt puto Menodoti filius, cuius dicunt esse eam doctissimam orationem suasoriam ad bonas artes, quæ inter Galeni illius Pergamensis opera reperitur.
Galenus quoque alius, nisi hunc Galienum vocare malis, qui post Galenum fuit, & nonnullos libros Grecè composuit, qui Galeno illi magno assignati sunt, vt scribit Rabbi Moyses, Aphorismorum parte 23.

Gallinicus, Galeno lib.7. Medicamentorum, κατὰ γένη.
Gallio Ocularius, Galeno Medicamentorum secundùm locos, li. 4. c. 7.
Gallus, vide suprà Aelius Gallus.
Gallus Marcus Asclepiadius, Galen. lib. pharmacorum localium 8. c. 4.
Gallus, siue vnus ex illis, siue alius, Galeno li. medicamentorum κατὰ γένη, j. & lib. 4. κατὰ τόπους, c.7. & li.7. c.2. & lib.8. c.6. & Aëtio Tetra.4. Ser.j. c. 103. simpliciter citatus.
Gamalielus Patriarchas, Marcello c. 23.
Gariopontus è medicis, vt videtur, antiquioris temporis, cuius sunt libri 7. de morborum particularium, & febrium causis, accidentibus, & curationibus.
Gaspar Torella Valentinus.
Gatineria, vide Martinus Gatinaria.
Gemellus, Galeno lib. medicamentorum localium 9. c. 5.
Gemma Phrysius medicus, & mathematicus, sed qui multò plura in mathesi, quàm in medicina scripsit.
Gemusæus, qui in Paulũ Aeginetam scripsit.
Gennadius, Galen. lib. medicamentorum secũdùm locos 4. c. 7. In hunc, aut alium eius nominis est epigramma Palladæ, à nobis alibi relatum.
Gentis, siue Gentius rex Illyriorum, inter reges, num. 127.
Gentilis Fulgineas, cuius sunt plurima & ingẽtia opera. De quo è nostris loquitur Cy. in l. septimo mense. ff. de stat. hom. & Ang. in §. vlt. in auth. de testir. & ea quæ parit. & Soci. qui illum insignem medicum vocat, consi. 65. super proposita, col. 3. lib. 3.
Georgius Agricola, cuius extant libri non indocti de metallicis, de ortu & causis subterraneorum, de natura eorum, quæ effluũt ex terra, de natura Fossilium, & alij.
Georgius Coniata, qui Antidota Parsica in Græcam linguam transtulit.
Georgius Curio, cuius est quædam disputatio Vuitembergæ.
Georgius Kraut, qui practicam Galeacij à Sophia correxit, & alia quædam opuscula ædidit.
Georgius Pilander Germanus, qui libros Hippo. de morbis traduxit.
Georgius Stertius, cuius Georgius Agricola mentionem facit in illo lib. metallicorum.
Georgius Tifernas, quem & medicinæ operã impẽdisse videre licet ex Lilio Gyraldo li.j. poetarum nostri temporis.
Georgius Valla Placentinus, qui vltra multa alia, & ea quidem optima opera in philosophia, & medicina, ædidit libros septem medicinæ, quibus simplicia tractat, & alia multa.
Georgius quispiam his antiquior, vt qui Rasi

citatur lib. Continentis 1. c.4. & c.5. & 6. & alibi sæpe.

Georgonius, Rasi lib.1. Continentis c.2.

Geraldus Bientus Parthiensis, qui Commentarios scripsit in viaticum Constantini.

Geraldus Subuoletanus Cremonensis, præter artem medicam lingua Arabica clarus, qui Auicennæ, Rasis, Serapionis, & aliorum libros in latinum, licèt non admodum elegãtem sermonem vertit. Huiusque est Introductorium medicinæ, & alia opera.

Geraldus de Sollo Gallus, cuius sunt Cõmmentarij in 9. librum Rasis ad Almansorem, & alia quædam.

Gereon Græcus, Galeno in medicinis expertis, si eius est.

Gilbertus Angelicus, qui de morbis particularibus scripsit, ædiditque librum qui thesaurus pauperum inscribitur.

Gilbertus Sichaldus, cuius est viaticum.

Giprianus citatus in Tacuinis Elluchasem.

Glaticon, Rasi lib.7. Continentis c.2.

Glaucias, de quo in successione medicorum, nume.55.

Glaucias, siue ille, siue alius, qui Commentarios ędidit in libr.6. Epidemiorum Hippo. vt dicit Galen. ibi, in princi. Glauciam simpliciter citat Plinius libr.22. cap.23. & lib. 24. c.16.

Glaucius, Galeno κατὰ γένη lib.5. & κατὰ τόπους lib.4. c.7. non semel.

Glaucon citatus Plinio lib.xxij. c. item xxij. & Rasi li.1. Continentis c.6. non semel, & li. 4. cap.1. vbi illum citat ex Summa ipsius, & alibi sæpe, nisi sit alius, quàm qui à Plinio citatur.

Glaucus, cuius meminit Plutarchus in Alexandro.

Glaucus alter, cuius idem meminit in initio libelli, cui titulus est περὶ ὑγιείας.

Glaucum quempiam medicum memorat idẽ Plutarchus in Antonio.

Glaucum vnum ex illis, aut alium citat Galenus secundùm locos lib.4. c.7.

Glicon memoratus M. Bruto in epistola 6. epistolarum Ciceronis ad Brutũ, & Suetonio in Augusto, c.11. & Plinio lib.22. c. item 22.

Gliconem chirurgũ citat Scribonius Largus in libro de compositione medicamentorũ.

Gordonius, vide suprà Bernardus Gordonius.

Gorgias, de quo honorificè loquitur Cornelius Celsus libro septimo, in princ. & capite decimoquarto.

Græcus, quisquis is est, quem simpliciter citat Mesue, qui fortè est Gereon, de quo suprà.

Grammaticus sæpe Serapioni eo tantùm nomine citatus.

Granius, Plinio lib.28. c.4.

Gratianus, vide suprà Chrysantus.

Gregorius, citatus Rasi lib.2. Continentis c.3. ex lib. de humoribus.

Gualerius Paulinus, Galeno Medicamẽtorum κατὰ γένη li.7. vide infrà Paulinus.

Gualterus Hermenius Riffus Argentinensis, qui Germanico sermone multa in medicina scripsit.

Guido de Calliaco, siue Cauliaco Gallus, qui Chirurgiæ tractatum admodum laudatum ædidit, vide num sit is qui sequitur.

Guido de Caluacantibus, cuius extat practica in chirurgia in primis commendata.

Guillermus Anglicus, qui scripsit de vrina non visa, & alia nonnulla.

Guillermus Brixiensis.

Guillermus Christianus Aurelius, cuius est liber Gallicus, cui titulus est Philalethes, de erroribus anatomicis partium corporis humani.

Guillermus Copus Archiater, dum vixit, regis nostri Francisci, qui multos Hippocratis, Galeni, & Pauli Aeginetæ libros elegantissimè traduxit.

Guillermus Insulanus Menapius Gremburgẽsis, cuius extat liber de ratione victus salubris.

Guillermus nomine, & professione medicus, Anglus, cuius liber est de vrina non visa.

Guillermus Morbellius Dominicanus, qui primùm aliquot Galeni libros non admodum eleganter traduxit, vt eius tempora ferebant.

Guillermus Osterrodus Moguntinensis medicus.

Guillermus Placentinus de Salyceto, qui scripsit de vniuersali medicina lib.4.

Guillermus Puteanus Blangiacus Grationopolitanus, qui scripsit defensionem Mesue, & de facultatibus medicamentorum purgantium vbi sæpissimè Galeno aduersatur.

Guillermus Turnerus Anglus, cuius est liber de naturis herbarum.

Guillermus Virignana, siue Varignana, cuius opus est hoc titulo, Secreta sublimia ad curandos varios morbos.

Giculus, Rasi lib.2. Continentis c.4.

H

Haamet, siue Hahamech Eben Dauid, vide Ahamet.

Habdella filius Ychie, Rasi Continentis lib.2. c.2. vbi citatur ex li. de Breuiationibus,

Habix, vide Abix.

Haboali, nam etiam sic reperitur apud Mesue. vide Aboli.

Habohanifa, vide Abohanifa.

Habuarit, Rasi lib.2. Continentis c.2.

Hachion Eben Hunaim, Serapioni Simpliciũ c.107. & seq. & 185.

Hachi simpliciter ibi, c.319. qui idem est, vt puto.

Hadrianus Imperator, supra nu.151.

Hadrianus

Hadrianus Iunius Hornanus, qui Problemata medica Cassij Iatrophistæ in Latinum vertit, atque etiam Problemata Symposiaca Plutarchi, quæ & ipsa ad medicinam magna ex parte pertinent.

Hahamed, Serapioni Simplicium c. 396. qui, vt puto, est Haamet, de quo suprà.

Hahese, Serapioni Simplicium c. 337.

Halachadite, Serapioni.

Halagi, Rasi lib. 4. Continentis c. 1.

Halieus, Galeno pharmaco. κατὰ γένη li. 3. & 7.

Hallag, Rasi lib. 5. Continentis c. 1. nisi sit ille Halagi.

Haly abbas, cuius sunt multa opera in medicina. Is adeò inhæsit recitationibus dictorum Galeni, vt à posteris ipsius Simia diceretur. Et eum fidum Galeni interpretem vocat Cōciliator.

Haly Rodoan, aut vt alijs vocatur, Rodan Aegyptius, cuius sunt Commentarij in artem Galeni.

Haly simpliciter citatus Mesue.

Hamech, alias Mahemet (vtrunque enim reperitur) filius Zachariæ Arasi, quem & Mesue in Antidotis modò filium Zachariæ Arasi, modò filiū Zachariæ simpliciter, modò Hamech Arasi, modò Mahemet Arasi, modò Hembenzozar, modò Hamech filiū Zecar, vel Zezar vocat.

Hammonius Alexandrinus citatus Paulo Aeginetæ, & memoratus Cornelio Celso lib. 7. in prin. & Athenæo lib. 3. Dipnosophistarum, vide suprà Ammonius.

Harcon, siue Harcez discipul⁹ Sotionis, apud Galenum in medicinis expertis, si ipsius est is liber.

Hartmannus Schedel Noremburgensis, Theutonicus.

Hargemen, siue Hargemez discipulus quoque Sotionis, Galeno in medicinis expertus.

Harmocrates, aut vt alij legunt, Hermocrates, de quo Martialis lib. 6. Epig. 52.

Lotus nobiscum est, hilaris cœnauit, & idem
Inuentus mane est mortuus Andragoras.
Tam subitæ mortis causam Faustine requiris?
In somnis medicum viderat Harmocratem.

Quod sumpsit ex alio Græco epigrammate Lucilij in lib. 2. Epig. aduersus Hermogenem medicum, de quo posteà dicemus.

Harmocration citatus Paulo Aginetæ.

Harpalus & Herpalus, Galeno κατὰ γένη, libro sexto, & κατὰ τόπους, lib. 3. c. 1. & lib. 2. Antidotorum.

Harpocras, siue Harpocrates, siue etiam Harpocration, nam hæc tria nomina reperio apud Galenum pharmacorum secundum locos li. 3. c. 1. & lib. 6. c. 1. & li. 9. c. 5. & secūdùm genera, nisi diuersi sint, quod non credo. Plinius autem Iunior Harpocrati medico, quisquis is fuit, á Traiano petiit, & impetrauit ciuitatem Romanam, & Alexandrinam Epist. lib. 10. 5. & duabus seq.

Haterascos, Rasi lib. Conti. 2. c. 4.

Hayse, Serapioni Simpliciū 358. nisi sit Hahese, de quo suprà.

Heberne.

Heben Albatarich.

Heben Zezar, Mesue in Antidotis, id est, filius Zezar, de quo suprà.

Heboli, qui ex libris Antidotorum citatur Rasi li. 9. Continentis, c. 9.

Hecatæus, apud Cornelium Celsum li. 5. c. 19. & c. 26.

Hegesias Marconites.

Helchendi, Rasi li. ij. Continentis c. item ij.

Heliades, Aetio Quaternionis ij. Ser. 3. c. 110.

Helias, vide Dorotheus.

Heliodorus Atheniensis inter poetas, nu. 237.

Heliodorus Chirurgus citatus Paulo Aeginetæ, li. 4. c. 49. Hunc, vel alium simpliciter citat Galenus κατὰ γένη, li. 5.

Helisæus propheta, de quo suprà nu. 79.

Henricus Afinius Lycensis.

Henricus Enticus, cuius sunt quædam opuscula in medicina.

Hephesias citatus Aetio.

Hepione inter fœminas, infrà no. 320.

Heraclides pater Hippocratis illius magni, illiusque præceptor, vt tradit Soranus in vita illius.

Heraclides Tarentinus, de quo in successione medicorum, nu. 55. Hic inter cætera sua monumenta de herbis scripsit, vt tradit Epiphanius Cyprius libr. Hæreseon 4. post initium, & Commentarios ad Antiochidem, & aduersus Astydemandem, & librum quē Strationem inscripsit, ex quibus eum citat Galenus lib. 4. medicamentorum κατὰ γένη, & κατὰ τόπους, & alibi sæpe. De eo quoque apud ipsum Galenum li. 4. de differentiis pulsuum, & lib. 6. pharmacorum κατὰ τόπους, c. 4. vbi eum dicit fuisse optimum medicum, tum circa alias artis partes, tum plurimorum pharmacorum expertum, fuisse tamen Empiricum.

Heraclides Ponticus inter philosophos memoratus, suprà nu. 256.

Heraclides alij duo, alter Hicesius, alter etiam Tarentinus Empericus, quorum Laertius meminit in Heraclide Pontico: & posterioris quoque Dioscorides in præfatione, & Celsus lib. 5. inter Catapotia, & Galenus libro primo pharmacorum secundum locos c. 1. & Aurelianus Oxeon li. 1. c. 17. ex libris internarum passionum, & iterum lib. 3. ca. 17. ex libris de Internis passionibus.

Heraclides Erythreus memoratus Galeno in ingressu Artis paruæ, & li. 4. de differentiis pulsuum, vbi eum dicit fuisse discipulum Chrysermi: & Straboni li. 14. vbi dicit eum fuisse

fuisse ipsius contemporaneum.

Heraclitus, siue Heracletus citatus Paulo Aeginetæ lib.7.c.17.

Heraclij duo alter Tarētinus, alter Erythreus quorum meminit Galen. in Commentariis Hippocratis lib. 3. Epidemion, nisi illi sint Heraclides Tarentinus, & Erithreus de quibus nuper diximus, quod facilè credidissem, nisi ipse Galenus in eodem loco ipsum Heraclidem Tarentinum memorasset, velut diuersum ab Heraclide Tarentino, vt videtur, quod tamen legentium iudicio relinquo, vide Gale. vbi suprà. Tarentinum citat Aurelianus lib. Chronion 3. c.8. ex libris Internatum passionum.

Heras Cappadox, Galeno, Paulo Aeginetæ, & Aetio memoratus, citatusque ab ipso Galeno, lib. 1. & iterum 5. Medicamentorum κατὰ γένη, ex libro Medicamentorum, quem nonnulli inscribunt νάρθηκα, id est Ferulam, alij τὸν τῶν δυνάμεων. Hic fuit discipulus Heraclidis Tarentini, vt dicit Galenus. Hunc puto eum esse qui Cornelio Celso lib. 5. & 6. Hieras dicitur, aliis vt eodem lib.7. in prin. Hieron, aliis Hyzon.

Heras Frontini medicus, Aetio lib. 12. c. 5.

Herculanus Veronēsis, vide infrà, Ioannes Arculanus.

Hercules inter reges, suprà nu. 104.

Hercules Erythræus interpres Hippocratis citatus à Gale. in Commētario li. 6. Epidemiorum Hippocratis, vide num sit Heraclides Erythræus, aut Heraclius etiam Erythræus, de quibus suprà diximus.

Heres Ras citatus, nisi sit Heras de quo quo suprà.

Hermannus Croserius Campensis, familiaris noster qui plurimos Galeni libros feliciter traduxit.

Hermanus, aut, vt alij scribunt, Heremanus Comes à Nuenare, qui de herbis scripsit.

Hermes cognomento Alciptus, Galeno lib. 6. Simplicium.

Hermes simpliciter citatus Auicennæ, li. 5. tra. 1. & Serapioni tract. 7. cap. 59. ad fi. & Mesue in medicinis solutiuis, & ægritudinibus, & aliàs sæpe. Et de altero forte intelligit Martialis lib. 10.

Enterocelarum fertur Podalyrius Hermes,
Qui sanet ruptos.

Hermias Ophthalmicus, id est, Ocularius, Galeno Pharmacorum localium libro quarto, cap. 7. & 8.

Hermocrates, vide suprà Harmocrates.

Hermogenes Adriani Imperatoris medicus apud Dionē Cassiū in vita ipsius, Hadriani.

Hermogenes Erasistratius, siue ille, siue alius, apud Galenum Simplicium medicamentorum lib. 1. cap. 29. Aduersus hunc, aut alterum eius nominis medicum extat epigramma Lucilij, lib. 1. Epigrammatō Græcorum,

Ἑρμογένην τὸν ἰατρὸν ἰδὼν Διόφαντος ἐν ὕπνοις
Οὐκ ἔτ' ἀνηγέρθη, καὶ περίαμμα φέρων.

A quo accepit Martialis illud suum epigrāma, de quo suprà in Harmocrate.

Hermolaus Barbarus admirabili vir eruditione, & qui maximam sibi gloriam ex Dioscoridis traductione, Corolario operè doctissimo, & diuissimo: & Plinij Glossematis comparauit.

Hermolaus multo vetustior, citatur Alexādro Tralliano, lib. 1. c. 23.

Hermon Hierogrammateus, Galeno, κατὰ γένη, lib. 5.

Hermon Sacerdos, Aetio Tetrab. 4. Ser. 3. cap. 12. nisi idem sit, quod magis puto.

Hermon simpliciter, Cornelio Celso lib. 5. ca. item 6. non semel.

Hermophilus, Galeno secundum locos lib. 4. cap. 6. & Aetio Tetrab. 2. Sermō. 3. capite cētesimodecimo.

Hermus, nisi idem sit cum Hermone illo, Aetio citatus Tetrab. 2. Ser. 4. ca. 4.

Hero Ocularius: Gale. κατὰ τόπους, lib. 4. c. 7.

Herodicus Selybrianus Hippocratis præceptor, de quo in Hippocrate.

Herodicus, siue ille, siue alius memoratus, derisus, & reprehensus ipsi Hippocrati Epidemion lib. 6. particula 3. c. 24. Nam ita legit vetus interpres, & Leonardus Fuchsius; putatque hunc esse de quo loquitur Plato li. 3. de Republica, & Plutarchus in eo libello. De his qui tardè à numine corripiūtur, qui & hunc Silymbriānum vocat, viidem cum præcedente videri possit tametsi exemplaria illius loci Hippocratis, & Galeni, Prodici nomen habent, non Herodici. Hūc dicunt nonnulli fuisse fratrem. Georgiæ Leontioi.

Herodicus simpliciter citatus Asclepiadi, dein de Aureliano lib. 5. Chronion c. 3. Sed & Herodicum quempiam memorat Aristoteles li. 2. Rhetoricorum ad Theodecten, siue is fuit vnus ex supradictis, siue alius.

Herodotus Lycius, qui de ficubus scripsit ex Athenæo.

Herodotus simpliciter citatus, siue ille, siue alius, Galeno li. 4. Simplicium medicamentorum c. 27. in fi. & c. 28. & lib. 3. c. 9. & li. 4. de differentiis pulsuum, & li. 5. medicamentorum κατὰ γένη; & Aetio Quaternionis 1. Sermo 3. c. 45. & 47. & Ser. 4. c. 45. & c. 47. Quater. 2. Ser. 1. c. 116. & Quaternio. 3. Ser. 2. c. 19. & alibi. Fuitque, vt dicit Galen. vbi suprà, discipulus Menonis. Sed & de eo dicit idem Galen. li. 3. Simplicium, quòd præ nimia philautia seipsum in multis fefellit. Eius quoque meminit Laertius in Timone ad fi. quem Tarsensem, & Ariei filium fuisse dicit, illumq; audiuisse Menodorū, de quo

posteà dicemus. Suntque qui eius esse dicût librum, cui titulus est Introductio, siue Medicus, qui est inter opera Galeni, quod Galenus ipse astruere videtur Commentario 31. particulæ secundæ lib. 6. Epidemion.

Heron Ophthalmicus, id est, Ocularius, Galeno pharmacorum secundû locos li. 4. c. 7.

Herophilus, Galeno, Aetio, & Aureliano li. 4. Chronion c. 8. ex lib. ad Hippocratis Prognosticum, citatus, quem & ipse Galenus li. 4 de differentiis pulsuum, vbiq; obscurum fuisse scribit. Is autem herbarum maximè fuit studiosus, vnde & ab eo dictum ferût, quasdam etiam calcatas prodesse, vt scribit Plinius lib. vicesimoquinto, cap. 2. vbi illum vocat clarum medicina. De quo & tu eundem vide libr. 26. cap. 2. & 26. c. 1 1. & Galenum lib. 2. Therapeuticæ. Illum quoque citat Cælius Aurelianus lib. Oxeon 2. c. 25. ex lib. 1 2. de Passionibus, & in lib. item tertio Chronion capite decimotertio ex libris Curationum. Aetius Tetrab. 2. Sermone tertio cap. 46. illum quoque citat, ex libro de oculis: & nos quoque de eo diximus, suprà in successi. medicorum, nume. 50.

Herophilum equarium medicum ponemus infrà inter Veterinarios medicos.

Herpalus, vide Harpalus.

Hesiodus inter poetas suprà, nume. 1 56.

Hicesius citatus Athenæo statim post initium li. 7. & Plinio lib. 27. c. 4. vbi illum dicit nô paruæ authoritatis medicum, & alibi sæpe, vide Icesius.

Hieras, vide Heras Cappador.

Hieremias Thriuerus Brachelius Germanus, qui Cômentarios in primum librum Aphorismorum Hippocratis, & alia scripsit.

Hieron, vide Heras Cappadox.

Hieronymus Accorombonus Engubeus, qui scripsit librum de Catharro, & tractatum de vsu & natura lactis.

Hieronymus Baldongius Tigurinus, cuius extant quædam opera.

Hieronymus Brunsuigius.

Hieronymus Cardanus, aut, vt alij vocant, Cardanus Castellionius Mediolanensis, vir certè multæ lectionis, & omnifariæ eruditionis, cuius est liber vagantium morborum, de re Venerea, de medicinæ regulis, Contradicentium medicorum, in quo opere secutus est vestigia Petri Aponensis in Conciliatore: Et de malo recentium medicorum medendi vsu, & aliis multis, quos ipse collegit in libro in id priuatim ædito, cui titulus est Ephemerus.

Hieronymus Casanus.

Hieronymus Castellus Ferrariensis medicus, orator, & poeta egregius, apud Lilium Gyraldum, poetarum nostri temporis lib. 2.

Hieronymus Ferolidus, ad quem extant multę epistolæ medicinales Aloisij Mundellæ.

Hieronymus Fracastorius, suprà inter poetas, nu. 245.

Hieronymus Gemusæus Heluetius, cuius extant Annotationes in Paulum Aeginetam.

Hieronymus Manfredus, cuius est Centiloquium medicorum & infirmorum.

Hieronymus Montuus, cuius liber est de humorum differentiis.

Hieronymus Sonouarela qui de vermibus, scripsit.

Hieronymus Tragus, cuius extat Herbarium Germanicum.

Hiesus, qui & Iesus, & Iesui, de quo infrà, nisi alius sit.

Higinus, Plinio lib. 20. c. 1 1. & lib. 21. c. 9.

Hildegardis inter fœminas, infrà num. 339.

Hippocrates ille magnus, de quo suprà iã multa diximus, nu. 40. & multis aliis sequen.

Hippocrates præter illum octo, quorum sex à Suida Tzetze historiarum, c. 1 55. sunt memorati, scilicet primus auus illius Magni, filius Gnosidici, qui vt plerique autumant, scripsit duos libros de membris fractis, & articulis. Aliorum autem indicio nihil scripsit, vt tradit Galenus in Commentariis li. 1. Hippocratis de victus ratione in morbis acutis. Alter Nepos Magni illius Hippocratis, ex Thessalo illius filio. Tertius & eiusdẽ Nepos ex Dracone, cuius meminit & ipse Galenus lib. 2. de Dispnœa, siue difficultate respirationis. c. 8. & in Commentariis Hippocratis de natura hominis, cu. 2. post prin. Quartus, & Quintus Tymbræo geniti. Sextus, filius Praxianactis, omnes, vt dicit ipse Suidas, medici, & eius artis scriptores, omnesque Coi, eodem genere, & familia nati ex his qui Nebridę vocantur: clarissima prosapia. Nebrus enim fuit nobilissimus Asclepiadum. Nam vt id quoque scias ex Sarano Hippocrates ille magnus ad Herculem & Aesculapium originem generis sui referebat, ab alteroque se vigesimum, ab altero de cimumnonum se numerabat. Cuius etiam genealogiæ Eratosthenes, Pherecydes, Apollodorus, Arius Tharseusis, & Tzetzes vbi suprà mentionem fecerunt. Quibus adde Septimum ipsius Hippocratis magni proauû, de quo ipse Hippocrates scribit ad Philopæmonem. Proauus noster præsentes & futuros morbos prædicebat, & affectos & afficiendos curabat, quod & nos alibi retulimus. Et octauum, cuius extat Epistola ad Mœcenatem, apud Marcellum medicum, in qua etiam mentionem facit Cæsaris & Augusti, vt hinc possis intelligere hûc multo cæteris posteriorem. Hippocratem alium memorat Martialis lib. 9. epig. 96.

Santonica medicata dedit mihi pocula virgo,

Os hominis, mulsum me rogat Hippocrates.

Et

Et cætera quæ sequuntur, ex quibus intelligi potest, & hunc fuisse medicum.
Hippolytus Bryllus, qui de vermibus scripsit.
Hiræneus Alcyonius, Celso alicubi citatus.
Hismahimel, Rasi lib. 12. Continentis. c. 1.
Hobays, siue Hobeys, siue Hobes, hæc enim tria reperio apud Rasim li. continentis. 7. c. vlt. ex Antidotario, & lib. 10. c. 1.
Homerus, inter poetas, nu. 157. & multis seq.
Homerus alter Chius, qui tempore Melanthi regis Athenarum floruit, vt tradit Archilochus in lib. de tēporibus, si is liber eius sit, vbi & hunc reponit inter octo Homeros, & arte medicinę floruisse tradit.
Horatius Limanus, qui librum Galeni de tumoribus præter naturam, & alium librum cui titulus est, an animal id sit, quod in vtero est. in linguam Latinam vertit.
Hores, Rasi lib. 1. Continentis c. 2. vbi illum dicit plurimùm sagacem.
Horus Mandesius, Aetio Tetrab. 4. Sermo. 3. cap. 23.
Horus simpliciter, Plinio in Nomenclatura medicorum, li. 29. & ipsi Aetio Tetrab. 2. Ser. 3. c. 53.
Hostanes.
Hubertus Barlandus, qui lib. Galeni de medicamentis paratu facilibus transtulit.
Hudas, Rasi lib. 3. Continentis c. 1.
Hugo Senēsis, cuius in medicina multa opera habemus oībus nota. Hic in Cōcilio Ferrariæ inuitatos ad cœnam Græcos & Latinos philosophos, Theologosq́;, monuit vti proponerent quicquid vellent, eorumque doctrinis omnibus responsurum, ac partes, siue Platonis, siue Aristotelis defensurum.
Humain, aut vt alij vocāt, Human Arabs Andromachi interpres quiq; Cōmentarios in quędam opera Hippocratis, & Gal. ædidit. Mesue citat Humain & filium eius, Vide supra filius Humain. Serapio tract. 7. sæpe Humain. Hūc nonnulli esse existimant qui Ioānitius dicitur, de quo dicemus infrà.
Humain filius Ysaac, Serapioni Simplicium c. 179. in fi. ex lib. Teriaces, vide Humayn.
Huna.
Hunaym, siue Hunain citatur ex lib. Theriacæ Serapioni Simplicium ca. 78. & 94. & 294.
Hunabin.
Hupertus Berlandus Philiatrius qui traduxit librum Gale. de remediis paratu facilibus.
Hybristus Oxyrynchitus citatus Galeno in libro de facilè parabilibus, & libr. 2. Antidotorum.
Hygias, Aetio citatus.
Hygiea inter fœminas, infrà nu. 316.
Hygienus Hipparchus Mantiæ discipulus, vt tradit Galenus lib. Medicamentorum κατὰ γένη, etiam eidem κατὰ τόπους, li. 1. c. 8. & li. 4. c. 7. & lib. 10. c. j. & 2. Aetio Tetrab. 2. Sermo. 3. cap. cx. citatus.
Hygienus simpliciter, Gale. lib. ij. medicamen. κατὰ γένη, & lib. 4. κατὰ τόπους, c. 7. & Aetio Tetra. ij. Ser. iij. c. cx.
Hyginus, Plinio li. xx. c. xj. & li. xxj. c. ix.
Hyinus, Galeno citatus in libris de compositione medicamentorum secundùm locos.
Hyras, vide Heras Cappadox.

I

Iabes Arabs in Tacuinis Elluchasem citatus.
Iacissuba inter reges, nu. 143.
Iacob filius Marzoch, siue, vt alibi scribitur, Marzuc.
Iacobus Alaxinus, cuius sunt medicæ disceptationes.
Iacobus Alkindus, cuius est liber de gradibus medicamentorum compositorum, contra quem scripsit Auerrois in 5. Colliget. ad fi. vide Alkindus.
Iacobus Carpus, qui Isagogen in humani corporis Anatomen scripsit.
Iacobus Christus Alexandro Tralliano lib. ij. citatus, quo loco de tussi loquitur, qui dicit ita vocatum fuisse, quòd in curatione morborum frequenter humectantibus cibis vteretur. Christus igitur (ait) dictus tanquam vnctus, ita etiam vertit Albanus Torinus, sed vide infrà Iacobus Psychrestus.
Iacobus Dondus, qui Aggregator Patauinus dictus est, ob librum Aggregationum in medicina.
Iacobus Forliuiensis, cuius sunt Commentarij in Aphorismos Hippocratis, & in artem paruam Galeni, & in primùm Canonem Auicennæ: & quæstiones plurimæ in medicina, & alia opera omnibus nota.
Iacobus Goupylus Pictauiensis, vir Græcè & Latinè eruditissimus, cuius extat libellus Galeni de ludo pilæ in Latinum eleganter conuersus, id quod etiam ludi & animi causa fecit, dum multa magnaque in medicina meditatur. Nam & Alexandrum Trallianū è Bibliotheca regia depromptum iam in vulgus edendum curauit, in eumq; castigationes scripsit. De quo plura dicerem, nisi affinis & amicus meus esset.
Iacobus Hollerius Stempanus, Parisiensis medicus, vir certè huius artis, & omnium bonarum artiū peritissimus, cuius extat liber de materia chirurgica.
Iacobus Mantineas Hebræus, qui nuper 4. Fē. 1. libri Auicennæ fœliciter & eleganter, vt materia ipsa ferebat, traduxit: vtinam & reliqua eiusdem autoris opera vertisset.
Iacobus de Partibus Gallicus, cuius Commentarios habemus in Auicennā, & alia multa.
Iacobus Psychrestus, Aetio citatus Tetrabi. 3. Ser. 4. c. 43. & Alexandro Tralliano lib. 5. c. 4. vbi eum dicit virum magnificum, & in arte dei obseruantissimum, & iterum li. 11.

non

non semel, qui is est, vt opinor, qui Iacobu s Christus dictus est, de quo suprà diximus. Suidas Psychochristum vocat, dicitque eú Hesychij filium medicum doctissimum.

Iacobus Reginus.

Iacobus Rueff Tigurinus, cuius extant multa opera.

Iacobus Schill Argentinus qui vulgarem medicinæ fasciculum, vt vocat, theses aliquot rei medicæ simplicioris breuissimè complectentem integritati astronomiæ restituit, vt præ se fert titulus operis.

Iacobus Solineus, cuius tumulus est Pontani lib. Tumulorum 2.

Iacobus Syluius Ambianus, qui fama gloriaque maxima, sed eruditione & doctrina maior, publicè eam artem in hac Parisiorum vrbe profitetur, multosq;, & eos quidem eruditissimos, & elegantissimos libros ædidit, & ædet.

Iacobus alius à præcedentibus, qui ex Damasco genus duxit, medicæ artis vsque adeò peritus, vt eum nunquam signa salutis, aut mortis fefellerint. Erat enim, vt Suidas scribit διαγνωστικὸς καὶ προγνωστικὸς, id est, morborum causas tenebat, & salutem vel mortem certissimè prędicebat. Hunc, aut alium eius nominis simpliciter citat Trallianus lib. 4. c. 4. vbi eius potionem medicam describit.

Iagmisus, Rasi lib. 3. Continentis c. 7.

Ianuarius, Marcello medicamentorum c. 23.

Ianus Cornarius Zuiccauiensis, cuius multa opera in re medica, multasque atq; eas optimas traductiones habemus.

Iapis Aeneæ medicus, apud Virgilium lib. 12. Aeneidos, vt & nos alibi diximus. De eoq; siue alio eiusdem nominis Ausonius in Meroen epig. 2. vbi ostendit illum ita à sanitate vocatum. Nam & Seruius in eundem li. xij. scribit id nomen aptum esse medico, nam ἰᾶται dicunt curare: quod & nos alibi suprà diximus.

Iasius, qui de odoribus scripsit, citatus Hermolao Barbaro de vnguentorum ratione.

Iaso inter fœminas, infrà nu. 3 t 6.

Iason inter reges, nu. 104. & iterum nu. 108.

Iason Pratensis Zyricæus, cuius liber est de Sterilitate arcenda.

Icesius, Plinio lib. 27. c. 4. vbi illum dicit non paruæ autoritatis medicum, & alibi sępe, & Galeno citatus in compositionibus Medicamentorum κατὰ γένη, Paulo Aeginetæ li. 3. c. 64. & Aetio Tetrab. 4. Ser. 3. c. 13. & 64. qui illum Icesium magnum vocat. Hic, vt author est Strabo ad finem libri duodecimi, scholam Erasistratiorum Smyrnę erexit. Sed vt opinor, hic est Hicesius de quo suprà sed spiritus, vt plerunque fit, alterutri additus, vel ademptus est.

Icetidas, Plinio lib. 28. c. 7. alij vocant Icacidá.

Ichæus citatus in Tacuinis Elluchasen.

Icodotus Galeno citatus in compositionibus Medicamentorum localium lib. 9. c. 6.

Idiotas Galeno citatus in compositionibus Medicamentorum secundum locos lib. 9. cap. 2.

Idius, eiusdem lib. c. 5.

Iemidue, Rasi lib. 4. Contineu. c. 1.

Iesu filius Haly, cuius est tractatus de oculis.

Iesu Ichihe citatus Mesne nisi sit præcedens, vide Hiesus.

Iesus, nisi sit vnus ex illis, Serapioni Antidotorum c. 33.

Iesus filius Syrach, de quo suprà nu. 82.

Ignotus, quisquis est, quem eo nomine vocat Serapion Simplicium c. 194. & cap. 220. & 241. & alibi sæpe.

Ilambo, Paulo Aeginetæ lib. 7. c. 16.

Indus simpliciter citatus Aetio Quaternionis 3. Sermo. 1. c. 49. siue sit proprium nomen Gentis. Nam presbyterum Indum citat eiusdem Quaternio. Sermo. 3. c. 11. & Galenus etiam citat Vrbanum Indû, & Zarchan Indum Ioan. Serapio, & Xarch Indum idem Serapio, & Sarek Indum Rasis, & Sarac Indum, nisi sit ille Sarek, de quibus infrà.

Ioachimus Egellius Rauenspurgensis.

Ioachimus Martinus Gaudanus, qui libros Galeni de Alimentorum facultatibus traduxit.

Ioachimus Schillerus Herderensis, cuius liber est de peste Britannica.

Ioãnes Abiosus Neapolitanus, cuius sunt quædam opera.

Ioannes Agricola Hammonius, qui scripsit scholia in Therapeuticẽ Galeni, & alia quædam opera.

Ioannes Alexandrinus, cuius sunt non indocti Commentarij in librum Sectarum Galeni, quos plerique putant esse ipsius Galeni. Sed & sunt eiusdem, aut alterius eiusdem nominis Cõmentarij, in libros Epidemion ipsius Galeni. Hunc tamen non multi facit Romanus medicus in suo Antisophista.

Ioãnes Almenar Hispanus, qui de morbo Gallico scripsit.

Ioannes de S. Aegidio Anglus, qui scripsit Practicarum medicinalium li. 1. & rerum futurarum prognostica lib. 1.

Ioannes de S. Amando Gallus, qui scripsit super Antidotarium Nicolai.

Ioannes Gadesder Anglicus, qui in re medica scripsit librum, qui Rosa Anglica inscribitur, & alium cui titulum fecit, Practicas medicinæ.

Ioannes Aquilanus Patauinus, qui de sanguinis missione in pleuritide scripsit.

Ioannes Arculanus, aut vt alij vocant, Herculanus Veronensis, qui Commentarios scripsit in librum quartum Fen. Auicennæ, & in li-

in librum nonum Rasis ad Almansorem.

Ioannes Argenterius Castellonêsis, cuius sunt libri non minùs docti, quàm elegantes, de morbi generibus, de morbi differentiis, de causis morborum, de Symptomatis, De têporibus morborum, de signis medicis, De officiis medici, sed quos veluti ex professo & de industria aduersus Galenum scripsit.

Ioannes Atrocianus Germanus, qui scripsit Commentarios in librum, qui Aemilij Macri nomine circunfertur, de viribus herbarum.

Ioannes Baptista Consalonerius Veronensis, qui scripsit libros de vini natura, eiusque alendi, & medendi facultate.

Ioannes Baptista Gyraldus, apud Lilium Gyraldum, de poetis nostri temporis lib. 1.

Ioannes Baptista Montanus, & ipse Veronensis, nisi idem sit, qui aliquot libros Aetij traduxit.

Ioannes Baptista Pigna, apud ipsum Gyraldû lib. 2. de poetis nostri temporis.

Ioannes Bernardus Felicianus Venetus, qui aliquot libros Galeni, Pauli Aeginetæ, & Alexandri Aphrodisei vertit.

Ioannes Caius Anglus, qui scripsit lib. 2. de medendi methodo.

Ioannes Casamizala.

Ioannes Clemens Anglus.

Ioannes Conchotegius Mediolanensis, cuius est Lucidarium, & Flos florum medicinæ nuncupatum, & Summa de curis febrium.

Ioannes Chrispus Marcello Burdegalensi citatus, vide Crispus.

Ioannes Damascenus cognomento Mansur, cuius Aphorismos habemus, & alia multa opera. Nonnulli eundem cum Mesue putât qui nisi fallor, falluntur ipsi. Hic enim multò antiquior fuit. Alij autem pari errore filium Mesue dicunt. Hunc sæpe citat Constantinus Africanus.

Ioannes Dantzius Astensis, cuius sunt tabulæ Simplicium Medicamentorum.

Ioannes Driander Germanus, cuius est disputatio quædam medica, quique Abrahami Iudæi libellos emendauit.

Ioannes Fernelius Ambianus, medicus Parisiensis, vir certè doctissimus, vt planè constat ex libris septem quos de naturali parte medicinæ ad Henricum tunc Francisci Galliæ regis filium, nunc regem nostrum. Is (vt audio) quædam etiam de abditis rerum causis commentatus est, in quibus viri eruditione & indicio exquisito præditi seipsum superasse mihi retulerunt.

Ioannes Fichardus Francofordianus, cuius sunt multa opera & traductiones.

Ioannes filius Serapionis, vide infrà Ioannes Serapio.

Ioannes Franciscus Branchaleon Neapolitanus, cuius est dialogus de balneorum vtilitate.

Ioannes Gorræus Parisiensis medicus, linguæ vtriusque eruditissimus, qui conuertit in Latinum sermonem, & exposuit Hippocratis libros de natura fœtus, & de Genitura, Iusiurandû, de Arte, de Antiqua medicina, de Medico. Legimus & ab eo elegantissimè conuersa Nicandri Alexipharmaca, annotationibus illustrata, quę propediem videbis.

Ioannes Grammaticus Alexandrinus cognomento Philoponus, cuius præter multa opera in Philosophia, & Theologia, liber est de Pulsibus.

Ioannes Grauius, Parisiensis medicus, huius artis expertissimus, vicinus, amicus, familiaris meus, cuius opem medicam sæpe expertus sum.

Ioannes Guinterius Andernacus, qui & se alicubi vocat Ianum Antoniacum, cuius sunt multa opera, & traductiones.

Ioannes Hasfurtus Virdungus, cuius est noua medicinæ Methodus, & tractatus de iudicandis vrinis.

Ioannes Horologius Paduanus, cuius sunt nonnulla opera.

Ioannes Iacobus cognomento Manlius Alexandrinus, cuius est interpretatio in Antidotarium Mesue & aliorum, quam Luminare maius vocauit.

Ioannes Iacobus Montispessulani Cancellarius, cuius Thesaurarium medicinæ habemus, in quo tractat de morbis particularib.

Ioannes Irensis, qui de peste scripsit.

Ioannes de Katthan, aut vt alij appellant, Ketban Alemannus, qui Fasciculum medicinæ, & alia quædam scripsit.

Ioânes Kuefnerus Trocheteus, cuius est Pharmacopoliterion, & liber de vitanda, & profliganda Epidemica contagione, & Tabula curatiua.

Ioannes Lonicerus Germanus, cuius sunt docta scholia in Dioscoridem & Nicandrum, atque eiusdem Nicandri traductio.

Ioannes Manardus, cuius extant epistolæ medicinales, & alia opera doctissima.

Ioannes Marlianus, qui de caliditate corporû, & alia quædam opera ædidit.

Ioannes Matthæus de Gradi, aut vt alij scribût de Agradi Mediolanensis, cuius sunt Commentarij in 9. Almansoris, & in 22. Fen. 5. Canonis Auicênæ, & Côsilia, & alia quædâ.

Ioannes Michael Sauonarola Patauinus cuius sunt multa & ingentia opera.

Ioannes Monachus, qui scripsit vulgarem introductionem in medicinam.

Ioannes Morisotus Dolanus, cuius sunt plurima huius artis opera, præter alia multa nô contemnenda.

Ioannes Nomus.

Ioannes

Ioannes de S.Paulo Gallus qui de ſimplicibus ſcripſit.
Ioannes Petrus Arlunus,cuius eſt Commentarius, Vinumne mixum,an meracum obnoxiis iuncturarum doloribus magis conueniat: vide num ſit is Arlunus de quo ſuprà.
Ioannes Philippus de Lignamine Meſſanenſis, qui ſcripſit de Cibis, & eorum qualitatibus.
Ioannes Platearius Salernitanus, cuius Practicam habemus, & librum de Medicamentis ſimplicibus,& Commentarios in Antidotarium Nicolai.
Ioannes Pollens,cuius quaſdam Galeni traductiones habemus.
Ioannes Quintianus Italus,qui nonnulla Galeni ſcripta de diebus Criticis redarguit.
Ioannes Ruellius Sueſſionenſis,medicus Pariſienſis,cuius præter tranſlationem Dioſcoridis imprimis laudatam, & alia plurima, ſunt libri de natura ſtirpium,de quibus nihil aliud dicam,quã quòd à ſexcentis annis nullum opus doctius, nullum vtilius æditum eſt.
Ioannes Serapio,aut vt alij vocant,filius Serapionis alter à Serapione illo, de quo ſuprà diximus in ſucceſſione medicorum, nu. 54. Hic enim longo pòſt tempore fuit ſcilicet anno 1070.cuius Breuiarium ſex tractatuũ, & de Simplicibus medicinis, & alia multa habemus.
Ioannes Sermoneta,cuius ſunt Quæſtiones in Aphoriſmos Hippocratis,& in Paruam artem Galeni.
Ioannes Synapius, de quo apud Gyraldum li. 1.de poetis noſtri temporis.
Ioannes Tagantius Ambianus, Pariſienſis medicus,cuius ſunt libri ſex de Chirurgica inſtitutione, ad Franciſcum Gallorum regem,in quorum epiſtola liminari ad ipſum regem,honorificam mei mentionem facit. Is nuper maximo omnium Pariſienſium deſyderio, nec minore Reip.detrimẽto obiit.
Ioannes Tornamiranus Gallus,cuius ſunt Cõmentarij in 9. Almanſoris,& alia quædam.
Ioannes de Tuſignano.
Ioannes Vaſſeus Meldenſis,medicus Pariſienſis, qui multos libros Galeni nõ infœliciter traduxit. Nos eum virum aliquando conuenimus modeſtum ſanè,& doctum.
Ioannes, aut vt alij appellant, Ioannetinus de Vigo Genuenſis,cuius Practicã chirurgiæ, & alia quædam habemus.
Ioannes Vochs Colonienſis,cuius eſt libellus de omni peſtilentia,& diuturna peſte morbi Gallici.
Ioannes Vilinus, inter poetas ſuprà nu. 238.
Ioannes Zacharias autor Græcus medicinæ.
Ioannes,quiſquis eſt, ſimpliciter citatus Serapioni in Antidotis, c 18.& Aetio Tetrab.4. Ser.1.c.133.in Græco exemplari,vbi deſcribitur χῖσμα πρὸς λάκκες ἰνάτον, ſed interpretes eum locum omiſerunt, exemplar fortè mutulum nacti.
Ioannetinus de Vigo, vide ſuprà in verſi.Ioannes aut vt alij.
Ioannitius,cuius eſt Introductio in Paruam artem Galeni,& liber de Theriaca, ex quo illum citat Raſis in lib.1.Continen.c.1.& alibi ſæpe.Et liber de Electionibus, ex quo eũ citat idem Raſis eiuſdem. lib.c.3.& c.6. Et liber Antidotorum,ex quó illum citat ipſe Raſis eiuſdem lib.c.9.Et ex libro Stomachi eo.c.9.& lib.5 c.1. Et liber de Memoria ex quo citat eum idem Raſis eiuſdem operis lib.2.c. item 2. Et ex libro de oculis, idem in eodem,cap.Et ex Badmo,ſiue Antidotario, idem eiuſdem lib.4.c.1. Et ex libro de Balneo,lib.4.c.1,Et ex libro de Regimine cibariorũ,libr.5.c.1. Et es libro de Minutione eidẽ li.6.c.1. Et liber de Quæſtionibus, eidem lib.9.c.4.& li.10.c.1. Et liber de Regimine cõualeſcentium eodem c. 4.li.6.Et ex libro de Lapide eidem lib.10.
Iob,ſiue Ioh citatus à Raſi in Continenti.
Iocus Tarentinus,apud Stephanũ de vrbibus.
Iodocus Vuillichius Reſellianus, cuius eſt Commentarius Anatomicus, præter alia multa opera ĩ Theologia, Philoſophia, Dialectica,& Arithmetica.
Iohachi,Raſi lib.5.c.1.
Iolas, ſiue Iolaus Bithynius,qui de herbis ſcripſit,teſte Dioſcoride in præfatione, & Epiphanio Cyprio lib.aduerſus hæreſes s.poſt principium.
Iolas,ſiue ille,ſiue alius ſimpliciter citat⁹ Cornelio Celſo lib.5.c.22. & Plinio li.20.c.17. & Galeno in lib.1.Antidotorum.
Ionicus Sardenſis inter poetas,ſuprà nu.233.
Iordanus citatus in Tacuinis Elluchaſem.
Ioſephus Grunbekius,ſiue Gruenbekius Germanus, cuius eſt liber de mentulagra, ſiue morbo regio.
Ioſephus Struthius, qui libros vertit de Aſtrologia Galeno adſcriptos, & Prognoſtica de infirmorum decubitu.
Ioſephus Teſtandrus Craconienſis, qui traduxit librum Galeni aduerſus Eraſiſtratum.
Ioſue,Raſi lib.2.Continentis c.1.
Iphitianus Quinti præceptoris Galeni diſcipulus,apud Galenum lib.7. de compoſitione medicamentorum κατὰ γένη.
Iranus,Meſue in medicinis ſolutiuis.
Iras Galeno citatus in compoſitionibus medicamentorum ſecundùm locos,v deum ſit Eras de quo ſuprà.
Irenens Braſauolus, apud Lilium Gyraldum li.2.de poetis noſtri temporis.
Irinus Rauanus Galeno citatus, ſi is eſt, libro de medicinis expertis.

Iſaach

Isaach Bon. Sullaimon citatus Ioanni Serapinni.
Isaac Heben Amaran, siue Amran, siue Maran citatus Mesue, & Serapioni, vide Ysaac.
Isaac Israelita, Mesue in ægritudinibus gutturis, quem & simpliciter Israelitam citat, vt dicam posteà, nisi alius sit.
Isaac filius Solomonis dictus Beimiram, qui de febribus, vrinis, diætis, stomacho tractatus composuit. Ita citatur ab ipsis Serapione, & Mesue.
Isaac simpliciter citatus eidē Mesue, siue vnus ex illis, siue alius.
Isacius filius Chuneiu, qui Græcè scripsit in medicina.
Isidorus Antiochus, Galeno in compositionibus medicamentorum κατὰ γένη lib. 6.
Isidorus Hispalensis iure medicis annumerandus, vt qui de rerum proprietate scripsit, & multa alia ad medicinam pertinentia, præsertim in tractatu Etymologiarum.
Isidorus Memphites citatus Aetio Tetrab. 2. sermo. 3. cap. 11 n.
Isidorus simpliciter, vel vnus ex illis, vel simpliciter apud Galenum κατὰ γένη, lib. 5. & κατὰ τόπους li. 9. c. 5.
Isis regina Aegypti, de qua inter inuentores medicinæ, nu. 3.
Ismahelita, Serapioni simplicium c. 244.
Israelita Alcanzi Mesue citatus, vide Alcanci.
Israelita simpliciter eidem citatus, siue ille, siue Isaac Israelita, de quo suprà, siue alius, siue Musagnuchil Israelita, de quo infrà.
Israel etiam simpliciter citatus Serapioni Antidotorum c. 53.
Itaim.
Iubadicus, siue Iubaducus, Rasi lib. 3. Continentis, c. 4. & c. 6.
Iuba rex Mauritaniæ inter reges, nu. 126.
Iudæus simpliciter citatus, quisquis is fuit, Cornelio Celso lib. 5. c. 19. & 22. & Aetio Tetrab. 4. sermo. 3. c. 14. & Mesue in Antidotis Ioanni Serapioni simplicium c. 95. & 107. & 361. & Rasi lib. 1. Continen. c. j. & alibi sæpè, & in Tacuinis Elluchasem, vide Abraham Iudæus.
Iulianus, aut, vt alij appellant, Iulianita Bononiensis, cuius sunt tres libri de re medica.
Iulianus Diaconus Aetij medicus, ab eo citatus Tetra. 3. ser. 3. c. 12. vbi dicit illum fuisse suum contemporaneum.
Iulianus antiquior citatus Galeno in li. Medicamentorum κατὰ γένη, & Paulo Aginetæ li. 7. c. 5. Aduersus quem scripsit ipse Galenus, quòd calumniaretur Aphorismos Hippocratis. Dicitque idem Galenus in Methodo lib. j. illum fuisse sectæ Thessalicæ, & discipulū Apollonidis Cyprij, de quo suprà. Sed & in eodem opere li. j. dicit eum fuisse suum contemporaneum, eumq́; Alexādriæ conuenisse. Ab hoc, vt opinor dictum est Iulianiū Oxymeli Alexandro Tralliano li. xj. quo de podagra tractat.
Iulianus Martianus Rota, qui libros de Antidotis Galeni, & alios multos Latinitate donauit.
Iulius Alexandrinus. Tridentinus, qui in Latinum vertit librum Galeni aduersus Lycum.
Iulius Bassus, cuius meminit Dioscorides in præfatione, Scribonius Largus, cap. 121. & Plinius lib. 20. in cuius lib. indice dicit illum licet Romanum, Græcè tamen in medicina scripsisse, & Marcellus Medicamentorum c. 29.
Iulius Cæsar Caliger, cuius habemus Commentarios non indoctos in librum Hippocratis de insomniis.
Iulius Secundus, apud Galenum lib. 7. Medicamentorum κατὰ γένη.
Iulius simpliciter memoratus Alexādro Tralliano, li. 5. à quo Iulea, quæ vulgò vocantur à pharmacopolis, vncata videri vult.
Iulius alius, de quo suprà C. Iulius.
Iunaducus, siue Iuuanducus, (vtrunque enim reperio) apud Rasim lib. 5. Continentis, cap. j.
Iunius Crispus, Marcello Medicamentorum. cap. 23.
Iunius Paulus Cassius Patauinus, qui in latinū vertit libros Theophili Protospatarij, de fabrica humani corporis, & Oribasij de musculorum dissectione. & Galeni quædam opera.
Iustinus Imperator, inter Imperatores, nume. 154.
Iustinus alius, ni fallor, Aetio citatus Tetrabi. 3. serm. 3. c. 12.
Iustus, cuius Hieram, & alia celebrant Aetius, Paulus Aegin. & Marcellus Burdegalensis.
Iustus alter, vt opinor, Ocularius medicus, cita te Galeni ab eo memoratus in Commentario de morbis curandis, & à Paulo Aegineta lib. 6. c. 20.
Iustus Velsius Hagauus Antuerpiensis, cuius extat oratio, Vtrum in medico variarum artium & scientiarum cognitio requiratur, & alia nonnulla.
Iuain.
Iuuenalis præsul Naniensis, qui eius gentis populum Christianum fecit.

K

Kabith rex, inter reges, nu. 142.
Kacebras, Serapioni simplicium. cap. 322. ad finem.
Kermid, inter reges nu. 144.
Kindi, Rasi lib. 6. Continentis, c. j. ex lib. de medicamentis laxatiuis, & ex libro de attractione humorum.

Kiramides, Iacobo Dondo in suo Aggregatore.

Kirannus, cuius & hodie libros rei medicæ habemus.

Kiumus, siue Kyume, vtrunque enim reperitur apud Auicennam li. 5. & alibi.

Kyrandus, qui de Simplicibus scripsit.

L

Lais, inter mulieres, infrà nu. 329.

Lampon, siue Lampo Pelusiota, apud Galenũ κατὰ τόπους li. 8 c. j.

Lampon simpliciter, apud eundem pharmacorum κατὰ τόπους, li. 3. cap. 3. siue ille sui, siue alius.

Lanfraocus Mediolanensis, cuius est parua & magna Chirurgia.

Laodicus rex, inter reges, nu. 124.

Largius Designatianus citatus Marcello Burdegalensi, in præfat. vide Desigoatianus.

Latyrioo, Rasi lib. ij. Cooiinentis c. 3.

Laurentius Frisius, qui Germanicè scripsit de cura singulorum morborum, quod opus Speculum medicinæ appellauit, & præterea Synomina materiæ medicæ, defensionem Auicennæ.

Laurentius Laurentianus Florentinus, qui multos Galeni libros non inelegantex traduxit, sed adeò atra bile percitus, vt sese in puteum tandem præcipitarit citra euidentem morbi causam, vt scribit Petrus Crinitus ipsius auditor, & Cælius Rhodiginus. Quanquàm sunt qui id dicunt aliter contigisse.

Laurentius Lippius Collensis, qui de piscibus scripsit.

Laurentius Marolus Genuẽsis, qui librum de gradibus medicinarum scripsit.

Laurentius Saxoferratus.

Lazarus Daldus Placentinus.

Lecanius Arius, Galeno Medicamentorum κατὰ γένη, lib. 5. vide Arius.

Lectus, siue Lectue, Rasi li. j. Continen. c. 8.

Lenæus, vide infrà, Pompeius Lenæus.

Lensastus.

Leontius in re medica sæpe citatus authori Collectaneorum Geoponicon, li. 12.

Leonardus Bertapalia, aut, vt alij vocant, Predapalea Paduanus, qui Chirurgiam cõposuit.

Leonardus Iacchinus, aut, vt alij nuncupant, Giacchinus, cuius sunt multi libri apprimè docti.

Leonardus Legins Papiensis, qui flores ex Galeni libris collegit, & alia quoque scripsit.

Leonarthus Fuchsius Germanus, nostri temporis scriptor in re medica doctissimus, vt planè ostendunt eius opera magna certè & miranda.

Leonides Alexandrinus ἐπισυνθετικὸς, vt dicit Herodotus in Introductione, siue medico.

Leonides, siue Leonidas, siue ille, siue alius, Aetio, Paulo Aeginetæ, li. 6. c. 69. & Alexandro Tralliano citatus, & præterea Aureliano lib. Oxeon ij. c. j.

Leoparda, inter fœminas, infrà nu. 332.

Leucius, Galeno libro primo pharm. localium c. 8. & Aetio Tetrab. 3. Sermo, 4. cap. 42. Vide Lucius.

Licinius Atticus, Galeno Medicamentorum, κατὰ τόπους, li. 8. c. 5.

Lilhatinatus, Serapioni Antidotorum c. 33.

Licanos, Serapioni Simplicium 389.

Lingon, Galeno lib. Medicamentorum secundum locos 9. c. 4.

Linus, inter poetas, nu. 165.

Lisius, vide infra Lusius.

Logadius, cuius Hiera ab Aetio describitur Tetrab. j. Ser. 3. c. cxj.

Loroiacos, Rasi lib. 2. Contin. c. item 2.

Loterius memoratus in titulo de pace Constantiæ, versi. hi sunt nuncij.

D. Lucas, de quo suprà nu. 84.

Lucas Valentinus Dertonẽsis, suprà inter poetas, nu. 256.

Lucius Cathegetes, Galeno citatus in Medicamentis κατὰ γένη, & κατὰ τόπους lib. 7.

Lucius Durius memoratus Plinio, li. 7. c. 53.

Lucius, quem præceptorem vocat idem Galenus in eodem opere li. 4. c. 7. & lib. 5. c. 7. & Aetio Tetra. 4. Ser. 3. c. 14.

Lucius Tarseus, Galeno Medicamentorum, κατὰ τόπους, lib. 9. c. 5.

Lucius quisquis is est, simpliciter, eidem ibi citatus li. 3. c. j. & li. 9. c. 4. & 5. Aetio Tetra. 3. Ser. 4. c. 42. & Tetra. 4. Ser. j. c. 3. & Ser. 3. c. 2. in fi. & c. 9. Idem ipse est, qui & Leucius alibi dicitur. Nam sæpe Græci ε, pro u, dicũt, scilicet λεύκιος pro Lucius, & λεύκουλλος pro Lucullos.

Ludouicus Bellisarius Mutinẽsis, qui librum Galeni de instrumento odoratus in Latinum vertit.

Ludouicus Bonaciolus Ferrariẽsis, cuius sunt libri de variis affectibus grauidarum mulierum. Huius sæpe meminit Leonicenus.

Ludouicus Marlianus Mediolanensis, Hispaniarum regis medicus.

Ludouicus Vasseus Catalaunensis, qui ædidit librum Anatomes humani corporis.

Lupus Macedo, qui nouitatis gratia viguit, & veluti oraculum quoddã ex aditis loquens, vt scribit Galenus lib. j. de Naturalibus facultatibus.

Lucius, qui scripsit libros Tardarum passionum apud Cælium Aurelianum lib. eiusdẽ tit. 2. c. j. & lib. 3. c. 7. & lib. 4. c. 3. vbi tamen legitur Lisias.

Lutrios Tarsensis Auicennæ citatus, nisi sit ille Lucius Tarseus, quod magis credo.

Lyco-

li.6.Simplicium pharmacorum tradit eum ſcripſiſſe de purgantibus,& propotiſmis,& clyſmis,& de pharmacis ſecundùm locos.

Maraſten, Raſi li.Contin.6.c.j.& lib.7.c.vlt.& li.8.c.j.vbi illum citat ex libris Experimentorum.

Marcellinus, Galeno citatus lib. medicamentorum ſecundùm locos 7.c.5.

Marcellinus, niſi idem ſit Aetio, & Paulo Aeginetæ, vide paulò pòſt, Marcellus alter.

Marcellus Burdegalèſis, cuius eſt liber de medicamentis empiricis, phyſicis, & rationalibus, quē ædidit tēpore Gratiani, & Theodoſij, fuitq́; Chriſtianus, vt conſtat ex c.21. & 23.& 25.ſui operis.

Marcellus alter citatus Aetio, Quatern.ij.Ser. ij.c.xj.Paulo li.4.c.xj.& li.6.c.48.& Alexandro Tralliano li.8.c.6. & Marcello illi Burdegalenſi c.20. vb illum egregium medicū vocat, quem puto eundem fuiſſe cum Marcellio, de quo diximus.

Marcellus Sidites, inter poetas, nu.225.

Marcellus Virgilius Florentinus, qui non veritus eſt de integro vertere Dioſcoridem poſt Hermolaum Barbarum, & Ioannem Ruellium, quem ſcholiis doctiſſimis illuſtrauit.

Marcianus, Aetio Tetrab.3.Ser.j.c.27.

Marcus Categetes, apud Galenum, in libro ij. Antidotorum.

Marcus Cato, vide ſuprà Cato.

Marcus Fabius Caluus Rauennas, qui primus omnia Hippocratis opera vertit, hoc ipſo conatu laude digniſſimus.

Marcus Leonellus Fanentinus à Victoriis, cuius librum habemus de ægritudine infantium.

Marcus Talentinus, Galeno κατὰ γένη, lib.7.

Marcus Toletanus, qui aliquot libros ex Arabico ſermone in Latinum traduxit.

Marcus Varro, vide infrà Varro.

Marcus ſimpliciter, Galeno in compoſitionibus medicamētorum κατὰ τόπους li.4.c.7. quem credo fuiſſe vnum ex illis duobus prioribus, ſiue etiam Gallum Marcum, de quo ſuprà.

Margareta, inter fœminas, infrà nu.340.

Marianus S.Barolitani, cuius ſunt plurimi libri Chirurgici.

Marinus, Galeno lib. medicamentorum ſecundum locos 7.cap.ij.& lib.ij. Commentariorum in Hippocratem de natura hominis, vbi dicit huius fuiſſe diſcipulum Quintum præceptorem ſuum, & de eo quoque loquitur libro ſeptimo de vſu partium, & libro ſecundo de ſemine, in fin. & alibi ſæpe. Et huius quoque trochiſcos deſcribit Auicenna lib.5.tract.8.

Marinus alius, cui nomen Poſthumius fuit, Plinio Secundo memoratus in epiſtola ad Traianum, quæ eſt xj. decimi libri, niſi hic idem ſit cum præcedenti, quod non facilè crediderim, quia illum priorem citat Andromachus apud Galenum lib.7. Medicamentorum ſecundùm locos cap.ij. qui quidem Andromachus tempore Neronis, & eius Archiater fuit.

Marrar, Raſi li.ij.Continentis c.j.

Marſerogem.

Marſilius Ficinus, cuius in ſinit aproprè oper philoſophica, & traductionem Platonis habemus, tres libros de triplici vita, quibus ſe oſtendit medicum conſummatiſſimum.

Marſili us Patauanus, vide num ſit ſequens.

Marſilius de S.Sophia, cuius inter multa opera ſunt Commentarij, in Aphoriſmos Hippocratis, atque in Auicennam, & conſilia quædam medica.

Martianus Apher, Aetio citatus Tetrab.3.Ser. 3.cap.xj.

Martianus ſimpliciter citatus Aetio Tetrab.ij. Ser.3.cap.110.& Sermo.4.c.47.& alibi, & Scribonio Largo, qui illum dicit fuiſſe tempore Auguſti, ſiue ille fuit, ſiue alius. Et ab alterutro, vnguentum Martiaton dictum vult Nicolaus.

Martianus Rota Venetus, qui nonnullas Galeni traductiones caſtigauit.

Martinus Acakia Catalaunenſis, medicus Pariſienſis, & familiaris meus, qui inter alia multa præclara opera libros duos Galeni de ratione curandi ad Glauconem, & nouiſſimè Commentarios in paruam artem ipſius ædidit.

Martinus Gatinaria Ticinenſis, cuius ſunt Cōmentaria in 9.Raſis ad Almanſorem.

Martinus Gregorius, qui nonnullas Galeni tranſlationes ex Græcis exemplaribus emēdauit.

Martinus Steynpeys Viennenſis, cuius extat methodus medicinæ.

Martion Smyrnœus, ſiue Mytilenæus, qui de Simplicibus affectibus ſcripſit, Plin.lib.28. cap.4.

Martyrios, de quo inter philoſophos in mentione Trachij philoſophi, nu.266.

Maruen filius Zor citatus Rabbi Moyſi Aphoriſmorum par.20.ex lib.de cibis, vide Ebibule ſuprà, & filius Zor.

Maſageuich, Raſi Conti.lib.7.c.4.

Maſarginus, Raſi li.3. Continentis c.ij. & c.6.

Maſargioih, ſiue Maſargench, ſiue item Maſargoy, ſiue Maſargimyd, ſiue Maſaginih, ſiue denique Maſarugh, hæc enim omnia nomina reperio, eiuſdem operis lib.5.c.j.& li.7. c.j.niſi idem ſit cum præcedente, quod facilè crediderim.

Maſerice, ſiue Maſereici, vtruoque enim reperio apud Raſim li.j.Continen.c.3.

Maſſaliatas, ſiue Maſſaliores, ſiue etiam Maſſaliotus, hæc enim tria medicorum nomina reperi-

Milesius, Aureliano lib. Chronion 5. cap. 7. & sequen.
Miletus, Plinio lib. 28. c. j.
Minusianus, Galeno in Aphorismos Hippocratis, li. 4. c. 69.
Minutianus, Galeno medicamentorum κατὰ γένη lib. 6. nisi idem sit.
Mischion, vide infrà Moschion.
Misdasan, Rasi li. Contin. 3. c. 4.
Misih, vide suprà Mesih.
Misus, Rasi Continentis 7. cap. 4. & lib. 9. c. 6. non semel, vbi illum citet ex lib. de Obstetricibus.
Misusan, Rasi li. Conti. 9. c. 4. & 6. & li. x. c. j. & ij. sæpe, & alibi.
Mithridates rex, inter reges, nu. 125.
Miuh, Rasi Conti. li. 9. c. j. sed credo mendum esse, & legi debere Misih, de quo diximus.
Mnaseas, vide suprà Manaseus.
Mnaseus, vide etiam Manaseus.
Mnasias, vide item ibi.
Mnasinus, vide & tu ibi.
Mnason, Galeno pharmacorum local. li. 7. c. 2. & li. 8. c. 7. in fi.
Mnesicles, Plinio li. 20. c. 18. in fi. & alibi sæpe citatus.
Mnesidemus, Dioscoridi lib. 4. c. 59. aut vt alij secant 68. quo de papauere satiuo tractat.
Mnesitheus Atheniensis, cuius meminit Gal. lib. j. & 7. Methodi, & in introductione, siue medico, si eius est, & alibi sæpè, præsertim in li. de Ratione curandi ad Glauconē, non multo post princip. vbi ita de eo loquitur, quòd cùm in omnibus aliis quæ ad artem pertinent non mediocriter eruditus esset, tum in exercenda arte, quarùm via ac ratione licet, nulli peritia secūdus. Meminit etiā Athenæus li. xj. qui eum citat ex li. de Edulijs: & Pausanias in Atticis, vbi illum medicina excelluisse dicit. Is, vt ferunt, nūquam inebriari permisit, sed paucis tantùm diebus hilarescere. Citatur ex libro qui παθολογικὸν medicinæ inscribitur.
Mnestheus, siue Mnestus (vtrunque enim reperio) qui de Coronis scripsit. Nā & in his, vt alibi diximus, est aliqua valetudinis portio, ex Plinio lib. 21. cap. 3. Hunc, aut eius nominis citat Gellius lib. 13. c. 30. eodemque vlt. & Plutarchus in libro de causis naturalibus c. 26.
Monus, Aetio Quater. 2. Ser. 3. c. 42. & c. 110.
Morsinus Atheniensis, inter poetas, suprà nume. 234.
Moschion, aut vt alij vocant, Mischion, nisi alter sit, qui Græcè scripsit de mulierum affectibus: & à Galeno citatur in medicamentis secundum genera, præsertim in Cosmeticō, scilicet li. j. c. j. & κατὰ τόπους, li. j. c. itē j. & lib. 4. c. 7. vbi eum vocat familiarem: & li. 7. c. ij. & Aetio Quater. 4. Ser. 3. c. 13. Fuitque illi cognomen Correctori, quòd quædā Asclepiadis scripta corrigeret, vt dicit ipse Galenus lib. 4. de differentiis pulsuum. Hic quoque, aut alius eiusdem nominis scripsit Græcè vnum de Raphano volumen, vt tradit Plinius li. 19. c. 5. vide infrà Theodorus Muscienus.
Moschion alter, vt puto, memoratus Plutarcho problematon Symposiacon decade 3. cap. 10.
Moschus, nisi idem sit cum priore, Cornelio Celso citatus lib. 5. c. 18. atque etiam Galeno in medicamentis κατὰ τόπους, lib. j. c. j. & lib. 4. c. 8.
Mostases, Galeno in iisdem libris.
Moyses, de quo suprà nu. 78.
Mulia sus discipulus, Rasi lib. 9. Continentis, cap. 6.
Mundinus Bononiensis citatus Guidoni Gaulioco.
Mundinus alter Florentinus, cuius expositionem habemus in Canones vniuersales Mesue, & librum Anatomiæ.
Musa, vide Antonius Musa.
Museca, Rasi li. j. Continentis c. j.
Museta, siue Museya, nisi sit idem, citatus in eo lib. c. 6. & li. ij. c. j. non semel, & in Tacuinis Helluchasem.
Museric.
Musæus, inter poetas, nu. 156.
Mutagnachil Israelita, Auicennæ li. 5. tract. 3. citatus, vide suprà Israelita simpliciter.
Myron, Cornelio Celso li. 5. ad fin. eius libri.

N

Nascatius.
Naucratitas, Gale. phar. localium li. 4. c. 7.
Naumachius præceptor Philagrij, de quo postea.
Neapolitas, Galeno li. 4. & 7. medicamentorū κατὰ γένη, & κατὰ τόπους li. 4. c. 7. & li. 7. c. 4. & Paulo Aeginetæ lib. 3. c. 22.
Nearchus, Galeno κατὰ τόπους li. 8. c. 7.
Nebros summus & optimus Græcorum medicorum, vt scribit Thessalus Hippocratis filius in oratione quam in Senatu Atheniēsi dixit, cùm patriæ excidium deprecaretur, quæ posita est inter opera Hippocratis.
Nechepsos rex, inter reges, nu. 120.
Neleus, Paulo Aeginetæ li. 3. c. 37. qui fortè est Nileus, de quo infrà.
Neocles Aeliano memoratus li. 8. Animaliū, quo loco de rubeta rana loquitur.
Nero, inter Imperatores, nu. 150.
Nicander Colophonius, inter poetas, suprà nu. 218.
Nicander simpliciter citatus Cælio Aureliano lib. Chronion j. c. 4. Paulo Aeginetæ, siue ille est, siue alius.
Nicephorus Blemmida, cuius sunt Canones de Vrinis.

Niceratus, qui de herbis scripsit, teste Dioscoride in præfatione, & Epiphanio Cyprio statim post initium lib. 1. aduersus hæreses. Citaturque Galeno in Medicamentis secundū locos lib. 5. c. 1. & lib. 7. ca. 4. & c. 6. & alibi sæpe, & Cælio Aureliano libro Chroniō 2. c. 5. ex lib. de Catalepsi. Nicetatus, quisquis est, memoratur Plinio in Nomenclatura au torum, lib. 31. c. 2.

Nicetes, Galeno Medicamentorum secūdum locos lib. 4. c. 7.

Nicias Pyrrhi regis Epirotarum medicus, de quo nos alibi diximus.

Nicias alter Nicopolitā, apud Plutarchū Problematon Symposiacon 7. c. 1.

Nicodemus, Galeno lib. 9. phar. localium c. 7. Mesue in Antidotis non semel.

Nicolaos Alexandrinos, qui librum ædidit de compositione medicamentorum particularium Latinitati donatum à Nicolao Rhegino, de quo infrà. Et hic fortè est quem simpliciter Nicolaum citant Galenus lib. 5. & lib. 7. medicamentorum κατὰ γένη, & Paulus Aegineta lib. 4. c. 37. & lib. 7. c. 17.

Nicolaus Ancon temporis nostri scriptor.

Nicolaus Ferrariensis.

Nicolaus Iudocus Venetus.

Nicolaus Leonicenus Vincentinus, cuius extant Commentarij in Galenū, & illius multorum operum traslationes, & alia multa opera elegantissima & doctissima. Is primus post hominum memoriam docuit medicinam Latinè loqui.

Nicolaus Leonicus Thomæus, qui traducit librum Galeni cui titulus est, Documentum de puero epileptico.

Nicolaus Machelus Mutinensis, qui vertit cōmentarios Galeni in 1. librum Hippocratis de morbis vulgaribus.

Nicolaus Massa Venetus, cuius sunt libri de febre pestilentiali, pestichiis, & mobilis, de morbo Neapolitano.

Nicolaus Mirepsus, cuius sont libri 24. medicinales Græci, secundum literas alphabeti.

Nicolaus Nicolus Florentinus Pogij familiaris, Philelphi contra inimicus, qui librum Sermonum in hac arte mira vbertate composuit, in quo vniuersalem medicinam in vnum veluti corpus congessit, quod apud Græcos Oribasius fecit. illum grauissimæ autoritatis medicum vocat Leonicenus in libro de Serpentibus.

Nicolaus Poll, Cæsaris medicus, cuius est liber de cura morbi Gallici.

Nicolaus Præpositus, cuius est Dispensarium ad aromaticos.

Nicolaus Quint' papa, de quo suprà, nu. 135.

Nicolaus de Regio, siue Regino Calaber, qui primùm maximam operum Galeni partem in Latinum traduxit non admodum elegāter, vt eius tempora ferebant, sed fideliter tamen, & alia quædam.

Nicolaus Salernitanus, cuius sunt duo Antidotaria, vnum maius, alterum minus, imprimis commendata, & quorum minore passim vtuntur pharmacopolæ.

Nicolaus Salycetus, cuius in chirurgia librū habemus.

Nicolaus, aut ille Micepsus, aut alius, & is quidem superior cæteris omnibus, vtpote quē citat Rasis lib. Continen. 11. c. 4.

Nicomachus Stagirites Machaonis filius, de quo suprà nu. 30.

Nicomachi alij duo medici à Suida recensiti, alter pater Aristotelis, alter filius, qui inter cætera sua opera scripsit Commentarios in Physicam patris, & 8. Ethicorum libros ad Eudemum, qui & tempore Ciceronis extabant, vt ipse dicit. Nicomachum autē, quisquis is fuit, citat Galenus medicamentorū secundum genera lib. 5.

Nicomedes citatus Galeno lib. de compositione medicamen. κατὰ τόπους, 2. c. item 2.

Nicon, cuius librum περὶ πολυφαγίας, id est, de edacitate memorat Cicero ad Trebatiū lib. epistolarum 7. epistola 21. incip. Amabilior. Hunc, aut aliū eius nominis citat Cornelius Celsus li. 5. c. 18. quanquam nonnulli ibi Micon legunt.

Nicoon, siue ille, siue alius antiquissimus medicinæ author ab interprete Nicādri in Theriacis citatus.

Nicostratus, Galeno lib. 8. pharmacorum localium c. 2. & lib. 9. c. 4. & libr. 7. Generalium, c. 5. & 6. & lib. 2. Antidotorum: & Aetio citatus, q Anticyræ meretrici hellebori vim magnam moriens dicitur reliquisse, apud Aristophanem in libro de meretricibus.

Niger, vide Petronius Niger, & Sextius Niger. Nigrum autem simpliciter citat Galenus li. 6. Simplicium c. 1. & li. Antidotorum 1. Aurelianus lib. Oxeon 3. ca. 16. vbi illum vocat amicum Tullij Bassi, & Galenus lib. Simplicium 6. in præfatione.

Nileus, Cornelio Celso, Galeno, Paulo, & Aetio citatus, vide Neleus.

Nilus etiam Galeno, Paulo, li. 7. c. 18. & Aetio sæpe citatus, nisi idem sit cum præcedente.

Numenius, Celso li. 5. citatus c. 18. & c. 21. Huiusq; librum Theriacum citant Scholia in Nicandrum. Hunc Dieuchis discipulum fuisse scribit Athenæus li. 1. Dipnosophistarum, vt in Dieuche diximus.

Numisianus, aut vt alij vocant, Nomisianus Corinthius, vnus ex præceptoribus Galeni, vt ipse Galenus dicit post princ. ἀνατομικῶν ἐγχειρήσεων, id est, Anatomicarum administrationum. Et deeo quoq; loquitur in Cōmentariis Hippocratis de natura hominis, vbi & illum Heracleanū vocat, dicitq; etiā Pelo-

Pelopē alium ex suis præceptoribus fuisse discipulum illius. Et eius item meminit li. 5. Aphorismorum Hippocratis.

Numius Aetio citatus Ser. 15. c. 20.

Nymphodorus, aut vt alij vocant, Nymphodotus Cornelio lib. 8. c. 20. Plinio li. 33. 34. & 35. Galeno lib. 6. medicamentorum secū dum genera. Aetio Tetrab. 3. Ser. 1. c. 45. & 49. & Paulo Aeginetæ lib. 7. c. 12. citatus.

O

Obes, Rasi lib. 8. Continentis c. 1. & lib. 9. c. 4. ex Antidotario.

Octauius Horatianus discipulus Vindiciani, de quo inter poetas diximus, cuius extant li. 4. Medicarum, in quorum postremo post prin. meminit illius sui præceptoris. Hos tamen lib. non huius esse, sed Theodori Prisciani tradit Gregorius Gyraldus historiæ poetarum dial. 7. qua de Menandro disserit. Quisquis autem is est, se citat ex libro Phænomeno in 2. parte lib. 2. c. 7.

Ocyroe, infrà inter fœminas nu. 315.

Odus de Odis Patauinus, cuius sunt libri de cœnæ & prandij portione.

Oenone inter fœminas, infrà nu. 315.

Olympiacus, siue Olympicus Milesius, quem Galenus in Introductione, siue Medico ponit inter methodicos.

Olympiades Thebanus Plinio citatus lib. 20. c. 21. & Galeno libr. 4. de Differentiis pulsuum.

Olympias Thebana inter fœminas, nu. 329.

Olympicus, siue ille Olympiacus, siue alius, quem nugacem appellat Galenus lib. 1. Therapeuticæ.

Olympionicus, Galeno in Medicamentis secū dum locos lib. 4. c. 7. & Aetio citatus Tetrabibli 2. Ser. 3. c. 102.

Olympius, Galeno pharmacorum localium 9. cap. 3.

Olympius collega Octauij Horatiani, vt ipse Horatianus dicit in præfa. li. j. rerū medicarū.

Olympus Sophista Aetio Quaternionis 3. Ser. 5. cap. 29.

Olympus medicus Cleopatræ familiaris, apud Plutarchum in Antonio, siue ille, siue alius. Alterum autem horum, aut alium citat simpliciter Galenus in Medicamentis secundum locos.

Omeis Beniamiz, qui & Omas Beniamin citatur Arabibus.

Onan, siue Onen, Rasi lib. 3. Continentis c. 3. nō semel, vbi citatur ex lib. de Electionibus.

Onasim, Serapioni Simplicium c. 136.

Onesidemus, Galeno in Medicamentis secundum locos lib. 10. c. 1. non semel.

Onetrus, siue Oneter ibi. lib. 7. ad fin.

Ophilius, Plinio lib. 28. c. 4.

Ophionicus Concliclax citatus à nonnullis ex libris Herbarum. Sed Galenus in præfatione lib. 6. Simplicium medicamentorum ad fi. putat esse nomen suppositium.

Opion Plinio citatus lib. 20. c. 5. & c. 12. Alij Ophionem legunt.

Orestinus, Galeno in libris medicamentorum secundum locos lib. 1. c. 1.

Oribasius Sardianus, Iuliani Imperatoris Archiater, qui 72. libros Medicinæ, ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἰατρικαῖς, ad Iulianū ipsum, eorumq; Epitomen in li. 9. ad Eustachium filium cōposuit. In tanto autem honore apud eūdem Iulianum fuit, vt ab eo κοιαίστωρ, Quæstor Cōstantinopolitanus factus sit, testibus Suida & Eunapio in lib. Sophistarū, qui & eum dicit inuidia succedentium Imperatorum rebus suis spoliatum in exilium ad Barbaros missum, vbi tamen animo semper philosophico instructus fuit, tātaque apud eos gratia & opinione fuit, vt quasi pro Deo haberetur, placatisque tandem principibus rediit, & bona recuperauit. Huius quoque nomine circūferuntur Commentarij in Aphorismos Hippocratis, quos vix illius esse crediderim. De eo est Epigramma in lib. 4. Epi. Græcorum huiusmodi.

Ἰητὴρ μέγας οὗτος Ἰουλιανοῦ βασιλῆος
Ἄξιος εὐσεβίης θεῖος Ὀρειβάσιος.
Εἶχε γὰρ οἷα μέλισσα σοφὸν νόον, ἄλλοθεν ἄλλα
Ἰητρῶν προτέρων ἄνθεα δρεψάμενος.

Quod sic vertit Lodoicus Iausserandus.

Iuliani regis medicus celeberrimus hic est
Diuus Oribasius dignus honore coli:
Prouidus instar apis, veterum monumenta per errans
Ex variis unum nobile scripsit opus.

Origenes, siue Origenias, Galeno in libris medicamentorum secundum locos 7. c. 2. & 4. & lib. 8. c. 3.

Orion Crenestus, eidem κατὰ γένη lib. 7.

Ornocas.

Orpheus inter poetas, suprà nu. 156.

Orpheus alter cognomēto Theologus, qui de Medicamentis compositis scripsit, apud Galenum in libro primo Antidotorum.

Orphitus, apud eundem lib. 7. medicamentorum κατὰ γένη, de quo & nos diximus in repet. l. si vnquam, in superscriptione eius legis. Orpheum autem citat ex Stratone Alexander Trallianus lib. 1. c. 15.

Ortho Siculus, Galeno lib. 1. pharmacorum κατὰ τόπους c. 1.

Orus rex Aegypti inter inuentores medicinæ, nume. 3.

Orus Mendesius, apud Galenum in libro primo Antidotorum.

Osiris rex Aegypti inter inuentores medicinæ, nume. 17.

Osthanes, Dioscoridi lib. 4. c. 32. quo de Siderite tractat, & Alexandro Tralliano lib. 1. cap. 15.

tis de victus ratione in morbis acutis li. 1.

Petronius Arbiter inter poetas suprà nu. 128.

Petronius Areta, Galeno medicamentorum κατὰ γένη lib. 5.

Petronius Diodotus de quo suprà, Diodotus.

Petronius Musa, Galeno lib. 1. medicamentorum κατὰ γένη.

Petronius Niger, qui de herbis scripsit, vt dicit Dioscorides in præfatione, & Epiphanius Cyprius in prin. lib. 1. Hæreseon.

Petron, siue Petro citatus Galeno lib. 3. medicamentorum κατὰ γένη, & Cornelio Celso lib. 3. cap. 9. vbi dicit illum vnica ad omnes febres medicina vti solitum, quam ibibi declarat.

Petrus Andreas Mattheolus Senensis, cuius est liber de morbi Gallici curandi ratione.

Petrus Aponensis, qui maximam sibi gloriam ex suo Conciliatore comparauit, quo decreta veterum Medicorũ quæ inuicem pugnare videbantur, connectit atque conciliat, ex quo ei libro nomen & titulus Conciliatoris datus. Hic & Commentarios in Aristotelis problemata, & alia multa ædidit.

Petrus Archiatros Aetio citatus Tetrabi. 2. Ser. 3. c. 110.

Petrus Argelata, siue Largelata, siue etiam De la Cerlata Bononiensis, cuius Chirurgiam commendatam habemus.

Petrus Barotius.

Petrus Bayrus, cuius est liber de pestilentia.

Petrus Brissotus, cuius doctus imprimis est liber de venæ sectione in pleuritide, qui primus Gallorum recentiorum docuit venam esse aperiendam à parte affecta.

Petrus Cararius Lafrancus.

Petrus Crescentinus Bononiensis, qui vt ipse dicit in præfatione eius magni operis quod de plantarum & animalium virtutibus scripsit, totum tempus Adolescentiæ in medicina & scientia naturali consumpsit.

Petrus Franciscus Paulus Florentinus, cuius est tractatus de venæ incisione aduersus Auicennam.

Petrus Hispanus, cuius est Thesaurus pauperum, Canones medicinæ, & alia quædam.

Petrus Largelata, vide suprà, Petrus Argelata.

Petrus Leo, qui cum ad Laurentium Medicen curandum accersitus fuisset, nec satis fœliciter cessissent medicamina ab eo exhibita, Melanchilia correptus sese in puteum præcipitauit.

Petrus Pinter Valentinus, cuius est liber de Epidemia.

Petrus Rosatus, qui de phlebotomia in pleuritide scripsit.

Petrus Toletus Gallus, qui scripsit vniuersalẽ morbi articularis præcautionem, & curationem, & alia.

Petrus Tusignanus, cuius, sunt Consilia contra Epidemiam, & libellus de Regimine sanitatis.

Petrus de Vbaldis, pater ille trium in iure ciuili Coryphæorum, Bal. Ang. & Petri, medicus professione quidem ille, sed qui nulla eius artis monumẽta, quod sciam, reliquit. Verùm qui tantos talesq; filios genuit, certe meruit ne eius nomen taceretur.

Phedrus, Galeno lib. medicamentorum κατὰ τόπους 4. c. 7.

Phœnias, Galeno lib. 4. de Differentiis pulsuũ.

Phæon Deorum medicus, aliis Pæon vocatus, de quo infrà nu. 376.

Phanias physicus, nisi idem sit cum Phænia, de quo suprà Plinio lib. 21. c. 13.

Phanias, nisi etiam sit vnus ex illis, simpliciter citatus Plinio ex eo libro in quo scripsit de vrticæ laudibus, vide ibi an sit idem.

Phanius, nisi quoque ille sit, Galeno medicamentorum κατὰ γένη lib. 5.

Phaon, cuius meminit Galenus li. 1. de Alimẽtorum facultatibus, & in Commentariis li. 1. Hippocratis de ratione victus in morbis acutis, in 18. sectione, vbi putat huius esse librũ qui dicitur esse Hippocr. de ratione victus salubris, aut alterius Hippocrate antiquioris.

Pharastarus vel Pharastus, nisi duo sint, Galeno lib. 6. Simplicium.

Pharnaces Herbarius, Galeno lib. medicamentorum κατὰ τόπους 8. c. 7.

Phaustinus, vide Faustinus.

Pherecides ad quem scribit Hippocrates, cuius nonnulli dicunt esse librum de victu salubri, qui inter lib. ipsius Hippocratis est, vt dicit Galenus in Commẽtariis Aphor. Hippo. lib. 6. c. 1.

Phestonicus.

Phestas, cuius etiam nonnulli esse dicunt eum librum de victu salubri, vt etiam dicit Galenus in loco nuper citato.

Phidippus regis Deiotari medicus, apud Tullium in oratione pro ipso Deiotaro.

Philagrius Lycius Macrensis, vt Eugenatori placet, aut vt ipse scripsit in epistola ad Phylemonem, Epiruta, Naumachij discipulus, Galeno posterior, qui medicinam Thessalonicæ exercuit, & libros medicinales aliquot monobibla. 70. & alios non paucos, & Cõmentarium in Hippocratem scripsit. Hæc Suidas. Illum autem sæpe, & ex aliis operibus citant Aetius Tetrab. 1. Ser. 3. sæpe, & Tetra. 2. Ser. 1. c. 90. & c. 110. & Ser. 3. c. 105. & alibi sæpe: Paulus Aegineta li. 7. c. 6. & Alexãder Trallianus, lib. 8. c. 10. in prin. & Auicenna Antidotorum c. 2. & Mesue in ægritudinibus neruorum.

Philaretus, cuius extat liber de Pulsibus, citaturque ex libro trium tractatuum Rasi lib. 1. Continentis c. 9. & aliis.

Philertus

Philertus qui scripsit de Pullibus.
Philes inter poetas, suprà nu.241.
Philibertus Saracenus, cuius sunt non indoctæ Annotationes in versionem Latinam Galeni de Simplicium Pharmacorum facultatibus.
Philinus Cons, de quo suprà in successione Medicorum, nu.55.
Plinius simpliciter citatus Galeno, tam in Medicamentis κατὰ γένη libro quinto, quàm κατὰ τόπους lib. 4.c.8. & lib.7.c.6. siue ille sit, siue alius.
Philippus Acarnanes Alexandri Magni medicus, tantæ apud illum authoritatis & fidei, vt intrepidè, nulla prius ab eo inquisitione facta, acceperit hauseritque potionem, quã Parmeno illi scripserat Philippum à Dario corruptum in eius necem præparasse, testes sunt Q. Curtius, Plutarchus, Arrianus in vita illius, Valerius libr. tertio, cap. vlt. in fin. Et huius quoque meminit Diodorus Siculus lib. 17. Iustinus libr. 11. & Ioannes Monachus.
Philippus Epirotes, apud Celsum lib.3.c.21.
Philippus Flesellius medicus Parisiensis, vir humanitate ea præditus, vt in gratiam eorũ qui chirurgiam amplectuntur Introductionem in eam artem conscripserit, ex quo Cõmẽtario æstimare licet, eum non modò scriptis artem illustrare, sed ægris magno medẽdi vsu iam comparata magna auxilia afferre posse.
Philippus de Lignamine, vide Ioannes Philippus.
Philippus Macedo, quisquis is fuit, apud Galenum lib.2. Antidotorum.
Philippus de Soldeuilla Cathalanus, qui scripsit in Artem paruam Galeni.
Philippus Sophista, qui immortalitatem promittebat, conseruando iis qui sibi paterent humidum corporis temperamentum, vt retulit Galenus li.6. de Sanitate tuenda, & Aetius Tetr.1.Ser.4.c.96. De quo & nos dicemus infrà nu.464. sed & medici.
Philippus Vlscadius Noribergensis, cuius liber est Cælum philosophorum, siue de secretis naturæ, & alius de Epidemia.
Philippus, quem inter iuniores reponit Galenus lib.2. de Differentiis febrium c.6. quisquis ille fuit.
Philippum quoque simpliciter, siue vnum ex illis, siue alium citant ipse Galenus li.7.& 10. Therapeuticæ, & lib.2. medicamentorũ κατὰ γένη, & li.4.c.6. κατὰ τόπους, quo ex loco satis eum in Cæsaria vixisse constat. & iterum lib.7.c.5.& alibi, Aetius Tetrab. 3. Ser.1.c.49.& Paulus Aegineta, & Aurelianus lib. Oxeon 2.c.10 idem Paulus Aegineta lib.1.c.12.& lib.3.c.42.& lib.7.cap. 12. non semel.

Philistion Siculus, aut vt Plutarchus lib. Symposiacorum, & Gellius lib.17.c.11. maluit, Locrus, præceptor in arte medica Eudoxi Gnidij, vt dicit Diogenes Laertius. Is, vt scripsit Plutarchus in Symposiacis decade 7.c. primo, author fuit eius opinionis, vt potus laberetur in pulmonem. Ad eumque scribit Hippocrates. Nec desunt qui & huius esse dicunt librum de victu salubri, quem vulgus ascribit ipsi Hippocrati, vt dicit Galenus in Aphorismis Hippocratis lib.6.cap.j. Huncque inter vetustos medicos reponit ipse Galenus in Commentariis de ratione victus in morbis acutis, & libr.1. Methodi. Huncq; siue alium eius nominis citat Plinius lib.20.c.9.& c.12.& alibi sæpe.
Philistionis frater, Cælio Aureliano Chroniõ libro quinto, cap.j. ex li.22. de Adiutoriis.
Philo, siue Philon Tarsensis, inter poetas, nume.226.
Philo ille, siue alius simpliciter citatus Cornelio Celso li.6.c. itẽ 6. Galeno li.1. Methodi, & phar. localium li.8.c.3. Aetio Tetrab.2. Ser.4.c.28.& alibi: Paulo Aegineta lib.3. c.23.& 45.& lib.7.ca.11. Tralliano, & Auicennæ. Hic medicamenta quæpiam exquisitissima composuit, quæ Deorum manus vocabat, authore Plutarcho.
Philonis alterius, vt opinor, meminit Plutarchus Symposiacon decade 4. proble.1.& decade 5. proble.2.
Philocalus, Galeno lib. medicamentorum secundum locos 10.c.2.
Philocleus, ipsi Galeno lib. medicamentorum κατὰ γένη.7.
Philocrates, apud Celsum lib.5.c.59.& c.26.
Philomenus, siue Philominus, siue Philumenus citatus Oribasio, & Aetio Tetra.1. Ser. 4.c.51.& Tet.2.Ser.1.c.78.& 139.& 52.& 53.& sæpe, & Ser.2.c.119.& Ser.4.c.45.& Tetrab.3.Ser.3.c.20.& Tralliano lib.8.c.5. in princ.& c.8. Nisi ij sint diuersi, quod minimè puto.
Philomeum quoque citat Rasis lib. Conti.5. c.j. qui fortè idem est.
Philonides Siculus ab Ethna, qui priuatim de albo veratro scripsit, vt prodit Dioscorides lib.4.c.141. aut vt alij secant.151.& eũ etiã citat Galenus li.4. de Differentiis pulsuum, & lib.7. medicamentorum κατὰ γένη.
Philonides Catiniensis præceptor Paccij Antiocheni, de quo suprà, citatus Scribonio Largo lib. Compositionum medicamentorum cap.97.& Marcello Burdegalensi cap. 20. post prin. qui & alibi videlicet c.29. citat simpliciter Philonidem siue vnũ ex his, siue alium.
Philonij duo alter Persa, alter Tarsensis, celebrant Galeno & cæteris. Nam quòd duo fuerint hinc ostenditur, quòd Tarsus non in

Perside

di difficultate,& alibi sæpè,& Celsus lib. 5. c.20.& Plinius li.31.c. vlti.in fi. Suntq; qui dicunt Polybum fuisse illum generum Hippocratis,Polybium alterum.

Polycletus, Cuius honorificam mentionem facit Phalaris in duabus ad eum epistolis, & alia epistola ad Messenios.

Polycritus Mendæi filius Plutarcho memoratus in Artaxerxe.

Polydamna, inter fœminas,infrà nu.318.

Polyidas,siue Polyides, siue Polyidus, siue itē Polydas,Galeno, in libro de curandi ratione ad Glauconem, & in introductione,siue medico,post prin.& de compositione pharma. κατὰ γέν, li.3. & Aetio Tetra.4.Ser.2. c.58.& Ser.4. c.64. & Paulo Aeginetæ li.4. c.15.& li.7.c.12.citatus.

Polyidus alter multo antiquior,qui Glaucum Minois filium ad vitam vi cuiusdam herbę reuocasse dicitur,de quo suprà diximus, cū de Aesculapio loqueremur.

Polypus, apud Aristotelem lib. 5. de Animalibus.

Pompeius Lenæus Pompeij Magni libertus, de quo Plinius lib.15.c.30.in prin.& li.25. c.2. Is est, quem ipse Plinius sæpe Leneum simpliciter vocat, vt eodem lib. 25. c.6. & lib.24.c.9.

Pompeius Sabinus,Galeno li.7.κατὰ γέν, vide infra Sabinus.

Pomponius Bassus, Galeno medicamentorum secundùm locos libro quarto,ca.7.vide Basus.

Pōticus Virmius,aut vt alij vocant, Vitunius Taruisius, qui Theophilum de vrinis & pulsibus, & Aenet libros eiusdem tituli in Latinum vertit.

Porphyrius inter philosophos, suprà nu. 272.

Porphyrogeneta inter reges,suprà nu.138.

Posidippus,apud Iulium Capitolinum in Antonio Philosopho.

Posidonius,siue Possidonius Galeno, & Aetio sæpè,& Paulo Aeginetæ libro septimo cap. 3.& 19.& 22.

Potamō,Galeno medicamentorum κατὰ γέν, lib.2.

Prasion,Galeno eiusdem operis lib.5.

Praxagoras Cous præceptor Herophili, vt dicit Galenus lib.4. de Differentiis pulsuum, & ab eo sæpè citatus ex libris de Accidentibus,&aliis, & ab Aureliano lib. Chronion 1.c.4.& alibi ex libris Curationum. Et libro 5.c.2.ex libris de Morbis. Et libr. Oxeon 2. c.10.ex libris Peregrinarum passionū.Fuitq; etiam præceptor Philotimi,de quo suprà diximus. Sed & de hoc quoq; diximus in successione medicorum,suprà nu.50.

Presbyter Indus, Aetio,vide suprà Indus.

Presbyter simpliciter citatus eidem Aetio, siue ille Indus, siue alius,Tetra.4.Ser.1.c.24.

Primion,Galeno medicamentorum κατὰ γέν lib.1.& κατὰ τόπους.

Prochaous, Marcello Burdegalensi medicamētorum c.22.

Proclus inter philosophos,suprà nu.269.

Procopius Cæsariensis medicus exercitus Belisarij aduersus Gothos, qui & eius expeditionis historiam scripsit, quàm etiamnum habemus.

Proculus, qui de natura hominis inter alia eius artis monumēta scripsit,vt prodit Galenus lib.2.de Febrium differentiis,c.6. Eūque etiam memorat lib.1.Therapeuticæ, & Aurelianus libr. Chronion 3.cap.8. vbi illum dicit fuisse Themisonis sectatorem.

Prodicus, eidem Galeno in libro 2. de Naturalibus facultatibus, cap.9. & in lib. 2. de Differentiis febrium,c.6.citatus ex libro de natura hominis, quem Proculum quidem esse putant.

Prodicus Selymbrianus Hippocratis discipulus, apud Plinium lib.29. c.1. siue ille fuit, siue alius.

Prodicum medicū, siue illum,siue aliū, quod magis credo, memorat Hippocrates libr.6. Epidemion, si illic Prodicus & non potius Herodicus sit scribendum,quod magis puto,secutus sententiam Leonardi Fuschij, & veteris interpretis,de quo diximus suprà in Herodico.

Prosecbius,Paulo Aeginetæ lib.7.c.16.

Prosdochus, Marcello medico Burdegalensi, medicamentorum c.29.

Prosper Calanius Sarzinensis, cuius est docta paraphrasis in lib.Galeni de inæquali intēperie,& alia multa opera non contēnenda.

Protagoras, cuius meminit Eupolis, poeta Græcus in ea fabula, quæ Colaces inscribitur, & Plutarchus Symposiacon decade 7. proble.1.

Protarchus,Celso lib.5.c.18. non semel, & li. 8.c.20.

Protas pelusiotes, Galeno medicamentorum localium lib.10.c.1.

Proxenus,Galeno eiusdem operis lib.7.c.2.

Prusias,vide Cienus.

Prytanis,siue Prytanides, Galeno Pharmacorum secundū locos lib.3.c.1.& libr.7.ca.3.

Ptolemæus Chirurgus, Cornelio Celso, lib.6. cap.7.

Ptolemæus Cytherius,inter poetas, suprà nume.216.

Ptolemæus Euergetes Aegypti rex inter reges suprà nu.129.

Ptolemæus simpliciter, siue alius, siue ex illis vnus, Galeno lib.5.medicamentorum κατὰ γέν, & Aureliano lib.3.Chronion,c.8. vbi illum dicit Erasistratis sectatorem, & Aetio Quaternione 2.Sec.3.c.110.

Ptolemæus,quem familiarem vocat Galenus lib.4.

lib. 4. pharmacorum κατὰ τόπους, c. 7. non semel, & lib. 7. c. 5.

Publius Cathegetes, Galeno medicamentorũ κατὰ γένη, lib. 5.

Publius simpliciter, siue ille, siue alius eidem Galeno ibi, & etiam κατὰ τόπους 9. c. 4. & Marcello medicamentorum c. 29.

Pyćton, Plinio lib. 29. c. vlt.

Pyramus, Galeno κατὰ τόπους lib. 4. c. 7.

Pyro, cuius nugas derider Galenus lib. 2. de Temperamentis.

Pythagoras, inter philosophos, suprà nu. 144.

Pythagoras alter à philosopho, cuius meminit Diogenes Laertius in vita ipsius philosophi, quem de Hernia scripsisse tradit.

Pythius, Pythion, Galeno pharmacorum secũdum locos, lib. 5. c. 9. & secundum genera, lib. 3.

Pythocles memoratus Hippocrati lib. 7. Epidemion.

Q

Quadratus, Galeno medicamentorum κατὰ γένη, lib. 7.

Quintus Siertinius, de quo in successione medicorum, nu. 62.

Quintus præceptor Galeni, eidem sæpe memoratus.

Quiticus de Augustis Thertanensis, qui scripsit Lumen Apothecariorum.

R

Rabbi Moyses, cuius extant Aphorismi medicinales, cui hunc titulum præfixit, Moyses filius serui Dei, Israeliticus Cordubensis; Suntq́ue & alia eiusdem opera.

Rabirius, Plinio lib. 28. c. 7.

Rasis apud Arabes celeberrimus, vide Albubeter.

Raymũdus Lulius vir certè reconditæ doctrinæ, & eruditionis, qui præter alia multa, quæ in medicina scripsit, ædidit librum cui titulus est, Ars breuis, alterum quem Artẽ generalem vocauit, vtramq́ue adeo difficilem, vt pauci queant intelligere, verùm si semel intelligas, omnia pollicentem.

Rehenbatus, Serapioni Antidotorum c. 18.

Remaclus Fusch Lymburgus, cuius est Methodus curandi morbi Gallici, & Historia aquarum, & tractatus Conditorum, & specierum aromaticarum, & Nomenclatura plantarum.

Rheginius Galeno memoratus li. 1. Methodi.

Rhipalus, Galeno lib. 7. pharma. localium c. 3.

Riphinus Nicaensis inter Dipnosophistas Athenæo.

Richardus Anglicus, cuius sunt libri de Phlebotomia, de vrinis, de anatomia, de signis prognosticis, de febribus.

Rhamnius Famnius, siue Flauius, inter poetas suprà nu. 232.

Roffus, Rasi lib. 6. Continentis c. 1. nisi Ruffus sit legendum, quòd facilè crediderim, cũ nullo alio loco meminerim me Roffum legisse.

Roffinus, apud eundem c. 3. eiusdem lib. nisi etiam Ruffinus sit legendum.

Rogerius Parmensis, cuius est liber de Phlebotomia venarum omnium, & practica medicinalis.

Rolaudus Capellutus Chrysopolitanus Parmensis, cuius est tractatus de curatione pestiferorum apostematum, & libri quatuor de Chirurgia.

Romanus Medicus, Leoniceni discipulus, cuius extat liber, cui titulum fecit, Antisophista, quo de tribus docendi ordinibus Galeni eleganter differit.

Rufinus, cuius meminit Nicolaus Antidotarius, & Rasis libr. 4. Continentis c. 1. vide Roffinus.

Ruffinus Nicaensis vnus è Dipnosophistis, quorũ colloquia sũt ab Athenæo descripta.

Ruffus Hierax Thebanus, apud Galenum lib. 5. pharmacorum κατὰ γένη.

Rufus Ephesius inter poetas, suprà nu. 223.

Rupilius, apud Ciceronem in oratione pro Aulo Cluentio Habito.

Rusticus Galeno citatus in lib. 9. pharmacorũ κατὰ τόπους c. 6.

Rusticus alter Placentinus Noricus.

Rutilius Oribasio citatus.

S

Sabinus qui in libros Epidemion Hippocratis scripsit, teste Galeno in Commentariis librorum Prorrhetici ipsius Hippocratis. Fuitq́ue præceptor Stratonici præceptoris Galeni, vt dicit idem Galenus in libro de Atra bile, eumq́ue sæpissimè citat ipse Galenus, & Gellius lib. 3. c. 16. & nos quoq; eiusdem meminimus in repet. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, nu. 168. & ego sanè. Et interim vide suprà Aretæus Sabinus, & Pompeius Sabinus.

Sabon, Rasi lib. 3. Continentis c. 5.

Sabor rex inter reges, suprà nu. 136

Sabor filius Sehel Auicennæ memoratus lib. 5. quo de Medicamentis cõpositis loquitur.

Sabud rex inter reges, suprà nu. 134.

Sabur, Rasi lib. 2. Continentis c. 4. & lib. 6. c. 1. & lib. 7. c. 4. vbi eum citat ex libro de Antidotario, & alibi sæpe.

Sacrificulus, id est, ἱερεὺς quisquis est, Galeno libro pharma. localium 7. c. 5.

Sadhsar, Rasi Conti. 11. ca. 1.

Sahar, siue Saharus Rasi li. 3. Continentis c. 2. non semel.

Saher, Rasi libro tertio Continentis, ca. 6. & li. 6. cap. 1. nisi sit ille, aut Seher de quo infrà.

Saladinus Esculanus, cuius est Compendium aromatariorum.

Salamine, Serapioni simpliciũ c. 136. & 364.

Salemnia.

Sextius

Sextius, aut vt alij scribunt, Sestius Niger, qui licet Romanus esset, tamen Graecè scripsit de medicina, vt scribit Plinius in indice li. 29. Huncque diligentissimum medicinae scriptorem dicit idem Plinius lib. 32. c. 3. illumque alibi saepe citat, vt etiam facit Plinius Valerianus lib. rei rusticae 4. c. 5.

Sextus Afer Empiricus praeceptor Saturnij, de quo supra, Galeno in libro Sectarum, & Diogeni Laertio in Timaeo memoratus.

Sextus Cheroneus inter philosophos suprà, nu. 262.

Sextus Fabius, Niconis, de quo suprà locuti sumus, discipulus, apud Tullium lib. 7. epistolarum ad Trebatium.

Sextus Placitus Papiensis, Iacobo Dondo in suo Aggregatore.

Siburius, Marcello Burdegalensi in praefatione, nisi ibi potius scribendū sit Scribonius, à quo satis constat ipsum Marcellum multa accepisse, nec vsquam alibi huius Siburij fit mentio.

Sidascar, Rasi li. 1. Continentis c. 3.

Sideniar, eidem eiusdem operis lib. 4. c. 1.

Sidhsar, Rasi eiusdem operis lib. 8. c. 1.

Sigon, Galeno in libris Medicamentorum κατὰ τὰ γένη 9. c. 4.

Silarius, Rasi lib. Continentis 1. cap. 5. ex Lapidario.

Siligenus, Rasi lib. Continentis 3. c. 2.

Silimachus Hippocratis sectator, Caelio Aureliano lib. Chronion 1. c. 4. Hic puto est ille Salimachus de quo suprà.

Silius Italicus inter poetas suprà, nu. 224.

Sillanus de Nigris qui à Campegio nominatur inter medicinae scriptores.

Silo, Galeno κατὰ γένη lib. 6.

Simeon Sethus Antiochenus, qui ad Michaelem Ducam imperatorem scripsit librum περὶ δυνάμεων τροφῶν, id est, de facultate cibariorum, qui etiamnum extat.

Simeon alius vt opinor, citatus Rasi lib. 1. Cōtinentis c. 2. & 3. non semel, & cap. 6. & lib. 3. cap. 5.

Simmias Ochlagogus, Galeno in libro secundo Antidotorum, nisi sit Semmias de quo suprà.

Simon Atheniensis inter philosophos, suprà nu. 257.

Simon alter Seleuci & Nicanoris necessarius, apud Laertium in Simone illo Atheniensi.

Simon Genuensis, qui inter alia opera traduxit librum Ioannis filij Serapionis de Simplicibus medicamentis, & librum Seruitoris Bulchasis, aediditque librum Synonymorum.

Simon alius, vt opinor, simpliciter citatus Rasi lib. 3. Continentis c. 7. non semel, nisi sit ille Simeō eidē quoque simpliciter citatus.

Simonides medicus memoratus Plinio lib. 7. ca. 24. cùm inquit Ars postremò eius rei facta, & inuenta est à Simonide medico, ità enim legitur in veteribus exemplaribus impressis, verùm iampridē Domitius Calderinus monuit ibi legendum esse, melico, non medico, quod & in editionibus posterioribus emendatum est.

Simus Cons, cuius Strabo meminit lib. 14.

Sindisar, siue Sindihsar, nisi sit Sandaxar, aut Scindaxar de quibus supra, vel etiam Sindaxar Serapioni simpliciū c 84. & 111. & seq. & Rasi li. 5. Continentis, capite primo.

Siphnius Diphilus, Galeno lib. 4. de Differentiis pulsuum.

Syliphus Theosophos cognominatus, qui primus Aresodina excogitauit, vt supra in medicamentis diximus.

Socinus Bentius, cuius frequens est mentio apud Lilium Gregorium Gyraldum.

Socrates chirurgus, Aureliano lib. 5. Chroniō cap. 1.

Socration, Galeno lib. Medicamentorum secūdum locos 5. c. 7.

Solomon rex, vide Salomon.

Solon Diaetarius, Galeno lib. Medicamentorū secundum locos 3. c. 1.

Solon Lycius saepe Plinio citatus lib. 20. & 21. & alus pluribus seq.

Solon Smyrnaeus, Plinio lib. 20. c. item 20.

Solon simpliciter, siue vnus ex illis, siue alius, Plinio eodem lib. c. 21. in fi.

Sophocles, Plinio lib. 21. c. quoque 21.

Soranus Ephesius, qui primum Alexandriae profecit, deinde Romam venit, vbi artem exercuit temporibus Traiani & Hadriani, librosque complures & optimos in medicina composuit. Haec Suidas. Hodieq; etiam habemus Isagogen in Artem medendi. Eūque citant Galenus, Aetius, Paulus Aegineta, atque etiam Caelius Aurelianus lib. 1. Chronion c. 3. ex libris Causarū, quos αἰτιολογουμένους vocant. Sed & is è diuerso Galenum citat Isagoges c. 13. Fuere enim eodē tempore. Eumque citat ipse Galenus libro primo secundum genera, cap. 8. ex li. quem Monobiblum inscripsit. Is nostram Aquitaniam inuisit, & illic medicinam exercuit, si verum dicit Marcellus cap. 19. in prin. Sed de eo aliquid diximus in successione medicorum, nu. 66.

Soranus alter & ipse Ephesius Iunior, qui libros 4. Muliebriū scripsit, vt dicit ipse Suidas, ex quibus Aetius saepe eum citat.

Sosagoras, Cornelio Celso lib. 5. c. 18. alij Sasagoras scribunt.

Sosander, Galeno lib. Medicamentorum secūdum locos 4. c. 7. & Aetio Tetra. 2. Serm. 3. cap. 78.

Soscrates, ipsi Galeno eiusdem operis lib. 7. c. 6. eodemque vlti.

tianum, siue malis Theodorum Priscianū lib. 4. vide Eutychianum.
Terentius Valens, Galeno pharmacorum loca lium lib. 9. c. 4.
Terentius Velpistus Marcello Burdegalensi, in epistola Hippocratis ad Mœcenatem.
Terētius simpliciter, vel vnus ex illis, vel alius Galeno in medicamentis, & κατὰ τόπους li. 4. c. 7. vide Thetentius.
Tertius Damianus, Vissenacus Decapolitanus cuius est Theorica medicinæ, & Chirurgiæ, & libellus περὶ τῆς ἱδρώσεως, id est, de morbo sudorifico.
Teucer inter reges nu. 107.
Thadeus Florentinus, qui scripsit Commentarios in multos libros Hippocratis & in Paruam artem Galeni, Consilia multa, aliaque opera ædidit. Huiusque tanta nominis celebritas fuit, vt ad curam extra vrbem vocatus, non viliùs quàm aureorum 50. in singulos dies peregrinaretur, vocatosque ab Honorio quarto centum sibi statui voluit. Itaque reuersus ab eo iam curato decem milia aureorum reportauit, testibus Baptista Mantuano. lib. 1. de patientia, capi. 6. & alijs.
Thalasserus, Paulo Aeginetæ citatus.
Thalius Aelius, vide suprà Talius.
Thamor Aethiops Galeno, si is est, in medicinis expertis.
Thamyras, Galeno Medicamentorum, κατὰ τόπους lib. 9. c. 5.
Tharmadinus, Rasi lib. 5. Continen. c. 1.
Tharreas, siue Tharrias, Celso li. 5. c. 20. & 21.
Tharseus Chirurgus, Galeno Medicamentorum secundum genera lib. 4.
Thebæus, Galeno Medicamentorum secundū genera lib. 4. & κατὰ τόπους libro 1. capite octauo.
Themison Laodiceus, de quo suprà in successione medicorum nu. 59.
Themison alter multò posterior, vt qui fuit tempore Apuleij, qui illius mentionem facit in Apologia 1.
Theocrates, Auicennæ li. 5. summa 2. tracta. 2.
Theocritus, Galeno Medicamentorum secundum genera lib. 6.
Theoctestus apud Procopium lib. 2. de bello Gothorum.
Theodogius, Rasi lib. 5. Continentis, c. 1. nisi mendum sit, & legendum Theodosius, de quo dicam posteà.
Theodoretus, Paulo Aeginetæ.
Theodoricus Cemensis episcopus, idemque Dominicanus, cuius chirurgiam habemus.
Theodoricus Dorstenius, cuius est Bothanicō continens herbarum aliorumque simplicium, quorum vsus est in medicinis, descriptiones & imagines.
Theodoricus Gerardus Gaudanus, qui libros Simplicium Medicamentorum Galeni & alios multos transtulit.
Theodoricus Gresmunrius, qui scripsit de regimine sanitatis tempore pestis.
Theodoricus Reatinus.
Theodorus Musienus, siue Moschion Alexandro Tralliano libr. 1. cap. 15. vide suprà Moschion.
Theodorus Priscianus, qui de herbis scripsit, & libros γυναικείων, id est, muliebrium, vide suprà Octauius Horatianus.
Theodorus alius, ni fallor, Athenæi de quo suprà, discipulus, memoratus Diogeni Laertio in Aristippo.
Theodorum simpliciter, siue vnum ex illis, siue alium memorant Plinius, Aetius Tetra. 2. Ser. 2. cap. 91. & Sermo. 4. cap. 46. & cap. 91. & alias sæpè: alter Plinius Valerianus libro tertio, cap. 22. & Tzetzes historiarum Chili. 4. & Rasis Conti. lib. secundo, & item 2. Estque vnius ex istis Diæta, quibus vel salubriter vtendum, vel cautiùs abstinēdum.
Theodosius simpliciter, siue alius, siue vnus ex illis, Aetio Tetrabibl. 2. Ser. item 1. c. 54. & in Tacuinis Elluchasem citatus. & Rasi lib. 1. Continen. c. 1. & c. 4, & alibi sæpè.
Theodorion.
Theodotius Seuerus, Aetio Tetrab. 1. Serm. 3 cap. 27.
Theodotius, siue ille, siue alter, de quo inter philosophos nu. 285.
Theodotus, Celso lib. 6. citatus c. item 6. qui fortè vnus ex illis est.
Theodotus Laodicensis episcopus, inter sanctos suprà nu. 91.
Theognis non ille quidam qui Elegiam ad Cyrnum scripsit, quæ γνῶμαι inscribitur, id est, Sententiæ, sed alius Arabibus citatus.
Theombrotus, de quo supra, nu. 52.
Theomedon, apud Laertium in Eudoxo Gnidio.
Theon Alexandrinus, qui quatuor libros Gymnasticorum, siue de particularibus exercitiis scripsit, apud Galenum libro secundo, de Sanitate tuenda, vbi & alia multa de eo videbis.
Theon, cuius sunt Commentarij in Nicandrum.
Theon, aut vnus ex illis, aut alius Aetio citatus in præparatione vini bilem purgantis, Tetrab. 1. Sermo. 3. c. 58.
Theophilus Protospatarius, cuius sunt sex libri Græci de Fabrica humani corporis, quos Iunius Paulus Crassus Patauinus Latinos reddidit.
Theophilus alter, nisi idem sit, cuius liber est de excrementis & pulsibus, & Commentarij in Aphorismos Hippocratis, & de cognitione vrinæ.
Theophilum, quisquis is fuit, citat Galenus

in libro de Symptomatum differentiis, & Aetius Tetrabibli 2. Sermo.3. cap.quadragesimosecundo,& Rasis lib.j.Continentis, cap.3. non semel, & libro quinto eiusdem operis,cap.1.ex libro de membris dolentibus. Eorum vnus fuit contemporaneus Galeni,atque ab eo in precio habitus: refertq; illius delyrium exempli causa, in libro de Symptomatũ differentiis, cùm morbo correptus ex cerebro laborasset.

Theophrastus inter philosophos, suprà nume.253.

Theophrastus Bombasius German^9,qui Germanicè scripsit de chirurgia,& de gradibus & compositionibus receptorum & naturalium.

Theopolemus Plinio sæpè citatus libro vigesimo,& sequenti. Alij autem legunt Tlepolemus.

Theopompus Aetio Quaternionis 4. Sermo. 4.c.122.

Theosebius, Aetio Quaternio. 3. Sermo. 1. cap.49.

Theosenus,Cornelio Celso lib.5.c.18.

Theoτropus, Galeno Medicamentorum κατὰ γένη lib. 5.

Therahos discipulus Socionis,Galeno in Medicinis expertis, si is liber eius sit, vide Teranon.

Theseus inter reges,nu. 104.& seq.

Thesius Marcello Burdegalensi citatus, atque etiam Octauio Horatiano,siue is fuit Theodorus Priscianus,lib.4. de Physica scientia ad Eusebium filium.

Thesmichin,Galeno in libello de viribus Centaureæ,in prin.

Thespianus,siue Thespesianus, vtrunq; enim legimus,nisi diuersi sint, apud Galenum in libris Medicamentorum κατὰ τόπους, vide num sit Apollonius ille Thespianus, de quo suprà.

Thessalus Hippocratis filius, cuius mentionē facit Galenus lib.2.de Dispnœa, c.8. & lib. 3.c.1.& in Commentario lib. 1.Prorrethici Hippocratis, & li.8.Therapeutice, & alibi sæpe. Is,vt tradit Galen.scripsit libros 2.4. & 7.Epidemion, qui dicūtur Hippocratis. Fuitque in familia Archelai Macedoniæ regis. Et de eo est epigramma Græcum incerti authoris lib.Florilegij 3.

Θέσσαλος Ἱπποκράτου κῶος γένος ἐνθάδε κεῖται,
  Φοίβου ἀπὸ ῥίζης ἀθανάτου γεγαώς.
Πλεῖστα τρόπαια νόσων στήσας ὅπλοις ὑγιείης,
  Δόξαν ἕλεν πολλὴν οὐ τύχῃ, ἀλλὰ τέχνῃ.

Id est,ad verbum,

Thessalus Hippocratis, Cous genere hic iacet,
  Phœbi à radice immortalis genitus.
Plurima Trophæa morborum statuit armis medicinæ,
  Gloriam trahens multam non fortuna, sed arte.

Hunc quoq; Suidas tradit scripsisse,sex libros medicinales.

Thessalus alter medicus,qui venenum Alexandro Magno, quo ipse interiit, propinasse à nonnullis creditur,vt tradit Iustinus li. 12.

Thessalus Trallianus, de quo suprà in successione medicorum, num.64. quem Galenus alioquin illius hostis perpetuus, dicit Methodicen sectam absoluisse in libr. cui Introductio, siue Medicus titulus est,si modò Galeni est ille liber, quod minimè crediderim, ob id quòd in eo libro Thessali huius honorificè meminerit, quisquis enim librũ ædiderit.Et certè plerique illum dicunt esse Herodoti medici,alij Plutarchi.

Thessalnm, aut illum, aut alterum citat Dioscorides, & Aurelianus libr.2. Chronion c. 12.ex 2.libro Diætetico, & lib.1. Oxeon ca. 1.ex libris Diæteticis.

Theudas Sarcophagus,aut vt alij vocāt, Theodas,Galeno lib.Medicamētorũ κατὰ γένη. 6.

Thirron.

Thomas de Garbo Florentinus, Dini, de quo diximus, filius, cuius liber est Summa medicinæ,& Commentarij in Galenum.

Thomas Gybson Anglus, qui scripsit herbarium & alia multa.

Thomas Tiseus, cuius genituram descripsit Hieronymus Cardanus lib. exemplorum genitalium.

Thomas Linacer Anglus, quem non verebor omnibus authorum medicinæ interpretibus anteponere.

Thomas Murchius Genuensis.

Thomas Paynelus Anglus, qui regimen sanitatis traduxit ex Latino sermone in Anglũ.

Thraseas chirurgus, Scribonio Largo, vide Traseas.

Thrasias Mantineusis radicum peritissimus, Theophrasto libro nono, Historiæ plantarũ c.17.& 18.

Thrasiander Aetio.

Thrasillus Plinio lib.32.c.5.

Thryphon, Plutarcho Problematon Conuiuialium decade 3.c.1.

Thucydides,qui ex libro de peste citatur à Galeno in libris de Spirandi difficultate. Scio autem Thucydidem illum celeberrimum antiquissimumq; historicum pestem illam insignem Atheniensium descripsisse lib. 2. belli Peloponnensiaci, de qua sæpius citatur ab ipso Galeno, quam & post eum quoque descripsit Lucretius lib. sexto, eodemque vlc.

Tiaducus,Rasi lib.3.Continentis c.2.

Timaus,qui & Timaos, & Thymaus, Rasi libro primo,Continen.cap. 1.& libro nono, capite tertio.

Timæus Locrensis, inter philosophos, suprà num. 250.

Timæus, quisquis est, cuius compositionem describit Cornelius Celsus libro quinto, cap. 22.

Timæus alius, vt opinor, qui de medicina metallica scripsit, vt dicit Plinius in Indice lib. 33.

Timæus simpliciter citatus Rasi lib. j. Contin. c. 3. & 5.

Timaristus, inter poetas suprà, nu. 230.

Timochares Pyrrhi regis medicus, de quo nos alibi, infrà nu. 437.

Timocrates citatus Galeno pharmacorum localiū li. 5. c. 7. non semel, & Aetio Quater. 2. Ser. 4. c. 35.

Timotheus Mithridatis medicus, apud Appianum in libro qui Mithridaticus inscribitur.

Titianus, Octauio Horatiano, aut quod nonnulli credunt, Theodoro Prisciano, libro quarto.

Titus Imperator, inter Imperatores, suprà nume. 152.

Titus Asclepiadis discipulus, apud Aurelianū li. Chronion j. c. 7. ad fi. & li. 3. c. 5. & li. Oxeō 2. cap. 29.

Tlepolemus, vide suprà Theopolemus.

Tonsor Bithynius, siue arte, siue nomine, ita citatus Galeno pharmacorum localium lib. 9. c. 3. & Aetio Tetra. 3. Ser. 2. c. 22.

Torquatus, Alexandro Tralliano.

Toxaris Scytha, de quo multa Lucianus in libro, cui & est Toxaris titulus. Is statua, & honoribus diuinis dignus habitus est, quòd pestilentia populum Atheniensem liberarat.

Trachius, inter philosophos, suprà nu. 266.

Traseas, Scribonio largo, nisi sit Trasias, de quo suprà, quod facilè crediderim.

Treptus, Galeno libr. Medicamentorum κατὰ γένη.

Tribunus Cosrois Persarum regis medicus, apud Procopium lib. 2. belli Persici.

Trigon, Paulo Aeginetæ lib. 3. cap. quadragesimosecundo, & Aureliano lib. j. Chronion cap. 4.

Triphon Archeus, Galeno κατὰ γένη, lib. 4.

Triphon chirurgus, Scribonio Largo.

Triphon Gortyniates Cretensis, Gale. κατὰ τόπους libro nono, capite secundo, non semel.

Triphon alius, ni fallor, ab illis, què ipse Scribonius, c. 17. dicit fuisse suum præceptorē. Sed & Triphonē citat Aurelianus li. Chronion j. c. 4.

Trophilus, apud Plutarchum in Salutaribus præceptis, & Stobæum Ser. 100.

Trota, siue Trotula, inter fœminas, infrà nume. 337.

Trusianus Florentinus, Tadæi Florentini, de quo suprà diximus, discipulus, qui adeò Tegni Galeni suis Commentariis illustrauit, vt plusquam Commentator dici, & appellari meruerit. Is autem cùm se videret nō satis fortunatum in ægris curandis, ordinē Carthusiensium professus est. Hic autem nonnullis Cruciatus dictus est.

Tryphon pater, Cornelio Celso li. 6. c. 5. & iterum lib. 7. in prin.

Tryphon antiquus, qui fortè idem est, Galeno pharmaco. localium lib. 5. c. j. & cap. 7. vide Triphon.

Tullius Bassus, Aureliano li. Oxeon. 3. c. 16. Et facilè crederem illic Iulius Bassus esse scribendum, de quo suprà diximus, nisi hic sæpius Tullium citasset, vt statim dicam.

Tullius, Galeno in libro Medicamentorum, κατὰ τόπους 9. cap. 4. non semel, & Sereno Sammonico c. 4. & Cælio Aureliano libro Oxeon 3. c. 15.

Tyleus Bassus, Dioscoridi in præfatione, vide Bassus.

Tylius, qui vt tradit Epiphanius Cyprius lib. aduersus hæreses j. post prin. de herbis scripsit, quem credo esse illum Tyleū Bassum. Nam eos omnes propemodum illic nominat, qui & Dioscoridi in præfatione memorati sunt.

Tymausus.

Tyrannion citatus Nicandri Scholiastæ.

Tyrannus, siue ille, siue alius, Galeno in lib. 9. Medicamentorum secundum locos, cap. 6.

V

Valens, vide Vectius, & Valens, & iterum Aburnius Valens, Galeno autem simpliciter citatur Valens libro pharmacorum κατὰ γένη septimo, ad finem, & κατὰ τόπους, libro septimo, capite sexto, & lib. 9. c. 4. & 5.

Valens Physicus, Aureliano li. Oxeon 3. c. j. ex libris Curationum.

Valens alius ab illis, Marcelli Burdegalensis præceptor, vt ipse Marcellus dicit, capite decimosexto.

Valētinus Polydamus, cuius libros habemus de pulsibus, de vrinarum iudiciis, & alios plerosque.

Valerius Anselmus Ryd Bernensis, vir quidē diligentissimus, qui tamen pauca in medicina scripsit.

Valerius Paulinus memoratus Plinio Valeria no, lib. 3. c. 14.

Valerius Pisaurensis medicę artis professor, & poeta recēsitus Lilio Gyraldo li. j. de poetis nostri temporis.

Valescus Tarentinus, quem de Tarēto vulgò appellant, cuius est Practica quam Philoniū nuncupant, & alia quædam opera.

Valgius, vide suprà C. Valgius.

Varro, quem in re medica citat Plinius li. 20.

Zetus Arabs Porphyrio memoratus in vita Plotini Platonici.

Zeusis, siue etiam Zeuxis Tarentinus, Galeno in Commentariis lib. 6. Epidemiorum Hippocratis, & Aphor. 45. lib. 2.

Zeuxis Empiricus, eidem Gale. in libris Prorrhetici Hippocratis.

Zeuxis simpliciter, eidem pharmacorum localium lib. 5. c. 7.

Zoar, cuius libros Theisir habemus, & libellum de cura calculi, vide Alguazir.

Zoilus, siue Zoilus Ophthalmicus, id est, ocularius, Galeno in lib. 2. Antidotorum, & κατὰ τόπους, libro tertio, cap. primo, & lib. quarto cap. 7. sæpè, & Aetio Tetrab. 2. Sermo. 3. cap. 11. & 113. non semel, & Alexandro Trallsiano li. 2. vbi eius collyrium Nardinum describit.

Zopirus Gordiensis Plutarcho citatus in Symposiacis, & à me memoratus in legibus Cōnubialibus in 15. lege Connubiali, nu. 14. Epicurus.

Zopirus simpliciter, siue ille, siue alius Cornelio Celso lib. 5. cap. 23. & Scribonio Largo cap. 167. & 171. Galeno lib. 2. Antidotorū, & Paulo Aeginetæ memoratus in compositione Antidoti Ambrosia nominati, quod Ptolemæo regi composuit. Sed & id Antidotum Zopirion nuncupatum memorat Aurelianus lib. Chronion 2. cap. 14. & Paulus Aegineta li. 7. c. 11. & Aetius Tetrab. 3. Ser. 3. c. 28. Herbam quoq; Zopiron dictā, vt ab eo inuentam suspicari possis, memorat Plinius lib. 24. c. 15. & Dioscorides li. 3. cap. 108.

Zosimus, Galeno Pharmacorum secundùm locos libro 4. c. 7. & Paulo Aeginetæ lib. 7. cap. 19.

Zoui, qui sapiens cognominatus est, qui fortè is est, qui Rasi vocatur Sapiens filius Iuboye.

Veterinarij medici.

320 Et alij plurimi, quos si quis omnes recensere velit, is non secus frustrà conabitur, quàm qui vndas (vt dicitur) numerat. Nec in illis (neque enim id dissimulanter præterire volumus) Veterinarios medicos, id est, pecorum medicos, qui Græcis ἱππιατροὶ dicuntur, vt prodit Varro lib. rei Rusticæ 2. c. 7. in fin. alij mulomedicos vocant, nisi si qui & hominibus quoque medicamenta præscripserunt. Nam scribit Plinius omnibus in genere veterinario animalibus eosdem morbos esse, qui homini sint. Si quis autem & alios nosse cupiat, hic & nos nomine tenus tantùm subiecimus, quorum vel monumenta etiamnum extant, vel si non extant, ab illis tamen citantur. Hi sunt,

A

Absyrtus, siue Apsyrtus (vtrunque enim reperio) qui ἱππιατρικὸν scripsit.

Aemilius Hispanus.

Africanus.

Agathocles, ad quem est Apsyrti epistola.

Agathotychus.

Ammonius, ad quem etiam extant Apsyrti epistola.

Anatolius.

Antipater Alexandrēsis, ad quem extat Apsyrti epistola.

Apellas Laodicensis, ad quem est eiusdem epistola.

Apolloniadas, ad quem item eiusdem est epistola.

Archelaus.

Archedemus, qui fortè est Archidemus, vel Archidamus, de quo inter medicos.

Auxano.

Azanites, nisi sit Axanit*, de quo īter medicos.

B

Beretius.

C

Caius Alexandrinus.

Celsus simpliciter citatus, qui fortè est Cornelius Celsus ex libris de re rustica, in quibus verisimiliter multa scripsit, quæ ad hāc Veterinariam artem pertinent.

Cleodamas Acnus, qui scripsit de cura equorum apud Stephanum.

Cleomenes Lybicus.

Cleomenes Lyndius.

D

Dama Laodicensis, ad quem extat epistola Apsyrti.

Demetrius Apsyrti auus.

Democritus, siue ille de quo diximus inter philosophos, siue alius.

Didymus, nisi & is sit, de quo diximus inter medicos.

Diophanes.

Dioscorides, siue vnus ex illis, de quibus diximus inter medicos, siue alius.

Dius, ad quem extat Apsyrti epistola.

E

Elenus.

Epicharmus Syracusanus, apud Columellam lib. 7. c. 3.

Epiphanius, ad quem est Apsyrti epistola.

Eumelus Thebanus.

F

Fronto Ephesius, ad quem scripsit Apsyrtus.

G

Gaius Alexandrinus, ad quem & ille scripsit.

Georgius Gemmyugenus Germanus.

Gregorius.

H

Hegesagoras, ad quem extat Apsyrti epistola.

Hemerius, siue Himerius.

Herodion Alexandrinus, ad quem etiam est Apsyrti epistola.
Herophilus equarius medicus, apud Valerium lib. 9. c. 16.
Hierocles.
Hieron.
Hieronymus Lybicus.
Hippasius Helias.
Hippocrates alius ab illis de quibus inter medicos diximus.
Historicus, ad quem extat epistola Apsyrti.

L

Laurentius Rusius.
Leontius.
Litorius Beneuentanus.

M

Mago Carthaginensis. Is est, qui inter scriptores rei rusticæ anoumeratur à Varrone, & Columella.
Marcus, ad quem scripsit Apsyrtus, qui fortè est Marcus Catagetes, de quo inter medicos.
Memnon, ad quem item est eiusdem epistola.

N

Nephon.

P

Pamphilus alius, vt opinor, ab illo medico.
Papias Antiochenus, ad quem est epistola Apsyrti.
Palicrates Alexandrinus, siue ille Palicrates, de quo inter medicos diximus, siue alius, ad quem est eiusdem epistola.
Pelagonius.
Pistorius Siculus.

R

Ruffus Octauius.

S

Secundus, ad quem extat Apsyrti epistola.
Stratonicus.

T

Tarentinus.
Theomnestus.
Tiberius.

V

Vegetius.

Fœminæ medicæ.

321 *Medicinā non interdictam feminis.*

Nec prætermiserim tamen fœminas, quæ & hanc artem medicinæ infœliciter exercuerunt. neq; enim nostris legibus interdictū est mulieribus, vt apertè colligitur ex l. vlt. §. ne autem, versi. sin autem optarius sit. C. de com. ser. manu. quam ad hoc expendit Albert. Ros. in suo secundo Indice, in versi. medica potest esse mulier. & est etiam text. in l. vlt. post princ. ibi, & medicis vtriusq; sexus. C. com. de lega. Nam & Plato li. 5. de Repub. tradit mulieres, sicuti & viros ad medicinæ artem aptas esse. Hincq; illud Martialis li. 11. epig. 72.

Protinus accedunt medici, medicæq;.

322 *Diana medica.*

In primis Dianam illam Deam ab Ethnicis habitam, à qua Artemisiam herbam & inuentam, & nūcupatam videri potest, quòd ea ἄρτεμις dicitur, cùm antea Parthenis, id est, virginalis vocaretur, quòd ei Diana virgo Dea nomen dederit. Nam & Apuleius Celsus de viribus herbarum c. 13. Tres (ait) Artemisiæ herbę species Diana dicitur inuenisse, & virtutes earū, & medicinas Chironi Centauro tradidisse, qui primus de his herbis medicamē instituit. Et subdit, Has autem herbas ex nomine Dianæ Artemisias nūcupant. Plinius autem li. 25. c. 7. dicit nonnullos esse qui putent eam herbam ab Artemide cognominatam, quoniam priuatim medicatur fœmineū malis, quibus scilicet (vt id illi addas) Artemis, id est, Diana præest. Nam & hanc herbam Vegetius in Mulomedica Dianariam vocat. Quod planè indicat illam fuisse huius artis peritam. Quod & hinc quoq; satis declaratur, quòd eam Siculi Lyen appellant, testibus Diomede, & Probo, ἀπὸ τοῦ λύω, id est, soluo, quasi scilicet solutricem malorū, quòd ea placata laborantes morbis finem malis inuenerunt. Sunt & qui eam ita dictam volunt à Siculis, quoniam ea Siculos lyenis morbo laborantes liberauit. Cornutus quoq;, qui & Phurnutus dicitur, in libro περὶ τῆς τῶν θεῶν φύσεως, id est, de natura Deorū, tradit Dianam Artemida dictam ἀπὸ τοῦ ἀρτεμέας ποιεῖν, id est, quòd sanos, & integros efficiat. Sed & apud Pausaniam in Atticis Diana ipsa σώτειρα sospita, siue salutifera, vel salutaris cognominata est, quod quidem cognomentū fortè etiam illi tributum est ob huiusmodi artis peritiam, quòd scilicet salutem daret. Idem Pausanias in Achaicis tradit apud Aegienses ad forum fuisse Apollinis medicinæ inuentoris, vt diximus, & Dianæ commune templum. Homerus autem, qui nihil ignorasse videtur, apertè ostendit Dianam ipsam rei medicæ fuisse peritam, cùm scribit lib. 5. Iliados hanc, & Latonam medicasse Aeneam à Diomede vulneratum,

Ἤτοι τὸν λητώ τε, καὶ ἄρτεμις ἰοχέαιρα
Ἐν μεγάλῳ ἀδύτῳ ἀκέοντό τε, κύδαινόν τε.

323 *Artemisia regina Cariæ.*

Quamuis sint, qui dicant eam herbam, de qua locuti sumus ab Artemisia illa Mausoli regis Cariæ vxore inuentam, & nominatam, vt tradit Plinius illo c. 7. lib. 25. Ex quo etiā intelligi potest Artemisiam quoq; ipsam fuisse huius artis non imperitam. Reginæ autem cuiuspiam medicæ, siue huius, siue alterius meminit Galen. lib. 4. phar. localium c. 7. & Auicenna aliter eam non nominans lib. 5.

324 *Latona.*

Ex illo autem Homeri loco, quo dicit Dianam, & Latonam medicasse Aeneam vulneratum, intelligere potes, & ipsam Latonam Deam medicā fuisse. Id quod magis credibile est, quòd ea mater fuit ipsius Dianæ, & Apol-

lius medicinæ inuentoris, vt scribit Hyginus Fabularum c.53.& iterum c.140.& Seruius in 3. Aeneidos Virgilij,& plerique omnes.

325 Hecate, quam nónulli Dianam fuisse ferũt, vt tradit Festus Pompeius, alijs tamen refragãtibus, venenorum peritissima fuit, & earum rerum quæ vim medendi habent, vt tradiderũt Dyonisius Milesius in primo Argonauticon, Diodorus Siculus lib. 5.cap.4. & Apollonius Rhodius li.3. Argonauticon, vbi illam dicit docuisse Medeam τεχνᾶσθαι φάρμακα.

326 Isis & ipsa Regina Aegyptiorum est satis à nobis relata inter primos inuentores medicinæ,nu.3.

327 *Medea.* Medea, & eius soror Circe, & ex quoque Reginæ. Medeam enim fatentur omnes herbarum vires probè cognitas habuisse, quibus & morbos & senectutem arceret. Quod ansam præbuit poetis, vt dicerent illam potuisse senes ad iuuentutem herbis quibusdam reuocare: quòd & in Esone patre Iasonis fecerit, vt graphicè scripsit Ouidius lib.7. Metam. Hincque in æde eius omne genus herbarum erat, ex quibus antistites plerunque medicinas dabant, vt scribit Macrobius li.3. Saturnaliorum c.11. Eã autem docuisse Maccubios remedia contra serpentes tradit Seruius in lib.7. Aeneidos interpretans eum locum;

Quin & Maccubia venit de gente sacerdos.

328 *Circe.* Circem autem ipsam scribit Diodorus Siculus lib. 5. Bibliotheces, ad omnis generis venenorum curam multarum herbarum varias mirabilesque vires reperisse. Sed & Plinius li.25. cap.2. eam tradit fuisse herbarum peritam. Ab eaque verisimile est Circeam herbam dictam, vt nonnulli existimãt, vt etiam scribit Hermolaus Corolorij c.562. vt non abs re eam doctã appellarit Tibullus lib.4. Elegiarum,

Solum nec docta verterunt pocula Circes.

Proindeque & nos in nostris Legibus Connubialibus eam inter doctas mulieres repo-suimus.

329 *Anguitia.* Anguitia, aut, vt alij vocant Angitia. (Nam vt id obiter dicam, ab Anguitia Angitia facta, vt ab angiportu angiportus tradit Donatus in Adelphis Terentij.) Angitia igitur & ipsa Medeæ, & Circes soror. De qua Silius Italicus lib. 8.

Vipereumq́, herbis hebetare, et carmine dentẽ
Aeeta prolẽ Anguitiã mala gramina primam
Monstrauisse ferunt, tactuq́, domare venena.

Ex quibus apertè intelligis eam herbarum vires præsertim aduersus virus, non secus, ac sorores nouisse. Eam nonnulli dicunt esse, quæ & dicta est Angeronia, à depellendis angoribus, & corporis & animi, quod putat Verrius Flaccus: aut quòd populus Romanus morbo, qui angina dicitur, præmisso voto sit liberatus, vt Iulius Modestus autumat, vt apud Macrobium videre licet, li. Saturnaliorum 1.cap. 10. Ea autem Solis filia dicitur ob medendi artem, cuius Sol, id est, Apollo inuentor est, vt diximus. Seruius verò in eum locum quem suprà in Medea citauimus tradit ipsam Medeam fuisse Angitiam vocatam, quoniam Marrubij Italiæ populi circa Fucinum lacum habitantes contra serpentes nonnulla remedia edocti carminibus serpentes angerent. Solinus cap.8. diuersas facit hanc, & Medeam, easque & Circen sorores fuisse dicit filias Oetæ.

330 *Ocirroe.* Ocyroe Chironis illius medicinæ inuentoris, de quo etiam suprà diximus, & Carietæ filia, à patre quoque medicinam edocta, vt satis constat ex illis versibus Ouidij li.2. Metamorphoseos.

Filia Centauri, quam quondam nymphe Caici
Fluminis in rapidi ripis enixa vocatur
Ocyroen. non hac artes contenta paternas
Edidicisse fuit. &c.

De qua & nos diximus in dictis Legibus Connubialibus.

Aesculapi filia. Hygia. Panacea. Aegle. Iaso. Aesculapij alterius medicinæ inuentoris, aut certè amplificatoris, vt etiam suprà diximus, quatuor filias, scilicet Hygiam, siue Hygeam, siue etiam Hygieam, siue, vt alij corruptè vocant, Hyginem (nam hæc quatuor nomina legi) Secundam Panaceam, siue Panaclem, siue item Panen (nã & hæc omnia reperi) Tertiam Aeglen, Quartam Iaso, eius quoque artis fuisse peritissimas nomina earum palam indicat, vti nos etiam diximus in illis Legibus Cõnub. sed hic iterum dicendum est. Nam primùm ὑγίεια & ὑγίεια sanitatem significat. Panacea omnium medela est, ἀπὸ τοῦ πᾶν ἀκεῖσθαι, ex quo Aesculapius pater herbam Asclepion à se nominatam Panaceam vocauit, quæ ipso nomine omnium morborum curationem promittit, teste Plinio li.25.c.4. αἴγλη autem splendor est, & αἰγλήεις splendidus, cuiusmodi facies est eius qui bene valet. vt è diuerso liuidus, niger, pallidus, plumbeus eius, qui non benè valet, vt videre licet ex Hippocrate lib. Prognosticorum statim post prin. & Cornelio Celso li.2.c.6. Iaso autem παρὰ τὴν ἴασιν, id est, à medela & sanitate. Ex quo fortè Iapis ille Phœbo ante alios dilectus, Aeneæ medicus Iasides dictus est Virgilio li.12. Aeneidos, quanquam alij alio trahunt. Hygiæ autem & Panaceæ meminerunt Hippocrates in Iureiurando, Aristophanes in Pluto, Ariphron Sicyonius, qui in eas pæana cecinit, ex quibus vnus etiamnum extat. Pausanias libr. 1. quo Attica describit, vbi & Iasonis quoque meminit. Apollodorus, & eius autoritate Lycophronis interpres. Et præterea Hygiæ Martialis lib.11.

Vleus habet quod habere suam vult quisque puellam,
Quod sanare Criton, non quod Hygea potest.

Aegle quoq;, & Iaso memoratæ sunt Hermippo lib. 1. Senariorum Trimetrorum, Iambo quoque

quoque 1. Et ipsa item Iaso Aristophani in Pluto. Omnes autem quatuor Plinio lib. 35. c. 11. quo loco describit Socratis picturas.

332 *Oenone.* Oenone nympha, quæ eadem tempestate fuit, ad eadem suæ epistolæ quam ad Paridem scribit apud Ouidium, dicit se ab Apolline eã artem didicisse.

Ipse ratus dignã medicas mihi tradidit artes,
Admisitq; meas ad sua dona manus.
Quæcunq; herba potens ad opẽ radixq; medẽdi
Vtilis in toto nascitur orbe, mea est.
Me miserã, q amor nõ est medicabilis herbis
Destituor prudens artis ab arte mea.

333 *Polydamna.* Polydamnam vxorẽ Thonis Aegyptij hanc artem calluisse satis constat ex illis Homeri versibus lib. 4. Odysseæ, quos Iurisconsultus noster citat in l. qui venenũ. ff. de verbo. sign.

Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα
Ἐσθλά, τά οἱ Πολύδαμνα πόρεν Θῶνος παράκοιτις
Αἰγυπτίη, τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα
Φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Id est, ex traductione Budæi,

Tyndaris hęc habuit summo Ioue nata venena,
Quę Polydãna dedit coniũx Aegyptia Thonis
Commoda consultò medica composta sub arte,
Multa legens Pharia solers tellure venena,
Noxia permixtim, carpens quoque commoda multa.

Sic autem ad verbum potes vertere ex Andrea Diuo,

Talia Iouis filia habebat medicamenta prudentia.
Bona, quæ ei Polydamna præbuit Thonis vxor
Aegyptia, vbi plurima producit fertile aruũ
Medicamenta, multa quidem bona mixta, multa autem mala.

Cuius etiam rei meminit Herodotus li. 2. vbi & hunc locum citat, & Diodorus Siculus lib. item 2. Bibliotheces, & Philostratus in vita Apollonij Tianei, lib. 7.

334 *Cybele.* His vetustior, tametsi vetustitissimę hæ sũt, Cybele illa Deorum magna mater puerorum morbis remedia adinuenit. Ideoque & ipsam matrem omnium dictam tradit ipse Diodorus lib. 4. eiusdem operis ca. 5. & Eusebius de præparatione Euangelica. Nam & de ea Orpheus μήτηρ μέν τε θεῶν, ἠδὲ θνητῶν ἀνθρώπων.

335 *Hepione.* Hepione quoque filia Herculis, qui & medicus fuit, vt diximus inter Reges, medicinæ quoque non expers fuit, vt satis constat ex epistola, quam Senatus Populusque Abderitanus scripsit ad Hippocratem, illum accersens ad Democriti curationem.

336 *Pallas.* Palladẽ item huiusce artis fuisse doctam ac veluti præsidem apertè declarat Ouidius dum monet medicos libare Palladi, quò medendi arte magis valeant. Eius versus sunt lib. 3. Fastorum,

Vos quoque Phœbea morbos qui pellitis arte,
Munera de vestris pauca referte Deę.

Nam & Plinius lib. 24. c. 19. eodemque vlt. tradit Mineruam (quæ ipsa Pallas est) reperisse Argemonem herbam. Et libr. seq. c. 4. nisi hic de alia item herba loquatur, ab ea inuenta. Sed & idem lib. 22. c. 17. scribit Vernulam Periclis, qui ex templi fastigio ceciderat, Perdicio, siue Parthenio herba sanatum, monstrata ipsi Pericli somnio à Minerua, quare Parthenion vocari cœpta est. Ex quo ὑγεία Minerua ab Atheniẽsibus culta, cuius statua in Accopoli ænea ab ipso Pericle posita est, vt tradit Plutarchus in vita illius, vbi etiam de illo somno loquitur. Cuius etiam Deæ meminit Lycurgus orator in oratione περὶ τῆς ἱερείας, Pausanias in Atticis & Arpocration. Sed & eadem Pæonia dicta, velut medica, cuius etiam meminit ipse Pausanias illo eodem li. Item σώτειρα, id est, seruatrix apud Hesychium & eundem Pausaniam, vnde & à Galeno aliisque antiquis medicis Sotera Pallas antidotus quædam est cognominata.

337 *Aspasia.* Aspasiam quoque mulierem, siue eã fuit Aspasia Platonis & Periclis magistra, de qua diximus in nostris Legibus connubialibus l. 11. num. 27. nec prætereundum: siue alia quæcunque ea fuit, citat Aetius Tetra. 4. Ser. item 4. c. 12. 15. 18. 51. 106. & aliis plurimis.

338 *Maia.* Maiæ obstetricis pharmacum ad condilomata & fissuras memorat idem Aetius Tetra. 4. Ser. 2. c. 3.

339 *Agameda.* Agameda filia Augiæ Epiorum regis, vxor Mulij, quam Homerus libr. 11. Iliados scribit tot medicamenta scire, quot nutrit lata terra,

Ἣ τόσα φάρμακα ᾔδει, ὅσα τρέφει εὐρεῖα χθών.

Et de ea, ni fallor, loquitur idem Homerus haud multò post initiũ li. 14. eiusdem operis, dum scribit illam aquis calidis saniem cruentam Machaonis vulneratum abluisse, tametsi ibi eam nominat Hecamedã, nisi & alia sit, quod nos credimus, & ea quoque medica. Versus Homeri ij sunt,

Hecameda. Εἰσόκε θερμὰ λοετρὰ ἐϋπλόκαμος Ἑκαμήδη
Θερμήνῃ καὶ λούσῃ ἀπὸ βρότον αἱματόεντα.

340 *Antiochis.* Antiochis, quæ Romæ hac arte vsa est. Huiusque malagma describit Asclepiades lib. 4. Internorum, & post eum Galenus lib. 9. Pharmacorum c. 2. & lib. 10. c. 2.

341 *Cleopatra.* Cleopatra Regina, quæcunque ea fuerit, siue illa Aegypti Regina venustissima, siue alia ab Aetio citata Tetrabibli 4. Ser. 4. c. 6. Reginam autem, siue hanc, siue alteram citat Galenus lib. 4. Pharmacorum κατὰ τόπους c. 7.

342 *Cleopatra altera.* Cleopatra altera, quæ ex Cosmeticis citatur à Galeno in li. 1. de compositione Pharmacorum κατὰ τόπους c. 1. non semel, & c. 8. & in libro de Incantatione, si ipsius est, vbi illam quoque citat ex libro de concinnanda mulierum forma. Et hanc quoque citat Paulus Aegineta lib. 3. c. 2. Aetius Tetrab. 2. Ser. 2. cap. 56.

Non

Nonnulli tamen virum fuisse arbitrantur.

343 *Achromos.* Achromos quæpiam meretrix, quæ Dysentericis quãdam potionem dare solebat, vt scribit Hippocrates lib.7. Epidemion, in fi.

344 *Sotira. Salpe. Lais. Olympias Thebana.* Sotira, Salpe, Lais, Olympias Thebana à Plinio citatæ lib.20.c.21.& libr.28.c.7. & 19. & lib.32.cap.6. & alibi sæpe. Et præterea ipsa Olympias Plinio Valeriano libro Rei Medicæ 4.cap 5.

345 *Fabula Lybica.* Fabula Lybica Gale. citata lib.9. Pharmacorum κατὰ τόπους, c.2.& iterum lib.10.c.2. Quã quam Cornarius ibi contendit non Lybicam, sed Liuiam esse legendum, nec hanc fuisse medicam, sed ei præparatum medicamentũ quod inibi describitur, de quo non admodum laboro, vti nec ipse facit.

346 *Victoria.* Victoria, cuius meminit Octauius Horatianus, aut vt alij malunt, Theodorus Priscianus in præfatione lib.3. cui Gynecia titulum fecit: ex quo loco intelliges eam hanc artẽ callnisse.

347 *Leoparda.* Leoparda, cuius & ipse meminit lib.4. ad Eusebium filium de Physica scientia. Vbi etiã vxor Nomenclatoris cuiuspiam memoratur.

348 *Elephantis.* Elephantis quæ de Cosmeticis scripsit, quæ scilicet ad ornatum pertinent, vt videre licet apud Galenum lib. 1. Pharm. localium cap.1. *Plinij locus.* Sed & eam citat Plinius lib.28.c.7. vbi perperam Cleophantis in quibusdam codicibus legitur. Et ab ea verisimile est vocari emplastrũ Elephantinum descriptum Cornelio Celso li. 5.c.19. Et ea fortè est, dè qua locuti sumus in nostris Legib. Connub. in l.9. nu.97. quid ergo & iterum in l. vndecima, nu.50. nec has tantũ.

349 *Vesta.* Vestę quoque emplastrum laudat idem Aetius Tetrab.4. Ser. 1.c.22.

350 *Sentia.* Sẽtia Elis medica reperitur in tumulo anti quo Veronæ, in fundamẽto tẽpli diuæ Liberæ his verbis, Q. CORNELIVS MELIBEVS SIBI ET SENTIAI ELIDI MEDICAI. vti traditum est à Torello Sarayna in lib. de monumentis antiquis vrbis & agri Veronensis.

351 *Africana.* Africana quæpiam, siue ex nomine, siue ex regione ita nũcupata, & citata à Marcello Burdegalensi in lib. Medicamentorum c.29.

352 *Trota.* Trota, siue Trotula Salernitana, quæ morbos mulierum & eorum curam scripsit.

353 *Brela.* Brela Crõa Bohemiæ Regis filia, Aeneæ Syluio, qui Pius secundus, postquam pontificatũ adeptus est, appellatus est, memorata in bello Bohemico.

354 *Hildegardis.* Hildegardis virgo Moguntinensis, eruditione & sanctimonia celebris, inter multa doctrinæ suæ monumenta scripsit in medicina, quæ Simplicia, quæ composita tollendis ægritudinibus prosunt.

355 *Margareta.* Margareta cui Ladislaus Rex, quòd eius artis esset peritissima, potestatem fecit eius artis periculum facere. Cuius rei literas se vidisse dicit Matth. Afflic. in constitu. Siciliæ incip. vtilitati speciali, col.2.

356 *Alia fœmina.* Scribonius Largus libro de Compositione medicamentorum, c.12. scribit Romæ honestam quandam matronam quam non nominat, aliquot ægrotantes morbo comitiali liberasse eo medicamẽto, quod inibi describit. Idẽ c.122. etiam Romæ mulierculam quandam ex Africa coli dolores curasse certo quopiam medicamento ibi descripto. Et ea certè est Africana illa, de qua suprà ex Marcello Burdegalensi locuti sumus. Est enim vtriusque idem medicamentum. Sed & Aetius Tetrab. 2. Ser. 2.c.68. tradit mulierum quampiam achoras certò quodã modo sanasse. Flauius Vopiscus in Numeriano scribit Diocletianum dum in Gallia moraretur, à Druiade quadam muliere curationum conuictus sui quotidiani facere solitam. Auicenna libro 5. summa 2. tractatu secundo describit Collyrium à muliere quapiam compositum. Et Petrus Apponensis in addi. ad librum Mesue cap. quo de Indigestione stomachi differit, dicit se vidisse multos morbos deploratissimos à mulieribus medicis sanatos fuisse.

357 *Atheniensium lex ne fœminæ medicinam discerent. Agnodice.* Scio tamen Hyginum Fabularum c.274. scripsisse Athenienses, aliquando suis legibus cauisse ne fœmina artem medicam disceret. Cũ autem Agnodice quædam puella virgo cuperet medicinam discere, dempris capillis habitu virili se Herophilo cuipiam tradidit in disciplinam, quæ cùm artem didicisset, & fœminam laborantem audisset ab inferiore parte, veniebat ad eam quæ cùm se ei credere noluisset, æstimans virũ esse: illa tunica sublata ostendebat se fœminã esse, & ita eas curabat. Quod cùm vidissent medici se ad fœminas nõ admitti, Agnodicen accusare cœperunt, quòd diceret eum glabrum esse, & corruptorem earum, & illas simulare ægritudinem. Quare cum Areopagitæ consedissent, Agnodicen condemnare cœperunt. Quibus Agnodice tunicam alleuauit, & se ostendit fœminam esse. At medici validiùs accusare cœperunt. *Ea lex sublata.* Quare tum fœminæ principes ad iudicium conuenerunt, dixeruntque, Vos coniuges non estis, sed hostes, quia quæ salutem nobis inuenit, eam damnatis. Tunc Athenienses legem emendarunt, caueruntque vt ingenuæ artem medicam discerent.

358 *Nulla ars vtilior medicina.* Quæ ars igitur, aut scientia est, quæ tot scriptores, tot professores, tot tractatores habuerit? & nulla certè est: nec si cunctas simul coniunxeris, vix vnam medicinam numero æquabunt. Quod non aliunde est, nisi quod omnes vident, & quotidie experiuntur nullam scientiam, nullam artem, nullam doctrinam vtiliorem, nullam magis necessariam hominibus, nullam vitæ conducibiliorem, sicuti etiam asserit Lucianus in Medico abdicato, nec cuius vtilitas vsusque latius pateat. Nullum enim est

Nullum genus hominum, nullus ordo, nullus sexus, nulla ætas quæ non sentiat vtilitatẽ ex medicina.

est hominum genus, nullus ciuitatis ordo, nullus sexus, nulla ætas, quæ non vtilitatem ex medicina petat. Cùm summi, medij, infimi: viri, fœminæ: liberi, serui: infantes, pueri, adolescentes, iuuenes, senes, & si qua præterea est ætas, quotidie ægrotent. Verũ fac abesse morbos, fac omnibus prosperam adesse valetudinem: tamẽ hanc qui poterimus tueri, nisi medicus ciborum salutarium, ac noxiorum discrimẽ, nisi totius victus quam Græci diætam vocant, rationem doceat? Graue est mortalibus onus senecta, quam non magis licet effugere, quàm mortem ipsam. Tamen ea medicorũ opera multis contingit tũ serius, tũ multò ẽt leuius. Neque enim fabula est, quinta, quã vocãt, essentia senio depulso hominem velut abiecto exuuio reuiuiscere, cum extent aliquot huius rei testes. Verum est igitur quod Quintilianus auus scribit, Sola est, medicina, qua opus est omnibus. Nam licet reliquis artibus, nec semper, nec omnes egeamus, huius vtilitate mortalium constat omnis vita. Et vt testatur Libanius ad Atreum, Medicina pro incolumitate retinenda, proque repellendis ægritudinibus excogitata, vsque adeò præclara, vtilis, necessaria est hominum vitæ, vt quũ cæterarum quidem artium studia alijs præcipuè prosint: medicina ipsa, & aliis & medico ipsi vsui sit. Apuleius de Asino aureo lib. 3. Saluti, inquit, hominum medicina quæsita est.

Quinta essentia.

359 Medicorum & professorum eadem causa.

Propterea elegãtissimè à Iurisconsulto scriptum est in l. 1. §. Medicorum. ff. de vari. & extraor. cogn. eandem esse caussam medicorum quæ & professorum est, nisi quòd isti or. cùm hi salutis hominum curam agant, illi studiorum. Qua ratione Bal. in l. j. col. 2. C. mand. asserit magis esse fauendum medicis, quàm aduocatis: nempe propter curam salutis humanæ. Ex quo videri potest ipse Iurisconsultus medicos aduocatis iurisperitisque prætulisse. Id quod etiam sensisse videtur Albert. Grandi. in tract. malef. titu. de aliquibus quæstionibus varijs in maleficiis, col. pen. versi. quæstio insuper talis est, dum dicit, quòd in mundo sunt tria, res, corpora, & animæ. Res (inquit) defendunt aduocati, corpora medici, animas ecclesia, & lex. Subditque magis habendam esse rationẽ medicorum defendentium corpora, quàm eorum qui res defendũt, per d. l. j. ff. de vari. & extraordi. cogni. Quibus concinit tex. in ordine literæ anteponens medicos aduocatis, in c. nõ sanè, 14. q. v. cùm dicitur, Nam pleriq; nec medico volunt reddere honorem suum, nec patrono mercedem. Nam patrono ibi legendũ, non operario, vt vulgò legitur, censet Specul. qui ad hoc quod diximus illum text. nuncupatim põderat, in titu. de salari. §. vlt. in prin. & Luc. Pen. in rub. C. de prof. & med. in princ. lib. x. Et hoc quoque videtur intellexisse gl. in d. c. non sanè, in verbo, nec medico, dum dicit, præmittit hic medicos tãquam digniores. Nam si intellexisset medicos esse operarios digniores, quis de hoc vnquam dubitauit, vt fuisset opus idipsum annotasse. Ioan. And. in c. ad aures, de ætat. & quali. legit notarios, dum ex eo tex. dicit medicos excellere notarios. Sed & tex. est, de quo minimè dubitatur, præferens ordine medicos legum doctoribus, in l. medicos. C. de profes. & medi. lib. 10.

Medicũ magis fauendũ quàm aduocatis & iurisperitis.

Medici ad uocatis præferendi.

Decretorum locus.

360 Medicus an Iurisperitus, vel aduocatus sit præferẽdus.

Super hoc autem, vter videlicet sit dignior & præstantior, medicus, an Iurisperitus, Pogius Florentinus elegantissimam historiam disceptatiuam conscripsit, in qua iurisperitum & medicum inducit suas quemque partes alacriter defendentem. Neque tamen quicquam certi diffinit. Sed & Petrus Charmensis medicus hanc rem copiosissimè disseruit in lib. cui Lixoperitam titulum fecit, in quo vtrumque parem per omnia fecit, neutrumque alteri vel præstare, vel cedere censuit. Hanc quoque latè tractat Barb. in c. clerici, de iudi. & Bartolomeus Chasseneus, in Catalogo gloriæ mundi, in 10. parte, in 25. consideratione. & Bernardus medicus Florentinus, qui & disputationẽ de hac re ædidit, qua medicinam legibus ante posuit: & Collutius Pierus Salutatus, qui disputationem contrariam fecit in tractatu, cui titulum nuncupauit, de nobilitate legum & medicinæ.

361

Verùm vt obiter hanc rem quoque attingã, omissis maxima ex parte quæ ab illis in eam rem sunt adducta: Aristo. lib. 1. Politicon cap. vlt. ea ratione scribit ciuilem disciplinam esse honorabiliorem præstabilioremque medicina, quoniam qui ciuilem disciplinam sectatur eum de anima scire necesse est. Medicina verò circa cognitionem corporis versatur. Et idem eadem ratione voluit è nostris Panor. in c. cæterum, col. a. versi. venio ad glo. ext. de iura. calum. dum dicit, quod cùm Iurisperiti sint medici animarum, tantò sunt medicis præstantiores Iurisconsulti, quantò anima præstat corpori, & iustitia sanitati, ergo (inquit) habent nobilius subiectum. quibus consonat quod scribit Plato in Gorgia, duas esse artes, quæ ad corpus: duas item, quæ ad animam pertinent. Gymnasticam & medicinam ad corpus: Ad animam verò nomotheticam gymnasticæ correspondentem, & iustitiam iudiciariam medicinæ, quoque conuenientem, quod idem ferme dicit ipse Panorm. in c. clerici col. a. extrà de iudici. & ibi quoque Fran. Are. in 2. not. & Phili. Dec. col. 3. vers. secunda regula, & Lucas Pe. in Rub. C. de profes. & medi. li. 10. Et ex Theologis quoque, quorum fides in hac re minimè dubia est aut suspecta, Antho. Flo. in prima parte 3. partis principalis suæ summæ, tit. 5. ca. 2. §. quæritur insuper quæ sit dignior: vbi post Augustinum Anconitanum insignem Theologum, in eo lib. cui de potestate Ecclesiastica titulus

tulus est, q. 109. concludit scientiam legalem digniorem esse medicina, cùm illa ordinetur ad conseruationes boni publici, quod præfertur particulari, vt loquitur, personæ, ad cuius conseruationem medicina ordinatur. Monet tamen Anto. ne Iurisconsultus & medicus sese inuicem contemnant atque despiciant, sed honorent potiùs. Idque non contemnendis rationibus, quas post eum scripsit dominus Co. Guy. super Prag. sancti. tit. de colla. §. insuper quòd in qualibet ecclesia, in verbo, medicina.

362 Quòd si quis volens Platonis, Aristotelis, Panor. rationẽ refellere, dicat & medicos quoque circa animas versari (vt iam pluribus suprà probauimus) fateor, sed non, vt more nostrorũ loquar, directò & primo loco, siue principaliter, vt Iurisperiti faciunt: verum accessoriè, & secundariò, & in quandam corporis cõsequentiam, quod non adeò considerandum, respiciendumque est: cùm sit accidens, vt asserit vel ex medicis Alexander Aphrodisæus in procemio lib. 2. Problematon, & probat apud nos tex. in l. j. ff. de aucto. tuto. cum multis similibus à me alibi relatis.

363 Sed & tu ad tuendas partes aduocatorum, adde aduocatos ipsos, præterquam quòd bonum publicum conseruant (in qua re haud dubiè medicos antecellunt) idem quoque hominibus præstare, in quo maximè medici gloriantur, cæteros superare. Nam & aduocati salutẽ vitamque hominum agunt, tutantur, & defendunt, vel teste Imperatore in l. aduocati, in fin. C. de aduo. diuer. iud. Propterea aduocatorum munus dicitur esse hominum vitæ necessariũ, in l. laudabile. C. tit. seq.

364 *Aduocati quonam modo vitam hominum tuentur. Bona sunt vita hominis.*

Sed quonam, inquies, pacto id aduocati faciunt? id tibi certè declarat gl. in d. l. aduocati, in verbo, vitam: quoniam videlicet patrimonium, & pecunia (quæ ne temerè & incõsultè, neve iniuria perdamus, præstant aduocati) sunt ipsa vita hominis, quod & ex ea gl. annotarunt Bal. & Fran. Are. ibi, & idem Bal. in l. si tuis nummis. C. de oper. liber. & in l. penul. C. de constit. pecu. hinc occasione sumpta, quòd ex eo tex. no. quòd qui habet pecuniam, omnẽ rem habet, quam habere vult: & allegat Aristotelem dicentem nummum esse fideiussorẽ futuræ necessitatis, quem & ipse allegat in l. debitor, in fi. ff. de nego. gest. & in l. rogasti, col. 5. versi. vndeci. ff. si cert. pet. & Socin. in l. prima, colum. 8. ff. solu. matri. Illud autem Aristotelis depromptum est ex 5. c. 5. lib. Ethicon. Cuius hæc verba sunt; *τοῦτο δ' ἐστὶ τῇ μὲν ἀληθείᾳ ἡ χρεία, ἣ πάντα συνέχει. εἰ γὰρ μηθὲν δέοιντο ἢ μὴ ὁμοίως, ἢ οὐκ ἔσται ἀλλαγὴ, ἢ οὐχ ἡ αὐτή. οἷον δ' ὑπάλλαγμα τῆς χρείας τὸ νόμισμα γέγονε κατὰ συνθήκην.* De eo autem quod diximus, eum rẽ omnem habere, qui habet pecuniam, latiùs diximus suprà, c. 3. nu. 5. imò verò.

Nummus fideiussor necessitatis.

365 Sed vt redeamus ad nostram glo. illam quoque ad id quod diximus ponderat, & sequitur Panor. in c. 2. colum. j. ver. hinc dicit glo. extrà quod me. cau. & in c. cùm oporteat, & ibi quoque Io. And. vterque col. 2. de accus. & in c. suscepimus, col. 3. de homici. Firmia. in tracta. de Episcopo, li. 4. in 2. parte 8. partis principalis, col. pen. versi. adde quod verbum pecuniæ. & Barb. in l. cui bonis, col. 3. ff. de verbo. obligat. & consi. 46. scripsit præclarè, colum. j. li. 2. quibus locis illam dicit sing. & consi. 33. præclarè scripsit, col. 4. lib. 2. & Fran. Curt. in tract. de sequestris, quem posuit sub l. j. C. de prohib. seq. pec. in j. notabili, & Iason l. vt vim, col. 5. versi. habes, quòd non solùm. ff. de iusti. & iure. & in l. nequicquam. §. vbi decretum, col. j. versi. confirmo per id. ff. de offi. Procon. & leg. & Steph. Bertr. consi. 2. viso processu, col. 3. nu. 16. lib. j. & Marth. Afflict. in deci. Neapo. q. 24. quidam clericus, colum. 2. & Hippo. Marsi. in l. furem, col. 2. versi. sed vltra eum. ff. de sica. & in l. si vt allegas, col. 3. C. eod. & in l. j. §. præterea, col. 6. ff. de quæst. Et est similis gl. quam pauci annotarunt, in l. lex quæ tutores, super verbo, vitam. C. de admi. tut. Et simile est, quod nonnulli ex nostris scripsere, pecuniam esse alterum sanguinem. Sal. in l. admonendi, col. pe. versi. quæro an sit consideranda. ff. de iureiur.

366 Ad quam sententiam pertinent illi versus è comœdia quapiam Timoclis, apud Stobæũ Sermo. 89:

Τἀργύριόν ἐστιν αἷμα, καὶ ψυχὴ βροτοῖς.
Ὅστις δὲ μὴ ἔχει τοῦτο, μηδ' ἐκτήσατο,
Οὗτος μετὰ ζώντων τεθνηκὼς περιπατεῖ. Id est,
Argentum & anima, & sanguis est mortalibus,
Hoc qui caret, nec sibi parauit sed illo,
Viuos hic inter mortuus circumambulat.

Quibus adstipulatur Felyn. noster in d. c. cum oporteat, colum. 5. versic. & adde quòd inimicitia, extrà de accu. Inquiens, bona esse secundum sanguinem hominis. Id quo & ante eum dicit Anto. in c. accedens, le 2. col. j. versi. nota tex. nor. extrà, vt lit. non contesta. & Alexand. in addition. Bart. in l. 3. §. non solùm. ff. de adimen. legat. Nam & Tullius vtrunque copulauit in 5. in Verrem actione, Huic homini, Iudices, honestissimæ ciuitatis honestissimo, non modò frumenti scitore, sed vitæ & sanguinis tantùm relictum est, quantum Apronij libido tulit. Menandri Senarius non alienus ab hac sententia;

Βίος βίου δεόμενος οὐκ ἔστι βίος. Id est,
Vita victu indigens, non rectè vita dicitur.

367 *Vita apud Latinos, & vitam morti contrariã & opes significat.*

Hinc fit, quòd quemadmodum apud Latinos vita significat, & vitam morti cõtrariam, & facultates, siue opes, & victum, quibus vitã ipsam sustinem⁹: vt testis est Donatus in Phormionem Terentij, vita, inquit, significat & animam, & alimentũ: ita quoq; & *βίος* apud Græcos vtrunq; significatũ accepit, vt & e Græcis tradit Artemidorus Daldianus lib. de somniorum

niorum interpretatione 4.cap.33. & videmus quantùm ad posteriorem significationem (neque enim de priore dubitatur) ex Homero libro 5.Iliados,

Τῶν ῥα πατὴρ μὲν ἔναιεν ἐϋκτιμένῃ ἐνὶ Φηρῇ,
Ἀφνειὸς βιότοιο.

Horum pater quidem habitabat & in bene ædificata Phera
Diues opum, siue victus.

Neq; enim vitæ illic significare potest. Et li.6. eiusdem operis statim post princ.

Τευθρανίδην, ὃς ἔναιεν ἐϋκτιμένῃ ἐν Ἀρίσβῃ
Ἀφνειὸς βιότοιο.

Et lib.14.Iliados,

Ναῖε δὲ δῶμα
Ἀφνειὸν βιότοιο.

Ex quo Virgilius videtur illud fuisse mutuatus lib.2.Georg.

Diues opum uariarum.

Et lib.1.Aeneidos,

—Diues opum, studiisq; asperrima belli.

Et lib.secundo,

Insula diues opum, Priami dũ regna manerent.

Sed vt redeamus ad Homerum, idem libro j. Odysseæ,

Ἀνδρὸς ἑνὸς βίοτον νήποινον ὀλέσαι,

Viri vnius victum illaboriosum, siue mauis dicere impunem, consumere.

Et libro quarto,

Εἷος ἐγὼ περὶ κεῖνα πολὺν βίοτον ξυναγείρων
Ἠλώμην.

Donec ego circa illa multum victum (siue mauis) multas opes congerens
Erraui.

Nam nec hîc ratio recti sermonis patitur, vt multam vitam intelligamus. Et li.xj.vbi facit animam Achillis ita loquentem,

Βουλοίμην κ' ἐπάρουρος ἐὼν θητευέμεν ἄλλῳ
Ἀνδρὶ παρ' ἀκλήρῳ, ᾧ μὴ βίοτος πολὺς εἴη,
Ἢ πᾶσι νεκύεσσι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν.

Iterumque eodem lib.

Ἄνδρας ὑπερφιάλους, οἵ τοι βίοτον κατέδουσιν.

Et lib.12.in duobus locis, & lib.15.

Ἀνδρῶν μνηστήρων, οἵ τοι βίοτον κατέδουσιν.

Et lib.14.

Ἣ δ' οἱ χαίρουσι βίοτον νήποινον ἔδοντες.

Et lib.15.loquens de naui plena victu,

Ἀλλ' ὅτε κεν δὲ νηῦς πλείη βιότοιο γένηται.

Et lib.17.

Ἦ ὄνοσαι ὅτι τοι βίοτον κατέδουσιν ἄνακτος.

Et lib.18.

Ἀλλ' οὐκ ἀλλότριον βίοτον νήποινον ἔδουσι.

Et lib.19.iterumque 21.

Τῷ κεν ἅμ' ἑσποίμην νοσφισσαμένη τόδε δῶμα,
Κουρίδιον μάλα καλὸν ἐνίπλειον βιότοιο.

Quibus significatur relinquere se domum pulchram plenam opibus. Et aliis plerisque locis, in quibus ea dictio vitam non potest significare, vti etiam apud Euripidẽ in Supplicibus,

Οἱ δ' οὐκ ἔχοντες, καὶ σπανίζοντες βίου.

Alij pauperes, & egentes victus.

Iterumque in eadem fabula,

Κτᾶσθαι δὲ πλοῦτον, καὶ βίον, τί δεῖ τέκνοις,
Ὡς τῷ τυράννῳ πλεῖον ἐκμοχθῇ βίον;

Comparare verò diuitias, & victum quid oportet liberis.
Vt tyranno maiorem elaboret victum?

Nam & his locis vides βίον vitam significare non posse, sed victum & facultates. Vti etiam apud Hesiodum lib.j.operum, & dierũ haud multò pòst princ.

Κρύψαντες γὰρ ἔχουσι θεοὶ βίον ἀνθρώποισι.
Ῥηϊδίως γάρ κεν καὶ ἤματι ἐργάσσαιο,
Ὥστε σε κ' εἰς ἐνιαυτὸν ἔχειν, καὶ ἀεργὸν ἐόντα.

Occultarunt enim Dij victum hominibus.
Facilè enim alioqui vel vno die tantùm operatus esset,
Vt in annum quoque satis haberes etiam ociosus.

Ex quo illud Diogenis apud Laertium, ἐβόα πολλάκις λέγων, τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον ῥᾴδιον ὑπὸ τῶν θεῶν δεδόσθαι, ἀποκεκρύφθαι δὲ αὐτὸν ζητούντων μελίπηκτα, καὶ μύρα, καὶ τὰ παραπλήσια, id est, vociferabatur sæpe dicens hominibus victum facilem, siue mauis, parabilem à Diis dari, sed eum illis occultari, dum requirunt placentas mellitas, vnguenta, & his similia. Nam & his locis vides βίον ad victum referri, non ad vitã. Tametsi scio Ambrosium interpretem Diogenis vitam transtulisse. Ob quod à Francisco Bobertellio reprehensi, quos tamen excusat Nanius Alcmarianus lib.8. συμμίκτων. Ex his autem fit, vt Græci ipsi vitam victu, & facultatibus indigentem appellent βίον ἀβίωτον, id est, vitam sine vita, siue non vitalem. Lucianus βίον δὲ ἄπορον ὑπὸ καλάμου καὶ ὁρμιᾶς ἔχων, ἐν ὑπερβολῇ πτωχὸς ὤν. Idem quoq; alibi ἀβίους ἄνδρας, vocat inopes & egenos.

368

Hesiodus autem in opere ἔργα καὶ ἡμέραι, pecuniam animam mortalibus esse dicit.

Χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι,
Est anima heu miseris nũmus mortalibus ipse.

Cui concinens Aristoteles pecunias velut alteram hominis vitam esse scribit. Et alibi, videlicet lib.4.Ethicorum c.j. Est enim, inquit, prodigus, qui seipsum perdit. Videtur enim patrimonij dissipatio interitus quidam esse: propterea quòd patrimonio, & facultatibus viuitur. A quo non admodum dissidet Martialis epigramma.li.9.ad Cinnam, epigram.84. Cui astrologus prædixerat mortem intra paucos menses. Ille autem quicquid bonorum habebat, consumpsit. Itaque fecit, ne astrologus esset mentitus, cùm omnia absumpserit, quibus vitam sustentabat, huius carmen est huiusmodi,

Dixerat astrologus periturum te citò Cinna,
Nec puto mentitus dixerat ille mihi.
Nam tu dũ metuis, ne quid post fata relinquas,
Hausisti patrias luxuriosus opes.

Bis quartum decies, non toto tabuit anno,
Dic mihi non est hoc Cinna perire citò?

Firmianus versus in eandem sententiam ædidit, quos posuit in suo tractatu de Episcopo, quo loco nuper citauimus,

Sunt nummi fratres, sunt nummi uita salusq;:
Est nummus sanguis, deliciaq; hominum.

Antonius quoque Constantius Fanensis, Fastorum Ouidij interpres, in hanc sententiam id disticon prodidit.

Exhaurit uenas, & Lesbia Vare crumenam
Demens, cui gemino sanguine constat amor?

369 *Metus amissionis omniũ bonorũ morti æquiparatur.*

Huc vergit tex. in auth. quod mater. C. de reuocand. donat. vbi paria sunt insidiari vitæ, & omnibus bonis. Et propterea metus perditionis omnium bonorũ æquiparatur metui mortis. l. athletæ, in prin. & ibi Bar. ff. de excu. tuto. & no. Iac. Are. in l. propter litem. ff. eodem tit. Guil. Cun. Cyn. Bald. in l. isti quidem. §. si is. ff. quod met. caus. Bartol. in l. penult. colum. vlti. ff. de condi. ob turpem causam. Fulg. consi. vlt. super contradictione, colum. prima. Panorm. in c. 2. tum in j. not. tum colum. j. versicu. hinc dicit, quod met. cau. vbi & idẽ dicit post glo. 2. & Gosfred. ibi, de metu perditionis maioris partis omnium bonorum: Alcia. in l. interpositas, in verbo, contineat. C. de transact. Hippo. Marsil. in l. si vt allegas, num. 5. C. de sica. Quin plus dicit Bald. in l. certa, in fin. C. de iure fisci, lib. decimo, quòd maior est pœna priuationis omnium bonorum, quàm mortis, per textum in l. vlt. C. ad legem Iul. maiest. vbi priuato omnibus bonis mors est solatium, & idem Bald. in l. prohibitum, colum. j. eod. titu. & lib. quòd iniuria, quæ fit in omnia bona, vel per maiorẽ partem, dicitur fieri in personam: & ita licet resistere ei qui facit, sicuti si in personam faceret, per d. l. propter litem.

380 *Causæ maioris partis bonorum æquiparãtur criminalibus.*

Hinc causæ graues, in quibus videlicet quæstio est de omnibus bonis, aut maiori parte bonorum, æquiparantur causis criminalibus, atque capitalibus, vt declarat Bart. in l. admonẽdi, colum. antepenult. ff. de iniur. & in l. testiũ, post princ. ff. de testib. Bald. & alij in l. parentes. C. eodem. Pet. Anc. consi. 28. rationes inductæ, colum. vlt. & consi. 64. in causa quæ vertitur, colum. 3. versi. sed præsupposito, & Soc. consi. 164. visa bulla Bonifacij, colum. 8. & Ias. consi. 177. in præsenti, colum. 5. versi. secundò adest, lib. 2. & Alcia. in l. transigere, in verbo, in aliis, post prin. C. de transact. Adeò quòd sicut reus criminis non potest interim dum lis pendet, nouos honores appetere, per l. reus delatus. ff. de munerib. & honorib. & l. j. C. de reis postul. lib. decimo. Ita & qui patitur controuersiam omnium, vel magnæ partis bonorũ, vt voluit glo. not. ibi, quam sequitur Luc. Pen. col. 3. in princ. & Io. Plat. Et simile voluerunt Pet. Cyn. Rayn. & Fulg. in l. reum criminis. C. de procu. Et sicut dicitur inimicus capitalis, qui de statu, & capite controuersiam mouit: ita & qui de omnibus bonis, aut maiori eorum parte, secundum Baldum in d. l. athletæ. §. dat remissionem, per illud text. ff. de excusa. tuto. & ante illum Bart. in d. l. testium, in princ. & ibi Alex. in addit. ff. de testib. & voluit quoq; Panormi. & Io. Ana. in c. cum oporteat vterque colũ. 2. de accusa. & Iason, d. consi. 177. vbi suprà li. 2.

Inimicus capitalis dicitur qui de maiori parte bonorum controuersiam mouet.

Quæ cum ita habeant, ideò non minùs dolent homines, si pecunia, quam si vitã ipsam amittant. Quin & sunt nonnulli qui pecuniam animæ anteponunt, vel teste Rabbi Moyse Aegyptio li. 3. Perplexorum. c. 41. Quod & Cato de liberis astruit, ita scribens, Et quod perspicuũ est, maiorem curam habere nos marsupij nostri, quàm vitæ nostræ.

381 *Alio modo aduocati vitam hominum defendunt.*

Satis ergo probatum aduocatos vitam hominum defendere, dum eorum bona defendunt. Quin & aliis quoque rationibus hoc ipsum facere possunt videri, cùm videlicet reos criminis capitalis à morte defendunt, & vindicãt, alioquin per accusatorum calumniam, aut iudicum iniuriam perituros. Nonne Ligarium, quem Iulius Cæsar pro condemnato habebat, Cicero suo patrocinio liberauit? Nõne & L. Flaccum omnium opinione damnatum, & testimoniis multarum ciuitatum conuictũ iudicibus extorsit? vt à Plutarcho relatum est. Ex quo Tacitus in eo lib. quo oratores sui temporis cum antiquioribus confert, dum loqueretur de Forensi causidicorum eloquentia, Sin periculum, inquit, increpat, non Hercule lorica, aut gladius in acie firmius munimentum, quàm reo & periclitanti eloquentia, præsidiũ simul & telum, quo propugnare pariter & incessere, siue in iudicio, siue in senatu, siue apud principem possis. Hæc ille. Qua in re aduocati sunt medicis eò magis anteponendi, quò ea mors, à qua liberant ignominiosior est, quàm ea quæ morbis cõtigit. Imò si veriùs propriusque loqui velimus, illa omnino ignominiosa est, & morienti & ipsius generi: illa nequaquã. Item leges coercent, reprimunt, atq; cohibent temerariam hominum audaciam, ne alter alterum quotidie interficiat, neve alter alterius capiti insidietur. Nam vt scribit Horatius,

Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

Quot enim censes homines fuisse necatos, si qui in aliorum mortem conspirauerant, pœnam legibus statutam non formidassent.

382 *Ordo non cõsiderandus.*

Nec est, quòd magnopere curemus illum ordinem scripturæ, quo prælatos alicubi medicos patronis reperimus, quando id non admodum cõsideretur, per textum in l. nec enim ordo. ff. de solutio. & ibi concord. in glo. Et videmus etiam alibi, patronos non simplicibus tantùm medicis, sed & archiatris ordine ipso antepositos, vt in l. vlt. versi. de aliis autem. C. de inoffic. testamen. Et notarios medicis etiam præpositos, in l. vlt. post princ. C. com. de lega.

quamuis

quamuis continuò pòst in eadem lege medici plurimis æstimentur, quàm notarij, vt hinc facilè intelligas non admodum curandum esse de eo ordine.

383 *Amicitiæ vtilitas.*

Sed vt his maturè relictis, redeamus ad medicinæ vtilitatem: Nihil fido amico vtilius esse, nihil cõducibilius, nihil iucundius omnes existimant. Omnium (inquit Tullius lib. j. de finibus bonorum, & malorum) rerum, quas ad beatè viuẽdum sapientia comparauit, nihil est maius amicitia, nihil vberius, nihil iucũdius: vt interim omittam adeò multa de vtilitate & laudibus amicitiæ ab eodem descripta in eo libro, quem illi peculiariter dedicauit: & longo ante interuallo à Theophrasto, Xenocrate, Calchedonio, Cleante, in libris quoque in eam rem priuatim compositis. Atqui rei adeò vtili, & iucundæ comparat Ecclesiasticus medicamentum, Amicus (inquit c. 6.) fidelis, medicamentum vitæ.

384 *Sanitate nihil vtilius.*

Et vt hanc quoque medicinæ vtilitatem intelligas: Quid sanitate rerum omnium vtilius est? Certè nihil, vt dicit Galenus in libro Sectarum, vel pote qua neglecta, vt scribit Hippocrates li. 3. περὶ διαίτης, nulla est cæterarum rerum voluptas. Et sine qua, vt in ipsius hymno cecinit Orpheus, cuncta sunt hominibus inutilia. Ideoque illud hodie vulgò dici solet, Qui sanus est, diues est. Et qui epigramma in Apollinis Deliaci propilæo inscripserat, illud inseruit, autore Aristotele, λῷστον δ' ὑγιαίνειν, id est, Optimum est sanum esse. Idem lib. Rhetoricorum 2. c. 21. hanc sententiam celebrari dicit solitam, Bene valere præstantissimum homini bus est. Maximus Tyrius Platonicus in initio sermonis 41. scribit vetustum olim carmen fuisse, quod in supplicationibus canebatur, Beatorum antiquissima sanitas: in reliquam vitam tecum sim.

385 *De eadē re.*

At ipse Plato in Gorgia scribit cantilenam hanc conuiualem, & discumbentibus celebrari solitam ex poeta quopiam, ὑγιαίνειν μὲν ἄριστόν ἐστι, τὸ δὲ δεύτερον καλὸν γενέσθαι, τρίτον δὲ (ὥς φησιν ὁ ποιητὴς τοῦ σκολιοῦ) τὸ πλουτεῖν ἀδόλως. Id est, Optimum esse bene valere, Secundo loco esse formosum, Tertio habere diuitias (vt verbis poetæ ipsius vtar) nulla fraude quæsitas. Cuius etiam meminit lib. 2. de Legibus. Sed & idem lib. j. de Legibus, & iterum lib. 6. de Repu. scribit inter bona humana primum esse sanitatem, Secundum formam, Tertium vires, Quartum diuitias. Sclerias autẽ apud Stobæum sermo. 101. ita similem sententiam pronunciauit,

Ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον ἀνδρὶ θνατῷ,
Δεύτερον δὲ φυὰν καλὸν γενέσθαι,
Τρίτον δὲ πλουτεῖν ἀδόλως, εἶτα
Τέταρτον, ἡβᾶν μετὰ τῶν φίλων. Id est,
Optima quidem est sanitas uiro mortali.
Deinde bonum ingenium,
Tertio diuitiæ sine dolo partæ:
Postremo uigens ætas inter amicos.

At Theognis,

Κάλλιστον τὸ δικαιότατον, λῷστον δ' ὑγιαίνειν,
Ἥδιστον δὲ τυχεῖν τις ἕκαστος ἐρᾷ.

Quibus significatur pulcherrimam rem esse iustitiam, optimam sanitatem, suauissimam autem desiderata consequi.

386 *De eadē re.*

Sed & Cato Censorius, si is est, primas tribuit sanitati, cùm scribit,

Sit tibi præcipuè, quod primum est, cura salutis.

Quod sic vertit Planudes,

Ἔστω σοι μελεδῶνα πρώτη σώματος ὑγείας.

At Diogenes Synopeus fœlicitatem quinquepartitam diffiniebat. Primam eius partem bene consulere, Secundam sensibus & bona valetudine corporis vigere, Tertiam in rebus gerendis fortunatum esse, Quartam gloria & claritudine apud homines excellere. Quintã pecuniis, cæterisq́; rebus ad omnes actus humanitatis affluere. Testis alter Diogenes Laertius. Qui & ipse in Aristotele tradit eum valetudinem inter bona corporis reponere. Et in Zenone Cittico Panetium, atque Possidonium (philosophos adeò Ciceroni celebratos) dixisse virtutem minimè sufficere ad bene beateq́; viuendum: sed & bona valetudine opus esse.

387 *De eadē re.*

Porrò Crantor Solensis existimabat primas vitæ partes virtuti dandas esse: secundas bonæ valetudini: tertias honestæ voluptati: quartas diuitiis. At Thales Milesius ex septem vnus, interrogatus quisnam fœlix esset, Qui in corpore, inquit, sanus est, autor Laertius. Possidonius Apameus dicebat maximum inter homines bonum esse diuitias, & sanitatẽ, vti refert Epiphanius Cyprius lib. cõtra Hæreses 3. Tomo 3. Hæresi 80. eademq́; vle. Fertur inter Græcas sententias Menandri senarius,

Οὐκ ἔστ' ὑγείας κρεῖττον οὐδὲν ἐν βίῳ. Id est,
Quàm bene ualere melius in uita nihil.

Et alter,

Ὑγεία καὶ νοῦς ἐσθλὰ τῷ βίῳ δύο
Rectè ualere, & sapere duo uitæ bona.

388 *De eadē re.*

Noster autem Ecclesiasticus c. 30. Melius est (inquit) pauper sanus, quàm diues imbecillis. Et paulò infrà. Melius est corpus validum, quàm census immensus. Non est census super censum salutis corporis. Plutarchus in libello de valetudine bona tuenda, dicit bonam valetudinem maximè diuinam, longeque blandissimum esse condimentum. Martialis lib. x. epigram. 47. inter ea quæ vitam faciunt beatiorem salubre corpus reponit. Synesius Cyrenẽsis in oratione de laudibus Caluicij, asserit sanitatem rerum bonarum esse optimam. Iuuenalis ad calcem Saty. 10. nihil aliud orandũ esse dicit, quam vt sit mens sana in corpore sano. Secundùm quàm sententiam ferunt Pyrrhum Epirotarum Regem bellicosissimum, cùm immolaturus templa inuiseret, nõ regni ampliorem

ampliorem modum, non de hoste victoriam, neque item gloriam illustriorem, aut diuitias, & id genus alia quibus mortalium plerique inhiant, sed vnum hoc ὑγιαίνειν, id est, valere ac sanum esse à diis precari solitum, tanquam hac parte bene constituta prosperiùs cessura cætera viderentur. Nam si toto sinu sese effun dat fortunæ afflatus, absit autem valetudo, nullum illinc profluit emolumentum quod iuuet. Cuius rei meminit Lucianus in eo opere cui titulus est, ὑπὲρ τοῦ ἐν τῇ προσαγορεύσει πταίσματος, id est, pro eo quòd inter salutandū lapsus fuerat. Propterea vt idem Lucianus tradit in eodem loco, Antiochus cognomēto Soter prælio cum Galatis congressurus, in quiete arbitratus est Alexandrum sibi astare, monereq;, vt tesseram hanc ante pugnam militibus daret, ὑγιαίνειν, id est, bene valere. quòd cū is non neglexisset, nobilem de hostibus victoriā assecutus est.

389 De eadē re.

Pythagoras quoque in epistolis, vt & ipse Lucianus recenset, non alia vsus est salutatione, quàm vt iuberet ὑγιαίνειν, vt ex Ocello Lucano, Archita, & aliis ipsius discipulis conijcere licet. neque enim is aliquid suorum scriptorum relinquere post se voluit. Id autem institutum, & Pytagorici mox seruarunt, quoties missis inter se mutuò literis graue, aut serium aliquid scriberent, veluti animæ corporique nil amplius congrueret. Hocque vno bona hominis vniuersa comprehenderentur. Quin & symbolum quo inter compares vterentur, dicebatur ὑγίεια, id est, sanitas. In Sicyonia ὑγιείας simulachrum celebriter cultū ex ipso Luciano, & aliis antiquis monumētis adnotauimus.

390 De eadē re.

Sed audi Diuum Augustinum in Decretis Canonicis, in cap. decimæ, 16. quæstio. j. Decimæ, ait, tributa sunt egentium animarum. Quòd si decimam dederis, non solùm abundantiam fructuum recipies, sed etiam sanitatem corporis & animæ consequeris. Videsne Augustinus quanti sanitatem corporis faciat, vt qui eam polliceatur veluti pro maximo præmio, iis qui decimas Deo reddiderint, vt etiā annotat Ioan. Andr. in cap. primo. in fine, de decim. lib. 6. Sed & in sacris literis Esaiæ 58. sanitas iis promittitur, qui esurientibus panem suum fregerint, egenos & vagos in suam domum induxerint, & nundum operierint. Et Ecclesiastici c. 34. proponitur deus dans sanitatem, vitam, & benedictionem, timentibus eum. Galenus autem lib. de sanitate tuenda 5. asserit satius esse, si cui vllum omnino pectus est, sexcenties malle mori, quàm vitam valetudinariam viuere.

391 Sanitas medicinæ finis.

Hanc autem rem adeò vtilem, adeò cunctis expetitam, vel summis viris confert, præstatq; medicina, cuius finis, atque intentio est ipsa sanitas, sicuti dicit Galenus lib. Sectarum, in principio, & aliàs sæpissimè, & Gregorius Nazianzenus in Apologetico. Et vt scribitur in l. cum antiquas, post principium. C. de testamētis, sine medicina sanitas periclitatur. Ex quo planè sequitur, medicinam summè esse vtilem, & necessariam. quod & fatetur Imperator in l. Archiatros, & ibi Lucas Pen. qui id annotat. C. de Meta. libro duodecimo. Nihil tamen impedit quin & prætereà audiamus Cassiodorum de vtilitate ipsius, lib. 6. Epistolarum variarum ita differentem, Inter vtilissimas res, quas ad sustentandam humanæ fragilitatis indigentiam diuina tribuit natura, præstare videtur aliquod simile, quod potest auxiliatrix medicina conferre. Ipsa enim morbo periclitantibus materna gratia semper assistit: ipsa contra dolores pro nostra imbecillitate confligit: & ibi nos nititur defendere. vbi nullæ diuitiæ, nulla dignitas potest subuenire. Hæc ille.

392 Sanitatis parens mediū.

Sed quoniam in sanitatis mentionem nuper incidimus, hic locus me submonet, ne & aliud de sanitate prætermittam, quod ad medicinæ laudem, & eam quidem non mediocrem pertinet. Sanitatis sanè parens est medium, hoc est temperies: imò sanitas est idem ipsum temperamentum, sicut morbus intemperamentum, vt dicit Galenus libro primo de Accidenti & Morbo, aut vt alij vertunt, de differentiis morborum: & Ioannitius in suis Isagogis. Ideò idem Galenus circa initia lib. j. περὶ ὑγιείας, scribit, Temperantiam, siue Symmetriā calidi & frigidi, sicci & humidi naturalem esse sanitatem præsertim similarium partium. quā Aristoteles in tertia quæstione Encyclica primæ sectionis, diffinit, Secundam valetudinem mediocritatem quandam esse. Ex quo & Galenus libro secundo eiusdem operis nuperrimè citati, scribit in omni tuendæ sanitatis materia id potissimum esse spectaculum, quod mediocre est. Nam & vt tradit Plato in Timæo, corpus nostrum his quatuor qualitatibus constat, sicco, humido, frigido, calido, vt quod sit compactum ex terra, aqua, aere, & igne. Ex quibus quum vnum plus æquo, aut excedit, aut deficit, flaccescit corpus, & in ægritudinem labitur: & ita mediocritate, ac temperamento de corporibus subducto mutationes variæ, morbi, corruptiones propè infinitæ irroborant, atque inualescunt. Cuius Platonicæ sententiæ testimonium citat Galenus libro de Elementis. Sed & Alcmeon quoque scribit sanitatem Isonomia contineri, hoc est, æquabilitate potentiarum quarundam, videlicet humecti, calidi, sicci, frigidi, amari, dulcis, & id genus aliorum. Et si monarchia in his aliqua se ostentarit, confestim oriri morbos, deinde quoque mortem consequi, vt retulit Plutarchus in lib. postremo de Placitis philosophorū c. quoq; postremo. Diocles quoque

Sanitas æquabilitate quatuor humorum continetur.

apud Stobaum c.98. dicebat, τὰς πλείστας δὲ νόσων δι' ἀνωμαλίαν γίνεσθαι, id est, plerosq; morbos ab inæqualitate prouenire.

393 *Magnæ exuperantiæ pestilente.*

Sed & Fabi° Quintilianus, si is est, Decla. 8. Quicquid nos (inquit) in vitia morborum à naturali sanitate commutat, facit aut nimij sanguinis pondus exæstuans, aut superfluens calor, aut vitta naturalem modũ humor exundans, &c. Propterea ab Aristotele illo philosophorum Deo rectè quæsitum in primo omnium problemate, Quare magnæ exuperantiæ pestilentes sunt, quoniam, vt ille dicit, aut excessum, aut defectum faciunt, qua quidem re morbum consistere certum est. Videmus enim eum qui supra modum bibit, aut comedit, crapula & ebrietate perire. Contrà qui nihil, aut minimum edit, aut bibit, marcescere, & in phtisim, hoc est, tabem incidere. Eodem modo, qui nihil dormit, aut qui minimùm, necesse est morbo perire. Quæ & prius annotarat Hippocrates, cùm inquit lib. 2. Aphorismorum, Somnus & vigilia si alterutrum modum excessit, malum est. Neque repletio, neque fames aliquo modo bonum. Idem quoque, si is est, in libro de natura hominis, Plura (inquit) in corpore sunt, quæ cùm plus iusto inter se calefiunt, aut refrigerantur, aut siccescunt, aut humefiunt, morbos pariunt. Et paulò inferiùs, Corpus humanum habet in se sanguinem, & pituitam, & bilem duplicem, tùm flauam, tùm atram. Ex quibus & cõsistit, & ægrotat, & valet. Valet quidem, cùm ea inter se vim & copiam mediocriter temperatas, maximeque permixtas habuerint. Contrà laborat, cùm eorum aliquid est plus minusve iusto. Quæ cùm ita sint, Paulus Aegineta eum demum esse dicit temperatissimum hominem, cuius corpus omnium extremorum exactè medium tenuerit. Quod non solùm in vita humana, sed & in brutis, plantis, & seminibus videre licet, vbi à nimio humore, siue frigore necantur: sata à nimia siccitate, seu feruore exiccantur, & comburuntur, & vt ait Virgilius Ecloga 7.

Aret ager vitio moriens sitit aeris herba,
Liber pampineas inuidit collibus umbras.

394 *Medicina & medici à medio dicti.*

Est ergo medium sanitas, aut sanitatis caussa. Qua ratione (vt ad id tandem veniamus propter quòd adeò multa præfati sumus) medicina & medici à medio dicti sunt, vt Senecæ in quadam ad Lucilium epistola, & Prisciano in lib. de 12. carminibus. c. 5. & omnibus propè placuit. qui horum etymum adscripserunt: quoniam videlicet temperantia est medium, inæqualitatis, quæ solet fieri ex contrariis elementis. Cuius quidem temperantiæ in corporibus nostris auctores sunt medici, qui & mediis quibusdam, hoc est, temperatis rebus sanitatem tuentur. Ideò Galenus in lib. Hæreseon, scribit autoritate Platonis medicinam esse temperantiam corporis aduersus plenitudinem & inanitionem. Quanquam scio Archid. post Papiam scripsisse in c. medicamentum, de pœnit. distin. j. medicinam à modo dictam, vt nõ multum, sed paulatim adhibeatur. Nam in multis, inquit, contristatur natura, mediocri autem gaudet. Sed & posset dici medicos dici à verbo Græco, μήδομαι, id est, curo, quòd scilicet morbos curant, & sanitatem restituunt, quod in idem recidit. Aliunde quoque ducit Verrius, & ab eo Festus Pompeius, vti apud illum videre poteris.

395 *Medicinam contineri victus & alimentorũ appellatione.*

Cæterùm quanti medicinam faciunt nostri, quamque vtilem & necessariam existimãt, vel ex hoc vno apparet, quòd voluerunt sub nomine, & appellatione victus, & alimentorum, medicinam contineri. Tanquam sine illis viuere non possimus, vt qui alimenta, vel victum præstare debet, idem & ægroto medicamenta suppeditare teneatur, vt voluit Bart. in l. cùm dotem. §. sin autem in sæuissimo, per illum textum, & ibi quoque Alber. & Angel. qui eum §. legunt cum §. si maritus, vterque colum. 2. & Alexan. colum. j. ff. solut. matrim. & idem Bart. in l. libertis quos. §. j. & in l. legatis, la j. ff. de ali. legat. & in l. cum hi. §. qui transigit, & ibi quoque Angel. & Ias. ff. de transact. & in tractatu de alimentis, colum. j. versi. quæro an ille, & Alberi. in l. cætera. ff. de verborum significat. & Flori. in l. sicut impendia. ff. de vsufru. & in l. si filia. §. si filiusfamilias, colum. vlt. ff. famil. hercis. Franc. Are. in l. si ferum, col. 3. versic. tertiò adde. ff. de verborum obligatio. & Philip. Corn. consi. 286. pro præsentis consultationis decisione, paulò ante finem lib. 3. & Iason in l. cùm antiquitas, in 3. not. C. de testa. & Pau. Citad. in tracta. de iure patron. in 5. tracta. in 6. parte, art. 4. in 4. quæst. & Carol. Ruy. consil. 139. visis processibus, colum. j. lib. 4. & ante hos Specul. tit. qui filij sunt legi. §. primo, versic. sed nunquid is qui præstare tenetur alimenta, per textum in dicto §. sin autem. & in d. l. sicut, & in d. l. legatis, & etiam in d. l. cætera, ibi, curandi ue corporis, & l. verbo victus, & l. quos nos hostes. §. viuere. ff. de verb. significat. quod & ante ipsum voluerat Matti. Pha. vt refert Ioan. Andr. ibi, & iterum in versic. in summa nota, qui aliquantò pòst sequitur. Quamuis glo. in c. nihil, in glo. vlt. in fi. 7. quæstio. 1. dicat quòd medicina non numeratur inter alimenta, per Lnon omne. ff. de pecul. lega. quod & idem dicit Bald. in rubri. de vit. & honest. cler. vbi tamen fatetur eam venire appellatione victus, sed cæteri omnes non distinguunt. Idem autem Bald. in l. si cùm dotem. §. si maritus, cum quo legit d. §. sin autem, dicit ibi probari medicamenta non contineri appellatione alimentorum, cùm ibi ponantur vt diuersa, tamen subdit simile esse iudicium de vtroque, vt ibi patet.

396 Indignus censetur qui defuncto ægrotanti medicos non adhibuit.

Sed quocúque ea res modo se habeat, satis constat ex suprà dictis, iure optimo scripsisse gl. in l. indignum. ff. qui. vt indig. fiscum aduocate posse hæreditatem ab hærede, tanquam ab indigno, qui medicos defuncto, dum ægrotaret, non adhibuit. Quam & sequitur Marti. Laud. in tracta. de fisco, ve tsi. 42. & Alex. consi. 137. viso processu, in princip. lib. 7. Et idem voluit glo. in l. quòd si nolit. §. si mancipium, & ibi Cepol. nu. 16. ff. de ædil. edic. & videtur voluisse glo. in l. si ab hostibus. §. 1. ff. sol. matr. dũ allegat d. l. indignum. Quæ & hoc præterea, & quidem non obscurè voluit, virum, qui vxori ægrotanti medicos non adhibuit, nihil ex dote ipsius lucrari, sequuntur Doctores ibi, & Bartolus in l. idemque. ff. pro socio, & in lege, si seruum, in principio. ff. de verborum obligat. & in l. in bonorum. ff. de bonorum possessio. & in authen. dos data, columna 1. C. de donatio. ante nuptias. & Bal. in l. iuris. C. qui admitti. ad bonorum possess. & in l. quod in vxorem. C. de negot. gestis. & consil. 254. proponitur quòd vxor, post principium lib. 2. Alexan. consil. 91. repetitus. colum. 2. libr. 7. & consil. 123. viso processu, ferè per totum, eodem libro septimo. quo loco latè ostendit, quomodo id intelligatur, & Socin. qui & hoc limitat, consil. 115. viso processu, colum. vltima, libro tertio.

397 Creditor repetit impensas medicorum, etiam si seruus mortuus sit.

Pro quibus est optimus textus in dicto §. si mancipium, vbi is in culpa esse mortis alterius dicitur, qui medicos non adhibuit, vt sanari potuerit. Et in l. si necessarias, in princip. ff. de pignoratitia action. vbi si creditor dederit pecuniam medicis, quò curarent seruum pignori datum ægrotum, repetit creditor à debitore tanquam necessarias impensas, etiãsi seruus ex eo morbo decesserit. Et aliam quoque glo. in cap. prouidendum, in verbo, inferas. 83. distinct. eum præsumi furiosum, qui ægrotans prohibet sibi dari medicinas. quam sequitur Specul. titu. de salar. §. vltimo, versic. sed quid si infirmus, & versi. sequen. & ex theologis Anto. Flor. in prima parte 3. partis principalis suæ summæ, titu. 7. cap. 2. §. salarium autem, colum. 1. in fi. Qui & ipsi voluerunt, quòd huiusmodi ægrotus inuitus & renitens poterit à medico curari, soluetq; is expensas, cum multis concord. quas adduxi suprà cap. 6. nume. 37. adde & text. Non tamen peccat ægrotus non parens medico, cùm non sit eius prælatus, secundùm Innocentium, & recentiores, in c. cua nos, de homi. licèt malè faciat, vt dicunt Ioan. Andr. Cardin. Ioan. Ana. & Felyn. ibi. At certe is peccat qui contra præceptum medici ægroto etiam petenti quicquam tradiderit, vt dicunt Hostiensis, & ipse Ioannes Andreas, & Ioannes Ana. ibi. Adeò deferunt nostri iurium interpretes medicorum autoritati.

398 Medicorum iudicio in multis statur.

Sed & alias sæpè, & ipsi & leges, & sanctiones Pontificum multa relinquunt medicorũ iudicio, videlicet, an vulnus sit lethale, nec'ne, per c. significasti, le 2. de homici. Et an ex vulnere, an ex febre quæ superuenit, quis sit mortuus, vt voluit Spec. titu. de homicid. §. j. col. j. versi. pone A. vulnerauit, & iterum versicu. an mortuus, & Card. post Matth. in clem. j. & ibi quoque Imo. colum. vlt. eod. titu. Sign. Homo. consi. 63. Titius calce percussit, col. 2. & consi. 355. in processu facto, col. 6. in prin. 3. dubij, & consi. 163. factum sic se habet, quidam Simonelus, & Bal. consi. 237. ad euidentiam, col. 2. lib. 2. & consi. 328. an vulnus fuerit, eod. lib. 2. Floria. in l. ait lex, col. 1. ff. ad legem Aqui. & Cepol. consi. 28. magister Iacobus, col. 4. versicu. item etiam magister, & versic. ego tamen sine dubio, & multis sequen. & cons. 62. magnifice ac generose rector, col. 2. & Soci. cons. 178. primo aspectu, col. 2. versic. circa primum, ibi, tamen illam op. lib. 2. Et virùm quis verè sit furiosus, an verò furorem simulet, vt impunè delinquat, secundùm Iacob. Aret. Nico. Neap. & Bal. in l. obseruare. ff. de cura. furio. Vt proinde proclamare possimus, O noua dignitas medicinæ, agitur de capite hominis, & iudicis sententia pendet ex medici præiudicio. Item an valetudo militis eiusmodi sit, propter quã is dimittendus sit. l. semel, ibi, medicis denunciantibus. C. de re militari, lib. 12. Et an ægrotus sit sanæ & integræ mentis, vt hinc sciatur an possit testari, secundùm Cyn. in l. senium. C. de testa. & Bar. & Bal. in l. 2. ff. eo. Et an morbus redierit ex priori causa, an ex noua causa, secundùm Panor. in c. presbyterum, de homic. cum concord. alibi à me traditis. Et generaliter in his omnibus, quæ ad medicinam pertinent, secundùm Spec. tit. de probat. in 2. parte. §. vlt. vers. hoc quoque notandum, de quo etiã per Bar. in proœ. ff. etiam, in §. omnem, & in l. j. ff. de ven. inspic.

399 Medicis apud Aegyptios stipendia publica.

Hinc medicinæ vtilitatem considerantes Aegyptij sapientissimi hominum semper habiti, ex publico medicis stipendia, victumq; concedebant, qui secundum legẽ ab antiquis probatisq; medicis traditam ægros curarent, autore Diodoro lib. j. Indi nullas artes exquisitè discebant præter medicinam, vt scribit Strabo li. 15. qui & paulò pòst tradit è Germanis (hi alterum philosophorum genus Indorum, alteri enim Brachmanes vocabantur) medicos fuisse multos, & eos quidem post Syluicolas honoratissimos, vt qui circa hominem philosophãtur. Nemo illos hospitio nõ libenter suscipiebat. Nemo togatus illis non irrogabat, quæ victui erãt necessaria. Sed & Diodorus ipse li. 2. tradit, apud eosdem Indos fuisse medicos, qui è publico stipendia percipientes peregrinos ægrotos curarent. Plato lib. 3. de Repub. Bonos (inquit) medicos habere oportet in ciuitate, q

ab ineunte ætate vltra discendæ artis studium inter plurimos corpore malè affectos fuerint versati, ipsique omnium morborum genere laborarint, naturaque imbecilla sint. Neque enim corpore corpus curant. Cyrus ille sapientissimus Rex Persarum, & qui ad illos primus imperium transtulit, apud Xenophontem libro primo, dicit vrbes medicis indigere, quibus & bene valere opus est. Ideoque post regnum à se adeptum huius quoque rei habuisse curam. Cui Cyri sententiæ adstipulatur text. in lege, si duas, §. grammatici, ff. de excusatio. tutorum, & in lege prima. ff. de Decret. ab ordin. facien. quibus cauetur certum medicorum numerum debere esse in vnaquaque ciuitate. Ideoque posteà in lege, ambitiosa, eodem titulo, sancitum est posse Decuriones medicis salaria constituere de publico, quam legem annotat gloss. in l. prima. C. de præb. sal. lib. vndecimo, ad limitationem illius legis prohibentis salarium constitui ex iuribus reipubl. inconsulto principe. Iulius Cæsar omnes medicinam professos quò libentius & ipsi vrbem incolerent, & cæteri appeterent, ciuitate donauit, teste Suetonio in vita illius c. 4 2. Eius successor Augustus, vt idem retulit, in magna quadam sterilitate, & difficili remedio omnes peregrinos exceptis medicis vrbe expulit. Et vt memoriæ prodidit Plinius libro vigesimonono, capite primo. Cùm Romani aliquando Græcos Italia pellerent, medicos exceperunt. Alexander Seuerus & ipse Romanus Imperator, à quo tam multas leges habemus, medicis salaria instituit, vt auctor est Aelius Lampridius.

400 *Principes nunquam sine medicis esse debent.*

Nullus fermè celebriorum principum sine medicis sibi quidem propriis fuisse legitur. Quin & hodie publica consuetudine receptū est apud omnes orbis nationes, ne princeps vsquam gentium agat absque medicis. Et ea potissimùm, vt opinor, ratione, quòd, vt iam diximus, multa animi vitia ex corporis vitiatis humoribus oriuntur. Nec eorum sæpè mentem esse sanam, quorum corpus inualidum est, in ea præsertim parte, quæ rationis sedes est, id est, in cerebro, quod plerunque principibus vitiatum est. Propterea frustra reclamāt qui sunt à consiliis, furis ò princeps, ad te redi: nisi medicus arte sua, neque volenti, neq; sentienti suam mentem purgato cerebro reddiderit. Si Cambysi sacro (vt scribit Herodotus in Thalia) morbo laboranti, proindeq; insanienti fidus adfuisset medicus, non vsque ad fratris sororisque, & eiusdem vxoris, & aliorū domesticorum interitum insanuisset. Si etiā Caio Caligulæ corpore, & mente valetudinario adfuisset medicus, qui cerebrum, vt ipse aliquando cogitauit (teste Suetonio) purgauisset, non vsq; ac pugionum ac venenorū scrinia in perniciem humani generis insanuisset.

Proindeque & principes adsciscere sibi medicos veluti proprios, & peculiares docuit antiquitas, quæ suum quoque medicum Deos ipsos habuisse dixerit, quem Pæana Dorici, Pæonem alij vocant, vt scribit Seruius enarrans illud lib. 7. Aeneidos, Pæoniis reuocatū herbis, vbi hinc Pæonias herbas interpretatur medicinales, à Pæone Deorum medico. A quo etiam idem Virgilius Pæonium morem appellar medicinalem, cum scribit libr. 12. Aeneid.

—Ille retecto

Pæonium in morem senior succinctus amictu.

Et Galenus lib. Therapeuticæ 6. Pæoniam manum appellat medicam. Potest & ab eodem Pæonia herba videri appellata, de qua Plinius lib. 2 5. c. 4. Vetustissima (inquit) inuentu Pæonia est, nomenque auctoris retinet. Huius autem Pæonis medici meminit Homerus Odysseæ libro. 4. & lib. Iliados 5. vbi scribit illum Plutonem ab Hercule vulneratum, cùm in cœlum aufugisset ad Iouis domicilium, curauisse medicatoriis medicamentis vulneri ipsius appositis,

Τῷ δ' ἐπὶ παιήων ὀδυνήφατα φάρμακα πάσσων
Ἠκέσατ'.

Quod & nos alibi ad aliud propositum citauimus. Apud eundem eodem lib. 5. Iliados, ad finem, Pæon ipse,

Πὰρ δὲ Διὶ κρονίωνι καθίζετο κύδεϊ γαίων,
Iuxta Iouem Saturnium sedebat gloria gaudens,

Ex quo Homerus medici dignitatem insinuat. Meminit & ipsius Pæonis Aesopus ille Phryx in quadam vulpis vermisque fabula: & Apollonius Rodius libro quarto Argonauticon, & Lucianus in Tragœdia, cui titulus est Podagra,

Nec ipse uincere summus omnium
Pæon Deorum medicus arte sua potest.

Cæterum Nicandri Scholiastes hunc eundem esse cum Aesculapio scribit, cui consentiens Artemidorus παιήων, inquit, γὰρ ὁ Ἀσκληπιὸς λέγεται.

Pæon autem à παίω inflectitur, quo medela significatur. Sed vt redeamus, Virgilius suo principi Aeneæ assistere facit lapidem medicum, qui illum à vulnere quod exceperat, curauit libro duodecimo Aeneidos. Alexandro Magno semper Philippum adfuisse scribunt Plutarchus, Arrianus, Q. Curtius, & cæteri vitæ illius scriptores: Et Pyrrho Epirotarum regi Timocharem, & Niciam, vt alibi diximus. Porrò contra hos qui ob medendi curam à comitatu principis discedere non possunt, non currit præscriptio, quando iustæ absentiæ ratio, & necessitatis publicæ obsequium ab eiusmodi præiudicio eos defendit. textus est ad literam in l. 2. C. qui non ob. loug. tempo. præscript.

Nec

402

Nec principes tantum, sed & exercitus medicos secum habere oportet, vt facilè perspici potest ex lege prima.C.de profess. & medic.libro decimo.qua huiusmodi exercitunm medicos, quandiu ob eam rem Reipublicæ caussa absuerint, à ciuilibus muneribus excuset. Et vt scribitur in l. inter eos. §. vltimo, ff. quibus causis maior. Militum medici, quoniam officium quod gerunt & publicè prodest, & fraudem eis afferre non debet, restitutionis auxilium implorare possunt. Et apud Homerum legimus, quod iam alibi aliud agentes scripsimus, Machaonem, Podalirum, Autolycum, & eius filios maxima Græcorum exercitui adiumenta præstitisse. Silius quoque Italicus libro quinto scribit Hannibalem secum duxisse Synalum medicum in expeditionem Italiæ.

403 *Homo ob medices sapientissimus animalium a Diogene iudicatus.*

Sed vt vlterius progrediamur, Diogenes Synopens cum intueretur gubernatores, medicos, philosophos: hominem esse omnium animalium sapientissimum dicebat. Cùm autem somniorum interpretes, coniectores, & huiusmodi cæteros inspiceret nihil tum se inanius existimare homine dicebat. Lycon Astianax philosophus peripateticus, Stratonis Lampsaceni in scholæ regimine successor, suo testamento iussit honorari medicos Pasithemim & Midam, dignos, vt asserebat, magno & honore, & pretio, ob summam in se diligentiam, & artem. Fuere olim apud priscos illos insignes ciuitates, aliaque loca celebria huius artis studio dedicata, adeò est æstimata medicina. Inter Laodiceam, & Caruram templum erat mensis Cari appellatum in maxima veneratione, in quo maxima medicorum schola à Zeuxide constructa est, & posteà ab Alexandro Philalethe. Erasistratiorum quoque schola Smyrnæ ab Icesio erecta. author vtriusque Strabo ad finem libri duodecimi, Alexandriæ item medicinæ studia celebratissima fuisse tradit Ammianus ad finem libri vigesimisecundi, Plinius Secundus vir omnium consensu doctissimus tanti medicinam medicosq; fecit, vt ægrotus denunciarit ne quid sibi daretur, nisi permittentibus medicis, vt ipse retulit lib.Epistolarum 7.ad Restitutum, epist.eius lib.j.

404 *Hippocrates gratis medicinam exercuit.*

Et Ausonius Ausonij poetæ pater.

Quid nunc ingentissimos medicorum quæstus memorem, cû hæc ars diuinior sit, quàm vt huiusmodi rationibus sit æstimanda? Propterea Hippocrates ad Abderitas scribit, nunquam se pro eius vsu mercedem recepisse: vt quæ sit libera, Deorumque munus. Ausonius quoque testis est, patrem suum einsdem nominis, arte medicnm, idipsum etiam factitasse, in Epicedio in ipsum patrem,

Obtuli opem cunctis poscentibus artis inempta,
Officiumq; meum cum pietate fuit.

At si qui sint qui rerum pretia malint quæstu & vtilitate metiri, Neque enim illicitum est, nec indecorum medico mercedem accipere sanitatis, per textum Augu. qui id honorem rem appellat, in cap. non sanè. 14. quæstione quinta. quem item notat gloss. in cap. qui studet, in verbo, sanitatis.j.quæst.j. & in cap.prouidendum. 83.distinct.& Specul. titu. de Salar. §.vltimo. Sed & Tullius, vt id obiter dicam, medici mercedem honorem vocat li. 16. Epistolarum, in epistola incipien. Nos à te. Si quis igitur res quæstu, & compendio metiatur: ne hac quidem parte cuiquam aliarum cedit artium. Neque vlla magis fuit frugifera, & ad rem subitò parandam æquè præsentanea, vt non abs re senserit Esaias solos ferè medicos esse locupletes, & omnium rerum minimè indigentes, cùm scripserit, cap. 3.non sum medicus, & in domo mea nou est panis, neque vestimentum. ex quo & illud carmen minimè quidem elegans, sed verum, Dat Galenus opes, &c. ab Accursio nostro telatum in proœmio ff.

405 *Erasistratus ex rege curato accepit 60. millia aureorum.*

Id quod facilè exemplis comprobari potest. Erasistratus enim (quod iam suprà diximus) Antiocho Rege sanato à Ptolemæo eius filio centum talentis donatus est. Id sexaginta millia nostrorum aureorum efficit, si Budæo credimus hoc ipsum affirmanti lib.2.de Asse & partibus eius. Fuere Cassio, Carpitano, Aruntio, Albutio, Rubrio (de quibus & suprà locuti sum*) 250.sestertia annua mercede apud principes, vt scribit Plinius libro 29. c.j. id est, vt idē Budæus autumat, sex millia ducenti quinquaginta aurei. Q. verò Stertinius, vt idem Plinius subiungit, principibus imputauit, quòd sestertiis quingenis annuis contentus esset, cùm sexcena sibi quæstu vrbis fuisse numeratis domibus ostenderet, id est, vt cum Budæo quoque interpretemur, Stertinius summam altero tanto maiorem à principibus habebat, hoc est, duodena millia quingentenos aureos, cum priuato quæstu & vrbico denaquina millia cogere posset. quaptopter hoc etiam imputabat principibus, quòd eorum gratia centum sestertia quæstus contemneret. Par autem & fratri eius (vt Plinius quoque subdit) merces à Claudio Cæsare infusa est, censusq; quanquam exhausti operibus Neapoli exornata, hæredi sestertium trecenties, vt Budæus legit, reliquere (videlicet ipsi fratres) quantum Athena, id est, Aruncius solus, vt intelligamus Aruncium cognomento Athenam dictum. Crinas item Massiliensis, vt Plinius etiam subnectit, sestertia centum, vt vulgo legitur, reliquit muris patriæ, mœnibus quoque aliis penè nou minori summa extructis. At Budæus in hoc loco legit sestertium centies, non sine (vt dicit) vetustæ lectionis astipulatu. Alioquiu quonam modo centum sestertia sufficere mœnibus Massiliæ possent?

aut cur Plinius magnam hanc summam esse diceret? Charmis vt & idem Plinius scribit, & ipse Massiliensis, ægrum quempiam ex prouincialibus sanandum sestertiis ducentis, id est, quinque millibus nostrorum aureorum ex eodem Budæo conduxit. Archontio autem vulnerum medico condemnato sestertium centies, id est, ducenta quinquaginta millia aureorum Claudius ademit, bonis scilicet ipsius confiscatis. Verùm eidem in Gallia exulanti, & deinde restituto acquisitum non minus intra paucos annos, vt & idem Plinius scribit, & nos alibi diximus. Sed & iam quoque scripsimus ex Herodoto, Democedem annua mercede ab Aegineris talento vno, ab Athenienſibus, centum minis à Polycrate talentis duobus fuisse conductum. Thadæum quoque in singulos dies quinquaginta aureis cum peregrè proficisceretur, & curato Honorio pontifice decem millia aureorum reportauisse. Sunt qui hoc Petro Aponensi dicunt. Ex quibus colligi potest eam artem præ cæteris fuisse æstimatam, cui tanta bonorum præmia darentur. Nec tamen interim in hac mercedis medicorum mentione omittam medicos ea honestare esse debere, vt libenter, & non grauatè accipiant, quod illis sponte offertur ab ægrotis, quos sanarunt, vti etiam monuit l. archiatri. C. de profess. & medi. lib. decimo. Id quod etiam de aduocatis scriptum in l. quisquis. C. de postu. & nos quoque suprà diximus c. 19. num. 48. & seq.

406 *Medici ars cæteris honoratior.*

Quid, inquam, maximos honores huic arti delatos iterum inculcem? quibus, vt opinor, persuasus Lucianus in Medico abdicato scripsit medendi artem cæteris esse honoratiorem, vt non immeritò Tullius libro primo Officiorum eam cooptarit artibus honestis, quibus prudentia maior inest, aut non mediocris vtilitas quæritur. Et Seneca epistola ad Lucillium 115. reposuerit inter artes liberalissimas. Et Plutarchus in libro de tuenda bona valetudine, eam sic esse de numero disciplinarum liberalium dicit, vt politie, splendore, iucunditate nulla sit inferior. Hæc enim sunt verba illius, τῆς δ' ἐλευθερίων τεχνῶν ἰατρική, τὸ μὲν γλαφυρὸν, καὶ περιττὸν, καὶ ἐπιτερπὲς, οὐδεμιᾶς ἐνδεέστερον ἔχει. Propterea cùm artes sordidæ & non honestæ sint etiam clericis simplicibus interdictæ, vt in c. primo de vita, & honestate clericorum, libro sexto, & in clementi. prima, eodem titu. & latè voluit Specul. in titu. de cleric. coniuga. §. primo. versi. sed quam dices honestam. Certè possunt medici promoueri non ad simplicem modò clericatum, sed & ad sacerdotium, per textum in c. ad aures, & ibi glos. & Docto. de ætat. & qualita. & voluit glo. in cap. si quis a medicis. 50. distinct. Et ideo etiam medicus est capax nominationis ad beneficia tam ex Pragma. sanctione, titu. de collationibus capite primo. §. insuper, quam ex pactis inter Papam, & Regem nostrum inuictissimum, in titulo de electionibus, versiculo, tempus autem competens. Possunt item iam promoti ad clericatum simplicem, aut aliàs infra sacros ordines, medicinam quamcunque exercere, præter Chirurgiam, & ipsam sacris tantùm ordinibus interdictam, per cap. sententiam, ne clerici, vel monachi. Ideò argumento à contrario sensu potest illis videri concessum aliud medicinæ genus, maximè cùm alibi prohibitum non reperiatur, vt dicit Panormitanus ibi, columna vltima. At sacerdotibus ob id eius artis in vniuersum exercitio videtur interdictum, quòd illi ipsius studio vocare prohibentur, per textum in cap. vltimo, eodem titulo, libro sexto. Nam ex quo prohibetur studium, videtur & exercitium quoque satis prohibitum, argumen. l. oratio. ff. de sponsal. & cap. tuæ, de procuratoribus, & cap. cùm quid. & ibi nota. per Ioannem Andream de regulis iuris libro sexto. Sed id non est, quòd ea ars sit minimè honesta: quia si esset huiusmodi, æquè interdiceretur clericis simplicibus, ac sacerdotibus, vt dictum est: sed ea ratione, ne studio medicinæ occupati, relinquant studium Theologiæ: neve, si religiosi sint, exeant claustra, vt in dicto cap. non magnopere, & dicto cap. vltimo, ne clerici, vel monachi, quibus etiam rationibus prohibentur & leges alioqui sacratissimas audire.

407 *Epilogus laudum medicinæ ex præcedentibus.*

Sed vt postremò vniuersas eius laudes summatim complectar: Si permultas res sola commendat antiquitas, hanc artem primam omnium reperit necessitas. Si scientiam autores illustrant, huius inuentio semper Diis attributa est. Si quid auctoritatis addit honos, non alia tam passim, ac tam diu diuinos honores meruit. Si magnificant quæ summis viris probantur, hæc summos Reges, hæc primates nõ solùm delectauit, verùm etiam illustrauit. Si difficilia quæ sunt, ea sunt & pulchra, ex Solone, & Platone in Protagora: nihil hac operosius, quæ tot disciplinis, tantarum rerum peruestigatione, vtuque constat. Si dignitate rem æstimamus, quid excellentius, quàm ad Dei benignitatem proximè accedere? Si facultate, quid potentius, aut efficacius, quàm totum hominem certo excidio periturum, ipsi posse restituere? Si necessitate, quid æquè necessariũ, atque id, sine quo nec viuere, nec nasci licet? Si virtute, quid honestius quàm seruare genus humanum? Si vtilitate, nullius vsus neque maior est, neque latius patet. Si compendio, hæc imprimis frugifera est. Vt nihil omnino addubitandum sit, non derogare nobilitati (hæc enim ea res est, de qua quærimus) qui se huic arti dedicarint.

Ab antiquitate. *Ab inuentoribus.* *Ab honoribus.* *A difficultate artis.* *A dignitate.* *A facultate.* *A necessitate.* *Ab vtilitate.* *A compendio.*

Quæ

Quæ contra Medicos dici solent, aut possunt.

408 *Quæ videntur probare medicinã esse artem illiberalem.*

Non desunt tamen qui hanc artem tot tantisque titulis ac nominibus adornatam vellicare, & inter artes sordidas, mœchanicas, & minimè honestas reponere conantur. Nam omnis ars, inquiunt, vel liberalis est, vel seruilis. Nihil est tertium. Medicina autem non est ars liberalis, vt probat textus in l. ambitiosa, ibi, si ob liberalem artem fuerit constitutum, vel ob medicinam. ff. de decret. ab ordin. fac. dictio enim disiunctiua ponitur inter diuersa, vt voluit glos. in rubrica ff. fi ager vectiga. cum similibus. Et etiam frustrà adiecisset, vel ob medicinam, si fuisset ars liberalis, quoniam sub prioribus verbis fuisset comprehensa. Sed & hoc quoque confirmat text. in l. prima, in principio, iuncto §. medicorum. ff. de vari. & extraordinari. cognitioni. vbi cùm primò fecisset mentionem praeceptorum studiorum liberalium, deinde aliquibus interiectis separatim de medicis loquitur, veluti non comprehenderentur sub primis. Et similis propè text. in l. prima. C. de decret. Decur. libro decimo, vbi separatim loquitur de liberalium studiorum antistitibus, & de iis qui medendi cura funguntur. Si igitur non sit ea ars liberalis, necessariò est seruilis, & sordida. Id quod etiam apertiùs probat text. in lege vltima, ff. de iure immunita. vbi inter plurimos viles artifices, quibus grauiorum munerum vacationem cõditio artis tribuit, illic memoratos, medici reperiuntur. Et hoc apertè voluit Petrarcha non semel iis libris, quos contra medicum quempiam ædidit. Et è medicis Auerrois Colliget. 1. capite primo, & iterum libro sexto, capite primo, itemque libro septimo, capite trigesimo, de cura apostematum frigidorum, rursumque in libro primo de anima, commẽto decimoseptimo, Isidorus Etymologiarum libro primo, Vgo in Didascalion, Petrus Aponensis in suo Conciliatore, Differentia quarta, & iterum in Arzusa, rursumque in Commentariis Problematon Aristotelis, libro tricesimo, capite septimo, in principio: & è Theologis Antonius Florentinus, in sua summa, parte prima, capite primo. §. tertio, quibus locis dicũt hanc artem esse mœchanicam. Et ante hos Hippocrates, quo loco citabimus nume. ab hinc 5.

409 *Artes seruiles cur dictæ.* *Et artes liberales.*

Quod & ita probatur: Artes seruiles dicuntur, quia liberos homines dedeceant: sicuti liberales quas Græci ἐλεύθερα μαθήματα appellant, vt scribit Iurisconsultus in l. prima, in princi. ff. de vari. & extraord. cogni. quia libero homine dignæ sunt, vt scribit Seneca epistola ad Lucillium 88. & apertè innuit Terentius in Eunucho,

Fac periculum in literis,
Fac in palæstra, in musicis, quæ liberum
Scire æquum est adolescentem.

Vbi & id annotat Donatus, & Tullius statim circa initia lib. 2. Academicarum quæstionum, cùm dicit, Omnis liberalis & digna homine nobili ab eo percepta doctrina. Ex quibus etiã vides, has artes nobilibus, & liberis dicatas. Et vt plurimi arbitrantur, & innuit Plinius in proœmio libri decimiquarti, & lib. 35. capite decimo, vbi de pictura loquitur, quia liberis tãtùm hominibus in his versari permittitur, vt & è nostris tradit Archi. in c. de quibusdã. 37. di. Hincq; eas Cicero in 1. de oratore ingenuas appellat. Et Ouidius lib. 1. de arte amandi,

Nec leuis ingenuas pectus coluisse per artes
Cura sit, & linguas edidicisse duas.

Nam ita vocantur, vt ab iis distinguerentur, quas Græci βαναύσους, id est, viles, & ἀνελευθέρους, ἐπιδιφρίους, ἀγοραίους, id est, illiberales, sordidas, circũforaneas. Ex quo intelligis has artes liberales esse interdictas seruis, vti etiam est sententia Euripidis in Antioppe apud Stobæum cap. 60.

Οὐ χρὴ ποτ' ἄνδρα δοῦλον ὄντ' ἐλευθέρας,
Γνώμας διώκειν.

410 *Serui olim medici.*

Illud autem certũ est, olim apud antiquos illos rerum omnium æquissimos arbitratores, fuisse medicos in numero seruorum, quod & ex Iurisconsultis nostris, & aliis scriptoribus videre licet. Nã primùm in l. Thais. §. Lucius, ff. de fideicom. liber. ita dicitur, Lucius Titius ita testamento cauit, Medicos tibi commẽdo, illum & illum: in tuo iudicio erit, vt habeas bonos libertos, & medicos. Quòd si eis libertatem dedissem, veritus sum quod sorori meæ charissimæ effecerunt medici, ac serui eius manumissi ab eo. Et in l. alimenta. §. 1. ff. de ali. & cib. lega. & in l. Seio. §. vlt. ff. de annuis legat. & in l. patronus. §. item plerunque. ff. de oper. libert. & in l. vltima. C. commu. de legat. & in l. prima, §. ne autem, C. de com. ser. manu. Extat apud Suetonium in Caligula epistola Augusti Imperatoris in hæc verba, Mitto præterea cũ eo ex seruis meis medicum, quem scripsi Germanico, si vellet, vt retineret. Cicero in oratione pro Deiotaro memorat Phidippum medicum seruum ipsius Deiotari. Seneca libro 3. de Beneficiis, Tenebatur (inquit) inclusus Domitius, imperauit medico, eidemq; seruo suo, vt sibi venenum daret. Et paulò pòst, Vixit Domitius seruatus à Cæsare, prior tamen seruus illum seruauerat. Cuius etiã historiæ meminit Suetonius in Nerone, cùm inquit, In desperatione rerum mortem timore appetitã ita expauit, vt haustum venenum pœnitentia vomeret, medicumq; manumisit, qui idem sibi prudens, ac sciẽs minus noxiũ temperasset. Refert quoque Plutarchus in Cæsare, medicũ seruum, quum Domitius potionem hausisset,

pœnitentiaque mox afficeretur, consolatum esse dominum, tanquam non mortiferam, sed somniferam hausisset potionem. Quam historiam etiam refert Plinius libro septimo, capite quinquagesimotertio. Neque id solùm apud Romanos, sed & apud Hebræos, & illos quidem antiquissimos serui medicinam discebāt. Legitur enim Genesis quinquagesimo, eodémq; vltimo capite, Ioseph illum filium Iacob præcepisse seruis suis medicis, vt aromatibus condirent patrem. Suprà autem inter medicos mentioné fecimus Aristogenis Gnidij, serui Chrysippi philosophi.

411 Medicos sordidissima quæque tractare.

Ad hæc medici ex suæ artis præscripto inspiciunt, tractantque vrinas, oletum, stercus, sputa, menstrua, sudores, saniem, vomitus, omniaque denique hominum excrementa, quæ sunt res omnium sordidissimæ, fæculentissimæ, putidissimæ. Quinetiam ipsam merdam (honos sit auribus) gustant, quod quidem non piguit Hippocratem aliquando fecisse, vt inde morbi naturam persentisceret, quod tamé alij ad Aesculapium referunt. Vnde & ab Aristophane in Pluto σκατοφάγος dictus est, merdiuorus, id est, merdam comedens. Ita enim ab eo scriptum est,

Medici dicti σκατοφάγοι id est, merdam comedētes.

Γυ. λέγεις ἄγροικον ἆρα σὺ λέγεις τὸν θεόν;
Καρ. μὰ Δί᾽ οὐκ ἔγωγ᾽ ἀλλὰ σκατοφάγον. Id est,
Mul. Igitur agrestem tu mihi narras deum?
Car. Non per Iouem, sed scatophagon.

Quo nomine poeta medicos, quos sub Aesculapio intelligi voluit, appellat, vt scribit ipsius interpres, qui videlicet in curandis ægrotis sordida quædam tractant, lotium, aut ventris excrementa contemplantes. Cuius rei meminerunt è Latinis recentioribus Cælius Rodiginus libro Antiquarum lectionum decimosexto, capite duodecimo. Codrus sermone decimotertio, vbi etiam scribit hoc vocabulum alicubi à Galeno scriptis mandatum esse, sed nostros Græcarum literarum ignorantes barbarum vocabulum nihil significans, pro mero Græco supposuisse. Vbi autem sit is Galeni locus ignoro: nisi is sit in libro decimo Simplicium Pharmacorum, post principium: vbi nō σκατοφάγον dicit, sed κοπροφάγον, id est, stercoriuorum, quod non multum abest. Vt non iam mirari debeas, quod de gustando sudore ægrotantium dicunt, vt apud Auicennam lib. quarto, Fen. 2. tractatu primo, capite septuagesimo, & sequent. Porrò legimus apud Diuum Chrysostomum, in libro quem priuatim dedicauit Babylæ martyri, Aristotelem medicum, & philosophum doctissimum, semen quoque humanum degustasse, non alia caussa, vt ipse opinor, licèt ille nō dicat, quàm vt inde etiam naturam vimque seminis ex gustu deprehenderet. Nā quis Aristoteli reuelauit semen humanum salsum esse, vti ipse scripsit Problematon libro quarto, capite decimotertio, iterumque libro trigesimosecundo, capite quarto, nisi ipse degustarit, aut ex alio qui id fecerit, didicerit?

412 Medici rebus sordidissimis vtuntur.

Sed & medici rebus, & medicaminibus sordidissimis vtuntur, vt videre licet ex iis, quæ scribit Dioscorides libro secundo, capite nonagesimo, quod de fimo est, & sequen. quod de vrina est, & Galenus libro de simplicibus medicamentis decimo, capite 7. 8. 9. 10. 12. 13. & multis sequentibus vsque ad finem eius libri, Plinius libro vigesimooctauo, capite quarto, & iterum capite decimo, & alibi sæpè; & Diuus Hieronymus in Iouinianum libr. 2. Et vt pauca ex multis speciatim perstringamus, vtuntur stercore hominum, canum, & hyrundinum ad eum morbum, quem Græci synanchem, nostri qui Latinè loquuntur, anginam, qui corruptè, squinantiam vocant, vt scribunt Galenus, Mesue, Mahemet Arabi, Auicenna, & alij recentiores, quo loco de ægritudinibus gutturis disserunt. Item stercore gallinarum ad venena per vomitum educenda, vt tradit Auicenna, & Petrus Apo. in eo libello, quem de venenis composuit, cap. 4. Stercore quoq; canis ad constringendum ventrem, auctore Alberto lib. 22. de animalibus. Stercore lupi ex aqua, aut vino albo & tenui, colicis passionibus pro summo remedio apud Galenum, & Aetium Sermone 9. c. 31. Semine virili, quod post coitum ex vtero fœminę deciderit, ad strumulas, vt authoritate Xenocratis scripsit Galenus, quibus locis nuper citauimus, vbi & mēstruis fœminarum, re omnium sordidissima, sudoribus, & aurium sordibus, sputo, vrina hominum, & aliorum animalium, morbos quosdam curari tradit. Et de menstruis quoq; mulierum memoriæ prodidit Plinius libro vigesimooctauo, capite septimo, & Octauius Horatianus, aut vt alij putant, Theodorus Priscianus libro quarto, Physicæ scientiæ, capite primo. Et de sordibus aurium Plinius libro vigesimooctauo, capite quarto. Nec tantùm humanum, sed & pecudum idem Plinius libro trigesimo, capite duodecimo. Et de vrinis quoq; hominum ipse Plinius libro 28. c. sexto. De sordibus virilitatis Plinius lib. 28. c. 4. De spuma equorum, idem eodem libro capite decimo, pluribus in locis, & Marcellus capite decimo. Et de genitura verrium è scropha ex coitu excepta, & genitali eorundem, atque etiam spuma: & glutino è naturis vitulorum facto: & equarum quoque genitura è coitu, vrina pulli asinini, genitali taurorum, idem Plinius illo capite decimo, libri 28. Quibus etiam rebus Galenus dicto libro 10. Simplicium, caput peculiare dedicauit, vt etiam fecit Paulus Aegineta li. 7. Aetius Tetra. 3. sermo. 2. c. 110. & multis seq. & Serapio Simplicium c. 453. & c. 466. Et ante hos Asclepiades, cui cognomentum fuit Pharmaceon, multa stercorum, & hominum

num,& brutorum medicamenta collegit, ita vt multos de ea re libros impleret, & non modo medicamentis quæ foris imponūtur commiscens, sed iis quoque, quæ intrà in os & corpus sumuntur, vt scribit Galenus d. li. 10. Symplicium, in eo cap. 4. cui titulus est κόπρος, id est, stercus. Sed & in vrina apri ad vesicæ & calculorum cruciatus, ex Plinio d. libro vigemooctauo, ca. 15. Fimo columbino ad eundē morbum, & tonsillas atque celiacorū dolores, teste eodē, li. 30. c. 4. & c. 7. & alibi sæpè. Fimo quoque equino, aprino, suillo, leporino, vitulino, asinino, ad multas ægritudines ab eodem relatas eo. lib. 28. c. 14. & c. 16. ante fi. Stercore columbarum ad sperma augendum, auctoritate Constantini li. 6. Viatici. c. 1. Asini stercore & eo recente, cum duobus cyathis vini albi, ad Icteritiam, ex Arnaldo à villa noua lib. 2. Breuiarij c. 40. Lupi quoque stercore, ex Marcello c. 29. Et generaliter omnium propè animantium stercore, vt per Paulum Aeginetam libr. 7. Galenum in eodem libro decimo, de simplicibus. Sed & lib. seq. de vngulis caprarum, & asinorum: & canum vomitu, vt retulit Plinius lib. 30. c. 11. Quid quod murem animalium fœdissimum, & ipsi mandi iubent, eodem teste lib. 30. c. 3. & c. 6. Eiusdem animalis nares fæculentissimas osculari, in eodem li. c. 4. & lib. 28. c. 6. Et eiusdem quoque cerebrum potui dari phreneticis, eo. lib. 30. c. 11. Vt omittam quod ipsius stercore ad alopecias vtuntur, vt videre licet ex Galeno li. 1. κατὰ τόπους. Multa itē medicamenta ex vrinis apud Aetium Tetr. 1. Ser. 2. c. 18. Et ex sudoribus, ibi. c. 107. Sed & vulturem omnium auium & animaliū immūdissimū, & illū quidem satiatum humano cadauere, in cibum dari cōsuluit, vt & Plinius tradit eo li. 30. c. 10. ad fi. vbi & paulò pòst subdit fuisse & qui 21. muscas ruffas, & quidem mortuas in potu darent. Idem li. 30. c. 12. tradit ex medicorum præcepto cinerem è capite bubonis auis quoque fœdissimæ ambustis prodesse. Qui viperā animal venenosissimum porcelli modo inassatum in cibis summi iubent, tociorum doloribus & vlceribus, vt eodem quoque lib. scriptum reliquit. c. 6. & c. 13. Imò & ex ipsa vipera putrefacta vermes natos ad oculorum caligines, Marcellus c. 8. Et vermes qui in arbore caua & putrida nascuntur, ad vlcera capitum, idem Marcellus c. 4. Et mulorum impetiginibus, ipse Marcellus c. 26.

413 *Hippocrates hanc artē dicit sordidā propter tractationē rerum sordidarum.*

Vt non immerito miratus sit ipse Plinius li. 34. c. 18. eodemque vlt. experientiam vitæ, ne fece quidem rerum, excrementorumq́; fœditate intērata tot modis. Propterea Hippocrates medicorum antistes in li. de flatibus, ingenuè professus est medicinam esse artem sordidam, cùm medicus res fœdas, fordidasque tractare cogatur. Quibus & ipsi non homines tātum suo halitu, sed & subsellia & marmora attrectatione sua inquinant, vt de Alcone medico scribit Lucilius Græco epigrammate, quod ita vertit Ausonius,

Alcon hesterno signum Iouis attigit, ille
Quamuis marmoreus vim patitur medici.
Ecce hodie iussus transferri ex æde vetusta
Effertur, quamuis sit Deus, atque lapis.

Eiusdem quoq; Ausonij est & aliud epig. quod proximè præcedit id quod adscripsimus,

Languenti medico dixit Diodorus haruspex,
Ad vitam non plus sex superesse dies.
Sed medicus dictis satisq́; potentior Alcon,
Falsum conuicit illico haruspicium,
Tractauitq́; manum victuri, ne tetigisset,
Illico nam Marco sex periere dies.

414 *Medici & obstetrices eiusdem precij.*

Quis nunc succenseat gl. quæ dicit in c. nō sanè, in verbo, nec medico. 14. q. 5. medicos nō esse maioris precij & auctoritatis, quàm obstetrices, per text. ad id optimum in l. vlt. in f. respon. C. cōm. de leg. quod & voluit Spec. tit. de salario. §. vlti. in prin. & Io. And. in c. ad aures, de æta. & quali. & Io. Ana. in c. 1. col. 2. de Iudæ. Cui concinens Augustinus lib. de ciuitate Dei 3. c. 17. In tanta, ait, strage bellorum, etiā pestilentia grauis exorta est mulierum. Nam priusquam maturos partus æderent grauidæ, moriebantur: vbi se credo Aesculapius excusabat, quòd Archiatrum se, non obstetricem profitebatur. Ex quibus verbis satis constat hūc obstetricis titulum iam à priscis illis temporibus, medicis fuisse adscriptum: sed cum tamen illos à se reiicere conatos. Imò & text. habemus in l. 1. §. sed & obstetrices. ff. de vari. & extraord. cogni. qui obstetrices numero medicorū adscribit. Et hac fortassis ratione, quoniam videlicet ars medicina sit adeò vilis & sordida, prohibuerunt leges, ne medici postularent, sicuti & eadem ratione, ne aduocati munus tabellionis ob vtilitatem ipsius exerceant, vt no. in l. vniuersos. C. de Decuri. lib. 12. Illud autem de medicis cauetur in l. placet. C. de epi. & cleri.

Medici postulare prohibiti.

415 *Medici parabolani dicti, & quare.*

Quo etiam in loco, & iterum in l. parabolanos, quæ proximè sequitur, medici conteptim parabolani vocantur, quoniam videlicet, vt dicit ibi Accursius, multas habent parabolas, ob id scilicet, quòd vt quisque loquacior est: ita doctior medicus vulgi sententia, & opinione existat. Et eandem expositionem affert ipse Accurs. in l. si duas. §. grammatici, in verbo, circuitores. ff. de excu. tut. & Alber. Rosa. in suo indice, in verbo medici quid sint. Hancque appellationem in vituperium medicorum vertit Petrarcha li. 4. Inuectiuarum in medicum, ca. vlti. quia videlicet cum medicus minimè loquaces esse oporteat, vel etiam testimonio, vt hoc illi addam, Arnaldi à villa noua medici celeberrimi, in libro de regulis generalibus curationis morborū, doctrina j. aphurismo omnium nouissimo, vt ne interim prætermittam Græcum

Medicos minimè loquaces esse decet.

Græcum illum versiculum incerti authoris, adscriptum li. 2. Epigrammaton Græcorum,

Ἰατρὸς ἀδόλεσχος νοσοῦντι πάλιν νόσος, Id est,

Medicus garrulus ægrotanti iterum morbus.

Et forte hac de causa, licet alij alio referant, Virgilius medicinam artem mutam appellauit, cùm scilicet inquit lib. 12. Aeneidos, vt tibi locum designem,

Scire potestates herbarum, usumq; medendi
Maluit, & mutas agitare inglorius artes.

Sua tamen impodentia, vt scribit Petrarcha, eò rem deduxisse, vt pro mutis parabolani in iure ciuili dici meruerint.

416 *Callianax reprehensus.*

Vt non immeritò vituperandus sit Callianax ille medicus à Galeno in suis in lib. 6. Epidimion Hippocratis Commentariis memoratus, qui interrogatus ab ægro num moreretur imprudenter admodum & intempestiuè, atq; dicaciter veluti sibi nimium placens respondit illo Homerico versu ex lib. 21 Iliados,

Κάτθανε καὶ Πάτροκλος, ὅπερ σέο πολλὸν ἀμείνων.

Id est,

Mortuus est & Patroclus, qui te multò præstātior fuit.

Quod & nos alibi diximus. Et alios nomine Gointus, cuius item meminit ipse Galenus, qui cum diuitem quendam febre correptum inuiseret, vinumque oleret, æger vt ab eo recederet petit: Is verò minimè annuens respondit, Sustine fœtorē vini, cum ipse fœtorem febris tuæ sustineam. Quis enim non diceret huiusmodi medicos fuisse ægroos ipsis alterum morbum secundùm illum Græcum senariū.

417 *Alphonsi regis in medicos dicteriū.*

Alphonsus autem Aragonum Rex cum aliquādo capite ægrotaret, & multi pro suo quisque ingenio ac studio oblectamenta ac munera ægroto Regi excogitarent Antonius Panormita, qui hoc scriptis mādauit; ad ipsū quoq; Q. Curtium detulit. Quem Rex ea hilaritate, ea auiditate, ea deniq; fœlicitate cœpit audire, vt quod medici obstupescerēt, eo ipso die quo legere cœpit, ægra omni valetudine leuatus ac penè confirmatus euaserit. Ex quo frequenter in medicos Rex iocatus Auicennam veluti parabolanū paruifacere, Curtium laudibus accumulare cœpit.

418 *Appellatio Parabolani diluta,*

Verum huiusmodi appellationis ignominiam diluere volens, & in bonam partem trāsferre Arnaldus ille à villa noua, aphorismorū doctrina 7. c. 3. ita scribit, Parabolæ Salomonis ostendunt, quòd quæ sapientes in considerationibus naturalibus protulerunt, conuenienti metaphora mortalibus adaptantur. Doctor gratiosus, & efficax parabolis vtitur ad occulta per sensibilia declaranda. Aeterni doctoris euangelica lectio testatur eundem fuisse parabolanum. Sapiens igitur ad exemplum illius præmissa reducit in parabolas opportunas. Hæc ille.

419

Sed tu tamen aduerte, Lector amantissimè, quia in d. l. placet, & in l. parabolanos, videtur esse mendum in illo verbo, parabolani. Neque enim ea appellatio medicorum ei loco congruit, nec alibi apud antiquiores reperitur, nec in postrema horōdo constructionis potest conuenire, si parabolani legas. Ideoque aliud verbum & quidem Græcum fuisse in iis legibus huic verbo proximum conijcio, à nostris non intellectū, qui ideo hoc illius vice suffecerunt.

Mendū esse in legibus, quibus medici parabolani vocantur.

Cui meæ sententię suffragatur Ioan. Reuchlin vir certè in omni doctrinæ genere consumatissimus, qui in epistola quam præmisit ad librū Hippocratis de præparatione hominis, à se tra ductum, hæc propemodum scribit, Nec id tibi stomachum moueat, quasi nostri sæculi Iudæos, vel formidine pœnæ, ob anteactam scelerate vitam, vel propter quæstum ampliorem, aut explendam libidinem aqua baptizatos, tinctos, aut mersos tanto & tali dignos honore, vt sint in numero clarissimorum medicorum recensendi. Non enim illis vagabundis nomē artis tam honorabile impertiar, quorum perfidia frequenter ad vomitum redit. Possent tamen fateor inueniri ex eiusmodi Iudæis baptizatis malæ bestiæ, qui seipsos reiecta omni verecundia partim vestitos in parabolanorū, id est, manus applicantium consortia ingerere non cessent. Et paulò post, Quos certè nemo sapiens & non illorum similis rectè medicos appellauerit, sed Græcè παραβαλάνους potius, & Latinè mutata declinatione (vt alioqui creber rimè in aliis fieri posset) parabolanos, antepenul. per a, & penultima finaliq; per o. Hæc ille.

420 *Parabolani non de medicis dicuntur in illis legibus.*

Verum And. Alciatus vir iurisconsultorum elegantissimus, & elegantiorum iurisconsultissimus lib. 4. Dispunctionum c. 9. aliud interpretamētum huius nominis adfert. Parabolanos enim fuisse quosdam plebeios, qui famulitio vel ecclesiarū, vel hospitaliorum Xenonumve deputati erāt, & quasi adscriptitij glebæ, vt sicut illos omni vita ab agrorum cultura recedere non licebat: Ita his à seruitio ægrorum qui in nosocomiis, id est, valetudinariis residebant: hosq; dici à Græca præpositione παρὰ & βῶλος, quæ vox pro gleba accipitur.

421 *Parabolani non parabolani in illis legibus.*

Ego verò malo legere parabolanos, ab eadem præpositione, & βάλανος, qua voce glans significatur, eaque ob quandam similitudinem vtuntur Græci potissimum medici, pro eo medicamenti genere, quod vulgò suppositorium vocamus, medicis in sua arte frequentissimum: hincque id nomen illis inditum, vt alibi diximus. Quid tamen si dicantur paraboloni, aut etiam parabolani à dictione Græca παράβολος, qua significant Græci audacē temerarium confidentem, periclitatorem, cuiusmodi ferè sunt medici. Plutarchus in Cæsaris vita, τῶν τολμηματων τὰ παράβολα, καὶ μεγάλα μὴ πολλοῖς τολμᾶσθ' ὀλίγοις ἐπιστευσεν. Hincque in derisionem huius artis Plautus in Captiuis me-

Alia ratio huius appellationis.

dico

dico Menarchi nomen indidi, veluti insaniæ principi. Nam μαίνομαι significat insanio, & ἀρχὸς princeps. Quid tandem si dicas medicos parabolanos, à subeundo periculo in ægrotantiū cura appellatos, ἀπὸ τοῦ παραβάλλεσθαι.

422 Catonis sententia de medicis.

Sed vt redeamus, Cato ille Censorius peritissimus alioqui medicus, vt qui ad filium de medicina scripsit, medicos tamen maximopere improbabat, atq; vt refert Plutarchus odio suspicione persequebatur. Cumque audisset illud Hippocratis, qui à Rege Persarum multorum talentorum pollicitatione accitus nunquam barbaris Græcorum hostibus sui facultate facturum dixerat: Hoc, inquit, commune medicorum iusiurandum est. Plinius autem lib. 29. c. 1. verba ipsius Catonis de hac re adscripsit. Dicam de istis Græcis suo loco Marce fili, quid Athenis exquisitum habeam; & quòd bonum sit eorum literas inspicere, non perdiscere. Vincam nequissimum, & indocile genus illorum, & hoc puta vatem dixisse. Quandocūque ista gens suas literas dabit, omnia corrumpet. Tum etiam magis, si medicos suos huc mittet. Iurarunt inter se barbaros necare omnes medicina. Sed hoc ipsum mercede faciunt, vt fides iis sit, & facilè disperdant. Nos quoq; dictitāt barbaros, & spurcius, nos quàm alios opicos appellatione fœdant. Subdit autē Plin. suis ipsius verbis. Atque hic Cato DCV. anno vrbis nostræ obiit 85. suo ne quis illi defuisse publicè tempora, aut priuatim vitæ spacia ad experiendum arbitretur. Quid ergo? damnatā ab eo rem vtilissimam credimus? Minimè Hercule. Subiicit enim, Qua medicina & se, & coniugem vsque ad longam senectam perduxerit: profiteturque esse etiam commentarium sibi, quo medeatur filio, seruis, familiaribus. Non rem antiqui damnabant, sed artem. Et paulò pòst, Augebo prouidentiam illorum (de Romanis loquitur) Solam hanc artium Græcarū nondum exercet Romana grauitas. In tanto fructu paucissimi Quiritium attigere, & ipsi statim ad Græcos transfugæ. Imo verò autoritas aliter quàm Græcè eam tractantibus, etiam apud imperitos expertesque linguæ nō est. Ac minus credunt quæ ad salutem suam pertinēt, si intelligunt. Itaque Hercule in hac artium sola euenit, vt cuicunque medicum se profitenti, statim credatur, cum sit periculum in nullo mendacio maius. Non tamen illud intuemur, adeò blanda est sperandi (nisi malis legere spirandi) pro se cuique dulcedo. Nulla prætereà lex, quæ puniat inscitiam capitalem, nullum exemplum vindictæ: Discunt periculis nostris & experimenta per mortes agunt, medicoque tantum hominem occidisse summa impunitas est.

423 De eadem re ex aliis.

Quibus postremis verbis adstipulatur Baptista Mantuanus, cùm cecinit Ecloga 6. cui Cornix titulus est:

Sūt & equestre genus mediti, qui tāgere venas
Nōnunquam illicitas audent, & ponere quædā
Non intellectis temeraria nomina morbis.
His & si tenebras palpant, est facta potestas
Excruciandi ægros, hominesq; impune necandi.

Nec absimile quod apud Iouianum Pontanū illustre nostri sæculi lumē in eo libro, qui Charon inscribitur, Mercurius à Charone interrogatus, quod genus hominum liberiùs viueret. Medici, inquit, vt quibus permissum sit impunè hominem occidere. Hæc ibi. Philemon autem Iunior ille quidem, sed tamen antiquus poeta, apud Stobæum Ser. 100.

Μόνῳ δ' ἰατρῷ τοῦτο, καὶ συνηγόρῳ
Ἔξεστιν, ἀποκτείνειν μὲν, ἀποθνήσκειν δὲ μή.

Quibus significat soli medico, & aduocato licere impunè occidere.

424 An id sit verum nostris legibus.

Verùm nostris legibus, vt id obiter dixerim quamuis medico imputari euentus mortalitatis non debeat, tamen quod per imperitiam commisit, imputari ei debet. Nam prætextu humanæ fragilitatis delictum decipientis, in periculo hominis, innoxium esse non debet. hæc sunt verba L. illicitas. §. sicuti. ff. de offi. Præsid. & ita no. per Cyno. in c. ad aures, de ætat. & qual. & i. c. tua nos, de homi. De qua re latè Flo. in L. qua actione. §. Proculus. ff. ad leg. Aquil. Legibus autem Platonicis libr. 9. de legibus medici qui curantes non sponte occiderint, mundi sunt.

425 Iterum Plinij verba in medicos.

Sed ad Plinium redeamus, Subdit iis quæ iam diximus, Quinimo transit in conuicium, & intemperantia culpatur: vltroque qui pereunt arguuntur. Id est, si ægrotus vel culpa medici obeat, non suæ inscitiæ medici adscribunt, sed morientium intemperantiæ. Quem & medicorum morem Aesopus longo antè interuallo mitè expresserat. Medicus, inquit, ægrotantem curabat: ægroto autem mortuo, ille ad deferentes dicebat, Hic si à vino abstinuisset, & clysteribus vsus fuisset, non interiisset. Quod præsentium quispiam excipiens, Optimè, ait, non oportebat te hoc nunc dicere, quādo nulla vtilitas est, sed tunc monere, quando his vti poterat. Sed & alia pleraque Plinius in eodē loco in medicos scripsit, ex quibus item nonnulla hic transferemus. Nec dubium est, inquit, omnes istos famam nouitate aliqua aucupantes animas statim nostras negociari. Hinc ille circa ægros miseræ sententiarum concertationes, nullo idem censente, ne videatur accessio alterius. Hinc illa infœlicis monumenti inscriptio, turba se medicorum periisse.

426 De eadē re.

Quam quidem inscriptionem sumpsit Plinius, vt opinor, à Menandro, cuius vt nonnulli putant hic senarius est, quanquam ponitur tanquam incerti autoris libro secundo Epigram. Græcorum,

Πολλῶν ἰατρῶν εἴσοδός μ' ἀπώλεσεν. Id est,
Multorū medicorum ingressus me perdidit.

Cui

Cui cócinit quod de Adriano Imperatore(qui & ipse,vt dictum est,erat medicus)refert Diõ. Ille enim dum moreretur illud in populu iactatum pronunciauit, quòd de sumptum fuisse videtur ex illis Græcorum senariis prouerbialibus,

Πολλοὶ στρατηγοὶ Καρίαν ἀπώλεσαν.

Πολλοὶ δ' ἰατροὶ τὸν βασιλέ' ἀπώλεσαν.

Id est,ad verbum,

Multi duces Cariam perdiderunt.

Multi autem medici Regem perdiderunt.

Satiùsne sit plures medicos an vnũ habere.

Cæterùm Plato dicebat iis quibus plures medici adsunt, & ægritudines permultas adesse probabile esse.quod & retulit Strabo,li.7.Geographiæ. Id quod forrè ansam præbuit Damasceno,vt diceret lib. Aphorismorum, ægrotũ esse vni medico non pluribus committẽdum, de qua te latè differit Conciliator dif.7.& Augusti. Anco.in lib.de potestate ecclesiastica, & Anto. Flo.in 3.parte summæ,tit.7.c.2.

427 *Ad Pliniũ redit.*

Subuectit autem Plinius, Mutatur ars quotidie,toties interpollis & ingeniorum Græciæ flatu impellimur,palamque est vt quisquis inter istos loquendo polleat,imperatorem ilico vitæ nostræ necisque fieri. Ceu verò non milia gentium sine medicis degant, nec tamen sine medicina. Sicut populus Romanus vltra sexcentesimum annum, neque ipse in accipiẽdis artibus lentus,medicinæ etiam auidus,donec expertam damnauit. Hæc ille, cui subscripsit Dioscorides scribens autoritate ipsius Catonis,populum Romanum sexcentis ferè annis medicina brassicæ vsum fuisse.Nondum enim ad vrbem conuenisse medicos, qui peregrina pigmenta secum attulissent: sed ea tempestate militares viros gloriosos cicatrices gratuito olere curasse.

428 *Babilonij medicis vtuntur.*

Huic autem quod dicit Plinius de cæteris gentibus succinit quod scribit Herodotus lib. 1.& Strabo lib. 16. Babylonios non vti medicis, proinde hanc legem sapienter condidisse, vt languentes in foro deponerentur: vt de eorũ languore consulant, qui eos adeunt, si quis & ipse eundem passus est morbum, aut alium vidit patientem, hos viri qui illos adeunt, consultant, hortanturque ad ea quæ ipsi faciendo similem morbum effugerũt,aut alium effugisse nouerunt. Nec fas est cuiquam languentes præterire silẽtio,nec antequam explorauerint, quonam laboret ille languore.Cuius etiam rei meminit Galenus, aut quisquis est, circa initium eius libri qui inscribitur,Introductorius medicorum.Et hoc quoque ipsum Bastetanos Hispaniæ populos obseruare tradit Strabo li. 3.Imò verò non hos tãtum, sed in vniuersum Hiberos,id est,Hispanos, scribit Eusebius Historiæ Ecclesiasticæ lib. 1 n.c. 11. Assyrios quoque id factitare traditum est, & reliquos item priscos mortales, teste Plutarcho in libello, nũ bene dictum sit λάθε βιώσας,id est,sic viue vt nemo te sentiat vixisse. Et ex hoc quidem more depositos dici veluti desperatos scribit Seruius enarrãs illud Virgilianum li. 12. Aeneidos,

Ille vt depositi proferret fata parentis.

Quoniam videlicet desperati, quibus scilicet iam deerat domesticum priuatumque amicorum consilium,ita in publico deponebantur, vt ibi scribit Seruius.

429 *Arcades nullis medicaminibus vtũtur.* *Pausaniæ dicteria in medicos.*

Sed vt iterum ad Plinium reuertamur, is lib.25.ca.8.tradit aliorum autoritate, Arcades nullis medicaminibus vti.Hos secutus Pausanias Lacedæmonius(vt iam populos relinquamus)valetudinem tegebat sine medicorũ auxilio.Cumque ei medicus dixisset,quomodo senex factus es?festiuiter respondit, quoniam nõ sum vsus te medico.Idem ad medicum dicentem,οὐδὲν κακὸν ἔχεις;id est,nullum malum habes?respondit,οὐ γὰρ σοι ἰατρῷ χρῶμαι,id est, Minimè,quia te medico non vtor. Et cùm ab amico quodam reprehenderetur, quòd in quempiam medicum malediceret, nec eum tamen expertus, nec vlla affectus iniuria, Quoniam, inquit,si essem istum expertus, non viuerem. Dicebat quoque hunc medicum esse optimũ, qui non sineret ægrotantes morbo marcescere,sed quàm celerrimè sepeliret. Ad illum verò,qui ab eo percunctaretur,quo pacto Thraces vincere quiret,Si medicum, inquit constituerimus ducem. Quæ omnia retulit Plutarchus in apophthegmatis Laconicis. Tiberium Cæsarem valetudine prosperrima vsum Suetonius scribit tempore quidem principatus penè toto propè illæsa, quamuis tricesimo ætatis anno arbitratu eam suo rexerit, sine adiumento consiliove medici. Aurelianus quoque Imperator, vt à Vopisco traditum est, medicum ad se cùm ægrotaret nunquam vocauit, sed ipse se inedia præcipuè curabat. In quo ipse, vt id transeunter dicam, Aegyptios imitabatur,qui,vt refert Diodorus lib. 1.de antiquorum gestis, morbos vel ieiunio curabãt, vel vomitu.Idque aut quotidie, aut tribus diebus, aut quamor interiectis. Asserebant enim ex ciborum superfluitate omnes morbos creari.Eam ergo ad valetudinem curam esse optimam,quæ morborum principia auferat. Sed & in eam rem consilium est antiquiorum medicorum.Nam Cæsar dicebat idem esse sibi cõsilium aduersus hostem,quod plerisque medicis contra vicia corporum,fame potiùs,quàm ferro superandi,vt scribit Frontinus c.vlt. lib. item vlt.Stratagematum.

430 *Sobrietas sanitatis parens.*

Et profectò nihil est(illud enim obiter dicẽ dum ducimus) quod magis sanitatem tuetur & conseruat,quàm sobrietas,abstinentia, frugalitas,vnde Horatius lib.Ser.2.Saty. item 2.

Accipe nunc tenuis victus quæ quantaq́; secum Afferat,imprimis valeas bene.

Plinius lib.28.c.5.scribit vtilissimam esse temperantiam in cibis. Et lib.26.c. 8. statim post

prin.

prin.scribit eo mores venisse, vt homo maximè cibo pereat. D.Chrysost.apud Antonium monachum Melissę lib.1. Ser. 39.Pedum dolores,& capitis grauitates,& oculorum hebetudines,& manuũ ęgritudines,& tremores,& resolutiones,& morbus regios, & febres longæ & horrentes, ex voracitate & repletione produci solent.Nam cibo non saturari,sanitatem esse medicorum filij pronunciant.Et Philo in eodem Ser.Cõtinentiam sanitas & robur sequitur: incontinentiã verò infirmitas & ægritudo morti vicina.Et Democritus, Homines à Deo sanitatem petunt, ignorãt autem quòd potestatem eius penes sese habeant. Nam per incontinentiam facientes ei contraria,ipsi desertores sanitatis existunt.Et Theognis in suis sententiis Elegiacis,

Πολλοὺς τοι πλεῦνας λιμοῦ, κόρος ὤλεσεν ἤδη

Ἄνδρας.

Multò sanè plures quàm fames,satietas perdidit iam Viros.

Nam & vulgò scitum est illud, Plures occidit gula quàm gladius. Et in hanc quoque sententiam multa congessit D.Hieronymus in Iouinianum lib.2.& multa item comperies in Decretis Canonicis,in c.nihil,& c.ne tales,& ca. legimus,de consec.di.5.

431 *Diogenis dicterium in medicum.*

Sed vt è semita in viam redeamus, Diogenes Cynicus,sicuti refert Laertius,cùm vidisset ignauum luctatorem medicinam profitentem, quid hoc, inquit? num vt eos,qui te aliquando vicerunt,nunc ipse deiicias? Quasi sæpius medici ægrotantes interimant,quam curent.vnde illud Satyrographi alibi à nobis ad aliud citatum,

Quot Themison ægros autumno occiderit vno.

Fuit enim Themison medicus celebertimus, de quo suprà diximus. Ex hac medicorum infœlicitate natum adagium ἀκεσίας ἰάσατο, id est, Acesias medicatus est, dici solitũ de re quæ semper vergit in deterius. Cuius meminerunt Aristophanes,& Diogenianus. In eos quoque conuenit illud quod vice prouerbij citat Galenus lib.2.de Arte curatiua, Morbus quidem curatus est,homo autem obiit,quod sæpissimè contingere asserit.Nec mirãdum tamen est interim,si cùm medici homines interimant, passim tamẽ ab omnibus ægrotis expetantur,quã do scriptũ sit apud psalmographum Ode 77. Cùm occideret eos,quærebant illum. Ea est enim hominum natura,imo verò miseria,vt vitæ immodica cupiditate ducti captique, adeò nihil videant, vt dum viuere diutius contendunt,ocyus moriantur.

Cur medici cùm occidãt passim expetantur.

432 *Aeger, qui euadit fati ope nõ medici euadit.*

Sed vt ad medicos reuertamur: Tanta esse videtur aut illorum ignorantia, aut etiam artis ipsius inefficacia,vt sic dixerim,atque inanitas, vt si fortè fortuna quispiam sub medico conualuerit,non temerè quis dixerit illud Ausonianum,

Euasit fati ope non medici,

Cui respondẽs Galenus medicorum princeps lib.2.de Febribus ad Glauconem, Siquis, inquit,curatus à te vaserit, non tui muneris est, sed fortunæ. Et in libro Experimentorum, si eius est,in prin.Si aliquando, inquit,proderit, fortunæ erit.

433 *An verum sit medicos suscitasse mortuos.*

Tantùm autem abest, vt mortuos ad vitam reuocare possint,sicuti falsò gloriantur, vt nec Deus id facere possit,si verum dicit Plinius li. 2.c.7. quod tamẽ vt falsum esse comprobatur sacræ scripturæ testimonio: ita quoque id omnino verum est medicos minimè id posse,cùm Homeri testimonio libro 9.Iliados,anima hominis cùm semel è corpore migrarit, nunquã rursus aut remigrare,aut instaurari potest,

Ἀνδρὸς δὲ ψυχὴ πάλιν ἐλθεῖν οὔτε λεϊστή,

Οὔθ' ἑλετή, ἐπεὶ ἄρ κεν ἀμείψεται ἕρκος ὀδόντων.

Cui concinens Philotas alter Poeta Græcus apud ἀνθόλογον Stobæum c.117.

Ἀ'στατον εἰς ἀΐδεω πῶσα

Τὴν οὔ τέ τις ἔμπαλιν ἤλυθε δίνην.

Iter ad inferos feci

Per quod nullus retrorsus rediit viator.

Et ex poetis Latinis Ouidius lib.2. Meta. de Apolline hæc scribit,

Seraq; ope vincere fata.

Nititur, & medicas exercet inaniter artes.

Et lib.4.eiusdem operis,de Sole, quem multi Apollinem esse existimãt,vt alibi diximus,hæc scribit,

Ille quidem gelidos radiorum viribus artus,

Si queat,in viuum tentat reuocare calorem,

Sed quoniam tantis fatum conatibus obstat,

Nectare odorato sparsit corpusq; locumq;.

Et vt scribitur Psalmo 87. Nunquid mortuis facies mirabilia? aut medici suscitabunt,& cõfitebuntur tibi? Et Esaiæ 26.ex interpretatione 70.interpretum,Mortui vitam non videbunt, neque medici suscitabunt. Quem locum enatans D.Hieronymus, Sẽsus,inquit,perspicuus est condemnari fabulas poetarum, qui ab Aescolapio iactant Virbium suscitatum. Non solum autẽ hoc de mortuis,sed de omni infirmitate est,quod absq; Dei misericordia nihil medendi ars valeat. Sed quomodo, nisi dominus ædificauerit domum,in vanum laborauerunt qui ædificant eam: nisi dominus custodierit ciuitatem,frustra vigilat qui custodit eam; Sic inquit,nisi dominus languorem curauerit, in vanum laborant medici, qui cupiunt sanare languentes.Nisi dominus sanitatem custodierit,in vanum custodiunt, qui præcepta custodiendæ salutis proprijs ædunt libris. Et paulò pòst scribit,solum esse Deum qui suscitat mortuos, de quo dicitur Ioannis 5. Sicut pater suscitat mortuos & viuificat. Et cætera quæ sequuntur.

Sanitas à Deo nõ à medicis.

Sed medici quidam crediti sunt mortuos resuscitasse,quòd morti proximos ac veluti adiudicatos,

434 *Cur medici*

crediti sunt suscitasse mortuos.

dicatos, atque etiam quosdam qui mortui putabantur, cum non essent, sanitati reddiderūt. Sic Cornelius Celsus lib. 2. c. 6. refert Asclepiadem (quem ex aliis suprà diximus mortuum vitæ reddidisse) funeri obuium intellexisse eū viuere, qui efferebatur. Et vt scribit Apuleius lib. Floridorum 4. animam eius in corporis latibulis delitescentem quibusdam medicamentis prouocauit. Quandoquidem Democritus, vt ipse Celsus tradit eo. lib. 2. c. 6. affirmat non satis certas notas esse animæ finitæ, quod & nos alibi diximus.

435 *Dei morbos est sanare nō medici.*

Sed vt redeamus, supradicta cōfirmat quod etiam scribitur Deuter. 7. Auferet dominus à te omnem languorem & infirmitates. Et Iob 5. Ipse vulnerat & medetur. Et Psal. 6. Miserere mei, Deus quoniam infirmus sum: Sana me domine, quoniam conturbata sunt ossa mea. Et plenius Psal. 102. Sanat omnes infirmitates tuas. Et Sapientiæ 13. Etenim neque herba, neque malagma sanauit eos, sed tuus domine sermo, qui sanat omnia. Tu es enim domine, qui vitæ & mortis habes potestatem. Quibus & probari videtur solius Dei esse morbos sanare, non etiam medicorum. Et hinc sacra historia 2. Paralip. 16. Asam Regem reprehendit, quòd ægrotus in medicorum arte esset cōfisus, quasi medicorum ars sola sit prorsus inutilis, & veluti reprobanda. quod & insinuat illud Hieremiæ c. 46. Frustra multiplicas medicamina, sanitas non erit tibi. Propterea D. Ambrosius, qui & sanctimonia, & doctrina meruit quatuor sacris doctoribus annumerari, medicorum eorumque præcepta palam dānauit, in hæc verba, Contraria diuinæ conditioni præcepta medicinæ sunt, quæ à ieiunio reuocant, lucubrare non sinunt, ab omni intētione meditationis abducunt. Ita qui se medicinis dederit, seipsum sibi abnegat. Quod & repetitur in Decretis Canonicis in c. cōtraria, de cons. dist. 5. Et Diua Agatha veluti sibi gloriatur, nunquam se pharmaca corpori admouisse, si in ea re satis tuta est Iacobi à Voragine autoritas. In Euāgelio Marci 5. c. Mulier quæpiam omnem substantiam in medicos erogauerat, nec quicquam tamen profecerat, ab eis multa perpessa. Quod & tradidit D. Lucas 8. c.

436 *Medice cura teipsum.*

Apud eundem ca. 4. Christus planè videtur ostendisse, inanem atque inutilem esse medicorum operam. Cùm nec seipsos quidem curare possint, aliis tamen medelam sanitatemque pollicentes. Quibus illud Christi obiici potest, Ἰατρὲ θεράπευσον σεαυτόν, id est, medice cura teipsum. Quod & Plutarchus, tum in Commentario quem scripsit aduersus Coloten, tum & in alio Commentario de dignoscendo assentatore ab amico, adducit è poeta quopiam, qui id in huiusmodi senarium concluserat,

Ἄλλων ἰατρὸς, αὐτὸς ἕλκεσι βρύων. Id est,
Aliorum medicus, ipse vlceribus scatet,

Quem & aduocat Gale. statim post prin. li. 5. de sanitate tuenda. Ex quo & illud Seruij Sulpitij lib. Epistolarum familiarium Tullij 4. De nique noli te oblinisci Ciceronem esse, & eum qui aliis consueueris præcipere & dare consilium, neq; imitare malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinæ scientiam, ipsi se curare non possunt.

437 *Peculiaria medicorum vitia. Adulteriū. Veneficiū. Auaritia.*

Hic prætermitto pleraque vitia medicis velut peculiariter assignata, adulterium scilicet, veneficium, auaritiam, arrogantiam. De tribus illis primis multa Plinius, lib. 29. ca. 1. Sed tu præter ea habes exemplum memorabile auaritiæ in Aesculapio altero huius artis deo & inuentore, quem ferūt à Ioue ictum fulmine ana ritię merito, quòd scilicet ad turpissimum quęstum ea arte vsus sit, vt scripsimus suprà num. 43. alij item id factum. Aliud quoque exemplum adulterij apud Barto. Brix. quæst. 52. cū quidam ægrotaret, de medico qui concubuit cum vxore ægroti quod & refulere Hosti. Ioā. And. & Panor. in c. discretionem, de eo qui cognu. con. vxo. suæ. Et aliud apud Martialem lib. 6. epigr. 31.

Vxorem Charideme tuam scis ipse, sinisq;
A medico futui, vis sine febre mori?

Qui locus etiam veneficij nos admonet, cùm dicit, vis sine febre mori, quasi dicat, cùm tua vxor à medico subigatur te sinente, vis sine febre mori, id est, nō alio morbo, cuius ferè semper febris comes est, quàm veneficio, quod peculiare, proprium, ac facile medico est. Quin & ipsius veneficij medicorum aliud exemplū memorabile habemus de medico Pyrrhi Epirotarum Regis, qui se Regem suum veneficio necaturum obtulit, si necis præmium sibi daretur. Quod & alij multi, & Plutarchus in vita Pyrrhi retulit, & Claudianus ad Ruffinum lib. 3. his versibus,

Romani scelerū semper spreuere ministros &c.

Eum medicum Valerius Antias in Roma. historia, & ex eo Gellius li. 3. c. 8. Timocharem vocant, Claudius Quadrigarius in li. 3. apud ipsum Gellium vbi supra, & Curtius, Niciam, Aelianus, qui eandem historiam refert lib. 12. variæ historiæ, Cineam, nisi is trinominis fuit. Aliud quoque exemplum Caroli calui qui ab Hebræo quopiam suo medico pecunia corrupto Mantuæ veneno sublatus est, vt tradit Blōdus. Est & Ioannis Secundi epigramma in medicum quempiam,

Es simul medicus, simul chirurgus:
Curt mittis stygium viros ad orcum,
Et manu simul, & simul veneno.

438

Arrogantiam autem medicorum astruit Cicero lib. 2. de Diuinatione, cum inquit, Democritus tamen non inscitè nugatur, vt physicus, quo genere nihil arrogantius. Quanquam Eustachius apud Macrobium lib. 7. Saturnaliorum, dicit medicinam esse extremam fecem physicæ

physicæ partis, vt non immeritò scripserit Petrus Apponensis & medicus, & philosophus, & astrologus peritissimus in suo Conciliatore dif.7. medicos plerunq; esse malorum morū, id partim astris attribuens: quoniam medicinæ scientia præsertim curatiua Scorpioni attribuitur, & Marti, quorum proprietates in malum semper tendunt, partim aliis causis inibi per eum sigillatim descriptis, quas quisque videre poterit qui volet.

439 Adde & aliud medicorum vicium & ipsum quidem frequentissimū, quod morbos soleant multo grauiores dicere quàm sint, vel vt plus mercedis accipiant, vel etiam vt maiorem ex illius curatione honorem consequantur, id quod Mimnermus poeta antiquissimus describit his versibus à Stobæo florilegij, capite centesimo citatis,

Οἷα δὴ φιλοῦσιν οἱ ἰατροὶ λέγειν,
Τὰ φαυλὰ μείζω, καὶ τὰ δεινὰ ὑπὲρ φόβον,
Πυργοῦντες αὐτούς.

Sicut medici solent dicere,
Leues affectus maiores esse, & graues plusquā timendum sit, exaggerant, seipsos vt extollant.

440 *Pogij in medicos facetiæ.* Sed & omitto multas aduersus medicorū inscitiam facetias à Pogio relatas, eius videlicet qui pillulas ei qui asinum suum amiserat, deglutiendas præbuit. Eius quoque qui cùm aselli clitellam sub lecto ægroti conspexisset, & putauit, & asseruit ægrotum comedisse asinum. Eius prætereà, qui forte medicamina ministrabat, & aliorum complurium Alia quoq; in medicos dicteria, quale illud Socratis, qui cum audiuisset factum quempiam de pictore medicum, Cautè (inquit) eam artem deseruit, quæ errores suos habet in aperto. Eamq; complexus, cuius error terra tegitur. *Socratis dicterium in medicū Stratonici.* Stratonicus apud Antoniū Monachum Melissæ lib. 1. Ser. 39. adulans medico dicebat, Laudo tuam experientiam, quia non finis infirmos computrescere, statim eos à vita liberans. Alius in eodē loco, cùm imperitus medicus ei dixisset, Senex factus es: Respondit, quia non sum vsus medico. Et illud Martialis lib. 1.

Chirurgus fuerat, nunc est vespillo Diaulus,
Cœpit quo poterat Clinicus esse modo.

Et lib. 6. de Andragora, epig. 52.

Lotus nobiscum est, hilaris cœnauit, & idem
Inuentus manè est mortuus Andragoras.
Tam subitæ mortis causam Faustinæ requiris?
In somnis medicum viderat Hermocratem.

Et lib. 8.

Hoplomach' nūc es, fueras ophthalmicus antè,
Fecisti medicus, quod facis Hoplomachus.

Et lib. 10. epig. 77.

Nequius à Caro nihil vnquā Maxime factū est
Quàm quod febre perit, fecit & ille nefas.
Sæua nocens febris saltem quartana fuisset,
Seruari medico debuit illa suo.

441 Apud Græcos autem est epigramma Palladæ, quo significat melius fuisse in prædonum manus incidisse, quàm in Gennadij cuiusdam medici curationem. *Palladæ epigrāma in medicum.* Is enim accepta primùm pecunia ad inferos ægrotantes relegat: illi cædem religiosè auersantur, & nihil tam sollicitè cupiunt, quàm vt ære vitam redimas,

Βέλτερον ἡγεμόνος λῃστοκτόνου ἐς κρίσιν ἐλθεῖν,
Ἢ τοῦ χειρούργου γενναδίου παλάμας.
Ὃς μὲν γὰρ φονίας ὁσίως συγῶν κατατέμνει,
Ὃς δὲ λαβὼν μισθοὺς, εἰς ἀΐδην κατάγει.
Iudicium melius fuerit subuisse latronis,
Gennadij medicas quàm periisse manus.
Ille etenim cædes sanctè execratur & odit,
Hic precium capit, & ducit ad Elysios.

442 *Nihil certi in arte medicinæ.* Quid si ostendam nihil omnino certi, nihil solidi in ea arte esse: aliis Logicen, id est, rationalem, aliis Empiricem ab experientia, aliis item Methodicen profitentibus. Ex quo Ausonius in Grypho ternarij numeri,

—Triplex quoque forma medendi,
Quæ logos, ac methodos, cuiq; experiētia nomē.

Et Vindicianus,

Quod logos, aut methodos, simplex Empirica pangit.

Omnibus autem tot tantasq; rationes ad suas quibusque partes tutandas congerentibus, vt nescias quibus victoria potiùs danda est, nec id tamen sine periculo vitæ hominum: cū multum intersit, quorum potior sit sententia, vt rectiùs hominum saluti consulatur, vt videre licet apud Cornelium Celsum statim post principium eius operis, quod de medicina elegantissimè scripsit, & Galenum in lib. 3. de locis affectis: cap. item 3. post prin. & in lib. Hæreseon, & alibi sæpe.

443 *Non conueniunt medici de originali causa morbi.* Præterea dissentiūt medici de originali causa morbi: cùm tamen non dubium sit, vt scribit idem Cornelius eodem in loco, quin alia curatione opus sit, si ex quatuor principiis vel superans aliquid, vel deficiens aduersam valetudinem creat; vt quidam ex sapientiæ professoribus dixerunt: alia si in humidis omne vicium est, vt Herophilo, & Praxagoræ visum est. alia, si in spiritu, vt Hippocrati in lib. de Flatibus, Athenæo, Herodoto, & Archigeni, qui ob id Pneumatici, id est, spiritales, quòd omnia spiritibus attribuant, nuncupantur, vt tradit Galenus, qui & hanc controuersiam describit in Introductione, siue Medico. c. de elementis humanis, ad fin. & lib. Simplicium medicamentorum. 1. c. 29. Alia, si sanguis in eas venas, quæ spiritui accommodatæ sunt, transfunditur, & inflammationem, quā Græci phlegmonem nominant, excitat: eaque inflammatio talem motum efficit, qualis in febre est, vt Erasistrato placuit. Alia, si manantia corpuscula per inuisibilia foramina subsistendo iter claudunt, vt Asclepiades cōtendit. Nec possit tamē is rectè curare, quem prima origo caussæ fefellerit.

Item

rediti sunt suscitasse mortuos.

dicatos, atque etiam quosdam qui mortui putabantur, cum non essent, sanitati reddiderūt. Sic Cornelius Celsus lib.2.c.6. refert Asclepiadem (quem ex aliis suprà diximus mortuum vitæ reddidisse) funeri obuium intellexisse eū viuere, qui efferebatur. Et vt scribit Apuleius lib. Floridorum 4. animam eius in corporis latibulis delitescentem quibusdam medicamentis prouocauit. Quandoquidem Democritus, vt ipse Celsus tradit eo.lib.2.c.6. affirmat non satis certas notas esse animæ finitæ, quod & nos alibi diximus.

435 *Dei morbos est sanare nō medici.*

Sed vt redeamus, supradicta cōfirmat quod etiam scribitur Deuter.7. Auferet dominus à te omnem languorem & infirmitates. Et Iob 5. Ipse vulnerat & medetur. Et Psal.6. Miserere mei, Deus quoniam infirmus sum: Sana me domine, quoniam conturbata sunt ossa mea. Et plenius Psal.102. Sanat omnes infirmitates tuas. Et Sapientiæ 13. Etenim neque herba, neque malagma sanauit eos, sed tuus domine sermo, qui sanat omnia. Tu es enim domine, qui vitæ & mortis habes potestatem. Quibus & probari videtur solius Dei esse morbos sanare, non etiam medicorum. Et hinc sacra historia 2. Paralip. 16. Asam Regem reprehendit, quòd ægrotus in medicorum arte esset cōfisus, quasi medicorum ars sola sit prorsus inutilis, & veluti reprobanda. quod & insinuat illud Hieremiæ c.46. Frustra multiplicas medicamina, sanitas non erit tibi. Propterea D. Ambrosius, qui & sanctimonia, & doctrina meruit quatuor sacris doctoribus annumerari, medicorum eorumque præcepta palam dānauit, in hæc verba, Contraria diuinæ conditioni præcepta medicinæ sunt, quæ à ieiunio reuocant, lucubrare non finunt, ab omni intētione medicationis abducunt. Ita qui se medicinis dederit, seipsum sibi abnegat. Quod & repetitur in Decretis Canonicis in c. cōtraria, de cons. dist. 5. Et Diua Agatha veluti sibi gloriatur, nunquam se pharmaca corpori admouisse, si in ea re satis tuta est Iacobi à Voragine autoritas. In Euāgelio Marci 5.c. Mulier quæpiam omnem substantiam in medicos erogauerat, nec quicquam tamen profecerat, ab eis multa perpessa. Quod & tradidit D. Lucas 8.c.

436 *Medice cura teipsum.*

Apud eundem ca.4. Christus planè videtur ostendisse, inanem atque inutilem esse medicorum operam. Cùm nec seipsos quidem curare possint, aliis tamen medelam sanitatemque pollicentes. Quibus illud Christi obiici potest. *Ἰατρὲ θεράπευσον σεαυτόν*, id est, medice cura teipsum. Quod & Plutarchus, tum in Commentario quem scripsit aduersus Coloten, tum & in alio Commentario de dignoscendo assentatore ab amico, adducit è poeta quopiam, qui id in huiusmodi senarium concluserat,

Ἄλλων ἰατρὸς, αὐτὸς ἕλκεσι βρύων. Id est,
Aliorum medicus, ipse vlceribus scatet,

Quem & aduocat Gale. statim post prin. li.5. de sanitate tuenda. Ex quo & illud Seruij Sulpitij lib. Epistolarum familiarium Tullij 4. Denique noli te oblivisci Ciceronem esse, & eum qui aliis consueveris præcipere & dare consilium, neq; imitare malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinæ scientiam, ipsi se curare non possunt.

437 *Peculiaria medicorum vitia. Adulteriū. Veneficiū. Auaritia.*

Hic prætermitto pleraque vitia medicis veluti peculiariter assignata, adulterium scilicet, veneficium, auaritiam, arrogantiam. De tribus illis primis multa Plinius, lib. 29.ca.1. Sed tu præter ea habes exemplum memorabile auaritiæ in Aesculapio altero huius artis deo & inuentore, quem ferūt à Ioue ictum fulmine auaritię merito, quòd scilicet ad turpissimum quęstum ea arte vsus sit, vt scripsimus suprà num. 43. alij item id factum. Aliud quoque exemplum adulterij apud Barto. Brix. quæst. 32. cū quidam ægrotaret, de medico qui concubuit cum vxore ægroti quod & refulere Host. Ioā. And. & Panor. in c. discretionem, de eo qui cognouit con. vxo. suæ. Et aliud apud Martialem lib.6. epigr.31.

Vxorem Charideme tuam scis ipse, sinisq;
A medico futui, vis sine febre mori?

Qui locus etiam veneficij nos admonet, cùm dicit, vis sine febre mori, quasi dicat, cùm tua vxor à medico subigatur te sinente, vis sine febre mori, id est, nō alio morbo, cuius ferè semper febris comes est, quàm veneficio, quod peculiare, proprium, ac facile medico est. Quin & ipsius veneficij medicorum aliud exemplū memorabile habemus de medico Pyrrhi Epirotarum Regis, qui se Regem suum veneficio necaturum obtulit, si necis præmium sibi daretur. Quod & alij multi, & Plutarchus in vita Pyrrhi retulit, & Claudianus ad Ruffinum lib.3. his versibus,

Romani sceleris semper spreuere ministros &c.

Eum medicum Valerius Antias in Roma. historia, & ex eo Gellius li.3.c.8. Timocharem vocant, Claudius Quadrigarius in li.3. apud ipsum Gellium vbi supra, & Curtius, Niciam, Aelianus, qui eandem historiam refert lib. 12. variæ historiæ, Cineam, nisi is trinominis fuit. Aliud quoque exemplum Caroli calui qui ab Hebræo quopiam suo medico pecunia corrupto Mantuæ veneno sublatus est, vt tradit Blōdus. Est & Ioannis Secundi epigramma in medicum quempiam,

Es simul medicus, simul chirurgus:
Cur mittis stygium viros ad orcum,
Et manu simul, & simul veneno.

438

Arrogantiam autem medicorum astruit Cicero lib.2. de Diuinatione, cum inquit, Democritus tamen non inscitè nugatur, vt physicus, quo genere nihil arrogantius. Quanquam Eustathius apud Macrobium lib.7. Saturnaliorum, dicit medicinam esse extremam fecem physicæ

physicæ partis, vt non immeritò scripserit Petrus Apponensis & medicus, & philosophus, & astrologus peritissimus in suo Conciliatore dif.7. medicos plerunq; esse malorum morũ, id partim astris attribuens: quoniam medicinæ scientia præsertim curatiua Scorpioni attribuitur, & Marti, quorum proprietates in malum semper tendunt, partim aliis causis inibi per eum sigillatim descriptis, quas quisque videre poterit qui volet.

439 Adde & aliud medicorum vicium & ipsum quidem frequentissimũ, quod morbos soleant multo grauiores dicere quàm sint, vel vt plus mercedis accipiant, vel etiam vt maiorem ex illius curatione honorem consequantur, id quod Mimnermus poeta antiquissimus describit his versibus à Stobæo florilegij, capite centesimo citatis,

Οἷα δὴ φιλοῦσιν οἱ ἰατροὶ λέγειν,
Τὰ φαῦλα μείζω, καὶ τὰ δεινὰ ὑπὲρ φόβον.
Πυργοῦντες αὐτούς.

Sicut medici solent dicere,
Leues affectus maiores esse, & graues plusquã timendum sit, exaggerant, seipsos vt extollant.

440 *Pogij in medicos facetiæ.* Sed & omitto multas aduersus medicorũ inscitiam facetias à Pogio relatas, eius videlicet qui pillulas ei qui asinum suum amiserat, deglutiendas præbuit. Eius quoque qui cùm aselli clitellam sub lecto ægroti conspexisset, & putauit, & asseruit ægrotum comedisse asinum. Eius prætereà, qui forte medicamina ministrabat, & aliorum complurium. Alia quoq; in medicos dicteria, quale illud Socratis, qui cum audiuisset factum quempiam de pictore medicum, Cautè (inquit) eam artem deseruit, quæ errores suos habet in aperto. Eamq; com *Socratis dicterium in medicũ Stratonici.* pletus, cuius error terra tegitur. Stratonicus apud Antoniũ Monachum Melissæ lib. 1. Ser. 39. adulans medico dicebat, Laudo tuam experientiam, quia non finis infirmos computrescere, statim eos à vita liberans. Alius in eodẽ loco, cùm imperitus medicus ei dixisset, Senex factus es: Respondit, quia non sum vsus medico. Et illud Martialis lib. 1.

Chirurgus fuerat, nunc est vespillo Diaulus,
Cœpit quo poterat Clinicus esse modo.

Et lib. 6. de Andragora, epig. 52.

Lotus nobiscum est, hilaris cœnauit, & idem
Inuentus manè est mortuus Andragoras.
Tam subitæ mortis causam Faustine requiris?
In somnis medicum viderat Hermocratem.

Et lib. 8.

Hoplomach⁹ nũc es, fueras ophthalmicus antè,
Fecisti medicus, quod facis Hoplomachus.

Et lib. 10. epig. 77.

Nequius a Caro nihil vnquã Maxime factũ est
Quàm quod febre perit, fecit & ille nefas.
Sæua nocens febris saltem quartana fuisset,
Seruari medico debuit illa suo.

441 Apud Græcos autem est epigramma Palladæ, quo significat melius fuisse in prædonum *Palladæ epigrama in medicum.* manus incidisse, quàm in Gennadij cuiusdam medici curationem. Is enim accepta primùm pecunia ad inferos ægrotantes relegat: illi cædem religiosè auersantur, & nihil iam sollicitè cupiunt, quàm vt ære vitam redimas,

Βέλτερον ἡγεμόνος λῃστοκτόνου ἐς κρίσιν ἐλθεῖν,
Ἢ τοῦ χειρούργου γενναδίου παλάμας.
Ὃς μὲν γὰρ φονίας ὁσίως ψυχὰς κατατέμνει,
Ὃς δὲ λαβὼν μισθοὺς, εἰς ἀΐδην κατάγει.
Iudicium melius fuerit subiisse latronis,
Gennadij medicas quàm petiisse manus.
Ille etenim cædes sanctè execratur & odit,
Hic precium capit, & ducit ad Elysios.

442 *Nihil certi in arte medicinæ.* Quid si ostendam nihil omnino certi, nihil solidi in ea arte esse: aliis Logicen, id est, rationalem, aliis Empiricem ab experientia, aliis item Methodicen profitentibus. Ex quo Ausonius in Grypho ternarij numeri,

—Triplex quoque forma medendi,
Quæ logos, ac methodos, cuiq; experĩẽtia nomẽ.

Et Vindicianus,

Quod logos, aut methodos, simplex Empirica pangit.

Omnibus autem tot tantasq; rationes ad suas quibusque partes tutandas congerentibus, vt nescias quibus victoria potiùs danda est, nec id tamen sine periculo vitæ hominum: cũ multum intersit, quorum potior sit sententia, vt rectiùs hominum saluti consulatur, vt videre licet apud Cornelium Celsum statim post prin. eius operis, quod de medicina elegantissimè scripsit, & Galenum in lib. 3. de locis affectis. cap. item 3. post prin. & in lib. Hæreseon, & alibi sæpe.

443 *Non conueniunt medici de origi nali causa morbi.* Prætereà dissentiũt medici de origi nali causa morbi: cùm tamen non dubium sit, vt scribit idem Cornelius eodem in loco, quin alia curatione opus sit, si ex quatuor principiis vel superans aliquid, vel deficiens aduersam valetudinem creat, vt quidam ex sapientiæ professoribus dixerunt: alia si in humidis omne vicium est, vt Herophilo, & Praxagoræ visum est. alia, si in spiritu, vt Hippocrati in lib. de Flatibus, Athenæo, Herodoto, & Archigeni, qui ob id Pneumatici, id est, spiritales, quòd omnia spiritibus attribuant, nuncupantur, vt tradit Galenus, qui & hanc controuersiam describit in Introductione, siue Medico. c. de elementis humanis, ad fin. & lib. Simplicium medicamentorum. 1. c. 29. Alia, si sanguis in eas venas, quæ spiritui accommodatæ sunt, transfunditur, & inflammationem, quã Græci phlegmonem nominant, excitat: eaque inflammatio talem motum efficit, qualis in febre est, vt Erasistrato placuit. Alia, si manantia corpuscula per inuisibilia foramina subsistendo iter claudunt, vt Asclepiades cõtendit. Nec possit tamẽ is rectè curare, quem prima origo caussæ fefellerit.

Item

444 *Stomachus paterfamilias & rex totius corporis. Et cocus naturæ.*

Item cùm ciborum concoctione sanitas maximè constet, meritoque stomachus paterfamilias, vt illũ appellat Macrobius lib. vlti. & Rex totius corporis in homine, vt illum vocat Quintus Serenus.c. 17. & cocus naturæ medicis recentioribus dicatur: In hac quoq; parte discrepant medici. Nam vt & retulit Celsus quo loco suprà citauimus, Erasistratus alteri cibum in ventre contendit. Plistonicus Praxagoræ discipulus putrescere. Hippocrates per calorem cibos concoqui, quod Galenus, Auicẽna, & maxima pars recentiorum confirmant. Asclepiades omnia ista vana & superflua proponit. Nihil enim concoqui, sed crudam materiam sicuti assumpta est, in corpus omne deduci. Et tamen satis constat, alium dandum cibũ laborantibus, si hoc: alium, si illud, verum est. Nam si teritur intus, eum quærendum esse qui facillimè teri potest. Si putrescit, eum in quo hoc expeditissimum est. Si calor concoquit, eũ qui maximè calorem moueat. At nihil ex his esse quærendum, si nihil concoquitur, sed ea assumpta quæ manẽt qualia assumpta sunt. Ex quo videri potest hanc medicorum incertitudinem, siue controuersiam ad vitæ perniciem maximè pertinere.

445 *An in pleuritide vena sit secanda ex parte affecta, an ex diuersa, medicorum contentio.*

Et alia quoque sexcenta possem hunc adducere, in quibus secum pertinacissimè pugnãt. Nam quid dicam de pertinaci illa contentione, nõ sine vitæ periculo ambigua? An in morbo laterali vena sit secanda à parte affecta, an aduersa: aliis scilicet hanc, aliis illam, aliis vtrãque secandam contendentibus, aliis item distinguentibus, sit ne morbi principium, vt diuersa pars secetur, an non, vt affecta? De qua re affatim & doctè Petrus Brissotus. Andreas Turinus, qui libros priuatim scripserunt, atq; etiam alij multi, qui id in suis operibus obiter tetigerunt, & inter alios Io. Manardus integrã eamque magnam epistolam, quæ 1. est lib. 14. Epistolarum medicinalium.

446 *Aliæ infinitæ eorũ contentiones.*

Quid denique alias infinitas huiusmodi cõtentiones, quas etiam libris æditis ipsi medici concordare (& vereor ne frustra) nixi sunt, scilicet Petrus Aponensis in magno illo opere, quod ex re Conciliatorem vocant: & Hieronymus Cardanus, in libris contradicentium medicorum?

447 *Multa morborum & rerum medicarum nomina apud medicos corrupta.*

Ad hæc infinita sunt propè nomina morborum, rerumque medicarum apud Galenum in antiqua traductione, qua multi etiamnum medici vtuntur: Auicennam, aliosque huius artis scriptores celeberrimos malè (vt vtar lingua aliena) intellecta, peius tradita, pessimè vsurpata. In quibus cum dispendio vitæ mortaliũm medici hallucinantur, & aliud pro alio vsurpãtes, sępe dant mortiferam potionem pro salutifera. Ex quibus nonnulla gratia exẽpli adscribemus, omnia enim quis posset? Multi medicorum pro Cinnabari, quæ fit permixto draconis & elephanti sanguine, in antidotis medicamentisque vtilissima, vtũtur minio, cui & cinnabari nomen est, quod venenum esse scribit Plinius lib. 29. c. 1. & iterum li. 33. c. 7. De qua re etiam Dioscorides lib. 5. cap. 63. aut aliorũ sectione 100.

448 *Diascarion pro Diascorodon.*

Igitur apud Galenum, vt plerique nuncupatim citant, aut vt alij malunt, Ioannem Alexandrinum in ipsius Galeni commentariis in lib. Hęreseon c. vt vulgò distinguunt, 15. Diascarion legitur pro diascorodon, hoc est, medicamentum ex alliis. Græci enim τὸ σκόροδον alliũ vocant, & τὸ σκορόδιον alij purgamõtum, nostri autem, videlicet Columella & Plinius inter pulmentaria rustica celebrant Aphroscorodõ, quod est genus allij grandioris ĩcremẽti, quod quidam Vlpicum vocant, de quo Plautus:

Tu aũt plenior alli Vlpici, quã Romani remiges.

449 *Diacrommion.*

In eodem libro scribitur diacrosimos pro diacrommion, quo significatur medicamentũ ex cæpis. Nam Græci τὸ κρόμμυον cæpam vocãt, hinc prouerbium κρόμμυα ἐσθίειν, id est, cæpas edere de iis qui lachrymari viderentur, natum à Biantis apophthegmate. Is enim Alyattæ Lydiæ Regi sibi per nuncium denunciãti, vt quã primum ad se veniret: respondit admodum contemptim. ἐγὼ Ἀλυάττῃ κελεύω κρόμμυα ἐσθίειν, id est, ego Alyattæ iubeo cæpas edere, quod symbolicos significat flere & eiulare: hinc ductum, quod cæparum odor, vt est acris, consueuit oculis lachrymas excutere. author Laertius. Ex quo cæpa lachrymosa Columellæ dicitur lib. 10.

Atque oleris pulli radix, lachrymosaq; cæpa.

450 *Cachexia.*

In eodem quoque libro Cachosia legitur pro Cachexia, quæ dictio significat malam corporis habitudinem teste Cornelio scribente li. 2. c. 1. Malus corporis habitus (καχεξίαν Græci appellant) & Paulo Aegineta li. 3. c. 47. vnde cachectici dicti, quorum corpus macie conficitur, quorum meminit & Plinius lib. 32. c. x. vbi nonnulli pro cachecticis substituerunt cachectis. Sed & eo certè vsus est Octauius Horatianus, aut vt alij censent, Theodorus Priscianus lib. 2. Medicinæ, parte secunda, cap. 19. in principio.

451 *Quatuor potentiæ naturales.*

In introductorio, si ipsius est, virtutes siue potentiæ quatuor naturales mendosis dictionibus percensentur. Nam ponitur Celtica, pro Elctica, ἑλκτική, id est, attractoria, siue attractiua: Cathelica ꝑ Cathectica καθεκτική, id est, retentrix: Allete pro Alloeotice, ἀλλοιωτική, id est, digerens siue permutans, aut alterans, si verbo verbum vis reddere. Apropitiaca pro apocritica ἀποκριτική, id est, expultrix, quæ etiam verba corruptè leguntur apud Ioannem Alexandrinum in prologo illius libri Sectarum Galeni. Ibi enim sta scribitur, Electica, Craftica, Aliotica, Aporopitica, vulgò attractiuam, retentiuam, digestiuam, expulsiuam appellant.

In

452 *Crocomagna.*

In libris qui vulgò meri, siue myamir inscribuntur(ij sunt libri Pharmacorū κατὰ τόπους, quibus videlicet ex ipso nomine membratim medicina decurrit) frequens mentio est Croco magnetis, vbi legendum est Crocomagmatis, quòd interpretandum est testimonio Cornelij Celsi,& Dioscoridis lib. primo. cap. 26. aut vt alij scindunt, 30. pro croci recremento & fece. quod in malagmatis, aliisque medicamentis est efficacissimū. Cuius item meminit Plinius lib. 21. c. 20. & nos quoque suprà in descriptio ne medicamentorum, versicu. incipien. Ecmagmata.

453 *Oesypum.*

In 11. περὶ ἁπλῶν, id est, de simplicibus. cap. quo de velleribus tractat, ysupum legitur, vbi Oesypum, siue œsupon legendum est, quod est medicamentum ex sordibus lanæ ouillæ cum pinguedinæ confectum. Quod quemadmodū fiat docet Plinius li. 29. c. 2.& Dioscorides li. 2. Ab oue autem dicitur œsipum quàm Græci οἶν vocant, quasi οἶος ῥύπον.

454 *Vinū falernum.*

In libello de vinis, quod insertum est in libro, de bono & malo succo, mēdæ sunt in om nibus vinorum generosorū appellationibus. Nam Falernum legitur pro Falernū. De quo idem Galenus lib. j. Antidotorum. Plinius lib. 14. c. 14. & c. 15. & lib. 23. c. j. Horatius lib. 2. Carminum, Ode xj.

—Quis puer ocyus
Restinguet ardentis Falerni
Pocula prætereunte lympha.

Ouidius lib. 4. de Ponto, epist. 2.

Quis uel Aristeo? quis Baccho uina falerna?

Varro qui nullum vinum dicit huic conferendum li. Rei rusticæ j. c. 2. De eo fit mentio apud nos in l. legatum. §. vini Falerni. ff. de annu. leg. id autem & Massicum, ne id ignores, appellatur, propter vicinitatem vtriusque agri. Anynsium,& Arsinium pro Aruisium, de quo Virgilius, eglnga 5.

Vina nouum fundam calathis Aruisia nectar.

Et Plinius libr. 14. cap. septimo, vbi id Chium esse dicit. Nam & Seruius in Virgilium vbi suprà scribit id vinum esse ab Aruisio Chij promontorio. Strabo quoque libro 14. de Chio loquens, Aruisia, inquit, locus est asper & importuosus, ferens vinum Græcanicum optimum. Quanquam & Arsinium quoque legitur apud ipsum Galenum lib. j. Antidotorum. Ego verò Ariusium legendum esse censeo ex ipso Strabone d. libro 14. Plutarcho in libro quo differit vitam tantopere laudatam ab Epicuro ne iucundam quidem esse, & Clemente Alexandrino lib. 2. Padagogi, vbi reperies ita nominatum ἀριούσιον, Galarianum pro Gauranum. De quo ipse Plinius lib. 14. c. 6. Ercubum pro Cæcubum. De quo Horatius lib. j. Carminum Ode 20.

Aruisium.

Gauranum.

Cæcubum, & prelo domitam Caleno
Tu bibes uuam.

Et iterum Ode 37.

Ante hac nefas depromere Cæcubum,
Cellis auitis.

Et lib. 2. Sermo. Saty. 8.

Procedit fuscus Hydaspes
Cæcuba uina ferens.

Et alibi sæpè. Et Martialis lib. 13. epig. 115.

Cæcuba fundanis generosa coquuntur Amyclis,
Vitis & in media nata palude uiret.

Et Plinius lib. 23. c. j. in quo tamen illud mihi obiter dicendum fuit, vinum hoc Cæcubum esse, atq; illud Falernum, vt videre licet ex Macrobio lib. 3. Satur. c. 20. idemq; & quod Aminæum dicitur ex Galeno tum libro de vinis,& lib. de εὐχυμίᾳ, tum alibi. Et de Aminæo fit mētio in l. vlt. ff. de tri. vino & ole. lega. Et Surentinum pro Surrentinum, de quo Horatius eo. lib. Sermo. Saty. 4.

Surrentina uafer qui miscet fece Falerna.

Plinius lib. 22. c. j. Et Pomponius Iurisconsultus, in l. qui vinum, in prin. de tri. vino,& oleo legat. Faustinum pro Faustianum, de quo Plinius lib. 14. cap. 6. Glesteos, id est, mixtum pro Gleucos, id est, mustum. Nā Græci τὸ γλεῦκος mustum vocant, vnde quoddam vini genus medium inter dulcia aigleuces appellant, id est, semper mustum, cuius & Plinius meminit lib. 14. c. 9.

455 *Achrades.*

Consimiliter inter genera arborum, qua alicubi describit, legitur Alcadies, modò Alcacrades, cùm vtrobiq; legendum sit Achrades, quæ sunt ex genere pirorum, de quibus Dioscorides lib. j. & Columella in li. de cultu hortorum,& Plutarchus in Problematis.

456 *Dyspnœa. Orthopnœa.*

Apud eūdem Galenum sæpe inuenies Disnia & Ortomia, pro Dyspnœa,& Orthopnœa, vtrunque quidem vitium in spirandi difficultate consistens,& inde nomen. modica est Dyspnœa, neque ex toto strangulat: cùm verò æger spirare nisi recta ceruice non potest, iam appellatur Orthopnœa. Hinc Dispnoici & Orthopnoici dicti iis morbis obnoxij, quos Latini suspiriosos vocant,& ipsum morbum suspirium,& hæc nominis vicia adeò sunt apud Galenum conspicua, vt etiam libros, quos nuncu patim περὶ δυσπνοίας, id est, de Dyspnœa inscripsit, de Disnia nuncupent. Quod semper intelligo in antiqua translatione, qua etiam plurimi nunc vtuntur.

457

Comperies & apud eundem Hyporema,& Geforea,& Aporgi,& Hydophrobia, pro Hypenemia,& Zephyria,& apogei,& Hydrophobia. Quæ vt lector intelligat, Hypenemia dicuntur Græco vocabulo oua, quæ aues aliquot sine coitu masculi pariunt, sicut etiam scribit Varro Rei rusticæ lib. 2. cap. j. & Plinius li. 10. cap. 58.& cap. 60. Ea Latinè vna dictione non infœliciter subuentanea appellauit Theodorus Gaza in traductione Aristotelis libro 6. de natura Animalium, cap. 2. Quę & Albertus

Magnus oua venti nuncupat. ex vento enim ea putat generari, & propterea etiam ζεφύρια Zephyria (quæ secunda est dictio) nominantur, quoniam Zephyro flante (quem nostri Fauonium vocant, maximè fiunt, vt scribit Aristoteles lib.6.de Animalibus, c.2.& Plinius d.cap. 60. lib. 10. Apogei autem sunt venti è terra consurgentes vnde & nomen. Nam si verbum Latinum Græco verbo reddere volueris, interpretari poteris subterraneos, qui vt Plinij verbis vtar lib.2.c.45.cùm è mari redeunt, tropei vocantur, si pergunt, Apogei, de quibus etiam Aristoteles lib. Problematon 26.c.7.& seq. Hydrophobia Latinè dici potest aquæ metus, quã Galenus perniciosissimam ægritudinum esse testatur. Fit autem ex morsu canis rabiosi, per æstus præcipue caniculares, qui Græca dictione cynocanmata appellantur. De hac re idè loquitur Plinius li.8.ca.40. Rabies canum syrio ardore homini pestifera. ita morsis letalis aquæ metus. Idem li.29.c.5. Hydrophobos appellat ipsos homines potum aquæ expauescentes ex morsu canis rabidi, quod miserrimũ est morbi genus, vt scribit Cornelius lib.5.cap.25. vbi etiam diximus suprà nu.198. cognouit; vbi & alia quædam de hoc morbo videbis.

458 In libro de partibus artis Medicatiuæ sæpe, & in libro cui est vulgo titulus Subfiguratio empirica. c.5. Cirocomia ponitur pro Gerocomia, id est, medicina senum sicut pedotrophica pro pædotrophica, id est, medicina & alimẽtis puerorum. Et pedotribus pro pædotribes qui est magister exercitationis, & exercitator agilitatis in puerorum, cuius apud Aristotelẽ, Plutarchum, in libro de bona valetudine tuenda, Diogenem Laertium in Diogene Cynico, Procopium lib.1.de bello Persico & Iuliũ Pollucem est mentio. Legimus Ciceronem cùm esset valetudinarius & cacostomachos dedisse operam pædotribę, atque ita corpus robustius firmiusque fecisse, vt refert in ipsius vita Plutarchus.

459 Item sæpe nominat epsima, Sirium, & Ciceronem, cùm heplema, Σίριον, & Cyceon legendum sit. Est autem hepsema Græco vocabulo, d quod nostri sapam vocant: fitque musto ad tertiam partem decocto, vt tradit Plinius lib. 14 c.9. Id quoque, vt ibi tradit, Σίριον vocant. De quo & Dioscorides lib. 5.c.7. Cyceon verò genus est potionis, cuius meminit Homerus lib. Iliad. 11. scribens, quemadmodum Hecameda Arsinoi filia huiusmodi Cyceonem, quã vocant, potionem Nestori & Machaoni præparauit, qua omnem penitus sitim sedarunt. De Cicerone etiam loquitur Aristoteles lib. 3. Proble c.12.

460 *Opon Cyrenaicon. Laser.*

Quin apud ipsum Galenum leges opum Cyricum pro opon Cyrenaicon, quo vocabulo significatum laser, qui est succus laserpitij siue silphij, magnificus in vsu medicamentisque, vt scribit Plinius li.19.c.3. Cuius etiam meminerunt Theophrastus li.6.c.3.& lib.9.cap.1.& Strabo lib.17.eodemque vlt.& Columella lib. 6.c.17. Dioscorides lib.3.c.85. aut aliorum sectione 95. & ipse Plinius lib.22.ca.23. Paulus Aegineta lib.7.ca.3. vbi de Opo & liquore loquitur: Palladius lib. Rei rusticæ 5.ca.29. vbi ad dicit Græcos appellare ὀπὸν Κυρηναϊκόν.

461 *De nominibus non contendendum medicis.*

Quod si medicus quispiam occurrat dicatque, Quid opus est tam soleter, tamque curiose, tam vigilanter verba in Galeno perpendere. Nam scire medicinam est non verba tenere, sed vim ac potestatem habere. vt etiam de legibus dicitur in l. scire leges. ff. de leg. Et ideo dicit Accursius ex authoritate Tullij in rubr. ff. sol. ma. disputationes nominum esse pertinacibus relinquendas. Qua ratione Galenus ipse lib.2.de differentiis febrium scribit nullam sibi esse curam nominum. quod & repetit in li. 11.de vsu partium, ca.7. Neque enim, vt & ipse tradit c.seq. authoritate Platonis, de nominibus medicis contendendum est. Quod & ipse monuit in lib. de generibus & differentiis pulsuum, post prin. Et Therapeutice lib. 1. atque etiam 2. item 3. ac. 4. & sexto, statim in ingressu. Et libr. 11. vbi hæc scribit. Verùm quod diuinum Platonem secuti semper testamur, contemnere nomina oportet, minimè aũt scientiã rerum. Eá nanq; ad salutem hoĩum magis pertinent, errorisq; in ea finis est pernicies. Nominibus siue propriè, siue impropriè vtare, ad ægros id parum pertinet. Et aliis sexcentis locis, ne omnia sigillatim referam. Sed & Fabius oratorum maximus lib.3. Oratoriarum institutionum c.5. quo tractat, quid sit status, scribit non interesse discentium, quibus quidque nominibus appelletur, dum res ipsa manifesta sit. Et in lib.5.ca.10. Nec sim, inquit, de nominibus anxius. vocet enim vt voluerit quisque, dum vis rerum ipsa manifesta sit. Propterea ægrotus non tam disertum medicum quærit quam salutarem, nec vt elegantior sit in loquendo, quàm in medendo, vt etiam ex Seneca asserit glo. in cap. sedulo, in verbo, quam formosiores 38. di.

462 *Verborũ cognitio nõ contemnenda.*

Huic statim respondebo non tam ipsam negligere quisquis verba tractat, sed viam ad rerum cognitionem struere, aut certè efficere, vt sensus ceu commodiore vehiculo traducatur in animos hominum. Nam quomodo, emplastra, malagmata, cerata, pastillos & alia id genus medicamenta latè à nobis suprà recensita salubriter medicus conficiet, si res illas ignorarit ex quibus conficiuntur: si verba non intelligat, quibus res ipsæ significantur, quæ rerũ causa reperta sunt? Dicat quantumlibet ad pondera rerum penetrandum esse, non ad verborum amœnitates diuertitandum: & sanguinẽ ac medullam esse introspiciendam, omissa cute corticeque verborum. Ego certè non dispicio

cio quomodo sanguinis & medulla interior introspici possit, nisi cutis & cortex antè diligenter exploretur. Nam est apud Plautum, Qui è nuce nucleum esse vult, frangat nucem. Similiterque qui ex libris vult sententias eruere, atque penitus exprimere, necesse est vt verborum corticem antè perrumpat: nec interiora pandentur, nisi exteriora antè patescant. Ideò Pollucis sententia est, partem esse sapientiæ quid quo nomine censeatur imprimis nouisse. Quin Aristoteles Physicorum quarto, scire quid nominis, esse principium doctrinæ scribit. Isocrates autem in Symmachico scribit, appellationes rerum vim earum exprimere.

463 *De eadē re ex medicis.*

Ex medicis autem ipse Galenus libro primo de differentiis pulsuum, Occupatio (inquit) circa nomina est inuitis nobis necessaria. Ideoq; ipse multos libros de Medicinalibus nominibus scripsit. Et in Prognosticis Hippocratis, & alibi sæpè, non aspernandum hunc laborem docet. Sed eatenus quærenda nomina, quatenus nos perducunt in rerum cognitionem. Et Arnaldus à villa noua, de regulis generalibus curationis morborum, doctrinæ primę Aphorismorum, hunc 18. adscribit, Notitia nominum prodest ad doctrinam. Et nulla profectò ars curiosiùs, cautiùs vigilātiùs homini discēda, tractanda, meditanda est, quàm medicina, qua nulla est periculosior, quippe cùm in ea versetur salus hominum & vita.

464 *De eadē re.*

Nec est, quo se tueri possint ignari verborum medici eius legis autoritate, quæ scire leges asserit, non earum verba, &c. vt diximus. Ea enim est eius legis sententia, vt non sit necesse leges ipsas ad verbum, & memoriter tenere, sed tantùm vim & potestatem habere verborum, aut si etiam manis, legum, quod in idem recidit. Nam quo pacto sensum vimque legis colliges, nisi & verba ipsius rectè intelligas: nisi item purè & Latinè loqui scias, cuius modi & leges nostræ loquuntur? Certè non nisi Latinus & eloquens Latinum & eloquētem intelligit, quemadmodum non nisi balbus balbum, vt est in prouerbio apud Diuum Hieronymum. Labeo Antistius Iurisconsultus celeberrimi nominis omnium bonarum artium non expers fuit: ioque grammaticam, dialecticam, literasque antiquiores altioresque penetrauit: Latinarumque vocum origines, rationesque percalluit. Eaque præcipuè scientia ad enodandos plerosque iuris laqueos vtebatur, sicuti retulit Gellius lib. 13. cap. decimo. Sed nonne etiam videmus Vlpianum, quem Iurisconsultorum κορυφαῖον Modestinus appellat, ipsumque Modestinum, Pomponium, Celsum, cæterosque Iurisconsultorum antistites accuratissimè de verborum significatione scripsisse? ex quorum Commentariis insignis titulus de verb. sign. nostris Pandectis insertus est.

Leges nō intelligi, nisi ab his qui purè & Latine loqui sciunt.

Quid tot tituli, de legatis primo, secundo, & tertio, de auro & argento leg. de suppel. legat. de tri. vino & ole. legat. de fun. instr. & alij eius notæ plurimi aliud quàm verborum ipsorum vim & proprietatem, sensum declarant? Hinc Iurisconsultorum summum circa verborum vim, proprietatem esse laborem scribit Fabius ad calcem libri quinti Oratoriarum institutionum.

465 *Auicennæ errores multi circa res ipsas.*

Sed tamen vt ad res ipsas veniamus. Recentiores medici Auicennam principem simpliciter vocant, dum illum citant, quem si ostendero in multis errasse, nihil iam erit quod fidendum sit medicis vel peritissimis, cùm errare non possint (quod sæpius contingeret, si is quem veluti principem omnino sequuntur erraret) sine periculo vitæ. Igitur vt hoc dilucidè ostendam, illud imprimis sciendum est, Auicēnam & Rasim elephantiasim siue elephātiam pro alio morbo accipere quàm Galenus, Paulus Aegineta, cæterique Græci, & alij ętate superiores acceperunt. Illi enim elephantiasim pro morbo accipiunt, in quo pedes & crura supra modum intumescunt. Hi verò intelligunt morbum, quem Auicenna & iuniores medici lepram appellant. De Auicennæ & Rasis significatu neminem ambigere arbitror, qui illos legerit. De secundo Galeni & cæterorum antiquiorum sensu longius à nobis cum Leoniceno viro nunquam satis laudato differendum est. Elephantiasis autore Paulo Aegineta lib. 4. c. 1. est cancer totum corpus occupans: vnde idem Paulus in eodem loco inquit, Si cancer vnum tantùm membrum infestans, tamen secundum sententiam Hippocratis insanabilis est, quāto magis elephantia, qui cancer quidem est vniuersalis totius corporis, omnem curationem superabit? Eandem senteotiam scribit Auicenna libr. 4. his verbis, Et cùm cancer qui est lepra membri vnius, sit de illis quibus non est sanatio, quid dicemus de lepra quæ est cancer totius corporis? Et idem propè dixerat circa initia eius capitis, in quo agit de lepra. Sed & eorundem humorum vicio generari elephantiasim Paulus censet, & lepram, Auicenna. Et quemadmodum Paulus minùs malam elephantiasis speciem statuit, quæ ex quadam veluti fece sanguinis superassata ortum habet: alteram quæ à flaua bile æquè tetrrida fit, de tenorem ita & de duabus lepræ speciebus, quarum altera itidem ex fece sanguinis, altera ex flaua bile in atram propter assationem conuersa generatur, Auicenna decernit. Neque verò aliam Paulus elephantiasi, aliam lepræ Auicēna adhibet curationem. Neq; etiam Gale. scribens de elephantiasi lib. 2. Artis curatiuæ ad Glauconem, minùs quàm Paulus cum Auicēna scribēte de lepra concordat. Imò verò oia ille Auicennæ verba barbarè tamen scripta, quòd videlicet lepra multiplicatur in Alexan-

dria propter caliditatem aeris, & malitiā cibi, & eius essentiam, ex genere piscium, & carne salita, & carne grossa, & carnibus asinorum, & lentibus. Omnia, inquam, hæc sunt ex Galeno de elephantiasi eodem libro loquente, translata. Adhęc nisi Galenus per elephantiasim, morbum, quem diximus, intelligit, illud absurdū sequetur, Galenum qui tot de medicina libros tam accuratè, tam copiosè conscripsit, nullam de eo morbo, qui reliquos omnes magnitudine superat, videlicet lepra, quam vulgò vocamus, in suis libris fecisse mentionem. Galeni autem libros intellige, quos idem author in propria lingua reliquit. Nam in his quos vel ex Græca, vel ex Arabica lingua translatos habemus, plurima est in hoc verbo, lepra, ambiguitas: quoniam aliquando translator vbi elephantiasim in Græco Galeni codice inuenit, lepram est interpretatus: vbi verò lepram, nihil immutauit, sed eodem vsus est verbo: cū tamen apud Græcos autores alius morbus sit lepra, alius elephantiasis. Lepra enim, vt inquit, Galenus in libro de tumoribus præter naturam, passio solius cutis est, quod de elephantiasi dici non potest, cùm in eo morbo, qui elephantiasis à Græcis nominatur, non modò cutis, sed carnes etiam atque ossa, vt Celsus quoque testatur, plerunque vicientur.

466 *De eadē re.* Quod si quis pertinaciter tueri velit eundē esse morbum, quem Græci lepram, atque Arabes itidem nominãt: videat quid ipsum conce dere oporteat, hoc scilicet, esum viperarum, quo nullum esse præstantius remedium aduersus lepram medici omnes vno ore consentiūt, quodque inter nobilia medicamenta contra lepram Auicenna numerat, non modò non sanare id malum, sed insuper generare. Galenus enim li. 11. ca. 1. de simplici medicina, duorum meminit elephantiasi morbo laborantium qui ex esu carnium viperinarum in lepram inciderunt. Quare necessarium est dicere alium esse morbum, qui à Galeno & antiquioribus lepra vocetur, alium qui ab Auicenna ac recentioribus eodem nomine nuncupetur. Quanquam Cælius Aurelianus autor vetustus & magnæ autoritatis lib. Chronion 4. ca. 1. scribit plurimos dare viperas elephantiasi mandendas, sed amputato capite atque cauda. Quod etiam tradit ipse Paulus Aegineta vbi suprà. Quid autem lepra apud hos significet, nemo ignorat, Quid verò apud Galenum & antiquiores multi nesciunt, vnde data est errori occasio, vt diuersarum linguarum significata distinguere nescientes, vel elephantiasim non esse lepram, de qua scribit Auicenna, vel non simpliciter lepram, sed quandam lepræ speciem existimauerunt.

467 *De eadē re.* In qua re non solum nomina, sed & res ipsas confundunt Auicenna & Rasis, cùm videatur Auicenna ipse lib. 3. vbi de elephātiasi sumpta vt iam diximus, pro tumore pedum, nonnulla dicare, quæ etiam Galenus de elephantia si in eo significatu quem ipse capit. Nam Galenus in libro qui nigra cholera inscribitur, tradit elephantiasim ex eodem humore fieri atq; varices, qui quidem humor primùm rubidus apparet, deinde nigrescit. Quod & idem de sua elephantiasi refert Auicenna. Et sicut Galenus & Paulus elephantiasim ad rubidū colorem declinantem minùs malam arbitrantur: Ita Auicenna sua elephantiasim nigra censet esse incolumiorem. Et quia Dioscorides lib. 1. cap. 96. aut vt alij diuidunt 105. scribit cedream, hoc est, liquorem ex cedro arbore fluentem, quem Arabes alchitram vocant, licet Simon Genuensis id verbum Arabicum, picem liquidam latinè interpretetur. Et quia, inquam, Dioscorides tradit cedream iuuare elephantiacos, si lingatur aut illinatur: Certè etiam Auicenna scribit alchitran inuiscatum & linitum conferre suæ elephantiasi, id est, tumori pedum & crurum. Rasis quoque, qui elephantiasim eodem significatu accipit, quo Auicenna. Nam & in Almansore, & in diuisionibus seorsum de lepra & elephantiasi, tanquam de morbis differentibus tractat. idem tamen li. 12. Continentis, in quo agit de crurum vitiis, quibus annumerat elephantem plurima de eo morbo scribit, quæ etiam Galenus variis in locis de elephantiasi. Imò verò Rasis ipse Galenum citat in lib. de cholera nigra ita scribentem, Vitium elephantis & varices fiunt ex humore nigro, quòd nisi fuerit cum eis caliditas, non erunt inter se maliciæ: ex vehementi quoque declinatione ad choleram nigram puram fit vitium elephantis. Similem ferè sententiam scripsit Auicenna lib. 3. capite illo, quo vnà de elephantiasi ac de varicibus agit. Multa aūt remedia, quæ Græci tradunt cōtra elephātiasim pro lepra sumptam, scribit Rasis ipse lib. quem diximus, contra vitium elephantis, vbi de tumore pedum, aut crurum vitiis tantùm disserit, veluti ex Galeni autoritate plātaginem, quam etiam Celsus ad elephantiasim præcipuè commendat. Sed & ex Dioscoridis autoritate laudat Rasis ad vicium sui elephantis fel hircinū, atque mentastrum.

468 *De eadē re.* Quòd si quis fortè Auicennam atq; etiam Rasim ea ratione tueatur, quòd crurū, pedūue tumorem, quem elephantiasim nominarūt, non lepram, sed tantum lepræ principium indicauerint, atque ideo diuersis nominibus, alio scilicet lepram, alio lepræ principium nuncupare voluerint: Certè vt morbi in sua tempora diuisionem non improbamus: ita illos duas eiusdem morbi partes non debuisse diuersas facere species, vel etiam genera omnino contendimus. Quod maximè fecisse videtur Auicenna, qui de elephantiasi lib. 3. de lepra verò agit in quarto, tanto scilicet intervallo

uallo, vt videatur elephantiasim distinctum omnino genus à lepra putauisse, cùm præsertim idem Auicenna elephantiasim non vti Galenus inter figuræ morbos, sed quantitatis potius, libro primo collocauit. Hæc propemodũ Leonicenus. Scio autem nouissimè Sebastianum Montium Dialexeon medicinalium 2. Dial. 5. multis contendisse, apud Hebræos, Græcos, & veteres quoque Latinos lepræ appellatione etiam elephantiasim significasse. Sed huius rationibus respondit Leonardus Fuchsius Paradoxorum lib. 2. c. 16.

469 *Alij Auicennæ errores. Anthrax Pruna & Carbo idem morbus. Duplex bubo.*

Sed de hac re iam nimium. ideò ad alios Auicennæ errores transeamus. Is altoim morbum, quem nostri Antrachem interpretantur, à pruna siue carbone separat duobus capitib⁹: cùm idem omnino sit morbus, vt latè ostendit ipse Leonicenus. Et quòd deterius est, cùm sit duplex bubo, alter qui sieã causa primitiua (vt loquuntur recentiores medici) atque ideo ex sanguine non necessariò maligno: alter ex materia venenata, tempore præsertim pestilentiæ: Primumque ex Paulo Aegineta curetur refrigerantibus, atque adstringentibus medicamentis, veluti spongia ex posca, & lana ex vino, & oleo acerbo, vel rosaceo, vel melino, id est, pomorum, vel lentiscino, vel myrthino (nullum enim ex his in tali bubone periculum imminet, vt quilibet medicæ artis peritus intelligit) Tamen Auicenna nullo delectu hæc eadem remedia quamuis ex reprimentibus, adhibet in principio altoim, id est, bubonis pestiferi, quibus nihil potest esse in hoc malo periculosius. Neque verò illud satisfacit, quod nonnulli de hoc genere medicamenti dubitantes dicunt in Auicennæ excusationem, quòd videlicet voluerit non super ipsam altoim, sed potius partes ipsi vicinas, ne corruptio longius serpat, eas quas diximus medicinas reprimentes imponi. Cùm si hoc intellexit Auicenna, tamen præstet, non solùm ad locum affectum, sed etiam ad proxima tabem pestiferam, quantum fieri potest, euocare. Si enim à locis circunstantibus repercutiatur, quãtum extrinsecis partibus, hoc est, ignobilioribus mali depelletur, tantum ad intrinseca & plerunque lethalia detrudetur. Cùm illud quoque in pestilentia sit obseruatum: quantò plures cutis exterioris partes afficiuntur, tota vt noxias foras prodeunte: tanto minus subesse periculi. Sicuti vbi vnum solùm locum carbunculus occupauerit, ægri salus penè est desperata.

470 *Alij item. Phlebotomiã nõ conuenire Prunæ vel igni persico contra Auicennam.*

Adhæc ex Auicennæ opinione, materia prunæ, vel ignis Persici est cholera citrina ex cholerico sanguine genita, vt licet videre apud eũ libr. 4. co ca. quo de his morbis disserit. Et paulò pòst tamen in curatione eorum præcipit fieri phlebotomiã aliquando vsque ad syncopen, vt sanguis cholericus euacuetur. Qui quidem curationis modus nescio quantum rationi cõueniat, vel etiam ipsi Auicennæ, qui sanguinẽ, esse frenum choleræ vbique insinuat. Et lib. 1. cauendum esse admonet, ne superflua sanguinis missione ægrum ad humorum cholericorum ebullitionem perducamus. Et alibi tam in curatione erysipelatis, quàm etiam causonis, visus est dubitare, an in eis sanguinem mittere oporteat, nedum iusserit ad syncopen vsq; profundi. hoc enim remedium in his solùm febribus conuenit, quæ ex multo sanguine vel ebulliente, vel putrescente generantur: quales sunt quæ proprio nomine synochi nominãtur. Sed neque propter intolerabiles dolores (hi enim in hoc morbo non adsunt) tanta sanguinis detractio facienda est. Quod si etiam adessent, distinguendum foret, vt inquit Galenus in expositione Aphorismi. Quę egeruntur, nõ multitudinem considerare oportet, an phlebotomia, an verò potiùs purgatione sedari deberent: nihil aliud ex his verbis insinuans, nisi quòd vbi humor alius à sanguine faceret dolorem sua qualitate, vel quãtitate, purgationem esse præferendam. quod videmus eundem Galenum in omni morborum præcipuè cholericorum curatione vbique obseruasse, adeò vt in Commentariis libri 2. de humoribus, etiã in pleuritide, cùm fit ex humore cholerico dãnet phlebotomiam, quam tamen plus in hoc morbo, quàm in vllo altero alioquin vidatur probare.

471 Quid quod etiam Auicenna in pruna, vel igne Persico prohibet scalpellationem profundam, quando materia est decliuis ad cholerã (his enim ipse vtitur verbis) Et tamen capite superiore vbi agit de formica, suaserat ex Galeni consilio extirpare formicam cum aliquo, quod sit sicuti embula, & extremitas pẽnæ, aut alterius rei, cuius extremitas sit acuta, quam possibile sit deglutire formicam. Atqui hæc extirpatio formicæ, si diligenter inspicimus, multò est violentior, quàm scalpellatio, vt si hanc timet Auicenna, quando materia est decliuis ad choleram, multò magis debuerit formidare tale aliquid facere in morbo ex materia nõ decliui ad choleram, sed mera cholera, vt ipse opinatur, procreato. Subdiique Leonicenus se putare Auicennam morbos etiam natura distantes atque eorundem curationes plerunque confundere, vel, vt ipsius vtar verbis quæ solet ipse aliquando in aliorum reprehensione vsurpare, capitulum in capitulo ponere. Quam quidem confusionem multis probat ex his quæ ipsa Auicenna scribit in tribus capitibus, de Erisipels, de formica, & de igne Persico, vt latè videre poteris apud ipsum Leonicenum in libro de morbo Gallico.

472 *Quid inter sit interi-*

Sed cui tamẽ illud addes, vt intelligas eorum morborum & similium de quibus loquitur discrimina ex Galeno li. 14. Therapeuticæ,

gnem sacrũ, eryſipelas, carbũculũ, & Herpetẽ.

& lib.j.de morborum differentiis: atque aliis optimis medicinæ ſcriptoribus, Calidos omnes cum dolore, ac inflammatione tumores generali appellatione inflammationes vocari ſolitos. At variante,qua conſtant,materia, eas etiam & earum nomina variare. Nam abſcedẽte cum impetu in aliquam partem ſanguine, qui bonus, & mediocri craſſitudine ſit, cùm in anguſto ob copiam coercetur,inflammationem,quæ ſic priuatim & propriè dicatur,tunc fieri. Quòd ſi cum ſanguine & flaua bilis in aliquam partem fluat,fit ſacer ignis, qui Græcis ἐρυσίπελας dicitur. Nam Plin. eryſipelas ignis ſacri genus eſſe dicit. Celſus autem & Galenus diuerſum faciunt ignem ſacrum ab eryſipelate. At in vtroque pus & rubor cum calore fit maximè in pectore, aut lateribus, aut in eminentioribus partibus. Et ſi confluens ſanguis calidiſſimus ſimul fuerit & craſſus, fiunt carbunculi. Poſtremò inhærente alicui parti flaua bile, herpetes, de quibus Paulus Aegineta in hanc ſententiam, Pura & non admixto alio humore ſecreta, & in parte aliqua hærente flaua bile, malum fit, quod herpeta nominant, quæ ſi concretione ſua craſſior, & maiore acrimonia fuerit, totam vſque ad ſubiectam carnẽ exulcerat cutem, vocaturque hic herpes corrodens. Si verò tenuis minoreque acrimonia & calore, exiguas puſtulas milij ſeminibus ſimiles in ſuperficie cutis excitarit: miliaris herpes à ſimilitudine nominatur. Quãquam Oribaſius medicus & ipſe antiquiſſimus admixta flauæ bili pituita miliarem hunc herpeta fecit. Sed tu interim vide Leonardum Fuchſiũ Parado.lib.a.c.18.& iterum c.ſeq.

473 *Auicennæ alij errores.*

Verùm vt ad Auicennam redeamus, ex tot tantisque circa eũdem fermè morbum ipſius erratis coniici poteſt, quot quantaque ſint & in aliis morbis, ne ſi omnia coner ſigillatim declarare, tempus me deficiat. Supereſt vt de cæteris rebus aliquid dicamus. Satis conſtat apud eruditos, eupatorium herbam eam eſſe, quæ vulgò agrimonia vocitatur. Idque liquidò apparet ex eupatorij deſcriptione, quã adſcripſit Dioſcorides lib.4.c.44. illumque ſecutus Plinius lib.25.c.6. quæ eſt huiuſmodi. Eupatorium herba eſt fruticoſa, caulem vnum attollens rectum, lignoſum, tenuem, nigrum, hirſutum, cubitalem, & interdum ampliorẽ, folia per interualla diuiſa in quinque maximè partes, vel plures, ſimilia foliis pentaphylli, vel canabis, & ipſa quoque ſubnigra, ſerratim inciſa per ambitum. Semen verò medio caule erumpit piloſum deorſum ſpectãs, quod exiccatum veſtibus adhereſcit. Quæ omnia ita herbæ, quæ agrimonia vocatur, quadrant, vt hãc eſſe verum eupatorium nemo non agnoſcat. Tamen non eſt vera argemonium antiquis celebrata, vt quæ eſt diuerſa ab eupatorio, vt ſcribit Dioſcorides li.2.c.195. eos reprehendens,

Eupatorium ea eſt herba, quæ vulgò Agrimonia vocatur.

qui eandem herbã eſſe autumant eupatorium & argemonium, quod & plerique ex recentioribus arbitrantur, qui ob id eupatorium agrimoniam, vt iam diximus, corruptè appellarũt. Auicenna verò ita eupatorium deſcribit, vt lõgè ab ea vulgi agrimonia diſcrepet, inquiens, eupatorium herbam eſſe aromaticam habentẽ folia canabis, florem ſicuti nenufar. Conſtat enim herbam vulgò agrimoniam nuncupatã, neque eſſe odoratam, neque habere florem ſicut nenufar, ſed longè & calore, & forma, & magnitudine diſſimilẽ. Sed cui ſi Diis placet, plus in hac parte credemus, Dioſcoridi'ne, an Auicennæ? Auicennæ, inquies, quem principẽ medici appellant. Atqui Galenus libro ſexto de ſimplicibus medicamentis, non multò pòſt principium, & ipſe quoque Auicenna in hac parte medicinæ, quæ de medicamentis ſimplicibus agit, primum locũ Dioſcoridi tribuunt. Sed ſac autoritatem vtriuſque eſſe parem. Vbi tu mihi Auicennæ patrone herbam inuenies aromaticam foliis canabis, flore nenuſaris, quæ ſit verum eupatorium, ſicuti altera eſt? ita Dioſcoridis, Plinij, & Serapionis ſuper verbo eupatorio deſcriptionibus congruentem, vt niſi malis videri cœcus, quàm fateri Auicennam in veris eupatorij notis deſignandis aberraſſe, nullo modo negare poſſis herbam quam vulgò nomine agrimoniam vocamus, eã eſſe, quæ veteribus eupatorium nuncupatur; non autem quæ nunc vulgò & medicis, & pharmacopolis eſſe putatur eupatorium, ex qua tamẽ ſyrupos, & alias cõpoſitiones veluti ex eupatorio conficiunt, errore admodum periculoſo.

474 *Hedera.*

Sed vlterius procedamus; Apud Græcos hedera κισσὸς, id eſt, ciſſos nuncupatur, nec tamen omnis hedera, ſed ea tantùm quæ rigens eſt, & ſine adminiculo ſtat, vt tradit Plinius li.16.c.34. in fin. Eſtque & alia herba longè ab ilia diuerſa colore, forma, viribus, quæ κισθὸς, id eſt, ciſthos appellatur. Verùm vicinitate verborum deceptus Auicenna ciſthon pro hedera poſuit: quin & eam quoque corruptè cuſſos appellat pro ciſſos, nec id feciſſe contentus, in ipſo capite de cuſſo hederæ vires cum alterius herbæ, quæ ladanum vocatur, ferè viribus miſcuit, vt latè oſtendit Leonicenus. Ita & hederæ quoque proprietates cum alterius herbæ proprietatibus, quæ volubilis maior à Meſue & pluribus aliis nominatur, manifeſtè cõfundit. quod ex eo conſtat, quòd omnes proprietates quas Galenus hederæ aſſignat, is volubili maiori aſſignat. quæ quidem volubilis maior à Græcis κισσάμπελος, id eſt, hedera vitealis, à Plinio conuoluolum, vulgò campanella dicitur. Hæc autem hedera vitealis lacte plorimo manat, & aluum ciet. Ideò Auicenna, qui viſus eſt neſciuiſſe veram hederam ab hedera viteali diſcernere, ſicuti pro hedera volubilem poſuit: ita lac quod non habet vera hedera,

hedera, sed tantùm hedera vitealis, hederæ tamen assignat, quæ tantùm habet lachrymam. Quare Auicenna mixtis ambarum herbarum etiam natura distantium potestatibus magnã peperit confusionem: & sicuti in morborum, ita etiam in herbarum tractatione capitulum in capitulo posuit.

475 *Alij plurimi errores.*

Denique vt summatim dicam: Is in secundo lib. Cochium pro Phoca, id est, vitulo marino; Cheichen pro caucamo, id est, gummi quodam odorato, astratisus pro asteratticus, id est, herba inguinaria: Barche pro Aphache, Bilonium pro peplio, Beblisi pro peplo herbis earundem virium, altera tamen portulacę hortensi, altera rutæ similibus: quegneis pro cenchro, id est, milio, sicutum pro simphyto, id est coniolida herba, tesisic pro thapsia, & mille alias Græcorũ verborum corruptiones apud eum inuenies, quas vix puto posse intelligi sine cognitione Græcorum autorum, qui medicinam posteris tradidere. Quando & ipse Auicenna tãtus alioquin medicinæ magister in eis sæpissimè caligat, vt cum telisic, id est, gummi rutæ agrestis, quod nusquã inuenitur, exponit, sucutum pro semperuiua, vel specie seminis mandragoræ, secundùm duas opiniones, quæ tamen falsæ sunt. Qua quidem nominum obscuritate nescio quid possit esse in medicinæ opere periculosius: quando ex ea nõ modò alterum pro altero morbum curari, sed alia etiã pro aliis remedia exhiberi contingat, vt maius sit à medico periculũ, quàm à morbo. Si quis autem plerosq; alios Auicennæ, & aliorũ Arabum errores scire desideret, legat Leonicenũ in eo libro, quem in eam rem priuatim composuit, & in libello de morbo Gallico, ex quo huc multa transcripsimus.

476 *Medicamẽtorum compositiones & mixturæ damnatæ Plinio.*

Nec interim tamen prætereundæ sunt infinitæ illæ medicamentorum, & eorum quidem externorum, & quæ orbis noster non produxit, compositiones & mixturæ, quibus quidem non Auicenna modò, sed & alij medici hodie passim vtuntur, imò faciunt imposturam, cùm nihil sit magis noxium, proinde & à rerum naturæ scriptoribus, imò & ab ipsis medicis sæpius fuerit damnata. Plini. lib. 20. c. 19. post descriptionem medicamenti diacodion, Hæc, inquit, ostentatione simplex quidem & antiqua illa salubritas papauere & melle constat. Quibus apertè declarat simplicissimam compositionem esse optimam. Idem lib. 22. cap. 23. in fin. de Lasere loquens. Quas habeat, inquit, vtilitates admixtum aliis, immensum est referre, & nos simplicia tractamus: quoniam in his naturam esse apparet, in illis coniecturam sæpè fallacem. Nulli sanè custodita in mixturis concordia naturæ ac repugnantia. Et iterum cap. sequen. Non fecis cerata, malagmata, emplastra, collyria, antidota parens illa ac diuina rerum artifex. Officinarum hæc, imò veriùs auaritiæ commenta sunt. Naturæ quidem opera absoluta, atque perfecta gignuntur: paucis ex causa, non ex coniectura rebus assumptis, vt succo aliquo sicca temperentur ad meatus, aut corpore alio humentia ad nexus. Scrupulatim quidem colligere ac miscere vires, non coniecturæ humanæ opus, sed impudentiæ est. Nos nec Indicarum Arabicarumque mercium, aut externi orbis attingimus medicinas. Non placent remediis tam longè nascentia: non nobis gignuntur, immò ne illis quidem, alioqnin non venderent. Odorum caussa vnguentorumque, & deliciarum, si placet etiam superstitionis gratia emantur, quoniam thure supplicamus & costo. Salutem quidem sine his posse constare, vel ob id probabimus, vt tantò magis sui delicias pudeat. Sed & capit. sequen. contra compositiones medicorum, medicinas ex frugibus describit. Quin & lib. 24. cap. j. ita de hac re disserit, Hinc nata medicina: hæc sola naturæ placuerat esse remedia parata vulgò, inuentu facilia, ac sine impendio, ex quibus viuimus. Postea fraudes hominum & ingeniorum capturæ officinas inuenere istas, in quibus sua cuique homini venalis promittitur vita. Statim compositiones & mixturæ inexplicabiles decantantur. Arabia atque India in remedio æstimantur, vlcerique paruo medicina à rubro mari importatur, (ita enim legere malo, quàm quod vulgò scribitur, imputatur) cùm remedia vera quotidie pauperrimus quisque cœnet. Nam si ex horto petantur, aut herba vel frutex quæratur, nulla artium vilior fiet. Hæc Ille. Rursum lib. 29. cap. primo, Mille prætereà pœnitẽtiæ modis, culinarum etiam præceptis, & vnguentorum mixturis, quãdo nullas omisere vitæ illecebras. Inuehi peregrinas merces, conciliarique externa precia displicuisse maioribus crediderim equidem, non tamen hoc Catonem prouidisse, cùm damnaret artem. Theriace vocatur excogitata compositio luxuriæ; fit ex rebus externis, cùm tot remedia dederit natura, quæ singula sufficerent. Mithridaticum antidotum ex rebus 54. componitur, interim nullo pondere æquali, & quarundam rerum sexagesima denarij vnius imperata. Quo deorum perfidiam istam monstrante? hominum enim subtilitas tanta esse non potuit. Ostentatio artis & portentosa scientiæ vẽdicatio manifesta est, ac ne ipsi quidem illam nouere, &c.

Plinij locus.

477 *Et Plutarcho, & Erasistrato.*

Et ne putes Plinium solum in ea sententia fuisse, Galenus multa in huiusmodi medicamentorum compositiones scribit li. 5. Methodi, & Plutarchus vir in omni disciplina consummatissimus in quarta Decade τῶν συμποσιακῶν, capite decimoquinto, huiusmodi itẽ medicamentorum mixturas reprobat, citatque Erasistratum illum medicum veterũ nobilissi-

mum itidem quoque facientem, in hæc verba. Ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ὅτ᾽ ἂν μιγνύντες τὰς βασιλικὰς, καὶ ἀλεξιφαρμάκους ἐκείνας δυνάμεις, ἃς θεῶν χεῖρας ὠνόμαζον. Ἐρασίστρατος δὲ ἐλέγχει τὴν ἀτοπίαν καὶ περιεργίαν ὁμοῦ μεταλλικὰ, καὶ βοτανικὰ, καὶ θηριακὰ, καὶ τὰ ἀπὸ γῆς, καὶ θαλάττης εἰς τὸ ἓν συγκεραννυόντας. καλὸν γὰρ ταῦτα ἐάσαντες, ἐν πτισάνῃ, καὶ σικύᾳ, καὶ ὑδρελαίῳ τὴν ἰατρικὴν ἀπολιπεῖν. ἀλλὰ νὴ Δία τὸ ποικίλον ἐξάγει, καὶ γοητεύει τὴν ὄρεξιν. Id est, Quin multò magis cùm regales illas & efficaces variorum remediorum mixturas conficiunt, quas Deorum manus appellarunt. Erasistratus autem congruit insolentiam, & curiositatem illorum, qui simul & metallica, & herbaria, & ferina, quæque terra gignit, quæque mare, in vnum commiscuerunt. At bene haberet si iis omissis in ptisana, & cucurbita, & hydrelæo medendi artem finiuissent. Verùm per Iouem ipsa rerum varietas imponit nobis, & appetentiam illicit. Et Serenus Sammonicus in li. de morborum curationibus, cap. 27.

Multos præterea medici componere succos
Assuerit, pretiosa tamen cùm ueneris emptū,
Falleris, frustraq; immensa nomismata fundes.
Quin age, et in tenui certam cognosce salutem.

Agesilao Magno.

Secundùm hanc sententiam Agesilaus ille magnus Lacedæmoniorum Rex, cùm medicus quispiam illi præscriberet curationem nimiùm exactam, ac minimè simplicem, Per Geminos, inquit, quæ præscribis, si mihi prorsus est in fatis, vt non viuam, ne si omnia sumpsero, viuā. vt autor est Plutarchus in apophtegmatis Laco. quo quidem significabat, eiusmodi compositas, emptasq; curationes ocyùs mortem acceleraturas, quàm depulsuras morbum.

478 *Simplex cibus salubrior.*

Et horum quidem sententia huiusmodi ratione probari potest. Nam si simplex cibus est vtilior, salubrior, digestu facilior, quàm multiplex, & varius, sicuti longè lateque, & lucidis rationibus, & argumentis ostendit Disarius Macrobianus lib. Saturnalium 7. qui omnia propè accepit à Plutarco lib. Problematon cōuiualium decade 4. c. j. & ex medicis Plinius lib. xj. cap. 53. Homini, ait, cibus vtilissimus simplex, aceruatio saporum pestifera, & condimenta perniciosiora. & Galenus qui in commentario Hippocratis de victus ratione in morbis acutis tradit aliorum authoritate, ciborum varietatem, præsertimque vbi variis constant facultatibus, esse nocentissimam, vt pote quæ ingesta ipsa probè concoqui prohibeat. Et rursus Commētario 3. Anteà, inquit, didicisti cibos multiplices, & præsertim facultate dissimiles magnam progignere in ventre perturbationem. Et lib. j. de iuuamentis membrorum c. 4. scribit res compositas ex multis rebus velocioris esse corruptionis, quàm ex paucis compositas. Et planius Rasis de hac re nuncupatim loquens lib. 23. Continentis, & Auicenna in 3. primi, doctrina 2. cap. 7. Et de hoc apud nos text. habemus in c. ne tales, ibi, vno, aut duobus cibis, de conse. dist. 5. Et ante hos omnes Hippocrates qui li. de flaubus malam diætam vocat, quæ fit ex pluribus cibariis, ac multiformi alimonia. Et hoc planè confirmat Plato de Repub. lib. 3. testimonio Homeri, qui vt iam suprà diximus, nusquam variorum condimentorum meminit. Et Horatius lib. 2. Sermonum, Saty. 2.

Accipe nunc uictus tenuis, quæ quantaq; secum
Afferat, in primis ualeas bene, Nam uariæ res
Vt noceant homini, credas memor illius escæ
Quæ simplex olim tibi sederit, at simul assis
Miscueris elixa, simul conchilia turdis:
Dulcia se in bilem uertent, stomachoq; tumultū
Lenta feret pituita. uides ut pallidus omnis
Cœna desurgat dubia? quin corpus onustum
Hesternis uitiis, animum quoq; prægrauat unà.

Ex quo illud scribit Diodorus Siculus lib. rerum antiquarum 4. capite tertio. Troglodītas ob simplicem eorum victum rarò in morbos incidere. Consequens est & simplicem quoque medicinam esse longè vtiliorem salubrioremque, cùm contrariorum eadem sit disciplina Philosophorum, ac Iurisconsultorum testimonio.

479 *Alia ratio cur fugiendæ sunt medicamentorum mixturæ.*

Sed & alia ratione improbandæ, fugiendæque sunt huiusmodi mixturæ, & compositiones, quoniam quantò plura sunt in medicina composita, tantò componenti minùs certus est effectus eius, ex sententia Arnaldi à villa noua, doctrinæ 2. Aphorismo 23. Et sensisse videtur Galenus in Commētariis Aphorismorum Hippocratis. j. enarrans illud, Iudicium difficile est. Igitur si incertus sit, aut certe non adeò certus mixturarum effectus: nonne hos periculo exponis, in quibus earum periculum facis? Sed quod omnium deterrimum est, cùm veteres in componendis medicamentis διὰ τεσσάρων, aut summum præter sextam speciem non excesserint, videmus hodie audaciam medicorum eò processisse, vt nullus in his componendis neque modus, neque finis sit: mixta mixtis addunt, quantoq; quis plura miscuerit, tantò peritior & sibi & aliis videtur, maximè si à tribus orbis partibus conquisita in se pharmaca recipiant. Nec quicquam effecisse se arbitrātur, nisi Indiam, Aethiopiam, Arabiam, extremos illos Garamantes in suis compositionibus coniungant. Et eò quoque maximè fugiendæ sunt huiusmodi compositiones, quòd simplicia ipsa sæpè compositas vices obtineant, vt probat Galenus lib. 3. de simplicium pharmacorum cōpositionibus. c. 14. & 15. vt hinc intelligas naturam ipsam, si quando compositis vtamur; composita quoque in simplicibus posuisse, vt nulla arte opus sit.

480 *Commixtiones semper malæ & inquinatæ.*

Et plerunque aliàs videmus rerum diuersarum commixtiones malas, noxias, impuras, & inquinatas esse, vt multis probat Porphyrius lib. 4. de abstinentia ab esu carnium. Nam de Iouis Idæi sacerdotibus loquens, Puritatẽ (inquit Græcè quidem, sed hoc sensu) sacri viri incommixtionem esse statuunt, sicut econtrario impuritatem & inquinationem esse commixtionem. Vnde etiam venerea inquinant, cùm sit maris & fœminæ commixtio. Et paulò pòst, Inquinationis & pollutionis nomen rerum diuersarum genere mixtionem inter se quodam modo significat. Præsertim cùm infectio quædam eiusmodi consequitur, quæ abstergi difficulter admodum queat. Vnde in tincturis etiam quæ ex mixtione existunt, cùm altera species alteri confunditur, inquinare appellant, non secus ac mulier, inquit Homerus, Tyrio quæ ebur inquinat ostro. Qui locus est, vt id addas, ex lib. 4. Iliados,

Inquinare qd dicatur.

Ὡς δ' ὅτε τίς τ' ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μιήνῃ.

Ex quo illud Virgilij lib. 12. Aeneidos,

Indum sanguineo veluti violauerit ostro

Si quis ebur.

Vbi Seruius dicit esse Home. comparationẽ. Et Mart. lib. 4. epig. 4.

Quod bis murice vellus inquinatum.

Et id Statij lib. 1. Achilleidos.

Vel ebur corrumpitur ostro.

Quinetiam vt ad Porphyrium redeamus, pictores mixtiones, corruptiones vocant: communis item consuetudo quod incommixtum & purum est, id incorruptum, sincerum, impollutum dicit. Terræ enim aqua commixta corrumpitur, & sincera amplius non est. Quæ verò fluit accursu incitato fertur, occurrentem terram reiicit, quæ, vt inquit Hesiodus, illimis manans è fonte perenni. Ea enim quia incorrupta & incommixta est, salubrem potum exhibet. Sic fœmina quæ nullam seminis in se exhalationem mixtionemque admiserit, incorrupta dicitur. Et alia multa in eam sententiam adducit, quæ illic in promptu sunt omnibus. Iosephus autem lib. Antiquitatum Iudaicarum 4. c. 8. eodemque vlt. tradit Mosem suis legibus statuisse, semina esse debere pura & impermixta, nec duorum aut trium generum simul esse seminanda. Abhorrere enim naturam mixturam dissimilem.

481 *Contractuũ commixtio suspectissima.*

Quid quod nostris legibus, vt id illi addam, commixtio contractuum admodum suspecta, est de fraude, dolo, & simulatione, vt magna authoritate affirmant Guil. Cu. Cy. Alberi, Barto. Bal. & Angel. in l. si tibi decem. in prin. ff. de pactis. & Bald. consil. 149. proponitur, colum. 1. li. j. & satis liquidò patet ex plenè not. in l. ab Anastasio. C. manda. & diximus quoque in tractatu Retractuum tit. 1. §. 1. glo. 18. in verbo, *le pris que la chose aura cousté*, nu. 11. incip. sed in hac, & seq.

482 *Medicamenta omnia noxia.*

Qvid quòd medicina, siue ea sit simplex siue composita, noxia est humano corpori, vt satius sit ea abstinere, quàm vti, testibus ipsis medicis? Nam Celsus libr. 5. in principio, Omnia ferè medicamenta stomachum lædunt malique succi sunt. Et idem fermè scripserat lib. 3. c. 12. Galenus quoque lib. 1. περὶ ὑγιείας, id est de sanitate tuenda, scribit pharmaca calida esse & sicca, & ex iis proinde exiccari attenuarique corpora. Plutarchus in li. eiusdem tit. Cõmotiones, inquit, quæ in aluo inferiore pharmacis fiunt, corrumpunt ac liquefaciunt partes subiectas, plusque addunt superfluitatis, quàm educunt. Itaque non aliter quàm si quis grauiter ferens Græcorum multitudinem ac turbam eadem in ciuitate commorantem, Arabibus ac Scythis peregrinis expleat ciuitatem: Sic nonnulli tota errant via, dum eiectis consuetis ac domesticis superfluitatibus, aliunde grana quædam Cnidia & Scamoniam, aliarũque rerum vim incomparabilem, atque agrestem in corpus ingerunt, quæ tantum absunt vt naturam expurgare queant, vt ipsa magis indigeant purgatione. Et paulò pòst scribit pharmaca corpus perturbare, simul ac viciare, quæ vulgus cupidè facileque solet appetere, nõ aliter quàm mulieres veneficiis vtentes, &c. Et Mesue li. 1. intentione 2. summa 1. cap. 1. cano. 2. Communis, ait, medicinarum vt plurimum malitia est facere senescere (ita enim loquitur qui illum traduxit) corpus, & frequentantibus illas læsionem afferre principalibus membris quæ sunt mineræ virtutum: & earum motores debilitare, qui sunt spiritus, & calor naturalis. Hæc ille. In quam sententiam celebratum est vulgò Prouerbium, Summa medicina est non vti medicina.

483 *Præsertim quæ potui dantur.*

Quod cùm semper aliàs, tũ maximè in medicinis quæ dantur potui, vt plerunque fit. Nã has scribit Celsus lib. 2. cap. 12. in fi. non semper ægris prodesse: semper sanis nocere. Præsertim verò in medicinis solutiuis, quibus hodie tota medendi ars consistit, locum obtinet. Galenus enim in Comment. Hippoc. li. 3. de ratione victus in morbis acutis, cap. 11. scribit omnes medicinas solutiuas esse noxias stomacho, & præsertim ori eius, cùm sit maximi sensus, propter neruos qui in eo oriuntur. Et cap. sequenti tradit naturam huiusmodi medicaminum solutiuorum esse contrariam naturæ corporum, quippe quæ ea in vniuersum interimant. Et in libro tertio de simplicibus medicamentis, scribit in huiusmodi medicinis esse semper aliquid admixtum, quod vim interficiendi habet. Paulus Aegineta lib. 7. ca. 4. post princip. Omnia, inquit, purgantia stomacho aduersantur, sola Aloe excepta. Rasis lib. 4. ad Almansorem, cap. 15. Medicinas, ait, ventris solutiuas sæpe sumere, corpus debilitat, & ad ethicam atque phthisim adducit. Mesue d. li. j. inten-

intentione 1.c. 2. scribit omnes medicinas laxatiuas esse de genere rerum venenosarū. Auerrois 5.Colliget. Nulla, ait, medicinarum purgatiuarum est sine veneno aliquo, in aliqua parte sui. Et Auenzoar lib. 1. Teisir, tractat. 9. cap. 8. Cauere debes omnino, ne medicinam laxatiuam exhibeas, eo quòd laxatiuum quamuis rectificatum & temperatum quantum possibile fuerit, impossibile tamen est, quin propter acuitatem, & motum ipsius non commoueat, & generet grossitatem & duritiem similē apostemati, &c. Idemque alibi scribit, nunquam se administrauisse medicinam laxatiuam, quin multis antè diebus cor ei laboraret. quod & retulit Rabi Moises in libro de regimine vitę, c. 4. Auicenna in 3. primi, doctrina 2. c. 1. Nobis necesse est proculdubiò superfluitates euacuare, quarum euacuatio vt plurimùm non completur, neque est conueniens, nisi cùm medicinis fiat venenosis, quæ proculdubiò naturam frangunt, quæ etiamsi venenosæ non essent, nō possei esse quin eas bibere naturæ laboriosum esset, quemadmodum dicit Hippocrates, quòd medicina purgat, & inueterat. Et post pauca, Medicinæ solutiuæ cū humore superfluo euacuant ex humiditatibus naturalibus: & spiritus, qui est substantia vitæ, partem magnam, & cum hoc virtutem membrorum principalium debilitant. Et in 4. primi, In pluribus violentarum medicinarum existit aliqua venenositas, & solutionem ventris efficiunt, secundū modum quo naturæ violentia infertur. Et in 11. 3. tract. 1. c. 6. Plures medicinæ euacuatiuæ sunt contrarię corpori. Et in 13. eiusdē 5. tract. 1. cap. vlt. Scias quòd omnes medicinæ solutiuæ, & omnia quæ abominationem faciūt, sunt mala stomacho. Et in libro de viribus cordis tracta. 2. cap. 2. Medicina laxatiua nocet cordi, quoniam omnis euacuatio naturam duobus modis comprimit: primo, quia cum eo quod nociuum est, euacuatur aliquid de conuenientibus naturæ: secundo, quoniam affert suprà naturam ad membra quod trahit, &c. Et paulò pòst autoritate Ruffi, Laxatio diminuit materiam spiritus, & debilitat cordis complexionem. Macer, aut quisquis is fuit qui Macri nomine librum versibus non eleganter composuit de herbarum viribus, cum de Aloe loqueretur, testimonio Oribasij hos versus adscripsit,

Esse tamen stomacho putat Oribasius aptam,
Cum lædant illum soluentia cætera uentrem.

Ex paulò autem recentioribus Arnaldus à villa noua in suis Aphorismis scribit pueris & decrepitis pharmaca esse admodum metuēda, sed & iuuenibus quoque, si crebrò sint suscepta. Nam quicunque in iuuentute sæpius pharmacis vtuntur, citò deflebunt incommoda senectutis. Propterea Galenus in Aphorismos Hippocr. lib. 3. c. 15. scribit pharmaca purgantia non esse exhibēda nisi valdè indigentibus, nec sæpè, nec semel, nec bis in mense. Et Asclepiades famigerabilis medic⁹ i volumine quod de sanitate tuēda composuit, huiusmodi purgationes tanquam perniciosas damnauit, vt relatum est à Celso lib. 1. cap. 3. & Plinio li. 26. c. 3. ad fi. Petrarcha autem libro primo Inuectiuarum contra medicum, cap. 6. & iterum li. 2. cap. 18. scribit medicorum colorem abiisse in Prouerbium, quoties croceum hominem, aut tabescentem conspicimus: tanquam scilicet medici vim rerum medicatū inualidi sint, atq; imbecilles, & ideo coloris interiorum partiū indicis nō admodum boni. Aristoteles autem in lib. de senectute & sensato scribit maximam partem hominum à medicina interimi.

484 *Medicinam esse superuacuam. Certus vitæ terminus cōstitutus, vide infrà.*

SED fac medicamenta non obesse, certè & nihil omnino prodesse, propterea q; medicinam esse supernacuam probat illud Vergilianum lib. 10. Aeneid

Stat sua cuique dies.

Ad quod etiam Macrobius libro primo de Sōnio Scipionis refert illud eiusdem de Deiphobo, lib. 6. eiusdem operis,

Explebo numerum reddarq; tenebris.

Et illud quoque Senecæ ad Lucilium epistola 102. Stat quidem terminus nobis, vbi illum inexorabilis fatorum necessitas fixit. Cui conuenit & illud Iob 14. Breues dies hominis sūt, numerus mensium apud te est. Constituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt. A quo non longè abest Aesculapij sententia qui statuta vitæ spatia à stellis accipi dicit, autore Plin. lib. 7. ca. 49. Nam si hæc vera sunt, vt profectò vera videntur, frustra medicamenta sumimus nullatenus vitam producentia, cuius finis & terminus præteriri non potest, sicuti etiam testis est Aristoteles lib. 2. de generatione animalium, scribens tempus, & vitam vniuscuiusq; numerum habere certum & determinatum. Omnium enim ordinem, & omne tempus, & vitam mensurari periodo. A quo non admodū distat quod scribitur Sapientiæ 2. Omnia in mensura, numero, & pondere disposuisti. Et Ecclesiastici c. 17. vbi de creatione hominis loquens, Numerum, ait, dierum & tempus dedit. Propterea Arnaldus à villa noua philosophus & medicus celeberrimus, in libro de humido radicali. c. postremo, eos arguit refellitque, quæ sophicistis quibusdam rationibus nitūtur probare, mortem naturalem arte medica produci posse.

485 *Omnibus hominibus moriendū necesse est.*

Aut certè, si id donemus medicis, vt vitam possint prorogare, nihilo tamen secius aliquādo moriendum est, vt scribit Cicero. Et vt dicit Diuus Paulus ad Hebræos, cap. tertio, Statutum est hominibus semel mori. Cuius rei & textum habemus in l. prima. ff. de conditionibus & demonstrationibus. Propterea Propheta ille omnium famatissimus, Psal. 88. Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem? Et vt

medico

medicorum quoque testimonio innitamur, Plinius lib. secundo, cap. 6. Deus, inquit, mortales æternitate donare non potest. Quod sumpsisse videtur ex Homero, qui scripsit libro 3. Odysseæ,

Ἀλλ' ἤτοι θάνατον μὲν ὁμοίιον οὐδὲ θεοί περ
Καὶ φίλῳ ἀνδρὶ δύνανται ἀλαλκέμεν, ὁππότε κεν δὴ
Μοῖρ' ὀλοὴ καθέλῃσι τανηλεγέος θανάτοιο.

Quib' significauit à naturali morte ne amicũ quidem virum Deos vindicare, quandoquidẽ inexorabile fatum omnes infesta morte domitat. Sed & idem lib. Iliados 6. scribit, nemini esse datum mortem effugere, siue ignauus sit ille, siue strenuus. in communi nanq; nasci vnũquenque mortalitatis conditione,

Μοῖραν δ' οὔ τινά φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν,
Οὐ κακὸν, οὐδὲ μὲν ἐσθλὸν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται.

Cui consonat & illa Menandri sententia,

Βροτοῖς ἅπασι κατθανεῖν ὀφείλεται.
Mortalibus omnibus mori necesse est.

Et illa eiusdem apud Stobæum Anthologiæ cap. 117.

Ἀθανασία δ' οὐ κἄστιν, οὐδ' ἂν συλλέξῃς
Τὰ Ταντάλου τάλαντα κεῖνα λεγόμενα.

Quibus significat immortalitatem comparari non posse, nec si collegeris tot talenta, quot Tantalus habuisse dicitur. Et alia Pindari, Isthmiorum ode 7.

Θνάσκομεν γὰρ ὁμῶς
Ἅπαντες.
Morimur enim similiter (siue ex æquo)
Omnes.

Illa item Sophoclis in Electra,

Πᾶσι θνατοῖς ἔφυ μόρος,
Omnibus mortalibus euenit mors.

496 *Ad idẽ medicorum sententia.*

Sed & medici quoque in eadem sunt sententia. Nam Gale. circa initia li. 1. de sanitate tuenda, scribit ea quæ corpus nostrum lædunt atque corrumpunt, esse duplicia: altera nobiscũ congenita, & quæ vitare nequeas, quæq; ex ipsis generationis principiis veluti radice oriuntur. Et alibi in eodem libro eos improbat, qui inuehunt *ἀνοσίαν*, idest, perpetuam inualetudinem: quoniam omne genitum corpus sicuti geniture, sic etiam interitus causas ab initio secum natas habet. Rursum in eodem libro primo, & in lib. *περὶ τοῦ μαρασμοῦ*, id est, de tabe, siue de marcore, quendam deridet, qui librum scripserat, quo conabatur docere viam immortalitatis, & quonam pacto quis omnino non senesceret: cùm immortale, vt dicit, fieri quod genitum est non possit. Is autem fuit Philippus sophista, qui hominem sibi auscultantem promisit immortalem fore, si fieri posset vt temperamentum cordis humidum perpetuo seruaretur. Nam è sicco esse initium corruptionis, sicuti & ipse Galenus recenset li-

Philippus sophista.

bro sexto de sanitate tuenda, vbi dicit quòd quoniam naturæ progressum, qui est ad siccitatem, effugere corpori non licet: idcirco senescere nobis, corrumpique necesse est. Et libro decimoquarto de vsu partium, capite secũdo, scribit, Naturam, si ei licuisset per materiam immortalem facturam fuisse hominem. At cũ materia ipsa repugnet (nã ex arteriis neruisq;, & venis compositum corruptibile esse necesse est) id quod potuit auxilium ad immortalitatẽ præstitit, dum hominem ex hoĩe producit. Et Auicenna in 3. primi. c. 1. Ars, inquit, sanitatẽ custodiendi non est ars, quæ à morte nos securos facit. In quam sententiã multa allegat Conciliator diff. 13, vt ibi videre omnibus licet.

497 *Homo etiã sine peccato Adæ fuisset mortalis.*

Idq; vsque adeò, vt nonnulli doctores Scholastici in secundo libro Sententiarum, distinctione decimanona, tenuerint (aliis tamen reclamãtibus) hominem etiam si non peccasset, permansissetq; in illo innocentiæ statu; subditum tamen fuisse morbis: tandemque, si diutius relictus fuisset in terrã, haud dubiè tabe confectum iri: nec lignum illud vitæ virtutem habuisse perpetuandi vitam, sed tantùm proferendi, de quo & tu videre poteris Paulum Cortesium lib. 2. ca. 6. Ex quibus videri potest Empedoclem falsò fuisse professum pharmaca, quibus morbi senectusque arceretur, quoniam si id sperasset, nunquam se in Aethnam præcipitasset, vt retulerunt Hippobotus, Diodorus Ephesius, Horatius in arte poetica, Lactãtius libr. 3. cap. 18. aliique à Laertio relati.

498 *Mors multis nos ærũnis & calamitatibus eximit.*

Igitur aut in paucos tantùm annos vitam medici producunt, aut etiam in longum aliquod tempus. Si primum, cur tanti facienda est medicina quæ tibi tantum paucos dies adiicit? Si secundum, nihil tamen est, cur tantum medicis ob id debere nos fateamur necesse sit, qui nos tot vitæ incommodis, malis, periculis, curis, calamitatibus, ærumnis diutius exponunt, quæ satius longè fuisset morte veluti præuenisse. Quando sit vetus sententia, Optimum non nasci, aut ocyssimè mori. Cuius meminere Aristoteles in Eudemo, Tullius lib. de Consolatione, Plin. in prin. lib. 7. naturalis historiæ, Plutarchus in consolatione Apollonij, & Lactantius, qui à Sileno quodam esse profectum scribit: citatque & in eam rem hos senarios Græcos,

Τὸ μὴ γενέσθαι μὲν κράτιστόν ἐστ' ἀεὶ,
Ἐπὰν δ' ἐγένηθ', ὡς τάχιστ' εἶναι τέλος. Id est,
Haud unquam in auras prodiisse potissimũ est:
Aboleri, ubi sis natus, illicò proximum est.

Adducit quoque Theognidem ex Sententiis Elegiacis,

Ἀρχὴν μὲν μὴ φῦναι ἐπιχθονίοισιν ἄριστον,
Μηδ' ἐσιδεῖν αὐγὰς ὀξέος ἠελίου.
Φύντα δ' ὅπως ὤκιστα πύλας Ἀΐδαο περῆσαι.

Id est,

Optima non nasci res est mortalibus ægris,

Nec

Nec Solis radios cernere luminibus.
Aut ubi natus homo est, properè ut descendat
ad orcum.

499 In quam etiam sententiam extat epigramma Posidippi, aut vt alijs placet, Cratetis Cynici in lib. j. epigrammatum Græcorum.

Ποίην τίς βιότοιο τάμοι τρίβον; εἰν ἀγορῇ μὲν
Νείκεα, καὶ χαλεπαὶ πρήξιες. ἐν δὲ δόμοισι
Φροντίδες, ἐν δ᾽ ἀγροῖς καμάτων ἅλις, ἐν δὲ θαλάσσῃ
Τάρβος, ἐπὶ ξείνης δ᾽ ἢν μὲν ἔχῃς τι, δέος.
Ἢν δ᾽ ἀπορῇς, ἀνιηρόν. ἔχεις γάμον; οὐκ ἀμέριμνος
Ἔσσεαι. οὐ γαμέεις; ζῇς ἔτ᾽ ἐρημότερος.
Τέκνα, πόνοι. πήρωσις, ἄπαις βίος. αἱ νεότητες
Ἄφρονες, αἱ πολιαὶ δ᾽ ἔμπαλιν ἀδρανέες.
Εἶθ᾽ ἄρα τοῖν δυοῖν ἑνὸς αἵρεσις, ἢ τὸ γενέσθαι
Μηδέποτ᾽, ἢ τὸ θανεῖν αὐτίκα τικτόμενον.

Id est, vt festiuiter traduxit Lucinius,

Quem teneas uitæ callem, rogo? iuxta tribunal
Iurgia, & anxius est questus. At in domibus
Curæ, durus agris labor imminet, undiq; ponto
Terror. opes peregrè qui gerit, usque pauet.
Pauperies grauior: connubia mente quietem
Exeutiunt: cœlebs heu malè solus eris.
Proles, fastidiũ: genus hac sine concidit: omnis
Mente caret iuuenis, uiribus inde senex.
Vtrum igitur malis optandum, uel neque nasci
Vnquam, uel fato perniciore rapi?

500 Ex quibus deprompsisse videtur Ausonius & hanc suam Eclogam de vita humana,

Quod uitæ sectabor iter? si plena tumultu
Sunt fora, si curis domus anxia: si peregrinos
Cura domus sequitur: mercãtem si noua semper
Damna manent: cessare uetat si turpis egestas:
Si uexat labor agricolã: mare naufrag[9] horror
Infamat: pœnęq́; graues in cœlibe uita:
Et grauior cautis custodia uana maritis.
Sanguineum si Martis opus: si turpia lucra
Fœnoris: & uelox inopes usura trucidat?
Omne æuum curæ: cunctis sua displicet ætas.
Sensus abest paruis lactentibus, & puerorum
Dura rudimenta: et iuuenum temeraria pubes.
Afflictat fortuna uiros per bella, per æquor,
Iras, insidiasq́, catenatosq́, labores
Mutandos semper grauioribus, ipsa senectus
Expectata diu, uotisq́, optata malignis
Obiicit innumeris corpus lacerabile morbis.
Spernimus in cõmune omnes præsentia: quosdã
Constat nolle Deos fieri, Iuturna reclamat.
Quò uitam dedit æternam? Cur mortis adẽpta
Conditio? sic Caucasea sub rupe Prometheus
Testatur Saturnigenam, nec nomine cessat
Incusare Iouem, data sit quòd uita perennis.
Respice & ad cultus animi: sic nempe pudicum
Perdidit Hippolytum non felix cura pudoris.
At contra illecebris maculosam ducere uitam
Quĩ iuuat, aspice & ad pœnas et crimina regũ,
Tereos incesti, uel mollis Sardanapali,
Perfidiam uitare monent tria Punica bella:
Sed prohibet seruare fidem deleta Saguntos.
Viue, & amicitias semper cole: crimẽ ob istud
Pythagoręorum periit schola docta sophorum.
Hoc metuens igitur nullas cole, crimen ob istud
Timon Palladijs olim lapidatus Athenis.
Dissidet ambiguis semper mens obuia uotis,
Nec uoluisse homini satis est, optata recusant.
Esse in honore placet, mox pœnitet, & dominari
Vt possint, seruire uolunt. Idem auctus honore
Inuidiæ obiicitur: pernox est cura disertis.
Sed rudis ornatu uitę caret. Esto patronus,
Et defende reos: sed gratia rara clientis.
Esto cliens, grauis imperij per sona patroni:
Exterrent (aut vt alij legunt) *exercent; hunc*
nota patrum, mox aspera curis
Sollicitudo subit: contemnitur orba senectus.
Et captatoris pręda est heredis egenus.
Vitam parcus agas, auidi lacerabere fama:
Et largitorem grauius censura notabit.
Cuncta tibi aduersis contraria casibus. Ergo
Optima Graiorũ sententia: quippe homini aiũt
Non nasci esse bonũ, natũ aut citò morte potiri.

501 *Ex alijs sanctis scriptoribus.*

Nec aliud voluit ille Iob omnium malorũ alioquin patientissimus, dum dicit, capit. 10. Quare de vulua eduxisti me? tanquam consumeretur primùm quòd esset natus; & paulò mox, Fuissem quasi non essem de vtero translatus ad tumulum, quibus verbis apertè ostẽdit se cupere, vt posteaquam natus esset, ipse confestim obiisset, ne tantas calamitates, & miserias, quibus homo obnoxius est, vt ille ipse testatur, cap. 14. subiisset. Propterea & antè, videlicet c. 3. Pereat, inquit, dies, in qua natus sum: & nox, in qua dictum est, conceptus est homo. Et infrà, Quare non in vulua mortuus sum, egressus ex vtero non statim perij? Et illum secutus Hieremias ille in vtero matris sanctificatus cap. 20. Maledicta, ait, dies, in qua natus sum, dies, in qua peperit me mater mea, non sit benedicta. Et paulò pòst, Quare de vulua egressus sum, vt viderem laborem, & dolorẽ. In quam sententiam Salomon Ecclesiastes. 4. Laudaui, ait, magis mortuos, quàm viuentes: & feliciorem vtroq; iudicaui, qui necdum natus est, nec vidit, mala quæ sub sole fiunt. Et iterum c. 7. Melior est, inquit, dies mortis, quàm dies natiuitatis. Quem locum enarrans Olympiodorus, Natalitius, inquit, dies in turbulentum huius vitæ pelagus nos inducit, vbi Draco latibulum posuit. Transitus verò dies è stadio nos educit. Et si quidem peccator fuerit, qui decedit, peccare vltrà iam desinit: qui verò fuerit iustus, vita perfruetur æterna. Sed & diuus Hieronymus inibi multis disserit fœliciores esse mortuos, quàm viuentes. hos enim adhuc esse in prælio, & quasi clausi corporis ergastulo retentari: mortuos verò iam esse securos, & peccare desiisse.

502 Et Origenes quoque in prima Homilia, Psal. 38. hunc Ecclesiastæ locum memorans, Laudat, inquit, Ecclesiastes mortuos, plusquã viuos: quia illi hoc saltem lucri habent, quòd de

de vinculis huius corporis liberati sunt, nec vltrà subiacent necessitati corporis. Idem quoque enarrans istud Leuitici 12. Mulier quæcunque conceperit semen,& pepererit masculum,immunda erit,&c. Nemo,inquit,ex omnibus sanctis inuenitur diem festum, vel conuiuium magnum egisse in die natalis sui: nemo innenitur habuisse lætitiam in die natalis sui,vel filiæ suæ: soli peccatores super huiusmodi natiuitate lætantur. Inuenimus enim in veteri testamento Pharaonem Regem Aegypti diem natalis sui cum festiuitate celebrantem. In nouo verò testamento Herodem. vterque tamen eorum ipsam festiuitatem natalis sui profusione humani sanguinis cruentauit. Ille enim præpositum pistorum, hic sanctum prophetam Ioannem obtruncauit in carcere. Sancti verò non solùm non agunt festiuitatem in die natalis sui, sed & spiritu sancto repleti execrantur hūc diem. In quam rem citat quod suprà diximus de Hieremia,& Iob,dicitq; eos non tam grauia,& tam onerosa imprecari potuisse, nisi sciissent aliquid esse in ista natiuitate corporea, quod dignum esset maledictionis imprecatione.

503 *Iterum ex Ethnicis.*

Plutarchus,vt ad Ethnicos redeamus, in li. de audiēdis poetis, & è Tragico quopiam hos senarios refert,quos Aristides,& Cicero librò primo Tusculanarum quæstionum, & Strabo lib.11.tradunt esse Euripidis in Themistocle, aut vt alij citant,in Cresphonte,

Ἐχρῆν γὰρ ἡμᾶς σύλλογον ποιουμένους,
Τὸν φύντα θρηνεῖν εἰς ὅσ᾽ ἔρχεται κακά.
Τὸν δ᾽ αὖ θανόντα, καὶ πόνων πεπαυμένον,
Καίροντας, εὐφημοῦντας ἐκπέμπειν δόμων.
Oportuit nos funeris luctu graui
Dolere natum maxima ad discrimina.
At mortuum qui cassus est laboribus,
Efferre læto corde, lætis uocibus.

Ita autem vertit Cicero,
Nam nos decebat cœtus celebrantes domum
Lugere,ubi esset aliquis in lucem editus,
Humanæ uitæ uaria reputantes mala.
At qui labores morte finisset graues:
Omnes amicos laude,& lætitia exequi.

Qui Gades incolunt, natos lachrymis prosequuntur, mortuos cātibus. 504

Et hunc quidem morem olim obseruabant, qui Gades incolebant, vt refert Philostratus li.5.de vita Apollonij,statim post initium.

Nec ij quidem soli,vt ille falsò quidem putat. Nam & Causianos idem obseruasse tradit aliorum autoritate Stobæus Florilegij c.119. Et Cæsias, nisi iidem sunt Zenodotus in Collectaneis in prouerbio, νόμος καὶ χώρας, vti & idem dicit de Heniochis, nisi item iidem sint. Sed & Thraces in lucē editos lachrymis prosequebantur, mortuos cantibus: recensentes quascunque necesse est illi,qui vitam ingressus est,perpeti humanas calamitates. Mortuos autem cantibus & tripudiis terræ demandabāt, referentes quot malis liberati in omni sunt fœlicitate. auctores Herodotus in Terpsichore, Valerius Maximus li.2. de institutis antiquis, Quintilianus lib. 5. Oratoriarum institutionum,titulo de exemplis, Pomponius Mela in orbis descriptione li.2.Solin' c.16.& Archias, cuius in hanc rem sunt ij versus in li.Epigrammaton Græcorum,

Θρήικας αἰνείτω τις, ὅτι στοναχεῦσι μὲν υἷας
Μητέρος ἐκ κόλπων πρὸς φάος ἐρχομένους;
Ἔμπαλι δ᾽ ὀλβίζουσιν, ὅσους αἰῶνα λιπόντας,
Ἀπροϊδὴς κηρῶν λάτρις ἔμαρψε μόρος.
Οἱ μὲν γὰρ ζώοντες, ἀεὶ παντοῖα περῶσιν
Ἐς κακά, τοὶ δὲ κακῶν εὗρον ἄκος φθίμενοι.
Thraces quis laudat, soleant quòd plāgere natos,
In lucem quotiens adidit alma parens?
Contrà fœlices uocitant quos flore iuuentæ
Ancillans parcis mors inopina rapit.
Illi dum uiuunt,properant ad pessima quæq;
Ast iis mors finem contulit ipsa mali.

Ex quo Eleazarus apud Aegesippum li.5.Excidij Hierosolymitani, Nonnullis(inquit)gentibus mos est,vt hortus hominum fletibus, occasus gaudiis prosequantur. Et illos ad ærumnam natos doleant: hos ad beatitudinem rediisse gratulentur. Illorum animas ad seruitutem venisse ingemiscant: istorum ad libertatem remissas gaudeant. Et Macrobius, li.2.de Somnio Scipionis, Mortuos,ait, ad sepulturā prosequi oportere cum cantu, plurimarum gentium, vel regionum instituta sanxerūt persuasione hac, quia post corpus animæ ad originem dulcedinis musicæ, id est, cœlum redire credantur.

505

Ex nostris Roma.in l.prima, columna sexta, ff.de verborum obligationibus, refert quendā Paduanum suo testamento cauisse, vt cadauer ipsius ad sepulturā deferretur sine planctibus, sed cum cantibus & sonis: ob idque fuisse indicatum furiosum,& quidem malè, vt ipse dicit per textum in capit. qui diuina,& cap. vbicunque. 13. quæst. 2. & sequitur Alexander in l.si cùm dotem.§.si maritus, columna vltima, ff.soluto matrimo. quicquid scripserit Paulus Castrensis in l. non oportet. C de his, qui. vt indign. vbi dicit hunc fuisse Doctorem Paduanum. Accursius autem l. cùm quidam: & ibi post eum Bartolus. ff. de annu. legat. exponit textum ibi loquentem de quodam, qui suo testamēto Decurionibus diuisiones dari iussisset die natalis sui, pro die mortis: quasi tunc nasceretur ad gloriam,vt fit,inquit, de natiuitate sanctorum,quam glos. commendat idem Roma.singul. 33.quia cras est festum. Et est similis glossa in §.vltimo,in verbo, natalibus, Institu.de ingenu.& in cap. non licet in quadragesima. 33. quæst. 4. quam & ad hoc ponderat Panormitanus in capit. licet, in secundo notabili, de feri. vbi ex hoc excipit natiuitatem Diuæ Mariæ, & Sancti Ioannis Baptistæ, per cap. vltimum,eodem titulo. Cui Bragmanorum

Bragmana existimant mortem esse natiuitatë.

rum (ij sunt Indorum philosophi) sententia admodum consona est, existimantium mortē esse natiuitatem ad veram illam & fœlicem vitam, vt refert Strabo, lib. 15.

506 *Corpus anima sepulchrum.*

Plato autem in Cratylo σῶμα, hoc est, corpus appellat veluti σῆμα, id est, sepulchrum, tanquam anima in corpore sit sepulta, interimque mortua dum in corpore est. quod & ipsum asserit idem Plato in Gorgia, vbi & illud Euripidis citat, Quis nouit verum viuere mori sit, mori autem viuere? Maximus quoq; Titius Platonis per omnia imitator Serm. 25. Hoc, inquit, quod mortem homines vocant, idipsum est immortalitatis initium, & futuræ vitæ procreatio, pereuntibus scilicet sua lege, suoque tempore corporibus, animis verò ad proprium locum, propriamque vitam ascendentibus. Verùm hic vnus inuētus est modus ab ipso Deo, quo humana conditio minorem se esse diuina fateatur. Propterea scilicet quòd & animum terrestri corpori tāquam aurigam imposuit currui, &c.

507

Omnium autem profanorum scriptorum primus Homerus, si is profanus est, hominis viuentis corpus δέμας vocauit libro 13. Odysseæ,

> Κερρὶ τέ μιν κατέρεξε, δέμας δ' ἤϊκτο γυναικί.

Et lib. 18. vbi Penelope hæc de se loquitur,

> Εὐρύμαχ' ἤτοι ἐμὴν ἀρετὴν, εἶδός τε δέμας τε.

Et lib. 24.

> Μέντορι εἰδομένη ἠμὲν δέμας, ἠδὲ καὶ αὐδήν.

Quod ipsum vocabulum, & corpus ipsum, & carcerem, siue vinculum significat, tanquam scilicet corpus sit carcer animæ, quem secutus Virgilius lib. 6. Aeneidos,

> *Hinc metuunt, cupiuntq;, dolent, gaudentq;, nec auras*
> *Respiciunt, clausæ tenebris & carcere cæco.*

Quo in loco Seruius interpres id intelligens, Definitiones, inquit, sunt corporis. Et Tullius in Somnio Scipionis, Qui è corporum vinculis tanquam è carcere euolarunt. Quem enarrans Macrobius libro primo eiusdem operis c. 11. Corpus, ait, δέμας, hoc est, vinculum nuncupatur, & σῶμα quasi quoddam σῆμα, id est, animæ sepulchrum. Vnde, vt subdit Cicero pariter vtrunq; significans corpus esse vinculū, corpus esse sepulchrum, quod carcer est sepulcrorum, ait, Qui è corporum vinculis, &c. vt suprà. In quam rem est etiam elegās epigramma Palladæ, lib. j. Florilegij,

> Σῶμα, πάθος ψυχῆς, ἅδης, μοῖρ', ἄχθος ἀνάγκη,
> Καὶ δῆμος κρατερὸς, καὶ κόλασις βασάνων.
> Ἀλλ' ὅταν ἐξέλθῃ τοῦ σώματος, ὡς ὑπὸ δεσμῶν
> Τοῦ θανάτου, φεύγει πρὸς θεὸν ἀθάνατον.

Id est, propemodum ad verbum,

> *Corpus passio animę, infernus, parca, onus, necessitas,*
> *Et populus ferox, & pęna torturarum.*
> *Sed quando egressa fuerit è corpore tanquam è carceribus*
> *Mortis, fugit ad Deum immortalem.*

Corporis aliæ definitiones.

Nec ociosum, aut fortuitum putes, quòd corpus ᾅδην, id est, infernum dicit. Nam authore Macrobio in illo j. lib. de Somnio Scipionis c. 10. prisci illi Theologi inferos aliud esse negabant, quàm ipsa corpora, quibus inclusę animæ carcerem fœdum tenebris, horridum sordibus & cruore patiūtur. Hoc Ditis concaua, hos inferos vocarunt.

Corpus infernus cur dicitur.

508

Iuxta quam sententiam Apollonius Thyaneus apud Philostratum lib. 7. Nos (inquit) homines in carcere sumus omni tempore, quod nos vitam appellamus. Ipsa enim anima corruptibili corpori alligata, multa quidem perfert, omnibus autem struit quæcunque in homines cadunt. Et qui primi domos inuenerunt, non animaduertisse videntur, quòd alio carcere seipsos circundarent. Tullius autem alibi, scilicet in Catone maiore, alio, sed non dissimili nomine vtitur. Nam dum sumus (inquit) in his inclusi compagibus corporis, munere quodam necessitatis, & graui opere perfungimur. Est enim animus cœlestis ex altissimo domicilio depressus, & quasi demersus in terram, locum diuinæ naturæ æternitatiq; contrarium. Hæc ille, vt nō mirum videri debeat quod scribit Phalaris, si is est, Singuli ad innumeras nascimur miserias, & cum vita fungimur, tum demum miseri esse desinimus.

509 *Homines miseri proprio epitheto.*

Hincque Virgilius homines sæpe miseros proprio & peculiari epitheto vocat. Nam li. 3. Georgicon,

> *Optima quæq; dies miseris mortalibus.*

Et lib. 6. Aeneidos,

> *Non tamen omne malum miseris.*

Et lib. 11.

> *Aurora interea miseris mortalibus almam*
> *Extulerat lucem.*

Et illum secutus Papinius lib. Syluarum 5.

> *Quis rude & abscisūm miseris mortalib' æquor*
> *Expulit in fluctus.*

Quod epitheton frequēs est apud Homerum, & Hesiodum, δειλοῖσι βροτοῖσι, id est, miseris mortalibus. Nam lib. 22. Iliados,

> Καί τε φέρει πολλὸν πυρετὸν δειλοῖσι βροτοῖσι.

Et paulò pòst,

> Τοῦτο δὴ οἴκτιστον πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι.

Et lib. 24.

> Ὡς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δειλοῖσι βροτοῖσι
> Ζώειν ἀχνυμένους.

Et lib. 11. Odysseæ haud post princ.

> Ἀλλ' ὀλοὴ νὺξ ἐπὶ τέταται δειλοῖσι βροτοῖσι.

Et lib. 12. eiusdem operis,

> Πάντες μὲν στυγεροὶ θάνατοι δειλοῖσι βροτοῖσι.

Et lib. item 15.

> Νοῦσος ἔπι στυγερὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι.

Et Hesiodus in eo opere, cui titulus est, ἔργα καὶ ἡμέραι,

> Χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι.

Sed

Sed & apud ipsum Homerum non absimile epithetō tribuitur hominibus, ὀϊζυροῖσι βροτοῖσι, lib. 4. Odyssex,

Τοῦτό νυ καὶ γέρας οἷον ὀϊζυροῖσι βροτοῖσι.

Et aliud quoque eiusdem significationis apud Euripidem in Supplicibus,

Ὦ Ζεῦ, τί δῆτα τοὺς ταλαιπώρους βροτοὺς
φρονεῖν λέγουσι;

Et iterum in eadem fabula,

Ὦ ταλαίπωροι βροτοί,
Τί κτᾶσθε λόγχας.

Et in Bacchis,

Ὃ παύει τοὺς ταλαιπώρους βροτούς.

Et aliud quoque Pythagoras in aurei carminibus,

Τλήμονες, οἳ τ' ἀγαθῶν &c.

510 Nam & ipse Homerus lib. Odysseæ 18. & Iliados 17. scribit nihil æquè miserum & ærumnosum esse, vt hominem, inter cætera animantia,

Οὐ μὲν γάρ τί πού ἐστιν ὀϊζυρώτερον ἀνδρὸς,
Πάντων ὅσσα τε γαῖαν ἔπι πνείει τε καὶ ἕρπει.

Quam & ipsam sententiam refert & probat Plato in eodem Axiocho, & Plutarchus in libello de amore naturali parentum erga liberos. Et huic concinens Simonides apud Stobæum in Anthologio (ita enim eum librū vocat Suidas) Ser. 96.

Πολὺ γ' ἐστὶ πάντων ζῷον ἀθλιώτατον
Ἄνθρωπος, εἴ τις ἐξετάζοι κατὰ τρόπον.
Multò est omnium animalium miserrimum
Homo, si quis rem exquirat probè.

Et id probat multis versibus sequentibus, vt inibi videre poteris.

511 Iterum de calamitatibus hominis vitæ.

Neuij prisci poetæ Comici sententia est,
Pati necesse est multa mortalem mala.

Apud Herodotum lib. j. Musarum, Solon ille qui Atheniensibus leges tulit, Cræso regi dixisse fertur, ὦ Κροῖσε πᾶς ἄνθρωπος ἐστὶ συμφορή. O Cræse omnis homo est quædam grauis calamitas. Et Menander,

Μακρὸς γὰρ αἰὼν συμφορὰς πολλὰς ἔχει.
Longum enim æuum calamitates multas habet.

Quem etiam versum affert Stobæus Anthologiæ cap. 115. ex Euripide in Glauco. Et hinc quoque Palladæ aliud Epigramma,

Δακρυχέων γενόμην, καὶ δακρύσας ἀποθνήσκω,
Δάκρυσι δ' ἐν πολλοῖς τὸν βίον εὗρον ὅλον.
Ὦ γένος ἀνθρώπων πολυδάκρυτον, ἀσθενὲς, οἰκτρὸν,
Συρόμενον κατὰ γῆς, καὶ διαλυόμενον.
Lachrymans sum natus, sed & lachrymans morior,
In lachrymis multis vitam cōperi omnem.
O genus hominum lachrymosum, debile, miserabile.
Tractum in terra, solutumq́.

Vt interim non omittam illud Iob c. 13. Homo natus de muliere breui viuens tempore, repletur multis miseriis.

512 Ex quo illud Menandri,

Ὃν γὰρ φιλεῖ θεὸς, ἀποθνήσκει νέος.
Quem enim amat Deus, moritur iuuenis.

Quē Deus amat, iuuenis moritur.

Illudq́ue Sophoclis in Scyriis,

Οὐδὲν γὰρ ἄλγος, οἷον ἡ πολλὴ ζόη,
Πάντ' ἐμπέφυκε τῷ μακρῷ γήρᾳ κακά,
Νοῦς φροῦδος, ἔργ' ἀχρεῖα, φροντίδες κεναί.
*Nulla est talis * iustitia, quàm longa uita.*
Omnia insunt longæ senectæ mala,
Mens uana, operæ inutilia, curæ superuacuę.

* molestia.

Et illud quoque Plauti in Bacchidibus,
Vixisse minimo satius est, quàm uiuere.

Ideoque multi viri sapientes habiti mortem sibi cōsciuerunt, quò se huius vitæ miseriis maturè eximerent, & veluti à tempestate in portum se reciperent. Nam mortem ærumnarum requiem, non cruciatum esse grauiter pronunciauit Cæsar apud Salustium in Catilina. Et vt scribit Plinius lib. 25. c. 3. Optimus portus mori est. Et id quidem fecerunt Lycurgus Lacedæmoniorum legislator, vt tradit Plutarchus: Cato ille Vticensis, Empedocles qui se in ignem coniecit, vt suprà diximus, & meminit etiam noster Accursius, in l. si quis filio exhæredato. §. eius qui, in verbo, iactationis. ff. de iniust. testam. Cleombrotus Ambrachiotes, qui lecto libro Platonis de immortalitate animæ, se in mare præcipitem dedit, vt tradit Cicero lib. j. Tusculan. quæst. Lactantius li. 3. c. 18. & Augustinus li. j. de Ciuitate Dei c. 22. & attestatur illud Epigramma,

Sapientes multi mortem sibi consciuerunt.

Εἴπας ἥλιε χαῖρε Κλεόμβροτος ὡμβρακιώτης
Ἥλατ' ἀφ' ὑψηλοῦ τείχεος εἰς ἀΐδην,
Ἄξιον οὐδὲν ἰδὼν θανάτου κακόν, ἀλλὰ Πλάτωνος
Ἓν τὸ περὶ ψυχῆς γράμμ' ἀναλεξάμενος.

Et illud quoque,

Salue, dicit, Phœbe Cleombrotus Ambrachiotas,
Præcipitem muro se dedit ipse neci.
Dignum morte malum non uidit, at ipse Platonis.
Immortalem animam legerat esse, librum.

Ex quo illud Ouidij in Ibin,

Vel de præcipiti uenias in tartara saxo
Vt qui Socraticum de nece legit opus.

Et prçter hos mortem sibi consciuerunt Zeno Stoicus, qui seipsum strangulauit. & ex ipsius schola Cleantes qui inedia vitam finiuit, vt vtriusque testes sunt Lactantius vbi suprà, & Laertius, Calanus ex Indorum Philosophis, quos Gymnosophistas vocant, sese in rogum præcipitauit, apud Strabonem lib. 15. Plutarchum, & Arrianum vtrunque in vita Alexandri, & alij plurimi quos nimis longum esset recensere.

513 Hinc vox illa Diui Pauli ad Philip. c. primo, desiderantis dissolui, & ad Romanos cap. 7. Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et Ionæ prophetæ c. 4. Domine tolle quæso animam meam à me, quia melior mihi est mors, quàm vita. Et Heliæ quoq; prophetæ 3. Regum c. 19. Petiuit animæ suę vt moreretur, & ait, Sufficit mihi domine, tolle animam

D. Paulus cupit dissolui.
Et Ionas propheta.

animam meam. Ex quo illud Plinianum lib. 7. c. 1. Tot periculorum genera, tot morbi, tot metus, tot curæ, toties inuocata morte, vt nullum frequentius votum. Natura verò nihil homini bus breuitate vitæ præstitit melius. Hegesiæ Cyrenaici liber est ἀποκαρτερῶν, quo à vita quidam per inediam discedens reuocatur ab amicis, quibus respondens vitæ humanæ enumerat incommoda. Sed is à Ptolemæo prohibitus esse dicitur illa in scholis dicere, quòd multis his auditis mortem sibi consciscerent. Sicuti retulit Valerius Maximus li. 8. c. 9. ad f. & ante eum Tullius lib. primo Tuscula. quæst. quo etiam authore Alchidamus rethor antiquus imprimis nobilis scribit laudationem mortis, quæ constat ex enumeratione malorũ humanorum. Plutarchus autem ad fi. libri de amore naturali parentum erga liberos non librum de morte Hegesiam composuisse scribit, sed id dicit, quòd cùm de morte dissereret, auditoribus multis, vt ipsi sibi manus inferrent, author fuit. Quibus & succinit illud Agathij distichon,

Τὸν θάνατον τί φοβεῖσθε, τὸν ἡσυχίης γενέτειραν,
Τὸν παύοντα νόσους, καὶ πενίης ὀδύνας;

Id est, ad verbum,

Mortem quid timetis, quietis genitricem,
Sedantem morbos, & paupertatis dolores?

Et vt id caput finiam multa in eam sententiã reperies apud Xenocratem in lib. de morte, & Plutarchum in oratione consolatoria ad Apollonium, Senecam de Consolatione ad Marciã, & D. Augustinum de ciuitate Dei libro vigesimoprimo, cap. 14. quæ in promptu sunt omnibus.

514 *Aegritudo inter mala non connumeranda.*

AD HAEC non est quòd debeant medici tantopere gloriari, quòd ægritudinem agant, sanitatem tueantur. Nam vt dicit D. Ambrosius in c. illa. 15. q. 1. Nemo sapiens ægritudinẽ malam dixerit, nec in malorum sortem annumerandam. Cui concinens Aeneas Platonicus in Theophrasto Græcè quidem, sed in hũc sensum, Neque enim (ait) & ignarus aut memor ægritudinem neq; turpem esse, neque malam. Et paulò pòst subdit, malã valetudinem Theagi plurimùm ad philosophiam contulisse. Ita enim de illo dixisse Socratem refert, At verò Theagi quoque nostro cuncta, vt Philosophia excitat, suppetunt. Solus hunc morbus diutinus coercet, & continet. Cuius rei locus, ne id ignores, est apud Platonem libro sexto. περὶ πολιτείας, id est, vt noster Iureconsultus vertit in l. 2. ff. de nundinis, de ciuili cõuersatione, Marsilius Ficinus & plerique omnes de Republica. De quo, vt opinor, loco intellexit Aelianus de varia historia libro 4. vbi scribit Platonem affirmasse Theageni nulla alia occasione philosophiæ statuta cognouisse quàm morbi ocio D. Gregorius Nazianzenus in monodia D. Basilij, dum inquit, ad philosophiæ cognitionem simul & obseruantiam corporis debilitas & mala valetudo, vt ait Plato, non parum faciũt. Sed & huius rei testimonium habemus ex Diuo Paulo in 2. ad Corinthios epistola c. 12. Virtus in infirmitate perficitur. Et paulò pòst, Cùm infirmior, tunc potens sum. quod repetitur in c. nisi cùm pridem, vers. alia verò causa, de renunci. vbi ex hoc subiicitur, quòd nonnunquã corporis infirmitas fortitudinẽ animi auget. de quo etiam nonnulla Cardi. Flor. con. 34. circa primum, post prin. Ad quod referri potest illud Ecclesiastici cap. 31. post prin. Infirmitas grauis sanam facit animam.

515 *Plato Academiam locum insalubrem delegit.*

Cæterùm ipse Aeneas Platonicus vt ad eum redeamus, subdit iis quæ suprà ex eo diximus, Platonem ipsum Academiam insalubrem locum, vbi maneret, elegisse, corporeæ sanitatis maximè negligentem. Cum quo consentiens Diuus ipse Basilius Magnus in eo elegantissimo atque doctissimo libro quem scripsit de legendis gentilium libris, Platonem (inquit) ferunt bonam corporis habitudinem, vt rẽ omnino incommodam prospicientem Academiam in loco in Attica pestilente delegisse, vt nimiam corporis prosperitatem veluti vitem pal mite luxuriantem amputaret. Subditque, Ego verò bonam valetudinem, quæ in summo sit, ex medicis sæpe audiui fallacem esse. id quod certè asseruit, vt hoc illi addas, summus medicorum Hippocrates lib. Aphorismorum 1. ca. 3. & ex eo quoque repetiit D. Hieronymus in c. ne tales, de consecra. di. 5. De hac re autem loquens Aelianus lib. 9. Variæ historiæ, Plato (inquit Græcè quidem, sed in hunc sensum) cùm Academia diceretur esse pestilens, & medici consilium darent, vt Lyceum scholam trãsferret, nequaquam obtemperauit, dicẽs, Sed ego producendæ vitæ causa, ne in Atho quidem summitatem transmigrare velim.

516 *D. Aegidius curari vulnera noluit.*

Sed vt redeamus, huius rei multa exempla afferre possumus. Legimus enim D. illum Aegidium ad Rhodani ostia solitarium, cùm à venatoribus latens inter syluas sanciatus fuisset, nõn modò medicinam non admisisse, sed & dominum rogasse, ne quando ipsa caro sana retur, vt videlicet illatus corpori dolor ab animo procul arceret voluptatis cogitationes. D. quoque Franciscum non antè perfectum fuisse, quàm in grauissimam corporis valetudinẽ incidisset. vigesimo enim ætatis anno ægrotus didicit terrena contemnere, quæ sanus dilexerat: æger soli Deo seruiendum esse intellexit, qui antea seruus auaritiæ seruierat, dum negotiationibus vacaret: æger ad viam virtutum festinanter properauit, quam sanus lento admodum pede arripuerat, faciens locum illi sententiæ Psalmographi cap. 15. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum postea acclamauerunt. Beniamin autem senior qui multos suis orationibus curauit, ægrotus ipse nempe hydropicus

D. Frãciscus ex valetudine perfectus factus.

Beniamin Senior cor-

pus. sanum nihil illi profuisse. asceba[t].

dropicos, inoisentes se, coosolabatur, rogabatque vt Deum precarentur pro ipsius anima, nihil de corpore solliciti, quia & dom sanum, inquit, esset, nihil mihi profuit. Author Sosomenus lib. 8. Historiæ Tripartitæ Cassiodori cap. j.

517 *D. Petrus filiam suã sanare noluit.*

Diuus Petrus Tito discipulo interrogaoti, cur Petronillam filiam diutiùs ægrotare pateretur, cùm aliis malè affectis repente sanitatem daret, ita illi expeditè respondit: & vt id se facere posse ostenderet, iussit eam surgere, & eis discumbentibus ministrare. Et confestim sana surrexit, & vt officio suo [sic] functa est: rursum patris iussu ad lectum pariter & morbum rediit. Ita igitur ægrotando didicit virginitatis puritatem amare, vt postea sanata mori potiùs elegerit, quàm Flacco prætori nubere. In vita quoque Thomæ Cantuariensis archiepiscopi memoriæ proditum est quempiam comparandæ valetudinis gratia ad sepulchrum eius coo cessisse, & voti compotem factum, dum rediret secũ quærere cœpisse, sanitas ne corporis, an imbecillitas ad animæ salutem conducibilior esset. & rursum Sanctũ arã repetiisse, orasseque, vt quod sibi ad beatitudinem illam adipiscendam magis conduceret, id sibi contingeret, & statim eodem implicatum morbo rediisse.

518 *Ethnicorum in eã rem te stimonia.*

Sed vis audire exempla & testimonia Ethnicorum? Plinius Iunior libro septimo Epistolarum ad Maximum, Nuper, ioquit, me cuiusdam amici languor admonuit optimos esse nos dum infirmi sumus. Quem enim infirmum aut auaritia, aut libido sollicitat? non amoribus seruit, non appetit honores, opes negligit, & quantulumcunque vt relicturus satis habet. Tunc Deos, tunc hominem esse se meminit, inuidet nemini, nemiuem miratur, neminem despicit, ac ne sermonibus quidem malignis aut atteodit, aot alitur. Plutarchus autem in Apophthegmatis tradit, quòd Antigonus Rex Macedonum, cùm à graui morbo conualuisset, Nihilo, inquit, peius est. Siquidem hic morbus nos admonuit ne efferamur, cùm mortales simus. tanquam scilicet ex morbo illi plus boni, quàm mali accessisset. Alexander quoque Magnus, cùm aliquando femore sauciatus fuisset, maximosque ex vulnere dolores sensisset, sese tum primum nouisse Iouis, vt antè gloriabatur, filium non esse. Ita enim plerique referunt. quanquam aliter prodidit Plutarchus in libro de Fortuna Alexandri, & in Apophthegmatis ipsius, sed quod non multum ab hoc diffidet. Hieron Siciliæ Rex antea veluti ἄμουσος, postquàm in morbum incidit, factus est literatissimus, cùm ocium quod ei corporis imbecillitas imponebat, doctorum hominum sermonibus audiendis tribueret, vt refert Aelianus dicto libro quarto Variæ Historiæ, vbi etiam tradit Stratonem filium Chorrhagi vtiliter, & commodè ægrotasse, quoniam cùm esset illustri familia ortuodus, & diuitiis abundaret, non antè corporis exercitia eum vsurpasse, qoàm ex splene laborare cœpisset. Plato quoque scribit Phrageo non alia ratione sacris initiatum philosophiæ mysteriis, quàm quòd ἡ νοσοτροφία εἴργουσα αὐτὸν τῶν πολιτικῶν, συνήλασεν εἰς τὸν τῆς σοφίας ἔρωτα, id est, familiaris ægritudo à ciuilium cura ipsum abducens in sapientiæ amorem coniecit. Strabo lib. 17. tradit Ptolemæum Philadelphum cùm corporis imbecillitate, & infirma valetudine laboraret, cognoscendarũ rerum, & rerum nouarum perquirendarum studio flagrauisse: qood & ipsum tradit Aelianus d. lib. 4. Variæ historiæ. Is autem est, qui bibliothecam illam omnium sermonibus celebratam instruxit.

519

Sed audi Plutarchum statim in initio vitæ Pelopidis. Cùm apud Antigonum quidam cõfidenti animo, habitudine tamen corporis nõ admodum prospera militaret, interrogatus à rege, quænam esset palloris in eo causa, quandam ægritudinem incognitam respondit. Post quam autem virtute hominis affectus rex ac magnificentia quadam motus iussit medicis, vt si qua essent ad salutem remedia, illum curarent. Cùm autem bonæ valetudini plenè restitutus fuisset, non eo amplius ardore atque impetu periculis sese certãdo obiiciebat: ideo admiratus Antigonus eam animi mutationẽ, non poterat eum non accusare. Cui ille nihil causam dissimulans, Tu me inqnit, ò Rex, profectò minimè audacem reddidisti, cùm ex his malis liberaueris, quibus viuere pauifaciebam.

520 *Canonum te stimonia.*

Quid moror exemplis, quorum me turba fatigat? Sunt enim & apud nos textus optimi præter eos quos suprà citauimus, idipsom comprobantes, videlicet in cap. primo, & iterum in cap. nisi cùm pridem, versic. alias, de renunci. primo enim loco ita scribitur, Vergente deorsum conditione corporea, feruor spiritus in subliminiora conscendit. Altero autem ita, Nunnunquam corporis infirmitas fortitudinem corporis augmentat. Et in cap. potest, post medium, de pœniten. distinct. prima. Cuius hæc verba sunt, Aegritudo carnis peccatum repellit: & ibi glossa, in verbo, debilitandum, & Archidiac. multa de ea re scribuot. vti etiam facit Panor. in c. cùm infirmitas, in j. no. de pœnit. & remiss. & Benedic. in repet. c. Raynutius, in verbo, mortuo itaque testatore, le j. nu. 9. & 10. de testa.

521 *Omnes artes à Deo.*

NEC est denique quod sibi priuatim gloriandum medici existiment medicinam à Deo inuentam, & hominibus traditam, testimonio Ecclesiastici, vt diximus: eamque propterea cæteris artibus honestiorem. Nam id commune est omnium artium & liberalium, & illibe-

illiberalium, vel testimonio eiusdem Ecclesiastici c.j.dicentis, Omnis sapientia à domino Deo. Et Prouerbiorum 2. Dominus dat sapientiam. Et Sapien.7.scribitur, omnem sapientiã, & operum scientiæ disciplinam ex Deo esse. Et ipse Ecclesiasticus, cap.7.tradit agriculturam, quam plurimi veluti sordidam existimant, à Deo creatam esse, cùm dicit, Non oderis laboriosa, & rusticationem ab altissimo creatam. Nam & poetæ rerum omnium peritissimi, ipsius agriculturæ inuentionem Diis tribuunt. An tamen ea ars sit sordida, dicam postea plenius. Similiter leges Deorum donum esse dicit Demosthenes in prima oratione cõtra Aristogitonem, & eius loci authoritate noster Iurisconsultus in l.secunda. ff. de legib. & Aphthonius Declamator in libro Præexercitamentorum, paulò ante calcem eius operis. Ad quod nonnulli referunt illud Homeri lib.18. Odysseæ,

Ἀλλ' ὅγε σιγῇ δῶρα θεῶν ἔχοι, ὅττι διδοῖεν.

Philosophia Poetica.

Dequo & nos diximus in nostro tractatu Retractuum in præfatione, nu.11.igitur satis, & seq. Plato autem in Timæo scribit philosophiã maximum Deorum munus esse. Et idem in Ione tradit, Poeticam Deorum immortalium muneredatã esse hominib'. Ex quo Orpheus, Homerus, & Hesiodus testati sunt à diuina prouidentia, siue inspiratione quæ literarum monumentis prodiderunt didicisse, vt ex eis expendit Theophilos Antiochenus antiquissimus Theologus lib. 3. Institutionum contra gentes ad Autolycum. Epicharmus autem Syracusius poeta antiquissimus planè scripsit omnes artes à Deo fuisse inuentas, his versibus à Clemente Alexandrino in stromatis, & Eusebio Cæsariensi,

Ὁ δέ γε τὰς τέχνας τις ἄρεν,
Ὁ δὲ θεὸς ταῦτα φέρει, ὁ δέ γε τοῦ ἀνθρώπου
Λόγος πέφυκεν, ἀπό γε τοῦ θείου λόγου.

Quibus significatur diuinum verbum artes omnibus suppetiuisse, docens quid conducibile facere opus sit: neque enim hominem ipsum aliquam artem inuenisse, sed Deum, &c. Est autem Theognidis sententia nihil omnino esse hominibus nec bonum, nec malum sine Diis,

Θεοῖς εὔχου οἷς ἐπὶ μέγα κράτος, οὔ τι ἄτερ θεῶν
Γίγνεται ἀνθρώποις οὔτ' ἀγαθ', οὔ κακά.

Cui, quantum ad id quod de malis dicit, consonat illud Amos 3. Si erit malum in ciuitate quod dominus non fecit? Sed id quomodo sit intelligendum nosces ex Theologis scriptoribus. Et facit ad prædicta c.reuertimini, versi. si quis doctus. 15.q.j.

Responsio ad obiecta.

522 Medicinã ef

HAEC sunt quæ contra medicos & medicinam ab aduersariis aut dicta sunt, aut dici possunt. Verùm ego primas partes securus in ea sum sententia, vt medicina sit ars honesta, & minimè sordida: nec quæ nobilitati præiudicium afferat, vt multorum authoritate longè lateq; probatum est suprà nu.73.hanc eandem, & iterum nu.381.quid inquã maximos. Quibus adde quod scribit Plutarchus in eo libello, cui titulũ fecit *περὶ ὑγιεινῶν*, quasi dicas, de tuẽda bona valetudine, siue de Salutaribus, scribens medicinam sic esse de numero disciplinarũ, vt politie. splendore, iucunditate nulla sit inferior, *ἐπ' ἐλευθερίων τεχνῶν ἰατρικὴ τὸ μὲν γλαφυρὸν, καὶ περιττὸν, καὶ ἐπιτερπὲς οὐδεμίας ἐνδεέστερον ἔχει*. Et quod idem tradit Galenus in calce suæ exhortationis ad bonas artes, dum reponit medicinam inter artes honestas & liberales.

se artem honestatem & liberalem.

523 Præter chirurgicam.

Medicinam autem intelligo omnem quidem speculatiuam, & ex actiua diæteticam, ac pharmaceuticam, quarum videlicet prior victus, altera medicamentorum ratione constat. Verùm tertiam quam chirurgicam nominãt, quoniam manu medetur, quæ *χεὶρ* Græce vocatur, mœchanicam atque illiberalem omnes fatentur vel ipsi medici. Et hanc distinctionẽ planè intellexit Mesue in eo libro cui Grabadim, id est, Antidotorum titulus est, capite de tumoribus mamillarum, inquiens, Et si deueniatur ad corruptionem ad illud quod est manuale, hoc illorum est qui chirugia sunt instructi: & non inficiam summam meam huius vestigij, quod ad mœchanicam spectat, operationem. Ex nostris autem Loc. Pen. in l.vl. in prio. C.de excu.art.lib.10. Et generale est vt & artes viles sint & sordidæ quæ manu constat, vt scribit Seneca epistola 88. Et faciunt quę diximus sup.d.nu.381.quid inquam maximos, vbi disseruimos, an sacerdos hac arte vti possit. Propterea que iura, & alia quæ videntur probare medicinam esse mœchanicam, de huiusmodi medicina sunt intelligenda, ne aliis sint cõtraria, qui medicinam simpliciter honestã dicũt. Quanquam aliter etiam in hanc re distinguit Nicolaus Nicolus in vberrimo medicinæ opere, Ser.j.dist.j.c.v.

524 Responsio ad præcedẽtia. Et primũ ad id quod de seruis medicis dictũ est.

NEC SI SERVI plurimi medicinam exercuerunt, continuò sequitur eam seruilem esse artem, & illiberalem. Nam tametsi artes liberales dictæ sint, quòd liberis dignæ sint: Tamen seruos à se non reiiciunt, quando & ij liberalibus studiis erudiri possunt, vt probat tex. in l.vlt.§.vlt.in fin.ff.de ædil.edict. Multosque seruos legimus ad supremum vsque philosophiæ, & aliarum nobilissimarum artium fastigium euectos fuisse; longoque post se interuallo liberos homines suæ tempestatis reliquisse. Inter quos Phædon Eliensis Socraticus, cui Plato diuinum illum librum de immortalitate animæ dicauit. Nam hunc seruum fuisse scribit Hieronymus in lib. *περὶ ἀτυχῶν*, & eius

eius authoritate Laertius lib. 2. & Lactantius lib. 3. cap. 25. Menippus cuius libros M. Varro in Satyris sequutus est, quas ipse appellauit Menippeas. Pompilius, aut vt alii vocant, Polus Theophrasti seruus. Perseus item Zenonis seruus, & Mys Epicuri quoque seruus apud Laertium in Epicuro, & Epictetus de quo est illud distichon,

Δοῦλος Ἐπίκτητος γενόμην, καὶ σώματι πηρὸς,
Καὶ πενίην Ἶρος, καὶ φίλος ἀθανάτοις,

Id est, vt traduxit Theodorus Gaza,

Seruus Epictetus fueram, qui corpore mancus,
Pauperie pressus, charus eram superis.

De quibus Aulus Gellius lib. 2. c. 18. & Macrobius lib. 1. Saturnalium c. 11. & preterea multas laudes de illo Epicuri seruo scripsit Mironianus in Legibus historicis, & Laertius in ipsius Epicuri vita. Quibus adde Istrum illum poetã egregium, & eum quidẽ scribam, & seruum Callimachi Cyrenæi alterius poetæ, sæpe à Grãmaticis adductum in testimonium, Et à Plutarcho lib. Problematum Græcorum cap. 56. & in libro de Musica Et Alcman poetam quoque celeberrimum Agesidæ seruum, vt tradit Heraclides in libro Politicorum, vbi de Lacedæmoniis loquitur. Et Terentium illum nostrum poetam Comicum, Afrum quidem illum, sed qui Romæ Terentio Lucano Senatori seruiuit, à quo ob ingenium & formam nõ institutus modò liberaliter, sed & maturè manumissus, vt à Donato illius interprete scriptum est. Et Publium Syrum poetam mimographum excellentissimum, de quo multa ipse Macrobius lib. 2. c. 7. Et Aesopum illũ Phrygem fabulatorem laudatissimum, cuius vitam descripsit Planudes. Et Statium Cæcilium inclytum poetam Comicum, qui & ob id Statius dictus est, quòd id nomen apud antiquos seruile fuit, vt tradit Gellius lib. 4. c. 20. & eod. vlt. Et Zamolsim illum Getarum legislatorem laudatissimum, vt prodit Herodotus in Melpomene, qui liber est 4. & Laertius in Pythagora, statim post princi. & Phauorinus apud Stobæum Ser. 60. Et Aristogenẽ Cnidium Chrysippi philosophi seruum qui ex curatione Antigoni Gonatæ magnam consecutus est famã, apud Suidam. Et Chyronem grammaticum Catonis Censorij seruum, apud Plutarchum in vita ipsius Catonis, & Manlium Antiochũ astrologiæ auditorem, & Taberium Erotem grammaticum memoratos Plinio li. 35. c. 17. & Daphnidem grammaticum, quem idem Plinius lib. 7. capit. 39. dicit venundatum fuisse III. M. DCC.

525 Et in vniuersum seruos esse rerum, & doctrinarum omnium capaces, vt liberos homines apertè docet Seneca Epistola ad Lucilium 47. & Macrobius qui multa ex eo accepit, vbi suprà: & Hermippus in 2. lib. de iis qui serui docti fuerunt. Et videmus Terentium plerunque seruis tribuere sententias prudentissimas. quod & ex eo obseruauit Seruius in 10. Aeneidos. Et apud Sophoclem in Trachiniis Deianira alloquens Hyllum filium admodum laudat sententiam pedagogæ ancillæ, in hæc verba,

Ὦ τέκνον, ὦ παῖ, κἀξ ἀγεννήτων ἄρα
Μῦθοι καλῶς πίπτουσιν. ἥδε γὰρ γυνὴ
Δούλη μὲν, εἴρηκεν δ' ἐλεύθερον λόγον.
O fili, o puer, hominum etiam ignobilium
Sermones opportunè cadunt. Hæc enim mulier
Quamuis serua, liberaliter tamen locuta est.

Vt verum videri possit illud Euripidis,

Δοῦλον γὰρ ἐσθλὸν τοὔνομ' οὐ διαφθερεῖ
Πολλοὶ δ' ἀμείνους εἰσὶ τῶν ἐλευθέρων

Et illud quoque.

Πολλοῖσι δούλοις τοὔνομ' αἰσχρὸν, ἡ δὲ φρὴν
Τῶν οὐχὶ δούλων ἐστ' ἐλευθερωτέρα.

526 Vt non omnino assentiam illi Homeri, aut potiùs Eumæi bubulci Homerici sententiæ, libro 17. Odysseæ, qua pronunciauit Iouem dimidium virtutis ei auferre, quem seruitus occupauit,

Ἥμισυ γάρ τ' ἀρετῆς ἀποαίνυται εὐρύοπα Ζεὺς
Ἀνέρος, εὖτ' ἄν μιν κατὰ δούλιον ἦμαρ ἕλησιν.

Etiam si illi assentire videatur Plato lib. de legibus 6. Quanquam & illud præterea dici potest, Athenieñses tanti medicinam existimasse, vt seruos ab ea discenda veluti ea indignos arcerent, vt scribit Hyginus Fabularum c. ducentesimo septuagesimoquarto.

Athenienses seruos arte medica arcuerunt.

527 Sed nec aliud quicquam est contra medicos adductum, quod non facilè refelli possit. Nam quod dictum est medicos sordidissima quæque tractare, tantũ abest, vt id medicorum laudi obsit, vt vel isto nomine ipsi præcipuè laudari mereantur, qui quò subueniant hominum calamitatibus, cruciatibus, doloribus, & denique mortibus, ex illa sua sublimitate sese ad hæc sordida deiiciunt. Quòd si medicis tantum esset supercilij, quantum istis est procacitatis, liceret passim impunè mori. Verùm hoc habet ea ars cum bonis Regibus commune, vt bene faciat, ac malè audiat.

Responsio ad id quod dictum est medicos sordida tractare.

528 Quanquam & illud dici potest, non omnibus placere hæc medicamenta, quæ ex stercoribus, lotiis, genituris, sudoribus, & aliis id genus rebus sordidis conficiuntur. Nam Archigenes apud Galenum libro secundo κατὰ τόπους. capite item secundo. Humanum, inquit, stercus in medicamentis tanquam abominandum semper detestatus sum. Sed & ipse Galenus eiusdem operis libro sexto cap. tertio, posteaquam retulit Apollonium in libro 1. Parabilium, consuluisse asini lotium ad inflammatam columellam, Miror, ait, eiusmodi auxilia tradentes. Certò enim scio omnes homines, paucis omnino exceptis, citiùs mori velle, quàm vrinam asini bibere. Idem quoque Simplicium medicamentorũ li. 1. quo

loco de vrina humana loquitur, Vrinam, inquit, degustare maximè abominandum est. Et paulò pòst, cùm de medicamentis vrinarum quædam scripsisset, subdit: At nos hæc facere abominati sumus, cùm ad manum sint, quæ illis conducunt alia medicamenta. Iterumq; ad finem eius capitis, Vrinam pueri orthopnoeæ gratia bibere necessarium non est, cùm sint & alia medicamina, quæ huic medeantur affectui. Et in eodem libro, vbi de Copro, id est, stercore tractat, Stercus humanum ob fœtorem abominandum est. Rursusque eo. cap. quo differit de stercore caprino, posteaquam multa eius rei medicamina declarauit, subiungit, Quæ omnia optimus medicus ignorare non debet. Cæterùm potiora eligere pomissimū ad vrbanos, & honoratos alicuiusq; existimationis viros. In quibus ego nunquam tali medicamine vsus sum, cùm multorum meliorū suppeteret copia. Attamen existit nonnunquā talium vsus aut in itinere, aut in venatione, aut rusticatione, cùm scilicet meliorum nihil adfuerit, aut homo rusticus perinde fuerit duræ carnis ac asinus. Et alia quoque in eam sententiam tradit quo loco de stercore murium loquitur. Aetius quoque Tetrabibli. j. Serm. 2. c. 84. carpit Xenocratem, & alios qui de medicamentis vrinarum, stercorum, menstruorum scripserunt. Sed & postea c. 108. de vrinis loquens, Nos, inquit, abominati sumus talia facere, cùm alia pharmaca sint ad manū. Et paulò pòst, At verò bibere vrinam in difficili spiratione quæ erecta ceruice contingit, quemadmodum aliqui prodiderunt, nō est necesse, cū sint alia plurima pharmaca, quæ huic malo opitulantur.

529 *Deus sanat per medicamenta.*

QVOD dictum est Deum sanare omnia, fatemur. Sed id plerunque facit per causas, vt cum Theologis loquamur, secundarias, id est, medicamenta, & alia id genus, vt de hac ipsa re priuatim loquens testatur Anton. Florentinus insignis Theologus in 3. part. summæ, titulo 7. cap. j. vbi & illud subdit, Quòd si quis medicinæ indigens ea non vtatur, expectās à Deo sanitatem, grauiter peccat, nempe Deū ipsum tentans: nisi super ea habuerit diuinum quoppiam consilium, sicuti Diua Agatha, de qua etiam locuti sumus, cùm dicebat medicinam corporalem suo corpori nunquam adhibuisse. Id enim agens non peccabat, sicuti etiam scribit Diuus Thomas 22. q. 97. art. 1. in fi. A quibus non admodum dissidet quod scribit Diuus Ambrosius in libro de Paradiso capite 6. Neque si medicus, inquit, præscripserit ægrotanti à quibus videatur cauendum, atque ille ab interdictis non putauerit abstinēdum, causa ei mortis est medicus. Sed vtiq; ipse sibi reus mortis est propriæ, hæc ille. An tamen semper peccet ægrotus nō parens medico, alibi etiam diximus.

530 *Medicinæ arti non imputandum si qui medici vitijs affecti fuerint.*

QVOD autem ad artis vituperium spectat, si nonnulli artifices fuerint vitiis quibusdam obnoxij? Sunt & inter sacerdotes adulteri, inter monachos homicidæ. Sed nihil propterea ad religionem per se optimam. Nulla tam sancta professio est, quę nō alat sceleratos aliquot. Nec tamen æquum est hominum vitia in professionis calumniam detorquere. Votis quidē omnibus optandum omnes principes eiusmodi esse cuiusmodi Nestor describit apud Homerum li. 9. Iliad. & ex nostris D. Hieronymus in c. Regum 23. q. 1. Nec tamen accusandus est ideò principatus, quòd nonnulli sub eo titulo prædones, reiq; publicæ hostes agant ...

531 *Hippocratis Iusiurandū.*

Optarim & ipse ab omnibus medicis eam præstari sanctimoniam, quam Hippocrates sacramento verbis solennibus concepto à professoribus exigit, vt videlicet eam artem sine auaritia exercerent, in curandis ægrotis pro viribus, & ingenio necessariis rebus vterentur, nemini ægritudinem differrent, nihil per iniuriam facerent. Nec tamen rogati, aut sponte veneficam potionem darent, aut dandam alij cōsulerent: vitam atque artem puram, atque integram seruarent. Quamcunque domum ingressi fuerint, liberandis duntaxat ægrotis operam darent. Omnem iniuriam, omnem corruptelam, omne genus turpitudinis, res etiam venereas sponte sua euitarent. Quæ reticenda esse intelligerent, nemini patefacerent, sed in te meratam taciturnitatem seruarēt. Ea est enim fermè iurisiurandi Hippocratis formula, quam si sanctè & incorruptè seruauerint medici, iis omnia iam in vita, quàm in arte prospera, fœliciaque succedent, & gloria interitum parata erit, vt Hippocrates ipse pollicetur. Verùm si quis transgrediatur, non artis vitium est, sed hominis.

532 *Ad id quod dictum est, medicos non semper inter se conuenire.*

QVOD medici non semper in eadem re consentiant, commune est omnium artium, atque scientiarum. Theologia hauddubiè omnium doctrinarum est & excellentissima, & sanctissima, tamen scholastici eius scriptores, qui eam sibi veluti proprio iure asserunt, & vēdicant, nec inter se quoque semper item conueniunt. Nam & statim in initio Sentētiarum non conuenit inter eos, quod sit subiectum Theologiæ, aliis Deum simpliciter, aliis Christum, aliis sacramentorum genera affirmantibus. Nec iidem consentiunt, sit'ne Theologia scientia contemplatiua, siue speculatiua: an verò actiua, siue practica: aliis contemplatiuam, aliis practicam, aliis vtramque simul, aliis neutram, sed patheticam dicentibus. Suntque & alia non pauca in Sententiarum libris disputata, in quibus non consentiunt Alexander Ales, Diuus Thomas, Diuus Bonauentura, Aureolus, Alphōsus, Tulletanus, Lādulphus, Iacobus Viterbiensis, Garro, Thomas Argentina, Geraldus Senensis, Gregorius Ariminē-sis,

fis, Scotus, Henricus Gandensis, Ochan, Holcot, Bernhardinus Gannacns, Vgo Victorius, Durandus, Durandellus, Capreolus, Garsias, Ioannes Neapolitanus, Petrus Paludensis, Godofredns, Adam, Iohannes Ripa, Richardus de Media uilla, & alij Sententiarum interpretes. Nec id quidem tantùm in illis entitatibus, quidditatibus, hæcceitatibus, conceptibus, relationibus, instantibus, formalitatibus, realitatibus, intentionibus primis & secundis, & aliis id genus plurimis non admodum vtilibus: sed & in aliis plerisque maioris ponderis & momenti. Hincque illa factionum nomina, Albertistæ, Thomistæ, Scotistæ, Ocanistæ, Nominales, Reales, & eius generis plurima. Nec isti tantùm, sed & antiquiores illi, & præcipui Theologiæ scriptores Diui, Hieronymus, Augustinus, Ambrosius, Gregorius. Cui enim non nota est illa ipsorum Hieronymi, & Augustini controuersia tot epistolis eorum celebrata, de cessatione ceremonialium? Quæ eò iracundiæ duxit ipsum Hieronymum, vt cum magna bili illa minaretur, faciam vt memineris Daretis, & Entelli, Bos lassus fortiùs figit pedem. Quæ quidem controuersia orta est ex alia Diuorum Petri, & Pauli dissentione cuius ipse Paulus meminit in epistola ad Gala. cap. 2. In qua tamen neuter eorum peccauit ex Theologorum sententia.

533 *Nec philosophi.*

Quid philosophorum pugnas memorem de rerum principiis, aliasque infinitas iam satis cognitas omnibus, iis præsertim qui legerint Plutarchum in libro de placitis philosophorum, Galenum, si is est, in libro de historia philosophica, Vitruuium libro secundo de Architectura cap. item secundo, Iustinum philosophum eundemque martyrem, in elegantissimo illo gentium admonitorio, in principio. Irenæum libro secundo contra hæreses, cap. 19. Epiphanium Cyprium lib. eiusdem tituli 3. cap. vlt. Eusebium Cæsariensem lib. Præparationis euangelicæ j. c. v. & alibi sæpe. Theodoritum in libris de curatione gentilium affectionum, Diuum Augustinum de Ciuita. Dei lib. 18. c. 41. Macrobium lib. j. de Somnio Scipionis, præsertim c. 14. Et ex poetis Claudianum in Panegyrico, quem dixit in Consulatu Manlij Theodori: & è recentioribus Antoniũ Codrum Sermo. j. & nouissimè Scipionem Capitinum, qui de ea re priuatim scripsit elegãtissimis simul & doctissimis duobus libris ad Paulum Tertium.

534 *Nec Iurisconsulti.*

Quid Iurisconsultorum? nonne in l. sed an vltrò. §. j. ff. de negociis gestis, Labeonem Proculus reprændit? Cuius item sententiam continuò Celsus eleganter deridet. Vt & Nerua alibi quoque fuit derisus, in l. est differentia, quæ est penultima. ff. in quibus causis pignus, vel hypothe. tacit. contra. Et Claudius Saturninus à Scæuola, sed ironicè, Magno, inquit, ingenio de iure respondit, in l. à testatore. ff. de cond. & demonstrat. Et Celsus Celsi, id est, filius patris, quò magis mireris, sententiam reprehendit in l. dedi. §. si quis quasi statuliber. versic. sed si seruus. ff. de condi. cau. dat. vbi glo. id annotat, & post eam Roma. qui id dicit procedere in his, quæ sunt iuris. Et Marcellus notat sententiam Iuliani, quam tamen mox sequitur Vlpianus Marcellum ipsum redarguens, in l. apud Iolianum. ff. de hæred. instit. Nam & idem Marcellus in vniuersum notas scripsit in ipsum Iulianum, vt patet ex l. primâ. C. de com. ser. manu. Et cùm discipulus in præceptoris sententiam pedibus manibusque ire debeat, & aduersus cæteros eam tutari, aut certè si non possit, excusare, quod Cassius fecit in l. dicere. ff. de arbit. Quem ad hoc expendit Bar. ibi. & in l. interdum. §. Stichi promissor. & ibi Iason in fi. ff. de verborum obliga. Oldra. in l. quæsitum. §. 1. ff. de fund. instr. Bald. in l. vlt. col. 2. C. de pœ. iudic. qui malè iudi. & Panorm. in c. 1. col. 6. vers. sed vide nor. de postul. præl. Tamen Seruius Sulpitius libros integros composuit de erratis & notis Q. Mutij Scæuole sui præceptoris, vt videre licet ex l. Mutius. ff. pro socio, & Aulo Gellio lib. 4. c. 1. fortè ea contumelia percitus, qua eum Mutius veluti asperserat in l. 2. §. Seruius autem. ff. de orig. iuris. Turpe esse Patritio & nobili viro, & causas orãti, ius in quo versaretur, ignorare. Vt iam non adeò mirari debeas, quod Vlpianus, Paulus, & Martianus de notis Papiniani viri acutissimi scripserint, vt videre potes ex l. 1. §. & ideo. C. de veteri. iur. enu. & l. vltima. C. de senten. pas. & l. vnica, tit. de responsis prudentum, in Codice Theodosiano. Sed & Claudius Tryphonius in Serbidium Scæuolam, Marcellus in Iulianum, & in ipsum Marcellum Aelius Martianus notas scripserunt, vt ex iis patet qui illorum vitas, & libros descripserunt. Celsus autem Domitio Labeoni ita scripsit, Aut non intelligo quid sit de quo me consulis, aut valde stulta est consultatio tua, in l. Domitius. ff. de testa quanquam sunt qui dicunt illum Labeonem non esse illũ nostrum Iurisconsultum sæpius in nostris ff. memoratum.

535 *Iurisconsulti ipsi reprehensi.*

Quid quòd Accursius aliquando reprælendit Iurisconsultos ipsos, vt in l. filiusfamilias. §. diui. ff. de leg. primo. Nam & ij sæpius errasse in suis legibus, quas etiamnum habemus, dicuntur, vt no. in l. qui Romæ. §. duo fratres, ff. de verbo. oblig. & no. Iorda. Bricius, qui & alia loca nuncupatim id citat, in repet. ca. Romana. §. contrahentes, col. 18. versi. sed hic quæritur, de for. compe. libr. 6. Nam & ipsi sibi in eadem re aduersi fuisse reperti sunt, & inter alios Papinianus iuris asylum dictus Iulio Capitolino, vt patet ex l. vlt. §. sed cum in secundam. C. de furtis. vbi id notat Bald. paulo ante fi. in vlt. no.

536 *Iustinianus reprehensus.*

Sed nonne videmus Iustinianum legum nostrarum magna ex parte conditorem in multis reprehensum. Nempe in eo, quod statim in ingressu tit. Instit. de testamen. dicit testamētum ex eo appellari, quòd sit mentis testatio: quod quàm sit ineptum & absurdum nemo non videt, præsertim qui legerit Gellium libro 6. Noctium Atticarum c. 14. Sed hoc illi facilè cōdonandum erranti cum Seruio Sulpitio Iurisconsultissimo. Verùm in l. vlt. C. in quibus caus. in integ. restitu. non est necess. adeò secum in aliis legibus pugnauit, vt Plac. ibi dixerit illum ex letheo fonte bibisse, cùm eam legem scriberet. Accursius autem id malè intelligēs ex eodem Plac. dicit illum ebrium fuisse. Sed de Iustiniano minùs mirandum est, vt qui omnium literarum fuerit expers, & ἀναλφάβητος, vt scribit Suidas, id est, qui ne literarum quidem elementa nouisset. Cui magis crediderim scriptori eiusdem temporis, aut certè non admodum posterioris, quàm Zasio viro alioqui doctissimo istud defendenti in suis scholiis l. ij. ff. de orig. iur. Alios autem Imperatores errare posse in iure, videmus ex l. 3. in fi. iuncta glo. vlt. ff. de supel. leg.

537 *Papa interdum memoria fallitur.*

Vt interim omittam Romanos Pontifices, qui iura omnia in scrinio sui pectoris recondita habere se dicunt, vel Bonifacij illius Octaui testimonio, c. j. de constit. li. 6. Tamen nonnunquam eos capit obliuio aliarum cōstitutionū, vt nō obscurè declarat c. præterea. 33. di. Quod & hinc videre licet, quòd Vrbanus Papa in c. vlt. 30. q. 4. dicit non reperiri prohibitum virū & vxorem simul posse puerum in baptismo suscipere, quamuis antè Leo id satis prohibuisset in c. non plures, de consecr. di. 4. Et id quidem planè fatetur gl. in d. c. præterea, & in d. c. j. de constit. Licèt gl. in d. c. vlt. idipsum excusare nitatur. Sed interdum videmus illos sibi inuicem non consentire. Nam Innoc. tertius, & Celestinus item tertius de dirimendo matrimonio pugnantia statuerunt. Hic enim ius facit alteri coniugum iterare matrimonium, si alter in hæresim lapsus fuerit. Ille autem non facit, vt videre licet ex c. quāto, extra de diuor. Pelagius consticuerat vt subdiaconi Siciliæ abstinerent ab vxoribus quas antè legitimè duxerant. quod decretum veluti durum, & incompetens Gregorius primus eius successor retractauit, vt patet ex c. 1. 31. dist. vbi & gl. dicit illud ipsum decretum fuisse cōtra euangelium. Alexander tertius in c. licet, ext. de spon. duo. statuit sponsalia contracta verbis præsentibus non solui per aliud sequens matrimonium copula carnali consummatum, quamuis quidā illius prædecessores aliter statuissent. Io. Gerson in quodam suo sermone Paschali scribit Io. 22. censuisse animas impiorum non puniri ante diem iudicij, sed hoc explosisse Parisiensem scholam, ita vt Pontificem adegerit ad palinodiam. Proinde Ias. in l. præscriptione, col. 2. C. si contra ius, vel vtil. pub. post Bal. alicubi dicit, quòd licèt Papa ex eo, quòd est Papa, est doctor vtriusque iuris, est tamen doctor autoritate, sed non scientia.

538 *Gratiani multa errata.*

Videmus quoque compilatores nostrarum Decretalium nonnunquam aberrasse, & ita supinè, vt aliquando affirmatiuam pro negatiua posuerint, vt videre licet ex his quæ scribunt Hosti. Io. An. & Car. Flo. in c. vlt. extra. de preca. vbi ipse Io. And. ad eius erroris excusationē citat illud Horatianum, Quādoque bonus dormitat Homerus. Sed & infinita propè errata Gratiani, qui Decretorum volumen ex multis & separatis diuersorū scriptorum locis aptissimè consuit, collegit Albericus in suo indice, in verbo, Gratianus, & nouissimè Fely. in c. 2. char. pen. versic. opinionem Gratiani, de rescr. Et sæpè Cyn. noster queritur de erroribus Canonistarum, vt videre licet apud Bart. in l. j. §. j. ff. de requir. reis, & Domi. in c. vt animarum, col. 2. versi. item quia etiam, de consti. lib. 6. & Pet. Ferra. ti. forma inquisi. super verbo, hæc est quædam inquisitio, col. 14. vers. sed pone quòd reus, & versi. seq. & D. Boer. decis. 109. percutiens, col. 3. Et dicit Bal. in l. liberti libertæq; col. 5. versic. item secundum membrum. C. de oper. liber. nonnulla esse in cle. pastoralis, de re iud. quæ non sapiunt veritatem iuris. & Franc. Aret. consi. 23. in præsenti, col. vlt. dicit, quòd Iurisconsultus non abutitur vocabulis, vt canonistæ. Vt & prætermittam quoque indefatigabiles, atque perpetuas recentiorum Legum & Canonum interpretum contentiones, vt nulla propemodum res sit in vtrouis iurium adeò expedita, quin sint tamen in ea diuersæ, variæ, atque etiam contrariæ, & sæpe eorundem sententiæ.

539 *Ad id quod dictum est de errore Auicennæ & aliorum.*

Quod multa sint nomina corrupta apud medicos, præsertim Auicennam & cæteros Arabes, eorumque sectatores, quodque ipsi & alij celeberrimi viri aliquando errarint: id certè & cæterorum in aliis artibus scriptorum commune est, vt iam diximus: nihilque id artis præconio officit, cuius non ea culpa est, sed hominum, quorum vel doctissimorum proprium est errare, vel testimonio Galeni de Archigene loquentis li. 2. κατὰ τόπους c. j. & Rasi li. 6. Aphorismorum. Solius enim Dei esse nec falli, nec fallere: hominum contrà sæpè falli, & fallere. c. à nobis, de sen. excom. & latè confirmat Pet. Anc. cons. 110. inter contraria. Nam & Hippocrates de quo, vt alibi diximus, huiusmodi testimoniū perhibuit Macrobius, vt nec falli, nec fallere posset, quod & ferè asserit Gale. li. 3. Prognosticorum c. 44. Tamen à futuris se deceptum fuisse ingenuè professus est, vt scribit Celsus li. 8. c. 4. More (inquit) magnorū virorum, & fiduciā magnarū rerum habentiū. nam leuia ingenia, quia nihil habent, nihil sibi

ſibi detrahunt: Magno ingenio, multaque nihilominus habituro conuenit etiam ſimplex veri erroris confeſſio, præcipuèque in eo miniſterio, quod vtilitatis cauſa poſteris traditur: nequi decipiantur eadem ratione, qua quis ante deceptus eſt. Et vt ſcribit Quintilianus li. 3. c. 8. Hippocrates clarus arte medicinæ videtur honeſtiſſimè feciſſe, quòd quoſdã errores ſuos ne poſteri errarent, confeſſus eſt.

540 *Nemo omnibus horis ſapit.*

Et certè nemo mortalium omnibus horis ſapit, vt ſcribit Plinius lib. 7. Naturalis Hiſtoriæ c. 15. Et vt tradit Horatius in Arte poetica, quod a. ab hinc ver. ex Io. And. adduximus,

Quandoq; bonus dormitat Homerus.

Nec poſſibile eſt inueniri qui lapſus non ſit, veluti in malo Punico granum etiam aliquod putidum eſt, vt dicit Crates ille Thebanus apud Diogenem Laertium, & nos alibi latiùs diximus. Non omnes poſſunt eſſe Apollines, non omnes Aeſculapij, non omnes Hippocrates, aut Galeni. vt ſi nonnunquam (quod hominum, vt diximus, eſt proprium) ſaltem rarè etet errarent. vt interim non omittam Auicennam & cæteros Arabes non adeò contemnendos, vt plerique arbitrantur, cùm rem ipſam medicam non mediocriter adiuuerint, multaque admodum in eam vtilia Galeno incognita inuenerint. Cuiuſmodi ſunt Sandali, Caſia fiſtularis, Moſchus, Sene, Caphura, Saccharum, & alia plurima, res hodie frequentiſſimas, & vtiliſſimas ad rem medicam, vt ſaltem eo nomine multùm illis debeamus.

541 *Non artis ſed hominũ vitium, ſi in arte quis erraverit.*

Profectò optarim medicos omnes eſſe verè medicos, quique nullum omnino facerent locum illi Pithyæ oraculo à Philocoro apud Zenodotum memorato,

Πολλοὶ θριοβόλοι, παῦροι δέ τε μάντιες ἄνδρες.

Plures Thriobolos, paucos eſt cernere uates.

Atque illi magis in eam rem peculiari etiam oraculo Hippocratis, Medici quidem fama multi, ſed opere valde pauci. cuius meminit Soranus Epheſius in Iſagoge c. 4. Quod ſumptum videtur ex illo verſu Euripidis in Troadibus,

Τλήμων ἰατρὸς ὄνομ' ἔχων, τἄργα δ' οὔ.

Infælix medicus nomen habẽs, opera uerò nõ.

In ſumma optarim huiuſmodi eſſe medicos omnes, qui ſua fide, & induſtria, vti Hippocrates, neque fallerent, neque falerentur, vt interim etiam vtar verbis l. 2. C. de pondera. li. 11. Sed quando id fieri nequit, non magis certè vituperãda eſt medicina, quòd plurimi illius peritiam ſibi vendicant, qui omnino ſunt imperiti: quàm Theologia omnium ſcientiarum regina, quòd ipſa tamen ineptos quoſdam tractatores habuerit. Grãmaticus, vt ſcribit Ammianus Marcellinus lib. 21. locutus eſt interdum barbarè, & abſurdè cecinit muſicus, & ignorauit remedium medicus. & non ideò grãmatica, nec muſica, nec medicina contemnenda eſt. Vnde præclarè hæc quoque, vt alia, Tullius, Signa oſtenduntur, ait, ab his rerum: in his ſi quis errauerit, non Deorum natura, ſed hominum coniectura peccauit.

542

MIXTVRA autem medicamentorũ nõ arti aſſignanda eſt, ſed, quod iam ſuprà diximus, hominibus malè eã tractantibus, ſi quod ſimplicibus debent facere, id mixtis aggrediũtur: quando qui poteſt mederi ſimplicibus, compoſita medicamina aut doloſè, aut fruſtra quærit, teſte Arnaldo à Villanoua doctrinæ 2. Aphoriſmo 15. Et vt ipſe ſcribit in Antidotario ca. j. ſimplex medicina præferenda eſt compoſitæ ſi talis comperiri poſſit, quæ morbum curare poſſit. Cui concinens Rabbi Moyſes in lib. de regimine vitæ ad Soldanum, c. 2. ſcribit, Quandocunque poterit eſſe regimen cum medicina ſimplici, non regat cum medicina compoſita: & ſi nõ poterit tranſire, regat cum ea cuius compoſitio minor eſt: nec eligat medicinas multæ cõpoſitionis, niſi in magna neceſſitate.

543

Porrò cùm eò proceſſit mortalium libido, & intemperantia, vt non vno rantùm, aut duobus cibis contenti, non vni, aut alteri tantùm voluptati inceſſanter dantes operam, non etiã vnum ſimplicemque morbum ſibi adſciſcãt: Paucos noſtro tempore ſimplices morbos videas, pleroſque omnes mixtos & varios, imò ipſos ſibi contrarios, ac repugnantes, vtpote ex contrariis, & repugnantibus cauſis ortos, vt eorum curationi neceſſe ſit varia, mixtaque atque compoſita, & nonnunquam contraria adhiberi medicamina: ne dum vni qualitati occurris, aliam prætermittas, quæ neglecta hominem interimat. Propterea que huiuſmodi morbis compoſitis non ſimplicem curationem adhibendam eſſe cenſet Galenus Therapeuticæ lib. 4. ſtatim poſt principium. Serapio Breuiarij tractatu 7. cap. 2. Et Arnaldus à Villa noua, doctrinæ 2. Aphor. 17. Nam vt hic ſubdit in ſequen. Aphoriſ. Cum ſimplicibus non occurrit amplexus virium debitarum compoſito lapſui, neceſſitas vrget præparare compoſitas. Et vt ſcribit Galenus ipſe li. j. de compoſitione medicamentorum, Non vniuerſi præter naturam affectus ſimplicibus medicamentis curari poſſunt. Adeò ſanè deprauata corruptaque eſt hominum natura, vt morbos quotidie gignat infinitis propè modis compoſitos, & aliàs quoque antiquioribus incognitos, priondeque noua, & nondum illis excogitata remedia exigentes, iuxta c. cæterum, extra. de iura. calum.

544 *Mulierũ intemperãtia Hippocratẽ mendacẽ fecit.*

Quod vt exemplo aperto tibi oſtendam, Nõne Hippocrates Aphoriſmorum li. 6. c. 28. & ſeq. tradit mulieres podagra nunquam laborare, neq; illis capillos defluere, niſi menſtrua defecerint? Et ea quidem erat ſexus natura. Tamen mulieres adeo intemperanter viuunt,

vt & hos quoque morbos præter naturam sentiant, vt scribit Galen. in Commentariis eiusdem c. 28. & seq. Et Seneca Epistolarum ad Lucilium 95. cuius hæc verba sunt, Maximus ille medicorum, & huiusmodi scientiæ conditor fœminis nec capillos defluere dixit, nec pedes laborare. Atqui etiam capillis destituuntur, & pedibus ægrè sunt. Non mutata fœminarum natura, sed victa est (ita enim legendum, non vita) Et subdit, Nam cum virorum licentiam æquauerint, corporum quoque virilium vitia æquauerunt: non minus peruigilant, nō minùs potant, & oleo & mero viros prouocant: æquè inuitis ingesta visceribus per os reddunt, & vinum omne vomitu remetiunt: æquè niuem rodunt, solatium stomachi æstuātis. Libidine verò nec maribus cedunt, pati natæ. Dij illas, Deæque malè perdant, adeò peruersum commentæ genus impudicitiæ viros ineunt. Quid ergo mirandum est maximum medicorum, ac naturæ peritissimum in mendacio præhendi, cùm tot fœminæ podagricæ caluæque sint, Beneficium sexus suis vitiis perdiderunt. Et quia fœminam exuerunt, damnatæ sunt morbis virilibus. Quam rem quoque comprobat Petrus Aponensis in Aristotelem Problematon libro decimo, cap. 37. & in Conciliatore, differen. 9. Subdit autem Seneca his quæ dicta sunt, & hæc verba multùm ad rem pertinentia, Antiqui medici nesciebant dare cibum sæpiùs, & vino fulcire venas cadentes. Nesciebant sanguinem emittere, & diutinam ægrotationem balneo, sudoribusque laxare. Nesciebant crurium vincula, brachiorumque latentem vim, & in medio sedentem ad extrema reuocare. Non erat necesse circumspicere multa auxiliorum genera, cùm essent periculorum paucissima. Nūc verò quàm longè processerunt mala valetudinis? has vsuras voluptatum pendimus, vltra modum fasque concupitarum. Innumerabiles esse morbos non mirabitis.

545 Antè autem in eadem epistola hæc scripserat ad hunc quoque locum pertinentia. Medicina quondam paucarum fuit scientia herbarum, quibus sisteretur fluens sanguis, vulnera coirent paulatim. Deinde in hanc peruenit tam multiplicem varietatem. Nec est mirum illam tunc minus negocij habuisse, firmis adhuc solidisque corporibus, & facili cibo, nec per artem, voluptatemque corrupto. Qui post quàm cœpit non ad tollendam, sed ad irritandam famem quæri, & inuentæ sunt mille conditu ræ, quibus auiditas excitaretur: quæ desiderantibus alimenta erant, onera sunt plenis. Inde pallor, & neruorum vino madentium tremor, & miserabilior ex cruditatibus, quàm ex fame macies. Inde incerti labētium pedes, & semper qualis in ipsa ebrietate titubatio. Inde in totam cutem humor admissus, distētusq; venter, dum malè assuescit plus capere, quàm poterat. Inde suffusio luridæ bilis, & decolor vultus, tabesque in se putrescentium, & retorti digiti articulis obrigescentibus, neruorum sine sensu iacētium torpor, aut palpitatio corporum sine intermissione vibrantium, & cætera quæ sequuntur. Quibus & hæc subiicit, Immunes erant ab istis malis, qui nondum se deliciis soluerant, qui sibi imperabant, sibi ministrabāt. Et iterum haud multò pòst, Itaq; nihil opus erat tam magna medicamentorum supellectile, nec tot ferramentis, atque pixidibus. Simplex erat ex simplici causa valetudo. multos morbos multa fercula fecerunt. vide quantum rerum per vnam gulam transiturarum permisceat luxuria, terrarum marisque vastatrix. Necesse est itaq; inter se tam diuersa dissideant, & hausta malè digerantur, aliis aliò nitentibus, &c.

546 *De eadē re ex Platonicis.*

Sed & audi quid Aesculapius dicat apud Maximum Tyrium Platonicum, Sermone 29. Alias quidem artes nullam à temporibus mutationem accipere. Quarum enim vsus identidem est idem, harum etiam opera eadem sunt. Satis habere medicinam, si temperamēto corporum obsequium impendens, infirmo videlicet negocio, minimeq; certo, sed potiùs propter diuersos educationum modos inconstantissimoque, labentique, curationes ac victus rationem ad vsum præsentis educationis aliter, atque aliter accommodet. Quamobrem minimè credas Machaonem illum, ac Podalirium filios meos, minùs commodos medicos fuisse his, qui succedentibus temporibus in iisdē studiis versati sunt, quive sapientes ac varias hasce curationes inuenerunt. Atq; eius temporis ars cum corporibus nequaquā vel pinguibus, vel variis, vel dissolutis diuersans, ea longè faciliùs tractabat: filiiq; idcirco mei simplicem occupationem habuerunt, vt est,

Virus ab infectis abscindere partibus ægri,
Mitiave affectis impōnere pharmaca mēbris.

His verò posterioribus temporibus, labētibus corporibus in ordinem viuendi multipliciorem, deteriusque idcirco temperamentum: medicinam & ipsam multiplicitatem sequi oportuit, ob eamque causam ex simplicitate antiqua decedentem, varium habitum sumere. Hæc Tyrius, quę ex Platone accepisse videtur, cuius in lib. 3. de Repu. hęc fermè sunt, Absurdum prætereà existimandum est, homines medicis egere, non ad vulnera sananda duntaxat, morbosque curandos intemperie aeris & casibus contingentes: sed plurimùm ad distillationes, & spiritus interioris intumescentis impetum, ob molliciem, atq; desidiam, & quem in victu damnauimus luxum. Quibus effectum est, vt homines lacunarum instar aqua flatuq; exuberantiū, omnis oppleti, coegerint peritos Aesculapij successores morbos quosdā nouo nomine

nomine distillationes, inflationes, viscerum crepitus appellare, quæ vt arbitror Aesculapij tempore non erant. Quod hinc planè conijcio & cætera quæ sequuntur.

547 *Ad id quod dictum est, medicamenta lædere.*

FATEOR autem nonnulla medicamenta stomachum lædere, corpus exiccare, virtutes debilitare, ideoque satius fore illis abstinere, si salua rerum substantia (vt verbis legum vtamur) id fieri posset. Sed quando ea est hominum natura, vt tot morbis letalibus sit obnoxia: longè melius est nonnihil & ad tempus læso stomacho, corpore exiccato virtutibus debilitatis saluti consulere, ac proximam præsentemque mortem euadere quàm metuentes stomacho, & iis quæ diximus, perire. Tritum est & vide prouerbij celebratum, è duobus malis leuius, si necesse sit, eligendum esse. de quo est optimus tex. in c. duo. 13. dist. Et bene facit tex. in l. sed & si is §. an autem. ff. de Carbo. edict. & in l. ij. C. eod. & in l. quoties nihil. ff. de reg. iur. & vt scribit Plautus in Sticho,

E malis multis malum quod minimũ est, id minimum est malum.

Non suadent medici, vt passim & temerè medicinam sumas, sed cùm necesse fuerit, vt maius malum euites. Et vt scribit Celsus lib. 2. c. 10. Satius est anceps auxilium experiri, quàm nullum.

548 *De eo quod Asclepiades dicitur dãnasse purgationes.*

Proinde idem Celsus in lib. j. c. 3. postquàm retulit Asclepiadem purgationem damnantẽ, quod suprà etiam recensuimus, subdit, Et sunt hæ perniciosæ, si minùs valentibus medicamẽtis fiunt. Sed hic tamen submouenda esse non est perpetuum, quia corporum, temporumque ratio potest ea facere necessaria, dum & modo, & non nisi cùm opus est adhibeantur. Sed & idem Celsus in quadam epistola ad Caium Iulium Calistum, quam Marcellus Burdegalensis adscripsit in libro medicamẽtorum, Ait Asclepiades (inquit) maximus author medicinæ negauit ægris danda medicamenta. Quidã enim hoc mendacio etiam pro argumento vtuntur. Poteram tamen, si verum id esset, dicere quid Asclepiades senserit. forsitan non omnino in hanc partem animum intendit. Homo sanè fuit, qui parum fœliciter in hoc negocio se gessit. Itaque non deterreor persona, cùm re manifesta prodesse video. Nunc verò cùm tam impudenter quidam de eo mala cõminiscantur, quid possum vltrà dicere, nisi quodammodo parricidium, ac sacrilegiũ eos committere, qui hæc dicunt? Ille enim febricitantibus vitiisque præcipitibus correptis, quæ ὀξῆ πάθη Græci dicunt, negauit medicamenta danda, quia vino, ciboque interdum dato remediari tutiùs eos existimauit. Cæterùm in libro qui Parasceuon, id est, præparamentorum inscribitur, contendit vltimæ sortis esse medicum, qui non ad singula quæque vitia binas, ternasque compositiones & expertas, & protinus paratas habeat. Vides ergo quàm non placeat Asclepiadi vsus medicamentorum? cùm nisi plura ad vnumquodque genus vitij medicamenta composita habeat, nõ videtur dignus professione medicinæ. De qua re etiam Scribonius Largus in liminari epistola libri de compositionibus medicamentorum iisdem propè verbis, vt alter ab altero accepisse videatur, negat simpliciter Asclepiadem, illud quod dictũ est dixisse. Sed eum tantùm febricitantibus, vitiisque præcipitibus correptis, quæ ὀξῆ πάθη Græci dicunt, negasse danda medicamẽta: quia vino ciboque apte interdum dato remediari tutiùs eos existimauit. Cæterùm i libro (inquit) qui παρασκευαστικῶν, id est, præparationum inscribitur, contendit vltimæ sortis esse medicũ, qui non ad singula quæque vitia binas ternasque compositiones & expertas protinus paratas habeat.

549

Plato autem in Timæo scribit vnam ex tribus commotionis speciem tunc demum esse vtilem, cùm summa cogit necessitas: aliter verò nullo modo sanæ mentis homini suspiciendam esse. Medicorum illam esse purgationem, quæ pharmacis, id est, solutiuis medelis fieri solet. morbos enim, nisi periculosissimi sint, pharmacis non esse irritãdos. Quicquid enim contra naturam fit, molestum est: quod autem pro rei natura, iocundum. Plutarchus quoque in li. de tuenda bona valetudine, Alui (inquit) subductiones, quæ pharmacis fiunt, vt mala solatia repletionis, nisi grauis exigat necessitas non oportebit experiri. Et Arnaldus Villanouanus in Aphorismis Modestus & sapiens medicus nunquam ad pharmaca properabit, nisi egente necessitate.

550 *De eadẽ re, Soporiferis medicamentis quando vtẽdum sit.*

Ego verò in summa illud in omnibus pharmacis agendum censeo, quod Galenus lib. 12. Therapeuticæ in soporiferis monet medicum, vt scilicet iis abstineat quàm maximè potest, vt quæ corporis habitui nonnihil officiant. Sin ex vigiliis & viribus resoluendis ad mortis discrimen æger tendat, tum profectò tempestiuè eiusmodi medicamentis vtatur: scilicet non ignarus corporis habitum (quod iam dictum est) nõnihil ex his lædendum: læsionem tamẽ, quàm mortem potiùs optandam. Id quod etiã repetit lib. 2. Artis curatiuæ ad Glauconẽ, quo capite de splene indurato loquitur: & Alexander Trallianus de Narcoticis loquens libr. 4. quo loco de podagricis disserit, in eo ca. cui titulus est, Cerota ex farina fabuli. Vtque etiam scribit Cælius Aurelianus lib. Chronion 3. ca. postremo, Ferendum est leue damnum naturalis officij, quoties maior vtilitas excludendæ passionis promittitur.

551 *Vbi sanitas per diætam restitui potest, pharma*

Ad hæc non solùm est medicina Pharmaceutica, quod suprà diximus, sed & diætetica quoque, vt chirurgicam nunc prætermittam. Cuicunque autem (vt scribit ipse Arnaldus Villano

cis non est utendum.

Villanouanus in libro de regulis generalibus curationis morborū, doctrinæ secundæ Aphorismo 9.) per alimenta restitui potest sanitas, fugiendus est pènitus vsus medicinarum. Et vt ante eum tradit Cornelius Celsus lib. 3. cap. 4. Optimum medicamentum est oppotinnè cibus datus. Igitur si diæta nihil profit, ad pharmaca confugiendum est. Vtcunque autem feceris, id artis medicæ beneficio fecisse non denegaueris. Nec simpliciter dicit Aristoteles in hoc obiecto citatus maximam hominum partem à medicina occidi, sed illud addidit Propter ignorantiam medicorum ipsius naturæ. Quod ego facilè recipio: sed id nihil medicinę laudibus obest.

552 Medici laudandi quòd venenosis ad hominum salutem vtantur.

FACIT QVE ad laudem medicinæ, quod in eo loco diximus, omnes ferè medicinas laxatiuas esse venenosas. Cùm quod in venenum noxamque ac perniciem hominum natura genuit, ars ipsa medicinę in auxiliū remediumque morborum conuertit, sicque venenum veneno vt ἧλῳ τὸν ἧλον, id est, clauum clauo pellit. Et τὸ κακὸν κακῷ, vt simpliciùs pronuntiant Sophocles & Aeneas Platonicus, id est, malū malo medicatur. Nam & Iuriscōsultus noster in l. quod sæpe. §. veneni mali. ff. de contr. emp. tradit, ex venenis malis antidota, & alia quædam salubria medicamēta confici. Et D. Chrysostomus in Genesim, Homilia 7. ex eo laudat medicos, quòd ad hominum sanitatam venenosis animalibus vtuntur, Sicuti, inquit, in arboribus, ita & in animalibus alia quidem ad cibum nostrum pertinent, alia ad ministeriū, ferarum ita & reptilium genera non minorem nobis præstant vtilitatem. Multa enim, vt paulò pòst subdit, inde colligūt medici quæ ad nostrorum corporum medicinam, & sanitatem conducunt.

553 Ad id quod dictum est suum cuique terminum vitæ constitutum esse.

NEC VERVM est, quòd superuacua sit medicina, quasi suus cuique terminus vitæ sit statutus. Nam licet iussu domini dictū sit Ezechiæ, Dispone domui tuæ, quia cras morieris: Tamen opera medicinæ vixit annos prætereà 15. vt scribitur 4. Regum 20. Et Esaiæ 38. vbi D. Hieronymus, quod suprà diximus, ex eo annotat, non esse sperneudam medicinam. Sicuti etiam nuncupatim adscripsit Gratianus in §. sediu bis omnibus. 23. q. 4. in hæc verba, Quanuis certissimè sciamus neminem vltra terminum à Deo sibi præfixum esse victurum, omnibus tamen languentibus non incongruè medemur. Quod & copiosissimè tractauit Anto. Florenti. in 3. parte summæ, tit. 7. c. j.

554 De eadē re.

In quam rem sunt & alia diuinæ scripturæ testimonia suprà latè recēsita, vt interim omittamus quod ab antiquis scriptoribus traditū est, Pythagoram, Democritum, Chrysippum, Platonem, Catonem Censorium, Antonium Castorem, omnes medicos, cumque his innumarabiles alios medicinæ obseruatione vitam ab omni morbo liberam, neque farifcente ingenij vigore, neque concussa memoriæ soliditate, neque fractis, aut labefactis sensibus in lōgum tempus prorogasse. Ex iis Democritum ad 109. annum, qui cùm ob ætatis defectum proximè videbatur moriturus, mœrentem sororem, quòd illo in celebritate Cereris instante, moritufo, ipsa Deæ vota exoluere nequiret: bono animo esse iussit, & sola mellis euaporatione, aut vt scribit Laertius, panum calidorū odoratu, tres illius celebritatis dies viuēs pertransiuit. De qua re etiam nonnihil transeunter attigit Cælius Aurelianus Acutorum morborum lib. 2. c. 37.

555 De eadē re.

Propterea & Galenus lib. j. de tuenda sanitate, scribit multos huius artis ignoratione ocyùs mori, quàm ferat naturæ ratio. Et idem lib. de tabe, asserit senectutem extendere ad lōgiorem facere nō esse impossibile. Quod & affirmat Haly. in 3. Techni. & latè Petrus Aponensis in Conciliatore, diff. 113. vbi respondet obiectis in cōtrarium. Cui & tu adde quæ scribit Diuus Gregorius in enarratione illius loci Iob 14. Cōstituisti terminos eius, &c. Et illius quoq; loci eiusdem operis Iob 22. Viri iniqui sublati sunt ante tempus suum. Quin & Virgilius cuius illud est suprà in hac obiectione citatum, *Stat sua cuiq; dies*, apertè alibi ostendit vitam hominis arte medicinæ proferri posse, cùm scribit lib. 12.

Ille vt depositi proferret fata parentis,
Scire potestates herbarum, vsumq; medendi
Maluit.

Vt sit necesse Virgilium ipsum ea sententia, Stat sua cuique dies, non detraxisse huiusmodi laudem medicinæ, nisi pugnantia secum scripserit.

556 Mors an quæpiā naturalis sit.

Quod autem dictum est ex Arnaldo, non posse mortem naturalem produci, huic nostrę sententiæ non adfert præiudicium: quando & ea mors dicitur naturalis (si naturalis tamen aliqua dici debeat, de qua re disserit Cælius libro vndecimo, cap. 38.) quæ fatalis & veluti debita iure naturæ dicitur, de qua Vergilius libro 4. Aeneidos,

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat.

Id est, naturali, vt interpretatur Seruius, siue quæ suos omnes numeros compleuerit, quam euadere nullo pacto possumus. Atquæ accidētalis, & adnentitia est ex aliqua humorum exuperantia, aut contrà, vi medica arceri potest, vt & ipse Arnaldus in eodē loco probat. Cui planè cōcinit quod tradit Raymundus Lulius vir abstrusioris doctrinæ, in libro de secretis naturæ j. parte j. Vnicuique terminum vitæ à Deo esse statutum, quem nullo ingenio transgredi possumus. Sed & intra eum terminum mortē accelerare in promptu est omnibus. Ideò à medicina petendum remedium, quo corpus nostrum à putrefactione seruemus, & infirmum cure-

curemus, & quod perditum est restauremus, donec veniat is postremus dies à Deo præstitutus. Porrò Ethnici tradunt necessitatem fati tardari protrahique posse, non penitus tolli. ad quod referunt illud Virgilij,

—Nec fata vetabant.
Stare, decemq; alios Priamũ superesse p annos.

Illudque eiusdem lib. 9. Aeneidos,

—Torquet qui sydera Mundi.

Vbi Seruius id annotat. Et illud Horatij,

Te iouis impio tutela Saturno refulgens
Eripuit, volucresq; tardauit alas.

Quæ quidem loca in id expendit Seruius in libro 4. Aeneidos, enarrans eum locum,

—Dij morientis Elisse.
Accipite hæc, meritũq; malis aduertite numẽ.

557 *Longæuitas bonis à Deo promissa.*

Præterea non inficior non posse medicinã præstare immortalitatem, sed longiorem vitã tantum efficere. Quæ res quanti sit æstimanda, vel ex eo intelligi potest, quòd Deus Opt. Max. longæuitatem veluti magnum virtutis præmium illis pollicetur, qui ipsius mandata custodierint. Contrà vitæ breuitatem, veluti maximam flagitiorum pœnã improbis minitatur. Illis enim dicitur Exod. 20. Honora patrem & matrem, vt sis longæuus super terram. quod & repetitur Deuteron. 5. Et iterum in fin. eiusdem c. Per viam quã præterit Dominus Deus vester, ambulabitis, vt protelantur dies vestri. Exo. 23. Numerum dierum tuorum implebo. Et Deuteron. 6. Timeas dominum Deum tuũ, & custodias omnia mãdata, & præcepta eius, quæ ego præcipio tibi, vt prolongentur dies tui. Et rursum c. xj. Quando sederis in domo tua, & ambulaueris, atque surrexeris, scribes ea super postes, & ianuas domus tuæ, vt multiplicentur dies tui. Et iterum 25. c. Pondus habebis verum & iustum, & modus æqualis, & verus erit tibi, vt multo viuas tẽpore. Et Psal. 20. Tribuisti ei longitudinem dierum. Et Psal. 33. Quis est homo, qui vult vitam, & diligit dies videre bonos? Prohibe linguam tuam à malo, & fac bonum, & quæ sequũtur. Et Psal. 90. Longitudine dierum replebo eum. Et Prouer. 9. Principium sapientiæ timor domini, & scientia sanctorum prudentia. Per me enim multiplicabuntur dies tui, & addentur tibi anni vitæ. Et sequenti cap. Timor domini apponit dies. Et sequitur (vt de improbis quoque loquamur.) Anni improborum abbreuiabuntur. De quibus item illud dicitur Iob 22. Iniqui sublati sunt ante tempus suum. Et Ecclesiastes 8. cap. Non sit bonum impio, nec prolongentur dies eius, sed quasi vmbra transeát. Et Psal. 54. Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos. Et Psalm. 77. Defecerunt in vanitate dies eorum, & anni eorum cum festinatione, & alibi sæpè. Quibus etiam adstipulatur Decreta Canonica in c. episcopi, in fin. 11. quæst. 3. & in c. dilectissimis, quod est 2. paulò ante finem. 12. quæst. 1. in quibus locis glo. annotat, quòd citiùs quis moritur propter peccatum. quod & itidem facit glo. in cap. alienus, 90. distinctio. Et diuinum hoc statutum leges omnium gentium imitatæ, facinorosos morte plectunt. Et hæc quidem minimè miranda, quoniam quantùm ad primum pertinet, Exultatio viri est longæuitas, vt scribitur Ecclesiastici 30. cap.

Vita breuitas malis ob lata.

558 *Mors rerum omnium terribilissima.*

Vt è diuerso quantùm ad secundum quoq; spectat, mors est omnium maximè terribile, vt prodit Aristoteles lib. Ethicorum 3. ca. 6. & lib. 2. Rhetor. Estq; graue, siue atrox malum, vt asserit Achilles apud Euripidem in Iphigenia in Aulide,

Ο' θάνατος δ' οὐκ κακόν.

Et summus dolor Apollonio Rhodio lib. Argonauticon 3.

Ε'πεὶ θάνατός γε τὸ κάντατον ἔσσεται ἄλγος.

Propterea Ecclesiasticus ipse cap. 41. ita exclamat, O mors quàm amara est memoria tua. Idque planè suo nos exemplo docuit dominus noster Iesus Christus, qui tametsi probè sciret se in hunc mundum à Deo patre in hoc missum, vt pro redẽptione humani generis mortem crudelissimam, ignominiosissimamque pateretur, huicque ipse se sponte obtulerit (nã scriptum est, Oblatus est, quia ipse voluit) Humanitas tamẽ mortem detestata, Pater (inquit) si potest fieri, transeat à me calix iste. Ideoque leges ignoscendum esse ei censuerunt, qui sanguinem suum qualitercunque redemptum voluerit. l. 3. ff. de bo. eo. qui sibi mor. consci. Sunt etenim omnia posthabenda, quò vitæ consulamus, cum nullum sit pretium cum vita comparandum, si credimus Homero libro nono Iliados,

Οὐ γὰρ ἐμοὶ ψυχῆς ἀντάξιον, οὐδ' ὅσα φασὶν
Ι'λιον ἐκτῆσθαι εὖ ναιόμενον πτολίεθρον,
Τὸ πρὶν ἐπ' εἰρήνης.

559 *In eos qui sibi mortẽ inferunt, ex legibus.*

PRAETEREA & eos qui sibi mortem inferunt, de quibus suprà locuti sumus in contraria parte, & leges & canones palàm reprehendunt. Leges quidem, vt videre licet in l. qui rei. §. sic autem distinguendum. ff. de bo. eo. qui sibi mor. consci. vbi ita ad verbum scribitur, Meritò si sinc causa sibi manus intulit, puniendus est: qui cùm sibi non pepercit, multò minus alij parceret. Et alibi in l. si quis filio. §. eius qui. ff. de iniust. testa. Vlpianus clanculum veluti deridet quosdam, qui iactationis causa mortem sibi consciuerunt. Cuius rei exemplũ Accursius ibi non insciè ex Empedocle, vt suprà diximus, attulit. Canones autem hos omnino damnant in c. displicet, in versi. noli ergo iam dicere. 23. q. 4. & latè in c. si non licet, & c. tu dixisti, & c. non est nostrum, & c. placuit. 23. quæst. 5.

560 *De eadẽ re*

Et ex Theologis scriptoribus, & iis quidem primariis. id planè damnant Origenes in 2. tracta-

ex sacri scriptoribus.

tractatu Commentariorum in Iob enarrans il lius ipsius Iob c.2. Benedic, & morere, & Lactantius lib. 3. qui est de falsa sapientia, ca. 18. Diuus Chrysostomus in epistolā Pauli ad Galathas, vbi inter alia dicit, Deum illos qui laqueo, aut alia violenta morte vitam sibi abrūpunt, atrociùs punire, quàm cæteros homicidas. Et Diuus Hieronymus in epistola ad Paulam, super obitu Blesillæ eiusdem Paulæ filiæ, vbi inter cætera illud dicit, quòd tales habet stulta philosophia martyres. Et Diuus Augustinus in 1. li. de Ciuita. Dei, c. 17. & multis seq. vsque ad c. 24. vnde & depromptum est d. c. si non licet. & è recentioribus D. Thomas 2. 2. q. 64. artic. 5.

561 *De eadē re ex Ethnicis scriptoribus.*

Ex Ethnicis autem Socrates apud Platonē in Phædone exhortatur monetque, ne quisquam sibi audeat mortē consciscere, inquiēs, loquam dimissi sumus homines custodiam, quisquam ne se eduxerit, neque peremerit. vtiturque ea ratione, Deos quidem habere curā nostri: nos verò homines vnam quandam ex possessionibus Deorum esse. Vt autem si quis ex seruis tuis seipsum velit occidere, ei irascaris, & si possis pœna quadam illum afficias: Hac igitur ratione nulli se interficere licet, ni si Deus necessitatem aliquam imposuit. Quē locum enarrans Ammonius, Magnum hoc (inquit) nec intellectu facile, seducere seseatq; perimere non oportere. Nempe sicut qui sub custodia ob facinus aliquod malum cohibetur, si se qua pateat effugium in pedes dare ten tauerit, quantum in ipso est, leges subuerterit: Ita qui properat corporis vincula dissoluere, quæ lege diuina innexa sunt, reuinctúmque prouidentia summi Pontificis, corporis è vinculis eximere, is leges diuinas subuertit. quare sibi mortem conscire nemo debet. Ob hęcque ipse Ammonius ipsum Cleombrotum obiurgat, qui sese præcipitem dedit, vt & suprà diximus in parte contraria. Sed vt redeamus ad Platonem: Is lib. 9. de Legibus, Qui seipsum (inquit) vita & sorte fatorum vi scelerata priuarit, nec iudicio ciuitatis, nec tristi, & ineuitabili fortunæ casu coactus, neque extremo ali quo pudore compulsus, sed ignauia & formidolosi animi imbecillitate iniostè sibi mortem consciuerit, ei sepultura fiat solitaria, vbi alius nemo condatur: deinde in his locis sepeliatur quæ de 12. partibus vltima, deserta, innomina taque sunt, sic obscurus, vt nec statua, nec inscriptione sepulchrum notetur.

562 Ipsius Platonis discipulus Aristot. lib. Ethicorum 3. c. 7. in fi. Mortem, inquit, sibi consci re ob fugiendam paupertatem, vel mœrorem, aliudve huius generis, non fortis est hominis, sed potiùs timidi. Et lib. 5. c. 11. Qui se occidit, sibi iniuriam non facit: quia sponte iniuriam patitur nemo, sed facit contra legē, quæ prohi bet quenquam interfici. Ideò & ciuitati iniuriam facit. Quapropter & ciuitas mulctat, & instituta est ignominia quædam aduersus eū, qui sibi mortem consciuit, vt ciuitati iniuriā facientem. Et Aeschines in oratione in Ctesiphontem, Si quis, ait, seipsum necauerit manus quæ hoc peregerit, abscinditur, & separatim à corpore sepelitur. Ante hos Pythagoras vetat iniussu Imperatoris, id est, Dei de præsidio & statione vitæ decedere, vt testatur Tullius in Catone Maiore.

563 Et eandem propè sententiam astruit idem Tullius lib. 1. Tuscul. quæstio. Vetat, ait, domi nans ille in nobis Deus iniussu hinc nos suo demigrare. Cùm verò causam iustam Deus ipse dederit, vt tunc Socrati, nunc Catoni, sæpè multis: næ ille mediusfidius vir sapiens, lætus ex his tenebris in lucem ipsam excesserit. nec tamen vincula illa carceris ruperit, leges enim vetant: sed tanquam à magistratu, aut ab aliqua potestate legitima, sic à Deo euocatus atq; emissus exierit. Idem Tullius in somnio Scipionis, Tibi, inquit, Publi. & piis omnibus retinendus est animus in custodia corporis, nec iniussu eius à quo ille est à nobis datus, ex hominum vita migrandum est, ne munus humanum assignatum à Deo defugisse videamini. Iosephus lib. belli Iudaici, 3. cap. 21. scribit non esse fortissimi viri se occidere, imo ignauissimi Deumque indignè ferre arbitratur, cùm domum eius homo despiciat. ab illo enim vitam accepimus, vt essemus, rursumque vt esse desi namus, illi reddendum est. Si quis ergo deposi tū hominis malè tractauerit, pessimus statim ac perfidiosissimus habetur. Sic qui Dei depositum ex proprio corpore quis eiecerit, maximè peccat. Et alia pleraque in eam sententiam dicit, vti & post eum Aegesippus lib. 3. cap. 17. vbi inter cætera dicit, Ingrati esse citiùs discedere, quàm velit qui vitam donauerit: nec licet animam soluere, nisi ei qui ligauit. Heliodorus Emissenus lib. 2. Historiæ Aethiopicæ tradit illum in crimen læsæ maiestatis diuinæ incurrere, qui sibi ipsi vitā abrumpit. Lucianus in vita Peregrini philosophi ipsam Peregrinū deridet, qui gloriæ causa in ignem se præcipita uit. Idem in Tyrannicida scribit mortem sibi consciscere, genus mortis præ cæteris miserrimum, multoque atrocius, quàm si per alium inferatur.

564 Suntque & Poetæ huius sententiæ. Nā Callimachus ille Cyrenæus poeta scripsit epigram ma in Cleombrotum, de quo suprà diximos, quòd cùm nihil ei accidisset aduersi, è muro se in mare abiecisset, vt retulit Cicero eodem illo 1. li. Tusculanarum quæstio. Periandri Co rinthij ex Ausonio sententia est,

Mortem optare malum.

Alia item Mimi cuiuspiam, siue Publij Syri, si ue Senecæ vt alij malunt,

Crimen relinquit vitæ, qui mortem appetit.

Virgilius

Virgilius li. 6. Aeneidos eos in inferno torqueri, qui sibi mortem consciuerunt, tradit,

Proxima deinde tenēt mæsti loca, qui sibi lethū
Insontes peperere manu, lucemq́; perosi
Proiecere animas, quàm vellent æthere in alto
Nunc & pauperiem, et duros perferre labores.

Quo in loco Seruius tradit Homerum Achillis vmbram inducere dicentem, libentiùs se omnia aduersa apud superos tolerare, quàm apud inferos imperare. Locus autem ille Homeri est Odyssex lib. 11.

Βουλοίμην κ' ἐπάρουρος ἐὼν θητευέμεν ἄλλῳ
Ἀνδρὶ παρ' ἀκλήρῳ, ᾧ μὴ βίοτος πολὺς εἴη.
Ἢ πᾶσι νεκύεσσι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν.

Quod & nos alibi ad aliud retulimus.
Martialis ex lib. 1. hoc 9. epigramma est,

Quod magni Trasex. consummatiq́; Catonis
Dogmata sic sequeris, saluus ut esse uelis:
Pectore nec nudo strictos incurris in enses,
Quod fecisse uelim te, Deciane facis.
Nolo uirum, facili redimit qui sanguine famā,
Hunc volo, laudari qui sine morte potest.

Idem lib. 10. epig. 47. vitam illam suam beatiorem hoc versu conclusit,

Summum nec metuas diem, nec optes.

565 *Medici non est omnes morbos curare.*

Ex quibus facilè liquet, quantùm medicis debeamus, qui id hominibus præstant, quod Dominus suis pollicitus est, id est, longæuitatem. At non omnibus, inquies præstant, cùm multi sub medicis in florida ætate mortem obeant: fateor. Sunt enim morbi quidam adeò iam ab initio insanabiles ac desperati, vt nullū remedio locum faciant,

Non est in medico semper releuetur vt æger.

Vt ille ait, quem citat & approbat glossa in l. il licitas. §. sicuti medico. ff. de offi. Præsi. vbi & propterea illic dicitur, quòd medico, vt iam suprà diximus non debet imputari euentus mortalitatis. citat & glossa in c. ad aures, de æta. & quali. vbi est etiam text. in c. tua nos, de homi.

566 *Ad id quod dictū est ægritudinem multis profuisse.*

DENIQVE non propterea sanitas contemnenda est, quòd interdum quibusdam obfuerit: nec morbus statim suspiciendus, expetendusque, quòd contra interdum profuerit. nam sicuti nullum malum ferè in rerum natura sine aliquo bono est, vt dicit Plinius lib. 27. cap. 3. Ita è diuerso nihil adeò bonum, iam vtile, tam perfectum, vt non aliquid malè aut dāni, & aliqua ex parte fugiendi habeat, vt elegāter probat Antonius Codrus, in 4. Sermone. Nam si primùm consyderemus superiora, deinde inferiora (Superiora dico Solem, Lunam, & stellas: Inferiora verò quæ sub his sunt) Sol vt scribit Plinius libro secundo, cap. 6. lucem rebus ministrat, aufertque tenebras. Hic reliqua sydera occultat. Hic vices temporum, annumq́ue semper renascentem ex vsu naturæ tēperat. Hic cœli tristitiam discutit, atque etiam nubila humani animi serenat. Hic suum lumē cæteris sydeibus fœnerat. Præclarus, eximius omnia intuens, omnia etiam exaudiēs, vt principi literarum Homero placuisse video. qui locus, vt id addas, est lib. 2. Odyssex, iterumq́ue lib. 11. & 12. eiusdem operis,

Ἠελίου, ὃς πάντ' ἐφορᾷ, καὶ πάντ' ἐπακούει.
Solis, qui omnia videt, & omnia audit.

Rursumq́ue lib. 3. Iliados,

Ἠέλιός θ' ὃς πάντ' ἐφορᾷς, καὶ πάντ' ἐπακούεις.
Solque qui omnia vides, & omnia audis.

Ex quo & illud Virgilij lib. 4. Aeneidos,

Sol qui terrarum flāmis opera omnia lustras.

Et illud quoque Ouidij lib. 2. Meta.

Sol oculis iuuenem, quibus aspicit omnia, vidit.

Et lib. 4. vbi inducit Solem ita loquentem,

Omnia qui video, per quem videt omnia tellus.
Mundi oculus.

Et antè hos Orpheus,

Κλῦθι μάκαρ πανδερκὲς ἔχων αἰώνιον ὄμμα
Τιτὰν χρυσαυγὴς, Ὑπερίων, οὐράνιον φῶς,
Ὄμμα δικαιοσύνης, ζωῆς φῶς.
Audi beate æternum habens omnia contuentem oculum
Titan, aureo fulgore nitens, Hiperion, cæleste lumen,
Oculus iustitiæ, vitæ lux.

567

Vt iam non mirum sit, quòd veteres, vt scribunt Plato & Plotinus, Solem venerabantur vt Deum. Et quòd in eo prisci illi gentiū Theologi omnia gentilium numina collocarent, vt Iamblichus, Macrobius, lib. 1. Satur. ca. 17. & Iulianus Imperator testantur. Tullius autem lib. 2. de natura Deorum Solem veneratur vt principem ac moderatorem cæterorum luminum. Cleanthes apud eundem eo ipso libro, Sol, inquit, salutaris omnia conseruat, alit, auget, sustinet, sensúque afficit. Iamblicus ex Aegyptiorum doctrina sic fermè colligit, Quicquid adest nobis boni, solari potestate id adesse, vel ab ipsa tantùm. vel si ab aliis, id quidem vel à Sole absolui, vel à Sole per alia.

568 *Eiusdem Solis incommoda.*

Igitur Sol ille qui tot nobis bona adfert, idē & mala plurima ac propè infinita aduehit. Nā frumenta, & vites, sine quibus vix viuere possumus, & quæ Homerus li. 2. Odyssex, vt alibi diximus, appellat medelam hominum, fructúsque arborum, plantarum, herbarumq́ue, suis ardoribus quotidiè exiccat, vt plerunque videmus: pestilentiam rem omnium deterrimam, & in primis fugiendam, vt patet ex c. negotiatorem. 88. di. plerunque gignit, si credimus eidem Homero lib. 1. Iliados, vt & alibi quoq; adnotauimus. Vnde ipsum Solem agnominatū Apollinem putant ὡς ἀπολλύντα τὰ ζῶα. tanquam exanimantem animalia. Ex quo apud veteres cum arcu & sagittis fingebatur simulachrum Apollinis, vt per sagittas radij intelligerentur, quorum iactu pestiferum virus immittit. vnde Lindij Apollinem colunt λοιμόν, id est, pestilentem, & Milesij οὔλιον, id est, perniciosum. Neque enim tantùm hæc vox salutiferum,

ferũ,quod & nos alibi diximus,ſignificat: ſed & perniciosum.

569 *Luna commoda & incommoda.*

Luna verò,quæ vt dicit Lucanus, ſuis vicibus Tethym, terrenáque miſcet, quæ ventos, imbres, ſerenitatem prædicit, aliaque multa commoda hominibus tribuit, vt videre licet apud Plinium eo lib.2.c.9.& cap.102. Ex quo & Phryges eam vt Deum colunt, vt tradit Lucianus in Ioue Tragœdo, Ea tamen vt vno in ſitu ſatis,arboribus,frugibus, hominibus pro deſt:ita alio aſpectu plurimum nocet. quod & de reliquis ſtellis quæ modò fortunatæ, modò infortunatæ ab aſtrologis dicuntur iudicare poſſumus.

570 *Ignis commoda.*

Conſideremus nunc elementa illis inferiora,& primum id quod cæteris ſuperius eſt, ſcilicet ignem. Vtilitas eius certè maxima eſt, ſine quo vita viui non poteſt, non in cibis tantùm coquendis, tenebris abigendis, & frigoribus arcendis, quæ ab omnibus intelliguntur: ſed & in aliis quoque ad vſum hominum ſpectantibus. Igne enim lapides in æs ſoluuntur. Igne lateres coquuntur,quibus hominum habitacula ędificãtur. Igne ferrum gignitur ac domatur. Igne cremato lapide cœmenta in tectis alligantur. Ignis ſuffitu auxiliari certum eſt,quod Empedocles & Hippocrates diuerſis locis ſcripſit. Et alia multa commoda, remedia, & medicamenta hominibus tribuit, vt apud Pliniũ videre licet li.36. ca.27. eodemque vltimo, & Plutarchũ in libro cui titulus eſt, πότερον ὕδωρ, ἢ πῦρ χρησιμώτερον, vtiliorne ſit aqua,an ignis. Et Ouid.li.4. Faſtorum illis verſibus, *Omnia purgat edax ignis.* & quæ ſequuntur. Et vt ſcribit Xenophon in libro de factis & dictis Socratis, Nihil omnino illorum quæ ad vitam humanã vtilia ſunt, homines abſque igne faciũt, οὐδὲν ἀξιόλογον ἄνευ πυρὸς ἄνθρωποι [...] πρὸς τὸν βίον χρήσιμον. Quibus adde, quòd ignis vim quãdam occultam, ſed certiſſimam aduerſus peſtilentiam habet. Nam & Plutarchus in Commentario de Iſide & Oſiride ſcribit, cum in peſtilentia inſtiteſſet Aegyptios prope ignem haberi admodum profuiſſe. Sed & ignem omnibus venenis reſiſtere tradunt medici, adduntque rationem cur eam vim habet cum putridus calor veneni autor ſit vt videbis apud Cardanum de ſubtilitate lib. 2. Eueni autem ſententia eſt apud Plutarchum in lib. de diſcrimine adulatoris & amici, ſiue etiã Prodici apud eundem in li. de tuenda bona valetudine, Ignẽ videri omnium bellariorum & condimentorum iucundiſſimum, atque potiſſimum, quaſi videlicet conuiuia ſine igne minimè ſint iucunda. Idem autem Plutarchus in lib. de vtilitate ex inimicis capienda, ſcribit ignem omnium artium eſſe inſtrumentum.

571 *Ignis rerum omniũ principium.*

Fueruntque plurimi, qui dicerent omnia ex igne eſſe genita, ſcilicet Zoroaſtes, Heraclitus Epheſius, alter Heraclitus Metapõtinus, & Hippaſus quoque Metapontinus, vt videre licet apud Plutarchum libr. 1. de Placitis philoſophorum, cap. 3. & in vita Camilli, Iuſtinum in admonitorio gentium, & Tertullianum lib.1. aduerſus Marcionem, & Epiphanium Cypriũ li.3. contra Hæreſes, cap. vlt. & Lactantium li. 2. c. 10. & ante eos Virgilium in Aethna,

Quod ſi quis lapidis miretur fuſile robur,
Cogitet obſcuri veriſſima dicta libelli
Heracliti, igni nihil inſuperabile gigni,
Omnia, quo rerum natura ſemina iacta.

572

Cæterum Zeno Stoicus apud Tullium lib. 1. Tuſcula. quæſtio. & Varronem lib. 4. de lingua Latina, dicit animum ignem eſſe. A quo non longè diſtans Democritus apud Nemeſiũ philoſophum lib. 4. de natura hominis, cap. 2. & Lactantius li. 2. c. 13. & Gregorius Nyſſenus lib. de anima, cap. 1. dicunt animam ignem eſſe. De quo & per eundem Lactantium de opificio Dei, cap. 17. quibus in locis declarat, quomodo id ſit intelligendum. Et ad hanc quoque ſententiam alludens Terentius in Adelphis,

Seni animam primum extinguerem ipſi, qui illud produxit ſcelus.

Quo in loco Donatus interpres doctiſſimus bene, ait, extinguerem, quia ignis eſt. Virgilius.

Igneus eſt illis vigor, & cæleſtis origo
Seminibus.

Qui locus eſt lib. 6. Aeneidos. Et id ex Donato licet non eum citet, Lactantius ſiue Lutacius grammaticus in lib. 1. Thebaidos, in id quoq; detorquens illud ipſius Statij,

Cuſtodem Pharię ſomno letoq́; iuuenca
Reſtringas.

Et huc quoque pertinet illud eiuſdem Virgilij lib. 4. Aeneidos in fi.

—Omnis & vnà
Diſceſſit calor, atque in ventos vita receſſit.

Quo in loco Seruius, Secũdum eos, inquit, qui dicunt animam calorem eſſe, quo diſcedẽte friget corpus. Ad quod etiam referri poteſt illud Portij Licinij antiqui Poetæ, Ignis homo eſt. Quãquam ad aliud trahitur, vt diximus in noſtris Legibus Connubialibus. Hincque non nullis videtur vita Græcis dicta ζωὴ, quòd ζέω, idem ſit quod ferueo, comburo. Nam dum anima in corpore eſt, idipſum feruet caletque, vt continuò quàm abit, friget omnino.

573 *Frigus pro morte.*

Ex quo frigus pro morte, frigidus ſeu frigẽs pro mortuo bonis autoribus ponitur, & mors frigida & gelida dicitur. Nam de primo eſt illud Virgil. lib. 12. Aeneid. in fi.

Aſt illi ſoluuntur frigore membra.

Frigore, id eſt, morte, vt declarant verba ſequẽtia. Et ita interpretatus eſt Seruius ibi, in id referens illud eiuſdem Virgilij libr. 6. eiuſdem operis,

Vitaq́; cũ gemitu fugit indignata ſub umbras.
Corpuſq́; lauant frigentis, & vngunt.

Et illud quoque Horatij Sermo. 2. Saty. 1.

O puer

O puer ut sis
Vitalis metuo,& maiorum ne quis amicus
Frigore te feriat.

id est, morte te afficiat, vt interpretatur Acro. Illud item Ouidij lib. 2. Metamorphoseos,

Frigusq́, per ungues
Labitur.

Nam & statim pòst,

Sic letalis hyems paulatim in pectora uenit,
Vitalesq́, uias,& respiramina clausit.

Et alibi apud eundem,

Frigus letale secutum est.

Illud quoque Statij lib. 3. Syluarum, in lachrymis Hetrusci post princip.

Animaq́, supremum
Frigus amat.

Et lib. 8. Thebaidos paulò antè fi.

Frigidus pro morte.

Ingentesq́, animos extremo frigore labi
Sensit.

De secundo est illud ipsius Virgilij lib. 9. Aeneidos,

Voluitur ille uomens calidum de pectore flumē
Frigidus.

Quem locum in hoc expendit Nonius Marcellus. Illic autem Virgilius calidum flumen ponit pro sanguine, quod animæ vehiculum est & sedes, vt latè diximus in nostris legibus Conubialibus. Cui consonat & illud Quintiliani in procemio libri vj Institutionum Oratoriarū, Tuosne ego, ò meæ spes inanes, labētes oculos, tuum fugientem spiritum vidi? tuū corpus frigidum exangue amplexus, &c. De frigente est illud Virgilij lib. 6. Aeneidos,

Corpusq́, lauant frigentis, & ungunt.

De tertio est illud item Virgilij libro quarto Aeneidos,

Frigida mori.

Et cùm frigida mors anima seduxerit artus.

Et Ouidius illo versu vulgatissimo,

Stulte quid est somnus gelida nisi mortis imago?

574

Sed & ex hoc illud fit, vt Aeneas Virgilianus li. j. Aeneidos existimans se illic naufragij morte periturum hæc veluti eam mortē exhorrens exclamauit,

—O ter quaterq́, beati,
Queis ante ora patrū Troiæ sub mœnibus altis
Contigit oppetere.

Quo in loco Seruius scribit Aeneam non mortem, sed mortis genus timere. Graue est enim, inquit, secundum Homerum, perire naufragio: nam anima ignea extingui videtur. Locus autem Homeri, à quo Virgilius est id mutuatus, est in lib. 5. Odysseæ, quo ita facit Vlyssem, qui & se putabat naufragio perire, hæc loquentem,

Τρὶς μάκαρες Δαναοὶ καὶ τετράκις, οἳ τότ' ὄλοντο
Τροίῃ ἐν εὐρείῃ χάριν Ἀτρείδῃσι φέροντες.
Ὡς δὴ ἔγωγ' ὄφελον θανέειν καὶ πότμον ἐπισπεῖν
Ἤματι τῷ, ὅτε μοι πλεῖστοι χαλκήρεα δοῦρα
Τρῶες ἐπέρριψαν περὶ Πηλείωνι θανόντι.
Τῷ κ' ἔλαχον κτερέων, καί μευ κλέος ἦγον Ἀχαιοί.

Νῦν δέ με λευγαλέῳ θανάτῳ εἵμαρτο ἁλῶναι.

Id est ad verbum prope ex Andrea Diuo,

Ter beati Danai quaterq; qui tunc periērūt
Troia in lata gratiam Atridis ferentes.
Quam ego mortē debueram mori, & mortem assequi
Die illo, quādo in me plurimas æreas lāceas
Troiani proiecerunt circa Pelidē mortuū.
Sic vtiq; assecutus essem inferias, & meam gloriam extulissent Achiui.
Nunc autem ingloria morte fato sancitum est perire.

Similiterque idem Homerus lib. 21. Iliados inducit Hectorem, qui eodem modo perire verebatur ita loquentem,

Νῦν δέ με λευγαλέῳ θανάτῳ εἵμαρτο ἁλῶναι.

Quibus, vt vides, locis Homerus *λευγαλέον θάνατον* appellat, quod epitheton Diuus priore loco, ingloriam vertit, vt diximus, posteriore molestam. Seruius loco iam designato, granē. Sed hæc tantùm dicere volui, vt intelligeres ex Seruio hoc genus mortis maximè horrendum fuisse viris fortissimis, ob eam quam dicit rationem. quòd ita anima ignea extinguęretur, citatque id quod suprà citauimus ex ipso Virgilio,

Igneus est illis uigor.

575
Ignis diuinus, vt admirandus.

Vt non tam mirandum sit quod Homerus lib. 12. Iliados ignem *θεσπιδαὲς* vocat, veluti diuinum dicas & admirandum,

Καὶ νηυσὶν ἐνίετε θεσπιδαὲς πῦρ.

Et lib. 15. eiusdem operis,

Ἵνα νηυσὶ κορωνίσι θεσπιδαὲς πῦρ
Ἐμβάλῃ ἀκάματον.

Quod & ipsum epithethon eidem tribuit, lib. 20. eiusdem operis, vt dicemus loco citato infrà nu. ab hinc 3. ad fi. & rursum lib. Odysseæ 4. Et quod plurimæ gentes ignem vice numinis coluerunt. Et in his Persæ, vt tradunt Herodotus in Thalia, & Strabo lib. 15. Lucianus in Ione Tragœdo. D. Clemens in libro Recognitionum 4. Socrates in Historia Tripartita, libro vndecimo, c. 9. Clemens Alexandrinus in oratione adhortatoria ad gentes, & Maximus Tyrius Sermone 38. quo differit vtrum diis dicanda sint signa. Nam & Agathius author Græcus lib. 2. Historiarum peregrinarum, scribit ipsis Persis ignem preciosissimum & sanctissimum videri: & ex hoc Magi, qui sunt Persarum philosophi, impium dicebant in igne sepelire, vt scribit Diogenes Laertius in procemio. Epiphanius autem contra hæreses, lib. 3. cap. vlt. tradit apud eosdem Persas Maguseos ignem adorare. Hincq; Persæ ab igne sua templa *πυρεῖα* vocant, Strabo *πυραιθεῖα*. Sed & Chaldæi pro Deo ignem colunt, vt retulit Eusebius Historiæ Ecclesiasticæ, lib. 11. ca. 26. D. Hieronymus, & post eum Nicolaus Lyrēsis in Genesim cap. 11. Et Macedones vt scribit Diogenes in 1. lib. Persicorum, & Clemens vbi suprà. Et

Sarmatas

Sarmatas Nymphodorus in libro de legibus barbaricis,& Clemens vbi suprà, vbi idem tradit de Medis,& Magis. Quisquis est autem auctor libri Sapientiæ tradit multos iguem Deũ putasse, vt videre licet ex c. eius lib. 13. Nam & præter eas nationes è philosophis hunc Deũm putauere Hippasus Metapontinus, & Heraclius Ephesius, vt tradit Clemẽs Alexandrinus in illa oratione adhortatoria ad gentes.

576 *Deus in igne habitãs ex Apolline.*

Vnde & Apollo Colophonius rogatus à quodam Theophilo an ipse Deus esset, Deum multis verbis descripsit. inter quæ est illud *ἐν πυρὶ ναίων*, id est, in igne habitans, vt scriptum reliquit Porphyrius lib. 1. *ἐκ λογίων φιλοσοφίας*. Et alij quidam Stoici, Dei naturam ex igne constare dicebant, vt prodit Ioannes Damascenus in lib. de Hæresibus. Qui & ipse scribit, ignem in templis asseruari solere, vt diuinæ naturæ quasi symbolum esset. Propterea capitale fuisse, si sacerdotes ignem extingui permitterent. Tanquam diuinitas ex eo loco pelleretur, ac veluti extingueretur. Plato quoque ac si cælitus descendisset, & vniuersa quæ in cælis sunt diligenter conspexisset, vt scribit Iustinus philosophus & martyr in admonitorio gentium supremum Deum in ignea dicit esse substãtia. Et vt tradit Laertius, Deos esse vt plurimum igneos dicebat. Quem tamen Aristoteles in li. ad Alexandrum Macedonem reprehendit Homeri autoritate innixus. Quibus adde quod Orpheus de Ioue loquens hæc inter cætera infert.

Ζεὺς πυρὶ πάντων, Ζεὺς ἀκαμάτου πυρὸς ὁρμή.

Quem versum ita transtulit Apuleius in libro de Mundo,

Spiritus est cunctis, validi vis Iupiter ignis.

Tradunt autem Poetæ ipsum Iouem ignis specie Aeginam Asopi regis Bœotiæ filiam compressisse, ex quo illud Ouidij,

Aureus vt Danaem Asopida luserit ignis.

577 *De eadẽ re ex locis sacris.*

Verùm Iustinus ipse dicit Platonem eam sententiam accepisse ex libris sacris. Nam scribitur Deuteronom. 4. c. Dominus tuus ignis consumens est, quæ verba repetuntur à D. Paulo ad Hebræos cap. 12. in fi. Et Psal. 119. Ignitum verbum tuum nimis. Et Act. 2. Et apparuerunt illis dispertitæ linguæ tanquam ignis, & repleti sunt omnes spiritu sancto. Quorum locorum primus de Deo patre loquitur, secũdus de filio, tertius de spiritu sancto, vt obseruauit Idacius Clarus in libro aduersus Varimadum Arrianum. Cui adde & alia plurima loca sacrarum literarum huic rei adstipulãtia. Nam Exodi 3. In flamma ignis apparuit Angelus Domini de Rubo. Et cap. 13. Dominus præcedebat eos, ad ostendendam viam per noctem in columna ignis. Et cap. 19. Descendit Dominus super montem Sinai in igne. quod frequenter reperitur Deutero. c. 5. Rursumq; ca. 24. eiusdem Exodi. Erat autem species gloriæ Domini, quasi ignis ardens super verticem montis. Et Leuit. 7. Quicquid tertius inuenerit dies, ignis absumat, quod de Deo intelligit Diuus Cyprianus libro tertio ad Quirinum, vbi & alia quædam loca ob id annotat. Et cap. 10. Et egressus ignis à Domino deuorauit eos. Et Numer. 9. A vespere autem super tentorium erat quasi species ignis, vsque manè. Et ca. 12. pòst prin. Et accensus in eos ignis Domini deuorauit extremam castrorũ partem. Et 2. Reg. 22. cap. Ignis de ore eius volauit. Et iterum postea, Eloquium Domini igne examinatum. quę & ipsa repetuntur Psal. 17. Sed & Psal. 118. aut, vt alij computant, 119. Ignitum est eloquium tuum vehementer. Et Prouerbiorum 30. Omnis sermo Dei ignitus. Et Ezechiel. 8. cap. post princip. de Deo loquens, Et vidi, & ecce similitudo quasi aspectus ignis.

578 *Cur diuinæ apparitiones sub ignis forma plerũque fiunt.*

De qua re Ludouicus Vlyssiponensis libro Problematum 3. sectione 1. c. 4. Cur (inquit) diuinas apparitiones sub ignis forma sacris Theologis conspectas, sacrarum literarum oracula plurimùm præscribunt? An quoniam nihil est quod magis quàm per ignis purissimum & illustrans omnia elementum sanctarum mentiũ dotes, & proprietates explicentur: quæ à materiali omnium & pedanea cognitione syncerissimæ sunt, & irridiationis diuinæ radiis perstringuntur? An quoniam nihil in omni rerum natura facilè inuenire possis, quod diuinam magis in humanis essentiam repræsentet? Namq; meat per omnia, & ab omnibus eximitur, & nisi supponatur materia, vtique ignis non videatur, & omnia peruincit & superat, & seipsum clanculum insinuans somiti, latente visũ augmento adauget, & in maiorem molem producit. Quæ cuncta in Deo vt in archetypo & exemplari: in igne autem perinde ac in imagine & icone visuntur. Accõmodatur autem nõ nunquam ad diuina denotanda aeris elementum, quia ritu numinis omnibus insinuatur, & vitam præstat, atque cùm sit in omnibus, fugit tamen conspectum, & inuisibile est: nec quo subeat, aut vnde progrediatur quisquam satis nouit, vt sacræ literæ prodũt. Hæc ille. Ego verò breuiter illud dixerim, naturam diuinitatis igni comparari, propter eius inter cætera elementa excellentiam, & quia illa natura lucidissima, & procul ab omni caligine remota. Et quia eius operatio igni est simillima, scilicet omnia celerrimè conficiens, & alia quædam purgans, alia penitus absumens.

579 *Ignis incommoda.*

Vides igitur in igne maximam excellentiã, plurimas maximasque vtilitates, & tamen illud mali habet, quòd interdum tecta, quid tocta? imo oppida integra cum hominibus & eorum omnibus facultatibus incendit.

Scilicet ignis edax summa ad fastigia vento
Voluitur, exuperãt flãmæ, furit æstus ad auras.

Vt inquit ille. Ex quo & Menander illum inter

præcipua mala posuit, illo senario prouerbiali,

Πῦρ, καὶ θάλασσα, καὶ γυνὴ, κακὰ τρία.

Ignis, & mare, & mulier, mala tria.

580 Vt nō mirum sit, si Homerus li.12. Odysseæ ignem ὀλοιὸν, id est, perniciosum vocauerit,

Πυρός τ' ὀλοιοῖο θυέλλαι.

Et libro 15. Iliados, illius similitudinem hanc afferens,

Μαίνετο δ', ὡς ὅτ' Ἄρης ἐγχέσπαλος, ἢ ὀλοὸν πῦρ
Οὔρεσι μαίνηται βαθέης ἐνὶ τάρφεσιν ὕλης.

Currebat autem, vt quando Mars lanceam vibrans, vel perniciosius ignis
Mōtibus furit profundæ in dēsītatib. syluæ.

Sed & idem aliam eiusdem ignis similitudinē non absimilem posuit ad finem libri decimiseptimi eiusdem operis,

Ἄγριον, ἠΰτε πῦρ, τό τ' ἐπεσσύμενον πόλιν ἀνδρῶν
Ὄρμενον ἐξαίφνης φλεγέθει, μινύθουσι δὲ οἶκοι
Ἐν σέλαϊ μεγάλῳ, τὸ δ' ἐπιβρέμει ἲς ἀνέμοιο.

Crudelis, vt ignis, qui irruens ciuitatem virorum
Motus repente comburit: minuuntur autem domus
In splēdore magno: hunc cōcrepat vis vēti.

Et aliam quoque etiam ad fin. lib. 20.

Ὡς δ' ἀναμαιμάει βαθέ' ἄγκεα θεσπιδαὲς πῦρ
Οὔρεος ἀζαλέοιο, βαθεῖα δὲ καίεται ὕλη.

Sicut autem promptus est ad profundas valles admirandus ignis
Montis aridi, profunda autem comburitur sylua.

581 *Ignis pro Deo cultus ne noceat.* Ideoque quòd à Persis, & aliis quibusdam gentibus diuinos igni honores impendi traditum est, non religione quidem, sed potius formidine rei nocentissimæ factum est, vt ex recētioribus scriptoribus prodidit Celius lib. Antiquarum lectionū 8. c. 36. Nam & illud scimus etiam apud Romanos, Febrem, Rubiginem, aut vt Varro vocat, Rubigum, alij Robiginē, Pauorem, Pallorem, Murceam, aut vt alij appellant, Murtiam, Orbonam, Malam Fortunā, & alia huiuscemodi portenta pro Dis culta, illisque aras & tēpla dicata fuisse ne nocerent, vt videre licet cum ex aliis multis, tum ex Valerio Maximo li. 2. c. j. quo loco loquitur de modo comedendi antiquorum, Liuio lib. j. ab vrbe condita, & Lactantio li. j. c. 20. Varrone li. v. Linguæ Latinæ, Plinio lib. 2. c. 7. & D. Augustino de Ciuitate Dei, li. 4. multis in locis. Igitur, vt hoc ignis caput concludam, hęc ipsius commoda & incommoda considerans, Ouidius hæc scribit lib. 3. Tristium,

Igne quid vtilius? si quis tamen vrere tecta
Cœperit, audaces instruit igne manus.

Et cætera quæ inferiùs subiiciemus.

582 *Aeris commoda & incommoda.* Præterea Aer proximum igni elementum, sine quo nec spirare, nec viuere vix pūcto possumus, sæpenumero pestilens est, & tabificus, maximam stragem infert animantibus. Nam vt scribit Lucretius lib. 6.

Primùm multarum semina rerum
Esse suprà docui, quæ sunt vitalia nobis:
Et contrà quæ sint morbo mortiq́; necesse est
Multa volare. ea cùm casu sunt forte coorta,
Et perturbarunt cęlum, fit morbidus aer,
Atq; ea vis omnis morborum pestilitasq́;.

Et alia quoq; multa eiusdem incommoda videbis apud Plinium lib. ij. c. 38.

583 *Aquæ commoda.* Aqua verò cuius vtilitas ignis vtilitatem superat, quoniam multa animalia sunt, quæ sine vsu ignis viuunt: at sine aqua nullum omnino animal vitam viuere potest, nec plantæ ipsæ, nec herbæ, siue ea florescunt, aut fructificant: vt in qua sit seminarium rerum omniū virtus. Et vt scribit Vitruuius lib. 8. c. 4. Nulla ex omnibus rebus tantas habere videtur ad vsum rerum necessitates, quàm aqua. Ideò quòd omnium animalium natura, si frumēti fructu priuata fuerit, arbustiue, aut carne, aut piscatu, aut etiam qualibet ex his reliquis escarū vtendo, poterit tueri vitā: Sine aqua verò nec corpus animalium, nec vlla cibi virtus potest nasci, nec tueri, nec parari. Hæc ille, qui & ipse circa initia eiusdem libri scribit, eos qui sacerdotia gerunt moribus Aegyptiorum, ostendere omnes res è liquoris potestate consistere. Itaque cùm hydriam tegunt, quæ ad templum ædemq́ue casta religione refertur, tunc in terra procumbentes manibus in cælum sublatis, inuentionibus gratias agunt diuinæ benignitatis.

584 Quare Pindarus (quod nos alibi diximus) non immeritò illud cecinit Ode j. Olympiorum in principio,

Ἄριστον μὲν ὕδωρ.

Optima quidem aqua.

Quod & idem propemodum dicit Ode 3. eorundem, haud multò ante fin.

Εἰ δ' ἀριστεύει μὲν ὕδωρ.

Quoniam scilicet aqua in vsum multiplicem hominibus cedit, vt scribit Aristoteles huius Pindaricæ sententiæ, quam vice prouerbij citat, hanc nuncupatim rationem afferens lib. 3. Rhetoricorum. At Galenus lib. j. Simplicium Medicamentorum, c. 4. in princ. Aqua, inquit, est conuenientissima omnibus hominibus, cū sanis, tùm ægrotis, & ad vitam maximè necessaria. In libro quoque de renum affectione, dignotione, & medicatione, id mundanorum & singularium elementorum vnum esse dicit, ex quibus vniuersis tota nostri corporis constitutio conflata est. Plinius autem lib. 31. c. 2. multa aquæ commoda enumerat, quæ ibi videre poteris.

585 *Aquæ alimentum.* Homerus apertè insinuat, vt plerisque placet, maximum inesse aquæ alimentum, cū scribit lib. 17. Odysseæ,

Ἀμφὶ δ' ἄρ' αἰγείρων ὑδατοτρεφέων ἦν ἄλσος.

Circum autem populorum aqua victitantium erat lucus.

Sunt enim, vt iam diximus, qui eum locum ita intelligunt, in idque quod diximus expendût. Sed vereor ne ij fallantur. αἴγειρος enim non populum, id est, geotem significat, vt de hominibus intelligi possit: sed alnum arborem, quę populus nigra dicitur: & ἄλσος non locum propriè significat, sed nemus. Alnus autem maximè aqua alitur. Scio autem Lucianum in Macrobiis, posteaquàm scripsit Seres ad trecentos aonos viuere, & alios aliis quoque longis temporibus, huius longæuitatis hanc inter alias rationes afferre, quòd aquam tantùm potant. Sed & nonnullos maximæ authoritatis Theologos constanter affirmare, ideò illos primos ac vetustissimos maiores nostros 800. & 900. annos vixisse, quòd aquam tãtùm biberent. Nam & qui post vitem à Noe primum plantatam fuerunt, multò breuioris vitæ fuisse. Sed quicquid sit de ea re, Festus Pompeius hinc aquam dici putat, tanquam à qua iuuamur. Lactantius autem lib. j. c. v. ita vocari, veluti à qua sunt omnia. Licet aliter Varro li. 4. de Lingua Latina.

Aquæ potio longæuos homines facit.

Aquæ vnde dicitur.

586 *Aqua rerũ omniũ principium.*

Fuerunt enim qui aquam omnium rerum principium esse dicerent, & inter hos Thales Milesius ex septem sapientibus vnus, vt tradiderunt Tullius libro primo de natura Deorũ, Vitruuius libro 2. cap. item 2. Iustinus in Admonitorio gentium, Galenus in libro de historia philosophorum, si ipsius is liber est, Plutarchus de placitis philosophorum libro j. cap. 3. Tertullianus libro j. aduersus Marcionem, Lactantius libro j. cap. v. & iterum lib. 2. c. 10. Eusebius de præparatione euangelica lib. j. c. v. Et Ausonius, qui in ludo Sapientum ita facit illũ loquentem,

Milesius Thales, aquam qui principem
Rebus creandis dixi.

Ille enim, vt tradit Gregorius Nyssenus in libro de Elementis. cap. 4. dicebat aquam solam esse elementorum, à qua cætera tria generata sunt. Nam hypostasim eius terram fieri: quod λεπτομερέστερον, id est, subtilius est, aerem, quod autem est aere tenuius, ignem. Idque dicit Iustinus, vbi suprà, illum accepisse videri ab Homero, qui lib. 14. Iliados,

Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα Τηθύν.
Oceanumq; Deorum generationem, & matrem Tethyn.

Et iterum eodem lib.

Ὠκεανοῦ, ὅσπερ γένεσις πάντεσσι τέτυκται.
Oceani, qui generatio omnibus factus est.

Cui cõcinit Hesiodus, qui in Theogonia aquã Chaos nominat, tanquam scilicet omnium rerum principium,

Ἤτοι μὲν πρώτιστα χάος γένετ᾽, αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ᾽ εὐρύστερνος.

Hosq́; imitatus Virgilius, vt aliàs sæpe lib. 4. Georgicorum,

Oceanumq́; patrem rerum.

vbi Seruius ita dicit vocari, quòd ex eo omnia gignuntur, & originem ducunt, secundùm Thaleta.

Et vt intelligas aquæ vtilitatem non tantùm ad corpus spectare, sed & ad animũ quoque, Hippon philosophus dicebat animam aquam esse, vt scribit Nemesius & ipse philosophus lib. 4. de natura hominis, & Gregorius Nyssenus in lib. de anima. ca. j. Nimirum quòd arbitraretur vires animæ aqua contineri. Eubulus autem eos ad inueniendum atque excogitandum idoneos reddi & ipse existimabat, qui aquam solam bibunt: Sapientiam verò nostram vino obombrari, quod & Plinius li. 23. ca. j. dicit cessisse in prouerbium. Ex quo Theodorus Larissæus, vt Philarchus tradit, sola aqua contentus fuit, vino neglecto. Et Demosthenes ille oratorum summus cum aliquid scriberet, aquam bibebat, vt ingenio esset vigilantiore, vt scribit Libanius Sophista ad Montium proconsulem. Et extat de ea re Demadis iocus, alios ad aquam dicere: Demosthenem verò etiam ad aquam scribere. quod & Lucianus in ipsius Demosthenis encomio scriptum reliquit. Ipse quoque se aquæ potorem fuisse testatus est, vt scribit Plutarchus in Vitis decem oratorum. Sed Apollonius ille Thyanæus quem omnes vbique miris modis extollunt, dicit apud Philostratum, qui eius vitam describit lib. 2. se aquam semper bibisse, vino prorsus neglecto, hydropotas, id est, aquæ potores somnum lenem capere, neque vertigines vllas pati, quibus vini potores afficiuntur, animamque à vino puram faciliùs conspicere per somnia vaticinationem, quæ apud homines diuinissima existimatur.

587 *Aquæ vtilitas ad animam vsque penetrat.*

Sed & alio quoque modo vtilem esse aquã animo hinc constat, quòd tradit Tullius lib. j. de Legibus, aspersione aquæ labem corporeã tolli, & præterea castimoniam præstari. Vnde sacra superis facturi aquæ ablutione purgabãtur. vt etiam dicit Seruius enarrans eum locũ Virgilij lib. 6. Aeneidos,

588 *Aquæ ablutione castimoniam præstari.*

Corpusq́; recenti
Spargit aqua.

Quod & ipsum astruit ipse Virgilius lib. 2. Aeneidos introducẽs Aeneam ita patrem Anchisem alloquentem,

Tu genitor cape sacra manu, patriosq́; penates:
Me bello ex tanto digressum, & cęde recenti
Attrectare nefas, donec me flumine viuo
Abluero.

Vbi & id obseruaut Christophorus Landinus, qui & pleraq; alia loca eiusdem authoris citat post Macrobium, cuius tamen non meminit lib. 3. Satur. c. j. Quibus etiam addes illud eiusdem lib. 4.

Dic corpus properet fluuiali spargere lympha.

Verba sunt Didonis sacra Diis inferis instituentis, in idque expendit Seruius ibi, & illud

quoque

quoque Ouidij alicubi (neq; enim locus nunc succurrit)

Roratis lustrauit aquis.

Et Iuuenalis saty. 6.

Ter matutino Tyberi mergetur, & ipsis
Vorticibus timidum caput abluet.

Et Persius saty. 2.

Hæc sanctè ut poscas Tyberino in gurgite mergis
Manè caput bis terq́, & noctem in flumine purgas.

Vbi & Baptista Plautius interpres omnia loca Virgilij à Macrobio & Landino primū in hoc collecta, vt diximus, iterum colligit. Sed & ex Iuba, Varrone, & ab his Plutarcho in quæstionib⁹ Romanis c. 4. illud quoq; intelligitur, eos qui litare vellent, Tiberi se abluere solitos esse. Idemq; de his qui lustrare vellent, apertè ostēdit Virgilius lib. 6. Aeneidos,

Ter socios pura circumtulit unda
Lustrauitq́, uiros, &c.

Et ex his quoq; est illud Ouidij lib. 2. Fastorū,

Ah nimium faciles, qui tristia crimina cædis
Fluminea tolli posse putatis aqua.

Et hoc quoq; spectat illud Helisei prophetæ li. Reg. 4. c. 5. Vade & laua te septies in Iordane. Apud antiquos illos tēpla ingredientes Deos precaturi priùs se aqua aspergebāt, & lauabāt. Quod Deucalion & Pyrrha vxor Diis supplicaturi obseruarunt apud Ouidium lib. j. Metamorph. Huius in eam rem ij sunt versus,

Inde ubi libatos irrorauere liquores,
Vestibus & capiti flectunt uestigia sacræ
Ad delubra Deæ.

Quod & nostra quoque sanctissima religio hodie obseruat. Et hæc quoq; intellexerunt quædam bruta animalia naturæ quodā instinctu. Nam in Mauritaniæ saltibus ad quendam amnem, cui nomen est Amilo, nitescente luna noua, elephantorum greges descendunt, ibiq; se purificantes solenniter aqua se circūspergunt, atque ita salutato sydere in syluas reuertūtur, vt aliorum authoritate scribit Plinius li. 8. c. j.

589 *Aquam marinam in id maximè esse efficacem.*

Præsertim autem aqua marina in id efficax est. Scribit enim Proclus ad finem libri de sacrificio & magia, Sacerdotes in purificationibus solitos inter cætera aquæ marinæ ablutione vti. Et Aristophanis interpres enarrans illū eius poetæ versiculum,

Πρῶτον μὲν αὐτὸν ἐπὶ θάλατταν ἤγομεν, ἔπειτ' ἐλοῦμεν.

Primò quidē ad mare ipsum produximus, moxque lauimus.

Mos, inquit, erat illis καθαίρειν τοὺς ἀσεβουμένους, id est, expiare, siue purgare pollutos. Vnde etiā illud Ciceronis in oratione pro Sexto Roscio loquentis de pœna patricidarum, Quos lex Romanorum insui iubet in culeum viuos, atque ita in flumen deiici: noluerunt nudos in flumen abiicere, ne eùm delati essent in mare, ipsum polluerent, quo cætera quæ violata sunt expiari putantur. Et illud quoque Catulli ad Gellium de profano quodam & iniusto,

Quid facit in patruum, qui nō sinit esse maritū:
Ecquid scis quantum suscipiat sceleris?
Suscipit ò Gelli quantum non ultima Thetis,
Nec genitor Nympharum abluit Oceanus.

Quem tamen locū interpretes si intellexerunt, oscitanter nimiùm præterierunt. Et Apuleij li. xj. eodemq; vlt. Metamor. Cōfestimq; discussa pigra quiete alacer exurgo, meq; protinus purificandi studio marino lauacro trado, septies submerso fluctibus capite. Legimus aūt apud Procopium lib. 2. de bello Persico Cosroem Persarum Regem sacrificaturum Soli, & aliis quibusdam Diis aqua se marina lauasse.

590 *De eadē re ex Homero.*

Ante hos Homerus libro primo, Iliados docuit aquam marinam vim purgādi habere, cùm scribit,

Λαοὺς δ' ἀτρείδης ἀπολυμαίνεσθαι ἄνωγε.
Οἱ δ' ἀπελυμαίνοντο, καὶ εἰς ἅλα λύματ' ἔβαλλον.

Populos autem Atrides purgari iussit.
Qui purgati sunt, & in mare sordes iecerūt.

Quo in loco Didymus interpres hæc scribit, καὶ εἰς τὴν θάλασσαν τὰ καθάρσια ἔβαλλον. φύσει δὲ τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης καθαρτικόν ἐστιν.

Idem quoque ad fin. lib. 10. eiusdem operis id ipsum etiam ostendit,

Αὐτοὶ δ' ἱδρῶ πολλὸν ἀπενίζοντο θαλάσσῃ
Ἐσβάντες, κνήμας τε ἰδὲ λόφον, ἀμφί τε μηρούς.
Αὐτὰρ ἐπεί σφιν κῦμα θαλάσσης ἱδρῶ πολλὸν
Νίψεν ἀπὸ χρωτὸς, καὶ ἀνέψυχθεν φίλον ἦτορ.

Euripides cùm vnà cum Platone in Aegyptū se recepisset, atque ibi morbo comprehensus à sacerdotibus aquæ marinæ ablutione fuisset curatus, hunc versum postea suis operibus inscripsit,

Θάλασσα κλύζει πάντα τ' ἀνθρώπων κακά.

Mare diluit omnia hominum mala.

Vt retulit Diogenes Laertius in Platone, & Eustachius Homeri interpres lib. j. Iliados. Peculiariter autem prodest purgandis lendibus, vt testis est Quintus Serenus, multas autem vires aquæ marinæ, videbis apud Paulum Aeginetam, lib. 7. cap. 3. in Thalassio. Cæterùm Artabanus apud Herodotum lib. 7. dicit mare hominibus rerum omniū esse vtilissimum. Plinius lib. 31. cap. 6. docet aquam marinam multis hominum morbis auxiliari, vti etiam facit Dioscorides libro quinto, capite duodecimo, vt distinguit Ruellius, aut 11. vti Marcellus Virgilius: Tradit Plinius lib. 30. c. 2. Tyridatē illum magum accedentem ad Neronem nauigare voluisse, quoniam expuere in maria, aliisque mortalium necessitatibus naturam eā violare fas Magi non putant. Vt interim omittam opes quas affatim mare porrigit, commoditatesque maximas ad itinera vitæque commertia.

591 *Mare diuinum.*

Ex quibus fortè Homerus lib. 15. Iliados diuinum mare appellat,

Ἔρχεσθαι μετὰ φῦλα θεῶν, ἢ εἰς ἅλα δῖαν.

Et iterum eodem libro,

Οἴχεται εἰς ἅλα δῖαν.

Nam sunt & qui in vniuersum aquam vice numinis culunt, & in his Aegiptij, vt tradit Lucianus in Ioue Tragœdo. Et Ebionij, aut vt alij vocant, Ebionei testimonio Ioannis Damasceni in libris Hæreseon. Et Sampsei, vt prodit Epiphanius Cyprius libro einsdem tituli 2. Tomo 2. Hæresi 53. Ideo Varro lib. Rei rusticæ j. cap. item primo. inter cæteros Deos & Lympham quoque innocat, quoniam, inquit, sine aqua omnis arida, ac misera est agricultura. Agathius quoque libro primo Peregrinarum Historiarum, scribit Alemannos aquas fluminum vice Deorum adorare, & libro secundo, Persas maximè aquam venerari, idque adeò, vt ne hac quidem faciem abluant, nec eã quoquo pacto attingant, sine potandi gratia, siue arbores irrigandi, siue alia scumque. Arnobius quoque lib. 6. aduersus gentes tradit Persas priscis temporibus fluuios coluisse. Et Philo, aut quisquis est, qui lib. illum Sapiẽtiæ edidit, c. 13. scribit aquam Deum nonnullos credidisse. Cæterùm Hieremias c. 3. Deum vocat fontem aquæ viuæ.

592 *Nihil sine aqua perfectum.*

Denique quod ad laudem aquæ pertinet, nõ silentio prætermittam quod Rabi Salomon rationem reddens, quare in Genesi j. c. in secũdo die Deus nõ dixit, Et vidit Deus quòd esset bonũ, vt in omnibus cæteris diebus, hæc scribit, Hebraicè quidem, sed in hunc sensum: At quã ob rem non dicitur de secundo diei opere, & vidit quod esset bonum, quia nondũ erat opus aquarum nisi tertia die perfectum: Ideò negauit esse bonum, eò quòd erat imperfectũ, veluti nihil omnino sine aqua perfectum dici possit. Quanquam scio Diuum Hierony mũ lib. j. in Iouinianum, Damascium Platonicũ, & plerosque alio id referre.

593 *Maris & coliaris aquarum incommoda.*

Quamuis igitur sint tot vtilitates aquæ marinæ, & cæterarum: vitæque tamen sæpenumero & homines & tecta, & vrbes subuertunt, segetes & hominum alios labores submergunt, veluti, cùm

Rapidus montano flumine torrens
Sternit agros, sternit sata læta, boumq́; labores,
Præcipitesq́; trahit syluas.

Vt cecinit poeta lib. 2. Aeneidos. Ouidius li. j. Metamorph.

Sternuntur segetes, & deplorata colonis
Vota iacent, longiq́; perit labor irritus anni

Quem in id citat Seneca de hac re loquẽs li. 3. naturalium quæstionum. Et vt dicit D. Augustinus de Ciuitate Dei lib. 22. c. item 22. Prouẽtum optimum frumentorum fluuius improuisus fugientibus hominibus de horreis deiecit atque abstulit. Et quod ad mare priuatim pertinet, nonne videmus infinita quotidie pericula, tempestates, naufragia? vt nõ immeritò scripserit Menãder id quod diximus cùm de igne loqueremur,

Πῦρ καὶ θάλασσα, καὶ γυνὴ κακὰ τρία.

Et Aeschylus in Persis,

Ἄμαχον κῦμα θαλάσσης.

Inexpugnabilis vnda maris.

Scitum est illud Biantis dictum de nauta, quẽ neque inter viuos, neque inter mortuos reponebat, vt scribit Plato in Axiocho, nempe propter instantia quotidie pericula. Ex quo etiam Anacharsis Scytha apud Diogenem Laertiũ, percunctanti cuipiam quænam esset securissima nauis, Ea, inquit, quæ in portum venerit. Et alteri etiam interroganti pluresne essent viui quàm mortui? Nauigantes, inquit, vtra in parte constituis? Vt non immeritò Horatius lib. Carminum j. Ode 3. execratus sit eum qui primus ausus fuerit sese mari committere,

Primus nec timuit præcipitem Africum
Decertantem Aquilonibus,
Nec tristes Hyadas, nec rabiem Nothi.

Et Propertius lib. j. eleg. 16.

Ah pereat, quicunque rates, & uela parauit
Primus, & inuito gurgite fecit iter.

Et Ouidius lib. 2. Amorum, elegia 11.

Prima malas docuit mirantibus æquoris undis
Peliaco primus uertice cæsa uias.
Quæ concurrentes inter temeraria cautes
Conspicuam fuluo uellere uexit ouem.
O utinam ne quis remo freta longa moueret
Argo funestas pressa bibisset aquas, &c.

Et Papinius lib. 3. Syluarum,

Quis rude et abscissum miseris mortalib. æquor
Fecit iter, placidæq́; pios telluris alumnos
Expulit in fluctus.

594 *Terræ commoda.*

Quin & terra, cui vni, vt scribit Plinius lib. 2. c. 63. rerum naturæ partium, eximia propter merita, cognomen indidimus maternæ venerationis. Sic hominum illa, vt cælum Dei: quę nos nascentes excipit, natos alit, semelque æditos sustinet semper: nouissimè complexa gremio iam à reliqua natura abdicatos, tum maximè vt mater operiens, nullo magis sacramento, quàm quo nos quoque sacros facit: etiam monumenta ac titulos gerens, nomenque prorogans nostrum, & memoriam extendens contra breuitatem æui. Cuius numen vltimum iã nullis precamur irati graue, tanquam nesciamus hanc esse solam, quæ nunquam irascatur homini. Et paulò pòst, Hæc benigna mitis, indulgens, vsusque mortalium semper ancilla, quæ coacta generat? quæ spontè fundit? quos odores, saporesve? quos succos? quos tactus? quos colores? quàm bona fide creditu fœnus reddit? quæ nostri causa alit? Et alia plurima ipsius beneficia, quæ ibi sequuntur, & posuit idẽ in lib. 35. c. 12. De cuius quoque laudibus Homerus in hymno ipsius,

Γαῖαν

Γαῖαν παμμήτειραν ἀείσομαι ἠυθέμεθλον
Πρεσβίστην, ἣ φέρβει ἐπὶ χθονὶ πάνθ᾽ ὁπόσ᾽ ἐστὶν.
Ἠ μὲν ὅσα χθόνα δῖαν ὑπέρχεται, ἠδ᾽ ὅσα πόντον,
Ἠδ᾽ ὅσα πωτῶνται. τάδε φέρβεται ἐκ σέθεν ὄλβου.
Ἐκ σέο δ᾽ εὔπαιδές τε, καὶ εὔκαρποι τελέθουσι,
Πότνια σεῦ δ᾽ ἔχεται δοῦναι βίον, ἠδ᾽ ἀφελέσθαι
Θνητοῖς ἀνθρώποισιν.

Et alia quæ sequuntur.

595 Ea tamen est, de qua scribit Ouidius in frōte lib. 1. de Remedio amoris,

Terra salutiferas herbas, eademq; nocentes
Nutrit, & urticæ proxima sæpe rosa est.

Quod accepisse videtur ab Homero libro 4. Odysseæ,

Τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα
Φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Vbi plurima fert fertile aruum,
Pharmaca, multa quidem bona mixta, multa autem mala.

Quam sententiam citat Caius noster in l. qui venenum. ff. de verborum signifi. vt probaret pharmacum apud Græcos verbum esse medium, & tam malum quàm bonum medicamentum significare, vti & venenum apud Latinos. Citat item Galenus statim in fronte Introductorij, si is liber eius sit. Sed & eadem serpētes animal hominibus exitiale parit, habetq; suas concussiones, hiatus, ruinas, & exhalationes pestiferas, quibus plerunque totam vnam gentem interimit.

596 *Commoda & incommoda ferri, auri, & pecuniarum.*

Quid quòd ferri, auri, & pecuniarum maximus est vsus, & vitę humanę necessarius, vt de ferro latè scribit Plinius li. 34. c. 14. & de auro & pecuniis suprà latè docuimus ca. 3. Tamen multi ferro, multi auro interficiuntur:

Et plures nimia congesta pecunia cura
Strangulat.

Vt ille scribit, Pecunia, inquam, infinita vitiorum genera producit, & ministrat, vt alibi quoque latiùs ostendimus. Et ferrum item multa incommoda affert vt & Plinius ipse quo loco suprà citauimus, declarat.

597 *Homo homini Deus.*

Homines hominibus vtilissimi sunt, & vt est in veteri prouerbio à nobis alibi relato, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον, quod ita Latinè pronunciauit Statius Cecilius poeta Comicus apud Symmachum in epistolis, Homo homini Deus est, & addit, Si suum officium sciat. Idem tamen hominem violat, opprimit, necat.

Homo homini lupus.

Et vt est in alio veteri prouerbio apud Plautū, Homo homini Lupus. Et vt scribit Seneca in epistola ad Lucilium 103. Ab homine homini quotidianum periculum. Et subdit, Aduersus hoc te expedi, hoc intentis oculis intuere. Nullum est in alium frequentius, nullum pertinacius, nullum blādius, & cætera quæ sequūtur. D. autem Paulus 2. ad Corinth. 11. ostendit esse pericula non solùm à cæteris rebus, sed & à falsis fratribus.

598 *Nihil esse tā innoxiū, quod interdum non noceat.*

Sed audi quid in eam sententiam in vniuersum scribit Ouidius lib. 2. de Tristibus ad Augustum,

Non tamen idcirco crimē liber omnis habebit,
Nil prodest quod non lædere possit idem.
Igne quid vtilius? si quis tamen vrere tecta
Cœperit, audaces instruit igne manus.
Eripit interdum, modò dat medicina salutem:
Quæq; iuuet monstrat: quæq; sit herba nocēs.
Et latro, & cautus præcingitur ense uiator,
Ille sed insidias, hic sibi portat opem.
Discitur innocuas ut agat facundia causas.
Protegit hæc sontes, immeritosq; premit.

Ex quibus facilè probatur quod iam diximus nihil esse ex omni parte innoxium, quin interdum noceat.

599 *Vt nihil adeò noxium quod non interdū prosit.*

Sicuti è diuerso nihil adeò noxium, quod non aliquando prosit. Serpens quem videtur natura genuisse occidendis hominibus, vt non immeritò dæmon serpentis effigie iam ab initio mundi primos illos omnium mortalium parentes deceperit: Tamen nonnunquam est pharmacum hominibus. Sed & dæmon ipse, qui nos quotidiè in omnia facinora præcipitat, quiq́ue tanquam leo rugiens semper quęrit quem deuoret, prodest hominibus ad meritorum incremētum. Quoniam, vt inquit Apostolus 2. epistolæ ad Timoth. 2. c. Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit.

600 *Virtutē in infirmitate perfici quomodo intelligatur.*

Vt iam non mirum videri debeat, si Socratis testimonio, Theagi, & aliis quos suprà memorauimus profuerit morbus, quibus nocuit fet sanitas, quam Socrates ipse apud Platonem vbique miris modis extollit, vt iam diximus. Nam quod de Paulo dictum est, qui virtutem in infirmitate perfici asseruit, nihil ad eam rem attinet: cùm omnium doctorum virorum sententia non de morbis corporis intellexit, sed vel de animi tentatione, vel improborum hominum molesta insectatione. Id quod maximè eo testimonio comprobatur, quod Paulus ipse monuit Timotheum in priori ad eum epistola, cap. 5. (quod alibi diximus) vt modico vino vteretur propter stomachum, & frequentes infirmitates ipsius, ita insinuans habendam esse sanitatis rationem. Nec Plato pestilentem sine Sole locum, id est, Academiam eligens, id fecit quòd sanitatem contemneret: quam tanti fecit, vt virtutem sanitatem, & cōtrà prauitatem morbum esse diceret, in lib. 4. de Repub. Sed vt scribit Hieronymus aduersus Iouinianū lib. 2. vt cura & assiduitate morborum libidinis impetus frangeretur, discipulique eius nullam aliam sentirent voluptatē, nisi earum rerum quas discerent. Igitur vt rem ipsam concludamus, non est negligenda corporis sanitas. Et vt cecinit Pythagoras, aut vt alij malunt, Philolaus Crotoniata in illis aureis carminibus,

Οὐδ᾽ ὑγιείης τῆς περὶ σῶμ᾽ ἀμέλειαν ἔχειν χρή.

An Agricultura Nobilitati deroget. *Cap. XXXII.*

1 *Agricultura an praeiudicet nobilitati. Agricolae ab omni gradu militiae arceri.*

IAM satis, vt opinor de medicina diximus. Nunc de agricultura & de re rustica dicendum. An videlicet qui eam exercet, nobilitati praeiudicet, quod videtur per textum in l.colonos, la 2.C.de agri.& censi.lib.11. vbi agricolae ab omni militiae gradu, quantumuis infimo arcentur, propter publicam honestatẽ. vbi rationem reddit Lucas Pen. quia assuetus vomeri, & ligoni, indeque sordidus factus, gladio turpiter vteretur, per tex. in l.vlt.C.de manci.& colo.co.lib.11.vbi non milites solùm, sed & qui castrensibus stipendiis ocia meruerunt, etiam veterani non debent tela in vsum vomeris, & ligonis conuertere: ne scilicet id fiat quod dicitur Esaiae 2. Et conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces. Et Micheae 4. Concident gladios suos in vomeres, & hastas suas in ligones. Addit & Lucas Pen. vbi suprà, quòd sordes agrorum, & decus militiae non conueniunt. l.1.C.de Praepo.sacri cubi. libro duodecimo. Propterea & milites non debent se ad opus rusticum conferre.l.milites.C.locati.Cui adde & tex. in l.originarius. C.de agri.& censit.libro vndecimo, in l.j.C.de agri.& manci.co. libro vndecimo, vbi nullus colonus ad aliquos honores aduocandus est. Salustius quoq; in proœmio Catilinae videtur existimasse agriculturam esse officium seruile. Neque, inquit, colendo agrum, aut venando, seruilibusve officiis intentum aetatem agere. Quanquam & in contrariũ detorqueri potest. At in priorem sensum est illa Menandri sententia apud Stobaeum c.55.

Agricultura & militia non bene conueniunt.

Τὸ γὰρ γεωργεῖν ἔργον ἐστὶν οἰκέτου.

Agricolatio enim est opus seruile.

E nostris Alexand. consilio 209. ponderatis, colum.2.versic.nec dicitur, & iterum versi. & quamuis, lib.6.ita de hac re loquitur, vt videatur velle agriculturam nobilitati non conuenire. Thraces autem agricultores pro contemptissimis habere scribit Herodotus lib.5. post princip.

2 *Nobilitati nõ praeiudicat, qui in suis agris exercet agriculturã proprijs manibus.*

Verùm his non obstantibus, ausim constanter asserere, eum quidem qui suis etiam manibus agriculturam, aliamque rem rusticam in suis fundis exercet, nullum ob id nobilitati praeiudicium facere. Et ita expressè tenuit Guido Papa, qui & hoc dicit fuisse conclusum in Parlamento Delphinatus, decis.41.sub dubitatum si nobiles, & iterum decis.296.nobiles etiam, columna vltima, versicu.sed vtrùm nobilis, & decis. 392. sed quid de nobilibus. D.Bened.in repet.cap.Raynutius, in verbo, do tem quam ei dederat, num.52.de test. And. Alciat.in tractat. praesumpt.in regula j.praesumpti.48.num.9.

3 *Clerici non prohibẽtur exercere agriculturã in suis possessionibus.*

Nam licèt etiam clerici in artibus sordidis & minimè honestis versari prohibeantur, per c.j.de vita & honest.cleri. & in cle.j.co.tit.non tamen est illis interdicta agricultura in suis possessionibus, vt est text.in c. clericus, in verbo, agricultura.91.dis.& in c.nunquam, ibi se ratur, & quae sequuntur, de conse.di.5.vbi Diuus Hieronymus monet Rusticum monachũ, vt sese agriculturae dedat, illi intendat, in illam feratur.& in c.j.ibi, etsi volnerit, exeat ad opus rurale, & ibi gl.& Panor.de celeb. mis.Et in c.j. §.caeterùm, de verb.sign.lib.6.Et voluit Spec.in tit.de cle.coniu.§.j.versi.sed quam dices honestã, ibi, veruntamen non prohibeo, vbi per hoc dicit, quòd clerici agriculturae vacantes non perdunt priuilegium clericale.

4 *Agricultura nihil homine libero dignius.*

Cicero lib.j. Officiorum, Omnium, ait, rerum ex qnib. aliquid acquiritur, nihil est agricultura melius, nihil vberius, nihil dulcius, nihil homine libero dignius.quem citant glo. Lucas Pen.& Io.Pla.in rubri.C.de agri.& censi.lib.11. Idem Cicero in oratione pro Roscio Amerino, rem rusticam suauissimam esse dicit, & honestissimam: & apud priscos illos Romanos, summos viros clarissimósque homines in agris colendis plurimum operae, tempo risque consumpsisse, vt ex aratro plerumque accerserentur qui Consules fierent. Inter quos & Attilium memorat, quem sua manu spargentem semen, qui missi erant, conuenerunt, quem ob id Seranum vocatum tradit Plinius li.2.c.3. De quo etiam Valerius Maximus li.4. c.item 4. Attilium, inquit, Calatinum, qui ad eum accersendum à Senatu missi sunt ad imperium Po.Ro.suscipiendum, semen aspergentẽ viderunt. Sed illae rustico opere attritę manus, salutem publicam stabilierunt, ingentes hostium copias pessundederunt, quaeque modò arantium boum iugum rexerant, triumphalis currus habenas retinuerunt. Sed & de hoc Virgilius lib.8.

Vel te sulco Serane serentem.

Et Persius,

Quẽ trepida ante boues dictaturã induit uxor,
Et tua aratra domum lictor tulit.

5 *Agricultura homine libero digna.*

Theophrastus quoque ἡ γεωργία ἀνδρὸς τοῦ ἐλευθέρου ἐστὶν ἀξία. Id est, Agricultura homine libero est digna. Safferna autem, nihil, inquit, agricultura liberalius, aut dulcius. Columella item statim post principium appellat ingenuũ & liberale genus rei familiaris augendae, quod ex agricolatione contingit. Ante hos Aristoteles libro primo Oeco. cap.j.aot vt alij distinguunt 2. latè differit agriculturam esse laudabilem, & minimè vilem & sordidam. Possessionis, inquit, prima cura est, ea quae secũdùm naturam. At secundùm naturam prior est agricultura, secundo loco omnia quae sunt à terra: sed agricultura praecipuè, quoniam iusta. Non enim ab hominibus, neque volentibus, vt cauponatiae

ponariæ & mercenariæ, neque ab inuitis quærit, quemadmodum bellicæ artes. Adhuc autem & earum rerum est, quæ sunt secundùm naturam. natura enim omnibus educatio est à matre: quare & hominibus à terra. Prodest etiã hæc plurimùm ad fortitudinem. Nõ enim (quemadmodum viles artes) corpora eneruat, sed talia facit, vt sub dio consistere & tolerare laborem valeant, & aduersus hostes pericula capessere. Soli enim hi possessiones suas extra munitiones habent. Sed & ante hunc quoque Xenophon, in eiusdem tituli libro, posteaquã artes omnes mœchanicas vituperauit: confestim agriculturam, veluti ab illis longè distantem, & hominibus liberis, & honestioribus cõuenientem laudat. Refertq; Cyrum iuniorem Persarum Regem gloriari agrũ se habere suis manibus consitum, arboresq; ordine positas, & in quincuncem directas: vt ex hoc intelligas nihil Xenophonti tam regale videri, quàm studium agri colendi. Id quod & ex eodem retulit Cicero in li. de Senectute Qui & ipse in oratione pro Rege Deiotaro illum eo nomine laudat, quòd non solùm Tetrarcha nobilis, sed optimus paterfamilias, & diligentissimus agricola, & pecuarius haberetur.

Cyrus propriis manibus agrũ consevit.

Deiotarus Rex ab agri cultura laudatus.

6 Quin Scipionem illum Africæ domitorem Linterni exulantem agrum suis manibus coluisse tradit Seneca. Temporeque Plinij durabant in eo loco manu eius satæ oliuæ, vt scribit ipse Plinius libro 16. cap. 44. Quintio Cincinato agrum quatuor iugerum colenti, viator Dictaturam attulit, & quidem vt tradit Plinius libro 2. c. 3. nudo, plenoqne pulueris ore. Cuius etiam meminit Liuius lib. ab vrbe condi. 3. & Dionysius Alicarnassens Originũ Ro. libro 10. Et Tullius libro 2. de Finibus, & in Catone maiore, vbi etiam scribit Marcum Curium cùm de Samnitibus triumphasset, & de Pyrrho, consumpsisse extremum tempus ætatis in re rustica. M. quoq; Valerium Coruinũ, qui sexies Consul fuit, extremam ætatem in agris, eorumq; cultura transegisse. Sed & hoc quod de Cincinato diximus, memorat è nostris Corneus consi. 155. quanquam videatur, col. 2. lib. j. vt probaret agriculturam rem esse honestam, & fauorabilem, nec indignam viris nobilibus. Sed & de Coruino quoq; Valerius Maximus li. 8. cap. 14. M. inquit, Valerius Coruinus, exactissimæ agrorum suorum culturæ optabile exemplum. Hincque illud Ouidij libro j. Fastorum,

Perscribatq́, suas ipse Senator oues.

Et statim pòst,

Iura dabat populis, posito modò prætor aratro.

Et lib. 3. eiusdem operis,

An quia cùm colerent prisci studiosiùs agros,
Et faceret patrio rure Senator agros:
Et caperet fasces à curuo Consul aratro,
Nec crimen duras esset habere manus.

7 Iulius Capitolinus inter cæteras Antonini Pij Imperatoris virtutes, quæ plurimæ erant, illam non prætermisit, quòd erat diligens agri cultor. Idem tradit Clodium Albinum & ipsum Imperatorem Romanũ agri colendi fuisse peritissimum, ita vt etiam Georgica conscripserit. Diocletianus quoque Imperator Romanus depositis Imperij fascibus Salonam secessit, vbi rei rusticæ operam dedit. Cumque ab Herculeo, atque Galerio ad recipiendum imperium rogaretur, tanquàm pestem aliquam detestans. Vtinam, inquit, Salonæ possetis visere olera nostris manibus instituta, profectò istud nunquam tentandum iudicaretis. auctores Sextus Aurelius, & Eutropius. Sed & Theodosium Imperatorem agricolam se aliquando præstitisse scribit Latinus Pacatus in eo Panegyrico, quem ipsi Theodosio dixit. Quo etiam loco tradit Coruncanum, Fabricium, ac Curiũ, de quibus suprà locuti sumus, cùm induciæ bella suspendebant, inter aratra vixisse.

Et Antoninus Pius Imperator.

8 Et vt de antiquioribus Regibus & principibus loquar, Herculis manu satas quercus fuisse legimus apud Plinium lib. 16. c. 44. Anchises ille è primis præcipuisq; Troianorum principibus, fuit bubulcus: nec eum tamẽ dedignata est Venus amore & concubitu, ex quo Aeneas natus est. Homerus lib. 5. Iliados,

Et Anchises.

Εἰ μὴ ἄρ' ὀξὺ νόησε Διὸς θυγάτηρ, ἀφροδίτη
Μήτηρ, ἥ μιν ὑπ' ἀγχίσῃ τέκε βουκολέοντι.

Nisi cõfestim intellexisset Iouis filia Venus Mater, quæ ipsum sub Anchise peperit bubulco.

Laertes quoque Vlyssis pater operam dabat agriculturæ, vt videre licet ex eodem Homero lib. Odysseę j.

Εὖτ' ἄν μιν κάματος κατὰ γυῖα λάβῃσι,
Ἑρπύζοντ' ἀνὰ γουνὸν ἀλωῆς οἰνοπέδοιο.

Et iterum lib. 24. eiusdem operis,

Τὸν δ' οἶον πατέρ' εὗρεν ἐϋκτιμένῃ ἐν ἀλωῇ
Λιστρεύοντα φυτόν.

Et paulò pòst,

Ἤτοι ὁ μὲν κατέχων κεφαλὴν, φυτὸν ἀμφελάχαινε.

Et illum mox Vlysses incognitus compellat,

Ὦ γέρον οὐκ ἀδαημονίη σ' ἔχει ἀμφιπολεύειν
Ὄρχατον, ἀλλ' εὖ τοι κομιδὴ ἔχει, οὐδέ τι πάμπαν
Οὐ φυτὸν, οὐ συκῆ, οὐκ ἄμπελος, οὐ μὲν ἐλαίη,
Οὐκ ὄγχνη, οὐ πρασιή τοι ἄνευ κομιδῆς κατὰ κῆπον.

Et Philopœmenes illustrissimus Achiuorum dux agriculturæ quoq; studiosissimus fuit, ita vt vnà cum vinitoribus & bubulcis eam exercuerit, vt scribit Plutarchus in vita illius.

9 Sed & Agamemnonem illum Regem Regũ, atq; ποιμένα λαῶν, id est, pastorẽ populorũ, vt illum sæpissimè vocat Homerus, satis constat operam agris colendis impendisse, ex eo quod scribit Theophrastus scriptor & ipse antiquissimus & laudatissimus lib. 4. de Historia plantarum c. 13. Platanos manu ipsius Agamemnonis satas, quod & ipsum tradit Plinius

Et Agamemnon.

lib. 16. cap. 44. Pausanias autem lib. 8. qui est de Arcadicis rebus, scribit Menelaum ipsius Agamemnonis fratrem platanum quendam inseruisse, quam ob id Menelaidem appellabant. Et Belitaram Persarum regem antiquum ideò sic vocatum tradit Agathius lib. 1. Peregrinatum Historiarum, quòd plantarum insertor esset, quod & nos alibi diximus. Masinissam quoque illum Regem Numidiæ, terram quam vastam, & desertam acceperat, perpetuo culturæ studio frugiferam reliquisse scribit Valerius Maximus li. 8. c. 14. cuius titulus est de Senectute, vt hinc facilè possis intelligere & illum agriculturæ operam dedisse. Et id quidem est quod scribit Plinius lib. 18. cap. 2. manibus ipsorum Imperatorum, agros olim coli solitos, gaudente terra vomere laureato, & triumphali aratore. Vt interim taceam viros sanctissimos. Nam & sacræ literæ tradunt Gene. 9. Noe agricolam fuisse. Imò verò dominus noster Iesus Christus Io. 15. in princ. dicit se vitem esse, & patrem agricolam, de qua re festiuiter Keisersbergius Ecclesiastes Argentinensis, Si nobilem, inquit, se dixisset, nos plebei malè haberemus.

Terra gaudet manibus imperatorum.

10 *Nobilium familiæ à re rustica.*

Adeò autem fuit res rustica in precio, & honore, vt & ex ea multa nobilium familiarum cognomina sint profecta. hinc enim, vt tradit Plinius libro 18. cap. 3. & alibi, & Plutarchus in Publicola, & alij Fabij, Pisones, Lentuli, Cicerones, Bubulci, Bupecij, Iuuenci, Porcij, Scrofæ, Pilumni, Iunij, Statilij, Tauri, Vituli, Vitellij, Suilli, Capriani, Ouini, Caprilij, Equini. Homerus autem ille omnium rerum solers æstimator, & arbiter, dum vellet ostendere agriculturam esse non solùm vtilem, sed & pulchram, & honestam, & Regibus dignam, in lib. 8. Iliados: in clypeo Achillis cæla ri fecit à Vulcano pinguem puttemq; agrum, ter aratum, multos aratores, multos messores, & quempiam illis vinum ministrantē, & vxores cœnam operariis parentes: ita vt illic videas veram perfectamque agriculturam imaginem effictam.

11 *Agriculturæ scriptores nobiles & ex iis multos reges.*

Et profectò nisi res rustica esset honestissima, non tam nobiles scriptores sortita fuisset, Reges & Duces, Hieronem Siculum, Philometorem, Attalum, Archelaum, Magonem Pœnum, Hamilcarem & ipsum Pœnum, Constantinum Cæsarem, si is est, qui libros illos 20. Geoponicon Collectaneorum consarcinauit, de quo nos diximus suprà capite præcedenti, numero 153. Philosophos autem & alios plurimos non contemnendi nominis, quorum nomenclaturam didicimus ex Varrone, Columella vtroque in princip. Rei rusticæ, Constatino illo quisquis is fuit, Plinio, Serapione in Simplicibus, & aliis autoribus, quos & nos ex ordine Alphabeti subiecimus,

Adam primum hominum parentem, qui de cultu terræ libros composuit, si credimus Zabiis idipsum attestantibus apud Rabbi Moysen in lib. Perplexorum.
Aegesiam, siue Hegesiam Maronitem.
Aeschrionem, aut vt alij vocant, Auschrionē, siue etiam Aeschrionem, nisi alius sit.
Agathoclem Chium.
Amphilochum Atheniensem.
Anatolium.
Anaxipolim Thasium.
Andream à Lacuna Hispanum.
Androcidem.
Androtionem.
Antigonum Cymeum.
Aphricanum.
Apollodorum Lemnium, cuius meminit Aristoteles Polit. lib. j. cap. 7.
Apollonium Pergamenum.
Apuleium.
Architam Tarentinum, non illum quidē philosophum Pythagoricum, sed alium.
Aristandrum Atheniensem.
Aristomachum & ipsum Atheniensem.
Aristomenem.
Aristophanem Maleotem.
Aristotelem Stagiritam.
Aiscæum.
Athenagoram.

Bacchium Milesium.
Barbium.
Becyrium.
Bionem Soleum.

Caium Matinm.
Cassium Dionysium Vticensem.
Catonem Censorium.
Chæream Atheniensem.
Chæresteum quoque Atheniensem.
Charetem Parium, cuius item meminit Aristoteles Polit. lib. j. cap. 7.
Chartodram.
Cleobulum.
Clidemum, qui de causis Plantarum scripsit Theophrasto lib. j. Plantarum cap. 10.
Clodium Albinum, qui se Imperatorem Romanum gessit, & qui Georgica scripsit.
Comades memoratus Plinio lib. 14. cap. 19.
Columellam.
Constantinum.
Cornelium Celsum.
Costum.
Cratem.
Crescentium.
Crestum Atheniensem.

Dadim.
Damegeronem.
Decium Syllanum.

Democri-

Democritum Abderitam.
Didymum.
Diodorum Prienæum.
Dionem Colophonium.
Dionysium περὶ φυτῶν.
Diophanem Bitynium.
Diophanem Nicensem.
Dolum Mendesium.

Epicharmum Siculum.
Epigenem Rhodium.
Euagonem Thasium.
Eubolum, siue vt alij vocant, Eubulum.
Euphitonem.
Euphorionem.
Euphranium Amphipolitem.
Euphranium Athenensem.
Euphronem Athenensem.
Euphronium & ipsum Atheniẽsem: nam hos vt diuersos nominat Columella. Et de Euphronio Plinius li. 14. c. 19.

Florentinum.
Frontonem.

Græcinus qui Cornelium Celsum de re rustica transcripsit, vt tradit Plinius lib. 14. c. 2.

Hegesiam vide suprà in Aegesia.
Hesiodum.
Hipponem.

Iulium Atticum.
Iulium Græcinum.
Iulium Higinium.

Leontium.
Leophanem.
Lysimachum.

Marcum Ambinium.
Menam Licinium.
Marcum Terentium Varronem.
Menandum Heracleotem.
Menandrum Prienæum.
Menecratem Ephesium.
Menestratum.
Mnaseam Melesium.

Nicandrum Colophonium.
Nicesium Maronitem.

Oadem.

Palladium Rutilium.
Pamphilum.
Paxanum.
Persim.
Philonem Iudæum ex Hieronymo.
Pleutiphanem.

Plinium.
Pythionem Rhodium.

Quintilianos.

Sasernas patrem & filium.
Sarsenas alij vocant.
Satyrum.
Scrofam Tremellium.
Socionem.
Stolonem.

Tarentinum.
Theophilum.
Theophrastum.

Vindanionum
Virgilium.

Xenophontem.

Zoroastem.

12 *Agricolarũ priuilegia.*

Possem huc ex antiquioribus & recẽtiorib' scriptorib' multa de aliis laudibus rei rusticæ cõgerere, videlicet de vtilitate, voluptate, amœnitate, & aliis id genus plurimis, quæ sciens prætermitto, honestatẽ attigisse contentus, de qua hic tantùm agimus. Si tu tamen alia videre cupis, lege Horatium in Epode, Ode 2. & libro Ser. 3. saty. 6. Illud tamen non prætermittemus, agricolas multis priuilegiis donatos fuisse à nostris legibus, quæ reperies congesta à Ioan. Plat. in l. j. C. de agric. & censi libro 11. vt hinc facilè possis intelligere, leges agriculturam in magno precio & honore habuisse.

13 *Responsio ad contraria.*

Non obstant iura in prima parte allegata, quæ videntur agricolas submouere ab honoribus. Nam illa non loquuntur de agricolis simpliciter: sed de colonis ascriptis, qui si ad honores aut militiam assumerentur, fieret præiudicium dominis, vt constat ex d. l. colonos, la 2. C. de agri. & censi. cùm dicitur, quia in hac parte dominorum iuri consulimus. Et ex d. l. j. de agri. & censi. cùm dicitur, nullus omnino originalis colonus rei priuatæ nostræ. Ex quibus & illud dici potest, eos qui mercẽde conducti alienos agros colũt, nobilitati derogare.

An mercatura deroget Nobilitati. *Cap.* XXXIII.

1 *An mercatura nobilitati obsit.*

Sed illud quærendum duximus, quid de mercatura, an ea sit ars honesta, vt nõ deroget nobilitati, an contra? Certè multi existimant negotiatorum genus esse sordidissimum, vtpote qui res omnium sordidissimas tractent, idque sordidissimis rationibus cùm passim mentiantur, peierent, furentur, impo-

imponant, quæ res licèt per se sit manifestior, quàm vt testimonium exigat: non oberit tamẽ quædam ad eam rem pertinentia adscribere, non recondita quidem, nec ex Heracliti antro aut Sybillæ adytis eruta: non aspernabilia tamen, nec lectione prorsus indigna.

2 *Nobiles prohibêtur exercere mercimonia.*

In primis igitur habemus legẽ, vt à nostris exordiamur, quæ prohibet nobiles natalibus & honorũ luce cõspicuos, mercimonia exercere.l.nobiliores.C.de cõmer. & merca.quam dicit no.Bal.ibi.& ex ea.not. quòd qui exercet artes mœchanicas (tanquam mercatura ars sit mœchanica) nõ potest esse nobilis. Et hoc quoque voluit Anto.in rubr.extrà.ne cleri.vel mo. & Cepola in tract.de Imperatore militum deligendo, in materia nobilitatis, in 18. opinione, vbi & per hoc dicit, quòd in locis vbi nobiles possunt ex statuto vel cõsuetudine esse mercatores, aliquid tamen propter mercaturam detrahitur nobilitati eorum. Et Matthæ. Afflic. in constitutione Siciliæ, incip. intentionis col. 9. in 6. no.

3 *Negotiatores dignitatem assequi non possunt.*

Sed & tex. est in l.ne quis.C.de digni.lib.12. quòd negotiatores, aliique huiuscemodi dignitatem assequi non possunt, & à iam adepta repellũtur. vbi & Lucas Pen. hos dicit esse sordidos. Et ad idem tex.in l.si cohortalis, in fine.C. de cohor.eo.lib.12.quem & ibi no.Io.Plat. Et est etiam text. in l. humilem. C.de incest. nuptiis, qui inter humiles, & abiectas personas eam annumerat, quæ mercimoniis publicè præfuit. Et similis tex.in l.j.C.de natur.lib.

4 *Nobiles perdunt priuilegia nobilitatis per exercitium mercatura.*

Propterea Io. Fab. vnus omnium maximæ apud nos autoritatis in l.falso.C.de diuers. rescrip.scribit quòd si Burgensis (ita enim loquitur) qui à principe nobilitatem impetrauit, postea mercaturam exerceat, amittit priuilegium nobilitatis. Nempe quòd priuilegium amittitur per contrarium actum. l.2. C. de Carbo. edict.& l.priuilegio, de Decur.lib.10. At nobilitas & mercatura sibi inuicem repugnant & aduersantur, nec sese simul compatiuntur, per l.milites.C.loca.& in l.j.C.nego. ne mili.li.12. quæ tamen iura non multũ ad hoc faciunt, vt quæ de militibus loquantur, cùm tamen militia non sit nobilitas, ac ne dignitas quædam, vt plenè diximus suprà ca.8. Et quia etiam illis iuribus alia ratione prohibentur milites negotiari. Idẽ quod Io.Faber ferè voluit Lucas Pen. in l.vlt.col.3.C.de fun.limit.lib.11. cùm dicit nobiles qui se mercimoniis implicant, cogendos tanquam plebeios & viles contribuere sol uendis collectis. Id tamen limitaos, nisi id nobiles facerent modicè, & pro ipsorum vitæ sustentatione tantũ. Sed illud indiscriminatim & sine delectu tenuit Guido Pap. deci. 196. incip. nobiles etiam si de nobiliori genere essent. & iterum deci. 391. cuius est initium, quid autem de nobilibus, allegans d. l.nobiliores, & d.l.milites, & Matth. Afflic.in c.1. col.6. versi. quid de mercatoribus, ti.quis dica. dux.

5 *Thebanorũ lex de hac re.*

Sed & Peripateticorũ princeps ille Aristoteles lib.Polit.3.c.iiẽ 4.scribit legẽ fuisse apud Thebanos, vt nemo idoneus esset ad honores Reipublicæ suscipiendos, nisi per decem annos à mercatura destitisset, de quo etiam lib.6. c.7. Sed & lib.7.eiusdem operis c.9. Perspicuũ est, inquit, ex his, quòd in ciuitate quæ optimè administratur, & quæ iustos ciues simpliciter & absolutè, nõ ex hypothesi & quadam ex parte nacta est, non oportere eos in sordidis artibus ac vili nundinatione versari, propterea quod ignobilis & abiecta, ac virtuti contraria est huiusmodi vita. Plato quoque ipsius Aristotelis præceptor in suis Legibus mercaturã vilibus, ministeriis annumerat. Alter quoque præstantissimus legum lator Lycurgus in suis etiam legib[9], vetuit ciues in sordida arte versari, atq; etiã in quæstuaria quæ operosam congeriẽ contineret, vt refert Plutarchus in Apophthegmatis Laco.

6 *Romanorum lex.*

Quin etiam apud Romanos lex Clodia prohibebat scribas Quæstorum exercere negotiationes, tanquam id indecorum foret. Cuius rei testis est Suetonius, qui scriptum reliquit Domitianum Imperatorem scribas quosdam Quæstorios negotiantes ex consuetudine, sed contra legem ipsam Clodiam, veniã donasse. Sed & apud eosdem alia lex Claudia, siue etiã eadẽ fuit, aduersus Senatum lata est à Q.Claudio Tribuno plebis, ne quis Senator, quiue Senatoris pater fuisset, maritimam nauim, quæ plusquam trecentarum amphorarum esset, haberet, eam enim satis esse ad vectandos fructus ex agris. Nam quæstus omnis Patribus visus est indecorus, cuius rei author est Liuius, ad calcem lib. 1. 2.belli Punici. Et etiam meminit Tullius in vltima in Verrem actione.

7 *Tarquinius Priscus, humilis, quod mercatore esset genitus.*

Valerius Maximus Rerum memorabilium lib.3.c.quoque 3. inter cætera quæ Tarquiniũ Priscum antequam Romanorum regnum esset adeptus, abiectum, humilem, depressum faciebant, illud quoque dicit fuisse fastidiẽdum quòd esset mercatore genitus. Onosander qui ad Q.Vrannium de optimo Imperatore Grecè scripsit, illud inter cætera monuit, ne institores, nundinatores, negotiatores, nummularij, cæteriq; id genus homines Imperatores deligerentur. Necesse enim esse homines huiusmodi sordidos esse, ac pusilli animi, vt q lucello magnopere inseruiant, quæstuique se prorsus dedant. Proinde nullius honestæ rei, nullius clari facinoris vnquam studio possunt allici.

8 *Sacrarum literarum testimonia contra mercatores.*

Quid quod & nostræ religionis scriptores, mercatores quoque improbant, aspernantur, vituperant veluti à virtute & bonis moribus alienos? Et vt à vetustioribus incipiam, Dauid Psal.70.aut ex aliorum computatione.71. Quoniam non cognoui negotiationem, introibo in potẽtias domini. Ita enim interpretatur eũ

locum

locum D. Augustinus, vt patet ex eius Commẽtariis in eum locum, vbi multa congerit in mẽdacia, & periuria huiusmodi negociatorũ, vt ibi videre poteris. Apud Ezechielem cap. 82. Rex Tyri negotiatione (inquit) tua multiplicasti fortitudinem tuam. Et paulò infrà, In multitudine negotiationis tuæ repleta sunt interiora tua iniquitate. Et rursus, Et iniquitate negotiationis tuæ polluisti sanctificationem tuam. Et Zacharias alter propheta cap. 14. Non erit mercator (inquit) vltra in domo domini exercituum.

9 Et sacrorũ interpretũ.

Et vt alios adferam tempore inferiores. Diuus Chrysostomus vir & sanctimonia & eruditione celebris, si is est, in secunda parte Homiliarum in Matthæum, enarrans illud ipsius Matthæi 21. Eiiciebat vendentes & ementes de tẽplo, Significauit (inquit) quia homo mercator vix aut nunquam potest Deo placere. Et ideo nullus Christianus debet esse mercator: aut si voluerit esse, proiiciatur de ecclesia, dicente propheta, quia non cognoui negotiationes, introibo in potentias domini. Quæ sententia repetitur in c. eiiciens. 88. dist. vbi & alia multa subduntur in hanc sententiam, atque etiam in duob. sequent. ca. quæ omnibus sunt obuia. Idem Chrysostomus, ex variis in ipsum Matthæum locis Homilia decimanona, de his quoque loquens, Iustorum operationi laborũ ex emptione & venditione iniquitatem immiscens, & iuramẽta frequentet, & periura simul atque mendacia auaritiæ coniungunt: sola curant sæcularia, & terræ affixi permanẽt, & modò lucrentur, omnia faciunt: vt autem pauperibus communicent, nullam curam gerũt, sua semper augere volẽtes. Quis referat super hæc conuicia, contumelias, fœnora, vsuras, contractus multæ falsitatis plenos, turpia cõmertia?

10 Ciceronis testimoniũ de mercatura.

A quibus non multum dissidet quòd Anacharsis Scytha apud Laertium dicebat τὴν ἀγορὰν ὡρισμένον τόπον εἰς τὸ ἀλλήλους ἀπατᾶν, καὶ πλεονεκτεῖν. Forum venalitium ad fallendum inuicem, atque ad dandas auaritiæ manus locũ destinatum esse. Quodque Tullius libro primo Officiorum, ita de ea re scriptum reliquit, Illiberales & sordidi sunt quæstus mercenariorum omnium, quorum operæ, non quorum artes emuntur. Est enim in illis ipsa merces authoramentum seruitutis. Sordidi, etiam putandi, qui mercantur à mercatoribus quod statim vendant. Nihil enim proficient, nisi admodum mentiantur. Nec verò quicquã est turpius vanitate. Opificesq́; omnes in sordida arte versantur. Ex quibus quædam citat Lucas Pen. in l. Maximarum, ante fi. C. de excusa. muner. lib. 10. Subdit autem Tullius post pauca, Mercatura autem, si tenuis est, sordida putanda est: sin magna & copiosa, multa vndique apportans, multisq́ue sine vanitate impartiens, non est admodum vituperanda. Quã etiam sententiam citat idem Lucas, in d. l. cohortalis. C. de cohor. lib. 12. & Cepola in dicto tracta. de Impe. mili. delig. quo loco suprà citauimus, per hoc limitans, quod primùm dixerat, & suprà quoque ex eo diximus. Quia & Iurisconsultus in l. institissimè. §. proponitur. ff. de ædi. edict. scribit id genus hominum ad lucrũ potius vel turpiter faciendum pronius esse. Et hæc confirmant quæ antiqui poetæ dicebant, Mercurium Deum præsulemq́; furum & mercatorum, tanquã scilicet furtum & mercatura sint quadam cognatione coniuncta. Nam & Suidas illum κλῶπα, id est, furem fuisse vocatum tradit, & κλέπτην Phurnutus. Ex quo Prudentius,

Expertes furandi homines hac imbuit arte
Mercurius Maia genitus.

11 Apollonius de mercatoribus.

Apollonius Thyaneus, quem vnicè mirantur plerique, ac quod dictu quoque absurdissimum est & impiissimum, Christo comparem, siue mores contemplentis, siue miracula, facere non dubitant, & inter hos Hierocles: Apollonius, inquam, apud Philostratum lib. 4. mercaturam veluti sordidam & sceleratam abiiciẽdam esse censet, adolescentem quendam, qui se illi professus fuit, esse deditum carpens, Grę cè quidem, sed in hanc sententiam, Infortunatum viuendi genus, vt arbitror, elegisti. Primũ enim huiusmodi homines omnes nundinas circumeunt, vt qui minimo emant, quæ sibi sunt opus. Deinde cum peregrinis & cauponibus degentes assiduè aliquid emunt venduntq́ue & sceleratis vsuris capita supponentes ad perniciem suam festinãt. Quod si prosperè res successerint, bene nauigat nauis, & multus illis vbique sermo est, quòd neque inuiti, neque volentes tale studium deserent vnquam: si ex mercatura non consequantur vtilitatem, minora nauigia conscendentes, naues pertingũt, & causam in Deos impiè referentes, non inuiti alienis opibus potiuntur. Hęc Apollonius qui etsi de maritima mercatura tantùm loquitur, non incommodè tamen ad cæteras quoque referri possunt hæc omnia. Rursum verò idem Philostratus lib. 8. Apollonium scribit mercatores increpare solitum, quòd odium ab eisdẽ adeo contemneretur, vt lucri causa ab omnibus odio haberi paruifacerent. Ideoque adolescentes ab eorum congressu abducebat.

12

Et alia quoque multa de mendaciis, periuriis, & aliis vitiis mercatorum videbis apud Lucam Pen. in l. nec ipsi, circa medium. C. de incol. libr. 10. & in rub. C. nego. ne mili. lib. 12. & in l. septem, de erog. milit. anno. eo. li. 12. Ita tamen ne nescias olim legem Atheniensium fuisse, vt in foro rerum venalium omne mendacium abesset ἐν ἀγορᾷ ἀψευδεῖν. Ex quo & Theophrastus in libris de Legibus scribit Agoranomis id est, Aedilibus, siue rerum venalium prę fectis duo præcipuè curanda, quorum posterius

rius est, vt à mendaciis abstineant & vendētes & ementes.

13 *Pro mercatoribus.*

VERVM VT ETIAM mercatorum partes nonnihil tuear, illud ex aduerso ausim dicere, non prorsus abiiciendam esse spernendamque mercaturam. Plato ille grauissimus omnium philosophorum, idemque princeps (ita illum appellat Cicero lib. 2. de Legibus) negotiatores & mercaturæ sectatores plurimū laudare consueuit, de quo Calistratus Iurisconsultorum elegantissimus in l. 2. ff. de nundi. ita retulit, Denique summæ prudentiæ & authoritatis apud Græcos Plato, cùm institueret quēadmodum ciuitas bene ac beatè habitari possit: in primis ipsos mercatores necessarios esse dixit, Sic enim libro secundo πολιτείας ait, Πλειόνων δὴ γεωργῶν τε, καὶ τῶν ἄλλων δημιουργῶν δεῖ ἡμῖν τῇ πόλει. Πλειόνων γάρ. Καὶ δὴ καὶ τῶν ἄλλων διακόνων που, τῶν τε εἰσαξόντων, καὶ ἐξαξόντων ἕκαστα. οὗτοι δέ εἰσιν ἔμποροι. ἢ γάρ; Ναί. καὶ ἐμπόρων δὴ δεησόμεθα. Πάνυ γε. Ἂν οὖν κομίσας ὁ γεωργὸς εἰς τὴν ἀγοράν τι ὧν ποιεῖ, ἤ τις ἄλλος τῶν δημιουργῶν, μὴ εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον ἥκοι τοῖς δεομένοις, τὰ παρ' αὐτοῦ ἀλλάξασθαι. ἀργήσει τῆς αὐτοῦ δημιουργίας καθήμενος ἐν ἀγορᾷ; Οὐδαμῶς, ἦ δ' ὅς. Ἀλλ' εἰσὶν οἱ τοῦτο ὁρῶντες, ἑαυτοὺς ἐπὶ τὴν διακονίαν τάττουσι ταύτην. Ex quibus ea tantùm quæ ad hunc locum pertinere videntur, tradu cemus. Pluribus, inquit agricolis, aliisque artificibus ac ministris opus est, qui importent & exportent singula. Sunt autem hi mercatores. Hactenus ille. Cui concinens Baldus noster in rubica extrà, de cleri. pere. Mercatura; inquit, est amica populis, quia mundus non potest sine mercatoribus viuere. Et propterea licèt leges, vt ille subdit, nulla illis concedant priuilegia in corpore iuris redacta, principes tamen sæpissimè plures eis tribuunt immunitates atque exemptiones. Cæterùm huiusmodi homines è sententia illius ipsius Calistrati in l. eos. ff. de Decur. nō sunt prohibiti Decurionatum vel aliquem honorem in sua patria petere. Nec enim infames sunt, neque eos, vt subdit, tanquam viles personas oportet negligi. Quæ Calistrati hominis planè Romani sententia hinc forsitan orta est, quòd prisci illi Romani tanti mercaturam fecerunt, vt collegium mercatorum instituerint, auctore Liuio lib. ab vrbe cōdita. 2.

14 Aristoteles quoque veluti secum pugnans li. 4. Politicon ca. 3. seiunxit mercaturam à villibus & sordidis artibus, Ex plebe, inquit, partē agrorum culturæ deditam videmus, partem mercaturæ, partem opificiis ac sordidis ministeriis. Inn. autem noster in ca. significantibus, de offi. deleg. dicit quòd mercatores censentur miserabilis personæ quandiu sunt in mercimoniis, quemadmodum & peregrini, sequitur Alex. consi. 130. super eo de quo quæritur, ad fin. libri septimi, vbi etiam dicit, quòd in dubio debemus mercatoribus fauere i mercimoniis, per cap. fraternitatem. 54. dist.

15 *Viri celebres qui mercaturam exercuerunt.*

Plerique clarissimi idemque prudentissimi viri mercaturam exercuerunt. Solon qui & sapiens vnus fuit ex septem, & legum scriptor solus ex septem, (vt vtar verbis Ciceronis ad Brutum) cùm esset admodum iuuenis, & eius pater ad beneficentiam propensus, patrimonium imminuisset, ad mercaturam se contulit non tam lucri cupiditate impulsus, quàm peri clitandi, videndique, sicuti retulit Plutarchus in vita illius. Qui & illud subdit ex Hesiodi sententia, Temporibus illis nullum opus ignominiæ fuisse, nec vllum artium delectum atque discrimen. Mercatura verò ad Barbarorum né cessitudines, comparandasque Regum amicitias plurimum valere putabatur. Ex eaque homines multarum & maximarum rerum vsum & experientiam percipere, & maximarum inde ciuitatum ducta initia, vti Massiliam condidit Protus à Celtis prope Rhodanum beneuole exceptus, sed illum Plutarchi locum corrupit illius interpres. Thaletem quoque mathematicum, & Hippocratem exercuisse mercaturam ferunt. Platoni etiam olei in Aegypto exportationem peregrinationis viaticum suppetiisse. Hæc ille.

16 *Iterum de Thalete.*

Cui in eo quod de Thalete loquitur (is fuit vnus quoque è septem) subscribit Aristoteles lib. 1. Politicon cap. 7. quo etiam loco affirmat Thaletem ipsum mercaturam exercuisse. Et nonnihil etiam meminit Diogenes Laertius. Sed & illud de Platone repetit Theodoritus in li. de Actiua virtute. Zeno aūt familiæ Stoicæ cōditor, dicitur Laertio purpuram ex Phœnice mercatus fuisse, nō alia caussa, vt coniicio licèt ille non dicat, quàm vt reuenderet, & inde lucrum quoppiam sibi seruaret. Neque enim ea fortuna fuit, aut nobilitate, aut luxu, vt sibi huiusmodi vestem emisset. Et vt magis id credas, Zeno suam pecuniam fœnerari solitus est fuitque illi pater Mnaseas mercator, eodē Laertio authore. Cato Censorius vnum virtutis exēplar, & ipse negotiationem exercuit, vt testis est Plutarchus in vita ipsius.

17 *Imperatores & reges mercatores.*

Sed vt de Regibus & Imperatoribus loquar Vespasianus Imperator Rom. si verum scribit Suetonius, non solùm ante imperium ad mangonicos quæstus sustinendæ dignitatis causa descendit, sed & adepto imperio negotiationes alias propalàm exercuit, quædam tantùm emendo, vt pluris distraheret. Pertinax item alter Rom. Imperator mercaturas exercere Imperator per homines suos non aliter quàm priuatus solebat, vt scribit Iulius Capitolinus. Ante hos longo interuallo Tarquinius ille Priscus, de quo nuper diximus, qui præclaris virtutibus Romanorum regnum assecutus, cultum Deorum nouis sacerdotiis auxit, numerū Senatus amplificauit, equestrem ordinem vbe tiorem

riorem reliquit: non solùm mercatore genitus erat, quod iam diximus ex Valerio, sed & mercator ipse extiterat, multasque è mercatura pecunias cōgesserat, vt scriptū reliquit Dionysius li. 3. Quin longo ante internallo Mercurius & Rex, & philosophus, & tandè inter Deos relatus mercaturam non solùm exercuit, sed & eā primus omniū tradidit, vt & tradidit Dionysius ipse lib. 6. Ideoque Petrarchâ vir sui temporis doctissimus in libro Inuectiuarum contra medicum, Mercurium inde dictum existimari dicit, quòd Mercatorum *κύριος*, id est, dominus esse videatur. Verùm malo credere Festo Pompeio & Seruio libr. 4. Aeneidos qui Mercurium à mercibus dictum volunt, quòd negotiationum omnium credebant esse Deū. Quibus concinens Fulgentius Mercurium dictum tradit, quasi mercium curam. Ex quibus comprobatur quod scribit Diuus Ioānes Apocaly. 18. Mercatores tui erant principes terrae.

18 *Mercaturā quaerēdis diuitijs multū habere ponderis.*

Ad haec mercatura ad comparandas quaerendasque diuitias (quae res vtique non omnino contemnenda est) maximum pondus habet. Quod & Marcus Cato Censorius verum temperantiae, prudentiaeque specimen, perspiciens, mercaturam ob id commendauit, Est interdum, inquit, praestare mercaturis rem quaerere, ni tam periculosum sit. Et mox paulò, Mercatorem strenuum studiosumque rei quaerendae aestimo. Et Cicero lib. 5. Tusculanarum quaestionum, quaestuosam mercaturam appellat. Quod quàm verum sit, nulli non patet, videmus enim hac tempestate mercatores & eos ferè solos bonis, opibus, pecuniis, atque diuitiis omnis generis abundè refertos.

19 *Mercatorū vitia, non artis sed hominum sunt.*

Nec mercaturae laudibus affert praeiudiciū quod de mercatorum vitiis dictum sit. Non enim artis sunt ista, sed hominum, vt dicit Augustinus in d. Psal. 70. Nam etsi plerique eam artem exercentes, dolos, mendacia, fraudes, periuria admiscent: Ars tamen ipsa longè ab iis distat, neque quicquam cum iis habet commune, si ea rectè vti velint homines. Possunt enim si velint artestantibus etiā theologis, sanctisque scriptoribus, videlicet Augustino ipso, & aliis qui Commentaria ediderūt in d. Psal. 70. & eodem Augustino in c. fornicari. 88. di. & è recentioribus Ales. Ales. in 3. parte summae q. 50. membro j. Diuo Thoma 2. 2. q. 77. ar. 4. Scoto in 4. Senten. dist. 15. q. 2. per totum, & ibi latè Gabr. Biel. in q. 10. art. j. Anton. Flo. in 2. parte primi lib. suae summae, tit. j. c. 16. versi. reuertendo ad primum genus, & seq. & è nostris Innoc. & Panor. in c. j. ne cleri. vel mon. Io. And. in rubr. eiusdem tit. & latè Luc. Pen. in rub. C. nego. ne mil. lib. 12. Verùm in eam rem, ne longè authoritatē quaeramus, sufficit Christi authoritas, qui Matthaei 13. simile fecit regnum cęlorum homini negotiatiori, vt facilè ex eo possis cognoscere Christum negotiatores non improbasse.

20 *Mercatur. nobilitati derogat.*

Tamen tu constanter teneto mercaturam derogare nobilitati, per ea quae suprà diximus in principio. Neque enim omnis ars non improbata est honesta, vt licet videre in omnibus ferè artibus sordidis, quae licèt sint necessariae, & propterea non improbatae, non tamen conueniunt nobilibus: quin si in iis versentur, reputabuntur viles & abiecti, vt suprà diximus. Nam & Aristoteles, quo loco eum citauimus. videlicet libro Politicorum quarto, capite tertio. Licèt videatur mercaturam, vt suprà diximus, à sordidis artibus disparasse, manifestius tamen à nobilitate eam seiunxit. Nam cùm dixisset partem ex plebe mercaturae operam dare, subiunxit nobilium etiam differentias esse, ex quibus non obscurè insinuauit mercatores inter plebeios esse connumerandos, non inter nobiles. Quibus & ipse accedo, etiam si reclamet Calca. consi. 8. in causa pendente, dicens nobilem ex genere non perdere nobilitatem ob exercitium mercaturae, per l. nobiliores. C. de commer. & merca. quae magis probat contrarium. vt suprà diximus.

21 *Nisi ex more regionis aliud sit.*

Verùm tamen ita procedit quod dicimus mercaturam obesse nobilitati, nisi mos regionis, qui haud dubiè seruandus est, vt diximus suprà c. 10. nu. 1. & seq. aliud inducat, vti apud Venetos & Genuenses nobiles quoque mercaturam exercent citra vituperium & nobilitatis detrimentum, sicuti retulit Pogius, in suo lib. de nobilitate, & è nostris Cepola, in materia nobilitatis, in 10. opinione, vbi tamen post Anto. in rub. ne cleri. vel mo. dicit vti suprà retulimus nume. 2. quòd etiam in istis locis aliquid detrahitur nobilitati per mercaturam. Nisi, inquit, dicamus, quòd necessitas loci, in quo nulli ferè alij reditus nisi ex mercatura haberi possunt, hoc permittat, per not. in c. quod non est licitum, de regulis iuris, libro sexto, cum si. & idem propè voluit, Cepo. non citato Matth. Afflic. in capite primo, colum. septima, versiculo sed hoc fallit, titu. quis dica. dux. Sed & hoc intelligit ipse Cepola, si mercatura sit magna & copiosa, non si tenuis sit & vilis, testimonio Ciceronis à nobis suprà citati. Sed id aliter intelligit Afflic. vbi suprà, versic. item hoc fallit, vt scilicet nunquam mercatura obsit nobilitati, si ea magna sit. Et ita dicit seruari in regno.

Alio quoque modo intelligere poteris, scilicet mercaturam nobilitati derogare, si quis eam per se exerceat, secus si per alios. De quo quia suprà ample diximus capite vicesimo secundo primo, num. septimo incip. secundò procedit, & multis seq. non id repetendum aliter duximus, lectores eius rei admonere contenti.

In vni-

In vniuersum quæ sunt aliæ artes, quibus Nobilitati derogatur. Cap. XXXIIII.

1 *rs aut ho- sta aut sor da ex mo- gentis.*

POst ea quæ priuatim de iudicibus, aduocatis, procuratoribus, medicis, agricolis, & mercatoribus diximus: Restat vt in vniuersum de cęteris quoque artibus summatim dicamus. Sed ita vt primũ illud lectores monuerimus, hac in re obseruãdam cuiuslibet nationis consuetudinem moremq́;, & communem, vt cum nostris loquar, patriæ reputationem, an ars quæpiam sit existimanda sordida, an honesta, ex sententia Bar. in l.j.C.de digni.li.x.& Io. Plat. in l. maximarũ. C. de excus. mu.li. 1 0.& Alc. in l. merces. ff. de ver. signi.& in tract. de præsumpt. reg. j. præsumpt. 48. num. 1 2.& probat, vt ipse dicit, text. in l. j. ff. de muneri.& bono. Nam & vt scribit Probus Aemilius statim in initio Vitarum virorũ excellentium, Non eadem omnibus gentibus esse honesta, atque turpia. Quibus addes quod de hac re latius diximus suprà capite decimo, num. 1.& seq.& in præcedenti.c.nu. 1 9.

2 *Pictoria ars an sordida sit, an honesta.*

Sed cessante consuetudine, prima occurrit ars Pictoria, quæ tametsi aliàs mœchanicis artibus annumeretur, vt videre licet apud Senecam epistola ad Lucilium 88. Non adducor, inquit, vt in numerum liberalium artium pictores recipiam: nõ magis q̃ statuarios, aut marmorarios, aut cæteros luxuriæ ministros: æquè luctatores, & totam oleo ac luto constantem sciẽtiam expello ex his studiis liberalibus: aut & vnguentarios recipiam, & coquos, & cęteros voluptatibus nostris ingenia accommodantes sua. Hæc ille. Quem secutus Iulius Firmicus libr. 9. cap. 9. in septimo loco, videtur pictores inter sordidos posuisse. Iurisconsultus autem pictores operas inter fabriles posuit in l. si non sortem. §. libertus. ff. de condic. inde. Tamen non possum adduci, vt putem eos qui huiusmodi artem Pictoriam non lucri, siue negotiationis aut quæstus, sed animi causa exercent, vti faciebat Polygnotus pictor celeberrimus, teste Plutarcho in Cimone nobilitati suæ præiudicium vel minimum facere, authoritate Galeni, qui in exhortatione ad bonas artes ad finem, artes in geminum discrimen distribuit, quasdam enim ex his ratione constare, esseq́ne liberales & honestas: quasdã contrà contemptibiles, quòd corporis laboribus constẽt, quas sedentarias ac manuarias vocant. Præstare autem ex illo priore genere quempiam discere, nam posterius illud genus destituere solere grauatos senectute artifices. Prioris autem generis esse medicinam, rhetoricam, musicam, geometriam, arithmeticam, dialecticam, astronomiam, grammaticam, ac legum prudentiã, & subdit, Adde iis si voles fingendi, pingẽdique artificium, quanquam enim hæ manuaria opera constant, tamen earum exercitatio non eget robore virili.

3 *Fabius Pictor.*

De ea quoque arte Plinius libro trigesimoquinto, capite primo, hæc protulit, Primumque dicemus quæ restant de pictura, arte quondam nobili, tunc cùm expeteretur à Regibus populisque, & illos nobilitante, quos esset dignata posteris tradere. Et rursus capite quarto in princip. Apud Romanos quoque honos maturè huic arti contigit. Siquidem cognomina ex ea Pictorum traxerunt Fabij clarissimæ gentis, princepsque eius cognominis ipse ædẽ Salutis pinxit. Et alia multa in huius artis honorem subiunxit, quæ ibi videri possunt. Inter quæ illud est, Fuit & principum virorum non omittendum de pictura celebre consilium. Q. Pedius nepos, Q. Pedij Consularis Triumphalisque, à Cæsare dictatore cohæredis Augusto dati, cùm natura mutus esset, eum Messala orator, ex cuius familia pueri auia erat, picturam docendum censuit, idque etiam D. Augustus comprobauit, Puer magni profectus in ea arte obiit. Sed & totus ille liber scatet Pictorum picturarumque laudibus & præconiis, vt ibi videre poteris. Huic autem quod de Fabio Pictore dicit, suffragatur quod scribit Tullius statim post princi. libro primo Tusculanarum quæstionum, Fabio nobilissimo homini laudi datum fuisse quòd pingeret. Hic autem est Q. ille Fabius Pictor, quem sæpe Liuius citat ex Annalibus. Et eum Prætorem Flaminemque Quirinalẽ fuisse tradit libro septimo belli Macedonici. Eumque Cicero in Oratore, & Iuris, & literarum, & antiquitatis peritum fuisse scribit. Sed & Plinius ipse; vt ad eum redeamus, eodem libro trigesimoquinto, capite decimo, Effectum est, inquit, Sicyone primùm, deinde & in tota Græcia, vt pueri ingenui ante omnia diagraphicem, hoc est, picturam in buxo docerentur, reciperetur que ars ea in primum gradum liberaliũ. Semper quidem honos ei fuit, vt ingenui eam exercerent, mox vt honesti, perpetuo interdicto, ne seruitia docerentur. Ideo neque in hac neque in toreutice vllius qui seruierat, opera celebrantur. Et rursum capite vndecimo, scribit, cùm L. Paulus deuicto Perseo petiisset ab Atheniensibus, vt quàm probatissimum philosophum, & pictorem sibi mitterẽt, Athenienses Metrodorum misisse, professos eundem in vtroque desiderio præstantissimũ, quod edicto quoque Paulus indicauit.

4 *Marcus Antoninus Imperator & idẽ Pictor.*

Aelius Spartianus scribit Hadrianum Imperatorem fuisse picturæ peritissimum, quod & ipsum prodit Aurelius Victor. Sed Iulius Capitolinus tradit Marcum Antoninũ philosophũ Imp. illũ laudatissimũ operam Picturę dedisse sub Diogeneto magistro. Et Aelius Lãpridius scribit Alexandrum Seuerum & ipsũ Imperatorem mirè pinxisse. Et Euripidem etiã poetam

poetam nobilissimum Emanuel Moscopulus eius interpres, & Thomas Magister, vterque in vita illius, picturæ fuisse studiosum: vti etiā Socratem & Aeschinem Lucianus in Imaginibus, & priorem Laertius in vita illius, authoritate Duridis & Timonis, Platonem philosophorum coryphæum Diogenes Laertius in historia illius, & Apuleius libro de dogmate Platonis primo post princi. Nam & Iulius Firmicus libro quarto, Astronomicon cap. decimoquinto, in Venere, ponit Picturam in artibus honestis. Idemque libro eiusdem operis octauo capite septimo, in fixione vngolæ Tauri, Si fuerit, inquit, horoscopus, & Luna hunc eundem locum vel beneuolè, & maleuolè pariter æquata radiatione respexerint, pictorē faciūt, sed quem hoc studium celebri honore nobilitet. Valerius autem libro octauo, capite duodecimo, cui titulus est, Quædam nulla arte effici posse, Timantem Pictorem nobilem vocat, veluti nobilitas ei arti non repugnet, quanquam & aliò spectare potest. Plinius libro trigesimoquarto, capite octauo, tradit Silanionem Statuarium (hæc est species artis pictoriæ) nullo doctore (quod dicit mirabile) fuisse nobilem, licet & aliò quoque trahi potest. Idem autem Plinius libro trigesimoquinto, capite decimo, scribit hanc artem apud Græcos fuisse receptā in primum gradum liberalium disciplinarum semperque honorem ei fuisse, vt ingenui eam exercerent, mox vt honesti: perpetuo interdicto ne seruitia docerentur. Denique leges nostræ excusant Pictores à muneribus personalibus lege prima. C. de excusat. artifi. libro decimo.

5 *Poetica. Poesis, loquens Pictura.*

POETAS autem quos Pictoribus iungit Horatius in arte Poetica,

Pictoribus atque Poetis
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.

Nec sine ratione, quando Poesis loquēs Pictura dicatur Plutarcho, & aliis ab eo citatis in li. de audiendis Poematis. Hos igitur inter sordidos non annumerauerim, sed potius inter honestos. De qua re multa dicerem, nisi viderem omnes propemodum libros in huiusmodi artem infinitas laudes congerere. Illud tantùm adiecerim Iustinum lib. 6. Poetam quempiam nobilem appellasse, quod tamen, vt nuper diximus, alio referri possit. Et quod scribit ipse Firmicus lib. illo 4. cap. 17. Luna, ait, defluens à Mercurio, si in nocturna genitura plena luminibus feratur ad Mercurium, in publicis actibus prouidentiam habere facit, in quibus semper gloriæ principatum inueniunt. Alios enim Poetas, eosque diuinorum carminum authoritate nobilitat. Quamuis scio Platonem Poetas à sua Republica reiecisse libro secundo de Republica. Et Plutarchum in eo libro nuper à nobis citato scripsisse Poeticam histrionicæ proximè accedere. Sed tu tamen illum interim vide in eodem opere, vbi videbis multa pro Poetis, multa item cōtra eos dicta, & D. Basilium in lib. eiusdem argumenti, cui titulus est de legendis Gentilium libris: & ipsū Platonem li. 10. de Repu. vbi omnes Poetas à republica reiiciendos concludit. Cui & ipse facilè accedo, quando veteres, vt scribit Strabo li. 1. poeticam primam quandam esse philosophiam perhibuerūt: quippe quæ à teneris nos vnguiculis ad viuendi rationem perducat, mores atque affectus edoceat quæque gerenda declinandave sint quadam cantus suauitate præcipiat. Miror autem Philippum Imperatorem sanxisse poetas nulla immunitatis prærogatiua iuuari in l. poetæ. C. de profes. & medic. li. x.

6 *Histrionica.*

ET QVONIAM, vt iam diximus, Poesis & Histrionica aliquid simile habent, non intempestiuè hanc illi subiiciemus. Histriones hic intelligo, non hos Tibicines, Citharœdos, Citharistas, Lyristas, aliosque aliorum instrumentorum Musicorum in nuptiis, cæterisque festiuitatibus, quas vocamus, lusores, vt vulgò intelligunt, qui operā illā suā publicè venalem habent. Hos enim veluti infames vilesque existimant decreta Canonica, quæ & ipsa illos Histriones vocant, si eorum interpretibus credimus, cap. diffinimus. 4. quæstio. 1. cùm dicitur omnes infamiæ maculis aspersi, id est, Histriones, & cæte. & ca. pro dilectione, de conse. dist. 2. ibi, de Histrione illo, qui adhuc in artis suæ dedecore perseuerat. Ideoque ab ea arte vt vili & sordida clerici abstinere iubētur, vt patet ex c. 1. de vita & hone. cler. libro sexto, quod eos vocat Goliardos & buffones, vti etiam glos. & cæteri interpretes intelligunt.

Tibicines & id genus cæteri an sordidi.

7 Nam & apud Græcos huiusmodi hominū genus probrosum fuisse argumento est quod tradit Plutarchus in Pericle, in princ. Quod cùm Antisthenes audiuisset Ismeniam optimum esse tibicinem, At homo nequam est, inquit. Non enim si probus esset, tibicen foret. Sed & illud de eodem Ismenia tradit idem Plutarchus, tùm in Apophthegmatis Imperatorū, tum de fortuna Romanorum, quòd cùm Anteas Scytharum Rex eum bello captum canere iussisset, omnibus admirantibus, & præ voluptate plaudentibus, iureiurando firmauit se hinnientem equum libentius auditurum. Constat autem ex Liuio, li. 9. ab vrbe condita, hos homines vini admodum auidos esse.

8 Scio autem eam artem olim apud Romanos fuisse quæstuosam, vel teste Martiale lib. 5. epig. 57.

Artes discere vult perniciosas?
Fac, discat citharœdus, aut choraules.

Idem conqueritur Iuuenalis tibicines atq; cornicines tātas diuitias cumulasse, vt ludos gladiatorios in vrbe ederent. Eius in eam rem versus ij sunt Saty. 3.

Quondam hi cornicines, & municipalis harenę

Perpe-

Perpetui comites, notæq; per oppida buccæ.
Munera nunc edunt.

Porrò Arion Methymnæus ea arte præstantissimus grandem pecuniam & vberes quæstus factitauit, eiusq; artis gratia Periandro Corinthiorum regi fuit dilectissimus. Suetonius autem in Nerone c. 30. scribit Menecratem cytharœdum ab ipso Nerone triumphalium virorum patrimoniis ædibusque donatum.

9 *Instrumentorum musicorum confectores.*

NEC HOS tâtùm Tibicines & alios aliorum musicorum instrumentorum lusores viles esse, sed & huiusmodi instrumentorum cõfectores tales esse, facilè constat ex illo vno testimonio, quòd cùm apud Græcos lege fuisset prohibitum ne quis artifex statuam in Olympiis habere posset, Theodorus Isocratis Rhetoris pater ostendit se instrumenta musica nõ confecisse, cùm ipsius statua in Olympiis conspiceretur. Quod & nos alibi, ex Philostrato in Vitis Sophistarum diximus, scilicet suprà cap. 27. nu. 3. Quanquam scio id ab Aristopha. & Strati. poetis Comicis probro datũ fuisse ipsi Isocrati tanquam esset tibiarum faber, quòd eius pater Theodorus eiuscemodi fuisset. De qua re etiam videbis apud Plutarchum in vita ipsius Isocratis. Quod semper dixerim, si quæstus gratia id quis fecerit.

10 *Musica laudanda.*

NON quòd Musicam siue vocalem, siue instrumentalem, vt ita loquar, aspernabilem despicabilemve esse putem, sed contrà potius laudabilem: cùm ea inter honestas & liberales disciplinas omnium consensu reponatur. De cuius laudibus adeo multa possem dicere, vt iustum legitimumque volumen conficerem. Sed si quis eas scire velit, adeat Fabium Quintilianum lib. 1. Oratoriarum Institutionum, c. 17. Plutarchum in eo lib. quem illi priuatim dicauit, Carolum Valgulium in ipsius Plutarchi Musicam, Philippum Beroaldum in oratione habita in enarratione Quæstionum Tusculanarum, Christophorum Landinum in procemio interpretationũ Horatij, & in Commentariis Virgilianis paulò antè finem lib. 1. Marsilium Ficinum libro primo Epistolarum ad Canisianum, & Polidorum de rerum inuentoribus libro primo, cap. 14. & seq. Vt non prætermittã Firmicum Maternum li. 4. Astronomicon c. 15. reponere Musicos & Organarios inter eos qui honestas artes exercent. Hos quoque ignominiosos non haberi tradit Iurisconsultus in l. Athletas, post prin. ff. de his qui no. infa. qui hos Thymelicos vocat, vti verè sunt, vt videre poteris apud Budæum in Annotationibus eius loci, & Alexandrum ab Alexandro Genialium dierum lib. 3. ca. 9. & Celiũ Rhodiginum lib. Antiquarum lectionum 8. c. item 8. postremæ editionis.

11 *Modò ne sit nimia in viris honestis.*

Sed in hac re tamen mediocritatẽ illam auream, vt in omnibus cæteris rebus, amplectendam esse censeam. Notum est enim illud, quòd cùm Philippus Macedo cantorem quempiam inter cœnandum emendare vellet, Ne tibi tantùm mali, cantor inquit, eueniat, ò Rex, vt me ista meliùs scias. quòd à Plutarcho traditum est in Apophthegmatis ipsius, & in libro de discrimine adulatoris & amici, & in libro de fortuna Alexandri, haud multò post principium. Et simile quippiam refert Aelianus libro nono Variæ Historiæ de Antigono, apud quem cum psaltes quispiam artis suæ specimen præberet, & ei sæpius Antigonus diceret, constringe Netem, & rursus Mediam, respondit, Auertant ò Rex à te Dij malum hoc, vt me meliùs atque exquisitius hâc artem teneas. Sed vt redeamus ad Philippum, Is cùm aliquando accepisset filium suauiter quodam in loco cecinisse, vrbanè eum est obiurgatus, Non te pudet, inquit, quòd ita pulchrè canere scias? Tanquam scilicet non satis honestum sit principibus viris, cæterisque honesti ordinis excellentem artè didicisse. Sed satis illis esse, quod ipse Plutarchus in ipso Pericle scripsit, canentibus aliis audiendi otium superesse, multumque Musis videri ab his impartiri, si cæteri his de rebus certantibus ipsi se spectatores præbeant. Cæterum Strabo lib. 17. tradit Ptolemæum Auletẽ patrẽ illius Cleopatræ, præter alia flagitia choraulam & tibias exercuisse, & ideo in ea gloriatum fuisse, vt non cunctaretur certamina in regia celebrare, ad quæ & ipse cum aliis certaturus prodibat. Nam & in re non admodum dissimili annotatum est apud Salustium, Sempro niam repræhensam fuisse, non quod saltare sci uerit, sed quòd optimè. Saltare, inquit, elegantius, quàm necesse est probæ. Id quod inter cæteros animaduertit Macrobius lib. 3. Saturnaliorum c. 14.

12

Porrò Paulus Aemilius in Epaminunda, Scimus, inquit, nostris moribus musicem abesse à principis persona. Quod apud Græcos & gratum & laude dignum dicitur. Et paulòpost scribit ipsum Epaminundam didicisse citarizare & cantare ad chordarum sonum à Dionysio qui non minore fuit in musicis gloria, quàm Damon aut Lampus. Suetonius in vita Titi illius imperatoris omnibus virtutum generibus absolutissimi, capite tertio, scribit eum nemusicæ quidem fuisse rudem, vt qui cantaret, psalleret, iucundè, ac scienter. Et Aurelianus Victor scribit Adrianum Imperatorem canendi & psallendi peritissimum fuisse. Aelius autem Lampridius tradit Alexandrum illum Seuerum Imperatorem laudatissimũ musicæ fuisse peritissimum, cantauisseq; nobiliter: sed nunquam alio conicio, nisi pueris suis testibus: itaque ac tibia & organo cecinisse. E diuerso Cimon ille alioquin vir illustrissimus vituperatus fuit quòd musicã non didicisset, vt autoritate Stesimbroti Thasi tradit Plutarchus in vita ipsius Cimonis.

13 *Tragœdi. Comœdi. Histriones. Ludiones. Ludij.*

IGITVR ad eos Histriones accedo, qui in scena personati Tragœdias, vel Comœdias agunt, qui & Ludiones & Ludij quoque vocari possunt. Nã hinc illi Histriones dicti sunt, quòd Hister apud Tuscos, vnde illi à Romanis acciti sunt, Ludio, siue Ludius vocabatur, vt scribit Liuius haud multò post principium lib. 7. ab vrbe condi. & Valerius Maximus lib. secundo, capite primo, quod est de institutis antiquis, & Plutarchus in Problematis Romanis capite decimoseptimo. Sed & iidem Mimi & Pantomimi, & Archimimi dicuntur, scilicet Mimi ἀπὸ τοῦ μιμέομαι, quod imitor significat, Pantomimi qui in ea arte tantùm excellũt, vt omnia possint imitari, Archimimi veluti principes mimorum. De duobus prioribus fit mentio in l. patronus. ff. de operis libertorum. & prætereà de Pantomimo apud Suetonium in Augusto, capite quadragesimoquinto. Et de postremo apud eundem in Vespasiano, capite decimonono. Hos autem Deiclidas Lacedæmonij vocabant, vt scribit Plutarchus in Lysandro. Textus autem in capite primo, de vita & honestate clericorum, libro sexto, & Accursius noster in l. si qua. C. de specta. libro vndecimo, & nostri vbique ioculatores illos vocant, quãuis ea vox aliud significare videatur apud Ciceronem ad Atticum libro quarto, Huic ioculatorem senem illum, vt notas, interesse sanè voluit. Et vix alibi apud bonos authores comperies. Et certè hos Histriones (quos Galli vulgò appellant, *farseurs, ioueurs de farses*) eã artem publicè exercentes quæstus gratia, inter sordidissimos reposuerim. De quibus etiã fortè intellexerunt illa Decreta Canonica suprà numero ab hinc 4. citata, licet glo. & Doct. aliter, vt ibi diximus, accipiant. Nam & in capite maritum, trigesimatertia distinct. prohibentur ij qui in scena lusisse noscuntur, in clericos ordinari. Scribitur enim in l. secunda. §. ait prætor. ff. de his qui notantur infamia. eum qui in scenam prodierit, infamem esse. Scenam autem esse quæ ludorum faciendorum causa, quolibet loco vbi quis consistat, moueatúrque spectaculum sui præbiturus, posita sit in publico priuatove, vel in vico, quo tamen loco passim homines spectaculi causa admittuntur. Et paulò pòst subditur, Omnes propter præmium in scenam descendentes famosos esse.

14 *Quid si non ob quæstum, sed ambitiosa ostentatione.*

Quo in loco Budæus noster non eos tantùm qui propter præmium, sed & qui ambitiosa ostentatione prodeunt, famosos esse voluit. Nam & eum locum in Compendio iuris ciuilis, quod Romæ est in Bibliotheca Pontificis, per indicis seriem ordine alphabeti sermone Græco compositum, in hæc verba legisse se dicit, ὅτι πάντες οἱ διὰ τόπον εἰς ἀγῶνα παριόντες ἄτιμοί εἰσι, καὶ οἱ διὰ φιλοτιμίαν ἐπὶ σκηνῆς προϊόντες. Omnes qui quæstus causa in certamen descendunt, infames sunt: simul & qui in scenam per ambitionem prodeunt. Et optimè quoque faciunt alij text. simpliciter scenicos inter humiles & sordidos reponentes, scilicet in l. humilem, & ibi Alberi. C. de incest. nupt. & in l. j C. de natur. lib. Sed & est tex. qui Histriones, & Pantomimos nuncupatim viles, & inhonestos vocat in d. l. si qua. C. de spectacu. libro vndecimo. Et alius, ex quo intelligis histrionicam operam vilem fuisse, in l. seruos, versi. proinde. ff. de leg. 3. Estque alius text. qui apertè declarat Pantomimos vilis esse pretij in l. Titius, in fin. ff. de action. empt. & alius item tex. qui histrionibus donare (siue de his intelligat, siue de prioribus) dicit immane vitium esse, in c. donare. 8 1. dist. Lucianus autem in Icaromenippo haud multò ante fin. incessit histriones vt viles.

15 *De eisdem rebus.*

Porrò Græci huiusmodi histriones, & scenicos maximè honorandos putabant, vt tradit D. Augustinus de Ciuitate Dei lib. 2. c. 12. & videre licet ex Liuio 3. decad. lib. 4. loquente de Aristone quodam tragico actore, cui inquit, & genus & fortuna honesta erant: nec ars (quia nihil tale apud Græcos pudori erat) ea deformabat: Licèt Romani è diuerso artem omnem ludicram, scenamque totam in probro ducebant, genúsque id hominum non modò honore ciuium reliquorum carere, sed etiã tribu amoueri notatione Censoria voluerunt, vt authoritate Ciceronis in libris de Republica scripsit idem Augustinus eiusdem libri capite 13. Nam & Scipio Nasica in Censura scenicos ludiones tribu mouisse scribitur. De quo etiam Probus in præfatione Vitarum excellentium Imperatorum, In scenam, inquit, prodire, & populo esse spectaculo, nemini in iisdem gentibus (de Atheniensibus autem, & Lacedæmoniis loquitur) fuit turpitudini. Quę omnia apud nos (scilicet Romanos) partim infamia, partim humilia, atque ab honestate remota putantur.

16

Asinius autem Pollio libro Epistolarum familia. Cicero 10. in episto. incip. Balbus. indignè fert, quòd Balbus Quæstor Herennium Gallum histrionem annulo aureo donatum in XIIII. sessum deduxisset, tot enim fecerat ordines equestris loci. Iuuenalis Saty. 8. multis versibus innebit in nobiles Romanos qui cõsumptis per luxum opibus, ad artem hanc scenicam descenderent, & pro histrionibus fabulas agerent,

Consumptis opibus uocem Damasippe locasti
Sippario clamosum agens ut phasma Catulli.

Et cætera quę sequuntur. Arguitur verò Augustus Cæsar, quòd aliquando equitibus Romanis vsus esset ad scenicas operas ex Suetonio in eius vita capit. 43. subditque id fecisse antequam id Senatusconsulto interdictum fuisset. Nam Cornelius Tacitus libro 18. scri-

bit cautum seuerè senatusconsultò fuisse, ne Equites Romani ludi & arena pollueren tur. At Alexander Seuerus, vt tradit Lampridius in vita illius, scenicis nunquam aurum, nunquam argentum, vix pecuniam donauit: idem tamen (eodem authore) spectacula frequentauit, sed cum summa donandi parsimonia, dicens scenicos sic alendos tanquam seruos nostros. Contra autem Heliogabalus incessitur, quòd quempiam qui histrionicam Romæ fecerat ad Præfecturam prætoriam asciuerit, vt tradit Lampridius in vita illius. Antoninus Philosophus temperauit scenicas donationes, iubens vt quinos aureos scenici acciperent: ita tamen vt nullus editor decem aureos egrederetur, vt scribit Capitolinus in vita illius. Laberius Eques Romanus ægerrimè tulit, quòd Iulius Cæsar illum in scenam descendere, & mimos canere iussisset. Nam inter cætera quæ in scena protulit, hæc dolenter recitauit,

Eques Romanus lare egressus meo
Domum reuertor mimus, nimirum hoc die
Vno plus uixi, mihi quàm uiuendum fuit.

Quos quidem versus retulit Macrobius libro Satur. 2. cap. 7. Arguitur item Domitius auus Neronis, quòd Equites Romanos & matronas ad agendum mimum produxerit, vt scribit Suetonius in Nerone. cap. 4. Cæterùm Cornelius Tacitus libro 18. cautum dicit seuerè fuisse à Vitellio ne Equites Romani ludo & arena pollueren tur. Et subdit, priores id principes pecunia, & sæpius vi pepulerunt, ac pleraq; municipia, & coloniæ æmulabantur corruptissimum quemque adolescentium precio illicere. Constat autem ex l. Imperator, in princip. ff. de fideicommis. liber. olim seruos fuisse tragœdos.

57 *De eadē re.* Quanquam his aduersari videtur, primùm ei quod dictum est de Græcis, quòd Demosthenes in oratione περὶ παραπρέσβειας. Aschinem nō semel per probrum vocauit τριταγωνιστὴν, veluti vilem, tum quòd histrio fuerit, tum quòd histrio non quidem primarum partium, nec secundarum, sed tertiarum, scilicet infimum. Hæc enim sunt verba illius, ἐξεβάλλετε αὐτὸν, καὶ ἐξεσυρίττετε ἐκ τῶν θεάτρων, καὶ μόνον οὐ κατελεύετε οὕτως, ὥστε τελευτῶντα τοῦ τριταγωνιστεῖν ἀποστῆναι. Item, quoque ei quod dictum est de Romanis id quod scribit Macrobius libr. 3. Satur. c. 14. Histriones non inter turpes habitos, eiusdem Ciceronis testimonio, quem nullus ignorat Roscio, & Aesopo Histrionibus tam familiariter vsum fuisse, vt res rationesq; eorum sua solertia tueretur. Quod cùm ex aliis multis, tum ex epistolis quoque eius declaratur. Nam illam orationem quis est qui nō legerit, in qua populum Romanū obiurgauit, quòd Roscio gestum agente tumultuauerit? Et certè satis cōstat eum contendere cum ipso Histrione solitum, virùm ille sæpius eandem sententiam variis gestibus efficeret, an ipse per eloquentiæ copiam sermone diuerso pronuntiaret. Quæ res ad hanc artis suæ fiduciam Roscium traxit, vt librum conscriberet, quo eloquentiam cum Histrionica cōpararet. Is est Roscius qui etiam L. Syllæ charissimus fuit, & annulo aureo ab eodem Dictatore donatus est. Hæc ille. Cui illud tantùm addes, Ciceronem ipsum in lib. j. de Oratore eosdem Roscium, & Aesopū claros Histriones vocasse, & Plutarchū in vita ipsius Ciceronem ipsum vtrunque omni cura in pronunciatione obseruasse. De quibus etiā est illud Horatij libro epistol. 2. epist. 1. ad Augustum,

Quæ grauis Aesopus, quæ doctus Roscius egit.

Nec prætermiserim Domitianum Histrionibus scenam interdixisse, intra domum quidē exercendi artem iure concesso, vt tradit Suetonius in eius vita c. 7. Ante eum autem Nero Pātomimos relegauit, vt in eius vita recenset Suetonius c. 16. Sed & antè Tiberius, vt dicit Tacitus lib. 4. & iterum lib. 13. Italia submouit, vbi eos histriones appellat, atque etiam in d. lib. 4. Ob quod Plinius in Panegyrico scribit Pantomimos à malo principe fuisse sublatos. At Neruam illius successorem eosdem restituisse, sed mox Traianum eosdem sustulisse, Tradit autem Cornelius Tacitus haud multò ante fin. lib. j. Tiberium sanxisse ne domos Pantomimorum senator introiret. Cæterùm Scipio Nasica Censor scenicos hos ludiones è tribu mouit, vt authoritate Ciceronis in libris de Republ. scribit D. Augustinus de Ciuitate Dei li. 2. c. 13. Tametsi Liuius j. decad. lib. 7. post prin. tradit institutum fuisse, vt actores Attellanarum, ne tribu mouerentur, & stipendia tanquam expertes artis ludicræ facerent. Verùm Augustus histriones immunes verberum fecit, & ne flagellis cæderētur edictò inhibuit, vt & scripsit Cornelius Tacitus vbi suprà, & nonnihil tengit Suetonius in vita illius, capite 45.

58 Illud autem non prætermittendum, quòd si non publicè, sed intra priuatos parietes animi causa, vel infirmitatis depellendæ gratia, vel alterius honestæ cuiuspiam occasionis causa quis hanc artē exerceat, non illi fraudi erit, aut dedecori, vt nuncupatim voluit glo. in d. c. j. in verbo, ioculatores, & ibi quoque cæteri de vita & honest. cleric. lib. 6. Innoc. Host. Col. lec. Panormit. & plerique omnes in c. cum decorum, extrà eodem titu. Nam & Domitianus Imperator interdixit histrionibus scenam: intra domum quidem exercendi artem iure concesso.

59 Ex his autem quæ diximus intelligi potest quid de athletis dicendum sit, qui & ipsi in scenam descendūt, sed Vlpianus in l. athletas. ff. de his qui not. infa. post Sabinum, & Cassiū respon-

respondit, eos omnino artem ludicram non facere, virtutis enim gratia id facere, & facit l. j. C. de athle. lib. j. Et certè magnos & laudabiles viros legimus eam artem exercuisse. Ex qui bus vnum omnium laudatissimum pro omnibus nominare satis erit. Is fuit Plato, quem athletam fuisse tradunt Diogenes Laertius, & Seruius in lib. 6. Aeneid. eum locum enarrãs,

Atque humeris extantem suscipit altis.

Vbi etiam dicit illum post omnium victoriã se philosophiæ dedisse.

20 Sed id sanè intelligẽdum est, si virtutis gratia eam artem exercerent, vti declarat d. l. athletas. Nam si in id operas suas locarent, vt pugnarent, non solum sordidi, sed & infames ip so iure fiunt, vt in simili dicitur in l. j. §. item senatusconsultum. ff. de postul. Quod intellige si reipsa in scenam prodirent, alias enim ex sola locatione operarum nõ infamarentur. l. qui autem. quæ est 3. ff. de his qui not. infa. Nisi id ipsum fecissent, vt cum bestiis pugnarent: tũc enim ex eo solo infames efficerentur, etiam si id ipsum non perfecissent. d. l. j. §. bestias, versi. ergo qui locauerit. ff. de postul. Nec tamẽ exercitium bestiarum conficiendarum per se sordidum est, quod ex eo patet quod scribit Herodianus lib. j. Commodum Imperatorem in id sese exercuisse veluti fortitudinis gloria, sed id minus decorè quàm modesto principi conueniebat: quasi diceret id illi non fuisse indecorum, si nõ nimius in eo fuisset, vt etiam suprà diximus cùm de musica locuti sumus, & dicemus quoque posteà in saltatione.

21 *Oratores. Rhetores.* TANTVM autem abest, vt ars Oratoria, siue Rhetorica, & eloquentia, cui Roscius Histrionicam comparare voluit, repugnet nobilitati, vt etiam alioquin ignobiles nobilitet, vel teste Firmico Materno, qui lib. 3. Astronomicon c. j. Si luna, ait, ad Mercurium feratur, & ei se cursus sui radiatione coniungat, sitque luminibus plena, faciet cordatos, ingeniosos, oratores summa eloquentiæ nobilitate fulgentes. Constat autem artem ipsam Rhetoricam inter liberales, & ingenuas esse positam, vt non necesse sit de ea re ampliùs disputare, præsertim quòd omnes propè libri eius laudibus sunt referti.

22 *Saltatores Contra eos.* QVID autẽ de Saltatoribus? Hi enim propiùs ad Mimos illos, & Histriones accedere videntur. Et hos certè Tullius lib. j. Officiorũ, ponit inter illiberales artifices scribens, Adde huc si placet vnguentarios, saltatores, totúque ludum talarium. Et li. 3. eiusdem operis, Quid inquit, si sapiens rogatus sit ab eo qui eum hæredem faciat, cùm ei testamento sestertiũ millies relinquatur, vt antequam hæreditatem adeat, luce palàm in foro saltet: idque se facturum promiserit, quòd aliter eum hæredẽ scripturus ille non esset: faciat quod promiserit il le, necne? Promisisse nollem, & id arbitror fuisse grauitatis: sed quoniam promisit, si saltare in foro turpe ducet, honestiùs mentietur, si ex hæreditate nihil ceperit: nisi fortè eam pecuniam in Republicæ magnum aliquod tempus, vt vel saltare eum, cùm patriæ consulturus sit, turpe non sit. Idque etiam nomen probrosum fuisse, ac maledictum satis constat ex eodem Tullio in oratione pro L. Murena, Saltatorem, ait, appellat L. Murenam Cato: maledictum est. si verè obiicitur, vehementis accusatoris: sin falsò, maledici conuiciatoris. Quare cùm ista sis autoritate, non debes M. Cato arripere maledictum ex triuio, aut ex scurrarũ aliquo conuicio: neque temere C[onsulem] populi Romani saltatorem vocare: [se]d conspicere quibus præterea vitiis affectum esse necesse sit eũ, cui verè istud obiici possit. Nemo enim saltat sobrius, nisi fortè insanit, neque in solitudine, neque in conuiuio moderato, atq; honesto. Intempestiui conuiuij, amœni loci, multarum deliciarum comes est extrema saltatio, & cætera quæ sequũtur. Idem in oratione pro Deiotaro multis verbis increpat Castorem, qui Deiotarum ipsum in conuiuio saltauisse dixerat, Quæ crux, inquit, huic fugitiuo potest satis supplicij afferre? Deiotarum saltantem quisquam, aut ebrium vidit vnquam? Et paulò pòst recensitis ipsius Deiotari virtutibus, subdit, Qui igitur adolescens nondum tanta gloria præditus nihil vnquam nisi seuerissimè & grauissimè fecerit, is ea existimatione, eaq; ætate saltauit? imitari potiùs Castor eius mores disciplinamque debebas, quàm optimo & clarissimo viro fugitiuo ore maledicere. Quòd si saltatorem autem habuisses, neque enim virũ vnde pudoris pudicitiæque exempla peterentur: tamen hoc maledictum minimè in illam ætatem conueniret, &c. Idem in oratione contra Pisonem, Gabinium increpat, quòd nudus in conuiuio saltasset, suumque saltatorium versasset orbem, fortunæ totam nõ pertimescens.

23 Longo antè tempore Scipio Africanus Aemilianus in oratione cõtra legem iudiciariam Tiberij Gracchi, hæc grauiter conquærebatur apud Macrobium lib. 3. Saturnaliorum, cap. 14. Docentur præstigias inhonestas: cum cinædulis & sambuca, psalterioque eunt in ludum histrionum, discunt cantare, quæ maiores nostri ingenuis probro ducier voluerunt: Eunt, inquam, in ludum saltatorium inter cinædos, virgines, puerique ingenui. Hæc cùm mihi quisquam narrabat, non poteram animum inducere, ea liberos suos nobiles homines docere: sed cùm ductus sum in ludum saltatorium, plus medius fidius in eo ludo vidi pueris virginibusq; quingentis. In his vnum (quo me Reipublicæ maximè miseritum est) puerum bullatum, petitoris filium, non minorem annis duodecim cum crotalis saltare:

quam saltationem impudicus seruulus honestè saltare non posset. Horatius lib. 2. Ser. Sat. 5. scribit Milonium cùm primùm ebrius esset, saltare solitum,

Quid faciam? saltat Milonius, ut semel icto
Accessit feruor capiti.

Id quod confirmat quod suprà diximus ex Cicerone. Idem li. Carminum 3. Ode 6. queritur quòd puellę Rom. docerentur motus Ionicos, id est, molles saltationes, quas primi Iones inuenerunt, atque ita fingerentur artubus, id est, componerentur ad turpes, & libidinosos motus rerum venerearum, vt scitè exponunt interpretes. Huius carmen est huiusmodi,

Motus doceri gaudet Ionicos
Matura virgo, & fingitur artubus.

24 Homerus ille omnium virtutum parens, iustissimusq; rerum omnium æstimator ὀρχηστὰς, id est, saltatores inter hominum pessimos, & maximè redarguendos posuit, dum scribit Iliados lib. 24. eodemq; vlt.

Τοὺς μὲν ἀπώλεσ' ἄρης, τὰ δ' ἐλέγχεα πάντα λέλειπται,
Ψεῦσαι τ', ὀρχησαί τε, χοροιτυπίῃσιν ἄριστοι,
Ἀρνῶν ἠδ' ἐρίφων ἐπιδήμιοι ἁρπακτῆρες.

Id est, ad verbum,

Hos quidem interemit Mars. Hæc autē improrpria omnia relicta sunt,
Mendacesq;, saltatoresque, choreæ strepitibus optimi,
Agnorum, & hœdorum publici raptores.
Sustulit hos Mauors, reliqua at mala probra relicta,
Ducendis agnis, atque hædis diripiendis
Strenui.

25 Seneca in prologo Declamationum illud vnum temporum suorum vitium deplorat, quod cantandi, saltandique obscœna studia effœminatos tenerent. Et vt de recentioribus quoque loquar, Alphonsus Aragonum Rex prudentissimus Socratem irridebat, quòd saltatione animum relaxaret, saltatorem ab insano nihil referre dicens, nisi quòd hic dum saltat, ille dum viuit, insanus est. Qua ex causa Gallos potissimùm leues esse dicebat, qui quò magis ætate prouecti essent, eo magis saltarent, hoc est, insania se oblectarent. Testis Antonius Panormita. in facetiis ipsius Alphonsi, & aliorum. In quibus etiam illud scriptum est Albertum Imperatorem Romanum dicere solitum, Venationem esse virilem exercitationem, saltationē muliebrem. Refert autem Suetonius in Domitiano, ca. 13. ipsum Domitianum Senatu mouisse quempiam Quæstorium virum, quòd gesticulandi studio teneretur. Dion in Tiberio tradit ipsum Tiberium saltatores Roma expulisse, vetuisseq; eam artem vsquā exerceri. E diuerso arguitur Heliogabalus, qui vt tradit Lāpridius, saltatorem ad præfecturam prætorij asciuerit. Arnobius autem lib. 2. aduersus gentes, Idcirco (inquit) animas Deus misit, vt res sancti, atq; augustissimi nominis symphonicas agerent, & fistulatorias hic artes, vt inflandis bucculas distenderent tibiis, cantionibus vt prairent obscœnis numerositer & scabillorum cōcrepationibus sonoris, quibus animarum alia lasciuiens multitudo incompositos corporum dissolueretur in motus, saltitaret & cantaret, orbes saltatorios verteret, & ad vltimum clunibus, & coxendicibus subleuatis lumborum crispitudine fluctuaret. Apud Plutarchum in Philopomene Titus Flaminius Dinocratem Messenium quod in cōuiuio ebrius saltasset, lacessit. Cæterùm Decreta Canonica ius non faciunt presbyteris sese his cœtibus immiscendi, in quibus obscœni motus corporum saltationibus efferuntur. c. presbyteri. 34. dist. Scitum autem est illud Ecclesiastici 9. Cū saltatrice ne assiduus sis, nec audias illam, ne fortè pereas.

26 *De eadē re. Pro saltatoribus.* Sunt tamen multa quæ in laudem artis saltatorię dici possunt, quę si quis scire desiderat, legat Lucianum in lib. quem huic rei priuatim dedicauit hoc titulo, περὶ ὀρχήσεως, de saltatione, in quo ostendit hanc saltandi artem maximè nobiles, & ingenuos decere, & Athenęum lib. 1. Dipnosophistarum, non vno in loco, & Macrobium lib. 3. Satur. c. 14. & Pyrrhum Anglebermeum in eo libello quem & de saltatione & musica ædidit, quem, vt ipse dicit, ex Luciano magna ex parte deprompsit: & Alexandrum ab Alexandro Genialium dierum lib. 4. c. 10. dum de insignibus & dignitate Saliorū loquitur, & iterum li. 2. c. 25. & Cælium Rhodiginum Antiquarum lectionū li. 5. c. 3. & 4. postremæ editionis. Neq; enim eorum quæ ab aliis in vnum locum abundè sunt congesta quicquam huc speciatim adscripsisse constituimus, nisi vt fortè aliquid adiiciamus, aut declaremus.

27 Sed quod illo libro de saltatione, de Phæacibus tradunt Lucianus, & Athenæus locis suprà allegatis, est ex li. 8. Odyssææ, vbi Alcinous Rex ita suos Phœacas compellat,

Ἀλλ' ἄγε φαιήκων βητάρμονες ὅσσοι ἄριστοι
Παίσατε, ὥς χ' ὁ ξεῖνος ἐνίσπῃ οἷσι φίλοισιν
Οἴκαδε νοστήσας, ὅσσον περιγιγνόμεθ' ἄλλων
Ναυτιλίῃ, καὶ ποσὶ, καὶ ὀρχηστυῖ, καὶ ἀοιδῇ.

Sed agite Phęacū saltatores quicūq; optimi
Tripudiate, vt & hospes dicat suis amicis
Domum reuersus quātum superamus alios
Nauigatione, & pedibus, & saltatione, & cantilena.

Sed & locus Hesiodi quo facit Musas saltātes, est in initio Theogoniæ,

Μουσάων ἑλικωνιάδων ἀρχώμεθ' ἀείδειν,
Αἵ δ' ἑλικῶνες ἔχουσιν ὄρος μέγα τε ζάθεόν τε,
Καί τε περὶ κρήνην ἰοειδέα πόσσ' ἁπαλοῖσιν
Ὀρχεῦνται.

Musas Heliconiades incipiamus canere,

Quæ

Quæ Heliconem tenent, montem magnũq; diuinumque:
Et circa fontem nigrum pedibus teneris saltant.

18 Sed & quod ipse Lucianus scripsit Socratem iudicatum ab Apolline omnium sapientissimum dedisse saltationi operam, hoc & ipsum tradit Xenophon in Symposio, Laertius in vita ipsius, & Plutarchus in lib. de tuenda bona valetudine. Quod item tradit Lacedæmonios saltationibus plurimùm vacasse: huic cõuenit quod refert idem Plutarchus in vita Lycurgi, eum lege sanxisse, vt puellæ in quibusdam sacris saltarent, canerentque præsentibus, spectantibusque iuuenibus. Et quod etiã scribit Quintilianus lib.j. cap.11. Lacedæmonios saltationem quandam tanquam ad bella quoque vtilem inter exercitationes habuisse. Et quod denique de Platone dicit, certè ipse Plato de legibus lib.2. tradit Deos laboriosam vitam hominum miseratos, remissiones laborum constituisse Musas quoque, & Apollinẽ Musarum ducem, & Bacchum concelebratores adhibuisse, qui cũ voluptate saltationes nobis ducerẽt. Sed & inibi scribit vnũquodq; animal natura saltare cõsueuisse, hominem verò cùm numeri sensum acceperit, saltationem peperisse. Et lib.6. eiusdem operis, in solennitatibus nudas adolescentulas, cum nudis iuuenibus saltare iussit, vt & ex eo repetit Eusebius Euangelicæ præparationis lib.13.c.12. Qui id ipsum ex Lycurgi legibus accipere videtur. Ex quibus tradit Plutarchus in vita ipsius tripudia per omne tempus celebrari solita, nisi fortè militiæ vacarent.

29 *Mediocritas hac in re sequenda.* Quibus & illud addere poteris 2. Reg.6.c. Dauid illum aliquãdo saltasse totis viribus ante Dominum, veluti nõ sit indecorum, nec inhonestum aliquando è re nata, & tempestiuè saltare. Nam vt scribit Ecclesiasticus 3.c. Omnia tempus habent, inter quæ illud subiungit paulò pòst, Tempus saltandi. Quodque Pindarus Apollinem saltatorem vocat,

O saltator venustatis rex Pharetrate.

Et Eumelus, aut vt aliis placuit Aritinus Corinthius Iouem saltatorem introducit, quod ex illis expendit Athenæus d. lib.j. Dipnosophiston. Homerus quoq; si is est, in Hymno Apollinis facit Gratias, Horas, Harmoniam, & Heben, & Venerem tripudiantes, atque Iunonem in carpum manus tenentes,

Αὐτὰρ ἐϋπλόκαμοι χάριτες καὶ ἐΰφρονες ὧραι,
Ἁρμονίη θ' Ἥβη τε, Διὸς θυγάτηρ τ' Ἀφροδίτη,
Ὀρχεῦντ' ἀλλήλων ἐπὶ καρπῷ χεῖρας ἔχουσαι.

Cæterum Plutarchus in libro de bona valetudine tuenda scribit saltationem Socrati fuisse exercitationem minimè iniucundam.

30 Id quod etiam intellexerim modò ne nimium scitè, vel eleganter quis id faciat. Nam suprà diximus in Musica, probro datum est Semproniæ, quòd sciret saltare elegantiùs quã necesse esset probæ. In quam etiam sententiam refert Herodotus in Erato historiam non inelegantem. Cùm Clisthenes Aristonymi filius, Sicyonis tyrannus filiam nomine Agaristam destinasset nuptum dare ei, quem præstantissimum Græcorum omnium comperisset, nunciarique ob id iussisset, vt quisquis sese dignũ putaret, qui eius gener esset, is ad lx. diem Sicyone præstò foret: illucq; multi proci conuenissent, inter quos Hippoclides Tisandri filius qui præcipuè Clistheni erat cordi: quippe qui viribus, strenuitate, musica, & oratione longè alios antecelleret. Ille nuptiarum die, quo Clisthenes iudicaturum se quem ex omnibus deligeret, iussit tibicinem sibi canere ἐμμέλειαν, id est, saltationis genus quoddam sedatum: tibicineque obsequente saltauit sibi quidẽ placẽs: sed Clisthenes omnem rem cernens dissimulauit. Posthæc aliquantulum interquiescens Hippoclides iussit inferri sibi mensam, qua illata primùm super eam Laconicos saltauit modulos, mox alios Atticos, deinde super mensam capite statuto crurib⁹ veluti brachiis modulabatur, ad cuius primam & secundam saltationem etsi stomachabatur Clisthenes tam impudentem generum sibi fieri, tamen sese continebat nolens in eum irrumpere. At vbi vidit cruribus veluti manibus gesticulantem, iam se vltrà continere non sustinens *ὦ παῖ Τισάνδρου ἀπωρχήσαο γ' ἀμὲν τὸν γάμον*, fili Tisandri desaltasti matrimonium. Cui ille *οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ*, nihil curat Hippoclides. quæ vox postea abiit in prouerbium.

31 *Mos patriæ considerandus.* In qua re quoque considerandus est cuiusq; gentis mos & consuetudo, vti & in cæteris omnibus artibus suprà diximus in prin. huius capitis. Nam & Paulus Aemilius in Epaminundã, scribit quod & suprà diximus musicen Romanorũ moribus, abesse à principis persona. Saltare etiam in vitiis poni, quæ omnia apud Græcos & grata, & laude digna ducuntur. Lucianusque in illo libro de Saltatione suprà citato, scripsit apud alias quoque multas gentes id non probrosum fuisse. Nec semper quoque inhonestum fuit Romanis, vt diximus, & ostẽdit Macrobius vbi suprà citauimus.

32 *Publicani.* PVBLICANI, qui Græcis *τελῶναι* dicuntur, id est, tributorum, & vectigalium exactores, collectores, redemptores, siue conductores, inter sordidos, abiectos, infames, & prætereà malè moratos habiti sunt, tum apud Iudæos, tum Græcos, Romanosque. De primis enim quis nescit illud Matthæi, capite decimo octauo, Si ecclesiam non audit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus? Et capite vicesimo primo, Publicani, & meretrices præcedent vos. Et Marci secundo, Multi publicani, & peccatores simul discumbebant. Et Lucæ quinto cap. Quare cum publicanis & peccato-

ribus manducatis? Et capite decimoquinto, Erant appropinquantes ei (de Domino Iesu lo quitur) Publicani & peccatores. Et aliis multis similibus locis. De Græcis autem & Romanis testimonium perhibent Aristoteles, & Tullius, dum hos negant haberi inter honestos ciues, vt ex his nonnulli reperiunt. Ipse autem Tullius alicubi non adeo bene sentit de publicanis, vt cùm ad Q. fratrem lib. j. Improbum, ait, negociatorem, paulò cupidiorem publicanum comprimere non possis. Sed & Vlpianus in l. quantæ. ff. de publica. Quantæ, inquit, audaciæ, quantæque temeritatis sint publicanorum factiones, nemo est qui nesciat. Et certè huius tantæ illorum audaciæ temeritatis, & auaritiæ exemplum memorabile habes L. Pómponij Veientani, & M. Posthumij Pyrgensis, & aliorum publicanorum apud Liuium libro quinto, secundi belli Punici, post principium. Et huius rei argumento Bal. in l. dissolutæ. ad finem. C. de condict. ex leg. voluit huiusmodi publicanos cogendos ædere libros suarum rationum, vti vsurarios, de quibus in clemen. j. §. cæterùm, de vsuris. De qua re tamen vide Roma. Iasonem, Alciatum, & alios recentiores in l. j. C. de edendo. & Franciscum Aretinum in cap. primo, de probationibus. Plutarchus in Lucullo tradit ipsum Lucullum publicanos, veluti Harpyias labores mortalium depascentes, Asia eiecisse.

Publicanorũ audaciæ.

An ij teneantur ædere libros suarum rationem.

33 *Pro Publicanis.*

Quanquam scio aliquando publicanos ipsos fuisse in quodam precio apud Romanos, vt probat illud Ciceronis in oratione pro lege Manilia. Nam & publicani homines honestissimi & ornatissimi suas rationes, & copias in illam prouinciam contulerunt. Et in oratione pro Plancio, Flos Equitum Romanorum firmamentum reipublicæ publicanorum ordine continetur. Et in 3. in Verrem actione, Venit ad Chelidonem C. Mutius Eques Romanus, publicanus, homo cum primis honestus. Es quibus intelligis Equites quoque Romanos fuisse eo tempore publicanos, quod & videre licet ex Asconio Pediano, qui in oratione Ciceronis pro Milone mentionem facit M. Papyrij Equitis Romani, publicani, familiaris Pompeio. Sed vt redeamus, idem Cicero in oratione de prouinciis Consularibus, Iam verò, inquit, publicanos miseros (me etiam miserum illorum ita de me meritorum miseriis ac dolore) tradidit in seruitutem Iudæis, & Syris, nationibus natis seruituti. Et haud multò pòst, Quid multa? crudelis haberetur, si in hostem animo fuisset eo, quo fuit in ciues Roman. eius ordinis præsertim qui est semper dignitate sua, benignitate magistratus sustentatus. Sed & mox paulò, Qui propter illum hostem Senatus inimicissimum ordinis equestris, bonorumque omnium non solùm bona, sed etiam honestatem miseri dperdiderunt, quos non parsimonia, non continentia, non virtus, non labor, non splendor tueri potuit contra illius heluonis, & prædonis audaciam. Es quibus etiam vides illos fuisse equestris ordinis, in eisque dignitatem, splendorem (quæ nobilitas est, vt diximus suprà capite secundo, numero decimonono.) & honestatem fuisse. Et in oratione pro Cn. Plancio, Adiungam, si vis, id quod tu etiam huic obesse putas, patrem publicanum. Qui ordo quanto adiumento sit in honore, quis nescit? Flos enim Equitum Romanorum ornamentum ciuitatis, firmamentum Reipublicæ publicanorum ordine continetur. Et in oratione contra L. Calphurnium Pisonem de Gabinio loquens, Ille gurges atque heluo natus abdomini suo, non laudi, atque gloriæ, cùm Equites Romanos in prouincia cùm publicanos nobiscum, & voluntate, & dignitate coniunctos omnes fortunis, multos fama vitaque priuasset, &c. Et libro quinto Epistolarum familiarium, epistola vigesima, satis declarat apud illos pecuniá solere deponi, tanquam eorum fides esset probatissima, atque exploratissima. Et in libro decimotertio eiusdem operis epistola decima, ad Crassipedem scribit se vniuerso ordini publicanorum multùm semper libentissimè tribuisse, idque pro magnis eius ordinis erga se meritis. Sed & ad Quintum fratrem scribit ordinem publicanorum de ipsis optimè meritum, & per ipsos cum Republica fuisse coniunctum. Et non multò pòst, Nomen, inquit, publicani neque hi debent horrere, qui semper vectigales fuerunt. Et vt tandem de cæteris scriptoribus loquar. Plinius libro tricesimotertio, capite secundo, Iudicum, ait, appellatione separari eum ordinem (de equitibus loquitur) primi omnium instituere Gracchi discordi popularitate in contumeliam Senatus: mox ea debellata, authoritas nominis vario seditionum euentu circa publicanos substitit, & aliquandiu tertiæ vires publicani fuere.

De notariis & tabellionibus diximus obiter suprà c. 30. nu. 8. similiter & notarius, & seq. ex quo loco assumes quæ hic tibi necessaria videbũtur. Sed quibus addes quod scribit Ang. consi. 284. præmisso, in fi. Spurios non posse id munus assequi, quod quidem si verum esset, non nihil spectaret ad honorem notariorum. Sed id pédet ex iis quæ latius scripsimus suprà cap. 15. num. 10. sed & illud, & multis seq.

34 *Notarij.*

De coquis & nos quoque diximus in illo eodem c. 30. nu. 10. sed & cocus. Quibus item addes Ciceronem in oratione pro Roscio Amerino, hos posuisse inter viles & illiberales artifices, vti etiam facit Iulius Firmicus lib. Astronomicon 3. c. 9. in septimo loco. & ante

35 *Coqui.*

& ante hos Aristoteles lib. j. Politicon, c. 4. Sed & Plato in Gorgia hanc coquinariam artem dicit voluptatis creatricem, famulatricem ad ipsam voluptatem, circa quam totum eius studium versatur, omnino absque arte procedere: neque voluptatis ipsius naturam considerantem, neque causam temerariam prorsus, neque pensi quicquam habētem, sed vsu quodam, & experientia, & memoria eius quod cō sueuit accidere solùm freiam, voluptates studiosè curantem. Aelianus libro decimoquarto, de varia historia, scribit Lacedæmone alios coquos esse non licuisse, quàm carnis tantùm. Qui verò præter hanc artem nouisset, Sparta eiiciebatur, perinde ac ægrotantium purgamēta. Maximus autem Tyrius, Sermo. 7. in princ. tradit Lacedæmonios è Sparta migrare iussisse Mithecum coquum insignem. Apud Homerum Vlysses profitetur se coquendi, & ignem colligendi peritum esse. Quod ex eo annotat Athenæus libro j, Dipnosophistarum. Alibi quoque diximus ex eodem Homero, Achillem, & Patroclum operam coquinariam exercuisse, vt videbis suprà cap. vicesimo, nu. 101. tamen si priorem. Sed & ipse Athenæus authoritate Euemeri Coi in tertio libro sacræ historiæ, tradit Cadmum auum Bacchi cocum fuisse. Satis autem constat coquorum artem seruilem fuisse ex l. legatis seruis. §. si vnus. ff. de legat. 3. & in l. seruis vrbanis. §. seruis lecticariis. eodem titulo. Nam & Alexander Seuerus, vt in eius vita scribit Lampridius, cocos non nisi seruos habuit, ita vt si quis deesset, emeret. Quanquam olim Romani coquos non habebant in seruitiis, sed eos ex macello conducebant, vt tradit Plinius lib. 18. cap. 11. Liuius autem 4. decad. li. 9. de exercitu Asiatico loquēs, scribit coquum vilissimum antiquis mancipium & æstimatione, & vsu, tum in pretio esse, & quod ministerium fuerat, ars haberi cœpta. Quod in id notandum quod nostri dispu tant, an coquum esse ars sit, an artificium, de quo vide tex. in l. si quid. §. vlt. & ibi Bal. & Cepol. ff. de ædilitio edicto. & in d. l. legatus. §. si ex officio. & ibi glo. & d. §. si vnus. ff. de legatis, 3. & glo. in l. si cui. ff. quibus modis vsusfruc. acquir. Rom. sing. 651. quid esse coquum. Cepol. in l. merces. la j. versicu. sed quid de coco. ff. de verb. signi.

36 Sunt tamen nonnulla, quæ ad laudem huius artis pertinere possunt. Nam apud Homerum Vlysses profitetur se eius artis peritū esse, quod & ex eo annotauit Athenæus lib. primo Dipnosophistarum. Et quod alibi quoque diximus ex eodem Homero Achillem, & Patroclum operam coquinariam exercuisse, vt videbis suprà cap. 20. nume. 101. incipien. tamē si priorem. Quin ipse Athenæus authoritate Euemeri Coi in tertio libro sacræ historiæ, tradit Cadmum auum Dionysij Bacchi coquum fuisse. Denique tanti ea ars æstimata est, vt fuerint qui de ea scripserunt. Nam Plato in Gorgia tradit Mithecum illum, de quo suprà loc ti sumus, scripsisse de arte coquinaria Siculorum. Extantq; etiamnum libri de ea arte Apitij illius, nisi ij suppositij sint.

37 *Pistores. Lecticarij.* SED ET idem Tullius in illa quoque eadem oratione pro Roscio Amerino in eum ordinem vilium & sordidorum artificum redegit pistores, vt etiam Iulius Firmicus libro 3. cap. duodecimo, in sexto loco, in fin. Et est bonus apud nos text. in l. maximarum. C. de excusatione munerum, libro decimo. & in l. prima. C. de perfect. dignitate. libro duodecimo. Quò etiam spectat text. in l. maximarum. versic. sordidorum. C. de excusatione munerum. lib. decimo. Hincque pistores arcebantur à perfectissimatus dignitate. leg. prima. C. de perfectiss. dignitate. libro duodecimo. imò & alia quauis dignitate. l. prima. C. de pistor. libro vndecimo. Nam & id munus seruorum erat. l. quæsitum est. §. Trebatius. ff. de fundo instructo. Quanquam quod ad eorum laudem spectare videtur, inter cætera Iouis cognomenta, Romani illi pistoris cognomentū tribuerunt, vt tradit Ouidius huius rei rationem reddens lib. 6. Fastorum,

Discant pistores quid uelit ara Iouis.

Cuius etiam meminit Lactantius lib. j. c. 20.

38 Sunt autem pistores, ne id ignores, qui panem conficiunt, ex Varrone lib. j. de vita populi Romani, apud Nonium Marcellum, Martiali lib. 8. epigram. decimo sexto, Suetonio in Cæsare, cap. quadragesimooctauo, & Plinio libro decimooctano, cap. vndecimo, vbi scribit pistores Romæ non fuisse ad Persicum vsq; bellum, ipsosque Quirites panem fecisse, mulierumque id opus fuisse. quod & satis declarat d. l. quæsitum. §. Trebatius. ff. de fundo instruc. Et hi quoque panifices dicuntur, scilicet, à pane faciendo, Varroni lib. 4. de Lingua Latina, Cornelio Celso libro 2. cap. 18. vbi ita scribit, Panificia, quæ ex frumentis fiunt, generis valentissimi esse. Nam & hic paulò post, Quominus, inquit, mitum est opus pistorium valentissimum esse, quod ex frumento constat. Ex quibus etiam vides opus pistorium, & panificium idem esse.

39 Cæterùm sunt & pistores dulciarij, qui crustula, iucunculos, hamos, lacertulos, & alia fcitamenta mellita conficiunt, vt videre est apud Apuleium lib. 10. Asini aurei. Et de huiusmodi pistore est distichon Martialis lib. 14. epigram. 222. cui titulus præponitur, Pistor dulciarius,

Mille tibi dulces operum manus ista figuras
Extruet, huic uni parca laborat apis.

Heliogabalus autem apud Lampridium, Dulciarios, inquit, habuit, qui de dulcibus exhiberent, quæcunque coqui de diuersis edulijs

exhibuissent. Vbi vides dulciarium simpliciter, & sine adiectione Pistoris significari concinnatorem edulium mellitorum, & operis pistorij dulcedine conditi, esseque substantiuũ. At hos dulciarios Vegetius libro primo de re milit. cap. 7. à militia & castris abigendos esse censuit.

40 *Fabri. Lignarij.* FABRI quoq; simpliciter inter vlles nominantur ab Ecclesiastico, ca. 38. & Accursio in §. quod autẽ. in verbo, mechanicis, in Auth. de non alie. reb. eccle. & Luciano in Fugitiuo. Quanquam vt omnino non existimemus illos despiciendos, Homerus lib. 5. Iliados cum honore meminit Harmonidæ τέκτονος, id est, fabri lignarij. nã τέκτων, vt scribit Valla, propriè significat fabrum lignarium. Et licèt Suidas eã vocem communem esse & lapidariis, & lignariis affirmet: tamen ex sequentibus verbis Homeri satis cõstat illum fuisse lignarium, quòd scilicet Paridi naues fabricasset. Sed & apud eundem Homerum lib. 23. Odysseæ Vlysses, quem & ipse, & alij inter primos Græciæ Reges ponunt, profitetur se suum coniugalem lectum fabricasse, & alium præterea neminem, & quatuor versibus interiectis,

Ἐν λέχει ἀσκητῷ. τὸ δ' ἐγὼ κάμον, οὐδέ τις ἄλλος
Κολλητὰς δ' ἐπέθηκα θύρας πυκινῶς ἀραρυίας.
Καὶ τότ' ἔπειτ' ἀπέκοψα κόμην τανυφύλλου ἐλαίης.
Κορμὸν δ' ἐκ ῥίζης προταμὼν, ἀμφέξεσα χαλκῷ.

Sed & lib. eiusdem operis 5. idem Vlysses nauem sibi manibus propriis fabricauit, vtpote qui erat, vt ipse dicit, εὖ εἰδὼς τεκτοσυνάων, id est, benè sciens, siue peritus artis fabrorum. quod & ex eo annotauit Aelianus lib. 7. Variæ historiæ, vbi de ea re laudat. De Bachacare carpentario non sine dignitate meminerunt sacræ literæ 1. Paralip. cap. 9. Et de Artemone Loripede, qui ob id lectica vehebatur, Plutarchus in Pericle. Sunt autem qui hos fabros lignarios Scandularios vocari volunt, & inter alios Nebrissensis in suo lexico, de quibus in l. vlt. in princ. ff. de iur. immun. & apud Plinium li. 16. c. 10. & Vitruuium li. 2. c. 1. Vegetium lib. 2. de re milit. c. 23.

41 *Ferrarij.* Quantum autem ad fabrum ferrarium pertinet, potuisset videri non esse sordidum, nec indecorum: quando & hanc artem Vulcano, Iouis, & Iunonis, idest, maximorum Deorum, aut vt alij dicunt, solius Iunonis, citra viri cõgressum filio peculiariter tribuunt Homerus, Virgilius, poetæ omnium celebratissimi, & cæteri omnes. Et alibi scilicet c. 4. num. 7. & vt ad Imperatores, ostendimus Martium qui in imperio successit Posthumo, & Lollianoscam artem exercuisse. De quo etiam admodum gloriabatur, vt ibi videre poteris. Tradit autem Plutarchus Theopompi authoritate Demosthenem cognominatum fuisse Macheropiũ, quòd filius esset Demosthenis, viri quidem boni & honesti, sed gladiorũ fabri. quod & Suidas scribit. Homerus li. 7. Iliados non sine honore meminit Tichij fabri, qui scutum Aiacis fabricauit. De quo etiam Ouidius lib. 3. Fastorum ad finem,

Nec quisquã iunctã faciet bene uincula plantæ,
Pallade sit Tichio doctior ille licet.

Quo in loco nonnulli legunt Tirio.

42 *Fabri ærarij. Aurifices. Inauratores. Bractearij.* FABROS autem aurarios, quos probatissimi quiq; scriptores, vt Plautus in Menęchmi, Cicero in 6. in Verrem act. & Plinius li. 33. c. v. & Apuleius ita Vulcanum appellans li. 6. Metamor. & l. scribit. ff. de aur. & arg. leg. & l. j. C. de excus. arti. li. x. vno verbo aurifices appellãt: Firmicus, quo loco statim citabimus, inauratores, & bractearios vocat: alij Bracteatores appellãt, vtrosq; à bracteis, vt satis indicat Plinius vbi suprà. Græci χρυσοχόους vocant. Hos, inquam, inter honestos artifices reponit Firmicus lib. 4. c. 15. in Venere. Et certè Homerus Laercem aurificem non indignum putauit, quem memoraret lib. 3. Odysseæ,

Εἰς δ' αὖ χρυσοχόον Λαέρκεα δεῦρο κελέσθω.
Ἐλθεῖν, ὄφρα βοὸς χρυσὸν κέρασιν περιχεύῃ,

Vnus rursus aurificem Laercea huc iubeat
Venire, vt bouis aurũ cornib' circũfundat.

Sed & idem alibi apertè docet hos non tẽuendos, cùm scribit eiusdem operis lib. 6.

Ὡς δ' ὅτε τις χρυσὸν περιχεύεται ἀργύρῳ ἀνὴρ
Ἴδρις, ὃν Ἥφαιστος δέδαεν, καὶ Παλλὰς Ἀθήνη
Τέχνην παντοίην: χαρίεντα δ' ἔργα τελείει.

Sicut autem quando quis aurum circunfundit argento vir
Peritus, quem Vulcanus docuit, & Pallas Minerua
Artem omnigenam, gratiosa autem opera perficit.

Veruntamen moribus nostris hæ artes mechanicæ reputantur. De bractearijs vide tex. apud nos in d. l. j. & ibi Alcia. & Pyrrhum. C. de exc. ar. lib. 10.

43 Quod autem ad fabros ærarios pertinet, tradit Theodoretus episcopus Cyrenensis in Polymorpho, statim in initio, quod Alexander ille faber ærarius, cùm nihil in se egregium, & suscipiendum haberet, non generis nobilitatem, non dicendi facultatem, non regendi populi artem, non ducendi exercitum sciẽtiam, non rerum in bello fortiter gestarum commẽdationem, & solummodo sordidam & illiberalem artem exercere, ex sua sola aduersus diuinissimum Paulum notus extitit. Tanti autẽ fecerunt antiqui Romani fabrum ærarium, vt si quando quid ab illis factum est nomen, eorũ scriptis insererent. Sic Mamuriũ nominarunt, per quem multa ancilia similia ei quod è cęlo lapsum est, fecerũt, vt scribit Seruius in 7. Aeneidos in eum locum,

Læuaq; ancile gerebat.

Et Festus Pompeius lib. 11.

44 Tabernarij. Popinarij. Caupones.

TABERNARIOS, Popinarios, vel Popinones, vt eos vocat Nonius Marcellus, Caupones, & vt vulgò vocamus Hospites illos publicos, nemo est qui non inter vilissimos reponat, & inter cæteros Tullius in oratione pro L. Flacco, Opifices, inquit, & tabernarios, atq; omnem illam fæcem ciuitatum quid est negotij concitare. Et Iulius Firmicus lib. 4. Astronomicon. c. 15. in Venere. Et est optimus text. in l. humilem. C. de incest. nup. & in l. 1. C. de natu. lib. & in Clementina prima, de vita & honestate clericorum. & facit etiam text. in c. nul li, 44. distinctione. Videmus autem plerunque tabernarias, & earum famulas pudicitiæ adeo prostitutæ, vt non admodum differant ab his quæ in lupanaribus prostant. Quod & satis insinuat text. in l. vlt. C. si mancip. ita venene prosti. & in l. Athletas. §. ait Prætor. ff. de his qui no. infa. & facit etiam tex. in l. quæ adulterium. C. de adulte. In tabernis autem vinum vendi constat ex Suetonio in Claudio cap. 40. dum scribit, Descripsit abundantiam veterum tabernarum, vnde solitus esset vinum olim & ipse petere. Hos quoque vinarios appellare vt postea dicemus.

Tabernariæ & earum famulæ plerumque meretrices.

45 Denique Aymo Crauetta consilio centesimosexasimotertio, videndum est, columna prima, dicit per huiusmodi artem Cauponariam derogari nobilitati, etiāsi eam artem quis exerceat pro vendendo vino, quod ex suis vitibus natum sit: si ad vlteriora processum sit, videlicet vendendo carnes & alia edulia, quæ ex suis prædiis non sint percepta. Et ita debere intelligi quod scribitur in c. eiiciens. 88. distin. quod tradit Panormi. consi. 6. casus super quo, in secundo dubio, libro primo, quòd clericus vendens vinum ex suis vitibus collectum non dicitur negotiari, nec tenetur soluere gabellas vel datia, vt dicit probari in d. c. eiiciens, & no. à Doct. in ca. quanquam, de censib. libro sexto, & in clem. præsenti, eodē titu. & sequitur Philip. Dec. in c. ecclesia sanctæ Mariæ, col. vlt. de constitut. Sed tu hic vide quæ scripsimus supra c. 27. nume. 8. sed & ad hanc.

46 Agitatores.

AGITATORES tametsi infames non sunt, vt scribitur in d. l. Athletas, in princ. ff. de his qui no. infa. Tamen eos esse infimæ sortis, ac vilis pretij apertè ostendit Iurisconsultus in l. Titius. §. vlti. ff. de acti. empti. Hi autem sunt, ne tu ignores, equorum curruumque rectores vt satis declarat Tullius ad Atticum libr. 13. Nec est melius quicquam, quàm vt Lucullus sustineat curtum equosque, vt bonus sæpe agitator. Et Virgilius lib. Aeneid. 5.

Et equorum agitator Achillis,
Armiger Automedon.

De quibus & tu videre poteris Budæum in annotationibus ff. in l. athletas, de his qui no. inf.

47 Campsores. Trapezitæ.

CAMPSORES quos vulgò vocamus, id est, Trapezitas, Collybistas, Nummularios, Mensarios, aut vt etiam alij vocant, Argentarios inter viles reponunt nostræ leges, & earū interpretes, scilicet lex, si Cohortalis. C. de Cohor. li. 12. & Bal. in c. transmissam, col. 2. versi. secundū Bar. de elec. & Alci. in tract. Præsump. reg. j. præsump. 48. nu. 6. vbi negat esse nobiles. Quamuis Iulius Firmicus, Argentarios inter honestos artifices ponat libr. Astronomicon 4. cap. 15. in Venere. Hosque muneribus personalibus eximunt nostræ leges, vt patet ex l. 1. C. de excus. arti. lib. 10. Quid tamen intersit inter hos, & alios suprà nominatos, intelliges ex Alcia. libro quarto Dispunctionum, c. 22. Alibi autem diximus Augusto fuisse obiectum auum argentarium, vt videre licet suprà capite 4. nume. 7. in princ.

48 Præcones.

PRAECONVM munus ignobile fuisse videri potest Ciceroni Epistolarum familiariū libro sexto ad Leptam, epistola incip. Simul accepi, quam scribit authoritate Ampij Balbi Iurisconsulti, eos qui præconium facerent, lege vetari esse in Decurionibus. Et Horatio scribenti lib. 1. Ser. Saty. 6.

Nec timuit, sibi ne vitio quis verteret olim,
Si præco paruas, aut vt fuit ipse, coactor.
Mercedes sequerer.

Nam & hoc quoque visum est Alciato, in l. mercis, la 2. in fi. ff. de verbo. signifi. vbi in id citat in margine, vt sui moris est, l. eos. ff. de Decur. quæ tamē de illis non loquitur. At hi, inquit, simpliciter musicam non profiterentur, sed voce & clamore populum alloquuntur, Iuuenalis Saty. 3.

Quondam hi cornicines, & municipalis arenæ
Perpetui comites, notæq; per oppida buccæ.

49 Veruntamen Homerus li. 2. Odisseæ, haud multò post prin. Pisenoris præconis non sine honore meminit,

Σκῆπτρον δέ οἱ ἔμβαλε χειρὶ
Κῆρυξ πεισήνωρ πεπνυμένα μήδεα εἰδώς.

Sceptrum autem sibi iniecit manu
Præco Pisenor prudentia consilia sciens.

Idem libro primo Iliados, meminit etiam honorificè Thaltybij & Euribatis Præconum.

Ἀλλ᾽ ὅ γε ταλθύβιόν τε καὶ εὐρυβάτην προσέειπε
Τώ οἱ ἔσαν κήρυκε καὶ ὀτρηρὼ θεράποντε.

Sed hic Thaltybiumque, & Eurybatem affatus est,
Hi ipsi erant præcones, & fortes ministri.

Et paulò pòst eos vocat Iouis & virorum nuncios, cùm dicit,

Χαίρετε κήρυκες Διὸς ἄγγελοι ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν.

Et Demetrij quoque præconis honorificè meminit Plutarchus in Timoleone, in fin. & Lei Agnusij idem author in Theseo. Et alibi quoque Cicero non omnino contemnendos esse præcones declarat, cum in oratione pro Cn. Plancio de Granio præcone loquitur, quid sci licet aliquando responderit P. Nasicæ Consuli aliquid interroganti medio in foro. Quid itē

M. Dru

M. Druso Tribuno plebis homini potentissimo. Mercurius autem κήρυξ θεῶν, præco Deorū dictus est, vt tradit Diodorus Siculus libro sex 10, Bibliotheces capite decimoquinto, & Phurnutus. Vnde vt opinor huic Deo præcones & præconia attribuuntur, vt tradit ipse Diodorus vbi supra. Præconum duo genera esse tradit Demosthenis Scholiastes, vt apod eum videre licet. Horum autem ars non admodum quæstuosa fuit, vt patet ex illo Horatij loco suprà citato, mediocrem tamen ea in re fuisse testatur Martialis libro quinto, epigram. quinquagesimoseptimo.

Artes discere vult pecuniosas?
Fac discat citharœdus, aut choraules.

Quos versus suprà attulimus, sed quod ad hunc locum pertinet, subiungit Martialis,

Si duri puer ingenij videtur,
Præconem facias, vel architectum.

Cui adstipulatur Quintilianus cum dicit, Præco plus debet voci suæ quàm orator.

50 Scribæ. SCRIBAS apud Græcos in honore fuisse, non ita apud Romanos satis constat ex eo, quod scribit Probus Aemilius in vita Eumenis, quem dicit Philippum Amyntæ filium habuisse ad manum scribæ loco, quod multò inquit, apud Græcos honorificentius est, quàm apud Romanos. Nam apud nos re vera sicut sunt mercenarij, scribæ æstimantur. At apud illos è contrario nemo ad id officium admittitur, nisi honesto loco, & fide, & industria cognita: quòd necesse est omnium consiliorum esse participem. Plutarchus autem in vita eiusdem illum dicit fuisse Archigrammateum, id est, principem scribam Alexandri Magni. Sed & constat apud Clusinos Scribam secundum locum à Rege tenuisse ex Liuio libr. 2. ab vrb. condi. vbi loquens de Mutio Scæuola, Abdito, inquit, intra vestem ferro proficiscitur, vbi eò venit, in confertissima turba propè regium tribunal constitit: ibi cùm stipendiū fortè militibus daretur, & scriba cū Rege sedens pari ferè ornatu multa ageret: eum milites vulgò adirent, timens sciscitari vter Porsena esset, ne ignorando Regem semet ipse aperiret, quis esset quò temere traxit fortuna facinus, scribam pro Rege obtruncat, & cætera quæ sequūtur.

51 Apud Hebræos quoque scribæ erant inter præcipuos Regis comites, & principes & consiliorum participes, vt patet ex 2. Regum, c. 8. & 20. & alibi sæpè in libris Reg. & Paralip. 1. c. 18. ad fi. & 1. Esdræ. 7. & Hieremiæ 36. Nam & ij apud eosdem de rebus ambiguis solebant consuli, & ex oraculis sacrarum literarum respondebant, vt etiam patet ex cap. 2. 13. & 23. Matthæi & 12. Marci, & 1. ad Corinth. 1. & alibi infinitè. Et apud Persas quoque, quòd vel hinc intelligi potest, quòd Alexander Magnus Amenidem priùs Darij scribam, eo mortuo Euergetis præfuit, vt tradit Q. Curtius lib. 7.

52 Sed vt redeamus ad Rom. scribit Valerius Maximus lib. 2. c. 1. Cn. Flauium libertino patre natum & scribam, cum ingenti nobilitatis indignatione Aedilem Curulem factum, ius ciuile vulgasse, eumque cùm ad visitandum ægrum collegam suum veniret, neque à nobilibus quorum frequentia cubiculum erat completum, sedendi loco reciperetur, sellam Curulem afferri iussisse, & in ea honoris pariter atque contemptus sui vindicem consedisse, id quod etiā retulit Liuius j. deca. li. 9. ad fi. vbi & ipse tradit, quod cùm se à tribubus ædilē nominari se videret, nec eius nomen recipi, quod scriptū faceret, tabulā posuisse, & iurasse se scriptū non factutum. De qua re etiam Pomponius noster in l. 2. §. posteà cum Appius. ff. de orig. iur. hunc quoque scribam & libertini filium fuisse dicit, & ob id quòd Ius ciuile populò tradidisset. Tribunū plebis, & Senatorem, & Aedilem curulē factū fuisse. Ex quibus planè intelligis scribas apud Romanos non in magna dignatione fuisse. Quanquam, ne illud omittamus, apud Valerium Maximū lib. 4. c. 5. legimus aliquādo prætoriis comitiis Cn. Scipionē Africani superioris filium, & scribam Cicereium in campū descendisse, Cicereiumque omnibus sententiis antelatum fuisse, quod videns Cicereius abiecta cādida toga competitoris sui suffragatorē agere cœpit, vt scilicet Præturam meliùs Africani memoriæ concederet, quàm sibi vendicaret. Ex quibus facile itelligis, scribas apud Romanos nō fuisse vetitos Præturam petere. Dionysius lib. 4. Antiquitatum, & Iulius Capitolinus tradunt scribas rerum gestarum summā complecti.

53 Amanuēses. Amanu, ad manum. Hos Amanuenses esse satis ostēdit id quod ex Probo Aemilio adduximus, de quibus Suetonius in Nerone, capite quadragesimoquarto. Quos & à manu vocare possumus, vti etiā vocat idē Suetonius in Iulio Cęsare, c. 74. Qui & ad manū dicuntur Ciceroni lib. 3. de Oratore, & Aemilio vbi suprà, Græci γραμματέας vocant: quo nomine veluti contumelioso Demosthenes subinde vocat Aeschinem, vt hinc intelligas id nomen non semper fuisse honorificum apud Græcos. Festus Pompeius scribit antiquos proprio nomine, & librarios & poetas vocasse. Nunc autem scribas dici librarios, qui rationes publicas scribunt in tabulis. Et hac voce vtitur Cicero lib. 5. Epistolarum ad Rufum, epistola 20. incip. Quoquo. & in 7. in Verrem actione. Et hos putarim esse quos nūc vulgari Franciæ vocabulo Secretarios vocamus. De scribis Quæstoriis loquitur Suetonius vbi suprà, & in Domitiano, cap. 9. & Plutarchus in Catone. Nunc scribas dicimus graffarios, qui scilicet acta iudiciaria scribunt.

59 Gynæciarij. Locus codicis. GYNAECIARIOS inter viles artifices poni certum est ex l. ingenuæ. C. de murile. libro vndecimo, vbi dicitur ingenuas mulieres

res quæ se his matrimonio copulant, præferentes splendorem generis vtilitati, vt vulgò scribitur, & vt malo legere, vilitati contuberniorum, conditionem maritorum sequi. Qui autem hi sint, videbis apud Alciatum, & Pyrrhum in rub. C. de Muriteg. & gynæc. libro vndecimo: & nos quoq; diximus in Legibus con nubialibus, in l. 10. num. 17. de huiusmodi, vbi videre poteris.

40 *Monetarij.*

MONETARIOS quoque viles esse satis declarat l. edicimus. C. eodem titulo, de murileg. libro vndecimo, quæ dicit mulieres quæ his nubunt, nobilitatem perdere, atque etiam lege ne quis. C. de dignita. libro duodecimo, vbi hi arcentur à dignitatibus, veluti abiecti. Et hi quidem sunt qui monetam cudunt, vt vox ipsa ostendit, & voluerunt etiam Accursius, & cęteri in l. 1. illo titu. de murileg & satis ostēdit text. in l. 2. C. quib. ex cau. seru. pro præ. liber. accipiunt. & l. 1. in principio. C. de fals. mone. Quanquam Alciat. in rub. illius titu. de murile. aliter eos ibi accipi contendit, vt ibi videre poteris. De rebellione autem Monetariorum, quicunque hi fuerunt, videbis apud Aurelium Victorem, & Flauium Vopiscum vtrunque in vita Aureliani.

45 *Arenarij.*

ARENARIOS nemo est, qui dubitet sordidissimos ignominiosissimosque esse. Et id certè videre licet ex l. in arenam. C. de inoffi. testa. & lege prima, C. de naturali. libe. & l. humilem. C. de incæst. nupti. Qui autem hi sint declarat d. l. in arenam, ne longius significationē petamus, vti etiam l. hæ demum. ff. de oper. liber.

42 *Seruientes Nuncij. Apparitores. Viatores.*

SERVIENTES, quos vulgò vocamus, nuncios appellare possumus ex Cicerone, in 6. in Verrem actione, & vulgò quoque ita vocamus. Et Apparitores ex eodem Cicerone in quinta, in eundem Verrem, & li. 3. de legibus, & D. Hieronymo ad Saluinam, & ex l. Diuus ff. de ser. fugi. & l. si pignora. ff. de euict. Et Viatores ex ipso Cicerone, in Catone maiore, & in oratione in Vatinium, & Liuio libr. octauo ab vrb. condi. Plinio. libro decimooctauo, capite tertio, & Iurisconsulto in l. magis puto. §. ne tamen. ff. de rebus eorum. De his, inquā nihil, dubitandum est quin inter viles numerandi sint, ex Fed. Senen. consilio centesimodecimonono, nulli, columna vltima, Bald. in l. vlti. colum. penul. in 8. quæstio. C. de edic. diuī Adria. tollen. & in l. si vt proponis, in princip. C. de executio. rei iudi. Vt omittam & alia quæ in eam rem faciant, à me quoque scripta in tracta. Retractuum, lib. 1. §. 8. glo. 9. in verbo, *deux recors*, nume. 1. & 2.

43 *Vnguentarij. Myropolæ.*

VNGVENTARIOS, quos Græci Myropolas, & Myrepsos vocant, inter sordidos ponit Tullius libro primo Officiorum, post alios eius notæ nominatos, Adde, inquit, vnguentarios, & cætera nam eius verba integra posuimus suprà in Saltatoribus & Plutarchus in Pericle, post prin. & Firmicus Maternus in libro quarto, capite decimoquinto, in Venere. Et Plinius Iunior libro secundo, episto. ad Arrianum, ipse præterea accepisse sestertium decem millia fœdissimo quidem titulo nomine vnguentarij, & cætera. Et alicubi legimus Augusto exprobratū fuisse proauum habuisse qui tabernam vnguentariam exercuisset. Hos à Lacedæmoniis vrbe pulsos tradit Seneca non admodum ante finem libri quarti Naturalium quæstionum. & Athenæus, Vulgò hos vocamus Apothecarios. Sed vix crediderim illos ita posse vocari, quandoquidem Apotheca, à quo Apothecarij dicuntur, iis qui rectè & propriè locuti sunt, cella vinaria dicitur, vt patet ex l. cùm res. §. sed si id. ff. de legatis primo, & l. quæsitum. §. sed si fundus, vers. cu. sed si qua. ff. de fund. instruct. & l. 1. C. de verborum signification. & ex Columella libro primo, capite sexto. Apothecæ rectè superponantur his locis, vnde plerunque fumus eorum exoritur, quoniam vina celerius vetrescescunt. Plinio libro decimoquarto, capite item decimoquarto, Apothecas fuisse, & diffundi solita vina, &c. & iterum eiusdem lib. capite decimooctauo, Vina in apotheca canis ortu mutantur quædā. Et libro vicesimotertio, capite primo, Vinum si sit fumo inueteratum, insaluberrimum est. mangones ista in apothecis excogitauere. Quāquam scio & ad alia trahi. Sed quicquid sit, illud scio Apothecariis, quicunque ij sint, prima tim interdici dignitatibus. l. si cohortalis. C. de cohort. lib. 12. quod & ex eo annotat Alcia. in l. merces, la 2. ff. de verbor. signifi. Pharmacopolas Græci vocant eos quos nos vulgò Apothecarios vocamus, qui à myropolis, in eo distant, quòd hi vnguenta, vt diximus, conficiūt illi medicamenta, quòd longè honestius est. Scribit autem Aelianus lib. 5. Variæ Historiæ Aristotelem Pharmacopolam aliquando fuisse. Theophrastus lib. 9. Plantarum c. 19. memorat Aristophilum Plataicum insignem Pharmacopolam.

44 *Pigmentarij. Architecti. Fusores.*

ADDE & his vilibus & sordidis artificibus, Pigmentarios, Fusores, Architectos, Figulos ex Ecclesiastico. c. 38. Quanquam quod ad laudem Figulorum nonnihil pertinet, Numa Pompilius religiosissimus atque optimus Rex collegium Figulorū instituit, vt tradit Plinius lib. 35. ca. 12. vbi & ipse scribit multas gentes oppida & nationes hac arte nobilitatas fuisse, videlicet Samon, Arretium, Surrentum, Astā, Pollentiā, Saguntū, Pergamum, Tralleas, Mutinā, Rhegium, Cumas, ibiq; alia multa in laudem figulinæ artis comperies. Et quod Agathocles Siciliæ rex figulo patre natus est, id quod palàm testabatur, vt videre licet ex hoc quod suprà scripsimus. c. 4. nu. 8. incip. & vt de aliis. Et quod denique D. Paulus ad Romanos

c. 9.

c.9. veluti comparat Deum figulo qui alia vasa effingit ad honorem, alia ad contumeliam quod & ante illum fecerat Esaias c.45. & Hieremias cap.18. & quisquis est qui Sapientiæ librum scripsit c.15. & repetitur in c. incommutabilis 22.q.4. Stationarios ex l. ne quis.C. de digni. vbi Accursius, Bar. & alij declarant qui hi sunt: Venditores salis, & olei, & cæparũ ex glo. & Ioan. Plat. in eadem l. Pellipários, vt nostri vocant, Pelliones melius vocabimus, à concinendis pellibus, quos vulgò *peletiers*, vocamus ex gloss. in §. quod autem, in verbo, mechanicis, in authen. de non alie. reb. eccle. Specula. titu. de cleri. coniug. cap.1. versi. sed quã dices. Bal. in authen. habita. C. ne fili. pro par. & Alcia. in tracta. præsumpti. in 48. præsump. Lenones, ex l.1. C. de natura. lib. & l. humilem. C. de incœ. nupti. Coriarios Solearij, solearum confectores siue sutores, apud Plautum in Aulularia, Linteones qui linteamina texunt, conficiendarum vestium causa, apud ipsum Plautum in Lampridium in Alexandro Seuero, & Seruium in 7. Aenei. Manulearij manicarum confectores apud Plautum in eodem loco, & de quibus etiam diximus in ll. Connub. lib.3. nu.27. in manicis, Flammearij flammeorũ cõfectores apud ipsum Plautum in eodem loco, & diximus etiam vbi suprà in Flammeo. Plaustrarij Plaustrorum confectores. Vitrarij, aut vt alij legunt, Citrarij, & Palliones, aut vt alij etiam legunt pelliones apud Lampridium in Alexandro Seuero, Vinarij, Lupinarij, Caligarij, apud eundem in eiusdem vita, Braccharij à Bracchis conficiundis apud eundem Alexandrum: Vinarij autem sunt vini venditores, quorum etiam meminit Suetonius in Claudio cap. 40. Fullones, qui scilicet curanda poliendaque vestimenta accipiunt, de quibus in l. item quæritur. §. si fullo. ff. locat. & l. itaque fullo, in princ. ff. de furt. Ex quo & illud est Fausti Syllæ filij apud Macrobium li.2. Satur. c.2. Nam cùm soror eius eodem tempore duos mœchos haberet, Fuluium fullonis filium, & Pompeium cognomine Maculam, Miror, inquit, sororem meam habere maculã, cũ fullonem habeat. Et quod tamen ad eius artis laudem pertinet, inter eos qui sub Diocletiano martyrium passi sunt, fuit Anastasius Aquiliensis, qui eam artem priùs exercebat, Lanarios, ex Luciano in Fugitiuo, & Iulio Firmico lib.3.ca.9. in 7. loco, & iterum ca.12. in 6. loco in fi. vbi etiam addit Caligarios. Institores mercium, ex d.l. si cohortalis. C. de Cohor. lib.12. Statuarios, & Marmorarios ex Seneca ad Lucilium epist.88. Cetarios, Lanios, Farctores, Piscatores ex Tullio lib.1. Officiorum, & præterea ipsos Lanios ex tex. in cle.1. de vit. & honest. cler. qui hos Macellarios, quod tamen generalius nomen est, vocat. De quibus Columella li.3. de re rustica, & Suetonius in Vespasiano c.19. & hos quoque iurisconsultus Laniones vocat à laniandis carnibus, in l. cùm de lanionis, in prin. ff. de fun. instruc. & instru. leg. vulgus nostrũ *Bouchiers* appellat à boum carnibus quæ frequentius laniaut, & vendũt. De taberna autem Macellaria, vt de sordidissima loquitur Valerius li.3.ca.4. vbi de Varrone loquitur. Sed & de eodem Varrone loquẽs Liuius 3. deca. li.2. loco inquit, non humili solũ, sed etiã sordido ortus, patrẽ laniũ fuisse ferunt. Ipsos Piscatores ex Platone ad fi. lib.7. de legibus, Plutarcho si is est, in libro de industria animalium, & Firmico, vbi nuper citauimus. Venatores, & aucupes, nam & id opus seruorũ erat, qui in ea arte dominis seruiebant, ex l. ser uis vrbanis. §. j. ff. de leg. 3. vide tamen quæ dicam infrà c.37.nu.138. incipi. Galliæ nobiles, & multis seq. Saltuarios, id est, saltuum, syluarum & pascuorum custodes, vt interpretatur Valla in Raudensem, de quibus in l. si ita. ff. de vsu & habit. & in l. cùm quæreretur. ff. de leg. 3. & in l. instrumenta. ff. de fun. instru. & l. quæ situm. §. saltuarium, eo. tit. ex Io. Plat. in d.l. ne quis. C. de dignita. lib.12. Tonsores, quos vulgò barbitonsores vocamus, ex Fran. Ripa. lib. 2. Respon. cap.16. Allobrogum, col.2. Vnde & Iuuenalis & Martialis ægrè ferunt vitum quempiam tonsorem ad tantas opes peruenisse, vt opibus certaret cum patriciis, & tandem ad equestrem ordinem peruenisse. Versus Iuuenalis ij sunt ex Saty.1. post prin.

Patricios omnes opibus cùm prouocet vnus,
Quo tõdente grauis iuueni mihi barba sonabat

Martialis autem ex lib.7. epig.63.

Qui tonsor fueras tota notissimus vrbe
Et post hæc dominæ munere factus eques.

Et cætera quæ sequuntur.

Adde & Sarcinatores, de quibus in l. fullo, §. fullo, in prin. ff. de furt. & in l. & ancillarũ, in prin. [illegible] Specul. Hi sunt, qui teste Nonio Marcello, pannos siue vestes ex pãnis consuunt. Et Cerdones dictos à verbo Græco, κέρδος, quod lucrum dicitur, quos latini Lucriones vocãt, de quibus tanquam de vilibus loquitur Iuuenalis Saty.8.

At vos Troiugenæ vobis ignoscitis, & quæ
Turpia cerdoni Volesos Brutosq; docebunt.

Suetonius in Vitellio c.2. veteramentarios vocat scilicet sutores veterum calceorum. Capsarios qui seruanda in balneis mercede vestimẽta suscipiunt, de quibus in l. nam salutem. §. vlti. ff. de offic. præf. vigil. Aliàs autem Capsarij dicuntur, qui puerorum libros portant in l. si collectaneus. ff. de manumiss. vind. & apud Suetonium in Nerone c.36. Scopatios qui scilicet pauimẽta scopis deuerrũt; de quib. in l. instrumenta. ff. de fund. instruc. Lecticarios, qui lecticam deferũt, de quibus in l. scire debemus, §. stipulationem. ff. de verbo. obliga. & in l. legatis seruis. §.1. & §.2. & l. seruis vrbanis. §. seruis lectica-

Venatores. Piscatores.

lecticariis.ff.de leg. 3. & l.quæsitum.§.Celsus. ff.de fundo instruct.ex quibus patet id munus seruorum fuisse. Nam & hos in ordinem sordidorum artificum collocat Cicero in oratione pro Roscio Amerino.Molitores,de quibus in d.l.quæsitum est.§.Trebatius.ff.de fund. instruc.Cellarios, Ostiarios, Muliones, de quibus in eadem l.§.cellarium.& in d.l. seruis vrbanis.§.1.ff.de lega.3. Quanquam legimus Vespasianum Imperatorem ante imperium adeptum mangonicam cartem exercuisse, sed id necessaria sustinendę dignitatis causa,ob idq; vulgo mulio vocabatur, vt in eius vita testis est Suetonius c.4.Et Ventidium Bassum antea mulionem, postea Consulem factum, & de Parthis triumphasse vt & nos scripsimus suprà cap.4.nume.10. Opiliones qui non longè ab illis differunt,(hi enim fuerunt ouium custodes, veluti ouiliones) Plautus in Asinaria. Etiam opilio qui pascit inter alienas oues &c. Et de quibus in l. cùm quæreretur. §. vltimo. ff. de legatis tertio, & in l. fundi. §. vltimo, ff. de fund. instruct. vbi ouilio appellatur. Ne tamen nescias Maximum Imperatorem Romæ opilionem fuisse vt tradit Herodianus libr.6.paulò antè fin.Et Dauid quoque Iudæorum regem vt patet ex 1.Reg. cap.16. Ciniflones,siue cinerarios,de quibus diximus in nostris ll.Connubialib.l.3.inter ornaméta muliebria,vbi de calamistro. Et proxenetas de quibus & nos quoque diximus in nostris Retractibus titu.1.§.29.gloss.quarta,nume. octauo, Crepidarios sutores, de quibus Gellius libr. 13.cap.21. authoritate Sempronij Ascellionis libro rerum gestarum 14.Textores quos inter seruos ponit Iurisconsultus in d.l.seruis legatis.§.si vnus.ff.de leg.3. Tinctores, siue infectores vestium,quam artem nunquam inter liberales fuisse satis constat ex Plinio libro 22. capi. secundo, & Plutarcho in vita Periclis, post principium.Propoles, qui res minores emût, vt postea pluris distrahant,de quibus Plautus in Aulularia quo loco statim citabim9, & Tullius in oratione contra Pisonem & Lampridius in Commodo. Et alios plerosque quos sigillatim nominat cum nonnullis ex his quos iam suprà attigimus.Plautus in Aulularia his verbis,

Stat fullo,Phrygio, Aurifex;Lanarius,
Caupones (aut vt alij legunt) Ciniflones,Patagiarij, Indusiarij,
Flammearij,violarij,carinarij,
Aut manulearij,aut Mirobrecharij,
Propolæ,Linteones,calceolarij,
Sedentarij,Sutates,Diabathrarij,
Solearij astant,astant Molochinarij,
Petunt Fullones,Sarcinatores petunt
Strophiarij astant,Semizonarij.
Trecenti constant philacistæ in atriis.
Textores,Limbolarij,Arcularij.

Et alios quoque multos, quos latè & speciatim declaratos videbis apud Angelum Politianum in ea prælectione,cui nomen fecit Panepistemon.

Denique opifices omnes ex Tullio in oratione pro L.Flacco, Mercenarios omnes quorum vt dicit ipse Cicero in d.li.1.Officiorum, operæ, non quorum artes emuntur. Est enim vt subdit, in illis ipsa merces authoramentum seruitutis.Ideoque apud Lacedæmonios non erat fas ingenuis discere,aut exercere vlla opificia,sed hæc per Helotas, quod seruorum genus erat, exercebantur. Quibus è diuerso etiã nefas erat vllam artem liberalem discere, vel exercere. Id quod acceperût ab Aegyptiis, Scythis,Persis, Lydis,qui vt refert Herodotus lib. 2. pro ignobilioribus ciuibus eos habebant, qui artificia discebant,& eorum liberos.Generosiores autem eos qui à manuariis operibus abstinebant.Quod cùm cæteri,inquit, Græci tum præcipuè Lacedęmonij didicerunt. Corinthiique, vt & idem subdit, minimi faciunt opifices. Ex iis autem opificibus & manuariis videbis plerosque descriptos à Spec. in d. titu. dè cleri. coniuga. & Alciato in d.l. merces, & plenissimè Io.Rebuf.in repe. auth. habita, in verbo,& vilissimis sępe hominibus.C.ne filius pro patr. & ex exteris Antonio Codro Ser. 1. ex quibus accipere poteris,quæ voles.

45 *Opifices. Mercenarij. Et alij multi.*

An nobilis per exercitium artium sordidarum præiudicet nobilitati filiorum. Cap.XXXV.

Sed quæstionis est, An pater qui per exercitium huiusmodi vilium & sordidarum artium amiserit nobilitatem, suis quoq; liberis præiudicet quo minus gaudeant priuilegio nobilitatis? De qua re ex facto consultus Aymo Crauetta con.165.videndum est nume.4.respondit præiudicari, quia cùm pater ipse nobilitatem perdiderit non eam potest ad posteros trãsmittere: quia nemo dat quod non habet.l.traditio.ff.de acqui.rer.dom. Ideo videmus, inquit, quòd hæreditas repudiata transmitti non potest. l.3.in verbo, recusauit. C.de his qui ante aper.tab.Nec potes filius inniti nobilitate aui,& aliorum maiorum, quia persona patris tanquam proxima & immediata inspici debet.l.socium qui in eo. ff. pro soci., & l.penul.ff.de condictio.ob turp.cau.cum si. iæc ille.

1 *An pater per exercitiũ sordidarum artium præiudicet nobilitati filiorum.*

Cui adde tex.in l.diuo Marco.C.de quæsti. vbi priuilegium eius l. transit ad pronepotes, nisi is qui priori gradu est, vitæ turpitudine insperius sit, nam tunc nec ipse, nec sequentes eo priuilegio potientur, tanquam scilicet patris dedecus & impedimentum obsit liberis ipsius. Ideo Io. Fab. ibi, ex eo not.liberos eius

qui

2

qui nobilitatem perdidit per infamiam, non censeri nobiles, de quo nos diximus in tracta. præcedenti de nobilitate, c.24.num.4. amplia. Cui adde quæ & nos diximus in præced. c.nu. vlt. Aegyptios, Scythas, Persas, Lydos eos pro ignobilibus habuisse, qui artificia discebant, & eorum liberos.

3 Verùm Pet. Anc. in ca.j. de natis ex lib. vent. vbi hanc quæstionem nuncupatim adscripsit, an scilicet si pater sit priuatus nobilitate, id obsit filiis, an verò ex persona aui se nobiles dicere possint. Aut quæris, inquit, vtrum filius nepos quo ad auum vti possit priuilegio, vel dignitate ex persona aui, maximè in his quæ à genere procedunt. l.j.ff. de interd. & rel. secundo casu, non, l.j.§.si quis.ff. vnde cogn. si verò quæris an ex persona patris sui hæc posset, tunc aut filius est conceptus ante maculam patris, & nõ nocet. l. emancipatum. ff. de Senat. Aut pòst, & tunc ei nocet. d.l. Diuo Marco. Quod est verũ, vt subinngit quantùm ad id, vt non possit vti priuilegio ex persona patris, sed aui poterit. Et ita distinguit Bart. in l.si quis.ff. de Sena. Et hęc dicit facere ad no. in l. diuus, & ibi glo.ff. de iure patro. Quibus adde quantum ad distinctionem natiuitatis, ante vel post maculam patris quæ dixi suprà c.15.nu.7. incip. extende tertiò, & seq. & quæ dicam in tracta. Primigeniorum in 31.q. per totum.

4 Et ego certè si quis primus sibi nobilitatem quæsiuerit, & postea amiserit, crederem & posteros quoque amittere. At si non eam quæsiuit, sed accepit à genere, non facilè item in eã sententiam, vt liberis præiudicet, ob id quod scribitur in l. eum qui, quæ est tertia. ff. de interdi. & releg. Cuius verba quoniam in id sunt optima & elegantissima, subiiciam, Eum qui ciuitatem amisit, nihil aliud iuris adimere liberis, nisi quod ab ipso peruenturum esset ad eos, si intestatus in ciuitate moreretur hoc est, hæreditatẽ eius, & libertos: & si quid aliud in hoc genere reperiri põt. Quæ verò nõ à patre, sed à genere, à ciuitate, à rerũ natura tribuerentur, ea manere eis incolumia. Itaque & fratres fratribus fore legitimos hæredes: & agnatorum tutelas & hæreditates habituros, non enim hęc patrem, sed maiores eius eis dedisse. Et eius l. ar. & aliis quoque rationibus dicit Bald. in auth. si quas ruinas, col.2. & seq. C. de sac. eccl. tenuit, filium posse retinere emphyteusim quę ex genere est, & repudiare hæreditatem patris. Et per eam scribit Alberi. in proœmio ff.§. discipuli, col.2. non posse patrem priuare filium regno, cùm id habeat à genere, de quo nos latiùs dicemus in tracta. Primigeniorum. Quod & tu cõfirmare poteris ex his quæ diximus in tracta. Retractuum, tit.1.§.1.1. glo. 6. in verbo, *S' il est plus proche*. nume.25. & §. 32. glo. 1. nume. 2.

Quid si pater nobilitatem acceperat a genere.

5 Sed & si princeps nobilitatem cuipiam & suis liberis concesserit, non putarem ipsum patrem posse præiudicare nobilitati liberorum, quam ab eo non habent, sed à principis liberalitate & prouisione: vt & dicimus de emphyteusi, aut feudo concesso cuipiam & suis filiis, neque enim potest pater illi renunciare in præiudicium filiorum, quibus id dominus cõcessit ex sententia Dyn. Ray. Salyc. Flori. Raph. Com. Pau. Cast. Imo. Alexand. & recentiorum in l. apud Iulianum.§.si quis alicui ff. de lega.j. De quo & tu latissimè videbis per Ias. in l. vltima, in vltima quæst. C. de iure emphy. Ex quo intelliges id hauddubiè procedere, cũ id quæsitum est mero concedentis beneficio & liberalitate, vti etiam voluit Bald. in lege prima, ad fi. C. per quas perso. nobis acquir.

Quid si princeps eam illi & suis liberis concesserit.

6 Nam & id quoque retinent filij repudiata patris hæreditate, vt voluerunt Iac. But. in lege si non sortem.§. libertus. ff. de condic. indeb. Bar. in lege, vt iurisiurandi.§. 1. pòst prin. ff. de ope. libe. Salyce. in l.2. col.7. versi. quæro.18. C. de iure emphy. cum concord. ibi adductis à Iasone, col.62. versi. tertiò quærit, quos ibi vide te poteris, ne hic diutiùs immorer. Nec enim aliter facere potest vt res non veniat ad filios, quibus ita prouisum est, vt videre etiam licet ex Pau. Cast. con.164. in præsenti causa, col. 6. versic. sed nos loquimur, lib.2. & Philip. Deci. con.468. superiori anno, col. pen. versicu. & ad confirmationem, & consi. 498. viso casu, col.3. versic. eiusdem initij. Solent tamen in hoc regno filij horum qui nobilitatem ob artes sordidas perdiderũt, restitutionem à principe impetrare, ne id sibi fraudi sit. Sed tamen interim vide quæ dicam infrà in tractatu Primigeniorum, in 23. quæst. nu.18. & 2. seq.

An furore amittatur nobilitas. Cap. XXXVI.

1 Illud denique quæsierim, An furor superueniens tollat nobilitatem. Quã in re breuiter dicendum putamus non tollere, secundum sententiam Barto. id expressim tenentis in l.1. col.5. versi. sciendum est ergo. C. de dignita. & Lauren. Calca. qui illam nuncupatim refert & sequitur con.8. cuius caput est, in causa pendente coram reue. endissimo, col. 7. ver. & ex supradictis, & vterque per text. in lege cęcus, & l. cum furiosus. ff. de iudi. Quibus adde quæ diximus suprà c.6. nu. 34. ex quibus etiã, vbi tractaui, an princeps possit nobilitate furiosos: & iterum c.15. nu. 4. extende, vbi etiam tractaui, an nobilitas parentum descendat in filios furiosos, & quæ item dicemus infrà in tracta. Primigeniorum, in 25. quæst. qua disseremus an furiosus succedat in iure primogenituræ, neque enim hic diutius immorandum ducimus in re minimè ambigua.

Miscel-

Miscellanea, ac confusanea quædam, atque etiam prætermissa. *Cap. XXXVII.*

1 ET quanquam non pauca diximus in superioribus capitibus fieri tamen non potest, qui alia multa prætermissa sint. Ex quibus nonnulla, atque alia quoq; quæ non rectè, neque appositè collocari sub illis potuissent, sub hoc caput subiicere constituimus. Cui ob id hunc titulum præfixi Miscelanea, confusanea, prætermissa. Et cum hoc titulo finem huic priori parti nostri operis faciemus.

2 *Sententia lata in causa nobilitatis, facit ius inter omnes.* SANTENTIA lata in causa nobilitatis, qua videlicet quis est declaratus nobilis, vel ignobilis, facit ius inter alias personas, tanquã lata in causa status, vt sing. dicit Ioan. Fab. in §. præiudiciales, col. vlt. versi. sed quid in causam nobilitatis, Instit. de actio. Nam sententia lata super statu vel conditione personæ pro veritate habetur, & facit ius vbique & inter omnes absentes, & non vocatos, per l. ingenuum. ff. de stat. homi. quam quidem generaliter in omni casu, vbi est quæstio de statu vel iure cohærente personæ intelligunt Cy. Bald. & Ang. ibi, idem Bald. & Saly. in l. 2. C. quib. res iudi. non noc. Anto. & Panor. in c. penul. de re iudi. Pet. Anc. consi. 336. cuius hoc caput est, præter mitto quòd sententia, post princip. vbi in hoc multa congerit. Imo. in l. sæpè, quæ est pen. & ibi Alexan. qui affert concord. col. 15. versicu. quod est verum, & iterum col. 17. versi. aliam fallentiam assignanit, rursumque col. 19. versi. iuxta hoc quæro. ff. de re iudi. Quibus & tu ad de quæ nos diximus suprà capi. 17. nome. 3. & pro hoc.

3 *Nisi detegatur collusio.* Sed hoc tamen multis modis intelligendũ. Primo vt procedat, nisi detegeretur collusio eorum inter quos huiusmodi sententia lata est. Nam tunc ea nihil obesset cæteris nõ vocatis, quin possent rem ex integro defendere, per l. j. ff. de iure aure. anoul. & l. j. & 2. & fermè per totum. ff. de collusi. deteg. & l. j. C. eo. tit. & l. 3. ff. de præuatica. & l. si perlusorio. ff. de appel. & l. quod & lex. §. pe. ff. de libe. homi. exhib. & l. cum qui. §. in popularibus. ff. de iureiuran. & voluit gl. in d. l. 2. & ibi Bal. post Bu. col. 2. versi. quæro, secundùm Bu. & Saly. in 6. oppo. C. qui bus res iudi. non noc.

4 *Si fuerit lata cum legitimo contradictore.* Secũdò intellige procedere, si sententia fuerit lata cum iusto & legitimo contradictore, aliàs periode erit inefficax, atque si nulla res iudicata extitisset. l. cum non iusto. ff. de collu. dete. & l. qui repudiantis. ff. de inoffi. testa. gl. in l. j. ff. si libert. inge. esse dicat. quæ secundum hoc intelligit eum tex. & l. patronum, eo. tit. Et voluit etiam Inn. in c. causam, le 2. col. 1. in fi. qui fili. sunt legi. Bar. in d. l. ingenuum. ff. de stat. homi. & in l. j. col. 2. versic. op. sententia. C. quorũ bono. Bal. & Salyce. in d. l. 2. C. quib. res iudi. non noc. & Panor. in d. c. pen. col. 9. vers. sextus casus, de re iudi.

5 *Quis iustus cõtradictor.* Intelligo autem iustum contradictorem, ne tu lector in hoc decipiaris, eum cuius primò ac principaliter interest, vt declarat glo. in d. l. cum non iusto, & apertius Bal. & Saly. & in d. l. 2. C. qui. res iud. non no. idẽ Bal. in c. quãuis, col. 2. ver. deinde scias, extrà de sen. & re iudi. Ant. in d. c. causam, le 2. extrà qui filij sunt legit. Imo. & Alexan. in d. l. pen. ff. de re iudi.

6 *Quid si eius principaliter intersit, sed talem se dicit.* Sed quod tamen ita procedit, vt sufficiat, q̃ quis veniat tanquam ille, cuius principaliter interest, licèt verè is non sit, per l. j. §. si quis ex his. ff. de libe. agno. secundum Anto. in d. c. causam, & Alex. in d. l. pen. col. 18. vers. & sufficit in prædictis, qui tamen hoc intelligit, quando ille qui litiganit, tanquam ille cuius principaliter interest, obtinnit: secus si succubuit, quia non esset æquum quòd alteri cuius verè principaliter interest, qui tamen nõ fuit in iudicio, ea sententia noceat obtenta contra non iustũ contradictorem, per not. per Inno. & Ioan. An. in c. in nostra, de procur.

7 *Quid si aliorum æquè principaliter intersit.* Tertio intellige vt ea sententia faciat ius inter omnes quorum non æquè principaliter interest: non autẽ inter eos qui habent ius æquè principale, secundùm Iaco. Ray. & Cyn. in d. l. ingenuum, Bald. in d. l. 2. colum. 2. versicu. sententia lata. C. quib. res iudi. non nocet, Anto. in d. c. causam. & in d. c. penul. & ibi quoq; Imo. & Felyn. de re iudi. eundem Imo. in d. l. pen. & ibi Alexan. col. 17. versic. putat tamen. ff. eo. Ita quoque intelligentes. d. l. j. & d. l. penul. & ibi Alexan. colum. 17. versi. putat tamen. ff. eo. Ita quoque intelligentes. d. l. j. & d. l. patronum. ff. si liber. inge. esse dica. Et hoc generale est, quòd vbi sententia facit ius, quò ad alios, non nocet tamen habenti ius æquè principale, per l. cum duobus. C. de inof. testa. iunct. l. Papinianus. §. si ex causa. ff. eo tit. Quod vt facilius in nostro casu intelligas, hoc tibi lector exemplum proposuimus. Ex tribus fratribus duo litigant, videlicet primogenitus, qui prætendit duas partes hæreditatis paternæ, ex nostra consuetudine Pictonum, quæ inter nobiles defert duas partes primogenitis. Et secundus frater, qui dicit patrem eorum communem fuisse ignobilem, & quod propterea debet æqualiter succedere. Tandem primogenitus obtinuit sententiam, qua pater & ipse fuerunt nobiles pronũciati, fueruntque ipsi primogenito adiudicatæ duæ partes. Postea autem tertius frater qui nõ erat in illa lite prima, vult æqualiter succedere, tanquam inter ignobiles. Certè illi non oberit prima sententia lata contra fratrem, cùm eius æquè interfit, ac illius secundò geniti, qui victus est.

8 Quarto intellige nõ procedere, quando huiusmodi

Quid si partis priuatim tantum intersit.

iusmodi sententia esset lata contra aliquem, cuius priuatim tantum interest, vt in casu quē in præcedenti limitatione posuimus. Nam ea sententia non præiudicabit, aliis prætendentibus interesse publicè, cùm hic mutetur finis, vt voluit subdubiè Anto. in d.c. pe. co. item pe. ver. quintus casus. extrà de re indi. per l. cùm quæritur, cum duabus ll. sequ. ff. de except. rei iudi. verbi gratia, Sis is qui similem sententiā cuiusmodi in iam dicto exemplo dicimus, qua scilicet fuit declaratus filius nobilis, obtinuit: vult promoueri ad quosdā honores nobilibus solùm permissos ex consuetudine, vel statuto. Ex aliquis contra eum opponit, quòd est filius patris ignobilis, & ipse quoque propterea ignobilis. Nihil ei obstabit illa sententia lata respectu interesse priuati. At si nunc in hac postrema causa pronunciaretur nobilis, ea sententia faceret ius contra omnes, qui in simili causa vellent illum dicere ignobilem, per tex. in ratione sui, in l. eum qui. §. in popularibus. ff. de iniuri. & in l. si cui. §. iisdem. ff. de accus.

9 Tamen contra hanc limitationem tenuit ipsemet Antonius, sibi contrarius, in d. c. causam, le 2. ad fi. extra qui filij sint legit. cùm dicit, quòd si quis fuerit cum iusto contradictore, cuius scilicet, vt suprà diximus, principaliter interest, pronuntiatus filius legitimus: hæc sententia non nocebit aliis eius cognationis volentibus (hoc repulso) succedere, & quorum propterea æquè principaliter interest. Tamen aliis & etiam istis, qui hoc tantùm agerent, vt ille tanquam spurius repelleretur ab honoribus secundùm l. generaliter. §. spurios. ff. de Decuri. obstaret ea sententia. Sed & illam quoque limitationem nuncupatam reprehendit Alex. in d. l. pen. col. 16. versic. addit Do. Ant. ff. de re iudi. tanquàm nimis violentam, vt ipse dicit, cùm d. l. ingenuū, loquatur indistinctè, nec debet ex eo restringi, quòd mutatur finis, vt dicebat Ant. per d. l. cum quæritur. quia sola mutatio finis non facit quod sententia lata in vno iudicio ad vnum finem agitato non noceat in alio iudicio ad alium finem agitato.

10 Quia videmus quòd sententia absolutoria in causa ciuili, in qua agitur de priuato tantū interesse, nocet in criminali, in quo versatur publicum interesse, per l. præses, & ibi glos. C. ad leg. Fau. de plagi. & voluit Dyn. in ca. nullus pluribus, de regulis iuris lib. 6. & Cy. in l. j. C. quando ciuil. actio. cri. præiud. & Bartol. in l. 2. §. 1. ff. vi bono. rapt. Cano. in c. de his, de accus. Et bene faciunt not. per Bartol. in l. qui Romæ. §. duo fratres, in 5. oppo. ff. de verborum obligatio. dum allegat l. j. cùm glos. C. de ordi. iudi.

11 *Quid si de statu personæ inciden-*

Quinto intellige procedere, dummodo fuerit principaliter actum super statu, & non incidenter: & plenè fuit discussum, vt voluerunt Iacob. Bu. Bal. Saly. & Flor. in dicta l. 2. C. quibus res iudi. non noc. Ange. Are. in d. §. præiudiciales, col. 4. versic. iu ea glo. ibi, ingenuum, Insti. de actio.

ter tantū sit actum.

12 *Quid si contra absentē lata sit.*

Sexto intellige vt procedat si contrà præsentem lata sit: secus si contra absentem & contumacem, quia tunc magis censeretur fuisse lata sententia ex contumacia illius, quàm quòd habuisset malam causam. ideo cæteris nō obesset, vt voluit Bald. in d. l. 2. col. 2. versi. quæro, secundùm Bu. ibi, secundum est necessarium, & ibi quoque Saly. in 11. oppo. C. quib. res iudic. non nocet, per l. qui repudiantis. §. cùm contrà, qui est j. ff. de inoffic. testamen. Idque generale est ac perpetuum in omnibus sententiis quæ aliis nocent, vt probat d. §. cum contra. iuncta glo. & ibi Bart. in l. si ideo. ff. de emic. & l. vlt. in princip. & ibi glo. in verbo, communus. C. de legib. & l. præses. & ibi glo. in verbo, præscriptione. C. de pigno. & c. vlt. de empt. & vend. & Bar. in l. sæpè, col. 1. in vlt. oppo. ff. de re iudi. vbi & alia iura allegat, & Panor. in ca. in causis, ad vlt. vers. sed ego vltra. extra eo. tit. & Rom. consi. 319. præsens consultatio. col. 3. vers. est omnis iuris regula. Sed id tamē quo modo intelligi debeat, vide Bat. in l. si superatus. ff. de pigno. & Panor. in d. c. in causis.

13 *Quid si contra consentientem.*

Septimò intellige vt etiam procedat, si lata est sententia aduersus inuitum, vt iudicium reddi solet in inuitum iuribus vulgatis. Secus si aduersus volentem & consentientem, siue liti sponte renunciantem. tunc enim minimè noceret cæteris, per l. si te. C. de ingenu. manu. Et facit. l. diui fratres. §. 1. ibi nec enim penuria. ff. de lib. cau. Et voluit expressè Bal. qui dicit notandum in d. l. 2. col. 3. versic. quæro, nunquid, & ibi quoque Saly. paulò ante fi. C. quib. res iudi. non nocet.

14 *An & huiusmodi sententia etiā aliis prosit.*

Nec tantùm sententia in causa nobilitatis lata nocet aliis non vocatis, sed & prodest quoque aliis, verbi gratia, Per sententiam fuit pronuntiatum aliquem esse nobilem, tanquam ex genere nobili. Certè huiusmodi sententia prodest cæteris fratribus ex eodem patre natis, vt expressim voluit Matthæ. Afflict. in constit. Siciliæ inci. prosequentes, col. 6. versi. 7. quæro, ibi, etsi per sententiam, per id quod voluit Angel. in §. ad hoc, in fi. per illum text. in auth. vt liceat mat. & aui. Quòd si sint plures fratres ex eodem patre, quorum vnus fuerit per sententiam pronunciatus ciuis Perusinus, intelligantur quoque, & cæteri fratres pronunciati ciues Perusini, & faciet huiusmodi sententia fidem pro eis. Et generaliter quòd sententia lata in causa status vt nocet, ita prodest aliis, expressè voluit Pe. Anca. in d. con. 336.

15 *An statuentes pro bono publico possint impone-*

HABENTES potestatem statuendi pro bono publico, possunt statuere vt nobiles facientes brigam, vt nostri loquuntur, id est, seditiosi, factiosi, tali pœna puniantur, vt voluit Imo. in l. j.

ra pœnā nobilibus infligam faciendam.

in l.j.& ibi quoque Alexan.colum.penultima. versic, iuxta hæc incidenter tangit: & Mantua Bonaoitus colum.antepenult. versicu.sumpta præterea occasione. ff. solu.matrim.argumen. eius quod voluit Barto.in l.ambitiosa, in 3.regula.ff.de decre.ab ordin.faci.videlicet ob publicas seditiones vitandas, argumen.l.2.ff.de iurisdict.omnium iudicum. & l.ad rem mobilem.ff.de procur.

16 *Nobiles possunt esse tutores ignobilium & è diuerso.*

NOBILES possunt esse tutores ignobilium,& è diuerso ignobiles nobilium.Id enim magna authoritate confirmat is quem nõ immeritò antistitem nostrorum interpretum vocare possumus (iam ex hoc titu. intelligis esse Bar.)in l.& qui non sunt.ff.de tu.& cur.dat.ab his, per eam l. qua scribitur, eos qui non sunt Consiliarij, vel Senatores, Consiliariorum, vel Senatorū filiis tutores dari posse, sicuti & Cõsiliarios & Senatores his qui non sunt ex Cõsiliariis vel Senatoribus.Cui concordat l.Spadonem.§.scire oportet.ff.de excus.tut.

17 *Sed an ad id possunt cogi nobiles.*

Sed quæstionis est,an nobilis cogi possit assumere tutelam ignobilis.Et sanè Nic.Neapo. & Bal.post Iac. Are.in l.j.in prin.ff.de excus.tu. no.ex eo tex. quòd nobiles interdum assumuntur vel inuiti ad ignobilium obseqnia, videlicet ob aliarum personarum penutiā.Nam in illo tex.in ver. libertinus, scribitur ingenuū ad suscipiendam tutelam liberti non cogendum, nisi ab aliorum penoriā: vti è diuerso,inquiūt, ignobiles & infames ad dignitates & obsequia nobilium assumuntur, si aliorum sit penuria. l.generaliter.§.spurios.ff.de Decurion. & l.honor.§.vlt.ff.de muneri.& honori.Et hos sequitur D.Benedic.in repe.c.Raynutius,in verbo, & vxorem nomine Adelasiam, num.666.io si. de testamen.

18 *Matrimonium nobilium an requirat instrumētum.*

MATRIMONIVM nobilium non potest probari,nisi per instrumentum, vt post Petrum voluit Bal.qui tamen nihil allegat, in l.si qua per calumniam, in fi.C.de episc.& cleric. & sequitur Hippol.Marsil. qui & ad hoc nihil quoque allegat,in repet.rob. C.de prob.col.7. Ad quod benè facit tex. in §. illud quoque me, lius,in Authen.qui mo.nat.effi.legi.per quem hoc idem voluit Matth. Afflict.in constit.Siciliæ incip.sancimus,in j.not. Facit etiam nonnihil tex.in §.si quis autem,in Authen.vt libe. de cætero. Nota tamen quòd illi text.loquuntur in casibus,in quibus est suspicio fraudis & simulationis ipsius matrimonij,ad quam quidem suspicionem tollendam statutum est,confici instrumentum: sed alias nulla lex est quæ id sanciat. Nisi fortè ad id faciat.l.j.§.sed & si quis, ibi, & maximè in personas nobiles fieri solet.C.de Lati.lib.tol.Ex quo no.Bal.quòd inter nobiles consueuerunt interuenire instrumenta dotalia.

19 Sed & hoc confirmat tex. in auth.maximè. C.de nupt. & in §. quia verò legem, le j. in authen.vt lic.mat. & auiæ, vbi maximis dignitatibus decorati vsq; ad illustres non possunt cõtrahere matrimonium sine instrumentis dotalibus.Et in hanc sententiam Bal. in c.ex parte, ante fi.extrà de consuetu. quærit vtrum valeat statutum,quòd matrimonium contractum in feruore amoris carnalis nõ valeat, nisi interueniant instrumenta dotalia: & dicit primùm videri valere, præcipuè quando nobilis cõtrahit cum ignobili.Subdit tamen Archi.negare huiusmodi statutū valere,io c.Olius. 56.dist. Sed tu hic omnino vide Ang.Are.in §.vl.col. 2. ver. in glo.instrumentis.Insti.de nupt.& Frā.Purp. in l.j.col.19.nu.146.ff.de offi. eius cui manda. est iurisdi.

20 *Simplicitas nobilitatis propria.*

SIMPLICITATEM nobilium esse propriam, ac peculiarem videri voluit Ouidius, cùm li.1. Fastorum de Fabiis loquens Romanorum antiquorum nobilissimis, hæc scribit quæ nos alibi ad aliud retulimus,

Quò ruitis generosa domus? malè creditis hosti:
Simplex nobilitas perfida tela caue.

Et in lib.de Ponto ad Fabium Maximum,

Conueniens animo genus est tibi,nobile namque
Pectus,& Herculeæ simplicitatis habes.

Sed nescio quonam pacto huiuscemodi simplicitas à nostris nobilibus huiusce tempestatis tā procul abiit.Nihil enim hodie minus sunt, quàm simplices: sed eam simplicitatē alioqui sibi natiuam, & genuinam verterunt in ascititiam nescio quam calliditatem, asperitatem, superbiam,vt alibi diximus,

21 *Rara nobilitas.*

RARAM nobilitatem vocat Macrobius li.7.Saturnaliorum,c.j. nec id quidem immeritò:cùm ea res,ex quibus nobilitas præcipuè producitur, virtus scilicet, scientia, ars militaris,diuitiæ,& alia id genus, de quibus suprà diximus,rara sint admodum, & in paucis conspiciātur, vt nec abs re quoq; Cleopatra apud Lucanum lib.8.veluti dubitare videatur,sitne aliqua nobilitas,hæc dicens,

—Si qua est,ò maximè Cæsar,
Nobilitas.

Sed proh hominum fidem,videmus hodie tot passim homines,qui se nobiles supercilliosè dicunt,profitentur,agūt,vt veluti apum aut formicarū examina,illos referrim congestos conspicias: cùm nihil minùs sint, quàm nobiles: nec aliis verbis, gestis,actisq; nobilitatē præ se ferant,quàm quòd fidē gentilis hominis vbiq; testantur, superbos se & minitabundos in inopes,rusticos,humiles exhibent, D.O.M.& Diuos execrabiliter blasphemant. Plusquam Panicis terroribus omnia complent: debiles, & infirmos, atque etiam mulieres, si quippiam illis quantumuis modestè denegent, verberibus & colaphis cedunt,io cosq;plusqam viros se præstant,cùm in hostes aut alios paulò animosiores,& se ad defensionem præparātes minùs sint quàm fœminæ: scilicet crocodilos ad

amussim imitantes, id est, terribiles in fugaces: fugaces contra insequẽtes, vt scribit Plinius libro octauo cap. 5. Et vt deniq; finiam, Leones in pace, in prælio cerui, iuxta Prouerbium Tertulliani in li. de corona militis, statim principium. Sed hæc dicta sint non pro veris nobilibus ab huiusmodi moribus longè alienis, qui profectò rari sunt: sed pro iis qui tales cũm non sint, haberi tamen & videri volunt, qui certè innumeri sunt, ita vt si eos inter nobiles annumeres, Macrobium mendacem efficiens, qui raram nobilitatem appellauit. ea enim contrà erit frequentissima & numerosissima, & de qua poteris illud Horatianum meritò dicere,

Nos numeri sumus & fruges consumere nati.

22 Hic autem tantus est numerus eorum, qui se nobiles profitentur nobilitatem ipsam quæ alioquin admirabilis, & maximè suscipienda colendaque esset, contemptibilem aspernabilemque facit, ac vilem quoque efficit: nam raritas res omnes commendat, frequentia & numerus contrà. quod planè intellexit Aristoteles lib. 3. Rhetoricorum ad Theodecten, καὶ τὸ σπανιώτερον τοῦ ἀφθόνου οἷον χρυσὸς, σιδήρου, ἀχρηστότερος ὤν: μεῖζον γὰρ ἡ κτῆσις διὰ τὸ χαλεπωτέραν εἶναι. Cicero in libro de amicitia, Et quidẽ omnia præclara rara. Notum quoque est illud Iuuenalis saty. xj.

—Voluptates commendat rarior usus.

Vnde scribitur in c. si officia, in fin. 59. distinct. rarum est omne quod magnum est, & in c. legimus. 93. distinct. omne quod rarum est plus appetitur. Pulegium apud Iudæos pipere preciosius est. Diacones paucitas honorabiles, presbyteros turba contemptibiles facit. quæ sunt verba Hieronymi ad Euagrium. Qui & ipse in Vigilantiũ scribit, ardentius appeti quicquid est rarius. Et facit c. quamuis. in princ. de pœn. di. 3. & diximus plenius in nostris Legibus Connubialibus in 15. lege, num. 69. inci. nec hoc incommodũ. Ex quo intelligis falsos istos nobiles numerosissimos, nobilitatis verũ titulum dedecorare, vilemque & contemptibilem efficere.

23 *Nobiles cupiunt suam principalem domum manere in familia.*

Homines præsertim nobiles, & in dignitate constituti anxij sunt admodum & solliciti, ne principalis eorum domus extra suam familiã alienetur, vt patet ex l. pater. §. Iulius: aut vt alij legũt, Iulianus Agrippa. ff. de leg. 3. quæ loquitur de Primipilari quopiam, qui vetuit domum suam maiorem alienari. Tanquã de cæteris non adeò curaret. Et id quidẽ præbet quoddam argumentum ad statuta & consuetudines, quæ relinquunt primogenitis domum principalem suæ successionis personarũ nobilium. Cuiusmodi sunt in multis partibus Franciæ.

24 *Populi appellatione ueniunt nobiles.*

Popvli appellatione non tantũ ignobiles, sed & nobiles quoque comprehenduntur. Plebs autem ignobiles tantùm, vtrũque enim probatur ex §. plebs. Insti. de iur. nat. gen. & ci. cuius verba postea subiiciemus. Et de priori quoq; probatur in c. lex est, vbi & id no. Domi. a. di. & voluit etiam Archi. in c. fundamenta, de elect. lib. 6. & in c. quamuis, de præb. eo li. 6. Ray. in c. omnes populi. col. j. ff. de iusti. & iur. & in l. j. §. quies. ff. de offic. Præfect. vrb. Ex quo illud est quòd appellatione populi comprehẽduntur Senatores, vt scribit Innoc. in c. sedes, in verbo, minores, in fin. de rescript. & Lucas Pen. in l. Senatorum. post principium, C. de dignitat. libro 12. Tametsi Senatores nobiles sunt, vt latè diximus suprà c. 6. num. 20. prætera princeps.

25 Et id quoque satis patet ex eo quod scribit Plinius li. 22. cap. 3. Corona quidem nulla fuit graminea nobilior in maiestate populi terrarum principis. Nam ibi de populo Romano loquitur, quem dicit fuisse terrarum principem. Virgilius lib. j. Aeneidos de eodẽ loquens ita inquit,

Hunc populum latè regem, belloq; superbum
Venturum excidio Lybiæ.

Sicque rector populorum dicitur, quisquis est caput totius populi, in quo omnes continentur & nobiles & ignobiles, Ouid. libro 7. Metamorph.

Dicta refert rector populorum talia centum.

Quæ est imitatio Homeri, qui sæpissimè Agamemnonem vocat ποιμένα λαῶν, id est, pastorem populorum, in qua appellatione & cæteri Reges continebantur. Differentiam quoque hanc esse inter populum & plebem apertè significat Liuius, j. decad. li. 2. Consul Appius negat eius esse tribuno in quenquam, nisi in plebeium: non etiam populi, sed plebis eum magistratum esse.

26 *Popularis qui dicatur.*

Quanquam popularis pro vili, humili, & abiecto nonnũquam accipiatur. nam Donatus ita eam dictionem interpretatur in enarratione illius loci Terentiani, in Phormione, Amicus summus meus & popularis Geta. In qua etiam significatione ponitur in illo loco Plauti à me alibi ad aliud relato,

Præstat diuitem esse ac popularem, quàm nobilem & mendicum.

Illic enim popularis ignobili opponitur. vti etiam apud Ciceronẽ in 7. in Verrem actione, Homines populares, aut nobiles, supplicio, aut exilio leuarentur. Nam & illic supplicium refert ad populares, id est, ignobiles: & exiliũ ad nobiles, quia plerunq; ex quo crimine supplicio plectuntur ignobiles, ex eodem nobiles exilio tantum mulctantur, vt ex his patet quæ diximus suprà c. 20. nu. 104. nobiles vt & alij, & seq. Idem autem Cicero in oratione ad Aruspicum responsis. P. Clodius est factus repentè popularis, id est, plebeius. Nam vt alibi diximus ipse Clodius, vt Tribunus plebis fieret,

qui

qui magistratus non nisi plebeiis tribuebatur, in adoptionem se dedit patri plebeio, & ita factus est popularis. Et dicit Barto. in d.l.j.col.x. ver. sed hic potest dubitari, & col. seq. versi. ex istis manifestè. C. de digni. lib. 12. ex communi vsu loquendi, appellatione populi plebeios & ignobiles tantùm contineri. Et postremo loco subdit. Nam nostris legibus id nomen popularis interdum accipi, prout à nobili distingui tur, vt in l. capitalium. §. solent. ff. de pœn. & l. si constat. ff. de app. quę leges loquuntur de acclamationibus, & vocibus popularium. quod tamen non solùm de plebeiis, sed & de cæteris quoque intelligi potest. Illud autem certum, quòd si ita ferat vsus communis loquendi, vt hæ dictiones populi & popularis de plebeis tãtùm intelligantur, is omnino sequendus est: vt dicit Raym. in d. l. omnes populi. Sed & illud scio, aliter populares accipi à Nãnio Alcmariano Miscellaneorum li. 2. de quo & tu vide Cataneum in Plinij Epistolas li. j. epi. 2. Beroaldum in Apuleium li. 7. in prin. & eos quidem omnes, ex optimis authoribus.

27 *Plebis appellatione nobiles non contineri.*

Quod autem attinet ad plebis appellationẽ, hauddubiè non in ea continentur nobiles, vt diximus, & probat tex. in d. c. lex est, iũctã gl. 1. di. nam tex. ibi ita loquitur, maiores natu cum plebibus. gl. autem exponit maiores nobilitate, antiquitate, dignitate, scientia. Et id quoq; voluit Bar. in d. l. j. col. 2. ver. 2. quæro. C. de digni. li. 12. & Bal. in l. cùm seruus. col. 2. C. de cõdi. cau. data. & vterq; per tex. in d. §. plebs. Cuius hæc verba sunt, Plebs à populo differt, qđ species à genere. Nam appellatione populi vniuersi ciues significantur, connumeratis etiam Patriciis & Senatoribus: plebis autem appellatione, sine Patriciis & Senatoribus, cæteri ciues significantur. Quibus concinit quod Capito apud Aulum Gellium li. x. c. xx. Plebem seorsum à populo diuisit, quoniam in populo omnis pars ciuitatis, omnesq; eius ordines continentur. Plebs verò ea dicitur, in qua gentes ciuium Patriciæ non insunt. Ex quo etiam illud Lampridij in vita Commodi, Quos æquè ex plebe ac nobilitate collegerat.

28 Hinc illud Horatij in Epistolis,

Si quadringentis sex septem millia desunt,
Plebs eris.

Illudque Statij li. Syluarum 3. Sylua 2. alibi ad aliud citatum,

Non te series inhonora parentum.
Obscurum proauis, & priscæ lucis egentem,
Plebeia de stirpe tulit.

Et Martialis lib. 5. epig. 28. in fictum quendam equitem,

Ingenium, studiumq; tibi, moresq́, genusq́,
Sunt equitis, fateor: cætera plebis habes.

Et illud quoque Ouidij in epistola Paridis ad Helenam,

Forma vigorq́ animi, quãuis de plebe videbar,
Indicium tectæ nobilitatis erat.

Illic enim vides plebem nobilitati opponi. Illudque eiusdem in Ibim,

Vos quoque plebs superum Fauni, Satyriq́,
Laresq́,

Ita enim vocat infimos illos & ignobiles superos, tãquam scilicet vt inter homines sunt nobiles & ignobiles: ita & inter Deos quoque. Sed nemo est qui magis ad viuum exprimat eam plebis significationem, quàm Vergilius lib. 9. Aeneid. cùm dicit,

Ac multam in medio sine nomine plebem.

Nam suprà in 2. c. nu. 7. & hinc quoque docuimus ignobiles Græcis ἀνωνύμους, id est, sine nomine dici. Sed & Lucanus hoc clarè exprimit, cùm scribit lib. 2.

Nobilitas cum plebe perit.

Et Cornelius Tacitus libro duodecimo. Aduersus dominationem Gotarzis nobilitati plebiq; iuxta intolerandam, & Liuius j. decade lib. 6. ad finem. Concessumque ab nobilitate plebi, de consule plebeio: à plebe nobilitati de prætorio vito.

29 *Infima plebs*

Proptereaque etiam infima plebs dicitur Ciceroni libro Epistolarum ad Atticum 4. epistola 70. Ab infima, inquit, plebe completi gradus templorum, atque etiam Liuio lib. x. ab vrbe condita. & iterum li. 4. belli Punici. & Plinio li. 19. cap. 4. & Cornelio Tacito lib. 18. mox è plebe infima C. Marius, & nobilium sæuissimus L. Sylla victam armis libertatem in dominationem verterunt, vbi vides infimam plebem & nobiles velut opponi. & rursum eodem libr. Omnem infimæ plebis tumotem in theatro vt spectaret in circo, vt fautor affectauit: & Q. Curtio lib. decimo, Quidam ignotus ex infima plebe, & alius à nobis citatis supra c. 2. num. 14. incip. sed & de infimo. Et ima Iuuenali Saty. 8.

—Tamen ima plebe Quiritem
Facundum inuenies.

Et humilis plebs Claudiano libro secundo in Entropium,

Pars humili de plebe duces.

Et sordida Cornelio Tacito lib. 17. Quæ omnia epitheta ignobilitatem significãt, vt etiam diximus in dicto cap. secundo, nu. 20. & sequen.

30 *Plebeij pro ignobilibus.*

Vnde etiam vbique plebeij ignobiles dicuntur tam apud nostros Iurisconsultos, quàm cęteros. Nam l. 3. §. pœna. ff. de crimi. stellio. iubet plebeios grauiùs puniri, quàm in dignitate constitutos. Et in cap. primo, post principium, tit. de pace tenen. vbi id expendunt Andr. Iser. & Iaco. Alua. col. j. & voluit etiam glo. in c. plebiscita. 2. di. dum loquitur de discordia nobilium & plebeiorum. Et ex externis scriptoribus Plautus in Pœnule,

Heus tu, quanquam nos videmur tibi plebeij & pauperes,

Plebitas pro ignobilitate.

Si nec recte dicis nobis diues de summo loco.
Et es hoc quoque plebitatem pro ignobilitate antiquitas vsorpauit, vt authoritate Catonis in oratione pro Vecturio, & Heminæ in Annalibus probat Nonios Marcellus.

31 *Vulgi appellatione ignobiles tantum contineri.*

Vulgi quoque appellatione ignobiles, non etiam nobiles contineri, ex hoc liquidò apparet, quòd vulgus proprio peculiarique epitheto ignobile dicitur Virgilio lib. j. Aeneid.

Ac veluti magno in populo cum sepe coorta est
Seditio, sæuitq; animis ignobile uulgus.

Et Claudianus in Eotropium lib. j.

Notus ad ineptos ignobile reppulit horror
Vulgus.

Et Apuleio lib. 4. Asini aurei, & D. Hieremiæ cap. 26. ad finem, dum loquitur de sepulchris vulgi ignobilis. quod & nos ex eo alibi adaliud atulimus. Et humile quoque Plinio in docta sua præfatione, quod non aliud significat quàm ignobile, vt ostendimus suprà cap. 2. nume. 20. Et vulgus seruorum dicitur Terentio, in Adria. Et alibi etiam appellatur vulgus indoctum Ouidio lib. 5. Metamorph. Rude, & expers artis eidem lib. 2. Fastorum. Et imperitum ipsi Plinio libro 8. capite 25. quæ omnia non conueniunt nobilibus. Et hinc vulgare pro vili & contemptibili. Horatius lib. 2. Ser. Saty. 2.

Ieiunus stomachus rarò uulgaria temnit.

Nam & Cicero vtrunque coniungit in oratione pro Roscio Amerino, Denique nihil tam vile, neque tam vulgare est, cuios partem vllā reliquerint. Et vulgares artes pro mechanicis, sordidis, & illiberalibus in eadem oratione, Mitto hasce artes vulgares, coquos, pistores, lecticarios. Et vulgaris generatio de ignobilibus, apud Plinium libro 7. cap. 14. Et vsque ad lxxxv. apud ignobiles vulgaris reperitur generatio. Et hinc vulgandi verbum, cùm superior ad inferioris gradum & humilitatem deprimitur, Liuius lib. 3. ab vrbe condita, Nimium in ordinem seipsum cogere, & vulgari cum priuatis. Nam & idem libro sequent. dum loquens de matrimonio plebeiorum cum patriciis ita loquitur, Nisi vt ferarum propè ritu, vulgētur concubitus plebis, patrumque. Quanquam Salustius posset videri sub nomine vulgi nobiles & ignobiles comprehēdisse, cùm scribit in Catilinario, Cæteri omnes strenui, tam nobiles, atque ignobiles, vulgus fuimus sine gratia, sine authoritate. Sed ibi Catilina loquitur in inuidiam eorum qui Rempublicam gubernabant, tanquam alios nobiles, & ignobiles eodem in loco haberent.

32 MAGNATES in multis locis vocantur nobiles, vt Florentiæ, teste Barto. in l. j. col. vlti. C. de dignita. lib. 12. Quo vocabulo nullus, ni fallor memoria, antiquorū vsus est. Et nescio an alius vllus locus sit in nostris legibus qui eo vtatur, præter c. ex multa. §. secundò quæsiuisti, extrà de voto, quod vtrosq; simul iungit ita scilicet nobiles & magnates. Scio antē Græci μεγιστᾶνας vocari, quos Latini vocant Sūmates, Optimates, Primates, Proceres. Diuus Marcus c. 6. καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαίρου, ὅτε Ἡρῴδης τοῖς γενεσίοις αὐτοῦ δεῖπνον ἐποίει τοῖς μεγιστᾶσι, id est, vt interpretatur nostra vulgata æditio, Et cum dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui cœnam facit principibus. Nam & μέγιστος dicitur maximus, primus, amplissimus. vnde μεγιστᾶνες dicti sunt. li. 15. Qua voce etiam vsus est Suetonius in Caio Caligula, c. 5. & Cornelius Tacitus li. 15. vbi scribit, Et Megistanes Armenios, qui primi à nobis defecerant: pepulit sedibus, id est proceres & optimates Armeniorum. Et Iulius quoq; Frontinus Stratagematū lib. 3. cap. 9. Domitios (ait) Corbulo, cum Tygranocertam obsideret, & Armonij pertinaciter viderentur tolerare obsidionem, in quendam ex Megistanis, quos ceperat, animaduertit &c. Neque enim ea voce populi significantur, vt qui nusquam memorentur. Ammianus quoque Marcellinus tradit, apud Persas nemini nem consiliorum esse conscium præter Megistanas.

33 *Iterū de magnatum appellatione.*

Sed quod ad illam Magnatum appellationem vulgarem pertinet, illud te scire opottet, non omnes nobiles hoc vocabulo contineri ex communi vsu loquendi (neque enim alium sumere possumus, cùm, vt iam diximus, verbum sit vulgare, & minimè cognitum antiquis scriptoribus) sed eos tantùm nobiles intelligi, qui in aliquo potentatu, siue Baronia, vel qui aliqua regalia possident, quos vulgò Barones vocant. Ita enim voluit Bal. loquens de priuilegio, vt quis possit legitimare filios magnatum, vt hi scilicet quos diximus, tantū comprehendantur, in c. innotuit, paulò ante fin. extrà de elect. Quis autem Baro dicatur, videbis plenè in nostris consuetudinibus Pictonum, tit. j. §. j.

34 PROCERES quoque, & optimates, & primates siue primores, & summates, proceres hos appellare possumus, vocibus quidem non adeo insolentibus: Nā præter quàm quòd procerum fit mentio, in l. humanum. C. de legi. & in c. j. tit. de prohi. feu. alie. per Lothar. & in c. j. tit. de prohi. feu. alie. per Fed. quibus satis probatur, ita dici nobiles nōn vulgares, sed inter cæteros eminentes, vti etiam dicit Matth. Afflict. in d. c. j. col. 4. nu. 42. de prohi. feu. alien. per Loth. & ante eum Varro, & Seruius eius autoritate in Virgilium, quo loco statim citabimus. Nam & ipse Virgilius eorum meminit lib. j. Aeneidos,

Tum Bithæ dedit increpitans, ille impiger hausit
Spumantem pateram, & pleno se proluit auro,
Pòst alij proceres.

Et libro 3.

Delectos populi ad proceres primumq; parentē
Monstra

Monstra Dei refero.
Et rursum lib. 10.
Tot lecti proceres ter denis nauibus ibant.
Subsidio Troiæ.
Lucanus lib. 7.
Hoc tot pro meritis solùm te magne precatur,
Vti si fortuna uelis proceresq; tuorum
Castrorum, regesq; tui, &c.
Silius Italicus, lib. xj.
Paulumq; idem inter prælia, & idem
Flaminium proceres rerum demiserit umbris.
Martialis lib. 12. epigr. 6.
Contigit Ausoniis procerum mitissimus aulæ
Nerua.
Et iterum epigr. 8.
Parthorum proceres ducesq; Serum.

Liuius libro. j. ab vrbe condita, Cùm consensum, inquit, deosque consociatos laudaret mirè Seruius proceres Latinorum, &c. & Plinius lib. xj. c. 53. Sed tibi proceres medentur grano Assirij mali, cuius est suauitas præcipua. Et li. 19. c. 4. Pane procerum alio vulgi. Ex quo loco vides proceres vulgo oppositos, quod quidem vulgus, ignobilẽ significat, vt nuper diximus nu. 31. Et Cornelius Tacitus li. 2. Proceres plebemq; iuxtà deuinxerat. Idemque de moribus Germanorum. Nec vlli, inquit, auspicio maior fides apud plebẽ, sed apud proceres. Quibus locis etiam vides proceres veluti plebi opponi. Hincque metaphoricè proceres gulæ dicti ipsi Plinio lib. 9. c. 17.

35 Optimates, quam vocem in nostris legibus quod meminerim non inueni, sed eam frequẽtem videnr omnes apud cæteros bonos authores, præsertim verò Ciceronem. Nam in lib. 2. de legibus, Continet etiam Reipublicæ consilio & authoritate Optimatium semper populum indigere. Et in Oratione pro Sextio, Duo ait genera semper in hac ciuitate fuerunt eorum qui versari in Republica, atque in ea se excellentiùs gerere studuerunt, quibus ex generibus alteri se populares, alteri optimates, & haberi se esse voluerunt &c. Quibus verbis apertè intelligis, optimates, & populares esse veluti oppositos, vt alibi nobiles & populares apud eundem 7. actione in Verrem, vt ex eo citauimus suprà nu. 26. Et eadem quoque voce in ea significatione vtitur idem Cicero in Oratione de Aruspicum responsis in quatuor locis, & alibi sæpe, sed mihi satis fuit ea loca afferre, quibus maximè intelligi potest, qui optimates sunt. Cui tamen addam illud Liuij 3. decadis libro secundo, ad finem. Alterum de agro viritim diuidundo duas faces nouantibus res ad plebem in optimates accendendã. Et libro quarto, Apud infimæ plebis homines crimina ferebant in optimates. Illudque probi Aemilij in Phocibus, Erant eo tempore Athenis duæ factiones, quarum vna populi causam agebat, altera optimatum. Et paulò infrà, Populares Polyperconti fauebant. Optimates cũ Pisandro sentiebant. Et illud Suetonij in Iulio Cæsare cap. j. Satis constat Scyllam cùm deprecantibus amicissimis, & ornatissimis viris, aliquandiu denegasset: atque illi pertinacissimè contenderent, expugnatum tandem proclamasse siue diuinitus, siue aliqua coniectura, vincerent, ac sibi haberent, dummodo scirent, eum quem incolumen cuperent, quandoque optimatum partibus, quas secum simul defendissent, exitio futurum. Nam Cæsari multos Marios inesse. Ex quo loco & tu facilè potes intelligere, illos optimates pro nobilibus sumi. nam certum est, eam fuisse inter Scyllam & Marium perpetuam & pertinacem contentionem, quòd Scylla patriciorum, & nobilium. Marius plebeiorum partes defenderet, videre licet ex Plutarcho, Sallustio, & aliis scriptorib. Atque illud Cornelij Taciti li. 4. Plebis & Optimatũ certamina libero egressu memorabor. Suprà autem docuimus plebis appellatione ignobiles significari. Cæterùm Priscianus scribit li. 5. Optimates esse qui defendunt Senatores: populares qui defendunt populũ. Sed ex c. 5. Hieremiæ facilè intelliges Optimates dici respectu humiliorum. Et ex c. 7. Nehemiæ intelliges quoque Optimates dici respectu vulgi.

36 *Primates.* Primates memorat l. sciendum. §. ordine. ff. de legatio. vbi tamen nonnulli legunt primores, & l. qui sub prætextu. C. de sacrosanct. eccl. & l. addictos. C. de episcop. audien. & l. vltima, C. de offic. diuer. iudic. vbi de primatibus officiorum, & l. Iudæorum, quæ est penulti. C. de Iudæ. & l. j. C. de monopol. & l. 2. in duobus locis. C. de his qui lat. oc. vbi de primatibus possessionum, militum, & numerorum, & l. duos. C. de suscep. lib. 10. & in rubric. C. de Alexand. prima. & l. prima. de specta. libro xj. & cap. j. in princi. tit. de pace iuramen. firmão. ibi, Primatibus & plebeis, quibus verbis iam satis vides, Primates à plebeis diuidi, atque in eo loco Andræ. Iser. primum in prioc. deinde in sequen. & Matth. Afflict. colum. 2. & 3. non semel declarant, qui hi sunt, scilicet qui alios vel authoritate vel dignitate vel ætate anteeunt, qui scilicet tenent primum locum. De primatibus autem officiorum fit mentio in d. l. 2. de his qui latro. oc. & in l. j. C. de priua. carce. At ius canonicũ ipsum nomen primatis accipit pro specie dignitatis ecclesiasticæ, quæ & cum Patriarcha eadem est. c. duo simul, & ibi glo. in verbo, Patriarchas, de offi. ordi. & c. sanè, de foro comp. & c. 2. & ibi Host. in fi. de accusa. & in summa & in c. 1. & 2. 99. dist. At primatus frequenter legitur pro dignitate, loco & honore vt apud Varronem libr. Rei rusticæ 1. c. 7. Plinium lib. 8. c. 5. & libr. 13. c. 12. Primatiam autem vocat ius ipsum canonicum, dignitatem ipsius primatis in cap. vlt. de dila.

37 *Primores.*

Primores verò qui eundem etymum habēt, sæpe reperimus apud probatos authores in eadem significatione. Nam Virgilius libro nono Aeneidos,

Protinus armati incedunt, quos omnis euntes
Primorum manus ad portas iuuenumq; senumq;
Prosequitur uotis.

Quo in loco Seruius primores ait, dicuntur, sicut proceres. Horatius libro Sermonum 2. Saty. j.

Primores populi arripuit populumq; tributim.

Ibi enim vides primores opponi populo. Silius statim in initio lib. 14.

Hic modò primores sociûm, modò iussa deorū,
Nunc sese increpitat.

Et Liuius lib. j. ab vrb. cond. Restitere Romani tanquam cœlesti voce iussi, ipse ad Primores Romulus prænolat. Et alibi eod. lib. Ciuitatem dare plebi, primores in patres legere. Vides enim ibi plebem à primoribus decerni. Et lib. 2. Plebi, cui ad eam diem summa ope inserumum erat, iniuriæ à Primoribus fieri cœpere. Et lib. 3. statim post princ. Id verò si fieret non vulgari modo cum infimis, sed prorsus auferri à primoribus ad plebem summum imperiū credebant. Ex quibus verbis constat primores opponi plebi, quia voce ignobiles designantur, vt diximus. Et Cornelius Tacitus li. 3. primores ciuitatis quibus claritudo sua obsequiis protegenda erat. Nam supra c. 2. nu. xj. docuimus claritudinem & nobilitatem idē esse. Et idem Tacitus lib. 5. Nam cunctas nationes, & vrbes populus, aut primores, aut singuli regūt. Sed & idem lib. 18. Gratum primoribus ciuitatis etiam plebs approbabat, quibus verbis apertè intelligis primores & plebem dissepara ri. Plebs autem ignobiles significat, vt super docuimus.

38 *Summates.*

Summates & Plautus vsurpauit in eadem significatione in Cistellaria,

Vbi istas uideas summo genere natas
Summates matronas.

Ex quo loco planè intelligis, Summates vocari, qui summo genere nati sunt, id est, nobilissimo, vt & nos annotauimus suprà c. 2. nu. 25. Sed & idem in Pseudolo. xj.

Nunc tibi & ego loquar delitia summatum uirum.

Et hac quoq; voce vsa est l. quinque. C. de Decur. lib. x. Et hinc summatus apud Lucretium li. 5. pro dignitate summatum. Et vt primatus primatum, vt diximus suprà nu. ab hinc 2. versus autem Lucretij hic est,

Imperium sibi cum, ac summatum quisque petebat.

Sed & huic quoque summo loco oati, de quibus & nos diximus d. nu. 22. c. 2.

39 *Nobiles libertatem de[...]ant.*

Nobiles præ cæteris libertatem rerum omnium desyderant, vt quotidie videmus, & videras Bal. qui id scripsit consi. 327. pridie, co lum. 4. ver. videtur igitur de primo. lib. j. Cùm tamē, si verè sint nobiles, minùs eis liceat, aut licere debeat, quàm cæteris: neque eis liberum sit multa facere, quæ cæteris planè libera sunt. Id quod satis ostendit Euripides in Iphigenia in Aulide,

Ἡ δυσγένεια δ' ὡς ἔχει τι χρήσιμον,
Καὶ γὰρ δακρῦσαι ῥᾳδίως αὐτοῖς ἔχει,
Ἅπαντά τ' εἰπεῖν. τῷ δὲ γενναίῳ φύσιν
Ἄνολβα ταῦτα. προστάτην γε τοῦ βίου
Τὸν ὄγκον ἔχομεν, τῷ τ' ὄχλῳ δουλεύομεν.

Siquidem ipsa ignobilitas, vt habet aliquid commodum.
Etenim lachrymare ipsius liberum est,
Miseraque loqui. Sed nobili natura
Omnia hæc non licent. arbitrū nanq; vitæ
Populū habemos, & multitudini seruimus.

Nam & hæc minima queq; vitia solent notari in illis tanquam, eis nec in illa quidem incurrere eis liceat, quę cæteris facilè condonantur. Plutarchus in fin. eius lib. cui titulum fecit, In principe requiri doctrinam, Minima (ait) etiā nobilium &. illustrium delicta calumniantur homines. Cimoni vinum obiiciebatur, Scipioni somnus. Lucullus ob cœnas sumptuosiores malè audiit. Hæc ille. Ex quibus intelligis hic illud obtinere, quod vulgò dicimus, peccata venialia in cæteris, mortalia esse in nobilibus. Et vide hic quæ dicam infrà, nu. 103. nec desunt aliorum.

40 *Nobilitatis propria liberalitas.*

Nobilitatis propria est, & peculiaris liberalitas & munificentia, per tex. literis ao reis, aut si quid auro est preciosius, scribendū, in c. j. de dona. cuius hæc verba sunt: Hanc sibi quodā modo nobilium legem imponis, vt debere se quod sponte tribuit existimet: & nisi in beneficiis creuerit, nihil se præstitisse putet. Et ibi Collec. & Pan. no. proprium esse nobilium donare. Quod & ipsum voluit idem Pan. consi. 12. casus talis est magnificus, col. 4. & iterum pen. lib. j. vbi ad hoc allegat not. in c. grandi, de suppl. negl. præla. li. 6. vbi Inn. Io. Mo. Archi. & Io. And. hoc ipsum no. de regibus tamē loquētes, & Luc. Pen. in l. vlr. col. 18. versic. 29. C. de loca. prædi. ciuil. lib. 11. & Barb. qui Innoc. vbi suprà citat consil. 18. præclarè scribitur, post princ. lib. 5.

41

Et bene facit optimus tex. in l. filiusfamilias ibi, nonnūquam etiam ex persona ff. de donat. vbi pater nobilis concedens filio liberā peculij administrationem videtur illi permittere, vt possit donare, licèt aliàs donare non possit, neque libera concedittur bonorum administratio. Et ad hoc illum tex. no. Ro. ibi, & sing. 646. nobilitas est, & Doc. in d. c. grandi. Et ex eo dicit Iaf. in l. contra. §. si filius, col. j. ff. de pact. q̄ licet filiusfa. etiam habens liberam administrationē donare non possit, per tex. ibi: fallit tamē in filiis regū, principum, vel baronū. Sed & ex eo scribit Signo. consi. 16. quæstio talis est vtrū donatio,

donatio, colum. 5. versi. præterea propter nobilitatem, quòd ob nobilitatem dantis valet donatio, quæ aliàs non valeret. Quinetiam per eum textum dicit Andr. Barul. & post eũ Matthæ. Affl. in constitu. Siciliæ incip. minoribus, colum. 4. ver. tertiò quęrit, quòd filiusfamilias nobilis potest donare de bonis patris, non etiam ignobilis.

42 Mirum esset si Bald. illum textum non annotasset, qui nihil rerum omnium prætermisit. Is igitur in l. si filius. C. de donation. limitat text. ibi, quo cauetur filium non posse res patris donare suæ sponsæ, vt non procedat in patre nobili, quem decet donare sponsæ filij, per illum textum. Et idem in l. prima, circa medium. C. de legat. tradit, quòd licet aliàs ex legato in genere facto, vel aliàs obscurè debeatur, non quod maius est, sed quod minus, aut certè mediocre est. l. qui lancem. ff. de auro & argen. legat. Tamen hoc intelligitur, nisi propter eximiam nobilitatem testatoris amplius præsumatur, argum. d. l. filiusfamilias. & l. vxori, in fin. ff. de lega. 2. Et idem in repe. l. 2. colum. 58. versic. sed iuxta præmissa quæritur, ff. de iureiuran. per d. l. filiusfamilias, dicit quòd liberalitas & largitio decet reges, & pricipes. Hincque eorum largitates, vt ipse appellat, esse molrùm fauorabiles. l. prohibere. §. planè. ff. quod vi aut clam. & l. j. C. si liber. impera. soci. lib. 10. Idem in c. vlt. colum. 3. versio. scias quòd propter, de consuetud. tradit ecclesiæ permitti donare, propter nobilitatem ipsius ecclesię, plusquàm aliàs permitteretur, per illum text. in d. §. filiusfamilias. Idemq; in l. & in legatis, in fi. C. ad legem Falcidiam, scribit principẽ ex honestate non debere detrahere falcidiam, quia donare consueuit, proprium enim principis esse, vt sit liberalis & gratiosus, per l. vltimam, C. de caduc. tollen. & l. si quis rogatus. §. vlt. ff. ad Trebel.

43 *Tutor principis donare potest.* Facit item & alius text. in l. cùm plures. §. cũ tutor. ff. de admini. tut. per quem dicunt Inno. Io. Mo. Io. And. & Archid. in d. c. grandi, quòd licet alius tutor donare non possit, potest tamen tutor principis. & sequitur Collect. in d. c. j. de dona. & Barb. qui id dicit singu. in tract. de præstan. Card. in 3. q. j. partis, colum. 6. vbi etiam dicit per illum tex. in d. §. cùm tutor, ꝗ Cardinales considerata illorum dignitate possunt liberalitem exercere ex bonis intuitu Cardinalatus quæsitis. & idem Barb. in d. cap. j. de dona. & in c. nisi specialis, col. 31. de offic. dele. & in c. cùm sit generale, colum. 2. de foro com peten.

Cardinales donare possunt ex bonis Cardinalatus causa quæsitis.

44 *Nobiles non adeò vsuris studere debere.* Hucq; spectant & alij tex. ad hoc à nonnullis citati, videlicet in l. eos. §. super. C. de vsur. quæ statuit modum exigendarum vsurarum: nobilibusque tertiam partem centesimæ tantùm concessit, cæteris maiorem, tanquàm scilicet indecorum sit nobilibus magis, quàm cæteris fœnus præsertim graue exercere, cùm illos magis deceat liberalitas. Et etiam tex. in l. 2. C. de Consul. lib. 12. & in §. hoc amplius, Instit. de rerum diuis. Hos enim tex. ad hoc citat An. Baru. in d. constitu. Siciliæ incip. minoribus, & ibi post eum Matth. Affl. vbi suprà. Ob id puto, quòd loquuntur de missilibus quæ Consules & Prætores in vulgus spargere solebant, vti etiam facit tex. in §. hæc itaq;, in auth. de consul. Id quod etiam (vt id obiter dicam) fecisse Augustum scribit Dion in vita illius. Et Caium Caligulam, qui omnium prodigorum ingenia superauit, Suetonius tradidit in vita illius c. 38. & ipse Dion etiã in vita illius, & Iosephus li. 19. c. j. Et Neronem ipse Suetonius in vita illius c. xj. Et Domitianum idẽ in vita item illius c. 4. Et Heliogabalum Aelius Lampridius etiã in vita illius, & Herodianus li. 5. vbi scribit illum è turribus missilia sparsisse aurea & argentea pocula, vestesq; & linteæ genus omne. Et Populum Ro. Sp. Posthumio, & Q. Martio Consulibus. Plinius lib. 33. c. 10. & Tuditanus, qui ob id insanus existimatus est, Valerius Maxim. li. 7. c. 8. statim post prin. & ante eum Cicero in 4. Philip. vbi hunc dicit fuisse auum Antonij. Et Belisarium Iustiniani ducem apud Syracusas. Procopius lib. j. de bello Gothorum. Quinquam hæc consuetudo pecunias spargendi nostris legibus damnata est, vt patet ex l. 1. C. de consuet. & non spar. ab his pecu. lib. 12.

45 Nec omittendus alius textus, huc quoque pertinens, scilicet in l. 2. C. de præpo. agen. in reb. lib. 12. in illis verbis, cùm perabsurdum, perque temerarium sit hanc nostræ liberalitatem pietatis, quęquam astuta interpretatione, non ad augmentum anteriorum priuilegiorum, sed diminutionem conuertere concedi. Cuius & aliorum iurium suprà citatorum ar. Alberi. in l. vlt. colum. 5. versi. alij autem distinguunt, C. de iurisd. om. iud. dicit, in ea quęstione, an in generali donatione castri vel ciuitatis veniat merum, vel mixtum imperium, nonnullos distinguere, an princeps donauerit, & venit: an inferior, & tunc non ita indistinctè. Adde & tu c. sedes apostolica, extrà de rescrip. vbi ita scribitur statim in princ. ipsius c. Sedes apostolica consueuit se exhibere petentibus liberalem. Cuius rationem reddunt Panorm. & Philip. Deci. ibi, in j. not. quoniam principum (inter quos summus Pontifex annumerandus est, & is quidem primus & summus) propriũ est liberalitas, per d. c. j. de dona. & ibi quoque Barb. multa effundit in principum anaritiam. Et huc quoque nonnihil spectat quod tradit Bal. consi. 149. præmissis verbis, col. j. ver. item etiam in honorem, in fi. eius ver. lib. 2. & quæ etiam scripsimus in repet. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus. num. 84. illud item, & seq. C. de reuoc. donat.

46 *De eadē re ex aliorū testimonio.*

Sed vis audire aliorum in eam nobilium liberalitatem testimonium? Homerus, quem omnibus scriptoribus ethnicis facilè antepofuerim li.17. Odysseæ ita facit Vlyssem alloqui Autinoum Phæacum regem,

Ἐπεὶ βασιλῆϊ ἔοικας,
Τῷ σε χρὴ δόμεναι, καὶ λώϊον ἠέπερ ἄλλοι.

Quoniam regi similis es,

Ex quo te conuenit dare, & meliùs quā alij. Tullius qui & primas inter Latinos scriptores tenet, in oratione pro Rege Deiotaro, inter laudes regias, illas reponit, Largum esse, beneficum, liberalem. Vide quot epithetis in idem recidentibus Reges decorari dicit, vt eos magis in id incitet. Et eum locum è nostris retulerunt Ioan. Andr. Domin. & recentiores in cap. grandi, de supplen. negligen. prælatorum li.6. Idem Tullius scribit nihil principem magis decere, quàm diuitias & opes, ad benignitatem, liberalitatemque conferendam. Idem ad appium Pulchrum libro 3. Epistolarum familiarium, epist. 8. Liberalitas (ait) tua vt hominis nobilissimi latiùs in prouincia patuit. Suetonius, Eusebius Chronographus, & Eutropius prodiderunt Titum Imperatorem recordatū super cœnam, quòd nihil cuipiam toto illo die præstitisset, memorabilem illam mentique recondendam vocem ædidisse, Amici, hunc diem perdidi. quod & è nostris quoque retulit Oldrad. consil. 94. eleganter, in fi. ex hoc insinuas proprium Regum esse donare. sed in meo codice ipsius Oldrad. loco Titi, Tiberius perperam legitur. Nuper Romæ in mōte Quirinali & foro Traiani inuenta sunt multa marmoris frusta variis signis cœlata. In quorum vno est hic titulus, POTENTISSIMA DOS IN PRINCIPE LIBERALITAS ET CLEMENTIA. vt retulit Bartolomæus Marlianus in Topographia vrbis Romæ, lib.4. c.22. Nec theologi huic sententiæ desuerunt, è quibus Antun. Floren. in 2. parte suæ summæ, tit.4. c. item 4. inter signa nobilitatis liberalitatem reposuit. quem citat & sequitur Matth. Affl. in c.j. col.7. versi. signa autem, tit. quis dica. dux.

47 *Donatio in nobilibus præsumitur.*

Ex his autem, præter ea quæ suprà diximus, & alia multa prodierunt. Primum quòd licet donatio non præsumatur, per l. cùm de indebito. ff. de probatio. cum aliis multis simi. & concord. à me collectis in repe. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, num.168. in dubio, & seq. Fallit tamen in nobilibus, vt voluit glo. in l. vxori suæ. §. vlt. & ibi Bart. ff. de leg. 3. & idem Bald. qui tamen cum glo. non allegat, in l. si paterno. C. de nego. gest. arg. d. l. si filiusfa. & idem Bald. in l. 2. col. 2. versi. circa primam quæstionem. C. de iure dot. & in l. j. col. vlt. C. ad S.C. Velleia. in l. quæ dotis, col. 8. versic. vltimò ad prædicta. ff. sol. matrim. & in tracta. de duobus fratribus, in fin. & in c. vlt in fin. in addi. ti. qui feu. dare poss. & in c. iurauit, col. vlt. de probat. Ro. sing. 646. nobilitas inducit. Cepola in tracta. de impet. mili. deligen. in materia nobilitatis, col. 8. Barb. locis suprà citatis, & præterea in d. c. sedes, col. 2. de rescript. Corne. consi. 81. primus consultationis articulus, col. j. lib. j. Ias. in l. cùm quid, in j. lect. col. 4. versi. eodem modo. ff. si cert. petat. & in l. contra iuris. §. j. col. j. ff. de pact. & consi. 45. factum sic se habet serenissimus, col. 3. lib. j. Matth. Affl. in d. constitu. minoribus, col. 4. Anto. Corset. in repet. d. cap. grandi, col. 11. Ioan. Lup. in reper. rubri. de donat. inter virum & vxo. §. 8. incipien. limitabis tamen prædicta. & §. x. versic. & hinc est. Et ad id quoque facit quod voluit gloss. & post eam Bald. in l. Lucius. §. idem respondit. ff. de militari testamento. quòd miles magis præsumitur liberalis, quàm priuatus, per textum ibi iunctis aliis.

48 *Donatio nobilis nullum præmiū sperat.*

Et quod voluit Iac. Bel. in d. §. vlt. ti. qui feu. dare poss. quòd donatio quæ fit à nobili debet esse mera & liberalis, sine vlla spe cuiuspiam remunerationis pecuniariæ. Donatio autem quę fit à vili & ignobili, habet semper remunerationem annexam. Hincque fieri arbitratur, vt feudum emi possit ab ignobili domino, non etiam à nobili. Et propterea à domino poterit, non item vassallo. Et sequitur Nicol. Neapo. in c. j. tit. de beneft. fratr. Bal. verò in d. §. vlt. in fin. dicit, quòd etiam nobilis nedum ignobilis pecuniam potest recipere pro feudo, sed non ita illū decet. Sed tu de hoc vide latiùs apud Iac. Alua. & Card. Alex. in d. c. j. ti. de benefi. frat.

49 *Nobilis non potest petere salarium sui laboris.*

Quibus concinit quod scribit ipse Bal. in c. grauis, colum. 2. versicu. sed nunquid nobilis, iuncto eo quod prius dixerat in ver. sed an rusticus, de restitutio. spoliato. quòd nobilis non potest petere salarium, siue precium suæ solicitudinis, vel laboris, ad colligendos fructus impensi, & alia id genus: quia non consueuit huiusmodi operas locare. ideoque non referuntur ad æstimationem pecuniariam, per l. naturalis. §. j. ff. de præscript. ver. quæ quantum ad id faciat, cæterorum esto iudicium. Rusticus autem, vt antè dixerat, potest petere operæ precium per l. cum duobus. §. si in coeunda, pro socio. Et id dictū Bald. sequitur Ioan. Lup. in dicta repet. rubri. de donatio. inter virum & vxorem. §. 9. colum. 2. nu. 7. Et ex hoc fit quod alibi dicit idem Bald. in l. si pecuniam, col. j. in prima opposit. ff. de cond. ob cau. quòd si operarius non consueuit operas suas locare vt nobilis, tunc si data fuit pecunia pro opera illius, non dicitur locatio, sed contractus innominatus: & locus erit pœnitentiæ, licèt secus sit in rusticis & ignobilibus, quorum proprij sunt huiusmodi labores, eorumq́; pręmia. Nam vt est Euripidis sententia statim ad fin. suæ Helenæ,

Τῶν δ' ἀναριθμήτων μᾶλλόν εἰσιν οἱ τρόποι.

Qua

Qua significatur ignobilium labores magis esse, quàm nobilium, de nobilibus enim locutus fuerat in versu præcedenti.

50 *Nobiles se putant pauca donare cùm multa donant.*

In hanc quoque sententiam Accursius noster in l. sed & si susceperit. §. 1. in verbo, modica. ff. de iudi. refert Comitem Matildam cùm ecclesiæ 30. terræ miliaria donaret, his verbis vsam, Ecclesiæ aliquantulum terræ concedo: veluti principes parua ac modica se concedere putent, etiam si multa magnaque largiantur. Cuius rei arg. Bal. consil. 107. quòd ista donatio, paulò antè si. lib. 2. dicit quòd ex dignitate donatarij præsumitur donatio in potiorem & pleniorem intellectum. Et Paul. Cast. consi. 187. notandum est, colum. j. versic. & ex qualitate, lib. 2. respondit plenius interpretandam esse donationem à nobili factam propter illã nobilitatis qualitatem, per illam glo. Nam vt consuluit Alexand. c. 17. quamuis, col. 2. lib. 6. donationes principum latissimè sunt interpretandæ, sicuti & alia eorum beneficia. l. vlt. ff. de constit. princ. & l. si quando, C. de bonis vacan. li. 10. & c. cùm dilect. & ibi Inno. & alij de donat. & c. olim tibi, & ibi glo. & doct. de verbor. signific.

51 *Donatio inter principem & vxorē illius valet.*

Ex quo etiam fortè illud fit, vt valeat donatio inter principem & vxorem illius, licèt non valeat inter cæteros coniuges, l. penul. C. de donat. inter virum & vxo. Et similiter donatio facta à principe, filio suo in potestate ipsius constituto. Oldra. consi. 231. vt eius de quo quæritur, & Bal. in c. j. §. item sacramenta, col. penult. versic. secundò vtrùm Rex, tit. de pace iura. fir. Roma. in l. si verò. §. de viro, in 4. fall. versi. 10. ff. solut. matrim. & in authen. ex testamento, colum. 3. & ibi Alexan. colum. 2. C. de colla. dum allegat Bald. vbi suprà, Corne. colum. item 2. Iason qui id dicit sing. colum. 3. versi. quintò limita. & Philip. Deci. col. 3. vers. infertur etiam. C. de colla. Alex. in l. quanquam, col. j. C. de testa. mili. & in l. Centurio, col. 5. versi. tertio iuxta. ff. de vulg. & pupil. & consi. 11. perspectis, col. 1. libro 6. Barb. in tracta. de præstan. Cardi. in vl. quæ. 1. partis, in 5. arg. Soci. consi. 66. frustra, col. 1. in prin. lib. 1. Fely. in ca. cùm non liceat, col. 4. versi. de istis dicit, de præscrip. Iason qui & id dicit sing. in præludiis feudorum, co. 7. versi. nota etiam in prædicta, & in l. frater à fratre, col. 23. versi. adde sextam fallentiam. ff. de condic. indeb. & l. ex imperfecto, col. 1. versi. hinc videmus. C. de testa. Iac. à S. Geor. in trac. feudo. in verbo principe Pedemontium, col. vl. versi. 64. Anto. Corse. in tract. de pote. & excel. regia, in 6. quæsti. Catel. Cota in memor. incip. donatio facta à principe. & Fran. Purpu. in l. 1. col. 35. nume. 293. ff. de offic. eius cui mand. est iurisd. Nec vllus, quod sciã, dubitauit, præter Mar. Mantua. in repe. d. l. frater à fratre, colum. 81. nume. 348. sed rursus & quintò, propterea quòd eandem putat esse rationem priuati, & regis in ea re.

52 *Donatio facta à principe suæ concubinæ valet. Licet is miles sit.*

Similiter licèt donatio facta à milite suæ concubinæ non valeat l. 2. C. de dona. inter vir. & vxo. Valet tamen facta à principe, licèt is miles sit, cùm cæteros milites commilitones vocet in l. j. ff. de mili. testa. quæ loquitur de Traiano Imperatore. Nam & id quoque fecisse Iulium Cæsarem tradit Sextus Aurelius Victor, & Eutropius: Claudium Albinum & ipsum Imperatorem, Iulius Capitolinus non semel: Opiliũ Macrinum Lampridius in vita Diadumeni: Alexandrum Seuerum idem author in vita illius: Maximinum Capitolinus in Gordianis, & iterũ in vita illius: Saturninum Trebellius Pollio: Tacitum & Martiũ, Flauius Vopiscus: Constantinum Ammianus Marcellinus libro 14. & Iulianum idem scriptor libro 16. & 21. Id quod faciẽdum suadet Dion ille Cassius, cognomento Cocceius, philosophus & historicus nobilissimus, in libris quos de Principe scripsit. Quod tamen non placebat Augusto, si credimus Suetonio, Aurelio, & Eutropio. Sed vt redeamus, quod diximus, valere donationẽ principis factam suæ concubinæ, voluit Bald. non vno in loco, scilicet consil. 148. quæritur vtrum donatio, lib. 3. & consil. 262. recolo, in 1. dubio, eo. lib. 1. & consil. 267. ad euidentiam col. 2. versi. ex his satis apparet, eod. lib. 1. & Io. Lup. in d. repet. rub. de donat. int. vir. & vxor. §. 30. col. 3. versi. ex prædictis infertur, cum seq.

53 *Donationes principũ nõ egẽt insinuatione.*

Et hoc quoque spectat, quod donationes à principe factæ non egent insinuatione, Bal. cõsi. 300. incipi. text. lib. 2. vbi id dicit Bart. consuluisse, & allegat tex. in d. l. pen. C. de donat. inter vir. & vxo. Sed & tex. melior, & is quidẽ expressus, in l. sancimus, versi. Exceptis, vbi id ipsum nõ. ipse Bal. C. de donat. Et hoc quoque ante illum voluit Oldra. d. consi. 231. & Ioan. Andr. in addi. Spec. titu. de instru. edi. §. porrò, in vlt. addi. & ea magna, & Alberi. qui tamẽ dubitat, in l. illud, col. 2. versi. quæro vtrum donatio. C. de sacrosanct. eccles. Bened. Plum. in l. si arrogatus. §. consul. ff. de manu. vindic. & idem Mantua, in repe. l. frater à fratre, vbi supra, versi. ab hinc 2. in fine, sequitur Imo. in c. cùm contingat, char. pen. de iureiur. & Rom. in l. Modestinus. ff. de donati. & consi. 59. ad discutiendũ in 5. dubio, Alex. in l. Centurio. col. 5. versi. cõprobo dictum. ff. de vulg. & pupil. substi. vbi alios citat, & Iason in d. l. ex imperfecto, vbi suprà. C. de testa. Quasi scilicet nullæ donationis à principe factæ immensæ videri debeant: aut liberalitas principis nullis huiuscemodi frenis & cancellis coerceri debeat, vt etiam dicit Marcus Mantua. consi. 1. vertitur, col. 2. num. 15. per d. l. sancimus §. exceptis, & d. l. pen. C. de donat. inter vir. & vxo. & l. vlt. C. de præpo. agẽ. in reb. lib. 12.

54 *In contracti*

Et illud item quòd licet in contractibus, siue aliis actibus inter viuos ius accrescendi locũ non

bus inter vivos non est locus iuris accrescendi, nisi in donationibus principum.

non habeat.l.si mihi & Titio. ff. de verborum obligationibus. Fallit tamen in donationibus principum.l.j.& ibi Bar.to.in prima oppositio. Bald.in secunda opposi.& Ioannes Plat.C.si liberal.prin.soc.li.x.quam & in id ponderat idẽ Bartol.in d.l.si mihi & Titio,statim post princ. & ibi quoque Raph. Co. qui ita dicit se consuluisse, Pau.Castrẽs.columna prima, versicu. item fallit, Alexan. qui id dicit sing. columna secunda.in 3.fal.& Iason columna tertia, versi cu.tertiò fallit.ff.de verborum obligationibus, & Bald.in l.1.§.in primo,colum.penul.versic. vnum scias.C.de cadu.tollen. vbi dicit quòd ius accrescendi non habeat locum in feudo. c.1.§.cùm verò,titu.qui feud.da.pos.& capite primo,titu.de gradi.succes.in feudo: fallit tamen in feudo concesso à principe,& idẽ Bald. in d.l.2.col.1.in 1.lect.ff.de const.prin. & Bal. in l.si qua mulier, circa mediũ. C.ad S.C.Tertul. vbi & illud dicit de feudi concessione, & io l.1.col.9.versi.venio ad 11. quæstionem. C. quan.non peten.part.& in d.c.1.§.& quia vidimus,col.3.versi.item hæc est regula,ti.qui feu. da.pos.& in c.1.& ibi Aluar.& Cardi. Alex.tit. de fratri.de no.bene. inuesti. & idem Bal.in c. 1.tit.de duo. fratr.à capi.inuesti.& in c.1.tit.an agn.vel fil.& in c.1.col.2.ver.quæro nonquid vasallus poterit feudum, tit.de prohi. feu. ali. per Fre.vbi ex hoc dicit, vasallum posse suo cõ uasallo vendere suam partem feudi à principe concessi:non si ab alio fuisset cõcessum, & cõ si.546.Imperator,paulò antè §.lib.1.& consil. 50.in primis, col.1.lib.4.Alex.consil.30. quoniam,col.3.versi.2.dato,lib.1.& con.24.ponderatis,colum.3.versicu.quandoque conceditur, libro 5. Barb. in cap.3. colum.5. versicul. quod limita,nisi feudum,de feud. Frã.Cur.Senior. consi.49. memoriæ,colum.12.versicu.6. probatur.Soci.consi.66.visa donatione,col.5. versi.prima ratio est,lib.4.Iacob.à S. Georg. in tracta.feudo.in verbo princeps Pedemontium col.6.versi.51.Iason in l.re coniuncti,char.pe, nu.323.& seq.ff.de lega.1.& consi.1.in ista quæ stione,col.4.versi.tertium principale, lib.3.& consi.117.io causa.col.6.versi.& tenendo, lib. 4.Io.Crot.in repet.rub.de rescrip.col.2.lib.6, Ludo. Gozad.consi.26.in causa illustrissimorum,col.6.nu.34.Et hæc est communior, rece priorque op. quam consulendo & iudicando sequi debemus, vt dicit Iaso. d.consi.117.lib. 4. Nam sunt nonnulli qui contrarium tenent, vt videre licet apud ipsos Alex.& Iaso.in d.l.si mihi & Titio,& eundẽ Ias.in d.l.re coniuncti. Ex illa autem l.1. C.si liber.prin.soci.dicit Bal. in repet.l.2. col.33.in 9. q. versic. præterea & hoc regie ff.de iure imrã. largitores principum multùm esse fauorabiles. ad quod etiam allegat l.prohibere.§.planè.ff.quod vi clam.

55 Ex eodem quoq; fonte & aliud manat,quòd licèt in alternatiuis sit electio debitoris,l.plerũ que,in fi.ff.de iur.dot.& ca.in alternatiuis, de reg.iur.lib.6.& ibi concor.Tamen si princeps tibi vnum ex duobus aut tribus concesserit,id est, vnum alterum alternatiuè,non eius qui debet,sed tua erit electio,vtrum ex illis malueris poteris que optimum si tibi libuerit,eligere, vt colligitur ex l.3.iuncta l.1. C. de Castren. & Miuitte.lib.12.quam ad hoc expendit Bal.omnium rerum vberrimus fons in d.l.3.col. 1. ff. de constitut. princip. in priori lect. Quod tibi in primis notandum moneo, quia vix alibi reperies.

In alternatiuis concessio nis principis electio est donatarij.

56 Huius item monetæ est quod licèt cùm duobus separatim res quæpiam vendita, donata, vel aliter concessa est, is potior erit cui primũ res ipsa tradita fuerit,etiam si sit posterior titulo.l.quoties.C.de rei vendica.Id tamen nõ procedit in donatione aut concessione facta principe.Nam is semper præfertur cui primùm donata est,vt donatio principis sit amplior & efficacior, quàm priuati, vt ex facto interrogatus respondit Ro.consi.298.circa præmissam,per multa quæ ibi allegat.Et sequitur Iason consil. 27.ad euuendum, in prin.lib.j. & Cardi. Alex. in c.si facta,col.3.tit.si de feud.fue.contro. inter do.& agna.& latè Iacob.à S. Georg. qui id tamen declarat in tract.feud.in d.verbo, princeps Pedemontium,col.antepe.versi.52.& ante hos Bal.à nullo illorum citatus in capi.licèt causam,col.7.versi.sed quæro quid si duo, de probat. vbi id dicit no.10§. his igitur, in Authen.vt exac.instan.dot.& idem Bal.in c.j. versi.amplius consueuerunt, super verbo,in detrimentum,tit.de pac.Constan.

In donationibus principis is semper præfertur, cui primùm donatũ est, etiã si alij priores possessionem acceperint.

57 Nam ex huiusmodi donationibus, priuilegiis,concessionibus principum, trãsfertur dominium sine traditione vel apprehensione possessionis, vt voluit Io. And.in c.olim, de verb. sig. And.Iser.in c.2.& ibi Bal.col.vlt.tit.de noua for. fidel. & vterque in c.j.tit.quid sit inue. idem Bal.in prælud.feud.col.7.vers.dixi sextò, & in c.ad audientiam, col.j.versi.& ex priuilegio,de rescrip.Ang.in l.officium,ad fi.ff.de rei vend.Alexand.consi.187.in hac causa,colum. vlt.versi.quòd autem ista, lib.3. & consil.3. ex his quæ in themate, col.5.versi.septimò, lib.5. repetito consi.11.li.6.& idem Alex.consi.103. perspectis his,col.pen.versi.septimò, non potuit,eo.lib.6.Iason in l.ciuitas,col.3.versi.adde etiam quod per istam,ff.si cer. pet.& consi. 145.circa primam dubitationem,col.6. versi. decimò & fortius, lib.3. & consi. 118, videretur in præsenti dubio, col.6. versic. item princeps,li.4.Caro.Rui.consi.32.viso themate,co. 2.nu.4.lib 1.& consi.40.pro euidentia, col. 9. nu.13.eo.lib.1.& consil.208.præmittendum, col.6.nu.12.eodem lib.1.Ludo. Goza. consil. 14.prima facie,col.4.versi. quibus tamen non obstan.& Pau.Pari.cons.11.castrum,col.7.nu. 58.& seq.lib.1.& Maria.Soci.Iuniorem,consi, 65.cum

In donationibus & priuilegiis principum dominium & ius transfertur sine possessione.

65.cum in præsenti casu,col. 3.no. 5.li.j. Vide tamen omnino Iaso.in d.l.quoties,col. 2.vers. secundò infero & seq.C.de rei vendi. vbi id tractat amplissimè,& in l.traditionibus,col. 1. & 2.C.de pactis.& Philip.Deci. in l. certi condictio.§.deposui,colū. 2. versic.& est speciale, & seq.ff.si certum pet.

Feuda à principibus concessa sunt perpetua.

58 Huc pertinet quòd feuda concessa à principibus & aliis maioribus, videlicet Capitaneis regiis, regnique Valuasoribus sunt perpetua, nec reuocari possunt. A minoribus autem concessa possunt liberè reuocari,per c.vlt.tim.qui feud.dar.pos.vbi Iacob. Bel.Bal. Iacob. Aluar. id dicunt hinc procedere, quoniam non esset honestum nobiliores suum beneficium reuocare, arg. l.vlt.C.de anno.ciuil. li.xj. & §.illud, in Auth.Cōstit.quæ de digni.Ex quo apud nos in Gallia,Officia à Rege concessa, quæ scilicet Regia vocamus, sunt perpetua, nec reuocari possunt,de qua re est regia ordinatio,quàm vocamus. Quæ verò ab aliis inferioribus cōcessa sunt, liberè & sine causa reuocari possunt ab iis qui concesserunt,vt no. Bald.in l.iudicium soluitur.ff.de iudi. de quo nos latè diximus in nostris consuetudi. Pictonum, otsi in certis casibus,quos ibi declarauimus.

Cōcessio principis realis præsumi nr, licet de alijs fumitur.

59 Sed & huius notæ est; quòd licèt aliàs admodum dubium sit,an concessio sit realis, an psonalis,& vtra potiùs esse præsumatur, vt videre licet apud Bart.& alios,in l.j.ff.de consti. prin.& in l.quia tale.ff.sol. matr. & in l. pater, quæ est pen.ff.de seruit.leg.glo. & Doct.in c.cū venissent,de institu.cum simi.Tamen si concessio fuerit facta à principe, hoc minimè dubiū est,nam ea potiùs habenda est pro reali quàm pro personali: atque ita transit ad successores ex Specul.sententia in tit. de instr. ædi.§. nunc autem videndum, versi. si autem dubium est, Ibi enim loquitor de priuilegio cōcesso à principe,vt patet ex præcedentibus,& Bart. in d.l. pater.ff.de seruit.lega. Bald. loquens de Barone concedente in d.l.j.§.excepto, col. 2. versic. quid si aliquis.C.de cad.toll.& Iason d. consil. 17.ad emendum, colum. 2. vetsic.huic cōclusioni,lib. 1.

Emphyteusis à principe non cadit ob cessationem

60 Denique nec illud prætermittendum ducimus,quod à D.Ioanne Igneo præside ornatissimo scriptum est in l. 1.§.cùm omnes,nu 201. iterumque nu. 235.ff.de SC.Silla.quòd qui emphyteusim accepit à principe,nō cadit emphyteusi ob cessatione solutionis pensionis per triennium,per tex.in l.fundi.C.de fund. patri. li. 11.idque assignat Igne.liberalitati principū. Sed illud tamen in hac re notandum, gl. aliter eum text.intellexisse, vt patet ex gl. vlti. atque etiam Bar.& Lucam Pen.& Ioan.Plat. qui hoc intelligunt,quando expressè fuit pactum appositum,ne res ob huiusmodi cessationem committeretur, trahuntque ad ecclesiam, vt scilicet possit dare in emphyteusim,cum eo pacto.

Sed vt dicam quod sentio, non videtur posse sumi ex eo text. huiusmodi pactum fuisse appositum.Tu autem ad omnia superiora adde quæ de nobilium liberalitate diximus in repe. l. si vnquam,in verbo,donatione largitus,no.73.il lud autem,& seq.

Nobili an sit necesse facere mentionem nobilitatis in impetratione beneficij.

61 NOBILI impetranti beneficium necesse est mentionem fieri suæ nobilitatis: aliàs non valet impetratio,si credimus Host.in c. ad aures, per illum text.de rescrip. quem sequitur Barb.ibi,motus,quia faciliùs vitiantur literæ ad beneficia,quàm ad litres.c.ad audientiam,le 2.eod.titu.In literis autem ad lites debet fieri mentio nobilitatis,per c.significātibus,de offi. dele.Igitur & in literis ad beneficia. Sed contrarium tenet Io. And.in d.c.ad aures,in verbo dignitatis,& ibi quoque Panor.col.j.& alij,inter quos id latè disputant Fely.in prin.& Phili. Deci.col. 2.versi.successiuè queritur,vt ibi omnibus videre licet. Et hinc quoque capta occasione Fran.Rip.ibi, col.7.versi.secundò quæro. tenet quòd etiam è diuerso non necessarium est facere mentionem ignobilitatis,per c.pe.de præben.Quinetiam illud de nobilitate tenet ipse Panor.in c.postulasti,co.pe.de rescri.Sed horum diffinitio ex his pendet quæ suprà latè disseruimus,c.20.num. 10.usque ad num & multis seq. vsque ad nume. 19.inclu. Et vide interim Pet. Anca.consi. 131. ad exclusionem, colum. 1.versi.vlterius aduertendum.

Nobiles non patiūtur sua nomina inscribi in instrumentis.

62 NON patiuntur nobiles sua nomina inscribi in instrumentis, tanq̄ id eis foret indecorū, vt probatur in l.pupillus, §.pupillus, vers. saoè si quidem emit.ff.de auto.tut.& est etiā bonus tex.in l.optimam ibi fortè propter personas dignitate excelsas.C.de contra.& commit.stipul. vbi & gl. no. huiusmodi personas non pati sua nomina apponi in instrumentis.Et hoc quoq; de nobilibus nuncupatim voluit Cepola in d. tract.de Imper.milit.delig.io 13.priuilegio nobilitaris.

Nobilis statim ex aspectu apparet.

63 QVISQVIS verè nobilis est, is statim ex conspectu huiuscemodi apparet.Sicuti è diuerso qui ignobilis est,talem mox ex vultu, incessu,cæterisque corporis notis se exhibet, quantumlibet nobilitatem mentiri conetur. Tantū habent vitium vultus speciesque, ac gestus corporis, vt non mores hominum solum, quod leges nostræ insinuant in l.obseruandum.ff.de off.præsid.& l. de minore.ff.de quæstio. Sed & generis quoque nobilitatem aut ignobilitatē ad viuum referant. Euripides in Hecuba,

Δεινὸς χαρακτὴρ, κἀπίσημος ἐν βροτοῖς
Ἐσθλῶν γενέσθαι, κἀπὶ μεῖζον ἔρχεται
Τοῖσιν ἀξίοισι τοὔνομα εὐγενείας.

Inest in homine mira & euidens nota
Probis satum esse:generis illustrat decus
Quisquis celebribus dignus est natalibus.

Et in Ione,

Γενναιότης σοι, καὶ τρόπων τεκμήριον,

Τὸ

Τὸ χρῆμ' ἔχεις τοῦδ', ὅστις εἶποτ' ὦ γύναι.
Γνοίη δ' ἂν, ὡς τὰ πολλά γ' ἀνθρώπου πέρι,
Τὸ σχῆμ' ἰδών τις, εἰ πέφυκεν εὐγενής.

Id est ex traductione Durothei Camilli,

Generositas tibi, & morum iudicium,
Eam formam habes, quæcúnque es ò mulier
Vtinam cognosceret, quoniam multa homini accidunt,
Formam videns quis, an esset generosus.

64 Et huc alludit illud Ouidij lib. 2. Fastorum de Romulo & Remo loquentis,

Si genus arguitur vultu, nisi fallit imago,
Nescio quem è nobis suspicer esse Deum.

Et lib. 4. eiusdem operis,

Nec facies impar nobilitate fuit.

Et li. quoque 6.

Martia sacrifico deductum nomen ab Anco,
In qua par facies nobilitate fuit.

Aut vt alij legunt,

In quo par facies nobilitate sua est.

Et subdit,

Par animo quoque forma suo respondet in illa,
Et genus, & facies, ingeniumq́, simul.

Et in epistula Paridis ad Helenam, quod alibi ad aliud propositum citauimus,

Forma uigorq́, animi, quãuis de plebe uidebar,
Indicium tectæ nobilitatis erat.

Quo planè significatur nobilitatem vel de industria tectam, & dissimulatam sese gestu, & vulto prodere. Porrò Iulius Capitolinus tradit Antoninum Piũ nobilem fuisse vulto. Apud Quintilianum lib. 6. cap. 4. cùm Longus Sulpicius vultu admodum fœdus eum contra quoé liberali iudicio aderat, dixisset, ne faciem quidem haberi hominis: ei respondens Domitios Afer, qui contrà huic aderat, Tu inquis ex animi sententia Longe. Qui malam faciem habet, liber non est.

65 Atque vt ad exempla eius rei veniamus. Sic apud Homerum lib. 4. Odissex, Menelaus statim visis Telemacho Vlyssis & Pisistrato Nestoris filio, ex eorum tãtùm occursu, sine alia eorum notitia aut cognitione, eos nobiles esse, & ex Regibus ortus prædixit,

Ἀλλ' ἀνδρῶν γένος ἐστὲ διοτρεφέων βασιλήων
Σκηπτούχων, ἐπεὶ οὔ κε κακοὶ τοιούσδε τέκοιεν.

Sed virorum genus estis nobilium Regum
Sceptrigerorum, quia nequaquam mali tales genuissent.

Sic apud alterum scriptorem Græcum Heliodorum Phœniceum, lib. Historiæ Aethiopicæ 5. Cybele ex vultu & gestu Theagenis & Charicleæ eos cognouit nobili genere ortos esse. Sic apud Virgilium post initium lib. 4. Aeneidos, Dido Aeneam ex ore coniecit esse genus deorum,

Quis nouus hic nostris successit sedibus hospes?
Quam sese ore ferens, quàm forti pectore & armis?
Credo equidẽ (nec vana fides) genus esse Deorũ.

Apud eundem li. eiusdem operis 1. de Venere,

Et vera incessu patuit dea.

Quod tamen ad id referri putast, quòd non nulli aliter deos, quàm homines incedere dicunt, ex eoque etiam solo facilè dignosci deos ab hominibus. Ea enim fuit sententia ipsius Heliodori eiusdem illius operis libr. 3. autoritate Homeri de Neptuno loquentis libr. Iliados 13.

Ἴχνια γὰρ μετόπισθε ποδῶν, ἠδὲ κνημάων
Ῥεῖ' ἔγνων ἀπιόντος, ἀρίγνωτοι δὲ θεοί περ.

Quod animaduersum non fuit ab interpretibus Virgilij. Sed & apud Apuleium lib. 1. Asini aurei, non moltò antè fi. Milo de corporis ipsius Apuleij speciosa habitudine, deque virginali eiusdem verecundia, generosa illum stirpe proditum coniecit.

66 Quanquam contra supradicta facit, quòd sicuti mores vulto plerunque reguntur, ob idque conclamarit Iuuenalis Saty. 2. post princi. Fronti nulla fides: Ita quoque & genus. Nam vt dicit Iurisconsultus in l. qoia difficile. ff. de contrahen. empti. difficilè dignosci potest liber homo à seruo. Et sanè videas hominum plerosque ignobilissimos, qui vultu, gestu, incessu, gradu, pretiosis vestibus, ore & lingua grandiloqua, verbis magnificis, & cæteris id genos adeo nobilitatam effingunt, vt ipsi nobiles omnibus vel prudentissimis esse videantur. Id quod Sclerias intelligens apud Stobæũ Ser. 2. & Antonium Monachum Melissæ libr. secundo, Sermo. 79. & Maximum Ser. 64. hæc scribit,

Πολλοῖσι δ' ἔστιν ἡ μὲν ὄψις εὐγενής,
Ὁ νοῦς δ' αὐτὸ δυσγενὴς εὑρίσκεται.

Multi mortalium præ se ferunt nobilitatem in vultu,
Quorum tamen mens ignobilis reperitur.

Euripides autem in Medea,

Ὦ Ζεῦ τί δὴ χρυσοῦ μὲν ὃς κίβδηλος ᾖ,
Τεκμήρι' ἀνθρώποισιν ὤπασας σαφῆ:
Ἀνδρῶν δ' ὅτῳ χρὴ τὸν κακὸν διειδέναι,
Οὐδεὶς χαρακτὴρ ἐμπέφυκε σώματι;

O Iupiter, quidnam de auro, qood an adulterium sit,
Indicia hominibus præbuisti manifesta:
Virorum autem quo oporteat malum manifestari,
Nullus character insitus est corpori?

Idque est quod Momus querabatur de compositione corporis, quæ talis esset, vt ex exterioribus interiora non apparerent: quòd cùm multi, tom etiam Lucianos tradidit in Hermotimo.

Momi querela aduersus fabricã humani corporis.

67 *Nobilitatis gradus esse.*

SVNT quidam nobiles simplicis (vt est in vulgari nostrorũ Prouerbio) figuræ, id est, infimi ordinis, qui dũ maximè ex nobilitate sua, qoæ forsan nulla est gloriari volunt, dicunt se tam nobiles esse quàm Rex est (*Ie suis aussi noble que le Roy*) tanquam scilicet qui nobilis est,

non

nõ magis nobilis esse possit. Sed hi admodum fallũtur: nam vt cæterarum dignitatum & honorum sunt gradus alij minores, & inferiores, alij maiores, & superiores. l. vt gradatim, in princi.de muner.& honor. & plenè not. à nostris in l.prima. ff. de offic.eius cui mand. est iurisdict.& Cano.in rubr.& in cap. statuimus, de maioritate & obedientia. Ita & nobilitatis. quoque, vt apertè probat text. in cap. primo. ti. tu.de matri.contrac.ad morg. vbi ita scribitur. Quidam habẽs filium ex nobili coniuge, post mortem eius non valens continere, aliam minùs nobilem duxit. Vides enim ibi duas nobiles, sed alteram altera nobiliorem. Nam in cæteris rebus videmus bono esse melius. l. vbi autem, in princip. ff. de verborum obligationibus, æquo æquius, honesto honestius, vtili vtilius, & alia infinita quæ tibi colligemus in tracta. *Le mort saisist le vif.* in præfat. decla. 7. num. 6. incip. ego verò, cum seq.

68 Sed quod de nobilitate diximus, id quoq; satis ostendit quod scribunt Iac. Alua. & Cardi. Alexand. in cap. 1. vterque colum. 2. tit. qois dica. dux, comes, mar. illum esse magis nobilẽ qui à principe nobilitatur, quàm qui ab inferiore habente facultatem nobilitandi, cũ aliis multis concordan. à me congestis suprà cap. 6. num. 7. fateor tamen, & seq. Sed & omnes propemodum loquentes de feudis nobilibus & ignobilibus, quæ scilicet suos possessores nobilitant, aut non nobilitant, ponunt tres ordines nobilium. Alia enim purè nobilia esse, alia minus nobilia, alia aliquatenus nobilia, vt latè diximus, suprà cap. 7. num. 6. verùm Iac. Et ita de ea re loquuntur, vt velint homines qui ea possident, aut purè nobilitari, aut minùs, aut quadantenus, vt etiam satis probat text. in dicto cap. 1. §. 1. & §. cæteri, tit. quis dica. dux. Et si id non traheretur ad nobilitatem hominum, tamen satis esset ad probandum homines esse plus aut minus nobiles, cùm valeat argumentum de rebus ad personas, & è diuerso. l. qui furere, & ibi Bal. & Alberi. ff. de stat. ho. glo. & Doct. in l. cùm quid. ff. si cert. pet. cum simi.

69 Porrò Bart. in l. 1. colum. penult. versicu. sed quæro qualiter fiat. C. de dignita. lib. 12. palàm & in aperto nobilitatem aliam alia esse maiorem, & inter eas vnam quam infimam appellat. Nam & ipse ibi, colum. 3. versic. istum intellectum, dicit alicubi Imperatorem vocatum fuisse nobilissimum, scilicet in l. quæro. ff. de nat. rest. & sic, inquit, in superlatiuo gradu, vt eius ostenderetur maxima omnium esse nobilitas. Et facit etiam text. in l. tam dementis. C. de epi. audi. & in l. si furiosi. C. de nupti. dum vtrobique l. iubet vocari, qui ex eo genere sunt cæteris nobiliores, vt hinc quoque possis colligere etiam ex eodem genere alios aliis esse nobiliores. quod expressim annotauit Salyce. in posteriore loco, in 2. not. vbi addit rationem,

Eiusdẽ etiã generis alium alio nobilior.

quia quidam habent nobilitatem à genere tantùm, quidam à moribus & scientia, quidam ab vtroque, & hi sunt cæteris nobiliores, de quo & nos alibi diximus. Cicero autem in oratione in Vatinium cuiuspiam excellentem nobilitatem vocat, ita declarans aliam alia esse præstantiorem: vti & ipse in oratione pro Cn. Plãcio summam nobilitatem L. Philippi. Quem in hoc secutus Valerius Maximus lib. 6. cap. 3. Vigoit, inquit, ĩ nostra ciuitate Tiberij & Caij Gracchorum summa nobilitas. Qui & ipse alibi eximiam nobilitatem appellat lib. 7. c. 11. eodemque vlt. vbi de Alcibiade, & lib. 9. c. 15. vbi de Cornelio Scipione. Denique Plinius li. 34. c. 8. Mirum, inquit, in hac arte est, quod nobiles veros, nobiliores fecit.

Nam vt dignitatis, honoris, & nobilitatis sunt gradus: ita è diuerso infamiæ horum contrariæ, vt contrariorum eadem solet esse disciplina. Nã alius alio esse infamior, ignominiosior, vt scribit Bald. in l. sed & milites. §. j. quem legit cum princip. illius l. ff. de excus. tutorum. per eum textum, qui huiusmodi erat in eius codice, qui nimium ignominiose dimissi sunt. nã ex illo verbo nimiũ, [no. id quod diximus, in infamia esse gradus, vt in virtute & fama. hæc enĩ sunt verba illius, Sed in aliis codicib' aliter legit. alibi enim legitur, qui nimirũ ignominiose dimissi sũt: alibi, qui de numero ignominiosè dimissi sunt. At Antonius Augustinus ita eum locum è Græco vertit, Planè ignominiosè missi. Tamen illud certum, infamiam aliã alia maiorem, vt delicta ex quibus infamia fit, alia aliis sunt grauiora. Et videmus infamiam iuris maiorem esse infamia facti, vt disces ex glo. in §. porrò, in verbo, infamia. 3. quæstio. 7. & Panorm. in cap. primo. de purg. cano. cum simil & tamen vtraque infamia est.

70 *Infamię gradus.*

SVNT ET QVIDAM, qui titulo ampolloso se vocant in instrumentis nobiles & potentes. Idque faciunt plerunque Barones & id genus similes, veluti assumẽtes illum potentię titulum supra inferiores nobiles. Et certè diuersos esse nobiles & potentes ostendit illud Terentij in Adelphis alibi à nobis adductum,

71 *Nobiles & potentes.*

Potentes, dites, fortunati, nobiles.

Et in Heauton,

Mea est potens, procax, magnifica, sumptuosa, nobilis.

Et illud Ciceronis in oratione pro P. Quintio, Potentes, diserti, nobiles omnes aduocandi sunt, & in oratione pro Rabirio Posthumo, vbi vocat M. Drusum potentissimũ & nobilissimum Tribunum plebis. Et Flauius Vopiscus in Tacito. Nam & limitem trãs Rhenum Germani rupisse dicũtur, occupasse vrbes validas, nobiles, diuites, & potentes. Illudque D. Pauli prioris ad Corinth. ca. 1. Non multi potentes, non multi nobiles. Vt etiam potentiam, & nobilitatem, in c. super eo, le 2. de testib. cùm dicitur,

tur, Potẽtia, nobilitate, honore. Ex quo illa quę ſtio Cano. an in ſacerdotiis conferendis, conſiderãda ſit magis potentia, an nobilitas, de quo per Cano. in c. conſtituris, le 2. de appell. & Io. Sel. in tract. de benefi. in 3. parte. q. 7.

72 Plerunque tamen hæc ſimul iũcta reperimus, ita vt aliquando potens præcedat, nobilis ſequatur: aliquando quoque vice verſa nobilis & potens. Prioris habes exemplum apud Tullium lib. Epiſt. famil. 2. aliàs 1. epiſt. 18. ad Q. Thermum, Si adoleſcens potens & nobilis à te ignominia affectus eſſet. Et ſæpe apud Firmicum, vt li. 3. c. 6. in 7. loco Solis: & li. 4. c. 2. vet. 4. & li. 5. c. 2. in finib' Veneris: & c. 6. in Capricorno. Alterius, apud Liu. 1. deca. li. 8. ad fi. vir nobilis potenſq; erat. Et iterũ 3. deca. li. 6. poſt princi. ꝑ vrbs tam nobilis ac potens ſicut defectione ſua traxerat aliquot populos, &c. Et rurſum 5. Deca. lib. 2. Iſmenias vir nobilis ac potens. Et Aelium Spartianum in Didio Iuliano, quia multos iam Senatores occiderat, & quidem potentes, & nobiles, & in cap. 1. in princi. de his quæ vi metuſve cau. fiunt, vbi ita ſcribitur, Quidam nobilis, & potens. Ex quo not. Anto. ibi, no. & Panot. in 2. no. illud no. nõ quiſquis eſt nobilis, continuò eſſe potentem: & quòd ad incutiendum metum non ſufficit nobilitas, niſi adſit potentia. Quibus addes illud Quintiliani lib. 11. c. 1. Nobilis obſcurũ, potens infirmum. Atque illud Plinij li. 6. c. 19. Sed omnium in India propè potentiam claritatemque antecedunt Praſij. Claritas autem nobilitas eſt, vt diximus ſuprà c. 2. nu. 9. & ſeq. Nec interim omittam quod Cicero lib. 3. Officiorum, vocat Pyrrhum regem generoſum, id eſt nobilem (vt diximus ſuprà c. 2. num. 47. verùm prius) & potentem. Cuique, inquit, de imperio certamen eſſet, cum rege generoſo & potenti.

73 Nobilitas igitur, vt ex prædictis patet, & ſatis conſtat ex verborum ipſorum proprietate, ad genus refertur. Potentia ad vires & facultates & diuitiarum, & hominum ſubditorum, & aliorum id genus. Vnde apud Cornelium Tacitum lib. 18. potens & inops ponuntur vt diuerſi. Et prout, inquit, potens vel inops reus inciderat, &c. Et paulò antè dixerat, Vibius Criſpus pecunia, potẽtia, ingenio, inter claros magis quàm inter bonos. Terentius autem in Eunucho ſatis oſtendit potentem de diuite intelligi cùm ſcribit,

Quid eſt tam potens cum tanto munere hoc?

Apuleius verò vtrunque coniunxit lib. 9. Met. Vicinus potens, & diues.

74 *Quæſtio in ſtatuto loquẽte de nobilibus.* STATVTVM eſt in quibuſdam locis, vt nobiles non poſſint intrare palatium, niſi tempore concilij. Si nobilis accuſatus fuerit quòd intrauit palatium in menſe Maio, ipſe autem allegauerit & probauerit factum fuiſſe concilium eo mente, ſed dubium eſt an cùm intrauit, tenebat concilium necne: videbatur illum eſſe condemnandum, quia reus non clarè probanit ſuam exceptionem, vti actor ſuccumbit, qui non clarè probat ſuam intentionem. l. 1. & l. in exceptionibus. ff. de probat. & videtur expreſſum in l. matrem. C. eo. tit. vbi Bal. ita tenuit, ad hoc quoque allegans l. ab ea parte. ff. eo. tit. Et quia etiam huiuſmodi exceptio non rectè opponitur, niſi cum tempore licito, ergo id tempus debet probari. per c. abbate. de re iu di. lib. 6.

75 Verùm cõtrarium expreſſè & in hac ſpecie tenuit Barto. in l. non ſolùm. §. ſed vt probari. col. 1. ver. vel pone ſtatutum. ff. de ope. no. nunci. Nam in delictis, inquit, in dubio, debemus intelligere factum tempore licito, vt ſic quis à delicto excuſetur. l. meritò. ff. pro ſocio. & l. interpretatione. ff. de pœnis. & quod dicimus de teſte reducendo ad concordiam, ne incidat in falſum. c. cùm tu. de teſtibus. Et dicit id expreſſum in l. 2. C. de peti. hære. vbi quis fundata intentione aduerſarij ſui excipiebat de titulo ſuę emptionis, ſed dubitabatur an dicta ceſſio pręceſſerat, vel ſecuta fuerat litem. & dicit glo. ibi, præſumi eam præceſſiſſe, niſi probetur contrarium: alias præſumeretur delictum, ſcilicet vitium litigioſi. Alias autem ſi loqueremur in aliis rebus quàm in delictis, ſuccũberet reus clare non probans, per d. l. matrẽ, & c. auditis, de præſcri. & quod voluit glo. in cle. vlt. de teſcrip. & facit l. Titiæ textores. ff. de leg. 1.

76 Hæc propemodum Bar. Quem ſequuntur Ro. Alexan. qui id dicit ſequi totum mundum & Iaſon ibi, qui eum ſ. legunt ſub §. ſciendum. & Sal. in d. l. matrem, ad ſi. Petr. Anc. in cap. in præſentia, col. 2. nu. 13. & ibi Panot. id dicens valde ſing. col. 4. verſi. ſi autem præſumeretur, & latè Philip. Deci. num. 12. de probat. idem Panot. in d. c. auditis, col. pen. verſi. ſed quãdo contingit, & ibi latè Fel. chat. vlt. ver. inquantũ Ab. de præſcr. Alex. conſi. 52. viſo themate illuſtriſſimi, col. 1. li. 5. & cõſi. 30. ex allegatis, col. 2. ver. & pro hoc etiam, li. 7. Auguſt. Ari. in addi. Angel. Are. in tracta. malefi. in verbo, de anno præſenti, col. 6. apud quos pleniſſimè videbis hanc opi. multis aliis rationibus fundatã & defenſam aduerſus rationes Bal. & alias ab ipſo Iaſo. adductas. Sed tu tamen omnino vide Petr. Ancha. declarantem op. Bart. in c. cùm dilecti, per eum tex. in col. 2. verſi. Item per iſtud. & ibi quoque poſt eum Ioan. And. colum. 2. & Fran. Are. in 7. not. & Fely. etiam in 7. no. de accuſ. & eundem Fely. in c. 1. col. 4. verſ. tamen factum, de re iudi.

77 *Alia quæſtio ſuper eodem ſtatuto.* Sed ſuper illo ipſo ſtatuto aliud dubiũ fuit hinc ortum, quòd medicus quiſpiam nobilis ingreſſus fuerat palatium extra tempus concilij, curandi cuiuſpiam cauſa. quærebatur an incidiſſet in pœnã ſtatuti. De qua ſpecie loquens Bal. in auth. ingreſſi, col. 2. ver. & eſt arg. ad ſtatutum.

tutū.C.de sacro.ecc.respondit,illū non teneri, cū id nō ex cōtēptu statuti,sed ex causis rationabili fecerit,ar.gl.t.ibi,dū loquitur de eo qui ingressus est monasterium orandi causa,& l.quãuis,ff.de in ius vocan. quibus probatur verba simpliciter prolata restringi ad id quod rationis est.Quam sententiam alijs quibusdam similibus confirmat Iason,in d.authen.ingressi,co.4.versi.ista glo.diuiditur,& in d.l.quanuis, in nume.5.

78 *De statuto prohibēte nobiles conducere datia.*

SVNT in Italia quædam statuta prohibentia nobiles conducere datia, quæ vocant, sub certa pœna.Quæsitum est an soluta ea pœna valeat contractus conductionis factæ à nobili. quod videtur. Nam cum lex prohibitiua imponit pœnam extrinsecam,si fiat contra prohibitionem,non censetur actum contra prohibitionem factum annullare l.vlt.ff.de diuor. debemus enim esse contenti pœna à statuto indicta,arg.l.stipulatio ista.§.alteri,& l.doli clausula.ff.de verb.oblig.& c.in causis,de offic.dele. in contrarium quoque videtur, per l.Iubemus §.sanè.C. de sacros. eccle. vbi pœna imponitur facienti contra prohibitionem,& tamen actus manet nullus. Et facit etiam l.j.C.quæ res expor.pos.& l.j. ff.de his quæ pro non scrip.& l. si clericus,& ibi not.C.de episcop. audi.& l.j. C.de sepul.vio.

79 Super quo dubio Cy. in l.nō dubium, in fi. C.de legi. dicit ꝙ si imponitur pœna actui prohibito de iure communi, actus nō valet: secus si de iure speciali. & ita procedit d.l. vlt. Sed tu de hac re, ne te diutius detineam, vide multò latiùs apud Bal.in d.l.non dubium,col.pe.ver. venio,& ibi quoq; Sal.col.quoq; pe ve.,quæro vt membrum.C.de legib.& Bar.in l.Prætor ait,in prin.ff.de ope.no.nun.& Pan. Cast.cons. 62.quòd dicta conuentio, li.2.vbi nūcupatim loquitur de hac nostra quæstione,& concludit hunc contractum nullum esse.

80 *Nobilitas amabilis.*

NOBILITAS ex his est quæ amorem fauoremque conciliare solent, vel testimonio Virgilij,cuius illud est statim in initio li.4. Aeneidos,describentis ea quæ Didonem in amorem Aeneæ incitarunt, pellexerunt, inflammarunt,

Multa viri virtus animo,multusq; recursat
Gentis honos,

Quo in loco Christophorus Landinus id annotauit.Cui adstipulatur illud Tullij in oratione pro P.Sextio alibi à nobis ad aliud citatum. Erat enim hominum opinione nobilitate ista blanda conciliatricula commēdatus , Omnes boni semper nobilitati fauemus, &c. Et illud quoque eiusdem in oratione pro Cn.Plancio, nunquam enim nobilitas, integra præsertim atque innocens, à populo Romano supplex repudiata fuit. Et nonnihil etiam diximus suprà cap.20.on.193.incip.& vt generalius. Quanquam Propertius huic quod de amore diximus non accedit,scribens lib.j.Elegia.5.

Nec tibi nobilitas poterit succurrere amanti.
Nescit amor priscis cedere imaginibus.

Quod & nos alibi quoq; ad aliud citauimus.

81 *An deceat nobiles esse emphyteutas aut conductores. Miles quis intelligatur iure Canonum.*

NON INDECORVM est nobiles esse emphyteutas,aut rerum emphyteuticarum, si ue etiam aliarum conductores. Primum probat text.in c.literæ, de dilati.quod loquitur de quibusdam nobilibus, qui cessauerant triennio & vltrà, soluere pensionem rerum emphyteuticarum.Secundum, alius text.in c. ex literis, de iure patro. quod & ipsum loquitur de milite (qua voce Ius Canonicum intelligit eū qui Equestri dignitate insignitus est,quem vulgus nostrum *Cheualier* appellat, de quo alibi diximus) qui ad firmā,vt ipse loquitur, quod apud nos conductionem significat, quasdam res tenebat. Tamen moribus nostris non admodum est honestum nobilibus res alienas cōducere. Suntque in id quædam nostrorū principum edicta.

82 *Quid si ad vsum proprium nō quæstus caussa. Quid si postea vendat fructus conductos.*

Crederem tamen, si nobilis ad vsum sui victus & domus,agros aut fundos,quorum fructus sunt sibi necessarij,conduceret:non quæstus, & negotiationis causa, non ob id illum nobilitati præiudicare,non magis,quàm si fructus ipsos necessarios ad vsum suum emeret, ar.l.vniuersi,& ibi Doct.C.de vectig.cum simi. Etiam si eos postea ex superueniente caussa, id est, è re nata venderet : vt in simili voluerunt Guil.Cu.& Barto. & recentiores in l.cætera.§. sed si separauit.ff.de lega. 1.Alberi. & Bald. in l.1.§.vnde quæritur Offilius, per illum text.ff.de exer.acti. Alberi.in j. parte statutorum,quæsti. 79. item quæro statuto cauetur. & in 2. parte, q.106 prædicta etiam faciunt. Bal.in ca.1.§. si quis de manso,col.vlt.tit.de contro.inuc.Pau. Ca.in l.2.in prin.ff.si cert.pet.cum alijs multis concord.à me collectis in tractatu Retractuū. tit.1.in præfatione,num.77.hæc tamen.

83 *Nobilium cognomina apud Romanos & alios.*

NOBILIVM, & Nobiliorum cognomina, familijs quibusdam Romanorum fuerūt. Nam quantum ad primum,Plinius li.8. c.40. scribit Volcatium Nobilem qui Cesselium Ius Ciuile docuit, è suburbano redeuntem, cùm aduesperasset, canem à grassatore defendisse. Fueruntque & apud alios nonnulli eo cognomento insigniti, & inter cæteros Alexander Antiochi filius,vt patet ex lib.1.Machabæorū, ca.10. Et ipsemet, aut alius eius nominis qui Eupatoris pater fuit, eiusdem operis lib.2.c. item 2.& iterum cap.4.&c. 10. Fuit & Valerius Nobilis Tribunus militum,ex gente Valeria,in quem Cotta Consul in Sicilia virgis animaduertit,apud Frontinum lib.4. Stratsgematon c.1.& Honorius Nobilis, qui Consul fuit cum Euodio sub Theodosio & Arcadio.

84 Quantum autem ad secundum Notus, est multorum scriptorum monumentis Marcus Fuluius Nobilior, qui primū Prætor fuit, deinde

inde Consul, postremo Censor: eique Consuli Aetolia sorte contigit, vt hæc omnia videre poteris apud Liuium, belli Macedonici lib. 4. & 6. non semel, atq; & 7. non semel, & li. 9. & 10. Ex eoque libr. 9. intelliges illum fuisse plebeiũ. quò magis mirum, sit illum Nobiliorem fuisse cognominatum. Huius quoque meminerunt Tullius libr. j. Tusculanarum quæstionũ, & Plinius libr. 35. c. 10. haud multò post prin. Paterculus lib. j. Historiæ Romanæ, & Iulius Frontinus lib. Stratagematon j. c. 6. in prin. & iterum c. 11. & Iulius Florus Epitomes li. 2. ca. 9. & Aulus Gellius lib. 5. c. 6. & Macrobius li. j. Saturnaliorum, c. 12. vbi illum dicit scripsisse Fastos, quos in æde Herculis Musarum posuit, & Eumenius orator, aut quisquis is fuit, qui orationem illam de instaurandis scholis habuit, & Festus Pompeius lib. 16. in verbo, Retricibus. Fuit & alter M. Fuluius Nobilior longo post tempore, ex Equestri ordine, inter comites Catilinæ nominat° à Salustio. Et Quintus Fuluius Nobilior memoratus Floro in Epitome Liuij, lib. 49.

85 Nam & clarorum quoque (quæ quidem dictio idem significat vt Nobilium, vt latè diximus & probauimus suprà c. 2. n. 8. sed & hinc. & seq.) cognomen fuit Romanæ cuiuspiam familiæ. Eurinij enim Clari Præfecti vrbis, & bis Consulis meminit Aulus Gellius li. Noctium Atticarum 13. ca. 16. Nam & eum reperimus primum fuisse consulem cum Seuero sub Antonino Pio. Cuius meminit Spartianus in vita Seueri, tum in principio, tum postea, inter nobiles quos occidi iussit Seuerus, & iterum cũ Cethego sub Antonino Philosopho. Et adhuc scripsit Antoninus, apud Iulianum Iurisconsultum in l. nam salutem. ff. de offic. præfec. vigil. Alterius quoque nisi idem sit, meminit Plinius lib. 2. epist. ad Apollinarem, quem vocat virum sanctum antiquum, disertum. Et Septicij Clari Præfecti Prætorij Aelius Spartianus in vita Hadriani non semel. Et ad hunc aut aliũ eius nominis scribit Plinius lib. 1. episto. 15. Cassiodorus autem in Romanis Consulibus memorat Falconem & Clarum consules sub Pertinace. Sed & Antonini Clari meminit Iurisconsult. in l. viæ. ff. de priuil. vetera. Virgilius autem lib. 10. Aeneidos alterum filium Sarpedonis Clarum vocat,

—Hos Germani Sarpedonis ambo

Et clarus & Hæmon Licia comitatur ab alta.

Sed & Didij Iuliani Imperatoris Didia filia Clara vocata est, Apud Aelium Spartianũ in vita ipsius Iuliani. Meminit & Apuleius Apologia 1. cuiuspiam Sicinij Clari.

86 *Quæstio in statuto loquente de nobili.*

Est statutum alicubi, vt pœna homicidij sit mille librarum, nisi si nobilis occiderit popularem, tunc enim pœnam fore capitis. Iudex autem condemnauit nobilem pœna mille librarum, adiecta hac clausula, vt si sententia esset contra; vel præter formam statuti, eam reducit ad formam ipsius. Quæsitum fuit an hic nobilis sit decapitandus. Hanc quæstionẽ disputauit Iac. Butr. cuius rationes in vtranque partem retulit Bal. in c. cùm M. Ferrariensis, co. 2. ver. nota hic quòd protestatio, de constit. & ibi concludit primum caput sententiæ valere, tanquam certum: reseruationem autem non valere. & sequitur Corne. consi. 161. subtilis, col. 5. versi. nec etiam obstat, lib. 4. eamque aliis rationibus confirmat. Tu illos, si ita tibi libitum sit, videbis.

87 *An bona a lijs obligata deuastari possint ex statuto iubente deuastari bona nobiliũ.*

Est quoque statutum, vt horum nobilium qui popularem occiderint, omnia bona deuastentur. Quæsitũ item est an bona eorũ aliis obligata deuastabuntur. quod videtur, ar. text. in l. 1. §. seruus. ff. de Senatuscon. Silla. vbi seruus pignoratus & torquetur, & supplicium patitur. Nam & domus illa pignorata manet in dominio debitoris. l. pignus. C. de pig. act. & l. rescriptum. in prin. ff. de distrac. pig. cum si. Et huius opinionis fuere Iaco. Aret. in d. §. seruus. & Cyn. Alberi. & Ang. in d. l. pignus. Sed ex eo, inquiunt, quod reliquum erit ex deuastatione satisfiet creditori.

88 Contrarium tamen voluerunt Bar. & Ro. in l. 1. §. seruus. ff. de Senatuscon. Silla. & Salyc. in d. l. pignus. Ang. in l. Lucius. in fi. ff. de euicti. & Rom. consi. 128. prout ex tenore, quæ opin. est æquior & iustior. Nam creditores praeferuntur pœnis publicis & fiscalibus. l. placuit. ff. de iur. fisci. & l. 1. C. de pœn. fiscal. lib. 10. Et habet creditor actionem contra destruentem pignus l. qui occidit. ff. ad leg. Aquil. & l. seruum quẽ. ff. de pignor. Præterea si pignus ad fiscum perueniret, creditor haberet contra eum actionẽ. l. recusare. §. si fisco. ff. ad Senatuscon. Treb. & l. cum fisco. ff. de Senatuscon. Silla. & l. 2. C. ad legem Iul. de vi publi. Ergo multò magis habet exceptionem contra fiscum volentem destruere pignus ipsum. l. inuitum. §. si cui damus. ff. de reg. iu. Deniq; de hac re videtur textus apertissimus in l. res quæ. §. res autem. ff. de iur. fisci. vbi fiscus non potest ius creditorum lædere, nec prius res aliis pignoratas distrahere quàm illis satisfiat. Nec obstat d. §. seruus, quia loquitur in seruo, qui delinquendo potest priuare dominum ipsius dominio. l. 5. §. quoties. ff. de vi & vi armata. Et consequenter creditorem iure quod in eo habet. Hic autem loquimur de delicto debitoris, qui creditoribus prę iudicare non potest. Nec item obst. quòd pignus manet in dominio creditoris, quia id verum est, sed cum onere pignoris. vide omnino Io. Igne. in d. §. seruus.

89 *An nobilis rapiẽs à manu popularis, vel eius vestem dilacerans*

Statutum est Florentiæ, quòd nobili offendente popularem in personam, ipse aliique de domo eius puniuntur. Quid igitur si nobilis quicquam rapuerit ex manibus popularis, vel eius vestes laniarit: an sit locus statuto?

...rent offen das in perso na.

toi Bar. in l. licitatio. §. quod illicitè, paulò antè fi. ff. de publi. & Pet. Anc. in c. nuper, col. 1. ver. & prædicta inducit, de sent. excomm. & in c. si clericos, col. vlt. in ver. eiusdem initij, eod. titu. li. 6. dicunt locum esse statuto, quantùm ad ipsum nobilem offendentem, vt scilicet dicatur offendisse in personam. Non autem quantùm ad alios, scilicet illius domesticos: cùm sit odium irrationabile, vt teneantur pro delicto alterius. Ideò non tenétur, nisi si corpus ipsum propriè læsum sit.

90 Alia quæstio in statuto loquente de nobilibus

PERVSII statutum est, vt nobilis condemnetur. Estque aliud statutum, vt pœnæ criminum nocturnorum duplicétur. Nobilis noctu deliquit. Quærebatur an nobilis esset condemnandus in quadruplum pœnæ simplicis, qua condemnatus fuisset popularis, si die deliquisset: an pœnæ duplicis, quàm sustinuisset si noctu deliquisset. De qua re videbis Bartol. in l. sanctio. col. 4. versic. quæro ergo pone. ff. de pœnis. & Bald. in l. si cum exceptione. §. j. versi. sed pone quòd statutum. ff. quod me. cau. apud quos videre poteris. neq; enim amplius hæc & alia huiusce modi tractare decreuimus, loca designasse contenti.

91 Alia in alio statuto loquente de nobilibus.

ANCONAE statutum est, vt nullus nobilis possit facere accusationem, denunciationem, vel querelã de iure eius ciuitatis, vel episcopatus Anconæ, vel aliunde: nisi pro iniuria in se vel in res suas, & à se possessas, facta. Quidam autem nobilis denunciationem fecerat aduersus nonnullos, qui dicebantur quicquam delicti perpetrasse non circa personam ipsius nobilis, sed circa res ab eodem non possessas, fueruntq; dicti denunciati tanquam cõtumaces condemnati. Quæsitum est an huiusmodi processus esset nullus. Id quod Iac. Are. disputauit, & de eadem re interrogatus Bald. multis magnisq; rationibus vtrinq; adductis tandem concludit processum nullum esse, vt videre poteris consi. 335. statuto, li. 3. quod repetitur consi. 426. libr. 5.

92 De statuto vt sufficiat fama qualis bet ad probandum contra nobiles, & de ratione illius.

IN MVLTIS locis statutum est, vt contra nobiles in criminalibus caussis sufficiat probatio ex fama, vt patebit ex iis quæ mox subiiciam. Quæ autem ratio mouerit statuentes, non satis video. Nisi si ea sit, vt reprimantur feroces nobilium animi, qui non verentur delinquere, metum terroremque interim præsentibus incutientes: ita vt malint quoduis subire periurium, quàm veritatem testificari, ne postea ab ipsis nobilibus, aut eorum consanguineis malè mulctentur. Et ne dubites de validitate huius statuti, id planum est valere statutũ, vt in aliquo casu fama faciat plenam probationem, vt colligitur ex Angelo loquente de alio quopiam statuto Bononiensi in l. 2. §. dum autem. ff. quemadmodum testamen. aper. & ante eum ex not. per Bar. in l. de minore. §. plurimũ, ad finem. ff. de quæst. & Philip. Deci. loquente de hoc nostro statuto, consil. 37. in caussa rigorosæ accusationis, col. j. & præsupponunt omnes quos postea citabimus. Nam & aliàs valet statutum, & consuetudo, vt probatio imperfecta pro legitima & plena habeatur, vt probatur in c. cùm dilectus, & ibi Panormit. post alios in vltimo notab. de fide instrumen. Oldrad. consi. 105. videtur dicendum. Ioan. And. in addit. Spec. ti. de instru. edit. §. cõpendiosè, ver. sed nũquid. Bal. in rub. C. de fi. instr. col. pe. ver. septimum supplementum. Ro. in l. admonendi, col. 10. ver. & ex prædictis. ff. de iureiur. cũ aliis concor. adductis per Dec. vbi suprà. Licèt cõtrariũ teneat ipse Ro. in l. lege Cornelia, col. 2. versi. an autem ex statuto. ff. de S. C. Silla.

Statutũ potest facere ex insufficiẽti probatione sufficientem.

93 Quid si probata sit fama contraria.

Super eo autem statuto multa dubia è re nata orta sunt. Baldus enim in l. sacrosanctæ, in fine. C. de episcopis & cleric. quærit, an si probata est fama contraria, huiusmodi fama probet contra nobilem. Et dicit non probare, quia cùm sit elisa per probationem contrariam, de ea non constat, per eum textum probantem tum demum voluntatem priuilegiatam, cuiusmodi est hæc probatio, eam esse quæ verè cognita est, id est, de qua constat per legitimas probationes. Id enim quod non apparet, non potest esse priuilegiatum. l. Diuus. ff. de mil. test. Ex quo Raph. Fulg. ibi etiam in fi. dicit authoritate ipsius Bald. quòd quando datur priuilegium alicui rei, intelligitur si res sit legitima. Et ideò, inquit, cùm in partibus Tusciæ, vbi multùm puniuntur nobiles, statutum sit vt fama sit sufficiens probatio aduersus nobiles, procedet si fama sit legitima.

94 Quid si probatum fuerit contrarium.

Idem quoque Bald. in l. si tutor petitus, in fine. C. de peti. tut. dicit in casu huius statuti posse famam reprobari, quia fama reprobata, non est fama, nec apparet de ea: ideò non potest esse priuilegiata, argumen. d. l. diuus. ff. de mili. testamen. Et facit, inquit, quod not. Azo. in summa. C. ad legem Aquil. circa medium, quod dicit bene notandum. In eo autem loco Azo scribit nunquam censeri exclusam probationem, quæ fit per rei euidentiam, & eum secuti multi, quos tibi congessi in tracta. Retractatum, tit. j. §. 4. glo. j. nume. 36. has autem. Sed & in illa eadem glo. num. 1. & multis seq. ostendimus probationem à lege, aut statuto introductam semper admittere contrariam probationem. Etiam si lex ipsa, aut statutum dicat quippiam haberi pro plena, aut plenaria probatione, siue etiam plenissimam, vel omnimodam fidem cuipiam rei adhiberi, aut etiam ei standum esse, vt ibi videbis.

95 Iterũ de fama contraria.

Et id in casu de quo loquimur, adeo verum est, vt satis sit probare contrariũ per famam cõtrariam, vt satis videntur voluisse Bal. & Fulg. in locis suprà allegatis, & expressiùs idem Bal. qui id statutum dicit esse Florentiæ, in d. l. diuus, versi. quartò est argumentum, & ibi post

eum Angel.ff.de testam.milit.per illum ipsum text.vbi & id dicit notandum, & q ita tenent assessores,& aduocati.& idē Bal. in l.qui accusare,col.2.ver.vltimò nota.C.de eden.& in l.in pecuniariis,quæ est vlt.col.4.ver.ex hoc decidi tur.ff.de fer.vbi & ad hoc præterea allegat l.nō solùm.§.de vno,qui est j.ff.de rit.nup. dicitque ita seruari in practica. & rursus idem Bal.in l. ea quidem,co.pe.ver.item quæro dicit statutū. C.de accus.Pet.Anc.in repe.c.j.de consti.lib.6. Pan.in c.cùm in tua.col.j.in 2.no.de spō.Alex. consi.16.in causa & lite, col.2.ver. præterea statutum,li.5.Barb.in trac.de ꝓpræst. Card.in 2.q. vlt.partis, col.2.& in c. cum contingat, col.3. nu.14.& ibi Fel.col.j.de rescri.Phil.Dec.d.con. 37.col.5.ver.quintò statutum,& Cat.Cot.memo.inci.qualiscunque probatio,col.2.ver.sed an contrà.An autem possunt esse simul duæ famæ contrariæ,vide Bar.Bal.& Roma.in l.is potest repudiare.ff.de acquir.hær.

96 Quid si post sententiā aliter veritas appareat.

De eodem quoque statuto loquens Ang.in l.j.C.sent.rescin.nō pos.& rursum in l.sub specie.C.de re iud. dicit sententiam latam per huiusmodi famæ probationem aduersus nobilē, retractari citra appellationem per instrumēta de nouo reperta, aut aliàs veritate comperta. & idem quoque dixerat ibi Ang.in d.l dinus, ver.adde quòd vbicunq;,de testa.mili.& vbiq; dicit id esse de mente Inno. rectè illum intelligendo in c.tua nos,col.2.de coha.cler.& mul. Et sic inquit Ang. in d.l.sub specie, intelligo l. admonendi,quæ est no. est & subtilis. ff.de iureiur.Et sequitur Franc.Cur. senior in repe.ipsius l.admonendi.col.4.

97 Quid si fama nuda sit,& sine alijs indicijs.

Bal.item de eodē statuto loquens in d.c.tua nos,col.j.ver.quid si statuto, scribit in casu huius statuti non sufficere probare nudam famā nullis indicijs suffultam, vt dicit notati à Bar. in l.de minore.§.tormenta.ff.de quæst.quod dictum,inquit, est satis æquum. Sed aduerte ne erres.Nam Bar.in d.§. tormēta,nihil de hac re dicit:sed in §.plurimū, qui cōtinuo sequitur, in quo latè tractat materiam famæ,paulò ante finem dicit,in casu quo ex statuto sufficit probare maleficium per famam, id intelligi de fama,quę traxit originem ex probabilibus causis,quæ inducunt populum vt ita credat: aliàs non esset fama,sed magis vana vox populi,quę exaudiri non debet.l.Decurionum.C.de pœn. Ideo,inquit,sit cautus iudex, vt intelligat non satis esse probare per famā simpliciter, sed per famam legitimam. Et id quoq; dictum Bar.retulit,& secutus est ipse Bal.in c.veritatis,col.2. ver.quærit Bar.an fama de dolo & cōtumacia. vbi id elegans dicit.& rursum in c.veniēs,le 2. col.2.ver.quærit gl.& ibi Panor.col.2. ver.quęro nunquid,& Fel.col.6.versi.quinta cōclusio, & Phil.Deci.col.5.versi.tertia conclusio,& iterum ver.vltimò debet,vbi alios allegat, ext.de testi.& idem Bal.in c.suborta, circa medium, de re ind. vbi ex hoc dicit nudam famam non poni inter genera probationis.& allegat etiam c.sicut.§.verùm,eo. tit. & iterum ipse Bal.in l. diffamari,col.j.ver.item not. quod.C.de inge. manu.& in l.proprietatis, versi.item fama.C. de proba.& Phil.Dec.qui alios citat d.con.37. col.3.ver.tertiò principaliter.

98 Quid si ex statuto sufficiat qualiscunque probatio cōtra nobilem.

Quid autem si statutum sit,vt contra nobilem sufficiat qualiscunq; probatio, nam & talia sunt quædam statuta in Italia. Et de his loquens idem Bal.in l.2.§.& filius.ff.qui satisda. cog.dicit talem debere esse probationem, quæ de iure valeat, nec sit remota per reprobationem contrarij,arg.d.l.diuus.ff.de mili.testam. Et sequitur Hippol. Marsi.consi.81 salus omnium,col.pen.ver.quia dico, & consi.89.sum m⁹Dei, col.2. Et id bene notandum dicit Ias. in l.quodcunque,in prin.in 2.not.ff.de verbo. oblig.qui dicit eundem Bal.idem quoque voluisse, vel certè voluit in l.j. versi. per hoc determinatur.C.de fide instru.Sed tamen ipse Iason vbi suprà, continuò subdit esse cauendum. Nā isto, inquit, modo statutum esset omnino superfluum, & nihil operaretur contra ius commune,si non nisi probatio de iure valida sufficeret:quod tamen esse non debet, vt per Bart. & alios in l.4.§.prætor.ff.de damn.infect. cum simil. At Catel.Cota.in d.memo.qualiscunque probatio,in prin.quædam dicit,vt sustineat dictum Bald. quæ non admodum mihi satisfaciunt,tu ibi videre poteris.

99 Quid si ex statuto sufficiat testimonium contra nobilem sine redditione rationis: quid si reddita fuerit, sed mala.

Si statutum sit ne liceat magnatibus, vel nobilibus portare, siue tenere picta arma, siue insignia suorum consortium: in idque sufficiat probatio vnius testis de visu, & duorum de fama publica, & absque redditione causæ, cuiusmodi statutum est Florentiæ, vt scribit Phil. Dec.d.consi.37. qui interrogatus an si testes rationem reddiderunt, sed malam, locus sit statuto. Et videbatur locum esse: nam cùm valeat eorum depositio sine redditione rationis, valet & si malam reddiderint, vt in similī dicitur in l.j.in princ. C. de rei vxo.actio. quod not.glo.de libello inepto, in l.vinum,& ibi Doct.ff.si cer.peta.& in §.multis, in verbo, transitu, Instit.de liberti.& Bal.in l.qui testamē to.§.per contrarium. ff. de testa. & alibi latissimè diximus.

100

Respondit tamen Decius contrarium.Nam statutum loquitur quando testes nullam rationem reddunt.Ergo nō habet locum, cùm reddunt malam:quia cùm sit contra ius cōmune, restringitur vt intelligatur ī illis ipsis terminis, in quibus loquitur, nec ad alios extēditur.l.si verò.§.de viro.ff.sol.mat.gl. Bar.& alij in auth. quas actiones.C.de sacros.ecc. Et ita in alio statuto, vt fama pro plena probatione habeatur, argumentatus est Pet.Anc.consi.189. tribus de causis,col.vlt.ver.primò quòd licèt. Et præsertim in casu isto, quia statutum sola voluntate statuen-

ſtatuentium innititur: quo caſu non trahitur ad ſimilia. Bal. in l. 5. col. 2. ver. ex quo no. ꝙ ſtatutum. C. de iur. do. Imò verò ſi ſtatutũ expreſsè diceret credendum teſtibus malam rationẽ reddentibus, nõ ei ſtandum eſſet, vt expreſſim voluit Bal. in l. ſi nõ ſpeciali. ad fi. C. de teſta. Et bene facit quod idem ſcribit in l. ſolam, ad fi. ver. nunquid quando iudex. C. de teſtib.

Statutũ vt credatur teſtibus malã rationẽ reddentibus nõ valet.

101 Reſponſio ad contraria.

Nec obſtat quod dictum eſt pro contraria parte, quia illud reſponderi poteſt quod dicit glo. in cle. conſtitutionem, in verbo, de nouo, in fi. de elec. plus nocere malam, & ineptã locutionem, quàm taciturnitatẽ. quod & probatur in l. expreſſa. ff. de reg. iur. cum concor. ibi adductis. Ideoq; licèt valeat libellus generalis ſine expreſſione cauſæ, parte non opponente. l. vlti. C. de anna. excep. & c. abbate ſanè, de re iu. li. 6. Si tamen cauſa inepta exprimatur, vitiatur, vt voluit glo. in l. j. in prin. & ibi Bar. & alij. ff. de eden. vti quamuis iudex non teneatur cauſam in ſententia exprimere. c. ſicut, de re iudi. ſi tamen ineptam expreſſerit, vitiatur, vt tradit Inno. in c. in præſentia, de renunc. Et quod idem quoque in ſimili voluit idem Innoc. in c. vlt. & ibi Pan. col. 2. de procura. Et optima huius rei eſt ratio, quia cùm teſtes nullam rationem reddiderunt, eſt quædam præſumptio eos iuſta ratione motos fuiſſe. Sed cùm malã reddiderũt, ea præſumptio ceſſat. nã in certis & claris non eſt locus coniecturis. l. continuus. §. cùm ita. ff. de verb. obli. Hæc & alia multa ad interpretationem & declarationem huius ſtatuti Dec. d. conſ. 37. quem tu videre poteris ſi tibi opus ſit.

102 Quæſtio ſuper alio ſtatuto loquente de nobilibus.

PADVAE ſtatutum eſt, ꝙ ſi qui de magnatibus, ſiue nobilibus inferebant iniuriam cuipiam populari, qui eſſet de frataleis, ſeu ſocietatibus, ſimplici ſacramento popularis crederetur, & illi magnates contra quos ſic iurabatur, deſcribebantur in quodam libro Communis, qui vocabatur liber potentum Malcablatorum: & alio ſtatuto cauebatur vt nullus de dictis ſocietatibus, quas frataleas vocabant, poſſet deſcribi in d. lib. Quidam autem magnates faciebãt inſcribi in matricula dictarum ſocietatum & tabernariorum, vel bacariorum; & tamen id officium nõ exercebant. Idq; faciebant ne poſſent deſcribi in d. lib. Malcablatorum, quia ita deſcripti multis pœnis & periculis ſubiiciebantur. Et reſpondit Alberi. vbi ſuprà id non impedire quò minùs in eo libro deſcriberentur, ar. illius tex. & l. ſcriniarios. C. de teſt. mil. vbi idem Alberi. aliud quippiam ſimile dicit, de quo mox dicemus, in verſi. ſeq. & l. quidã. C. de Decur. li. x. & l. j. C. de Collegi. li. xj.

103 Alia quæſtio ſuper alio ſtatuto etiam loquẽte de nobilibus.

SPECIES autem quam tractat Alberi. in d. l. ſcriniarios, atq; etiam in tracta. ſtatu. par. j. q. 137. ex ſtatuto, hæc eſt. Statuto Florentiæ nobilibus & magnatibus multa prohibentur, & imponuntur, quæ minimè prohibentur & imponuntur popularibus. Hinc orta quæſtio eſt quoniam domus Cyprianorum reperiebatur ſcripta in quodam libro ſecuritatum, quæ à nobilibus fiebant. Cuius quidem libri titulus hic erat, Infraſcriptæ ſunt domus nobilium & potentium, quæ debent ſecuritatem facere pro nobilibus & magnatibus de feſto S. Pangratij, domus de Ameriis, & de Cyprianis. Reperiebatur etiam duos eiuſdem domus Cyprianorum quinquennio ante dictum ſtatutũ feciſſe eam ſecuritatem, & poſt dictum ſtatutum omnes eiuſdem domus, excepto vno qui ſe excuſauerat per ætatem 70. annorum. Illi autẽ Cypriani dicebant ſe eſſe populares à natura, allegabantq; aliud ſtatutum limitans certo modo domus nobilium & magnatum. De qua re conſultus Dy. conſi. omnium j. reſpondit pro illis Cyprianis, multis rationib. relatis ab ipſo Alberico, præſertim in d. q. 137. quem ſi tibi libitum fuerit, videre poteris.

104 Si ceſſio certa nobili ſit nulla ob defectum ſolẽnitatis an cadat in pœnam ſtatuti.

PERVSII ſtatutum eſt ne liceat ſub certa quadam pœna nobili recipere vel in ſe trãsferre aliquam actionem, vel ceſſionem quocunq; titulo aduerſum popularem, cedensq; cadat iure ſuo. quod fortè non ſine ratione ſtatutum eſt, arg. eorum quæ no. in l. j. & 2. C. ne lic. potẽ. Super cuius ſtatuti intellectu multa dubia occurrerunt. Primum an ſi huiuſmodi ceſſio nulla fuerit, quia omiſſa fortè eſt ſolennitas, quæ in contractibus interuenire debuit, vel aliter, ſit locus pœnæ huiuſce ſtatuti. Et dicit Bal. locum eſſe in l. quid ergo. § cùm autem, ad fin. ff. de his qui not. infa. per illum tex. & l. ſi quis legatum. ff. de falſ. Contrarium tenuit Bar. in l. filium. §. ſi quis bonorum, per illum tex. & alios. ff. de leg. præſt. & l. non putauit. §. non quæuis, etiam per eum tex. ff. de bon. poſ. cont. tab. Ro. in l. ſi verò. §. de viro, in 33. fal. ff. ſol. mat. & l. ſi quis in graui. §. ſi autem, in fin. ff. de S. C. Sillan. Guid. Pap. conſi. 192. ex facti narratione, col. 2. ver. ad ſecundum quæſitum: & Fel. in c. ex tenore, col. 5. ver. ad quod facit, de reſcri. Iaſ. in l. j. §. j. in 5. no. ff. quod quiſq; iur. & in l. 3. col. antepe. ver. 22. C. de iur. emphyt. Firmia. in tract. Gabel. in 3. parte 8. partis prin. q. 32. verſi. item ſequitur quòd cedens. Franc. Rip. in l. 4. §. condemnatum, col. j. nu. 4. ff. de re iudi. Sed huius rei veritatem intelliges ex his quæ ſcripſimus in noſtris Legibus connubialibus in d. glo. 6. in 24. q. & in noſtro tractatu Retractum, tit. j. §. j. in glo. 2. in verbo, *a uendu*, nu. 5. ſed hic ſcire, cum multis ſequen.

105 An ſtatutũ prohibens cedi nobili, habeat locũ in eccleſia, vel clerico.

Quæſitum quoque eſt an huiuſmodi ſtatutum habeat locum in eccleſia, vel clerico cedẽte nobili. Et an cùm ceſſio facta eſt nobili clerico. De quibus tu vide Fed. Sen. conſi. 83. quod ſtatutum editum, & conſi. 84. in puncto mihi tranſmiſſo, & conſi. 85. ſtatuto ciuitatis Peruſinę: & Card. Flo. in repe. c. perpendimus, col. 15. verſi. quæro de quæſtione facti, de ſent. excom. Panor. in c. eccleſia ſanctæ Mariæ, colum. pen.

ver.& iuxta hoc statutũ.de consti. & in c.quod clericis,col. 6. versi. facit quod in simili , & ibi Barb. col. 14.nu.78.de fo.cõp.Domi.dum allegat Fed.io c.vlt.& ibi expressiùs Phil. Fran.circa med.de immu.eccl.li.6. Alex.cõs.93. visis & ponderatis, col. 2. ver. & puto q̃ dictum statutum,li.3.& Corn.con.94.consuluit,col.3.ver. comprobatur,li.3.& Roch.Cur. in repe.c.vlt. char.34.col.2.ver.quartò limita,de consue. & Phil.Dec.in c.ecclesia S.Mariæ, col.pen.ver.& hoc etiam hsbet locum de constit.

106 *Quid si nobilis succedat in actione contra popularem.*

Sed & est quæsitũ in casu dicti statuti , si nobilis iure hæreditario successit in aliqua actione contra pularem, an incidat in statutũ. Et dicit Bar.in l.j.§. sed si inre, per eum tex.ff.ad leg. Cor.de fal.non incidere,& sequitur Pan.in c.j. col.2.ver.itẽ vide gl.ne cler.vel mona.& Barb. in l.si ex legati causa , col. 6.ff.de verb.oblig.& con.14.clemẽtissimi,col. 3.li. 2.con.j.magnus, col. 17.ver.præterea adduco,li. 3.& cons. 60.in medium,col. 6.eo.li. 3. Quod,tu cõfirmare potes ex multis quæ nos diximus io nostro tract. Retractuum,ti.j.§.j.gl.9.nu.166. sed huius postremi , & seq. vbi inter cætera cito Ciceronẽ, qui in oratione pro L. Flacco cõstantissimè defendit Consules, Prætores,& cęteros magistratus, quibus non erat ius quicquam acquirere in sua prouincia: posse tamẽ hæreditates, quæ sibi obuenerant, recipere.& quę item diximus in §.26.gl.j.nu.4.sed si id recipias,& 3.seq.

107 *Quæstio in casu illius statuti.*

Quid autem si popularis qui habebat actionem contra popularem, constituat nobilẽ procuratorem cum pacto, vt constituens ab eo nõ petat rationem eius quod à debitore exiget, & agat nobilis nõ quidem vt cessionarius, sed vt procurator: an is sit audiendus, an verò possit repelli ex huiusmodi statuto? Et eum nõ admittendum , tanquam id factum sit in fraudẽ statuti, censuerunt Bal. Ang. Paul. Castr.& Iac.à S. Geor.in l.inrisgentium.§. Prætor ait, per gl. ibi, in verbo, edicta.ff.de psct. Ad quod facit quod dicam in 2.seq.versi.

108 *Alia quæstio.*

Sed quid si stante huiusmodi statuto popularis cedat actionem suã forensi, quod non est prohibitum, cùm forensis non comprehendatur sub statuto: iste autem forensis postea cedit nobili, an valeat? Et dicit Bar.in l. si qui orthodoxæ.C.de hæret.nõ valere, Vult enim, inquit, statutũ, vt nullo modo perueniat actio ad nobiles , ar.d.l.& l.3.C.de nat.lib. Et id dicit tãgi per Iac.Bel.in Authentico , vt de cæte.nõ fiant commut.eccle.re.ad fin. Et bene facit quod dictum est nu.præced.& quod dicam in seq.

109 *Quid si nobilis prohibitus emere emat per famulum, aut aliam.*

EST ENIM alicubi statutũ, ne liceat nobili siue magnati emere possessionem in Cluso, ita, vt opinor, vocant oppidum & suburbia. Quid si nobilis non emat per se, sed per famulum, aut aliam interpositam personam, quæ sit de popularibus, valebitne contractus? Et dicit Bal.nuncupatim de hac specie loquens, nõ valere, in l.non dubiũ, col. 4. ver. ex hoc infertur, C.de legi.& sequitur Pet. Auc. in repet.c.j.col. ver.iuxta prædicta congruẽ, de consti,& Barb. qui dicit sing.in tract.de præst. Cardi.in 3.q.j. par.col. 5.ver. facit sin.& Cæ.Cor.in mem.qua liscunq; probatio,col.2. ver.2. circa prædicta.

110 *Nobilium facta ac dicta omnibus nota.*

NOBILIUM facta dictaq; aliis nota esse præsumũtur, vt dicit Pan.in c.inam, in prin. per illum tex.de ord.cog. Vnde, inquit, in hoc casu non facilè admittitur allegatio ignorantiæ, per c.ex illorum, de sent. excom. Et sequitur Ial. in l.si res obligata, col.pe. ver. 3. limita, ff.de leg.j. vbi ad id dicit facere gl. in l.si tutor petitus.C. de peri.tu.quæ dicit esse præsumptionem sciẽtiæ eorum, quæ publicè sciuntur.

111

Et ita certè natura comparatum est, vt quò quisque maiore dignitatis loco ornatus sit, eò conspectiora sint illius facta, dictaq;. Non possunt (inquit D.Chrysosto.lib. 3.de Sacerdotio) episcoporum vitia dissimulari , sed vel statim parua,& exigua manifesta fiũt. Et paulò pòst, Qui priuatim hanc & quietam vitam viuunt, solitudinem habent suorum vitiorum tanquã velamen quoddam : iidem rursus cùm in medium prodierint , solitudinem illam sic vt vestem exuere, ac per externos aduentitiosq; motus, suos ipsorũ animos omnibus nudos exhibere cognntur. Et iterum postea, Nam vulgarium hominnm delicta velut in tenebris com missa auctores suos solos perdunt, cæterùm hominum illustrium & vulgò cognitornm delictum commune omnibus damnum adfert.

112

Ad qnod etiam referri potest illud Iuuenalis alibi ad aliud relatum,

Omne animi vitium tantò conspectius in se
Crimen habet, quãtò qui peccat maior habetur.

Sed propiùs accedit illud eiusdem Saty.9.

O Corydon Corydon secretum diuitis ullum
Esse putas? serui ut taceant, iumenta loquuntur,
Et canis, et postes, et marmora: claude fenestras
Vela tegant rimas, iunge hostia, tollito lumen,
Et medio clament omnes.

At ante illum Ouidius ad Liuiam,

Ad te oculos auresq; trahis, tua facta notamus
Nec vox missa potest principis ore tegi.

Sed & Claudianus quoque in Panegyrico.4. Consulatus Honorij,

Hoc te præterea crebro sermone monebo,
Vt te totius medio telluris in orbe
Viuere cognoscas, cunctis tua gentibus esse
Facta palam, nec posse dari Regalibus vsquam
Secretum vitiis. Nam lux altissima fati
Occultum nil esse sinit, latebrasq; per omnes
Intrat, & obtrusos implorat fama recessus.

113

Et è poetis Græcis Pindarus Pythiorum Ode 1.Hieroni Regi dicata,

Εἴ τι καὶ φλαῦρον παραιθύσσει, μέγα τοι φέρεται
Πὰρ σέθεν, πολλῶν ταμίας
Ἐσσί. πολλοὶ μάρτυρες ἀμφοτέροις πιστοί.

Qui-

Quibus ipsum Hieronē veluti mouet, si quid inhonesti ab eo dictum fuerit, circunferri vndique. Multorum enim illum regem esse, multosq; vtrisq; testes fideles esse.

113 Nec desunt aliorum testimonia, Tullius in oratione pro Sexto Roscio Amerino statim post prin. Cæterorum, ait, neq; dictum obscurū potest esse propter nobilitatē. Et li. 2. Offic. de nobilibus loquens, Nullum obscurum pōt nec dictum eorum esse, nec factum. Sallustius in Catilinario, Qui, inquit, demissi in obscuro agunt, si quid iracūdia deliquere, pauci sciūt: fama atq; fortuna eorum parcæ sunt (aut si ma uis legere) pares. tanquam dicat, fama eorum æquè ac fortuna parua est, nec admodū nota. quanquam & parcæ nō ab hoc sensu admodū distat. Subdit autem Salustius, Qui magno imperio præditi in excelso ætatem agunt, eorum facta cūcti mortales nouere. Ita in maxima for tuna minima licentia est. Cui sentētiæ maximè conuenit quod diximus supra eo.c.nu. 53. nobiles præ cæteris. Idem Salustius in Iugurtha ita facit Marium loquentem de nobilibus, Quantò vita eorum præclarior est, tantò horū socordia flagitiosior. Et profectò ita se res habet, maiorum gloria quasi posteris lumen est, neq; bona, neque mala eorum in occulto patitur. Herodianus lib. Imperatorum 4. Principū, inquit, res latere nullo modo possunt.

114 Sed de hac re latiùs Plutarchus in lib. Polit. ad Traianum, Quisque, ait, sibi vitā & mores pulcherrimè excolere debet, quò prorsus omni nota, vituperationeq; careat: quādo præsertim eorum qui Reipu. præsunt, non modò singula verba, nec res tātùm publicitus gestę animaduerti notariq; solent, sed virtus quoque, ioci simul & seria quoq;, domus, ipsa familia, vxor, cubile curiosiùs cōquiruntur. Quid hoc loco commemorare Alcibiadem attinet? quē circa rem cōem administrandam solertissimū habitum, atq; inuictum compertum Imperatorem, viuendi licentia atq; animi ferocia perdidit: cuius cætera virtus ob immodicos sumptus, & vitæ luxuriam parum Reipub. visa est profuisse. Quando Athenienses Cimoni vinū, populus Romanus Scipioni somnolētiam soliti exprobrare tradūtur: quippe qui nihil præterea aliud, quod illis obiectari posset, haberēt. Verùm in Cn. Pompeium inimicos cauillatos accepimus, vnico digito scalpere deprahensum. Quemadmodū enim indigniùs ferri, maiorię haberi solent dedecori verrucæ, ficusve in facie, quàm notæ, næui, atque mutilationes in reliquo corpore: sic etiam ob eam opinionē quæ plerosq; omnes de principibus atq; ciuilibus magistratibus tenet, vtpote de re magna atq; dignissima, quæ omni facinore atque temeritate vacare debeat, minima quæq; principum & magistratuum errata notantur, & pro magnis habentur. Et paulò pòst, Vulgus igitur

Leuiora errata deprehensa & reprehensa in nobilibus.

mores, vitam, actiones, cōsilia omnia eorum qui Reipub. præsunt, curiosissimè rimari atq; introspicere solet: etiā si hæc aliè admodū obtegas, & tanquā velamentis obnubas & abdas. Hæc ille. quæ & tu addere potes ad illa quæ diximus sup. eo. c. nu. 59. inci. nobiles prę cęteris.

115 Et hæc quidē longè verissima esse arbitror, quanquā Luc. Pen. aliud voluisse videatur in l. mulieres, col. 4. in 20. priuil. nobil. C. de dign. dum scribit nobilium crimina faciliùs occultari, per l. ad splēdidioris. C. de diuers. offi. li. 12. dum ibi scribitur, vt velut in meliori fortuna positi, aut ea scelera quæ priùs commisisse doceātur, occultent: aut alia deinceps possint impunè cōmittere. Et ibi certè Accur. no at ex eo tex. delicta maiorū celari & non puniri, quod, inquit, sæpe cōtingit: licèt iustitiæ claues errēt. Ex quo Bar. ibi, aut quisquis is est, Nota, inquit, quod clauis ecclesiæ multū errat in hoc, quod delicta maiorum celantur. quod & repetit Io. Pla. ibi. Sed ex his satis intelligis eū tex. loqui de delictis præteritis, de quibus atq; etiā præsentibus obtētu dignitatis impunitatē sibi promittunt.

De eadē re.

116 MATRES magno ardent desiderio filias suas nobilibus nuptui tradēdi, vt satis probat tex. in c. super eo, le 2. de testi. & historia relata à Liuio, li. 4. ab vrbe cond. Virginem Ardeatē plebeij generis à duobus in matrimoniū fuisse expetitam: quorū alter virgini genere par erat, alter nobilis: quem mater virginis præferebat, quæ quàm splendidissimis nuptiis puellā iungi volebat: sed tutores qui è corpore plebeiorū erant, partium memores, plebeium anteponebant. Verùm magistratus Ardeatium secundū parentis arbitrium ius nuptiarum dedit. quæ res Ardeam propè ad internecionem adduxisset, nisi Romani maturè succurrissent. Quā tē tu notabis ad l. si pater. C. de spons. & l. 1. & l. in copulandis, & l. in coniunctione. C. de nupt.

Matres cupiunt filias suas nobilibus viris collocari.

117 SVPRA in c. 7. nu. 16. qua in re, & nu. seq. diximus dominum non teneri inuestire de feudo ignobilem, qui à nobili emit. Quibus adde primū qđ voluit Pau. Ca. con. 155. cuius initiū est, laudatio & inuestitura, col. 1. li. j. quòd vasallus nobilis cui à domino facta est potestas alienandi feudum, non id poterit alienare in ignobilem, per tex. in c. similiter, tit. de leg. Corrad. vbi vasallus miles nō nisi militi dare in feudū poterit feudū domini. Sicut nec dominus potest eo inuito alienare feudum in inferiorem.

Vasallus cui facta est potestas alienandi, nō potest alienare in ignobilem.

118 Adde, inquam, quod & ipse Paulus tradit in illo eodem consi. versi. quartò probatur, quòd ignobilis est incapax feudi nobilis, nisi dominus expressè consentiat, arg. l. apud Iulianum. §. vlt. & l. seq. & ibi not. ff. de leg. j. & l. fideicommissa. §. si seruo. ff. de legat. 3. Ideoque, inquit, procurator constitutus à domino ad laudandum & approbandum alienationes feudorū, non potest laudare alienationem feudi nobilis in ignobilem: cùm censeatur fuisse cōstitutus

Ignobilis incapax feudi nobilis sine consensu domini.

ſecundū naturam rei, ad quā conſtitutus eſt, c. cùm olim abbas, de offi. deleg. Et illa conditio videtur ineſſe ipſi procuratorio, ar. l. j. §. ſub cō ditione. ff. de lega. nomi. & l. ſi ſtipulatus. ff. de vſur. & l. ſi eum. §. qui iniuriarū. ff. ſi ſi quis cau. & l. cùm quis decedēs, in prin. ff. de leg. 3. Nec videtur conſtitutus ſenſiſſe de incapace, arg. l. Lucius. §. Lucius Titius Damam. ff. de leg. 2.

119 *Subditorū intereſt habere domi nos nobiles.*

SVBDITORVM autem intereſt habere dños nobiles potiùs q̃ ignobiles & plebeios: & potentiores, q̃ inferiores, vt voluerunt And. Iſer. Iac. Aluar. & Card. Alex. in c. j. §. ex eadem, tit. de leg. Corn. & Fran. Rip. li. 2. Reſpon. c. 25. id in effectu, col. 4. vbi allegat Aegidiū Ro. in lib. de regimine principum, dicentem eos eſſe infelices, quibus pauper vel ruſticus dominatur. Nam vt dicunt Doct. ſuprà allegati, tutiùs & ſecuriùs viuimus ſub potētiori domino, per text. optimum, quem ipſe Ripa citat, in §. audiant, in auth. de defen. ciui. vbi ſcribitur, Omnem gentem ſub maiori conſtitutam iudice, maiorem ſentire prouidentiam.

120 *An valeat ſtatutū prohibens nobiles patrocinari.* *An prohibens nobiles ab officijs publicis.*

LATISSIME diſſeruimus ſuprà cap. 29. An aduocati munus præiudicet nobilitati: & tandem concluſimus non præiudicare. Quanquam valet ſtatutum prohibens nobiles patrocinari, vt à nōnullis dicitur voluiſſe Bar. in l. j. in fi. C. de frumen. Alex. lib. xj. Verùm illud ibi non dicit, ſed aliud, videlicet valere ſtatutum prohibens nobiles, aduocatos, & ſimiles à quibuſdā officiis publicis, vt prædæ auferatur occaſio, vt ibi dicit rex, loquēs de Curialib. Et idē quoq; dicit lo. Plat. Quaſi ſentiant nobiles, & aduocatos prædæ auidiores quàm cæteros.

121 *Quæſtio in ſtatuto loquēte de nobilibus.*

PISTORII ſtatutum eſt, ne nobiles poſſint eſſe arbitri inter populares, nec è diuerſo populares inter nobiles. Dubitatū eſt, quid ſi lis eſt inter nobilem & popularē. An nobiles, vel populares poterūt eſſe arbitri in huiuſmodi cauſa? Quā rem copioſiſſimè diſputauit Sal. & in vtranq; partem xj. rationes adduxit. Et tādem tenuit non poſſe. nam cùm contingit iſta mixtura perſonarū, prohibita perſona inficit actum cum ea geſtum ab alia perſona habili, & pemiſſa. l. nō diſtinguemus. §. ſi ſeruus. ff. de arbit. & c. cùm ſuper. de offi. dele. Sufficit enim impedimētum vnius ad remotionem alterius, qui aliàs iure ſuo poſſet eum actū gerere. l. præcipimus, ad fi. C. de appel. Item iſta verba inter nobiles, vel inter populares, in altero tantùm verificātur. l. videamus. §. curatores. ff. de in lit. iur. nam ibi verbū, inter ipſas, verificātur, vbi aliquis maior eſt xxv. annis, ita vt non ſit pupillus, vel adultus. Deinde verò tenet, q̃ poterunt eligi in huiuſmodi cauſa nobilis & popularis ſimul, quia ſuſpicio quæ obtinet eūm vnus tātùm ex illis eſt, tollitur propter adiunctum, ar. l. ſi quis ex argētariis. §. j. ff. de eden. Et facit l. 2. ſi aduer. liber. vbi iudex accumulatur ſecundū diuerſitatem litigantium. & d. l. præcipimus, & l. iuriſperitos. §. cùm oriundus. ff. de excu. tu. & c. cùm illorum, de ſent. excom. & quod not. Cy. in l. preſbyteros. C. de epiſ. & cler. Hæc fermè Saly. quem refert & ſequitur Petr. Anch. in repe. c. j. in 14. q. prin. verſic. quæro vlteriùs de tali quæſtione, de conſtit.

122 *Nobilis poſſe liberè trāſigere ſuper relicto annuo pro alimentis.*

SI nobili ſit relictus vſusfructus, aut aliud quippiā annuū vice alimentorū, pōt fieri tranſactio ſuper eo relicto, ſine Prætore. Non etiā ſi ignobili id relictū fuerit. tex. eſt ſecundum vnā lect. in l. cùm hi. §. ſi in annos, ibi, homini honeſtioris loci. iuncta gl. j. ante fi. ff. de tranſac. Tu tamen ſuper intellectu illius tex. vide Doc. ibi.

123 *Inter nobiles præſertim cōſeruatur familia per maſculos.*

HONOR & dignitas familiarum per maſculos cōſeruatur, vt ſcribit Cy. in l. j. C. de adult. & pleriq; omnes hanc rationem reddentes, ſtatutorū excludentiū, fœminas exiſtentibus maſculis, quos nos alibi latè cōgeſſimus. Idq; potiſſimū obtinet in familiis nobilium, vt nunc patim ſcribit Bal. in c. in præſentia, col. 3. verſi. item fauor ciuilis. de probat. & Alberi. qui id factum dicit ad conſeruationem ipſius nobilitatis, in rub. ff. de vul. & pup. ſubſti. col. 64. ver. ſed certū eſt, q̃ quò ad teſtatorē. Ex quo illud manaſſe videri pōt, q̃ generali propemodum Franciæ cōſuetudine inter nobiles tm̄, & in rebus quoq; nobilibus tm̄ non etiā inter ignobiles, nec in rebus ignobilibus maſculi præferūtur fœminis, & primogeniti cæteris, vt non ſine rōne coniunxerimus in hoc noſtro opere ius Primigeniorū nobilitati. Et facit etiā quod ſcribit Mar. Mant. conſi. 117. cùm alias, in fine.

124 *Nobiles in vtranque partē & virtutis & vitiorum ignobiles vincunt.*

NOBILES in vtranq; partē & virtutū & vitiorum ignobiles longè ſuperant. Cuius rei clarum teſtimoniū nobis præbet, & quotidiana experientia. Et Tullius, cui probè cogniti ſunt vtrorunq; mores, dum in oratione pro Publio Quintio, Dolabella, inquit, quemadmodū ſolent homines nobiles ſeu rectè, ſeu perperam facere cœperunt, ita in vtroq; excellunt, vt nemo noſtro loco natus aſſequi poſſet: Iniuriam facere fortiſſimè perſeuerat, &c. Quod nos alibi ad aliud retulimus. Et huc pertinet quod de Athenienſibus, gēte quidē & antiquiſſima, vt alibi diximus, & nobiliſſima, ſcribit Plutarchus in vita Dionis ad fi. excellentiſſimos virtute eos eſſe viros, quos ciuitas illa pertulerit: & viros ſceleſtiſſimos quos & eadem ediderit.

125 *Nobiles decere iuriſprudētiam.*

DOCTRINAM nobiles & principes, ſi quid aliud, decere oſtendimus ſuprà c. 5. n. 10. ſed ſi verum, & ſeq. Illud autem hic adiicere volumus, Iuris legumque peritiam maximè illos honeſtare: contrà imperitiam dehoneſtare, vel teſtimonio loci inibi citati ex l. 2. §. Seruius autem. ff. de origin. iur. vbi Q. Mutius Seruium Sulpitium ita obiurgauit. Turpe eſt Patricio, & nobili viro, & cauſas orauti ius, in quo verſatur ignorare. Nec enim otioſa sūt illa verba, & nobili viro. quibus apertè inſinuabat Mutius viros nobiles iuri ciuili operā

dare

dare oportere. Plutarchus aũt lib. Polit. ad Traianum monet principes, vt ius ciuile edifcant. & in libello cui tit. eſt, In principe requiri doctrinã, ex quo & illum in eo loco citauimus, monet item principes vt leges quoq; edifcant, iuſtitiamq; obſeruent. Sed quod dolendum eſt rarò video principes legum peritos, vt etiam è noſtris dicit And. Iſer. in c.j. tit. quis ſucceſ. tene. & Matth. Affl. in c.j. col. 2. nu. 12. tit. de prohi. feu. alie. per Lotha.

126 *Nobilium iusiurandũ ea huiusmodi esse solet.*

IVSIVRANDVM nobilium vbiq; huiuſcemodi eſſe ſolet, Per fidem mei corporis, vt retulit Gui. Pap. con. 31. viſo ad plenum pro ceſſu, in 2. dub. verſi. quinta ratio. Quod quidẽ valet, vt is ſubdit. Nam in præſtatione iuramẽti inſpiciendus eſt mos regionis, vt videri pôt ex gl. in cle. j. ver. porrò, in verbo, tacta, in fi. de hæret. & Iaco. Bu. in auth. ſacramenta puberũ, col. j. C. ſi. aduer. vend. Hodie autem noſtri nobiles paſſim ita iurant, Per fidem gentilis viri, id eſt, vt loquuntur, *Foy de gentil' homme*, quod peræquè eſt ac ſi dicerent, nobilis viri. Nã vulgò apud nos gentiles vocamus nobiles, vt diximus ſuprà c. 2. n. 50. illud præteteà. Ita enim hi oſtentant & venditant ſuam nobilitatem, quę nulla multis eorum eſt. Sed ita ferunt mores noſtri, vt pleriq; omnes malint videri exiſtimari, quàm eſſe nobiles.

127 *Nobilium clementia & placabilitas in victos & alios id genus.*

QVO' QVIS nobilior eſt, eò clementior, mãſuetior, placabilior in uictos, imbelles, proſtratos, profligatos, inimicos: vt nõ aliũde magis, quàm ex ea virtute nobilitatem hominum cognoſcas: aut ex contraria natura ignobilitatem. Ferarum, inquit Seneca li. j. de Clemẽtia, nec generoſarum quidem præmordere, & vrgere proiectos. Elephantes, leoneſq; tranſeunt quem impulerunt. Ignobilis beſtiæ pertinacia eſt. Non decet Regẽ ſæua, nec ineſorabilis ira. Ouidius vſus quoque eſt leonis ſimilitudine de Triſtibus li. 3. Eleg. 5.

Quò quiſque eſt maior, magis eſt placabilis iræ,
Et faciles motus mens generoſa capit.
Corpora magnanimo ſatis eſt proſtraſſe leoni,
Pugna ſuum finem, cùm cadit hoſtis, habet.
At lupus, & turpes inſtant morientibus urſi,
Et quæcumque minor nobilitate fera eſt.

Sed & de leonum clementia Plinius li. 8. c. 16. Leoni tantùm ex feris clementia in ſupplices, proſtratis parcit, & vbi ſæuit, in viros prius q̃ in fœminas fremit: in infantes non niſi magna fame. In leonibus autem eſſe & generoſitatem & nobilitatẽ oſtendit ipſe Plin. in eo. c. ſæpius. Sed & de clementia elephantorum beluarũ nobiliſſimarũ Plinius li. 8. c. 7. Ipſius, inquit, animalis tanta narratur clementia contra minùs valida, vt in grege pecudum occurrẽtia manu dimoueat, ne quod obterat imprudens: nec niſi laceſſiti nocent. Ariſt. quoq; li. 2. Rhetor. ad Theodectẽ, idem de canibus, quod Ouid. & Plin. vbi ſuprà ſcribunt, vt ſcilicet proſtratos non mordeant. Cæterũ princeps ille oratorũ & philoſophorum Romanorum Tullius lib. Offic. j. ſcribit, non audiendos eos eſſe qui grauiter inimicis iraſcendum putent. Idq; magni animi, & fortis viri eſſe cẽſeant. Nihil enim laudabilius, nihil magno ac pręclaro viro dignius placabilitate & clementia.

128 *Ad idem.*

Sed vt redeamus ad Senecam, is li. j. de ira, tradit iram ventoſam eſſe & inanem: tãtumq; abeſſe à magnitudine animi, quantùm à fortitudine, audacia: à fiducia, inſolentia: ab auſteritate, triſtitia: à ſeueritate, crudelitas. Multũq; intereſſe inter ſublimem animum & ſuperbũ. Iracũdiam nihil amplum, decorumq; moliri, & quæ ſequuntur. Et ad calcẽ eiuſdem libri. Nihil in ira, ne cùm videtur quidem vehemẽs & deos & homines deſpiciens, magnum, nihil nobile eſt. Et li. 2. eiuſdem operis, M. inquit, Catonem in balneo quidam percuſſit imprudẽs. Quis enim illi ſciens faceret iniuriã? Poſtea ſatisfacienti Cato, Non memini, inquit, percuſſum me. Malius putauit non agnoſcere, quàm vindicare. Nihil, inquis, illi poſt tantam petulantiã mali factum eſt? Imò multum boni, cœpit Catonem noſſe. Magni animi eſt iniurias deſpicere. Vltionis contumelioſum genus eſt; nõ eſſe viſum dignum, ex quo peteretur vltio. Multi leues iniurias altiùs ſibi demiſere, dũ vindicant. Ille magnus & nobilis eſt, qui more magnæ feræ latratus minutorum canum ſecurus exaudit. Et paulò pòſt, Puſilli hominis & miſeri eſt repetere mordentẽ, vt mures & formicæ, ad quas ſi manum admoueas, ora conuertũt. Imbecilla ſe lędi putant, ſi tanguntur.

129

Eſt aũt apud nos tex. i c. paratus, ad fi. 23. q. j. Regẽ debere eſſe benignũ erga ſuos ſubditos, atq; etiã hoſtes, vti ex eo. no. Matth. Affl. in præl. in. feud. co. 2. ver. ſextò quęro. ſed is tex. id mihi probare non videtur, ſed in eã rem nullis opus eſt nec textibus, nec teſtibus, quãdo ſatis per ſe pateat. Sed ita tamẽ, vt non omitiã quod Ant. Flor. illuſtris theologus in 2. par. ſummæ, tit. 4. c. quoq; 4. inter ſigna nobilitatis poſuit mãſuetũ eſſe, & poſt eũ Matth. Affl. in c. j. col. 7. ver. ſigna aũt nobilis, ti. quis dic. dux, Scribit aũt Polybius Magalopolitanus li. 4. tantùm manſuetudinẽ, atq; benignitatẽ principũ poſſe, vt non ſolùm cùm ſunt præſentes, ſed etiã maximo interuallo diſiuncti, quoſdã quaſi fomites amoris, & beneuolẽtiæ erga ſe pectorib. hoĩum relinquant. Scribit & Plin. li. 6. c. 22. eos qui Taprobanẽ inſulam incolunt, regẽ eligere clementia inſignem. Qui aũt de apibus ſcripſerunt, tradunt regẽ eorum aculeum non habere: aut ſi habet, illo nõ vti. quod inter cæteros prodidit Plin. li. xj. c. 17. magna quidẽ principũm admonitione ne aculeum aduerſus ſubditos exerãt. Suprà autem co. c. nu. 46. diximus potentiſſimã dotem in principe liberalitatẽ, & clementiã eſſe. Et hæc quidẽ vera ſunt, verùm ea eſt ne

strorum nobilium velati insita natura, vt sint iræ implacabiles, licet se ignoscere fingant, vt diximus suprà c.23.nu.item 23.eodemq; vlt.

130 *Nobiles aduenæ veniunt privilegijs popularium.*

SI STATVTVM dat aliquem præcipuũ fauoré popularibus, siue plebeiis, iste fauor includit etiã aduenas ibi cõmorãtes. Ita vt si tibi contrahunt, vel delinquunt, ao ipso se faciunt populares,& tanquam tales sunt iudicandi: licèt in sua natione essent nobiles, ita scribit Bal.in c.cùm ab ecclesiarum,col.2.ver.vnde si statutum,de offic.ord.Id quod aliquatenus ex eo dependet quod suprà diximus c.x.nobilitatem pẽdere ex hominum nationumq; opinione, vt qui vno in loco est nobilis, alio est ignobilis,pertinetq; etiam nonnihil ad id quod dicemus infrà,nu.143.domi nobilis,&seq.

131 *Nobiles solent habere duo domicilia.*

SOLENT nobiles habere duo domicilia, vnum æstatis,alterum hyemis, ad euitandam aeris malitiã,vt dicit Bal.c.dilectus,post med. de rescri.per l.j.§.æstata.ff. de aq. quoti.& æsti. Nam & quis,inquit,potest habere quatuor domicilia,secundum quatuor anni tempora,arg. l.3.§.saltus.ff.de acq.poss.vbi scribitur, Saltus hybernos æstiuosq; animo possidemus,quãuis temporibus eos relinquamus.Nam & alibi, vt id illi addas, Iurisprudentibus placuit duobus locis posse aliquem habere domicilium.l.assumptio.§.iurisprudentibus.ff.ad munici.Et illud certè scio nostros Frãciæ nobiles paulò locupletiores maxima ex parte illud obseruare, quod Bal.dicit,vt scilicet æstate vnum domicilium habeant, hyeme alterum: nisi si fortè in oppidis habitant, quod rarum est apud nos, vt alibi diximus.

132 *Pauper nobilis qui palatium reficere non potest, cogitur illud vendere.*

SI pauper nobilis habet magnũ quoppiã palatium euersum, vel destructum, quod per paupertatem ei reficere non liceat,potest cogi ad vendendum,ne ciuitas huiuscemodi ruinis deformetur,vt expressim voluit Ro.sing.780. pauper nobilis. Et id dicit voluisse Spec.tit.de satisd.§.est quoq;.ver.circa hoc quæritur,per l. lege,in prin.ff.de S.C.Silla.& l.j.C.qui.ex cau. ser.pro præ.liber.acci. Sed aduerte quod Spec. nec de nobili loquitur, nec de hoc casu, sed alio diuerso,vt ibi videre poteris.

133 *Nobiles primi in nostrã sententiã adducendi.*

SI quid à populo impetrare desideras,priùs in tuam sentẽtiam nobiles adducere tentabis. Nam faciliùs cæteros in eandem trahes illorũ authoritate,vt scribit Archid. in c.commessationes,in verbo,monebuntur.44.dis. per eum tex.Cuius in fine hæc verba sunt, Itaque priùs monebuntur spirituales,aut his proximi,quorum authoritate & lenissimis quidem & instãtissimis admonitionibus cętera multitudo frãgatur.Ex quo etiã Domi.post Hugo.dicit priùs incipiendum à maioribus,quàm à minoribus, cùm quid persuadere populo volumus: quia inferiores posteà faciliùs attrahẽtur. Sed & in id Archi.citat,& sequitur Matth. Afflic.in c.j. col.2.nu.20.tit. de pace iur.fir. Id quod probè intellexit Isocrates in 3.ad Philippum epist. cũ scripsit,Græcè quidem, sed in hanc sententiã, Tum enim suadebam, & hortabar vt compositis nostræ vrbis & Lacedæmoniorum,& Thebanorum,& Argiuorum controuersiis Græcos in concordiam redigeres, existimans si id à principibus ciuitatibus impetrasses, quàm primum reliquas quoq; secuturas.

134 *Nobiles an teneãtur de facinoribus famulorum.*

IN cap.13.nu.9.obiter diximus nobiles teneri de facinoribus suorũ famulorum, illicq; nonnullos è nostris citauimus.Quibus addendum putamus tex.in c.cõstituitis, le 2.& ibi gl. in verb.verisimile,de testi.& in cle.ne in agro, §.portò,& ibi gl.in verbo, familiaribus,de statu mona.& gl.in c.cùm ad sedem,in verbo,interdictum,ver.sed nonne ex eo,& ibi latè Ant. in versi.nuper, col.2.versi. opponis quod etiã interdum,de rest.spol.& Alberi. in j.par.statu. q.50.itẽ an valere. Et quod de ea re scribit Alc. in l.pronunciatio.§.seruientium. ff. de ver.sig. Nobiles,inquit,qui in famulitium suum sicarios,lanones, idq; genus improbos retinent, ex eorum delictis arbitratu iudicis puniendi sunt. Præsumuntur enim eorum cõditionem notã habuisse, nec eis licuit detestabiles hosce domi habere, & fauoribus prosequi. Et ideo etiam si dolo careant,culpa non carent.Et Tullius in 4.in Verram actione. Cùm Verres ipse se defenderet, quòd pecuniam quampiam,quę malè & iniustè ablata fuerat, non accepisset: sed Volcatius,qui è comitibus eius erat: Comites,inquit,illi tui delecti,manus erant tuæ, quò quisque te maximè cognatione, affinitate necessitudine aliqua attingebat, ita maximè manus tua putabatur. Cohors tota illa tua, quæ plus mali Siciliæ dedit, quàm si centum cohortes fugitiuorum fuissent,tua manus sine controuersia fuit.Quicquid ab horum quopiã captum est, id non modò tibi datum, sed tua manu numeratum iudicari necesse est. Nam si hanc defensionem probabitis,non accepit ipse: nemo vnquam tam reus, tam nocens adducetur,qui ista defensione non possit vti.Et paulò pòst, Si enim innocẽtes existimari volumus, non solùm nos abstinentes, sed etiam nostros comites præstare debemus. Primùm omnium opera tanta danda est, vt eos nobiscum ducamus,qui nostræ famæ capitiq; cõsulant. Deinde si in hominibus elegẽdis nos spes amicitiæ fefellerit, vt vindicamus,missos faciamus, semper ita viuamus,vt rationem reddẽdam nobis arbitramur. Et pòst pauca, Sed tu cùm & tuos amicos in prouinciam quasi in prædã inuitabas,ac cũ illis,ac per eos prædabare non statuebas tibi non solùm de te,sed etiam de illorum factis rationem esse reddendam. Et alia quoq; multa in eam sententiam.

135 *Anasis Aegyptiorũ rex plebeiæ gentis.*

IN capite quarto, num.8.& vt de aliis,multos Reges adduximus humili genere natos. Quibus addendum duximus Amasim sapientissimum

tissimum Aegyptiorum Regem, quem Aegyptij inter initia contemnebant, nec vllius sanè momenti ducebant, quòd plebeius fuisset, nec insigni familia ortus. Sed hos Amasis ad se solertia, non asperitate perduxit. Erant ei cùm alia bona infinita, tū verò peluis aurea, in qua tam ipse quàm omnes conuiuæ semper abluebant. Hanc ille confregit, ex eaque dæmoniis statuam fecit, & in appositissimo vrbis loco statuit. Aegyptij simulachrum adeuntes magnopere venerabantur. Quod Amasis resciens conuocatis Aegyptiis aperuit, ex illa pelui, in qua primò Aegyptij euomere immingereque, & pedes abluere consueuissent, factum esse simulachrum, quod tunc tantopere venerabātur. Itaque se aiebat perinde atque peluim esse factum, qui si antea fuisset plebeius, impræsentiarum tamen Rex esset. Atque sic Aegyptios ad se traduxit, vt æquum censerent ei seruire. Quod Herodotus recensuit haud multò antè fi. lib. 2. & nonnihil tetigit Aristoteles lib. j. Politicon c. vlt. cùm loquitur de Amasi, qui de pelui sermonem habuit. & Plutarchus in conuiuio septem sapientum. Quæ loca vix intelliges sine illa Herodoti historia.

136 *Reges ignobiles a subditis contemni.*

Quod & nos huc quoque adducere voluimus, vt illud præterea intelligeres, Reges ignobiles contemni solere à subditis, nisi solerter prudenterq; eos ad se veluti trahant. Non ꝙ Rex quisquis est, sit ignobilis, vt & nos docuimus supra c. 25. nu. 7. præterea quis dicit, vbi de Euandro Arcadum Rege locuti sumus. Nā & eo ipso ꝙ rex sit, is & nobilis sit, vt planè ēt ostendimus c. 7. Sed intelligimus de eo, qui ante adeptum regnū erat ignobilis: vt de eo qui etiam ante regnum erat nobilis intelligitur illud Ecclesiastes 10. Beata terra, cuius Rex nobilis est, quod iam sæpius ad alia quædam adduximus. Quod antè diximus de regno ignobili, aliò pertinet. Et vt illud item hinc intelligas non omnino verum esse, quod nos suprà c. 7. nu. 4. diximus ex Diodoro Siculo, Aegyptios omnes æqualiter nobiles existimare. Qd etiam ostendit quod scribit Lucianus in Nauigio, Comam prolixam insigne nobilitatis fuisse apud Aegyptios.

137 *Nobiles non possunt suis subditis imponere angarias.*

Non possunt Nobiles suis subditis imponere, siue imperare angarias, & perangarias, & alia huiusce modi quæ sunt publici iuris: nisi ex cōsuetudine vel cōuentione, Seruitia enim terminata, suis terminis & finibus sunt contēta. l. cùm scimus. §. caueat. C. de agri. & censit. & c. dilecto, de offi. Archid. Quæ autem dicantur Angariæ & Perangariæ, ne id prætermittam, disces ex Suida in verbo ἀγγαρία, & Vetegio li. 2, non semel. Alciato in l. neminem. C. de sacr. eccle. hinc occasiōne sumpta, quòd illic fit mētio de vtrisq;: & in rubr. C. de præpo. sacri. cub. li. 12. Budæo in Commentariis Græcæ linguæ. Cælio Rhodigino Lectionum antiquarum li. 18. c. 8. vltimæ æditionis.

138 *Nobiles Galliæ venationi dediti.*

Galliae Nobiles in primis venatione gaudent ac se exercent, vt tradit Gaguinus huius nationis historicus lib. 1. in prin. de Clotario Rege loquens, Moxque, ait, vt est Galliæ nobilitatis vana consuetudo, ad feras venatu deprehendendas se conuertit. Et li. 3. Dagobertus autem postquam sibi per ætatem licuit, feras indagare & venari, vt Gallis mos est, pergit. Et lib. 4. de Carolo Magno, frequentissimis nationibus Gallorum more delectabatur, exercebaturque. Nam & de eodem loquens Eginhartus eiusdem Cācellarius in vita illius, eū venationi fuisse deditissimum ex more, inquit & consuetudine Gallorum: cui nationi, vt ipse addit, nulla alia in eo studio comparanda. Et Baptista Mantuanus, in diuo Dionysio de Gallis loquens,

Venatu, aucupio, campos, montana, lacusq;
Sollicitant.

Quibus attestatur c. quorundam. 34. di. Cuius hæc verba sunt, Lanfredus episcopus, qui & iuuenis dicitur, venationi sit deditus, quod vitiū plurimos etiam de clericali genere duntaxat Germanos & Gallos irreuerentes implicat.

139 *Venatio propria regum & nobiliū.*

Et certè venatio videtur esse propria ac peculiaris regum, principum, heroum, nobiliū. Nam pollux in Onomastico ad Commodum, quo loco de origine purpuræ differit, ita de Hercule scribit, ἐπεττο ἄρα τῷ ἡρακλεῖ καὶ κύων, κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον: οἶδα δ' ὅτι τοῖς ἥρωσι συνεσπόντο μέχρι τῆς ἐκκλησίας οἱ κύνες. Sectabatur autem Herculem canis, vt erat mos antiquus. nosti enim quòd simul cum heroibus canes in concionem ingrederentur. Quod sumptum videtur ex Homero, qui statim post prin. li. 4. Odisseæ inducit Thelemacum in concionem Achiuorū centū duobus canibus comitatum,

βῆ ῥ' ἴμεν εἰς ἀγορήν, παλάμῃ δ' ἔχε χάλκεον ἔγχος
οὐκ οἶος, ἅμα τῷ γε δύω κύνες ἀργοὶ ἕποντο.

Sic & virgilius lib. 8. Aeneidos, facit canes comitari Euandrum Regem nobilissimum,

Gressumq; canes comitantur herilem.

Quo in loco Seruius aduocat & illud Salustij in Romana historia, Syphax inter duos canes stans Scipionem appellauit.

140

Idem autem Virgilius li. 9. eiusdem operis inducit Numanum cognomento Remulum hæc gloriabundum de Italis iactantem,

Venatu inuigilant pueri, syluasq; fatigant.

Et lib. 7.

Et te montosa miserè in prælia Nursæ,
Vfens, insignem fama, & fœlicibus armis,
Horrida præcipuè cui gens, assuetaq; multo
Venatu nemorum.

Et eod. lib. 9. de Niso,

Vidimus obscuris primam sub vallibus vrbem
Venatu assiduo.

Et lib. 5. de Helymo. & Panope comitibus regis Acestæ,

Tum

Tum duo Trinacrij iuuenes Helymos panopesq;,
Assueti syluis comites senioris Aceste.
Et lib. 5. de Lauso Mezencij regis filio,
Lausus equum domitor, debellatorq; ferarum.
Et lib. 9. de Amyco,
—Inde ferarum
Vastatorem amycum, quo non felicior alter
Vngere tela manu, ferrumq; armare veneno.
Ex quo vides Virgilium scribere, quos maximè laudare voluit, huic studio admodum sese dedisse.

141 *Venationis commoda.*

Nam optimi principes, vt docet Dion, venationem exercent, vt rem optimam atq; salubertimã, vnde corpus robustius, & anima fortior efficitur, in qua bellica omnia exercẽtur. Nam & in ea equitare, & currere, & atroces feras excipere, & æstum frigusq; perferre, sæpe famem pati necesse est. Cyrus authore Xenophonte, suos non priùs ad prandium siue cœnam ire sinebat, quàm sudassent. Itaq; in venationẽ educebat, qua sudor maximè euocatur. Damnabat autem ocium & desidiam perinde ac rem pestiferam, & corporibus valde detrimentosam. Idem lib. 1. Pædiæ, statim post prin. laudat Persas, q̃ publicè operam dabant venationi, & siquidem Rex in bello se ducem iis præstat: ita & ipse tum venatur, tum vt alij venentur diligentiã adhibet, quòd hæc eis verissima videtur meditatio rerum bellicarũ. Nam diluculo assuescũt assurgere, frigoraq; & calores tolerare. Necessarium est etiam sagitta bestiam ferire, ac iaculo petere: atq; animus sæpe cogitur concalescere, vbi ferox aliqua bestia contra sese obiecerit, & irruentem obseruare: vt vix in venatione eorũ quicquam abesse videatur quæ inter bellandũ accidunt. Et li. 8. eiusdem operis de ipso Cyro loquens, Bellicæ, inquit, exercitationis gratia eos ad venationem educebat, quibus hæc exercenda existimabat. Hanc exercitationem rerũ bellicarum esse omnino ratus optimam, eque stris autem verissimam. Hæc enim in omnifariam locis equitantes maximè ostendit, quoniam insequi oporteat feras fugientes: & hæc item reddit ab equis maximè agiles ad efficiẽdum opus, quoniam capiantur & cupiditate & honoris studio.

142 *Venatio Deorum inuentum. Heroes qui venationi studuerunt.*

Idem autem Xenophon venationis imprimis studiosus, vt tradit Laertius, atque eam tãti fecit, vt ei nũcupatim librum dedicarit, hoc titulo κυνηγετικὸς, in cuius princi. dicit venationem Deorum inuentionem esse, Apollinis scilicet, & Dianæ: eaq; exercuisse Chironem, qui & eam docuit Cephalum, Aesculapium, Melanionem, Nestorem, Theseum, Hyppolytum, Palamedem, Vlyssem, Mnestheum, Diomedẽ, Castorem, Pollucem, Machaonem, Podalitiũ, Antilochum, Aeneam, Achillem, qui per id tẽpus chari Diis fuere. Adde & Menelaum & Leomatum, ex Aeliano lib. 9. de varia historia. Sed vt redeamus ad Xenophontem, is multas laudes in venationem congessit, cùm per totũ eum librum, tum verò præcipuè ad finem illius, quæ illic omnibus sunt obuia.

143 *Scriptores venationis.*

Nec solus Xenophon de venatione scripsit (vt id in transcursu dicam) Nam & Oppianus Cilix de eadem libros quinque ædidit, ex quibus quatuor etiamnum supersunt. Et Gratius poeta, qui sub Augusto Cæsare floruit. Cuius & hodie liber vnus de ea quoque extat. De quo est illud Ouidij de Ponto elegia vltima,
Tityrus antiquas, & erat qui pasceret herbas,
Aptaq; venanti Gratius arma daret.
Quod sumptum videtur ex ipsius Gratij poemate, vbi ita cecinit,
Carmine & arma dabo, & venandi prosequar artes.
Et Callisthenes, quem ex lib. 3. de venatione citat Plutarchus in lib. de fluuiis. Sostratus, quẽ & ex li. 2. de venatione citat Stobæus in Serm. 62. quo Venerem improbat. Marcus Aurelius Olympius Nemesianus poeta, cuius etiamnũ extat de venatione liber. Bellisarius Aquiuiuus Arogoneus Neritiorum, qui & ferè ex Oppiano librum de venatione scripsit. Ioãnes Elius qui de vocabulis venatoris scripsit, in libr. de scientia scribarum publicorum. Et nouissimè Michael Angelus Blondus, qui nuper ad Franciscum regem nostrum librum eiusdem materiæ scripsit. Et Adrianus Cardinalis qui carmine phaletio de venatione ad Ascanium Sforciam Cardinalem scripsit. Et Angelus Bargęus qui & ipse libros de venatione scripsit. Ante hos omnes vrpote ante natum Christum anno 270. Dornadilla Scotorum rex scripsit de venatoriis legibus librum: nam & ipse venationem venatoriosque canes ob corporis exercitationem post cibos & sacra in magnis habebat delitiis, vt scriptum reliquit Balæus Sudonolcas in illustribus maioris Britaniæ scriptoribus.

144 *Aliorũ testimonia.*

Sed vt ad alia pergamus, Plato li. 6. de Legibus monet adolescentes alendis canibus, & reliquæ venationi dare operam. Et libr. 7. paulò antè fi. scripsit optimam esse quadrupedum venationem, quæ equis, canibus, corporis viribus agitur. Nam quibuscunque diuina curæ est fortitudo, ij quadrupedes omnes cursu, vulneribus, telisq; manu propria venando vincere debent. Et paulò pòst, Sacros hos venatores vbicunque venari velint, nemo prohibebat. Et Cicero lib. 1. Officiorum, Suppeditant, inquit, & campus Martius, & studia venandi, honesta exercitia. Diogenes Synopæus teste Laertio in vita illius, pueros quos instruendos habebat ad venationem educat. Apud Cretenses ἀγελάτης is erat, qui puerorum gregibus siue cohortibus præerat, ex lege eos ad venandum educebat, author Heraclides in politia Cretensium. Sed & Lacedæmonij ex legibus Licurgi studia circa venationes per omne tempus agebant, nisi fortè militiæ vacarent, vt scribit Plutarchus

chus in vita ipsius Lycurgi.

145 *Alij viri celebres qui venatui operã dederũt.*

Alexander ille magnus post prandium sæpe diem venatu consumebat vt tradit Plutarchus in vita illius. Pelopidas Thebanus vir animi virtute & corporis robore præcellẽs, primam militiæ suæ institutionem à venationis meditatione accepit, vt tradit idẽ author ĩ vita illius. Philopœmenes Acheorũ dux insignis quoties ab armis ocium nactus esset, venationi operã dabat, vt qui opinaretur eam rei militaris comitem esse, vt idem author est in vita ipsius. Pompeius Magnus cum Numidiam victor peragraret, venationibus leonum & elephantorum aliquot diebus operam dedit. Plinius Secundus studiis animum, venatu corpus exercebat, vt ipse profitetur lib. 5. Epist. ad Apollinarem. Idem alibi lib. 1. Ad Cornelium Tacitum scribit se crebrò venationibus interesse, adiiciens hæc verba, Mirum est vt animus hac cogitatione motuq; corporis excitetur. nam vndique sylvæ & solitudo, ipsumque illud silentium quod venationi datur, magna cogitationis inuitamenta sunt.

146 *Imperatores. Traianus.*

Traianus Imperator laudatissimus, quem tanti fecit Gregorius ille Magnus, vt eum lõgo tempore post eius mortem suscitarit, vt nõnulli Theologi scholastici tradiderunt, venationes frequentes cum amicis & familiaribus exercebat, vt tradit Dion Cassius. Et Hadrianus illius in imperio successor, venandi studio

Hadrianus.

vsque ad periculum tenebatur. Nam inter venandum diffracto humero & crus penè contriuit, vt idẽ author prodit. Et de eo quoq; Spartianus, Venandi, ait, vsque ad reprehensionem studiosus. Antoninus Pius & illius successor laudatissimus, venando se multùm oblectauit vt scribit Iulius Capitolinus. Marcus quoque Antoninus philosophus, qui mox in imperio successit, & quem Spartianus dicit sanctitate vitæ omnibus retro principibus antecelluisse, venationi item operam dedit, teste Capitolino. Atque etiam Alexãder Seuerus Imperator laudatissimus, vt tradit Aelius Lampridius in vita illius. Et vt de aliis recẽtioribus principibus loquar, Albertus & ipse Imperator Romanus dicebat venationem esse exercitationem virilem: saltationem muliebrem, vt alibi diximus suprà c. 37. nu. 58. Seneca.

147 *Achilles.*

Achilles ille bellatorum maximus præludia armorum & venationes recensens, apud Statium lib. 2. Achilleidos, ita infit,

Quid nunc tibi prælia dicam
Syluarum? & vacuos sæuo iã murmure saltus?
Nunquam ille imbelles Ossea per auia lynces
Sectari, aut timido passu me cuspide damas
Sternere, sed tristes turbare cubilibus vrsas,
Fulmineosq́; sues, & sicubi maxima tygris,
Aut subducta iugis facta spelunca leana,
Ipse sedens, &c.

Nam & illum venationem à Chirone didicisse suprà diximus. Horatius autem, ne à poetis discedam, libro Epist. primo, epist. decimooctaua ad Lollium, de venatione loquens landat,

Venatio salubris.

Pulmenta laboribus empta
Romanis solenne viris, opus vtile famæ,
Vitæq́; & membris.

Et ante hos Homerus non multò pòst prin. li. 5. Iliados, Scamandrium laudat tanquã ἐσθλὸν θηρητῆρα, id est, bonum venatorem à Diana edoctum.

148 *Decreta canonica venationes abhorrens.*

Quòd si quispiam obiiciat Decreta Canonica venationem clericis interdicentia d. ca. quorundam. 74. di. & c. qui venatoribus, & multis seq. 86. di. vbi & eam artem nequissimam appellant: & aliis quoque seq. & per totum titu. extrà, de cleri. venat. Huic ita respondendum esse censeo, multa suapte natura & vtilia & honesta, quæ ex tempore & persona fiunt illicita. Ideo multa clericis prohiberi, quæ cæteris sũt permissa. Licèt igitur clericis prohibeatur venatio, cæteris tamen permittitur, vt no. glos. & omnes Doc. in c. 1. de cleri. vena. & in d. ca. qui venatoribus. Et propterea quod ibi dicitur, venationis ars nequissima, intelligitur quã tum ad clericos. Sed & illud intelligitur, si causa voluptatis id faciant, non si recreationis vel salubritatis gratia (nã eam salubrem esse suprà diximus) vt voluerunt Doc. in d. c. j. Inno. in c. dudum, le 2. & ibi Panor. de elec. Fely. qui id commendat in c. auditis, col. pen. de præscrip.

149 *Venatio immodica non laudand a.*

Sed & omnia quæ suprà diximus in laudẽ venationis ita velim intelligas, modò ne sit nimium atq; immodicum venandi studium, cuiusmodi est nonnullis principibus, ac omnib' propè nobilibus nostræ Galliæ, qui ad insaniã vsque eo studio tenẽtur: aliarum rerum & publicarum & priuatarum obliti. Antiochus ille qui iterum aduersus Parthos exercitum duxit, cum in venatione quadam studio persequendi feram ab amicis & seruis aberrasset, in casam inopum quorundam virorum ignotus intrauit, ac inter cœnãdum cùm de Rege sermonẽ iniecisset, audiuit aliàs quidem bonũ esse, sed amicis flagitiosis vtentem plurima negligere, sæpeque illa quæ necessaria erant nihil curare, quòd venationis nimium esset studiosus. At tunc quidem tacuit, sed postea quam satellites simul cum die ad casam illam venerunt, cognitus, allata purpura & diademate, Nimirum, inquit, ex quo die vos sumpsi, heri primum vera de meipso verba audiui. Author Plutarchus in Apophthegmatis Imperatorum. Et nos ipsi quosdam nobiles nouimus in venationem bona sua miserè prodegisse. Interim tamen vicinorũ agros miserius denastantes. In quo sunt admodum vituperandi. Cicero lib. 2. Offic. prodigos eos vocat, qui venationum apparatu pecunias profundunt. Notaque est fabula Actæonis venationis omnium hominum studiosissimi, qui in ceruum mutatus à suis canibus dilaniatus

natus est, quod non ob aliud finxisse poetas nonnullis placet, quàm quod omnia bona sua in canes & venationem insumpserat, quod quidem inter cæteros scribit Fulgentius, ex Anaximenis authoritate. Suprà autē diximus Hadrianum Imperatorem ob nimium venandi studium fuisse reprehensum. E nostris Paris Pute. in tracta. de Sindicatu, char. 3. incessit principes qui omnem operam curamq́ue in venationibus reponunt. Nec tamen facilè accesserim Salustio, qui de venatione ita loquitur, tanquā bonum ocium conterat, sitq́ue veluti inter seruilia officia numeranda: nisi fortè de immodica intelligat. Ita enim loquitur in proœmio Catili. Non fuit consilium socordia atque desidia bonum ocium conterere: neq; verò venando, seruilibusve officiis intentum ætatem agere.

150 *Nobiles an possunt suis subditis venationes prohibere.*

Igitur vt id caput finiam, nobiles honestè possunt venationibus modestè operam dare, modò id fiat citra agrorū alienorum populationem. Nec tamē eam subditis prohibere possunt, vt voluerunt Host. Io. And. Cardin. Flor. & Anto. in c. non est, de deci. & latè Phil. Deci. consi. 197. in casu inquisitionis vbi & illud dicit, ius venandi non esse è numero iurium Regalium, nec soli principi competere, neque ideo ab eo legitimè interdici posse, cùm sit Iuris gētium, quod & idem propemodū repetit con. 271. in casu, mihi trāsmisso, in prin. & Benedic. in repe. c. Raynutius, in verbo, & vxorē nomine Adelasiam, nu. 898. & multis seq. vbi ex hoc improbat quasdam nostrorum Regum ordinationes, quas vocant, prohibentes subditis venationes, vt ibi videre poteris. Sed proh dolor. Nunc enim simplices, vt ita loquar, atq; infimi nobiles id sibi ius vendicant, immo verius vsurpant, scilicet venandi vbi libet, & suis subditis prohibendi, & quod deterrimum est, morte multant eos qui venationi illis insciis aliquando vacauerunt, Latrunculatoribus nostris id muneris illis præstantibus, conniuentibus, aut, quod potius crediderim, ignorantibus nostris principibus. Non quòd nesciam principes id ex iusta quapiam causa subditis prohibere posse. Quid enim si agricolæ, mercatores, artifices, & cæteri id genus homines prę nimia venandi opera agriculturam, mercaturam, artificium suum derelinquant? aut alia quæuis caussa intercesserit, q̃ iure eos moueat?

151 *Alia de venatione.*

Sunt & alia plurima quæ de venatione dici possunt, quæ poteris videre apud Io. Fabr. in §. feræ, Instit. de rer. diui. Imo. & Fran. Are. post Iacob. Are. in l. 3. §. Nerua. ff. de acquirend. poss. Mart. Laud. & Cardi. Alexand. in c. nemo, titu. de pac. tenen. eundem Cardina. in c. ius natura le. j. di. Cepol. in tract. rustic. prædi. tit. de Aucupatione, qui est. 21. Guido Pa. dec. Delphi. 218. non est licitum. Philip. Deci. in 2. consi. in præced. ver. citatis, & præterea consi: quod fine nume. sequitur. illud consi. 271. hoc initio, superiori anno, & iterum con. 302. cuius superscriptio incipit, an & quando cessionarius, col. 6. ver. nec ob. quod testes. Iac. à S. Geor. io suo tracta. feud. in verbo, & cū venationibus. Matth. Afflì. in consti. Siciliæ inci. scire volumus, in fi.

152 *Quæstio super statuto loquente de nobilibus.*

STATVTVM est Florentiæ vt magnates siue nobiles teneantur præstare satisdationem de non offendendo populares: & quòd huiusmodi satisdatio comprehendat etiam liberos eorum. Fuit quæsitum an si filius spurius cuiuspiam nobilis offenderit popularem, committatur hæc stipulatio? Et respondit Alberi. non commiti, in l. cùm pater. §. mater. ff. de legat. 2. & iterum in tractatu statutorum, parte 1. quæst. 61. item quæro si statuto ciuitatis, vbi videbis quibus ipse rationibus moueatur.

153 *Decapitatio nis pœna aliarū honestissima.*

SCRIPSIMVS suprà c. 10. nu. 104. nobiles vi & alij, & multis seq. nobiles non tām grauiter puniēdos esse, quàm ignobiles pœna corporali. Ideoque, vt dictum est nu. 167. leges, ex quo crimine ignobiles laqueo suspenduntur, quod ignominiosissimum mortis genus est, nobiles esse decapitandos, quæ mors nō tā infamis est. Et id certè præter ea quæ ibi diximus, ostendit Xenophon ille Socraticus lib. 2. eius operis cui titulum fecit Κύρου ἀναβάσεως, de Cyri ascensu siue expeditione, vbi de Menone loquens viro flagitiosissimo, ita scribit, ἀποθνησκόντων δὲ τῶν στρατηγῶν, ὅτι ἐστράτευσαν ἐπὶ βασιλέα σὺν Κύρῳ, τὰ αὐτὰ πεποιηκὼς οὐκ ἀπέθανε. μετὰ δὲ τὸν τῶν ἄλλων θάνατον στρατηγῶν, τιμωρηθεὶς ὑπὸ βασιλέως ἀπέθανεν, οὐκ ὥσπερ κλέαρχος καὶ ἄλλοι στρατηγοὶ ἀποτμηθέντες τὰς κεφαλὰς (ὅσπερ κάλλιστος θάνατος ἐδόκει εἶναι) ἀλλὰ ζῶν αἰκισθεὶς ἐνιαυτὸν ὡς πονηρὸς λέγεται τελευτῆς τυχεῖν. Quibus significatur, interfectis Prætoribus, ob id quòd Cyrum minorem contra Regem iuuissent, cùm eiusdem criminis esset damnatus ipse Menon, non statim tamen, neq; eodem mortis genere sublatus est. Non enim ei, vt Clearcho & cæteris Prætoribus, caput est à ceruicibus abscissum (quod supplicij genus honestissimum habetur) sed quod eius sceleribus dignum fuit, Regis iussu multis corporis cruciatibus laceratus vix anno exacto expirauit. Quo etiam spectat, quod tradit Valerius Maximus lib. 2. c. 2. Africanum superiorem deuicta Carthagine, cùm omnes qui ex exercitibus Romanis ad Pœnos transierant in suam potestatem redegisset, grauius in Romanos quàm in Latinos transfugas animaduertisse. Hos enim tanquam patriæ fugitiuos crucibus affixisse: illos autem tāquam perfidos socios securi percussisset. Hæc autem pœna decapitatio est.

154 *Domi nobilis quid significet.*

DOMI nobilis plerunque Ciceroni dicitur, & aliis quoque scriptoribus. Nam ipse Cicero in j. in Verrem actione, Eubulides est Grosphus Cēturipinus homo cùm virtute & nobilitate domi suæ, tùm etiam pecuniæ princeps, quod & nos alibi ad aliud citauimus. Et in 3.

in 3. in eundem actione, Ignem ex lignis viridibus atq; humidis in loco angusto fieri iussit: ibi hominem ingenuũ, domi nobilem populi Romani socium, atq; amicum fumo excruciatum semiuiuũ reliquit. Et in 4. in eundẽ actione, Heraclius est Hieronis filius Syracusanus, homo in primis domi suæ nobilis. Et actio. 5. Itaq; cùm Pilleus Herbitensis, homo & disertus, & prudens, & domi nobilis. Et actione 6. Meliensis Diodorus homo & domi nobilis, & apud eos, quò se contulit propter virtutem splendidus. quem locum etiam alibi ad aliud citauimus. Et actione quoq; 7. Alter parens ex altera parte erat Herbitensis Eubulida, domi suæ clarus & nobilis. Et iterum. Erat eius honoris cupidus Artheoio quidam Climachias cognomine, homo sanè locuples & domi nobilis. Et in oratione pro Cluētio Habito, Quas liberas A. Aurius vir fortis & experiens, & domi nobilis &c. Et lib. Epist. ad Q. Fratrem 2. epist. 12. M. Orfium Equitem Romanum tibi cõmendo maiorem in modum, hominem domi splendidum, gratiosum etiam extra domũ. Nam quod hic splendidum dicit, perinde est ac si nobilem diceret, vt patet ex iis quæ diximus suprà c. 2. nu. 17. Et Salustius in Catilina: Ad hæc multi ex coloniis municipiis domi nobiles. Et Hircius Auiopius in bello Alexandrino, Sub id tempus, inquit, Mithridates Pergamenus magnæ nobilitatis domi, &c. Et Q. Curtius li. 3. ad fi. Perisippus & Onomastorides cum Omaio & Callicratide, ij quidem domi nobiles. Et Apuleius Apologia 1. Crates vir domi inter Thebanos nobilis. Et Iustinus li. 5. Erat inter exules Thrasybulus vir strenuus, & domi nobilis. Id quod quidam Historicus de eo qui non opibus tantum aut potentia clarus, sed ex nobilibus nobilis prognatus est: & de eo quoque qui suis virtutibus magnus & clarus est, verba fecit.

155 Sed quod pace tanti viri dixerim, aliud his verbis significari puto, vel ex eo loco Tullij ad Q. Fratrem suprà citato, quo videri potest domi nobilem, extra domum eundem non esse. Huius ergo rei sensum petendum esse censeo ex Aristotele lib. Politicon 3. c. 4. qui primum loquens de his qui in bello capti, vt ex nõnullorum sentētia serui nec dici nec existimari debeant, quoniam interdum accidit caussam belli iustam non esse: & neminem tam abhorrere à veritate, vt confirmet seruum esse, quem seruire indignum est. Alioquin accidit nobilissimos quosque seruos esse. Ideo hos non seruos sed barbaros appellare volunt. Nihil enim aliud quærunt, quam lege naturæ seruos. Tales igitur quosdam vbique seruos esse, alios verò nusquam. Confestim subdit, eandem esse nobilitatis rationem. Nam hos non solum apud seipsos sive suos, sed vbique apud quoscunque nobiles existimant. Barbaris non alibi quàm domi nobilitatem conceduut: quasi aliud sit ἁπλῶς, id est, absolutè nobile & liberum: aliud nec absolutè, nec simpliciter, & vt vulgò dicũt secundum quid, & vt ipse loquitur κατά τι. Ex quibus intelligi eos esse simpliciter atq; vbique nobiles, qui legibus & moribus omnium gentium nobiles dicũtur, vt qui Regibus aut aliàs antiquo claroq; ac nobili sanguine sunt prognati. Nulla enim gens est, quæ non hos nobiles existimet. Sed qui priuato peculiariq; suæ gentis more aut statuto nobiles sunt, quod fieri potest, vt diximus supra c. 10. hi certè domi, id est, apud suos sunt nobiles, apud externos minimè: tametsi aliunde commendabiles & gratiosi sũt, id est, gratia & fauore digni, quod satis apertè ostendit locus ille Ciceronis in 6. in Verrem actione, & ille alius ad Q. Fratrem. Et vide etiam quæ dixi suprà eo. c. nu. 119.

156 De qua re etiam loquens Hieronymus Osorius lib. 1. de nobilitate ciuili, c. 4. Nobilis, ait, esse quisquam non potest in ciuitate clara ignotis parentibus ortus: nec in ignota clarus: quãuis genere sit in illa ciuitate præstantissimus idcirco: ij nobiles in suis tantùm sedibus, & à suis nuncupantur. Absoluta autem nobilitas nunquam loco dimouetur: & vbiuis gentium fuerit, semper altis defixa radicibus animis hæret, & eandem apud omnes nationes dignitatem habet. Et paulò infrà, Poterit igitur nobilitas ad hunc etiam modum diduci, vt alia sit omni ex parte absoluta: alia verò domi tantùm locum habeat. Hæc itaq; in solo tantùm patrio, & inter suos eminebit, magis opinione vulgi, quàm veris dignitatis luminibus illustrata. Illa verò quæ & patriæ claritate, & virtute gẽtis exculta est, apud omnes homines splendorem retinebit. Hæc ille. quæ ab Aristotele accepit, licèt ipse subticeat. Et huc quoque spectat illud Ciceronis pro L. Flacco à nobis alibi ad aliud citatũ, Cæteri homines apud nos noti, inter suos nobiles. Et in oratione de Aruspicum responsis, Quis Platonem ex Orestide, quæ pars Macedoniæ libera est, hominẽ in illis locis clarum ac nobilem legatum Thessalonicã nostrum, vt se ipse appellauit Imperatorem venisse nescit? Titus Liuius 3. decad. lib. 3. in prin. Cossanus erat Trebius, nobilis inter suos. Et quod Iulius Capitolinus de Clodio Albino loquens, fuit inquit, Albinus Hadrumentinus, sed nobilis apud suos: Atque illud Liuij 1. decad. lib. 8. Vitruuius Vaous Fundanus vir non domi solùm, sed etiam Romæ clarus. Nam suprà c. 2. nu. 9. ostendimus clarũ & nobilem eiusdem significationis esse.

157 *Nobilitas ab origine orbis.* SVNT nonnulli qui nobilitatis & ignobilitatis discrimen statim ab orbis conditi exordio incipiunt, aut certè paulò pòst: nempe ab Abel & Cain, vt scilicet ille quãdiu vixerit, patris nobilitatem retinuerit: hic ob perpetratũ fratricidium amiserit. quod & è nostris dicit

Bar.

Bar. in l. 1. col. 4. vers. si ergo aliquis. C. de digni. lib. 12. Et cùm postea oẽs hoĩes diluuio perierunt, saluis tantùm Noe & tribus filiis eius, Sem & Iaphet maiorum virtutem & nobilitatem retinuerunt, & in posteros propagarunt: Cham ob nudum patrem ebrium derisum, ea decidit, audiuitq; patrem hæc nõ sine bili pronunciantem, Maledictus Chanaan, seruus seruorum erit fratribus suis. Imo sunt qui altius nobilitatem repetunt, nempe ab Angelis & Astris. Angelos enim alius aliis ordine superiores. Astra quoque & sydera non ordine tantũ, sed & virtute & potentia inter se longè dissimilia. Ita vt alia quidem quasi imperium exerceant, & reliquis splendorem afferant & dignitatem.

An in angelis.
In Astris & syderibus.

158 *An in fastis.*

Ego quoque scio omnibus in rebus ordinẽ quendam esse, nihilq; rerum omnium, in quo non quædam nobilitatis, & præstantiæ imago constituatur. Quis enim nunc nescit quo pertineat parabola illa D. N. Iesu Christi apud D. Mattheum, c. 13. de fructu. 100. & 60. & 30. diuis pro modo virtutum & meritorum constitutu. Nec ignoro inter sordidos illos opifices & artifices longam esse differentiam, vti etiam attestatur Iurisconsultus, in l. inter artifices. ff. de solut. Imo verò & inter seruos infimum genus hominum eum ordinem cũstitui, vtalius aliu sit superior, &, vt maius quid dicam, nobilior. nam & id bonis testibus satis probauim⁹ suprà c. 8. nu. 4. attende tamen. Est & inter animalia quædam nobilitatis & ignobilitatis effigies, vt satis patet ex iis quę suprà diximus eodem c. nu. 117. doctrinam, & suprà quoq; c. 2. nu. 25. ex his autem, & nu. 47. & sicuti, & seq. Ex quibus etiam intelliges & hæc trahi ad arbores & cæteras res etiam inanimatas. Sed hęc parum ad vulgarem nostram nobilitatem pertinent. Ideo ea tetigisse obiter & in transcursu tantùm mihi satis visum fuit.

159 *Morbi quidam nobilium peculiares.*

SVNT quidam morbi, qui priuatim & peculiariter nobiles magis quàm ignobiles, & è diuerso inuadunt, & infestant. quod ex eo constat, quod scribit Plinius li. 26. c. 1. loquens de lichene siue mentagra. Non fuerat, inquit, hæc lues apud maiores patresq; nostros. Et primũ Tiberij Cæsaris principatu medio irrepsit in Italia quodam Perusino equite Romano Quæstorio scriba, cùm in Asia apparuisset, inde cõtagionem eius importante. Nec sensere id malum fœminæ, aut seruitia, plebsq; humilis, aut media, sed proceres veloci transitu osculi maximè. Hæc ille. Nec id quidem mirum est, cùm & aliàs sæpe morbi in certum genus hominũ grassari soleant, vt videre licet apud eundem Plinium lib. 7. c. 50. Namq; ait, & vniuersis gẽtibus, & generatim modò seruitus, modò proceram ordini, aliisq; per gradus. Et iterum li. 17. c. 24. Aliquando & pestilentia per genera, si cus inter homines, nunc plebs vrbana, & rustica. Et Liuius 5. decad. lib. primo, de pestilentia quadam loquens. Seruitia maximè moriebantur, eorum strages per omnes vias insepultorum erat. Agathius lib. 5. Historiarum Peregrinum tradit Iustiniani tempore morbum pestilentem inuasisse Byzantium, quo ætas præcipuè pubescens & florida interiit, & in his mares quàm maximè: nam fœminas non admodum eo morbo affectas fuisse, sed id minus, mirum est, cùm sint morbi peculiares adulescentum, alij seniorum, morbi item priuatim marium, alij fœminarum, vt experimento quotidie videmus, & passim ab omnibus medicis scribitur.

Et seruorũ. Et plebis.

160 *Nobiliũ peculiaria insignia.*

SVPRA sæpe locuti sumus de insignibus nobilium, præsertim verò c. 6. nu. 12. sed & ex eo, & multis seq. vsq; ad 20. inclusiuè. Quibus illud addes olim apud plurimas gentes discrimen fuisse in habitu ornatuque nobilium & ignobilium, atq; etiam in cæteris rebus, quib⁹ alij ab aliis discernerentur. Nam apud Romanos, vt ab iis incipiamus, bulla aurea insigne nobilium erat, lorum verò Plebeiorum vt tradunt Asconius Pedianus in 3. in Verrem actione, & Plinius lib. 33. c. 1. & Macrobius libr. 1. Satur. c. 6. Ex quo illud Iuuenalis Saty. 5.

Vel nodus tantum, aut signum de paupere loro.

Nam ante scripserat,

Nec male coniectat, quis enim tã nudus, vt illũ
Bis ferat Hetruscum, puero si contigit aurum.

Id est bulla illa aurea, quam Hetruscam vocat, quod ab Hetruscis à Tullo Hostilio debellatis hæc translata sunt. Et hæc bullarum mentio in memoriam reuocat aliud bullarum genus, quibus nobilium ostia decorabantur, scilicet scutulati claui, qui bullæ vocabantur. Plautus in Asinaria, actu 2.

Iussin' in splendorem dari bullas has foribus nostris,

Nam & Cicero scribit Verrem bullas aureas ex valuis templi magnificentissimis abstulisse. Sed & apud eosdem Romanos patricij lunulas in pedibus deferebant, nobilitatis signum, vt scribit Plutarchus Proble. c. 101. cuius rei rationem videbis apud Cælium Rhodiginum Lectionum Antiquarum libr. 20. c. 28. Et ad id alludens Statius Syluarum lib. 5. in Protreptico ad Crispinum,

Lunulæ patriciorũ insigne.

—Genitum te curia sensit
Primaq; Patricia clausit vestigia luna.

Et Iuuenalis Saty. 7.

Nobilis & generosus
Appositam nigræ lenam subtexit alutæ.

Et Martialis, lib. 1. epig. 17.

Lunata nusquam pellis, & nusquam toga.

Quinetiam apud ipsos Romanos, phaleris vtebantur nobiles, vnde illud Persij Satyr. 3.

Et phalera.

Ad populum phaleras

Illudq; D. Hieronymi. Noli aspicere ad phaleras. Cæterum Liuius 1. decad. lib. 9. ad fin. scribit

Et aurei annuli.

bit Comitia Aedilitia Flauij scribæ tantum habuisse indignitatis, vt plerique nobilium aunulos aureos & phaleras deponerét. Ex quo etiá intelligis aureos annulos fuisse apud eos insigne nobilitatis, quod & satis constat ex Plinio loquente de eadem re lib. 33. c. j. Sed quod ad phaleras priuatim attinet Cicero in 6. in Verré acti. eas nobiles vocat, quod & alibi annotauimus; Præterea apud eosdem Romanos purpura vtebantur Patricij, nó etiam cæteri. Plinius enim lib. 9. c. 36. purpura, inquit, distinguit ab equite curiam. Quod tamen abusu abolitum fuisse conqueritur Iuuenalis Satyr. 3.

Purpura nobilium.

Aequales habitus illic, similemq́; videbis
Orchestram & populum.

Per Orchestram enim intelligit Senatores, qui in orchestra sedebant, vt tradit Vitruuius li. 5. c. 6. Denique apud eosdem prætexta erat nobiliorum, toga viliorum, vt prodit Asconius Pædianus in 3. in Verrem actio. Hincq; Iuuenalis Saty. 8. plebem togatam appellat, quam paulò antè imam plebem vocarat. Sed id posterioribus temporibus, nam priscis toga communis erat omnium Romanorum, nullo delectu nobilium aut ignobilium. Ex quo Virgilius li. 1. Aeneidos, eos gentem togatam vocat.

161 Indorum nobilitatis insigne.

Et vt Romanos relinquamus, apud Indos byssum non nisi nobilis induebat, vt testis est Philostratus in vita Apollonij lib. 2. quod & nos alibi diximus. Apud Parthos nobiles anaxyridem triplam induebant & manicatam tunicam. Plebs autem erat in tunicis sine manicis. & apud eosdem nobiles equo vehebantur, ignobiles minimè, vt tradit Iustinus lib. 41. & nos quoque suprà diximus c. 20. nu. 77. incip. quemadmodum. Apud Germanos viri nobile non fluctuante veste, sed stricta & singulos artus exprimente vtebantur: cæteri sagis cùm fibula, testimonio Cornelij Taciti in libr. de moribus Germanorum, vbi & idem dicit de Sarmatis, & Parthis. Contrà Lybiorum principes sagis vtebantur: vulgus autem bestiarum pellibus amiciebantur, vt scribit Pomponius Mela lib. j. quo loco Cyrenaicam describit. Ipsis Indis, persis, Atheniensibus in auribus aurum ferre nobilitatem designabat, vt de Indis tradunt Q. Curtius, & Arrianus Nicomedensis, vterq; lib. 8. de rebus gestis Alexandri. De Persis omnes qui de illorum moribus scripserunt Apuleius lib. 1. de Dogmate Platonis, qui aurum, inquit, tantùm reliquit, quantum puer nobilitatis insigne in auricula gestauit. Thracibus punctos esse in facie nobiles significabat: non punctos, ignobiles ex Herodoro li. 5. post prin. Britannis, Gelonis, & Agathyrsis nobiliores cæruleo pingebantur: non pingi ignobilitatis signum erat, vt nonnulli ex recentioribus scribunt. Scio autem Cæsarem lib. 5. de bello Gallico, scribere Britannos solere se glasto inficere, quod cæruleú colorem efficiat. de quo nos diximus in nostris Legibus Connub. l. 3. nu. xj. Gelonos autem pictos vocat Virgilius lib. 1. Georgic.

Eoasq́; domos Arabum, pictosq́; Gelonos.

Et de his Solinus c. 25. Gelonis, inquit, Agathyrsi collimitantur cæruleo picti colore, fucatis in cæruleum crinibus. nec hoc sine differétia. nam quantò quis altero præstat, tanto propensiore nota tingitur, vt sit indicium humilitatis minùs pingi. Ex quo intelligis Agathyrsos æque ac Gelonos pingi solitos. Hincq; ipse Virgilius li. 4. Aeneidos,

Cretesq́; Dryopesq́; fremunt, pictiq́; Agathyrsi.

Et Pomponius Mela lib. 2. Agathyrsi, inquit, ora artusq́; pingunt, vt quiq; maioribus præstant, ita magis vel minùs pinguntur. Apud Sueuos ingenui crinem obliquabant, & nodo substringebant. Serui fluxa coma, & crinibus incedebant, vt testis est Cornelius Tacitus de moribus Germanorum. Apud Aegyptios coma prolixa signum nobilitatis erat, vt scribit Lucianus in Nauigio, quod & nos suprà alibi ad aliud diximus. Similiter apud Lacones nobiles & ingenui comam alebant, serui & humiles tondebantur, Ex quo Aristophanes in Auibus,

Sueuorum.

Aegyptiorum

Laconum.

Ε͗ιτα ταῦτα δοῦλος ὢν κόμην ἔχεις.

Ac dein seruus cùm sies, portes comam,

De quo & tu vide Plutarchum in Lysandro, in prin. & in Apophthe. Imperatorum, in Lycurgo, & iterum in Charillo, & in Apophtheg. Laconicis in Nicandro. Denique Gallis nobilibus tinctas vestes deferre, aut saga hirsuta virgata mos erat. ex Strabone lib. 4.

Gallorum.

162 Societas tacita ex artibus socialibus.

CVM alias ex artibus socialibus præsumitur tacitè contracta societas, vt videre licet apud Iacobum Aretinum, Oldra. Ricard. Mal. Barto. Rapha. Co. & alios in l. Titium & Mæuium. §. altero. ff. de admini. tut. Cy. Bart. Bald. Ioan. Fab. Salyc. Rapha. Fulgo. & Paul. Castr. in l. si patruus. C. com. vtriusq; iud. cum aliis propè infinitis concord. à me collectis in commentariis consuet. Picta. tit. 24. *qui est de contract compagnic. §. 2. glosf. 6. in verbo, contractét taisible ment compagnie.* Posset tamen videri id non obtinere in nobilibus, ex eo quod scribit Bar. in d. §. altero, col. 3. ver. ex prædictis tamen, & rursum in l. cum duobus. §. si fratres. ff. pro soc. & in d. l. si patruus, & ibi quoque Rapha. Fulgo. & Paul. Castr. Ex cohabitatione fratrum, & collatione suorum fructuum non præsumi tacitam societatem, nisi & ipsi simul negotientur, quod in nobiles cadere non potest, quibus negociationes sunt interdictæ, vt latè diximus sup. c. 13. Et in id quoq; facit quod scribit idem Bar. in l. 1. §. si quis hoc interdicto. ff. de itine. actuq; pri. dum de hac societate tacita loquens nuncupatim loquitur de artificibus. Ex quo ortum videri posset, quòd apud nónullas nostras gentes inter nobiles non cadit taci-

ta

ta societas, vt apud Pictauienses d. §. 2. illius vicesimiquatri tit. qui quidem omnium consuetudinem 283. & Engolismenses c. 41. Et quod apud alias facilius dissoluitur societas, aut ei renunciatur inter nobiles, vt apud Parisienses c. 115. & seq. Aurelienses. c. 184.

163 *De eadē re.*

Quanquam sunt plurimi qui etiam sine cōi negotiatione, & nulla distinctione artificum, aut aliorum tenent tacitam societatē contrahi ex aliis actibus socialibus, ex quibus verisimile fiat partes tacitē id voluisse facere, & in his socialem affectū fuisse, & inter cæteros Bal. loquens nūcupatim de nobilibus, & Bar. in hoc reprehendens in d. l. si patruus. col. vlt. ver. sed ego dico in primo, vbi & id dicit tenere Iacob. Are. Rich. Mal. & Odofre. & rursum idem Bal. iisdem propemodū verbis loquens in tracta. de duo. frat. col. 4. ver. sed ego dico, & idem quoq; voluisse videtur in l. j. col. 2. versic. extra quærit hic. C. qui test. fac. pos. & Pet. Anc. q & exprefsè de nobilibus loquitur, cō. 302. materia de qua quæritur, col. 2. ver. quò ad primùm. Alex. cōsi. 49. maturè pōderatis, col. 2. ver. & ista societas, li. j. quod paucis immutatis repetitur con. 37. considerans his quæ in processu, li. 4. vbi dicit nullam in hoc esse differentiam eorū qui negotiantur, & eorū qui non negotiantur. & Barb. qui & ipse de nobilib. loquitur, con. 22. scripsit propheta, col. 2. li. 1. & cō. 37. scribitur sapiēter col. 6. ver. cùm ergo ista; lib. 2. con. 60. illud in medium, col. 7. in prin. lib. 3. Sed tu de hoc vide latè per Iasonē in d. l. j. C. qui testa, face. pos. & quæ dicam latissimè in d. consuet. Picta.

164 *Equites Romani nobiles ne essent, an ignobiles*

A M a nuper quæsitū fuit, an equites Romani qui veluti medium locum tenebatur in ter Patricios & plebeios, censerentur esse nobiles an plebei siue ignobiles. Et certè Hirtius, aut vt alij malunt, Opius in bellis ciuilibus appellauit splendidos & illustres. Cecidere, inquit, eo prælio splendidi ac illustres viri non nulli equites Romani Tacitus res Claudij describit etiam illustres, & Plinius Iunior lib. epi sto. 5. epist. 1. & iterum lib. 6. epi. 25. splēdidos. & ante illum Cicero lib. 2. de finibus, quæ dictiones perçq; valent ac nobilis, vt suprà diximus c. 2. Alexander Seuerus Imperator apud Lampridium in eius vita consuauit appellare equestrem locum Senatorum seminarium. Lege autem Roscia ius sedendi in XIIII. theatri habebant. Et bi quoque gerendorum aureorum annulorum autoritatem tenebant, vt vide re licet ex Plinio li. 33. c. 1. & 2. Cæterum Martialis eos è plebe separat lib. 5. epigram. 18.

Ingenium studium q; tibi moresq; genusq;
Sunt equitis, fateor, cætera plebis habes.
Bisseptem tibi iam non sunt subsellia tanti,
Vt sedeas viso pallidus oceano.

Quos duos postremos intelligis ex eo quod diximus de iure sedendi in XIIII. Sed & idē lib. 4. epig. 2.

Cum plebs, & minor ordo, maximusq;
Sancto cum duce candidus sederet.

Nam ibi minorem ordinem vocat equestrem & maximum patricium, & senatoriū: tanquā scilicet equester medius esset inter equestrem & patricium, quod iā diximus. Sed alibi Martialis quæritur quod Gelia proauos atq; atauos proferret tanquam ordo equestris esset sordidus, lib. 5. epigram. 27.

Dū proauos atauosq; refers, & nomina magna,
Dum tibi noster eques sordida conditio est.

Est autem apud nos rub. de equestri dignitate lib. 12. C. cuius l. vnica huiusmodi est, Equites Romanos secundum gradum post clarissimatus dignitatem obtinere iubemus. Horum sūt velut vestigia, hi quos milites auratos vocamus vulgo *cheualiers*, de quibus locuti sumus suprà c. 8. nu. 13. illud autem.

165 *De quodam statuto Perusino.*

S T A T V T V M est Perusij, quòd præter nobiles ciuitatis Perusij omnes artifices possunt esse priores. Quæsitum fuit an artifices comitatus possint esse priores. Et videbatur, quòd nō quia locus exceptionis artat locum regulæ. l. nā quod liquidè. §. si cui. ff. de penu. lega. In contrarium videtur per l. hæc oratio. ff. si ingenu. esse dica. quicquid enim non excipitur remanet sub iudicio regulæ. l. Titiæ textores. ff. de lega. 1. Hæc Bald. in l. omnes populi, col. antepe. versi. sed pone statuto. ff. de iusti. & iure.

166 *Nobilium tria nomina.*

A P V D Romanos nobilibus erāt tria nomina. Cæteris duo tantùm, vt mulieribus. Ausonius in Grypho ternarij numeri,

Tres equitum turma, tria nomina nobiliorum.

Et Iuuenalis Saty. 5.

Tanquam habeas tria nomina.

Ideo Quintilianus lib. Oratoriarum Insti. 7. liberos tantùm tria nomina habuisse. Ex hocq; etiam est illud Horatij Ser. li. 2.

Quinte puta, aut publi (gaudēt prænomine molles
Auricula) tibi me virtus tua fecit amicum.

Quod autem suprà de mulieribus diximus, ne id intactū relinquamus, attestatur Plutarchus in vita Marij, in princip. & Proble. c. 102. in fi. Pausanias in Achaicis. Quanquam id nō fuisse perpetuum, testis est Festus Pompeius libr. 14. dum inquit Prænominibus fœminas esse appellatas testimonio sunt Recilia, & Terratia quæ ambæ Caiæ solitæ sint appellari, pari modo Lucia, & Titia.

FINIS

ANDREAE TIRAQVELLI
REGII IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS COMMENTARII
De Iure Primigeniorum.

PRÆFATIO.

1 *Cur primigenia nobilitati author innexerit.*

POSTEA QVAE de nobilitate, quę est prior pars tituli nostri operis, diximus, consequens est vt de altera, quæ de iure Primigeniorū est scribamus. Cur autem Primigenia nobilitati coniungimus; diximus suprà in parte priore, capite postremo, nu. 115. honor. Primigenia igitur appellamus ius illud præcipuum, quod primigenij filij ante cæteros fratres accipiunt. Nam primigenios hic vocamus, quos sacrarum literarum interpretes primogenitos vocant. Sic enim Valla primus, vt reor, omnium, Alphonsum primigenium, id est, ex filiis natu maximum vocauit. Ob quam rem cùm reprehenderetur à Bartholomæo Facio, quòd voce insolenti, & parum vsitata vteretur, primùm ostendit id verbum minimè nonum esse: deinde primogenitum non rectè dici. Nam Latina nomina cùm componuntur, non o, quod Græcum est, sed i, volunt. Vt enim illi dicunt Discophorus, Theologus, Sarcophagus, Protomartyr, & id genus alia, ita Latini armiger, penniger, corniger, lucifer, auricomus, lapicida, & quæ huic de quo agimus cognata sunt, Primipilus antiquum sanè nomen, & Primicerius nouum quidem, & à Diuo Hieronymo primùm, vt reor, in Chronicis Eusebij. Vegetio libro secundo, Ammiano Marcellino libro decimooctauo, & Cassiodoro libro sexto Epistolarum, vsurpatum. Atque etiam Athalarico Gothorum Rege in quadam epistola ad Senatores vrbis Romæ, & Renato Frigirido in historia Honorij, & Theodosij, & ipso Theodosio Imperatore in l. Primicerius. C. de officio præfect. vrb. & Iustiniano in l. secunda. C. de domestic. & protect. libro duodecimo, & Zenone Imperatore in l. secunda. C. de Primicer. libro duodecimo, & alio quisquis is fuit, in l. Primicerium, C. de fabric. libro duodecimo, & Suida, & Zonara, & Isidoro apud Decreta Can. in §. ad Primicerium. vicesimaquinta distinctione. Sed quo necessariò vtimur: non vt vnigenitus durante adhuc vetusto, vnicus: non primopilus, primocerius, vnogenitus. Ideoque primigenitus potiùs dicere deberemus, quàm primogenitus. quam vocem vno tantùm in loco legimus, nisi me fallat memoria, scilicet in monumento antiquo, quod reperitur in ecclesia, vt vocant, cathedrali Veronæ, vti refert Torellus Sarayna in monumentis antiquis vrbis & agri Veronensis, CRESCENS SIBI ET AVFILLENAE PRIMIGENITAE LIB. Sed aliud est, quod sic prohibet rectè dici. Nam huiusmodi composita non gaudent participiis, vt cælicola, agricola, publicola: non cælicolens, agricolens, publicolens. Item phæbigena, non phæbigenitus: nubigena, non nubigenitus: alienigena, non alienigenitus: indigena, non indigenitus. Qualia sunt apud Græcos Hermogenes, Diogenes, Protogenes. Ex quo apparet durè componi primogenitus. Nam primogenitus videtur potiùs non componi, cuius fons Græcus est πρωτόγονος, quod suauiùs iuncundiusq; transfertur primigenius, quàm primogenitus. Nam & primigenius tam adiectiuè, quàm substantiuè apud antiquiores scriptores reperitur. Varro enim libro primo Rei rusticæ, capite quadragesimo, primigenia semina vocat tanquam fidicas primordialia, siue primaria, id est, ἀρχικά, καὶ πρωτογόνα. Et libro secundo, capite primo, primigenia pecuariæ, siue vt alij legunt, Primigeniam pecuariam. Et libro secundo, aut vt alij computant, quinto, de Lingua Latina, primigenia verba, quæ scilicet ab alio non sunt declinata. Et libro primo de vita populi Romani, Primigeniam consuetudinem victus apud Nonium Marcellum de mutata declinatione, id est, priscam, & veterem, & veluti omnium primam. Et Festus Pompeius primigenium sulcum, qui scilicet, vt ille dicit, in condenda noua vrbe: tauro & vacca designationis causa imprimitur. Tullius & Liuius fortunam primigeniam, quibus locis designabimus infrà numero 76. vt interim. Arnobius libro primo aduersus gentes, primigeniam naturam. Idemque libro secundo, non semel primigenios ortus. Sed & idem libro 5. primigenios flores. & lib. 6. primigenium corpus. & Ammianus

Primigenius adiectiuè & substātiuè.

mianus Marcellinus libro decimoquarto, primigenios feminis fontes. Et Ausonius epistola quarta ad Pontium Paulinum primigenias voces. Et Apuleius libro vndecimo, eodemque vltimo Metamorph. Primigenios Phryges, ea scilicet ratione, quam attigimus supra in Commentariis Nobilitatis, capite decimonono, numero vicesimooctauo, incip. denique huc pertinet. Hyginus autem Fabularum, cap. 30. scribit Herculem infantem dracones duos duabus manibus necasse, quos Iuno miserat. Hincque illum primigenium esse dictum. At Lucretius primigenum diem dicit libro secundo, qui scilicet primus omnium creatus est,

Multaq́, post mundi tempus genitale diemq́,
Primigenum maris & terræ.

Nam & eadem forma Tullius in libro de vniuersitate, mundum, vnigenam, aut vt alij dicunt, vnigenum, siue vnigenium vocat. Vt hic (inquit) mundus animanti absoluto simillimus, hoc ipso quòd solus, atque vnus esset, idcirco singularem Deus hunc mundum, atque vnigenam procreauit. Et Catullus in Argonauticis Palladem item vnigenam vocat,

Vnigenamq́, simul cultricem mõtibus Idæ, &c.

Quòd scilicet vna solaque è Iouis cerebro nata sit.

2 *Ius primigenium apud Hebræos quo nomine dicebatur.*

Primigenia igitur, vt ad nostrum titulum redeam, voco ius illud præcipuum primogeniti, siue primoniturae, vt vulgo loquimur, Quod quidem ius Hebræi בכורה non semel vocant Genes. vicesimoquinto, iterumque vicesimoseptimo. & rursum cap. quadragesimotertio. & ad Hebræos duodecimo. Nam & apud eos בכור primogenitus appellatur. Græci autem ius illud vocãt πρωτοτοκία, siue πρωτοτοκεῖα. Ita enim illa duo priora loca Genes. verterunt septuaginta Interpretes: & illum Diui Pauli locum, quisquis ex Hebræo in Græcum traduxit. Nam & primogenitus Græcis non solùm πρωτόγονος vocatur, quod iam diximus, sed & πρωτότοκος, hoc enim vocabulo passim vtuntur septuaginta Interpretes pro primogenito. Vnde & πρωτοτοκία primigenia illa, quæ & ipsi πρεσβεία appellant. Πρεσβεῖον enim dicunt ætatem senilem, & legatum præcipuum quod pater maximo filio dedit, atque etiam ius illud præcipuum, quod legibus, aut moribus ipsi filio seniori tribuitur. Primogenita pluraliter vocauit Genes. & Deuteron. iam longo tempore receptus interpres, siue is fuit Diuus Hieronymus, quod putat Augustinus Eugubinus, siue Theodotion, aut Aquila: vt Paulus Sempronienfis, & Sebastianus Munsterus autumant. Nam in illo primo loco scilicet, capite vicesimoquinto Genes. ita scribitur, Vende mihi primogenita tua: In altero scilicet vicesimoseptimo capite, Primogenita mea abstulit. In tertio scilicet cap. quadragesimotertio eiusdem operis, Sederunt coram eo primogeniti iuxta primogenita sua, &c. In quarto scilicet, Deuteronom. 21. Huic debentur primogenita. At primitiua appellauit interpres Latinus illius loci Diui Pauli, Propter vnam escam vendidit mihi primitiua sua. Siquidem primitiui appellatione vsus est Columella in libro de arboribus, qui est postremus omniũ, capite vicesimotertio, & Marcellus Burdigalensis medicus, capite item vicesimotertio.

Primogenitalia.

Et in annotationibus eiusdem loci dicit vocari posse primogenitalia, vt ita, inquit, docendi causa loquar, veluti ea noua dictione vti non audeat. At Sebastianus Castalio eum locum Genes. vicesimoquinto, ætatis prærogatiuam vertit.

Aetatis prærogatiua.

Nos autem posthac & primogeniti, & primogenituræ appellatione vti minimè grauabimur post Diuum Hieronymum, & alios Ecclesiasticos, & nostros quoque scriptores. Sed ea volui dicere quæ maximè pertinent ad nostri tituli declarationem. Nec tamen prætermittendum ducimus, nonnullos esse, quibus differunt πρωτότοκος, & πρωτόγονος, siue πρωτογενής. Illum enim dici respectu matris, veluti quem mater primum omnium peperit. τίκτειν enim parere est, quod fœminarum est. Hunc respectu patris, veluti ab eo primùm genitum, vti etiam annotatum est à Diuo Augustino libro quarto Genesis, quæst. 23. vbi tamen dicit apud Latinos indiscriminatim vtrosque dici primogenitos, atque etiam primogenita pro iure illo ætatis respectu vtrorumque, & idem declarat lib. quæst. in Nume. 4. cap. 32.

3 *Gallos præferre primogenitos in successionibus.*

Est autem ferè generalis nostræ Galliæ consuetudo, præsertim inter nobiles, vt in successionibus sit longè melior conditio primogenitorum, quàm cæterorum vt & ex legum Interpretibus retulit Oldrad. consilio 224. istæ sunt allegationes, in principio. Andr. Iser. in ca pit. primo. §. sed & res, titul. per quos fiat inuestitu. & Bald. in l. cunctos populos, columna octaua, versic. sed quæro de effectu. C. de summa Trinita. & in l. cùm antiquioribus, columna sexta, versicu. primò sic, licet possessio. C. de iure deliberan. Petrus Iacob qui probè nouit Francorum consuetudines, in titulo de success. reg. Franc. columna tertia, versicu. sed quare non venit. Iacob. Bel. Aluar. & Cardin. Alexan. in præfa. feud. in decima diuisione, & ibi Ioan. Rayn. in sexta diuisione. Iason columna tricesimatertia, versicu. circa quintam diuisionem. Iac. Bel. in cap. primo. & ibi Mart. Laud. in vltima diuisione, titu. qui feud. dar. poss. Iaco. Bel. & Mart. Laud. in §. & quia vidimus, dicto titu. qui feud. dare poss. Alber. in rubric. C. quæ sit long. consuet. colum. 15. versic. sed an in libello sit opus, vbi dicit hoc esse adeò notorium, vt non sit opus in libello proponi. & idem Alber.

ber.in l.vlt.col.1.C.ad Senatuſcon. Macedo.& in l.cùm quis, in princip. C. de nat. libe. & in prima parte ſtatutorum.q.23.quærit etiā Dyn. vbi & hoc dicit eſſe notorium. Angel. conſil. 287. pro clariori, colum.5.verſi.quinimo & in talibus.Iac.Alua.in c.1.§.& quia, colum. 6.& ibi quoque Card. Alexand. colum.4.tit.de his qui feud.dar. poſſ. Mar. Laud. in ca.j.§. ſed & res,colum.penulti.tit.quid ſit inue. Pau. Caſt. conſilio centeſimoſexageſimoquarto, in præſenti cauſa,in prin.libro ſecundo.Nicol.Peru. aduocatus conſiſtorialis in tract.ſucceſſ.ab inteſt.in prima parte princip.in ſexta ſpecie filiorum,verſic.& propterea ſi eſt conſuetudo, qui eſt in columna quadrageſima. Et hoc cauetur in conſtit.Siciliæ inci.comitibus,& in conſtit. in ſucceſſionibus, & aliis compluribus. Ex quo fit, vt ſi dicatur, vt viuant vel ſuccedant iure Francorum, intelligatur vt primogenitus tantùm ſuccedat, vt ſcribit And.Iſer.in cap.j.§. præterea ducatus, in princ. tit. de prohi.feud. ali.per Fed.& in cap.primo.§.hoc quoque, colum.2.tit.de ſucceſſ.feud. & in c.j.§.omnes filij,colum.penult.tit.ſi de feud.ſue. contro.inter do.& agna.Philip.Deci.conſi.445.in caſu, colum.2.verſic.& ſecundùm teuorem,Matth. Afflict.deci.Neapol. 119. verùm diſpoſitio,co lum.j.Pau.Pariſ.conſi.72.ad veram,colum.vlt. libro quarto.

4 *Et Hiſpanes Arragonenſes.*

Quod & obſeruatur in Hiſpania,vt colligitur ex Oldrad. loquente de regno Arragoniæ, conſi.94.eleganter circa negotium, col.vlt.& conſ.ſeq.ex forma iſtius:colum.2.& con.231. vt eius de quo quæritur.& Alber.in l.donationes quas.poſt prin.C.de dona.inter vir.& vxo. & in prima parte ſtatu. quæſt. 144. de ſtatuto Regis,in multis locis,vbi etiam loquitur de regno Arragoniæ.Pet.Andr. qui & de eodem regno loquitur,conſi.339.pro maiori intelligentia.Pau.Ca.d.conſi.164.vbi ſimpliciter loquitur de Hiſpania. Panorm.conſil. octuageſimoquinto in præſenti quæſtione,libro j.vbi loquitur de regno Caſtellæ.Barb.conſi.10.ſapienter ſcribitur,colum.2. & iterum colum.7.libro 2. vbi loquitur de tota Hiſpania, quod & repetit conſilio viceſimooctauo,clementiſſimi,in prin. eo.libr.2. vbi tamen ab eo quod vniuerſaliter dixerat de tota Hiſpania,excipit inſulam Maioricarum.& Car. Alex. in c.ius naturale, col.3. prima diſt.& Philip.Dec.conſil.397.viſo puncto,col.2.ver.2.principali, vbi ex hoc conſulit in pulchro caſu. Et in Luſitania quoque (Portugaliam hodie appellant) id obtinere ſatis cõ ſtat ex cap.grandi, & ibi not.de ſupplenda negligen.prælatorum. & ex Philip. Decio conſil. 443.in caſu ad me tranſmiſſo,in prin.

5 *Et Anglos.*

Item in Anglia vt teſtatur Pet. à Bella Pert. in §.vlt.Inſt.de iur.natur.& in d.l.cunctos populos,columna vlti.& ibi Iaco.Are.Guil.Cun. in 2.not.Cy.columna vltima, verſic.iuxta hoc quæritur, Bar.columna decimatertia, in 7.q. ad fin.& Salyce.columna quinta.verſicu.poſtquam vidimus.Idem Cy.in l.reſcripta, in tertia quæſt.in fin.C. de precib.Imper. offer.& in lege Barbarius,columna prima.ff.de offi.Prat. & in l.ſecunda,columna quinta,verſicu.expediti ſumus de prima principali quæſtione.C. quæ ſit long.conſueto.Iaco.Bel.in decima diuiſione feud.& Mart.Laud. etiam in d.vlti.diuiſione.Ioan. And.in tract.conſuetudinis, quem poſuit poſt titulum de conſuetud. in 4. membro principali, verſ.ſed quæro an agens de conſuetudi.vbi hoc dicit eſſe notorium,& in cap. Ioannes. columna tertia, verſic. collige exempla,extrà de cleri.coniug.& in cap. ex inſinuatione,& ibi etiam Panorm. de iure patro. Bal. in l.ex hoc iure, columna ſecunda, verſicu.6. quæritur.ff.de iuſtitia & iure.& in d.l.cum antiquioribus,quo loco ſuprà citauimus.C.de iure deliberan.& in l.liberti libertæque, columna quarta, verſi.item ſecundum membrum.C. de oper.liber.& con.273.incip.quod pro regula in feudo traditur,col.3. ver. item nõ debet, lib. 2.& in §.ex non ſcripto, quem legit cum §. conſtat autem ius noſtrum, col.7. Inſt. de iur. nat.gen.& ciuili,vbi loquitur de Britannia ea, quam nunc Angliam vocamus,niſi is fortè de minori Britannia intellexerit Alber. in d. rub. C.quæ ſit long. conſue. quo loco ſuprà citauimus,& in d.l.cum quis, de natura.liber. & in d.q.23.primæ partis ſtatutorum,vbi & id quoque dicit notorium,Rayn.Forl. in ſua diſputatione, cuius eſt initium, conſuetudo eſt in regno Angliæ,in prin.Collec.in ca.1.col. 2. verſic. quid ſi conſuetudo. & ibi Pet. Andr. in reper. in 12.quæſt. princ. verſic. & per iſta ſoluitur, quæſtio extra de conſtitu. Gaſp. Cald. conſilio decimoſeptimo,ſtatuto,eod.titu. de conſtitutioni.Pet.Anch.in capitu,quanuis,ad fin de reſcriptis,libro ſexto,& conſilio centeſimoſexageſimotertio, viſis & diligenter inſpectis, columna prima.Pet. Ferra. in titul. forma libelli quo petit.hæred.ex teſtam.in verbo, vallatum, verſicu. vltrà quæritur, Panormitanus in cap. cum ſeculum,extra de iur.patro. Pau.Ca.dicto conſilio centeſimo ſexageſimoquarto, in prin. libro ſecundo. Alexan. conſil. quadrageſimoquarto, videretur prima facie, col.2. verſic. ſed præmiſſis non obſtantibus, lib.5. Corne.conſ. 85.plura dubia, col.4.lib.3.

6 *Et Vngaros.*

Præterea Vngaros(ij ſunt qui Pannonniam inhabitant) hactenus ex lege vixiſſe teſtimonio eſt Pontifex in decretali, licet, de voto, quam ad Andream cognomẽto Hieroſolymitanum filium natu maiorem Belæ tertij Vngariæ Regis conſcripſit:& memorabili exemplo hiſtorico comprobatur Ladiſlaus vir morum ſanctimonia quàm regno Vngariæ memorabilior, cùm ſine liberis decederet, eſſentq; illi ex Geyſa fratre duo nepotes, Colomanus ille quidem

ætate superior, sed luscus, claudus, gibbosus, lingua blesus, ore improbo, statura breuis, & episcopus Barodinensis auguratus: & Almus Iunior nulla deformitate insignitus: hunc Ladislaus successorem sibi destinauit. Verùm Colomano ad regnum obtinendum non obfuit corporis deformitas, nec (quod mirandum est magis) sacerdotium. Neque almo profuit Ladislai sanctitudo, quin Vngari ætatis prærogatiua in regium fastigium Colomanum euexerunt, à Romano Pontifice resecatum, & vxorē eius indulgentia habere permissum, testis Michael Ritius.

7 *Et Apulos.*

Sed & in Apulia quoque id locum obtinere, satis apertè probatur ex eo quod à Bald. nostro scriptum est d.consi.275. cuius est exordiū quod pro regula in feudis traditur, col.3. vers. item quia non debet, lib.2.

8 *Et Siculos.*

In regno item Siciliæ primogenitus solus ex pacto succedit, vt retulit And.Iser.in ca. primo, ad fin.tit.de eo qui sibi & hæred. suis. Bal. in l.cùm antiquioribus, colum.quarta, versic. & quia tales transmissiones. C. de iure deliberan.& in capi.1.in fin.vbi etiam Matt.Laud.& Cardin. Alex.tit.de filio nat.ex mat.ad mor. Et Iason in l.quoties, columna antepenult.versic. illud etiam. C. de rei vendi. Quibus adde quæ dicam infrà in 3.princ. quæsti. Nec id nouum in Sicilia fuit ex eo pacto quod illi retulerunt. Legimus enim apud Iustinum statim in initio libri 21.Mortuo Dionysio, Siciliæ aut Rege, aut tyranno, in locum eius milites maximum natu ex filiis eius nomine Dionysium suffecisse, & maturam (vt subdit) eius ætatem secutos, & quòd arbitrarentur regnum firmius futurum, si penes vnum remansisset, quàm si portionibus inter plures filios diuideretur. Sed & Gelone Syracusarum (ea est Siciliæ caput) rege mortuo ei in regno successit Hiero. cæteris fratribus natu maior, vt tradit Diodorus Siculus libr.11.

9 *Et Allobroges.*

Allobroges quoque eo iure ab antiquis tēporibus vsos fuisse satis constat ex historia à Liuio relata libro primo secundi belli Punici, sub aduentum Hannibalis in Italiam Allobrogum gentem discordem fuisse. Nam regni certamine ambigebant fratres, Maior enim Brancus nomine à fratre minore, & cœtu iuniorū qui iure minus, vt plus poterat pellebatur. Huius controuersiç disceptatio, cùm ad Hannibalē reiecta esset, arbiter regni factus, quod erat senatus principumque sententia futurum, imperium maiori restituit. Et hodie quoque obseruari apud ipsos Allobroges quos nunc Sabaudienses vocamus, tradit Anto.Rub.consil. centesimotricesimotertio, viso casu, colum.4. versi.tertiò principaliter.

10 *Et insubres.*

Apud Insubres quoque is principatum obtinet, qui est natu maximus, vt tradit Francis. Cremen.sing.quinquagesimo, hoc initio, vidi pulchram disputationem. Et satis etiam cōstat ex eo quod refert Barb.consilio vicesimo illud adferam in medium quod Deo supremo, colūna quinta, libro quinto, quòd cùm aliquando Ioannes Galeacius (is est, qui dux Mediolani primus est appellatus) coram conspiceret filios suos Ioannem scilicet natu maiorem, & Philippum Mariam eum quidem iuniorem, sed qui moderādo principatui foret idoneior, proclamauit iniquam esse consuetudinem quę primogenito regnum omnino deferret.

11 *Tudertinos.*

Quin & alij plerique Italiæ populi & ciuitates eodem iure vtuntur. In quam rem est nuncupatim statutum Tudertinum, sicuti refert Pet. Anc.in rep.c.canonū statuta, in 12.quæst. princip. versicu. quæro iuxta prædicta de quæstione tali extra de constitutio.

12 *Iudæos. Primogenitus apud eos cūcta habet duplicia.*

Sed vt de antiquioribus illis populis loquar: Constat & apud Iudæos (: vt ab vetustissimis, omnium incipiam) eum cuncta ex bonis parētū habnisse duplicia, qui natu esset maximus, vt in Deuteron. scribitur, in cap. 21. & repetit Iosephus de antiquitatibus libro quarto, capite sexto, & è nostris recenset Ioan. Andr. Anto. Cardi. Flor.& Panorm.in c.licèt, ext. de voto, & Lucas Pen.in l.1.colum.10. versicu.ad octauum, C.de priuil.eorum qui in fac. pala.li. 12. & Alexan.consi.162. incip.examinatis iurib⁹, libro secundo, vbi quærit etiam an hoc hodie obseruetur inter Iudæos, & an possit pater minuere, non tamen soluit.& Soci.consi.47. facti narratione, colum.2.libro 3.& Benedic.in repe.cap.Raynutius, in verbo, in eodem testamēto relinquens.l.j.num.157.de testa.Glo.autem in c.quàm periculosum.7.q.j.loquitur tantùm de cibis duplicatis, nō etiam de cæteris rebus, & quidem perperam vt etiam dicit Lucas Pen. vbi suprà. Nisi dixeris quòd cibos duplicatos haberet primogeniti etiam in vita parentum, cætera verò duplicia post mortem. Nam & ea gloss. alia quædam enumerat primogenitorū priuilegia, quæ etiam viuentibus parentibus illis competebant. Nam primogenitura, ait, erat quasi quoddam priuilegium, prærogatiua, atque dignitas, vt natu maximus cæteris esset honoratior, vt qui præ cæteris in festis sacrificia offerebat, sedebatque ad dexteram patris. quam glo. etiam sequuntur Ioan. And. Anto. Cardi.Flor.& Panor.in d.cap.licet, & eam dicit sing. Barb.consi. 18. præclarè scriptum est, col.6.lib.2.

13 *Primogenitus regis ad dextrā eius sedere debet.*

Et per illam dicit Bal.in l.decernimus, in 2. no.C.de sacrosan.ecclesi.quod cum honor cōsistat in sedendo ante alios, dignior que debeat sedere à dextris, & inferior à sinistris: ideo fili⁹ primogenitus Regis debet semper sedere dextris Regis. ita inquit Bald. dicit gloss. decreti. Cuius etsi locum non exprimat, voluit tamen intelligere de d.glo. cùm nulla alia hoc ipsum dicat. Sed & ipse Bald.eandem ad hoc in specie citauit,

citauit, in l. liberti libertæque, col. 5. versi. item secundum membrum, C. de oper. liber. & l. ex hoc iure, col. 2. versi. 6. quæritur. ff. de iust. & iure. Et illud dictum Bal. in d. l. decernimus, sequitur Fran. Curtius senior consi. 74. super me mutata facti narratione, col. 1. in fi. Cardi. Alex. in ca. episcopos. 17. dist. Soci. d. consi. 47. lib. 3. & Benedic. d. nu. 157. & Fely. in rub. de maio. & obed. col. 4. versi. nota etiam quòd qui sedet, & Georg. Nat. in rep. cap. quanuis, col. 5. versic. 5. fallit, de pactis lib. 6. & Gaspar. Valesi. Portugalensis doctor eximius in repe. l. imperium, col. 2. in 3. no. ff. de iurisd. omn. iudic. vbi illud dictum facit sing.

14 *Christus à dextris Dei patris.*

Illis autem subscribit illud Psalmi 109. Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis. quod repetitur Matthæi 22. Marci 12. ad Hebræos 10. Facit item quod scribitur Matthæi 25. beatos sessuros ad dexteram Dei, reprobos ad sinistram. & iterū Matthæi 26. Amodo videbitis filium hominis sedentem ad dexteram virtutis Dei. & Actorum 7. Ecce video cælos apertos, & filium hominis stantem à dextris virtutis Dei. Et Paulus ad Collo. 3. Quæ sursū sunt quęrite, vbi Christus est in dextra Dei sedēs. Et ad Hebræos 1. Sedet ad dexteram maiestatis in excelsis. Et ad Ephes. 1. Ipse constitutus, est ad dexteram patris in cælestibus. Quodque habetur in c. solitæ. ver. hæc autem. in his verbis, iuxta scabellum pedum tuorum in sinistra parte sedere, extr. de mai. & obedi. vbi no. Host. Ioan. And. & Panorm. dexteram esse nobiliorē honoratioremq́; Et facit specialiùs quod scribitur Genes. 48. Quemadmodum Ioseph conatus manum dextram patris Israel, quam super caput Efraim iunioris posuerat transferre super caput Manasse primogeniti ad patrem dixit, Non ita conuenit pater, quia hic est primogenitus. Pone dextram tuam super caput illi*.

15 *Dextra pars validior & præstantior.*

Et sanè constat apud rerum naturæ scriptores dexteram corporis partem validiorē esse, Ideoque minus spei ad sanitatem esse, cùm & ipsa ægritudini succumbit, sicuti asserit Apuleius Apologia Magiæ prima, in id citans Aristotelem, qui in Problematis scriptum reliquit, quibus æquè caducis à dextro morbus occipiat, eorum esse difficiliorem medelam. quam rem in problematis quæ extant legisse me non memini. Scio autem plurima loca in illis esse, quibus affirmat dexteram partem esse sinistra præstantiorem, validiorem, efficaciorem, nobiliorem, videlicet lib. eius operis 31. cap. duodecimo, & seq. & iterum 19. & 25. lib. 32. cap. 7. vbi & illud dicit, dextram partem esse masculam, sinistram autem fęmellam. & rursum lib. de historia animalium 1. c. 15. & de partibus animalium libro 3. cap. 3. ad fi. & iterum ca. 9. atque etiam libro quarto, c. 8. Quod & astruit id quod tradunt & medici & philosophi, fœtus mares in dextris fieri, fœminas in sinistris, vt latè docuimus in Legibus nostris connubia libus, leg. 9. nu. 112. hinc item: & patet ex Aristotele lib. de generatione animalium 4. cap. 1. Ex quo Artemidorus Daldianus in Somniorū interpretatione lib. 1. c. 28. scribit dextrum oculum in filiis significare filium: sinistrum, filiā. Et si cui sunt duo filij aut filiæ, dextrum oculū significare filium aut filiam seniorem: sinistrū iuniorem. Et ca. 33. eiusdem lib. tradit dentes dextros in somniis viros significare: sinistros fœminas, nisi si quis viros tantùm habeat, aut mulieres: in his enim dextros dentes seniores significare: sinistros, iuniores. Sed & idem lib. 27. dicit in vniuersum dextras partes ad viros aut seniores: sinistras ad fœminas aut iniores tum mares, tum fœminas esse referendas. Macrobius autem lib. 7. Saturnal. c. 4. scribit ideo omnes dextras partes validiores esse, & debiliores sinistras, quia has tegit calor visceris sui ille contagione frigoris sinistra obtinentis hebetantur.

16

Cæterum dextram partem alias semper esse augustiorem, religiosiorem, fęliciorem ex aliis multas constat: nam dextrum pro fęlici & prospero poni solitum affirmat Nonius Marcellus autoritate Virgilij lib. 8. Aeneid.

Et nos, & tua dexter adi pede sacra secundo.

Vbi & Seruius ita interpretatur. Et tumultuantem multitudinem dextra compescere aut indicere silentium, & pacem afferre antiqui solebant. Ex quo & Principum statuas pedestres & equestres dextera porrecta videmus. & Marius cum in Romanos sæuiret quos seruare voluit dextra porrecta incolumes fecit: Et si quid data fide futurū pollicebātur dextrā porrigebāt. vt videre licet apud Liuiū j. decad. li. 3. & Plin. li. 11. c. 45. Ex quo Virgilius li. 3. Aeneid.

Ipse pater dextram Anchises haud multa moratus

Dat iuueni.

Vbi & id Seruius annotat.

Et alibi lib. 3. eiusdem operis,

Iungimus hospitio dextras, ac tecta subimus.

Nam & apud Priscos si quid firmum & illibatum esse volebant; illud dextra sanciebant, vt tradit Probus Aemilius in Datami. De quo & nos amplius dicemus in Alexandrum ab Alexandro li. Genialium dierum 2. c. 19.

17 *Primogeniti habebant vestem peculiarem.*

Illam autem gl. in d. ca. quàm periculosum, vt eam veluti postliminio repetā, in omnibus, sequuntur Hosti. Ioan. And. Pan. & alij in d. c. licet, Archi. Domi. & Cardi. Alex. in d. c. quàm periculosum, vbi & prætereà addunt ex aliorū antiquorum autoritate, primogenitos habuisse vestem quandā specialem, aut vt in quibusdam codicibus legitur, spiritualem, quam in sacrificiis tantùm induebant: eosque in solennitatibus & conuiuiis benedicere solitos fratribus natu minoribus, recepturos tandē parētū benedictionē. Quæ omnia fermè tradūt etiā

Benedicebāt fratribus minoribus.

Io.And.& Pan.in d.c.licet,de voto. Bal.in d.l. cùm antiquioribus,col.4.ver.modò quæritur, & ibi etiam Iac.à S.Geor.C.de iure deli.vbi ad hoc alleg.Bald.historiam scholasticã, & latiùs Mart.Lau.in eo tract.quem de primogenitura ædidit,in prin.Barb.d.consi.100.col.5.lib.2.& rursum inter con.Fran.Cur.Sen.con.67.sapiẽter optimus,col.2.ver.capio alium articulum. & Bened.in d.c.Raynutius,vbi suprà.Sed & id quod de veste dictum est,ante Petrum Comestorem conditorem historiæ scholasticæ affirmat D.Hierony.autoritate Hebræorũ scriptorum,postq; eum,gl.ord.& Nic.Lyren. nõ omnino malus Bibliorum interpres,enarrãtes illud Gen.27.Et vestibus Esau valde bonis,quas apud se habebat,induit eum, ex quo loco hoc exceperunt Hebræi scriptores.

18 Primogeniti fungebantur officio sacerdotum.

Adiiciunt Hieronymus,gl.ord.& Lyren.huiusmodi vestes quæ pretiosæ erãt & odoriferæ, vt dicit Lyr.fuisse sacerdotales,quas induti primogeniti victimas Deo offerebant, quoniam ante legem à Moyse datam,quo tempore Aarõ ad sacerdotiũ assumptus est, primogeniti fungebantur officio sacerdotum, quod postremũ scilicet de sacerdotio & illi ipsi asserunt, illud exponentes quod Gen.14. scribitur de Melchisedech.& rursum idem Hierony. in episto. ad Onagrium,cuius initium est,Misisti volumen. & in Genesim,dũ enarrat illud, Ruben primogenitus meus,quod est in 49.c.& gl.item ord. Isidorum testem citans Gen.26.in enarratione illius loci, Vende mihi primogenita. Et iterũ in epist.Pauli ad Heb.c.12.& ibi etiã Nic.Lyr. super eum locum, Propter vnam escam vendidit primitiua sua: & ipse Lyr. Num.3. enarrãs illud,Ego tuli Leuitas,&c. Quod & infrà nu. 21.in fi.de Aegyptiis dicam.

19 Regnum primogenitis debebatur.

Addit autem Hieronymus,quo loco proximè citauimus,quòd & regnum quoq; primogenitis debebatur. Id quod probatur ex eo qđ scribitur 2.Paralip.c.21.Regnum autem tradidit Ioram,quòd esset primogenitus, & quod à Iosepho traditum est,lib.Antiq.14.c.1.Iniquũ à multis fuisse existimatum Aristobolum Alexandri Regis Iudæorum filium iuniorem regnare:& Hircanum maiorem,cui propter ætatem imperium debebatur, priuatum manere. Quam etiam rationem coram Pompeio Hircanum ipsum adserentem recenset c. seq. Sed Aristobolum eam ita refellentem,quòd Hircanus sponte cessisset imperio,propter suam naturalem & inefficacem segnitiem.

20 Et primogenita pecorum.

Sed & addit Matt.Laud. vbi suprà,& Barb. d.consi.67.& Soci.d.consi.47. quòd primogenitus,pecorum primogenita solus suscipiebat. Ad quam sententiam referri potest, licèt nihil ad hoc alleget, quod scribitur Deut.21. Iste est principium liberorum eius, & huic debentur primogenita.Et hoc videtur voluisse gl. interlin.super illud Gene.25.vende mihi primogenita, suprà allega. inquiens primogenita specialiter deberi primogenitis.

21 Primogeniti domini fratrum.

Nec silentio prætereundum est id quod suprà diximus, primogenitos fuisse cæteris honoratiores,apertè probari Gen.27.vbi Isaac benedicẽs filium Iacob,qui Dei ordinatione primogenitus erat, cuiq; ius ipsum primogenituræ diuenditum fuerat: Esto,inquit, dominus fratrum tuorum,& incuruẽtur ante te filij matris tuæ.Ex quo apertè colligitur quanto honore præcederet primogenitus cęteros fratres,vt & annotauit Io.And.in d.c.licet,de voto.& Panor.consi.3.inci.nitar in præsenti causa,col.3. lib.2.Et de hac re dicam posteà latiùs.

22 Apud Aegyptios.

Apud Aegyptios quoq;,qui multa à Iudæis mutuati sunt,hunc etiam morem fuisse, vt primogenitus cæteris anteponeretur, liquidò significatur ex eo quod scriptum est Exod.11.Media nocte ingrediar in Aegyptum,& morietur omne primogenitum in terra Aegyptiorum à primogenito Pharaonis,qui sedet in solio eius vsq; ad primogenitũ ancillæ,&c. vbi & ad hoc eum locum annotat Lyr.vt non immeritò scripserit Trogus,& qui eius Epitomen fecit Iustinus lib.16.Ptolemæũ, cui Aegyptus Africæq; & Arabiæ pars post Alexandri mortem cessit, contra ius gentium minimo natu ex filiis regnum Aegypti tradidisse. Sed & idem lib.39. scriptum reliquit quòd cùm Ptolemæus Rex quoq; Aegypti (is est cui Physconi cognomen tum fuit)regnum vxori Cleopatræ,& alteri filio quẽ illa deligeret,reliquisset: materq; pronior in iuniorem filium esset,à populo cõpelli tur maiorem eligere, qui & Ptolemæus Lathirus vocatus est.Quam rem aliter recenset Pausanias li.1.sed ita vt huic loco non minùs conueniat.Nam Cleopatra,inquit, Ptolemæi mater, quẽ Philomatora ridiculi causa ob matris odium appellarunt, Alexandrum natu minorem ad Regiam euexit dignitatem, qui mox matre mortua ab Aegyptiis est expulsus.Ptolemæo verò natu maiori regnum est traditum. L.autem Florus Epitome Liuij lib.46. scribit, Ptolemæus Aegyptiorum rex à minore fratre regno pulsus fuisset,missis ad Senatum legatis restitutus est. Sed & ex Heliodoro Phœniceo li.1. iteruniq; 7. videre licet primogenitum filium Pontificis Maximi vrbis Memphitis,quę prima & præcipua erat totius Aegypti,in ea dignitate succedere solitum. Et vide quæ dicam infrà num.55.

23 Moabitas.

Moabitas itẽ quorũ frequens est mentio in sacris nostris literis,eo iure vsos vt primogeniti in regno succederẽt: testis est lib.Reg.4.c.3. ad fi. loquẽs de Edom rege illius gentis, Arripiensq;,ait,filium suũ primogenitũ,qui regnaturus erat pro eo, obtulit holocaustum super murũ,& facta est indignatio magna in Israel.

24 Albanos.

Quin apud Albanos illos patres Romanorum satis constat maiorem natu filiorum in regno

gno succeſſiſſe, authore Liuio, qui poſt initiũ libr. 1. ab vrbe condita ſcribit Procam regem, Numitorem atque Amulium procreaſſe, numitori, qui ſtirpis maximus erat, regnum legaſſe: plus tamen valuiſſe vim, quàm voluntatem patris aut verecundiam ętatis. Pulſo enim fratre Amuliũ regnaſſe. In quam ẽt ſententiam Dionyſius Halycarnaſſeus li. 1. Procas, inquit, annos regnauit tres & viginti. Deinde Amulius haud iure regnum occupans, cùm Numitori deberet fratri ſeniori.

25 *Graeci.* Græci item qui & ipſi multa ab Aegyptiis ad ſuos mores traduxerunt, quos primum generunt, cæteris anteferebant. Cum autem in Græcia fuerint non parum multæ præclaræq; gẽtes, & vrbes optimis legibus ac moribus inſtitutæ: ſatis erit ſi vnam omnium nobiliſſimã in præſentia oſtẽderim iſtud obſeruaſſe. Apud Lacedæmonios, qui diutius Græcię imperium tenuerunt, quibusque ſublatis Græciam μονόφθαλμον, id eſt, vnoculam, ſiue luſcam futuram dicebat Leptines apud Ariſtotelem lib. Rhetori. 3. cap. 10. in quo de vrbanis diſſerit, tanquã Lacedæmon alter eſſet Græciæ oculus, quod etiam Iuſtinus tradit li. 5. dum Spartã, & Athenas duos Græciæ oculos vocat: Apud Lacedæmonios, inquam, tradit Herodotus in Terpſichore, filium ex lege in regno ſuccedere, qui maximus natu eſſet: atque ob id Cleomenem Anaxandridis Regis primogenitum mentis quidem inopem, Dorieo fratri natu minori, qui virtute omnibus æqualibus pręſtabat, fuiſſe præpoſitum. Cuius etiã legis Lacedæmoniorum meminerunt Probus Aemilius, & Plutarchus, vterque in vita Ageſilai, in princip. & cõſtat quoque ex eodem in vita Agidis, atq; etiã ipſo Herodoto in Polymnia, vbi de Leontda loquitur Spartanorum rege.

26 *Athenienſes.* Vt tamen ſilentio non prætericrim alterum Græciæ oculum, Athenienſes dico, apud quos quandiu ſub regibus vixerunt filius primigenius regnũ obtinebat. quod ex eo videre licet, quod à Pauſania ſcriptum eſt lib. 1. quo Attica tractat, quòd cùm Cecrops Iunior cum filiis à Metionidis regno pulſus eſſet, diemque ſuum obiiſſet. Poſtea verò eius filij eiectis ipſis Metionidis Athenas reuerſi fuiſſent, Aegeus horum maximus natu regnũ obtinuit. Sicuti & apud Rhodios qui & ipſi ex Græcorũ numero ſunt, ſi quando à regibus gubernarentur primogenitus regnum tenebat, vel teſte Diodoro Siculo lib. Bibliotheces 6. cap. 13. vbi refert, quòd Ochimius ſolis filiorum natu maximus regnũ poſt patrem ipſum tenuit.

27 *Macedones.* Macedoniam præterea multæ quõdam partis Europæ, maioris Aſię imperio potitam hoc quoque inſtituto vſam eſſe palã oſtendit, quod apud Liuium 4. decad. li. 10. Perſeus Philippi Macedonum Regis filius dicit iure gentium, & vetuſto Macedonum more, & ordine natuſæ maiorem natu filiorum in regno ſuccedere. Quin apud Diodorum Siculum eo. lib. quo geſta Philippi Regis Macedonum deſcribit, qui liber totius operis alus autoris eſt 16. ſtatim poſt principium, legimus poſt obitum Amyntæ ipſius Philippi patris Regis Macedonum in regnum primo loco ſucceſſiſſe Alexandrum filium illius, & Philippi fratrem qui natu omnium fratrum eſſet maximus. Quod & Iuſtinus tradidit lib. 7.

28 *Troiani.* Id quoque à Troianis obſeruatũ fuiſſe aperte iudicat id quod in Euterpe ſcribit Herodotus Græcè quidem, ſed in hunc ſenſum, Neq; verò regnum ad Alexandrum erat peruenturum, vt iam ſub eo res eſſent ſeniora Priamo, cùm Hector & natu maior, & virtute præſtantior, quàm ille, regnum eſſet defuncto Priamo ſuſcepturus. Illud quoque Virgilianum lib. 1. Aeneid.

Præterea ſceptrum Ilione quod geſſerat olim Maxima natarum Priami.

In cuius loci enarratione Donatus, Solent, inquit, religioſi parentes quæ habent optima, filiis deferre maioribus. Et poſt eũ Seruius Maurus, Antiquitus, ait fœminæ regnabãt, præſertim primogenitæ. Sed quòd apertius id quod diximus probat, tradit Meſſala Coruinus in eo libello quem ad Octauianum Auguſtum ſcripſit de ipſius Auguſti progenie, Troium illum Troianorum Regem, à quo Troia dicta eſt, duos filios habuiſſe, Ilũ ſcilicet, & Aſſaracum. At illum defuncto patre, quòd maior natu eſſet, regnum obtinuiſſe. Dares autem Phrygius ſi is eſt, in eo libro, cui titulus eſt, de excidio Troiæ, tradit Priamum commoneſeciſſe filios quos multos habebat, vt maiores natu minoribus imperarent.

29 *Perſae.* Sed & apud Perſas quibus etiam orbis imperium diutius fuit, id quoq; video fuiſſe vſurpatum Platonis teſtimonio, qui id ipſum aſſerit in lib. quem Alcibiadæ de natura hominis dicauit, & Plutarchi in vita Artaxerxis, paulò ante fin. & Procopij lib. 1. de bello Perſico, vbi dicit legem Perſarum maiorem natu ad regnũ vocare. quod & comprobat controuerſia filiorum Darij ab Herodoto relata in polymnia, & Iuſtino lib. 2. quam adſcribemus inſtã q. 31. Et alia Artaxerxis & Cyri, cuius meminit Plutarchus in Artaxerxe. Ideoque Cyrus Perſarum rex, quique primus in eos à Medis imperium tranſtulit, moribundus apud Xenophontem ita regnum ſuum inſtituit, vt Cambyſi filio primogenito regnum, Tanarzaridi verò alteri filio alia quædam minutiora reliquerit.

30 *Aqua aurea qua Rex & primogenitus eius tantùm bibit.* Apud eos autem aqua fuit cognomento aurea, ex qua Rex tantùm potabat, ac ex filiis eius natu maximus; cæteris autem ex ea bibere erat capitale, vt retulit Agathocles, & ab eo Athenæus. Ea fortè erat ex amne Euleo, qui circuit arcem Suſarum, ac Dianæ tem-

templum augustissimũ, qui vt scribit Plinius lib.6.c.27.in magna ceremonia fuit. Siquidem Reges Persarum nõ ex alio bibunt, & ob id in longinqua portant. Hunc arbitror esse quem Herodotus lib.j.vocat Choaspem, qui, vt dicitur, circa Susas fluit, eoque vno ex omnibus fluuiis rex potat. Nam aquam illius decoctã, & in argentea vasa diffusam ferentes permultæ carrucæ quatuor rotarum mulis trahentibus assiduè comitantur, quocunque ille proficisci tur. Quod & ex Plutarcho in lib.de exilio, & Æliano videre licet lib.12. Variæ historiæ, vbi de Xerxe loquitur. Sed & tamẽ Ausonius Medorum regi tribuit in vrbium catalogo, vbi de Burdigala loquitur,

Hunc cuperes rex Mede tuis coniũgere castris,
Flumine consumpto cùm defecere meatu,
Huius fontis aquas peregrinas ferre per vrbes,
Vnum per cunctas solitus portare Choaspem,

Nisi dicas Choaspem & Euleum diuersos amnes esse, ex quibus tantùm Parthorum Reges bibere scribit ipse Plinius li.31.c.3. Quanquã sunt qui Choaspem eũ esse dicant, ex quo Persarum reges Euleum, ex quo Arabum reges etiam tantum habebant.

31 *Apud Syros.*

In Syria etiam quæ & Assiria dicitur, vt Herodoto lib.7.placuit, quæ item Phœnicia & Palæstina, & Mesopotamia, vt patet ex Plinio lib.5.c.12.& Eusebio lib.de præparatione Euangelica 10. & aliis scriptoribus, hoc ipsum fuisse factitatum, testimonio est quod Iustinus li.34. memoriæ prodidit, Demetrium ab Antiocho fratre natu maiore Rege Syriæ obsidem Romanis datum, cognita morte ipsius Antiochi, à Senatu petiuisse, vt ad regnum capescẽdum dimitteretur, id æquum esse dicentem: quoniã sicut iure gentium maiori fratri cesserat: ita nunc sibi qui filium fratris ætate antecedebat, regnum deberi. Cuius etiam rei meminit L. Florus lib.46.

32 *Parthos.*

Parthos quoque qui tantæ virtutis fuere, vt à Romanis trinis bellis per maximos duces florentissimis temporibus lacessiti, soli ex omnibus gentibus non solùm pares, verùm etiam victores fuere, huiusmodi institutũ obseruasse, author est idem Iustinus, qui lib.41. Hic, inquit de Pampacio loquens, actis in regno 12. annis decessit relictis duobus filiis Mithridate & Pharnace, quorum maior Pharnaces more gentis hæres regni, Mardos validam gentẽ bello perdomuit.

33 *Germanos.*

Apud Germanos item illos, qui quinque simul Consulares exercitus populi Romani fuderunt, attriuerunt, & debellarunt, maximus natu liberorum omnia iura successionum solus excipiebat, præter equos, quos quidem excipiebat filius, non vt cætera maximus natu, sed prout ferox erat & melior, vt scribit Cornelius Tacitus in lib.quam elegantissimè de moribus Germanorum scripsit.

34 *Numidas.*

Numidę tantùm ætati in successione tribuebant, vt non modò primogenitum Regis filiũ cæteris filiis, sed & fratrem Regis, si quis esset natu maior filiis ipsius Regis anteponerent, vt videre licet ex Liuio li.9. secundi belli Punici, quo loco disserit de varia Massinissę fortuna in amittendo, recuperandoq; regno. Cuius hæc verba sunt, Militante eo pro Carthaginiẽsibus in Hispania pater eius moritur (Gabæ nomen erat) regnũ ad fratrem Regis Dalalcẽ pergrãdẽ natu (mos ita apud Numidas est) peruenit.

35 *Apud omnes gentes in vniuersum.*

Dies iàm me deficiet, si omnes sigillatim recẽsere & persequi velim qui hoc iure vsi sunt. Quãdo apud vniuersos homines, si verùm dicit Herodotus in Polymnia, institutum fuit, vt maximus natu liberorum obtineret principatum. Id quod etiam tradit è nostris Bal.in l. ex hoc iure, col. 2.ver.quartò quæritur.ff.de iusti. & iur. Semper, inquiens, fuit, & semper erit, q. primogenitus succedit in regno. hæc ille. Et iã nè nostris quoq; temporibus apud omnes gentes consuetudo est, & ea quidem à iure approbata, vt in his q̃ sunt dignitatis, primogenitus cæteris pręferatur, vt no. in c.licet. vbi gl. Host. Io. And. Panor. & alij, de voto. & voti redemp. Old.consi.94.inci.eleganter, col.4.& cõ.237. perlectis & diligenter attentis, in j.dubio, vbi loquitur de Baroniis. Pet.Iac.ti.de cau.ex qui.vasal.deb.amit.feu.col.3. Bal.in l.vt intestato. C.de suis & legi.& con.275.quod pro regula, li.2.& consi.389. consuetudo est, col.3. vér.in contrarium omnes gentes, eo.li.2.vbi & ob id dicit id esse iuris gẽtium. Albe.in proœ.ff.§.discipuli, col.2. & in l.in successione, in fin.C.de suis & legi.hær. Ang.con.287. pro clariori decisione, col.v.ver.quinimo, & in talibus dignitatibus. Card.Flor.consi.137.redemptoris &c. ad primum, col.2. Pet. Anc.cõs.339.pro maiori intelligentia, col.j.in fi. & iterum antep.etiã in fi. Pan.in c.prudẽtiam, col.4.ver.aduerte tamen diligenter.& ibi etiã Fel.col.2.versi.& ista limitatio, de offi.dele.& idem Pan.in c.dilecti, col.4.super 3.gl.de arbit.& cons.12.casus talis est magnificus dominus, col.3.ver. sed est dubium, li.j.& consi.3.omniũ quæ fecit pulcherrimo, inci.mitar in præsenti, col.3.versi.sed his nõ obstantib.& iterũ col.4.ver.ex his infertur, li.2.Pau.Ca.in l.maximũ vitiũ post med.C.de li.præt.& consi.179. in caussa quã magnificus dominus, col.3.ver.vel meliùs potest dici, li.j. Ant.Rosel.in trac.legitimationũ, in caussa finali, col.5.ver.vlteriùs & nunc intro tertiũ. Mar. Laud.in c.j.§.& quia vidimus, col.2.ver.tertiò quæritur, tit.qui feu.da.pos.& in suo tracta. de primogenitura, col.4. ver.quæro an ius primogenituræ. Alex.con.25.attẽtis narratis, col.4. ver.præterea dicit, & iterum col.pe.ver.sic etiã videmus, in fi.li.5. Bar.b.inter consi. Fran.Cur. Senioris, consi.67.col.2. versi.capio alium articulum. Guid.Pap.decis.Delphin.476.verùm legiti-

legitima,& con.60.ad dubia,in fi.Cardi. Alex. in c.1.§.& quia,post princi.tit.de his qui feud. date poss.& in c.qualiter,tit.si de feu.fue.cont. inter do.& ag.Philip.Fran.in rub. de testa.lib. 6.col.53.versic.25.& in c.gradui,in 2.not. de sup.negli.prælat.Iac.à S.Geor.in tract.feud. in princ.col.3.versi.idem est.Iason in l.1.co.pen. ff.de const.prin.& in l.nemo potest,col.1.ff.de leg.1.Philip.Deci.consi.225.in caussa quæ quódam,col.2.& consi.289.visa longa serie,co.3. Carol.Rui.consi.21.dubitabilis,col.5.nume. 14.lib.1.Anto.Corse.in tract.de pote. & excel. reg.quæst.9.Matth.Afflic. in constitu. Siciliæ, incip.speciale,col.2. & Gaspar Valesc. in repe. l.imperium,char.8.col.3.versi.& est notandū. ff.de iurisdictione omnium iudi. Alciatus in l. obuenire.ff.de verborum significa.

36 *Et id iuris est. Princeps significat primum,& qui principatū obtinet.*

Et id quidem iuris est, vt dicit Cardina.Floren.consil.129.dubia principalia,columna vltima,per l.imperialem.§.prætereà ducatus,tit. de prohibi.feud.alienan.per Federic.Vt nō abs re qui nomina rebus imposuerūt, principis vocabulo & eum qui regnum,imperium,potestatem,principatum obtinet: & primum significare voluerunt.Primùm clarius est,quā vt probatione indigeat. Alterum illo Tullij testimonio apertissimum est ex 7.in Verrem actione, Vt quisq; in fuga postremus,ita periculo princeps. Et libro decimo Epistolarum familiariū epist.incip. Antonius, ad omnia pericula princeps esse non recusabit. Et libro tertio Officiorum,dum appellat Cratippum principem huius memoriæ Philosophum, & ex aliis propè infinitis locis eiusdem, & Liuij 1.decad. libro decimo. Sabinum aduenam principem nobilitatis Appium Claufum &c. Et 3.deca.lib.1. de Hannibale.Princeps prælium inibat, vltimus confetto prælio recedebat,& aliorum optimorum authorum.Ex quibus non prætermittam illud Virgilij libro 5. Aeneidos,in id expressissimum,

Princeps ante omnes densū Palinurus agebat Agmen.

Nam illic de primo loquitur. ideo & Seruius ibi vnum, inquit,vocat.Et quem ibi Virgilius principem ante omnes dicit eundem ipse alibi primum ante omnes dicit,lib.scilicet 2.

Primus ibi ante oēs magna comitante caterna.

Columella autem libro vndecimo,capite secūdo, haud multò pòst principium appellat Ianuarium principem mensem, id est, primum. Et id quidem Græcorum imitatione, quibus ἀρχὴ principatum quoque & principium significat,vel testimonio Aristotelis lib.3.Rheticorum,cap.11.aut vt alij secant 16. Nam & ante omnes Hebræi hoc vocabulo ראשׁ & principium & potestatem intellexerunt. Tanquam scilicet apud omnes gentes is qui primus est liberorum, idem & principatum ante cæteros obtinere debeat.

37 *Parentes in pfēns amāt primogenitos.*

Qui mos tam latè patens,& veluti vno omnium populorum gentiumque ac nationum consensu institutus, à natura ipsa rerum omnium magistra manasse videtur,quæ homines primogeniorum amantiores, quàm cæterorū efficit,vt omnibus exploratum est,qui filios genuerunt.& è nostris asserit Oldra. nominatim loquens de huiusmodi consuetudine præferente primogenitos, consil.94.eleganter circa negotium,col.4.ver. hoc etiam suadet dilectio.& Alber.in proœ.ff.§.discipuli,& in l.penulti.co. 2.versic.hoc etiam suadet.C. de donatio. inter virum & vxor. & Cardi.Floren.d.consil. 137. col.2.& Corne.consi.244.videtur prima facie dicendum,colum.6.lib.2.& Benedic. in repeti.cap.Raynutius,in verbo,in eodem testamēto,le 1.numero 172.& Anto.Corse.in tract. de pot.& excel.reg.quæst.74.Steph.Bertran. con. 1.quamuis donatio,col.2.num.8.lib.4. Quod & probat illud Zachariæ 12.capi. Et dolebūt super eum,vt doleri solet in morte primogeniti.Et illud 2. Regum 13.cap.Et noluit contristari spiritum Ammon filij sui, quoniam diligebat eum,quia primogenitus erat ei.Ideoque Francis. Are.cuius omnifaria eruditio passim ab omnibus extollitur,in consil. 14.viso & diligenter considerato,colum.10.versicu. venio nunc ad tertium, dicit l. isti quidem.§.vlti. ff. quod met.cau.loquentem de filiis, habere locum maximè in primogenitis.quod & non obscure voluerat Cardin.Floren.d.consi.137.vbi suprà.

38 *Vltima Aegyptiorum plaga quæ primogeniti mortui sunt omnium grauissima.*

Hinc quoque asserunt scriptores Ecclesiastici vltimam Aegyptiorum plagam, qua primogenita omnia mortua sunt, quæ memoratur Exo.11.cap. & in Decretis Canonicis in §.item peccato Aegyptiorum.j.q.3.fuisse cæteris multo acerbiorem, grauioremque ob id quòd sui quibusque primogeniti sunt cæteris liberis multò chariores,tantque apud parentes in maiori pretio natu maximi. quod annotauit Lyr. in d.c.11.& antè eum Augustinus in eo sermone quem de septem plagis conscripsit dicens, cùm de ipsa vltima plaga loqueretur, Nihil est in hæredibus charius primogenito. Cuius etiā rei mentio fit in §.his itaque respondetur,ver. animalia Aegyptiorum.j.q.4.Et de hac quoq; re loquens D. Chrysostomus in Genesim Homilia 51.Apud veteres summus honos erat primogenituræ: & quòd ita sit, hoc argumento collige,Cùm Deus Israelitarū gentem ex Aegypto liberare, & iuxta promissionem patriarchæ factam à tyrannide Pharaonis asserere vellet,obluctante & detinere volente tunc Aegyptio:post varias plagas etiam hanc postremam intulit,quasi faciens vt Aegyptij suis manibus extruderent Israelitarum genus. Nam simul omnia Aegyptiorū primogenita occidi fecit, vidissésque in singulis domibus eiulatus & lachrymas,&c.

In

39 *Natura doces primogenitos eē magis honorandos.*

In quam sententiã refert Herodotus in Erato, quòd cùm Lacedæmonij oraculum aliquãdo accepissent, quo monerentur, vt geminos Aristodemi & Aeginæ filios Reges constituerent, primogenitum autem magis honorarẽt: essentque ignari, vter eorum esset maior natu (mater enim & nutrix hoc ipsum dissimulabant) illi monitu cuiusdam Messenij nomine Panitis obseruarunt, vtrum puerorum mater priorem lauaret & cibaret: deprehenderuntq́, illam primigenium alteri præferentem, tum cibando, tum lauando, cui nomen Euristhenem imposuerunt: iuniori autem Proclem. Quam etiam historiam strictim memorauit Mamertinus, aut quisquis alius is fuit, Panegyrico ad Maximianum scripto, cuius initium est, cum omnibus festis. Quod mater ergo de industria occultabat, id natura prodidit, quæ natu maximos renitentibus etiam parentibus cęteris honore antepofuit. Nam & Diuus Chrysostomus in quinta aduersus Iudæos homilia, Primogenitos, inquit, posterius genitis honorabiliores esse oportet.

40 Idcirco Gregorius Nazianzenus Vitalianũ quendam increpat, quòd primogenitos tantùm filios (quod parentibus est maximũ) odio haberet, extraq́ue domum abigeret. huius carmen est,

Πρωτογόνους υἷας, ὃ τοκεῦσι ἐστὶ μέγιστον,
Τόσσον ἀπεχθαίρεις, καὶ δώματος ἐκτὸς ἐλαύνεις.

Sed & hoc vice Prouerbij celebratum fuisse author est Lucianus in dialogo *περὶ παρασίτου*, id est, de parasito, cuius hæc verba sunt in fine dialogi, *καὶ σοὶ λοιπὸν ὥσπερ οἱ παῖδες ἀφίξομαι, καὶ εἰς ἕω καὶ μετ᾽ ἄριστον, μαθησόμενος τὴν τέχνην. σὺ δέ με αὐτὴν δίκαιος διδάσκειν ἀφθόνως, ἐπεὶ καὶ πρῶτος μαθητής σοι γίγνομαι. φασὶ δὲ καὶ μητέρας πρῶτα φιλεῖν τῶν τέκνων.* Id est, Tibique posthac manè, & post prandium puerorum more auscultaturus, artemq́ue hanc percepturus veniam. Tu verò meipsum citra inuidiam, vt par est, edocebis. Nimirum qui omnium hominũ primus tibi discipulus fio. Aiunt autem & matres primos fœtus præ cæteris diligere. Huc quoq; alludit illud Virgilij li.7. Aeneidos,

Hic iuuenis primã ante aciem stridente sagitta
Sternitur.

Mouet enim pathos, vt scienter annotauit Donatus eum locum edisserens, & quòd Tyrrhi filius, & quòd maximus natu. Illudq́ue Catulli in Argonauticis, ad finem.

Optauit genitor primæui funera nati,
Liber ut innuptæ potiretur flore nouercæ.

Addit enim primæui, vt augeret atrocitatem sceleris. Hinc quoque Deus Opt. Max. populũ Israel, quamuis nõ primus esset ætate, vt dicit Ambrosius in lib. 1. de Cain & Abel. c. 2 tamẽ illum primogenitum appellauit Exo. 4. Primogenitus meus Israel. Quoniam videlicet illum præ cæteris diligebat.

41 *Matres cur primogenitos ardentiùs amant.*

Et cùm id in vtroq; parente procedat, tum verò maximè in matribus, vt satis constat ex illo Luciani loco. Cuius rei peculiares quasdam rationes affert Antonius Ludouicus Olyssiponensis Problematon li. 2. sec. 3. c. 1. Cur, inquit, matres primos natos ardentiùs & impatientiùs amant? An quoniã ea longiùs amore prosequimur, quæ pluris constiterunt? primi autẽ liberi primùm genitalia vincula claustraq́; rumperunt, & Lucidam doloribus inuocari fecerunt. An quia matres tum primùm dici, & inuocari incipiunt, quod magnæ cuiusdam reuerentiæ putatur? An quia pignus quoddam & veluti arrabonem accipiunt, quo viri coniugibus firmiori copula adhæreant? Hinc igitur à matribus pueri impensiùs diliguntur, quia lõgiori tempore labores & contendi, partusque difficultates pertulerunt. Quod verò in senectute pepererunt, ideò etiam amare ægriùs, & affectuosiùs solent, vel quia cæteris grandioribus iam factis adhuc sunt paruuli, vel vt fructum Veneris postremum, quem vltra fœcundari desierunt, vel quia parentibus imbecillis præ senio iam redditæ, scipionem quendam & baculum, quo imbecillis & inualida eorum senectus fulciatur, sustulisse videntur. Hæc ille, quorum multa & ad patres quoque pertinent.

42 *Nonnullos eos magis diligere quos in senectute genuerunt.*

Scio autem illud nonnullos, filios suos nouissimos, præsertim in senecta generatus præ cæteris diligere. Cuius rei exemplum nobis præbet Iacob ille patriarcha, qui vt scribitur Genesis 37. c. circa initium, diligebat Ioseph super omnes filios, eò quòd in senectute eum genuisset. Et Priamus qui Polydorum nouissimum filiorum charissimum quoque omniũ habebat, apud Homerum lib. 20. Iliados,

Οὕνεκά οἱ μετὰ παισὶ νεώτατος ἔσκε γόνοιο,
Καί οἱ φίλτατος ἔσκε.

Quoniam ei inter filios nouissimus erat generatione,
Et ei charissimus erat.

Idem autem lib. 16. Odysseæ hanc comparationem huc pertinentem posuit,

Ὡς δὲ πατὴρ ὃν παῖδα φίλα φρονέων ἀγαπάζῃ
Ἐλθόντ᾽ ἐξ ἀπίης γαίης δεκάτῳ ἐνιαυτῷ,
Μοῦνον τηλύγετον.

Sicut autem pater suum filium amicabilis amplectitur
Venientẽ ex longinqua terra decimo anno,
Solum vnicumq; ei in senectute genitum.

Et 9. Iliad.

Καί μ᾽ ἐφίλησ᾽, ὡς εἴ τε πατὴρ ὃν παῖδα φιλήσῃ
Μοῦνον, τηλύγετον, πολλοῖσιν ἐπὶ κτεάτεσσι,

In quam etiam sententiam est illud Euandri Virgiliani lib. 8. Aeneidos, loquentis de Pallãte filio,

Dum te chare puer, mea sola, et sera voluptas,
Complexu teneo.

His enim verbis, & sera voluptas, ostendit illũ in

in senectute genuisse. Libanius autem sophista ad Eumorphum scribit liberos senioribus parētibus natos solere gratiores esse, quàm quos iuniores genuerunt. Sed vt satis videmus, non ob id hos magis diligimus quòd nouissimi sunt: sed quòd eos in senectute veluti præter spem genuimus, nobis ob eam rem placentes, quasi præter vires naturæ peculiari ac propria quadam virtute id fecerimus. Nec id tamen perpetuum est, sed cùm id contigit à scriptoribus annotatum.

43 *Animalia bruta primogenitorū fætuum amantiora.*

Sed vt redeamus ad id quod generaliùs est, non homines tantùm, sed & cætera quoq; animantia rationis expertia, & quæ solo feruntur naturali appetitu (vt id magis ab arcano quodam naturæ sensu profectum, quàm ab humana sapientia esse intelligas) fœtus primogenitos chariùs amant. Quod mirè expressit certissimus ille naturæ explorator Homerus, cùm describit in exordio li.17. Iliad. Menelaum per medios bellatores fulgentibus armis irrumpentem pro Patrocio pugnare, quemadmodum & facit mater querula pro vitula, quam primùm enixa fuerat. Huius in eam rem carmen est,

Οὐδ' ἔλαθ' Ἀτρέος υἱὸν ἀρηΐφιλον Μενέλαον
Πάτροκλος Τρώεσσι δαμεὶς ἐν δηϊοτῆτι
Βῆ δὲ διὰ προμάχων κεκορυθμένος αἴθοπι χαλκῷ,
Ἀμφὶ δ' ἄρ' αὐτῷ βαῖν' ὥς τις περὶ πόρτακι μήτηρ
Πρωτοτόκος κινυρὴ οὐ πρὶν εἰδυῖα τόκοιο.

44 *Sus primam mammā primo fœtui præbet.*

Et huc quoque pertinere videtur, quod ab antiquis obseruatum est, & scriptum ab Aristotele lib.6. Historiæ animalium, ca.18. scrofam cū peperit, primam mammam porco qui primus in lucem prodiit, præbere, tanquam scilicet omnium sibi charissimo. Cuius rei etiam aliud memorat Plinius lib. 11.ca.40. cùm scribit, Primogenitis, aut vt alij legunt, primis genitis in quoque partu sues primas præbent (eæ sunt faucibus proximæ, scilicet mammæ) nam de his loquitur subditque, Vt suam quisq; nouit in fœtu quo genitus est ordine eaque alitur nec alia. Et idem quoque scribit Albertus Magnus lib. de animalibus 6. tracta. 3. cap. 1. ad fi. Et quod tradit Aelianus lib. 3. de natura animalium, canes maximo natu catulo ius primigenium tribuere. Canis, inquit, etsi permultos ex sese parit catulos, horum tamen è numero primus in lucem productus patrem refert omninoque similitudinem speciemque illius gerit: cæteri vt casus tulerit nascuntur. quod studio & prouidentia naturæ fieri videtur, & matri patrem anteferentis, & cæteris primigeniū longè anteponentis. Plinius autem lib. 8. c. 40. scribit optimum ex canibus in fœtu esse, quem primùm fert in cubile fœta. Et de his duobus scilicet sue, & cane Tzetzes Historiarum Chilia. 4. c. 126.

Ὁ κύων, χοῖρος, αἴξ δὲ τίκτον τιμᾷ τὸ πρῶτον,
Πρῶτον δὲ χοίρου γέννημα, πρῶτον μαστὸν θηλάζει

Καὶ καθεξῆς τὰ λοιπὰ, κατὰ βαθμὸν οἰκεῖον.
Id est, ad verbum,
Canis autem terrestris catulum honorat primum,
Primus verò porci natus primam mammā sugit,
Et deinceps cæteri secundùm gradum suū.
Idem Aelianus, vt ad eum reuertamur, eiusdē operis lib. 15. c. 15. Iustitiam, inquit, mater hirundo in filios suos seruat in distributione ciborum, suam cuique tribuens dignitatem. non enim vnica tantùm distributione omnes pascit (neque enim posset, cùm ea quæ afferet, pusilla & pauxillula sint) primum in lucem ędi tum primo pascit, deinde ab illo secundum, tertium tertio loco partum alit, sicque deinceps vsq; ad quintum progreditur. neque verò amplius quinque ferre in vtero solet.

45 *Rationes prædictorū.*

Cuius rei duas comperio potissimum rationes, & ipsas ab imis naturæ præcordiis depromptas. Primum quòd primogeniti sunt veluti parentibus coniunctiores, ad eosque propiùs accedere videntur. Id quod licet facilè ex eo deprehendere, quod afferunt syderalis scientiæ scriptores, quòd cum parentum facta, & euentus ex filiorum etiam natiuitate dignoscātur, cui rei quarta domus assignatur, habet in eam rem primogenitorum natiuitatis plus virium, quàm cæterorum, vt testis est locupletissimus Almansor in lib. qui capitulorum, siue propositionum, siue etiam Aphorismorum inscribitur, ad Saracenorum Regem, scribens. ca. 95. primogenitum fortiorem esse significatorem vitæ parentum, quàm alios. In qua etiam sentētia fuit Aomar, & eius autoritate Bonatus Foroliuiensis vir astrorum peritissimus in tr. tracta. in quo differit de natiuitatibus & earum accidentibus, parte vii. in quarta domo. cap. 1. Quinimo Hermes ille Trimegistus, cui multarum rerum & artium scientia hoc cognomen imposuit, in Centiloquio. c. 20. videtur voluisse solos primogenitos, non etiam reliquos eā vim habere, inquiens: Tribus modis præsciūtur hominum accidētia, ex natiuitate propria, item primogeniti filij, postremo ex interrogatione cum affectu, & sollicitudine cognita.

46 *Primogeniti sunt principium virtutis.*

Nam & sacræ literæ primogenitum filium dicunt esse primitias, siue principium virtutis patris, vt Psal. 78. ראשית אונים & cætera, idest vt vertit Munsterus, Percussitque omne primonitum in Aegypto, primitias scilicet virtutis eorum. Propriè autem (vt ille dicit) textus habet, principium virtutum. vocatur enim primogenitus principium virtutis & virium patris. Vulgata autem editio ita habet, Et percussit omne primogenitum in terra Aegypti, primitias omnis laboris eorum. Castalio autem sic vertit, Omniaque in Aegypto primogenita primordia virilitatis in Chameis domiciliis occiderat. Ad quod etiā referri potest & illud Gene.

Gene.c.49. Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principium doloris mei. Et illud Deute.21. Filium odiosæ agnoscet primogenitum, dabitque ei de his quæ habuerit cuncta duplicia. Iste est enim ראשית אנו, idest, principium fortitudinis eius, & vt vertit interpres noster, liberorum eius.

47 Primogeniti nomine parentis vocari soliti.

Et ex hac quidem arctiori primogenitorum coniunctione & illud quoque manasse videri potest, quod legimus fuisse antiquitus passim obseruatum, vt primogeniti nomine parẽtum vocarentur, vt nonnulli multi nominis asserunt, in id referentes illud Lucæ.1.& vocabant eum nomine patris, quem locũ enarrans Lyr. hoc annotauit, ac tradidit hodie frequẽter obseruari. Quid autem, si Dijs placet, parentes, aut alios mouet, impellit, suadet, vt primogenitis magis, quàm cæteris parẽtum nomen imponant, nisi natura ipsa rerum omnium dux, ac magistra illius arctioris propiorisque necessitudinis conscia; quæ hominibus rebusq; nomina imponit, non fortuna, non casus, vt scite tradit, multisque exemplis comprobat ille à secretis, consilijsque naturæ Plato in eo libro, cui titulus est Cratylus, & ex Romanis scriptoribus Gellius ex autoritate Nigidij lib. Noctium. Atticarum 9. c.4. quanquam Bald. noster contrarium videtur voluisse in rubr. de maior.& obed.

48 Primigenij fœtus meliores, Nouissimi deteriores.

Secundum, quoniam meliores sunt primigenij fœtus: deteriores verò siue inutiliores, qui nascuntur nouissimi, vt eruditi autumant, ad id referentes illud Virgilij Aeneidos lib.4. de fama loquentis,

Extremã, ut perhibent, Cæo, Enceladoq; sororẽ
Progenuit.

Quo in loco Seruius hoc ipsum annotauit, & extremam pro pessimam exposuit. Nam qui, inquit, de medicina tractant, dicunt inutiliores esse qui nascuntur vltimi. Cui sententię accedere videtur Homerus, qui in catalogo loquens de Protesilao & Philacide eius fratre, vtrunque laudat. At ille, inquit, vt maior natu erat, ita & melior. huius carmen est eiusmodi,

Αὐτοκασίγνητος μεγαθύμου Πρωτεσιλάου
Ὁπλότερος γενεῇ· ὁ δ' ἅμα πρότερος καὶ ἀρείων
Ἥρως Πρωτεσίλαος.

Et idem dicit lib. Odysseæ 18. loquens de Idomeneo Rege, & eius fratre iuniore Aethone. Et apud eundem lib.4.Iliad. gloriatur Iuno Saturni se esse filiam natu maiorem,

Καί με πρεσβυτάτην τέκετο Κρόνος ἀγκυλομήτης.

Ouidius lib.6.Fast. ipsam Iunonem ita facit loquentem,

Est aliquid nupsisse Ioui, Iouis esse sororem,
Fratre magis dubito glorier, anne uiro.
Si genus aspicitur, Saturnum prima parentem
Feci, Saturni sors ergo prima fui,

Nam Homerus libro 14. eiusdem operis vocat Iunonem filiam natũ maximam magni Saturni,

Ἥρη πρέσβα θεὰ θυγάτηρ μεγάλοιο Κρόνοιο.

Apud Euripidem in Iphigenia in Aulide, ipsa Iphigenia quò se commendatiorem, chariorẽmque patri Agamemnoni redderet, illum sic alloquitur,

Πρώτη σ' ἐκάλεσα πατέρα, καὶ σὺ παῖδ' ἐμέ.
Πρώτη δὲ γόνασι σοῖσι σῶμα δοῦσ' ἐμὸν,
Φίλας χάριτας ἔδωκα, κἀντεδεξάμην.

Prima te vocaui patrem, & tu filiam me,
Prima verò tuis genubus corpus dãs meũ.
Gratas gratias exhibui, & vicissim accepi.

49 Telegonus filius Vlyssis & Circe. Vlysses à Telegono filio necatus.

Et huc quoque alludens Plinius Iunior lib. Epist. 3. ad Caninium ita de Silio Italico loquitur. Beatus & fœlix, nisi quod minorem è liberis duobus amisit, sed maiorem & meliorem florentem atque etiam Consularem reliquit. Hinc Telegonus propriũ viri nomen filij Vlyssis ex Circe, quod quidem Latinè nouissimo loco natum significat, pro humili, inglorio ac veluti deterrimo ponitur. Nam is patrẽ Vlyssem occidisse fertur. Ex quo illud Horatij li.3. Carminum Ode 29.

Telegoni iuga parricidæ.

Vbi Acron, & Porphirion interpretes id scripserunt, vti etiam Lucianus lib.2. Verarum historiarum, & ante omnes Dictys Cretensis qui eiusdem temporis fuit, Belli Troiani lib.6. eodemque vlt. in fin. Et nonnihil Aristoteles in libro de poetica, & Cheræmon antiquus poeta Tragœdus apud Athenæum lib.13.

50 Priora posterioribus natura esse preciosiora.

Quibus accedit quod sacræ literæ statim post cõditi orbis principium tradunt Abel iustum quidem virum obtulisse Deo de primogenitis gregis, veluti de melioribus. Ideoque & quia alacri animo offerebat, vt ibi exponunt interpretes, respexit Deus, vt confestim subiungitur, ad Abel & munera eius. Dionysius autem Halicarnasseus, hanc in vniuersum sententiam profert lib.1. Antiquitatum Romanarũ, Preciosiora (inquit) natura sunt priora posterioribus. Quò fit vt magis mirer, quod tradit Didymus apud authorem γεωπονικῶν libro decimooctauo, cap.3. in fin. Primogenitus partus ouium abstrahendos, vtpote ineptos qui conseruentur.

51 Filiabus vltimo genitis ancillaria officia demandantur.

Vt tamen interim nõ omittam solere ancillaria atque vilia officia demandari filiabus vltimò genitis ex Homero, lib.3.Odysseæ,

Τόφρα δὲ Τηλέμαχον λοῦσεν καλὴ Πολυκάστη
Νέστορος ὁπλοτάτη θυγάτηρ Νηληϊάδαο.

Interim autem Telemachum lauit pulchra Polycasta
Nestoris postrema filia Neleidæ.

Id enim esse munus ancillare docet idem Homerus lib.4. eiusdem operis,

Τοὺς δ' ἐπεὶ οὖν δμωαὶ λοῦσαν, καὶ χρῖσαν ἐλαίῳ,

Hos autem postquam ancillæ lauerunt, & vnxerunt oleo.

Sed

Sed apud Apollonium Rhodium Argonauticon lib.4. boues solis pascebat Phaetusa eius filia natu minima,

Καὶ τὰ μὲν ἑρσήεντα κατὰ δρύα ποιμαίνεσκεν
Ὁπλοτέρη φαέθουσα θυγατρῶν ἠελίοιο.

52 *Primogenita & prima quæque efficaciora ad medicamēta & magica remedia.*

Quidquod in medicamentis, incantationibus, magicis remediis, & id genus aliis quæ ex animalibus conficiuntur plus habere virium, & ponderis creduntur primogenita, & prima quæque cætera: quin & interdum ea solùm iu eas res prodesse, non etiam alia: vt in his quoque rebus intelligas primogenita esse meliora? Nam & Palladius Rutilius rei rusticæ scriptor lauda tissimus lib.j.cap.39. de apibus loquens, Creduntur, inquit, non fugere, si stercus primogeniti vituli adlinamus oribus vasculorũ. Et idem quoque scribit Constantinus Cæsar, aut vt alij malunt, Cassius Dionysius Vticensis, aut quiuis alius author non contemnēdus lib. *γεωπονικῶν*, id est, agriculturæ. 15.cap.3. ex Didymo, *οὐκ ἂν δὲ φύγοιεν αἱ μέλισσαι, εἰ τοῦ δὲ πρωτοτόκου ἀφοδεύματι χρίσειας τὰ στόμια τῶν φατνῶν*. Miror autem cur Cornarius *πρωτοτόκου* verterit, recèns nati, non primogeniti. Nã omnino dicendum fuit primogeniti vituli, aut vaccæ quę primùm peperit, siue enixa est. Nam *πρωτότοκος* accentu in antepenultima primogenitum significat: accentu autem in penult. primò enixam. In genitiuo, quo vtitur ille liber, accentus semper in penultima est, siue sit genitiuus prioris, siue posterioris, propter vltimam longam. Ideoque vtrunque potuit significare. Sed authoritas Palladij in ea re mihi sufficit, vt primogenitum intelligamus, quanquã & iu alia significatione huc quoque pertinere posset.

53 *Ouis primo partu genita.*

Plinius lib.28.cap.8. Cor, inquit, crocodilli annexum in lana ouis nigræ, cui nullus alius color incurrerit, & quæ primo partu genita sit, quartanas abigere dicitur. Et paulò pòst, Cor chamæleontis aduersus quartanas, illigatum nigra lana primæ tonsuræ. Idem eo.li.c.x. aut vt alij secant, 13. tradit lieuosis dari asinini pulli fimum, quod primum ædidit, in aceto mulso. Rursumque eiusdem lib.c.16. scribit fimum asinini pulli, quod primum ædidit, à partu datum fabæ magnitudine è vino, mederi morbo regio intra diem tertium. Dioscorides quoque maximæ apud Galenum, & alios authoritatis lib. 2. Materiæ medicæ.c.60. aut vt alij secant, 48. *χελιδόνος* (inquit) *νεοσσοὺς τοὺς ἐκ τῆς πρώτης νεοσσοποιίας αὐξομένης τῆς σελήνης ἀνατεμὼν, εὑρήσεις ἐν τῇ γαστρὶ λίθους, ἐξ ὧν δύο λαβὼν*, &c. Id est, Dissectis crescente luna pullis hirundinis, qui primo partu exclusi sunt, iu ventre eorum lapillos offendes, ex quibus duos alterum versicolorem, alterum concolorem eximes. ij priusquam terram attigeriut in *δαμάλεως*, id est, iuuencæ, siue bucculæ, vel iunicis, vt vertit Hermolaus, corio, aut ceruina pelle, brachio aut collo adalligati, comitialibus proderunt, & sæpè eos prorsus ad sanitatem restituent. Quod & repetit Galenus, si is est, in lib. cui titulus est de incantatione: & Cõstantinus Africanus in lib. eiusdem tituli, vbi nuncupatim loquitur de primogenitis.

54 *Lac fœminarum ex primo partu.*

Et hinc quoque lac fœminarum ex primo partu in eas res efficacius esse non negabit is, qui legerit eundem Dioscoridem scribentem lib.2.c.65. aut ex aliorum diuisione.78. ad fin. Primiparę canis lacte inunctum caput glabrescere: idemq; lac potum letalibus venenis aduersari, & mortuos fœtus ex vtero pellere, ex quibus etiam primum asserit Plinius lib.30. c.14. ad finem. Idem Plinius lib.xj.c.37. scribit vuluam primiparæ suis esse optimam, nec nouellarum suum prẹterquam primipararũ probari. Quod & ipsum tradiderat Hipparchus, & eius authoritate Athenæus. Quibus concinens Martialis hæc scribit,

Te fortasse magis capiet de uirgine porca,
Me materna graui de sue uulua capit.

Theocritus autem Idyllio quinto satis ostendit lac primiparæ capræ vtilius esse, quàm cæterarum,

Τίς δὲ παρ᾽ ὄϊς
Αἰγὸς πρωτοτόκοιο καλὸν γάλα βούλετ᾽ ἀμέλγειν; Id est,

Sed quis primiparæ, cùm possit lactea capræ
Vbera, degenerem cupiat mulsisse catellam?

Plinius lib.8.c.40. scripsit, ab ea cane, quæ fœmina sit ex primipara genita sannos cerni. Marcellus autem Burdegalensis in lib. Medicamentorũ.c.8. Mulieris (inquit) primiparæ puræ, & nitidæ saliua ieiunis instillata, oculis liuorem suffusionemq́ue quamlibet cruentam efficaciter adimit.

55 *Primum infantis stercus.*

In eodem c. tradit stercus infantis quod primum dimittit statim ex lacte mulieris, quæ puerum allactat, mirificè prodesse ad albuginē oculorum detergendam. Quod & idem scribit Rasis in lib. de animalibus; c.16. eodemq; vltimo. Quò etiam spectat illud Sereni Sammonici de dentitione infantium loquentis, cap.58.

Collo igitur molli dentes nectentur equini,
Qui primi fuerint pullo crescente caduci.

Id quod ante eum scripserat Plinius lib.28. c.19. Dentes, inquit, qui equis primùm cadunt, facilem dentitionem præstant infantibus adalligati, efficaciùs si terram non attigere. Sed & idem priùs, scilicet eiusdem lib.c.4. Pueri, ait, qui primus ceciderit dens, vt terram non attingat, inclusus in armillã, & assiduè in brachio habitus, muliebrium locorum dolores prohibet. Sextus autem Platonicus.c.16. de medicina animalium tradit, remedium dentis dolentis esse, si equi dentes, qui primùm nati fuerint, dentem ipsum qui dolet, tetigerint. Idem c.17. Pueri, inquit, primi capilli à natiuitate, si

pedibus dolentibus impositi fuerint, sanabuntur. De qua re etiam Plinius illo c.4.lib.28. Capillus puerorum qui primùm decisus est, podagræ impetus dicitur leuare circumligatus. Sed & idem Plinius li.30.c.10. scribit, quòd si pullus hirundinis detur incipienti in cibo, quem primum pepererit, cùm quis primùm tentatus sit morbo comitiali, liberatur eo malo.

56 *Primum lac à par-u.*

Sed & videmus colostrum, id est, primum lac à partu in omnibus animalibus, vt declarat Plinius lib.xj.c.41. & lib.28. c.9.ad princ. & Nonius Marcellus, & Martialis lib.13. xenio 38.illo versu,

De primo matrum lacte colostra damus.

Id, inquam, colostrum nescio quid habere virium, quod non habet alind lac, vt videre licet ex Columella lib.7.c.3.& Aetio Tetrabi.j.Ser.2.cap.99. vbi & id ipsum πρωτογάλακτον vocat, Quod & non obscurè ostendit Plautus in Penulo,

Meũ cor, mea colostra, meus mollicidus caseus. Nam & colostrum neutro, & colostra fœmini no genere dicitur.

57 *Ellebori folia ex primo partu.*

Nec in animantibus tantum, & quæ ex iis sunt, id conspicimus, sed in virgultis & arboribus, quando Dioscorides lib.2.c.62.aut alij diuidunt,75. hæc scribit, αἱ γὰρ αἶγες νεμόμεναι τοῦ λευκοῦ ἐλλεβόρου τὰ φύλλα, κατὰ τὴν πρώτην ἐκβλάστησιν αὐτοῦ αὗται ἐμοῦσι, καὶ τὸ γάλα ἀναπινόμενον στομάχου, καὶ ναυτίας γίνεται. Id est, Capræ hellebori albi pascẽtes folia ex primo eius partu ipsæ quidem vomitum patiuntur, & lac earum stomachum euertit, & nauseam ciet. Sed & idem lib.j.c.100.aut vt alij distinguunt, cxj.scripsit Pilulas foliorum populi albæ, quæ primo foliorum partu exiliunt, illitas cũ melle, oculorum hebetudini mederi, τὰ δὲ κατὰ τὴν ἐκβλάστησιν τῶν φύλλων σφαιρία λεῖα μετὰ μέλιτος ἐγχριόμενα, ἀμβλυωπίας θεραπεύει. Et rursum c.cij. aut aliorum sectione cxiij.tradit humorem vlmi in folliculis enascentẽ prima germinis eruptione cuti illitum, nitorem inducere, faciéq; splendidiorem præstare. Hæc enim sunt verba illius, τὸ δὲ ἐν ταῖς φύσαις κατὰ τὴν πρώτην ἐκβλάστησιν εὑρισκόμενον ὑγρὸν, στίλβειν πρόσωπον ἐπιχριόμενον. Et lib.2.c.cj.scribit Asparagum caporum in prima germinatione ciendæ vrinæ esse vtilem. Et lib.4.c.195.tradit caules vitis albæ, quæ primo germinum partu erumpũt, vrinas ciere, menses pellere, lienem absumere, vertiginosis, comitialibus, neruorum resolutione tentatis, prodesse. Hæc ipsius verba sunt, καὶ ταύτης οἱ καυλοὶ κατὰ τὴν πρώτην ἐκβλάστησιν λαχανεύονται. εἰσὶ δὲ καὶ οὐρητικοὶ, καὶ καταμηνίων ἀγωγοί.

58 *Primogenita. Punica. Cytini.*

Galenus lib.6. Pharmacorum κατὰ τόπους. c.j.quo loco de medicorum Pharmacorũ compositione tractat, primogenita Punica, quę Græci Cytinos vocant ad stomatica medicamenta esse admodum vtilia. Ante eum autem Plinius lib.23.c.6.Primus, inquit, pomi huius (de punico loquitur) partus florere incipientis, Cytinus vocatur à Græcis, miræ obseruationis multorum experimento. Subinngitque multa ac miranda, quibus opitulantur, vt ibi videre poteris. Ante vtrunq; Nicander in Alexipharmacis huiusmodi Cytinos, atque etiam Cypri flores recẽs germinantes aduersus λιθάργυρον id est, argenti spumam, maximè valere scribit. Quibus etiã simile est quod scribit Marcellus ille Burdegalensis c.33.porri primitiui, id est, primùm producti (vt constat ex his quæ suprà in prin.diximus) sectiui succum expressum, & aceto pari mensura im mixtum absorptumque sæpius à lienoso, prodesse.

59 *Prototomi caules.*

Quin & ex ipsis medicis, & aliis scriptoribus didicimus πρωτοτόμους prototomos caules, ita scilicet dictos à prima cæsura, quos Marcellus Burdegalensis c.20. Haplosiles à teneritudine, Galenus lib.2. alimentorum asparagos appellauit, ad medicamenta, atque etiam ad ciborum vsum esse accommodatiora, vt videre licet ex eo loco Marcelli, & ex Galeno li.x.Pharmacorum κατὰ τόπους.c.j.Ex Archigene lib.2. Pharm.κατὰ γένη. De hisque est illud Columellæ lib.x.

Sed iam prototomos tempus decidere caules.

Et Martialis lib.x.epigr.48.

Et faba fabrorum, prototomiq; rudes.

Et lib.14.epigr.cj.

Cùm mihi boleti dederint tam nobile nomen,

Prototomis, pudet heu, seruio coliculis.

Hos autem prototomos Plinius Cymas fœminino genere appellat lib.19.c.8. cùm scribit, Brassica toto anno seritur, quoniam & toto secatur, vtilissimè tamen ab ęquinoctio autũni transfertur, cùm quinque foliorum est. Cymas à prima sectione præstat proximo vere. Hic est quidem ipsorum cauliũ delicatior, teneriorq; cauliculus. At hic primæ sectionis caulisque Theophrasto & Dioscoridi non Cyma fœminino genere, sed κύημα neutro genere dicitur, veluti fœtura, aut fœtus, siue partus. Ille enim li.7. ὅτι τὸ κύημα, καὶ ἐν ᾧ τὸ ἄνθος, ἢ καὶ ὁ καρπός, id est, quod est cyema, & in quo flos, aut semẽ. Hic lib.2.cap.cix.de brassica loquens, τὸ δὲ ἐξ αὐτῆς κύημα εὐστομαχώτερον μὲν, δριμύτερον δὲ καὶ οὐρητικώτερον. id est, Brassicæ cyema stomacho vtilior quidem est, verùm acrior & vrinam magis ciens. Quidam autem cyma dicere malũt, quæ vox Galeno videtur per synęresim ex trysyllabo κύημα contracta. Nã & Columella ipse,

Tunc quoque conseritur, toto quę plurima terrę
Orbe uirens pariter plebi, regiq; superbo,
Frigoribus caules & ueris cymata metit.

Quæ omnia apertè ostendunt huiusmodi primam brassicarum cęsuram, siue fœturam plus habere virium & voluptatis, quàm cætera omnia ex eadem.

Adde

60 *Primigenia palma.*

Adde quòd Euripides in Hecuba de Delo insula ita loquitur, vbi primigenia palma laurúsque sacros edidere ramos charæ Latonæ, diuini monumentum partus. Eius enim hæc verba sunt,

Ἔνθα πρωτόγονός τε φοῖνιξ
δάφνα θ', ἱεροὺς ἀνέσχε
πτόρθους Λατοῖ φίλα
ὠδῖνος ἄγαλμα Δίας.

Nam & ἐλάτη, quā Isychius interpretatur τοῦ φοίνικος πρώτην ἔκφυσιν, id est, primā ipsius palmæ germinationem, ad plura multò prodest, quàm reliquum ipsius corpus, vt videre licet ex Theophrasto lib. 3. Plantarum, Dioscoride lib. 1. c. 45. aut vt alij diuidunt 53. & iterum c. 130. aut vt alij secant 136. aut vt alij 152. aut item vt alij 160. Plinio libro 12. capit. 28. Paulo Aegineta li. 6. ex quibus tamen cognosces, elaten aliud quoque significare. De quo & tu vide omnino Marcellum Virgilium in d. cap. 136. lib. 1. Dioscoridis, & Manardum eundem locum enarrantem Epistolarum medicinaliū lib. 8. episto. 1. Nam & Plinius sentit elaten esse vnam palmarum speciem lib. 23. c. 5. Idem autem Plinius libro 15. c. 1. scribit Oleæ primā vndam ex prælo esse laudatissimam.

61 *Lixiniū primarium.*

Sed quid ꝙ cùm lixiuium sit multo vsui in arte medicinę vt cui caput priuatim dedicauit Galenus lib. 6. Simplicium medicamentorum c. quod de Conia est, id est, Lixinio. & iterum lib. 9. eiusdem operis, simili ca. Tamen vtilius est quod primarium est. i. quod fit ex cinere, q primus distillauerit, qđ à Græcis πρωτοσταγές dicitur (quanquam scio quosdam esse, qui ea voce aliud significari volunt, id scilicet quod cinere, adiecta calce fit) Id igitur primarium lixiuium, vt repetam, certe est multò vtilius atque efficacius, vt videre licet ex Paulo Aegineta lib. 7. cap. 3. quo loco & ipse de Conia scribit, & Alexandro Tralliano lib. 3. c. 10. in medicamento diasericos. Plinius autem lib. 24. c. 9. statim post prin. tradit cinerem corticis salicis ex primis ramis aqua mixta sanare clauum & callum, vt hinc & ex aliis quæ diximus intelligas prima quæq; cæteris sequentibus esse multò præstantiora & efficaciora.

62 *Primi concubitus.*

Nam & hinc videmus primos concubitus, primosque fœminarum menses, plerunque comitiales morbos, & alios plurimos curare, vt videre licet apud Celsum lib. 3. c. 23. & Pliniū lib. 28. c. 4. & Paulum Aeginetam lib. 3. c. 13. & Alexandrum Trallianum lib. 11. vbi de podagra. Idem quoque Plinius lib. 2. cap. 52. scribit priuata portenta non vltra decem annos portendere, præterquam aut primo matrimonio facta aut die natali. Idem lib. 18. c. 13. ferunt, inquit, subtili obseruatione, quota luna præcedente hyeme nix primo ceciderit, si totidem luminum die intra prædictum temporis spacium rapæ serantur, mirè prouenire. Homer[*] autem haud multò post initium lib. 3. Iliados scribit ἀριστῆα πρόμον ἡρώων, id est, optimū primū esse. Quibus accedit quod scribit Ouidius lib. 1. Fastorum,

Tum Deus incumbens baculo quem dextra gerebat,
Omnia principiis, inquit, inesse solent.
Ad primam vocē timidas aduertimus aures,
Et primum visam consulit augur auem.

63 *Prima pro optimis.*

Nam & hic est, vt opinor, vt prima pro optimis à probatissimis autoribus ponantur. Cato Rei rusticæ c. 1. Prædium, quod primum fiet, si me rogabis, sic dicam, & cæt. Primum, id est, præcipuum atque optimum omnium. Terentius in Heauton.

Et suauia in præsentia
Quæ essent, prima habere.

Vbi Calphurnius interpres id annotat. Idem Terentius in Adelphis,

Et quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies.

Vbi Donatus alter interpres, Prima (inquit) id est, ante alia eligenda, quæ & primo loco ponēda, ac per hoc optima. Salustius in Catili. Domi ocium, atque diuitiæ, quæ prima mortales putant, affluerent, &c. Et Virgilius,

—Primos iuuenum tot miserit orco.

Hucque etiam refert Donatus illud ipsius Terentij in Eunucho,

Nihil prius, neque fortius.

64 *Principium potissima pars.*

Hucque spectat quod tradit Iurisconsultus noster in l. 1. ff. de orig. iur. cuiusque rei potissimam partem principium esse. Quod accepisse videtur ab Aristotele libro Problematon 10. capite decimoquinto, vbi dicit principium cuiusque rei esse maximum, additque, quippe quod rei dimidium sit. Quæ posterior pars est & Platonis eius præceptoris libro sexto de legibus, ἀρχὴ γὰρ λέγεται μὲν ἥμισυ παντός. & ipsi[*] Aristotelis libro Moralium 6. capite septimo, in fin. & Politicorum libro quinto capite 4. & Senecæ ad Lucilium epistola 34. & Luciani in somnio, & Marini cuiuspiam apud Suidam. Quod & à Latinis scriptoribus vsurpatum est Horatius lib. epistolarum 1. epist. 2.

Dimidium facti qui cœpit habet. sapere aude.

Cuius versus principium citat Accursius, in d. l. 1. in verbo, prin. de orig. iur. sed non vti est apud Horatium, sed aliter mutata sententia, ita scilicet,

Dimidium facti, qui bene cœpit, habet.

Sed & Ausonius ex Græco,

Incipe, dimidium facti est cœpisse, superest
Dimidium, hoc rursus incipe, & efficies.

Et alibi in monosyballis,

Incipe, quicquid agis, pro toto est prima operis pars.

65 *Nutricatio amicitia parens.*

Cumque nutricatio maxima sit amicitiæ, & affinitatis, beneuolentiæ portio, vt patet ex multis quæ latè collegimus in repe. l. si vnquā. in ver-

in verbo, susceperit liberos, nu. 43. ex his item quæ diximus, & seq. C. de reuo. donati. Tum verò maximè prima illa lactis exhibitio, quæ fit puero recens nato vt satis cõstat ex eo quod apud Terentium in Adelphis Sirus vt à Mitio ne impetraret libertatem, Phrygiæ vxori suæ illud pro magna ratione, faciliorique impetratione dicit,

Et quidem tuo nepoti huius filio
Hodie primam mammam dedit hæc.

Cui ilico subiunxit Demea frater ipsius Mitionis,

Hercle verò serio,
Siquidem prima dedit, haud dubium, quin emit ti æquum siet.

66 Ex quibus satis constat, prima quæque esse nouissimis meliora, quod tamen non omnino perpetuum est. Nam ficus nouissimas salubriores esse, quàm primas tradit Plinius libro vicesimotertio, capite septimo. Quod eo volui dicere, vt hinc intelligas nullam regulam tam generalem quæ non recipiat exceptionem ex Aristotelis sententia. Illud autem minimè dubium est prima quæque magis delectare, vt nos quotidie experimur, & suo testimonio confirmat Martialis libro decimo, epigram. 93.

Vt rosa delectat metitur quæ pollice primo,
Sic noua, nec mento sordida, charta iuuat.

67. *Primogenita pulchriora & robustiora.* Nec meliora tãtum primogenita, sed & pulchriora atque robustiora ferè sunt. Pulchriora quidem planè declarat illud Deutero. 33. Qua si primogeniti tauri pulchritudo eius, vt non insciencter scripserit Bal. in t. consti. ff. §. itaq; col. 2. cùm dubitatur vter geminorum sit primogenitus, præsumendum formosiorem ac robustiorem prius fuisse natum, vt ex hoc quoq; itelligas robustiora esse primogenita. Id quod etiam insinuat Homerus, qui lib. Iliad. 15. Ita facit Iouem loquentem,

Ἐπεὶ ἕο φημὶ βίῃ πολὺ φέρτερος εἶναι
Καὶ γενεῇ πρότερος.

Quasi videlicet sentiat Homerus eum ferè inter fratres esse robustiorem, qui est primogenitus. Ad quod etiam referunt scriptores Hebræi illud Gene. 49. Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea. Nempe cùm per robur primũ, & radicem sobolis totius primogenitum intelligunt, tanquam sentiant hunc cæteris solere esse robustiorem.

68 *Pulchriora & meliora Deo afferenda.* Quæ cùm ita sint, velitque Dominus Optimus Max. sibi meliora pulchrioraque ac robustiora offerri: non cæca, non clauda, non languida, non debilia, vt scribitur Deuterono. 15. & 17. & Malach. 1. non semel, & alibi sæpe. Qd & Ethnici externique intelligebant, ex quibus Euripides in Iphigenia ἐν Ταύροις tradit Agamemnonem vouisse Dianę se immolaturum quicquid pulcherrimum annuus prouetus produxisset.

Ὅ τι γὰρ ἐνιαυτὸς τέκοι
Κάλλιστον, ηὔξω φωσφόρῳ θύσειν θεᾷ.

Primogenita Deo offerenda. Aristoteles in Symposio, Nihil (ait Græcè, sed in hunc sensum) mutilum ac diminutum Diis offerimus, sed integra omnia atque absoluta. Quod & retulit Athenæus de coronis disserens, & Porphyrius libro secundo, de abstinẽtia ab esu carnium. Ex quo & Solon Philosophus dicere solebat ἱερεῖα ἄτελῆ. Ideo dominus ipse sæpissime præcepit sanctificari sibi omne primogenitum, tam ex hominibus, quã ex iumentis, Meum (inquiẽs) esse omne primogenitum, vt scribitur Exodi cap. 13. in princi. & 22. & 34. & Leuitici 27. Num. 3. & iterum 8. rursumque 18. Deute. duodecimo, & 15. Neemiæ 10. & Luc. 2. & repetitur, in cap. magnæ, extrà de voto, & in cap. nec is qui. 15. quæsti. 1. vt iam non leue videri debeat, quod adeo frequenter in sacris literis præceptum reperitur. Id quod Homerum non latuisse videri potest, qui lib. 23. Iliados scribit Apollinem cupere sibi agnos primogenitos sacrificari.

Οὐδ' ὑπέσχεο ἄνακτι
Ἀρνῶν πρωτογόνων ῥέξειν κλειτὴν ἑκατόμβην.

Neque promisit regi
Agnorum primogenitorum sacrificare inclytam Hecatomben.

Ob quod, vt subdit, iratus Apollo fecit sagittã illius oberrare. Et cum alter eidem huiusmodi sacrificium vouisset horum primogenitorum agnorum, ei victoriam dedit. Ideò & apud eundem lib. 4. eiusdem operis Pandarus monitu Palladis vouit sacrificium se Apollini ex primogenitis facturum, si domum redierit,

Εὔχεο δ' Ἀπόλλωνι Λυκηγενέϊ κλυτοτόξῳ
Ἀρνῶν πρωτογόνων ῥέξειν κλειτὴν ἑκατόμβην.

Quod & mox fecit.

69 *Primitiæ frugum Deo offerend æ.* Sed & sacræ quoque literæ, vt ad eas redeamus, primitias frugum Deo offerri iubent Exodi 22. & iterum 23. rursumque 34. & sequen. Nume. 31. Deutero. 12. & 18. & 26. Prouerbiorum tertio, Ecclesiastici 7. & 35. & Hieremiæ c. 2. Id quod etiam Ethnici faciebant. Nã apud ipsum Homerum libro. 14. Odysseæ Eumeus, ἄργματα θῦσε θεοῖς αἰειγενέτῃσι, idest, primitias sacrificauit Diis sempiternis. Cuius loci autoritate Iulianus ille Imperator literis iussit Arsatio pontifici Galatiæ docere paganos offerre Diis primitias frugũ. Nam & Homerum probauisse Eumeum hæc ipsa facientem. Cuius rei testis est Sozomenes apud Cassiodorum in Historia Tripertita lib. 6. capi. 29. Sed & ipse Homerus li. 9. Iliados scribit Dianam succensuisse Oeneo, quòd ei primitias agri non sacrificasset.

Καὶ γὰρ τοῖσι κακὸν χρυσόθρονος Ἄρτεμις ὦρσε
Χωσαμένη, ὅ οἱ οὔ τι θαλύσια γουνῷ ἀλωῆς
Οἰνεὺς ῥέξ', ἄλλοι, &c.

70 Liuius quoque libro 6. secundi belli Punici scribit Capenates ad lucum Feronię primitias frugum portare. Tradũt, & Pomponius Mela. lib. 3. &

lib. 3. & Plinius lib. quarto, ca. duodecimo, ad finem, & Solinus cap. vicesimosexto, Hyperboreos gentem felicem frugum primitias Apollini mittere solitos. Nam & Pausanias libro decimo testatur primitias ipsi Apollini offerri solitas. Idem Plinius Romanorum religionem commendans libr. decimooctauo, cap. secundo, Non degustabant (inquit) nouas fruges aut vina, antequam sacerdotes primitias libassent. Ouidius quoque huc alludẽs in lib. de Nuce,

Tunc domini memores sertis ornare solebant
Agricolæ, fructu præueniente Deos.

Sed & idem libro secundo Fastorum author est priscos Romanos primitias Cereri dare solitos,

Farra tamẽ ueteres iaciebant, farra metebãt,
Primitias Cereri farra resecta dabant.

Idem lib. 10. Meta. apertè insinuat & frugum primitias Cereri quotannis offerri solitas illis versibus,

Festa pia Cereris celebrabant annua matres,
Illa quibus niuea uelatæ corpora Vestæ
Primitias frugum dant, &c.

Ex quo & illud Calphurnij Eglog. 4.

Ille dat ut primas Cereri dare cultor aristas
Possit.

71 Id quod etiã Græcos ipsos factitare solitos videre licet apud Theocritum, qui Idyllio 7. hęc scribit,

Ἦ γὰρ ἑταῖροι.
Ἁ ῥ' ἔρις Δαμάτρι δαμάτερι δαῖτα τελεῦντι.
Ὄλβω ἀπαρχόμενοι.

Id est, vt traducit Eobanus Hessus,

Hoc solenne airi curabunt munus amici,
Iustaq́, honorataq́ Cereri conuiuia ponent,
Primitiasq́, dabunt opulenter.

Idem Idyllio 17. laudat Ptolemæum quòd primitias Diis solueret,

Αἰεὶ ἀπαρχομένοιο,

Sed & Hesychius scribit morẽ fuisse Græcis, vt Vestæ primitias offerrent, vnde natum prouerbium ἀφ' Ἑστίας ἀρχόμενος. A Vesta incipiens. Plutarchus in Theseo scribit Troezenos Neptuno, quem summa religione colunt, primitias fructuum deligere. Idem in libro de Iside & Osiride tradit Harpocrati primitias leguminum offerri solitas. Apuleius libro vndecimo Metamorph. non multò postprincipiũ, scribit sacerdotes Isidis ei Deæ primitias commeatus libare solitos. Numa autẽ Pompilius suis legibus statuit fructuũ primitias Deo Termino sacrificari. Veteres quoque Diis laribus primitias frugum & vuarum, vt scribit autoritate Aristocratis interpres Aristophanis in πλούτῳ, & videre licet ex illis Tibulli versibus, lib. j. Eleg. item j.

Vos quoque felicis quondã, nunc pauperis agri,
Custodes fertis munera uestra lares.

Et alibi de Laribus quoque loquens,

His placatus erat, seu quis libauerat uuam,
Seu dederant sanctæ spicea serta comæ.

Denique Apuleius apologia 2. Aemilianũ impietatis accusans, hoc inter cætera illi obiicit, quòd segetis, aut vitis, aut gregis nullas Diis primitias impartiret.

72 *Primitiæ spoliorũ ex hostibus.* Nec tantùm primitias animalium & frugũ Diis offerebant, sed & spoliorum ex hostibus captorum, vt videre licet ex Herodoto lib. 8. & Heliodoro lib. Historiæ Aethiopicæ 9. haud multò post prin. & lib. x. Ex Pindaro Olympiorum Ode 2. statim post prin.

Ὀλυμπιάδα δ' ἔστασεν Ἡρακλέης,
Ἀκρόθινα πολέμου.

Et satis ostendit Virgilius, apud quem lib. xj. Aeneidos circa princ. Aeneas Marti offert primitias Regis Mezentij,

Hæc sunt spolia & de Rege superbo
Primitiæ.

Ad quod etiam referri potest illud Ouidij lib. 3. Fastorum,

Te memorant, Gange totoq́, oriente subacto,
Primitias magno supposuisse Ioui.

Hinc prima opima spolia possent videri dicta quæ Romulus Ioui statuit Acrone Cecrinensium duce interempto apud Dionysium Halicarnassęum lib. ij. Liuium lib. ab vrb. cond. j. & Plutarchum in vita illius. Nam & fuut secunda & tertia opima, de quibus Seruius in lib. 6. Aeneid. illud enarrans,

Tertiaq́, arma patri suspendet capta Quirino.

De quibus & nos dicemus in Alexandro ab Alexandro lib. j. Genialium dierum, c. 14.

73 *Primitiæ mundi muliebris.* Nec harum tantùm rerum, sed & aliarum quoque primitias Diis offerebant. Nam & Romanorum vxores Pythio Apollini m. liebrę mundum primitias dono dederunt, vnde aureus crater Delphos missus est, vt scribit Plutarchus in lib. Quòd non oporteat fœnerari, non adeò post principium. Qui & ipse in vita Thesei tradit eundem Theseum comæ suæ primitias Apollini Delphico consecrasse. Eumque fuisse Athenis morem. Ex quo Mar. lib. j. epist. 32.

Hos tibi, Phœbe, uouet totos à uertice crines
Encolpus, domini Centurionis amor.
Grata pudens meriti tulerit cùm præmia pili,
Quamprimùm lõgas, Phœbe, recide comas.
Dum nulla teneri sordent lanugine uultus,
Dumq́, decent fusæ lactea colla iubæ:
Vtq́, tuus longùm, dominusq́, puerq́, fruatur
Muneribus: tonsum fac citò, serò uirum.

Et idem lib. 9. epigr. 17. de coma Earini Domitiani liberti Aesculapio consecrata,

Consilium formæ speculum, dulcesq́, capillos
Pergameo posuit dona sacrata Deo, &c.

De quo etiam Statius Papinius syluarum li. 3. Sylua 4.

Accipe laudatos iuuenis Phœbeie crines,
Quos tibi Cęsareus donat puer.

Et cætera quæ sequuntur. Nam tota ea sylua ei comæ dedicatur. Et lib. 6. Thebaidos in planctu Lycurgi de morte Artemidori filij,

Iuppiter hunc trinem voti reus ante dicatam
Si pariter virides nati libare dedisses
Ad tua templa genas.

Suetonius autem in Nerone capite duodecimo, scribit ipsum Neronem barbam suam primam conditam in auream pyxidem & preciosissimis margaritis adornatam Ioui Capitolino consecrasse. Cæterùm ambrasiæ primum capillum puerilem demptum, & cirros ad Apollinem ponere solebant, vt refert Cato in libro de liberis educandis, apud Nonium Marcellum, quo loco de Cirris loquitur. Quinetiam apud Megarenses mos erat puellis ante nuptias ad Iphinoes tumulum primitias crinium deponere, vti etiam Deliorum filias in honorem Hegargeæ, vt tradit Pausanias in Atticis, qui est liber primus. Cæterùm Philostratus in Heroicis scribit Aiacem Telamonium Illisso Attico flumini comam nutriuisse.

74 *Filius vnicus vnicè diligitur.*

Nec de nihilo est quòd sacræ literæ Christū vnicum Dei, atque Mariæ filium, vtriusque tamen primogenitum tam sæpè vocitant, vt studiosè, vigilanter, industriosè fecisse videatur, quasi vnicum dixisse non sufficiat, quod per se tamen multum est, nisi & primogenitus, ex aliqua (vt quisque emunctæ naris subolere potest) latente caussa diceretur. Nam primo loco vnicum per se multum esse ostendit illud Helenæ Homericæ lib. 3. Iliados Agamemnonem alloquentis,

Τ' ἧι εὺ ἑπόμην, θάλαμον, γνωτούς τε λιποῦσα,
Παῖδά τε τηλυγέτην, καὶ ὁμηλικίην ἐρατεινήν.

Filium tuū sequebar, thalamum, fratresq; relinquens,
Filiamq; vnicam, & coetaneam amabilem.

Illudque ipsius Agamemnonis eiusdem operis lib. 9.

Τίσω δέ μιν ἶσον ὀρέσῃ,
Ὅς μοι τηλύγετος τρέφεται θαλίῃ ἔνι πολλῇ.

Honorabo autē ipsum æqualiter Oresti,
Qui mihi vnicus nutritur delitiis in multis.

Atque illud Phœnicis & ipsius Homerici eodem lib. 9.

Καί με φίλησ', ὡσεί τε πατὴρ ὃν παῖδα φιλήσῃ,
Μοῦνον, τηλύγετον πολλοῖσιν ἐπὶ κτεάτεσσι.

Et me dilexit, tanquam pater suum filium diligit
Solum, vnicum in multis possessionibus.

Et eiusdem Homeri, statim post principium libr. 16. Odysseæ, supra à nobis ad alium relatum;

Ὡς δὲ πατὴρ ὃν παῖδα ἀγαπάζων ἀγαπάζῃ,
Ἐλθόντ' ἐξ ἀπίης γαίης δεκάτῳ ἐνιαυτῷ
Μοῦνον.

Sicut autem pater suum filium amicabilis amplectitur.

Venientē ex longinqua terra decimo anno
Vnicum.

Illud quoque Hesiodi,

Μουνογενὴς δὲ παῖς εἴη πατρώϊον οἶκον.

Et illud alterius poetæ sed Latini, Planti scilicet in Asinaria, statim in prin.

Sicut tuum vis vnicum gnatum tua
Superesse vita sospitem & superstitem &c.

Et Virgilij in libro, cui Cyris titulus est,

Quod si non aliis poteris ratione parentem
Flectere, sed poteris, quid enim nō vnica possis?

Illud item Dauidis horum multò antiquioris 2. Regum j. cap. Sicut mater amat vnicum filium suum, ita ego te diligebam. de Ionata loquitur. Atque illud Hieremiæ cap. 6. Luctum vnigeniti fac tibi planctum amarum. Illud denique Amos prophetæ cap. octauo. Et ponam eam quasi luctum vnigeniti. Et Tullij Philip. 9. Est autem ita affectus, vt nemo vnquam vnici filij mortem magis doluerit, quàm ille mœror patris. In oratione pro Sexto Roscio Amerino, Quæ tanta vitia fuerint in vnico filio, quare is patri displiceret. Tradunt autem Græci Hecaten solam filiam natam esse suis parentibus, ideoq; μουνογενὴς ab Hesiodo in Theogonia, & Apollonio in tertio Argonauticon vocatur, quoniā vnigeniti sine fratribus plus honoris assequuntur, vt scribit ipsius Hesiodi Scholiastes. Vnde & vnicè amare & diligere apud Plautum in Asinaria, & in Truculento: & Ciceronem in oratore, & lib. 6. epistolarum familiarium, episto. j. & epist. 13. & lib. xj. epist. 21. & lib. 13. epist. 59. & iterum epist. vlt. & lib. 15. epist. 7. & lib. 5. de finibus, & in oratione 3. in Catilinam, & in oratione pro Cn. Planco, & Suetonium in Nerone c. 35. & alibi apud eosdem authores, & alios probatissimos quosque sæpissimè.

75 *Christus Dei filius primogenitus.*

Quod autem diximus (eò enim redeūdum est) Christum aliàs vnicum Dei & Mariæ filiū, primogenitum tamen vtriusque sæpius vocitatum fuisse, si quis authoritatem fortè desideret: Primùm de Deo probatur Psalmo 88. vbi Deus pater loquens, Ego primogenitum ponā illum excelsum præ Regibus terræ. Et Ecclesiastici 38. Quem coequasti primogenito tuo. Et ad Romanos 8. Nam quos præsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quē locum enarrans Diuus Ambrosius ostendit Christum dici primogenitum multipliciter, vt illic omnibus videre licet. Et ad Colossenses j. Qui est imago Dei inuisibilis, primogenitus. Et ad Hebræos j. Introduxit primogenitū in orbem terræ. Ex quibus aliquot congessit Diuus Cyprianus aduersus Iudæos libro. 2. in prin. vt probaret Christum primogenitum esse, &c. Diuus quoq; Ignatius, qui & Theophorus dictus est, in episto. 7. quæ est ad Ecclesiam Smyrnensem, In Domino, inquit, Iesu Christo filio

filio Dei primogenito, &c. Philo quoque in libro de Agricultura apud Eusebium Cæsariensem libro 7. de præparatione Euangelica, cap. 5. hæc ait, Omnia ducit ac gubernat aptissimè pastor & Rex Deus, præfecto, tanquam lege recta, verbo suo, & primogenito filio, qui hanc ordinis sacri administrationem, tanquã summi Regis magistratus sustinet. ταῦτα δὴ πάντα ὁ ποιμὴν καὶ βασιλεὺς θεὸς ἄγει κατὰ δίκην, καὶ νόμον προστησάμενος, τὸν ὀρθὸν, τὸν αὐτοῦ λόγον, καὶ πρωτόγονον υἱὸν, ὃς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἱερᾶς ταύτης τάξεως, οἷά τις μεγάλου βασιλέως ὕπαρχος διαδέχεται. Idem in eodem libro, quem inscripsit, Quòd peiora soleant melioribus insultare: Et si nondum (inquit) aliquis filius Dei appellari dignus est, studeat tamen ad primogenitum eius verbũ angelis omnibus antiquis, & quasi principem angelorum in visionẽ sequi. Quod & repetit ipse Eusebius, lib. xj. c. x. D. Hippolytus Episcopus & Martyr in oratione, quam fecit in illud, Dominus pascit me. Dic, inquit, mihi ò beata Maria, quid erat quod erat in tuo vtero conceptum? & quid erat quod à te in virginali matrice gestabatur? Sermo erat Dei primogenitus, de cœlis adste descendens, & homo primogenitus in vtero formatus, vt primogenitus sermo Dei homini primogenito coniunctus ostenderetur. quod & ex eo repetit Theodoritus in Eraniste, seu Polymarcho, dialogo j. At Basilides ille catalogo Hæreticorum ascriptus, dicebat ingenitum Deum primogenitum mentem suam misisse, quam Christum appellant, vt eos seruaret qui vellēt credere, vt tradit idem Theodoritus Hæreticarum fabularum li. j. Et his quoque D. Iustinus Philosophus & Martyr in defensione Christianorum ad Senatum Romanum, in multis locis. De Maria autem manifestum est testimonium Lucæ 2, post princ. & Matth. j. c. in fi. cũ dicitur, donec peperit filium suum primogenitum. quod & repetitur in cap. Ioseph, extrà de verbo. signi. Quare autem dicatur & primogenitus & vnigenitus Dei filius, vt id obiter dicam, disces ex D. Augustino in libello de fide & symbolum, c. 5. & iterum in libello expositionis quarundam propositionum ex epistola ad Romanos. Et ante eum D. Athanasio in libello de assumptione hominis contra Marcellionem, ad fin.

76 *Deus primogenitus.*

Vt ne interim omittam testimoniũ Orphei poetarum vetustissimi, qui Deum ipsum simpliciter πρωτόγονον, id est, primogenitum appellat, vti recenset Lactantius li. j. qui de falsa religione est, c. 5. carmen ipsius est,

Πρωτόγονος φαέθων περιμήκεος ἠέρος υἱὸς.

Sed & idem Orpheus Priapum Deum πρωτόγονον quoque vocat, id est, primigenium, in Hymno πρωτογόνου. Pausanias autem in Atticis inter multas Deorum aras reponit, & aram Proserpinæ πρωτογόνης, id est, primogenitæ, siue malis dicere primigenitæ. P. Sempronius Consul Rom. ædem fortunæ primigeniæ vouit, si Hannibalem cum quo bellaturus erat, vicisset, composque eius voti fuit, vt retulit Liuius 2. belli Punici lib. 9. Eamque aliquantò pòst Cn. Domitius in colle Quirinali dedicauit, Testis idem Liuius belli Macedonici lib. 4. Plutarchus autem in lib. de fortuna Romanorum tradit, Fortunæ ipsius primigeniæ templũ in Capitolio à Seruio Tullio Rege Romano fuisse extructum. quod & ipse repetit in Problematis, c. 74. & iterum 106. Sed & eius meminit Tullius libro 2. de legibus, vbi & rationẽ huius nominis tradit. Et idem Liuius li. 3. 5. decadis.

77 *Sapiẽtia primogenita. Prouidẽtia primogenita.*

Adde quòd apud Ecclesiasticum c. 24. Sapientia profitetur se primogenitam ex ore altissimi ante omnem creaturam prodiuisse. Cui subscribens Apollo Milesius à Polyte quodã consultus, moueret ne anima post mortem, an verò resolueretur: Græcis versibus respondit à Lactantio Firmiano transcriptis, in lib. de diuino præmio, c. 13. quibus diuinam πρόνοιαν, id est, prouidentiam, siue prudẽtiam πρωτόγονον, id est, primogenitam appellat,

Πρωτόγονος γὰρ τοῦτο θεοῦ διέταξε πρόνοια.

Claudianus autem in 2. panegyrico, statim in initio dicit Clementiam esse natu maximam Cœlicolũm. E diuerso Polycarpus ille, Ioannis apostoli discipulus sanctimonia, & eruditione insignis, Marcioni hæresiarchæ aliquãdo obuiã factus & quærenti an se agnosceret, Agnosco, inquit, primogenitum Sathanæ. autores Irenæus 3. lib aduersus hæreses, c. 3. & Eusebius lib. 4. Historiæ Ecclesiasticæ, c. 13. & D. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum. Polacarpum secutus Felix Pontifex Romanus in epistola ad Zenonem Imperatorem vocat Petrum Antiochiæ Episcopũ, & ipsum hæresiarcham primogenitum filium diaboli. Dominus autem noster, Exodi 4. vocat populum Israel filium suum primogenitum, quod & nos alibi diximus. Ex quibus vel cæcis apparet multum certè ponderis & momenti in ipsa inesse primogenitura, latereque inibi reconditus quippiam, quàm vt vulgus possit intelligere.

78 *Secundo geniti plerunque a Deo magis dilecti.*

Sed his confestim occurret aliquis, dicetq; Deum ipsum hominum vltimogenitos ferè magis dilexisse, charioresque habuisse, quàm primogenitos. Dilexit enim Deus Abel magis quàm Cain: Isaac, quàm Ismaelem. Dilexit & Iacob, Esau odio habuit. Phares electus, reprobatus Zaram: electus Effraim, reprobatus Manasse. Electus Iuda, in quem benedictio seminis Christi transferretur, reprobatus Ruben. Dauid inter octo fratres minimus electus præ cæteris. Moyses magis, quàm Aaron dilectus, vt ex his plerosque collegit D. Hieronymus in Esaiam capite decimo. Sed tamen

tùm abest, vt hoc primogenitis refragari possit, vt illis etiam contrà suffragari non modicè videatur, modò non cæcutiamus, sed paulò solertiùs rem ipsam introspiciamus. Nam Deus Opt. Max. nouissimos primos fecit, ipsiusmet testimonio, Matth. 19. in fi. & iterum cap. seq. Marci 10. Lucæ 13. Abiectaq; & infirma, contemptibilia, ignobilia, & nouissima mundi delegit, vt non glorietur omnis caro in cõspectu eius, vt scribit Paulus in j. ad Corinthios catholica epistola, cap. j. Et vt grauiter pronuntiauit Artabanus Persa, apud Herodotum libro 7. Gaudet Deus eminentissima quæq; deprimere. Vt etiam ex his possis colligere primogenitos esse naturaliter anteponendos vltimogenitis, quos proinde eligit Deus, ne primogeniti natura superiores in superbiam, & elationem ob id veluti præcipites trahantur, nisi frænum hoc illis dederit Deus, qui omnes vult saluos fieri, vt scribitur j. ad Tim. 2. quo se summissiores agant. Vel etiam dici potest id fuisse factum in typum Synagogæ, & ecclesiæ, testimonio Diui Hieronymi hoc ipsum affirmantis in Ezechielem, c. 27.

79 *Seniores in multis, iunioribus præferendi. Seniores honoratiores ex legibus.*

SVNT ET ALIA quæ primogenitos suadent cæteris anteponendos legum nostrarum autoritate, quæ adeò ætati tribuunt, vt seniores in multis solius ætatis ratione præferant iunioribus. Ex quibus nonnulla haud grauatim adscribemus. Primùm habes textũ memorabilem id probantem quod supra diximus, maiores natu esse cæteris honoratiores, in l. semper. ff. de iure immunita. in hæc verba, Semper in ciuitate nostra senectus venerabilis fuit. Namque maiores nostri eundem honorẽ senibus, quem magistratibus tribuebant. Quẽ textum multùm commendat Panormita. in c. statuimus, in secundo notabi. de maioritate & obedientia.

80 *Et aliis ferè ptoribus.*

Et ei quidem subscribit Iuuenalis de antiquis Romanis loquens Sat. 13.

Credebant hoc grande nefas, & morte piandũ,
Si iuuenis vetulo non assurrexerat, etsi
Barbato cuicunque puer: licèt ipse uideret
Plura domi farra, & maiores glandis aceruos.
Tam uenerabile erat præcedere quatuor annis,
Primaq; par adeò sacræ lanugo senectæ.

Et Ouidius lib. Fastorum 5.

Magna fuit quondam capitis reuerentia cani,
Inq; suo pretio ruga senilis erat.

Valerius Maximus libro secũdo, de institutis antiquis, loquens etiam de veteribus Romanis, hæc scribit, Senectuti iuuentus ita cumulatum & circunspectum honorem reddebat, tanquam maiores natu adolescentium communes patres essent. Quocirca iuuenes Senatus die vtiq; aliquem ex Patribus Consulibus, aut propinquum, aut paternum amicum ad curiam deducebant, affixique valuis expectabãt, donec reducendi officio etiam fungerentur. Et paulò pòst, Inuitati ad cœnam diligenter quærebant, quinam ei conuiuio essent interfuturi, ne seniores aduentum discubitu præcurrerent; sublataque mensa priores consurgere & abire patiebantur. Gellius lib. Noctium Atticarum 2. capite decimoquarto, apud antiquissimos Romanorum, neque generi, neque pecuniæ præstantior honos tribui, quàm ætati solitus: maioresque natu à minoribus colebantur ad Deum propè & parentum vicem, atque omni in loco, inque omni specie honoris priores, potioresque habiti. Et subdit, A conuiuio quoque, vt scriptum est in antiquitatibus, seniores à minoribus domum reducebantur, eumque morem accepisse à Lacedæmoniis traditum est, apud quos Lycurgi legibus maior rerum omnium honos maiori ætati habebatur. Hæc ille. Valerius Publicola Bruto collega mortuo post aliquantum temporis collegam sibi Lucretium patrem Lucretiæ subrogauit. Eique quòd esset senior, primo loco cedẽs fasces tradidit, qui honor ab eo primo obseruatus, semper posteà senibus est habitus, vt prodidit Plutarchus in vita ipsius Publicolæ, & Valerius Maximus libro quarto, capite primo. Hoc loco placuit verba Cornelij Taciti ex libro tertio Historiarum subnectere. Domitius, inquit, Corbulo prætura functus, de L. Sulla nobili iuuene questus est apud Senatum, quòd sibi inter spectacula gladiatorum loco non decessisset. Pro Corbulone ætas, patrius mos, studia seniorum erant. Contrà Mamercus Scaurus & Lucius Arruntius, alijque Sullę propinqui nitebantur, certabantque orationibus: & memorabantur exempla maiorum qui iuuentutis irreuerẽtiam grauibus decretis notauissent: donec Drusus apta temperandis animis disseruit, & satisfactum Corbuloni per Mamercum, qui patruus simul ac vitricus Sullæ, & oratorum ætate vberrimus erat. Hactenus ille.

81 *Lacedæmoniorum mos honorãdi seniorum.*

Huic autem quod de Lycurgo & Lacedæmoniis dictum est, subscribit Iustinus libro 3. Lycurgus maximum honorem non diuitum, & potentum, sed pro gradu ætatis senum esse voluit. Nec sanè vsquam terrarum locum honoratiorem senectus habet. In quam sententiam refert Plutarchus in Apophte. quod cùm senex quidam Atheniensis in Panatheis spectaculis à nullo sessum reciperetur, tandem à Lacedæmoniis cum maximo plausu populari receptus est: tunc quẽdam Lacona dixisse, Athenienses scire quæ honesta sunt, non tamen facere. Similiter in Olympiis ludis cùm quidam senex, vbi sederet non haberet, ad multos quoque profectus exploderetur ab omnibus: tandem cùm ad Lacedæmonios venisset, pueri omnes Laconici assurrexere, viriq; complusculi locum cesserunt, quod cùm cæteri Græci plausu & admiratione efferrent, ille

mouens

mouens caput & lachrymabundus, Heu me miserum, inquit, vt Græci omnes nouerunt, quæ honesta sunt, sed his soli vtuntur Lacedæmonij. Id quod etiam retulit Tullius in Catone maiore, & Valerius Maximus lib. 4. c. 5. in fin. & è nostris Ioan. And. in c. quanto, ex tr. de transla. præla. Cæterùm Cicero, vbi suprà scribit Lysandrum Lacedæmonium dicere solitũ Lacedæmoniis esse honestissimum domiciliũ senectutis. Nusquam enim tantum tribuitur ætati, nusquam etiam senectus honoratior. Et paulò antè sigillatim referens honores præstari solitos senioribus: Fructus, inquit, autoritatis capit extremos superior ætas. Hæc enim ipsa sunt honorabilia: quæ videntur leuia, atq; communia, salutari, appeti, decedi, assurgi, deduci, reduci, consuli: quæ & apud nos, & in aliis ciuitatibus, vt quæque optimè morata, ita diligentissimè obseruãtur. Et vt redeamus ad Plutarchum: Is præterea narrat, quòd cùm Lacedæmona quis venisset, honore inspecto, quem iuniores senioribus præstabant, ἐν Σπάρτῃ (inquit) μόνῃ λυσιτελεῖ γηράσκειν. In Sparta sola expedit senescere. Apud eundem quoque in Apophte. Laconicis interrogatus Telecrus, aut vt alij legunt, Teleclus, cur apud Spartiatas consuetudo esset vt iuniores assurgerent senioribus: vt in iis (inquit) qui nihil attinẽt, honorandis ita se gerentes, magis honorent parentes.

82 *Et Aegyptiorum.*

Apud Aegyptios quoque iuniores maioribus natu obuij cedunt via ac deflectunt, aduenientibusq́ue è sedili assurgunt, vt retulit Herodotus in Euterpe, qui subdit hac in re Aegyptios cum solis Græcorum Lacedæmoniis cõuenire. Albani item, vt tradit Strabo. lib. xj. senectutem non tantùm parentum, sed & cæterorum quoque præcipuè, venerantur. Sed & Pharisæi, vt à Philone proditum est, maiores natu venerantur, ita vt nec contrarium quidẽ alicui aliquando respondeant, vt etiam retulit Iosephus de antiquitatibus lib. 17. c. j. Quin generalis erat lex apud Iudæos iubens omnibus senioribus iuuenes honorem exhibere, quin cunctorum senior Deus est, vt etiam retulit Iosephus contra Appionem, c. 7. Scribunt Aelianus in Varia Historia, & Philostratus in vita Apollonij post initium lib. 5. apud Gades templum senectuti dicatum, quod vt subdit Aelianus, maximè ætatem rerum magistram venerentur. Tartesij adeo senectutem venerabãtur, vt non liceret minori contra maiorem natu testimonium dicere, vt ex Nicolai τῶν ἐθῶν tradit Stobæus c. 42.

83 *Rursum de honore seniorum.*

Tullius in lib. de amicitia refert Scipionem, Q. Maximum fratrem nequaquam sibi parem, quòd is anteibat ætate, tanquam superiorem coluisse. Apud Homerum lib. 13. Iliados, Neptunus Iouis ex vtroque parente frater ipsum Iouem reueretur, neq; audet illi palàm obsistere, quoniã esset maior natu. Apud eundẽ li. 23. eiusdem operis Antilochus seniori cedẽdum dicit. Et paulò pòst idem immortales Deos homines natu maiores venerari testatur,

Ἀθάνατοι τιμῶσι παλαιοτέρους ἀνθρώπους.

Et lib. 15. Odysseæ & seq. vtrobiq; circa initia inducit ipse Homerus Telemachum subulcũ seniorem ipsius famulum honoris causa patrẽ vocitare. Sic & Amphinomus Vlyssem, qui senex admodum videbatur, patrem vocat, quamuis habitu & specie esset mẽdicus, li. 18. Odyssee, χαῖρε πάτερ ὦ ξεῖνε, &c. In quam etiam sententiam D. Ioãnes in sua 2. epistola, c. 2. patres eos, ad quos scribit, vocat honoris gratia, quoniam essent seniores, vt & annotat D. Hieronymus in Esaiam, c. 3. Similiterq́ue Imperator Vlpianum parentem appellat, in l. ex diui. C. locati. quoniam erat illo senior, vt ibi dicit glo. & Cepol. in tracta. de Imper. mili. delig. in priuilegiis senectutis, ver. 46. Sic & Iustinianus Theodorum in §. vlt. in Auth. de litigio. Est enim pater nomen honoris ac dignitatis, vt dicit Archi. in c. præsens. 20. q. 3. & Fran. Purp. in l. vlt. in prin. C. de edend. Neque enim etiam ex nostris licet seniores fratres appellare. quin punitur qui id facere præsumit, per. l. singuli. C. de offic diuer. iudi. quam ad hoc nuncupatim no. Roma. in repe. l. si verò. §. de viro, in 53. fal. ver. octauò defertur. ff. solut. matri. & Ferd. Loaz, qui illius non meminit in repet. rub. de tutelis. & iurec. col. 2. nume. 92. Nam & Diuus Paulus j. ad Timoth. 5. præcipit iuuenes honorare seniores vt parentes nostros, cùm scribit, Seniorem ne increpaueris, sed obsecra vt patrem, anum, & matrem. Id quod olim obseruabant Athenienses, qui vt Isocrates scribit in Areopagitico, senioribus aduersari, aut maledicere grauiùs esse putabant, quàm in parentes delinquere. Sed vt ad Homerum redeamus, is circa initia lib. 23. eiusdem operis facit Penelopem sic Euryclíam famulam alloquentem,

Σὲ δὲ τοῦτό γε γῆρας ὀνήσει.

Quasi velit dicere se illam senectæ gratia revereri, vt proinde aduersus eam non irascatur, vti aduersus aliam fecisset, quæ sibi talia nunciasset. Quasi famulos etiam nostros ob senectam venerari reuererique debeamus. Latinus quoque Homerus hanc sententiam grauiter pronunciat, Eglo. 5.

Tu maior, tibi me est æquum parere Menalca.

Quem citat ex nostris Iason in lege, cùm quid, in secunda lectura, ante finem. ff. si certum peta.

84 *De iisdem rebus.*

Plato lib. 9. de legibus, Seniorem (inquit) nõ paruo interuallo iunioribus præponendum esse & apud Deos, & apud homines qui fœliciter victuri sunt, Et paulò pòst, Qui licèt (inquit) seniorem & re, & verbo colat. At si viginti annis maior est, quasi patrem si vir fuerit: aut matrem si mulier, reueteatur. Idem li. 4. de

Repobl. iubet iuniores cedere locum senioribus & assurgere. Pythagoras authore Laertio dicebat seniores esse honorandos. Nēpe quod tempore præcederet, id honorabilius existimādum, sicuti occasu ortum, in seculo principiū fine, in vita autem generationem corruptione. Sententia est & Chilonis vnius ex septem sapientibus, aut vt alij malunt, Periandri, qui & vnus est ex septē, πρεσβύτερον αἰσχύνου, id est, Seniorem venerare. Altera Phocylidis præcipientis senes venerari, illisq; cedere & sede & alijs honoribus, haud dissimiliter ac nobilib*,

Αἰδεῖσθαι πολιοκροτάφους εἴκειν δὲ γέρουσιν.

Ἕδρης καὶ γεράων πάντων· γενεῇ δ' ἀτάλαντον.

Rursumque præcipit senem patris coetaneum æquis honoribus venerari,

Πρέσβυν ὁμήλικα πατρὸς ἴσαις τιμαῖς γέραιρε.

Concilium Carthaginense quartum, c. 84. iubet pauperes & senes præ cæteris honorādos. Cicero quoque lib. j. Officiorum, Est, ait, adolescentium maiores natu vereri, ex hisq; eligere optimos & probatissimos, quorum cōsilio, atque autoritate nitantur. Ineuntis enim ætatis inscitia senum constituēda & regenda prudentia est. Plinius Secundus lib. Epist. 8. ad Maximum dicit senectutem in homine venerabilem, in vrbibus sacram esse. propterea illum monet, vt sit apud ipsum honor antiquitatis. Et hinc illud Ouidij lib. 8. Metamor.

Inter honoratos medio de uertice canos.

Illud quoque Claudiani,

Mansura uerendus.

Scribit iura senex.

Et vt de sacris diuinisque scriptoribus aliquid afferamus, Scribitur Leuitici 19. c. Coram cano capite cōsurge, & honora personam senis. Quam sententiam citat è nostris Alberi. in L. veluti. col. 2. ff. de iusti. & iur. & Luc. Pen. in l. j. in verbo, prior. C. de Consul. lib. 12. Et Diuus Petrus in prima Epistola catholica, cap. 5. Adolescētes subditi estote senioribus. Et vt redeamus ad nostra iura: in eam rem facit tex. in l. 2. §. quæ omnia, versicu. tanta, C. de vete. iur. enucl. vbi scribitur in hæc verba, Tanta autem à nobis antiquitati habita est reuerentia &c. & in Auth. de Quæstore. §. si verò vitæ. Ex quo not. glo. in rubr. eiusdem titu. venerandam esse caniciem. Decreta autem Canonica præcipiunt clericis, vt debitam senioribus præbeāt obedientiam, in c. his igitur. 23. dist. Alibi dicitur, veneranda vetustatis authoritas, in §. illud. 1. quæstio. 6. qui sumitur ad verbum ex §. illud, in Authent. de appell. & int. quæ temp. Ex quibus fortè dicitur in c. quanto, de translat. episco. quòd Decreta primùm sanxerunt reuerentiam antiquitati exhibēdam. quod & idem scribitur in c. conquestus, 9. quæst. 3. & in cap. contra statuta, 25. quæst. j. & facit text. in c. priscis, in prin. 55. dist. Et hoc, videlicet vt honor & reuerentia senioribus exhibeatur, dicunt Rayn. & Ang. in l. sed si hac. §. sed si per pœnā. ff. de in ius voc. procedere à iure gentium: & sequitur Ias. consil. 192. exorta est, col. 2. versi. ex præmissis apparet, li. ij. & in l. cùm quid, in ij. lect. col. vlt. ff. si cert. peta. vbi allegat tex. in c. est ordo, 53. q. v. Et Aristotelem, qui scribit lib. Politicon ij. naturaliter seniores iunioribus dominari. sicuti & eum allegat Alberi. in suo Dictionario, in verbo, senex.

Ex hoc autem honore senioribus omnium gentium consensu impendi solito fortè manauit, vt antiquius id dicamus, non solùm quod vetustius est, sed & quod potius ac venerabilius & melius est, vt cùm Iurisconsultus noster Paulus scribit in l. postliminium. §. filius. ff. de capti. & postli. reuer. Disciplina castrorum antiquior fuit parentibus Romanis, quàm charitas liberorum, vbi & hoc annotat Budæus. Tullius li. j. de Inuentione. Quid huc tāta Thebanorum gloria, tam claro atque exornato tropheo carius atque antiquius habere conuenit? Et ad Atticum lib. 12. Sanctius & antiquius est hoc mihi, & in libro de Repu. j. Sed quoniam plurima beneficia cootinet patria, & est antiquior parens, quàm si quis, vt aiunt, creauerit maior ei profectò quàm parenti debetur gratia. & Lucilius lib. 4. Quin potius vitam degat sedatus quietem, quā tu antiquius quàm facere hoc fecisse videatur. quæ duo postrema loca in id citat Nonius Marcellus de dictionum differentiis. Quintilianus li. 4. Vt in armorum ratione antiquior cauendi, quàm ictū inferendi cura. & alibi sæpissimè apud probatissimos autbores.

Sed & hinc quoque fieri potest, vt senectus γῆρας diceretur, tanquam γέρας, quo nomine & illis vocatur honor, & præmium. Id autem à natura profectū docet quod scribitur ab Aeliano li. j. de natura animalium. Græcè quidē, sed in hūc sensum, Ex omnibus legibus humanissimam iudico, qua Lycurgus præcipit natu grandibus iuniores cùm vel de sedibus, vel de via decedere debere: tum verò eosdem reuerētia aduersos ætatem, quam vt assequantur omnes expetunt, assurgere oportere. Elephantorū genus à principio hoc idem solo naturæ doctu sine Lycurgi, aut Solonis, aut Zaleuci, Charondæ præceptione sanctissimè obseruant. Aetate affectis nimirum iuniores de legitimo cibo cedunt, eosdemque summa & obseruantia colunt, & à periculis seruant. In fossam delapsos iniectis fruticum fascibus subtrahunt, quibus tanquam scalis senectute graues ascendentes liberantur. Cui & tu adde quod dicam infrà, nu. 216. sed quid plura.

Sed hoc tamen intelligendum est, modò seniores nō ætate tantùm, sed & prudentia quoque & moribus sint superiores, ex sentētia Salomonis, aut potius Philonis Sapientiæ 4. dicentis, Senectus venerabilis est, non diuturna, neque

85 *De eadē re ex testimonio sacrarū literarum.*

86 *Antiquius dicitur qd potius & uenerabilius.*

87 *Senectus cur. Γῆρας Γέρας*

88 *Superiora intelligenda si senes moribus & prudentia*

ſunt ſuperiores.

neque annorum numero computata. Cani autem ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis vita immaculata. Nam & idem quoque Salomon Eccleſiaſtes c.4. prætulit puerum pauperem & ſapientem regi ſeni & ſtulto, quod nos alibi ad aliud citauimus. Prouerbiorum c.16. cùm dixiſſet, Corona dignitatis ſenectus, ne de omnium ſenectute dixiſſe videretur, addit, quæ in viis iuſtitiæ reperietur. Cui accedens Philo,

> Αἱ πολιαὶ σὺν νῷ γεραρώτεραι, αἱ γὰρ ἄτερ νοῦ
> Μᾶλλον τῶν πολλῶν εἰσὶν ὄνειδος ἐτῶν.

Id eſt, ad verbum,

> Canicies cum mente honorabiliores. Quæ enim ſine mente,
> Magis multorum ſunt vituperium annorũ.

Cicero quo loco nuper citauimus, ſcribit miſeram eſſe ſenectutem, quæ ſe oratione defendit. Non enim canos, non rugas repentè autoritatem afferre, ſed honeſtè actam ſuperiorem ætatem. Eſaias autem c.65. puerum centum annorum vocat ſenẽ, qui moribus eſt puer: proptereà non magis honorandus, quàm ſi verè puer eſſet. Cuius etiam rei fit mentio in decretis canonicis in c. Paulus, & in §. quibus ergo. 2.q.7. Notus eſt ille verſus,

> *Stultitia eſt, quæ te non finit eſſe ſenem.*

Quem citant glo. Hoſt. in c. cùm in iuuentute, in verbo, frequentiùs, de præſump. Qui verſus partim ſumptus eſt ex Ouidio lib.j. Faſtorum cùm ſcribit,

> *Nequitia eſt, quæ te non ſinit eſſe ſenem.*

Sed vt redeamus, Eccleſiaſticus c.25. inter tria quæ præcipuè odit, ſenem fatuum reponit. Ambroſius in Lucam c.j. Iuxta (ait) animæ & corporis numerantur ætates, non pro ratione temporis, ſed pro qualitate virtutis: vt vir perfectus ille dicatur, qui careat errore pueritiæ, & lubricũ adoleſcentis animi maturitate non ſentiat. Idem ad Valerianum, Non canicies cõmẽdata eſt annorum, ſed morum. Idem in epiſtola contra Symmachum, Non annorum, inquit, canicies eſt laudanda, ſed morũ. Et Chryſoſtomus in epiſtolam Pauli ad Hebræos, Sermo. 7. Canicies tunc eſt venerabilis, quando ea gerit quæ caniciem decent. Cùm verò iuueniliter ſenex conuerſatur, plus iuuenibus ridiculus erit. Gregorius quoque lib.30. Moraliũ, Iuuenes dici ſolent, qui nulla conſilij grauitate deprimuntur. Senes verò non eos ſacra ſcriptura vocare conſueuit, qui ſola tẽpora quantitate, ſed qui morum grauitate maturi ſunt. Indi ætati ſenum nullam prærogatiuam tribuunt, niſi prudentia excellant. teſtis Strabo libro 15.

89 Prudentia maior præſumitur in ſenibus.

VERVM ET SECVNDO in dubio præſumendum eſt, prudentiam atque ſapientiam, & in vniuerſum animi virtutes viresque cum ætate creſcere: vt quò quiſq; ſenior eſt, eò præſumatur prudentior, & animi virtutibus ſuperior, vel teſtimonio antiquiſſimi illius ſcriptoris Iob c.12. dicentis, In antiquis eſt ſapientia, & in multo tempore prudentia. quem citant Imo. & Alex. in l. Gallus, in prin. ff. de liberis & poſthu. Et rurſum idem Iob. 32. c. Annorũ (inquit) multitudo docet ſapientiam. Et Eccleſiaſticus c.15. Quàm ſpecioſa veteranis ſapiẽtia, & glorioſus intellectus. Præterea & de Chriſto legitur Luc.2. quòd proficiebat ſapiẽtia & ætate. In quam ſententiam Homer. lib. Odyſſeæ 2. inducit Telemachum, dum Antinoum cæteroſq; procos alloqueretur, hæc dicentem,

> Ἐγὼ δ' ἔτι νήπιος ἦα,
> Νῦν δ' ὅτε δὴ μέγας εἰμὶ, καὶ ἄλλων μῦθον ἀκούων
> Πυνθάνομαι, καὶ δή μοι ἀέξεται ἔνδοθι θυμός.

Id eſt, ad verbum,

> Ego autem adhuc paruus eram,
> Nunc autem quando tam magnus ſum, & aliorum verborum audiens
> Sapio, & iam mihi augetur intus animus.

Cui adſtipulatur & illud Euripidis in Andromacha,

> Πολλῶν νέων γὰρ κᾶν γέρων, εὔψυχος, ᾖ κρείσσων.

Id eſt, Gnauus ſenex & iuuenibus compluribus præſtat.

Et vt ſcribit è noſtris Bal. in c.j. in prin. per illũ tex. extrà de renunc. Pluris valet vmbra ſenis, quàm arma iuuenis. Plautus autem in Trinũmo. Sapientiæ (inquit) ætas condimentum eſt. Sapiens ætati cibus eſt. Themiſtocles cùm expletis 107. annis ſe mori cerneret, dixiſſe fertur, vt retulit Hieronymus ad Nepotianum de vita clericorum, ſe dolere quòd tunc egrederetur è vita, quando ſapere cœpiſſet. Idẽ Hieronymus in eodem loco, Omnes (inquit) penè virtutes corporis mutantur in ſenibus: & creſcente ſola ſapientia, decreſcunt cæteræ virtutes. Et paulò pòſt, Senectus ętate fit doctior, vſu tritior, proceſſu temporis ſapientior. Socratis eſt ſententia ab Alcibiade in Platonis Sympoſio relata, ἥ τοι τῆς διανοίας ὄψις ἄρχεται ὀξὺ βλέπειν, ὅταν ἡ τῶν ὀμμάτων τῆς ἀκμῆς λήγειν ἐπῇ. Id eſt, tunc mentis oculus acutè incipit cernere, cùm primùm corporis oculus defloreſcit. Tullius lib. de ſenectute, Temeritas eſt floreſcentis ætatis, prudentia ſenectutis. Quintilianus in ſua declama. 317. Itaq; Herculè militem legimus robuſtum, legimus iuuenem, Imperatorem facimus ſenem. In illis enim vis corporum & manus ſola ſpectatur, in his conſilium gratiæ, quæ bona præcedentis ætatis in locum virium ſubeunt. Et ne longè teſtimonia repetamus, tex. habemus hoc quoque probantem in c. viduas. l.j. ibi, quę perfectioris ætatis, & maturioris ſapientiæ & conſilij exiſtunt, 27.q.j. & alibi tex. in c. vlt. 84. diſt. enarrans illud Prouerbiorum 20. Dignitas ſenum canicies, interpretatur caniciem pro ſapientia, de qua (inquit) ſcriptum eſt (videlicet Sapien.4.) canicies hominum prudentia eſt.

Ita legitur apud Plat. Sed corruptus locus: legendúmque λήγει ἐπῇ.

90 *Ratio præcedentiũ ex Aristotele.*

Aristoteles alicubi scribit vires pollere in iuuenibus, prudẽtiam in senioribus, vti etiam retulit Bal. in repet. l. j. col. 4. versi. sed pone robustus. C. vnde vi. Idem lib. circularium quæstionum 30. c. 3. Cur (inquit) seniores amplius mente valemus? Quia natura parens & autor omnium instrumẽta duo nobis inseruit, quorum operam instrumentis extraneis vti valeremus. Manum, inquam, corpori dedit, animæ mentem. Est enim mens quoque rebus à natura nobis impartitis annumeranda, vicem sanè gerens instrumenti. Cæteræ omnes scientiæ artesque nostra opera sunt: mentem ipsam opus esse naturæ fatendum est. Vt inde manu non iam inde ab ortu naturæ vti possimus, sed cũ eam natura absoluit, perfecitque (procedente nanque ætate manus suum opus maximè efficere potest) Ita etiam mens quæ res naturalis est, non protinus, sed in senectute maximè nobis contingit: atque tunc potissimùm consummatur atq; absoluitur, nisi detrimento aliquo lacera læsaq; sit, quemadmodum cætera quoque opera naturæ. Posterior verò mens quam manuum facultas accedit: quoniam instrumẽta etiam mentis posteriora sunt, quàm manuũ instrumenta. Est enim mentis instrumentum scientia: menti nanque vtilis scientia est, vt tibicini tibia. Manuum instrumenta, res plerçq; naturales sunt: natura autem ipsa eiusque res omnes priores sunt quàm scientia. Quorum autem instrumenta priora sunt, facultates quoque eorum priùs contingere congruum est, his enim crebrò vtentes conficere habitum solemus, & ita sic reciprocãtur, vt quam vicem hæc inter se gerunt quorum instrumẽta sunt, eandem instrumenta quoque ipsa inter se habeant, hæc Aristoteles. Cui & illud adiicere potes ex magistro ipsius Platone in Timæo, Animam ab initio cùm mortalis corporis vinculis includitur, amẽtem effici. At postquam nutritionis & augmenti riuus lentùs minusque fluit, animæque circuitus tranquilliore motu iter suum peragunt, processuque temporis sedatiores fiunt, & in figuram naturæ suæ congruam restituuntur: tũc singulorum circulorum directæ conuersiones eiusdem & alterius naturam probe discernunt, hominemque sic institutum prudentem efficiunt.

91 *Alia ex re ipsa. Prudentiã non nisi per multa rerũ experientiã quæri.*

Adde & tu aliam quoq; rationem crassiorẽ quidem illam, sed non minùs fortè efficacem: videlicet prudentiam, nisi per multam rerum experientiam, neminem assequi posse. Proinde opus esse & longo tempore, & rerum in vtraq; fortunam multiplicium & variarum vsu, ac pertractatione. Quod Homerus ille animaduertens Vlyssem suum, sub cuius nomine sapientem virũ intelligi voluit, terra mariq; diutius iactari fecit. Cuius exemplo, longa experientia, & vsu informandum esse sapientem virum præcipit. Ita enim Odysseam inchoat,

Ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ
Πλάγχθη, ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσε,
Πολλῶν δ᾽ ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω.

Id est, vt Horatius duobus versibus traducit.

Dic mihi Musa virum captæ post tẽpora Troiæ,
Qui mores hominum multorum vidit et urbes.

Quod imitatus Maro noster Aeneam suũ per diuersa quoque terrarum spacia circunducit. Constat autem quò seniores sumus eò plus habere nos experientiæ & vsus, vt est tex. in c. sciẽdum. 26. q. 4. Et vt inquit Pan apud Apuleium li. 5. de Asino aureo, Sum quidem rusticanus & opilio, sed senectutis prolixæ beneficio multis experimẽtis instructus. Et Homerus, vt ad eum redeamus, circa initia lib. 4. Odysseæ de heroe quodam Aegyptio ita loquitur,

Ὃς δὴ γήραϊ κυφὸς ἔην, καὶ μυρία ᾔδη,

Id est, Qui iam senecta incuruus erat, & multa rerum experientia sapiens.

Et apud eundem lib. Iliados 19. Vlysses dicit se Achilli non parum sapientia præstare, quoniá senior esset, & plura nosset,

Ἐγὼ δέ κε σεῖο νοήματί γε προβαλοίμην
Πολλόν, ἐπεὶ πρότερος γενόμην, καὶ πλείονα οἶδα.

Quæ etiam postrema verba apud eundẽ eiusdem operis lib. 21. protulit Neptunus Apollinem alloquens. Lib. autem Iliados 13. de Ioue & Neptuno loquens,

Ἦ μὰν ἀμφοτέροισιν ὁμὸν γένος, ἠδ᾽ ἴα πάτρη,
Ἀλλὰ Ζεὺς πρότερος γεγόνει, καὶ πλείονα ᾔδει.

Id est, Vere quidem vtrisque vnum genus, & vna patria,
Sed Iupiter prior generatus erat, ac plura notat.

Euripides quoque in Phœnissis inducit Iocastem suum Eteoclem filium adolescentem in hæc verba alloquentem,

Ὦ τέκνον, οὐχ ἅπαντα τῷ γήρᾳ κακά
Ἐτεόκλεες πρόσεστιν, ἀλλ᾽ ἡμπειρία
Ἔχει τι λέξαι τῶν νέων σοφώτερον. Id est,

O gnate Eteocles cuncta nequaquam mala
Adsunt senectæ: nam per experientiam
Vsumque rerum haud nihil rudi
Potest iuuenta melius ac prudentius.

Siue malis ad verbum,

O fili, non omnia senectuti mala,
Eteocles, adsunt, sed ipsa experientia
Potest aliquid dicere iuuenibus prudẽtius.

Sed & eiusdem est ea sententia.

Τὸ γῆρας ὦ παῖ τῶν νεωτέρων φρενῶν
Σοφώτερον πέφυκε, κἀσφαλέστερον.

Senectus ò fili iuuenilibus animis
Sapientior est, atque tutior.

A quo Ouidius potest videri mutuatus fuisse illos versus lib. 6. Meta.

Non omnia grandior ætas
Quæ fugiamus, habet: seris uenit usus ab annis.

Sed & in eandem sententiam est quod Afranius poeta apud Gellium lib. 13. c. 8. Sapientiã dicit

dicit filiam esse vsus, versus ipsius ij sunt,

Vsus me genuit, mater peperit memoria.
Σοφίαν vocant me Graii, vos sapientiam.

Cui subscribens autor allegoriarum in Hesiodum ob id tradit Palladem dici natam ex Iouis vertice, quoniam ab experientia sæpe prudentia oritur: illa verò ex sensibus, quæ in capitis ambitu visuntur. Nam & Isocratis sentētia est in epistola ad Iasonis liberos, Experientiam & rerum multarum vsum senes erudire: atque efficere, vt quid expediat, acutius quàm alij perspicere posse videantur. Et hinc certè fluit maxima pars eorum, quæ ætati tribuimus, & præcipuè quæ proximè dicemus.

92 Ex quo item & illud fit, vt seniores non facilè dolis & artibus decipiātur: nempe propter multam longamque rerum experientiam, quæ eos prudentiores astutiores, callidiores, cautiores reddidit. Hincq; Senarius ille prouerbialis.

Γέρων ἀλώπηξ οὐχ ἁλίσκεται πάγῃ.

Senex vulpes non prehenditur laqueo.

Senex vulpes nō prēditur laqueo.

Illique non absimilis apud Laertium in Heraclide Pontico, ex Dionysio Metathemeno, aut, vt alij malunt, Spintaro,

Γέρων πίθηκος οὐχ ἁλίσκεται πάγῃ.

Senex simia non prehenditur laqueo.

Mox tamen subiungitur.

Ἁλίσκεται μὲν, μετὰ χρόνον δ' ἁλίσκεται.

Prehenditur tamen, sed post tempus prehenditur.

93 IGITVR ET TERTIO in consiliis quærendis, causisque dubiis decidendis antiquioribus iunioribus præferuntur cap. de quibus, 20. dist. vbi hæc verba scribuntur, Quòd si omnibus his inspectis huius quęstionis qualitas non lucidè inuestigatur, seniores prouinciæ congregate, & eos interrogate. Facilius nāque inuenitur quòd à pluribus seniorib⁹ quæritur. & not. Domi. & Cardi. Alexan. ibi. Ex eoque infert Domi. in dubio standum esse magis op. antiquorum Doctorum, quàm iuniorum, & Archi. in c. domino sancto. 50. dist. & in ca. diffinimus. 18. q. 3. Barb. consi. 23. scripsit propheta, colum. penul. lib. 1. & consi. 20. illud afferam, colum. 3. libro 2. & Ferdi. Loaz. in repet. rub. de iusti. & iure, colum. 10. nume. 78. Et facit quod in simili dicitur in d. c. domino sancto, in fi. 50. distinct. cùm dicitur, quòd illius consilij sententia magis teneatur, cuius antiquior & potior extat autoritas, & est similis text. in cap. hoc ipsum 33. quæst. 2.

Seniores in consilijs præferūtur iunioribus.

94 Homerus enim lib. Iliados 3. cùm de Vcalegone & Antenore loqueretur eos dicit arte militari ob senium desuetos, sed in curia ac senatu dicendaque sententia vtilissimos,

Γήραϊ δὴ πολέμοιο πεπαυμένοι, ἀλλ' ἀγορηταὶ
Ἐσθλοί.

Idem lib. 4. hæc facit Nestorem dicentem,

Κελεύω
Βουλῇ καὶ μύθοισι, τὸ γὰρ γέρας ἐστὶ γερόντων.

Id est, Iubeo

Consilio & sermonibus, hoc enim munus est senum.

Sed & lib. 23. grauiter pronunciauit animum iuuenibus esse promptiorem, sed imbecillius consilium,

Οἶσθ' οἷαι νέου ἀνδρὸς ὑπερβασίαι τελέθουσι,
Κραιπνότερος μὲν γάρ τε νόος, λεπτὴ δέ τε μῆτις.

95 Et huc alludens Homerus Latinus per omnia Græci imitator dandis semper consiliis natu maiores destinat. Nam lib. 5. Aeneid.

Hic vna in multis quæ maxima natu
Virgo tot Priami natorum regia nutrix,
Non Beroe vobis, &c.

Et paulò pòst,

Tum senior Nautes, vnum Tritonia Pallas
Quem docuit, multaq; insignem reddidit arte,
Hæc responsa dabat.

Quo in loco & Donatus & Serui⁹ istud quod diximus, annotarunt. Nec iniuria, quando & bis postea idem vates de eodem loquēs, & ætatem seniorem inculcat,

Talibus accensus dictis senioris amici.

Item,

Consiliis pare quæ nunc pulcherrima Nautes
Dat senior.

Et Ouidius lib. 5. Fastorum,

Martis opus iuuenes animosaq; bella gerebāt,
Et pro Diis aderant in statione suis
Viribus illa minor nec habendis vtilis armis,
Consilio patriæ sæpe ferebat opem.

Et apud eundem Oenone ad Paridem,

Consului (neque enim modicè terrebar) anusq;
Longæuosq; senes, constitit esse nefas.

Et in eadem epistola,

Quid grauis Antenor, Priamus quid suadeat ipse,
Consule, quis ætas longa magistra fuit.

Et Lucretius, lib. 3.

Inde vbi robustis adoleuit viribus ætas,
Consiliū quoq; maius, & auctior est animi vis.

Quibus & concinit illud Claudiani de victoria Stiliconis contra Alaricum,

Primosq; suorum
Consultare iubet bellis annisq; verendos.

96 Sed & Euripides, vt ad autores Græcos redeamus, in Menalippe apud Stobæū, Ser. 114.

Παλαιὸς αἶνος, ἔργα μὲν νεωτέρων,
Βουλαὶ δ' ἔχουσι τῶν γεραιτέρων κράτος.

Dictum est vetustum, facta iuuenum, cęterū
Magis valent consilia natu grandium.

Idem quoque in Bellorophonte apud eundem Stobæum in eodem loco,

Ὦ παῖ, νέων τοι δρᾶν μὲν εὔτονοι χέρες,
Γνῶμαι δ' ἀμείνους εἰσὶ τῶν γεραιτέρων.

O fili, iuuenum manus ad agendum robustæ sunt,
Sententiæ autem sunt meliores seniorum,

Quem posteriorem versum nonnulli etiā Menandro tribuunt.

Subdit autem Euripides,

Ὁ γὰρ χρόνος δίδαγμα ποικιλώτατον.

Nam tempus multam & variam doctrinam parit

Id qnod etiam pertinet sd ea quæ diximus suprà nu.87.incip.adde & tu. Plutarchus quoq; in commentario cui titulus est *εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον*, scribit maximè seruari ciuitatem, vbi consilia senum, & iuuenum lanceæ præcellunt. Cicero antem in Catone, Non (inquit) viribus, aut velocitatibus, aut celeritate corporum res magnæ geruntur, sed cōsilio, autoritate, sententia: quibus non modò orbari sed etiam augeri senectus solet. quam sententiam citat è nostris Lucas Pen. in l. j. col. 2. C. de Consul. lib. 12. & Barb. d. consi. 23. col. pen. lib. 1. Idem in oratione ad Pōtifices pro domo sua, Opus (inquit) erat scientia, quam etsi omnes consecuti sunt, tamen certè peritiores vetustas facit.

97 Roboam cōsilio iuniorū re nū amisit.

Scribitur 3. Regum 12. Salomonem Regem omnium mortalium sapientissimum seniores quosdam sibi delegisse, quibus suum ipsius regnum gubernaretur. Quorum consilio cùm non acquieuisset Roboam, sed iuniorum potiùs, regnum amisit, de quo nonnihil habetur in c. ecclesia. 16. q. 1. & per glo. in c. 1. 84. dist. & Specul. tit. de aduo. §. nunc tractamus, versi. habito igitur. Salomonem autem secutus Lycurgus ille, qui Lacedæmoniis leges scripsit, illud omnium primum instituit, vt octo & viginti seniores Regibus Laconum semper assisterēt, vti in eius vita recenset Plutarchus. Nam & vt è nostris scitè prudenterque scripserunt Ang. & Iason in 2. lec. in fi. in d. l. cùm quid. ff. si certè peta. melius saniusque est consilium seniorum quàm iuuenum. allegat Iason text. qui tamen parum facit, in c. ex multa, de voto. Per quem tamen idem quoque voluit ipse Iason in l. gallus, in princip. in 1. lec. colum. 13. versi. in tertia parte. ff. de libe. & posthu. vbi & hoc allegat illud Hieronymi ad Augustinum, Bos lassus fortius figit pedem. quod & citat idē Ias. in l. si ser uū. §. sequitur, ff. de ver. ob. Et huc quoque alludens Ezechiel. 7. ca. Lex peribit à sacerdote, & consilium à Senioribus. Scribitur Iudic. ca. 2. Nabuchodonosor regem vocasse maiores natu, & cum eis habuisse mysterium sui consilij. Sed & huc referri pōt, qnod dicit Bal. in c. j. per illum tex. de renū. quòd plus valet vmbra senis quàm ensis & arma iuuenis. qnod & idem dicit per illum text. ipsemet Bald. in l. seninm, in princip. C. qui testa. face. pos. & Ioan. Plat. qui nullam Bald. mentionem facit in l. vltima. C. qui ætat. se excus. libro decimo, & Barba. d. consilio vicésimotertio. Propiùs tamen ad hoc accedit quod voluerunt Hostien. & Ioan. Andr. in c. 1. in versicu. verùm vnctionis, extra de sacra vncti. quod opinionibus antiquorum defendum est, per c. literas, de tempo. ordi. & c. si teras de restit. spol.

98 Senes errantes reprehēdi possunt.

Subdunt tamen ipsi Hostien. & Ioan. Andr. vnum non contemnendnm, quod & nos obiter dicere voluimus, id procedere, nisi seniores in errore deprehenderentur. Nam tunc reprehendi possunt, per text. ibi, & in lege 1. § si vsusfructus. ff. ad leg. Falcid. & cap. noli, & ca. negare, & c. neque, decimanona dist. Sicuti etiā no. Barb. in repe. rub. C. qui admit. colum. octaua, & seq. & Iason in l. si serunm. §. sequitur, in vlt. no. ff. de verbo. oblig. & Bolog. in disputatione, vter sit præferendus doctor an miles, col. 9. Nec propterea fit illis iniuria, per text. & in l. potioris. C. de offic. rect. prouin. quam ad rem ferè similem annotat gloss. in l. 3. §. si quis quasi statuliber, in verbo, posse. ff. de condictio. ob can.

99 Nec grauari senes debent sententiæ iuniorū accedere.

Imò verò non debet senior dedignari sequi sententiam iunioris, per text. in d. l. si serunm Stichum. §. sequitur, ibi, Celsus adolescens scribit, iunctis seq. ff. de verbo. oblig. qnam ibi sequuntur Imo. Alexan. Fran. Are. & Iason. D. autem Augustinus in ca. si habes, 24. q. 3. Senex, ait, à iuuene episcopus tot annorum, à collega nondum anniculo paratus sum doceri. Et scribitur in c. vl. 58. dist. Nullus episcopus propter opprobrium senectutis: vel nobilitatem generis à paruulis vel minimis, si quid fortè est vtilitatis aut salutis, inquirere negligat. Ideoque Dauid alias Ionatha prudentior atque etiam senior, ipsius tamen Ionathæ consiliis libenter acquiescebat, vt licet videre 1. Regum c. 20. & alibi sæpe, & annotauit Diuus Ambrosius lib. Officiorum 1. c. 18. Et apud Homerum lib. 14. Iliados Agamemnon & Græcorum princeps, & iam ætate maturus non dedignatur iunioris potiorem sententiam. Sed existat (inquit) aliquis qui meliorem mea sententiam dicat, seu grandior, seu minor, cùm mea bona gratia dicturus.

100 Iuniores nō nunquā seniores vincunt consilio.

Nam vt & idem Homerus apertè ostendit li. Iliados 9. Iuniores interdnm seniores vincūt consilio. Inducit enim Nestorem (cuius quoque ætas prudentiaque maior erat, eo quoque testimonium certius credibiliusq; etiā fuit) huiusmodi testimonium de Diomede perhibuisse, quòd sicut inter omnes Argiuos reges erat natu minimus, ita qnoque consilio maximus. Pindarus quoque Pythiorum ode 4. de Demophilo loquens,

Κεῖνος γὰρ ἐν παισὶ νέος,
Ἐν δὲ βουλαῖς πρέσβυς, ἐγκύρ-
σαις ἑκατονταετεῖ βιοτᾷ.

Quibus significat illum inter pueros iuuenē, in consiliis verò senem peræque ac si centum annorum esset. Apud Liuium lib. 4. ab vrbe cōdita, Ap. Claudius nepos eius qui Decemuir fuerat, iuuenis ac minimus natu, ex Patrum consilio optimā oīum sententiam in re admodū perplexa dixit, quā cæteri omnes secuti sūt.

Sunt

101 *Prudentia ante pilos.*

Sunt enim quibus ingenium & rerum prudentia velox ante pilos venit, vt à Persio saty. 4. scriptum est. Nam & Papinianus noster quē iuris asylum, & doctrinæ legalis thesaurum vocat Spartianus in Seuero, quique fuit vir prudentissimus l. cùm virum. C. de fideicom. acutissimi ingenij. & merito ante alios excellens. l. cùm acutissimi. C. eo. item summi ingenij. l. cùm Pap. C. de senten. Papinianus, inquam, vir tantus mortuus est annos tantùm natus 37. vt è nostris retulit Soci. in repet. l. cùm auus, col. 1. ff. de condi. & demon. Quo tamen autore nescio, Nam Spartianus solus ex paulò antiquioribus, quos tamen hactenus legimus, tum in eo loco quem nuper citauimus, tum quoque in Nigro, & in Caracalla, & in Geta, multa de illo scripsit, præsertim autem de morte ipsius, nihil tamen de ętate adscripsit. At Catellianus Cota in suis memorabilib. quo loco iurisconsultorum ordinem declarat, scribit Romæ inuētam esse ipsius Papiniani vrnā argenteam, cū hac inscriptione, Aemilio Paulo Papiniano Præfecto Prætorio iurisconsulto, qui vixit annos 36. dies 10. menses 3. Et nos certè hanc inscriptionem comperimus inter epigrammata antiquæ vrbis collecta à Iacobo Mazochio Romanæ academiæ bibliopola.

102 *Nerua filius 17. anno publicè de iure respondit.*

Et quod magis mirandum est, Nerua filius decimo & septimo anno publicè de iure respōdit, Vlpiano teste locupletissimo in l. 1. §. initiū ff. de postul. quo in loco Angel. tradit Bart. id quoque ipsum fecisse, & Bald. eius fratrem in decimoquinto anno repetiisse. l. centum Capuæ. ff. de eo quod certo loco, vt intelligas fabulosum esse quod vulgò dicitur Bald. ad legū studium in quadragesimo anno accessisse, eiq; Bar. dixisse, Tarde venisti Balde: hunc autem respondisse, Citius recedam Bartholę. Subiungit Ang. se anno 20. postulasse, & 24. doctorē fuisse. At Barto. non sibi tribuit quod Angel. de eo dicit. Nam in l. quidam cùm filium. in fi. ff. de verb. oblig. dicit se anno vicesimo publicè repetendo & disputando de iure respondisse, & anno vicesimoprimo Doctoratum allecutum fuisse. Pau. Cast. in l. ante, quæ est pe. C. quorum appellati. non recip. tradit Specul. diuinum illud opus, quod Speculum vocant, vnde ei Speculatoris appellatio data est, in iuuentute fecisse. Ipse autem Speculator titu. de appel. §. breuiter, versicu. sed iuxta, asserit se tum cum ea scriberet ætatis esse 34. annorum.

103 *Celsus adolescens.*

Sed vt redeamus ad antiquiores illos, Celsus ille nostrorum iurisconsultorum non infimus, sæpius à cęteris adolescens appellatur, quòd scilicet ea ætate ius ciuile fuisset interpretatus, nam & inter plurima alia loca ita vocatur in d. l. si seruum. §. sequitur. ff. de verbo. oblig. vbi Iulianus & Paulus eum sequuti sunt. ex quo Imo. & Fran. Are. no. vt suprà, diximus quod doctor antiquus debet sequi iuniorem bene sentientem, & allegat ipse Are. d. c. si habes 24. q. 3. Cornelius Tacitus in lib. de oratoribus scribit L. Crassum decimonono ætatis anno Caium Carbonem accusasse: Cæsarem vno & vicesimo Dolabellam: Asinium Pollionem altero & vicesimo Catonem, Caluum nō multò ætate antecedentem, Vatinium. Ex iis quidem orationibus quas dicit cum admiratione legi. Tullius admodum iuuenis Sextum Roscium fœliciter defendit, cuius orationem & omnes quoque admirantur. Augustus Cæsar, vt prodidit Suetonius, duodecimum annū agens, auiam Iuliam defunctam pro concione laudauit.

104 *Eupolis 17. annorum totidem comœdias exhibuit.*

Eupolis ille Atheniensis priscæ comœdiæ poeta celeberrimus septendecim natus annos totidem comedias agendas populos exhibuit, septiesque vicit, vt tradit Suidas. Plinius Secūdus 14. annos natus comœdiam Græcam composuit, vt ipse scribit lib. 7. epistolarum ad Pontium. Idem adolescentulus dicere in foro cœpit, vt & ipse testatur lib. 1. eiusdem operis ad Suetonium. Alibi in eodem lib. ad Capitonem dicit eum fuisse ætatis vndeuicesimo anno, cū in foro cœpit dicere. Sed & idem li. 9. ad Quadratum, scriptum reliquit, quòd cùm Veterio senex causidicus videret se ab ipso Plinio superari, Homerico illo versu quæstus est,

Ὦ γέρον ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί.

O senex sanè multum iam te iuuenes premunt milites.

Quem etiam versum, vt obiter dicam, tradit Solomenes scriptor historię ecclesiasticę apud Cassiodorum Tripartitæ Historiæ lib. 1. ca. 8. vatem. aut vt ipse loquitur dæmonem Apollinem vsurpasse, cùm responsum daret Licinio consulenti, quod aduersus Constantium parabat, Verba autem sunt Diomedis ad Nestorem libro octauo Iliados. Seuerus Imperator cuius rescripta sæpe à nostris Iurisconsultis citantur decimoctauo anno puplicè declamauit, vt tradit Spartianus in vita illius. Andreas Alciatus in procemio libri sexti Paradoxorum, scribit in patriæ suæ monumento C. Valerium Petronianum, qui annos tres & viginti natus diuina humanaque iura calluerit, nihilominus medicinā, politiamque professus, legationeque vrbica & peregrina quinquies defunctus. quapropter Græca appellatione ὀξύδρομος dictus, quod breui multa percurrisset. Seque inibi dicit Alciatus cùm illud opus Paradoxorum (admirandum certè mihi semper visum) ederet, fuisse eius ætatis, vt vix veniam ætatis impetrare potuisset. quod peræque est ac si dixisset se nondum ætatem 20. ann. attigisse, vt docet l. 2. C. de his qui veni. æta. impe. Et hic quoque videque scribam infrà num. 173. illud autem non ignotum, & multis seq.

105 *Seniorū autoritas.*

QVARTO maior est seniorum autoritas. per text. in §. illud etiam, in princip. vetustatis autoritas,

autoritas, in authen. de appel. & intra quæ tépo. & ibi glo. in verbo, autoritatis, dicit ea verba esse notanda pro antiquitate. & ad idé tex. in c. domino sancto. 50. distin. & in §. illud, in princ. 2. quæst. 6. Et scribit Cicero de Senectute, res magnas geri consilio, autoritate, sententia, quibus senectus augeri solet. Et alibi in eodem libro superiorem ætatem fructus extremos præbere autoritati. Sed & alibi eodem in libro, Habet senectus bonorata præsertim tantam autoritatem, vt ea pluris sit, quàm omnes adolescentiæ voluptates. Et paulò antè de Valerio Coruino loquens, dicit extremam ipsius ætatem in hoc beatiorem fuisse, quàm mediá, quòd autoritatis plus habebat, laboris minus. Apicem añt senectutis esse autoritatem. quam sententiam retnlit ex nostris Cepola in tracta. de impe. mili. delig. in materia antiquitatis, ea tamen iura non allegat. Sed & idem Cicero in Topicis, Autoritatem (inquit) aut natura, aut tempus affert. Et posteà ætatem ponit in his quæ tempore autoritatem afferunt. Et idem in Oratore, Habet (inquit) vt in ætatibus autoritatem senectus: sic & in exemplis antiquitas. Et in lib. de Partitio. orator. Vterque inquit, ad augendum habeat exemplorum aut recétium quo notiora sint, aut veterum quò plus autoritatis habeant, copiam. Sed & ex eiusdem sententia in oratione, quam habuit ad Pontifices pro domo sua, Auget ætas dignitatem. Quintilianus lib. 12. cap. 4. Senibus, inquit, autoritas maior est, quod plura nosse & vidisse creduntur. quod Homerus frequentissimè testatur. Et diuus ille Basilius non tantùm cognomento, sed & virtutibus & eruditione Magnus in institutione vitæ religiosorum, censet collegio ipsorum religiosorum principem institui vita & moribus & ætate grauem, cùm in vita antiquitas, & senilis autoritas sit longè venerabilior. Diodorus autem Siculus libro Bibliothecæ decimoseptimo scribit apud Spartanos, in omnibus quæ gerenda essent præcipuam suisse senectuti autoritatem.

506 *Autoritatis seniorum exempla.*

Sed ecce tibi ex multis exempla aliquot senilis autoritatis proferam. Solon Atheniensium legislator cùm ex eo aliquando Pisistratus quæreret, qua tandem spe fretus sibi tam audacter obsisteret: Senectute, respondit, autor Tullius in eo lib. quem nuper citauimus de Senectute, & Plutarchus in li. an seni sit gerenda respublica, & Laertius, qui id fusius describit. Marcus Castricius dum Placentię magistratum gereret, Cn. Carbone Consule iubente decretum fieri quo sibi obsides à Placentinis darentur, nec summo eius imperio obtemperauit, nec maximis viribus cessit. Atque etiam dicenti multos se gladios habere, respondit, & ego annos. Aulus quoque Cesselius, vir iuris ciuilis scientia clarus, cùm multa de temporibus Cæsaris liberius loqueretur, amicique, ne id facere, monerent: duas res quæ hominibus amarissimæ videntur magnam sibi licentiam præbere respondit. Senectutem & orbitatem. Horum testis Valerius lib. 6. c. 2. quo de liberè dictis disserit. Apud Liuium lib. 5. 2. belli Macedonici, cùm Aetolorum maxima pars, ne admittendos quidem in consilium Romanos cé serent, principum seniores autoritate obtinuere, vt daretur iis consilium. Et lib. 8. eiusdem belli, autoritas seniorum voluit vt Cn. Manlio triumphus decerneretur.

107 *Vetustas vim probationis habet. Fama antiqua probat dominium.*

TANTA est autem vetustatis autoritas, & id pro QVINTO erit, vt ea vicem probationis obtineat, vel teste Ouidio libro 4. Fastorum.

Pro magno teste vetustas
Creditur.

Et lib. 1. meta.

Saxa (quis hoc credat? nisi sit pro teste vetustas)
Ponere duritiam cœpere.

Nam & hinc fama antiqua plenè probat dominium, si credimus glo. in l. atqui natura. §. cum me absente. ff. de nego. gest. & ibi Angel. qui eam dicit sing. & ita se obtinuisse, & idem Angel. in l. Titius. ff. quib. mod. pign. vel hyp. sol. & in l. quidam in suo. ff. de condi. instit. & ibi quoque Nicol. Neap. qui dicit aliam gloss. esse similem in l. litibus C. de agri. & censi. lib. 11. Ex quo Bal. in c. 1. §. vasallus ad fi. titu. si de feud. fuer. contr. inter do. & ag. dicit huiusmodi famam inducere præsumptionem iuris. Et consil. 89. dominus Thomas colum. 2. versic. tertiò præmittendum, lib. 1. eam habere vim notorij, cum aliis multis concord. à me latè có gestis in Consuet. Picta. tit. de præscriptione. §. 3. Hincque Solon autoritate antiqui poetæ Homeri ex libro 2. Iliados in Catalogo, probauit Salaminam à primordio iuris Atheniensium fuisse, contra quam Megarenses contendebát,

Αἴας δ' ἐκ Σαλαμῖνος ἄγεν δυοκαίδεκα νῆας·
Στῆσε δ' ἄγων, ἵν' Ἀθηναίων ἵσταντο φάλαγγες.

Vt scriptum reliquere Strabo lib. 8. Geographiæ, vbi dicit nonnullos id fecisse Pisistratú putasse, & Plutarchus & Diogenes Laertius vterque in vita Solonis. Et hinc quoque, quòd verba enunciatiua antiqua plenè probant consinia, & cætera huiusmodi, Bal. Alber. Saly. & recentiores in l. cùm aliquis. C. de iure delib. Bal. consi. 112. quæritur qui intelligantur, col. vlt. lib. 1. Anto. in c. cùm olim, de censib. & in c. vlti. de success. ab intest. cum aliis quoq; multis concord. à me collectis in d. §. 1. de præscri. vbi & alia multa similia videbis.

Verba enunciatiua antiqua plenè probant confinia.

108 *Senes in ius vocari non debent sine venia.*

SEXTO non debent senes in ius vocari sine venia, vt voluit glo. ordi. in l. generaliter. ff. de in ius vocan. per illum text. quo cauetur eas personas quibus reuerentia præstanda est, nó esse in ius vocandas sine iussu prætoris. & hoc quoque allegatur è multis voluisse Specu. tit. de actore, versi. sed nunquid edictum, vbi tamen

men mihi videtur voluisse contrarium. Tamē cum ad id citat & sequitur, nulla facta mētione illius glo. Ferd. Loaz. in d. rub. de iustitia & iure, col. 9. nu. 83.

109 *Senes priuilegijs egregiarū personarum gaudent.*

SEPTIMO senes gaudent priuilegio. l. ad egregias personas. ff. de iureiuran. vt voluit gloss. in ea ipsa l. per text. in §. hinc nobis, in au then. de hære. & falci. & sequūtur omnes in d. l. ad egregias, inter quos Angel. dicit hoc non seruari de consuetudine. sequitur item Anto. in c. quoniam frequenter, in princ. vt lit. non contest. vbi dicit quod in hoc casu intelligun tur senes qui attigerunt 72. annum, & de hoc est bonus text. in ca. si qui testium. & ibi gloss. & Doct. extrà de testibus: quem & ad hoc pon derat Barb. d. consi. 20. col. 3. lib. 2.

110 *Seniorū nomina princ. inscribi debent.*

OCTAVO quò quis senior est, eo prior inscribi debet, cùm multorum nomina inscri buntur, text. est in l. 1. in princ. ff. de alb. inscrib. qui licèt loquatur de ordinis antiquitate, non ætatis, & ita etiam debeat intelligi, & similia iura per glo. ordi. in ca. vlti. in verbo, antiquio res, & ibi Domin. in fin. princip. de consuetud. lib. 6. & est bonus text. in cap. 1. vbi Panormi. post alios ad hoc no. de paroch. facit tamen in arg. quod si eodem tempore fuerint aliqui rece pti, ita vt nullius eorum possit dici alius anti quior ordine: Certè antiquior ætate debet cæ teros præcedere. quod expressè voluit Barto. in l. 1. ff. de obseq. à liber. præst. & in l. 1. §. prius, colum. 1. versic. circa secundum. ff. de vulg. & pupilla. Id quod dictum & intellectum volui mus in cæteris articulis, in quibus repetimus antiquiores ordine cæteros præcedere. Et vide infrà nume. 113. decimotertio, qui antiquior est, & iterum nume. 124. sed & hoc secundo, & 3. seq. & in 60. quæst. nume. 7. & id propè.

111 *Seniores prius debent subscribere.*

NONO simile est quod & seniores ante alios debent subscribere instrumentis, consi lus, & alhis huiusmodi, sicuti not. glo. in ca. sta tuimus. 61. dist. Inno. Hostien. & alij in c. 1. de maio. & obedi. Henri. in cap. illatuimus, eo. tit. Ro. in tepe. l. si verò. §. de viro, in 53. fal. versic. nono desertur. ff. sol. mat. Cuius ratio est, quia qui dignior est, is quoque prior debet subscri bere, per tex. in §. notandum. 17. dist. & voluit glo. in cap. cùm olim, extra de consue. Sed iam suprà probatum est, & amplius postea proba bimus, quo quisque senior est, eò quoque esse digniorem.

112 *Seniores in dicendis sententijs præferendi.*

DECIMO seniores in dicendis sententiis præferuntur, vt videlicet priores & ante cæte ros loquantur, & respondeant, per text. in d. l. 1. §. in sententiis. ff. de alb. scrib. & in l. 2. ibi de cernendi loquendique facultas antiquior, C. de Præfect. Præto. lib. 12. & voluit glo. in l. 1. in verbo, antecite. C. de Consul. eo. lib. 12. & in di cto c. statuimus. 61. dist. & Inno. in d. cap. 1. in princip. & ibi Bald. Panormi. & alij, de maio. & obedien. Iaco. Bel. in §. ordinationem, in Au then. de mona. & Bal. in l. obseruare. §. antequā verò, ad fi. ff. de offic. Procō. qui & ad hoc citat illud Ecclesiastici 32. Loquere maior natu, de cet enim te primum verbum. Quod & citat idem Bald. in dicto c. 1. de maio. & obed. & in c. 1. in verbo, prius, tit. de cont. feu. apud par. ter mi. & Lucas Pen. in rub. C. de legat. colum. 11. versic. 3. lib. 10. Rom. singu. 81. qui debeat pri mo loqui. vbi per hoc dicit quòd in dandis cō silijs debet senior prius loqui. & ad hoc dicit sing. text. in cap. 1. titu. de contro. feu. inter pa. & eccle. credo quod voluit allegare d. ca. 1. de contr. feud. apud par. ter. & Cepol. in d. tract. de Imper. mili. deligen. in 33. & iterum in 38 pri uilegio antiquitatis. Illic enim plurima scri bit antiquitatis priuilegia, quę sæpe conculcat & repetit, vt quę in duo vel tria diuidit, eadem plerunque sunt. Idem quoque vt redeamus, vo luit ex recentioribus Iason in l. cum quid, in 2. lec. 2. colum. vlti. ff. si cer. peta. & d. consil. 192. col. 2. vers. item in Ecclesiastico.

113 Propterea Homerus libr. 2. Odysseæ Aegy ptium illum Heronem senem, de quo suprà lo cuti sumus, primo loco loquentem facit,

Τοῖσι δ' ἔπειθ' ἥρως Αἰγύπτιος ἦρχ' ἀγορεύειν,
Ὃς δὴ γήραϊ κυφὸς ἔην, καὶ μυρία ᾔδη.

Id est, ad verbum,

Inter hos deinde Heros Aegyptius cœpit concionari,

Qui iam senectute incuruus erat, & multa sciebat.

Senatores ætate maximi priores sententiā dicebant.

Tradit Dionysius Halicarnassæus tum libr. 7. Antiquitatum Romanarum in duobus locis, tum quoque lib. xj. ex more Romanis fuisse, vt Senatores æuo maximi primo loco sententiā dicerent: Deinde qui media ætate erant: postre mo iuuenes. quod & scribit Tullius in Cato ne, Multa sunt in nostro collegio præclara, sed hoc de quo agimus in primis, quod vt quisq; ætate antecellit, ita sententiæ principatum te net. Demosthenes in oratione κατὰ Λεπτίνου, tradit Aphesioni ὡς πρεσβυτέρῳ, vt seniori con cessam fuisse πρωτολογίαν, id est, primas loquen di partes, quod & interpres illius annotauit. Huius quoque ratio est, quia dignior prius cæ teris loqui debet, vt voluit glo. in c. bene, in ver bo, Mediolanensis 96. di. & est tex. in d. c. 1. vbi hoc no. Bal. qui ad hoc citat illud Ecclesiastici. Aluar. Cardi. Alexan. & alij recentiores titu. de contro. feud. apud par. ter.

114 *Seniores an iuniores aduocati prius loqui debent.*

Verùm Specul. in titu. de aduoc. §. iam videndum est, versi. iuniores, dicit, quòd licet aliàs se niores debeant prius loqui, tamen cùm plures adsunt aduocati defendendæ causæ, debent iu niores primo loco proponere, & seniores vlti mo, vt eorum speciosiùs (inquit) ac efficaces ra tiones melius iudex memoriæ commendet. Nam quæ vltimo audiuntur, melius memo riæ commendantur, per textum in c. liquidò, de conse. dist. 2. vbi glo. & post eam Specu. vbi suprà

ſuprà, citant Tullium, qui in Rhetoricis ſcribit validiora argumenta in fine eſſe reſeruanda. Et ille certè, ſi is eſt, in li. 3. Rhetoricorũ ad Herennium, Quoniam (inquit) nuperrimè dictum facilè memoriæ mandatur, vtile eſt cum dicere deſinamus, recentem aliquam relinque re in animis auditorum bene firmam argumẽtationem. Sed & idem Tullius in lib. 2. de oratore ſcribit ea quæ excellunt eſſe ſeruanda ad perorãdum. Cuius etiam ſententiæ fuit & Celſus, & ab eo Quintilianus lib. 5. titu. de vſu argumentorum, & rurſum libr. 7. capi. 1. Et ipſe Specul. titu. de diſputatione. §. poſt hæc, in fin. Propterea per iniores, vt ſubdit Spec. in d. verſi. iuniores, vltimo ſurgentes melius defendent propoſita, & plenius reſpondebunt obiectis. Sed & hoc obſeruant Rotæ auditores, vt iuniores prius conſulent, vt refert Rom. d. ſing. 8. Et hoc quoque aduocati Parlamenti Pariſienſis imitantur in ſuis conſultationibus, vt etiam refert Nicol. Lyren. qui & id dicit obſeruandum, in Exod. ca. 23. Et Doctores Veronẽſes, vt etiam retulit Cepol. vbi ſuprà in 23. priuilegio antiquitatis. Et de hoc quoque diſputat Matth. Afflic. in deciſ. Neap. omnium j. vbi & hanc poſtremam ſententiam ſequitur. Quãquam Theodorus tragœdiarum actor, neminem vnquam vel vilem hiſtrionem ante ſeage re permiſit, quod eis quæ prima audiuntur ſpectatores faciliùs conciliantur, vt retulit Ariſtoteles lib. 7. Politicorum capi. decimoſeptimo, eodemque vltimo, vbi & illud ſubdit, idem vſu euenire & in hominum & rerum conſuetudine, prima quæque chariſſima eſſe, & delectabiliora. Tullius lib. 10. epiſt. fami. epiſt. 12. Eo autem, inquit, die magna mihi fuit pro tua dignitate contentio cum Seruilio, qui cùm gratia effeciſſet, vt ſua ſententia prima pronunciaretur, &c. Quæ & tu addes ad ea quæ diximus ſupra nu. 37. qui mos, & multis ſeq.

115 *Seniores primo loco ſedere debent.*

Vndecimò ſeniores primo loco ſedere debent. l. 2. ibi, ſit igitur ſedes prior antè proue ctis, &c. C. de Præfec. Præto. lib. 12. & in l. prima, C. de præpo. ſacr. cub. eo. lib. 12. & in l. vlti. & ibi Bart. & Lucas Pen. C. de iti o. eod. lit. xij. & in l. vnicuique. C. de Proxi. ſacro. ſcri. lib. 12. & in c. placuit. 18. diſt. & not. glo. in d. ca. ſtatuimus. 61. diſt. cùm dicit, quòd ſeniores in ſeſſione debent iunioribus præferri, quòd & voluit gloſ. in c. ſtatuimus, & ibi Henri. de maio. & obedi. Inno. & Hoſt. & alij in c. 1. eod. titu. Bald. qui loquitur de antiquioribus clericis & doctoribus, in c. cùm olim, de conſuetu. Rom. in repet. d. §. de viro in 53. fal. & Franciſ. Aret. conſil. 23. incip. in præſenti, in 3. dubio. Matth. Afflic. deci. Neapo. 4. in fin. Et bene facit quod ſcribit Bar. in l. j. §. de obſeq. à liber. præſtan. ꝙ ſi eodem tẽpore duo doctoratus inſignia ac dignitatem ſunt conſecuti, is debet præcedere qui ætate eſt grandior. Et quod primogenitus primo loco ſedere debeat: & cæteri ſecundum ætatem, probat illud Geneſ. 43. ad fi. vbi ita ſcribitur, Sederunt coram eo primogenitus iuxta primogenita ſua, & minimus iuxta ætatem ſuam.

116 *An honoratiore quiſquis is ſit. Medius locus apud quoſdam honoratior.*

Hoc intellige quod de primo loco diximus, cùm primus locus dignior eſt & honoratior. Nam ſatis conſtat ex mente eſſe & di. iorium, & doct. locum digniorem deberi ſenioribus, quiſquis is ſit, ſiue primus, ſiue ſecundus, ſiue poſtremus. Eſt enim eius rei varia diuerſaque gentium conſuetudo: cum apud pleroſque vi deamus medium locum fuiſſe honoratiorem. Homerus enim lib. Iliados poſtremo, Senem, vt ipſe appellat, Priamum collocat medium inter liberos,

Ὁ δ' ἐν μέσσοισι γεραιὸς

Ἐντυπὰς ἐν χλαίνῃ κεκαλυμμένος.

Et à Virgilio Homeri imitatore dictum eſt li. 1. Aeneid.

Aulæis iam ſe regina ſuperbis
Aurea compoſuit ſponda, mediamq́; locauit.

Quo loco Donatus & Seruius annotant eum locum apud veteres fuiſſe potiorem, citantq́; illud Saluſtij in hiſtoria Romana, quæ tempo rum iniuria periit. Igitur diſcubuere (inquit) Sertorius inferior, in medio ſuper eum T. Fabius Hiſpanienſis Senator: ex proſcriptis in ſũmo Antonius. Hactenus ille, qui ita Sertorij conuiuium deſcribit, vt ipſum quia dominus conuiuij erat, collocarit in vno loco. Senatorẽ autem in medio. Et infrà, Scriba Sertorij Verſius, & alter Scriba Mecœnas in imo: medius inter Tarquinium & Deacium Perpẽna. Et idẽ Virgilius lib. 5. de Aenea loquens,

Ille è concilio multis cum millibus ibat
Ad tumulũ magna medius comitante caterua.

Et rurſus in eodem lib. de eodem Aenea.

Quo ſe multis cum millibus Heros,
Conceſſu medium tulit.

Et lib. 6.

Muſæum ante oẽs medium, nam plurima turba
Hunc habet atque humeris extantem ſuſpicit altis.

Et lib. 7. de Latino rege loquens,

Ille intra tecta vocari
Imperat, & ſolio medius conſedit auito.

Et libro decimo loquens de Ioue,

Solio tum Iuppiter aureo
Surgit, cœlicolæ medium quẽ ad limina ducũt.

Et libro vndecimo de Latino item Rege loquens,

Sedet in mediis rex maximus æuo.

Quem & ſecutus Ouidius in Faſtis priuatim loquens de loco ſeniorum lib. 5.

Et medius iuuenum non indignantibus ipſis
Ibat, & interior, ſi comes vnus erat.

117

Suetonius de Tiberio loquens, Medius (inquit) inter duos conſules cum Auguſto ſimul ſedit. Idem de Claudio c. 24. De maiore negotio

tio actus in curia medius inter Consulum sellas tribunitio subsellio sedebat. Salustius in Iugurtha scribit Hiempsalē dextra ad Adherbalē assedisse,ne medius ex tribus, quod apud Numidas honori ducitur, Iugurtha foret. qđ & retulit è nostris Lucas Pen. in d. l. a. C. de præfect.prætor.li. 12.Xenophon tradit Cyrum solitum fuisse medium inter amicos honoratos discumbere.Extat apud Spartianum locus Adriani Imperatoris dignus memoratu, Qui cùm seruum suum inter duos Senatores medium ambulare vidisset, misit qui ei colaphū daret,& diceret,noli inter eos ambulare,quorum potes adhuc esse seruus. Ex Niceno Concilio sedere in medio presbyterorum non licet diacono, cùm multo sit inferior. c. peruenit, 93.distin.Legitur autem Lucæ ij. Inuentum Iesum in medio doctorum. Sed & Danielis 13. scriptum est, Veni & sede in medio nostrùm, & indica nobis, quia tibi dedit honorem senectutis.

118 *Seniores priores debent incedere.*

DVODECIMO, vt primo loco debent seniores sedere,ita quoque in eundo debent cęteros præcedere, vt voluit gloss.in d.l.j. in verbo,anteire.C.de Consuli.lib.12. Quod intellige secundùm ea quę diximus in præcedenti capite. Nam si ex more sit dignius vltimum vel medium cum cæteris ambulare, & eum quoque locum antiquiorem nancisci debere.

119 *Senior collegij collegiū conuocat.*

DECIMOTERTIO qui antiquior est, ex collegio,si præses desit, is poterit cōnocare collegium, secundùm Inno.quem sequuntur Host.Ioan.And.Bald.Anto.Imo.Panor.& recentiores in dicto cap.j.de maio.& obed.sequitur etiam Bar.in l.j. ff. de alb. scrib. & in l.2.in 2.no.& ibi Ioan.Plat. in princip. C. de Decur. lib.x.Bald.& Floria. in l.vlt.ff. de fide instrum. idem Bald.in rubr. C. pro socio.colum.j. vti à multis citatur,sed ibi loquitur de digniore. & idem Bal.in c.quoniam contra,col.antep.ver. quid si iudex,extrà de proba.& in c.imperialē. §. præterea, col.vlti.titu.de prohi.feu.alien. per Fed.& in tit.de pac. constau. in verbo, in nomine Christi. Ange. consil.45. vacante, col.2. Anto.in cap. cùm nobis olim, colum.6. & ibi Docto.colum.6. & Panormi.colum.antepe.de elect.Imol. in l.j.§. fuit quæsitum.ff.ad Trebel. & in c.cùm omnes, col.vlt. & ibi late Fely.colum.item penul. versi.sed dubium est, de constit.Card.Flo. post Lapum in c.licet. de elec.& in clem.1.§.abbate, in fi. Panorm.in c. auditis, col.2.ver.nota 3.de elec.& in c.cum causa,co. 2.versi.quia canonici,de offi.deleg.& in c. quę sunt,de his quæ fiunt à maio.par.cap. Rom.in repe.l.si verò.§.de viro,in 53.fal.versic. quartò probatur.ff.sol.ma.Pe. de Monte in sua monarchia,col.xj.Barb.qui dicit sing.in cle. causam, col.17.vers.quid si appellatio,de elec.& d. consil.13.col.pen.lib.j.& d.consi.20. col.3. lib.2. & inter consi.Fran.Curt.senioris,consi. 67.sapienter optimus,col.16.versic. item licet regimen.Iason in l.cum quid,in 2.lec.col. pen.ff.si cer.pet.& consil. 192.exorta est,col.a. versicu. item connocatio,li.2. Alciatus in li.j. de verb. sig.char.12.

120 *Contra prædicta.*

Verùm idem Inno.in c.2.de oper.no.nunci. videtur velle, quòd in hoc casu, cùm videlicet abest præses collegij, debet maior pars cōgregare minorem, sequuntur ibi Io.Andr.colum. 2.& Panor.in fi. & id quoque voluit Bart. sibi contrarius in l.omnes populi,col.6.versi. quæro secundò principaliter. ff. de iustit. & iur. & Lap.allegatione 131. cuius est initium, nunquid maior.Calde.consi.x. si vniuersitas, titu. de iur.pat. & Panormi. sibi quoq; contrarius, in cap.in causis,columna quarta,versi. & nota de notabili quæstione.de elect.

121 *Concordia opi.*

Sed pro concordia Fely. in dicto capi. cùm omnes, colum. vlti. extra de constit. dicit esse assumenda verba Pet.Anc.in repet.c.j. char.15. versi. 20.quęro,eod.titu. vt videlicet prima op. procedat in collegus Ecclesiasticis, in quibus antiquior si desit præses,poterit congregare & conuocare collegium.Secunda autem op. procedat in vniuersitate seculari,in qua deficiente magistratu,de quo in l.2.C.de colla. fund. pat. lib.12.debent conuenire duæ partes, quæ aliā connocent. quam etiam distinctionem sequitur Lud.Bol.in repe. Authen.habita,char. ante pe.versi.sed quid si vocat.C.ne fil. pro pat. Sed vt dicam quod sentio,nihil omnino video esse discriminis inter collegium ecclesiasticum, & seculare,quantum ad eam rem pertinet. Ideo cogita vtra op.sit verior, & an alia ratione poteris eos concordare.

122 *Seniores in legationibus præferendi.*

DECIMOQVARTO in legationibus sunt præferēdi seniores,vt scilicet seniores potius mittantur legati,quàm iuniores,vt voluit Lucas Pen.in rub.de leg.col.4. versi. octanò, li. x.vbi ad hoc multa allegat, inter cætera illud Salust.in Iugurtha, Legantur tamen in Africā maiores natu, nobiles, amplis honoribus vsi. quod & in eam rem aduocat Cæpol.in d.tract. de imper.mili. delig.in vlt.prinil.antiquitatis. Et huc quoque quadrat quod scribit Liuius 3. decad.lib.j. Romanos nuntiato bello Punico in Africam misisse legatos maiores natu, Q. Fabium,M.Liuium,L.Aemilium, & alios. Et quod scribitur 2.Machab. 6. Antiochum regē ad Iudæos legatum misisse senem quendā Antiochenum, qui Iudæos ad suam ipsius legem transferret. Quodq; multis ante sæculis Abraham seruum seniorē domus suæ, qui præerat omnibus quę habebat, mittit in Mesopotamiā veluti legatū, qui scilicet nuptias Isaac filij tractaret, vt scribitur Gene.cap.24. & Balach Rex Moab seniores legatos misit ad Balaam qui eū accerserent maledictnrum populo Israelitico, Nume. 22. Et apud Dionysium Halicarnassēū lib.3.Originum, Etrusci ad Tarquinium legatos

tos miserunt æuo maximos ex quaque vrbe, qui cum eo de pace agerent. Et iterum li. 8. Senatus Romanus decreuit mittendos ad Martium Coriolanum legatos quinque ex æuo maximis. Apud Virgil. lib. 11. Rex Latinus misit ad Aeneam legatum Drancem seniorem quod patet ex eo versu,

Tum senior semperq́; odijs & crimine Drances
Infensus iuueni Turno, &c.

Heraclides in Politiis tradit legem fuisse apud Chalcidenses, ne quis infra 50. annos legationem obiret.

123 *Senior legatoris verba legationis facere dēt.*

Decimoqvinto, si plures legati mittantur, is verba legationis debet facere qui inter cæteros est senior, vt voluit Cæpol. in d. tra. in 35. priuilegio antiquitatis, vbi hoc dicit à Venetis obseruari, quos scribit optimorum morũ, consuetudinũq; sanctissimatũ esse sacratissimũ domiciliũ. Ad quam sniam referri potest illud quoq; Salustij in Iugurtha de A. Mãlio, & L. Sylla, cuius facundiæ non ætati à Mãlio concessum est pauca verba huiuscemodi locutus. Ex quibus verbis apertè colligitur seniorem in ea re præferri, nisi ratione facundiæ iuniori tribuatur, quod & idem Cæpo. annotanerat in 33. priuilegio. Cui adde quod & Liuius scribit lib. 8 1. belli Punici, ex legatis Saguntinorum in Senatum introductis, maximum natu verba legationis fecisse. Et iterum lib. 9. eiusdem belli, Maximus natu ex legatis Locrensiũ orationem ad Senatum habuit. Et rursum lib. 10. belli Macedonici, in eo fragmento quod recenter Mogontiæ repertum est, Ex legatis Celtiberorum ad Gracchum missis maximum natu legationem exposuisse. Sed & videquæ dicam infrà in limitationibus.

124 *Et aliàs semper.*

Decimosexto, non in legationibus tantùm, sed & aliàs semper, vnus pro multis loquitur, seniori id loquendi munus concedẽdum est. Ad quam sententiam referri potest illud Ecclesiastici suprà in 9. vers. citatum. Loquere maior natu, decet enim te. Nam quod sequitur primum verbum, videtur magis ad id referendum quod sequitur, videlicet diligenti scientiam, vt scilicet alia sit sententia in hæc verba, Primum verbum diligenti scientiam: aliàs ea verba, diligenti scientiam, stare non possent. Nam confestim sequitur, Et non impedias musicam: Paulò pòst autem ad eam sententiam scribitur, Adolescẽs loquere in causa tua, vix cùm necesse fuerit: Et iterum statim, In medio magnatum loqui non præsumas: & vbi sunt senes, non multum loquaris. Quæ etiam citat Lucas Pen. in d. rubr. de lega. d. ver. octauo, in fin. Sed & illud principium aduocat Bal. in l. obseruare. §. antequam. ff. de offic. Procon. & in c. j. post prin. tit. de contr. feu. int. par. tor. Idem quoque Ecclesiasticus c. 11. in medio (inquit) seniorum ne adiicias loqui. In hanc autem sententiam Home. lib. 7. Odys.

Οἱ δ' ἄρα πάντες ἀκὴν ἐγένοντο σιωπῇ,
Ὀψὲ δὲ δὴ μετέειπε γέρων ἥρως Ἐχένηος,
Ὃς δὴ Φαιήκων ἀνδρῶν προγενέστερος ἦεν,
Καὶ μύθοισι κέκαστο, παλαιά τε πολλά τε εἰδώς,
Ὅ σφιν ἐϋφρονέων ἀγορήσατο καὶ μετέειπεν. Id est, Cumq́ue omnes conticescerent, Echeneus heros qui Phæacum maximus & oratione & longa experientia, & summa prudentia multa notat, inquit, &c. Vides igitur vt Homerus omnium virtutum parẽs tacere facit iuniores omnes, solumq́ue seniorem loqui. Plato quoque libro 4. de Republ. præcepit iuniores tacere coram senioribus, in hæc verba, σιγάς τε τῶν νεωτέρων παρὰ πρεσβυτέροις ὡς πρέπει. Apud Liuium lib. j. 3. decad. cùm legati populi Roma. ad Volscianos venissent iis maximus natu in concilio respõdit. Sed & apud Dionysium Halicarnasseum lib. 3. Originum Rom. cùm Oratij Trigemini à Tullio Rege interrogati num vellent cum Trigeminis illis Curiatiis de imperio certare, paulùlum secessissent, deliberassentq́ue se certaturos, Maximus fratrum verbis omniũ respondit.

125

Tullius quoque in 6. in Verrem actione, tradit quòd cùm adiisset ad Senatum Syracusanum, incœpit loqui Diodorus Timarchides, qui & autoritate, & ætate, & vsu rerum antecedebat. Et paulò pòst, Mos est (inquit) Syracusis, vt qua de re ad Senatum referatur, dicat sententiam qui velit, nominatim nemo rogatur, & tamẽ vt quisque honore & ætate antecedit, ita primus soler sponte dicere, idq́ue à cæteris eis conceditur. Et paulò pòst, vt quisque ætate & honore antecedebat, ita sententiam dixit ex ordine. Id quod etiam obseruatum fuisse apud Roma. planum est ex autoritate Ciceronis in eo loco quem statim versi. ab hinc 3. aduocabimus, atque etiam Dionysio Halicarnasseo, & Varrone apud Gellium lib. 14. c. 7. Plinius Iuniot in quadam epistola referet ante memoriã suam ita maiores natu solere dicere, ne nobilissimis quidem adolescentibus locus esset, nisi aliquo Consulari producente.

126 *Apud seniorem communia instrumenta deponenda.*

Decimoseptimo, in deponendis communibus instrumẽtis senior ex fratribus, aut sociis præfertur, vt videlicet apud eum deponantur, per text. in l. vlti. & ibi omnes Doct. ff. de fid. instrum. & voluit Archi. in c. domino sancto. 50. dist. & in c. tanta, post prin. 86. dist. Bal. & Fran. Are. in l. procurator. C. de eden. Cepol. in d. tracta. in 18. & iterum a 4. priuilegio antiquitatis, & Doct. sæpe.

127 *Sed quid si iunior habeat maiorem partẽ.*

Quod tamen primò intelligendum est, secũdum l. si quæ sunt cautiones. ff. famil. hercisc. vt videlicet instrumenta sint apud eum deponenda, qui maiore ex parte hæres est: si autem omnes iisdem ex partibus hæredes sint, nec inter eos conueniat apud quem potius esse debeant sit senior cæteris anteponendus. At si eiusdem sint ætatis, debeãt sortiri, aut ex cõsensu &c. vt

dicitur

dicitur in d.l.si quæ sunt.vbi glo.in verbo con sensu, dicit eam legem intelligi secundùm d.l. vlt.quod & idem dicit Ro. in repet.l.si verò.§. de viro,in 53.fal.ver.tertiò probatur.ff.sol.ma. Quod autem paribus per omnia partibus debeant instrumenta manere apud seniorem,ratio est in promptu,quia apud digniorem deponi debent,per tex.glo.& Doct.in d.l.vlt.& in d. l.procurator.C.de eden. Sed iam docuimus seniores esse cæteris digniores.

128 *Quid ubi si iunior sit in dignitate,senior minime.*

Sed & hoc ita secundò intelligitur per Soc. in d.l procurator. vt si iunior sit cõstitutus in dignitate, non etiam senior, tamen non sit seniori in hac re iunior præferendus, vt scilicet primo loco sit considerianda ætas,deinde verò dignitas,per d.l.vlt. quæ primo loco posuit seniorem, secundò digniorem. Quam sententiã confirmat quod à Tullio traditum est in Catone maiore in hæc verba, Multa in nostro collegio præclara, sed hoc de quo agim⁹ in primis, quod vt quisque ætate antecellit, ita sententiæ principatum tenet. Neq; enim honore antecedentibus, sed iis etiam qui cum imperio sunt maiores natu augures anteponantur. Quibus verbis satis constat Romanis potiorem fuisse ætatem,quàm honorem aut imperium.

129 Cõtrarium tamen vt scilicet primùm sit dignior præferendus:& si dignitate sint pares,senior,tenuerunt Philip.Dec.& Fran.Purpur.in d.l.procurator.Nihil allegat Deci.Sed Purp.ad uocat glo.in c.vlt.in verbo, antiquiores,de cõ sue.lib.6.quæ vt ipse asserit, voluit dignitatem ætati præferri. Nec ordo (inquit) literæ est necessariò attendendus,per l.ij.§.priùs,& ibi no. ff.de vulg.& pupil.

130 Ego certè vt mihi cum eo conuenit,vt in d. l.vlt. non sit attendendus is ordo quem ea lex adscribit : alioquin enim seniorem fœminam præferremus masculo iuniori, cùm d.l.mari supra fœminam tertium ordinem assignarit, cùm ætati primum, dignitati secundũ tribuisset,quod tamen nemo dixerit. Sic non statim in ipsius ac Decij sententiam migrarim, cùm d. l. vlt. dicat semper præferendum seniorem iuniori. Nam vt dicit glo.ibi, semper veneranda senectus,per l.semper.ff.de iur.immu. Semper igitur,id est,omni casu,vt interpretatur gl. in l.j.in verbo, semper.ff.sol.matr. Nisi dicas eã dictionem, semper,in d.l.vlt.censeri etiam appositam,aut repetitam cæteris casibus sequentibus,ac positis sub eadem oratione, ac vno illo verbo præferemus, quod ego credo. Verùm nihil video, cur hoc casu dignior honore præferatur digniori ætate in re priuata vtriusque, & nihil aut minimùm ad dignitatem, quã vocant, pertinente. Nec glo.in d.c.vlt.id dicit, ad quod citat Purp. antiquiorem illic intelligi nõ ætate, sed tempore,id est, receptione, vt etiã intelligit Domi.ibi,quod nihil huc facit, quoniã & ipse Purp.post eundem Soci.vbi supra, affirmat hoc casu antiquiorem intelligi respectu ætatis,non administrationis domus. licèt aliter sumatur per Doct.in casu,c.j.de paroch.

131 Quid quod aliàs temporis siue ætatis prærogatiua præfertur prærogatiuæ dignitatis, siue honoris, aut nobilitatis, & facultatum, ex sententia Inno. quem sequuntur Io.An.Ant. Imo. Panor. Domi.& recentiores in c.statuimus,de maio.& obe.Imo.in c.vlt.de consti. & ipse Philip.Deci.in c.clerici,col.ij.de iudic. vbi & hinc dicit tempus præferri nobilitati. & in l. cum quid,col.3.ff.si cer.pet. & consi.161.pro domino præposito,col.j.vers.secundò dominus,vbi ex hoc dicit seniorem præferri nobiliori, aut ditiori. Sed tu vide quæ dixi suprà in tract.nobilitatis,c.xx.nu.174.instrumenta communia. & rursus nu.188.verùm non adeò, & quæ dicam infrà nu.147.intellige tertiò.

132 *Quid si iuniori succedat fiscus.*

Sed hic quæri posset, quoniam ea ratione, quam de dignitate diximus, si fiscus habeat instrumẽtum commune cum priuato, debet manere apud fiscum, vt apud digniorem, per d.l. procurator. Quid si cùm essent duo fratres, quorum instrumenta communia erant apud seniorem,iuxta d.l.vlt. moritur iunior cui succedit fiscus, qui petit ea instrumenta apud se deponi? Guil.Cu.& post eum Bar.Bal.& Ang. in d.l.procurator, dicit non id iustè fiscum petere,quia in his quæ iam sunt ordinata, superueniẽs dignitas nihil operatur,l.vlt.C.de nup. & l.quæ à patre. C.de testi.milit. & l.Decurio. ff.de Decur. & l.milites agrum. ff.de re milita. Præterea fiscus vtitur iure priuati, cui ipse succedit,l.cum quidam.§.fiscus.ff.de vsur.& idem voluit Barb.inter consi Fran.Cur.senioris,consi.67.sapienter optimus,col.16. vers.item licèt regimen.

133 Verùm Saly. & post eum Flor. cum quibus communiter consentiunt recentiores, tenent contrarium in d.l.procurator, ea ratione quia huiusmodi depositio instrumentorum continet actum successiuum, propterea priuilegium successoris secundum varietatem temporis,& personæ attendi debet, per d.l. cum quidam.§. si debitores.ff.de vsur.& l.fiscum, la j. ff.de iur. fisc.Item cessante causa priuilegij, cessat ipsũ priuilegium,l.Titia.§.vsuras.ff.de lega.2. cum simil. Addit Ias.& hanc rationem, quando res non priuilegiati peruenit ad priuilegiatos, ea assumit priuilegium eorum. cap. dilectus, de præbend.& cap.vnico.& ibi Ioan. And.in nouel.de iure patro.li.6.& Panor. consi.9.hic casdunt quatuor,in j.dubio.lib.j.Ergo idem quoque de personis debemus dicere, quando valet argumentum de rebus ad personas, per l. miles ita hæredem, in prin. ff. de testa.mil.it. Et hanc opi. confirmat quod voluit idem Saly.in l.vlt.ff.de fid.instru.⁊ si tabulæ apud dignioreẽ fuerint positæ,iuxta d.l.vlt.& postea alius fact⁹ sit dignior, debẽt priori auferri, & dari alteri,

arg.eorum quæ no.in l.inbemus.C.de probat. & l.si quis ex argentariis.§.j. ff.de eden.

134

Cæterùm Alex. & post eum alij recentiores io d.l.procurator, ex mente Bal.in d.§.fiscus, huiusmodi opiniones cócordant, vt videlicet prior op.intelligatur cùm instrumenta fuerũt deposita apud vnum ex hæredibus aut sociis, ex conuentione ipsorum: quia tunc non inspi citur persona successoris, per d.l.quæ à patre. neque enim pactum ex persona hæredis mutari debet.l.ij.§.ex his.ff.de verbo.obli. Posterior verò op. procedat cùm non ex contractu, sed ob id tantùm quòd esset dignior, instrumenta sunt apud illum deposita, per d.§.si debitores. Pro quo facit optimè quod voluit ipse Barto. Bal. Ang.& Philip.Deci. post Guil.io d.l.procurator, quòd si qui priùs erat dignior, effectus est vilior, ab eo auferentur instrumenta, deponenturq; apud alium, arg.l.cùm quis, in prin. & l.Stichum.§.vsumfructum.ff.de solu.cũ aliis iuribus à Bal.citatis.

135 *An hæres iunior senioris idẽ ius habeat.*

Ex quibus etiã illud assumitur quòd facultas custodiendi instrumenta compereos seniori ex fratribus, non transit in hæredem iuniorem, sicuti etiam voluerunt Saly. & Floren. in d.l.procurator.C.de eden.Et And.Alcia.in l.ij. §.ex his, col.j.ff.de verb. oblig. vbi per hoc dicit, quòd in hoc præfertur patruus senior filio primogeniti. de qua re loquens Flor. in d.l.si quæ sunt, in fi.ff.famil.hercisc. primùm dicit videri auferenda esse instrumenta hæredi iuniori, aut minùs idoneo, vt dentur socio seniori, siue magis idoneo, arg.illius l.& l.vlti.ff.de fi. instrum.Deinde dicit contrarium facere, quia initium videtur attendendum esse, & assignatio fuisse sortita effectum. Tandem cogitandũ reliquit. Aliàs autem an & quando priuilegiatus succedit priuato, quãdo & quomodo possit vti suo priuilegio aduersus alterum, vide Panor.consil.14.videtur primò, col.j.li.ij. Domi.post alios plurimos, in c.j.§.j.col.j. de iure patro.lib.6.cum aliis multis concor. aggregatis à Fely.io c.de quarta, co.xv. ver.dum ponit, de præscrip.

136 *Apud seniorem manere debet originale attestationum.*

DECIMOOCTAVO, non hinc admodum dissidet, quod not.voluit Bal.io c.quoniã contra falsam. colum.8. versicu. quid si iudex non confidens, extrà de probation. quòd si iudex commiserit examinationem testium duobus ootariis, originale attestationum debet manere apud seniorem, per dictam l.vltimam. de fide iostrumen.& not.per Innoc. in d.cap.j. de maio. & obediẽ. Et eodem, inquit, modo si quæratur penes quem debeant stare codices rationum mercatorum. quod dictum multùm commendat Felyn.in dicto cap. primo. colum.vltima.& reputat oot. Ias.in l.cùm quòd, in 2.lectu, colum.peoul.ff.si certum peta. & d. consi.192.exorta est, col.ij. versic. item instrumenta, lib.ij.

137 *Seniori filio claues & annulus relinquidi.*

DECIMONONO, non longè hinc quoque distat, quòd seniori ex liberis debet pater clauem & annulũ custodiæ causa tradere, per textum, qui id morientem quampiam fecisse refert, in l.cùm pater.§.pater pluribus. ff.de legat.ij.quem ad hoc ponderant Bart. & Angel. ibi, & Bal.in d.l. procurator, & ibi quoq; Alex. Soci.Fran.Purp.C.de eden. & idem Bal.in tracta.scismatis, quem posuit super rub. C.si quis aliq. test. prohi. col.9. & in c.si duo fratres, in vltimis verbis, secundùm aliquas lectu.titu.de frat.de nou.benefi.inuest.Pet.ipsius Bal. frater loquens de sigillo, io tracta.de duob.fratrib.in xxj.q.xj.partis.Rom.in repe.d.l.si verò.§.de vi ro.in 55.fall.versi.tertiò probatur.ff.sol.matri. Alex.con.4.ponderatis verbis testamẽti, co.ij. li.4.Barb.d.consi.25.col.pen.li.j.vbi ad hoc dicit illum textũ elegantem, & d.consi.xx.col.5. li.ij.& inter consilia Francisci Curtij senioris, cons.67.quo loco nuper citauimus. Cepola in d.tracta.in 19.& iterum in 24.priuilegio antiquitatis.Ias.in d.l.cum quid, in ij.lect.col.vlt. ff.si cer.pet.& d.consi.192. col.ij. versicu.item claues, & seq.lib.ij.& Philip. Deci.consil.455. in casu ad me, col.4.versic. & ista conclusio.& Caro.Ruin.consil.19.in hac controuersia, colum.3.num.8.li.j.& Ferdi. Loaz.in repe.rubr. de insti.& iure.colum.9.num.80. Tamẽ Guil. Laud.Imo.& Cardina.io Clemen.j.§.sanè. dicunt per eum textum, quòd si sunt plures domini vnios Castri, tot debent fieri claues, quot sunt domini.

138 *Insignia domus.*

VIGESIMO, huic finitimum est, quòd insignia domus, quæ vulgò arma vocamus, vt alibi diximus, debent remanere apud primogenitum, vt scribit Guil. Monferratus non indoctus iurium interpres, in tract.de successione Regum, tam in j.q.char. 3. tum in 3.quæst. etiam char.3.allegans. in id quod pulchrè scribit Bal. in l.vlt.in fin. C.pro socio. quòd arma nobilium remanent apud principalẽ domus, quia in ipso tãquam in capite fiat splendor genituræ, argum.l.cum in diuersis. ff. de relig. & sumpt.fune.& l.cùm scimus.C.de agri. & censi.li.xj.Et hoc iure in Gallia vtimur, vt soli primogeniti insignia plana, atque simplicia deferant.Cæteri verò aliquid admisceant, quò discrimen appareat.

139 *Filia senior debet prior maritari.*

VIGESIMOPRIMO, ex filiabus, quæ ætate est grandior, ex veluti iure quodam primigeniorum prior nuptui est collocanda. text. est in §.item si quis promitteret, ibi, puta lege primogenitarum. 29.q.j. vbi glo. dicit & hanc fuisse consuetudinem, vt maxima filiarum primò nuptui traderetur. Et hoc quidem deprom ptum est ex eo, quod scribitur Gene.29. in hæc verba, Non est in loco nostro consuetudinis, vt minores antè tradamus ad nuptias. Ita enim Laban sese excusauit Iacob, qui se delusum conquerebatur, quòd loco Rachel iunioris, sibi

sibi Liam illius sororem natu maiorem pro vxore supposoisset. Eamque excusationem Iacob boni consuluit, vt illic videre licet. Et bene etiam facit text. in l. Teopompus. ff. de dot. præleg.

140 Et id quidem satis accõmodatè poteris addere ad rationes Rom. consi. 408. incip. in proposita quæstione, vbi consuluit legatum relictum pro prima filia nubenda intelligi de maiori natu, non de iuniore, quæ prior nupsit. Et eum sequitur Fran. Cur. iunior in tract. feudo. in ij. parte, char. 3. versi. 18. Quanquam in eadẽ specie, in qua consuluerat Rom. & inter easdẽ partes contrarium consuluit Imo. consil. 113. in causa quæ vertitur, & versa inter Antoniũ: sed id quidẽ aliis rationibus priuatim casum tangentibus, quæ hanc nostrã non impugnãt, vt ibi videre licet. Ego autem, cùm inter liberos duarum sororum cõtenderetur, vtri essent ex primogenita, nec id aliter appareret propter temporis antiquitatem: essent tamẽ instrumẽta matrimoniorum illatum: super hoc consultus respondi, illam primogenitam fuisse videri in dubio, quæ prior nuptui data fuerat à parentibus, cùm id fieri soleat & debeat. An autẽ dominus possit suis subditis, & vasallis collectam imponere pro maritanda primogenita filia, dicemus infra in 69. quæst.

141 *Seniores ius habens corrigendorũ propinquorum.* VIGESIMOSECVNDO, senioribus conceditur potestas corrigendorum plectendorumque suorum propinquorum per text. in l. 1. C. de emend. propin. & ibi Doct. inter quos no. Bal. quòd senior inueniens iuniorem coniunctum ludentem, eum potest castigare, nec ex eo poterit accusari, aut puniri. Idem quoq; in fratre seniore corrigente iuniorem, quia eadem est ratio. quod dicit sequitur Io. Ana. in c. j. col. v. de cleri. percus. & D. Citerius in trac. primogeniture, h. ij. q. ij. in xx. prerogatiua. Sed & ex eo tex. no. gl. in l. nullus videtur, in princ. ff. de reg. iur. quòd si senex quispiam teatũ sui consanguinei iunioris corrigat, videtur nõ id dolo facere, sed ex pietate potius. Dicit quoq; no. per illũ tex. Bar. in tract. de tyrannide, col. ij. ver. quarto quæro, quòd maior, siue antiquior domus habet quodammodo iurisdictionem in vxores, liberos, fratres, fratrũ filios, seruos, & alios familiares.

142 In quam sententiam Phocylides ille Milesius,

Ἤν δέ τι παῖς ἀλίτῃ, κωλυέτω υἷα μήτηρ,
Ἢ καὶ πρεσβύτατοι φυλῆς, ἢ δημογέροντες. Idest,
Si verò quid puer peccet, coerceat filium mater,
Aut valde senes generis, aut populi seniores.

Sed & hoc generaliter etiam in nõ coniunctis voluit Ang. cons. 397. inci. quidam poet. ad fi. & sequitur Aymo. Crauet. consil. clj. neminem existimare velim, col. 4. nu. 17. Quod & ex Lycurgi legibus erat. Nam qui se præsente peccãtem iuniorem non reprehendisset, perinde ac si peccasset, ipse plectebatur: & qui obiurgari molestè tulisset, magna ignominia afficiebatur. autor Plutarchus in Lycurgo, & in apophthe. Lacoonicis, vbi & illud postea subdit, quòd puer ab seniore aliquo castigatus, si apud patrem questus fuisset, patri ipsi turpe erat postea quam audiuisset, nisi & ipse rursus alias ei stigationes addidisset. Plato in suis legibus, li. 9. Decet, ait, iuuenem à seniore verberatum, id ob senectutis reuerentiam patienter ferre. Sed & antè scilicet lib. 5. eiusdem operis, inter rationes imperandi hanc tertiam ponit, vt iunioribus senes imperent.

143 *Metus reuerentialis fratris iunioris erga seniorem.* Ex hac autem potestate seniorum in iuniores proficisci videtur, quod eleganter cõsuluit Fran. Are. consi. 24. inci. quatuor dubia, col. ij. ver. & circa primum, quòd vti metus reuerentialis præsumitur in filio, aut vxore erga patrẽ, aut maritum, iuxta no. in l. j. §. quæ onerandæ. ff. quarum re. act. non dar. Ita quoq; in fratre, aut sorore iuniore erga fratrem seniorem, cũ quo habitat, & à quo gubernatur. Et sequitur Claudius Sey. in repe. l. vt vim, col. 15. in partis, versi. & illud quod dicitur de patre. ff. de iu re nat. gen. & ciui. & Caro. Rui. consi. 98. visa renonciatione, col. ante pe. nu. 24. li. j. & consil. 170. de tribus, col. 5. no. 16. eod. li. j. vbi & idem dicit fuisse consultum à Ioanne Baptista Cacia. & idem Rui. consi. 6. de re quidem ardua, col. 6. nume. 18. lib. 3. vbi & idem dicit consoluisse Soci. & Doct. Senen. & Perusi. iterumque consi. 140. circa casum, col. 5. nu. 10. eod. lib. 3. Ad quod etiam optimè facit quod ex Barto. in tract. de tyrāo. diximus, ver. ab hinc ij. Et quod in hanc sententiam Iris Homerica li. Iliad. 15. Neptunum alloquens, dicit illum parere debere Ioui fratri seniori iubenti, & minitanti ei, nisi pareret.

Ἤ τι μετατρέψεις; στρεπταὶ μέν τε φρένες ἐσθλῶν.
Οἶσθ' ὡς πρεσβυτέροισιν Ἐρινύες αἰὲν ἕπονται.
Χεῖρας ἐποίσεσθαι ... φησί σέο πολὺ φέρτερος εἶναι,
Καὶ γενεῇ πρότερος.

Et apud eundem li. 13. eiusdem operis, ipse Neptunus ipsum Iouem reueretur, neque audet illi palam obsistere, quoniam esset maior natu, vt & alibi annotauimus.

144 Quod & ex eo confirmari potest, quod j. Regum c. xx. Ionathas excusat Dauidem apud Saulem Regem patrem, quòd non venisset, ob id quòd vnus ex fratribus eius (is autem erat omnium minimus natu) eum accersiuerat ad solẽne sacrificium Bethleem suæ ciuitatis, veluti illi maiori natu parere necesse habuisset. Quem locum audiui ad hoc scienter expendi à D. Adriano Dudracio Consiliario curiæ Pariensis meritissimo, intimoque amico nostro, cũ sententiam diceret doctissimè, & elegãtissimè, vt semper solet.

145 *Iuniorne seniorē increpet.*

Tatùm autem abest, vt iunior debeat seniorem plectere, si errauerit, vt nec increpare quidem illum debeat: sed modestè benigneque ad monere erroris. Nam Philippus Macedo apud Plutarchum, Alexandrum filium obiurgat, quòd natu maiores increparet. Et Diuus Paulus j. ad Timotheum v. Seniorem (inquit) ne increpaueris, sed obsecra vt patrem. quod & repetitur io c. Paulus dicit, 2. quæst. 8. vbi tameo hoc ita intelligitur, cùm culpa senioris suo exemplo non trahit ad interitum corda iuniorum. Vbi autem senior iuuenibus exemplom ad interitum præbet, ibi districta increpatioe feriendus est. Nam scriptum est Esaiæ 42. cap. Laqueus iuuenum omnes vos. Et rursus cap. 66. Maledictus puer centum aonorum. Ideo Daniel acriter increpat illos senes, qui io Susannam falsum dixerant testimonium, eos inueteratos dierom malorum eppellans, vt legitur Daniel 13. Christus quoque seuerè à se reiicit seniores illos, interrogantes io qua potestate hæc facis, vt legitur Matthæi 21. & Marci 11. & Lucæ 20. Legimus autem filium patrem correxisse in l. 3. §. si quis quasi statuliber. ff. de condict. ob causam. vt ex hoc quoque intelligas non esse relinquendos seniores in suis erroribus. Propterea & Aristo à veterum opinione discessit in l. j. §. si vsusfructus. ff. ad leg. Falcid. Non enim omnia concedenda suot antiquitati, vt scribit Cicero libro 4. Rhetoricæ nouæ. Hanc autem seniorum repræhensionem fieri vult cum quadam reuerentia Host. in c. j. §. verum vnctioois sacramentum, extrà de sacra vnctio. arg. l. semper. ff. de iure immun. Sed & ad hoc est optimus tex. in c. neque ibi, salua honorificentia. 9. dist. vide quæ suprà in 2. priuil. antiq. diximus.

146 *Seniorū consensus adhibendus vbi consensus aliorū requiritur.*

VIGESIMOTERTIO, vbi aliquorum cōsensus requiritur, antiquorum potissimùm adhiberi debet, per tex. in c. factus, ibi, de sacer dotum antiquorum consensu. 7. q. j. Propterea Flori. in l. vlti. per illum textum. ff. de fid. instrumen. dicit quòd stante statuto, quòd mulier, vel minor non possit contrahere sine consensu consanguineorum, huiusmodi statutum debet intelligi, vt præferantur seniores consanguinei iunioribus. Et sequitur Ias. in d. l. cum quid, in 2. lect. ff. si cer. pet. & d. con. 192. col. 2. versic. item stante statuto, lib. 2. neuter tamen eorum meminit illius tex. in d. c. factus, qui ad hoc est expressus. Et adde quoque text. in l. j. in verbo, & in consensu. C. de Præpo. sac. cubi. libro 12. oisi illic sit mendum, vt videlicet pro consensu sit scribendum, consessu, quod magis puto.

147 *Seniores in distribuēdis eleemosynis præferendi.*

VIGESIMOQVARTO, in eleemosinis dandis, & distribuēdis præferūtur seniores iunioribus, per c. considerãda est, ibi, vt senibus plus largiaris. 86. dist. & oo. Archi. io c. domino sancto. 50. dist. & io c. tanta. 86. dist. Iac. Bel. in c. ordinationem, in auth. de mona. & Lucas Pen. in l. vltimi. col. j. C. de tyro. lib. 12. & Cepola in 5. priuil. antiquitatis. Cardin. Alex. io c. de quibus, col. j. 2 t. dist.

148 *Seniores testes præferendi.*

VIGESIMOQVINTO, testes seniores iunioribus præferuntur, per textum in c. quotiens, & ibi Panormi. in 3. nota. & io c. licèt ex quadam, ibi, antiquioribus quidem suis, & ibi quoque glo. in verbo, personæ, & Imol. col. ij. extrà de testi. & c. cùm in tua, ibi, qui antiquiores tempore, eo. tit. & in c. si quid verò. 86. distinct. & in c. j. 35. q. 6. & voluit gloss. omnibus nota in d. l. cùm quid, & ibi Cy. Bar. Bal. Ang. Pau. Cast. Alex. Fran. Are. & alij recentiores. ff. si cer. pe. & Arch. in d. c. domino sancto. 50. di. & io d. c. tanta. 86. di. Specu. tit. de teste. §. post quam, versic. porrò Bal. in d. l. vlt. ff. de fide instrumen. & in l. in albo. C de Decur. lib. x. & in c. j. de maior. & obed. & consi. 420. verba principis, col. ij. li. j. & Luc. Pen. in l decurio, col. j. C. de Decur. li. x. & in l. vlt. col. j. C. de tyro. lib. xij. Roman. in repe. d. l. si verò. §. de viro, in 53. fal. ff. solu. matri. vbi per hoc dicit sing. quòd licèt io pari numero testium sit pro reo ferenda sententia, fallit tamen si seniores sint pro actore. Alex. consi. 236. perspectis attestationibus, col. j. in fi lib. 6. & consi. 127. viso processu, col. vlt. lib. 7. Cepola consi. xxj. ego Batth. Cepola, col. 4. Barba. qui d. glo. in d. l. cùm quid, ad hoc dicit valde sing. d. consi. 23. colum. pen. lib. j. & rursum d. consi. xx. col. 3. lib. ij. & rursum consil. 64. incip. illod medium, colum. 9. versi. vigesimus secondus, li. 3. Et Fran. Cur. senior in tractat. de testi. in 8. conclu. Ias. con. 152. exorta est, col. ij. versi. item in testimonijs, li. ij. vbi id adducit inter prærogatiuas primogenituræ. Philip. Dec. ad idem quoq; propositum con. 443. in casu ad me transmisso, col. 4. num. 26. Ferd. Loaz. in d. rub. de insti. & iur. colum. 9. Alcia. li. j. de verb. signi. char. 12. Quibus accedit illud Danielis 13. Credidit eis multitudo quasi seoibus & iudicibus, id est, quoniam erant senes, & iudices.

149 *Præterquā in testimonio visus.*

Sed hoc multis modis intelligendum est, neque enim id omittendum ducimus. Primò, vt non procedat in testimooio visus, in quo magis est credendum iuueni, quàm seni, secundùm Specul. d. tit. de teste. §. nunc tractaodum est, versic. hoc quoque ootandum. & sequitur Fely. in d. c. quoties, io 3. not. de testi. quoniam seniom oculos hebetet, testimonio Aristotelis lib. j. de anima, & sacrarum literarum Geoe. 27. in principio, vbi scribitur, Senuit autem Isaac, & caligauerunt oculi eius, & videre non poterat. Et j. Regum 4. Heli autem erat 98. annorum, & oculi eius caligauerant, & videre non poterat. Et 3. Regum 14. At ille videre non poterat, quia caligauerant eius oculi præ senectute. Et id certè omnibus compertum est, vt id propterea intelligas quod suprà dictum est, cùm

cùm senes deponunt de visu suæ ætatis, non etiam si de visu florentis ætatis, qua is sensus erat integerrimus. pro quo vide quæ dicam in seq. limitatione.

150 *Quid antè in actu recēti.*

Intellige igitur secundò procedere, vt senioribus magis credatur in antiquis: secus in actu recenti, vt not. limitat Panorm. in d.c. quoties, in 3. notab. de testib. Nam iuuenes (inquit) habent sensus acutiores & velociores ad capiendum. Cui adde quod dicit glo. authoritate Prisciani in l. gallus, in princip. in verbo, si filius. ff. de libe. & posthu. quòd quantò sumus iuniores, tantò sumus perspicaciores. Subdit tamen Panormi. hoc relinquendum arbitrio iudicis, qui ex variis circunstantiis alios aliis præferret, argum. c. in nostra, eo. tit. & l. 3. ff. eo. quoq; tit. Cui adde quod tradit Bald. consi. 445. qualiter probentur, colum. j. lib. v. quòd in probandis finibus seniores sint testes credibiliores; vbi de rerū memoria agitur. l. j. in fi. ff. de aqua plu. arc. & l. si arbiter. ff. de proba. Sed & his in d.c. quoties, non no. simpliciter testibus senioribus esse magis credendum; sed cùm illa adiectione, in factis antiquis, quod & idem dicit ipse Bald. in cap. literas, versi. item dic quòd in facto, de testib.

151 *Quid si iuniores dignitate excellant.*

Intellige tertiò, vt procedat nisi testes iuniores excellerent dignitate, siue auctoritate. Nam tum eis magis crederetur, quàm senioribus, vt voluerūt ipse Gui. Cu. Pau. Cast. & Alex. in d.l. cùm quid, per tex. in §. vlt. in Authē. de mona. Et hoc quidem generale in omnibus casibus, in quibus reperimus seniores cæteris præferri, vt semper intelligatur, nisi autoritate, aut dignitate iuniores excellāt, vt scilicet dignitas antiquitati præferatur, per tex. in c. statuimus, & ibi Henri. de maior. & obed. & voluit glo. in §. Isidorus. 16. di. & in c. vlt. seq. dist. & glo. in c. vlt. in verb. antiquiores. de consue. li. 6. & Inn. & Host. in c. j. eo. ti. per quædam iura, quæ ibi alleg. Archi. post Gof. Lan. & Hug. in c. quoniā 16. di. Idem Archi. in c. vlt. 75. di. Ro. in repe. d. §. de viro, in 13. fal. Fely. qui altos citat, in rub. de maior. & obed. col. j. Tu tamen in hoc vide quæ dixi in simili, suprà nu. 124. sed & hoc secundo, & 3. seq. & etiam in tract. Nobilitatis, c. 20. nu. 174. instrumenta cōmunia: & nu. 188. verùm non adeò.

152 *Quid si iuniores virtutibus excellant.*

Intellige quartò, vt procedat, nisi etiam iuniores vincant virtutibus, vt voluerūt Bal. Ro. Alex. in d.l. cùm quid, per d. §. vlt. de mona. ex quo no. Bal. mores præferri ætati, vti etiam ibi no. Iac. Bel. sed & ex illo tex. no. Bald. in c. quoniam contra falsam, col. 9. versi. quid si iudex, extrà de proba. quòd virtus & bona fama præfertur ætati & dignitati. de quo etiam est bonus text. in l. vnicuique, & ibi not. Barto. C. de prox. sacr. scri. lib. 12. Hincque dicit glo. in c. j. 16. di. quòd melior est præferendus antiquiori, per multa iura quæ illic allegat. & idem voluit glo. in c. episcoporum. 74. di. Inn. & Host. in c. j. de maior. & obed. Henri. in c. statuimus, eo. tit. Ro. in repe. d. §. de viro, in 53. fall. versic. quartò probatur, & iterum ver. xj. desertur. Licet glo. videatur voluisse contrarium in c. vlt. 75. di. vide quæ dicam infrà in 33. priuilegio, versi. intellige secundò.

153 *Seniores virtutibus præsumuntur excellere.*

TAMEN ET VIGESIMOSEXTO, pro senioribus semper præsumitur, vt videlicet virtutibus bonisq; moribus vincant iuniores, per tex. in l. si vt certam. §. custodiam, & ibi glo. in verbo, est commendatus. ff. commod. & in §. cogitādum, in Auth. de mona. & in c. nisi cùm pridem, versi. alia verò causa, ibi, moralis verò maturitas in senibus esse solet, & ibi Bal. de renun. & in c. cum in iuuentute. & ibi glo. in verbo, ad senilem, Host. & alij de præsump. & in c. fraternitatis. 34. dist. & in c. diffinimus, in verbo, cum quadam vetula, & ibi Archidi. 18. q. 2. Et voluit id Archid. in d.c. domino san cto. 50. di. Hieronymus ad Rusticum. Non est (inquit) facile malum de perfecta ætate credendum, quam præterita vita defendit, & honorat vocabulum dignitatis. quem citat Io. And. in d.c. cum in iuuentute. Cæterùm vsque adeò præsumuntur senes iuuenibus præstare bonis moribus; vt contrarium probari non possit, nisi per 15. testes, per tex. no. in l. vnicuique. C. de proxi. sacro. scri. quem ad hoc dicit sing. Rom. in d. §. de viro, fal. 53. versi. quartò probatur, in fin. & post eum Alex. in d.l. cùm quid, col. ij. ff. si cer. pet. & Fely. in rub. extrà de maio. & obe. col. j. in fin.

154 *Licet nūnun quam aliter contingat.*

Nonnunquam tamen reperiuntur flagitiosissimi quidam senes, vt apertè probatur in c. tanta. 86. di. cuius initium est huiusmodi. Tanta nequitia ad aures nostras de senectute tua peruenit, vt &c. Et paulò pòst, Hortamur vt aliquando resipiscas, miser senex, atque à tanta leuitate morum, & operum peruersitate compescere, & no. glo. in d.c. cùm in iuuentute, de præsump. & ibi post eum Host. & Io. And. qui & illi dicunt, quòd sæpe mentiuntur seniores, per c. vnicū, in fi. de sacra vnct. vbi est tex. optimus & expressus in verbo; sicut antiqui mentiuntur, quem & optimè ponderauit Host. ibi, & hoc probatur testimonio Danielis c. 13. Cuius authoritate scribit Luc. Pen. in l. j. colum. j. in verbo, prior. C. de Consul. li. 12. quòd iniqui esse possunt senes.

155 *Senioribus peritis magis credendum.*

VIGESIMOSEPTIMO, simile est, quòd vbi necesse est peritos quosdam in arte tem quampiam attestari, & ipsi de ea re non conueniant, videlicet an vulnus sit letale, & alia huiusmodi, in dubio senioribus peritis magis credendum est. Ita notabiliter recentiorque voluit Andreas Alcia. vnus è multis legum interpretibus, quem antiquioribus Iurisconsultis inter quis annumerauerit, in l. j. §. vlt. colum. 10. versic. sed consequenter quæritur. ff. de verborum

oblig.arg.no.in d.l.cùm quid.ff.si cer.pe. & in c.clerici.de iudic.

156 *Seniorũ voces in electionibus & aliàs praeferendae.*

VIGESIMOOCTAVO, non solùm in iis quae diximus, sed & in electionibus, & aliis quoque rebus seniorum voces sunt aliis anteponendae, per textum in cap.dudum ad audiẽtiam, ibi, qui alios dignitate, aetate, & tempore praecedebant, & ibi Panormit.in 4.& 5.notab. de electiõn. & voluit idem Panormi.in c.eccle sia, le ij.colum.7. versic.in glo.fin.eod.titu. Ias. d.consi.192.exorta est, colum.j.versicu.item in electionibus, lib.ij. & Philip. Deci.in cap.cùm omnes, in ij.lectu.colum.penul. de constitu. Er ita intelligi potest quod dicit Io. Pla.post And. Baru.in l.j.in fin.de Consul. quòd antiquiores praeferuntur in vocibus. Tamen Bal.in d.cap. cùm omnes, colum.3.versi.ibi, iuniores, extrà de constitu. dicit per illum textum, quòd non debet fieri differentia inter senem & iuuenem paria iura habentes: subditque id esse argumẽto, quòd tantum valet vox iuuenis, quantum vox senis, etiam inter Cardinales: quod tamen falsum esse deprehenditur ex suprà dictis. Licèt sint qui Bal.sequantur, videlicet Barb.in d. c.cùm omnes: & ibi quoque Philip.Deci.in 2. lect.num.5.

157 *Seniores in accusationibus praeferẽdi.*

VIGESIMONONO, cùm ferè testimonia & accusationes aequo iure censeantur, propterea etiam instituendis accusationibus, vbi scilicet plures eundem accusare volunt, senior anteponẽdus est caeteris, per tex.in l.si plures, in verbo, vel aetate.ff.de accusat. quem ad hoc no.Cepol.in d. tract.de imper.mil.delig.in 26. priuilegio antiquitatis. Et est etiam optimus tex.quem is non allegat in l.vlt.§.si plures.ff.de collu.dete.

158 *Et in inquisitione veritatis.*

TRIGESIMO, non solùm in testimoniis, & accusationibus, sed aliàs semper in veritatis inquisitione senes praeferuntur iunioribus, per tex.in c.si quid verò 86.di. in illis verbis, praesentibus ecclesiae tuae senioribus diligẽter veritas est perscrutanda. Et voluit Archi.in c. tanta.86.di. & Cepola in d.tract.col.2.versi.2. Id quod bifariam potest intelligi, aut quòd seniores cautiùs veritatem rei inuestigãt, ideoq; in eam rem sunt adhibendi: aut quòd etiam si deliùs veritatem ipsam si rescierint, patefaciant: ideoq; ab bis ea est inuestiganda.

159 *Et in libris corrigendis.*

TRIGESIMOPRIMO, in libris corrigendis praeferuntur seniores, tex.in c.vt veterum.9.di. per quem ita voluit Archi.in c.domino sancto.50.di. & Rom.in reper.d.§. de viro, in 53.fall.ver.decimoquarto, & Barb.d.consi. 23.col.vlt.lib.j.& Cepol.in d.tract.in 4.priuilegio antiquitatis.

160 *Seniores mitius puniendi.*

TRIGESIMOSECVNDO, mitiùs puniuntur seniores in eodem genere delicti, per textum in l.ij.ff.de termi.mo. & l.si quis in grau.§.ignoscitur.ff.de Senatuscon.Sylla.& l.ferè in omnibus, & ibi gl.ff.de regul.iur.& d.c.tanta, vbi no. Archi.86.dist.& c.tanta.j.quaestio.7. & c.tempora.26.quaest.7.& no.glo. & Doct.in l.quid ergo.§.poena grauior.ff.de his qui no.in fa.& in l.& si senerior.C.eo.titu.glo.in c.poenitentes. 50.distinct. Alberi.Gand. in tracta.maleficitu.de poenis.colum.15.vers.item in sene. Bald.in c.j.de maior.& obed.Roma.in repe.l.si verò.§.de viro, in 53.fal.ff.solu.matrimo.Ioan. Plat.in l.vltima C.qui aeta.se excu. libro x. Et propterea dicit glo. in clemen.j.in verbo, necessitate, & ibi Panor.de priuil.quòd senectus est causa probabilis dispensandi cum aliquo super poena delicti.

161 *Ad idẽ ex Platone.*

Id quod etiã sanxit Plato suis legibus cùm alicubi scribit satis esse, si quid senex deliquerit vt damnum quod intulit simplex restituat, caetera illi remittantur. Sed & li.9. Senibus (inquit) peccantibus legislator leges praescribet, sed mitissimas omnium, plurimaque venia & indulgẽtia dignas. Ex quo illud Claudiani de victoria Stiliconis,

Si non mentit inops, fraudataq́, sensibus aetas
Praeberet veniã, nunquã haec opprobria linguae
Turpia, Damnubiut me sospite ferret inultus.

Diuus autem Benedictus in regula monachorum capite 37. tradit naturam ipsam quodam modo trahi ad senum misericordiam. Ideo statuit vt nullatenus illis districtio regulae teneatur.

162 *A iunioribus incipienda est quaestio.*

TRIGESIMOTERTIO, illi proximè accedit, quòd si plures eiusdem facinoris sint suspecti, incipienda est quaestio à iunioribus, quò re ex illis comperta caeteri seniores à quaestione vindicentur. l.vnius facinoris, in princi. ff.de quaestio. Et hoc certè inter priuilegia antiquitatis reponit Roma.in d.§.de viro, in d.53. fal.post princ. Verùm hoc non tam in fauorem senum statuitur, quàm quòd faciliùs veritas à iunioribus sciri potest: cùm aliàs ab eo sit incipiendũ, à quo facillimè verum scire iudex crediderit, vt ibi satis declaratur. & in l.j.§.j.ff.eo. tit.& no.Dyn.in tract.de quaestio.ver.quo ordine.Guido Suza.in eo. tract. col.4.ver.eiusdem initij.Alberi. Gandi.in tracta. maleficiorum, in rubri.de quaestio.& tormen.col.ij.ver.nunc videndum est. Angel.in simili tract.in verbo, fama publica, col.24. versi.nunc videamus de tortura.

163 *Seniores in regimine hospitalis praeferendi.*

TRIGESIMOQVARTO, quod pulchrè consuluit Bal.consi.165. cuius caput est, ordinatio testamenti, in fin. libr.4. Super iure patronatus & regimine cuiusdam hospitalis. nam testator qui illud construi mandarat, de patronatu & regimine ipsius quaedam statuerat, ex quibus dubium ortum erat, vter ex duobus id ius obtineret. concludit Bald.pro idoneiore. Et in dubio, inquit, senior ex duobus istis praeferetur, & mas foeminae, per d.l.vlt.ff. de fide instru.& no. per Inno.in c.j.de maiori. & obedien.

TRI-

164 *Senex imperat. dux exercitus potius eligendus.*

TRIGESIMOQVINTO, Imperatorẽ, ducem've exercitus senem esse oportere dicebat L.Paulus, vt à Iulio Frontino scriptum est li.Stratagematum postremo.c.item postremo, circa initium. Id quod & è nostris astruit, multisque comprobat Cæpola Vero.in d.tractatu de imper.milit.deligen. quo loco suprà sæpius citauimus. Nam & Aristoteles lib. primo Ethicorum. Nemo, inquit, eligit iuuenes duces, quod & ex eo reassumit Io.Andr.in c.iudiciorum,extrà de æta.& qual.ord. Bal.in c.ad hęc, quod est primum, col.5.ibi congrua, extrà, de postula.prælat. Iustinus autem lib.xj.scribit in exercitu Alexandri Magni neminem ordines, nisi sexagenarium duxisse. Quò etiam spectat illud Silij Italici haud multò post prin.lib.1 5. dum tractaret Senatus de mittendo duce in Carthaginem,

Nec promptum teneris immania bella lacertis
Moliri, regimenq́; rudi deposcere in æuo.

165 *Seniores in honoribus & dignitatibus præferendi.*

TRIGESIMOSEXTO, In cæteris quoque honoribus, officiis, dignitatibus secularibus, vt nostri appellant, præferuntur seniores. l.& qui originem.§.præses,ibi,secundùm ætates & dignitates.ff.de muneri. & hono.& l.ij. ibi, quæ longis prolixisq́; stipendiis defessa tã sibi pollicetur senectus.C.de Primic.lib.12.& l.sancimus,ibi, cunctis Consulum honoribus & priuilegiis,& anteriori tempore.C.de Consconsuli.lib.12.& voluit glo.& post eam Doct. in d.l.cùm quid.ff.si cer.pet.& gl.in l.vt gradatim, in prin.versi. & si lege.ff.de mune.& hon. & glo.in c.vlt.75.dist.

166 Hincque illud Ecclesiastes x.c. Væ tibi terra cuius Rex est puer: quod è nostris citat Bald. qui id trahit ad primogenitorum prærogatiuam in l.cum antiquioribus, col.pen.ver.x.C. de iure delibe.& Saly.in l.per hanc, in prin.in 5.not.C.de tempo. appel. Et alibi minatur Dominus noster se daturum Regem puerum veluti pro malo,& eo quidem maximo. Dabo(inquit Esaiæ 3.)pueros reges eorũ. Quibus conciuens Falconius Nichomachus in ea oratione quam ad Senatum habuit apud Flauium Vopiscum in Tacito, Dij, ait, auertant principes pueros. Et paulò antè, cùm Senatus Tacitum ipsum imperatorem delegisset, huiusmodi acclamatio in Senatu facta, ac sæpius repetita fuit. Quis meliùs quàm senex imperat? Apud Philostratum in vita Apollonij libro quinto, Vespasianus iam tum annum sexum & quinquagesimum natus, veritus tamen est, ne fortè iunior quàm deceret, imperium accipere videtur, idque quantùm maximè potest, excusat.

167 *Ad idẽ exempla.*

Cæterùm sunt infinita exempla, quibus clarissimè patuit quanta regnis & imperiis incõmoda veniant ex iunioribus principibus. Ex quibus vnum aut alterum satis erit prodidisse vnum scilicet ex sacris historiis. 3.Reg.12.cap. vbi de Roboan Rege admodum iuuene, & qui item iuuenibus maluit credere, quàm seniori bus: vnde ex duodecim regni partibus vna tãntùm salua sibi mansit. de quo & nos diximus suprà nu.93. scribitur. Iustinus autem li.24.tradit Dardaniorum Regem, inclytum illud Macedoniæ Regnũ immaturi iuuenis Ptolemæi Regis temeritate breui casurum prædixisse, & id statim euentum comprobasse. Nam & Claudiani ea sententia est,

Tenero tractari pectore nescit
Publica maiestas.

168 *Leges in eã rẽ annales Rom.*

Et sanè Romani ipsi in omni genere vitæ sapientissimi leges annales, siue annarias scripserunt, quibus grandiorem ætatem ad Consulatum & cæteros magistratus constituebant, sicuti retulit Tullius in Philip.5.& Liuius ab vrbe condita libro septimo, vbi differit de Consulatu superioris Africani & Tirij Flaminij. & iterum libro decimo belli Macedonici, vbi tradit rogationem latam ab L. Iulio Tribu. Pleb. quot annos nati, quemque magistratum peterent. vnde cognomentum familiæ, vt Annales appellarentur. Latinus Pacatus in Panegyrico ad Theodosium scripto, cuius hæc verba sunt, Cuius quidem rei ita fuit cura maioribus, vt non solùm in amplissimis magistratibus adipiscendis, sed in Præturis quoque, aut Aedilitatibus capescendis ætas spectata sit petitorũ. Nec quisquam tantùm valuerit nobilitate, vel gratia, vel pecunia, qui annos Comitiali lege præscriptos festinatis honoribus occuparit. Et Lactantius Firmianus in libro de origine erroris.c.7.& Iustinus lib.43.& omnes rerum Romanarum scriptores, & è Poetis Ouid. libr.5. Fastorum,

Nec nisi post annos patuit tunc Curia seros,
Nomen & ætatis mite Senatus habet.
Iura dabat populo senior, finitaq́; certis
Legibus est ætas, unde petatur honos.

Ex quibus versibus vides huic Senatui nomen inditum, quod in eum cooptarentur seniores, vt etiam scribit Tullius in li.de Senectute, Plutarchus in Romulo, Lucius Florus Gestorum Roma.lib.j.c.item j.& è nostris Archi.in c.Senatusconsultum, di.2.& Alberi.in rub.ff.de Senato. Quinetiam legimus apud Plinium lib.x. Epistolarum, cautum fuisse Pompeia lege, quę Bithynis data est, ne quis caperet magistratũ, ne'ue esset in Senatu minor annorum 30. secũ tumq́; denuo edictum Diui Augusti, quo permisit minores magistratus ab annis duobus & viginti capere.

169 Nec in his tantùm superioribus magistratibus leges annales locum habebant, sed & in simplicibus quoque iudicibus, vt videre licet ex eo quod scribit Suetonius in Augusto, capite 32. ipsum Augustum iudices à tricesimo ætatis anno allegisse, id est, vt subdit, quinquennio maturiùs quàm solebãt, vt hinc aper-

tè possis intelligere, non licuisse ante tricesimumquintum annum iudicandi munus gerere. De Quęstura autem est illud eiusdem Suetonij in Caligula c.j. de Germanico, qui Quæsturam quinquennio antè quàm per leges liceret, gessit.

170 *Apud Athenienses id quoque obseruatum.*

Nec Romani tantùm senioribus iuniores postponebant in magistratibus: sed & cæteri quoque populi. Solon Atheniensium legislator lege sanxit, ne quis admodum iuuenis ad magistratum aut cõsultationes admitteretur, εἰ καὶ ἄριστα δοκοίη γνώμην ἔχειν. quod peræquè sonat ac si dicas, etiamsi maximè existimatissimus habeatur. Id quod Iunci testimonio tradit Stobæus Sermo. 112. Et id quoque apud Lacedæmonios fuisse obseruatū, testis est Tullius in eo libr. de Senectute, cùm dicit eos, qui amplissimum magistratum gerebant, senes fuisse appellatos. Nam & idem libro primo, de Diuinatione tradit apud eosdem Lacedæ. consilium publicum Senes appellatos fuisse. Et Plutarchus in vita Cleomenis tradit tempore Lycurgi seniores quosdam Regibus Lacedæmoniorum adhibitos fuisse, atque eo pacto Diu Rempublicam administratam nullo alio magistratu eguisse. Eum autem magistratum, siue Senatum γερουσία dicebant a senibus, & γέροντας, qui participes illius forent, quasi Senes vocabant. Hinc γερούσιον præmiū virtutis quod dabatur illis magistratibus, vt etiam tradit Aristoteles libro Politicorum secundo, cap. 7. Sed & γερουσία dicebatur Senaculum, is scilicet locus vbi Senatores ipsi considerent, authore Varrone libro de lingua Latina primo. Tradit autem Plinius lib. 35. ca. 14. Sardibus Regiam domum Crœsi gerusiam factam fuisse.

171 *Et Carthaginenses.*

Et vt de cæteris loquar, Carthaginẽses quoque Senatum seniores vocabant, vt scribit Liuius belli Macedonici lib. 4. ad finem, vt hinc etiam intelligas non nisi seniores ab illis in eũ ordinem fuisse delectos. Nam vt idem paulò antè dixerat, Seniores imperare oportet, iuniores subesse. Sed & qui Taprobanen insulam incolunt, Regem sibi eligunt non nobilitate pręstantem, sed spectatum moribus & iam annis grauem, vt scribit Plinius libro 6. cap. 22. & Solinus cap. 66.

Arabes.

Apud Arabes qui in oceano sunt versus meridiem, cuiuslibet cœtus (nam in cœtus ipsi diuiduntur) senior tanquam Rex cui parent omnes, imperat, annis centum quinquaginta actis seipsum vita & lege priuat. Post eum senior principatum accipit, vt author est Diodorus Siculus ad finem libri 3. Bibliothece.

Persae.

Persas autem laudat Xenophon in Pædia Cyri, quòd apud eos seniores domi manentes iudicãt omnes causas & publicas & priuatas. Quin etiam Hippodamus Euryphontis filius, qui Milesiorum legislator fuit, lege statuit, vt prodit Aristoteles libr. Politicorum secundo, cap. 6. vnum iudiciarium forum principale, ad quod omnia quæ malè iudicata viderentur, reuocarentur. Idq; constituit ex senioribus quibusdam delectis. Sed & lex erat apud Chalcidenses, ne minor annis quinquaginta magistratum gereret, vt scribit Heraclides in libro de Politiis.

172 *Hebraei.*

Ante omnes Moyses iussu Domini septuaginta viros ex omni populo seniores delegit, qui secum regerent iudicarentque populum, vt scribitur Numeri xj. cap. Et alibi videmus senioribus iudicandi ius fuisse Deut. 21. Si genuerit homo filium & contumacẽ & proteruum, apprehendent eum, & ducent ad seniores ciuitatis illius, & ad portam iudicij, & cætera quæ sequũtur. Ex quo fortè depromptum est, quod scribitur in l. si qua. C. de Iudę. causas Iudæorum à senioribus ipsorum iudicari, atq; ita ex eodem tex. no. Io. Ana. in c. cùm sit, extrà eo. tit. & Barb. consi. 15. clementissimi, col. 2. libro j. Quibus consonat quod scriptum est Danielis 13. Iudæos sibi constituisse duos senes iudices. Et illinc quoque posset videri Plato, qui vt plurimis placuit, sacros Bibliorũ libros & maximè Moysis legit, & maiori ex parte sectatus est, scripsisse lib. 3. de Repub. Non iuuenem, sed senem esse oportet bonum iudicem. Nam & idem li. 3. de legibus inter rationes imperandi hanc tertiam collocat, vt iunioribus seniores imperent.

173 *In re quoque rustica id obseruandum.*

Quid quòd Varro ille omnium rerum sciẽtissimus & prudentissimus libro primo Rei rusticæ, ca. 20. monuit eos qui præsint operariis in villa, oportere esse ætate maiore, quàm operarios ipsos. Facilius enim his quàm iunioribus dicto sunt audientes. Et iterum libro 2. eiusdem operis, cap. 17. præcepit eum magistrum pecoris, qui cæteri pastores subsunt, sumendum esse, qui sit maior natu, & peritior: quòd iis qui ætate & scientia præstant, animo æquiore reliqui parent.

174 *Quid in muneribus quae non tam animi quã corporis viribus geruntur.*

Hæc tamẽ intellige primò in officiis & muneribus quæ æquè explicari gerique per seniores possunt, atque per iuniores. Nam si quod munus per iuniores commodiùs idoneiusque tractari exercerique potest, quia fortè magis constat robore viribusque corporis, quàm animi, certè sunt ad id magis iuniores assumendi, quàm seniores, vt voluerunt Ricar. Mal. Saly. & Franc. Are. in d. l. cùm quid. ff. si cert. peta. per tex. in l. cùm prætor. §. pen. ff. de iudic. & voluit etiam Floria. in l. vlt. in fin. ff. de fide instru. vbi illud generalius dicit, quòd si senex & iuuenis sint eiusdem fidei, probitatis, is præfertur cuius ætas est magis apta & idonea negotio, de quo agitur, per l. præcipiunt. ff. de ædili. edi. & l. ob carmen. §. vlt. ff. de testi. Tullius autem in Catone maiore tradit legibus vacare senectutem iis muneribus, quę non possunt sine viribus sustineri.

Intellige

175 *Quid si iuniores sint idoneiores.*

Intellige secundo, quando vterque & iuuenis & senex est aliàs æquè dignus. Nam semper dignior est alteri præferendus, siue iunior siue senior, vt probat text. in l. honores, & ibi gl. & Bar. ff. de Decurio. & in l. vnicuique. C. de proxi. sacro. scrini. lib. 12. ibi, nisi fortè ab eo qui tempore vincitur, laborum comparatione superetur. & in §. ordinarionem, & ibi quoque Bar. & Angel. in Authen. de monach. & voluit Bar. in l. 2. §. prius, col. 2. ver. circa secundum, & ibi Franc. Aret. & Iason. ff. de vulg. & pupil. & Alberi. in d. l. cùm quid, in vlti. char. vers. x. gl. colligit. & ibi Alex. & Philip. Deci. ff. si cert. pet. & idem Alberi. in l. 2. C. de offi. magi. offi. & in l. j. C. de offi. præfec. vrb. Sal. in l. proniden dum, per illum tex. C. de postul. Pau. in c. clerici, col. 2. & ibi Philip. Dec. col. 5. versic. quartò regula procedit, de iudi. Cepol. in d. trac. de im per. mili. delig. char. 11. versic. sed singulariter. Nam semper dignitates & honores sunt confe rendi dignioribus atque idoneioribus. l. ad subeunda. C. de Decuri. lib. 10. cum si. Quibus ad de quæ diximus in 25. senectutis priuilegio, in 3. & 4. limit.

176 *Quomodo sit illud intelligendũ.*

Sed hæc tamen intelligit Fran. Are. in d. c. clerici, in fin. de iudici. quando iunior longo interuallo superat seniorem, per l. vnicuique, circa medium. C. de proxi. sacr. scri. li. xij. quod & idem voluit ipse Aret. in d. l. 2. §. prius, & ibi quoque Alexand. ff. de vulga. & pupil. per text. sing. in l. sed & reprobari. §. amplius. ff. de excu sat. tut. vbi probatur secundùm Bald. ibi, quod propter excellentem scientiam & doctrinam receditur à dispositione legis vel statuti. quem text. ad hoc annotat Rom. in repet. l. si verò. §. de viro, in 53. fal. ff. sol. mat. & Alex. in d. c. cùm quid, & Barb. qui & illum dicit singu. in tract. de præstan. Cardi. in 1. parte. q. 10. col. 15. versi. & si quispiam opponat, & Fely. in rubr. extrà de maio. & obedi. & Philip. Dec. in d. c. clerici, qui tamen non exigit excellentiam, vt minor præferatur antiquiori in honorib. deferendis, de quibus hic loquimur: sed tãtùm in delatis, non quidem vt continuò etiam in his præferatur, sed vt cum eo dispensetur vt ita fiat, Quoniam non statim est recedendum à statuto vel iure communi propter quæcunque hominis dignitatem, vt no. Bald. in c. j. in fi. extrà, vt lit. non conte.

177 *Multi ante tempus legitimum magistratibus præfecti.*

Illud autem non ignotum, multos ante tem pus adeo prudentia, virtute, & doctrina, excelluisse, vt etiam ante tempus honoribus & magistratibus lege vel natura præscriptum, cæteris multò senioribus antepositi fuerint. Quis enim nescit Hieremiam vel puerum àdomino constitutum super gentes & regna, vt euelleret, destrueret, disperderet, dissiparet, ædificaret, plantaret, Hieremiæ j. c. Danielem quoque puerum iudicem delectum. Danielis 13. c. P. Cornelium Scipionem, cui postea ex virtute Africano cognomen fuit, fretum virtutibus suis, quanquam adolescentem, ante tempus Aedilitatem à populo petere non dubitasse. Cumque Tribunos plebis sibi obsistere videret, negantes rationem eius esse habendã, quòd nondum ad petendum legitima ætas esset, dixisse, se satis annorum habere, si Quirites habilem facere voluerint. Neque enim fiduciã, neque populum qui Aedilem illum ob virtutem spemque rei bene gerendæ creauit, fefellisse opinionem. Illum enim ita se gessisse in Aedilitate, vt Quirites postea non pœnituerit tanto fauore ad ferẽda suffragia in tribus suas discurrisse. Cicero in 5. Philip. multorum Romanorum, & inter cæteros huius Africani exempla commemorat, qui admodum adolescentes ob magnam virtutis indolem antequam per leges Annales liceret, adepti sunt amplissimos magistratus, in quibus maximis rebus gestis populi Ro. imperium auxerunt. Aliorumque qui in adolescentia maximas & ipsi res gesserũt. Eius hæc verba sunt de Augusto, qui primum C. Cæsaris, deinde Augusti cognomen assumpsit, loquentis, Quid est enim P. C. cur eum nõ quam primum amplissimos honores capere cupiamus? Legibus enim Annalibus cùm grandiorem ætatem ad Consulatum constituebant, adolescentiæ temeritatem verebantur. C. Cæsar ineunte ætate docuit ab excellenti eximiaque virtute progressum ætatis expectari non oportere. Itaque maiores nostri veteres illi admodum antiqui leges Annales non habebant: quas multis post annis attulit ambitio, vt gradus essent petitionis inter æquales. Ita sæpe magna indoles virtutis prinsquam Reipublicæ prodesse potuisset, extincta fuit. At verò apud antiquos Rulli, Decij, Coruini, multiq; alij, recentiore autem memoria superior African[us] T. Flaminius admodum adulescentes Consules facti, tantas res gesserant, vt populi Romani imperium auxerint, nomen ornarint. Quid Macedo Alexander, cùm ab ineunte ætate res maximas gerere cœpisset, nonne tertio & trigesimo anno mortem obiit? quæ est ætas nostris legibus decem annis minor, quàm Cõsularis. Ex quo iudicari potest, virtutis esse quàm ætatis cursum celeriorem. Et Philippica 10. de eodem loquẽs. Alter, ait, virtutis robore firmior, quàm ætate, & Philip. 14. An verò quisquam dubitabit appellare Cæsarem Imperatorem? ætas eius certè ab hac sententia neminem deterrebit, quandoquidem virtute superauit ætatem.

Hieremias. *Daniel.* *Scipio Africanus.* *Augustus.*

178 *Tiberius.*

Cui mirè concinit quod de Tiberio ipsius Augusti posteà successore scribit Ouidius lib. 1. de Arte amandi,

Vltor adest primisq; ducem profitetur in annis.
Bellaq; non puero tractat agenda puer.
Parcite natales timidi numerare Deorum
Cæsaribus virtus contigit ante diem.

Ingenium cęleste suis uelocius annis
Surgit, & ignauæ fert mala damna moræ.
Paruus erat manibusq; suis Tyrinthius angues
Presit, & in cunis iam Ioue dignus erat.
Nunc quoque qui puer es, tantus tum Bacche fuisti,
Cùm timuit Thyrsos India uicta tuos.

Iul us.

Ante Ouidium Virgilius de Iulo loquens lib. 9. Aeneidos,
Ante annos animumq; gerens, curamq; uirilē.

Didius Iulianus.

Spartianus autem de Didio Iuliano Imperatore, Quæstor (ait) ante annum quàm legittima ætas sinebat, designatus est.

179 Valerius Coruinus.

Et vt de cæteris quoque loquar, M. Valerius Coruinus tres & viginti annos natus Consul creatus maximas res gessit, vt scribit Liuius li. 7. ab vrbe condita, nō semel. Germanicus à nemine non laudatus Quæsturam quinquenniū antequam per leges liceret, & post eam Consulatum statim gessit, in quibus magnas mirandásque res gessit, vt à Suetonio scriptum est in Caligula c. j. Iustinus lib. 6. tradit, quòd posteaquam Athenienses à seruitute dominatuque Lacedæmoniorum se vindicarunt, exercitum contraxerunt, eumque in auxilium Bæotiorū per Iphicratem viginti tantum annos natum, sed magnæ indolis iuuenem duci iubent. Cuius supra ætatem virtus admirabilis fuit, nec vnquam ante eum Athenienses inter tot tantósque duces, aut spei maioris, aut indolis maturioris Imperatorem habuerunt: in quo non imperatoriæ tantum, verùm etiam oratoriæ artes fuerunt. Tullius Quæstor decedens de prouincia non dubitauit Celium adolescentem propter eximiam eius indolem, vt verisimile est, in suum locum prouinciæ præponere, vt ipse Tullius scribit lib. Epistolarum familiarium 2. epist. 15.

180

Sunt & alia id genus infinita exempla, quæ ex historicis & aliis scriptoribus videre licet, id satis confirmantia. Plautus scripsit in Trinūmo: nō ętate, verū ingenio adipiscitur sapiētia. Et Varro in Aboriginibus apud Nonium Marcellum in verbo, Canitudo, Sed neque vetulus cantherius quàm nouellus melior, nec canitudini comes est virtus. Et Quintilianus libro secundo, in prin. Non id est æstimandum cuius quisque sit ætatis, sed quantum in studiis iam effecerit. Cornelius Tacitus lib. 11. Apud maiores virtutis id præmium fuerat, cunctísque ciuium, si bonis artibus fiderent, licitum petere Magistratus: ac ne ætas quidem distinguebatur, quin prima iuuenta Consulatum ac Dictaturas inirent. Quæ mirè congruunt iis quæ supra ex Tullio diximus. Diuus Hieronymus ad Paulinum, Nolo frater charissimè annorum æstimare nos numero, nec canos sapientiam reputare, Salomone testāte: Cani hominis prudentia eius. Nam & Moyses 70. presbyteros iubetur eligere, quos ipse sciret esse presbyteros vtique non æuo, sed prudentia iudicandos. Et Daniel adhuc puer longæuos iudicat, atq; impudicos senes ætas lasciua condemnat, &c. quod & nos suprà retulimus.

181 De eadē re.

Nec desunt nobis tex. legum id quoque probantium. Nam in §. planè, in Authen. de monachis, scribitur non omnino esse honorandum tempus. Ex quo no. Accursius arg. pro nouis Doctoribus, vt scilicet senioribus minus doctis præferri debeant. Quod & ipsum voluit Saly. in l. prouidendum. C. de postula. Quo in genere etiam est illud vice prouerbij à nostris celebratum, Maliciam sine prudentiam supplere ætatem. primum enim probatur in l. si alterius. C. si mi. se maio. dixe. & in c. de illis, le 2. de despon. impub. & in c. j. §. j. eo. tit. libr. 6. Secundum in c. vlt. extrà eo. tit. Et in id quoq; allegatur. l. j. ff. de decre. ab ordi. faci. & in l. omnes. C. de his qui veni. æta. impe. & in l. j. C. de præpo. sacro. scrini. lib. 12. & in c. vlt. 77. di. & ibi glo. quæ alios text. adfert. Et hæc omnia adde his quæ diximus suprà in 3. priuilegio ætatus, nu. 95. imò verò non debet, & mul tis seq.

182 Seniores in sacerdotijs præferendi.

Trigesimoseptimo, non in dignitatibus tantum & honoribus secularibus, sed & ecclesiasticis quoq; & in beneficiis quæ vocant, id est, sacerdotiis & cæteris muneribus quæ ad religionem pertinent, seniores esse præferendos probat tex. in c. cùm in cunctis, ibi, ætatis maturitas, de elect. & in cap. ecclesia vestra, le 2. ibi, in ætate pati defectum, & ibi, ætatis maturæ, eo quoque tit. & per totum titu. de æta. & quali. ordi. & c. episcopi, & ibi glos. & iterum c. quando. 24. di. & c. innouamus. 60. di. & c. miramur, ver. quid est cito, ibi, ante maturitatem ætatis. 61. di. & c. vlt. ibi, maturiores ætate. 74. di. & c. iuuenculas. 20. q. 1. & no. gl. in c. statuimus. 61. di. & in c. obeuntibus, ante fin. gloss. magnæ. 63. di. quæ sing. dicit duobus pari numero suffragiorum electis in episcopū, cæteris paribus seniorē esse præferendū, & gl. in c. in verbo, singulorū. 85. di. Inno. & cæteri in d. c. j. de maio. & obedi. Archi. in d. c. domino. 50. distinct. & in c. tanta. 86. distinct. & d. capit. diffinimus, 18. quæstio. 2. Cyn. in d. l. cùm quid, in princ. ff. si certum peta. Bal. consi. 167. ordinatin testamenti, in fi. libr. 4. vbi loquitur de administratione hospitalis Barb. consil. 23. scripsit propheta, col. vlt. lib. 1. Cardi. Alex. in c. de quibus col. 1. 21. di. Rochus Curtius in tract. de iure patro. in verbo, honorificum, in 15. quæst. & Fran. Purpur. in l. procurator, col. 2. C. de edeu. & Cardi. Iacobatius in tracta. de Concilio, libr. 1. vbi de Senibus loquitur. Rochus Curti. in tracta. de iure patr. in verbo, honorificum, in 15. quæsti. col. 2. versic. comprobo etiam, & in verbo, ecclesia, in 4. quæsti. in fi. & Cæsar Lambert. in eod. tracta. in 13. arti. 5. quæst. prin. 3. partis 2. lib.

183

In quam sententiam D. Hieronymus libr. 1. in

in Iouinianum, ipsi Iouiniano respondēs, qui contra laudem virginitatis obiecerat, ecclesiā non super Ioannem virginem, sed super Petrum vxori mancipatum fuisse fundatam, ita scribit, At dices super Petrum fundatur ecclesia, licet idipsum alio loco super omnes Apostolos fiat, & cuncti claues regni cœlorum accipiant, & ex æquo super eos ecclesiæ fortitudo solidetur. Tamen propterea inter duodecim vnus eligitur, vt capite constituto scismatis tollatur occasio. Sed cur non Ioannes electus est virgo? ætati delatum est, quia Petrus senior erat. Hæc ille. Quæ etiam illud admodum confirmat, quod sacerdos Græcè vocatur πρεσβύτερος, presbyter, vt hinc manifesto intelligi debeat, seniores in id muneris præ cæteris assumendos.

184 *Etiā apud Ethnicos.*

Sed & ethinici quoque id obseruarunt, vt his muneribus quæ suas ipsorum religiones priuatim tangerent, seniores præficerēt, quod vel hinc percipi potest quod tradit Liuius lib. 9. secundi belli Punici, Augurem creatum T. Sempronium Gracchum admodum adolescētem, quod tunc (ait) perrarum in mandandis sacerdotiis erat. Nam & Dionysius Halicarnasseus lib. j. Antiquitatum Ro. id Romulo laudi assignat, quod sacerdotia non venalia nec forte diuidenda fecit, sed cuiusque curiæ binos crearit suprà annum quinquagesimum natos.

185 *Quid si sacerdotia nō æque possint explicari à senioribus.*

Sed id tamen iisdem illis duobus modis intellige quod diximus in muneribus secularibus: Primò si hæc munera sacerdotalia æquè possunt applicari & sustineri à senioribus, vti à iunioribus. Nam aliàs iuniores senioribus essent præferendi, iisdē illis modis & rationibus adductus suprà vers. 170. hæc tamen intellige, quæ & hic locū habent. & preterea tex. in id priuatim apertissimo in d. c. j. ibi, sed ita ætatis senio confectum, & ibi glos. in verbo, senio. 85. di. & in c. petisti. 7. q. j. & in c. literas, & ibi glo. in verbo, senectutem, & Docto. & iterum in c. nisi. §. alia verò causa, extrà de renuncia.

186 *Quid si iuniores sint idoneiores.*

Item & secundo intelliges, modò vterque & senex & iuuenis sint æquè idonei ei sacerdotali muneri & officio. Nā aliàs semper dignior præferendus est, etiam si sit iunior, per ea quæ diximus suprà cùm de secularibus officiis loqueremur nu. 171. intellige secundo. Quibus addes quod scribit D. Chrysostomus in fi. lib. 2. de sacerdotio, de his disserens qui præ cæteris debent in episcopos assumi, asserit in eā tē non oportere prudentiam ætate metiri, neque senem canicie probare: neque iuuenem arcēdum ab huiusmodi ministerio, sed neophytū nouiciumq;, maximum autem esse inter vtrūque discrimen. Et rursum in 3. libro, eiusdem operis; Neque verò (inquit) si quis vitæ tempus perpetuum in extrema sacrarum functionum classe persistens consumpserit, ac sic demum ad vltimam vsque senectutem peruenerit, hunc protinus propter ætatis reuerentiam ad summum honorē perducemus. Quid enim vetat, quò minus ille idem vel id ætatis natus minus idoneus reperiri adhuc possit? Quod tamen sic à me dictum non est, quasi velim caniciem vituperare: verùm illud eo nomine dixi, vt ostendam si senectus longæua satis esse possit, vt eum qui episcopatum obtinuerit, mox re illo dignū efficiat. Certè vix hoc ipsum, &c. Liuius autem lib. 5. secundi belli Punici non adeò longè post prin. tradit quòd cùm comitia Pontifici Maximo creando essent habita, tresque ingenti certamine peterent: Fuluius Flaccus Consul, qui & antè bis Consul & Censor fuerat, & T. Manlius Torquatus duobus quoque Consulatibus & Censura insignis: & Licinius Crassus, qui Aedilitatem Curulem petiturus erat, hic iuuenis senes honoratosque deuicit.

187 *Antiquiores canonici eligunt.*

TRIGESIMOOCTAVO, antiquiores canonici possunt, si velint (neque enim coguntur) meliores præbendas, cum vacāt, suis relictis optare, per tex. in cap. cùm in tua, quod est vl. in prin. de consue. li. 6. & ou. Albert. in d. l. cum quid. char. vlt. ver. 10. gl. colligit. ff. si cer. pet. & Cepol. in d. tract. de imper. versic. 23. in materia antiquitatis. Sed aduerte quia d. c. cū in tua, loquitur de consuetudine cuiusdam ecclesiæ, & non de iure communi, vt etiam non prætermisit Cepol. vbi suprà. Nec intelligitur de antiquioribus ætate, sed administratione, vt ibi dicit gl. & dicemus pleniùs infrà, in 60. quæsti. nu. 6. si hanc opi. & seq.

188 *Seniores in rerum interpretatione præferendi.*

TRIGESIMONONO, in diuinarum literarum interpretatione antiquiores præferuntur iunioribus, per c. de quibus, ibi seniores prouinciæ congregate. 20. dist. & c. relatū, ibi, non secundum traditionem, prin. 37. dist. & in c. transferunt, ibi, terminos quos posuerunt patres eorum. 24. q. 3.

189 *Antiquorū dicta seruāda.*

QVADRAGESIMO, non in his tantū sed & alios semper antiquorum dicta seruanda sūt, c. ita dominus, in illis verbis & id quod accepit à veteribus non sequendo. 19. dist. vbi & gl. hoc expressè ex eo tex. annotat. Et adstipulatur illud Ecclesiastici c. 8. Non te prætereat narratio seniorum, ipsi enim didicerunt à patribus suis. Quoniam ab ipsis disces intellectū & in tempore necessitatis dabit responsum.

190 *Antiquorū consuetudo, & mos seruandus.*

QVADRAGESIMOPRIMO, non modo dicta sed & consuetudinem moremq; antiquorum seruandum esse præcepit Imperator in l. testamenta omnia. C. de testa. cuius hæc verba sunt, Mos nanque retinendus est fidelissimæ vetustatis, quem tex. in id ponderat Pan. Ca. Fran. Are. & Philip. Corne. qui eum tex. ob id dicit esse moralem. Et est etiam bonus text. qui ad id solet allegari in c. ridiculum. 12. distin. & not. gl. in c. quantò. in verbo, antiquitas. de transla. prælat. & Archi. in d. cap. domino sancto.

sancto. 50.di.Ro.in d.l.si verò.§ de viro,in 53. fal.ff.sol.mat. & Cepol. in d. tracta. vbi suprà vers.7.

191 Quibus concinit illud Ennij,

Moribus antiquis res stat Romana,virisq;

Quod vsurpatum est à Marco Antonino in quadam ipsius epistola à Vlcatio in vita Auidij Cassij relata, atque etiam à Tullio lib.3. de Republica, vbi dicit eum versum, vel breuitate, vel veritate tanquam ex oraculo sibi quodã effatum videri, vti etiam refert D. Augustinus de ciuitate Dei lib.2.cap.21. Scio autem, vt id in transcursu dicam, nonnihil interesse inter morem & mores, sed ita tamen vt plerunque à doctis confundantur. Igitur huc quoque pertinet illud Plauti in laudem adolescentis in Captiuis,

Mos & mores an differant.

Ille demum antiquis adolescens est moribus.

Illud item eiusdem in Trinummo,

Moribus viuito antiquis.

Et iterum in eadem Fabula,

Veteres mores veteris parsimoniæ potius maiori honori.

Hic essent, quàm mores mali.

Ex quo etiam loco potes intelligere, id verum esse quod nuper diximus de confusione moris & morum. Nã quod hic mores appellat, paulò pòst & morem dicit, & moris eadem oratione, cùm dicit,

Morem maiorum scias, nam nunc mores nihil faciunt,&c.

Sed & huc quoque spectat illud Iuuenalis Saty.6.

Quid? quod & antiquis vxor de moribus illi Quæritur.

Illudque Ausonij in laudem Mediolani,

Facundæ uirorum

Ingenia,antiqui mores.

192 Cõuenit item illud Peniãdri Corinthij, aut vt aliis placet Ambraciotæ,

Τοῖς μὲν νόμοις παλαιοῖς χρῶ, τοῖς δ' ὄψοις προσφάτοις. Id est,

Moribus quidem antiquis vtere, cibis verò recentibus.

Cui non dissimile est illud Phauorini apud Gellium libr. Noctium Atticarum 1.c. 10. Viue moribus præteritis, loquere verbis præsentibus. Sed & hoc pertinet illud Virgilij libr.3. Aeneid.

Ecquid in antiquam uirtutem,

Atque edictum illud Censorium à Suetonio, si is fuit, asscriptum circa initia de claris Rhethoribus. Quæ præter consuetudinem & moré maiorum fiunt, neque placent, neque recta videntur. Cuius etiam meminit ipse Gellius lib. 15.c.11. apud eundem Gellium d.lib.1.ca. 10. laudatur antiquitas bis epithetis, quod sit honesta, bona, sobria, modesta. Lrutia in sua elegantissima præfatione satis apertè insinuat mores antiquos anteponẽdos recentibus. Cornelius Tacitus li. Annalium 17. Piso, inquit, vultu habituque moris antiqui, & æstimatione recta seuerus. Apud eundem contétio est in Dialogo oratorum de antiquitate, quam Messala præfert, contradicente Axio: sed tandem vincit antiquarius. Isocrates ad regem Nicoclem. In iis, inquit, quæ ad Deorum cultum pertinent, ita facito quemadmodum est à maioribus præceptum. Nouitatem semper horruerũt sapientes. Hincque etiam illud Terentij in Adelphis,

Homo antiqua uirtute ac fide.

Et Virgilij lib.2.Georgi.

Salue magna parens frugum Saturnia tellus, Magna uirum, tibi res antiquæ laudis, & artis Ingredior.

193 *De eadẽ re ex sacris scriptoribus*

Nec desunt in eam rem Christi Domini nostri, Diuorumque testimonia. Primum enim Christus Matthæi c. 19. ad antiquitatem prouocat, cùm iis qui de libello repudij sciscitabantur, dixit, Ab initio autem sic nõ fuit, apertè indicãs antiquiora esse meliora. Et D. Ioannes in epistola ad Electam c.1. eodemque vnico. Non tanquam mandatum nouum scribo tibi, sed quod habuimus ab initio. Hieremias deplorans ruinam Iudaicę Reipub. illud in extremo, seu epilogico versu à Deo petiuit, vt redditũ ad pristinos mores concederet, dicens. In noua dies nostros sicut ab antiquo. In Amos propheta c.9. eodemque vltimo legitur, Promissio non de nouo templo extruendo, aut non no aliove in loco, sed de veteri, de collapso, de diruto restituendo ac fulciendo. Et illud quoque adiicitur, & rędificabo ipsum sicut in diebus antiquis. Cæterùm D. Chrysostomus, Antiquis (inquit) viris omnia vita operosa, & viatorum instat. Nos omne tempus per negligentiam ducimus.

194 *Senes etiã rustici audiendi.*

QVADRAGESIMOSECVNDO, his optimè respondet tex. elegans in l. si chorus. §. 1.ff.de lega.3. vbi tradit Celsus proculum scribere sæpe audiuisse se rusticos senes, ita dicentes, pecuoiam sine peculio fragilem esse, peculium appellantes quod præsidij caussa reponeretur. Quem tex. ponderans gl. ad laudem senectutis, & post eam Hosti. in c. cùm in iuuentute, in prin. de præsump. dicunt ex eo luti[illegible] tum ex dictis senum rusticorum fuisse argumentatum. Et illum quoque annotat glo. in l. licet ex quadam, in verbo, graues, in fin. de testib. & Ro. in d.§. de viro, in 53. fal. Barb. d.cõ. 43. col. pen. lib.1. & d.con. 20. col.3. lib.2. & Cepola vbi suprà, vers.25. Barb. autem, ne id omittam, in d.§.1. cum tex. no. facere pro his, qui volunt probare communem vsum loquendi, vt sufficiat dicere se hoc audiuisse à senibus.

195 *Senioris vassallo pro omnibus fidelitas facienda.*

QVADRAGESIMOTERTIO, mortuo domino relictis pluribus liberis, debet vassallus seniori pro omnibus fidelitatem facere, vt voluit Bal. in c. præterea ducatus, col. 11. tit. de pro-

de prohi.feu.alie.per Fe.arg.d.l.vlt.ff.de fid.instru.& not.per Iuo.& alios in ca. 1. de maio.& obedi. & hoc quoque ante Bal. voluerat Aud. Iser. ibi, quem sequitur Mar. Laud. etiam ibi, in fin. primæ col. & hoc quoque sequitur Ro. io repe.d.§.de viro, in 53.fal.versi.4.priocipaliter defertur,& Fely.io d.c.1.col.vltim. de maio.& obed.& D. Cirierus de primogenitura, libr.2.quæsti.1.io 16.prærogatiua. De qua re luogè latèque diximus in Commentariis nostrarum Cousuetud.Pictonum,tit.9.§. item 9. in glos.2.

196 *Antiquior ex dominis præferendus in seruitio vasalli.*

QVADRAGESIMOQVARTO. Si plures sint domini beneficiarij seruitio clientis eodem tempore egentes,antiquior est præferendus per tex. in c.j.§. vltim.tit. hic finit lex, & ibi Iac.Bel.Bal.Aluar.Mar.Lau.& Car.Alex. & hoc quoque voluit Iac.Ardi.io summa, tit. qui.mo.feu.amit. & Bal. in l.j.§.ne autem. col. 4.vers.habeo duo feuda.C.de cadu. tol .Ro.in d.§.de viro,in 53.fal.ver.quarto principaliter, Barb.d.con.23.col.vltim.lib.j.& cousi.20. col. 3.lib.2.Cepol.in d.tract. in materia antiquitatis,vers.45.Et est huius rei euideos ratio,quia cum aliàs qui prior est tempore, is iure quoq; potior.ff.qui pot.iu pig.hab.tū maximè iu operarum præstatione locum obtinet,per l.in operis.ff.loca.vbi expresse Bald. illud scribit quod diximus de vasallo duorum.

197 *Et ætate senior si tempore sunt pares.*

Licet id posset videri pluribus intelligendum de antiquiori domino, non ætate quidē, sed feudi concessione,quod & ego arbitror.Facit tamen(vt iam suprà diximus, dicendum tamen est sępius)io arg.quòd si domini sint eiusdem temporis in feudi coocessione,sit præferēdus is,qui ætate est senior, vt expresse voluit Bald.à oemine hoc loco allegatus iu l.j.in 23. quæstio.ff.de rer.diui.Nō quòd ille dicat quòd necessariò teneatur vasallus seruire seniori alio omisso:sed debet gratificari cui fratrum duorum seruire voluerit.verùm bene facit si gratificetur seniori,per d.l.vl.ff.si cer.pe.Ex quo planè constat quòd loquitur de pluribus dominis eiusdem temporis,quò ad feudi concessionem. Propter eaque intelligit de seniori ætate, tum quia loquitur de pluribus fratribus domiois,tum quia allegat d.l.vl. Er io hac nostra sententia est D. Cirierus, vbi supra iu præced. artic.in 19.prærogatiua.

198 *Seniores magistri adolescentibus præficiendi.*

QVADRAGESIMOQVINTO, Seoiores magistros pueris & adolescentibus asciscere debemus, qui eos literis & morib' iostruāt, iuxta c.omnis ætas.12.q.1.cùm dicitur, Deputati probatissimo seniori, quem & magistrum doctrinæ & testem vitæ habeant,& illum text. pooderat Archid.in d.c. tanta.86.dist. ad hoc vt senioribus deferatur iu morum & literarū, iustructione.Glo.autem iu c.sic viue.16.q j. dicit arg. illius tex.seniores magistros potius esse eligendos,quam sequitur Ias.cons.192.exorta,col.2.versi.seniores,lib.2.

199 *Phœnix præceptor Achillis.*

Io quam sententiam Peleus apud Homerum lib.9.Iliados Achilli filio Phœnicem seniorem præceptorem tradit,qui illum dicere & facere doceret.Homeri carmen est huiusmodi,

Τοὔνεκά με προέηκε διδασκέμεναι τάδε πάντα,
Μύθων τε ῥητῆρ' ἔμεναι, πρηκτῆρά τε ἔργων.

Propterea me præmisit docere hæc omnia,
Verborumque rhetorem esse, factoremque operum.

Verba sunt eiusdem Phœnicis. Cuius loci autoritate Tullius lib. 3. de Oratore. Iidem (inquit)erant viuendi præceptores, atque dicendi, vt ille apud Homerum Phœoix qui se à Peleo patre Achilli iuueoi comitem esse datum dicit ad bellum, vt illum efficeret oratorem verborum,actoremque rerum. Et Fabius li.2. Oratoriarum institutiooum.c.3.in fi. eiusdem loci Homerici autoritate mouet dandum esse iunioribus præceptorem qui tam eloquentia quàm moribus sit præstātissimus, qui ad Phœnicis Homerici exemplum dicere ac facere doceat. Plutarchus autem de educandis liberis de ea re ita scribit,Græcè quidem, sed iu hunc sensum: Frugi verò pædagogum talem natura esse oportet, qualis Achillis pædagogus Phœnix erat,quem idcirco Peleus, vt est apud Homerum, Achillis curæ præfecisse dicitur, vt ei dicendi pariter ac faciendi ductor foret ac magister. Xenophon libro 1.Pædiæ Cyri, laudat Persas,quod apud eos more gētis prēsunt pueris, qui selecti ex senioribus eos videantur redditur quàm optimos.

200

Sed vt ad institutum redeamus, oou longè ab hoc capite distat illud Tullij à oobis suprà relatum. Est adolescentis maiores natu vereri ex hisque eligere optimos, & probatissimos, quorum cousilio atque autoritate oitautur. Et quod scribit Plinius libro Epistolarum 8. ad Aristonem, Erat antiquitus institutū vt à maioribus oatu,non auribus modo,verumetiam oculis disceremus quæ faciēda;mox ipsi & per vices quasdam tradenda iunioribus, haberemus.Et post pauca, Suus cuique parēs pro magistro, aut cui parens ooo erat,maximus quisque & vetustissimus pro parente.Er huc quoq; referri potest illud Nume.11.c.Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel,quos tu nosti quòd senes populi sint ac magistri.

201 *Ratio prædictorum. Mores à præceptoribus sumuntur.*

Et huius ratio duplex ex his, quæ iam dicta suot, facilè deprehenditur. Prima quæ mores, altera quæ doctrinam respicit. Sūt enim senes probatioribus ferè moribus, quàm iuuenes, vt ex supradictis iam liquet. Assumunt autem celerrime discipuli magistrorum mores,eosq; tenacissimè retioent.Cuius rei exemplum memorabile posteris tribuit Alexander Macedo, quem vitia quædam quibus à Leonide pædagogo imbutus fuerat,robustum quoque & maximum Regem ab illa institutione puerili sūt

Alexander quædam vitia sui pædagogi retinuit.

prosecu

prosecuta, vt autoritate Diogenis Babilonij scriptum reliquit Fabius lib.j.Oratoriarum institutionum, ca. 2. Propterea scriptum est in l. magistros.C.de professo.& medi.lib.10. Magistros studiorum excellere oportet moribus. Et est etiam bonus tex. in l.j. ibi. si laudabilem in se probis moribus vitam esse monstrauerint. C.de profess.qui in vrb.Constan.lib.12.

202 *Doctrina ætate comparatur.*

Quantum autem ad doctrinam pertinet, satis constat studio & ætate illam comparari. nã senectus, vt ait Hieronymus à nobis supra ad allam rem citatus, ætate fit doctior. & vt dicit glo. in cap.cum ex literis,in verbo, instructus, arg. illius tex. ext. de in integ.restit. non potest quis modico tempore multum addiscere. Et Iuuenalis, Nemo repente fit summus. quod & in Decretis Canonicis repetitur in §. hæc quæ de charitate, de pœni.dist. 2. Propterea que non debet quis à studiis ante 25. annum auocari, per tex.in l.j.C. qui ætate vel profes.se exc.lib.x. quo loco Bar.& Ang. dicunt post eam ætatem non esse idoneos studio, quod & idem voluit pet illum tex. Alex.in addi.Bar. in l.j.C.de dignit.lib. 12. Seneca autem epistola ad Luciliũ 36. scribit quemadmodum omnibus annis studere honestum est: ita nõ omnibus institui: Turpis & ridicula res est elementarius senex: iuueni parandum, seni vtendum.

203 *Nulla ætas sera ad discendum.*

Quibus tamen omnino non facilè crediderim, cùm nulla ætas sera sit ad discendum, testimonio Diui Augustini, qui in quadam ad Hieronymum epistola, Ad discẽdum (inquit) quod opus est, nulla mihi ætas sera videri potest, quia etsi senes magis decet docere quàm discere, malo tamen discere, quàm quid doceã ignorare. Propterea idem Augustinus, quod iam suprà diximus, paratum dicit se iam senẽ, & multorum annorum ab anniculo edoceri, in c.si habes.24.q.3. Nam & idem senex & episcopus ad Græcas literas puero sibi degustatas quidem, sed fastiditas reuersus est, vt & ipse testatur in libris (ni me fallit memoria) Confessionum. Et Pomponius Iurisconsultus in l. apud Iulianum.ff.de fideicom.lib. dicit se iam annos octo & septuaginta natum, discendi tamen cupiditate teneri, recensetque Iuliani dictum, Et si alterum pedem in sepulchro haberem, adhuc addiscere vellem. Et Decreta Canonica monent Episcopos, ne propter senectutem discere negligant, in c.nullus.38.di.

204 *Socrates senior dedit operam fidibus tractandis.*

Porrò Socrates ętate prouectus primum dedit operam fidibus tractandis, vt referunt Cicero in Catone, & Quintilianus lib.1.quo loco de Musica disserit, vbi ita inquit, Socrates iam senex instituit lyra non erubescebat: & ante hos Plato, qui in Euthydemo inducit ipsum Socratem hęc loquẽtem, ἀλλ' ἐγὼ ἓν μόνον φοβοῦμαι, μὴ αὐτοῖς ὄνειδος τοῖν ξένοιν περιάψω, ὥσπερ κόννῳ τῷ μητροβίου τῷ κιθαριστῇ, ὃς ἐμὲ διδάσκει ἔτι καὶ νῦν κιθαρίζειν. ὁρῶντες οὖν οἱ παῖδες οἱ συμφοιτηταί μου, ἐμοῦ τε καταγελῶσι καὶ τὸν κόννον καλοῦσι γεροντοδιδάσκαλον, id est, Sed ego hoc vnum vereor, ne his duobus hospitibus sim dedecori, quemadmodum Conno Metrobij filio citharistæ, qui me etiam & nunc citharam pulsare docet. videntes igitur pueri condiscipuli mei, & me rident, & Connon vocant senum præceptorem. De quo etiam Libanius in epistola ad Helpidij socios, Neque, inquit, te fugiat, Socratẽ Dei testimonio sapientem, etiam in senio à discendo non vacasse, cum semper discendi tempus esse duceret. Propterea & de eo fertur, qd dicenti cuidam, iam senex discis, respondit, κρεῖττον ὀψιμαθῆ εἶναι ἢ ἀμαθῆ. Id est, Præstantius sero doctum esse, quam nunquam doctum.

205 *Cato Censorius senex literas Græcas didicit.*

Socratem Cato ille Censorius secutus iam senex Græcas literas nec erubuit Censor, nec desperauit senex discere vt esset documento ea quoque percipi posse quæ senes concupiscent. vt scribit Quintilia. in fi. propè Oratoriarum Instit.& meminit etiam Tullius in lib.de Senectute non semel, & libr. Academicarum quæstionum 4. & Probus Aemilius in vita ipsius, & Diuus Hieronymus ad Nepotianum, de vita clericorum, & iterum ad Demetriadem, de virginitate seruanda. Origenes quoque iam canus & senex ad Hebræas literas se contulit, autore Diuo Hieronymo in catalogo scriptorum ecclesiasticorum. Sed ipsemet Hieronymus iam cano capite, vt ipse testatur ad Pammachium & Oceanum scribens, Alexandriã perrexit Didymum auditurus, à quo quidem quod nesciebat, vt & ipse ingenuè fatetur, didicit: & quod sciebat illo docente non perdidit. Sed & vt posteà subdit, eùm putarent homines finem discendi ipsum fecisse, rursum venit Hierosolymam & Bethleem, vt Barrabanum præceptorem audiret. Tullius in Catone tradit P. Licinium Crassum, P. Scipionem Pótificem maximum, M. Cethegum illum quem Ennius suademedullam vocauit, senes omnes studio, illos quidem Pontificij & Ciuilis iuris hunc dicendi studio flagrantes exerceri solitos. Refert & Plutarchus in li.de libe. educandis, in fi. Eurydicen Hyropolitanam ætate iam prouectã literas didicisse, vt liberos erudiret. Marcus autem Antoninus philosophus, quẽ omnes mitis laudibus extollunt, dum senex esset & Imperator scholam Sexti Cheronensis ipsius Plutarchi ex sorore nepotis frequentabat, cui cum semel occurrisset Lucius sapiens illum interrogauit, quonam iret, & ille Ad Sextum respondit, perceptutus quæ necdum edidici, subiũgẽs καλὸν καὶ γηράσκοντι τὸ μανθάνειν, Id est, Pulchrum etiam senescenti discere. Tũc Lucius prolata in cœlum manu, O Iuppiter, ait, Romanorum Imperator iam appetente senio gestans librum, qui pueris mos est, præceptorem adit, At meus Imperator Alexander annũ secũdũ & tricesimũ agens mortuus est. Et vt

206 *Seruius Sulpitius tardius ad iuris studium accessit.*

Et vt de nostris quoque Iurisconsultis aliquid dicam, Seruius ille Sulpitius, qui facilè omnes superioris ætatis Iurisconsultos superanit, tardiusculè ad studium iuris accessit, vt liquidò colligitur ex libr. Ciceronis, de claris Oratoribus,& ex l.2.§. Seruius ante.ff.de orig. iu. vbi & hoc annotauit Zazius. Ex recentioribus autem Accursius,cui omnes in legum interpretationibus primas tribuunt, iam quadragenarius huic scientiæ cœpit operam dare, vt refert Rapha.in d.l.cum quid.ff.si cer.peta. Sed & adducerem quod de Bal. vulgò dicitur, illum iam ætate prouectum ad iuris studium sese conuertisse, vt etiam ipse Zasius vbi suprà ex Paulo Citadino recensuit.Ideoque Bart. illi ipsius scholam ingredienti dixisse, Tarde venisti Balde:nisi scirem hæc esse commentitia, & prorsus fabulosa,vt ex iis constat quæ suprà diximus.

207 Sed vt redeamus in eam sanè sententiã Plato in Lachete,ad fi.Si quis(ait)nos irriserit quòd grandes natu præceptoris ludum ingredi statuamus,Homeri est illud obiiciendum,

Egeno nõ bonam verecũdiam.

Αἰδὼς δ' οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένῳ ἀνδρὶ παρεῖναι.

Pudor autem non bonus indigenti viro inesse.

Tãdiu discẽdum quãdiu viuimus.

Qui locus est, vt id obiter dixerim, lib.17. Odysseæ. Idem Plato in eo ipso libro ex Solonis sententia monet tandiu discendum quandiu viuimus,μανθάνειν ἕως τις ζῇ. Quam quidem sententiam vice prouerbij fuisse celebratam testatur Seneca epistola ad Lucilium 76. scribens, Tandiu discendum est quandiu nescias,& si prouerbio credas,quandiu viuas.Et id fortassis depromptum est ex illo ipsius Solonis Pentametro in suis Elegiis,

Γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος.

Id est ad verbum,

Senesco autem semper multa addiscens.

Cuius etiam meminit ipse Plato in eodem libro atque etiam in dialogo ἐρασταὶ, ἢ περὶ φιλοσοφίας, id est, Amatores, siue de philosophia, itéque in lib. περὶ πολιτείας 6. & Cicero in Catone non semel,& Plutarchus in ipso Solone, & Valerius Maximus libro octauo,cap.7.

208 *Iuuenes dociliores.*

Non negauerim tamen iuuenes esse multò dociliores, vt testatur Iurisconsultus in l.præcipiunt.ff.de ædil.edic.& Quintilianus lib.Instit.1.& Apuleius lib.Floridorum 2. Ex quo Theognis,

Μή με δίδασκ', οὔτοι γὰρ τηλίκος εἰμὶ μαθεῖν,

Aut vt alij pronuntiant,

Μή με δίδασκ', οὔτοι τηλίκος εἰμὶ μαθεῖν.

Ne me doce, quippe qui per ætatem minimè sim idoneus.

Et Plato veluti sui oblitus lib.7. περὶ πολιτείας, scribit non esse Soloni credendum, hominem senescentem posse indies plurima discere, qui minus id potest, quã currere. Iuuenibus enim conuenire multos maximósque labores. Accursius in l.Gallus,in prin.ff.de lib.& posth.ad fert Prisciani sententiam.Quo quisque iunior eo quoque perspicacior:quam ad hoc dicit ab omnibus reputari sing. Barb.consi. 1. magnus, col.31.ver.sed in casu nostro,li.3.& inter con. Alex.con. quod ponitur sub con.55. prospect. col.12.lib.4.Aristoteles autem lib.problematon 30.c.4.quærit cur ingenij celeritate efficaciaque promptiores sint iuuenes senioribus, eiusque rei reddit optimas rationes, quas inibi videre poteris.Et vt scribit Ausonius ad Paulinum,

Non quia mille annos viuit gangeticus ales,
Vincit centum oculos regia pauo tuos.
Cedimus ingenio,quãtũ præcedimus æuo, &c.

209 *Iustinianus iuuentuti suum librũ dedicat.*

Proptereaque Iustinianus iunioribus velu ti docilioribus atq; ingeniosioribus suũ Institutionum librum veluti dedicat, Cupidæ (inquiens) iuuentuti. Quem locum illic ad hoc expendens Ioan.Fab.post Iaco.monet vt iuuenes ad legum scientiam accedamus. Quod si videris (inquit) senem quempiam,tum primũ legibus incumbere,dic ei,amice tueris aduocatus in alio seculo,& ibi quoque Petr.à Bel.Perti.citat in eam sententiam illud Prisciani suprà à nobis relatum. Quibus & tu adde tex.in l.1. ibi,per omnem ætatem. C.de athlet.lib.10.Cuius autoritate subnixus Accursius,ibi,no.non posse quem perfectum in aliqua arte euadere, nisi à tenera ætate illi operam nauarit.Et adstipulatur titulus ille sæpius à Nonio Marcello ex fabulis Varronis citatus. Senis doctor, qui appositissimè in eum conuenit, qui in re sera atque intempestiua frustra sumit operam:velu ti is operam perdat qui senem docere velit.Nã etiam in Prouerbio est,Senis mutare linguam apud Hieronymum in procemio Euangelistarum,pro re admodum difficili & ardua.

210 *Labor & ingenium tempus supplet.*

Sed vt redeamus, licèt seniores non adeò sint dociles & idonei nonis studiis,tamen semper aliquid discentes antiquis adiiciunt, quo doctiores quotidie fiunt,vt non immeritò eos præceptores nobis adsciscere magis debeam*, quàm iuuenes nondum per ætatem dicẽdi peritos.Quanquam scio nonullos esse,in quibus studij labor improbus atq; ingenium, vt dicit glo.in d.c.tuis ex literis,de in inte.resti.supplet tps sicuti & industria, per c.monachus.77.di. vbi & gl. illud quoq; voluit,& adducit cõcor. veluti sit in istis cursus doctrinæ & eruditionis velocior quàm ætatis,quod non addubitẽ præferre senioribus non adeò eruditis, in his præsertim quæ ad literas pertinent: quando & Accursius in §.ordinationem, in verbo, tempus,in Authent.de mona.anteponat nouos iu uenesq; Docto. antiquioribus, si sint doctiores.& sequuntur Iac.Bel.Bar.& Aug.ibi, Ang. Ro.& Alex.in l.cum quid.ff.si cert.pet.Saly.in l.prouidendum,per illum tex.ex ordine literæ C.de postulã.Ro.in d.§.de viro,in 53.fal.Alex. in

in addi. Bar.in l.j.ff.de albo.scrib.Fran. Are.in l.si seruum Stichum.§.sequitur,in 4.not. ff.de verb.oblig.Idem Are.& Fely.in c.clerici, de iu dic. Et est similis gloss. quam pauci annotarunt in §.audient,in verbo,iudice,in Authen. de defen.ciuit. & idem fermè voluit Specul.in titu.de aduocato.§.iam nunc videndũ, col.2. Imò verò & simplex scholaris (vt cum nostris loquar) apprimè eruditus Doctori imperito est præferendus, vt voluit gl.in l.j. C. de anno. ciuil.li. 11.quam sequitur Ioan.Pla.ibi,Rom. & Alexan.locis suprà citatis.Barb.& Fely.in c. pastoralis, post princ.de offi.deleg. de quo tamen vide per Fely.d.rub. de maio. & obe. col. 2.vers.scholaris optimi Intellectus.

211 Seniores à longis itineribus excusandi.

QVADRAGESIMOSEXTO, seniores à longis itineribus, cæteris necessario obeundis,excusantur, vt patet primùm ex c. magnæ, versi.verum ætatis vitæ senescentis, ext.de voto.vbi ob senectutem commutatur votũ trãsmarinum in alia quædam, ne senex quis cogatur adeò longum iter meiiri.Item ex c. quamnis, de senten. excom. vbi propter senectutem quis excusatur ne summum Pontificem adeat pro violenta manus iniectione in clericos. Denique ex c.placuit,le 2. 18.distin. vbi senes excusantur ne ad synodum personaliter accedant.Quæ multi ex his,qui de priuilegiis senectutis scripserunt,suum cuique versiculum se paratum tribuerunt.

212 Senes nõ coguntur inuiti ferre testimonium.

QVADRAGESIMOSEPTIMO, Excusantur senes ne cogãtur ferre testimoniũ inuiti per tex.in l.inuiti.ff.de testib. vbi Bald. dicit hoc esse priuilegiũ senectutis, & ibi gl.declarat, qui dicantur in hoc casu senes, quod etiam facit Innoc.in c.quoniam,in gl.hic dicũtur,& ibi quoque post eum alij,ext. vt lite non contestat. Verùm hæc de consuetudine non obseruatur, nec etiam de iure Canonico obtinet,per tex.in c.si qui testium,ext.de testib. vbi hoc not. glo.& expressiùs Imo. & Fely. & etiã glos.in §.item inuiti. Verum est quod, vt dicitur in d.l.si qui testium, & supra etiã diximus, non coguntur senes venire laturi testimoniũ, sed ad eos mittendum est, & ita coguntur ferre testimonium.

213 Declaratio sententiæ præcedentis.

Quod tamẽ intellige cùm desunt alij testes, per quos fides haberi possit. Nam si sit aliorũ testium copia,non sunt senes etiam de iure Canonico compellendi, non magis quàm cæteri priuilegiati,de quibus per Host. Ioan.And.& Panor.in c.j.de testib.cogen. Archi.in c.statuẽdum.2.q.6.Spec.in tit.de teste.§.de testium cõpulsione,in princi.Ant.in c.cùm nuntius,col. vlt.& iterũ in c.cùm à nobis,col.itẽ vlti.ext.de testib.& in c.dilectorum,& ibi Panor. de testi. cog.Imò.in c.3.eo.tit.Et benè facit gl.in c.quã quam,in verbo,occulte tur. 14.q.2.

214 Seniores à

QVADRAGESIMOOCTAVO, seniores à multis muneribus excusantur. l.2.§. vlt.ff.de Decur.& l. & qui originem.§. quamuis.& §.circa frumentũ ff. de muner. & hono. & l.in honoribus,in princ.ff.de vaca. mune. & l.maiores, & l.semper, ex qua constat id fieri propter honorem senectutis.ff. de iure immuni.& l.excusantur.ff.de excus. tut. l. si vltrà.C. de Decur.lib.10.& l.vlt.C.qui ætat.se excus.eo. lib.10.vbi glo.hinc not.esse deferendum ætati. & l.2.C.de his qui non imple.stipen. eod.li.x. & in §.item maior,Instit.de excu.tuto.

multis muneribus excusati.

215 Senior doctor iuniori præferẽdus.

QVADRAGESIMONONO, ex duobus Doct.eadem die eo honore insignitis, is alteri præferẽdus est,qui est senior, vt dicit Bar. in l.j.& ibi Alexan. in addi. ipsius. ff.de obse.à lib.præst.& Lud.Bolo.in repe.auth.habita,co. 20.versi.sed quid si plures sunt.C.ne fil.pro pa. quod intellige cæteris paribus, vt alibi suprà diximus.

216 Seniores magis priuilegiandi.

QVINQVAGESIMO, non in his tantũ sed in vniuersum senectuti defertur in priuilegiis,vt videlicet sint cumulatiorib' priuilegiis donandi quàm iuuenes, per tex.in l.sancimus, ibi,cunctis Consulum priuilegiis. C. de Consuli.lib.12.& ita per illum text. voluit Cæpola in dicto tract. de Imperatore mili. deligendo, in priuileg.antiquita.versic.48.

217 Semper seniores præferendos.

Nullus finis reperiri posset, si quis omnia describere vellet, in quibus ætati, & senectuti defertur, cùm vt scribit Iason in l. cùm quid, in 2.lec.ff.si cer.pet.& iterum cons. 192. exorta,col.2.vers.ex præmissis,lib.2.omni iure, & in omni materia præferuntur seniores iunioribus.Tamen vltra supradicta vide tex. not. in l. prouidendum,cùm dicitur in princ. meritum nobilissimos fecit,aut vetustas.C.de postul.Ex quo apertè probatur senectutem nobilitatem quandam esse. vide præterea text.in l. Alexandrinus.C.de Decuri.li.10. & in auth. de Quæstor.§.si verò aliqui,& ibi gl.in verbo, graues, & in c.ita,& ibi etiam gl.in verbo, à veteribus 19.distin. Et quod diuinus ille Plato libr. 3. de legibus,inter septem rationes, quæ ad dignitatem imperandi faciũt, tertiam senectutem posuit vt videlicet iunioribus seniores imperent & dominentur.Cuius etiam meminit lib. seq. & in li.quoque 3. de republica, ὅτι μὲν πρεσβυτέρους τοὺς ἄρχοντας δεῖ εἶναι, νεωτέρους δὲ τοὺς ἀρχομένους, δῆλον. Id est, constat quidem, quòd seniores imperare oportet,iuniores subesse.Et iterum lib. 5. statuit seniorem præesse omnibus iunioribus, eosq; corrigere, inquiẽs, πρεσβυτέρῳ μὲν νεωτέρων πάντων ἄρχειν τε καὶ κολάζειν προστετάξεται,quod optimè facit ad id quod diximus supra nume. 137. vicesimosecundo, & seq. Et hoc planè confirmat ipsius discipulus Aristoteles,qui lib.Politicon 7.ca. 14. scribit naturaliter seniores iunioribus præesse. quem ex nostris citat Oldra.pro consuetudine præferente primogenitum,cons. 92.inci. elegãter,co.4.& Alb.Rosa.in l.semper.ff.de iu.immun.

mu.& in proœ.ff.in §.discipuli,col.3.(& in suo indice,in verbo, senex. & Cæpol.in vlt.priuile. nobilitatis.& Ias.in d.l.cùm quid,in fi.ff.si cer. pet. vbi etiam adducit illud Virgilianum à nobis suprà citatum,

Tu maior,tibi me est æquum parere Menalca.

Adducitq́; tandem multas huius rei rationes, quas ibi videre in promptu est omnibus.

218 *Apud Arabes natu grandior dominus.*

Cæterùm Strabo maximus Geographię professor lib.16.tradit,in Aromatifera regione (ea est Arabiæ pars) omnia esse omnibus consanguineis communia, natu tamen grandiorem esse dominum, Et de hoc, vt opinor, loquitur Diodorus li.ij. cùm scribit confestim post Arabiæ descriptionem in insula,quæ in oceano est versus meridiem, eum morem esse vt cuiuslibet cœtus senior aliis tanquam Rex, cui parēt omnes, imperet: postq́; eū senior excipiat principatum.Ex quo fit fortasse vt seniores interdū pro dominis vsurpentur, vt in c.j.extrà de cēsi. quemadmodū interpretantur glo. Io.An.Pan. & alij,ibi,& Luc. Pen.in l.Decurio fortunato, col.j.C.de Decur.lib.x.

219 *Abrahā seruum seniorem suis rebus præposuit.*

Nec prætermittendum quod sacræ literæ perhibent Gen.24.in prin. Abrahā illum omnibus virtutum numeris cumulatissimum,seruum seniorem domus suæ omnibus quæ habebat gubernandis præposuisse. Columella autem lib.Rei rusticæ j.c.xij. præcipit eligendum villicum,qui iam transcenderit ætatem primæ iuuentæ,necdum senectutis attigerit.Illa ne & autoritatem detrahat ad imperium,cùm maiores dedignentur parere adolescentulo: hæc ne laborioso succumbat operi.Idem lib. eiusdem operis xj.c.j.Villicum fundo familiæq́; præponi conuenit ætatis nec primæ,nec vltimæ. Nā seruitia sic tyrunculum cōtemnunt,vt senem: quoniam ille nondum nouit opera ruris, hic exequi iam non potest.

250 *Bruta animalia imperium seniorum agnoscunt.*

Sed quid plura? cùm & id à brutis animantibus obseruari videmus? Nam elephantorum ea est natura, vt gregatim semper ingrediātur, sed agmen ducat natu maximus, cogat ætate proximus, vt retulit eruditissimus ille Togatorū Plin.li.8. Naturalis historiæ,c.5. & Solinus qui vbiq; ex racemis Plinij vindemiam sibi facit,c.38.Sed & Aelianus li.8.animalium scribit formicas cùm ad pabulandum proficiscuntur, natu grandiores similiter eas ac exercitus duces ducere: vt hinc possis liquidò cognoscere id à mera natura ortum, vt seniores imperent, & dominentur: iuniores subsint & obediant. Quæ tu addes ad ea quæ diximus suprà nu.83.sed & hinc quoque.

551 *Sacra domestica filijs primogenitis relinqui solita.*

Finē,huic veluti præfationi fecerim, modò illud pri⁹ dixerim, moris fuisse apud antiquiores Græcos sacra domestica filiis natu maioribus relinquere, vt licet colligere ex Vale.Max. li.ij.ti.de institutis antiquis,quo loco describit morem Massiliensium in haurienda cicuta.

Qui de primogenitura scripserunt.

IAM tempus est,vt ad cætera progrediamur ad hanc primogenituræ materiam pertinentia, quā solus ex paulò superioribus legum interpretibus Mart. Laude. dignam putauit,cui priuatim librum destinaret,in quo latiùs, quàm alius ante ea tempora eam rem pertractauit.At nostra tempestate Io. Lup. vt ipse dicit in rep.c.per vestras.§.56.col. pen.de dona.int.vir.& vxo.librum eiusdem tituli ædidit,quem tamen nondum vidi. Sed & D.Ioan.Ciriérus Senatus nostri Parisiensis Cōsiliarius meritissimus, librum iustæ magnitudinis in lucem de ea re nuncupatim emisit, in quo adeò rem ipsam copiosè luculenterq́; disseruit,vt non parum abfuerit, quin spongiam his superinduxerim. At nō permisit philaucia illa suos liberos perire nostris auribus illud Columellæ insusurrans: An Latiæ Musæ non solos adytis suis accium & Virgiliū recepere, sed eorum & proximis & procul à secundis sacras concessere sedes? Nec Brutum, aut Cæliū, Pollionemve cum Messala,& Catulo deterruere ab eloquētiæ studio fulmina illa Ciceronis. Nam neque ille ipse Cicero territus cesserat tonantibus Demostheni Platonique. Nec parens eloquentiæ Deus ille Mæonius vastissimis fluminibus facūdiæ suę posteritatis studia restrinxerat. Ac ne minoris quidē famæ opifices per tot iam secula videmus laborem suum destituisse, qui Protogenem, Apellemque cum Parrhasio mirati sunt: nec pulchritudine Iouis Olympij Mineruæque Phidiacæ sequentis ætatis attonitos piguit experiri Bryaxim, Lysippū, Praxitelem, Polycletum quid efficere, aut quousque progredi possent. Sed in omni genere scientiæ & summis admiratio, venerationque, & inferioribus merita laus contingit. Illud quoque Quintiliani in fi.Oratoriarum Institutionum. Si quis summa deserat (quod cur faciat: cui ingenium, valetudo, facultas, præceptor non deerunt?) Tamen est, vt Cicero ait, pulchrum in secundis tertiisque consistere. Neque, & cætera quæ sequuntur. Age igitur mi Tiraquelle, ne timeas nihil tibi laudis hoc tuum opus parere, tametsi huius minimè studiosus es.Ne timeas,inquā,existiment studiosi non id ex tua prodiisse officina: quando id palàm & stylus & materia coarguant.Vel si quicquam dixeris quod antè in illis Mart. & Cirie. libris dictum est, id quod sæpius necessariò cōtingat necesse est, quando ex iisdem fontibus, iisdemque riuulis, quæ scripsistis, omnes hausistis. Non difficile tamen quin & alia quæ ab illis minimè dicta sunt, dixeris non contemnēda nec studiosis iniucanda.

Prima quæstio.

1 Primogenitus quid sit. Diffinitionū difficultates & vsus.

IGITVR post ea quæ de laudibus & primogenituræ & ætatis velnti præfationis loco diximus, imprimis quærendum censemus, Quis sit, dicaturve primogenitus. Quod cùm intelliges, nequaquam posteà ingenium tuum excruciabis circa diffinitionē primogenituræ, in qua nimiùm fortassis laborandum esset, vt logicorum dialecticorumq; subtilibus & acutis scrupulis satisfaceremus, quę adeò multa in bona diffinitione requirunt, vt vix vllam reperias, quæ non aliqua ex parte deficiat. Proptereà Vlpianus noster in l.omnis.ff. de reg.iur. Omnis (inquit) diffinitio periculosa, rarum est enim, vt nō subuerti possit. Et Galenus lib.4.de differentiis pulsuum monet, ne quis se coniiciat in definitiones, de quibus nec inter ipsos Dialecticos satis cōuenit: & vt eas omnibus numeris absoluas, vsum tamen magnum postulant. Ne dicam (inquit) nihil opus esse ad tradendas disciplinas definitione essentiali. Definitiones quas vocāt notionis his quę rem iam cognoscunt, sunt superuacuæ, ignorātibus non necessariæ, & cætera quæ sequūtur. Cicero autem 2. de Oratore tradit definitionē talem esse debere, vt vis eius rei quam definimus, sic exprimatur, vt neque quicquam absit, neque supersit.

2 Necessariæ in bona diffinitione.

Sed non vereor ne intelligas quid sit primogenitura, cum noueris quis sit primogenitus, non magis quàm non intelligas, quid sia senectus, si scias quis dicatur senex. Igitur reiecta tractatione & generis, & speciei, siue formæ, quod magis Cicero probauit, & propriorū, & differentiarum, siue distantium, vt appellat ipse Tullius in Topicis, accidentium, & aliarum huiusmodi futilium argutiarum, de quibus per glo.in l.nihil aliud eit hæreditas, & iterum in l.vlt.ff.de verb.signi.& in rub. extrà de sum. tri.& Cy. in l.ij.col.ij.ver. primò ergo quæro, C.quæ sit lon.consue.Bar.in l.j.co.j.ff.de testa. & in l j.§.dolum.ff.de dol. & Bal.in l.cū quis, col.ij.C.de iur.& fact.igno.& in rub.C.qui admit.col.ij.& in c.ex parte M.col.pen.extr.de appel.& Barb.in rub.de consti.col.antep.Deci.in d.l.omnis diffinitio.& Alcia.li.j.de verb.signi. char.j.& ij. Nam nec Varroni illi Togatorum doctissimo negotium fuit, vt superstitiosè definiret, & legibus rationibusq; omnibus definitionum inseruiret, vt etiam scribit Gellius li.j. Noctium Atticarum.c.25.

3 Primogenitus qui primus natus est. Etiam si nullus sequitur

Primogenitus igitur is dicitur, qui primus natus est, etiam si nullus eum frater sequitur, Id est, non tantum is post quem & alij, sed ante quem nullus est, vt scribit Diuus Hieronymus aduersus Heluidium, & in commētariis super Matthæum: & repetitur in c.Ioseph, extr. de verb.sign. Id autem probat Diuus Hieronymus authoritate illius loci Nume.18. Quicquid primùm erumpet è valua cunctæ carnis quàm offerunt, domino, siue ex hominibus, siue de pecoribus fuerit, tui iuris erit: ita duntaxat, vt pro hominis primogenito precium accipias. Nam illuc definiuit sermo domini, quid sit primogenitum, cùm dicit quicquid primū erūpet è vulua. Sed & posteà subiungitur. Cuius redemptio erit post vnum mēsem siclis argenti quinq;. Ex quo facilè colligitur non esse expectandum, an alij filij posteà nascantur, vt proinde sciatur, erit ne is qui primum è vulua erupit, vnigenitus, sed post mensem est redimēdus tanquam primogenitus, licèt nōdum sint alij procreati. Et alia quoque multa in eam rē adducit D.Hieronymus, quæ quisq; videre poterit.

4 Primus de vno. Vnus pro primo.

Sed quibus illud addere poteris non mirū esse, si primum etiam de vno dicatur, cum è diuerso vnum pro primo plerunq; ponatur, præsertim apud Hebræos, quibus id propè modū solenne est, vt cum Gen.j.dicitur יום אחד, dies vnus, id est, primus, vt annotāt nonnulli interpretes, & antè cæteros Iosephus Antiquitatū Iudaicarum lib.j.c.j.& clarè constat ex sequentibus. Et Nume.c.29.in prin. vbi Diuus Hieronymus scienter vertit, Mensis etiam septimi prima dies. quanquam 70. interpretes ita vertissent, καὶ τῷ μηνὶ τῷ ἑβδόμῳ μίᾳ τοῦ μηνός. Et Aggei.j.c.etiam in prin. vbi tamen vulgata æditio habet, in die vna mensis, Munsterus vertit die prima mensis. Idq̀ne etiam videre licet apud Euangelistas, quorum Phrasis tota Hebraica est: vt cùm scribitur Matthæi 28. in princi. εἰς μίαν σαββάτων, in vnam sabbatorum. Et Lucæ 24. & Ioannis 20. vtrobique etiam in princip. μία τῶν σαββάτων, vna sabbatorum, id est, prima sabbatorum, vt & Theophylactus ibi exponit. Et in j.ad Cor.epist.c.16. post princ. κατὰ μίαν σαββάτων, vbi & ipse Theophylactus ita quoq; exponit, & his verbis intelligi tradit diem dominicum: In quo etiam consentit Diuus Chrysostomus. Quanquam ipse quidem Chrysostomus, & Hippolytus illud c.j. Genesis enarrantes, aliter diem vnum interpretantur. Alibi autem Hebræi vnum pro quodam intelligunt,

Vnus pro quodam.

vt Matthæi 21. συκῆν μίαν, quod nostra vulgata æditio, vertit, fici arborem vnam. Et Luc.20. in prin. καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ ἡμερῶν. Et factum est in vna dierum, & alibi sæpe, quod nos obiter dicere voluimus.

5 Lex vnica prima dicitur. Primus esse dicitur qui sequētē non habet.

Card.autem Floren.in d.c.Ioseph, ex eo dicit, quòd possumus l.vnicam alicuius tit.allegare pro prima, non secus ac si essent plures. Sed & Panor. ibi hoc dicit facere ad quæstionem, quòd si datur brauium primo venięti ad talem locum, & vnus tantùm venit, is certè debebit habere brauium, quasi primò venerit, licèt nemo secutus est, & sequitur Auto.Corse. in tract. de brauio in 6.quæst. Pro quo est optimus textus, licèt non allegent, in l.ex duobus,

in

in prin.ff.de vul.&pup. vbi primus dicitur nō solùm is qui ante aliquem est, sed etiam is ante quē nemo fit, ficuti & è diuerſo ſupremus, non is tantum, qui poſt aliquem eſt, ſed etiam poſt quem nemo ſit. Et text. etiā in l.qui duos, in prin.ff.de reb.du. vbi quis primus deceſſiſſe dicitur, licet poſt eum nemo deceſſerit: quemadmodum & proximus dicitur, qui ſolus eſt, quiq; neminem antecedit, de quo etiā vltimo eſt text.in l.j.§.proximus, & in l.proximus, & iterum in l.vulgari.ff.de verb.ſigni. Et in l.ij.§.legitima.ff.de ſuis & legi.hær. & in §.proxim^{o}, Inſti.de legi.ag.ſuc. Sed & de eo, quod de primo dictum eſt, tex.eſt in c. Chriſtus, in verbo, primam euchariſtiam, iuncta glo.j.q.j.licet in contrarium eſſe videatur tex.in §. his itaque reſpondetur, ver.item apoſtolus laborātem. Sed primas partes ſequitur Virgilius, qui probè nominū ſignificationes nouit, cū ſcribit Eclug.j.

Hic mihi reſponſum primus dedit ille petenti.

Primum decretum etiā ſi ſecundum non interueniat.

Et huc ſpectat, quòd primum decretum dicimus, etiam ſi ſecundum non interueniat quēadmodum ſcribit Spec. tit.de primo, & ſecūdo decreto.§.j.in fi. Quanquam quantum ad text. in d.§.his itaq; reſpondetur, pertinet, poteſt dici primum propriè eum dici, qui ſequentes habet, per tex.no.in l.j.§.æſtas, iūcta glo.ff.ne quid in flum.pub.& ad hoc dicit no.illum text.Frā. Are.in l.qui filiabus.§.j.col.ij.ff.de leg.j.vbi tamen dicit, quòd propter ſaluandam diſpoſitionem teſtatorum communiter primum accipimus pro eo quem nullus antecedit, licèt nullus eum ſequatur.

6

Sed vt ad primogenitum redeamus, Bal.in l.ij.col.j.C.de iur.emphy.dicit primogenitum eum eſſe quem nemo antecedit.Idem in l.cùm antiquioribus, col.4.ver. & primò præmitto. C.de iu deli.dicit quòd primogenitus idem eſt dicere, quòd primò natus, id eſt, qui primò vidit lucem, & totus ad orbē proceſſit, & ad nullum declinans mōſtrum, vel prodigiū.l.quod certarum. C.de poſthu.hær.inſti.& prius & poſterius in tempore conſiſti.l.Aretuſa.ff.de ſtat, ho.& d.l.qui duos, in prin.ff.de reb.dub. Et id (inquit) patet ex diffinitione temporis: quia tempus eſt numerus motus ſecūdum prius & poſterius. Et paulò pòſt, huc verbum primogenitus ſecūdum naturam intelligi debet, id eſt, qui primò natus eſt, per d.c.Ioſeph. Et propriè dicitur maſculinum, quòd primò aperit vuluam.hæc ibi. Id quod etiam voluit Pet. Anch. conſi.82. dicta facti narratio, col.vlt.ver.ij. Id autem quòd poſtremo loco dictum eſt, eum dici primogenitum qui primum vuluā aperuit, apertò probatur teſtimonio ſacrarum literarum, Exo.13.& 34. Num.8.& 18.& iam ſuprà diximus Hieronymi teſtimonio, vt interim cæteros omittamus.

7 *Iterum quis*

Cæterùm Bald.conſil.275. quod pro regula, columna quarta, libro ſecundo dicit, quòd primogenitus ſignificat filium, ſecundogenitus nepotem: non annum, vel menſem natiuitatis. intelligitur enim primogenitus, id eſt, primus in gradu naturæ. Idem quoque conſil. 389.incip.conſuetudo eſt, dicit quòd primogenitus eſt nomen naturæ, per l. tutelas. ff.de capi.di.& nihil præterea. Panor.autē conſi.85. incip.in quæſtione præſenti, col.3. verſi. ſecundò probatur, li.j.dicit quòd primogenitus idē eſt, quod maior natura, vel ætate. Et de his quoque plura D.Chaſſ.in tract. de iure primogenituræ lib.j.q.4.

primogeni tus dicatur.

8 *An primogenitus dicatur qui manum primū protulit, etiamſi totus prior nō naſcatur.*

SED ILLVD tamē non omiſerim, vt quis primogenitus dicatur ante aliū eiuſdem ventri, non ſatis eſſe vt prior manum proferat, niſi & totus prior naſcatur. quod probatur teſtimonio diuinæ ſcripturæ Gen.38.c.vbi cū Thamar geminos pareret, Zera, aut vt alij appellāt Zerah, prior manum extra vterum protulit, in qua obſtetrix, putans illum priorem quoq; naſciturum, coccinum, id eſt, filum rubedine coloratum ligauit, vt hinc dignoſceretur. Sed aliter quàm ea putabat contigit. illo enim manū retrahēte, Phares anteuertēs prior exiit. Hincque primogenitus habitus eſt. De qua re tamē loquens Diodorus animaduertēdum eſſe monet, Zaram natura fuiſſe primogenitum, qui prior manum protulerat, ſed Deum Phares tribuiſſe principatum, ex quo genus Regiū proceſſit, & Dauid, poſtremo etiā Dominus. Hæc illius verba ſunt, δεῖ δὲ ἐπισημαίνεσθαι, ὅτι ἡ μὲν φύσις τὸν Ζαρὰ πρωτότοκον ἐποίει, προεξενεγκόντα τὴν χεῖρα, ὁ δὲ θεὸς τῷ Φαρὲς παρῆγεν τὸ ἀξίωμα, ἐξ οὗ τὸ βασιλικὸν γένος, καὶ ὁ Δαβίδ, καὶ ὁ κύριος.

9 *Natiuitas inſpicitur nō cōceptio.*

NEC ILLVD quoque prætermittēdum, ex his quæ diximus perſpicuè videri, niſi cæcutiamus, Primogenitum eum dici qui primus natus eſt, etiam, ſi non primus conceptus ſit, licèt aliàs pro nato habeatur, qui conceptus eſt, quoties de commodis ipſius quæritur.l. qui in vtero.ff.de ſtatu ho.cum ſimi. Hic enim natiuitatem inſpicimus. Et ne fruſtrà id dictū putes: illud hic ſciendum eſt, quòd & ſi duo ſimul & vno impetu naſci non poſſint.l.Arethuſa.ff.de ſtat.ho. Tamen duos pluresve ſimul eadem ſeminis iaculatione concipi poſſe, & plerunque fieri ſolere cum plures concipiuntur, in confeſſo eſt apud eos qui de rerum natura ſcripſerunt, præſertim dum diſſerunt, quomodo gemini pluresve vno concubitu gignūtur, vt videre licet apud Plutarchum lib. de placitis philoſophorum 5. c.x. Cenſorinum de die natali.c.5. & Auicennā.21.Fen.3.Can. Quanquam vt & ex illis quoque intelligi poteſt, plures ex vno concubitu, non vno ictu concipi etiam poſſunt, vtpote cum vno concubitu pluribus iaculationibus ſemen ſæpe emittitur, hincque etiam plures nonnunquam concipiūtur pro numero iaculationum. Sed & illud itē contingere poteſt, vt mulier poſt conceptum

alio post cõcubitu superfœtet, authoritate Aristotelis lib. 7. de historia animalium, c. 4. vbi & ita conceptos Herculem & Iphiclem ex diuersis parentibus scribit, visamque fuisse adulteram, quæ vno partu alterum marito similem, alterum adultero ædidit. Et iterum lib. de generatione animalium 4. c. 5. Et Plinij qui eadem propè recenset lib. 7. c. xj. Solini c. 4. & Auicennæ vbi suprà. Idque astruere Iurisconsultus noster, in l. antiqui libero. ff. si pars hæredi. peta. & in l. cum quidam. §. suum hæredem. ff. de acquirend. hæred. quibus in locis Accursius noster id expendit. Tametsi huic sententiæ assentiri non videatur D. August. li. de Ciuitate Dei 5. c. 6. Quo in loco Ludouicus Viues eum excusans scribit illum ad id respexisse quod frequentissimum est, non quod rarissimum, vti etiam Ioannes Camers, in commentariis Solini vbi suprà, qui ob id taxat Baptistam Pium qui acerbè nimis taxauit ipsum Augustinum, qui superfœtationem denegauerat. Plinius autem lib. x. c. 63. scribit Dasypodes & lepores superfœtare, eosque solos ex quadrupedibus, vt & inibi dicit in fin. Igitur vt redeamus, si fortè deprehendi possit coniectura quadam certa (quod tamen difficillimum est) ex geminis eũ qui posterior exiuit ex vtero, priorem fuisse cõceptum: is tamen ius primogenituræ non obtineret: sed alter qui prior natus est. Et ita quoque expressim voluit D. Cirier. in tract. primogenituræ lib. j. q. j. in fi.

10 *Maior mul. is modis di citur.*

SED NEC illud in hoc loco omittendũ, quia de maiore locuti sumus, quòd vbi fit mentio de maiore simpliciter, licèt maior multis modis dicitur, vt per glo. in c. lex est. ij. dist. & in c. sedes, de rescrip. & in c. si pluribus, in verbo, maiori, de præb. lib. 6. & Archi. in c. quanquam. ij. q. 7. & Panor. in c. statuimus, in ij. no. de ma. & obed. & in c. dudum, le. j. in 4. not. de elect. & Barb. in tract. de præstan. Card. parte j. q. j. partis, col. 15. ver. x. Cardinales. & Corn. cõsil. 303. videtur prima facie, col. 3. ver. his tamẽ non ob. lib. 3. & per Fely. in d. rub. de maior. & obed. & alibi fortè dicemus. Tamen in dubio intelligendum est de maiore natu seu ætate, si ratio subiectæ materiæ aliam interpretationẽ nõ suadeat, vt consuluit Bal. quem refert & sequitur Pet. Anch. in repe. c. j. in 4. q. prin. versi. consuluit etiam Bal. qualiter debet intelligi. de consti. motus hac ratione: quia quando verba possunt intelligi de actu naturali & ciuili, debent in dubio intelligi de naturali. per l. vl. vbi idẽ Bal. de his qui veni. æta. impe. & l. ex ea parte. §. insulam. ff. de verb. obl. & l. Statius Florus. §. Cornelio Felici. ff. de iur. fis. & no. in l. fideicõmissum. ff. de cond. & demon. & per gl. in c. susceptum, de rescri. lib. 6. & in c. placuit, le ij. in verbo, mortuus. 16. q. j.

11 *eadẽ re.*

Et hoc sequitur Alex. consi. 123. discussis, col. j. lib. j. & consil. 4. ponderatis verbis testamenti, col. j. lib. 4. vbi & hoc dicit probari in l. si pater. §. vlt. cum l. seq. ff. de adopt. & l. eũ qui, in prin. ff. de inter. & releg. & l. semper, in prin. ff. de iure immun. & in c. quoties, de testi. & in c. maior. 34. q. j. Sequitur etiam Barb. in repe. l. cùm acutissimi, col. 48. ver. & primo assero. C. de fideicom. & consi. x. sapienter scribitur, col. vlt. lib. ij. vbi & de hoc dicit esse text. in l. j. ver. maiores. C. de impo. luc. descrip. li. x. & iterum consi. 18. præclarè scriptum est, col. 4. eo. lib. ij. & consi. 30. sacro scriptum est Euãgelio, col. j. eo. lib. Bapt. Seuer. in repe. l. omnes populi, in ea quæstione Bar. an statuta recipiant interpretationem declaratiuam, in 19. q. ff. de iust. & iure. Soci. in l. procurator. C. de eden. & con. 252. inci. visis instrumentis, col. 3. versi. ex quibus verbis, & Fel. in d. rub. de maio. & obe. col. pe. & in c. super eo, le ij. col. pe. de testi. & Phil. Deci. in c. cùm omnes, in ij. lect. in 5. no. de consti. & consil. 453. in casu ad me transmisso, col. 3. ver. verba enim illa. Ias. consi. 215. ex Valentia, col. ij. lib. ij. Phil. Dec. consi. 443. in casu ad me transmisso, col. 4. ver. verba enim illa. & Iac. de S. Geor. in l. j. col. ij. C. ne lic. potẽ. & Io. Crotus inter consi. Ant. Rubei. consi. 39. circa quæstionem, col. vlt. & D. Cirier. in eo. tract. primogenituræ lib. j. q. ij. vbi alia multa ad eam rem dicit, quæ nos de industria omisimus, ibi si libet videre poteris, totam enim illam quæstionem huic rei deputauit.

12 *Maior & primogeni. tus idem.*

Hincque dicunt multi ex nostris maiorem & primogenitum idem significare, & inter cæteros Panor. consi. 85. hoc exordio, in præsenti quæstione, col. ij. versi. secundò probatur, lib. j. & Barb. consi. x. cuius caput est sapienter scribitur, col. 8. versi. item est ponderandũ, & seq. li. ij. & nouissimè Pau. Paris. qui & alios quoq; multos citat consi. 72. ad veram resolutionem, col. 9. ver. vlteriùs aduertendum, qui est in nu. 84. lib. 4. Nam & plerunque in nostris legibus maior & minor pro seniore & iuniore accipiũtur, in l. si paterfamilias. §. vl. in fi. cùm dicitur, nec maiorem minor. ff. de adop. Suntq; qui in id citant l. eum qui. ff. de interd. & rele. & l. semper, in prin. ff. de iur. imu. & c. maiores. 24. q. j. Sed in his locis maiores in alio sensu accipiuntur: scilicet pro iis qui ante nos fuerunt, vt per Vallam lib. 6. c. 55.

13 *Hebræorum mos in eam rem.*

Porrò illud scio Hebræorum morem esse, magnum, siue maiorem referre ad ætatem magis quàm ad cõditionem, aut aliam qualitatẽ. Quod secutus Latinus interpres Gene. ca. 19. Et ingressa est maior, dormiuitque cum patre. Et iterum c. 27. Vocauit (inquit) Esau filiũ suũ maiorẽ. Rursumque c. 29. Habebat Labã duas filias, nomẽ maioris Lia. Et in hunc quoq; sensum quidam referunt illud Luc. 9. Qui minor est inter vos, hic maior: quanquam ex præcedẽtibus satis constat, ea verba ad ætatem non respicere.

Apud

14 *A'iorū auttorum.*

Apud alios quoque Latinos scriptores maior simpliciter pro maiore natu, siue ætate plerunque ponitur, vt apud Virgilium Egloga 5.
Tu maior, tibi me est æquum parere Menalca.
Et Martialem lib. 9. Epigr. 30.
Maior erat mensibus illa tribus.
Nec aliàs tamen sæpè reperies apud bonos authores, nisi cum ea adiectione, natu, vel ætate, vel simili, vti etiam ponitur in l. qui cum maior natu. ff. de oper. liber. & in §. minorem, Instit. de adop. & in d. c. lex est, ij. distin. cum simi. Sed ex hac tamē significatione Hispani vulgò primogenitum maiorem, & ius primogenituræ Maioriam & Maioricatum, & Maioratum vocant, vt videre licet ex Paulo Cast. consi. 165. in præsenti causa, li. j. & Ro. consi. 29. in causa Maioriæ, & Card. Alex. in c. ius naturale, col. 4. dist. j. & Soci. consi. 47. facti narrationis, lib. 5. & aliis multis.

Secunda quæstio.

1 *An sufficiat momēto præcedere vt dicatur primogenitus.*

SECVNDO consequenter quæro: an vt primogenitus quis dicatur, sufficiat vt alterum præcedat ex momento: vt, si ex eodem, partu duo nascūtur, & quidē vnus confestim post alterum. Nam simul vnoq; impetu non possunt, natura id non permittente, vt dicit tex. in l. Arethusa. ff. de statu homi. Certè is qui prior exiuit ex vtero dicetur primogenitus, & ius primogenituræ consequetur, vt expressim voluit Io. And. in addi. Spec. in tubr. de feu. versi. hic interpone, dicens hoc declarare historiam Esau & Iacob. Nam Esau prior egressus, & protinus nullo temporis interuallo secutus est Iacob illius plātam pedis manu tenens, vt scribitur Gene. 25. tamen ex illo solo temporis puncto cōsecutus fuisset Esau ius primogenituræ, nisi Iacob vendidisset, vt ibi quoq; scribitur, & ad Hebræos 12. & in c. quā periculosum, 7. q. j. hæc ferè Io. And. quē sequitur Fran. Are. in l. ex duobus, col. j. ff. de vulga. & pup. vbi & hoc dicit satis declarasse Iuriscō sultum in d. l. Arethusa. ff. de stat. ho. vbi certè est bonus tex. & etiam in l. seq.

2 *Prius & posterius dicitur ratione vnius horæ.*

Nam & aliàs ratione breuissimi temporis, vtputa vnius horæ, quid dicitur altero prius, vel posterius: & ita præponitur, vel postponitur, vt probat tex. in l. si quis eum. §. si suo testamēto. ff. de vulg. & pup. & in l. si mulier, vbi id not. Soci. ff. de reb. dub. & glo. reputata sing. in l. si ex pluribus. §. vlt. in verbo, die. ff. de solu. & alia in c. duobus, in verbo, si non appareat, de rescrip. li. 6. & alia in c. si eo tempore, in verbo, iam, de elect. eo. li. 6. & alia item, in c. si à sede, in glo. ij. & ibi Philip. Fran. de præb. li. 6. Bal. in l. Imperator, col. pe. ver. & nota quod dies. ff. de statu ho. & in l. de rebus, C. de dona. ante nup. vbi etiam loquitur de prioritate puncti, & in l. cùm proponas, in fin. C. de interd. matri. & in l. vlt. col. 4. C. de edict. diui Adr. tol. & in c. pastoralis, in priu. & ibi etiā Panor. & Fely. col. 3. & Deci. col. 2. ver. 2. infertur, de rescri. & in c. capitulum, col. j. eo. tit. & in c. consuluit, & ibi. etiam Fely. col. 3. de offi. deleg. & in c. licet, & in c. quoniam cōtra falsam, de proba. & in c. ego enim, in princ. de iureiur. & in c. ij. de consess. Io. Plat. in l. j. C. de iure fisci, li. x. Barb. in repet. rub. de fid. instr. col. 18. versi. quid de hora. Soci. Dec. & Tho. Parp. in l. j. ff. sol. ma. Fel. in c. ij. in j. not. de offi. deleg. Ias. in l. j. §. j. in ij. no. ad si. ff. de eden. Deci. in l. in ambiguis. ff. de reg. iur. & in c. clerici, col. 4. ver. illam, de iudic. Catel. Cotta in memor. incip. actus ita debent interpretari, & iterum in memor. incip. hora. Si autem dubitatur vter ex duobus geminis prior exierit, quid agendum dicemus latissimè inferius in. 17. q.

Tertia quæstio.

1 *Si primogenitus nō succedet, an secundo genitus habeat ius primogenituræ.*

TERTIO quæro, si is qui verè primogenitus est, patris hæreditatem renunctiat, vel fortè etiam incapax est illius, quia frater minor: vel iam decesserat ante patrem: vel etiam post non adita appræhensaque hæreditate sine liberis: vel alias non succedit: an is qui illum proximè sequitur ex fratribus dicetur primogenitus, ita vt ius primogenituræ consequatur: an verò omnes fratres succedant æqualiter tanquam nullus sit primogenitus? Et videtur omnes succedere de bere æqualiter inspecto iure communi, ex quo omnium filiorum æqua debet esse portio, nulla habita ratione ordinis geniturę, vt dicemus in seq q. Nam cōsuetudo ius deferens primogenito, non potest hic habere locum, cùm nullus sit primogenitus eorum, qui succedunt, vt pote fratre illorum primogenito sublato, vel excluso. Neque enim is qui illum proximè sequitur, id est, secundogenitus, dici potest primogenitus, cùm non sit primò natus, nec vuluam aperuerit, secundùm ea quæ diximus in præcedenti q. Neque enim quod primum est, aliquid ante se habere potest, in proœ. ff. versi. in reliqua verò anni parte, & no. Bal. in rub. C. de fer. fugit. in fin.

2 *De eadē re.*

Et ideò idem Bal. in c. j. in fi. tit. de fili. nat. ex mat. ad morga. dicit quòd cum rēgnum Siciliæ ex pacto deferatur primogenito, si ipse primogenitus moriatur sine liberis, non succedet secundogenitus, sed liberè deuoluetur regnum ad Papam. Sequuntur Mar. Laud. & Card. Alexand. ibi & Geor. Na. qui hoc dicit sing. & perpetuò not. in tracta. statutorum excludentium fœminas à successionibus, in 26. eademq; vlt. quæst. ij. quæst. princ. & Iason qui & hoc reputat singu. & perpetuò notandum, & nunquam obliuiscendum, in l. quoties, col. antepen. ver. illud etiam. C. de rei vendica. & Ioan. Lup. in

repe.rub.de dona.inter virum & vxo.§.69.colum.pen.versi.ex istis dicebat, & iterum versi. reperio tamen.

3 *De eadē re.* Sed Nicol. Petuf. (vt hoc obiter dicam) in tract. successionum ab intestato, in prima parte principali, in sexta specie filiorum, versi. vnū dicit Bal. qui est in 4.colum. dicit se de hoc dicto Baldi mirari, propter ea quæ scribit in l. cum antiquioribus, colum.4.versic.& quia tales transmissiones. C.de iure deliberand. dum commemorat quasdam conuentiones initas inter Papam Clementem, & Carolum Regem Siciliæ, anno 1305.quæ aliter sonant.quod & refert Iason in d.l.quoties, & nihil præterea dicit. sed Benedictus in repe.c. Raynutius.in verbo, in eodem testamento relinquens, lect.j.nume.156.de testam. qui item nihil aliud, quàm quod distinguit inter pactum & statutum, vel consuetudinem. Sed & hoc idem miratur Picus in l.quod te, in gl.j.ff.si cer.pe. Verùm dici potest, quòd potuerint diuersis temporibus variæ conuentiones fieri. Neque enim Bald. vno eodemq; tempore scripsit super 6.lib.C. & super feudis, vt dicit excusans Bald.Catel.Cot.in memor.incip.primogenitus.

4 *De eadē re.* Sed vtcunque sit de huiusmodi conuentionibus, satis constat ex istorum sententia, quòd si ea sit conuentio vt regnum, aut aliud quippiam deferatur primogenito, certè eo semoto non succedet secundogenitus: quod non ex alia causa est, quàm quia primogenitus dici nō potest, etiam si qui illum præcedit, vel mortuus est, vel aliàs non succedit. Et cùm verba consuetudinis, aut statuti aliquid iuris primogenito deferentis deficiāt, cùm iam nullus sit primogenitus, deficit & ipsa consuetudo, vel statutum, l.2.§.toties, & ibi Pau.Cast.& recentiores. ff.de damno infect. cum si. Ideoque res ipsa remanet in dispositione iuris communis. l.commodissimè.ff.de liber.posthu. cum simi, præsertim cùm statuta, & consuetudo sint strictissimè intelligenda, vt cum iure communi conueniant.l.ij.C.de noxa. & c. cùm dilectus, extrà de consuet.cum si. Et ita expressè in hoc casu voluit Ioannes Lup. in repetitio. dicti capituli per vestras, §.vigesimotertio in fine, de donation. inter virum & vxorem, vbi & alios allegat, qui tamen hoc dixisse non videntur, & Zasius consilio octauo, poteram, libro primo. & ante hos omnes Goffred. Saligni. in l.& ideò, post principium. ff. de acti. rerum amo. Licet, inquit secus esset, si consuetudo loqueretur de antiquiore, vt est consuetudo Britanniæ.

5 Et hanc sententiam confirmat quod plerique voluerunt, quòd si plures successiuè sunt electi magistratus alicuius ciuitatis, & primus moriatur, vel recuset acceptare magistratum, non propterea admittetur secundus, per l.si legata.C.de legat.& l.tutoribus, & ibi Dyn. ff.de testa.tut.& l.3.§.si quis Titio.ff.de adimē. lega. & argumen.l. & si fine.§. sed quod Papinianus.ff.de minorib. & l.ex contractu.ff.de reg.iur. Et ita post Dynum voluit Cy. in l. post aditam. & ibi quoque Bal.ver. deinde collige & Salyc.versic.vltimo hæc lect. C.de impube. & aliis substit. Sed tu omnino vide illos & præterea Bar.& Imo.in l.cum sub hac.ff.de condi. & demonstra. Ange.& Innocen.in l.quidam testator Proculum, eodem titu. Bald.in l.tutoribus.ff.de testamen.tute.Imo.in cap.tuæ, in fin. de præbend. Bart.in l.quandiu. ff.de acqu.hæred. vel amit.hæred. & in l.Publius. ff.de condit.& demonstra.& in l.absenti.ff.de donat. Ange.& Imo.in l.quidam ex testamento. ff.de vulga.& pupill.

6 *De eadē re.* Ego verò in nostra specie aliter sentio secutus authoritatem And. Iser. in c.primo.§.præterea, colum.penult.versic.sed quia ponitur, titu.quæ sit prima cau.benefic.amit. quòd mortuo primogenito succedit secundogenitus, licèt constitutio loquatur tantùm de primogenito, & illum nūcupatim sequitur Matth. Affl. reprehendens Bald. vbi suprà, in cap.primo, in 4.notab.num.7.tit.hic finit lex, & in dicto capit.primo, colum.j.versicu.sexto no.tit. de fil. nat.ex matri.cont.ad morga. Atque etiam Alberi. qui in proœmio ff. §.discipuli, colum.4. versic.item certū est quartò, dicit quòd si mortuo patre filius primogenitus repudiat eius hæreditatem, regnum statim deuoluitur ad secundogenitum, per iura illic ab eo allegata. Quod & ipsum quoque voluit in l. donationes, colum.4. versic. item certum est.C.de donation.inter virum & vxorem. Et ex eo quoq; argum.motus, quod in hoc casu expressim voluit Bal.in l.ij.colum.j.ad finem.C.de iure emphyt. quòd is dicitur primogenitus qui tempore mortis patris alios antecedit, quia successio habet naturam relationis ad tempus mortis.& ideo inspicitur prioritas, quæ tunc in rerum natura versatur, per l.ex facto.§.penult.ff. ad Trebel.& sequitur Alciat. in l. proximus.ff. de verb. signi. Cui concinit quod scribit idem Bal.consi.275.quod pro regula, colum.penul. lib.ij.cum non esse primogenitum de iure, qui decessit ante feudum apertum, per d.l.ex facto. §.pen.versi.si quis autem suscepit.ff.ad Trebel. Et deinde col. seq. dicit illum dici primogenitum, qui tempore quo feudum aperitur, in rerum natura est primus, per tex.in §.proximus, Insti.de leg.agno.suc.

7 *De eadē re.* Et facit quod in simili voluerunt Iac. Are. Cy. Alb.& ipse Bal.in l.si quis prioris.§.talem, C.de secun. nup. vbi hanc quæstionem adscripserunt. Consuetudo est vt primogenitus ex primo matrimonio succedat in Baronia. Quidam autem Baro tres vxores habuit, ex prima nullos liberos suscepit, ex aliis multos. Primogenitus secūdi matrimonij dicit Baroniā ex statuto

tuto vel consuetudine ad se pertinere: alij negant, quia non sit primogenitus ex primo matrimonio, quod consuetudo exigit. Cõtrarium tamen illi statuunt, quia secundum matrimonium respectu tertij dicitur primum, vt dicit glo. ibi, in verbo, ex secundo thoro. Et propterea is dicitur filius primogenitus primi matrimonij respectu sequẽtium. Et ita etiam potest dici in nostro casu, quòd iste secundogenitus, cùm primus deest, dicẽdus est primogenitus, & primò vuluam aperuisse respectu cæterorũ sequentium.

8 *De eadẽ re.* Propterea subdit Bald. vbi suprà, quòd si ex omnibus matrimoniis sint liberi, sed is qui solus erat ex primo matrimonio repudiat Baroniam, vel efficitur frater minor: certè is qui illum sequitur, obtinebit Baroniam tanquam primogenitus. Nec enim obstat alsis qui omnino est inhabilis. l. si post mortem. §. liberi. ff. de bono. poss. contra tabu. & ita dicit fuisse determinatum in regno Apuliæ, cum Ludouicus Regis primogenitus sese sodalicio D. Francisci addicasset. De quo etiam meminit idẽ Bal. in l. Deo nobis, colum. 4. versic. quartò nor. C. de episcop. & cleric. Et illam Bal. deci. sequitur Alexand. in additio. Barto. in l. j. §. qui habebat. ff. de bon. poss. contra tab. & in sua disputatio. incip. Sigismundus. in 3. dubio, colum. j. dum allegat Bal. vbi suprà: & Anto. Corset. in tract. de potesta. & excel. reg. quæst. x. quamuis Barb. in addi. Bald. in d. §. talem, ab eo dissentire videatur.

9 *De eadẽ re.* Et ferè concordat, quantùm ad hanc rem pertinet, quod dicit ipse Bald. in d. l. cùm antiquioribus, colum. 6. versi. & primò præmitto. C. de iure deliber. cùm dicit, quòd ius primogenituræ fuit ablatum Ruben primogenito, quoniam thorum patris violauerat, & datum fuit filiis Ioseph. Nam dignitas, inquit, quæ recedit ab indigno, applicatur proximiori gradu, arg. l. 3. emancipati. ff. de bon. poss. contra tabu. & c. licèt, de voto. Et quod dicit And. Iser. in §. denique, & post eum Cardin. Alexan. in §. prædictis, colum. 3. tit. quæ fuit prima cau. benefi. amit. quòd si pater habet feudum, in quo ex consuetudine debet succedere primogenitus tantum, & primogenitus eius committit feloniam in dominum viuo ipso patre: certè patre mortuo non succedet ipse primogenitus, sed secundogenitus. Et quod dicit Marti. Lau. in tracta. de principibus, versic. 3 5 1. incipien. si primogenitus, quòd si primogenitus principis, ad quem principatus pertinebat, repudiat, secundogenitus illum obtinebit, per. c. j. §. j. titu. quibus modis feud. amitt. Id & quod ante illum voluit Oldrad. consil. 94. eleganter, colum. penult. versi. item certum est, quem sequitur Corse. in d. tract. de potest. & excel. reg. q. 74. in fin.

10 Facit item quod pulchrè consuluit Pet. Anchar. consil. 27. non seruato ordine, colum. 3. versicu. postquam igitur propter dictam repudiationem, in huiusmodi specie, Quispiam hærede instituto substituit duos antiquiores de domo & progenie sua: an ista substitutio restringatur ad duos primos antiquiores solummodo, an verò illis duobus exclusis deuoluatur ad sequentes duos antiquiores? Et concludit, quòd deuoluitur, per multa quæ illic allegat omnibus obuia. quem sequitur Roma. consi. 438. in causa consultationis, in 4. dubio paulò ante finem. & Barb. consi. 27. scripsit doctissimus. colum. 10. versic. præterea adduco vlterius, lib. j. & consi. 18. præclarè scriptum est, colum. 6. versi. ex istis infertur, lib. 2. & Soci. consil. 113. suprascripti. colum. 3. ver. sed istæ rationes, lib. j. & Carol. Ruin. dum citat Pet. Anch. vbi suprà, consi. 119. viso & bene ponderato, colum. antepe. sub num. 14. in fi. li. ij. & Steph. Bertran. consil. 23. ex themate, colum. 3. nu. 9. libro 4.

11 *De eadẽ re.* Et quod scribit Aegidius Bellamera, cõ. 33. cuius est exordium, quòd si ad personas, in princ. quod si ius patronatus pertineat ad primogenitũ ex testatoris dispositione, & primogenitus religionẽ intrat, vel damnatur, & eius bona publicantur: tunc secundogenitus, qui iam in locũ illius successit, & proinde factus primus præsentabit. Et sequitur Rebuf. noster in commentariis Cõcordatorum Papæ, & Regis tit. de pacifi. possessor. num. 3. sexta conclusio. Et quod in quibusdam casibus voluit Bal. in c. cùm in magistrum, in fi. de elect. & in c. j. in fin. tit. de success. feud. & Panor. in c. licèt, in 4 not. de voto, de quorum dictis videbis infrà aliis in locis.

12 *De eadẽ re.* Facit prætereà tex. not. in §. item opponitur. 22. quæst. 2. vbi secundogenitus dicitur, & vocatur primogenitus cedente primogenito, & in c. nam & ego. extrà de verb. signifi. vbi vnigenitus dicitur, qui & fratrem habuit, qui tamẽ est mortuus, quasi videlicet natus nõ videatur, qui non durauit. Per quem tex. dicit Imo. consi. 103. cuius hoc caput, in causa quæ vertitur, colum. 2. versi. item pro Peracina facit, quòd primogenitus dicitur cuius frater maior natu mortuus est. Quod tamen intelligit vt ex quadam fictione is primogenitus dicatur: quòd si verum esset, res hæc magis dubia redderetur. Et huc vergit quòd statutum repellens fœminas extantibus masculis, intelligitur cùm masculi ipsi possunt & volunt succedere. Nam si non possunt, quia fortè religionem mendicantium sunt ingressi, aut nolunt, haud dubiè admittuntur fœminæ, per tex. in l. ij. de qua re, & nos alibi latissimè dicemus vbi videre poteris. Facit denique quod scribit glo. in c. cùm Vintoniensis, in verbo, concurrebat, ante fin. extrà de elect. quòd secunda electio dicitur primã respectu tertij.

13 *De eadē re ex astrologia.*

Et huc spectat quod Astronomici scriptores prodiderunt, quòd si Iupiter in primo cardine partiliter in parte horoscopi fuerit constitutus in iis præsertim signis, in quibus gaudet, vel in suis domiciliis, ac etiam in suis finibus, vel in altitudine sua: & per noctem in ipsius horoscopi parte fuerit inuentus: faciet primum nasci inter fratres, vel qui ante ipsum natus fuerit, interimet, vel in longinquis regionibus ac locis eum separabit, ac constituet, vt ipse in paterna domo habeat principatum. Ita enim scribit Firmicus Maternus astrorum peritissimus Matheseos lib.3.c.4. Qui & paulò pòst. Semper (ait) Iupiter in cardinibus geniturae collocatus, aut primum nasci faciet, aut fratres eius maiores interimet, vt ipse in domo paterna habeat principatum. Nam ibi vides astra, mortuis aut absentibus primogenitis, principatum decernere secundogenitis tāquā primogenitis, ac si ij qui primogeniti erāt nunquam fuissent. Et idem quoque author eo. li.3.c.6. Sol, inquit, primo loco in omnibus cardinibus genituræ, maiores fratres omnes debilitabit, aut qui sic habuerit, inter omnes fratres primus nascetur ac eorum maior.

14 *De eadē re.*

Quæ cùm ita se habeant Roma. omniū primus, quos ego sciam, consil.98. cuius est initiū, Quò ad id de quo primò quæritur, col.ij. versi. quid autem ad secundum, videtur dubitare, an vera sit illa Bald. sententia super regno Siciliæ, in d.c.j.tit.de fil.natis ex mat.ad morg. quam suprà citauimus in versic.ij. huius quæstionis, vti etiam dubitat Iason in l. is potest, columna sexta, vltra Scribētes.ff.de acquiren. hæred. dum dicit, quòd ea esset valde singul. si vera esset, nec sine ratione dubitant ex iis, quæ diximus.

Quarta quæstio.

An valeat statutū, vel consuetudo præferēs primogenitos.

QVARTO quæro, an valeat statutū, aut consuetudo præferens primogenitos in successionibus, & an sit rationabilis & fauorabilis necne. vtrūque enim eodem tenore expediam. Nam certum est, id esse contra ius commune, quod quidem filios æqualiter admittit ad successionem parentum, siue ius prætoriū respicias, siue etiā ciuile. De iure prætorio est tex. in l.j.C. vnde libe.& l.si post mortem.§.vlt. ff.de bon.poss.contra tab. De iure ciuili, in l.inter filios.C.famil. hercisc. vbi Bald. ex hoc no. omnia statuta quæ inæqualiter admittunt liberos, esse contra ius commune, contraque naturalem æquitatem, & etiam in Auth. in successione.C.de suis & legit. Ideò lex quantùm potest in id tendit, vt seruetur æqualitas inter liberos. l.pen.in fi.C.cō. diui.d.& l.vlt.C.com. vtriusq.iud.& l.vt liberis, & l.illud.§.vlt.& ferè per totum tit.C.de colla. ex quo quidem tit. facilè apparet collationem ob id inductam, vt seruetur æqualitas inter liberos. Nam & alias quidem res quæ suapte natura non conferenda est, confertur tamen causa inæqualitatis vitandæ inter liberos, vt not. glo.vlt.in d.l.illud, per illum tex. & ibi magna pars Doct.C.eod.& Bal. consi.37. quoniam re meliùs intellecta, colum.3.versi. quæstio vertitur, lib.1.

2

Et alibi quoque lex exhortatur parentes, vt æqualiter inter liberos testentur, in authen.de nup.§.illud quoque, qui est vlt. vbi Angel. dicit probari illud vulgare, non debet pater vnum ex liberis facere filium, & alium priuignum. Propterea Iurisconsultus interpretatur, quòd substitutio inter liberos intelligatur fieri æqualiter. l.iam hoc iure, & l.Lucius.ff.de vulg.subst.& l.in testamento.C.de mili.test.& l.ij.& l. quamuis.C.de impub.& ali.subst. Et adeò quidem lex ipsa amat æqualitatem inter fratres, vt propter eam sæpe ampliet & restringat dispositionem testatoris, quò ad effectū ipsius. l.cùm pater.§.euictis.ff.de leg.ij.& d.l.vlt.& qd ibi no.C.com.vtriusq.iud. voluit Bal. qui ex supradictis nonnulla collegit, in l.j.col.j.C.de pactis. & Fran. Are. consi.j.col.vlt. versic. in casu autem nostro.

3 *Aequalitatis ratione aliquid venit in legatum, quod aliàs nō veniret.*

Quibus & tu prætereà adde, quòd vt seruetur æqualitas inter liberos aliquid venit in legatum, quod aliàs non veniret. l.quæsitum.§. sed & ipse.ff.de fund.instr. quem tex. dicit no. Fran. Arc. in l.qui filiabus, in prin. col.vlt.ff.de lega.j. dicitque per illum tex. quòd vt euitetur inæqualitas inter liberos, verbum ambiguum recipit aliam interpretationem, quam non reciperet. Quin etiam per illum text. dicunt Oldra. laco. Aret.& Bar. in l.si pater, in princ.ff.de dona. quòd pater præsumitur filium adhibere ad stipulandum animo donādi, nisi numerus liberorum & quantitas patrimonij repugnaret: ne videlicet ex eo magna sequeretur inæqualitas. & sequitur Bald. in l.filiæ cuius, in 7. q.C.fami.bercisc.& in tract. de duob. fratrib. & Fran. Aret. d.consi.j.col.vlt.versi. pro his optimè facit, & consi.153. breuitate vtendum est, col.ij.versi. confirmatur ista conclusio, & Soci. in l.hæredes mei.§.cùm ita, col.v.versi. tertia ratio.ff.ad S.C.Trebel.& con.98. visis instrumentis diuisionum, ad fin. & Philip. Deci. con.41. in causa istorum, col.a.versi.4. hoc suadetur, & cons.43. diuino implorato præsidio, &c. in fin.& con.319. præclarissimè doc.col.vlt. Sed & vt seruetur æqualitas, interpretatur fideicōmissaria substitutio, vbi aliàs interpretaretur directa, vt voluerunt Bald. Angel. & Saly. in l. in testamento.C.de testa. milli.& Corne. consi. 114. in hac consultatione, col.2.lib.3.

4 *Priuilegia concessa testantibus inter liberos*

Ad hæc priuilegia quæ conceduntur testantibus inter liberos vt in l. vlti. C. familiæ hercisc.& in l.hac consultissima. §. ex imperfecto. C.de testa.& similia, ita demū cōpetūt, si pater æqualiter

intelligitur & æqualiter ins istituti.

æqualiter filios instituat, ant illis prouideat, vt pulchrè consuluit Ro.consil.179. amplissimè doctor, col.5.versic.2.quod & posito, vbi hoc dicit voloisse Specol.in tit.de instr.edi.§.compendiosè, vers. quid si pater habens tres filios, quod dictum pro sing. reassumit Philip. Deci. in l.1.in 2.no.C.vnde liber.& consi.349. coosuluit excellentissimus,colum.5.versic.sed tamen his non obstaotibus. & etiam sequitur idem Deci.con.361.omissa longa serie, col.2. & consi.631.casus de quo quæritur,post prin. vbi id dicit oo.Et bene facit quod & idem Ro. respondit con.385.in casu præmisso,quòd per secundum testamentum io quo seruatur æqualitas inter liberos, renocatur primum testamẽtum etiam factum inter liberos,sed non seruata æqualitate: oon obstante Authen. hoc inter liberos.C.de testa. & inter cętera allegat Spec. vbi suprà. Et idem propemodum voluit Alexan.consilio centesimosexagesimotertio, visis narratis,colum.3.versicu.oec hnic snodamẽto,lib.6.

5 In dubio sequenda est opi. quæ facit æqualitatẽ inter liberos.

Et in dnbio tenẽda est opinio per quam fratres reducuntur, ad æqualitatem, secundùm Soci.io repe.l.cùm anus, columna 20.ff.de cõditio.& demon.& con.108. casus Ser. Francisens,in fin.libri 3.& Maria.patrem ipsius con. 5.visis actis, etiam ad fin. Quibus adde quod pulchrè consuluit Corne.con.309.multum,latè,& seriosè,libro primo, post Bald.&c Bsrto. in hac specie,Testator cùm haberet duos filios vnum instituit hæredem in bonis & ionbus quæ habebat in Tuscia: alterum in bonis alibi sitis,sciens hoc modo illos fore æquales. Ille autem non potnit exigere quædam debita ob inopiam debitorum incognitam testatori. Certè concludit per multa quæ ibi allegat, istos fratres esse reducendos ad æqualitatẽ. Et quod tradit Pau. Ca.in Authen.hoc inter liberos,columna 1.versic.in contrarium facit.C. de testa. quòd quando plura testamenta apparent condita inter liberos, ei standum est quod continet æqualitatem inter eos. & sequitur Paulus Parisius consilio vicesimoquarto, licèt, col.3. nu.13.li. ij. quod non longè abest ab eo quod diximus in præcedenti ver.

6 Fratres ficos indiuisos non relinquunt.

Quid ꝙ fratres ipsi adeò pertinaciter æqualitatem sectantur & desiderant, vt vel ficos indiuisas non relioquant, vt vetere Græcorum prouerbio σῦκα μερίζειν, id est, ficos diuidere, tractò à fratribus bona diuidentibus, qui eo vsque mioima quæque diuidi ioter se postulant,vt ne ficos quidem non partiãnr: de quo Martialis lib.5.Epigrãmaton in Calliodorum.

Calliodorus habet censum,quis nescit?equestrẽ.
Sexte,sed & fratrem Calliodorus habet.
Quadraginta secat qui dicit σῦκα μέριζε,
Vno credis equo posse sedere duos.

Filij Iacob ægrè tulerunt tunicã

Et quæ sequuntur, vt iam mirari desinas quòd cæteri filij Iacob molestè tulernot Ioseph fratrem tunica à patre donatum,Gene.37. de qua re loquens Dinus Ambrosius io lib.de Ioseph Patriarcha.c.2.Iungat(ioquit) liberos æqualis gratia,quos ionxit æqualis natura. Lucrũ pietas nescit pecunię, in quo pietatis dispendium est.Quid miraris si propter feudum aut domũ oriuntur inter iurgia, quando propter tunicã inter Iacob sancti filios exarsit inuidia?

donatã fuisse Ioseph.

7

Cui sententiæ maximè cooneniunt verba, Angel.con.287.inci.pro clariori decisione the matis,col.3.quæ ipsa,licèt non admodum elegantia,libuit huc subnectere.Et hoc(inqnt)potissimum vendicat locum in fratribus diuidẽtibus hæreditatem paternam, qui ex inuidia causata à forma specifica plus soleot contentari,quod extraneus etiam inimicus habeat de hæreditate paterna, quàm alter eorum plus alrero voum iota. Quod & idem pene dicit ipse Angel. coosil. 364. Pierus fecit suum testamentum, colum. vlt. Vt non mirum videatur quod veterum scriptorum mooumentis traditum est,Clariclem Aotiochumq; fratres. Ponticos cùm paterna inter se bona diuiderent,poculum argenteum concidisse, vestemqóe mediam abscidisse,vt neuter altero ditior opulentiorq; abiret. Ex quo & illa tragica detestatio Plutarcho io Pyrrho memorata.

Fratrũ Ponticorum diuisio.

Acuto ferro diuidant fratres domum.

Acuto ferro fratres diuidant domũ.

Θηκτῷ σιδήρῳ δῶμα διαλαχεῖν τοὺς ἀδελφούς. Quod ex Euripide est io Phęnissis loquente de Etheocle & Polynice fratribus.

8 Fratrum cõcordia maximè seruãda.

Ea autem potissimum ratione æqualitas inter fratres & liberos seruanda est, quia cùm aliàs semper concordia & pax atque amicitia, tum maximè inter illos seruanda est, atq; præ cæteris quibosnis rebus expetenda.l.fratris,& qđ ibi oo. Bal.& l. de fideicõmisso. C. de trãsa. &d.l.cùm debet.§.finautẽ,in fi.& c.iustum est. 23.q.3.& quod voluerunt glo.Bar.& alij io d. §.euictis, & in l. cùm rem alienam. C. de lega. Notum est illud filij Sydrach. Ecclesiast.25.In tribus (inquit)placitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo,& homioibus: Concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier sibi senes consentientes.Scribit Salomon sex esse quæ Deus odit: septimum autem hoc est, eum qui seminat inter fratres discordias, detestari animã eius, Prouerbiorum 6.c. Et alibi sacra scriptura fratrum discordiam pessimum crimen vocat Genes.37.c. sicuti in eo loco tradunt ioterpretes.

9 Aequalitas amicitia est. Aut certè amicitiæ parens. Inæqualitas discordiarum.

Eoimuerò æqoalitas (vt est Pythagoræ ex Platonis lib.6.de legibus,& Aristotelis li.Ethicorum 9.c.8.sententia)amicitia est, id est, vbi æqoalitas, ibi quoque est amicitia.Est enim æqualitas amicitiæ parens & altrix. Contra inæqualitas discordiarum bellorumque mater. Id quod elegaoter extulit Euripides io illa eadem fabula introducens Iocastam Eteoclem filium ita alloquentem,

Κεῖνο

Κεῖνο κάλλιον τέκνον,
Ἰσότητα τιμᾶν ἣ φίλους ἀεὶ φίλοις,
Πόλεις τε πόλεσι, ξυμμάχους τε ξυμμάχοις
Συνδεῖ. τὸ γὰρ ἴσον, νόμιμον ἀνθρώποις ἔφυ.
Τῷ πλέονι δ᾽, αἰεὶ πολέμιον καθίσταται.
Τοὔλασσον, ἐχθρᾶς δ᾽ ἡμέρας κατάρχεται.
Καὶ γὰρ μέτρ᾽ ἀνθρώποισι καὶ μέρη σταθμῶν
Ἰσότης ἔταξε, κἀριθμὸν διώρισε,
Νυκτός τ᾽ ἀφεγγὲς βλέφαρον, ἡλίου τε φῶς
Ἴσον βαδίζει τὸν ἐνιαύσιον κύκλον.
Κοὐδέτερον αὐτῶν φθόνον ἔχει νικώμενον.
Εἶθ᾽ ἥλιος μὲν, νύξ τε δουλεύει βροτοῖς.
Σὺ δ᾽ οὐκ ἀνέξῃ δωμάτων ἔχων ἴσον,
Καὶ τῷδ᾽ ἀπονεῖμαι; κᾆτα ποῦ 'στιν ἡ δίκη;

Id est ad verbum, quantùm fieri potest,
illud pulchrius ô fili
Aequalitatem amplecti, quę amicos semper amicis,
Vrbesque vrbibus, sociosque sociis
Connectit. Nam æqualitas legitima hominibus est.
Ei verò quod plus est, semper aduersarium efficitur.
Hoc quod minus, odiiq; statim initium fit.
Etenim mensuras hominibus & partes ponderum
Aequalitas constituit, & numerũ definiuit:
Noctisq; obscurum radium, solisque lumẽ
Aequalem ire annalem circulum.
Et neutrum ipsorum inuidiam habat superatum.
Ergo sol quidem noxq; seruit mortalibus:
Tu verò non sustinebis domorum habens æquas partes,
Et huic distribuere? vbi verò asset iustitia?

Aristoteles quoque lib. Politicon 5. c. 1. scribit vbi que propter inæqualitatem oriri suspicionem, & c. seq. multa in eam rem affert, quæ sũt omnibus obuia. Quibus admodum concinit text. in c. decimas, versic. has verò decimas. 16. q. 7. probans inæqualitatem esse fomitem discordiæ.

10 Grauius ferimus fratres, quam extraneos nobis ante ferri.

Et optimus text. id probans quod suprà nu. ab hinc 3. ex Aug. diximus, qui etiam illum allegat in l. cum oportet, post princ. in illis verbis, vel ad extraneos, vel ad fratres suos. quod grauius multis esse videtur. C. de bo. quæ libe. Ex quibus verbis colligitur compertum esse, homines plerunque molestius ferre, si quæ ad se pertinent aut pertinere contendunt, ad fratres suos peruenerint, quàm ad extraneos, sicut etiam ex d. text. no. glo. in §. & quod sæpe, in verbo adducunt, in Authen. de tri. & semis. & in §. nec illud, in verbo, secundis, ibi, item, propter, in Authen. de nupti. & ipse Angel. vltra locum suprà citatum, in con. 364. visa facti narratione, ad fi. & iterum consi. 394. cùm fratres ad diuisionem, etiam ante fin. vbi ad hoc adducit historiam Esau & Iacob descriptam. Gene. 27. Sed & per illum tex. pleriqua omnes passim asseruot ex inæqualitate oriri inter fratres discordiam, lites, inuidiam, sicut & inter cæteros glo. & Doc. in d. l. cùm pater. §. euictis. ff. de lega. 2. & Bald. in ca. cùm accessissent, in prin. extrà de constit. & in cap. cùm olim, circa medium, extrà de consue. cùm dicit no. in d. §. euictis, quòd dignitas siue excellentior gradus inuidiam generat, & scandalum seminat inter fratres. & rursum in c. Deus qui, extra de vit. & honest. cleri. Et Pau. Ca. consil. 150. viso casu, col. j. lib. j. vbi dicit quòd ex inæqualitate fratrũ non solùm generatur inuidia inter eos, sed etiã odium mortale, vt contigit in filiis Iacob. & Ro. consi. 385. in casu præmisso, & iterum consi. 438. in causa consultationis, col. 2. & Maria. consi. 4. visis actis, col. 2. & Corne. con. 228. qd dictus Ser. col. j. libro 4. & doc. alibi sæpe. Et ad hæc faciunt multa quæ diximus in tract. de le. connubialibus, in 5. lege, nu. 17. atqui æqualitas, & multis seq.

Ex inæqualitate discordia, & inuidia.

11 Consuetudo præferẽs primogenitos est cõtra ius commune. An autẽ valeat & sit rationabilis, necne.

Igitur vt redeamus, facilè ex iis apparet huiusmodi consuetudinem quæ anteponit primogenitos cæteris, esse contra ius commune, & vt dicit Corne. consi. 199. hoc cap. in hac cõsultatione, col. 14. in litera, a, li. 2. exorbitantissimam à iure communi. Nunc restat vt sciamus id quod in quæstione iam deducimus, an valeat, sitque rationabilis necne ea consuetudo. in qua re comperio nostros Iurium interpretes non omnino cõuenire. Nam Pet. de Bel. Per. in §. vlt. Inst. de iu. nat. in ea est sententia, vt si ex causa & ratione probabili fuerit huiusmodi consuetudo instituta, vt cùm bellum mouetur, expedit vt terra vnius imperio gubernetur, & tunc valet cõsuetudo. Si autem sine causa fuerit introducta, nõ valet, sed magis dicẽda est corruptela. Cy. in l. Barbarius, col. j. de offi. Præt. asserit peccare primogenitũ qui ex cõsuetudine totum patrimoniũ retinet, si scit eam consuetudinem esse erroneam, prout est. Et si velit esse sine peccato, debet diuidere fratribus suis. Idem Cy. in l. rescripta, in 3. q. post Pe. C. de precib. Imper. offe. dicit quòd consuetudo disponens vt primogenitus totum habeat, est contra Apostolum dicentem, Filius ergo hæres: ideoque peccat primogenitus si eam consuetudinem secutus totum capiat. Et hoc sequitur Bal. in l. sed ea. ff. de legi. & Hen. Bo. in c. ex parte, le 2. ĩ fi. j. col. extrà de offi. deleg. Et idẽ vr̃ voluisse, idẽ Bal. ĩ l. oẽs populi, col. 7. ver. tertiò quæro quæ sunt illa. ibi, itẽ, si statutũ dicit quòd primogenitus. ff. de iusti. & iure, dum dicit quòd statutum disponens vt primogenitus succedat excluso secundogenito, est odiosum & irrationabile, ea scilicet ratione, quoniam in natura pari non debent contraria cõstitui. Et sequitur Alex. consi. 128. consideratis verbis, col. 4. vers. & similiter statutum, lib. 1. vbi & dicit fuisse ex mente Bar. in l. j. in fi. 7. q. C. de sum. tri. sequitur item Fran. Are. con. 164

diligenter

diligenter & mernrè, col. 3. versi. confirmatur ista conclusio, & Soci. con. 252. visis instrumētis, col. 4. ver. septimò ed idem adducitur. Et simile est quod dicit Lucas Pen. in l. quicunque, C. de prin. agen. in reb. li. 12. huiusmodi ius primogenituræ esse odiosum, cùm deprimat secūdogenitum, quem sicut primogenitum natura creauit, arg. l. vlt. C. de liber. præt. & l. lege. C. de legi. hær. Et idem dicit in l. j. col. 4. ver. primò quia constituto. C. de pri. eo. qui in sacro pale. mili. eo. li. 12.

12 *De eadē re.* Sed & idem Bal. in l. cùm lege, ente fi. C. de epis. & cler. dicit quod huiusmodi statutum est omnino irrationabile, ideo non valeret, si in totum auferret legitimam. Sed si illam solùm limitaret, valeret, nisi id factum esset in fraudē alimentorum. Sequitur Alex. cons. 134. æterni numinis, col. 8. versi. in hanc partem, & iterū col. vltim. vers. non obstat quod habetur, lib. 6. Et ab hoc non longè distat quod dicit ipse Bal. in d. l. j. col. 8. deinde quæro circa statuta. C. de sum. tri. eam demum valere consuetudinem, si elij filij alimenta habeant. Ipsa enim alimenta solùm, non etiem reliqua quæ ex successionibus proueniunt, sunt de iure naturæ. Id quod nuncupatim sequitur Iason in l. quoties, col. antepe. vers. & adde quòd talis consuetudo. C. de rei vendi. vbi ex hoc dicit, quòd stante huiusmodi consuetudine potest primogenitus in foro conscientiæ totam hæreditatem retinere, quicquid super ea se dubitauit laco. Are. & Cy. in d. l. Barbarius, & ibi etiam Alber. in prima col. vlti. char. ff. de offic. Præto. de quorum in eo loco sententiis dicam posteà. Id quod videtur Iason intelligere secundum Bald. distinctionem in d. l. j. cui omnino ipse Iason innititur.

13 *Qui cōtra teneantur valere.* Verùm Oldra. con. 94. eleganter circa negotium, col. 2. & 3. simpliciter tenere videtur valere consuetudinem præferentem primogenitum cæteris, eamque iure Diuino, Ciuili, & Canonico corroboret. In qua etiem sententia fuisse videtur Bartol. in l. 2. in 24. quæsti. & ibi expressim Raymundus de Sabaneco, in repet. versicu. quæro quorum consensus requiratur, C. quæ sit longa consuet. & Ioan. And. in c. sine culpa, in vlt. quæst. de regu. iuris, lib. 6. in Mercu. vbi dicit quòd talis consuetudo fundetur super æquitate, ne videlicet tandem patrimonia per filiorum diuisiones attenuentur, exinanianrur, ad nihilum reducantur, ar. c. maioribus, de præben. & cap. ex literis, de pigno. & c. vlt. de concef. præbē. & l. ne in plures. ff. de exercit. & quia respub. appetit subiectos fore locupletes. §. cogitatio, in Authent. vt iudic. sine quo. suf. Ex hocque concludit quòd huiusmodi consuetudo ligat etiem priuilegiatos, scilicet clericos, minores, pupillos, & si qui sunt eiuidem generis, de quo tamen quantum ad clericos infrà plenius dicam. q. 43. Sed & Bal.

ipse sibi (vt aliàs sæpe) contrarius con. 389. lib. 2. ita exorditur. Consuetudo est in nonnullis regnis, & est rationabilis, & præscripte, quòd primogenitus succedat, &c. Idem quoque con si. 275. quod pro regula in feudis traditur, col. 2. versi. consuetudo igitur potuit, eo. lib. 2. dicit quòd consuetudo potest disponere, vt solus succedet primogenitus, vt hoc videlicet priuilegium sibi vindicet primogenitura, per no. in c. licèt, de voto, & in ca. quàm periculosum, 7. q. 1. & consi. 360. quentum ad punctum, eod. lib. 4. dicit quòd consuetudo aliquid insigne concedens primogenitus valet propter honorem familiarium & primogenituræ. Rursum in l. in quibus, colum. 2. versi. pone consuetudo dictat. C. de secun. nup. quod hæc consuetudo est approbata de iure Diuino. Quinetiam in c. cùm omnes, col. 2. de constitu. dicit iure gentium statutum fuisse, vt primogenitus solus in regno succedet, ne regnum ipsum corrūpatur, quoniam nihil ita magnum est, quod in partes diuisum non redigatur ad modicum, vt in Authen. de natu. in cur. depu. & in Auth. de tri. & semis. in princ. Alibi item videlicet in cap. primo. §. mulier, titu. si de feud. fue. cont. inter do. & ag. dicit etiam simpliciter, quòd talis consuetudo valet, quod etiā tenet And. Iser. in cap. imperialem. §. prætereà, columna vicesima quinta, versic. quomodo probabitur, tit. de prohib. feud. alie. per Fed. Iac. Aluar. Martu. Laud. & Cardi. Alexand. in d. c. mulier, titu. si de feud. fue. contro. vbi ipsi Aluar. & Cerdi. dicunt quòd hæc consuetudo valet & est tenenda, licèt videatur dura. Idem Aluar. in c. 1. §. & quia, col. 6. titu. de his qui feud. dar. pos. Calderi. con. 17. statuto, tit. de constit. & Fran. Rampo. inter consi. illius consi. 34. statuto Ferrariē. si titu. de testa. Cardi. Flor. con. 137. redemptoris omnium qui est Rex. col. ij. versi. & ex eadē causa Panorm. consi. xij. casus talis est magnificus, col. 3. versi. sed & dubium, libro j. Floria. in disput. incipi. Baro. in ij. dubio, in princ. & Io. Bapt. à Sancto Seuer. in c. j. col. xij. versi. 17. regula tit. de feud. cogni. & Alex. sibi contrarius consil. 87. quentùm ad primum, statim post prin. lib. 6. Cardi. Alex. in c. per venerabilem. §. quod autem, col. 30. versic. postremo ad eandem materiam, extrà, qui fili. sint legi. & in c. ius naturale, colum. 3. dist. j. & Benedic. in rep. c. Reynutius, in verbo, in eodem testamēto relinquens. 1. nume. 558. & iterum 163. in fi. & num. 168. & multis seq. de testa. & Guido Papa cons. 131. circa processum remisionis, in 3. dubio, per multa quæ illic allegat. & Nicol. Perusi. in tract. de succes. ab inte. in 1. parte, in 6. specie filiorum, col. 5. vers. & propterea si est consuetudo. Io. Lup. in repe. c. per vestras. §. 54. de dona. Inter vir. & vxo. Iacobi à Sancto Geor. in l. cùm antiquioribus, col. pe. vers. sed an valeat. C. de ius. delib. & Steph. Bertran. cons. 78.

viso

viso consultationis themate, col.j.lib.3. vbi dicit hanc consuetudinem honestam & rationabilem. Et ex Theologis Scotus celebratissimus Sententiarum interpres lib.4. Senten. dist. 15. q.2. in solutione argumentorum, cùm differit de muliere, quæ ex alieno viro filium susceperit, vbi satis apertè innuit hanc consuetudinem sibi videri bonam esse & æquam, dum illius simpliciter mentionem facit, in eaque, vt ita dicã, se fundat in quæstione, de qua ibi per eum.

14 *Confirmatio posterioris sententiæ.*

Et pro hac parte facit quod dicit Bald. in l. ij. col. j. versi. item an valeat pactum, & ibi Iason, col. 40. versic. secundo quærit Bald. C. de iure emphy. quòd valet pactum, vt emphyteusis ad primogenitum solũ perueniat. Et quod consuluit Pau. Cast. consil. 160. in causa quam magnificus dominus, col. 4. vers. quòd valet testamentum disponentis, quòd in feudo iurisdictionali castrorum vel ciuitatum præferatur primogenitus cæteris, & respondet ad c. j. tit. de succes. feud. vbi videtur dici contrarium, & sequitur Fely. in c. prudentiam, col. 3. extrà de offi. deleg. Quodque latè differuit Guido Papa deci. 267. cuius exordium, pactum factum est, quòd valet pactum initum in contractu matrimonij vt primogenitus ex eo matrimonio præferatur cæteris in successione contrahentium matrimonium, quod & idem voluit Guido, deci. 505. incip. factum est pactum. & Aufrer. in addi. deci. Tholo. q 451. cuius est prin. item fuit quæsitum an valeat, de quo dicemus lati* infrà, in 6. quæst. Nam si huiusmodi pacta & testamenta valeãt, multò magis consuetudo vel statutum, vt per gl. & Bar. in rub. C. de Decuri. lib. 1. & gl. in l. non impossibile, in fin. glos. magnæ. ff. de pact. & per text. in l. vlti. ad fin. & ibi Bal. C. de fideins. cum si.

15 *De eadẽ re.*

Cæterùm Alberi. Rosa. in d. l. Barbarius, col. 7. versi. & prædicta faciunt. ff. de offi. Præt. post iac. Ra. quærit an possit primogenitus in foro conscientiæ totã hereditatẽ sibi à statuto vel cõsuetudine delatã retinere. Et primùm arguit q̃ nõ, per quędã similia. Deinde dicit in oppositũ facere q̃ primogenitus debet sibi formare conscientiam ex lege, quia non debet ea esse clemẽtior, per tex. in Auth. de iudicib. §. oportet, & quædam etiam similia adfert, nec definit vtra pars sibi verior videatur, vt non abs re dixerit Iason in d. l. quoties. Albe. in d. l. Barbarius, super hoc dubitasse. Verùm idem Alber. in alio loco, videlicet in procemio ff. in §. discipuli, co. 2. & 3. & iterum in d. l. hoc iure, ff. de insti. & iure, non parum referre arbitratur: an in regno & aliis principatibus loquamur, an verò in cæteris rebus. Nam si primùm valet consuetudo vt videlicet succedat solus primogenitus in regnis & principatibus, ea scilicet ratione quia humanum genus pacem appetit, & quietem, per l. vnic. in princ. & ibi no. C. de caduc. tol. & no. in c. fundamenta, de elec. lib. 6. Sed pax & quies populi magis proficiscitur & conseruatur ab vno principe, quã à pluribus: quia principum multitudo mala, secundùm Philosophum vt ipse citat, de quo infrà dicemus: & Reipub. melius per vnum consulitur. l. 2. §. sed quia difficile. ff. de orig. iur. & ordine naturæ vnus debet esse princeps: c. in apibus. 7. q. 1.

16 *Confirmatio partis quæ ad principatus pertinet. Vnitas rerũ principium.*

Hæc ferè sunt quæ ad hanc primam partem quæ ad principatus pertinet, adducit Alberi. minimè quidem naturæ iurisque rationibus & institutis dissidentia. Naturæ enim ratio, vt elegãtissimè differit Patricius, edocet omnẽ multitudinem ab vno incipere. Agit enim in omnibus natura quod optimum esse perfectũque secundum speciem singulorum, vt philosophi omnes tradunt, resque ipsa satis comprobat. Sed vnitas ipsa quæ à Græcis μονὰς dicitur eiusmodi est, vt ex ea omnia fieri, omniaque iterum in eam resolui veteres sapientes putauerint. Cuius sententiæ autorem Laertius circa initia eorum librorum quos de vitis sententiisque philosophorum conscripsit, fuisse tradit Musæum Atheniensem Eumolpi filium, qui longo interuallo Homerum præcessit. Sic & Pythagoras Samius, principium omnium rerum μονάδα, id est, vnitatem esse arbitratur, & ex ea infinitam dualitatem veluti materiam auctori vnitati præbere, subiectamque ei omnino esse, quemadmodũ prodiderunt Plutarchus in eo lib. quem de dogmatis philosophorum conscripsit, & Alexander in successionibus philosophorum, & Laertius lib. 8. eius operis quod nuper citauimus. Sed & vnitatem bonorum, dualitatem malorum exordium esse dicebat. Vnitatis enim natura inscia circunferẽtiæ, cælo temperiem: animis virtutem: corporibus sanitatem: domibus, & ciuitatibus pacem & animorum gignit concordiam. At dualitas diuersa omnia: Aeri enim tempestatem tribuit: animis malitiam: ægritudines corporibus: ciuitatibus, & domibus seditiones & dissidia inducit. Omne siquidem malum ex dispari inoritur voluntate. Proinde Homerus vnitatis naturam in boni quidem portione constituit, in mali verò dualitatem. Nam bonũ ἕνα sæpe dicit, & ἰνὼν affectum huiusmodi. Contrario autem modo δύω vocat afflictionem ac vexationem.

Vnitati bonorum exordium.

17 *Ad idem ex Hebræis.*

Moses autem scriptorum antiquissimus, cũ secũdùm Hebraicam veritatem primo, tertio, quarto, quinto, & sexto diebus expletis, confectisque singulorum operibus dixisset, Et vidit Deus quia bonum est: in secũdo tamen die hoc ipsum subticuit, insinuans non esse bonũ dualitatẽ, quæ iam ab vnione discesit, vt à Diuo Hieronymo annotatum est lib. j. contra Iouinianum, & repetitum est in Decretis Canonicis, nomine tituloque Diui Ambrosij in c. nuptiæ, 32. di. j. Cui & assentiens Galenus medicorum princeps lib. de sanitate tuẽda 6. scribit

bit in omnium rerum genere quod optimum est, id vnicũ esse, vitiosa verò plurima esse. Plato in Timæo omnia produci ab vno. In Philebo, omnia vno metitur. In Epinomide, omnia reduci ad vnum.

18 *Ad idem ex Mathematicis.*

Sed & hoc à Mathematicis, qui numerorũ rationem scrutantur, manifestè ostẽditur. *μονὰς* enim dicitur ab illis mas eadem & fœmina, par & impar, nec per se numerus, sed fons & origo numerorum, initium finisque omnium, cùm ipsa principij & finis omnino expers sit, vt scriptum reliquit Macrobius de somnio Scipionis non semel, & è nostris intellexisse videtur Accursius in §. affinitatis, Insti. de nup. & in l. si quis ante, & ibi Bar. ff. de acqui. pos. & Bald. in c. cùm in iure, circa medium de elec. & Ange. con. 56. quæ reformatio, ante mediũ. Itaque monas ipsa, vt & dicit Macrobius, ad summum Deum refertur, eiusque intellectum & sequentium rerum & potestatum numero sequestrat, nec in inferiore post Deũ gradu frustra eã desideraueris. Hæc illa est mens, quæ, vt tradit Trismegistus, è summo nata Deo vices temporum nesciens, sed in vno semper, quod adest, æuo consistit. Sed & ad animam refertur. Anima enim aliena à contagione externæ materiæ, tantùm se autori suo ac sibi dedens, simplicem sortita naturam, cùm se animandæ immensitati vniuersitatis infundat. Nullum tamen init cum sua vnitate diuortium. Vt igitur in vniuerso mundo omnia regit Deus: in partibus animi, mens, in membrorum multitudine, cor, aut cerebrum, quandoquidem omnis naturalis gubernatio ab vno manat: sic & consentaneum esse videtur, vt inter multos homines vnus imperet.

19 *Feuda regulariter diuidua.*

Ex quibus illud fieri autumo, vt quanquam feuda regulariter, vt ita dixerim, sint diuidua, vt est text. in c. 1. §. item si duo, & ibi An. Iser. Alua. & Cardi. Alexand. tit. qui. mo. feud. amit. & in cap. 1. §. omnes filij, tit. si de feud. fue. controuer. inter dominum & agnat. & in capit. j. tit. de nat. feud. & in §. præterea ducatus, & ibi etiam Andr. Iser. Aluar. & Cardin. titu. de prohib. feud. alie. per Fed. in cap. pen. tit. de prohi. feu. ali. per Lotha. & voluit Specul. tit. de feud. §. quoniam, vers. 34. tit. de feud. Io. An. in addi. ipsius, in rub. eiusdem tit. colum. 3. ver. est quæstio in regno. Fed. Senen. consi. 227. factum tale est duo fratres. Bald. in l. si plures, colum. 2. versi. item nota quòd feuda. C. de condi. inser. & in l. si familiæ, per glos. ibi, in versu, sed iuxta prædicta quæritur, & ibi clarius Saly. C. fami. hercis. Bald. in l. voluntas, ver. quæritur de duobus feudatariis. C. de fideicommis. & in c. imperialem, in prin. versi. quæro an vasallus, tit. de prohi. feud. ali. per Fed. Bar. in l. qui Romæ, §. duo fratres, in 10. q. de verbo. oblig. cùm loquendo de emphyteusi, allegat d. c. præterea ducatus, & expressius in l. & ideo, & ibi Ange. ff. de cond. furt. & in l. cũ hi. §. si vni, & ibi Bal. Angel. & ferè omnes. ff. de transac. & in l. si domus. §. vltim. & ibi recentiores. ff. de legat. j. & in l. arbor. §. vltim. ff. com. diuid. & in l. 1. in fi. princ. C. de impo. lucra. descript. libro decimo. Saly. in l. vltim. col. 7. C. de iur. emphy. Inno. in cap. prudentiam, in prin. extra. de offic. deleg. Calde. consil. 12. tit. de feud. Iac. Ardi. in rubr. vtrùm possit diuidi feud. iurisdi. Panor. consi. 82. conditoris omnium, col. pe. & ferè per totũ lib. 5. Fran. Curt. senior, consi. 69. dominus Ioãnes, colum. 5. versi. sed præmissis non obstantibus. Soci. consi. 67. libro 1. repetito consi. 165. lib. 2. visis inuestituris, col. 6. versic. his tamen non ob. & con. 278. in quæstione vertenti, col. j. & ij. eo. li. ij. & consi. 87. visis inuestitura, colum. 3. lib. 3. Quod procedit etiam in feudo iurisdictionis secundùm Specul. dicto titul. de feud. §. quoniam, versic. 34. & Bal. Aluar. Mat. & alios in d. cap. præterea ducatus, col. 1. Alexand. consi. 7. in consultatione præmissa, col. 2. libro 5. quod tamen intellige vt Bal. & Alexan. in d. locis.

20 *Feudũ vsuifructui comparatur.*

Quod & hinc probari potest, quòd vsuifructui, qui planè diuiditur per l. j. §. si vsusfruct⁹, ff. ad leg. Falcid. & not. Bar. in l. stipulationes non diuiduntur. ff. de verbo. oblig. æquiparatur feudum, secundùm Bald. Aluar. & Cardi. Alexand. in d. §. præterea ducatus, eundem Bald. in l. 1. §. excepto, & §. in primo, columna quarta. C. de cadu. tol. & in l. cùm oportet, in princ. colum. vlti. C. de bon. quæ libe. & in cap. 1. §. si quis de manso. col. 3. titul. de contro. inue. Et dicit idem Bal. in l. j. colum. 16. C. de confes. quòd feudatarius habet vsumfructum quẽdam anormaliter, qui non est casualis, nec formalis, sed singularis, & idem Bald. in l. j. col. vlt. C. si plur. vna sen. dicit quòd feudatarius habet vsumfructum, id est, fruitionem quandam vtilem & plenam, nõ quòd ab eo exigatur vsufructuaria cautio, necquòd perdat feudum per capitis diminutionẽ. Et facit text. in c. 1. §. vlti. tit. quib. mo. feu. amitt. vbi vsusfructus ponitur in definitione feudi.

21 *Fallit tamẽ in feudis dignitatum.*

Igitur vt repetam, licèt feuda regulariter, sint diuidua, fallit tamen in feudis dignitatum scilicet regni, ducatus, marchiæ, comitatus, & aliis huiusmodi, quæ sunt indiuidua, vt est tex. in d. §. præterea ducatus, & ibi not. Iac. Bel. And. Iser. Bal. Aluar. & omnes, ex quibus Bal. ipse aduocat Aristotelicam, vt ipse putat, sententiam ex 12. Metaphysicæ. Multos imperitare malũ est, Rex vnicus esto. Quã tamẽ Aristoteles proculdubio sumpsit ex Homero, apud quem in 2. Illiados Rhapsodia, Vlyxes Thersitem seditiosum ea sententia compescit,

Vnus rex esto.

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη. εἷς κοίρανος ἔστω.

Cuius apud Tranquillum primã partem vsurpauit Domitianus, alteram Caligula: vtranq; apud Probum Aemilium Dion Syracusanus.

Cui

Cui confinis est illa Euripidis sententia in Andromacha,

Ε'τὸς ἂ δυνάμεις ἀνὰ τι μέλαθρα,
Κατά τι πόλεις.

Vnius potestas sit & in re domestica,
Et in Republica.

22 *Ad idem.* Tex. est item in c. licèt, & ibi glos. vlt. Hosti. Io. An. Anto. Panorm. & alij, de voto, & voluit glos. in c. si hæredes, & ibi Doc. de testa. & ipse Bal. in d. l. si plores, columna secunda. C. de cō di. inser. & in authent. hoc amplius, columna secunda, C. de fideicom. vbi & illam sententiā ex Aristotele quoque allegat, & in c. vno delegatorum, colum. pen. de offi. deleg. & cōs. 275. quod pro regula, colum. 3. ver. nam si duo sūt, lib. 2. Omnes ferè in diuisionibus feudorum, videlicet Iac. Bel. in 8. diui. Aluar. & Cardi. in 9. diui. & Mart. Laoden. in 11. diui. Cy. in l. si viua. C. de bo. mater. & Specul. in d. tit. de feud. §. quoniam, versi. 34. Hosti. in summa eiusdem tit. §. vlt. versi. sed nunquid tenebitur iurare. Oldra. consil. 231. vi eius de quo quæritur, ante fin. & iterum consi. 237. perlectis. Bar. in l. inter tutores, ad fin. ff. de admi. tut. & consi. 72. ex facto proponitur quòd nobiles, & consi. 189. primò quæritur, col. 2. versi. secundò oportet. Albe. in l. communi diuidendo, in prin. ff. com. diuid. Anto. Imo. Panor. Felv. & Philip. Deci. in c. prudentiam, in prin. de offi. deleg. Io. Fab. in §. cùm filius, instit. de hære. quæ ab inte. defe. Pe. An. consi. 339. pro maiori intelligentia, col. j. & col. ante pe. vbi & illam quoque sententiam ex Aristotele aduocat, multaque in eam rem adducit. Lucas Pen. in l. j. col. 3. C. de vetera. li. 12. Iac. Ardizo. in rub. vtrùm feudum diuidi possit. Pe. Iac. in arbo. succes. Reg. Frao. col. 4. versi. sed quid si dum decessit, & tit. de cau. ex quibus vasal. deb. amit. feud. col. 2. versic. item excepto. Ang. consil. 89. pro clariori decisione, col. 3. Pan. in d. c. licèt, col. 3. de voto, & d. cap. vno delegatorum, de offi. deleg. & in c. intellecto, in 1. no. de iureiur. & consi. 12. caius talis est magnificus dominus, col. 3. in 3. dubio, lib. j. vbi item illam sententiam ex Aristotele citat. & consi. 3. col. 2. in fin. versi. sed his non obstātibus, li. 2. vbi & eam quoque refert, dicitque præterea istud quod dictum est, vt scilicet soli primogeniti succedant in principatus, fuisse introductum propter bonum publicum, & in fauorem & honorem imperij: vt principatus, & qui sub eo sunt integri perseuerent, ar. l. ne in plures. ff. de exerci. & in c. significāte, de pigno. & c. maioribus, & c. dilecto, de præben. vbi dignitates non capiunt sectionem. Idem præterea voluit Dom. in c. ij. col. vl. de arb. li. 6. Fran. Are. consi. 166. magnifici excelsi, col. pe. & Alex. consi. 30. quoniam omne datum optimum, col. 6. versicu. nonò per hoc, lib. 1. quod & repetitur in consi. ij. lib. 5. & idem Alexand. consil. 18. visis capitulis, colum. ij. lib. ij. & consi. 6. visa inuestitura, eodem libro 5. & consilio sequen. colum. j. eod. lib. 5. & consil. 25. attentis narratis, fermè per totum, eo. libro 5. vbi & hinc fieri arbitratur, quòd in istis principatibus primogenitus tantùm succedit. & consil. 87. quantùm ad primum, colu. j. lib. 6. & Barb. consi. 14. clementissimi, col. 3. lib. 4. vbi etiam citat illud Aristotelicum, & inter consi. Franc. Curt. senioris, consil. 67. sapienter optimus, col. 10. 11. 12. vbi & hanc in rem multa adducit. Corne. consilio 199. in præsenti consultatione, colum. 18. versi. nam etiam obstat quod vltimo libro ij. & Soci. consi. 67. visis inuestituris, colum. 7. & iterum col. xj. libr. j. & consil. 165. simili initio, col. 8. lib. ij. Fely. in cap. quæ in ecclesiarum, colum. 35. versi. hanc declarationem limita, extrà de constit. Iason in præfatione feudorum, col. penul. & Ludo. Bolog. cō si. 62. Martinus, colum. 4.

23 *Ad idem.* Et huc vergit illud Euangelicum Lucæ xj. c. Omne regnum in se diuisum desolabitur. qd & repetitur in cap. si ea. xxv. quæst. ij. & citat Zeozel. in extrauag. Io. xxij. incip. ad nostri apostolatus, in verbo, scissuris, tit. de priuil. qui ad hoc allegat d. §. præterea ducatus, vbi & Bald. hoc citat ad hoc propositum, & Barb. d. consi. 13. libro 4. & iterum consilio vndecimo, illud afferam, columna tertia, libro secundo, & Soci. d. consi. suprà alleg. ad quam etiam sententiam pertinet illud Lucani lib. j. dum causas describit bellorum ciuilium,

—Nec vnquam
In turbam missi feralia fœdera regni.
O malè concordes, nimiaq; cupidine cæci:
Quid miscere iuuat vires? orbemq; tenere
In medio? dum terra fretum, terramq; leuabit
Aer & longi voluent Titana labores:
Noxq; diem cælo totidem per signa sequetur:
Nulla fides regni sociis, omnisq; potestas
Impatiens consortis erit: nec gentibus vllis
Credite, nec longè fatorum exempla petantur,
Fraterno primi maduerunt sanguine muri.

Quorum versuum postremum aduocat glos. in l. vlt. ff. de acqui. rer. do. & in §. sanctæ quoq; res. Instit. de rer. diu. Illum autem versum, Nulla fides regni, citat etiam Spec. tit. de iudi. §. sequitur, in prin. Illud quoq;, Omnisq; potestas &c. allegat Barb. d. consi. 14. col. 3. lib. 4. & cōsi. xx. inci. illud afferam, in medium, col. 3. lib. ij. & cōsi. 40. clementissimum, col. 9. lib. 4. & d. consi. 67. quod est inter consi. Fran. Curt.

24 *Ad idem.* Hoc autem confirmant Cornelius Tacitus lib. ij. Historiæ Augustæ, & Curtius lib. 9. rerū gestarum Alexandri, scribentes insociabile regnum esse. Quibus subscribens Herodianus Alexandrinus qui Græcè imperatorum scripsit Historiam, Incommunicabilis, ait li. 8. est natura potestatis. Seneca quoque Tragœdiographus in Thyeste, actu 3.

Non capit regnum duos.

Quem

Quem citat Imo.in l. ex duobus, in prin. ff.da vulg.& pupil.& Barb.omnibus ferè consil.supra alleg.Nec hinc dissonat illud Statij Papinij lib.j.Thebaidos,

Ambitus impatiens, & summo dulcius unum Stare loco, sociisq; comes discordia regnis.

Quod & vsurpat glos.in cle.j in verbo, ambitio, de regular.Illud quoque Ouidij li.2.da Arte amandi,

Non bene cum sociis regna Venusq; manent.

Verùm ante hos Ennius in Tragœdiis à Tullio lib.j.Officiorum relatus dixerat,

Nulla sancta societas, nec fides regni est.

Refert Plutarchus Cheroneus in Græcorum apoph.quod cùm à Dario talentum per multa milia Alexandro offerrentur, peteretur que vt Asiam ex æquo diuideret, diceretque Parmenio: Equidem acciperem si Alexander essem. Et ego quoque Alexander, inquit, si Parmenio essem. Dario autem respondit, Neque terram duos soles, neque Asiam Reges duos tolerare. His suffragatur quod D. Augustinus scribit in c.quod autem.23.q.7.quis fastu dominationis elatus desiderat habere consortem? Apud Herodotum in Thalia Megabysus sic infit. Propositis tribus statibus & his omnibus optimis, vt optimè imperent pauci optimè vnus, inter hæc multò excellere vnius imperium sentio. Nam vnius viri qui optimus sit imperio nihil melius esse constat. Quod qui sentit, eum non immeritò statum popularem missum faciat, vt taceam sic præcipuè consilia in aduersarios trahi solere. Porrò in statu paucorum cùm plures virtuti incumbant in publicum, vehementiora priuatim odia excitari consueuerunt. Cũ enim quisque princeps esse optet, & in sententia dicenda vincere, ad ingentia inter se odia euadunt. Ex quibus seditiones existunt, è seditionibus cædes, è cædibus ad vnius imperium deuenitur: vnde intelligi datur, quātò sit hoc illo præstantius. Hæc ille.

25 Sed & multi tam antiquiores, quàm recentiores scriptores hanc vnius gubernationem, quàm multorum esse & potiorem & naturaliorem, infinitis propè rationibus ostenderunt, quas si hoc loco commemorare vellem, dies me deficeret. Satis enim erit si nonnullos ex recentioribus, qui hunc locum latiùs tractarũt, indicauero. hoc quidem multis comprobat Franciscus Patricius Senensis pontifex, Caietanus in iis libris quos elegantissimè & copiosissimè de regno conscripsit, & Ionianus Pontanus in libris de obedientia, quos non minori elegantia nescio an maiori composuit. & nouissimè Cęlius Rhodiginus lib.lectionum 13. cap.27. & ex nostris Lucas Pen.in l.vltim. post prin.C.de delat. lib. 10. & Alber.in procemio ff.in §.discipuli, col.3. Anto.Corset.in tract.de pot.& excel.Regi.in 74.quæst. vbi & alios plerosq; citat huius sententiæ assertores.

Nec refragantur iura Decretaq; Canonica, quibus monstrosum videtur, vt vna prouincia habeat duos Archiepiscopos, vna diœcesis duos episcopos, vna ecclesia duos sacerdotes. Itaque sanxerunt vt quæque diœcesis vnum caput, & ecclesia Romana vnum pastorem habeant.c.peruenit. 101.di.& c.pen.21.q.2.& c. quoniam in plerisque, de offi.ordi.cum si in eā rem congregatis, per Lucam Pen.in d.l.vlti.colum.1.C.de delat.lib. 10.& in l.in prouinciis, col.j.in verbo, vsurpatione.C.de Numer.li.12. & in l.viros, col.2.C.de diuer.offi.eo.lib.xij.& in l.ij.col.pe.C.de exac.& execut.eo.libr.xij. Et vt dicit D. Petrus ad Ephesios 4. Vnũ corpus, vnus spiritus, vnus dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus pater omnium qui super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. Et Diuus Hieronymus ad Rusticum, In apibus princeps vnus, & greges vnam sequuntur ordine literato. Imperator vnus, iudex vnus prouinciæ. Roma autem condita duos fratres simul Reges habere non potuit, & parricidio dedicatur. In Rebeccæ varò vterõ Esau, & Iacob bella gesserunt. Singuli ecclesiarum episcopi, singuli archiepiscopi, singuli archidiaconi, & omnis ordo ecclesiæ, suis rectoribus nititur. quæ verba repetuntur in d. c. in apibus.7.q.1. Subdit autem Hieronymus, in naui vnus gubernator, in domo vnus dominus, in quouis grandi exercitu vnum signum expectatur. Ante Hieronymum autem Cyprianus, in eo libello, quem de idolorum vanitate conscripsit. Ad diuinum, inquit, imperiũ de terris mutuemur exemplum. Quādo vnquam regni societas aut cum fide cępit, aut sine cruore desijt? Sic Thebanorum germanitas rupta & permanens rogis dissidentibus etiam in morte discordia. & Romanos geminos vnum non capit regnum, quos vnum vteri cepit hospitium. Pompeius & Cæsar affines fuerunt, nec tamen necessitudinis fœdus in æmula potestate tenuerũt. Nec hic tu de homine mireris, cùm in hoc omnis natura consentiat. Rex vnus est in apibus, & dux vnus in gregibus, & in armentis rector vnus.

27 *Communionem parere discordias.*

Ex illis autem verbis Hieronymi aliisque ex Herodoto, Lucano, & aliis supra aduocatis clarè constat, communionem parere contentiones, discordias, lites, dissidia, seditiones, inimicitiasq́ue excitare. Quibus attestatur tex.in l.cum pater.§.dulcissimis, & ibi Doc.ff.de leg. ij.& in l.in re communi, ibi, propter immēsas contentiones, vbi ad hoc no.Floria.& in l.sancimus.§.ne autem communione. C. de dona. Hinc videmus (vt non nihil iterum cum Patricio loquamur) ciuitates quæ à pluribus administrantur, seditionibus & intestino odio plerunqua laborare. Illas autem quæ ab vno regũtur concordes esse, vt quæ instè legitimèq; imperanti æquo animo pareant, vltroq; obsequā-

tur

tur sine æmulatione aut obtrectatione aliqua. Quibus quidem ex rebus perpetuæ sunt, & bonis omnibus affatim semper abundant. Quinetiam ciuitates atq; Respublicæ ipsæ cùm bellorum calamitatibus, aut maximis difficultatibus premuntur, ad vnius principis remedium se conferunt, nullaque ratione alia melius euadunt, quàm si res omnis ad vnius arbitrium redigatur.

28 *Dictatores cur creabantur.*

Romani, vt à plerisque aliis relatum est, & à Pomponio Iurisconsulto, in l.2. §. deinde in magnis periculis, vt cùm crebra orirentur bella, & quidem acriora à finitimis inferrentur, Dictatorem vnum creabant, cui ad tempus summa potestas credebatur, vt etiam traditur in l.j. ff. de of. Præto. cuiusque imperio omnia permittebant. Et idcirco sic appellatum, vt Varro arbitratur, quòd illius dicto omnes auscultarent obsequerenturque. Quanquam Plutarchus in Marcello à diuerso etymo deducit. Macer autem Licinius, qui multa diligentia de antiquitatibus scripsit, huius magistratus exemplum atque nomen ipsum ab Albanis, à quibus magna ex parte originem ducebant, sumpsisse retulit. Qui non longo post Amulij Numitorisque mortem interuallo, deficiente Regia sobole annuos dictatores designabāt, qui regiam potestatē habebant. primusq; apud eos Metius Sufetius Dictator fuisse inuenitur post mortem Cicilij eorum Regis. Tametsi & hūc creandi Dictatoris morem videri possunt Romani, vt alia pleraq;, à Græcis accepisse, quos Theophrastus in libris quos de regno scripsit author est, in rebus difficillimis ad modicum tempus eiusmodi magistratus instituisse, quos Aesymnetas vernaculo verbo appellabāt. Qualem Mitylenæi elegerunt aliquando Pittacum illum ex septem sapiētibus contra exules suos, quibus præerant Antimenides & Alcæus poeta, vt testatur Arist. lib. 3. Politicon. c. x. & Dionysius Halicarnasseus lib. 5.

29 *Dictatores sæpe Ro. periculis maximis exemerunt.*

Id autem agebant Romani, quòd clarè cognoscerent in vnius principatu maximam authoritatem esse, liberam sententiam, consilia non ambigua, iudicia, in rebus ordinandis potiora, executiones promptiores, alacrioresque. Hoc quidem pacto è multis periculis aliquando euaserunt, & penè victi victores extiterunt. In difficillimo cōtra Latinos bello Aulus posthumius secūdus Romanorum dictator (nam Titus Largius primus fuerat) ad Regillum Lacum in agro Tusculano agmini hostium occurrit, vt tradit Liuius libr. 2. & Plinius Secundus, aut quisquis is fuit, in libro de viris illustribus. Quintus quoque Cincinnatus Dictator factus, & ab aratro accersitus aduersus Equos re malè gesta, apparuit, hostesq; nuper victores quamprimum victos sub iugum misit, & ad optatum agellum rediit, testibus Liuio libro quarto, Plinio in eodem libr. Eutropio libro primo de Romanorum gestis, capite vndecimo: Sic etiam, vt & illi ipsi inquiunt, Fidenates antè victores, Mamerco Aemilio Dictatore victi sunt, & Fideuæ captę. Furius item Camillus Dictator, vt & refert Liuius lib. 5. ab vrb. cond. & Plutarchus in vita illius, & Eutropius quo loco suprà citauimus, c. vlti. primus per annos decem Veios cœpit. Rursusque cū Galli Senones fusis Romanis ad Alliam fluuium, vrbem cepissent totam præter Capitolium, & coacti fame Romani mille auri pōdo iam spopondissent, pecuniaque expenderetur: Camillus ipse Dictator creatus cum exul esset aduenit, Gallosque vrbe deturbauit, atque trucidauit, & pristinam patriæ libertatem vindicauit, Romanumque populum qui iam Veios migrare volebat, retinuit. Longo etiam post tempore cum tot cladibus à Pœno duce Hannibale acceptis res Romana in vltimo discrimine versaretur, Dictatorem creari placuit: & Fabius Maximus designatus est, qui cunctando, vt inquit Ennius, restituit rem, viresq; Hānibalis attriuit. Quibus exemplis intelligere possumus, Romanorum sententia, qui virtute & armis imperium omnium gentium quæsiuerunt, Rerumpub. statu in magnis periculis & calamitatibus nulla alia ratione seruari posse, quàm vt ad vnius imperium redigatur.

30 *Subditorum interest, ne plures dominos habeāt.*

Adde quòd subditorum interest, ne plures dominos habeant, vt dicit Host. in c. delecti, de maio. & obed. Zenze. in extrauag. Ioan. 22. incip. ecclesiæ Romanæ, in verbo, suorumque fidelium, ar. d. c. præterea ducatus, vbi & hoc dicit Bald. in capitu. 1. §. quis, tit. quo tempo. mil. inue. pet. & in cap. 1. §. secundo, de leg. Corra. & in l. secunda. C. de donatio. Aluar. in cap. omnes, titu. si de feud. fue. controuer. Panor. d. consil. 82. conditoris omnium, col. pen. lib. j. & Marti. Laudeu. in tract. de principibus, versic. 471. interest subditorum. Barb. d. consi. 11. co. 3. lib. 2. Idque potissimum duabus rationibus, Prima quia, vt satis constat ex iam dictis, expedit multitudini regi ab vno, vt est etiam tex. in l. 2. §. nouissimè. ff. de orig. iur. per quem ita voluit Bal. in auth. hoc amplius. colum. 2. C. de fideicom. Altera, quia nemo potest duobus dominis seruire, vt Deus Opt. Max. attestatur Matthæi 6. cap. & Lucæ 16. & repetitur in c. acuti, 26. dist. & in c. 1. 21. q. 2. & in c. tolle, de pœni. dist. 2. & hoc versu non ineleganter conclusit Iuuencus,

Nemo potest dominis æquè seruire duobus,

31 *Magis congruit seniorem principari quā minorem.*

Satis igitur probatum est in huiusmodi regnis & principatibus satius esse vnum quàm plures succedere, vt is scilicet solus ea administret, subditos regat & moderetur. Atque ita rationique congruum est, vt is potiùs sit natu maximus, quàm cæteri, vt dicit Oldra. de hac re nominatim loquens consi. 94. eleganter, co. 4. & Petr. Anch. qui & de hoc quoque nuncupatim

patim loquitur, consi. 339. pro maiori intelligentia, col. ij. per l. vlt. ff. de fid. instr. & c. statuimus, de maior. & obed. & Alexã. etiam de hoc specialiter loquens, consi. 4. ponderatis verbis, col. ij. lib. 4. Nam quod viri (inquit) tantùm deferitur, debet antiquiori deferri, per eadem iura, & alia quæ allegat. Cuius rei duæ sunt potissimæ rationes. Prior est, quia primogenitus prudentiùs præsumitur regnum administraturus, quod iam multis suprà probauimus. Altera, quia natura comparatum est, vt maiores natu imperent, præsint, dominẽtur: iuniores seruiant, subsint, obediant, vt etiam affatim suprà docuimus. Et id quidem adeò naturale est, vt vel inter bruta animantia id quoque obseruari testimonio sint Plinius, & Solinus à nobis suprà etiam relati, in præfatio. num. 216. Propterea, vt cum Alber. concludamus, non obscurum est valere consuetudinem, vt primogenitus solus succedat in regnis, & dignitatibus Regalibus.

32 *Quid in cæteris rebus quã in principatu.*

At si loquamur in cæteris rebus hæreditariis, dubitat Alb. ipse in dicto proœmio ff. §. discipuli, an valeat talis consuetudo: imò, vt dicit, non videt huiusmodi consuetudinem posse defendi, quoniam tollit alimenta, & legitimam aliis filiis, quibus ea debentur iure naturæ. l. j. §. huius studij, ibi, liberorum educatio, ff de iure natu. gent. & l. cùm ratio. ff. de bonis dam. & c. ius naturale. j. dist. Card. autem Alex. in c. j. col. 14. in respon. 8. arg. tit. de feu. march. dicit huiusmodi consuetudinem esse fauorabilem in dignitatibus, in cæteris autẽ esse odiosam, & propterea restringendam, sentiens per hoc semper esse validã. Quin expressiùs Marti. Laud. in d. tract. primogenituræ, colum. 5. versic. an valeat consuetudo: & Guido Pap. consi. 13 t. circa processum reuisionis, in 3. dubio, postea quàm retulerunt Alberic. vbi suprà, tradunt asseueranter valere hanc consuetudinem sine delectu, atq; discrimine principatuum & cæterarum rerum, per textũ in l. mulier si fuerit, tit. si de feu. fuer. controuer. Quod & voluit And. Iser. in c. item si fuerint, & ibi Aluar. titu. quib. mod. feud. amit. dum dicunt quòd feuda quæ non sunt dignitatum diuiduntur inter hæredes, nisi ex lege municipali sit inductum, vt primogenitus solus succedat, quem sequitur Alexan. consil. septimo, in consultatione, col. j. lib. 5. & Soci. consi. 252. cuius est exordium, visis instrumentis concessionum, col. pen. ver. secundò dico.

33 *Primogenitus tenetur fratribus alimenta præstare.*

Nec obstat (inquiunt Mart. & Guid. Pap.) quod de alimentis dictum est. Nam licèt consuetudo nullam omnino faciat eius rei mẽtionem, tenetur tamen primogenitus præstare cæteris fratribus alimenta, aut alia bona illis assignare, quibus possint honestam vitam ducere, habita personarum & facultatum ratione, vt & voluerunt Host. Ioan. And. & Panor. in d. c. licèt, de voto, argu. l. j. ff. de tut. & ratio. distrah. & idem Io. And. in regula, sine culpa, de regul. iur. lib. 6. in Mercu. Panormi. consi. 12. casus ta lis est magnificus dominus, colum. 5. versi. septimum dubium, lib. j. & consil. 3. nitar in præsenti, colum. 4. ver. dicunt tamen, lib. ij. & ipse Guid. Pap. decis. 476. vtrùm legitima, & nerũ deci. 487. pater in testamento, col. ij. versi. quò verò ad regna. Cardin. Alexan. in c. per venerabilem. §. quod autem, col. 50. ver. postremò ad eandem materiam, extrà qui fil. sunt legi. Soci. consi. 47. facti narratione, col. ij. lib. 3. & Phili. Frao. in rub. de testamen. char. antepen. versic. 25. prohibentur, lib. 6. & Iacob. à Sancto Geor. in l. cùm antiquioribus, colum. vlt. in 8. q. C. de iure delib. Et in simili dicit Bald. in l. alimenta. C. de nego. gest. quòd si ex statuto, aut aliàs masculus est hæres vniuersalis, tenetur alere sorores, per textum in l. qui filium. ff. vbi pupil. edu. deb. vbi & hoc idem dicit ipse Bal. & ipse quoque consi. 465. statuto ciuitatis, in fin. lib. 3. & Panor. consi. 75. primò videndum est, in vlti. dubio, lib. j.

34 *Iosaphat primogenito regnum reliquit, cæteris filiis res quasdã minutiores.*

Sapienter autem fecit Iudæorum rex Iosaphat, qui vt scribitur lib. ij. Paralip. 21. Ioram filio primogenito regnũ tradidit, cæteris filiis minutas quasdam ciuitates, aurumque, & argentum reliquit, quò possent honestè viuere. Id quod etiã fecit Cyrus, qui vt suprà in præfa. diximus, quo loco de Persis locuti sumus, Cãbysi primo filio regnum, Tanazaridi alia quædam minutiora reliquit, vt testatur Xenophõ, qui vitam illius magis ad principũ institutionem scripsit, quàm ad historiæ veritatem. Plato autem suis legibus lib. xj. legem huiusmodi sanxit. Qui liberos habet & testamentum condit, primò hæredem de filiis vnum quẽ dignum putauerit constituat: deinde quencunq; aliorum adoptandum aliis dederit, cõscribat: & si filiorum aliquis superest, nulla hæreditate munitus, quem secundùm legem in Coloniã sperat profecturum, huic liceat patri de alia pecunia quantum velit, legare.

35 *Quid si cæteri fratres habent vnde se alere possunt.*

Sed vt redeamus, id quod dictum est suprà teneri primogenitum alere cæteros fratres, etiã si statutum, aut consuetudo id aliter non exprimat (neque enim id omittendum fuit) iotel ligit Marti. Laud. in d. tracta. primogenituræ, colum. 7. versic. vltimò quæro, an primogenitus, procedere, nisi postremi filij aliunde quicquam haberẽt, vnde ipsi se possent honestè alere. neque enim tunc primogenitum teneri eos alere, argum. l. si quis à liberis. §. sed & si filius. ff. de liber. agno. quem tamen locum corruptè allegat.

36 *Tolerantur quædam iniqua propter bonum aliquod.*

Sed & illud præterea dici potest, quòd licèt non sit æquũ, vt cæteri filij suo iure priuentur, l. ij. §. j. ff. de his qui sunt sui, vel ali. iur. debet tamen tolerari propter bonum quod inde sequitur, iuxta no. in l. j. ff. de iu. & iur. Nam & aliàs

sæpè contingit, vt quis sine culpa sua iure suo priuetur, sed non sine causa.c.antiqua, & ibi gl.de priuil.& per Dy. in c.fine culpa,de regu. iuris. Quam rationem ad hunc casum adfert Pau.Cast.conf.179.inci.in causa quam magni ficus dominus, col.3.versi.vel meliùs potest di ci,li.j.Potuissem hic prætereà adducere, quòd legitima statuto, aut cõsuetudine tolli potest, vt multis placuit.Sed quia in hoc sunt diuersæ op. & alibi affatim remissiones de hac re congessimus, omittendum hic duximus.

37 Limitationes eius qd dictũ est feuda dignitatum esse indiuidua.

Verùm antequam hinc discedamus, quod dictum est feuda dignitatum esse indiuidua, propterea que in bis solos primogenitos succe dere, id certè multis modis intelligendum est. Primò vt procedat de communi iure feudorũ. Verùm ex consuetudine Alemaniæ, atque Italiæ,& aliarum multarum regionum huiusmo di feuda diuiduntur, secundum Host.Io. And. & Card.in c.licèt,extrà de voto.Old.con.237. perlectis,& diligenter attentis, & eius discipu lum Ioannem And.in addi.Spec.super rub.de feu.colum.pen.And.Iser.in capit.omnes filij, & ibi Aluar.tit.si de feud.fue. controuer.inter dom.& agna.& in cap.j.in fin.de feud.Marchi. & in d.§.prætereà ducatus,titu.de prohib.feu. alie.per Fed.Ang.consi.186.pro clariori deci sione.Soci.consi.165.visis instrumentis,col.7. versi.his tamen non obstantibus,& cons.252. visis instrumentis concessionum,colum.pen. versi.secundo dico,& consi.278. in quæstione vertenti,colum.j.& Fran.Cur.senior consi.69. dominus Ioannes,colum.x. versi.quartò principali fundamento.Alex.consi.18. visis capitu lis,colum.ij.lib.ij.& consi.60. visis dubitatio nibus,in princip.li.3. quod iterum repetitum est, cons.50.lib.6.& eundem consi.25.attentis narratis,colum.3.versi. fortificantur etiã prædicta,lib.5.& And.Barb.inter consi.illius post consi.55. prospectis,colum.vlt. lib.4. & Soci. consi.467. visis inuestituris,col.7.versi.primò quia dispositioni,lib.j. quod & repetitur consil.165.lib.ij.& consi.252. visis instrumentis, col.pen.versi.secundò dico, eo.lib.ij. & consi. 278.in quæstione,col.j.eo.lib.ij. & Phil.Deci. in c.prudentiam,col. 5.versi.& notandum est, de offi.deleg. Et idem dicit obseruatum in par tibus Citramontanis, Albe.in l.vlt.col.6.versi. alij dicunt merum.C.de iurisd.om.iudi.& Iac.à S.Georg.in tract.statutorum,col.ij.versi. quid sit Rex.

38 Quæ consuetudo valet.

Et huiusmodi quidem consuetudo valet & obseruanda est,secundùm Hostien.& Card.in d.c.licèt,de voto, Oldra.vbi suprà,Bald.in d.§. prætereà ducatus, col.j.& ibi Aluar. col.ij. in j.no.& iterum in col.pen. Aluar. in d.c.omnes filij,col.5.Aegid.Bellame.consi.48. an comes, colum.j.versic.sed aliud dubium. Alex.d.consil.18.lib.ij.& Bened.in repe.c.Raynutius, in verbo, in eodem testamento relinquens, le.j. nũ.185.de testa.& Ant.Rub.con.135.viso casu,col.2.versi.4.facit. Et non obscurè sentiunt cæteri omnes quos suprà citauimus,dum eam consuetudinem simpliciter referunt, eiq; inni tuntur sine alia eius reprobatione. Nã & aliàs semper quantùm ad successionem feudi rega lis seruanda est consuetudo, vt dicit Bal.in c.j. de feu.Matth.per text.in c.j.in fi. tit.de ali.feu. quod dicit fixũ cordi tenendum, quia frequẽs est mors regum & principum.

39 Modo inducta sit sciente & patiente superiore.

Quod tamen intellige duobus modis, Primò vt procedat, si talis cõsuetudo sit inducta, & obseruata sciente, & patiẽte superiore, aliàs secùs, secundum Oldrad.& Ioan.Andr. vbi suprà And.Iser. Bald.Aluar.& Card.Alex.in d.§. prætereà ducatus,& idem Aluar.in cap.vlt.ad finem titu.de ali.feud.Barb.inter consi.Franc. Curt.senioris, consi.67.sapienter, colum.12. & sequen.Alexan.consi.6.cuius est initium, vi sa inuestitura feudi,lib.5.& Soci.d.consi.165. vbi suprà.& Iacob.à S.Georg. in tract.feudor. col.5.versi.quæro quia dixi. Et huius ratio est, quia ad inducendum consuetudinem legi con trariam scientia principis requiritur, per not. in l.de quibus.ff.de legi. Et huiusmodi scientia non præsumitur in principe vniuersali, per c.j. de consti.lib.6.licèt bene præsumeretur in par ticulari in terris suis, vt per Bar.in extrauagan. ad reprimendum, in verbo, non obstantibus, ad finem.

40 Et obtentum sit in iudicio cõtradictorio.

Secũdo modo intellige vt procedat, modò id obtentum fuerit in iudicio contradictorio. Neque enim sufficeret vt huiusmodi feuda ab vittoneis sponianeisq; hæredibus fuerint diuisa, vt ex hoc induceretur consuetudo quæ alias adstringat, vt etiam voluerunt Old.& Alex.lo cis proximè allegatis, per multa quæ ad hoc al legant, quæ de industria prætermisimus. vide tamen quæ dicam infra in 91.q.

41 Quid in statuto.

Et quod diximus de consuetudine, idem in tellige de statuto facto sciente & patiente prin cipe, vt expressè in hoc casu voluit Aluar.in d. § prætereà ducatus, col.pe. versi. quæro an per statutũ. Et ita debent intelligi quæ scribit Bal. & idem Aluar.in c.j.§.itẽ si fuerit, tit.qui.mo. feu.amit. An autem valeat huiusmodi consue tudo priuata cuiuspiam familiæ, dicam latiùs infrà in 16.q. Et id quod de statuto diximus, erit vice ij.limitationis.

2.limitatio.

42 3.limitatio. Cur omnes hæredes consentiunt.

Tertiò igitur limita, vt procedat nisi omnes hæredes communi consensu diuisionem huiusmodi dignitatum fecissent, quia tunc licèt id facere non possint sine consensu domini, vt voluit And.Iser. Bal. & omnes in d.§.prætereà ducatus, vbi est bonus tex. rectè intellectus põ derando aduersatiuam in ver. aliud autem. Vo luit etiam Curt. consi.69. dominus Ioannes, col.6.versic.capio secundam dubitationem,& Soci.consi.278.in quæstione vertenti, colũ.ij. Tamen tenentur ipsi hæredes, qui huiusmodi diuisio-

diuisionem fecerunt, quantùm ad eos spectat, obseruare, vt dubitanter tamen voluit Alex.d. consi.60.col.j.ver.ij. potest responderi, l.3. Motus, quia non potest quis venire cõtra proprium factum, quod etiam de iure non valet, per l. si creditoribus, & ibi gl.C.de ser.pig. dat.manu. & l.cũ proficiearis.C.de reuo.dona.& l.per fundum.ff.de ser.rust.præd.& no.per Bar.in l.post mortem.ff.de adop.

45 *4.limitatio. Cur dominus consen-tit.*

Quartò limita, vt patet ex præcedẽti limitatione, vt procedat nisi dominus huiusmodi diuisioni consensum accommodarit, quia tunc valebit talis diuisio, vt not. And Iser.in c.j.in fi.de feud.March. & Alex. d.consi.25. attentis narratis, col.3.versi. fortificantur etiam prædicta, li.5.Soci.d.consi.67.repetito 165. colũ.8. versi.quintò respondetur, sentit Bart.in l.inter tutores, ad fi.ff.de admin.tuto.cùm dicit quòd ea feuda diuidi non possunt à seipsis, quasi decerent, sine permissione domini. Sentiunt etiam Aut.& Imo.in c.prudentiam, in prin.de offic. deleg.& Domi.in c.ij.de arbitris.li.6. Et illud quidem est, quod alibi dicunt, posse huiusmodi diuisionem fieri ex speciali priuilegio principis, vt voluit idem And.in d.§. præterea ducatus, & ibi Bal.& Alua.in j.no.& Card.etiam in j.not.& idẽ Aluar.in c.omnes filij, in 3.col. versi.quæro quid si feuda dignitatum, tit.si de feu.fue.contro.& in c.vlt.in fi.tit.de alie.feu. & Soci.d.consi.67.li.j. repetito consi.165.col.8. versi.5.respondetur.

Ex priuilegio principis.

44 *An princeps vniuersalis id possit concedere i præiudicium domini.*

Nisi intelligas istos intelligere de vniuersali omnium principe, etiam non de domino primo & immediato, quod non crediderim. Neque enim posset princeps in præiudicium domini concedere huiusmodi diuisionem non magis, quàm alienationem, cùm esset contra mentem concedentis per not.in l.vlt. C.si contra ius, cum si. Propterea de eadem re loquens Fran.Cur.sen.d.consi.69.col.9.vers.5.in vnum veluti coniungit principem eundemque feudi dominum, allegatque quod in simili dicitur, quòd præbenda alioquin indiuisibilis, per c. tuæ, de præb.potest tamen ex permissu Papæ diuidi.c.maioribus, & ibi doct.eo.ti. Et hæc erũt loco 5.limitationis.

5.limitatio.

45 *6.limitatio. Ex tempore imemoriali.*

Et quia tempus cuius non extat memoria, habet vim priuilegij & consensus, per l.hoc iure.§.ductus aquę.ff.de aqua quoti.& æsti.& l.j.§.vlt.ff.de aqua plu.arcend.etiam in regalibus, per cap.super quibusdam, vbi not. Panor.extrà de verbo.signifi.cum simi.à me alibi abundanter traditis. Ideo si feuda huiusmodi per tale tẽpus consueuerunt diuidi, certè ex eo efficiuntur diuidua, vt voluit expressè Andr. Iser.in dicto cap.omnes filij, & ibi post eum Iac. Aluar. in versic.quid si feuda dignitatum, & Cardin. Alexand. in eo.ver.titu.si de feud. fue. contro. inter domi. & agna. Et hoc erit loco 6.limitationis.

46 *7.limitatio. Cum in hæreditate nõ solus ē principatus, sed alia.*

Sed & septimò limita, vt nõ procedat, quando in hæreditate esset comitatus, & alia feuda, siue bona allodialia, quia tũc ex diuisione posset comitatus vni assignari & alia alij, vt voluit Bal.post glo.in l.si familiæ, ver.sed & iuxta prędicta, & ibi quoque Sal.C.fami.erci. Idem Bal. in l.j.in j.q.ff.de rer.diuis. & in l.voluntas, versic.quæritur de duobus feudatariis. C.de cód. inser.& in d.§. præterea ducatus, col.ij.ver.pone duo fratres.& ibi Aluar.& Card.vterq; col. pen.& Mart.Laud. col.ij. Aluar. in d.c.omnes filij, tit.si de feu.fue.contro.inter dom.& agn. Alex.d.consi.18.visis capitulis, col.vlt.lib.ij.& d.consi.60.col.j.versi.quinimò dicit, lib.3.Socin.dicto consi.67.colum.8.ver. tertiò respondetur, lib.j.repetito consi.l.165.lib.ij.& d consi.278.col.j.ver.tertiò nam licèt, lib.ij.Fran.Cur. senior.d.consi.96.dominus Ioannes, col.ij. & iterum col.5.rursumque col.9. & Iason in l.stipulationes non diuidũtur, colum.15. ff.de verbo.obliga.& consi.236.an Rex Romanorum, colum.pen.versi.pro eadem parte, lib.ij.& iterum consi.107.in præsenti consultatione, colum.5.versi.ad idem bene facit, lib.4.& Iaco.à S.Georg.in tract.feud.colum.6.ver. quæro alterius Marchio. Et facit quod in simili voluit Io. And.in addi. Speculat. de feu.§.quoniam, versic.19.

47 *Nisi fieret in fraudẽ domini.*

Quod tamen intelligunt Aluar. & Cardin. post Andr. Iser.in d.§.præterea ducatus, procedere, nisi id fieret in fraudem domini, vt quia totum feudum ad illum ex diuisione perueniret qui habebat filios, bona autem allodialia ad eum qui nullos habebat, neque sperabat habere.& feudum erat nouum: ita quòd ad dominum potius illius erat reuersura, per c.j.tit.de benef.frat.quia tunc talis diuisio non teneret, argu.§.callidis, titu.de prohi.feu. alie. per Fed. & l.j.ff.quæ in fraud.cred.

48 *8.limitatio. Cum in principatu sunt plura loca habentia iurisdictionẽ separatam.*

Octauò limità procedere, quando conceditur feudum ducatus vel comitatus vnius solũ iurisdictionis, secus si plura loca & castra concedantur in huiusmodi feudum ducatus, vel comitatus, quæ quidem loca habent iurisdictionem separatã, quia tunc ea diuidi possunt, assignando vni vnam iurisdictionem, alij aliã, vt voluit Ray.in l.si vina.C.de bon.mater. vbi ita dicit se consuluisse, arg.glo.in l.si cùm duorum.ff.de stipul.seruo. quem refert & sequitur Mart.Lauden.in tracta.de principibus, versic. 462.licèt regnum. Et ita quoq; consulere Frã. de Rampo. & Gaspar Cald. inter consi. ipsius Calder.consi.3.in quæstione testamenti, seu diuisionis bonorum feudalium: quos refert, & sequitur Soci.d.consi.66. repetito in con.165. col.8. ver. quartò respondetur, & d.consi.278. col.j.ver.4.procedit, li.ij.& Fran.Cur.senior d. consi.69.col.5.& Caro.Rui.con.19.In hac controuersia, col.vlt.li.j.& consi.29.plura, colũ.5. num.17.lib.5.

49 *Sed an omnes erũt principes.*

Verùm illud nequaquam prætereundũ est, uó omnes ex boc esse duces, comites, marchiones, sed solùm primogenitum, qui tenet caput ipsius ducatus, &c. vt voluit Bal. d. consi. 275. quod pro regula, col. 3. vers. & ad euidentiam, lib. ij. & Io. Plat. de baronia loquens, in l. ij. col. vlt. C. vt digni. ord. serue. li. 12. atg. l. peculium, §. quadrigæ. ff. de leg. ij. & l. cùm quidã, & l. quæ summa, §. si quis. ff. de fun. instru. & l. si in aliquã. ff. de offic. procon. & l. qui commeatus. §. arma. ff. de re mili. & l. cùm in diuersis. ff. de relig. Videtamen super hoc quæ dicam iustà in 52. q. & vide etiam super hac limitatione quid dicã in sequen. limit.

50 *9. limitatio. Quo ad administrationem.*

Nonò limita procedere, quò ad iurisdictionem, & dignitatem. Nam quò ad administrationem, vsum, & exercitium ipsius iurisdictionis, bene potest diuidi, vt videlicet alternis annis administrent liberi, aut vnus in vno loco, alius in alio, ita dicit Bar. nominatim loquens in comitatu, in l. inter tutores, ante fi. & ibi etiã Bald. ff. de admin. tuto. per illum textum vbi licèt ius aliquod sit indiuiduum, potest ipsius administratio diuidi: & ita dicit se cõsuluisse, sicuti verè consuluit, in consi. 289. primò quæritur, in secundo dubio. Et idem voluit Bal. in c. vno delegatorum, de offi. deleg. Ange. in l. ij. §. ex his. ff. de verb. obliga. argumen. l. Lucio, in fin. ff. de aqua quoti. & æsti. Marti. Laud. in tracta. de principibus, versic. 53. duo duces. Paul. Cast. in l. via. ff. de seruit. Imo. Panor. & Fely. in c. prudentiam, de offic. deleg. Domin. in c. ij. in vlt. col. de arbit. lib. 6. Alexan. consi. 18. visis capitulis, colum. ij. versi. ex his ergo videtur, li. ij. & consi. 25. attentis narratis, colum. ij. versi. fallit in feudis, lib. 5. & Franc. Curt. senior d. consil. 69. colum. xj. ver. quintò accedit. Card. Alexan in c. j. §. vlt. ti. qual. olim feu. all. pot. Soc. d. consi. 67. col. 8. versi. secundò principaliter, li. j. repetito consi. 165. li. ij. vbi dicit ad hoc facere glo. in c. licèt. 16. q. 3. & idem Soci. d. con. 278. col. j. ver. ij. etiam dico, li. ij. vbi & ad hoc alioa allegat, qui dicunt exercitium iurisdictionis diuidi, licèt ipsa iurisdictio non diuidatur. Ias. qui id dicit sing. in l. stipulationes non diuidũtur, col. 5. ver. extrà gl. ff. de verb. oblig. & D. Bened. in repet. c. Raynutius, in verbo, in eodem testamento relinquens, le j. nu. 185. de testa. Et Fely. in c. quæ in ecclesiarum, col. pe. versi. cæterùm quanuis, de constitu. & Carolus Ruin. d. consi. 16. col. vlt. lib. j. & d. consi. 29. col. 9. nume. 16. lib. 5.

51 *Qui contra rium teneas in feudis dignitatum.*

Sed tu tamen aduerte, quòd illud haud dubiè procedit in simplicibus feudis, quæ vidalicet non sunt dignitatũ, quæ licèt sint iurisdictionis, tamen diuiduntur, vt suprà diximus, nó quòd iurisdictio ipsa diuidatur. Nam cùm sit res incorporalis, diuidi non potest, sed eius vsus & exercitiũ bene diuidi potest. At in feudis dignitatum, iurisdictionis exercitium non diuiditur, vt nec feudum ipsum ratione cuius competit, vt expressim voluit Bal. in d. §. prætereà ducatus, col. j. & ibi Alvar. colum. 4. versic. quæro an iurisdictiones. Marti. Laud. colum. j. & Card. Alex. col. pen. versic. quæro an iurisdictiones, & idem Bal. in c. vno delegatorum, colum. pen. versi. cùm iurisdictio. de offi. deleg. & Panor. in d. c. prudentiam, col. 4. versi. aduerte tamen diligenter, eo. ti. & idem Alex. sibi contrarius, consi. 7. in consultatione præmissa, colum. ij. li. 5. vbi dicit post Bald. in d. §. prætereà ducatus, quòd illa Bar. decisio in d. l. inter tutores, non intelligitur in feudo Comitatus, Marchiæ, vel Ducatus, quod & expresè quoq; voluit Panor. consi. 85. quanquam in his duobus, col. pen. lib. j.

52 *10. limitatio. Vt commoditas diuidi possit. Cõmoditas rerum indiuiduarũ diuidi potest.*

Decimò limita, (& hæc quidem limitatio proximè accedit ad præcedentem) vt licèt dignitas ipsa, sine nomen & titulus dignitatis nõ diuidatur, tamen commoditas cæteraque scilicet bona temporalia ipsius dignitatis diuidun tur inter hæredes, ita voluit Albe. Rosa. in suo indice, in verbo, feudum, ver. item quæro pulchram & subtilem quæstionem, col. eius versi. ij. ibi, & ratio diuersitatis, vbi ita dicit voluisse Rayn. Forli. & alios plerosque Doct. & in id allegat quòd licèt seruitus & iura incorporalia non diuidantur. l. vsus pars. ff. de vsu & habita. prędia tamen & alia ex quibus, vel quibus debentur, sunt diuidua quò ad commoditatem. l. ergo, cum seq. & l. rusticorum. §. j. ff. de seruit. rusti. præd. Et similiter licèt ius patronatus sit indiuiduum, c. j. de iure pat. li. 6. & voluit Gof. in summa eo. tit. §. in summa notandum, tamẽ liberti in se accipiunt assignationem, sine diuisionem, per totum tit. ff. & Insti. de assigna. lib. Sed quod specialiùs ad illud ius patronatus pertinet, habes tex. in Cle. ij. de iur. patr. probãtem id ius quò ad cõmoditatem diuidi posse. Dicitq; Alb. vt ad eum redeamus, quòd ratio quare dignitas ipsa non diuidatur, cessat in bonis ad dignitatem pertinentibus.

53 *Ad idem.*

Et illum sequitur Fran. Cur. senior d. consi. 69. col. 9. ver. ij. principaliter, & idem tacito nomine Albet. voluit Alex. con. 25. attentis, co. ij. ver. fallit in feudis, & seq. li. 5. per id quod voluit Inno. in d. c. prudentiã, circa prin. magnæ gl. de offi. dele. quòd licèt iurisdictio sit indiuidua quò ad habitum, potest tamen commoditas vsus diuidi, sicuti etiam voluit Pau. Ca. quẽ Alex. non allegat, cons. 179. in causa quam magnificus dominus, col. vlt. ver. ex quibus patet, li. j. Sed & adducit Alex. tex. in l. Lucius, cũ glo. in verbo, patrimonium. ff. fami. barcis. & gl. in l. iubemus nulli, in princip. cum glo. in verbo, diuidere. C. de sacrosc. eccle. vbi habetur, quòd res, quæ aliàs non potest diuidi, vt quia est minoris 25. annis, iuxta l. si pupillorum. ff. de reb. eor. & in l. inter. C. de præd. minor. Tamen potest diuidi quo ad commoditatem fructuum,

Et

Et idem quoque voluit Franc. Are. in l. ex duobus, col. ij. ff. de vulga. & pupilla. & idem videtur sensisse Bal. d. consi. 275. incip. quod pro regula, col. 3. versi. ad euidentiam, lib. ij. vbi dicit quòd comitatus est communicabilis, sed non partibilis. Et facit quod voluit ipse Bal. in l. cõmuni diuidundo, in fin. princ. ff. commu. diui. intelligens glo. ibi, quæ dicit quòd feudum diuidi non potest, videlicet quò ad plenam diuisionem, sed fructus possunt inter eos diuidi, per text. in ea ipsa lege. §. cùm de vsufructu, & in d. l. Lucius.

54 *Ad idem.*

Quibus adde quod licèt seruitus aquæ ducendæ sit indiuiduà, per l. stipulationes non diuiduntur. ff. de verbo. oblig. tamen commoditas talis aquæ potest inter plures diuidi temporibus & mensuris, vt dicit tex. in l. Lucio, in fin. cum l. seq. ff. de aqua quotid. & æsti. & l. arbor. §. vlt. ff. com. diui. & voluit gl. in l. si partē. ff. de serui. rusti. præd. Et dicit Bar. in d. l. stipulationes non diuiduntur, in ij. oppo ad fi. quòd qualibet seruitus respectu commoditatis est diuidua, per text. in l. via. §. j. ff. de seruit. Sed tu tamen cogita, quia & hoc non videtur procedere in huiusmodi feudis dignitatū, quæ sunt & dicuntur indiuidua simpliciter, nulla distinctione facta ipsius dignitatis & cõmoditatis. Et aliàs videretur lex posita magis verbis, quā rebus.

55 *11. limitatio. Cum principatus ī principio pluribus conceditur.*

Vndecimò limita secundum Soci. d. consil. 67. repetito consi. 165. colum. 8. versic. quintò respondetur, vt procedat quando feudum comitatus in principio cõcessum fuit vni solùm, qui decessit relictis pluribus hæredibus, qui non possunt huiusmodi feudum diuidere. Secus quando tale feudum concederetur pluribus, quia tunc (inquit) aut dicendum est concedentem noluisse concedere in feudum comitatus, quia esset impossibile. Quia, vt dicit Alua. in c. j. §. vlt. titu. de feu. alie. non potest à principio pluribus dari vna & eadem dignitas, quia esset monstrosum, esse duo capita in eodē corpore, per not. in l. j. C. de metro. Berit. li. xj. Aut dicendum est principem voluisse imponere naturam, vt ipse dicit, diuisibilem, concedendo pluribus simpliciter: propterea; videtur vnicuique pro virili concessisse, per l. reos. §. cùm in tabulis. ff. de duobus reis. & l. j. C. si plur. vna senten.

56 *12. limitatio. Cum principatus concessus ē cuipiā & suis liberis & hæredibus.*

Duodecimò limita procedere, nisi dominus huiusmodi feuda concesserit vasallo, & suis liberis & hęredibus. tunc enim ad omnes filios, seu descendentes æqualiter pertinebunt, vt verba important: nisi aliud exprimatur, vt voluit And. Iser. in d. §. præterea ducatus, qui ita illum tex. limitat per d. l. reos. §. cùm in tabulis. ff. de duo. reis. & in l. si mihi & Titio. ff. de verb. obl. & l. vt iurisiurandi. §. si liberi. ff. de ope. liber. sequitur Alexan. consi. 60. visis dubitationibus, col. j. li. 3. repetito consi. 30. li. 6. Et idem volue re, nulla eorū mentione facta, Frān. Cur. senior consi. 69. dominus Ioannes, col. 7. per multa quæ illic allegat, & Soci. d. consi. 252. visis instrumentis concessionum, col. pen. versi. 6. confirmatur, lib. ij.

57 *13. limitatio. Cum huiusmodi feuda ita concessa sint, vt habeant vim feudi paterni & antiqui.*

Decimotertiò limita procedere, nisi huiusmodi feuda ita fuerint cõcessa, vt habeant vim feudi paterni & antiqui. Nam cùm feudum paternum, & antiquum transmittatur in hæredes, filios, & descendentes in infinitum, vt c. j. ti. de feu. succes. propterea; sit diuisibile. d. c. omnes, ti. si de feu. fue. contro. ideò & feuda dignitatum quæ ita cõceduntur, vt illius vim habeant, sunt etiam diuisibilia: quia virtus termini ad quem fit æquiparatio, transfunditur in terminum æquiparatum, per theoricam Iaco. Aret. & Bart. in l. j. ff. de leg. j. pro qua est tex. in l. illud. ff. de dona. cau. mor. & in l. j. §. j. ff. si quid in frau. patr. & in §. est & aliud, Insti. de donat. & voluit glo. in c. j. extr. ne sed. vac. Et maximè hoc procedit si dictum fuerit, quòd in omnibus & per omnia talem vim habeant, per not. per Guil. & Bal. in l. omnia priuilegia. C. de epi. & cle. Et hanc limitationem expressè voluit Soci. d. consi. 66. repetito consi. 165. col. 9. versi. secundò respondetur, & d. consi. 278. col. 2. vers. quintò, quia cùm tale, lib. ij.

58 *14. limitatio. Cū semel fuerint diuisa.*

Decimoquartò limita, vt non procedat si semel huiusmodi feuda fuerint inter aliquos diuisa, vel ex principis concessione, vel alio modo concesso, quia tunc postea semper & inter quoscunq; efficiuntur diuisibilia, licèt id expressum non fuerit, vt voluit Soci. d. consi. 67. li. j. repetito consi. 165. li. ij. col. 8. ver. sextò respōdetur, his rationibus motus, quod res quæ alienari non poterat, si semel fuerit facta alienabilis, eiusmodi durat in perpetuum, per l. pater. §. quindecim. cū ibi no. ff. de leg. 3. vbi no. Bar. quod causa aliàs nōn delegabilis, quia est meri, vel mixti imperij, tamen si princeps semel delegauerit, mutat naturam suam, & efficitur in perpetuum delegabilis. quod & voluit idem Bar. post Guil. in l. j. ff. de offi. eius cui man. est iuris. Gl. Bar. Bal. & Ang. in l. j. per illū tex. C. qui pro sua iurisd. Bal. in l. ij. C. de pena iud. qui male iudi. Imo. in c. vlt. ff. de offic. deleg. Et similiter actio quæ suapte natura nō trāsit ad hæredes, tamen si semel transierit, semper posteà trāsit, per tex. quē ipse Soci. dicit sing. in l. videamus, cum ibi not. ff. quod me. cau.

59 *15. limitatio. Cum principatus concessus est secundum quid.*

Decimoquintò limita procedere, quādo huiusmodi feuda Ducatus, Marchiæ, Comitatus fuerint propriè & simpliciter cõcessa in talia feuda Ducatus, &c. secus si impropriè & secūdùm quid, secūdū Soc. d. consi. 67. repetito cōs. 165. col. 9. ver. 8. respōdetur. Nam vt ipse dicit d. §. præterea Ducatus, quo cauetur ea feuda esse indiuidua, est exorbitans à regulis consuetudinum feudorum, ex quibus regulariter feuda sunt diuidua, vt suprà latè diximus, etiam à

regulis iuris communis, per l.in hoc iudiciũ. §.si conueniat.ff.com.diuid. & l.vlt C.eod.tit. Propterea est d.§.strictè interpretandus, vt quã maximè fieri potest, reducatur ad communes regulas, per l.si serui vestri,& ibi not.C.de noxa. & no.io l.vlt.§.in computatione.C.de iure deliber. Ideoque intelligendus in bonis & rebus propriè datis, in huiusmodi feuda, per l. 3.§.hæc verba.ff.de nego.gest.& l.quicquid adstringendæ.ff.de verb.obli.cum si. At quod nõ est simpliciter, sed secundùm quid, id improprium est, cùm verba propriè debeant intelligi & simpliciter, & non secundùm quid. l. Titiæ textores.& ibi Bal.& alij.ff.de leg.j.& l.hoc legatum.ff.de leg.3. Sed & debent verba intelligi in potentiori significato.l.j.§. qui in perpetuum.ff.si ager vect. hæc ferè Soci.qui & idem propemodum dicit consi.252.visis instrumẽtis.col.pe.ver.sed præmissis.li.ij.

60 *16. limitatio. Cùm scãdalum aut bellũ imminet.*

Decimosexto limita vt procedat, nisi scandalum bellumve immineret, nisi huiusmodi feuda diuiderẽtur.tunc enim sunt, vt iis obuiam eatur, diuidenda, ita voluit Alex.consi.7.in cõsultatione præmissa, col.ij. ver. sexto probatur, li.5.& Soc.d.con.67.repetito cons.165. col.9. ver.nonò respondetur. Caro.Rui.d.consi.29. col.pe.nu.18.li.5.& Fran.Cur.d.consi.69.col. 13.versi.vltimò confirmantur.Et iis potissimũ rationibus.Ea quæ suapte natura scindi, aut diuidi non possunt, vt præbenda, tamen ex causa probabili diuidi possunt.c.vacante, de præbẽ. iunctu c.maioribus,& c.tuæ, & vt robiq; not. eo.tit.Ergo similiter feuda dignitatum ex causa probabili debent diuidi, cùm æquiparentur quàntùm ad huiusmodi diuisionem pertinet feudum dignitatis, & præbenda, per gl.ord.in c.hæredes, de testa. At nulla probabilior causa diuidẽdæ dignitatis videri potest, quàm vt bellũ scãdalumq; arceatur, propter quod & aliàs discedimus à regulis iuris communis, per no. in l.æquissimum, in prin.ff.de vsufr.cum si.

61 *Ob scandalũ aut rixã fit diuisio, quæ aliàs nõ fieret.*

Quia videmus quòd si cõuentum fuerit ne fiat alicuius rei communis diuisio ad certum tempus, tamen si immineat rixa, aut scandalũ, ea res ante tempus conuentum diuidi debet, per l.si conuenerit,& ibi Bar.& alij.ff.pro soc. Et validum est argumentum de pacto ad statutum, per not.in rub.C.de Decur.lib.10.& in l. non impossibile.ff.de pact.cum si. Præterea ratio non diuidendorum huiusmodi feudorum est, vt iam suprà diximus, vt in sua integritate cõseruentur: quoniam regnum in se diuisum desolabitur. Igitur si ex diuerso integritas sine diuisione perpetur discordiam, bellum, & sic quoque dignitatis destructionem: quia, vt scribit Salustius, Concordia res paruæ crescunt, discordia maximæ dilabuntur. Sequitur potiùs esse faciendam diuisionem, quæ huiusmodi pericula tollat, vt sic magis rationem consideremus, quàm statutum. Nam sicuti licèt argumẽtari à cessante expressa legis ratione: ita quoq; à cessante tacita, & coniecturata, maximè cùm sola est, vt casu nostro, per not.in l.quanuis. C. fideicommiss. cum simi. Denique omnia quæ tendunt ad finem iudicantur ex fine, per l.om oino.ff.de sponsal. Cuncta enim secundùm finem moderari oportet, vt dicit Aristoteles in 2.de anima,& in j.Ethicorũ. Finis autem omnium rerum est conseruatio, teste eodem in j. Physic. Igitur si huiusmodi feuda conseruentur, sunt omnino diuidenda, cùm aliter cõseruari non possint.

Quinta quæstio.

1 *An autẽ ex his dignitatibus primogenito de leg. tis debeatur legitima cæteris.*

QVINTO quæro, quoniam diximus in prima quæstione primogenitum solum succedere in regno, comitatu, & aliis dignitaribus regalibus. An saltè in his debeatur legitima cæteris filiis? Nam de alimentis satis diximus in præceden. quæst.Pet.Iac.tit.de succes.Reg.Franc.col.4. in paruis, ver. sed quid dũ decessit ille Carolus, ibi, nec quarta etiam debita.tenet non deberi, per c.licèt, de voto, quo in loco idem tenẽt gl. vlt.Inno.in verbo, successionẽ.Hosti.in verbo, ordine genituræ, in fi.Io. And.Card.Flo.qui eã gl.dicit sing.col.3.ver.tertiò soluit.Imo. & Panor.col.ij. versi.in gl.fi.

2 *De eadẽ re.*

Et idem quoque voluit ipse Card. Flor. con sil.64.D.Nera sit audienda, col.vlt. versic.item ex quo est,& idem Panor.consi.12. vt clarè materia,in 3.dubio, lib.j.& consil.3.vitar in præsenti,in 2.& 3.dubio, lib.ij.Pau.Cast.con.179. in causa quam magnificus dominus,col.ij.ver sic.proponitur autem, lib.j. Aegid. Bellamer. con.48.an comes,col.j.ver.sed aliud dubium, Guid.Pap.consi.140. consilium pro nobili, in ij.dubio, versic.quia videmus.& deci. Delphi. 476.vtrùm legitima, vbi ita dicit consuluisse Christo. Castel. atque ita fuisse iudicatum, sed id tamen ita intelligit, vt scilicet legitima non debeatur de ipsa dignitate, sed debeat aliquid pecuniarum dari loco legitimæ. & iterum deci.487.pater in testamento, versicu.quò verò ad regna.Bened.in rep.c. Raynutius, in verbo, in eodem testamento relinquens, le j.nu. 145. D. Boeri. decis. 204. quæritur vtrùm pactum, col.7.nu.14.& Anto.Rube.consi.34.præsuppositur,col.3.versi.ersi iterum dicatur, vbi id declarat & Anto.Capyti.deci. Neapo.ij.in causa Iudeæ,col.j.

3 *De eadẽ re.*

Mouentur omnes: quoniam huiusmodi dignitates sunt indiuisibiles, vt latè etiam diximus in præced.q. Igitur si ex his legitima deberetur cæteris fratribus, necesse esset eas diuidi contra earum naturam. Præterea huiusmodi dignitates, & eæ quidem integræ sunt legitima ipsius primogeniti, vt propè omnes illi voluerunt,& præterea Ioan.And.in d.c.licèt, col.ij. versi.

versi. sed nunquid pater. And. Iser. in constitu. Neapo, incip. dignum, col. ij. & Card. Alex. in c. per venerabilem. §. quod autem, col. 31. versi. & nota quòd vbi, qui fil. sunt legit. Nemo autem dixerit ex legitima vnius ex filiis legitimã aliis deberi, cum tota ipsius sit, & ea quidem sine vllo onere, aut grauamine. l. quoniam. C. de inof. testa. cum si. Et ad id quoque vide quæ dicam infrà, in 51. q. qua dissero an conferendum sit ius primogenituræ, & iterum in 55. q. qua etiã tracto, an secundogenitus excludatur à legitima totius hæreditatis à statuto delatæ primogenito, quæ res propemodum in idẽ recidunt. Et vide etiam quæ ex Bal. in l. cum lege, ad fin. C. de episc. & cler. diximus in præced. q. nu. 12. sed & idem.

De eadẽre. 4 Quanquam scio Fran. Ripam iuris interpretem non contemnendum in repet. l. in quartã, col. 25. nume. 133. & licèt in regno. ff. ad legem Falcid. scripsisse, quòd licèt in regno solus primogenitus succedat, est tamen pro legitima aliquid assignãdum cæteris liberis, quod Apanegium, inquit, Gallico sermone vocatur, à pane, vt dicit se scripsisse lib. j. respon. c. j. in quo quidem c. in ij. dubio, num. 17. & sequen. illud tradit. *Apanagiũ.* Apanagium apud Gallos id dici solitũ, quod filiis regum natu minoribus qui in regno non succedunt, assignatur veluti pro pane quotidiano, id est, pro vsu & alimentis, vt sonat, inquit. Idque dicit tradi à Ioan. Andr. & Panormi. in c. licèt, de voto, qui tamen nullam Apanagij mentionem faciunt, sed alimentorum tantùm, de quibus etiam diximus in præcedenti q. quæst. nullus autem horum dicit legitimam deberi, sed cõtrarium dicit ipse Panor. vti diximus. De ea autem dictione Apanagiũ, nihil certi reperi, quod auderem in medium proferre. Nec solus tamen fuit Francisc. Rip. in ea opin. quandoquidem eius quoque fuit Matth. Afflict. in c. j. col. j. nu. 8. tit. de fil. nat. ex matri. cont. ad morg. vbi citat Panor. vbi suprà, pro hac sententia.

Sexta quæstio.

An valeat pactũ vt primogenitus succedat. 1 SEXTO, quoniam suprà in 3. quæst. locuti sumus de statuto, nunc de pacto dicendum est. Quæro igitur an valeat pactum, aut alia priuati hominis dispositio, vt primogenitus succedat, aut aliis prorsus exclusis, aut non æqualiter succedentibus. Cuiusmodi quæstio quibusdam fortè videbitur superuacua. Nam si id (inquient) statuto fieri potest, vt iam dictum est, consequens est & pacto quoque posse, per text. in l. non impossibile, & ibi glo. Bar. Bal. Alber. Ang. Saly. & Pau. Ca. ff. de pact. Verùm ista consequentia, quam vocant, omnino falsa est. Nam licèt quod potest pactum facere, potest & statutum, vt voluit glo. ordin. quæ ad hoc quotidie allegatur, in rub. C. de decre. Decur. lib. x. & ibi Bar. & alij, & est tex. expressus, in l. vlt. vbi & hoc no. Bal. C. de fideiuss. Non tamen contrà, quicquid potest statutum, potest & pactum, vt no. probatq; Bar. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. & in l. alia. §. eleganter. ff. sol. mat. & in auth. omnino. C. ne vxor pro marito. Bal. latè in l. de quibus, col. ij. ff. de legib. cũ multis simi. congestis à Nico. Eueral. in locis legalibus. Licèt igitur valeat statutum aut consuetudo, vt primogenitus succedat, non hinc proptereà assumitur valere & pactum. Proinde non frustrà hanc de pacto quæstionem ei subiecimus, quam de statuto & consuetudine disseruimus.

Quid si id pactum fiat in cõtractu matrimonij. 2 Itaque vt ad speciem aliquam pacti, & eam quidem frequentiorem descendamus. Fac huiusmodi pactum adiectum fuisse in contractu matrimonij, vt videlicet qui primogenitus foret ex eo matrimonio, is integram coniugum hæreditatem, aut aliquam eius partem præcipuam successione excipiat: num id pactum valeat? Ex cuius speciei tractatione liquidò etiam constabit, quid & in aliis quoque pactis & hominum priuatorum dispositionibus dicendũ sit. Sed hanc priuatim speciem tractare statuimus monitu viri per omnia consummatissimi Briandi à Valea regij apud Burdegalam Consiliarij, qui dum huc venisset, vnaque Almaricus Buchardus Sanctonum tũc suppræfectus, nunc verò magister libellorum Regis, vt nos inuiserent (tanta erant in nos humanitate) ac de cõmunibus studiis multa præfati essemus, sorteque quadam incidissemus in mentionem huius nostræ de primogenitura tractationis, testatus est Briandus quæstionem hanc in Burdegalensi parlamento in iudicium venisse, cõcertatamque multis magnisque vtrinque argumentis & rationibus. Proinde rogauit ille, ne eam quæstionem quæ sæpius ex facto contingit, prætermitterem, quod & eò libentiùs feci, quòd Phil. Deci. consi. 225. in causa quæ quondam, col. ij. scribit huiusmodi pacta esse in frequenti vsu in Gallia, quãuis res sit admodum dubia, & quam in medio reliquerit Io. Fab. in l. vlt. C. de pact. & in l. j. C. si mancip. ita ven. ne prostitu.

Rñes quæ probãs valere ex tex. feudorum. 3 Igitur primo loco videtur huiusmodi pactum valere multis rationibus. Primùm ex eo, quod in simili scribitur in cap. primo, titu. de fili. nat. ex matri. ad morg. valere pactum eorum qui contrahunt matrimonium ea lege, vt liberi ex eo matrimonio nasciturí non succedant. Et licèt is tex. loquatur de nobili, qui primùm duxerat vxorem nobilem, ex qua liberos susceperat, quibus aliam minimè nobilem superinduxit, ea lege quam diximus: tamen illud ponitur gratia exempli, & habet locum in quibusuis nobilibus, & ignobilibus, vt ibi expressè voluerũt Bal. Aluar. Mar. Laud. & Card. Alex.

4
Ratione incertitudinis.

Prætereà incertũ est quis ex liberis futurus sit primogenitus, ideò propter illam incertitudinem, dubiumque eius rei euentum, videtur valere huiusmodi pactum, cùm in his quæ dependent ex futuro euentu plerunque valeant pacta, quæ aliàs irrita essent, quando dubium est & incertum, ad cuius ex multis commodũ res cessura sit per tex. in l. de fideicommisso. C. de transact. vbi si pater duos filios hæredes instituerit, superstitem autem alteri substituerit, possent liberi sibi inuicem huiusmodi substitutionem remittere: nec propterea is lædi dicitur, qui fortè alteri superstes fuit, cùm incertũ esset tempore remissionis, vter prior moriturus erat. Quem tex. multùm commendant Doctores præsertim Pan. Castr. Alex. & recentiores, qui & ex eo not. quòd quando aliquid se habet ad damnum & ad lucrum æqualiter, licèt postea damnũ contingat, non tamen ex hoc quis lædi dicitur, nec potest restitui. Et ad hoc illũ tex. reputat singul. Bal. in l. cùm Arthemidorã, col. j. C. vt in poss. lega. sed similis est & text. in l. si pater puellæ. C. de inoffi. testam. & in l. si ea lege. C. de viur. de quo nos multò plura diximus in repet. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, num. 108. quartò & principaliter, & multis sequen.

5
Fratrum cõuẽtio vicissitudinaria, vt eorum bona ad superstitem perueniant.

Et hinc valet conuentio inter fratres, vt altero decedente sine liberis bona ipsius ad alterũ proueniant. Oldr. consi. 539. ad habendam, in j. dubio. Io. And. in addi. Spec. ti. de instrumen. edi. §. porrò, col. vlt. versic. fuit etiam alia quæstio. Alber. in d. l. vlt. col. j. versic. sed quæro pulchram, & iterum col. 3. versi. item quæro duo fratres. & ibi quoque Saly. col. pen. versi. iuxta hanc quæro. & Ias. C. de pact. idem Albe. & Angel. non obscurè, in l. hæreditarium. ff. de bonis autor. indic. poss. & ipse Ange. in l. sancimus. post prin. C. de dona. sed latiùs & clariùs, consil. 179. visis prædictis, col. j. 2. & 3. Masuer. tit. de societa. §. item quando in contractu. Imo. & Ro. in l. Atilius. ff. de dona. Alex. in l. licèt, col. vlt. & ibi Iason col. vlt. versi. secundò habes. Iaco. à S. Geor. col. j. versi. ex ista tamen. Phil. Dec. col. vlt. versi. in glo. ibi, propter vicissitudinem. C. de pact. idem Alex. consi. 83. visa facti narratione, col. ij. versic. & in proposito, & seq. lib. ij. Guid. Pap. consi. 31. Iesu, &c. viso ad plenum, col. ij. versi. sed his non ob. & consil. 214. circa materiam, col. 5. versi. & si dicatur, iunctis præcedentibus. Ias. in l. stipulatio hoc modo concepta, col. 9. versi. secundo hoc prouenit. ff. de verb. oblig. & consi. 211. inter quosdam, col. 5. versi. item ista conuentio, lib. ij. & consi. 5. strenui, col. 4. versi. accedat ad prædictorum, li. 3. & consi. 17. dominus Ioannes, col. vlt. ver. accedat etiam, eo. lib. 3. & consi. 60. spectabiles, col. j. eo. li. 3. & consi. 173. circa primùm, col. 6. ver. tertiò in terminis, li. 4. & Caio. Rui. consi. 126. primò videndum, col. 3. ver. puto igitur, li. j. Phil. Dec. consi. 516. quoniam causa, col. j. Steph. Bert. con. 121. donatio, col. ij. li. 4. & D. Boer. qui alios allegat deci. 355. an pactũ. Maria. Soc. con. 143. in facto proponitur, col. 4. nu. 27. & seq. li. j. Et id satis voluisse videtur propè infiniti Doct. qui dicunt huiusmodi conuẽtionem non indigere insinuatione, quos tibi latè congessi in reper. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, nu. 109. Sed hic tamen vide quę dicam infrà nu. 24. secundum.

6
Pactum fratrum vt existentibus masculis ex eis fœminæ non succedant.

Quibus potes & illud addere quod latè tenuit & probauit Ioan. Campez. in tract. doti. in vlti. parte, quæstio. 79. hoc initio, quia dictum est, valere pactum quod fratres inter se faciunt in diuisione bonorum, vt existentibus masculis ex eis fœminæ non succedant, nec ex testamento, nec ab intestato, vti etiam multis rationibus, cùm in ea specie interrogaretur, respondit Zasius consi. j. cuius est exordium, illustres, nu. 15. & multis seq. lib. 2.

7
Fauor & honor matrimonij.

Item non parui momenti debet videri fauor honorque matrimonij, quod fortè contractum non fuisset, nisi eo pacto apposito, vt primogenitus succederet, sicuti in casu simili dicit Bald. in c. filij nati, tit. si de feud. fue. controuer. inter domi. & agna. Est enim matrimonium res admodum fauorabilis, vt est text. in c. vlti. vbi & hoc not. glo. de condi. apposi. & in c. directæ. & ibi Deci. in vlt. not. extrà de appel. Ideoque sunt in fauorem illius multa specialia constituta, vt per gl. Ioan. Andr. & alios in c. j. in prin. extrà vt lit. non contesta. & per Doct. in l. j. ff. sol. mat. Et cùm illi adhæreat huiusmodi conuentio, ea certè licèt aliàs per se inefficax, transit in naturam eius rei cui adiungitur, valetque secundùm naturam actus cui adhæret & accedit, per l. si tibi rem. ff. de præscr. verb. & l. j. C. de pact. cum simi.

8
Valere institutionem hæredis in contractu matrimonij.

Qua quidem ratione Masuer. vir apud Gallos magnæ in practica authoritatis, in titu. de societate. §. item licèt institutio testamentaria, illud dicit, quòd licèt aliàs de consuetudine institutio testamentaria non valeat, nisi vsque ad certam partem, illa tamen quæ est incidens & conuentionalis valet in duobus casibus in solidum, videlicet in contractu societatis omnium bonorum, & etiam in contractu matrimonij, nempe propter cohærentiam, vt ipse dicit, contractus, in quem huiusmodi pactum incidit. Et idem penè voluit, in tit. de succ. §. item vt dictum est superiùs, & sequitur D. Benedictus in repeti. c. Raynutius, in verbo, duas habens filias, nume. 198. vbi id dicit consuetudine probari.

9
Incidenter multa fiunt quæ aliter non fierent.

Sed & aliàs quoque videmus multa posse fieri incidenter, & in consequentiam, & accessoriè, quæ principaliter fieri non possunt, per l. j. ff. de autho. tu. & l. in modicis. ff. de contrah. empti. & venditio. & l. quædam. ff. de acquiren. rerum domi. & no. in c. in literis, de iure patr.

cum

cum multis & ferè infinitis similibus quæ col legi in Consuet.Picta. titulo decimonono §.vicesimo, in glossa prima, in prima limitatione.

10 *Valet pactũ vt emphiteusis ad primogenitum perueniat.*

Hanc partem adiuuat quod voluit Bal. in l. 2.col.j. versi.item an valeat pactum, & ibi quoque post eum Iason, col.40.versi.secundò quærit Bald.C.de iure emphy. quòd valet pactum in emphyteusis constitutione appositum, vt ea ad primogenitum emphyteutæ tantum perueniat, cæteris liberis exclusis. Ergo nec absimili ratione debet valere pactum in nostro casu. Et quod etiam respondit Bart. consi. 72. ex facto proponitur quòd nobiles, quòd valet pactum inter fratres diuidentes hæreditatem, vt fœminæ eis non succedat stantibus masculis: quod dictum egregium dicit Iason, con.5. strenui & generosi, col.5.ver.3.pro ista parte, lib.& idem quoq; voluit Benedic.in repeti.c. Raynutius, in verbo, in eodem testamento relinquens, le j.nu.186.de testa.

11 *Qui tenuerunt valere pactũ factũ in cõtractu matrimonij vt primogenitus ex eo succedat.*

Et quòd propriùs ad nostram consuetudinem accedit, Guido Pa. non paruæ apud nos authoritatis, sicut attestatur Philip.Deci.consi. 318.in causa istorum nobilium, col.2.Ille (inquam)Guido deci.Delph.267.pactum factum vt dicit valere pactum in contractu matrimonij factum, vt primus filius ex eo nasciturus succedat, in re quapiam. De quo dicit esse text. expressum, in l.diui, versi.pactis.C.de natur.libe.& in l. si inter. ff. de pac.dotali. Et ita dicit fuisse iudicatum in curia parlamenti Delphinatus. Sed & idem videtur voluisse ipse Guido deci. 505.factum est pactum, & deci.seq.in contractu,& sing. 523.quod est eiusdem initij. col.ij.versi. pactum factum est, vbi monet not. tanquam sing.Et sequitur Steph.Bertran.consi.299.alias cùm scriberem, in prin.lib.j. & cõ si.j.Christi,&c.viso,nu.10.& 11.lib.2.& consi. 78.viso,per totum, lib.3.vbi id latè & multis rationibus defendit, & Philip. Decius in l.pactum quod dotali,col.2. versi. hinc conclusio supradicta.C.de pact.& consilio.245.in caussa quæ iam diu, colum.2.& consil.488,viso consilio,col.3.& Cassæ. consi. 53.ex facto, colu.ij. versi.pro decisione.& Hiero. Cagno.in repe.l. vlti.char.pen.versicu.secundò concludit. C.de pactis.

12 *Præsertim in iis quæ sunt dignitatis.*

Et hæc maximè debent procedere in iis quę sunt dignitatis vel iurisdictionis, per id quod no.& copiosè consuluit Pau. Cast consil. 179. in caussa quam magnificus dominus, colum. j. & multis seq. lib. j. quòd valet testamentum disponẽs qđ in castro quopiam aut iurisdictione præferat primogenitus cæteris, siue id sit alodiale, siue etiam feudale. & respondet ad c.j. titu.de success.feu.quod videtur dicere contrarium. Et sequitur Alex. consi.xij.perspectis, ad finem, lib. 5.& Fel.in c.prudentiam, col. tertia. de offi.& po. iud. deleg.& Iason consi. 236.an Rex Romanorum, col.penul. versi. pro eadem parte, libro ij.

13 *Et maximè si non disponitur de omnibus bonis.*

Hæc (inquam) maximè procedunt, cùm nõ disponitur de omnibus bonis in vniuersum, sed tantùm de certis quibusdam, vt de immobilibus, tantum vel de certa re. tunc enim huiusmodi conuentiones valent, vt non obscurè senserunt Bar. & cæteri, in d. l. stipulatio hoc modo concepta.ff.de verbo.obliga.& in d.l.vltim.C.de pactis.& idem Barto.dicto consi.72. colum.ij.versicu.in cõtrarium videtur.& apertè voluerunt Pau.Cast.consil.324.super secundo puncto, in princip.lib.j. Alex. consil. 28.põderatis verbis instrumenti, colum. vlti. versic. non ob.etiam id, libro 3.& cõsi.29. perspectis, colum.pe.versi.videtur etiam, lib.5.Guido Pa. d.sing.523. factum est pactum, in si.primi ver. Iason in d.l.stipulatio, col.8.versi. tertiò principaliter, vbi ita dicit se consuluisse, vti fecit, cõ si. 211.præsens consultatio, colum. 3.versi.circa ergo secundum, li.ij.& consi.233.circa primum, col.4.versi.7.bene faciunt, lib. ij. quod repetitur inter consi. Alber.Brun. consi. 8.vbi ex hoc scribit valere conuentiones D. à Scarápis ne fœminæ succedãt in bonis immobilibus.& idem Iason, con. 5.circa primum, col.6. versi.non ob.secundò, lib. 3. vbi id dicit procedere, etiam si contrahentes vtantur verbo contrahendi.& Philip. Deci. in d.l. pactum quod dotali, nume. 12.& ibi quoque Lancelot.frater ipsius.C.de pactis idem Deci. consi. 516. quoniam, co.4.nu.17.Fran.Curt.iunior consi. j.facti contingentia, colum.7.nu.16. Bened.in repe.c.Raynutius, in verbo, duas habens filias, nu.217.de testa.Chasse.consi. 39.pro decisione colum.3.nu.5. vbi & alios quoq; citat.& Pau. Parisi.consi.72.ad veram, col.ij.nu.16. & seq. lib.4.& Hiero.Gratus consi. 19. dubitatur col. ij.versi.maturius, lib. 1.

14 *Etiam si certa res per modum quotæ relinquatur.*

Illud etiam procedit, vt scilicet valeat huiusmodi conuentio, si certa res etiam per modum quotæ relinquatur, vt nuncupatim voluerunt Pet.Cy. Alber.& Bald.in d.l.vlti. C.de pactis, Alex.d.consi.83.lib. 3.& Stepha. Bertran. consi.70.viso, colum.j.lib.3.& d.consi.78.colum.3.nume.9.eod.lib.3.& Philip.Deci. consil.578.viso consilio, colum.3.num.9. Sed hoc non ausim affirmare, quando contrarium etiã expressè tenuerint Ioan.Fab.& Alexan.in dicta l.vlt.Petr. Ancha.& Imo.in rub. extrà de testa. vterque colum. vlti. Alexand. in d.l.stipulatio, col.5.versi. item limitari potest, & Philip.Deci. sibi quoque contrarius, in dicta l. pactum quod dotali.d.nume.xij.C.de pactis,& d.consi. 184.cum in multis locis, tum maximè, col. 4.versic.successiuè,& versi.seq.& Stepha. Bertran.sibi etiam contrarius, consi.292.nume.4. lib.j.& d.consi.33.nume.3.lib.ij.& consi. 4.visis hincinde, col.3.nu.5.lib.3.& consil. 62.vtinam, colum.j.eo.li.3.& d.consi.167.post prin. eo.lib.3.& consi.105.viso casu, in 6.dubio. libro 4.

bro 4. Chasse. sibi item contrarius, consil. 63. quidam minor, col. x. nume. 16.

15 Pater à quęrēdis potest præiudicare filijs. Et filius patri. Et reus principalis fideiussori.

Denique pater filiis in quærendis præiudicare potest per l. quoties. ff. sol. matri. quam ad hoc no. Thomas Parpal. in l. ij. §. ij. versic. cæterùm, col. 1. ff. eo. Sicuti econtrario filius patri, vt voluit glo. in l. filius. C. de pactis, & Pau. Ca. in l. j. §. si is pro quo. ff. quod quisque iuris, vbi est etiam text. quòd reus principalis potest in quærendis, fideiussori præiudicare, licèt nō in quæsitis, per l. vlti. ff. de pactis. Potestque similiter debitor fraudare creditorem in quærendis, licèt non in quæsitis. l. qui autem, in princ. ff. quæ in frau. credi. cum multis similibus, quę abunde congessimus Pict. Consi. titu. ij. §. 11. in glo. 4. At nihil liberis nondum natis quęsitum videri potest. Ergo possunt parentes illis præiudicare.

16 Contra præcedentia. Hæreditas pacto relinqui non pōt.

CONTRA videtur hoc pactum non valere multis rationibus. Nam primum non potest hæreditas pacto aut conuentione inter viuos dari. l. hæreditas. C. de pact. conuen. & l. ex eo. C. de inutil. stipul. & l. vltim. ff. de suis & legi. cum si. Nec in fauorem quidem piæ causæ, vt voluerunt Angel. Fulgo. & Pau. Ca. in l. tale pactum. §. vlt. ff. de pact. & idem Pau. Ro. Fran. Aret. & Anto. Alexand. in l. pactum. C. de colla. & Roma. in repe. authen. similiter, in 6. speciali contractuum. C. ad leg. Fal. De quo tamen alibi diximus.

17 De eadē re.

Hinc pactum quod dotali instrumēto comprehensum est, vt quæ matrimonium contrahit, æqualiter patri succedat cum cæteris fratribus, iure est improbatum, per d. l. pactum quod dotali. C. de pact. vbi Bald. Salyce. & recentiores per eam dicunt, eos decipi, qui matrimonium spe fauoreque huius pacti contrahunt. Et vt dicit Bal. loquens in huiusmodi casu, in l. cùm Archimedoram, col. ij. ver. sed nū quid per consuetudinem. C. vt in pos. leg. stultus est qui sic contraxit.

18 Pactū quærendæ futuræ hæreditatis nō valet. Nec firmatur iuramēto.

Et id quidem generale est, vt quocunque modo non valeat pactum quærendæ futuræ successionis, per l. cum donatione. C. de transac. & l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. oblig. cum si. Idque adeo, vt etiam iuramento non firmetur, vt voluit gl. in l. si quando. §. si illud, in verbo, grauari. C. de inof. test. & in l. pactum, & ibi Bal. in 5. oppo. Fulg. Ro. & Pau. Ca. C. de colla. Cy. Bart. Ang. Saly. Pau. Ca. Alex. qui hoc dicit communiter teneri, Iason in d. l. pactum qđ dotali. C. de pactis. Bart. in l. vlt. & ibi etiam Angel. Pau. Ca. & alij, eo. ti. & idem Bar. in l. 3. ff. de test. & in d. l. stipulatio hoc modo concepta, & ibi quoque Alex. col. 3. & idem Bart. in l. si quis pro eo, colum. 3. de fideius. & consi. 8. factum tale proponitur, quidam nomine Thebaldus, col. 3. vers. sed dubiū facit, & consi. 212. promitto tibi, Bald. consil. 441. visis statutis, post princi. lib. 5. & Anto. But. in cap. cum contingat, colum. 3. & ibi etiā Imo. in primo casu secundi membri principalis, extrà de iureiur. Domi. in c. quamuis, de pactis, lib. 6. Iaco. Alua. in cap. moribus, col. 2. ver si. quæro ab extrà, titu. si de feu. fue. contro. inter do. & ag. vbi reprehendit Bald. qui solus omnium ibi tenet contrarium, & Fulgo. con. 73. paterfa. habens filium, col. 3. Panor. in cap. ij. col. 3. de concef. præben. & con. 48. Augustinus, ad fi. lib. ij. Pau. Cast. consi. 448. non est dubium, col. 1. lib. 1. & consil. 419. viso puncto & aliis, in prin. lib. ij. Alex. consi. 28. ponderatis verbis testamenti, col. 3. versi. istam conclusionem, lib. 5. & Philip. Deci. consi. 63. cuius superscriptio incipit, substitutio facta, in fine. & consi. 184. an valeat pactum, colum. 3. versic. & tale pactum, & consi. 203. vt vera resolutio, colum. 1. & consil. 236. non parua, colum. vlt. & con. 494. quòd suprà, col. j. nu. ij. & consi. 608. diuino, ad fi. & Georg. Nat. in repe. cap. quamuis, col. 16. versicu. 5. fallit. de pact. lib. 6. Step. Bertran. consi. 29. cum aliàs, post princ. li. 3. & consi. 292. ponitur in facto, nu. 4. eo. lib. j. & consi. j. Christi, &c. viso consultationis themate, nu. 88. lib. ij. & consi. 33. prætensæ conuentiones, nu. 3. eo. li. ij. & con. 196. ex themate, colum. 3. versic. ad quartum, li. 5. quem plurimi allegant, pro j. lib. & Iason. con. 87. in tertio dubio, lib. j.

19 Est enim cōtra bonos mores.

Et horum quidem ratio est, quoniam huiusmodi pacta sunt contra bonos mores, per l. ex eo. C. de inutil. stipul. & d. l. stipulatio hoc modo concepta: vt pote quæ liberam testandi facultatem auferant, quæ nec restringi quidem potest, per text. in l. cùm duobus. §. idem respōdit, societatem, in illis verbis, nec libertatem de supremis iudiciis quis cōstringere poterit. ff. pro socio. Quod bene facit pro eorum op. qui dicūt nec quotam quidem hæreditatis ita relinqui posse, vt suprà diximus numero abhinc 5. Sed & id pactum inducit votum captādæ mortis d. l. vlti. ibi, plenæ tristissimi euentus, & ibi glos. C. de pactis, & l. de fideicommisso. C. de transac. & in simili dicitur, in cap. ne captandæ, & in c. detestanda, de concef. præben. lib. 6.

Et inducit votū captādæ mortis.

20 Idēq; nec valet huiusmodi pactū etiā aliās fauorabile ratione æqualitatis.

Confirmo duobus modis ex d. l. pactum, de pac. Primò, nam si pactum id non valeat in casu d. l. pactum, de pac. vbi in pactum deducebatur, id quod erat de iure communi, videlicet quòd succederēt filij æqualiter. quæ res admodum æqua est & iuri communi concinens, ꝙ æquales facit liberos, vt latè diximus quoque in princip. quartæ quæstionis. Multò magis obtinet in pacto de quo agimus, quod prorsus est contra ius commune, & vt plerique existimāt, odiosum, sicuti & illic diximus. Secūdò, quia in d. l. pactum, atque etiam in d. l. hæreditas, de pac. conuen. aderat fauor matrimonij, sicuti & in nostro casu, vt proinde intelligas hic nihil

hil facere hunc fauorem matrimonij, quo magis tale factum valeat. Et ideo no. Bald. Saly. & Iason, in d.l. pactum. C. de pact. fauorabiliorē esse causam liberi arbitrij, quàm matrimonij vel dotis. quod & idem dicit Bal. in d.l. pactū. C. de collat. Et ita quidem id obtinet, vt nullū remedium competat ob id pactum non obseruatum, vt dicit Bal. in l. cum Archimedoram, col. vlt. versi. secundò quæretur. C. vt in pos. leg. per d.l. pactum, vbi id dicit esse expressum. Sed & paulò post subdit, non posse agi ad interesse quia stultus fuit qui sic contraxit, ideo sibi imputet.

Fauorabilior causa liberi arbitrij quàm matrimonij.

21 *Parētes nō possunt filios priuare legitima.*

Adhæc non possunt parentes liberos sine causa priuare sua legitima, vt constat ex titu. ff. & C. de inof. testa. & ff. de libe. & posthu. & C. de libe. præte. Et id obtinet in nascituris, nedū in iam natis, quando & qui post testamentum nascitur rumpit testamentum in quo præteritus est. l. posthumus. ff. de libe. & posthu. & l. j. & 3. ff. de iniust. test. & l. j. ij. & 3. C. de posthu. hære. insti. cum si. Nec porest nōdum natus exhæredari, cùm nulla subesse causa possit. l. si quis in suo. C. de inoffi. testa. Quinetiam donationes inofficiosas impugnat, qui post donationem nascitur. l. si rotas. C. de inoffic. dona. vt non immeritò Iaco. Aluar. & expressiùs Cardi. Alexan. in cap. si filij, titu. si de feu. fue. contro. int. domin. & agn. dixerint non posse parētum pactum præiudicare filiis etiam nascituris. Sed ex huiusmodi pacto quo primogenitus debet in totum succedere, cæteri liberi priuarentur sua legitima: ergo non valet.

22 *Qui tenuerit nostrum pactum non valere.*

Postremò hanc partem in specie quæstionis nostræ tenuit Ioan. Corse. in deci. Tholo. d. quæstio. 452. cuius hoc principium, item fuit quæsitum an valeat, vbi & ita dicit fuisse iudicatū, & etiam Philip. Deci. nulla Corse. mentione facta, consilio. 225. incip. in causa quæ quondam iandiu agitata fuit. & voluisse videtur Ioā. Fab. in d.l. vlt. ver. item quid si pactum. C. de pactis. & in l. j. C. si man. ita veni. ne prostit. dum se remittit, vt verbis nostrorum vtar, ad ea quæ dicit in priore loco. Et latissimè omnium Aegidius Bellamera cons. 17. contrahens matrimonium, per totum, quem omnino vide. Et hoc ego verius existimo quantùm ad ius commune pertinet, vt videlicet non valeat pactum vt succedat primogenitus, ne in minimam quidē hæreditatis portionem, quando & d.l. pactum de pact. non loquatur (quod iam diximus) de vniuersa hæreditate, sed portione tantum, quæ erat ab intestato peruentura ad eum, in cuius fauorem fit id pactum. Nam si de integra hæreditate pactum fit, multò minus valebit, cum eo cæteri filij legitima priuarentur.

23 *Respōsio ad contraria.*

Non obstant adducta ad priorem partem. Primum enim quod dicitur, in d. cap. j. tit. de fil. nat. ex mat. præterquam quòd continet magnam iniquitatem, vt dicunt ibi Iac. Bel. Bald. Matti. Lauden. & Card. Alexan. per text. in §. illud quoque, in Authen. de nupti. Non procedit de iure communi, sed tantùm de consuetudine, & ea quidem non generali, sed tantùm Mediolanensium, vt declarat text. ibi. in fi. & no. Iac. Aluar. non semel, Matti. in fi. & Card. Alexand. in princip. & iterum in fi. qui & hinc dicunt non id esse obseruandum in aliis locis in quibus non esset ea cōsuetudo. Sed & quod illud procedat ex cōsuetudine band dubiè eriā declarat text. loquens in eodem casu in c. filij nati, titul. si de feud. sue. contro. int. do. & ag. cū dicitur, Nam quamuis ratione improbetur talis conditio, ex vsu tamen admittitur: & ibi hoc etiam no. Alua. & Card. qui expressè dicit, quòd vbi non esset talis consuetudo, non valeret pactum, de quo ibi igitur, & ante hos Bar. in d.l. pactum, & ibi quoq; alij recentiores. C. de colla. Itē ibi est pactū de non succedendo: hic aūt de succedendo est, vt postea dicemus latiùs. An autem valeat consuetudo quòd parentes in matrimonio possint pacisci vt primogenitus succedat, inferius quoque tractabimus.

24 *Ad incertitudinem, & pacta vicissitudinaria.*

Secundum quod dictum est de incertitudine futuri primogeniti, ita dilui potest, vt videlicet iura quæ in eam rem allegantur & similia procedant in pactis, & conuētionibus vicissitudinariis, cuiusmodi non est pactum, de quo loquimur. Sed & illud item dici potest, ea procedere in pactis quæ non respiciunt futuram successionem, vt patet ex iuribus, & deci. Doct. in id adduci solitis. At super futura successione non valent pacta etiam vicissitudinaria, vt scilicet ex duobus is qui superuixerit, alterius rebus potiatur, vt est text. apertè declarans ea non valere nisi inter milites, non etiam inter priuatos, in l. licèt, & ibi Bar. Bal. & alij, qui id multùm commendant. C. de pactis, & Bar. d. consi. 212. promitto tibi. Alex. d. consi. 28. col. vlt. versi. non ob. etiam id. li. 3. Pet. Ferra. in for. libel. in cau. societa. col. 3. versi. quid autem si in hac generali. Guid. Pap. sibi contrarius cons. 115. dominus Ioannes, in fi. & consi. 218. indubitantet, in 7. dubio, versi. tertiò quia dictū pactum, & consi. 234. non valuit, colum. j. versi. nec etiam valuit. Iason. d. consi. 87. vbi suprà, lib. j. & consi. 146. præsupposito, ad fin. lib. 4. Philip. Deci. in d.l. pactum, colum. ij. versi. & ex his infertur. C. de colla. & consi. 63. cuius superscriptio incipit, substitutio, col. ij. versic. venio igitur. iuncto fin. eius consi. & cons. 203. & vera resolutio, col. j. & consi. 488. in causa & lite, colum. vlt. & consi. 516. quoniam causa, colum. j. Steph. Bertran. d. consi. 29. cùm alias, in princ. lib. 1. consi. 33. prætensæ, num. 4. lib. ij. Fran. Curt. Iunior, in d.l. licèt, colum. 7. vers. septima dubitatio, C. de pact. & cons. 81. viso. col. j. in fi. & seq. cons. 151. circa præmissam col. 2. versi. præmissis, cum seq.

25

Tertium quod innititur fauore matrimonij

Ad fauorē matrimonij.

nij, nihil obstat, vt planè demonstrauimus supra ex d. l. pactum. C. de pactis. & d. l. hæreditas. C. de pactis conuent. in quibus non absimiliter pactum erat appositum in contractu matrimonij, nec propterea robur ex eo accepit, cum vt iam diximus ex Bald. & Sal. fauorabilior sit causa liberi arbitrij, quàm matrimonij. Præterea licèt sint multa specialia, & priuilegia in fauorem matrimonij cōcessa, ea tamen locum habent in casibus tantum expressis, nec ad alios sunt extendenda non specialiter priuilegiatos, sed in his ius commune obseruari debet, secundùm Bald. in l. in fraudē §. vlt. per illum text. ff. de testa. mili. cum infinitis si. & concord. à me collectis, in tracta. Retractuum, titulo 1. §. 1. in gloss. 14. in verbo, *ou equipollent a vente*, nume. 96. ego verò, & multis seq.

26 *Ad coharentiam contractus.*

Ex quibus etiam facilè intelligitur nihil hic prodesse cohærentiam contractus validi, quia in d. l. pactum, & dict. l. hæreditas, pactum fuit adiectum contractui matrimonij: quod & si valeat, non tamen valet pactum ipsum, vt & plerunque aliàs videmus ratos manere actus principales, irritis reiectisque pactis adhærentibus, & clausulis in iis appositis, vt no. per Legistas in authen. ingressi monasterium C. de sacr. eccle. & in l. vbi ita donatur. ff. de donat. cau. mor. & per Canoni. in c. vlti. extra de condi. appo. & aliis locis inibi citatis.

27 *Ad Masuerij decisionē.*

Nec adfert præiudicium illa Masuer. deci. quia ille ipse in secundo loco alibi eam ita intelligit, vt procedat cùm nulli supersunt liberi. Et si aliqui (inquit) supersint, non possunt priuari legitima per quascunque conditiones appositas in contractu matrimonij. Sed & ego nō video quoniam pacto institutio hæredis possit fieri in contractu matrimonij, vt pote legibus resistentibus, per d. l. pactum, cum si. Ideo non puto veram hanc Masuerij sententiam, etiam seruata legitima filiis. Nam in d. l. pactum, optimè seruabatur legitima, cùm pactum esset de æquali liberorum successione, & tamen non valet.

28 *Ad id quod multa incidenter fieri possis quę non principaliter.*

Et eadem quoque ratione refellitur quod mox sequitur, multa fieri posse incidenter, quę non principaliter: quoniam vt patet ex d. l. pactum, id de quo loquimur nec principaliter, nec incidēter fieri potest. Nam nec id quod de multis dicitur, ad omnia trahi oportet. Nemo enim dixerit hanc consequentiam valere, multa ita fieri possunt, ergo omnia.

29 *Ad dictum Bal. de pacto, vt emphyteusis perueniat ad primogenitum.*

Id autem quod dictum est ex Bald. in d. l. 2. C. de iur. emphy. valere pactum, vt emphyteusis ad primogenitum perueniat, multùm differt à specie proposita, tum quia illic à principio fuit liberum domino concedere, aut non concedere emphyteusim, ergo potuit eam legem quam voluit apponere. l. videamus. §. iurare. ff. de in lit. iuran. hic autem nihil tale est. Tum quia etiam si quis acceperit emphyteusim pro se & liberis, potest ex multorum sententia vni illorum prælegare. Et qui contrariū tenent, hac potissimum ratione inituntur, q; emphyteusis per huiusmodi concessionem iā est quæsita saltem spe, si non re omnibus liberis, magis ex prouidentia & concessione domini, quàm patris, qui ob id non potest illis nocere, vt plenè tractatur à specul. tit. de loca. §. nunc aliqua, versi. 78. & plenius ab Imo. in c. potuit, in vlt. char. eo. titu. plenissimè omnium à Iasone in l. 2. col. 74. versi. 22. & vlti. C. de iure emphyt. Sed tu vide quos longa serie citauimus in tract. Retractuum, titu. 1. §. 21. glos. 6. in verbo, *s' il est plus proche*, nume. 23. 24. 25.

30 *Si duobus fratribus cōcedatur emphy. vt maior natu alterutrius succedat.*

Quid autem si in hoc casu de quo nunc loquimur, ita concedatur emphyteusis duobus fratribus, vt maior natu alterutrius succedat, vtrùm duo primogeniti vtriusque fratris succedāt, an alter eorū, qui videlicet est maior natu tantùm, videbis postea in 67. quæ. principali, quam de hac re priuatim apponemus.

31 *Ad deci. Guid. Pap. Nascituro posse stipulari pater aut notarius.*

At illę Guido. Pap. deci. si de donatione facta in contractu matrimonij primogenito nascituro intelligantur, nihil video, quid illis obstet, quò minus valeat talis donatio, si interuenerit stipulatio notarij aut patris, vt dicit ipse Guid. quoniam & nasciturus filiis potest pater stipulari. l. si quis operas, cum gloss. in verbo, posthumos. ff. de ope. liber. cum si. per illum allegaris. & præterea voluit Barr. in l. quod dicitur, ad fin. vers. sed quære an pater, & ibi Imo. Alex. Ias. col. pe. & vl. per tex. in l. Paulus. §. Paulus, le j. ff. de bo. lib. & idē Bar. in l. item prętor. ff. de suis & legi. & Alb. in rub. ff. de verb. oblig. col. j. num. 2. Bald. in l. si in personam, colum. vlti. C. de fideicom. & in l. qui se patris, colu. vlti. in vlt. quæst. C. vnde liberi. & in l. 2. in 17. q. C. de iure emphy. Aegid. Bellamer. consi. 17. contrahens, post prin. ipse Gui. cōsi. 54. cùm in facti, in si. & consi. 60. ad dubia elicita, in 3. dubio, & cōsi. 176. pro diffinitione, in 4. dubio, & sing. 499. exceptio, versiculo. filio nascendo.

32 *Vt etiā post mortem patris accipiant.*

Nec id quidem tantùm procedit (vt id quoque addas Guid. Pap.) vt filio nascituro quid quæratur ex stipulatione patris, in vita ipsius patris, sed etiam post mortem eiusdem, vt probatur in l. pater cum filiæ, & ibi Bald. qui id nūcupatim no. ff. de pact. dot. & in l. quodcunq;. ff. de verbo. oblig.

33 *Donari posse inter viuos post mortem mandantis.*

Quinetiam potest (vt id item addas) titulo donationis inter viuos, ab extráneo aliquid alteri donari post mortem ipsius donantis. l. j. & seq. C. vt acti. ab hære. & l. hæreditarium. ff. de bonis auto. iudi. poss. & l. nā & si cùm moriar, & ibi Bar. in vlt. op. ff. de condi. indeb. & l. vlti. C. de contra. & commit. stipul. & §. post mortē Instit. de inutil. stipul. & no. glos. in l. vlt. in verbo, accommodauerat, in fin. & ibi Doc. C. de pactis, & glo. in d. l. hæreditas, in verbo, tenul la actio

la actione.C.de pactis conuen. & glos.j. In l.j. ff.de testa.Oldra. latè consil. 1 14. factum tale est,quædam mulier, & consil. 129. ad habendam, post prin.vbi ad hoe multa allegat. Ioan. And.in addi.Specul.tit.de instr.edi.§.porrò,colum.vlt.versi.fuit etiam alia quæstio.Bar. d.cósi.212.Ange.consi.179.visis prædictis,colum.j.Panorm.in cap.2.colum.3.de conces. præbē. Alex.consi.83.vrsa,colum.3.versi.& in proposito,lib.2.ipse Guid.Pap.consil. 23. viso facto, colum.2.versi.item videtur, & iterum consi. 31.viso ad plenum,colum.2.& seq.Iason consi.6.exhibentur.col.3. versi.sed istud, libro 3. Steph.Bertran.cons. 315. quoniam Andreas, nu.2. li.ij.& con.266.etiam si nó tantùm, nu. 2.& iterum nu.7.& 8.eo.lib.2.& cósi.70.Christi,&c.viso,nu.ij.lib.3.

34 Iterū ad decis.Pap.

Quod si intelligas illas Guid. Pap. deci. (vt ad eas tandem redeamus) vt aliquid relinquatur per modum (vt ita loquar cum nostris) successionis,id est,iure successionis, hæ certè sunt omnino falsæ ex his quæ iam latè diximus.. Et ita scienter distinguit Bar.in d.consi.212.promitto tibi.

35 Ad Pauli responsum.

Ad Pau.Ca.d.consi.179. lib.j. in quo scribit valere testamentum disponentis, vt in feudo castri præferatur primogenitus, facilè est quod respondeatur. Nam is, vt apertè constat; non loquitur de pacto futuræ successionis, sed de testamento, in quo potest pater primogenito aut alteri relinquere præcipuum quippiam, seruata aliis liberis & hæredibus sua legitima. Et cum hoc quoque expressè tenet contra illum Iacob.à S.Geor.in tract.feud.in verbo, & cum pacto,quod de ipso feudo,&c.col.5.vers. vlterius quæro.

36 Ad id quod de quærendis dictū est

Quod autem nouissimè pro contraria parte dictum est, in quærendis posse patrem filio præiudicare, licèt non in quæsitis, non procedit in hoc casu,quãdo liquidò comprobatum est, non posse patrem filium nasciturum priuare legitima. Nec de futura successione quicquam inter viuos disponere. Ad id autem quod diximus posse disponi inter viuos de certis quibusdam bonis etiam per modum quotæ: id non expeditum est, quando multi tenent contrarium, vt etiam ibi diximus.

Septima quæstio.

1 An saltē illud pactum possit consuetudine, aut statuto confirmari.

SED quæstionis est, & hæc septimæ locū obtinebit, An saltem possit id pactum de quo quærimus consuetudine, aut statuto confirmari, id est, an possint statutum aut consuetudo facere, vt valeat id pactum. Et primo quidem ingressu multis videbitur non esse dubium, quin verè possint, per tex.In d.c. mulier,tit.de fili.nat.ex mat.& in d.ca. filij nati,tit.si de feud.fue.cont.Int. do. & ag.vbi Bal. Alua.& Card.notant istiusmodi pacta, de quibus in illis locis, licèt de iure non valeant, ex consuetudine tamen admitti & approbari. Et idē dicit Bar.in d.l.pactū, & ibi quoque idem Bald.in 2.oppo.Saly.col.vlt.ver.quæro primò. Angel.Pau.Ca.col.ij.& Corne.col.3.C. de collat.& idem Bar.consi.72.col.ij. versi. præterea per statutum.& Bald.in l.de quibus, colum.ij. versi.item non valet pactum.ff. de legib.& in l. cùm Archimedoram,colum.vlt.versi. sed nunquid per consuetudinem.C.vt in pos. leg.Angel.consi.66. visis, col.vlt. Aluar. in c.mulier, col.ij.versic.nota quòd licèt pactum, situ.si de feud.fue.contro.Imol.in l.ille autem,in fi.ff.de hæred.institu.Steph. Ansre.d.dec.Tholo.452. Philip.Deci.in dicta l.pactum quod dotali,colum.prima,in primo notab.& latius colum.ij. hinc conclusio supradicta.C.de pactis, & consi.516.quoniam causa,col.ij. versi. non obstat quòd Alex.& seq.& consil.578.viso consi.col. 3.nu.9.& nouissimè Viglius Phrysius in §. accessit,in verbo, libripendæ, in fi.Insti.de testa. ord.Nec obstat(inquit)Bal.in d.l.cū Archimedoram, quòd ea pacta videantur esse contra bonos mores, quia istud est ex quadam suspicione, non autem ex necessitate legis, per l.ij. C.de pactis.

2 De eadē re.

Sed aduerte quòd illi tex.quos allegãt Doc. vbi suprà, loquuntur in pacto de non succedēdo, sicuti etiam expressè loquuntur, & declarant magna eorum pars, quos citauimus, vt videlicet possit statutum dare robur huiusmodi pacto de non succedendo. Et si id expressè nó dicerent, sed id tantùm simpliciter, vt pactum de futura successione robur ex statuto aut consuetudine accipiat, per d.text. deberent tamen intelligi de pacto de nó succedēdo, de quibus loquuntur text.quos allegant iuxta doctrinam Bar.in l.non solùm.§.si liberationis.ff. de libe. lega.cùm si.Nullus autem eorum expressè aut tacitè dicit quòd possit statutum confirmare pactum de succedendo, præter Deci.de quo postea dicemus, & Bal.in d.l.cū Archimedoram, vbi nuncupatim loquitur in casu l.pactum. C. de pactis, quę loquitur de pacto de succedēdo.

3 De eadē re.

Sed idem Bald.in huiusmodi pacto contrarium tenuit, vt videlicet non possit statuto cōfirmari, in l.ij.col.ij.versi.item in pacto, de futura successione.C.quæ sit long.consue. quem sequitur Alex. in addi.eiusdem in d.l.cū Archimedorā, & in d.l.pactum,col.2.ver.fallit tamē hæc regula, & ibi quoque Iason, col.ij. C. de pactis, & idem Alex.in l.vl.paulò antè fi.eo.ti. & in d.l.pactum,col.j.vers.vtrùm autem sit,& ibi etiam Iason col.ij.in 4.limitatione,& Iaco. à S.Geor.post prin.C.de colla. & idem Alex.in l.stipulatio hoc modo concepta,col.3.versi.an autem possit,& ibi etiam Iason col.ij.in vl.no. ff. de verb.oblig. & ipse Iason in l. de quibus, col.17.versi.& an consuetudine.ff.de legib. & con.87.consultus,col.vlt.lib.j.& Philip. Deci. d.con

d.consi.225. nuncupatim loquens de pacto apposito in matrimonio, vt primogenitus succedat, & consi.236. non.patria, col. vlt. & Geor. Nata.in repe.c.quamuis, col. 5. versi.ex his regulam habes, de pac.lib.6. & Steph.Bertran.d. consi.29. cùm aliàs scriberem, col.j.lib.j. & consi.1.Christi, &c. viso consultationis themate, nu.91.lib.ij. & consi.267. si pactum, col.j.lib. 5. vbi hanc dicit esse communem, nec ab ea recedendum in iudicando & consulendo, & Iason d.consi.87.col.vlt.lib.j.

4 *De eadē re.* Mouetur Alex. quique eum secuti sunt, quoniam, vbi aliquid prohibetur fieri per pactum, ob id quòd sit contra bonos mores nec per statutum quoque fieri potest, vt not.Bar.in l.omnes populi, in 5.q.princ. & ibi Angel. & alij.ff. de iust.& iur.& idem Bar. in l.non impossibile, in fi.ff. de pact. Sed hæc pacta de succedendo ob id prohibentur, quòd sint cōtra bonos mores, per d.l.stipulatio hoc modo cōcepta.ff.de ver.obl.& l.ex eo.C.de inutil.stipulatio.& diximus in præcedenti quæstio. Igitur per statutū non potest robur accipere. Pactum aūt de nō succedendo de quo loquuntur iura contraria, & Docto.pro priori parte allegati, vt diximus, non est contra bonos mores, vt not.omnes in dicta l. pactum. C. de collat. Alioquin enim non confirmaretur iuramento, per d.c.quamuis, de pac.li. 6. quoniam quod contra bonos mores est, iuramento confirmari non potest, cap.non est obligatorium, & ibi Dyn.de regu. iur.lib.6.

5 *De eadē re.* Verùm Philip.Deci.in d.l. pactum quod dotali, col.ij. vbi suprà.C.de pactis, sibi in hoc expressim contrarius, contrariam partem tenet. Nam licèt, inquit, tex. in d.c.filij, videatur loqui in pacto negatiuo de non succedendo, dū ibi dicitur, filios natos ex tali matrimonio non succedere, tamen videtur in se tacitè continere pactum affirmatiuum de non succedendo, pro filiis alterius matrimonij, vt etiam Bal.in eo loco expendit. Et idem dici potest de d.c.1. de filiis natis ex mat. ad mor. contract. Ad id autem quod dictum est, non valere statutum vbi non valet pactum, quia est contra bonos mores, responderi posse, illud intelligi, quando continet turpitudinem, & ita loquitur Bar. in d.l.omnes populi. Secus si nō agatur de turpitudine, sed tātùm de prohibitione iuris, quia licèt non valeat pactum, valet tamen statutū, vt dicit Bar.ibi. Et ita videtur in hoc casu, quia facultas testandi est de Iure Ciuili, vt no. Ang. in §.1.in Authen.vt factæ nouæ constit. Et dato quòd substantia testamenti esset de iure gentium, tamen adiectiones sunt de Iure Ciuili, vt dicit Bar.in l.interdum.ff.de condi.indeb. vnde ista facultas libertatis, quæ in testamento requiritur, videtur à Iure Ciuili introducta. l.j. C.de sacro.eccl.& d.l.stipulatio hoc modo cōcepta.ff.de verb.oblig.& d.l.ex eo.C. de inutil. stipul. Et ideo per statutum mutari potest.§.vl. Insti.de iur.nat.gen. Præterea ad iudicandum an sit aliquid contra bonos mores, inspicitur locus ciuitatis in qua de hoc agitur. Litē apud Labeonem, in prin.& in versi.sed adiicitur, ibi non videri esse contra bonos mores illius loci. ff.de iniuriis, vnde cùm à statuto hoc permittatur, non videtur esse contra bonos mores ciuitatis. Et idem propemodum dicit ipse Deci. d.consi.516.

6 *De eadē re.* Adde & tu ad Deci. ex Soci. in d. l. pactum quod dotali, de pactis, illam Bar.dec.in d.l.omnes populi, procedere quando sunt mali mores, qui per legem boni non possunt fieri, repugnante lege naturali aut diuina, cui lex ciuilis aduersari non potest, vt nō.in l.vlt. C. si contra ius vel vti.publi. Secus si effici possunt boni, remota prohibitione ipsius legis, vt in nostro casu, quo lex ipsa concedit inter milites. d.l.licet, de pactis. ergo & inter alios quoque concedere potest. Et ita vt subdit Soci. declarat illud Bar. dictum elegantem doc.Fran.de Alber.in addi. Quod si quis obiiciat text.in l.ex facto, in prin. ibi, est enim iniquum. ff. de vulg. & pupil. Ex quo no.Pau.Ca.ibi, quòd per priuilegium, vel statutum tolli non potest libera testandi facultas. Certè in promptu responsio est ex Alex.eo. in loco, quòd ibi princeps concessisse non videtur, non tamen dicitur, quòd non possit. *Authoris sententia.* Et ego semper in ea opi.fui, vt statutum vel cōsuetudo id pactum confirmare possit: atque ita aliquando censui in causa magni ponderis huius nostræ Curiæ, in qua inter multos audiui duos nostræ Decuriæ Præsides D.Io.De Gouy, & Iacobum Spifamum nunc episcopum Niuernēsem laudatissimum multas magnasque reconditioris doctrinæ rationes, & argumenta adducere.

7 *De eadē re.* Sed vtrumcunque sit verius, illud tamen in multis huius regni partibus obseruamus, vt huiusmodi pactum in contractu matrimonij factum præsertim inter nobiles teneat, maximè si iuramentū interuenerit, vt retulit Aufretius in deci.Tholo.deci. 451. vbi ita dicit fuisse diiudicatum multis arrestis. & Benedic. in repe. c.Raynutius, in verbo, duas habens filias, nu. 197.& multis seq. extrà de testa. vbi multa adducit vt hanc partē tueatur, quæ sunt illic omnibus obuia. & ita quoque iudicatum fuisse in Burdegalensi parlamento asseruit Briandus à Vallea, cùm de hac re sermo incidisset, vt in principio huius quæstionis recensuimus. Sed hoc semper intelligo reseruata legitima cæteris liberis, per ea quæ suprà diximus iūctis no. per Card.in d.c.j.u.de fili.na.ex mat.ad morg. qui ita intelligit consuetudinem de qua text. ibi loquitur.

Octaua

Octaua quæstio.

1 An parëtes possunt huiusmodi pactum reuocare.

AT illud dubium, & octauo vertitur, An parentes qui in contractu matrimonij huiusmodi pactum apposuerunt, posteà poterunt id pactum reuocare & filios ad suam successionem æqualiter admittere. Sanè Iac. Aluar. & Card. Alex. in d. c. filij, in fi. tit. si de feud. fue. contro. loquentes in casu illius c. dicunt posse contrahentes postea mutare voluntatem, & per contrarium pactum conuenire, vt succedant filij, quos in ipso contractu matrimonij à sua successione repulerunt, per no. per gl. 1. in §. si facta, eo. tit. & in l. si pro parte. §. versum. ff. de in rem verso. Quod & cõfirmatur, quòd quãdo alicui quæsitum est ius ex meo contractu facto cum alio, possum id ius mea pœnitentia reuocare. l. 3. & ibi Bart. ff. de seruis expor. & l. qui Romæ. §. Flauius, & ibi Bar. & alij. ff. de verb. obl. & l. j. & ibi Bal. C. si mancip. ita fue. alie. cum si.

2 De eadẽ re.

Item quia huiusmodi pactum est veluti quędam dispositio à coniugibus facta supremi iudicij dispositionem præueniens, & inde naturam mutabilem assumens, per l. si filia. §. Papinianus. ff. fami. hercis. & l. pa rẽtibus. C. de inoff. testa. & l. vlt. C. de pac. Qua ratione Oldra. consilio 231. incip. vt eius de quo quæritur, post princ. respondit quòd si rex diuisionem fecerit inter filios, eam tenere iurantes, & ita vni regnum vnum assignet, alteri alterum, potest Rex ipse si velit huiusmodi diuisionem reuocare, & sequitur Bald. in §. item sacramenta, colum. penul. versi. quæ fuit de facto, titu. de pac. iur. fir.

3 De eadẽ re.

Et hanc partem expressè tenuit Corse. in de ci. Tholo. q. 453. incip. item fuit quæsitum pręsupposito quòd tale pactum. Quo etiam in loco Ansre. in addi. dicit hoc de iure esse verius. Contrarium tamen dicit in Francia obseruari. & in hoc fuisse lata plurima arresta parlamenti, hincque occasione sumpta multas rationes adfert, quibus hæc posterior pars defendi posset, quas subscribere supersedeo, cùm illic obuiæ sint omnibus, & idem nouissimè tenuit D. Boer. deci. 204. quæritur vtrùm valeat, col. 7. versi. & hoc probant, vbi & alios multos citat in aliis tamen casibus loquentes, vt comperies si tibi vacet illos videre.

4 De eadẽ re.

Priorem autem sententiam cõfirmat quod Bal. in hac specie interrogatus respondit cons. 383. quod domina Agatella, lib. 2. Quispiam enim alteri donauerat, ea lege vt si donatarius decederet sine liberis, res donata ad alium deueniret. quærebatur an donans posset huiusmodi donationem reuocare in præiudicium illius ad quem bona debebant peruenire post mortem donatarij, si sine liberis decederet. Et respondit posse per d. l. 3. de ser. expor. & l. si pecuniam. §. si seruum. ff. de condit. ob cau. & no. per Bar. in d. §. Flauius. Nam & hæc videtur esse quædam mortis donatio, vel mortis causa capio, quantùm ad posteriorem donatarium, per l. nec fratris. C. de donat. caus. mort. Ideo habet locum pœnitentia. l. non omnis. ff. si cer. pet. & l. Senatus. ff. de dona. cau. mortis, & alia quoque multa circa id dicit quæ tu videre poteris.

5 Declaratio præcedentiũ.

Et si tu hanc partem sequaris quæ mihi iustior esse videtur, eam intellige procedere, nisi alius quispiam futuris coniugibus, aut etiam iam maritatis (nihil enim iam inter vtrunque interest) rem aliquam donauerit ea lege, vt eorum primogenitus in ea tantùm succedat. Nã tunc non esset liberum solis ipsis parentibus alios filios ad eius rei successionem admittere in præiudicium primogeniti, cui id ius quæsitum est ex prouisione & pacto donantis, ar. l. si post mortem. §. vlt. ff. de bo. pos. cont. tab. & c. 1. & ibi per Doc. tit. de succes. feud. & no. per Bald. in authent. si quas ruinas. C. de sacro. eccle. & in l. 1. ad fin. C. per quas perso. no. acqui. cum si.

6 De eadẽ re.

Et ita nuncupatim in hac specie respondit Pau. Ca. consi. 164. in præsenti causa, col. 6. ver si. sed nos loquimur, lib. ij. Neque enim, ait, alter ex contrahentibus potest legem contractui vel donationi appositam immutare. l. aliud. ff. de solut. iuncta l. legem. C. de pactis. Et hinc quoque dicit donantem solum sine donatario reuocare non posse. Et sequitur Philip. Deci. consi. 468. superiori anno, col. pen. versic. & ad confirmationem, & iterum, consi. 498. viso casu, colum. 3. versic. qui similiter incipit, & ad confirmationem. Et vide quæ dicam infrà, in 68. quæsti.

7 Quid si principis authoritate vterque maioricatum constituerit.

Et idẽ dicas si vir & vxor principis autoritate maioricatũ, siue maioriã quam vocant, cõstituissent, ita vocãt Hispani, præsertim Hispalenses, ius primogenituræ in omnibus aut certis quibusdam suis bonis, vt diximus suprà in 1. quæst. in si. Tunc enim nec alter sine altero, nec vterque sine consensu principis reuocare poterunt huiusmodi maioricatum, vt nuncupatim & in hac specie interrogatus respondit Ludo. Bolo. consi. 62. Martinus & Maria. in 1. dubio, multis rationibus illic adductis, quas videre poteris. Et ita quoq; intelligi potest quod scripsit Pau. Ca. d. consil. 164. quo loco citauimus in præced. num.

Nona quæstio.

1 An statutũ præferẽs primogenitũ in successione patris trahatur ad successionẽ matris.

NONO principaliter quæro, an consuetudo vel statutum præferens primogenitum in successione patris, nulla matris mentione facta trahatur ad ipsius matris successionem, Bald. de hac ipsa re nuncupatim loquens in l. diuturna, in prima lect. ff. de legi. allcueranter & intrepide asserit

asserit non esse trahendum huiusmodi statutũ vel consuetudinem de successione patris tantùm loquentem ad successionem matris. Motus, quia est contra ius commune, ideò non esse extendendam etiam si subsit eadem ratio, per l. si verò. §. de viro. ff. solu. matri. Nisi fortè, inquit, illud in successione feudi disponeret, quia tunc esset præter ius commune, iuxta no. in l. de quibus. ff. eo. de legi. Nec hinc longè abest quod consuluit Philip. Corne. cõsilio 150. de duabus, colum. 1. libro 2. quòd statutum repellens fœminas à successione patris, non obtinet in successione matris, cuius mentionem non facit. Quodq; etiam cõsuluit Bened. Cap. consi. 62. punctus Andreas, in quarto dubio, statutum excludens à successione fratris non extendi ad successionem sororis.

2 Statutũ excludens matrem à successione filij nõ excludit à successione filiæ.

Et quod ante hos è diuerso voluit Archi. in c. si quis suadente, colum. 3. 17. q. 4. statutum excludens matrem à successione filij, non excludere à successione filiæ, quod & voluit Alberi. in l. j. num. 4. ff. de verb. signifi. Imo. in l. si ita sit scriptum filiabus. ff. de lega. 2. Domi. in c. generali, col. 4. ver. & per hoc infertur, lib. 6. & Alex. consi. 134. puto, col. j. lib. 6. & con. 45. habita pro viribus col. 2. vers. secundò principaliter, lib. 7. vbi id dicit no. & Geor. Nat. qui hoc sing. dicit in tract. de statutis excludentib. fœminas à successione in 9. q. 9. q. princip.

3

Contrarium in hoc nostro casu, vt scilicet statutum loquens de successione patris, ad matris successionem trahatur, tenuit Bal. sibi contrarius loquens tamen sub dubio fortè, in c. 1. tit. de succes. feud. nam hæc consuetudo, inquit, est præter ius commune, & illum ita refert & sequitur Matth. Afflic. ibi, col. 1. ver. sed quæro quid si dicat, vbi id monet menti tenendum. Et idem in simili voluit ipse Bal. in l. de quibus. ff. de legi. quòd scilicet consuetudo vt filij succedant patri in feudo, habeat etiam locum in successione matris, quia ratio diuersitatis reddi non potest. Et ita quoque illum citat & sequitur ipse Matth. vbi suprà, versi. quarto fallit. Veruntamen illa dicta non reperi in meo codice Bal. & vix credo illum ita dixisse in primo illo dicto, cùm nemo neget hanc consuetudinem esse contra ius commune, vt latè diximus suprà in 4. quæst. At tu hic vide quæ nos latissimè tractauimus de conceptione fœminæ in masculo, in nostro tracta. Retractuum tit. 2. glo. 9. in verbo, *ou lignagier*, nu. 177. vsque ad num. 244. ex quibus facilè intelliges, quid hic dicendum sit.

Decima quæstio.

1 An statutũ præferẽs primogenitum cõprehendat

DECIMO quæro, an consuetudo præferens primogenitum in successionibus, comprehendat primogenitam filiam. Ad quam rem multa faciunt quæ diximus in præcedenti quæstione, sed & alia sunt huc priuatim pertinentia. Nã primũ illud sciendum est, an filiæ capaces regni, ducatus, comitatus, & aliorum id genus in quibus potissimum primogenitura locum obtinet. Nã si in iis non succedant, frustra quæritur an appellatione primogeniti contineatur filia. Cùm masculinum nunquam concipiat fœmininum in iis quæ nõ possunt adaptari, siue non conueniunt fœminis, per l. vlt. ff. de tutel. coniuncta l. fœminæ. ff. de reg. iur. & voluit Bar. in l. j. & ibi Alex. ff. de verb. sig. & l. si quis in tantam. C. vnde vi. & Bal. in l. seruus. C. com. de succes. cum aliis multis concord. à me collectis in d. tract. Retractuum vbi suprà, in fi. præcedentis quæstio. Præsertim verò nu. 195. & hęc certè, vbi intelliges & hoc quoque procedere, etiam si statutum esset, vt masculinum conciperet fœmininum.

primogenitam.

2 Fœminas succedere in dignitatibus regalibus.

Igitur vt rem hanc primo loco discutiamus, Multis id videbitur carere omni scrupulo, cùm textabeamus probantem in huiusmodi dignitatibus regalibus fœminas succedere, easque sicuti & viros moderari & gubernare, videlicet c. significauit. in prin. de rescript. multosq; alios mentionem facientes reginarum, & comitissarum, vt cum nostris loquar, videlicet in cap. dilecti, de arbit. & in c. dilecto, de testi. & in capi. vltim. de concel. præben. & in capit. peruenit, de censib. in superscrip. & in c. ex parte, le 3. vbi fit mentio de regina Anglorum, & in cap. seq. in superscript. de verborum signifi. & in cap. cùm deuotissimam, in superscript. & in c. seq. duodecima, quęst. 2. & in c. si quis. 14. quæst. 4.

3 Fœminas in regnis successisse.

Et videmus abusque multis temporibus fœminas successisse in multis regnis, vt de regno Nauarræ attestantur Pet. Iac. tit. de cau. ex qui. vasal. Et in regno Apuliæ, Bal. in l. cùm prętor. ff. de iudi. & in l. quoties. C. de suis & legit. & in §. hoc quoque, columna 4. tit. de succes. feu. vbi dicit regnasse Ioannam reginam, & quidẽ adeò prudenter, vt non sederit in cathreda regali similis ei gratia & virtutibus. Et in regno Hierusalem & Siciliæ, Bart. in l. j. colum. 2. ver. item mulieribus. C. de muli. & in quo loco, li. 10. Et ita quidem in regno Siciliç, vt etiam masculus ei non obsit, quo minus succedat, vt retulit And. Iser. in cap. 1. tit. de his qui sibi & hæred. suis, & in cap. 1. §. & quia videmus, tit. qui feud. da. pos. Sed longè ante hæc tempora legimus Amalasintã Theodorici filiam patri successisse in regno Neapolitano, quod & inter cęteros scripsit Pandolphus Collenutius in historia Neapolitana lib. 2. quod accepisse videtur à Procopio.

4 Et Austri.

Et vt de antiquioribus loquar, legimus in sacris literis de regina Austri, quæ audita fama Salomonis, ab extremis finibus terræ Hierusalem venit vt illum inuiseret, vt scribitur 3. Regum

gum 10.& 2.Paralipom.9. & Matth.duodecimo,& Lucæ vndecimo,& repetitur in Decretis Canonicis in cap.vereor,octaua quæst.j. De Candace quoque regina Aethiopum Act. cap. quem locum enarrans Beda, vir humanarum literarum non ignarus, scribit moris fuisse illi nationi semper fœminis regi, easque Candaces appellare. quod & ante illum retulit Eusebius in Historia Ecclesiastica libro secundo, cap.primo: ante vtrunque Plinius libro 6.cap. vigesimonono ad calcem. & ante hunc Candaces reginæ Aethiopum meminit Strabo libro 17. vbi eam dicit fuisse suis temporibus: Sed & ipse Plinius illo eodem libr. sexto, c.30. scribit Sebritas sub regina esse, quod & ante eū scripsit Strabo statim post initium libr. 17. Vt interim omittam apud Assyrios Semiramim, apud Massagetas Thomirim, apud Aegyptios Cleopatram, aliasque propè infinitas alibi regnasse. Ex quo & illud ipsius Cleopatræ apud Lucanum lib. 10.

Et Aethiopiæ. Candaces.

—Non urbes prima tenebo
Fœmina Niliacas nullo discrimine sexus
Reginam scit ferre Pharos.

Pharos enim primùm erat in Pelago, quæ postea Aegypto cohæsit, vt scribit Strabo lib. 12. Cæterùm Diodorus Siculus libro secundo Bibliothaces c.j.non multò post principium, tradit apud Priscos illos Aegyptios quinqua mulieres regnasse. Sed & li. 3. memorat Tatinam Sacarum Reginam.

5 *Indorū qui Pandeam ω colunt.*

Quodq; scribit Plinius lib.6.c.20. gentem Pandeam solam Indorum regnatam fœminis. Vnam enim Herculi huiusmodi. sexus genitā fuisse, ob idque gratiorem regnō donatā præcipuo. Cuius rei quoque mentionem facit Solinus in Collectaneis c.65. Pandea, inquit, gens à fœminis regitur; cui reginam primam assignant Herculis filiam. Sed & nonnihil meminit Diodorus lib. 3. Bibliothecæ: & Arrianus illa Historicus, idemque, vt quidam existimāt, Iurisconsultus lib. 8. gestorum Alexandri, qui & ipse tradit lib.j. apud Cariæ populos consuetudinem esse ab vsque Semiramide profectā, qua non masculis tantùm, sed & fœminis quoqua regnare liceat. Nam & ipse Diodorus lib. 17. quo & eiusdem Alexandri historiam describit, tradit eundem Adam quampiam fœminā regno Cariæ præfecisse, quòd in eo regno succedere deberet. Cæterùm Polyænus li. Stratagematum 8. meminit Artemisiæ Cariæ reginæ; Sed & idem illo 3. scribit Reginam Cęli filiam post obitum patris communi populorum, fratrumq; consensu regnum Athlantiadū adhuc virginem cepisse.

6 *Medorū Sabæorum.*

Claudianus quoque libro j. in Entropium cecinit plurima assa regna, quibus fœminæ imperant,

Medis, leuibusq; Sabæis
Imperat hic sexus, reginarumq; sub armis.
Barbariæ pars magna iacet.

Et quod de Medis dicit Claudianus, fulcit qđ scribit Iustinus, lib.j. Harpagum qui mandatū ab Astyage Medorum Rege acceperat, de occidendo eo infante qui posteà Cyrus dictus est, veritum si ad filiam Astyagis, cuius is infans erat, mortuo Rege venisset imperium, quoniā nullum Astyages virilis sexus genuerat, ne illa necati infantis vltionem à se exigeret, ideò puerum pastori exponendum tradidisse. Ex quo palàm colligere potes, apud Medos fœminas regnasse, cùm masculi ex Rege deerant. Sed & apud Illyrios vel testimonio Plinij qui lib. 34. c.6. mētionem facit Tericæ eorum reginæ quæ P. Iunium & T. Coruncanū interfecit. Et apud Sitones, qui iuxta Sueuos & Germanos sunt, vetusto more non vir, sed fœmina regnabat, vt tradunt Cornelius Tacitus & Strabo. Parthi quoque Erato fœminam in reginam sibi delegerunt apud eundem Tacitū, statim post princip. lib. 2.

Illyriorum. Sitonum. Parthorum.

7 *Latinorum.*

Apud Latinos item fęminas regnasse si masculi deerant, iudicio est illud Virgilianū li. 7. Aeneidos,

Filius huic fato diuûm, prolesq; uirilis
Nulla fuit, primaq; oriens erepta iuuenta est.
Sola domum, & tantas seruabat filia sedes.

Britannorū.

Britannos etiam illos priscos id obseruasse auctor est Cornelius Tacitus in vita Iulij Agricolæ. Cuius hæc verba sunt loquentis de Britannis, His atq; talibus inuicem instructi Voadica generis Regij fœmina duce (neque enim sexum in imperijs discernunt) sumpsere vniuersi bellum. In Asia quoque olim regnasse fœminas tradit Curtius libro nono, in Bohemia itèm & Vngaria Aeneas prodidit in descriptione Asiæ c.20. & Albertus Krantzius Vuandalicarum rerum lib.j.cap.17. Helenæ quoq; Adiabenorum reginæ meminit Iosephus lib. 20. Antiquitatum. c.2. Et Eusebius Cæsariensis Historiæ Ecclesiasticæ li.2.c.12. Et Mauuiæ Saracenorum reginæ idem Eusebius lib. Historiæ Ecclesiasticæ 11. cap. 6. Strabo lib. 16. tradit eos qui habitant Teuesim, imperio fœminæ parere.

Asiæ. Bohemiæ. Vngariæ.

Adiabenorum.

Saracenorū.

Teuesiorum.

8 *Arragoniæ. Distinctio feudalium, & non feudalium.*

Idcircò, vt hanc partē cōcludamus, Pe. Anc. con. 339. pro maiori intelligentia, minimè dubitat, quin fœmina in regno succedat, atiā exclusis masculis remotioris gradus, idque dicit obseruari in regnis Arragoniæ, Hierusalem, Siciliæ, Vngariæ. Verùm Imo. & post eum Domin. & Philip. Fran. in c.grandi, de supplan. negli. prælat. lib. 6. in his distinguit: aut enim eæ dignitates sunt feudales, & non succedunt in eis fęminæ, nisi aliud inducat feudi conuentio, regni consuetudo, aut priuilegium, per c.j.§.hoc autem notandum, titu. qui feud. dare pos. Aut non sunt feudales, & tunc quoque de iure non succedunt fœminæ, nisi etiam aliud habeat consuetudo, aut priuilegium. Et ita voluit in

vtroque casu nũquam succedere fœminas, nisi ex consuetudine, priuilegio, aut conuentionē. quod & ante illos voluit Vincen. in d.c. significauit, de rescript.

9 *Ad idem.*

Atqui Host. Io. And. Bald. Anton. Panormi. & pleriquе omnes ibi, id tantùm concedunt, cùm huiusmodi dignitates sunt feudales, vt videlicet tunc non succedant fœminæ, nisi in casibus, in quibus aliàs in feudis succedunt. Quòd si non sunt feudales, censant in illis fœminas succedere. Quod intelligit Bald. masculis non extantibus instar feudorum fœmineorum, quæ videlicet conceduntur vasallo suisq́ue hæredibus masculis & fœminis, per c. primum, tit. de eo qui sibi & suis hære. Cui etiam dicit consentire rationem naturalem, quia officia virilis sunt animi. l. cuius bonis. ff. de cur. furi. Neque enim consilium reperitur apud fœminam.

10 *Alia distinctio.*

Hæc fermè Bald. cum quo ferè conueniens Panor. in d.c. dilecti, col. 3. de arbitr. hanc rem paulò latiùs tractat. Nã, aut res (inquit) est feudalis, & tunc fœmina non succedit, etiam masculis non extantibus, nisi in concessione feudi dictum fuerit, quòd etiã fœmina possit succedere: quo etiam casu debet intelligi propter naturam feudi ordine, vt admittatur fœmina masculis non extantibus, per tex. in c. j. titu. de succes. feud. At si feudum est fœmineum, tunc etiam succedit fœmina masculis non extantibus, licèt in concessione non fuerit expressè dictũ, quòd fœmina succederet, per c. j. ti. de benefi. fœmi. Aut res non est feudalis, & tunc si est dignitas, puta regnũ, ducatus, comitatus, vel aliud simile, tunc ex communi consuetudine iure approbata succedunt tantùm masculi; & ex iis quidem solus primogenitus: & eo decedente sine filiis, secundogenitus, per no. in c. licèt, de voto. Masculis autem non extantibus, succedit quoq; fœmina, per d.c. significauit. Si verò non sit dignitas, & tũc cessante consuetudine masculus & fœmina pariter succedũt vti in cæteris bonis, cùm de iure nulla sit in successionibus differentia maris & fœminę, per l. maximum vitium. C. de lib. præt.

11 *De eadẽ re.*

Verũ Mar. Lau. in d. tract. de primoga. col. v. ver. quæro nunquid fœmina, dum vult tractare hanc nostram principalem quæst. An videlicet fœmina succedat in iure primogenituræ, allegat Panor. in d.c. dilecti, tanquam de ea ipsa quæstione differentem, eumq́; reprehendit, quasi dixerit fœminam succedere in iure primogenituræ non extantibus masculis. Cuius rei nullam omnino facit mentionẽ, sed id tantùm scripsit quod suprà retulimus. Quibus autem rationibus moueatur Mart. dicam statim in nostra principali quæst.

12 *Mulier in dignitatibus succedit ex cõsuetudine.*

Illud tantùm dixerim, vt huic rei finem faciam, omnes in hoc conuenire, vt possit fœmina in istis dignitatibus succedere ex consuetudine. Ita enim volunt omnes in d.c. significauit, inter quos Vincen. loquitur de consuetudine Gallicana, & Bal. cons. 275. inci. quod pro regula, col. 2. ver. sed quęritur vtrùm consuetudo, lib. 2. vbi etiam loquitur de consuetudine Gallicana, & Phil. Dec. con. 85. cuius superscriptio incipit, de gradib. col. pe. Et Iac. à S. Geor. in l. cùm antiquioribus, col. vlt. vers. an autem filia. C. de iure delib. vbi nuncupatim loquitur de iure primogenituræ.

13 *Natura non dedit imperare fœminis.*

Ex quibus planè constat & mulieres nonnunquam in regnis succedere, licèt ex Græco versiculo,

Γυναικὶ δ' ἄρχειν οὐ δίδωσιν ἡ φύσις. Id est,

Natura non dedit imperare fęminis.

Prouerbiũ.

Ex quo & ortum est prouerbium cùm alicui negotiũ aliquod committitur, cui penitus est ineptus, *γυνὴ στρατηγεῖ, καὶ γυνὴ στρατεύεται.* id est, Mulier imperat, & mulier militat. Proptereaque apud multos populos fęminæ ad regni successionem non admittebantur. Scribit enim Plutarchus, quod cùm Polydectes frater Lycurgi natu maior, ob id Lacedæmoniorum Rex, mortem obiisset: regnauit Lycurgus tantisper dum ignorabatur vxorẽ fratris prægnantem esse. Sed de hac re certior factus, regnũ declarauit pueri esse, si mas foret. Enixa autẽ vxore puerum cui nomen Charilaus fuit, ei regnũ cessit. Ex quo illud facile declaratur apud Spartanos fęminas non regnasse. Sed nec etiã apud Indos, ex eo liquet quod suprà diximus ex Plinio, gentem Pandæ solam Indorum regnatam fœminis. Qui mos quoque & in regno Francię seruatur, & id quidem ex rationabili consuetudine, vt dicit Bal. in l. j. ff. de Senat. vbi eo nomine accusat Regem Anglorum, quòd titulo fœminæ ius in eo regno sibi arroget. In eamq́ue rem habemus legem Salicam in tit. de alod. ne videlicet fœminæ Francorum regnum hæreditarium nanciscantur.

Apud Lacedæmonios fęminæ nõ succedunt in regno.

Nec apud Indos. Nec apud Gallos.

14

Sed & Luc. Pen. in l. pe. C. de profes. & medi. lib. x. multa in eam sententiam adfert, vt videlicet mulieri regnare non conueniat, & inter cætera duos versus inelegantes quidem illos, sed lepidos, & ridiculos.

Versus ridiculi.

Regna regunt uuluæ, clamat gens tota simul ve,
Destructio regni à muliere regi.

Vel vt ab aliis pronunciatum audiuimus,

Nam turpe est Regi de muliere regi.

At Pandolphus Collenutius lib. 5. Histo. Neapolitanæ ita hos versus adscripsit.

Regna regũt uulua, gẽs tota clamat simul, oh ueh,
Interitus regni est à muliere regi.

Quos ita in sermonem Italicum traduxit,

Se uulua regge, oime, gridan le lingue;
Il feminil gouerno il regno estingue.

Hercules cur Amazones deleuit.

Diodorus Siculus lib. Bibliothecæ 4. tradi ab Hercule Amazones fuisse deletas, indignam rem existimante, cùm pro communi salute hominum pugnaret, quibusdam gentibus fœminas

nas imperare. Est autem Euripidis sententia, *Domus columnæ, liberi sunt masculi.* Quam citat & probat Artemidorus Daldianus libro 2. de Somniorum interpretatione, cap. 10.

15 *Accedit ad principalem quæstionem. Statutum loquens de primogenito nõ intelligitur de fœmina.*

Nunc autem tempus vt accedamus ad nostram principalem quæstionem. An videlicet filia primogenita succedat in iure primogenituræ ex statuto, vel consuetudine huiusmodi ius primogenito deferente. Mart. Laud. vbi supra, cõcludit simpliciter, quòd non, nisi id statuto, vel consuetudine exprimatur. Rationem adducit, quæ tantùm dignitates respicit, quia de iure, inquit, fœmina nõ succedit in regno, vt dicit velle gl. & Archi. in d. c. cum deuoti ssimam, 12. q. 2. vbi tamen hoc non dicũt, sed id tantùm, quòd fœmina nõ potest iudicare, nisi ex consuetudine, vel dignitate, cui annexa est iurisdictio, de quo nos alibi latissimè diximus in consuet. Picta. lib. 1. §. 1. Adfert & Marti. vt ad eum redeamus aliam rationem, quia officia publica sunt fœminis interdicta. l. fœminæ. ff. de regu. iur. sed esse Reginam, Ducissam, cum omni regali iurisdictione, est habere officium publicum, per l. j. §. ius publicum. ff. de iust. & iur. Ergo, inquit, fœmina nõ succedit in regno, neque in ducatu, hæc ille. Et idem voluit Iac. à S. Geor. in l. cum antiquioribus, col. pe. vers. an autem filia. C. de iure delib.

16 *De eadẽ re.*

Sed Bal. hanc rem generaliùs absoluens, in l. in multis, in prin. ff. de stat. ho. & rursum in l. omnes populi, col. 7. versic. 3. quæro quæ sunt illa, &c. ibi item si statutum dicit quòd primogenitus. ff. de insti. & iur. dicit quòd consuetudo loquens de primogenito, non trahitur ad primogenitam: addit rationem in postremo loco, quia huiusmodi consuetudo est odiosa, & irrationabilis, & in odiosis non fit conceptio personarum, l. j. §. quarũ. ff. de ven. in poss. mit. allegare voluit §. sed & si incertum sit, vers. quare, vbi exhæredatio filij masculini, nõ comprehẽdit filiam, quia in odiosis, vt dicit ibi gl. masculinum non concipit fœmininum. Illam autem Bald. decisionem nuncupatim secutus est Pet. Anch. in repet. c. j. in 14. quæst. princip. vers. circa primum, vtrùm scilicet extendatur, extrà de constit. Rom. consil. 98. quo ad id, de quo primò quæritur, colum. 2. & Fulg. consil. 203. visis. & Bal. de Bar. inter consi. Phili. Cor. consi. 11. stantibus dictis statutis, col. j. lib. j. & ipse Corne. consi. 335. primum consultationis articulum, col. 2. versi. in materia autem differenti, & iterum col. 4. versi. ad id optimè facit, eo. lib. 1. & iterum consi. 94. circa primum dubium, col. 1. lib. 2. & consi. 224. non sequendo ordinem, col. 4. versi. sed interpretatio, eo. li. 2. & Franc. Arai. consi. 164. diligenter & maturè, col. 3. versi. confirmatur ista conclusio. & Maria. consi. 30. quannis ex iis, col. 8. vers. nec obstat quod allegat, & eius filius Barth. Soci. consil. 252. visis instrumentis, col. 4. versi. septimò ad idem, & Ludo. Goza. consi. 43. videtur, colum. 1. Paul. Paris. consil. 72. ad veram, nu. 168. & multis seq. lib. 4. Et faciunt quæ diximus in præcedenti quæst.

17 *Apud Hebræos primogenituræ maribus tantù conuenie bat.*

Hanc Bal. & sequacium sententiam adiuuat, quod ex legibus, atque institutis Hebræorum, ex quibus primum iuris primogenituræ vestigium ortum esse satis constat, primogenitura ipsa masculis tantùm conueniebat, non etiam fœminis. Quod hinc probatur, quòd licèt Exodi 13. scriptum sit generaliter, & nulla sexus differentia, Sanctifica mihi omne primogenitum, quod aperit vuluam in filiis Israel, tam de hominibus, quàm de iumentis. Mea enim sunt omnia. Et Leuitici vlt. c. Primogenita quę ad Deum pertinent, nemo sanctificare poterit & vouere. Et Nume. 3. Ego tuli Leuitas à filiis Israel pro omni primogenito, qui aperit vuluã in filiis Israel, eruntq́; Leuitę mei. Meum enim est omne primogenitum. Ex quo percussi primogenitos in terra Aegypti, sanctificaui mihi quicquid primùm nascitur in Israel. Et idem fermè scribitur eiusdem lib. c. 8. Sed & c. 18. Quicquid primùm erumpet è vulua cunctæ carnis, quam offerunt Domino, siue ex hominibus, siue de pecoribus fuerit, tui iuris erũt. Et in aliis quoque locis. Ex quibus potuisset videri non solùm primogenita masculini sexus, sed & fœminini quoque comprehendi. Tamẽ ex aliis locis apertè declaratur de maribus tãtùm intelligi, cũ scribitur Exodi illo ipso c. 13. quibusdam interiectis, Immola Domino omne quod aperit vuluã masculini sexus. Et paulò antè scriptum est, Quicquid habueris masculini sexus, consecrabis Domino. Et eiusdẽ lib. cap. 34. Omne quod aperit vuluam generis masculini, meum erit. Et Deut. 15. De primogenitis quæ nascuntur in armentis & ouibus tuis, quicquid est sexus masculini, sanctificabis Domino tuo. Et Lucæ 2. Omne masculum adaperiens vuluam, sanctum Domino vocabitur. Propterea Bal. in l. cùm antiquioribus, col. 6. versic. & primò præmitto. C. de iure delibe. post multa quæ dicit super diffinitione primogeniti, illud postremo loco adiicit, primogenitum propriè dici masculinum, quod primò aperit vuluam.

18 *Quid si non extẽt masculi.*

Est igitur firma cõstansq́ue sententia, quòd statutum, vel consuetudo præferens primogenitum in successione, non intelligitur in fœmina. Quod tamen intelligendum est, si extat masculus, vt videlicet illi etiam postremò genito non præferatur filia primogenita, sed qui ex masculis primò natus est, præferatur & fœminis primò natis, & cæteris masculis, vt declarat Iac. Are. in l. Lucius. §. quæsitum. ff. de leg. 3. cùm dicit, quòd si in contractu matrimonij quis donauerit primogenito nascituro ex suo matrimonio quicquam præcipuum, ex eoque

b to 4. Chasse. sibi item contrarius, consil. 63. quidam minor, col. x. nume. 16.

15 *Pater in quęrēdis potest præiudicare filijs. Et filius patri. Et reus principalis fideiussori.*

Denique pater filiis in quærendis præiudicare potest per l. quoties. ff. sol. matri. quam ad hoc no. Thomas Parpal. in l. ij. §. ij. versic. cæterùm, col. 1. ff. eo. Sicuti econtrario filius patri, vt voluit glo. in l. filius. C. de pactis, & Pau. Ca. in l. 3. §. si is pro quo. ff. quod quisque iuris, vbi est etiam text. quòd reus principalis potest in quærendis, fideiussori præiudicare, licèt nō in quæsitis, per l. vlti. ff. de pactis. Potestque similiter debitor fraudare creditorem in quærendis, licèt non in quæsitis. l. qui autem, in princ. ff. quæ in frau. credi. cum multis similibus, quę abunde congessimus Pict. Consi. titu. ij. §. 11. in glo. 4. At nihil liberis nondum natis quęsitum videri potest. Ergo possunt parentes illis præiudicare.

16 *Contra præcedentia. Hæreditas pacto relinqui non pōt.*

Contra videtur hoc pactum non valere multis rationibus. Nam primum non potest hæreditas pacto aut conuentione inter viuos dari. l. hæreditas. C. de pact. connen. & l. ex eo. C. de inutil. stipul. & l. vltim. ff. de suis & legi. cum si. Nec in fauorem quidem piæ causæ. vt voluerunt Angel. Fulgo. & Pau. Ca. in l. tale pactum. §. vlt. ff. de pact. & idem Pau. Ro. Fran. Aret. & Auto. Alexand. in l. pactum. C. de colla. & Roma. in repe. authen. similiter, in 6. speciali contractuum. C. ad leg. Fal. De quo tamen alibi diximus.

17 *De eadē re.*

Hinc pactum quod dotali instrumēto comprehensum est, vt quæ matrimonium contrahit, æqualiter patri succedat cum cæteris fratribus, iure est improbatum, per d. l. pactum quod dotali. C. de pact. vbi Bald. Salyce. & recentiores per eam dicunt, eos decipi, qui matrimonium spe fauoreque huius pacti contrahunt. Et vt dicit Bal. loquens in huiusmodi casu, in l. cùm Archimediorum, col. ij. ver. sed nū quid per consuetudinem. C. vt iu pos. leg. stultus est qui sic contraxit.

18 *Pactū quærendæ futuræ hæreditatis nō valet. Nec firmatur iuramēto.*

Et id quidem generale est, vt quocunque modo non valeat pactum quærendæ futuræ successionis, per l. cum donatione. C. de transac. & l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. oblig. cum si. Idque adeo, vt etiam iuramento non firmetur, vt voluit gl. in l. si quando. §. si illud, in verbo, grauati. C. de inof. test. & in l. pactum, & ibi Bal. in 5. oppo. Fulg. Ro. & Pau. Ca. C. de colla. Cy. Bart. Ang. Saly. Pan. Ca. Alex. qui hoc dicit communiter teneri, Iason in d. l. pactum qd dotali. C. de pactis. Bart. in l. vlt. & ibi etiam Angel. Pau. Ca. & alij, eo. ti. & idem Bar. in l. 3. ff. de test. & in d. l. stipulatio hoc modo concepta, & ibi quoque Alex. col. 3. & idem Bart. in l. si quis pro eo, colum. 3. de fideiuss. & consi. 8. factum tale proponitur, quidam nomine Thebaldus, col. 3. vers. sed dubiū facit, & consi. 212. promitto tibi, Bald. consil. 441. visis statutis, post princi. lib. 5. & Auto. But. in cap. cum contingat, colum. 3. & ibi etiā Imo. in primo casu secundi membri principalis, extrà de iureiur. Domi. in c. quamuis, de pactis, lib. 6. Iaco. Alua. in cap. moribus, col. 2. versi. quæro ab extrà, titu. si de feu. fue. contro. inter do. & ag. vbi reprehendit Bald. qui solus omnium ibi tenet contrarium, & Fulgo. con. 73. pater fa. habens filium, col. 3. Panor. in cap. ij. col. 3. de concess. præben. & con. 48. Augustinus, ad fi. lib. ij. Pau. Cast. consi. 448. non est dubium, col. 1. lib. 1. & consil. 419. viso puncto & aliis, in prin. lib. ij. Alex. consi. 18. ponderatis verbis testamenti, col. 3. versi. istam conclusionem, lib. 3. & Philip. Deci. consi. 63. cuius superscriptio incipit, substitutio facta, in fine. & consi. 184. an valeat pactum, colum. 3. versic. & tale pactum, & consi. 203. vt vera resolutio, colum. 1. & consil. 236. non parua, colum. vlt. & con. 494. quòd suprà, col. j. nu. ij. & consi. 608. diuino, ad fi. & Georg. Nat. in repe. cap. quamuis, col. 16. versicu. 5. fallit. de pact. lib. 6. Step. Bertran. consi. 29. cum aliàs, post princ. li. 3. & consi. 292. ponitur in facto, nu. 4. eo. lib. 3. & consi. j. Christi, &c. viso consultationis themate, nu. 88. lib. ij. & consi. 33. prætensæ conuentiones, nu. 3. eo. li. ij. & con. 196. ex themate, colum. 3. versic. ad quartum, li. 5. quem plurimi allegant, pro j. lib. & Iason. con. 87. in tertio dubio, lib. j.

19 *Est enim cōtra bonos mores.*

Et horum quidem ratio est, quoniam huiusmodi pacta sunt contra bonos mores, per l. ex eo. C. de inutil. stipul. & d. l. stipulatio hoc modo concepta: vt pote quæ liberam testandi facultatem auferant, quæ nec restringi quidem potest, per text. in l. cùm duobus. §. idem respōdit, societatem, in illis verbis, nec libertatem de supremis iudiciis quis cōstringere poterit. ff. pro socio. Quod bene facit pro eorum op. qui dicūt nec quotam quidem hæreditatis ita relinqui posse, vt suprà diximus numero abhinc 5. Sed & id pactum inducit votum captādæ mortis d. l. vlti. ibi, plenæ tristissimi euentus, & ibi glos. C. de pactis, & l. de fideicommisso. C. de transac. & in simili dicitur, in cap. ne captandæ, & in c. detestanda, de concess. præben. lib. 6.

Et inducit votū captādæ mortis.

20 *Idep nec valet huiusmodi pactū etiā alia ex fauorabile ratione æqualitatis.*

Confirmo duobus modis ex d. l. pactum, de pac. Primò, nam si pactum id non valeat in casu d. l. pactum, de pac. vbi in pactum deducebatur, id quod erat de iure communi, videlicet quòd succederēt filij æqualiter. quæ res admodum æqua est & iuri communi concinens, φ æquales facit liberos, vt latè diximus quoque in princip. quartæ quæstionis. Multò magis obtinet in pacto de quo agimus, quod prorsus est contra ius commune, & vt plerique existimāt, odiosum, sicuti & illic diximus. Secūdò, quia in d. l. pactum, atque etiam in d. l. hæreditas, de pac. conuen. aderat fauor matrimonij, sicuti & in nostro casu, vt proinde intelligas hic nihil

hil facere hunc fauorem matrimonij, quo magis tale factum valeat. Et ideo no. Bald. Saly. & Iason, in d.l. pactum. C. de pact. fauorabiliorẽ esse causam liberi arbitrij, quàm matrimonij vel dotis, quod & idem dicit Bal. in d.l. pactũ. C. de collat. Et ita quidem id obtinet, vt nullũ remedium competat ob id pactum non obseruatum, vt dicit Bal. in l. cum Archimedoram, col. vlt. versi. secundò quæretur. C. vt in pos. leg. per d.l. pactum, vbi id dicit esse expressum. Sed & paulò post subdit, non posse agi ad interesse quia stultus fuit qui sic contraxit, ideo sibi imputet.

Fauorabilior causa liberi arbitrij quàm matrimonij.

21 *Parẽtes nõ possunt filios priuare legitima.*

Adhæc non possunt parentes liberos sine causa priuare sua legitima, vt constat ex titu. ff. & C. de inof. testa. & ff. de libe. & posthu. & C. de libe. præte. Et id obtinet in nascituris, nedũ in iam natis, quando & qui post testamentum nascitur rumpit testamentum in quo præteritus est. l. posthumus. ff. de libe. & posthu. & l. j. & 3. ff. de iniust. test. & l. j. ij. & 3. C. de posthu. hære. insti. cum si. Nec potest nõdum natus exhæredari, eùm nulla subesse causa possit. l. si quis in suo. C. de inoffi. testa. Quinetiam donationes inofficiosas impugnat, qui post donationem nascitur. l. si totas. C. de inoffic. dona. vt non immeritò Iaco. Alvar. & expressiùs Cardi. Alexan. in cap. si filij, titu. si de feu. fue. contro. int. domin. & agn. dixerint non posse patẽrum pactum præiudicare filiis etiam nascituris. Sed ex huiusmodi pacto quo primogenitus debet in totum succedere, cæteri liberi priuarentur sua legitima: ergo non valet.

22 *Qui tenuerint nostrum pactum non valere.*

Postremò hanc partem in specie quæstionis nostræ tenuit Ioan. Corse. in deci. Tholo. d. quęstio. 452. cuius hoc principium, item fuit quæsitum an valeat, vbi & ita dicit fuisse iudicatũ, & etiam Philip. Deci. nulla Corse. mentione facta, consilio. 225. incip. in causa quæ quondam audiu agitata fuit. & voluisse videtur Ioã. Fab. in d.l. vlt. ver. item quid si pactum. C. de pactis. & in l. j. C. si man. ita veni. ne prostit. dum se remittit, vt verbis nostrorum vtar, ad ea quæ dicit in priore loco. Et latissimè omnium Aegidius Bellamera cons. 17. contrahens matrimonium, per totum, quem omnino vide. Et hoc ego verius existimo quantùm ad ius commune pertinet, vt videlicet non valeat pactum vt succedat primogenitus, ne in minimam quidẽ hæreditatis portionem, quando & d.l. pactum de pact. non loquatur (quod iam diximus) de vniuersa hæreditate, sed portione tantum, quæ erat ab intestato peruentura ad eum, in cuius fauorem fit id pactum. Nam si de integra hæreditate pactum sit, multò minus valebit, cum eo cæteri filij legitima priuarentur.

23 *Respõsio ad contraria.*

Non obstant adducta ad priorem partem. Primum enim quod dicitur, in d. cap. j. tit. de fil. nat. ex mat. præterquam quòd continet magnam iniquitatem, vt dicunt ibi Iac. Bel. Bald. Marti. Lauden. & Card. Alexan. per text. in §. illud quoque, in Authen. de nupti. Non procedit de iure communi, sed tantùm de consuetudine, & ea quidem non generali, sed tantùm Mediolanensium, vt declarat text. ibi. in fi. & no. Iac. Aluar. non semel, Marti. in fi. & Card. Alexand. in princip. & iterum in fi. qui & hinc dicunt non id esse obseruandum in aliis locis in quibus non esset ea cõsuetudo. Sed & quod illud procedat ex cõsuetudine haud dubiè etiã declarat text. ibi. loquens in eadem casu in c. filij nati, titul. si de feud. fue. contro. int. do. & ag. cũ dicitur, Nam quamuis ratione improbetur talis conditio, ex vsu tamen admittitur: & ibi hoc etiam no. Alua. & Card. qui expressè dicit, quòd vbi non esset talis consuetudo, non valeret pactum, de quo ibi igitur, & ante hos Bar. in d.l. pactum, & ibi quoq; alij recentiores. C. de colla. Itẽ ibi est pactũ de non succedendo: hic aũt de succedendo est, vt postea dicemus latiùs. An autem valeat consuetudo quòd parentes in matrimonio possint pacisci vt primogenitus succedat, inferius quoque tractabimus.

24 *Ad incertitudinem, & pacta vicissitudinaria.*

Secundum quod dictum est de incertitudine futuri primogeniti, ita dilui potest, vt videlicet iura quæ in eam rem allegantur & similia procedant in pactis, & conuẽtionibus vicissitudinariis, cuiusmodi non est pactum, de quo loquimur. Sed & illud item dici potest, ea procedere in pactis quæ non respiciunt futuram successionem, vt patet ex iuribus, & deci. Doct. in id adduci solitis. At super futura successione non valent pacta etiam vicissitudinaria, vt scilicet ex duobus is qui superuixerit, alterius rebus potiatur, vt est text. apertè declarans ea non valere nisi inter milites, non etiam inter priuatos, in l. licèt, & ibi Bar. Bal. & alij, qui id multùm commendant. C. de pactis, & Bart. d. consi. 212. promitto tibi. Alex. d. consi. 28. col. vlt. versi. non ob. etiam id. li. 3. Pet. Ferra. in for. libel. in cau. societa. col. 3. versi. quid autem si in hac generali. Guid. Pap. sibi contrarius cons. 115. dominus Ioannes, in fi. & consi. 218. indubitanter, in 7. dubio, versi. tertiò quia dictũ pactum, & consi. 234. non valuit, colum. j. versi. nec etiam valuit. Iason. d. consi. 87. vbi suprà, lib. j. & consi. 146. præsupposito, ad fin. lib. 4. Philip. Deci. in d.l. pactum, colum. ij. versi. & ex his infertur. C. de colla. & consi. 63. cuius superscriptio incipit, substitutio, col. ij. versic. venio igitur. iuncto fin. eius consi. & cons. 203. & vera resolutio, col. j. & consi. 488. in causa & lite, colum. vlt. & consi. 516. quoniam causa, colum. j. Steph. Bertran. d. consi. 29. cùm alias, in princ. lib. 1. consi. 33. prætensæ, num. 4. lib. ij. Fran. Curt. Iunior, in d.l. licèt, colum. 7. vers. septima dubitatio, C. de pact. & cons. 81. viso. colu. j. in fi. & seq. cons. 151. circa præmissam col. 2. versi. præmissis, cum seq.

25 Tertium quod innititur fauore matrimonij

Ad fauorē matrimonij.

nij, nihil obstat, vt planè demonstrauimus supra ex d. l. pactum. C. de pactis. & d. l. hæreditas. C. de pactis conuent. in quibus non absimiliter pactum erat appositum in contractu matrimonij, nec propterea robur ex eo accepit, cum vt iam diximus ex Bald. & Sal. fauorabilior sit causa liberi arbitrij, quàm matrimonij. Præterea licèt sint multa specialia, & priuilegia in fauorem matrimonij cōcessa, ea tamen locum habent in casibus tantum expressis, nec ad alios sunt extendenda non specialiter priuilegiatos, sed in his ius commune obseruari debet, secundùm Bald. in l. in fraudē §. vlt. per illum text. ff. de testa. mili. cum infinitis si. & concord. à me collectis, in tracta. Retractuum, titulo 1. §. 1. in gloss. 14. in verbo, *ou equipollent a vente*, nume. 96. ego verò, & mul tis seq.

26 *Ad cohærentiam contractus.*

Ex quibus etiam facilè intelligitur nihil hic prodesse cohærentiam contractus validi, quia in d. l. pactum, & dict. l. hæreditas, pactum fuit adiectum contractui matrimonij: quod & si valeat, non tamen valet pactum ipsum, vt & plerunque alias videmus ratos manere actus principales, irritis reiectisque pactis adhærentibus, & clausulis in iis appositis, vt no. per Legistas in authen. ingressi monasterium. C. de sacr. eccle. & in l. vbi ita donatur. ff. de donat. cau. mor. & per Canoni. in c. vlti. extra de condi. appo. & aliis locis inibi citatis.

27 *Ad Masuery decisionē.*

Nec adfert præiudicium illa Masuer. deci. quia ille ipse in secundo loco alibi eam ita intelligit, vt procedat cùm nulli supersunt liberi. Et si aliqui (inquit) supersint, non possunt priuari legitima per quascunque conditiones appositas in contractu matrimonij. Sed & ego nō video quoniam pacto institutio hæredis possit fieri in contractu matrimonij, vt pote legibus resistentibus, per d. l. pactum, cum si. Ideo non puto veram hanc Masuerij sententiam, etiam seruata legitima filiis. Nam in d. l. pactum, optimè seruabatur legitima, cùm pactum esset de æquali liberorum successione, & tamen non valet.

28 *Ad id quod multa incidenter fieri possūt quę non principaliter.*

Et eadem quoque ratione refellitur quod mox sequitur, multa fieri posse incidenter, quę non principaliter: quoniam vt patet ex d. l. pactum, id de quo loquimur nec principaliter, nec incidēter fieri potest. Nam nec id quod de multis dicitur, ad omnia trahi oportet. Nemo enim dixerit hanc consequentiam valere, mul ta ita fieri possunt, ergo omnia.

29 *Ad dictum Bal. de pacto, vt emphyteusis perueniat ad primogenitum.*

Id autem quod dictum est ex Bald. in d. l. 2. C. de iur. emphy. valere pactum, vt emphyteusis ad primogenitum perueniat, multùm differt à specie proposita, tum quia illic à principio fuit liberum domino concedere, aut non concedere emphyteusim, ergo potuit eam legem quam voluit apponere. l. videamus. §. iurare. ff. de in lit. iuran. hic autem nihil tale est. Tum quia etiam si quis acceperit emphyteusim pro se & liberis, potest ex multorum sententia vni illorum prælegare. Et qui contrariū tenent, hac potissimum ratione inituntur, quòd emphyteusis per huiusmodi concessionem iā est quæsita saltem spe, si non re omnibus liberis, magis ex prouidentia & concessione domini, quàm patris, qui ob id non potest illis nocere, vt pleuè tractatur à specul. tit. de loca. §. nunc aliqua, versi. 78. & plenius ab Imo. in c. potuit, in vlt. char. eo. titu. plenissimè omnium à Iasone in l. 2. col. 74. versi. 22. & vlti. C. de iure emphyt. Sed tu vide quos longa serie citauimus in tract. Retractuum, titu. 1. §. 21. glos. 6. in verbo, *s'il est plus proche*, nume. 23. 24. 25.

30 *Si duobus fratribus cōcedatur emphy. vt maior natu alterutrius succedat.*

Quid autem si in hoc casu de quo nunc loquimur, ita concedatur emphyteusis duobus fratribus, vt maior natu alterutrius succedat, vtrùm duo primogeniti vtriusque fratris succedát, an alter eorū, qui videlicet est maior natu tantùm, videbis postea in 67. quæ. priocipali, quam de hac re priuatim apponemus.

31 *Ad deci. Guid. Pap. Nasciturn potest stipulari pater aut notarius.*

At illę Guido. Pap. deci. si de donatione facta in contractu matrimonij primogenito nasciturn intelligantur, nihil video, quid illis obstet, quò minus valeat talis donatio, si interue nerit stipulatio notarij aut patris, vt dicit ipse Guid. quoniam & nascituris filiis potest pater stipulari. l. si quis operas, cum gloss. in verbo, posthumos. ff. de ope. liber. cum si. per illum al legatis. & præterea voluit Bart. in l. quod dicitur, ad fin. vers. sed quære an pater, & ibi Imo. Alex. Ias. col. pe. & vl. per tex. in l. Paulus. §. Paulus, le j. ff. de bo. lib. & idē Bar. in l. item pretor. ff. de suis & legi. & Alb. in rub. ff. de verb. oblig. col. j. num. 2. Bald. in l. si in personam, colum. vlti. C. de fideicom. & in l. qui se patris, colu. vlti. in vlt. quæst. C. vnde liberi. & in l. 2. in 17. q. C. de iure emphy. Aegid. Bellamer. consi. 17. contrahens, post prin. ipse Gui. cōsi. 54. cùm in facti, in fi. & consi. 60. ad dubia elicita, in 3. dubio, & cōsi. 176. pro diffinitione, in 4. dubio, & sing. 499. exceptio, versiculo. filio nascendo.

32 *Vt etiā post mortem patris accipiant.*

Nec id quidem tantùm procedit (vt id quo que addas Guid. Pap.) vt filio nascituro quid quæratur ex stipulatione patris, in vita ipsius patris, sed etiam post mortem eiusdem, vt probatur in l. pater cum filiæ, & ibi Bald. qui id nū cupatim no. ff. de pact. dot. & in l. quodcunq;. ff. de verbo. oblig.

33 *Donari pōt inter viuos post mortem mandantis.*

Quinetiam potest (vt id item addas) titulo donationis inter viuos, ab extraneo aliquid al teri donari post mortem ipsius donaoris. l. j. & seq. C. vt actio. ab hære. & l. hæreditarium. ff. de bonis auto. iudi. poss. & l. uā & si cùm moriar, & ibi Bar. in vlt. op. ff. de condi. iodeb. & l. vlti. C. de contra. & commit. stipul. & §. post mortē Iustit. de inutil. stipul. & no. glos. in l. vlt. in ver bo, accommodauerat, in fin. & ibi Doc. C. de pactis, & glos. in d. l. hæreditas, in verbo, te nol la actio

la actione.C.de pactis conuen. & glos.j. in l.j. ff.de testa.Oldra. latè consil. 114. factum tale est,quædam mulier, & consil. 129. ad habendam,post prin.vbi ad hoc multa allegat. Ioan. And.in addi.Specul.tit.de instr.edi.§.porrò,colum.vlt.versi.fuit etiam alia quæstio. Bar. d.cōsi.212. Ange.consi.179.visis prædictis,colum. j.Panorm.in cap. 2.colum.3.de conces. præbē. Alex.consi.83.visa,colum.3.versi.& in proposito,lib.2.ipse Guid.Pap.consil. 23.viso facto, colum.2.versi.item videtur, & iterum consil. 31.viso ad plenum,colum.2.& seq.Iason consi.6.exhibentur.col.3. versi.sed istud, libro 3. Steph.Bertran.consi. 315. quoniam Andreas, nu.2. li.ij.& con.266.etiam si nō tantùm, nu. 2.& iterum nu.7.& 8.eo.lib.2.& cōsi.70.Christi,&c.viso,nu.ij.lib.3.

34 Iterū ad decis. Pap.

Quod si intelligas illas Guid. Pap. deci. (vt ad eas tandem redeamus) vt aliquid relinquatur per modum (vt ita loquar cum nostris) successionis,id est,iure successionis,hæc certè sunt omnino falsæ ex his quæ iam latè diximus. Et ita scienter distinguit Bar.in d.consi.212.promitto tibi.

35 Ad Pauli responsum.

Ad Pau.Ca.d.consi.179. lib.j. in quo scribit valere testamentum disponentis, vt in feudo castri præferatur primogenitus, facilè est quod respondeatur. Nam is, vt apertè constat, non loquitur de pacto futuræ successionis, sed de testamento, in quo potest pater primogenito aut alteri relinquere præcipuum quippiam, seruata aliis liberis & hæredibus sua legitima. Et cum hoc quoque expressè tenet contra illum Iacob.à S.Geor.in tract.feud.in verbo, & cum pacto,quod de ipso feudo,&c.col.5.vers. vlterius quæro.

36 Ad id quod de quærendis dictū est

Quod autem nouissimè pro contraria parte dictum est, in quærendis posse patrem filio præiudicare, licèt non in quæsitis, non procedit in hoc casu, quādo liquidò comprobatum est, non posse patrem filium nasciturum priuare legitima. Nec de futura successione quicquam inter viuos disponere. Ad id autem quod diximus posse disponi inter viuos de certis quibusdam bonis etiam per modum quotæ: id non expeditum est, quando multi teneut contrarium, vt etiam ibi diximus.

Septima quæstio.

1 An saltē illud pactum possit consuetudine, aut statuto confirmari.

SED quæstionis est, & hæc septimæ locū obtinebit, An saltem possit id pactum de quo quærimus consuetudine, aut statuto confirmari, id est, an possint statutum aut consuetudo facere, vt valeat id pactum. Et primo quidem ingressu multis videbitur non esse dubium, quin verè possint, per tex.in d.c. mulier, tit.de fili.nat.ex mat.& in d.ca. filij nati, tit.si de feud. fue.cont.int. do. & ag. vbi Bal. Alua.& Card.notant istiusmodi pacta, de quibus in illis locis, licèt de iure non valeant, ex consuetudine tamen admitti & approbari. Et idē dicit Bar.in d.l.pactū, & ibi quoque idem Bald.in 2.oppo.Saly.col.vlt.ver.quæro primò. Angel.Pau.Ca.col.ij.& Corne.col.3.C. de collat.& idem Bar.consi.72.col.ij. versi. præterea per statutum.& Bald.in l.de quibus, colum.ij. versi.item non valet pactum.ff. de legib.& in l. cùm Archimedoram, colum.vlt.versi. sed nunquid per consuetudinem.C.vt in pos. leg. Angel.consi.66. visis, col.vlt. Aluar. in c.mulier, col.ij.versic.nota quòd licèt pactum, titu.si de feud.fue.contro.Imol.in l.ille autem,in fi.ff.de hæred.institu.Steph.Anfre.d.dec.Tbolo.452. Philip.Deci.in dicta l.pactum quod dotali,colum.prima,in primo notab.& latius colum.ij. hinc conclusio supradicta.C.de pactis, & consi.516.quoniam causa,col.ij. versi. non obstat quòd Alex.& seq.& consil. 578.viso consi.col. 3.nu.9.& nouissimè Viglius Phrysius in §. accessit, in verbo, libripendæ, in fi.Insti.de testa. ord.Nec obstat(inquit) Bal.in d.l.cū Archimedoram, quòd ea pacta videantur esse contra bonos mores, quia istud est ex quadam suspicione, non autem ex necessitate legis, per l.ij. C.de pactis.

2 De eadē re.

Sed aduerte quòd illi tex.quos allegāt Doc. vbi suprà, loquuntur in pacto de non succedēdo, sicuti etiam expressè loquuntur, & declarant magna eorum pars, quos citauimus, vt videlicet possit statutum dare robur huiusmodi pacto de non succedendo. Et si id expressè nō dicerent, sed id tantùm simpliciter, vt pactum de futura successione robur ex statuto aut con suetudine accipiat, per d.text. deberent tamen intelligi de pacto de nō succedēdo, de quibus loquuntur text.quos allegant iuxta doctrinam Bar.in l.non solùm.§.si liberationis.ff. de libe. lega.cùm si.Nullus autem eorum expressè aut tacitè dicit quòd possit statutum confirmare pactum de succedendo, præter Deci.de quo postea dicemus, & Bal.in d.l.cū Archimedoram, vbi nuncupatim loquitur in casu l.pactum, C. de pactis, quę loquitur de pacto de succedēdo.

3 De eadē re.

Sed idem Bald.in huiusmodi pacto contrarium tenuit, vt videlicet non possit statuto cōfirmari, in l.ij.col.ij.versi.item in pacto, de futura successione.C.quæ sit long.consue. quem sequitur Alex. in addi.eiusdem in d.l.cū Archimedorā, & in d.l.pactum, col.2.ver.fallit tamē hæc regula, & ibi quoque Iason, col.ij. C. de pactis, & idem Alex.in l. vl.paulò antè si.eo.ti. & in d.l.pactum, col.j.vers. vtrùm autem sit, & ibi etiam Iason col.ij.in 4.limitatione, & Iaco. à S.Geor.post prin.C.de colla. & idem Alex.in l.stipulatio hoc modo concepta, col.3.versi.an autem possit, & ibi etiam Iason col.ij.in l.no. ff. de verb. oblig. & ipse Iason in l. de quibus, col.17.versi.& an consuetudine.ff.de legib. & con.87.consultus, col.vlt.lib.j.& Philip. Deci. d.con

d.consi.225. noncupatim loquens de pacto apposito in matrimonio, vt primogenitus succedat,& consi.236. non parua, col. vlt. & Geor. Nata. in repe. c. quamuis, col. 15. versi. ex his regulam habes, de pac. lib. 6. & Steph. Bertran. d. consi. 29. cùm aliàs scriberem, col. j. lib. j. & cōsi. 1. Christi, &c. viso consultationis themate, nu. 92. lib. ij. & consi. 267. si pactum, col. j. lib. 3. vbi hanc dicit esse commonem, nec ab ea recedendum in iudicando & consulendo, & Iason d. consi. 87. col. vlt. lib. j.

4 *De eadē re.*

Mouetur Alex. quique eum secuti sunt, quoniam, vbi aliquid prohibetur fieri per pactum, ob id quòd sit contra bonos mores nec per statutum quoque fieri potest, vt not. Bar. in l. omnes populi, in 5. q. princ. & ibi Angel. & alij. ff. de iust. & iur. & idem Bar. in l. non impossibile, in fi. ff. de pact. Sed hæc pacta de succedendo ob id prohibentur, quòd sint cōtra bonos mores, per d. l. stipulatio hoc modo cōcepta. ff. de ver. obl. & l. ex eo. C. de inutil. stipulatio. & diximus in præcedenti quæstio. Igitur per statutū non potest robur accipere. Pactum aūt de nō succedendo de quo loquuntur iura contraria, & Docto. pro priori parte allegati, vt diximus, non est contra bonos mores, vt not. omnes in dicta l. pactum. C. de collat. Alioquin enim non confirmaretur iuramento, per d. c. quamuis, de pac. li. 6. quoniam quod contra bonos mores est, iuramento confirmari non potest, cap. non est obligatorium, & ibi Dyn. de regu. iur. lib. 6.

5 *De eadē re.*

Verùm Philip. Deci. in d. l. pactum quod dotali, col. ij. vbi suprà. C. de pactis, sibi in hoc expressim contrarius, contrariam partem tenet. Nam licèt, inquit, tex. in d. c. filij, videatur loqui in pacto negatiuo de non succedendo, dū ibi dicitur, filios natos ex tali matrimonio non succedere, tamen videtur in se tacitè continere pactum affirmatiuum de non succedendo, pro filiis alterius matrimonij, vt etiam Bal. in eo loco expendit. Et idem dici potest de d. c. 1. de filiis natis ex mat. ad mor. contract. Ad id autem quod dictum est, non valere statutum vbi non valet pactum, quia est contra bonos mores, respondeti posse, illud intelligi, quando continet turpitudinem, & ita loquitur Bar. in d. l. omnes populi. Secus si nō agatur de turpitudine, sed tātùm de prohibitione iuris, quia licèt non valeat pactum, valet tamen statutū, vt dicit Bar. ibi. Et ita videtur in hoc casu, quia facultas testandi est de Iure Ciuili, vt no. Ang. in §. 1. in Authen. vt factæ nouæ constit. Et dato quòd substantia testamenti esset de iure gentium, tamen adiectiones sunt de Iure Ciuili, vt dicit Bar. in l. interdum. ff. de condi. indeb. vnde ista facultas libertatis, quæ in testamento requiritur, videtur à Iure Ciuili introducta. l. j. C. de sacro. eccl. & d. l. stipulatio hoc modo cōcepta. ff. de verb. oblig. & d. l. ex eo. C. de inutil. stipul. Et ideo per statutum mutari potest. §. vl. Insti. de iur. nat. gen. Præterea ad iudicandum an sit aliquid contra bonos mores, inspicitur locus ciuitatis in qua de hoc agitur. l. itē apud Labeonem, in prin. & in versi. sed adiicitur, ibi non videri esse contra bonos mores illius loci. ff. de iniuriis, vnde cùm à statuto hoc permittatur, non videtur esse contra bonos mores ciuitatis. Et idem propemodum dicit ipse Deci. d. consi. 516.

6 *De eadē re.*

Adde & tu ad Deci. ex Soci. in d. l. pactum quod dotali, de pactis, illam Bar. dec. in d. l. omnes populi, procedere quando sunt mali mores, qui per legem boni non possunt fieri, repugnante lege naturali aut diuina, cui lex ciuilis aduersari non potest, vt no. in l. vlt. C. si contra ius vel vti. publi. Secus si effici possunt boni, remota prohibitione ipsius legis, vt in nostro casu, quo lex ipsa concedit inter milites. d. l. licet, de pactis. ergo & inter alios quoque concedere potest. Et ita vt subdit Soci. declarat illud Bar. dictum eleganter doc. Fran. de Alber. in addi. Quod si quis obiiciat text. in l. ex facto, in prin. ibi, est enim iniquum. ff. de vulg. & pupil. Ex quo no. Pau. Ca. ibi, quòd per priuilegium, vel statutum tolli non potest libera testandi facultas. Certè in promptu responsio est ex Alex. eo. in loco, quòd ibi princeps concessisse non videtur, non tamen dicitur, quòd non possit. Et ego semper in ea opi. fui, vt statutum vel cōsuetudo id pactum confirmare possit: atque ita aliquando censui in causa magni ponderis huius nostræ Curiæ, in qua inter multos audiui duos nostræ Decuriæ Præsides D. Io. De Gouy, & Iacobum Spifamum nunc episcopum Niuernēsem laudatissimum multas magnasque reconditioris doctrinæ rationes, & argumenta adducere.

Authoris sententia.

7 *De eadē re.*

Sed vtrumcunque sit verius, illud tamen in multis huius regni partibus obseruam', vt huiusmodi pactum in contractu matrimonij factum præsertim inter nobiles teneat, maximè si iuramentū interuenerit, vt retulit Aufrerius in deci. Tholo. deci. 451. vbi ita dicit fuisse diiudicatum multis arrestis. & Benedic. in repe. c. Raynutius, in verbo, duas habens filias, nu. 197. & multis seq. extrà de testa. vbi multa adducit vt hanc partē tueatur, quæ sunt illic omnibus obuia. & ita quoque iudicatum fuisse in Burdegalensi parlamento asseruit Briandus à Vallea, cùm de hac re sermo incidisset, vt in principio huius quæstionis recensuimus. Sed hoc semper intelligo reseruata legitima cæteris liberis, per ea quæ suprà diximus iūctis no. per Card. in d. c. j. ti. de fili. na. ex mat. ad morg. qui ita intelligit consuetudinem de qua text. ibi loquitur.

Octaua

Octaua quæstio.

1 An parentes possunt huiusmodi pactum reuocare.

AT illud dubium, & octauo vertitur, An parentes qui in contractu matrimonij huiusmodi pactum apposuerunt, posteà poterunt id pactum reuocare & filios ad suam successionem æqualiter admittere. Sanè Iac. Aluar. & Card. Alex. in d.c. filij, in fi. tit. si de feud. fue. contro. loquentes in casu illius c. dicunt posse contrahentes postea mutare voluntatem, & per contrarium pactum conuenire, vt succedant filij, quos in ipso contractu matrimonij à sua successione repulerunt, per no. per gl. 1. in §. si facta, eo. tit. & in l. si pro parte. §. versum. ff. de in rem verso. Quod & cõfirmatur, quòd quãdo alicui quæsitum est ius ex meo contractu facto cum alio, possum id ius mea pœnitentia reuocare. l. 3. & ibi Bart. ff. de seruis expor. & l. qui Romæ. §. Flauius, & ibi Bar. & alij. ff. de verb. obl. & l. j. & ibi Bal. C. si mancip. ita fue. alie. cum si.

2 De eadẽ re.

Item quia huiusmodi pactum est veluti quędam dispositio à coniugibus facta supremi iudicij dispositionem præueniens, & inde naturam mutabilem assumens, per l. si filia. §. Papinianus. ff. fami. hercis. & l. parẽtibus. C. de inoff. testa. & l. vlt. C. de pac. Qua ratione Oldra. consilio 231. incip. vt eius de quo quæritur, post princ. respondit quòd si rex diuisionem fecerit inter filios, eam tenere iurantes, & ita vni regnum vnum assignet, alteri alterum, poterit Rex ipse si velit huiusmodi diuisionem reuocare, & sequitur Bald. in §. item sacramenta, eo tum. penul. versi. quæ fuit de facto, titu. de pac. iur. fir.

3 De eadẽ re.

Et hanc partem expresse tenuit Corse. in de ci. Tholo. q. 453. incip. item fuit quæsitum pręsupposito quòd tale pactum. Quo etiam in loco Ausre. in addi. dicit hoc de iure esse verius. Contrarium tamen dicit in Francia obseruari. & in hoc fuisse lata plurima arresta parlamenti, hincque occasione sumpta multas rationes adfert, quibus hæc posterior pars defendi posset, quas subscribere supersedeo, cùm illic obuiæ sint omnibus, & idem nouissimè tenuit D. Boer. deci. 204. quæritur vtrùm valeat, col. 7. versi. & hoc probant, vbi & alios multos citat in aliis tamen casibus loquentes, vt comperies si tibi vacet illos videre.

4 De eadẽ re.

Priorem autem sententiam cõfirmat quod Bal. in hac specie interrogatus respondit cons. 383. quod domina Agatella, lib. 2. Quispiam enim alteri donauerat, ea lege vt si donatarius decederet sine liberis, res donata ad alium deueniret. quærebatur an donans posset huiusmodi donationem reuocare in præiudicium illius ad quem bona debebant peruenire post mortem donatarij, si sine liberis decederet. Et respondit posse per d. l. 3. de ser. expor. & l. si pecuniam. §. si seruum. ff. de condit. ob cau. & no. per Bar. in d. §. Flauius. Nam & hæc videtur esse quædam mortis donatio, vel mortis causa capio, quantùm ad posteriorem donatarium, per l. nec fratris. C. de donat. caus. mort. ideo habet locum pœnitentia. l. non omnis. ff. si cer. pet. & l. Senatus. ff. de dona. cau. mortis, & alia quoque multa circa id dicit quæ tu videre poteris.

5 Declaratio præcedẽtiũ.

Et si tu hanc partem sequaris quæ mihi iustior esse videtur, eam intellige procedere, nisi alius quispiam futuris coniugibus, aut etiam iam maritatis (nihil enim iam inter vtrunque interest) rem aliquam donauerit ea lege, vt eorum primogenitus in ea tantùm succedat. Nã tunc non esset liberum solis ipsis parentibus alios filios ad eius rei successionem admittere in præiudicium primogeniti, cui id ius quæsitum est ex prouisione & pacto donantis, ar. l. si post mortem. §. vlt. ff. de bo. pos. cont. tab. & c. 1. & ibi per Doc. tit. de succes. feud. & no. per Bald. in authent. si quas ruinas. C. de sacro. eccle. & in l. 1. ad fin. C. per quas perso. no. acqui. cum si.

6 De eadẽ re.

Et ita nuncupatim in hac specie respondit Pau. Ca. consi. 164. in præsenti causa, col. 6. versi. sed nos loquimur, lib. 1. Neque enim, ait, alter ex contrahentibus potest legem contractui vel donationi appositam immutare. l. aliud. ff. de soluti. iuncta l. legem. C. de pactis. Et hinc quoque dicit donantem solum sine donatario reuocare non posse. Et sequitur Philip. Deci. consi. 468. superiori anno, col. pen. versic. & ad confirmationem, & iterum, consi. 498. viso casu, colum. 3. versic. qui similiter incipit, & ad confirmationem. Et vide quæ dicam infrà, in 68. quæsti.

7 Quid si principis authoritate vterque maioricatum constituerit.

Et idẽ dicas si vir & vxor principis autoritate maioricatũ, siue maioriã quam vocant, cõstituissent, ita vocãt Hispani, præsertim Hispalenses, ius primogenituræ in omnibus aut certis quibusdam suis bonis, vt diximus suprà in 1. quæst. in fi. Tunc enim nec alter sine altero, nec vterque sine consensu principis reuocare poterunt huiusmodi maioricatum, vt nuncupatim & in hac specie interrogatus respondit Ludo. Bolo. consi. 62. Martinus & Maria. in 1. dubio, multis rationibus illic adductis, quas videre poteris. Et ita quoq; intelligi potest quod scribit Pau. Ca. d. consil. 164. quo loco citauimus in præced. num.

Nona quæstio.

1 An statutũ præferẽs primogenitũ in successione patris trahatur ad successionẽ matris.

NONO principaliter quæro, an consuetudo vel statutum præferens primogenitum in successione patris, nulla matris mentione facta trahatur ad ipsius matris successionem. Bald. de hac ipsa re nuncupatim loquens in l. diuturna, in prima lect. ff. de legi. asseuerantèr & intrepidè asserit

asserit non esse trahendum huiusmodi statutú vel consuetudinem de successione patris tantùm loquentem ad successionem matris. Motus, quia est contra ius commune, ideò non esse extendendam etiam si subsit eadem ratio, per l. si verò. §. de viro. ff. solu. matri. Nisi fortè, inquit, illud in successione feudi disponeret, quia tunc esset præter ius commune, iuxta no. in l. de quibus. ff. eo. de legi. Nec hinc longè abest quod consuluit Philip. Corne. cósilio 150. de duabus, colum. 1. libro 2. quòd statutum repellens fœminas à successione patris, non obnet in successione matris, cuius mentionem non facit. Quodq; etiam cósuluit Bened. Cap. consi. 61. punctus Andreas, in quarto dubio, statutum excludens à successione fratris non extendi ad successionem sororis.

2 *Statutū excludens matrem a successione filij nō excludit à successione filiæ.*

Et quod ante hos è diuerso voluit Archi. in c. si quis suadente, colum. 5. 17. q. 4. statutum excludens matrem à successione filij, non excludere à successione filiæ. quod & voluit Alberi. in l. j. num. 4. ff. de verb. signifi. Imo. in l. si ita sit scriptum filiabus. ff. de lega. 2. Domi. in c. generali, col. 4. ver. & per hoc infertur, lib. 6. & Alex. consi. 134. puto, col. j. lib. 6. & con. 45. habita pro viribus col. 2. vers. secundò principaliter, lib. 7. vbi id dicit no. & Geor. Nat. qui hoc sing. dicit in tract. de statutis excludentib. fœminas à successione in 9. q. 3. q. princip.

3

Contrarium in hoc nostro casu, vt scilicet statutum loquens de successione patris, ad matris successionem trahatur, tenuit Bal. ibi contrarius loquens tamen sub dubio fortè, in c. 1. tit. de succes. feud. nam hæc consuetudo, inquit, est præter ius commune, & illum ita refert & sequitur Matth. Afflic. ibi, col. 1. ver. sed quæro quid si dicat, vbi id monet menti tenendum. Et idem in simili voluit ipse Bal. in l. de quibus. ff. de legi. quòd scilicet consuetudo vt filij succedant patri in feudo, habeat etiam locum in successione matris. quia ratio diuersitatis reddi non potest. Et ita quoque illum citat & sequitur ipse Matth. vbi suprà, versi. quarto fallit. Veruntamen illa dicta non reperi in ipso codice Bal. & vix credo illum ita dixisse in primo illo dicto, cùm nemo neget hanc consuetudinem esse contra ius commune, vt latè diximus suprà in 4. quæst. At tu hic vide quæ nos latissimè tractauimus de conceptione fœminę in masculo, in nostro tracta. Retractuum tit. 2. glo. 9. in verbo, *ou lignagier*, nu. 177. vsque ad num. 244. ex quibus facilè intelliges, quid hic dicendum sit.

Decima quæstio.

1 *An statutū præferēs primogenitum cōprehendat*

DECIMO quæro, an consuetudo præferens primogenitum in successionibus, comprehendat primogenitam filiam. Ad quam rem multa faciunt quæ diximus in præcedenti quæstione, sed & alia sunt huc priuatim pertinentia. Nā primū illud sciendum est, an filiæ capaces regni, ducatus, comitatus, & aliorum id genus in quibus potissimum primogenitura locum obtinet. Nā si in iis non succedant, frustra quæritur an appellatione primogeniti contineatur filia. Cùm masculinum nunquam concipiat fœmininum in iis quæ nō possunt adaptari, siue non conueniunt fœminis, per l. vlt. ff. de tutel. coniuncta l. fœminæ. ff. de reg. iur. & voluit Bar. in l. j. & ibi Alex. ff. de verb. sig. & l. si quis in tantam. C. vnde vi. & Bal. in l. seruus. C. com. de succes. cum aliis multis concord. à me collectis in d. tract. Retractuum vbi suprà, in fi. præcedentis quæstio. Præsertim verò nu. 195. & hęc certè, vbi intelliges & hoc quoque procedere, etiam si statutum esset, vt masculinum conciperet fœmininum.

primogenitam.

2 *Fœminas succedere in dignitatibus regalibus.*

Igitur vt rem hanc primo loco disseramus, Multis id videbitur carere omni scrupulo, cū tex. habeamus probantem in huiusmodi dignitatibus regalibus fœminas succedere, easque sicuti & viros moderari & gubernare, videlicet c. significauit. in prin. de rescript. multosq; alios mentionem facientes reginarum, & comitissarum, vt cum nostris loquar, videlicet in cap. dilecti, de arbit. & in c. dilecto, de testi. & in capi. vltim. de concel. præben. & in capit. peruenit, de censib. in superscrip. & in c. ex parte, le 3. vbi fit mentio de regina Anglorum, & in cap. seq. in superscript. de verborum signifi. & in cap. cùm deuotissimam, in superscript. & in c. seq. duodecima, quęst. 2. & in c. si quis. 14. quæst. 4.

3 *Fœminas in regnis successisse.*

Et videmus abusque multis temporibus fœminas successisse in multis regnis, vt de regno Nauarræ attestantur Pet. Iac. tit. de cau. ex qui. vasal. Et in regno Apuliæ, Bal. in l. cùm prętor. ff. de iudi. & in l. quoties, C. de suis & legit. & in §. hoc quoque, columna 4. tit. de succes. feu. vbi dicit regnasse Ioannam reginam, & quidē adeò prudenter, vt non sederit in cathreda regali similis ei gratia & virtutibus. Et in regno Hierusalem & Siciliæ, Bart. in l. j, colum. 2. ver. item mulieribus. C. de muli. & in quo loco, li. 10. Et ita quidem in regno Siciliç, vt etiam masculus ei non obsit, quò minus succedat, vt retulit And. Iser. in cap. 1. tit. de his qui sibi & hæred. suis, & in cap. 1. §. & quia videmus, tit. qui feud. da. pos. Sed longè ante hæc tempora legimus Amalasintá Theodorici filiam patri successisse in regno Neapolitano, quod & inter cęteros scripsit Pandolphus Collenutius in historia Neapolitana lib. 2. quod accepisse videtur à Procopio.

4 *Et Austri.*

Et vt de antiquiorib. loquar, legimus in sacris literis de regina Austri, quæ audita fama Salomonis, ab extremis finibus terræ Hierusalem venit vt illum inuiseret, vt scribitur 3. Regum

gum 10.& 2.Paralipom.9. & Matth.duodecimo,& Lucæ vndecimo,& repetitur in Decretis Canonicis in cap.vereor, octaua quæst.j. De Candace quoque regina Aethiopum Act. cap. quem locum enarrans Beda, vir humanarum literarum non ignarus, scribit moris fuisse illi nationi semper fœminis regi, easque Candaces appellare. quod & ante illum retulit Eusebius in Historia Ecclesiastica libro secundo, cap.primo: ante vtrunque Plinius libro 6.cap. vigesimonono ad calcem. & ante hunc Candaces reginæ Aethiopum meminit Strabo libro 17. vbi eam dicit fuisse suis temporibus. Sed & ipse Plinius illo eodem libr. sexto, c.30. scribit Sabritas sub regina esse, quod & ante eũ scripsit Strabo statim post initium libr. 17. Vt interim omittam apud Assyrios Semiramim, apud Massagetas Thomirim, apud Aegyptios Cleopatram, aliasque propè infinitas alibi regnasse. Ex quo & illud ipsius Cleopatræ apud Lucanum lib.10.

Et Aethiopiæ. Candaces.

—Non vrbes prima tenebo
Fœmina Niliacas nullo discrimine sexus
Reginam scit ferre Pharos.

Pharos enim primùm erat in Pelago, quæ postea Aegypto cohæsit, vt scribit Strabo lib. 12. Cæterùm Diodorus Siculus libro secundo Bibliotheces c.j. non multò post principium, tradit apud Priscos illos Aegyptios quinque mulieres regnasse. Sed & li.3. memorat Tatinam Sacarum Reginam.

5 Quodq; scribit Plinius lib.6.c.20. gentem Pandeam solam Indorum regnatam fœminis. Vnam enim Herculi huiusmodi sexus genitã fuisse, ob idque gratiorem regno donatã præcipuo. Cuius rei quoque mentionem facit Solinus in Collectaneis c.65. Pandea, inquit, gens à fœminis regitur, cui reginam primam assignant Herculis filiam. Sed & omnino memi-nit Diodorus lib.3. Bibliothecæ: & Arrianus ille Historicus, idemque, vt quidam existimãt, Iurisconsultus lib.8. gestorum Alexandri, qui & ipse tradit lib.j. apud Cariæ populos consuetudinem esse ab vsque Semiramide profectã, qua non masculis tantùm, sed & fœminis quoque regnare liceat. Nam & ipse Diodorus lib. 17. quo & eiusdem Alexandri historiam describit, tradit eundem Adam quampiam fœminã regno Cariæ præfecisse, quòd in eo regno succedere deberet. Cæterùm Polyænus li. Stratagematum 8. meminit Artemisiæ Cariæ reginæ. Sed & idem illo 4. scribit Reginam Cęli filiam post obitum patris communi populorum, fratrumq; consensu regnum Athlantiadũ adhuc virginem cepisse.

Indorũ qui Pandeam incolunt.

6 Claudianus quoque libro j. in Eutropium cecinit plurima esse regna, quibus fœminæ imperant,

Medorũ Sabæorum.

Medis, leuibusq; Sabæis
Imperat hic sexus, reginarumq; sub armis.
Barbariæ pars magna iacet.

Et quod de Medis dicit Claudianus, fulcit qđ scribit Iustinus, lib.j. Harpagum qui mandatũ ab Astyage Medorum Rege acceperat, de occidendo eo infante qui posteà Cyrus dictus est, veritum si ad filiam Astyagis, cuius is infans erat, mortuo Rege venisset imperium, quoniã nullum Astyages virilis sexus genuerat, ne illa necati infantis vltionem à se exigeret, ideò puerum pastori exponendum tradidisse. Ex quo palàm colligere potes, apud Medos fœminas regnasse, cùm masculi ex Rege deerant. Sed & apud Illyrios vel testimonio Plinij qui lib.34. c.6. mẽtionem facit Tericæ eorum reginæ quæ P.Iunium & T.Coruncanũ interfecit. Et apud Sitones, qui iuxta Suenos & Germanos sunt, vetusto more non vir, sed fœmina regnabat, vt tradunt Cornelius Tacitus & Strabo. Parthi quoque Erato fœminam in reginam sibi delegerunt apud eundem Tacitũ, statim post principium lib.2.

Illyriorum. Sitonum. Parthorum.

7 Apud Latinos item fęminas regnasse si masculi deerant, indicio est illud Virgilianũ li.7. Aeneidos,

Latinorum.

Filius huic fato diuũm, prolesq; virilis
Nulla fuit, primaq; oriens erepta iuuenta est.
Sola domum, & tantas seruabat filia sedes.

Britannos etiam illos priscos id obseruasse auctor est Cornelius Tacitus in vita Iulij Agricolæ. Cuius hæc verba sunt loquentis de Britannis, His atq; talibus inuicem instructi Voadica generis Regij fœmina duce (neque enim sexum in imperiis discernunt) sumpsere vniuersi bellum. In Asia quoque olim regnasse fœminas tradit Curtius libro nono, in Bohemia itẽm & Vngaria Aeneas prodidit in descriptione Asiæ c.20. & Albertus Krantzius Vuandalicarum rerum lib.j.cap.17. Helenæ quoq; Adiabenorum reginæ meminit Iosephus lib. 20. Antiquitatum, c.2. Et Eusebius Cæsariensis Historiæ Ecclesiasticæ li.2.c.12. Et Mauniæ Saracenorum reginæ idem Eusebius lib. Historiæ Ecclesiasticæ 11. cap. 6. Strabo lib.16. tradit eos qui habitant Tenesim, imperio fœminæ parere.

Britannorũ.

Asiæ. Bohemiæ. Vngariæ.

Adiabenorum.

Saracenorũ.

Tenesiorum.

8 Idcircò, vt hanc partẽ cõcludamus, Pe. Anc. con.339. pro maiori intelligentia, minimè dubitat, quin fœmina in regno succedat, etiã exclusis masculis remotioris gradus. idque dicit obseruari in regnis Aragoniæ, Hierusalem, Siciliæ, Vngariæ. Verùm Imo.& post eum Domin.& Philip. Fran. in c.grandi, de supplen. negli.prælat.lib.6. in his distinguit: aut enim eæ dignitates sunt feudales, & non succedunt in eis fęminæ, nisi aliud inducat feudi conuentio, rei consuetudo, aut priuilegium, per c.j.§. hoc autem notandum, titu. qui feud. dare pos. Aut non sunt feudales, & tunc quoque de iure non succedunt fœminæ, nisi etiam aliud habeat consuetudo, aut priuilegium. Et ita voluit in

Arragoniæ. Distinctio feudalium, & non feudalium.

vtroque casu nũquam succedere fœminas, nisi ex consuetudine, priuilegio, aut conuentione. quod & ante illos voluit Vincen. in d.c. significauit, de rescript.

9 *Ad idem.*

Atqui Host. lo. Aud. Bald. Anton. Panormi. & plerique omnes ibi, id tantùm concedunt, cùm huiusmodi dignitates sunt feudales, vt videlicet tunc non succedant fœminæ, nisi in casibus, in quibus aliàs in feudis succedunt. Quòd si non sunt feudales, censent in illis fœminas succedere. Quod intelligit Bald. masculis non extantibus instar feudorum fœmineorum, quæ videlicet conceduntur vasallo suisque hæredibus masculis & fœminis, per c. primum, tit. de eo qui sibi & suis hære. Cui etiam dicit consentire rationem naturalem, quia officia virilis sunt animi. l. cuius bonis. ff. de cur. furi. Neque enim consilium reperitur apud fœminam.

10 *Alia distinctio.*

Hæc fermè Bald. cum quo ferè conueniens Panor. in d.c. dilecti, col. 3. de arbitr. hanc rem paulò latiùs tractat. Nã, aut res (inquit) est feudalis, & tunc fœmina non succedit, etiam masculis non extantibus, nisi in concessione feudi dictum fuerit, quòd etiã fœmina possit succedere: quo etiam casu debet intelligi propter naturam feudi ordine, vt admittatur fœmina masculis non extantibus, per tex. in c. j. titu. de succes. feud. At si feudum est fœmineum, tunc etiam succedit fœmina masculis non extantibus, licèt in concessione non fuerit expressè dictũ, quòd fœmina succederet, per c. j. ti. de benefi. fœmi. Aut res non est feudalis, & tunc si est dignitas, puta regnũ, ducatus, comitatus, vel aliud simile, tunc ex communi consuetudine iure approbata succedunt tantùm masculi; & ex iis quidem solus primogenitus: & eo decedente sine filiis, secundogenitus, per no. in c. licèt, de voto. Masculis autem non extantibus, succedit quoq; fœmina, per d.c. significauit. Si verò non sit dignitas, & tũc cessante consuetudine masculus & fœmina pariter succedũt vel in cæteris bonis, cùm de iure nulla sit in successionibus differentia maris & fœminę, per l. maximum vitium. C. de lib. præt.

11 *De eadē re.*

Verũ Mar. Lau. in d. tract. de primoge. col. v. ver. quæro nunquid fœmina, dum vult tractare hanc nostram principalem quæst. An videlicet fœmina succedat in iure primogenituræ, allegat Panor. in d.c. dilecti, tanquam de ea ipsa quæstione differentem, eumq; reprehendit, quasi dixerit fœminam succedere in iure primogenituræ non extantibus masculis. Cuius rei nullam omnino facit mentionẽ, sed id tantùm scripsit quod suprà retulimus. Quibus autem rationibus moueatur Mart. dicam statim in nostra principali quæst.

12 *Mulier in dignitatibus succedit ex cõsuetudine.*

Illud tantùm dixerim, vt huic rei finem faciam, omnes in hoc conuenire, vt possit fœmina in istis dignitatibus succedere ex consuetudine. Ita enim volunt omnes in d.c. significauit, inter quos Vincen. loquitur de consuetudine Gallicana, & Bal. cons. 275. inci. quod pro regula, col. 2. ver. sed quæritur vtrùm consuetudo, lib. 2. vbi etiam loquitur de consuetudine Gallicana, & Phil. Dec. con. 85. cuius superscriptio incipit, de gradib. col. pe. Et Iac. à S. Geor. in l. cùm antiquioribus, col. vlt. vers. an autem filia. C. de iure delib. vbi nuncupatim loquitur de iure primogenituræ.

13 *Natura non dedit imperare fœminis.*

Ex quibus planè constat & mulieres nunnunquam in regnis succedere, licèt ex Græco versiculo,

Γυναικὶ δ' ἄρχειν οὐ δίδωσιν ἡ φύσις. Id est, Natura non dedit imperare fęminis.

Prouerbiũ.

Ex quo & ortum est prouerbium cùm alicui negotiũ aliquod committitur, cui penitus est ineptus, *γυνὴ στρατηγεῖ, καὶ γυνὴ στρατεύεται.* id est, Mulier imperat, & mulier militat. Propterea que apud multos populos fęminæ ad regni successionem non admittebantur. Scribit enim Plutarchus, quod cùm Polydectes frater Lycurgi natũ maior, ob id Lacedæmoniorum Rex, mortem obiisset: regnauit Lycurgus tantisper dum ignorabatur vxorẽ fratris prægnantem esse. Sed de hac re certior factus, regnũ declarauit pueri esse, si mas foret. Enixa autẽ vxore puerum cui nomen Charilaus fuit, ei regnũ cessit. Ex quo illud facile declaratur apud Spartanos fęminas non regnasse. Sed nec etiã apud Indos, ex eo liquet quod suprà diximus ex Plinio, gentem Pandæ solam Indorum regnatam fœminis. Qui mos quoque & in regno Francię seruatur, & id quidem ex rationabili consuetudine, vt dicit Bal. in l. j. ff. de Senat. vbi eo nomine accusat Regem Anglorum, quòd titulo fœminæ ius in eo regno sibi arroget. In eamque rem habemus legem Salicam in tit. de alod. ne videlicet fœminæ Francorum regnum hæreditarium nanciscantur.

Apud Lacedæmonios fœminæ nõ succedunt in regno.

Nec apud Indos. *Nec apud Gallos.*

14

Sed & Luc. Pen. in l. pe. C. de profes. & medi. lib. x. multa in eam sententiam adfert, vt videlicet mulieri regnare non conueniat, & inter cætera duos versus inelegantes quidem illos, sed lepidos, & ridiculos.

Versus ridiculi.

Regna regunt vuluæ, clamat gens tota simul ve,
Destructio regni à muliere regi.

Vel vt ab aliis pronunciatum audiuimus,

Nam turpe est Regi de muliere regi.

At Pandolphus Collenutius lib. 5. Histo. Neapolitanæ ita hos versus adscripsit.

Regna regūt vuluæ, gẽs tota clamat simul, ob ueh,
Interitus regni est à muliere regi.

Quos ita in sermonem Italicum tradoxit,

Se vulua regge, oime, gridan le Regno,
Il feminil gouerno il regno estingue.

Hercules cur Amazones deleuit.

Diodorus Siculus lib. Bibliothecæ 4. tradi ab Hercule Amazones fuisse deletas, indignam rem existimante, cùm pro communi salute hominum pugnaret, quibusdam gentibus fœminas

oas imperare. Est autem Euripidis sententia, *Domus columnæ, liberi sunt masculi.* Quam citat & probat Artemidorus Daldianus libro 2. de Somniorum Interpretatione, cap. 10.

15 Accedit ad principalem quæstionem. Statutum loquens de primogenito nō intelligitur de fœmina.

Nunc autem tempus vt accedamus ad nostram principalem quæstionem. An videlicet filia primogenita succedat in iure primogenituræ ex statuto, vel consuetudine huiusmodi ius primogenito deferente. Mart. Laud. vbi supra, cōcludit simpliciter, quòd non, nisi id statuto, vel consuetudine exprimatur. Rationem adducit, quæ tantùm dignitates respicit, quia de iure, inquit, fœmina nō succedit in regno, vt dicit velle gl. & Archi. in d. c. cum deuotissimam, 11. q. 2. vbi tamen hoc non dicūt, sed id tantùm, quòd fœmina nō potest iudicare, nisi ex consuetudine, vel dignitate, cui annexa est iurisdictio, de quo nos alibi latissimè diximus in consuet. Picta. lib. 1. §. 1. Adfert & Marti. vt ad eum redeamus aliam rationem, quia officia publica sunt fœminis interdicta, l. fœminæ. ff. de regu. iur. sed esse Reginam, Ducissam, cum omni regali iurisdictione, est habere officium publicum, per l. j. §. ius publicum. ff. de iust. & iur. Ergo, inquit, fœmina nō succedit in regno, neque in ducatu, hæc ille. Et idem voluit Iac. à S. Geor. in l. cum antiquioribus, col. pe. versi. an autem filia. C. de iure delib.

16 De eadē re.

Sed Bal. hanc rem generaliùs absoluens, in l. in multis, in prin. ff. de stat. ho. & rursum in l. omnes populi, col. 7. versic. 3. quæro quæ sunt illa, &c. ibi item si statutum dicit quòd primogenitus. ff. de iusti. & iur. dicit quòd consuetudo loquens de primogenito, non trahitur ad primogenitam: addit rationem in postremo loco, quia huiusmodi consuetudo est odiosa, & irrationabilis, & in odiosis non fit conceptio personarum, l. j. §. quarū. ff. de ven. in poss. mit. allegare voluit §. sed & si incertum sit, ver. quare, vbi exhæredatio filij masculini, nō comprehēdit filiam, quia in odiosis, vt dicit ibi gl. masculinum non concipit fœmininum. Illam autem Bald. decisionem nuncupatim secutus est Pet. Anch. in repet. c. j. in 14. quæst. princip. vers. circa primum, vtrùm scilicet extendatur, extrà de constit. Rom. consil. 98. quo ad id, de quo primò quæritur, colum. 2. & Fulg. consil. 205. visis. & Bal. de Bar. inter consi. Phili. Cor. consi. 11. stantibus dictis statutis, col. j. lib. j. & ipse Corne. consi. 335. primum consultationis articulum, col. 2. versi. in materia autem differenti, & iterum col. 4. versi. ad id optimè facit, eo. lib. 1. & iterum consi. 94. circa primum dubium, col. 1. lib. 2. & consi. 224. non sequendo ordinem, col. 4. versi. sed interpretatio, eo. li. 2. & Franc. Aret. consi. 164. diligenter & maturè, col. 3. versi. confirmatur ista conclusio. & Maria. consi. 30. quanuis ex iis, col. 8. vers. nec obstat quod allegat, & eius filius Barth. Soci. consil. 252. visis instrumentis, col. 4. versi. septimò ad idem, & Ludo. Goza. consi. 43. videtur, colum. 1. Paul. Paris. consil. 72. ad veram, nu. 168. & multis seq. lib. 4. Et faciunt quæ diximus in præcedenti quæst.

17 Apud Hebræos primogenituræ maribus tantū conueniebat.

Hanc Bal. & sequacium sententiam adiuuat, quod ex legibus, atque institutis Hebræorum, ex quibus primum iuris primogenituræ vestigium ortum esse satis constat, primogenitura ipsa masculis tantùm conueniebat, non etiam fœminis. Quod hinc probatur, quòd licèt Exodi 13. scriptum sit generaliter, & nulla sexus differentia, Sanctifica mihi omne primogenitum, quod aperit vuluam in filiis Israel, tam de hominibus, quàm de iumentis. Mea enim sunt omnia. Et Leuitici vlt. c. Primogenita quę ad Deum pertinent, nemo sanctificare poterit & vouere. Et Nume. 3. Ego tuli Leuitas à filiis Israel pro omni primogenito, qui aperit vuluā in filiis Israel, eruntq; Leuitę mei. Meum enim est omne primogenitum. Ex quo percussi primogenitos in terra Aegypti, sanctificaui mihi quicquid primùm nascitur in Israel. Et idem fermè scribitur eiusdem lib. c. 8. Sed & c. 18. Quicquid primùm erumpet è vulua cunctæ carnis, quam offerunt Domino, siue ex hominibus, siue de pecoribus fuerit, tui iuris erūt. Et in aliis quoque locis. Ex quibus potuisset videri non solùm primogenita masculini sexus, sed & fœminini quoque comprehendi. Tamē ex aliis locis apertè declaratur de maribus tātùm intelligi, cū scribitur Exodi illo ipso c. 13. quibusdam interiectis, Immola Domino omne quod aperit vuluā masculini sexus. Et paulò antè scriptum est, Quicquid habueris masculini sexus, consecrabis Dominō. Et eiusdē lib. cap. 34. Omne quod aperit vuluam generis masculini, meum erit. Et Deut. 15. De primogenitis quæ nascuntur in armentis & ouibus tuis, quicquid est sexus masculini, sanctificabis Domino tuo. Et Lucæ 2. Omne masculum adaperiens vuluam, sanctum Domino vocabitur. Propterea Bal. in l. cùm antiquioribus, col. 6. versic. & primò præmitto. C. de iure delibe. post multa quæ dicit super diffinitione primogeniti, illud postremo loco adiicit, primogenitum propriè dici masculinum, quod primò aperit vuluam.

18 Quid si non extet masculi.

Est igitur firma cōstansque sententia, quòd statutum, vel consuetudo præferens primogenitum in successione, non intelligitur in fœmina. Quod tamen intelligendum est, si extat masculus, vt videlicet illi etiam postremò genito non præferatur filia primogenita, sed qui ex masculis primò natus est, præferetur & fœminis primò natis, & cæteris masculis, vt declarat Iac. Are. in l. Lucius. §. quęsitum. ff. de leg. 3. cùm dicit, quòd si in contractu matrimonij quis donauerit primogenito nascituro ex suo matrimonio quicquam præcipuum, ex eoque

matrimonio nascatur prima filia, deinde & filij, nõ accipiet filia vi huiusmodi donationis, siue pacti illud præcipuum, sed masculus primò natus. Sequitur & multis comprobat Guido Papæ, decis. 506. in contractu matrimonij.

19 *De eadẽ re.*

At si nullus masculus extat, sed sunt tãtùm fœminæ, primogenita ex illis regnum, aut successionem obtinebit, quia succedit in naturali dignitate, licèt non in officiali authoritate, vt voluit Bal. in d. l. in multis, in prin. ff. de sta. ho. quem sequitur Rom. d. consi. 98. in a. dub. & Io. Lup. in repet. rub. de dona. inter vir. & vxo. char. 44. versi. lex etiam regni. & Phil. Dec. in l. fœminæ, quæ est 2. in 4. q. ff. de regul. iur. & Benedict. in repet. cap. Raynutius, in verbo, in eodem testamento relinquens, lib. j. num. 173. de testamen.

20 *De eadẽ re.*

Et idem videtur voluisse ipse Bal. in c. j. §. & quia vidimus, col. vlti. tit. de his qui feud. dare poss. dum dicit quòd si actum est in feudi concessione, quòd deficiẽtibus masculis succedat vna fœmina: certè deficiẽtibus masculis, si primogenita succedit in alia hæreditate, succedit & in hoc feudo cæteris exclusis: aliàs forte dirimetur, aut quod iustius est, domini erit electio, ad quam fœminarum feudum ipsum deuoluetur, per iura quæ allegat. Sequitur Matt. Laud. ibi, in fi. Alua. in c. j. col. pen. versi. quæro quid si inuestitura, titu. de eo qui sibi & hæred. suis. & Iac. à S. Georg. in tract. feud. in verbo, & fœminis. col. 5. versi. sed iuxta prædicta dubitatur. Et Fran. Cur. Iunior in tracta. feudorum, in 2. parte, char. 3. versi. 18. vbi tamen de ea re ita scribit, tanquam non sentiat Bal. quod suprà diximus de primogenitura. Innuit igitur Bald. subobscurè, quòd ex statuto præferente primogenitum succedat primogenita filia, deficientibus masculis. Et idem quoque Bal. consi. 275. quod pro regula, lib. 2. cùm in multis locis, in col. 4. versi. supposita autem consuetudine. Et huc pertinet quod à Valerio Maxi. scriptũ est, li. 2. c. j. quo loco loquitur de Massiliensium cicuta, fœminam Cæam summæ dignitatis moribundam distribuisse duabus suis filiabus patrimonium, filiæ autem maiori sacra domestica tradidisse.

21 *Declaratio. Quid si primogenitus reliquerit filiam & fratres.*

Declara autem huiusmodi limitationem, vt intelligatur, succedere fœminam primogenitam, cùm deest masculus ex eo qui postremò successit aliis exclusis. Nam & si esset ex aliis iam exclusis per inclusionem illius, certè sola istius inclusi filia ius primogenituræ obtinebit, exclusis illis masculis. Verbi gratia, Cùm duo essent filij, primogenitus solus successit, excluso secundogenito. deinde ipse primogenitus moritur relicta vna tantum filia. certè ea succedit excluso etiam patruo secũdogenito. Nam quandiu superest aliquis siue masculus, siue fœmina, ex linea ad quã hæreditas semel peruenit, alia linea postposita, non fit trãsitus ad istam lineã iam exclusam. ita voluit in specie And. Iser. in c. j. tit. de eo qui sibi & suis hæred. per tex. in c. j. tit. de nat. suc. feu. & sequitur Card. Alex. in c. j. col. x. versi. xv. hoc probatur, tit. de feu. march. & idẽ quoq; tenet Petr. à Bel. Perti. in l. pater. §. quindecim. ff. de legat. 3. & de hoc dicam alibi latiùs.

22 *De eadẽ re.*

Verùm istud non adeò arctè concluserunt Iac. Ra. & Cy. in auth. post fratres. C. de legi. hære. Nam si, inquiunt, Rex aut Baro habeat nepotem ex filia præmortua, habeat & fratrem, frater ipse admittitur excluso nepote ex filia, quia tunc nepos venit ex persona matris, quæ non succedebat. At si nullus extet frater, sed alij masculi vlteriores, admittitur nepos ex filia illis exclusis: quia tunc non consideratur persona illius à qua descendit, nec persona illorum à quibus illi masculi descenderunt, vt patet per tex. ibi, & in auth. præced. Nam vlteriores post fratres & filios illorum, vt ibi dicitur, succedunt in capita. Ex quo faciIè declaratur, quòd illorum persona tantùm, non etiam eorum à quibus processerunt, consideratur. Fratres autem & filij eorũ in stirpes succedũt. Ex quo etiam colligitur, quòd eorum tantùm persona à quibus orti sunt, consideratur. Et sic vides, lector amantissime, quòd ex sentẽtia Iac. Ray. & Cy. filia excluditur à fratre, cùm & nepos ex ea excludatur, propter id tantùm quod est ex fœmina. & ita in hoc non illis conuenit cum ea, quam diximus, declaratione. in cæteris autem satis conuenit.

23 *De eadẽ re.*

Sed tamen antequã hinc abeamus, paulùm siste gradum, lector, & attẽde an ista limitatio cum sua declaratione sit vera, quia siue extent masculi, siue nõ extent, semper procedit & habet locum ratio, qua innixi ij, quos suprà citauimus, dicunt consuetudinem præferentẽ primogenitum in successionibus, non habere locum in filia primogenita: quoniã videlicet ea consuetudo sit odiosa, & cõtra ius commune, quòd nulla ætatis ratione habita æquales facit liberos. propterea que non extendenda de masculo ad fœminam, per d. l. j. §. sed & si incertũ. ff. de ven. in poss. mit. & no. in d. l. j. ff. de verb. signi. Qua etiam ratione motus Raph. Fulg. consi. 75. ex facto proponitur, col. 3. ver. sed certè illud sing. consuluit, quòd statutum prohibens filiumfa. contrahere sine consensu patris non habet locum in filiafa. cùm sit correctoriũ iuris communis, propтereà; non extendendum contra ipsum ius commune de masculo ad fœminam, per not. in d. l. j. Sed & similiter in isto casu non extãtibus masculis, si ex multis filiabus primogenita cæteras excluderet, vi statuti loquentis solùm de primogenito: certè tale statutum correctorium iuris communis, quod vt iam diximus, æquales facit liberos, extenderetur de masculo ad fœminam, contra ius ipsum commune.

Et

24 *De eadē re.*

Et in specie huius nostræ quæst. primogeni tam non comprehendi etiā deficientibus masculis, ne in id autoritate deficiamur, expressè tenuit D. Cirier. in tract. primogeniturae, lib. j. q. 20. col. ij. versi. certè credo. & iterum lib. ij. in 12. art. tit. j. consuet. Paris. & D. Molen. in d. §. 12. in j. quæst. & Pau. Paris. consi. 72. ad veram resolutionem, col. 8. nu. 78. & iterum col. 11. nu. 10. li. 4. vbi expressè reprehendit Bal. in d. l. in multis, dicens illius sententiam eo tex. non probari, vt & allegat in priore loco Cirier. & alibi sæpe in eo consi. quod tibi memorandum cēsuimus, quia admodum id rarum est Italis, vt Gallos citent.

25 *De eadē re.*

Idcirco multùm dubito de hac limitatione, quæ tamen haud dubiè procederet, si consuetudo ita fuerit interpretata, vt primogenita non extātibus masculis obtineat ius primogenituræ. valeret enim talis consuetudo, vt sentiunt, quos suprà citauimus, & expressè voluit Bal. d. con. 272. quod pro regula, vbi dicit vnū multùm notandū, quòd talis consuetudo intelligitur de masculis eiusdem gradus: quod si sint remotioris gradus, certè primogenita illos excludet vi talis cōsuetudinis, limitans per hoc quod scribitur in c. j. tit. de eo qui sibi, & suis hær. quod dictum pro sing. reassumit Frā. Cur. iunior. in tract. feudorū, in 2. part. in 15. limit. j. q. vbi tamē errore impressorum, vt reor, magis, quàm suo allegat Bal. consi. 143.

26 *Quid si fœmina accepis possessionem primogenituræ & post nascitur primogenitus.*

Sunt qui hinc occasione sumpta, quod dictum est fœminas tum demum ius primogenituræ obtinere, cùm desunt masculi, quærunt quid dicendum, cùm fœmina accepit possessionem eorum, quæ iure primogenituræ competunt, & postea apparuit posthumus, an is repellet fœminam, quæ semel possessionem accepit: an verò ea perpetuò illam obtinebit. allegantq; in eam rem rationes, & argumēta Doc. in d. c. j. tit. de eo qui sibi, & suis hæred. in non absimili quæstione. illic enim dicitur quòd masculus descendens etiam per filiam, ex eo qui primùm fuit de feudo inuestitus, repellit fœminam etiam proximiorem. Quid igitur (inquiunt) si vasallus fuit inuestitus pro se & hæredibus suis masculis & fœminis, posteà decedit relictis duabus filiis, ad quas æqualiter feudum peruenit, cùm nullus sit masculus. Deinde altera ex iis decedit relicto filio suo, an iste filius repellet materteram à successione patris feudi, iam sibi à morte patris quæsita. In quo glo. & post eam And. Iser. Matt. Laud. & Card. Alex. tenent pro nepote. At contrà tenent Iac. Bel. Bal. Nic. Neap. & Alua. quos sequitur Frā. Curt. Iunior in tractatu feudorum, in ij. parte, char. 5. versic. 28. Et multas hinc & inde rationes adferunt, quas omitto, nihil huic loco pro futuras. Nempe hic casus longè diuersus est, in quo constat nihil iuris fuisse quæsitum filię propter natiuitatem posthumi, qui tempore mortis patris habetur pro iam nato, vt videlicet æquè succedat, ac si natus esset, cùm pater moritur, per l. qui in vtero. ff. de statu hominum, cum simi.

27 *Quid si fœmina ab initio primogenituram cōstituerit.*

Posset autem principalis illa conclusio quæ abigit fœminam à iure primogenituræ aliter limitari, nisi ipsa primogenitura, aut, vt alij vocaut, maioria, siue maioriatus, siue item maioricatus fuisset primùm à fœmina instituta: neque enim fœmina fœminam repulisse censeretur ab eo iure, vt etiam si vtatur verbis masculini sexus, aut quæ ad masculos referri soleant, præsertim ipsis masculis deficientibus, vt pulchrè per Pet. Ancha. consi. 339. pro maiori, col. 4. versic. tertiò quòd proles. Soci. in l. Gallus. §. nunc. de lege, col. vlti. ver. pro quo tamen adducas. ff. de lib. & posthu. & in repeti. cùm anus, col. 46. versi. tertius casus. ff. de condi. & demon. & Ias. in l. sed si hac. §. liberos, in 1. not. ff. de in ius vocā. & consi. 117. in caussa, col. 2. ver. secundo principaliter, lib. 4. & Philip. Dec. in c. in præsentia, col. 14. versic. vltimò etiam alius casus, de probatio. & Fran. Cur. iunior. in tract. feud. parte 3. col. 2. versi. secundò singulariter, & Fran. Ripa, li. j. respon. c. j. char. pen. nu. 74. sed vbi cessaret, & Ant. Rub. consi. 22. testator, col. 2. versic. quartus casus, & Hiero. Grat. consi. 110. thema, col. 4. versicu. circa secundum, lib. j. & in consuetud. Paris. titu. j. §. 16. col. 5. versi. hanc conclusionem. Et facit etiam quod scribit Bal. in l. quoties, col. 2. ver. sed pro alia parte. C. de suis & legi. & Frā. Arc. in d. §. nunc de legē, col. vlt. ver. sed quicquid, & quæ scripsimus in legibus Connubialibus in 5. l. nu. 23. cæterum.

Vndecima quæstio.

1 *Si in contractu matrimonij fuerit donatū primogenito, an comprehēdatur primogenita.*

VNDECIMO iuxta præcedentia quæro. Nunquid saltem in hoc casu filia primogenita admittetur, videlicet si in contractu matrimonij maritus donauit primogenito ex eo præcipuum aliquod castrū. Ex quo quidem matrimonio nata primùm fuit filia, deinde plures filij. Et videtur quòd sic per l. illa ver. §. pueri, & l. patrem, & l. liberti. ff. de ver. sig. Nam & masculinum semper continet fœmininum, vt expressè dicit tex. vtens eo verbo, semper, in l. qui duos mulos. ff. de leg. 3. cùm alijs multis si collectis à gl. & Decio, in l. j. ff. de ver. sig.

2 *De eadē re.*

Verùm Guido Pap. sing. 522. incip. in contractu matrimonij, tenuit ad illud præcipuum eam filiam non admitti, sed filium qui prior post eam natus est. Nam donans censetur intellexisse de primogenito masculo, non fœmina cui talia præcipua reliqui aut donari non consueuerunt, arg. c. j. in priu. & §. j. ti. de suc. feu. Nec semper verum est masculinum concipere fœmininum, cùm Iurisconsultus in l. pro-

pronunciatio, in prin. ff. de verb. signifi. scribat pronunciationem masculini sexus ad vtrunq; sexum plerunq; porrigi, quasi nó semper: quia si de contrario appareat, non id procedet. l. Lucius. §. quęsitum. ff. de leg. 3. Et ex consuetudine nobilium est, vt tales donationes faciant masculis, & non fœminis.

De eadē re. 3

At etiam ex charitate & affectione, quã maiore habent in masculos, quàm fœminas, ideò hæc sequi debemus per l. si seruus plurium. §. vlt. ff. de leg. j. & l. si fuerit. ff. de reb. du. In idq; conuenit communis loquendi, & intelligendi modus, quem inspicere debemus. l. liberorũ. §. quòd tamen Cassius. ff. de lega. 3. & l. cùm de lanionis. §. asinam. ff. de fund. instruct. & l. Labeo. & ibi Bar. ff. de supel. leg. Et ita voluit Iaco. Are. in d. l. Lucius. §. quæsitum. ff. de lega. 3. Is aũt qui primus nascitur post dictam filiam, est primogenitus respectu aliorũ. d. l. si fuerit, in fi. ff. de reb. du. & in §. ordinatum, iuncta gl. in Auth. de hær. & falc. Et ita dicit Guido Pap. se consuluisse. Si vis autem scire an & quando & quomodo masculinum aliàs concipit fœmininum, nos eam rem omnium, ni fallor, abundantissimè tractauimus in tract. Retractuum, lib. j. §. j. glo. 9. in verbo, *ou lignagier.* num. 277. & quia nostra, cum multis sequẽ. vsque ad nume. 244.

Duodecima quæstio.

An saltē filius primogenita cōsequatur ius primogenituræ. 1

Cessante causa exclusionis ea cessat.

DVODECIMO quæro, quia dictum est primogenitam non consequi ius primogenituræ, an saltem filius huiusmodi ius obtinebit, cũ videatur cessare ratio, quæ filiam excludit propter sexũ fœmineum, qui non comprehenditur in statuto loquente per masculinum. Et cessante causa exclusionis, cessat exclusio. l. institutã, & l. pater filium. & l. si is qui. ff. de inoffi. testa. l. ij. §. si mater, ibi, cùm enim prælatio. ff. ad Treb. & voluit Bal. consi. 21. punctus quæstionis, lib. 3. cũ multis concor. à me adductis in nostro tractatu, cui titulum fecimus cessante causa, cessat effectus, in j. parte, nu. 94. inci. exclusionis causa, cum seq.

Nepos filiæ dotatæ exclusæ à statuto, & eiusq; renunciantis nõ excluditur. 2

Et propterea dicunt nostri iurium interpretes, quòd si ex statuto filia dotata nõ succedat, aut si filia renunciauit hæreditati paternæ, & ipsa filia exclusa per huiusmodi statutum, vel renunciationem decedat ante patrem, relicto nepote, is succedet auo nõ obstante matris exclusione. Nẽpe cessante causa exclusionis, cùm ex sua ipsius persona & legis beneficio, & non matris veniat. Vt quantùm ad primum voluit Bal. in l. maximum vitium. C. de lib. præter. vbi ita dicit tenuisse disputando Iaco. But. & idem Bal. in l. scimus, omnino in fi. prin. C. de inoffi. test. Ias. in l. qui se patris, col. pe. ver. facit quod mirabiliter. C. vnde lib. Quantùm ad secundũ, voluerunt Bart. & alij in l. qui superstitis. ff. de acq. hær. & in l. si arrogator. ff. de adop. Bald. in l. pactum, in ij. q. & ibi recentiores. C. de collat. de quibus & alibi dicam pleniùs.

Ad idem. 3

Ideò Fran. Tigri. in quodam consi. inci. super quæstione quæ oritur, prout eum retulit Ioan. Campe. in tract. statutorum fœminas repellentium, q. 21. consuluit nepotem ex filia nõ repelli à successione aui ex statuto excludente fœminas. Et id quidem huiusmodi rationibus, quia statutum loquitur de filia siue fœmina, non verò de nepote. ideò remanet in dispositione iuris communis. l. commodissimè. ff. de lib. & posthu. cum simi. Item quia fœmininum non cõprehendit masculinum. l. si ita scriptũ, in prin. ff. de leg. ij.

Ad idem. 4

Sed & hæc quoque adiici potest. Ea tantùm quæ ad filios perueniunt ex prouisione patris, adimuntur filiis ob causam in patre contingẽtem. Non etiam ea quæ ex prouisione legis veniunt. l. si arrogator, & ibi no. ff. de adop. & no. in l. diui fratres. ff. de iure patron. Sed successio aui ad nepotem, non ex prouisione, aut persona patris, sed legis prouisione transfertur. l. lege obuenire. ff. de verb. sign. & l. vlt. ff. de suis & leg. & l. nam & si, in prin. ff. de inoffi. testa. & voluit Bar. in l j. §. si sit nepos. ff. de collat. do. cum concor. quæ adferam infrà in 40. q. in 7. ratione pro patruo. Et facit etiam quod dicam de filio primogeniti furiosi infrà in 23. q. nu. 14. intellige igitur.

Exclusa fœmina, excluditur & mas ex ea. 5

Verùm his non obstantibus credo nemini futurum dubium, si filia non succedit in iure primogenituræ, neque etiam eius filium succedere. Nam quod ex radice est, eius naturam, à quo procedit, & ortum habet, sequatur necesse est: & ea amputata ramos decidere necesse est. Ita in terminis nostræ quæstionis dicit Io. And. in c. ad apostolicæ. de re iudi. lib. 6. in nouella. quem sequitur Bal. in l. j. ff. de Senato. vbi per hoc dicit, quòd cùm filia Regis Francorũ in regno non succedat, filius eius scilicet Rex Angliæ in regno Franciæ nullũ ius potest prætendere. Et si malè, inquit, successit Regibus Francorum, fortè fuit propter aliam causam, quæ erat in mente diuina, non propter illam, quæ erat clara pro Rege Francorum. Quia in causato nõ potest esse plus virtutis, quã procedat ab influẽti potentia causæ, vt dicit esse expressum, in c. j. §. hoc autem notandum, tit. qui feu. da. poss. sequitur Mar. Land. in tract. de primogenitura, col. 7. ver. vidimus in superiorib. & Ant. Corse. qui multum cõmendat, in tract. de potest. Reg. in 66. q.

Ad idem. 6

Et ad hoc certè benè facit ille tex. à Bal. citatus in d. §. hoc autem notandum, vbi quemadmodum regulariter non succedunt fœminę in feudis, ita nec masculi descendentes ex eis, & in c. j. tit. de succes. frat. vel gradi. succe. in feud. vbi ita scribitur, Proles fœminini sexus, vel

ex

ex fœminino sexu descendens ad huiusmodi successionem aspirare non potest. Et in priori loco glo. dicit huius rei rationem assignari nō posse, sed reiicit in legis vel consuetudinis autoritatem, vt sit pro ratione voluntas. quam sequitur Ludo. Bol. consi. j. col. 4.

7 Rationes eius rei. Verùm id non esse sine ratione satis constat ex eo quod iam diximus. Ideoque omnes Doctores ibi eam glo. reprehendunt, adducuntq; plures rationes, videlicet And. Iser. Nic. Neap. Aluar. & Card. Alex. quia successor non debet esse melioris conditionis, quàm autor suus, à quo habuit causam, per l. in his. §. j. & l. quod ipsis. ff. de regu. iur. vnde vitium autoris debet durare etiam apud sobolē, arg. in Auth. vt om. obed. iudi. in prin.

8 Alia ratio. Iaco. autem Bel. hanc ponit rationem, quia cùm sublata sit media persona, non potest sequens persona admitti, argu. l. meminimus. C. de legi. hæred. & l. Dino Marco. C. de quæst. & l. hæredi, in princip. & §. j. ff. de pœnis, & l. nullos. C. de Decur. lib. 10. Quam rationem confirmat ex Aluar. quia sublatis mediis videntur sublata extrema, vt per Dyn. in c. indultum, de regu. iur. lib. 6.

9 Alia. Aliam in idem tamen recidentē reddit Bal. quia successio non fit per saltum, & ideò necesse est, vt gradus præcedens sit successibilis, destructo enim ordine, destruitur & ordinabile. l. tria prædia. ff. de ser. rustic. præd. Et ad destructionē antecedentis sequitur & destructio consequentis. l. j. §. huius. ff. de offi. eius cui mand. est iurisd. A quo non longè etiam distat Mart. Laud. ratio, quæ est huiuscemodi, quia remota radice, remouetur omne consequens ex ea. per l. si viua. C. de bon. mater.

10 Alia quoque Ardiz. Aliam quoq; adfert Iac. Ardiz, quia priuilegia concessa etiam posteris non extenduntur ad posteros descendentes ex fœminis. l. j. in fi. & l. immunitates. ff. de iur. immu. Sed & Bal. in l. quoties, post prin. C. de suis & legi. huius rei quoque subtilem, vt aliàs semper, rationem adducit, præcedenti nō absimilem, quoniam videlicet masculi ex fœminis descendentes carent principio producente, fœmina enim non est agens aptum ad operādum transmissionē, licèt masculus sit patiens aptum ad confirmādum si fieret transmissio. Itaq; sicut prædium, medium quod non seruit, impedit tamen seruitutem. l. qui sella. §. in rusticis. ff. de serui. rust. præd. per quem dicit Pau. Cast. con. 421. quod ista mater, col. ij. versic. ij. sic, lib. j. quòd quandocunque de vno extremo ad aliud fit transitus per medium, si illud medium sit inhabile, transitus impeditur. vbi & ad hoc allegat d. l. tria prædia, eo. tit. & l. seruitutes prædiorum, in fi. ff. de serui. Igitur sicut prædium medium (vt ad Bal. redeamus) quod non seruit, impedit seruitutem. ita media persona, quæ non seruit in feudo, scilicet mulier quæ non potest seruire, nec dominum in bello iuuare, impedit seruitutem, hoc est feudū, quod & ipsum quædam seruitus est. Nam omnis fidelitas est contraria libertati, c. cùm olim, extrà de priuileg. Nec obstat, inquit, l. 3. §. si emancipatus, l. ej. ff. de bonor. poss. contra tabu. vbi vitium filij nō nepoti, quia ibi subiecta materia, non respicit nepotem, hæc ferè Bald.

11 Alia item. Idem quoque Bald. in l. maximum vitium, columna prima. C. de liber. præteri. hanc item adducit; quia mutato sexu, non mutatur tamē ratio exclusiua: cum non possit venire, nisi tāquam matris imago, arg. l. illam. §. penult. C. de collat. sed mater inuenitur exclusa, ergo & filius: quia nisi in capite principium sumat, nō potest vlteriùs progredi, argumen. l. quæcunque gerimus. ff. de action. & obligat. Et rursum colum. 4. versic. quare duo, ostendens id procedere etiam si statutum non reciperet interpretationem, quia hoc, inquit, non est per interpretationem, sed per viuam rationem, quia nascitur ex inhabili materia, nam mater ejus à qua sumeret formam succedendi, sicut sumit originem nascēdi, est inhabilis & aliena: ergo quicquid ex ea sequitur, arg. l. ij. C. de liber. & eorum liber. quæ ratio non admodum distat à superioribus.

12 Statutū arcēs fœminas à successione extantibus masculis, arcet & masculos ex eis. Quæ cùm ita se habeant, ideò & statutum, & pactum arcens fœminas à successione parentum, extantibus masculis, repellit & masculos descendentes ex eis, vt voluerunt vltra prædictos Cy. in l. j. colum. ij. versi. iuxta hæc quæro, C. quæ sit longa consuet. & in authen. post fratres, la ij. C. de legi. hæred. Specu. tit. de loca. §. nunc aliqua, versic. 146. & ibi Bal. in addi. qui dicit vnum huic nostræ quæstioni admodum accommodatum, quia licèt nepos ex filia contineatur appellatione liberorum, per l. primā. C. de condi. inser. non masculorum. Idem Specu. tit. de feud. §. quoniam, versi. 26. Ioan. And. in addi. ipsius in rub. de testa. col. vlt. & in rub. de succes. ab intest. col. j. & And. Iser. in c. j. ti. de gradi. suc. Bar. in l. ij. §. sed videndum, in fin. & iterum in l. vlt. ff. ad Tertul. & in l. liberorum, col. 6. ver. quæro quid si filia dotata, & ibi Alexan. in addi. ff. de verb. sign. Bal. in l. quod verò, post princ. ver. quæro dicit statutum. ff. de legi. & in auth. si quas ruinas, paulò ante fin. C. de sacro. eccle. vbi & huius quoque rationem esse dicit, quia inhabilitas medij inducit inhabilitatē in extremo, per d. l. tria prædia. & idē Bal. in l. venia. & ibi quoq; Raph. Fulg. Alex. Anto. de Alex. & recentiores, C. de in ius voc. & in d. l. maximum vitium, col. j. & iterum col. 3. versi. quare dico, & post eum Saly. ibi, in j. & 3. q. & Pau. Cast. col. j. C. de libe. præt. & idem Bal. in l. vlt. colum. j. C. eodem tit. & in l. si verò. §. de viro, circa medium, vbi etiam Imo. in fi. ff. solut. matri. & in auth. cessante, columna quarta, C. de legi. hæred. & in l. illam, vbi & Paul. Castrē.

colum.penult. versic.ideò cogitans,qui hoc dicit esse verum sicut euangelium.C. de collat. & in l.Gallus.§.instituens , & ibi Imc. ff. de liber.& posthum.& in l.sed si hac.§.liberos , vbi etiam Angel. Pau. Castr. & Alexan.ff.de in ius vocan.& in l.si quis filium,colum.penult.versic.quæro tenente statuto. C.de inoffi.testamē. & in l.sancimus,in princip.in vlt.quæst.C.eodem titu.& consi.ij. verba statuti, post principium,lib.j. & consil.69. antiquam statutum , colum.ij.versicu.nunc videndum est, eo.lib.j. quod errore impressorum inculcatum est , in consilio 426. lib.3. & consilio 171. inter illustrem principem,lib.ij.& consi.292. verba pactorum,colum.vlti. lib.ij. & latè consilio quadragesimo. quidam magnus nobilis , libro 3. & consilio 76.an statutum idem excludit , eo. lib. 3. Alber. in authen. itaque. C.commu.de succe. Angel.in §.neque illo , per illum textum in Authent. de tri.& semis. vbi dicit ita se pluries consuluisse,vti etiam fecit, consi.210.statutum supradictum,& consi.342.totum dictū statutum.Salyce.& Raph.Fulgo.in l.si viua.C. de bonis mater. Anto.in cap.vltimo, char.13. de consuetud.& consi.46.rectè decisum.Petr. Anch.in repet.cap.j.in 14.quæst. princip.versi. tertiò principaliter,& versic. capio nunc quartum membrum,de constitu.& in Clemen.j.de bapt.& consi.339.pro maiori intelligentia,colum.3.in fin.vbi & has rationes adducit, quia non debent admitti quorum repelluntur autores,cap.licet ex quadam,de testibus,& ex infecta radice fructus non producitur.9.vulnerato.j.quæst.j.Cardina.Florent.in additio.consi. 135.Titius ciuis. Pau.Castren.in dicta l.qui superstitis,in fin.ff.de acquiren.hæredita.& in l. si defunctus.C.de suis & legit.& in dicta l.Gallus.§.nunc de lege,& ibi Alexand. Franc.Aret. & Iason.ff.de liber.& posthum. idem Pau.consi.7.super primo dubio,seu quæsito, columna vltima,versicu. his tamen non obstantibus,libro j.& consil.119. incip. hæreditas prædicta videtur,ante finem, eodem lib.j. & consi.361. statutum dicit, eodem libro j. & consi.431. ꝙ ista mater, colum.3,eodem libr.j. & consi.91. præsupposito quòd dictum statutum, libro ij. & consil.146.viso puncto, colum.ij.eodem libro ij.& consil.215. primò videndum est vtrū præteritio,in princ.eodem lib.ij.& consi.441. præsupposito,lib.ij.& consi,190. nouiter, colum.ij.eodem lib.ij.& consil.sequen. visis & diligenter examinatis,colum.4.& sequen.& consil.315. primò videndum est,ad principium , eodem libr. Domi.in cap.primo,de tempo. ordin.lib. 6.Raph.Cu.consi.117.in testamento, in primo dubio.Roma.consilio 40.visis,& discussis& consil.329.licèt magna apud me. Alexand.consil.75. visis & diligenter prospectis, colum.4. versic.quò ad secundum,vsque ad finem consilij,lib.j.& cons.43. consideratis his,

colum.3.versicu.pro hoc etiam adducit,lib.5. & consi.53.inuocato suffragio, colum.2.lib.4. si tamen Alex.est illud consi.& rursum cōs.56. Aldrouandus,colum.vlti.lib.5.& consi.57.viso themate, colum.3.nume. 11.lib.6.& consi.188. consideratis verbis, ante fi.eod.lib.6.Benedic. Cap.consi.18.cùm viso & considerato,col.1.& consi.104.eiusdem initij,colum.2.& consi.108. cùm vt præsupponitur,colum.3.versic.ad hoc facit,& consi.137.& si viso , colum.1.D.Nicol. Perusi.in tracta.de succes.ab intesta.char.4.in paruis, vers.sed primò quæro, vbi de hoc latè scribit.Corne.consi.21.videtur prima facie dicendum , col.j.lib.j.& consi. 57.videtur prima facie,j.col.vlt.versic.& aliâ , lib.ij.& consi.124. ardua,colum.4.ver.nam si testator,& seq.eod. libr.ij.& consil.146.in hac consultatione, colum.3.eod.libr.2.Barba.consi.47.illud in medium afferam , columna 4 libr. 3.& consi.61. illud deducitur, colum.j.lib.4.Franc.Curt.senior consil.45.statuto seu consuetudine, colum.5.Soci.consi.5.præsens consultatio, colū. vlti.vers.9.probatur, libr.j.& consil.51.prosequendo ordinem, colum.2.versicu.3.probatur,& seq.eod.libr.j.& consil.251.quoniam in præsenti, colum.9.versi.confirmatur ista conclusio,libr.ij.& consil.63.visis testamenti, colum.10.versi.ex quibus infertur, libr.3.& consil.75.capiendo primum,colum.5.lib.4.& consil.89.circa præmidum,colum.ij.eodem libro 4.Cardi.Alexand.in arbore consanguinitatis, colum.13.versicul.secundam autem partem. Lau.à Fran.in §.cæterum, colum.36.Institu.de leg.ag.suc.Carol.Rui.consil.39. visis , columna 5,versicu.secundò principaliter,libr.j.& latè consil.18.circa casum , per totum libro 3. Iason in l.si mater tua,colum.penultim.versic. confirmo etiam per illud,C.de success.edic.& consi.141.in ista difficilima, colum.6.versicu. item statutum excludens , lib.ij.& inter consi. feudalia Alber.Brun.consi.8.circa primum cōsultationis articulum, colum.3.vers.ista sunt in effectu, & ipse Alber.Bru.in tracta.de statutis mulierum, in 6.arti, princip.versi.& primo quæro , in 11.char.vbi ad hoc multa allegat. Fran.Curt.Iunior,consi.5.facti contingentia, colum.23.Matthæ.Afflic.in constitutione Siciliæ incip.in aliquibus , col.5.vers.4.quæro, & Geor.Nat.in repe.c.quamuis , char. 8.versic. octauò quæro, de pact.lib.6.Philip.Decius,cōsi.399.conclusionem,colum.vlti.& consi.484. æquitati , post princip. latè Ioan. Campe. in tract.statutorum repellentium fœminas à success.quæstio.21.an statutum excludens,& Geo. Nata.in si.tracta.in 8.q.2.q.princi. Steph.Bertran.consil.245. viso testamento , numer. 5.libro 3.Ant.Rub. consi.16.in causa Ioannis, colum.4.versicu.non obstat id quod dicit, & Lodo.Gozad.consil.16.in causa illustrissimorum,colum.6.nume.34.

Sic

13 *Nepos ex spurio non succedit avo nec eius pater.*

Sic & in simili dicimus quòd quemadmodum filius illegitimus non succedit patri, ita nec nepos ex eo etiam legitimus, nempe infecta radice, per text. in l. vltim. & ibi glo. Odof. Cy. Salyce. & alij. C. de natur. libe. Ioan. Andr. in addi. Specul. titu. de succes. ab intest. §. j. in addi. incip. Accursius & Collecta, in cap. per venerabilem, statim post princip. extrà qui filij sunt legit. Bald. in l. vlt. in fi. C. de verbo. signifi. Panor. in c. causam, le j. per text. ibi, & etiam in c. lator, quod proximè sequitur, etiam per illum text. eod. titu. latè Raph. Fulgo. consil. 23. Engelbertus, colum. ij. vers. ad secundùm respondetur. Pau. Cast. in d. l. Gallus. §. quod si is. ff. de liber. & posth. Alexan. abundè consi. 74. super eo de quo quæritur, lib. 5. Benedic. Cap. cons. 1. circa quod & si videatur, colum. 5. vers. pro quo etiam facit quod tenuit. & cons. 136. & si videatur, colum. vlti. Corne. cons. 130. ad euidentiam, colum. penul. vers. & filij, lib. 4. Iason in l. hæreditas, co. vl. C. de his qui vt indig. Philip. Deci. con. 85. diuino implorato præsidio, & consi. 471. iuridicam esse arbitror, circa medium.

14 *Nec potest institui ex testamento.*

Quod adeò procedit, vt ex multorum sñia nepos legitimus ex incestuoso, aut aliàs nato ex damnato coitu, non possit ab auo institui ex testamento, vt no. voluit Bald. in l. si quis incesti, circa medium, C. de incest. nuptii. quod pro sing. refert & sequitur Alex. in d. l. Gallus. §. quid si is, colum. penul. vers. 2. limita. ff. de libe. & posthu. vbi dicit, quòd non meminit ab alio tactum, & hoc quoque pro sing. citat, licèt nõ sequatur Iason ibi, in vtraque lec. colum. pen. Quanquam idem tenuit ipse Bald. in d. l. Gallus. §. quidam rectè, colum. antepe. vbi & hoc dicit tenuisse Rob. disputando, quem etiam refert & sequitur Specul. titu. de succes. ab inte. §. j. vers. quid ergo si habens, & ibi Ioan. And. & idem quoque tenuere Odof. Ray. & Cy. in d. l. vlt. C. de natu. libe. Raph. Fulgo. consi. 23. Hengelbertus, in ij. dubio.

15 *De eadẽ re.*

Tu tamen de hoc postremo nec erres (id enim prætereundum non mihi visum est) vide Bar. in d. l. Gallus. §. quid si is, & ibi omnes Docto. & eundem Barto. latè cons. 118. Odutius, & Signo. consi. 114. thema sic se habet, quidam habens filium, Bal. in l. si seruus, ff. de acquir. hære. & cons. 66. si dicta institutio, colum. ij. li. j. & consi. 146. titulus, colum. ij. vers. item licèt sint diuersæ, lib. j. & cons. 406. casus talis est, quidam magister, lib. 3. & consi. 363. quæritur vtrùm filius, ad fi. lib. 5. Fed. Senen. cons. 57. videtur mihi, in 6. dubio. Collec. in cap. per venerabilem, colum. j. extrà qui fili. sunt legi. Angel. in l. vltim. C. de natur. libe. Pau. Cast. cons. 467. viso dicto puncto, colum. 9. versi. circa tertiũ, lib. 2. Alexand. consi. 158. viso testmento, colu. 1. vers. item respondeo, eod. lib. 7. Corne. clarissimè consi. 25. in consultatione. lib. j. & consi. j. in præsenti ardua, colum. 13. versi. circa sextũ, lib. 3. Benedic. Cap. consi. 2. cum viso & considerato, in 6. dubio. Guido. Pap. consi. 94. effectus narrationis, col. j. & seq. Ias. in d. l. Gallus, vbi suprà. Ludo. Sardi. in tract. legitimationis, quo loco de successione spureorum differit, in 5. quæstio. Phili. Deci. consi. 491. visa legitimatione, col. ij. versi. sed tamen ex abundanti, vsque ad fi. & Steph. Bertran. cons. 96. etiam si verum esset, col. 7. lib. 3.

16 *Exclusi à successione excludũt & descendẽtes ex eis.*

Sed vt redeamus, est regula generalis, ꝙ quñ vna persona prohibetur succedere, prohibent & descendentes ex ea, quiq; etiam non descẽdentes ea mediante attinent ad illum de cuius successione tractatur, per l. j. & ibi no. ff. si quis aliq. test. prohi. & l. mulieri, & ibi no. ff. de condi. & demon. & l. enim quasi. §. sed & si quis. ff. de fideicom. liber. & voluit Barto. in l. ij. §. vidẽdum. ff. ad Tertul. Bal. Angel. Raph. Fulgo. Pau. Cast. in d. l. illam. C. de colla. Bald. in d. l. maximum vitium, columna j. & ibi Saly. C. de libe. præte. & in l. Nesennius, colum. j. versi. in text. ibi repetere, per illum text. quem dicit meliorem totius iuris. ff. de nego. gest. & in l. quòd vero, colum. j. vers. sed quid si verba. ff. de legi. & cons. 467. de iure communi, libro secundo, Ang. in §. reliquum, ex diuerso, per illum tex. in Authenti. de hære. ab intest. & in d. §. neque illo, in Auth. de tri. & semis. vbi ita dicit se pluries consoluisse. Petr. Anch. post Vber. Cremo. in repet. d. c. j. ad fi. vers. occurrit etiam illa quæstio de constit. & cons. 389. visis diligenter, colum. j. Raph. Co. d. cons. 117. Fran. Ramp. inter cõsi. Bal. con. 88. circa secundũ quæsitõ, circa medium, lib. 5. Pau. Cast. consil. 27. dicendum est dictam hæreditatem, post princ. & iterum circa medium lib. 1. Panormi. consi. 75. primò videndum, colum. 3. libro. j. Alexand. consi. 80. viso & opportune, colum. 4. ver. item si statutũ. libro 1. & consi. 174. super eo, colum. 2. lib. 5. & Benedic. Capra. d. consi. j. columna 3. versic. sed his non obstan. cũ multis seq. & cons. 136. & si videatur, columna vlti. & latè Corne. d. cõsil. 21. columna j. lib. j. & consi. 355. primum consultationis articulum, colum. 1. ver. tamen his non obstantibus, eod. lib. j. & d. consil. 57. colum. 2. lib. 2. & consi. 116. difficultas principalis, colum. j. eod. lib. 2. & consi. 133. quamuis videatur, colum. 2. vers. & si non admitterentur, eo. lib. 2. & cons. 90. scrupulosa, col. 4. in fi. lib. 3. & consi. 97. quanquam videatur, colum. pen. eo. lib. 3. & consi. 162. constat quod de iure, co. 2. vet. ex quibus paret, lib. 3. & consi. 206. viso supradicto themate, column. 2. eod. libro 3. & consi. 234. pro decisione, colum. 2. lib. 4. & consil. 276. constat matrem, column. 7. versic. licet autem, col. 4. & con. 307. in hac consultatione, colum. 3. in litera g. eod. libro. 4. Soci. con. 241. circa primam difficultatem, colum. 8. versic. 3. ista opinio, lib. 2. & consi. 28. fuit quidam Petrus,

irus, colum. penol. libro 4. & Philip. Deci. coo. 85. diligenter, in fin. & coosi. 311. in casu proposito, colum. 2. & Hippo. Marſ. conſi. 93. aperiat, colum. 2. ver. & ſic ex iſtis, lib. 2. Et facit quod legitur & no. in cap. ſtatutum, de hæred. lib. 6. & in c. vbicunque de pœnis, eod. lib. An tamen id ſemper procedat videbis per eos quos ſuprà citanimus, & maximè per recentiores, & per Bal. cooſi. 447. ſtatuto cauetur, libr. 4. adeò ſibi parum conſtat in eo dubio, an excluſa matre intelligatur excluſa auia, vt bis aut ter ſententiam io eo. conſi. mutuauerit, & fortè alibi dicemus. An autem appellatione deſcendentium, ſine heredum maſculorum veniant maſculi ex fœmina, dicemus infra in ſeq. quæſtio.

An id ſemper procedat.

Decimatertia quæſtio.

1 Nepos ex primogenita an conſequatur ius primogenituræ contra nepotem ex ſecundogenita.

Decimotertio quæro conſequenter ſuperioribus quæſtionibus, de ſpecie quam vidi ex facto cõtingere. Titius decedit relictis nepotibus ex duabus filiis ante mortuis, nepos ex primogenita petit eam partem quæ ex ſtatuto vel conſuetudine debetur primogenito: nepos ex ſecundogenita id negat fieri debere, ſed tantùm id eum capere debere, qood cepiſſet eius mater quæ primogenita erat, ſi quicq́ præcipuum filia primogenita, habet, aut nihil, ſi nihil ea captura fuiſſet. pro filio primogenitæ facit ꝙ tempore mortis aui de cuius ſucceſſione agitur, repertur primogenitus, & quidem maſculus, quod tẽpus inſpiciendũ eſt, cùm quæritur de qualitate & conditione hæredis. l. non oportet. ff. de leg. 1. & l. interuenit. ff. de leg. præſtan.

2 Maſculorũ appellatione an veniant deſcẽdentes ex fœmina.

Ideoque obſtare non videtur quòd ſit ex filia, quia ſatis eſt vt ſit maſculus eo tempore, quo ſucceſſio defertur. Nam & maſculorum appellatione veniunt maſculi ex fœminis, vt probat tex. in §. j. in Auth. de hære. ab inte. ven. in illis verbis, ſi quis igitur deſcẽdentiũ fuerit, ei qui inteſtatus moritur cuiuſlibet naturę, aut gradus, ſiue ex maſculorum genere, ſiue ex fœminarum deſcendẽs. Et iterum in illis verbis, nulla introducenda differentia, ſiue maſculi ſiue fœminæ ſint, & ſeu ex maſculorum prole, ſeu fœminarum deſcendant. Ex quibus intelligimus & maſculos & deſcendentes dici etiã qui ex fœminis deſcendunt. Nec ſimplici appellatione maſculorum deſcendentium ſolos deſcendentes ex maſculis contineri: ideò non ſatis fuiſſe legiſlatori dicere, ſiue maſculi ſint, ſiue fœminæ: ſed adieciſſe, ſiue ex maſculorũ, ſiue ex fœminarum prole deſcendãt; quod fuiſſet ſuperuacuò adiectum, ſi maſculi deſcẽdentes hi tantùm intelligerentur qui deſcendunt ex maſculis. Et in hoc expendit eum text. Rapha. Fulg. conſilio 86. ex facto proponitur, columna prima, vbi ex hoc conſuluit, ſubſtitutionem factam vt veniat hæreditas 10 deſcentes maſculos, comprehendere maſculos ex fœmina, & ei conſi. ſubſcripſit alt er Raph. Co. Et idem ante eos voluerunt Dyn. & Alberi. in l. Neratius. ff. de manu. teſta. per l. vltim. de polli ci. & l. cognoſcere. §. liberorum. ff. de verbor. ſignifica. ſed illi text. loquuntur de appellatione liberorum ſimpliciter. & voluit etiam Carolus Rui. conſi. 120. viſo, columna tertia, verſ. ſed præmiſſis, lib. 1.

3 An ſuccedens per repræſentationem patris veniat ex perſona ipſius, an propria.

Et facit etiam quòd iſte primogenitus filiæ primogenitæ non ſuccedit ex repræſentatione matris. nec enim neceſſe eſt, cùm nõ ſuccedat cùm patruis. Et ſi neceſſe eſſet, tamen non ſuccederet ex perſona ipſius matris, ſed ex propria ipſius perſona, & iure proprio, cùm illi filiæ matri ipſius non fuerit delata hæreditas, vt quæ mortua erat ante eam delatam, vt elegan ter declarat Bario. in lege prima, §. ſi ſit nepos. ff. de collat. doti. & in lege prima, §. ſi ſit filius. ff. de coniun. cum eman. libe. Salyce. Alexand. Corne. Franciſ. Areti. & Iaſon, in lege, ſi auus. C. de libe. præte. cum aliis multis concor. à me latiùs congeſtis infrà in 40. quæſtione, in 7. ratione pro patruo. Sed hæc ratio non ſatis eſt, tuta, vt conſtabit ex ſeq. verſiculo in eadem 7. ratione.

4 An filius fœminæ excludatur per maſculum.

Sed vtrumcunque ſit de ea ratione, hãc partem maximè adiuuat quod reſponſum eſt à Ia. Botr. vti illum retulit Pau. Caſtr. cooſil. 411. qd iſta mater, colomna ſecunda, verſi. ad confirmationem, libro primo, quòd ſtante ſtatuto, vt fœmina non ſuccedat extante maſculo, non excludatur filius filiæ per maſculum, vt qui non ſit fœmina, nec ei obſit matris qualitas. Et idẽ quoque voluit ipſe Pau. Caſt. in l. 1. poſt princip. C. condict. inſer. in caſu illius l. licèt ſecus eſſet in conceſſione feudi, vel emphyteuſis ex natura rei quæ conceditur, de quo ſtatim dicemus. & ſequitur Cepol. cauſarum ciuilium cõſilio ſeptimo, punctus quæſtionis, columna penultima, verſi. item quòd iſta verba.

5 Præfertur filius ex fœmina etiam remotior filiæ ex maſculo in feudis.

Sed & quod plus eſt, etiam in feudo conceſſo pro ſe & hæredibus ſuis maſculis, & fœminis ex eo deſcendentibus, ita tamen vt maſculi præferantur fœminis, conſtanter reſponderunt Philip. Caſſola Regienſis, & cum eo alij ſedecim Doctores, & ſubſcripſit Gaſpar Calder. inter conſi. Bal. conſi. 137. dominus Iordanus. lib. 2. præferri filium ex fœmina etiam gradu remotiorem filiæ ex filio, per multa quæ illic allegant, quæ ſunt omnibus obuia, ſed nullus omnino melior eſt tex. quàm in c. 1. tit. de eo qui ſib. & ſuis hære. Et idem propemodum conſoluerunt Pet. Anc. Floria. & alij inter con. ipſius Petri Anc. conſi. 359. nos Petr. de Anc. videlicet nepotem ex filia præferri ſororibus matris cùm ſit maſculus, licèt ſit ex fœmina. Et idem quoque in ſimili propemodum caſu voluit Carol. Rui. conſi. 49. quæritur, per totum, li. j.

Ibi enim erat quæstio de liberatione concessa quibusdam & eorum descendentibus masculis, in quibus dicit comprehendi masculum ex fœmina ex illis descendentem, & ad id alia quædam allegat quæ videbis.

6 *Contrarium superiorum. Masculu nō censendū ex fœmina natum.*

Contrarium tamen hic videtur, nempe masculum non esse censendum, qui ex fœmina natus est, quantùm ad successionem & aliorum exclusionem pertinet, respectu ipsius fœminæ, vt expressim voluit Ricar. Malum. in disputa. incip. Titius habens duos fratres, & Ioan. An. in addi. Specul. tit. de testa. colum. vlti. Bal. in addi. eiusdem, titu. de loca. §. nunc aliqua, versicu. 146. vbi dicit, quòd licet nepos veniat appellatione liberorum, non tamen masculorum, & in authen. si quas, in fi. C. de sacrosan. eccle. & in d. l. j. in princip. & ibi etiam Salyce. qui ita dicit fuisse cōsultum à pluribus, & Pau. Cast. in 2. no. casu feudi, aut emphyteusis, vt diximus. C. de condi. inser. & ibi item Corne. co. 4. versi. nota quòd conditio, vbi dicit videri casum de hoc esse in d. c. 1. titu. de eo qui sibi & suis hæred. & item Bal. in l. 2. C. de succes. edic. & in l. sed si hac. §. qui liberos, & in 3. lec. & ibi quoque Angel. in §. qui manumittitur, Pau. Cast. Alexan. & Soci. ff. de in ius vocand. Idem Bald. in cap. 1. titu. quemad. feud. ad fili. perti. & consi. 238. quidam magnus nobilis, lib. 1. vt à quibusdam citatur, sed illud non reperi. Ant. cons. 9. viso puncto, in 1. dubio, & apertius cō si. 46. rectè decisum. Pau. Cast. in l. maritus, ad fi. C. de procura. & in l. Gallus. §. nunc de lege, versi. secus si quis dixisset, & ibi Alexan. Franc. Aret. Soci. & Iason. ff. de lib. & posthu. Et idem Pau. in d. consi. 421. lib. j. & consi. 91. præsupposito, colum. 1. libro secundo, & consil. 146. viso puncto, colum. vlti. eod. lib. 2. & cons. 190. nouiter, col. 2. vers. certum est, eo. lib. 2. Bened. Cap. consi. 18. cum viso & consideraio, colum na secunda, & consi. 104. cuius simile est prin. colum. 6. Alexan. in l. ex facto. §. vlti. colum. 1. Fran. Ripa, colum. 2. nume. 8. ff. ad S. C. Trebel. & idem Alexand. in d. l. Gallus. §. etiam si patēte, columna tertia, & consilio 43. consideratis, columna 3. versicu. pro hoc etiam, libro 3. & consi. 38. perspectis his, colum. 1. libro 6. & cō si. 188. consideratis verbis, colum. 2. eo. libr. 6. Philip. Franc. qui tamen distinguit, in cap. si pater, colum. 171. versi. & pro declaratione, de testa. lib. 6. Matthæ. Mathesi. qui id reputat sing. not. 130. nota vnum dictum, vbi dicit multos quos ipse citat consuluisse. Fran. Cre. sing. 20. testator instituit, vbi & id sing. dicit. Corne. consil. 24. ardua, colum. 4. versicu. nam si testator, libro 2. & consi. 166. in hac consultatione, colum. 3. versic. item videtur, eod. lib. 2. Soci. in l. cùm auus, colum. 46. versic. tertius casus. ff. de condi. & demon. & consil. 31. prosequendo, colum. 3. versi. postremò, lib. 1. & consi. 251. quoniam in præsenti, col. 9. versi. confirmatur ista conclusio, lib. 2. & consi. 65. visis testamento, col. 9. versi. ex quibus infero, lib. 3. & cons. 94. pro clariori, col. 1. versi. & probatur ista conclusio, lib. 4. Guid. Pap. deci. Delphi. 133. sed postremò. & con. 28. consilium, in 8. dubio. Car. Alex. in arbore consanguinitatis, col. 12. versi. Iac. Bu. disputauit. Iason in l. 2. char. ante pe. versic. adde tamen quòd si aliquis. C. de iure emphyteutic. & inter consilia Alhet. Brun. consil. 9. dominus Ioannes, columna tertia, vbi notabiliter limitat, nisi dispositio loquens de masculis vteretur verbis vniuersalibus, videlicet quibuscunque masculis: quia tunc intelligeretur etiam de masculis descendentibus ex fœminis. Philippus Dec. in cap. in præsentia, col. 18. versi. in eadem glos. ibi. l. j. extrà de probati. & consil. 239. primo non videtur, col. 2. versi. sed prædictis non obstan. Steph. Bertran. consi. 54. dubium fuit, nu. 4. lib. 1. & consi. j. Christi & viso consultationis themate, nu. 36. lib. 2. & consi. 245. viso testamento, nu. 2. & 3. li. 3. Io. Crot. in repe. c. j. col. pe. de rescrip. lib. 6. Ant. Rub. consi. 35. viso testamento circa medium.

7 *Responsio ad contraria.*

Nec huic sententiæ obstat text. in d. §. j. in Anthen. de hæred. ab inte. veni. pro priori parte allegatus, sed potiùs huic posteriori sententiæ adstipulari videtur: nam cùm primum nominasset masculos, si sub ea nominatione descēdentes ex fœminis cōpræhēsi, aut intellecti fuissent, non erat opus postea adiicere ea verba, siue ex masculorum, siue fœminarum prole: frustraque adiecta fuissent vtpote iam intellecta, quod dicere non debemus, per l. ait prætor, §. j. in prin. ibi, non frustra adiecit. ff. de iureiu. & l. postliminium. §. vlt. ibi aliàs superflua. ff. de capti. cum si. Adiecit igitur & expressit legislator eo casu, de quo loquitur, intelligi masculos ex fœminis descendentes, quasi sentiat aliis casibus secus esse, vt non immeritò Pau. Cast. d. consil. 241. lib. j. & Card. Alex. in d. arbore affinitatis, & plurimi ex his quos suprà citauimus, nuncupatim repræhenderint illud dictum Iac. But. quod pro priori parte adduximus. Et pro hac parte faciūt omnia propè quæ dicta sunt in præcedenti quæstione.

8 *De eadē re. 1. Casus. Cùm fit mētio masculorum in contractibus.*

Porrò in vniuersum an appellatione masculorum simpliciter veniant masculi descendentes ex fœminis, Ant. Rube. consi. 22. testator, quod repetitur con. 128. id distinguit in quatuor casus. Primus is est cùm fit mentio masculorum in cōtractibus, & hoc casu non veniāt: ideò si quis recipit emphyteusim pro se & descendentibus masculis, non veniet nepos ex filia. Et ita (inquit) loquuntur Specul. in d. §. nūc aliqua, versi. 146. Bald. Angel. & Pau. Ca. in d. l. sed si hac. §. qui liberos. ff. de in ius vocan. & Pau. Ca. in d. l. Gallus. §. nunc de lege. ff. de libe. & posthu. Nam & videmus etiam quòd si quis simpliciter acquirat emphyteusim pro se & filiis,

liis,non veniunt fœminæ, ex sententia Archi. in c.si quis suadente.17. q.4. cum multis concord.à me adductis in tract. Retractuum,tit.j. §.j.glo.9.in verbo, *ou lignagier*. nu.181. nec in aliis. Et qui accipit emphyteusim pro se & descendentibus masculis, videtur habere animū eam conseruandi in eius agnatione quæ non conseruatur per masculum ex fœmina. Et cùm excluditur fœmina, consequenter & nepos ex ea, per rationem l. si viua. C. de bonis maternis.

9 *2.Casus. Cùm statutū disponit de descendētibus masculis.*

Secundus casus est, cùm statutum disponit, vt mortuo quopiam cum descendentibus masculis, fœminæ excludantur,& hoc casu appellatione huiusmodi descendentiū masculorū nō veniunt descēdentes masculi ex filia vel nepte ad exclusionem filiæ, cùm tale statutum videatur factum conseruandæ agnationis causa, Et in hac specie, vt dicit, loquitur Corn. consi. 246.videtur prima facie,col.vl.li.2.In quo tamen con.videtur è diametro dixisse contrariū vt per eum videre poteris.

10 *3.Casus. Cùm instituti fratribus substitutæ sunt filiæ, si illi sine liberis masculis decesserint.*

Tertius, cùm instituti sunt fratres testatoris,& si decesserint sine liberis masculis, sunt substitutæ filiæ ipsius testatoris. Et isto casu filij masculi ex filiabus fratrū ipsius testatoris, & sic nepotes ipsorum testatoris fratrum non faciunt deficere conditionem fideicommissi. Et ita dicit loqui Bal.consi.238.lib.j.& Salyce. in suo quodam consi. incip. præsupposito: & Mathesi.d.no.130.& Pau.Ca. in d.§. nunc de lege.Idq́ne ita declarasse Cor.in l.j.col.4. versi. idem etiā consuluerunt. Et isto casu militat ratio, quòd infecta radice censentur infecti palmites, vt per Bar. Bal. & Pau.Ca. in l.illā.C.de collati.

11 *4.Casus. Cùm instituis filiabus æqualiter, si aliqua earū decederet sine masculis, substituūtur aliæ filiæ.*

Quartus casus vbi testator instituit plures filias æqualiter, & si aliqua earum decederet sine liberis masculis substituit alias filias. Et tūc testator non habuit animum conseruandi bona in agnatione, sed id tantùm voluit, vt masculi positi in conditione præferentur filiabus, & bona sua ad eos peruenirent, licèt nō essent de agnatione sua. Et ista ratio, quæ militat in filiis masculis filiarum ipsius testatoris, militat etiam in nepotibus. Et hoc casu appellatione masculorum descendentium veniunt descendentes masculi ex fœminis, cùm substitutio fiat vni fœminæ de descendētibus masculis. Et ita loqui Doc.relatos à Corne.in d.l.j.C. de cō di.insert.& Soci. qui Corn.nullam facit mētionem,in l.Gallus.§.nunc de lege,col.vl,ff. de libe.& posthu. Et cum his finem huic quæstioni faciam, modò id adiecerim, hanc rem latissimè tractatam à Carol.Ruino. consi.18.circa casum,lib.3.ex quo alia depromere poteris,& ex Soc.in d.§.nunc de lege.

Decimaquarta quæstio.

1 *Neptis ex filio primogenito an paternos excludat in iure primogenituræ.*

DECIMOQVARTO Quæro, quia in præcedentibus quæstionibus locuti sumus de nepotibus masculis natis ex filiabus. Quid è diuerso de nepte nata ex filio primogenito ante auū mortuo. An ea succedet auo in primogenituræ cōtra patruum secundogenitum? Sed hæc quæstio vnum aliud præsupponit scilicet nepotem ex primogenito mortuo ante auum præferri patruo secundogenito. quod an verum sit, latissimè tractabimus in 40. quæsti. Nam si patruus præfertur nepoti ex primogenito, non dubium erit quin & nepti præferatur. Sin nepos præfertur, dubium remanet, an & neptis. Sed accedendo ad hanc nostram quæstionem, Io.Fab.in §.cæterum,col.tj.versi.& hanc materiam, Insti.de legi.agna.succes. hanc quæstionē nuncupatim ponit in casu statuti vel consuetudinis repellentis fœminas à successione Baroniæ. Primumq; allegāt pro secundogenito, q̄ si neptis esset filia, ea repelletur à secundogenito etiā minore natu, vt etiam satis patet ex iis quę diximus suprà, in x.q.prin. Deinde pro filia dicit, quòd ipsa repręsentat personam patris, qui si viueret excluderet secundogenitum, Ergo & ea quoque excludit. Et in hanc(inquit) partem videntur inclinare Doct.& in l.pater.§.quindecim,ff.de lega.3.vbi emptor repræsentat personam vendentis, qui est de familia, quāuis ipse non sit. Tandem subiungit huic obstare quòd fœmina nō succedit existentibus masculis etiā remotioribus, c.1. tit. de succes. feu. & cap.1. tit.de feud.fœmi. Et sic(ait) videtur, quòd mulier prohibita succedere in baronia non succedat existentibus masculis.

Qui tenent, eo excludere.

2

Hæc ille, qui nihil ampliùs dicit, tanquam in ea sentētia maneat, vt secundogenitus obtineat ius primogenituræ contra filiam fratris sui primogeniti. Quod expressiùs affirmat in seq.quæstio. loquens de consuetudine tribuente annagium, vt ipse appellat, primogenito inter nobiles, vbi dicit communiter teneri quòd filia primogeniti præmortui de consuetudine ab eo iure repellitur: quæ satis (inquit) consona est iuri. Et hanc quoque partem sequitur D. Bened.in cap.Raynutius, in verbo, in eodem testamento relinquens, nu.190.de testa.& Matthę. Affli.in c.j.col.5.nu.20.tit.de natu. succes. feud. vbi & idem dicit tenuisse Pet. de Montefortti quem admodum extollit Lucas Pen. in d.l.j.C.de fru.vrb.Ro. lib.xj.cuius in id consi. integrum transcripsit ipse Matth.

3 *Qui contra rium tenens.*

Contrarium tamen, vt scilicet filia primogeniti ante patrem mortui succedat in iure primogenituræ, quod pater eius habuisset, si vixisset, repulso secundogenito, tenuit Petr. à Bel. Perti.in d.§.quindecim, quem nuncupatim refer & sequitur Io.Lupus in repe.rub.de dona.

inter vir.& vxor.§.10.col.8.num.26. incip.lex etiam tegui. Et idem quoque tenet Andr. Iser. in c.j.tit.de eo qui sibi & suis hæred.per ter. in c.j.tit.de nat.success.feud.quem sequitur Corne.consi.199.in præsenti consultatione, colu. 13.versi. quòd videtur in terminis, iunctis iis quæ postea dicit col.17.versi. nec ob. quod supra in contrarium,lib.2. & Sebast. Neapod.in consuet.ciuitatis Neapolis,tit.de succes.ab intes.super verbo,ex masculis.& Car. Alex.in c.j. col.x.ver.quindecimò hoc probatur,'ti.de feu. March.Et ita dicit fuisse iudicatū Matth. Affl. vbi suprà col.10.nu.54. à Ferdinando Rege Siciliæ in suo consilio licèt alterius sit opi.vt diximus.Quia ipse alibi huius opi.fuit,in c.omnes filij,col.3.nu.33.tit.si de feud. fuer. contr. inter do.& agna.Et ad id faciūt multa quæ dicemus in d.40.quæstio.& seq.

4 Confirmatio posterioris opi. Filia an per præsentatio nem patris succedat stā te statuto excludente fœminas.

Vrì etiam facit quod scribit Bald. in l.venia, ad fi.C. de in ius vocan. quòd si ex statuto fœmina non succedat existentibus masculis,non propterea repellitur neptis ex filio antè mortuo, à patruo: quin ea succedit per repræsentationem patris, qui succedere si superstes foret.Et idem tenet ipse Bal.consi.30. præsupposito statuto,li.j.Et sequitur Pau.Cast. in d.l.venia,& in lege vlt.C.de suis & legi.& consi.40. præsens casus, lib.ij.& Pet.Anch.in repe.cap.j. versi.his igitur quinque membris,ext.de constit.Corn.consi.96. licèt videatur,ad fin.lib.3. Ang. Aret.in §. ius autem ciuile,col. vlti. Insti. de iure nat. gen. & ciuil. Soc. qui hoc reputat sing.consi.122.circa primum,col.ij. ver: quarto statutum habet,lib.5.tit.5. Iason qui hoc cōmuniter dicit teneri, in l.qui exceptionem, in prin.ff.de condict.indeb.

5 De eadē re.

Aduerte tamen quia huius postremi dicti contrarium tenent Raph. Fulgo. Alex. ipse Iason.Philip.Dec.& Fran.Cur.Iunior, in d.l.venia, tribus iis rationibus moti, quòd sicut filia excluditur,ita & neptis ex filio,quæ non debet esse melioris conditionis,quàm filia.l.si vi na. C.de bonis mater. Et quia etiam qualitas masculini sexus,quæ erat in filio cessat in nepte, ideo ea non potest repræsentare patrem, cùm illi desit qualitas requisita à statuto,ar.l.vlt.C. de natur.liber.Et quia denique in nepte etiam ex filio cessat ratio statuti, scilicet conseruatio agnationis & familiæ.Et hanc quoque partem secutus est ipse Iason consi.221. statuto ciuitatis,col.3.versi.sed quamuis prædicta,libro secū do,in quo consi.latissimè omnium hanc quæstionem tractat multis aliis hinc inde adductis:& respondet rationibus contrariæ sententiæ, dicitque se semper hanc opinio. legendo. tenuisse.Et sequi etiam videtur Georg. Nat.in tracta.statutorum fœminas excludentium,quē posuit super capi. quamuis, de pactis,libro 6. in 7.quæsti.2.quæstio.princi.& alibi latiùs diximus.

6 Decisio principalis quæstionis.

Sed hac controuersia nunc relicta, & quæstione nostra principali repetita: Si mulier statuto vel consuetudine prohibeatur succedere, quo casu loquitur nuncupatim Io. Fab. in d.§. cæterum. Certè opin.ipsius Fabri, vt neptis ex filio primogenito antè mortuo non excludat patruum verissima est,ex his quę latè dicemus infrà in dicta 40.quæsti.princ.in 14.ratione pro nepote, versic.præterea si prima pars. At in rebus non feudalibus de iure communi fœminæ æque ac mares succedunt. l. maximum vitium. C.de liber. præter. & alibi diximus. Sed & in feudalibus ex consuetudine generali Franciæ etiam succedunt,vt dicit Ioan.Fab. in Authen.ingressi,col.vlt.C.de sacro.eccle.& in §.j. versi.item no.Insti.de legi. patro.tutel. & alibi sæpe, vt etiam latissimè alibi diximus. Proindeque cessat illa ratio prohibitionis. Ideoque nihil obstare videtur,quominus neptis ex filio primogenito eum repræsentans habeat ius primogenituræ contra secundogenitum ipsius patruum. Et in Gallia passim vtimur.

7 Si primogenitus successerit haud dubiè filia ipsius illi succedet patruo repulso.

Illud autem minimè dubium,quòd si filius primogenit⁹ superstes fuit patri,& postea moriatur relicta filia, ea suo patri succedit, nec eius patruus quicquam petere potest. nam filius primogenitus moriens transmittit in suū hæredem etiam fœminam,per l.cum antiquioribus.C.de iure delibe.& l.j.C.de his qui ante aper tabu.& l.j.§.in nouissimo.C.de cadu.tol. Sufficit enim semel fuisse ius quæsitum. l. videamus. ff. quod me. cau. Et ita per has atque alias rationes dicunt in statuto repellente fœminas propter masculos,Cy. Alberi. & alij,in l.j.C.de adulte.Ioan. Andr.in addit. Specul.in rubr.de succes.ab intest.versi.similem quæstionem de amita, & alij plurimi quos tibi citabo infrà in dicta 40.quæstio. princip. nume. 49. præterea si prima pars. Et in hac nostra specie, vt neptis ex primogenito mortuo ante patrem præferatur patruo secundogenito, voluerunt ij,quos tibi citabo infrà in 40.quæst.nu.3.

8 Ad idem.

Proptereaque si stante statuto vt filia nō succedat existente masculo, sed ea dotari debeat ab ipso masculo, filius post mortem patris decedat relicta filia, nondum sorore dotata, poterit ipsa filia amitam dotare, & ita illam repellere, tanquam in filiam ipsam fiat transmissio illius iuris repellendi à patre qui iam successionem exceperat vt voluit Alber.in tracta.statutorum,parte 2.quæst.102.item quęritur cōmuniter est statutum.& Pau. Ca.consi.57.primò videndum est de intellectu, lib.1. dum dicit id ius competere quibuscunque hæredibus filij, etiam si filius ipse nondum hæreditatem adierit. poterunt enim adeundo hæreditatem excludere filiam,vt filius potuisset, per d.l.j.C. de his qui ante aper.tab.& l. si quis filium.§.j. ff.de acq.hære.& latissimè Soc.cons.67.in præsenti,in 1.dubio,lib.4.Et ita quoque expresè in filia

in filia primogeniti qui iam successerat in feudo, vt mortuo patre excludat secundogenitũ, voluit expressè And.Iser.in c.j. tit. de eo qui sibi & suis hæred.& Card. Alex.in c.j.col.6.versicu.quintodecimò hoc probatur, tit. de feud. March.

Decimaquinta quæstio.

An mulieres possint inducere cõsuetudinem vt primogenita præferatur. 1

DECIMOQVINTO quæro, quoniam suprà in præcedentibus quæstionibus diximus non præferri primogenitam vi consuetudinis præferentis primogenitum: An tamen possint mulieres inter se consuetudinem inducere vt primogenita cæteris præferatur ĩ successionibus ? Cyn.in l.2.colum.8. versicu.item hoc dico, & ibi quoque Bar.col.7.versic. deinde quæratur quorum consensus.C.quæ sit long.consue. dicunt quòd si mulieres diu ac frequenter vsæ sunt aliquo actu contra legem, vetbi gratia, q̃ primogenita succedat in totum, illa consuetudo inter eas debet seruari, non tam ex consensu eorum, quàm totius populi, seu maioris partis: quia sic patiendo videtur tacitè consentire, ar.l.de quibus.ff.de legi.&l. quod maior. ff. ad munici. Et hoc nuncupatim sequitur Roc. Cur.in repe.c.vlt.char.16.versi.3.quæritur, in 4.limitatione,& iterum in versic. 8. quæro, in duobus locis, extrà de consuetu.

Decimasexta quæstio.

An priuata familia possit inducere consuetudinem primogenituræ. Consuetudinem inducere y tantum possunt qui statuere possunt. 1

DECIMOSEXTO consequenter quæro, an etiam priuata quædam familia, siue domus aut progenies possit inducere consuetudinem, vt primogenitus, vel solus succedat, vel aliquid præcipuum habeat. Quod non videtur, quia hi tãtùm possunt consuetudinem introducere, qui & statuere & legem condere possunt, secundũ Bart.in l.j.in fi.ff.de legi.quia lex(inquit)& cõsuetudo æquiparantur. l. de quibus. ff.eod. Et idem voluit Panormita.in c. vlt. columna sexta.vers.& est vnum, extrà de consuetud. Et id quidẽ probatur ex diffinitione consuetudinis tradita à Ioan. And.quam ipse posui in fi.titu. de consuetud. in j. parte. Consuetudo est ius quoddam illius moribus institutum, qui autoritate publica ius condere potest, de qua diffinitione latè per recentiores, in rubr.eiusdem titu.

Consuetudinis definitio Statuere ij tantùm possunt qui iurisditionem habent. 2

Sed illis tantùm potestas statuendi à legibus concessa est, quibus & iurisdictionis ius est, vt colligitur ex diffinitione iurisdictionis, quam posuit glos. quam sequuntur omnes, in l.j ff. de iurisdi.om.iudi.& alia glo. in §.iusiurandum, in verbo, iurisdictione, in authent.de defen. ciuit. Et id scilicet statutum condere, iurisdictionis esse, nuncupatim voluerunt Bart. in l.omnes populi, in j.quæst. princ.ff. de insti. & iur.vbi & ex hoc dicit, quòd vniuersitates & populi iurisdictione carentes non possunt statuta condere:& Bald.in l.si quis iniquum.§.j. circa medium.ff.quod quisque iuris. & in l.vl. & ibi etiam Salycet. C. de iurisdi. om. iudi.& idem Bald.in l.decernimus,col.2.versi. quæro hic pro intellectu.C.de sacro.eccle.& in l.nulli, circa medium.C.de senten. & in l.2. colum. j.in j.oppo.C.quæ sit long.consuet.vbi & illud expressim dicit, quòd sicut condere statutum est iurisdictionis: ita & consuetudinem inducere.& in titu.de pace Constan.in verbo, secũdùm mores, & in cap.cùm omnes, col.penul. & ibi Anto.& Imo.extrà de constitu.& in cap. cùm causa, post medium, de sen, & re iudi. & in addi.Specul.tit.de iurisd. om. iud. & consi. 31.statuto ciuitatis, post princ. lib. j.& consi. 143.casus talis est, quidam nomine Antonius, eo.lib.j.& consil.267.ad euidentiam, col.vlt. eod.lib.j.& con.272.super eo quod quæritur. col.2.eod.lib.j.& consi. 396. quod autem dictum statutum, in priu.lib.4.& consi.407. ridiculum est, eo.lib.4.& cons. 84. præmittẽdum, in princ.libr. 5. & consi.372.contrarium, colũ.2.eo. lib. 5. & consi.410.quæritur, col.2.eo. lib.5.Ang.in l.imperium, co.3.ff.de iurisd.om. iud.vbi plus dicit, quòd condere statuta est meri imperij, & in l.is cuius, quæ est pe.ff. de aqua plu.arcen.Petr. Ancha.in repe.ca.j.in 8. quæst. princ.in prin. de constit. Imo.in c. cùm accessissent, & ibi Barb.col.37.eo.tit. Panor. in cap. quæ in ecclesiarum, eo. quoque tit.Ro. in rep. rub.de arbit.col.18. versi.præterea cùm statutum, & consi.218.præsens casus.col.j. Alex.cõsi.111.ponderatis, col. 1.versi. quia ad ista respondeo, lib. 1.Barb.in repet.rub.de reb.eccle. non alie.im 2.q.princ. col. eiusdem 2.& consi. j.ex sacris,col.19.lib.j.& consi.14.scripsit, col. 3.eo.lib.j.& consi.33.sapienter, col.6.vers. ita dicimus, lib.2.& consi.15. illud in medium, col.3.lib.3.& consi.29.illud, col.3.eo. libr.3. Fran.Aret.in l.testamenti factio, col.2.ff.de testa.Fran.Curt. Senior consi.73. magnifice vir, col.pe.versi.ad vltimum.Soc.qui id optimè declarat in d.l.j.col.2.ver.glo. colligunt.ff.de iurisd.om.iu. & consi.55.l.j.nam sunt duo eiusdem nu.inc.viso decreto, post prin.l.j.& cons. 272.non prosequendo, col. 2.versic.confirmatur ratione, lib.2.Steph. Bertran. consil.48.viso casu, nu.2.lib.j.Fran,Ripa.lib.j.respon.c.ij.clerici, nu.14.& latè Matthæus Afflic. in prælud. constit.Siciliæ, in 3.quæstione.

Qui teneant priuatã familiam statuere vt possit. 3

Ex quo & illud confestim consequens est, vnam aliquam familiam siue progeniem, cui non est iurisdictionis, nec condendi quoque statuti esse, nec consequenter inducendæ consuetudinis. Quod expressè voluit, ne authoritate careamus, Angel.ea quam diximus ratione motus in l. vlt.col.ij. C. de testamen. & Raph. Co.

Co.in l.3.ff.eo.titu. in vna lectione. Alex.in l.si non speciali, paulò post medium, versi. sed an illud.C. de testament. & Iason. in l. si quis à filio.§.vltimo, columna secunda, versi.adde fortius.ff.de legatis.j.& Carolus Rui.consil. 208. præmittendum, colum.j.versic. Prætereà negari, li.j. vbi etiam dicit id procedere in marchionibus & aliis quibuscunque inferioribus principe. Mart.Laud.non ille quidem prior, cuius sunt commentatij in feuda, sed aliis multò iunior, vt qui discipulus fuit Iaso.in sua disputa. incip. Augerius, col. 10. versi. venio ad decisionem, in qua disputa.tractat materiam legitimationum. Neque enim illi possunt condere statutum contra ius commune, & consequẽter nec consuetudinem inducere.l. forma. C. de offic. Præfect. prætor. & cap. vltim. & ibi Hostien. Ioan. And.de officio ordina. & cap. cùm inferior, de maioritate & obedientia. & ipse Ioannes Andr. in cap. vlt. de appellat. lib. 6. & in addi. Specula.in rubr.de elect.Docto.in cap. vl. de hæret. lib. 6. & Bald. in l. omnes populi.ff. de iusti.& iure.& in l. ne quicquam.§. vlt. ff.de offic.Proconsul. & in l. ex duobus.§. vlt. & ibi quoque Imo.ff.de vulg.& pupil. Alex.qui alios affert, & dicit hanc esse cõmunem op.in l.j.co. item j.ff.quod quisque iuris.

4 Qui tenent familiã posse hanc consuetudinẽ inducere.

Verùm contrarium nuncupatim, vt scilicet vna familia possit consuetudinem inducere tenuit Io. An.authoritate Vber. Bob.in addi. Specul.tit.de instr.edi.§.compendiosè, versic. sed nunquid dicemus, in parua addi. incip. interposuit, vbi dicit progeniem quampiam posse introducere consuetudinem circa solennitatem testamentorum, & sequuntur & dicunt sing. Ang.sibi cõtrarius, Imo.Iac.Put.& Raph. Co. sibi quoque contrarius in eadem l. sed in alia lec. videlicet ĩ d.l.3.ff.de testa. Barb.in rub. extrà de rescript.col.7.& in cap.ij.col.7.de probat. Ray.Sabana.in repe.l.2.versi.quæro quorũ consensus.C.quæ sit long.consuet. Guid. Pap. consi.131. circa processum reuisionis, in 1.iterumque in 6.dubio, vbi expressim loquitur de nostra quæstione, scilicet de consuetudine vt præferatur primogenitus, & Suc.qui & id dicit sing.consi.61.super quæstione, col.ij.libr.4. Iason sibi item contrarius, in d.l. omnes populi, colum.9.vers.an autem vna progenies, & ibi quoque Io. Crot.in repe. col.4. versi. imò non solùm.ff.de iusti.& iure, vbi Iason ipse dicit ita se consuluisse in oppido Caranagij in familia Sicchorum, inter quos erat consuetudo vt fœminæ non succederent, vti verè consuluit consi.46.in præsenti, col.vlt.lib.j. Et idem Iason loquens de alia quadam consuetudine, consil. 92.exorta, col.3.versi. fortificatur, lib.ij. Car. Ruy.sibi contrarius con.18.in hac controuersia, col.ij.nu.6.lib.1.& consi.34.in hac lite, co. ij. nu.5.eo.lib.1. Alber.Bru.in tract. statutorũ, in verbo, parentela, in fin. & Io.Neuiza. inter consi.illius consi.11. viso themate, col.vlt.& Io.Campez.in tract.de dote, in vlt. parte quæst. 99.quia dictum est suprà. D. Boer.decisio.155. Gaillardus, col.vlt.nu.29.Chasse. in commentariis consuetudinũ Burgundiæ, titu. *des Fiefz*. §.5. in glos. j. in fin. & Franc. Curr. Iunior in tract.feud.in 3.parte princ.quæst.j. col.5.vers. octauò fallit, & nouissimè Pau.Parisi.consi.72. ad veram resolutionem, co.ij.nu.11. & iterum col.seq.nu.19.lib.4.vbi etiam loquitur de constitutione primogenituræ. Et idem voluit Bal. cuius nullus illorum meminit, vti nec ipse Io. Andreæ, cons.347.quæro quidam nobilis, versi.item si valeret, lib.j. Sed & idem quoque tenuit And.Iser.in §.præterea ducatus, col.ij.versi.sed quomodo probabitur, titu.de prohi.feu. ali. per Fede. quem solus eorum qui de hac re loquuntur retulit & secutus est Guid. d. consi.131.

5 An statuta sint Iurisdictionis.

Neque enim verum est, inquit Iason, in d.l. omnes populi, illud, cui innituntur qui priorem sententiam secuti sunt, statuta esse iurisdictionis, secundùm Ray. Forl. in repetitio.d. l.omnes populi, & ibi Bald.& Ang. illum, col. 2.in fin. hunc col.3.& 4.& eundem Bald. in l. j.col.j.ff.de iurisd.om.iud. cum aliis concord. adductis à recentioribus in d.l. omnes populi. & Iaso.consi.71.ordinario, col.2.lib.5.& Philip. Decio.in d.c.quæ in ecclesiarum, col.4.versi. in fi. glos. & seq. extrà de constit. Cui adde Al.in c.quod sedem, nu.59.de offic.ord. Nam videmus (inquiunt) quòd omnis populus omnisque vniuersitas potest statuere circa negocia ad curam eius pertinentia, per d.l. omnes populi, & ibi Bar.& alij, & l.ij.in fi. & c.ius publicũ.j.di.& voluit ipse Bat.in l.vlt.C.de colle. illic & in d.l.j.de iurisdi.omn.iudi. & Alber.in j.parte statuto.quæst.3.qui possunt, & iterum q.5. ex prædictis patet. Anto. in c. quod clericis, & ibi Panorm.colum.vlt.& Fran. Aret.colum. 3. de foro compet. Et tamen non omnis populus aut ciuitas habet iurisdictionem. l.si duas, §.est autem, in verbo, decet.ff.de excu.tu. & no.Bar.in d.l.omnes populi, & in l.j. ff. de dam.insec. Item prudentum responsa vim legis obtinent, l.ius autem ciuile.ff.de iusti.& iure.& §.responsa, Instit.de iure nat. Et tamen Iurisconsulti non habent iurisdictionem. Et facit quod tradit Pet Anc.in repe.d.c.j.char.j. versi. primùm quæro, extrà de constit. quod tamdemum potestas statuendi requirit iurisdictionẽ, cùm statuitur de spectantibus ad ipsam iurisdictionem: aliàs secus. & sequitur & concord. affert. Fely.in d.c.cùm omnes, col.6.versi.quarto aduertendum, eo.tit.& in cap.ex parte decani, col.ij.versi. considera secundò, de rescrip. Quibus adde Bald.consi.457.ad euidentiam, col. vlt.libr.5.quòd condere statuta circa iurisdictionem contentiosam est iurisdictionis contentiosæ: voluntariam, voluntariæ.

Populus & vniuersitas potest statuere in rebus ad eius curã pertinentibus.

Quid

6 *Redit ad quæstionem principalē.*

Quid igitur dicendum est in nostra quæstio ne? Franc. Curt. Iunior vbi supra citauimus, sci licet in tract. feud. in 3. parte prin. col. 5. versic. octauò fallit, eam ascribit in materia successio nis, nec tamen eam certò & asseueranter deci dit, quoniam de facto (inquit) decidi debebat, sed tantùm eorum fundamētum reprobat qui dicebāt iurisdictionis esse statuta condere, aut consuetudinem inducere. Rochus autē Curt. illius (vt audio) ex fratre nepos in repe. ca. vlt. ch. 16. versi. octauò quæro, de consuet. relatis vtrisque sententiis rem hanc ita censet esse dif finiendam, vt vna domus & progenies possit statuere & consuetudinem inducere de his, quæ pertinent ad modum expediendi ea, quæ incumbunt domui aut progeniei, vt circa one ra inter eos diuidenda. In his autem quæ perti nent ad causarum decisionem non possunt si ne confirmatione populi, per id quod in simi li tradit Bart. tractans, an vna pars siue quater num, vt ille appellat, ciuitatis possit statuere, in d. l. omnes populi, in 3. quæst. d. j. q. princ. Ex quo infert non valere consuetudinem familię quod fœminæ non succedant, quia hoc respi cit decisionem causarum.

7 *Limitatio o pi. quæ non admittit cō suetudinē fa miliæ. Nisi ipsa fa milia habe ret ius impe rij aut Iuris dictionis.*

Si hanc opinionem teneas, eam primò limi tabis vt procedat nisi ea domus aut familia ha beret ius imperij, siue iurisdictionis, & ita ius statuendi; quia tunc etiam posset consuetudi nem inducere. Nam hæc ita expressè declarat Angel. in d. l. vlt. C. de testa. & Alex. in d. l. si nō speciali, eo. tit. & Iason in d. l. si quis à filio. §. vl. circa medium, & ibi Zazius. ff. de lega. j. Idem Zazius consi. j. illustres, nu. 34. lib. ij. Carolus Rui. consi. 38. quoniam, col. 3. nu. 6. lib. 1. & cō si. 40. pro euidentia, col. 8. nu. 11. eo. lib. j. & co lum. 198. visa, ac bene intellecta, col. 4. versic. nec dicatur, lib. ij. Sed postea col. vlt. nu. 39. de clarat, & latè Matth. Afflic. in præfat. Constit. Sicil. quæsti. 3.

8 *Altera limi tatio.*

Limita secundò, nisi huiusmodi consuetu do vnius familiæ approbata fuisset à populo, siue maiore parte populi, tunc enim ea sequen da est, per id quod in simili tradit Bar. in repe. d. l. ij. col. 7. versi. deinde quæritur quorum con sensus. C. quæ sit long. consuet. valere consuetu dinem mulierum quòd primogenita succedat sola, non contradicente populo, quia tunc vi detur esse consuetudo populi qui in patiendo, videtur consentire, arg. d. l. de quibus, & si. De quo etiam diximus in præcedenti quæst.

9 *Quid proba ri debet ad huius dome sticæ consue tudinis pro bationem.*

Sed si vis scire quid probari debeat ad hu ius domesticæ consuetudinis probationem, vi, debis apud And. Iser. in d. §. præterea ducatus, vbi supra: & Guid. Pa. d. consi. 131. in 1. 2. 4. & 5. dubio. Carolum Rui. d. consi. 34. nu. 3. colu. 2. versi. si ergo prædicta, & col. 4. versicu. non obstat insuper, & col. seq. versicu. nec etiam ex hoc lib. 1. Cuius rei obiter monendos lectores, duximus.

10 *Declaratio alterius opi. admittentis consuetudi nē familiæ.*

Si autem eorum op. sequeris quæ admitti consuetudinem priuatæ familiæ in ea te: Eam intellige vt si sit talis consuetudo in successio ne ex testamento, non extendatur ad successio nem ab intestato, nec contrario: aut si sit inter descendentes, non trahatur ad collaterales, sic & in similibus, vt videre licet ex Bart. & aliis in l. post dotem. ff. sol. mat. & Pet. Anc. consilio 339. pro maiori, col. 5. versi. ad secundam ra tionem. Et nuncupatim de consuetudine pri uatorum Carolus Rui. d. consil. 208. præmit tendum, col. j. nu. ij. lib. j. & d. consil. 108. col. vlt. lib. ij. Id enim generale est vt consuetudo non extendatur ad alium casum, Bart. in auth. qui rem, C. de sacro. eccl. Iac. Bel. in ca. j. in prin. tit. qui feud. da. pos. Bal. in auth. si quas ruinas. C. de sacro. eccle. & in l. etiam, in princi. ff. sol. mat. & in l. si pupillorum, in fi. ff. de reb. eo. Cal de. consi. 11. de feud. Imol. in c. ex parte, col. vlt. eo. tit. & in l. quod dicitur. ff. de verbo. obliga. Alex. qui hanc dicit esse communem op. vt ci tat Rui. consi. 9. in prin. lib. 5.

11

Sed hic quæri potest, quid si in vna familia per mille annos non fuit nisi vnus primogeni tus, qui solus propterea successit, an satis sit ad probandam consuetudinem, vt solus primo genitus succedat. Hanc quæstionem nuncupa tim posuit Matth. Affli. in c. satis bene, colu. ij. versi. secundo nota, tit. de prohib. feud. alien. per Lotharium, & ibi decidit per eum tex. non satis esse, nisi aliter probetur per antiquas char tas vel per consuetudinem loci ita debere suc cedi. Et hoc verissimum est.

Decimaseptima quæstio.

1 *Quid agen dum cùm igno ratur vter ex geminis fed primoge nitus.*

DECIMOSEPTIMO quæro quid agendum sit cùm ignoratur vter ex geminis fratribus, aut etiam non ga minis sit primogenitus? Nam id in terdum ignorari satis cognoscitur, ex l. si fue rit, in prin. & §. j. ff. de reb. dub. Ob idq; , quòd scilicet facilè id ignorari potest, legitur Genes. 38. obstetricem ligasse coccinum in manu Za ra, aut vt alij vocant, Zærah, cuius ea manus prior exierat, & quem ideo priorem nasciturū putabat, vt hinc dignosceretur quia esset pri mogenitus: verùm aliter quàm ea putabat eue nit. Nempe alterum scilicet Phares priorem ex vtero exisse, ex quo ius primogenituræ con secutus est, vt alibi quoque annotauimus. Sed quantùm ad nostram quæstionem pertinet, D. Ciriacus Consiliarius huius nostræ Curiæ lau datissimus hanc rem plenè & sciēter disseruit, & de ea fecit 6. distinctas separatasque quæstio nes in suo tractatu Primogenituræ, scilicet 6. 7. 8. 9. 10. 11. primi libri eius operis. Ego verò vnam tantum faciam, sed quam in duodecim opiniones distinguam, relatis primùm aceruà tim nostratium sententiis, deinde illis sigilla-

tim

tim & discussis & examinatis.

2 *De eadē re.*

Igitur vt ad quæstionem nostram accedamus, Ioannes Andr. in addi. Specul. super rub. de feud. colum. 4. versicu. hic interponit, hanc quæstionem priuatim adscribit, dicitque quòd quando res est diuisibilis, vterque succedit: sin indiuisibilis, videretur, inquit, iudicio sortis dirimendum, vtri res debeatur. Deinde verò dicit se putare hoc casu esse recurrendum ad dominum, qui prudētiori honestiorique rem assignet, per l. vlt. ff. de testibus. & cap. vltimo, 97. distin. & c. de multa, in fin. de præben. & c. si duo. §. vlt. de procurato. lib. 6. & ibi concor. in glo. Et si pares sint moribus, deligat vtrum voluerit, per l. si quis seruum. §. si inter. ff. de lega. 2. & c. cùm laici, credo quòd voluerit allegare c. cùm autem, de iur. patro. & vtrobique concord. & in c. pen. versi. quod si forsitan, de rescrip. lib. 6.

3 *De eadē re.*

Bal. verò in procemio ff. §. itaque, colum. 2. versi. item consuetudo, loquens de consuetudine, quòd primogenitus solus succedat in dominatione, vt ipse loquitur, refert in hac ipsa quæstione, cùm videlicet ignoratur ex duobus fratribus, vter sit primogenitus: quosdam dixisse, quòd vterque succedet. Nam sicut gemini sunt in cælo, ita in terra erunt. Et quia propter incertitudinem cessat consuetudo, ideò sumus in iure communi. Et sic pares erunt in iure, qui sunt pares ex nascendi æqualitate. Ad quod dicit facere glo. in l. Arethusa, voluit dicere, in l. idem erit, quæ continuò illam sequitur. ff. de stat. ho. Subdit posteà videri in cōtrarium, quòd consuetudo nulli eorum patrocinetur, & quia forma data est, vt per vnum regatur, arg. not. in l. 1. C. de metro. beri. lib. xj. & in l. j. §. nouissimè. ff. de orig. iur. & sic videtur, quòd nullus succedat. Tandem verò ita hanc rem concludit, vt vterque succedat. & sic erūt duo in eadem sede, & coniunctam habebunt iurisdictionem: vel, vt subdit, formosior & robustior præfeterur, quia præsumitur robustior celeriùs exiisse de carcere materni vteri, ar. l. si fuerit. §. vlt. ff. de reb. Posteà autem quærit, Sed supposito quòd ambo succedunt, quis nominabitur priùs in scriptis eorum? de quo & posteà dicemus in 19. q. In eo autem quod dicit de robustiore, eum sequitur Fel. in c. capitulū, colum. 18. quæ antepenult. est, versicu. de duobus natis, de rescript. & Catel. Cot. in memor. incipien. primogenitus, versicu. quid autem si duo.

4 *De eadē re.*

Sed ex iis quæ diximus ex Bald. liquidò apparet eum sibi parum in hac re constare, nec certi quicquam diffinire. Si tamen in dubiis sententia libera cuique est, vt profectò libera est, sicuti nota. in l. continuus. §. cùm ita. ff. de verborum oblig. in eam vtique nobis videtur inclinasse sententiam, vt vterq; succedat, in qua etiam videtur fuisse idem Bald. in Authen. ex testamento, col. vlt. versicu. decimumoctauum capitulum, C. de collat. cùm dicit quòd si esset dubiū vter ex duobus sit primogenitus, apud ambos simul resideret administratio dominij vel imperij, ar. no. in d. l. Arethusa, nec nouum (inquit) id est. nam & duos simul legimus administrasse imperium, vt not. in c. non autem. 7. q. 1. & per glo. in cle. Romani, in verbo, Reges, de iureiur. & Io. And. in addi. Spec. titu. de rescript. præsent. Et sic, inquit, ea forma tradita, vt per vnum regatur, non est necessaria de iure naturali, vel diuino: sed de iure voluntario & positiuo, per d. §. nouissimè. ff. de orig. iu. licèt aliud in apostolatu, quia ex fidei articulis is vnus est, vnam sanctam catholicam ecclesiā. Quæ verba ad verbum refert Flor. in l. quæ pater, col. 4. ver. si tamen esset dubium. ff. fami. ercisc. & sequitur etiam Fran. Are. con. 162. diligēter, col. 3. ver. & pro istorum. Huius quoq; op. vt vterq; admittatur, fuit idem Bal. & post eū Ang. in l. ex duobus, in prin. per illum tex. ff. de vulg. & pupil.

5 *De eadē re.*

Quanquam Imo. ibi, subdubius tamen per verbum fortè, teneat neutrum admitti, quia regnum sit indiuisibile, vt not. in cap. licet, de voto, & in §. præterea, titu. de prohibi. feud. ali. per Fed. Sicque videntur se mutuò impedire: quia vbicunque personarum, quæ ad lucrum vocantur, est incertitudo, certè nemo id lucrum capiet, per textum in d. l. si fuerit. ff. de rebus dubiis, proptereaque neuter succedet, nisi fortè superior alteri vellet gratificari: non tamen tenetur, si noluit, per l. si quis seruum. §. si inter duos, cum glo. ff. de leg. 2. & sequitur Carolus Ruin. consi. 186. consideratis, colum. 3. num. 10. lib. 5.

6 *De eadē re.*

Sed huic op. tamen occurrunt Fran. Are. & Alexand. ille videlicet Fran. Aret. Nam licèt, inquit, regnum sit indiuiduum, non propterea sequitur, quòd non possint duo fratres simul succedere, sed bene sequitur quòd ambo insolidum erunt Reges: quia ius indiuiduum, siue sit iurisdictio, siue aliud quicquam competit pluribus insolidum, etiam si competat iure hæreditario. l. 2. §. ex his, & §. si in facto. ff. de verb. obli. cum materia, & l. j. ff. de offic. Consul. & l. imperatores. §. magistratus. ff. ad munic. pal. & ita declarat Bartol. in l. vltim. ff. vti possidc. & Bald. in dicto §. præterea, titul. de prohib. feud. alie. per Fede. Vnde sicut dicit Bald. in suprà allegatus, & in l. vltim. ff. de rerum diui. non est absurdum quòd etiam in summo principatu temporali sint duo principes insolidum, per l. diui fratres. ff. de iure patro. & l. si adulterium. §. imperatores, de adulte. Ergo licèt magis conueniat, expediatque Reipubli. vnicum esse principem, per d. §. nouissimè. tolerari tamen possunt isti concursus principatus. Ob idque non stat ipse Are. cum Imo. sed tādem concludit & in regno & in cæteris quoque rebus

esse locum gratificationi, quã tenetur superior facere, quicquid dicat Imo. Nam licèt cùm gratificatio ad eum pertinet, qui concessit gratiã, vel beneficium, vel ad eum qui illum repræsentat, videlicet ad hæredem: certè ille non tenetur gratificari, si non vult, per tex. & glo. in d. §. si inter duos. Sed cùm is qui habet gratificari, non est caussa immediata beneficij, quia immediatè beneficiũ ipsum habetur ab alio: aut cùm is qui habet gratificari, non concedit beneficium, sed procedit per viam iustitiæ, tunc de necessitate debet gratificari. vt de primo est tex. in d. c. pen. de rescri. li. 6. de secundo, in d. l. si duos, in prin. de excu. tu. & in l. si quis in gra ui. §. si cùm omnes. ff. de S.C. Syl. Et id quidem vni ex istis contendentibus, per d. iura. & not. per Bar. in l. 1. §. permittitur. ff. de aqua quot. & æsti. In casu autẽ nostro succedentes in regno immediatè habent beneficium à patre per medium successionis. ideò videtur quòd superior debeat necessariò gratificari. hæc Are.

7 *De eadẽ re.*

Alex. autem relata op. Imo. sequitur tamen Bal. & Ange. vt videlicet ambo succedant, per tex. in l. 5. §. hæreditas. ff. de suis & legi. & argu. l. cùm inter. C. de fideicom. Cæterùm, inquit, si neuter succederet, vt astruit Imo. magna iniquitas resultaret, vtpote cùm secundogenitus esset melioris cõditionis, quàm illi duo primogeniti. quod & idem tenet ipse Alex. in l. qui filiabus. §. si quis ita, col. 2. versicu. quid si statutum disponat. ff. de lega. 1. Ioan. Ana. in rub. de sortil. col. vlt. & Marti. Lauden. in tracta. de primogenitura, col. 9. versic. sed ponamus quòd non apparet, & iterum col. antepen. ante finẽ. Et ibi quoque Franc. Are. consil. 162. diligéter & maturè discussis, col. 4. versi. & pro istorum verborum declaratione, & Barba. in clem. & si principalis, col. 7. in paruis, de rescript. Franc. Cur. senior, con. 66. dominus Ioannes, col. 12. Card. Alex. in c. 1. col. 2. versic. quæro ab extrà, tit. de feu. Mar. vbi etiam respondet ad illud de feudo indiuiduo, quod obijciebat Imol. quòd licèt sit indiuiduum, tamen potest per plures administrari, per no. in c. prudentiam, in prin. de offi. deleg. & Fel. in c. capitulum sanctæ crucis, col. antepe. versi. de duobus natis, de rescri. & Ias. in l. si extraneus, col. 4. versi. pro ista decisione. ff. de cond. caus. dot. & Ant. Corse. in tractа. de potesta. & excel. & Reg. in 64. quæst. & D. Bened. in repe. c. Raynutius, in verbo, in eodem testamento relinquens, le 1. num. 177. de testamen.

8 *De eadẽ re.*

Sed redeamus ad Baldũ, is in l. ex hoc iure, col. 2. versi. quintò quæro. ff. de iure natu. gent. & ciuil. dicit, quòd si duo filij Regum nascuntur, nec apparet ordo nascendi, primum videri quòd neuter sit rex, sed alter eorum debeat eligi per magnates, & populum ipsius regni, ar. d. l. si duos. ff. de excu. tu. & d. l. si quis in gra ui. §. verùm. ff. de S.C. Sylla. & d. l. si quis seruũ. ff. de legat. 2. & d. l. Arethusa. ff. de sta. homi. Vel dic, inquit, quod vterque est Rex, per d. l. diui fratres. ff. de iure patro. & nihil præterea dicit. ex quo videtur huic postremæ sententiæ adhærere, iuxta not. in l. qui filium. §. Sabinus. ff. ad Trebell.

9 *De eadẽ re.*

Idem verò Bal. in l. in quibus, col. 2. versi. pone consuetudo dictat. C. de secun. nup. dicit ini bi esse ar. quòd pater potest eligere eum, quem volet vt primogenitum succedere. quem simpliciter allegat veluti ipsius in ea re sequax Aluar. in c. 1. col. 2. ver. quæro ab extrà, tit. de feu. mar. & Alex. in sua ad Bar. addi. in d. l. Arethusa. & iterum in l. 1. §. hoc interdictum. ff. de lib. homi. exhi. atque etiam in d. l. si fuerit. ff. de rebus dub. & Card. Alex. in c. per venerabilem. §. quod autem, col. 31. ver. & not. quòd vbi duo sunt, qui filij sunt legi. & Ant. Corse. in trac. de pote. & excel. Regi. in 7. quæst. & Franc. Rip. in l. nemo, colum. 2. versi. item adde quòd si ignoretur. ff. de lega. 1. & in l. quò minus, num. 61. ff. de flumi.

10 *De eadẽ re.*

Sed & idem prętereà Bal. consi. 589. consuetudo, lib. 2. de hac re ita inuolutè loquitur, vt nescias quid velit. multas enim rationes adducit, quæ videntur vtrunq; admittere, sed adeo intempestiuas, vt videatur extra chorum eius consaltare. Hæ autem sunt rationes, In natura pari par est priuilegium. l. sed & milites. ff. de excusa. tu. In actu fauorabili iustior est vtriusq; inclusio, quàm exclusio, vt per not. in d. l. Arethusa. Par non excluditur à pari, nec ab alio, ergo à nullo. l. 1. §. veteres. ff. de acquiren. poss. Nõ est impossibile duos simul regnare, cùm habeantur loco vnius. l. 1. C. de metro. beri. li. 11. Dominium regale est indiuiduum, ergo potest esse penes plures insolidum. l. vlt. ff. vti possidetis. & l. vlt. ff. de rerum diuis. Officium potest esse penes plures insolidum. l. 1. ff. de offic. Consul. & l. 1. §. si plures. ff. de exerci. & l. decreto. ff. de admi. tut.

11 *De eadẽ re.*

At Barb. sibi contrarius, quod sæpissimè illi contingit, in l. si Titius, char. pen. versi. sed pone. ff. de ver. obli. primò refert opi. Bal. in d. l. ex hoc iure, quæ est vt vterque succedat, postea eã damnat tanquam sit cõtra veram monarchiã, dicitque quòd si fuerint plures simul Imperatores, fuit de facto & non de iure, ideò meliùs esse, vt non ambo simul impetent, sed singuli alternis annis, iuxta not. in l. Lucio. ff. de aqua quoti. & æsti.

12 *Diuersæ quoque opi. in similibus quæstionibus.*

Nec mireris tot diuersas fuisse in ea re sententias. Neque enim dissimiliter competies in id genus quæstionibus ita & fuisse decertatũ, vt omnes ferè sententias suprà in nostram quæstionem allatas ascripserint. Nam idem Bald. in c. j. §. & quia vidimus, colum. vlt. versi. extrà quæro, tit. de his qui feudum dar. poss. Quid, inquit, si actum est quòd deficientibus masculis feudum transeat ad vnam fœminam, & sint plures

plures fœminæ an succedet primogenita, an dominus gratificabitur, an ratione incertitudinis totum vitiabitur, an sorte dirimetur? Pro primogenita facit l. si quis ita stipuletur. ff. de verb. obliga. Quòd domino detur electio, facit l. si quis seruum. §. si inter duos. ff. de legatis 2. Quòd incertitudo vitiet, facit l. ex pluribus. ff. de manu. vind. Quòd sorte dirimatur, facit l. 2. C. quando & qui, quar. pars. li. 10. Posteà ita cõcludit, Respondeo quòd primogenita si succedat in alia hæreditate, in hoc quoque succedet: aliàs dirimetur sorte. Et subdit contrà, quòd isto casu sit electio domini, quam habeat vasallam, argu. suprà eo. §. in verbo, quem dominus vellet. Ex quibus potes intelligere Bal. nihil certi sentire, nisi dicas vltimam op. sibi placere, vbi suprà diximus, vti & ea placuit aliis, quos nos adducemus infrà in 2. opi. num. 19. nec rationis esset.

13 *Mortuo Rege sine liberis & sint duo eiusdem gradus ex diuersis descendentibus & ignoratur quis debeat succedere.*

Ante Bal. Pet. Iacob. in Successione Regum Franciæ, col. 3. ver. sed quid dum decessit, in ea quæst. quid cũ sint duo eiusdẽ gradus, ex diuersis tamẽ descẽdentibus, qui mortuo Rege sine liberis sunt proximiores ad succedendũ, ignoratur tũ vter eorũ debeat succedere. Dicit primùm videri hoc esse, insolubile, quemadmodum in casu l. qui quadringenta. ff. ad leg. Falc. quo in loco certè nescio quis hæc verba, ἐξ ἀκρῶν, tanquam dicas, ex apicibus, perperam vertit insolubilem in antiquis codicibus impressis. Sed vt redeamus, subdit Iacob. posse dici eum potiorem esse, qui possedisset, ar. §. quẽadmodum, Insti. de interdi. vel id sorte dirimẽdum, arg. l. si cũ ambo. ff. de iudi. vel quòd vterentur alternis annis, ar. l. si cuius. §. si inter, & l. quoties. ff. de vsufru. vel quod eligeretur idoneior, ar. l. 2. ff. depo. & l. vt gradatim. §. j. ff. de mune. & honor. vel quòd esset locus gratificationi populi ciuitatis, scilicet quem eorum velit recipere in Regẽ, ar. l. si quis à filio. §. j. ff. de leg. j. & l. Barbarius. ff. de offi. præt.

14 *Vasallus duorum qui inuicem belligerantur, quem eorum iuuare debet.*

Cæterùm Spec. in tit. de feud. §. v. versi. duodecimò quæritur, dicit, quòd si quis est vasallus duorum, vt esse potest. c. grandi, de supplẽ. negli. prælat. lib. 6. & cle. pastoralis. §. aliàs, ver. rursus, de re iudi. & ambo domini inuicẽ belligerãtur, vtrùm vnum iuuare debeat, & quẽ? videtur, inquit, primùm quòd domini cõcurrentes se mutuò impediant, per d. l. quotiens. Item videtur quòd vtrunque, per iura ibi allegata. Subdit super hoc quosdam dicere locum esse gratificationi, per d. l. si quis in grani. §. si cùm esses. ff. de Senatuconsult. Sylla. Tandem asserit verius videri de rigore iuris illum debere iuuare, cui primò fecit homagium, per multa iura ibi allegata. Aequum tamen & tutum videri, vt hunc personaliter iuuet, alium per substitutum, per alia multa iura. Subiungitq; in versicu. sequen. Sed quid si nescit cui primò in iure homagij tenetur, quia fortè feudum incipit à maioribus & iam à longo tempore. Et detur, inquit, quòd de rigore neutram iuuare tenetur, per d. l. si fuerit. ff. de rebus dubiis, & d. l. duo sunt Titij. ff. de testam. tut. Arg. contrà quòd vtrunque debet in dubio iuuare. c. non extimemus. 13. quæst. 2. De æquitate tamen, inquit, dicendum est, quòd potest gratificari cui velit, personaliter illum iuuando. l. vlt. ff. de relig. & sump. fu. alterum verò per substitutum. Et hæc quoq; Ro. con. 47. visis necessariis, col. 1. vers. secundò ad idem, & Aegid. Bellem. in c. innouamus, col. 3. versi. verùm dubito, titu. de treug. & pace.

15 *Si fiscus & mulier agũt cõtra tertiũ nec apparet vter sit prior*

Nec tamen omiserim Salyce. qui in l. quanquis. C. de priuileg. fisci, dum quærit si mulier, & fiscus agunt contra tertium, nec apparet vter eorum sit prior in hypotheca. Et casus, inquit, iste videtur dubius, quia primò videtur, quòd concursu se impediunt. l. duo sunt Titij. ff. de testamen. tute. & l. si fuerit. ff. de reb. dub. Secundò quòd potior sit, qui priùs ad sententiam peruenit. l. si quis à multi. ff. de noxal. & pro hoc facit l. ista, in verbo, quodnis, quæ videtur velle, quòd si de prioritate hypothecæ non apparet, condemnationi stetur. Tertiò videtur quòd pariter admittantur quilibet pro sua rata, quia hypotheca neutrius attenditur inter seipsos, ex quo de prioritate hypothecæ non apparet, & sic pro rata concurrunt. l. priuilegia. ff. de priuileg. credit. & argumen. l. vlt. C. de bon. autho. iud. possid. & l. cùm vnus. ff. eo. & bene facit. l. si Fortidianum. C. de leg. Quartò videtur, quòd locus sit gratificationi. l. in naue, in fin. ff. loca. & l. si quis seruum. §. si inter duos. ff. de legat. 2. Et tandem subiungit, sortè dicẽdum est, quòd ante petitionem factam in iudicio, locus sit gratificationi: posteà concurrunt pro rata, si ambo veniant ante sentẽtiam pro altero latam: secus si pro vno iam lata sit sententia, antequam alter veniat, quia ille præfertur, iuribus suprà in secundo loco allegatis, & hic, à contrario sensu. Et mox subdit, cogitabis.

16 *Si habens duas ecclesias relinquit suæ ecclesiæ, nec apparet de qua sensit.*

Et quod in simili tractatur à Io. And. & aliis post eum in c. cum quis. §. cùm ab eo, de sepul. lib. 6. & ab eodem Io. And. in addi. Spec. in rubri. de paro. quòd si habens duo æqualia domicilia, & sic duas ecclesias, relinquit legatum suæ ecclesiæ, nec apparet de qua sensit. nã alij tenent tale legatum diuidi inter illas ecclesias, per tex. ibi. Et ita tenent Pet. Anc. & Domi. ibi. Alij tenent, quòd insolidum debetur vtrique. l. qui filiabus. §. si quis. ff. de lega. 1. Alij verò dicũt neutri deberi propter incertitudinem, per dictam l. duo sunt. ff. de testamen. tute. & l. si quis seruum. §. si inter duos. ff. de legatis secundo. Alij quòd præoccupanti, per l. si pluribus. ad finem. ff. de legatis primo. & l. pluribus. ff. de procuratoribus. & cap. si duo, eodem tit. lib. 6. Alij quòd ei cui episcopus assignauerit,

per l.vlt.§.executore.C.de iudi. & l. 3.ad fin.ff. de admi.tut.& cap.quoniam,de deci. sed ita vt eam præferat,quæ melius Deo seruit.l.generaliter.C.de episcop.& cleric.quæ repetitur in c. generaliter. 16.quæst.1. Et si sit paritas,gratificetur per l.3.§.cùm omnes. ff.ad Senatusconsf. Sylla.& c.cùm autem.de iure patro. Alij quòd pauperiori,per not.in c.indicante,de test.& in l.si quis ad declinandam.§.fin autem. C.de episcop.& cleric. Alij contrà ditiori, per nota.l.si quæ sunt.ff.famil.ercisund.& l.3.ff.de test. & not.in c.constitutis,le 2.de appella. Alij ei quæ dedicata est digniori sancto,per l.præcipimus. §.vlt.C.de appella.& l.1.& 2.C.vt dig.ord. seruetur.lib.12. Alij quòd antiquiori.l.in finalibus. ff.finium regun.& c.j.de paro.& c.is qui, de sepul.li.6. Erit a vt antiquior dicatur quæ priùs inscripta est in ordine parochialium, per l.cùm pater.§.penulti.ff.de legat.2.& c. mandato,de præben.& c.penult.versic.sed si,de cler.non residen. Alij quòd forte dirimendum est, per d.l. sed cùm ambo.ff.de iud. Sed alij dicunt recurrendum ad coniecturas; vt si alteram prædilligebat.l.si seruus plurium.ff.de legat.1.vel si in altera mandauit se sepeliri,arg.l.secundùm naturam.ff.de regu.iur.& c.qui sentit,eo.tit.li.6. vel si in altera magis conuersabatur.l.legatis seruis.§.si vnus.ff.de legat.1.Si verò nulla coniectura appareat, dicunt aliqui quòd neutra ecclesiarū habebit, per d.§.si inter duos. Et istud sequuntur Petr.& Cyn.in l.j.C.de sacrosan.eccle.& Petr. Anc. in c.relatum,le 2.de test. At Ioan. Andr. tandem dicit priorem opinionem esse æquiorem.Philip. autem Fran. in d.§.cùm ab eo,dicit ietuandam esse opinionem,quæ dicit locum esse coniecturis: & illi ecclesiæ debetri,pro qua concurrunt plures coniecturæ,c.1. & ibi gl.c.13.di. Et coniecturis antecedentibus paribus,deberi pauperiori. §. si quis in nomine,in Authen.de eccle.titu.Et cæteris existentibus paribus tunc episcopum posse gratificari,alteri totum assignando,vel diuidendo vtrique,ar.l. Titiæ textores,ff.de leg.1. & d.c.1.de paro.Et ita tenuit Hosti.& Io.An.& omnes in c.indicante,extrà de testa.& Imo.in d.c.relatū, le 2.ad fin.eo.tit.

17 Si ciuis duarum coloniarū simul vocatur ad munera.

Et ante hos omnes glo.in l.ciues,in gl. magna,versicu.sed quid si quis , ibi quid si simul. C.de incol.lib.10.dum quærit de eo qui est ciuis,vel incola duorum locorum , à quibus simul vocatur ad munera. Primnm dicit locum originis præferri , per l.libertus.§.præscriptio. ff.ad munici. Aliàs fortè inuicem se impedient, donec conueniant.l.huiusmodi.§.vlti. ff.de legat.1.& l. quoties duobus.ff.de vsufruct. Vel (vt subdit) sortiri eos oportebit.l.vlti.C.com. de lega.& l.sed cùm ambo.ff.de iudic.Vel gratificationi est locus.l. vlt.ff.de relig. & sumpti. fune. & l. si quis seruum.§.si inter.ff.de lega.2. & l.planè.ff.de condi. indeb. scilicet vt electus eligat. Vel deferatur nobiliori & maiori ciuitati. §. si quis autem non, in Authenti.de hæred. & Falci.& §.interim,in Authen.de defen.ciui. & l.vlt.ff.de fid.instru. & l.si quis. C.de nat.liber.Vel ei seruiet; qui minus munus imponit. l.vlti.C. qui bon.cede.poss. & l. maiorem.ff.de pact. Et eadem propemodum ad verbum scribit Alberi.in l.assumptio , quam legit, cum l. Labeo.ff.ad munic.Illam autem dicit sing.Ro. consi.47.visis,col.2.versi.vlt. At eam rem longiùs tractat Luc.Pen.in d.l.ciues,vt videre poteris,& Maria.Soci.in c.licèt, col.8.versic.sed aduerte.de for.compe.

18 Si eligentes dissentiunt & sunt pares.

Et alia glo.Ioris Cano.in c.obeūtibus,quod est pen.§.nunc quæritur, 63.di. dum tractat cū eligentes dissentiunt,quid agendum sit. Et primum dicit cōsiderari oportere authoritatem , numerum, & zelum eligentium , & meritum electi.Sed si omnia sunt æqualia, tunc cassetur vtriusque electio, & alter eligatur.c.si duo.79. dist.Vel iudex cogat eos ad concordiam.§.sin autem,Insti.de satisda.tut. Vel res sorte dirimatur.c.cleros.21.di.& l.vlt.in prin. C.com.de lega.& l.sed cum ambo.ff.de iudi.Vel Metropolitanus gratificetur cui velit.c.1.de paro.& l. 3.§.si cùm omnes.ff.ad Senatusconsul.Sylla.& l.vlt.ff.de relig.& sumpt. fune. Vel præferatur ille qui priùs ordinatus est.cap. vltimo.75.distin. Vel senior præferatur.c.primo.35.quæst. 6.& l.vlti. ff. de fid. instrumento. Vel ille qui priùs nominatus est.§.vl.in Authen. de mona. Vel qui aliquando deliquit illi qui semper bonus fuit. pro qua op. facit licèt non alleget, sed id voluit obiter dicere.c.considerandum,& c. fidelior, vbi & idem no.gl.50.di.Vel vt ad nostram glo. reuertamur; præferatur ille qui diutius in ecclesia militauit. c.quid proderit.61. dist.Hæc ea glo.

19 12. Opi.in nostra principali quæstione.

Ex his certè constat in hac nostra quæstione esse omnium ferè sententiā in re diuidua ambos succedere . Cùm autem res indiuidua est 12.esse opi.Prima,quòd sorte sit negotium dirimendum.Secunda, esse locum gratificationi superioris. Et hæc quidem continet etiā duas op. Alij enim dicunt simpliciter esse locum gratificationi , quasi semper possit dominus gratificari cui velit. Alij dicunt teneri dominum gratificari honestiori , & cæteris paribus cui velit. Quarta,igitur quòd ambo simul succedant.Quinta,quòd alternis.Sexta, quòd neuter nec simul,nec alternis. Septima quòd fortior. Octaua,quòd robustior. Nona,quòd magnates & populus alterutrum illorum eliger. Decima, quòd pater eliget. Vndecima, quòd præferetur is qui est in possessione. Ego addi & duodecimam , quòd præferatur is, qui primus adeptus est possessionem,etiam si tempore litis contestatæ non possideat, quas omnes sigillatim discutiemus.

Prima opinio, quæ forti rem committit.

1 Leges quæ rem dubiam forti committunt.

AD primam igitur opinionem faciũt omnia iura, quæ dicunt rem dubiã forti committendam esse, videlicet d.l.sed cum ambo.ff.de iudic. vbi in actionibus duplicib° is actor esse intelligitur, qui ad iudicium prouocauit: sed cùm ambo ad iudicium prouocant, forte res discernitur, & ibi Bal. not. quòd vbi non valet ingenium, res est committenda fortunæ. Et l. si quæ sunt cautiones.ff.fami.ercis. vbi si omnes iisdem ex partibus hæredes fiunt, nec inter eos conueniat apud quem potiùs cautiones hæreditariæ esse debeant, sortiri eos oportet, vbi Flori.no.in rebus dubiis forti esse locum, nec tale iudicium reprobari, præterquam in electionibus. Et in l.generaliter.§.quid ergo si plures.ff.de fideic. liber. vbi si plures quis sit rogatus seruos manumittere, & ad quorundam pretium sufficiat id quod relictum est, ad omnium verò nõ sufficiat, cogitur eum vel eos quorum pretiũ patiatur, manumittere. Qui autem potiùs manũ mitterentur, sortiri eos oportebat. Et in l.vlti. in priu.C.cum.deleg. & in §.optionis, Instit.de lega.quibus initib.cauetur, quòd si plures quibus optio relicta est non conueniunt in electione, res forte dirimenda est, & vt dicitur in d.§. fortunam esse huius rei iudicem. Et no.Bal.in d.l.vlt.in 1.not. quòd iudicium sortis dicitur iudicium fortunæ, cuius dux est Deus, vt dicit scripsisse Senecam. Sed & no.idem Bal.ibi mitiere sortes non esse peccatum.

2 Aliæ leges.

Et text.in l.2.post princ.C.quand.& quibus quar.pars.lib.10.vbi si hæredes, aut socij non conueniunt in rei communis diuisione, ea sorte diuidenda est. id quod dicit Bald.in l.iubemus,col.2.versi.quæro iste index.C.de sacros. eccle.generaliter procedere, etiamsi ecclesia sit socia, vel si vnus sociorum habeat maiorẽ partem. Et huiusmodi sortis diuisio legibus quoque Mosaicis obseruata est, quibus præcipitur Nume.16.c.Pluribus maiorem partem dabis, & paucioribus minorem. Singulis vt nunc recensiti sunt tradetur possessio, ita duntaxat, vt sors terrã tribubus diuidat & familiis, quicquid forte contigerit, hoc vel plures accipiãt, vel pauciores. Et rursus c.35. Ego dedi vobis illam in possessionem, quam diuideretis vobis sorte, pluribus dabitis latiorẽ. Singulis vt sors ceciderit, ita tribuetur hæreditas. Et c.sequen. Cùm ingressi fueritis terram Chanaam, & in possessionem vobis sorte ceciderit, his finibus terminabitur. Et iterum, Hæc erit terra, quam possidebitis forte. Rursumque c.36.eodemq; vlti. Præcepit vt terram sorte diuideretis filiis Israel. Et Deuter.c.1. Et ipse sorte terram diuidet Israeli. Et c.31. Eam sorte diuides. Id quod

Diuisio sorte fit. Etiã legibus Mosaicis.

etiam præceptum est Iosue, vt scribitur Iosue c.1. Id quod factum fuisse cõstat, ex c.13.eiusdem lib. & multis seq. vsque ad fi.prope dum illius lib. Et 1.Paralip.24. Porrò diuisit vtrasq; inter se familias sortibus. Et in fi.eiusdẽ, Omnes sors æqualiter diuidebat. Et in Psalmo 77. cùm dicitur, Et eiecit à facie eorum gentes, & sorte diuisit eis terram. Et hanc vel legem, vel consuetudinem secuti milites illi vestem Christi sorte sibi diuiserunt, Matthæi 27. Marci 15. Lucæ 23. & Ioan.decimonono, vt scilicet facerent locum illi prophetiæ Psal.21. Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem.

3 Et apud Ethnicos. Cæli filij imperium sorte diuiserunt. Et Saturni filij.

Sed & hoc obseruatum fuisse apud antiquiores Ethnicos testimonio est quod tradit Diodorus Siculus Bibliothecęs lib.4. Atlantem & Saturnum Cæli filios imperium sorte fuisse partitos. Quodque tradunt Orpheus, & Homerus lib.15.Iliados, ipsius Saturni tres filios, scilicet Iouem, Neptunum, & Plutonem sorte quoque sibi Saturni patris imperium diuisisse, & Ioui cælum, Neptuno mare, Plutoni infernum obtigisse. Nam ita facit Homerus Neptunum loquentem,

> Ἤτοι ἐγὼν ἔλαχον πολιὴν ἅλα ναιέμεν αἰεὶ
> Παλλομένων, ἀΐδης δ' ἔλαχεν ζόφον ἠερόεντα,
> Ζεὺς δ' ἔλαχ' οὐρανὸν εὐρὺν ἐν αἰθέρι καὶ νεφέλῃσι.

Ex quo & illud Virgilij lib.1. Aeneidos, eundẽ Neptunum introducentis,

> *Non illi imperium pelagi sæuumq; tridentem,*
> *Sed mihi sorte datum.*

Et libro 10.

> *Hæc intentata manebat.*
> *Sors rerum.*

Nam & id Seruius ibi trahit ad hanc illorum fratrum diuisionem. Et in Ethna,

> *Scilicet haud olim diuiso corpore mundi*
> *In maria, ac terras, & sydera: sors data cælo*
> *Prima, secuta maris, deseditq; infima tellus.*

Et Tibullus lib.3.Eleg.5.

> *Parcite pallentes vmbras quicunque tenetis,*
> *Duraq; sortiti tertia regna Dei.*

Et Ouidius lib.2.Meta. de Neptuno loquens,

> *Qui meruit frater? cur illi tradita sorte*
> *Aequora decrescunt*

Et Iuuenalis Saty.13.

> *Nondum aliquis sortitus triste profundi*
> *Imperium, aut Sicula toruus cum coniuge Pluto.*

Et Senecæ Tragœdiographi introducẽtis Herculem ex inferis redeuntem hæc dicentem,

> *—Vidi inaccessa omnibus*
> *Ignota Phœbo, quæq; deterior polus*
> *Obscura diro spatia concessit Ioui,*
> *Et si placerent tertiæ sortis loca,*
> *Regnare poteram.*

Et iterum in eadem Tragœdia,

> *Natus Eurystheus properante partu*
> *Iusserat mundi penetrare fundum,*
> *Deerat hoc solùm numero laborum*

Tertiæ regem spoliare fortis.
Id quod Lactantius li.j.c.t 1. ex Enhemeri monumentis ad historiæ fidem transferre conatus est. Et Ausonius in Mosella de Neptuno loquens,

— Haud ille finit, cui cura secunda
Sortis, & æquorei cessit tutela tridentis.

4 *De eadē re.*

Quanquam Callimachus in hymnis Iouis negat sortitionem vllam inter eos esse factam, cùm scribit Iouem ipsum alloquens,

Δωναιοὶ δ' οὐ πάμπαν ἀληθέες ἦσαν ἀοιδοί,
Φάντο πάλον κρονίδῃσι διάτριχα δώματα νεῖμαι.
Τίς δὲ κ' ἐπ' οὐλύμπῳ τε καὶ ἄϊδι κλῆρον ἐρύσσῃ
Ὅς μάλα μὴ νενίηλος; ἐπ' ἰσαίῃ γὰρ ἔοικε
Πήλασθαι. τὰ δὲ τόσσον ὅσον διὰ πλεῖστον ἔχουσι.
Ψευδοίμην, ἀΐοντος ἅ κεν πεπίθοιεν ἀκουήν.
Οὔ σε θεῶν ἐσσῆνα πάλοι θέσαν, ἔργα δὲ χειρῶν,
Σή τε βίη, τό τε κάρτος.

Id est, propè ad verbum,

Veteres non prorsus veraces erant poetæ,
Dicebāt sortem Saturnigenis tripartitè domos distribuisse,
Quis enim pro Olympo & pro inferno sortem mittat,
Qui non planè stolidus fuerit? nam sors de rebus æqualibus solet
Mitti, hæc autē longissimè inter se distant.
Mentiar si hæc dicam, licèt ea persuaserim,
Non te sortes Deorum Regem fecerūt, sed opera manuum tuarum,
Tuaque virtus, & robur.

Ianus autem Parrhasius non infœliciter ita tradnxit,

Veteres (neque enim commenta poetæ
Vera satis iactant) Saturni pignora quondam,
Inter se summam rerum sortita fuisse,
Et cælum cessisse tibi. nam quis, precor, unquam,
Quis rudis usque adeò, res ut discrimine toto
Distantes vni stultus commiserit urnæ, &c.

Nam vt hnc illi addas, id quod maximū optimumque est fortunæ committere, extremæ dementiæ est, vt scribit Aristoteles lib. 1. Ethicorum. c.9.

5 *Et filij Castoris.*

Sed vtrumcunq; sit, idem Home. li.4. Odyssex scribit filios Castoris Hylacidis filij hæreditatem patris inter se sortibus diuisisse,

Τοὶ δὲ ζωὴν ἐδάσαντο
Παῖδες ὑπέρθυμοι, καὶ ἐπὶ κλήρους ἐβάλοντο.

Sed & Pausanias in Arcadicis tradit Arcadem illum inter filios imperium sorte diuisisse; & Aphidanti Tegeam sorte obtigisse. & hinc poetas Apbidanteam sortem *ἀφειδάντειον κλῆρον* Tegeam appellasse. Iustinus quoque lib. 1 3. in multis locis, & Plutarchus in vita Eumenis tradunt Alexandri Magni successores prouincias regnaque eiusdem sorte diuisisse.

Et Alexandri Magni successores.

Sed & illos Triumuiros Augustum scilicet Lepidum, & Antonium orbis imperium sorte partitos fuisse licet videre ex Appiano Alexādrino paulò pòst prin. lib. 1. Bellorum ciuilium. Quidam etiam tradunt Constantinum, Constantem, & Constantium filios Constantini illius magni, qui post eum imperarunt, orbem sibi sorte diuisisse, sicuti scribit Pomponius Lætus in libro Imperatorum, qui tamen ij sint ignoro: Neque enim Aurelius Victor, neq; Eutropius, neq; Rufinus, qui ad historiam Eusebij duos libros scilicet 10. & 11. adiecit, neque Paulus Orosius, neque tres illi scilicet Socrates Constantinopolitanus, Theodoritus, & Sosomenus, ex quorum libris confecta est Tripertia Historia, qui quidem omnes historiam eorum imperatorum scripserunt, quicquam de ea re dixerunt. Tradit autem Rufinus in illo 10. li. Apostolos sorte orbem terræ ad prædicandum verbum Dei diuisisse.

6 *Coloniæ sorte diuidebātur* *Aliæ res plurimæ.*

Sed & alias quoque res sorte diuidi solitas ex eo patet quod scribit Appianus illo lib. 1. supra citato, Colonias ita diuidi consueuas. Decimus, ita enim dicendum non Decius ex Cicerone in epistolis Plutarcho, & aliis, Decimus, inquam, Brutus ad Ciceronem lib. 1 1. Epistolarum familiarium ipsius Ciceronis, in ea epistola, cuius initiū est, quod pro me putat agros legionibus æqualiter, aut sorte diuidi oportere. Et vt apertè declarat Suetonius in Cæsare c.20. Fundi vectigales apud Romanos sorte diuidebantur. Ita enim scribit, Agrū Campanū ad subsidia Reip. vectigalē relictū diuisit extra sortem. Qui aūt dicantur fundi, siue agri vectigales (vt id obiter dicam) intelliges ex his quæ scripsi in tract. Retractuum, tit. 1. §. 1. in verbo, *Rentes*, nu. 2. Et quod huic cōcinnit, scribit Plutarcbus in vita ipsius Cæsaris eundē multa Italiæ prædia sorte distribuisse. Ante Cęsarem Romani agrum Campanū sorte diuiserant, vt videre licet apud Strabonē ad fi. li. 5. Sed & aliàs vbiq; videmus agros Coloniarum sorte fuisse diuisos, vt apud Diodorum Siculū li. xj. in diuersis locis, de Aetbna primū dicta Cathanea, & de Scyo, Ampbipoli, Camarina. Et li. 12. de Enbœa, Sardis, Potidæa, etiā in diuersis locis: Aegina, Trachine quæ Heraclia dicta est, etiā in diuersis locis. Antiochus Rex li. Machab. j. c. 3. Minatur se sorte diuisurum terram Iudæorum. Plin. li. 12. c. 19. tradit in Aethiopia Cinamomum nasci idq; cum sole diuidi, ternasque partes fieri, deinde sorte cremias, aut vt alij legunt, germina discerni: quodq; soli cesserit relinqui, ac sponte conflagrare. Diodorus Sicul. li. 2. Bibliothecæ. c. 2. scribit Psammiticū Aegyptiorū Regē, militibus mercede conductis prę ter stipendium dona largè distribuisse, cæteris agros sorte diuisisse. Plutarchus in Pericle tradit ipsum Periclē agri sortitiones edixisse. eiectis enim Aeginetis eorum agrū sorte diuisisse Atheniēsibus. Idē in Fabio Maximo scribit ipsum Fabiū & Minutium magistrū equitū, cui æquatū cum illo imperium fuit, exercitū inter se sorte diuisisse. Ex eaque partitione quæ sorte fieri

Græcorum verba in eã rẽ propria.

fieri solet, Græci verba in id peculiaria introduxerunt, scilicet, κληροδοτεῖν, & διακληροῦσθαι, id est, κατὰ κλῆρον διαιρεῖσθαι, id est, forte partiri, siue diuidere. Nam & hoc vltimo vsus est Theophrastus li. 9. de Plantis. c. 5. διελόντες δὲ τὰ μέρη, διακληροῦσθαι πρὸς τὸν ἥλιον, καὶ ἣν ἂν λάχῃ ὁ ἥλιος, καταλείπουσι.

7 Aliæ leges forti cõmittentes.

Et vt ad alias leges veniamus, quæ forti quicquam incertum committunt. Ad superiores adde l. generaliter. §. proinde, ver. & fortassis. ff. de fideicom. liber. vbi si is cui legatum relictum est, rogatos sit plures seruos manumittere, nec tantum ex legato consecutos est, quantum sufficiat ad pretium omnium, sed tantùm quorundam, certè eos tantùm manumittere cogendus est, & eos quidem qui primò nominati sunt: quòd si ordo non appareat, eos sortiri oportet, ne aliquam ambitionis, aut gratiæ suspitionẽ Prætor subeat. Et ibi no. Bened. Plum. id facere pro sacculis officiorum, quæ fortibus extrahuntur.

8 Clerici & sacerdotes olim forte delecti. Clerici unde dicti.

Et tex. in c. cleros. 21. dist. vbi scribitur hinc clericos dictos esse, quòd Mathias primus sorte electus, qui primus ab Apostolis ordinaretur. κλῆρος enim fors dicitur, vnde & κληρὸς forte datus, siue electus, id quod assumptum est ex Actorum Apostolicorũ. c. j. vbi cùm Petrus & cæteri Apostoli decreuissent in locum Iudæ Iscariothis, alterum ex Ioseph, qui vocabatur Barsabas, & Mathia substituere, forti rẽ commiserunt: & cecidit fors super Mathiam. & id quoque repetitur in summa, & in c. non statim, & c. non exemplo. 26. q. 2. Ad autẽ hinc clerici fint dicti, videbis apud Alciatum li. Parergon. 5. c. 22. Illud autem certum est, in veteri testamento summos sacerdotes, Leuitas, ianitores, & cæteros sacris rebus præfectos fortibus deligi solitos, vt videre licet ex j. Paralip. c. 24. 25. & 26. Et huius rei exẽplo hodie quoque apud Moscbouitas Archimandritę, & episcopi forte ducuntur, coniectis in vrnam melioribus nominibus, vt scribit Paulus Iouius in eorundem legatione.

9 Et apud Ethnices sacerdotes & alios sacrorum præfectos forte delectos. Syracusanorum lex in eam rem.

Et ab Ethnicis item id obseruatum fuisse, vt sacerdotes & alios rerum sacrarum præfectos forte deligerent, etiam videre licet ex Aristotele libro Politicon 4. ca. 15. & Virgilio libro 2. Aeneidos,

Laocoon ductus Neptuno forte sacerdos.

Traditque Tullius in 4. in Verrem actione Syracusis legem fuisse, quæ in annos singulos Iouis sacerdotem capi iuberet. Et cùm suffragiis tres ex tribus generibus creati essent, res reuocabatur ad fortem. Ita scilicet, nam quot essent renunciati, tot in hydriam fortes coniiciebantur, & cuius nomen exisset, is haberet sacerdotium. Gellius quoque lib. 1. cap. 12. Capitonis Atteij authoritate scribit Papia lege cautum fuisse, vt Pontificis Maximi arbitratu virgines è populo viginti legerentur, fortitioque in concione ex eo numero fieret. Quod & recenset quisquis est qui Fenestellę nomine librum illũ emisit de magistratibus. c. 7. Tangitque Suetonius in Augusto c. 31. his verbis, Nam cùm in demortuæ vestalis locũ capi aliam oporteret, ambirentque multi ne filias in sortem darent, adiurauit si cuiusquam neptium suarum competeret ætas, oblaturum se fuisse eã. Cornelius Tacitus lib. j. tradit imperante Tiberio nouas ceremonias accessisse, addito sodalium Augustalium sacerdotio, easque forte ductas ex primoribus ciuitatis. De quo etiam Suetonius in Claudio c. 6. Senatus quoq; vt ad numerum sodalium Augustalium sorte ductorum extra ordinem adderetur, censuit. Ex Demosthene si is est, in oratione contra Neæram videre licet, apud Athenienses Regem Sacrificulũ forte deligi solitum. Et ex Philostrato in vita Apollonij li. 3. apud Aegyptios quoque, sacerdotes forte eligi solitos. Deniq; Hesychius tradit Carucates tenera ætate forte eligi, qui sacra Apollini Caruco celebrarent.

10 Sortis probatio ex aliis locis sacrarum literarum.

Sed vt redeamus ad alia, quæ in illa eadem 26. q. 2. in summa ex sacris literis afferuntur. Nam Iosuæ 7. cap. cùm Achan de anathemate quicquam furtim surripuisset, & ob eius peccatum populus cæsus apud Hay. hostibus terga dedisset, præcepit dominus Iosuæ, vt fortibus exquireret, quo peccãte populus in manus hostium cecidisset: & cecidit fors super Achã. Et 1. Reg. 14. Saul forte deprehendit Ionathã filium contra ipsius præceptum mel comedisse. Et quod scribitur Ionæ 1. c. Ionam ipsum à nautis forte deprehensum in mare deiectum, & à ceto absorptum. Et Lucæ j. Zachariam forte exisse, vt incensum poneret.

11 Ad idem.

Quibus potes addere ex iisdem sacris literis, quod scribitur Leuitici 16. Cumque obtulerit vitulum, & orauerit pro se, & domo sua: duos hircos stare faciet coram domino, mittensque super vtrunque fortem, vnã domino, & alterã capro emissario: cuius exierit fors domino, offeret illum pro peccato, &c. Quo in loco Isichius Hierosolymitanus Gregorij Naziãzeni discipulus scribit fortem tum demũ mitti in diuinis scripturis, cùm æqualitas nullam relinquit discernendi notam. Et 1. Regum capit. 10. Saul in Regem forte electus est, & deprehensus. Et 1. Paralip. 24. Dauid fortibus diuisit vtrasque & Eleazar & Ithamar inter se familias. Et scribitur Neemiæ 9. cap. Partitos est eis fortes. Et c. seq. Sortes misimus super oblationem lignorum inter sacerdotes. Et Hester c. 3. Missa est fors in vrnam, quo die gens Iudæorum deberet interfici. Et Psalmo 30. In manibus tuis fortes meæ. Quo in loco Diuus Augustin. in 2. concione eius Psalmi. Sors (inquit) non aliquid mali est, sed res in dubitatione humana diuinam indicans volũtatem, quæ & ipsa verba adscripta sunt in cap. 1. 26. q. 2. Sed &

ſubdit idem Auguſtinus paulò pòſt, In ſorte non eſt electio, ſed voluntas Dei. Sed vt reuertamur, ſcriptum eſt Prouerbiorum 12. in fi. Sortes mittuntur in ſinum, ſed à Domino temperantur. Et iterum eiuſdem lib. c. 18. Contradictiones comprimit ſors, & inter potentes quoque diiudicat. Et Eſaiæ 34. Et miſit eis ſortem, & manu eius diuiſit illis in menſuram. Et Lucæ j. c. Factum eſt autem, cùm ſacerdonio fungeretur Zacharias in ordine vicis ſuæ ante Deũ, ſecundùm conſuetudinẽ ſacerdotij, ſorte exiit vt incenſum poneret. verba autem Græca poſtremæ clauſulæ hæc ſunt, ἔλαχε τοῦ θυμιᾶσαι, Sors ei obuenit, ſiue ſortitus eſt, vt thymiamata incenderet. Quo in loco D. Ambroſius, Sorte ergo (inquit) eligebatur vt introiret ſacerdos. Beda autem inibi ita intelligit, quaſi ſuũ illi ſacerdotium prius ſorte obtigiſſet.

12
Ex D. Auguſtino.

Diuus autem Auguſtinus cùm ciuitas quæpiam eſſet obſeſſa, & dubitaret clerus qui deberent aufugere, quique remanere in ciuitate obſeſſa, ſcripſit illud ſorte eſſe dirimendum, vti etiam refert glo. in d. ſumma 16. q. 2. in fin. Huius autem (vt id ei addas) in eam rem hæc propemodum verba ſunt, in epiſtola ad Honoratũ. Si inter Dei miniſtros ſit diſceptatio qui eorum maneant, ne ſit fuga omnium: & qui eorum fugiant, ne morte omnium deſeratur eccleſia. Si hæc diſceptatio aliter nõ poterit terminari, quantum mihi videtur, qui maneant, & qui fugiant ſorte eligendi ſunt. Citatque illud Prouerb. 18. c. ſuprà relatum. Subditq; cõtinuò, meliùs Deum in huiuſmodi ambagibus iudicare, quàm homines, tanquàm ſcilicet iudicium ſortis ſit diuinum.

13
Ex noſtris doc.
In paritate electionis ſorte res dirimenda.

At iam tẽpus eſt, vt ad noſtros accedamus. Gloſſ. in ea ſumma 26. q. 2. magna authoritate affirmat, ſortes quæ neceſſitatis cauſa fiunt non eſſe illicitas, vt ſi contentio ſit de electione quorundam, ſitque paritas vtriuque in omnibus, illo Matthiæ exemplo, de quo ſuprà diximus. Cùm enim (inquit) non ſupereſt humanum auxilium, tunc poſſumus requirere diuinum. c. quæritur. 22. quæſtio. 2. Et in dubiis, vt ſubiungit ſecũdùm leges ad ſortes decurritur, per nõnullas ex ll. ſuprà allegatis. Id quod etiã in electionibus epiſcoporum, cùm omnia ſunt paria, obſeruandum voluit glo. in c. pen. in gl. vlt. 63. diſt. vbi inter multas de hac re ſententias hanc affert, vt ſorte controuerſia dirimatur, etiam Matthiæ exemplo. Et idem quoque voluit Phil. Franc. qui illam priorem dicit ad hoc no. in c. duobus, quod eſt pen. col. 2. in vlt. no. de reſcri. lib. 6. de quo nos tamen ſtatim dicemus num. ab hinc 2.

Etiã epiſcoporum. Sed vide infrà numero 14.

14
Sortes regulariter permiſſa.

Alia gl. in c. vlt. in gl. vlt. in prin. per eũdem text. extrà de ſortil. dicit ſortes regulariter eſſe permiſſas. Nã cùm text. ibi in electionibus eas prohibeat, videtur (inquit) quòd in aliis nõ reprobet, argum. l. cùm Prætor. ff. de iudi. & l. ex eo. ff. de teſta. & c. qualis. 25. diſt. & c. de crimine. 25. q. 3. Et eam glo. ſequi videtur Inno. ibi, & expreſſiùs Floria. in d. l. ſi quæ ſunt. ff. famil. ercif. Alex. in l. huiuſmodi. §. vlt. ff. de lega. j. vbi per eam dicit, quòd ſortes ſunt permiſſæ, niſi quibus caſibus reperiuntur prohibitæ. reprehenditq; Bal. qui in d. l. ij. C. quan. & qui. quar. pars. li. x. contrà dicebat, nunquam res ſorte dirimendas, niſi in caſibus aliter permiſſis. quẽ tamen ſequitur Imo. in l. ſuus, in prin. col. vlt. ff. de hære. inſti. Sed & eam glo. ſequitur Fel. in c. capitulum ſanctæ crucis, col. pen. ver. ſed an ſortibus, extrà de reſcrip. & in c. licèt cauſam, col. vlt. de proba. & Lancel. Gali. in l. 2. §. ex his, col. 5. verſic. quinta concluſio. ff. de verborum obliga.

15
An etiã in electionibus eccleſiaſticis.

Sed & quod in d. c. vlti. de ſortil. dicitur de electionibus, id intelligunt Hoſti. Io. And. Collect. Cardi. Flo. Panormit. & Io. Ana. in electionibus eccleſiaſticis, quia in eis tradita ſpecialis forma, ex c. quia propter, de elect. quæ ideò obſeruanda eſt, nullo ſorti loco relicto. Sed in ſecularibus poteſt per ſortem procedi, vt communiter (inquiunt) Italici faciunt, qui ſuos magiſtratus per ſortes breuium & taxillorum eligunt. Quod & idem voluit Archi. in d. c. j. 26. q. 2. & Franciſc. Scyllac. in tract. contra hæreticos, c. 3. Bald. in cap. cleri, colum. j. extrà de vi. & hone. cleri. Et è Theologis Nicol. Lyrenſis Prouerbiorum 16. cap. ad fin. & Actor. 1. etiam ad fin. Quin Hoſtien. Ioan. And. Cardin. Panormit. & Ana. in dicto cap. primo, dicunt etiam clericos ſortibus vti poſſe in his quæ temporalia tangunt.

16
Quid ſi agatur de alterius præiudicio.

Huc accedit alia glo. in §. ſin autem ipſi tutores, in verbo, partes ſuas, Inſtit. de ſatiſd. tut. quæ in vniuerſum dicit in dubiis rem committendam eſſe fortunæ: tum demum tamen ſi de præiudicio contendentium tractatur, non etiã ſi de alterius præiudicio, per illum text. & d. l. huiuſmodi. §. vlt. ff. de leg. j. & l. ſi cuius. §. ſed ſi inter duos. ff. de vſuſr. & eam glo. ſequitur Angel. in d. l. ſed cùm ambo. ff. de iudi. qui tamen eam limitat & intelligit procedere, ſi graue alterius præiudicium verſetur, nõ etiam ſi leue, per tex. in d. §. exterius. Inſtitu. de lega. Sequitur etiam Flori. in l. itinere. ff. de ſerui. ruſtic. præd. & Io. Ana. qui & id ſicuti Angel. limitat, in d. c. vlt. col. 4. de ſortil. & Alex. qui illam dicit not. in d. l. huiuſmodi. §. vlt.

17
Alius caſus ſorte dirimendus.

Sed & huc pertinet alia glo. in l. in executione. §. item ſi ita, in verbo, prodeſt, in fine. ff. de verbo. oblig. quòd ſi quis promiſerit fundum Titianum, & ſi is fundus datus non ſit, centũ, ipſiuſq; hæredes diſſentiũt, & timeatur de dãno, res ſorte dirimenda eſt, per d. l. vlt. C. com. de leg. & eam gl. ſequuntur Bar. in l. 2. §. ex his. col. 2. ver. circa ſecundum, & ibi etiam Auge. Alex. Fran. Are. & Iaſ. Lancelo. Gali. ff. de verb. obligat. vbi idem dicunt, ſi inter hæredes non conue-

cōueniat io electione rei debitæ in genere, versetúrque ex eo damnum, & vide quæ dicam infrà no. 21. & vt ed cæteros.

18 *Alius casus.* Facit prætereà quod voluit glos. no. io c. si te stes, in j. gloss. magna, versic. si autem testes ex omni parte 4. q. 3. quòd si duo rem eandem eb elio petent, & ita oeuter eorū possidet, & sunt illorum peres omnino probatiooes, si res sit iodioidua, controuersie sorte dirimenda est. Id quod etiam voluit elia glo. adeo illi similis, vt vna ab eltera accepisse videatur, eut embæ eb elio quopiam, in c. io nostra, etiam io gloss. magna post mediom, de testib. Quæ & paulò pòst illud qooque dicit huic loco accōmodetissimom, qoòd si duo petunt eandem vxorem & æqualiter probant, nec vxor alteri mauult coo sentire, suntqoe ambo per omnia peres, res sorti committitur Doct. inter qoos Host. & Ioan. And. de priori casu loquentes dicunt id iostitie esse, & de consuetudine approbari, & Pet. Anc. in d. c. vlt. de sortil. & in d. cap. duobus, col. j. in fin. de rescript. lib. 6. Licèt sint qoi hoc casu dicant neutri eam adiudicandam. & inter hos Inno. io rub. de spons. doorum, & collec. in d. c. licèt caosam, col. vlt. de probati. & Panot. in d. c. io nostra, de testib.

19 *Alius casus.* Nec hinc longè abest quod voluit gloss. in eo ipso c. licèt caosam, in verbo, possideris, qđ si in interdicto, vti possidetis, vtraq; pars æqoaliter probauit, nullásque ostendit titulum, vel vterque etiam ostendit, nec epparet quis ed iudiciū prouocauit, sorte res est ediudicāde. quā glo. sequuntur ibi Host. qui id dicit consuetudine obseruari: Ioan. And. qui id tamen intelligit, si embæ partes hoc petunt, vel etiam altera. Imo. & Fran. Are. qni id qnoq; intelligit, vt nō sorti cōmitterur quis sit possessor, sed quis sostinet pertes actoris vel rei: Bal. i c. ex literis, col. vlt. ver. qoæro cū vterq;, eo. ti. de prob. licèt ipse Bal. in d. c. licèt, col. 7. versi. op. ꝙ papa, de hoc admodum dubitat, & ita quidem, vt id se qui oon videetor. De qoo dicā posteà, io quarta opin. numero septimo.

20 *Alius casus.* His qooqoe edstipulatur qood voluit alia glos. vt glos. continenter tractemos, in ca. quoniam ebbas, io fin. glos. magnæ, extrà, de offic. & potest. iudi. delega. quòd si actor impetret literas ad Archidiaconum cuiuspiam ecclesiæ, in qoa sont duo Archidieconi eiusdē dignitatis, & in alterum eorum cōsenserint ipse actor & reus, incertum tameo in quem eorum: & vtrique simul fueriot præsentatæ literæ (vt fiot omnie peria) sorte dirimendum est vter eorū iudicabit. De quo tamen, qoia nō omnes sunt huios seotētiæ, vide qoæ dicem infrà io 7. opinione huius quæst. nu. 12. & qnod ente eum.

21 *Alius item de duobus plaustris sibi obuiantibus.* Quodque voluit alie glos. in l. 2. §. 1. in verbo, ad obtinendum. ff. ne qoid io loco public. de doobus plaustris sibi obuiantibus in loco ita stricto, vt simul transire noo possiut, sintq; omnia hioc inde paria, quia oeuter alterum præuidit: neuter illū locom prior occupauit, oeuter altero est dignior, sorti locus est, vter eorom retrocedat. Quod & voluerūt Petr. Cy. Oldra. Alberi. Bald. & Salycet. in l. per agrum. C. de seruit. & equa. Petr. Iacob. in Succes. Regum Franciæ, colum. 6. versi. crederem. de qoo tamen vide qoid dicam infrà, in 2. opinione huius quæstionis, oume. 4. hucqoe spectant, & in 3. opi. no. 5. adde.

22 *Alius.* Et vt ad cæteros Doct. veniamus. Adiuuat hanc pertem quod scriptum reliquit Bart. io l. ij. §. ex iis, col. pen. versi. circa secundom. ff. de verb. oblig. quòd si hæredes eius qui hominem in genere promisit, non consentiant de homine, ex hocque damnum timeatur, potest peti vt hæc controuersia sorte dirimatur. & hoc cō moniter sequontur Doct. ibi. Et quod item tradit ipse Bar. in d. l. huiusmodi, & ibi post eum Imo. Rapha. Co. Pau. Cest. Alex. & Ies. §. vlt. ff. de lega. j. Quòd quādo plures habentes idem ius discordent in præiodicium ipsorum, nec aliquo pacto perpendi potest quis eorom sit præferendus, si eliqois eorum vult rem sorte dirimi, eudiendus est: alioquin res effectum non consequeretur, per nonnulla ex iuribus supra allegatis. Et qood ipse quoque scribit, in l. quo minus, in 6. quæ. prin. ff. de flumi. quòd si duo inceperiot eodem tempore opus molendini, vel ductus aquç, & non apparet vter prior, vsō qnidem esse inter eos communicandom, & sorte dirimendum temporibus vel mensuris: & sequuntur Ies. & Ripe ibi. Et quod denique voluit idem Barto. in lib. de insig. & armis, col. 3. versi. ied epud quem remanebit, quòd signum siue insigne elicuius societatis ea societate dioisa debet menere epud principalem & megistrum societatis: quod si nullus est megister, apud eum qui ex maiori qnētitate socios etet: qood si sint pares, sors ipsa id iudicabit, per d. l. si quæ cautiones.

23 *Alius.* Sed huc se offert Bald. qoi nec huic opi. de est. Nam in l. si maior, post priuc. C. com. diui. neget verom esse qnod plerique existiment, in diuisionibus maiorem nato debere diuidere, minorem eligere: sed potios rem sorti ec sortunæ cōmittendem, per d. l. 2. qoao. & quib. quar pers. De qua re latiùs dicemus infrà io 60. qoq sti. Et idem Bald. io l. si quis hæredes, io fi. ff. de hæred. insti. quòd in casu illius l. primò nominatus oon habet ius optandi tanquam magis dilectus à testatore, cùm æquale ius omnium sit, vt ibi dicitur. Ideo oportet, vt ius optandi ex sorte fœliciter contingat, per d. l. 2. Idē quoque in c. cùm omnes, col. 5. ver. sed quid si duo soot, de constitu. quòd si duo socij habeant riuum commonem, & vterque velit aquam ad sua prata ducere, debent eam dioidere, vel loco vel tempore, oon secus ac duo socij sitientes, nec oisi vnum vioi cyathum habentes, nē quilibet

quilibet debet habere partem.l.v.ff.ad le. Rhodiam,de iact.Et eodem modo in agris, & molendinis. Et si alter velit esse ptior in vtendo, sorte id dirimendum, per d.l. 2. Nam, vt subdit, vbi humanum ingenium non sufficit, fortuna altercationem dirimit,per d.l.vlt.C.com. de lega.& sequuntur Iason & Fran.Ripa,ibi,in tracta.6.quæst. Bar.

24 *Alius.*

Côcinit & bis quod scribit Alberi.post Iac. in l.si sic legatum.§.vlt.col.2.ff.de lega.j.quòd si stipulatus decē, aut Stichum vtrum vellet, legauerit duobus quod sibi debetur,& legatarij in electione discordent, ad sortem confugiendom est.Et qood prodit Pet. Anch.in d.c. duobus,col.2.in prin. de rescrip. lib.6. in illa quæst.de duobus qui simul primi ad branium peruenerint, an præmium vtrique aut neutri, aut alteri, vt sic locus gratificationi, aut aliàs, vbi adducit multas op.de quibus sigillatim dicemus sæpius in hac nostra prioci.quęstio. Sed in eam videtur inclinare, vt sorte sit ea controuersia dirimenda, per d.l.vlti.C.com. deleg.De quo & to vide quæ dicam infrà in 4.op. huius quæst.nu.15.sed iam,& io 6.opi.nu.9.& quod plurimi.

Alius de duobus currentibus ad branium.

25 *De habitante in confinio duarum parochiarū.*

Et quod prodont Imo.Domi.& Philip. Frā. in d.c.cùm quis.§.cùm ab eo.de sepul.lib. 6.in ea quæstione, de eo qui domum habitat sitam in confinio duarum parochiarum,de qua multa diximus suprà, in princip.huius quæsti.nu. 16. & quod in simili, vt scilicet quæ diuidi nô possunt, vt sepeliri,& similia sorte dirimantur. Tu autem vide quæ dicam io 2.opi.huius quæsti.nu.14.nec hoc loco,& iterum num.21.nullus, rursumque in 4. opin. nu. 17. cui confine. atque etiam iu 7.opi.nume.14. sed & ad hanc. Et quod tradit Ro.in l.stipulatio.§.vl.ff.de no. ope. nunti.quòd in casu illius tex.si ouotiantes discordant, nec possunt inter se conuenire, ea controuersia sorte dirimenda. De quo & ibi alia quid per Iaso.

26 *Alius de duobus contendentibus de Papatu.*

Et quod etiam scriptum reliquit Card. Flor. in c.licèt,col.14.vers.postquam hæc scripserā, extrà de electi. quod & ab eo repetitum est inter consi.ipsius,consi. 150.quæsitum sæpe fuit in quibus locis describit sex modos finiendæ controuersiæ inter duos contendentes. de Papatu. Quibus hæc ad verbum subiungit. Postquam hæc scripseram, audiui conferri an per sortes possit hoc dirimi, & licèt possit instari, tamen per ea quæ dixi in tertio modo, iste etiā septimus modus posset defendi. Et id expressius confirmat Petr.de monte, in tracta. de potestate Papæ, Imperatoris,& concilij, col.31.& Fely.in c.capitulum sanctæ crucis, col.pen.ver si.adde Docto.& in d.c. licèt causam, col. vlti. de probat. Nec ob huic sententiæ (inquiuoi) q sortes dicuntur prohibitæ.26.quæst.2.per totum, quia id verum est cùm eis vtimur ad præscientiam & diuinationem futurorum, oon autem cùm agitur de tollēda controuersia iuris. Nec item ob. quòd aliàs in beneficialibus non est locus sorti, vt suprà diximus, ne videlicet eo pacto ad ea pateat vitiosus ingressus, contra c. 1.de eo qui mit. in pos.lib.6. quod posset contingere per sortē. Nam id speciale est in Papatu, vt possit sorte dirimi, vt declarat ipse Fely. in d.c.capitulum sanctæ crucis, col.vlt.ver.sed saluando,& Iason in d.l.huiusmodi.§.vlt. col. vlt.ff.de lega.j.

27 *Alius.*

Postremò ne recentiores scriptores contem ptim prætermittamus, huc spectat quod scripsit Matth.Afflic. author certè non contemnēdus,in tract.protomiseos, cbar.6.col.3. versic. item pone quòd pluribus. Quod si to retractu qui fit à consanguineis ex côsuetudioe, de qua in c.constitutus,ext.de in iote.rest. duò çqualis gradus concurrant ad retractum, ambo sunt æqualiter admittendi, si res sit diuidua. At si in diuidua sit, quæ scilicet duobus competere nô possit, & ij simul & eodem momento ad iudicium prouocauerint,sintque omnia paria forte dirimendum est vter eorum præferatur, per d.l.si quæ. ff. famil. hercis. & alia quæ allegat. De quo & nos diximus in tracta. retractuum, tit.j.§.11.glo.10.nu.4.sed id tamen.

28 *Ex alijs scriptoribus. Romulus & Remus sorte contentionē de regno dirimerunt.*

Sed vt aliqnid quoq; adferam ex literis mā suetioribus præter ea, quæ iam ex illis obiter diximus. Refert Liuius lib.ab vrb. cond.1.Romulum & Remum cùm essent gemini, nec ęta tis verecundia discrimen facere posset (ignorabatur enim vter eorum esset maior natu) sorte augurij diremisse, vter nomē nouæ vrbi daret, quique conditam imperio regeret. Sed & post mortem Romuli Interrex sorte delectus est. Nam Patricij in Senatum coościpti à Romulo ducenti numero cùm essent, diuisi sunt in decurias posteaque immissa sorte, illi quorum sors prima exibat, vrbi præsidebant Imperatorium magistratum agētes, vt tradit Dionysius Halicarnassæus lib.2.

29 *Darius sorte regnum Persarū adeptus.*

Darius ille primus Persarum Rex regnum sorte adeptus est. Nam eo regno vocante, mortuo Cambise, Smerdique occiso, septem ex Persis & ij quidem prudentiores successionem regni sorti fortunæque commiserunt, ita scilicet vt sub ortum solis consensis equis eos ante regiam producerent,& cuius equus vocem primus edidisset, is regno potiretur. quod & factum est, Dariusque eo pacto, quoniam scilicet eius equus primus omnium adhinnuiuit, regnum obtinuit, vt refert Herodotus in Thalia, qui liber est 3. Polyænus lib.7. Stratagematoo, Instinus lib.j. Ammianus Marcellinus lib.23. Orosius lib.2.c. 9. Nec id sine ratione factum, quando Plato diuinus ille Philosophus, lib. 3. de legibus, inter rationes imperandi haoc ponat, vt is quem sors delegerit, imperet: quem verò repulerit, pareat.

30

Nam & io simili propemodum controuersia

Crefphontes regnũ Meffenorum.

fia, nec abſimili fraude, Cùm inter Creſphontem & Ariſtodemi liberos, qui ex Heraclidis erant, cõderetur de regno Meſſeniorum, inter eos cõuenit eam controuerſiam ſorte dirimi, ita ſcilicet vt cuius ſors ex hydria prior exiluiſſet, is eſſet potior. At qui delect⁹ fuerat vt vtrãque ſortem faceret (nomen ei Temeno fuit) ſortem filiorum Ariſtodemi ſole areſactam, Creſphonte autem igni coctam fecit, quò factum eſt, vt Ariſtodemi filiorũ ſors delicuerit. Creſphontis autem ſtatim exiluerit. Ideo illi regnũ ceſſerit. Quod Pauſanias li. 4. qui de Meſſeniacis eſt, retulit, & è noſtris Alciatus lib. Parergõ 5. cap. 22. Ad quod reſpicere videtur illud Chalini Plautini in Caſina vxorem ſorte contendẽtis cùm alio,

Vtinam tua quidem ſicut Herculeis prædicant
Quondam prognatis, ita in ſortiẽdo ſors delicuerit.
Tu vt liqueſcas ipſe actutũ virgis calefacto aere.

Quod & ibi Baptiſta Pius interpres ſcitè expẽdit, & poſt eum Simon Charpentarius, & nuper Victorius in lib. Variarum lectionum 25. cap. 15.

31 Pulchra cõtentio inter viros doctiſſimos ſorte dirempta.

Apud ipſum Plutar. in Lucullo celebratur, præclara ac commendabilis illa contentio inter ipſum Lucullum, Hortenſium, & Siſennã de Marſica hiſtoria componenda. Qui tãdem ita conuenerunt inter ſe, vt cui ſors cõtigiſſet, is bellum Marſicum deſcriberet proſa oratione, vel carmine, Græcè vel Latinè, prout ſors declaraſſet: quod quidem ipſum, cùm Lucullo contigiſſet, is Græca oratione eiuſmodi hiſtoriam diligenter abſoluit, quæ ab ipſo Plutarcho & aliis quoque celebratur. Ex quo, vt id obiter dicam, facilè intelligitur quanto ſtudio & animi cupiditate togati homines bonis diſciplinis incumberent, & ſeſe ſortis euentui in maximis quoque rebus committerent. Idem autem Lucullus Imperator maximus habitus eſt, Hortenſius verò, maximus orator, quem & Cicero ipſe in dicendo ſibi aliquando prætulit. Siſenna quoque in ſcribenda hiſtoria omnes prorſus Romanos qui ante ſe ſcripſerunt ſuperauit: quod & Cicero ipſe ad Brutum ingenuè profeſſus eſt.

32 Altera apud Homerum.

Eſt & altera non minus honeſta contentio ſorte dirempta apud Homerum lib. 7. Iliados. Nam cùm Hector fortiſſimum quenque Græcorum ad ſingulare certamen prouocaret, nouem ducibus pugnare cupientibus, idque ipſum maximè poſtulantibus, placuit vnum ex illis qui pugnaret deligi ſortis euentu: vbi totus Græcorum exercitus trepida votorum conceptione Iouem precatur, vt in Aiacem Telamonium, aut Diomedem, aut Agamemnonem ſors ipſa caderet. Quos verſus cùm legiſſet aliquando Alexander ille Magnus (nam & hoc quoque obiter dicere placuit,) Occiderem (inquit) illum qui me tertium nominaſſet, vt ſcribit Auſonius in Panegyrico ad Gratianum Imperatorem. Ex illo autem Homeri loco eſt illud Aiacis Ouidiani,

Alexãdri animus magnanimus.

Hunc ego poſcentem cum quo concurreret, vnus
Suſtinui, ſortemq́; meam vouiſtis Achiui,
Et veſtra valuere preces.

Illud quoque Sophoclis in Aiace Maſtigophoro, id eſt, flagellifero, de ipſo Aiace loquentis,

Χ᾽ ὥτ᾽ αὖθις αὐτὸς Ἕκτορος μόνος μόνῳ
Χαίρων τε, κἀκέλευσεν εἶλθ᾽ ἐναντίος.
Οὐ δραπέτην τὸν κλῆρον εἰς μέσον καθεὶς
Ὑγρᾶς ἀρούρας βῶλον, &c.

33 Altera.

Apud eundem Homerum libr. 9. Odiſſeæ, Vlyſſes delegit qui ſecum ſudem in oculum Polyphemi impingeret,

Αὐτὰρ τοὺς ἄλλους κλήρῳ πεπαλάχθαι ἄνωγον,
Ὅς τις τολμήσειεν ἐμοὶ σὺν μοχλὸν ἀείρας
Τρίψαι ἐν ὀφθαλμῷ.

Et lib. 10. eiuſdem operis, idem Vlyſſes, & Eurylochus ſortiti ſunt, vter eorum ad domum Cyrces iret, an in nauibus maneret,

Τῶν μὲν ἐγὼν ἦρχον, τῶν δ᾽ Εὐρύλοχος θεοειδής,
Κλήρους δ᾽ ἐν κυνέῃ χαλκήρεϊ πάλλομεν ὦκα.

Quem ſecutus Ouidius de eadem re loquens, lib. 14. Metamorph.

Sorte ſumus lecti, ſors me fidumq́; Polytem,
Eurilochumq́; ſimul nimiiq́; Elpenora vini,
Biſq́; nouem ſocios Circea ad mœnia miſit.

Sed & lib. 3. Il. Menelaus & Paris certaturi ſortiti ſunt vter prior haſtam in alterum iaceret,

Κλήρους ἐν κυνέῃ χαλκήρεϊ πάλλον ἑλόντες
Ὁππότερος δὴ πρόσθεν ἀφείη χάλκεον ἔγχος.

Idem libr. 23. eiuſdem operis ſcribit ſortibus commiſſum fuiſſe Teucerne prior an Meriones telum mitteret in columbam, ſortemq́ue priorem Teucro contigiſſe,

Κλήρους δ᾽ ἐν κυνέῃ χαλκήρεϊ πάλλον ἑλόντες
Τεῦκρος δὲ πρῶτος κλήρῳ λάχεν &c.

34 Altera ſimilis.

Quem item ſecutus Virgilius de ſimili certamine loquens lib. 5. Aeneidos,

Volucrem traiecto in fune columbam
Quo tendant telum malo ſuſpendit ab alto.
Conuenere viri deiectamq́; area ſortem
Accepit galea, &c.

Sorte indicabatur quis primus in certamen deſcẽderet.

Nam & alias in huiuſmodi certaminibus ſortibus iudicabant quis primus, quis ſecundus, & cæteri deinceps in certamen deſcenderent, vt videre licet apud eundem Homerum, illo eodem lib. 23.

Ἂν δ᾽ ἔβαν ἑξ δίφρους, ἐν δὲ κλήρους ἐβάλοντο.
Πάλλ᾽ Ἀχιλλεύς, ἐκ δὲ κλῆρος θόρε Νεστορίδαο
Ἀντιλόχου, μετὰ τὸν δ᾽ ἔλαχε κρείων Εὔμηλος,
Τῷ δ᾽ ἄρ᾽ ἔπ᾽ Ἀτρείδης δουρικλυτὸς Μενέλαος,
Τῷ δ᾽ ἐπὶ Μηριόνης λάχ᾽ ἐλαυνέμεν, ὕστατος αὖτε
Τυδείδης ὄχ᾽ ἄριστος ἐὼν λάχ᾽ ἐλαυνέμεν ἵππους.

35 Ad labores ſorte homines vocati.

Sed & Virgilius ipſe lib. Aeneid. 1. ad labores ſorte homines vocat,

Operumq́; laborem
Partibus æquabat iuſtis, aut ſorte trahebat.

Cui ſimile eſt illud eiuſdem operis,

Sternimur optatæ gremio telluris ad vndam

Sortiti

Sortiti remos.

Id eſt, vt rectè interpretatur Seruius, per ſortè diuiſi ad officium remigandi quis eſſet prore-ta, quis pedem teneret. A quo nõ longè diſtat, quod ſcribit Apollonius Rhodius Argonauti con lib. 1. Argonautas illos Iaſo. comites tranſtra ſorte partitos fuiſſe,

Κληῖδας μὲν πρῶτα πάλῳ διαμοιρήσαντο.

Et iterum poſtea eodem lib.

Οἱ δ' ἀνὰ σέλματα βάντες ἐπισχερὼ ἀλλήλοισιν
ὡς ἐδάσαντο πάροιθεν.

36 Et vt redeamus ad Virgilium, huc ſpectat & illud lib. 8. eiuſdem illius operis,

Ocyus incubuere omnes, pariterq́ laborem
Sortiti.

Scilicet diuiſis ſorte laboris officiis. Idem ſtatim poſt prin. lib. 2. ſcribit Græcos illo Troiano equo confecto ſortitos fuiſſe, qui ex eis in eo includerentur,

Huc delecta virum ſortiti corpora furtim
Includunt cæco lateri.

Et lib. 5. domos nouæ vrbis ſorte diſtribuit,

Interea Aeneas vrbem deſignat aratro,
Sortiturq́ domos.

In eodem quoque libro oſtendit curſores in ſtadio loca ſortiri ſolitos, cùm dicit,

Tum loca ſorte legunt.

Et id quoque apud Græcos obſeruari ſolitum agnoſces Heolidoro, lib. Hiſto. Aethiopicæ 4. & Sophocle in Electra,

Στάντες δ' ὅθ' αὐτοὺς οἱ τεταγμένοι βραβῆς
Κλήροις ἔπηλαν, καὶ κατέστησαν δίφρους. Id eſt,
Stantes, cùm ordinati ludorum præfecti
Sorte loca curribus aſſignarent.

37 *Et ad pericula.* Sed & apud eundem Virgilium ad pericula ſorte legebantur lib. 6. Aeneidos,

In foribus lethum Androgeo, tum pendere pœnas
Cecropidæ iuſſi (miſerum) ſeptena quotannis
Corpora natorum, ſtat ductis ſortibus vrna.

Nam vt ibi Seruius refert, ob mortem Androgei Minois filij ab Athenienſibus illatam, Minos illis deuictis eam pœnam indixit, vt ſingulis annis ſeptem filios totidemq́; filias Minotauro edendos darent, quos illi, vt commune omnium eſſet periculum, ſorte accipiebãt: tãdemq́ue tertio anno id Theſeo Aegei Regis filio ſorte euenit. Nam & id propè omnibus ſolenne erat, vt ſorte ad pericula vocarentur, vt etiam teſtatur illud oraculum à Pauſania receptum, lib. 4. quo Meſſeniaca deſcribit,

Κούρην ἄχραντον νερτέροισι δαίμοσι
Κλήρῳ λαχοῦσαν αἰπυτίδων ἀφ' αἵματος
Θυητολεῖτε νυκτερίοισιν ἐν σφαγαῖς.

Puellam intactam inferis Diis
Sorte acceptam ab Aepytidarum ſanguine,
Mactate nocturna mactatione.

Idem in lib. 3. quo Laconica deſcribit, tradit Limnæum locum fuiſſe, in quo Dianæ Orthię id eſt, erectæ, ſacellum fuit vbi antiquitus homines ex oraculo ſorte ducti mactabantur. Sic & Eubæa à Calliſthene patre pro ſalute patris, & Colophonia ab Erichtheo quoq; patre pro Athenieñſibus ex ſortibus mactatæ ſunt, vt prodit Iulius Hyginus Fabularum, capi. 238. Et olim apud Phœnices & Carthaginenſes diu obſeruatum fuit, vt infantes principum filios ſorte ductos regio ornatu Saturno immolarẽt, & quos ſors morti deſtinaret, morti ſubtrahere non licebat. Ex quo Imilce Hannibalis vxor cùm Aſpar eius filius ex ſorte mactãdus eſſet, dolenter hæc dicit apud Silium ad fi. lib. 4. Punicorum,

Quæ porrò hæc pietas, delubra aſpergere tabo?

Et cætera quæ ſequuntur. De quo, & tu vide Lactantiũ lib. 1. c. 21. Et Euſebium lib. 4. Præparationis Euangelicæ.

38 *De ſatiis.* Similiterque apud ipſum Virgilium lib. 9.

Omnis per muros legio ſortita periclum
Excubat.

Id eſt, vt & Seruius interpretatur, ſorte diuiſa ad defenſionem pericli, ſiue, vt ego malo, ad obeundum periclum, niſi idem ſit. A quibus non longè diſtat quod & ſcribit ipſe Virgi. 4. Georg. de apibus quidem loquens, ſed illis morem hominum tribuens,

Sunt quibus ad portas cecidit cuſtodia ſorti.

Id eſt, vt Seruius annotat, ex ſorte. Aduerbium enim eſt, quod traxit à militia. Et quod Silius Italicus lib. 10. ſcribit poſt Cannenſe prælium Romanos ſortitione cuſtodiendæ vrbis munus accepiſſe,

Hæc inter, ſed enim reliqui pia turba Senatus
Munera ſortito inuadunt.

Nam & ex Homero illud quoque didicimus, milites in caſtris loca ſorte accipere ſolitos. Apud eum enim lib. 10. Iliados, Dolon interrogatus ab Vlyſſe, quibus in locis eſſent Troiani milites & cæteri, id inter cætera reſpondit,

Πρὸς θυμβρης δ' ἔλαχον Λύκιοι Μυσοί τ' ἀγέρωχοι.

Sed & ex multis fratribus ſortiebantur qui ex illis ad bellum proficiſcerentur, vt patet ex eo loco Homeri Iliados 24.

Ἐξ δέ οἱ υἷες ἔασιν, ἐγὼ δέ τι ἕβδομός εἰμι
Τῶν μετὰ παλλόμενος κλήρῳ λάχον ἐνθάδ' ἕπεσθαι.

39 *Ad prædam milites ſorte vocari.* Et è diuerſo apud ipſum Virgilium eod. li. 9. Aeneidos, ad prædam milites ſorte poſt victoriam vocabantur,

Si verò capere Italiam, ſceptriſq́ potiri
Contigerit victori, & prædæ ducere ſortem.

Nam & pòſt paulò,

Ipſum illum clypeum criſtaſq́ rubentes
Excipiunt ſorti.

Ad quod & illud pertinet quod lib. eiuſdem operis 3. ſcripſerat,

O fœlix vna ante alias Priameia virgo
Hoſtilem ad tumulum Troiæ ſub mœnibus altis
Iuſſa mori, quæ ſortitus non pertulit vllos,
Nec victoris heri tetigit captiua cubile.

Ibi enim loquitur Andromeda de Polyxena, quæ nullam ſortitionem paſſa, vt cæteræ quæ in

in prædam cessérant, mortè statim dedita est, ob idque eam furiosam fuisse arbitrabatur. Et huc quoque pertinet illud Ouidij lib. 13. Metamorph.

Nunc etiam præda mala sors, quâ victor Vlysses
Esse suam nolet &c.

Apud Pausaniam in Achaicis Eurypilus Euemonis filius in Troiana direptione sortitus est archam Vulcani opus, donum à Ioue datum Dardano. Sed & apud Aelianum lib. 5. de varia Historia Athenienses, deuictis Chalcedonensibus terram eorum, quæ Hippobota dicitur, in quadraginta portiones sorte diuiserunt. Et apud Flauium Vopiscum probus Imperator probissimus, cum de præda repertus esset equus non decorus, neq; ingens, qui vt captiui dicebant centū ad decē millaria currere diceretur, ita vt per octo, vel decē dies cōtinuaret; crederetur que omnes ipsum Probum sibi seruaturum, dixit fugitiuo militi potius quā forti eum equum cōuenire: deinde in vrnam milites iussit nomē suum mittere; vt aliquis eum sorte acciperet. Plutarchus in Lucullo scribit Tigranis milites paucitatem exercitus Luculli contemnentes, & iam sibi certam victoriā promittentes super Romana spolia, quasi iam parta essent, sorte iecisse.

40 *Ad idem.* Et id quoque apud Homerum reperies lib. 5. Odyss. vbi etiam de præda Vlyssis ex Troia, quam consecutus est, hæc scribit,

Πολλὰ δ' ἀν' ἐκ Τροίης ἐξήρατ' Ὀδυσσεύς,
Εἴπερ ἀπήμων ἦλθε λαχὼν ἀπὸ ληΐδος αἶσαν.

Et libro 6. Ili. vbi de præda Achillis,

Ἄλλος δ' ἐκ ληΐδος χρυσὸν καὶ χαλκὸν ἐρυθρὸν,
Ἠδὲ γυναῖκας ἐϋζώνους, πολιόν τε σίδηρον
Ἄξομαι, ἅσσ' ἔλαχόν γε.

Id quod etiam ex Euripide apertè intelligitur in Troadibus,

Πολλοῖς δὲ κωκυτοῖσιν αἰχμαλωτίδων
Βοᾷ σκάμανδρος δεσπότας κληρουμένων,
Καὶ τὰς μὲν ἀρκὰς, τὰς δὲ Θεσσαλὸς λεὼς
Εἴληχ'.

Et alibi sæpè in ea Tragœdia. Quem imitatus alter Poeta Tragœdiographus, sed Latinus, scilicet Seneca in Tragœdia eiusdem nominis,

Dominum ecce Priami nuribus & natis legem
Sortitur vrna, præda quem vilis sequar,
Hic Hectoris coniugia despondet sibi.
Hic optat Heleni coniugem, hic Antenoris,
Nec deest tuos Cassandra, qui thalamos petat,
Mea sors timetur.

Et alibi in eadem fabula

Me meus traxit statim
Sine sorte dominus.

Rursumque

Hele. Magis inuidebis, si tuam sortem scias.
And. An aliqua pœna pars meæ ignota est mihi?
Hele. Versata dominos vrna captiuis dedit.
And. Cui famula trador, ede: quem dominum voco?
Hele. Te sorte prima Scyrius iuuenis tulit,
Cassandra felix, quem furor sorte eximit.

Nam & Dyctis Cretensis de bello Troiano li. 5. tradit post Troianum excidium, Agamēnoni Cassandram, Menelao Helenā, Demophoōti & Achamanti Aethram, & Clymenam extra sortem concessas fuisse. Cæteras autem sorte datas fuisse. Et alias sæpè videmus apud Diodorū Sicul. prædā sorte fuisse distributā, & inter alia. li. 11. vbi loquitur de victoria Gelonis aduersus Carthaginenses, Ciuitates (inquit) eos quos sibi sors dederat, pro seruis habuere.

41 *Lacedæmonios à forte dictos. Apud eosdē conuiniorum principes sorte deligi.* Lacedæmonios Græcorum præclarissimos populos sorti fuisse deditissimos ex eo constat, quod scribit Stephanus in libro de vrbibus, ex quorundam sententia Lacedæmonia appellatam fuisse ἀπὸ τοῦ λαχεῖν, id est, à sortiendo, quoniam post Heraclidarum reditum, qui sorte primam hanc consecutus est, Lacedæmona cognominauerit. Moscopulus autē scribit dictam ἀπὸ τοῦ λάχος καὶ δαίμων, quòd ibi Dij ciuitates sortiti sunt, mutatione scilicet χ, in κ. Illud autem planum est ipsos Lacedæmonios ex more principes conuiniorum sorte facere solitos, testimonio Plutarchi in Apophthe. Laconibus, Nam Agesilaus, inquit, Rex Lacedæmoniorū cū sortibus ex more ductis factus esset princeps conuiuij, interrogatus à pincerna quantum vini cuique conuiuarum daret. Si multum, ait, vini paratum est, dato cuiq; quātum poscet: sin minus, cunctis ex æquo impartito.

42 *Et Romanos* Et id certè commune fuit omnium Græcorum, quos postea Romani imitati sunt, vt in Sympotiis, id est, compotationibus talis sortirentur quempiam, qui conuiuio præsideret, & leges conuiuales præscriberet. De quibus Valerius Valentinus iocoso carmine conscripsit, cui titulum nuncupauit Tapullæ, ficto nomine, cuius meminit Lucilius teste Festo Pompeio, in verbo, Tapullam. Hunc præfectum βασιλέα, id est, Regem vocabant. Plutarchus conuiualium sermonū deca. 1. proble. 4. συμποσίαρχον appellat, id est, conuiuij principem. Varro lib. rerum humanarum 20. apud Nonium Marcellum, Modiperatorem à Latinis vocatum scribit, quasi modum imperantem. Athenæus lib. 10. ex Eupolide tradit & hos ἀρχὰς dictos. Huius quoque rei è Græcis meminit Plato li. de legibus 7. Ex Latinis Plautus in Captiuis,

At ego dico rectè, nam scortum in conuiuio
Sibi amator talos quom iacit, inuocat.

Et in Curculione,

Iacit vultorios quatuor,
Talos arripio, inuoco almam meam nutricem Herem.
Iacto basilicum, propino magnum pōculum ille ebibet.

Et Horatius lib. 1. Carminum Ode 4.

Nec regna vini sortiere talis.

Et lib. 2. Ode 7.

—Quem Venus arbitrum
Dicet bibendi.

Quia ſcilicer alea, in qua Venus obtinet primũ locum, ſortiebantur, quis in bibendo primatũ obtineret, vt ibi dicunt interpretes. Et Plinius lib. 16. cap. 22. eodemque vlt. Alius quantùm alia quæſierit, tantùm bibit, id eſt, alij tot exiccant pocula, quot inſſerit conuiuij dominus, qui talorum caſu fortuito eum locum ſortiebatur. Et Macrobius in Saturnalibus alicubi, ſed nunc locus non occurrit. Nam & cõuiuis conuiuæ ſorte carnes & cæteras res ſorte diuidebant, vt videre licet ex Polluce lib. 6. cap. 9. vbi dicit primã ἑρμοῦ κλῆρον, id eſt, Mercurij ſortem appellari. Idque etiam videre licet ex Plutarcho in Catone Vticenſi. In cænis, inquit, partes ſortiebatur quod ſi non obtineret, amicis ipſum priùs capere iubentibus dicebat, non bene ſe habere inuita Venere.

43 Conſules prouincias ſortiebantur.

Apud Ro. Conſules, Proconſules, Senatores, Prætores, Quæſtores prouincias ſortiebantur, vt de Conſulibus probatur in Authen. de conſulib. in princ. & ex Liuio, lib. 4 ab vrb. cõdi. & apertiſſimè lib. 7. cùm ſcribit. Cenſuit igitur Senatus neutram negligendam rem eſſe, vtroque legiones ſcribi, Conſuleſque ſortiri prouincias iuſſit. Et lib. 10. in ea controuerſia, quæ fuit inter Fabium Maximum, & P. Deciũ, Conſules. Et lib. 6. 2. belli Punici in conſulatũ Marcelli & Leuini. Et in initio lib. 2. belli Macedonici. Et lib. 4. cùm dicit. Illa tacita ſuberat cura, ne nouus Conſul Græciam prouinciam ſortiretur. & poſt initium lib. 7. eiuſdem belli. & Dionyſio Halicarnaſſeo lib. 6. & Plutarcho in vita Pauli Aemilij, & in vita Craſſi, & Probo Aemilio in vita Catonis Cenſorij, & Valerio Maximo li. 3. c. 7. vbi de P. Furio Philo, & ante hos Cicerone & aliis plurimis ſæpiſſimè.

44 Et Proconſules.

De Proconſulibus conſtat ex l. emancipati. §. j. ff. de adopti. Et ex eo quod ſcribit Tullius li. 5. epiſtolarum familiarium epiſtola 2. ad Q. Metellum, & Plinius lib. 2. epiſtolarum ad Arrianum, Neruam diiudicare in ſortitione prouinciæ, rationem Firmini non eſſe habendam. Et quod tradit Suetonius in Augusto, prouincias validiores, & quas annuis magiſtratuum imperiis regi nec facilè, nec tutum erat, ipſe ſuſcepit, cæteras Proconſulibus ſortito permiſit. Idque etiam videre licet apud Ciceronem li. 5. Epiſtolarum familiarium, epiſtola 2. quę eſt ad Q. Marcellum. Appianum in ſexcentis locis. & Philoſtratum in Apollonio lib. 5. Aeliũ Spartianum in Seuero: Quin & Proconſules ipſos ſortibus eligi ſolitos, ex Dione lib. 58. coniecit Alciatus lib. Parergon 5. c. 22.

45 Et ĩdẽ Proconſules ſortibus deligebantur.

De quæſtoribus, vt ſcilicet ij prouincias ſortirentur, probat Vlpianus in l. 1. §. 1. ff. de Quæſtor. & Tullius in 3. in Verrem actione, & in oratione pro Lucio Murena, & in oratione in Vatinium & lib. Epiſt. fami. 2. epiſt. vlt. Cornelius Tacitus lib. 13. Hiſtoriæ Auguſtæ. & in vita Agricolæ. Sors Quæſturæ prouinciam Aſiã dedit. Valerius Maximus lib. 6. cap. 9. in fi. vbi de Lucio Scylla. Et Feneſtella, ſi is eſt, qui vulgò nomine illius circunfertur, in libro de magiſtratibus, quod minimè credo, cum is liber citet multos authores Feneſtella atque Vlpiano qui illum citat in ea l. j. de Quæſtor. tẽpore inferiores, ipſe autem Feneſtella obiit nouiſſimo Tiberij Cæſaris principatu, vt ſcribit Plinius lib. 33. ca. 11. Sed vt redeam idem probat Suetonius in Veſpaſiano capite. 2. cùm dicit, Quæſtor Cretam & Cyrenas prouinciam ſorte tulit.

Feneſtella an ſit liber qui eius nomine vulgò circũfertur.

46 Et Prætores.

De Prætoribus videre licet ex Tullio in 2. in Verrem actione, cùm Prætores deſignati ſortirentur, & cæt. Et in illa 3. in eundem actione. Nam vt (inquit) Prætor factus eſt, & ſortem nactus eſt vrbanæ prouinciæ. Et in 4. Qui ſimulatq; ei ſorte prouincia Sicilia obuenit, & cæt. nam ibi de Prætura loquitur. Et ij quoque qui pro Prætoribus in prouincias mittebantur, qui Prætorij dicebantur, vt videre licet ex epiſtola Cælij ad Ciceronem libro octauò Epiſtolarum familiarium ipſius Ciceronis epiſto. 9. Cum Imperio in prouincias pro Prætore mitti oportere, eos ſortitò in prouincias mitti placere. & alibi, ſæpe in eadem epiſtola. Et ex Liuio in libro decimo ſecundi belli Punici, & alibi, ſæpiſſimè itemque Suetonio in Cæſare capite decimooctauo, vbi ſcribitur, Ex Prætura vlteriorem ſortitus Hiſpaniam, & cæt. In Auguſto, cap. 3. cùm dicit, Ex Prætura Macedoniam ſortitus, &c.

47 Sortis coniũctio & ſocietas. Sortis neceſſitudo.

Hinc ſortis coniunctio, neceſſitudo, & ſocietas ſæpiſſimè apud Ciceronem, cùm videlicet duobus magiſtratibus, ſcilicet Prætori & Quæſtori, & ſimilibus eadem prouincia obueniebat. Nam in prima in Verrẽ actione, Sic enim à maioribus noſtris accepimus, Prętorem Quęſtori ſuo parentis loco eſſe oportere: nullam neque iuſtiorem, neque grauiorem cauſam neceſſitudinis poſſe reperiri, quàm coniunctionem ſortis, quàm prouinciæ, quàm officij, quã publicam muneris ſocietatem. Et paulò infrà, Accuſaui eum qui cùm Quæſtor fueram, qui cum me ſors conſuetudoque maiorum, qui cum me Deorum hominumque iudicium coniunxerat. Et in ſecunda in eundẽ actione, Quæſtura primus gradus honoris quid aliud habet in ſe, niſi Cn. Carbonem ſpoliatum à Quæſtore ſuo pecunia publica? nudatum & proditum Conſulem? deſertum exercitum? relictam prouinciam? ſortis neceſſitudinem, religionemq; violatam? Et in tertia, Quod de republic. ſenſit, ita ſenſit, vt nec fidẽ ſuã, nec morem maiorum, nec neceſſitudinẽ ſortis læderet. Etenim ſi hæc perturbare omnia, & permiſcere volumus, totam vitam periculoſam infelicemq; reddemus, ſi nullam religionem ſors habebit &c.

Iterum-

Iterumque, Qui in Cn. Carbone sortem, in Cn. Dolabella voluntatem neglexerit. Et libro 2. Epist. famil. episto. vlti. Magni enim videbatur interesse, ad eã necessitudinẽ, quam nobis sors tribuisset, consuetudinem quoque accedere.

48 *Consules comitia ex sorte habebãt.*

Sed & Consules ipsi comitia ex sortibus habebant, id est, inter se sorte comparabant vter eorum comitiis præesset, vt planè ostendit Liuius 3. deca. libro 4. dum scribit Q. Fabium, & Maximum, & M. Marcellum sortitos fuisse, vter Censoribus creandis comitia haberet. Et eiusdem deca. libro quinto, iterumque 4. deca. lib. quinto: Eodem, inquit, ferè tempore duorum Consulum literæ allatæ sunt, Q. Minutij Comitia suæ sortis esse. Et rursum, consulibus ambobus Italia prouincia decreta est, ita vt inter se compararent, sortirenturque vter comitiis eius anni præesset. Et iterum libro nono, non semel. Vti etiam Tribuni plebis vt ex eodem videlicet libr. 3. ab vrb. cond. vbi loquitur de M. Duellio Tribuno plebis, cui inquit, sorte euenit, vt comitiis præesset. Sed & ipsi Consules vt ad eos redeamus, sortitò fasces accipiebant, vt scribitur in dict. Authenti. de Consuli. in princip. Nam & quod in idem recidit, sortiebantur dies, quibus singuli imperabant, vt apertè innuit Liuius libro vigesimosecundo, cùm dicit. Itaque Varro postero diè, cuius sors eius diei imperij erat, nihil consulto collega propositum signum dedit. Vide tamen quod de eo dicam infrà in 5. opinione, nu. 10. apud Romanos & seq.

49 *Consules sortiebãtur vter ædes dijs dedicaret.*

Apud ipsum Liuium lib. 2. ab vrbe condita Valerius Publicola & Horatius Consules sortiti sunt vter dedicaret ædes Ioui in Capitolio. Horatioque sorte euenit. Idque etiam aliàs fieri solitum satis declarat quod scribit idem Liuius libro quarto, quod cùm Cn. Iulius Cõsul ædem Apollinis absente collega sine sorte dedicasset, ægrè id passus Quintius collega cùm rediisset, in senatu conquestus est. Ex eodem eo ipso libr. 4. satis apparet quòd cum inter cõsules non conueniret in diligendo Dictatore sorte dirimebant vter eorum Dictatorem diceret. Hęc. n. sunt verba illius, Sors Dictatorẽ diceret (nã ne id quidem inter collegas conuenerat) T. Quintio euenit. Is Posthumum Tubertũ Dictatorem dixit. Ijdem Consules cæterique Imperatores exercitus & copias ex more sortiebantur teste Dionysio Halicarnasseo libr. 8. Antiquitatum Ro. Sed & iidem sortiebantur vtri bellum quodpiam demandaretur, vt videre licet ex Valerio Maximo libr. 1. titu. 5. qui de omnibus est, quo loco de L. Paulo loquitur. Denique & Ipsi legiones sortiebantur, vt satis declarat Liuius 3. decad. lib. 1. paulò ante fi.

50 *Et Censores vter principẽ Senatus legeret.*

Et hæc quidem de Consulibus. Sed & Censores sorte quoque dirimebant, vter eorum legeret principem Senatus, vt retulit ipse Liuius 3. decad. libro septimo. Ex cuius etiam verbis de ea re loquentis intelliges, Romanos id Deorum esse iudicium existimasse, quod in huiusmodi rebus sorte contingebat. Sed & ipsi Censores sorte comparabant, vter eorum lustrum conderet, teste eodem Liuio lib. 8. eiusdem 3. deca. & rursum 4. deca. lib. etiam 8. & Varrone lib. 5. de lingua Latina.

51 *Quæstores suos cõsules sortiebãtur.*

Quæstores suos Consules sortiebantur, id est, cùm vtrique Consuli suus Quæstor deputabatur, sorte Consulem cui addicti forent, deligebant. Quod patet ex illo loco Tullij in Oratione pro Cornelio Balbo, Quæstor hic C. Antonij collegæ mei, iudices, fuit sorte, sed societate consiliorum meus. Et Philip. 2. Quęstor, inquit, es factus, deindè continuò, sine Senatusconsulto, siue sorte, siue lege, ad Cæsarem incurristi.

52 *Sortitione in quosdam ex multis animaduertebatur. Decimatio.*

Tullius in oratione pro Cluentio Habito, Statuerunt ita maiores nostri, vt si à multis esset flagitium rei militaris admissum, sortitione in quosdam animaduerteretur: vt metus videlicet ad omnes, pœna ad paucos perueniret. Quibus verbis Tullius insinuat antiquum morem quo in decimum quenque militem sortitione capitaliter animaduertebatur, nam & id paulò pòst sortiri ad pœnam vocat. Et huius quoque meminit Liuius libro secundo, ab vrbe condita. Cætera (inquit) multitudo sorte decimus quisque ad supplicium lecti. Id quod apud Dionysium Halicarnasseum libro nono, & Frontinum libr. Stratagematon 4. c. 1. fecit Appius Claudius Consul. & apud Appianum libro primo, Crassus, quod & Plutarchus retulit in vita ipsius Crassi, vbi hunc morem Romanorum peruetustum fuisse scribit qui vt dicit, minorem damno ignominiam continet, plurimumque aspicientibus horrorẽ incutit. Apud eundem Appianum libro secundo, non semel Iulius Cæsar, & apud eundem in Illyrico Augustus: Rursumque in Parthico Antonius: qđ & postremum retulit Plutarchus in ipso Antonio, & Frontinus quo loco suprà citauimus, vbi & alios, qui idem fecerunt, memorat, & Apud Cornelium Tacitum libr. Annalium 3. L. Apronius. Idque nonnulli decimare appellant. *Decimare.* Nec solum hæc pęna ex decimatione sumpta est à suis militibus, sed quandoq; ab hostibus. Sylla enim cùm Athenas cœpisset, omnes quos sibi aduersarios nouerat in Ceramicum conclusos sorte decimum quemque ad supplicium duci iussit, vt author est Pausanias lib. 1.

53 *Alia decimatio ad cibum ob famem.*

Et hac quoq; decimatione etiã ex sorte, sed non ob eandẽ causas vsus est Cambyses ille Persarũ Rex. Nam cùm in expeditione aduersus Aethiopes fame premeret ipsius exercitus, decimum quenque militem sortiri necarique in cibum iussit, vt retulit grauissimus author Anneus Seneca libro tertio, de ira, & ante eum parens ille historiæ Herodotus in Thalia, qui liber est. 3. Ex quo illud Lucani libro decimo,

Vesanus

—*Vesinus in ortus.*
Conbusis longi populos peruenit ad aui
Defectusq; epulis, & pastus cæde suorum
Ignoto te Nile.

Id quod aliàs non absimiliter ab Vsipiis factū testatur Cornelius Tacitus in vita Agricolæ. Eo (inquit) ad extremum inopiæ venere, vt infirmissimos suorum, mox sorte ductos vescerentur. Et à Phœnicibus Porphyrius libro secundo, de abstinentia ab esu carniū, eos enim ab Amilcare cui cognomen Balcas fuit, aut vt alij appellant, Barca (Is Hannibalis pater fuit) in eam victus inopiam fuisse redactos, vt com militones sorte eductos comederent.

54 Caussæ sortibus ductæ apud Romanes.

Apud ipsos Romanos olim, vt ad eos reuertamur, caussæ sortibus ex vrna ductis ordinabantur. Nam quo tempore agebantur caussæ, conueniebant omnes, & ex sorte dierum ordinem capiebant, quo post tricesimum diē suas caussas exequebātur. Quin & ipsi iudices sortibus quoq; ex vrna ductis assumebantur, vt etiā tradit Asconius Pedianus in commentariis in orationem Ciceronis in Verrem, quam diuinationem appellant, & videre licet ex l.in criminalibus, sub titu. de iurisd.om.indi. in C. Theodosiano. Vnde illud Virgilianum libro 6. Aeneidos,

Nec verò hæ sine sorte datæ, sine iudice sedes
Quæsitor Minos vrnam mouet, &c.

In cuius loci enarratione Seruius id scribit qđ supra in prin. huius versi. diximus.

55 De eadē re.

Quod & astruit Cicero in Verrem actione tertia. Deinde cæteras dicas omnes illo foro M. Posthumius Quæstor sortitus est, hanc solā in illo cōuentu reperire sortitus. Et rursus. Scribitur Heraclio dica, Primò mirantur omnes improbitatem calumniæ, Deinde qui istum nossent, partim suspicabantur, partim videbāt adiectum oculum esse hæreditati. Intereà dies aduenit, quo die sese ex instituto ac lege Rupilia sortitur Syracusis iste edixerat, id est, sortitione causas cognitorum. Et subdit, Paratus ad hanc dicam sortiēdam venerat. Cùm enim Heraclius non posset, eo die sortiri, ꝙ lex Rupilia vetaret, diebus triginta sortiri dicam, & cæte. Et iterum paulò infrà. Id ei postero die venit in mētem è lege Rupilia sortiri dicas oportere. Eduxit ex vrna tres; & cæte. Et in oratione in Vatinium, Nam quis reus in tribunal sui Quæsitoris ascenderit? eumque vi deturbarit? subsellia dissiparit? vrnas deieuerit? Et Propertius libro quarto,

Aut si quis posita iudex sedet Aeacus vrna
In mea sortita iudicet ossa pila.

Et Iuuenalis Satyra 14. in prin.

Improba quamuis
Gratia fallacis Prætoris vicerit vrnam.

Et Seneca Tragœdiographus in Hercule Furēte actu 3.

Non vnus alta sede quæsitori sedens
Iudicia trepidis sera sortitur reis,
Auditur illo Cnosius Minos foro,
Radamanthus illo, Theudis hoc audit socer.

Et in Agamemnone actu j.

Reputemus omnes, quos ob infandas manus
Quæsitor vrna Cnosius versat reos.

Et Claudianus lib. 2. de raptu Proserpinæ,

Vrna nec incertas versat Minoia sortes.

56 Sortitiones iudicum. Sorte delecti qui capta in bello restituerent. Præfecti sorte delecti.

Vnde & Apud Suetonium in Augusto sortitiones iudicū appellantur. Et in nostris legib. sortiri iudicium dicimus. l. Iudæis. C. de Iudæ. Et sortiri iudicem, in l. denunciasse. §. vlti. ff. de adul. & in l. quoties. C. de priuil. Scho. li. duodecimo, & in §. illud quoque, in Authen. de exec. & iis qui conue. & apud Ciceronem ad Q. fratrem lib. 2. Is cùm grauiter de Clodianis incēdiis, trucidationibus, lapidationibus questus esset, sententiam dixit vt ipse iudices per Prætorem Vrbanum sortiretur. Iudicium sortitione facta, comitia haberentur. Hæc ille. & Plinius in docta illa sua Præfatione, Quamplurimum refert sortiatur aliquis iudicem, an eligat. Et sortiri forum, in ca. vltim. extrà de foro cumpet. Suetonius vt id præcedentibus adiiciam, tradit in Vespasiano c. 10. illum sorte elegisse, per quos rapta bello restituerentur, quique iudicia centumuiralia extra ordinem iudicarent. Ante illum Augustus Cæsar, vt scribit Tacitus lib. 13. promisit Senatui deligere præfectos, deinde ambitu suffragiorum suspecto, sorte ducebantur ex numero Prætorum qui præessent.

57 Iudicum subsortitio.

Nec solùm primo loco sortiebantur indices, sed si qui eorum qui primùm sorte delecti fuerant, reiiciebantur, id est, vt nostri loquuntur, recusabantur, vel moriebantur: alios in eorum locum subsortiebantur, id est, sorte substituebant. Cicero pro Cluentio Habito. Et quòd C. verus Prætor Vrbanus homo sanctus & diligens subsortitionem in eo codice non haberet, qui tum interlitus proferebatur. Et paulò pòst, Si ex lege subsortitus non erat Iunius, idcirco illius damnatione aliquid de Cluentio iudicabatur? Rursumque haud multò pòst, Ab illo enim quod ex lege subsortitus iudiciū non esset, mulcta petita esse dicitur. Et iterum, Cùm præsertim id quod fuit in illo iudicio inuidiosissimum, post paucos dies ex subsortitio ne sedisset. Rursumque, Iam non eos Iunius subsortitus est, qui pecunia accepta condemnarent. Et in 2. in Verrem actione, Posteaquam reiectio iudicum facta est, quòd & in sortitione istius spem fortuna Po. Ro. & in reiiciendis iudicibus, mea diligentia istorum impudentiā vicerat, & cæt. Et rursum, Subsortiemur etiam in M. Metelli locū. Et in 3. in eundem actione, Cur ea quandiu alium Prætorem cum iis iudicibus, quos in horum locum subsortitus est, de te in consilium iturum putasti, tandiu domi fuerunt? Et rursum ibi, Nam de subsortitione illa

illa Iuniana iudicum nihil dico. Et in oratione pro Co. Planco, Iam non eos Iunios subsortitus est. Et Suetonius in Cæsare, c. 41. io fi. Instituit quotannis in demortuorum locum ex his qui recensiti non essent, subsortitio à Prætore fieret. Quanquam ibi de aliis quàm de iudicibus loquitur. Virgilius autem ab hac iudicum substitutione quæ sorte fiebat, sortiri vsurpauit pro substituere lib. 3. Georg.

Antè ueni, & sobolem armento sortire quotanis. Quod & ibi annotauit Seruius.

58 *De eadē re.*

Nam vt declarat Asconius Pedianus in 2. in Verrem actione, moris fuit celebrata iudicum reiectione, & haberi in officio prætoris, & in carca repoui nomina iudicum delectorum. Deinde in vrnam sortitò mitti, vt de pluribus necessarius numerus confici posset. Tertiò permitti accusatori & reo, vt ex illo numero reiicerent, quos putarent sibi inimicos, aut aliqua ratione incommodos fore. Reiectione autem facta in eorum locum qui reiecti fuerant, Pretor alios subsortiebatur quo ad numerus legitimus impleretur. Nam prima delectio sortitio erat: hæc autem subsortitio. Hęc propemodum Pedianus. Et hæc quoque subsortitio fiebat, si ex iudicibus primùm sorte delectis aliqui eorum morerentur. Nam & tunc subsortitio fiebat aliorum, in locum demortuorum, vt videre licet ex Suetonio in Iulio Cæsare cap. 41. At ne qui noui cætus receosionis causa moueri quandoque possent: instituit quotannis in demortuorum locum ex his qui recensiti non essent, subsortitio à prætore fieret.

59 *Patroni & aduocati sorte delecti.*

Nec iudices tantùm apud ipsos Romanos sortibus ducebantur, sed & patroni quoque & aduocati, vt planè videre licet ex illis Plinij Iuniniris verbis lib. 10. Epistolarum ad Traianū, in epistola 3. cuius initium est, Vt primum. Omnibus, inquit, aduocationibus renunciaui: qua ex causa cùm patronum me Prouinciales optassent contra Marium Priscum, & petij veniam, & impetraui. Sed cùm postea Consul designatus censuisset tacendum nobiscū, quorum erat excusatio recepta, vt essemus in Senatus potestate, pateremurque nomina nostra in vrnam conijci, &c. Nec id temerè in alio loco comperies.

60 *Iudicum sortitio apud Athenienses.*

Et apud Athenienses quoque à quibus Romani maximam partem suarum legum sumpserunt, vt patet ex l. 2. ff. de orig. iur. & Liuio li. ab vrb. cond. 3. id etiam fuisse obseruatum, vt iudices sortibus deligerentur, satis apertè constat ex oratione primi præcipuiq; illorum oratoris Demosthenis contra Aristogitonem, atq; etiam contra Neæram, si hæc eius sit, vbi hæc scribit, προελυθότες δ' χρόνου λαγχάνειν βουλεύειν ἐπὶ πολλαῖς. Et ex Aristotele li. 2. Politicon, c. 10. eodemque vlti. vbi ex hoc scribit Solonē à nonnullis repræhensum, quòd omnem ad iudicium, quod sortitione legebatur, traduxisset authoritatem. διὸ καὶ μέμφονται τινὲς αὐτῷ. λῦσαι γὰρ θάτερον κύριον ποιήσαντα τὸ δικαστήριον πάντων κληρωτὸν ὄν. Atq; etiam ex Luciano in eo dialogo cui titulus est, δὶς κατηγορούμενος, ἢ δικαστήρια, id est, bis accusatus, seu fora.

61 *Magistratus sorte capi apud Athenienses.*

Plutarchus in Pericle tradit plures magistratus apud ipsos Athenienses vetere instituto sorte capi solitos, scilicet Prætores, Thesmothetas, belli duces, id quod & ipse de Thesmothetis, & præterea de Archontis scribit in lib. de fortuna Alexandri. Habebant autem quosdam magistratus qui vocabantur κληρωτοὶ, id est, κατὰ κλῆρον αἱρούμενοι, quales erant iudices. Locus autem vbi ipsi magistratus per sortem creabantur, κληρωτήριον vocabatur, vt tradit Pollux lib. 9. c. 1. περὶ τῶν κατὰ δὲ πάσαν μερῶν. Cæterùm hic mos erat apud eos creandorum magistratuū, Competitores siue ambitiores magno numero paucos, & eos quidem clarissimos eligebant, & eorum nomina in vrnam mittebāt, ex quo hi competitores κληρούμενοι dicebātur. Demosthenes, καὶ κληρουμένων πρῶτος αἱρεθεὶς ἔλαχεν, id est, & competitorum primus sorte delatus fuit, de qua re multa videbis apud Budæum nostrum in illis doctissimis Commentariis linguæ Græcæ. Id autem proprium Democratiæ esse, vt magistratus sorte deligerentur, scribit Aristoteles, ἔστι δ' δημοκρατία, ἐν ᾗ κλήρῳ διανέμονται τὰς ἀρχάς. Nec intelligas tamen omnes passim ad sortem magistratuum admissos ab Atheniensibus, sed selectissimos quoque, vt scribit Isocrates in Areopagetico, cuius hæc propemodum sententia est. Nec promiscuè omnes ad sortitionem magistratuum admisere, sed meliores, & singulis muneribus obeundis aptissimos, adhibito iudicio prætulerunt.

62 *De eadē re.*

Porrò vt intelligas quemadmodum Athenienses, vt ad eos redeamus, sortiebantur iudices: Athenis erant plura dicasteria, id est, stationes ius dicentium. In aliis enim expendebātur, quæ φονικὰ Græci appellant, vbi agitur de vita. In aliis ciuiles lites tractabantur, id est, περὶ δημοτικῶν. Vnicuique stationi nomen ex elementorum serie indebatur, Erat enim quæ diceretur α, quæ β, quæ γ, & deinceps vsque ad literam κ, nam decem fuere stationes. Ianuæ autem vniuscuiusque stationis erat superdictū elementum rubri coloris, ex quo nomen ei stationi foret. Quotquot erant Athenis qui muniis iudicialibus fungerentur, habebant singuli pro ratione stationum pugillares in quibus descriptum adsetuabatur & ipsorum & stationis nomen: habebantque pariter virgulam inscriptam. Cum autem appereret iudicandi tempus, in forum commeabant omnes iudices, coniectisque in vrnam sortibus, qui sortitus fuisset literam α, pergebat in stationem cui ea litera nomen dabat. Quòd si quis forte con-

tempta ad iudicandum pergebat, graui mulcta puniebatur. Mos autem erat ex omnibus decem tribubus seligi iudices, & ex qualibet quinque secerni illustrissimos quosque, ex quibus vnus tantum iudicaret, quem sors selegisset.

63 De eadē re.

Ex quibus certè intelliges locum Aristophanis, in ἐκκλησιαζούσαις. id est, Concionantibus, vbi Blepyrus ita Praxagoram interrogat,

Τὰ δὲ κληρωτήρια ποῖ τρέψεις;

Cui Praxagoras respondet,

Εἰς τὴν ἀγορὰν καταθήσω,
Κᾆτα στήσασα παρ' Ἁρμοδίῳ κληρώσω πάντας, ἕως ἂν
Εἰδὼς ὁ λαχὼν ἀπίῃ χαίρων ἐν ὁποίῳ γράμματι δειπνεῖ. Id est,

Ble. Locum autem sortiendi iudicij vbi constitues? Pra. In forum deponam,
Et postea apud familiarem sorte eligam omnes, quousque
Sciens sortitus abeat, gaudens in qua litera cœnet.

64 Subsortitiones apud eosdem.

Et sicut apud Romanos fiebant subsortitiones, vt suprà diximus: ita quoque apud Athenienses, quibus ἐπιλαγχάνειν, subsortiri dicebatur, & οἱ ἐπιλαγχάνοντες, qui sortitò aliis sublegebantur, ac veluti succenturiabantur, ἑκάστῳ γὰρ τῶν λαχόντων ἕτερος ἐπιλαγχάνειν ἐνομίζετο, ἵν' ἐὰν ὁ πρῶτος λαχὼν ἀποδοκιμασθῇ, ἢ τελευτήσῃ, ἀντὶ ἐκείνου γένοιτο βουλευτὴς, ἢ ἄλλος ὁ ἐπιλαχών. id est, Vnicuique enim sortitò delecto alterum sortitò sublegere mos erat, vt si cuius priore loco sors exiectat, præteriretur, aut ei quid accederet, sub sortito ille allectus pro eo, vel in Senatu censendi locum, vel magistratum gerẽdi adipisceretur. Aeschines ἐν ταῦτα εἰσέρχεται δημοσθένης οὔτε λαχὼν, οὔτ' ἐπιλαχὼν, ἀλλ' ἐκ παρασκευῆς πριάμενος. De qua re si multò plura videre velis, lege Budæũ in illis iisdem Commen. linguæ Græcæ.

65 Apud Ro. legationes sortibus ducebantur.

Sed vt ad Romanos redeamus. Apud eos quoque legationes sortibus ducebantur, quod satis constat ex illa Prisci Heluidij, & Marcelli Eprij contentione, apud Cornelium Tacitum li. 20. Nam cùm placuisset Senatui legatos mitti ad Vespasianum, Priscus eligi nominatim à magistratibus, Marcellus vrnam postulabat. Ille sorte & vrna mores non discerni dubitans. Hic vetera exempla opponens quæ sortem legationibus posuissent, ne ambitioni, aut inimicitiis locus foret. Tandemque vicit pars quæ sortiri legatos malebat, etiam mediis patrum annitentibus retinere morem.

66 Et ex multis iudicibus quis primus & deinceps sententiam diceret.

Apud eosdem ex multis iudicibus quis primus, quis secundus, quis tertius, & deinceps sententiam diceret, sorte decernebatur, vt satis patet ex eo quod scribit Cicero in oratione pro Aulo Cluentio Habito, iam toties citata. cuius hæc verba sunt, Ecce tibi huiusmodi sortitio, vt in primis Bulbo & Staleno, & Guttæ esset iudicandum. Nec dissimilis mos erat Syracusis, vt scilicet cùm de aliqua re ad Senatum referretur, si quando omnes tacerent (dicebat autem sua sponte qui volebat) sortitò cogebantur dicere, vt scriptis prodidit idem Tullius in 6. in Verrem actione.

67 Apud eosdē ex sorte in concionē prodibant.

Nam & inibi quoque mos erat, vt prodituri in concionem secundùm literarum ordinem quæ sorte ducebantur, in concionem prodirent. Cumq; Dionysius ille Senior, tum priuatus sortitus esset ius habendæ concionis per literam M. quispiam contemptui, vt verisimile est, illum habens, nulliusque aut ingenij, aut facundiæ existimans, mox intulit, μωρολογεῖς Διονύσιε, id est, garriendi potestatem sortitus es Dionysi. Est enim μωρολογία, fatua atque insulsa loquacitas. At ille subinde respondit μοναρχήσομεν οὖν, id est, monarchico igitur potiemur principatu, veluti illud elementũ non morologiæ, vt ille cauillabatur, vel concionis faceret potestatem, sed planè monarchici imperij mox futuri præsagium foret, vti etiam obuenit. quod à Plutarcho relatum est in impera torum apophthegmatis.

68 Sortes ex Virgilio.

Quid quod Adrianus ille Imperator doctissimus, apud Aelium Spartianum, Virgilianas sortes de Traiani erga se iudicio cõsuluisse dicitur. Illique hos versus obtigisse ex libro 6. Aeneid.

Quis procul ille autem ramis insignis oliuæ
Sacra ferens? nostro crines, incanaq; menta
Regis Romani, primam qui legibus urbem
Fundabit curibus paruis, & paupere terra
Missus in imperium magnum.

Clodio item Albino de fato suo consulenti his versibus Virgilianis, li. 6. Aeneidos respon sum est,

Hic rem Romanam magno turbante tumultu
Sistet eques, sternet Pœnos, Gallumq; rebellem.

Quod tradit Iulius Capitolinus in vita illius.

Alexandro quoque Seuero Imperatori optimo, cùm illi Heliogabalus insidiaretur, vt tradit Aelius Lampridius ad Constantinum Imperatorem, sors Virgiliana in templo Prænestinæ Vestæ talis extitit, ex eodem lib. 6. Aeneidos,

—Si qua fata aspera rumpens
Tu Marcellus eris.

Quin patulo ei sors huiusmodi obtigit ex eodem libro,

Te manet imperium cæli, terræq́, marisq́.

Et cùm posteà parentis hortatu animum à philosophia & musica ad alias artes traduceret, his eiusdem ipsius quoque est, illustratus, libro 6.

Excudent alii spirantia molliùs æra.
Credo equidem uiuos ducent de marmore uultus
Orabunt caussas meliùs, cæliq; meatus
Describent radio, & surgentia sydera dicent.

Tu

Tu regere imperio populos Romane memento,
Hæ tibi erunt artes, paciq; imponere morem,
Parcere subiectis, & debellare superbos.

Gordiano etiam Iuniori sorte contigerunt ea eiusdem Poetæ carmina ex eodem li.6. à patre ipsius sæpius recitata, vt in eorum vita retulit Iulius Capitolinus ad Constantinum,

Ostendent terris hunc tantùm fata, neque vltrà
Esse sinent: nimiùm vobis Romana propago
Visa potens superi, propria hæc si dona fuissent.

Quod vt ille tradit, ita quoque contigit.

Denique Claudio illi secundo, imperatori quoq; laudatissimo de se consulenti, vt author est Trebellius Pollio, obtigit ille versus ex lib. 6. Aeneidos,

Tertia dum Latio regnantem viderit æstas.

Nam & is biennium tantùm imperauit. Sed & ei sollicito de posteris hic item versus ex primo Aeneidos oblatus est,

His ego nec metas rerum, nec tempora pono.

Item de fratre Quintillo, quem consortem imperij volebat habere, sors exijt, ex illo ipso versu libri 6.

Ostendent terris hunc tantùm fata.

Quod verè contigit, vt qui decimoseptimo imperij die interemptus sit, vt tradūt ipse Pollio, Aurelius Victor, & Eutropius.

69 Ex Homero.

Sed & ex Homero quoq; illo virtutum omnium parente Iustiniano appellato, sortes rerū futurarum præsagia deprompta esse, testimonio est Socrates ille hominum sapientissimus ab Apolline iudicatus. Qui cùm quispiam in somnis recitasset versum illum Achillis ex lib. 9. Iliados,

Ἤματί κεν τριτάτῳ φθίην ἐρίβωλον ἱκοίμην.

Die tertio Phthiam fertilem ibo:

Mox Aeschini prædixit die tertio se moriturū, vti euenit, vt refert Diogenes Laertius, & Tullius li.1. de Diuinatione, vbi illum versum Homeri ita vertit,

Tertia te Phthiæ tempestas læta locabit.

Et meminit etiam Plato in Critone.

Sed & Marcus Brutus vir integerrimus & patriæ libertatis amātissimus, cū exploraee vellet sortem belli Pharsalici, in quo occubuit, incidit in illum versum Patrocli moribūdi Hectorem alloquentis lib.6. eiusdem operis,

Ἀλλά με μοῖρ' ὀλοὴ, καὶ Λητοῦς ἔκτανεν υἱός.

Sed me parca perniciosa, & Latonæ occidit filius. Quod à Plutarcho relatum est in vita ipsius Bruti, & Valerio Maximo, lib.1. tit.5. qui est de Ominibus. Opilio quoque Macrino super imperio cōsulenti obtigit locus ipsius Homeri lib.8. eiusdem operis,

Ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί,
Σὴ δὲ βίη λέλυται, χαλεπὸν δέ σε γῆρας ὀπάζει.

O senex, certè multùm iam te iuuenes fatigant milites,
Tua autem fortitudo soluta est, difficilis verò te senectus premit.

Is nanque iam Vetulus erat, & cùm annum & menses duos tantùm imperasset, ab Heliogabalo admodum iuuene imperio deturbatus, & vita priuatus est. Vt interim taceam Musæi vetustissimi poetæ sortes, quarū meminit Herodotus lib.7. Nec tamen istis sortibus fidem esse adhibēdam putarim. Nam nec ex paginis euangelicis sortes legere Diuo Augustino placuit, c. bi qui. 26. q. 2.

Ex Musæo.

70 Sortibus oracula dabantur ex poetis

Sortibus autē olim responsa & oracula dabantur, vti planè ostendunt multi antiqui authores. Lucretius lib.4.

Nequicquam Diuum numen, sortesq; fatigans.

Virgilius lib.3. Aeneidos,

Sic fata Deum rex
Sortitur, voluitq; vices, hic vertitur ordo.

Vbi id annotat Seruius. Et lib.4.

Nunc Lyciæ sortes.

Et libro 6.

Hic ego nanque tuas sortes arcanaq; fata
Dictamea genti ponam, lectosq; sacrabo
Alma viros, foliis tantum ne carmina manda.

Et libro 7.

Et veteris Fauni voluit sub pectore sortem.

Et paulò pòst,

Non patrio ex adito sortes, non plurima cœlo
Monstra sinunt.

Vbi Seruius scribit abusiuè sortes pro oraculis sumi. Ex quibus duobus postremis locis, de eadem re loquentibus intelliges sortem & sortes singulariter & pluraliter pro oraculo & oraculis poni. Tibullus lib.1. Eleg. 3.

Delia non vsquam quæ me cùm [illegible] ret vrbe,
Dicitur ante omnes consuluisse Deos.
Illa sacras pueri sortes, &c.

Et elegia 8.

Nec mihi sunt sortes, nec conscia fibra deorum
Præcinit euentus, nec mihi cantus auis.

Et lib.2. Eleg.5.

Tuq; regis sortes, per te præsentit aruspex,
Lubrica signauit cùm Deus exta notis.

Et paulò pòst,

Hæc dedit Aeneæ sortes.

Horatius in arte Poetica,

Tyrtæusq; mares animos in Martia bella
Versibus exacuit, dictæ per carmina sortes.

Quod de respōsis Apollinis interpretatur Acrō. Propertius,

Si quid Prænestis dubitas petit inscia forte?

Ouidius lib.1. Metamor.

Placuit cæleste precari
Numen, & auxilium per sacras quærere sortes.

Et alibi in eodem libro,

Mota dea est, sortemq; dedit, discedite templo.

Et lib.3. eiusdem operis,

Duræq; iubent Agamemnona sortes
Immeritam sæua natam mactare Dianæ.

Et libro 15.

Sic dicere vates
Faticinasq; ferunt sortes.

Faticinæ sortes.

Phoebea sortes.

Nam & alibi libro scilicet 3. eiusdem operis Phœbeas sortes appellat. Seneca in Hercule Oetheo,

Quærens hanc sortem mihi
Fatidica quondam dederat.

Fatidica sors.

Idem in Oedipo, actu 2.

In tempore ipso sorte Phœbeia excitus
Tiresias tremulo tardus accelerat gradu.

Plinius Iunior libro 8. Epistolarum ad Romanum, præsens numen, atque etiam fatidicum indicant sortes. Apuleius libro 5. Asini aurei, Sed Apollo quanquam Græcus, & Ionicus propter Milesiæ conditorem sic Latina sorte respondit, &c. Ante hos Ennius, aut quisquis is fuit, apud Ciceronem lib. 1. de Diuinatione,

Vt se edoceret obsecrans Apollinem
Quò sese uertant tantæ sortes somnium,
Ibi ex oraculo uoce diuina edidit
Apollo, &c.

71 Ex aliis scriptoribus.

Et ipse quoque Cicero, vt relictis poetis ad alios autores veniamus, in illo lib. 1. loquitur de oraculis quæ æquatis sortibus ducuntur. Et alibi item eodem libro loquitur de sortibus Iouis Dodonei. Et Cæsar quo loco loquitur de M. Valerio Procillo capto ab hostibus, ter con sultum vtrùm igni statim necãdus esset, an in aliud tempus reseruandus, sortium beneficio euasisse incolumen. Liuius 1. decad. lib. 1. non longè ante finem, Delphos ad maximè inclytum in terris oraculum mittere statuit, neque responsa sortium vlli alij cõmittere ausus, &c. Valerius Maximus libro primo, in princip. Prisco etiam instituto rebus diuinis opera datur: cùm aliquid commendandum est, precatione: cùm aliquid exposcendo, voto: cùm exsoluendum, gratulatione: cùm inquirendum sortibus. Et iterum eo. lib. 1. cap. 6. vbi de Lacu Albano. Cuius rei explorandæ gratia legati ad Delphicum oraculum missi, retulerunt præcipi sortibus, vt aquam eius lacus emissam per agros diffunderent. Rursumque eodem libro, capite octauo, vbi de Daphida loquitur. Inde cum iocabundus quasi delusa sacratarum sortium fide reuerteretur, &c. Ibi autem loquitur de eodem Delphico oraculo. Suetonius autē in Tiberio, capite decimoquarto, meminit sortium oraculi Geryonis. Et in Caligula, cap. 57. sortium Antiatinarum. Et in Domitiano capite decimoquinto, sortium Prænestinarum quibus vtrisque mors nunciata est. Et Prænestinarum quoque idem Suetonius in Tiberio, capite 63. & in Domitiano, cap. 15. & Lampridius in Alexandro Seuero, & ante eos Cicero libro secundo, de Diuinatione, & Propertius vti suprà diximus. Et Statius libro primo Syluarum,

Et prænestinæ poterunt migrare sorores.

Et vbiq; reperies sortes Apollinis, vt apud Hyginium, Fabularum c. 32. & 69. & 88. & 89. & 101. & 120. Et Apuleium li. 5. de Metam. de oraculo ipsius Apollinis Milesij loquentem, Ducite me, & cui sors addixit, scopulo sistite. De qua re etiam quædam videbis apud Alciatum nostrum lib. Parergon 5. c. 22.

72 Sorte ducti Senatores qui mēse Septembri & Octobri manerent.

Augustus Imperator, vt tradit Suetonius in vita ipsius c. 35. sanxit ne Septembri Octobrive mēse in Senatu vllos adesse alios necesse esset, quàm sorte ductos, per quorum numerū decreta confici possent. Sibiq; instituit consilia sortiri semestria, cum quibus de negotiis ad frequentem Senatum referēdis antè tractaret. Ex quibus apertè intelligis apud antiquos illos Romanos illis duobus mensibus Septēbri & Octobri Senatum frequentem, siue ordinarium, siue legitimum dimitti solitum: nec nisi quosdam sorte ductos manere, per quos Senatusconsulta facere, si quando necesse esset, quibus conficiendis certo numero opus esset. Cuius etiamnū quædam vestigia sequimur in nostris Senatibus Gallicis, quibus vacatio est à Senatu illis duobus mensibus, præter certum Senatorum numerum, qui ibi manere iubentur. Quanquam ne illud omittam, videtur ex eodem Suetonio in ipso Augusto. c. 52. huiusmodi annuam vacationem Senatus fuisse Nouembri & Decembri mensibus.

Vacationes Senatuum.

73 Vxores sorte duci solitas.

Romani ipsi in ducendis quoque vxoribus (quod magis mirum est) si quando controuersia intercedebat, sortitionibus vtebātur. Quod ex eo intelligere licet, quòd apud Plautum in Casina Chalinus seruus & Olympio villicus coniectis in sitellam sortibus super coniugio Casinæ sortiti sunt, forsque Olympioni contigit. Nam ea fabula, vt intelligas id Romanos à Græcis mutuasse, sumpta est à Græca Comœdia, cui ob id nomen à sorte Cleruminenis impositum est. Latinè Sortientes, vt prologus ipsius Plauti indicat. Quodque apud Suetonium in Tiberio c. 35. in fin. ipse Tiberius quempiam Quæstura mouit, quòd vxorem pridie sortitio ne ductam postridie repudiasset. Hincq; fortè videri posset dictum esse, sortiri vxorem & maritum, in l. fœmina. ff. de Senat. & in l. si rogatus. §. matrimonij. ff. de manu. vind. in l. cùm veterum. C. de dona. ante nup. & in l. 2. versi. q si per parentum. C. quan. & qui. quar. pars, li. x. vbi Luc. Pen. no. & l. vlt. C. de incol. eo. lib. 10. & §. 1. 36. di. & c. quia tua. 12. q. 1. Et Ruth. 1. 0. & Ecclesiastici c. 7. Et apud Apuleium li. 9. Meta. Pessimam, inquit, & ante cunctas mulieres longè deterrimam sortitus coniugem. Et Firmicum li. 3. Matheseos c. 8. in 7. loco. & lib. 5. c. 1. in horoscopo Sagittarij in 6. & in aliis pro pè infinitis locis. Atq; etiam sortiri matrimoniū in l. cùm te. C. de nupti. testa. Et sortiri vxoris coniunctionem in c. vna. 16. di. Et sortiri torum apud Senecam Tragœdiographū in Octauia, actu 2.

Sortiri vxorem & maritum.

Sortiri matrimonium.

Sortita fratris more Iunonis toros.

Corne-

74 *Germanos fortiũ obseruasse.*

Cornelius Tacitus in eo libro, quem de moribus Germanorum elegantissimè scripsit, Germanos ipsos sortes, vt qui maximè, obseruare tradit, moremque sortium, quibus vtebantur, describit. Ante eum autem Cæsar lib. j. Commentariorum de bello Gallico scribit apud ipsos Germanos eam esse consuetudinem, vt matresfamilias eorum sortibus declararent, vtrũ prælium committi ex vsu esset, necne. Et vt idẽ paulò ante finem eius libri tradit, illas quoque de morte captiorum in bello sortibus consulere solere.

75 *Fratres sortiuntur, vter eorum maneret, vt ille in aliam regionẽ abiret.*

Cùm ingens aliquãdo fames inuasisset vniuersam Lydiam, Tyrsenus, aut vt alij vocant, Tyrrhenus & Lydus Atyos tyranni Lydorum filij habito super hac re consilio, bifariam populares suos diuisere, ea lege, vt alter eorum domi cum suis remaneret, alter verò ad quærendas nouas sedes egrederetur. Huiusque rei arbitrium sorti commiserunt, contigitque vt extractis sortibus profectionis conditio Tyrseno obueniret. Ideóque præparatis nauibus cũ suis illas ingressus prospera vsus nauigatione in Italiam peruenit, ibíque accolas huius loci strenuè domuit, regionemq; illorũ obtinuit, & à suo nomine Tyrseniam appellauit, quod à Velleio Paterculo li. 1. Romanæ historiæ proditum est, & Seruio lib. 2. Aeneid. in eum locũ Vbi Lydius arua, inter opima virum &c. Et rursum lib. 8. in eum quoque locum vbi Lydia quondã Gens bello præclara, & Nicolao Leonico lib. Variarum historiarum 3. c. 52. vbi tamen neutrum non citat, nec alium vnde id acceperit, vti nec semper aliàs fecit in vniuerso illo opere. Verùm Myrsilus Lesbius in libello de origine Italiæ & Tyrrhenorum, id omnino reiicit veluti cõfictum & contrarium ei quod scribit Xanthus Lydius in patria historia. Sed quicquid sit de ea. Non dissimiliter Lampeto & Marsepia Getarum reginæ sortitò tentatũt, vtra earum in regno ipso manens fines patrios tueretur, vtraue in alienas regiones exercitum duceret eas subactura, & imperio coniunctura, vt tradit Iornandes in eo libro, quem de Origine Getarum scripsit. Qui & ipse eodem libro scribit Theodemirum Regem Gothorum, & Germanum missa sorte alterum in partem Italiæ, alterum ad Regnum Orientale accessisse.

76 *Sortiũ exempla ex Aristotele.*

Et vt aceruatim alia quædam hic tãdem colligamus, scribit Aristoteles li. 4. Politicon c. 5. vtile esse quibus est consiliorum potestas, aut suffragio, aut sorte deligi. Sed & vtile quoque esse, si maior sit numerus popularium quàm Reipublicæ gubernatorum, aut non omnibus proponi præmium, sed iis qui numero Patritiorum pro portione respondeant, aut sorte plures à consilio reiici. De quo & idem multò plura in cap. sequen. Et lib. eiusdem operis 5. c. 3. A largitionum, inquit, corruptela sine seditione mutantur Respublicæ, vt in Hæræa ciuitate. quòd enim legerent eos qui suffragia largitione corrupissent, electio in sortitionem mutata est. Et lib. 6. c. 1. aut vt alij diuidunt 2. Quòd si quis magistratus ex antiqua mutatione reliquus sit, tũ fas esse ei authoritatem imminuere, & à suffragiis ad sortitionem trãsferre. Et c. seq. Si pares eos esse cõtigerit, communem hanc esse cõtrouersiam putandum est, vt si nunc inter duas partes diuisa sit concio, aut iudicium. Aut enim sorti res committẽda est, aut aliud tale faciendum.

77 *Ex Cicerone.*

Et vt ad alios authores accedamus, Cicero li. Officiorum 3. Quid, inquit, si vna tabula sit, duo naufragi, hique sint sapientes, sibi vterq; rapiat, an alter cedat alteri? cedat verò, sed ei cuius magis intersit vel sua, vel Reipublicæ causa viuere. Quid si hæc paria in vtroque? nullum erit certamen, sed quasi in sorte, aut in micando victus alteri cedet alter. Hæc ille. Est autem micare, vt id obiter dicam, sortiri digitis, vt scribit Nonius Marcellus huius loci, & aliorum authoritate. Idẽ in oratione pro Cn. Plancio: virùm id sortis esse vis, an eius qui eam legem ferebat? Si sortis nullum crimen est in casu: idem in 3. Philip. Prouinciarum religiosam sortitionem appellat. Et paulò pòst sortitionem diuinam. Apud Liuium lib. 1. Tarquinij duo filij cum accepissent responsum ab Apolline Delphico eum summum imperium Romæ habiturum, qui primus osculum matri tulisset, ipsi inter se vter prior cùm Romam rediissent, matri osculum daret, sorti permiserunt. Apud eundem 1. decad. lib. 4. Delectum, inquit, haberi non ex toto passim populo placuit, decem tribus sorte ductæ. ex his scriptos iuniores duo Tribuni ad bellum duxere. Sed & lib. 5. tradit Ambigatum Celtarum regem ob abundantem plebis multitudinem Bellonesum & Sigonesum sororis filios in alias, quas Dij dedissent auguriis sedes, ostẽdit. Sigonesо autem sortibus datos Hercinios saltus, Bellonesо Italiam.

Micare quid sit.

Ex Liuio.

78 *Ex Diodoro Siculo.*

Diodorus Siculus lib. 4. Bibliotheces scribit, ad custodiã insulæ Ophiadis custodes sorte fuisse diuisos ab Aegyptiorum Rege cui ea parebat, ne quis furto lapidem Topazion, quo ea insula abundat, subtraheret. Et lib. 5. eiusdẽ operis tradit, quòd cùm Theseus & Pirithous communi consilio Helenam rapuissent, Athenasque aduexissent, iacta inter eos sorte vtrius ea sponsa futura esset, sorte Theseo obtigit. Idem lib. 11. eiusdem operis scribit Siculos quicquid publici relictum agri accessisset, per ciuium capita quæque suis distributa sorte tradidisse. Et alibi eodem libro, Aegestæos, & Lilybæos agrum ad Maxarum fluuium positum pro sorte distribuisse tradit. Et paulò pòst agrum Chersonesum sorte quoque mille ciuibus distributum fuisse. Et lib. 12. Sybarienses

agrum Thuriorum mœnibus finitimum pro sorte īrē distribuisse. Et paulò pòst, ipsos Thurios eundem quoque agrum rursus æqua sorte inter se distribuisse, vt iā intelligas id vbiq; fieri solitum, quod & videri potest ex his quæ diximus suprà, nu. 5. sed & aliàs.

79 *Ex Plutarcho.*

Plutarchus in Solone tradit illum ἐν δημοσίῳ præbuisse epulum, quod παρασιτεῖν quasi accubare vocauit, non enim eundem permittebat cibari eo loco sæpius. Si is autem cui sorte obuenerat, recusasset, plectebatur: quoniam illud plus æquo appetentis, hoc superbi & nimis fastidiosi, communia contemnentis esse putaret. Idem in Pericle, In octo, inquit, partes vniuersam multitudinem partitus, sortibus vtebatur, & cui alba faba contigisset, huic permittebatur in conuiuiis, atque otio agere, cæteris pugnantibus. Ideo etiam aiunt eos, quibus res quæpiam suauiter succedunt, eum diē album ab alba scilicet faba vocare. Hæc enim sunt verba illius, ὀκτὼ μέρη διελὼν τὸ πᾶν πλῆθος ἀπεκλήρου. καὶ τοῖς λαβοῦσι τὸν λευκὸν κύαμον εὐωχεῖσθαι, καὶ σχολάζειν παρεῖχε, τῶν ἄλλων μαχομένων. διὸ καὶ φασὶ τοὺς ἐν εὐπαθείαις τισὶ γενομένους λευκὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἀπὸ τοῦ λευκοῦ κυάμου προσαγορεύειν. Apud eundem Plutarchum problematon Græcorum, c. 151. Lucippa, Arsinoe, & Alcathoe Minyj filiæ furore percitæ cùm carnibus humanis vesci cuperent, de filiis inter se sortitæ sunt. Idem in Nicia autoritate Theophrasti, tradit cùm de pacis conditionibus inter Athenienses, & Spartanos conuenisset, atque captiuos homines agrosque & ciuitates inuicem capias vtrique reddendas statuissent, sorte discerni placuit qui'nam priores reddendo esse deberent, Niciamque clanculum eos qui ducendis sortibus præerant, pecunia corrupisse. Idem in Antonio scribit ipsum Antonium, & Cleopatram inter se sortitos fuisse, cùm se mutuò ad cœnā inuitassent vter eorum inciperet. Idem in Timoleone tradit quod cùm inter suos duces contentio, esset qui primum traiciendi fluminis Damyriæ, & aggrediendi locum haberet, Timoleon hanc controuersiam partibus decernere voluit, & ducum singulorū annulos in sua chlamyde coniectos permiscuit. Idem in Parallelis, cap. 66. quòd cùm pestilentia Lacedæmonem vexaret, relatumque esset oraculum ex Apolline finem mali fore, si quotannis virginem quampiam generosam immolarent, sorte eam virginem assumebant. Et c. sequen. idem tradit de Phalerorum pestilentia, vt scilicet in sortem vocarent, quam immolarent. Apud eundem in Othone legiones sorte ordinem capiebant. Idem in Theseo tradit ipsum Theseū, & Pirithoum sorte contendisse vtri eorum Helena obtigeret. Idem in Romulo scribit, ex regibus ab Aenea ortis Numitorem, & Amuliū regnum pecuniasque, & aurum sorte partitos fuisse, & Numitori regnum, alteri aurum & pecunias contigisse.

80 *Ex Dionys. Halicarnasseo.*

Apud Dionysium Halicarnasseum libro Romanarum antiquitatum quarto: Etruscus vates asserit sortem non minimam esse partem speculationum in diuinatione, rectam interrogationem. Valerius Maximus libro primo, ca. primo, in principio. Prisco instituto rebus diuinis opera datur: cùm aliquid commendandum est, precatione: cùm exposcendum, voto: cùm exoluendum, gratulatione: cùm inquirendum, extis vel sortibus, &c. Et libro 8. cap. 16. vbi de Sulpitia scribit, ex omnibus matronis centum, ex illis autem decem sorte ductas fuisse, quæ de sanctissima fœmina iudicium facerent, quæ Veneris Verticordiæ simulachrum consecraret. Et Cornelius Tacitus libro tertio, scribit Tiberium quinque Consularium, quinque è Prætoriis, totidem è cætero Senatu sorte duxisse, apud quos solutis plerique legis nexus modicum in præsens leuamentum fuere. Idem lib. 5. scribit Togoniū Gallum orasse Tiberium deligere Senatores, ex queis viginti sorte ducti, & ferro accincti, quoties curiam inisset, salutem eius defenderent. Idem lib. 18. satis declarat legiones de ordine agminum sortiri solitos. Idem lib. 20. scribit sorte ductos fuisse, per quos redderentur bello rapta, quiq; æra legum vetustate delapsa noscerent, figerentque, & qui fastos adulatione temporum fœdatos exornarent, modumq; impensis facerent.

81 *Ex Suetonio. Cytharœdorum sortitio.*

Suetonius in Iulio Cæsare, cap. 41. declarat sorte capi solitos, qui acciperent frumentum ex publico: & si qui eorum vita decessissent alios sub sortitione in id deligi: Idem in Augusto capit. 13. tradit illum, rogantes patrem & filium pro vita sortiri, vel dimicare iussisse, vt alterutri concederetur. Sed & ibi c. 30. instituit vt regiones vrbis magistratus annui sortitò tuerentur. Et eodem in Nerone cap. vigesimoprimo, intelliges Citharœdos ex sorte in scenam prodire solitos, cùm scribit, Nomē suum in albo profitentium Citharœdorum iussit adscribi, sorticulaque in vrnam cum cæteris demissa, intrauit ordine suo. Apud eundem in Vespasiano cap. decimo, Vespasianus ipse sorte elegit, per quos rapta bello restituerentur. quod & nos suprà ex Tacito retulimus. Et in Tito cap. nono, ipse Titus curatores restituendæ Campaniæ è Consularium numero sorte duxit. Idem in Domitiano c. 4. scribit illum in albano celebrasse quotannis quinquatria Mineruæ, cui collegium instituerat, ex quo sorte ducti magisterio fungerentur. Sed & idem in eodem Domitiano cap. 14. prodit decretum fuisse, vt quoties Domitianus Consulatum gereret, Equites Ro. quibus sors obtigisset, trabeati, & cum hastis militaribus eum præcederent.

Nec

82 *Athletarũ & Pancratiastarũ sortitio.*

Nec tamen omittemus similem propemodum illi Citharœdorum sortitionē inter Athletas, & Panctatiastas apud Græcos obseruari solitam, ex Luciano in Hermotimo, Nam in argenteam, inquit, calpin, id est, vrnam coniiciebantur minutulæ sortes faba nō ampliores, eo ordine semper seruato, vt binis eadem elementi nota inscriberetur sortibus, pro Athletarum numero numerosioribus. Cùm autem tempus pugnandi impenderet, prodibant ex Athletis singuli sortem educturi: nec interim inspiciendi sortem ius erat, id prohibente mastigophoro. Peracto autem orbe Alytarches respiciebat sortes, atque ita dispēsabat, vt qui α, esset sortitus, cum eo componeretur, qui eandem literam eduxisset, atque ita deinceps Homogrammi certaturi prodibant. Sed id tamen demum fieri solebat, si certaturi pares fuissent. Quòd si quinque, aut septem coniiciebantur in vrnā, solitaria supererat litera, quæ antigraphum, siue antigramma non haberet, qui eam eduxisset, residebat expectans quandiu certarent alij, ingressurus mox cum fatigatis ingēs ipse & integer viribus, quod vtique fœlicissimū censebatur, hicque dicebatur ἔφεδρος, quæ dictio indicat nouissimum apud Sophoclem in Aiace flagellifero.

83 Iustinus li. 1. tradit Cyrum adhuc puerum inter ludentes pastores sorte Regem delectum fuisse, quod ei omen fuit futuri imperij. Idem lib. 21. scribit centum virgines & fœminas Locrēses sorte ductas, quas in templum Veneris quàm possent ornatissimas mitterent, vt voto cuipiam ex publico fungerētur. Plin. li. 33. c. 3. tradit Sesostrim Regē Aegypti annis quibusq; sorte reges singulos è subiectis iungere ad currum solitum fuisse. Apud Apuleiū lib. 4. Meta. Lattones sorte ducti noctibus excubabant speculandi gratia, ne scilicet inuenti deprahenderentur. Et paulò pòst sorte quoque ministeriū faciebant. Apud eundem in lib. de Mundo, Reges Persarum stipatores habebant regalium laterum, qui tutela peruigili custodiam per vices sortium sustinebant. Lampridius in Heliogabalo, eum tradit sortes conuiuales scriptas habuisse, quales inibi describit, huncq; sortis morem primum instituisse, & ad sortem scenicos vocasse eo modo, quem ibi describit. Flauius Vopiscus in vita Probi tradit sorti cōmissum fuisse, cui equus velocissim⁹ cederet, scribitq; ipsi illum cessisse. Sūt qui Sortē pro Deo cultam fuisse tradunt, vt videre licet apud Plinium lib. 2. c. 7. vt cuius mater Fortuna, vt dicemus infrà, num. 87. Dea plerisq; fuerit existimata. vnde illud Iuuenalis,

Sed te nos Fortuna Deū facimus, cæloq; locamus.

De quo plurima videbis per Lilium Gregotiū Gyraldum de Diis gentium, Syntagmate 16. Sunt quoque qui Lachesim secundam Parcarum à sorte dictam putant, aut quòd Sors ea sit, vt existimat Fulgentius, aut quod vt alij arbitrantur, quòd fatū sortiantur, παρὰ τὸ λαγχάνειν τὸ τι προσῆκον.

84 *Cōtra sortes*

CONTRA istam opinionem, quæ hanc controuersiam sortis iudicio committit, multa adduci possunt, quæ sortes improbant, vide licet c. 1. 26. q. 1. & c. non statim, & c. bi qui, & c. non exemplo. 26. q. 2. & c. aliquanti, & c. sortes. 26. q. 5. & c. vlt. extr. de sortil. Et quod dicit Bal. loquens de hoc nostro casu in §. itaq;, col. vi. in prœmio ff. iudicium fortunæ remotum esse à ratione. Ideoque nec rationem ipsam, nec intellectum debere se cōmittere huic fortunæ, quæ sæpissimè præfert iniquū æquo, nec rectè iudicat, vt not. in l. sed an vltro. §. vlt. ff. de neg. gest. Et paulò pòst, Oportet (ait) intellectum omnia determinare, & quàm paucissimè fortunæ committere. l. 2. ff. de condi. & demonstra.

Fortunæ iudicium à ratione remotum.

85 *Ad idem.*

Sed & idem Bald. in c. licèt caussam, col. 7. ver. opp. quod Papa, de proba. de sorte loquēs. Non est (inquit) iustum, vt opes nostras committamus casibus fortuitis, & incertis. l. quæ fortuitis. C. de pig. act. Nam fortuna est nutus Dei nobis incertus: vel si est altera natura in cœlo habens dominium caducorum, non debemus nos immiscere eius officio. Quinetiā Alci. in d. l. 2. §. ex his, nu. 25. dicit id sortis iudicium esse periculosum, & subiectum fortunæ, non rationi. Ob quod non assentitur op. Bart. ibi, de qua suprà diximus.

Sortis iudicium periculosum.

86 *Ad idem.*

Quibus adde sententiam Ciceronis, qui & id sortis iudicium appellat iudicium fortunæ, in oratione pro Aulo Cluentio Habito, sin autem sortiri ad pœnam, atq; hominum delictū fortunæ iudicio committere minimè censoriū est: certè in multorum peccato carpi paucos ad ignominiam & turpitudinem nō oportet. Nam & idem Cicero lib. 2. de diuinatione. Dicendum (ait) igitur putas de sortibus? Quid enim sors est? idem propemodum quod micare, quod talos iacere, quod tesseras: quibus temeritas, & casus: non ratio, nec consilium valet. Tota res est inuēta fallaciis, aut ad quæstū, aut ad superstitionem, aut ad errorem. Idque multis rationibus & exemplis probat. Suprà autem num. 75. docuimus quid sit micare. Isocrates autem in Areopagitico, scribit sortitionis gubernatricem esse Fortunam.

87 *Ad idem.*

Sors fortunæ filia.

Nec mireris, quòd Bal. noster, & Tullius sortem vocarunt fortunæ iudicium, id enim nolui silentio præterire, quandoquidem Sors τύχης, fortunæ filia est, vt scribit Euripides,

: Τὸν τῆς τύχης παῖδα κλῆρον.

Et ex eo repetit Plutarchus, aut quisquis is fuit, dubitant enim nōnulli de authore huius libri, cui titulus est, πότερα τῶν ζώων φρονιμώτερα, χερσαῖα ἢ θαλάσσια, id est, Vtra animalia sunt prudentiora, terrestria, an marina. Nam & τύχη Græcis vtrunque significat, & fortunam,

& sortem. Quanquam sunt qui apud Euripidem, non τύχης legunt, sed ψυχῆς, tanquam sci licet sors sit animæ filia, quæ scilicet, vt scribit Cælius Rhodiginus libr. Antiquarum lectionum 29. c. 22. posterioris æditionis, diuiti nō contribuens τὸ φρονεῖν, hoc est, honorem præcipuum, sed vt conuenit pauperem abiectumque surrigit: magnum verò & potentem æqualitati assuefacit, nec molestè, sed moderatum agere hilariter. Et ita legitur apud ipsum Plutarchum Sympos. decad. 3. proble. 10. nisi ibi mendum sit. Sed prior lectio magis mihi placet. Cui adstipulatur illud Martiani Capellæ libro primo de nuptiis, Philologiæ & Mercurij de fortuna, Tunc enim omnium garrula puellarum, & contrario semper fluibunda luxu, leuitate pernix desultoria gestiebat. Quam alij sortem asserunt, Nemesimque nonnulli, Tychenque complures, aut Nortiam. Cæterùm & de huiusmodi fortunæ iudicio ex Iurisconsultis habes, ne illud ignores in l. seruus. ff. de stat. homi.

88 Cornelius tacitus lib. 12. scribit Augustum permisisse Senatui deligere præfectos, dein ambitu suffragiorum suspecto sorte ducebantur ex numero Prætorum qui præessent, neque tamen id diu mansisse: quia sors deerrabat ad parum idoneos. Dionysius autem Halicarnass. lib. 1. Antiquitatum Romanarum, laudat Romulum quòd neque venalia, neque sorte diuidenda fecisset sacerdotia. Basilius quoque Magnus in Exameron 8. sex dierum congressione 8. de apibus loquens. Rex (inquit) apud ipsos non suffragiis est constitutus. Nam imperitia populi sæpenumero pessimum omnium in magistratum assumit, non sorte potestatem est assecutus. Sortium enim concursus ad omnium pessimum, deterrimumque pertæpe deferunt magistratum. Philostratus autem in vita Apollonij, lib. 3. reprehendit illum morem, de quo suprà diximus Aegyptiorum, qui sacerdotes sorte deligebant: atq; Græcorum, qui iudices, quos Indis Olympicis præficiunt, sorte etiam assumebant. Sorti nanq; illos electionem committere, quæ prudentiæ nihil habet, ita vt possit etiam pessimus quisq; sorte assumi.

89 Et ne omittā Poetas, Linus Thebanus poeta vetustissimus, vt qui Apollinis & Terpsichoræ, vt plurimi volunt, siue Mercurij & Vraniæ, vt alij malunt, filius fuit, de huiusmodi sortibus ita scripsit apud Stobæum sermone περὶ φρονήσεως.

Φράζεο δὴ σπουδὴν ἐντυνάμενος δι' ἀκουῆς
Μῦθον ἡμέτερον, ἀτραπὸν περὶ παντὸς ἀληθῆ:
Κῆρας ἀπωσάμενος πολυπήμονας αἵτε βέβηκαν
Ὄχλον ἀνισῶσαι, ἄτας περὶ πάντα μεθεῖσαι,
Παντοίαις μορφαῖς χαλεπῶν ἀπάτημαθ' ἔχουσαι.
Τὰς μὲν ἀπὸ ψυχῆς εἴργειν φυλακαῖσι τόσοισι.
Οὐ γάρ σε καθαρμός, ὅς τε δικαίως ὁσίως τε
Εἴκεν ἀληθείῃ μισέεις ὀλοὸν γένος αὐτῶν.

Considera studium intendens, audiendo
Sermones nostros, viam in omnibus verā:
Sortes reiice damnosas, quæ & impiorum
Multitudinem excitantes damnis omnia innoluunt
Variis, formarum periculosarum imposturas habentes.
Has quiē ab animo arcere studiosè cogita.
Hæc enim te purgatio omnino verè sanctificabit,
Si verè oderis perniciosum genus ipsarum.

Sortes damnosæ dānis varijs omnia inuoluūt.

90 Sed cui addere poteris quod Apuleius lib. 9. Metamorphos. significans has omnes sortes vanas esse, & futiles tradit sacerdotes Isidis commentos nouum genus quæstus: euocata enim sorte vnica pro pluribus casulis (aut vt alij legunt capsulis, aut vt alij, calibus) consulentes de rebus variis plurimos ad hunc modum cauillatos. Sortem autem hāc fuisse: ideò coniuncti terram proscindunt boues, vt in futurum læta germinent sata: sū si qui matrimoniū sorte cooptantes interrogarēt rem ipsam, responderi aiebant, iungendos connubio, & satis liberum procreandis. Si possessiones præstinaturus quæreret, meritò boues, vt & iugū, & arua sementis florentia pronuntiari (sine vt legere malo prænuntiari) Si quis de profectione solicitus diuinum cuperet auspicium, iunctos iam paratosq; quadrupedum cunctorum mansuetissimos, & lucrum promitti de glebæ germine. Si prælium capessiturus vel latronū factionē persecuturus, vtiles necne processus, sciscitaretur, additā victoriam sorti, præsagio contendebant: quippe ceruices hostium iugo subactum, & prædam de captiuis vberrimam, fructuosamque capturi. Et subiūgit, Ad istum modum diuinationis astu captioso corrasērat non paruas pecunias. Ex quibus planè intelligis has diuinationis species nihil aliud esse, quàm meram imposturam.

91 Et illa quidem in vniuersum. Sed quod ad quæstionem nostram priuatim pertinet, quæ quidem quæstio facti potiùs est, quàm iuris, vt dicit rex. in l. eidem erit. ff. de sta. ho. Omnes propè in eā sententia sunt, in huiusmodi quæstionibus facti nunquam sorti locum esse, sed vt qui factū allegat, idipsum probet, per l. ei qui. ff. de probat. & l. actor. C. eo. tit. cum sim. Nam ita voluit glo. in l. 1. in verbo, prohibebit. & ibi Salyc. col. antepe. versi. nec ob hæc verba. C. vti possi. Iac. Bel. Cy. Ia. Bu. Alex. & Corn. in d. l. vlt. C. com. de leg. Io. And. Pan. & Io. Ana. in d. c. vl. de fortil. Io. And. Imo. col. 6. qui illam glo. dicit sing. Panor. & Fely. in d. c. licet causam, de proba. vbi ex hoc damnat gl. ibi, de qua diximus suprà, num. 18. nec hic longè. Bart. in l. si duo, in prin. col. 2. versi. alij dicunt. ff. vti possid. Nicol. Neapo. Imo. Raph. Co. Pau. Ca. Alexand. & Iaf. in d. l. huiusmodi. §. vlt. ff. de legat. 1. ex quibus ipse Imo. Alexan. & Iaf. dicunt etiam illam sing.

Sorti nunquam locum esse in quæstionibus facti.

sing. Ang. io d. l. sed cùm ambo. ff. de iudi. Imo, in c. in nostra, de testib. vbi & eam gl. dicit not. reprahenditque etiam glo. ibi, de qua & nos suprà diximus, nu. 17. facit præterea. Floria. io l. itinere. ff. de setui. rust. præd. Ange. Aret. in §. sed si ex testamento, col. 2. nu. 8. Instit. de satisda. tut. vbi & illam glo. dicit sing. & d. §. optionis, Instit. de lega. Barb. in d. l. 2. §. ex his, col. 13. & ibi Iaf. qui item illam dicit sing. col. 7. versic. circa ergo secundam quæstionem. & ibi quoque Lancel. Gali. col. 5. versi. quinta sit conclusio, ff. de verb. oblig. Fely. in d. c. capitulum sanctæ crucis, col. pen. de rescript. & Franc. Ripa in repe. l. quominus, num. 39. ff. de flumi.

92 *Contra prædictam opi. Sorti non esse locu cùm de præiudicio tertij agitur.*

Sed aduerte, quia licèt omnes, vt diximus, vbique id teneaut, tamen Philip. Deci. in d. c. licèt causam, col. pen. versic. secunda conclusio, de probat. intrepidè tenet contrarium, ea ratio ne motus, quòd sorte sunt permissæ pręterquã in casibus prohibitis, vt suprà diximus nu. 13. alia glo. Nec reperiuntur magis prohibitæ in quæstione facti, quàm iuris. Nam in d. l. duo sunt Titij, quam plerique in contrarium allegant, aliud est quod impedit controuersiam sorte dirimi, quia agebatur de præiudicio tertij, scilicet pupilli: quo quidem casu res ad iudicium sortis non reducitur, vt nuncupatim voluit glo. loquens etiam de præiudicio pupilli in simili fermè casu, in d. §. sed si ex testamento, versi. sin autem, in verbo, partes, Instit. de satisd. tut. Cy. & cæteri in d. l. vlt. C. com. de lega. Bal. in l. si duas. col. 1. ff. de excus. tut. Ange. in d. l. si cùm ambo. ff. de iudi. & omnes propè de hac re loquentes.

93 *Idem ius in antecedenti in consequenti.*

Igitur cũ nulla sit diuersitatis ratio in quæstione facti & iuris, quantùm ad hanc rem pertinet. Cur aliud in vno statuemus quàm in altero, & potissimum cùm ex facto ius oriatur. l. si ex plagis. §. in clivo. ff. ad leg. Aqui. & l. duobus §. si ei qui, & §. vlt. ff. de iureiur. Nam ea iura ad id allegari solent. Et præterea simile ius statoendum sit in antecedenti & consequenti. l. ad rẽ mobilem, & ibi glos. ff. de procur. & l. ad legatum, eo. tit. & §. idem iuris, & ibi etiam glo. Insti. quib. ex cau. manu. non pos. cum si. Et hanc opi. sequi videtur Anto. cuius Decius non meminit, in d. c. vlti. ad fin. de sortile. dum allegat glo. in d. c. licèt causam, de probat.

94 *Sorti non esse locum, nisi petatur saltem ab altera partium.*

Et si eam opin. teneas vt possit huiusmodi res sorti committi, hoc intelligas si ambæ partes, aut certè etiam altera partium contendentium id requirat. Nam vtroque inuito id non fieret. Quin in rebus omnino indiuiduis sese mutuo concursu impedirent, per tex. in l. quoties. ff. de vsus. amit. & expresse voluerunt Cy. Iac. Bo. Bar. Sal. Aug. & Philip. Corn. in d. l. vlt. C. cõ. de leg. Io. And. in d. c. licèt causam, col. vl. de proba. & in c. vlt. & ibi quoq; Pan. ante fi. & Io. Ana. col. antep. de sortil. & Bar. in d. l. huiusmodi. §. vlt. ff. de leg. j. & Flo. in d. l. itinere. ff. de serui. rust. præd. D. Cirier. in tract. Primogenituræ, in 9. quæst. col. 5. versic. si tamen velis, Imo nec altero inuito, nisi vt dicam infrà, in fi. huius 17. quæstionis.

95 *Sorte rei iudicata appellationem nõ admitti.*

Sed & illud postremò annotauerim, quòd si res sorte diiudicata fuerit, non poterit appellari: quia tunc grauamen infertur à fortuna, quæ in hoc mundo superiorem non habet, vt quæ semper errat, & multas rerum euoluit mutationes, vt sing. dicit Bal. in d. l. vlt. col. j. C. cõ. de leg. allegans. §. pen. in Auth. vt omnes obed. iudi. & sequitur Iason, qui id dicit sing. & perpetua memoria dignum ibi, & in d. l. huiusmo di. §. vltimo. colum. vltima. ff. de legat. 1. & Roman. in l. sed cùm ambo, quam legit cum l. in tribus. ff. de iudiciis. & Corne. consilio 145. licèt in hac, ad fin. lib. 4. & Catel. Cota. memor. incip. sortis diiudicatio. & Philip. Deci. in d. c. licèt causam, col. penult. versicu. & de sorte, de probat. & Hippo. Marsil. in repet. l. 1. nu. 140. C. de rapt. virg. Et ad id citat Cota illud Euripi dis, Fortuna cuncta versat in contrarium.

96 *Nec restitutionem in integrum.*

Nam nec hoc casu, quo scilicet res iudicata est sorte, datur etiam minori in integrum restitutio, vt sing. voluit idem Bal. in l. ait prætor. §. vlti. ff. de minori. dum dicit, quod si in diuisione minor optet deteriorem partem, is restituetur, nisi illi sorte contigerit, quia tũc vtitur iure communi: & contra aduersam fortunã non datur restitutio. Et idem propemodum dicit in l. verùm. §. sciendum, per eum tex. eo. tit. Ad cuius sententiæ confirmationem facit tex. in l. de fideicommisso. C. de transact. vbi quando ex incerto euentu quis potest consequi lucrũ & damnum, nullo modo lęsus dicitur, etiamsi damnum consequatur, vel si sit minor: nam in ea l. alter minor erat, de qua & nos plura diximus ad id nostrum propositum in reper. l. si vo quam, in verbo, donatione largitus, nu. 110. cæterùm superiora.

97 *Nisi intolerabilis sit deceptio.*

Sed id tamen intelligendum, modò non sit intolerabilis, quædam deceptio, ex eo quod etiam sing. dicit ipse Bald. in l. maioribus. C. com. vtriusque iudi. per illum text. iuncta d. l. 2. C. quan. & quib. quar. pars, lib. 10. quòd si fratris hæreditatem sorte diuidant, ex qua intolerabilis deceptio insurgat potest peti rem in melius reformari. & sequitur Ro. in d. l. sed cùm ambo, & consi. 471. lucrũ, in fi. & Philip. Fran. in rub. de appel. Corne. qui id dicit sing. d. consi. 145. ad fin. lib. 4. Paris Puteus in tract. de ludo, char. vlt. versi. an à sententia. Barb. in c. cùm dilecti, col. vlt. de elopt. & veod. & in d. c. licèt causam, col. pe. & ibi quoque Deci. vbi suprà, de proba. Hippo. Marsi. in d. l. j. vbi suprà, de rapto. & Catell. Cota, qui & id sing. dicit in d. memor. sortis diiudicatio. & D. Cirier. in tract. de primogenitura, lib. 2. quæst. 3. col. 56. in 8. prerogatiua.

98 *Ad idem.*

In quam sententiam dicit ipse Bal. quę nullus

lus illorum allegat, consi.72. cuius id caput est, factum super quo consilium petitur, in 2. dubio, lib. item 2. Diuisionibus esse standum nisi vltra dimidiam alter deceptus esset, vel nisi alteri beneficio minoris ætatis subueniatur, per d.l. maioribus. Etiamsi fiant sorte sicut moris est, licèt fortè quidam dicerent quòd fortuna similis sit ludo perditionis, vt maiori nullo modo subueniatur, minori autē sic, iuxta not. l. si minor. ff. de minor. Sed & ille subdit, ista non est bona similitudo, si in hoc casu fortuna æquiparatur bono & æquo iudici, per d.l. vlt. C. com. de leg.

99 *Quid igitur in nostro casu si post sortis iudicium constet quis sit primogenitus.*

Sed hæc tamen limitatio non posset procedere in hoc casu de quo agimus. Certum est enim ius primogenituræ ad alterum tantum cō tendentium pertinere: vter tamen is sit, incertum. Propterea ab initio quæstionem sorti cō mittunt eo animo, eo consilio, vt res alteri tantum ex sorte adiudicetur. Proptereaque alter non se potest dicere læsum, quamuis nihil consequatur. At in diuidenda hæreditate inter hæredes nihil tale est, quia certum est omnes hæredes suam legitimam portionem habere, propterea que si in diuidenda ex sorte hæreditate comperiatur vnum maxima ex parte læsum esse, quod certum est ad illum pertinere, nō mirum est si res reducēda sit in melius, vti etiam in nostro casu foret, si posteà liquido constaret non eum cui sors primogenituræ obtigit, sed alterum esse primogenitum.

100 *Quid si dolus interuenit.*

Sed quod haud dubiè verùm est, hęc omnia ita demum obtinent, si in sorte nullus dolus aut fraus interuenerit, vt in ea historia quam suprà, nu. 28. Darius ille primus, de Dario retulimus: & in alia de Cresphonte, nu. seq. inci. nam & in simili. In quibus vterque, scilicet Darius & Cresphontes regna alter Persarum, alter Messeniorum sorte fraudulenta consecuti sunt. Nam tunc nemo dixerit huiusmodi sorte sequēdas esse, cum semper fraus, dolus, captio, à quacunque re excludi debeat. d.l. maioribus. C. com. vtriusque iudi. & l. si vxori. ff. de aur. & argen. leg. cum si. Est autem prouerbium apud Sophoclē δραπέτης κλῆρος, id est, fugitiua sors, de re per dolum facta. Et vide quæ & nos dicemus in re non admodum absimili in 60. q. nu. 8. intelliges 2. & seq. & diximus in nostris retractib. ti. j. §. 24. glo. j. nu. 5. vt id, & seq.

101 *Reliqua de sorte.*

Et vt id caput, concludam, si quis pleniùs nosse cupiat an, quando, & quomodo sortes sint permissæ aut prohibitæ, legat Archid. in c. j. 26. q. 2. Io. And. in rub. de sortil. & in c. vlt. eo. tit. & ibi quoq; omnes scribentes Cyn. & alios in d.l. vlt. C. com. de legat. Omnes in d.l. huiusmodi. §. vlti. ff. de lega. 1. & in d.c. licèt causam, de probatio. Feder. Senen. consi. 284. domine reuerende, Alberi. in suo dictionario, in verbo sors. Luc. Pen. in d.l. 2. col. 3. in verbo, sortium. C. quan. & quib. quar. pars. Ioan. Fab. & Angel. Are. in §. optionis, Instit. de lega. eundem Aret. in §. 2. Institu. de satisd. Paul. Castr. in l. sed cùm ambo, quam legit cum l. in tribus, in fin. ff. de iudi. Maria. Soc. in tracta. de sortibus, ex quo se citat in rub. de libel. oblati. in 4. membro 8. arg. prin. ad fi. & Fely. in d.c. capitulum sanctæ crucis, col. pen. versi. sed an sortibus, de elec. & nouissimè Guil. Puntanum in d.l. 2. §. ex his, colum. 10. num. 11. ff. de verbo. obliga. & Alciatū lib. Parergon 5. c. 21. & Paul. Grillandum in libro quem nuncupatim scripsit de Sortilegiis, & Ioan. Oldendorpium, Actionum classe 4. arti. 21. nu. 10. eodemque vlti. Erē Theologis Diuum Thomam, in 2.2. quæst. 95. per totam eā quæstionem, præsertim artt. 8. & glo. ordin. & Nicol. Lyren. in c. 1. Io. & eundem Lyren. in c. 34. Nume. in fi. & in Prou. c. 16. in fi. & in c. 1. Actorum Apostolicorum.

102 *Quomodo cum opi. de sorte.*

Scio autem nonnullos de sortibus hæc scripsisse, Vetustos patres non solitos qualibet leui de causa mittere sortem, sed aut necessitate aut grandi vtilitate vrgente: nec nisi cum magna religione, reuerentia, expiationibus, ieiuniis, munditia, precibus, votis, sacrificiis, consecrationibus, cæterisque adhibitis religionū sacris mysteriis. Solere enim sacra ipsa operibus nostris rite præmissa, vt maximè diuinam prouocare voluntatem & beneuolentiam, diuinorumque spirituum præsentiam, quorum dispensatione sorte directa, requisitæ rei verā suscipimus voluntatem. Oportere igitur quēcunq; per sortes operātē accedere animo bene disposito, nō perturbato, nō distracto, & cum forti desiderio, firma deliberatione, ac cōstanti intentione sciendi id quod quæsitum fuerit. Præterea erga Deum puritate, castitate, sanctimonia pollentem, indubia spe, & firma fide sacris orationibus inuocare vt dignus efficiatur cui diuini spiritus congredientur, diuinaque voluntas innotescat. Quibus nonnihil subscribit quod Tullius in 1. in Verrem actione, quæ diuinatio dicitur, item que 2. sortium religionem vocat. Suprà autem satis diximus nunquā sortibus vtendum esse ad diuinationem, id enim ab omnibus prohibitum.

xvij. quæst. Secunda opinio.

1 *2. opin. de gratificatione.* *Leges quæ ad eam faciunt.*

AD SECVNDAM opi. quę dicit simpliciter esse locum gratificationi, faciunt multa iura quibus cauetur in rebus id genus gratificationi locum fore. Imprimis. l. vlt. ff. de religi. & sumpti. fun. quæ & hac dictione gratificationis vtitur, quę cum sit Scæuolæ eloquentissimi iurisconsulti, facit vt minùs verear vti ea dictione in hac significatione electionis vnius personæ aut rei ex multis. Quanquam scio alter accipi à probatis scriptoribus, & Vlpiano, in l. quia poterat. in fi. ff. ad S.C. Trebel. Eius autem l. vlti. vt

ad eam

ad eam redeamus, autoritate scribit Alberi. in l. scripturæ, col. 1. versi. quid de duobus. C. de fid. instr. post Guil. & Iaco. Aret. in suis quæstionibus statutorum, quòd si potestas iurauerit seruare statuta, & sint quædam sibi contraria, cæteris paribus, locus est gratificationi, quod seruare maluerit.

Alia. 2

Et alius tex. in l. 3. §. si cùm omnes, in princi. & ibi gloss. ff. de S. C. Sylla. vbi si seruus simul oibus dominis opem ferre non potuit, poterit eligere cui volet. Et ex ea not. gl. gratificationi locum esse. Qua l. innixus Accursius in l. si vt certo. §. nunc videndum, ver. quod verò, in verbo, saluas facere, in fi. & ibi Ray. And. Pisa. Alberi. Bal. Ang. ff. commod. dicũt, quòd si quis habeat duas res à duobus sibi commodatas, addit Ange. paris valoris, nec possit omnes ab incẽdio saluas facere, locus est gratificationi. Et ipse Bald. in l. 1. §. sed & si noxæ. ff. si ex noxa. ca. aga. ex eadem l. dicit quòd si seruus est duobus noxæ deditus, & vterque simul petat, erit locus gratificationi domini. Et idem Bal. in l. vlt. in fi. C. de testa. manu. quòd duobus simul idem pretium offerentibus pro re subhastata, locus erit gratificationi, & sequitur Firmi. in tract. gabellarum, in 2. parte prin. q. 9. & Fab. à monte S. Sab. in tract. de emp. & vendi. in 5. parte prin. col. 24. eiusdem partis, versic. quid autem fiat, & Fran. Ripa. in l. quominus, nu. 61. ff. de flumi.

Alia. 3

Suntque & alij plurimi tex. huic op. adstipulantes, quos hic aceruatim colligemus, in l. de die. ff. qui satisd. cog. & l. summa. versicu. sed si alij soluit. ff. de pecu. & l. ei apud. §. primo. ff. de posi. & l. in. summa, & l. si non sortem. §. vltim. ff. de condict. indeb. & l. planè, cod. titu. & l. in naue, in fi. ff. lo. cat. & l. si duas, in prinс. ff. de excusa. tut. & l. si quis à filio. §. primo. ff. de lega. primo, & l. si quia seruum. §. si inter duas, & ibi gloss. & Doctor. & §. seq. & l. cùm quidam, & l. statuliberum, in fin. & l. si mihi, & tibi, in princ. ff. de leg. 2. & l. pater filium. ff. ad leg. Falcid. & l. si non expedierit. §. vlt. ff. de bon. autor. iudi. possi. quæ lex est Pauli, & vtitur quoque verbo gratificandi in hoc sensu, & l. si Titius, ibi & gloss. ff. de verbo. obligat. & l. si Stichum. §. si decem. ff. de nouati. & l. fœminæ, & d. l. in quibus, & ibi Bal. C. de secun. nupti. & cap. 1. §. inter. & quod ibi no. Alua. & Cardi. Alexan. in 2. no. titu. de leg. Corra. & ca. per venerabilem. versicu. quod autem in electione, & ibi glos. in verbo, fauere, & Panorm. de elec. & c. cùm autem, & ibi gloss. de iure patro. & in ca. duobus, quod est pen. versi. quòd si forsan, & ibi gloss. in verbo, concurrant. Pet. Anc. Dom. & alij, de rescrip. lib. 6. & c. si quis iusto, & ibi etiam Pet. Anca. in 4. no. de elec. lib. 6.

4 *De duobus plaustris sibi obuiantibus.*

Hucque spectant multæ glo. videlicet, in l. 2. §. 1. ff. ne quid in loco publico, de duobus plaustris sibi obuiantibus, vt cæteris paribus forti sit locus, vtrum retrocedat, vt nos diximus suprà in 1. opi. huius quæst. nu. 20. quodque volui tãum gratificationi. quam glo. sequũtur Pet. Cy. & Bald. in l. per agrum. C. de seruit. & aqua. & nulla sortis mentione facta, sed tantum vt gratificationi sit locus, Bar. in d. l. 2. §. j. & Ange. in l. fluminum, in prin. ff. de dam. infect. Et alia glo. in l. 1. §. apud Iulianum. ff. depo si. Quòd si duo contendant se esse hæredes deponentis in solidum, & vterque vult satisdare depositario, is certè præferendus est, qui præuenit, & si simul veniant, est locus gratificationi. Et sequuntur Io. And. & Domi. in d. c. penul. de rescrip. lib. 6. Et quod voluit alia qnoque glo. in l. quod & lex. §. si tamen plures, in verb. eligendi. ff. de libe. homi. exhi. quòd si sint plures, qui eo interdicto expediri volunt, & ij quidem per omnia pares, locus est gratificationi, & sequitur Bar. ibi.

Alia item in l. duo iudices dati. ff. de re iudi. vti à multis citatur, quòd si vtraque pars æquè suam intentionem fundauerit, potest index ex discreto animi sui motu, solo Deo inspecto gratificari secundùm quam iudicet. nam & eam in id citat Bald. in c. licèt causam, col. 7. versic. glo. dicit, de probati. vbi eam dicit sing. & consi. 420. verba principis, col. 2. lib. 1. vbi etiam eã dicit sing. & consil. 481. vertente quæstione, circa medium, eo. lib. 1. vbi eam dicit no. & cõsi. 468. qualiter probentur, col. 2. li. 3. vbi eam quoque dicit sing. quod consi. repetitur consi. 445 ... oro 5. Tamen nulla est ibi glos. in meis codicibus, quæ id dicat. Nisi si quis id velit sumere ex eo quod dicit glos. prima, cùm dicit, vel hoc intellige in interdicto, vti possidetis, cũ vterque æquè probauit. Tanquam scilicet ex ea glo. Bald. illud assumat quod dicit, tunc posse iudicem litis victoriam adiudicare cui voluerit, si sint pares in probatione, de quo ampliùs Imo. Pan. Ca. Alex. & Iaso. ibi, & nos alibi quoque dicemus.

5 *An index possit gratificari in paritate probationum.*

Sed quicquid sit de eo casu, certè habemus aliam gloss. in cap. prætereà ducatus, in verbo, compellatur, titu. de proh. feud. alie. per Fede. Quòd si filij domini, aut etiam plures domini non conueniant inter se, cui vasallus præstet fidelitatẽ, is gratificabitur cui volet præstare, & sequuntur Iac. Bel. Bald. qui subdubitare videtur. Alua. Marti. Laud. Ioan. Ray. & Card. Alex. ibi, & ipse Marti. in cap. omnes, paulò ante fi. tit. si de feud. fue. contro. inter do. & ag.

6 *Vasallus potest gratificari cui ex dominis nõ conuenientibus fidẽ præstet.*

Nec desunt gloss. Iuris Canonici in hanc sententiam, videlicet gloss. in cap. ecclesia vestra. le 2. in gloss. vltim. in fin. de electi. quòd si duo fuerunt electi, singulaque omnia hinc inde paria, scilicet numero, dignitate, & meritis eligentium & electi, possunt ipsi eligentes procedere ad aliam electionem: & si iterum erunt in omnibus pares, poterit superior gratificari vni ex electis voluerit. De quo tamen vide Ioan. And. Petr.

7 *Duobus electis per omnia paribus an superior possit gratificari.*

Petr. Anca.& Panorm.ibi & aliam gloss.in ca. penulti.63. distinct.& Archi. qui illam prioré gloss.citat,in d.c.penul.de rescri.lib.6.& quod dicam infra,in 6.opi.nu.9.suntq; & gl.

8 *Patronis dissidentibus episcopus potest gratificari.*

Et vtrumcunque sit in eo casu, certè alia est gloss. illi finitima, quæ non adeo in dubium vocatur,in cap.si plures,in glo.prima, decima sexta quæstione septima, quæ dicit quòd si inter plures patronos non bene conueniat de electione,& illi sint pares numero, poterit episcopus gratiam facere,cui velit, quod & voluerũt alia gloss.Host.Ioan. And.Gaspar Calder.Card. Floren.& Panor.in d.cap. cùm autem, de iure patro.Inno.in cap.primo, in fin.eodem titu.ipse.Cardina.Floren.consi.90.in discussione, colum.2.versi.si verò in neutra. Domi.in ca.pen. in 7.no.de rescrip. libro 6. Cæsar Lambertti.in tract.de iure patro.in 25.articu.7. quæst.prin. ij.par.ij.lib.colum.2.nume.ij. & in 11.artic.4. quæst.prin. 3.partis,eiusdem lib.2. & latius in 1.artic.5.quæst. eiusdem operis. Sed tamen & super hoc vide Bal.in rub.de elect.col.1.versi. pone in electione.

9 *Alius casus.*

Sed & in hoc albo sunt glo.illę in c.si testes. in 1.glo.magna.4.quæst.3.& in cap. in nostra, etiam in gloss.magna, post medium, de testib. de quibus locuti sumus suprà in 1. opi. huius quæstionis,nu.17.facit prætereà, quòd in casu quem ibi ex illis retulimus, locus est sorti, vt ibi diximus,aut gratificationi. vtrunque enim in eis locis ponunt.Et gloss.in c.1.de Iudæis,ꝙ cum cuilibet permittatur Christianum Iudæi seruum redimere 12.solidis,per tex.ibi, Si plures simul eodemque tempore conuenerint ad huiusmodi redemptionem,locus erit gratificationi, & ibi eam simpliciter sequitur Hostien. de quo tamen vide quid dicam in seq. opi. nu. 4.& quod scribunt.

10 *Reus potest gratificari corã quo ex multis iudicibus compareat.*

Post glo.adferam & aliorum Doc.in eam ré sententias, quorum qui inter vetustissimos & doctissimos annumerari iure potest Petrus à Bel.Perti.in l.2.§.2.ff.si quis cautio, illud scribit,quòd si sint duo & ij quidem æquales magistratus, qui possint & quilibet per se cognoscere,& habeant diuersa tribunalia,& ambo simul & eodem tempore cognoscant: poterit reus vtri eorum velit gratificari, vt coram eo procedat, & sequitur Bald. in l.1.post princ.ff. de offic.Consu.Idem Pet. in §.1.Institu.qui,& à quib.manu.non po.tradit, quòd si duo impetrarunt mandatum ad beneficium vacaturum in aliqua ecclesia, nec constet vter prior impetrarit, quia vtrunque mandatum est eiusdem diei,locus est gratificationi.

11 *Si nõ constat ad quem ex filijs emphyteutæ veniat emphyteusis an dominus*

Hunc sequitur Ioan. And.tempore quidem paulò inferior, sed non autoritate,in addi. Specul.titu.de locat.§.nunc aliqua,ver.77.loquẽs da patre emphyteuta,qui voluit emphyteusim ad vnũ ex plurimis filiis institutis hæredibus peruenire,quem aliter nec nominantt nec designauit, ita vt incertũ sit de quo intellexerit. Eius enim rei electionem voluit ad dominum pertinere,per d.l.legato generaliter, & lege, si quis à filio.§.vlt.ff.de lega.1. Et illo(inquit) nõ eligente omnes succedant in ea emphyteusi, per l.cùm quidam.§.vlti. cum l.seq.ff. de leg.2. Et id quidem quò ad illam gratificationem sequitur & dicit no.Iason in l.2.char.pen.versic. tenendo hanc partem. C. de iure emphyt. Sed tu tamen hic omnino vide Caro.Rui.qui id reprobat, consil.36.prima quæstio.nu.7.& seq. li.2.& Doc.in l.si quis Titio.§.si hæres.ff.de le. ij. Vide tamen quid dicam in simili infrà in 6. opi.huius quæstio.nu.19.denique.

gratificabitur.

12 *Citatus ad diuersa & ea quidẽ paria iudicia potest gratificari.*

Huc pertinent duo dicta Barto. quem non immeritò omnes omnibus legum interpretibus(Accursium semper excipio) anteponunt. Primum in l.2.§.qui exhibendi,col.1.in fi.ff.de custo.& exhi.reo.quòd si quis vocatus fuerit simul, & ad eundem diem coram diuersis iudicibus eiusdem dignitatis,& eadem sit & æqua lis causa, locus est gratificationi corã quo malit comparere,quod & voluit Bal.in l.ij.§.j.ff.si quis cauti.& in l. Senatus, col. 2. & ibi etiam Saly.C.qui accu.non pos. Alterum est consi.x. viso statuto communis Tudertí, circa mediũ, quo respondit,quòd si ex statuto requiratur in testamento mulieris præsentia aut consensus duorum proximorum consanguineorum, si sint plures eiusdem gradus,locus est gratificationi.

13 *Io. Fab. alicubi Bar. castauit. In duobus testamẽtis eiusdem temporis iudex gratificabitur.*

Cui subiiciendum putarim aliud dictum alterius Docto.nec minoris autoritate nec iudicio,nec multo tempore inferioris,scilicet Ioã. Fab. quem tamen nonnulli antiquiorem faciunt. Sed is Bart. aliquando cuauit, videlicet in l. si quando. C. vnde vi. nisi mendum sit in codicibus qui circunferuntur, quod non potamus, cùm illum appositissimè & ex vero alleget. id quod nos obiter dicere voluimus. Hic in l.vlt.co.penul.C.de edic.Diui Adria.tol.scribit quòd si in casu illius l.non appareat quis litigatorum habet potiora iura, quia fortè proferantur duo testamenta eiusdem diei, nec appa ret verum prius sit aut posterius, neuterque eorũ possider,poterit iudex gratificari, per c.duobus,de rescript.lib. 6. De quo tamen vide quæ dicam infrà.

14 *Habitans in domo duarũ parochiarũ potest gratificari in vtra soluat onera.*

Nec hoc loco prætermittendus est Alberi. Rosat.illorum contemporaneus, nec minoris vir iudicij & eruditionis: qui autoritate Mar. Sil.suffultus, in 2.parte statutorum quæ. 141. cuius id exordium est, quæro etiam quæstionem disputatam, scribit quòd si quis habitat domum,quæ est duarum parochiarum,& promiscuè in ea habitat, poterit gratificari in vtra earum soluet onera & collectas,quæ ex statuto solui debent in parochia in qua habitat, per l. eius qui manumisit.§. Celsus. ff. ad municipes,sed vidi quæ dixi suprà in j.opi.huius quæ. nume.

nume. 17. cui confine, & in quinta opi. nume. 7. & hoc idem.

15 Hermaphroditus æqualiter in vtro que sexu gratificabitur virū se qui malit.

Quòd si Bald. in eam rem scripta, vltra alia multa quæ iam suprà ex eo diximus, in vnum colligere velim, certè multò plura ex eo solo, quàm ex vniuersis cæteris adferre possem. Sed satis erit aliaquædam commemoralle. Is igitur & post eum Angel. sed vterque post Guil. Cu. in l. quæritur. ff. de statu homi. dicūt, quòd si in casu illius l. neuter sexus alterum superat: poterit hermaphroditus gratificari cui sexui malit inseruire. Et idem quoque voluit ipse Angel. in l. idem erit, quam legit cum l. Arethusa, eod. titu. dū allegat Guil. Cu. vbi suprà. Ex hocque dicit in casu illius l. eum fore liberum, cui hæres gratificabitur. Sed & illud primùm de hermaphrodito ante hos voluit Host. in summa titu. de testib. §. qui testes.

16 Vasallus gratificabitur cui ex pluribus filys domini suppetias feret.

His concinit quod & ab eodem Bald. proditum est in l. j. in 23. quæst. ff. de rerum diuisio. quòd si dominus decedat relictis duobus liberis, quibus eodem tempore bellum sit cum externis quibusdam, nec possit vasallus vtrique suppetias ferre, poterit cui volet gratificari. Qd & ipsum in duobus dominis voluit Bertran. Caprio. in c. 1. titu. de for. fideli. & Ioan. Ray. in c. firmiter, char. 5. in paruis, versic. quæro vltimus qualiter, titu. proh. feud. ali. per Fede. Id quod etiam in alio seruitio (quod appellant) in diui duo debito pluribus liberis obtinere, vt scilicet possit vasallus gratificari cui id præstare malit, tenet Marti. Laud. & Cardi. Alexan. in c. omnes liberi, vterque colum. vlti. titu. si de feud. fue. contro. inter do. & agna. per d. l. 3. §. si cùm oēs. ff. de S. C. Syl. & alia quædam ex iuribus suprà citatis, de quo & tu vide quæ dicam infrà, in 5. opi. huius quæst. num. 5. eodemque vlt. A quibus non longè abest quod post Iaco. Ardi. voluerunt Iac. Aluar. & Card. Alexand. in capi. 1. titul. an mari. succe. vxo. quòd si vxor habeat vasallum, cuius auxilio egeāt ipsa vxor & maritus eius simul, poterit vasallus, vtri malit, in ea re gratificari, nec hoc vxor poterit conqueri. Et simile dicit Bal. con. 313. ista quæstio, paulò ante fi. lib. 3. quòd si quis habet duo domicilia in diuersis ciuitatibus, quæ bellum contra se inuicem mouerunt, potest alteri gratificari cui maluerit opem ferre, nisi clarè ius habeter, altera minimè per c. domino guerrā, ut hic finit &c.

17 De duobus rectoribus electis in discordia.

Adstipulatur præcedētibus & quod scribit idem Bal. in authen. habita, col. antepe. ver. dicto de scholaribus. C. ne filius pro patre, quòd si sint duo rectores electi in discordia, superior adeundus est, qui eos ad concordiam compellat, aut vtri placuerit deferat. Et ipse Bal. in l. cū inter. C. de fideicom. liber. post Cyn. in procemio ff. quòd si propositum sit præmium ei qui primus castrum ingressus fuerit, quod quidē præmium sit indiuiduum, locus est gratificationi cui detur id præmium, si plures simul ingressi sunt. De quo & tu vide quid dicam infrà in 4. opi. huius quæst. nu. 12. hucque etiam.

18 Et duobus electis in imperio. Et duobus paris dignitatis subeūtibus aliquid fieri quod simul peragi non possit.

Quodque tradit idem Bal. in procemio decretalium, colum. 2. versic. sed quid si est scisma, quòd si sit scisma ī imperio, quia fortè duo fuerint electi, locus est gratificationi. Et in ca. vlt. paulò antè fi. de dilati. quòd si duo paris dignitatis & potestatis quędā facienda eodem tē pore mandauerint, quæ simul peragi non possint, locus est gratificationi. Sed id quomodo intelligatur, videbis apud Specula. tit. de feud. §. quoniam, versicul. duodecimo, & seq. & Roma. consi. 47. vtsis necessariis, columna prima, ver. 2. ad idem iudicatur, & Barb. in l. si Titius, columna decimaquinta, versi. venio nunc ad aliqua. ff. de verbo. oblig.

19 Alius casus.

Nec rationis esset omittere quod ab eodem Bald. scriptum est ad nostram quæstionem pro pius accedens, in cap. 1. §. & quia vidimus, co lumna vltima, versi. extrà quæro, titu. qui feud. dar. poss. quod si actum sit, vt deficientibus masculis, feudum veniat ad vnam fœminam: si primogenita succedit in alia hæreditate, succedet & in hoc feudo, cæteris exclusis: alias dominus gratificabitur, argu. text. ibi, in verbo, quem dominus vellet. Et sequuntur Mart. Lauden. & Cardina. Alexand. ibi in fin. & Aluar. in cap. 1. columna penultima, versicu. quæro quid sit inuestitura, tit. de eo qui sibi & suis hæte. Iacob. à S. Geor. in tract. feudorum in verbo, & fœminis, columna tertia, versic. sed iuxta prædicta. Francisc. Cur. Iunior in tract. eiusdem titu. in 3. parte, char. 3. versiculo decimooctauo, & Carol. Rui. qui id dicit no. consilio 186. consideratis, columna tertia, nume. 9. libro primo, notat. de quo & nos diximus supra in prin. huius quæst. nume. 12. nec mireris.

20 Alius.

Sed & hic adiicienda alia duo eiusdem Bal. dicta, vnum in tract. protomiseos, colum. 3. ver si. sed quid si sunt æqualiter vicini, quòd stante statuto vt vicinus propinquior possit aduocare rem sibi vicinam alteri vēditam, si sint duo æqualiter vicini, præferendus est qui prior prouocauit. Quòd si eodē simul tempore prouocarunt, locus erit gratificationi, quod & nos diximus in tract. Rettactuum titu. 1. §. 11. glo. decima, numero secundo. Alterum vt à multis citatur, licèt reperire non potui, est in consi. quopiam incip. factum sub ista forma, quòd statutum loquens de maiore domus debet intelligi naturaliter de maiore natu & ætate. Qd si sint plures ætate maiores, erit locus gratificationi. Et ita illum refert & sequitur Petrus Anca. in repet. cap. primi, in vlt. quæstio. prin. versi. consuluit etiam Bal. de constit. & Ioan. Bapt. in repe. l. omnes populi. in 19. quæst. interpretationis declaratiuæ. ff. de iust. & iure.

21 De sepultura eius qui

Nullus, quod iam diximus, finis esset, si omnia Bald. dicta recensere vellem. Sed non omiserim

habet duas ecclesias.

scrim quod à Cardi.Flor.responsum est d.consilio nonagesimo, in discussione super illa quę stione amplè tractata, vti suprà diximus in pri. huius 17.q. nu.16. & quod in simili à Io. And. in addi.Spec.in rub.de parochi.tractatur de eo qui habet plures ecclesias in quibus æqualiter audit diuina officia, nec in eis habet maiorum sepulturã, nec ipse eligit sepulturam, concertaturque in vtra eorum sepeliri debeat. Concluditq; cæteris per omnia paribus locũ esse gratificationi episcopi. Et id inter cæteras opi. adductum fuerat à Ioan. And, vbi suprà. Quod & in simili casu videlicet in eo qui reliquit aliquid suæ ecclesiæ parochiali, cùm duas habetet, nec cõiecturis aut aliàs apparet de vtra sentirit, sintque omnia paria, vt episcopus gratificetur, voluerunt Hostien. Ioan. And. & omnes propè in cap. indicante, extrà de testa. Imolá. in c.relatum, le 2.ad fin.eodem, titu. Philip. Fran. in cap. cùm quis, columna vltima, de sepult. libro sexto. Verùm Ioan. Plat. in l. 1. circa mediũ. C. de munici.& orig. libro decimo, multis op. relatis, videtur i ea esse, vt hęres gratificari possit. Sed vide quod diximus supra nume. 14. nec hoc loco, & in 1.op. huius quæst. numero vice simoquarto, & quod producunt, & quę etiam dicam infrà in 4. opin. huius q. nume. 16. cui confine.

22 *In alternatiuis electio est debitoris.*

Sunt & qui ad hanc gratificationis opinionem afferunt quod dicere solemus, cùm plures res alternatiuè debẽtur, locum esse electioni, & sic, vt illi dicunt, gratificationi debitoris, rem scilicet quam malit soluere. l. plerunque. §. vltimo. ff. de iure dotium, & cap. in alter natiuis, de regul.iur.libro sexto, & vtrobique concord. in gloss. & Docto. An tamen id semper & quando procedat videbis apud Dyn. Io. And. & cæteros, in d.c.alter natiuis. Cy. in d.l. cùm quidam, C. de verb. signifi. Bal. in d.l. plerũ que. Sed ita vt omnino videas tex. glo. & Doc. in l. Lucio. ff. de lega. 2.

23 *Gratificationi nunquam locus est nisi in casibus à iure expressis.*

Denique illud in hoc capite gratificationis notandum est quod scribit Bald. (vix enim possimus eum relinquere) in cap. primo, columna penultima, tit. de ali. fue. quòd ius gratificandi nunquam competit, nisi in casibus à iure expressis; quia aliter id esset disponere de iure tertij, quod nemo facere potest citra illius cõsensum, per l. cum Hermes. C. locat. & l. dudum, C. de contra. empt. Et idem voluit Fran. Aret. consi. centesimoquadragasimosecundo, ex facto, columna penultima, versi. præterea dato, vbi tamen Bal. non citat, sed Ioan. And. in cap. in nostra, de testi. vbi id non ita expresse dicit. Et de hoc quoque diximus in tracta. Retractuum, tit. 1. §. 26. glo. secunda, nu. secundo, & seq. Alias autem an & quando sit locus gratificationi, videbis apud Alberi. in d.l. vlt. iam toties allegata. ff. de religio. & sump. fune. & in l. si quis seruum. §. si inter duos. ff. de leg. 2.

Tertia opin. Decimæseptimæ quæst.

1 *Idoneiorem semper præferendum.*

Ad tertiam opin. quæ dicit tũ demum locum fore gratificationi, cùm contendentes sunt omnino pares moribus, honestate, dignitate, & aliis id genus: alias enim præferendũ esse idoneiorem, faciunt multa, quæ iam diximus in præcedẽti articulo. Et quòd dicitur magis idoneum præferri, cùm plures agere volunt de sepulchro violato, l. prætor. §. si plures. ff. de sep. vi. vel de alio crimine. l. si plures. ff. de accu. vel interdicto de libero homine exhibẽdo. l. quod & lex. §. hoc interdictum, versi. si tamen plures, ff. de popu. acti. vel ad collusionem detegendã accedere. l. vlt. de collus. dete. vel bona petere caussa libertatum conseruandarum. l. vlt. §. penul. C. de testa. manu. vel communem parietẽ reficere. l. in re ficiendo. ff. de dam. infec. Sed si his casibus omnes sint pares, locus est gratificationi, glo. in d. §. hoc interdictum, & ibi quoque Bar. in quo satis declarat non aliàs esse locum gratificationi, quàm si contendentes sint omnino pares.

2 *Ad idem.*

In hanc quoque sententiam vergunt & alij plurimi text. videlicet in l. interest. ff. de liber. cau. vbi si plures accedant ad litigandum pro libertate liberti: Prætor eum eliget quem potissimum in hoc esse existimabit, & ibi gloss. quæ quosdam ex d. text. citat pro concord. & in l. in venditione. §. vlt. ff. de bon. auto. iudi. possi. vbi si non conuenit inter creditores, quis eorum locet, aut vendat: Prætor caussa cognita eligere debet. Et in l. quòd si plures. ff. de testa. tutel. vbi ita scribitur, quòd si plures satisdare parati sunt, tunc idoneior præferendus erit. Et in l. vi duæ. C. de nupti. in illis verbis, vt si pares sint genere ac moribus nuptiarum petitores, is potior existimetur, quem sibi consulẽs mulier approbauerit. Et in c. vlt. 64. di. vbi si vota eligantium in duas se partes diuiserint, is metropolitani iudicio præferatur, qui maioribus iuuatur studiis & meritis. Et similis fermè tex. in c. quoniam, extrà de iure patro.

3 *Ad idem.*

Et huc spectat quod tradit gloss. in l. ciues. C. de incol. lib. 10. & alij post eam, quos suprà retuli in princ. huius quæsti. nume. 17. & ante hos. Et alia in c. in nostra, in gloss. magna, ante fin. de testib. de vxore quæ à duobus petita, qui æqualiter probant, vt priori loco detur ditiori & meliori, de quo & nos aliquid diximus suprà in prima opi. nume. 17. facit prætereà. Et gloss. in c. venerabilẽ, in verbo, fauere, de elect. quòd si duo electi fuerint Imperatorem, poterit Papa gratificari vtri voluerit, si sint paribus meritis: aliàs debet præferre eum qui meritis superat, per d.c. quoniam, de iure patro. Et alia glo. in c. non iustè, in verbo, cùm alias, post me dium,

dinm,de procur. vbi si plures procuratores in solidum dati se simul offerãt,iudex magis idoneum debet eligere.Et alia item in c. si plures. 16.q.7.quæ dicit, quòd si patroni in electione dissentiunt,præferet episcopus eum qui maioribus meritis innatur,per d.c.quoniam,de iure patro.sed si pares sint,poterit gratificari cui volet,per cap.cùm autem,eo.titu.& c. si fortè. 63.dist. Et idem quoque voluit Card. Flor. in cle.plures,in 1.q.& ibi quoque Petrus Anc.colum.2. de iure patro.& Paul.Cita. in tracta. de iur.patro.in 6.par.in 27.quæstio. & Firmia. in tracta. de episco. in 2. parte 2.partis prim.lib. 3.in 21. quæstio.Gaye.in repe.c. vltim. col. 54. ver.si.potes ergo præferre, de elec.lib.6. Cæsar Lamberti.in tract.de iure patro.in 17. artic. 5. quæstio.princ.3.partis lib. 2.col.2.nu.7. & alibi sæpe.

4 *Ad idem.*

Et quod scribunt Archi.& Io. And. in cap. duobus,de rescript.li.6.quòd id quod ibi scribitur ordinarium posse alterum ex duobus simul impetrantibus aut præsentatis deligere,vt scilicet procedat, si æquales sint meritis & idoneitate. Nam idoneiorem teneri ordinarium assumere,vti illos refert & sequitur,licèt aliud mihi dicere videantur Domi.consi.34. gradua rius,col.j.Quod item voluerunt Io.And.& Panor.in c. 1.de Indæ. in casu glo.quam supra citauimus in 2.opi.nn.9.sed & in hoc, Idoneiorem esse alteri præferendum.Et Cy.in l.exigendi,col.2. versicu. tertiò quæro.C.de procur.& post eum Alberi.in l.sed & hæ,col.ij.versiculo quærit etiam ipse.ff. eo.tit. quòd cùm coniunctus pro coniuncto admittatur sine mandato si plures coniuncti eiusdem gradus simul petunt admitti,non audiri debent. per l. non tamen.ff.eo.tit.sed iudex eliget idoneiorem.

5 *Ad idem.*

Adde Bal.in l.1.in 23.quæst.ff.de rer.dini.loquentem in alio casu etiam à nobis suprà tela to,in ij.op.17.huius quæst. nu.16.his cõcinit, cùm videlicet duo fratres aliis bellum indixerunt, nec possit vasallus duobus opem ferre, poterit gratificari: sed bene(inquit)faciet si gratificetur digniori. In quo tamen videtur Bald. sentire id non esse necessitatis, sed honestatis. At idem in l. per agrum .C. de seruit. in casu duorum plaustrorũ sibi occurrentium, de quo & nos diximus in 1. opi. nu.20. quodque volunt,& iterum in 2.opi.nu.4.hucq; spectant.lis mitat quod ab aliis ibi dicitur, locum esse forti aut gratificationi.Nisi(ait)ratione dignitatis alterum alteri cedere oporteat. quod dicit no. & semper menti tenendum.Sed & omnes ferè (quod iam diximus)quos citauimus in præcedenti opin.id sentire videntur,cùm dicunt locum esse gratificationi cæteris per omnia paribus.

Quarta opi.decimæseptimæ quæstionis.

1 *Ambos debere succedere In rebus dubys vterque admittēdus.*

AD QVARTAM opi.quæ dicit vtrũque succedere, quæ communior est & humanior, facit tex.in l.ex duob⁹. ff.de vulga.& pupil.substi.& in l.qui duos. ff. de reb. dub. quibus cauetur, quòd si quis fuerit substitutus ei qui ex duobus supremus morietur, si ambo in eadem naui simul mortui fuerint,nec appareat vter eorum prior posteriorve decesserit, censendi sunt tanquam vterq; vltimi; decessisse videantur, propтereaque vterque substitutus erit.Et si quis dicat nihil eos text. facere, quia ibi duo simul mortui sunt: hic verò in nostra quæsti. duo non simul nati sunt,neque enim id fieri potest, vt scribitur in l.Arethusa. ff. de stat. ho. sed ignoratur, vter prior posteriorve natus fuerit. Sciat nihil interesse, an certum sit duos simul esse mortuos, an verò certum quoque sit eos nõ simul mortuos,sed incertum vter prior mortuus fuerit,vt videre licet ex tex.not. in l.qui ex liberis, in prin.ff.de bono.pos.secund.tab. quem ad id multùm commendant Paul.Cast.Fran. Are.& Iason in d.l.ex duobus.

2 *Ad idem.*

Sunt & alij sexcenti text. huc pertinentes, quorum memorabiliores tantum citabo, in l. si quis ita,§.1.ff.de test.tutel. vbi si quis filio tutorem dederit,& plures filios habeat, nec constet cui dederit, omnibus dedisse videtur. Et in l.qui filiab.§.j. ff. de leg.j. vbi si quis ita legauerit: Si qua mihi genita erit, hæres meus decem dato, natis plurimis videtur singulis tantundẽ legasse. Et in l.Titiæ textores, eo.tit. vbi si quis Titiæ omnes textores legauerit, præterquam quos eo testamēto alij legauerit. Plotiæ vernas omnes, præterquam quos alij legauerit: si sint quidam & vernæ & textores, ideoque non cõstet quos Titiæ textores, quos item Plotiæ vernas non legauerit: erũt communes ambobus. Et in l.si quis Titio.§.si hæres.ff. de lega. 2. vbi si hæres damnatus est vni ex liberis decem dare,& non constet cui daret, omnibus præstare debet.

3 *Ad idem.*

Præterea in l. 2. ff. de libe. & posth. vbi si is qui habet duos filios, ita testã scripserit, Filius meus exhæres esto, cùm non declarauerit de quo senserit, vterque hæres erit. Quanquam & hic text. aliquo respectu possit pertinere ad eam opi.quæ in nostro casu neutrum admittit, quia scilicet hic neuter exhæres sit, cùm non constet quem exhæredem facere voluerit. Et in l.duo socij.ff.de hæred.insti. vbi si duo socij cõmunem seruum testamento facto hæredem & liberũ esse iusserunt, & hi simul ruina oppressi perierunt, nec constat vter prior, duobus ipsis seruus ille existet libertus Orcinus. Cuius l.ar. Augel.& Imol. tradunt id quod statim dicemus

cemus de duobus qui simul ad brauium peruenerunt. Sed & Ang. ipse id tradit ad partum qui post mortem prioris viri vndecimo mense natus, ita vt possit esse filius prioris mariti aut posterioris, sed vtrius ignoratur, vt scilicet vtrique succedat: de quo & nos alibi dicemus alio loco. Nã id ab omnibus explodiiur. Quid autem sit libertus Orcinus si scire desideras, vide in meis commentariis in l. si vnquam, in verbo, libertis, numero. 107. eodemque vltimo.

Orcinus libertus quis sit.

4 Ad idem.

Et text. in l. 2. §. hæreditas. ff. de suis & legi. vbi si hæreditas proximo agnato, id est, ei qué nemo antecedit, defertur, si plures sint eiusdẽ gradus, hæreditas omnibus competit. Et in l. Labeo. §. 1. ff. de statulib. vbi huiusmodi fideicommissum, cui voles eorum restituas, si nullum elegisset cui restitueretur, omnibus debetur. Et in l. 3. §. si duobus. ff. de adi. legat. vbi si quis duobus Titiis separatim legauerit, & vni ademit, nec apparet cui ademptum sit, vtriq; legatum debetur, licèt & id quoque ad illam opin. quæ vtrunque reiicit, pertinere possit, vt pote cùm hic ademptio neutri obsit. Et sunt etiam qui ibi legunt neutri, nõ vtrique de quo vide glo. & doc. ibi.

5 Ad idem.

Nec huic opi. desunt alij tex. C. scilicet in l. cùm inter. C. de fideic. liber. vbi si fideicommissaria libertas ei fuerit relicta, qui in ventre est, & id quidem singulariter: tamen si plures & nascuntur, omnes sunt liberi. Et in l. si quis in testamento. ff. eo. tit. vbi si libertas fideicommissaria fuerit relicta vni ex liberis ancillæ, quem hæres elegerit, si is non elegerit, dum vixit, omnes erunt liberi. & in l. vlt. versi. sed hoc quidem. C. de test. manu. vbi si in casu de quo ibi loquitur, non vnus veniat hæreditatis petitor, sed plures, vno momento omnes admittẽtur. Et vt finem faciam textibus, addam text. Iuris Canonici in c. cùm quis, in versi. cum ab eo. de sepult. libr. 6. vbi si quis habet duo domicilia æqualia, in diuersis parrochijs sita, & in alia ecclesia eligat sepulturã canonica portio debet solui vtrique parochiali ecclesiæ. Et idem dicit ibi glos. in verbo, domicilia, si vnum esset domicilium, quod æqualiter esset in duabus parochiis.

6 [...]x doctori[...]us.

Hæcque opinio confirmatur multis nostrorum Doctorum sententiis. Et primùm Accursij, qui inter alios facilè primas obtinet, in §. in ordinatum, in verbo, ordinem, in Auth. de hære. & Falc. quòd si ordo non apparet in casu de quo ille tex. loquitur, scribit posse dici, id forte dirimendum, per l. in rebus. & l. seq. ff. de iudi. & l. si duobus. C. com. de lega. quas iam toties in id citauimus in j. opin. Deinde subdit, vt ad eum redeamus, Vel dic secundum merita cuiusque eum præcedere. l. generaliter. §. quid ergo. ff. de fideicom. libe. Et hoc pertinet ad præcedentem op. Tandem verò ita concludit, Vel meliùs dic omnes vocandos, vt in legatariis & aliis suprà dictum est, cùm non appareat quis debeat admitti vel præferri propter æqualitatem partium. Et eam gloss. expresse sequuntur Iac. Bel. Bal. & cæteri cum ea transire videntur.

7 Ad idem.

Deinde Glo. non in vno loco habemus: vt si partes æqualiter de iure suo probauerint, res, si diuidua est, vtrique sit adiudicanda, videlicet gl. in c. si testes, in j. gl. magna, versic. si autẽ testes ex omni parte. 4. quæst. 3. & in c. in nostra, etiam in glos. magna, post medium, de testib. suprà à nobis relatæ in j. opi. huius quæsti. nu. 17. facit præterea. Ex quo etiam fuerunt pleriq; in ea opi. vt si in interdicto, vti possidetis, vtraque pars æqualiter suam possessionem probauerit, sintque omnia vndique paria, sit item possessio vtrique pro dimidia parte adiudicanda, faciũt enim sibi partes per concursum, per l. si finita. §. cùm autem. ff. de dam. infec. vt dicimus in coniunctis. l. re coniuncti. ff. de lega. 3. Ita enim inter cæteros voluerunt Vincen. antiq. Duc. in d. c. licèt causam, & ibi Panor. col. pe. versi. extra gl. & Fran. Aret. & Phil. Deci. qui alia in id allegant, de probati. Bart. in l. si duo, col. vlt. ff. vti possi. & l. j. col. quoque vlti. & ibi etiam Saly. col. ante pe. versi. nec ob. hæc verba. C. eo. tit. & Bald. in d. c. in nostra, col. 2. versi. sed hic quæro, de proba. hoc quoque intelligens, cùm res est diuisibilis. & Albe. in rub. ff. de leg. j. col. 2. nu. 25. & in l. Titiæ textores, circa medium, post Dy. ibi, per eum tex. eo. ti. & Panot. in c. auditis, col. 4. versic. facit op. de præscrip. Ang. Are. in §. quadrupli, col. pe. versic. ex quo sequitur, Insti. de actio. & Soci. in l. si quis cùm totum, in 2. no. ff. de excep. rei iud.

8

Quanquam huic sententiæ aduersantur nõ nulli in d. c. licèt causam, hac ratione moti, qd partes, vt inquiunt, id non petunt, nec super non petitis pronunciari debet. l. vt fundus. ff. com. diuid. & c. licèt Hely. de simo. Sed hi certè non vident, quòd qui totum petit, satis partem petere videtur, cùm in toto pars sit, vt in maiori minus. l. j. §. si stipulanti. ff. de verb. obl. cum si. quod & bene intellexerunt Panorm. & Frã. Are. in d. c. licèt causam: quę tamẽ solutio non placet Decio ibi, qui aliter respondet, vt ibi videbis per eum.

9 Ad idem. Iuribus partium dubiis sed æqualibus iudex debet rem contentiosam inter eas diuidere.

Ideoque prioris illius opi. argumento subnixi Anto. & Pet. Anch. inter consi. ipsius Pet. consi. 210. inter contraria, scripserunt, quòd vbi iura partium sunt dubia, tantæque ac tot vtrinque sunt rationes, vt nesciat iudex in vtrã partem inclinet, debet vtrique rem æquè adiudicare. Sicut & Titus imperator fecit in l. & hoc Titus. ff. de hære. insti. & Solomon. 3. Regum. c. 3. & in c. afferte, de præsumpt. vbi & id quoque in id no. ipse Anto. & Imo. ita vt illi subdunt in illo consi. licèt respectu diuisionis puer i, tentando id dixerit, quod ibi dicitur. Tamen respectu iustitiæ suæ sententiæ id declara uit

claravit fieri debere in rebus & iuribus adeo dubiis. Subiiciunique in eodem con. & hoc Iurisconsultos fecisse, dum mediam viam in rebus dubiis delegerūt. l. sed & si lege. §. adeo autem. ff. de peti. hære. & l. Titius. ff. ad S.C. Treb. vbi Alex. in 3. not. in id eū tex. expendit. & hinc occasione sumpta refert & sequitur illud con. Ant. & Pet. Anc. vti etiā facit Io. Caccial. in tractа. de transa. in 12. q. col. 2. & 3. & in quodam con. quod positum est in lect. Barpt. Soci. post tit. de excep. rei iu. & illud consi. commune est ipsorum Cacial. & Soc. & Fel. in c. j. col. vlt. ver. secundò nota, de consti. vbi id commendat, & ibi quoq; Phil. Dec. in 1. lect. col. pen. ver. quartò. & idem Dec. in c. 1. col. 6. versi. illud vtiliter no. de proba. & in d. c. licèt causam, col. pe. ver. extrà gl. eo. titu. & in consi. 68. pro resolutione, & col. pe. versi. & ita breuiter, & 176. viso themate, col. pe. vers. & omnibus diligenter consideratis, & consi. 445. in casu, in prin. vbi & idem dicit voluisse Bal. in l. si paterfa. §. vl. cum l. seq. quæ est d. l. & hoc Titus, per illum tex. ff. de hæred. insti. & allegat etiā Deci. l. filio. ff. vt in poss. lega. & l. non fine. C. de bon. quæ liber. & Fran. Cur. iunior. & Maria. Socin. etiam iunior inter consi. ipsius Maria. consi. 33. quoniam articulus, post prin. lib. 2.

10 *De eadē re.*

Quibus adde & idem quoq; ipsum Bal. laudasse in tract. schismatis, quem posuit super rub. C. si quis aliq. testar. prohib. col. antepe. & consi. 55. anno domini, in fi. li. 2. & clariùs cōs. 457. ad euidentiam præmitto quòd concubinatus, etiam ad fi. li. 5. Raph. Fulg. consi. 12. ad id de quo quæritur, in fi. vt iam non adeò ridiculum videri debeat illud rusticorum iudiciū, qui si quid contentionis dubiæ emerserit, rem controuersam mediam inter litigatores diuidunt, vt retulit glo. vlt. in l. Nesennius. ff. de neg. gest. Et ad id referri potest illud Terentianū in Adelphis,

Vnde si Diis placet,
Potius quàm venias in periculum Sannio,
Seruesne, an perdas totum, diuiduum face.

11 *An idem.*

Facit & quod voluerunt Guil. Cu. Alb. Bart. Bal. in lect. anti. & Salyc. in l. si extraneus. ff. de condi. ob caus. quòd si quis vendit equam prægnantem, ea lege vt si ex ea nascatur pullus masculus sit venditoris: si fœmina, emptoris: & nascantur mas & fœmina, vter autem prior natus sit ignoratur (de priore autem actum fuisse videtur, per l. boues. §. hoc sermone. ff. de verb. sig. cum simi.) certè emptor & venditor æqualiter partiantur propter dubium, ita scilicet vt mas sit venditoris, fœmina emptoris, per id quod in simili dicitur in l. si ita scriptum, in prin. ff. de lib. & posthu. & l. qui quadringenta. ff. ad leg. Fal. Et sequitur Soci. in l. si fuerit. §. planè, col. 2. ff. de reb. dub. & Alcia. in l. 2. in princ. col. 7. versi. quartò probatur. ff. de ver. obli. Contrarium tamen tenent Rom. Alex. & Ias. in d. l. extraneus, multis rationibus ibi adductis. Verùm illis respondet Sociu. suprà, & Fortunius Garcia. priorem partem tenēs in l. Gallus. §. & quid si tantum, col. 61. ver. quintò ex superioribus. ff. de li. & posth. Atqui Fab. à Mōte S Sab. in tract. de emp. & ven. in 7. q. prin. in fi. de hac re loquens dicit hoc vsuuenire non posse, quoniam equa semper singulos fœtus edit, vt quotidiana experientia videmus, & astruit Plinius vt hoc illi addas, lib. 10. c. 63. At si fortè animal vtriusque sexus genuerit, vt ille subdit, inspiciendus est sexus qui in eo prævalet, per l. quæritur. ff. de stat. homi. Sed quamuis in equa id procedere non posset, in alio tamen animali accidere potest. Sed & potest cōtingere, vt vno partu marem, altero fœminam peperit, & tamen ignoratur vtrius partus fuerit prior, aut posterior.

12 *Duobus simul castrum ingressis præmium propositum dādū.*

Hocque etiam alludit quòd à nostris tractari solet, an si à principe, aut ciuitate statutum sit præmium primo ingredienti castrum à se obsessum, si duo simul & vno vestigio ingressi fuerit, an vtriq; debeatur prēmium, an neutri? In qua re plerique omnes in hoc consentiunt, vt præmium quod à pluribus obtineri potest, vtrique debeatur, vel integrum, vel dimidiatū, secundùm verba edicti propositi. Ita voluerūt Pet. Dy. Iac. Are. Oldr. Cy. Bar. Bal. Alberi. Ang. Imo. Raph. Frā. Arc. & Alex. in d. l. qui filiabus. §. 1. ff. de leg. 1. Guid. Suz. in quæstione incip. pone quæstionem de facto in quodam exercitio. Iac. Aret. Odof. Cy. Bal. & Alber. in proœ. ff. illi in §. itaque, hic in §. discipuli. post prin. Bart. Bal. Imo. Raph. in l. hoc articulo. ff. de hæte. instit. Bald. in d. l. cùm inter. C. de fideicom. liber. Alberi. in d. l. si fuerit. ff. de reb. dub. & in 1. parte statutorum. q. 106. quæro etiam quæstitum. Ioan. Fab. & Io. Plat. in §. si plures, Insti. de legit. agn. succes. & idem Ang. Aret. in §. proximus, in princ. Insti. eo. tit. Ang. & Imo. in d. l. duo socij. ff. de hære. inst. Ant. Imo. & Barb. in cle. & si principalis, de rescript. Raph. Fulg. consil. 47. Ser Michael, post prin. Dom. in d. c. cùm quis, versi. cùm ab eo, in 2. not. & Philip. Franc. in 3. not. de sepul. lib 6. Pau. Cast. in l. eum qui, ante fin. ff. ad Trebel. Barba. in l. si Titius, char. pen. versi. & à diuo. ff. de verb. obli. Io. Lup. in repet. c. per vestras, §. 17. vt ipse distinguit, num. 10.

13 *De eadē re. Scipionis in hac re iudicium.*

Et quamuis nonnulli tenuerunt neutri deberi, & inter cæteros Guid. Suz. & And. Pisa. & alij, vt videre licet apud Albe. in locis suprà ex eo citatis, tamen illam priorem sententiam Scipio ille qui sibi deuicta Carthagine Affricani nomen comparauit, cuiusq; iudicia æquissima sanctissimaque semper habita sunt, & hic quoq; sanctissimè iudicauit. Nam cùm ei dandum esset præcipuum muralis coronæ præmium, qui primus murū vrbis nouæ Carthaginis conscendisset, incertūq; esset ex duobus, qui hunc sibi honorē repetebant, vter prior in

oppidum transcendisset: vtrunque Scipio ipse corona murali donauit. Cuius rei testes sunt locupletissimi Titus Liuius libr. secundi belli Punici sexto, & Plutarchus Cheroneus in vita eiusdem Scipionis, & è nostris Alciatus in l. proximus. ff. de verbo. sign. Nec absimiliter cũ apud Cumanos aliquãdo dubitaretur, vtri ex duobus Aristodemo scilicet an Hippomedon tæ corona daretur, ex ea insigni victoria, quá ex Etruscis qui circa sinum Ionicum habitabant, Vmbriis, Danniis, aliisque Barbaris tem lerant, censuerunt seniores vtrique eum honorem impertiendum, vt tradit Dionysius Halicarnasseus lib. Romanarum antiquitatum 7. Suprà autem in 2. opi. huius quæst. nu. 17. adsti pulatur, diximus, quid agendum sit, si præmium propositum sit indiuiduum, vbi videre poteris.

14 Sed posteaquam in externa exempla incidimus, cótinenter aliud subiungemus longè vetustissimum, nec minùs memorandum, antequam ad nostrates scriptores redeamus. Apud Homerum li. 23. Iliados cùm propositum fuisset ab Achille præmium ei qui in palestra vicisset, Vlyssesque & Aiax Telamonius ita certassent, vt neuter vicisset, aut victus esset, Achilles vtrique propositum præmium decreuit, tãquam vterque vicisset,

Achillis iste indicium.

Νίκη δ' ἀμφοτέροισιν ἄεθλια δ' ἶσ' ἀνελόντες.

Et paulò pòst quoque idem factum est eidem Aiaci & Diomedi, qui telis certauerunt,

Παυσαμένους ἐκέλευσαν ἄεθλια ἶσ' ἀνελέσθαι.

Quo etiam exemplo Palemon apud Virgilium egloga 3. arbiter delectus inter Menelaum & Damœtam vtrique victoriæ præmium in re dubia adiudicauit,

Non nostrum inter vos tantas cõponere lites,
Et vitula tu dignus, & tu.

Et apud Q. Curtium lib. 7. cùm Alexander vulneratus lectica militari deberet gestari, eques pedesq; pro se quisque eum lectum subire cõtendebant. Equites quidem, cum quibus rex prælia inire solebat, sui muneris id esse censebant. Pedites contrà, cùm saucios commilitones ipsi gestare assueuissent, eripi sibi propriũ officium, potissimum cùm rex gestandus esset, quærebantur. Rex in tanto vtriusq; partis certamine inuicem vtroque subire iussit.

15 Sed iam ad nostrates reuertamur. Simile est præcedentibus quod quæri solet de præmio proposito ei qui primus ad brauium, quod vocant, peruenerit, vt si duo simul peruenerint, vtrique debeatur præmium, aut integrum singulis, aut omnibus inter eos æqualiter diuidẽdũ. Sunt enim in ea re diuersæ opiniones, sed quantũ ad id de quo agimus, non opus est eas distinguere. Vide igitur amplissimè Alber. in proœ. ff. §. discipuli, col. 2. & in 1. parte statuto. q. 107. prædicta etiam faciunt, & alios multos quos tibi citabimus infrà in 6. opi. num. 10. & quod plurimi, & præterea Domi. & Phil. Fran. in c. cùm quis. §. cùm ab eo. de sepul. li. 6. Ant. & Imo. in cle. & si principalis, de rescrip. Et vide etiam quæ diximus suprà in 1. op. huius q. num. 23. concinit.

De duobus simul ad brauium peruenientibus.

His concinit quod traditum est à Gui. Suz. in auth. qua in prouincia. C. vbi in rem actio, quòd si delictum cõmissum sit iuxta confinia duarum iurisdictionum, & ignoratur vtrius iudex cognoscere debeat, vterq; cognoscet, per L. iurisperitos. §. cùm oriundus. ff. de excu. tut. vbi & idẽ Guid. dicit & Io. And. in addi. Spec. ti. de comp. iud. adi. §. j. ver. sed pone aliquis. & in tit. de rapto. §. 1. versi. sed pone inter statuta, & Alber. in l. libertus. §. præscriptio, per eũ tex. ff. ad municip. & in l. de iure, eo. tit. & in l. fine. §. 1. col. 2. versi. & primò collige. ff. de lib. agno. vbi ad hoc multa allegat. & Bal. in l. si quis ex aliena, in priore lect. ad fin. ff. de iudi. & alij plurimi, quos tibi collegi in tract. Retractuũ. tit. j. §. vlt. in gl. quoque vlt. in fi. Quibus adde Ant. id declarantem in c. 1. col. 1. de rapt.

16 *Quis index delicti commissi in confinio duarũ iurisdictionum.*

Cui cõfine est id quod ab alio antiquo scriptore And. Baru. in l. omnes profugi. C. de agr. & censi. lib. 11. traditum: quòd si quis habitat in medio duarum parochiarum, & ignoratur vtrius is sit parochianus, & sit omnia hinc & hinc paria, quia videlicet nõ longiùs distat ab vna quàm ab altera, æqualiterque in vtraque conuersatur, censebitur esse vtriusque ecclesiæ parochianus. Et sequitur Ioan. Plat. ibi. de quo etiam per eundem in l. 1. C. de municip. & ori. lib. 10. Bar. Ang. & alios recentiores in l. quod conclaue. ff. de dam. infect. Cui dicto aliud iungam alterius antiqui quoq; Doct. Goff. & post eum Panor. in c. quoniam, in fin. extrà de deci. quòd cùm dubium est, vtrius parochiæ sint noualia in confinio earum sita, debent diuidi inter vtrasque, ar. d. c. 2. de sepult. li. 6. & §. insula. Insti. de rer. diui. Tu autem hic vide quæ diximus suprà in 1. opi. huius q. nu. 24. & quod produnt, & in 2. opi. num. 14. nec hoc loco, & rursum nu. 21. nullius quod iam diximus.

17 *Qui habitat in medio duarum parochiarũ est vtriusq; parochianus.*

Huc accedunt duo dicta Ioan. Fab. Primùm in l. prima. C. vbi pet. tut. Si pupillus (inquit) haberet domicilium in vno loco, & bona sunt sita in alio, iudex vtriusque loci poterit illi dare tutorem, per iura quæ allegat. Sed si vterque dedit, præfertur qui prior datus est: nam habenti tutorem ampliùs tutor dari non potest. quòd si non appareat vter prior fuerit, videtur ait, quòd se impediunt. l. duo sunt Titij. ff. de testa. tute. vel fore ambo administrabunt. l. 2. C. de testa. tute. Et ita residet, tanquam hanc posteriorem partem (vt fit) secutus. Alterum est in l. vlt. post princip. C. de iure emphyt. quòd si emphyteuta vni domino soluit quandam pecuniæ summam pro pensione, alteri certã partem fructuum: & dubitetur vtri eorum sint soluẽda laudimia, antiquiori soluẽda sunt, ex senten-

18 *Si index domicily pupilli dederit tutorem & index bonorũ alium, quis præfertur.*

Laudimia cui debetur.

ſententia Specu.tit.de loca.§.nunc aliqua, verſi.105.Si nō conſtat vter eorum ſit antiquior, in dubio vtrique ſoluēda ſunt. Et ſequitur Iaſ. in d.l.vlt.col.11.in 6.q.verſi. ſed pulchrum eſt videre. Quod admodum notādum eſt, nam id vidi in magna controuerſia inter duos huiuſcemodi dominos.

19 *Superſtes ex duobus facie ſimilibus cui ex duobus eorū patribus mortuis ſuccedet.*

Finem huic capiti fecerim, modò dixerim aliud alterius Doct. dictum illius contempora nei quod propriùs & peculiariùs ad noſtram hanc quæſtionem accedit. Nam Albe. Roſa. alterius magni Doct. authoritate ſuffultus ſcilicet Dyn.in l.ſi quis ita.§.duobus. ff.de adi.leg. Duo, inquit, fratres adeò erant & facie & omnibus cæteris ſimiles, vt vnus ab altero ſecerni non poſſet. Habuerunt & ipſi ſingulos filios itidem ſimiles, quos ad ſtudia miſerunt: alter eorum mortuus eſt, alter redit, & reperit patrē & patruum mortuos, ignoraturque ob ea quę diximus vtrius ſit filius, quærebatur cui eorū ſuccederet, an neutri, an vtrique, & concludit vtrique. Sed vide quid de hoc quoq; caſu dicā inferiùs in 6.opi.nu.18.& quod,

20 *Obiectio cōtra d. opi.in rebus indiuiduis.*

SVNT qui hanc ſententiam reprobant, maximè in dignitatibus regalibus, propterea quòd ſunt indiuiduæ, per c.præterea ducatus, tit.de proh.feu.ali.per Fed. Pro quibus eſt optimus tex.in l.quæſitum.§.ſi quis. ff.de fun.inſtr. vbi ſi incertum ſit cuius agri ſit inſtrumētum, neutri cedet, cùm inſtrumentum ſit res indiuiſibilis. Verùm hanc opinionem ſatis refellunt rationes Bal. & aſſeclarum ſuprà in principio huius quæſtionis relatæ, quibus & tu addes eundem Bal.in d.l.vlt.in j.lect.ff.de rer. diuiſi. Nec eſt quòd contrà obiiciant glo. in c.in apibus.7.q.1.quæ ad tex.c.nunc autem.21.di.probarem duos ſimul fuiſſe imperatores, videlicet Diocletianum, & Maximianum, dicit id de facto fuiſſe, quaſi non de iure, quam nuncupatim ſequitur Imo.in l.vlt.col.4.ver.extra glo.ff. de hære.inſt.& Iaſ.in l.licèt imperator, in j.no. ff.de leg.j.Eam enim glo. & ſequaces nō pluris fecerim, quàm aliam glo. quæ in c. per venerabilem, qui fil.ſunt legi.ad tex. qui ibi dicit Regem Francię in temporalibus non recognoſcere ſuperiorem, addit de facto, nam de iure (inquit) recognoſcit, per d.c.in apibus.

Duos Imperatores ſimul fuiſſe de facto.

21 *De eadē re.*

Nam ſi verum fateri volumus, nec de iure quoque Rex noſter recognoſcit ſuperiorem, vt à plurimis iam multis rationibus comprobatum eſt. Sicuti etiam & de iure poſſunt eſſe duo imperatores, vt conſtat ex l.vlt.vbi id not. Imol.ff. de hæred.inſtit.& l.ſi adulterium.§.imperatores.ff.de adulter. & l.imperatores. ff. de appel.& aliis infinitis legibus. Et voluit etiam è noſtris Alex.in d.l.licèt imperator, in princi. ff.de lega.1. At glo.in d.c.nunc autem, poſtquā ex eo tex.no. duos fuiſſe ſimul imperatores, dicit quod erant duæ perſonæ, ſed tamen erat loco vnius. Subiungit autem contrà ex d.c.in apibus. Sed fortè, ait, vnus habuit dignitatem, alter adminiſtrationem. Verùm alia gloſſ.in c. non autem, in verbo, vt non ſuccederet.7.q.1. poſtquam expendit duos eſſe poſſe epiſcopos inſolidum, per eum textum, & c.relatio.21.q. 7. quærit, an ſimiliter eſſe poſſint duo Papæ, & dicit minimè, per quædam iura, quanuis plures imperatores fuiſſe legimus in d.c. nunc autem.21.diſtin. Sed in Papa, inquit, non eſt ita, quia offenderetur ea regula, vnam ſanctam catholicam, & cæt. cap. qui epiſcopus. 23.diſtin. Et eam glo. dicit ſingul. Cardin. Flor. conſi.150. quæſitum ſæpe fuit a me, in fin. Alberi. autem in l.bene à Zenone, col.2.verſic. vtrùm duo.C. de quad.poſ. poſteaquam citauit eos tex. quos ſuprà allegauimus in prin.huius verſicu. dicit eos non clarè probare quòd eodem tempore fuerint duo imperatores, ſed fortè fuerunt ſucceſſiuè. Addit tamen id expreſſum eſſe, vt ſcilicet duo fuerint eodem tempore, in d.c.nunc autem.21.di. Tandem concludit de iure vnum tantùm eſſe debere, per d.c.in apibus, & ſi quo tempore duo fuerint, caſuale & de facto fuit. Denique Cardin. Alexan. in d.c. nunc autem, negat id de iure fieri poſſe ſine permiſſione Papæ. Nec in hoc, inquit, officiunt exempla imperatorum ethnicorum, qui non agnoſcebant veram fidem Chriſti, nec Papam eius vicarium: tanquam ſcilicet Theodoſius, Honorius, Iuſtinianus, & Iuſtinus, de quibus mox dicam, & multi alij qui ſimul cum aliis imperauerunt, nō fuerint Chriſtiani, aut etiam ex fide noſtra penderet vnum imperatorem eſſe debere.

Duos Papas ſimul eſſe nō poſſe.

22 *De eadē re.*

Atqui licet videre ex noſtris legibus, quod iam diximus, atque etiam Æliano Spartiano, Ælio Lampridio, Iulio Capitolino, Vulcatio Gallicano, Trebellio Pollione, Flauio Vopiſco, Aurelio Victore, Ammiano Marcellino, Eutropio, & Paulo Diacono, plures ſimul imperatores fuiſſe, ſimulque imperium eodem titulo adminiſtraſſe, legeſque tuliſſe. Et ne eius rei lōga teſtimonia petamus, maxima pars legum Codicis conſtat legibus à binis ternisque, atq; etiam nonnunquam quaternis imperatoribus æditis. Quin & Iuſtinianus noſtrarum legum conſtructor, imò, vt plerique omnes volunt, deſtructor, cum Iuſtino auunculo primùm, deinde & cum alio Iuſtino ex filia nepote ſimul imperauit, horumque ſimul multas leges in C. habemus: multas Gratiani, Valentiniani, Theodoſij, ſimul, multas Theodoſij, Archadij. & Honorij ſimul. Nonnullas Gratiani, Valentiniani, Theodoſij, & Archadij ſimul: vt ex hoc quoque cognoſcas quatuor ſimul imperaſſe. Multas denique & aliorū qui bini ternique ſimul, quod iam diximus imperauerunt, vt legum tituli planè oſtendunt, in quibus literæ A. & C. imperatorū nominibus eodem ferè numero ſubiiciuntur. Verbi gratia. Iuſtinus & Iuſtinianus AA. & CC. id eſt, Augu-

A. & C. in ti. legū quid ſignifi. eat.

Quid inter Caesarem & Augustũ interesset.

Augusti & Caesares, nonnunquam A. vni tantùm, & C. alteri, puta Philip. A. & Philip. C. id est, Philippus Augustus, & Philippus Caesar. Erat enim Caesaris titulus leuior, & qui statim omnibus ad imperiũ ascitis tribuebatur, Augusti maior, atque, vt sic dixerim, augustior, qui non continuò omnibus concedebatur.

21 De eadẽ re.

Quinctiũ Ammianus testis est tũ saepe, tũ vero maximè cùm de Iuliano imperatore loquit, & Mamertinus in Panegyrico eidem Iuliano dicato, & apertiùs Spartianus in vita Aelij Veri ad Domitianum, statim post principium. & Eutropius in Diocletiano, Augustos illos dun taxat fuisse vocatos, qui imperabant: Caesares autem eos, qui quasi principum filij designabantur Augustae maiestatis haeredes, vt loquitur ipse Spartianus, videlicet imperaturi post mortem Augusti, interim tamen administratione rerum illis interdicta, vt etiam Indicant Sosomenus, & Socrates Cõstantiopolitanus in historia quam Tripartitam vocant, de eodẽ quoque Iuliano & Gallo eius fratre loquentes li. 5. c. item 5. & iterùm c. 12. & 49. & li. seq. c. j. & quisquis ille est, qui elegantem illum Panegyricum Maximiano & Constantino dixit. & ante hos Eusebius Caesariensis lib. Historiae ec clesiasticae 8. c. 16. Nisi tamẽ & ipsi Caesares Interim Augusti quoque nomine honestarẽtur, admissi aequo iure ad imperium, non expectata ipsius Augusti morte, vt cõtigit Maximiano Herculeo, quem Diocletianus Caesarem primũ fecit, & aliquanto pòst tempore ex Caesare Augustum, vt retulit Eutropius.

24 De eadẽ re.

Vnde & in legum nostrarum titulis multi comperiũtur insigniti titulo C. tantum, id est, Caesaris, qui & posteà in aliis legibus A. id est, Augusti titulum inscriptum habent, vt in illis ipsis Philippis, de quibus locuti sumus videre licet, qui praeterquam ꝙ aliquãdo ita inscripti sunt, vt diximus, Philip. A. & Philip. C. ita quo que inscriptos reperimus, Philip. & Philip. AA. & CC. nam & qui Augusti titulum consequebantur, nihilominus & Caesaris retinebant, & dicebantur Augusti & Caesares. Fuere autẽ Philippi, pater & filius. Pater autem filium consor tem imperij fecit, titulo Caesaris tantùm, deinde & Augusti quoque ei assignato. Et sic qui ita primò inscribebãtur Philip. A. & Philip. C. tandem & sic inscripti sunt, Philip. & Philip. AA. & CC.

25 Initium imperij Romano rum.

Praetereà quis ignorat cuiusmodi fuerit initium imperij Romanorum? Nam, vt interim taceam quid de ea rescripserunt ipse Alberic. in l. 1. col. 1. & multis seq. C. de sum. tri. vbi dicit violentum fuisse. & Card. Flor. in c. venerabilẽ. §. verùm, col. 2. & seq. extrà de elect. & Pet. Bertr. in tract. de orig. iurif. q. 1. Nonne res Ro. primum sub Regibus, & iis quidem singulis, deinde sub binis Consulibus, postea sub decemuiris, rursùmque sub binis Consulibus, postremò sub imperatoribus, quorũ primus omnium Iulius Caesar sibi perpetuam Dictaturam vsurpauit, & eo interfecto, Triumuiri Romanorum imperium sibi diuiserũt, Augustus, Antonius, Lepidus. Tandem solus Augustus, mortuo Lepido & Deuicto Antonio, tenuit, & post eum 14. & ij certè singuli vsque ad Marcum Antoninum philosophum. De quo Capitolinus huiusmodi testimonium perhibuit, ꝙ sanctitate vitae, omnibus principibus antecelluit. Et Aurelius Victor, quòd virtutum omnium, coelestisq́ue virtutis fuit. Et Eutropius, quòd illum mirari facilius quisq̃iam, quàm laudare posset. Et Papinianus in l. vnum ex familiã. §. vlt. ff. de leg. 2. illum vocat prouidentissimum principem. & virum religiosissimum, vti etiã facit l. dissentientis. C. de repud. & Gordianus Imperator in l. haereditas. C. de testa. tu. cõsultissimum principem, & Iustinianus, prudentissimum & sacratissimum principem, & philosophiae plenum, in l. cùm Syllanianum. C. de his quibus vt indig. atque illi cognomen tum Magni tribuit Iurisconsultus in l. vlt. ff. de priuil. veter.

Antonini philosophi imperatoris laudes.

Et is tamen tot tantisq́ue virtutum cumulis illustratus (quod nondũ à caeteris non adeo laudatis factum fuerat) Annium Verum fratrem ad imperij partem adsciuit, tuncque primùm, vt scribit Eutropius, Romana Respublica duobus aequo iure imperium administrantibus paruit. Sed & de iis loquens Capitolinus in vita ipsius Antonini. Antoninus (inquit) fratrem sibi participem in imperio designauit. Caesaremq́ue, atque Augustum dixit, atque ex eo pariter coeperunt Rempublicam regere, tuncq́ue primùm Romanum imperium duos Augustos habere coepit. De his quoque Spartianus in Hadriano, Hi sunt qui duo pariter Augusti primi Rempublicam gubernarunt. Et iterum in Vero, Verus certè cum Marco aequale gessit imperium. Nam ipsi sunt, qui primi duo Augusti appellati sunt. Et hi quidem sunt, vt id illis addas quorum, leges à nostris Iurisconsultis adeò saepe citantur, cùm diuos fratres aduocant, vt in l. 3. §. vltimo. ff. de testibus. & in l. diui fratres. ff. de iure patron. & in l. prima, in princip. ff. de effrac. & in l. diui fratres. ff. de accusat. & in l. diui fratres. ff. de poenis, & aliis sexcentis locis. Et alibi scilicet in l. penultim. ff. ad legem Cornel. de fals. rescriptum diui Marci cum di uo fratre suo.

26 Antoninus ille primus consortem imperij fecit.

Suntq́ue qui putant (id enim obiter dicere volui, ne error qui apud nonnullos iam diutius inualuit, posthac quoque maneat) hos intelligi, cũ Seuerus & Antoninus In nostris legibus citantur, vt in l. diuus. ff. de extraord. cri. & in l. diuus. ff. de cri. expil. haere. & alibi saepe. Et in hac op. fuit Accursius in l. de qua re. ff. de inoff. test. Nam quod horum op. iuuare potest, Verus,

27 De eadẽ re.

Verus, Seuerus quoque appellatus est, vt nonnullis nostri temporis placuit, & videtur probari in l.iam hoc iure, in prin. ff. de vul. & pup. subst. vbi citatur constitutio diui Marci & Seueri: nam is Marcus fuit Antoninus philosophus, de quo loquimur, prior autem Antoninus Pius dictus, qui & ipse in eadem l. citatur. Sed illic hauddubiè legendum est, non Seueri, sed Veri. nam & posteà ipsa l. citantur Seuerus & Antoninus, qui hauddubiè sunt Septimius Seuerus, & Bassianus eius filius, quem pater participem imperij fecit, vt Spartianus & Herodianus tradūt. nam & hic scilicet Bassianus, Antoninus dictus est, autore eodem Herodiano lib. 3. & 4. & eodem quoque Spartiano, in vita ipsius Seueri itemq́ue in vita eiusdem Bassiani, iterumq́ue in vita Diadumeni & Lampridio in vita Alexandri, Aurelio Victore Eutropio, & D. Hieronymo in Catalogo scriptorum in vita Tertulliani. Nam sub ipsis magna pars nostrorum Iurisconsultorum floruere. Ideò nihil immutandū ex antiquis codicibus, in quibus passim & vbique legitur Seuerus & Antoninus. Quando & præter tex. Iurisconsultorum, in illis antiquis codicibus multos legum titulos huiusmodi repetiamus. Seuerus & Antoninus, vt in l. 1. C. de non nu. pec. & in l. 1. C. de fun. dot. & l. j. C. qui non pos. ad liber. per. & in l. 3. C. de acqui. pos. & in l. pater. C. de hære. instit. & aliis propè infinitis. Sed & in §. sed si quis, Insti. qui. mod. testam. infir. ponitur quodpiā rescriptum Seueri & Antonini. Quin & habemus l. Antonini, qua patrem suum Seuerum appellat, in l. j. C. ad leg. Cor. de fal. & in l. 3. C. de dona. inter vir. & vxo. Et Tertullianus in libro ad Scapulam dicit Seuerum fuisse patrem Antonini.

28 *De eadē re.*

Et in omnibus etiam antiquioribus codicibus ante eos qui Parisiis à Cheuallonio impressi sunt, vbique vt diximus legitur, Seuerus & Antoninus. nullibi autem Verus & Antoninus. Quin propè semper Seuerus in antiquioribus, aut Verus in Cheuallonij codicib' prior nominatur, quod minimè decuisset, si illi essent Antoninus & illius frater Verus, de quibus volunt intelligi, cùm Antoninus prior esset & ætate & imperio, & alterum ad imperiū adsciuisset. Aut certè si neuter alteri cessisset, tamen non semper aut tam frequenter, vt vix cōtrarium inuenias, Verus primum ordinem obtinuisset, sed alternis tantùm, vt dicemus in seq. q. Igitur libenter eo in sententiam Antonij Nebrissensis, qui in Lexico Iuris Ciuilis tradit, quòd cum, Antoninus & Seuerus, in libris digestorum legitur, debet scribi Antoninus & Verus, tum ex illis vetustis codicibus Florentinorum, tum ex ipsa temporis historia. de qua re & tu vide alterum Antonium Augustinum in lib. ad Modestinum, & Alcia. li. 3. dispūctionum, c. 8. in fi. Et certè sunt nonnullæ leges in quibus ita scribitur, scilicet in l. imperatores. quæ est 3. ff. de transa. & in l. imperatores. ff. de serui. rust. præd. & in l. imperatores, quæ est pe. ff. de proba. & in l. vlt. ff. ad S.C. Turpil. & in l. imperatores. ff. de re indi. & in l. imperatores. ff. de cur. bonis dan. & in l. imperatores. ff. de priuil. credi. & aliis fortè paucis.

29 *De eadē re.*

Id autem quod diximus, ne per ambages in cedamus, apertè probat. l. cū hic status, in pri. ff. de dona. inter vir. & vxo. vbi sic scribitur, Imperator noster Antoninus, ante excessum diui Seueri patris sui oratione in Senatu habita, autor fuit censendi Fuluio Aemiliano, & Nummio Albino Consulibus &c. Nec est quod confingi possit mendum esse in eo loco, vt scilicet, diui Veri patris sui scribi debeat, quoniam Verus qui cum Antonino imperauit, fuit frater ipsius Antonini, & is quidem iunior, non pater, vt diximus. Et quis etiā illi Consules haud dubiè fuere tēpore ipsius Seueri, & filij ipsius, non Antonini & Veri. Præterea titulus. l. 2. C. de procu. hic est, diui fratres, titulus aūt. l. seq. est huiusmodi Imp. Seuerus & Antoninus. & simile comperies in l. 2. 3. & 4. C. de alē. lib. vt proinde intelligas alios fuisse diuos fratres, alios Seuerum & Antoninum. Nam si iidem fuissent, tit. posterior hic fuisset. iidem imperatores, vt videmus in aliis multis legibus.

30 *De eadē re.*

Item titulus l. 1. C. de pactis, est solius Seueri, titulus l. 2. est Seueri & Antonini, qui non potest esse Veri & Antonini illorum fratrum, quoniam ante eos nullus Seuerus imperator fuit, nisi fortè Commodus, qui & ipse Seuerus quoq; appellatus est, vt patet ex illius epistola, quam posuit Iulius Capitolinus, ad finem vitæ Clodij Albini. Cōstat autem omnes leges Codicis fuisse in vno quoque titulo appositas secundum ordinem imperatorum, vt quisque qui historias imperatorum, & eorum tempora nouerit, hauddubiè comperiet. Igitur ille Seuerus in d. l. 1. fuit ipse Seuerus qui solus primùm imperauit, & posteà filium ad imperium adsciuit, vt diximus. Nec absimiliter titulus l. 1. C. ad S.C. Maced. est Pertinacis imperatoris & l. 2. Seueri & Antonini. Est autem certissimum Pertinacem post illos fratres Antoninum & Verum imperasse, sed ante Seuerum & Antoninum. Nam & in l. 1. C. de bonis liber. quæ est Seueri & Antonini, fit mentio diui Pertinacis. Ad hæc in l. vlt. ff. de publica. vno in loco Iurisconsultus aduocat diuos fratres, & in aliis quatuor locis diuos Seuerum & Antoninum, tanquam diuersos ab illis diuis fratribus. Et idem comperies in l. generaliter. ff de Decurio. Denique in l. fideicommissa. §. vlt. ff. de leg. 3. citantur diuus Marcus, & Lucius Verus. Nam huius Veri fratris Marci Antonini Lucius prænomen fuit, vt videre licet ex Spartiano in vita illius, & Eutropio lib. 8. de gestis Ro.

31 *Legis ab improbissimis imperatoribus latas, fuisse receptas. Commodi leges.*

Nec quis causari potest hunc nostrum Antoninum Bassianum cognomēto Caracallam, adeò fuisse improbatis moribus, vt indignus sit, cuius rescripta citentur. Hoc enim illi condonatum fuit ob patrem iurisconsultissimū, qui illum imperij participem fecit. Nam & videmus Commodi improbissimi quoque imperatoris nunquam rescripta aduocari à nostris iurisconsultis, nunc cum patre suo diuo Marco, de quo tam multa iam diximus, vt in l. diuus. ff. de offi. præsid. & l. 2. ff. de S.C. Syllan. & l. sed & raprobari, in prin. & iterum. l. spadonem. §. scire opottet. ff. de excusa. tu. & l. oratio. ff. de sponsal. & d. l. vlt. §. diui quoque Marcus. ff. de publi. & vecti. & l. cum qui, in fi. ff. qui sine manu. ad liber. perue. & l. nihil interest, in prin. & iterum l. si adulterium. §. imperatores, ff. de adult. & l. si quis inquilinos, in prin. ff. de lega. 1. & l. cùm proponebatur. ff. de lega. 2. & l. à tutoribus. §. j. ff. de admin. tut. & l. si quis à liberis. §. si mater. ff. de liber. agno. & l. scire. C. vt in poss. lega. Nunc quoque solius sine patre, vt qui etiam post eum solus aliquandiu imperauit. Sic enim citatur in l. pen. ff. de in litem iur. & in l. procula. ff. de probat. & in l. legatis. ff. ex qui. cau. maio. in l. Diuus Commodus. ff. de iure aur. annu. & in l. Diuus Commodus. ff. de iure fisci. & l. alimenta. §. 1. ff. de liber. agno. sicuti item Domitiani impurissimi imperatoris rescripta quoque citantur, vt in l. Domitianus. ff. ad S.C. Turpil. Et Heliogabali omnium monstrosissimi qui & ipse Antoninus dictus est, cu ius ęst l. qui accusare. C. de edend. vt ostendit l. vlt. eiusdem tit. quæ est Alexandri, qui loquēs de d. l. qui accusare, Antonium Heliogabalum ipsius conditorem vocat patrem suum, vt qui eū adoptauerat, testibus historicis qui vtriusq; vitas scripserunt, & annotauit Alcia. Vnde & Opilius Macrinus, & ipse Imperator, & in iure non incalidus, nefas esse dicebat leges videri Commodi & Caracallæ, & hominum impe ritorum voluntates, cùm Traianus nunquam libellis respóderit, ne ad alias causas facta præ ferrentur quæ ad gratiam composita viderentur, vt tradit Iulius Capitolinus in vita ipsius. Sed vt illi nonnihil respondeam, nullus adeò malus est, quin nonnunquam dicat faciatque aliquid laude dignissimum, vt tradidimus in nostris Legibus connubialibus. l. 1 t. nu. 1, cui & ego, & seq.

32 *De eadē re.*

Summa igitur præcedentium hæc est diuos illos fratres nostris legibus sæpe citatos esse Antoninum, & verum, atque sic scribendum esse, si quando reperitur, Antonius & Seuerus Verus enim dicendum est. Et è diuerso cùm scilicet Antoninus est posterior, ita scribēdum esse, Seuerus & Antoninus: Hosque esse patrē & filium, patrem scilicet Seuerum, filium autem Antoninum, qui & Bassianus & Caracalla dictus est.

33 *Conclusio præcedentium.*

Quid igitur, vt redeamus à semita in viam, adeò superstitiosè nostros legum interpretes duo Imperatores, aut reges offendunt? in hoc præsertim casu adeò obscuro, ambiguo, perplexo, vt quid statuendum sit, ad componendam tam magnam discordiam inter duos fratres non temerè ortam, omnes fermè nesciāt. Nec id conuenientiùs faciliusq; ac promptiùs citra belli ac tumultus periculum fieri possit, quàm si ex æquo regnum siue imperium, aut aliud simile partiantur. Ideò potest videri con cludendum, vt id fieri possit & debeat, etiam si nulla alia ratio id suaderet. Cùm ea quę sunt aliàs indiuisibilia, vti ducatus & similes digni tates, vt suprà diximus. si tamen bellum, aut scandalum futurum ob id fieri timeatur, diui di possunt ex sententia Alexandri consil. 7. in consultatione, col. 2. ver. sexto probatur, lib. 5. cum aliis concord. à me adductis suprà in 4. q. in 15. limita.

Quinta opin. Decimæsextæ quæst.

1 *Vt alternis annis viantur.*

AD Quintam op. quæ huiusmodi est vt ipsi fratres alternis annis, vel aliis temporibus rerum summa potiātur, quæ & ipsa conuenit cum præcedēti, vt pote quæ apertè sentit & duos ipsos succe dere, sed modum vtendi sine controuersia præ scribit: qui & legibus quoque defendi potest, vt l. quoties, ver. quòd si Titius. ff. de vsufru. & l. 2. etiam in prin. & iterum §. vlt. rursumque. l. si vsusfructus alternis. ff. quibus modis vsusfructus amitt. l. 1. §. quemad. dies vsusfructus lega. ced. & l. si sic constituta. ff. quemadmodum serui. amitt. & l. communi diuidundo. §. cùm de vsufructu, ibi, caueantque se per tempora vsuros, hoc est apud singulos mutua vice. ff. comm. diuid. & l. arbor. §. vlt. ibi, diuisum tamen, aut mensura, aut temporibus, eo. tit. & l. si conuenerit, in princ. eo. item tit. & l. & hæc distinctio §. cum fundum, in prin. ff. loc. & l. & pacto. §. vsusfructus. ff. fam. ercis. & l. via. §. vsus. ff. de serui. & l. Lucio, cum prin. l. seq. ff. de aqua quot. & æsti.

2 *Ad idem. Plures patronis alternis vicibus vt præsentēt.*

Suntque & in hanc sententiam text. Iuris Cano. nempe in clemen. 2. versi. & vt faciliùs, de iure patron. vbi dicitur id ius patronatus, quod aliàs indiuiduum est, posse tamen liberè, id est, vt interpretantur glo. & Doct. ibi, sine superioris autoritate, ita diuidi inter patronos, vt scilicet alternis vicibus præsentent. Et eum tex. ita intelligunt gl. in verbo, liberè, & cæteri Doct. vt id quoq; fieri possit, etiam si ecclesia nondum vacet. Et alia gl. in verbo, alternis, ad id trahit, c. vlt. de præben. lib. 6. tanquam ex eo c. sumatur, beneficia quoq; per vices mensiū, vel alternis temporibus à pluribus conferri

ri posse, quod & ipsum intelligit gl. in d.c. vl. in verbo, statuto, quæ id dicit obseruari in multis ecclesiis Gallicanis, vt verè scio in multis obseruari. Illum autē tex. in d.cle. 2. ad id quod diximus, citat & dicit no. Ias. in l. stipulationes non diuiduntur, col. 5. ver. istis adde. ff. de ver. obli. Et idem quod is tex. in d.cle. 2. ante eū vo luerat gl. in c. j. in gl. j. ad fi. extrà de iur. patro. quam sequuntur omnes præter Inno. qui hanc diuisionem nec aliam admittebat in spiritualibus, de quo etiam Panor. in c. querimoniam, vet. sed hoc dictum limita, eo. tit.

Ad idem. De ecclesia sita in confinio duarum diœcesum. 3

Et hanc quoque sententiam adiuuat glo. in c. licèt, in verbo, conuenit, in fin. 16. q. 3. quæ dicit, quòd si ecclesia est subiecta duobus episcopis, quia sita est in confinio duarum diœcesum, & non conueniunt episcopi in ordinatione & administratione illius, superioris erit officium in hac parte, c. nullus, extrà de iure patron. vel alternis annis disponant, per d. l. quoties. ff. de vsufruc. Et eam glo. sequitur & dicit no. & menti tenendam Panor. in c. vlt. col. j. in vlt. no. & ibi Fely. col. 2. ver. inquantum D. Ab. extrà de re iudi. & Ro. qui eā sing. dicit in sing. 762. sunt sub regula. & Alex. in l. 2. §. ex his, columna 3. versi. & per hoc dicit. ff. de verborum obligatio. & consilio 18. visis capitulis, col. 2. lib. 2. & consi. 7. in consultatione, col. pen. li. 5. & consi. 25. attentis, colum. 1. eo. li. 5. Soci. consi. 278. in quæstione, col. 2. versi. secundo etiam dico, li. 2. & Fran. Cur. senior consi. 23. tria, in 2. dubio, in fin. Fely. in c. quæ in ecclesiarum, colum. pen. de constit. vbi illam quoque dicit sing. & in c. prudentiam, col. 2. versi. sed quod erit remedium, de offi. del. & Ias. in d. l. stipulationes non diuiduntur, & consi. 215. ex Valentia, col. 4. versi. non ob. tertium, li. 2. quibus locis dicit eam not.

Alius casus. 4

Sed & huius factionis, vt sic dixerim, aliæ sunt duæ glo. prior in c. 1. in gl. vlt. extrà de patroch. quæ in casu illius c. si duo episcopi non conueniant inter se, alternis annis percipient reditus, per d. l. communi diuidundo. §. cum de vsufructu. ff. com. diuid. Et illam gl. sequuntur Hosti. Io. And. Ant. Pet. Anc. & Card. Flo. & omnes ibi præter Petr. antiquum Doct. Altera autem glo. est in c. non potest, in verbo, retinere, de præben. li. 6. quæ dicit, quòd si alicui fuerit à summo pontifice facta potestas retinendi duo beneficia curam animarum habentia, nō ex hoc indultum esse videtur, vt neutrobi resideat, sed debet in altera tantùm, vel etiam in vtraq; alternis vicibus residere. Et illam in posteriori parte sequuntur Domi. & Phil. Frā. ibi, & in c. 2. §. cum ab eo, de sepul. li. 6. dum eam glo. simpliciter allegant.

Fratres simul habētes iurisdictionē possunt con- 5

Nec hinc discrepat, quod dicit Iaco. Ardiz. tit. quib. mod. feu. amit. sub rub. an feuda iurisdictionis diuidi possint, quòd cum iurisdictio diuidi non possit, si duo fratres habeant castrū cum iurisdictione, ita poterunt diuidere, vt alternis administrent, quòd & idem voluit Bal. in c. 1. §. præterea ducatus, col. 1. versi. item seu dum æquiparatur, & ibi quoque Iac. Aluar. & Card. Alex. tit. de prohi. feu. ali. per Fed. & idem Bal. in c. vno delegatorum, quod est pe. col. vlt. extrà de offi. dele. Alex. d. consi. 18. col. 2. li. 2. & d. consi. 25. li. 5. Soc. con. 67. visis inuestituris, col. 11. versi. quartò quia sunt feuda, li. 1. quod iterum repetitur consi. 165. li. 2. & idem Soci. d. consi. 278. vbi suprà, li. 2. Fran. Cur. senior cō sil. 69. dominus Ioannes, col. 12. ver. tertio modo. & Baptista à S. Blasio inter consil. feudalia Alber. Bru. consi. 66. ex themate, col. 7. ver. sed quæritur, qualiter.

venire vt alternis eam exerceant.

Imò debent. 6

Nec id solùm possunt facere, sed cogendi sunt vt faciant, vt placuit Ang. in d. l. 2. §. ex his, & ibi quoq; Imo. col. 6. & Alex. col. 3. ff. de ver. obli. Panor. in d. c. vlt. col. 1. de re iudi. Rom. d. sing. 762. per d. glo. in d. c. licèt, suprà allegatā. Alex. d. consi. 7. col. pe. li. 5. & d. consi. 25. col. j. & iterum col. 6. versi. non ob. etiam quæ notantur, eo. li. 5. Iac. à S. Geor. in tract. feu. in verbo, marchio in Italia, col. 4. vers. sed ponamus. Ias. in d. l. stipulationes non diuiduntur, col. 5. ver. extra glo. vbi id dicit sing. Felyn. in d. c. quæ in ecclesiarum, col. pe. & in d. c. prudentiā, col. 2. Caro. Rui. cons. 19. in hac controuersia, ad fin. li. 1. Phil. Dec. in l. nam & si fur. §. si seruus communis, paulò ante fi. ff. si cert. pet. & consi. 149. in casu de quo quæritur, circa medium. Alber. Bru. consi. 79. in causa & lite, col. 1. De quibus & tu vide quæ diximus suprà in 9. limitatione 4. quæstionis.

De duobus parochis habitantis in confinio vtriusque. 7

Et huc item vergit, quod scriptū est ab Imo. Domi. & Phil. Franc. in d. c. cum quis, ver. cum ab eo, de sepul. li. 6. quòd, si contendit inter duos parochos de iure sepulturæ confessionis & administrationis aliorum sacramentorum, & aliorum id genus iurium parochialiū, propterea quòd quis habitat in finibus duarum parochiarum, ita vt non constet in vtra earum habitet, ea iura debent inter eos diuidi alternis vicibus, per d. clem. 2. de iure patron. Et id addes ad ea quæ suprà diximus, nume. 3. & præterea.

Vetustū huius opi. exemplum. 8

Hanc autem opinionem secuti sunt Thyestes & Atreus fratres qui Mycenis alternis annis regnarunt, vt videre licet ex Seneca in Tragœdiographo in Thyeste, actu 1.

Alterna scelerum ne redeant uices.

Atque etiam Eteocles, & Polynices Oedippi Thebanorum Regis filij, qui dum inter eos nō conuenerit, vter eorum regnaret, initio fœdere inuicem sanxerunt, vt singuli eorum alternis annis regnarent, sorteq; dirimeretur, vter prior regnaret. Verùm Eteocles, qui prioris anni sors obtigerat, exacto tēpore recusauit fratri vices regni tradere. vnde ortum est celeberrimum illud bellum Thebanum. autores,

Euripides in Phœnissis, nam ea fabula ob id ædita est, Diodorus Siculus li. 5. Bibliotheces, cap 6. & Papinius in libris Thebaidos, in quibus id bellum bellissimè descripsit. Quod ita incipit,

Faternas acies alternaq; regna profanis
Decertura odiis.

Et ipse Seneca in Thebside, actu 2.

Nam regna repetens frater, &
In bella cunctos Graeciæ populos agit
Septena muros castra Thebanos premunt.

Hyginus autem Fabularum, c. 67. scribit Oedipum eorum patrem regnum alternis annis illis tradidisse.

9 *Aliud exemplum.*

Sic & Procas Albanorum Rex, Amulio & Numitori filiis regnum annuis vicibus habendum, vt videlicet alternis vicibus imperarent, reliquit. Sed Amulius cùm primo loco regnasset, fratri imperium non dedit, & quod deterios est, vt eum sobole priuaret, Rheam Siluiã eius filiam Vestæ sacerdotem præfecit, vt virginitate perpetua teneretur, quæ à Marte compressa Romulum & Remum ædidit. Id scriptum reliquit Plinius Iunior, siue is fuit Cornelius Nepos, vt nonnulli existimant, siue etiã Suetonius, vt & alij arbitrantur, in illo eleganti libro, qui de viris illustribus inscribitur, in princ. Quid autem ex eo secutum est; videbis apud Liuium; & alios rerum Romanarum scriptores.

10 *Consules alternis temporibus imperabant.*

Apud Romanos, Consules cùm ambo adessent alternis diebus, vel mensibus, vel aliis tẽporibus (neque enim in tempore omnes conueniũt) imperabãt, vt colligi potest ex eo quod scribit Liuius lib. ab vrb. cond. 2. Cautũ est, ne si ambo Consules fasces haberent, duplicatus terror videretur. Brutus prior, concedente collega Collatino, fasces habuit. Et iterum lib. 8. Aemilius, cuius tum fasces erãt, collegam Dictatorem dixit, id est, qui ea die imperium habebat. Et li. 9. Publius, penes quem fasces erãt, &c. Et li. 2. 2. belli Punici. Obstitit Paulus Consul, cuius eo die (nam alternis imperitabant) imperium erat. Et iterum, Summa imperij eo die penes Paulum fuit, Itaque Varro postero die, cuius sors eius diei imperij erat, &c. De qua re etiam Silius Italicus loquens li. 8.

Ni sors alterni iuris quo castra reguntur,
Arbitrium pugnæ properanti in fata negasset.

Quod & aliis plurimis ipsius Liuij locis videre licet, & ex Polybio lib. 3. Historiarum, quo loco describit prælium Cannense. & ex Plutarcho in Publicola, dum scribit ipsum postquã mortuo Bruto Lucretium collegam sibi subrogasset, ei quòd senior esset primo loco cedentẽ fasces tradidisse, id est, concessisse vt primo illo tempore fasces ipse haberet.

11 *An autẽ alternis die-bus, an mensibus.*

Et quanquam Liuius ferè vbique sentiat alternis diebus id diuisum fuisse, tamen Dionysios Halicarnasseus statim post initium Romanorum antiquitatum, iterumque li. 9. quo loco agit de Consulatu Titi Quintij Capitolini, & Appij Claudij Sabini de ea re ita loquitur, vt possis intelligere Consules Romanos alternis mensibus fasces deferre solitos. Cui apertè concinens Suetonius in Iulio Cæsare de consulatu illius loquens c. 20. Antiquum (ait) morẽ retulit, vt quo mense fasces non haberet, Accẽsus ante eum iret, lictores ponè sequerentur. Et Aulus Gellius lib. 2. c. 15. cùm scribit, Qui lege potiores essent solitos fasces primi mensis collegis concedere.

12 *Et Tribuni quoque militum. Et Dictator & magister equitum si quãdo æqua ti fuerunt.*

Nec in ea re tantùm hac diuisione vtebãtur Consules Romani. Nam vt tradit Liuius li. 4. ab vrb. cond. cùm L. Sergius Fidenas, & M. Papyrius Tribuni militũ i bello aduersus Equos non satis conuenirent, tandem ita comparatũ est, vt alternis diebus summam imperij haberent. Et li. 7. post prin. conuenit inter patricios & plebeios vt alternis ædiles ex plebe fierent. Et li. 2. belli Punici. Cùm Fabij Maximi Dictatoris, & Minutij Magistri equitum ius, atque imperium fuisset æquatum, Minutius ipse se optimũ ducere ait, vt aut alternis diebus, aut si maiora interualla placerent, partitis temporibus alternis summum ius imperiumq; esset. De quo etiam Polybius li. 3. Historiarum. & Plutarchus in Fabio Maximo. Apud eundem Liuium li. 3. ab vr. cond. Decemuiri illi primũ alternis fasces habebãt, vt hoc insigne regium in orbem suam cuiusque vicem per omnes iret. Ideoq; posteà id ipse appellat vicissitudinem imperitandi, quòd scilicet vicibus alternis imperarent. Præfecti quoque ærarij alternis mensibus curam eius sustinebant, vt planè liquet ex epistola Plinij ad Traianum, cuius initium, cùm Liuius pater tuus. Sed & inferiùs in 19. q. ostendemus, Romanos Imperatores, cùm plures essent alternis priorem locum obtinuisse.

Vicissitudo imperandi.

13

Nec apud Romanos tãtùm alternis, cũ duo magistratus erant, imperabant, sed & apud Athenienses quoque, à quibus maxima ex parte Romani ipsi suas leges & institutiones acceperunt, id obseruatũ fuisse, videre licet ex Plutarcho in Aristidis vita. Nam cùm ipse Aristides, & Miltiades duces essent in illa tam celebri, & memorabili pugna Marathonia, illud ipsum inter se statuerunt, vt in singulos dies alternis rei summa ad vnum deferretur.

14 *Calliopes iudicium super controuersia Adonidis inter Venerẽ & Proserpinam.*

Postremò non omittenda est historia (ne fabulam dicam) ad hanc quoq; sententiam pertinens, relata ab Hygino illo (Hyginium alij vocant) Augusti liberto, Poeticon Astronomicon li. 2. in eo c. cui titulus lyra est. Cùm Venus in concertationem cum Proserpina ad iudicium Iouis venisset, vtri earum Adonis cederet. Calliope Musa Orphei mater à Ioue iudex data ita iudicauit, vt scilicet dimidiam partem anni earum vnaquæque possideret. Ob quam rem indignata Venus, quòd vt non sibi proprium concef-

cōcessisset, Orpheum Musæ filium Treffis mulieribus discerpendum obiecit.

15 Nec tamen interim prætermittam aliam historiam non minùs iucūdam, cuius meminit Demosthenes, aut quisquis is fuit, nam de autore dubitatur, in oratione aduersus Neæram. Disceptabant Stephanus & Phrynio de Neæra meretricula, suam enim vterque esse dicebat. De qua re asciti arbitri Satyrus Alopœrensis, Sabtias Lampreusis, Diogitó Acharnensis audita re ex vtroque & ex ipsa muliere, sententiā tulerunt, mulierem ipsam copiam sui facere vtrique alternis diebus; nisi ipsi sibi mutuò aliud sibi concessserint. Nec quod scribit Spartianus in vita Septimij Seueri, ipsum cùm moreretur, iussisse vt alternis diebus apud Bassianum & Getam filios Imperatores in cubiculis fortuna regia poneretur.

Sexta opin. Decimæseptimæ quæst.

1 Neutrū debere succedere.

AD SEXTAM opi. quæ neutrum dicit succedere, multa quoque faciūt. Et primum text. qui omnium maximè vrget in l. si fuerit, in princ. ff. de reb. dub. vbi si fuerit legatum vni ex cognatis qui primus Capitolium ascēderit, si simul duo ascendisse dicantur, nec apparet quis prior, legatum impeditur. Idem si legatū fuerit ei qui maximus natu est, & duo pares ætate sunt. idē si libertas vni ex pluribus seruis eiusdem nominis relicta sit, nec apparet de quo testator sēsit. De quo etiam vltimo est text. in l. si quis de pluribus, eod. tit. & in l. cùm ex pluribus. ff. de manu. testa. Vides enim ex eo. text. cùm ignoratur ex duobus vter natu ex maior, quòd neutri debeatur legatum relictum maiori natu. Vides & id & similia procedere in libertate re omnium rerum fauorabilissima, vt pleniè diximus in rep. l. si vnquam. in verbo, donatione largitus, in 17. quæstione.

2 Ad idem.

Alius text. in eam sententiam solénis & frequentissimè in hisce rebus citatus in l. duo sūt Titij. ff. de testa. tutel. vbi si testator reliquerit Titium tutorem, suntque duo Titij, nec apparet de quo senserit testator, neuter tutor erit. & text. in l. nominatim, quæ est ij. ff. de lib. & posthu. vbi si testator qui plures habebat filios dicit, filium meum exhæredo, nomine nō expresso, ita vt ignoretur quem voluerit exhæredare, nullus exhæres erit. Et ne putes id tantùm procedere in exhæredatione quæ odiosa est: certè & in institutione quoque hæredis obtinet, per l. in tempus. §. quoties. ff. de hære. insti. Et idem in legatis, vt scilicet si non appareat cui ex duobus Titiis legatum sit, neutri legatum debetur l. quoties. ver. si verò duo. ff. de vsufr. vbi eos dicit sibi inuicem legatum impedire. & similes text. in l. si quis ita. §. si duobus, ibi quemadmodum & in dando. ff. de adi. lega. & in l. qui plures. ff. de vsu & vsufr. lega.

3 Ad idem.

Et tex. item in l. qui soluendo, la 1. cum l. sequenti, quæ incipit, inuicem. ff. de hære. instit. vbi si qui soluendo non est, duos seruos suo testamento liberos & hęredes esse iubeat, si apertis tabulis vterq; viuat, neuter hæres erit, propter legem Eliascentiam, quæ amplius quàm vnum hæredem necessarium fieri vetat. inuicem enim eos sibi obstare. Et in l. cùm duo. ff. de in diem adiec. vbi si duæ res venditæ sunt preciis separatis, ea lege vt eius resoluatur venditio, ad cuius preciū fuerat additum, nec appareat ad vtrius precium addiderit, neutra resoluitur. Ex qua no. glos. in dubio nil valere, citatque nōnullas ex dd. ll. Et in l. si duobus, quæ est 2. §. vlt. ff. quib. mod. vsusf. amit. cùm scribitur, nam si concurrere volent, inuicem se impedient. Et in l. idem Pomponius. §. vl. ff. de rei vendi. vbi si plures sunt eiusdem nominis serui, nec appareat de quo actum sit, nulla fit condénatio. & ibi gl. no. ratione incertitudinis cōdemnationem reddi nullam; & allegat etiam quædam ex d. iuribus. & illum text. dicit sing. Bald. in c. quoniam abbas, col. 2. extrà de offic. dele. ad hoc vt si Titius sit cōdemnatus, sintq; duo Titij in loco vbi lata est sñia, ea sñia nulla est. Et l. quæsitum. §. si. quis eodem. ff. de fun. instr. vbi si quis eodem instrumento in pluribus agris vtatur, nec appareat cui potiùs agro testator destinauerit, nullius instrumento cedet. Et ibi quoque glos. no. ratione incertitudinis neutrum valere.

4

Et in l. j. §. apud Iulianum. ff. depo. vbi si duo contendunt de hæreditate depositoris: nec certum sit, vter hæres sit, depositarius neutri interim soluere tenetur. Cuius tex. autoritate respondit Bal. consi. a 50. viso isto processu, col. 1. lib. 4. quòd si duo contendunt de titulo beneficij, ita vt neuter magis sit in possessione, ipsius, quam alter, pendente lite neutri soluendum est. Et ad hoc quoque citantur & veteribus. vbi glos. magna, in fi. ff. de pactis; & l. in tradendis. ff. com. prædi. & l. scientiam. §. cùm stramenta. ff. ad leg. Aqui. & l. adhuc, in princ. ibi, si verò simul, vbi etiam glo. in verbo, nihil fecit. ff. de vsufr. & l. sed & si de sua. & l. cum falsum, & l. eum qui duobus, in prin. ff. de acquir. hæred.

5 Ad idem.

Citanturque in eam sententiam & tex. Iuris Cano. & inter cæteros, in ca. si quis iusto, quod est pen. In versi. verùm si ambo, & iterum vers. si autem nullus, de elec. lib. 6. vbi si ab absente canonico simul fuerint deputati multi procuratores insolidum, & ambo concurrant, is admittendus est, qui primò nominatus est in instrumento procuratorio. vt si non insolidum siut deputati, nullus eorum admittetur, cùm vnus tantum in id admitti debeat, & ei imputabi

tabitur, qui sic eos indiscretè constituit. Et ibi glo. in verbo, nominatus, in fi. dicit quòd si nõ appatet de ordine, quia duo sunt instrumenta procuratoria, in quibus singuli sunt cõstituti, nec apparet quod sit prius, quodve posterius, sese mutuò impediunt, per d.l. quoties. ff. de vsufr. Et imputet (ait) sibi, qui sic eos constituit. Et eam glo. sequuntur Pett. Anc. in 6. not. & Domi.

Ad idem. Si reperiantur duo testamēta eiusdem temporis in quibus sunt instituti diuersi hæredes, quid agēdū.

6 Ad quod proximè spectat, quòd à multis dicitur, quòd si reperiantur duo testamēta vnius diei, in quibus sunt instituti diuersi hæredes, nec appareat, quod sit prius aut posterius, neuter hæredum succeder, si cum tertio contendant, aut etiam si contra se inuicem petāt mitti in possessionem. Hi sunt gloss. Oldra. Rayn. Odof. Cyn. Alberti. Angel. Saly. Raph. Paul. Cast. Philip. Corne. & Iason in l. vlt. C. de edic. diui. Adri. tol. glo. Azo. Hug. Bar. & Alberi. in l. 1. §. non autem, qui est 1. ff. de bono. poss. secū. tab. glo. in §. 1. in verbo. firma est, in fi. & ibi Angel. Aret. in fin. Institu. de ademp. legat. Bapt. Brixien. quæstione 56. cum duæ mulieres. Oldra. consi. j. in causa, colum. 2. vers. vnde dubiū est. Cyn. in l. hac consultissima. §. si quis autem, qui est vlt. & ibi quoque Alberi. nume. 9. C. de testa. Nicol. Neapol. in l. si duas, in prin. col. 2. versicu. vltimò dicit. ff. de excusat. tut. Bal. Auge. Imo. Frā. Arc. in d.l. eum qui duobus, in prin. ff. de acquit. hæred. Domi. in c. duobus, quod est pen. col. 4. vers. in fi. gloss. de rescript. lib. 6. Matth. Afflict. deci. Neapo. 387. si vno & eodē, ad fi. Nisi si qui eorum, qui in altero instituti sunt, essent hæredes ab intestato, secundū non nullos ex illis quos citauimus. Vide suprà in 11. op. nu. 9. hac item.

Alius casus.

7 Idemque si reperiantur duo testamēta, aut etiam duo codicilli, in quorum altero dicatur, Fundum Sempronianum Titio lego: in altero autem ita, Fundum Sempronianum Titio nō lego: nec constat vtrum sit priùs aut posterius, tunc propter incertitudinem fundus Titio nō debetur. Ita enim voluit & alia gloss. in l. cùm proponatis. C. de codicil. per d.l. si fuerit. de rebus dub. & eam sequuntur Iac. Ray. Pet. à Bel. Pet. Cyn. Bar. Alberi. Bald. Ang. Saly. Pau. Cast. Alex. Corne. Iason, & Iacob. à S. Geor. licèt alij eorum, aliis rationibus, quam propter eam incertitudinem.

De duabus sententijs diuersis eiusdē diei.

8 Et idem quoque si reperiantur duæ diuersæ sententiæ eiusdem diei, nec apparet vtrā earū sit prior aut posterior, neutra enim earum valet, vt nuncupatim voluit Bal. in l. j. col. ij. vers. quæro quid si duæ sententiæ. C. quan. prou. nō est nec, argumento eius quod de duobus testamentis diximus ex no. in d.l. vlt. C. de edic. Di. Adri. tol. Subditque haud multò pòst idem esse in materia electionum, quia neutra, inquit, valet, si propter conflictum & contrarietatem probationum neutra, præualet. Et illum nuncupatim sequitur D. Cirier. in tracta. Primogenituræ, lib. 1. quæstio. 8. Ad quod vide quantùm ad electionum pertinet, quæ dicam num. ab hinc 2.

Legate vnū de suis Stichis, siue alia declaratione.

9 Suntque & aliæ gloss. Iuris Ciuilis hanc op. confirmantes. videlicet in l. si quis à filio. §. si quis plures, in verbo, hæres elegerit. ff. de lega. 1. Quod si testator suo testamēto legauerit vnū de suis Stichis seruis cùm multos haberet, nec declarauerit de quo intellexerit, non valet legatum. Ita enim eam gloss. nonnulli intelligūt, licèt aliud mihi velle videatur. Et alia gloss. in l. ciues, in verbo, allectio. C. de inco. libr. 10. q in casu de quo loquitur, videlicet cùm quis est incola duorum locorum, à quibus simul vocatur ad munera, quibus & ipse simul parere nō potest, ad neutra tenebitur, vt quæ se mutuò impediant, nisi conueniant sorte, vel aliter, & sequitur Ioan. Plat. ibi, colum. 2. versicu. quid autem.

Electio duobus paribus neuter admittetur.

10 Suntque & gloss. Iuris Canonici hanc opi. confirmantes. Gloss. in c. ecclesia, le 2. in glo. vl. in fi. extrà de electi. quòd si duo fuerint electi in episcopum, sintque in omnibus pares & zelo, & merito, & autoritate eligētium & electorum, neuter consequetur episcopatum; sed procedēdum est ad aliam electionem. At si iterum fuerint pares; superior faciet gratiā cui volet, & sequuntur Pet. Anc. ibi in fi. & Panor. col. pen. vers. sed dubium est, & versi. & in hac vltimo. Sed & quod neuter electorum in controuersia omnibus vtrinque paribus, admittitur, tenuerunt etiam Host. Cardi. Flor. & Ioan. Ana. in c. vlt. de sortil. de quo & tu vide quod dixi suprà in 2. opi. nume. 7. nec desunt. Et alia glo. in c. si sacerdos, quod est 2. in verbo remouere, de offi. iudi. ordi. quòd si episcopus dicat excommunico vnum ex illis, qui tale quid fecerunt nullus ob dubium erit excommunicatus, per d.l. duo sunt Titij. Et licèt eam glo. reprobet Host. tamen eam sequuntur Io. Ligna. qui dicit veriorem de iure, Goffre. Collec. Ant. Pett. Anca. Card. Flor. & Panor. ibi. Et alia glo. in c. latores, extrà de cleri. excom. quòd si episcopus ita dicat, ego te suspendo ab officio vel beneficio, à neutro erit suspensus, per d.l. duo sunt Titij. & eam glo. sequuntur Doct. ibi.

De duobus simul peruenientibus ad brauium.

11 Et quod plurimi in eā quæstione, de qua supra sæpius locuti sumus, scilicet in 1. op. huius quęst. num. 23. conciuit, & iterum in 4. opi. nu. 15. sed iam ad nostrates, de duobus qui simul ad brauium peruenerunt, vt neutri debeatur præmium propositum, sed iterum currant, vel soli secundam aliquorum opin. vel cum aliis, secundum aliorum, aut nō amplius curretur, vt nonnullis placuit, vt per Richar. Oldr. Aud. Pisa. & Alber. in procemio ff. in §. discipuli. Iac. Are. Cy. Bal. & Ang. in §. itaque, eiusdem procemij, quem legunt cum d. §. discipuli. Ipsum Alberi. in d.l. si fuerit. ff. de reb. dub. & in 1. parte statuto-

ſtatutorum q. 107. prædicta etiam faciunt. Bal. & Imo. in l. ex duobus. ff. de vul. & pupi. & eoſdem, & præterea Alex. in l. qui filiabus. §. 1. ff. de lega. j. ipſum Bald. in d. l. cùm duo. ff. de in diem addic. Angel. Imo. Pau. Caſt. Ro. & Alex. in l. eum cui nouiſſimus. ff. ad SC. Trebel. eundem Imo. in c. indicante, col. 3. verſic. quid autem de duobus, extra de teſta. Pet. Anca. in d. c. duobus, col. 1. de reſcrip. lib. 6. Imo. Alex. & recentiores. in l. hoc articulo. ff. de hæred. inſtit. & Bened. in rep. c. Raynutius, in verbo, & vxorem nomine Adelaſiam, nn. 609. de teſta.

12 *Si ab eodem collatore fuerit duobus collatum beneficiũ eodẽ tempore.*

In hoc album conferendum eſt quod etiam per d. l. ſi fuerit, voluit Ioan. And. in c. ſi à ſede, & ibi poſt eum Pet. Anc. colum. 2. verſi. quæritur Io. And. & ibi item Domi. col. j. verſic. vnde dicit, & Philip. Fran. de præben. lib. 6. quod ſi ab eodem collatore fuerit collatum quodpiam beneficiũ duobus eodem die, nec cõſtat vtrius collatio ſit prior aut poſterior, ambo ſeſe mutuò impediunt, ita vt neuter beneficium conſequatur. Niſi ſi papa collator declarauerit, quẽ velit præferri. Et idem quoque voluit Panor. in cap. capitulum ſanctæ Crucis, colum. 3. verſic. nam quando literæ, extrà de reſcrip. & in capi. 2. poſt princip. per illum text. extrà de offici. deleg.

13 *De reſcripto directo ad officiali cuiuſdam epiſcopi qui duos hãt æque principales.*

Et quod ante eum voluit Hoſt. in ſumma ti. de offic. deleg. §. quibus modis, colum. 2. verſi. ſi quid impetrant, quòd ſi quis impetret reſcriptum ad officialem cuiuſpiam epiſcopi, qui duos officiales habet æquè principales, nec cõſtat de quo papa ſenſerit, neuter illorum erit delegatus. quod & ipſum voluerunt idẽ Hoſt. Ioan. And. Anto. Cardi. Flo. & Panor. in c. quoniam abbas, de offi. deleg. reprehendentes glo. ibi in verbo, præfixit, ad fi. quæ dixerat cæteris paribus id ſorte eſſe dirimẽdum. Et idem quoque voluit Cardi. Floren. poſt Zenzel. in cle. & ſi principalis, in 4. quæſt. de reſcri. per d. l. duo ſunt Titij, & d. l. ſi fuerit. Id quod addes ad id quod diximus ſuprà in 1. opin. nu. 20. his quoque adſtipulatur.

14 *Cùm ignoratur an filius ſit ex priore matrimonio an ex poſteriore.*

Huius quoque notæ eſt, quod nonnulli nõ contemnendæ autoritatis voluerunt, quòd ſi vidua paulò pòſt prioris viri mortem in alterius connubium coierit, & poſteà peperit filiũ ſeptimo mẽſe ſecũdi matrimonij, ita vt potuerit is filius gigni & à priore marito & à poſteriore, ideoq; incertũ ſit, vtrius ſit: is neutrius eſſe cenſebitur, neutrique ſuccedet, de quo per Iac. Ra. & Cyn. in l. vulgò. ff. de ſtatu homi. Alberi. latè in l. Arethuſa, col. 2. eod. ti. & in rub. C. de natur. libe. Dy. in l. 3. §. ſi duobus ff. de adi. lega. Iac. Bel. in diſput. incip. Bertran. contraxit matrimonium, Bal. & Angel. in l. liberorum. §. 1. ff. de his qui no. infa. Bald. in l. ſi matre. C. de ſuis & legi. Angel. in d. l. duo ſunt Titij. ff. de hære. inſtit. Fran. Are. qui ad hoc allegat d. l. ſi fuerit, & alios recentiores in lege Gallus, in princ. ff. de libe. & poſthu.

15 *De caſu l. Arethuſa.*

Sed & ad hanc formam & quidem peculiarius pertinet quod voluerunt Pet. Iac. Ra. Guil. Cu. Ray. Cy. & Bar. in d. l. Arethuſa, quòd ſi in caſu illius legis non apparet de ordine naſcendi, nullus liber erit. Quodque in ea ſpecie iam ſæpius in hac quæſtione tractata, de eo qui cũ haberet duo domicilia, atq; ita duas parochiales eccleſias aliquid reliquerit ſuæ eccleſiæ parochiali: nec ex coniecturis, aut aliter apparet, de qua ille ſenſerit, neutri id relictum debebitur. Nam ita voluit Cy. poſt Pet. à Bel. Perti. in l. j. col. 2. verſicu. ſextò quæro. C. de ſacro. eccle. per d. l. duo ſunt Titij, & Pet. Anca. in c. relatũ, le 2. col. vlt. verſi. extrà quæro, extrà de teſt. Sed tu de hoc omnino vide Io. And. & alios in d. c. cùm quis. §. cùm ab eo, de ſepul. li. 6. & quod ſuprà diximus, in 1. opin. huius quæſtio. num. 24. & quod producunt, & in 2. opin. nu. 14. nec hoc loco, & nu. 21. nullus, & in 4. op. nu. 17. cui confine.

De habente duas eccleſias.

16 *De eo qui dixit duabus ſimul, ego in vos cõſentio.*

Nec hinc longè abeſt quod multis placuit, quòd ſi quis cõtrahat matrimonium cum pluribus mulieribus ſimul & eodem momento, dicens ſcilicet vtrique, ego in vos conſentio tã quam in vxores, ſiue ego vos in vxores capio: & mulieres reſpondeãt, & nos quoque te in virum accipimus: neutra earum vxor erit, ſed ſe mutuò impedient. Ita enim voluit Goffre. antiquus Doc. in c. gaudemus, & ibi quoque Hoſti. col. 3. in verbo, non ad imparia iudicantur. Vincen. Philip. Ioan. And. col. 2. in verbo iudicantur, & Collecta. col. 2. verſi. quid ſi catholicus, Anto. & Panor. in fi. & Cardi. in §. quià verò, verſi. quæro ſecundò, extrà de diuorti.

17 *De duobus ſe mutuò offendentibus ita vt ignoretur vter prior aggreſſus fuerit.*

Et huc quoque referri poteſt id quod à noſtris dicitur, quòd ſi duo pacem fecerunt, promiſeruntque ſe inuicem non offendere ſub pœna. Et ſe poſteà mutuò offenderunt, ſed ita vt ignoretur, vter eorum prior aggreſſus eſt: neuter poterit accuſari de pace fracta. Io. Andr. in addi. Specul. in rub. de treug. & pac. Bart. in l. 1. §. cùm arietes. ff. ſi quadr. paupe. feciſ. dica. & in l. ſi ſeruum. §. ſi ſequitur. ff. de verbor. oblig. & in l. cùm pater. §. libertis, in fi. & ibi Imol. ff. de lega. 2. Bal. Imo. & Ro. in l. ſemel mora. ff. ſol. mat. Bald. in l. vt vim, ad fi. ff. de iuſt. & iure. & in l. qui fidem, quæ eſt pe. & ibi Pau. Caſt. ff. de tranſac. & in l. cùm proponas, & ibi quoq; Saly. & Raph. C. de pactis, Pan. in c. j. de treng. & pac. & Corne. conſi. 51. in hoc, col. 3. verſi. & hinc eſt, lib. 1.

18 *Si vnus ex duobus Titijs filijs fuerit legitimatus.*

Sed huc propiùs accedit quod Bald. ex facto interrogatus reſpondit conſil. 146. cuius exordium eſt, titulus principis, ante fin. lib j. quòd ſi cùm pater haberet duos filios naturales eiuſdem nominis, vt qui ambo Titij vocabantur, fecerit legitimari Titium filium ſuum naturalem, nec apparet de quo ſenſerit, neuter illorum legitimatus erit, per d. l. duo ſunt Titij.

Columbarũ mas prior nascitur.

patiuntur, priorem quidem marem, vt tradit Plinius, lib. 10.c. 58. & ante eum Aristoteles lib. 6.de natura animantium, cap. 4. quod & nos diximus, in Legib.Connub.l.j.num. 59. incip. sicuti & è diuerso.

3 An illud verum sit.

Et ego certè fateor id plerunque accidere, vt robustior prior ex vtero exeat. neque tamen id ita perpetuum est, vt ex eo certam fixamq́ue præsumptionem statuere debeamus, cum non nunquam & debiliores fœtus præcedât. Ideoque Guil.Pet.Iac.Are.Cy.Bar. & Bal.sibi cōtrarius.& Ange.in d.l.idem erit, quæ solet legi cũ l. Arethusa, reprehendunt illam glo. suprà alleg. quæ præsumit marem prius natũ, per text. in d.l.si fuerit. §. vlti. qui non ob aliud obtinet, quàm propter fauorẽ libertatis, vt apertè indicat in illis verbis, In ambiguis rebus humaniorem sequi sententiam oportet, vt ipsa libertatẽ consequatur. Imò si is tex. rectè inspiciatur, palam ostendit & filiam quoque posse nasci priorem, cùm dicit: si quidem certũ est quod priùs &c. Id quod etiam voluit Bar. in d.l. si fuerit. §. j. & Guil.Cu. Alber.Bar.Bald.Saly.Ro. Alex.& Iason, in l. si extraneus. ff. de condi. cau.dat. in q. quàm suprà in 4. opi retulimus, nu. 11. facit & quod voluerunt. Et id quoque experientia demonstrat.

4 Mas fœmina an sit pulchrior.

Sed & istæ opi. apertè secum pugnare videntur, cùm dicunt robustiorem & formosiorem priùs nasci. Mas enim fœmina est robustior, vt diximus: Fœmina autẽ mare est pulchrior, ex sententia Xenophontis in Oeconomico, dum scribit, Deum fœminam pulchriorem viro cōdidisse, vt formam cum pudicitia domi continendo tueretur. Igitur marem priorem nasci propter robur, fœminam item ob formam necesse est, si huiusmodi sententiæ veræ fuerint, qua re nihil posset dici magis ridiculum.

5 De eadẽ re.

Sed quicquid dixerit Xenophon, vidamus in omni genere animantium, mares fœminis esse pulchriores, Fœminas autẽ viris pulchriores videri, vt contrà viros mulieribus ob naturalem vtriusque sexus mutuum amorem: vixque reperias robustum hominem, qui idem non sit formosus. Nam & Hercules, Achilles, Theseus, Hector, Agamemnon, Vlysses, Aeneas, Patroclus, & cæteri robustissimi quique formæ quoque nomine ac titulo ab Homero, Virgilio, aliisq́ue antiquis scriptoribus insigniti sunt, vt & à nobis annotatum est in nostris Legibus Connubialibus, in l. 2. nu. 32. sed vt ad Homerum.

6 Formosi vix robusti.

Quanquam scio Homerum in Catalogo studiosè descripsisse Nireum Græcorum omniũ pulcherrimum quidem illum, sed imbecillis, & parum virilis esset, veluti clanculum nobis indicaret, robur & formam vix simul coire in eodem corpore, id est raro eundem esse formosum excellenter & fortem, siue virilem. Huius in eum carmen est huiusmodi,

Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε
Τῶν ἄλλων Δαναῶν, μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα.
Ἀλλ' ἀλαπαδνὸς ἔην.

Cuius rei & loci meminit Galenus in exhortatione ad bonas artes, qui & illud quoque obseruauit, ipsum Homerum illius nō nisi semel scilicet in illo loco, meminisse. Sed & apud eũdem lib. 3. eiusdem operis, Hector Paridem iocessit veluti formosissimum, & tamen effœminatum,

Δύσπαρι, εἶδος ἄριστε, γυναιμανὲς.

Quod & ipsum repetit lib. eiusdem operis 13.

7 Prouocasse præsumitur qui robustior est.

Non tamen prætermiserim quod ad huius opin. confirmationem adducitur, quod post Rayn. voluit Floria. in l. j. §. cùm arietes. ff. si quadrup. paup. fe. dica. quòd si in casu illius l. non constat vter ex duobus bobus, vel arietibus alterum prouocarit, is præsumitur prouocasse, qui robustior est, ar. l. non omnes. §. à barbaris. ff. de re mili. & per glo. sing. in ca. si bos, de iniur. quod dictum sequitur Cæpol. consil. causarum criminalium, 28. magister Iacobus, col. 3. versi. octauò quia dictus, & consil. sequ. viso processu, col. 4. versi. septimo ex eo. vbi & hoc dicit procedere, etiam si robustior fuit interemptus. Sed & hoc Flo. dictum simpliciter refert Bar. Bel. aut quisquis is fit, in addit. Panor. in c. constitutus, de pœnis, qui tamẽ dicit quòd ea glo. non facit ad illud dictum. Et ego certè in ea glo. nihil comperi, quod ad hoc vel minimum quidem faciat.

8 Ad idem.

Illud tamen dictum ad propositum huius q. refert & sequitur Fely. in d. c. capitulum, col. antepen. versi. de duobus, extrà de rescrip. vbi dicit quòd per hoc potest limitari dictum Bal. in l. j. in 7. q. C. vnde vi, & in l. vt vim, ad fin. ff. de iust. & iur. & Ioan. Ana. in c. significanti, ce. 19. de homi. cùm dicunt, quòd si duo se mutuò vulnerarunt, neuter teneatur, nisi appareat de aggressione, per d. §. cùm arietes, vt scilicet intelligatur, nisi sit præsumptio prouocationis cōtra alterum, quia altero est robustior vel animosior. Sed & hoc Floren. dictum sequitur Hippo. Marsil. in repe. rub. de proba. nu. 415. & Anto. Corse. in tract. de pote. & excel. Regi. q. 64. in fin. ad confirmationem huius op. quã & ipse sequitur, & Alciat. in tracta. præsumpti. regula 3. præsumpti. 39. nume. 10. Sed idẽ quod Flori. lōgo antè interuallo sensisse videtur Bal. cuius Floria. Fely. Hippo. & Corse. non meminere in suo eleganti consil. 312. visis actis, ad fi. lib. 4. vbi & hoc scribit antiquos scriptores dixisse. Quibus succinit illud Quintiliani lib. 5. tit. de argumentis. Ducitur, inquit, frequenter in argumentum, robur, petulantiæ.

9 An illud verum sit.

Quæ sententia, si vera est, quantùm ad hanc rem faciat, aut non, nemo non videt. Et ego quidem verum esse opinor, vt robur & animositas sit quædam præsumptio aggressionis, nō talis tamen, ex qua rem ipsam per se dubiam tan-

tanquam certam iudicare debeamus: cùm plerunque videamus rixas, lites, pugnas à debilioribus incipere, & nonnunquam fœminas vires appetere. Ex quo natum est illud vulgi carmen nô magis elegans tersumq́; quá vulgus ipsum.

A minori rota, sunt semper iurgia mota.

Propterea nihil moror quod hoc loco quidá multis verbis, imò paginis afferunt de præsumptione iuris simpliciter, & iuris & de iure, & de præsumptione hominis.

10 *An mulier præsumatur ocius mori quàm vir.*

Adducit præterea Felyn. vbi suprà ad huiusmodi opinio. text. in l. qui duos. §. si maritus. ff. de rebus dub. vbi si maritus & vxor simul perierint stipulatio de dote, si mulier in matrimonio decessisset, habebit locum, si non probatur illa superstes viro fuisse. Et sic ille tex. in dubio præsumit fœminam ocius mori, quoniam vt ibi dicit glos. debilior est mare. Sed tantum abest vt id ad hanc opinionem faciat, vt etiam illam prorsus euertat. Nam illud propterea non statuitur, quòd semper mulier præsumatur citius mori, sed quòd posterior mortua non videtur, quæ simul mortua est: sicuti nec prior, qui simul etiam decessit, vt dicit text. in l. si inter virum, eodem titul. & in l. cùm hic status. §. si ambo. ff. de donatio. inter virum & vxorem. Ex quibus facilè cognosces nô propterea esse præsumendum fœminam citiùs mortuam fuisse, quæ cum viro periit naufragio, ruina, incêdio. quòd intelligens glos. vtrobique dicit tex. in d. §. si maritus, procedere cû agitur de onere dotis, sicuti etiam in tex. l. possessor. §. si eodem. ff. de religio. Vides igitur quantùm leges nostræ huiusmodi præsumptionibus tribuant, quando nûnc pro illis iudicant, nunc contrà secundum diuersitatem casuum.

11 *Formosiores Reges delecti.*

Sed tamen interim nô omittam vnum quippiam quod nonnihil facit ad eam opi. quæ in dubio præfert formosiorem, præter ea quæ diximus in princ. huius opi. Quod apud multos ex antiquioribus populis & illos quidem cæteris celebriores. Aethiopes dico & Indos, & alios plurimos, reges sibi deligere solitus, qui forma & pulchritudine cæteros antecellerent, vt nos diximus, & autoritate Aristotelis, Strabonis Diodori Siculi, Pomponij Melæ, & aliorum probauimus id nostris Legibus Connubialibus, l. 2. & nu. 36. sed redeamus. vbi etiam docuimus quædam animalis idipsum quoque facere, vt ibi si lubeat, videre poteris, ne iterum hic repetam.

Nona opinio Decimæseptimæ quæst.

1 *Magnates, & populum eligere debere.*

AD nonam opin. quæ est, vt magnates & populus eligant vtrum ex his duobus velint, quæ quidem opin. cum ea consentit, quæ locum dicit esse gratificationi. Propterea faciunt quæ supra diximus in 2. opin. Sed quia alij hanc gratificationé tribuût superiori, alij magnatibus & populo, pro ista priusquam facit tex. in c. j. de paro. vbi si episcopus hæreticus in locum cuius alius fuerat suffectus, ad fidem redeat, fit inter eos diuisio, vt alia loca ad vnum, alia ad alium pertineat. Quod si fortè vnus fuerit tantùm locus, ad eû pertineat quem plebs elegerit.

2 *Ad idem.*

Et quod voluit Pet. Iacob. in arbore successionis Regum Fran. col. 4. ver. sed quid dum decessit, vbi in quæstione duorum proximorum eiusdem gradus volêtium succedere in regno, si ignoratur vter eorum sit ex primogenito, multas opi. adducit, quas suprà retulimus, sed hanc postremam posuit, quod populus gratificabitur, arg. l. Barbarius. ff. de offi. Præto. quam propterea sequi videtur, ex not. in l. qui filium. §. Sabinus. ff. ad Treb. cum si. Et quod etiam voluit Bal. in c. cum in magistrum, ante fi. de elec. quòd si Rex decedat nullo relicto capace ad regnum obtinendum, magnates regni Regem eligent, & Imperator, vel Papa confirmabit, vt in c. venerabilem, eo. ti. & c. licèt, de voto, & c. grandi, de sup. negli. prælat. lib. 6.

3

Illud autem hoc loco tâtùm dixerim, quod si gratificationi locus sit, si ea res de qua agitur superiorem recognoscit, ad superioré pertinet gratificatio, per multa allegata suprà in 2. opi. Sin minùs recognoscit, vt regnum Franciæ ad magnates & populum recurrendum est, qui quidem populus, vbi deest superior, principis locum obtinet, vt latè patet ex l. 2. ff. de orig. iur. & d. l. Barbarius, & l. 2. C. de adop. & §. sed & quod principali, Instit. de iure nat. gen. & ciuil. & vide quæ dicam in seq. opi.

Decima opinio decimæseptimæ quæstionis.

1 *Electioné patri dandam.*

AD decimam, quæ electionem patri tribuit, quæ etiam à 2. & præcedente opi. differt, quòd hęc id patri tribuit, quod aliæ superiori aut populo, faciunt multæ leges, quæ multa parentum arbitrio in suis successionibus permittunt: imò etiam omnia, modò legitimam liberis relinquât. Facit & quidem propiùs quod dicit Bal. in proœmio Decretalium, col. 2. ver. Rex potest determinare, quòd potest Rex statuere in vita sua quis ex liberis Rex erit siue primogenitus, siue secundogenitus, per id quod po. Archi. in §. item, obijcitur. 2. q. 7. vbi tamen hoc adeò clarè non dicit, sed illud tantùm, quòd quilibet Rex potest filium suum Regem facere. Nam si id potest Rex cùm certum est quis omnium est primogenitus, multò magis cùm incertû est, de quo tamen dicto Bal. dicam postea in 2. q. vbi & alias pleraque reperies hanc sententiam non

non parum confirmantia.

2 *Ad idem.*

Facit præterea quod dicit Fran. Aret.in l.ex duobus,col.t.ff.de vulga. & pupil.dum loqui tur de hac nostra quæst. refellendo opin. Imo, qui volebat superiorem in hoc casu gratificari alteri si velit:at si nolit, neutrum illorum succedere. dicit enim quòd si gratificatio ad eum pertinet, qui concessit gratiam, vel ad hæredē ipsius,is non tenetur gratificari,si nolit. Secus si is qui habet gratificari, vel non est immediata causa beneficij, vel procedit per viam iustitiæ,vt suprà in princ. ad aliud propositum retulimus. Et subiungit quòd in casu nostro succedentes in regno immediatè habent beneficium à patre per medium successionis, & statim postea allegat quasdam deci.quæ patri arbitrium deferunt, præferendum vnum ex filiis in certis casibus,quasi magis huiusmodi grati ficatio ad patrem pertineat, quàm ad superiorem aut ad populum. Quod equidem credo,si gratificationi locus est. At si pater gratificaturus non fuerit in vita, id faciet superior aut populus,secundum distinctionem, quàm suprà dedimus in præcedenti opi.

Vndecima opinio Decimæsepti mæ quæstionis.

1 *Præferendū eū qui in possessionis est. Si beneficiū pluribus fuerit collatum ab eodem & eodem tēpore.*

AD vndecimam opinionem quæ vult eum præferri qui est in possessione, facit text. in c.si à sede, de præben.li. 6. vbi si à sede apostolica vel legato ipsius vni, & ab ordinario alteri eodem die idem beneficium cōferatur, nec appareat quæ collatio prior fuerit,erit potior conditio possi dentis. Et idem dicit ibi Imo.si ab eodem scilicet Papa, vel ordinario, aut alio iusto collatore fuerit idem beneficium diuersis collatum nec apparet cui prius collatum fuerit.Is enim præferendus est qui possidet, vt expressim dicit Imol. quem sequitur Philip. Franc. ibi,colum. 2.versic.& iste text.procedit. Et glo. regulæ Cancellariæ Innoc. 8. regula 15. & Ioannes Brunellus in tract.de potestate legati, ver. quarta declaratio, & Matthæus Pac.in tit.de mandatis apostolicis. §. nosque & successores, in verbo,iure præuentionis,col. 10. versic.primò vt non procedat. Quanquam scio alios aliter dicere, vt scilicet sese mutuò impediant, per l. duo sunt Titij. ff. de testa. tutel.& l.si fuerit.ff. de reb.dub.iuxta ea quæ & nos amplissimè diximus in 6.opi. Aut recurritur ad collatorem, vt declaret, quis prior fuerit:aut superiorem, qui diligenter, studiosè, & subtiliter inquirat & declaret, quis prior impetrauit.Ita enim vo luerunt Io. And.Pet. Anc. & Domi.in d.ca.si à sede,& Philip.Franc.sibi contrarius in ca. duo bus,quod est pe.col.j.versi.quid autem si ab eo dem, de rescrip.lib.6. & Do. Cos. Guymier in commentariis prag.sancti.tit.de colla.§. ita ta men quod ipse,in verbo, nominatorum, ante medium.

2 *De eadē re.*

Sed priori op.adhærere videtur Bal.in c.capitulum sanctæ Crucis, col.j.versic.quid si eadem die,extra de rescrip. vbi dicit,quòd si duo eadem die impetrauerunt à Papa potestariam, vt ipse loquitur, Bononiæ , neuter admittitur ad officium,nisi vnus esset in possessione. nam eo ipso quod possidet,plus iuris habet, eo qui non possidet,vt l.j.in fi.ff.vti possi.Et idem(inquit)si Papa eadem die diuersis personis conce dat idem feudum.Et sequitur Fely. ibi,col.pe. versi.de concursu, & Barb.qui id dicit sing.in in rub.C.qui admit.col. 2. & consi.23. scripsit propheta.col.antepe.lib.j.& cons. 50. illud asferam,col.5.eo.lib.1.consi. 18. præclarè scriptū est,col.16.vers.cùm ergo in proposito.lib.2.& consi.35.sapienter, col. 5.vers.quartò præmitto,eo.lib.2.& consi.65.clementissimi,col.5.ver. item ratione possessionis,eo.lib.j. & Ias.in l. 2. col.2.in fi.ff.sol.matr.Philip.Dec. dum simpliciter Bal.allegat in c.ex literis,col.2.in 5.no.de proba.& consi.424.proponitur,col.j.& consi. 467.bene,post princi.& consil. 489.viso casu, etiam in prin.& Catel. Cota, qui & id dicit sing. in memor.incip.Hora quandoque col.vlt.ver. secundò hoc dictum.& iterum in memor.possessionis commoditas.& Hippo.Marsi.in repe. rub.de probat.nu.396.

3 *Si hora apposita sit in collatione eiusdē diei, an ea alteri in qua nulla hora est sit præferenda.*

Sed & id confirmat quod pertex. in d.c.si à sede,voluit Doct.certè cōsummatissimus Philip.Dec.in c.pastoralis,col.3.versi.sed dubium est,in fi.illius versi.extra de rescrip.in ea quæst. à multis tractata de duobus qui eadem die im petrauerunt idem beneficium, & in prouisione vnius hora est apposita, in alia minimè, nā eum esse præferendum in cuius collatione hora est apposita, voluerunt plerique, tanquam certioris tēporis probationem habeat , vt per Matt.Sil.Cyn.& Bal.in l.de rebus.C.de donat. ante nup.& alios plerosque,quos tibi congessi in tract. Retractuum,tit.j.§.1 č.gl.j.nu.10.& quod hauddubiè. Quibus addes Fran.Curt.iu niorem,in l.vlt.col. antepen.versi. decimotertiò quærit.C.de edic.diui Adr.tol. Aliis tamē contrarium dicentibus videlicet Soci. in l.j.ff. solu.matr.& consi. 67.eadem die,lib.3.& Fely. in d.c.pastoralis,col.3. vers. ratione vnius horæ,& aliis quos & ego collegi in loco suprà citato. Eas autem opi.ita concordat Deci. in d.c. pastoralis, vbi suprà , vt is qui horam certam habet sit præferendus,nisi alter esset in possessione. nam hic tunc præferendus esset ratione possessionis. Et idem voluit ipse Deci. in l. in ambiguis,in fin.de regul.iuris. Et idem videri voluisse Bald. Nouellum in tractatu doti.in 9. parte,in 2.priuilegio, in fin. Et generaliter per eum textum, in d.cap.si à sede, dicit Alexand. consil.19.admodum,in princip. libro. 2. quòd vbi

vbi non apparet, quæ prior est scriptura,& quę posterior, debet esse melior conditio possidentis.

4 Duobus à patrono laico præsentatis melior est conditio possidentis.

Et huc quoque posset videri pertinere tex.in c.quod autem,& in c.pastoralis,de iure patro. quibus cauetur, quòd si patronus laicus clericum idoneum præsentauerit ad vacantem ecclesiam episcopo diœcesano, qui illum noluit admittere, & posteà idem patronus alius item idoneum præsentauerit, quem episcopus admisit,& is posteà possessionem corporalem beneficij tenuerit, melior est conditio possidentis. Ex eoque assumont Anto.Card. Flor.regulam, quòd cæteris paribus melior est conditio possidentis. Et id quidem verùm est, cùm, vt dicit c.in pari.de reg.iur.lib.6. in pari delicto vel causa potior est conditio possidentis.quæ regula deprompta est ex l.in pari.ff.eo.ti.in pari causa possessor potior haberi debet.

5 Traditio in beneficialibus non auget effectum tituli.

Verùm Pet.Anc.& Panor.in d.c.quòd autē dicunt in beneficialibus traditionem non augere effectum tituli præcedentis. Imò ille potior est in beneficio, qui primò titulum consecutus est, & sine traditione transfertur dominium.c.si tibi absenti, & ibi Domi.&alij. & c. eum qui, de præben.lib.6.& quod no.Inno.Panor.& alij,in c.inter cætera, extrà de præben. & Panor.in c.suggestum,in j.no.de iure patro. cum si.Nec quicquam facit tex in d.cap.quod autem,& d.c.pastoralis, præferentes, vt videtur, secundum habentem titulum & possessionem. Primò,quia hic primus non habebat titulum efficacem, ex sola patroni præsentatione non admissa, & posteà ab ipso patrono laico, cui variare licebat, tacitè reuocata:quòd si ille primus admissus fuisset, tunc præferretur secūdo etiā admisso, & possessionē priùs adepto, vt satis declarat ille tex.Ideoq; Panot.ipse tibi super prima gl.dicit quòd ibi narratur factum respectu possessionis, non autem ponitur iuris ministerium. Et vide quod dicam in seq. opin. nu.2.& licèt,& seq.

6 Cū ordo nascendi est incertus, præfertur possessor.

Sed huc hauddubiè spectat,& quidem proximè ad quæstionem nostram, glos. in l. idem erit.ff.de star,ho.quę in simili casu,videlicet cū ordo nascendi multorum incertus est, multas op.ponit,& hanc omnium postremam,ita vt se qui videatur, vt scilicet in dubio obtineat, qui est in possessione, per l.vlt. C. de rei vend. vbi res alienas possidens, licèt causam iustam tenē di nullam habeat, non restituere cogitur, nisi suam intentionem impleuit. vbi gloss. multos tex.concor.adducit. Et d.glos.in d.l. idem erit, sequuntur Iac. Aret.Iac Bu. Albe.& Bald. in ea l.idem erit,quam legunt cum l. Arethusa, per tex.in l.j.in fi.ff.vti possid.& in c.licèt causam, de probat.

7 In casu c afferte, omnibus paribus

His quoque adstipulatur alia glo. in c.afferte,in gl.vlt. post prin.de præsump.quòd si in casu illius ca. vtraque mater illud dixisset, quod altera tantum dixit, scilicet date huic infantem viuum,& non occidatur: tunc ei fuisset infans adiudicandus, qui erat in possessione, nisi alia probatio interuenisset. Et in eam glo. sententiā omnes scribentes ibi pedibus eunt. Eamque dicit sing. Barb.in l.in illa stipulatione,col.29.ff. de verb.obl. Subditque ea glo. quod & ad hūc locum maximè pertinet, quòd is infans ei succederet, quæ erat in possessione. Et sequuntur Lauren.Host.Ioan. And. Anto.Imol. Pet. Anc. Card.Flor.& Pano. ibi etiàm differentes,an & alteri quoque succederet, & Bartol. Brixien. quæst.65.cum duæ mulieres, vbi & hoc decidit aliam pulchram quæstionem, huic affinem de qua posteà dicemus, & Pile.quæsti.99. quæ est eiusdem initij, & Alberic.in rub.C.ad S.C. Orphit.in prin.

ea obtineas fet qua possidebat.

8 Si dubiū an bona prælati fuerint quæsita ex bonis ecclesiæ an patrimonialibus possessor præfertur.

Occurrit hic & alia gl. in c.sint manifestè, in verbo, probantur, ad fin. 12.q.1.quòd cùm dubitatur an bona prælati mortui sint acquisita ex bonis ecclesię,an & ex bonis ipsius patrimonialibus, is præferendus est, qui in possessione est, nisi aliter constet. Et idem voluit alia gloss. in c.nulli dubium,quod est primum,& ibi Archi. 12.q. 5.vbi & de hoc est bonus text. quem ad hoc dicit sing.Panor. in ca. vt vnusquisque, in fi. extrà de pecul. cler. Sed & hanc postremā glo.dicit sing.Ro. in d.l. in illa stipulatione.ff. de verbo. oblig. & Barba. in repeti. d.rubr.C. qui admitt.col.2.& consil.23. scripsit propheta, col.antepen.lib.j.& d.consi. 50.col.j. eo.lib. j.& d.consi 35.lib.2. & Carel. Cota in memor. possessionis commoditas,& voluit etiam Host.in titu. de succes.ab intest.§.qualiter ecclesia in fin. Et id omnes sequuntur, cùm cōstat prælatū tempore promotionis habuisse bona propria,videlicet Ioan. Andr. Anto.Imo. Petr. Anca.& Cardi.Flor.in d. cap. vt vnusquisque.ipse Card.in c.cùm in officiis,in 2.quæst.eo.ti. Ro. cons. 159.super eo quod quæritur,col. 2. versi. tertio casu,& latè Soci.consi. 116.accuratè, per totum id consi.lib.2.

9 Diuersis in diuersis testamentis eiusdem tēporis hæredibus institutis præfertur possessor.

Hnc item respicit, quòd in casu de quo supra diximus in 6 opi. nu.5.ad quod, videlicet cùm duo sunt testamenta vnius diei, in quibus instituti sunt diuersi hæredes, nec aliter constat de ordine, siue tempore vtriusque: neuter hæredum obtinebit, si contendunt cum tertio possessore, aut etiam si secum inuicem petentes, scilicet alter aduersus alterum se mitti in possessionem. At si alter eorum est in possessione, is alteri præfertur. Ita enim voluerunt Cy. Io.Fab. Saly. Rapha.Corne. Ias.& Philip. Deci. in l.vlt.C.de edic.diui Adr.tol. Bartho.Brix.in d.q.56.Bart. post alios antiquiores à se citatos in l.j §.non autem.ff.de bo.pos. secun.tab. Bal. in l.j.col.2. versi. quæro quid si duo. C. quan. prouo.non est neces.& in d.c.capitulum,col.j. de rescripi.& consi. 390. tam profundè, circa medium, lib.2.Imo.& Frau. Are. in l. cum qui duobus,

duobus, in prin. ff. de acquir. hære. Petr. Anc. in c. duobus, quod est pen. in fi. & ibi quoq; Domi. col. 4. versi. in fi. glo. intentus, de rescri. li. 6. Ang. Are. in §. j. col. 2. Insti. de adi. lega. Barb. in cle. & si principalis, col. 6. ver. quod limito primò, de rescri. & d. consi. 50. col. 1. li. 1. & d. consil. 55. li. 2. & Soci. consi. 177. visis, col. pen. ver. præterea, licèt præsumenda. D. Bened. in c. Raynutius, in verbo, testamentum, le 2. nume. 50. & seq. de testa. Franci. Ripa in cap. sæpe, col. 2. de resti. spoli.

10 *Idem in casu simili.*

A quibus non longè abest, quod ex facto respondit ipse Bal. consi. 174. cuius caput est, licet allegationes, lib. 2. quod si reperiantur duo instrumenta, vnum scilicet liberationis, apud debitorem, alterum autem cessionis apud aliũ quempiam extraneum, nec apparet quod eorũ prius aut posterius sit confectũ, erit potior conditio possidentis, per no. in d. l. vlt. C. de edict. diui Adr. tol. In quo videtur ipse eã quãdiximus op. de duobus testamentis eodem die confectis. Subdit illud in vniuersum & semper procedere, quando emergunt tales dubitationes, quod postremum etiã dicit ipse Bal. d. cõs. 590. eo. li. 2. ver. in præcedenti allegato, videlicet, vt res incertas, & dubias semper decidat possessio, vel quasi possessio.

11 *Creditor is præsumitur qui habet instrumentũ, etiamsi sit alius eiusdẽ omnino nominis.*

Et dicit idem Bal. in c. ex literis, col. j. versi. porrò quid conferat, extrà de consuet. Quòd si sint duo eiusdem nominis & cognominis, & vnus possideat instrumentum debiti, ille præsumetur esse conditor contentus in illo instrumento, non ille alter eiusdem nominis. Et sequitur, & dicit no. Ias. in d. l. j. col. 2. versi. tertiò limita. ff. sol. mat. vbi ex hoc limitat doctrinam Bar. ipsius Bal. & aliorum ibi, quòd si reperiantur duo instrumenta eodem die confecta, nec constat de ordine, præsumitur instrumentum dotis priùs confectum, vt videlicet procedat, nisi alius creditor qui habet instrumentũ eiusdem diei sit in possessione. ad quod etiam allegat tex. optimum loquentem etiam in persona priuilegiata, & quæ in dubio alteri præfertur in d. c. si à sede, de præb. li. 6. vbi collatio summi pontificis in dubio præsumitur prior quauis alia, si non constet de tempore, ideoque in dubio præfertur is cui contulit. Si tamen alter esset in possessione, ei præferretur. Quod & ipsum voluerunt Soci. Tho. Parpal. & Caro. Rui. in d. l. j. ille, col. 2. vers. tertiò limita, alter col. 2. ver. ista regula, qui id declarat, col. 4. Ex quo satis intelligis potiorẽ esse causam possessionis, quàm fauoris, vel priuilegij, quod & videre licet ex eo quod diximus ver. abhinc 3.

12 *Si dubiũ sit vter prior mortuus sit vir an vxor in diuersis tamen locis potior est cõ-*

Adde & quod scribit Bart. in l. si inter virũ, in fi. ff. de reb. dubiis, quòd si facta donatione inter virum & vxorem dubium est virne an vxor prior mortua fuerit, cùm non vno casu, aut simul perierint, sed vnus fortè in Francia, altera in Italia: erit certè melior conditio possidentis. Nam si hæredes viri vendicent aduersus hæredes vxoris, possidentes debent probare vxorem priùs decessisse, & è diuerso, per d. l. vlt. C. de rei vend. & d. l. in pari causa. ff. de reg. iur. & d. c. in pari delicto, eo. tit. lib. 6. Et sequuntur Imo & Rap. in l. ex facto. §. si quis autem. ff. ad Trebel. Alexan. consi. 140. circa primum, col. 1. lib. 5. Franc. Curt. Senior qui hoc admodum commendat in repe. l. admonendi, char. 29. ver. quartò moueor. ff. de iureiu. Barb. d. consi. 50. col. 1. lib. 1. Guid. Pap. in tract. præsump. col. 3. lo. Lup. qui id dicit sing. in repeti. rub. de dona. inter vir. & vxo. §. 75. in princ. De quo tamen vide Alex. sibi contrarium in d. l. ex facto, & Soci. in d. l. si inter virum, col. 2. versi. secundò infertur.

ditio possidẽtis.

13 *Quid de patre & filio.*

Sed illam priorem sententiam admodũ fulcit, quod & Bal. ipse respondit consi. 176. si per fama, li. 4. Ibi enim dubitabatur, vtrum pater an filius qui in diuersis partibus mortui erãt, prior posteriorve mortuus esset. Et si per famã (inquit) & aliquas coniecturas potest probari, ꝙ filius prior decesserit, stabo famæ & coniecturis, per not. per gl. & Doct. in l. si quidem. C. sol. mat. & in l. qui ex liberis, in prin. ff. de bon. pos. sec. tab. Alias præsumam naturam suã vim seruasse, nec turbasse ordinem, & sic filium supetuixisse, per l. hæreditatum. ff. ad leg. Fal. & l. qui duos. §. vlt. ff. de reb. dub. licèt illæ ll. in alio casu loquantur, videlicet quando simul ruina sint oppressi, hic quando appsrer veritas mortis vtriusque, sed per absentiam dubitatur vter prior decesserit. l. nec nos. C. de capti. & postli. reuer. Vel vt subdit Bal. potest dici, quòd incũbit onus probandi ei qui contra possessorem agit, vbi ordo potest probari per testes, vt hoc casu. Sed vbi nõ posset probari per testes, vt in ruina & naufragio, tunc statur præsumptioni, quæ circa factum præsumit. Et istud est verius per d. l. nec nos. Nec obstat d. l. qui ex liberis, quia ibi speciale est fauore testamenti, ne in dubio pereat substitutio. Hæc ille.

14 *Cum dubiũ est sitne feudũ antiquũ an nouũ pro possessore iudicandum.*

Huius itẽ notæ est, quod scribit Iaco. Bel. in c. 1. §. vlt. tit. de gradi. succes. in feud. quòd cùm dubium est, sitne feudum antiquum an nouũ, stabitur ab eo qui est in possessione, siue is dicat feudum esse nouum, siue antiquum, & sequuntur Aluar. Marti. Laud. & Card. Alexan ibi, & idem Card. in proœmio feudorum in 6. diuis. cum aliis multis concord. à me collectis in tract. Retractuum, tit. 1. §. 32. gl. 1. num. 93. sed & posset, quod maximè notandum. Nam feudũ potiùs præsumitur esse antiquũ, quàm nouum, vt probat text. in d. c. 1. §. vlt. de gradi. succes. in feud. vbi Bald. eum dicit mirabilem, & in c. 1. tit. si de feud. fuer. contr. inter domi. & ag. & ibi Iac. Bel. Nicol. Nea. Bald. Alua. Marti. Laud. & Card. Alex. cum alijs multis concord. à me quoque congestis vbi suprà, num. 93. sed quid cùm dubium est.

15 Et illud quoque quod à Pe. Anch. scriptum est in c. si inter, quod est penulti. extrà de sponsal. (vide ibi alios) dum quærit quid agẽdum cùm plures vnam sibi vxorem vendicant. Nam is, inquit, præfertur qui habet validiorem titulũ, vt is est qui per verba de præsenti desponsauit. Si autem veniant eodem iure, præfertur qui prior est tẽpore per eum tex. & in c. sicut ex literis, eo. tit. Si autem de prioritate vel posteriori tate (vt ipse loquitur) temporis non appatet, potior est. qui in possessione est. c. licèt causam, in fin. de probat. Et alia subdit ad hunc locum minimè pertinentia.

16 *Vasallus debet præstare fidelitatẽ ei qui principatũ possidet.*

Superioribus quoq; concinit, quod à Guid. Pap. scriptum est consil. 68. cuius initium est, circa processum, colum. 2. versic. & facit quod diximus, quòd si duo contendunt de principatu, & ignoratur vter verè princeps sit, debet in dubio vasallus ei præstare fidelitatem & homagium qui principatum ipsum possidet. Et ita faciẽs excusabitur, etiamsi alter posteà veniat, per tex. in l. cuiuscunque fundi. §. vlt. ff. de vsuf. & §. oportet, in Auth. de man. prin. Et idẽ tenuit ipse Guid. consi. 92. inci. circa duo, col. vlti. rursumque singul. 326. hoc capite, si sint duo, iterumque singu. 481. si vir & vxor, versicu. vltimo.

17 Et quod in illa specie tractata à Doct. in l. si extraneus. ff. de condi. ob cau. de qua locuti sumus suprà in 4. opi. nu. 11. facit & quod volue runt, scilicet de equa prægnante vendita, ea lege vt si ex ea nascatur pullus masculus sit venditoris: si fœmina, emptoris: & contingat nasci marem & fœminam, & ignoratur vter fœtus sit prior natus, masne an fœmina. Nonnulli fuere in ea opi. vt in eo dubio melior sit conditio possidentis. Quæ fuit opi. Iac. Ray. vt tetu lerunt Alberi. & alij quidã, in d. l. si extraneus, inter quos Rapha. Fulgo. Alexan. & Iason ibi, dicunt eam opinionem esse veriorem de rigore iuris, licèt alia, quæ scilicet censet rem diuidi inter emptorem & venditorem, vt diximus in versi. nuper, citato, sit communior.

18 *Si ignoratur an filius sit alterutrius duarum fœminarum ea præfertur, quæ in possessione est.*

Et huc quoque spectat quod ab antiquioribus Doct. tractatum est, scilicet Pileo q. 19. cũ duæ mulieres, & Barth. Brix. quæst. Domi. 56. quæ est eiusdem initij, De duabus mulieribus simul habitantibus, quarum altera vinum infantem, pepererat, altera mortuum. Ignorabatur autem vtrius viuus esset, & vtraque eum sibi asserebat, & interim mortuæ sunt, quærebatur an vtriusque an alterius, & cuius hæreditas nomine pueri petenda esset. Et dicunt, quòd si vna earum erat in quasi possessione filij, illius hæreditas ei adiudicãda est. Si neutra, neutrius. Et ita eos refert & sequitur Alber. in rub. C. ad S.C. Orphi. in prin.

19 *Leges & canones probãtes potiorem esse conditionem possidentis.*

Et præter eos tex. quos suprà citauimus, nõ omiserim tex. in l. sine autem. §. 1. si duobus, & ibi glo. & Doct. ff. de publi. in rem act. vbi si à diuersis nõ dominis eadem res diuersis etiam vendita est, potior est non is cui priori res tradita fuerit, sed qui rem ipsam nunc possidet. Et id voluit glo. in l. si ea res. §. j. in verbo, apprehenderet. ff. de act. empt. quæ eum text. qui contrarium velle videbatur conciliat cum d. l. siue autem, & Iason qui alios allegat in l. quoties, col. 8. versi. quintodecimo & vltimo. C. de rei vendi. ex hoc limitans d. l. quoties.

20 *Leges & canones probãtes potiorem esse conditionem possidentis.*

Suntque alij plurimi tex. dicẽtes, potiorem esse causam possidentis, transferrique in aduersarium non possidentẽ onus probandi contrarium, videlicet in l. qui accusare. C. de eden. & l. 2. & l. siue possidetis, & l. matrem, iuncta glo. in verbo, conuenit, in fi. & ibi Bart. & alij, & l. actor. C. de probat. Et authoritate d. l. matrem, Bald. in l. de rebus. C. de dona. ante nupt. dicit, quòd vbi dubium est ex pluribus creditoribus quis sit prior, pronunciatur pro possessore, tex. in l. circa eum. ff. eo. tit. & l. vtifrui, in fin. princ. ff. si vsufru. peta. & l. militis. §. veteranus. ff. de milit. testa. & l. penult. ff. de cond. ob cau. & l. si debitor. ff. de pign. & l. si ob turpem, quæ est pen. ff. de condit. ob turp. cau. & l. 2. C. eo. & l. vlt. ff. de condi. sine cau. & l. si seruum. §. sequitur, in fi. ff. de verb. obli. & in l. non solùm. §. sed vt probari, & ibi Bar. ff. de ope. no. nunci, & l. 1. §. si colonus. ff. de Saluia. interd. & l. cùm de lucro, & l. cùm par. ff. de regu. iur. & l. si quidem. C. de excep. & l. non ideò. C. de libe. cau. & §. commodum, Institu. de interdict. & in cap. ex literis, extrà de probation. vbi si ambarum partium testes sint pares, & æquè idonei, possessoris, testes præferuntur, & in c. ad aures, extrà de præscrip. & in clemen. 1. vt lite pend. vbi probatur ex possessione ius præsumi, etiam ad cõmodum tertij, quem tex. ad hoc dicit singu. Barb. in addi. Bal. in c. 1. tit. de conten. inter do. & fide.

21 *Possess. qualitatis releuat ab onere probãdi.*

Nec prætermittemus glo. & Doct. multa ex eo decidentes, videlicet glo. in l. si solennibus, in verbo, si aliis, C. de fide instrum. quòd adeò præsumitur pro eo qui est in quasi possessione alicuius qualitatis, vt releuetur ab onere probandi, transferaturque id onus in aduersariũ. Quam glo. licèt Pet. Cy. & Albe. ibi reprobent in his quæ sunt contra ius commune, vt in priuilegiis, seruitutibus, & id genus similibus, in quibus non satis est esse in possessione, nisi de his probatum fuerit, vt etiam voluit glo. in l. sicuti. §. sed si quæratur. ff. si serui. vendit. & Barto. latè in l. si priusquam, colum. 3. versicu. nec ob. finis, & iterum colum. 9. versi. secundò op. rursumque colum. seq. ver. tertiò contra istud, & vbique propè Alex. in eius addit. ff. de oper. no. nun. Et est bonus tex. in cap. cùm personæ, de priuil. lib. 6. Tamen Pau. Castren. cui assentior in d. l. si solennibus, dicit eam glo. procedere etiam in priuilegiis, & similibus, cùm eorum vsus non tendit in præiudicium alterius, sicuti

ficuti ibi optimè declarat. Sed & eam glo. simpliciter probat Bal. consi. 351. in bonis fundalibus, post prin. li. j. Sed tu hic vide quæ dicam infrà nu. 24. addes inquam, & seq. vsque ad finem huius opin. Et vide præterea glo. in l. eum actum, in fin. ff. de nego. gest. & in d. cap. 1. de conten. inter do. & fide. & in cap. 1. in princip. & iterum in vlt. rit. si de inue. inter do. & vasal. lis ori. & in cap. primo, §. si tres, titu. de pace tenen. quæ illud proclamat beatos possessores.

22 Quid quod in illa tenebrosissima cõtrouersia, in qua disputatur vter præferendus sit nepos ne ex filio primogenito mortuo ante patrē, an patruus ipsius secundogenitus, de qua latè differemus infrà in 40. q. fuerunt qui eum præferendum dicerent, qui esset in possessione iuris primogenituræ viuente auo ipsius nepotis eodemq; patre patrui quos tibi prodam infrà in ead. q. 40. nu. 22 5. incip. nec desunt, vbi si lubet videre poteris.

23 *Decisiones promiscuæ.* Si quis autem velit in vnum locum congere Doct. huic possessionis iuri innitentes, vix erit possibile. Sed tu inter cæteros vide Andr. Iser. in c. 1. §. præterea ducatus, colum. 1. versic. sed quomodo, tit. de prohi. feud. ali. per Fed. Bart. in l. is cui. §. bonorum, in fin. ff. vt in pos. lega. & in l. quidam in suo. ff. de condit. & demonstra. Bald. consil. 66. inter virum. li. 1. & consi. 105. verba dicunt, eo. lib. 1. & consi. 232. fratres prædicatores, in fi. eo. li. 1. ex quo potes nor. vnum illud sing. quòd non solùm cùm est quæstio facti, sed etiam iuris, videlicet de interpretatione rescripti, aut priuilegij (nam de hoc casu ibi loquitur) præfertur qui in possessione est. & consil. 304. non est nouum, colum. 2. eodem lib. primo, & consi. 489. proponitur quòd quidam Hector, in fin. eodem lib. primo, & consi. 335. proponitur quidam dudum dominos, colum. 1. versi. & ad euidentiam, lib. quinto, & Card. Flor. consi. 145. videtur in casu, colum. j. Raph. Fulg. consil. 138. visis præcepto, in 2. dubio, post principium. Alex. d. consi. 19. in prin. lib. 2. Coroe. consi. 90. viso processu, colum. 3. versic. cùm possessio, lib. 2. Barba latè in cap. 1. char. pen. extrà de proba. & d. consi. 23. colum. pen. li. 1. & d. consi. 18. col. 16. lib. 2. & d. consi. 35. lib. 2. & d. consi. 63. col. 5. lib. 2. & consi. 12. difficile, col. pen. versi. præterea adnectendum, li. 3. Soci. consi. 181. visis capitulis, col. 2. his tamen non obst. li. 2. Ias. in l. à diuo Pio. §. si super rebus, colum. 2. versicu. circa primum. ff. de re iud. Phil. Deci. in cap. ex literis, colum. 2. in 5. notab. de proba. & consi. 321. in causa quæ Alexandriæ, col. 2. versi. accidit, & consi. 443. in casu ad me transmisso, colum. 4. versi. & accedit, quòd patruus, vbi loquitur nũcupatim in quæstione primogenituræ. & d. consi. 467. bene, in princ. & d. consi. 498. etiam in prin. & Alcia. in tract. præsumptionum, regu. 3. præsumpt. 43. num. 1. & 3.

24 *Probatio huius opi. ex aliis scriptoribus.* Vt non mirum videri debeat si apud Titum Liuium li. 10. belli Macedonici (vt nonnihil ex historiis antiquioribus nostris legibus immiscéam) in ea controuersia quæ erat inter populum Carthaginensem & Masinissam Numidię Regem de agro quodam, Masinissa ipse se fem per intre possessionis tutabatur. Nec quod tradit Suetonius in vita. Augusti. c. 32. Augustũ ipsum loca in vrbe publica iuris ambigui possessoribus adiudicauisse.

25 *Ampliationes duæ ex præcedentibus.* Ex his autē quæ dicta sunt, intellexisti duas non contemnendas ampliationes. prima est, vt præferatur possessor etiam aduersus piam causam, aut aliàs fauorabilem & priuilegiatã. Nam id patet ex eo quod diximus nu. 8. occurrit hic, & iterum nu. 11. & dicit idem. Sed quibus potes addere tex. in d. l. matrem, iũcta gl. 1. in fin. & dnct. ibi. C. de probat. vbi id probatur etiam obtinere aduersus libertatem, qua nulla res est fauorabilior. Secunda, vt procedat etiã in quæst. iuris, nedum facti, vt dictum est ver. ab hinc 2.

26 *3. Ampliatio etiam si possidens sit actor.* Addes & tertiam in primis notãdam, vt scilicet in dubio potior sit conditio posidentis, etiam si actor sit, vt nuncupatim declarat Frã. Aret. in c. in nostra, in fin. de proba. vbi respondet ad c. ex literis, eod. tit. vbi ipse aliter dixerat. Et id quoque sequitur Carol. Ruin. consil. 137. viso processu, colum. 1. lib. 5. Et nonnihil facit glo. in l. quoties, in verbo, potiorem. C. de rei vendi. cùm dicit, siue agar, siue cõueniatur, cui nullus scribentium contradicit, vt hic eã sequi videantur, vt alibi diximus. Atque ita intelliges omnia iura, quæ dicunt in dubio reũ esse absoluendum, vt procedant cùm reus possidet, non si actor. Sed ea iura illud dixisse, quoniam rei vt plurimum possident, respexisse igitur ad possessionem potiùs, quàm ad qualitatem, quòd scilicet rei sunt, non actores, quia qui possidet, partes rei obtinet. §. retinendæ, & d. §. commodum, Instit. de interd. vt per eos tex. voluit Rapha. Fulg. d. consilio 138. in j. dubio.

27 *4. Ampliatio. Etiam si primæuus status naturæ repugnet.* Addes (inquam) non contemnendam aliã, quartamque ampliationem ad præcedentia, vt procedat quod diximus, in dubio possidentis conditionem esse potiorem, etiam si primæuus status naturæ repugnet siue possessioni, siue quasi possessioni. Exempli gratia. filius ex primæuo & naturali statu Quintium, id est, ciuium Romanorum in potestate patris est. l. item in potestate. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. Ideoque filius præsumitur esse in potestate patris, nisi contrarium probetur. l. si filius. ff. de probation. & l. si emancipati, in verbo, probatum. C. de colla. Tamen si filius sit in quasi possessione sui iuris, transfert onus probandi contrarium in patrem, qui illum dicit esse in sua potestate, qui nisi id probet, iudicabitur pro filio, vt magna autoritate affirmat gl. i l. Titia,

in verbo, denegandam. ff. solu. matrimo, quam sequitur Bar. ibi, & iterum, in l. is potest, col. 4. ver. expedit de theorica. ff. de acquir. hæredi. & Alex. qui alios citat, in d. l. si emancipati, in 2. nor. C. de collat.

28 *An illud sit verum.* Contrarium tamen in hoc casu voluerunt Pet. à Bel. Pert. Bal. & ipse Alex. sibi è diametro contrarius, in d. l. Titia, col. 2. ver. in glo. si. ibi, & Iason in d. l. si emancipati, col. 2. per gl. in d. l. sicuti, §. sed si quæratur. ff. si ser. vendi. vbi pos sessiu seruitutis & sic contradicens primæuo statui naturæ, ex qua omnia sunt libera, non re leuat ab onere probandi, de quo nos diximus suprà num. 19. quod & latissimè voluit Barto. in l. si priusquam, locis in eodem versicu. designitatis. Ideo Guid. Pap. sing. 337. si pendente, versic. filius, postquam allegauit glo. in d. l. Titia, tanquam sing. mox subiugit videri illi tex. contrarium in l. emancipatione C. de fi. instru. nec aliud dicit, tanquam non sentiat cum ea gloss.

29 *De vadē re.* At Philip. Deci. d. l. si emancipati, col. 2. vet. est etiam notandum, negat statum primæuum naturæ contradicere huic quasi possessioni sui iuris, etiam si filius natus sit ex legitimo matrimonio, quia & patria potestas non iuris naturalis est, sed ciuilis. §. 1. Insti. de patri. potest. Nam & à principio naturæ omnes nascebãtur liberi, & sui iuris. Ideoque dictum ab altis de statu illo primæuo, nõ bene adaptatur ad eum qui nascitur in potestate, quia ille non est primæuus status ipsius naturæ, de quo cæteri loquuntur. Et continuò declarat quomodo quis constituitur in quasi possessione sui iuris, & quid requiratur, & quantum tempus, vt ibi videre potes, neque enim opus est hic dicere. Porrò Corn. ibi in ea est sententia, vt semper ei incũbat onus probãdi, qui se dicit vel patremfa. vel filiumfa. Ibi antem Frau. Cur. iunior. col. 3. de hac re ita inuolutè loquitur, vt vix intelligam cuius sit opinionis, nisi mendũ sit in meo codice.

30 *De vadē re.* Nemo autẽ meo iudicio meliùs & exactiùs hanc rem tractat, quàm Bald. in d. l. Titia, colum. 2. ff. solu. matrim. Nam aut status (inquit) quem inducit possessio, vel quasi, potest naturaliter inesse ab origine, & tunc releuat ab onere probandi. d. l. circa eum. ff. de probationib. Aut non potest naturaliter inesse, & tunc refert an possit inesse de iure communi, sine præiudicio alterius tertij: an verò non possit inesse, nisi de iure speciali. Primo casu aut deducitur incidẽter, & releuat ab onere probationis, per not. in d. l. sicuti. §. sed si quæratur. ff. si ser. vendi. & l. 1. ff. famil. ercis. Aut deducitur principaliter, & tunc possessio non releuat ab onere probandi. l. 3. §. hoc autem. ff. de itin. actuq; priua. & not. per Oldrad. in l. penult. ff. de condit. insti. & per Cyn. in l. 2. C. quæ sit long. consuetud. & in l. 2. C. vbi caus. statu. & in l. 2. C. de seruitu. & aqua. Secundo casu, quando scilicet status quem indicat primo non potest inesse, nisi ex priuilegio cum alterius iniuria: & tunc nunquam releuat ab onere probandi, quia habet contra se præcedentem necessariam veritatem, quæ ex præterito infert in sequentia, nisi contrà probetur, vt in c. ad decimas, de restitu. spoliato. libro sexto. Quæ tu addes ad ea quæ diximus suprà num. decimoseptimo, nec prætermittemus.

Duodecima opi. decimæseptimæ quæstionis.

1 *Præferẽdus qui prius possessionem habuit.* SVPERAST duodecima eademque vltima opinio, vt scilicet is præferri debeat, qui primus possessionem hæreditatis, siue iuris primogenituræ nactus est post mortem patris, etiam si is tempore litis contestatæ non possideat. Pro qua opin. primum facit tex. ille vulgatissimus in l. quoties. C. de rei vend. vbi non tantùm in dubio prioritatis, vt sic loquar, tituli, sed etiam si constet quis prior sit titulo, si tamen posterior prius possessionem adeptus est, præfertur altєri. Et est similis text. in l. fine aut. §. si duobus. ff. de Publi. in rem act. & alius quoq; loquens in hæreditate vendita, vt proinde intelligas nõ solùm id procedere in rebus singularibus, sed & in vniuersalibus quoque, in l. qui tibi. C. de hęre. vel act. vendi. & in l. qui tibi. C. de his qui à non domi. manu. fuut.

Etiã in vniuersalibus.

2 *Etiam in beneficijs.* Et licèt id non habeat locum in beneficiis, quia ius eorum ex solo titulo pendet, non ex possessione, per c. si tib:. de præben. lib. 6. & diximus suprà in præcedenti opi. num. 5. verùm Petr. Tamen in casu ambiguo, videlicet cùm ignoratur vter ex duobus sit prior titulo, quia eadem die impetrarunt, nec cõstat vter prior, is præfertur qui prior possessionem beneficij assecutus est, etiã si nunc non possideat, vt voluerunt expresiè Domi. & Phil. Fran. in d. c. si à sede, ille col. vlt. ver. sed quo tempore: hic in 2. not. de præb. li. 6. ita intelligentes tex. ibi loquẽtem de possessione. Nã ex quo (inquiunt) possessio validat ius illius qui primò eã adeptus est, necessariò sequitur extinctio iuris alterius, cùm duo simul non possint habere idem beneficium. c. cùm non ignores, extrà eo. titu. Igitur licèt alter de facto posteà acquirat possessionẽ beneficij, non tamen poterit reconualescere ius semel extinctũ. c. quàm periculosum. 7. q. 1. & c. quæris, de consec. di. 2. Et subdit Phil. Frã. hoc quoque voluisse glo. in d. c. si à sede, in verbo, neuter, volentem, vt attendatur, quis primò adeptus sit possessionem. Et id quoque sequitur Rebuff. noster in tracta. de paci. pos. nu. 297. ver. sextò procedit. Et id scio in nostra Curia Parisiensi obseruari, quanquam scio Lapũ in

in d.c.si à sede, tenere contrarium.

Huius item ordinis est quod Hostiens. ille quem Catel. Cota non immeritò dicit fuisse diuini & humani iuris peritissimum, in c.quod autem, in princ. extrà de iure patro. qui interpretatur eum tex. qui dicit meliorem esse conditionem possidētis in casu de quo loquitur, id est, eius cui primò tradita est possessio: & allegat pro simili d.l.quoties. C.de rei vendic.& cap.ad aures, extrà de præscript. qui tex. loquitur similiter de possidente, vt scilicet sit eius melior conditio, & gloss. 1. ibi inter alias concord. affert. d.l.quoties, tanquam etiam intelligat, vt eius qui primò possessionem nactus est melior sit conditio. vide suprà in præceden ti opin. nu. 4.

3 Si duo fuerint præsentatus à patrono laico, is præferendus qui prior possessionem accepit.

Cui & affine est quod traditur in casu l.si debitor. ff. de pigno. vbi si debitor res suas simul duobus pignori obligauerit, ita vt vtrique insolidum obligatæ essent: singuli insolidum ad uersus extraneos Seruiana vtētur. Inter eos autem si quæstio moueatur, possidentis meliorē esse conditionē. Id intelligitur de eo qui priùs possessionem acquisiuit. vt voluit Ant. Fauen. in tract. de pignorib. in 2. membro quintæ partis, versi. tertiò ex prædictis. & expressim sequitur Catel. Cota. in memor. incip. possessionis commoditas.

4 Inter creditores eiusdē tēporis præfertur qui primus possessionē quę sinit.

Et hanc quoque opinionem confirmant iura, quæ dicūt cæteris paribus præuentioni, seu præoccupationi locum fore, ad quod allegantur l.si quis posteaquā. ff de iudi. & l. pluribus, & l.si is qui Stichum. ff. de procura. & l.incola. ff. ad municip. & l.qui prior. ff. de iudi. vbi qui prior appellat, prior agat, & l.si pluribus. ff. de lega. 1. & l. 1. §. sin autem. C. de com. ser. manu. & c.non iniustè, de procurato. & c.si duo, post princ. eo. tit. lib. 6. & cap. si quis iusto, in princ. de elect. eo. lib. 6. & alia propè infinita. Sed ita vt non omittas glo. in l.vnum. §. si duos, in verbo, petent. ff. de lega. 2. quam dicit sing. Rapha. Co. in l.cùm quidam, paulò ante fi. eod. titu. Et quod voluerunt Cy. & Saly. in ea quæst. de qua iam, sæpe locuti sumus de duobus plaustris sibi inuicem obuiantibus, in l.per agrum. C. de seruit. & aqua, vt scilicet præoccupātis melior sit conditio. Et quod à Bar. scriptū est in l.quo minus, in 5. q. princ. & aliis recentioribus post eum. ff. de flumi. dum dicunt eum præferendū, qui prior occupauit opus molendini, aut ductus aquæ: tractantque quis dicatur prior occupasse, & Bal. in l. 1. in 43. q. ff. de rer. diuisi. quia si duo sunt, quorum quilibet habet ius efficax, melior est præuenientis conditio, vt dicit not. in l.si cum emptore. ff. de pact.

5 Cæteris paribus præuentioni & præoccupationi locus est.

Authoritate autem d.l.qui prior. glo. in l.ciues, in verbo, allectio, versi. sed quid si is. C. de incolis, li. 10. loquens de ciue vel incola duorū locorum, à quibus ad munera, vocatur, dicit eum præferri, qui prior vocauit. Et sequuntur Bar. Lucas Pen. & Io. Plat. ibi, qui & pro confirmatione eius sententiæ adducit id quod scripserunt Inn. & Io. And. in c. cùm iam dudum, de præb. de eo qui ratione plurium beneficiorum est subiectus pluribus episcopis qui ei cō traria iubēt, vt teneatur primo obedire. Sed id nō multùm facit ad propositum negocium in quo tractamus de eo qui primò vocauit, & ita præuenit alterum. Illi autem loquuntur de eo cui primo loco hic subditus est, non de eo qui primò iussit. De quo etiā in similibus casibus, vt id obiter dicam videbis per Spec. tit. de aduocato. §. 1. versi. quid si ad uocatus. & ibi Bal. in addi. & Id. And. in c.contractus, de regu. iur. li. 6. in Mercu. & Ro. consi. 47. visis necessariis, quo in loco alia pleraq; affert, vt probet eum qui præuenit esse præferendum.

6 Præferēdus est locus qui prior ad munera vocauit ciuē duorum locorū.

Conclusio quæstionis.

IGITVR vt totam hanc controuersiam paucis concludamus, placet primo loco ea opinio quæ dicit vtrunque admitti siue in dignitatibus regalibus, siue in cæteris rebus hæreditariis. Ea enim communior, benignior, iuriq; ac rationi congruentior est, vt ex iis patet quæ diximus in princ. huius quæst. & in tractatione illius op. Et hoc nisi alter prior possessionem rerum adeptus fuerit. Is enim interim præfertur, nisi alter maiorem natu esse se probaret. Aut nisi hic qui possessionē prior accepit, eandem amiserit, & alter eandem acquisiuerit, & diutius possederit, in eaque esset cùm lis de hoc iure intentaretur: tunc enim is qui in possessione est præfertur, nisi etiā alter maiorem natu se esse ostēderit. Quòd si magis placent opiniones, quæ in hac re locum faciūt gratificationi. Primum locum in rebus priuatis cæterisque præter regnum, aliasq; magnas huiuscemodi dignitates, patri tribuo: secundum superiori, in regnis verò & id genus magnis dignitatibus, quæ superiorem non agnoscunt, magnatibus & populo. Sed ita tamē gratificabuntur, si neuter vincit alterum moribus & meritis. Dignior enim semper præponēdus est. Possunt autem ipsi fratres si velint, rem forti bona fide committere. Nollem autem alterū inuitum cogere, secutus opi. Io. And. Anto. Panor. in c.licèt causam, illius, col. vlt. huius, col. pen. versi. tertia opi. de proba. Nisi fortè res aliter transigi non posset, immineretque quodpiam periculum.

7 Cōclusio principalis quæstionis.

Decimaoctaua quæstio.

DECIMOOCTAVO quæro, quia præcedens quæstio loquitur cū alter altero prior natus est, sed ignoratur ordo nascēdi. Quid igitur si ambo in lucē simul sunt editi, non quòd simul ex vtero

1 Quid si duo sint simul ex eiusdem matris vtero editis.

in verbo, denegandam.ff.solu. matrimo.quam sequitur Bar.ibi,& iterum, in l.is potest, col.4. ver.expedit de theorica.ff.de acquir. hæredi.& Alex.qui alios citat, in d.l.si emancipati, in 2. not.C.de collat.

28 *An illud sit verum.*

Contrarium tamen in hoc casu voluerunt Pet.à Bel.Pet. Bal.& ipse Alex.sibi è diametro contrarius, in d.l.Titia, col.2. ver.in glo.si.ibi, & Iason in d.l.si emancipati, col.2.per gl.in d. l.sicuti,§.sed si quæratur.ff.si ser.vendi. vbi possessio seruitutis & sic contradicens primæuo statui naturæ, ex qua omnia sunt libera, non releuat ab onere probandi, de quo nos diximus suprà num.19. quod & latissimè voluit Barto. in l.si priusquam, locis in eodem versicu. destignitatis. Ideo Guid.Pap.sing.337. si pendente, versic. filius, postquam allegauit glo.in d.l.Titia, tanquam sing. mox subiũgit videri illi tex. contrarium in l.emancipatione C.de fi.instru. nec aliud dicit, tanquam non sentiat cum ea gloss.

29 *De eadē re.*

At Philip.Deci.d.l.si emancipati, col.2.ver. est etiam notandum, negat statum primæuum naturæ contradicere huic quasi possessioni sui iuris, etiam si filius natus sit ex legitimo matrimonio, quia & patria potestas non iuris naturalis est, sed ciuilis.§.1. Insti. de patri.potest. Nam & à principio naturæ omnes nascebãtur liberi, & sui iuris. Ideoque dictũm ab aliis de statu illo primæuo, nõ bene adaptatur ad eum qui nascitur in potestate, quia ille non est primæuus status ipsius naturæ, de quo cæteri loquuntur. Et continuò declarat quomodo quis constituitur in quasi possessione sui iuris, & quid requiratur, & quantum temporis, vt ibi videre potes, neque enim opus est hic dicere. Porrò Corn.ibi in ea est sententia, vt semper ei incũbat onus probãdi, qui se dicit vel patremfa. vel filiumfa. Ibi autem Fran.Cur.Iunior.col.3. de hac re ita inuolutè loquitur, vt vix intelligam cuius sit opinionis, nisi mendũ sit in meo codice.

30 *De eadē re.*

Nemo autẽ meo iudicio meliùs & exactiùs hanc rem tractat, quàm Bald. in d.l.Titia, colum.2.ff.solu.matrim. Nam aut status (inquit) quem inducit possessio, vel quasi, potest naturaliter inesse ab origine, & tunc releuat ab onere probandi.d.l.circa eum. ff. de probationib. Aut non potest naturaliter inesse, & tunc refert an possit inesse de iure communi, sine præiudicio alterius tertij: an verò non possit inesse, nisi de iure speciali. Primo casu aut deducitur incidẽter, & releuat ab onere probationis, per not. in d.l.sicuti. §. sed si quæratur. ff.si ser. vendi.& l.1.ff.famil. ercisc. Aut deducitur principaliter, & tunc possessio non releuat ab onere probandi.l.3.§.hoc autem. ff.de itin. actúq; priua.& not.per Oldrad. in l.penult.ff.de condit.insti. & per Cyn.in l.2.C.quæ sit long.consuetud. & in l.2.C.vbi caus.statu.& in l.2.C.de seruitu.& aqua. Secundo casu, quando scilicet status quem indicat primo non potest inesse, nisi ex priuilegio cum alterius iniuria: & tunc nunquam releuat ab onere probandi, quia habet contra se præcedentem necessariam veritatem, quæ ex præterito infert in sequentia, nisi contra probetur, vt in c.ad decimas, de restitu. spoliato. libro sexto. Quæ tu addes ad ea quæ diximus suprà num. decimoseptimo, nec prætermittemus.

Duodecima opi. decimæseptimæ quæstionis.

1 *Præferẽdus qui prius possessionem habuit.*

SVPERSIT duodecima eademque vltima opinio, vt scilicet is præferri debeat, qui primus possessionem hæreditatis, siue iuris primogenituræ nactus est post mortem patris, etiam si is tempore litis contestatæ non possideat. Pro qua opin.primum facit tex. ille vulgatissimus in l. quoties.C.de rei vend. vbi non tantùm in dubio prioritatis, vt sic loquar, tituli, sed etiam si constet quis prior sit titulo, si tamen posterior prius possessionem adeptus est, præfertur alteri. Et est similis text. in l.fine autẽ.§.si duobus, ff.de Publi. in rem act. & alius quoq; loquens in hæreditate vendita, vt proinde intelligas nõ solùm id procedere in rebus singularibus, sed & in vniuersalibus quoque, in l.qui tibi.C.de here. vel act.vendi. & in l.qui tibi.C.de his qui à non domi.manu.sunt.

Etiã in vniuersalibus.

2 *Etiam in beneficijs.*

Et licèt id non habeat locum in beneficiis, quia ius eorum ex solo titulo pendet, non ex possessione, per c.si tibi.de præben.lib.6. & diximus suprà in præcedenti opi.num.5. verùm Petr. Tamen in casu ambiguo, videlicet cùm ignoratur vter ex duobus est prior titulo, quia eadem die impetrarunt, nec cõstat vter prior, is præfertur qui prior possessionem beneficij assecutus est, etiã si nunc non possideat, vt voluerunt expressè Domi.& Phil. Fran.in d.c.si à sede, ille col.vlt.ver.sed quo tempore: hic in 2. not.de præb.li.6.ita intelligentes tex.ibi loquẽtem de possessione. Nã ex quo (inquiunt) possessio validat ius illius qui primò eã adeptus est, necessariò sequitur extinctio iuris alterius, cùm duo simul non possint habere idem beneficium.c.cùm non ignores, extrà eo.titu. Igitur licèt alter de facto posteà acquirat possessionẽ beneficij, non tamen poterit reconualescere ius semel extinctũ.c.quàm periculosum.7.q.1. & c.quæris, de consec.di.2. Et subdit Phil.Frã. hoc quoque voluisse glo.in d.c.si à sede, in verbo, neuter, volentem, vt attendatur, quis primò adeptus sit possessionem. Et id quoque sequitur Rebuff. noster in tracta. de paci.pos.nu. 297.ver.sextò procedit. Et id scio in nostra Curia Parisiensi obseruari, quanquam scio Lapũ in

in d.c. si à sede, tenere contrarium.

3 *Si duo fuerint præsentati à patrono laico, is præferendus qui prior possessionem accepit.*

Huius item ordinis est quod Hostiens. ille quem Catel. Cota non immeritò dicit fuisse diuini & humani iuris peritissimum, in c. quod autem, in princ. extrà de iure patro. qui interpretatur eum tex. qui dicit meliorem esse conditionem possidentis in casu de quo loquitur, id est, eius cui primò tradita est possessio: & allegat pro simili d. l. quoties. C. de rei vendic. & cap. ad aures, extrà de præscript. qui tex. loquitur similiter de possidente, vt scilicet sit eius melior conditio, & gloss. 1. ibi inter alias concord. affert. d. l. quoties, tanquam etiam intelligat, vt eius qui primò possessionem nactus est melior sit condicio. vide suprà in præceden ti opin. nu. 4.

4 *Inter creditores eiusdē tēporis præfertur qui primus possessionē quæsiuit.*

Cui & affine est quod traditur in casu l. si debitor. ff. de pigno. vbi si debitor res suas simul duobus pignori obligauerit, ita vt vtrique insolidum obligatæ essent: singuli insolidum ad uersus extraneos Seruiana vtētur. Inter eos au tem si quæstio moueatur, possidentis meliorē esse conditionē. Id intelligitur de eo qui priùs possessionem acquisiuit. vt voluit Ant. Fauen. in tract. de pignorib. in 2. membro quintæ partis, versi. tertiò ex prædictis. & expressim sequitur Catel. Cota. in memor. incip. possessionis commoditas.

5 *Cæteris paribus præuentioni & præoccupationi locus est.*

Et hanc quoque opinionem confirmant iura, quæ dicūt cæteris paribus præuentioni, seu præoccupationi locum fore, ad quod allegantur l. si quis posteaquā. ff. de iudi. & l. pluribus, & l. si is qui Stichum. ff. de procura. & l. incola. ff. ad municip. & l. qui prior. ff. de iudi. vbi qui prior appellat, prior agat, & l. si pluribus. ff. de lega. 1. & l. 1. §. si autem. C. de com. ser. manu. & c. non iniustè, de procurato. & c. si duo, post princ. eo. tit. lib. 6. & cap. si quis iusto, in princ. de elect. eo. lib. 6. & alia propè infinita. Sed ita vt non omittas glo. in l. vnum. §. si duos, in verbo, petent. ff. de lega. 2. quam dicit sing. Rapha. Co. in l. cùm quidam, paulò ante fi. eod. titu. Et quod voluerunt Cy. & Saly. in ea quæst. de qua iam sæpe locuti sumus de duobus plaustris sibi inuicem obuiantibus, in l. per agrum. C. de seruit. & aqua, vt scilicet præoccupātis melior sit conditio. Et quod à Bar. scriptū est in l. quo minus, in 5. q. princ. & aliis recentioribus post eum. ff. de flumi. dum dicunt eum preferendū, qui prior occupauit opus molendini, aut ductus aquæ: tractantque quis dicatur prior occupasse, & Bal. in l. 1. in 43. q. ff. de rer. diuisi. quod si duo sunt, quorum quilibet habet ius efficax, melior est præuenientis conditio, vt dicit not. in l. si cum emptore. ff. de pact.

6 *Præferēdus est locus qui prior ad munera vocauit ciuē duorum locorū.*

Authoritate autem d. l. qui prior. glo. in l. ciues, in verbo, allectio, versi. sed quid si is. C. de incolis, li. 10. loquens de ciue vel incola duorū locorum, à quibus ad munera, vocatur, dicit eum præferri, qui prior vocauit. Et sequuntur Bar. Lucas Pen. & Io. Plat. ibi, qui & pro confirmatione eius sententiæ adducit id quod scri pserunt Inn. & Io. And. in c. cùm iam dudum, de præb. de eo qui ratione plurium beneficiorum est subiectus pluribus episcopis qui ei cōtraria iubēt, vt teneatur primo obedire. Sed id nō multùm facit ad propositum negocium in quo tractamus de eo qui primò vocauit, & ita præuenit alterum. Illi autem loquuntur de eo cui primo loco hic subditus est, non de eo qui primò iussit. De quo etiā in similibus casibus, vt id obiter dicam videbis per Spec. tit. de aduocato. §. 1. versi. quid si ad uocatus. & ibi Bal. in addi. & Io. And. in c. contractus, de regu. iur. li. 6. in Mercu. & Ro. consi. 47. visis necessariis, quo in loco alia pleraq; affert, vt probet eum qui præuenit esse præferendum.

Conclusio quæstionis.

7 *Cōclusio principalis quæstionis.*

Igitur vt totam hanc controuersiam paucis concludamus, placet primo loco ea opinio quæ dicit vtrunque admitti siue in dignitatibus regalibus, siue in cæteris rebus hæreditariis. Ea enim communior, benignior, iuriq; ac rationi congruentior est, vt ex iis patet quæ diximus in princ. huius quæst. & in tractatione illius op. Et hoc nisi alter prior possessionem rerum adeptus fuerit. Is enim in terim præfertur, nisi alter maiorem natu esse se probaret. Aut nisi hic qui possessionē prior accepit, eandem amiserit, & alter eandem acquisiuerit, & diutius possederit, in eaque esset cùm lis de hoc iure intentaretur: tunc enim is qui in possessione est præfertur, nisi etiā alter maiorem natu se esse ostēderit. Quòd si magis placent opiniones, quæ in hac re locum faciūt gratificationi. Primum locum in rebus priuatis cæterisque præter regnum, aliasq; magnas huiuscemodi dignitates, patri tribuo: secundum superiori, in regnis verò & id genus magnis dignitatibus, quæ superiorem non agnoscunt, magnatibus & populo. Sed ita tamē gratificabuntur, si neuter vincit alterum moribus & meritis. Dignior enim semper præponēdus est. Possunt autem ipsi fratres si velint, rem forti bona fide committere. Nollem autem alterū inuitum cogere, secutus opi. Io. And. Auto. Panor. in c. licèt causam, illius, col. vlt. huius, col. pen. versi. tertia opi. de proba. Nisi fortè res aliter transigi non posset, immineretque quodpiam periculum.

Decimaoctaua quæstio.

1 *Quid si duo bini simul ex visceribus matris vtero editi.*

Decimoctavo quæro, quia præcedens quæstio loquitur cū alter altero prior natus est, sed ignoratur ordo nascēdi. Quid igitur si ambo in lucē simul sunt editi, non quòd simul ex vtero

xierunt: id enim, vt iam diximus, fieri non potest, vt dicit l. Arerusa. ff. de stat. homi. Sed cæso matris vtero id factum est: quod fieri posse docet experiẽtia, & testimonio sunt leges nostræ. l. posthumus, in fi. princ. ff. de inoffi. testa. & l. si ego. §. partus, ver. ex omnibus. ff. de public. io ré actio. & l. 2. ff. de mort. infer. & l. quod dicitur. ff. de lib. & posth. & l. in lege Falcidia. ff. ad leg. Falci. & l. 1. §. si qua prægnans. ff. vnde cogna. & l. 1. §. sed & si matris. ff. ad S.C. Tertul. & l. anniculus. §. vltim. & item l. etiam ea mulier. ff. de verb. signi.

2 *Ita nati Apollini sacri & quare.*

Et inde natum Lycham scribit Virgilius libro decimo,

Inde Lychã ferit exectum iam matre perempta.
Et tibi Phœbe sacram.

Nam scribit Seruius ibi (id etiam volui obiter dicere propter nostrorum in ea re errorem) omnes qui secto matris vtero procreãtur, ideò Apollini esse consecratos, quia Deus est medicinæ, per quam lucẽ sortiuntur. vnde & Aesculapius fingitur esse eius filius, quia ita natus est, vt & ipse Seruius dicit enarrans illud eiusdem lib. 7. eius operis,

Ibat & Hippolyti proles pulcherrima bello.

Quanquam hinc repugnat quod tradit Pausanias libro 2. matrem Aesculapij eum confestim quàm editus est, exposuisse. Subdit autem idem Seruius in priori loco, ideò Cæsarum familiã sacra Apollinis retinuisse, quia primus de eorũ familia fuit exectò matris ventre procreatus. Vnde etiam (inquit) Cæsar dictus est; Plinius autem libr. septimo, cap. 9. & Solinus rerum memorabilium, cap. 4. scribunt, vt pluribus placuit, Scipionem Affricanum priorem ita natum, primumque Cæsarem à cæso matris vtero dictum. Et id quidem apertè scribit Solinus, sed non adeò vt Plinius, cuius hęc verba sunt, Auspicatius enecta parente gignũtur, sicut Scipio Affricanus prior natus, primusq́; Cæsar, à cæso matris vtero dictus, &c. Nam ea verba primusque, & quæ sequuntur, ita possunt legi, vt intelligatur de alio quam Scipione, qui quidem alius primus Cæsar sit vocatus. Propterea Hermolaus Barbarus in castigationibus in ipsum Plinium in eo loco. Si (inquit) hoc ad Affricanum referas, contradicitur historiæ, quoniam ante bellum Samnitum Claudius quidam Cæsar appellabatur. idque probat ex tabula quapiam antiquissima. Porrò ipsum Affricanum ita natum, scilicet exectò matris vtero tradit Silius Italicus li. 13. illis versibus,

Quæ fors nostra fuit, & cætera quæ sequuntur.

3 *Aliorũ opinio de Cæsarum appellatione.*

Quanquam sunt qui ex alia causa Cæsares dictos volunt, nempe quòd nati essent cum cæsarie, quod placuit Festo Pompeio, Aelio Spartiano, in Aelio Vero ad Domitianum, vbi & illud præterea scribit, Cęsarem ab elephante qui lingua Maurorum Cæsa dicitur, in prœlio cæso, eum qui primus sic appellatus est doctissimos candidissimosque viros existimare dictũ, Id quod etiam scribit Seruius edisserens eum locum lib. 1. Aeneid.

Nascetur pulchra Troianus origine Cæsar.

Iulius Cæsar nõ ita natus est.

De qua Cæsaris nomenclatura quicquam Accursius noster audiuerat, qui statim in principio ff. & Insti. dicit imperatorem Instinianum fuisse vocatum ab Augusto Cæsare, vel quia cæsus fuit de ventre matris. Porrò Iulius Cæsar à quo haud dubiè cæteri imperatores Cæsares dicti sunt, non primus fuit suæ familiæ eius nominis, nec ita quoque natus est, vt ob id Cæsar esset vocandus. Is enim patrem habuit eius nominis, qui Prætura functus morte repentina obiit, vt scribit Plinius libro septimo, c. 53. matrem quoque Aureliam, quam, vt retulit Suetonius, amisit cùm in Gallia bellum gereret. In qua re paulùm euagati sumus, tum propter id, quod iam diximus ex Accursio: tùm quia Bald. in dicto proœmio ff. colum. 3. dicit ita Iulium Cæsarem vocatum, quòd ipse secto matris vtero natus esset. Sicuti ex recentioribus dicit Iason in dicta l. quod dicitur. ff. de libe. & posthu. quod magis miror, cùm ei multi tribuant literarum humaniorum notitiam. Nec minùs illi quidẽ decepti, quàm Pau. Cast. qui in eadẽ lege hoc Augusto Cæsari Iulij successori tribuit, vt omnes intelligant, quanta hisce nostris legum interpretibus in huiusmodi rebus adhibenda sit fides. Nec tamen prætermiserim Cæsares quoque appellatos fuisse, qui mortuis matribus execti essent, vt tradit Plinius d. lib. 7. c. 9. & Festus Pompeius, & Titius Probus in epitome lib. 10. Valerij, nisi mẽdax sit titulus.

Iterũ de appellatione Cæsarum.

4 *Redit ad principalem quæstionem.*

Igitur, vt redeamus. Cùm duo pueri exciso matris vtero simul sunt editi, vel etiam cùm Rex quispiam more Iudorum, Thracum, Parthorum, Namasonum, Persarum, & aliorum in nostris legibus connubialibus recẽsitorum plures habet vxores, ex quibus plures eodem momento liberos suscepit: Quid iuris in primogenitura statuendum est? Hic quæstio iuris solùm vertitur, non facti, vt in casu præcedentis quæstionis. Ideoque putat Franc. Aret. in l. ex duobus, col. 2. ff. de vulg. & pupill. negotium hoc iudicio sortis committendum, vt sciatur quis eorum ius primogenituræ obtinebit, si aliquis ex cõtendentibus id petat. Sin minùs, locum esse gratificationi, per ea quæ no. Ioan. Andr. in cap. vltimo, ad finem, de sortil. dum distinguit, an, & quando sors locum habeat. de quo suprà diximus in præcedenti quæst. in prima opin.

5 *De eadẽ re.*

Verùm Bal. in proœmio ff. §. itaque, paulò ante finem, loquens etiam nominatim in casu huius nostræ quæstionis, dicit quòd omnes succedent, cum nullus eorum antè natus fuerit.

rit. Quem sequitur expressè Ioan. Ana. in rub. de sortileg. colum. vltima. & Felyn. in capit. capitulum sanctæ crucis, colum. antepenult. versic. de duobus, extrà de rescript. Et Anto. Corset. in tracta. de potesta. & excellen. Reg. quæstio. 64. Et id credo esse verissimum. Nam si cùm dubitatur quis ex pluribus primus natus est, omnes succedunt, vti diximus in præcedenti q. Multò magis cum certum est omnes simul natos fuisse.

6 De eadē re.

Quanquam Corne. nulla Bal. & Ana. mentione facta, consi. 199. incip. in præsenti consultatione, colum. 18. versi. non etiam obstat, quod vltimo loco, lib. 2. dicit hoc casu non esse locum consuetudinis præferenti primogenitum, cùm de hoc casu non loquatur consuetudo, vnde remanet in dispositione iuris cōmunis, arg. l. commodissimè, de libe. & posthu. cū si. tanquam sentiat Corne. non solùm hos qui simul primo loco in lucem sunt editi, sed & alios quoque succedere, hec locum esse iuris primogenituræ.

7 De eadē re.

Sed scrupus quispiam oriri posset in exectis ex vtero, si statutum, aut consuetudo præferens primogenitum his verbis vteretur, vt is quem primum vxor marito pepererit, eam primogenituræ prærogatiuam habere, propterea quòd sunt nonulli ex textibus, quos suprà citaui, qui videntur dicere eam non peperisse, cui mortuæ filius exectus est, præsertim verò text. in d. l. admiculus. §. vlt. ff. de verborum significa. quem ad hoc bene expendit gl. in d. l. etiam ea mulier, eo. tit. & Angel. Pau. Ca. Alex. Fran. Are ti. & Iason in d. l. quod dicitur. ff. de libe. & posthu. vbi ex hoc plerique dicunt legatum mulieri factum, si peperisset liberos, non obtinere se eo ipsius mulieris vtero. Tu tamen intrepidè tene, contrarium, per ea quæ latè diximus in repe. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, nu. 119. quæro item quòd si postea, & multis seq. C. de reuo. don. vbi multa in vtranque partem videbis, quæ consultò noluimus repetere.

ergo agitur de iure pendenti, aut huiusmodi ius pendet in esse, aut in prælatione. Si quidem pendet quò ad esse, non habet locum iudiciū sortis, quia iudicium fortunæ est remotum à ratione: & ideo ratio & intellectus non debet se committere fortunæ, & existentibus sine ratione. Fortuna enim sæpissimè præfert iniquū æquo, vnde non iudicaret rectè, vt not. in l. sed an vltro. §. vlt. ff. de neg. gest. Et describitur fortuna, id est, rerum euentus ex incerto motore procedens. Si verò dependet in prælatione, aut agitur de iure tertij, & nō committitur sorti, sed iudici. Aut de iure litigatorum, & tunc cō mittitur fortunæ, vbi non potest aliud fieri, vt no. gl. in §. finautem ipsi, in verbo, partes suas, Insti. de satisd. tut. Ergò propter impossibilitatem permittitur aliquid sactis. In rebus autem certis culpa est se committere fortunæ. Oportet denique intellectum omnia determinare, & quam paucissima committere fortunæ. l. 2. ff. de cond. & demon. Subditque ex his apparere, si gemini exciso vtero extracti sunt, quo casu per rerum naturam accidit, vt nemo antè fuerit natus, simul vterque succedet, erit vterque dominus regni, & sigillum eorum vocabitur sigillum geminorum, & neuter erit priùs vel posteriùs nominandus: quia qui prius nominatur, maior esse videtur. l. quoties. ff. de vsufr. Verbi gratia diceretur sigillum geminorum de Scala. l. item erit. ff. de stat. homi. Pluribus ergo simul natis, patrem esse conditione oporter. Hæc Bald. Quem propè ad verbum refert Io. Ana. in rub. de sortil. col. vlt. & Barpt. Cepo. qui id dicit no. in l. 1. §. idem Iulianus, nu. 10. ff. de ædil. edic.

2 Prior nominatio maiorem dignitatem ar_nit.

Ex quibus manifestè apparet, quid agendū sentiāt Bal. & Ana. in ordine nominationis, nè alter altero maior aut superior esse videatur. Nam ne illud ignores, ex priori nominatione maior potiorque dignitas arguitur, vt illi ipsi satis innuūt, & apertè voluit gl. in c. bene quidem, in verbo, Mediolanensis 96. di. & in c. sedes apostolica, in 2. gl. & ibi Panor. & Philip. Deci. extrà de rescrip. & in c. quorundam, in verbo, prædictorum, de elect. li. 6. & in c. vlt. in gl. 1. de pactis, eo. li. 6. ipse Bal. in l. cùm quidam, in 3. oppo. ad fi. C. de verb. sign. & in authē. hoc ampliùs, col. vl. vers. item no. hic. C. de fideicom. Ang. & Imo. in l. qui soluendo, char. 2. ff. de hære. instit. Domi. in c. vlt. in prin. col. 1. de offic. deleg. lib. 6. Benedic. in repe. cap. Raynutius, in verbo, testamentum, le 2. nume. 28. extrà de testa. cum si. vt per Phil. Deci. in c. anaticiæ, colum. 2. de præben. & conf. 161. pro domino præposito, col. 1. versic. quintò suadetur, & seq.

3 Ex maiorem dilectionē.

Nempè cùm ex huiusmodi priore denominatione arguatur ordo charitatis & maioris dilectionis, vt bene probat d. l. quoties, in prin cl. ff. de vsufr. & l. heredes mei. §. peto. ff. ad S. C.

Decimanona quæstio.

1 Quis autē ex istis duobus præcedet sessione, nominatione, & cæteris huiusmodi.

DECIMONONO. Quæro retenta ea opin. quæ in duabus præcedentibus quæstionibus omnes admittit ad regnum: quis cæteros præcedet sessione, nominatione, subscriptione, & id genus cæteris. Neque enim possunt omnes simul præcedere, quin alius alium præcedat. Bald. in d. proœmio ff. §. itaque, colum. 2. vers. sed supposito, quòd ambo, loquens tantùm de nominatione, hæc ferme scribit. Respondeo, forte diriment, ar. L. 2. C. quando, & quib. quar. pars lib. 10. vel sibi inuicem defeerant. Sed hoc non potest fieri, dum sunt omnes infantes, & ideò nemo nominabitur priùs, vel posterius. Cùm

Trebellianum.& d.l.qui soluendo, le 2. vbi & id not.ipsi Angel.Imol. & recentiores.ff.de hę redi.instituend. Bald. in dicta l.cùm quidam, vbi suprà.C.de verborum significa.& in l.1.C. de edicto diui Adria.toll. Iason in l.qui duos. ff. de legatis primo. Aymo Crauetta consilio cetesimo quadragesimo septimo,columna prima.Et hinc in dubio qui prior ex legatariis nominatus est,is prior eliget,l.si ita legatum, in principio,ibi,Prętor eos quos Titius elegerit, & ibi Paulus Castrensis.ff.de legatis primo.Dynus,Rayn.Nico. Neapol. Alberic. Baldus, & Imola in l. si ita sit scriptum. ff. eodem titulo. Dyn. Bartol.Angel.Rapha.Co.Alexand.& alij in d.l.qui duos, eodem quoque titu. Et facit text.in capit.penult.ibi,qui primò instrumento,vel literis promotionis est nominatus, de electione,lib.6.& ibi concordant.in glossa: & quod tradit Angelus in §. atenim, in auth. de hæred.& Falci.

Prior ex legatarijs nominatus prior eligit.

4 Plures imperatores non semper eodē ordinem seruabant.

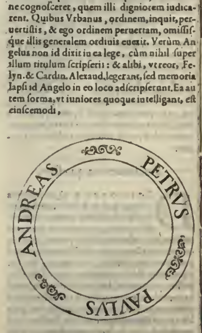
Sed vt redeamus ad Bald.Ea cautela, quam ipse tradit in dicto §.itaque, fieri non posset in sessionibus & aliis multis. Nos verò nimiùm propè curiosa obseruatione depræhendimus olim,cum erant simul duo,tres,vel etiam quatuor imperatores,vt suprà ostēdimus in quatta opinione decimæseptimæ quæstionis, nume.20.sunt qui hanc, & multis sequentibus, nunc vnum primum, nunc alium sese in suis literis, sanctionibus, & rescriptis nominasse, quasi de industria id fecerint, ne si semper vnus primus fuisset nominatus, veluti alus superior esse videretur & maior.Hunc enim titulum,Gratianus, Valentinianus, Theodosius, in multis legibus comperies, in quibus satis erit duas aut tres designasse, videlicet in l.prima.C.de summa trinita. & in l.si quis,de aposta.& l.Iudæi.C.de Iudæis. Alibi eo ordine inuerso ita comperies, Theodosius, Valentinianus, Gratianus, videlicet in l.secunda. de offic. magi.equi.& in l.secunda, de offic. ciui.iudic. & in l.nobiliores,de commer. & mercator. & alibi sæpe.Sed & Valentinianum, qui duobus illis titulis medius est, nonnunquam primum comperio hoc ordine, Valentinianus,Theodosius,Gratianus, in l.iussio. C.de Iudæis.Et ita quoque, alio ordine, Valentinianus, Gratianus, Theodosius,in l.prima. C. de offici. magistr.mili.& l.ciuitas,de offic. rector.prouinc. Et quoniam vna hirundo non facit ver, vt scribit Aristoteles libro primo Moralium,& è nostris Baldus in l.iura constitui, in principio.ff. de legib. & alibi dicam latius: ideò & alterum huius rei exemplum subiiciemus, Theodosius, Archadius, Honorius, hic est titulus l.mimæ.C.de episcopal. audien. Vis videre inuersum hoc ordine, Honorius, Archadius, Theodosius, ita comperies in l.vlti. de officio præfect.Præto. & ita quoque Archadius, Honorius, Theodosius, in l.1.de offic.ciuil.iudi. Multos eiuscemodi titul. reperies in nostro C. Neque enim omnes prosequi,cōsilium est, nec etiam operæprecium.

Ex illis enim satis probatum arbitramur quod diximus, antiquos illos imperatores, à quibus leges nostras accepimus, satis suo exēplo docuisse, quid in casu nostræ quæstionis agendum sit, non in nominatione solùm, sed & in sessione, incessu, edictis, & aliis eiusdem generis. Quibus & ea obseruatio communis est,nedum nominationi, cui tantùm prouidet Bald.consilium, vt videlicet alternis vicibus præsint ordine nominationis, subscriptionis, sessionis, incessus, &c. Et ita id agant, vt nihil de ordine videantur esse solliciti. Aut si ipsum paulò exactiùs curare velint, nō expeditiùs, id poterunt facere, quàm alternas vices obseruare, sortirique, nisi aliter conueniant, quis primùm primus in huiusmodi rebus anteponatur,quis secundus,quis tertius.

5 Sed alteri alteris alternis temporibus præferebantur.

Hoc autem loco in mentem venit dictum Felyn.in cap.cùm dilecta, colum.4.versicu.per istam regulam, de rescript. & Cardin. Alexan. in cap.Nicolao,colum.prima,extrà de appella. retulisse Angel. in l. generaliter.§.si quidem.ff. de fideicommiss.liber. quòd cùm Vrbanus Papa iussisset fratribus minoribus,vt ei darent in scriptis nomina trium virorum eius sodalicij, vt vnum ex illis Cardinalem crearet: illi tria nomina scripserunt forma Spheræ, ne ex ordine cognosceret, quem illi digniorem iudicarent. Quibus Vrbanus, ordinem,inquit,peruertistis, & ego ordinem peruertam, omissisque illis generalem ordinis euexit. Verùm Angelus non id dixit in ea lege, cùm nihil super illum titulum scripserit: & alibi, vt reor, Felyn.& Cardin. Alexand.legerant, sed memoria lapsi id Angelo in eo loco adscripserunt. Ea autem forma, vt iuniores quoque intelligant, est eiuscemodi,

6 Franciscanorū historia.

Nec

7 *De eadē re ex Ausonio.*

Nec hanc rem primi excogitarunt Franciscani illi. Nam Ausonius & medicus & poeta facundissimus in libro septem sapientum, hęc facit Solonem ante cæteros pronunciantem.

De more Græco prodeo in scenam Solon,
Septem sapientum fama cui palmam dedit.
Sed fama non est iudicij seueritas,
Neque me esse primum, vestrum vnū existimo,
Aequalitas quòd ordinem nescit pati.
Rectè olim ineptum Delphicus lusit Deus
Quærentem quisnam primus sapientum foret,
Vt in orbe tereti nomen incertum incideret,
Ne primus esset, ne vel imus quispiam:
Horum è medio prodeo gyro Solon.

Ex quibus planè sphæram hanc Franciscanorum concinnè & eleganter picturatam vides.

8 *De eadē re ex iurisconsultis.*

Quam & antè eos optimè intellexit Caius noster Iurisconsultus, si is est, vt plerique arbitrantur, in libro priore Institutionum, cùm scribit tit. eiusdem li. 2. Si in testamento quis plures seruos manumiserat quàm lex concedat, illis tantùm libertas debetur, qui prius sunt nominati, vsque ad concessum numerū. Quòd si omnes confusè nominati fuere, vt ordo nullus pateat, nulli firma est libertas. Ideo & si testamento manumissio adscripta fuerit in circulo, vt qui prior posteriorve nominatus sit, agnosci non possit, nulli libertas valet. Hic ergo circulus est ea sphęra, quàm suprà ex aliis vocauimus, & orbis teres Ausonio dictus. De quo quoque circulo in eodem sensu intelligere videtur Iustinianus præscribens modum deligendorum defensorum ciuitatum per circulum, in §. interim, in Authen. de defen. ciui. vbi tamen Accursius id non intellexisse videtur, qui admodum sese torquet ad interpretandū huiusmodi circulum. Sed ad veram huiusce interpretationem propiùs accedit, licèt nō omnino, Bar. in l. quidam, in prin. col. vlt. ver. quæro circa electiones. ff. de reb. dub. vbi per eum text. dicit quòd per sortem fieri potest electio secularium administrationum.

Vicesima quæstio.

1 *Si vnus ex his mortuus sit sine liberis, an eius portio ad alterum solū perueniat an ad omnes fratres.*

VICESIMO quæro, stante item ea opinione quæ vtrunque admittit, Quid si alter eorum decesserit sine liberis, an totum regnum ad alterū superstitem perueniet: an verò & alij fratres admittentur ad partem illius. Similem fermè quæstionem disputauit Ray. Forli. in sua disputatione incip. consuetudo est in regno Anglię, vt refert Io. And. in addi. Specul. in rub. de feu. col. 5. ver. item in hæreditate. Sed quod ad hūc nostrum casum pertinet. Tu dic q̀ totum peruenit ad superstitem, per ius non decrescēdi, per id quod voluit Bald. in l. 1. col. vlt. C. quando non pete. part. quem sequitur Mart. Laud. in huiusmodi specie noncupatim loquens in tractatu de primogenitura, col. 11. ver. sed pulchrum est videre. & Ant. Curse. in rep. c. grandi, col. 21. io versi. eiusdem initij, de sup. negli. præla. li. 6.

Vicesimaprima quæstio.

1 *An pater possit vnum ex secūdo genitis præferre primogenito & ita hūc priuare iure primogenituræ.*

VICESIMOPRIMO quæro, quoniam in 17. quæstione prin. num. 9. idem verò & rursus in 10. opi. eiusdem quæstionis diximus, cùm incertum est quis ex filiis sit primogenitus, hanc inter cæteros esse quorundam sententiam, vt pater possit eligere. An cùm ediuersò certum est quis ex filiis sit primò natus, possit tamen pater quem malit ex omnibus vt primogenitum succedere. Et sic secundò vel tertiò natum primò præferre; aut etiā statuere, vt omnes æqualiter succedant. Nam & legimus apud Iustinum libr. 34. Prusiam regem Bithyniæ consilium cepisse interficiendi Nicomedis filij primogeniti, cùm consulere studeret minoribus filiis, quos ex nouerca eius susceperat. Verùm Nicomedem, cùm id resciuisset, anteuertisse, & patrem regno & vita priuasse. Legimus (inquam) in sacris literis Dauid illum Regem omnibus virtutum numeris consummatissimum in regno prætulisse Solomonem iuniorē Adoniæ natu maiori, 3. Regum 1. & 2. c. Et Roboā ipsius Solomonis filium Abiam omnium filiorum minimum, cæteris etiam in regno præposuisse 2. Parali. 11. c. ad fi. At recentiori memoria Henricus quartus Imperator iuniorem filium suum Henricum quintum Aquisgrani regem coronauit, postposito ac repulso Conrado filio suo primogenito, quòd se contra patrem suum armauerat, & cum suis hostibus fœdus aduersus illum percusserat.

Prusias primogenitū filium voluit occidere, quò cæteris filijs locū faceret.

Dauid prætulit Solomonem iuniorē Adoniæ seniori.

2 Quærimus igitur an iure pater id possit facere? Et sanè Bal. in procemio Decretalium, col. 2. versic. Rex potest, dicit q̀ Rex in vita sua potest liberè statuere, atq; determinare quis ex filiis post se regnaturus est, an primogenitus, an secundogenitus, per id quod no. Archi. in §. obiicitur 2. quæst. 7. vbi tamen Archi. id non adeò clarè dicit. Sed illud tantùm, quòd Rex potest suum filium Regem facere, non ei regni administrationem cōcedere, sicuti etiam illum refert & sequitur ipse Bald. in prooemio feudorum, col. 9. paulò ante secundam diuisionem feudorum, & nos alibi diximus suprà in 10. opi. 17. quæst. prin.

3 *De eadē re.*

Nec verùm puto illud dictum Bal. in prooemio Decret. Nisi fortè vbi nulla esset contraria consuetudo, aut statutum. Quādo & plerique omnes contrarium decidunt, videlicet Hosti. Io. An. Collec. Pet. Anc. Anto. Imo. Cardi. Flo. & ferè omnes in ca. licèt de voto. Nam cū hoc ius (inquiunt) sit firmatum lege diuina, canonica, & statutaria, non eo potest pater priuare filium

filium fine caufa, argumen. l. nemo poteft. ff. de legat. primo, & cap. fi diligenti, de foro compétenti. & cap. requifisti, in fin. primi refpon. & c. tua. de teftamen. Quin legitima primogeniti in principatibus eft tota hæreditas. Ergo fine caufa non poteft ea priuari, auth. nouiffima. C. de inoffic. teftamen. & in §. aliud quoque, in Authen. vt cum de appel. cog. & not. in c. Raynutius, & c. Raynaldus, de teftamen. Nec obftat, inquiunt Hofti. & Ioan. And. & nonnulli alij, quod de Efau, & Iacob, Effraim, & Manaffe legitur. Hoc enim ordinatione, & infpiratione Dei & Spiritus fancti factum eft, nec alia ratio reddi poteft, quàm quòd ita deo placuit. Et ita quoque voluerunt Innocen. Ioan. And. & Philip. Franc. in cap. grandi, de fupplen. neglıgen. prælat. & Iac. à S. Georg. in l. cùm antiquioribus, col. vlt. verfi. quartò quæro. C. de iure delib.

4 De eadē re. Et dicit Oldrad. confi. 94. cuius eft initium, eleganter circa negotium, colum. 3. & iterum colum. pen. verficu. quòd pater ex caufa (quafi fine caufa non poffit) poteft priuare filium iure primogenituræ, id quod probat teftimonio Gene. c. 49. eodemque penul. vbi quoniam Ruben primogenitus Iacob afcenderat cubiculũ patris, & commaculauerat ftratum eius, data funt à patre eius primogenita filiis Iofeph. vbi & hoc annotat Diuus Hieronymus. Ad quod etiam dicit Oldra. facere text. in dicto capit. licèt, de voto, vbi fi filius non adimpleuerit onus à patre iniunctum, priuatur iure primogenituræ

5 De eadē re. Et in ea quoque fententia fuit Ioan. And. in c. fine culpa, in 2. quæft. verfic. in contrarium, de reg. iur. lib. 6. & in addi. Spec. in rub. de feu. colum. penult. And. Ifer. in c. omnes filij, & ibi Matth. Afflict. colum. 1. verfic. & quando viuitur, titu. fi de feud. fue. controuer. inter dom. & agn. & idem Ifer. in conftitutione Siciliæ incip. Conftitutionem diuæ memoriæ, & ibi quoq; Matth. Afflic. col. 3. Zenze. & Domi. in c. grandi, de fup. negli. præla. Albe. in proœmio ff. §. difcipuli, colum. 5. dum dicit quòd pater ex caufa poteft priuare primogenitum fuo iure, teftimonio facræ fcripturæ Gene. 44. & 3. Regũ 1. & Para. 5. & rurfum in l. donationes quas, colum. 4. verficu. item fi filius. C. de donat. inter vir. & vxo. & Barth. Brix. quæft. 55. incip. quæftio aliquis habuit filium, Bal. confi. 360. quantùm ad punctum, in 2. dubio, lib. 2. motus ea ratione, quòd iftud eft beneficium legis, nõ patris. l. fi arrogator. §. fed an impuberi. ff. de adop. & Lucas Pen. in l. 1. col. 10. in folutione 8. rationis. C. de priuil. eo. qui in fac. pal. mili. lib. 12. & in l. quicunque. C. de prin. agen. in reb. li. 12. Pet. Anch. confi. 339. pro maiori intelligentia, colum. penult. Panor. in c. intellecto, colum. 2. verfi. de confuetudine, de iureiur. & confi. 3. in ratio præfenti caufa, colum. 5. verfi. & per hoc concludit. lib. 2. & Pau. Caft. confi. 165. in præfenti caufa, col. 8. & feq. lib. 2. Bellamer. decif. 724. etiam extra rotam, col. pen. Marti. Laud. in tract. de primogenitura, col. 6. verfic. quæro an pater vel dux, vbi addit quòd ex quibus caufis poteft pater exhæredare filium, ex iifdem poteft priuare iure primogeoituræ. & Alex. in l. Gallus. §. & quid fi tantùm, col. pen. ff. de lib. & poftb. & confi. 87. col. 1. lib. 6. & Corne. confil. 199. in præfenti confultatione, col. 20. lib. 2. & confi. 87. quantùm ad primum, col. 1. lib. 6. Soci. confi. 47. facti narratione, col. 3. lib. 3. Nico. Mil. in fuo repertorio, verfi. filius primogenitus, Nico. Peru. in tract. fuccef. ab inte. in 1. parte prin. in 6. fpecie, fcilicet verfi. & propterea fi eft confuetudo. & Barba. inter confi. Fran. Cur. fenioris confi. 67. fapienter, col. 11. verf. & per hoc concludit, & iterum colum. 14. verfi. quia refpondeo quòd non potuit. & Philip. Frao. in rub. de teftamen. lib. 6. char. antepenul. verficu. 25. prohibentur. & Felyn. in c. prudentiam, colum. 2. verfic. amplia fecundò quòd poteft, de offic. deleg. & Iafoo in l. nemo poteft, in vtraq; lect. colum. 1. per illum textum. & ibi quoque Fran. Ripa, colum. 2. verfi. ex ifto tex. ff. de leg. 1. Card. Alexan. in c. per venerabilem. §. quod autem, colum. 31. verfi. & nota quòd vbi, qui filij funt legiti. & in cap. 1. colum. 7. verficu. 3. deducitur, & iterum colum. pen. tit. de feud. march. Matth. Affli. in c. 1. tit. de fuccef. feud. & in conftit. Siciliæ incip. vt de fucceffionibus, ad finé, Chaffe. confi. 43. fuper præcedenti, col. 3. verfi. ad quartum. Iaco. à S. Georg. in l. cùm antiquioribus, col. pen. verfic. quartò quæro. C. de iure delib. & D. Citter. in tract. primogenituræ li. 3. quæft. 3. & Ioan. Dilectus in arte teftandi tit. 3. caute. 8. num. 10.

6 De eadem re ex lege Mofaica. In quam fentcotiam lex eft Mofaica Deutero. cap. 21. in hæc verba, Si habuerit homo vxores duas, vnam dilectam, & aliam odiofam: genuerintque ex eis liberos, & fuerit filius odiofæ primogenitus, volueritque fubftantiam ioter filios fuos diuidere: non poterit filium dilectæ facere primogenitum, & præferre filio odiofæ: fed filium odiofæ agnofcet primogenitum, dabitque ei de his quæ habuerit cuncta duplicia. Ifte enim eft principium liberorũ eius: & huic debentur primogenita. Hæc ibi. Quæ & Iofephus ita repetit lib. 4. c. 6. his verbis, οὐσῶν τινὶ δυο γυναικῶν, καὶ τῆς μὲν ἑτέρας ἐν τιμῇ σφόδρα καὶ εὐνοίᾳ κειμένης, ἢ δι' ἔρωτα καὶ κάλλος, ἢ κατ' ἄλλην αἰτίαν. τῆς δ' ἑτέρας τυγχανούσης ἐν ἐλάττονι μοίρᾳ. ἂν ὁ παῖς γενόμενος ἐκ τῆς ἀγαπωμένης, νεώτερος ὢν τοῦ φύντος ἐκ τῆς ἑτέρας, ἀξιοῖ τυγχάνειν τῶν πρεσβείων, διὰ τὴν εὔνοιαν τοῦ πατρὸς πρὸς τὴν μητέρα, ὥς τε λαμβάνειν διπλοῦν τὸ μέρος τῆς πατρῴας οὐσίας (τοῦτο γὰρ διεταξάμην ἐν τοῖς νόμοις) μὴ συγκεχωρήσθω. ἄδικον γὰρ τὸν πρεσβύτερον τῇ γενέσει στερεῖσθαι τῆς ὀφειλομένης αὐτῷ παρὰ τῇ διαδόσει τοῦ πατρὸς, ὅτι ἥττονα αὐτῷ τὰ τῆς μητρός.

Hæc

7 *Quid si id ius primogeniture competit ex dispositione vel priuilegio principis.*

Hæc autē maximè procedunt cùm ius istud primogenituræ competit ex dispositione vel priuilegio principis.nam cum id ius tunc con sequatur primogenitus non à patre aut lege communi, sed ex speciali illa dispositione, vt no.Bar.in l.vt iurisiurandi.§.si liberi.ff.de ope. liber.& Bal.in Authen.si quas ruinas, col.2.& seq.C.de sacrosan.eccl.& videtur probari ex c. j.cum ibi no.per Bal. tit. de succel.feudi, cum concor.alibi à me collectis.Sequitur ipsum primogenitum cùm primùm in lucem prodiit, id ius consequi & habitu, & spe firma & inuariabili,quæ per patrem,aut alium tolli nō possit,cùm transierit in contractum.c.j. de proba, Io.And.in c.significasti,de foro cōpe. Hæc Panor.qui & alia adducit,con.85.in pręsenti,co, 1.li.1.

8 *An pater possit fœminas vocare ad successionem, statuto eas repellēte.*

Et facit quod à multis dicitur, quòd si statuto vocantur masculi ad successionem repulsis fœminis, non potest pater facere, vt filiæ ipsæ succedant in præiudicium masculorum. Ita enim Bal.Raph.Fulgo.& Paul. Cast. in l.vlti.C. de pact. nam cùm id ius, inquiunt, quæsitum sit filiis ex statuto, non potest pater illis id tollere, per l. vlt.ff.eo.tit. Tametsi Barto. & Ange.in d.l.vl.C.de pact.contrarium voluerunt. Sed tu de ea re vide omnino Ias.ibi,col. 5.versi. aduerte inquantum.

9 *Ex alijs scriptoribus.*

Sed quod ad nostram primogenituram priuatim pertinet, tradit Iustinus lib. 16. quòd cū Ptolemæus primus eius nominis Rex Aegypti regnum tradidisset minimo natu ex filiis, eius rei populo rationem reddidisse. Cuius non minor fauor in accipiendo,quàm patris in tradēdo fuit. Ex quo facilè intelligitur non id sine ratione quadam probabili egisse. Idem lib. 39.refert quòd cùm Cleopatra ad regnum adsciscerct Alexandrum minorem natu filium, Ptolemæus enim cognomento Physcon id ei liberū suo testamēto fecerat, vt alterum filiorum posset deligere. Non tamen id populus passus est. Quin eam compulit Ptolemæum maiorem natu deligere. Cuius etiam rei meminit Pausanias libr. 1.& nos quoque alibi diximus in pręfatione.

10 *De eadē re. An pater possit priuare primogenitū ex causa ingratitudinis.*

Ex his igitur quæ dicta sunt, potes intelligere, patrem ex causa ingratitudinis posse priuare primogenitum eo iure primogenituræ, vt sē tiunt magna pars eorū, quos suprà citauimus. & prætereà voluit D.Benedic.in repe.c.Raynutius,in verbo,in eodem testamento relinquēs, le j.num. 207. & seq.de testa.vbi hoc dicit ita fuisse iudicatum in Parlamento Tholosæ, die vlt.Martij,anno Domini millesimo quingentesimosexto ante Pasqua, in causa successionis domus de monte Bordona. Subdit tamen nume.209. quòd primogenitus Franciæ etiam ex causa ingratitudinis non potest regno priuari, quod tamen relinquit considerandum, nec immeritò. Tu tamen hic vide D. Cirier. in suo

Quid in regno Frācię.

tract.primogenituræ,li.3.quæst.6.

11 *Quid si primogenitus non est idoneus moderando principatui.*

Nec omittendum hoc loco est quod scribit Bal.in Authen.hoc amplius,col.2.vers. quæro an filij Regis.C.de fideicommi.quòd si primo genitus non est idoneus moderando principatui, potest pater illi secundogenitum antepone re, quia huiusmodi consuetudo præferens pri mogenitū non debet interpretari contra com modum regni,per l.quod fauore.ff.de legib.Et ad hoc quoque adducit exemplum Regis Dauid, qui Salomonem omnium liberorum nouissimum,omnibus tamen anteposuit, vt scribitur 3.Reg.j.c.Et hoc sequitur Marti. Laud. in tract.de principibus, ver.22. cōsuetudo regni.& Frā.Are.in l.ex duobus,col.ij.ff.de vulg. & pup.vbi hoc dicit no.& Fely.in d.c. prudentiam,col.ij.de off.deleg.Card. Alex.in c.vl.col. vlt.tit.epi.vel ab.Iason,& Fran.Ripa.in d.l.nemo potest,ille col.j,hic 2. Gaspar Valascus, vir non mediocris doctrinæ, in repe.l.imperium, col.24.versi.& Reges dicuntur, & iterum col. 84.versic.circa secundam conclusionem.ff.de iurisd.om.iud. Ant.Corse.in tracta. de potest.& excel. Reg.quæst. 10.& Rochus Curtius in repeti.c.vlt.char. 22.ver.sexta conclusio. & iterū char.28.in 9.quæst. prin. de consue.Io. Lup.in rep.c.per vestras.§.26.col.3.de dona.inter vir. & vxo. Zazius in epitome feudorum, parte 8. char.x.ver. tu autem ad singulare, vbi id dicit consuluisse Matth. Afflic.in c.omnes filij, col. j.ver.item fallit nisi primogenitus,ti. si de feu, fue.contro.inter do.& agn.

12 *Quid si inobediēs patri fuerit.*

Ex his patet quòd pater non potest priuare filium suum iure primogenituræ, nisi ex causa, ex qua posset eum exhæredare. Et nisi etiam nō esset idoneus administrando regno. An autem possit priuari regno vel legitima ex quacunq; erga patrem inobedientia, vt ita loquar, id est, si quamlibet voluntatem patris non adimplenerit, non est pręsentis tractationis; cùm ea res non magis respiciat ius primogenituræ, quàm legitimam, aut aliud quoduis hæreditarium. Tamen si quis de ea re scire velit, legat Hosti. Io.And. Anto.Card.Flo.Imo.Panor.& Barb.in c.si hæredes,de testa. Iac.Bel, in §.& hæc quidē col.2.& 3.& ibi quoque alios in Authē.de hære.& falci.Oldr.d.consi.94.eleganter, co.5.ver si.vlterius sic probatur. Bal. in d. Authen. hoc amplius,col.2.& ibi quoque Saly.in 3. quæst, Paul.Ca.col.4.C.de fideicom.eundem Bald.in procemio Decret.col. 3.versic. an Rex qui non seruat.Floria. in l. si seruus. ff.ad leg. Aquil. & Marti.Lauden.in d. tract.primogenituræ, col. 7.in paruis, versi. quæro an propter inobedien tiam.& Alexan.consi.38.oportunè,col.8.versi.quò ad aliud.lib.j.& nouissimè Anto.Corse. in d.tract.de potest.& excel.Reg.q.71.& Iaco. à S.Georg.in l.cù antiquioribus, col.vlti.in 9.q.C.de iur.delib.vbi videbis,an saltē primogenitus ita priuatus possit retinere legitimam, Illud

An primogenitus priuatus retineat legitimam.

13 Quid si claudus sit.

Illud tamen interea dixerim, si primogenitus fortè claudus sit, licèt ob id satis sanus nõ sit,l.item claudus.ff. de ædil.edict. non esse tamen satis idoneam causam vt priuetur regno, & ei secundogenitus præferatur, vel ex antiquis Græcorum historiis, quæ perhibent post Codri Athenarum Regis mortem, Medõtem & Neleum inter illius liberos natu maiores, de paterni regni successione in contentionem venisse. Cumque res eò procederet, vt ad manus veniretur, nulloque modo Neleus qui natu minor erat, cedere se claudo fratri passim iactaret (erat enim Medon altero crure decurtatus) communi omnium cõsensu placuit Apollinem cõsultum iri. Interrogata igitur Pitho, Medonti regnum iussit Dei liberè demandauit, quod cùm alij, tum Pausanias lib.7. qui de Achaicis tradit. Neptuno quoque quãuis claudo vtroque crure non ademptum est regnum maris, quòd ei sorte obtigit, vt diximus suprà in j.opi.17.quæst.nu.3.sed & hoc.

Mĕdo Athenarum rex claudus.

Neptunus.

14 Androclidas.

Sed & hoc obseruatum videmus, id vitium non expellere à successione feudi.c.j.ti.an mut. vel imperfec. Neque à bellandi vsu & arte. Nã cùm Androclidas Lacon crure mutilatus inter bellatores seipsum locasset, & nonnulli eũ prohiberent, quia crure mutilatus erat. Atqui non fugientem (inquit) sed manentem oportet cum hostibus ex opposito instructis pugnare. vt tradit Plutarchus in apophthegmatis Laconicis, qui & ipse in aliis locis eiusdem operis, scilicet in Agesilao, scribit quod cũ quidam admiraretur Laconem quem ipse nõ nominat, claudum ad bellum exeuntem, ac equum quæreret, An ignoras, inquit, non fugientibus, sed permanẽtibus in bello opus esse? Sed & in alio item loco, Lacon (ait) claudus ad bellum egressus, cùm à quibusdam irrideretur, Non est opus (inquit) fugientibus, sed manentibus, ordinemque seruantibus. Vnum ex illis puto fuisse, qui apud Valerium lib. 3. c.7. increpatus à quodam quòd in aciem claudus descenderet: pugnare, non fugere propositum sibi esse respondit. Cæterùm Agesilaum illum magnum Lacedæmoniorum Regem claudum fuisse scribunt Plutarchus, & Probus Aemilius vterque in vita illius, & Iustinus lib.6. & Paulus Orosius lib.3. cap.2. Nam Lacedæmonij (inquit) in difficillimo rerum statu maluerũt sibi Regem claudicare, quàm regnum. Sed & Amaurum vtroque pede claudicantem in Tenedo regnasse tradit Heraclides in rerum publicarum descriptione. qui & inibi quoque scribit Bacchæum certum claudum Corinthi, quæ Ephyra dicebatur, regnasse. Sed & Horatium Coclẽ bellatorem eximiũ claudum fuisse tradit Plutarchus in Publicola: Titum quoque Quintiũ Ro. Imperatorem laudatissimum claudũ fuisse ex vulnere tradit Liuius lib.7.ab vrbe condita. Et Gizericum Vuandalorum regem laudatissimum equi casu prodit Iornandes in lib. rerum Geticarum. & Tyrteum Lacedæmoniorũ Ducem & Poetam celeberrimum claudum, fuisse tradit Iustinus lib. 3. & plerique omnes. Suprà autem in præfatione nu.6. præterea, locuti sumus de Colomano Vngarorum Rege claudo.

Lacones duo

Agesilaus magnus claudus.

Amaurus.

Bacchæus.

Horatius Cocles.

Titus Quintius.

Gizericus.

Tyrteus.

15 Quid si cæcus.

Ex d.quoque c.j.ti. an mutua vel Imper. nec cæcus à successione feudi repellatur, vt proinde quoque dici fortè possit, nec enim à iure primogenituræ etiam in regno deturbandum esse. fuerunt enim multi cæci etiam à natiuitate, aut non multò post excellenti ingenio. Nam talem Homerum fuisse perhibent, ob idque ita vocatum, cum apud Cumæos & Iones Homerus cæcus dicitur, vt recensent Herodotus & Plutarchus in vita illius. Et Xenocritum quoque Lydium & ipsum poetam eximium, Heraclides in Politicis. Et Didymum Alexandrinũ doctissimum doctissimi Hieronymi magistrũ, qui post quintum suæ natiuitatis annum luminibus orbatus est, vt tradit ipse Hieronymus in Chronicis: in Ecclesiasticis autem scriptoribus tradit à parua ætate captum oculis fuisse.

Homerus cæcus.

Et Xenocritus Lydius. Et Didymus

16 Quid si luscus, siue monoculus.

Sed quod intrepidè dixerim Luscum siue monoculum vel vnoculum, aut vt Græci vocant, μονοφθάλμον, & ἑτερόφθαλμον, ad id esse admittendum: nec ei id vitium obesse, quominus regnũ moderari & in pace & in bello possit. Legimus enim multos id vitij vel natura vel casu assecutos fuisse optimos bellatores, regnorumque ac rerum publicarum administratores prudentissimos. Quis enim Philippum illum Alexandri magni patrẽ ἑτερόφθαλμον fuisse, cui scilicet Methonem oppugnanti Aster sagitta alterum oculum effodit, apud Diodorum Siculum, lib.16.c.8. Callisthenem lib.3. rerum Macedonicarum, Plinium li.7.c.37. Plutarchum in Sertorio, & in Paralellis, ca.15. & Iustinum lib.7.in fi. Solinum c.13. Et illũ Horatium Coclem, de quo nuper locuti sumus in illis ipsis Paralellis, c.16. & in vita Publicolæ, vbi & illi hinc Coclis cognomentum inditum fuisse scribit Hannibalem quoque illum ex Liuio 3.deca.lib.2.& Plutarcho in vita illius, & cæteris omnibus. Ex quo illud Iuuenalis de illo loquentis, Saty.10.

Philippus Macedo monoculus.

Et Hãnibal.

Cum Getula ducem portaret bellua luscum.

Antigonum item Philippi filiũ, vnde Cyclops appellatus est, teste Aeliano de varia historia, lib.12.& Plutarcho in vita Sertorij, & in vita Alexandri, vbi dicit illum fuisse bellatorem clarissimum. Quin & ipse Aelianus eiusdem ope.lib.13. atque etiam Pausanias lib.3. tradũt Lycurgo Lacedæmonio erutum fuisse oculum ab Alcandro ex insidiis iactu lapidis, aut, vt alij dicunt baculi, de quo & Plutarchus in vita illius. Sertorium virum bellacissimum fuisse ipse Plutarchus in vita illius ait: vbi hinc sũpta occasione, inter alios plurimos eiusdem

Et Antigonus.

Lycurgus.

Sertorius.

fati,

Candace.

sati, vt suprà diximus, ennmerat Candacem illam virilem Aethiopum Reginam Celebratissimam Strabo lib. 17.

17 Persaris lex

Quanquam (nec illud prætermittam) scio apud Persas ex lege fas minimè fuisse Monophthalmon tegem constituere. Ob eamque causam Cosroem Cabadis regis filium minorem natu in successione regni Persarum fuisse prælatum Bazi, qui & Lamas vocabatur, natu maiori quòd hic altero oculo captus esset, vt prodit Procopius lib. 1. de bello Persico, nō semel, iterumque li. 2. Quamuis aliàs ex lege ipsorum Persarum primogenitus regis filius in regno, cæteris postpositis, succederet, vt docuimus supra in præfa. nu. 29. inci. sed & apud Persas. Sed quod magis mirandum est, è diuerso apud Nigroas rex vnum tantùm oculum in fronte habebat, vt scribit Plinius lib. 6. c. 30.

Nigroarum rex monoculus.

18 Redit ad superiora.

Nec tamen hinc priùs discedemus, quàm huc adduxerimus duo D. Chrysostomi loca ad id pertinentia, quod suprà ex aliis diximus de Esau & Iacob, & cæteris similibus. Is igitur in Genesim Homilia 20. declarans quare c. 4. eius operis Seth tantùm in genealogia inscribitur, non etiam Cain, qui erat primogenitus. Ex hoc enim (ait) posthac Beatus Propheta, & genealogiæ memoriam Seth facturus est, reiecta memoria Cain. Nam quia primatum sibi à natura datum, id est, primogenituræ dignitatem suæ voluntatis malitia dehonestarat, & ipse & qui ex eo nati sunt, catalogo eiiciuntur. Seth verò quod sibi natura negatū erat id mentis dexteritate consequitur, nempe in se transferens primogenituræ ius. Rursus in idem opus Homilia 50. loquens de Esau & Iacob, Ecce (inquit) nunc hic inuersus est ordo, & primogenituræ dignitas transiit ad eum, qui virtute animi præfulgebat.

19 An anté fratrem fratrem hoc iure priuare possit.

Et illud quoque, quòd licèt pater possit filium priuare iure primogenituræ ex causa, vt diximus. Frater tamen fratrem priuare non potest, etiam si aduersus illum iniustè bellum mouerit, vt apertè colligitur ex c. licèt, iuncta glos. in verbo, si dictus rex, extrà, de voto. vbi hoc nuncupatim annotauit Pet. Anca. in 11. codéque vlt. no.

Vicesimasecunda quæstio.

1 An princeps possit concedere patri, vt ius primogenituræ inter filios diuidat.

Sed vicesimosecundo quæro, an saltem id possit princeps concedere patri habenti plures filios, vt ipse possit inter omnes filios bona diuidere, quæ vel ex consuetudine, vel statuto omnino ad primogenitū pertinent, non consentiente ipso primogenito? de qua re expressim loquens Lucas Pen. in l. pen. col. 2. C. de Decuri. lib. 10. dicit hoc posse principem, cùm id non si statuere super iure iam delato primogenito, sed deferendo. Nullum enim ius habet primogenitus in bonis patris, nisi sola spe, & nihil aliud dicit. Tu autem ex hac Lucæ deci. apertè potes cognoscere, illum velle principem posse ius primogenituræ tollere, antequam sit primogenito delatum per mortem patris, postea autem non possit.

2 De eadē re

Quantum ad primum, potest videri esse verum, cùm possit princeps (de eo intelligo qui ius habet condendæ legis) circa successiones futuras disponere, cùm & statutum & consuetudo id possint, per tex. in cap. 1. §. hoc quoque. & ibi Bal. Alua. & Alex. Card. tit. de his qui feu. dar. pos. Nec enim huiusmodi ius primogenituræ ita est de lege diuina, quin possit tolli, per leges principum, vt de præceptis iudicialibus legis Mosaicæ dicunt Imo. & Ro. expresse loquentes de iure primogenituræ, in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. obli. cum aliis multis concord. à me collectis in tract. Retractuum, tit. 1. in præfat. num. 8. & horum quidē. Alioquin enim non valerent leges quæ disponunt seruari æqualitatem inter liberos, nulla sexus aut ætatis differentia, vt late suprà demōstrauimus. Ego tamen multùm dubitarem, si primogenitus iam natus esset, propter ea quæ dicam inferius in 40. quæst.

3 De eadē re Dominus fe... di non potest præiudicare primogenito.

Secundum autem hauddubiè verum est, cū non possit princeps sine causa quempiam iure suo priuare, vt not. in l. quoties. & l. vlt. C. si cōtra ius vel vtil. publi. cum si. Ex quo etiam potes intelligere dominum feudi admittendo ad fidelitatem secundogenitum, non præiudicare primogenito, qui ex consuetudine regni succedit ī feudo, vti & expressè voluit Alb. post Dy. in l. inter quos. §. alieno. ff. de dam. infe. Ad qd bene facit c. 1. ti. de feud. dat. in vicem leg. commis. & c. 1. ti. qui success. tene. cum si.

4 Trī ceps aut papa, vel superior, an & quando possit regem priuare regno.

Aliàs autem an & quando princeps, Papa, aut superior posset aliquem priuare regno, vide per glo. Inno. Zenze. Ioan. And. & Domi. in d. c. grandi, de sup. negli. prælat. Bald. in proœmio ff. col. 2. & in l. non ambigitur, col. 1. ff. de legib. Alberi. in suo fertili indice, in verbo, Papa, & in l. bene à Zenone, col. 4. C. de quadri. præscript. & Panor. in c. intellecto, col 2. versi. de consuetudine, de iureiur. & Anto. Corse. in d. tract. de potesta. & excel. reg. quæst. 43.

Vicesimatertia quæstio.

1 An demens succedat in regno si pater eum non abdicauit.

Vicesimotertio quæro, an in casu Bal. in d. authent. hoc ampliùs, de quo diximus suprà in 21. quæst. num. 1 ... cùm scilicet primogenitus non est idoneus, quia fortè demens est, vel furiosus, Saltem succedet ipse primogenitus in regno, si pater eum expressè non abdicauerit. De qua re idem Bald. in l. omnes populi, col. 9. versi. est ergo aliud exemplū. ff. de iust. & iur. dicit quod statutum, quo cauetur primogenitum succedere, intelligitur si sit habilis, quia beneficia legū capaci-

capacibus ſcripta ſunt, non incapacibus, arg. l. Lucius. §. Lucius Titius. ff. de leg. 2. Sequitur Corne. con. 42. videtur prima facie, co. 5. verſ. & propterea, lib. 4. & Bapt. Seuer. in repe. l. omnes populi, char. 57. in paruis, col. 4. Et idem quoque videtur voluiſſe ipſe Bal. in ca. cùm in magiſtrum, ante fin. de elect. dum dicit, ſuccedit alius capax. & ſequitur Cardi. Alex. in ca. j. col. 2. tit. de feud. marchiæ. Et idem voluit nullo illorum citato, Zaſius in tract. feud. parte 8. in 3. principali. c. verſ. tu autem, per l. vt gradatim. ff. de mun. & hon.

2 *De eadē re.*

At idem Bal. in c. j. in fin. prin. verſ. quæro cō ſuetudo dictat, tit. de ſucceſ. feud. dicit quòd ſi vitium eſt naturale & perpetuum, non ſuccedet ipſe primogenitus, ſed ſecundogenitus, quia conſuetudo regnum deferens primogenito debet intelligi de eo, qui naſcitur habilis. Si verò ex accidenti effectus eſt demens, tunc ſuccedet, & ei dabitur curator qui regnum adminiſtrabit, quia iam in perſona illius radicatum eſt, vt ipſe loquitur, ius regiæ poteſtatis, per ca. grandi, de ſup. negli. præla. lib. 6. & not. Archi. in §. itē obijcitur. 2. q. 7. & p Io. And. in c. cùm inter vniuerſas, de elect. in nouella, vbi dicit q ſi Rex ſit paruulus, ipſe per tutorem regnū adminiſtrabit. de quo nos latius dicemus infrà in 40. quæſt. in 38. ratione pro patruo.

Quid ſi ex accidenti effectus eſt demens.

3 *De eadē re.*

Hoc dictum Bald. ſequitur Mart. Land. ibi, qui hoc reputat ſing. & Aluar. in c. mutus, col. vlt. verſi. quæro quid ſi ſtatutum. & ibi quoque Card. Alex. etiam col. vlt. tit. epiſ. vel abb. idem Mart. Laud. in d. tracta. de primogenitura, col. pen. verſ. rurſus quærēdum eſt, in tract. de principibus, verſ. 571. incip. primogenitus principis. & Fran. Are. in l. ex duobus, in prin. col. 2. ff. de vul. & pupil. & Card. Alex. in c. j. col. 2. tit. de feud. marchiæ. Soci. conſi. 47. facti narratione, in princ. lib. 3. & Ant. Corſe. in d. tracta. de poteſta. & excel. reg. q. 10. & Ioan. Lup. in repe. cap. per veſtras. §. 26. col. 3. de dona. inter vir. & vxo. & Iac. à Sancto Georg. in tract. feudorum, col. 3. verſi. ſed quid ſi primogenitus, & Franc. Ripa in l. nemo poteſt, col. 2. verſic. item adde. ff. de leg. j.

4 *Imperfectus vitio naturali non ſuccedit in feudo, ſecus ſi accidentali.*

Et pro hac Bald. diſtinctione optime facit, quòd in feudo paterno non ſuccedit mutus, cæcus, aut aliter imperfectus vitio naturali. Secus ſi vitio tantùm accidentali, per tex. in c. j. & ibi Pe. Corne. Bal. Aluar. & Cardi. Alex. titu. an mutus, ſurdus, vel ali. impe. Nec id videri debet cuiquam iniquum, quod quis plus incommodi recipiat ex vitio naturali, quod nemini imputandum eſt: quàm ex vitio accidentali, iuxta tex. in l. maximum vitium. C. de libe. præte. Nam huius rei poteſt reddi bona ratio, vt colligitur ex dictis Bal. in d. c. j. col. vlt. & apertius declarant Aluar. & Card. quia quādo quis à natura naſcitur imperfectus, res in ipſius perſona deuenit ad caſum, in quo non potuit vnquam conſeruari in ſtatu ſuo, propterea que vitiatur, per l. generaliter, & l. Vranius. ff. de fideiuſ. At quando eſt imperfectus ex accidenti, habuit originem fundamenti, & in perſona patris, & in ſua, vnde fortius eſt quod duabus radicibus innititur, quàm quod vna tantùm, per authent. itaque. C. com. de ſuc. & in §. j. ti. de cō ſan. & vte. fra. Id quod etiam annotauit idem Aluar. in d. c. mutus, tit. epiſ. vel abb.

5 *An autē id procedat in alijs rebus priuatis.*

Sed hoc duobus modis intelligendum eſt, primò vt procedat in regno & regalibus dignitatibus, aut etiam feudalibus, in quibus etiam ſolum ij ferè loquuntur, quos citauimus. Non etiam in cæteris rebus priuatis, in quibus furioſi, mente capti, & dementes, & quocunque vitio animi aut corporis laborantes, modò nō ſint monſtroſi, non minus ſuccedunt quàm cęteri, per l. j. & 2. ff. de bono. poſ. infan. furi. mut. cæc. compe. & l. vl. §. tali. C. de cura. furi. & l. humanitatis. & ibi Ange. C. de impub. & ali. ſubſti. & in §. ſui autem, Inſti. de hæred. quæ ab inteſt. defe. cum ſi. Ex quo ſequitur & ius primogenituræ in iis ipſis rebus, furioſis, & cęteris id genus competere, quoniam & primogenitura quoque competit iure ſucceſſorio, vt dicit Oldra. conſi. 94. eleganter, & dicam poſteà lauſſimè in 35. quæſt.

6 *Quid in regnis non feudalibus.*

Quin D. Ioan. Igneus in quæſt. ab eo diſputata, an Rex Franciæ recognoſcat ſuperiorem, col. 28. tenet illud ſolùm habere locum in rebus feudalibus, & nō in aliis, etiā ſi regna ſint, quia ea debentur ratione agnationis. Ideoque propter furorem auferri non debent, ſed dabitur coadiutor, ſecundum glo. in c. alius, in verbo, inutilis. 15. q. 6. per c. quanuis, & c. petiſti, 7. q. 1. quæ non multum faciunt ad id quod nititur probare Igneus, quia ibi furor & corporis imbecillitas poſt dignitatem iam ademptam ſupernenerunt, à quo ideo propter id priuari non debent, licèt ab initio impedirent, vt in ſimili no. in l. cæcus. ff. de iudi. cum ſi.

7 *De eadē re.*

Veruntamen Iaſo. in d. l. nemo poteſt, in j. lec. col. j. ff. de leg. j. eandem ſententiam ſequitur, vt primogenitus demens, aut aliàs inſufficiens ſuccedat in regno, ſi aliter pater non diſpoſuerit, tamen debet ei dari curator, per ca. grandi, de ſup. negli. prælat. lib. 6. Sed & ſunt qui ſimpliciter tenent furioſos ſuccedere in regno, ducatu, comitatu, & ſimilibus, ſed eis dādos curatores, per d. c. grandi, & l. j. C. de tut. vel cura. illu. vel clariſ. perſo. Ita enim nuncupatim voluit Ange. in l. cùm Prætor. §. non antē, col. j. verſi. & quod hæc litera. ff. de iudi. Et hoc obſeruatum apud Lacedæmonios refert Herodotus in Terpſichore. Nā cū Alexandrides Lacedæmoniorum Rex duos liberos reliquiſſet Cleomenem primogenitum quidem illum, ſed mētis inopem, & Dorieum iuniorem, qui virtute omnibus æqualibus præſtabat. Illi Cleomenem in regno Dorico antepoſuerunt,

Ex antiqua hiſtoria.

ex

ex lege, quæ primogenitos præfert in regno, sicuti etiam suprà recensuimus in præfatione, nu. 13. Græci item.

8 *Iterum de primatis rebus ex Soc.*

Atque Soci. d. consi. 47. facti narratione, in j. dub. li. 3. tenuit primogenitum furiosum aut dementẽ ne in priuatis quidẽ bonis & nõ feudalibus obtinere ius primogenituræ, tribus potissimum rationibus. primò, quia olim primo geniti plures prærogatiuas habebant, quarum adhuc aliquæ eis competunt, scilicet quòd in festis præ aliis offerant, quòd sedeant ad dexteram patris, & quædam similia: quæ quidem iura furioso & dementi adaptari non possunt. Nec verisimile est quòd constituens ius primogenituræ ea voluerit concedere huiusmodi carentibus vsu rationis. Et propterea succedit ratio, quam Bal. in regnis tradit. Et si Bal. ipse de hoc fuisset interrogatus, ita respondisset. Ideoque ita habendum, ac si id quoque dixisset, per not. in l. tale pactũ. §. vlt. ff. de pac. maximè quia dispositio generalis non includit inhabiles. l. vt gradatim. §. sed si lege. ff. de mu. & ho. & l. in principali. §. vlt. iuncta l. de pupillo. ff. de oper. no. nun.

9 *De eadẽ re.*

Secunda ratio Soci. hæc est, quia sicut ob id primogenitus in regnis & cæteris huiusmodi dignitatibus solus succedit, ne scilicet principatus diuisione destruatur, vt voluit Io. And. post Hosti. in d. c. licèt. Id enim facit diuisio, ar. no. in c. maioribus, de præben. & c. ex literis, de pign. & quod no. in l. j. §. ne in plures. ff. de exer. act. ita quoque in aliis bonis patrimonialibus ne ea item diuisione destruatur, sed ex cõseruatione dignitates familiarum conseruentur, vt declarat Io. And. post Iaco. Are. in addi. Specu. in rub. de succes. ab intest. Dignitas enim familiæ debet seruari in primogenito, secundũ no. in c. quàm periculosum. 7. q. j. & in d. c. licèt, de voto. Quod facere nõ potest primogenitus demens & furiosus.

10 *De eadẽ re. Ius primogenituræ accedit ad naturã feudi.*

Tertia ratio, quia huiusmodi primogenitura accedit maxima ex parte ad natura feudi. Videmus enim quod feudum aliquando defertur ad primogenitum, per no. in c. prætereà ducatus, tit. de probib. feud. ali. per Fede. Et sicut pater in feudo paterno & antiquo non potest filio præiudicare, vt c. j. de succes. feud. Ita nec in iure primogenituræ, vt suprà dictum est. Ex quo sequitur, quòd debet primogenitura iudicari secundum naturam feudi. Sicuti videmus quòd donatio causa mortis, quia participat de natura contractus & vltimæ voluntatis, debet iudicari secundum naturam contractus in eo in quo participat de natura contractus: & secundum naturã vltimæ voluntatis, in eo in quo participat de natura vltimę voluntatis, vt voluerunt Bal. Auge. Imol. & recentiores in l. 2. ff. de legatis primo. Ideo cùm de natura feudi non succedant furiosi, dementes: ita etiam non debent succedere in iure primogenituræ. Et hanc rationem, scilicet primogenituram sapere naturam feudorum, secutus est Paul. Paris. consilio septuagesimosecundo, ad veram, numero 74. libro quarto. Et ita residet Soci. in nostra principali quæstione, eum ea tamen limitatione, nisi aliter consuetudo interpretaretur, per l. minimè. ff. de legib. & capi. cum dilectus, de consue. & capi. mulier, tit. si de feu. fue. contro.

11 *De eadẽ re contra Soc. Responsio ad 1. rationem Soci. Primogeniti ęqualiter succedentes cum cæteris, habens tamen aliquid pręcipuum.*

Hæ sunt rationes Soci. Leberide (pace tanti viri dixerim) tenuiores, quibus tamen nititur probare dementem & furiosum in quibusuis rebus etiam priuatis, & vt vocant allodialibus non obtinere ius primogenituræ. Sed agè videamus quantum habeant virium illæ rationes. Quantùm ad primam pertinet: Nonne satis ostendimus huiusmodi mente destitutus nihilò secius suis parentibus succedere, quàm cæteros? Fac igitur nullum esse statutum aut cõsuetudinem, quæ primogenitis quicquam amplius deferat quàm cæteris. Ideoque omnes liberi æqualiter de iure communi succedant. Sitque primogenitus demens, is certè virilem portionem in successione parentum accipiet, & cæteri quisque æqualiter. Et tamen certum est hunc licèt dementem, quia ætate antiquior est, alia quoque habere, quæ ius commune antiquioribus concedit, videlicet instrumentorum depositiuum, de quo in l. vlti. ff. de fide instrum. & alia à nobis suprà latè commemorata. Nulla enim lex est, quæ illis hæc auferat. l. illam. C. de collat. Aut si etiam quis contendat ista non competere furiosis & dementibus non ex hoc propterea sequitur, quòd non succedant parentibus in sua legitima portione, cùm leges habeamus expressas, vt iam diximus, quòd succedunt. Sed illud perspicuum est, ius primogenituræ esse legitimam primogenitorum, ergo & ab ea repelli non debẽt furiosi, licèt eis non competant cætera, quæ primogenitis alias competunt.

12 *Ad secundam. Reip. interest ne quis re sua male vtatur.*

Secunda quæ ad domus & familiæ conseruationem respicit, si concluderet, ex ea posset inferri, nec furiosos, nec prodigos, nec infantes succedere parẽtibus. Nõ e. n. interest Reipubli. ne quis re sua malè vtatur. §. sed etiam maior, Iust. de his qui sui vel alie. iur. sunt. Nã vt dicit tex. in §. j. in Authen. de defens. ciuit. & in §. primo, in Authentic. vt omnes obe. iudi. prouin. respondeat Respub. quãdo præstat subditis ditioribus. Et alibi, interest Reipublicæ ciues habere locupletes. §. j. in Auth. vt iudices sine quo. suf. Non iniuria ergo apud Nabateos qui opes suas imminuit, publicè mulctatur; qui verò auget, honore afficitur, vt scribit Strabo libro 16. Et apud Abderitas siue Milesios vndecunque fuerit Democritus, qui patrimonium consumpserat, sepulchro patrio non dignabatur, vt refert Laertius in Democrito. Propterea Tullius, 2. Officiorum, Habenda est (inquit)

Nabateorũ lex. Abderitarũ siue Milesiorũ lex.

quit)ratio rei familiaris, quam quidem delabi sinere flagitiosum est. Quam sententiam citat ex nostris Panormit. in cap. ex parte, de con. suetud. & in cap. primo, de donation. Et apud eundem Tullium libro tertio Officiorum, Hecaton Rhodius eleganter differit sapientis esse habere rationem rei familiaris. Neque enim solùm nobis diuites esse volumus, sed liberis propinquis, amicis, maximeque Reipub. Singulorum enim facultates & copię, diuitię sunt ciuitatis. Igitur vt concludam interest Reip. vt sua cuique domus conseruetur & augeatur. Id autem facere non possunt furiosi, dementes, prodigi, si suo arbitrio relinquantur. Ergo ex huiusmodi 2. ratione non succedunt & quidē multò magis, quàm in nostro casu, qui respicit tātùm interesse priuatum familiæ, cùm iste ad publicum pertineat. Ideo quemadmodum hęc ratio non repellit furiosos à successione: ita etiam nec à iure primogenituræ, quod & iure successorio, vt iam diximus, pertinet. Sed vt ob uiam eatur huic non conseruandæ domus periculo, dabitur illis curator, vt iure communi statutum est, & dicemus latè in 40. q. in 38. ratione pro patruo.

13 *Ad tertiam.*

Tertia quoque ratio Soci. nihil prorsus concludit, imò contrarium potius probat. Nam ius primogenituræ, quantùm ad successionem pertinet, nihil cōmune habet cum feudis, quæ regulariter sunt diuidua, & quidem æqualiter diuidenda inter hæredes, per tex. in c. j. §. item si dno, & ibi omnes, tit. quib. mod. feu. amit. & latissimè diximus suprà in quarta quæst. Ius autem primogenituræ indiuiduum est, & minimè cæteris conferendum, vt dicit Bal. in authen. ex testamento, col. vlt. C. de collat. & alibi, scilicet, quæsti. 5 1. & 5 5. dicam latius. Propterea non immeritò illam Soci. opi. reprehenderunt D. Cirier. in suo tracta. primogenituræ, libro tertio, quæst. 6. Sed iam ad reliqua pergamus.

14 *Quid si filio non demēte ipsius demētis.*

Intellige igitur secundò primogenitum furiosum à natura non succedere in regno, ita procedere, vt si is habeat filium non dementē, is certè succedat loco patris, vt nuncupatim & ex facto respondit Bal. consi. 389. consuetudo, col. 2. versic. item pone primogenitum esse furiosum, lib. 2. & nulla eius mentione facta Soci. d. consil. 47. col. 4. versi. sed posito quòd hoc dici potuisset, lib. 3. per id quod in simili voluit ipse Bal. in rub. tit. an mutus vel aliter imperfe. quòd si mutus vel aliter imperfectus habet filium, non aufertur ei feudum, per not. à Cyn. in l. j. C. qui admit. ad bono. pos. & sequūtur Marti. L‑nden. in d. rub. Iac. Alua. & Card. Alex. in c. 1. col. vlt. eo. titu. & ante illos Andr. Iser. qui tantum dicit procedere in feudo pater no, in c. vl. ti. episco. vel ab. per no. in c. hoc quoque, tit. de succes. feu. & in c. vl. tit. quæ fuit pri. can. bene. amit.

15 *De eadē re.* *Paria nō esse & esse, s[e] excludi.*

Confirmat id Soci. ea ratione, quoniam filius primogeniti mortui præfertur patruo, secundum eam opin. quam ipse tenet, & de qua latissimè posteà dicemus in 40. quæst. Ergo & similiter & ipse filius primogeniti adhuc viuētis, sed inhabilis ad successionem, quia paria sunt in materia successionum, non esse in rerū natura, vel esse, sed à successione excludi, vt locum faciat filio exclusi. l. 1. §. vlti. ff. de bono. pos sess. cont. tab. & l. si necem. §. si deportatus. ff. de bonis libert. vbi si deportatus sit filius, ideo inhabilis ad successionem, nepos admitti debet ad bonorum possessionem: nec ei impedimento esse filiū ipsius nepotis patroni, quia is mortui loco habetur.

16 *De eadē re. Inhabilis e[t] habilis cum alij debet r[e]stituere.*

Imò verò fortiùs in hoc casu nostro, vt ipse Soci. subdit, filius primogeniti admittitur, ac si primogenitus ipse non esset in rerum natura: quoniam licèt aliàs furiosus & demens sit inhabilis ad successionem iuris, vt in hæreditate extranei, vt habetur in l. vlt. §. tali. C. de cura. furio. Tamen quando debet alij restituere, est habilis ad eam successionē, vt dicit Bart. in l. j. post medium, ff. de bon. poss. infanti. furi. mut. surd. cæco. compe. per l. cùm hæres institu ta, vbi latè Alexan. ff. ad S. C. Trebel. Sed in d. nostro casu ex dispositione statuti vel consuetudinis, vel alterius dispositionis constituētis primogenituram, siue vt ipse loquitur, maiori catū, pater tenetur restituere filio suo primogenito. ideo satis dicitur habilis ad succedēdum non vt retineat, sed restituat filio. Ita vt interim non possit aliter disponere, iuxta no. in d. c. licet, & alibi diximus.

17 *De eadē re. Qui post mortē tenetur restituere, statim id facere tenetur si fit inhabilis.*

Et si dicatur, vt redeam ad Soci. quòd non tenetur primogenitus restituere, donec viuit: verum est quando est habilis, secus si non sit habilis. Nam etiam ille qui tenetur post mortem restituere, si dum viuit efficiatur inhabilis, tenetur stati restituere, vt patet ex his quæ no. Io. And. post Ricar. Malum. in rub. de secū. nupt. Cuius dicta referunt & sequuntur Paul. Cast. & Moder. in l. 3. C. de iust. & subst. sub con di. fac.

18 *Cōtra supradicta. Infamia tol lit priuilegium nō tan tū infamis, sed & successorum.*

Quanquam contra hoc videtur facere text. in l. diuo Marco. C. de quæsti. vbi priuilegium parentum in eo casu transit vsque ad pronepotes, nisi is qui in priori gradu est: infamia aspergatur. Nam tunc nec is, nec sequentes gaudent eo priuilegio. Quasi impedimentum patris ob sit filius. Absurdum enim est plus iuris habere hæredem, quam eum cuius hæres est. l. aliud est §. absurdum. ff. de reg. iur. Et non debeo melioris cōditionis esse, quàm is à quo ius in me transit. l. in omnibus. §. nō debeo, eo. ti. Et quod alicui obstat, successoribus eius etiam obstabit. l. quod ipsis, e. ti. cum aliis multis coucor. à me collectis in tracta. Retractuum, tit. 1. §. 1. glo. 9. in verbo, *ou lignagier*. nu. 47. verùm quærimus, & 2. seq.

Sed

19 *Responsio. Si patri, aliquid quæreretur per filium.*

Sed hoc tum demum verum est, vt videlicet impedimentum patris obsit filio, quando patri inhabili per filium aliquid quæreretur: secus si patri nihil quæratur, per l. diui fratres, & ibi plenè not. ff. de iure patron. & l. quæritur. ff. de bon. liber. Et ita hoc argumentum in isto etiam casu soluit Io. And. in addi. Specu. in rub. de feud. col. pen. versic. quod vltimò, & ante illum Ioan. Land. apud Oldra. consi. 224. in cip. istæ sunt allegationes, col. 9. Ex quo facilè colligitur istos fuisse in hac quam diximus, sententia.

20 *Patris inhabilitas superueniens non nocet filijs iam natis.*

Sed & illud quoque dici potest, quòd inhabilitas patris non nocet filiis iam natis, maximè quantū ad iura naturæ pertinet, per l. emãcipatum. §. vlt. ff. de Senat. & l. 5. ff. de interd. & releg. & l. 2. C. de liber. & eor. lib. Postea autem natis nocet, per d. l. diuo Marco. & ita quoque soluit Cardi. Alex. loquens nuncupatim in casu nostræ q. in c. 1. in solutione primi arg. ti. de feu. Marchiæ. Tamen contrarium simpliciter voluit Lucas Pen. in l. 1. col. 5. C. de priuil. eo. qui in sac. pal. mili. vbi dicit quòd si pater primogenitus est inhabilis, filius quoque eius repellitur, quod vtique falsum est. Et vide quę dixi in tractatu nobilitatis. c. 14. nu. 4. & iterum c. 35. per totum.

21 Sed illud hîc sciendum, an si primogenitus succedere nō possit ob dementiam, aut aliam inhabilitatem, possit princeps ei gratiā facere, vt succedat in pręiudiciū secundogeniti. Hanc quæstionem posuit Matth. Afflic. in c. mutus, col. 2. ver. iuxta hoc quæro an mutos vel aliàs, & dicit non posse, quia princeps non intendit tertio præiudicare, cui quæsitum est patre mortuo, & fratre primogenito existente inhabili: paria enim esse filium primogenitum nō esse, aut esse inhabilē. l. j. §. quibus. ff. quod cuiusque vni. & per alia quæ ipse citat.

22 Sed & idem ibi continuò quærit, quid si viuente patre dominus fecit gratiam filio primogenito muto à natura, & propterea inhabili, de feudo paterno, an post mortē patris hæc gratia præiudicabit secundogenito? In quo distinguit, an feudum sit nouum, & id potest cōsentiente patre. at eo non consentiente nō potest, nisi pater ipse postea eum cognoscat, vt primogenitum sibi successurum. An verò feudum sit antiquum, & tunc nullo modo potest per ea quæ no. in c. 1. in fi. tit. quemad. feud. ad fil. fra. perti. Quod intelligit vt ibi per eum videre licet.

23 Denique ipse Matth. in eo. illo c. col. vlt. no. 31. dicit, quòd si iste inhabilis nō habeat vnde possit viuere, & feodum sit magnum, debet ei tantùm date ex fructibus feudi paterni, in quo alius succedit, vt possit sustentari, per tex. in §. vlt. ti. epi. vel ab. & l. extraneo. ff. de vent. in poss. mit. & l. quæ legatorum. ff. vt in poss. leg. & §. 1. in Auth. de incest. nup. com si. allegatis à Iaco. Ardi. in summa de success. feu. § mutus. nec pro talibus alimentis tenebitur seruire, vt idē Iac. dicit argu. l. si quis in graui. §. subueniut, & §. ignoscetur. ff. de S.C. Silla.

Vicesimaquarta quæstio.

1 *An primogenitus possit renūciari iuri primogenituræ, & sic fratres æqualiter admittere.*

VICESIMOQVARTO quæro, Quid si primogenitus non vult fratres excludere, aut aliter accipere prærogatiuam ei à statuto, vel cōsuetudine delatam, sed vult eos æqualiter admittere ad successionem, & sic renunciare beneficio statuti, vel consuetudinis. Creditores verò eius negant id eum posse facere in præiudiciū eorum. Et certè si primogenitus vellet omnino repudiare patris successionem, res non est dubia, quin scilicet id posset facere, per l. qui autem. in prin. ff. quæ in frau. cred. & l. nō fraudantur. ff. de reg. iu. Verùm hic vult succedere, sed tantùm æqualiter cum suis fratribus, sine prorogatiua primogenituræ. quod videtur nō posse facere, cùm iudicium legis, vel statuti nō possit diuidere, sicuti nec testatoris, l. 1. ff. de acquir. hæred.

2 *De eadē re. Masculus repellens fęminas ex statuto potest eas admittere.*

Contrà item videtur ex sententia Ioā. And. in cap. licèt, colum. 2. versicu. sed nunquid pater. de voto, vbi dicit expressè quòd primogenitus potest esse contentus, si velit, minori portione, quàm quæ illi à statuto, vel consuetudine defertur. Et ex eo, quod in simili casu, videlicet in statuto deferente successionem masculis exclusis fœminis, vt illi possint masculi renunciare, & sorores ad successionem admittere, probabilius videri dicit Bald. in l. maximum vitium, colum. 4. versicu. sed pone quòd frater. C. de liberis præteritis. His potissimùm rationibus. quòd res de facili reuertitur ad ius commune. l. si vnus. §. pactus ne peteret. versi. quod in specie. ff. de pactis. Et quòd hic potest renunciare iuri municipali pro se introducto, argumen. §. sed his permittit Prætor, Institu. de hæred qual. & differ. Et sequitur Alexan. in l. patrem. ff. quæ in fraud. credito. & consi. 12. viso processu, colum. 2. versi. quintò, quia statutum, lib. 1. & Barba. in c. si diligenti, colum. 35. num. 64. & adduco vlterius, de suo comp. & consi. 12. scribitur apud prophetam, colum. 2. li. 1. vbi id dicit elegans, & consi. 42. illud in medium afferam, col. pen. eo. lib. 1. vbi id dicit pulchrum, & consi. 66. illud in mediū referam, colum. 4. versi. & si quispiam dixerit, li. 3. & consi. 70. cuius est idem initium, col. 4. versi. sextò est ponderandum, & col. 8. ver. nec etiam obstat, eo. lib. 3. & Soci. consi. 114. viso testamento dominæ, col. 2. versic. confirmatur hoc, li. 1. & consi. 153. pulchra, col. 7. versi. sed ad hanc obiectionem, li. 2. & Ias. qui hoc dicit sing. & perpetuò menti figendum. in §. item si quis, le j. col. pe. Insti. de actio. et Hippo. Marsi.

sing.361.extat. Sed & hoc ante Bald. idem voluerat And.Iser.in constitutione Siciliæ incip. in aliquibus,col.7.versic. quid si frater nollet, & ibi post eum Matth. Afflі.col.4.versi.primò quid si isti filij,& iterum col.9.ver.quid si frater.& idem quoque voluit Pet.Anc.in repe.c.j. in 13.q.principali,de consti.& Rom.in l.apud Iulianum.§.idem Iulianus,ad ff.ff.ad Trebell. & Alber.Bru.in trac. de statutis fœminarum, in 10.art.prin.in 2.q.char.33.& Io.Campe.in tract. eiusdem titu. quæstio.8.vbi hoc reputat singul.

3 *De cadêre.*

Sed & ipse Bald. post Bart.in l.vlt.colum.2. in fi.versi..ex hoc arguitur,& versi.seq.C.de pactis, dicit quòd filij possunt renunciare statuto excludenti fœminas dotatas, aut cum eo onere, vt à fratribus dotentur, & ita illas ad successionem admittere, vt se ipsas vt liberius dotent.Et idem quoque tenet Pau.Cast.in l.Titio centum,§.Titio genero, in fi.ff.de condi. & demonstr. & Roma. in l.stipulatio hoc modo concepta,colum.3. versi.prætere a posito.ff.de verb.obli. & plurimi ex his quos suprà citauimus. Nam & hæc statuta excludentia fœminas propter masculos, siue simpliciter, siue dotatas,aut cum onere dotandi, intelligũtur si masculi velint : illis enim nolentibus admittentur fœminæ,arg.l.in substitutione, in eius ratione, vbi id no.Bal.ff.de vulg. & pupil.substit. Bart.in l.1.§.qui habebat, col.2.in 5.q.ff.de bo no.poss.contra tab. cum aliis multis concord. adductis à Corne. consi.134. eleganter, col.3. versi.& ideò etiam,li.2. & con.186.quanquã, col.4.versi.ita etiam,li.3.& consi. 202. plurie, col.5.versi.prætereà & secundò,eo.li.3.& consi.61.licèt videatur,colum.2. versic.his tamen non obst.lib.4.

4 *Possumus renunciare statutis in nostrum fauorem principaliter inductis.*

Et generale est,vt quis possit renunciare beneficiis statutorum, & consuetudinum principaliter inductorum in fauorem renunciantis, vt latè tradit Alber.in l.si quis in conscribendo,col.2.versic. dubitari etiam conuenit.C.de epis.& cle.& in j.parte statuto,q.18. item quæro an beneficio statutorum.& Bal.in l.si finita, in prin. per illum tex.ff.de dam.infec. cum infinitis concor. Nam & benè facit tex. in d.l.si finita.ex quo etiam Bat.no.renunciari posse beneficio statuti, vel consuetudinis tacitè & expressè.

5 *Præsertim cum ita redimus ad ius commune.*

Et id præsertim procedit quando per huiusmodi renunciationes ad ius commune reditur, vt fit in nostro casu. Nam consensus partium potest contra statutum, quando volunt redire ad ius commune, vbi aliàs nihil posset, vt ex eo paret quod voluit Bar. in l.omnes populi,col.11.versi.iuxta prædicta quæro.ff.de iust.& iure. vbi dicit,quod licèt statuentes non possint tollere statutum à superiore confirmatum, vt aliud nouum statutum faciãt, possunt tamen, vt ad ius cõmune redeant, per l.2.ff.de

Statutum à superiore cõfirmatũ tolli potest à statuentibus si

iniust.testa.& l. hac consultissima.§.si quis autem.C.de testa. vbi testamentum primum tollitur per secundum minùs legitimè factum, quãdo ad ius commune reditur, quia sunt instituti venientes ab intestato: aliàs secus: & etiã per c.cùm accessissent,de cõstit.vbi,sublato statuto de quo loquitur,reuiuiscebat dignitas:& ita res reuertebatur ad ius commune,& ita ibi no.Pan.qui tamen distinguit col.pe. Fel.col.4. in 3.not.vbi addunt alios concord. vt ibi videre poteris.& Pet.Anch.in repe.d.cap.1. in 14. quæst.princ.colum.1.versi.sed incidenter quæro,de consti.

reditur ad ius commune.

6 *Correctoria extenduntur si redimus ad ius commune.*

Quam rationem confirmat quod in simili dicitur, quòd etiam in correctoriis licita est extensio,quando per eam redimus ad ius commune,glo.no.io c.statutum, in verbo, numerandum,de præb.li.6.Anc.in c.olim tibi,in fi. per illum tex.& ibi quoque Panor.in 3.no. de verb.sign. Alex.in l.si constante, in prin.col.3. versi.iuxta hoc.ff.sol.matr.vbi eam glo. multũ commendat.& idem Alex.consi.75.videtur in præsenti,colum.2.versic. pro hoc etiam,lib.5. vbi illam dicit reputari sing.& consi.227.ponderatis narratis,col.3.versi.& dispositio,lib.6. Fran.Are.qui illam quoq; dicit sing.consi.96. in causa & puncto,col.j.& ipse Ias.in l.si vous. §.pactus ne peteret,col.2.ff.de pact.& in auth. quas actiones,col.7. versi.quartò limita.C.de sacros.eccl.& in l.nemo potest,in 2.lect.col.8. versi.2.quæritur,& ibi Io. Monteser. col.10.ff. de leg.1.vbi & ipse Iason aliaquædam cõgerit, & in l.properandum,col.pen.C.de iudic.& in l.omnium,colum.3.versi.item inquantum.C. de testa.& in l.3.col.vlt.ff.de re iudi. vbi illam glo.dicit sing.& consi.137.viso,col.antep.versi.iq.facit,li.4.Soci.consi.112. viso statuto,col. vlt.lib.3.vbi eam glo.dicit no.& per eam dicit quòd statutum ita debet interpretari, vt redocatur ad dispositionem iuris communis quantùm fieri potest,siue intelligendo latè, siue strictè,& iterum consi.124. quod est simili initio, col.3.versi.postremò per istam.eo.li.3.& consi. 82.pro clariori,col.pe.ver. confirmatur ista responsio,li.4.vbi illam dicit sing.Phil.Dec.consi.11.quoniam indicantiũ,col.pen. Alber.Bru. in tract.statutorum mulieres concernentium, art.7.q.2.

7 *Prælatus renunciat i præiudiciu etiã graue ecclesiæ si per id reditur ad ius commune.*

Supersunt & alia tria hanc rationem adiuuantia, primum tex.in c.1.de pact li.6.vbi prælatus potest renunciare in præiudiciũ ecclesiæ, siue id præiudicium sit leue, siue graue,cùm renunciando reditur ad ius commune.& ita illũ text.intelligit,& dicit not.Panor.in c.veniens, quod est pe.col.6. ver. hæc vera osti per pactũ, de præscri.& Fran. Are. in rub.ff.de ver.oblig. col.1.versi.quintò adde.& Mari.Soci.in c.qualiter,le 2.in 9.q.art.16.de accus.& Caro.Rui. consi.2.est in primis,col.3.nu.8.lib.1. & consi.108.visa,col.antep.nu.14.lib.2.

Secun-

8 *Ordinaria caussa nō potest fieri summaria sed nō è diverso*

Secundum, licèt causa ordinaria de consen su partium non possit fieri summaria, vt not. glo.in c.de causis, & ibi Doct.de offic.delega. Tamen è contrario causa summaria potest de consensu partium fieri ordinaria, quia per hęc reditur ad ius commune, glo.not.in cle.sæpe, in glo.vlt.& ibi Imo.ad fin.de verb.sig. Tertiū est quod ab ipso Caro.Rui.responsum est, con si.52.Lucani, col.pe.nu.6.lib.3. quòd licèt pro batio dubia interpretetur contra probantem, c.in præsentia, & ibi glo.& Doct.de proba.Fal lit tamen si interpretando pro producente re diretur ad ius commune, per glo.in d.c.statutum, de præben. Quibus poteris addere & alia multa similia congesta per Fel.in c. cū omnes, col.3.versi.sed fortè in casu isto, & seq. & iterū in d.c.cùm accessissent, col.4.vers.hanc declarationem, de consti.& in c.veniens, col.2.& 3. de præscri.& nouissimè Io. Nevisa.in sylua nu ptiali, in posteriori parte & Sebast.Sap.in add. Panor.in d.c.veniens, de præscri.

Probatio dubia interpretatur ꝓ producente redeundo ad ius commune, licèt alias secus.

9 *Barba sibi cōtrarius est nos non posse per mares renunciari statuto excludenti fœminas.*

Tamen Barb. sibi contrarius in l.1.in prin. col.5.ff.de verb.obli.& rursum in repe.c.Raynutius, col.94.de testa.& con.58.pręclarè scri psit, col.pe.ver.& si quispiam, lib.2. illā Bal.in d.l.maximū, decis.reprehēdit duab.quidē ratio nibus, quæ si obtinent in casu Bal. æquè idem obtinent & in nostro. Prior quòd constitutioni prohibitorię renuntiari non potest, vt est gl. quam ipse vbique dicit reputari & esse sing.in l.à diuo.ff.de rit.nup. quam & ipse quoque di cit sin.in addi.Bal.in c.adhęc, col.6.u.de allod. Quamuis sit & alia non minus expressa in l.1. in glo. r.ad fi.post Azo.ibi.C.ne fideius.do.dē. & alia quoq; in Auth.immo.& ibi Bald.C.de act.& obli.itemq; alia in Auth.vt fine prohib. mat.debit.in verbo, senatusconsulto, paulò an te fi. Alia etiam in l.libertorū, & ibi Bal.C.de testi. & item alia in l.pactum, in gl.mag.in pe. fal.ff.de pact.

Cōstitutioni prohibitoriæ renūciari nō potest.

10 *De eadē re.*

Et id quoque præter eas glo. voluerunt Do cto.vbique, scilicet Iacob.Are.Cyn.& Bald. in authen, si qua mulier.C.ad S.C.Vellei.& Ioan. And.in addi.Spec.tit.de instru.edi.§.porrò, colum.penul.& iterum tit. de appellat.§.nunc breuiter, in addi.magna, Collec.in c.2.vers.sed nunquid, de dona. Cyn.in l.si quis pro redem ptione.§.cæteris, in fi.C.de donat. Bart. & Bal. in l.2.C.ne fideius.dot.den. & in l.de his, col.j. versi.prætereà ista lex, & ibi quoque Alber. & Ang.post medium.ff.de transac.& ipse Bar.in l.cùm hi, in fi.prin.eo tit. & in l.Modestinus, col.2.versi.quæro an illis legibus.ff.de donat. & in l.vlt.& ibi quoque Ang.qui eam vnam le git.C.de vend.reb.ciuit.lib.11. Bald.in l.quos prohibet, in priore lect.ff.de postul.& in l.non dubium, in 9.oppo.C.de legi. & in l.vlt.col.7. in 13.oppo.in fi.C.de edict.diui Adr.tol. & in l.1.in vlt.oppo.C.de pac.& in l.pacisci, in add. ff.eo.tit.& in l.ius publicum, in priore lect. & ibi quoque Iason in 4.fall. eodem quoque tit. rursumque ipse Bal.in l.pactum inter hæredē, eod.item tit.& in l.Imperatores, in addit.ff.de contrah.emp. vbi nuncupatim loquitur de cō suetudine prohibitiua, & in l.2.C.vt in pos.le ga.& in l.quoties ab omnibus, colum.1.versic. quæro ad euidentiam.C.de fideicom.& in l.cō uenire.C.de pactis dotal.& in l.si quis in con scribendo, colum.vlt.C.de episc.& cler.vbi id dicit maximè procedere, cùm annullat ipso in re, per d auth. si qua mulier, & ibi Cy.C.ad S. C.Vellei.& in l.2.ff.eo.tit.& idem Bal.in l.anti quæ.§.vlti.in fi.C.eo.tit.ad S.C.Vellei.& in l.j. ante fin.C.de pactis pig.& in auth.generaliter. col.2.versi.secundò no.C.de epis.& cler.vbi ta men no.limitat, & in l.Rutilia.§.Imperator.ff. de contrah.emp.& in c.ex transmissa, ante fin. extrà de renunc. & in c.cum contingat, col.1. in fi.de iureiuran.& consi.186.quia allegatio nes, colum.3.lib.1.& consi.215.in præsuppo sito statuto, in 1.dubio, eod.lib.1.& consi.336. iuxta casum, eo.li.1.& consi.338.pater condi dit testamentum, ante fi.li.2.& consi.382.pro parte cuiusdam, col.2.li.3.& consi.232.renun ciatio non valuit, lib.4. Ange.consi.59.quia si lia, ante fi.& consi.94.cum his, col.7.versi.nec obst.si dicatur, & consi.353. præmitto pro de cisione, col.1.Saly.in d.l.1.in 8.quæst.C.ne fi deius.dot.den.Pau.Ca.consi.251.visa quadam securitate, in prin.li.1.& consi.8.in causa quæ vertitur coram domino, col.2. versic. secundò dicta domina, eodem li.2.& consi.424.ad pri mum quæsitum, in fin.eod.li.2.Roma.consil. 402.in proposita, circa medium, & consil.seq. pro decisione, col.vlt.versic.secundò, quia hæc lex, vbi ad hoc allegat alias quasdam glo.quæ tamen videntur velle contrarium.Corne.con si.135.de pluribus, col.1.li.2.Maria.Soci.in c. si diligenti, col.5.versi.secundò quando loqui tur, de for.cōp.ipse Barb.in repe.c.Raynutius, col.94.de testa.& consi.43.præclarè, col.xj.li.j. & consi.63.sapienter.col.2.eo.li.1.& consi.38. præclarè, col.antep.li.2.& consi.56.sapienter, col.9.versi.modò in hoc, eo.li.2. Calc.con.17. quòd dicta transactio, col.pe.verlic.nec obstat sextum. Cæpola causarum ciuilium consi.18. casus talis quidam erat, col.1.vbi dicit sing.gl. in d.l.1.ne fideius.dot.den. Fran.Are.in l.si Ti tius, col.4.versi.non obstat tex.ff.de verb.obli. Guid.Pap.decis. Delph.275. vtrum ciues, col. pe.& in l.sed & si quis.§.1.col.5. ver.quartò sa cit.ff.si quis cau.& consi.168. statuto inclytæ, col.6.versi.pro eadem parte, li.2.Io.Lup.in re pe.rub.de donat.inter vir. & vx.§.17.col.2.vbi etiam dicit sing.d.glo. in d.l.1. ne fideius. dot. den. Alcia.in l.ex conuentione, in verbo, sed si fundus.C.de pact.

Sed nec priuilegio (vt id quoq; addas) prohi bitorio renunciari potest, ex sententia ipsius Bal.in l.ciues, post princip.C.de appellat. in id

11 *Nec priuilegio prohibitorio.*

referentis.c.cum dilecti, de foro compe. Et horum quidem ratio est, quia huiusmodi dispositiones prohibitoriæ habent vim præcepti, cuius eludendi, fraudandique sola renunciatione non facit lex potestatem. Quin quod fieri non vult, prohibuisse sufficiat, vt dicit tex. in d.l.non dubium, C. de legib. Potentiorque est lex quæ prohibet, quàm quæ permittit, vel testimonio Quintiliani aut declamatione 374. vt probatur apud nos ex l.3.§.1.versi. sed si patronum, vbi id no.Iac. Are. Dy.& Bar.qui eum §.legunt cum prin.eius l.ff.de suspect. tut. iuncta l.1.§.consequens, eo.tit.& l.si Ruffinus,& ibi Bal.Raph.Fulg.Alex.Fran.Aret.& Iason in prin.C.de testa.mili. Bal.in procemio Decreta. col.4.versi.item potentius, vbi & ad hoc allegat l.Sabinus,ff.com. diuid. Ias. qui alios citat in l.si arrogator, col.17.versic.ad idem contra. ff.de adopt.

Potētior prohibitio quā permissio.

12 Et aliàs videmus potentiorem esse negationem quàm affirmationem, glo.in c.cùm dilectus, in verbo, à suspensis, versic. alij dicunt & melius,& ibi Anto.de consuetu. Ex quo videmus quòd licèt oratio affirmatiua & permissiua verificetur in primo actu.l. boues. §. hoc sermone.ff.de ver.signi.cum sim. Secus tamen in negatiua, siue prohibitiua quæ ad infinitū trahitur, per l.si sic stipulatus sum, & ibi Iason in 2.no.ff.de verb.obli.& voluit gl.no.in l.hoc genus,& ibi Bar.qui eam dicit not.Pau.Castr. qui dicit sing.ff.de condi.& demon.Oldr.consi.16.thema tale est, Titius, cū aliis multis concord.a me latè collectis in commentariis ad l. boues.§.hoc sermone, in 7.limitatio.ff.de ver. sig. vbi abundè docuimus plus virium esse in negatione, siue prohibitione, quàm in affirmatione, siue permissione. vt tamen id illis addas: apud Romanos vno ex Tribunis plebis prohibente cæteri etiam maiore numero nihil efficere potuisse, vt testis est Plutarchus in Gracchis, non admodum longè à prin.& in Catone Vticense.

13 Iam satis confirmauimus priorem Barb.rationem, qua dicit constitutioni prohibitoriæ renūciari non posse. Cui dicit ipse Barb. vt ad eum redeamus, non obstare tex.in l.1.ff.de fer.& in c.nonnulli, de rescrip.& in c.statutum.§. in nullo, eo.tit.li.6. vbi constitutionibus dictorum iurium potest per partes renunciari, licèt sint prohibitoriæ, & ad hoc Bald. solus in d.c. nonnulli, ponderat illum tex. quia illæ constitutiones vltrà procedunt permittēdo expressè illis renunciari, sicuti etiam intelligit Bal.in d. auth.generaliter, col.2.in 2.no.C.de epi.& cle. Ang.in l.vlt.ff.de iurisd. om.iu. & idem Barb. in l.1.§.si quis ita, col.5.ff.de verb.oblig. & Ias. in d.l.pe.C.de pact. Quinimò videtur posse ex illis iuribus probari, non posse renunciari cōstitutionibus prohibitoriis. Nam aliàs frustra dicta iura id permisissent, si id aliàs fuisset permissum, maximè cùm ex regula communi quilibet possit renunciare suo fauori. Ideò non opus erat vlteriùs procedere, immò id superfluum fuisset, cùm tamen nihil superfluum debeat esse in nostris iuribus, vt etiam expendit Ant.Corse.in sing.in verbo, prohibitoria constitutio. Sed tu de hoc vide quę latiùs scripsi in repe.l.si vnquam, in verbo, reuertatur, nu.261. decimumtertium,& 3.seq.C.de reuo.don. Ex quib' apertè intelliges, Barb.ipsum sibi in hac re fuisse contrarium.

Responsio ad quosdā texs. qui videtur probare contrarium.

Secunda ratio Barb. hæc est, quoniam statutum, de quo loquitur Bal.est conforme legi diuinæ, factumque est propter bonum publicū, siue vtilitatem publicam, scilicet ad conseruationem, & dignitatem familiæ & domus, secundùm not.per Cy.in l.1.C.de adult.Bal.in l. 5.col.10.ver.subsequēter quæritur, C.de sum. trin.& Doct.vbique, & satis probatur ex l.1.§. quamuis, ff.de vent.inspi. cùm ibi dicitur, publicè enim interest partus non subijci, vt ordinum dignitas, familiarumque salua sit. Nam notandum est illud, publicè interest. Ergo non illi potest renunciari, per l.ius publicum.ff.de pact. vt etiam voluit glo. loquens nominatim in cōstitutione facta ob publicam vtilitatem, in d. Autb.vt sine prohib. matres, in d.verbo, Senatusconsulto, & Pau.Cast.d.consi.251.visa quadam securitate, post princ.lib.1.(quamuis perperam Barb.designauit) Quę quidem ratio & in nostro casu obtinet, quoniam huiuscemodi statutum innititur iuri diuino, si diuinum ius dici debeat lex Mosaica, de qua etiam Barb.loquitur: & est factum etiam ad conseruandam dignitatem domus & familię, vt suprà latè diximus.

14 *Altera Barba. rō qua impugnat cō trariam opi.*

Renunciari non potest cō stitutioni facta ob publicam vtilitatem.

Hæ sunt rationes, quibus Barb. nititur infringere dictum Bal.quæ exiles admodum, atque tenues mihi videntur. Prior enim nihil omnino facit. Nam statutum Bal. quod scilicet defert hæreditatem masculis, fœminis exclusis, non est prohibitorium, sicut nec id de quo loquimur, quod etiā defert hæreditatem primogenito, cæteris exclusis: nisi essent huiusmodi quæ prohiberent expressè fœminas, aut cæteros filios succedere, vel dicerēt quòd fœminæ non possint succedere, quæ verba prohibitionem inducunt, vt dicit Barto. in l.de his, col.1. versi. hoc præmisso,& Iterum vet. prętereà ista lex.ff.de transac.per glo.in c.1. de reg.tur. li.6. cum aliis multis cōcor. à me latè congestis in nostris Legibus connubialibus, in gl.2.in verbo, *ne peuls*, in princ.

15 *Responsio ad rōnes Barb.*

Sed nec simpliciter verum est, quòd constitutioni prohibitoriæ non potest renūciari, sed tum demum, cùm ea cōstitutio annullat, quo casu certè renunciari non potest, quia consensus est per legem prohibitos.l.cum lege.ff.de fideiuſ.& ita pulchrè voluit Bal.in rep.l.2.de char. 12.col.1.ver.sed contra prædicta.ff.de iureiu. & con-

16 *An semper verum sit vt constitutioni prohibitoria renūciari nō possit.*

& conf.382.pro parte cuiusdã dominæ, col.2. versi. sed hic occurrit dubium, lib.3. Alex.qui nullam Bal.in illis locis mentionem facit, con si.41.visis quæ subtiliter, col.vlt.li.5.quod repetitur consi.116.li.6.Neq; enim constitutioni actum annullanti renunciari potest, vt not. Cy.Iac.Bu.& Bal.in auth.si qua.C.ad Velle. & in l.antiquæ.§.vlt.eo.tit.Bal.in l.si quis in conscribendo.C.de epi.& cler.& in l.pe.C.de pac. & in l.t.col.pe.C.qui bono.ced. pos. & in d.c. transmissa,ad fi.de renunc.

17 *De eadē re.*

Et idem in effectu videtur voluisse Bart. in d.l.pacisci.ff.de pact.dum allegat tit.C.ne fide. do.den. Ex cuius dicto no.Fran. Are.in l.is cui bonis,col.pen.ff.de verb.oblig. quòd illud tantùm procedit, vt constitutioni prohibitiuæ renunciari non possit, quando lex hoc expressè disponit.quod & dicit voluisse ipsum Bar.in l. ius publicum.ff.eo.de pac. vbi non illud dicit; sed hoc tantùm quod ad & hanc partem facit, videlicet tum demū non posse renunciari con stitutioni primitiuæ, quando prohibitio sit alicuius rei, quæ sit contra bonos mores, vt in d. tit.ne fideiuss.dot.den. Cuius ratio est, ne causa perfidiæ nascatur in matrimonio.

18 *De eadē re.*

Bal.autē ipse in c.nonnulli, col.j. extrà de rescript. no. ex eo tex. posse renunciari constitutioni prohibitoriæ, nisi miserationis causa sue rit introducta, vt in casu l.j.C.quan.Imper. inter pupil. & viduas. Alij dicunt procedere in tacita renunciatione tantùm, non etiam in expressa: in id citantes Io. And. in addi. Spec.tit. de feriis.§.vlt.ver.quid si renunciatio. quod tamen in meo codice non dicit. Sed ita eum citat & sequitur Lanfran. in cle.sæpe, in verbo, necessitatis, de verb.sig. Alij item dicunt posse renunciari huiusmodi cōstitutionibus cum iuramento, vt ipse Ioan. And.in addi.eiusdem Spec.tit.de instr.edi.§.porrò, in magna addit. quæ est in fi.illius §.col.eiusdem addi.j.cū aliis multis concord.à me collectis in repet.l.si vnquam, in prin.nu.134. item iuri prohibitiuo. De quo tamen vide quæ scripsi postea nu.149. nec etiam in confesso. Sunt denique qui aliter distinguunt, vt per Baldum ipsum in authent. generaliter, colum.2. versic. secundò not.C.de epis.& cler.

19 *Responsio ad aliā Barba. rationem.*

Ad secundam quoq; rationem in promptu est quod responderi possit, huiusmodi statuta & consuetudines præferētes primogenitos cæteris, & masculos fœminis, esse principaliter introductas in fauorem priuatum: secūdariò verò, vt ita loquar cum nostris, in fauorem publicum. Quia in dubio lex quæ respicit solum commodum pecuniarium, & patrimonium priuati, dicitur principaliter respicere fauorē priuatum, licèt etiam cedat in fauorem publicum, vt est tex.apertus, in l.2. vbi & hoc dicit Bat.in fi.ff.ad munici. atque etiam in l.j.col.4. in 4.oppo.ff.sol.mat. Et bene etiam facit tex.in

Quādo lex, vel constitutio dicatur introducta ī fauorem publicū vel priuatum.

l.si quis decedēs.§.vlt.ff. de lib.leg. vbi iussus à testatore factus de soluēdo creditori, plus prodest debitori, quàm creditori: licèt etiam ipsi creditori emolumētum afferat. Ideò in dubio videtur factum relictum potiùs fauore debitoris, quàm creditoris.l.si cui legatur.§.vlt.ff. de leg.1. Et ita declarat Bar. in d.l.si quis decedens, quam legit cum l.3.in d.§.vlt.& Frā. Are. consi.2.intellecta, col.vlt. Ideoque huiusmodi constitutionibus renūciari potest: nec per hoc dicitur lædi ius publicum, vt concludunt Bar. Bal.& alij in l.pe. C.de pac. Cano.in d.c.si diligenti, de for.comp. Rom.consi.147. præfati cō sultores, ipse Barb.consi.42. illud in medium, col.pe.li.1.& rursum cons.seq.præclarè, co.xj. ver.& si quispiā, eo.li.1. Soci.d.con.114.col.2. versi.bis tamen non obstan.lib.1.

20 *De eadē re.*

Et proptereà Saly. in l.pactum.C.de collat. prout illum refert (neque enim in meo codice reperi) Imo.in l. stipulatio hoc modo cōcepta. ff.de verb.obli. & Fran. Are.in d.l.vlt.col.2.C. de pact.posteaquàm dubitant, an sit verū quod dicit Bal.in d.l.vlt. filium posse renunciare statuto excludenti fœminas dotatas, vti suprà ex eo diximus. Et ob id quidem dubitant, quoniā huiusmodi statutum videtur esse inductum in fauorem publicum, vt scilicet conseruetur dignitas familiarum, vt suprà diximus. Concedunt tamen quòd si tale statutum est principaliter inductum in fauorem filiorum, quòd minimè dubium est ex eo quod diximus in præcedenti versi.& fatetur ipse, quòd possunt filij illi renunciare. Are. Nam & Rom. de hac ipsa re loquens in d.l.stipulatio hoc modo concepta, col.3.ff.de verb.obli. postquam illud in contrarium obiecit, quòd id statutum videbatur inductum ob fauorem publicum. Decidit tamē illi posse renunciari, vt diximus suprà num.3. quoniam nō sit introductum principaliter in fauorem Reip.

21 *De eadē re.*

Et bene facit quod not.Bar. in procemio C. col.2.versi.venio ad vnum. & in l.ambitiosa, in 1.& 3.regula.ff.de decre.ab ord.faci.& Pau. Castr.in l.1.§.huius studij.ff.de iusti. & iure. Et quod etiam aliàs dicitur statui in fauorem alicuius, quod eius fauore principaliter fit, non quod secundariò.l.togasti, ibi, & maximè, & ibi Bal.in 3.not.ff.si cert.pet.& quod voluit ipse Bal.in l.1.col.2.versi. vnum scias.C.de lega. vbi allegat glo.in l.prætor, in princi. in verbo, meum.ff.de eden. Et quæ etiam diximus in nostro tract. Retractuum, tit.1.§.30. in gl.j.nu.2. in hac autem, & seq.

22 *Confirmatio opi.Barb.*

Ex quibus patet non tanti esse rationes Barba. vt debeamus à sententia Bald. discedere. Tamen vt nonnihil legentium ingenia exerceam, animi causa adducam nonnulla quæ ipsius Barb.op. tutari videntur. Id scilicet quod scribit Henr. Bohic in c.requisisti, i fi. de testa. quòd quis non potest renunciare statuto, siue

consuetudini in praeiudicium alterius, ar. l. quod prohibet. ff. de posses. Ex quo limitatur illa regula communis, quae cuilibet permittit renunciare fauori suo, vt procedat quantùm ad praeiudicium renunciantis, non etiam tertij. Alioquin enim esset alicui liberum priuare alium iure suo sine facto, aut culpa ipsius, contra tex. in l. id quod nostrum est. ff. de regu. iur. cum si. et quod praetereà no. voluit Albe. in l. fideicómmissa. §. cùm esset. per illú tex. ff. de leg. 3. quòd stante statuto, quòd filia à patre dotata non suo cedat, poterit soror petere dotari à fratre, licèt frater eã velit ad successionẽ admittere, quod & idem voluit Albe. in 1. parte statutorum. q. 102. item quaero communiter est statutum, in tit. vbi & ad hoc allegat l. petendae. C. de tempo. in integ. resti. cum ibi not. Ex quo clarè patet, quòd licèt frater renunciet statuto admittendo sororem, non tamen illi praeiudicat, quin teneatur illam dotare.

Vicesimaquinta quaestio.

1 An primogenitus patiendo fratres cõmuniter administrare longo tẽpore censeatur iuri primogeniturae renũciare.

VICESIMOQVINTO quaero, quia ex praecedenti quaestione satis perspicuum est, posse primogenitum fratres admittere ad successionem, & ita iuri primogenituræ renunciare. An primogenitus id tacitè cẽseatur facere, si caeteros fratres secum permiserit habitare, bonaque primogeniturae indiuise administrare, componere, officialesque ponere, & subditorum inuestituras facere, & alia id genus. Super quo priuatim consultus Pau. Castr. consil. 179. in causa quam magnificens, colum. 4. versi. item non obstat quòd posteà, lib. 1. respondit haec nullũ ius fratribus acquirere, nihilque primogenito obesse, qui id magis tolerasse permisisseque videtur causa honoris, & fraternae cui (sedam) familiaritatis & amicitiae, quàm vt sibi praeiudicium faceret, arg. l. qui iure familiaritatis. ff. de acqui. posses. & l. si mulieri vsus. ff. quibus mo. vsusfruct. amitt.

2 De eadẽ re. Renunciatio sui iuris nõ praesumitur si alia coniectura capi potest. Quae requirerentur ad inducendam eius rei praescriptionem.

Nec praesumitur (inquit Pau.) quis iuri suo renunciare, si alia coniectura capi potest. l. sicut. §. non videbitur. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. solui. & l. cùm de indebito. ff. de probat. Cui in hac ratione addes multa quae nos in id congessimus in repet. l. si vnquam, in praefati. nu. 128. adde & quod scribit, & iterum in verbo, donatione largitus, nu. 207. vnde si possit capi. C. de reuo. don. Subdit autem Pau. quòd qui aliter vellet dicere, necesse haberet probare secundogenitũ haec quae diximus fecisse iure suo, & vi ex debito, non ex gratia. l. vltim. ff. quemad. seruit. amit. & l. 1. §. Aristo. ff. de aqua quoti. & aesti. vbi cõ. cor. in glo. Et praetereà quod primogenitus id fecerit, videlicet quòd secundogenitus ea voluerit facere iure proprio, & passus fuerit, per id quod in simili not. Innoc. in c. bonae, col. 2. in verbo, assuisse, in fin. glo. de cau. pos. & propri.

3 De eadẽ re. Quid si primogenitus passus sit fratres aequaliter describi & feuda à domino recognoscere.

Huius con. Pau. meminit ipsemet Pau. in d. l. qui iure familiaritatis. ff. de acqui. pos. & eum quoque in eo. con. nuncupatim refert & sequitur Caro. Rui. consi. 54. in hac lite, col. 5. versi. nec etiam ex hoc, lib. 1. & D. Benedic. qui id reputat sing. in repet. c. Raynutius, in verbo, eodem testamento relinquens, le 1. nu. 146. de testa. vbi tamen dicit id procedere, nisi fortè primogenitus passus sit fratres suos aequaliter describi, feudaq; à domino recognoscere, & ipsi domino iura feudi soluere. cùm in istis cesset praesumptio honoris, sed magis onus sit, per ea quae decidit Bart. in l. tota. C. de om. agr. deser. li. 11. Sed hoc dependet ex his quae dicam in seq. q. vbi videbis.

4 Vnus fratrũ solus possidens haereditatem cõmunem longo tẽpore nõ praescribit.

Caeterùm hanc Pau. Cast. sententiam nonnihil fulcit, quod voluit Bald. in l. licèt, in 2. quaestio. C. de iure delibe. quòd si mortuo patre remanserint duo filij, ex quibus alter longo tempore omnia bona haereditaria, tanquam si solus esset, altero sciente & patiente possideat, nõ tamen propterea censetur huiusce modi tacens & patiens renunciare iuri suo, nec ob id ius aliquod quaeritur possidenti. Et id sequitur & dicit tenendum menti esse Pau. Ca. & Corn. ibi. in princ. Et adducit idem Paul. huiusmodi rationem, quoniam taciturnitas & patientia longi temporis non inducit consensum in his quae sunt magni praeiudicij, secundùm Bar. in l. cùm de in rem verso. ff. de vsur. Sed & illud dictum Bal. sequitur Imo. in l. recusari. ff. de acquir. haere. vbi post Bar. & Ange. pulchrè limitat. Sequitur item Alex. in addi. Bar. in l. si maior. C. com. diui.

Vicesimasexta quaestio.

1 An primogenitus possit renũciare in fauorem secundogeniti tantum.

VICESIMOSEXTO quaero, quia ex iam dictis liquidò apparet posse primogenitum in fauorem fratrum renunciare iuri primogeniturae. An id possit facere in fauorem tantùm secundogeniti. Ita scilicet, vt secundogenitus solus huiusmodi ius accipiat? Iac. Bel. Bal. Mart. Laud. Iaco. Aluar. & Card. Alexan. in c. 1. §. praetereà si ille, tit. quib. mo. feud. amit. dicunt quòd sic, dum inquiunt, quòd si ad primogenitum Regis, vel baronis pertineat regnum, vel feudũ, & is consentiat inuestiri secundogenitum, ad illum pertinebit regnum, vel feudum, per illũ tex. & etiam per c. quàm periculosum. 7. q. 1. Et idem etiã expressè voluit Bal. consi. 275. quod pro regula, col. 4. versi. supposito autem, lib. 2. per tex. in d. §. praetereà. & Mart. Laud. in tract. de primogenitura, colum. 6. vers. quaero an primogenitus, vbi dicit esse de mente Hosti. in c. licèt, de vot. Et è recentioribus quoque voluerunt Ias. in repe. l. quae dotis, col. 11. vers. tertiò quaeri-

quæritur.ff.sol.ma. & in l.si fundum per fideicommissum,col.6.ver.item adde.ff.de leg.j.& Iac.à S.Geor.in l.cùm antiquioribus, col.pen. in 5.q.C.de iur.delib.

2 Qui consentit remotiorem inuestiri, sibi præiudicat.

Quibus concinit quod dicit Pau. Ca.consi. 84.quæstio ita vertitur, col.2.lib.1.quòd si ille qui debuit Inuestiri, expressè consentit alium remotiorem inuestiri, statim sibi præiudicat, per l.sicut.§. si voluntate.ff.quib. mod.pig. vel hypo.solui. & l.mater.§. si autem postea.C.de rei vend. Et sequitur Phili.Dec.consi.389.visa longa serie,colū.4.vbi & alia allegat. & Anto. Rub.consi.133.viso casu,colum.4.ver. quarto principaliter. Et est bonus tex. in d.§.præterea, vbi glo. (id enim volui dicere obiter) id intelligit,quocunque modo consentiat,siue tacitè, siue expressè,argu.l.2.& l.hypothecas.C.de remiss.pign.& l.creditor, in fin.ff.de regu.iur. & sequuntur Iacob.Belui.& Bald.ibi. Et idem tenet alia gloss.in c.j.in verbo, consentientibus, tit.an agna. vel fili. & Carol.Rui.consi.1.videretur, colū.8.sub num.18.lib.1.& Alber.Bru. consi.40.contra dominum, ad fi.& consi.80. omnipotentis,colum.5.versi.plus dicit.Sed tu de hoc videlicet quantùm ad tacitum consensum pertinet, vide quæ scripsi in tract. Retrac. tit.1.§.1.glo.9.in verbo,*ou lignagier*, num.153. sed & quod.

Etiam si tacitè consentias.

3 Is se deuestit qui sua veste alium vestiri consentit.

Facit deniq; quod generaliter dicit Bald.in c.cùm ordinem,col.2.ver.item nota quòd per consensum, extrà de rescri. quòd is se deuestit (verbum est Apuleianum, vt id dicam in trāscursu) qui sua veste consentit alium inuestiri, puta,inquit,de feudo,per d.c.1.§.præterea, tit. quib.mo.feu.amit. & l.quæritur.§.si venditor, ff.de ædil.edic. Et nemo, vt opinor, dubitabit de casu nostro, qui cogitabit si primogenitus nolit succedere, secundogenitum continuò in re primogenituræ potiturum, ac si primogenitus non esset in rerum natura: etiam si ipse non miuatim non renunciauerit huic iuri in fauorem secundogeniti, vt latè diximus suprà in 3. q. Et vide etiam quæ dicam in seq.quæst.

4 An verò sibi perpetuò præiudicet, an tātùm in præpostera-tione.

Illud autem non prætermiserim,quod dicit Card.in d.§.præterea, illud limitando, quod suprà retulimus, non parum interesse an primogenitus permittat sequentem filium inuestiri, vt de feudo pfno, an vt de nouo. Primò enim casu sibi tantùm præiudicat in præposteratione, non verò omnino in successione: quin si moriatur secundogenitus sine filijs, possit venire ad successionem. Secundo casu omnino excluditur,ar.l.creditor.§.si tecum, iuncta glo. ff.quib.mo.pig. tacitè contrah. & l.sicut in annos.ff. quib.mo.vsus. amit. Et idem certè in simili casu voluit,licèt non alleget,glo.in d.c.1. in verbo, de nouo beneficio,& ibi quoq; Iaco. Bel.Mar.Lauden.ipse Car.ti.an agna. vel filius defunc.& alia gl.in c.j.& ibi etiam Doc.tit. de vasal.decrep.ætat.& Caro.Rui.in d.consi.1.in 2.dubio.lib.1.

5 An antè primogenitus possit renunciando præiudicare suis liberis.

Sed & illud quoq; secundò limita, vt videlicet possit primogenitus huic iuri renunciare, & facere locum secundogenito, si ei nulli sint liberi. Si enim aliquos habeat, non potest in eorum præiudicium renunciare, vt expressè voluit Card. Ale.in c.j.col. vlti.tit.de feu.Marchi. per no.per Ioan.And.in c.licèt, de voto: & per Doc.in c.grandi.de sup.negli.prælat.lib.6.Sed & hoc quoq; voluit Bal.cuius Cardi.non meminit,cōsi.trecentesimooctuagesimonono, cuius est initium,consuetudo est in nonnullis regnis,col.3.ver.decimosextò,lib.2.vbi dicit per renunciationem patris apertum esse edictum filio,excluso patruo secūdogenito,per l.si quis filium.C.de inoffi.testa.

6 Quid si primogenitus renūciās sit minor.

Tertiò limita, vt videlicet valeat huiusmodi renunciatio, si primogenitus ipse qui renūnciat,sit maior. Nam si esset minor,non valeret ea renunciatio: aut si valeret, restitueretur primogenitus in integrum,tanquam læsus, vt dicit Mart.Lauden.in d.trac. de primogenitura, quo loco suprà citauimus, dicens id esse ex mente Bald.in d.§.præterea, tit.quib.mod.feu. amit. vbi tamen nihil dicit quod ad eam rem accedat. Tamen id verum esse,nemini, vt opinor,erit dubium, præsertim qui legerit Bal.in l.j.C.si aduer.dona. Verùm Mart. hoc intelligit procedere, nisi minor pubes iurauerit, per authen. sacramenta puberum C. si aduer.ven. quod & voluit Iacob. in d.l. cùm antiquioribus, de quo vide etiam, quæ dicam infrà in 28.quæstio.

7 Quid si primogenitus ignoret ius primogenituræ sibi cōpetere.

Quartò limita,si primogenitus scienter, sine, vt notri dicunt, ex certa scientia consentit secundogenitum inuestiri, sciens scilicet ius primogenituræ sibi competere: aliàs potiùs intelligeretur errare,quàm consentire, vt expressè voluerunt glo.Bald.& alij in d.§.præterea, per l.2.ff.de iudi.& l.si per errorem.ff.de iurisd. omn.iud.& l nec ignorans.C.de don.& alia ipsi allegant. Et hoc nuncupatim sequitur Alex.consi.87.accuratè,col.vlti.versi. non obstat etiam, lib.vj.& Iason consi.107.in præsenti consultatione,col.4.vers.1.dicitur,lib.4.vbi posteà subdit & hoc quoque procedere, cùm is qui consentit, de suo iure dubitat. nam pro errante habetur.l.vlti.§.1. & ibi Bar.C. de furtis,cum multis concord. à me collectis in rep. l.si vnquam, in gl.j.nu.96.incip. secundo modo declara.C.de reuo.dona.

Vicesimaseptima quæstio.

1 An primogenitus possit renūciare in fauorem tertiogeniti in præiudicium secūdogeniti.

SED consequēter vigesimoseptimò quæro, An primogenitus possit huic iuri in fauorem tertiogeniti renunciare, prætermisso secundogenito. Bal.consi.389. consuetudo est,col.pen.versic. hic incidit dubium, libro 2.hanc quæstionem nuncupatim

facit. Et dicit primùm quòd sic, quia ius primogeniturę cedi potest, per d.c.quàm periculosum. Item quia si primo loco admittendus cōsentit alium inuestiri, tenet inuestitura, per d.c.j.§.præteree, tit.quib.mod.feud.amit. propterea ita fuit in Rege Roberto, cuius actio propter ipsius sapientiam nostra debet esse instructio: & decretalis pronūciat pro eo in cle. pastoralis, de re iudi.

De eadē re. 2

Posteà autem subdit, contrà videri, quia dignitas non est in commercio, nec cedi potest. l.Iulianus.ff.si quis omis.cau.testam. quia quæ habet ad vitam, non potest alteri post mortem suam concedere. l.necessariò.§.vlt.ff. de peric. & commo. rei vend. & l.peto.§.prædium.ff.de leg.2. Item sufficit in conditionibus principiū aduersarij extinctiuū.l.antep.de insti.& substi. Item hoc est legis & naturæ donum, quod nō potest secundogenito auferri.l.si errogator.§.sed an impuberi.ff.de adop. Item cōditio actus permanentis requirit perseuerantiam facti.l. inter Castellienū.ff.de verbis. Item omnis actus procedens à potentia influente, desinit potentia desinente, cle.vlt.de procu. Item non potest primus aliquid facere in præiudicium sequentis.l.filius.§.diuus.ff.de leg.j. Hæc Bald. qui aliter non concludit, videtur tamen vltimam partem secutus, per no. in l.qui filium.§.Sabinus.ff.ad Trebel.

De eadē re. Vasallus nō potest in prę iudiciū proximiori cedere vlteriori. 3

Et eam ego quoq; sequor, rationibus in ea allegatis: eique etiam per id quod dicitur, vasallum non posse in præiudicium proximioris agnati feudum cedere agnato remotiori, licèt in suiipsius præiudicium possit, per c.Titius, tit.si de feu.fue.contro. & ibi Doct. & latè Bal. in c.j.titu.de alie.feu. vbi & alia multa adducit huc proximè pertinentia, cum concord. à me adductis in tract.Retractuum, tit.1.§.11.gl.6. in verbo, *S'il est plus proche*, nu.14. verùm hæres.& iterum §.26.glo.2.in verbo, *non est ant du dict lignage*, nu.3.& idem ante eum.

De eadē re. 4

Quibus etiā motus Ias. in l.is potest, col.5. ver.ideo respondo secundo modo, ff.de acq.hęred. scribit ius primogenituræ cedi non posse in præiudicium secundogeniti, licèt possit in pręiudiciū cedentis. Quinimo non potest vnus fratrum partem quā habet in feudo, vni ex fratribus relinquere in præiudicium aliorū, sine eorum consensu, vt etiam authoritate multorum tex.& Doct. diximus in d.trac.Retractuū. d.§.11.glo.6.nu.21.verùm Bal.

Responsio ad rationes contrarias. 5

. Nec quicquam mouet rationes quæ ad primam partem sunt adductæ. Prima enim & secunda loquuntur de cessione, aut renunciatione facta in fauorem secundogeniti, ad quē primo loco hoc ius pertinet, si primogenitus nolit succedere, vt iam diximus. Ideoque ipse impedimento est, ne possit in fauorem tertij tenū tiari. Tertia autem nihil omnino concludit. Neq; enim id fuisse obseruatum in Rege Roberto dicit cle.pastoralis. Nec si id diceret, nobis imponeret necessitatem obseruandi, iuxta l.nemo iudex.C.de sent.& dicemus in 40.q.in 24.ratione pro patruo.

Vicesimaoctaua quæstio.

An primogenitus qui renūciauit, possit pœnitere. 1

VIcesimooctavo quæro, in casu 22.& 24.q. Cùm primogenitus renunciauit iuri primogeniturę in fauorem omnium fratrum, eos æqualiter admittens: vel solius secundogeniti illi dimittendo ius ipsum primogenituręs. An possit posteà pœnitere, & reuocare huiusmodi renunciationem? Dic quòd si fratres aut secundogenitus acceptauerit, non erit iam liberum primogenito pœnitere, vt in casu fratris qui admisit sorores ad succedendum, non obstante statuto illas excludente, voluit And. Iser.in constitutione Siciliæ inci. in aliquibus, col.5.& ibi post eum Matth.Afflic. col.9.versi. 3.quæritur. Sicuti etiam in simili dicemus, quòd confessio semel acceptata ampliùs reuocari non potest, vt voluit Bal.in l.Gallus.§.quidem rectè.ff.de lib.& posth.a t.l.sicut.C.de act.& oblig.& sequitur Roma.in l.j.§.si quis simpliciter.& ibi Fran.Are.Bar.& Alcia.ff.de ver. obli.Et Ale.consi.90.ferè omnis vis, col.j.li.j. cū alijs multis concord. à me collectis in trac. Retractuum tit.2.§.j.glo.5.in verbo, in limine contractus, num.16.quę tamen intellige. Et similiter de renunciatione beneficij, vt postquē fuit acceptata, nō possit reuocari, vt post alios latè voluit Domi.in c.2.col.2.ver.quid si clericus.de renun.lib.6.

Quid si sit minor. 2

Tamen si primogenitus esset minor 25.annis, posset in integrum restitui, per l.vlt.C.de repud.hære.& voluerunt Andr.Iser.& Matth. Afflic.vbi suprà, in casu de quo suprà diximus in præcedenti ver.& nominatim in statuto nostro Matt.Laud.in d.trac.primogenituræ, col. 5.versic.quæro an primogenitus, vbi hoc dicit velle Bal.in d.§.prætereà, ti.quib.mo. feu.amit. qui tamen ibi de hoc nihil loquitur. Limitet tamen Mattin. nisi minor pubes iurauerit, per auth.sacramenta puberum.C.si aduer.ven. vti etiam diximus suprà in 26.quæst.nu.6. Ad cuius rei confirmationem adde quod dicit Ioan. Ana.in c.vlt.col.pen.de Iudæis, quòd cessio iuris primogenituræ facta ab Esau Iacob robur accepit à iuramēto. Nam expressè dicitur Gen. 25. Et iurauit Esau & vendidit. Certum est autem ipsum Esau pœnituisse huiusce venditionis, vt patet ex cap.27.& alijs multis eiusdem lib.expressissimè ad Hebræos, c.12. vbi scribitur Esau propter vnam escam vendidisse primitiua sua, & postea cupientem hæreditare benedictionem, reprobatum fuisse. neque enim pœnitentiæ locum inuenisse, quanquam cum lachrymis inquisisset eam. Ex quibus

quibus etiam illud quoque constat, eam venditionem ratam mansissa. Sed de hoc vltimo dicemus in seq.quæst.

3 Quid si fratres nondum acceptarint renunciationem.

Sed quid si secūdogenitus aut cæteri fratres nondum acceptauerint renunciationem, siue ius ipsum repudiatum, an saltem tunc poterit primogenitus pœnitere, cùm res sit integra, qd videtur, per ea quæ in similibus traduntur in l. quòd si minor. §. Sceuola.ff. de minori. & l.sicut.§.si voluntate.ff.quib. mod. pig. vel hypo. sol.& l.si quis suus.ff.de iure delibe.& l.manci piorum.ff. de opti. lega. & l.filij.§.1.ff.ad S.C. Tertul.& l.3.ff.de cessio.bono. & l.vlt.C.de repud.bære.& l.2.C.qui bonis cede.pos.& c. ea, & ibi glo.i.in prin.7.quæst.1.& c.licet, de pro cur.libr.6.& cap.si tibi absenti, & ibi gloss. in verbo, eo lapso, de præben.lib.6.& gl.in cap. si clericus, in verbo, aliam, eo.ti.& lib.& in cle.j. in verbo, intra mensem, & ibi Doc. da conces. præben.

4 De eadē re.

Contrà tamen videtur non esse opus acceptatione, sed satis esse vt renunciarit siue repudiarit, vtius sequenti fratri vel omnibus acqui ratur, sine spe pœnitentię: ex eo quod scribitur in l.1.§.qui semel. ff. de succes.edic. his quidē verbis, Qui semel noluit bonorum possessionē petere, perdidit ius eius, etsi tempora largiuntur: vbi enim noluit, iam cæpit ad alios pertinere bonorum possessio. Et similis propè text. est in l.si cohæredi, in prin.ff.quis ord. in bon. pos.ser.vbi scribitur, quandocumque cohæres tuus constituerit nolle petere bonorum possessionem, tibi delata tota intelligitur: & cohęres tuus amplius petendæ bonorum possessionis facultatem non habebit. Hæc ibi. Nam vbicunque est quispiam, ad quem ius deuoluitur ex re nunciatione alterius, statim ad eum ius ipsum deuoluitur, etiam ante acceptionem, vt per d. §.qui semel, dicit gl.in d.c.licet, in verbo, place bit.& ibi omnes Doc.de procur.lib.6. Vide tamen tex.& Doc. à me citatos in tracta. Retractuum, tl.j.in fi.in 8.quęst.ex quibus intelliges quid hic dicendum sit.

Vicesimanona quæstio.

1 An ius primogenituræ vēdi aut cedi possit.

VICESIMONONO Quæro generalius, An ius primogenituræ indiscriminatim cedi aut vēdi possit? Et quidem plerique omnes qui de hac re locuti sunt, hoc veluti minimè dubium diffinierunt vendi posse, exemploque historico iuris, vt contendunt, diuini, scilicet Esau, qui fratri vendidit iura primogenituræ, vt scribitur Genes.25. & repetitur in epistola Pauli ad Hebræos, c.12.& in Decretis Canonicis in c. quā periculosum.7.q.j.& in §.item opponitur.22. quæst.2.& aliquid in c.quisque.4 t.di.& per gl. in l.quoties, in prin.ff.de hæra.insti.& in ca. ac clasia vestra, le 2.in verbo, adiicere, post princ. extrà de elect. Et ita videtur voluisse Hosti. Io. And. Aut.Car.Flo.& expressius Pat. Anc.& Pa nor.in c.licēt, extrà de voto.& Oldra.cōs. 224. istæ sunt allegationes, col.9.versi.allegauit secundò ꝓ parte nepotis.& Io. And. in addi.Spe. in rub.de feud.col.4.versi.ad contrariū.& Bar. in l.is potast, col.2.ff.de acqui.hære.cùm dicit, quòd filius non potest renunciare iuri succedē di, per l.pactum, C. de coll.licet contrariū fuit factum de Esau qui Iacob fratri vendidit ius primogenituræ. Ex quo inquit, apparet hoc ius esse distinctum à iure filiationis. Subdiūq; hoc probari in Decretis, sed quod non recordatur de loco, qui est in d.c.quàm periculosum. Sed & idem voluit expresiè Pet. An.consi.82.dicta facti narratio, col.3.in 4.ratione.& Panor.consi.85.in præsenti quæst.col.vlt. versi. præterea ius primogenituræ, lib.1.& iterum consi.3. ui tar in præsenti, col.5.versi.constat autem, li.2. Marti. Lauden. in d. tract. de primogenitura, col.6.versi.an autem ius primogenituræ, & iterum col.10.versi.amplectamur nunc iura. Alexan.in l.stipulatio hoc modo cōcepta, in 6.fal. ff.de verbo.oblig.Fran.Are.in d.l.is potest, col. 2.ff.de acqui.hær.Barb.cōsi.10.sapiēter scribitur, col.antepe.li.2.Iason in l.pactū, col.2.vers. vltimo fallit.C.de pac.Soci.cons.47. facti narratione, col.5.ver.præterea nos videmus.Philip.Deci.consi.398.viso puncto, col.vl. & Bene dic.in c.Raynutius, in verbo, in testamento relinquens, le 1.nu.189.

2 Et an patre viuente.

Sentiuntque omnes id fieri posse etiam patre viuente, dum se fundant in dicta venditione Esau, quæ fuit facta patre viuente. Et id expressè voluit Ang. in d. l. stipulatio hoc modo concepta, & Iason in d.l.pactum, de pact.vbi & ad hoc dicit optimè facere, quòd ius ipsum primogeituræ competit ex priuilegio.propterea facilius tollitur, quàm aliud ius succedendi, quod competit per ius commune.l.eius militis.§.militia missus.ff.de testa. mili.& nouissimè Geor.Nat.in repe.c.quamuis, col.3. versic. quintò fallit, de pactis lib.6.& Beudi.in repe. d.c.Raynutius, in verb.duas habens filias, nu. 244.& seq.

3 De eadē re.

Verum Bar.consil.72.ex facto proponitur, col.3. dicit quòd licēt de iure naturali valeret huiusmodi venditio etiam viuante patre, per id quod de Esau & Iacob dictum est non tamen de iure Ciuili, quia esset pactum super futura successione.quod & voluerunt nulla Bar. mentione facta, Imo.in d.l.stipulatio hoc modo concepta, col.2.versi.aduarte tamen, & ibi quoque Ro.col.7.versic. tertia conclusio.ff.de verb. oblig.& Pat. da Monteforti in quodam consi.ad verbum relato à Matth. Afflic. qui eū sequitur, in c.1.col.7.versic. non obstat ibi secundò inspiciandum, tit.de natu.success. feud. respondentque ad illud Esau & Iacob, qd iudicialia veteris testamenti non astringunt, nisi

inquautum

inquantum reperiuntur approbata, vt nor.§. his ita. 6. di. quod & nos latissimè diximus in nostro tracta. Retractuum tit.j.in præfatione nu.8.& horum quidem & 2.seq. Addit autem Ro. posse dici & melius cessibile fuisse id ius primogenituræ, quia est contra ius naturale deferens successionem liberis æqualiter. Ideo id ius facilius extingui posse. Addit item ipse Ro. & post eum Corne. qui hanc etiam partē tenet, in l.pactum.C. de colla.quòd illud fuit concessum Iacob in figura, propterea quod ex eo debebat descendere virgo Maria. Ideo meruit primogenituram, hæreditatem, & benedictionem patris. Quæ autem in veteri testamēto in figuram concedebantur, non sunt trahenda in exemplum, vt voluit glos. in c. caue.28. quæst.1.quæ ad hoc allegat optimum tex.in d. §.his ita respondetur miracula, vbi ad literam dicitur, quòd multa tempore veteris testamenti concedebantur, quæ nunc penitus prohibentur.

4 *De eadē re.* Hanc item partem sequitur Pau. Ca.consil. 448.non est dubium,col.1.li.1.& Frā. Are. qui & Bart.non meminit in consi. 161. diligenter & maturè discussis,col.4. versi.non obstat præmissis.& Philip.Dec.nomine quoque Bar.suppresso,in d.l.pactum,col.6.versi.extrà glos.adduntur moderni.C.de colla.& D.Ferro. in commentariis consuetu.Burdig.ti.de Retractu.§.j. col.4.versic.ex his simul.

5 *De eadē re.* Sunt autem qui has opiniones ita intelligūt vt primogenitus possit viuente etiam patre cedere iura primogenituræ,quæ sibi etiam viuēte ipso patre competunt,cuiusmodi sunt multa ex his quæ tibi collegimus suprà in præfatione nu. 12. sed vt de antiquioribus,& sequ. sed non quò ad succedēdum. Ita enim simpliciter voluit Alberi.in procemio ff.§.discipuli,col.6. ver.denuo in ista materia. & nulla eius mentione facta,& Pet.ille de Montesorti, & post illū Matth. Afflic.vbi suprà,& Philip. Deci. consil. 443.in casu ad me transmisso, col.4.versi.vnde primò non obstat.Tanquam hi non obscurè sentiant, non posse primogenitum viuente patre, quæ non nisi post mortem illius sibi cōpetunt, cedere. Quod & ipsum expressè distinguens,vt diximus,voluit Iason in d.l.is potest. colum. 5.versi.tertiò respondetur.ff. de acquir. hære.Qui & paulò antè dixerat ius ipsum vendi posse in præiudicium cedentis, non etiam alterius, ad quem post mortem cedentis spectare debet:imò hic poterit reuocare, cap.j.ti. de feu. cogni. & c. Titius filios, titu.si de feud. fue.contro.int.do.& agna. quod & ipsum quoque voluit Philip.Deci.d.consil.443.colum 4. ver.tertiò dici potest.

6 *De eadē re.* Solus autem omnium, quos nunc memine rim, ipse Fran. Are.d.consi.161.illud vnum dicit, quòd licèt hoc ius primogenituræ vendi non possit, viuente eo de cuius successione agitur, potest tamen bene remitti, ita vt extinguatur hoc ius. Sicuti videmus in simili quod per pactum potest remitti ius condinionale competens ex vltima voluntate,licet cædi non possit, per l.j.& ibi no.C.de pact.Et secundum hoc intelligit quod dictū est de Esau, vt videlicet per illā venditionem non fuerit illud ius transfusū sed potius extinctum, sicut extingueretur per mortem ciuilem, de qua in l.gallus.§.& quid si tantùm.ff.de libe.& posthu.

7 *De eadē re.* Quid quòd Bal.in l.cum antiquioribus,co. penul.versi.secundò sic ius,quod non est.C. de iure delibe. voluit simpliciter id ius primogenituræ non esse cessibile, quoniam ius ætatis cedi non potest.l.si quis domum.§. hic subiungi potest.ff.loca. & l.peto.§.prædium. ff.de leg. 2.& l.lex vectigali.ff.de pigno.& §.finitur, Inst. de vsufr. de quo & nos dicemus plenius infrà in 40.quæst.in 4.ratione pro patruo, vbi patebit & per se satis patet ætatem rem esse omniū personalissimam. Quasi intelligat Bal.vt ad eū reuertamur, quòd quemadmodum ætas propria alteri cedi nō potest:ita nec ius competēs ratione ætatis.

8 *De eadē re.* Quòd si verum est Bal. dictum, non solum patre viuente non poterit hoc ius cedi, sed nec etiam eo mortuo, cùm vtrobique vigeat eadē ratio. Et ita prorsus destrueretur omniū Doct. sententia, qui sentiunt posse hoc ius cedi post mortem, & multi etiam ante mortem. Quorū sententiam, & illud quoque adiiciam, confirmat quod voluerunt Pet.& Cy.in d.l. pactum. C. de collati. intelligentes iura quæ prohibent pactum de futura successione, procedere cùm fit cum extraneis, secus si cum fratribus, volēte eo de cuius successione agitur, per l.vltim. C.de pac.& ar.l.quæ de tota.ff.de rei vendi.Et idem tenet Specul.tit. de pact.§. instrumentū, post prin.& Ang.in d.l.stipulatio hoc modo cōcepta,in 6.fal.

9 *De eadē re.* Et hoc tenendo potest responderi ad l. pactum.C.de pac. quod loquitur in alio casu, vt ibi videre licet.Et ad d.l.pactum de colla.quod loquitur in pacto facto patri, prout etiam videtur expressum in c.quāuis,de pact.li.6.& non in pacto alteri facto, vt ibi innititur, à contrario sensu. Et huius potest assignari duplex ratio. Prima, quia lex potuit suspicari, ne reuerētia paterna induceretur filio ad paciscendum cum patre, iuxta no. in l.1.§. quæ onerandæ.ff. qua re.acti.non dat.Secunda, quia facilius inducitur ad paciscendum cum eo, de cuius hæreditate agitur, ob maximè quia pater posset priuare hæreditate per fas & nefas, vt plerunque videmus. Quod licèt tolerari possit, tamen durum esset, vt dicit Corne. istud obtinere contra communem omnium sentētiam, quæ est vt non valeat pactum de futura successione.

10 Et hæc quidem debent intelligi, quantùm ad

Quid in his quæ nõ sunt successionis, sed ætatis tãtum.

ad ea pertinent quæ primogenito deferuntur ex successione parentum. Alia autem quæ successionem non respiciunt, sed ætatem solam, videlicet honor qui senioribus debetur, per l. semper. ff. de iure immunit. & pleraq; alia quæ suprà sigillatim declarauimus in præfatione, quæ non propter soccessionem debentur, cùm & locum habeant etiam ante mortem patris, nescio quonam pacto cedi possint cùm ætas, quæ sola illud tribuit, cedi nõ potest. & ita potest intelligi quòd dicit Bal. in d. l. cũ antiquioribus. Non quòd velim ex eo asserere, quod nunquam possit senior iuniori cedere in huiusmodi rebus, quæ sunt honorũ. Potest enim maior si velit minori cedere. Sed non trahendum erit ad consequẽtiam, quin posteà in aliis actibus vtatur iure ætatis siua senectutis.

11 De eadẽ re.

Ne autem illud prætermittam, scriptores ecclesiastici scrupolosius differunt, an valuerit venditio primogenituræ facta ab Esau fratri Iacob, propterea quòd videtur fuisse facta tam paruo precio, vtpote pulmẽto, re nullius propè pretij, vt scribitur Gene. 25. & vt loquitur Diuus Paulus ad Hebræos 12. propter vnam escam. Tum etiam quia ius primogenituræ apud Hebræos res sacra esse videbatur, propter sacerdotium illi, vt iam diximus, annexũ. Ideò si de hac re latè videre velis, lege Nicol. Ly. & cæteros recentiores Bibliorum interpretes in d. 25. c. Gen. Neque enim quicquam nostra interest eam rem longius pertractare.

Tricesima quæstio.

1 An ius primogenituræ præscribi possit.
Edictum de præscriptionibus est prohibitorium.

TRICESIMO quæro an id ius primogenituræ præscribi possit? Socin. consil. 47. cuius hoc caput est, facti narratione, & dubiis, in 4. quæst. li. 3. hanc rem nuncupatim tractauit, constantissimeque diffinit præscribi posse. Motus his tribus fundamẽtis & rationibus. Prima quia edictum de præscriptionibus est prohibitorium. Regulariter enim omnis res præscribi potest, nisi expressè prohibeatur. l. vltim. C. de præscri. long. temp. & l. sicut. C. de præscriptio. 30. annorũ. At hic casus specialiter non reperitur prohibitus. Vnde, vt hoc illi addas, consequens est, vt permissus esse censeatur, ex legum constitutionumq; regulis, per l. præcipimus, in fi. C. de appel.

2 Quod cessibile est id præscriptibile ẽ. Præscriptio hẽt vim pacti.

Secunda ratio Soc. ius primogenituræ cedi põt & vendi, vt iã latè ꝓbauimus in præced q. Ergo & præscribi, arg. l. alienationis. ff. de verb. sig. vbi alienationis verbũ vsucapionẽ cõtinet. Quam rationem confirma, quòd præscriptio habet vim pacti & contractus, secundùm Bal. & Saly. in l. j. vtrunque in 3. no. C. de seruit. & aqua, & Lucam Pen. in l. cùm satis col. j. C. de agri. & censi. li. 11. cũ aliis multis concor. à me collectis in tract. Retractuũ, tit. j. §. j. gl. 9. in verbo, *ou lignagier*. nu. 146. at maius.

3 Præscriptio pacto potentior.

Imò verò potentior est præscriptio pacto, vt voluit Spec. tit. de feud. §. quoniam, versicu. 5. Quod sic probat. nam pacto sociorum non potest fundo seruitus acquiri, præscriptione potest. l. qui pro parte. ff. de seru. & l. sed & si, post princ. ff. de seruit. vrb. præd. Item ius adscriptionis siue glebæ pacto acquiri non põt, præscribi tamen potest. l. 2. & l. quemadmodum. C. de agri. & censi. li. xj. & l. 3. ff. de diuers. & tempo. præscri. Item pactum de non diuidendo non valet, impedit tamen præscriptio volentem diuidere. l. in hoc iudicio, & l. si conuenerit. ff. cõ. diuid. & l. j. C. de anna. excep. Præterea feudum quod alienari non potest, præscribi tamen potest. §. si quis per 30. titu. si de feud. fue. contro. Denique licèt res litigiosa alienari non possit. l. lite. C. de litig. potest tamen præscribi. l. si post acceptũ. ff. de rei vendi. & l. j. C. de præscr. long. temp. Ex quibus patet præscriptionem quantùm ad hoc habere plus roboris, quàm aliam alienationem, vt videlicet quid facilius præscribatur, quã alienetur. Ex quo sequitur, vt si ius primogenituræ alienari possit, multò magis & præscribi.

4 Alienatione prohibita & præscriptio prohibetur.

Et cùm aliàs sit regula communis, vt prohibita alienatione, prohibeatur & præscriptio, per l. si fundum. ff. de fund. dota. & l. 2. & ibi gl. Bar. qui eam primam eius tit. legit. Bald. & Ang. C. de venca. pro empt. gl. in d. l. alienationis. ff. de verb. sig. Bar. Imol. & alij in l. si tutela. §. diui. ff. de leg. j. cum aliis multis concor. à me quoq; congestis, loco nuper allegato. nu. 247. sed & hunc quoque. Consequens est vt etiam permissa alienatione, videatur & permissa præscriptio. Tum quia fauorabilior sit permissio alienationis, quàm prohibitio, per l. j. ff. de fũ. dota. iuncta l. hac edictali. §. cæterum. C. de secun. nupt. & declarat Bar. in l. si ita quis. §. ex lege. ff. de verbo. oblig. Tum quia quod operatur propositum in proposito, operetur & oppositum in opposito. l. si ex toto, in prin. ff. de leg. j. cum si. Et ideo videmus in eadem re quòd cũ fundi dotalis, quandiu dotalis est, sicut prohibita est alienatio: ita & præscriptio, per multa iura suprà allegata. Ita & cum desinit esse dotalis; sicut est permissa alienatio, ita & præscriptio. Et similiter quãdo res desiit esse pupilli, vt latè declarat Angel. in l. vltima. C. de anna. excep.

Fauorabilior alienationis permissio quã prohibitio.
Quod operatur propositum in proposito, & oppositũ in opposito.

5 Ex cõtractu non prohibetur præscriptio.
Nec ex testamento.

Tertia ratio Soci. vt ad eum redeamus, hæc est. Nam aut (inquit) constitutio maioritatis facta fuit in contractu, & non censetur prohibita præscriptio, vt declarat Pan. in c. cùm non liceat, de præscrip. Quinimo non potuisset, per ea quæ no. Bar. in l. nemo potest. ff. de leg. j. cum multis concord. à me allatis in d. tract. Retractuum, tit. 2. §. 1. glo. 2. in verbo, *à tel temps*, nume. 13. vt omittam. Aut in vltima voluntate, & similiter non impeditur præscriptio, vt concludit Barto. quem sequuntur Raph. Alexan. & alij

& alij in d.l.filiusfa.§.diui.ff.de leg.1.Panor.in d.c.cùm non liceat.

6 *Quantū autem tempus requiratur ad huius rei præscriptionem.*

Subdit autem Soci. quòd ad hanc præscriptionem requiritur spatium 30.annorum,duplici ratione. Primùm quia procedit sine titulo,& sic non habet locum spatium longi temporis, sed necessariò requiritur longissimum 30.annorum, per l.sicut.C.de præscrip.30.an. & no.in c.si diligenti,de præscri. Deinde quia similiter in feudo præscribendo huiusmodi tēpus requiritur, per tex.in d.§.si quis per 30. ti. si de feud.fue.contro. Ergo idem dici debet de iure primogenituræ, propter similitudinem. quæ est inter vtrúque, vt diximus suprà in 23. quæst.nu.10.tertia ratio. Et id quoque, vt id ius præscribi possit 30.annis, tenuit ante eum licèt non illum alleget, And.Iser.in c.1.§. præterea ducatus,col.2.versi.his deficientibus,ti. de prohi.feud.ali.per Fed.vbi dicit in id requiri scientiam & patiētiam aliorum fratrum,per no.in c.cùm ecclesia,in fin.de caus.poss. & proprieta.& per glo.& Inno.in c.cùm dilectus,de consuet.

7 *Sed an requiratur bona fides.*

Sed & in id requiritur, vt ipse Soci.dicit,bona fides, quia licèt in feudo sint diuersæ opin. quantum ad ius ciuile pertinet, tamen de iure canonico semper requiritur, per c. vlt.de præscrip. Cui standum est etiam in vtroque foro, cùm agatur de periculo animæ, vt voluit gl.in c.possessor,de reg.iur.lib.6.Iac.Bel.loquens in feudo,in d.c.vlti.col.6.versi.sed pone,de præscrip. Quanquam prima fronte posset videri, non posse hic esse bonam fidem: nisi fortè cùm quis se putaret esse primogenitus alicuius, cū talis existimaretur, & ita longissimo tempore tanquam primogenitus possedit iura primogenituræ. Et postea apparet non esse primogenitum, sed secundogenitum per testes,qui fortè diutius abfuerant.

8 *Quid si primogenitus possederit res quæsitā quæ nō erāt iuris primogenituræ 30. annis.*

Sed hæc præscriptio aliter locum posset habere in alio casu, quàm cùm dubitatur quis sit primogenitus: videlicet cùm filius primogenitus contendens res hæreditatis subiectas iuri primogenituræ, atque ita, id est, iure primogenituræ illas triginta annis possedit, scientibus & patientibus cæteris iunioribus fratribus. Nam in hoc casu nuncupatim loquuntur And.Iser.& Socin.locis suprà citatis. Nec abs re dixi, Iure primogenituræ 30. annis possedisse, propter ea quæ no.in l.qui iure familiaritaris, & l.communis seruus.ff.de acq. pos.& l.si mulieri vsus.ff.qui.mo.vsusfru.amit.& l. merito.ff. pro socio. cum si.& quæ diximus suprà in 15.quæst.

9 *Quid si qui non est verè primogenitus vt primogenitus possedit.*

At D.Cirier.de alio casu loquens, videlicet cùm quis,qui non est primogenitus, præscribere voluit eam qualitatem primogeniti,& cōsequenter ius primogenituræ aduersus ipsum verum primogenitum: li.3.tractatus primogenituræ,quæst.9.eademque vl. In quo loco tenet posse hanc præscriptionem procedere inter fratres, vt scilicet frater secūdogenitus præscribat aduersus primogenitum: extraneus autem præscribere non possit. Nam filiatio præscribi non potest,nec ideo suitas, Bal.in l.j.C. quan.non pet.part.vti nec ingenuitas, gl. in l. nemo.ff.de vsucap.Sed attēde,lector, ne erres. Nā Bal.in d.l.1. illud non dicit ad quod ille eū allegat,sed aliud non omnino absimile, in co. 4.versi.primæ quæstioni, scilicet,nomen hæredes præscribi non posse aduersus verum hæredem,nec per mille quidem annos , quod plus est si verum sit, quàm quod de filiatione dictū est.ipsum tamen Bal. vbi suprà, ad hoc vt suitas præscribi non potest,citat & sequitur Roma.in l.quandiu,la 1.ante fi. versi. quid tamen dices. ff.de acqui.hær.& in l.is qui putat, post prin.eo.tit. Quantum autem ad 2.eorum allegationem,nulla est l.nemo. ff.de vsucap.Et credo eos voluisse allegare gl.in l.nemo. ff.pro legato. quæ videtur dicere legitimitatem, si ita loqui sit permissum, vsucapi non posse. quam sequitur & dicit singu.Ro.in d.l.is qui putat. Et idem,ea glo.non citata, voluit Bal. in l.nullo,col.1. versi.sed pone quòd aliquis,C. de rei vend.per tex.in l. qui in prouincia.§. diuus.ff. de rit.nupti. vbi temporis diuturnitas non facit quem legitimum,sed inducit principem ad legitimandum. Sed & idem Bal.in rubr.ex.de præscrip.in fi.dicit, quòd filiatio præscibi non potest l.iustè.ff.de vsucap.quia naturæ non congruit: ciuilia autem naturalibus conuenire debent.l.confessionibus.ff.de interro.actio. Nec etiam,vt subdit, spurius vllo tēpore potest fieri legitimus,quia est de reseruatis principi quæ præscribi non possunt: sed in id necessaria est dispensatio, vel priuilegium principis, per tex. vt ipse dicit, peregrinū in §.diuus. De veritate tamen illius glos.videbis Alberic.& Angel. in ea ipsa l.nemo. Illud tamen non omittendum quod ad hunc locum pertinet quòd dignitas ingenuitatis , & primogenituræ æquiparantur.à Bal.in l.cùm antiquioribus,col.antepen. ver.tertiò arguo ad idem.C.de iur.deliber.quē in id expendit Matth.Afflic.in c.1.col.4. vers. decimò arguitur,tit.de success.feud.

10 *De eadē re.*

Cæterùm ipse vbi suprà, constantissimè tenet,nec per vnum quidem ex fratribus ius præscribi posse, tum etiam quia id ius datum est primæ genituræ,siue natiuitati. Ideo sicut iura sanguinis, & agnationis sunt immutabilia, & nullo iure ciuili dirimi possunt, l. ius agnationis.ff.de pactis,& l.iura sanguinis.ff.de reg. iuris,& l.abdicatis.C.de patri.pote. Sic nec iura præcisè & immediatè data à lege , ipsi sanguini vel naturæ. Tum quia quod fieri non potest per verum & expressum consensum , non potest induci per præscriptionem,quę,vt id ad dam, tacitum consensum inducit, glos.in l. si mulier.§.1.in verbo, ratum. ff. quod met.caus.

Bar.

Bar.in l.filiusfa.§.Diui.col.vlt.ff.de lega.j.& ha ctè diximus in tracta.Retract.titu.1.§.1.glo.9. nu.246.at maius.& quæst. seq. Alias tacitum plus operaretur quàm expressum, contra nor. in l.cùm quid.ff.si cert.pet.& in l.3. ff. de lega. 3.cum si.Nullo autem pacto fieri potest, vt is sit primogenitus, qui non est. Et certè vix crederem vt quis possit præscribere se esse primo genitum alterius, qui minimè est: sed si est pri mogenitus, potest præscribere, vt tanquam talis ius aliàs competens primogenito obtineat, secundum id quod diximus nu.7. Et vide quæ scripsimus suprà tractatu præcedenti de Nobilitate, c.14.quo tractamus an nobilitas præscribi possit.

Tricesimaprima quæstio.

1 *Quid præfe ratur in regno, an primogenitus natus ante regnū, an post regnum. Qui dubitarunt.*

TRICESIMOPRIMO Quæro, natus est cuipiam adhuc priuato filius, deinde & illi Regi facto alius, vter eorum rege mortuo tanquam primogenitus Regis succedet in regno? Res hæc admodum dubia est, vt in qua multi primi nominis in legibus, nihil certi diffiniant, veriti, vt credere est fallere fallique, si rem palàm iudicassent. Inter hos sunt Barto. & Ioan. Fab. in l. imperialis.§.illud his. C.de nupti. ille aliò remittere negotium contentus: hic in vtranq; partem aliquid adducere. & Alberi. Rosa. in l. Senatoris filium. ff. de Senat. & in l.moris. §. parentes.ff.de pœnis.& in prima parte statutorū quæst.157.incip.sed supponamus. & in suo repertorio, in verbo, Senatoris filius, & Fely. in c.inter cæteras, in princ.de rescrip. qui omnes rem hanc velut in medio reliquerunt.

2 *Pro nato post regnū.*

Pro nato autem post regnum adeptum facit tex.in l.si Senator.C.de dignit.li.12. vbi nō sequitur paternam dignitatem, qui ante susceptam dignitatem susceptus est. Ex quo no. ibi Bart.quòd non dicitur filius Regis, qui natus est antequam pater Rex esset. quod & ante illum dixerat gl.in d.l.imperialis.§. illud his ad iungimus, in verbo, natæ sunt.C.de nupt. vbi & illud quoque addit, quod non dicitur filius sacerdotis, qui natus est ante sacerdotium. Sicuti è diuerso non dicitur filius scenicæ, qui natus est postquam mater desiit esse scenica, vt dicit tex.ibi. Et illam glo.sequitur Bar.in l.cùm satis,col.vlt.& ibi quoque Io.Plat.C.de agri.& censi.li.11.vbi tamen ipse Bart.non simpliciter loquitur de filio regis: sed de primogenito filio Regis, tanquam scilicet non dicatur filius primogenitus Regis, qui natus est ante dignitatem regalem. Et Bal.dum illam gloss. simpliciter allegat in l.in suis.ff.de lib.& posth. Petr. Anca.& Philip.Fran.in cap.ne aliqui, de priui. lib. 6. qui ex hoc dicit, huiusmodi filios non gaudere priuilegio concesso Regibus & eorū filiis.& Ioan. Ana.in cap. 2.col.vit.versic. quid autem si filius, de iudæ.Ioan.Pla.in l.cum ado priuum. C. de Decur. libro 10.& idem sensisse videtur Zenze.in extrauag.execrabilis, in vers. nec itaque, in verbo, filiis, in multis quæst.

3 *Ad idem.*

Facit præterea text.in l.si quis Decurio, aut subiectus,& in l.Doctirij,& in l neminem, nō semel.& in l.diuæ memoriæ, & in l. vlt. etiam non semel.C.de Decur.lib.10. quibus cauetur filios natos ante Decurionatum patris nō gan dere priuilegiis dignitatis paternæ, sed tantū natos posteà. propterea ex dicta l.vlt.no.gl.in c. iam itaque. j. q.4. non dici filium Decurionis, qui natus est antequam pater esset Decurio. & ibi Card. Alexan.ad quod etiam est bonus tex. in l.ex libera, ibi, nec vt Decurionis filius.C.de suis & legi. Facit item tex.in l.j.§.vlt.ff.de bon. pos.cont.tabu.& in l.si necem.§. si deportatus. ff.de bonis libe.& in l.filij §.Senatores, ibi, qui eo tempore nati sunt. ff. ad municipa. & in l. quicunque, versic. si verò postquam adeptus fuerit principatum.C.de princ. agen. in rebus lib.12.vbi no.Lucas Pen.quòd dignitas patris nullum commodum affert filio nato ante dignitatem. Sed & ex eo not.Ioan. Plat. quòd nō dicitur filius principis, qui ante principatum natus est.

4 *Ad idem.*

Et est generale vt filij eam parentum dignitatem aut conditionē sequatur, quæ est tēpore aut natiuitatis, aut certè conceptionis: non quæ antè fuit aut posteà, per tex.in l.2.C.de fi. & eo.lib. Ex quo nō. Bal. delicta parentum non nocere filiis primò natis, sed tantùm nascituris, quoniam contrahunt rubiginem à linea iam infecta.& per tex.in l.emancipatum.§.j. ff. de Senat. vbi si natus est filius post dignitatem iam amissam, nihil ex dignitate prodest filio, quem tex.dicit optimum Petr. Anc. in dicto c. ne aliqui, de priui.lib.6.ad hoc quòd filius Regis non dicitur, qui post adeptum regnum natus est. Et per eum etiam dicit Calderi. consil. 5.incip.an filij orthodoxi,tit.de hæret.quòd filij nati ante hæresim patris non afficiuntur pœnis à iure filiis hæreticorum indictis. præsertim illis quæ excludunt ab honoribus. & sequitur Domi.in capit.2.§.hæretici, in fin.de hæ re.li.6.& Ioan. Ana.in capit. vergentis, ad fi. extrà eodem titu. cum multis in eandem rem cō cord.adductis per glo.in d.l.imperialis.§.illud his.C.de nup.

5 *Ad idem.*

Adiuuat & hanc partem text.in l.1.§. in filiis.ff.de Decuri. vbi non is solus Decurionis filius dicitur, qui natus est ex Decurione; sed & qui antequam pater Decurio esset, natus est quantum ad id ne fustibus castigetur, & ne in metallum detur. Ex quo facilè colligitur, id tātum procedere, quantum ad pœnarum genera non etiam quo ad dignitates & honores, vt di cit glos. ibi, in verbo, quantum pertinet. & Alberi. in dicta l.imperialis. §. illud his. & Ioan. Plat. in d.l.cùm adoptiuum.C.de Decuri. li.10.

Ideo-

Ideoque ex illo text. in d.§. in filiis. Bart. ibi no. filium natum ante nobilitatem patris non esse nobilem. de quo & nos in tractatu Nobilitatis plenius diximus. c. 15. num. 7. extende 3. Et est in idem text. loquens etiam de generibus pœnarum, in l. moris. §. sed vtrum ij soli. ff. de pœnis, vbi dicitur quòd non solùm patre Decurione, sed & qui plebeio, videlicet antequam Decurio esset, nati sunt, non debent iis pœnis affici, quibus nec Decuriones. Et text. loquens generaliter in omnibus liberis in l. diuo. C. de quæstio.

6 *Ad idem.*

Addunt aliqui vltra ea quæ diximus rationem, quæ tantùm Reges & cæteros illustres, non etiam alios respicit. Nam natus ante dignitatem patris quæ illum illustrem facit, non illustris est, sed tantum clarissimus, vt voluit gloss. in d. l. Senatoris filium. ff. de Senat. & in dicta l. si Senator. & ibi And. Bart. & Ioan. Plat. C. de dignit. libro duodecimo. & Alberi. in dicto §. illud his. At reges illustres sunt, vt no. in l. j. C. de offi. eius cui mand. est iurisd. & plenè per Anto. Corse. in trac. de pote. & excel. Regi. quæst. 219.

7 *Ad idem.*

Qui hanc partem tenent, respondent ad d. l. Senatoris filium. ff. de Senatori. & cap. ad extirpandas, de fili. præsbyte. quæ nos statim pro contraria parte adferemus, vt d. l. intelligatur largo modo, & in materia fauorabili, quod satis patet ex eo quod idem text. dicit filium adoptiuum dici Senatoris filium. Secus in nostro casu in quo de præiudicio alterius agitur. D. aũt c. ad extirpandas, loquitur quo ad effectũ de quo ibi agitur: & in effectu voluit dicere ille text. quòd repellitur filius in illo casu, siue sit legitimus, siue nõ. & propter id dicitur ibi siue natus in sacerdotio, siue non. Et ita hoc tex. refellit Deci. in c. inter cæteras, de rescrip. vbi tenet hanc op. vt statim dicemus.

8 *Qui hãc partem tenent.*

Propterea vt ad quæstionem in specie accedamus. Sunt multi & ij quidam maxima auctoritate, qui simpliciter tenent, non succedere in regno, aut alia dignitate, qui ante dignitatẽ natus est, videlicet Cy. in d. l. emancipatum. ff. de Senat. prout illum refert Trancredus de Corneto, & post illum Panor. qui & hoc videtur voluisse in c. licèt, colum. vltima, versicu. quæro consuetudo est, extra de voto. Collecta. in capi. ex tenore, in princip. extrà qui fili. sunt legi. Dyn. in dicta l. 2. §. in filiis. ff. de Decurio. & in dicta l. moris. §. sed vtrum. ff. de pœnis, Iacob. Ra. & Aud. Pisa. in dicta l. Senatoris filium. ff. de Senat. prout illos retulit Alberi. in eadẽ l. & ipse Alber. vt à multis citatur in j. part. statu. q. 157. inci. sed supponamus, vbi tamen de ea re vt etiam suprà diximus in princ. huius quæsti. ita loquitur, vt nescias in quam partem inclinet. Hanc quoque partem tenet simpliciter Signo. Homod. loquens in regno Franciæ, cons. 37. factum sic proponitur, quædam mulier, col. vlt. & Lucas Pen. in dicta l. si Senator, in fi. per illum text. C. de Senat. lib. 12. & Fulgo. in dicta l. Senatoris filium, per glo. ibi. ff. de Senatori. Fran. Cremen. sing. 50. vidi pulchram disputationem. & ibi Ioã. Bap. Castel. in addi. qui & hoc dicit se publicè disputasse. Marti. Laud. in tracta. primogenituræ, col. 8. versic. rursus quæro. & Nico. Perus. in tracta. de succes. ab intе. in prima parte prin. in 6. specie liberorum, col. 6. versicu. & hæc faciunt ad aliam quæstionem. Card. Alex. in c. Adrianus. 63. dist. Philip. Deci. in d. c. inter cæteras, col. 5. de rescript. & Cate. Cota. in memoria. primogenitus, versic. sed quid si Rex, vbi hoc reputat sing. & Andr. Alcia. in l. bona fides, in verbo. reus capitalis. ff. deposi. Bonus Curtil. in tracta. nobilitatis, parte 3. ad fi. Et in hac item opin. videntur esse Bart. & alij supra citati num. 2. & Catel. Cota. in memo. incip. primogenitus, col. 1. versi. sed quid si Rex.

9 *Huius opi. confirmatio ex historijs.*

In hanc sententiam Herodotus in Polymnia, qui est lib. 7. statim circa initia describit historiam barbaricam quidem illam, sed quæ instituto negocio optimè conuenit. Cùm Darius Hystaspis filius, Persarum Rex aduersus Græcos Aegyptiosque pararet expeditionem, ingens inter eius liberos de principatu orta est dissensio, quoniam ex instituto Persarũ oportebat ita demum Regem ire in expeditionem, cùm Regem successorem declarasset. Erant autem Dario iam antequam regnaret liberi tres è priore vxore Gobris filia suscepti, & post partum regnum alij quatuor ex Atossa Cyri filia. Superiorum maximus natu erat Artabazanes: posteriorum Xerxes. Qui cùm ex eadem matre non essent, disceptabant Artabazanes quidẽ, quod ois paternæ sobolis ipse maximus natu foret cũ apud vniuersos hoĩs sit institutũ, vt maxim' natu liberorũ obtineat principatum, Xerxes verò, quòd ipse Atossa genit' esset filia Regis qui Persis libertatem peperisset Dario nondum ferente sententiam, aderat forte Demaratus Aristonis, qui per id tempus altercationis Spartano regno exutus, ac Lacedæmone profugus Susa ascenderat. hic vir audita liberorum Darij controuersia, adijt, vt fama fertur, Xerxemque admonuit, vt ad cętera quę pro se dicebat, hoc adderet, se quidem genitum è Dario iam Rege & Persarum regnum obtinente: Artabazanem verò è Dario adhuc priuato. Proinde neque æquum neque iustum esse alium quempiam, potiusquam se illam dignitatem adipisci, quoniã Spartæ quoque sic vsurparetur, vt si cui antequam regnet filij nascantur, deinde Regi iam alius, huius posteà nati successio regni sit: hac à Demarato subiecta ratione vtentem Xerxem tanquam iustè dicentem Darius regem declarauit.

10 *De eadem historia.*

Eandem historiam & Trogus, cuiq; ipsius epitomẽ fecit Iustinus lib. 2. recenseut, in hoc tamen

tamen ab Herodoto dissentientes, quòd post Darij obitum hanc dicunt controuersiã actã, & ab Anapharne vtriusque patruo diiudicatam atque compositam: Arthemenemq; eum appellat, qui Herodoto Artabazanes nuncupatur. Sed & eam quoque tetigit Plutarchus in Artaxerxe, vt posteà dicemus, & in libello de fraterna beneuolentia, vbi ille maiorem natu filium Ariamenem appellat, dicitque hanc cõtrouersiam ab Artabano Darij fratre fuisse diiudicatam. Sed & hanc quoque è nostris referunt ex Iustino Lucas Pen. in d.l. si Senator. C. de dignit. libro duodecimo, & Nicol. Perus. in d. tractat. de succes. ab intesta. & D. Ciriefus in tractatu primogenituræ lib. j. quæstio. 12. in qua hanc nostram principalem quæstionem latissimè & doctissimè tractauit.

11 *Et Iosepho.*

Nec hinc dissentit quod Iosephus scriptor primæ classis acerrimique iudicij, li. Antiquitatum 16. c. 5. veluti indignanter, nec sine bile retulit, Herodem Regem, postpositis Alexandro & Aristobolo suis & Mariannæ filiis, successorem in regno sibi designasse Antipatrum, ante principatum, & de priuata vxore sibi genitum.

12 *Pro nato ante regnum.*

Sunt tamen qui contra asserunt præferendum esse primogenitum omnium, etiam natum ante patris principatum, per d. l. Senatoris filium, in fi. ff. de Senat. vbi scribitur in hæc verba, Nec interest an in Senatoria dignitate constitutus eum susceperit, an ante dignitatem Senatoriam. Pro quibus tex. in l. cùm aduocatio, in verbo, cum liberis quandocunque genitis, & ibi Alberi. C. de aduo. diuer. iudicio. & in l. 2. C. de aduo. diuer. iudicum, vbi scribitur, Cũ liberis iam natis, vel posteà procreandis. & in l. neque Dorotheum, ibi, & si ante paternas illustres dignitates natus est, & alibi sæpe. C. de Decurio. lib. 10. vbi filij quandocunque geniti gaudent patris dignitate & priuilegiis. Et d. c. inter cęteras, ibi filius sacerdotis & in sacerdotio genitus, extrà de rescript. Ex quo probatur esse filium sacerdotis eum, qui ante sacerdotiũ natus est, alias enim frustra text. subdidisset ea verba, & in sacerdotio genitus. Et ita illic per illum tex. volunt Panorm. Maria. & Fran. Ripa. & idem Maria. in repe. ca. veniens, in 2. no. de accusat. Sed & de hoc est clarior tex. in c. ad extirpandas, extrà de fili. presbyte. Nam primũ filios presbyterorum simpliciter vocat. & posteà de iisdem loquens, dicit, siue geniti sint in sacerdotio, siue non. Ex quo constat nihil inter esse vt filij presbyterorum dicantur, siue nati sunt post sacerdotium, siue ante. Et rursum in c. adhæc, eod. titu. vbi primùm nominantur à Pontificibus generati: deinde autem subiungit, quòd si ij sint ex legitimo matrimonio procreati (& ita ante pontificatum) nec aliud canonicum obuiat, licitè possunt ad sacros ordines ascendere: & in eisdem ecclesiis, in quibus præsunt vel præfuerunt genitores eorum, beneficium obtinere.

13 *Ad idem.*

Item successio post mortem competit. l. j. §. si impubes. ff. de collat. bon. sed natus ante patrum regnum reperitur primogenitus tempore mortis, ergo præferendus, per l. si quis filio exhæredato, in secundo responso. ff. de iniust. & rup. testamen. & l. capitis. C. vnde cogna. & l. j. §. proximus. ff. eodem titulo, & l. non tutelligitur. §. quando. ff. de iure fisci, & §. proximus, Instit. de legi. agnat. succes. vbi proximus quis per hoc tempus requiritur, quo mortuus est is, de cuius hæreditate quæritur. Nec enim oportet prius quæri de conditione alicuius, quàm hęreditas vel legatum ad eum perueniat l. non oportet. ff. de legatis secundo, & l. interuenit, de legat. præstan. Non inspicitur igitur quòd prius fuit, sed quod nunc est, l. quod ita. ff. de ædi. edic. & c. ferrum. 50. distin. & c. non enim, & c. non est, quod est vlt. 32. quæst. j. & c. eam te, de rescrip.

14 *Ad idem.*

Adhæc si aliter diceremus, absurditas maxima hinc sequeretur, videlicet quòd si Rex decederet relicto vnico filio, qui natus esset ante partum regnum is non succederet. Sequeretur item & alia absurditas, quòd præferrentur in successione regni aut comitatus, nati post dignitatem illius de cuius successione agitur, exclusis antea natis, proximioribus fortè in gradu, contra iura, quæ primo loco admittũt proximiores, per d. §. hæreditas. Et alia quoque generalia, videlicet quòd filij non succederent in quibuscunque rebus post eorum natiuitatem acquisitis, sed eos excluderent posteà nati, quod nullo iure cautum reperitur: quin ex iure communi liberi oẽs nullo delectu æqualiter succedunt, vt suprà late diximus in 4. quæst.

15 *Ad idem.*

Adde & hãc rationem, quia filiationis substantia & proprietas habetur à patris substantia, non à qualitate patri adhærenti, quia qualitas patris non generat, sed generatum & natum cognominat. Nam natus ex B. tunc Senatore, dicitur filius B. Senatoris, & tandiu sic nominandus est, quandiu pater à Senatu remotus non est. At patre posteà remoto, non est dicendus filius B. Senatoris, quoniam secundum illud tempus, quo sic profertur B. non est Senator, sed fuit. Tamen adhuc ei quædam priuilegia reseruantur, quæ non amittit, propter casum patris d. l. moris. §. ille, & sequen. ff. de pœnis, & dicta l. 2. §. in filiis. ff. de Decurio. & d. l. emancipatum. §. 1. ff. de Senat. Et isto respectu, dicetur etiam filius Senatoris, vt ibi dicitur. E diuerso quoque natus B. nondum Senatore, non dicitur tunc filius Senatoris, sed filius B. plebei. Sed B. posteà facto Senatore, tunc dicetur filius B. Senatoris, quandiu durabit ea dignitas, per tex. eum non cauillando, in d. l. Senatoris filium, in fi. & in d. §. in filiis.

16 *Ad idem.*

Et id confirmatur ea ratione, quòd qualitas adiecta

adiecta verbo, debet intelligi secundum tempus verbi cui adiungitur. l. in delictis. §. j. & l. quod ait prætor. § Iulianus. ff. de noxa. & l. Titius. ff. de testamen. mili. vbi est text. optimus ad rem de qua agimus, quòd testamentum militis dicitur etiam quod tunc miles fecit antequã cinctus esset. Et sic in quo tractamus, qualitas significata per illud verbum, Senatoris, debet inesse secundùm tempus præsens, si per verba præsentis temporis loquimur: & secundum tempus præteritum, si per verba tẽporis præteriti loquimur, Et hæc ratio & præcedens est Sal. in d. l. imperialis. §. illud his. C. de nupt. vbi hanc partem sequitur, vt statim dicemus, & respondet ad eum text. quia ibi propria filiorum macula obsistebat priuilegio. Sed in nostro casu nihil inest personæ nati ante dignitatem, quod ei obsit. Item ibi de priuilegio agitur, hic de beneficio, & lege regni interpretanda & declaranda.

17 *Ad idem.* Et huc quoque pertinet quod scriptum reliquit Bald. ille nostrorum legum interpretũ (Accursium & Bar. semper excipio) facilè princeps, sed qui omnes acumine ingenij (pace omnium dixerim) nemine dempto superauit, in l. 2. ad fi. versic. item nota quòd distinctio. C. de liber. & eor. lib. quòd in fauorabilibus factum patris indistinctè ac sine delectu & discrimine prodest liberis tam natis, quàm nascituris. Et ideo (inquit) recepto patre ad ciuitatem, vel ex timorum, vt appellat, ciuium, omnes filij gaudent priuilegio illius eximi, per nôt. l. 2. C. qui æta. se excu. lib. x. vbi glos. vt ex ea omnes vbiq; assumunt, dicit eximum patris, esse eximum filij. De quo nos latissimè disseruimus in repe. l. si vnquam, in prin. nu. 23. iam satis. C. de reu. donat. vbi & hoc dictum Bald. inter plurima alia adduximus.

18 *Ad idem.* Et hanc quoque opinionem non modicum fulcit quod in simili à viris doctis scriptũ est, quòd si in facultate legitimandi excepti sunt filij Comitum. Si quis suscepto ante filio naturali comitatum consecutus est, non poterit huiusmodi filius ex ea facultate legitimari, tanquam is existimetur, & sit filius comitis, quanuis ante comitatum natus. Ita voluit Anto. Ro sel. in suo amplissimo tractatu legitimationis, quæstio. 61. vbi & ita dicit se consuluisse, & Zoch. qui & in eam tẽ dicit se vidisse pluta cõsilia, & se quoque simul cõsuluisse, in c. per venerabilem, & ibi etiam Card. Alex. in §. quod autem, col. 116. ver. quæro secundo principaliter, extrà qui filij sunt legitimi.

19 *Qui teneat præferri natum ante regnum.* Postremò hæc pars i casu de quo loquimur, non caret autoritate nostrorum, vt scilicet natus ante regnum præferatur nato postea. Ita enim in specie tenet Guid. Suz. in d. l. Senatoris filium. ff. de Senator. per eum tex. quem conciliat cũ d. l. si Senator. C. de dignit. li. 12. vt videlicet filius natus ante dignitatem præferatur quo ad bona & successionem. Natus posteà, quò ad honores & dignitates. & Salyc. in d. l. imperialis. §. illud. C. de nupt. Alexan. aut quisquis est, in addi. Bald. in l. cum antiquioribus, col. 5. super vers. modò quæritur. C. de iure delib. Nicol. Mil. in suo repertorio, in verbo, filius primogenitus sicuti, in fi. vbi erranter pro hac op. citat Bart. in d. l. cum satis. & nouissimè Fran. Ripa. in d. c. inter cæteras, col. 2. versic. & inducitur, extrà de rescrip. & D. Cirierus in d. tracta. primogeni. in d. 12. quæst. libr. 1. Et ad hanc quoque op. trahitur à nonnullis Alberi. in d. l. Senatoris. ff. de Senat. & in tract. statut. parte j. di. quæst. 152. vbi certè videtur inclinare in hanc partem.

20 *Eius opi. cõprobatio ex historys.* Nec caret item hæc posterior opinio exemplo. Nam cùm Bela huius nominis secundus Vngariæ, quæ ante Pannonia dicebatur, Rex in priuata fortuna Geicam, aut, vt alij vocant, Geisam filium suscepisset, Rex autem posteà factus Lasdilaum, Stephanũ, & Almum, successit Belæ patri mortuo Geics ante regnũ natus, suis fratribus post regnum natis antepositus, quos res nouas, vt regnum vsurpatẽt, molitẽtes facilè pepulit, vt à Michaele Ricio in regibus Vngariæ scriptum est.

21 *Ad idem.* Sed & ab antiquitate quoque exemplum eius rei repetamus. Scribit Plutarchus in Artaxerxe. Cùm Dario Persarum regi ac Parysati di ipsius vxori, essent filij Artaxerxes ipse natu maximus, & Cyrus ætate post illum proximus & alij duo. Mater Cyrum maiori charitate amplexa, eum in regno succedere, postposito Artaxerxe, cupiebat: nitebaturq; ue, non sanè probabili (quod ipse Plutarchus dicit) ratione, ea qua olim Xerxes priscus, Demarato Lacedæmone autore, vsus fuerat. Artaxerxem se priuato Dario Cyrum Regi peperisse, nec tamen sua dendo perficere potuit, vt id obtineret. Nam qui ætate anteibat Rex constitutus est. Ex quibus planè potes intelligere Plutarchum virum in omni doctrina admirabilem huic opinioni subscripsisse.

22 *Distinctio an constitutio loquatur de primogenito, an de primogenito regis.* Nec desunt in hac tanta controuersia, qui non parum referre dicunt, an consuetudo vel statutum deferens successionem primogenito loquatur simpliciter de primogenito sine alia adiectione: an verò de primogenito Regis, comitis, & similium, vt scilicet primo casu præferatur primogenitus ante regnum: secundo casu, primogenitus post regnum. quasi is dicatur primogenitus Regis, de quo loquitur cõsuetudo. non cæteri nati antè. Ita expressè voluit Bal. post Iac. Bel. in d. l. imperialis. §. illud his. C. de nupti. & idem Bal. in l. vlt. C. de Decuri. lib. 10. vbi allegat l. Titius. ff. de testa. mili. & l. de eo qui. §. vlt. ff. de falsis, & d. l. in delictis. §. si extraneus. ff. de noxa. & sequitur Iaco. Alua. in c. j. col. vlt. & ibi etiam Cardi. Alexan. col. 2. versi. quæro si ante regalem, tit. de feud. marchi.

chi. Et cum hac opin. videtur conuenire Fely. in c. prudentiam, colum. 3. versi. quid si aliquis est natus, de offic. deleg. dum fatetur, quòd natus post regnum adeptum bene dicitur filius Regis, sed nō primogenitus Regis, quia ab eo non fuit genitus, tanquam à Rege, sed tanquā à priuato.

23 Quādo quis dicatur regnū adeptus

Declarat autem Bal. in §. illud, quando dicatur pater regnum adeptus, vt filius ipsius vocetur filius Regis. Nempe, ait, per coronationē, per d. l. Titius, & d. §. si extraneus. De qua re superfluum est in hoc loco disputare, cùm non sit præsentis tractationis. Sed si tu de ea videre velis, lege Cy. Bar. Alberi. Salyc. latè, & cæteros in l bene à Zenone. C. de quad. præscrip. & Io. And. & alios in c. venerabilem, de elec. Bald. in l. directis. C. de testa. manu. & in addi. Specu. & post ipsum Specu. titu. de rescript. præsen. §. vlt. versi. item quòd obtentum, in addit. quæ inci. donatio.

24 Alia distinctio an regnum sit paternū an auitum.

Sunt & qui ita quoque distinguūt, an filij, inter quos contenditur, prætendunt qualitatē à patre tantùm, qui scilicet ipsum regnum primùm acquisiuit, an etiā ab auo paterno, quia videlicet regnum est auitum, aut aliorum superiorū, vt videlicet primo casu procedat, quod dictum est, præferri natum post dignitatem, alteri antè nato. Et licèt nō fuerit natus ex patre Rege, tamen quia natus est ex auo Rege, est illustris: vt qui dignitatē regalem statim ab auo veluti ex radice recepit, arg. d. l. emancipatum, in fi. ibi, vt aui ei potiùs dignitas prosit. ff. de Senat. Ita voluerūt Pe. Cy. Bal. Alb. Rosa. Raph. Fulg. in d. l. imperialis. §. illud bis. C. de nupt. & Iac. Rebuf. in d. l. si Senator. C. de digni. li. 12 & omnium latissimè Ant. Corte. in trac. de pote. & excel. Regia, in 26. q. vbi dicit hāc esse communem op. & adducit rationem, vt dicit, incōuincibilem, quæ tantùm primam partem huius distinctionis respicit. Accidentia magnam partem conferūt ad cognoscendū quod quid, teste philosopho. Qualitas autem adueniens enti qualificat & dinetificat illud ens, per tex. in c. licèt canon, iuncto cap. statutum, de elect. lib. 6. Cùm ergo qualitas regalis adueniat enti post esse completum, & sic post filium natum. Ergo non debet trahi retro ad tempus, in quo non erat illa dignitas. Nec etiam isto casu, vt dicebat Saly. debet cōsiderari tempus præsens in præiudicium alicuius filij nati tempore dignitatis.

25 Alia distinctio an regnum obuenerit ex quacunque successione, an ex electione, aut alia causa.

Alij item hanc rem non adeò angustè concludunt, vt eam distinctionem auorum tantū qualitate metiantur: sed generaliùs dicunt natum ante dignitatem præferri in successione natis posteà in regno, quod patri obuenit iure hæreditario, & ex successione generis, nedum aui & aliorum ascendentium. Nā talis erat cui erat implicitus, vt ipsi loquuntur, status regalis, & ad regnum spem habebat. At in regno quod electione, aut alia causa aduentitia, & nō hæreditaria alicui obuenit, præferri natus posteà. Ita voluit not. Pet. Iac. in arbore successionis regni Franciæ, colum. 4. versicu. ponamus, quòd Philippus, vbi dicit quòd leges, quæ videntur velle contrarium, loquuntur in Senatoribus, Decurionibus, & cæteris id genus, quas quidem dignitates electione, aut alio quouis modo, præterquam iure hæreditario, nanciscimur. Idem quoque nominatim voluit Guil. Con. in d. l. si Senator. C. de digni. lib. 12. vbi & hoc dicit procedere, etiam si is qui natus est ante dignitatem est naturalis tantùm, nempe susceptus ex concubina, quam pater dum esset in dignitate accepit in vxorem, & Ioan. Rayn. qui illum citat & sequitur in cap. præterea ducatus, col. 6. in paruis, versi. quæro iuxta prædicta pone quòd habens, titu. de prohi. feud. alu. per Fed. & iterum in tract. nobilitatis, in 10. q. prin. vbi & hoc dicit se tenuisse in repe. l. nobiliores. C. de commer. & mer. & quendam Aegidium Sicium, in d. §. illud. Idem quoq; voluit D. Cos. Gui. in proœ. prag. sanctio. post princ. in verbo, primogenito. & Iac. à S. Georg. in tract. feudo. col. 4. versi. sed iuxta hæc quæro, & D. Benedic. in repe. c. Raynutius, in verbo, in eodem testamento relinquens, le 1. nume. 200. & seq. de testa.

26

Et huic distinctioni cōsentiunt duæ illæ historiæ, quas suprà eadem quæst. adduximus ex rebus Persicis, scilicet altera nu. 5. in hanc sententiam, & seq. Altera autem nu. 21. sed & vt. In priore enim prælatus est natus post regnū à patre adeptum, quia non iure hæreditario, nec à maioribus, nec à genere Darius pater regnū consecutus fuerat, sed sorte, vt diximus suprà in 17. q. in 1. opi. nu. 18. Darius ille primus. In posteriore, alter Darius qui à primo illo descēderat, regnum per manus à suis maioribus acceperat. Ideoq; is qui primus etiam ante regnū adeptum natus erat, prælatus est cæteris post natis.

27 Authoris opin.

Non is sum, Lector amātissimè, qui possim ex Heracliti antro res adeò obscuras eruere. Verùm si in dubiis sententia libera cuique est, nihil prohibet quin & ipse dicam quod sentio. Certè omniū maximè placet mihi secunda op. quæ indiscriminatim ad successionem dignitatis admitti natum ante partā dignitatem: siue ea ex naturali ordine successionis, siue ex noua omnino causa, quæ nihil ad genus pertinet, obuenerit. Tum rationibus iam allegatis in ea secunda op. quæ semper & vbique locum obtinent. Tum quoque quia licèt natus ante regnum patris, interim dum pater est priuatus, non dicatur filius Regis: tamen cùm primùm pater Rex fuit, is quoque filius Regis fuit, per iura ad hoc in eam sententiam allegata: & ita continuò incipit esse primogenitus Regis. Nā si est filius Regis, & nemo illū præcedit: Con-

sequens est, vt sit Regis primogenitus, per c. Ioseph, de verb. signi. cum concord. adductis supra in 1. q.

28 Responsio ad contraria.

Nec obstant iura allegata, quia loquuntur in his, in quibus filij parentibus nō succedūt, sed in his quæ ex dignitate parentum ad filios transeunt in vita ipsorum patētum, in quibus nō prodest ea dignitas natis ante dignitatem. Hic autem loquimur in his quę transeunt post mortem, & iure successionis, vt dicit Bald. in d. l. vlti. C. de Decurio. lib. 10. per hoc respondens glo. ibi, in verbo, ediderit, quæ voluit per illam legem, quòd delictum patris non nocet filio nato ante feudum quæsitum, sed pòst tantùm nato: quia vt dicit Bal. feudum post mortem transit in filium, & non in vita patris. Cui tamen glos. alia est similis in dicta l. 2. C. de liber. & eorum libe. vbi etiam de hoc per Bal. & rursum per Bartolum in l. eum qui. ff. de inter. & relega. & ibi concord. per Alexand. in addit. ipsius Bart.

29 Ad idem.

Vel etiam potest dici ex sententia ipsius Baldi in d. l. vlti. C. de Decurio. quòd ea lex & similes nihil faciunt ad nostram quæstionem, cùm loquantur de priuilegio quod competit patri, quod non trahitur ad filios antè genitos, quia certam cōditionem habere cœperunt per d. ll. Sed cōsuetudo regni quæ vocat primogenitos, dat in hoc priuilegiū ipsi primogenito, & non patri. Et ideò dicit, quòd per alias leges hæc quæstio definienda est. Et vide quæ diximus supra in tractatu Nobilitatis, cap. 15. nume. 7. extende tertiò, dum tractauimus, an nobilitas patris transeat ad filios natos ante nobilitatem partam.

Tricesimasecunda quæstio.

1 An solus primogenitus regis debeat appellari filius regis, an & cæteri.

TRICESIMOSECVNDO quæro, quia in præcedenti quæstione diutius semper appellatione filij Regis immorati sumus. An solus primogenitus Regis debeat appellari filius Regis, an & cæteri quoque. Et ne quæstio superuacanea videatur, pone quòd sit constitutio quædam quæ priuilegium concedat filiis regum, sicuti est in c. ne aliqui, de priuil. li. 6. & in Cle. j. de baptis. & in extrauag. execrabilis, ver. nos itaque. Et vt res quoque sit magis dubia. Pone quòd rex sit mortuus relicto primogenito, qui solus successit in regno, & aliis quoq; filiis. Nam quandiu pater viuit, incertum est quis post illū ex filiis sit futurus rex: quia fortè qui nunc primogenitus est, morietur ante patrē. Et filij ex patre viuente plus lucis splendorisq; recipiunt, quàm ex mortuo, per tex. i l. vlt. & ibi Bal. C. de iniur. & quod voluit gl. i l. 2. in verbo, filij, & ibi Cy. Bar. & Bal. C. de epis. & cleri. cum si.

2 De eadē re.

Igitur vt in casu magis dubio loquamur, Vtrùm ille solus primogenitus, qui patre mortuo successit in regno, dicēdus sit filius regis, an verò & cæteri quoque ita sint appellandi, gaudeantque priuilegiis concessis filiis regū, Io. Andr. de hac re nominatim loquens in d. c. ne aliqui, dicit, quòd omnes dicuntur filij regum, & gaudent huiusmodi priuilegiis, nedū primogenitus, qui successit. quem sequuntur Pet. Anc. in 2. not. Domi. col. 2. versi. quæro an sint hic sublata, & Philip. Fran. paulò ante fi. & idem dicit Card. Alex. in c. Adrianus, 63. dist. Alioquin (inquiunt Pet. An. Domi, & Franc.) sequeretur quòd qui haberent hoc priuilegiū viuēte patre sine culpa, per mortem patris desinerent habere, contra regulam, decet, de regu. iur. lib. 6.

3 Quid si priuilegium sit concessum filijs propter patrem.

Quod tamē intellige, ne id omittam, quod de primogenito dicunt procedere in casu de quo loquuntur, videlicet cùm priuilegiū concessum est filiis regum. Nam cùm ea qualitas duret etiam mortuo patre, priuilegium quoq; ei qualitati cōcessum durat. At si priuilegium sit aliàs concessum filiis propter parentes, certè mortuis parentibus cessat priuilegium, per d. l. vlt. C. de iniur. & voluit glo. in dicta l. 2. in verbo, filij, & ibi Cyn. Iaco. Bart. Bal. Alberi. & Salyc. C. de episc. & cler. & glo. in l. medicos, in verbo, & filiis, C. de profess. & medi. lib. 10. Et facit etiam bonus text. in l. in omnibus. ff. de reg. iur. cuius hæc verba sunt. In omnibus causis id obseruatur, vt vbi personæ conditio locum facit beneficio, ibi deficiente ea, beneficiū quoque deficit. Quanquam huius contrarium tenent Ioan. And. Domi. & Philip. Fran. in d. c. ne aliqui, de priuileg. lib. 6. nisi dicas, quòd ibi non competebat priuilegium filiis propter parentes, sed ob eam qualitatem, quòd essent filij regum.

Tricesimatertia quæstio.

1 An primogenitus & cæteri filij regum possint reges vocari.

SED tricesimotertiò quæro, an ipse primogenitus, & alij quoque filij, non solùm filij Regum, vt in præcedenti q. sed etiam Reges possint appellari. De qua re nos latè, de filius simpliciter loquentes, diximus in reper. l. si vnquam, in prin. nu. 21. huc quoque pertinent. C. de reuo. dona. Veruntamen hic repetemus, propterea quòd nonnulla addemus, quæ sola non potuissem congruè hic scribere. Igitur primo loco gloss. habes in c. vlt. 24. q. 1. quæ ex eo tex. qui Regem vocat quempiam filium Regis, no. filium Regis debere vocari Regem, licèt nondum habeat regnum. Et est arg. inquit, pro Comitibus Teuthoniæ & Italiæ. Iā enim, vt subditi, domini sunt, & sola administratio deest, per text. in l. in suis. ff. de liberis, & posthum. Ex quo potes intelligere, quòd licèt loquatur simpliciter de filio Regis, vt videri possit intellexisse de omni filio. Tamen ex ratione illius apertè declaratur, quòd tantùm de

eo

eo intelligitur, qui post mortē patris est regnaturus, & administrationem suscepturus, quod tantùm primogenito conuenit.

2 *De eadē re.*

Et ita etiam intelligit Bald. loquens tantùm de primogenito, in l. quæsitum. §. si seruus mihi. ff. de leg. 1. & consi. 389. consuetudo est. col. 3. in prin. ver. item primogenitus dicitur Rex, lib. 2. & Panor. dum dicit illis solùm deesse administrationem, in c. tanta, col. 3. vers. quidam sunt filij legitimi, extrà, qui fil. sunt legi. & Ias. loquens de primogenito, con. 192. in præsenti, col. 3. ver. corroboratur, li. 2. & expressiùs Carol. Rui. con. 19. in hac controuersia, col. 1. nu. 2. li. 1. & Benedi. in repe. c. Raynutius, in verbo, in eodem testamento relinquens, le 1. nu. 166. extrà de testa.

3 *De eadē re.*

Illam tamen glossam simpliciter, ac si etiam simpliciter loqueretur de filio, sine discrimine ætatis, citat & sequitur Andr. Iser. in cap. 1. in princ. & ibi etiam Aluar. colum. penult. versic. quæro an filius Regis. Marti. Lauden. col. vlti. Cardi. Alexan. colum. 3. in princ. & Matth. Afflic. colum. 2. versi. & in tantum, tit. quis dica. Dux, Comes, March. Idem And. in prologo cōstitutionum Siciliæ, & in constitu. incip. prosequentes, & ibi post eum Matth. Afflict. in 8. q. vbi ex hoc dicunt quòd filius Comitis gaudet priuilegio illius constit. loquentis de Comite. & idem Afflic. in constit. incip. intentionis nostræ, col. 8. versic. item pro ista parte, rursumq; in tract. *φροτιμήσεως*, in prin, col. 7. versic. item filius.

4 *De eadē re.*

Sed & eam gl. sequitur Alberi. in l. partum, nume. 3. C. de rei ven. & in d. l. in suis, post medium, ver. item propter prædictam, & ibi quoque Bal. per illum tex. tam in lect. ordin. quàm in repet. in penult. quæst. ff. de liber. & posthu. Lucas Pen. in l. 1. col. 1. in verbo, regiam. C. de condoc. & procur. li. 11. Raph. Co. consi. 131. duo fratres, col. 1. Ioan. Ray. in c. 1 §. prætereà si quis, colum. 3. versi. & ista inducebant, titu. de prohib. feud. alie. per Fed. Barb. in repe. rub. de cau. possess. & propr. char. 22. ver. opportunè se offert modò quæstio, & cons. 49. allud afferam, col. 2. lib. 1. & consi. 10. sapienter, col. 3. li. 2. quibus locis dicit eam glo. valdè sing. & consi. 73. magnanimus, col. 3. lib. 4. & Card. Alexand. in c. per venerabilem. §. quod autem, colum. 10. versic. postremò ad eandem materiam, qui fili. sunt legit. Iaf. consi. 10. videretur, col. 3. versic. prædicta fortiùs, li. 3. Philip. Dec. consi. 262. in causa magnifici, col. 2. versi. septimò latè. Ant. Corse. in tract. de potest. & excel. Reg. in 25. q. Fran. Luca in tract. de priuilegiis fisci, parc. j. in 109. casu. Ludo. Goza. qui illam gl. dicit sing. in repet. l. qui se patris, col. 10. ver. tertiò sequitur. C. vnde libe.

5 *De eadē re. Decretorum locus.*

Sed & idem plerisque videtur voluisse alia glo. in c. Adrianus, le j. in verbo, Augustos, 63. dist. quæ dicit filios Imperatorum dici Augustos, vt ipsos Imperatores, per eum text. qui nō tantùm Basilicum (sic enim legendum est, vt monuimus in d. l. si vnquam, non Basilium, vt vbique legitur in nostris Decretis) Imperatorem Cōstantinopolitanum, sed & ipsius filios Constantinum & Leonem Augustos appellat. sed id certè fuit propterea quòd pater eos consortes imperij fecerat, vt ex historiis Imperatorum patet. Nam suprà in 17. quæst. in 4. opi. nume. 22. atqui licèt, & 2. seq. docuimus, eos Augustos appellari solitos, qui iam ad imperium asciti erant: Cæsares qui successores designabantur.

6 *De eadē re.*

Alia item glo. in id quoque citatur, scilicet in c. deniq;, in verbo, Rege suo. 7. q. 1. & ita eā intelligit, citat, & dicit auream Fran. Cur. Sen. consi. 74. super memorata, col. 1. in fi. tanquam scilicet censeat filios Regum de iure Reges esse, & vocari debere. Verū ea gl. in libris, quos hactenus vidimus, nihil de huiusmodi appellatione dicit, sed illud tantum scribit filios Regum debere esse Reges, id est, succedere patribus in regno, vt apertè insinuat tex. ibi, loquēs de Roboan filio Salomonis, qui patri successit, & alia iura quæ ea glo. allegat. Sed in hanc sententiam est illud Virgilij loquentis de Rhea filia Numitoris Regis, lib. 1. Aeneid.

—*Donec Regina sacerdos*

Marte grauis geminam partu dabit Ilia prolem.

Regina igitur, id est, Regis filia, vt interpretatur Seruius, in id quoque citans quod alibi de Pasiphae dicitur, lib. scilicet 6. statim post princ.

Magnum Reginæ, sed enim miseratus amorem.

Vbi & ipse Seruius Reginæ (inquit) id est, filiæ Regis Ariadnes. Cui adde & illud eiusdē Virgilij, lib. 9. Aeneid. Ascaniū viuente Aenea patre Regem appellantis, ob id scilicet quòd Regis esset filius.

Regemque requirunt.

Quo in loco & ipse Seruius interpres id expressim annotat.

7 *De eadē re.*

Et huc quoque pertinet quòd omnes & Iurisconsulti, & cæteri probatissimi scriptores dum loquuntur de Tarquinio Rege, & filiis eius exactis, his verbis passim vtuntur, exactis Regibus: tanquam & filij ipsius Reges dicerētur. Nam sic loquitur Pomponius Iurisconsultus in l. 2. §. exactis deinde Regib⁹. ff. de ori. iur. vbi Zazius, & post eū Hier. Cagno. ex eo no. filios ipsius Regis Tarquinij Reges dictos fuisse: tametsi verè nondum Reges essent, nec postea fuerunt. quanuis Accursius aliò non inscitè tamē, eam pluralem locutionem referat. Sic quoque de illis loquitur Tullius Philip. 3. rursumque 5. & lib. de Diuinatione 1. cùm priori loco paulò ante dixisset singulariter Tarquiniū expulsum. Et Liuius sæpe circa initia lib. 2. & li. 3. cū primùm dixisset, quæ si in Rege tum eodem, aut in filio Regis ferenda non fuerit:

quem larurum in tot priuatis? paulò pôst dicit Regibus exactis fuisse Patritios magistratus creatos. Et sic quoque loquitur Valerius Maximus li.j.c.8.vbi de Valerio Publicola, & & li.4.c.j.post prin.& rursum lib. 8.c.9. etiam post prin.& Plinius lib 7. c.28.

8 Possunt & alia pleraque huc adferri ex his quæ latissime scripsimus in d.repet.l.si vnquã, in præfat.à nu. 15.sed quis hunc, vsque ad nu. 24. & alios quoque seq. vt ostenderemus patrem & filium censeri vnam personam: & quę statuta sunt in patre,& in filiis quoque obtine te, quæ non est opus hic repetere, cùm sint illic amplissimè tractata. Sed illud non possum nec debeo omittere, id quod diximus filium primogenitum Regis,sine etiam intelligamus cæteros dici Reges viuente patre, fictè & impropriè dici,cũ nec verè, nec propriè sint Reges, vt expressè voluit Raph.Co.in d.l.in suis, vt illum citat & sequitur Ias.ibi,col.43. versic. item Raph.ff.de liber.& posthum. licèt id ipse Raph.in meo codice non dicat. sed & idem te net Mart.Laud. & Cardi. Alex.in d.c.j.ille col. vir.huc 3.titu,quis dic. Dux, Comes, March. & idem Card.in d.c.1.col.1.per tex.ibi,cum glo. tit.de vasal. decre.æta. & Ias. consi.192. in præsenti consultatione, columna penultima, versic.non obst.dum dicebatur, lib.2. & Iacob. à sancto Georg.in tracta.feud.colum.1. versi.dubitatur etiam.

Sed an primogenitus & cæteri quoque filij regis dicantur propriè reges.

9 Et hoc quidem probatur ex d.l.in suis, quã omnino innititur glo.in d.c.vlt.24.q.j.quæ vititur verbis,quasi,& quodammodo, quæ ex propria & genuina vi fictionem important,& impropriet atem, vt de dictione,quasi, voluerunt glo. Bat. & alij in l.si ante nuptias.ff.sol.matri. & Doct. vbique, & alibi diximus plenissimè. Et de dictione,quodammodo,est tex.in l.prætor.§.1.vbi no. Bartо.ff.de edict. & in l.j. & ibi etiam glos & Bart. ff.rer.amo. & l.4.§ Cato,& ibi Bar.in 6.oppo.& Franc. Arct. qui dicit non esse meliorem tex.ff.de ver.obli. & omnes etiã vbiq;. Ergo ea gl. quæ veluti est asylum omniũ eam sententiam tenentium, debet intelligi secundum eam legem quam allegat ex doctrina Bart. in l. non solùm.§.liberationis verba.ff.de libe.lega.cum aliis concord.

De eadẽ re. Quasi dictio impropriet atis.

Et quoddam modo.

10 Confirma hanc rationem, quæ Iasonis est, ex eo quòd omnes tex.eam partem astruentes, & qui solent allegari pro connexitate, aut etiã vnitate patris & filij,etiam per verba fictionẽ, aut impropriet atem denotantia, loquuntur, videlicet l.cùm scimus.C.de agri. & cens.lib.11. quæ etiam vititur dictione, quodammodo, cũ dicit, pars quodammodo corporis eius, & l. vltima.C.de impube.& aliis subst.quæ vtitur dictione,penè, & l.patris & filij.ff.de vulga. & pupill.substit.quæ vtitur verbo, habetur, quod quandam fictionem denotat, vt not. Ang.Imo. Alex.Fran.Are.& Ias.ibi, & est tex.in l.mereis.

De eadẽ re.

Penè nota impropriet atis. Habetur.

ff.de verb.signi.& in l.2.C.de inter.mat. & voluit præterea Bar.in l.si maritus, la 2.§.legis.ff. de adult. Et alia ferè iura loquentia de hæreditate paterna respectu filiorum, loquuntur verbis impropriis, videlicet tex.in l.nec adiecit, & l.sequen.ff.pro soc. vbi dicitur, quòd quasi debita nobis hæreditas obuenit, & in l. cùm ratio,in princip. ibi, veluti ad debitam successionem.C.de bo.damna. & in l.1.§.Largius.ff.de succes.edict. vbi filij penè ad bona propria veniunt: iunct.not.per glo.Bart.Bal.& alios in d. l.2.C.de iur.& fact.ignor.vt non immeritò dixerit Bal.in l.potuit, in 7.q.C.de iure deliber. quòd licèt suo hæredi potiùs inferatur quàm deferatur hæreditas,per tex. in d.l.in suis. hoc tamen est quantùm ad fictionẽ, sed non quantùm ad veritatem,secundùm quam non est cõtinuatio,sed delatio hæreditatis, ex multis legibus vtentibus verbo,delata,& similibus, videlicet in l.vlti.§.cùm igitur,in verbo,delata, iuncto versi.sin autem dubius,in verbo,immiscuerint.C.de iure delibe.& l.si infanti, & in d.l.cũ antiquioribus,eod.titu. & idem ferè dicit ipse Bal.in l.1.in fin.C.de appel.& Alex.& Ias.in d. l.in suis.

11 Similiter Panor. in c.consuluit, & ibi ante eum Collecta.de iure patron. dicit quòd licèt pater & filius censeantur esse eadem persona, per d.l.vlti.de impub.& al.subst.& d.§ hac autoritate. hoc tamen procedit ex fictione, nõ ex veritate. Et propterea licèt patronus non possit seipsum præsentare, vt c.per vestras, eo.tit. potest tamen filium, vt no.gl inno. Ioan. And. Imo.Panor.& alij,in d.c.consuluit,& glo.in c. quia clerici,& ibi Card.Flor.in 1.q.&ib.Anto, qui ita dicit consuetudine obseruari, Panor. qui hanc dicit esse communem opinionem, eo.tit.& Hosti.in summa, eod.tit.§.in quibus. colum.pen.versic. sed nunquid filium. Goffre. etiam in summa eiusdem tit.col.vlt.ver.sed opponitur.Nam in spiritualibus est potiùs attendenda veritas, quàm fictio, secundùm Gof.vbi suprà,& Archi.in c.vnico,de voto.li.6. Et idẽ omnino voluit idem Panor.in c.ex ore,in j.no. de his quæ fiunt à maio.par.cap.vbi & hanc dicit esse communem,& cons.98.ad claram decisionem,colum.j.lib.2.vbi & hanc dicit communem,& Fely.in c.afferte,col.2.de præsump. & in c.1.col.2.de magi.vbi tamẽ facit mentionem solius Panor.in d.c.consuluit,& Gave.in repet.c.vlt.col.50.de elect.lib.6. Pau.Cicad.in tracta.de iure patro.in 6.parte,c.5. & Rochus Curt.in eodem tracta.in verbo, honorificam, in 4.q.prin.colum.penul.versic. circa aliud,& latissimè Cæsar Lambert.in eodem quoque tracta.in 12.artic.8.quæst.prin.1.part.2.lib. Similiter licet is cui commissa est electio, seipsum eligere non potest, gl.in l.planè.ff.quod cuiusq. vni. potest tamen eligere filium, vt probat tex. in l.illud, quæ confestim illam l.planè, sequitur,

De eadẽ re.

Patronus se ipsum præsentare non potest, filiũ potest.

tur, eod.rit.& ibi Bal. qui ex eo not.quòd pater executor testamenti poterit nominare filiũ in pauperem, si is verè pauper sit, & sequitur Matth. Afflic.in §.contra omnes, col.2.nu.27. tit.hic fini.lex.

12 *De eadē re.* Præterea Bal.in d.c.j.tit.quis dica.Dux,Co. March.dicit per eum tex. quòd is propriè dicitur Comes, qui est inuestitus de Comitatu alicuius castri vel loci. Qui autem sine comitatu est, non dicitur Comes propriè, sed abusiuè. Et sequitur Iac. Alua.Mart.Lau. qui dicit sing. & Card. Alex.ibi, & Panor. in c.veniens,in 3. not. de præscri. & in c. legebatur, de maio.& obed.& Iac.à S.Georg.in tract. feud.char.5.in verbo, Comes de Villariis,in prin. & ipse Ias.in l.id quod apud hostes, co.j.ff.de leg.j.Propterea, vt dicit idem Ias. in d.l.in suis, vt ad illum redeamus, si aliquis habet priuilegium ab Imperatore legitimandi quoscunque spurios, exceptis filiis Comitum & Baronum, posset legitimare filium spurium filij Comitis viuentis, cùm huiusmodi filius Comitis nõ sit propriè Comes, vt in simili determinat Mart.Laud.in d.sua disput. Et è contrariò filius Comitis Palatini, cui & successoribus ipsius cõcessum est priuilegium legitimandi, non potest legitimare viuente patre, sed tantùm post mortẽ illius, cùm videlicet erit verè & propriè Comes Palatinus, vt latè consuluit Fran.Cur.Senior d.cõs. 74.in j.dubio. Sicuti & similiter filius patrem, ipso patre viuente, præsentare non potest, secũdum Card. Flor. post Matth.in cle.vlt.in prin. in 8.q.de iure patr.

13 *De eadē re.* Hucquoque spectat quod scribit Archid. in d.c.vlt.24.q.1.intelligens d.glo.ibi,quæ dicit filium Regis, vel Comitis dici Regem, vel Comitem patre viuente, vt spe tantùm dicatur,non re.& sequitur Iac.à S.Georg.in tracta. feud. in d.verbo, Comes de Villariis,in princ. Quantùm autem distet res ipsa à spe, non obscurè declarat versus ille prouerbialis Palladis lib.j.Florilegij,

Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου,
Multa cadunt inter calicem, suprem.á; labra.

De quo nos multa diximus in nostris Legibus Connubialibus, post ipsas leges, nume.33.in quam rem,& multis tum præcedentibus, tum sequen. Ex quibus illud tantùm dicam, quod huc priuatim pertinet, Bar.post Guil. Cu.in l. sciendum,in pen.quæst. ff.qui satisd cog.bona patris non releuare filium à satisdatione, quia multa(inquiunt)accidere possunt ne filius capiat. & sequuntur recentiores,& Alex.ad hoc nostrum propositum,in d.l.in suis,col.3.vers. pro hoc facit.ff.de lib.& posthu.de quo & nos aliquid dicemus infrà in seq.q.nu.29.sextò iniuriosè,& seq.

14 *Cōclusio principalis quæstionis.* Hæc sunt quæ in hac quæstione dicenda mihi sese obtulerunt. Ex quibus illud breuiter concludemus,quòd ex filiis Regis,aut Comitis solus primogenitus, non etiam cæteri Reges,aut Comites appellari possunt, vt patet ex omnibus iuribus in eam partem citatis, vtpote quæ loquuntur de filiis successuris, & quibus nihil restat præter administrationem,vt dicitur in d.l.in suis, quæ est præcipuum principaleq́ue fundamentum eius sententiæ. Quod quidem non potest conuenire cæteris filiis, vt iam diximus.

15 Porrò autem primogeniti ipsi non propriè sunt, possuntve dici Reges viuente patre, sed fictè & impropriè.Et vt apertiùs dicam,magis spe & destinatione,quàm reipsa.Nam & leges eam rem spem appellãt, in l.nec ei.§.præterea. ff.de adop.& l. 1.ff.de inoff.testa. & in l.vlti. in prin.C.de pact.& in l.j.§.si impuberi.ff.de col. bon.vbi tamẽ species corruptè legitur.Et ideò in his quæ verè & propriè intelligi & interpretari debent, primogeniti Regum non veniũt appellatione Regum.

Tricesimaquarta quæstio.

1 *An filius legitimatus succedat in iure primogenituræ ita vt cæteris legitimis posterioribus præferatur.* TRICESIMOQVARTO quæro,an filius naturalis legitimatus succedat in iure primogenituræ,ita videlicet,vt tanquam primogenitus cæteris filiis legitimis & naturalibus natiuitate posterioribus præferatur.Nam naturales non legitimati haudubiè non succedunt in eo iure, vt patet ex his quæ tibi latè diximus suprà in commentariis Nobilitatis,cap.15.nume.10.incip. sed & illud. Quibus tamen illud addere potes,quòd à Tito Liuio proditum est, 4.decad. lib.10.quòd cùm Philippus ille vltimus Macedonum Rex duos haberet filios, Perseum maiorem natu,sed pellice ortum,& Demetriũ minorem quinquennio, vt alibi posteà declarat, sed iusta matrefamilias natum, huic regnum spe minimè dubia destinabatur. Quid igitur si hic Perseus natalibus fuisset restitutus, an is Demetrio præferendus fuisset in regno.

2 *Legitimi & legitimati an æquiparantur.* In qua re possent multa adduci quæ pares omnino videntur facere legitimatos,& legitimos,quæ omittenda duximus, quando ea res abunde, imò superfluenter tractata sit ab omnib⁹ in l. ex facto.§. si quis rogatus.ff.ad Treb. & Bened.Plumb.in sua disput.inci.statuto Pisano, Ant.Rosel.in tract.legitimationum,li.1. in causa finali,in princ.& Ro.in l.si is qui pro emptore.& ibi latissimè Ias.col.44.versic. non diligenter & perpetuò, cum multis sequen.ff. de vsucap. Alexan.consi.2. visis codicillis, li.j. quod & repetitum est consi.87.lib.2. Barb.cõsil.27.scripsit doctissimus,col.17.versic,capio aliam dubitationem,& aliis seq.lib.1.& Soci. consi.226. quæstio præsentis consultationis: & latissimè omniũ Fran.Cur.Seniore consi.13. statuto Ianuæ,per totum,& consi.35.statuto,

seu in capitulis, etiam per totum, & consi. 74. super memorata, in 3. dubio: & nouissimè latione in l. filiu quem pater. ff. de libe. & posthu. & in l. cùm acutissimi. C. de fideicom. & Phili. Deci. consi. 258. in casu domini Francisci, & à me omnium (absit verbo inuidia) latissimè in repeti. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, numero 63. hæc posterior, & multis aliis tam præcedentibus, quàm sequentibus, vsque ad num. 82.

3 De eadē re.

Sed vt ad speciem nostræ quæstionis veniamus. Sunt qui dicunt, & illi quidem numero, & autoritate superiores, secundogenitum legitimum & naturalem natum ante legitimationem primogeniti naturalis præferri in iure primogenituræ ipsi naturali legitimato. Verbi gratia in legitimato per subsequens matrimonium (nam in aliis res ipsa satis se exhibet sine exemplo) Titius ex concubina filium suscepit, deinde cum alia matrimonium contrahit, ex qua & alium filium suscipit: ea mortua in vxorem ducit eam concubinam, quæ illi, vt diximus, filium pepererat, qui ob id efficitur legitimus. Neque enim medium illud matrimonium (vt id obiter dixerim) legitimationem illius impedit, vt voluerunt Goffred. & Hosti. in summa, tit. de fil. presby. ille in §. 2. in fin. hic in §. quòd si quis natus. Richar. Malum. in sua disputat. incip. in quibusdam prouinciis. Ioan. And. in c. tanta, in verbo, post contractum matrimonium, & ibi quoque Pet. Anc. col. 3. versic. secundò facit. Ant. col. 3. versi. quæro quando, Panormi. in 3. not. & Card. Flor. versi. pone procreat quis filium, Cardi. Alex. col. x. versic. quæro 7. ex qui. fil. sunt legi. Idem Io. And. in c. fine culpa, in 2. quæst. prin. & ibi etiam Philip. Franc. de reg. iur. li. 6. Iac. Are. in l. cùm decem, §. vlt. & ibi Bar. & Ang. ff. de solu. idem Bart. in l. pen. §. vxor, & ibi quoque Bal. & Imo. ff. solu. matri. Alberi. Ioan Fab. & Bald. in l. cùm quis. C. de natu. liber. idem Alberi. in l. si pater. ff. de adopt. Ang. in §. si quis igitur, per tex. ibi, in authen. quibus mod. nat. effic. legit. & in §. si verò solummodo, per textum ibi, tit. quib. mod. na. effic. sui. & consi. 17. Comes Brandisius, col. 2. versic. primus modus, vbi ad id dicit sing. tex. in d. §. si verò solummodo, Pau. Cast. qui ita dicit communiter teneri in l. Pomponius. §. quæsitum, in lectu. Paduana, & ibi quoque Franc. Aret. & Ias. ff. de acquiren. possess. idem Pau. in l. naturaliter, in princ. ff. eodem titu. in lect. Bononiensi. Florian. latè in sua disputatio. incipit, Baro. in primo dubio, vbi id copiosè disputat. Anton. Rosel. in tractatu legitimationis, lib. 1. colum. 26. cum multis sequentib. Nicol. Peru. in tractatu de succes. ab intesta. in prima parte princip. in 6. specie filiorum, post principium, Ange. Aret. in §. vlt. colum. vlt. paulò antè finē, Instit. de nupt. & D. Cirier. in tractatu primogenituræ, lib. 1. quæst. 14. & sentiunt multi ex his quos statim citabimus, & vix reperies qui contrarium teneat, præter Lud. Sard. in tracta. legitimationis, char. 5. versi. secundò quæritur, habui concubinam. Vide tamen quod dixi in nostris commentariis, ad l. boues. §. hoc sermone, in regula, nu. 4. incip. & alius quoque text. & iterum in 3. limita. nume. 8. huc etiam pertinet, rursumque nu. 18. eodemque vlt, verùm aduersus hæc.

4 Qui dicunt legitimū & naturalem præferri naturali prius nato, sed postea legitimato.

Igitur, vt redeamus, ea est multorum sententia, legitimum & naturalem secundogenitum præferri naturali priùs nato quidem illi, sed legitimato post natiuitatem ipsius secundogeniti. Ita volunt Tancre. in sua 9. quæstio. Bartho. Brix. in sua 55. quæst. inci. aliquis habuit filiū, vbi & hoc dicit voluisse Hug. Ioan. Andr. qui hanc partem multis, magnisque rationibus, ac munimentis vallauit, in d. c. fine culpa, in j. quæst. 2. quæst. princip. vbi & hanc partem dicit se delegisse, communicato consilio cum tribus solennissimis, vt ipse loquitur, Doct. legū, & suo præceptore Theologo, & ibi quoq; Philip. Fran. colum. 2. & idem Ioan. And. in d. cap. tanta, post princ. & ibi quoque Henri. Anton. colum. 3. versic. de hoc dicit, Pet. Ancha. vbi suprà, & Cardi. Flor. vbi etiam suprà, qui hi sunt legit. idem Ioan. Andr. in d. c. pro te, & ibi Pet. Ancha. in fi. & Domin. colum. 2. versic. quærit hic, de rescript. lib. 6. Iacob. Bel. qui & ad hoc multa allegat in §. tribus, in Auth. quib. mod. natu. effic. sui, citatque Ioan. Andr. vti & ipse Ioan. And. mutuò illum citat in d. cap. fine culpa, vt protinde intelligas eos eodem tempore vixisse, & scripsisse, contrà quàm nonnulli voluerūt, quod nos obiter dicere voluimus. Sed & idem quoque tenuit Iacob. Are. & post eum Barto. dum Ioan. And. in dicto cap. fine culpa, allegat in d. l. cum decem mihi. §. vltimo. & ibi quoque Ang. ante finē. ff. de sol. idem Iac. Are. Iac. Butr. Rayn. Alber. Bald. Angel. Paul. Castr. & Iason in l. quoties. C. de rei vendic. Alber. in proœmio ff. in §. discipuli, ante finem, & in l. vltima, colum. prima, versic. ex quibus potest, C. ad Senatuscons. Maced. & in d. l. cùm quis, colum. prima. & iterum colum. penult. versic. sed an ex tempore, & ibi quoque Ioan. Fab. colum. 2. versic. quid ergo. C. de natu. lib. & idem Albert. in l. filio. ff. de liber. & posthum. dum se remittit ad ea, quæ dicit in d. l. cùm quis, & in l. cùm decem. §. 1. ff. de sol. dum etiam se remittit ad ea quæ scripsit in d. l. vltim. C. ad Maced. Bald. in l. eam quam, colum. antepenult. versi. sed pone quòd est nominatim institutum. C. de fideicommis. & in l. potior est. §. si paratus. ff. qui pot. in pigno. habe. Ioan. Ligna. & Fran. Ramp. inter consil. ipsius Bald. consi. 18. in quæstione proposita, dum allegant Ioan. And vbi suprà, Ange. in l. Gallus. §. & quid si tantùm, ad fin. & ibi quoque Alexā. qui hanc dicit esse communem opinionem, colum. pen. versic. & hoc facit, &

Ioā. And & Iac. Bel. contemperātia.

An medium matrimoniū impediat legitimationē.

cit, & iterum colum. vltima, versicu. circa tertium articulum. Franc. Aret. colum. 12. versic. confirmatur ista inductio. Soci. colum. penul. versi. secundum correlarium, & Iason colum. 18. versic. facit quod vult, in 3. lectu. & in 2. lectu. colum. 13. versicu. istam conclusionem, & Fortu. Gar. colum. 121. versi. ex his breuissimè, & Ioan. de Montefer. char. 11. colum. 1. versic. circa primum articulum. ff. de liber. & posthu. idem Angel. in sua disputa. Incip. nobilis quidam genere. Pet. Ancha. in cap. quamuis, in fi. de rescript. lib. 6. & consil. 339. pro maiori intelligentia, in fin. & consil. 417. circa primum quæsitum, colum. 1. versicu. pro hoc specialiter adduco. Imo. in l. ex facto, colum. 4. versic. item quia videtur, & ibi etiam Franc. Aret. qui hoc dicit not. colum. 8. versic. confirmatur ista conclusio. ff. de vulgar. & pupillar. & idem Imol. in l. si alienum. §. in extraneis. ff. de hæredib. instituen. Panorm. in sua dispu. incip. Augerio, colum. 3. versi. quartò & vltimò. Aluar. & Cardin. Alexand. post And. Iser. in cap. naturales, ille, colum. 5. hic colum. penultima, vterque versic. pone quòd quis, tit. si de feud. fuer. controuer. inter domin. & agna. vbi & hoc dicunt fuisse determinatum in directorio iuris, tit. de fili. legit. & illegit. §. quidam. Marti. Laud. in tractatu primogenituræ, colum. 8. versic. quarto proposita consuetudine, Anton. Rosel. qui id latissimè omnium tractat in tractatu legitimationum, libro primo, in causa finali, siue effectiua, colum. 2. versi. restat modò, vbi de hoc facit tria dubia. Primum, an statutum loquēs de primogenito verificetur in primogenito naturali, legitimato ante mortem patris. Alterū, an hic legitimatus fingatur retro legitimatus à tempore natiuitatis. Postremum, si ita fingatur, an comprehendatur in verbis statuti, vti videre apud eum poteris. Nicol. Perusi. in tracta. successio. ab intesta. in prima parte, in sexta specie filiorum, colum. eius speciei, versi. & reuertendo ad propositum. Alexan. consi. 25. circa primum dubium, colum. 2. versicu. addunt etiam, lib. 1. & consilio 67. consideratis his, colum. 3. versic. pro hoc etiam specialiter, eodem libro 1. & consil. 94. colum. 3. versicu. septimò confirmo, eodem li. 1. dum allegat Ioan. And. in d. cap. sine culpa, & consi. 5. attentis narratis, colum. 2. versic. fortificantur prædicta, li. 7. & in sua disputa incip. Sigismundus Rex Romanorum, in 4. dubio, Corne. consil. 25. circa primum, colum. 1. lib. 3. dum etiam allegat Io. And. vbi suprà. Barba. in repet. l. cùm acutissimi, colum. 58. versic. quid si testator dicit si filius meus, & iterum colum. 95. versi. non obstat quartum. C. de fideicommiss. Socin. consi. 225. quæstio præsentis consultationis, colum. 4. versic. præterea not. lib. 2. & consi. 251. quoniam in præsenti, colum. 16. versi. confirmatur etiam, eod. lib. 2. & consi. 246. eleganter, col. 4. versic. confirmatur per ea, eo. lib. 2. quod & repetitur inter consi. Franc. Curt. Senioris, consil. 18. & Cardin. Alexand. in d. cap. per venerabilem. §. quod autem, colum. 19. versic. & ex his, qui est in num. 32. qui fil. sunt legi. Fely. in c. vlt. col. 12. versi. sub ista declaratione, de con stit. & in c. cùm olim, colum. 11. versi. primum exemplum, de re indica. Iason in l. si is qui pro emptore, colum. 48. versicu. consuetudo. ff. de vsucap. & consi. 192. exorta est, col. 5. versic. & primò pro eadem parte, lib. 2. Caro. Rui. consi. 15. in hac controuersia, colum. 1. versic. sed tamen præmissis, & versic. sequen. lib. 1. & consi. 106. in quæstione, colum. 3. nume. 6. lib. 3. D. Cos. Guy. in proœmio pragma. sancti. post principium, in verbo, primogenito. Philip. Deci. cō si. 85. cuius superscriptio incipit, de gradibus, colum. penul. versic. postremò. Franc. Curt. Iunior dum citat Ioan. Andr. vbi suprà, consilio centesimoquinquagesimoseptimo, præsupponitur, columna secunda, numero quinto, & Catel. Cot. in memor. incip. primogenitus, versicu. nunquid autem & Marian. Socin Iunior consilio quinquagesimosecundo, memini me fuisse, colum. vltima, versicu. & vltra allegata, lib. 1.

5 Huius sententiæ multæ sunt rationes, ex quibus nonnullas attulisse non inutile visum est: licèt naturalis sit prior natura, tamen est iure posterior: quia naturale & ciuile vinculum, ex quibus constat successio, repeniuntur priùs in legitimè nato, quàm in legitimato. At quoties duo requiruntur ad ius quodpiam consequēdū, is potior est, in cuius persona ea duo priùs repeniuntur: quamuis vnum in alio priùs fuerit, per d. l. quoties. C. de rei vendic. cum simil. vbi cùm duo requiruntur ad trāslationem dominij, videlicet titulus & traditio, neq. enim titulus sufficit, per l. traditionibus. C. de pact. certè is præfertur, in cuius persona vtrunque adimpletum reperitur, licèt titulum posteriorem habeat.

5 Rationes illius opi.

Potior est in quo duo necessaria priùs reperiuntur, licèt unum in illo priùs fuerit.

Idem in pignore. nam si priùs cum vno imperfectè conuenit, deinde cum alio perfectè, demum secuta est perfectio cum primo: præfertur ille medius, per l. Titius. ff. quæ res pignor. obliga. poss. & l. 1. & l. qui balneum, & l. qui potior. in primo responso. ff. qui potior. in pigno. habean. Item sponsalia de futuro, & copula matrimonium absoluunt. Sed si inter ista despōsetur alij de præsenti, anteponitur quod medium est, cap. veniens, de sponsa. & cap. si inter, de eo qui cogno. consang. & capit. primo, de sponsa. duo. Ita similiter in nostro casu is qui priùs vtriusque, scilicet naturæ & iuris robur assecutus est, & ita prior à natura simul & iure cognitus est, ideò præferendus est ei qui posteriùs à iure cognoscitur beneficio legitimationis, licèt naturæ vinculum prior haberet.

6. Ad idem.

7 *Potior est cui ius est quæsitũ ante conditionis euẽtum.*

Secunda ratio, Tum demum successio defertur naturali filio, si is posteà legitimetur, nõ aliàs, nec ante legitimationem. Si ergo ante huiusmodi conditionis implementum, & vt dicunt nostri, ante conditionem purificatam, nascitur alter filius naturalis & legitimus, & sic ad succedendum aptus huic iuri primogenituræ, is debet succedere alio excluso: cùm iam sibi ius quæsitum, per d.c.si pro te, de rescript. lib. 6.

8 *Legitimatio nõ retrotrahitur in præiudicium alterius.*

3. Legitimatio non trahitur retrò in præiudicium alterius, per textum optimum in §.liceat igitur, ibi, & suos de cętero. & iterum ibi, & hoc facto exinde filios. & ibi Angel. not. in Auth. quib. mod. natu. effi. legi. & in §. illud tamen, in fi. ibi, quo facto ex hoc filios. & ibi gl. in verbo, facto, & in verbo, ex hoc, in Authen. quib. mod. nat. effi. sui. & in c. tanta, in verbo, post contractum matrimonium, qui fil. sunt legi. & voluerunt Bar. & omnes in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthu. & ibi concord. per recentiores, quibus adde Bald. consi. 102. incip. est considerandum, col. 2. lib. 4. & omnium elegantiss. Andr. Alcia. li. Paradox. 3. c. 12. qui & hoc putat passim procedere nullo discrimine, an sit in alterius præiudiciũ, necne, cum tex. in d. §. & licèt, palam eo casu loquitur, quo pater legitimam subolem non habebat. Et etiam diximus in nostra repetit. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, nu. 64. sed in dubium.

9 *Nec collatio. Nec restitutio.*

Et id quidem verum est, siue legitimatio sit quædam collatio, per d.c. si pro te, de rescript. lib. 6. siue quædam restitutio, per c. quamuis, eo. tit. li. 6. & per no. in l. vlt. C. de sen. pas. vbi te stitutio quæ fit ad bona, nõ trahitur ad ea, quæ medio tempore fuerunt in alium translata. & est etiam bonus tex. in l. & si fine. §. sed quod Papinianus. ff. de minori. & ibi concord. & Iason latè consi. 139. in causa quæ vertitur super canonica, in col. 2. li. 1. Siue etiam sit quædã confirmatio, per c. si apostolicæ, de præbend. lib. 6. Siue item habeat vim fictionis, & tũc etiam in præiudicium aliorum nõ retrotrahitur, ex sententia Argen. & Paganini, & Vbertini inter cõsil. Bal. consi. 16. in Dei nomine, & c. visis testamento, & c. li. 4. at. no. per Cyn. in l. vlt. C. ad Macedo. De quibus omnibus & aliis si. nos latiùs diximus in nostro tract. Retractuum, ti. 1. §. 1. glo. to. in verbo, *dedans l'an*, nu. 68. est autem generale, & seq.

Nec confirmatio. Nec fictio.

10 *Non retrotrahitur qd hodie icẽpit valere.*

4. Quod hodie incepit valere, nõ retrotrahitur. c. j. de desponsa. impub. li. 6. valet igitur, vt ex nunc, vt nostri loquuntur, per not. in c. non firmatur, de reg. iur. li. 6. & pater in l. obseruate, in fi. ff. de offi. Procon. & in l. quod ab initio. ff. de mil. test. & in §. pe. Insti. eo. & facit l. Tribunus. ff. eo. & l. Titius. ff. quæ res pig. oblig. pos. Igitur huiusmodi legitimatio retro vires suas non extendit, sed iam robur incepit habere à tempore suo. Ergo legitimus ante id tempus ius primogenituræ adeptus, ipsum non perdit per legitimationem naturalis, quam metimur ex suo tempore.

11 *Iniquitas si aliter dicamus.*

5. Quid si aliter teneamus? nonne insurget magna iniquitas aduersus mulierem quæ primo loco nupsit huic viro non nuptura, si is habuisset primogenitum, qui cæteris suis liberis exclusis huiusmodi ius obtineret? ad quod facit tex. in l. vlt. C. de pact. inter emp. & vend. ad fi. dum loquitur de eo qui aliter non erat contractus: & in c. filij, tit. si de feu. contr. sit inter do. & agn. Item magnum illi mulieri imminet periculũ ex huiusmodi primogenito antè nato, qui spe huiusmodi iuris consequendi illam veneno fortè, aut vi interimet, vt patet mattę ipsius in vxorem accipiat.

Et periculũ.

12 *Quid decet inspiciendũ.*

6. Legitimatus ea tantùm habere debet, quę huiusmodi appellationem decent. §. dubitatũ, in fin. in Auth. de incest. nupt. nam qui deceat semper inspiciendum est, c. magnæ, & c. cùm non deceat, de voto. Sed non decet quòd legitimatus plus iuris habeat, quàm legitimus, per tex. in §. si quis ergo, & §. quoniam variè, & §. si quis autem, in Auth. quib. mo. nat. effi. sui. Consequeretur autem plus iuris, quàm legitimus, si in hoc iure primogenitura succederet, quod minimè dicendum est. Ad quam rationem vide omnino quę scribemus infrà, nu. 49. & ego.

13 *Prolis fauor non est amplianda cõtra aliã prolem. Nec dotis contra dotẽ.*

7. Istius legitimi cępit esse hæreditas, quia filius, ergo hęres, ad Gal. quarto, & in l. suis. ff. de lib. & posth. Et primò fuit constitutus in iure succedendi. §. sed sui, Insti. de hære. qual. & dif. Nec est hic fauor prolis ampliandus, contra aliam prolem priùs legitimam. Sicuti nec doti datur fauor, aut priuilegium contra dotem, quin in illis temporis prærogatiua seruetur, per l. 1. circa prin. C. de rei vx. act. & l. vlt. C. qui pot. in pig. hab. vbi fictio stipulationis de dote non habet locum in præiudicium alterius dotis, ne quod legitimè factum fuerat, ob superuenientem euentum vicietur aut perdatur, cõtra regulam, factum legitimè, de reg. iur. lib. 6. cum concor. Nã & alia est etiam regula, quòd id quod nostrum est, sine facto nostro à nobis auelli non potest. l. id quod nostrum. ff. eo. Primogenitus autem nihil fecit ob quod sibi debeat huiusmodi ius deperire. Nec pater ei expressè auferre potest, vt latè diximus sup. q. 21. Ergo nec tacitè contrahendo cum concubinà c. dilecto, de præben. Nec enim potest in illius præiudicium mutare cõsilium, per c. mutare, de reg. iur. lib. 6.

14 *Legitimatio nõ trahitur ad tẽpus conceptionis.*

8. Legitimatio non trahitur ad tempus conceptionis, sed inspicitur tẽpus partus, per tex. in §. tribus, ante fi. in Auth. qui. mo. nat. effi. sui. Ergo multò magis non inspicitur tempus ante conceptionem, per illum text. & in l. nuper, in fi. C. de nat. libe.

9. Ha-

15 Certi modi quibus secũdus locus in primum adducitur.

9. Habemus certos modos quibus in successionibus constitutus in secundo loco, in locũ prioris adducitur, vt in more naturali, quę primo subducto facit locum alteri: & morte ciuili, scilicet deportatione vel damnatione in metallum. l. Gallus. §. quid enim si nepos ff. de libe. & posthu. & l. 1. §. si filius, & seq. vsque ad §. post hos. ff. de suis & legi. cum si. Sed modus legitimationis non reperitur esse de illis modis, nisi quis fortè vellet argumentari de casibus expressis ad legitimationem. quod fieri nõ potest, cùm casus omissus à lege pro omisso habeatur. l. si verò. §. de viro. ff. sol. mat. & ca. dilectus, de tempo. ordi. cum concord. alibi a me latè traditis.

16 Primogenitus non est, nisi & idem sit legitimus

10. Ad hoc vt quis ius primogenituræ obtinear, duo requirũtur, quòd sit primogenitus & legitimus, quod non est in huiusmodi primogenito: quia licet sit prior filius, hũc enim natura genuit, non honestas coniugij. & c. vlt. 32. q. 4. imò etiam spurius filius vocatur in c. tanta, qui fili. sunt legi. Non tamen in iure succedendi prior est, sed is qui prius illa duo natus est, ex quibus ius successionis competit. vt sic ponderetur huiusmodi ius primogenituræ, non natiuitas, per tex. in §. vl. 22. q. 4. vbi dicitur, quod Iacob dicendo se esse primogenitũ non est mentitus. Non enim dicit se esse primo genitum natiuitate, sed iure: & hæc ratio accedit ad primam.

17 Ciuiliter fieri non satis est, nisi & naturaliter fiat.

Quòd si quis cõtendat istũ censendũ esse legitimum à natiuitate, hoc certè non est verum secũdum veritatẽ naturæ, sed secundũ dispositionem legis, vel ciuilitatem. Sed constat quòd illum quem excludunt filij secundum naturã, non excludunt secundum ciuilitatem. l. si ita quis. ff. de leg. 2. & l. fideicommissum. ff. de condi. & demon. vnde non est satis ciuiliter fieri. c. susceptum, de rescrip. li. 6. & facit tex. in l. ex ea parte. §. insulam. ff. de verb. obl. & in l. vlt. C. de his qui veni. ætа. imp.

18 Fictio nõ retrotrahitur, cùm suã naturã mutat.

11. In fictionibus, quæ ad principium suapte natura trahuntur, oportet eandem causam & essentiam perseuerare, alioquin naturã suam mutant, nec iam trahuntur ad initium, vt patet in l. 1. §. videamus. C. de rei vxo. actio. Cùm ergo eo tempore, quo pater habuit primã vxorem & ex ea filium, non potuerit ea concubina esse illius vxor (duas enim vxores simul habere non potuit) certè fictio, quia is debuit censeri legitimus ex sequenti matrimonio, mutat naturam, & ad id tempus non trahitur. Nec enim trahi debet ad tempus, quo sequi potest iuris repugnantia. l. si is qui. ff. de vsucap. & l. 2. C. de inoffic. donatio. & l. donationes. la 1. C. de dona. inter virum & vxo. Nec item trahitur mutata conditione personæ, vel quando res posset viciari. l. si certarum. §. vlt. ff. de testa. mili. & l. in bello. §. codicilli. ff. de capt. & postli. reuer. & l. 1. C. de testa. man. Nec denique cùm

Nec cum se qui potest iuris repugnãtia.

Nec cũ res posset vitiari.

nuptiæ in parte temporis consistere potuerũt & in parte nõ cõsistere. Aliàs enim sequeretur quòd quis partim temporis esset legitimus, siue legitimatus, & partim non, quod esset absurdum. l. cum aliis. C. de cura. fur. & c. per venerabilem, versic. præterea etiam, extrà qui filij sunt legi. cum aliis multis concor. à me congestis in repeti. leg. si vnquam, in verbo. donatione largitus, nume. 232. tertia ratio. C. de reuo. donati.

Nec cùm nuptiæ parte temporis consistere potuerunt, parti non.

19 Nec cũ alterius præiudicio.

12. Fictio omnino locum non habet cum alterius præiudicio, vt patet ex eo quòd actio de dote quę non competit constante matrimonio, facto diuortio competit, reintegrato matrimonio desinit competere. l. si mulier diuerterit. ff. sol. mat. & alus ll. ibi alleg. & id quidẽ ex fictione, quoniam fingitur non diuertisse. l. plerunque. ff. de rit. nup. Sed hoc tantum procedit quando debetur, vel restituenda est soli mulieri, vel ei simul & patri. Secus si extraneo per l. stipulatio de dote. ff. de iure don. & l. in insulam. §. vl. ff. sol. mat. Quasi videlicet in illius præiudicium non procedat illa fictio. Sic & in hoc casu, licèt quo ad parentes & huiusmodi filium naturalẽ possit procedere huiusmodi fictio, vt videlicet censeatur legitimus, non tantum in præiudicium alterius legitimi nati ante huiusmodi matrimonium, iam habenti ius efficax, vt dictum est.

20 Nec in statutis.

13. Eadem fictio non habet locum in statutis, in quibus verba verè ac propriè, non fictè non impropriè accipienda sunt. l. 3. §. hæc verba, & ibi no. ff. de neg. gest. cum si. Legitimatus autem etiam per matrimonium non verè, sed fictè, dicitur legitimus. l. cùm quis, in si. C. de natur. libe. cùm dicit, simili perfruantur fortuna. nullum enim simile idem est, vt no. gl. l. qd Nerua, in verbo, dolum esse. ff. deposi. cum si. Nam & vbi fictio locum habere nõ potest, nec legitimatio quoque quæ fit per matrimonium l. Paulus. ff. de stat. ho. & l. & si cõtra. & ibi Cy. & alij. C. de nup. Si ergo is legitimatus non potest comprehendi à verbis statuti, nec ab eius dispositione potest. l. 1. §. si is qui nauem. ff. de exerci. acti. & l. 4. §. toties, & ibi Bar. & alij. ff. de dã. infect. cum infinitis propè cõcord. à me collectis in repe l. si vnquam. in ver. libertis, nu. 2. & multis seq.

21 Qualitas substantialis superueniẽs nihil operatur, si defuerit tẽpore necessario.

14. Quando qualitas, vel solennitas substantialis requiritur certo aliquo tempore, si eo tẽpore non affuerit, etiam si post superueniat, nihil operatur. l. obligari. §. tutor, & ibi not. ff. de author. tut. & l. matrem. C. de probati. & l. his verbis. §. interdum, & ibi Ang. ff. de hære. insti. & no. à Iac. Bu. & Bar. in l. quid ergo, in princi. ff. de his qui no. in sa. & Cyn. in l. vlt. C. ad S.C. Maced. & Bart. in l. bonorum. ff. rem rat. hab. cum aliis multis si. & concord. à me collectis in Legibus Connubialibus in glos. 4. in verbo, *consentement*. nu. 1. & 2. seq. At qualitas legitimatio-

mationis requiritur tempore natiuitatis, vt dicatur primogenitus legitimus. neque enim primogenitus legitimus est, qui non legitimè gignitur, siue nascitur. Et hæc ratio maximè procedit in dignitatibus & prærogatiuis, in quibus requiritur habilitatem inesse eo tẽpore, quo dignitas, siue prærogatiua defertur. Nã superueniens inefficax est, l. si filius famil. ff. de testa. & l. 1. §. exigit Prætor, & §. seq. & l. pen. §. testamento, ff. de bo. pos. secun. tab. & c. innotuit, & ibi gl. in verbo, coniungatur, Hosti. Io. Andr. & alij. & c. dudum, & c. cum in cunctis, & vbiq; no. de elect.

22 *Pactum infectum lege fieri non potest, nec contrà.*

15. Lex ipsa facere non potest, vt factum infectum fiat: nec è diuerso infectum, factum. l. in bello. §. factæ. ff. de capti. & postli. reuer. cuius authoritate Bald. in c. contingit, col. 2, ver. dicunt Doc. de dolo & contu. dicit nunquam procedere fictionem quò ad veritatem inducẽdam: neque. n. autoritatẽ legum posse tollere naturalem veritatem. Ex quo etiam nec pactũ,

Nec pacto.

nec contractus factum quoque tollere potest. l. verum. ff. de regu. iur. quod enim factum est, infectum manere impossibile est, vt scribitur in §. 1. versi. quæ igitur, in Auth. de æqua. dot. & apud Platonem lib. 11. de legib. Pholycidẽ apud Aristotelem lib. Ethicorum 6. c. 2. Plautum in Aulularia, & Terentium in Phormione, cum alijs multis à me collectis in tractatu Constituti. quem mox in lucem edemus, in 7. limitati. Ex quo illud consequens est, vt lex ipsa aut matrimonium postea contractum non possit facere, vt hic non fuerit illegitimè genitus vel natus. Præsertim quod quæ naturaliter contrahuntur, tolli aut immutari nõ possunt: cum continuo suo subiecto inhæreant. l. ius agnationis, ff. de pact. & §. sed naturalia, Inst. de iure natur. gen. & ciuil. & §. vlt. Insti. de legiti. agna. succes.

23 *Fictioni non est locus, nisi extremis habilibus.*

16. Antequam sit locus fictioni translatiuę vt scilicet quis dicatur retro talis, necesse est extrema esse habilia. l. huic scripturæ. ff. ad leg. Acqui. Bart. in l. si is qui pro emptore, colum. 3. versi. 3. contra istud. ff. de vsucap. & d. l. bonorum. ff. rem rat. hab. cum si. Hic autem extremum à quo non est habile, cùm reperiatur aliquis iam primogenitus, & idem legitimus, qui hunc legitimatum in ea qualitate legitimitatis præcedit.

24 *Qui contrà tenuerunt legitimatum per matrimonium præferri.*

FVARVNT tamen & alij magnæ autoritatis viri, qui contrariam partem tenuerunt, videlicet huiusmodi primogenitum naturalem, legitimatum per matrimonium præferri legitimo ante legitimationem nato (adeò nihil in iure nostro est sine cõtrouersia) videlicet Gui. Aemer. in sua disputatione in eam rem nuncupatim facta, inci. cùm Rex Anglicus, quem retulit Ioan. And. in c. sine culpa, vbi & hoc dicit tenuisse alios duos Doc. solennes, & summæ scientiæ, ob quod dicit se tremulum propter autoritatem illorum contrariam partẽ sequi. Sed & hanc partem tenuerunt Richar. Mal. in sua disputatione incip. in quibusdam prouinciis, vt illum retulit Albe. in d. l. cùm quis. C. de natu. libe. Tenuit item & Collecta, in d. c. tanta, col. 1. & 2. qui filij sunt leg. Bar. sibi contrarius, in §. tribus, versi. quærit hic Iaco. in Authent. qui. mo. nat effi. sui. & Saly. in l. quoties, col. 5. versi. quærit Iac. Bel. C. de rei vend. & Pau. Cast. in d. l. Gallus. §. & quid si tantum, col. pe. versic. ex istis patet. & ibi quoq; Fran. Are. sibi contrarius col. antepe. ff. de libe. & posthu. Flori. in l. in delictis. §. si extraneus, col. 2. versi. item facit iste tex. ff. de noxa. & in sua disputatione, cuius est initium, Baro quidam de nobili stirpe progenitus, in 2. dubio, & Ant. Rosel. in tract. legitimationum lib. 1. col. 15. vers. vltimo est videndum. Fely. in c. prudentiam, col. 3, ver. primogenitus, de offi. deleg. & D. Boer. dec. 159. donatio iuris, in fi. Et in hanc partem clanculum inclinasse videtur Panor. con. 84. videtur primò dictam donationem, in fi. iuncto eo quod dixerat col. 2. ver. 4. principaliter, li. 1. & And. Alcia. li. 3. de verb. sign. in 2. axiomate. Sed & sunt qui in hanc partem trahunt Card. Alex. in c. per venerabilem. §. quod autem, loco suprà allegato in contraria parte.

25 *Rationes huius opi.*

Nec suæ huic parti rationes desunt & argumenta, ex quibus aliqua & ea quidẽ præcipua huc quoque substituemus, vt sit legentibus liberum hinc & inde omnibus collectis discernere, vtra pars sit verior. Prima, Is dicitur primogenitus, qui nullum habet ante se. c. Ioseph de verb. sign. & latè suprà diximus in 3. q. Sed iste reperitur primo natus, naturaliter, & etiã legitimus eo tempore, quo defertur hereditas, ita vt cessante cõsuetudine hauddubiè cum reliquis succedat, vt in §. dubitatum, in Auth. de incæ. nup. & in authen. item si quis. C. de natu. libe. & c. tanta, iam suprà sæpius alleg. cum si. Et idem ius est de toto, quod de parte. l. quæ de tota. ff. de rei vend. & c. pastoralis. §. 1. de offi. deleg. cum si.

Hic legitimatus cum cæteris succedit.

26 *Et excludit agnatos remotiores.*

2. Iste ita legitimatus de iure communi excludit agnatos remotiores, qui aliàs sine huiusmodi legitimatione erãt successuri, per tex. in §. si quis autem defunctus, in Authent. qui. mod. nat. effi. sui. & c. 1. qui filij sunt legi. Ergo & etiam ex consuetudine huiusmodi ius primogenito deferente, debet excludere secundo genitum, qui etiam aliàs erat successurus.

27 *Proximitas attenditur secundum tempus mortis.*

3. Quemadmodum de iure ex gradibus diuersis succedit proximior. l. consanguineos. §. 2. ff. de suis & legi. cum si. ita & hic de consuetudine in personis eiusdem gradus succedit primogenitus. Sed ita est quod vt sciatur quis sit proximior, inspiciendum est tempus mortis, vel posterius, non alterius, per d. l. post consanguineos. §. proximum. ff. de suis & legi. & l. 1. ff. vnde legi. & §. proximus, Instit. de legi. ag. succes.

Et capacitas.

succes.& §.qnineriam,titu.episcop.vel ab.cum si. Sicuti & cum aliàs quæritur de capacitate, vel incapacitate prohibiti capere. l. in fraudé. §.1.ff.de his qui,vt indig.& l. non intelligitur. §.quádo autem.ff.de iure fisci. Nec enim prius debet de cuiusque conditione quæri,quam hę reditas vel legatū ad eum pertineat.l.non oportet.ff.de lega.2.& l.interuenit, quæ est pe.ff.de leg. præst. Et si aliter dicamus, id est, tempus natiuitatis filij non mortis patris esse inspiciédum,confestim illud absurdum sequitur, vt si pater triū filiorum moriatur, mortuo iam primogenito, non haberet hæredem regni,cū inspecto tempore natiuitatis neuter superstitum filiorum fit primogenitus.

28 *Qualitas adiūcta verbo, intelligitur secundū tempus verbi.*

4. Qualitas adiecta verbo recipit interpretationem secundum tempus ipsius verbi. d.l, in delictis.§.si extraneus,& ibi omnes.ff.de noxa. & l.Titius,& ibi Barto.& Bald.ff.de milita.testa.Ideò cùm dicitur,quòd primogenitus succedit, debet intelligi de eo qui est primogenitus tempore successionis, præsertim cùm ante mortem patris nullum ius sit quæsitum alteri, cum viuens non habeat hæredem.

29 *Amissa per peccatū, restituta per gratiam plenissimè restituuntur.*

5.ista legitimatio reducit ad statum primū contrahentes & eorum liberos, per tex.in d.c. tanta, & voluit Hosti.in summa eiusdem tit.§. qualiter,& à quo.Fit enim per principem principum, videlicet Deum, propter pœnitétiam, conuersionem quæ ad eum fit, per huiusmodi sequens matrimonium: & ideo latius operari debet,per ea quæ not. ipse Host. in c. ex transmissa, de renun. Nam cùm agimus de amissis per peccatum, restituendis per gratiam, debet restitutio plenissimè intelligi, quia Deus opus imperfectum non nouit.c.maiores, de Bapt.sicut legitur de Maria sorore Aaron quæ prophetiæ donum,quod amiserat per peccatū, recuperauit per gratiam, vt legitur in §.è contrario. 50.di.facit c.quia tua,& c.domino sancto, eadem di.& §.ex his,de pœni.di.j.

30 *Iniustè spoliatus restituitur ad omnem modū, causam & locum.*

6. Iniuriosè & vitiosè spoliatus restituitur ad omnem modum & causam,cap.Pisanis,de resti.spolia.& ad locum eundem.l.2.in princi. versi.restitutus.ff. de Decuri.& cap.in primis. 2.quæst.1.& c.nullus.2.quæst.2. & ca.quanto. 2.q.5.& c.reintegranda.3.q.1. & c. hoc quippe.3.q.6.& c. conquerente.de resti. spoli.& c. ad petitionem,de accusa.cum si.Propterea nō obstat d.c.quanuis,de rescrip. lib.6. quia non loquitur de iniuriosa spoliatione, qualis hic est cum extra bonum matrimonij proles generatur, vt probatur in c.nasci,56.di.& in c.innotuit,ibi,præripuit quasi furtim, extra de elect. Et quia etiam in d.c.quanuis,ius erat expresè acquisitum impetranti. Sed hic ante legitimationem nullum ius quęsitum est legitimis,sed solum spes quædam succedendi, quæ non tanti est, vt ius quæsitum esse dicatur, cùm multa interuenire possunt, ne filius hæreditatem accipiat,ar.l.naturalem.§.1.ff.de acqui. rerum do.& c.de his,in fine,extrà de sepul.& pulchrè voluit Bar.in l.sciendum,in prin.ante si.ff. qui satisda.cog.Ideoque, vt ille subdit, ista spes successionis non debet attendi, per l.post emancipationem.ff.de adi.lega. & aliquid diximus suprà in præced.q.num. 13.huc quoque spectat, & dicemus plenius in 40.q.

31 *Institutio filij spurij cōualescit per legitimationem.*

Et propterea Bal.in l. certum. C. vnde legit. Angel.& Imo.in l.si alienum.§. in extraneis.ff. de hære.instit.dicunt quòd si pater instituit filium spurium, & posteà facit eum legitimari viuente ipso patre, institutio recōualescit.nam retrotrahitur legitimatio, cùm viuente testatore nullus habeat ius formatum in hæreditate. l.qui superstitis.ff.de acqui.hære.& l.j.§. si impuberi.ff.de colla.bo. Ex quo satis patet huius modi spem non esse considerandam.

32 *Absurdum.*

Et id quidem perspicuū videri potest. Alioquin enim sequeretur,quòd ex quo quis natus est suo patri, & ideò spem habet succedendi in totum,natiuitas filiorum sequentium,aut etiā legitimatio sequens nihil illi obesset, quin in totum succederet,quod tamē falsum est: quia id ita intelligitur, nisi & alij nascantur etiam naturales qui legitimentur, per tex.suprà allegatos.Et propterea etiam in nostro casu spes succedédi in iure primogenituræ acquisita primogenito,ex primo matrimonio, debet intelligi, nisi antè nati ex concubina legitimentur per subsequens matrimonium, vt no.in c.quēadmodum,de iureiur.Imò verò ante natiuitatem illius primogeniti ex primo matrimonio fuit etiam spes acquisita naturali nato ex concubina,succedendi patri naturali, vt no. Host. in summa,tit.de succes.ab intest.§.circa successionem,ver.quid de naturalibus:saltem in quota,per no.in c.nisi,de renun.

33 *Ius in spe quæsitū non impedit retrotractionem.*

Et quod aliàs ius in spe quæsitum non impediat retrotractationem,satis probat tex.in l. 1.§.qui mortis.ff.ad S C.Treb. vbi si is qui mortis tépore ciuis Romanus erat,ante aditā hæreditatē in seruitutem deducatur, legitima hæreditas ei non deseritur, nec si postea liber factus sit nisi beneficio principis fuerit restitutus. Et tamen eo seruo pœnæ effecto interim erat alteri scilicet sequenti proximiori ius quæsitum. Et id quoque probat.l.1.§.vl.ff.de bo.pos. con. tabu.iunctis iis quæ no.gl.in l. Gallus.§. & qd si tantùm.ff.de libe.& posthu.ex quibus intelliges quòd licèt habens primum locum eū perdat,quia fortè deportatus est, & sic secundus sit in spe iuris futuris,quam vocant, ille tamē postea restitutus, qui primus erat, recuperat locum suum.

34 *Legitimatio retrotrahitur.*

Confirmatur,quia ex aliorum sententia legitimatio,quicquid dictum sit in priore parte retrotrahitur ad tempus natiuitatis, quia legitimatio est restitutio natalium, quæ fingit medio tempore non fuisse spurium,dicta l.vlti. ff. de

denata.test. per quā ita tenet Bar. in l.2.ī prin. co.2.ver.itē talis legitimatio, & ibi quoq; Ale. col.4.ver.successiuè, & recentiores. ff.de vulg. & pupil. Angel.in l.his verbis.§.interdum, ver si.& idem dicam.ff.de hære.instit.Pet. Anca.cō sil.225. videtur prima facie dicendum, col.2. versi.his non obst.Raph.Co.in l.filio quem pa ter,in prin.ff.de libe. & posth. Iason post alios multos in d.l.Gallus.§.& quid si tantū, in prio re lec.col.15.versi. circa primum vtrum legiti matio.& in 2.lec.col.10.ver. prima conclusio. ff.de liber.& posthu. & consil.127. dubitatur in occurrenti casu, col.7.versi. & quod legitimatio, lib.4. ex quibus intelligere potes istud hauddubiè procedere, cùm aliis nondum est quæsitum ius aliquod formatum, vt nostri loquuntur, & incommutabile, & cuiusmodi est hæreditas, vt diximus in præcedenti versi.

35 Retrotractionem solum in iudiciis, maleficiis, & contractibus, sed in aliis. Collatio iuris postliminij cum legitimatione.

7. Aliquid retrotrahi procedit nō solùm in iudiciis,& maleficiis, & in contractibus, vt in concord,quæ traduntur in l.vlti.C. ad Maced. & in c. ratihabitionem, de regul.iur.lib.6. Sed & in aliis quoque. Nam videmus quòd retro dicitur in ciuitate fuisse, qui ab hostibus adue nit.l. retro.ff. de capti. cui quidē iuri postlimi nij nihil adeò simile est ac huiusmodi ius legiti mationis. Nā sicut postliminiū eum à quo seruitutem amonet, facit esse eius conditionis,ac si nunquam in ea seruitute fuisset. l. postliminium.ff.eo.& c.prima actione 16. quæst.3. Sic & legitimatio istum perinde facit haberi, ac si nunquam fuisset illegitimus.l.si quis filio.§.penul.ff. de iniu. test. Et sicut per postliminium reuersus excludit secundogenitus & remotiores,per d.l. si quis filio.§. sed & si pater, & l.si necem.§.si deportatus.ff.de bo.liber.& l.qui ex liberis.§.1.ff.de bo.pos. se.tab. ita & per legitimationem,vt iam diximus.

36 Non pōt esse quis filius naturalis tātum & naturalis & legitimus.

8. Si legitimatio retro non trahatur, illud continuo sequetur, legitimatum aliquando fuisse naturalem tantum, aliquando quoq; naturalem & legitimum, quod esset monstrum, vt no.in c.cum inhibitio,de clande.despon.cū aliis multis concord. a me traditis in repe. l.si vnquam,in verbo,donatione largitus, n. 232. tertia ratio.C.de reuo.donati. Et sic etiam censeretur eadem res duplici iure, imò & contrario contra.l. 1.ff.de rerum permu.& l.vlt.C.de codicil.& c.cum in tua,de deci.& c. cognouimus.12. quæst. 2.cum his quæ diximus suprà nu.17.vndecimo in fictionibus.

37 Legitimati per matrimonium promoueri ad sacros ordines.

9.Legitimati per matrimonium possunt ad sacros ordines promoueri. d.c. tanta, qui filij sunt legi. & ad dignitates ecclesiasticas eligi, vt no.glo.& Doc.in d.c.innotuit,de elec. Ergo & primogenituram assequi. Tum quia quod in spiritualibus conceditur, multò magis & in tēporalibus concessum videtur.c. per venerabilem, in prin.qui filij sunt legit. & ca.solitæ, de maio.& obed.& c.duo sunt.96. di. Tum quia primogenitura est etiam veluti quædam dignitas,vt no.glo.in c.quam periculosum.6.quæst. j.& alibi latè diximus.

Primogenitura est quædā dignitas.

38 Beneficiū legitimationis per matrimo. latissimè interpretandum.

10. Hoc est beneficium sacramenti matrimonij,& Iuris Ciuilis & Canonici , vt scilicet naturales filij per matrimonium sequens, cui occasionem dederunt,legitimentur. l.cū quis. C.de natura.libe.& d.c. tāta, qui filij sunt legi, cum si.Ergo id latissimè interpretandum.l. beneficium.ff.de Constit. prin. & c. cum dilecti, de dona.& cap.olim,de verbo. signi.cum si.

39 Legitimatus nihil à legitimis differre.

11. Videtur de hoc esse tex. apertissimus in §.reliqui,in Authen.quib.mo.nat. effi.sui, ibi, semel eos efficientes legitimos damus habere etiam successiones illas,quas habent hi qui ab initio legitimi sunt,& rursum in §.illud, versi. si quis ergo, in fi.ibi, nihil à legitimis filiis differentes, eo. titu. cum aliis multis similibus à me collectis in rep.l.si vnquam, in verbo, susceperit liberos,nu.70.horum omnium. C.de reuo.dou. vbi etiam annotaui vim illius dictionis vniuersalis,nihil,vt ibi videre poteris.

40 Matrimonium sequēs minuit legitimam filiorū primi matrimo.

12. Per sequens matrimonium potest diminui ius legitimæ filiorum legitimorum præcedentium, licèt aliàs pater non possit filiis in legitima præiudicare, tex.est in §.generaliter, in d.Auth.quib.mo.nat.effi.sui.& melius in §. vl. in Auth.de tri.& semis.Ex quo apertè patet, q pater contrahendo matrimonium potest deteriorem facere eorum conditionem,quibus aliter disponendo non poterat, vt de iure primogenituræ etiam diximus.

41 Inducta ad augmentum sequēs non operantur diminutionem.

13. Inducta ad augumentum, non debent diminutionem operari,nec è diuerso.l.si à milite.§.1.ff.de testa.mili. & l.si Ruffinus. C.eod. titu. & l.legata inutiliter. ff. de lega.1.& l.3.ff. de adi.lega.& l.cum tale.ff. de condi.& demō. cum si.Statutum autem præferens primogenitum,inductum est ad augendam successionem primogeniti,vt per se patet. At eam diminueret,si hūc legitimatum non comprehenderet , vt qui hauddubiè cum aliis legitimis recipia tur ad successionem.d.§.reliqui, in Auth. qui. mod. natur. effi.sui.& diximus suprà in 1.ratione huius partis.

42 Legitimatus à principe nulla illegitimitatis macula aspergitur.

14. Legitimatio quæ fit per matrimonium non minoris est potentiæ, quàm quæ fit per rescriptum, vt patebit ex multis quæ dicam inferius.Legitimatus aūt à principe perinde cēsetur, ac si medio tēpore fuisset nulla illegitimitatis macula aspersus.l.2.& l. vl.ff.de nat. restit. & l.imperialis. C.de nupt. Ergo haberi debet, ac si omni tempore fuisset legitimus. Ad quod etiam bene facit quod scribit Bart. in l.si is qui pro emptore, in 3.quæst.prin.ff.de vsucap. Præsertim cùm priuilegium æquipolleat naturæ, vt per Io. And.in c. vlt.de consuet. lib.6. in nouel.& Bal.in l.siue possidetis.C.de probat. Ergo idem & in legitimato à matrimonio. Sed hæc ratio dependet ex iis quæ posteà dicemus.

15.Con

43 *Succedendi ius competit legitimato.*

15. Cootinuò quàm naturalis legitimatus est, ei competit ius succedendi, quod primum & principale est ius primogenituræ, vt latè ostẽdemus infrà quæst. seq. Vnde & illud quoq; cõsequens est, vt qualitas & ius ipsum primogenituræ, quod ad ius succedendi se habet vt an nexum, ac accessorium, sequatur naturam sui principalis. l. cum principalis. ff. de regu. iur. & c. accessorium, eo. ti. li. 6. & vtrobique concor. vt proinde effectus habilis ad succedendum quod principale est, sit & habilis ab obtinendum ius primogenituræ alterius iuris consectaneum.

44 *Authoris sententia.*

Tu tamen tene priorem partem, vt quæ numero & autoritate (quod iam diximus) & ratione vincit. Nam quod ad rationes secondæ partis pertinet, satis iis potest responderi ex rationibus primæ partis, quibus ostẽsum est legitimationẽ non retrotrahi in præiudicium alterios, cui ius iam est quæsitum. Nec satis hoic rationi facit, quod dictum est, nullum hic esse ius quæsitum, nisi spe quadam minimè considerabili. Nã licèt aliàs spe successionis fortassis nõ esse tanti, vt ius quæsitum esse videri debeat. Id tamen minimè procedit in iure primogenituræ, quod adeo primogenito, etiam viuẽte patre competit, vt non possit pater aliter in eius præiudicium disponere, sicuti latè suprà disseruimus in 21. quæst. & dicemus etiam in 40. quæst. in multis locis.

45 *Responsio ad contraria.*

Et ex hoc tolluntur fermè omnes rationes adductæ pro 2. parte. Quanquam & illis sigillatim potest responderi ex longè lateq; in eam tem tractatis à Io. And. in d. regola, sine culpa, & Alberi. in d. l. cum quis. C. de natura. libe. ad quos studiosos relego. Neque enim mihi consilium est (quod alibi sæpe porestati sumus) neque etiam possem, si velim, omnia huc transcribere: sed satis est loca demõstrasse, quæ omnes adire possunt, si non ex bis quæ hic comperient, illorum ingenio & stomacho satisfactum fuerit.

46 *Ad idem.*

Illud tamen vnum dixerim, iura quæ suprà addoximus ad probãdum ius in spe alteri quæsitum non impedire restitutionem ad priorem locum amissum ob deportationem vel seruitutem, loqui de restitutione iuris & loci, qui competebat ab initio, ante spẽ alteri quæsitã: hic verò de noua collatione iuris, quod nondum is cui confertur habuerat: legitimitatem dico, quæ ante legitimationem legitimati oun quam fuerat, quod longè abest.

47 *Consuetudo tamẽ hac in re seruanda.*

Hanc tamen primam partem præferentem legitimum legitimato post ipsius natiuitatem intellige, oisi consuetudo regionis aliter haberet, vt expressè voluit Io. An. in d. c. fine culpa, ad fi. de regu. iur. li. 6. In Merc. Nicol. Perusi. in d. tract. de succes. ab inte. in prima parte in 6. specie filiorum. & Anto. Rosel. in tract. legitimat. li. j. col. 50. vet. his igitur decisis, per text. in l. de quib. & l. si de itetpretatione. ff. de legi. Et hoc quoque voluit Cardi. Alex. in d. ca. per venerabilem. §. quod autem, col. 21. versicu. sed dubium posset esse, & paulò antè, qui filii sunt legi.

48 *Quid si primogenitus naturalis legitimetur per matrimonium ante natiuitatem secundogeniti.*

Igitur præfertur secundogenitus legitimus primogenito naturali legitimato post natiuitatem ipsius primogeniti, nisi aliter consuetudo haberet. Quod si primogenitus naturalis legitimetur per matrimonium ante natiuitatẽ secundogeniti, vt fit cùm post susceptum ex cõcubina filium pater nullo matrimonio intermedio, vxorem ducit eam cõcubinam, ex qua & alium filiom suscipit, ille qui prior natus est naturalis, & prior legitimus factus est per huiusmodi matrimonium, certè omnium sententia alteri præfertur. & id quidẽ optimo iure, tũ quia hic naturalis iam est legitimatus ante natiuitatem alterius legitimi, & sic habet vtrunque vinculum & ciuile & naturale ante illũ. Tum quia hic prior filius causa est, quare pater cõcubinam ex qua natus erat, duxit in vxorem, & ex ea alios filios suscepit. Qui ob id gratias agere debent illi filio priori, cuius beneficio ipsi legitimi nati sunt, vt dicit tex. in l. cum quis. & l. nuper. C. de natura. libe. & §. vltim. in Auth. qui. mo. na. effi. legi. & §. tribus, in Auth. qui. mo. nat. effi. sui. & diximus supra nu. 57. incip. 10. hoc est beneficium. Et ita in hac specie oon obscurè voluit Angel. Are. in §. vlt. in fi. Inst. de ouptiis.

Naturalis filius causam dat susceptioni matrimonij.

49 *Quid in legitimato per principem.*

Sed id in legitimato per principem non adeò certum est, cùm in ea cesset posterior causa quam diximus. Et quoniam ius primogenituræ non sit eiusmodi, quod pendeat à libera patris dispositione, vt diximus, sed ex statuto vel consuetudine, velit, nolit pater, defertur liberis primogenitis: aut illis non extantibus, consanguineis proximioribus: & ipsis quidẽ primogenitis, quo casu nihil prodest legitimatio per rescriptum, vt voluerunt Imo. & Dom. loquentes in regno, in ca. grandi, de sup. negl. præla. lib. 6. quos sequitur Alex. in d. l. Gallus. §. & quid si tantum, col penol. & ibi Iason in j. lec. col. 18. versi. primò limita, & in 2. lec. col. 14. versi. limita istam conclusionem. & Carol. Rui. in repe. col. pen. ff. de libe. & posth. & idẽ Alex. consil. 25. circa primum dubium, col. 3. versi. ad prædictorum confirmationem, lib. 1. vbi hoc dicit sing. & con. 67. consideratis his, col. 4. versi. iouatur ista conclusio, eo. li. 1. vbi & hoc dicit sing. & consil. 94. quod est eiusdem initij col. penul. versi. septimò confirmo, eod. lib. 1. vbi hoc dicit no. & Philip. Deci. qui hoc generaliter intelligit de omni iure primogenituræ, consi. 85. cuius tit. iocipit de gradibus, col. penult. versi. postremò prædicta legitimatio, vbi & hoc quoque repetat not. Et ante illum Frau. Are. in d. l. Gallus. §. si eius, col. vlt. ff. de libe. & posthu. vbi dicit quod primogenitus

tus legitimatus non capit ius primogenituræ.

50 *Legitimati plus consequi non possunt, legitimo minimum habente.*

Et ego huic sententiæ subscribo, motus primò ex tex. no. & in c. quoniam variæ, in Auth. quib. mo. natu. effi. sui, vbi scribitur ad verbū, quòd legitimatus nihil dissimilis est legitimis ita tamen vt non amplius habeat vno horum, qui ab initio legitimi sunt. & inter omnes minus habente. Nam verba Constitutionis Græcæ hæc sunt, οὐδὲ ἀπεικὼς τῶν γνησίων, οὔτω μέντοι ὥστε μὴ πλέον ἔχειν τῶν ἐξ ἀρχῆς γνησίων ἑνὸς τοῦ τὸ πάντων ἐλαχιστον ἔχοντος, quæ sic clariùs Haloander interpretatus est, In nullo dissimilis legitimis, sed ita, ne quid amplius habeat, quàm vnus aliquis ex verè, & iam inde ab initio legitimis, qui omnium minimam partem habet. Quem tex. ad id dicit no. Bal. con. 206. casus talis est quidam A. habebat, col. vl. lib. 3. & Soci. con. sil. 246. eleganter, col. penult. versi. præterea dicta clausula, li. 2. & Iaf. cōs. 68. dicta legitimatio, col. 1. versi. sexto facit, & aureum. Ro. in l. necessariis. ff. de acqui. hære. vbi dicit illum didicisse à Catalano quodam singulari & mirabili viro sibi incognito, dum fortè cū eo peregre proficisceretur. Sed & illum quoq; aureum dicit Fran. Cur. Senior cons. 16. clarus vir, col. 4. Sing. autem illum dicit Bal. in c. per tuas, de maior. & obed. & Ange. in eo ipso § & Iason in l. j. col. 11. versi. item attende, C. quan. non peten. part. & Fran. Cre. no. 51. filius, vbi tamen dubitat de ratione illius, quia hoc modo inquit, legitimatus erit deterioris conditionis quàm extraneus. Sed Catel. Cota memor. inci. legitimatus per oblationem, dicit nihil esse qd dubitaret, quia cum imperator cōcesserit hoc priuilegium legitimatis. vt succederent cum legitimis: voluit tamen frenum, adhibere, ne nimia patris affectio, quæ ostenditur ex filij legitimatione, in hoc nimiū euagari posset, in maximum legitimorum præiudicium: quæ ratio cessat in extraneo, quia lex non præsumit patrem cū propriis filiis anteponere. Pro qua ratione vide omnino quæ scripsi in nostris cōmentariis consuetudinum Pictauicarum, tit. *de donations*. §. 3. vbi reddidi rationem quare cōsuetudo eius gentis magis permittat donare extraneo, quàm suo hæredi. Et vt redeamus, licèt ille tex. pro sing ab illis, vt dixim', citetur: est tamen illi omnino similis, in l. commoniū. §. vlti. in fin. C. de natura. liber. qui à paucis in hoc fuit annotatus. At si iste legitimatus haberet ius primogenituræ, plus haberet quàm cæteri liberi, quod fieri non potest.

51 *Siue hi sint legitimati per oblationem curiæ, siue per rescriptum.*

Et quanuis illi tex. loquantur expressim de legitimato per oblationem curiæ, ne quis id causetur: tamē & procedit in aliis legitimationibus, præterquam ex matrimonio sequente, vt dicit Angel. in priori loco. & voluit etiam in §. tribus, eo. tit. dum illum text. loquentem in legitimato per rescriptum intelligit, iuxta per eum dicta, in d. §. & quoniam. & sequitur & commendat Philip. Deci. consi. 393. consului superioribus diebus, co. j. ver. sed ad hoc respondetur. Nec id quidem iniuria. nam legitimatio quæ fit per oblationem curiæ, fauorabilior atque potentior est, quam quę per rescriptum. quod & hinc patet, quòd ista nō potest fieri existentibus filiis naturalibus, & legitimis, per tex. in §. illud, & §. generaliter, in Authen. quib. mo. nat. effi. sui. illa fieri potest, per tex. in d. l. commnnium. §. vlt. & d. §. & quoniā variæ: & voluit Bar. & Salyc. in Authē. item si quis. C. de nat. libe. Imo. & Pau. Cast. in l. ex facto. in prin. ff. de vulga. & pupil. Alex. in l. necessariis, col. vlt. ff. de acqui. hæred. Maria. Soc. iunior consi. 142. viso puncto cum aliis, col. 5. num. 33. lib. 1. Et facit quod scribitur in §. vlt. in Authen. de nupt. quòd hæc legitimatio curiæ ęquiparatur legitimationi sequentis matrimonij, quæ omnium est fauorabilissima. Quanquam scio quibusdam aliis hanc legitimationem, quæ fit per oblationem, videri debiliorē ea, quę fit per rescriptum, vt videre licet ex Bar. in l. commnnium. C. de natur. liber. & Ang. in §. & quoniam, per eum tex. in Authen. qui. mo. natur. effi. sui. Fran. Are. in l. gallus. §. & quid si tantum, col. 15. versi. circa quartum. ff. de libe. & posth. & Maria. Soci. iuniore, in d. con. 142. nu. 39. & 40. lib. j.

52 *Legitimati per rescriptum no repellunt feminas ex statuto.*

Sed redeundo ad illum text. & quoniam variæ, per illum dicit Bal. in d. ca. per tuas, de maio. & obed. quòd si ex statuto masculi repellūt fœminas à successione, aut earum legitimam minuunt, legitimati per rescriptum id minimè faciūt. & idem Bal. in aliis locis, & alij plurimi, quos tibi congessi in repe. d. l. si vnquā, in verbo, suscepertt liberos, nu. 98. & quanuis multi, vt hinc possis intelligere hanc esse communem op. vti etiam dicit Philip. Dec. consil. 275. in causa quæ Lucæ agitatur, in addu. illius consi. col. pe. versi. superest tertium. Sunt enim nonnulli qui tenent legitimatum ex eo statuto repellere fœminas, quos etiam tibi collegi in d. repe. l. si vnquam, in d. verbo, susceperit liberos, nu. 80. hinc quoq; fit, Sed vel plurimi illorum, vel simpliciter loquuntur de legitimato, vel etiam loquuntur de legitimato per matrimonium, de quo minimè dubium est. Nam & aliàs huiusmodi legitimatio est fauorabilior, plusque habet ponderis, vt etiam diximus in dicta repe. l. si vnquam, in eadem glos. nu. 71. si hanc op.

53 *Legitimatio quæ fit ex matrimonio non reuocatur per natiuitate filiorum licet de aliis dubitetur.*

Et ex eo satis patet, quòd cùm plurimi teneant huiusmodi legitimationem per rescriptum factam reuocari per natiuitatem liberorum legitimorum, quos & ego quoque cumulaui in d. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, nu. 226. verùm Dy. & seq. Minimè tamē dubium est eam, quę fit per matrimoniū, nō aboleri, vt dicit Bal. in l. cùm quis. C. de natur. libe. Cùm ibi sit tex. sic legitimatos succedere

cum

cum legitimis posteà natis, de quo etiam diximus in d.glo.nu.223.quæro 16.vtrum reuocetur.Sed siue illa op.quæ dicit legitimationem ex rescripto reuocari per natiuitatem legitimorum,siue contraria verior sit:nam & hæc multos habere assertores, vt etiam diximus in eadem gl nu.229.sunt tamen maiori.Certè non aduersatur illi op.quæ dicit, legitimatum per rescriptum etiam ante natiuitatem legitimorum non succedere in iure primogenituræ ante ipsos legitimos. Nam si primum, hauddubiè talis legitimatus non succedet in primogenitura,vt cuius legitimatio reuocata est:si secũdum,& adhuc non poterit succedere in eo iure, cùm plus non possit accipere ex hæreditate, quàm qui ex ea minimam partem capit, vt diximus.

54 Legitimatio principis nõ tantum habet virium quàm legisimatio matrimonij.

Legitimatus à pricipe nõ succedit in feudo.

Legitimatus per matrimonium succedit.

Porrò ex aliis multis liquidò apparet,legitimationem à principe factam non tantùm habere roboris & virium, quãtùm quæ fit ex matrimonio: vt non mirum videri debeat, legitimatum ex matrimonio succedere in primogenitura, postpositis his qui post huiusmodi legitimationem nati sunt: non etiam legitimatos per rescriptum. Nam legitimatus à principe non succedit in feudo,c.naturales,tit. si de feud.contro.fue.inter do.& ag. At legitimati per matrimonium, succedunt, And. Iser.Iac. Bel.Bal.Marti.Laud. Iac. Alua. non semel, & Cardi. Alex. & nouissimè Matth. Afflic. in 5. not.col.1.in d.c.naturales, per text. in §.dubitatum,in Anthen.de incœ. nupt. & hoc voluit Iac.Bel.& etiam per tex. in c. tanta, vbi & hoc voluit Panor.col.2.qui filii sunt legit. Io. And. in c.lator,col.2. versi.dicit autem,& ibi Anto. Cardi.Flo.& Pet.Anc.eo.tit. Alberi. in rub.C. de natur.liber.col.1.versi. sed nunquid legitimatus.Calderi.sub rub.de feu.consil.5. an naturales. Bal.in c.quæ in ecclesiarum, col. pen. versi.dubitatur vtrum natvralis,de constit. & consi.129.ad euidentiam.in prin.li.3. vbi hãc dicit esse communem op.Panor.in c.innotuit, col.penult.versi.& ex prædictis.Marti.Laud.in c.1.circa medium,tit.de leg.Cor.Nicol.Perus. in tract.succes.ab intes.in 6.specie filiorum,colum. 5. Alexand. qui id quoque dicit communiter teneri,in l.ex facto.§.si quis rogatus, le j. col.9.versi. quid autem in contractibus. ff. ad S.C.Trebel.Soci.consi.3.in causa domini, co. 5.versi. prætereà in casu nostro, lib.3. Philip. Deci. consil. 155. cuius superscriptio incipit, an natus ex muliere, col.2. licèt de eo dubitet Bal. consi.367.quidam tres hæredes, col.j.li. 5.& contrarium teneat Angel. consil. 19. Titius,col.vlt. versi. item non ob.dictum.& Ro. vt à quibusdam citatur,licèt in meo codice nõ reperi,in l.si quis pro emptore.ff.de vsucap.& Marinus Caramanicus in constit regni, sancimus,de matrimoniis contrahendis, in gl. sed quid de filiis. Et id maximè notandum est ad ea quæ supra diximus in 23.quæst.nu.10. tertia ratio, feudum & ius primogenituræ veluti fraternizare,vt sic loquar.

55 Emphyteusis ecclesiæ non transit ad legitimatos.

Item licèt emphyteusis ecclesiæ accepta pro se & suis liberis non transeat ad naturales filios legitimatos,vt voluit Bal.in l. generaliter. §.cùm autem,& ibi Iason col.vlt.C.de insti. & substi.& idem Bal.in c.quę in ecclesiarum,vbi suprà citauimus, cum concord. traditis per Alex.in d.l.ex facto. §. si quis rogatus, vbi suprà.& à me suprà in tract.Nobilitatis,c.23.n. 17. nam & quod. Fallit tamen in legitimato per matrimonium,ex sententia Pet.Anc.cons. 241.ex tenore priuilegij, col. vlt. & Imo. in l. quod dicitur,char.vl.ver. & per hanc rationẽ. ff.de verbo.oblig.& Alexan.vbi suprà.& Phili. Deci.in c.cũ in cunctis,in prin.col.2.de elect. & d.con.155.col.vl.

Nisi per matrimonium.

56 Legitimati per matrimonium habet querela inoffi.donatio.

Nec infames censentur.

Prætereà legitimatus ex matrimonio habet querelam inofficiosæ donationis, non etiam ex rescripto,vt prodit Bal.in l.1.col.penul. ver si.item quæro vtrum filius.C.de inte fisci, lib. 10. Et quanuis legitimati censeantur infames sicut illegitimi, vt voluit Bal. in d.l. generaliter.§.cùm autem.C.de insti.& subst.cum concord.à me traditis in d.tract Nobilitatis, cap. 15.nu.17.hoc amplia,& seq. Id tamen non procedit in legitimatis per matrimonium, vt satis patet ex eo quod diximus de feudo. Et ex eo quoque quòd huiusmodi legitimati admittantur ad dignitates,vt voluit gl.in d.c. innotuit, in verbo,coniugata,de elec.& satis innuit alia gl.in c.tanta,in glo.1.qui filij sunt legi. quibus quidem gl.subscribunt Doc.vtrobique.Calde, consil.2.constitutio,qui filii sunt legi & Ang. d.consil.19.col.vlt.& Anto.in c.per venerabilem,char.antepe.ver.alius est effectus,eo.titu. & Alex.consi.5.attentis,col.1.lib.7.& Deci.d. consi.155.

Et admittũtur ad dignitates.

Adhæc huiusmodi legitimati per matrimonium repellunt fœminas exclusas à statuto per masculos,non etiam cæteri legitimati, ex multorum sententia,licèt nonnulli dissentiant.De quo videbis quæ scripsimus in rep.l. si vnquã, in verbo, susceperit liberos ,nu. 67. hinc quoque,& nu.81.& quanuis.C. de reuoc. donat. Nam & isti legitimati ex matrimonio dicuntur legitimè,siue de legitimo matrimonio procreati, etiam in materia stricta & statutaria,vt per d.gl.in c.innotuit, voluerunt ibi Ant. col. 3.ver.no.gl. quòd appellatione, & Imo.col. 2. ver.& no.ex hac gl.& Panor.col.peu.ver. & ex prædictis.

57 Et repellũt.

Et dicuntur legitime nati.

Sunt & alia multa quibus facilè ostenditur potentiorem esse legitimationem quæ fit ex matrimonio, quàm quæ fit ex rescripto:sed satis est retulisse quę memorabilia mihi visa sũt. cætera enim sunt omnibus obuia : de quibus etiam videbis apud Ludo. Gozad. cons. 25.in hac causa,col.j.& vbique apud omnes. Si quis autem

58 Alia quibus ostẽditur legitimationẽ efficaciorem esse cæteris.

autē scire cupiat an legitimatus excludat substitutum, & an rumpat testamentum prius factum, & alia pleraque similia, legat omnino quæ scripsi in d.l.si vnquam, in verbo, donatio ne largitus, nu. 223. vsque ad nu. 263. & iterū in verbo, susceperit liberos, num. 52. vsque ad nu. 83. Sed interim summa nostræ disputationis in hac quæst. hæc est, Primogenitum & naturalem, & legitimum præferri in iure primogenituræ naturali antè genito, sed posteà legitimato etiam per matrimonium atque etiam naturali ante se genito, & legitimato aliter quam per matrimonium.

Summa huius quæstionis.

Ex quibus satis intelligis filium naturalem primogenitum non eum esse primogenitum, qui cæteris legitimis, & naturalibus natu minoribus præferatur, ex statuto vel consuetudine præferente primogenitum: quia licèt is sit natu primogenitus, non tamen iure, vt expressè dicit Bal. in l.eam quam, col. antepenult. ver si. sed pone quòd est. C. de fideicommis. quod hauddubiè verum est, ex his quæ diximus. Vnde Titus Liuius lib. 31. de Demetrio Philippi Macedonum Regis filio, Nam & si (inquit) minor ætate quàm Perseus esset, hunc tamen iusta matrefamilias, illum pellice ortum esse. Cōstat autem naturales ab intestato non succedere. l. humanitatis. C. de natura. libe. maximè si sint legitimi, authent. licèt, eod. titu. Ac ne legitimatos quidem in feudis, nisi vt supra diximus.

59 Filius naturalis primogenitus natu non iure.

Ex historia.

Quòd si nullo alio existēte, primogenito naturali & legitimo, multi filij naturales simul legitimantur, vel per matrimonium, vel per rescriptum, vel oblationem curiæ. Dubitatum est an illorum primogenitus obtineat ius primogenituræ. Et non obtinere, sed omnes ęqualiter succedere tenuit Anto. Rosel. in tracta. legitimationum, col. 30. vers. vbi autem concurrunt, motus quòd statutum hunc casum non cogitauit, qui ideo debet remanere in dispositione iuris communis: & Cardin. Alexand. in d.c. per venerabilem. §. quod autem, col. 32. versi. sed dubium posset esse, qui fili. sunt legi. Sed contrarium tenuit D. Cirier. in tract. primogenituræ, lib. j. quæst. 14. col. vlt. ver. vltimā conclusionem.

60 Quid si multis naturalibus legitimatis nullo legitimo existente.

Sunt autem multi qui in his quæstionibus distinguunt, an statutum loquatur simpliciter de primogenito, an cum ea adiectione, primo genito legitimo, vt scilicet propter eam adiectionem inspiciendū sit tempus natiuitatis, vt videre licet per Floria. in illa dispu. inci. Baro. & Ant. Rosel. in tract. legitimatio. in causa finali, siue effectiua, col. 2. versi. restat modò, & alios. Sed ego nihil interesse video, an statutū dicat simpliciter primogenitus, an primogenitus legitimus. nā cùm simpliciter loquitur de primogenito, intelligitur de legitimo, etiam si nō exprimat. l. generaliter. § cùm autem. C. de inst. & subst. cum simil. propterea illa legitimi adiectio siue expressio, quę per se & tacitè satis intelligebatur, nihil omnino operatur. l. 3. & ibi Pet. Cy. Bar. & alij. ff. de leg. j.

61 An intersit statutum loquatur de primogenito simpliciter, an de primogenito legitimo.

Sunt item qui distinguunt, an statutum simpliciter loquatur de filius, siue etiam filius legitimis, an verò de filiis legitimè natis ex corpore legitimè descendētibus, vt in primo casu habeant locum quæ diximus, in secundò verò non veniant legitimati etiam per matrimonium. de quo tamen tu vide Hosti. in cap. j. qui fil. sunt legi. And. Ise. Bal. & Aluar. in d. ca. naturales, & ibi latè Matth. Afflic. in 5. no. co. 2. versi. sed ista conclusio, tit. si de feud. fue. controu. int. do. & ag. Lucam Pen. in l. eos qui, col. 7. ver. quartò quærit, tit. de his qui spont. publ. mune. susci. lib. 11.

62

Ad hanc autem nostram principalem quæstionem nonnihil pertinet controuersia à Fabio Quintiliano relata li. 3. c. 6. aut vt alij secāt 8. in quo tractat, quot & qui status. Testamenta legibus facta, rata sint. Intestatorum parentum liberi hæredes sint. Abdicatus ne quid de bonis patris capiat. Nothus ante legitimum natus, legitimus filius sit: post legitimum natus, tantùm ciuis. In adoptionem dare liceat. In adoptionem dato redire in familiā liceat, si pater naturalis sine liberis decessit. Qui ex duobus legitimis alterum in adoptionem dederat, alterum abdicauerat, sustulit nothum: instituto hærede abdicato decessit. Omnes de bonis contendunt. Nothum, qui non sit legitimus, Græci vocant. Latinum rei nomen, vt Cato quoque in oratione quadam testatur, nō habemus, ideoque peregrino vtimur. Sed ad propositū. Hæredi scripto opponitur lex, &c. Et paulò pòst, Notho duplex fit quæstio, quòd post legitimos natus sit, & quòd non sit ante legitimos natus. Prior syllogismum habet, an pro non natis sint habendi, qui à familia sunt alienati. Altera scripti, & voluntatis. Non enim esse hunc natum ante legitimū conuenit, sed voluntate legis se tuebitur, quā dicet talem fuisse, vt legitimus esset nothus, tum natus, cùm alius legitimus in domo non esset. Scriptum autem legis excludet dicens, non vtique si posteà legitimus natus non sit, notho nocere: vteturque hoc argumento, Finge solum natum nothum, cuius conditionis erit? tantum ciuis? Atqui non erit post legitimum natus. Filius? atqui non erit ante legitimos natus. Quare si verbis legis stari non potest, voluntati standum est. Et cætera quæ sequuntur. Ex quibus capere poteris quæ in hāc rem tibi facere videbuntur.

63 Quintiliani controuersia.

Nothus dictio Græca.

Sed vnum est de quo posset dubitari, quia suprà diximus primogenitum nothum legitimatum post natiuitatem legitimi non præferri in iure primogenituræ ipsi legitimo. Quid in filio legitimo ipsius filij nothi? verbi gratia.

64 Quid si filio legitimo filij nothi primogeniti.

Quis

Quis ex concubina suscepit filium nothũ qui postea ex vxore habuit filium legitimum: moritur ille nothus, relicto illo suo filio legitimo: postea pater nothi vxorem duxit ex qua legitimos liberos habuit, & post illius mortem duxit vxorem illam cõcubinam. Vult nepos illius succedere in iure primogenituræ, quam dicit se nepotem legitimum, & ex filio primogenito: ideoque se esse præferendum patruis, iuxta ea, quæ latè examinabimus infrà in 40. q. Sed tu dic breuiter tantùm abesse, vt hic obtineat ius primogenituræ, vt nec aliquo pacto succedat, vt qui non legitimetur respectu sui ani per matrimonium ab eo contractum cum concubina matre sui patris antè defuncti, vt nuncupatim voluit Guil. Cu. & post eum Bal. & Alberi. in l. benignius. ff. de legi. & dicemus infrà in 40. q. in 5. ratione pro patruo.

65 *De eadẽ re.*

Nam hic, inquiunt, deficit persona filij, qua mediante deberent legitimari: ideoque nõ potest habere locum retrotractio. l. bonorum. ff. rem rat. habe. & l. veluti. ff. de bon. pos. Et bene facit text. in l. si ille. C. de Decur. lib. 10. A filio enim debuit hoc beneficium proficisci: ideoq; eo mortuo cessat, nam amotio medij directiui in finem, impedit effectum extremi. l. huic scripturæ, ff. ad leg. Aqui. & l. qui libertinus. §. posthumus. ff. de oper. liber. & l. si ex patronis. §. Iulianus. ff. de bo. liber. Nec obstat l. quoniã. C. de nat. liber. quæ videtur dicere legitimationẽ retrotrahi, quia ibi intelligitur quando in persona patris poterat operari. Hic autem nullo modo poterat. Et huc faciunt multa quæ diximus suprà in 12. q. præsertim verò nu. 13. sic & in simil. & seq.

Tricesimaquinta quæstio.

1 *An primogenitus obtineat ius primogenituræ à patre, an à genere. Quæ probãt à genere obtineri.*

TRICESIMOQVINTO quæro, an primogenitus qui ex statuto, vel consuetudine obtinet, vel totam hæreditatem, vel maiorem partem, huiusmodi ius primogenituræ obtineat, & consequatur à patre, an verò à genere. Multum enim interest, vtrum horum verius sit, vt planè demonstrat tex. in l. eum qui. ff. de interdic. Cuius verba nõ abs re, vt posteà patebit, huc adscripsimus, Eũ qui ciuitatem amisit, nihil aliud iuris adimere liberis, nisi quòd ab ipso peruenturum esset ad eos, si intestatus in ciuitate moreretur, hoc est, hæreditatem eius, & libertos, & si quid aliud in hoc genere reperiri potest. Quæ verò non à patre, sed à genere, à ciuitate, à rerum natura tribuerentur: ea manere eis incolumia. Itaque & fratres fratribus fore legitimos hæredes, & agnatorum tutelas, & hæreditates habituros. Non enim hoc fratres, sed maiores eius eis dedisse.

2 *Ad idem.*

Ex quibus verbis potest videri ea quæ ciuitas tribuit, non conferri à patre profecta. Ideoq; cùm primogenitus hoc ius à statuto, vel cõsuetudine, & sic à ciuitate habeat, consequens est, vt magis iure proprio quàm hæreditario, id est, non tam quia hæres, quàm quia primogenitus est, consequi videatur. Et hoc certè potissimũ, cùm agitur non de cõsequendo eo iure ex morte patris, sed fratris, aut alterius agnati, qui regnum, aut comitatum, aut aliud eiuscemodi à maiorib[us] acceperat, vt est in fine illius l. Et ita expressè voluit Io. Laud. inter consi. Oldra. 06 ipse Old. vt nõnulli putant, cons. 224. istæ sunt allegationes, col. 7. versi. hoc autem ius. & Bal. consi. 121. à capite inchoantes, col. pe. ver. modò facio vnam, li. 3. vbi quod beneficio progenitorum, & naturæ, non mero iure hæreditario capit, & Card. Alex. in c. 1. col. 4. ver. tertiò deducitur, tit. de feud. Marcb.

Qui sint eius opi.

3 *Qui sint cõtrariæ opi.*

Tamen Oldra. ipse consi. 94. eleganter circa negotium, in 3. dubio, contrarium tenuit, videlicet primogenitum succedere in regno tan quam hæredem, non autem illud iure proprio aut sanguinis cõsequi. Quem sequitur Alberi. in procemio ff. in §. discipuli, col. 4. versic. & ex prædictis subiicio, cum multis seq. & in l. pen. col. 2. ver. nunc transeamus. C. de do. int. vir. & vx. & in d. l. eũ qui. ff. de inter. & rele. & Pet. An. in c. licet, de vot. Luc. Pen. in l. si quis in sacris, ante fi. C. de prox. sacro. scri. li. 12. Pau. cons. 12. casus talis est magnificus dominus, col. 4. lib. 1. & iterum in suo vbere & eleganti consi. 3. nitar in præsenti, col. 2. versi. tamen vltra quæsitum, lib. 2. Mart. Laud. in suo tract. primogenituræ, col. vlt. ante fi. Soci. consi. 47. facta narratione, col. 2. li. 3. & Phil. Dec. in l. pactum quod dotali, col. 6. versi. extra glo. addunt moderni. C. de pact. Et idem quoque voluit ante hos Pet. Iac. loquens in regno Fran. in arbore successionis regni Fran. col. 4. versi. ponamus quòd Philippus.

4 *Rationes huius opi. Iure natura li omnes filij æqualiter succedebãt.*

Mouentur his propemodum rationibus. Prima, ius naturale cæteris iuris tempore præcessit, vt patet ex multis legibus, quæ habẽtur in tit. ff. de iust. & iur. & in Decretis canonicis 1. dist. inter quas & illud comperies, regna esse de iure gentium, in l. ex hoc iure, eod. tit. At de iure naturali omnes filij nullo ætatis discrimine æqualiter parentibus succedebant, vt dicit Oldr. scripsisse Aristotelem lib. 7. Ethicorum. & est tex. in l. scripto, in fi. ibi, liberos naturæ simul & parentum commune votum. ff. vnde libe. & in l. cùm ratio, in prin. ff. de bon. dam. vbi dicitur, Cùm ratio naturalis quasi lex quædam tacita liberis parẽtum hæreditatem adiiceret, velut ad debitam successionẽ eos vocaret, &c. cum aliis simi.

5 *Ad idem.*

Nec in ius [illegible] præ-

Posteà verò exigentibus quibusdam rationibus, quas alibi declarauimus, statutum est solum primogenitum post mortem patris regnum obtinere. Nec tamen ob id tollitur ratio naturalis, nec veritas naturæ obũbratur, secũdum

rens primogenitū quo minus & ipse succedat.

dùm quam filius primogenitus cum cæteris hæres est patris, arg. l. 2. ff. de vsufr. ear. ret. quæ vsu confū. vbi dicitur, quòd naturalis ratio au toritate Senatus commutari non potest. & l. filio quem pater. in prin. ibi, ne imagine naturæ veritas obumbretur. ff. de lib. & posth. Nec iuri filiationis detrahere debet ius primogenituræ posteà additum, ar. l. 1. §. vlt. in fi. ff. si à pat. quis mann. fue. Nam & aliàs quoties lex obligationem introducit, nisi nominatim cauerit, vt so la ea actione vtamur, etiam veteres eo nomine actiones competere, scribitur ad verbum in l. quoties. ff. de act. & oblig. Nec enim propterea iuri veteri derogatum est. l. qui sepulchra. C. de sepul. viol. Quod quidem si obtinet in iure po sitiuo addito priori iuri etiam positiuo, multò magis in positiuo addito iuri naturali, quod omnino tolli non potest. §. vlt. Instit. de iur. nat. gen. & ciui.

6 Ad idem. Dispositio excludens res vel personas nō operatur iuris noui collationem.

2. Ratio. Dispositio inducta ad excludendas aliquas res, vel, personas nō operatur iuris noui collationem. l. ex facto. ff. de hære. instit. & l. legata. ff. de lega. 1. & l. cùm tale. §. vlt. ff. de con di. & demon. Nam talis iuris exclusio fit, quò magis certæ personæ à dignitate aliqua excludantur, prout in simili habetur in l. vt gradatim. §. & si lege, & l. rescripto. ff. de munerib. & honori. Non verò quò magis alicui ius nouū conferatur: Nam si ita quis dixerit: Si legitimus nolit esse hæres, tu hæres esto, quamuis legitimus vi verborum possit excludere huiusmodi institutum: non tamen admittitur ex testamento, sed ex iure intestati aliàs sibi compe tente. l. si quis ita hæres instituatur, & ibi gl. & Doct. ff. de her. insti. Et similiter si dicat, si filius meus decedat sine liberis, tu hæres esto: vel tibi hæreditas restituatur. Nam si filius habet liberos, ij quidem excludunt substitutum, ex vi conditionis testamenti, non tamen sunt ex testamento hæredes, vt no. in l. Lucius, in fi. ff. eo. & l. filiusfa. §. cùm quis. ff. de leg. 1. & probatur in l. ex facto. §. ex facto tractatum. ff. ad Trebel. vbi licèt in ea specie liberi excludant substitutum, non tamen fiscum: quod tamen facerent, si ex testamento admitterentur. & facit tex. in l. Claudius. ff. qui pot. in pig. ha. & in auth. licèt. C. de nat. lib.

7 Non grauatur qui non honoratur.

3. Ratio hæc est: Is dūtaxat in testamento po test grauari, ad quem aliquid ex ipso peruenit tum est. l. 1. §. sciendum. ff. de leg. 3. & l. ab eo, C. de fideic. Sed filius potest à patre adeò effica citer grauari, vt nisi onus iniunctum impleat, iure primogenituræ priuari possit, per c. licèt, extra, de vot. Ex quo sequitur quòd à patre ius ipsum ad filium peruenit: alioquin enim non posset à patre grauari. Super ista tamen ratione vide quos tibi allegaui suprà in fi. 22. q.

8 Filius ipso iure hæres ē in omni iure

4. In omni iure, quod patri tempore mortis ipsius incommutabiliter competit, filius succe dit eidem, & ipso iure est hæres ipsius. l. in suis. ff. de libe. & posthu. & d. l. scripto hæredi. ff. vn de legi. & l. 1. §. qui in potestate. ff. si quis omis. cau. testa. & l. liber homo. §. apud Labeonem. ff. de stipulat. seruo. Sed certum est secundum op. quæ præstantior est, de veritate iuris, vt dicit ipse Oldra. quòd si primogenitus ante patrē decedat relicto filio, & fratre secundogenito, præfertur ipse secundogenitus nepoti, arg. l. cū ita. §. in fideicommisso. ff. de legat. 2. & alia iura quæ allegat. Ex quo illud necessariò sequitur, quòd filio, viuente patre, non fuit ius incommutabiliter quæsitum, alioquin ad filium ipso iure transmisisset, per iura suprà allega. Sed tu super hac ratione, vide quæ latè dicam infrà in 40. quæst. prin.

quod patri tēpore mortis incommutabiliter cōpetit.

9 Filius post mortem patris retinet quæ sibi eo viuēte quæ rūtur etiam si hæreditatē repudiat.

5. Ea quæ filio viuente patre quæruntur, ea dem retinet post mortem patris, etiamsi pater nam hæreditatem repudiet. l. si quis prioris. C. de secun. nup. & no. in l. vlt. §. in cōputatione. C. de iur. delib. Sed si mortuo Rege filius repu diaret hæreditatem patris, mox regnum deuol ueretur ad secundogenitum, ar. l. 1. §. assignare, & iterum l, 3. §. 1. cùm duabus ll. seq. ff. de assig. libe. & c. 1. tit. an filij vel agn. & diximus suprà in 5. q. prin. Ergo non ob aliud regnum ad filiū pertinet, nisi quia hæres est patris.

10 Legitima iure natura debita. Eam tamen capit filius vt hæres.

6. Licèt legitima sit filio de iure naturæ debita, vt est tex. in c. Raynutius, de testa. tamen illam capit filius vt hæres, & in ea valet institutio, vt voluit glo. ibi, in verbo, legitimam ip sam, & gl. in l. 3. §. sed vtrùm, in verbo, partimo nium. ff. de mino. Ideoque, vt id addas, non po test filius legitimā consequi, si hæreditate absti neat, vt voluit Bar. in l. garit, col. 5. ver. sed quæ ro quid si aliquis. ff. de acquir. hære. & in l. quia poterat. ff. ad Treb. de quo latè Cy. Ray. Alber. Bal. Ang. Saly. Pau. Ca. Alex. Corne. & recentio res in l. hæres. C. de impub. & ali. substi. Bal. & Ro. in l. 1. & ibi Alex. ante fi. C. quand. non pet. par. Bal. in l. scimus, in prin. in 5. q. C. de inoffi. test. & in l. Papinianus. §. quarta, & ibi Ang. in §. si conditioni. ff. eo. & in l. 5. ff. de acqui. hære. Ang. in l. si pater. C. eo. & cons. 81. subtiliter, Saly. & Pau. Ca. in l. quoniam priorib. C. de inof. test. Pet. Anc. consi. 312. ex sola vulgari substitu tione. Panor. in d. c. Raynutius, ad fin. de testa. Pau. Ca. & Ro. in l. 1. ff. de acq. her. & Corn. con sil. 119. in præsenti consultatione, col. 5. versi. remanet ergo, li. 2. Ergo & idem dicendum in iure primogenituræ, quòd & ipsa legitima est, vt diximus suprà in 5. q.

11 Feudū est debitum filio. Filius tamē hæreditatē repudiās feudum non retinet.

Et simile dicimus de feudo, vt videlicet quā uis sit debitum filio, per d. c. j. tit. de succes. feu. tamen non potest filius hæreditatem repudiata, & feudum retinere, per tex. in c. j. tit. an agn. vel filij repu. her. pote. feu. reti. & in c. filius, tit. de cap. qui curi. vend. & c. j. de grad. succes. De quo tu vide Host. in summa, tit. de feud. versi. pen. Spec. & Io. An. in eo. ti. §. quoniam, var. 57. Dy. & Bar. in l. si patroni. ff. ad SC. Trebel. Bar. in l.

in l. item videodum.§.ounc videamus.ff.de pe ti.hæredi.& io autheo.post fratres, & ibi Pau. Cast.de leg.hæred.Iac.Bel.in d.c.1.& ibi And. Iser.Bald.& alios in tit.an ag. & in c.Titios filius,tit.si de feud.fuer.contro. And.Iser.in c.1. tit.de ali.feud.& in c.1.& ibi Bal.& alios,titu. de succes.feud. Bal.in l.1.in 2.q.ff.de rer.dios. & consil. 215. proponitur quòd inuestituræ, col.1.in fi.li.2. Alber. io l.tres fratres.ff.de pac. Ange.in §.si verò filiorum, in authen.de nupt. Ang.Imo.Ro.Pau.Ca.& Franc.Are.in l.si quis non quasi.ff.de acquirend. hæred.Pau.Castr.& Fran. Aret. in l.pro hærede.§.quid si tamen.ff. eod. Alexan.consil.19. super eo de quo quæritur, col.1.2.3.lib.5.Franc.Areti. consi.14.viso & diligenter cosiderato,in 2.dubio. Et idem in iure patronatus, vt dicemus posteà in seq. quæst.nu.1.

12 *Ab absurdo.*

7. Ratio est,vt ad Oldra.& Albe.redeamus. Si primogenitus caperet feudum, non tanquā hæres patris,sed iure proprio,& vt sibi omnioo debitum, pater oon posset primogenitum ex causa priuare feudo. quod & omnino falsum est, vt patet ex iis quæ latè diximus suprà, in 21.quæst.

13 *Primogenitorū ius pro pter bonum publicū con tra regulas iuris communis.*

8. Primogenitorum successio est introducta propter bonum publicum, contra omnes regulas iuris communis,quæ nolunt vnum filium admitti, & alios excludi.l. maximum vitium.C.de libe.præte.& §.hinc lex,in autheor. de tri. & semis. Licèt ergo lex, vel consuetudo deferat regnum primogenito, intelligeodum est vt hæredi,quia non debemus recedere à regolis communibus, oisi quatenus statutum reperitur. l. præcipimos.C.de appellat. sed in ea re non reperimus recessum à iure communi, nisi vt dignitas deferatur primogenito,per dictum cap.licèt,de voto. Ergo in aliis debemus stare iuri ipsi communi, vt videlicet deferatur iure hæreditario,& non proprio, sicut alia bona.

14

Deniq; vt summoueamus omoe dubium, est tex.de hac re apertius io d.c.licèt,in illis verbis,paterna te reddas successione iodigoum, & hæreditatis emolomento priueris. Nam ibi agitur de successione regni quam paternā vocar veloti à patre accipiat,oedum à genere.Sed & hæreditatem quoqoe appellat, vt ostendat tanqoam hæredem filium primogenitom, de quo loqoimur,accepisse.

15 *Responsio ad contraria.*

Non obstat (ioquiunt Oldra. & Alber.) d.l. eum qui.ff.de interd. & relega. Imò magis pro hac parte facit. Ibi enim cauetur, ciuitatis amissionem adimere liberis, qood à patre ipsorum ad eos esset prouenturum, si intestatus in ciuitare decessisset. Constat autem quòd si Rex intestatus moriatur,ad filium primogenitom peruenier hæreditas illius, nō solùm quia de genere est,sed quia filius est,& quidem iure filiationis. Si enim filius eius patris non esset, regnum non haberet,quanuis esset de genere. Ex quo(ioquiūt Oldra.& Alberi.)patet, qoòd de genere esse,non est per se causa, vt regnum obtioeat, sed esse filium est causa proxima, & inmmediata. Secunda autem pars illius legis loqoitur de his, quæ à patre nunquam administrata sunt,vel possessa,& io quibos non potest dici hæres ipsius patris, qui ciuitatem amisit, aot certè loco hæredis, aut etiam affectu hæres censendus. Quæ responsio quantùm ei l.satisfaciat,aliorum sit iudicium.

16 *Ad idem.*

Nec similiter obstat, dicit Mart.Laud.in d. tract.primogeoituræ,ad fi. qoòd ios primogenituræ defertur ex prouidentia superioris,vel ex iure consuetudinario. Nam nihilo ob id secius illud consequimur iure hęreditario, vt patet in feudo qnod debetur ex prouidentia superioris,c.1.§.cùm verò Cooradus,tit.qui feu. dar. pos. tamen defertur iure hæreditario, per d.c.1.de grad.succes.& suprà latè diximus. Et vide quid dicam in seq.quæst.

Sentētia de regno lata cōtra patrē nocet primogenito nō vocato.

EX QVIBVS illud continuò sequitur, sententiam de regno latam contra patrem adferre præiudicium primogenito noo vocato,cùm sit ipsius hæres,per tex.in authen.de iureiur. à mori.præstit. Et ita in specie voluerunt Oldra. & Alber.vbi suprà. & Mart.Lauden.in d.tracta.colum.penult.versi.an autem si feratur sententia. Quam rem vltra prędicta confirmat Oldra.procedere,etiam si primogenitus oon diceretur hæres patris. Nā qoi alij succedit in vniuersali regimine & administratiooe bonorum seu iuriurn, siue etiam io certa parte per modū qnotæ, licèt is reuera non sit hæres, nec caosam habear à prædecessore, sorti ur tamen hæredis effectum, in eumque transferuntur actiones, & actiuæ & passiuæ: obstatque ei sentētia aduersus prædecessorem lata, etiam si contra voluntatem prædecessoris succedat, vt licet videre in episcopo, & œcooomo, cui patrimonium pauperibus relictum distribuendum lex defert.l.si quis ad declinandam.§.licentiam.C. de episc.& cler.

Sententia ei nocet qui alteri succedit in vniuersali regimine.

18 *Et filio exhęredato.*

Et ei cui hæreditas resti tuitur.

Et videri quoqoe potest in filio etiam exhęredato,vel alio quocunque, cui ex Senat. Trebelliao.hæreditas est restituta.l.si filius.ff.quod cum eo.& l.si necesse.§.vltimo.ff.de bon.libe. & l.1.circa principium.ff.ad Trebellia. Et in fisco,cui alterius bona omnia,vel ipsorum quotaquędam est publicata.l.si marito publico iudicio.ff.soluto matrimo. & l.2.C.de vi public. Et io eodem fisco cōtra voluntatem defuncti, ex legis tamen permissiooe succedeote.l.cum fisco.ff.de S.C.Sylla. & l. Marcellus.§.vlt.ff.ad S.C.Trebellianum. & l.quædam testamento.§. primo. ff.de legat.1. Et in prælato iu beneficio soccedēte in regimine & administratione, qoi ex contractu sui prædecessoris tenetur. c.1.extrà,de solu. Et cur senteotia contra prædecessorē lata nocet.c.cùm inter,de sen.& re iud.& c.

cùm olim, de præscrip. Comparatur enim prælatus successor hæredi.d.c. 1.de solut.quanuis tamen à prædecessore causam non habeat.ca. Moyses,& c.apostolica. 8.q. 1.& c.a.& ibi Io. Mo.post prin.Io. And. Domi.& Phil. Fran.omnes ad fi. vt lit.pen.Inno.& Io. And. in c.ex parte,vterque in verbo,sublato,post prin.de arb. Io.Mo.in c.indemnitatibus,col.2. ver. sed ius non habet,de elect.lib.6.& in c.si tibi absenti, col.2.versi.item dices,de præben. eo.li.6. Ant. in c.cura, ver. nota tamen,de iure patr.Imol.in c.vlt.col.1.versi.potes dicere,de præscrip.Pan. in c.cura,col.2.de iure patro. Alex.consi.115. viso,col.4.versi.vel secundum,lib.2.Barba.inter consi. Lauren.Calca.con.28.illud in mediũ col.6.& ipse Calca.consi.124. in causa R.co.6. versi.nec ob.latè D.Col.Guy. qui & alios citat in pra.sanctio.tit.de pacifi.pos.io verbo,possedit,Steph. Bert.qui & alios allegat,dicitq, procedere, etiam si beneficium fuerit collatũ per resignationem,siue renunciationem prædecessoris,consi.150. viso processu causę,col.2.ver. tertia ratio,lib.2.

19 *Reges possunt facere donationes dignitatẽ regiam grauiter non lædentes.*

ADDVNT & Oldra.& Alberi.paulò antè finem, quòd Reges & principes possunt facere donationes & alienationes dignitatem regiam grauiter non lædentes, tenenturque eas filius regni successor obseruare, per textum in cap. ab bate sanè,de senten.& re iudica.lib. 6. & no.io cap.intellecto, de iureiurand. Aliàs enim, si id facere non possent, vt subdit ipse Alberi. in dicto proœmio, miserrima esset eorum conditio,& propè seruilis,qui neque inter viuos donare, neq; in testamento legare possent ob primogenituram filiorum. Subiungitque id vbique fuisse obseruatum.Imò verò possunt principes facere donationes, non obseruatis iuris solennitatibus aliàs requisitis, vt patet in l. duo

Etiam nõ obseruatis legum solennitatibus.

tiones quas diuus.C.de donatio. inter.virum, & vxorem.& in l.sancimus.C.de donation. & latè diximus suprà in tractatu præcedenti No bi.itans,cap.vltimo,nume 47.& huc quoque. Ideò si donationi per Regem factæ,& per quã contrahere dicitur,per l.si donationis.C.quod metus caus.cum concordantiis à me traditis, in nostris Legibus Connubialibus, 10 gloss.31 nume.42.contrà tamen,& sequen.tenetur stare primogenitus. Eadem ratione tenetur etiã stare gestis in iudicio, cùm in iudiciis quasi contrahere dicamur, per l.3.§.idem scribit, ff.de pecul.

20 *An contractus regum transeant in successores.*

Quibus adde quod in eandem sententiam scribit Bal.in c.vlt.ante fi. extrà de sent.& re iu dic.quòd rex potest donare res ad regnum pertinentes,& obligat successorem: quod intelligit de rebus particularibus non reseruatis Regiæ dignitati. Et consi.155.super eo quòd quęritur,col.1.li.3. quòd etiam in regnis quæ non transeunt ad hæredes per successionem,sed electione deferuntur, contractus Regum,qui cõ-

trahunt nomine suo & regni, non finiuntur morte illorum, sed in successores transeũt,per §.illud,in auth.Consti.quæ de digni.& c.si gratiosè,de rescri.lib.6. Nam regnum continet in se non solùm territorium materiale, sed & ipsum regni populum, cuius circunscripta obedientia Rex non potest diu regnare,l.a.§. exactis.ff.de orig.iur. Et hæc quidem vera sunt, vt subdit Bald.nisi Rex enormiter læderet ipsum regnum,per no.in Auth.quo.op.epi.& cler.io prin.& in d.c.intellecto,extrà de iureiu.& in c. grandi,de sup.negl.præla.li.6 Et nisi etiam in quibusdã contractibus, qui ex natura sui transmissionem non recipiunt.

21 *De eadẽ re.*

Vnde sciendum est,inquit, quòd vtrùm dispositio Regis sit realis,an personalis cognoscitur pluribus modis. Primò ex forma. Nam si tenor scripturæ facit mentionem successorum ex vtraque parte, ista dispositio est in rem scripta,& transit in successores vtriusque, siue loquamur de successoribus iure hæreditario.l. iurisgentium.§ pactorum.ff.de pactis: siue de successoribus dignitatis & administrationis, per not.in cap. 1.titu.qui.success.tene.& c.vlt. ne præla.vices suas, & in aliis iuribus ibi citatis. Et expressum est in contractibus Regum, quòd transeunt ad successores in regno, si celebrati sunt nomine dignitatis,in c.abbate sanè, in prin.de re iudi.lib.6.& per Innoc. in d.cap. intellecto.

22 *De eadẽ re.*

Nec mirum, vt subdit, quia in regno debet considerari dignitas,quæ non moritur, & etiã vniuersitas, siue respublica ipsius regni, quæ etiã exactis regibus perseuerat. Non enim respub.moritur, ideò non habet hæredem, quia semper viuit in semetipsa, vt legitur & no.in l. 1.§.vlt.ff.si quis ius dic. non obtemp. vnde intellectualiter loquendo non est mortua persona contrahens, scilicet ipsa respublica regni. Nam verum est dicere, quòd respublica nihil per se agit, sed qui regit rempublicam, agit vi reipublicæ,& dignitatis sibi à republica concessæ. Porrò duo concurrunt in Rege, persona & significatio. Et ipsa significatio, quę est quod dã intellectuale, semper est perseuerans ænigmaticè, licèt non corporaliter. Nam licèt Rex deficiat, nihil ad rombom, vt ipse loquitur. Nempe loco duarum personarum Rex fungitur. l.tutorem.ff.de his qui.vt indig.& persona Regis est organum & instrumentum illius personæ intellectualis,& publicæ. Et si promissor decedat sine hærede, non tamen cessat promissio, vt not. in l.prima.§.planè.ff.depositi.& l.Stichum aut Pamphilum, in principio.ff.de solu. & l.postquam.ff.vt lega.no.cauea. & l.ex facto. §.vltimo.ff.ad Trebellia. & l. si quis hæredem, in prin.ff.de admi.tut.& l.sancimus.§.cum autem.C.ad Trebel. Tandem subdit, Ex his manifestè concluditur, quòd dictus contractus est transitorius ex forma, ac etiam ex dignitate

& au-

& autoritate concedentis, necnon ex ipsa Respubl. repræsentata. Deinde respondet quibusdam quæ in cõtrarium possunt allegari, vt ibi latè per eum.

23 De eadē re.

Quòd si pleniùs scire velis an princeps ex suis contractibus obligetur, & possit obligare suos successores, vide tex. in cap. non licêat. 12. quæst. 2. & in cap. quia iuxta. 16. quæst. 1. & gl. vtrobique, & in cap. vltimo, & ibi etiam gloss. penult. & vlt. de rescrip. lib. 6. Guid. Suz. Cyn. & Bald. post antiquiores, in l. digna vox, versi. modò iuxta hoc. C. de legib. Bart. in l. prohibere. §. planè. ff. quod vi aut clam. Alberi. in l. 1. co lum. penul. & vltima. ff. de offic. procur. Cæsar. Bald. in l. prima, in princ. & ibi etiam alios, ma ximè Ias. colum. 3. vbi loquitur de regno quod defertur ad primogenitum. ff. de constitu. prin cip. & in l. penul. C. de bonis quæ lib. & in l. do nationes quas diuus, & ibi D. Io. Igne. in repet. colum. 2. & seq. C. de dona. inter virum & vxorem. & eundem Bald. in Authen. qui se patris, colum. penul. versi. & adde quod no. & ibi Roma. colum. vlti. versicu. item inquantum ponit an princeps. C. vnde liberi. & in cap. 1. in prin. & iterum versic. quærunt docto. titu. de natur. feud. & in c. 1. titu. qui success. tene. & in c. 1. in verbo, successorum nostrorum. tit. de pace Cõ stan. & in c. vlt. ad finem, extrà de re iudi. & cõ si. 261. casus consilij talis est dominus Ferrandus, libro primo, & consi. 371. verba Cy. lib. 3. Anto. in cap. 1. in 4. not. & ibi alios post eum, præsertim Fely. & Philip. Deci. extrà de probat. Ioan. Ana. in d. c. vlt. colum. antepenul. versicu. quod autem in contractu principis, ne prælat. vices suas. Marti. Laud. in tracta. de princi. con clus. 137. Alexand. consi. 16. in caussa & lite, co lum. penul. versic. quinimo etiam, lib. 5. Ange. Aret. in §. cùm filius, colum. 1. versicu. deinde ista regula. Institu. de hæred. quæ ab intesta. deferun. Franc. Aret. in l. quoties, colum. prima. ff. de acquiren. hæred. Corne. consil. 278. cuius nomen, colum. 1. versi. cùm igitur, li. 3. Ludo. Bol. consi. 6. reuerendissimus, col. antepe. in fi. versi. accedat pro confirmatione. Iac. à S. Geor. in tract. feu. in verbo, princeps Pedemontium, col. 2. versi. sed an princeps. Ias. consi. omniũ j. quanuis præsentium, colum. 2. versic. circa secundum, libro primo, & iterum consi. 227. Carolus, colum. 6. versic. quinimò facit, eo. lib. 1. & Stepb, Bertran. consi. 1. nu. 75. & seq. & nu. 151. lib. 1. & Matth. Affl. deci. Neap. 17. regia curia, num. 5.

24 An princeps possit alienare vnam ex suis ciuitatibus inuitis subditis & in præiudicium successorum.

Et an etiam princeps possit alienare vnam ex ciuitatibus, aut aliis rebus regni in præiudicium successorum, vel etiam inuitis subditis, videbis apud plurimos ex iis quos citaui in præcedenti versic. & præterea Innocen. Hosti. Ioan. And. Anto. Imo. & Panor. in c. dilecti, de maior. & obed. eundem Innocen. & alios in d. c. intellecto, de iureiur. Specula. titu. de instru. edi. §. nunc autem, versic. vlti. & ibi Ioan. And. in addi. Alberi. Rosa. in proœmio ff. §. discipuli, col. 4. versi. & ex prædictis subiicio quæstionem, & multis seq. maximè verò colum. 6. versic. sed quare quærimus. Barto. consi. 196. ciui tati Camerini, in j. dubio. Bald. in proœmio C. colum. 2. versicu. modò ista quæstio, & in præludiis feudorum, colum. 7. versic. expedita diffinitione, & in c. generali, tit. si de feud. fue. con trouer. inter domi. & agna. vbi loquitur de Rege Franciæ, & in c. si quis, tit. quo tempo. mil. & in c. licèt causam, col. 3. versi. item no. quòd ecclesiæ, & 2. ver. seq. extrà de proba. Pau Cast. consi. 70. quia frustrà, colum. 3. in 2. dubio, libro primo, Ioan. Ana. consi. 81. viso instrumen to, propè per totum. Iacob. Aluar. in cap. 1. colum. vlti. versic. quæro an Rex, titu. qui feu. da. poss. Alexan. consi. 1. ponderatis, colum. 5. ver. præmissis non ob. libro 5. & consilio 24. simili exordio, colum. vlti. eo. lib. 5. Soci. consi. 7. super quæstione, col. 1. li. 3. Guid. Pap. loquentem nuncupantem de Rege Fráciæ deci. Delph. 239. Rex Franciæ. Franc. Curt. Iunioreni consi. 174. sacratissimæ, colum. 4. versic. aggrediar nunc, lib. 2. & Ias. consi. 56. colum. 1. & iterum col. 2. versi. in primis ergo, lib. 1. Anto. Corse. in tracta. de potest. & excel. reg. quæst. 4. & iterum q. 62. & rursum quæstio. 98. vbi etiam tractat an ipse Rex qui alienauit, poterit reuocare. & Fabia. in tracta. empt. & vendit. in 11. quæst. 3. q. princ.

25 An reges teneantur soluere debita regnum qui bus successerunt.

Ex illis item quæ suprà dicta sunt facilè colligitur, Reges & principes esse obno xios exoluendis nominibus ac debitis eorum, quibus in regno successerũt, siue sint filij, siue alij agnati. Nisi fortè quantũm ad agnatos pertinet, regnum teneretur in feudum, propter di stinctionem, quæ fit in c. 1. titu. an ag. vel fili. & ibi plenè Doct. Nam & aliàs quoque principes ex contractibus superiorum principum obligantur, qnãdo ij sunt qui non per electionem assumuntur, sed per successionem, & iure sanguinis, vt suprà latè diximus.

26 De eadē re.

Et ea quidem maximè locum obtinent, si fuerint debita ex regni commodo contracta. Id enim semper procedit, etiam si non per successionem sanguinis, sed per electionem regnũ ad successores perueniat, per id quod in simili no. in c. 1. de solut. & ibi gl. & Doct. Videant igitur num rectè agant qui & animis & auribus regum nostrorum ingerunt, non eos tene ri luendi superiorum Regum nominibus. Dum Ludouicus 12. regnum nostrum moderaretur: vrbs quædam, cuius nunc non subit recordatio, ab eo repetebat munimenta quędam bellica (vulgò bombardas vocant) quæ Carolus Rex, vti asserebant, ex ea mutuò acce peiat. Responsum est non esse Ludouicum Regem hæredẽ Caroli, proinde non teneri earum restitutioni.

27 *An primogenitus soluere teneatur debita patris pro portione hæreditatis, an pro virili tantùm.*

SEQVITVR denique ex iis quæ diximus, primogenitum teneri ad soluenda debita patris pro portione, quam consequitur iure primogenituræ: nempe qui eam consequatur tanquam hæres, vt si duas partes in hæreditate habeat, & duas quoque partes debitorum exoluat, nam debita pro portionibus hæreditariis sunt exoluenda. l. 1. C. si cert. pet. & l. pro hæreditariis, quæ est 2. C. de hære. act. & ibi côcor. in glo. Nec est, quòd his obiici possit, quod prę tereà scribitur in d. l. 1. si cert. peta. debita non esse soluenda pro æstimatione rerum prælegatarũ, quia exploratì iuris sit onera ad hæredes pro portionibus hæreditariis, non pro modo emolumenti pertinere. Ita enim ibi scribitur. Quia fateor si quid sit prælegatum vni ex hæredibus, id nô pertinere ad onus hæreditarium. neque enim id auget portionem, siue quotam hæreditatis, nec ꝓ maiori parte dicitur hæres, qui prælegatum recipit, veluti si testator prælegat Titio domum, eumque, & Semproniũ, & Mæuium æqualiter in reliquis bonis hæredes instituit. Certè Titius licèt prælegatum acceperit, non est hæres, nisi pro tertia, & cęteri singuli etiã pro tertia parte. At in casu nostro, quod primogenitus plus cæteris capit, non capit iure prælegati, sed iure successorio, vti diximus, ideoq; cùm in duabus portionibus succedat, duas quoque partes onerum exoluet.

28 Et ita nuncuparim tenuit D. Cirietus huius nostræ curię Consiliarius laudatissimus in tracta. primogenituræ lib. 2 in 5. q. Cuius sententia mihi placet, tum ex iis quæ diximus, tum quoque ex his quæ dicemus 3. nu. seq. Nam primogenitus, quicquid habet iure primogenituræ, id totũ ex genere habet, & sic iure proprio, & non hæreditario. si vera est prior illa opin. quam suprà adduximus in princ. huius quæstionis: eadem enim esset totius ratio ac partis, cum id totum habeat iure primogenituræ, nec quicquam teneatur conferre, vt dicemus infrà quæst. 51.

29 *De eadẽ re. Si mobilia deferuntur a lijs, & immobilia alijs quomodo ij teneantur satisfacere creditoribus.*

Et huc pertinet alia quæstio in simili tractata ab Albe. post Guil. Cu. in l. hinc quæritur. §. potest, qui est 1. ff. de pecul. & in tract. statutorum, in 2. parte, q. 105. sed pone statuto, vertic. quid si ex forma, quòd si ex statuto bona immobilia veniãt ad proximiores ex parte patris, mobilia ad proximiores matris, quærebatur quomodo tenerẽtur satisfacere creditoribus. Et videtur (inquiunt) quòd si credita respiciũt immobilia, soluentur de immobilibus à proximioribus patris: si mobilia, de mobilibus à proximioribus matris, per tex. in d. l. hinc quęritur. §. 1. & in l. si certarum. §. 1. ff. de testa. mil. Sed vt dicunt, ea iura loquuntur, quando tempore contractus erant duo patrimonia, sed in casu illius statuti vnũ tãtũ erat patrimonium. Nam paganus licèt habeat bona in diuersis locis, non tamen habet diuersa patrimonia, sed vnicũ. l. iurisperitos. §. cùm oriundus. ff. de excu. tu. Et côcludunt, quòd bona omnia debeãt æstimari, & secundum æstimationem eorum creditoribus satisfieri, vt scilicet qui plus habet, plus soluat, per l. Celsus. ff. de re. i. & sump. fune. vbi scribitur, quoties mulier decedat, ex dote quæ penes virum remanet, & cæteris mulieris bonis pro portione funeranda est, & l. si vir vxori. ff. ad leg. Falc. vbi tex. est in eandẽ sententiam.

30 *De eadẽ re.*

Subdit tamen Alber. in d. q. 105. 2. parte statutorum, quòd idem Guil. in auth. hoc ius porrectum. C. de sacrosc. eccle. videtur tenere, ꝙ isti debeant soluere æqualiter, nullo æstimationis habito respectu. & de hoc ipsum Alberi. scripsisse in d. auth. in vers. & ex prædictis soluit, sed ego in eo loco nihil de hac re reperi. Et hãc postremam op. videtur sequi Pau. Ca. in d. §. potest, quia (inquit) videntur esse æqualiter hæredes, quãtùm ad ius hæreditarium: alias autem res videntur habere iure prælegati, ex dispositione statuti, quod non disponit super iure, sed super rebus corporalibus, arg. l. ex facto proponebatur, versi. vnde scio. ff. de hære. instit. Et sic (inquit) ęqualiter tenebuntur, licèt bona æqualiter non habeant, per illam legẽ. Et hoc si erãt æquales in gradu, ita vt de iure côমuni admitterentur ad hæreditatem. si autẽ erant inæquales in gradu, tunc proximiores erunt hæredes insolidum: tamen alij habebunt mobilia, vel immobilia. Et qui sunt hęredes, debent conueniri, non qui habẽtur loco legatarij. l. quoties. ff. de hære. insti. Hęc propè Pau.

31 *De eadẽ re.*

Ego autem priorẽ opi. semper secutus sum, vti etiam secuti sunt Raph. Fulg. in d. §. potest, in fi. vbi id dicit esse satis conuenient, & neminem Doc. contradicere. Alex. consi. 3 1. viso titulo quęstionis, col. 3. ver. & ad ostendendum, li. 1. quod reperitur consi. 1 1 1. lib. 4. & Iac. à S. Geor. in tract. de Roydis, col. 7. ver. & quia ista solutio. Et confirmatur ex alia eiusdem Guil. Cun. deci. in l. 2. in prin. ff. de cap. dimi. ꝙ quando propter publicationẽ bonorum existentiũ in diuersis territoriis quilibet fiscus capit bona sui territorij: ęs alienum inter eos diuidetur nô pro modico territorij, nec pro virili, sed pro rata bonorum ad quemlibet fiscum pertinentium, per illum tex. & in d. l. Celsus, & seq. vsq; ad l. sic pro rata. ff. de relig & quod in simili dicitur in l. sed & si lege. §. quod autem quis. ff. de pet. hęre. Et facit tex. optimus, vt ipse dicit in l. vlt. C. de debit. ciui. lib. 11. Et eum sequitur Alberi. in d. l. 2. ver. ex prędictis concludo, de cap. dimi. & in l. si fideicommissum. §. tractatũ. ver. & faciunt etiam. ff. de iudi. vbi id non adeò clarè dicit. & Alex. & Iac. à S. Geor. vbi suprà.

33 *De eadẽ re.*

Hęc principalis quęstio, du scilicet primogenitus teneatur solùm pro virili, an pro modo bonorũ, agitata fuit in magna Camera Inquestarum, quas vocant, relatore amico nostro.

vnico

Michael Hospitalis.

vnico D. Michaele Hospitali, Consiliario huius curiæ integerrimo, doctissimo, & vt vno verbo absoluam, omnibus numeris consummatissimo: fuitque ea quæstio patibus suffragiis calculisque adæquata, vulgò partitam vocant, cùm scilicet sententiæ fuerunt æquo numero (sic enim loquitur M.Celius lib.8. epistolarum familiarium Ciceronis epist. incip. & si de Repub. posteaque in tertia camera iterum relata ad Curiam: tandem frater primogeniti obtinuit, vt pro æstimatione bonorum, in quibus successerat tantùm, pro virili debita solueret. Idque maximè propter quasdam clausulas in contractibus maiorum suorum appositas, mansitque integrum in aliis causis vt disputaretur, an primogenitus & cæteri fratres soluerent debita pro virili, an pro rata bonorum: nam ea quæstio inter alios vertebatur, cui nolebat curia facere præiudicium, præsertim cùm causa de qua agebatur, alio iure poi erat diffiniri.

Tricesimasexta quæstio.

1 An primogenitus solus succedēs ex statuto, solus etiā obtineat ius patronatus.

TRICESIMOSEXTO quæro, stante ea consuetudine, quòd primogenitus succedat cæteris exclusis. Nunquid solus primogenitus etiam obtinebit ius patronat⁹ in beneficio, cæteris ēt exclusis. Breuiter dicquòd sic. Nam cùm ius patronatus ab hæreditate veluti gubernetur, vt qui hæres est, illud obtineat: qui non est, non obtineat, c. cùm seculum, & ibi Anto. Panotmit. & alij extrà de iure patron. & no. etiam Innocen. in rubri. eodem titu. & in c. primo, & ibi etiam Panormit. & cęteri, eodem titu. Cardi. Flo. post alios in clemen. plures, in 6. & 7. quæst. eodem item titu. & in rub. extrà eodem tit. colum. vlti. ad finem, cum aliis multis concord. coll. ctis à Cæsare Lambertino in tracta. de iure patro. in 17. artic. 2 quæst. princ. 2. partis lib. 1. ideò primogenitus, qui hæreditatem solus obtinet, solus quoque hoc ius nanciscitur. Ita voluit Ioā. And. in c. ex insinuatione, & ibi Card. Flo. Pet. Ancha. & Panormi. extrà de iure patro. ad hoc referentes tex. ibi. & idem Pet. Anc. in d. c. cùm seculum, & ibi quoque Panormi. colum. 2. ver sicu. secundò habes notate, per tex. ibi. Philip. Deci. in l. pactum, colum. 6. versi. extra glo. addunt. C. de collat. & Albert. Brunus in tract. statutorum fœminas à successione repellentium, art. 8. quæst. 24. Laurus de Palac. in eodem tracta. colum. vlt. Domi. Benedic. in repet. c. Raynutius, in verbo, in eodem testamento relinquens. le 1. num. 143. & Lamberti. vbi suprà, & iterum in 9. art. eiusdem quęst. si modò inquit, valeat consuetudo solum primogenitum admittens ad successionem. De quo nos suprà latè diximus in quarta quæstione, quod multùm facit ad præcedentem quæstionem.

2 Si fœmina ex statuto repellatur à successione, & à iure quoque patronatus arcetur.

Simile est, q̃ si ex statuto vel consuetudine fœmina dotata non succedit, ius patronatus ad eam non transit, sed ad masculos tantùm, vt voluerunt Pet. Anc. & Pan. in d. c. ex insinuatione, eo. tit. Card. Flor. in rub. eiusdem titu. in 7. q. Fede. Senen. consi. 1 1. quæstio talis est, in diœcesanus, col. 9. in paruis, versi. item quæritur an filius, vbi hoc dicit ita seruare consuetudinem, optimam legum interpretem, Panot. consil. 54. casus contingentia talis est, quidam Iacobus, ad fin. lib. 1. & Laurus à Pallaciis in d. tract. col. vlt. & nouissimè Rochus Cur. in tracta. de iure patro. in verbo, ipse vel is à quo causam habuit, in 6. q. Qui quidem omnes ferè & illud dicunt, filium qui renuntiat hæreditati non obtinere ius patronatus: licèt contrarium videatur voluisse glo. in c. constitutum. 16. q. 7. & in c. considerandum. 16. q. 7. in eam rē trahens leges, quæ id in iure patronatus respectu libertorum statuunt. de quo vide plenè per Panot. in disput. incip. Augerio.

3 An ius patronatus diuidatur in stirpes, an ī capita.

An autem ius ipsum patronatus diuidatur in stirpes, an in capita, quod nonnihil ad hanc nostram quæstionem pertinet, vide glo. in c. si plures, in verbo, communi, & ibi Arch. 16. q. 7. Inno. Host. Io. And. Ant. Pet. Anc. Card. Flor. in c. 1. extrà de iure patr. Pet. Anc. cōsi. 355. cuius est initium, viso puncto, in 1. dubio. Panot. d. consi. 54. col. 5. li. 1. Alex. in addi. Bar. in l. vt iurisiurandi. §. si liberi. ff. de oper. liber. Et quāuis nonnulli tenuerint in capita, altera op. quæ hęredes admittit in stirpes videtur approbari in cle. 2. de iure patro. de quo ibi latissimè Imol. in prin. & Card. Flor. in 2. q.

Tricesimaseptima quæstio.

1 An ius patronatus cōpetēs primogenito transfeat ī emptorem.

TRICESIMOSEPTIMO consequēter quæro, si ius patronatus ex consuetudine præscripta, aut aliàs spectet omnino ad primogenitum, siue seniorem domus. Si iste senior vendit partem suā castri cuius cōpetit huiuscemodi ius patronatus, vtrùm id ius transeat ad emptorem, an ad alium primogenitum, vel seniorem familiæ post hunc venditorem. Super qua quæstione aditus ipse Card. Flor. respondit, con. 48. cuius est caput, quidā nobiles: id ius non transire in emptorem, per regulā. c. priuilegiū, de reg. iur. li. 6. vbi priuilegium personale extinguitur cū persona, tanquam id teneat vicē priuilegij cōpetentis seniori domus, quod in alium transmitti nō potest. Igitur cùm desinat competere huic seniori qui vendidit, nec trāseat in emptorem cum ea prærogatiua: consequens est, vt sequens senior ius id habeat. Et nonnihil ad id faciunt quæ scripsimus suprà in 3. q. prin.

2

Huius autem consi. Cardi. meminit Cæsar Lambetti in tractatu de iure patronatus, in 8. art. 2. q. prin. 2. pat. 1. li. & iterum in 16. artci. 5. And. Tiraq. de iur. Primig. n 4 q. prin.

q.princ.d. 2.partis. 1. lib. Et in posteriore loco posteaquam ipsius responsum retulit, ita tandem in hac re distinguit, nam aut consuetudo disponit seniorem familiæ, siue parentelæ præsentare, & tunc procedat dictum Card. vt scilicet donec superest quispiam ex huiusmodi familia, is habeat ius præsentandi ante alios extraneos, etiam si illis sit senior. Sed si consuetudo haberet vt senior patronus id ius præsentandi habeat tunc emptor, si sit cæteris senior præsentabit, non autem si iunior.

Tricesimaoctaua quæstio.

1 An valeat cõsuetudo deferẽs ius patronatus soli primogenito cæteris fratribus æqualiter succedentibus.

AT tricesimooctauò cõsequenter quo que quæro, an si omnes filij succedant æqualiter, valeat tamen consuetudo huiusmodi deferens ius patronatus soli primogenito. Et certè Card. Flor. cõsil. in præced. quæst. allegato, satis innuere videtur valere. Et id nuncupatim respondit etiã Rom. consi. 368. præsens consultatio, col. 1. in 2. dubio.

2 Quid autẽ requiratur ad probationẽ huius cõsuetudinis.

Sed dicit ipse Ro. eam consuetudinem esse admodum probatu difficilem. Primùm enim ea est contra ius commune, quod defert id ius omnibus hæredibus, non soli primogenito. c. si plures, & cap. filiis vel nepotibus. 16. q. 7. & cle. si plures, de iure patro. Igitur ad eius præscriptionem requiritur de iure Canonico tempus 40. annorũ, vt concluditur in c. vlt. de consuet. & in c. vlt. eo. tit. li. 6. & in c. consuetudo. 11. di. licèt aliter sit de iure ciuili, vt not. in l. de quibus. ff. de legi. & in l. 1. & 2. C. quæ sit long. consue. Requiritur etiam quòd ex certa scientia patriæ, & non per errorem iuris fuerit introducta, vt concludit gl. in d. c. vlt. Nam cùm consuetudo sit tacitus populi consensus. l. sed ea quæ. ff. de legi. si error sit, excluditur consensus. l. si per errorem. ff. de iurisd. om. iud. Requiritur prætereà populum vsum fuisse ea consuetudine non semel, sed sæpius animo consuetudinis introducendæ, & ita quidem notoriæ, q verisimiliter sit in notitiam populi non contradicentis transiuisse, vt per glo. in d. c. vlt. & Bar. in d. l. de quibus. vnicus enim actus quantumuis notorius non inducit consuetudinem, vt concludit Bar. in d. l. de quibus, & patet ex l. 3. C. de episco. aud. Nisi actus ille vnicus, & notorius habuisset caussam successiuã, & continuationem temporis, quod potest introducere cõsuetudinem contra ius commune, per tex. no. in c. cùm de beneficio, de præben. lib. 6.

3 Ad idem.

Requiritur item quòd maior pars populi ex habentibus ius patronatus vsa fuerit huiusmodi consuetudine, secundùm glo. in d. c. vlti. Nec enim minor pars potest facere consuetudinem, sicut nec legem. l. nulli, & l. plane. ff. quod cuiusque vni. cum si. Denique requiritur quòd ante completam huiusmodi præscriptionem nullus actus contrarius interueniat. Vnicus enim interrumpit, essetque opus noua præscriptione, vt etiam concluditur in d. c. vlt. & in l. nemo alieno. §. temporalis. ff. de re. iur. & in d. l. de quibus. Sed tu de hoc vide Io. And. in d. ca. vlt. col. 7. versi. 6. an iudex, & in aliis multis q. de consuet. vbi nominatim tractat, qualiter inducatur cõsuetudo, quòd primogenitus solus succedat.

4 Post verò priorem nostram editionem comperimus Cæsarem Lamberti. in d. tract. de iure patro. in 10. artic. 2. quæst. princ. 2. lib. hanc quæstionem tractantem, An possit consuetudo inducere vt primogenitus solus succedat in iure patro. vbi dicit non inuenisse se specialiter tactum, sed id ex eo pendere, an consuetudo valeat vt primogenitus solus succedat in successione paterna, de quo inquit per Calde. in c. ad probandum, & ibi, Fely. col. vlti. de re iudic. & nos quoq; latissimè diximus supr. in 4. q. prin. Nam si non valet ea consuetudo in hæreditate, nec in iure quoque patronatus valet, quod hæreditatem sequitur, vt etiam diximus in 36. q. Adducitque præterea Rom. in d. consi. 368. col. 2. dicentem, vt ipse refert, non valere consuetudinem temporis immemorialis, inducẽtem ius patronatus per se consideratum posse dari in feudum, & tanquam ad primogenitum transire, ex quo sequitur (inquit) nec valere cõsuetudinẽ, vt solus primogenitus succedat in iure patronatus.

Tricesimanona quæstio.

1 Si ita præscriptum sit in quibusdam beneficijs, an ad cætera trahatur. Præscriptio non extenditur.

TRICESIMONONO consequenter item quæro, Quid si primogenitus id ius præscripserit contra fratres in quibusdam beneficiis, an & hoc præscriptum censeatur in aliis. Ro. d. consi. 368. co. 2. ver. dum autem quæritur, respondet non censeri, quia præscriptio veluti odiosa non extenditur vltrà quam quis reperitur possedisse. l. 1. §. si quis hoc interdicto, & ibi glo. & Bart. ff. de iti. actuque pri. Et id quidem siue ad rem, siue ad personam, siue ad locum respiciamus, per c. auditis, & c. cùm olim. de præscrip. & c. dilectus, de capel. mo. & c. cùm contingat, & c. cũ in tua, de deci. & quod voluit glo. in c. odia, de reg. iur. lib. 6. Inno. in c. tua, le 1. in fi. de deci. vbi no. dicit, quòd licèt quis probauerit, quòd per totam alienam parochiam percepit & præscripsit excepto vno prædio, de quo non probauit, nõ debet ei adiudicari decima in illo prædio, per d. c. cùm contingat. Ideò (inquit) quando quis petit decimas, quas dicit se præscripsisse in aliena parochia, debet probare de singulis fundis, vt in singulis obtineat. Et quod etiã voluit idem Innoc. in c. vlt. de offic. Archid. & in c. dilectus, de capel. mo. Host. in c. cùm officij, de præscri. Archi. in c. 1. de iure patro. li. 6.

Aegi-

Aegidius in c.ecclesia, de elec. Fede. Senen. con sil. 1 2 5. vt illum citat Roma. vbi suprà, vbi dicta illorum sigillatim declarat. Cui adde And. Iser. in præludiis feud. io 1.q. in fin. & in rubr. de consuet. recti. feud. versi. item in consuetudine, & in c. 1. §. præterea ducatus, col. 3. versi. nunquid sufficit probare, titu. de prohi. feud. ali. per Fede.

2 Possessionem generalis iurisd. quæri & præscribi vnico iurisdicti. modo.

Nec obstat (inquit) quòd à multis dicitur, possessionem generalis iurisdictionis quæri & præscribi per vnicum actum & exercitium iurisdictionis, secundùm eundem Inno. in d. ca. dilectus, de capel. mona. Bald. in l. 2. col. 8. versi. sed ounquid qui fecit. C. de seruit. & aqua. Anto. io repe. cap. vlt. col. penult. versi. ideo si dominus, de can. pos. & proprie. cum aliis multis concord. vt id ei addas, cuatis ab Alexan. qui idem tenet, consil. 68. & viso & dudum discussso, colum. penult. versicu. hoc probatur, lib. 2.

Et quare.

Quia illud ideo, est quia iurisdictio respicit vniuersalitatem, vt nostri loquuntur, & ipsa vna est, etiam si multis modis exerceatur, vnde vno modo exercitata, vt & ipsi loquuntur, inducit quasi possessionem iurisdictionis vniuersalis, cùm quis intendit eam quærere, arg. l. vna est via. ff. de seruit. rusti. prædi. & l. restituta. ff. ad S.C. Trebel. & in l. 3. in princ. ff. de acquir. pos. Hic autem loquimur in casu, in quo non quæritur de præscriptione alicuius vniuersalitatis.

3 Nisi alter esset in possessione illius.

Sed & illud tum demum procedit, si nullus alius est in possessione iurisdictionis vniuersalis, secundùm ipsum Innoc. in d.c. dilectus. Nam si alius erat in possessione, tunc nō nisi in illo actu, in quo iurisdictionē exercuit, eam præscripsit, per l. quod meo. §. vlt. ff. de acqui. pos. quod & ipsum voluit, vt id ei addas, idem Inn. in d.c. vlt. col. vl. de offi. Archi. vbi & ad hoc allegat cap. vlt. de religio. domi. vbi & ipse idem quoque tenet, & Panor. in d. ca. cùm olim, in vlt. no. de præscri. & i c. cùm inter, col. 4. versicu. quartò & vltimò casu, de senten. & re indi. & consil. 54. videtur primò. colum. 2. versicu. secundo ad idem, lib. 1. & consil. 7 1. videtur prima fronte, libr. 2. vbi ad hoc multa adducit.

4 De eadē re.

Nec item obstat tex. in c. 1. de reli. domi. vbi, vt dicit, videtur nota. probari, quòd ex eo qd in quopiam loco probat se exercuisse ius baptizandi, intelligitur etiam probasse sibi quæsitum fuisse ius consecrandi ecclesiam in eodē loco constructam. Et sic posset videri fieri extēsionem acquisitionis, ex præscriptione præcedēti, de vno iure ad aliud: quoniam illud ideo ibi fit, secundùm Iono. quia locus ille erat in diœcesi ipsius episcopi: saltem non constabat, quòd esse in diœcesi alterius, vnde exercēdo iurisdictionem in vno actu, probatur retentio iurisdictionis in quocunque actu, l. si stillicidium. §. vlti. ff. quemadmodum seruit. amit. & hoc quoque ita intellexit Pano. in multis ex dictis locis suprà citatis. Hic autem nihil tale est, quoniam constat de iure communi facultatem præsentandi in omnibus ecclesiis pertinere ad omnes hæredes, non ad solum primo genitum.

Quadragesima quæstio.

1 Vter præferendus sit nepos ex primogenito, an patruus. Et quid si primogenitus superstes fuerit patri.

QVADRAGESIMO quæro, vter præferatur in iure primogenituræ, an filius primogeniti, an verò patruus ipsius. Et certè si primogenitus patri superstes fuerit, ita vt ipsius patris hæres in iure primogenituræ fuerit, & posteà moriatur relicto filio & fratre, tūc hauddubiè filius primogeniti ad ius primogenituræ consequetur, patruo suo omninò excluso. nam tunc nō agitur de successione avi, sed primogeniti filij. cui filius debet succedere, & non frater. Et de ea re est text. in c. licèt, vbi id not. Card. Flo. in vlt. quæst. & Panor. io vlt. not. & etiam in cap. grandi, de supplen. negli. prælat. lib. 6. vbi Pet. Anc. & Philip. Fran. dicunt id minimè esse dubium. Et hoc quoq; satis voluisse videtur An: Iser. in c. 1. §. & olim, col. 2. versi. si ergo viuēs. tit. de succes. feu. & Bald. in l. tutela. §. si duo. ff. de legi. tut. Marti. Laud. in tract. primogenituræ, colum. penul. Nicol. Perus. in tracta. succes. in j. parte, in 6. specie filiorum, col. 6. ver. item quæro an filius, ibi, & hæc procedunt. Alex. in disputa. incip. Sigismundus, in 3. dubio illius disputa. vbi id latè tractat. Caro. Rui. consi. 1 3. præsupponitur quod Ioannes, col. penul. & vl. lib. 1. & Cardi. Alex. in c. 1. col. 9. versi. decimo quintò hoc probatur, tit. de feud. Marchi. Ias. in l. is potest, col. 5. versicu. adde pro ista parte. ff. de acq. hæred. Philip. Deci. consi. 44 3. in casu ad me transmisso, col. 4. versi. quintò nō obstat. Anto. Corse. in repe. c. grandi, col. 2 1. vers. nota, ibi, qui eidem Regi, de supplenda negli. prælat. li. 6. & in tract. de potest. & excel. Regi. quæst. 1 1 5. Hiero. Gratus consi. 6. visis ac diligenter, lib. 1. vbi loquitur in casu qui videbatur dubius ob quædam verba concessioois. & iterum consil. seq. & si satis. & And. Alcia. con si. seq. quod est. 8. verba priuilegij, statim post prin. & per totum, & omoes propè passim & vbique. vix enim reperies, qui id neget. Et optimè facit quod in simili tradit Cyn. post Vgol. de la Fontana, in l. j. in vlt. quæst. C. de adulter. & And. Iser. in cap. 1. in fi. prin. tit. de eo qui fi. & suis hæred.

2 Cōprobatio ex historia.

Idque veteri atque memorabili exemplo cōprobatur. Nam Eunomus Lacedæmoniorum Rex reliquit Polydecten, aut, vt alij vocant, Polibitan ex priore vxore, & Lycurgum Iunio rem ex Dionassa: regnauitque Polydectes post mortem patris aliquo tempore, quo quidem mortuo cùm ignoraretur, vxor illius prægnās esse,

esse, regnauit & ipse Lycurgus. sed posteaquã rescinit viduam fratris prægnantem esse, continuo declaranit regnum pueri esse, si quidem mas forei: principatum verò ipse tanquam tutor moderatus est, tametsi mulier eum clanculum accerseret, verbaque faceret de perdendo puero, quo illi Spartæ imperanti nuberet. Id quod Lycurgus dissimulanter laudans, sed non oportere (inqnit) per abortum partum atqne medicamentum ipsam sibi corporis detrimentum afferre periclitarique: sibi enim curæ fore, vt confestim quàm nasceretur, è medio tolleretnr. Hocq́ne pacto ad tempus vsque pariendi mulierem deduxir, atque vbi illam parientem sensit, misit, qni parturienti assiderẽt, eamq́ue asseruarent. hisq́ue imperat, si fœmina nasceretur, eam mulieribus traderẽt: si mas eum ad se deferrent; Accidit autem, vt ipso cũ principibus cœnante marem pareret: ministri autem ad eum infantem deportarent, quem ille suspiciens ad discumbentes dixit, Rex natus est nobis ò Spattiatæ, illumq́ue Charilaum nominauit. testes historiæ Plutarchus in vita ipsius Lycurgi, & retigit etiam Iustiuus libro tertio.

3 Adeoq́ue id obtinet, vt etiam filia primogeniti, qui auo superstès fuit, & ei successit, præferatnr patruo suo, si pater eius filię postea moriatur. ita enim volnit Andr. Iser. qui aliàs semper tenent pro patruo secundogenito contra nepotem ex primogenito mortuo ante anum (vt dicemus infrà nu. 13.) in c. 1. vers. nunqnid boc c. habet locum in regno, tit. de eo qui sibi & suis hæred. & Neopodanus, & Matth. Affli. qni & ipse tenuit pro patruo in illo casn, tamẽ in hoc tenuit pro filia primogeniti, in cap. 1. colum. 3. num. 19. tit. de natu. succes. feu. & in cap. omnes filij, colum. 3. nnmero. 33. titulo si de feud. fue. controuer. inter dom. & agna. Licèt aliter obseruabant Lacedæmonij, vt patet ex historia nume. præcedentis. Et facit quod scripsimus suprà in 14. quæstio. numero. 7. & sequen.

4 *Regni caussa ius violari solitum.*

Quanquam vt homines ad dissentiendum minima qnaque occasione proni snnt admodum & procliues, præsertim regnandi cupiditate,

Nam si violandum est ius, regnandi gratia
Violandum est, aliis rebus pietatem colas.

Vt apud Euripidem in Phęnissis sceleratissime Eteocles pronunciauit. Nam ita vertit Cicero li. 3. Officiorum illos Euripidis versus,

Εἴπερ γὰρ ἀδικεῖν χρὴ, τυραννίδος πέρι
Κάλλιστον ἀδικεῖν, τ' ἄλλα δ' εὐσεβεῖν χρεών.

Quos ad verbum ita potes traducere,

Si enim iniustè facere oportet, tyrannidem propter
Potissimùm ius violandum est, cętera pium esse oportet.

Subdit autem Cicero Capitalis Eteocles, vel potiùs Euripides, qui id vnum, qnod omnium sceleratissimum fuerat, exceperit.

5 *Diuersa historia.*

Igitnr Demetrius ille, qui obses Romę fuit, mortuo Antiocho fratre maiore Rege Syriæ, relicto filio paruulo à Senatu petiit se dimitti ad regnũ petendum, id æquum esse dictitãs, quòd sicut fratri maiori cesserat, ita sibi à pupillo qnem ætate antecedebat cedendum esse. Et cùm non se dimitti animaduerteret, specie venandi ab vrbe profectus, & in Syriam naui delatus, secundo fanore omnium exceptus est regnumq́ue occiso pupillo traditum, vt à Lucio Floro lib. 4. & Iustino li. 34. traditum est, vt videre qnoque licet ex lib. 1. Machab. cap. 7. in princ. & nos suprà in præfatione meminimus.

Alia quoq;.

Sed & Agide Lacedæmoniorũ Rege mortuo, in regno prælatus est Agesilaus Agidis frater Lentichidę filio ipsius Agidis, vt scribunt Probus Aemilius, & Plutarchus vterque in vita Agesilai. Sed Plutarchus Lentichidem nothũ fuisse tradit. Legimus quoque apnd Pãdolphũ Collenutium li. Historiæ Neapo. 3. Robertum Guiscardum ægrè ferentem, quòd Gofridus Comes Poloniæ, frater eius, suum ipsius filium Bagelardum Comitatus successorem reliquisset, ipsum Bagelardum Comitatu armis pepulisse.

Item alia.

6 *Quid si nepos ē senior patruo. Cæsar Opiter antiquis quis dicebatur.*

Similiter parũ dubij est, si nepos ex primogenito ante patrem mortno (Is apud antiqnos vt id obiter dicam, Cæsar Opiter dicebatur, qui scilicet patre, mortuo auo viuo gignebatur, vt tradit Caius Titus Probus in Epitome li. 10. Valerij Maximi, si non fallax est titulus) Si inquam hic nepos sit maior natu patruo secundogenito, nil dubium est quin ipse nepos præferri debeat patruo ætate iuniori. Nã & id constãter affirmãt Bal. & Raph. Ful. nisi verba consuetudinis, vel statuti resisterent, vt qnia loqueretur de primogenito filio, in l. vt intestato. C. de suis & legi. Marti. Lauden. in trac. primogenituræ, col. pe. Nico. Perus. vbi suprà, & Alc. in d. l. is potest, col. 2. & Iason, col. 7. versi. vlt. in isto. ff. de acqui. hær. & idem Alex. consil. 4. ponderatis verbis, col. 2. versi. præterea qualitas, lib. 4. & Philip. Dec. consi. 453. in causa ad me transmissa, col. 3. versic. verba enim illa. & Chasse. consi. 53. ex facto, col. 15. vers. 16. facit. & Matth. Afflic. in c. 1. col. 15. versicu. secundò fallit, tit. de succe. feud. Nam & potissima pars eorum, qui aliter præferunt patruum nepoti, innititur maiori ipsius patrui ætati, vt posteà dicemus.

7 *Quid si nepos ē iunior.*

At si primogenitus filius mortuus est ante patrem relicto nepote, & eo quidem minore natu patruo, vter eorum præferatnr, altissimũ est omnium pelagus, cuius vix fundum reperias. Propterea Bal. in l. cùm antiquioribus. C. de iure delib. post multa in vtranque partem adducta, rem minimè decisam relinqnẽs. Solnat (inquit) Apollo, secutus loquendi formam lo.

Magna huius dubij difficultas ex Bal.

lo. relatam ab Accursio in l. 2. ff. ad leg. Aqui. Et idem Bal. conf. 275. quod pro regula, col. 3. verf. quæstio talis est, li. 2. dicit hanc rẽ potius consistere in ingenij qualitate, quàm possit in alterutram partem verè determinari. Ita ꝙ certum quicquam asserere esset potius superstitiosum, quàm discretum. Et in l. ex hoc iure colum. 2. versicu. sextò quæritur. ff. de iusti. & iure, dicit se in hac re habere oculos nycticoracis.

8 *Ea cõtrouersia iudicio gladiatorio commissa.*

Refert autem Firmia. in suo vbere repertorio, in verbo, nepos, versicu. 50. audiuisse se à Franc. Patauino auditore Rotæ legisse in quibusdam Annalibus Ottonem imperatorem iudicio gladiatorio eam rem commisisse, tanta erat rei perplexitas: nepotemque victorem bis euasisse. id quod etiam retulit idẽ Firmianus, in verbo, filius Regis, vers. 8. & Do. Cõs. Guy. in ti. de nun. & qualitate. Card. in verbo, fratres: & Iason in d. l. is potest, col. 5. ff. de acqui. hære. & in d. l. maximum vitium. C. de li. præte. & And. Alcia. in lib. de Monomachia. cap. 7.

9 *Et aliàs multo antè tempore.*

Sed vt ex antiquiori tempore exempla repetamus. Scribit Iustinus li. 23. Agathocle Rege Siciliæ mortuo, aut certè moribundo bellum inter filium nepotemque eius ortum, regnum sibi vendicantes: nepotemque victo occisoq; filio regnum occupasse. Eandemque penè controuersiam, Corbis & Orsoa fratres patrueles de regno contendentes ferro dicemerunt in eo spectaculo gladiatorio, quod Scipio Africanus Carthagini nouæ præbuit, vt retulit Liuius lib. 8. 2. belli Punici, & Plutarchus in Scipione.

10 *Roberti Siciliæ regis iudicium. Et Bonifacij papæ.*

Quid quod Rex Robertus Siciliæ pro quo pronunciauerat in regno Apuliæ Bonifacius cõtra nepotem ex fratre Carolo primogenito Caroli Martelli, posteà pronunciauit pro nepote contra patruum, in comitatu Sancti Seuerini, assistentibus illi multis Cardinalibus, vt retulit Oldra. qui & in ea causa pro nepote tennit, consi. 224. inci. allegationes, in fi. Ideóq; Rex Robertus nixus est regnum trãsferre ad ipsum nepotem Regẽ Vngariæ, aut descendentes ex eo dũ neptem suã ex Carolo filio Ioannã Reginam vxorem dedit Regi Andreæ, qui descenderat ex nepote & primogenito Regis Vngariæ, vt retulit Bal. in l. si vnita. C. de bonis materi. Et alibi dicit idem Bal. videlicet in l. liberti libertæque, col. 5. vers. sed dubitatur de tali q. C. de bon. liber. Bonifacium fuisse magis partialem quàm apostolicum, dum pro Rege Roberto iudicauit, respexisseque, vt idem Bal. dicit in l. vt intestato. C. de suis & legitim. ad prudentiã ipsius Roberti, qui fuit alter Salomon, vt etiam ex eo retulit Pandolphus Collenuti* Historiæ Neapolitanæ li. 5. Et ita quoque comperies apud Paulum Aemilium li. rerum Gallicarum 9. haud multò post prin.

11 *Qui doct. in dubio indecisum reliquerunt.*

Ex quibus satis constat rem hãc esse admodum difficilem. Ideoque & multi præter Bal. in d. locis, suprà num. 6. citatis eam in medio, quod aiunt, reliquerunt, nihil certi diffinientes, aut ita obscurè loquentes, vt nescias vtrã partem sequantur, videlicet idem Bald. Paul. Cast. & Corne. in d. l. vt intestato. C. de suis & legi. Pau. Cast. Alex. Corne. & Iason in d. l. maximum vitium. C. de libe. præteri. vbi Iason dicit hoc sibi semper visum fuisse dubium. idẽ Paul. in Authent. post fratres. C. de legit. hære. Nicol. Mil. in suo repertorio, in versi. filius primogenitus. Marti. Laud. in cap. 1. in fin. tit. de gradib. succes. in feudo. & Felyn. in c. audiuis, colum. 7. versi. consuetudo præferens, de præscrip. & Hiero. Gratus consi. 6. visis, colum. 3. nume. 25. lib. 1. & D. Cirier. li. j. de primogenitura, quæst. 25. vbi in fin. dicit tutius sibi visũ fuisse hanc fabam alij cudendam relinquere, quàm inter tantos iuris interpretes suum iudicium proferre.

12 *Qui pro nepote tennerunt.*

Vterque tamen & nepos & patruus multos magnosque habet autores, & propè ex æquo, vt vix facilè dignosci possit, quæ sit cõmunis opi. vt dicit Philip. Deci. consil. 443. in casu ad me transmisso, post princ. & Gratus. d. consi. 6. Pro nepote tenet Oldra. aut quisquis is fuit, sunt enim qui alterum fuisse dicunt con. 224. istę sunt allegationes, vbi etiã refert alios Doc. sui temporis eam partem fuisse secutos, videlicet Ioan. Laudunensem, & Armandum Narcesium auditorem sacri palacij. Et eam quoque sequitur Ioan. And. in addi. Specul. in rub. de feudis, col. 3. versi. redeundo ad individuum. neque enim dubium esse potest, quicquid non nulli dicant, qui eam partem tenuere non ob id tantùm quòd eam postremam scripsit, sed & quòd argumenta & rationes alterius refellit. Albe. in proœmio ff. in §. discipuli, col. ante penul. versic. decimò in ista materia. Bald. subobscurè, in d. l. liberti libertæque, quo loco nuper citauimus. C. de ope. libe. & apertius in d. l. ex hoc iure, col. 2. versi. sextò quæritur. ff. de iusti. & iure & consi. 386. in regno libero, lib. 2. vbi dicit hanc esse communem opi. & iterum consi. 389. consuetudo est in nõnullis regnis, col. 1. & sequ. vsque ad fin. eod. libr. 2. Eandem quoque partem tenet Ioã. Fab. in §. cùm filius, col. 2. versi. sed quid dices, Instit. de hæred. quæ ab inte. defer. Per. Anca. Cardin. Flor. & Panor. in d. c. licèt, de voto, idem Pet. Anca. in c. grandi, in 2. not. de supplen. negligen. prælatorum, lib. 6. Panor. consil. 85. in præsenti quæstione, in 1. dubio, lib. 1. & iterum consi. 3. nitar in pręsenti causa, colum. 3. vers. ex quibus omnibus, & seq. lib. 2. Paul. Cast. in d. l. is potest, in prin. & ibi quoque Franc. Are. colum. 2. ff. de acqui. hæred. idem Paul. Cast. latè consi. 164. in præsenti causa, lib. 2. vbi idem dicit si statutum loquatur de maiore. Ro. consi. 29. in causa Maiorię,

Etiam si statutũ loquatur de maiore.

ioriæ, vbi tamen se fundat in ratione & verbis concessionis. Ioan. Rayn. in c. 1. præterea duca tus, col. 5. in paruis, versi. quæro præsupposita, tit. de prohi. feud. ali. per Fed. Iaco. Alua. in c. 1. in fin. tit. de feud. March. dum simpliciter remittit ad Io. And. vbi supra, & ibi Card. Alexã. colum. 2. cum multis seq. vsque ad fin. Bella Mera. deci. 724. etiam de extra rotan. Barb. cõsi. 10. sapienter scribitur, colum. 4. li. 2. vbi etiã dicit communem opi. Franc. Aret. consil. 162. diligẽter & matnrè, per totum, vbi item dicit esse communiorem Nicol. Pernsi. in tracta. suc cessio. ab intesta. in prima parte, in sexta specie filiorum, colum. 6. versic. item quæro an filius. Soci. in l. si cognatis, col. 2. versic. secundò infertur. ff. de reb. dub. vbi & ipse de maiore quo que loquitur, & consi. 251. visis instrumentis, per totum, lib. 2. & consi. 47. facti narratione, col. penul. versic. confirmatur etiam, & iterum versic. non omitto, lib. 3. Bertha. in suo Repertorio, in verbo, filius Regis, versi. octauò, & in verbo, nepos, versic. 50. Felyn. in cap. prudentiam, col. 2. versi. amplia adeo, de offi. deleg. & subobscurè in c. auditis, col. 7. versi. consuetudo præferens, de præscrip. Corse. & Aufret. in deci. Tholosa. q. 433. item fuit quæsitum an ius primogenituræ. Ludo. Bol. consil. 62. viso igitur puncto, col. 6. versi. vel & tertio dico. Iac. à S. Georg. in tract. feud. in prin. col. 3. versic. sed pone decessit Rex, vbi hanc dicit quotidie obseruari. D. Cos. Guy. in proœmio pragma. sanct. in verbo, primogenito, col. 2. & iterum in tit. de muner. & quali. Cat. in verbo, fratres. Guil. Bened. in repe. c. Raynutius in versi. in eodem testamento relinquens, le 1. num. 187. & multis seq. & rursus in verbo, mortuo itaque testatore, nu. 42. itemque in verbo, & vxorem nomine Adelasiam, nu. 610. Matth. Afflli. in c. omnes filij, col. 2. versi. sed dubium stat, titn. si de feud. fuer. contr. inter do. & ag. Io. Montol. qui & hanc dicit esse communem in suo Prõptuario vtriusque Iuris, in verbo, primogenitus, & nouissimè Barpto. Chasse. in consuet. Burgũd. tit. *de successions*. §. 10. colum. j. ex quo videtur, & consi. 53. ex facto, col. 3. versi. 11. facit, & iterum col. 17. versicu. vndecimò non obstat, vbi hanc quoque dicit esse communem. & Paulus Paris. consil. 72. ad veram, colum. pen. nu. 107. libr. 4. & nouissimè Philip. Probus in additione Ioannis Mo. in d. cap. grandi, colum. 1. vers. & tales primogeniti, de supplenda negligentia prel. li. 6.

13 *Gentes quæ opi. sequuntur. Franci. Angli. Hispani.*

Et eam opi. passim sequimur in Francia, Anglia, & Hispania, vt testatur de Francia & Anglia Bal. d. consil. 389. colum. 4. versicu. sequitur aliud dubium, lib. 2. vbi & id dicit ita fuisse determinatum in illis regnis, & idem dicit, in d. l. cùm antiquioribus, colum. 5. versicu. decimò sic, & in d. l. ex hoc iure, colum. 2. de iustit. & iure, vbi dicit Regem Angliæ ita decreuisse cum consil. suorum procerum. Et de Gallia item Cardi. Alexand. in d. c. 1. colum. 3. versicu. & ita plerunque, de feud. March. Similiter de Anglia Bald. in d. l. liberti libertæque, colum. 4. versicu. item secundum membrum, C. de bonis liber. Et de Hispania Paul. Cast. d. consil. 164. in princ. vbi plus dicit, legem esse in hoc æditam, quam se vidisse dicit. & Cardi. Alexand. in d. c. 1. de feud. March. vbi idem dicit de regno Castellæ. Et quantum ad Angliam illud certũ est, Anglos Eduardo Regi Richardum nepotem ex Eduardo filio eius primogenito (is et ni fallor, qui Ioannem Regem nostrum in bello ceperat) suffecisse, postpositis aliis tribus ipsius Eduardi Regis filiis. & si mater ipsius Richardi de impudicitia male audiuisset, sed id nihil obfuit eius filio, videmusq́; Regem Robertum, quem alterum Salomonẽ vocat Bald. vt diximus, iudicasse pro nepote, tametsi ipsemet fuisse prælatus nepoti, vt etiã diximus.

14

Hancque legem obseruatam fuisse apud Lacedæmonios illos legum obseruantissimos testimonio est, quòd cùm Cleomeni Regi super stites fuissent Areus nepos ex Accotato maiore natu filio ante patrem Cleomenem mortuo & Cleonymus filius minor, magnam inter patruum & nepotem controuersiam ortam vter eorum in regno succederet, de qua re Lacedæmoniorum senatus aditus regnum Areo nepoti adiudicauit. Quod Cleonymus ægrè ferẽs Pyrrhum Epirotarum regem in patrios fines asciuit. Quod à Pausania tum li. 1. quo Attica tum latius lib. tertiò, quo Laconica describit, proditum est.

15 *Qui pro patruo senserunt.*

Pro patruo autem tenuerunt alij plurimi, scilicet Old. sibi contrarius, consi. 94. elegãter col. 5. versi. amplius certum est, vbi dicit hanc partem de veritate iuris esse prẽstantiorem (ita enim loquitur) licèt illud consi. nonnulli alle gent pro alia parte And. Iser. in ca. 1. col. 4. ver. quæri gl. iuncto ver. hęc essent vera, tit. de nat. succes. feu. & in c. 1. §. & olim, col. 2. ver. si ergo viuens, tit. de succes. feud. & in c. 1. §. his verò, & ibi Cardi. Alex. sibi contrarius, sed incogitans, in fi. omnino, titu. de gradi. succes. in feu. & idem Iser. in const. Siciliæ incip. cominibus, vbi tamen dicit hanc quæstionem indigere Cę sarea decisione, Archi. in c. vlt. 24. q. 1. Ricar. Mal. Cyn. Bald. sibi contrarius, Saly. Paul. Ca. sibi item contrarius, & Raph. Fulg. in l si vina, per eum tex. C. de bonis mater. vbi & ipse Bal. ita dicit tenuisse nescio quem quid de Vallodo. Bar. in auth. post fratres, per illum text. C. de legi. hære. vbi tamen mouetur ex verbis con cessionis. Bal. in l. tutela. §. si duo. ff. de legi. tut. & consi. 275. quod pro regula, col. 2. ver. quæ stio talis supposita, lib. 2. Petrus de Monte forti, quem Lucas Pen. in l. 1. C. de cano. fru. vrb. Ro. lib. 11. dicit fuisse profundæ intelligentiæ in

in quodam sub consilio quod ad verbum tran scripsit Matthæ. Afflic. in d. ca. 1. colum. 3. versi. sed dubium stat, titu. de natu. succes. feu. vbi & idem ipse sibi contrarius tenet, sicut etiam facit in ca. 1. colum. 2. & multis sequen. tit. de succes. feud. vbi hanc controuersiam latissimè disputat, & dicit hanc opin. esse communem, & refert Barptolomæum Capuen. virum mirabilem, hanc eandem tenuisse. in alleg. quas fecit pro Rege Roberto contra Regem Vngariæ Pet. Anc. etiam sibi contrarius consil. 82. dicta facti narratio. Imo. Domi. & Philip. Fran. in d. c. grandi, de suppl. negli. prælat. li. 6. Raph. Fulgo. in d. l. vt intestato. C. de suis & legi. Luc. Pē. in l. nepotes, colum. 1. & seq. C. de his qui numer. libe. libr. 10. & in l. si quis. C. de profes. & medi. eo. lib. 10. & in l. si quis in sacris ad fi. C. de proxi. sac. scrin. lib. 12. & in l. quicunque. C. de prioc. agen. in reb. eo. lib. 12. & in l. 1. col. 2. & multis seq. C. de priuil. eo. qui in sacr. pala. mili. eo. lib. 12. & in l. tyrones, quæ est vlt. col. 3. & seq. vsque ad fin. C. de tyron. eo. lib. 12. Io. ab Aremone præceptor Ioan. Rayn. in l. pactū. in l. vlti. quæsti. C. de collat. Anto. Rosel. in tracta. succes. ab inte. colum. 31. Fran. de Porte. in suo tract. de duobus fratrib. in 3. parte, quæsti. 54. Anto. de Prat. veteri, in l. in quartam, in 6. quæst. ff. ad l. Falci. Guil. de Perno. consil. 13. in hac causa agitata. Mansueti. tit. de succes. 5. itē in pluribus. Alex. cōsil. 123. discussis, colum. 2. versi. tum etiam, cum multis seq. lib. 1. & cō si. 4. ponderatis verbis testamenti, col. 3. versic. pro ista secunda parte, lib. 4. vbi dicit se semper secutum fuisse istam opi. tanquam communem, & melioribus rationibus suffultam. Barba. sibi contrarius consil. 27. scripsit doctissimus, col. 22. versi. præterea faciat, lib. 1. Corne. consi. 199. in præsenti consultatione, col. 17. versi. nec obstat quòd mater, lib. 2. Philip. Deci. latè consi. 443. in casu ad me transmisso. Fran. Curt. Iunior in tracta. feud. in 2. parte, col. penul. versic. secundò moneat. Anto. Rub. consil. 149. in contractu matrimonij, vbi tamen principaliter mouetur ex verbis contractus defuncti dentis id ius, de quo quærebatur, primogenito.

16 *Gentes quæ eam opin. sequuntur. Arabes. Numidæ.*

Nec huic parti desunt populi qui eam obseruant. Scribit enim Strabo lib. 16. in Aromatifera Arabum regione fratres honore filios, fratrū antecedere, quòd natu grādiores sunt. Sed & Numidæ fratres Regis filius eiusdem anteponebant, si maiores nato essent, vt scribit Liuius lib. 2. secundi belli Punici, & diximus sopra in præfatione, numer. trigesimoprimo, Numidæ.

17 *Galli aliquando.*

Apud Gallos quoque, vt ex nostris annalibus didicimus, Carolus ille Magnus reliquit Bernardum nepotem ex Pipino filio natu maiore, vt nōnulli tradunt, & Ludouicum cognomento Pium, natu minorem filium. Hic tamē successit patri in regno. Cùm autem Bernardus regnum ipsum vsurpare conaretur, quòd non deterioris iuris esse contenderet, ad aui Regis regnum obtinendum ex maiore filio nepotem esse, quàm filium minorem. Ipse tandē victus captusque & luminibus orbatus, ac postremò interemptus est. Id quod inter cæteros retulit Paulus Aemilius li. de rebus gestis Frācorum 3. vt non omnino verum non sit, quod dicit Barpto. Capu. vbi suprà Francos hoc iure vti, vt refert Matthæ. Afflic. in d. c. 1. col. 4. nu. 88. ti. de success. feud. Porrò ex consuetudine expressa Normanorum qui sunt Franciæ populi, patruus præfertur nepoti in primogenitura. tit. *de esche ance*, qui est 25. §. *et pource doit l'on scauoir*, & §. *ce sont les coustumes*, & iterum tit. *de brief de prochaincte de ancesseur*, qui est 99. propè per totum illum ti. vbi tamen scribitur, hanc malam esse consuetudinem.

Normani Galliæ populi.

18 *Longobardi. Vandali. Syri.*

Iure quoque Longobardorum frater excludit filium fratris, vt no. Caro. in Longo, de successione lib. 1. referente Luca Pen. in d. l. vltim. colum. 4. versi. hæc maximè. C. de Tyro. li. 12. Sed id minimè verum esse puto, cùm ex legibus ipsorum Longobar. nepos ex filio mortuo ante auum ipsi auo succedat cum patruis in ea portione quam pater percepisset, si vixisset. Ita enim scribitur in l. si quis habuerit, tit. de successi. Tandalos quoque hoc iure vsos fuisse cōstat ex eo quod Procopius de bello Vandalico lib. 3. tradit, post mortem Gizerici Vandalorū Regis, qui decessit Honoricho eius filio minore, & Gundabundo nepote ex Genzone filio maiore, ipsum Honorichum prælatum in regno illi filio primogeniti, qui tamē postea mortuo patruo regnauit. Sed id fuit propterea qd ipse Gizericus suo testamento iusserat, vt per manus eius regni successores illi propinquiori ex genere virilis prolis traderentur, & ex his qui ætate præcederēt. Honorichus autem erat natu maior quàm Gundabundus. Suprà autē nu. 4. igitur Demetrius, diximus Demetrium eo nomine sibi regnum Syriæ vēdicasse, expulso interemptoque filio fratris Antiochi natu maioris.

Rationes quæ pro nepote faciunt.

19 *Rationes pro nepote. Nepos ex filio iam mortuo succedit cum patruis in locum patris.*

Vtriusque autem partis rationes maxima ex parte huc adferam, vt quisque videre possit, quæ iustiores sibi videbuntur. Et primo quidem loco eas quæ pro nepote faciunt: secundo quæ pro patruo, quas & ipse qui semper partes nepotis sectatus sum, refellam. Pro nepote igitur hæ sunt. Prima est ex iuribus, quæ statuunt nepotem ex filio iam mortuo succedere pariter cum patruis per repræsentationem, & in locum ipsius patris. l. vt intestato. C. de suis & legi.

& legi.& l.posthumorum,in prin.ff.de iniust. testa.& authen.cessante, & authẽ. post fratres. C.de leg.hær.& §.cum filius, Insti.de hær. quæ ab inte.defer.& in Auth.vt fratrũ filij, in prin. vbi inter cætera dicitur, quòd nepotes ingrediuntur gradum paternum.

20 *Etiã in feudo.*

Nec id solum procedit in rebus allodialibus,quas vocant,sed & in feudo quoque,& in emphyteusi,& in iure patronatus ecclesiæ, vt de feudo est tex. in c.1.& ibi glo. in verbo, solus.Bald.& alij,tit.de natu.succes. feud. & ca. 1.in prin.& ibi etiam Bald. & Iac. Alua. qui id dicit esse indubitatum secundùm omnes, per eum text.tit.de success.feud.& c.1.versi.his vero desinentibus,ibi, vocãtur primo fratres cũ fratrum præmortuorum filiis:& ibi And.Ise. Bal.Marti.Laud.& alij,titu.de success.frat. vel grad.succes.in feu.& ca.1.§.si capitanei,& seq. ti. de feud.March.Albert. in authen. cessante, in fin.C.de legi.hæred. Anto.consil.47.Iesu,& c.præmittendum quod quantum,vbi id dicit hauddubiè procedere in successione ascendentium.Raph.Fulgo.in authent. post fratres. C. de legi.hære.Panor.consi.86. in præsenti quæstione,col.pe.lib.1.Corne.consi.24.ad euidentiam,col.vl.versi.sed dubitatur,eo.lib.2.& cõ si.131.præmittendum, propè per totum,eo.li. 2.Soci.consi.252.visis instrumentis,col.1.lib. 2.Iason in l.si auia,col.2.versi.item adde.C.de succes.edic.Anto.Rub.consi.85.citra dubiũ, col.1.Idem,nisi alius sit cui simile nomen est, Ioannes Anto.inter consi.Alber.Brun. consil. 70.diuino,col.1.Ex quibus intelliges procedere non tantùm in successione ascendentium, sed & fratrum.

21 *Et in emphyteusi.*

Et i iure patronatus ecclesiæ.

Et de emphyteusi respondit Corne. consil. 24.ad euidentiam,.col.vlt. versi. sed dubitatio est,libr. 2 .vbi dicit id se pluries vidisse consultum ab aliis egregiis & insignibus Doc. Et de iure patronatus ecclesiæ tenuit Benedic. in repe.c. Raynutius,in verbo, & vxorem nomine Adelasiam,nu.618. de testa. & ante eum Ioan. Fab.& Angel. Aret.in §.cùm filius, Instit.de hęred.quæ ab intest.desc.Quid autem in iure patronatus libertorũ, videbis in 21. ratione pro patruo. & vide etiam, quantum ad id caput pertinet, quę dicam infrà 10 34.ratione pro patruo.

22 *Etiam si statutum vocet proximiores Statuta recipiunt extensionem passiuã ex regulis iuris communis.*

Sed & quod multò plus est,id quoque obtinet in statutis vocantibus proximiores in gradu ad successionem, vt scilicet nepos admittatur cum patruo, tanquam patrem repræsentans,licèt aliàs statuta sint strictè & propriè intelligenda. Nam eadem recipiunt extensionẽ, passiuam, procedentem ab aliis regulis iuris communis.l.1.§.1.ff.ad le.Falci. Bar.& alij,in l.si quis seruo.C.de furt.& dicemus pleniùs in fiã num.47. mouentur tribus. Et ita in specie de qua loquitur,ex facto consultus Alexan. respondit consi.88.quod concurrere,lib.1.quod consi.repetitur consi.137.eo.lib.1.sed quod est alio initio,nempe hoc,præclarè à priori.& Iason consi.159.Odericus,colum.4.versi.quintò & vltimò, libro 4.Philip.Deci. in l.1.col.6. in 14.nor.C.de secun. nupti.& consi.484. æquitati.col.2.versi.& ex hoc colligitur, & consil. 517.in ciuitate Rauennæ, col.1.& consi. 553. in ciuitate Lucana,col.1. & Benedic.in repe.d. c.Raynutius in verbo,& vxorem nomine Adelasiam, nu.625. de testa. vbi ex hoc reprehendit dictum Bal.in quodam consil.

23 *Repræsentatio iuris diuini.*

Et vt intelligas legem hanc repræsentationis veluti iure diuino conditam. Thare duos filios habuit Abraham & Aram.hic mortuus est ante patrem, & reliquit filium suum Loth. Thare mortuo Abraham admisit Loth nepotẽ ex fratre ad successionem, eumque fratris nomine vocabat, tanquam frater esset, aut certè fratrem repræsentaret, eiusq; locum teneret,vt videre licet ex Geneseos c.23.& duobus seq.Sic & apud Apollonium Rhodium li. Argonauticõ 3.Medea dicit filios Chalciopes sororis suę sibi esse fratres. hæc enim sunt verba illius suã illam sororem alloquens,

Εἰ ἔτι τῆς ψυχῆς προφερέστερον ἤ τι παίδων
Σῶν θείω, οἵ δή μοι ἀδελφειοὶ γεγάασι.

24 *Sed an habeat locum ad exclusionem proximioris.*

Verùm in his quæ diximus (vt inquiunt ad uersarij)nepos non excludit,patruum, sed pariter cum illo admittitur.Ergo non licet extẽdere ad exclusionem, quia aliud est simul admitti,aliud cæteros repellere,quod multo grauius est.Sed hi non vident, quod, iuris est, in parte quò ad partem,id quoq; esse in toto quo ad totum,l.quæ de tota.ff.de rei vendi.& c.pastoralis.§. item cũ totum, de offi.dele.cum si.à me adductis in tracta.Retractuum,titu.1.§.1. glo.7.nu.40. quibus illud. Videmus(inquiũt) sed & illud etiam scimus, huiusmodi argumẽtum de parte ad totum procedere,cùm pars & totum eodem iure deferuntur, aliàs secus, vt no.per Io.An.in regula,sine culpa, de regu.iu. lib.6.atque etiam cùm eadem est vtriusque ratio,aliàs non.l.sed si lege.§.adeò,& ibi gl.ff. de peti.hære.cum si.à me quoque collectis in illa eadem gl.nu.40. tum postremò. In hoc autem casu pars defertur ex iure communi,totum autem ex iure speciali, & contra ius commune, quod æquales facit liberos,vt suprà alibi dictũ est in quarta prin.quæst.Item est longè diuersa ratio succedẽdi pariter cum alio, & illum omnino excludendi.

25 *De eadẽ re.*

Sed ista sane responsio non valet, quia etiã de iure communi cessante iure Authen.proximior solùm admittebatur posterioribus exclusis.Ita vt soror excluderet fratres, per l.consanguinitatis.C.de legi.hære. Et ideo etiam in hoc casu, quo admissi sunt nepotes cum patruis, id fuit ex iure speciali,& contra regulas iur.cõmunis,& propterea priuilegium, nũcupatim appellatum est in §.reliquum, versi. huiusmodi

di verò priuilegium, in Authen. de hære. ab in te. Ex quo apertè demonstratur id esse ius speciale, per c. priuilegia, 3. di.

26 *De eadē re. 2. Ratio. Filius fratris ꝓpter repræsentationem sui patris repellit patruū defuncti.*

Vt tamen non omittam, & erit pro 2. ratione, quod etiam de iure communi, vbi repræsentatio fit, ea etiā fit ad exclusionem eorū qui fiunt remotiores ob eam repræsentationem, vt hinc intelligas eandem esse rationem & succedendi cum alio, & illum excludendi, si pater exclusisset. Nam id videre licet in filio fratris, qui ipsi fratri succedit, per repræsentationem sui patris, qui erat frater defuncti: atque sic repellit auunculum, aut patruum eiusdem defuncti, ob id quòd patris gradum ingreditur, text. est expressus in d. authē. post fratres autem. C. de legi. hæré. vbi ita scribitur, Hi autem fratrū filij cùm pares sint defuncti fratribus, præferūtur proculdubio eiusdem defuncti patruis, & aliis similibus, quem tex. ad hoc bene annotauit Bald. consil. 101. super primo quæsito, in prin. li. 4. Et id satis intellexit glo. in d. authen. post fratres, cùm dicit, quòd sine illa repræsentatione isti filij fratrū nō excluderent patruos, vt qui sint cum illis in eodem gradu, sed per repræsentationem fiunt proximiores, ideo illos excludunt. Et vide alium casum in quo fit repræsentatio ad exclusionem alterius, ver. seq. & quæ dicemus infrà in 2. ratione pro patruo, & in responsione illius.

27 *Filius fratris vtrinque lateris per repræsentationem patris repellit patruum vnius lateris.*

3. Ratio, & ea quidem fortior, assumitur ex d. §. reliquum, nuper allegato, vbi quemadmodum frater ex vtroque latere excludit fratres ex altero tantum, sicuti etiam est tex. in authē. itaque. C. de succes. & in d. authen. post fratres C. de legi. hære. & in Authen. de consan. & vteri. fratri. in prin. Ita & liberi ipsius fratris coniuncti ex vtroque latere excludūt alios fratres ex altero tantùm, licèt liberi non sint coniuncti defuncto ex vtroque latere, sed ex vno tantùm, videlicet ex parte patris: proptereaque in illis non fit repulsiua qualitas, scilicet vtriusq; vinculi, sed ob id tantum quod in illis repræsentatur qualitas patris. Et propterea etiam in nostro casu licet in nepote iuniore annis non sit qualitas ætatis, quæ in patre erat, & propter quàm cæteros fratres repellebat, tamen quia patrem repræsentat, cui ea qualitas inerat: æquè repellit patruos, ac pater repulisset, si viueret.

28 *De eadē re.*

Porrò notandum, quod in d. §. reliquum, primo loco dicitur, quòd fratres vtrinque coniuncti cæteros excludunt: deinde quòd nepotes ex fratre vtrinque coniuncto succedunt cū aliis fratribus etiam vtrinque coniunctis. Postremo in versicu. vnde consequens est, ex iam dictis infertur id quod suprà diximus, nepotē ex fratre vtrinque coniuncto præferri fratribus ex altero tantùm, quoniam, vt ibi etiam dicitur, ponitur nepos in locum patris, vt succedat cum patruis: ponitur etiam, vt excludat in eo casu, quo pater illius, si viueret, exclusisset.

29 *Fit repræsentatio ad exclusionem etiam in materia correctoria iuris antiqui.*

Colligitur, inquam, hanc cōclusionem procedere etiam in materia correctiua, & contra ius antiquum iure nouissimo institutam. Nam iure antiquo fratres, siue ex vtroque parente, siue ex altero tantùm, nulla huius rei differentia, æqualiter succedebant, vt patet in dd. iuribus. Sed & præterea ad aliud ponderanda est d. ratio, quæ in fin. illius tex. ponitur, quoniā videlicet filius ponitur in locum patris. Nam ex eo clarè probatur, quòd qualitas, propter quam frater fratrem excludit, transit in nepotem, qui in eius locū ponitur. Nam esse vtrinque coniunctum, est qualitas quædam naturalis, quæ inest alicui, sicuti esse primogenitum. Constat autem, quod iam diximus, nepotem non esse vtrinque coniunctum patruo defuncto, de cuius successione agitur, sed tantum ex latere patris, vt diximus. Et tamen tanquam esset vtrinque coniunctus, excludit cæteros. Quod & similiter dicendum est in nostro casu, vt nepos tanquam primogenitus etiam patruos excludat.

30 *Adæquatorum par priuilegium.*

Quinetiam ponderandus est ille text. in eo quòd adæquat nepotem patri, eo mortuo, in successione, & portione patris, dum dicit, Tantam ex hæreditate percipiunt portionem, quā tam eorum parens futurus erat accipere, si superstes esset. Nam & ex hac adæquatione omne priuilegium patris censetur filio attributū, per no. in l. 1. ff. de lega. 1. Item & in eo quòd posteà ille tex. ea verba ponit, sicut patet si viueret. Nam dictio sicut, regulariter denotat omnimodam similitudinem, per l. si quis obrepserit. ff. de falsis, & c. olim, & ibi no. de verbo. signi. & voluit Ioan. And. in c. notit, de iudic. & Anto. consil. 19. quia hic agitur de potestate episcopali. Et maximè id procedit in eo text. vbi præcedit dispositio, quæ in successione & portione patris, vt iam diximus, idem statuit in nepote, vt in fratre. Nam tunc haud dubiè ea dictio, sicut, omnimodam similitudinem significat, etiam si aliàs non id faceret, per tex. in c. parochianos, ibi excommunicatos publicè nuncietis, ipsosq; sicut excōmunicatos vitari, de sen. excom. quem tex. ad hoc allegat Ro. cōsi. 528. præsens consultatio, col. 3. vet. aliquando verò ponitur in materia.

Dictio sicut significat omnimodam similitudinē.

31 *Pater & filius eadē persona.*

4. Ratio ex eo assumitur quod latè diximus & probauimus in rep. l. si vnquam, in prin. nu. 15. sed quis hunc, & seq. C. de reuo. donati. patrem & filium censeri vnam & eandem personam, vnam carnem, vnam vtriusque vocem, alterum alterius esse partem: filium existimari dominum bonorum patris, solámque ei deesse administrationē. & alia in eā rem ibi copiosè congregata. Quæ non omnino ex fictione sunt, vti illic diximus, sed partim ex veritate, vt etiam probat text. in l. vltim. C. de impub. & alijs

aliis substi.cùm dicitur, Natura pater & filius eadem esse persona penè intelliguntur. Est enim verè filios patris portio, in eoque est substantia & caro patris. Imò vnus est cum patre ipso, vt expresse dicit tex.in ca.iam itaque,ibi, vnus erat cum illo.1.q.4. Nam vt scribunt rerum naturalium scriptores, & asserit Bal.in l. vltim.C.de ser. fugit.pater in generatione filij præbet formam. Ea autem dat esse rei, sicuti & illi autumant, & etiam nostri in id citantes tex.in l.adeo.§.insulam, ante fi.ff.de acqui. re. dom.& in l. Iulianus.§. si quis. ff. ad exhiben. cum si.

Pater præbet formam.

32 *Caro filij caro patris est.*

Ideoque, vt eleganter scribit Pau.Ca.d. cons. 264. col.3. lib. 2. caro filij est veluti caro patris aucta, ita quidem vt licèt efficiatur nouus homo, propter nouam animam, non tamè dicitur primus homo omnino extinctus. Sicuti in simili dicimus, quòd nec arbor ob id mortua dicitur, quòd antiquis radicibus mortuis quæ loco animæ sunt, cùm vitam suppeditēt, nouas egerint, arg.d.l. adeò.§.vlt. & l.qua ratione, in prin. ff. de acqui. rerum do. licèt alio respectu dicatur alia arbor, propter nouas illius radices.l.sed & si ex meis.§.arbor.eo.titu.

33 *Actio in aliam transfusa, non censetur extincta.*

Et aliàs quoque in simili vidimus, quòd si vna actio in aliam transferatur, vti actio ex testamento in actionem ex stipulatu animo nouandi: licèt prima extinguatur, non tamē censetur extincta, propterea quod superest alia in eius locum subrogata, in quam fuit transfusa substantia primæ. Ita vt dici possit debitum esse ex testamento, licèt non ex actione ex testamento debeatur.l. cùm filius.§.hæres meus.ff. de leg. 2. quia non titulus actionis, sed originalis causa inspicienda est.l.tutor.ff. de fideiuss.& l.qui id quod.ff.de donat. Et ad hoc vt aliquid dicatur esse verum, sufficit, vt aliquid sit veritati admixtum.l.quid tamen. ff.de contra.empto. Vtque aliquid dicatur extare, sufficit aliquid quantumcunque modicum ex illo extare.l. domum, versiculo si verò quantacunque pars.ff.eo.& l.si cui vsusfructus insulæ. ff. de vsufr.

Verum dicitur quod veritati admixtum est.

34 *Primogenitus non dicitur extinctus, cùm ex eo nepos superest.*

Ex quibus illud confestim assumitur, quòd primogenitus non dicitur extinctus, siue non desiit extare, cùm nepos ex eo superest, in quē transfusa fuit caro & sobstantia patris. Quod & apertè significat illud Ecclesiastici, 30 cap. Mortuus est pater eius, & quasi non est mortuus. similem enim reliquit sibi post se. Et eo quoque satis probatur, quod videmus in substitutionibus non dici patrem extinctū, ex quo viuit nepos. l. cùm acutissimi.C.de fideicom. & l.generaliter.C. de instit. & substi. & l.cùm auus.ff.de cond. & demon. & latè diximus in rep.l.si vnquam, in præfatione.

35 *De eadē re.*

Ex iis quoque illud subsequitur, quòd cùm in casu nostro secundogenitus ex mente legis vel statuti videatur esse substitutus loco primogeniti deficiētis, dicta legalis substitutio intelligitur habere conditionem, si primogenitus sine liberis decesserit, per dicta iura tanquā non videatur ipse extinctus, qui liberos relinquit, de qua re dicemus latius in 45. ratione. Sicut non dissimiliter non videtur consumptum tutelæ iudicium, quod alterius officij querelam habuit.l.tutores.§.adolescens. ff.de admi.tut.

36 *Nepos dicitur natus ex auo & aui corpore.*

Ideoque & dicitur nepos natus ex auo sine corpore aui, vt ipse filius, per l.1.C.de conditi. inser.iuncta l. Lucius, la 2.ibi, ex se natum.ff. de hære. instit. vbi conditio si decesserit sine filiis ex se natis, deficit, si reliquerit liberos, & consequenter nepotes, qui appellatione liberorum continentur.l.liberorum.ff.de verb. signi. Et ita etiam ad id illum tex.expedit Bar.in d. l.liberorum, col.penult. versi. quæro quid si in aliqua dispositione. & ibi quoque Alciat. Et Bal.in d.l. 1.col. 1.versi. quæro quid si dicatur, & ibi Pau.Ca.col.2.in fi.2.no.& Corne. col.4. versi.qui nimo etiam.C.de condi.inser. vbi addit ipse Bald.rationem, quia in nepote est sanguinis continuatio. Et immediatè dicitur fieri, quod per rerum naturam continuatiuè vnū est & idem, per d.l.cùm acutissimi. C.de fideicom.& rursum idem Bal.in l.imperialis.§. his illud, ad finem.C.de nupti.& in c.1.col. 1. versi.sed immediatè op.tit.de eo qui sibi vel hæredibus.& in c.1.§. filia,in fi. & ibi quoque Aluar. & Cardi. Ale.col.4.versi.quæro ab extra, tit.de success.feud. & consi. 13. pondus talis est qui dam testator,li. 5. Imo.in d.l. Lucius, colu. 1. Pet.Anc.in repe.c. 1.in 1 4.quæst.prin. versicu. quid si statutum, de consti.Pau.Ca.consi. 410. viso facto, col. 3.versi.tertiò opponitur, li. 1.& consil.165.in præsenti causa, col. 3.in fin.li. 2. & consi.198.super primo quæsito, col. 2. versi. septimò probatur.eo.lib. 2. Alc. in l. ex facto.§. vlt.col. 1.& ibi Fran.Ripa col.item 2. versi.vlt. ff.ad S.C.Trebel. Benedic.Capra consil. 21.punctus quidam Thadeus, col. 3. versi.quod & demonstratur. Barb.in repe.c. Raynaldus, co. 31. ver.expedita sunt textualia, de testa. Gui.Papa. consil.176. pro diffinitione, in 4.dub. post prin. Steph.Bert.consi.1.viso, col. 6.nu. 33. & multis seq.li. 2.& iterum con.249.eo. initio, col. 1. eo. li.2. & Steph.Bert.consil.302. visis copiis, co. 3.versi.& quamuis illa, lib. 3. vbi adducit illud Matthæi 1.Ioram autem genuit Oziam, veluti Ozias dictus sit genitus ex Ioram, quamuis inter vtrunque fuerint Ochozias, Ioas, & Amasias, vt patet ex lib.4. Regum. De quo tamen vide ipsum Guid. Pap.deci.Delph. 354. testatur, & sing. 355. sub verbis de proprio corpore.& Franc.Ripam lib. 1.Respon. ca. 26. Allobrogum, nu.3.& 20.

37 *Filius primogeniti primogenitus est.*

Proinde si pater erat primogenitus ita, & nepos etiam ex eo natus, erit etiam primogenitus, quia generatio secum habet concomitantiam,

tiam, vt nostri appellant, temporis necessariá, c.abbate sane, de re iudi. li. 6. Nam & ex eo tẽpore debet existimari fuisse natus, quo & pater natus est, licèt etiam postea iterumq; natus fuerit, quia huiusmodi iterata natiuitas nõ tollit, nec obumbrat veritatem primæ, arg. l. filio quẽ pater. ff. de lib. & posth. & l. assumptio, in prin. ff. ad municip. Ex quo dicit tex. in l. vlt. C. de im pub. & ali. substi. patrem & filium natura reputari eandem personam. Nam dum dicit id natura fieri, demonstrat id esse non tam ex fictione iuris, quàm ex veritate iuris naturalis, vt supra diximus ĩ prin. huius rationis. Et vide quę dicam infrà in 9. ratione.

Non fictè, sed verè & naturaliter.

38 *Simile de liberto assignato vni ex filijs.*

5. Tex. in l. 3. §. vlt. cum duabus seq. ff. de assignan. lib. vbi si pater assignauit vni ex liberis libertum: fratres eius, cui ea facta est assignatio nunquam ius in eo habent, donec is cui facta est, vel ex eo aliquis superest, siue is patri superstes fuit, siue nõ. Propterea & in simili quádiu superest primogenitus, cui huiusmodi ius primogenituræ est à lege, aut cõsuetudine assignatũ, aut aliquis ex eo: non possunt fratres ipsius, quicquam iuris prætendere. Nam non est minoris roboris hæc legis, vel statuti assignatio, quàm quę fit ab homine, per l. si libertus mino rem. ff. de iure patro.

39 *Emãcipatus confert nepoti emancipato ex fratre filiosa.*

6. Licèt emancipatus emãcipato de iure cõmuni non conferat, per l. 1. §. portiones. ff. de colla. bo. Confert tamen filius emancipatus nepoti emancipato ex filio in potestate cõstituto, per tex. in l. si nepotes, eo. ti. & expressiùs in l. j. §. si filius. ff. de coniug. cum emã. lib. Ex quo planè constat filium habere ex persona & qualitate patris, quod ex sua habere non posset. Ex sua enim non sibi conferretur, cũ sit emancipatus, vt diximus: sed quia est filius eius, qui erat in potestate, confertur. Nam cùm patrẽ repræsentet, succedit in priuilegium, & qualitatem ipsius, vt ponderat glo. in d. §. si sit filius, & Io. An. in rub. de feud. & Bal. in l. si emancipati. C. de colla. Saly. post Ray. Forli. in l. illam. C. eo. ti.

40 *Nepotes non debẽt esse deterioris conditionis quã filij.*

7. Tex. in l. maximum vitium, versicu. sancimus, ibi, & hoc non solùm. C. de libe. præte. vbi nepotes ex aliis non debent esse deterioris con ditionis, quàm ipsi filij, prout illum tex. ponderant Bal. Pau. Ca. Corne. & recentiores, ex quibus ipse Paul. & posteriores illum trahunt ad nostram. q. pro nepote. Nam si patruus secundogenitus excluderet nepotem ex primogenito, esset nepos multò deterioris conditionis, quàm filius.

41 *Filius ante parẽtes mortuus transmittit in nepotes lucrũ sibi prouẽturum ex secũdis eorũ nuptijs.*

8. Tex. in l. in quibus, & in l. si quis prioris, C. de secun. nup. vbi filius mortuus ante patrẽ, aut matrem, aut etiam ante secundas nuptias alterius parentis superstitis, transmittit ad nepotes portionem lucri, quod erat sibi prouenturum ex futuris illis nuptiis, si ad eas vsque vixisset: nec quicquam ex ea portione obtinent patrui. Quod trahit Bal. in ar. statuti disponentis, quòd filia dotata existentibus liberis non succedat, sed ipsi filij obtineant hæreditatem. Nam si is qui habet filiũ, & nepotem ex altero filio iam mortuo, dotet filiam, & decedat: veliitque filius omnino obtinere quod soror de iure communi habuisset supra dotem, repulso nepote, quia pater eius decessit eo tempore quo transmittere non poterat, nec continerũt nepotes appellatione filiorum in materia stricta. Concludit tamen contrarium, quia nepotes ita ingrediuntur gradum paternum, vt omnino obtineant portionem, quam pater percepisset, si vixisset.

42 *Ius primogenituræ trãsmissibile est cum sit cessibile.*

9. Ius primogenituræ est cessibile, siue alienabile in singularem successorem, per c. quàm periculosum, 7. quæstio. 1. & diximus suprà in 29. quæst. Ergo est transmissibile, ar. l. si ex pluribus. ff. de admi. tut. & l. 1. ff. de fundo dotali: præsertim in filium eundemque vniuersalem successorem, ar. l. quædam. ff. de acqui. rer. do. & l. 1. ff. de fun. dota. cum si. Si autem est transmissibile, consequens est, vt qualitas quę est in filio, inhæreat nepoti, in quem fit transmissio, per l. si quis filium. §. penultimo. ff. de acquir. hæredita. Et propterea nepos dicetur primogenitus, sicuti & pater ipsius: vti etiam is primogenitus dicitur, cui ius primogeniturę cessum est, licèt is sit secũdogenitus, vt dicit tex. in c. vlt. §. item opponitur. 22. quæst. 1. vbi scribitur, Iacob non fuisse mentitum dicendo se esse primogenitum. quamuis enim nõ esset primogenitus natiuitate, erat tamen iure cessionis huiusce iuris. Ad quod etiam vide quæ dixi suprà nu. 54. ptoinde. Tamen id quod de cessione diximus, non admodum tutum est, ex eo quod diximus suprà in d. q. 29. vbi tractauimus, an & quomodo id ius cedi possit, vbi videre poteris.

Transmissio requirit eandem qualitatem.

Nepos ex primogenito primogenitus dici pōt.

43 *Subrogatum sapit naturã eius in cuius locum subrogatur.*

10. Subrogatum sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur, l. j. §. hæc actio. ff. si quis testa. lib. esse iussus. & l. si eum. §. qui iniuriarũ. ff. si quis cau. & c. ecclesia S. Mariæ, extrà vt lit. pend. & c. 1. vt eccle. bene. cum si. Ideò si sponsus alienum annulum sponsæ muneri misit, & post nuptias pro eo suum dedit, valet donatio, quamuis sit facta constante matrimonio, per tex. no. in l. si donatæ. §. vlt. ff. de dona. inter vir. & vxo. Quod non ob aliud est, nisi quia secundus repræsentat primum, cuius valebat donatio, vtpote facta ante nuptias, illiusq́ue locum tenet, vt dicit gl. ibi, quæ adducit concord. & illum tex. ad hoc dicit sing. Ro. consi. 146. cuius caput est, ista quæst. in fi.

44 *Et vtitur iisdem priuilegijs. Etiam competentibus ex antiquitate temporis.*

Hincq; etiam fit, vt persona subrogata vtatur iisdem priuilegiis, quibus ille in cuius locum subrogatur, vteretur. l. decernimus, & ibi Bar. C. de aquæ duct. lib. 11. Idq; etiam in priuilegiis competentibus ex antiquitate temporis, per tex. optimum, quem & idem Bart. si is est, annotat in l. cõperimus, C. de proxi. sacr. scrin.

Præsertim i subrogatione naturali.

lib.12. Et bene facit tex. in l.maior.§.pe.& quod ibi scribit Bal.ff.de procur. Et hæc maximè debent procedere in subrogatione naturali, cuiusmodi est nepotis in locum filij.l.posthumorum.ff.de iniust.testamen.& l.vlt.in verbo, natura.C.de impub.& ali.substitu. Natura enim longè plus ponderis habet, quàm accidens.l. qui habet.§.1.& ibi Dyn, Bar.& alij.ff.de iure. cum simi.

Natura præpollet accidēti.

45 Priuilegiū, honor, beneficium parētū transit ad filios.

11. Priuilegium, honor, beneficium parentum regulariter transit ad filios. l.emancipatū. ff.de Sena.& l.milites, & ibi Cy. & l.diuo Marco.C.de quæstio.& l.Decurionum.C.de pœnis. ff.de iniust.rupt. & irrit.testamen. & §.posthumorum. & l.1.C.de priuil.eo. qui in sac. pala. mili.lib.12. Idque etiam si in temporis prælatione consistat, per l.assiduis.§.exceptis.C.qui pot.in pigno.habe.& not.per glo.& Doct.in l. 1.C.de priuil.dot.& in l.etiam, in princ.ff.solu. matri. Item etiam si sit priuilegium personale, per d.l.etiam, iuncta l.maritum, & l.seq.ff.eod. tit.& l.assiduis.§.exceptis.C.qui pot in pig.ha. & l.sordidorum, C.de excus.muner.lib.10. Licèt huiusmodi priuilegium personale non trāseat in extraneos hæredes, per l.in omnibus, & l.priuilegium.ff.de reg.iur. Et ita distinguit gl.in d.l.maritum, & in d.§.exceptis, in verbo, eis, & in l. & si fideiussor.§. si maritus. ff.de re iudic.& in l.1.C.de priuil.doti.& in l.ex pluribus, in glo.vlti.ff.de admi.tut. quæ tamen hoc omnino non asserit. & in l. dabimus.§.1.ff.de priuil.credi.

Etiā si in tēporis prælatione cōsistit.

Etiā si sit personale.

46 Impugnatio præcedentis rationis.

Sed ne erres, aduersus hæc pugnare videtur tex.in l.pen.§.si puellæ.ff.de rit.nupt. quem ad hoc expendit Bar.ibi, post Iac. Are.in d.l.ex pluribus, & Alex. in d.l.quia tale, quæ cōtinuò,d. l.maritum, sequitur.ff.sol.matr. vbi hanc dicit esse communem opi. Ideò super hoc cogita, & vide quæ dicam infrà in 59.q.prin.nume.1. & multis seq.& quæ scribit Bal.consi.355.incip. præmittendum est, lib.1.& Soci.consi.58.visis priuilegiis, lib.1.& consi.84.accuratissimè, colum.3.lib.3.

47 Dignitas nō moritur.

12. Persona ipsius primogeniti non est causa huius priuilegij, quod datur primogenito, saltem propinqua, sed ipsamet primogenitura, seu ipsius dignitas. Igitur non extinguitur cum ipsa persona, cùm competat ratione dignitatis, quæ non moritur, c.quoniam abbas, extrà de offic.deleg. & c.si gratiosè, de rescrip. lib.6. propterea, vti ibi scribitur, transmittitur ad successores, saltem filios huius dignitatis capaces.

48 Nepos iura suorum nanciscitur, & præteritus rumpit testamentum.

13. Si filius viuo patre moriatur, ita, nepos in eius locum succedit, vt eodem modo iura suorum hæredum nanciscatur: proindeque si præteritus fuerit, æquè rumpit testamentum, vt pater rupisset, si superuixisset, per d.l.posthumorum, ff.de iniust.rup.& irri.testamen. & §. posthumorum, Institu.de exhæred.liberorum, & idem quoque habetur in l.si auus. C. de liber.præteri. Quod apertissimè ostendit eadem iura competere nepoti ex filio mortuo ante auum, quæ & ipsi filio competerent, si auo superstes esset.

49 Si ex statuto frater excludit sororem, ita & nepos amitā.

14. Quod voluerunt multi verendæ apud nos autoritatis, in statuto disponente, quòd filia non succedat existente masculo. Quid enim si filius viuo patre decedat relicto nepote? An ex huiusmodi statuto nepos excludet amitam sororem patris? Et profectò excludet, quemadmodum pater ipsius, in cuius locum subrogatur, exclusisset, si vixisset. Ita voluit Iac. Are. in sua dispu.incip. statutum est. & Iac. But. in alia etiam disputa.cuius initium est, statuto, vel cōsuetudine, quos refert & sequitur Ioā. And.in addi.Spec.tit.de succes.ab intest.col. 1. Bart.in l.liberorum, col. 5.versi.his præmissis.ff.de verbo.sign. Alberi.in l. sic euenit, col. 1.ff.de adul. Bal. in l.maximum vitium, col.2. & seq. & ibi Saly.Pau.Cast.& Alex.col.1. & seq.C.de liber. præteri.& idem Bal.in l.venia, in fi. & ibi quoque Saly.Pau.Ca.Alex.Fran.Are.Iason, Philip. Dec.& Fran.Purp.C.de in ius vocan. idem Bal. in l.scimus, in princ.in 7.quæst. C.de inoffi.testamen.& in l.1.col.3.versi.& non istum tex.pone dicit statutum. C.de secun. nupt. & iterum in l.in quibus, col.1.versi.& prædicta faciunt, eo.tit.Pet.Anc.in repe.c.1.in 14.quæst.princi. versi.tertiò principaliter.& rursus char.penul. versi.dominus Bal.itemque char.vlt. vers.accedant hic, extrà de constit.& in cle.1.colum.pe. de baptis.Fulg.in l.de quibus, col.3.ver.si ergo statutum, & ibi Iason col.4.versi.visa theorica. ff.de legib.Idem Fulg.consi.78. supposito statuto.Roma.consi.129.licèt magna, ante fi.Pauor. consi.75.primò est videndum, colum.4.lib.1. & Pau.Cast.in l.si verò.§.de viro, circa mediū, ff.solu.matr.& consi.47.proponitur in castro, in fi.1.dubij,li.1.& consi.40.præsens casus modicum videtur, lib.1. & consi.85.eiusdem initij, col.1.eodem lib.2. Bella Mer.deci.724. etiā extra rotam, col.pen. versi.pro præmissis facit. Maria. consi.14. sequendo ordinem, colum.2. versi.quartò prædicta conclusio, & consil.30. quanuis ex his, versi.nec ob.quod allegari potest. Alexan.in dispu.incip. Sigismundus, in 3 dubio, col.eiusdem 3.versi.& pro hac parte. & consi.36.viso themate, col.3.vers.sed ita est, lib.6.vbi dicit communiter approbari. Auge. Aret.in §.ius autem ciuile, colum.vlt.Instit.de iure natu. Fran. Are.in l.si quis posthumos.§.1. col.5.versi. sed ista ratio.ff.de liber.posthu.vbi id dicit communiter approbari. Cardi. Alex.in c.1.col.2.versi.xo.tit.de feud. March.& in arbore consanguinitatis, quam ponit in fi.tit.de consaug.& affini.col.12.versi.Iac.But.disputauit. Laur.Fauen.in repe.§.cæterùm.col.4.Insti. de legi.ag.succes.Ias.in l.1.§.hoc autem, col.2. versi.hinc est quòd stante statuto.ff.ad Trebell.

Lauren.

Lauren. à Pala. in tractatu statutorum fœminas repellentium, colum. 3. Ioan. Campez. in eodē tracta. quæstio. 41. & sequen. Geor. Nat. in eodē in quoque tracta. quem posuit in c. quanuis, de pactis, lib. 6. in 11. & 12. quæst. 4. quæst. princi. Franc. Curt. Senior consi. 80. rectè præfatus, in toto 1. dubio. Iason in l. qui se patris, colum. antepenult. num. 57. C. vnde libe. latè Philip. Deci. cons. 372. visis & diligenter consideratis, colum. penult. versi. postremò in terminis, & consil. 497. viso puncto, colum. vlt. Caro. Rui. in repe. l. Gallus. §. & quid si tantum, colum. 34. sed hic oritur nouum dubium, & ibi etiam Fortu. Gatti. sub dubius tamen, col. 14. vers. superiora reddunt, & seq. ff. de lib. & posth. Bened. in cap. Raynutius, in verbo, duas habēs filias, nu. 150. de testam.

50 Mouentur tribus ex illis, quas iamiam diximus, rationibus, scilicet quia subrogatum sapit naturam, &c. vt diximus in 10. ratione. Et quia cùm per statutum non disponitur an huiusmodi beneficium transeat ad nepotes, debemus sequi ius commune, quod id fieri voluit. Et quia nepos sublato filio incipit tenere locū filij, eiusque iura nancisci. Hæc enim huiusmodi statuti interpretatio, siue extensio, vt dicit Bart. vbi suprà, passiua est, cuiusmodi recipit quæcunque dispositio etiam correctiua & pœnalis, vt & voluit glo. not. in l. si quis seruo, & ibi Bar. & Bal. C. de furt. & in l. quod verò. ff. de legibus. & idem Bart. in l. omnes populi, in 6. quæst. princip. in materia interpretationis passiuæ. ff. de iust. & iure. & in l. Marcellus. §. quid autem. ff. ad Trebell. & in l. 2. ff. de lega. 2. & in l. 1. ff. de munerib. & honor. & alibi sæpe. Quin & per huiuscemodi interpretationem passiuā extenditur etiam fictio inducta de iure speciali, per l. j. §. lex Falcidia, & ibi Barto. ff. ad legem Falcidiam. vbi etiam Alexand. adducit multas concord.

Passiua extensio habet locum etiam in correctionis & pœnalibus.

Et per eā extenditur fictio inducta de iure speciali.

51 *Similitudo huius speciei cū ea de qua quærimus.*

Ista autē quæstio de nepote excludente amitam, tam similis est huic nostræ, de qua disserimus, quàm apes, quod dicitur, apibus. Nam sicut hic primogenitus propter primogeniturā præfertur cæteris liberis eiusdem gradus, ac si essent posterioris. Ita & isto casu masculus propter sexū præfertur fœminis eiusdem gradus, nō secus ac si essent remotioris. Item sicut hic quæritur, an nepos ex primogenito mortuo ante patrem nanciscatur priuilegium excludendi patruum gradu potiorem: ita & in isto casu an nepos ex masculo assequatur etiam huiusmodi priuilegium excludendi amitam gradu quoq; propinquiorem. Denique rationes quibus in huiusmodi statuto mouentur Doct. habent & locum in hac nostra quæst.

52 *Qui contrarium tenuerunt.*

Sed attende, Lector, quia ista decisio nō est omnino sine dubio, quandoquidem contrariū tenuit Bal. sibi contrarius, in d. l. si verò. §. de viro, in fi. & ibi post eum Imo. in repe. col. vlt. ff. sol. mat. Idem Bal. qui id dicit no. dignum, in l. sed & milites, in prin. ff. de excus. tut. & in l. Gallus. §. instituens, col. vlt. versi. & ex superiùs dictis. ff. de lib. & posthu. & consi. 30. præsupposito statuto, col. 1. ver. quæritur vtrùm filius, li. j. Barb. cons. 39. clementissimi, col. 2. versi. & adduco, lib. 2. Phil. Deci. sibi cōtrarius cons. 315. superioribus diebus, col. 3. versi. præterea à tali ratione. Et hanc quoque partem videtur tenere Alber. post alios in l. ex pluribus. ff. de admi. tut. per l. pe. §. si puellæ. ff. de rit. nup. & alia multa quæ ibi allegat.

53 *Neptis ex filio non repellit amitā.*

Præterea si prima pars esset vera, non videretur quicquam ad nostram quæstionem facere, quia ibi eadem qualitas repulsiua, vt sic loquar, scilicet masculinitas, vt sic quoq; loquar, verè est in nepote: sicut in filio. Quòd si non eadem esset, quia scilicet neptis esset, & non nepos ex filio, non repelleret amitam, vt multi dicunt simpliciter, aut vt alij dicunt, nisi iam filius hæreditatem aui excepisset: quos simul, & sine illa distinctione, quia nihil hîc pertinet, tibi hic citabo. Hi sunt Iaco. Are. Cyn. vbi dicit Vber. Bob. & Vgol. Font. sic tenuisse, Alber. Saly. Ang. in lect. Paduana. in l. 1. C. de adult. Ioā. And. in addi. Specu. in rub. de succes. ab intest. col. 3. versi. similem quæstionem de amita. Bar. in d. l. liberorum, col. 6. ver. 4. pone retento. ff. de verb. sig. Albert. in l. ex pluribus. ff. de admi. tut. & Pet. Anc. consi. 26. in quæstione supradicta, col. 1. ver. ad hoc respondetur. Card. Flor. consi. 80. præsupposito statuto. Pau. Ca. in l. vlt. eo. tit. & d. consi. 47. in 2. dubio, lib. 1. Masuer. tit. de succes. & vlt. volunt. §. item in pluribus. Frā. Are. in d. l. Gallus. §. & quid si tantū, col. 10. ver. non ob. tex. ff. de lib. & posthu. & latè consi. 341. viso statuto communis Aretij, Soci. cons. 116. non pōtnegari, col. 6. versi. 3. hæc opi. li. j. vbi hoc reputat sing. & consi. 153. quod est 1. 2. vol. incip. pulchra & subtilis, in 2. dubio, & consi. 252. visis instrumentis, col. 4. versi. 7. eo. lib. 2. & consi. 296. in præsenti consultatione, col. 2. versi. sed præmissis, lib. 2. Ias. in l. venia, col. 2. C. de in ius vocā. & in l. si arrogator, col. 8. versi. istam quæstionem. ff. de adop. & consi. 201. præsentem consultationem, per totum, lib. 2. & Philip. Deci. consil. 309. viso puncto, colum. 1.

54 *Qualitas requisita in filio si nō sit in nepote, nō idē de vtroque iudicatur.*

Nam quando qualitas requisita in filio, vt quicquam obtineat non est in nepote, vt erat in filio, non idem iudicatur de nepote, vt de filio, vt probatur ex not. in l. vlt. C. de natu. libe. & in l. 1. C de priuil. dotis, & in l. penul. §. si puellæ. ff. de rit. nupt. & voluit Bar. in d. l. liberorū, col. 4. versi. item prædicta vera. ff. de verb. sign. Bal. in repe. l. in suis, ad fin. ff. de lib. & posthu. Pet. Anch. in clemen. 1. colum. 3. in 2. quæst. de Baptis. Alex. cōs. 223. discussis, col. 1. ver. sic etiā videmus, li. 1. & consi. 4. ponderatis, col. 2. nu. 7. lib. 4. Et si filia succederet in locum patris,

non tamen ſuccederet vt maſculus, ſed vt fœmina.l.ſi quis ſub hac,& l.plures.ff.de ope.lib. & l.non tantùm. §. ſi emancipatus.ff.de bono. poſ.cont.tab.& l. Titia Seio.§.de vſuris.ff.de legat.2. & l adoptiuũ.ff.de in ius voc. & l.ſi quis in ſuo.C.de inof.teſta.

55 Tamen huic impugnationi eſt quod reſpondeti poſſit, videlicet quod ea patris qualitas inhæret nepoti, ita vt dicatur primogenitus, ſicut pater illius, vt dictum eſt ſuprà in 9. ratione. Deinde ſi etiam concedamus eam qualitatem non tranſire in nepotem, nihilo tamen ſecius tranſit potentia ſuccedendi ex ea qualitate producta, per tex.in d.§.reliquum, in Auth.de hære.ab inteſt. vbi licèt in nepotem non tranſeat qualitas vtriuſque vinculi, tranſit tamen potẽtia excludendi, quæ non ab ea proficiſcitur, vt plenè declarauimus ſuprà nu.23.vt tamen, & ſeq. Item nepos ſubrogatur in locum priuilegiatum filij, vt ſuprà pluribus oſtenſum eſt: vnde non attẽditur qualitas ipſius nepotis ſubrogati, ſed eius tantùm, in cuius locum ſubrogatur, per l.item illa.ff.de conſti.pecu.& l.ſi eum. §.qui iniuriarum, cũ ſua materia.ff.ſi quis cau. & diximus etiam ſuprà in 10.ratione.

Non inſpicitur qualitas ſubrogati, ſed eius ĩ cuius locũ ſubrogatur.

56 Præterea ex quo ſemel fuit in filio qualitas illa incluſiua ipſius, & excluſiua cæterorum filiorum, iuxta no.per Io. And.in regula, ſine culpa.ff.de reg.iur.li.6. Talis potentia ſuccedendi & excludendi tranſmittitur ad nepotem, ſecundum no.per Bar.in l.is poteſt, col.2. verſicu.eſt aliud, & alibi ſæpe in ea.l.ff.de acqui.hære. vbi nepos ſuccedit in ius filij, id eſt, in ſpem quam habet viuente patre, quæ approbatur à iure, & ius quoddam dicitur: quod quidem ſufficit, licèt non ſit in eo qualitas maioris ætatis, ſiue primogenituræ. Nec obſtat quod dictũ eſt de nepote ex filio, in caſu ſtatuti repellentis fœminas, quia ibi eſt in ea nepte qualitas ſexus prohibita ſuccedere: propterea nõ mirum ſi repellatur à nepote, vt in ſimili dicitur in c.1.tit.de eo qui ſibi vel hæred.ſuis.

Qualitas incluſiua ſui & cæterorũ excluſiua traſmittitur ad filium.

57 15.Ratio, nepotes propriè dicuntur filij, ſecundùm glo.in §.vlt.in verbo, appellatur, Inſtitu.qui teſta.tut.da.poſſ.per tex. in d.l.liberorũ. §.ſed & Papinianus.ff.de ver.ſig.& aliam glo.in §.cum igitur, in verbo, filiorum, in Auth.de nõ elig.ſecun.nub.& Iac.Bur. in quadam diſputa. allegata per Bar.in d.l.liberorum, col.4.verſic. ſecundò principaliter, Bal.in l.maximum vitiũ col.2.& ſeq C.de lib.& poſth.Pet. Anc.in repe. d.c.1.chat.vlt.ver.accedant hic, de conſti.& latè Cepol con.cauſ.ciuil.7.punctus quæſtionis, per totum.

Nepotes an propriè dicãtur filij.

58 Tamen hoc fundamentum non admodum tutum eſt.cùm multi teneant id nõ eſſe ex propria ſignificatione vocabuli.per l.inſta, vbi hoc voluit Dy.ff.de verb.ſigni.& l.filium.ff.ad S.C. Mace.& glo.in cle.1.in verbo, liberi, de baptiſ. latè Io.And.& Aut.in c.ad extirpandas, de fili. presby.Bar.in d.l.liberorum, col.1.in vlt.opp. & iterum col.4.verſic. ſecundò principaliter, vbi id latè examinat Alberi.in tract.ſtatutorũ, in 2.parte, quæſt.107.item an ſtatutum loquẽs de filiis.Bal.ſibi contrarius in l.filium, in 2.no. ff.de his qui ſunt ſui iur. & in l. Gallus.§.inſtituens, col.vlt.ff.de libe.& poſthum.& conſi.2. verba ſtatuti, circa medium, li.1.Saly.in l.2. in 21.quæſt.C.de iure emphy. Flor. in l.1.ff.de ſi. inſtru.Pau.Caſt.in l.1.col.2. verſi.tertiò & vltimò.C.de condi.inſer.& conſil.40. præſens caſus, in 2.locis, lib.2. & conſi.97.ne improprijs lib.2.Panor.in c.2.de verb.ſig. Luc. Pen.in l.3. col.3.C.de tyro.li.12. Alex. qui hanc dicit eſſe communem opi.con.194.perſpectis his, in fi. lib.6.Corne.conſi.282.videtur, col.3.verſic.videtur, lib.2.

De eadẽ re.

59 In quibus locis de hac re latè poteris videre præſertim apud Bar.in d.l.liberorum, & Bald. in d.l.maximum vitium. & præterea Hoſtienſ. & Ant.in c.penulti.de pœnis.Bar. & alios in d. l.Gallus.§.inſtituens, de libe. & poſthu. & in l. Lucius, la 2.ff.de hære.inſti. Signo.conſi.157. in quæſtione quæ vertitur, & conſi.247.quidã fecit teſtamentum. Bal.in l.quiſquis, col.1.verſi.ſuper iſta lege.C.ad leg.Iul.maieſt.& in d.l.1. C.de condi.inſer.& in c.1.§. & quia vidimus, colum.3.verſic.tertiò not.& ibi Barb.in addit. ti.qui feud.dar.poſſ.& conſil.303. ad euidentiam, lib.2.& conſ.302. non continentur, li.4. & conſi.362.opiniones variæ, eo.li.4.& conſi. 414.viſo teſtamento, eo.lib.4.& Iac.Bur.inter conſi.ipſius conſi.364. paterfa.condidit teſtamentum.eo.lib.4. Pet.Anch.in d.cle.1.col.3. verſi.ſed iuxta omnia, de baptiſ.Roma.conſil. 438.in cauſa conſultationis præſentis, in vlti. dubio.& Alex conſi.1.perſpectis, col. antepe. verſi.6.principaliter, cum multis ſeq. & eundem Alex conſi.9.viſis verbis, ferè per totum, eod.lib.1.& conſi.26.videretur, lib.3.& latiſſimè conſi.37.viſo themate, per totum, lib.6.& Corne.conſ.97.primò conſulens, col.3.& ſeq. lib.1.& conſi.248.circa hanc, col.1.verſic.nec ob.ſi dicatur, & ſeq.eo.lib.1.& conſil.199.in præſenti, col.11.verſi.nec etiam ob.l.quandiu. lib.2.& conſ.207.de pluribus, propè per totũ, eo.lib.2.Fran. Are.con.145.reſpondendo ſummatim.Maria.conſi.14.ſequendo ordinem, in 1.dubio.Bartol.Soci eius filius, in l.cùm vir, col.1.ff.de condi.& demon.& conſ.152.caſus iſte, per totum, & in multis ſubſcriptionibus Deci.illi ſubiunctis, li.1.& con.17.caſus ſuper quo, li.4.& conſi.51.viſa facti narratione, col. 2.eo.lib.4.& con.73.capiendo primum, col.5. & alibi ſæpe in eo con.eo.li.4.& Phil.Dec.cõſ. 445.in caſu, nu 52.& Fran.Cur.Iuniorem in l. venia, col.3.verſi. ex iſta communi, C.de in ius vocan.& in tract.feud.char.19.col.eiuſdem 3. verſi.circa hanc materiam.& Ludou.Gozad. conſi.56.in facto præſupponitur, per totum.

De eadẽ re.

In

In quibus, vt diximus, latè comperies an, quãdo, & quomodo nepos veniat appellatione filij, neque enim hic opus est aliter & specialiter eam tractare.

60 Filij de nepotibus apud ecclesiasticos scriptores.

Illud tantùm adiiciemus, apud Euangelistas, alios que scriptores ecclesiasticos ὑιὸυς, id est, filios dici de nepotibus & omnibus posteris, vt in prin. euangelij D. Matthæi, Liber generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abraham. Et Ioannis 8. c. Scio quia filij Abrahæ estis. & id passim, & infinitis locis reperitur quæ mini mè necessarium est huc adducere, contenti illis duobus iam citatis, quę id apertissimè probant.

61 Radix suam naturam impartitur ei quod prodiit.

16. Ratio, nepos nascitur ex radice priuilegiata, & quæ cæteris præferebatur: ergo & eãdem naturam priuilegij assumit, quã pater habebat. quia forma & origo quæ à radice ducitur, in quolibet deriuato reperitur. l. in ratione, la t. §. si filio, ibi, formam & originem. ff. ad leg. Falc. & l. qui id quod, in prin. ff. de dona. & l. tutor. ff. de fideiuss. Et omne quod decidit per medium, sapit naturam medij, si illud mediũ sit naturale, & non simpliciter instrumentale: quia per medium specificatur & naturatur, vt vtar verbis Bal. consi. 389. cõsuetudo, post prin. lib. 2. Quod & natura manifestum facit, quia quod insertum est, facit poma suæ speciei, non poma radicię. Et hoc est ex lege naturæ, quæ vnumquodque generat tale, quale ipsum est. Ideò causa naturalis transit in nepotem, qui ex semine patris producitur, & in quo nomen patris perpetuatur. Hic enim accipimus primogenitum, prout est ex radice parẽtis, & ex massa ipsius. l. pronunciatio. ff. de verb. signi.

62 Absurdum.

17. Si diceremus patruum esse nepoti præferendum, tanquam natu maiorem, huiusmodi absurdum subsequeretur. Ponamus enim ꝙ & primogenitus, & secundogenitus habeant liberos, sintque liberi secundogeniti ætate antiquiores. Certè ipsi anteponẽtur liberis primogeniti ex istiusmodi ratione, quia antiquiores: quod nemo sanæ mentis dixerit.

63 Liberi ex persona parẽtũ alijs præferũtur.

18. Sæpe aliàs videmus ꝙ liberi ex persona parentum aliis competitoribus præferuntur, vt in l. nemini. §. filios autem. C. de aduo. diuer. iudic. & in l. iubemus, versi. & filios aduocatorum, & in l. petitiones, in simili versi. tit. seq. C. de aduo. diuer. iudi.

63 Iura sanguinis transeunt in liberos.

19. Successio est ius sanguinis, vt no. in l. ius agnationis. ff. de pact. & l. iura sanguinis. ff. de reg. iur. Iura autem sanguinis transeunt in liberos. l. 3. ff. de interd. & releg. & l. 1. C. de priuil. eo. qui in sac. pal. milit. li. 12.

65 Nepotes rediguntur ad conditionẽ filij eo subducto.

20. Nepotes subducto filio de medio rediguntur ad conditionem filij, tex. ad literam in l. sed & si in conditione. §. nepotes. ff. de hære. insti. Ideoque nepos ex filio censendus est & ipse primogenitus sicut filius, vt ad illius conditionem redigatur.

66 Prima causa repræsentatur in secunda.

21. Prima causa semper repræsentatur in secunda, in quam influit. l. licet. §. ea obligatio. ff. de procura. sed primogenitus est prima causa, quæ vim suam ac potestatem transmittit in filium suum qui est ex patris natura. & ideò debet esse eiusdem censuræ, quia legis cẽsura naturam imitatur. l. nam adoptio. ff. de adop.

67 Statutum in causa proxima, & in remota statutũ est quæ ex illa descendit.

22. Quæ proximè ad præcedentem accedit, quod statuitur in causa proxima, censetur statutum in causa remota, quæ per illam, vel ex illa descẽdit: verba sunt Bal. in l. illam. C. de col la. quæ reassumit Pau. Cast. consi. 119. hęreditas prædicta, col. 2. lib. 1. Ex eoq; infert, quòd si statutũ excludit sororem à successione fratris existente fratre, censetur etiam excludere existente filio fratris, qui coniungitur ex persona patris. Quod multùm hic notandum est, quia filius intrat in locum patris, vt alium excludat à successione. Tu tamen de hoc casu Pau. vide latè per Socin. consi. 9. viso statuto terræ, lib. 3. & quæ etiam latè diximus suprà in 14. ratione.

68 Quod p nos no habemus, per alium in cuius locum reponimur habemus.

23. Quod quis non haber per se, habet per alium, in cuius locum reponitur, per l. A risto. §. 1. ff. quæ res pig. obli. pos. & l. qui prior. ff. qui pot. in pig. habe. vbi tertius creditor præfertur secundo, propter iura ei concessa à primo creditore: ideoque simili ratione debet præferri nepos, qui habet ius primogenituręà patre primogenito, Et ad hoc quoque bene facit tex. in c. autoritate, de concel. præb. li. 6. vbi ex tribus expectantibus secundus qui ex persona sua primam præbendam obtinere non potuisset, ex persona tamen tertij, qui primum superat, illam obtinet.

69 Ius accrescẽdi nõdum cõpetens trãsmittitur in filium. Et spes cõpetens ex cõtractu conditionali.

24. Hoc ius primogenituræ videtur in filium transmitti, siue illud æquiparemus iuri accrescendi nondum competenti, per l. si plu ribus. ff. de suis & legiti. siue iuri deliberandi, per l. cum antiquioribus, in prin. C. de iure deliber. siue etiam spei competenti ex contractu conditionali, per l. is cui. ff. de act. & oblig. & §. ex conditionali. Instit. de verborum obliga. & l. dies. ff. de condi. & demonstra. Nam & si con cedimus ius primogenituræ nondum filio cõpetere viuente patre, quãtùm ad successionem pertinet, quod tamen admodum dubium est, per ea quæ alibi suprà quæst. 21. diximus. Tamen negari non potest quin spes consequendi sit huiusmodi iuris, & ea quidem firma & inuariabilis, vtpote quam non possit pater, nec alius quiuis inuito filio adimere, vt latè ostendimus eadem q. 21. & dicemus quoque postea infrà in 6. ratione pro patruo, in responsione illius, & alibi sæpe. Propterea non est de ea spe iudicandum, sicuti de cæteris, quæ plerunque fallunt, vti copiosè demonstrauimus in nostris Legibus Connubialibus, post easdem in 1. quæst.

70 De eadẽ re.

Ideoque non obst. lex vnica. §. sin autem sub conditione. C. de cadu. tol. & l. si ita legatum. §.

illi si volet.ff.de leg.1.vbi legatum conditionale ante conditionis euentum non transmittitur. Quia propter rationem diuersitatis adductam per glo.in d.§.ex cōditionali, quæ est huiusmodi, quòd magnum est discrimē, an quid debetur sub conditione in spe ex vltima voluntate, an ex contractu. Nam hic interuenit factū paciscentis volentis non solùm sibi, sed & suis hæredibus prospicere. l.si pactum.ff.de proba. quod non est in legatario cuius nullum factū interuenit. Alia est in promptu. Illi enim tex.loquūtur in his, quæ nec debita sunt, nec quasi, possuntq; simplici voluntate testatoris adimi, vsque ad extremum ipsius vitæ exitum. l.cùm hic status.§.hæc oratio.ff.de dona. inter vir. & vxo.& l.si quis in prin. testamenti.ff.de lega.3. & l.ex parte.ff.de adi. lega. & c.cum Matthæ, de celeb.mis. Igitur cùm hoc ius primogenituræ non dependeat à mera voluntate patris, sicuti nec contractus à voluntate eius, qui semel contraxit, per l.sicut.C.de act.& obli. Certè ita de huiusmodi iure debemus iudicare, sicuti de contractu, cuius spes conditionalis transit in hæredem, vt suprà diximus.

71 *Patris calamitas nō nocet filio.*

25. Quantùm ad dignitatem ingenuitatis, aut aliam quamuis, calamitas patris, aut matris non nocet filio iam nato, aut etiam concepto, vt de primo est tex. in l.emancipatū.§.vlt, ff.de Sena. vbi si pater amiserit Senatoriam dignitatem, eius tamen filius eam ex persona aui retinet. & facit etiam tex.in l.2.ibi, quia illis delicta parentum non nocent, & c.C.de lib.& eo. libe. De secundo in §.& econtrario, Insti.de ingenu. Ergo non absimiliter quantùm ad dignitatem primogenituræ non debet filio obesse mors patris, quæ calamitas quædam est, & ea quidem omnibus communis, vt proinde nulli sit vitio assignanda. Prętertim quòd dignitas ipsa primogenituræ, & ingenuitatis de qua loquitur d.l.2.& d.§.& econtrario, æquiparatur. Bal.in l.cum antiquioribus.col.ante pe. ver.ter tiò arguo ad idem. C.de iur.delib. & Matthæ. Affli.in c.1.col.4.ver.decimò arguitur, titu.de succes.feu.& alibi quoque diximus.

72 *Paciscēs & contrahēs & suis hæredibus pacisci videtur.*

26. In dubio prouidens sibi pacto, vel stipulatione, videtur & suis hæredibus pacisci, vel stipulari, etiamsi illorum mentionem non faciat. l.si pactum. ff.de pact. cum multis cōcor. alibi à me adductis in consue Picta.tit.9.§.3. in prin.& tracta. Retractuum, tit.2.§.1.in glo.6. in verbo, *ou ses heritiers*. Igitur & eodem modo prouisio legis, aut consuetudinis facta primogenito vt succedat, videtur & ipsius hæredib⁹ prouidisse. Alioquin nec id paciscens fecisse videri debet, cùm in dubio censeatur & ipse legis & consuetudinis dispositionem sequi, per no.per Bart. Angel. Imo. Raph. Co. Pau. Cast.in lectura Paduana, & recentiores, qui adducunt concord. in l hæredes mei.§.cùm ita.ff.ad Trebellianum.& dixi latissimè in repet.l.si vnquā, in verbo, susceperit liberos, num.84. sed illud hic quæro. Et aliàs par est potestas legis, & contractus. l.non impossibile.ff.de pact. & l.vlt.C. de fideius. Et in dubio prouisio legis censenda est realis, vt ad hæredem transeat, nisi aliud expressè dicatur. l.non solum.§.vlt. & ibi gl.ff.de no.oper.nunc. Imò verò & priuilegium in dubio reale est, si credimus glo.in l.forma.§.quāquam, iuncto tex.ff.de cens.& gl.in summa 15. q.2. De quo tamen latè per Alex.& alios recentiores in l.quia tale, ff.sol.mat.& quos alibi citauimus.

Legis prouisio realis esse cēsetur in dubio.

Priuilegium in dubio reale.

73 *Primogenitus se includens secūdogenitum perpetuò excludit.*

27. Primogenitus nascendo & sese includit, & hoc agens secundogenitum perpetuò exclusit, per c.1.§.quin etiam, titu.epi. vel ab. & not. Bal.in c.1.tit.de matri.ad morg.cont. Nam durante finali causa exclusionis (ea enim durat etiam primogenito mortuo, cuius interest trāsmittere in filium propter naturale votum. l.nam & si parentibus, in prin.ff.de inof.testa.) Durante igitur causa finali exclusionis, durat & exclusio: quia quod vni est collatum, alteri est sublatum. l.quod in rerum.§.si quis.ff.de lega.1. Et ad id facit quod diximus suprà nu.50. prætereà.

74 *Absurdum.*

28. Quid si vnicus est tantùm filius, nonne primogenituræ vis (is enim est primogenitus licèt vnicus, vt diximus suprà in j.q.) transit ad nepotem? Et certè transit, aliàs remaneret regnum sine hærede: aut certè eo nepote excluso succederet alius ex sanguine remotior. quod nemo dixerit. Igitur nepos est primogenitus: neque enim aliàs succederet, cùm cōsuetudo exigat primogenitum. Si igitur est primogenitus consequens est vt excludat secundogenitum, si quis sit.

75 *Edictum successoriū locū habet ex renunciatione.*

29. Edictum successorium ita locum habet ex renunciatione, sicuti & ex morte. l.si is qui. ff.de testa. Ponamus ergo quòd primogenitus renunciat regno, vel efficitur Franciscanus postquam genuit filium, nūquid excludemus ipsum nepotem, & dabimus regnum patruo? Nequaquam: apertum est enim edictum nepoti. l.si quis filium. C.de inoffic.testa. Et diximus suprà tum alibi, tum in 26. quæst.nu.5. sed & illud, & dicemus infrà in respons.33. rationis pro patruo.

76 *Auus debet dotare neptē vt filiā.*

30. Auus paternus propter filium, aut filiā debet dotare neptem ex filio, aut filia, quemadmodum & ipsam filiam, si viueret. l.dedit dotem.ff.de colla.bo. Bar.in l.1.col.2 ver.quid in auo, & ibi omnes.ff.sol.ma. Bar. Bal.& Sal.post antiquiores in l.vlt.C de do.promit.& omnes propè vbique. Quod non ob aliud statuum videri potest, quam quòd filia ipsa repræsentat personam patris, aut matris, quam & auus tenebatur dotare. Tu tamen super eo an auus teneatur dotare neptem, vide omnino Ant.consil.56. si filius sola habet, & Iaf.in d.l.1.col.7. versi.iuxta prædicta.ff.sol.mat.

31. Vbi

77 *Dum supersint reliquiæ eius quod præcessit, nõ est locus ei qui ordine sequitur.*

31. Vbi rei quæ deficit superfunt aliquæ reliquiæ, nondum locus est ei quod iuris ordine erat successurum, vt videre licet in materia tutelarum. Nam primum locum obtinet testamentaria, si aliqua sit: & ea deficiẽte, legitima: quã etiam deficiente, datiua. Quòd si testamẽtarius tutor tanquam suspectus remouetur, vel etiam se excusat, nõ propterea succedit legitima, sed ad datiuam cõfugitur, vt est tex. in l. si quis sub conditione. ff. de testa. tute. nempe propter reliquias prioris tutelæ testamentariæ, quæ subsequentem excludit, vt dicit ibi Bart. col. 1. Et sic datiuã tutela adminiculo testamentariæ excludit legitimã: quod per se non faceret, vt ex hoc nuncupatim colligit gl. in l. 1. in fi. vlt. gl. C. eo. tit. Et facit l. 3. §. sed si omnes. & §. vlt. cũ l. seq. ff. de legi. tut. Cùm igitur ex filio primogenito supersunt reliquiæ, id est, nepos ipsius, non debet esse locus secundogenito, qui aliàs deficiẽte primogenito erat successurus. Præsertim quia valet arg. à tutela ad successionem: cùm eodẽ iure vtraque deferatur. l. 1. in prin. ff. de legi. hær. & l. quò tutela. ff. de reg. iur. & §. 1. Insti. de legi. patro. tute.

78 *Filius moriẽs ante aditam hæreditatẽ transmittit in filium nondum querelã inofficiosi testamẽti, licet nondum natam nec præparatã.*

32. Querela inofficiosi testamenti non nascitur ante aditam hæreditatem. l. Papinianus. §. si conditioni. ff. de inof. testa. Tamen si filius moriatur ante aditam hæreditatem ab hærede instituto, transmittit in filium querelã, licèt nondum natam, nec præparatam, vt est tex. expressus in l. si quis filium. C. eo. tit. Cuius rationem reddit glo. ibi, in verbo, caussam, quoniam pater spem habuit. Igitur si etiam fateremur primogenitum viuente patre nihil iuris ex primogenitura habere, tamẽ ratione spei, & eius qui dem certę, & quę tolli non potest, vt alibi diximus, transmittit hoc ius in filium.

79 *Pater & filius inter se sunt in primo gradu.*

33. Pater & filius sunt in primo gradu inter se. l. Iurisconsultus. ff. de gradib. & §. 1. Insti. eo. ti. Ex quo illud subsequitur, quod & ambo sũt in iure primogenituræ. Alioquin enim non essent ambo in primo gradu.

80 *Ex duobus requisitis nõ satis est vnũ interuenire.*

34. Quoties plura requiruntur, vt alius aliis præferatur, nõ vnum satis est interuenire. l. qui balneum. ff. qui pot. in pig. hab. & no. in l. quoties. C. de rei vendic. & diximus suprà in 34. q. prin. nu. 4. huius sententiæ, & seq. Sed ad hoc vt secundogenitus succedat, plura requirũtur: scilicet quòd tẽpore mortis ipse sit ætate prior ac etiam ratione efficacior. Sed ita est, quòd non est efficacior ratione, ergo non excludit nepotem. Et si quis huiusmodi rationem retorqueat contra nepotem, quoniam non sit ætate maior, responderi potest ex eo, quod dicemus infrà in 4. ratione pro patruo, & in respon. illius, & iterum in 13. ratione pro ipso patruo, & respon.

81 *Ius cõpetẽs lege nõdum delatũ trãsmittitur.*

35. Videmus aliàs ius competens ex beneficio legis transmitti ad hæredem, antequam deferatur. Exempli causa. Is qui datur in adoptionem, habet quartam in bonis arrogatoris, ex cõstitutione diui Pij, quã & ipse moriẽs, etiam parte arrogatore superstite, ad hæredem transmittit. l. 1. §. si impuberi. ff. de colla. bono. Et dicemus etiam infrà in responsione 8. rationis pro patruo. Et hæc quidem ratio proximè accedit ad 32.

82 *Tex. qui videntur expressi pro hac parte.*

36. Huc pertinet tex. quem nonnulli dicunt hanc quęstionem decidere, in l. si operatum. ff. de oper. lib. vbi si operarum iudicio actum fuerit cũ liberto, & patronus decesserit: filio eius, & si hæres non existat, lisque non fuerit contestata, omnimodo competit. Imò verò est apertior tex. in l. à duobus, cod. tit. vbi si à duobus manumissus vtrique operas promiserit, altero ex his mortuo, filio eius (quamuis superstite altero) datur petitio operarum.

83 *Successoriũ edictum de gradu in gradum præfertur edicto de capite in caput.*

37. Successorium edictum de gradu in gradum, præfertur successorio edicto de capite in caput. tex. habes & exemplum in l. 1. in prin. ff. si tab. testa. vbi de iure veteri secundus gradus, etiam vltimus agnatorũ, præfertur primo gradui cognatorũ: quia faciliùs transit successio in habentibus symbolum. Nam & è contrario vbi est maior differentia, ibi quoque est maior difficultas. l. cùm in adoptiuis. C. de adop. Cũ igitur sint duo capita, videlicet primogeniti inclusi, & secundogeniti exclusi, nunquã transit caput primogeniti in alterum secundogeniti, donec supereft aliquis ex primo capite.

84 *Seminalis vis tãdiu durat quandiu semẽ vel fructus eius reperitur.*

38. Quæ per seminalem rationẽ procedunt, tandiu durant in sua essentia, quandiu semen, vel fructus eius reperitur in sua etiã essentia, sicut dicit lex de subrogatione, quæ fit in locum capitũ demortuorum. l. vetus. ff. de vsufru. Sed ista successio transit per seminalem rationem. Ergo transit in nepotem.

85 *Successor eo dem iure vtitur.*

39. Qui succedit in locum alterius, vtitur eo iure, quo ille vti poterat, per tex. in l. qui quadringenta, ver. nam hæres. ff. ad Trebel. & l. Caius. ff. de manu. At filium succedere in locum patris non est dubium, cùm tex. id expressim dicat, in §. cùm filius, Insti. de hære. quæ ab intest. defer. & alibi suprà sæpius diximus. Igitur & eodem iure primogenituræ vti debet, vt pater ipsius.

86 *Lex potest quod contrahentes. Pacto ius cõpetẽs potest transmitti.*

40. Quod possunt cõtrahentes, potest & lex vel statutum. l. non impossibile. ff. de pact. & l. vlt. C. de fideiuss. cum simi. & diximus suprà ad aliud propositum in 26. ratione. Cõstat autem conuẽtione partium ius cõpetens posse transmitti ad posteros. §. Conditionali, Inst. de verb. obli. Ergo & id potest lex vel statutum ex quo ius primogenituræ competit. Et quamuis hæc ratio adducatur à quibusdam hanc partem sequentibus, ea tamen non videtur mihi concludere, nisi si statutum expresse dicere, quòd primogenitus mortuus ante patrem trãsmitteret id ius ad filios, quia posset facere per hanc rationem.

87 *Quæ quis capit magis vt filius quàm vt hæres trãsmittuntur. Filiatio potissimum attenditur in dignitatibus.*

41. Ea, in quibus quis magis cõsideratur vt filius, quàm vt hæres, transmittuntur ad filios eius qui decessit ante patrem, vt probatur ex l. in quibus, & l. si quis prioris. C. de secun. nupt. quas & nos ad aliud non admodum dissimile citauimus suprà in 8. ratione. Sed in dignitatibus cuiusmodi est primogenitura, atque etiam in feudis, & officiis magis attenditur filiatio, quàm hæreditas. l. à duobus, & l. vt iurisiurandi. §. si liberi, & l. si operarum. ff. de oper. libert. quas & nos ad aliud item citauimus in 36. ratione, & alibi, & l. si quis in sacris. C. de proxi. sacro. scrin. lib. 12. & cap. primo, tit. an agn. vel filius. Specul. tit. de loca. § nunc aliqua, ver. 78. Bar. in l. si non sortem. §. libertus. ff. de condit. indeb. & in l. quod dicitur. ff. de verbo. obligat. Bal. in l. qui se patris. C. vnd. libe. & in l. liberti, libertæque. C. de ope. liber. & in authen. si quas ruinas. C. de sacros. eccles. Et eò quidem magis, quòd omnia iura dignitatis, & prærogatiuæ debitæ generi, & iure naturali & ciuili descendunt ad posteros. l. 3. ff. de interdic. & relega. & no. Cy. in l. diuo. C. de quæst. & Guil. Cun. in l. emancipatum. ff. de Senat. & dicemus infrà in 11. ratione. Sed tu tamen vide quæ diximus suprà quæst. 35.

88 *Filius primogeniti tractat de damno vitando.*

42. Filius primogeniti tractat de damno vitãdo, vt probatur in l. in suis. ff. de lib. & posth. & no. in auth. sed cùm testator. C. ad leg. Fal. & in auth. hoc amplius. C. de fideicom. & in l. vlt. §. pen. C. de iure delib. & in l. 2. C. de iur. & fac. igno. & voluerunt Dy. & Bar. in l. vlt. ff. de libe. agno. & in l. is potest. ff. de acquir. hære. Et facit quod scripsit Bal. in l. lex Cornelia. ff. de vulga. & pupil. & in l. omnimodo. §. 1. & iterum in l. si quando. §. 1. de inoffi. test. Sed statutum patitur interpretationem secundùm ius commune, ne quis indebitè damnum patiatur, vel lædatur. l. si serui. C. de noxali. & l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patron. & c. cùm dilectus, de consuetu. & not. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. & in d. l. vlt. §. penult. C. de iure deliber. Vnde etiam si statutum diceret, vt mortuo primogenito succedat sequens, intelligeretur si primogenitus decederet sine filio, ne ipse filius indebitè damnum pateretur.

Statuti verba interpretationẽ iuris communis ne quis indebitè lædatur.

89 *An & secundogenitus tractet de damno vitãdo.*

At huic rationi respondent nonnulli, quòd secundogenitus eadem ratione tractat de damno vitando, qui per primogenitum fratrẽ fuisset exclusus, si superuixisset. Vnde in pari causa vitandi damnum, magis est fauendum verbis, & menti statuentium loquẽtium de antiquiore vel primogenito, vel maiore, arg. l. in ambigua, & l. benignius. ff. de legi. Et quoties sermo capit duas sententias, ea sumenda est, quæ rei gerendæ aptior est. l. quoties idem sermo. ff. de reg. iur. Sed ad hoc facilius est responsio ex his quæ posteà dicam in responsionibus rationũ, quæ faciunt pro patruo.

43. Ratio naturalis facit pro filio, eodemq; nepote, maximè quia ius primogenituræ venit iure naturæ. l. cùm ratio. ff. de bon. damn. & l. scripto. ff. vnde libe. & d. l. 3. ff. de interdi. & relega. Nec tam personæ, quàm causæ videtur id ius datum, ideoque in nepotem trãsit, sicut ipsa primogenitura & sanguis. Ea enim iura causæ data transmittuntur ad hæredes. l. non solũ. ff. de in integ. resti. & no. Dy. in c. priuilegium, de reg. iur. lib. 6. Card. Alexan. cuius hæc ratio est in c. 1. colum. 9. ver. duodecimò facit, tit. de feu. March.

90 *Ius primogenituræ venit iure natura.*

Iura causæ data transmittuntur.

44. Licèt ius ipsum primogenituræ nõ trãsmitteretur, veluti non quæsitum ante mortem aui, de cuius successione quæritur, iuxta not. in c. licèt, de vot. vti in simili dicit Bar. in l. is pôtest. ff. de acqui. hære. quòd filiatio non transmittitur, cui annexum est ius primogenituræ. Tamẽ dici potest transmitti potentiam succedendi, quæ surgit ex primogenitura, vt videtur decidere idem Bar. in d. l. is potest, col. 2. vers. est & aliud, dum dicit, potentiã, quam habet filius, succedendi patri, esse quippiam diuersum ab ipsa filiatione. Quod hinc, inquit, patet, quòd filio mortuo in vita patris, nepos ex eo succedit in hanc potentiam. l. 1. §. suos. ff. de suis. & legi. & §. 1. in auth. de hære. ab intest. licèt non succedat in filiatione quæ cum persona extinguitur. Et hoc sequuntur Pau. Cã. Fran. Are. & Ias. in d. l. is potest. idem Pau. consi. 304. primũ dubium, ante fi. 1. dubij. ll. 1. Fran. Cur. Senior cons. 74. super memorata, col. 2. & cõs. 251. visis instrumentis, col. 9. vers. sextò ad idem, lij. 2. Caro. Rui. consi. 86. attenta, col. antu. 5. li. 3. & consi. seq. col. 4. nu. 6. eo. lib. 3.

91 *Succedendi potẽtia trãsmittitur.*

Et hoc quoque ex eo patet, quòd filius potest renunciare successioni patris viuẽtis, cap. quamuis, de pact. li. 6. & tamen non desinit esse filius. Et hinc dicit Bal. in auth. in successione, ad medium, versi. vltimò quæritur. C. de suis & legi. quòd renunciatione agnatio non tollitur à radice, licèt tollatur à successione, per l. ius agnationis. ff. de pact. Vt non absimiliter ius eo gnationis ab ipsa cognatione est discretum, & separatum, quod ex eo patet, quòd ipsum ius cognationis tolli potest, vt no. glo. in §. quod autem, Insti. de cap. dimi. Bal. in l. ius naturale, in priori lect. col. vlt. ff. de iust. & iur. Ro. cons. 82. quòd ad id de quo quæritur. Ipsa autem agnatio non tollitur. l. iura sanguinis. ff. de reg. iur. & l. abdicatio, cum glo. C. de pat. potest. & no. in d. l. ius agnationis, de pac. & nos quoque diximus in repe. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, nu. 259. nec id quidem.

92 *Agnatio nõ tollitur renũciatione.*

Ex quo fit vt id cõcludamus, quòd licèt qualitas propter quam primogenitus succedebat, & secundogenitum excludebat, siue ea sit filiatio, siue ætas, extinguatur simul cum ipso primogenito, durat tamen illa potentia succedẽdi in nepote: vtpote cum etiam viuente auo talis

93 *Qualitas cessans non tollit potentiam.*

talis qualitas acquiratur. Nam videmus quòd in primogenito adeo inest qualitas exclusiua secundogeniti, vt si secundogenitus efficiatur clericus, ligatur tamen statuto vel consuetudine præferente primogenitum cæteris liberis, cum ante clericatum, vt nostri loquuntur, iniectum sit vinculum, vt disputando per hãc rationem tenuit Io. An. in c. sine culpa, de reg. iur. li. 6. & alij multi quos tibi colligemus infrà in 43. quæst. ex quibus Soc. d. con. 251. col. 10. nu. ex quibus infero, li. 2. hanc rationem ad ducit pro nepote contra patruum.

94 *Ratio deprõpta ex l. cũ auus. & si.*

43. Hæreditas, legatum, fideicommissum cuipiam relictum, ea lege, vt post suam mortẽ ad alium quempiam res redeat, intelligitur si is cui primo loco relicta est, decedat sine liberis, etiam si id expresse dictum non sit. l. cùm auus. ff. de condi. & dem. & l. cùm acutissimi, C. de fideicom. & l. generaliter. §. cùm autẽ. C. de insti. & substi. Nam semper intelligitur ea conditio, si sine liberis decesserit, vt not. omnes quotquot in eas ll. scripserunt, & latissimè diximus in repe. l. si vnquam, in prin. nu. 6. sìc dicunt plerique. Idque procedit etiam (& hoc maximè ad hunc nostrum casum notandum est) si res reditura esset ad alterum filium relinquentis, & sic ad fratrem ipsius cui primo loco relicta fuerat, ita vt nepos ex hoc cui res relicta est, præferatur patruo, cui res restituenda erat post mortem patris sui. Id enim apertè declarat d. l. cùm auus, quam in hoc expendit Rapha. Co. ibi, & Bald. in d. l. cùm acutissimi, col. 1. versi. quæro si pater. & ibi quoque Saly. Pau. Cast. & Barb. in repe. col. 26. ver. nihilominus, & alij propè infiniti, quos tibi congessimus in d. l. si vnquã, in verbo, donatione largitus, nu. 240. quòd si dicatur. sed quibus addere potes Caro. Rui. consi. 131. in themate, col. 3. num. 4. lib. 3. Philip. Deci. consil. 568. domina Daria, col. vlti. versi. non ob. quòd neptis, & Lud. Goza. consi. 4. prima facie, col. 4 nu. 15. Licèt ipse Bald. alibi incogitans in hoc lapsus fuerit (qđ pace tanti viri dixerim) videlicet in l. cum quidam, post prin. C. de impub. & ali. substi. dum dicit contra tex. d. l. cum auus, eam & similes non habere locum, cum substitutus est alius filius, quem tamen secuti sunt nõnulli quos tibi quoque adscripsi in d. l. si vnquam, in verbo libertis, nu. 61. & sicut.

L. cũ auus. habet locum etiam si alter filius sit substitutus.

95 *De eadẽ re.*

Ex eo autem quod dictum est, illud conficitur, quòd cùm lex ita interpretetur dispositionem hominis relinquentis quippiam alteri filio post alterum filium, vt intelligatur si is cui primo loco relictum est, decedat sine filio, scilicet præferens sobolem illius prioris filij alteri filio, cui deficienti alter in ea re ex patris cõmunis dispositione succedebat, tanquam scilicet decessisse non videatur, vt locum alteri faciat, qui filium relinquit, vt etiam diximus suprà num. 31. ex quibus illud. Ita quoque legis aut statuti vel consuetudinis dispositio, quæ primogenitum primo loco præferri, deinde secundogenitum, illo sublato, vt diximus suprà q. 3. etiam debet intelligi, si is primogenitus sine filio decesserit, vtpote cùm lex ipsa hanc eãdem interpretationem hominum dispositionibus dederit, per ea quæ traduntur in l. non impossibile ff. de pact. & in l. vlt. C. de fideicõ. suprà ad aliud alleg. Nam & aliàs testamentum (de eo. n. loquitur d. l. cùm auus, & similes) & lex eodem iure censentur. l. seruus hac l. ff. de manumis. & l. si ita fuerit seruis duobus, in fi. & ibi Bar. ff. de manu. testa. & l. cùm quidam, ibi, quemadmodum enim. C. de ver. sign.

Testamentũ & lex eodẽ iure censentur.

96 *Spes succedẽdi certa & legitima.*

Denique suprà sæpius diximus, sed obiter, spem primogenituræ in filio primogenito patre viuẽte firmam esse ac certam & immutabilem, vt quam non possit pater vel alius primogenito filio inuito sine causa tollere, vt dixim° suprà quæstio. 21. Sed quibus addere potes id quod generaliter dicit Bar. in l. is potest. col. 2. vers. et & aliud. ff. de acquir. pos. succedendi spem in filiis esse legitimam & considerabilẽ, per l. nec ei. §. præterea. ff. de adopti. Nempe, vt subdit, propter cõmune votum naturæ, simul & parentum. l. scripto, in fin. ff. vnde lib. Quod & hinc, vt ille quoque dicit, patet, quòd mortuo filio primi gradus, nepotes in locum patris succedunt. l. j. §. suos. ff. de suis & legi. & l. Gallus, per totam, & maximè in §. nunc de lege. ff. de libe. & posthu. & §. j. in authen. de hære. ab inte. Quæ ratio ad hunc locum priuatim pertinet.

97 *De eadẽ re.*

Sed & illi adde text. illum vulgatum in l. in suis. ff. de lib. & posth. vbi scribitur in suis hæredibus continuationem domini perdurare, vt nulla videatur hæreditas fuisse: quasi olim hi domini essent, qui etiam viuo patre quodãmodo domini existimãtur. Et statim post, Itaque post mortem patris non hæreditatem percipere videntur, sed magis liberam bonorum administrationem consequuntur. Ex quo tex. Doct. ibi & alibi sæpe multa annotãt quæ huc admodum spectãt, vt latè diximus in d. l. si vnquam, in prin. nu. 19. & sanè, de tenu. do. quæ illic videre poteris, ne hic repetam. Vt nõ immeritò dixerit Bal. in l. vlt. ad fi. C. de impub. & ali. substi. quod pater habet, & filium censeri habere, cum aliis multis simi. à me quoque collectis in d. l. si vnquam, etiam in prin. n. 15. sed quis hunc.

98 *Hæreditatẽ patris esse debitam filio aut quasi debitam.*

Ex quo etiam plerique dicunt hæreditatem patris deberi filio, quod apertissimè dicit tex. in d. l. scripto, in fi. cuius hæc verba sunt, Liberis parentum debetur hęreditas. Vt minus mirum videri debeat quod dicit glos. si quis autẽ non implens, in verbo, auferri, item hoc erat, in authen. de hære. & falc. hæreditatem aut certè legitimam filiis esse debitam viuente patre, quam dicit sing. Imo. in l. cùm filius, in prin. ff. de ver.

aliis substi. cùm dicitur, Natura pater & filius eadem esse persona penè intelliguntur. Est enim verè filius patris portio, in eoque est substantia & caro patris. Imò vnus est cum patre ipso, vt expressè dicit tex. in ca. iam itaque, ibi, vnus erat cum illo, 1. q. 4. Nam vt scribunt rerum naturalium scriptores, & asserit Bal. in l. vltim. C. de ser. fugit. pater in generatione filij præbet formam. Ea autem dat esse rei, sicuti & illi autumant, & etiam nostri in id citantes tex. in l. adeo. §. insulam, ante fi. ff. de acqui. re. dom. & in l. Iulianus. §. si quis. ff. ad exhiben. cum si.

Pater præbet formam.

32 *Caro filij caro patris est.*

Ideoque, vt eleganter scribit Pau. Ca. d. con si. 264. col. 3. lib. 2. caro filij est veluti caro patris aucta, ita quidem vt licèt efficiatur nouus homo, propter nouam animam, non tamē dicitur primus homo omnino extinctus. Sicuti in simili dicimus, quòd nec arbor ob id mortua dicitur, quòd antiquis radicibus mortuis quæ loco animæ sunt, cùm vitam suppeditēt, nouas egerint, arg. d. l. adeò. §. vlti. & l. qua ratione, in prin. ff. de acqui. rerum do. licèt alio respectu dicatur alia arbor, propter nouas illius radices. l. sed & si ex meis. § arbor. eo. titu.

33 *Actio in aliam transfusa, non cēsetur extincta.*

Et aliàs quoque in simili vidimus, quòd si vna actio in aliam transferatur, vti actio ex testamento in actionem ex stipulatu animo nouandi: licèt prima extinguatur, non tamē censetur extincta, propterea quod superest alia in eius locum subrogata, in quam fuit transfusa substantia primæ. Ita vt dici possit debitum esse ex testamento, licèt non ex actione ex testamento debeatur. l. cùm filius. §. hæres meus. ff. de leg. 2. quia non titulus actionis, sed originalis causa inspicienda est. l. tutor. ff. de fideius. & l. qui id quod. ff. de donat. Et ad hoc vt aliquid dicatur esse verum, sufficit, vt aliquid sit veritati admixtum. l. quid tamen. ff. de contra. empto. Vtque aliquid dicatur extare, sufficit aliquid quantumcunque modicum ex illo extare. l. domum, versiculo si verò quantacunque pars. ff. eo. & l. si cui vsusfructus insulæ. ff. de vsufr.

Verum dicitur quod veritati admixtum est.

34 *Primogenitus non dicitur extinctus, cùm ex eo nepos superest.*

Ex quibus illud confestim assumitur, quòd primogenitus non dicitur extinctus, siue non desiit extare, cùm nepos ex eo superest, in quē transfusa fuit caro & substantia patris. Quod & apertè significat illud Ecclesiastici, 30 cap. Mortuus est pater eius, & quasi non est mortuus, similem enim reliquit sibi post se. Et eo quoque satis probatur, quod videmus in substitutionibus non dici patrem extinctū, ex quo viuit nepos. l. cùm acutissimi. C. de fideicom. & l. generaliter. C. de instit. & substi. & l. cùm auus. ff. de cond. & demon. & latè diximus in rep. l. si vnquam, in præfatione.

35 *De eadē re.*

Ex iis quoque illud subsequitur, quòd cùm in casu nostro secundogenitus ex mente legis vel statuti videatur esse substitutus loco primogeniti deficiētis, dicta legalis substitutio intelligitur habere conditionem, si primogenitus sine liberis decesserit, per dicta iura tanquā non videatur ipse extinctus, qui liberos reliquit, de qua re dicemus latius in 45. ratione. Sicut non dissimiliter non videtur consumptum tutelæ iudicium, quod alterius offici, querelam habuit. l. tutores. §. adolescens. ff. de admi. tut.

36 *Nepos dicitur natus ex auo & aui corpore.*

Ideoque & dicitur nepos natus ex auo siue corpore aui, vt ipse filius, per l. 1. C. de conditi. inser. iuncta l. Lucius, la 2. ibi, ex se natum. ff. de hære. instit. vbi conditio si decesserit sine filiis ex se natis, deficit, si reliquerit liberos, & consequenter nepotes, qui appellatione liberorum continentur. l. liberorum. ff. de verb. signi. Et ita etiam ad id illum tex. expendit Bar. in d. l. liberorum, col. penult. versi. quæro quid si in aliqua dispositione, & ibi quoque Alciat. Et Bal. in d. l. 1. col. 1. versi. quæro quid si dicatur, & ibi Pau. Ca. col. 2. in fi. 2. no. & Corne. col. 4. versi. quinimo etiam. C. de condi. inser. vbi addit ipse Bald. rationem, quia in nepote est sanguinis continuatio. Et immediatè dicitur fieri, quod per rerum naturam continuatinè vnū est & idem, per d. l. cùm acutissimi. C. de fideicom. & rursum idem Bal. in l. imperialis. §. his illud, ad finem. C. de nupti. & in c. 1. col. 1. versi. sed immediatè op. tit. de eo qui sibi vel hæredis. & in c. 1. §. filia, in fi. & ibi quoque Aluar. & Cardi. Ale. col. 4. versi. quæro ab extra, tit. de success. feud. & consi. 13. punctus talis est quidam testator, li. 3. Imo. in d. l. Lucius, colu. 1. Pet. Anc. in repe. c. 1. in 14. quæst. prin. versicu. quid si statutum, de consti. Pau. Ca. consi. 410. viso facto, col. 3. versi. tertiò opponitur, li. 1. & consil. 165. in præsenti causa, col. 3. in fin. li. 2. & consi. 198. super primo quæsito, col. 2. versi. septimò probatur. eo. lib. 2. Ale. in l. ex facto. §. vlt. col. 1. & ibi Fran. Ripa col. item 1. versi. vlt. ff. ad S.C. Trebel. Benedic. Capra consil. 21. punctus quidam Thadeus, col. 3. versi. quod & demonstratur. Barb. in repe. c. Raynaldus, co. 31. ver. expedita sunt textualia, de testa. Gui. Papa. consi. 176. pro diffinitione, in 4. dub. post prin. Steph. Bert. consi. 1. viso, col. 6. nu. 33. & multis seq. li. 2. & iterum con. 249. co. initio, col. 1. eo. li. 2. & Steph. Bert. consil. 302. visis copiis, eo. 3. versi. & quamuis illa, lib. 5. vbi adducit illud Matthæi 1. Ioram autem genuit Oziam, veluti Ozias dictus sit genitus ex Ioram, quamuis inter vtrunque fuerint Ochozias, Ioas, & Amazias, vt patet ex lib. 4. Regum. De quo tamen vide ipsum Guid. Pap. deci. Delph. 353. tertiò rur. & sing. 355. sub verbis de proprio corpore. & Franc. Ripam lib. 2. Respon. ca. 26. Allobrogum, nu. 5. & 20.

37 *Filius primogeniti primogenitus est.*

Proinde si pater erat primogenitus ita, & nepos etiam ex eo natus, erit etiam primogenitus, quia generatio secum habet concomitantiam,

tiam, vt nostri appellant, temporis necessariã, çabbare sane, de re iudi.li.6. Nam & ex eo tẽpore debet existimari fuisse natus, quo & pater natus est, licèt etiam postea iterumq; natus fuerit, quia huiusmodi iterata natiuitas nõ tollit, nec obumbrat veritatem primæ, arg.l.filio quẽ pater.ff.de lib.& posth.& l.assumptio, in prin. ff.ad municip.Ex quo dicit tex.in l.vlt.C.de im pub.&ali.substi.patrem & filium natura reputari eandem personam. Nam dum dicit id natura fieri, demonstrat id esse non tam ex fictione iuris, quàm ex veritate iuris naturalis, vt suprà diximus ĩ prin.huius rationis. Et vide quę dicam infrà in 9.ratione.

Non ficte, sed vere & naturaliter.

38 *Simile de liberto assignato vni ex filijs.*

5.Tex.in l.3.§.vlt. cum duabus seq.ff.de assi gnan.lib. vbi si pater assignauit vni ex liberis libertum, fratres eius, cui ea facta est assignatio nunquam ius in eo habent, donec is cui facta est, vel ex eo aliquis superest, siue is patri superstes fuit, siue nõ. Propterea & in simili quãdiu superest primogenitus, cui huiusmodi ius primogenituræ est à lege, aut cõsuetudine assignatũ, aut aliquis ex eo: non possunt fratres ipsius quicquam iuris prætendere. Nam non est minoris roboris hæc legis, vel statuti assignatio, quàm quę fit ab homine, per l.si libertus mino rem.ff.de iure patro.

39 *Emãcipatus confert nepoti emancipato ex fratre filiofa.*

6.Licèt emancipatus emãcipato de iure cõmuni non conferat, per l.1.§. portiones. ff.de colla.bo. Confert tamen filius emancipatus nepoti emancipato ex filio in potestate cõstituto, per tex.in l.si nepotes, eo.ti.& expressiùs in l.3. §.si sit filius.ff.de coniug.cum emã.lib. Ex quo planè constat filium habere ex persona & qualitate patris, quod ex sua habere non posset. Ex sua enim non sibi conferretur, cũ sit emancipatus, vt diximus: sed quia est filius eius, qui erat in potestate, confertur. Nam cùm patrẽ repræsentet, succedit in priuilegium, & qualitatem ipsius, vt ponderat glo.in d.§.si sit filius, & Io. An.in rub.de feud.& Bal.in l.si emancipati.C. de colla.Saly.post Ray.Forli.in l.illam.C.eo.ti.

40 *Nepotes non debẽt esse deterioris conditionis quã filij.*

7.Tex.in l.maximum vitium, versicu.sancimus, ibi, & hoc non solùm.C.de libe.præte.vbi nepotes ex alijs non debent esse deterioris con ditionis, quàm ipsi filij, prout illum tex.ponderant Bal.Pau.Ca.Corne.& recentiores, ex quibus ipse Paul. & posteriores illum trahunt ad nostram.q.pro nepote. Nam si patruus secundogenitus excluderet nepotem ex primogenito, esset nepos multò deterioris conditionis, quàm filius.

41 *Filius ante parẽtes mortuus transmittit in nepotes lucrũ sibi prouẽturum ex secũdis & eorũ nuptijs.*

8. Tex.in l.in quibus, & in l.si quis prioris, C.de secun.nup.vbi filius mortuus ante patrẽ, aut matrem, aut etiam ante secundas nuptias alterius parentis superstitis, transmittit ad nepotes portionem lucri, quod erat sibi prouenturum ex futuris illis nuptijs, si ad eas vsque vixisset: nec quicquam ex ea portione obtinent patrui. Quod trahit Bal. in ar. statuti disponen tis, quòd filia dotata existentibus liberis non succedat, sed ipsi filij obtineant hæreditatem. Nam si is qui habet filiũ, & nepotem ex altero filio iam mortuo, dotet filiam, & decedat: velitque filius omnino obtinere quod soror de iure communi habuisset supra dotem, repulso nepote, quia pater eius decessit eo tempore quo transmittere non poterat. nec continerẽt nepotes appellatione filiorum in materia stricta. Concludit tamen contrarium, quia nepotes ita ingrediuntur gradum paternum, vt omnino obtineant portionem, quam pater percepisset, si vixisset.

42 *Ius primogenituræ trãsmissibile est cum sit cessibile.*

9.Ius primogenituræ est cessibile, siue alienabile in singularem successorem, per c. quàm periculosum.7.quæstio. 1. & diximus suprà in 29.quæst. Ergo est transmissibile, ar.l. si ex pluribus.ff.de admi.tut.& l. 1. ff. de fundo dotali: præsertim in filium eundemque vniuersalem successorem, ar.l quædam.ff.de acqui. rer. do. & l.1.ff.de fun.dota. cum si. Si autem est transmissibile, consequens est, vt qualitas quę est in filio, inhæreat nepoti, in quem fit transmissio, per l.si quis filium. §. penultimo. ff. de acquir. hæredita. Et propterea nepos dicetur primogenitus, sicuti & pater ipsius: vti etiam is primogenitus dicitur, cui ius primogeniturę cessum est, licèt is sit secũdogenitus, vt dicit tex. in c.vlt.§.item opponitur. 22.quæst.1. vbi scribitur, Iacob non fuisse mentitum dicendo se esse primogenitum. quamuis enim nõ esset primogenitus natiuitate, erat tamen iure cessionis huiusce iuris. Ad quod etiam vide quæ dixi suprà in q.34.proinde. Tamen id quod de cessione diximus, non admodum tutum est, ex eo quod diximus suprà in d.q. 29. vbi tractauimus, an & quomodo id ius cedi possit, vbi videre poteris.

Transmissio requirit eandem qualitatem.

Nepos ex primogenito primogenitus dicitur.

43 *Subrogatum sapit naturã eius in cuius locum subrogatur.*

10.Subrogatum sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur, l.3.§. hæc actio.ff.si quis testa.lib.esse ius.fue.& l.si eum.§.qui iniuriarũ. ff.si quis cau.& c.ecclesia S.Mariæ, extrà vt lit. pend.& c. 1.vt eccle.bene.cum si. Ideò si sponsus alienum anulum sponsæ muneri misit, & post nuptias pro eo suum dedit, valet donatio, quamuis sit facta constante matrimonio, per tex.no.in l.si donatæ.§.vlt.ff.de dona.inter vir. & vxo. Quod non ob aliud est, nisi quia secundus repræsentat primum, cuius valebat donatio, vtpote facta ante nuptias, illiusque locum tenet, vt dicit gl.ibi, quæ adducit concord. & illum tex.ad hoc dicit sing. Ro.consi.146. cuius caput est, ista quæst. in fi.

44 *Et vtitur ijsdem priuilegijs. Etiam competentibus ex antiquitate temporis.*

Hincq; etiam fit, vt persona subrogata vtatur iisdem priuilegiis, quibus ille in cuius locum subrogatur, vteretur, l. decernimus, & ibi Bar.C.de aquæ duct.lib. 11.Idq; etiam in priuilegiis competentibus ex antiquitate temporis, per tex.optimum, quem & idem Bart. si is est, annotat in l. cõperimus.C.de proxi.sacr.scrin.

Præsertim ī subrogatione naturali.

lib.12. Et bene facit tex. in l. maior. §. pe. & quod ibi scribit Bal. ff. de procur. Et hæc maximè debent procedere in subrogatione naturali, cuiusmodi est nepotis in locum filij. l. posthumorum, ff. de iniust. restamen. & l. vlt. in verbo, natura. C. de impub. & ali. substitu. Natura enim longè plus ponderis habet, quàm accidens. l. qui habet. §. 1. & ibi Dyn. Bar. & alij. ff. de tute. cum simi.

Natura præpollet accidēti.

45 Priuilegiū, honor, beneficium paretū transit ad filios.

11. Priuilegium, honor, beneficium parentum regulariter transit ad filios. l. emancipatū. ff. de Senat. & l. milites, & ibi Cy. & l. diuo Marco, C. de quæstio. & l. Decurionum. C. de pœnis. ff. de iniust. rupt. & irrit. testamen. & §. posthumorum. & l. 1. C. de priuil. eo. qui in sac. pala. mili. lib. 12. Idque etiam si in temporis prælatione consistat, per l. assiduis. §. exceptis. C. qui pot. in pigno. habe. & not. per glo. & Doct. in l. 1. C. de priuil. dot. & in l. etiam, in princ. ff. solu. matri. Item etiam si sit priuilegium personale, per d. l. etiam, iuncta l. maritum, & l. seq. ff. eod. tit. & l. assiduis. §. exceptis. C. qui pot. in pig. ha. & l. sordidorum, C. de excus. muner. lib. 10. Licèt huiusmodi priuilegium personale non trāseat in extraneos hæredes, per l. in omnibus, & l. priuilegium. ff. de reg. iur. Et ita distinguit gl. in d. l. maritum, & in d. §. exceptis, in verbo, eis, & in l. & si fideiussor. §. si maritus. ff. de re iudic. & in l. 1. C. de priuil. doti. & in l. ex pluribus, in glo. vlti. ff. de admi. tut. quæ tamen hoc omnino non asserit. & in l. dabimus. §. 1. ff. de priuil. credi.

Etiā si in tēporis prælatione cōsistit.

Etiā si sit personale.

46 Impugnatio præcedentis rationis.

Sed ne erres, aduersus hæc pugnare videtur tex. in l. pen. §. si puellæ. ff. de rit. nupt. quem ad hoc expendit Bar. ibi, post Iac. Are. in d. l. ex pluribus, & Alex. in d. l. quia tale, quæ cōtinuò. d. l. maritum, sequitur. ff. sol. matr. vbi hanc dicit esse communem opi. Ideò super hoc cogita, & vide quæ dicam infrà in 59. q. prin. nume. 21 & multis seq. & quæ scribit Bal. consi. 355. incip. præmittendum est, lib. 1. & Soci. consi. 58. visis priuilegiis, lib. 1. & consi. 84. accuratissimè, colum. 3. lib. 3.

47 Dignitas nō moritur.

12. Persona ipsius primogeniti non est causa huius priuilegij, quod datur primogenito, saltem propinqua, sed ipsamet primogenitura, seu ipsius dignitas. Igitur non extinguitur cum ipsa persona, cùm competat ratione dignitatis, quæ non moritur, c. quoniam abbas, extrà de offic. deleg. & c. si gratiosè, de rescrip. lib. 6. propterea, vti ibi scribitur, transmittitur ad successores, saltem filios huius dignitatis capaces.

48 Nepos iura suorum nanciscitur, & præteritus rumpit testamentum.

13. Si filius viuo patre moriatur, ita, nepos in eius locum succedit, vt eodem modo iura suorum hæredum nanciscatur: proindeque si præteritus fuerit, æquè rumpit testamentum, vt pater rupisset, si superuixisset, per d. l. posthumorum, ff. de iniust. rup. & irri. testamen. & §. posthumorum, Institu. de exhæred. liberorum, & idem quoque habetur in l. si auus. C. de liber. Quod apertissimè ostendit eadem iura competere nepoti ex filio mortuo ante auum, quæ & ipsi filio competerent, si auo superstes esset.

49 Si ex statuto frater excludit sororem, ita & nepos amitā.

14. Quod voluerunt multi verendæ apud nos autoritatis, in statuto disponente, quòd filia non succedat existente masculo. Quid enim si filius viuo patre decedat relicto nepote? An ex huiusmodi statuto nepos excludet amitam sororem patris? Et profectò excludet, quemadmodum pater ipsius, in cuius locum subrogatur, exclusisset, si vixisset. Ita voluit Iac. Aré. in sua dispu. incip. statutum est. & Iac. But. in alia etiam disputa. cuius initium est, statuto, vel cōsuetudine, quos refert & sequitur Ioā. And. in addi. Spec. tit. de succes. ab intest. col. 1. Bart. in l. liberorum, col. 5. versi. his præmissis. ff. de verbo. sign. Alberi. in l. sic euenit, col. 1. ff. de adul. Bal. in l. maximum vitium, col. 2. & seq. & ibi Saly. Pan. Cast. & Alex. col. 1. & seq. C. de liber. præteri. & idem Bal. in l. venia, in fi. & ibi quoque Saly. Pau. Ca. Alex. Fran. Are. Iason, Philip. Dec. & Fran. Purp. C. de in ius vocan. idem Bal. in l. scimus, in princ. in 7. quæst. C. de inoffi. testamen. & in l. 1. col. 3. versi. & no. istum tex. pone dicit statutum. C. de secun. nupt. & iterum in l. in quibus, col. 1. versi. & prædicta faciunt, eo. tit. Pet. Anc. in repe. c. 1. in 14. quæst. princi. versi. tertiò principaliter. & rursus char. penul. versi. dominus Bal. itemque char. vlt. versi. accedant hic, extrà de constit. & in cle. 1. colum. pe. de baptis. Fulg. in l. de quibus, col. 3. ver. si ergo statutum, & ibi Iason col. 4. versi. visa theorica. ff. de legib. Idem Fulg. consi. 78. supposito statuto. Roma. consi. 129. licèt magna, ante fi. Panor. consi. 75. primò est videndum, colum. 4. lib. 1. & Pau. Cast. in l. si verò. §. de viro, circa mediū, ff. solu. matr. & cons. 47. proponitur in castro, in fi. 1. dubij, li. 1. & consi. 40. præsens casus mo dicam videtur, lib. 1. & consi. 83. eiusdem initij, col. 1. eodem lib. 2. Bella Mer. deci. 724. etiā extra totam, col. pen. versi. pro præmissis facit. Maria. consi. 14. sequendo ordinem, colum. 2. versi. quartò prædicta conclusio, & consil. 30. quamuis ex his, versi. nec ob. quod allegari potest. Alexan. in dispu. incip. Sigismundus, in 3 dubio, col. eiusdem 3. versi. & pro hac parte. & consi. 36. viso themate, col. 3. vers. sed ita est, lib. 6. vbi dicit communiter approbari. Ange. Aret. in §. ius autem ciuile, colum. vlt. Instit. de iure nato. Fran. Are. in l. si quis posthumos. §. 1. col. 5. versi. sed ista ratio. ff. de liber. posthu. vbi id dicit communiter approbari. Cardi. Alex. in c. 1. col. 12. versi. 20. tit. de feud. Marcb. & in arbore consanguinitatis, quam ponit in fi. tit. de consang. & affini. col. 12. versi. Iac. But. disputauit. Laur. Fauen. in repe. §. cæterùm. col. 4. Insti. de legi. ag. succes. Ias. in l. 1. §. hoc autem, col. 2. versi. hinc est quòd stante statuto. ff. ad Trebell.

Lauren.

Lauren. à Pala. in tractatu statutorum fœminas repellentium, colum. 3. Ioan. Campez. in eodé tracta. quæstio. 41. & sequen. Geor. Nat. in eodé in quoque tracta. quem posuit in c. quamuis, de pactis, lib. 6. in 11. & 12. quæst. 4. quæst. princi. Franc. Curt. Senior consi. 80. rectè præfatus, in toto 1. dubio. Iason in l. qui se patris, colum. antepenult. num. 57. C. vnde libe. latè Philip. Deci. consi. 372. visis & diligenter consideratis, colum. penult. versi. postremò in terminis, & consil. 497. viso puncto, colum. vlt. Caro. Rui. in repe. l. Gallus. §. & quid si tantum, colum. 34. sed hic oritur nouum dubium, & ibi etiam Fortu. Garti. sub dubius tamen, col. 14. versi. superiora reddunt, & seq. ff. de lib. & posth. Bened. in cap. Raynutius, in verbo, duas habés filias, nu. 150. de testam.

50 Mouentur tribus ex illis, quas iamiam diximus, rationibus, scilicet quia subrogatum sapit naturam, &c. vt diximus in 10. ratione. Et quia cùm per statutum non disponitur an huiusmodi beneficium transeat ad nepotes, debemus sequi ius commune, quod id fieri volunt. Et quia nepos sublato filio incipit tenere locũ filij, eiúsque iura nancisci. Hæc enim huiusmodi statuti interpretatio, siue extensio, vt dicit Bart. vbi suprà, passiua est, cuiusmodi recipis quæcunque dispositio etiam correctiua & pœnalis, vt & voluit glo. not. in l. si quis seruo, & ibi Bar. & Bal. C. de furt. & in l. quod verò. ff. de legibus. & idem Bart. in l. omnes populi, in 6. quæst. princip. in materia interpretationis passiuæ. ff. de iust. & iure. & in l. Marcellus. §. quid autem. ff. ad Trebell. & in l. 2. ff. de lega. 2. & in l. 1. ff. de munerib. & honor. & alibi sæpe. Quin & per huiuscemodi interpretationem passiuã extenditur etiam fictio inducta de iure speciali, per l. j. §. lex Falcidia, & ibi Barto. ff. ad legem Falcidiam. vbi etiam Alexand. adducit multas concord.

Passiua extensio habet locum etiam in correctiuis & pœnalibus.

Et per eã extenditur fictio inducta de iure speciali.

51 *Similitudo huius speciei cũ ea de qua quærimus.*

Ista autẽ quæstio de nepote excludente amitam, tam similis est huic nostræ, de qua disserimus, quàm apes, quod dicitur, apibus. Nam sicut hic primogenitus propter primogeniturã præfertur cæteris liberis eiusdem gradus, ac si essent posterioris. Ita & isto casu masculus propter sexũ præfertur fœminis eiusdem gradus, nõ secus ac si essent remotioris. Item sicut hic quæritur, an nepos ex primogenito mortuo an te patrem nanciscatur priuilegium excludendi patruum gradu potioremi: ita & in isto casu an nepos ex masculo assequatur etiam huiusmodi priuilegium excludendi amitam gradu quoq; propinquiorem. Denique rationes quibus in huiusmodi statuto mouentur Doct. habent & locum in hac nostra quæst.

52 *Qui contrarium tenue runt.*

Sed attende, Lector, quia ista decisio nõ est omnino sine dubio, quandoquidem contrariũ tenuit Bal. sibi contrarius, in d. l. si verò. §. de viro, in fi. & ibi post eum Imo. in repe. col. vlt. ff. sol. mat. Idem Bal. qui id dicit no. dignum, in l. sed & milites, in prin. ff. de excus. tut. & in l. Gallus. §. instituens, col. vlt. versi. & ex superiùs dictis. ff. de lib. & posthu. & consi. 30. præsupposito statuto, col. 1. ver. quæritur vtrùm filius, li. j. Barb. consi. 39. clementissimi, col. 2. versi. & adduco, lib. 2. Phil. Deci. sibi cõtrarius consi. 315. superioribus diebus, col. 3. versi. præterea à tali ratione. Et hanc quoque partem videtur tenere Alber. post alios in l. ex pluribus. ff. de admi. tut. per l. pe. §. si puellæ. ff. de rit. nup. & alia multa quæ ibi allegat.

53 *Neptis ex filio non repellit amitã.*

Præterea si prima pars esset vera, non videretur quicquam ad nostram quæstionem facere, quia ibi eadem qualitas repulsiua, vt sic loquar, scilicet masculinitas, vt sic quoq; loquar, verè est in nepote: sicut in filio. Quòd si non ea dem esset, quia scilicet neptis esset, & non nepos ex filio, non repelleret amitam, vt multi dicunt simpliciter, aut vt alij dicunt, nisi iam filius hæreditatem aui excepisset: quos simul, & sine illa distinctione, quia nihil hoc pertinet, tibi hic enarabo. Hi sunt Iaco. Are. Cyn. vbi dicit Vber. Bob. & Vgol. Font. sic tenuisse, Alber. Saly. Ang. in lect. Paduana. in l. 1. C. de adult. Ioã. And. in addi. Specu. in rub. de succes. ab intest. col. 3. versi. similem quæstionem de amita. Bar. in d. l. liberorum, col. 6. ver. 4. pone retento. ff. de verb. sig. Albert. in l. ex pluribus. ff. de admi. tut. & Pet. Anc. consi. 26. in quæstione supradicta, col. 2. ver. ad hoc respondetur. Card. Flor. consi. 80. præsupposito statuto. Pau. Ca. in l. vlt. eo. tit. & d. consi. 47. in 2. dubio, lib. 1. Masuer. rit. de succes. & vlt. volunt. §. item in pluribus. Fiã. Are. in d. l. Gallus. §. & quid si tantũ, col. 10. ver. non ob. tex. ff. de lib. & posthu. & latè consi. 141. viso statuto communis Aretij, Soci. consi. 316. non põtnegari, col. 6. versi. 3. hæc opi. li. j. vbi hoc reputat sing. & consi. 153. quod est 1. 2. vol. incip. pulchra & subtilis, in 2. dubio, & consi. 252. visis instrumentis, col. 4. versi. 7. eo. lib. 2. & consi. 296. in præsenti consultatione, col. 2. versi. sed præmissis, lib. 2. Ias. in l. venia, col. 2. C. de in ius vocã. & in l. si arrogator, col. 8. versi. istam quæstionem. ff. de adop. & consi. 201. præsentem consultationem, per totum, lib. 2. & Philip. Deci. consil. 305. viso puncto, colum. 1.

54 *Qualitas requisita in filio si nõ sit in nepote, nõ idẽ de vtroque indicatur.*

Nam quando qualitas requisita in filio, vt quicquam obtineat non est in nepote, vt erat in filio, non idem iudicatur de nepote, vt de filio, vt probatur ex not. in l. vlt. C. de natu. libe. & in l. 1. C. de priuil. dotis, & in l. penul. §. si puellæ. ff. de rit. nupt. & voluit Bar. in d. l. liberorũ, col. 4. versi. item prædicta verba. ff. de verb. sign. Bal. in repe. l. in suis, ad fin. ff. de lib. & posthu. Pet. Anch. in clemen. 1. colum. 3. in 2. quæst. de Baptis. Alex. cõs. 223. discussis, col. 1. ver. sic etiã videmus, li. 1. & consi. 4. ponderatis, col. 2. nu. 7. lib. 4. Et si filia succederet in locum patris,

non tamen succederet vt masculus, sed vt fœmina.l.si quis sub hac,& l.plures.ff.de ope.lib. & l.non tantùm. §. si emancipatus.ff.de bono. pos.cunt.tab.& l.Titia Seio.§.de vsuris.ff.de legat.2.& l adoptiuũ.ff.de in ius voc.& l.si quis in suo.C.de inof.testa.

55 Tamen huic impugnationi est quod responderi possit, videlicet quod ea patris qualitas inhæret nepoti, ita vt dicatur primogenitus, sicut pater illius, vt dictum est suprà in 9. ratione. Deinde si etiam concedamus eam qualitatem non transire in nepotem, nihilo tamen secius transit potentia succedendi ex ea qualitate producta, per tex.in d.§.reliquum, in Auth.de hære.ab intest. vbi licèt in nepotem non transeat qualitas vtriusque vinculi, transit tamen potẽtia excludendi, quæ non ab ea proficiscitur, vt plenè declarauimus suprà nu.13.vt tamen, & seq. Item nepos subrogatur in locum priuilegiatum filij, vt suprà pluribus ostensum est: vnde non attẽditur qualitas ipsius nepotis subrogati, sed eius tantùm, in cuius locum subrogatur, per l.item illa.ff.de consti.pecu.& l.si eum. §.qui iniuriarum, cũ sua materia.ff.si quis cau. & diximus etiam suprà in 10.ratione.

Non inspicitur qualitas subrogati, sed eius ĩ cuius locũ subrogatur.

56 Præterea ex quo semel fuit in filio qualitas illa inclusiua ipsius, & exclusiua cæterorum filiorum, iuxta no.per Io.And.in regula, sine culpa.ff.de reg.iur.li.6. Talis potentia succedendi & excludendi transmittitur ad nepotem, secundum no.per Bar.in l.is potest, col.2. versicu.est aliud, & alibi sæpe in ea.l.ff.de acqui.hære. vbi nepos succedit in ius filij, id est, in spem quam habet viuente patre, quæ approbatur à iure, & ius quoddam dicitur: quod quidem sufficit, licèt non sit in eo qualitas maioris ætatis, siue primogenituræ. Nec obstat quod dictũ est de nepote ex filio, in casu statuti repellentis fœminas, quia ibi est in ea nepte qualitas sexus prohibita succedere: propterea nõ mirum si repellatur à nepote, vt in simili dicitur in c.1.tit.de eo qui sibi vel hæred.suis.

Qualitas inclusiua sui & cæterorũ exclusiua transmittitur ad filium.

57 15.Ratio, nepotes propriè dicuntur filij, secundùm glo.in §.vlt.in verbo, appellatur, instituta, qui testa.tut.da.poss.per tex. in d.l.liberorũ. §.sed & Papinianus.ff.de ver.sig.& aliam glo.in §.cum igitur, in verbo, filiorum, in Auth.de nõ elig.secun.nub.& Iac.But. in quadam disputa. allegata per Bar.in d.l.liberorum, col.4.versic. secundò principaliter, Bal.in l.maximum vitiũ col.2.& seq C.de lib.& posth.Pet. Anc.in repe. d.c.1.char.vlt.ver accedant hic, de consti.& latè Cepol con.caus.ciuil.7.punctus quęstionis, per totum.

Nepotes an propriè dicã tur filij.

58 Tamen hoc fundamentum non admodum tutum est.cùm multi teneant id nõ esse ex propria significatione vocabuli, p l.iusta, vbi hoc voluit Dy.ff.de verb.signi.& l.filium.ff.ad S.C. Mace.& glo.in cle.1.in verbo, liberi, de baptis. latè Io. And.& Ant.in c.ad extirpandas, de filij presby.Bar.in d.l.liberorum, col.1. in vlt.opp. & iterum col.4.versic. secundò principaliter, vbi id latè examinat Alberi.in tract.statutorũ, in 2.parte, quæst.107.item an statutum loquẽs de filiis.Bal.sibi contrarius in l.filium, in 2.no. ff.de his qui sunt sui iur. & in l. Gallus.§.instituens, col.vlt.ff.de libe.& posthum.& consi.2. verba statuti, circa medium, li.1.Saly.in l.1.in 21.quæst.C.de iure emphy. Flor.in l.1.ff.de fi. instru.Pau.Cast.in l.1.col.2. versi.tertiò & vltimò.C.de condi.inser.& consil.40.præsens casus, in 2.locis, lib.2.& consi.97.ne impropriis lib.1.Panor.in c.2.de verb.sig. Luc. Pen.in l.3. col.3.C.de tyro.lib.12. Alex. qui hanc dicit esse communem opi.con.194.perspectis his, in fi. lib.6.Corne.consi.182.videtur, col.3.versic.videtur, lib.2.

De eadẽ re.

59 In quibus locis de hac re latè poteris videre præsertim apud Bar.in d.l.liberorum, & Bald. in d.l. maximum vitium. & præterea Hostien. & Ant.in c.penulti.de pœnis.Bar.& alios in d. l.Gallus.§.instituens, de libe. & posthu. & in l. Lucius, la 2.ff.de hære.insti. Signo.consi.157. in quæstione quæ vertitur, & consi.247.quidã fecit testamentum. Bal.in l.quisquis, col.1.versi.super ista lege.C.ad leg.Iul.maiest.& in d.l.1. C.de condi.inser.& in c.1.§. & quia vidimus, colum.3.versic.tertiò not.& ibi Barb.in addit. tit.qui feud.dar.poss.& consil.303.ad euidentiam, lib.2.& cons.302.non continentur, li.4. & consi.362.opiniones variæ, eo.li.4.& consi. 414.viso testamento, eo.lib.4. & Iac.But.inter consi.ipsius consi.364. paterfa.condidit testamentum.eo.lib.4. Pet.Anch.in d.cle.1.col.3. versi.sed iuxta omnia, de baptis.Roma.consil. 438.in causa consultationis præsentis, in vlti. dubio.& Alex consi.1.perspectis, col. antepe. versi.6.principaliter, cum multis seq. & eundem Alex consi.9.visis verbis, ferè per totum, eod.lib.1.& consi.26.videretur, lib.3.& latissimè consi.37.viso themate, per totum, lib.6.& Corne.cons.97.primò consultus, col.3. & seq. lib.1.& consi.248.circa hanc, col.1.versic.nec obsi dicatur, & seq.eo.lib.1. & consil.199. in præsenti, col.11.versi.nec etiam ob.l.quandiu. lib.2.& cons.207.de pluribus, propè per totũ, eo.lib.2.Fran.Are.con.145.respondendo summatim.Maria.consi.14.sequendo ordinem, in 1.dubio.Barptol.Soci.eius filius, in l.cùm vir, col.1.ff.de condi.& demon.& cons.152.casus iste, per totum, & in multis subscriptionibus Deci.illi subiunctis, li.1.& con.17.casus super quo, li.4.& consi.51.visa facti narratione, col. 2.eo.lib.4.& con.73.capiendo primum, col.5. & alibi sæpe in eo con.eo.li.4.& Phil.Dec.cõs. 445.in casu, nu 52.& Fran.Cur.Iuniorem in l. venia, col.3. versi. ex ista communi, C.de in ius vocan.& in tract.feud.chat.19.col.eiusdem 3. versi.circa hanc materiam.& Ludoui, Gozad. consi.56.in facto præsupponitur, per totum.

De eadẽ re.

In

In quibus, vt diximus, latè comperies an, quãdo, & quomodo nepos veniat appellatione filij, neque enim hic opus est aliter & specialiter eam tractare.

60 Filij de nepotibus apud ecclesiasticos scriptores.

Illud tantùm adiiciemus, apud Euangelistas, aliosque scriptores ecclesiasticos υἱοὺς, id est, filios dici de nepotibus & omnibus posteris, vt in prin. euangelij D. Matthęi, Liber generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abraham. Et Ioannis 8. c. Scio quia filij Abrahæ estis. & id passim, & infinitis locis reperitur quæ minimè necessarium est huc adducere, contenti illis duobus iam citatis, quę id apertissimè probant.

61 Radix suam naturam impartitur ei quod producit.

16. Ratio, nepos nascitur ex radice priuilegiata, & quæ cæteris præferebatur: ergo & eãdem naturam priuilegij assumit, quã pater habebat. quia forma & origo quæ à radice ducitur, in quolibet deriuato reperitur. l. in ratione, la 1. §. si filio, ibi, formam & originem. ff. ad leg. Falc. & l. qui id quod, in prin. ff. de dona. & l. tutor. ff. de fideius. Et omne quod decidit per medium, sapit naturam medij, si illud mediũ sit naturale, & non simpliciter instrumentale: quia per medium specificatur & naturatur, vt vtar verbis Bal. consi. 389. cõsuetudo, post prin. lib. 2. Quod & natura manifestum facit, quia quod insertum est, facit poma suæ speciei, non poma radicis. Et hoc est ex lege naturæ, quæ vnumquodque generat tale, quale ipsum est. Ideò causa naturalis transit in nepotem, qui ex semine patris producitur, & in quo nomen patris perpetuatur. Hic enim accipimus primogenitum, prout est ex radice patris, & ex massa ipsius. l. pronunciatio. ff. de verb. signi.

62 Absurdum.

17. Si diceremus patruum esse nepoti præferendum, tanquam natu maiorem, huiusmodi absurdum subsequeretur. Ponamus enim q̃ & primogenitus, & secundogenitus habeant liberos, sintque liberi secundogeniti ætate antiquiores. Certè ipsi anteponẽtur liberis primogeniti ex istiusmodi ratione, quia antiquiores: quod nemo sanæ mentis dixerit.

63 Liberi ex persona parẽtũ alijs præferũtur.

18. Sæpe aliàs videmus q̃ liberi ex persona parentum aliis competitoribus præferuntur, vt in l. nemini. §. filios autem. C. de aduo. diuer. iudic. & in l. iubemus, versi. & filios aduocatorum, & in l. petitiones, in simili versi. tit. seq. C. de aduo. diuer. iudi.

63 Iura sanguinis transeũt in liberos.

19. Successio est ius sanguinis, vt no. in l. ius agnationis. ff. de pact. & l. iura sanguinis. ff. de reg. iur. Iura autem sanguinis transeunt in liberos. l. 3. ff. de interd. & releg. & l. 1. C. de priuil. eo. qui in sac. pal. milit. li. 12.

65 Nepotes rediguntur ad conditionẽ filij eo subducto.

20. Nepotes subducto filio de medio rediguntur ad conditionem filij, tex. ad litteram in l. sed & si in conditione. §. nepotes. ff. de hære. insti. Ideoque nepos ex filio censendus est & ipse primogenitus sicut filius, vt ad illius conditionem redigatur.

66 Prima causa repræsentatur in secunda.

21. Prima causa semper repræsentatur in secunda, in quam influit. l. licet. §. ea obligatio. ff. de procura. sed primogenitus est prima causa, quæ vim suam ac potestatem transmittit in filium suum qui est ex patris natura. & ideò debet esse eiusdem censuræ, quia legis cẽsura natura imitatur. l. nam adoptio. ff. de adop.

67 Statutum in causa proxima, & in remota statuitũ est quæ ex illa descendit.

22. Quæ proximè ad præcedentem accedit, quod statuitur in causa proxima, censetur statutum in causa remota, quæ per illam, vel ex illa descẽdit: verba sunt Bal. in l. illam. C. de col la. quæ reassumit Pau. Cast. consi. 119. hęreditas prædicta, col. 2. lib. 1. Ex eoq; infert, quòd si statutũ excludit sororem à successione fratris existente fratre, censetur etiam excludere existente filio fratris, qui coniungitur ex persona patris. Quod multùm hic notandum est, quia filius intrat in locum patris, vt alium excludat à successione. Tu tamen de hoc casu Pau. vide latè per Socin. consi. 9. viso statuto terræ, lib. 3. & quæ etiam latè diximus suprà in 14. ratione.

68 Quod p nos no habemus, per alium in cuius locum reponimur habemus.

23. Quod quis non habet per se, habet per alium, in cuius locum reponitur, per l. Aristo. §. 1. ff. quæ res pig. obli. pos. & l. qui prior. ff. qui pot. in pig. habe. vbi tertius creditor præfertur secundo, propter iura ei concessa à primo creditore: ideoque simili ratione debet præferri nepos, qui habet ius primogenituræ à patre primogenito. Et ad hoc quoque bene facit tex. in c. autoritate, de concel. præb. li. 6. vbi ex tribus expectantibus secundus qui ex persona sua primam præbendam obtinere non potuisset, ex persona tamen tertij, qui primum superat, illam obtinet.

69 Ius accrescẽdi nondum competes trãsmittitur in filium. Et spes cõpetens ex cõtractu conditionali.

24. Hoc ius primogenituræ videtur in filium transmitti, siue illud æquiparemus iuri accrescendi nondum competenti, per l. si pluribus. ff. de suis & legiti. siue iuri deliberandi, per l. cum antiquioribus, in prin. C. de iure deliber. siue etiam spei competenti ex contractu conditionali, per l. is cui. ff. de act. & oblig. & §. ex conditionali. Instit. de verborum obliga. & l. dies. ff. de condi. & demonstra. Nam & si concedimus ius primogenituræ nondum filio cõpetere viuente patre, quãtùm ad successionem pertinet, quod tamen admodum dubium est, per ea quæ alibi suprà quæst. 21. diximus, Tamen negari non potest quin spes consequendi sit huiusmodi iuris, & ea quidem firma & inuariabilis, vtpote quam non possit pater, nec alius quiuis inuito filio adimere, vt latè ostendimus eadem q. 21. & dicemus quoque postea infrà in 6. ratione pro patruo, in responsione illius, & alibi sæpe. Propterea non est de ea spe iudicandum, sicuti de cæteris, quæ plerunque fallunt, vti copiosè demonstrauimus in nostris Legibus Connubialibus, post easdem in 1. quæst.

70 De eadẽ re.

Ideoque non obst. lex vnica. §. sin autem sub conditione. C. de cadu. tol. & l. si ita legatum. §.

illi si volet. ff. de leg. 1. vbi legatum conditionale ante conditionis euentum non transmittitur. Quia propter rationem diuersitatis adductam per glo. in d. §. ex côditionali, quæ est huiusmodi, quòd magnum est discrimé, an quid debetur sub conditione in spe ex vltima voluntate, an ex contractu. Nam hic interuenit factû paciscentis volentis non solùm sibi, sed & suis hæredibus prospicere. l. si pactum. ff. de proba. quod non est in legatario cuius nullum factû interuenit. Alia est in promptu. Illi enim tex. loquûtur in his, quæ nec debita sunt, nec quasi, possuntq; simplici voluntate testatoris adimi, vsque ad extremum ipsius vitæ exitum. l. cùm hic status. §. hæc oratio. ff. de dona. inter vir. & vxo. & l. si quis in prin. testamenti. ff. de lega. 3. & l. ex parte. ff. de adi. lega. & c. cum Matthæ, de celeb. mis. Igitur cùm hoc ius primogenituræ non dependeat à mera voluntate patris, sicuti nec contractus à voluntate eius, qui semel contraxit, per l. sicut. C. de act. & obli. Certè ita de huiusmodi iure debemus iudicare, sicuti de contractu, cuius spes conditionalis transit in hæredem, vt suprà diximus.

71 *Patris calamitas nô nocet filio.*

25. Quantùm ad dignitatem ingenuitatis, aut aliam quamuis, calamitas patris, aut matris non nocet filio iam nato, aut etiam concepto, vt de primo est tex. in l. emancipatû. §. vlt. ff. de Senat. vbi si pater amiserit Senatoriam dignitatem, eius tamen filius eam ex persona aut retinet. & facit etiam tex. in l. 2. ibi, quia illis delicta parentum non nocent, &c. C. de lib. & eo. libe. De secundo in §. & econtrario, Insti. de ingenu. Ergo non absimiliter quantùm ad dignitatem primogenituræ non debet filio obesse mors patris, quæ calamitas quædam est, & ea quidem omnibus communis, vt proinde nulli sit vitio assignanda. Prętertim quòd dignitas ipsa primogenituræ, & ingenuitatis de qua loquitur d. l. 2. & d. §. & econtrario, æquiparatur. Bal. in l. cum antiquioribus. col. antepe. ver. tertiò arguo ad idem. C. de iur. delib. & Matthæ. Afflic. in c. 1. col. 4. ver. decimò arguitur, titu. de success. feu. & alibi quoque diximus.

72 *Paciscêns & contrahês & suis hæredibus pacisci videtur.*

26. In dubio prouidens sibi pacto, vel stipulatione, videtur & suis hæredibus pacisci, vel stipulari, etiamsi illorum mentionem non faciat. l. si pactum. ff. de pact. cum multis côcor. alibi à me adductis in cousue Picta. tit. 9. §. 3. in prin. & tracta. Retractuum, tit. 2. §. 1. in glo. 6. in verbo, *ou ses heritiers*. Igitur & eodem modo prouisio legis, aut consuetudinis facta primogenito vt succedat, videtur & ipsius hæredib' prouidisse. Alioquin nec id paciscens fecisse videri debet, cùm in dubio censeatur & ipse legis & consuetudinis dispositionem sequi, per no. per Bart. Angel. Imo. Raph. Co. Pau. Cast. in lectura Paduana, & recentiores, qui adducunt concord. in l. hæredes mei. §. cùm ita. ff. ad Trebellianum. & dixi latissimè in repet. l. si vnquá, in verbo, susceperit liberos, num. 84. sed illud hic quæro. Et aliàs par est potestas legis, & contractus. l. non impossibile. ff. de pact. & l. vlt. C. de fideius. Et in dubio prouisio legis censenda est realis, vt ad hæredem transeat, nisi aliud expresse dicatur. l. non solum. §. vlt. & ibi gl. ff. de no. oper. nunc. Imò verò & priuilegium in dubio reale est, si credimus glo. in l. forma. §. quâquam, iuncto tex. ff. de cens. & gl. in summa 15. q. 2. De quo tamen latè per Alex. & alios recentiores in l. quia tale, ff. sol. mat. & quos alibi citauimus.

Legis prouisio realis esse cêsetur in dubio.

Priuilegium in dubio reale.

73 *Primogenitus se includens secûdogenitum perpetuo excludit.*

27. Primogenitus nascendo & sese includit, & hoc agens secundogenitum perpetuò excludit, per c. 1. §. quinetiam, titu. epi. vel ab. & not. Bal. in c. 1. tit. de matri. ad morg. cont. Nam durante finali causa exclusionis (ea enim durat etiam primogenito mortuo, cuius interest trâsmittere in filium propter naturale votum. l. nam & si parentibus, in prin. ff. de inof. testa.) Durante igitur causa finali exclusionis, durat & exclusio: quia quod vni est collatum, alteri est sublatum. l. quod in rerum. §. si quis. ff. de lega. 1. Et ad id facit quod diximus suprà nu. 50. prætereà.

74 *Absurdum.*

28. Quid si vnicus est tantùm filius, nonne primogenituræ vis (is enim est primogenitus licèt vnicus, vt disimus suprà in j. q.) transit ad nepotem? Et certè transit, aliàs remaneret regnum sine hærede: aut certè eo nepote excluso succederet alius ex sanguine remotior. quod nemo dixerit. Igitur nepos est primogenitus: neque enim aliàs succederet, cùm côsuetudo exigat primogenitum. Si igitur est primogenitus consequens est vt excludat secondogenitum, si quis sit.

75 *Edictum successoriû locû habet ex renunciatione.*

29. Edictum successorium ita locum habet ex renunciatione, sicuti & ex morte. l. si is qui. ff. de testa. Ponamus ergo quòd primogenitus renunciat regno, vel efficitur Franciscanus postquam genuit filium, nûquid excludemus ipsum nepotem, & dabimus regnum patruo? Nequaquam: apertum est enim edictum nepoti. l. si quis filium. C. de inoffic. testa. Et diximus suprà tum alibi, tum in 26. quæst. nu. 5. sed & illud, & dicemus infrà in responsi. 33. rationis pro patruo.

76 *Auus debet dotare neptê vt filiâ.*

30. Auus paternus propter filium, aut filiá debet dotare neptem ex filio, aut filia, quemadmodum & ipsam filiam, si viueret. l. dedit dotem. ff. de colla. bo. Bar. in l. 1. col. 2 ver. quid in auo, & ibi omnes. ff. sol. ma. Bar. Bal. & Sal. post antiquiores in l. vlt. C de do. promis. & omnes propè vbique. Quod non ob aliud statuum videri potest, quam quòd filia ipsa repræsentat personam patris, aut matris, quam & auus tenebatur dotare. Tu tamen super eo an auus teneatur dotare neptem, vide omnino Ant. con sil. 56. si filius sola habet, & Ias. in d. l. 1. col. 7. versi. iuxta prædicta. ff. sol. mat.

31. Vbi

77 *Dum superstis reliquiæ eius quod præcedit, nõ est locus ei qui ordine sequitur.*

31. Vbi rei quæ deficit, supersunt aliquæ reliquiæ, nondum locus est ei quod iuris ordine erat successurum, vt videre licet in materia tutelarum. Nam primum locum obtinet testamẽtaria, si aliqua sit: & ea deficiẽte, legitima: qua etiam deficiente, datiua. Quòd si testamẽtarius tutor tanquam suspectus remouetur, vel etiam se excusat, nõ propterea succedit legitima, sed ad datiuam cõfugitur, vt est tex. in l. si quis sub conditione. ff. de testa. tute. nempe propter reliquias prioris tutelæ testamentariæ, quæ subsequentem excludit, vt dicit ibi Bart. col. 1. Et sic datiua tutela adminiculo testamentariæ excludit legitimã: quod per se non faceret, vt ex hoc nuncupatim colligit gl. in l. 1. in fi. vlt. gl. C. eo. tit. Et facit l. 3. §. sed si omnes. & §. vlt. cũ l. seq. ff. de legi. tut. Cùm igitur ex filio primogenito supersunt reliquiæ, id est, nepos ipsius, non debet esse locus secundogenito, qui aliàs deficiẽte primogenito erat successurus. Præsertim quia valet arg. à tutela ad successionem: cùm eodẽ iure vtraq; deferatur. l. 1. in prin. ff. de legi. hær. & l. quò tutela. ff. de reg. iur. & §. 1. Insti. de legi. patro. tute.

78 *Filius moriẽs ante aditam hæreditatẽ transmittit in filium querelã inofficiosi testamẽti, licet nondum natam nec præparatã.*

32. Querela inofficiosi testamenti non nascitur ante aditam hęreditatem. l. Papinianus. §. si conditioni. ff. de inof. testa. Tamen si filius moriatur ante aditam hæreditatem ab hærede instituto, transmittit in filium querelã, licèt non dum natam, nec præparatam, vt est tex. expressus in l. si quis filium. C. eo. tit. Cuius rationem reddit glo. ibi, in verbo, caussam, quoniam pater spem habuit. Igitur si etiam fateremur primogenitum viuente patre nihil iuris ex primogenitura habere, tamẽ ratione spei, & eius quidem certę, & quę tolli non potest, vt alibi diximus, transmittit hoc ius in filium.

79 *Pater & filius inter se sunt in primo gradu.*

33. Pater & filius sunt in primo gradu inter se. l. Iurisconsultus. ff. de gradib. & §. 1. Insti. eo. ti. Ex quo illud subsequitur, quod & ambo sũt in iure primogenituræ. Alioquin enim non essent ambo in primo gradu.

80 *Ex duobus requisitis nõ satis est vnũ interuenire.*

34. Quoties plura requiruntur, vt alius aliis præferatur, nõ vnum satis est interuenire. l. qui balneum. ff. qui pot. in pig. hab. & no. in l. quoties. C. de rei vendic. & diximus suprà in 34. q. prin. nu. 4. huius sententiæ, & seq. Sed ad hoc vt secundogenitus succedat, plura requirũtur: scilicet quòd tẽpore mortis ipse sit ætate prior: ac etiam ratione efficacior. Sed ita est, quòd non est efficacior ratione, ergo non excludit nepotem. Et si quis huiusmodi rationem retorqueat contra nepotem, quoniam non sit ætate maior, responderi potest ex eo, quod dicemus infrà in 4. ratione pro patruo, & in respon. illius, & iterum in 13. ratione pro ipso patruo, & respon.

81 *Ius cõpetẽs lege nõdum delatũ trãsmittitur.*

35. Videmus aliàs ius competens ex beneficio legis transmitti ad hæredem, antequam deferatur. Exempli causa. Is qui datur in adoptionem, habet quartam in bonis arrogatoris, ex cõstitutione diui Pij, quã & ipse moriẽs, etiam parte arrogatore superstite, ad hæredem transmittit. l. 1. §. si impuberi. ff. de colla. bono. Et dicemus etiam infrà in responsione 8. rationis pro patruo. Et hæc quidem ratio proximè accedit ad 32.

82 *Tex. qui videntur expressi pro hac parte.*

36. Huc pertinet tex. quem nonnulli dicunt hanc quęstionem decidere, in l. si operatum. ff. de oper. lib. vbi si operarum iudicio actum fuerit cũ liberto, & patronus decesserit: filio eius, & si hæres non existat, lisque non fuerit contestata, omnimodo competit. Imò verò est apertior tex. in l. à duobus, eod. tit. vbi si à duobus manumissus vtrique operas promiserit, altero ex his mortuo, filio eius (quamuis superstite altero) datur petitio operarum.

83 *Successoriũ edictum de gradu i gradum præfertur edicto de capite in caput.*

37. Successorium edictum de gradu in gradum, præfertur successorio edicto de capite in caput. tex. habes & exemplum in l. 1. in prin. ff. si tab. testa. vbi de iure veteri secundus gradus etiam vltimus agnatorũ, præfertur primo gradui cognatorũ; quia faciliùs transit successio in habentibus symbolum. Nam & è contrario vbi est maior differentia, ibi quoque est maior difficultas. l. cùm in adoptiuis. C. de adop. Cũ igitur sint duo capita, videlicet primogeniti inclusi, & secundogeniti exclusi, nunquã transit caput primogeniti in alterum secundogeniti, donec superest aliquis ex primo capite.

84 *Seminalis vis tãdiu durat quandiu semẽ vel fructus eius reperitur.*

38. Quæ per seminalem rationẽ procedunt, tandiu durant in sua essentia, quandiu semen, vel fructus eius reperitur in sua etiã essentia, sicut dicit lex de subrogatione, quæ fit in locum capitũ demortuorum. l. vetus. ff. de vsufru. Sed ista successio transit per seminalem rationem. Ergo transit in nepotem.

85 *Successor eodem iure vtitur.*

39. Qui succedit in locum alterius, vtitur eo iure, quo ille vti poterat, per tex. in l. qui quadringenta. vers. nam hæres. ff. ad Trebel. & l. Caius. ff. de manu. At filium succedere in locum patris non est dubium, cùm tex. id expressim dicat, in §. cùm filius, Insti. de hære. quæ ab intest. defer. & alibi suprà sæpius diximus. Igitur & eodem iure primogenituræ vti debet, vt pater ipsius.

86 *Lex potest quod contrahentes. Pacto ius cõpetẽs potest transmitti.*

40. Quod possunt cõtrahentes, potest & lex vel statutum. l. non impossibile. ff. de pact. & l. vlt. C. de fideius. cum simi. & diximus suprà ad aliud propositum in 26. ratione. Cõstat autem conuẽtione partium ius cõpetens posse transmitti ad posteros. §. Conditionali, Inst. de verb. obli. Ergo & id potest lex vel statutum ex quo ius primogenituræ competit. Et quamuis hæc ratio adducatur à quibusdam hanc partem sequentibus, ea tamen non videtur mihi concludere, nisi si statutum expresè diceret, quòd primogenitus mortuus ante patrem trãsmitteret id ius ad filios, quia posset facere per hanc rationem.

87 *Quæ quis capit magis vt filius quàm vt hæres trāsmittuntur. Filiatio potissimum attenditur in dignitatibus*

41. Ea, in quibus quis magis cōsideratur vt filius, quàm vt hæres, transmittuntur ad filios eius qui decessit ante patrem, vt probatur ex l. in quibus, & l. si quis prioris. C. de secun. nupt. quas & nos ad aliud non admodum dissimile citauimus suprà in 8. ratione. Sed in dignitatibus cuiusmodi est primogenitura, atq; etiam in feudis, & officiis magis attenditur filiatio, quàm hæreditas. l. à duobus; & l. vt iurisiurandi. §. si liberi, & l. si operarum. ff. de oper. liber. quas & nos ad aliud item citauimus in 36. ratione, & alibi, & l. si quis in sacris. C. de proxi. sacro. scrin. lib. 12. & cap. primo, tit. an agn. vel filius. Specul. tit. de loca. §. nunc aliqua, ver. 78. Bar. in l. si non sortem. §. libertus. ff. de condit. indeb. & in l. quod dicitur. ff. de verbo. obligat. Bal. in l. qui se patris. C. vnd. libe. & in l. liberti, libertæque. C. de ope. liber. & in authen. si quas ruinas. C. de sacros. eccles. Et eò quidem magis; quòd omnia iura dignitatis, & prærogatiuæ debitæ generi, & iure naturali & ciuili descendunt ad posteros. l. 3. ff. de interdic. & relega. & no. Cy. in l. diuo. C. de quæst. & Guil. Cun. in l. emancipatum. ff. de senat. & dicemus infrà in 11. ratione. Sed tu tamen vide quæ diximus suprà quæst. 55.

88 *Filius primogeniti tractat de damno vitando.*

42. Filius primogeniti tractat de damno vitādo, vt probatur in l. in suis. ff. de lib. & posth. & no. in auth. sed cùm testator. C. ad leg. Fal. & in auth. hoc amplius. C. de fideicom. & in l. vlt. §. pen. C. de iure delib. & in l. 2. C. de iur. & fac. igno. & voluerunt Dy. & Bar. in l. vlt. ff. de libe. agno. & in l. is potest. ff. de acquir. hære. Et facit quod scripsit Bar. in l. lex Cornelia. ff. de vulga. & pupil. & in l. omnimodo. §. 1. & iterum in l. si quando. §. 1. de inoffi. test. Sed statutum patitur interpretationem secundùm ius commune, ne quis indebitè damnum patiatur, vel lædatur. l. si serui. C. de noxali. & l. quanuis. ff. de in ius vocan. & l. adigere. §. quanuis. ff. de iure patron. & c. cùm dilectus, de consuetu. & not. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. & in d. l. vlt. §. penult. C. de iure deliber. Vnde etiam si statutum diceret, vt mortuo primogenito succedat sequens, intelligeretur si primogenitus decederet sine filio, ne ipse filius indebitè damnum pateretur.

Statutū recipit interpretationē iuris cōmunis ne quis indebitè lædatur.

89 *An & secundogenitus tractet de damno vitādo.*

At huic rationi respondent nonnulli, quòd secundogenitus eadem ratione tractat de damno vitando, qui per primogenitum fratrē fuisset exclusus, si supervixisset. Vnde in pari causa vitandi damnum, magis est fauendum verbis, & menti statuentium loquētium de antiquiore vel primogenito, vel maiore, arg. l. in ambigua, & l. benignius. ff. de legi. Et quoties sermo capit duas sententias, ea sumenda est, quæ rei gerendæ aptior est. l. quoties idem sermo. ff. de reg. iur. Sed ad hoc facilius est responsio ex his quæ posteà dicam in responsionibus rationū, quæ faciunt pro patruo.

90 *Ius primogeniturę venit iure naturæ.*

43. Ratio naturalis facit pro filio, eodemq; nepote, maximè quia ius primogenituræ venit iure naturæ. l. cùm ratio. ff. de bon. damn. & l. scripto. ff. vnde libe. & d. l. 3. ff. de interdi. & relega. Nec tam personæ, quàm causæ videtur id ius datum, ideoque in nepotem trāsit, sicut ipsa primogenitura & sanguis. Ea enim iura causæ data transmittuntur ad hæredes. l. non solū. ff. de in integ. resti. & no. Dy. in c. priuilegium, de reg. iur. lib. 6. Card. Alexan. cuius hæc ratio est in c. 1. colum. 9. ver. duodecimò facit, tit. de feu. March.

Iura causa data transmittuntur.

91 *Succedendi potētia trāsmittitur.*

44. Licèt ius ipsum primogenituræ nō trāsmitteretur, veluti non quæsitum ante mortem aui, de cuius successione quęritur, iuxta not. in c. licèt, de vot. vti in simili dicit Bar. in l. is pōt. ff. de acqui. hære. quòd filiatio non transmittitur, cui annexum est ius primogeniturę. Tamē dici potest transmitti potentiam succedendi, quæ surgit ex primogenitura, vt videtur decidere idem Bar. in d. l. is potest, col. 2. vers. est & aliud, dum dicit, potentiā, quam habet filius, succedendi patri, esse quippiam diuersum ab ipsa filiatione. Quod hinc, inquit, patet, quòd filio mortuo in vita patris, nepos ex eo succedit in hanc potentiam. l. 1. §. suos. ff. de suis, & legi. & §. 1. in auth. de hære. ab intest. licèt non succedat in filiatione quæ cum persona extinguitur. Et hoc sequuntur Pau. Ca. Fran. Are. & Ias. in d. l. is potest. idem Pau. consi. 304. primū dubium, ante fi. 1. dubij, li. 1. Fran. Cur. Senior cons. 74. super memorata, col. 2. & cōs. 52. visis instrumentis, col. 9. vers. sextò ad idem, lib. 2. Caro. Rui. consi. 86. attenta, col. 2. nu. 5. li. 3. & consi. seq. col. 4. nu. 6. eo. lib. 3.

92 *Agnatio nō tollitur renūciatione.*

Et hoc quoque ex eo patet, quòd filius potest renunciare successioni patris viuētis, cap. quamuis, de pact. li. 6. & tamen non desinit esse filius. Et hinc dicit Bal. in auth. in successione, ad medium, versi. vltimò quæritur. C. de suis & legi. quòd renunciatione agnatio non tollitur à radice, licèt tollatur à successione, per l. ius agnationis. ff. de pact. Vt non absimiliter ius cognationis ab ipsa cognatione est discretum, & separatum. quod ex eo patet, quòd ipsum ius cognationis tolli potest, vt no. glo. in §. quod autem, Insti. de cap. dimi. Bal. in l. ius naturale, in priori lect. col. vlt. ff. de iust. & iur. Ro. cons. 82. quòd ad id de quo quæritur. Ipsa autem agnatiò non tollitur. l. iura sanguinis. ff. de reg. iur. & l. abdicatio, cum glo. C. de pat. pote. & no. in d. l. ius agnationis, de pac. & nos quoque diximus in repe. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, nu. 259. nec id quidem.

93 *Qualitas cessans non tollit potentiam.*

Ex quo fit vt id cōcludamus, quòd licèt qualitas propter quam primogenitus succedebat, & secundogenitum excludebat, siue ea sit filiatio, siue ætas, extinguatur simul cum ipso primogenito, durat tamen illa potentia succedēdi in nepote: vtpote cum etiam viuente auo talis

talis qualitas acquiratur. Nam videmus quòd in primogenito adeo inest qualitas exclusiua secundogeniti, vt si secundogenitus efficiatur clericus, ligatur tamen statuto vel consuetudine præferente primogenitum cæteris liberis, cum ante clericatum, vt nostri loquuntur, iniectum sit vinculum, vt disputando per hãc rationem tenuit to. An. in c. fine culpa, de reg. iur. li. 6. & alij multi quos tibi colligemus infrà in 43. quæst. ex quibus Soc. d. con. 258. col. 10. nu. ex quibus infero, li. 2. hanc rationem ad ducit pro nepote contra patruum.

94 *Ratio deprõpta ex l. cũ auus. & ſi.*

L. ſi auus. habet locum etiam ſi alter filius ſit ſubſtitutus.

45. Hæreditas, legatum, fideicommissum cuipiam relictum, ea lege, vt post suam mortẽ ad alium quempiam res redeat, intelligitur si is cui primo loco relicta est, decedat sine liberis, etiam si id expreſsè dictum non sit. l. cùm auus. ff. de condi. & dem. & l. cùm acutissimi, C. de fideicom. & l. generaliter. §. cùm autẽ. C. de insti. & substi. Nam semper intelligitur ea conditio, si sine liberis decesserit, vt not. omnes quotquot in eas ll. scripserunt, & latissimè diximus in repe. l. si vnquam, in prin. nu. 6. hic dicunt plerique: Idque procedit etiam (& hoc maximè ad hunc nostrum casum notandum est) si res reditura esset ad alterum filium relinquentis, & sic ad fratrem ipsius cui primo loco relicta fuerat, ita vt nepos ex hoc cui res relicta est, præfetatur patruo, cui res restituenda erat post mortem patris sui. Id enim apertè declarat d. l. cùm auus, quam in hoc expendit Rapha. Cõ. ibi, & Bald. in d. l. cùm acutissimi, col. 1. versi. quæro si pater. & ibi quoque Saly. Pau. Cast. & Barb. in repe. col. 26. ver. nihilominùs, & alij propè infiniti, quos tibi congessimus in d. l. si vnquã, in verbo, donatione largitus, nu. 140. quòd si dicatur, sed quibus addere potes Caio. Rui. consi. 13 1. in themate, col. 3. num. 4. lib. 3. Philip. Deci. consil. 568. domina Daria, col. vlti. versi. non ob. quòd nepis, & Lud. Goza. consi. 4. prima facie, col. 4 nu. 15. Licèt ipse Bald. alibi incogitans in hoc lapsus fuerit (quod pace tanti viri dixerim) videlicet in l. cum qui dam, post prin. C. de impub. & alt. substi. dum dicit contra tex. d. l. cum auus, eam & similes non habere locum, cum substitutus est alius filius, quem tamen secuti sunt nonnulli quos tibi quoque adscripsi in d. l. si vnquam, in verbo libertis, nu. 61. & sicut.

95 *De eadẽ re.*

Ex eo autem quod dictum est, illud conficitur, quòd cùm lex ita interpretetur diſpositionem hominis relinquentis quippiam alteri filio post alterum filium, vt intelligatur si is cui primo loco relictum est, decedat sine filio, scilicet præferens sobolem illius prioris filij alteri filio, cui deficienti alter in ea re ex patris cõmunis diſpositione succedebat, tanquam scilicet decessisse non videatur, vt locum alteri faciat, qui filium relinquit, vt etiam diximus supra num. 31. ex quibus illud. Ita quoque legis aut statuti vel consuetudinis diſpositio, quæ primogenitum primo loco præfert, deinde secundogenitum, illo sublato, vt diximus suprà q. 3. etiam debet intelligi, si is primogenitus sine filio decesserit, vtpote cùm lex ipsa hanc eãdem interpretationem hominum diſpositionibus dederit, per ea quæ traduntur in l. non impossibile ff. de pact. & in l. vlt. C. de fideiuſ. suprà ad aliud alleg. Nam & aliàs testamentum (de eo. n. loquitur d. l. cùm auus, & similes) & lex eodem iure censentur. l. seruus hac l. ff. de manumiſ. & l. si ita fuerit seruis duobus, in fi. & ibi Bar. ff. de manu. testa. & l. cùm quidam, ibi, quemadmodum enim. C. de ver. sign.

Testamentũ & lex eodẽ iure censentur.

96 *Spes ſuccedendi certa & legitima.*

Denique suprà sæpius diximus, sed obiter, spem primogenituræ in filio primogenito patre viuẽte firmam esse ac certam & imminutabilem, vt quam non possit pater vel alius primo genito filio inuito sine causa tollere, vt dixim' suprà quæstio. 21. Sed quibus addere potes id quòd generaliter dicit Bar. in l. is potest. col. 2. verſ. est & aliud. ff. de acquir. pos. succedendi spem in filiis esse legitimam & considerabilẽ, per l. nec ei. § præterea. ff. de adopt. Nempe, vt subdit, propter cõmune votum naturæ, simul & parentum. l. scripto, in fin. ff. vnde lib. Quod & hinc, vt ille quoque dicit, patet, quòd mortuo filio primi gradus, nepotes in locum patris succedunt. l. j. § suos. ff. de suis & legi. & l. Gallus, per totum, & maximè in §. nunc de lege. ff. de libe. & posthu. & §. j. in authen. de hære. ab inte. Quæ ratio ad hunc locum priuatim pertinet.

97 *De eadẽ re.*

Sed & illi adde text. illum vulgarem in l. in suis. ff. de lib. & posth. vbi scribitur in suis hæredibus continuationem domini perdurare, vt nulla videatur hæreditas fuisse: quasi olim hi domini essent, qui etiam viuo patre quodãmodo domini existimãtur. Et statim post, itaque post mortem patris non hæreditatem percipere videntur, sed magis liberam bonorum administrationem consequuntur. Ex quo tex. Doct. ibi & alibi sæpe multa annotãt quæ huc admodum spectãt, vt latè diximus in d. l. si vnquam, in prin. nu. 19. & sanè, de textu. do. quæ illic videre poteris, ne hic repetam. Vt nõ immeritò dixerit Bal. in l. vlt. ad fi. C. de impub. & ali. substi. quod pater habet, & filium censeri habere, cum aliis multis simi. à me quoque collectis in d. l. si vnquam, etiam in prin. n. 15. sed quis hunc.

98 *Hæreditatẽ patris esse debitam filio aut quasi debitam.*

Ex quo etiam plerique dicunt hæreditatem patris deberi filio, quod apertissimè dicit tex. in d. l. scripto, in fi. cuius hæc verba sunt, Liberis parentum debetur hęreditas. Vt minus mirum videri debeat quod dicit gloſ. si quis autẽ non implens, in verbo, auferri, item hoc erat, in authen. de hære. & falc. hæreditatem aut certè legitimam filiis esse debitam viuente patre, quam dicit sing. Imo. in l. cùm filius, in prin. ff. de ver.

de ver. obl. sed est alia id quoque non obscurè volun, in l. si quis legatum. §. vlti. in verbo, non posse. ff. ad leg. Cor. de fals. Et minùs quod dicit alia gloss. esse quasi debitam, in l. & quia. C. de cura. furio. & in l. si emancipata, quæ est 3. & ibi Bar. Bal. & Paul. Ca. C. de iur. & fac. ignorã. & glos. in l. si duo, & ibi Imo. & recẽtiores. ff. de acqui. hæte. Cy. Bal. Pau. Ca. & alij plerique in l. iuris ignorantia. C. qui admit. & Bart. in l. vl. ff. de li. agno. Et facit quod scribit Bal. in l. 2. col. 2. ver. sed pone pater. C. si in fraud. patr. & Ro. in l. 2. §. quòd si in patris. ff. sol. matr. & in l. Imperator. ff. ad S. C. Trebel.

99 Et cùm hæc semper aliàs procedunt, tum verò maximè in feudis, in quibus Francorum moribus maxima ex parte ius primogenituræ locum habet, non etiam in cæteris rebus: ex quo id ius & feudum veluti fraternizant, vt etiam diximus suprà in 2 3. quæst. nu. 10. 3. ratio. In feudis igitur filius ipse primogenitus, & cæteri pro sua quisque portione etiam patre viuo censentur esse veluti iam domini, vt per d. l. in suis, voluit glo. in c. j. §. vlt. tit. de feu. cogni. quæ dicit filium post mortem patris nõ acquirere feudum succedendo ipsi patri, sed iam in vita patris acquisitum capere cum libera administratione. quam expendunt Iaco. Bel. Bald. qui dicit menti tenendum hunc pulchrũ & sapidum morem loquendi, sunt enim hæc verba illius. & præterea Marti. Laud. Iac. Alua. & Cardi. Alex. ibi, & ipse Bald. in l. cùm antiquioribus, col. 5. ver. 10. sic licet. C. de iure deli. vbi per eam dicit, quòd in feudis filius viuo patre intelligitur esse inuestitus, ac etiam possidere, & sic, inquit, continuatur in eum possessio fendi, sine alia inuestitura, adeo quod viuo patre non deest ius filio, sed administratio. Et idem Bal. in c. j. col. j. tit. de cont. inter mascu. & fœ. de benefi. vbi dicit, quòd in feudis filius magis venit ad possessionem cõtinuatiuè, quã ad nouæ possessionis adeptionem. & in cap. 1. tit. an mut. vel ali. imper. quòd filius viuo patre dicitur feudatarius, cùm sit eadem persona nec post mortem patris dicitur acquirere siue succedere, sed retinere. Marti. Laud. in tracta. primogenituræ, col. 10. vers. quartò quia licèt, Bapt. Cacia. qui illam glo. dicit no. in repe. c. j. in 6. parte prin. in vlt. differentia. d. tit. de feud. cogn. Barb. qui eam dicit valde sing. in repeti. rub. qui admit. col. 14. versi. secundò mihi videtur, & consi. 30. sapienter, col. 3. lib. 2. & consi. 73. magnanimus, col. 3. lib. 4. Firmia. in tracta. de episcopo, in j. parte, lib. 3. quæst. 56. Car. di. Alexan. in c. j. col. 10. ver. 17. titu. de feu. Marchi. Iason in d. l. in suis, col. 2. ff. de libe. & posth. & in l. quoties, col. 8. versi. nota etiam perpetuo. C. de rei vendi. vbi dicit sing. illud dictũ Bald. in d. l. cùm antiquioribus, nondũmque fuisse ab aliquo ponderatum. & idem Iason in l. si sorori, ad fi. C. de iure delib. & consi. 87. cõsultus, col. 2. vers. & circa istud, libr. j. vbi dicit sing. & consi. 182. vertitur quæstio, col. 7. versi. septimò notabiliter, li. 2. & cons. 10. videretur, col. 3. circa medium, lib. 3. vbi item id dicit singul. Caro. Rui. qui & id singul. dicit con. 19. in hac controuersia, col. j. lib. j. Catel. Cota in memor. incip. feudum etiam viuo patre, & Anto. Rub. in l. non solum, §. morte, col. 8. num. 56. ff. de no. ope. nuntia. De qua re tamen pleniùs dicemus in tractatu, *Le mort saisit le vif*, quem propediem ædemus, in septima limitatione. Atque hic finem faciam huic parti, modò intelligas alias multas rationes pro nepote depromi ex responsionibus rationum, quas mox afferam pro patruo.

In feudis filij censentur esse vasalli etiam patre viuente.

Rationes quæ pro patruo faciunt.

100 PRO PATRVO igitur multæ magnæq; rationes militant. Præter eas quas iam adduximus in priori parte, respondendo quibusdam rationibus nepotis. Prima est. Non debent filij esse deterioris conditionis, quàm nepotes. l. si viua matre. C. de bon. mater. vbi & hoc no. Richar. Cy. Bal. Saly. Raph. Pau. Ca. & Corn. qui & ipsi no. illum text. pro patruo, in nostra quæstione. Nam si nepos admitteretur ad regnum exclusо patruo, esset filius deterioris conditionis nepote.

Filij non debent esse deterioris conditionis, quã nepotes.

101 Sed huic rationi responderi potest, quòd in hoc casu nõ tam diceretur filius esse deterior nepote, quàm altero filio scilicet primogenito, patre ipsius, nepotis, in cuius locum subrogatur, propterea que eandem sapit & retinet naturam & priuilegium, vt satis dictum est suprà, in decima & vndecima ratione pro nepote. Item illud procedit de iure cõmuni, ex quo non magis filius nepote est deterior, quàm filius altero filio: cùm de iure communi omnes filij æqualiter succedant, vt plenè diximus suprà in tertia quæstione. At cùm ex statuto vel consuetudine primogenitus est melioris conditionis, quàm secundogenitus. Certè etiam filius ipsius debet esse melioris conditionis ex iis quæ dicta sunt suprà, in tertia ratione pro nepote.

Responsio ad eã rationẽ.

102 2. De rigore iuris præfertur is, qui gradu prior est. l. pater filium. ff. de inof. testa. & §. j. Instit. de legi. ag. succes. cum si. verum ex æquitate statutum est in filiis fratrum, vt videlicet æqualiter succedant cum cæteris fratribus eorum patruis, per text. in l. 1. §. si filius, ibi naturali æquitate. ff. de suis & legit. cum simi. quæ suprà pro nepote adduximus. Et ideo cum illa æquitas sit solum scripta, cùm agitur vt æqua liter nepos succedat cum patruo, non etiam vt ei præferatur. Secus est dicendum, cum agitur de præferendo alterо alteri; neque enim tunc

Præfertur qui gradu prior est. Non est eadem æquitas succedendi æqualiter, & excludendi.

tunc habet locum, eadem æquitas, propterea standum est rigori, qui præfert proximiorem.

103 *Responsio qua ostenditur eadem esse æquitas & iuris ratio.*

Sed & huic responderi potest, quòd imò est eadem æquitas. Nam qua ratione in hæreditate diuisibili inter plures, nepos in portione sui patris patruum excludit, qui est in potiori gradu, cùm tamen de rigore videretur patruũ esse præferendum, ut in successione liberti videmus. l. si libertus præterito. §. 1. ff. de bo. libe. cum si. quæ infrà adferemus. æquum est enim nepotem, qui est eadem persona cum patre, succedere in locum ipsius: & ita censeri esse eiusdem gradus, cuius & pater, vt dicit Bar. in l. liberorum, col. 5. vers. his præmissis, de verb. sign. Eadem ratione in hæreditate indiuisibili, & quæ ad vnum duntaxat debet peruenire, ex rei ipsius natura, dẽt nepos excludere patruũ. nec ob id iudicatur esse æquitas aut iniquitas, ex alterutra parte, sed iuris quædam ratio.

104 *Ad idem.*

Sicuti videmus in eo qui stipulatus est, vel aliàs sibi comparauit seruitutem itineris per fundum alterius, cùm esset in initio solus, nec propterea multùm grauaretur fundus seruiẽs. Si tamen decedat pluribus relictis hæredibus, quilibet illorum ea seruitute vtitur insolidũ, sicque grauiùs seruit fundus. Tamen hoc debet æquo animo pati dominus, quia hoc contigit propter naturam rei, ar. l. 1. §. penul. ff. de aqua plu. arc. Et etiam quia qua æquitate aut ratione nepos succedit in locum patris in parte hæreditatis, quam pater obtinuisset: eadem debet succedere & in toto, quod pater habiturus fuisset, si vixisset, per l. quæ de tota. ff. de rei vendi. cum si. Cæterùm suprà nu. 21. verùm in his, & 3. seq. ostendimus repræsentationem habere vim non solùm succedendi æqualiter, sed & alios excludendi.

105 *Alia ratio.*

3. Aut vult nepos venire ex consuetudine loquente de primogenito, & non potest: quia nõ est primogenitus, vtpote quem genitura præcedit patruus. Aut ratione iuris communis, & non potest, vt præferatur, sed solùm vt æqualiter veniat, vt dictum est: sed regnum est indiuisibile, nec reperitur æquitas scripta, quæ illum præferat, vt iam diximus. Igitur præferri non debet, & hæc ratio cõuenit cũ præcedẽti.

106 *Responsio.*

Sed ad hoc facilis est responsio. Nam quantùm ad primum caput de consuetudine loquẽte de primogenito, certè consuetudo etiam in nepote primogeniti verificatur, vt more nostrorum loquar. Nam dici potest primogenitus sicuti pater ipsius, vt suprà ostendimus in multis rationibus pro nepote. Et esto quòd non posset dici primogenitus: satis tamen illi est esse filium primogeniti, vt excludat secũdo genitum, vt pater excludebat per 2. & 3. rationem pro eodem nepote adductam. Quantùm autem ad secundum caput de iure communi, satis respondimus in præcedenti ratione.

107 4. Nomen primogeniti est nomen ætatis. At qualitas ætatis non est transmissibilis ad hæredes, vt not. in c. 1. de reg. iur. lib. 6. Nam vbi cõsideratur ætas, inspicimus successorem, non eum cui successit, in his quæ post mortẽ illius sumunt initium, vel effectum. l. ea quæ. C. de tempo. in inte. resti. Et ideò si minor succedit maiori, vtitur iure minoris, & è contrario. l. Aemilius. ff. de minor. vbi minor qui maiori successit, dẽt iudicari & censeri ex sua ætate & nõ ætate eius cui successit, quantùm ad consequenda beneficia, quæ ex persona sumunt originem, nec reperiebantur in persona ipsius prædecessoris consummata, sed consumanda.

Nomen primogeniti est nomẽ ætatis. Aetas successoris inspiciẽda, non eius cui successit.

108 *Aetas personalissima. Priuilegiũ ætatis personale.*

Est enim ætas res omnium personalissima, vt quæ nunquam transit in filium. Nec enim potest esse ætas patris, ætas filij. l. si paterfam. §. vlt. de adopti. & §. minorem, Instit. eo. tit. Nec ea quidem cedi potest, nec transmitti. l. peto. §. prædium. ff. de lega. 2. & §. vlt. Insti. de vsufr. Et si ætas est personalis, ita quoque priuilegium ratione ipsius competens, quod ideo personã non egreditur, per l. 1. ff. de consti. princ. & l. in omnibus. ff. de reg. iur. & c. priuilegium, eo tit. lib. 6. & vtrobique concord.

109 *In tutela legitima nepos assumit locum patris, tum demum si maior est, non aliàs.*

Hincque videmus quòd licèt deferatur legitima tutela, sicut hæreditas. l. 1. ff. de legi. tutor. & §. ex his, cum seq. in Auth. de hær. ab intẽ. Et ex consequenti io ea nepos assumat locũ patris. Id tamen verum est, si is sit maior 25. annis, vt erat pater illius. Nam si minor sit, nõ poterit assumere locum patris maioris, vt probatur in d. §. ex his, iuncto §. 1. & in l. vlti. C. de legi. tutel. iuncta l. de tutela, quæ est antepen. ff. de tutel. Ex quo & illud sequitur, filium primogeniti nõ posse assumere locum illius, nisi & ipse sit primogenitus, vt erat pater illius.

110 *Responsio.*

Cui rationi ita responderi potest, quòd sicut corpus patris partim in filium transfunditur, & propagatur, vt diximus suprà in 4. ratione pro nepote: ita effectus ætatis & primogenituræ inceptus in patre, etiam propagatur & transfunditur in filium, vt quemadmodum pater exclusisset secũdogenitum: ita & filius, qui est eadem persona, & eius locum ingreditur, vt suprà pluribus ostensum est, iure propagationis, & repræsentationis etiam excludit. Et id quidem etiam si qualitas exclusiua non esset verè in eo. Satis enim est vt sit repræsentatiuè, vt plenè ostensum est in 3. & iterum in 6. ratione pro nepote. Nam subrogatus qualis est filius in locum patris, eadem obtinet priuilegia, quæ & is in cuius locum subrogatur, vt dictum est in 10. ratione pro nepote. Ideoque priuilegium, honor, & beneficium patris etiã personale transit in liberos, licèt non in extraneos hæredes, vt & ostẽsum est in 11. ratione. Et patet hic in huiusmodi priuilegio primogenituræ, quia si diceretur id non transire in nepotem tanquam personale, quod nemo non falsum dixerit.

Præterea

111 *Ad idem. Etiam sine transmissione ius deuoluitur ad sequentem.*

Præterea licèt ea res non transmittatur, nihil tamen ob id impeditur nepos, quin patruo præferatur, non quidem iure transmissionis, cùm extinguatur cum persona defuncti, si hoc concedimus: sed ex alio iure penitus diuerso, quod viuête ipso filio primogenito erat etiam in nepote, obumbratum tamen & suspensum: sicut & ius ipsius filij suspêditur viuente auo, per id quod in simili habetur in l. si seruus cõmunis Mæuij. §. vlti. ff. de stipulatio. seruorum. vbi si seruus fructuarius locat operas suas, & stipulatur aliquid annuũ loco mercedis, vsufructuarius agit ex ea stipulatione, quandiu durat vsusfructus. At eo finito agit proprietarius, non quòd stipulatio semel præstita fructuario transmittatur in proprietarium. Nam ea finitur, & incipit alia, quæ fuit iam ab initio in proprietario producta: sed ea suspendebatur, nec locum habebat viuente vsufructuario.

112 *Ad idem.*

Similiter in l. quandiu institutus, in fin. ff. de acquirend hæredit. vbi si fiat plures vulgariter substituti, vnus post alium: mortuo primo ante aditam hæreditatem, ius adeundi siue spes illi competens extinguitur, & venit substitutus ex iure suo, non ex iure primi ad se transmisso. Ideoque postremus substitutus seductis prioribus venit perinde ac si solus ab initio fuisset substitutus, & ingreditur locum priorum. l. cohæredi, in principio. ff. de vulgar. & pupillar.

113 *Ad idem.*

Et hoc quoque videmus in successione iure stati, cùm sint plures gradus. Cuilibet enim gradui defertur successio à lege: & seducto primo gradu, per expressam, vel tacitam repudiationem, ius illius non transmittitur ad gradũ sequentem, quia ius repudiatum non transmittitur, per l. si quis filium. C. de inof. testam. Sed ius illud prioris extinguitur, & sequens venit iure suo, & ex sua persona, vt patet ex not. per Bar. in l. qui superstitis. ff. de acquir. hæredi. & Bal. in l. vlt. C. de pact. dum quærunt, an cùm filia renunciauit hæreditati paternæ, noceat nepoti. Et sanè si vult venire tanquã hæres filiæ, nocet: sed si ex sua persona per successorium edictum, non nocet, quia illud est ius nouum, cui renunciatum non fuit. Et hoc maximè procedit, si filia quæ renunciauit, mortua est in vita patris, secundùm ipsum Bal. quia tunc ea semota venit nepos ex sua persona, de quo latissimè alibi dicemus.

Renunciatio matris an noceat nepoti.

114 *Ad idem. Nepos ad mittitur ad querelam repudiatã non iure trãsmissionis, sed ex sua persona.*

Patet & hoc in querela inofficiosi testamenti per filium repudiata, vel expressè, vel tacitè per lapsum temporis. Nam nepos ex eo non admittitur ad huiusmodi querelam ita repudiatam, ex persona patris, & sic ex iure transmissionis, per d. l. si quis filium. C. de inof. test. Potest tamen venire ex sua persona, cùm ipse censeatur exhæredatus, licèt fuerit præteritus, quia non tenebat primum locum in suitate, secundùm Bar. in l. pater filium. ff. eo. titu. & in l. in suis. ff. de liber. & posthu. venitque per successorium edictum. l. si is qui. ff. de inoffic. testamen. nec hoc casu merita vel dementia filij cõsiderantur, sed ipsius tantùm nepotis. l. 3. §. si emancipatus filius. ff. de bonorum possess. contra tabul. Ex quo patet id competere nepoti ex nouo diuersoque, quàm quod patri competebat, remedio.

115 *Legitimatio non extenditur ad nepotes ex naturali filio ante mortuo.*

5. Legitimatio quæ fit per subsequens matrimonium, qua nulla naturalior, nulla fauorabilior est, vt latè ostendimus suprà in 54. quæstione, non extenditur ad nepotes natos ex naturali filio iam præmortuo, ita vt tales nepotes succedant auo tanquam nati ex legitimo patre, vt not. voluerunt Guil. Cu. Alber. & Bald. in l. benignius. ff. de legi. & Franc. Cre. not. 52. habebam, & latè Iason qui adfert concord. in repetition. l. si is qui pro emptore, colum. 29, versic. ista conclusio Barto. ff. de vsucap. & diximus etiam suprà in dicta 54. quæst. num. 62. sed vnum est, & seq. vbi eius rei rationem reddidimus. Ergo non absimiliter ius istud primogenituræ & succedendi competens tanquam primogenito, non debet extendi ad nepotes filij præmortui.

116 *Responsio.*

Sed ad hoc dici potest, quod hoc ideò fit, quoniam vt dicunt Gul. Bal. & Albe. vbi suprà, ista fictio requirit personam filij, vt per eam extendatur ad nepotem. Ergo amotio medij directiui in finem impedit effectum extremi, ar. l. huic scripturæ. ff. ad leg. Aquil. Hic autem nihil tale requiritur, quando nepos ex filio præmortuo succedit, vt planè probauimus. Quanquam etiam non omnino indubitata est illa decisio, cùm de ea multum dubitarit Soc. in l. Gallus. §. si eius, colum. 2. versi. secundò aduerte. ff. de libe. & posthu.

117 *Quod in spe est transmitti non potest.*

6. Quod in spe tantũ est, id vtique transmitti non potest. l. sed si plures, in prin. & l. qui plures, & l. qui habebat. ff. de vulg. & pupil. substi. & l. Sempronius. ff. de vsu & vsufru. lega. & l. si cũ heres. ff. quan. dies leg. ced. & l. hæres meus, in secundo responso. ff. de condi. & demon. & ad hoc quoque allegatur c. non ex quo, de consecra. dist. 4.

118 *Responsio.*

Sed & huic respõderi potest, quod suprà in 4. ratione diximus, vt videlicet quãuis ius primogenituræ non transmittatur in nepotem, nihilò tamen secius nepos ipse iure proprio id ius obtinet. Quin negari potest esse verum simpliciter, spem non esse transmissibilem. Sed tũ demum id procedit, cùm spes non satis firma est nec certa, cuiusmodi non est hęc de qua agimus, quæ primogenito tolli non potest, vt diximus suprà in 21. q. atq; etiam in vlti. ratione pro patruo. Ideoq; hauddubiè trãsmittitur, vt liquidò appatet ex iis quæ dicta sunt, in 24. ratione pro nepote.

119

7. Licèt nepos in successione aui succedat in

Nepos succedit aut non ex persona patris, sed pro pria, vide infra nu. 119.

in locum patris autè mortui, ex eo tamen non sequitur quòd succedat ex persona patris tanquam ex iure trāsmissio: sed illud tantùm, quòd succedit in gradum paternum, ex propria tamen persona, atque iure proprio, tanquam nepos, non tanquam repræsentans filium, cùm illi ipsi filio nunquam fuerit delata hæreditas, vt no. declarat Bar. in l. 1. §. si sit nepos. ff. de col la. dotis, & in l. 1. §. si sit filius. ff. de coniun. cū emanci. libe. & in l. si auus, quæ est 2. per illum tex. & ibi Bal. in 4. oppo. Saly. Alex. Corne. Frā. Are. & Iason. C. de libe. præteri. vbi Bart. id dicit apparere ex eo, quòd institutio patris sibi prodest, vel nocet, si inspicitur institutio vel exhæredatio. Igitur quòd in locum succedit, intelligitur in gradum, vt scilicet obtineat primum gradum, vt pater tenebat. Bald. autem dicit quòd succedit in locum patris priuatiuè, non transmissiuè. Nam si ità succederet, non esset necesse instituere nepotem, si filius esset institutus, quia transmissio fit in successorem cum iisdem qualitatibus. Sed hoc falsum est, per d. l. si auus, & l. posthumorum. ff. de iniusto. testamen.

120 *Ad idem.*

Et eadem propè voluerunt ipse Bal. in l. vlt. col. pen. versi. hic incidenter quæritur. C. de pactis, vbi ex hoc fieri dicit, quòd pactum de nō succedendo factum per filiam mortuam ante patrem non nocet nepoti: vt pote qui veniat ex propria persona, & Pet. Anch. consi. 315. do minus Bar. plenè tangit, & Alex. consi. 20. viso processu, col. 3. vers. octauò probatur, & colū. pen. vers. non ob. octauum arg. lib. 1. & iterum consi. 4. ponderatis verbis, col. pen. lib. 4. & cō si. 117. viso titulo, col. 5. lib. 6. quod iterum repetitur consi. 57. lib. 7. Franc. Aret. in l. 2. colū. 2. C. de in ius vocan. & in l. qui superstitis, col. 6. versi. tu autem dic. ff. de acqui. hære. & Cor. cons. 116. difficultas, col. 4. versi. præterea licèt succedat, libr. 2. Iason in l. si arrogator, colū. 8. vers. pro pleniori. ff. de adopt.

121 *Ad idem.*

Et hoc quoque ita probare potes, quia text. in l. Gallus. §. nunc de lege. ff. de libe. & posthu. & in §. sui, Insti. de hær. quali. & dif. dicūt quòd tum nepos ingreditur locum patris in suitate, cùm per mortem naturalem, vel ciuilem filius desinit esse suus. Si igitur in filio extinguitur suitas, quomodo potest nepos succedere iure transmissionis? Porrò si successio non potest transferri in nepotem iure transmissionis, consequens est, vt nec ius item primogenituræ, quo ad successionem, Quoniam hæc est vna qualitas, & vnus modus succedendi, quæ non potest esse sine subiecto. l. Iulianus. §. 1. ff. ad exhiben. & l. adeo. §. cùm quis. ff. de acquirend. rerum domi.

Qualitas nō potest esse sine subiecto.

Verùm quod huic respondeatur in promptu est, ex responsione, 4. rationis. Nec enim refert an iure transmissionis, an aliàs nepos succedat in locum patris, vt excludat patruum, sicuti illic probatum est. Quanquam & aliter responderi potest, videlicet illam doctrinam Bar. & sequacium non omnibus placere, & in cæteros gloss. in d. §. si sit filius, quæ dicit ibi cō ferri filio emancipato ex persona patris, non filij quam sequuntur Io. And. in rub. de feud. & Bal. in l. si emancipati, loquentes in casu d. §. si sit filius. Sed & quòd aliàs succedat nepos ex persona patris, & tanquam illum repræsentis, tenet Bartol. sibi contrarius, in d. l. Gallus. §. & quid si tantùm, colum. pe. ff. de libe. & posthu. & Io. Fab. & Io. Plat. in §. cùm filius, Insti. de hæ re. quæ ab intesta. defe. & Pau. Castr. consi. 424. quòd ista mater, colum. 2. versic. & primò probatur, lib. 1.

122 *Contra superiorem opi.*

Nec quicquam facit quod de iure suitatis dictum est. Nam illud ideo est, quia huiusmodi ius respicit successionem, & continuationē iuris de patre in filium, per l. in suis. ff. de libe. & posthu. & not. in l. apud hostes. C. de suis, & legi. & in l. si fratris. C. de iure delib. & nullum effectum potuit habere in filio, qui mortuus est viuo patre, eodemq; ano. Ideò non transmisit ius illud in nepotem. Sed nepos ex persona sua, vt priores illi dicunt, subintrat locum patris, vt no. in d. l. Gallus. Quod non ita obtinet in iure primogenituræ, quia statim quàm filius natus est, veluti ius illud prioritatis occupat. In eoq; iam fundata est primogenitura iure quidem naturæ, quò ad actus iuris, licèt quo ad bona paterna effectus primogenituræ sit suspensus, donec viuit pater. Ideoq; ex persona ipsius transit in filium eius per quandam continuationem, & propagationem, vt sæpius iam dictum est.

123 *Respōdet ad ius suitatis.*

8. Aut dicimus transmitti ius primogenituræ in nepotem in actu, aut in potentia. Primū dici non potest, quia primogenitus viuo patre non habet ius actuale, propterea nec illud transmittere potest, per l. si quis filium. C. de inof. te sta. Nam secunda causa debet agere suum effectum ex vi primæ causæ. l. tutor. ff. de fideiuss. & l. qui id quod. ff. de dona. A primordio enim tituli posterior formatur euentus. l. j. C. de imp. lucr. descrip. libr. 10. Et omnis deriuatio præsupponit vim deriuantis in alterum, sine qua nulla potest fieri deriuatio. l. 2. §. 1. ff. de stipul. seruo. Secundum quoque, quod de potentia est, fieri etiam non potest, quia talis potentia est effecta caduca morte filij: ideò nec transmitti potest, per l. 1. §. pro secūdo, & §. in nouissimo, & §. sin autem. C. de cadu. tol. & no. in l. 1. C. de his qui ant. aper. tab.

124 *Ius nondum actuale non transmittitur Secūda causa agit ex vi primæ.*

Caducū non transmittitur.

Sed huic rationi præter ea, quæ dicta sunt in præcedentibus, ex quibus apertum colligitur responsum. Illud quoque dici potest, quòd ius competens beneficio legis transmittitur etiam antequam fuerit delatum, vt patet in arrogato, qui legis beneficio habet quartam in bonis arrogati, quam & in hæredem transmittit

125 *Beneficiū legis etiā non delatū trāsmittitur.*

tit nondum de'atam, per l. si arrogator. ff. de adopt. & l. 1. §. si impuberi. ff. de colla. bo. & diximus supra in 32. ratione pro nepote, & iterum in 35. Item dici potest, quòd potentia succedendi etiam transmittitur in nepotem à filio mortuo ante patrem, per tex. in §. 1. in Authen. de hær. ab int. & expressè voluerunt Bar. & Paul. Cast. in l. is potest. ff. de acqui. hære. Et facit etiam quod diximus in 24. ratione pro nepote.

Potentia succedēdi trāsmittitur.

126 Per mediū inhabile non fit transitus.

9. Per medium inhabile & imperfectū non potest fieri perfectus transitus in aliqua extremorum. l. qui fella. §. in rusticis. ff. de seruit. rusti. præ. Sed primogenitus est medium inhabile & imperfectum, cùm mortuus sit viuo patre. Igitur in nepotem ipsius filium transitus fieri non potest. Cui rationi vltra iam dicta in superioribus, quæ hanc quoque rationem refellunt, potes respondere ex iis quæ dicta sunt suprà, in 23. quæst. num. 14. intellige igitur, & seq. vbi inhabilitas filij primogeniti non impedit, quin nepos ex eo in iure primogenituræ succedat.

Responsio.

127 Per aliū iā extinctum quis venire non potest.

10. Quando quis venit per alium, non potest venire, si medio tempore ille alius sit extinctus, vel inhabilis effectus. l. proinde. ff. ad leg. Aqui. & l. vlt. C. com. præ. & l. Diuo Marco. C. de quæsti. & no. Cy. vt à nonnullis citatur, in Authen. post fratres. C. de legiti. hære. Ex quo fit vt quod obstat patri, obstet & filio. l. in omnibus. §. non debeo. ff. de regu. iuris, cum aliis concord. adductis suprà ante fin. 12. q. vbi & tu responsionem ad eam rem videre poteris, præter ea quæ diximus in præcedentibus rationibus.

128 Fundamēto destructo destruuntur cætera.

11. Non potest nepos sese fundare in patre qui sublatus & præcisus est à rerum natura, antequam esset ipse pater fundatus in iure succedendi. Nam destructo fundamento destruūtur cætera omnia. l. nam origo. ff. quod vi aut clam, & l. lex vectigali. de pigno. & c. cùm Paulus. 1. q. 1. cum aliis infinitis similib.

129 Responsio.

At hoc nihil obest nepoti, tum quia possumus dicere, quòd non se fundat in patre, vt qui ex persona sua venit, non patris, vt diximus suprà in responsione 4. rationis, nu. 111. patet & hoc, & iterum in 7. ratione pro patruo, Tū quia pater ipse etiam viuente auo potest dici ius primogenituræ saltem habitu occupasse, vt diximus in responsione 7. rationis. Tū quia ad minus, vt vulgò loquimur, in spe huiusmodi ius habuit, & ea quidem firma & non variabili, vtpote quæ tolli non potest. Propterea & illi potest nepos ex eo inniti, per ea quæ dicta sunt in 24. ratione pro nepote, & latius in vlt. ratione pro eodem, & in responsione 6. rationis pro patruo.

130 Qualitas nō potest esse extincto subiecto.

12. Primogenituræ qualitas non potest esse extincto proprio subiecto, argumē. l. qui libertinus. § posthumus. ff. de oper. liber. & l. tutela § si duo. ff. de legiti. tut. & nota. in l. defuncto. C. si in fraudem patron. Nam ista qualitas inhæret ipsi subiecto, id est, personæ primogeniti, qua extincta extinguitur ipsa qualitas: quia non entis, vt nostri loquuntur, nullæ sunt qualitates. l. eius qui in prouincia. ff. si cert. pet.

131 Responsio.

Sed & huius quoque aperta est respōsio, quod non dicitur extinctum primogeniti subiectū, cùm ex eo superest nepos, qui eadē est persona cum patre primogenito. Ideoq; & ipse primogenitus in eo viuere dicitur, vt latè patet ex iis, quæ diximus suprà in 4. ratione pro nepote.

132 Beneficiū tēporis alteri non potest cōcedi.

13. Aetas huic beneficio primogenituræ causam præstat, non filiatio, quod hinc patet quia non satis est filium esse, vt obtineat hoc ius, nisi & ipse sit primogenitus. Quod ergo tēpus ei concedit, alteri concedi non potest. l. si filius. §. cùm filius. ff. de bonis liber.

133 Responsio.

Sed ex superioribus satis apparet responsio præsertim ex iis quæ dicta sunt in responsione 4. rationis pro patruo, & etiam in 2. & 3. ratione pro nepote, ex quibus colligitur ætatem patris repræsentari in filio: ita vt idem priuilegium obtineat ratione huiusmodi repræsentationis, ac si veram ipsam ætatem haberet. Et vide etiam hic quæ diximus suprà in 44. ratione pro nepote.

134 Verba naturaliter intelligenda.

14. Et hæc quidem ratio erit veluti præcedentis responsionis destructrix, Verba sunt intelligenda naturaliter & non secundùm fictionem. l. filio quam pater. ff. de inoff. testa. ibi, ne imagine veritas obumbretur, cum concord. adductis suprà in fin. 1. quæsti. Sed quod ætas patris repræsentetur in filio, procedit ex iuris fictione, & nō verè & naturaliter, vt dicit Bal. in Authen. cessante, colum. vlt. C. de suis & legi. hæred. & in l. tutela. §. si duo, in fin. ff. de legi. tutor. & in c. 1. in fin. tit. Imper. Loth. Euge Pap. Alexand. consi. 204. consideratis verbis, col. 2. versi. confirmantur prædicta. li. 2. Hiero. Gratus consil. 25. cum magnifica, col. 3. versic. maturius lib. 1. At patruus reuera & naturaliter est primogenitus, & filius. Igitur videtur ei se anteponendus, tanquam de eo sentiat consuetudo loquens de primogenito, præsertim cùm statutum vel consuetudo loquens de primogenito, non habeat locum in casu ficto. l. 3. §. hæc verba. ff. de neg. gestis. & in specie volunt Iac. Bu. & Bal. in l. quoties. C. de rei vend. Et idem de statuto loquente de proximiore respondit Gratus d. cons. 25.

Repræsentatio fit ex fictione.

135 Responsio.

Sed dici potest, quòd non tam ex fictione nepos est primogenitus, quàm ex rei veritate, sicuti & pater ipsius erat, per tex. apertum in l. vltima. C. de impub. & aliis substitu. Ibi enim dicitur, quòd natura pater & filius eadem esse persona intelliguntur. Ponderandum est enim verbum, natura, quod ostendit id esse ex veritate iuris naturalis, vt diximus suprà in 4. ratio

ne pro nepote, tum in prin. eius rationis, tum num. 14. proinde. Atque etiam in 9. ratione etiam pro nepote. Ideoque etiam in statutis filius intrat in locum & gradum patris, vt post alios voluit Franc. Aret. in l. Gallus. §. instituēs ad finem, ff. de liber. & posthumis. Quibus adde & quæ dicam in responsione sequent. rationis.

136 Dispositio in dubio intelligitur de casu vero, non ficto.

15. Quæ admodum præcedenti rationi con cinit, vbi casus verus & casus fictus operātur eūdem effectum, debet in dubio dispositio intelligi de casu vero, non ficto. l. ex ea. §. in insulam, & ibi not. ff. de verbo. obliga. & l. cùm pater. §. hæreditatem filius. ff. de lega. 2. & l. Statius. §. Cornelio. ff. de iure fisci, & no. Bal. Imo. & recentiores in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de libe. & posthum. Imo. in l. prima. §. 1. ff. ad leg. Falcid. Propterea & constitutio loquens de primogenito debet intelligi de primogenito verè, & non fictè, vt expresse voluerunt Iacob. Bu. & Bald. in d. l. quoties. C. de rei vendi. Nam consuetudo (inquiunt) præferens primogenitum, respicit in dubio naturalem & realem veritatem, & nō fictionem, per l. vlt. C. de his qui veni. ætа. impetr.

137 Cōsuetudo cōtra ius commune nō trahitur ad casum fictum.

Et generale est vt consuetudo præsertim cōtra ius commune, qualis hæc est, vt dictum est in 4. quæst. debeat intelligi in casu verò, nec trahi debeat ad fictum, vt per Io. And. & Archi. in c. vlt. de consuet. lib. 6. & Barto. in l. omnes populi, in 6. quæstio. princ. ff. de iusti. & iure, & in l. hæres quandoque. ff. de acqui. hære. Bal. in in l. si quis non dicam rapere, colum. 2. versic. iuxta hoc incidenter. C. de epi. & cleri. & in l. si ne possidetis. col. 1. versi. secundò quæro. C. de probati. & no. in d. l. 1. §. 1. ff. ad leg. Falc. cum similibus.

Maximè cū cedit ad præiudicium alterius.

Idq̄ue maximè quando fictio tendit ad præiudicium alterius, vt declarat Io. Andr. loquens in huiusmodi consuetudine præferēte primogenitum, in c. sine culpa, de regul. iuris in Mercur. in ea videlicet quæst. vter præferatur primogenitus legitimatus, an secundogenitus legitimus.

138 Duæ fictiones non concurrunt.

Sed & id quoque præsertim procedit, quando concurreret duplex fictio, vt necessario fieret, si nepos succederet in iure primogenituræ excluso patruo maiore ætate. Prima quia nepos fingeretur primogenitus ex persona patris. Altera quòd qui est in vlteriori gradu, fingeretur esse in proximiori: cùm tamen duplex fictio circa vnum & idem non possit cōcurrere, vt no. Bar. in l. si is qui pro emptor. ff. de vsu cap. & ante eū glo. & alij in l. j. C. de dotis promiss. cum insi. si.

139 Responsio.

Sed & huic dici potest primum quod diximus in præcedēti ratione. Deinde & illud quoque quod hic non agimus, an sit nepos primogenitus verè & naturaliter, an verò fictè. Sufficit enim quòd habeat priuilegium annexum gradui patris primogeniti, in quo fictè succedit. Sicut videmus quòd ille qui fictè repræsētat personam defuncti, hac sola fictione omnia defuncti iura & priuilegia obtinet. l. non solum. ff. de in inte. resti. & l. hæredes. §. an ea. ff. fami. hercis. & l. 3. C. de nego. gest.

140 Ad idem. Noua dispositio facta in casu vero trahitur ad fictum.

Præterea & illud, quòd nepos æquiparatur patri, ac si ipse pater succederet, si viueret, per tex. in d. §. reliquum, in Authen. de hære. ab intе. veni. At dispositio noua facta in casu vero, extenditur ad casum fictum vero æquiparatū, per d. l. Gallus. §. & quid si tantùm, & ibi Bald. ff. de libe. & posthu. & d. l. 1. §. primo. ff. ad leg. Falcid. & cap. ad audientiam, & c. cū dilectus, & vtrobique Imo, & Panor. de cleri. non resid. Et id est quod diximus suprà in 1. ratione pro nepote, nu. 20. sed & quod, & iterum in 14. ratione, nu. quadragesimoseptimo, mouentur, q consuetudo & statutum admittunt interpretationem passiuam.

141 Duas fictiones concurrere vnā in cū sequentiā alterius.

Quod autem dictum est non posse duas fictiones in vnū concurrere, non procedit quando vna venit accessoriè & in consequentiam alterius, per l. sub conditione, & ibi Barb. ff. de sol. & l. cùm duæ. ff. de capi. & postli. reuer. & §. si ab hostibus, Instit. quib. mo. ius patri. pot. sol. glos. in l. seruus communis Mæuij, in prin. in verbo, stipulatio, ad fin. ff. de stipula. seruo. Bar. in l. si is qui pro emptore, columna penul. versic. circa id verò, & ibi Iason colum. vltim. vbi adducit alios concord. ff. de vsucapi. Hic autem ita fit ex eo quòd nepos fingitur esse in gradu filij, & sic subrogatur loco illius: sequitur accessoriè, quòd debet fingi primogenitus vt vtatur illius priuilegio. Vel etiam dici potest, quòd hic est vna tantùm fictio producens diuersos effectus. Nam fingitur nepos esse in gradu filij, & ex hoc sequitur quòd quamuis non fingatur esse primogenitus, habet tamen priuilegium primogenituræ annexum gradu in quem fictè succedit. Sicut aliàs hęres qui repræsentat personam defuncti, consequitur priuilegia illius, vt nuper diximus.

142 Priuilegiū datum qualitati requirit qualitatem verā non fictam.

16. Ratio, quæ & præcedentibus congruit, ex text. nota. in l. cùm hic status. §. si sponsus. ff. de dona. inter vir. & vxo. vbi cùm donatio fit sponso, licèt conferatur in tempus matrimonij tamen non compræhenditur sub verbis legis ad cōsequēdum priuilegiū confirmationis ex morte donatoris, quem tex. dicit not. Fran. Are. in l. diuortio, col. vltim. ff. de verbo. oblig. Ex eoque dicit singu. not. quòd vbicunque ad priuilegium quodpiam consequendum requiritur certa qualitas, si ea inest fictè tantùm, & non verè, non compræhenditur sub verbis legis. Nam sponsus qui ita donat, vt donatio effectum habet post matrimonium, verè quidē non est maritus, sed fictè censetur donare tanquam maritus, ex quo confert in tempus quo erit ipse maritus. Et ad hoc quoque illum tex. ponderat Socin. Aret. discipulus in l. 1. col. 14. in

in fin. ff. sol. mat.

143 *Responsio.*

Sed quod respondeatur huic rationi vltra ea quæ diximus suprà, videlicet nepotem non fictè, sed verè esse primogenitum, in promptu est ex eo ipso text. qui dicit, quòd licèt ea donatio non comprǽhēdatur sub verbis legis, qua cautum est donationem inter virum & vxorē non valere, sed mortem tamen confirmari: ad sententiam tamen legis pertinet. Ideoque & lex in ea donatione locum obtinet, vt ibi scribitur. Igitur licèt hic noster casus non cōprǽhenderetur in verbis consuetudinis præferentis primogenitum, quod tamen non concedimus, comprǽhenderetur tamen in sententia, qđ quidem satius est. Nam verba sensui, menti, & sententiæ subseruiunt, cap. intelligentia, & ca. propterea, & c. ex his, extra, de verbor. signi. cū si. ideoq; iudicandum de hoc casu, ac si in verbis comprǽhenderetur, vt etiam dicitur in d. §. si sponsus.

144 *Filius causa proxima nepos remota. Causa prima & proxima attenditur, nisi secunda, & remota.*

17. Filius est causa proxima, nepos remota. At de causa proxima intellectum fuisse videtur, non de remota, l. qui liberis. §. hæc verba, & l. sed si plures. §. in arrogato. ff. de vulga. & pupil. subst. & l. socium qui in eo. ff. pro socio, & l. huic scripturæ. ff. ad leg. Aqui. & voluit Bald. qui & hoc multis rationibus confirmat in l. ex placito, col. 1. & 2 C. de rerum permutatione cum multis concord. quas dedi, in tractatu cessante causa, cessat effectus in 20. limitatione.

145 *Nisi prima influat in secundam.*

Tamen huic respondere potes, quòd id procedit, nisi prima causa in secundam influat, vt in hoc casu ex iis quæ diximus suprà in 21. ratione pro nepote. Atque etiam cùm causa remota longè distat à prima, secus si non sit admodum remota, sed proximè coniuncta. Tūc enim ea æquè attenditur, vt proxima & immediata, per l. cùm de lanionis. §. asinā. ff. de fun. instr. & l. vxori quis, & ibi Bar. ff. de auro & ar. leg. cum si. quæ & tu videre poteris in d. tract. cessante causa, loco suprà alleg. hic autē adeo nepos proximè coniunctus est patri, vt idem esse videatur, vt iam suprà diximus. ideò æquè attenditur ac pater ipse.

146 *Nepos ex filia excludit amitā si mares excludāt feminas.*

18. Si feudum fuerit concessum alicui & ipsius liberis masculis, & eis deficientibus, fœminis. Si vasallus decedit relictis superstitibus vna filia, & nepote ex altera filia, nepos filiam eandemque amitam excludit, quia in eo est qualitas sexus, inclusiua: & in filia è contrario exclusiua, licèt sit ex patre masculo, per tex. in c. 1. ti. qui sibi vel hære. suis, & ibi latè Doc. & Calder. tit. de feudis, consi. 13. concessum est feudum. Quod & similiter videtur dicendum in hoc casu, vt videlicet considerata ætate nepotis potius quam filij ex quo natus est nepos ipse excludatur, contra includatur secundogenitus.

147 *Responsio.*

Huic tamen respondebis, quòd ideo ibi ratione fœminini sexus illi successores repelluntur, quia sunt inhabiles, vt dicit ille tex. In casu autem nostro nepos non est simpliciter inhabilis: imò verò ipse per repræsentationem censetur primogenitus, vt suprà diximus. Vel etiam dici potest, quòd ille tex. loquēs de sexu & in materia feudali, non est trahendus ad alios casus, in quibus nepos de iure communi succedit in locum patris, vt etiam patruos excludat, quibus casibus filius ipsius pater excluderet, per §. reliquū. de hæte. ab inte. Vel illud denique, quòd ideò illud procedit in d. cap. 1. quoniam expressè dictum fuerat in concessione feudi, quod ita demum admitterentur filiæ si masculi omnes deficerent: & propterea cùm aliquis masculus superesset, repelluntur fœminæ etiam ex masculis. hic autem nihil omnino tale est.

148 *Nemo plus iuris in alium transferre quā ipse habeat.*

19. Si nepos præfertur patruo, is ex patre plus consequitur, quàm pater ipse primogenitus habebat tempore mortis suæ, contra regulam illam vulgatissimam, nemo plus iuris ad alium transferre potest, quàm ipse habeat, vt ad verbum scribitur in l. nemo, & ibi concor. in gl. & Philip. Deci. ff. de reg. iur. & ca. Daibertum, 1. q. 7. Quæ etiam sententia est Platonis in Symposio. Quod quis non habet, dare non potest.

149

Sed hæc ratio in hoc casu non militat, quia videmus quòd etiam de iure communi nepos vnà succedit cum patruis in portione, quam filius pater ipsius habiturus fuisset, licèt eam non haberet, cùm mortuus est, per d. auth. cessante, & authen. post fratres. C. de legi. hæred. & alia iura suprà allegata in 1. & 2. ratione pro nepote. Idque etiam vsque ad exclusionem patruorum, per d. §. reliquū. Ex aliās. videmus quod plerunque plus habet hæres, quàm defunctus, per l. 1. C. de dome. & protec. lib. 12. & l. si quis in sacris. C. de proxi. sacro. scriniorum. lib. 12.

Hæres plerūque plus hēt quàm defunctus.

150 *Nepos nō rūpit testamentum aui etsi pater ipsius recepisset.*

20. In hanc partem facit tex. in l. si quis filio exhæredato, in prin. ff. de iniust. test. vbi nepos non rumpit testamentum aui, quo casu filius, idemque pater ipsius nepotis in eo testamento exhæredatus rumperet, si viueret. Ex quo facilè omnibus liquet, quòd nepos non repræsentat patrem. Nam si repræsentaret, æquè testamentum rumperet, vt pater ipse exhæredatus.

151 *Responsio. Nisi reperitur exhæredatus.*

Sed hoc non obstat, quia ibi auus, qui filiū exhæredauit, & nepotem præteriit, mortuus est superstite filio exhæredato, & nepote præterito quem quidem nepotem præcedebat filius pater ipsius tempore mortis aui. ideò non poterat rumpere testamentum, etiam post mortē filij, cùm casus superueniens nihil officiat testamento iam confirmato morte testatoris. Quod si filius diem obijsset viuo patre, & nepos reperiretur exhæredatus tempore mortis aui,

ant, æquè rumperet testamentum, ac filius exhæredatus rupisset, si viueret, per l. posthumorum. ff. de iniust. testa. & diximus suprà in 1 3. ratione pro nepote. Et ita ea iura conciliat Bal. in l. si auus, col. 1. in 2. op. C. de libe. præteri.

152 *Filius patrem non repræsentat in iure patronatus.*

21. Videmus etiam iure patronatus, quòd filius non repræsentat patrem, sed à patruo excluditur, tam in tutela, quàm in successione liberti. l. tutela. §. si duo, ver. proinde, & ibi glo. ff. de leg. tut. & l. à duobus. ff. de oper. lib. & l. si libertus præterito. §. 1. & l. communi, iuncta gl. in verbo, decesserit, in prin. ff. de bon. liber. Et facit etiam ad huius cõfirmationẽ. l. idem erit. §. vlt. iuncta l. vtrùm portio, versic. quòd si sine liberis. ff. de assig. liber. vbi si libertus assignatus est duobus fratribus, altero mortuo etiam cum liberis, præfertur frater in iure patronatus filiis fratris mortui: quod procedit etiam si id factum esset contra voluntatem fratris defuncti, per l. si ex duobus, eo. titu. Et hæc quidẽ veluti iure accrescendi, vti dicit gl. in d. l. vtrũ, & Bar. in l. re coniuncti, col. 12. versi. secundò in assignatione libertorum. ff. de lega. 3. de quo etiam loquitur Bald. allegans d. l. vtrum, in authen. si quas ruinas, paulò ante fi. C. de sacros. eccle. quasi scilicet per mortem alterius ex fratribus totum alteri fratri accrescat, nulla libertorum fratris mortui ratione habita. Ergo nõ ab simili ratione idem dicere debemus in iure primogenituræ.

153 *Responsio. Rationes differentiæ inter ius patronatus & alias successiones.*

Sed quod huic respondeatur omnibus palàm est. Aliud enim est in successionibus libertorum, aliud in successionibus sanguinis. In illis enim nepos non succedit loco filij, per dicta iura: in his secus, vt patet ex multis iuribus allegatis suprà in prima ratione pro nepote, & aliis etiam multis. Quam differentiam expressim adscripsit glo. in d. §. si duo, & in l. 2. C. si in fraud. patro. Ratio autem differentiæ est, quia ius patronatus non defertur iure hæreditario, l. vt iurisiurandi. §. vlt. ff. de ope. lib. quam ratio nem adducit Io. Fab. in §. cùm filius, Institu. de hære. quæ ab inte. defe. Siue etiam propter ampliorem libertatem, ne scilicet libertus plures patronos habeat. Quam etiam rationem adducit idem Faber. in §. vlt. Instit. de succes. liber. & approbat Iason in l. si auiæ, colum. 2. C. de suc. edic.

154 *De eadẽ re.*

Siue etiam quia ius patronatus est merè personale, vnde non ita de facili transmittitur, vt nepotes cum patruis in locum defuncti veniant, quam rationem adfert Christo. Castel. in l. si duo patroni, in princip. ff. de iureiuran. & Iason qui & alias quoque rationes adducit, consil. 215. ex Valentia, colum. penult. versicu. non obstat text. lib. 2. Sed & prætereà quantùm ad tutelam pertinet, dici potest, quòd ea quoque iure hæreditario ad alium transire non potest, vt est text. in l. tutela. ff. de tutel. sicuti nec alia officia, & dignitates. l. non distin guemus de officio. ff. de arbitr. & c. quod sicut, & ibi glo. de elect. & c. vno delegatorum, de off. deleg.

155 *De eadẽ re.*

Quanquam etiam aliter eas obiectiones dissoluit Alex. in d. dispnt. Sigismundus, col. 44. versic. non ob. tex. in l. Nempe quòd in dictis legibus ideo illud fuit statutum, quia hæreditas spectare debebat ad compatronos, vt ipse loquitur, non ad libertos, vnde ad illos etiã transibat onus tutelæ. l. quo tutela. ff. de leg. tut. & §. 1. Institu. de legi. patro. tutel. & id per ius accrescendi, quod est potentius successorio edicto. l. meminimus, quæ est vlt. versi. cùm autem tertio, in illis verbis, nullusque alius sit in secundo gradu, & ibi Bal. qui id not. C. de legit. hære. Sed in casu nostro nullum potest esse ius accrescendi, quod tum demum tantùm habet locum cùm aliqui sunt coniuncti, & admittũtur, vel admitti sperãtur ad partes eodem tempore, & per concursum, vt probatur in l. si Titio fructus. §. 1. ff. de vsufru. & l. hæc scriptura. ff. de condi. & demon. & l. 1. & ibi Doc. C. quã. non pet. par.

Ius accrescendi nõ habet locũ, nisi cùm plures simul admittuntur eodem tẽpore.

156 *De eadẽ re.*

Hic autem ambo fratres scilicet primogenitus & secundogenitus non simul admittũtur ad ius primogenituræ, sed vnus post alium insolidum. Ideo tractandum est de successorio edicto, non de iure accrescendi, cap. 1. §. cùm verò Corradus, & ibi Bald. tit. qui feudum da. poss. & cap. 1. tit. de grad. succes. in feud. & no. ipse Bald. in cap. primo, columna prima, tit. an agna. vel fili. Sed in successorio edicto prima causa est liberorum, & descendentium, l. prima. §. sciendum. ff. de suis & legiti. & not. in l. qui se patris. C. vnde liber. & in §. placebat. Institu. de legit. agnat. succes. Vel rectiùs, inquit, tractandum est de ordine succedendi ex legibus duodecim tabularum, vel legis feudalis, quibus cauetur filium semper præferri. l. lege. C. de legit. hæred. & §. 1. Institu. de hæredi. quæ ab intestat. defer. & cap. primo, de succes. feud. cum si. Prætereà ius accrescendi non habet locum cùm quis admittitur ad partem suam de iure speciali. l. mulieri, & ibi no. ff. de condit. & demon. Bar. in dicta l. re coniuncti, colum. 11. versi. tertiò est considerandum, cum simi. Certum est autem id ius primogenituræ esse iuris specialis.

Ius accrescẽdi non habet locum in iure speciali.

157 *Ius sanguinis quod ven. iure comuni, & quod iure speciali.*

22. Patruus iure communi ad successionẽ aui patris ipsius vocatur, vt & probatur pręter leges nostras ex illa Pauli sentẽtia, Filius, ergo hæres. Nepos verò iure quodam singulari, ob id videlicet quòd patrem repræsentat, per d. §. cùm filius, Instit. de hære. quali. & dif. Firmius autem est ius quod venit iure cõmuni, quàm quod iure singulari. l. eius militis. §. militia. ff. de testa. mili.

158 *Responsio.*

Verùm dici potest, quòd imò etiam nepos iure cõmuni veniat, per d. §. cùm filius, & alia suprà allegata in 1. ratio. pro nepote. Prætereà cùm

Consuetudo ... [illegible]

cùm consuetudo, statutum, & priuilegium ius faciant. Primum quidem, per c. vlt. de consuetu. Secundum, per l. omnes populi. ff. de iust. & iur. & c. omnes, de constit. Tertiū, per c. 1. di. 3. Et ex iis, videlicet consuetudine, statuto, vel priuilegio excludatur secundogenitus per primogenitum, nullo respectu potest dici concurrere cum eo, vt suprà alibi diximus. Ergo perinde est ipse secundogenitus, ac si non esset, vt in simili dicit Bar. in l. 1. §. sciendum. ff. de suis & legi. & in l. vlt. ff. ad S. C. Tertul. Bal. & Aug. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posth. & in l. posthumus. §. si quis ex iis. ff. de inof. testa. & l. vlt. C. de lib. præte. Ideoque non poterit secundogenitus tāquam semel exclusus concurrere cum nepote ex primogenito. Et sic frustra consideratur, quòd vnus veniat iure communi, alter speciali.

Per statutū & priuilegium.

Exclusus habetur ac si non esset.

199 Appellatio proximioris sequentē nō admittit.

23. Licèt aliàs nepos repræsentaret filium. Non tamen id procederet cùm sit mentio de proximiore. l. si libertus præterito. §. si libertus. ff. de bon. liber. Nam nec tunc comprahenditur sequens, licèt is sit qui soleat repræsentare proximiorē, per textum in l. Iubemus, in principio, iuncto §. vltimo. C. ad S. C. Trebellia. vbi Bald. per illum textum dicit, quòd licèt vbi fit mentio de filiis, comprahenduntur nepotes, qui succedunt in locum illorum, per l. liberorum. ff. de verb. signi. Tamen vbi fit mentio de filiis & de gradu, non comprahenduntur nepotes. Sed nomen primogeniti gradum denotat, vt proximior. Ideò sub eo non comprahenditur nepos.

Nepotes nō veniunt appellatione filiorum si de gradu fit mentio.

160 An sit differentia inter appellationem proximioris & primogeniti.

Sed tu dic primum fatendo priorem illius rationis partem, negando inferiorem. Aliud enim est, cùm dispositio loquitur de proximioribus, vt tunc nepotes non comprahendūtur, aliud cùm de primogenitis. Nā primogenitus non dicitur respectu illius cui succeditur, sed aliorum fratrum posteà genitorum. Igitur cū quis decedit relicto nepote ex primogenito iā mortuo, & secundogenito filio. Certè licèt ipse secundogenitus sit proximior fratri, non tamē est primogenitus, sed is qui decessit. Qui primùm enim is natus est, sibi & posteris ius primogenituræ vendicauit. Nam primogenitura est qualitas instantanea & momētanea, quam cōtinuò quis acquirit, vt natus est, & ita etiam confestim excludit posteà natos quandiu superest, vel aliquis ex eo, cui & hoc ius veluti ex propagatione, atq; ex traduce ipsius competit. Ideò non mirum, si quocunque posteà tempore tractatur de iure primogenituræ, filius ipsius primogeniti sit tanquā primogenitus præferendus. At verba, proximus, proximior, agnatus, & alia similia habent tractum successiuū, per l. si cognatis. ff. de reb. dub. & propterea ex tempore variantur, non autem momentanea, ar. l. insulam in biennium, versic. neque enim. ff. de verb. oblig.

161 De eadē re.

Et ita distinguit inter primogenitū & proximiorem Pau. Cast. d. con. 164. in præsenti causa, col. 7. versi. ad secundum respondetur, li. 2. Licèt vtrunque nihil differre, quantùm ad casum nostrum pertinet, consuluerit Soci. cons. 252. visis instrumentis, propè per totum id cō silium, sed expressiùs col. eiusdem 12. versic. secundò ego respondeo, lib. 2. & id quidem opinione mea rectiùs. Nam licèt aliàs etiam de iure communi proximiores cæteros repellant, tamen nepos succedit cum patruis in locum patris, vt suprà dictum est. quin excludit patruos, quo casu pater exclusisset, per d. §. reliquum. Et ideò dicit tex. in auth. post fratres. C. de legi. hæred. quod post fratres & filios fratrum qui proximior est admittitur. Quibus satis datur intelligi, quòd in fratribus & filiis fratrum huiusmodi proximitas gradus non attenditur. At in dicta l. Iubemus, suprà alleg. ideò non comprehenditur, quòd ita nominatim ea lex declarat & disponit, vt etiam intelligit Bart. in d. l. liberorum, colum. 2. versi. primo casu. ff. de verbo. signific.

162 Sententia papæ & principis facit ius & habet vim legis. An autē vbique.

24. Bonifacius Papa, quod iam diximus, in princ. huius q. pro Rege Roberto patruo contra nepotem pronunciauit, de quo pleriq; omnes allegant cle. pastoralis, de re iudic. Sententia autem Papæ & principis facit ius, & tenet vim legis inter omnes. l. vlt. & ibi Doct. C. de legi. & l. 1. ff. de constit. princ. & c. in causis, & ibi omnes Doct. de re iudic. & And. Iser. in c. 1. §. præterea, ante medium, tit. de cap. Cor. Ang. in l. 1. col. 2. versicu. in glo. quæ incipit, imò, & ibi Alex. col. pe. versic. in glo. in verbo, derogare. ff. de serui. & Doc. vbique. Nec ad rem facit, si quis dicat quòd non obstat sententia, aut constitutio Papæ in terris imperij, quibus legem imponere non potest in temporalibus, per not. in c. per venerabilem, qui fil. sunt legitimi. Nam id hauddubiè verum est, cùm de iure ciuili casus minimè dubius est. Quòd si non certus est, vt profectò hic noster casus est, in quo omnes & cum aliis & secum quoque nonnunquam pugnant, certè standum est dispositioni Papę, etiā in terris imperij, per no. in c. 1. de no. ope. nūc. Et id quidē maximè debet procedere in ipsius Bonifacij sententia, vtpote quo nemo sedit in cathedra piscatoris ingenio excelletior, vt scribit Archi. in proœ. libr. 6. Quin de eo huiusmodi perhibet testimonium Bald. de hac nostra quæstione loquens, in d. l. cùm antiquioribus. C. de iure delib. quòd in aurea, quam appellat, ipsius compilatione libri sexti nullus error reperitur.

Bonifacius 8. cuiusmodi fuerit.

163 De eodē Bonifacio.

Atqui est & aliquid, quod huic responderi potest, præter ea quæ ex aliis diximus suprà in prin. huius q. nu. 2. §. quid quòd rex. Et quæ itē possemus dicere de probitate, & moribus ipsius Bonifacij, ex ipsomet Bald. in cap. 1. tit. de nat. feud. vt interim cæteros taceam. Ex quibus multò

multò credibilius est Bonifacium, quod Bald. ipse dicit, fuisse in hac re partialem, quē vocāt. Nam & illud quoq; dici potest, non apparere ex d.cle. pastoralis, Bonifaciū ita pronunciasse, nisi idipsum ex ea ob id expromas, quòd Robertum Regē Siciliæ illic vocitet. Sed hoc certè sententiam, iudicium, probationem non inducit, per cle. vlt. de sent. excom.

164 *Concessionis regni verba inspiciēda.*

Et si aliàs constaret id ab eo fuisse nuncupatim factum, potuit moneri ex quibusdam conuentionibus in concessione ipsius regni appositis. Multùm enim refert, quò ad hoc dubium, de quo nunc disserimus, quibus verbis vtatur statutum, aut priuilegium hoc ius deferens primogenito, cùm talia esse possint quæ si nō expressè, tacitè tamen præferant patruum nepori, vt licet colligere ex not. in eam rem expressim per Baldum post Nicol. Mar. in l. liberti libertæque. C. de oper. liber. & in dicta l. cùm antiquioribus, in fin. istius quæstionis. C. de iure delibe. & consi. 389. consuetudo est, colum. vlt. versic. tenor disputationis, lib. 2. & in l. ex hoc iure, col. 2. ver. sextò quæritur. ff. de inst. & iur. Pan. consi. 85. duo vt morem, lib. 1. Alex. consi. 123. discussis hæsitationibus, lib. 1. & consi. 4. ponderatis verbis, lib. 4. vbi dicit referre an cōstitutio loquatur de maiore, an de primogenito, de quo tamen alibi diximus. & latè Barba. consi. 10. sapienter scribitur, post prin. lib. 2. & etiam apparet ex his quæ tradit Ro. consil. 30. in causa Hispalensis, & quæ diximus in præcedenti ratione.

An referat concessio loquatur de primogenito, an de maiore.

165 *Papæ & imperatoris sententia cōtra ius cōmune nō facit ius generale.*

Prætereà Papæ, siue Imperatoris, aut alterius principis sententia contra ius commune, non facit ius generale, secundùm Baldum inter cōsilia Angeli. consi. 106. sanctissima, & illustrissima Regina. Quinetiam vt pronunciatio principis habeat vim legis, debet fieri cum causæ expressione, Imo, in c. 1. in princ. extrà vt eccle. benefi. Et hæc duo dicta nuncupatim sequitur Car. Alexan. in c. §. & quia vidimus, col. penul. versic. prætereà ad hoc, titu. qui feud. dare poss. quanuis non reperi illud posterius dictū Imo. in meo codice. Verùm vt causæ cognitio in id requiritur, nuncupatim voluit Panormita. in d. cap. in causis, colum. 2. vers. & circa hanc, de re iudi. arg. à contrario sensu illius text. & d. l. vlt. C. de legib. Et Alexan. in l. apud Iulianum. §. vtrum, colum. 2. versi. quartò nota. ff. ad S.C. Trebel.

166 *An hic casus sit dubius de iure ciuili.*

Cæterùm non potest videri hic casus esse dubius de iure Ciuili, cùm præter plurimos tex. qui in locum & gradum patris nepotem substituunt, vt patet in prima ratione pro nepote, tex. habeamus apertum, qui ita illum loco patris substituit, vt excludat patruos, si pater exclusisset, in d. §. reliquum, in 2. ratione adductū, & alios in d. quoq; ratione adductos. Nec me prætereà latet Bella. Mer affatim aliis multis rationibus ostendisse in deci. 724. quæ incipit, etiā de extra. ipsius Bonifacij in hac re declarationem non posse habere vim legis, vt ibi videre licet. Vereor enim ne si omnia huc adferam, fastidium studiosis pariam.

167 *Casus à Bonifacio decisus nihil pertinet ad nostrū casum.*

Sed & aliud est quod satis ostendit quæstionem illam à Bonifacio Papa decisam nihil ad hūc locum pertinere, in quo tractamus de successione aui inter nepotem ex filio primogenito, & alterum filium secundogenitum. In illa autem quæstione non tractabatur de successione aui, imò nec patrui quidem, sed alterius remotioris, in qua nunquam filius assumit locū patris, vt est tex. in authen. post fratres. C. de legi. hæred. vbi Barto. ipse id optimè expendit, citòque ob id meritò regnum Roberto vtpote proximiori fuisse adiudicatum. de quo & nos latiùs dicemus in seq. quæst. nu. 4. illud autem fateor.

168 *Consuetudo præferēs primogenitum an sit odiosa.*

25. Consuetudo præferens primogenitum est odiosa, & contra ius commune, quòd æqualles omnino facit liberos nulla ætatis, & sexus differentia, vt abundantissimè dictum & ostensum est suprà in 4. quæstio. Ergo restringenda est, vt non extendatur ad nepotem, cuius nullam facit mentionem, per capit. odia, de regu. iur. lib. 6.

169 *Interpretatio declaratiua habet locū in dispositionibus etiā odiosis.*

Sed responderi potest negando simpliciter huiusmodi consuetudinem esse odiosam, cum ea magis sit fauorabilis, vt diximus etiam in d. 4. q. Et si odiosa esset, nihil tamen obest, quin nepotem comprehendat non tam vi extensionis, quàm interpretationis cuiusdam declaratiuæ, quæ procedit in quibusuis dispositionibus, quantumcunque odiosis. l. vt gradatim. §. & si lege. ff. de mun. & hono. & l. quicquid. ff. de verb. oblig. Aut etiam, vt aliter id fore pronunciemus, vi interpretationis passiuæ, quæ obtinet in quibuscunq; dispositionibus etiam correctoriis & pœnalibus, vt diximus suprà in 14. ratione pro nepote, num. huius quæstionis 47. mouentur.

170 *Cessante causa cessat effectus.*

26. Cessante causa cessat effectus. l. adigere. §. quanuis. ff. de iure patro. & c. cum cessante, de appella. & proptereà cessante causa priuilegij, cessat priuilegium. l. ex facto, in prin. & ibi Bartol. & Bald. ff. de vulgar. & pupil. cum infinitis propè simil. quæ tibi congessi in tractatu; cui huuc titulum nuncupaui, cessante causa cessat effectus. Quibus adde, ad huius rationis corroborationem, quòd priuilegium concessum respectu certæ qualitatis reicessat cessante ea qualitate. l. vlt. ibi hoc no. Franc. Are. in 5. not. C. de inof. testa. & l. Titius. ff. de testa. mili. & l. cuicorum. §. affinitas. ff. de postul. At in nepote cessat primogenitura, quæ causa est huiusmodi iuris & priuilegij, de quo contendimus. Ergo cessat priuilegium, quod primogenitura tribuit.

Priuilegiū cessat cessante causa illius.

171 *Nisi supersint*

Sed & dici potest, primò ilmitando priorē partem, vt videlicet procedat, nisi remaneant

quædam reliquiæ ipsius vel qualitatis.

quædam reliquiæ causæ. Nam tunc licèt cesset causa, non tamen cessat effectus propter reliquias illius, per tex. in l. 2. & 3. ff. rer. amo. & vo luerunt Dy. & Io. And. in c. decet, de regu. iur. lib 6. cum multis similibus à me adductis supra loco nuper alleg. in 14. limitat. Hic autem supersunt reliquiæ ipsius primogenituræ, vt su prà diximus in 31. ratione pro nepote. Ideò & hac ratione consuluit Soci. consi. 84. incip. accuratissimè, li. 3. transferri priuilegium patris in filios in casu de quo loquimur, cùm causa finalis ipsius priuilegij non extinguatur omnino morte patris, sed supersunt reliquiæ, videlicet liberi. Deinde etiam negando posteriorem partem. Nempe cùm nepos ipse æquè dicatur primogenitus, vt pater ipsius, vt suprà in multis locis ostendimus, præsertim in 4. ratione pro nepote, tum in princip. eius rationis, tam nu. 34. proinde, atque etiam in 9. ratione pro ipso nepote.

172 Potentius ius qd quis hēt iure pro prio quàm quod alieno.

27. Potentius est ius quod quis habet iure proprio, quàm quod habet iure alieno. l. si filius. §. 1. ff. de fideicommiss. libert. & l. patet. §. quindecim. ff. de lega. 3. & l. assumptio. §. filius. ff. ad municip. & l. sacrosanctæ. C. de sacrosanc. eccle. & meliùs in l. si quid in bello, & ibi glo. & Bart. ff. de capt. & postli. reuer. & in l. more. ibi, suo iure non alieno beneficio, & ibi etiam Bal. & recentiores. ff. de iurisdi. omnium iudi. Bal. consi. 485. statuto ciuitatis, col. 3. lib. 1. Ao gel. consi. 100. sanctissima, colum. 2. Phili. Dec. in l. 2. col. 2. ff. de reg. iur. cum alijs simi. Sed patruus maior est ætate, & ideo primogenitus iure quidem proprio: nepos autem iure alieno, scilicet patris iam mortui. Ergo præferendus est patruus.

173 An secundo genitus habeat id ius p̄prio iure. Et an nepos iure alieno.

Cui respondemus, vtrunque falsum esse, q̄ & patruus sit primogenitus iure proprio, & nepos iure alieno. Primùm enim patruus non potest dici primogenitus, quàdiu superest primogenitus, aut aliquis ex eo qui eius locū tenet, vt suprà multis ostēdimus in responsione 22. rationis, & alibi sæpe. Secundum quoque falsum est, vtpote cùm nepos sese possit dicere primogenitum, vt pater, non quidem ex persona patris, sed ex propria ipsius, vt etiam cōstat ex iis quæ diximus in responsione 4. rationis, & alibi quoque sæpe. Et si teneamus eam partem cui magis placet, vt nepos succedat ex trāsmissione & persona patris. Tamen hic nihil oberit, quia non refert siue ex sua, siue aliena sit primogenitus, cùm nemo sit alius qui se primogenitum nec iure proprio, nec alieno possit dicere.

174 Quod in alterius locū ponitur non est idē cū eo.

28. Quod in alterius locum statuitur, non idem est cum eo. l. 1. & ibi latè Lucas Pen. C. de Castrensi. li. 12. Et ideo qui iuris fictione in locum eius quem natura priùs genuit, constituitur, non habet eundem effectum. l. si ita quis. §. 1. ff. de lega. 2. & l. fideicommissum. ff. de condi. & demonst. & l. ex ea. §. in insulam. ff. de verbo. obliga. & l. vlti. C. de his qui veni. æta. impe. Proinde licèt nepos cōsequatur locum patris, non tamen habet realem, atque integram formam ipsius. Ergo nec ipsius priuilegium, & effectū. l. si is qui quadraginta. §. sed & si opus. ff. ad leg. Falcid.

175 An semper illud verum sit.

Responde primùm illud non procedere in patre & filio, qui locum patris tenet. Censetur enim esse vna & eadem persona, non tam fictione, quàm natura, vt diximus suprà in 4. ratione pro nepote, non semel, & iterum in responsione 14. rationis pro patruo, & alijs locis ibi citatis. Deinde non semper verum esse nō habere eundem effectum quod in locum alterius substituitur, conuincitur ex eo quod not. in l. portiones. ff. de his quib. vt indig. vbi à patri procedunt dominus, & qui loco domini est. & l. interdum. §. qui tutelam. ff. de furt. & l. sciēdum. §. penult. ff. de ædili. edic. vbi similiter idē iuris est in domino, & in eo qui loco est domini, & in l. rei iudicatæ. §. vlt. cum l. seq. ff. sol. ma trimon. vbi socero idem honor debetur, qui & patri, quia & ipse patris locum obtinet, & alijs infinitis. & id maximè procedit in filio in locū patris substituto, qui & idem priuilegium nan ciscitur, per l. vnicuique, & l. in sacris, la 3. C. de proxi. sacr. scrin. lib. 12. Ideoque & eandem portionem in successione aui obtinet, quam pater obtinuisset: partem quidem, si partem: totam, si totam pater excessisset, vt suprà satis diximus.

176 Qualitas adiūcta verbo mutatur tēpus ad illo.

29. Qualitas verbo, cuipiam, aut participio iuncta interpretationem ab eo tempore mutuatur, quod inest verbo participiove, cui adie ēta est l. Titius, & ibi Bar. & Bal. ff. de mili. test. & l. in delictis. §. si extraneus, & ibi Dy. Iac. But. Bar. & Bal. ff. de noxal. act. & l. quod ait. §. Iulianus, vbi etiam Bar. eo. tit. & l. 2. ff. de aur. & arg. leg. & declarat Bar. in l. ex facto, in princ. ff. de vulg. & pupil. ad prin. & in l. præcipimus. §. sanè. C. de appel. & per Ioan. And. in c. statutum, in prin. de rescrip. li. 6. & Bal. in l. humanitatis, col. 5. C. de impu. & ali. subsit. & in l. si quis hæredem. C. de insti. & substi. cum alijs concord. latè collectis à Ludo. Bolog. consi. 40. reuerendus dominus, col. 10. vers. prætereà dato. Vnde cùm statutum dicat, aut consuetudo, quòd primogenitus post mortem succedat, debet intelligi de illo qui tempore mortis, quo debet succedere, reperitur primogenitus. Nec enim attē ditur quis fuerit tempore præcedenti. l. 1. §. vlt. ff. de suis & legi.

177 Nomina participia cuiuscūque tēporis intelligūtur cundū tēp. verbi alterius tēpori.

Confirmatur, quia nomina, aut participia denotantia præsens, aut præteritum tempus, relata tamen ad verbum, effectum suum producens in futurum tempus, intelliguntur secundùm illud tempus futurum. l. si seruitus. ff. de seruit. vrb. præd. & l. si ita fuerit. ff. de leg. 3. & c. sicut, & ibi Io. And. in nouella, de verb. sig. li. 6.

Igitur

Igitur licèt primogenitus ex se denotat tẽpus præteritum, tamen quia refertur ad verbum, succedit, quod suum effectum porrigit in futurum tempus mortis, debet intelligi secundùm illud tempus.

178 *Qual. ber dispositio refertur ad tẽpus in quod differtur illius executio.*

Et vt generaliùs loquamur, quæcunque dispositio, cuius effectus & executio differtur in tempus, consideratur secundùm illud tempus l. quod sponsæ, & ibi Bar. qui hoc dicit nunquã fallere. C. de donatio. ante nupt. & l. eum qui. ff. de iurisdict. omnium iudic. & l. si res, & ibi & ibi Bald. ff. de iure dot. & l. si sponsus. §. si vxor, & ibi Barto. & iterum l. cùm hic status. §. si sponsus. ff. de donatio. inter virum & vxorem, cum multis concordantiis, quas adduxi in tractatu Constitut. in 2. limitatione. At euentus dispositionis, qua defertur successio primogenito, excurrit in tempus mortis, quo ipsa successio obtigit. Et eo quidem tempore primogenitus qui fuit, non amplius est, nec potest capere quia mortuus est. Sequens autem & ætate, & gradu proximior, & propterea etiam primogenitus, tunc reperitur.

179 *Responsio.*

Sed huic rationi breuis fit responsio. Nepotem videlicet tempore mortis aui reperiri primogenitum, vt iam sæpius dictum est, propterea nihil obstare eam rationem. Item verbum, succedit, est verbum iuris, & secundùm ius interpretari debet. Sed de iure filius in successione repræsentat personam patris, & cum aliis succedendo, si pater cum aliis successisset: & alios excludendo, si pater exclusisset, vt ex supradictis apparet. Ergo & ita quoque hic intelligi debet.

180 *Substitutio euanescit mortuo ante testatorẽ instituto.*

30. Si pater filio substituit, filius autem viuo patre moritur apud hostes: substituti vi substitutionis non succedũt, vtpote mortuo ante patrem filio, cui substituti fuerant. l. lex Cornelia. ff. de vulga. & pup. Ideoque similiter in hoc casu nepos, qui post filium legum destinatione erat hæreditatem habiturus, & ita quodam modo substitutus erat filio, non eam potest percipere, filio ipso ante patrem, eundemq; auum mortuo.

181 *Quomodo illud procedit.*

Verùm ad hãc rationem potes dicere, quòd ibi substituti non admittuntur, non tam ob id quia mortuus est filius ante patrẽ, quàm quòd in hostium potestate decessit, proptereaq; nullam bona in ciuitate reliquit, & ita hæredes nullos habuit, vt dicit etiam ille tex. Nam ex eo iure filius familias non habebat hæredem ab intestato, sed quicquid eius erat, quasi peculium patri deferebatur. l. 2. ff. de castren. pecu. Præterea cum tex. habeamus expressim disponentes, vt filius succedat in locum & gradum patris mortui ante auum, nõ est quòd laboremus huiusmodi argumentis à simili sumptis illos infringere, corrigere, conuellere, labefactare, per not. in l. conuenticulam, C. de epis. & cle. cũ si. Nam si illa ratio aliquid momenti haberet, nũquam filius in locum, & gradum patris antè mortui succederet.

182 *Casus superueniẽs impedit originem priuilegij.*

31. Non priuilegiatus hic succedit non priuilegiato, quia non erat priuilegium consummatum, vnde casus superueniens impedit originem priuilegij, propterea etiam cessat ipsum priuilegium. l. pluribus. §. & si placet, & l. inter stipulantem. §. sacrã. ff. de verb. obl. & l. ea quæ. C. de tempo. in integ. resti.

183 *Responsio.*

Sed dic q̃ vterq; hic erat priuilegiatus. Primùm pater cùm viueret, vt cui spes erat firma & quæ tolli non poterat, percipiendi iuris primogenituræ, & alios excludendi. Deinde & nepos post mortem illius, qui in ipsius locũ successit ad integram hæreditatem, si integram pater erat habiturus, per d. §. reliquũ, iam suprà sæpius alleg. Qui quidẽ ita est in ea re apertus, vt nulli cauillo subiaceat, nullaq; ratione, aut argumento subuerti possit.

184

32. Iure veteri nõ solùm frater, sed etiam soror quæ erat secundi gradus præferebatur filio fratris, qui erat in tertio gradu, ex computatione iuris Ciuilis. l. consanguinitatis. C. de legiti. hæred. Hoc autem iure Authenticorum correctum est & statutum, vt nepotes succedãt cum patruis, per Authen. cessante, & Authen. post fratres, eodem tit. cum simi. suprà allegatis. Licèt igitur illud ius sit correctum, ratio tamen illius durat. l. eas obligationes. ff. de capi. dimi. & c. nouit, versi. nec illud, de iudic. Ideò ex ratione legis correctæ argumentum sumi potest, vt censet glo. in l. 1. in princi. ad fin. glos. 1. ff. de coniun. cum eman. liber. Cùm igitur duret ratio illa proximioris gradus in materia, in qua non est correcta. Et hic quæratur de re, in qua non potest esse locus pluribus: debet præferri patruus nepoti, maximè cùm ex hoc res reducatur ad antiquum ius, argu. eorum quæ suprà diximus in 23. q. nu. 5. & id præsertim, cũ multis sequen.

Ratio iuris correcti durat.

Et ex ea sumitur argumentum.

185 *Responsio.*

Sed tu dic istam rationem non concludere. quia & nos similiter videmus, quòd ante iura Authenticorum nullum erat discrimen in successione fratrum, an essent vtrinque coniuncti superstites defuncto, an ex altero tantùm latere, sed hanc primùm differentiam, vt præferretur vtrinque coniunctus coniunctis ex altero latere tantùm, introduxit ius Authenticorum, per d. Authen. cessante, & in corpore vnde assumitur, videlicet in d. §. reliquum, in Authẽ. de hære. ab intest. veni. Tamen in illo ipso §. huiusmodi consequẽtia assumitur, quòd cùm nepos in successionibus obtineat locum patris, vt succedat cum patruis: etiam in illo casu ita obtineat, vt nepos ex vtrinque coniuncto excludat patruos ex vno tantùm latere coniunctos. Et propterea apparet valere eã consequentiã in materia correctoria, & noui iuris introductiua, vt etiã diximus sup. in 3. ratio. pro nepote, nu. huius q. 26. colligitur inquam.

186 *Renunciatio primogeniti facit locu secundogenito.*

Ergo & mors.

33. Si primogenitus renunciat iuri primogenituræ, ad secundogenitũ peruenit. l. 1. §. assignare. ff. de assignan. libert. & c. 1. titu. an filij, & agna. & diximus latè suprà quæst. 3. Ergo idem illo sublato de medio per mortem naturalem, Nam si hoc facit mors ciuilis, debet & naturalis facere, per no. in l. ex ea parte. §. 1. ff. de verb. oblig. & in c. susceptum, de rescrip. lib. 6.

187 *Responsio.*

Sed quod huic respondeatur facilè est. nam non simpliciter verum est, quòd primogenitus renuncians iuri primogenituræ faciat locum secundogenito. Sed tum demum id procedit, si nullos relinquat liberos. Neque enim potest in illorum præiudicium huic iuri renunciare, vt voluit Bal. consi. 389. incip. consuetudo, col. 3. ver. 16. lib. 2. & Card. Alex. in c. 1. col. vlt. tit. de feu. March. & diximus suprà in 21. q. princi. & iterum in 26. q. num. 5. sed & illud, & in 29. ratione pro nepote.

188 *Vocati sub nomine vniuersali vel indefinito veniunt ordine successiuo.*

34. Cùm plures vocantur sub nomine familiæ, generis, liberorum, agnatorum, consanguineorum, & aliorum id genus vniuersalium, vel indefinitorum, non omnes simul eiusdem familiæ aut generis siue omnes liberi, agnati, & consanguinei admittuntur, sed tantùm primo loco proximiores, & deinceps cæteri ordine successiuo. l. cùm ita. §. in fideicommisso. ff. de legat. 2. vbi ex hoc not. Bald. & Rapha. Co. quòd eo casu nō admittuntur filij fratris cum patruis, quia vbi consideratur sola prioritas gradus, frater excludit filium fratris, per l. 3. §. si duo. ff. de legit. tuto. Id quod Bald. ipse dicit esse menti tenendum, & ad idem est tex. in l. po-to. §. fratre, & in l. omnia. §. vlt. ff. eod. tit. de legat. 3. cum multis concordan. à me collectis in tracta. Retractuum, tit. 1. §. 11. glo. 4. num. 2. & quia etiam.

189 *Si res relicta sit alicui pro se & suis filijs & nepotibus, solus filius primo loco succedit.*

Et ideò si emphyteusis d ita sit, aut res quæpiam legata alicui pro se & suis filiis & nepotibus, aut pro se & liberis, si is cui emphyteusis data est, aut res legata, relinquat filiũ & nepotes ex altero filio, solus filius succedit exclusis nepotibus, vt voluerunt ipsi Bal. Flor. & Rapha. Co. qui dicit sing in d. §. in fideicommisso. & Ang in l. Gallus. §. quidam rectè, col. 2. in 2. conclus. in fi. iterumq; in 3. ff. de lib. & posthu. Raph. Co. consi. 106. mulier instituit maritũ, col. 2. versic. accedat ad hanc partem, Benedic Capra consi. 5. punctus, quędam domina, ante, fin. Ange. Are. in §. cùm filius, col. 1. versic. deinde ista regula, Insti. de hære. quæ ab intest. desc. Alex. consi. 204. consideratis verbis, col. 2. ver. confirmantur prædicta, lib. 2. & consi. 4. ponderatis verbis testamenti, col. 3. versi. fortificatur, lib. 4. & consi. 129. perspectis his, col. 2. versic. istis sic præsuppositis, li. 5. Corne. consi. 182. videtur, col. 4. versic. concurrentibus aliis, lib. 2. vbi tamen dubitat, propter autoritatem gl. de qua statim dicemus. & con. 31. videtur, col. 2. ver. item dato, li. 3. Ias. & Phil. Deci. in l. si anię, ille col. 2. ver. item adde, hic col. etiam 2. versi. ex prædictis. & ibi quoque Anton. Rube. C. de success. edic. vbi Deci. negat eam glo. de qua statim loquemur, id velle ad quod allegatur. idē Ias. in l. qui liberis. §. hæc verba, col. 1. versi. tertiò adde. ff. de vulga. & pupill. vbi tamen subdubitat: & in l. pater impuberis, in fi. co. titu. & consi. 4. Nicolaus, col. 3. versi. secundò ad idē, lib. 1. Phil. Dec. qui propè vbique dicit id quod iam diximus de d. glo. in l. 1. col. 6. in 14. not. C. de secun. nup. & consi. 1. memini, col. 2. ver. tertiò non ob. & cons. 79. cuius superscriptio incipit, in fideicommisso, in psin. & cons. 217. in casu proposito, per totum, & con. 408. in præsenti, colum. 2. versi. 3. conclusio, vbi ita dicit fuisse indicatum in rota curiæ Romanæ, & consil. 412. viso eleganti, col. 2. versic. respondetur, & seq. vbi & illud idem dicit. & consi. 478. in casu dominij, col. vlt. & cons. 480. in casu qui contingit, col. 3. versi. sed ad ista. Fran. Curt. Iunior in trac. feud. in 2. parte, col. pen. versicu. secundò moueor, & consi. 21. præsupponitur, col. 4. versi. ex pręmissis. Anto. Rub. consi. 36. colum. vlt. consi. 37. circa primum, per totum. qui videtur esse Ias. & consi. 38. memini etiam per totum, & consi. 40. circa dubium, colum. 2. vers. sed præmissis, & consi. 85. circa dubium, in fi. & Caro. Rui. inter consi. illius, consi. 40. cui est simile initium, etiam in fi. & Ludo. Goza consi. 29. videtur prima facie, col. 4. ver. corroboso quia licèt.

190 *An id procedat, cum res defertur ex dispositione legis, vel statuti.*

Quam rationem ita subuertes, vt primùm dicas illam procedere in successione ex testamento, vel ex contractu, & sic ea prouisione, siue dispositione hominis, sicuti etiam dicta iura & similia, & potissima pars Docto. quos citauimus, loquuntur. Tunc enim consideratur affectio, quæ videtur esse maior circa proximiorem, vt dictis iuribus probatur, & in l. hæredes mei. §. vlt. ff. ad S. C. Trebell. Secus autem in successione ab intestato, quæ scilicet defertur ex dispositione legis vel statuti, quia tūc nepos obtinet locum patris cum patruis per d. authent. cessante, cum si. Et ita etiam distinguunt Bal. & Raph. in d. l. cùm ita legatur. §. in fideicommisso, & latè Alex. d. consi. 139. lib. 5. Philip. Deci. d. consi. j. & penè maior pars eorū quos suprà citauimus.

191 *Sed & an etiā ex dispositione hominis.*

Sed & illud potes dicere, quòd siue ex testamento, siue ab intestato, siue ex lege, vel statuto, siue ea dispositione hominis res deferatur familiæ, aut aliter sub nomine vniuersali, aut indefinito, semper debet intelligi, vt proximiores tantùm admittantur, sed ita vt nepos cū patruis succedat: nisi expressè testator aut cōtrahentes aliter disposuerint, iuxta tex. in d. Auth. cessante. Et ita expressè voluit glo. vt ab omnibus (præter Decium, quod diximus) intelligitur in d. §. in fideicommisso, quam expressè sequuntur Imo. Pau. Ca. Ang. Perigl. & Iac. Put. qui

qui eam æquiorem esse dicit, & ibi etiam tacitè Bar. Ang.& reliqui qui eam non impugnãt, ob quod eam approbare videtur, vt probatur in l.item quod Sabinus, in fi.ff.de hære.instit. & diximus latiùs in tract.Retractuum,tit.1.§. 35.in glo.4.in verbo, ignorans, nu.45.nã minores,nam vt hoc addam, aliter lectores dissimulando deciperent.

192 De eadẽ re.

Sed & eam expressè sequuntur Franc.Aret. consi.162.diligenter,col.vlti.vers.venio igitur ad quartũ.Alex.sibi contrarius consi.88. quòd concurrere debeant,col.1.lib.1. quod repetitur sub alio initio,consi.137.præclarè,eo.lib.1. & consi.26.videatur fortasse,col.pen. vers.præterea glo.lib.3.& consi.124. viso processu,col.1. in fi.lib.7.Corne.in l.vlt.col.vlt. versic. posset etiam hic.C.de verb.sig. vbi dicit, id seruandũ esse in practica:& consi.97. primò consultus, col.6.vers.consultum verò,li.1.& consi.37. in hac cõsultatione,in litera h,in fi. & seq.eo.li.1. & consi.97.primò consultus, col.6.vers.consultatio verò,eo.lib.1.& consi.22. in hac consultatione, col.5.vers.& dicitur consuluisse,& con.24.ad euidentiam,col.vit.eo.lib.2.vbi dicit ita vidisse se consultum ab aliis egregiis, & insignibus Doct.& consi.115.in hac consultatione,col.vlt.vers.confirmatur,eo.lib.2.& cõsil.131.præmittendum est,per totum,eo.lib.2. in quibus etiam id dicit fuisse consultum à Benedic.Cap.excellentissimo & famosissimo Docto.& consi.95.diu post redditum,col.2.vers. & insuper videtur, iuncto eo quod dicit ante fi.lib.3.& consi.222.quanquam in hac,col.vl. eo.lib.3.& con.159.in hac præsenti,col.3.ver. vltimò hæc pars,li.4.& consi.254.principalis, in litera F,eo.li.4.Soci.in l.si cognatis,col.vlti. ff.de reb.dub.& consi.252.visis instrumentis, colum.13. vers.ad secundam rationem,lib.2. & consi.51.visa facti narratione,col.4.vers.his tamen non obstan.li.4. Ias.sibi contrarius con sil.215.ex Valentia,col.5.vers. sed præmissis,li.2.vbi id multis probat.& consi.155.in præsenti,col.3.vers.tertiò pro ista parte, lib.4.Carol. Rui.consi.13.præsupponitur,col.vlt.lib.1.Philip.Deci.sibi item contrarius, consi.87.pro resolutione, in fin. & consi.427. in ciuitate Rauennæ,post princ.& iterum col.2. vers.sed ad hæc.Ludo.Gozad.sibi etiam contrarius consi.4.prout potui,colum.pen.vers.non obstat,dũ dicit,iunctis his,quæ dixerat,col.3.vers.septimò si volumus, & consi.19.dubitatur, col.2. vers.septimò adduco.& Ant.Rubeus sibi quoque cõtrarius,consi.82.viso eleganti consilio, per totum.

193 De eadẽ re.

Et idem,nulla illius glo. mentione facta, voluit Bal.sibi contrarius, consil.488. casus talis est,quidam Titius, lib.3. & Imo.in d.l.Gallus, §.quidam rectè,in fi.ff.de libe.& posth.& Pau. Ca.in d.l.vlt.C.de verb.sign.Quibus ego facilè accedo, nam dispositio testatoris & contrahentium in dubio debet intelligi,secũdùm ius cõmune,aut statutũ, si quod sit,d.l.hæredes mei, §.cùm ita,& ibi Dyn. Bar.Ang.Imo.Raph.Co. Pau.Ca.in lec.Padu.Ro.Alex.& alij recentiores.ff.ad Treb.cum aliis multis concor.à me collectis in repe.l.si vnquã,in verbo, susceperit liberos,nu.84.sed illud.

194 Casus omissus à lege pro omisso habetur.

35.Casus omissus siue à lege, siue à canone, siue à statuto vel consuetudine, siue à testatore, siue à contrahentibus, siue à principe, siue à iudice, aut alio superiore aliquid decernente, siue ab arbitro vel arbitratore, siue ab impetrante, siue ab appellante, siue à dante procuratorem, siue ab actore, pro omisso habetur. Vt de lege probatur, in l.si verò.§.de viro.ff.sol. mat.cum infinitis si. De canone, c.2.de transla. præla.& c.dilectus,de tempo.ordi. & c. is qui primò,de sent.excom.lib.6.& cle.ne Romani, & cle.constitutionem,de elec.

Et à canone.

De statuto & cõsuetudine,cap.penul.de iureiur.& c.in nostra, de iniur.Bal.in l.si plores,col.8.vers.iuxta prędicta.C.de condi.inser.& consi.452. statuto ciuitatis,in princ.lib.1. Alex.qui affert concord. consi.13.circa primum, col.5.vers.bene facit, lib.3.& Philip.Deci.consi.188.in casu proposito,vers.sed breuiter.

Et à statuto & consuetudine.

De testatore,probat tex. in l.commodissimè.ff.de lib. & posthu. & l.ex his.ff.de excus.tut.Bal.in l.cùm proponebatur, in secunda oppo.ff.de legat.2.

A testatore.

De contrahentibus,l.inter socerum,& l.Bebius.ff.de pact.dotal.& l.si cùm dotem, in princi. & ibi Docto.ff. solu.matrimo.& l.si extraneus.ff.de condic.ob caus. & l. quicquid astringendæ.ff.de verborũ obligationibus.& l.vltim.C.de pactis conuen. Bald.in l.2.per illum textum.C.de naut.fœno.

A contrahentibus.

De principe, Bald. loquens in dispensatione, consi.490.ponitur quòd quidam,circa mediũ, lib.1.per textum in c.1.de fil. presbyte.libro 6.

A principe.

De iudice,l.solemus.§.vltimo. ff.de iudi.& l. si de proprietate.C.si à non compet.iudi.& c.susceptum,de rescri.li.6.Bal.consi.60.sicut proponitur,lib.3.

A iudice.

De arbitro siue arbitratore,Bal. consi.142. quidã dominus Pasinus, colum.2. subsequenter præmittendum, lib.2.

Ab impetrante.

De impetrante,d.c.susceptum,& c.cùm in illis, & cap. cùi,de non sacerdotali,de præben.lib.6.

Ab appellante.

De appellante,l.præcipimus.C.de appel.& cle.appellanti,eodem tit.

A dãte procuratorem.

De dante procuratorem,l.maritus.C.de procurat.& c.cùm olim.de offic.de lega.

Ab actore.

De actore,Bald.consil.335.statuto, in fin. lib.3.

195 De eadẽ re.

Ex quibus multa congessit Io. And. in d.c. susceptum,& Bald. in l.si mater.C.de institut. & substitut. & Lucas Pen. in l.vlt.colum.2. C. de priuil.schol.lib.12.Pet. Anch.consi.37.contra Ioannem,col.2.vers.item casus, & iterum consi.356,ex serie,col.2.ver.secundò hoc probat.Barb.consi.35.clementissimi,col.pen.li.1. & consi.10.sapienter scribitur, col.antepe.vet. nec obstat si quispiam, lib.2. & consil. sequen,

col.15.eo lib.2.& consi.82. clementissimi,col. 4.lib.4.& Maria.consi.32.ex his quæ superius, col.6. Et id in omnibus dispositionibus dicit procedere Per. Anc.consil. 120.pro clariori,in princip.

196 *In casu omisso nec tacita quidem voluntas præsumitur.*

Et id quidem optimo iure. Quādoquidem in casu omisso ne tacita quidem voluntas præsumitur.l.militis codicillis.ff.de milit.testa. vt per eum tex.dicit Bal.consi.167.quidam Franciscus,col.2.lib.5. At statutum vel consuetudo loquitur tantùm de primogenito, nō etiam de nepote:& verificatur in patruo,qui inter proximiores descendentes reperitur primogenitus tempore mortis. Nec de nepote quicquam dicitur. Ergo is omissus esse censetur.

197 *Responsio*

Sed dic quòd hic casus non est omissus. Nā statutum vel consuetudo loquens de primogenito comprehendit etiam nepotem ex eo primogenito, vt qui est & dici potest primogenitus, vt supra diximus in quarta ratione pro nepote,& alibi sæpe. Quin & illud quod dictum est,omissum haberi pro omisso, procedit, nisi casus omissus sit similis expresso, per d.l.si extraneus.ff.de condi.ob caus.& in l.vlti.§.vltim. ff.mand. & l.si quis mihi bona §.sed si mandaui,& ibi Bald. & recentiores.ff.de acquiren.hęred.& volūit glo.in l.si cùm dotem, in prin.in verbo,mulieri,post princip.ff.solu.matri. & in l.Gallus.§.& quid si tantùm, in verbo,emancipatus.ff.de lib.& posthu.Io Lauden.apud Oldra.consi.224.istæ sunt allegationes,col.8 versic.nec ob.quod dicebatur,vbi nuncupatim loquitur de nostro casu,cum aliis concord. à me adductis in tract.Retractuum, tit.1.§.2.glo.1. nu.19.incip.nisi tamen diceres. Quid autem, si dixis placet, magis simile est,quam patri filius? Deniq; ponamus hunc casum esse omissum,& prætereà nō esse similem expresso:quid deinde sequitur,nisi vt remaneat in dispositione iuris communis?per d.l.extraneus, & si. At de iure communi nepos succedit in locum & gradum filij.

Nisi casus omissus sit similis expresso.

198 *Dispositio generalis an & quādo & quomodo omnia sui generis supposita cōprahēdit.*

36.Dispositio generaliter loquens, cuius tamen finis,euentus, executio in vno tantū supposito vim suam exercet, licèt omnia supposita ipsius generis ex vi orationis videatur complecti,iuxta l.Mæuius.§.duobus.ff.de leg.2. & hoc quidem veluti sub declaratione ipsius futuri euentus, per l.1.ff.qui & à quib. manu.libe. non fi. Tamen secūdùm veritatem nullum suppositorum sub ipsa dispositione determinatè comprehenditur.l.si duo, & l.inter stipulantem.§.sacram, & l.continuus.§.illud. ff.de verborum obligat. & l.qui decem. §.Stichum, in secūdo respon.ff.de solut.& l.cùm incertus. ff.de lega.primo. Verùm illud suppositum, in quo per sequentem declarationem, vel euentum terminatur ipsa dispositio, habetur perinde,ac si fuisset ab initio specialiter, & determinatè in ipsa dispositione comprehensum, per c.pastoralis,in fi.de rescrip. Tamen quia, vt diximus,in ea generali dispositione nullum suppositorum determinatè extendebatur. Si ante declarationem vel euētum esse desinat,vel mutet statum, perinde est ac si ex diuerso ab initio non fuisset sub illa generalitate comprehēsum.l.cùm quis.§.si hominem,& d.§.Stichum. ff.de solut.& d.§.sacram, & l.qui hominem.ff. de adim.lega.& c.quia cunctis, versic.subiunctum,de concess.præben.lib.6.& cle.si de beneficio,eo.tit.

199 *Ad idem.*

At statutum, vel consuetudo loquens de primogenito incerta est, & generalis, aut certè (quod idem est)indefinita,quia ad illum refertur,qui ex pluribus reperietur primogenitus. Et licèt sit maior spes de primo filio,tamē potest esse, quòd morte præuentus eam non capiet.§ illud quæsitum,in fin.Instit.de rerum diuisio. Igitur hæc incertitudo generalis facit, quòd nullus nec ipse primò natus, nec alius censeatur ab initio determinatè comprehensus sub statuto vel consuetudine. Ideoque si interim moriatur ipse primogenitus, perinde est ac si non fuisset ab initio comprehensus, per iura suprà alleg.

200 *Responsio.*

Ista quidem ratio satis est subtilis, sed quæ non admodum subtiliter discuti potest ex iis, quæ suprà sæpe diximus. Nam cōfestim quàm primogenitus natus est, is sibi & posteris ius primogenituræ veluti occupatione vendicauit, tam firma & certa spe (si spes tantùm sit appellanda) vt ne à patre quidem, aut principe sibi tolli possit. Ideoque nec sibi obest præmatura mors, quia & posteri illius suum ipsius locum retineant, vt iura statuunt: nec spectare casum aduersamque fortunam illius, qui sine posteris mori potuit,ciuile,neque naturale est, iuxta dictum §.sacram, & §. homo liber.

201 *Paria nō nasci & natum mori.*

37. Paria sunt non nasci, & natum mori.§. dubitatum,in anthen.de incest.nup.maximè si moriatur viuo eo de cuius successione agitur. Nam viuentis hæreditas non censetur, nec viuens habet hæredem.l.prima.ff.de hære.& act. vendi.& l.1.ff.pro hære. & l.qui hæreditatem, & l.neminem, & l.qui superstitis.ff.de acquir. hæred.cum aliis concord.adductis à glo. in d. l.neminem.

202 *An illud semper procedat*

Sed præter id quod suprà diximus in quarta ratione pro nepote, non censeri mortuum, qui reliquit filium. Negari quoque potest semper ea esse paria non nasci, & natum mori: quia sufficit quem fuisse natum, etiam si confestim moriatur,vt alium excludat, vt liquidò patet ex no per Bal.in l.si quis posthumos.§.1. col.1.ff.de liber. & posthu. & in l.si quis hæredem,in secunda oppo.C.de institu.& substitutio.& in l.in quibus, versicu. sed hic concurrit alia quæstio.C.de secund.nupt. & Anton.consi.20.æquitas valde suggerit, cum aliis cōcordantiis

dantiis à me adductis iu repeti. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, numero, 151. in diuersam, cum multis sequenti. C. de reuoca. donat.

203 Maior ætas proindeque sapientia maior facit vt præferri debeat patruus.

38. Ratio prælationis primogeniti est, quoniam propter ætatem maiorem præsumitur cæteris prudentior, & animi quibusque viribus superior, quibus idoneior censetur moderando principatui, vt suprà latè in præfatione ostendimus. Igitur cùm patruus hic sit maior natu ipso nepote, est etiam nepoti in principatu maximè præferendus, ex statuti vel consuetudinis ratione, quæ veluti pro anima ipsius est, vt dicit Bal. in l. si quis seruo, col. vlt. C. de furt. cum multis alibi à me allatis, in dicta repetito. l. si vnquam, in verbo, libertis, num. 46. incip. nec id quidem, C. de reuocan. donatio. Quid enim si nepos, vt plerunque euenit, sit infans? Num illi dabimus principatum gubernandum reiecto abiectoque patruo iam ætate graui? Facientes locum ei quod scribitur Ecclesiastes 10. Væ tibi terra, cuius Rex puer est, cum similibus allegatis suprà in præfatione, nu. 162. hincq; illud, & multis seq. & per Corse. in tract. de pote. & excel. Reg. quæst. 89.

Væ terræ cuius rex puer est.

204 Ascanius prætulit fratrē filio adolescenti in regno.

Ex quo & Ascanius Aeneæ filius cū moreretur, reliquit Syluium Posthumium fratrem regni post se hæredem, posthabito Iulio proprio filio, qui necdum per ætatem idoneus erat regendis ciuibus, vt tradit Eutropius li. 1. de gestis Romanorum, cap. 2. Quanquam Dionysius Halycarnasseus, libro primo, Antiq. Roma. aliam huius rei rationem adfert. Sed & Pharnaces ille Parthorum Rex qui Medos validam gentem domuit, cùm moreretur relictis multis liberis paruulis, illis quidem præteritis, Mithridati fratri se iuniori, insignis virtutis viro imperium reliquit, plus regno quā patrio nomini deberi, potiusque patriæ quàm liberis esse consulendum ratus, vt scribit Iustinus lib. quadragesimoprimo. Quinetiam Pyrrhus ille Epirotarum Rex cùm à filiis interrogaretur, cui ex iis relinqueret imperium, Quicunque (inquit) vestrum acutiorem ensem habuerit. Significans se non ætati daturum principatus successionem, sed virtuti. huius autor Plutarchus tum in vita illius, tum in apophthegmatis illius.

Et Pharnaces.

Pyrrhus regnū non ætati sed virtuti reliquit.

205 Responsio. An præsumptio maioris prudentiæ sit ratio statuti præferentis primogenitū. Et an ea sola sit.

Sed profectò illa prudentiæ & morum præsumptio in ætate maiore, non vnica est ratio statuti præferentis primogenitum: quin & alias plures esse naturæ magis innitentes docuimus suprà post prin. huius tractatus, in præfatione. Et hoc quoq; ex eo satis probatur, quia si ea esset vnica, sequeretur quòd ea cessante, cessaret & statutum, per no. in l. quauis. C. de fideicommis. cum concord. ibi adductis à recētioribus, & à me plenissimè in commentariis consuetudinum Pictonum, titu 9. §. 27. in octaua limitatione, versicu. intelligendum est tertiò. Ideoque si secūdogenitus esset prodentior præferretur primogenito, quod nemo vnquā dixit, præter Lucam Pen. in l. j. colum. 1. in verbo, cedere. C. de Consuli. li. 12. vbi id tenet simpliciter: licèt alibi etiā simpliciter teneat pro secundogenito, vt suprà diximus iu prin. alibi quoque distinxerit inter dignitates regales, & alias, vt posteà dicemus.

Non præfertur secūdo genitus ob maiorem prudētiam.

Et vbique tamen, vt opinor, perperam, quādo & Lacedæmonij à quibus maxima pars legum Romanarum defluxit, Cleomenem Anaxandridis Regis filium primogenitum Dorico natu minore virtute quidem omnibus numaris superiori in regni successione anteposuerunt, vt tradit Herodotus in Terpsichore, & suprà alibi diximus. Dolebat & Ioannes Galeacius Mediolani dux, quòd Philippum Mariam ex filiis natu quidem illum minorem: sed animi viribus maiorem, non posset antepone re Ioanni primogenito, vt & retulit è nostris Barb. consil. 20. illud afferam, columna 5. lib. secundo, & alibi item diximus. Quanquam legimus apud Albertum Crantium lib. Historiæ Vuandalicæ 2. c. 24. quòd cùm principes Vuilsorum duo fratres Ludouicum Imperatorem Caroli Magni filium arbitrum delegissent de paterna eorū successione, & regno, cùm ambo rum pater moriens ætatis iura secutus maiorē præfecisset, sed is per ignauiam regno impar à populo improbabatur præferente minorem, Ludouicus ipse studium populi secutus minori regnum adiudicauit.

206 Lacedæmoniorū in ea re mos.

Galeacius dolebat quòd nō posset præferre minorē maiori quòd prudētior esses.

Ludouici imperatoris in ea re iudicium.

Nec ad rem pertinet quod de infante & puero diximus, cùm & si id spectandum foret, certè etiam primogenitus, qui infans esset, aut prior à regno esset abigendus, tanquam regni minimè capax. Quod nemo non falsum videt, quando etiam potest in Regem eligi, & regnū per tutorem, & cùm pubes est, per curatorem administrare, vt no. Bar. in l. quidem consulebant, ante fin. ff. de re iudica. & Bald. in l. vltima, & ibi Roma. Alexan. & Iason. C. de milita. testamen. & in capit. cùm vicesimū, & ibi quoque Panorm. & recentiores, extrà, de offic. delega. Oldra. consi. quinquagesimosecūdo, quæstio est talis, an tutela Regis. vbi & illud dicit curatorem dari Regi minori, etiam inuito, vt & plerique ex his quos citauimus, & mox citabimus, voluerunt Ioannes Andr. in capit. cùm inter vniuersas, de elec. & in addi. Specul. in rub. de tuto. columna prima, versicu. nostris tēporibus, & sequen. vsque ad fin. rub. & Alber. in l. de creationibus. C. de epi. audi. & in rub. ff. de curat. furio. in princi. & in rub. C. quando tuto. esse desi. Imo. Domini. Philip. Fran. in capit. grandi, & ibi etiam Corse. in repe. colum. penult. de supplen. negligen. prælat. libro 6. Io. Ana. in rub. de delic. puer. colum. 2. Iacob. à S. Geor. in tract. feud. in princip. & iterum paulò pòst, colum. 4. versicu. 2. pro hac parte, & versicu. 3.

207 Infans rex esse potest.

Et per tutorem & curatorem regnū administrat.

ficu.3.adducitur.Philip.Deci.in l.2.§.item im puberes, colum. 2.ver. 2.regula.ff.de regu.iur. & latè Antonius Corse.in tra&.de pote. & excel.Regia.quæst.18.& iterum q.89.in fi.

208 *Antiqua eius rei exempla.*

Idque in re veteri, scribit enim Cornelius Tacitus libro 2.cùm regnum Thraciæ à Senatu fuisset diuisum in Rhoemetalcen filiũ Rhescuporidis liberosque Cotyis, iisque nondum adultis datum Trebellenum Rufum prætura functum, qui regnum interim tractaret, exemplo quo maiores Marcum Lepidum Ptolemæi liberis tutorem in Aegyptum miserant. Quod postremum etiam recenset Iustinus libro 30. Quin legimus longo antè tempore Licurgum tutorem Charilai, aut vt alij vocant, Charilli ipsius ex fratre nepotis, Regis Lacedæmoniorũ principatum eo nomine administrasse, vt refert Aristoteles lib.Politicon 2.ca.8.& Iustinus libro 30. & Plutarchus in vita ipsius, vbi & hoc quoque dicit pupillorum Regum tutores apud Lacedæmonios vocari Prodicos, vt ex hoc quoque intelligas, eam rem semper obseruari solitam apud eosdem. Nam & Pausanias libro tertio, scribit Pausaniam Cleombroti filium Plistarcho Leonidæ filio Regi Lacedæmoniorum tutorem datum fuisse, quod & tradit Herodotus libro 9.eodemque vltim. & Diodorus Siculus lib. 11. vbi ipsum adolescẽtem non Plistarchum, sed Leonidẽ vocat. Sed & idem Diodorus eodem quoque lib. tradit Nicomedem Pleistonactis Lacedæmoniorum Regis tutorem fuisse. Et Polybius libro 4.tradit Agesipoli etiam Regi Lacedæmoniorum tutorem datum fuisse Cleomenem Cleombroti filium. Et Plutarchus in Agide scribit, Leonidam Cleonymi filiũ tutelam filij Acrotati pupilli Lacedæmoniorum regis suscepisse.

Lacedæmoniorum regũ tutores Prodici dicti.

209 *Alia.*

Sed & Iustinus libro quarto, scriptum relinquit Anaxilaum Siciliæ Regem filiis suis paruulis tutorem reliquisse Micythum seruum, quod & retulit Macrobius libro 1. Saturnalium cap. 11. idem Iustinus libro septimo, Philippum Argei filium Regem Macedonũ sibi successorem reliquisse Europum (Herodotus Aeropum appellat) paruulum admodum, cuius infantiam Illyrij contemnentes bello Macedones sunt aggressi, qui prælio pulsi, Rege suo infante in cunis posito, & pugnæ ante aciẽ prolato acriùs certamen repetierunt, tandemque magna cæde Illyrios fuderunt, ostenderuntq; hostibus suis priore bello Regem Macedonibus, non virtutem defuisse. Quam rem etiam eleganter memorauit Nazarius in Panegyrico Constantino dicto. Idem autem Iustinus libro 13. tradit mortuo Alexandro Magno relicta Roxane vxore prægnante, cùm inter magnates diu certatum esset de successore Alexandri tandem consensu vniuersorum placuisse Roxanis partum expectari, & si puer natus fuisset, tutores Leonatum, Perdicam, Craterum, & Antipatrum fore. De quo tamen vide Q. Curtium libro decimo. Idem Iustinus li.17.scribit Arysbæ filio Pyalæ Regis Epirotarum tutores publicè constitutos, quòd ei pupillo regnum obtigerat. Sed & paulò pòst tradit Pyrrho illi eiusdem nepoti annorum 11. idem regnũ adepto datos tutores fuisse, qui regnum vsque ad adultam eius ætatem tuerentur. Idem in initio libro vicesimooctauo, memoriæ prodidit, Olympiadem illam Pyrrhi Epirotarũ Regis filiam amisso Alexandro marito tutelam filiorum ex eo susceptorum regnique administrationem suscepisse. Sed & idem eod.libr.refert Demetrio Macedoniæ Rege defuncto Antigonum tutorem datum filio illius paruulo Philippo. De quo etiam Polybius lib. Historiarũ 2. Sed & Iustinus ipse libro tricesimoquarto, scribit mortuo Antiocho Rege Syriæ tutores à populo datos filio illius paruulo. de quo & nonnihil Iosephus lib. Antiquitatum Iudaicarum 12.c.14.

210 *Alia.*

Sed ad alios authores accedamus. Labdacus Cadmi nepos ex Polydoro, patris regnum sub Lyco tutore obtinuit, post quem & Laius ipsius filius sub eodem tutore regnauit, vt scribit Pausanias lib.9.quo Bœotica describit. Qui & paulò pòst tradit, Laodamantem Etheoclis filium & ipsum puerum patris imperium asse cutum, Creonte Menacæi filio eius tutore imperium administrante. Liuius lib.1.ab vrb.cõ. tradit, Ascanium Aeneæ filium sub tutela matris post mortem patris Aeneæ regnasse. Et li. 4.2.belli Punici Hieronem Siciliæ Regem Hieronymo nepoti & successori in regno 15. tutores reliquisse, qui regnum ipsum administrarent. Sed & lib.10.belli Macedonici, & Asiatici, cuius fragmentum nuper Moguntiæ compertum est, Antigonum Philippi Macedonum Regis tutorem fuisse, quem ob id, vt ille subdit, Græci Tutorem, vt cognomine à cæteris distinguerent, appellarunt. Polybius autem li. 4.scribit eidem Philippo Apellem vnum ex tutoribus ab Antigono patre fuisse relictum. Sed & Iulius Florus Epitom.Titi Liuij lib.46.tradit Antiocho filio Antiochi Regis Syriæ tutorem fuisse Lysiam.

211 *Alia.*

Legimus quoque apud Procopium lib.1.de bello Persico, & Agathium lib.4.Historiarum peregrinarum Græcos authores, Arcadium imperatorem reliquisse Isdigerrem Regẽ Persarum curatorẽ Theodosij filij sub mammis adhuc educati & imperij. Legimus item Dauidem & Salomonem in adolescentia vnctos in Reges fuisse, quod & in Decretis canonicis repertum est, in §.hoc regulariter, 78.dist. & Azariam 16. annorũ regnasse in Iuda, 4. Reg. 14. Et Manassem 12. annorum cœpisse regnare in Hierusalem. 4.Reg.21.c.& 2.Paralip.c.33. Et Iosiam eius ex filio nepotem 8. annorum, 4.Reg.22.in prin.& 2.Paral.cap.34.in princi.

Et

Et Augustulum puerum occidētis imperium suscepisse. Ex quo & Augustulus vocatus est, vt tradit Procopius li. 1. de bello Gotthorum, in prin. In quo etiam libro scribit Atalaricum annos 8. tantùm natum regnum Gotthorum suscepisse sub matre Amalasunta. Quod & tradit Iornandes in lib. rerum Geticarum, vbi dicit illum vix decennem regem factum. Et Baldatum admodum puerum Longobardorum regnum sub Adriano tutore suscepisse scribit idem Procopius lib. 3. eiusdem operis. Sabori autem adhuc in vtero existenti regnum Persarum consensu gentis delatum est, & cidaris vētris matri imposita, vt tradit Agathius li. 4. Historiarum peregrinarum. Et vt de nostris regibus tandē aliquid dicamus. Vetus lex est apud Francos, quæ filios etiam infantes ad paternū regnum vocat, vt tradit ipse Agathius lib. 1. de bellis Gotthorum. Nam & in Francorum Annalibus legimus, D. Ludouicum eius nominis nonum, & Carolum 8. impuberes ad regnum euectos fuisse, & coronatos. Sed si plura scire velis de eo quod ex nostris diximus de Regū tutoribus & curatoribus vide omnino (neque enim opus est, vt plura huc afferamus) Benedic. in rep. c. Raynutius, in verbo, adiectæ impuberi, nu. 41. & multis seq. de testa.

Francorum lex vetus.

39. Si huiusmodi constitutio siue statutum loquens de primogenito traheretur ad nepotem ex filio ad exclusionem patrui, ea extenderetur cum alterius præiudicio, quod fieri non debet, per l. 2. & ibi Bald. C. de bon. quæ liber. & in cap. j. §. cùm verò, & quòd ibi not. idem Bald. tit. qui feudum dare poss. Et ita communiter limitatur l. beneficium. ff. de consti. prin. & c. cùm dilecti, de dona. quia priuilegium siue etiam beneficiū quod est cum alterius præiudicio, est semper strictè interpretandum, vt per Io. And. loquentem in statuto præferente primogenitum, in c. fine culpa, de regu. iur. li. 6. in Mercur.

212 Priuilegiū atque etiam beneficiū intelligi debet sine alterius præiudicio.

Cui rationi ita sanè respondebis, non hanc esse extensionem, sed interpretationem declaratiuam & passiuam, quę semper & in quibuscunque dispositionibus locum obtinet, etiam cum præiudicio alterius, vt liquido apparet ex iis quæ diximus in 1. ratione pro nepote, nu. huius quæst. 18. sed & quòd, & iterum in 14. ratione pro nepote, nu. huius quæstionis 43. mouentur, & in responsione 25. rationis pro patruo.

213 Responsio.

40. Priuilegium concessum filiis non extenditur ad nepotes. l. iubemus. §. vlt. C. ad Trebel. vbi & id no. Bal. in prin. & cons. 2. verba statuti col. j. li. j. Sed tu ad hoc responde ex vndecima ratione, quam suprà pro nepote adduximus, qua dictum est & probatum, priuilegiū patris transire ad filios.

214 Priuilegium filijs concessum an ad nepotes.

41. In his quæ inseparabiliter insunt in filio & eius ossibus adhærent, non fit extensio ad nepotem. l. 3. §. si emancipatus. ff. de bon. pos. contra tab. quam ad hoc citat Bald. consil. 67. si dicta institutio, colum. 1. libr. 1. At ætas & qualitas primogenituræ est eiusmodi. Sed hęc ratio in eam recidit, quam diximus suprà in 4. ratione pro patruo, vbi & in responsionem videbis.

215 Inseparabilia à filio nō transeūt ad nepotem.

42. Statutum loquitur de primogenito, nec ab eius verbis recedendum est, nisi appareat de mente l. j. §. si is qui nauem. ff. de exerc. act. & l. non aliter. ff. de leg. 3. & l. prospexit. ff. qui & à quib. cum multis concord. à me congestis in repe. l. si vnquam, in verbo, libertis, nume. 1. & multis seq. C. de reno. donati. At secundogenitus in casu de quo loquimur, est maior natu filio primogeniti, atque ita primogenitus. Ergo ex verbis statuti succedere debet. Sed ad hoc patet responsio ex his quæ suprà diximus.

216 A verbis statuti non recedendum.

43. Ius primogenituræ quod filio primogenito cōpetebat, eius morte extinctum fuit, vti etiam dicimus de suitate quæ per mortem filij extinguitur, vt est text. expressus in §. sin autē, ibi, desierit esse suus, aut morte interemptus, aut qualiber alia ratione liberatus potestate in Auth. de hær. quali. & dif. Sed ad hoc respondeti potest, Id ius non esse peremptum morte filij, vt ostendimus suprà in 4. ratione pro nepote, per totam eam rationem, & alibi sæpe in ea parte.

217 Suitas per mortē filij extinguitur.

44. Quòd nepos censeatur esse in eodē gradu quo filius, id ex fictione est. neque enim verè in eodem gradu est: fictio autem non fit nisi ex æquitate. l. postliminium, in princ. ff. de capti. & postli. reuer. & l. denique, & l. nec vilem ff. ex quib. cau. maior. Ideo & ea cessante, cessat æquitas. l. qui in vtero. ff. de stat. homi. Barto. in l. si is qui pro emptore, rum in 2. oppo. 1. partis, tum in 6. quæst. ff. de vsucapi. & latè Iason ibi, char. pen. Quæ verò, si diu's placet, æquitas est, vt nepos qui est gradu posterior, sit melioris conditionis quàm filius gradu prior, cō tra l. si viua. C. de bo. mater. licèt aliquando sit paris conditionis. §. cùm filius, Instit. de hær. quæ ab inte. defe. & §. reliquum, in Auth. eiusdem titu.

218 Fictio non nisi ex æquitate fit.

Sed ad id responsio clara est: primùm hanc non esse fictionem, sed potius veritatem & eā quidem naturalem, vt ostendimus suprà in responsione 14. rationis pro patruo. Deinde qđ hic nepos non est melioris conditionis, quàm filius pater ipsius in cuius locum subrogatur cum priuilegio exclusionis alterius, vt & nos quoque clarè docuimus suprà nu. 23. vt tamē non omittam, & seq. præsertim ex text. in d. §. reliquum, ex quo manifestè patet nepotem ex vno filio esse melioris conditionis, quàm alterum filium, cùm pater eius est melioris conditionis.

219 Responsio.

45. Spes succedendi in filio viuente patre, neque legitima est, neque vllo pacto considerāda,

220 Spes succe-

ſeudo an ſit legitima.

da, per l. poſt emancipationem, ibi, id enim: & ibi Barto. ff. de libe. lega. & l. vlt. in verbo, acerbiſſima ſpe, & ibi idem Barto. in j. oppo. & iterum in vlt. quæſt. C. de pactis, & l. j. §. ſi impuberi. ff. de collati. bono. quæ hanc ſpem præmaturam vocat, licèt nonnulli ibi legant ſpeciem non ſpem, ſed ille tex. ne fallaris, loquitur in filio impubere arrogato, & non in filio naturali. Et l. vltim. ff. de libe. agno. Sed is tex. loquitur non de ſucceſſione ſanguinis, ſed patroni in bonis liberti, quod longè differt, vt ſuprà alibi diximus. & l. lex Cornelia, ibi, qui nulla bona in ciuitate reliquit, &c. ff. de vulg. & pupil. ex qua no. Bald. Angel. Imo. Alex. Franc. Are. & Iaſon latè, quòd filius viuente patre nulla bona habere dicitur: ex eoque dicunt plurimi eorũ ſtatutum quo pater tenetur pro condemnatione filiorum vſque ad legitimam eorũ, eſſe iniquum & irrationabile, & ad alia quoque trahunt, vt ibi videre licet: & Bal. in l. non poteſt, in j. lec. ff. de adop.

221 *De eadē re.*

Sed & quod hæc ſpes ſit prorſus inanis, aſtruunt alij plurimi, & inter hos Spec. titu. de execut. ſenten. §. ſequitur, verſi. quid ſi filiusf. Bar. in authen. ſi qua mulier, col. vlt. verſi. quæro quando filij. C. de ſacroſ. eccleſ. & in l. ſciendum, circa fi. princ. & ibi quoque recentiores. ff. qui ſatiſ. cog. per d. l. poſt emancipationem: & idem Barto. in l. qui Romæ, colum. 1. verſicu. certè dixi, & alibi quoque in eadem l. & ibi etiam Imo. ff. de verbo. obliga. Bald. in l. illud, in 3. quæſt. C. de ſacroſanc. eccleſi. & l. quanquam, in fi. C. ad leg. Falci. & §. ſi quis miles, colum. 3. verſic. ſed pone quòd inſtrumento, tit. Imper. Lotha. Euge. Pap. aliàs eſt, Conſtit. Feu. domi. Lotha. vbi dicit, quòd quædam eſt potētia, quæ nō eſt ens, ſicut eſt poſſe ſuccedere alicui: nam etiam antequam pater moriatur, iſta propoſitio eſt vera, filius pōt ſuccedere patri, tñ iſta potentia nihil eſt. Et facit quod voluit idem Bal. in l. ſi qua pœna, col. 1. ver. quæro an filio. ff. de his qui ſunt ſui vel ali. iur. & in l. omnimodo. §. imputari, colum. 2. verſicu. quæro quid de eo. C. de inoſ. teſt. & l. ſi filius. C. de bo. dam. & Ang. in l. qui cum tutoribus, in princ. col. j. ff. de tranſac.

222 *Reſponſio.*

Sed ad hanc rationem præter ea quæ iam diximus allegando illos text. pro ea, poſſunt & alia reſponderi quæ tu videre poteris ſuprà in 21. quæſtio. prin. vbi nuncupatim loquor de ſpe iuris primogenituræ, & quę item diximus ſuprà in 24. ratione pro nepote, & rurſum nu. 93. denique, & tribus ſeq. quibus oſtendimus ſpem hanc ſuccedendi maximè in filiis nō improbari, hæreditatem aut certè legitimã filiis deberi. Idque præſertim procedere in feudis, in quibus quidem ius noſtrũ primogenituræ potiſſimũ conſiſtit: ex quo vt & illic diximus, ex alio loco feudum & ius primogenituræ veluti fraternizant.

223 *Qui in hac quæſtione diſtinguunt.*

SVNT AVTEM, qui in hac quæſtione diſtinguunt. Nam Bald. in l. vt inteſtato. C. de ſuis & legi. ſcribit multum intereſſe, an cōſuetudo loquatur de filio primogenito, an verò ſimpliciter de primogenito. Primo enim caſu præferri patruum: ſecundo nepotem, ſi ſit ætate maior: & id quidem iure primogenituræ, iure tranſmiſſionis. Si autem ſit ætate minor, ſemper ſuccumbit. Et ſi nullo modo apparet de verbis, in dubio natura plus influit in filiũ, quã in nepotem, per iura quæ illic allegat. Hãc Bal. diſtinctionem & doctrinã ſequitur Raph. Fulg. in d. l. vt inteſtato, & Ale. in l. is poteſt, col. 2. & ibi Iaſon, col. 7. ver. vlt. in hoc. ff. de acq. hęre. & idem Alex. con. 4. incip. ponderatis verbis, col. 2. in fi. lib. 4.

224 *Qui aliter.*

Sed aliter diſtinguit Nicol. Mat. in l. vlt. ff. de iuriſd. om. iudi. prout illum refert Bald. in l. liberti libertæq;, col. 6. C. de oper. liber. Vtrũ videlicet res de cuius ſucceſſione agitur, eſt feudalis, an non feudalis. Primo caſu præferri nepotem, per c. j. circa prin. & ibi not. titu. de gradi. ſucceſ. ſecundo caſu præferri patruum, argu. eius quod dictum eſt ſuprà in 21. ratione patrui, de iure patronatus, in quo patronus præfertur nepoti. Nam eiuſmodi iura nō iure ſucceſſionis ſiue hæreditatis veniũt, ſed ex proximitate liberorum, per l. vt iuriſiurandi. §. ſi liberi. ff. de oper. liber. At idem Bal. conſi. 396. in regno libero, ad fi. li. 2. dicit contrarium ex diametro, nēpe in regno feudali præferri patruũ, in naturali nepotem.

225 *Qui itē aliter.*

Verùm Bar. in authen. poſt fratres, la 2. C. de leg. hære. contrarium omnino ſentire videtur, vt videlicet in cæteris rebus nepos ſit pręferendus, in feudo autem patruus: quia feudum nō iure ſucceſſionis obtinetur, ſed ex conceſſione domini. & idem in effectu voluit Bal. in l. ex hoc iure, col. ſecunda, in 6. quæſt. ff. de iuſti. & iure: & apertius Raph. Co. in l. cùm ita. §. vlt. ad fi. ff. de lega. 2. & multi ex his quos ſuprà citauimus in 34. ratione patrui, verſ. & ideo ſi emphyteuſis. Ex quo aperte videntur voluiſſe, quòd ſi feudum obtineatur iure hæreditario, prout verè obtinetur, ſicuti diximus ſupra in 35. quæſti. princ. nu. tt. & ſimile dicimus, ita ꝙ etiam nepos in feudo filium repræſentat, vt diximus ſuprà in 1. ratione pro nepote. Certè etiam nepos in feudo præferetur patruo, ſicuti & in alia hæreditate. Quanquam & illud præterea dici poteſt, quòd vbi agitur de ſucceſſione generis ſiue iure hæreditario, nepos ſemper reputatur eadem perſona cum filio patre ipſius. Ideoque in locum ipſius ſuccedit, per rationes pro nepote allegatas, quę vbique locum obtinent. Et etiam in feudis, vt oſtendimus ſuprà in prima ratione pro nepote, verſic. nec id ſolùm.

226 *Qui itē aliter.*

Lucas autem Pen. in l. 1. colum. 9. C. de priuil. eo. qui in ſac. pal. mili. lib. 12. & iterum in l. 3. C.

3.C.de tyro.eo.lib.aliter quoque distinxit. Nā referre dicit an loquamur in regno & cæteris dignitatibus regalibus, vt Ducatu, Comitatu, Marchionatu. An verò in aliis non regalibus. In illis enim præferri secundogenitum patruū nepoti: in illis prudentiorem idoneiorem'que regni administrationi, siue is sit nepos, siue patruus, per hoc destruens omnia legum & cauonum, & eorum interpretum placita & rationes. & nihilominus eum sequitur Matthe. Afflic. in c.1. colum.15. versi. quarto fallit, tit. de succes. feud. Fateor tamen quòd si per electionem regna deferrentur, non per successionem satius esset è multis idoneiorem anteponi. At cùm per successionem iam à multis seculis obueniant, vt latè diximus in § j. titu.j. consue. Pictauj. debemus sequi iura de successione loquētia, nisi aliud suaderent conuentiones in eorū cōcessione appositæ, statuta, & consuetudines patriæ.

227 *Qui rursus aliter.*

Atqui Nicol. Mil. in suo repertorio, in vers. mortuus pro repub. dicit, q cùm is qui pro Rep. mortuus est, censeatur viuere ad commodum suorum parentum, per tex. in §. filij autē, Institu. de excu. tut. multoque magis ad commodum filiorum, cùm pars patris maneat in filio, non filij in patre, vt not. Ioan. Andr. in additi. Specu. super rub. de feud. ideo si primogenitus quispiam ante patrem mortuus sit pro Republica, filius ipsius primogeniti succedet in iure primogenituræ excluso patruo, quia primogenitus censetur adhuc viuere, ad vtilitatem sui filij patrem ipsum repræsentantis. Quod dicit tenendum esse menti fixum. Ex quibus facilè potes intelligere, Nicol. ipsum in ea esse sententia, vt patruus excludat nepotem, nisi primogenitus causa Reipub. sit mortuus.

228 *Qui & aliter.*

Cæterùm Marti. Laud. in d. tract. primogenituræ, colum. pen. aliter & quidem cæteris latius eam rem secuit. Nam aut constat de consuetudine, quòd nepos excludat patruum, vel è contrario, & standum est consuetudini, per l. minimè. ff. de legi. & in c. vlti. & ibi no. de consue. Aut de nulla apparet consuetudine. Et tūc si constat de mente concedentis ex verbis, vel aliter quòd nepos excludat patruum, vel è cōtrario, ei stamus, per c. si Papa, de priuil. libro 6. Qualiter autem mēs colligatur, traditur per Cyn. in l. voluntatis. C. de fideicom. & in l. si seruus plurium. §. vlti. ff. de lega. j. Aut non cōstat de mente, & tunc aut verba constitutionis loquuntur de potiori in gradu, videlicet quòd solus potior in gradu succedat, & tum patruus qui est potior in gradu, succedet, per l. consanguinitatis. C. de legi. hæred. Aut loquuntur de iure primogenituræ, & tunc si prior natus est patruus, excludit nepotem: alioqnin nepos patruum, cùm tunc sit primogenitus, per ca. Ioseph, de verbo. significati. Aut nō constat vter ætate sit prior, & vterque succedit, secundùm no. Bald. in authen. ex testamento, colum. vlti. C. de collat. Et hæc quidem esse vera subiūgit, nisi regnum iam fuisset deuolutum ad patrem nepotis, quia tunc nepos excluderet patruum succedendo patri suo, per c. licet, de vot. & ca. grandi de suppl. negli. præla. lib. 6. quo in loco Ant. Corse. in sua tepe. col. 21. ver. nota, ibi qui eidem Regi. hanc Marti. doctrinam ad verbū refert & sequitur, prout etiam facit in tract. de pot. & excel. Regi. q. 115. Sed & quod de consuetudine in ea re obseruanda illi dixerunt, idem voluit Alex. in dispu. incip. Sigismundus, in 5. dubio, post prin.

229

Nec desunt qui distinguunt, vter eorum sit in possessione iuris primogenituræ, viuente auo nepotis eodemque patre patrui. nam si nepos erat in huiusmodi possessione, is præferendus erit, aliàs patruus. ita enim voluit Barpto. Capuen. in allegationibus quas fecit pro Rege Roberto contra Regem Vngariæ, vti illum refert & sequitur Matth. Afflic. in d. c. 1. colum. 16. vers. sextò & vltimò fallit, tit. de succes. feu. nam statutum inquit de hærede habet locum in bonorum possessore, vt not. Barto. in l. j. §. de illo quæritur. ff. ad Trebellianum. Et sic ille dicetur primogenitus, qui est in possessione primogenituræ. Et sic no. & tene menti, vt subdit, quod ex possessione ius primogenituræ quæritur, sicut naturaliter quæritur. Cui adde & quod nos latè cumulauimus supra in 1 t. opi. 17. quæst.

230 *Quid autē i posthumus ex filio primogenito, an & ipse patruo præferetur.*

Nec hīc omiserim D. Cirier. in tractatu primogenituræ post eam quæstionem quæ est de nepote & patruo, quæ apud illum est 25. libr. primo, continuo aliam subiecisse, an posthumus ex primogenito mortuo ante patrem excludet etiam patruum: & quædam allegat in vtranque partem, & tandem concludit illum posthumum præferendum patruo tametsi in præcedenti quæstio. dubitasset an filius iam natus ex patre mortuo ante auum, esset præferendus patruo, vt diximus supra in quæstione præcedenti, nume. 10. ex quibus constat, tanquam scilicet minus esset dubium in posthumo, quàm in iam nato. Sed quod ad hanc quæstionem de posthumo pertinet, vide omnino quæ latissimè disseruimus in tractatu Retractuum, titu. primo, §. primo, glo. 9. in verbo, *ou lignagier*. nu. 75. sed vt ad institutum, & multis seq. vsque ad nu. 103. ideo & ei finem, atque etiam in tepe. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, num. 122. sed & illud, & multis quoque seq. Et eam historiam quam de Licurgo illo Lacedæmoniorum legislatore retulimus supra huius quæsti. nu. 2. idque veteri, ex qua intelliges nihil interesse inter posthumum, & iā natum in hoc iure primogenituræ.

Qua-

Quadrageſimaprima quæſtio.

1 An quæ dicta ſunt in præce. quæ. procedãt in ſucceſſione fratrum. Primogenituræ habet locũ in ſucceſſione collateralium

QVADRAGESIMO PRIMO quæro, An quod diximus nepotem tenere locum filij primogeniti, & excludere patruum ſecundogenitum in ſucceſſione aui, procedat etiam in ſucceſſione fratrum. Nam vt id intelligas, etiam in ſucceſſione collateralium eſt locus iuri primogenituræ, vt ſatis probat tex. in ca. licèt, de voto, vbi mortuo Rege ſine liberis, relictis multis fratribus, non ſuccedunt omnes fratres, ſed ſolus ſecundò poſt illum genitus. & poſt alios multos ab illo citatos tradit Paulus Pariſ. con. 72. ad vetam, col. pen. nu. 109. & multis ſeq. li. 4. Quid igitur hic dicendũ? Et ſanè in hac quoque ſucceſſione filius fratris primogeniti aliũ fratrem excludet. Verbi gratia, ex pluribus fratribus moritur primogenitus Rex ſine liberis ſuperſtitibus nepote ex fratre ſecundogenito iam mortuo, & altero fratre tertiogenito: certe nepos ex ſecundogenito, qui reſpectu tertiogeniti dicitur primogenitus, vt diximus ſupra in 3. q. prin. præfertur tertiogenito ipſius, licèt ætate maiori, vt nuncupatim in ea ſpecie conſuluerunt Fran. Are. conſ. 162. diligenter, col. 1. & multis ſeq. & Soci. ipſius Are. diſcipulus conſi. 252. viſis inſtrumentis, per totum, & maximè col. 7. verſi. præſuppono etiam, cum multis ſeq. lib. 1.

Qui idẽ tenent in ſucceſſione fratrum.

2 Qui contrarim tenent.

Quanquam Anto. conſil. 47. præmittẽdum eſt quòd quamquàm, tenuit ſimpliciter, quòd in ſucceſſione tranſuerſalium non habet locũ primogenitura inducta per repræſentationẽ. Et in hanc quoque partem multos alios inſignes Doct. cõſuluiſſe tradit Matth. Afflic. qui ob id non auſus eſt ſuum in eam rem proferre iudicium, in conſti. Siciliæ incip. vt de ſucceſſionibus, col. 8. ver. ſed iuxta hoc quæro. Sed idem in c. omnes filij. col. 2. ver. ſed dubiũ ſtat, tit. ſi de feud. fue. contro. inter do. & agn. tenet quòd frater in ſucceſſione fratris excludit nepotes ex alio fratre in iure primogenituræ. Et idem ante hos voluit And. Iſer. in conſtit. Siciliæ incip. vt de ſucceſſionibus, & in ca. 1. §. his verò, & ibi idem Matth. col. totius ti. 5. ver. ſed quæro hic an primogenitura, tit. de gradi. ſucceſſ. in feu.

3 Nepotes tenent locum patris ĩ ſucceſſione fratrum in non feudalibus.

Et in feudalibus.

Verum pro prima parte facit, quòd non ſolùm cùm agitur de ſucceſſione aſcendentium nepotes obtinent locum patris, vt iam multis docuimus ſuprà, in præce. q. & maximè in 3. ratione pro nepote. Sed & etiam cùm agitur de ſucceſſione fratrũ inter ſe, per Auth. ceſſante, & Auth. poſt fratres. C. de leg. hæ. & §. reliquũ, in Auth. de hæt. ab inte. ve. cum ſi. Et id quoq; in rebus feudalibus, per tex. clarũ & apertũ in c. 1. §. his verò deficientibus, & ibi Andr. Iſer. Bal. & alij, tit. de ſucceſ. fra. vel de gradi. ſuc. in feu. & in c. decedente fideli, de nat. ſuc. feu. quod tamen c. vulgò non reperitur, ſed ipſius verba adſcribit Bal. in c. 1. §. & quia vidimus, col. 2. tit. de his qui feud. dar. poſ. & diximus plenius ſupra in q. præcedenti, nu. 18. nec id ſolum. Igitur iiſdem omnino rationibus, quibus in ſucceſſione aui, ſimiliter quoque in ſucceſſione patrui nepos qui patrem primogenitum repræſentat, patruum ætate maiorem excludit, præſertim cùm d. §. reliquum, ex quo maxima ex parte nepotis partes aduerſus patruũ tutati ſumus, loquatur non de ſucceſſione aui ſed fratris eiuſdemque patrui.

4 Quid autẽ in ſucceſſione aliorum collateraliũ quã fratrũ.

Illud autem fateor quòd in aliis ſucceſſionibus collateralium, ſiue tranſuerſalium quã fratrum & filiorum fratrum, fortè non haberet locum ius primogenituræ, quod per repræſentationem inducitur, vt pote cùm repræſentatio de iure communi non habeat locum, niſi in linea directa in infinitum, aut vt alij malũt, vſque ad pronepotes tantùm, & in collaterali inter fratres & filios & fratrum duntaxat, vt latè diximus in commentariis conſuet. Picta. titu. *des ſucceſſions*. §. 1. Et ita in ſpecie noſtri caſus videtur voluiſſe Bart. in authen. poſt fratres. C. de legi. hæred. Nam nepos (inquit) ſuccedet in locum patris ſui tantùm quando tractatur de ſucceſſione aui vel patrui, ſecus in aliorum ſucceſſione, per tex. ibi. Ob idque dicit Romanam eccleſiam pronunciaſſe in regno Neapolitano pro Rege Roberto contra Regem Vngariæ, qui erat nepos Caroli primogeniti. Et ſequitur Raph. Co. in l. cùm ita. §. in fideicõmiſſo. ff. de lega. 2. Alex. conſil. 204. conſideratis verbis, colum. 3. lib. 2. & conſil. 129. perſpectis his, colum. ſecunda, verſi. iſtis ſic præſuppoſitis. Philip. Deci. latè conſil. omnium 1. & iterũ conſil. 127. in caſu propoſito, lib. 5. & alij multi ex his quos ſupra citauimus in 40. quæſtio. prin. in 34. ratione pro patruo. Ideo in illis gẽtibus in quibus repræſentatio habet locum vltra hos gradus, filius primogeniti præferẽdus eſt patruo. In cæteris minimè.

Quadrageſimaſecunda quæſtio.

1 An primogenitus ſecũdogeniti veniens per repræſentationẽ illius ad ſucceſſionem aui habeat ius primogenituræ.

QVADRAGESIMOSECVNDO quæro, quoniam ex conſuetudine Pictonum & aliis multis huius regni primogenitus capit duas partes hæreditatis. Secundogenitus autem, aut cæteri filij, cum plures ſunt, tertiam partem. Aut etiam ſecundogenitus habet aliam quampiam partem aut maiorem aut minorem, vt aliis in locis: nihil enim, quantũ ad id quod volumus tractare, intereſt. Igitur nobilis quiſpiã relinquit primogenitum & nepotes ex altero filio ſecundogenito, nunquid in ea tertia, aut alia parte, quam accipiunt huiuſmodi nepotes per repræſentationem filij ſecundogeniti eorum patris, primogenitus ipſius ſecundogeniti debeat iure

re primogenituræ habere duas partes aut aliã partem debitam primogenito? Nam illud certum est, quòd si pater eorum superstes fuisset auo, & ei successisset in illa sua parte, & postea decessisset, primogenitus illius iure primogenituræ obtinuisset duas illas partes, aut aliam debitã primogenito. Sed in specie nostræ quæstionis, hic secundogenitus mortuus est ante patrem suum. Ob quod dubitabatur, an filij eius auo succedant per repræsentationem sui patris cum iure primogenituræ in sua portione, idque ex facto contigit.

2 *De eadē re.*

Et fuerunt qui dicerent & hunc primogenitum nepotem ex secundogenito filio obtinere debere ius primogenituræ, in ea, qui hĩ fratres succedunt, parte. Neque enim negari potest quin ipse sit primogenitus patris, eumque & cæteros fratres venire ad successionem aui ex repræsentatione patris iam mortui, tam de iure communi, quàm ex nostra consuetudine: proindeque æquè rem esse æstimandam, ac si pater illorum, videlicet filius secundogenitus iam patris eiusdemque aui successionem excepisset, & posteà decessisset, quo casu, vt diximus, hauddubiè filius ipsius primogenitus huiusmodi ius primogenituræ habuisset.

3 *De eadē re.*

Contrarium tamen verius semper mihi visum est. Nam aliàs sequeretur, quòd in eadem successione essent duo iura primogenituræ, videlicet primogeniti filij, & primogeniti ex secundogenito, quod est contra mentem & verba consuetudinis loquentis de principali hærede, aut de primogenito. Cùm stante huiusmodi consuetudine, non possint esse duo primogeniti, sed vnus tantum, vt expressè voluit Oldr. consi. 231. cuius hoc caput est, vt eius de quo quæritur, col. 2. per tex. in c. Ioseph, de verbo. sig. Nisi in casu de quo locuti sumus supra in 17. & 18. quæsti. qui non potest huic nostro casui conuenire, cùm non est dubium, quis ex omnibus filiis est primogenitus, nec sunt duo simul extracti ex vtero matris. Est quoque huiusmodi consuetudo contra ius commune, quod omnes liberos æqualiter admittit, vt latè ostẽdimus suprà in 4. quæst. prin. ideoq; restringẽda, vt in eo minus lædat ius commune, quàm fieri potest, iuxta no. in l. 2. C. de noxa. & in c. cùm dilectus, de consue. cum si.

4 *In eadē successione non possunt esse duæ primogenituræ.*

Item si aliter id fieret, essent duo specialia primogenituræ iura in vna eademque successione, contra not. in l. j. C. de dot. promiss. & in cle. 1. §. fanè, in verbo, assertionibus, de foro compe. cum si. Denique si ita fieret, vide quid absurdi inde sequeretur. Pone enim qđ auus, decessit relicto ex primogenito, & ex quinque aut sex aliis liberis multis nepotibus. Certè omnium liberorum primogeniti inter primogenituræ duas tertias partes portionis parentum accipient. Neque enim erit maior ratio in primogenito secundogeniti, quàm cæterorum posteriorum liberorum.

Nec obstat quod dictum, est nepotes per repræsentionem patris succedere, quoniam non propterea ex hoc sequitur, quòd primogenitus nepos habeat ius primogenituræ, sed id potius, per huiusmodi repræsentationem ponuntur omnes nepotes in locum & gradum patris, vt succedant in portione, quam ipse erat accepturus, vt dictum est suprà sæpius in 26. quæst. Nec propterea perinde est ac si pater eorum iam successisset, nisi quantùm ad idipsũ, quòd obtinet locum & gradum patris: in cæteris autem lata est differentia. Nam cùm filius moritur ante patrem, deinde verò pater ipse, ideq; auus, nepotes quantùm ad res ipsius aui illi succedunt per repræsentationem patris, nõ autem ipsi patri, cùm nondum hæreditatem acceperit aui viuentis, nam viuens non habet hæredem, vt satis supra diximus in 40. q. in 37. ratione pro patruo.

6 *De eadē re.*

At cùm auus moritur ante ipsum filium, qui ipsius hæreditatem adit, iam ex ipsa aditione desinit esse hæreditas ipsius, incipit esse filij, per l. sed & si plures. §. filio: & ibi omnes, Doc. ff. de vulg. & pupil. & l. hæres per seruum. ff. de acqui. hær. & voluit Bal. in l. vlt. post prin. ff. ad Tertul. & omnes vbique. Ideo filio post annum mortuo, nepotes dicuntur succedere ipsi filio eidemque patri, non auo. Et ex hoc quoq; videmus quòd si filius viuo patre moriatur relicto nepote, debet auus nepotem ex eo aut exhæredare, aut instituere veluti suum hæredem, alioquin rumpet nepos ipse tanquam præteritus testamentum illius. l. posthumorum. ff. de iniust. testa. & l. si auus. C. de libe. præteri. At si auus prior moriatur, satis est instituere vel exhæredare filium, nulla nepotis mentione facta, nec poterit nepos ipse tanquam præteritus conqueri, vt qui non est hæres ipsius propter patrem filium, & qui illum gradu & iure præcedit, per l. si quis filio exhæredato, in prin. ff. de iniust. testa. Ex quo facilè liquet, quòd licèt nepos repræsentet filiũ in successione aui, non tamen perinde est ac si filius fuisset auo superstes & hæres præterquam quòd locum & gradum ipsius obtinet, vt iam diximus.

7 *Quid si auus decedat relictis nepotibus ex primogenito, & alijs filijs.*

At vnum est quod rem magis dubiam facit. Quid enim si è diuerso decessit auus relictis nepotibus ex primogenito, & relicto quoque secundogenito: certum est quòd nepotes isti tãquam patrem repræsentantes iure primogenituræ accipiant duas tertias partes hæreditatis, quas pater habuisset. Ex quibus partibus primogenitus nepos accipiet alias duas tertias partes, vt omnes apud nos pro re iudicata accipiunt, & passim obseruant. Quod si verum est, nulla videtur ratio diuersitatis, quia & primogenitus nepos ex secundogenito accipiat etiã duas 3. partes ex portione ipsius secundogeni

ti patris. Nam & similiter in hoc postremo casu, cũ videlicet primogenitus decessit relictis nepotibus, concurrent duo specialia, id est, duo iura primogenituræ in eadem successione videlicet quòd omnes nepotes simul obtinebunt ius primogenituræ ante patruum, deinde antiquiot nepotum ante cæteros nepotes. Quòd si res ita haberet, vt viuo patre decessissent omnes liberi relictis nepotibus, certè si teneremus eam opi. quæ hoc casu vult nepotes succedere in capita, non in stirpes, de quo latè per glos. & Doc. in authen. cessante. C. de legi. hære. & alios quos tibi aceruatim collegimus in tractatu Retractuum, tit. 1. §. 11. glos. 12. in verbo. *pour vne teste*, nu. 1. & seq. res esset minus dubia. Nam tunc nepos primogenitus ex filio primogenito ius primogenituræ acciperet, cæteri autem & fratres ipsius, & patrueles reliquam partem hæreditatis in capita obtinerent. Tu circa hoc cogita quid dicẽdum. Quocunque enim me vertam, in vado mihi hærere videor. Tu tamen vide quæ scripsimus supra in 13. quæst.

Quadragesimatertia quæstio.

1 An hæc consuetudo primogenituræ liget secundogenitum clericum.

QVADRAGESIMO tertio, an huiusmodi consuetudo præferens primogenitum cæteris fratribus ligêt secundogenitum clericum, vt ei præferatur primogenitus laicus. Fuerunt qui tenerent huiusmodi consuetudinem non ligare secundogenitum clericum, videlicet Host. in sũma de consue. §. vlt. versi. sed pone & Iac. Aret. alicubi prout illum refert Io. Ana. in c. fine col. ps, col. 6. li. 6. in Merc. & ex recentioribus Phili. Dec. in c. ecclesia sanctę Mariæ, col. 22. ver. & licèt prædicta responsio, de constit.

2 Quid in statuto præferente agnatos cognatis.

Et simile est quod à quibusdam traditur, quòd statutum præferens agnatos cognatis, non nocet clericis cognatis, quin possint succedere. Ita enim voluit Imo. in cap. quod clericis, versicu. & per hoc videtur, de foro compe. prout illum refert & sequitur Alex. consi. 44. cuius initium est videretur prima facie, col. 5. ver. & sic manifestè, li. 5. & Phil. Dec. consi. 13. cuius superscriptio incipit, in appellatione, in fi. verùm Imo. vbi suprà id non dicit, sed aliud quod proximè accedit, de quo dicemus infrà in quadragesimaquinta quæst. in prin. vti ibi videre poteris.

3 Statuta laicorum nõ ligant clericos nec res ipsorum.

Pro quibus pugnat hæc ratio, quòd statuta vel consuetudines laicorum non ligant clericos, nec res ipsorum. c. quæ in ecclesiarum, & c. ecclesia sanctæ Mariæ, de constit. & c. vlt. de reb. eccle. non alie. & vbique per Doc. & quod etiam no. Io. An. post Host. in c. postulasti, col. vlt. de fot. comp. & Cy. in l. 2. col. vlt. ver. 3. quæritur. C. quæ sit long. consue. Et hoc potissimũ procedit in statutis odiosis, & quæ grauamen inferunt clericis, per auth. cassa. C. de sacro. ec. cle. & d. c. ecclesia sanctæ Mariæ, de consti. & c. j. de consuet. & c. clerici, de iud. & c. eã causa, de re iudi. cum si.

4 Clerici di[gniores laicis].

Digniores non ligantur statutis inferiorum.

Cuius rei triplex redditur ratio. prima, quia clerici sunt superiores, maiores, digniores laicis. l. 3. C. de sum. tri. & l. 2. C. vt nemo pri. & c. denique. 4. di. & c. duo sunt. 12. q. 1. cum si. At inferiorum statuta superiores digniores q; nõ ligant. c. cùm inferior, de maio. & obe. & c. inferior. 21. di. Hinc plebiscita Patricius & Senatores, vtpote plebe superiores non ligabant. l. 2. §. deinde. ff. de ori. iur. & §. plebiscitum, Insti. de iure nat. gent. & ciuili. Secunda, quia statuta non ligant nisi subditos. l. 1. & ibi plenè no. C. de sum. tri. & c. à nobis, le 1. de sen. excõ. & c. quod autem, de pœni. & re mis. & cap. 2. de constit. lib. 6. cum si. Adeò autem non sunt clerici subditi laicis, vt nec sponte quidem possint se illis summittere. c. si diligenti, & cap. significasti, de for. comp. Tertia, quia condere statutum iurisdictionis est, vt per glos. in l. 3. ff. de iurisd. om. iud. & plenè per Bart. & alios in l. omnes populi. ff. de iusti. & iure, & plenissimè diximus suprà in 16. quæst. prin. Laici autem non habent iurisdictionem in clericos in tribus suprà allegat. ergo nihil possunt in illis statuere.

Statuta nõ nisi subditos ligant.

Statutũ condere iurisdictionis est.

Opi. eorum qui dicunt clericum ligari statuto ante facto, non postea.

His tamẽ non obstantibus plerique omnes tenent, quòd si statutum, vel consuetudo inducta est ante clericatum secũdogeniti, & ita iure ∂tum est iam vinculum in ipsum nondum clericum, estque ius semel acquisitum primogenito: qualitas clericatus posteà acquisita non tollit huiusmodi vinculum statim nec ius iam quæsitum etiam in vita patris, nepote cùm pater non illum posset eo iure priuare, vt latè diximus suprà in 21. q. Quin si aliter fieret, facilè posset fieri fraus: quia secundogenitus, vt statutum frustraretur clericus efficeretur: Cui quidem fraudi obuiandum est. l. in fundo. ff. de rei vendi. & l. prima, §. exceptionis. ff. quar. rer. act. non dat. & c. quanto, de diuortii. cum si. Aliud esset si fieret statutum secundogenito iam facto clerico, quia tunc illi non obesset statutum.

Fraudi obuiandum.

6 Qui fuerint illius opi.

Et hæc fuit sententia Ioan. And. in d. c. sine culpa, in vlt. q. quæ est in col. pe. versi. quia in præcedenti, & ibi quoque Philip. Fran. in fi. de regul. iur. lib. 6. Alber. latè. in l. cùm quis, col. vlt. C. de natu. liber. Henr. Bo. in c. tantæ, col. 2. versi. secundum dubium, extra qui fil. sint. legi. Anto. in d. cap. ecclesia sanctæ Mariæ, & ibi quoque Imo. & Panor. col. vlt. & in sec. & in tepe. co. 13. versi. 5. quæritur, ibi, secundus quando in ecclesi. & iterum col. 15. versicu. primo quando tendit. & Fel. col. 30. versi. secunda conclusio, & iterum col. 45. versi. decimoquintò, extra de constit. Idem Anto. in d. c. quod clericis, & ibi quoque Imo. col. 3. versi. & per hoc

videtur

videtur,& Panorm.char.penul. versicu.si verò inecir vinculum,& versic.si verò consuetudo, & Barb. colum.16. nume. 19.& sequen.& de foro competen.Ioan.Cald.in sua disputatione, quæ incipit, statuto ciuitatis cauetur, col.vlti. Pe.Anc.in repe.c.1.in 1 2.quæst.prin. versi.accedat hic quæstio disputata,de constit.& c.postulasti,in 5.quæst.in fin.de foro compe.& consil.433.postquam ista domina,colum.1. Imol. & Rom. in l.stipulatio hoc modo concepta,il le.col.2.ver. nec obstat quod no.hic col. 6.ver. vbi autem constitutio.ff.de verb.obli. Idē Imo. consi.35.in casu præmisso, circa primum dubium,colum.1. Card.Flor.in c.perpendimus, in 9.q.extrà de sen.excommu. Pau.Cast.consi. 423.ex puncto transmisso, col. 5.lib.2. Panor. consi.5.saluatoris,in 2.dubio,lib.2.Mat.Laud. in tract.de primogenitura,colum.7.versi.pulchrum dubium est.Maria. Soc.consi.56.rectè & maturè,col.4.& Bartho.Soci.eius filius consi.81.in præsenti consultatione, colum.penult. lib.1.& consi.183.eleganter sunt omnia, ad fi. lib.2.& consi.230.viso testamento,colum.vlt. eodem lib.2.& consi.241. circa primam difficultatem,colum.2. & iterum colum.6.eo.li.2. & consi.252.visis instrumentis,colum.10.versic.ex quibus infero, eo.lib.2.& consi.45.supponitur in facto, lib.3. dum allegat Io.And.in d.c.fine culpa,& consi.112.ni fallor,lib.4.dum etiam eundem allegat. Barb.consil.4.scribitur 1.Regum,colum.antepen. versicu.item potest dari alia responsio,lib.1. Alexand. consi.217.visa facti narratione,colum.2. versic.præterea ea sus noster, & iterum colum.antepenult.versi. nec etiam obstat si diceretur, lib.2.& consi.9. ponderatis his,colum.1.li.5. Angel.Cla.in sua summa,in verbo,lex,versi.5.Ioan.Bapt.de sancto Seue.in repe.l.1.colum.vltima.& ibi etiam Fran.Aret.col.12.C.de sum.trin.Card.Alex.in in c.per venerabilem.§.quod autē, colum.30. versic.vlterius ex consequentia prædictorum, extrà qui fil.sunt legi. Iason in l.vlt.colum.antepenult.versic.primò illud.C.de pactis. Alber. Bru.in tract.statutorum ad fœminas pertinentium, art.6.in 2.q.col.4.Corne.consil.54.circa primum dubium,col.2.versic.quod in successione,lib.2.& consi.205. quanquam videatur, col.vlt.lib.4.& Roch.Curt.in repe.c.vlt.in 11. q.prin.in 6.limitatione, & dominus Bened.in repe.c.Raynutius,in verbo, in eodem testamēto relinquens, le 1.nu.143. de testa. Fran.Rip. lib.1.respon.c.6.viso, colum.penult. versi.circa secundum. Et in effectu idem voluit ante hos omnes Pet.Bel.Petri, ab horum nullo memoratus,in d.§.plebiscitum,Instit.de iure nat. gen.& ciui.dicens huiusmodi statutum esse in rem,non in personam, ideoque ligare res quæ erant laicorum tempore statuti, licèt postea factæ fiant clericorum, non etiam res quæ iā sunt clericorum.

Et simile dici solet in statuto repellēte filias, existentibus filiis, vt videlicet filius excludat sororem monialem ex huiusmodi statuto facto ante ingressum religionis. Secūs si post ingressum: quia non comprehenderet monialem iā factam vt voluit Lap.alleg.110.incip.in ciuitate Florentiæ,col.pe. versi.nec obstat si dicatur, Ant.Imo.& Panor.in d.c.quod clericis, de foro compe. vbi & ipse Ant. scribit se & Pe.Anc. simul ita consuluisse in ciuitate Ferrariæ. Idem Ant.in c.ecclesia,le 1.vt lit.pend. Pet.Anc.in repe.c.1.col.21. versi.primò quæro,cum seq. de constit. Panor.in d.c.ecclesia,in lec.col.vlt. & iterum in repe.col.11.versi.secundus casus, & ibi Fely.col.30. in 2.conclus.6.q. & iterum d. col.43.in 15.q.de constit. Idem Panor. consil. 11 1.in causa Catherinæ monialis,in 2.dubio, lib.2.Ro.in d.l.stipulatio hoc modo concepta, vbi suprà.ff.de verb.oblig.Pau.Cast.consi.304. primum dubium de quo quæritur, col.3.vers. si verò statutum non loquitur,lib.1. Barb.d.cōsil.4.col.antepe. vbi suprà,lib.1. Corne.consil. 94.circa primum,col.2. versic.quod in successione,lib.2.Soci.d.consi.81.col.pen lib.1. & d. consi.230.col.vlt.li.2. & in tract. fal.regula 40. hoc capite,causa quando de iure canonico. in 2.fallasson in l.seruo legato.§.si testator, col.2. ff.de leg.1.Matth.Afflic.in consti. Siciliæ,cuius initium est,in aliquibus,colum.4. versi.6.quæro.Laurus à Palatiis in tract.statutorum fœminas repellentium,col.4.versi.an autem hoc statutum. De quo postremo alibi fortè dicam latiùs.

Et idem in simili casu, scilicet statuti repellentis fratrem vterinum ob patruum, vt scilicet habeat locum, quamuis frater sit clericus, respondit Sign.consi.6.cuius caput est, Titius in infantili ætate,in fin. Sed & idem quoque in statuto repellente fœminas,& descendentes ex eis, vt repellatur filius fratris clericus, tenuit Card.Flor.consi.144.incip.statuit ciuitas,col.3.versi.si verò nihil.

Nec item absimile est, quòd rebus iā translatis in ecclesiam non possunt tributa, aut alia onera imponi: nondum translatis possunt, vt posteà translatis durent, vt voluerunt Archid. Pet. Anc. Domi. & Imo. in c.1. de immunit.eccles.lib.6. Idem Archid. & Ioan.An.in c.1. de censi.eo.lib.6.Guil.Cun.Iac.But.& Batto in l. placet.C.de sacrosan.eccle. Idem Bart.in auth. item nulla communitas.C.de episc. & cleri. & meliùs in l.rescripto.§.sciendum, ver.sed quæro vtrùm. ff.de muner. & honor. vbi hoc dicit esse de mēte Inno.in c.postulasti, de foro compet. Et idem Bar. in l.vlt.C.de exac.trib.lib.10. & in l.1.ad fi.C.de muner.& hono. & in quo loco,eod.lib.10.& consi.18. si aliqua possessio, in fin.Bal.qui id latè disputat,consi.280.præmisso statuto,lib.2. & Calderi.consi.7. an si statuto, in tit.constitu. & consi.2.statuto Perusino,

7 Qui idem teneatur in statuto repellente fœminas.

8 Et idē in statuto repellē. te vterinū.

9 Tributa imponi non possunt rebus iam translatis in ecclesiam, nondū translatis possunt.

io tit.de censib.quibus locis.dicit ita fuisse responsum à Doc.Perusinis.Ang.consil.24.ecclesia non tenetur.Pet.Anc.consi.214.dubium facit in prædicta q.& cons.303.hoc statutum communis pistorij.Henr.Boh.& clarius Panor.in c.1.extra de censi.Card.& apertiùs ipse Panor. in c.non minus,de immun.ecclesi.ipse Panor. in d.cap.quod clericis,colum.antepenul.versi. & idem dicit generaliter, de for.compe.Soci. d.consi.81.col.vlt.li.1.& consi.12.ni fallor,per totum,lib.4.

10 *De statuto vt monachus non succedat.*

Quid quòd ipse Bart.ille nostrorũ interpretum facilè princeps.consil.37.quidam Cola Pauli,consuluit,quòd valet statutum, vt monachus non possit succedere: ad hoc quidem vt nondum monachus factus tempore testamenti,si posteà efficiatur monachus,nõ succedat. Nam quod potest fieri per pactum, & id quoque per statutum fieri potest.l.non impossibile,& quod ibi not.ff.de pact.cum si.Sed si quis antequam sit monachus,fecerit pactum de nõ succedendo,interposito iuramento: certè postea factus monachus non succedet, per cap. quamuis,de pac.li.6.Ergo & eadem ratione statutum quod est quædam sponsio, vel pactum totius Reipublicæ.l.1.ff.de legi.astrinxit illum monachum,vt non succedat.sed de hoc dicam alibi latiùs.

11 *Contra superiores opi.*

Aduerte tamen quòd contra huiusmodi decisionem, de qua in nostra quæst. disseruimus, fortiter vrget quod dicit Saly.in d.Auth.cassa. C.de sacros.eccles.& reassumit Franc.Are.in d. c.quod clericis,in fin.de foro competen.quòd cum hic tractemus de successione, non potest videri iniectum vinculum ex statuto,nisi tempore delatæ successionis,id est, mortis patris, quod inspiciendum est, iuxta not.in l.si cognatus.ff.de reb.dub. Nam & exclusio videtur fieri eo tempore,quo defertur hæreditas, arg.l.qui superstitis.ff.de acquir.hære. Sed tempore delatæ successionis,reperitur secundogenitus clericus.Ergo nondum in illum iniectum est vinculum statuti. Quod & ita confirmatur, nam exclusio dicitur respectu inclusionis, vt per Bar.in l.2.§.videodom.ff.ad S.C.Tertul.Sed viuente patre de cuius successione agitur, nõ potest quis dici inclusus,cum nondum illi sit delata successio,nisi spe, quæ non habet causam de præterito, vt no.idem Bart.in l.is potest.ff. de acquir.hæred.Ergo nec similiter potest dici alter inclusus.

Exclusio respicit tẽpus delatæ hæreditatis.

12 *Confirmatio præcedentis opini.*

Hæc fermè Fran.Are.qui ob id dicit fortè illam Ioan.An.& sequacium doctrinam nõ procedere de iuris subtilitate, ideoque super ea esse cogitandum,licèt tandem dicat,esse ab omnibus sequendam, tanquam communiorem, nulla tamen responsione facta ad huiusmodi obiectionem.Cui & tu adicies ex Philip.Deci. quod no.Bald.in l.omnes populi,colum.6.versic.sed pone statutum.ff.de iustit.& iure. quòd filia dotata ante statutum,excluditur à statuto posteà facto disponente quòd filia dotata non succedat:quia licèt ratio exclusiua, scilicet donatio sit ex causa de præterito,casus tamẽ deferendæ hæreditatis est de futuro.Quod & idem dicit ipse Bal.in l.illam,post medium,C.de donat.& Iason cons.11.in dubio,col.2.versi.nec ob.illud dictum, lib.1.vbi idem dicit voluisse Bar.in consi.inci.statuto ciuitatis Assisij,quod non aliter designat,sed est consi.99.

13 *Ad idem. Tempus executionis & effectus statuti inspicitur, non ipsius statuti. Statutũ trahitur ad actus præteritos respectu effectuũ futurorum. vide infrà nu. 17.*

Addes, inquam,quòd semper aliàs inspicimus tẽpus executionis & effectus statuti, quo scilicet sortitur effectum, non ipsius statuti, vt videre licet ex eo quod scriptum est a gl.in c.1. in fi.de inductis,lib.6.ex qua Domi.ibi in fi.no. quòd vbi lex punit actum & eius executionẽ, trahitur ad actum habentem originem ante constitutionem, si habet executionem de futuro.& glo.in clem.2.in verbo, in posterum,de æta.& qualit.ex qua Anto,Cardin.Flor.qui illam dicit singu.in 5.oppo.& Panor.not.quòd constitutio comprehendit actus præteritos,respectu suorum effectuum futurorum.& glo.in cle.2.in verbo, vtetur, & ibi Pau.Eleaz.Steph. Lau.Imo.Cardi.Flor.in 4.q.de vita.& hone.cleri.glo.in cle.1.in verbo,deputatis, & ibi Imol. Cardi.Flor.in 1.oppo.& Panorm.de testa.Cy. & Alber.in l.leges & constitutiones, colum.3. versi.si verò lex noua 1 & iterum col.pen.versi. & ex prædictis.C.de legi.Bar.in l.omnes populi, colum.16.versi.ecce alia dicit statutum, & ibi Bal.colum.6.versic.sed an trahatur ad veteres.ff.de iusti.& iure.Alberi.in quarta parte statutorum, quæstio.53.aliam quæstionem quæro.Bal.in l.si ita scriptum.§.vltimo.ff.de legat. secundo,& consilio nonagesimotertio,primo statuto cauetur.in fin.libro quarto,& consilio 477.punctus quæstionis,columna secunda, e. libro quarto. Rosel.inter consi.ipsius Bal.consilio nonagesimoprimo,viso prædicto puncto d.li.4.Angel.consilio 382.statuto communis. Anto.in sua disput.incip.stante statuto municipali. Petr.Anc.in cap.licèt canon, columna tertia, versiculo, secunda quæstio, & ibi Domi.columna tertia, versi.Iacob.de Bel.disput. de electio.libro sexto, & idem Rochet.consilio 225.visis & diligenter, ad fin. ipse Domi.in capitu.vltim.columna.2.versicu.quid si tempore, de electi.libro sexto. & in capitu.ex antiquis, colum.5.versi.tertio,quando reperitur 54.di.

14 *Responsio ad præcedẽtia.*

Sed hic potes dicere, quòd in casu de quo loquimur ius est quæsitum primogenito ante mortẽ patris,quod patet ex iis,quæ habẽtur in c.quàm periculosum.7.q.1.& quæ diximus supra in 21.q.& iterũ in 40.quæstione, in locis infinitis, & expressim in nostro casu voluit Io. An.in d.regula sine culpa.& Alex.in d.cõ.212. col.pe.lib.2.& multi eorum,quos supra citauimus. Quemadmodum etiam in casu statuti excluden-

excludentis filias dotatas existentibus masculis, cõfestim vt masculus natus est, recipit qualitatem inclusiuam: & filia etiam, vt nata est, impotentiam succedendi. Ideoque ingreditur monasterium cum illa impotentia, existentibus masculis. Sicuti semoto illo statuto ingreditur cum facultate succedendi, quam haber de iure communi. Sufficitque quòd per ingressum non efficiatur deterioris conditionis, iuxta tex. in l. Deo nobis. §. hoc etiam, in fi. cũ aliis seq. cùm etiam sine ingressu vterque & secundogenitus & fœmina essent exclusi. Nec enim debet conqueri, si non melioris efficiatur, ar. l. qui autem. §. vlt. ff. quæ in frau. cred. Et propterea non est verum, quòd monialis excludatur, cùm priùs esset exclusa iam à tempore natiuitatis suæ, vt optimè declarat Pau. Cast. d. consilio 304. lib. 1. Id quod similiter dici potest de secundogenito clerico. Et ita dicitur iniici vinculum ante clericatum, cùm exclusio nascatur ex qualitate præcedẽti clericatum. Et hoc modo ius quæsitum considerat in hoc casu Lapus d. alleg. 9. ad fin.

15 *Impugnatio illius responsionis.*

Verùm his se continuò aduersum opponit Decius in d. cap. ecclesia, quoniam, vt ipse dicit, si secundùm illam considerationem dicamus esse iniectum vinculum, ferè semper statuta laicorum ligabunt clericos, quia quando nascuntur, sunt laici & subiiciuntur statutis: & propterea licèt posteà efficiantur clerici, remanent semper ligati, quia iniectum esset vinculum. Nec est, inquit, verum, quòd primogenito sit ius quæsitum in regno, vel hæreditate patre viuente, secundùm Oldra. consilio nonagesimoquarto, eleganter, & Pet. An. consil. 82. dicta facti narratio, cum si. adductis per Alex. vt ipse dicit, consi. 4. ponderans verbis, col. 4. lib. 4. Nec placet, vt ille subdit, ratio Pau. Ca. q̃ sufficiat monialem non esse deterioris conditionis, quàm priùs esset: quia si attenderetur huiusmodi ratio, clerici ferè semper statutis laicorum subiicerẽtur. Ideò videtur quòd nec secundogenitus, nec monialis excludantur ex huiusmodi statutis, nisi in fraudem ille clericatum arripuisset, illa religionem. Et ita resident Decius.

16 *Responsio ad illam impugnationem.*

Sed huic obiectioni possumus dicere. primùm huic quod dictum est, omnia fermè statuta ligatura clericos, si huiusmodi interpretationem sequamur, negãdo id esse verum: tum quia sæpius fiunt noua statuta & reformationes, in quibus illud cõsiderabimus: tum quia ea consideratio non adeò latè patet, vt sit locus obiectioni Decij. Nam vt optimè declarat Calderi. in d. dispu. incip. statuto ciuitatis, colum. vlti. tantùm habet locum in casibus, qui iam robur, effectum, & consummationem acceperunt ante clericatum, vt in d. casu Ioan. An. loquentis de primogenito & secundogenito clerico, in quo sola genitura confert ius ipsi primogenito. Non autem in iis casibus, in quibus actus habuit initium ante clericatum, & consummationem post eũdem. Verbi gratia, in statuto prohibẽte probari solutionem debiti per testes. Nam laicus post solutionem factus clericus, poterit probare per testes, nec ligabitur eo statuto: quia statutum nõ iniecit vinculum ante clericatum, vtpote cùm respiciat actum probationis, qui tempore clericatus conficitur. Quam Calderi. doctrinam sequitur Per. Anch. in repe. d. cap. 1. in duodecima quæstio. princi. versic. accedat hic quæstio disputata. & præterea in c. ea quæ, in secunda quæstio. & pleniùs, in vigesimasexta, de reg. iur. lib. 6. & Raph. Co. consi. 140. Pilaeus, col. 2. & seq: & Fely. in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ, in 15. quæst. & ibi quoque idem Deci. col. 21. versi. & ista conclusio, de constit. & Roch. Cur. in repe. d. cap. vlt. in 6. limita. 11. q. de consuet. id quod etiam licet videre in aliis casibus, in quibus loquuntur ij quos citauimus suprà, uersi. ab hinc tertio, addes inquam.

De statuto prohibente probari solutionem debiti per testes.

17 *Aduersus id quod diximus statuta trahi ad tẽpus effectus & extensionis statuti.*

Quanquam & illud quoque dici potest, nõ id adeo certum esse, vt quidam putant, vt scilicet insp iciendum sit tempus effectus & executionis statuti, potiùs quàm ipsius statuti, cùm tex. huic sententiæ repugnet, in l. iubemus. C. de testa. vbi constitutio dans formam testamentis non extenditur ad præterita testamenta, licèt testator adhuc viuat, ptoindeque adhuc pẽdeat testamentum, & ipsius effectus ex morte testatoris, vt ibi subtiliter annotat Pau. Ca. paulò post medium, ver. circa finẽ, & Corne. col. 1. versi. nota quòd quò ad formam. Ex quo & ibi Ias. in 3. not. colligit quòd constitutio noua procedit etiam si effectus actus præteriri conferatur in futurum, & sit post statutũ nouiter conditum, & ad hoc eum tex. dicit no. quem & ad hoc expendit Ang. in § 1. versi. aduerte pro declaratione, in auth. vt cùm, de appel. cogno. & Panor. in c. vlt. col. pen. & ibi etiam Fely. col. 2. versi. amplia quartò, de consti. Hincq; est quod scribit Bald. in l. si quis hæredem, ad medium, C. de instit. & subst. quòd si rusticus ruri confecerit testamentum cum quinque testibus tantùm, cùm plures habere non posset, secundùm l. vlti. C. de testa. posteaque vrbem aliquam habitat, manet tamen validum illud testamentum priùs factum, inspecto scilicet tempore quo fuit conditum: non mortis, quo effectum sortitur. Et sequitur Pau. Ca. consi. 184. ex facto proponitur quòd testator, in fin. lib. 2. & Iason in d. l. vlti. colum. 1. versic. tertiò responde. C. de testam.

18 *Non solum quantum ad formã & solennitatem sed quãtum ad reliqua.*

Et ne quis putet id tantùm obtinere quantũ ad formam, siue solennitatem testamẽti, legat Inno. in c. statuimus, circa medium, versi. item not. quòd priuilegium, de maio. & obed. dicentem, quòd recepti in canonicos autoritate Papæ ante illam decretalem, præcedant maiores

ordine posteà receptos, iuxta antiquum stilū, licèt præbendas assequantur post illam decretalem. Et sic etiam intelligitur ille text. nā licet præbendam sint habituri post illam legem nouam, tamē ius est in præbenda quæsitum prius ex receptione facta Papæ autoritate, per cap. hi qui, de præbend. lib. 6. Et ideò per illam legem nouam tale ius non tollunt.

19 Et illud dictum sequitur Imo. in dicto cap. vltimo, columna tertia, versic. iuxta prædicta, & iterum colum. penultima, versicu. sed aduerte, & ibi Felyn. vbi suprà, & per hoc tenent, statutum de lucro dotis non habere locum in dotibus dantis ante statutum, quarum restitutionum tempus post ipsum statutum cessit, vt scilicet inspiciendum sit tempus matrimonij, non mortis, vel alterius dissolutionis ipsius, contra quàm voluerunt Barr. in dicta l. omnes populi, loco suprà allegato. Cui cōsonat quod scripsit Iacob. Butr. in sua quadam disputatione, quam retulit & secutus est Petr. Anchar. in cap. primo, in 13. quæstio. princip. versicu. hic subiicio quæstionem. Iaco. Butrig. de constitu. quòd dispositio clemen. super cathedram, de sepult. quæ vult quòd de relictis factis ecclesiis conuentualibus mendicantibus soluatur quarta portio parochiali ecclesiæ, non habet locum in legatis factis à testatore ante illā constitutionem, etiam si talia legata post illam cōstitutionem incipiant habere effectum. Quod & sequitur Francis. Aret. consil. 85. considerata diligenter, col. prima. Et id confirmat quod tradit Panormit. in cap. pastoralis. §. verùm, colum. prima, per illum textum, de appella. quòd licèt noua constitutio concernat futura, & nō præterita, si tamen illa futura omnino dependeant à præteritis, non illa compræhendit noua constitutio.

20 Nec verum est quod dicit ipse Decius, quòd nullum est ius quæsitum primogenito in vita patris: cùm apertè contrarium probetur in dicto cap. quàm periculosum. Quin & si de hæreditate patris tantùm ageretur, & non de iure primogenituræ adhuc acquisito, satis videtur esse qualitas succedendi. Nam filij habent viuentibus parentibus probabilem spem succedendi, vt not. Bar. in l. prima. §. pater. ff. de acquiren. hæredita. & Paul. Cast. d. consil. 304. & Socin. d. consil. 241. colum. 6. libro 2. & plenè diximus in 40. quæst. Nec interim tamen prætermittendum est fuisse quosdam, qui simpliciter dixerunt, huiusmodi statutum excludere clericos secundogenitos, videlicet Card. Flor. in cap. perpendimus, in 9. quæst. de senten. excommu. vti eum allegat, & sequitur, Pau. Cast. consil. 423. ex puncto transmisso, columna 3. versicu. clerici autem, lib. secundo, quanquam Cardin. ibi illud non dicat, sed aliud in quo illum citabo in sequen. quæst. num. 7. & idem in statuto.

Filij parentibus viuis habent probabilem spem.

Qui tenuerunt simpliciter valere id statutum.

Quadragesimaquarta quæstio.

QVADRAGESIMOQVARTO quæro, quid è diuerso, si primogenitus sit clericus, secundogenitus laicus, an possit ipse primogenitus clericus vti benefi. to huiusmodi cōsuetudinis ad excludendum ipsum secundogenitum? Hanc quæst. latissimè tractauit D. Citier. in suo tract. primogenituræ, li. 1. in 24. q. At nos eā breuiùs concludemus: alia, si tibi videbitur, videbis apud eum. Et primùm videtur quòd non, duabus potissimum rationibus. Prima, quia licèt ualeat huiusmodi consuetudo, ius tamen iniquum inducit, dum quos natura simul & lex æquales fecit, inæquales prorsus efficit, alios aliis præferēs: & interdum alteri deferens, alteri nihil. Propterea non debet eo iure vti ecclesia, nec personæ ecclesiasticæ, ar. c. vlt. 17. q. vbi non debet ecclesia recipere, quod ei defertur ex hæredis exhæredatione.

1 An primogenitus clericus possit uti iure primogenituræ aduersus secudogenitum.

Nec aliàs quoque debet vti iure iniquo, etiā ex iure communi introducto, per id quod dicit gl. no. in §. hoc ius, in verbo, vt plus, 10. q. 2. quòd licèt ius commune permittat contrahentes sese inuicem decipere, per l. in causæ. ff. de mino. Non tamen debet ecclesia id facere: nec ideò cùm aliquid vēdit, recipere plus iusto precio, si offeratur, per c. per tuas, de dona. Quod & idem putat de personis ecclesiasticis Anc. in c. in ciuitate, de vsur. cum multis concor. quas adduxi in Legi. Connub. in 9. lege, nu. 10. sed tamen, ne hic iterum repetam.

2 Ecclesia non debet vti iure communi iniquo.

2. Quia statuta laicorum aliorum quidem, quàm Imperatoris, quantumuis fauorabilia, etiamsi generaliter loquantur, nihil prosunt ecclesiis & ecclesiasticis personis, nisi sint à Papa approbata, per tex. in c. bene quidem. 96 dist. & in c. ecclesia S. Mariæ, extrà, de consti. & ita voluit Host. in c. vlt. & ibi post eum Io. An. col. pe. & Panor. col. vlt. de solu. Bal. consi. 135. articulus, col. vlt. ver. præterea quantuis, lib. 2. & Per. Anc. in repe. c. 1. in 12. q prin. ver. hic etiā quæro vtrum statuta, de consti. vbi & ad hoc allegat no. per Io. And. in d. c. 1. de ope. no. nunc. & idem quoque voluit Matth. Mathes. not. 151. nota vnam lucrosam, & Barb. in c. dilecti, col. 4. de for. compe. vbi ad hoc multa allegat, quæ omnibus videre licet.

3 Statuta laicorum fauorabilia etiā generalia non prosunt ecclesiis, nec clericis, vide num 7.

Nec id mirum videri oportet, cùm extranei non debeant potiri beneficiis statutorum, per l. vlt. ibi, æquum quippe est, vt qui nostris, &c. C. de sum. tri. vbi hoc no. Iac. Arc. & Alberi. qui alios antiquiores citat in 2. parte statuto. q. 9. cuius est exordium, sed ex quo diximus, & Guido Sua. in quæstione incip. sed pone quæstionem, statutum, Bar. qui multas rationes affert in tract. Repræsaliarum, in 1. q. 5. q. prin. Bal. in rub. C. qui admitt. ad fi. Ang. cons. 73. in statuto Floren.

4 Extranei non potiuntur beneficiys statutorum.

Florentino.Pau.Ca.in l.omnes populi,ad fi.ff. de iust.& iur.& consi.343.statutum supra rela tum.Ro.consi.224.ista captura,col.2.versi.ter tia prin.ratione. Alex.consi.44. videretur.pri ma facie,col.3.versi.accedat prædictis,lib.5.& consi.41.ex multis in themate,colum.1.li.7.& Soci. consi.241. circa primam difficultatem, col.5.lib.2.

5 Clericus non repellit fœminā ex statutō repellēte fœminas ob mares. vi de nu.7.

Ideoque fuerunt plerique in ea opi.vt ex sta tuto, vel consuetudine disponente, quòd filia non succedat existentibus masculis,filius cleri cus nō repellat filiam.Ita enim expressè volue runt Pet.Anc.& Mathe.in dictis locis,& sub-obscurè Imol.in d.c.ecclesia sanctæ Mariæ, de constit.& rursum in c.dilecto.eo.tit.vbi tamen dicit contrarium seruari in practica.& Ro. vt illum aliqui allegant, singul.443.cuius est initi um, habeo casum in facto,dum dicit se mul tum dubitare.Barb.in c.quod clericis, col. 27. de foi.comp.& consi.53.præclarè,col.vlt.li.2. Et in hanc partem videtur inclinare Alexā. in d.consi.41.lib.7.

6 Clericus potest vti iure primogenitu ræ ex statuto.

TAMEN quòd in casu nostræ consuetudi nis præferentis primogenitum cæteris liberis, possit vti primogenitus clericus ea consuetudi ne,tenet expressè Panor. in d.c. ecclesia sanctæ Mariæ,col.vlt.de consti.& Mat.Laud.in tra cta.primogenituræ, col.7.versi.pulchrum du-bium.Barb.in repe.rub.de reb.eccle.non ali.in 2.dubio.col.eiusdem 13.versicu.& inducit ad duo.& Caro.Rui.consi.195.ex themate, col.2. libro 2.

7 Et repellere fœminam ex statuto. præferente ma res fœminis.

Et idem in statuto præferente masculos fœ minis, vt scilicet possit masculus clericus ex eo repellere fœminas,quicquid dicant ij quos suprà citauimus,tradit Bald. in repe.l.1.col.7. versi.sed hic vlterius quæritur. C.de sum.trin. & consi.30.præsupposito statuto,colum.2.ver sic.quæritur vtrum statutum,lib.1.& subobscu rè Ang.consi 68.Martinus,colum.2. versi.nec obstat quod quidam,quod & repetitur consil. 281.Lap.Ab.alleg.109.in quæstione proposi-ta,& Io.Ligna.Fran.Alber.& Lap Castel.qui in casu ipsius Lapi Ab.consulnerunt alleg.seque. incip.in ciuitate Florentiæ.Ant.in c.quæ in ec-clesiarum,colum.1.de constitu.& in d.c.quod clericis,ad fin.& ibi Cardi.Flor.& Panor.tam in lec.colum.antepe.quàm in repe.colum.26. versi.secundus casus, de foro compe.Car.Flor. in repe.c.perpendimus,colum.12.versi.quid si constitutio, de senten.excom.Pau.Ca.in l.om nes populi,post medium, ibi, item an clerici, ff.de iust.& iur. Panorm.in d.c.ecclesia,tam in lec.colum.vlt.quàm in repe.colum.15.versi.vn de si statutum,& ibi Fely.in 7.q.de constitu.& idem Panor.in c.constitutus,in 5.no.de in in-teg.restit.& in d.c.1.colum.3.versic.secundo casu,de no.oper.nunc. Alex.sibi contrarius in addi. Bart.in l.1.§.qui habebat,ff.de bonorum poss.contra tab.& consi.121.videretur prima consideratione,colum.2.lib.7.Socio.d.consi. 241.circa primam difficultatem,colum.1.lib. 2.vbi hanc dicit esse communem opinionem, & consi.128.circa præsentem,colum.2.lib.4. vbi & idem dicit. Barb.sibi contrarius in repe. rub.C.qui admit.colum.5.versi.tertiò facit.& consi.50.illud afferam,in 1.dubio,lib.3.& cō-sil.73.magnanimus,colom.3.vers.faciat quod consuluit,lib.4.Ang.Clauā.in verbo.lex,ver.5. Phil.Deci.consi.282.viso puncto,col.3.ver.vl timò quæritur.Bened.in repe.c. Raynutius,in verbo, duas habens filias, nu.142. Geor.Nata. in rep.c.quanuis,char.15.versic.16.quæro,de pactis,li.6.Math.Afflic.in constit.Siciliæ,in-cip.in aliquibus,col.17.versi,15.quæro. Laur. à Palaciis in tract.statutorum fœminas repel-lentium,col.16.

8 Statuto generali fauo-rabili an & quando pos-sint vti clerici.

Monentur plerique omnes,quoniam si sta-tutū generale sit fauorabile,ne procedat prohi bendo,præcipiendo,puniendo,aut aliàs impe riosè,& velut specie quadam autoritatis, & iurisdictionis,sed magis concessionis, aut pri-uilegij, possunt eo vti clerici & monachi, vt etiā præter illos ac loca suprà aduocata volue-runt ipse Card.in d.c.perpendimus, in 2.q.ad fi.de tent.exc. Pan.in c.ex literis, quod est vlti. in 1.no.per eum tex. de vita & hone.cleri. Ro. sing.443.capitulum.Domi.in c.vlt.in prin.cir ca medium,versi quæro pone,de offi.dele.li.6. & Alex.cons.111.pōderatis his omnibus,col. pe.ver.ad id quod no.lib.1.& consi.231.visa, col. 1. latè Roc. Curt.in repe.c.vlt.in 11.q. de consuet.Anto.Rube.qui alios quoque allegat, consi.159.clarissimū est,in fi.

9 Cōprobatio illius opi.

Pro quibus est optimus tex. in d.c,constitu-tus,de in integ.restitu.vbi clericus vtitur con-suetudine,quæ dat facultatem retrahendi rem à consanguineo venditam, & illum textum ad hoc facit sing.Ro.d.singu.443. & nos quoque diximus in nostro tractatu Retractuum,tit.1. §.1.glo.8.in verbo, *le parent*, num.41.sed con-sequenter.Facit etiam tex.in d.c.dilecti, de for. compet. vbi priuilegium simpliciter cōcessum hominibus alicuius loci,comprehendit cleri-cos illius loci, vt etiā ex illo no.Io.And.in ver bo,Anglicis,Cardin.Flor.Anto.Pet.Anc.Pan. post prin.& alij.Et etiam in c.3. de consue.vbi & ecclesia vtitur cōsuetudine transferente rei possessionem ex aliquo actu,& c.si adiutoriū, 10.dist.

10 Quid si sta-tutū priuile gia-tiuū spe cialiter lo-quatur de clericis.

Imò verò sunt nonnulli non infimæ autori-tatis,qui ea quæ diximus dicunt procedere, et si statutum priuilegiatiuum nominatim & spe cialiter loquatur de clericis. Et inter hos Bal. consi.241.verba capitali,li.3.Pan.in d.c.eccle sia S.Mariæ,ad fi.in priori lec.& ibi post eum Phil.Dec.col.21.ver.& ista conclusio, de cōsti. & idem Deci.d.consi.282. in fi. & D.Cirier.in tract.primogenituræ lib.1.q.24.col.12,ver.his adde,& alibi sæpe in ea quæst.

11 *Laici possint conferre priuilegia clericis.*

Quis enim ignorat laicos posse clericis conferre priuilegia, cùm text. de hac re sit apertus in c.nouit.de iudi.& in l.omnia priuilegia.C. de episc.& cler. nec solùm Imperatores de quibus ea iura loquuntur, sed etiam inferiores, vt patet ex c.auditis, & ibi glo.t. Ligna.Pet. Anc. Anto.& Aegid. Bellemer.de restitutione in integrum. & c.inter dilectos,de fide instrumentorum, & c.dudum,de deci. quæ in id expendit Cardin.Flo.in rep.c.perpendimus, colum. 11.versi.de priuilegiis, de senten.excommun. Nam & quilibet, inquit, priuatus potest donare & conferre ecclesiæ.c.cùm dilecti,de condi. appo.Possunt enim & omnes non subditis concedere priuilegia, sicuti & alias eorum cômodo consulere, vt est text. expressus in l.1. & ibi glo.C.de eman. libe. & Cardi. in d.c.perpendimus,col.12.versi.quid si constitutio. Et facit l. non dubito,& l.postliminium.§.induciæ.ff.de cap.& postli.reuer. & l.conuentionû.ff.de pac. Et ita quidê, vt huiusmodi priuilegia non subditis concessa non possint reuocari, vt voluit Inno.& recentiores, qui adferunt concord. in d.c.nouit,de iudi.

Priuilegia conceduntur non subditis.

Suntque ea irreuocabilia.

14 *Responsio ad contraria.*

Nec obstat quod primo loco dictum est, huiusmodi consuetudinem esse iniquam, propterea nec debere clericos ea vti. Nam id falsum esse satis deprahenditur ex iis quæ scribit Ioã. An.in regula,sine culpa,in vlt.quæst.de reg.iu. lib.6. dum probat eam cõsuetudinem in æquitate fundari. Quod cùm semper verum sit, vt & laté ostêdimus suprà in 4.quæst.priu. Tum verò maximè cùm cedit in commodum clericorum, quãdoquidem ex lege Mosaica, quam diuinam multi appellant, omnes primogeniti,& ij quidem soli erãt sacerdotes, & diuinis mysteriis mancipati, vt & suprà in præfat. docuimus post prin.cùm de Iudæis loqueremur, num. scilicet 17.adiiciunt. Quis igitur est adeò mentis impos, vt nunc clericos ab eo iure repellat, quod veluti diuino nutu illis priuatim competebat?

13 *Ad idem.*

Secunda autem ratio qua dictum est fauorabilia laicorum statuta non prodesse clericis, facilè diluitur ex iis quæ suprà diximus. Ea enim procedit, cùm statutum sit specie quadã autoritatis & iurisdictionis. Tunc enim clerici eo vti non debent, ne videãtur id agentes recognoscere laicorum in se autoritatem, & iurisdictionem, quod facere non possunt, per c.si diligenti,& c.significasti,de for. compet. At si fiat specie tãtùm priuilegij, nihil est iam quod impediat clericos vti, cùm & externis prorsus, & non subditis possit conferri priuilegium, vt suprà probatum est.

14 *Commoda iis facere possumus quibus incõmoda nõ possumus.*

Alioqnin quod in fauorem eorû est introductum, in illorum læsionem retorqueretur, contra l.quod fauore.C.de legi.cum si. Nec mirandum est si commoda illis possumus côferre, quibus grauamina inferre non possumus, cùm id & aliàs fieri videamus, in l.quoties.C. vbi.Seua.vel clar.& no.per gl.loquentê expressè de laicis erga clericos, in l.nemo qui condê nate.ff.de reg.iur.

Quadragesimaquinta quæstio.

1 *Quid autẽ, si is de cuius successione agitur, erat clericus.*

QVADRAGESIMO QVINTO quæro, quid si is de cuius successione agitur, erat clericus, an in successione illius locum habebit statutû præferens primogenitum cæteris? Imo.in cap. quod clericis,col.2.ver. & per hoc videtur,de foro compe. loquens in statuto præferente mares fœminis, tenet quòd non habet locum, quando agitur de hæreditate clerici, cùm non sit eorum subditus, qui voluerunt suo statuto facere hæredem ipsi decedenti, per ea quæ habentur in d.c.quod clericis,& no.per Bar.in l. cũctos populos.C.de sum.tri.& ita dicit Imol. se pridie côsuluisse apud ciuitatem Lucanam. & sequitur Alex.consi.44.incip.videretur prima facie,col.4.versi. & sic manifestê concludere,li.4.& Phil.Dec.in c.ecclesia sanctæ Mariæ, char.pe.col.1.versi.nota tamen quòd tale statutum,de consti.& Benedic. in c.Raynutius in verbo,duas habens filias,nn.145.Georg.Nat. in repe c.quanuis,char.14.versic.18.quæro,de pact.li.6.vbi hoc dicit esse not.quia sæpius cõtingit de facto.

2

Sed ego tamen non id recipio, rationibus alleg.suprà in duabus præced.quæst. quas non est opus hic repetere: nisi fortè quis esset iam clericus ante huiusmodi conditum testamentum, per ea quæ diximus in 43.q.nu.5.his tamen nõ.obstantibus,& multis seq. & voluit expressè idem Imo.in d.c.quod clericis, vbi sup. Verùm id in Gallia non obseruaretur.

Quadragesimasexta quæstio.

1 *Si sunt bona & loco qui vtitur iure primogenitura & in lo co quo nõ vtitur quid agendum. Statutis cuiuslibet loci soquẽdum in bonis ibi si. tis.*

QVADRAGESIMOSEXTO quæro, In successione de qua agitur, sunt bona nõ solùm in ea prouincia quæ primogenitum cæteris præfert, sed & in alia, in qua filij succedunt æqualiter, quid agendum in hoc iure primogenituræ? Sunt in hac quæstione, qui simpliciter dicunt inspiciêdum cuiusque prouinciæ statutum, vt videlicet nulla ratione habita originis, domicilij mortis defuncti, nulla item domicilij hæredû, iudicetur secundùm statuta,& consuetudines locorum, in quibus bona sita sunt: vt scilicet in prouincia quæ præfert primogenitum, præferatur primogenitus in bonis ibi sitis: in alia quæ æqualiter omnes admitti, omnes æqualiter succedant, per l.pupillo.ff.de tu. & cur.dat. ab his,& l.Titium.§.tutor. ff.de admi. tut.& l. constitutio. ff.ad municip. & l. certa forma.C. de iure fisci,lib.10.

Et ita

2 *Qui id te-nuerunt.*

Et ita voluerunt Iac. Ra. Iac. Are. Guil. Cun. Dy. Ray. Io. Fab. Bal. col. 9. versi. venio ad secundum, in l. cunctos populos, C. de sum. tri. Collec. in c. 1. col. 2. versi. quid si consuetudo, & ibi quoque Pet. An. in repe. in 12. q. prin. post prin. versi. sed circa personas, & versic. per ista soluitur quæstio, & iterum versi. quæro iuxta prædicta, de constit. in quo postremo loco dicit Pet. An. communem esse opi. vt in successione intestati attendatur locus bonorū, sine distinctione, an sit statutum personale, an reale. Hanc quoque sententiam tenet Bal. consi. 245. quæritur vtrum ille, li. 1. vbi dicit hanc op. communiter practicari, & obseruari. & con. 132. quan quam super hoc puncto, ad fi. lib. 2. Masuer. in tit. de success. & vlt. volun. §. item illud quod dicitur. Nicol. Perusi. in trac. de suc. ab inte. in 6. specie filiorum, 1. partis princ. col. 5. versic. sed nunquid stante tali consuetudine. & Alex. consil. 16. viso titulo quæstionis, in 1. dubio, lib. 1. & consil. 118. consideratis verbis testamenti, col. 2. versic. & pro hac opin. & col. seq. lib. 1. & consi. 19. primum dubium, col. 2. lib. 6. Corne. consi. 115. in hac consultatione, col. 1. lib. 2. & consil. 202. circa præsentem consultationem, col. 4. versic. dato autem sine præiudicio, lib. 2. & iterū consi. 85. plura dubia, col. 3. in litera g. in fi. lib. 3. & Soci. consi. 288. circa primā quæstionem, col. 2. lib. 2. & iterum consi. 292. visis statutis magnificæ ciuitatis, col. 2. eo. lib. 2. & Iac. à S. Geor. in trac. feud. col. 6. versic. insuper quæro quidam, & Geor. Nat. in c. quamuis, col. 61. ver. 9. facit, de pac. li. 6. vbi hoc dicit no. Nic. Eueral. in Locis legalibus, loco quidē 79. col. 9. versi. hinc etiam videmus.

3 *Qui idē in similibus casibus.*

Et idem quoq; in cæteris similibus casibus voluit Bal. in l. si arrogator, col. antepe. versi. & facit ad plures quæstiones. ff. de adop. vbi ita dicit se pridie consuluisse Bononiæ, & Lap. Ab. alleg. 92. quæ à multis citatur pro consi. ipsius 306. cuius initium est, in primis videndū est, in 4. dubio. Card. Flo. consi. 2. hoc capite, circa statutum, versic. item præsupposito, Pau. Cast. consi. 32. inci. circa primum quæsitum, in principio. lib. 1. Corne. d. consi. 85. col. 4. vers. hinc dicit Bal. lib. 3. & iterum consil. 162. hoc principio constat quòd de iure, col. 2. nam huiusmodi statuta, eo. lib. 3.

4 *Qui distinguunt verum in rē, an in personā sint concepta.*

Alij concedunt eam opinionem procedere cùm statutum vel consuetudo est in rem, siue disponit circa rem, videlicet per huiusmodi verba, bona decedentium veniant ad primogenitum. statutum enim reale res ipsas afficit, à quoque possideantur siue à ciue, siue ab extraneo, per l. rescripto, in fin. ff. de mune. & hono. & l. an in totum. C. de edic. priuat. Secus si in personā, per huiusmodi verba, primogenitus succedat: quia tunc non respicit res, sed personas, nec ideò extraneos & forenses etiam ibi bona possidentes cōplectitur, per l. 1. C. de mulieri. & in quo loco, lib. 10. cum si.

5 *Qui id tenuerunt.*

Ita enim voluerunt Pe. & Cy. in d. l. cunctos populos, vterq; col. vlt. C. de sum. tri. Pet. Anc. consi. 163. visis & diligenter inspectis, in j dub. Imo. in c. cùm olim, ad fi. de cleri. coniug. Pan. in c. quod clericis, col. 6. versi. & cum hoc temperamento, & ibi quoque Barb. col. 14. de foro compet. Idem Panor. in c. postulasti, col. penul. eo. tit. Et facit quod in simili voluit Calderi. in sua disputa. cuius est initium, statuto cauetur, & in d. c. quod clericis, & ibi quoque Panor. col. 3. & seq. & Roc. Cur. in repe. c. vlt. in 11. q. prin. in 2. limit. extrà de consuet.

6 *Ea distinctio non dicēda verbalis magis quā realis.*

Et ne quis putet huiusmodi distinctionem vanam esse & verbalem, magis quàm realem, vti putauit in re quapiam simili Pet. Anc. in c. accessorium, col. 5. versi. aduertatis domini, de reg. iur. lib. 6. & Fran. Are. in l. iustè, colum. vlt. versi. præterea ista differentia. ff. de verb. oblig. Sciat similem quoque distinctionem ad plures effectus fieri in legibus & edictis Prætorū, vt patet ex l. si fœnum. §. ait prætor. ff. de acquiren. hæred. & l. aut qui aliter. §. vlt. & ibi Bartol. ff. quod vi aut clam. Et in testamentis, l. pater si liæ. ff. de seruitu. lega. Et in stipulationibus. l. si sic stipulatus. ff. de verb. obli. Et in pactis, l. contra. §. si filius, & l. qui in futurum. §. 1. ff. de pac. & l. iurisgentium. §. pactorum, eo. ti. vbi ea differētia verbis ipsis exprimitur, scilicet in rem, & in personam, & declaratur quando sunt in rem, & quando in personam, non eo tamē modo, quo declarat Bar. loco suprà allegato. Et in rescriptis ad lites. c. quoniam abbas, de offi. deleg. Et in priuilegiis. c. priuilegium, de reg. iur. lib. 6. Et in concessionibus & immunitatibus. l. ætatem. §. vlt. & l. forma. §. quanquam. ff. de cēsib. Quæ omnia ab ipsomet Pet. Anc. sunt collecta, consi. 327. discurrit, in princ. & quædam quoque, consi. 244. quia quæstio, col. 1. versi. in contrarium. Et in statutis præter eos, quos suprà citauimus, & ad alium effectum per Saly. in Auth. cassa, col. 4. versi. quid dicemus. C. de sacrosan. eccle.

Vt quæ habet locum in legibus & edictis prætorum. Et in testamentis. In stipulationibus.

In pactis. In rescriptis. In priuilegiis. In concessionibus & immunitatibus.

Et in statutis.

7 *Aliæ distinctio.*

Cæterùm Bart. in d. l. cunctos populos, in 7. quæst. versi. sed posset dubitari, hanc distinctionem refert, ad illamque quippiam addit. Aut enim statutum est circa rem, & tunc de omnibus bonis iudicabo secundùm cōsuetudinem & statutum vbi bona sita sunt, à quocunque possideantur. Aut circa personam, & tunc aut is, de cuius successione agitur, est eius patriæ, quæ præfert primogenitum, vel origine, vel domicilio: & tunc succedit in bonis eius patriæ secundùm huiusmodi statutum: In aliis verò secundùm ius commune. Si sit alterius patriæ, & tunc non potest illum comprehendere statutum, vtpote quod non porrigitur ad forēses, per l. 1. in fi. ff. de tut. & cur. dat. ab his, & l. etiā, & ibi no. ff. de tute. Ideoque succedent omnes æqualiter ex iure communi.

8 *Qui id se- [illegible]*

Et hanc opinionem sequitur Signo. Homo. in repe.d.l.cunctos populos, colum. 10. versic. sed posset dubitari, si tamen is est, quod non crediderim, propterea quod ea repetitio similis est ab initio ad finem, lect. Barto. nec aliud quippiam vna dici quàm alia, suntq; per omnia & ad verbum similes. Ideò putauerim impressores falsò eam repe. Signo. attribuisse, nisi is Barto. surripuerit. Nam fatentur eam lectu. esse Barto. illumque ex ea vbique citant. Et inter cæteros hanc ipsam distinctionem ex eo refert & sequitur Franc. Aret. ibi, colum. penult. & Calder. consi. 17. statuto ciuitatis cauetur, tit. de constit. & Fran. Rampo. inter consilia illius consi. 34. statuto Ferrariensi, titu. de testa. & Panor. in c. ecclesia sanctæ Mariæ, colum. penult. versic. ad prædicta faciunt, de constitu. & Alexan. consi. 44. videretur prima facie, colu. 1. versic. sed præmissis non obstantibus, lib. 5. & Barb. consi. 75. illud in medium referam, col. 4. & iterum col. pe. lib. 3. vbi dicit hanc esse communem opi. & Soci. consi. 128. circa præsentem consultationem, colum. 1. ver. secundò respondeo, lib. 4.

9 *Qui dicunt inspiciendum locum aditæ hæreditatis in omnibus bonis.*

Alij rursum, sicuti refert idem Barto. in d. l. cunctos populos, vbi suprà proximè citauimus, inter quos fuit Iac. But. dicunt inspiciendum esse locum vbi est adita hæreditas, & sic in quo est celebratus quasi contractus, iuxta l. apud Iulianum, in fin. ff. ex quib. cau. in poss. eat. sicuti in contractibus inspicimus etiam locum contractus, per l. si fundus. ff. de euic. Sed hanc opi. pauci admittunt, quoniam, vt postea subiügit Bar. nõ potest adiri hæreditas, nisi prout ea defertur. l. antiqui. ff. si pars hære. pe. l. & si ex asse, & l. ex semisse. ff. de acquir. hære. Sed non est delata nisi modo prædicto. At contractus se extendunt quatenus voluntas cõtrahentis fuit, quæ fuisse præsumitur secundùm consuetudinem loci vbi res agitur.

10 *Qui locum mortis eius de cuius successione agitur.*

Alij item statuta loci in quo decessit is de cuius hæreditate tractatur, hac ratione moti, quia sicut hæredes instituti capiunt ex testatoris expressa voluntate: sic venientes ab intestato ex tacita. Sicut ergo se habet expressa ad institutos: ita tacita ad venientes ab intestato. l. conficiuntur, & l. si quis nullum. ff. de iure codi. & l. 1. §. pe. & vlt. ff. de leg. 3. Sed expressa regulatur ex loco, vbi dispo sita est. l. si non specia li. C. de testa. arg. l. 2. C. quemad. testa. ape. Ergo & tacita. At tacitè quis censetur disponere, cùm moritur, de venientibus ab intestato, si de aliis nõ disponit. Igitur cõsequens est, vt locus mortis, id est, dispositionis tacitæ, sicuti expressæ inspiciatur.

11 *Qui illius opi. fuerunt.*

Et in hac opi. fuisse Iac. But. refert Alberi. in 2. part. statu. q. 136. incip. ex hoc insurgit. & hũc nuncupatim sequitur Sign. consi. 250. super dubiis, col. 5. versi. his visis. Quod tamen intelligo secundum ipsum Iac. But. si nullum est factum testamentum. Aliàs enim inspiciẽdus est locus, in quo factum est, per l. 2. C. quemad. testa. ape. Et in hac quoque opi. vt locus mortis inspiciatur, fuisse Iac. Rauen. in d. l. cũctos populos, testatur Alex. d. consi. 16. col. 1. li. 1. Sed ea passim reprobatur per auth. omnes peregrini. C. com. de succes.

12 *Qui inspiciendum statutũ originis & domicilij defuncti.*

Sunt & qui dicunt inspiciendum esse statutum originis, atq; domicilij eius, de cuius successione agimus, quò ad omnia bona vbicunque sita sint, per l nulli. C. de epi. & cler. & l. data, & l. illam. C. de donat. & l. vlti. C. de præscri. long. tempo. & l. magis puto. §. illud quæri. ff. de reb. eorum. Et quia etiam ex persona fit executio in bonis quibuscunque vel alibi sitis. l. à diuo. ff. de re iudic. & l. cùm vnus. §. pen. iuncta glo. ff. de bon. autor. iudic. possi. Et in hac sententia fuit Alber. Rosates in d. l. cunctos populos, colum. 7. & ibi quoque Ful. & idem Alber. in 1. parte statutorum, quæst. 46. incip. itẽ quæro aliquis mercator, col. 2. versi. & ex iis soluit aliam quæstionem, & iterum in 2. parte d. quæstio. 136.

13 *Qui originis tantum nõ etiã alterius domicilij.*

Et idem quoq; in simili casu consuluit Roman. citans Alberi. in dicto primo loco, consi. 39. in proposita quæstione nobilis, in secundo dubio, vbi & hoc dicit procedere, si aliò domicilium transtulerit: tum quia non potest renũciare origini, per l. assumptio, in principio. ff. ad municipal. nec ideò mutatio domicilij eximit ciuem iurisdictione suæ originis. l. 1. ff. de Decur. & in l. qui originem, in princ. ff. de muneri b. & honori. Tum quia cùm sit diuersa statuta originis & domicilij, potentius est originis, per l. libertus. §. cùm simul. ff. ad municipa. Facit item quod in simili consuluit Pet. Anch. consil. 37. contra Ioannem, in 2. dubio, & ante hos Oldra. consi. 248. præsupposita consuetudine, in 1. dubio. Et ita in statuto repellente fœminas tenuit Ioannes Campez. in trac. eius rei quæst. 49. inci. an talis exclusio, vbi ad hoc multa allegat.

14 *Alia opi.*

Fuit & in alia opin. Pe. Ferra. in tit. forma libel. quo per. hær. ex testa. in verbo, vallarum legitimo numero testium, col. pen. ver. vltrà quæritur. Nam postquam ad verbum recensuit distinctionem Bart. in d. l. cunctos populos, primam partem sequitur, quæ loquitur de cõsuetudine, vel statuto disponente circa rem. At in statuto, vel consuetudine disponente circa personam, si defunctus sit eius patriæ, in qua est huiusmodi statutũ, vel consuetudo disponens primogenitum cæteris preferri (nã in hoc casu loquitur) succedit in omnibus bonis vbicunque sitis ex statuto suæ patriæ. Nam cùm persona, inquit, sit in hoc habilitata, vt ipse loquitur, per legem municipalem, porrigit suum effectum ad quæcunque loca, per quandam consequentiam, arg. l. 1. ff. de autor. tuto. & §. 1. Instit. de legi. pat. tut.

Sed

15 *Alia item i stria mébra.*

Sed Saly.in d.l.cunctos,col.5.vers. postquã vidimus de statutis, nullum priorum scriptorum secutus eã rem ita dissecat. Nam aut origine ciuis alterius patriæ moritur in altera, in qua domicilium non constituit, sed est prorsus extraneus & aduena: aut in qua domiciliũ constituit: aut moritur in sua ipsius patria. Si primùm, debet vbique attendi statutum & cõsuetudo originis à qua non recessit, sed secundum illam voluit viuere & mori, per l.omnes peregrini,C.com.de succes.

Primũ mem brum.

16 *Secundum.*

Si secundum, debet inspici consuetudo cuiuslibet loci, scilicet eius qui præfert primogenitum in bonis ibi sitis: alterius qui æquales facit liberos, in bonis etiam ibi sitis, arg.d.l.rescripto.§.vltim.ff.de mune. & hono.& l.incola. ff. ad municipal. consuetudo enim ligat externum habentem ibi domicilium, fingiturq; in hoc casu defunctus homo duplex, scilicet originis, quam mutare non potuit. l. origine. C.de municip.& orig.lib. 10. & domicilij, in quo similiter, vt in origine debet subire munera, per l.j.eo.tit.& l.ciues.C. de incol.eo. li. 10. Ideoque ex ipsius tacita voluntate cõsuetudo originis est seruanda in bonis originis: & consuetudo domicilij in bonis domicilij.

17 *De eodem.*

Adducitque simile pupillo ab alio arrogato, cuique à patre naturali datus est vnus substitutus, ab arrogatore aliis. Is enim fingitur duplex homo, & tãquam duos patres habeat. Propterea in bonis quæ ab vno prouenerunt, succedit substitutus ab eo, in aliis alius, vt no. in l.si arrogator.ff.de adopt. quo in loco, vt illud præterea dicam, Bal.colum.penul.versicu. & facit ad plures quæstiones, hoc trabit ad similem quæstionẽ, de eo qui origine est vnius loci: domicilio, alterius, & vtrobique habet bona: vt videlicet suum cuique bonis statutum seruetur, vt ita fiat separatio bonorum sicut & prætor alibi facit, in l.j. ff. de separat. bo. Iste enim est subditus diuersis patriis, sicuti diuersis patribus. Quilibet enim in suo territorio prævalet, argu.eo.quæ no.in l.apud eum ff. de manu.

18 *Tertium.*

Si tertium, quia decedit in loco originis, nec habet alibi domicilium, Tunc licet dubiũ sit, vt ipse dicit, arduum, tamen putat esse seruandum statutum originis in bonis vbique sitis. Mouetur primùm, quia cùm in domicilio originis perstiterit, videtur voluisse mori, & bona ipsius ab intestato peruenire, secundũ statuta & consuetudines illius tantùm, & non loci in quo bona sita sunt: vt sic quod operatur expressa voluntas testati, secundùm statutum & priuilegiũ patriæ suæ. l. si non speciali, & l.omnium,& l.vlt.C.de testa. idem quoque operetur tacita voluntas morientis ab intestato, arg.l.si quis nullum,& l.conficiuntur. ff.de iure codic.& l.j.§.vlti.ff.de legat. 3. At in testamento institutus hæres vniuersalis succedit in omnibus bonis, vbicunque sitis. Igitur etiam ab intestato debet primogenitus succedere ex tacita voluntate defuncti, quam accommodasse videtur primogenito, secundùm consuetudinem suæ patriæ, quam non mutauit, sed in ea perstitit, arg.l.qui vniuersorum. ff. de pign.acti.& l.quòd si nolit.§.qui mancipia.ff.de ędil.edic.

Prima ratio Saly.

19 *Secunda rõ. Collecta pot imponi sub dito pro bo nis alibi si tis. vide nu 24.*

Secunda ratio, quia statutum potest afficere personam sibi subditam etiam respectu bonorũ in alieno territorio existentium, vt patet in collecta, quàm vocant, quam ciuitas potest imponere ciui suo, etiam pro æstimatione rerum, quas possidet extra territorium, per text. in d.l.rescripto.§.vlt.& iterum in l. munerum. §.patrimoniorum.ff.de muner.& honor.& qd no.gloss.in rub.C.de muneri.patri.lib. 10. Nã si id procedit in collecta, multò fortius in successionis prælatione: cùm inuitus collectetur, vt ipse loquitur, & successor voluntarius sponraneo detur.

20 *Tertia rõ. Datio tutoris extendi tur ad bona alterius iu risdictionis.*

Tertia ratio, quia videmus quòd simplex datio tutoris à iudice vnius territorij, vim suam extendit ad bona alterius, per l.propter litem. §.licèt.ff.de excu.tuto. & l.magis puto.§. illud. ff.de reb.eor.& l.j. in fi.ff. de tut. & cur. dat.ab his, & l.j.si bene expendatur. C. vbi pet. tut.& arg.l.fideicommissum.§. tractatum. ff. de iudi. & ita voluerunt Dy.& Ia.Are. in l.non solùm. §.qui testamento, contra glo.ibi.ff.de excu. tu. Idem Dy.in l.j.& in l.pupillo, & ibi quoq; Bar. ff.de tut.& cur.dat.ab his, Cy.& Bar. post Azo. & Iac. Are.in d.l.j.C.vbi pe.tu. Ergo multò magis destinatio successoris vniuersalis facta à statuto debet extendi & ad bona alterius prouinciæ: cùm potentius agat lex, quàm iudex, vt voluit, licèt non alleget, Inno.in cap. præterea requisisti, de appella.& Bal.cons.454.quidã Ioãnes, li.j.& Pet. Anc.conf.97. in quæstione quæ vertitur, col.j.vers. 2.probatur.

Lex potẽtius agit quã iudex.

21 *Quarta rõ. Hæreditas non cõcernit locum.*

Quarta ratio, hæreditas non concernit locum, sed est successio in vniuersum ius defuncti, quod incorporale est. l. hæreditas. ff. de reg. iur.& l.j.§.imperialis.ff.de rerum diui. Ideoq; frustra locus bonorum consideratur: sed secũdogenitus à statuto exclusus & veluti interdictus eo iure vniuersali censetur, exclusus & interdictus rebus omnibus particularibus in eo iure vniuersali comprehensis, per l.si quis cũ totum, in prin.§.vl.ff.de excep.rei iud. vt etiam in simili videmus quòd interdictio iudicis effectum suum trahit ad bona alterius territorij per l.is cui.ff.de testa.

22 *Quinta rõ.*

Quinta ratio, quia statutum originis valet tam autoritate Iuris Ciuilis, quàm Canonici, l.omnes populi.ff.de iust.& iu.& c.cùm olim. de cler.coniug.& cap.ex parte, le 3. de verbo.signi.& cap.j.de constit.lib.6. Quare etiam cùm statutum autoritate vtriusq; Iuris det vniuersalem successorem defuncto, eadem quoque auto-

autoritate dat eum successorem in bonis omnibus vbicunque positis, arg. l. nihil aliud. ff. de verb. signi. & l. hæreditas, de reg. iur. Et hoc dicit procedere siue statutū sit in rem, siue in personam: quia omni casu hæreditas pertinere dicitur ad primogenitum iure directo. l. hæreditas. C. de pact. conuen. & l. si infanti. C. de iure delib. & l. j. §. vlt. C. de cadu. tol. & l. de emancipatis. C. de legi. hære. & L. Lucius. ff. de vulg. & pupilla. Et facit doctrina Inno, Ioan. Andr. & aliorum in c. Raynutius, de testa. & Bart. in l. centurio. ff. de vulga. & pupil. Et ita demum dicit Salyc. se consuluisse, cùm quæstio ex facto contigisset, & obtinuisse: secumque multos insignes doct. & Bononiæ & Florentiæ consensisse. Et hanc Saly. doctrinam (nisi fallor) visus est approbare Mari. Soci. licèt & alias in eā rem sententias adferat, consi. 36. rectè ac maturè, col. 3. & seq.

23 *Responsio ad rationes Saly.* *Ad primā.*

His tamen rationibus Saly. sigillatim respōdet Alexan. d. consi. 128. lib. 1. Nam primo loco quod dictum est de hærede vniuersali instituto in testamento, qui succedit in omnibus bonis, hoc ideò est, quia non se fundat in statuto vel consuetudine locali, sed in iure communi, quod vbique seruari debet, quando statutū non contradicit. l. 2. C. de legi. & cap. j. de consti. Sed quando non est conditum testamentū necesse est vt primogenitus volens succedere in omnibus bonis, se fundet in statuto vel consuetudine, quod est cōtra ius commune. Ideoque non operatur, quantùm ad bona alibi sita, secundùm doctrinam omnium, in d. l. cunctos populos. Et licèt videatur defunctus tacitè velle seruari illam consuetudinem: non tamen sequitur quòd velit eam seruari aliter, quàm se habeat, videlicet in bonis in loco statuti sitis.

24 *Ad secundā. Collecta an possit imponi pro bonis alibi sitis.*

Quod secundo loco dictum, ciuitatem posse afficere subditum, etiam respectu bonorum alibi sitorū, vt patet in collecta, respondet duobus modis. Primùm enim non omnino expeditum est, posse collectam imponi pro bonis alibi sitis, cùm contrarium voluerit Guil. quē refert Bar. in l. j. col. 5. versi. item quæro aliquis est hic ciuis. C. de mulieri. & in quo loco, libr. 10. per l. cùm vnus. ff. de iurisd. om. iudi. Præterea si hoc esset verùm, quòd statutum posset afficere subditum respectu bonorum alibi sitorum: hoc posset procedere quādo expressè statuentes hoc dicerent, arg. l. vlt. ff. de decre. ab ordi. faci. & l. mercatores, & l. non solum. C. de commer. & mer. Aliàs autem secus, per ca. vt animarum, de constit. lib. 6.

Statutū an possit afficere pro bonis alibi sitis.

25 *De eadē re.*

Et hanc distinctionem facit Bar. post antiquiores in d. l. cunctos populos, in 7. quæ. principi. iunctis iis quæ scribit sub eadem quæst. versi. item quæro quid si in statuto, & ibi etiam Bal. in vlt. char. versi. viso an forensis intra territorium, in lec. & rursum in repet. col. 30. ver. de secundo membro, & ibi quoque Saly. & Io. And. in addi. Specu. titu. de compet. iud. adi. §. j. in addi. magna. Bal. in repe. l. neganda, col. 7. & seq. C. qui accu. & in l. vl. in 2. q. prin. ff. de iurisd. om. iud. & Pet. Anc. in rep. c. postulasti, in 5. quæstione, de foro compe.

26 *Ad tertiam rationem.*

Ad tertium de datione tutorum, quæ vbique vim suam obtinet, dicit non esse id mirū, cū actus sit fauorabilis. At hoc statutū est odiosum, vt voluit Bal. in l. cunctos populi, col. 7. versi. tertiò quæro. ff. de iust. & iure, & fuit de mente Bart. in d. l. cunctos populos, in fi. 7. quæsti. Ideo non extendendum ad bona alterius territorij, per l. ex ea. & ibi no. ff. de postul. & c. si sententia. §. 1. de senten. excom. li. 6.

27 *Ad idem.*

Sed quia hoc dubium est, propter ea quę diximus suprà in 4. quæ. prin. Potes dicere, quod si etiam huiusmodi statutum non esset odiosum, tamen non extenderet vim suam ad bona alterius territorij, non suppositi huic statuto: quia contraria dispositio iuris cōs, vel etiā alterius statuti, quæ in hoc seruatur in altero illo territorio, impedit ius accrescendi in illis, in quibus ex forma statuti accrescunt alia bona supposita statuto, per l. mulieri & Titio. ff. de condi. & demon. vt ea ratione voluit Bal. in statuto quod præfert agnatos fœminis, in d. l. cunctos popoulos. char. vl. ver. sed hic quęro de effectu, & nonnihil in l. 2. col. vlt. versi. & ideo si consuetudo. C. quæ sit long. consuet. de quo dicā latius. Item cùm statutum hoc sit cōtra ius commune, vt diximus in d. 4. quæst. ita restringendum est, ne ad bona alterius loci trahatur, secundum omnes in d. l. cunctos populos, & ipsum Alex. consi. 16. viso titulo quęstionis, co. j. li. j. & aliquid diximus in nostris Legibus Connubialibus, in gloss. 6. in verbo, *dejon mary*, in 28. quæstione.

28 *Alia responsio.*

Sed & Alex. vt ad eum super principali proposito redeamus, aliter respondet, quòd videlicet tutor simpliciter datus habet administrationem bonorum etiam alibi existentium, cū de alio tutore non est prouisum illis bonis. Nā si de alio prouisum est, non se extenderet datio tutoris ad ea bona, per l. pupillo. ff. de tuto. & cura. dat. ab his. & l. si tamen, cum ibi not. ff. de test. tut. Cùm igitur in casu nostro in bonis alibi sitis iam prouisum sit per ius commune, vel etiam statutum illius loci, non debet ad ea bona extendi prouisio alterius statuti.

29 *Ad quartā rationem.*

Ad quartum, quo dictum est hæreditatem non concetere locum, id certum est. Sed non propterea sequitur, quòd propter diuersitatē patrimoniorum subiectorum diuersis legibus seu statutis, & sic habentium diuersas qualitates, non debeat fieri diuiduo ipsorum patrimoniorum diuersimodè, ex diuersitate legum vel statutorum, quibus subiiciuntur. Sicut videmus quòd pupillus arrogatus propter diuersitatem patrimoniorum, potest in vno decede-

re intestatus, in alio testatus, per d.l. si arrogator, & ibi gl. & Doct. ff. de adop. Et idem de milite dicitur in l. 1. & 2. ff. de testa. mili.

30 *Ad idem.* Nec simile est quod de interdictione bonorum dictum est. Ea enim fit de iure communi, quod vbique vim suam extendit, vt dicit Bal. in d.l. cunctos populos, col. antepen. versi. viso an forensis obligetur. Hic autem loquimur de dispositione statuti, quod non ligat extra territorium. Item huiusmodi interdicto est fauorabilis, ne bona scilicet prodigi pereant, ideo extendit effectum suum vbicunque sint bona, vt dicit Bart. in l. cunctos populos, in 6. quæstio. Hoc autem statutum excludens secundogenitos, est odiosum, vt dictum est. Ideò non extenditur ad bona alibi sita. per d.l. ex eo. Sed tu circa hoc vide quod dixi in responsione præcedentis obiectionis.

31 *Ad quintũ.* Ad quintum quo dictum est statutũ robur sumere ex iuris & Ciuilis & Canonici autoritate, non respondet Alex. Sed D. Ioannes Cittus, ne illum ea re defraudem, dicit hoc verũ esse, vt valeat quantùm ad territorium statuentium, non etiam quãtum ad alia, per c. illa 12. dist. & quod post Baldum voluit Philip. Fran. in c.j. colum. 5. de constitu. quòd consuetudines locales quo ad locum ipsum, dicuntur ius commune, quia iure communi confirmãtur: quasi dicat, non etiam quò ad loca alia. quæ res amplissimè tractatur in d. l. cunctos populos, & etiam in l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. & in l. de quibus. ff. de iusti. & iure.

32 *Quam opin. sequamur in Gallia.* Hactenus Doc. sententias in eam recensuimus. At in Gallia fermè viuntur, vt secundùm eam opin. quàm primò loco posuimus, in successionibus inspiciatur consuetudo & statutũ cuiuslibet loci, siue in rem sit, siue in personã, vt videlicet bona Pictauię diuidantur inter hęredes secundum consuetudinem Pictauiæ: bona Turoniæ, secundum consuetudinem Turoniæ, & sic de aliis. Quid autem dicendum sit in casu testati, vide in quæstione sequenti, & in 54. quęstione.

Quadragesimaseptima quæstio.

1 *Quid si testamento primogenitus sit istitutus, an & is habebit bona eius loci vbi liberi succedunt æqualiter.* QVadragesimoseptimò, quia in quæstione præcedenti locuti sumus in casu intestati, QVAERO quid in casu testati. Verbi gratia, Quis in suo testamẽto instituit primogenitum in oĩbus suis castris, & is habet castra in Gallia, in qua est cõsuetudo vt primogenitus succedat: & ĩ Lõbardia, in qua primogenitus ex iure cõi æqualiter succedit: Vtrũ ex huiusmodi institutione ipse primogenitus debeat habere castra, quæ sunt in ea prouincia, in qua succedunt liberi æqualiter. Bal. in d.l. cunctos populos, col. 9. versic. sed quæro de effectu. C. de sum. trin. ita distinguit. Aut condidit testamentum de iure communi, puta in præsentia septem testium, & trahitur institutio ad omnia castra. l. ex facto proponebatur. ff. de hæredi. insti. Aut fuit testatus secundùm legem Frãcorum, in præsentia duorum testium. Et tunc, inquit, sunt diuersæ op. Vera tamen conclusio est, quòd cùm effectus insit suæ causæ suoque titulo, sicut titulus est vniuersalis: ità eius effectus. l. non solùm. §. & qui in testamento. l. propter litem. §. vlt. ff. de excu. tut. Licèt Iac. But. dixerit esse inspiciendum locum aditionis, quod non est verũ, quia aditio dependet ex testamento, non à loco. l. Titius. §. Romæ. ff. de excusat. tutor. Et sic primogenitus institutus habebit omnia castra in vtroque casu. hæc Bal. quem ad verbum sequitur Iac. à S. Geor. in tract. feu. char. 5. ver. in super quæro, quidam Marchio. De quo tamen vide Saly. in d.l. cunctos populos, col. 5. versi. nunc quæro ab testamentum.

2 *Declaratio dictæ opi.* Sed tu interim tamen hæc Bal. declara, nisi sit statutum aut consuetudo quę prohibeat ne quis possit testari vltra certam partem suorũ bonorũ, cuiusmodi multa sunt in Italia & Gallia, quia tunc quatenus ea castra excederẽt eam partem quæ statuto vel consuetudine præscripta est, rescinderetur testamentum: cum nemo possit facere, quin leges aut statuta locum habeãt. l. nemo. ff. de leg. 3. Et idem si aliàs etiã cessante statuto, aut consuetudine testamẽtum esset inofficiosum, quia locus esset tit. de inof. testamen.

Quadragesimaoctaua quæstio.

1 *Quid si primogenitus debeat habere omnia bona mobilia, & ea sint in diuersis locis diuersorum statutorum.* QVadragesimooctauò, an ea quoque quæ in duabus proximis quæstionibus diximus, procedant in bonis mobilibus. Nam & ex multis cõsuetudinibus primogeniti soli habent bona mobilia. ea enim erat vetus Pictonum consuetudo. Bal. in l. mercatores. C. de commer. & merca. illud dicit interesse inter bona immobilia & mobilia, quod illa sequuntur suum territorium: hæc verò personam domini. Ideoq; imperator ibi confiscat bona mobilia subditorũ existentia extra territorium ipsius. Quod dictum pro eleganti refert & sequitur Alexã. in addi. Bar. in l. 1. col. penult. C. de sum. trini. & fid. cathol. & cõs. 5 t. viso titulo, col. 2. versic. pro quo primo allego, lib. 1. quod repetitur cõsi. 1 1 1. lib. 4. nisi quòd huius initium est, viso themate quæstionis. & idem Alexan. consi. 19. circa primum dubium, col. 2. vers. subdo tamẽ lib. 6. vbi & per hoc dicit, quòd vbi sunt diuersa locorum statuta, bona mobilia sequuntur personam testatoris. & cons. 1 4 t. viso statuto, col. vlt. lib. 7. & Soci. consi. 1 0 1. viso testamento, col. 1. lib. j. Iaco. à San. Georg. in tracta. feu. in verbo, cum mero mixto imperio, col. 4. ver. sed formo vobis quæsti. & in tracta. de ope. colum.

Mobilia sequuntur personam.

lum.6.versi. 3.pro hac parte. Io. Rog. Mot. in tepeti.l.1.nu.75.ff.de iudi.& Bartho.Chasse.in Consuetu.Burgun.tit.*de Confiscations*, in verbo, *& appartient la confiscation*,col.postremæ editio nis 3.vers.aduerte quia Bald.& Matthe.Afflic. in c.1.§.bis consequenter,col.3.nume.11.tit. hic finit lex.& in c.j.in 10.no.col.1.tit.de pac. tenen.Et idem quoque voluit Masuer.in ti.de dote & matr.§.item cùm agitur. Secundū quā sententiam, si vera est, semper esset inspiciendum statutum loci,originis, vel domicilij defuncti, quantùm ad successionem bonorum mobilium, & non loci in quo ea existunt, tanquam scilicet personæ inhæreant, non territorio.

3 Alia opi. Mobilia sequuntur statutum loci in quo sunt.

Verum ipse Bal.sibi contrarius in d. ca.j.in prin col.v.in verb.publicentur, de pac. tenen. dicit, quòd bona mobilia censentur esse eius territorij,in quo reperiuntur.Ideoque populo siue fisco eius loci confiscantur, per illum tex. quem ad hoc dicit sing. & sequuntur Alua. in §.si verò pacis,col.2.Mart.Laud.& Card. Alex. vterque in princ. ille col.j.ad fi.hic col.3.eod. tit.ad hoc quoque dicentes facere, quod habetur in l.forma.§.si verò. ff. de censib. Sequitur item Alex.sibi etiam contrarius in addi.Bar.in l.j.in prin.ff.de requir.reis.& cons. 16.viso titulo quæstionis,in 2.dub. lib.j. vbi & hoc dicit esse obseruandum in successione,vt videlicet mobilia sequantur statutū loci in quo sunt & Stepha. Bertran. consi.109. etiam si verum esset,lib.j.& cons.105.ponitur in facto, nu.2. lib.2.Hippo.Marsi.consi.37.Spiritus Sanctus, col.3.li.j. Alber.Bru.in tracta. statutorum fœminas concernentium,ar.8.quæst.23.& Lud. Gozad.consi.49.circa primum,col.2.nu.4.Mirror autem eos omnes vtriusque partis allegantes non meminisse Oldra.cons.17. [illegible] tale est,quidam clericus, vbi in re non admodum absimili multa in vtrámque partem allegat, quæ ibi videre poteris.

4 Si ibi sint vt perpetuò maneant.

Saly.autem in d.l.cunctos populos, col.6. vers.& hoc intelligo,loquēs etiam in casu successionis,hanc ita sententiam admittit, quando bona sunt in loco,vt ibi perpetuo maneāt, nō etiam si ad tēpus tantùm.Et sequitur Alex. d.cons.16.col.2.vet.venio ad secundum, lib.j. & d.consi.19.col.3.ver.idem voluit, li.6. & d. cons.141.col.vlt.paulò ante fi.li.7.

4 De eadē re.

Et id quidem verum est, Nam quæ sunt ad tempus in loco, ad alium locum reuocanda, non censentur esse eius loci in quo sunt, sed alterius,ad quem reuocanda sunt.l.ex facto.§.rerum.ff.de hære.instit.vbi Pet.Cy.Bald. Alberi. Ange. Imo. & recentiores hoc no. & trahunt ad multas quæstiones,& l. huiusmodi.§. legatum,& ibi Iason post cæteros,in 2.no.fi. de legat.primo. & l.qui filium,& l. si fundus legatus, & l.si chorus.§.j.& l. qui saltum,& l.seruus qui fundo.ff.de legat.3.& l.penulti.§.cùm ita.ff.de aur.& arg.leg.& l.debitor, & ibi Albe ri.ff.de pigno. & l.cùm de lanionis.§.Sabinus, & l. prædia.§.j.ff.de fun.instr.& l. quæsitum.§. Papinianus.ff.eodem. & l.Seiæ. §. Pamphilæ, eodem quoque tit. & l.generali, §. vxori. ff. de vsufr.lega.& l.fundi.§.Labeo,& ibi Albe. ff.de acti.empti.& l.is qui natus,& ibi Bar. & Alci. ff.de verb.sign.& l.j.& 2.C.eod.tit. Et bene facit l.testamento.ff.de ali.& cib.leg.& l.3.§.non perpetuæ.ff.de sepulch.vio.& c.ex parte tua,de cleri.coniug.

5 Qui eius fuerunt sententiæ.

Et id voluerunt alij multi ex nostris legum interpretibus, scilicet ipse Bald. qui nulli vnquam sententiæ defuit,cons.341.super primo puncto,circa medium,li.4.Card.Flor.cōs.51. Titius condidit testamentum,in fin.Pet. Anc. cons.155.optimis,col.vlt.Alex.consi.167.visis & ponderatis,col.2.li.7.Bened.Cap. cons.45. punctus testator,col.pe.in 2.dubio, & iterum in 4.& cons.159.punctus Bartholomeus,col. j. Phili. Dec.cons.472.testator legauit, colu.5. ver.venio ad tertium, Steph. Bertran.d.consil. 105.in j.dubio,li.2.

6 Cōfirmatio. Quæ in ædificio sunt vt ibi perpetuò maneant, cēsentur esse portio ædificij.

Quæ autem ita sunt in loco quopiam, vt ibi perpetuo maneant, ita censentur cohærere loco, vt quodammodo sint immobilia, per not. in l.iubemus,la 2.in princi. C. de sacro. eccle. Et est tex.optimus in d.l.fundi.§. Labeo, ff. de acti.emp.& vend. vbi scribitur,ea esse ædificij, quæ perpetui vsus causa sunt in ædificiis:non etiā ea,quæ sunt ad præsens. Sed & est alius bonus tex.in l.cætera.§.item hoc prohibetur,ibi, vt si qua ibi fuerint perpetuò, quasi portio ædium, distrahi non possunt. ff. de lega.j. Ex quo not. Iaco. A tet. Bald. Alexand.ibi,in fin.quòd domo vendita cedunt emptori ea, quæ ita sunt in ea domo, vt perpetuò maneant, licet non sint affixa. Quod dicit not. ipse Bald. & sequitur etiam Iaso.ibi, in §.hoc senatusconsultum,in fi.& in l.beneficium,col.2.ff.de consti. princ.

7 Quis index est rei mobilis.

Ex his quoque fit illud, quod huc admodū pertinet, vt cùm in actione reali possit reus cōueniri coram iudice rei contentiosæ,per l. vlt. C. vbi in rem actio. cum simil.Idque etiam procedit in re mobili, secundùm glo. & Doct. in c.vlt.extrà de for. compe. Inno. & Compostel. in c.dilectus, le 2. de rescrip. Azo. in summa, de for.competen.Francis.Accursius, Oldra. & Saly.in l.vlt.eo.tit. Hosti.in summa, eiusdē titu.§.2.vers.item ratione possessionis. Hoc tamen tum demum procedit, si in hoc ea res est ibi posita vt remaneat in eo loco, aliàs secus, vt voluerunt Pet.Cy. Alberi. Bar.Ioan.Fab. Ange.& Pan. Cast.in d.l.vlt. C. vbi in rem actio. per d.l.debitor.ff.de pigno.vbi est tex.optimus quod obligans res in aliquo loco existentes, intelligitur eas tantùm obligare, quæ ibi sunt vt perpetuò maneant:qd & ibi no. Bar.& Bal. ex eo text.Io. And.in d.c.vlt.col.3.vers.in glo. ratio-

ratione possessionis, & ibi quoque Panor. col. 16. vers. quò ad primum, de for. compe. & in addit. Specul. tit. de compet. iudi. adi. §. j. vers. quid si quis, qui est sub vers. 20. Panor. in rep. c. ecclesia sanctæ Mariæ, col. penul. ver. ex hoc infero, de constitu. & Maria. Soci. qui & alia allegat in c. sanè, co. 2. ver. secunda declaratio, de for. compe.

Quadragesimanona quæstio.

1 Quid aut de nominibus debitis & actionibus. Actiones nō censentur esse in loco.

Qvadragesimononò quæro, & longè maior est dubitatio de nominibus si ue debitis & actionibus. Nam & ex multis cōsuetudinibus Franciæ primogenitus eas accipit ea lege, vt ipse soluat debita hæreditaria. Hæc aut nullo loco circūscribuntur, nec veniunt appellatione bonorū existētium in loco l. fideicōmissum. §. tractatum. ff. de iud. & l. Caius in prin. ff. de leg. 2. & l. vxorem. §. legauerat. ff. de leg. 3. & l. si mihi. §. j. eo. ti. & d. l. cùm de lanionis. §. vlt. & d. l. quæsitū, §. Papinianus. ff. de fun. instr. & l. vlt. C. de præscrip. long. tempo.

2 Qui huius opi. sunt.

Et id certè no. Bald. in l. j. post prin. ff. de sta. homi. cum aliis multis concor. à me collectis in repe. l. si vnquam, in verbo, bona. nume. 9. quid autem si quis, C. de reuo. donat. Sed quibus addere potes eundem Bal. consi. 483. qui legat, lib. 4. Alex. d. consi. 31. lib. j. & Fran. Are. consi. 54. in causa magistri Blasij, col. vlt. iaso. in repet. l. cunctos populos, col. vlt. vers. secundo monetur, C. de sum. tri. Caro. Rui. con. 155. viso testamento, in fi. lib. 5. Steph. Bertran. con si. 162. visa & sæpius reuisa, lib. 1. & cons. 186. ponitur in facto quòd Titius, in 3. dubio, eod. lib. j. & consi. 74. ponitur in facto quod pridē, nu. 3. li. 2. & cons. 167. viso præcepto, col. 2. nu. 5. li. 4. & Bened. in c. Raynutius, in verbo, cætera bona, nu. 8. de testa.

Nomina sūt icorporalia.

Neque id mirum, vt quæ sint incorporalia. d. l. vlt. de præscrip. long. temp. & §. incorporales, Instit. de reb. corpo. & incorpo. & ibi glos. & Doct. & in l. seruus. §. seruus. ff. de acqui. re. domi. Propterea ea nec mobilia nec immobilia sunt, vt multis placet, optimis ll. innitentibus, vt omnium (ni fallor) latissimè tractaui in tractatu Retractuum, titu. 1. §. 1. gloss. 7. in verbo, *ou autres choses censees pour immeubles*, nu. 1. & multis seq. vsque ad nu. 29. vt ibi videre poteris.

Nec mobilia sunt aut immobilia.

4 Opi. quæ dicit inspiciendum esse locum originis defuncti.

Igitur quis locus est hic inspiciendus, cùm in nullo loco esse censeantur? Saly. in d. l. cunctos populos, col. 7. vers. sin autem essent intra, loquens in casu nostro, dicit inspiciendum esse locum originis defuncti: quia licet nomina sint cum extero contracta, non tamen dici possunt esse extra territorium, cùm locum non occupent, vt diximus: sed cohærent personæ creditorum, veluti eius ossibus affixa, per l. 3. & ibi gl. ff. pro socio. & no. etiam gl. in l. quis ergo casus. ff. de pecul. quæ concor. alleg. Et in cōcernentibus personā potior est locus originis. l. libertí. §. præscriptio. ff. ad municip. Licèt quantum ad administrationem, curam, & exactionem, censendum sit nomen debitorem eius esse loci, in quo debet fieri ipsa exactio. per l. Titium & Mæuium. §. tutores. ff. de admini. tut. & l. quæro. ff. de solut.

5 Qui sunt eius opi.

Hæc Salyc. quem ad verbum ferè sequitur Maria. consi. 36. rectè & maturè, col. 5. in prin. & Bartho. eius filius consi. 101. repetito consi. 175. viso testamento, col. 5. & Alex. d. con. 31. col. 3. lib. 1. & d. consi. 19. col. 2. in fin. lib. 6 & consi. 14. viso statuto, col. vlti. lib. 7. & Barth. Chasse. in commentariis consuetudinum Burgund. quo loco citauimus suprà in præcedenti quæstione, nume. vlt. & ante hos omnes Bal. quem tamen nullus memorat, consi. 357. nulla mulier, col. vlt. lib. 5. dum tractat an statutum possit prohibere, ne quis extraneus possit petere dotem maternam consistentem in quātitate, vt ibi plenius videre poteris.

6 Alia opi. inspiciendū locum in quo exactio fieri potest.

At Lapus alleg. 92. la j. (nam sunt duæ eiusdem muneri) inci. in primis videndum est, col. vlt. loquens in successione, dicit quòd nomina debitorum ad eū locū pertinent, vbi de iure & facto fieri potest exactio, per l. ex facto. §. rerū. ff. de hær. insti. & d. l. quæro. ff. de sol. Nec obst. vt subdit, quòd nomina nō sunt in loco: quia illud verū est circūspectiuè, sed per effectū exactionis sunt in loco. Et sequitur Ro. in l. si constante. §. vlt. ff. sol. mat. & sequi etiam videtur Alex. consi. 16. incip. viso titulo, in fin. lib. j. & Steph. Bertran. consi. 74. ponitur in facto, col. vlt. lib. 2. & consi. 105. eiusdem tituli, in 2. dubio, eo. lib. 2. vbi tamen subdubitat. & Alcia. in l. cùm stipulamur, in fin. de verborum obliga & Ant. Rube. consi. 136. viso statuto, col. j. ver. suadetur & secundò.

7 Alij inspiciēdum locū debitoris.

Alij dicunt inspiciendum esse locum debitoris. In qua sententia fuerunt Pe. Bal. & Ang. in d. l. ex facto. ff. de hære. insti. vbi dicunt quòd cùm fiscus cuiuslibet territorij occupat bona, quæ in suo cuiusque territorio habebat, is qui omnia sua bona cōfiscauit, etiam exiget quisque debitoris sui territorij, tanquam sint eiusdem loci, cuius est & debitor. Et ipse Bal. in c. j. col. vlt. extra de consti. & Pau. Ca. consi. 319. primum dubium, li. j. Fran. Are. consi. 10. casus talis est, quidam Titius, col. vlt.

8 Qui illā reprobant.

Sed hanc op. improbat Imo. d. l. ex facto, & Alex. d. consi. 31. lib. 1. & Iaco. à S. Georg. in tractā. de Roydis seu operis, col. 4. versic. quæro de nota. quæst. quibus locis respondent iuribus allegatis à Pet. & sequacibus, vt ibi videre poteris, neque enim consilium mihi adducere omnes omnium rationes.

9

Res hæc admodum obscura est, vt in qua non admodum asseueranter loquuntur Doct. præter-

præsertim Soc.d.consi.101.vbi hanc rem oĩm copiosissimè differit,& recenset omnes sententias Doc. præter vlti.omnesque videtur sequi, tametsi sibi aduersantur, vt planè ex iis conspicitur. Ego autē in ea sum sententia, vt si debitū tale est, qualis census est, siue vectigal, aut pensio emphyteutica, & huiusmodi reditus fundales, quos vulgo fonciales vocamus, hi sequūtur locum rei, ob quam debentur, vt qui ei cohæreant, & eius naturam sortiantur. vt latè diximus & probauimus in trac. Retractuum, ti. 1.§.32.nu.79. sed is satis, & 5.seq. Nam & ex iis fundi ipsi denominationem accipiunt, vt qui vectigales ob id dicantur, vt etiam diximus in eod.tractatu titu.1.§.1.glo.6.nu.2.nec interim.

Autheris ea quantum ad debita realia siue feudalia.

10 Quātum ad catera.

Cætera autem debita etiam si ex huiusmodi reditibus generalibus procedant, sequi debent personam creditoris, & secundùm statuta sui domicilij regi in successionibus & cæteris id genus. nam cùm nullius loci sint, rationis est, vt sequantur personam ipsius creditoris de cuius successione agitur. Quod si ageretur de requapiam quæ respiceret personam debitoris, vt in materia retractus, in qua consanguinei debitoris possunt retrahere reditum annuum generalem ab eo venditum, debeatque emptor suam venditionem insinuare, vt currat tempus ipsis cōsanguineis, crederem eam insinuationem fieri debere in iurisdictione ipsius debitoris, vt tenuimus in d. tract.Retractuum, tit.1.§.26.eodemque vlt. in glo. 3.*de la iurisdiction*, nu.15.quòd si nostra & 2.seq.vbi multa ex iis quæ supra diximus, adscripsimus. quòd rarò facimus, sed mihi visum est hic repetere.

Quinquagesima quæstio.

1 Quid si castrum situm sit in loco primogenituræ sed tenetur à feudis ab alio castro sito in loco vbi nulla est primogenitura vel è contrario.

Vinquagesimo superioribus quæstionibus hanc continenter subnectendam ducimus. Quia supra diximus ex communi opinione inspiciendū esse cuiusq; rei immobilis locū in successionibus. Quid igitur si castrum aliquod sitū est in Pictauia, in qua primogenitus ex consuetudine ei° loci debet habere duas partes: sed quod in feudum tenetur ab alio castro sito in alia prouincia, in qua primogenitus non tantam habet portionem, aut etiā filij succedunt æqualiter. Cuius loci statutum inspiciendum est, an castri quod in successione est: an alterius à quo in feudum tenetur? De qua re nos latè diximus in dicto tract. Retractuum, in eadem glo. quā nuper citauimus, nu. 20. quid autem si res vēdita, & 7.seq. Ex quib° satis intelliges quid hic dicendum sit.

2 Autheris sententia.

Et vt breuiter dicā, ego in ea sum sententia, vt locus castri hæreditarij sit inspiciendus, secutus sententiam Io. Fab. in l. cunctos populos, col.7.in paruis, ver.quid si quis.C.de sum. trin. vt qui hanc op. posteriorem posuit, quam ideò sequi ipse videtur, vt dicit glo. in l.qui filium.§.Sabinus.ff.ad SC. Trebel. & est bonus tex.in l.si idem.§.vlt.& ibi Bal. Ange.& recentiores qui concord.adducunt.ff.de iurisd.om. iudic. Sed vide tamen omnia quæ scripsimus in d.tract.Retractuum, vbi supra.

Quinquagesimaprima quæstio.

1 An conferendum sit fratribus quod iure primogenituræ ad primogenitum peruenit.

Vinquagesimoprimò quæro, an cōferēdum sit cæteris fratribus, quod ad primogenitum peruenit iure primogenituræ. Quæ res minimè dubia est, quando superuacuum omnino esset atque illusorium ius ipsum primogenituræ, si fratribus esset conferendum. Nec quæstionem hanc hoc loco apposuissem, nisi Bal. inter primos legū interpretes ab omnibus semper meritò annumeratus, eā bis attigisset, veluti non contemnendam. Nam in repeti.l. cunctos populos, col.8. vers. venio ad secundum. C.de sum.tri. dicit quòd non est conferēdum, quod obtinet primogenitus ex statuto vel consuetudine: quia istud est proprium lucrum ex eadem causa dependens. Sed & hoc quoque voluit in authen.ex testamento, col.vlt. versic. 18.C.de collat. vbi rationem reddit, quoniam huiusmodi ius ea forma defertur, vt non diuidatur. nec enim recipit separationem, vnde conferri impossibile est, argu.l. quædam mulier.ff.famil.hercis.& l.Carmelia pia.ff. de iure patro.

2 De eadē re.

Nec fuit Bal.solus in hac opi. nam eam sequitur Rom.in d.authen. ex testamento, col. vlt. vers. item inquantum dicit quòd iura, & Floria.in l.quæ pater, col.4.vers. item quid de his.ff.fam.herci.& Panor. cons. 12. casus talis est, magnificus, col.3.vers.sed est dubium, lib. j.Marti.Laud.in tract.de primogenitura, col. 7.vers.quæro an ius primogenituræ. Et Fran. Cur.senior cons.69.dominus Ioannes, col.12. versi. quarto modo diuiduntur. Et dominus Benedic.in repeti.cap.Raynutius, in verbo, in eodem testamento relinquens, le j.nu.144. de testa.

3 Limitatio prioris opi.

Id quod tamen limitat Marti. Laud. vbi suprà, esse verum, nisi pater propria pecunia emerit feudum, in quo est huiusmodi ius primogenituræ. Nam tunc etiam si sit indiuisibile, debebitur pretium, secundum Andr. Iser.in ca.j §. præterea ducatus, ti. de prohi. feu.ali.per Fede. per l.omnmodo.§.vlt. C.de inof. testam. innu. ēta l. illam. C. de colla. Ipsum Andr. omnino vide hanc rem in vtranque partem latè tractantem.

4

Tu autem ad hanc quæstionem vide quæ scripsimus in 5.quæstione, in qua tractauimus an in his quæ iure primogenituræ obueniūt, debeatur

debeatur legitima cæteris fratribus, & quæ ité dicemus infrà in 55. quæst. vbi tracto, an secú dogenitus exclusus possit petere legitimam. nam si non possit, nec ei quoque cóferendum erit, vt no. Bal. Pau. Ca. Alex. & recentiores in l. emancipati. C. de collat.

Quinquagesimasecunda quæstio.

An secundogenitus qui habet partē in Baronia sit cēsendus & appellandus Baro vt primogenitus.

Qvinquagesimosecundò quæro, Baro decessit relicto primogenito, & alte ro, & nulla alia bona reliquit præter Baroniam: ita quòd primogenitus ex multis consuetudinibus Franciæ habet castrum, & duas vel alias partes Baroniæ, Secundogenitus reliquam partem: an & hic censendus est & appellandus Baro, sicuti primogenitus videtur quòd sic, at. c. j. tit. quis dica. Dux, Comes, March. vbi capitanei dicitur qui à principe de plebe aliqua vel plebis parte est in uestitus. Ergo in simili videtur satis esse obtinere partem Baroniæ, vt Baro quis appelletur.

De eadē re.

Contra videtur illud tantùm dici & reputari Baronem, qui caput Baroniæ obtinet, arg. l. peculium. §. qua driga. ff. de leg. 2. & l. cùm quidam, & l. quæsitum. §. si quis. ff. de fun. instr. & l. si tu aliquam, in prin. de offic. Procō. & l. qui commeatus. §. arma. ff. de re milit. & quod in simili dicitur in l. cùm diuersis. ff. de relig. & sump. func. Et ita expressè in casu nostro hanc vltimam partem tenuit Ioan. Plato. in l. 2. col. vlt. versi. item ibi aliquid. C. vt digni. ord. ser. li. 12. Et tanto eum quoque voluerunt Bal. & Alberi. quos non citat, scilicet ille consi. 275. qd pro regula, col. 2. versi. & ad euidentiam, lib. 2. Hic in suo indice, in verbo, feudum, versi. item quæro pulchram & subtilem, columna eiusdem versi. 2. ibi, illa enim. Tamen, vt audio cótrarium sæpius fuit decisum in nostro Senatu Parisiensi. Et vide hic quæ diximus supra in 4. quæst. nu. 49. verùm illud, & nu. 52. decimo limita, & seq.

Quinquagesimatertia quęstio.

Si primogenitus qui ex statuto habet integrā hæreditatē instituatur hæres solus.

Qvinquagesimotertiò quæro stāte statuto aut consuetudine, quę ad assem integrum admittit primogenitum, vt in multis locis sunt statuta aut cósuetudines eiusmodi, Si pater testamento instituit ipsum primogenitum cæteris filiis præteritis, poteruntne isti rumpere aut nullum dicere testamentum, ex capite præteritionis in patria (vt more nostrorū loquar) iuris scripti, iuxta l. j. ff. de iniust. testa. & l. inter cætera. ff. de lib. & posthu. cum simil.

Ius succedē di & ius rūpēdi testamē tum.

Et primum quidem videtur, quòd potest, multis rationibus. Prima quia sunt duo iura diuersa, ius succedendi, & ius rumpendi testamentum: quod hinc apparet, quòd filius præteritus ipso iure rumpit testamentum, etiam antequam succedere possit: atque etiam si viuo testatore decedet. l. filius qui in potestate. ff. de libe. & posthu. Ideò licèt testamentum remoueat vnum, tamen alterum non videtur remouere, ab illo penitus separabile. l. si domus. ff. de serui. vrb. præd.

Interest habere ius rūpendi nō successuri.

2. Ratio, quia interest nostra habere ius rūpendi, etiam si successuri non sumus, vt patet in filio exhæredato, qui post paratam querelam potest renunciari hæreditati. l. quemadmodū, & l. qui de inofficioso. ff. de inof. testa. Sed & ex alio capite interest, quia beneficium rumpendi poterit esse venale. l. filium. §. erit ergo. ff. de bo. pos. cont. tab. Item quia satis luctatur, qui suæ voluntati satisfacit atque iniuriæ, glo. in l. pen. & ibi Bar. Bal. & Ang. qui dicunt no. ff. de condi. ob cau. cum aliis multis concordā me adductis in tract. Retractuum, tit. j. in præfatione, nu. 25. ideoq; contra ipse. Et forte is cui locum facit secundogenitus, non acceptabit hæreditatem, vel non poterit adire, vel non adibit, vt oportet, ar. l. posthumus à primo. ff. de lib. & posthu.

Rūpit in totū etiā qui in totum non succedit. 4. ratio.

3. Ratio, Quis in totum rumpit, licèt in totū non succedat. l. j. in fi. ff. si tab. testa. Ergo argumento illo, de parte ad totum, rumpitur: etiam si omnino non succedat. l. quæ de tota, in prin ci. ff. de rei vendi. cum simil. Quarta ratio, vt hanc cum præcedente iungam, quis apetit edictum alteri, qui sibi non proficit. l. si post mortem. §. vlt. ff. de bono. poss. cont. tab.

Quæ via electa est, sola patere debet.

5. Ratio, potuit pater vel prouisione statuti, vel consuetudinis excludentis secundogenitū, moriendo intestatus. Si igitur alteram viam elegit, scilicet causam testati, hæc sibi solo pateat. l. mulier. §. vlt. ff. quod met. caus. Et hæc quoq; vtatur cum sua causa & natura, quæ huiusmodi est, vt filius instituatur, aut exhæredetur. l. inter cætera. ff. de libe. & posthu. Alioquin imputet sibi, qui pro nouo statuti beneficio vetus elegerit testandi, & ita instituendi exhæredandiq; grauamen. l. vlt. §. sin autem hoc aliquis. ff. de iure delib.

6

6. Ratio, dominium rerum paternarum cótinuatur in secundogenitum, pro po rtione hę reditaria, idq; etiam de iure communi, & ante id statutum, nisi exhæredetur. l. in suis. ff. de lib. & posthu. Ergo institutus non potest effici dominus eius portionis, quæ ad secundogenitum debet pertinere de iure communi, nisi is exhæredetur, siue extra hæreditatem ponatur: cùm duo in solidum domini esse non possunt. l. si vt certo. §. si duobus. ff. commoda. & l. tertia. §. ex contrario. ff. de acquiren. possessio. & c. inter dilectos, de fid. instru. Igitur videtur ratione impossibilitatis huiusmodi testamentum vitiari.

7 Correctori

7. Ratio, exclusio facta à statuto exorbitante, eodemq; omnino correctorio iuris commu nis

nis in causa intestati, nō debet extendi ad causam testati, etiam si esset eadem aut maior ratio. glo. in authen. quas actiones. C. de sacro. eccle. & alia gloss. in c. in fidei, in verbo, inquisitionis, de hæreti. lib. 6. cum aliis multis concor. collectis à recentioribus in d. authen. quas actiones. Præsertim cùm semper aliàs statutū loquens de causa intestati, nihil censeatur mutare de causa testati, per no. per gl. in l. Gallus. §. & quid si tantùm, in verbo, emancipatus. ff. de liber. & posthu. & in l. si emancipati, in verbo, nec vllum testamentum. C. de collati. cum simi. Nam diuersæ sunt causæ testati & intestati. l. quandiu potest. ff. de acqui. hære. Hincque exclusus ab intestato, non censetur exclusus ex testamento. §. emancipari, Instit. de exhære. libe. & no. omnes in l. vlt. C. de pact. & in c. quãtis, eo. tit. lib. 6. Et generale est, vt cùm alicui ius aliquod competit duplici iure, si vni renũtiet, vel ab eo aliter excludatur, non censetur propterea exclusus ab alio. l. si seruo meo. ff. de lega. j. & l. Aurelius. §. vlt. ff. de aur. & arg. lega. & l. & an eadem, & ibi not. ff. de except. rei iudi. Nam & ex separatis non fit illatio. l. natura liter. § nihil commune. ff. de acquir. poss. & l. duobus. ff. de testa. tutel. & c. quod translationem, de offi. deleg.

8 *Qui non suc cedit non impeditur contratabulare. vide nu. 12.*

8. Ratio non valet id argumentum: non potest quis succedere, ergo non potest contratabulare: quia datur instantia in contrarium, in l. non putauit. §. in adoptionem datos. ff. de bo no. pos. cont. tab. & d. l. filium. §. videamus, eo. titul. Ex quo consequens illud fit, vt licèt secũdogenitus non succedat ab intestato, vt qui excludatur à statuto, non tamen sequitur quin possit testamentum, in quo præteritus est, contratabulare. Et maximè quia exclusus à successione, intelligitur ab intestato: cùm verbum successionis comprehēdat tantum causam intestati vt no. in l. 3. §. de illo. ff. pro socio, & probatur in l. quædam. §. is autem. ff. de eden.

Verbũ successionis.

9 *Alia ratio.*

9. Iste secundogenitus solùm excluditur ab intestato tempore successionis, cùm statutum dicat quòd ab intestato nō succedat, nam qualitas adiuncta verbo, secundùm tempus illius intelligitur. l. Titios, & ibi Bat. ff. de vulga. & pupil. Et iste exclusus videtur solùm tempore delatæ successionis. Sed in vita patris, cùm ipse fecit testamentum nondum delata hæreditate, non erat exclusus. Ideò cùm fuerit præteritus, testamentum videtur fuisse nullum, per d. l. inter cætera. ff. de libe. & posthu. & §. 1. Instit. de exhæ. libe. Et istam rationem in simili quæstione affert Franc. Aret. in c. quod clericis, de foro compet.

10 *Filia exclusa à statuto si prætereatur, potest cō tratabulare*

Denique in simili casu, videlicet stante statuto, quòd masculus repellat fœminam dotatam. Si filia prætereatur in testamento, potest contratabulare testamentum iure Prætorio, licèt nō possit dicere nullum Iure Ciuili, vt post Iacob. Bo. voluit Bal. in l. si emancipati, col. 2. in 5. oppo. C. de colla. & Angel. in l. filiæ dotẽ, in lec. Flor. C. eo. & Pau. Ca. in l. certum. C. vnde legi. & Ro. consi. 179. amplissimè doctor, col. 2. vers. secundò principaliter respondetur, & Barthol. Cepol. cantela 168. scire debes, & Io. Camp. in tract. statutorum exclud. fœminas à success. q. 53. incip. statuto prædicto. Nam & aliàs qui nō potest de Iure Ciuili succedere ab intestato, & ita nec dicere nullum testamentũ, potest tamen contratabulare de iure Prætorio vt pater ex eo quod scribit Bar. de nepote ex filio emancipato, in l. j. in prin. col. 2. ff. de coniun. cum eman. libe.

testamentũ vide infra nu. 11.

11 *Qui contrarium tenuerunt in specie primogeniture.*

Contrarium tamen in casu statuti, vel consuetudinis deferentis integram hæreditatem primogenito, cæteris omnino exclusis, voluit author non contemnendus Card. Alex. Præpositus vulgò dictus, in repe. c. per venerabilem. §. quod autem, col. 55. extrà qui fili. sunt legiti. prout eum allegat (neque enim apud illum in meo codice reperi) & sequitur alter primæ classis nostrorum Gallicorum scriptorum Guil. Bened. in copiosissima illa rep. c. Raynutius, in verbo, in eodem testamēto relinquens, le j. (sunt enim duæ gl. super illis verbis) nu. 143. cuius id initium est decimooctauò limitabitis, extrà de testa.

12 *Qui ab intestato non succedit, nō impugnat testamentum.*

Quæ sentētia probabilior est, quoniam qui ab intestato non succedit, nullo modo potest testamentum impugnare, nec iure quidem Ciuili, nec Prætorio. l. non est ambigendum, vers. si. vbicunque lex. ff. de bo. pos. tit. generali, & l. j. post prin. §. vocantur, & §. pe. & ibi Bart. in 4. quæst. & l. si in adoptionem, & l. illud. §. 1. & l. si post mortem. §. liberi. ff. de bo. pos. cont. tab. & l. posthumus, in prin. & iterum §. si quis ex his, & ibi Bald. Angel. & alij ff. de inof. testa. & l. si necem. §. si deportatus. ff. de bo. liber. & l. 2. §. vlt. ff. ad S. C. Tertul. & l. si quis filio exhæredato. in prin. ff. de iniust. rup. & irri. test. & l. maximum vitium, in prin. C. de libe. præte. & in §. item adoptiuos, Instit. de hære. quæ ab inte. defer. & nn. ab omnibus propemodum in l. Gallus. §. & quid si tantùm. ff. de libe. & posthu. & per Bal. in l. vlt. C. de libe. præteri. & Alex. cons. 57. in casu præmisso, col. 2. vers. testas videre, lib. 4.

13 *Iura succedendi & rũpendi testamentum connexa.*

Ista enim sunt connexa, scilicet, ius succedendi, & ius rumpendi: & connexè se habent in actu & priuatione. l. suus. C. de repud. hære. & l. si post mortem. §. liberi. ff. de bo. pos. cont. tab. & ar. l. si ita. §. regula. ff. de libe. & posthu. Hinc videmus quòd si filius emancipatus instituatur suo nepote præterito, non potest huiusmodi nepos rumpere testamētum avitum, quia non succedit ab intestato, secũdum Barr. & Bald. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de libe. & posthu. Nec id mirum, quia qui remouetur ab effectu, æquè & ab eo remouetur, per quod

quod ad effectum peruenitur. l. quod dictum. ff. de pactis. & l. 3. §. verùm. ff. de minorita. & l. oratio. ff. de sponsal. vbi gloss. adducit alios tex. concord.

14 Legitima nõ debetur ei qui nullam partẽ hẽt ab intestato.

Secunda ratio, qui nullam partem est habiturus ab intestato, non dicitur ei legitima deberi. est enim legitima quota eius portio, quod quis habiturus est ab intestato. l. cùm quæritur, & l. parentibus, & l. cum nuper. C. de inoff. testa. & c. Raynutius de testa. Sed is demum potest rumpere, cui legitima competit: & è contra. l. si quis filium, & l. omnimodo, & d. l. cùm quæritur, & l. fratris. & l. fratres. C. de inof. test. & d. l. posthumus. §. si quis ex his. & ibi Bald. & Ange. ff. eo. tit. & l. Papinianus. §. sed nec impuberis. ff. eo. tit. in ratione ipsius. Igitur cùm secùdogenitus nullam sit partem habiturus, nec propterea ei debeatur legitima: cõsequens est, vt non possit rumpere.

15 A statuto exclusus censetur extraneus.

3. Ratio, iste secundogenitus à statuto exclusus, est instar extranei, desinitq; esse suus, vt in simili dicit Barto. in l. 1. §. sciendum, per illum tex. ff. de suis & legiti. & Imo. in l. ventre, & ibi quoque Ro. qui id dicit singu. col. 3. versi. vlterius & secundò. ff. de acquiren. hæredit. & in l. apud Iulianum. §. idem Iulianus. ff. ad Trebel. cum infinitis concord. Extraneus autem non rumpit testamentum, sed tantùm suus, vel qui iura suitatis obtinet. l. si quis filio, & l. posthumorum. ff. de liberis. & posthum. Nam & in hunc tantùm dicitur continuari dominium, iuxta l. in suis. ff. de liber. & posthum. vt ibi dicit Barto.

16 Paria sunt non extare, & non succedere.

4. Ratio, qui non succedit ex statuto vel aliàs, æquiparatur ei qui non est in rerum natura. Paria enim sunt filios non extare, aut extare, & non succedere. l. pater filium, & ibi glo. ff. de inof. testam. & l. 2. §. sed si sunt sui, & ibi no. Bar. ff. ad S.C. Tertul. & l. 1. §. vlt. cum l. seq. & ibi etiam Bar. ff. de bono. pos. cont. tab. & iterum l. si post mortem. §. liberi. & ibi Dy. in addit. eo. titu. & l. 1. §. si pater emancipatus, & §. sed & si patruus. ibi, pro mortuo habetur, rursumq; §. si pater in potestate, & ibi quoque Bar. ff. de cõiun. cum eman. libe. & l. si necem §. si deportatus, & iterum l. & si ex modica. ff. de bon. libe. & not. Guil. Cu. & Bald. in authen. nouissima. C. de inof. testa. Bald. in l. maximum vitium, co lom. pen. versi. item quæro nunquid. C. de lib. præte. & in l. in substitutione, per illum text. ff. de vulga. & pupil. & Doc. frequentissimè. Qui autem non extat non potest rumpere, ergo nec qui non succedit.

17 Lex nihil frustra facit.

5 Ratio, quid prodesset secundogenito rũpere testamentum, cùm id faciendo deueniretur ad causam intestati, quæ nihil commodi ei afferre posset: cũ ab intestato exclusus sit. Lex autem nihil frostra fieri vult. l. non agendom. §. vlt. & ibi gl. vlt. ff. de procu. & l. quibus idem. ff. de verbo. ob. & dicemus latè in commentarijs consuetudinum Pictauicarum titu. 12. §. 9. in gl. 2. in 6. quæsti. & latiùs in nostro tract. cui titulus est, nihil frustra. Nam & hinc diximus

Is tantũ rũpit qui sibi locum facit.

eum tantùm rumpere, qui sibi locum facit. l. nam & si sub conditione. §. rumpendo, & §. sed si à primo. ff. de iniust. test. & d. l. si post mortẽ. §. liberi. ff. de bono. pos. contra. tab. & id generale est, vt quis non admittatur ad id quod alteri nocet, & sibi non prodest. l. qui vias. ff. de dam. infect. & l. 1. ff. de aqua plu. arcend. & c. cùm ecclesia Vulterana, extrà de elec.

18 Responsio ad l contraria.

Quòd si quis quantùm ad hanc rationẽ pertinet, obijciat d. l. si filius qui in potestate. ff. de libe. & posthu. vbi testamentum secundum, in quo filius est, prætetitus est nullum: Iicèt non prosit filio, sed instituto hæredi in primo testamento. Sciat eam l. debere intelligi, quando filius erat in primo testamento institutus: quòd si erat exhæredatus, tunc locus est l. si ex duobus. §. si prius. ff. de bono. pos. contr. tab. quæ dicit tunc valere secundum, vt tollat primum, & sic filius contratabulet secundum. Vel si in primo filius fuerit exhæredatus, secùdum in quo fuit præteritus, erit nullum, quia ipsius filij interest, vt si instituti in primo non adeant hæreditatem, ad ipsum deuoluatur ab intestato, quod non esset si valeret. Quæ ratio probatur in l. si posthumus à primo in princ. ff. de libe. & posthum. Sed in casu nostro nihil omnino interesse potest secundogeniti, cùm non sit habiturus, sed alius.

19 Non est melior conditio eius qui venit cõtra voluntatem defuncti quàm qui nõ venit voluntas testatoris in finitus dominatur.

6. Ratio, quia si verum esset, vt qui non succederet ab intestato, posset rumpere testamentum, esset melioris conditionis is qui veniret contra voluntatem defuncti, quàm qui non veniret, contra notata in l. vlt. C. de libe. præterit Et aliàs semper videmus, voluntatem testatoris in omnibus dominari, eamq; imprimis spectandam seruandamq; esse. l. ex facto proponebatur. §. rerum. ff. de cond. & demon. cuius hęc verba sunt, & facit quidem totum voluntas defuncti. & l. in conditionibus primum. ff. de condi. & demon. vbi scribitur, voluntatem primum locum obtinere, cum alijs multis si. à me congestis io repeti. l. si vnquam, in verbo, libertis, numero 42. sed non solùm. C. de reuo. donati.

20 Quare præteritus rumpit testamentum.

7. Eaq; postrema ratio, Ideò præteritus rumpit testamentum, quia testator ei facit iniuriã, nec iuris solennitatem obseruat. d. l. Gallus. §. in omnibus, & d. l. inter cætera. ff. de liber. & posthu. & l. vlt. ff. de posthu. hære. instit. & not. Bar. in l. cùm ex filio. ff. de vulga. & pupilla. Sed quantùm ad primum pertinet, iste testator nullam facit iniuriam filio, cui nihil aufert ex eo quod sibi debetur ab intestato, quippe cui nihil debetur. Nec est quod imputet patri ob id solùm quòd intestatus non decessit. l. posthumus, in princ. ff. de inoffi. testamen. Nam quod ad eũ attinet, pater liberas ædes habet, vt vtar

Liberas ædes habet.

verbis iurisconsulti in l.loci corpus.§.competit.ff.si seruit.venditæ.Ergo potest & ipse liberè testari,ar.l.vlti.C.de bonis liber.

21 *Q... incognitus est e... mentionē ... nominē esse est in testamento.*

Quantùm ad secundum, quod de iuris obseruantia dictum est.Cùm iste secundogenitus filius sit incognitus à Iure Ciuili suæ ciuitatis, de eo mentionem fieri minimè necesse est, sicuti nec olim de emancipatis,cùm essent incogniti ex legibus XII. tabul.Et ideò Prætoris peculiari auxilio eguerunt.l.certum.C.vnde legiti. Quod quidem Prætoris auxilium in hoc casu non reperitur,nec ad alium casum illud extendendum est, vt in simili dicit Bart.in l.Titia.§. imperator,col.vlti.versicu.quæro pone filij.ff. de lega.2.& diximus pleniùs in d.repe.l.si vnquam.in verbo,susceperit liberos, nume.161. nec huic rei.C.de reno.donat. Nam & regulariter remedium contratabulandi iure prætorio illis tantùm datur, qui nullam possunt dicere,si non sunt emācipati,nec altàs capitis diminutio eis obstaret.l.1.in 1.respon.ff.de bon. pos.contra tab.Ideò illam deci. Bart.de nepote ex filio emancipato. in d.l.1.ff.de coniun.cum eman. libe.à nobis relatam suprà nu.10.reprehendunt Imo.Raph.Cu.& Alexā.in l.vlt.ff.de libe.& posth.& Franc.Are.cons.160.longa,in 1.dubio.Iason in d.l.filiæ.C.de colla.Igitur,vt concludam, cùm nec Ius Ciuile,nec Prætoriū patrocinetur huic secundogenito excluso, nullo etiam modo potest rumpere, vel nullum dicere testamentum.

22 *Filiam exclusam à statuto,præteritam non posse impugnare testamentum.*

Ideoq; stante statuto, de quo suprà in priori parte diximus, videlicet quòd filiæ dotatæ non succedant,si filia dotata prætereatur,nullo pacto potest impugnare testamentum ex capite præteritionis,quicquid illi voluerint,quos suprà in ea parte num.10.citauimus,ex communium scribentium sententia,scilicet Bar.in d.l. vlt.col.pe.ver.quid si ista filia.ff.ad S.C.Tertul. & in d.l.1.§.si pater in potestate,vers.ex hoc cō cedo,ff.de coniung.cum eman.liber.& in l.1. §.qui habebat,in 4.quæstio.ff.de bonor.posses. contr.tab.& consi.10.factum sic se habet,quidam dominus,col.1.si tamen id cōsi.est ipsius Bar.& cons.37.quidam Cola,col.2.& con.44. super prædictis,in prin.Alber.in 2.parte statutorum,quæstio.104.ex eodem themate.Signo. Homo.consi.153.quæstio talis est, vtrùm, ad fi.& cons.250.super dubiis,colū.3.vers.his visis, & consi.256.in quæstione transmissa, in prin.Bal.qui se dicit ita consuluisse, Ange.Pau. Ca.sibi contrarii,Imo.Alex.qui hanc dicit esse cōmunem.Fran.Are.Soc.qui ab ea dicit nō recedendū & iudicando & consulendo,Iason & alii recentiores in d.l.Gallus.§.& quid si tantū ff.de libe.& posthu.Bald.& Ang.in d.l.posthumus.§.si quis ex his,ff.de inof.testa.Bald.Imo. Raph.& Pau.Ca.in l.si quis posthumos.§.1.ff. de libe.& posthu.Bald.in l.maximum vitium, col.pen.ver.exi.quæritur.C.de libe.præte.& in l.si auus.C.eo.titu.& in l.lege XII.tabularum. C.de legi.hære.& in l.cum lege.C.de epi.& clerici.& in l.si defunctus. col.vlt.C.de suis & legi. & in c.1.§.1.tit.epis.vel abba. & consi.68.proponitur quòd pater, lib.1.& cons.seq.in 1.dubio,eo.lib.1.& cons.407.statuto ciuitatis, colum.2.lib.2.& consi.34.quæritur vtrùm filia, lib.3.& consi.36.proponitur quòd dominus, in 1.dubio,eo.libr.3.& consi.215.verba legis, circa medium, eod.lib.3.& consi.328.cùm in causa,in 1.dubio, eod.lib.3.& consi.95.considerandum est, vers.& hoc est verum,lib.5.Iac. Sulanus inter cons.illius cons.329.circa primum dubium,lib.3.Pet.Iacob.titu.de condic. ex lege, omnimodo acti.ex test.col.5.vers.sed quid erit si filius, Ange.in l.Papinia.§.si quis mortis, versi.vltimò allegatur.ff.de inof.testamen.& con.99.viso themate, columna prima, & consi.136.in quæstione vertente, in fi.Imo. in l.si ita quis promiserit.§.ea lege: & Francis. Are.col.4.vers.dicit etiam no.hic.ff.de verbor. oblig.Pet.Anc.consi.26.in quæstione, in prin. Fulgo.Pau.Ca.Alex.Corne.Iason,& Phil.Deci. in d.l.filiæ dotem, de colla.Raph.Cu.in repe.d. l.si filius qui in potestate, colum.18.ff.de libe. & posthu.& consi.16.casus talis est. A.decessit, colū.2.& consi.89.derisorium est. in 2.dubio, & consi.127.Mengus in testamento.Pau.Ca.in authen.ex causa.colum.5.versi.& prædicta inducuntur.C.de libe.præte. & consi.19[illegible] puncto quæritur, colum.1.vers.secunda quia & si in nullo,& iterum colum.3.vers.præterea filię, lib.1.& cons.213.si dicta domina, eo.lib.j.vbi ita dicit se sæpius consuluisse,& ab alijs cōsultum vidisse.& cons.289.in facto præsenti, col. vlt.vers.sed respondetur, eo.lib.1.& cons.286. quoniam fundamentum, col.2.versi.restat nunc expedire,eo li.1.& cons.323.super primo puncto. quo quæritur an testamentum,col.2.vers. breuiter super isto passu, eod.lib.j.& cons.6.super eo de quo quæritur, in prin.lib.ij.& consi. 27.dicendum est dictam hæreditatem, in fi.eo. lib.ij.& consi.67.in casu præsenti, post princi. eod.lib.ij.& cons.146.viso puncto, col.2.eod. li.2.& cons.215.primò videndum est, in prin. eo.libr.2.& cons.274.præsupposita validitate, eo.li.2.& cons.280.præsupposito statuto, col.3, eo.li.2.Ro.sibi etiam cōtrarius, in l.vt liberis. C.de colla.& consi.13.idem videtur mihi, in prin.Steph.Phede.in libr.de legum interpretatione, par.prima,col.3.vers.hinc dicitur quòd si filia.Pet.Ferra.in forma libel.quo petit.hære. ex test.in gl.ac etiam realiter, colum.3.vers.sed circa hæc quæritur. Alexand.consi.47.abunde, columna 3.vers.ideò totum,libr.1.& cons.68. circa præmissam, columna vltima.versic.ergo sequitur.libr.4.& consi.19.circa primum, colum.2.libr.6.& consi.125.quoniam abundè, colum.prima eod.libro 6.& consi.168.visis & ponderatis, colū.prima vers.hoc præsupposito,lib.

to,lib.7.Collegium Padua.inter con.cioiliom causarum Cepol.consi.53.in nomine, &c.nos Doctores, colum.2.vbi dicunt hanc esse communem op. Angel. Are.in §.ita demum, circa medium, Instit.de hæred.quæ ab intest.defer.& in §.sed ea omnia, in pe.no.eod.tit. Bened.Capra.consi.64.viso & considerato,in 1.dubio.& consi.84.& si viso,colum.1.& consi.106.punctos cùm prout in facto, colum.secunda Fran. Are.d.consi.160.longi,in 11.dubio, vbi id dicit obtinere in practica.Baib.consi.50.illud asseram, colum.10.libro.3.& consil.54.illud in medium,columna sexta, & multis seq.eo.li.3. Maria.Soc.consi.36.recte ac mature,columna peculti.versicul.quartò probatur.vbi etiam id dicit consuluisse Ioan.Pagli.Franc.Ramp.Flori.à S.Petro, & alios celeberrimos iuris Doc. & Barptol.Soci.eius filius consi.150.& dos introducere, columna tertia, vers.præterea ille admittitur, & alibi sæpe in eodem consi.libr. primo,& consi.82.in causa vertente,columna libro j.Corne.consil.150.hanc quæstionem, columna 3.versi.quod excl.ulos, libro 1.& consi. 316.quò ad primum,colum.1.eo.lib.1.& consi.1.colum.pen.versi.& maximè,lib.2.& consi. 48.de pluribus,col.1.versic.& si aliquis,eod. libr.2.& consil.107.in hac consultatione, colum.2.versi.tamen concludendum,& seq.eod. libr.2.& consi.116.difficultas, colum.1.versi. quia licet,eo.lib.2.& consi.40.circa hanc, colum.3.vers.verùm quia extat,lib.3.& consi.85. plura dubia,colum.5.eod.libr.3.& consi.291. videtur prima facie, colum.3.libr.4.Lauren.à Pala.in tracta.statutorum fœminas repellentium,col.6.versi.& quoniam dixi supra.Guid. Pap.deci. Delph.295.an filiusfa.& deci.598. item quod non est necesse.Geor.Na in repe.ca. quamuis, colum.3.& iterum colum.66.versic. quartò quæro, & seq.de pactis, libr.6.Iason in authen.nouissima, columna vl.de inoffic.testamen.& in l.non licet,colum.penulti.versic. 6.limita.C.de libe.præteri.Philip.Deci.consil. 105.diuino,in principio.& consi.264.reuocatur,colum.3.& consi.505.copiosè,col.1.Laurus de Pala.in tract.fœminarum exclusarum à successione, colum.6,versicul.& quoniam dixi.Stepha. Bertran. consil.367.Christi &c.viso consultationis themate, ante fin.lib.primo, & consil.299.supposito statuto, in principio. vbi & hanc dicit esse communem opi.Lance. Poli.in repe.l.filium quem, char.13.colum.4. ver.at iuxta prædicta.C.famil.hercisc. Bene.in repeti.c.Raynutius, in verbo, duas habens filias, nu.178.& iterum nume.261.Aod.Alcia. lib.Paradox.3.c.11.si statuto municipali. Ant. Rub. consil.122. præsopponitur, colum.1.& consi.116.circa primum, col.2.nu.4.& Matth. Afflict.deci.Neapo.158.dicit constitutio, vbi ita dicit fuisse decisum communi omnium suffragio.

Sed hoc limitabis primò, procedere quando secundogenitos simpliciter esset exclusus, puta qüia statutum omnia defert primogenito,excluso secundogenito.Secus si ad tempus quia videlicet excluditur secundogenitum viuente primogenito, aut donec sine quonsq; viuit primogenitos. Nam tunc licèt non possit secundogenitus conqueri,dum viuit primogenitus: tamen si moriatur sine liberis, videtur, quòd possit testamentum impugnare.ex capite præteritionis. Nam statutum repellendo secundogenitum,quandiu viuit primogenitus, post illud tempus censetur illum admittere.l.imperator, & ibi Pau.Ca.ff.de postul.& l.si vnus.§. si cum reo.ff.de pact.cum multis si.à me collectis in tract.Retractuum.§ 2.glo.2.*à tel temps*, nu.46.nâ & è diuerso,inductis 2.præced. Si igitur hodie admittitur, debet & hodie posse vt præteritus rumpere testamentum.l.illud.§.1.ff. de bo.pos.contr.tabu.Nam ex quo exclusio est temporalis à successione ab intestato, similiter est temporalis à successione contra testamentum,cùm exclusio ab intestato trahatur ad exclusionem contra testamentum,vt suprà diximus post prin.huius quæsti.

> 23 *Limitatio, cum secundogenitus ad tempus excluditur.*

Ideoq; & in simili statuto repellente filiam dotatam, quandiu viuit masculus, voluerunt plerique filiam præteritam post mortem fratris posse impugnare testamentum ob præteritionem,licet eo viuente non poterat. Nec hæc est potiùs quædam temporalis suspensio, quàm præcisa exclusio: ideoq; filia incipit esse hæres. Ita voluit Bar.in d.l.vlti.ff.ad S.C.Tertul.& cõ si.11.proponitur quòd pater, post quod con. Tyndatus ipsius Barto.pronepos asserit in eadem idem consuluisse collegium Florentinũ, & multos Doc.& idem Bar.d consi.44.super prædictis, in prin.Bal. Saly.Pau.Ca.Alexand.& Cor.in l.2.C.de libe.præteri.inter quos Bal.ita dicit consuluisse Franc.Tig.& collegium Flor. Bald.in l.Gallus.§.& quid si tantùm,ad fi.& ibi Ange.col.vlt.ff.de libe.& posthu.Bal Imo.Pau. Ca.qui tamen declarat.Alex.Fran Are.& Iason in d.l.si quis posthumos.§.1.ff.eod.titul.Bald. in l.si quis filium , colum.3.versi.extrà quæritur.C.de inoff.testamen. vbi etiam dicit Fran. Pisa.in hac sententia fuisse. & idem Bal.in l.in quibus,circa medium, vers.& intellige hoc.C. de secun.nup.& in ca.1.§.quinetiam, in fin.titul.epis. vel ab.& consi.68. proponitur quòd pater,per totum & consi.seq.cùm statutis ciuitatis Perusij,colum.2.vers.in contrarium, lib. 1.vbi etiam ita dicit consuluisse collegium Florentinum , & multos Doc.& rursum cons.95. considerandum est, ante fin.libro 5.Angel.in l.& si pauciores.ff.si pars hære.petitio.& in l.ei qui soluendo.& ibi quoque Imo.ff.de hæredi. institu.vbi etiam dicit Angel.in hanc partem consuluisse collegium Bono & in authentic. hoc amplius, post medium.C.de fideicom.&

> 24 *Idem in filia ad tempus exclusa.*

in §.si quis autem non implens, in Authen.de hære.& falci.vbi ita etiam dicit consilium Florentinum respondisse. Pet. Anc.consi.220.hæc quæstio iam vulgaris, colum.1.versic.sed reperio hanc quæstionem.& Paoormi. consi.92.illud indubitati iuris, colum.2.versic.ad prædicta, lib.1.& Rapha. Fulgo.consi.8.dominus Petrus, circa medium. Benedi.Capra.d.consi.64. colum.4.& iterum con.117.subscripsi me cuidam consilio.Fran.Aret.consi.144. visa consultatione.& d.consi.160.in 11.dubio, in fine. & Corn.consi.126.principale dubium, colum.2. versi.sed his minimè, lib.2.& Geor. Nat.in repe.cap.quanuis, colum.69. versi. decimosexto quæro, de pac.& Aufre.in deci.capellæ, q.459. item fuit quæsitum si filia dotata.Soc.consi.63. in causa vertente, col.2.lib.1.& consi.92. circa primum, col.10.ver.circa quartam dubitationem, lib.1. vbi hanc dicit esse communem opinionem.& huius nepos ex fratre Maria.Socin. iunior consi.31. in causa dominæ Hooorata, post prin.lib.1.

25 *Tenentes contrarium.*

Non desunt tamen qui tenent contrarium in eodem statuto repellente fœminas quandiu vixerint masculi, vt videlicet post mortem masculorum non possit filia præterita impugnare testamentum, vt voluit Raph.Co.io d l.si quis posthumos.§.si filium.ff.de lib.& posthu. & in hanc partem consuluerunt Ray.Forl. & collegium Senen.vt fermè omnes referunt, & inter cæteros Bal.in d.l.1.C.de lib.præt.Atq; etiam collegium Paduanum, vt etiā retulerunt Ang. & Imo.in d.l.ei qui soluendo.ff.de hære.instit. & ipse Ang.in d.l.& si pauciores.ff.si pars hær. pet.& nouissimè Barth.Chasse.consi.55.stante consuetudine, in 2.dubio.

26 *Testamentū non pōt partim tēporis valere, & partim non valere vide nu.29.*

Et ista pars oon leoibus argumentis innititur.Nam imprimis si aliter dicamus, duo absurda subsequentur. Primum, quia testamentum aliquo tempore valebit, videlicet donec viuit filius: alio nō valebit, videlicet post mortem illius, contra iura vulgaria. Alterum, quia qui semel fuit hæres ex testamento, desinet esse hæres, contra l.& si fine. §.sed quod Papinianus.ff.de mino.& l.ei qui.ff.de hære.instit. cum simi.

27 Vel certè aliud æquè absurdum contingeret, videlicet quòd filius interim non posset adire, nec suus hæres esse, nec actiones hæreditarias exercere: sed manerent omnia in pēdenti: quia ex testamento, quod possibile est aliquando rumpi, non potest adiri hæreditas, neq; suus hæres esse.l.cùm quidam.§.quod dicitur. ff.de acqui.hære.& l.illud.ff.si pars hære.peta. & l.pe.ff.de inin.ft. testa. & l. si filius hæres.ff.de libe.& posth. Expectandique antè sunt, quibus bonorum possessio contra tabulas potest competere. l.æquissimum.§.expectandi.ff.de bono. pos.secun.tabu. Ideoque ooo poterit filius intentare actiooes hæreditarias, iuxta nota.in l. vlt.C.de peti.hæred. Item filia tempore mortis nō ea est, quæ deberet institui, vel exhæredari. Igitur meritò testamētum impugnabile tenet, per l.si quis filio exhæredato, in prin.ff.de iniu. testamen.

28 *Ad idem.*

Adhæc in eam rem est tex. in d.l.si quis posthumos.§.si filium, ex quo clarè constat, quòd in iure impugnandi testamentum debet inspici tempus mortis testatoris. Ita quòd qui tunc nō potuit rumpere, nunquam posteà admittetur, etiam si ad eum casum perueniat, quò potuisset tempore mortis rumpere: quia contra eum firmatum fuit testamentum morte testatoris. Ibi enim dicitur, quòd filio exhæredato, & eo querela excluso morte vel repudiatione, nepos ex eo qui tempore mortis testatoris non tenebat primum locum, non potest rumpere testamentum ob præteritiooem. Denique filia quæ à statuto excluditur, nō censetur esse sua, sed potiùs extraneā, vt voluit Bar.in l.1.§.sciendum.ff.de suis & legiti.& suprà diximus. Ergo non potest tanquam præterita rumpere, testamentum.

Filia exclusa censetur extranea, non sua

29 *Testamētum pōt partim temporis valere & partim non valere facto legis.*

Sed qui priorem partem tenent, his rationibus ita respondent. Nam quod dictum est, testamentum potest aliquo tempore valere, & alio oon: illud verum est ex facto hominis. At statutum id potest, vt dicit Bald.in d.l.1.C.de libe.prateri.& in l. si quis filium. C.de inoffic. testamen. & Imol. in d.l.ei qui soluendo. ff. de hære.institu. Quod ex eo probatur, quòd miles ex legis permissione potest decedere testatus ad tempus, & posteà intestatus.l.miles ita, in prin.ff.de mili.testameo. Sicuti similiter qui semel hæres fuit, non potest desinere esse hæres ex facto quoque hominis, vel iudicis, per iura suprà allegata. At potest ex legis dispositione, per d.auth.hoc amplius, & ibi Bal.in 1.oppos. C.de fideic.& in d.§.si quis autem: & ibi quoque Ang.in Authen.de hære.& falc. & no.glo. in l.in substitutione filij.ff.de vulg.substi.Statutum autem est pars iuris Ciuilis. l.omnes populi.ff.de iust.& iure.

Et hæres desinit hæres esse legis dispositione.

30 *Ad absurdum.*

Quod autem dicitur posteà id futurum esse, vt nō possit masculus adire, nec suus hæres esse, nec actiones hæreditarias intētare, ex iuribus suprà allegatis facilè dilui potest. Ea enim iura procedere, quando ius rumpendi testamētum deoegatur de præsenti, & differtur in aliquem futurum euentum: noo quidem fauore instituti, sed propter qualitatem personæ rumpentis, vel alia ratione. At hic filia tēpore mortis rumpere non potest fauore filij masculi instituti: ideoque nō prohibetur ipse institutus interim adire, & eius contemplatione filia interim remouetur.l. cùm emancipati. §.si duo, & ibi. Bar.ff.de colla.bo. & idem Bart. in l.2.§. videndum.ff.ad Tertul. Aliàs enim statutum, quod in fauorem ipsius introductum est, nihil omnioo prodesset.

Nec

31 *Ad id quod dictum est filiam exclusam non esse suam.*

Nec obstat denique quod dictum est filiam in casu huius statuti non esse suam, quia illud procedit cùm perpetuò, vel aliàs simpliciter est exclusa, secus si ad tempus tantùm: quia cū tunc non omnino sit priuata, non habetur pro exhæredata, per l. Papinianus. §. si quis mortis, & ibi Ang. ad hoc no. ff. de inof. testam. Et per consequens isto casu erit sua, vt not. declarat Alex. in simili casu, consi. 131. cuius exordium est, transmissum est ad me, li. 1.

32 *Sed an tunc testamentum ita rumpatur vt ex nunc, an ex tunc.*

Sed in hac re maior est dubitatio inter eos, qui priorem partem sectātur. An filia sumpet testamentum, tanquam fingatur retro nullum fuisse: An verò tanquam nunc, videlicet mortuo filio incipiat nullum esse, quod autē valuit: aliis aliud tenentibus, & omnibus suam alacriter partē defendentibus. Sed quia res non paucis expediri potest, latissimeque ab iis tractatur, quos suprà citauimus, præsertim à recentioribus, atque etiam à Bal. d. consi. 68. proponitur quòd patet, lib. 1. & Corne. consi. 11. pro decisione, li. 2. Ideò longiùs nō procedo: illud tantùm studiosos admonuisse contentus, ante quam hinc digrediamur, Bar. si is fuit, in d. cō-si. 20. incip. factum sic se habet, quidam dominus Iacobus, non admodum secum in hac re conuenire, cùm statutū his verbis vtitur, quousque masculus filius vixerit, vt videre omnibus illic facilè est.

33 *Et si primogenitus interim aliquid alienauerit, an secundogenitus poterit reuocare*

Ex illis autem omnibus, quæ dicta sunt, & tractata etiam sunt ab iis, quos in præcedentibus versic. citauimus, facilè intelliges, an si primogenitus, qui ex statuto loquente per ea verba, quandiu, aut quousque viuet ipse primogenitus, integram hæreditatem accipit, eandem aut partem ipsius alteri vendidit: poterit secūdogenitus, mortuo primogenito eam alienationem reuocare, vti similiter si soror exclusa à simili statuto, quandiu fuerit masculus, masculis deficientibus poterit reuocare quæ ab illis alienata sunt. De quo nūcupatim loquitur Chasse. d. cons. 55.

34 *Quid si alius quā primogenitus sit institutus. Qui capit ex statuto capit ex voluntate defuncti.*

Limita 2. quod dictum est, in principali quæstione, secundogenitum præteritum non posse impugnare testamentum, ex capite præteritionis, tum demum procedere, si fuerit institutus primogenitus qui ab intestato succedere debuit. Et ita quidem haudubiè, vt sic primogenitus ipse non sit deterioris conditionis ex testamento, & sic ex voluntate expressa defuncti: quam fuisset ab intestato, & sic ex tacita ipsius voluntate. l. Titia Seio. §. vlt. ff. de leg. 2. & l. si quis nullum. ff. de iure codi. & l. Titia. ff. ad leg. Falcid. & quod no. Bar. in l. pater filium, in 2. q. ff. de inof. test. & in l. si filius qui patri, ver. præsertim. ff. de vul. & pup. Nam & aliàs voluntas testatoris expressa est fortior, quàm tacita. l. si ex pluribus. ff. de suis & legi. & l. 2. §. vlti. ff. de bon. pos. secun. tab. Nec item secundogenitus sit deterioris conditionis facto testamēto, & sic eo quodammodo exhæredato ex patris voluntate: cùm præteritio sit quædam exhæredatio, vt no. Bar. in l. filio præterito. ff. de iniust. testa. Non sit (inquam) secundogenitus exclusus exhæredatusque veluti expressè à statuto, & à patre, deterioris conditionis: quàm si à statuto tantùm esset exclusus.

35 *De eadē re… Cessāte causa exclusionis cessat exclusio.*

At si extraneus quispiam fuerit institutus, certè cessante causa ob quam secundogenitus excluditur, scilicet fauore primogeniti, quem statutum introducere voluit, debet etiam cessare exclusio secundogeniti, quæ fiebat in consequentiam, arg. l. filium. §. sed cum exhęredatio, ibi, nec testamentum per omnia irritum, &c. ff. de bon. pos. cont. tabu. & l. si iure. ff. de leg. 3. in ratione sui. Alioquin nudum nomen ipsius primogeniti, qui per institutione alterius exclusus est, noceret secundogenito, contra l. 2. §. sed si sint sui. ff. ad Senatusconsult. Tertullia. Ex quo Barto. & omnes ibi, & vbique dicunt filiam quæ ex statuto repellitur à successione, si masculus propter quam repellitur, non succedat, debere succedere. De quo etiam est bonus tex. & quidem melior totius iuris, sit Ang. credimus, in d. l. & si pauciores. ff. si pars hære. pet. cum multis si.

Nudū nomen hæredis alteri nō nocet

36 *Aliæ rationes.*

Neque id quidem iniuria. Nam qui non succedit, is tanquàm non extet habendus est, vt latè suprà diximus, & probauimus nu. 16. quarta ratio. Sed si non extaret primogenitus, cæteri liberi præteriti possent testamentum impugnare. Igitur idem dicendum est, si extet, & non succedat instituto extraneo. Præterea statutum admittens primogenitum ad integram successionem habet duo capita, vnum inclusiuum primogeniti, alterum exclusiuum cæterorum filiorum, vt in simili scribit Bar. in dicta l. 2. §. videndum. ff. ad Senatuscons. Tertul. & vnum dicitur respectu alterius. Vnde cum non habet locum caput inclusiuum primogeniti, instituto scilicet extraneo, debet cessare & alterum, argumen. l. vlti. C. de indict. vidui. & si. Et facit tex. in l. alteri, & in l. filio. §. matri, & quod ibi no. Bar. in si. ff. de adi. leg. Denique priuilegium quod conceditur primogenito contra cæteros fratres non censetur statutum communicare extraneis, propter quos non ipsos fratres, exclusit. l. vlt. in vlt. respon. C. de inof. testamen. & l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testamentis.

Statutū excludēt ab a… liū habet ca… pus includē… di, & alterū excludendi.

36 *Filia præterita in testamento in quo extranei sunt instituti, pōt rumpere testamentum.*

Propterea in simili casu statuti repellentis filias ob masculos, multi notæ autoritatis voluerunt filiam præteritam in testamento, in quo instituti sunt extranei, posse id testamentum rumpere, ex bonorum possessione contra tabulas: licèt nullum dicere non possit. Ita enim voluerunt Imo. Fran. Are. & Soci. in l. Gallus. §. & quid si tantùm. ff. de liber. & posthu. ex quibus ipse Soci. col. 3. ver. secunda conclusio, dicit ita se vidisse consultum à solennibus aduocatis

42 *Reprobatio illius opi.*

Sed hæc opinio Ange.non videtur posse sustineri, quoniam testamenti validitas vel inualiditas non potest esse in pendenti, sed statim vel nullum est, vel inualidū est, l. vlt. in fi. C.cō. præd. Ideò non poterit filia gratificari, vel vendere hoc beneficium impugnandi testamentū. Neque enim obstat d.l.filiū. ff. de bo.pos. cont. tab. ibi enim certum erat testamentum valere, & institutum posse adire, si velit: vel nō adire, si nolit: vnde poterit ipse gratificari filio exhæredato, non adeundo: vel filio præterito, adeūdo. Hic autem nihil tale est.

43 *Quid si extranei instituti adierīt & primogenitus omni remedio est destitutus.*

Ideò si vis tenere priorem op. quæ communior est, & verior, eā intelliges procedere, quando estranei instituti adiissent, & primogenitus cui statutum intendebat fauere ex exclusione secundogeniti, esset omni remedio destitutus. Nam tunc cùm cesset & mens & verba statuti, sitque primogenitus veluti mortuus, poterit secundogenitus contratabulare testamentum. Quòd si extranei non adierint, aut quia repudiarint, & ita noluerint adire: aut quia non potuerint, tūc quia causa est deuoluta ad causam intestati, certè defertur successio primogenito qui ex statuto succedit, excluditque secundogenitum: nec poterit secundogenitus venire ex bonorū successione contra tabulas, vt aliquid inde obtineat. Ita limitat Phil. Corne. in d.l. si liæ, colum. vltim. C.de colla. & ante illum Bar. quem non allegat in dicto §. si pater in potestate, ad fin.

44 *Quid si statutum loquatur ī casu testati.*

Sed & in principalem illam conclusionem qua disimus, secundogenitum qui ex statuto non succedit præteritum, non posse impugnare testamentum, intellige, vt non procedat, quādo statutum loqueretur solùm in causa testati, videlicet quòd secundogenitus nō succedat facto testamento. nam cū res ita se habeat, vt si in testamento prætereatur secundogenitus, huiusmodi testamentum non sit propriè testamentum, vtpote cùm non sit solenne, vt patet ex iis quæ no. in l. 2. C.de edic.diui Adri. tol. & in l. 2. in princi. ff. quemadmodum testa. aper. & l. si quis aliquid. §. testamentum. ff. de pœnis, vnde nec tunc dicitur defunctus testatus decessisse, cùm ipso iure testamentū careat solennitate. l. si vnus. C.de testam. & l. Gallus. §. in omnibus. ff. de liberis, & posthumis, & l. inter cætera, eodem titu. & l. 1. & l. posthumorū, & l. cum in secundo. ff. de iniust. testamen. cum simi. Ideoque cùm non repellatur secundogenitus nisi facto testamento, & hoc casu pro nō facto habeatur, consequens est, vt possit ipse secundogenitus conqueri, tanquam præteritus. Et ita in simili casu videtur voluisse Bald. non omnino tamen eius rei secutus consilio 36, proponitur quod dominus Antonius, colū. 1. versi. vnde est aduertendum, libro 3. Sed istud minimè verum esse crediderim, per ea quæ suprà disimus.

Quinquagesimaquarta quæstio.

1 *Quid si defunctus qui præterijt secundogenitū hēt alia bona in alio loco qui vtitur iure communi.*

SED QVINQVAGESIMOQVARTO quæro consequenter, Quid si defunctus qui fecit testamentum, in quo præterijt secundogenitum, in ea quidem prouincia, in qua ex statuto excluditur secundogenitus, habet & alia bona in alia prouincia, quæ hoc iure non vtitur, nunquid valebit huiusmodi testamentum, etiam quātùm ad illa alia bona, ita quòd nullo modo ipsum poterit impugnare secundogenitus? Certè hoc pendet ex iis quæ disimus suprà in quadragesimasexta quæstione, & sequen. Sed tu præterea vide Soci. cons. 288. circa primam quæstionem, col. 6. versi. secundò, quia magister Io. lib. 2. vbi dicit, quòd testamentum factum Florentiæ, vbi ex forma statutorum repelluntur fœminæ à masculis, obtinet, & par robur habet, nec poterit dici inofficiosum à fœminis, etiam quātùm ad bona alibi sita, per id quod scribit Bal. in l. cunctos populos, col. 10. ver. sed quæro de effectu, quidam Baro. C.de sum. tri. per tex. in l. Titius. §. Romæ. ff. de excu. tut. & alia quædam, quæ illic omnibus videre licet. Quibus & tu adde, quòd si aliter fieret, certè sequeretur quòd testator partim decederet testatus, partim intestatus, contra l. ius nostrum. ff. de reg. iur. cum si. Nam & testamentum non potest pro parte valere, & pro parte non valere, vt not. Cy. in l. furiosum. C. qui testamentū face. pos. & Bal. in l. si is qui. ff. de testa.

2 *De eadē re*

Verùm Albertus Brunus in tract. statutorū repellētium fœminas à succes. in quarta quæst. 10. art. tenet expressè in casu statuti repelientis fœminas stantibus masculis, valere testamentum, quo filia præterita est quantùm ad bona, quæ sunt in loco illius statuti, non etiam quantùm ad cætera, per multa quæ illic allegat et respondet ad id quod diximus aliquē non posse esse testamētum simul et intestatum. illum omnino vide. et illi adde quæ latè congessit Phil. Dec. in d.l. ius nostrū probans multis casibus, quem posse decedere et testatum et intestatū. Ex quibus huc aliqui accommodari possunt. Et vide etiam Maria. Soc. consi. 36. rectè ac maturè, in 1. dubio.

Quinquagesimaquinta quæstio.

1 *An secundogenitus excludatur à legitima, vt à iure impugnandi testamentum.*

QVINQVAGESIMOQVINTO etiam consequenter quæro, nūquid quemadmodum secūdogenitus excluditur à iure impugnandi testamentum, excludatur etiam à legitima in casu statuti deferentis totam & integram hæreditatem primogenito. In qua re priùs discutiendū esset, an possit statutum priuare filium legitima. Nam si id facere non possit, non est necesse vlteriùs progredi, sciscitarique an id videa-

Statuentes non videntur voluisse sibi impossibilia.

tur fecisse, cum statuentes non videantur voluisse sibi impossibilia statuere, per text. in c. à nobis, & ibi Panor. de sent. excô. & in c. quod clericis, & ibi etiam Ioan de foro compet. not. Bal in l. vlt. col. 5. C. de sacro. eccle. & in l. vlt. §. in computatione, ad fi. C. de iure delib. & in c. cùm non ab homine, & in c. clerici, de iudi. & & alibi sæpe. Quin & si censerentur voluisse, nihil omnino prodessent, quia si expressè facere non potuissent, nec tacitè quoque. Sed de ea re, an videlicet facere id possit alibi latè diximus in commentariis consuetudinum Pictauicarum.

2 Generalis renunciatio successionis nõ includit renunciatione legitima.

Sed fac posse. Quæstionis est, an simpliciter excludendo secundogenitum, censeatur à legitima, cuius mentionem non facit, excludere. Quam rem latè tractauit Soci. consi. 150 & nos introducere, col. 3. vers. succedit alia, & seq. per 4. colum. vbi multas rationes pro vtraque parte adducit, neutram tamen eligit. Sed primò loco videtur, quòd non censeatur, multis rationibus. Nam primùm, generalis renunciatio successionis vel hæreditatis non includit renunciationem legitimæ, nisi expressè id dictũ fuerit, per l. si quandu. §. & generaliter, & ibi Guil. Cun. Bal. Ang. qui id dicit sing. Saly. Pau. Ca. & recentiores. C. de inoffic. testa. & §. cæterum, in Auth vt cum de appel. cog. & no. Guil. Cun. Albert. Bal. & Ang. in l. de his. ff. de transac. Bar. in l. gerit. in 3. q. prin. versi. ad secundum. ff. de acquir. hære. & in l. pro hærede, post prin. in quibusdam lec. ff. eo tit. & in l. 1. in 4. q. prin. versic. item, quæro. ff. de vul. & pup. substi. & in l. quia poterat. ff. ad S.C. Trebel. Bal. in rub. ff. de iureiur. col. vlt. in prin. & in l. Papinianus. §. quartũ. ff. de inoff. testa. & in l. quandiu, la j. ff. de acqui. hæred. & in l. sancimus, in princ. in 5. quæst. C. de inoffi. test. & in l. 1. & ibi Rom. C. quan. non peten. par. Idem Bal. consi. 69. cùm statutum ciuitatis, col. 1. lib. 1. & consi. 375. certum est, quod filia, in prin. lib. 3. & consi. 474. vicarius, lib. 5. & consi. seq. Barptolemæus, col. 2. eo. lib. 5. Signo. cõsi. 80. factum sic præsupponitur. D. Gu. col. 2. versi. præterea ex verbis, & consi. 181. factum sic se habet, nobilis vir, in 3. dubio. Ang. in l. iubemus, post medium, ibi, sed respondet. C. ad S.C. Trebel. & in l. si pater. C. de institu. & substitu. & in d. l. Papinianus. §. si conditioni, ff. de inoffi. test. & consi. 94. cùm lis & quæstio, col. 7. versi. diceret quis. Pau. Ca. & Ro. in d. l. j. ff. de acqui. hær. idem Pau. Ca. consi. 73. licèt ista domina, li. j Ro. in l. qui superstitis, in 3. limit. ff. de acqui. hær. Io. Ana. consi. 99. visis & ponderatis, col. vlt. Alex. consi. 89. verum emphyteusis, col. vlt. h. 4. & consi. 209. ponderatis his, col. vlt. lib. 6. Fran. Are. in l. 1. §. si quis ita, col. 5. versi. adde dictis. ff. de verb. obli. Barb. consi. 19. scripsit propheta, col. vlt. lib. 1. & consi. 25. scribitur sapientiæ, colum. pen. eo. li. 1. & consi. 47. præclare scribit, colum. penult. lib. 2. & consil. 64. illud, in medium, col. 1. lib. 3. Georg. Nata. in tract. statutorum fœminas excludentium in 20. quæst. 2. quæst. princ. Iason in l. hæres institura, ad fin. C. de impub. & ali. substi. & in l. 1. col. 3. ver. & confirmatur. ff. sol. mat. & consi. 4. dominus Baptista, colum. pen. versi. confirmatur, lib. 3.

3 Etiam si iurata fuerit

Idque etiam si huiusmodi renunciatio fuerit iurata, neque enim tunc comprehenditur legitimã, vt placere videmus Ro. in l. 1. §. si quis ita, col. 9. & vlt. & ibi quoque Barb. col. 12. vers sic. item inquantum. ff. de verbo. oblig. & Paul. Cast. in l. in ratione, la 2. in fin. princ. ff. ad leg. Falcidiam. Alex. consi. 181. perspectis, circa medium, lib. 5. & aliis multis, quos nos collegi in repe. l. si vnquam, in prin. nu. 139. sed quoniã. Quibus addes Ias. consi. 207. in præsenti consultatione, colum. 3. versi. secundò facit, lib. 2. & Franc. Ripam in rub. ff. de verb. obli. col. 2. num. 4.

4 Ergo nec statutum generaliter excludens. A pari procedere pactum & statutis, vide nu. 14.

Ergo & idem dicendum de statuto simpliciter excludente, nulla legitimæ mentione facta. Nam statutum est legitima ciuium cõuentio. l. sed ea quæ. ff. de legi. & not. Bald in l. contractus. C. de fide instr. Ideò verba statuti & pacti æqualiter interpretantur. l. legitima, de pactis. Valetque arg. à pacto ad statutum, vt not. glo. in l. non impossibile. ff. de pac. & in rubri. C. de decre. Decur. lib. 10. & id quidem hoc præsertim loco. Nam si pactum liberatorum adeoq; fauorabile non excludat à legitima, multò minùs statutum exclusiuum filiorum: quod propterea est odiosum, saltem respectu ipsorum, qui excluduntur, ex no. per Baldum in l. 2. C. de in ius vocand. cùm simi. Quod item est correctorium iuris communis, æquales liberos faciensis. Ideoque restringendum vt non trahatur ad legitimam, & ita minùs corrigat ius cõmune, quàm fieri potest. l. 2. C. de noxa. cum simil. Et vt non lædat ius tertij, præsertim cùm habeat vim priuilegij. quod ita intelligendum est, iuxta d. l. si quando, in prin. C. de inoffic. testa. & l. impubert. ff. de admi. tut. & c. relatum, de præben. Est autem legitima velut æs alienũ.

Legitima velut æs alienum.

l. si quis legatum. §. si patronus, in fin. iuncta gl. in verbo, non posse. ff. de falsis, & l. vlt. §. si quis verò. C. de codi. & l. vlt. §. 1. C. de cura. fur. cum simil. quòd propterea ex huiusmodi priuilegio alteri sublatum censeri non debet, per dicta iura.

5 Qui tenens statutum generale nõ adimere legitimam.

Et in specie, de qua agimus, vt scilicet ita debeat statutum quantũuis generale intelligi, vt ius legitimæ adimere, aut etiam diminuere nõ censeatur, nisi id expressim, specialiter, nuncupatim disposuerit, ne autoritate in eam rem caveamus: Bal. ex facto interrogatus respondit, in alio tamen casu loquens, consi. 391. cuius id caput est, præmittendum est, quòd latè statutum dicar, versic. item per statutum non intelligitur, lib. 4. atque iterum consi. 273. incip. super

super dicto puncto, dico quòd de iure, li. 5. vbi allegat in argu. d. l. si quando. §. & generaliter. C de inof. testa. loquentem, vt iam diximus, de pacto vel renuntiatione generali.

6 Qui non succedit ni praeterea excluditur à legitima, vide nu 15.

Nam & aliàs sæpe videmus in iure, quòd qui non succedit, non tamen excluditur à legitima. Nam propter causam testati quis excluditur à successione ab intestato, l. quandiu. ff. de acqui. hære. & l. antequam. C. com. de succes. & tamen non is prohibetur petere legitimam. l. scimus. §. repletionem, & l. omnino, & l. si quã do. §. 1. & 2. & l. vlt. C. de inof. testa. Similiter sa utore monasterij nõ succedit filius patri ingresso monasterium: nec tamen per hoc priuatũ legitima, authen. si qua mulier, in fin. C. de sacrosan. eccle. Nec absimili ratione, filius arrogatus qui non succedit patri arrogatori, debet nihilo secius habere legitimã in bonis ipsius. l. si arrogator, cum sua materia. ff. de adopti. Et filia damnati criminis maiestatis à materna successione repellitur: nec propterea legitima illi denegatur. l. quisquis. §. ad filias. C. ad le gẽ Iuliam maie. Et hæres qui intra annum non paruit iudici perficiendo iustum testatoris iudicium, priuatur illius successione, non tamen legitima, authen. hoc amplius. C. de fidei commis.

7 Qui in legitima tantũ succedit non dicitur succedere.

Nec id mirum est, quoniam successoris dicitur, qui iuris vniuersalis, vel quotæ ipsius successor est. l. quidam. § is autem. ff. de eden. Sed qui succedit in legitima, non succedere dicitur in iure vniuersali, quia non in ære alieno. l. Papinianus, §. quarta. ff. de inof. testamen. nec etiam in quota hæreditatis, sed bonorum, vt no. in l. non amplius. §. vl. & ibi Bal. ff. de leg. j. & in l. cùm à matre. C. de rei vendi. cum si. Ex quo patet diuersum esse succedere, vel nõ succedere: & legitimam consequi, vel non consequi. Ita quod qui à successione simpliciter repellitur, non propterea legitima arcetur, veluti de re prorsus diuersa. Nam non est proprius successor, qui i legitima succedit. l. si quis prio te. ff. ad S. C. Trebel.

8 Qui tenent no repelli à legitima qui à successione repelluntur.

Ideoque multi magnæ autoritatis viri in ea fuerunt sententia, vt qui simpliciter ex statuto repelluntur à successione, non propterea repel lantur à legitima, & inter eos Bal. consil. 452. statuto ciuitatis Mantuæ, lib. 1. Saly. qui in eodem casu consuluit consil. frequen. viso dicto casu, & in alio ipsius con. incip. Petrus habuit filium, in quibus consi. ita dicit fuisse pronunciatum per auditores Cardinalis Albanensis fratris Vrbani Quinti. & idem Saly. in repe. d. l. 1. col. penul. C. de noxa. & in l. sancimus, ad fi. C. de nupti. vbi plus dicit, hoc procedere si statutum prohibeat vt nihil exclusi possint petere. & authen. nouissima, col. sexta, versi. quæsto. 11. C. de inof. testa. vbi tamen id certò non diffinit, sed in id declinare videtur. Cardi. Floren. consil. 80. præsupposito statuto. Roma. in l. vl. col. 17. versi. subiungitur etiam. C. de pactis. Alex. consilio septimo, visis & diligenter ponderat is, col. secunda, versic. facit pro hoc & seq. libro 2. & consil. 88. visis & diligenter animaduersis, col. 3. versi. quinimo fortius, & iterum versi. fortificantur præd. &a. lib. 6 Benedic. Capra. consilio sexto, punctus fuit quidam vitalis; col. secunda. Maria. Soci. consil. 30. quã uis ex his, col. 13. versi. sit ergo clarissima, & alibi sæpe in eo. consil. & eius filius Barptole. Soc. in l. Gallus. §. & quid si tantùm. col. 3. ver. postremo circa præmissa, & seq. ff. de libe. & posthu. & consi. 124. viso initio, col. 4. versic. sed præmissis, libr. 3. vbi tamen multùm dubitanter loquitur. Barb. consi. 61. illud deducitur, col. 2. & seq. lib. 4. Fran. Curt. Senior. consi. 13. statuto Ianuæ, col. pen. & consi. 17. magnificus vir, col. 14. vers. venio ad quartum, & cõ si. 57. considerato themate, per totum, præsertim col. 3. vers. primo quia statutum, & consil. 39. visis & diligenter, col. 2. vers. quinimò fortius. Iason in d. auth. nouissima, col. pe. vbi hãc op. dicit æquiorem, & rationabiliorem. Ferdi. Loaz. in rep. l. filiusfa. §. diui, col. 11. nu. 66. ff. de lega. j.

9 Qui tenent contrarium.

Verùm contrarium, videlicet legitimã non deberi, nisi his qui ab intestato succedũt, ideo & ab ea repelli, qui & à successione repelluntur, tenuerunt plurimi nec autoritate nec numero inferiores, Barto. in l. Titio centum. § Titio genero, & ibi Paul Castr. col. vlt. vers. secundò præmittit. ff. de condi. & demonstr. Bald. sibi contrarius in d. l. Gallus. §. & quid si tãtum, col. 3. versi. ex prædictis elicio. & ibi Imol. col. pen. & vlt. versi. & hoc facit ad quæstionem. Franc. Are. col. 8. versic. secunda tamẽ, & Alex. sibi quoque contrarius, col. quoque 8. vers. fui plutiès requisitus. ff. de libe. & posthu. vbi Alexan. ipse dicit se sæpius requisitum pro contraria parte consulere, nunquam voluisse quãuis videatur contrarium ex cons. suprà pro contraria parte citatis. Idem Bald. inobscurè in l. scimus, in princi. in 7. eademque vlt. quæsti. C. eod. titu. & apertius in l. maximum vitium, in vlt. quæst. vers. in contrarium. C. de libe. præteri. & consi. 17. præteritio matris, lib. 2. & consi. 318. cùm in causa Pisani conuentus, col. 1. in fin. lib. 3. & consi. 426. antiquum statutum, primo dubio, eod. lib. 3. vbi tamen distinguit, an per statutũ excludatur simpliciter, an ad tẽp⁹: videlicet donec sint masculi, vt scilicet primo casu simpliciter quoque sit exclusa à legitima: secundo temporaliter, & Argen. Rayn. & Paga. à Sella inter consi. ipsius consi. 404. diligenter, in quarto dubio, lib. j. & Iaco. Solanus etiam inter consi. eiusdem, consi. 319. circa primum dubium, lib. 3. Ang. consi. 105. statuto cauetur, & consi. 359. præsupposito statuto, & inter consi. ipsius Bal. consi. 465. statuto ciuitatis, lib. 3. Imol. in l. planè. §. si duobus, col. pen. versi.

ver. quid autem si statutum dicat quòd filia. ff. de leg. j. et in l. nō est ambigendū. ff. de bo. pos. tit. generali. Raph. Co. cons. 35. stante statuto Vincentiæ, & consi. 124. dominus Antonius, col. pen. & consi. 188. spectabilis miles, vbi id dicit communiter seruari. Pau. Cast. cons. 275. super primo quæsito dicendum videtur, in 2. dubio, lib. j. & consi. 196. in puncto quæritur, col. 2. versi. secunda verò inspectio, & multis seq. eo. lib. j. & consi. 6. super eo de quo quæritur clara, in prin. eo. lib. 2. & consi. 9. respondendo breuiter, post princ. eo. lib. 2. & con. 16. viso dicto puncto & dubiis, etiam post princi. eo. li. 2. & consi. 67. in causa præsenti, post prin. eo. lib. 2. & con. 96. si dicta Cornelia, post prin. eo. lib. 2. & consi. 276. puto sine dubio, paulò post medium, eo. lib. 2. & consi. 280. præsupposito statuto, col. 3. eo. lib. 2. & consi. 403. visis & ponderatis omnibus, eod. lib. 2. & consi. 438. quantùm ad primum quæsitum clarum est, in 4. dubio, eod. lib. 2. Panorm. consi. 75. primò videndum, est in vlt. dubio, lib. j. Ro. consi. 16. viso themate, col. vlt. & consi. 32. visa municipali constitutione, in vlt. dubio. Io. Petru. in l. omnimodo. C. de inof. test. & in quodam suo consi. inci. tota vis. Alex. & Iason in l. si emanci pati, ille col. 3. versi. pro hoc etiam, hic colu. 6. versi. secundò principaliter. C. de collat. idem Alex. consi. 68. circa præmissam, col. penult. & seq. lib. 4. vbi etiam dicit nunquam se voluisse consulere pro alia parte, licet sæpius requisitū. & consi. 3. circa primam consultationem, col. vlt. lib. 7. vbi idem dicit. & consi. 168. visis ac ponderatis, col. j. & seq eo. lib. 7. Benedic. Capra. consi. 165. cùm vt facto præsupponitur, col. 2. versi. contrarium tamen puto. Francis. Curt. Senior sibi etiam contrarius, consi. 13. statuto Ianuæ, col. 6. vers. adde quòd legitima, & consi. 35. statuto seu in capitulis Ianuæ, co. 12. ver. attamen verior, vbi etiam dicit ita con sulnisse Doct. ætatis suæ solennis Ange. Aret. Hugol. Arimi. & Fran. Are. hanc esse communem op. Io. Bap. Sanseuer. in repe. l. omnes populi, char. 70. in paruis, vers. quinto statutum in successionibus. ff. de iusti. & iur. Cor. consi. 150. hanc quæstionem, col. pen. versi. & exclu-so, lib. j. & consi. 210. in hac consultatione, co. vlt. eo. lib. j. & consi. 316. quo ad primum, col. j. & seq. eo. lib. j. & consi. j. col. pen. versi. & ius petendi, li. 2. & consi. 48. de pluribus, colum. j. eodem lib. 2. & consi. 57. videtur prima facie, col. 2. versi. tunc etiam, eo. lib. 2. & consi. 107. in hac consultatione, col. 2. eo. lib. 2. & consil. 116. difficultas, in princip. eo. li. 2. & consi. 150. circa præsentem, col. 2. eo. lib. 2. & consi. j. col. 4. versi. quòd autem legitima, lib. 4. Soci. sibi item contrarius consil. 246. eleganter, col. 3. versi. secundo fundamento, li. 2. quod & inter consi. Francis. Curt. Senioris reperitur cons. 18. & rursus idem Soci. consi. 288. circa primam quæstionem, col. 8. vers. vltimo loco, & iterum col. 12. vers. primum probatur, vbi hanc dicit esse cōem opin. eo. lib. 2. & cons. 89. circa præmissum, col. vlt. lib. 9. vbi dicit fuisse consultū, per solennes Doct. & cons. 127. rectè & instè, col. j. vers. secundum autem probatur. eo. li. 4. vbi etiam dicit esse communem opinionē, & secundùm eam cōsulnisse Io. Pagli. Senen. Ias. (nobis curè in d. l. si arrogator, col. 8. vers. vel secundò. ff. de adopt. & in d. l. si quando. §. & generaliter, in fi. C. de inof. testa. & cons. 221. in primo consultationis articulo, col. 6. vers. circa secundum, lib. 2. Philip. Deci. cons. 276. pro ponitur quòd dominus, col. 2. & cons. 299. in causa mihi commissa, col. 2. vers. est ergo vidē dum, & cons. 303. in casu occurrenti, col. vl. & cons. 305. copiosè, ad fi. Io. Camp. in tract. statutorum fœminas repellentium, quæst. 23. statuto canetur. Bened. in c. Raynutius, in verbo duas habens filias, nu. 179. de testa. Lancel. Po li. in rep. l. filium quē, char. 13. col. 4. in 7. quæs. vers. at iuxta prædicta. C. fam. hercis. & alter Lā celo. Galt. in repet. l. centurio, char. 11. vers. cir ca secundam quæstionem. ff. de vulg. & pupil. Maria. Soci. Inn. cons. 25. casus iste frequenter contingit, col. 3. nu. 11. li. j.

10 *Rōnes præcedentis opi. Legitima est quota portio eius quod quis habiturus est ab intest.*

Mouentur ij, quoniam legitima est quota portio eius, quod quis habiturus est ab intesta to. l. parentibus, & l. quæ nuper, & authen. nouissima. C. de inof. testa. & l. Papinianus. §. quo niam aūt, & ibi Ang. & §. vnde si quis, & ibi gl. ff. eod. tit. & c. Raynutius, ibi legitimam ipsam videlicet eius partis, & c. de testa. & Doc. vbiq;. Sed huic nihil debetur ab intestato. ergo nec legitima quoque, quia ex dispositionibus priuatiuis non inducitur habitus. l. ex facto. ff. de hære. insti. & l. Titia. ff. de manu. testa. & l. non hoc. C. vnde legi. Et eius qnod non est, impossibile est dare partem, aut quotam. l. eius qui in prouincia. ff. si certum petatur. & l. si quis cum totum. §. si ancillam. ff. de exceptio. rei indica. & cap. super hoc, de renuntia. De nihilo enim non fit aliqua portio. l. actor. C. de probation. Nam in toto pars est. l. cum toto. ff. de regulis iur. Propterea nullo existente toto, impossibile est partes inueniri. Cum & eorum quæ non sunt, nullæ sunt causæ, testimonio Aristotelis, & probatur in l. adeò. §. si tota. ff. de acqui. rer. domi. & l. 2. ff. de vsufr. Et sublata materia, tol litur materiatum, vt vulgò nostri loquuntur. l. quæsitum. §. illud fortasse. ff. de lega. 3. At definita illa oratio, quòd quis non succedit ab intestato, æquipollet vniuersali negatiuæ, iuxta l. si pluribus, cum ibi no. per Bar. ff. de lega. 2. A qua quidem vniuersali negatiua nihil solet ex cipi. l. legitimos. §. an ergo. ff. de legi. tut. Confirmaturque & huiusmodi ratio, quia à quo remouetur diffinitio, remouetur quoq; & diffinitum, l. 1. §. dolum, cum ibi no. ff. de do. mal. Sed ab isto remouetur diffinitio legitimę, cùm ei

Materia sublata tolli tur materiatum.

A quo remouetur diffinitio & diffinitum.

ei nulla portio ab intestato debeatur: ergo & legitima.

11 Legitima succedit loco querelæ vel bonorum possessionis.

Item legitima succedit loco querelæ vel bonorum possessionis contra tabulas. d.l. omnimodo. & l.si quis filium.C.de inof.testam.Sed huic non competit querela, nec bonorum possessio contra tabulas, vt diximus in præcedenti quæst.Ergo nec legitima. Nam quod in locũ alterius subrogatur, sapit eandem naturam. l. certi condictio, in princ.ff.si cert.peta. cum simil. Sed & subrogatio requirit duo extrema, scilicet id quod subrogatur, & id ad quod.Sed extremum ad quod, non est hic: igitur non fit subrogatio. Et ita nec actio quoque subrogata competit.l.si eum.§. qui iniuriarum. ff. si quis cautio.

12 Quod operatur propositum in proposito, & oppositum in opposito.

Prætereà quod operatur propositum in proposito, operatur oppositum in opposito, ex sententia Aristotelis lib. 1.Ethicorum, & probatur in l.si vt proponis.C.de nup.cum aliis quę diximus in nostro tract.Retractuum, titu. 1.§. 12.glo.j.nu.16.posset item.Sed vbicunque lex admittit aliquem ad successionem, censetur insolidum vocare,ar.l.si defensor. §. qui interrogatus.ff.de interrog.act.cum si.Ergo eodem modo cùm excludit, censetur in solidum excludere.& facit tex.in l.j. C.de nat. lib. Ex quo videmus quòd filius qui propter emãcipationẽ excludebatur à lege XII. tabul. à legitima quoque excludebatur.§.emancipati, Instit. de hære.quæ ab inte.defe.Ergo & idem in statuto dicendum est, quod recipit interpretationem à iure communi, secundùm Bart.in l.omnes populi.ff.de iusti.& iur.cum si.

13

Denique dispositio statuti & testatoris ęquiparantur.l. Labeo.ff.de statulib.& l.seruus hac lege.ff.de manumis.cum simi.Sed testator non potest pro parte exhæredare, sed necesse est, à toto, vt fiat.l.& si pepercerit.§.filius.ff.de libe. & posthu.& l.cum quidam, eod.tit.Et hæc ratio est Ro.in d.§.filius, quem legit cum princi. illius l. quam tamen dicit se ponere per viam argumenti, veluti de hac re dubitet. nam & illum reperimus fuisse in diuersa opin. vt sup rà diximus.

14 Responsiones ad contraria. Primùm ad id qd dictũ est de genera li renunciatione Ius quærendũ facilius amittitur quam quæsitum.

Nec videntur obstare allegata pro contraria parte. Nam quod primo loco dictum est, non videri renunciatum legitimæ per generalem renunciationem, per d.l.si quando.§. & generaliter.C.de inof.test.dilui potest multis modis.Primò quod ille text.loquitur, cùm renunciat successioni iam obuenientem,& ita iuri quæsito: quod proptereà non ita facilè amittitur, quam ius nondum quæsitum, sed tantùm separatũ, de quo loquimur, per l.filiusfa.ff.de solut.cum multis concor.collectis à Barb.consi. 41.illud afferam;col.16.vers. est ponderandũ, & seq.li.j.& Fely.in c.quæ in ecclesiarum, col. 19.vers.& consideratio, de consti.& Ias. consi. 236.an Rex Ro.col.4.lib.2.& Philip. Deci.in l.seruus.C.de pact.& consi. 269.consulius, col. 4.vers.& hoc præsertim, & latius à me congestis in commentariis consuetudinum Pictauicarum tit. 2.§.vlt.gl. 4. Præterea exclusio legis siue statuti est multò fortior exclusione hominis, vt probatur ex no. per Bart. in l.j.§. si pater.ff.de cou. cum emanc. libe. & in l.1. ff. de bono. poss.contratab.& in l.pater filium.ff.de inof.testa.

15 Argu. de pacto ad statutum non valet negatiuè.

Item non valet argumentum de pacto ad statutum negatiuè, hoc videlicet modo. Non potest id fieri per pactum, ergo nec per statutũ: sed tantùm affirmatiuè, videlicet, hoc fieri potest per pactum, ergo & per statutum, vt declarat Bar.in l.alia.§.eleganter.ff.solu.matr.& latè diximus suprà in 6.quæst.princ. in princ. Nec officit quòd statutum hoc sit correctorium, quia in correlatiois correctio facta in vno eorum, extenditur ad aliud, per l. vlt. & ibi nota Bart. C.de indi.vid.to.& per hoc quoque tollitur id quod dictum est huiusmodi statutũ esse odiosum, prterquam quòd id negari potest ex iis quæ dicta sunt in 4.prin.q.

16 Ad id quod dictum est, admitti ad legitima quo no succeuat.

Ad iura autem quæ admittunt ad legitimã, quos à successione repellunt, in promptu est quod respõderi potest, leges in illis casibus vlterius progredi reseruando legitimam: quod in hoc casu non facit statutum, sed simpliciter excludit ab intestato. Quin & in primo casu allegato d.l.quandiu.ff.de acquir.hæred. illud quoque dici potest, quòd ibi ab intestato legitima debebatur, quod non hic est.

17 Responsiones ad rones alterius part

Sed & si quis vellet tueri priorem partem, possunt multa responderi id argumenta & rationes in posteriore allegatas, adeo omnia in iure nostro sunt obscura, quæ si quis nosse cupiat, legat præter eos quos suprà citauimus, Soci.d.consi. 150. incip.& nos introducere fermè per totum, lib. j.& Corne.consi.290. cuius est initium, ardua plurimum, etiam ferè per totum, lib. 2.

18 Quid in regno, & aly. dignitatibus indiuiduis.

Illud autem minimè dubium est, quòd in regno, ducatu, comitatu, & id genus aliis dignitatibus indiuiduis, non potest petere secundogenitus legitimam, vt satis diximus suprà in 5.quæst.Sed & semper in nostro casu, quo videlicet defertur tota hæreditas primogenito iure primogenituræ bauddubiè videtur secundogenitum non posse petere legitimam, cùm tota hæreditas iure primogenituræ sit legitima primogeniti, vt & inibi quoque diximus.Tenetur tamen primogenitus illi alimenta præstare, secundum Hosti. Io. An. & Panor. in c.licèt, de vot. & latè diximus suprà in 4 q. princi.nu.33. nec obstat, inquiunt, vbi etiam videbis idem esse in casu statuti repellentis fęminas. Ex quo planè constat non parum inter esse inter legitimam & alimenta.Quod & multis ostendit Cor. consi. 316. quo ad primum, col.4.ver.negatur, & seq.lib.j.

Quin-

Quinquagesimasexta quæstio.

1 Quid si pater non præteriis secundogenitum, sed instituit infra legitimam an possit petere supplementum.

Vinquagesimosextò quæro consequenter, si pater fecerit testamētum, in quo non præteriuit secundogenitum, de quo in præcedentibus locuti sumus, sed eum instituit in re quapiam modica infra legitimam, an saltem hoc casu poterit secundogenitus petere supplementum legitimæ. Et certè ad hanc speciem sunt quædam rationes particulares & priuatæ vltrà eas quas diximus in tribus præcedentibus quæstionibus, vt secūdogenitus id possit. ex quibus multas sigillatim videbis collectas à Corn. consil. 309. circa primum quæsitum, in primo dubio lib. 3. & plenius Maria. Soci. cons. 30. quānis ex his, col. 9. superest ergo. & Franc. Curt. Seni. cons. 37. considerato themate, per totum. nam id cons. ob id factum est. Quibus ipsi moti tenent in casu statuti repellentis filias ob masculos, eas (si institutæ fuerint) posse agere ad supplementum legitimę. vti etiam tenet Saly. in d. auth. nouissima, col. vlti. vers. sed scias quòd si statutū. C. de inof. testamen. vbi dicit se ita consuluisse Mantuæ, idemq́ue fecisse Bald. Papiæ, & Io. Riccium Florentiæ, & quosdam Docto. Paduanos vti etiam tenuit Bened. Capr. cons. 151. subscripsi, in 2. dubio. & Soc. in l. Gallus. §. & quid si tantum, col. 3. versic. postremo circa præmissa. ff. de libe. & posthu. vbi & multa in hanc partem adducit.

2 De eadē re.

Tamen communiter tenetur contrarium iisdem propè rationibus quas diximus in præcedenti quæstione, ex quibus satis responsum est rationibus contrariis. Nam præter multos ex iis, quos tibi citaui in d. præcedenti quæsti. qui hoc expressè tenuerunt. id quoque tenet Bar. cons. 8. factum tale proponitur, quidam nomine Thebaldus, in vlt. dubio. Ange. consi. 105. statuto cauetur, in 2. dubio. Pet. Anc. consi. 428. super casu nuper proposito. Paul. Castr. cons. 196. in puncto quæritur, col. 2. versi. secunda verò inspectio, lib. j. quem & nos citauimus in d. præceden. quæst. sed ad alium finem. & latè Corne. con. 316. quò ad primum, in primo dubio, lib. j. Carol. Rui. cons. 152. prosequē do ordinem, col. pen. nu. 13. li. 5. Sed tu tamen hic vide omnino Soci. consi. 150. dominus labia, &c. & nos introducere, &c. col. 7. ver. succedit tertio illa principalis, li. j. vbi hanc rem latissimè omninm disputat.

3 Authoris sententia.

Sed non video tamen (vt interim meum interponam iudicium) si secūdogenitus, aut quiuis alius non admittitur ad petendum legitimam, quomodo admitti possit ad petendum supplementum ipsius, neque enim eius quod non est supplementum esse potest. Et quia etiā si præteritus fuisset, non potuisset impugnare testamentū; vt latè diximus in 53. q. imò nec si exhæredatus fuisset, querelā habuisset, cum ab intestato non succedat. l. posthumus. §. si quis ex iis. ff. de inof. testa. Ergo nec ei debet dari petitio supplementi legitimæ quæ succedit loco querelæ, & pro iniuria illata filio. l. omnimodo. C. de inof. testa. & probat Bar. & recentiores in d. l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posth. Et si aliter diceremus, sequeretur qđ imputaretur testatori, quare testamentum condidit, & sic minus posset disponere testando, quàm non testando, contra tex. in d. l. posthumus, prin. vt & alibi diximus.

Quinquagesimaseptima quæstio.

1 An si secundogenito quequam relinquitur, id fieri debeat titulo institutionis.

Vinquagesimoseptimo. Si pater aliquid reliquit secundogenito, aliàs exclusio. An satis sit ei relinqui quoquo relicti titulo: An verò necesse sit ei relinqui titulo institutionis, vt aliàs de iure communi relinqui necesse est. §. cæterum, in authent. vt cùm de appel. cogno. Nam & is titulus honorabilior est, & pinguior ob ius accrescendi, & alia quædam. l. filium. §. si legata. ff. de lega. præstan. & no. per Bar. post antiquiores in l. illa institutio, & l. his verbis. ff. de hær. instit.

2 De eadē re.

Tu tamen dic non requiri huiusmodi titulum. Nam si secundogenitus præteriri potest vt iam satis diximus quæst. 53. certè maiori re linqui potest quouis titulo, atque etiam sub conditione. Bart. in l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de condi. & demon. Et ita in casu statuti repellentis fœminas tenet Laurus à Palatiis in tractatu statutorum repellentium fœminas, char. 7. vers. rursus quæro, vtrum filiæ exclusæ.

Quinquagesimaoctaua quæstio.

1 An statutū primogenitorum loquēs in feudalibus habeat locum in allodialibus.

Vinquagesimooctauò quæro, quid si statutum dicat quòd primogenitus succedat in feudalibus: an habebit locum & in allodialibus? Breuiter dic quòd non. Tam quia verba statuti allodialibus non conueniunt, cùm tantùm de feudalibus loquantur, & vbi verba statuti deficiunt, deficit & ipsum statutum. l. 4. §. toties. ff. de dam. infec. cum simi. à me latè congestis in repeti. l. si vnquam, in verbo, libertis, nu. 2. C. de reuoc. donatio. Tum quia casus omissus à statuto, pro omisso habetur & remanet in dispositione iuris communis, secundum Bal. in l. si plures, col. 8. versi. iuxta prædicta. C. de condi. infer. cum concord. adductis per Alex. consi. 13. circa primum, col. 5. vers. bene facit, lib. 3. & à me latius supra in quæst. 40. in 35. ratione pro patruo. Tum denique quia huiusmodi statutum est contra ius cōmune, vt planè ostensum est suprà in 4. quæst. prin. & propterea stricte interpretandum, nec extēdendum per not. in l.

2 *De eadẽre.*

in l.si verò.§.de viro.ff.sol.mat.cum si.

Et ita nuncupatim in casu nostræ quæst. voluit Bal.in l.omnes populi,col.7. vers.3.quæro quæ sunt illa.ff.de iust.& iur.quem sequitur Pet. Anc.in repe.c.j.in 14.quæst.prin. vers.circa primum, vtrum scilicet excludatur,de consti.& Marti. Lauden. in c.1.§.& si clientulus, in fi.& ibi quoque Cardi. Alex. etiam in fi. tit. de ali.feud.Idem Marti.in tracta. de primogenitura,col.7.vers. quæro si statuto vel consuetudine.& Maria.cons.40.quanuis ex iis,colu. 8.ver.nec obstat quod allegari. Sed & sequi videntur dum Bal.eo in loco allegant Fran.Are. cons.262.diligenter & maturè,col.3.vet.confirmatur ista conclusio.& Soc.cons.252.cuius hoc caput est, visis instrumentis,col.4. ver.septimo ad idem adducitur.lib.2.

Quinquagesimanona quæstio.

1 *An priuilegium regi cõcessum transeat ad primogenitum Et an ad cæteros liberos.*

QVinquagesimononò quæro, an priuilegium Regi concessum transeat ad primogenitũ: & an ad eum tãtũ, an verò cæteros quoque qui in regno non succedunt?In qua specie illud primũ discutiendum est, an priuilegium simpliciter alicui concessum, nulla liberorum mentione facta, liberis ipsius competat. Sunt enim qui simpliciter dicunt non competere,sunt & qui cõtrà simpliciter dicunt competere: sont prætereà qui dicunt competere in vita patris tantùm. Sunt denique qui contrà post mortem patris tantum, vt facilè apparebit ex iis quæ infrà subiiciemus. Sed illud primo loco dicencendum est, quo cætera facilius intelligantur, magnam esse altercationem inter nostros iuris interpretes,an & quando priuilegia dicantur personalia, vt personam non transgrediantur:an verò realia,vt transeant ad hæredes,aut rerum successores,de quo per gloss.in l.forma §.quanquam.ff.de censib.& in l. sordidorum, vbi & Bald.& Io.Pla.C.de excu.mu.lib.10.& in c.cum venissent,de instit.& in c.sua,in glos. vl.de his quæ fiunt à præla.sine consen.capi.& in summa, 13.quæst.2.& in c.possessionis. 16. quæst.j.Pe.& Cyn.in l.vl.in 4.quæst.ff. de consti.Dy.& Ioan.An.in c.priuilegium,de regu.iuris.lib.6.Cyn.Ray.Bar.Bald.Angel. Imo. Alezan.& recentiores in l.quia tale, quæ communiter legitur cum l.maritum.ff.solu. matrimo. Cyn.in l.hæredes.C.ad Velleia. Specul.titu.de instr.edi.§.nunc autem,versic. item quod fuit concessum,& vers.seq.Bar.& Bal.in l.j.ff.de cōsti.prin. Bar.in l.continuus.§.si ab eo.ff.de verbor.obliga.& in l.pater filiæ.ff. de seruit. lega. Bal.in l.cùm seruus,aliàs, idem Iulianus.§. si quis alicui.ff.de lega.j.& in l.liberti libertæq́; col.5.vers.de vno quæro,Imperator.C.de ope. liber.& in l.qui se patris.C.vnde libe. & in l.si non specialt.C.de testa.& in rubr.C.de priuile.

Priuilegia an & quãdo dicãtur personalia.

dot.col.4.Pau.Liaz.in sua disputatione incip. Papa scribit Episcopo.Fede.consi.68.super eo quod quæritur.Pet.Anc.in c.ne aliqui, de priuileg.li.6.& con.327.discurrit materia dubij. Alex.cons.86.in causa Datiorum, li.j.& Barb. con.44.(sapiẽter scripsisti,col.2.& seq.li.2.quos omnes videre poteris.

2 *Priuilegia parẽtũ trãsire in filios licet no in extraneos hæredes.*

Sed dubitatur à nostris,an eo casu, quo priuilegium non transit ad hæredes, procedat in hæredibus extraneis: an verò etiam in liberis? Et sanè videtur priuilegia etiam personalia ad liberos nihilominus transire, licèt non ad extraneos,per l.etiam,iuncta d.l. maritum, & d. l. quia tale, quæ confestim eam sequitur. & ibi etiam glo.ff.sol. matr.& l. assiduis. §. exceptis,& ibi quoque glo.in verbo,eis.C. qui pot. in pigno.hab.& in d.l.sordidorum.C.de excu. mu.lib.10.& glo.in l.si fideiussor.§.si maritus. ff.de re iud.& l.dabimus.§.j.ff. de priuil. credi. & in l.ex pluribus,in glo.vlt.ff.de admi. tut.& in l.j. C. de priuileg. doti. & diximus supra in 40.q.in 11.ratione pro nepote, & ex aliis iuribus ostendimus, priuilegia parentum transire ad filios.

3 *Ciuilitas patris transit ad filios.*

Quibus & tu adde quod voluit Bar. in l. libertus.§.patris.ff.ad munici. q ciuilitas patris transit ad filios, tũ aliis rõnibus,tũ quoniã priuilegia acquisita ob dignitatem transeũt ad filios, per l.filij.§.Senatores, eo. tit. quod & idẽ tenet Bald. in l.non plures,ad fin.C. de sacro. eccle.& in l. 2.col.vlt.vers.item nota.C. de lib. & eorũ lib. de quo etiam per eundem in l. 1. C. de patri. qui filios distraxe. & quod voluerunt Ioan. Andr. Pet. Anca. Domi. & Philip. Fran. in d. c. ne aliqui, de priuil.lib.6. priuilegium concessum Regi & eius filiis,non amitti per mortem ipsius Regis, quin ipsi filij eo potiantur.

4 *Cõtra supra dicta.*

Verùm contra hanc sententiam facit tex.in l.pen.§.si puellæ.ff.de ri.nup. vbi priuilegium quod habet pupillus in actione tutelæ, non trãsit etiam ad liberos.& ad hoc illum tex.ponderat Bar. post lac. Are. ibi contra glo. in d. l. ex pluribus, vbi idem quoque Bart. reprehendit glo.ibi,& Alex.in d.l.quia tale,col.2.vers. sed an in casibus.ff.solu.matrimo.vbi dicit aliàs se tenuisse priorem partem, sed nunc hanc sequi, per d.tex.quem tamen corruptè allegat,nisi sit mendum in Codice,in ti.de in inte. resti.& ita dicit communiter teneri.

5 *Sed an in vita patris competat ipsum priuilegium filijs. Qui dicunt competere*

Hęc autem intelliguntur post mortem eius cui est concessum priuilegium, vt videlicet filius succedat in priuilegio. Sed in controuersia est, an & in vita patris cõpetat illud ipsum priuilegium filiis. Et videtur esse tex.quòd sic, in l.2.& ibi Cyn.& Bal.C.de epis.& cleri. & in l. vlt. & ibi quoque Cy. & Bal.C. de infan. Per quos etiam tenet Pau. Cast. in d.l. maritum, col.2.vers.an autem priuilegium.ff. sol. ma. q priuilegium concessum personæ extenditur ad fi-

ad filios, viuente illo cui concessum est, si sint tales qui possint participare, vt ipse loquitur, de priuilegio. Et ad idem est tex. in l. medicos. & in l. vlt. C. de profes. & medi. lib. 10. & in d. c. ne aliqui, & ibi Lap. & Petr. Anc. & Domi. de priuil. lib. 6. Et ita quoque voluit glo. in ca. 3. 11. q. 3. quæ dicit quòd eodem priuilegio vtitur filius clerici, quo ipse clericus, per d. l. 2. C. de epis. & cleri.

6 Sed non post mortem ipsius.

Et ita quidem filiis viuente patre videtur competere priuilegium patris, vt tantum eo viuente competat, non etiam eo mortuo, per tex. in d. l. vlt. vbi hoc no. Cy. & Bal. C. de iniur. & voluit glo. in d. l. 2. in verbo, filij, & ibi Cy. Bal. Albert. & Saly. C. de epi. & cleri. & glo. in l. medicos, in verbo, & filiis, & ibi Ioan. Plat. co. 2. vers. & hæc priuilegia. C. de profes. & medi. lib. 10. & idem Io. Plat. in l. filiis, ante fin. C. de Decuri. eo. lib. 10. Nam cùm pater ipse sit causa priuilegij, ipso deficiente, deficit & priuilegium, vt dicit ipse Plat. Et idem voluit Panor. in c. licèt, in fi. de censib. Nisi hoc (inquit) esset priuilegium dignitatis innatæ, videlicet nobilitatis, quæ transit ad filios.

7 Mutatio personæ quæ est causa priuilegij, mutat priuilegiū.

Quibus adde quòd aliàs generaliter mutatione personæ, quæ causa est immediata priuilegij, mutatur priuilegium, per l. licitatio. §. vlti. ff. de publi. & vecti. & l. Paulus. ff. de acquir. hære. & l. j. C. de impo. lucra. descrip. & voluit per illos text. Bal. in rub. C. de vsur. in q. 4. & l. sed & si restituatur. ff. de iudi. quam & ad hoc expendit ipse Bald. in repe. l. 2. in 7. quæst. C. de seruit. & aqua. & voluit etiam Io. Ana. in c. salubriter, de vsur. & Barb. in tract. de præstan. Cardi. in 2. quæst. j. partis, col. j. & Soci. con. 93. circa primum, colum. 6. vers. ad quintam rationem, lib. 1. vbi & ad hoc allegat l. si fundum per fideicommissum. §. vl. cùm ibi no. ff. de lega. j. & l. cum patronus. ff. de leg. 2. Sed quibus addere potes optimum tex. in l. in omnibus. ff. de reg. iur.

8 Qui dicunt nec viuētiū quidē patrū priuilegia filijs cōpetere.

Alij contra negant competere filiis patrum nec ipsorum quidem viuentium priuilegia, & inter hos Bal. in l. j. colum. 1. in fi. per illum tex. C. si rector prouin. vbi eleganter decidit, quòd si ex forma statuti offendens potestatem obnoxius est alicui magnæ pœnæ: offendens filium potestatis, non cadit in pœnam statuti, & ita non gaudet filius priuilegio patris, & hoc dictum Bald. pro singul. sequitur Francis. Aret. consi. 130. incip. consultissime domine collateralis. De quo & tu vide eundem Are. in d. l. maritum, col. vl. ff. solu. mat. & quæ scripsimus in Legibus Connubialibus, post easdem, num. 56. contrarium tamen.

9 Leges id probantes.

Et pro hac parte faciunt tex. declarantes priuilegia patrum non competere liberis, videlicet in l. in honorib. §. vacationū. ff. de vac. mun. & in l. semper. §. immunitati. ff. de iure immu. & d. l. in filiis. C. de Decuri. lib. 10. Nisi etiam quis dicat hos text. magis contrarium probare, quasi videlicet priuilegia patrum, de quib⁹ loquuntur, ad liberos quoque spectassent, nisi contrarium expresse statuissent. Tamen gloss. in l. sed & milites. §. j. in verbo, neque horum filij. ff. de excu. tut. ita eos videtur intellexisse, vt ex iis probetur & teneat priuilegium patris non competere filiis. pro cuius sententia facit & tex. in d. c. ne aliqui, ibi, Regibus eorumque filiis, de priuil. lib. 6. ex quo no. Io. And. Lapus Pet. Anc. Domi. & Philip. Franc. priuilegium patri concessum non extendi ad filios, nisi exprimatur.

10 Qui distinguunt.

Quæ quidem tantæ difficultatis anxietates non nisi distinctionibus limitationibusque leuari possunt: ad quas quotidie cogimur confugere, cum nihil in promptu est aliud, quo legum tenebras amoliri possimus. Sed satis est si gillatim sententiarum discrimina ostendisse. Tu autem, lector amantissime, nostrorum in eam rem distinctiones videbis per Albert. in d. l. semper. §. immunitati. ff. de iure immuni. & in j. parte statutorum q. 114. incip. sed pone quòd concessa est. & Io. Plat. in d. l. in filiis, in 4. no. vsque ad fi. C. de Decur. lib. 10. & in d. l. vlt. post And. Barn. ibi C. de profes. & medi. eo. li. Pan. in d. c. licèt, ante fi. de censi. & Fran. Are. in d. l. maritum, ante fi. ff. sol. mat.

11 Redit ad principalem quæstionem.

Sed nunc ad principalem quæstionem nostram accedamus. An videlicet cùm priuilegiū concessum Regi aut baroni, censetur esse concessum filiis, vel quia exprimitur, vel quia est huiusmodi priuilegiū, quod transeat ad filios, non ad primogenitum tantùm transeat qui solus in regno aut baronia succedit: an & ad alios quoque filios. Et vt res fit magis dubia, pone aliquod priuilegium esse generatim concessum Regibus & eorum filiis, quale est in d. c. ne aliqui, de priuil. lib. 6. Nam si esset priuilegium aliquod concessum speciatim Regi alicui & eius filiis, non tàm esset dubitandi occasio: quia filij pluraliter essent expressi, & ideò ad omnes haudduble censeretur pertinere.

12 Decisio principalis quæstionis.

Et sanè Ioan. And. in d. c. ne aliqui, tenet in casu d. c. quòd ad omnes transit, nedum ad primogenitum, licèt illi in regno non succedant, quia non tantùm primogenitus qui succedit, sed & alij qui non succedunt dicuntur filij Regum. sequuntur Pet. Anc. Domi. & Philip. Frã. ibi: & Matt. Lauden. in tract. de primogenitura, colum. penul. vers. sed nunquid si Papa, vbi tamé limitat procedere, nisi priuilegium esset concessum fauore primogenituræ, quia limitata causa limitatum parit effectum. l. in agris. ff. de acq. rer. dom. & l. age cum Geminiano. C. de transac. Et propterea etiam si id esset priuilegiū, quod Regi concederetur, quia rex esset, videretur, quòd non transiret in filiū, qui etiam regnaret eadem ratione. Non etiam in cæteros, quibus non ea esset Regis qualitas.

Sexage-

Sexagesima quæstio.

1 An primogenitus debeat diuidere, & iunior eligere.

SExagesimò quæro, An verũ sit quod vulgò dici solet, Primogenitum fratrum debere hæreditatem diuidere, alterum autem posteà eligere. Quæ vulgi persuasio non à paucis seculis orta videri potest, quãdo apud Senecam scriptorem antiquissimum, si paucos tollas, titulus 3. declamationis libr. 6. huiusmodi est, Maior frater diuidat patrimonium, minor eligat. Cuius & è nostris mentionem fecit Pet. Anc. in rep. c. j. ante fi. 5. q. princ. de consti. & Io. Pla. in l. j. colu. j. C. de his qui se defe. li. 10. & in §. vl. Instit. pro soc.

2 Exemplũ in hac re veteris testamenti.

At multis antè seculis cũ Abraham & Loth nepos ex fratre eius sese separare vellent, & veluti terram sibi diuidere: Abraham natu maior diuisionem fecit, & Loth minori optionẽ dedit, vt scribitur Gen. 13. c. De qua re loquẽs D. Ambrosius li. 1. de Abrahã patriarcha. c. 3. Cuiusmodi, inquit, esse debet diuisio, patriarcha edocet. Firmior diuidat, infirmior eligat, ne habeat quod cõqueratur. Electionis enim suæ partem non poterit calumniari. Non residet occasio resiliẽdi, cui datur optio eligendi. Nec diuisor grauatur, nam quò est prudentior, eo cautior, vt nec diuisione circunscribatur, nec in electione fraudetur. Sed & D. Augustinus li. de ciuitate Dei 16. c. 20. hinc dicit manasse pacificam inter homines consuetudinem, quæ maiori diuisionem, minori optionem tribuit: quem è nostris retulit non designato tamen loco, Bal. in l. si maior, post prin. C. com. diuid. & multi ex iis, quos infrà citabimus.

3 Qui tenẽt ita fieri debere de iure cõmuni.

Et ita quoque obseruandum esse ex iure cõmuni voluit Ray. Forl. in l. inter pupillos. ff. de auth. tuto. Nicol. Neapo. in l. 1. & ibi quoque Lucas Pen. columna secunda, in verbo, priuilegium, & Alexand. in additio. Barto. C. de his qui se deferunt, libr. 10. Idem Nicol. in l. 2. in princ. C. quando & qui. quar. pars, eod. lib. 10. Ray. Forl. in l. inter pupillos. ff. de aut. tut. Bal. vt plurimi referunt, licèt in meo codice aliter dicat, in l. suus quoque, in prin. columna secũda, versicu. item quærit Bart. ff. de hære. institu. Collec. Pet. Anca. & Anto in c. 1. in prin. extra de parochi. Floria. in l. 1. in fi. ff. famil. hercis. & Ioan. Ana. in c. qualiter & quando, le 2. col. itẽ 2. vers. & prædictis, de accus. & Guid. Papa, qui hoc dicit de iure communi procedere, & consuetudine obseruari, dec. 289. sunt duo fratres & sing. 92. in diuisione, & Alexan. aut quisquis est, in addi. ad Bal. in l. si maior. C. com. diui. & non obscurè Corne. consi. 234. licèt in hac, per totum, præsertim verò antè finem lib. 1. & Iason in l. 1. columna septima, versicu. adde prædictis. ff. si cert. pet. & in §. quædam, col. 17. in paruis: versicu. quæro de quæstione, Institu. de actio. & Math. Afflic. in tracta. prothomiseos char. 6. colum. 3. versicu. item pone quòd pluribus, & tacitè Steph. Bertran. cons. 117. vi so casu, lib. 2. & Hiero. Zanet. in tracta. contrario Iuris Canoni. & Ciuil. in 88. differ. & Hiero. Schiur. cons. 71. domini &c. casus super quo, per totum. & maxima pars eorum quos tibi citabimus in 3. abhinc vers. si hanc op.

4 Cõprobatio illius opi.

Et pro hac parte facit text. in d. l. 1. C. de his qui se defe. vbi in casu illius l. quo filius & vxor defuncti vterque pro media parte rem habent communem: mulier nimirum debilior pars habet optionem eligendi: Ex quo dicunt vulgares, vt scribunt Bar. Angel. & Ioan. Plat. ibi, quòd maior debet dare optionẽ minori. Quòd si quis contendat id tantum procedere in eo ipso casu, de quo loquitur, legat Bartol. in l. Senatus. §. Senatus, in fin. ff. de iure fisci, qui ex tex. in d. l. j. no. id in vniuersum obtinere, vt cùm quis habet rem communem cum fisco, fiscus debeat diuidere, alter eligere. Facit & tex. in d. c. 1. de paro. vbi cùm sit diuisio episcopatus inter duos, is debet diuidere, qui diutius episcopatum administrauit, minor autem eligere. Ex quo no. glos. meliorem esse conditionem minoris. Et hoc confirma, quia cùm is text. Iuris Canonici sit in eam rem clarus & apertus, nec habeamus text. Iuris Ciuilis, qui istud clarè decidat, huic debemus adhærere etiam in foro ciuili, iuxta glos. in c. licèt ex suscepto, in verbo, vacante, de foro compe. & in c. Raynutius de testa. & no. in c. j. de ope. no. nunci.

5 Sancti angeli ... cum munita authoritate veteris aut noui testamẽti præferuntur constitutioni papæ & imperatoris.

Facit etiam quia autoritas sancti, cuiusmodi fuere & Augustinus & Ambrosius, munita autoritate veteris aut noui testamenti, debet præferri constitutioni Papæ aut Imperatoris, vt voluit gloss. not. loquens nominatim de Augustino in c. de libellis, in verbo illorũ, 20. di. quam sequitur & dicit sing. Panor. in c. tua, le 1. in 3. no. de deci. vbi etiam dicit semper esse menti tenendum, & in d. c. qualiter & quãdo, le 2. in j. no. & ibi quoque Io. Ana. & Fra. Are. vterque col. 1. de accu. & Ro. qui eam quoque dicit sing. in sing. 681. dicens quæ autoritas. & Alexand. qui dicit sing. in l. j. colum. 8. versicu. circa tertiam partem ff. si cert. pet. Sequitur nẽ Barb. in c. 1. colum. 11. extra de offi. delega. Cardi. Alexan. in c. noli, le j. 9. dist. Soci. in l. 1. col. 13. ff. si cert. per. Fely. & Philip. Deci. in 1. lec. in c. ne innitaris, vterque colum. 2. de Consti. Sed de hoc est optimus. tex. in §. hæc autoritas, & ibi etiam glo. 36. quæst. 2. quem ad hoc etiam expendit Ro. vbi suprà.

Limitatio illius opi. Si maior diutius aut qualiter administrauit.

Si hanc opinionem sequaris, ita eam limitabis, vt procedat cum maior diutius, aut certe æquali tempore rem communem administrauit, vt proinde sit verisimile illum melius certiusque rerum qualitates & æstimationes intelligere, vt voluerunt Hostien. Ioan. Andr. Collec. Ant. Pet Anc. & Panor. in d. c. j. de paroch. Lucas Pen. in d. l. j. quo loco supra citauimus. C. de his qui se defer. lib. 10. Fely. in rub.

de ma

de maio. & obedi. in fi. Iason in d.l.j.ff. si cert. peta.& in d.§.quædam, institu.de acti. Fraoci. Purpur.in l.procurator, col.2. vet.& maior in proposito.C.de eden.& Steph.Bertran.d.consi.117.lib.2.

7 *Id quod generale est.*

Et id propè perpetuum est, vt in huiusmodi casibus & similibus loqueotibus de maioribus vel antiquioribus, intelligamus de his qui diutius rē de qua agitur, administrariot. Sic enim intelligit glos.in c.cùm in tua, quod est vltimo verbo, antiquiores, in princi. de coo sue.lib.6. quod ibi dicitur de optione præbendæ data antiquioribus ex consuetudioe. nam ea interpretatur aotiquiores non ætate, sed tēpore quo io ecclesia militauerunt. Et eam sequuntur Io.And.Pet.Anc.Domi.& propè omnes ibi, cum aliis multis si.& concord, congestis à Io.Plat.in l.1.C.de consulib.lib.12. vbi est bonus tex.& Fely.io c.1.col.2.& iterum in fin. de maior.& obedi. Cato. Rui. conf.19.io hac controuersia, col.3.versicu.sed tamen præmissis.lib.1.& latissimè Iaso. qui super eodem casu consuluit consi.192.exorta est gloriosa, lib. 3.Quibus adde Philip.Deci.consi.161. pro domino, col.1.vers.2.dominus.& Fran. Purpur. in d.l. procurator. C. de eden.& quæ diximus suprà in præfatione numer. 106. octauò quo quis senior,& nume.115.decimotertio qui antiquior est. & iterum oumer. 124. sed & hoc ita,& seq.Scio autem in nostra curia Parisiensi aotiquiores non respectu ætatis, sed & receptionis dici.

8 *Altera limit. circa diuisionis fraudulentia.*

Iotelliges secundò huiusmodi priorem sententiam, si tenenda sit, vt sit tamē liberum minori, post diuisionem factam à maiore non eligere, sed petere tem aliter diuidi, si diuisio ab ipso maiore facta esset fraudulenta, vt expressè voluit Ioan. Plat.in d.l.1. col. 1. versi. & ex hoc dicunt.C.de his qui se defer. lib. 10. & iterum in §.vlt.ad fi.Instit.de societa. Debet diuisio fieri ex bono & æquo, vt scribitur in §. quædam, vers.in quibus, Instit.de acti.ideoque si fraudulenta fuerit, debet in melius reformari. l. maioribus.C. com.vtriusque iudici, de quo nos etiam diximus in nostris Retractibus titu.j.§. 24.ou. 5.& seq.

9 *Exemplū huiusmodi fraudulētæ diuisionis.*

Porrò fraudulentæ diuisionis exemplum habes, vt & ipse Plat.in illis locis retulit ex Senecæ declamatione, cuius suprà meminimus, quæ est huiusmodi, Maior frater diuidat patrimooium, minor eligat. Liceat filium ex ancilla tollere. Quidam cum haberet legitimum filiū alium ex aocilla sustulit, & decessit. maior frater sic diuisit, vt totum patrimoniū ex vna parte poneret, ex altera nothi matrem, Minor elegit matrem, & accusat fratrem circunscriptiooís. Et inter alia adducit. Lex (inquit) te diuidere, me eligere iussit. Apertè ne minor circunscribatur, timet. Sic diuisit, vt si vellem, nō essem mendicus: relinquerem fratrem in egestate, matrem in seruitute. Non est diuidere, ex altera parte patrimonium ponere, ex altera onus. Et postea, Elige aut patrimonio careas, aut scelere. Et iterum post, Obiicis (inquit) non potest, quod lege factum est. Imo nō nisi quod ex lege factū est. Nam si quid aliter factum est, per se irritum est. Circunscriptio semper crimen sub specie legis inuoluit. Quod apparet in illa, legitimum est: quod latet, insidiosum. Semper circunscriptio per ius ad iniuriam venit. Lex iubet maiorem diuidere, minorem eligere. Nec to diuisisti, nec ille elegit. Sic à te alligatus est, vt necesse haberet, quod non expediebat.

10 *Qui contrāri Lam priorem opin non esse veram.*

Tamen communis oostrorum Doct. sententia est, fratres per omnia in ea re esse æquales, nulliq́ue ratione ætatis vel maioris sioe minoris partis, vel alterius qualitatis tribuendam esse diuisiooem, aut electionem: sed vel sortis iudicio, aut aliter iudicis arbitrio esse committendum, nisi, quod iam diximus, aliter diceret consuetudo, per l.non amplius.§.vlt.cum seq. ff.de leg.1.& in d.l.2.C. quand.& quib. quar. pars.lib.10.& §.si familiæ,& §.seq. Instit.de offi.iudi.Ita voluerunt Bar. Bal. Aog.& Io.Plate. in d.l.j.C.de his qui defer.lib.10.Bar. & Ioan. Pla.in d.l.2.C.quan.& qui.quar.pars, li.10.Io. Fab. Alberi,& Pau.Ca.in l.ad officium.C.com. diuid.Idem Io.Fab.in d.§.quædam, col.4. vers. quid si sint plures,& ibi etiam Ang.Aret. col. pe.ver.quæro de quæst.contingente, Institu.de acti. Ipse Alberi. io l. cum omnes, quam legit postremam tit.C.de prædi.mino.dum se remittit ad d.l.ad officium, Bal.in l.iubemus, la 2.in prin.col.2.versi.quæro iste iudex. C. de sacros. eccles.& in d.l.si maior.io prin.C.com.diuid. per illum tex.qui vult æqualitatem per omnia seruari inter liberos.& idē Bal.in l.sancimus, in prin.colum.5.versi.rem donatam habuit.& ibi etiam Ang.in §.1.C.de donat.vbi hanc op. dicunt seruari de consuetudine. Ipse Bal. in l. Lucius, in addi.in fi.ff.fami.ercis.& in l.vlt.ad fi.prin.& ibi Ang.in vna lēc, C. com. de leg.& Pet.Vbal.eius frater in tract. societatis, in 11. parte, col. 46. versic. quæro plures fratres diu steterunt. Flori.sibi contrarius in l.arbitrium. ff.fam.hercis.Imo.in d.l.suus quoque, in prin. col.vlt.ff.de hære.insti.Ro.in l.sed cum ambo. quam legit cum l.in tribus. ff. de iudi. vbi eos vocat imperitos, qui priorem illam opi. tenēt. & consil.471.lucrum autem ex dote, in 2.dubio. Panor.in d.c.1.col.2. versi.nota quòd episcopus, de paroch.Io.Plat.& Ang. Are. io d.§. vlt.col.vlt.Iostit. de societat. & idem Ange. in tract.malef. io verbo, dandis & soluendis generali Camerario, statim post princip. Marti. Laud.in tract.primogenituræ, col. 1.versi. rursus quæstendum, Masue.qui id dicit obseruari de coosuetudine, titu.de societa. §. item si frater.Barb.in rub. de reb. eccle. non ali.col. 49. nu.

nu.182.& seq.Iaco.à S. Georg. in l.Imperator, circa medium, versic.sed addo hic vobis.ff.de pactis.Caro. Ruin.d.consi.29.colum.3.versic. circa tertium, lib.5. Stepha.Bertran.sibi contrarius,consi.4.donatio,in 3.dubio,in fi.lib.1. Benedic.in repet.c.Raynutius,in verbo,in eodem testamento relinquens le 1. num.211. extrà de testa.Fabia.Gioch.qui ita dicit communiter teneri,in repe.authen.nouissima.in 10.q. prin.co.3.C.de inof.testa.& Fran.Ripa in d.l.3. col.11.nu.69. ex quo infert.ff.si cert.peta. Et dicit Io. Ana. in d.c.qualiter & quando, le 2.de accus.ita ex facto consuluisse omnes Doct.Bono.excepto vno,quamuis ipse sit alterius opi.vt diximus.

11 *Responsio ad contraria.*

Nec ob.d.c.1.de paro.quod est præcipuum, principaleque fundamentum eorum qui tenent priorem partem: quia id non loquitur de maiore,aut minore respectu ætatis,sed temporis administrationis, vt iam diximus,& apertè insinuat text.ibi,vt ille diuidat qui amplius tẽporis in episcopatu habet.Nec etiam loquitur in diuisione rerum hæreditariarum,in quibus nihil plus iuris habet maior ætate, quàm minor:sed æquales sunt omnes in omnibus. Sed loquitur de re communi,non quidem vt cæteræ solẽt, sed iure quodam speciali introducto fauore fidei:quia videlicet alter episcoporum: qui deiectus fuerat ob hęresim,ad catholicam fidem reuertitur, & ita ad mediam partem episcopatus, cum eo qui in eius locum suffectus fuerat,recipitur:ea lege, vt qui diutius episcopatum administrauit,diuidat,alter eligat.Item ibi non agitur de tam graui præiudicio, quàm in nostro casu, in quo præiudicium perpetuũ est filiis,& eorum hæredibus: ibi autem ad tẽpus vitæ duntaxat. Ex quo satis intelligis non esse hic distinguendum inter Ius Ciuile & Canonicum: nec inter bona ecclesiastica & temporalia, vt nonnulli contendunt,& inter alios Lud.Gomes.in §.quædam,col.pe.& vlt. Inst.de act.nisi in casu d.c.1.

12 *Ad idem.*

Tex. autem in d.l.1.C. de his qui se defer.li. 10.nihil probat pro priori sententia. Est enim ibi ius speciale quoddam introductum fauore mulieris,quæ seipsam detulit,ob idque priuilegium obtinet,vt prior eligat.Nam is tex.nuncupatim priuilegium id appellat.Ex quo apertè colligitur ius commune esse in contrarium, per c.priuilegia.3.di.& l.quod verò,& l.ius singulare.ff.de legi.cum si.Sicuti scienter annotauit Bal.in d.l.1.in 4.no.

13 *Ad authoritatem veteris testamenti.*

Ea autem veteris testamenti autoritas de Abraham & Loth suprà in priore parte adducta, non ea est quæ pro lege habenda sit, cùm nullo pacto mores respiciat, sed iudicia,& leges.Ideo non nos obligat,neque adstringit, vt no.in §.his ita,6.di.& voluerunt Imo.& Rom. loquentes de venditione primogenituræ inter Esau & Iacob,in l.stipulatio hoc modo concepta.ff.de verb.obli.& omnes in c.vlt.de consti. cum multis concord. à me adductis in tracta. Retractonum,lib.1. in præfatione, nu.8.& horum quidam, & 2.seque. vbi etiam competies scriptores Theologos hoc ipsum tenere:& ali quid etiam diximus suprà in 29.q. qua tractamus,an illud ius primogenituræ cedi possit, nu.3.verùm Bar.

14 *Cõsuetudinẽ hac in re seruandam.*

Ex quibus satis apparet posteriorem illam sententiam esse veriorem de iure communi, vt scilicet non sit necesse maiorem diuidere, minorem eligere. Nisi tamen huiusmodi esset consuetudo, vti est, sicut dicit Angel.in d.l.sancimus.§.1. C.de donat. & Guid.Pap.d.decis.289. Illa enim valeret,& sequenda esset,vt nuncupatim,in hac specie voluit Ro.d.consi.471.in fin. & Barb.in d.rub.de reb.eccl.non ali. vbi suprà citauimus. & Corne.d.consi.234.licèt in hac, lib.1.vbi in superscrip.illius hanc esse Senis cõsuetudinem tradit.& consi.239. visis statutis, lib.3.vbi tamen dicit posse partes huic consuetudini renunciare, & consentire in arbitros, qui aliter diuidant. & Caro.Ruin.qui & hanc quoque consuetudinem esse in Germania scribit d.consi.29.col.5. versi.nec etiã obstat quod de iure,lib.5.& D.Cirierus in tracta.primogenituræ, libr.2.q.3.in 8.prærogatiua, vbi hanc rem latè tractauit. Constat autem hanc consuetudinem esse apud Cenomanenses.c.consuetudinum eius loci.295.& Andegauenses.c.279. Sed apud Neustrios, quos vulgò Normanos vocamus,contrariam omnino esse consuetudinem, vt scilicet minor diuidat,& maior eligat, vt videre licet tit.consuetudinum eius gentis, 26.§.qui est *de parties d'heritage.§.quant à aucun,* & aliis multis seq. At D.Ferro.consuet.Burdi. tit.de testa.§.25.eodemque vlt.in princ. ita de hac quæstione loquitur, vt nescias quæ sit ipsius sententia.

15 *Alia diuidẽdi & eligendi forma.*

Non omiserim esse aliquos tex. qui videntur astruere in diuisione electionem esse eius, qui maiorem partem in re communi habuerit, videlicet in d.l.sancimus.§.neautem.C.de dona. vbi si ex donatione aliquid sit commune inter donantem,& donatarium, is qui habet maiorem partem, habet electionem offerendi alteri suæ partis æstimationem, vt totam consequatur.& ita illum tex.intelligit glo. in l.vltim.in prin.C.com.de lega.& Luc.Pen.in l.2. col.4.C. de exac.lib.12. Est etiam tex.quem & ipse Luc. allegat in l.2.C.de metat.& epide.lib.12.vbi in diuidenda habitatione domus inter dominũ ipsius & hospitem qui principem sequitur, dominus duas partes habet,hospes tertiam: domoque in tres partes diuisa, dominus primo loco eligit, secundo hospes, tertia item domino relinquitur, vt qui aut successione, aut emptione,aut extructione gaudet, electam præcipuè iudicio suam partem teneat, & relictam. Sunt enim verba tex.

16 *De eadē re.*

Ex quo clarè liquet non id procedere in rebus cæteris communibus, in quibus non eadem obtinet ratio, vt etiam scribit Ioan. Plat. ibi, qui dicit rationem specialem esse illius legis, vti etiam idem fecerat in l. 2. colum. 2. versic. secundū speciale est, C. quan. & quib. quart. pars, lib. 10. Quantùm autem ad l. sancimus. §. ne autem, pertinet, dicendum est eam tãtum procedere in suo casu, videlicet cùm fit diuisio inter donantem & donatarium, vt autumat Ang. vbique in locis suprà allegatis. Nam in aliis casibus in diuidenda re communi non cogitur socius accipere æstimationem suæ partis, nisi res aliàs non posset commodè diuidi, iuxta tex. in l. 1. & ibi glo. Bart. & Bald. C. comm. diuidū. Quo etiam casu cùm videlicet res ipsa commodè diuidi non potest, & ita ad licitationem peruenitur, poslet habere locum d. l. sancimus. §. 1. vt videlicet cùm socij sunt pares licitatione, is præferatur qui maiorem habet. sicuti etiam sentit Bal. in d. l. sancimus, cuius dictum in ea re pro sing. refert & sequitur Ias. in §. quædam, col. 15. in parnis, ver. & quomodo debet iudex, Instit. de actio. vide tamen Bal. in c. 1. versi. quærit glo. tit. de duo. fratri. de dno. benefi. inue.

Socius nō cogitur accipere æstimationem suæ partis nisi res aliàs diuidi non possit.

17 *De eadē re.*

Ex quibus & illud quoque potes facilè intelligere, quòd primogenitus ex maiori parte consuetudinum huius regni habeat maiorem potioremque partem in successione, præsertim in rebus feudalibus. Is certè, si aliter commodè huiusmodi res diuidi non possint, præfertur in licitatione cæteris suis fratribus, & sororibus. Id quod ex nostris nuncupatim voluerunt duo Regij in nostro Senatu Parisiensi Consiliarij meritissimi, scilicet D. Io. Cirierius in suo laudatissimo opere primogenituræ li. 2. q. 4. in fi. Alter, D. Io. Sainxon in commentariis consuetudinum Turonēsium tit. *de successionib.* §. 4. col. 3. versic. quid si appreciatores. Quibus & nos accedimus.

Sexagesimaprima quæstio.

An pater possit dotare filiam ex bonis primogenituræ.

SEXAGESIMOPRIMO quæro, An pater possit dotare filiam ex iis bonis quæ sunt ad filium primogenitum peruentura iure primogenituræ. Certè in regno Franciæ hæc quęstio nihil dubij habet, quoniā omnia sunt apud nos instar patrimoniorum redacta, possuntque liberè dari in dotem & donari adusque portionem à cōsuetudinibus cuiusque prouinciæ præscriptam: & aliàs quoq; in vniuersum alienari, vt alibi dicemus, pręter quam tamen in ipso capite regni. Nam non potest Rex Franciæ quicquam ex his quæ sunt regni, siue coronæ, vt vulgò in Gallia dicimus, alienare, ex lege perpetua Frācorum. Nā quod ad ius cōmune pertinet, de eo te latè diximus suprà in 55. quæst.

Sed fac ex pacto aut ex cōcessione principis ius primogenituræ alienari nō posse, siue quia id expressè dictum fuerit, siue etiam quia simpliciter fuerit concessum alicui, & primogenitis ex se tractim descendentibus: quo casu alienari non potest in præiudicium primogenitorum, quibus ex concessionis forma est ius quęsitum, per not. in c. 1. titu. de feud. succes. & per Bar. in l. vt iurisiurandi. §. si liberi. ff. de ope. lib. & Bal. auth. si quas ruinas. C. de sacros. eccle. & Ro. consi. 98. quò ad id, col. 1. & Fran. Are. in l. apud Iulianum. §. si quid alicui. ff. de leg. 1. cum concord. Nunquid hoc casu poterit pater donare in dotem filiæ, aut etiā suæ vxori propter nuptias? Hanc quæstionem soluere potes ex eo quod scribit Old. consi. 95. ex forma istius statuti, quòd cùm ex statuto à rege Aragonū edito & iurato, non possent aliqua eiusdem regni bona immobilia alienari, sed integrum ipsum regnum ad primogenitum deferri deberet. Tamen Rex ipse vxori propter nuptias quædam donasset: valet huiusmodi donatio, nec illam potest primogenitus infringere, quoniàm propter matrimonium cōtrahendum, & propter dotem & donationē ante nuptias possunt alienari res aliàs inalienabiles, per auth. res quæ. C. com. de lega.

2 Præsertim si aliàs aliena ri nō possint.

Qui posse di xerunt.

Et idem quoq; voluit in eodem casu Alber. qui nullam Oldr. mentionem facit in 1. parte statutorum. q. 144. cuius caput est, de statuto Regis. & in l. vlt. C. de dona. inter vir. & vxo. & sequitur Barb. in repe. rub. de reb. eccle. nō ali. colum. antepenult. versic. quartò facit: & Iason in d. authen. res quæ, colum. 6. & in l. filius fa. §. diui, col. 8. versic. pro ista communi opi. in 1. lect. & iterum in 2. lect. col. 14. versic. intendo istum articulum. ff. de leg. 1. vbi hoc dicit not. & ibi quoq; Ambr. Opi. col. 86. ver. facit quod voluit. & Ferdi. Loaz. char. 16. nu. 345. & Alci. lib. 1. de verb. sign. char. 4. & Io. Lup. in rep. rub. de dona. inter vir. & vxo. fol. 7. col. 3. vbi & hoc dicit generaliter procedere in omni iure primogenituræ.

3 Ad idem.

Nam & aliàs quoq; alienari prohibita possunt in dotem dari, atque propter nuptias donari, vt etiam probatur in l. mulier. §. cùm proponeretur, & ibi Alex. & Soc. ff. ad Senatuscōs. Trebel. & in l. à filia, in prin. ff. eod. titu. & in d. authen. res quæ. C. commu. de lega. & in l. vlt. in fi. C. de litig. & voluerunt Iac. Are. Cy. & Bal. colum. 2. & Saly. in l. voluntas. C. de fideicom. Specul. & Ioan. And. in addit. ipsius, titu. de loca. §. nunc aliqua, versi. 109. vbi de emphyteusi loquitur. Bat. post Iac. Are. in d. l. filiusfamilias, §. diui, ver. quæro vtrum hic fundus, & ibi omnes post eum, præter Iaso. in 1. lect. ff. de lega. 1. Bal. & Saly. in l. vlt. col. vlt. C. de reb. alien. non ali. Pau. Cast. consi. 80. quia per supradictum, lib. 1. & consi. 151. circa ea quæ superiùs, col. j. eod. lib. 1. Alexand. consi. 36. consideratis verbis

4 Res alienari prohibitas dotē dari posse.

bis testamenti, in 2. dubio, lib. 5. & latè Franc. Cur. Senior consi. 27. magnificus vir dominus Vgutio, colum. 6. vers. verùm istis omnibus nō obstantibus, quem tu omnino vide. & Matth. Afflict. in constit. Siciliæ incip. scire volumus, colum. 2. versi. sed an possit, vbi loquitur in iure Regio.

5 *An autē id in emphyteusi procedat.*

Et id in emphyteusi procedere voluerunt Specul. & Ioan. And. in additio. ipsius, titu. de loca. §. nunc aliqua, versi. 109. Host. in summa de loca. §. vlt. versic. nunquid ergo res emphyteutica, ipse Ioan. And. dum allegat Specul. vbi suprà in cap. potuit, colum. 2. super glo. 3. & ibi Imo. colum. 8. versi. tangit etiam hic, extra eo. lib. Alberi. in l. 3. col. 2. & ibi Saly. qui id declarat, colum. 2. versi. quæro ab extra an res, & Iason colum. 3 r. versi. prima ergo. C. de iure emphyt. Pau. Ca. in l. vsufructu, ad fin. ff. sol. matr. & Hiero. Gratos consi. 76. videtur pro domina, colum. 4. versic. secundò principaliter, libro 1. Quamuis de feudo aliud statutum sit in c. donare, & ibi Bal. & alij, tit. quali. olim feu. ali. pote. vt etiam dicit Bal. in c. j. in prin. col. 2. versic. quarto an vasallus, tit. de prohi. feu. ali. per Fed. Quod tamē an & quomodo procedat, videbis latè per Ias. post alios in d. auth. res quæ, col. 8. versi. an autem res prohibita, & consi. 66. breuiter, per totum, li. 1. & consi. 89. aggredior, col. 4. in 5. dubio, eo. lib. 1.

6 *Valet donatio facta filiofa. in causam dotis.*

Et hinc quoque videmus quòd licèt non valeat donatio à patre facta filiofa. per l. antepen. C. de donat. inter vir. & vxo. & l. 2. C. de inoffic. dona. valet tamen donatio illi facta in causam dotis. l. Pomponius Philadelphus. ff. fami. ercisc. & l. si cùm dotem, in princ. ff. solu. matri. & no. glo. & Doc. in d. l. 2. C. de inoff. testamē. & Pau. Castrens. in l. cùm pater filiæ. ff. de leg. 2. & Alexan. consil. 117. viso titulo quæstionis, col. vlt. lib. 6.

7 *An ea procedat. si is qui ius primogenituræ cōstituit contrarium disposuit.*

Hanc tamen limitat Io. Lup. vbi suprà sol. 8. col. 1. vers. nisi specialiter, vt procedat, nisi expressè contrarium disposuit is qui huiusmodi ius primogenituræ, siue, vt appellat more Hispanorum, maioratum constituit, videlicet quod non possit etiā causa dotis vel donationis propter nuptias alienari. Tunc enim cessat disposi tio d. auth. res quæ, vt dicitur consuluisse Alex. d. consi. 56. col. 1. quem sequitur Ias. in d. §. dini, col. 8. versi. quæro quærit. & ibi etiam Ambro. Opizo. & ipse Ias. consi. 157. aggredior, col. 2. versi. sed præmissis, lib. 2.

8 *De eadē re.*

Quanquam Iason sibi contrarius in d. authen. res quæ, col. 5. vers. quintò not. & iterum colū. vlt. versi. decimotertio, hoc reprobat duabus rationibus: Prima, quia cùm pater sit debitor dotis vel donationis propter nuptias, nō debet esse in potestate ipsius debitoris tollere obligationem, per l. sicut. C. de acti. & oblig. & sic d. authenti. procederet non obstante dicta prohibitione ex defectu potestatis, vt expressè consuluit Pau. Castren. d. consil. 80. Secunda ratio, quia quæ sunt inducta fauore publico, vt in hoc casu non possunt mutari vel tolli ex dispositione testatoris. l. quod de bonis. §. vlt. ff. ad leg. Falc. & no. Bar. & alij. in authen. sed cùm testator. C. eo. & in l. nemo potest. ff. de lega. 1. Ideo Io. Lup. vbi supra, char. 8. ver. hoc tamen intellige, dicit istam limitationem nō procedere in prohibitione patris, qui ipse tenetur dotare: sed tantum in prohibitione extranei, qui bona quædam in maioratum concessit. & multa præter Iaso. allegat, quæ sunt illic omnibus obuia.

9 *Quid si res primogenituræ prohibitæ sunt alienari per cōtractū, ea prohibitione impedit trāslationem dominij.*

Illud autem hic notandum est pro secunda limitatione, quod si per contractum inter viuos huiusmodi res primogenituræ essent prohibitæ alienari etiam simpliciter sine mentione dotis, tali quidem prohibitione, quæ impediret translationem dominij: tunc nec in causam quidem dotis alienari possent, per glo. in l. nulla, & ibi Cy. & Bald. qui eam dicit valde signandam, & Saly. C. de iur. dot. Alex. qui id dicit fortè non esse alibi, in l. filius fa. §. diui. col. 4. ver. secundò limita, & ibi Ferd. Loaz. char. 19. nu. 357. ff. de leg. 1. & idem Alex. qui eam dicit no. consi. 103. visis scripturis, col. pe. ver. secundò respondeo, li. 2. Ias. in d. auth. res quæ, col. 8. in 5. no. versi. item res prohibita, & iterum col. pen. versi. 4. limita. & in l. quæ de legato, col. 2. ver. tertiò cōtra istam. ff. de leg. 1. vbi eam dicit no. & approbatam. Et in hac quoque opi. videtur esse Soc. dū citat Bal. & Saly. vbi suprà, cōsi. 75. circa præsentem, col. 1. lib. 1. & in tract. fal. regu. 12. in 2. limita.

10 *Quid si aliū de posset filiæ dotari.*

Sed & tu tertiò limita, vt procedat quod dictum est, huiusmodi bona posse dari in dotem vel donationem propter nuptias, si is qui dat, non possit aliunde dotare, vel in donationem date, vt colligitur ex d. authen. res quæ, prout illam ponderat Ioan. Lup. vbi suprà, char. 6. colum. 4. vers. intellige tamen, qui & eum ad hūc casum trahit, chat. 8. colum. 2. in fin. propterea que si extarēt fructus ex huiusmodi bonis, qui satis essent ad dotandum non possent ipsa bona dari, per tex. in d. l. mulier. §. cum proponeretur, in fi. vers. quòd si fructus. ff. ad Trebel. & ibi Ang. Raph. Co. ad fi. Alex. col. 2. & alij recentiores, & Ro. qui illum text. reputat singul. consi. 332. quatuor sunt quæsita, in fine. & ita quoque in casu d. auth. res quæ, voluit Angel. ibi, col. 2. versi. sed si haberet, & Iac. Aret. Cyn. Alberi. Bal. & Saly. in l. voluntas. C. de fideic. & Bar. in l. filius fa. §. diui. ff. de lega. 1. Saly. in l. vlti. in pen. q. C. de reb. ali. non ali. Alex. consi. 56. consideratis, in 2. dubio, lib. 1. Et facit quod in simili dicitur in l. pater filium, ad fin. prin. ibi, si non erat aliud in hæreditate. & quod per eā tradit Raph. Co. in l. peto. §. prædiū. ff. de leg. 2. & quod diximus suprà in 4. quæst. nu. 35. sed vt redeamus.

11 *Aliæ limitationes.*

Alias quoque limitationes potes huc adducere ex limitationibus d. authen. res quæ, quas adferunt Doct. præsertim recentiores, ex quibus Iason omnium copiosissimè. 15. apposuit, vt illic promptum est videre omnibus, neque enim statuimus omnia sigillatim referre, præsertim quæ ab alijs in vnum locum congesta reperimus: quod sæpe alias diximus. Sed tu hic omnino vide quæ dicam pro declaratione huius quæstionis in seq. quæst. nu. 12. at dices licèt, & seq.

Sexagesimasecunda quæstio.

1 *An autē pater aut frater primogenitus teneantur dotare filiam, vel sororem ex rebus primogenituræ.*

SEXAGESIMOSECVNDO consequēter quæro, An etiam pater, aut frater primogenitus teneatur dotare filiam, siue sororem ex rebus primogenituræ, si cætera bona desint. Et certè quantùm ad patrem, si is possit facere, consequens est vt teneatur, cùm alias semper teneatur pater dotare filiam si id possit facere. l. qui liberos. ff. de rit. nupt. & l. vlt. C. de dot. promis. cum infinitis similibus. Quid autem de fratre dicēdum sit, id hinc pendet, an teneatur frater sororem dotare. Et certè pleriq; omnes in ea sunt sententia, vt teneatur dotare sororem vtrinque coniunctam, aut certè consanguineam, id est, ex eodem patre natam: vterinam autem tantùm nō teneatur, per l. cùm plures. §. cùm tutor, & ibi glo. Dy. Bar. & Alber. ff. de admi. tut. & l. tutor secūdum dignitatem. §. vlt. eod. tit. & l. qui filium. ff. vbi pupil. edu. debe. Et ita quoque voluit gl. in l. non omni, & ibi etiam Cy. Bar. Bal. & Saly. C. de admi. tut. glo. in l. nihil. ff. de in rem vers. Bart. dum se remittit ad loca suprà citata, in l. 1. col. 1. versi. sed quid in fratre, & ibi clariùs Alex colum. 7. ver. quid autem in fratre. & Iason qui dicit ab hac opin. neminem discrepare, col. quoque 7. versi. vltimò quæritur. ff. sol. mat. idem Bar. in authen. res quæ, col. 1. vers. eo modo dico. C. com. de lega. Bal. in l. qui liberos. ff. de rit. nupt. & in l. vlt. col. 2. C. de dot. promis. & in c. super litteris, col. 2. versi. idem in sorore, de rescrip. Ang. Imo. & Alex. in l. à filia. in prin. ff. ad S.C. Trebel. Panor. consi. 12. vt clarè. col. 4. in 7. dubio, li. 4. Raph. Fulg. dicens id etiā procedere in feudis, consi. 228. Antonius, col. 2. versic. & dato sine præiudicio. Pet. Anc. consi. 434. ex narratis, col. 2. versi. ego de iure. Pau. ca. consi. 315. ad confirmationem, col. 2. versi. præterea & vltimò, li. 1. Alex. consi. 66. viso themate, col. 1. lib. 4. Matth. Afflict. in constitu. Siciliæ incip. comitibus, colum. 1. in 2. not. & omnes vbique de hac re loquentes.

2 *Et an frater clericus.*

Idque dicunt nonnulli procedere etiam in fratre clerico, scilicet Ang. vt à multis citatur in d. l. à filia: sed nō reperi in meo codice. Ant. & Imo. in cap. peruenit vterque, in 1. not. & ibi quoque Pet. Anca. & Panor. in 2. not. & Cardi. Flor. in 4. not. extrà de rescript. Inter quos ipse Panor. dicit quòd cum bona conscientia, si nō habet bona patrimonialia, potest eam dotare de reditibus ecclesiæ, per c. 1. de cohab. cleri. & c. omnia, iuncta gl. 31. di. & c. non satis. 88. di. & voluerunt etiam Alex. & Ias. in d. l. 1. quibus locis suprà citauimus. ff. sol. mat. vbi ipse Alex. videtur plus velle, scilicet ipsum clericum teneri id facere ex reditibus ecclesiæ, citans in id Panormit. vbi suprà, qui tamen nil aliud dicit, quàm quod suprà ex eo diximus, & sequitur etiam Iason in d. authen. res quæ, col. 4. versic. item tamen. & Nico. Eueral. in locis legalibus, in loco ab alimentis ad dotem, col. 2. ver. quin iò istud facit.

3 *Iterū*

Sed hic paululum attende lector. Nam sunt nonnulli, qui putant Barto. in dicta authen. res quæ, voluisse fratrem teneri dotare sororem etiam vterinam tantùm, & ita eum allegāt, & tamen reprehendit Angel. in dicta l. à filia, in princip. Sed Alexand. ibi, atque etiam in d. l. 1. vbi suprà. ff. solu. mat. dicit iniuria fuisse illum reprehensum, cùm id non dixerit. Verùm Iason in d. l. 1. etiam vbi suprà, nititur ostendere Bar. idipsum dixisse, atque ita meritò fuisse reprehensum, vt ibi videre poteris: neque enim de ea re admodum laboro, sed potiùs vtrum sit verius, scilicet an teneatur, an non teneatur. Quid enim interest inter sororem consanguineam, & vterinam, quantùm ad id de quo tractamus pertinet? nam vt frater tenetur alere sororem consanguineam inopem: ita & vterinam inopem, vt placuit expressè Cyn. in l. 2. in 2. quæst. C. de alen. libe. & Bal. in d. l. qui filium. per illum textum simpliciter loquentē in fratre. ff. vbi pupil. educ. debe. Angel. subobscurè, sed clarissimè Alexand. in dicta l. à filia. ff. ad Senatuscons. Trebel. Imo. & Alex. in d. l. 1. ff. solut. matrim. Iason in d. authen. res quæ, col. 4. versi. tertium est.

4 *De eadē re. Argumentū de alimentis ad dotem. vt de inf. n. nu 12. & seq*

Ergo & vtranque dotare tenetur: hoc enim argumento, vt scilicet dotare teneatur qui alere tenetur, vtuntur passim Docto. & in his glo. in dicta l. non omni, dum ad id probandum, quod de dotanda vxore diximus suprà in principi. allegat l. 1. in princip. versicu. sed nonnullos. ff. de tutel. & rati. distrac. quæ de alimentis tantùm loquitur. Et Bart. dum in eodem casu loquēs in d. §. cùm tutor, allegat etiam d. l. qui filium. ff. vbi pupil. educ. deb. loquentem etiam de alimentis. vt & faciunt Cyn. & Bald. in l. neque mater. C. de iure doti. idem Cyn. & Saly. in d. l. non omni, & alij plerique ex his quos suprà citauimus: & præter eos Bart. in l. vlt. C. de his quib. vt indig. & Nicol. Neap. in d. l. à filia. ff. ad Senatuscons. Trebel. & Saly. in d. auth. res quæ, in 4. quæst.

5 *De eadē re.*

Dos enim & alimēta æquiparantur, vt multis confirmat Corn. consi. 306. quò ad primū, col. 4. versic. negatur, & seq. lib. 1. Ita vt vbique

de

de vno ad alterum sumant oostrates argumen tum, vt videre licet apud Barto. in l. si certis an nis, circa medium, C. de pactis. & in l. cùm de in tem verso, colum. 1. versi. contra hoc facit. ff. de vsur. vbi ex hoc dicit dotem esse dignam pa. ri fauore alimeotorum, per oot. in l. si cui. ff. de annuis lega. & in l. cùm post diuortium. §. generi. ff. de iure dot. & idem Barto. io sua disputatio. incip. mulier habens magnum patrimonium, colum. 3. versi. octauò probatur, & iterũ colum. penult. versic. oon obstat quod dicitur. Bald. consi. 456. recolo, colum. 2. ver. præterea dos, lib. 5. vbi & ex hoc dicit dotem succedere loco alimentorum. quod & aote dixerat, consil. 179. anno domini, colum. 2. versi. statutum quod totaliter, eo. lib. 5. Alex. io l. Centurio, colum. 2. versi. & similiter dicimus. ff. de vulg. & pupil. & latè Nicol. Eueral. in locis legali. in loco, ab alimentis ad dotem. Imò verò dos est fauorabilior alimentis, vt dicit Cyn. in d. l. j. in 2. quæst. C. de alen. libe. Saly. in d. l. neque mater, & in d. authen. res quæ, colum. vlti. & Rapha. Fulgo. d. consi. 218. Antonius de Morando, colum. vlt. Idque optima ratione. nam in dote est fauor alimentorum, vt dicemus postea: & præterea procreandæ sobolis, de quo loquitur. l. j. ff. sol. matr.

Dos fauorabilior alimẽtis.

6 An & quæ sit ratio differẽtia sororis cõsanguineæ & vterinæ.

Et sanè oullam video esse rationem differentiæ inter sororem cõsanguineam & vterioam: præsertim cùm hanc quoque inopem teneatur frater alere, vt suprà diximus. Nisi si quis dicat fratrem consanguineum ad id potiùs teoeri, quàm vterioum: quoniam pater, cuius hæres est, tenebatur dotare filiam: ergo & frater hæres patris ad id qnoqne tenetur. Omnes enim obligatlones & actiuas & passiuas, quas oostri vocant, transire in hæredem etiam non nominatum. l. si pactum. ff. de proba. cum aliis multis similib. & coocord. à me traditis in nostris Consuetu. Picta. tit. 9. §. 3. io princ. & in nostro tractatu Retractuum titu. 2. §. 1. glo. 6. in prin. Pater autem vt redeamus, tenetur dotare filiam, vt diximus iu principio huius quæstionis: non etiam mater. d. l. neque mater. C. de iure dot. glo. in d. l. vlt. in verbo, paternũ. C. de dot. pro. & in d. l. à filia, in prin. & ibi Bart. ff. ad Senatusconf. Trebel. Pet. Cy. & Ang. in d. auth. res quæ, cum sim. Ergo nec filius aut hæres ipsius matris.

Mater an teneatur dotare filiam vi de nu 8.

Sed huic rationi differentiæ posset duobus modis respondeti. Primùm enim, quòd nullus nostrorum Doct. quotquot sunt, nisi me fallit memoria, eorum quos legimus, dum tractant an frater teneatur dotare sororem, aut coosanguioeam, aut vterinam: expresè loquitur de fratre hærede, sed de fratre simpliciter: quanquam, vt verum dicam, de hærede possunt videri intellexisse. Et in casu de quo loquimur, ex nonnullorum sentẽtia filius primogenitus consequitur ius primogenituræ, etiam si hæres

7 Iterũ de differẽtia sororum.

non sit, quę si vera est, nihil esset quod eo nomine obligaret primogenitum dotare sororem etiam consanguineam. Verùm huius sentẽtiæ cootrarium tenuimus suprà q. 35. Ideò hæc responsio non satis tuta.

Posset igitur aliter respondere, scilicet id qđ diximus, matrem non teneri ad dotandam filiam, igitur nec filium & hæredem ipsius: non procedere, si mater diues est, & filia inops, nec potest dotari à patre item inope. tunc enim teoetur mater dotare filiam, per id quod de alimentis dicitur in l. si quis à liberis. §. 1. versicu. igitur matrem. ff. de libe. agno. Nam ita tenent Dyn. Cyn. Bart. Bald. Alberic. & Fulgo. in d. authen. res quæ. Iacob. Ra. Cy. Ray. Bald. & Salyc. iu d. l. neque mater, de iure doti. Alexan. consi. 17. viso titulo, colum. 3. vers. nec dicatur li. 6. Id quod respondet ei quod suprà diximus nume. 3. fratrem teneri dotare sororem vterinam inopem. Verùm eius quod nunc diximus de matre, vt teneatur dotare filiam inopem, contrarium item tenuit Ang. in d. authen. res quę, & in d. l. filia, in princ. & ibi quoque Alex. sibi contrarius, & idem Angel. in d. l. vlti. C. de do. promis. Ro. Alex. & subobscurè Iason in d. l. 1. ff. sol. mat.

8 Iterũ an & quando mater teneatur dotare filiã.

Quid igitur si dicamus hanc esse rationem, vt frater teneatur dotare sororem consanguineam, non etiam vterinam, quòd frater & soror consanguineæ sunt eiusdẽ familiæ & agnationis, vt no. in l. pronunciatio. ff. de verb. sig. quanuis ea sit finis suæ familiæ & agnationis, vt ibi dicitur. Suntque eiusdem nominis gentilicij, cùm filij filięque id nomen à patribus accipiant, non à matribus, vt no. in c. Raynutius, in princ. de testa. & alibi latè diximus. Quæ res habet nõ modicam vim & affectionem, vt etiã diximus in nostris legibus Connubialibus. l. 5. nume. 24. quid quòd simplex. Ideoque is tantùm propriè frater est, qui ex eodem patre est, vt expresse voluit Alex. consi. 44. viso themate, colum. 1. lib. 6. per tex. in l. Iurisconsultus. §. secundo gradu. ff. de gradib. affin. Idque dicit voluisse Barto. in l. Lucius. §. quæsitum. ff. de legat. 3.

9 Alia rõ differentia sororum.

Frater qui propriè dicatur.

Verùm is tex. ne tu deciparis, dicit contrarium, nempe fratrem dici qui ex vtroque parente, aut ex altero tantùm est. Nec id etiam negat Bar. vbi suprà, vbi illud tãtùm dicit, fratres patrueles, id est, filios fratrũ nec propriè, nec simpliciter fratres dici, sed cum ea adiectione, patrueles, de quo etiam, vt id obiter dicam, per glo. in l. 1. in verbo, proprij. ff. de inoffic. testam. & Bald. in l. vxor. in prin. C. qui accu. pos. & in c. quæ io ecclesiarum, colum. penul. versi. quæro concessum est, de constit. Ang. in authẽ. matri & auiæ. C. quan. muli. tutel. offic. fun. potest. Imo, & ipsum Alex. in l. si dotali. ff. de inof. testa. & euodem Alex. consi. 97. viso themate, col. 2. nõ semel, li. 2. & consi. 204. consideratis,

10 De eadẽ re Fratres patrueles non sunt propriè fratres.

col.3.versi.quia respondeo.eo.li.2.& consi.36. viso thematе,col.2.versi.ecce ergo,li.6.& consil.221.ponderatis verbis,col.1.eo.li.6.& Corne.qui multos citat, consi.92. videtur, col.2. versi.præterea est aduertendum,lib.3.Soc.consi.25.viso statuto,col.2. versi.sed dicam,lib.3. Fran.Cur.Seni.con.9.Ticinensi statuto,col.3. versi.& bene facit.la.consi.205. in occurrẽti, col.6.versi.nec obstat ergo,lib.2. & Hier.Grat. consi.38.viso,lib.1.

11 Redit ad prĩci quæstione.

Sed vt redeamus ad principale nostrum propositum.Vnum est quod videtur obstare ne frater primogenitus sororem,etiam paternam dotare teneatur ex rebus suæ primogenituræ, sed nec pater quidem possit filiam,nec frater item sororem in præiudicium sui filij primogeniti. Nam suprà in 21. quæst. satis ostendimus non posse patrem filio primogenito præiudicare in iure primogenituræ:& in 5.quæstio.prius docuerumus nullam deberi legitimam cæteris liberis,de quo etiam diximus in 55.quæstio. Est autem dos loco legitimæ, Ricar. Mal.Cyn. & Bald.in l.sancimus.C.de nupt. idem Ricar. & Barto. in l. Titio centum. §.Titio genero. ff.de condi.& demonstra. cum alijs multis concor. à me traditis in repeti.l.si vnquam. in verbo, susceperit liberos,num.93. & id quidem.C.de reuoc.donat.

Dos loco legitima.

12 Redit ad argumentũ de alimẽtis ad dotem.

At dices, licet ex his rebus non debeatur legitima,tamen alimenta debentur cæteris liberis,& masculis, & fœminis, vt plenè diximus suprà in 4.quæstio. Ergo & dos filiabus, per id quod diximus suprà num.4. ergo & vtranque. Sed ex supradictis satis patet, multos non admittere id argumentum de alimentis ad dotem: & inter cæteros Angel.in d.l.vlt.C.de do. promis.Saly.in d.authen.res quæ.& ibi latè Iason colum.4.versi.secundò considero. Rom.in d.l.1.& ibi item latè Alex.colum.6.ver.ex quo habes.ff.solu.matri. Nec id quidem sine ratione,vt & ipsi dicunt. Nam pater tenetur alere filiam naturalem,authen. licet.C.de natur.libe. & cap.cùm haberet,de eo qui du.in ma. quam pol.per adul.dotare tamen non tenetur. l.vxorem.§.pater naturalis,& ibi Bart.ff.de legat.3. cum multis si.à me adductis in rep.l.si vnquã, in verbo, susceperit liberos,nu.50. neque prodest.C.de reuo.dona. Quinquã,ne tu hic quoque decipiaris,id intelligit Bal.in d.l.neq; mater,nisi filia esset admodum inops. nam tunc eam dotare tenetur vsque ad modum alimentorum,& sequitur Nicol. Eueral.in locis legali.in loco ab alimentis ad dotem, col.2.versic. quartò istud facit.

Pater tenetur alere filiam naturalem. An etiã dotare.

13 Filius tenetur alere matrem. An & dotare.

Præterea filius tenetur alere matrem.d.l.si quis à liberis,in prin.in verbo,matrem.ff.de libe.agno.dotare autem non tenetur.l.15.§.præterea, versi.sed si munus,& ibi Nic.Mat.& Bal. ff.de rato.& rati. distra.& l.furor secundum.§. vlt.ff.de admi.tut.cum alijs multis concor.cõgestis in nostris Legibus Connubialibus.l.5. nu.6.cui respondens.In quo & illud tibi notãdum, quòd filius non tenetur alere matrem, nisi adeo inopem, vt se alere non possit,vt declarant tex.supradicti. Dotare quoq; inopem, & quę se dotare non possit, si ea sit & pulchra, tenetur,ex sententia Bal.No.In tracta. de dotibus, in 6.parte,in 16.speciali, col.2. vt etiam in d.loco diximus.

14 Pater nõ tenetur alere liberos diuites.

Adhæc frater tenetur alere sororem vterinam,vt diximus suprà num.3.nec tamen tenetur dotare,ex communi omnium penè sententia,vt etiam diximus nu.1. Denique pater non tenetur alere liberos, qui aliunde sustinere se possunt.d.l.si quis à liberis.§. sed & si filius, & ibi glo.& Bar. & idem Bar. in l.1.C.de mendi. vali.li.11. Tamen tenetur dotare filiam etiam diuitem,& quę se potest dotare. vt probatur ex d.l.vlt.& ibi gl.in verbo,intelligi. Bal. & Ang. C.de dot.promis. Et hæc est omnium superiorum rationum fortissima, vt ex his patet quæ diximus. Et si alia videre velis de huiusmodi arg.de alimentis ad dotem, lege Nicol.Eueral. vbi suprà citauimus.

Filiã tamen diuitem dotare tenetur.

15 Authoris sẽtẽtia i prin. quæstione.

Ego autem vt tandem meũ iudicium in hac re proferam,in ea sum sententia, vt nec pater, nec frater teneantur, imo nec possint in præiudicium filiorum primogenitorum dotare filiã aut sororem, siue paternam, siue maternam, ex rebus priuatim ac specialiter deputatis iuri primogenituræ,plena quidem dote quæ ad legitimam ascendat: ea enim tum demum congrua dos est,quæ adusque legitimam est, vt no. Saly. Fulg.& Iason in d.authen.res quæ, per illũ tex. cum alijs multis concord. à me adductis in repe.d.l.si vnquam, In verbo, susceperit liberos, num.92.quòd autem filia. Nam ius ipsum primogenituræ est ipsa legitima primogeniti, vt diximus in 5.quæst.num.5.mouentur omnes: propterea nec id conferendum est,nec ex eo debetur legitima cæteris liberis aut fratribus, vt etiam ibi diximus, & rursum in 51.q.& iterũ in 55.quæst.

16 De eadẽ re.

Igitur vt hoc cõcludam, Pater & frater possunt, imo tenentur, alere filiam & sororem, possuntque illis in rebus primogenituræ dotem cõstituere, vsque ad modum alimentum; si aliunde se sustinere non possint, iuxta ea quę latiùs diximus in 4.quæst.num.33.nec obstat, inquiunt,& quod item diximus ex Bald. suprà num.11. Nam qui exclusus est legitima,etiam sua culpa, non per hoc alimentis excluditur, sentẽtia Bal.in l.cum scimus, in 6.q.C.de inof. testa.per l.libertus qui operum,& ibi Iac. Arer. ff.de ope.liber.& ar.l.Imperator,in fi.ff.ad S C. Trebell. Nec in hoc distinguo inter sororem paternam, siue consanguineam, & maternam siue vterinam, per ea quæ iam satis suprà diximus.

Exclusus à legitima, sua culpa, non excluditur alimentis.

Sexage-

Sexagesimatertia quæstio.

1 Primogenitus filiorum Titij substitutus aut nominatus sub cõdit. an intelligatur de tempore testaméti, aut quo alio.

SEXAGESIMOTERTIO quæro, q̃d si testator substituit, aut aliàs sub conditione vocat primogenitum filiorum Titij, vtrum intelligatur de eo qui primogenitus est tempore testamenti, siue mortis testatoris: An verò de eo qui est primogenitus, cũ cedit dies substitutionis, vel conditionis? Et sanè videtur eum solùm vocari, qui primogenitus reperitur tempore diei, vel cõditionis, per tex. in l. interuenit. ff. de lega. præstan. vbi ad hoc vt veniens contra tabulas teneatur liberis præstare alimenta relicta in testamento rupto, sufficit in legatario adesse qualitatem liberorum eo tempore quo cedit dies relicti, & per tex. in l. 1. §. proximus. ff. vnde cogna. vbi sufficit qualitatem cognationis illi adesse, qui vt cognatus vult succedere eo tempore quo cedit dies bonorũ possessionis. & per tex. in l. eum qui post. ff. de cond. & demon. vbi ad hoc vt valeat legatum cõditionale, sufficit in legatario adesse capacitatem tempore conditionis.

Tempus diei vel conditionis.

2 Tempus testaméti vel mortis.

Contrà autem videtur enim præferri, qui est primogenitus tempore testamenti, vel mortis, per tex. in l. si cognatis. ff. de reb. dub. & l. cùm ita. §. in fideicommisso, & §. fratre. ff. de lega. 2. vbi cùm testator generatim aliquem vocat, si in eo adsit certa qualitas, necesse est eam qualitatem adesse tempore testamenti, vel mortis: vt sit locus volũtati legatoris. Et vt intelligas, ea iura non tantùm loqui in dispositione pura, sed & in conditionali. Nonne videtur in d. §. in fideicommisso, & §. fratre, testator eos vocare, qui sunt de sua familia, & sic gradatim, per l. vlt. C. de verb. sig. Ideoque vlteriorem vocari sub conditione, si videlicet decesserit proximior.

3 De eadẽ re.

At inquies, in d. §. fratre, iuncta gl. in verbo, familia, dicitur quòd si nemo vlterior de familia testatoris foret, tamen in futurum esse sperat. Ex quo videtur quòd quanuis in his qui volunt admitti primo loco post testatoris obitum, requiratur qualitatem adesse tempore testamenti vel mortis, tamen in his qui volunt admitti post primo, sufficit adesse tempore cedentis diei fideicommissi. Sed hoc nihil obesse videtur, quoniam ibi sperabatur in futurum esse aliquis ex familia testatoris per eius natiuitatem, vt sit propterea necesse tempore testamenti, vel mortis eiusdem fuisse iam conceptum: quoniam si post mortem ipsius fuisset conceptus, etiam ex aliquo qui esset ex familia testatoris, ille tamen quò ad testatorem non diceretur esse ex eius familia. d. l. 1. §. si quis proximior. ff. vnde cogna. & l. si quis filio exhæredato, in prin. ff. de iniust. test. cum multis concor. à me latè congestis in tract. Retractuum, tit. 1. §. 1. gl. 9. in verbo, *ou lignagier*, nu. 70. & hæc quidem, & multis seq.

4 Responsio ad contraria.

Nec etiam videntur obstare contraria, quoniam primum d. l. interuenit. ff. de leg. præstan. loquitur, vt ibi dicit Bar. in eo qui petitionem relicti non meretur, ex quo ad eã venit ex prętoria æquitate. Id quod etiam possumus dicere de d. l. 1. §. proximus. ff. vnde cogn. quæ haud dubiè loquitur in eo qui succedit ab intestato ex æquitate Prætoria. At d. l. eum qui post. ff. de condi. & demon. loquitur vbi tractatur de consideratione capacitatis, quæ est ex iure communi, quo casu dicendũ est vt ibi, & in l. 3. §. quando autem. ff. de iure fisci. & in l. si alienum. §. in extraneis. ff. de hæredi. instit. & in §. extraneus, Instit. de hære. quali. & diffe. Nos autem loquimur in qualitate requisita ex voluntate testatoris, in eo qui aliàs est capax de iure communi.

5 De eadẽ re.

Non hic, Lector, amantissime, meam prose ro sententiam, sed rem tibi ex iis quæ diximus discutiẽdam relinquimus. Sed velim primùm videas Pet. Anca. consi. 27. non seruato ordine dubiorum, in 2. dubio, vbi loquitur de substitutione facta de antiquioribus. & Rom. à quo hæc omnia deprompsimus (nequeenim sustinet animus aliorũ nomen subticere) con. 438. in caussa consultationis præsentis, in 4. dubio, vbi loquitur de substitutione facta de maiore filiorum alicuius. Et ex iis facilè cognosces, quid in hac causa tibi diffiniendum sit. Sed ita vt etiam videas quæ scripsimus in dicto tractatu retractuum titul. 1. §. 1. d. glos. 9. nume. 95. ex quibus vides, & sequen. & iterum num. 98. & hanc opi. & seq. & quæ dicam postea in 80. quęst. vbi loquemur de concessione feudi facta ea lege, ne ad alium filium quàm primogenitum veniat.

Sexagesimaquarta quæstio.

1 Si Titio instituto substitutus eius filius iussus est nomẽ deferre duobus relictis filijs an primogenitus an alter, an vterque an nullus admittetur.

SEXAGESIMOQVARTO quæro, quis piam in suo testamento hæredem Titium instituit, & ei filium ipsius Titij naturalẽ & legitimum substituit, iussitque eum ipsius nomen & arma deferre: huiusmodi hæreditate accepta moritur Titius relictis duobus filiis legitimis & naturalibus: vter istorum primogenitus videlicet, an secundogenitus, an vterque, an neuter admittetur? Videtur neutrũ admitti, & ita substitutionem vitiari propter incertitudinem, per l. duo sunt Titij. ff. de testa. tut. & in l. si fuerit, in princ. ff. de reb. dub. & in l. si quis de pluribus, eo. tit. cum aliis multis similibus & concor. à me adductis suprà in 17. q. prin. in 6. opi.

2

Contrà videtur valere huiusmodi substitutionem, cum certus de certis videatur substitutus, per l. vnum ex fratribus. ff. de condi. insti. & l. Quintus. §. si quis ita. ff. de hære. insti. & l. 2. §. si ita. ff. de bon. pos. secun. tab. & voluisse videtur Bart. in l. quidam ita. ff. de reb. dub. Iura autem contraria loquuntur, cùm relinquitur

incerto de incertis. Et hac posteriore sentent ia victrice videtur vtrunque esse admittendum, & singularitatem resolui in pluralitatem, cum de vtriusque fauore agitur. Sicuti in simili habetur in l. si quis ita. §. si quis filio. ff. de testam. tut. & l. qui filiabus. §. 1. ff. de legat. 1. cum aliis multis concor. adductis suprà in eadem q. 17. in 4. opi.

3 *Primogenitus tantùm intelligitur substitutus.*

Tamen Guid. Pap. cuius ista sunt, deci. 467. cuius hoc caput est, testator in suo testamēto, dicit hoc casu primogenitum tantum intelligi substitutum, veluti de eo senserit testator, at gu. l. eum qui calendis, versi. si autem. ff. de verbo. oblig. & l. boues. §. hoc sermone. ff. de verb. signi. & l. hæc conditio, la 1. ff. de condit. & demon. & ita dicit fuisse diiudicatū in curia Parlamenti Delphinatus. Et sequitur & dicit sing. D. Guil. Bened. in rep. c. Raynu. in verbo, in eodem testamento relinquens, nu. 174. de testam. Quibus adde quæ latè congessimus in nostris commentariis ad d. §. hoc sermone, & quæ dicam in seq. q.

Sexagesimaquinta quæstio.

1 *Si castrū debet pertinere ad primogenitum aut alium quem pater maluerit, quid agendum si pater nullum eligit.*

SEXAGESIMOQVINTO quæro, ꝗd si in contractū matrimonij, aut aliàs dictum est, quòd castrum quoddam pertineret ad primogenitum, aut alium nasciturum, si pater ipse maluerit. Posito quòd valeat huiusmodi pactum de iure, vel consuetudine, de quo suprà latè diximus in 6. q. & in 7. Et pater ipse moriatur, nulla alia declaratione facta: vtrùm primogenitus tantùm ad huiusmodi castrum admittetur: an alij quoque? Et primo loco videretur omnes admitti. l. cùm quidam ita, in prin. & l. vnum ex familia, in prin. & l. cùm pater. §. hæreditatem filius, & §. rogo. ff. de leg. 2. & l. Labeo. §. Pacuuius ff. de statuli. & quod habetur in l. vtrùm. §. cùm quidam. ff. de reb. dub. cum si.

2 *De eadē re.*

Ideo Lamber. Rampo. in sua disputa. incip. quidam Meuius, & post eum Ioan. And. in addi. Specu. in rub. de testa. col. 4. versi. item Lambert. dicunt quòd si talis facta fuerit substitutio: Petro filio meo heredi vniuersali substituo vnum ex filiis Titij alterius filij mei, quem ipse hæres elegerit, aut nominauerit, si is decedat nullo electo aut nominato, omnes æqualiter admittentur, per quædam ex dd. iuribus, & alia inibi allegata. Et eos expressè refert & sequitur Alex. consi. 22. eos visis ac etiam perlectis, col. 2. vers. sed præmissis, lib. 3. quod iterum repetitur consi. 13. lib. 4.

3 *De eadē re.*

Contrà tamen in casu nostræ quæstionis tenuit Gui. Pap. deci. 505. factum est pactum, & rursum sing. 521. cuius est initium, maritus facit pactum, tenēs vtrobique primogenitum solum & insolidum admitti. Nam donatio respectu primogeniti pura est: respectu autem aliorum conditionalis, videlicet si testator ipse maluerit. Quæ conditio cùm defecerit, cùm nulla alia voluntas fuerit declarata, Ideò respectu secundogeniti non cessit dies obligationis l. cedere diem. ff. de verb. obli. Proinde tota donatio peruenit ad primogenitum, l. 1. & ibi gl. in verbo, ad eos, et rursum l. antiqui libero, cū ibi not. ff. si pars hære. pet. et quod no. per gl. et Bar. in l. si quis. ff. de hære. insti. et in l. planè. §. si coniunctim. ff. de leg. 1.

4 *De eadē re.*

Nam cum donatio facta fuerit secundogenito sub hac conditione, si pater maluerit: consequens est vt sub eadem conditione adempta censeatur primogenito, et eidem concessa sub conditione contraria, videlicet si non maluerit, argum. l. si legatum. ff. de adimen. legat. et l. pecuniam, et ibi not. per gl. et Bart. ff. si certum peta. Quæ quidem conditio declarationis cessat per mortem, nulla antè facta declaratione. l. locatio, quæ est 4. ff. locat. et l. mandatum. C. manda. Ex quo et illud sequitur, talem donationem nūquam sibi locum vendicasse in persona secundogeniti, argumen. l. 1. §. finaniter. C. de cad. toll. et l. 1. et ibi no. ff. de condi. et demon. vbi autem nō fuissent adiecta illa verba, si maluerit, sed simpliciter, fuisset donatū primogenito, aut alij nascituro, tunc omnes liberi concurrerent, per iura in priu. allegata, hæc ferè Guid. Cui per omnia accedo, vti etiam facit Philip. Dec. consi. 578. viso consilio, col. 4. versi. ex quibus.

Sexagesimasexta quæstio.

1 *An lex primogenitura data Iudæis sit hodie inter eos obseruanda.*

SEXAGESIMOSEXTO quæro, An hodie inter Iudæos sit obseruanda lex Mosaica, quæ multa primogenito tribuit, quæ sigillatim descripsimus suprà post principium: An verò ius commune Romanorum, quod æquales facit liberos: An denique statutum, vel consuetudo regionis quam inhabitant? Quam quæstionem adscripsit Alexan. consi. 161. examinatis iuribus, in fin. lib. 2. nec tamen soluit. Cōperio autem in id genus quæstionibus fuisse varias diuersasque nostratium sententias. Quidam enim in successionibus Iudæorum, aliisque huiusmodi ipsis Iudæis congruentibus, et vt nostri dicunt, proportionabilibus, dicunt locum esse statuto vel consuetudini loci, in quo morantur, si illic sit statutum, vel consuetudo: Sin minus, iuri communi Romanorum, per l. Iudæi, C. de Iudæ. vbi Iudæi vtuntur cōmuni iure Romanorum, habentq; ea, vt inibi intelligit Bar. quæ sunt ciuium Romanorum.

2 *Iudæos habere filios in potestate iure Ro.*

Cuius l. authoritate glo. in c. vlt. 1. di. nū. volui Iudæos habere filios in sua potestate, quod est proprium ciuium Romanorum. §. 1. Instit. de pat. pote. sicuti etiam voluerūt Host. Io. An. Anto. Pet. Anc. Cardi. Flor. et Panor. in c. 2. de conuer.

conuer.infide.Bal.& Albe.post Iac. Ra. & Cy. in l.item in potestate.& iterum ipse Bald. in l. nam ciuium.ff.de his qui sunt sui vel alie. iur. vbi & per hoc dicit in postremo loco filiosfa. Iudæorum non posse testari impediente patria potestate sunt enim, vt ipse ait, sub iure communi,Gaspar Calde.inter consil.Io.Calde.con si.2.an filij Iudæi.titu.de Iudæ.Cardin. Flor.in cle.j.in fi.de Iudæis.Panor.in c.cum sit, eo. tit. & in cap. vlti.col.2.de conuer.infid.Io. Ana.in c.& si Iudæos,col.vlt.eo.quoque tit.vbi etiam illud dicit,filiosfa.Iudæorum ob id testari non posse.Ro.Alexand.Fran. Aret.in l. multum interest.ff.de verborum obligationibus. Alexan. consilio 71.ponderatis verbis, col.2.versicu. nam & Iudæi, lib.2.vbi ex hoc dicit filios Iudæorum parentibus suos hæredes esse. & d.cō sil.161.col.1.eodem lib. 2. & consi. 99.visa inquisitione,colum.2.lib.6. & consi.13. attentis his,col.3.ver.& comprobatur.lib.7. & in addi.Bar.in d.l.itē in potestate.ff. de his qui sunt sui vel ali.iur.Barb. in tract. de præstan. Cardi. in 1.q.primæ partis,col.penul. vbi dicit sing.gl. in d.cap.vlt.j.di.& consil. 57.illud in medium col.1.lib.3.licet postea dubitet.col.4.versi. nec ob.quod dicitur Card.Alex.contra Archi.in c. qui syncera.45.di.Soci. consil. 62. in præsenti consultatione,col.4.versicu. secundò pro hac parte,libr.1.Philip.Dec.in cap.1.col.prima,ver si. confirmatur hoc, de probat.& in cap. consuluit,le 3.in 2.no.de appel. Catel.Cota. in memor.incip.Galli,in fin.& rursum memor.vsuræ mentes,col.vlt.versi.et ista omnia. Matthæ. Afflic.Deci.Neap.151. serenissimus Rex, col.j. in fi.

Ideo nec filiosf am. eorum testari posse.

Suosque esse hæredes suis parentibus.

Et hoc quoque apertè sentit glo.in c.Iudæorum. 28.quæst.prima ,dum dicit filios Iudæorum per baptismum exuere patriam potestatem,quam sequitur Panor.qui illam dicit no. in d.cap.v.de conuer.infi.et Barb.qui illam reputat sing.in l.2.§.ex his, col.8.ff.de verb. obli.et in rub.de reb.ecc.non alie.col.v.ver. et superioribus diebus: et dicto consi.57.col.2.ver. præterea faciat,lib.3.et Iason,qui et eam negat alibi reperiri, in l.moribus, quæ est secunda, col.4.ver.similiter filij Iudæorum.ff. de vulgari.et pupil.

3 Filij Iudæorum per baptismū exeunt patriā potestatem.

4 Et in hanc quoque partem est bonus tex. in l.spadonem.§. iam autem & Iudæi.ff.de excu. tut. vbi apertè probatur quod Iudæi viuunt legibus Romanis, præterquam in his rebus per quas superstitio, siue cultus eorum pollui videatur.Ex quo no.Bal.ibi, quòd Iudæi in actibus humanis participant nobiscum, nō etiam in diuinis: infertque Iudæum posse esse procuratorem Christiani, & interuenire in iudicio pro eo:& contra,quod dicit bene not. Et præterea statuta & immunitates ciuitatum cōprehendere Iudæos illic commorantes, vt se consuluisse dicit,& sequitur Marti. Laud.in rubr.

Statuta & immunitates ciuitatū cōprehēdere Iudæos.

ff.de iust.& iur.& ibi quoque Iason in fin. qui hoc reputat sing.& Io.Ana. qui hoc limitat in rub.extra de Iudæ.col.3.& Barb.consi.15. clementissimi,col.1.lib.1.& consi.63.licèt in medium,col.1.lib.4. & Alex. consil. 75. videtur in præsenti,col.2.lib.5. & latè.d.consi.13.libr. 7.& Franci.Are.in ca.licet vniuersis,in 1.no. de testib.Cepo. cons. causarum criminalium. 75.pater potest admitti, vers. item pro hoc. & Philip.Deci.in dicto capi.consuluit, le 3.in 2. no.de appel. & in cap.1.col.13.vers. confirmatur hoc, de probatio.& Hippo.Marsil. consil. 101.illumina quæso,&c.in præmissa, colum. penultim.versicu.item & vltrà. Rochus Curti.in repe.cap.vlti.in decimaquinta quæstione, de consuetud.Cæsar Lamberti.in tracta. de iure patro.in 3.artic.7.quæstio.prin.j.partis lib. 1.col.1.

Et est etiam bonus tex. in l. Christianus. C. de paga.& Sara.& in cap.2.ibi, cuncta quæ de colonis vel originariis iura præcipiunt, peragant,extra de Iudæ. Et facit text.in capit. post miserabilem,& ibi gloss.& Doc. & cap. quanto,de vsur.& c.quanto,de priui.& cap. de terris,de deci.& quod no. Inno. in c. quod super his,de voto.& Ioan. Andr. in c.gaudemus, de diuor.& Pe.An.consi.15. incip. spiritualis iudex,& Io.Plate.in l.omnes qui quolibet. C. de Decur.lib.10.

5 Ad idem.

Et hinc fit vt possit Iudæus præscribere, sicuti & alius,vt voluit glo.in c.porrò,& ibi Archi.16.q.3.quam gl.sequitur & dicit sing.Roma.consi.489.est hæc domina,& sequitur etiā idem Ro.sing.80.incip.Iudæus. Sed est etiam similis glo.in l.si fur.§.j.in verbo, vsucapere. & ibi Imo.ff. de vsucap. & id quoque voluit Archi.in c.de rebus.12.q.1.Pe.Anc.in repe.c.peccatum, circa medium,ver.sed quæro, de regu. iur.lib.6.Fran.Are.in d.l.multum,in fi.de ver. ob.Cepola.d.cons.75.circa medium Io. Fran. Balb.in tract. Præscri.in 5.q.prin.1.partis prin. in fi.& Iason in d.rub.de iust.& iur.col.2. ver. item potest Iudæus & in d.l.si insulam, col.1. ver.2.mouetur,& ibi quoque Fran.Ripa, col. 3.ver.nota primò. ff.de ver.ob.& Ia.de S. Geo. in tract.feu.col.5.ver.vlt.quæro.& Fely.in d.c. 2.col.vlt.de Iudæ.

6 Iudæus præscribere pot.

Ex quo Fely.in d.c.2.reprobat glo. ibi in verbo, seueritate, quæ dicit seueritatem rigoremq; iuris seruandum esse in negociis & causis Iudæorum.nam si id verum esset, non posset Iudæus se tutari exceptione præscriptionis, quæ mero rigore iuris innititur, vt quæ dicatur iniquorum hominum impium præsidium, et improba temporis allegatio.§. habeat, in Authē. vt eccle.Roma.et ibi gl.ex eo not.odiosam esse præscriptionis exceptionem, et illum textum ad hoc dicit nota. Angel. in l. sequitur.§. si viam.ff.de vsucap.Et ex hac quoque dicit Fely. vbi suprà,Iudæū posse moram purgare (quod certè

7 An in Iudæorum causis sit seruādus rigor iuris.

An Iudæus possit purgare moram.

certè æquitatis est l. si seruum. §. sequitur. ff. de ver. ob.) vt quemlibet alium. Quamuis eam gl. sequantur Anto. & Maria. in d. c. 2. vti etiam fa cit Iason in l. & si post tres, in 2. not. ff. si quis cau. & in repeti. l. admonendi, col. 97. vers. 56. istud iuramentum. ff. de iureiur. & in l. si insulam, col. 1. in 2. no. ff. de ver. ob. quibus locis te net contra Fely. in illa moræ purgatione, sed il lum defendit Fran. Ripa. in d. l. si insulam, col. 3. ver. oo. primò. Sed vt redeamus, illam quoque gl. sequitur Io. à S. Blasio. in l. i bonæ fidei. C. de ireiur. & in tract. Correla. in 5. parte, in 28. fal. & Corset. in cap. interposita. §. sanè, post prin. de app.

8 Et illa quoque Fely. sententia ex eo defendi potest, quod ex facto respondit Corne. consil. 260. visa inquisitione, ad fin. libro tertiò, quòd Iudæus minor restituitur in integrum, vt alius quilibet, quãdo læditur & sequitur Aymo Cra uetta consi. 73. dicendum videtur prima facie colum. 7. versi. secundò illa opi. Nam illud cer tum est, restitutionem in integrum esse introductam ex æquitate. l. 1. ff. de minor. & l. denique, & l. inter vtilem. ff. ex quib. caus. maio. Et ex hoc quoque & aliis infert ipse Aymo, iuramentum suppletiuum (quod vocat) probationis posse deferri Iudæo secundum. l. in bonæ fi dei. C. de iureiur.

9 Sed & ex eo quod diximus ius commune Romanorum seruandum esse apud Iudæos, si desit consuetudo loci, in quo degunt: illud fit quòd Iudæus confugiens ad ecclesiam, vt nostri id vocabulum vsurpant, gaudeant immunitate, peræquè ac Christianus, modò simulatio absit, vt tradit gl. no. in c. inter alia, in verbo extrahendus, & ibi Host. in verbo, & hoc verũ est, Vincent. Io. An. Ant. Car. Flor. in 1. q. extrà de immu. eccles. Guil. Laud. in cle. 1. & ibi etiã Imo. col. 2. versi. secundo principaliter, de pœ. & remis. Io. Fantu. & Archi. in c. diffiniuic. 17. quæst. 4. Fel. in c. Iudæi, le 1. extra de Iudæ. Hip po. Marsil. in rep. l. 1. nu. 114. C. de rapto. virg. Quanuis videatur esse tex. in contrarium, in l. 1. & ibi gl. 1. Bar. & Saly. C. de his qui ad eccle. confug. & Oldra. consi. 54. an fugiens ad fi. ver si. quid de Iudæo. & Cy. in l. præsenti, in 1. quæ sti. in prin. eo. tit. & alia gl. in §. publicorum, in Auth. de man. prin. Pao. in d. c. inter alia. & Io. Ana. in d. c. Iudæi.

Iudæi gaudens immunitate eccle siæ si simula tio desit.

10 Et illud quoque, quòd priuilegium tacitæ hypothecæ, quod habet vxor in bonis mariti pro sua dote, de qua in l. assiduis. C. qui poti. in pigno. hab. habet locum & inter Iudæos, Ho sti. in c. gaudemus, col. 2. in verbo, præsertim, & ibi Io. And. col. 1. in eodem verbo. & Pe. An. ad fi. de diuor. Matth. Afflic. in consti. Siciliç in cip. si quis in posterum, co. 16. ver. item & quar tò quæritur. & Io. Lupus in rep. rub. de dona. inter vir. & vxo. §. 35. vbi ex hoc & aliis quibusdã dicit, quòd etiam inter Iudæos non valet donatio inter virum & vxoré, vti nec inter alios de iure communi, cùm ipsi legibus Romanis degentur.

Priuilegium tacitæ hypo thecæ pro do te, an habeat locum inter Iudæos.

11 Quamuis tamen de eo quod diximus de pri uilegio dotis (id enim obiter dicendum putamus, ne quis decipiatur) contrarium voluerũt And. Iser. in dicta constit. Siciliæ. si quis in posterum. Cy. & Nico. in d. l. 1. ff. sol. mat. Ant. Car di. Flor. & Pan. in dicto c. gaudemus: dicitque Pan. de hoc esse tex. in authen. hoc priuilegiũ. C. de hære. vbi priuilegium dotium nõn his competit, qui catholicam communionem nõ participant. & Iason in §. fuerat, char. penult. versic. antequam vlterius procedam, instit. de actio.

Iterũ de pri uilegio taci tæ hypothecæ.

12 Sed & illud item quod tradunt Doc. quòd si conficiatur instrumentum inter Iudæos, debet obseruari solennitas iuris communis vel statuti siue consuetudinis loci, in quo conficitur. Ita enim voluit Bar. in l. si quis ex argentariis, col. 4. vers. primò dixi. ff. de eden. Anto. in procemio Decretalium, col. 2. versic. sed quid vitiatur. & in c. inter dilectos, col. 4. vers. & an si conficiatur, extra de fid. instr. vt à mul tis ex illis locis citatur, quanuis id mihi dicere non videatur, tametsi de ea re loquitur Fely. in c. 1. col. 2. versi. & ista consuetudo, eodem titu. Et idem in testamentis Iudæorum, vt scilicet in eis debeant seruare solennitates cõsue tudinis loci, si quæ sint sin minus Iuris Ciuilis, non autem ritum eorum, respondit ex facto interrogatus Pau. Ca. consi. 377. ad primum videtur dicendum dispositionem, in r. dubio, lib. 2. per d. l. Iudæi. C. de Iudæ. & consi. seq. instrumentum diuisionis, dicit quòd ab in testato succedunt secundum leges Romanorum. Sed & idem Pau. Ca. vt dicta eius in eam rem colligamus, cosil. 90. visa quadam scriptura; dicit quòd in donationibus Iudæorum excedentibus quingentos aureos requiratur insinuatio.

In instrumẽ tis Iudæorũ obseruãdam esse solennitatem iuris cõmunis aut cõsuetudinis loci.

In donationi bus Iudæorum insinua tionẽ requi ri.

13 Suntque in eam sententiam multa Bald. dicta. Is enim in l. 1. in lect. antiqua. ff. ad S. C. Maced. scribit Iudæos fœnerantes filiisfa. æquè re pelli ob huiusmodi S. C. vt cæteros. Idem in auth. res quæ. paulo ante fi. C. cõ. de succes. tradit eam authẽ. habere locũ inter Iudæos. Et ita intelligendam esse gl. in l. si verò. ff. de in rem ver. quòd pater tenetur dotare filiam Iudæam: nisi, inquit, & ipse Iudæus sit. & sequitur Ro. in l. 1. ff. solu. mat. Sed & idem Bal. cõ. 383. quæ ritur vtrùm signom, li. j. respõdit beneficium inuentarij à iure communi concessum, Iudęis prodesse vt cæteris.

S. C. Maced. hẽre locũ in Iudæis.

14 Idem in l. 5. §. hæc verba. ff. de nego. gest. dicit statutum de offendente ciuem comprehen dere Iudęum ciuem offensum. Nam & in simi li securitas alicui data pro se & sociis, Iudæũ socium comprehendit, Ange. in l. vtimur. ff. de sepul. viol. vbi id dicit fuisse indicatum. & in l. 1. ff.

Statutũ de offendente ci uem compre hendit ciuẽ Iudæum. Et securitas

data alicui & iusso eps.

l. 1. ff. ad leg. Iultam maie. vt à multis citatur. & consil. incip. datus est saluus conductus, sed id non reperi. & Alex. d. conf. 75. col. 2. lib. 5. & d. consi. 99. col. 2. li. 6. & d. consi. 13. colum. 2. li. 7. Barb. dicto consil. 63. lib. 4. Fely. in cap. ego Nicol. col. pen. ver. item infert, de iureiur. Philip. Deci. in d. c. 1. col. 11. ver. confirmatur hoc, de probati. & consil. 51. cuius superscriptio in cipit, de quodam saluo conductu, col. 2. versic. vnde videmus. & Corset. in c. sedes, char. 3. in 4. consideratione, de rescrip. & in ca. cum M. Ferra. col. 4. & 5. de constit. vbi dicit se ex hac dec. lucratum fuisse vnam crateram argenteã, & in suis singu. in verbo, societas, le 1. & Cæsar Lamberti. in tracta. de iure patro. vbi suprà col. 1. Ex quo Bertha. in tract. Gabel. in 6. parte prin. quæsti. 17. scribit quod Iudæus Anconitanus non tenetur soluere gabellam pro mercibus per eum delatis in portum Firmianum, in quo Anconitani sunt exẽpti à gabella: quia talis exemptio etiam Iudæos comprehendit. Et ita dicit etiam tenuisse Io. Bombellũ in consi. incip. viso consilio supra scripto. & Prosperum in consil. incip. venditio introitus commertij, & iterum consil. incip. licet bene subtiliter.

15 Iudæus iurat aduersus violẽtum, et ipsum Iudæum. Non tamen contra Christianum.

Hucque spectat quod sing. consuluit Imo. consil. 2. cuius hoc caput est, in casu proposito, quòd l. si quando. C. vnde vi, quæ admittit vi spoliatum ad iuramentum rerum sibi ablatarum, habet locum inter Iudęos, ita tamen vt contra Christianum eius in hoc iuramentum non admittatur. Nam cùm Iudæi in causa alterius non sint testes idonei contra Christianũ, per l. quoniam multi. C. de hæret. & cle. j. de Iudæ. & no. in c. Iudæi. de testib. multò magis in causa propria recipi non debent, argu. no. per glos. in cap. cùm in cunctis, ad princ. de elec. & no. in auth. multò magis. C. de sacro. eccl. Et ad confirmationem huius dicti Imo. vide quæ dicam inferius numer. 26. verùm hæc quæ diximus.

16 Iudæus pater admittitur ad defensionem.

Sed & huius gregis est quod traditum est à Barptole. Cepol. dicto consil. causarum crimi. 75. patrem Iudæum admitti ad defensionem filij in causa capitali, sicuti & alius, ex no. in l. serui quoque. §. publicè. ff. de procur. & in l. penult. §. ad crimen. ff. de publi. iudi. & sequitur Cæsar Lamber. vbi supra co. 2. nu. 13. Et quod non obscurè præsupponit Corne. consil. 107. viso themate & tenore, Iudæum qui venit contra contractum iuratum, incidere in pœnas. l. si quis maior. C. de transac. de quo tamen vide quod dicam infrà nume. vicesimonono, in fin. Et quod etiam tradit Fran. Ripa. in l. fœminæ, numer. 3. C. de secund. nupti. dispositionem illius l. habere locum in Iudæa, per d. l. Iudæi. C. de Iudæ.

Iudæus incidit in pœnas periur ij.

17 Iudæa an po

Et quod denique consuluit Barb. consi. decimoquinto, clementissimi, in 1. dubio, libr. 1. Iudæam matrem posse esse tutricem filij, ex authen. matri & auiæ. C. quan. muli. tutel. offic. cũ Iudæi vtãtur legibus Romanorum. & allegat quædam ex his quæ diximus. Imò verò fuerũt qui tenuerũt Iudæum posse esse tutorem Christiani, videlicet Rapha. Fulgo. & Marti. Laud. in rub. ff. de tut. & iure. De quo videtur esse text. in l. spadonem. §. iam autem. ff. de excus. tut.

test esse tutrix filiorũ.

18 Iterũ de matre Iudęa.

Sed quantùm ad primum de matre contrarium tenuit Angel. Aret. in §. præterea, col. 25. versi. ex isto tex. Instit. de excepti. vbi dicit se ita Bononiæ consuluisse, & id exprsiè sentire Iac. Bel. in suo sũmario. §. ex his, licet, iquit, quidã Doc. Bononiæ nõ gustauerit, & fortasse intelligit de Barb. Quantùm aũt ad secundum, quia multi dissentiunt, vide Roma. in l. pactum, co. 4. versicu. secundo induci potest, & ibi Corne. col. 3. in sexta limitatione. C. de collati. Angel. Are. vbi supra. Ioan. Ana. in rub. de Iudæ. col. 2. versi. nunquid autem Iudæus, Bertha. in tracta. gabel. in tertia parte prin. in octaua quæst. Soci. dicto consi. 70. ad fi. Fely. in c. cùm sit, in 1. no. de Iudæ. & latissimè Iaso. in d. rub. ff. de tut. & iure.

19 In vniuersũ Iudæos tenẽri legibus & statutis locorum.

Et in vniuersum, quòd ius commune & statuta locorum ligent Iudæos in materia illis cõ ueniente, tenent Pau. Eleaz. & Imo. in cle. 1. de Iudæis, Laur. Rod. in c. consuluit, versic. 146. de vsur. Domi. in cap. 1. §. vlt. eodem tit. libro sexto, & in c. ius Quiritum. 1 di. Ro. consi. 155. præmissum laudum, in fi. Alex. dicto consi. 75. col. 2. versi. confirma etiam prædicta, libro 2. Barb. d. consi. 63. libro 4. vbi eleganter consuluit adulterium Iudæi esse vindicandum pęna statuti eius loci, in quo commoratur: nõ mortis à lege Mosaica statutæ. Soci. dicto consi. 62. libro 1. & consilio 70. in præsenti consultatione, colum. prima, iunctis his quæ scribit in capite eiusdem consi. eo. libr. 1. Et aperte innuũt Pau. Cast. consilio 23. quia de defectibus, libro 2. Alex. consilio tertio, in causa, & lite, libro secundo: & dicto consi. 71. eodem libro secũdo, & consilio 161. examinatis, per totum, eodem lib. 2. dum causas quorundam Iudęorum definitionibus iuris communis & statutorum locorum, in quibus commorabantur, definiunt.

Iudęi adulterium quę pęna vindicandum.

20 Iudæi concubitus cum Christiana quę pęna puniendus.

Sed & apertius id declarant qui dicunt Iudæum qui Christianam, aut aliam alterius religionis compresserit, non esse morte puniendum, secundùm legem Mosaicam, de qua Numer. vicesimoquinto, & in c. nos si incompeter. §. his ita respondetur, le 2. secunda quæsti. septima, & in cap. nos, vicesimaquinta quæsti. quinta: sed aliter arbitrio iudicis, ex legibus vel statuto loci, si quod sit. Ita enim voluit Oldra. consil. omnium postremo, qualiter puniatur Iudæus. Ale. d. consil. 99. col. secunda, libro 6. & latè consil. decimotertio, attentis his per totum,

totum, libro septimo. Corne. consil. 14. licèt primo aspectu, col. vl. lib. 1. Barb. d. consil. 63. lib. 4. Soci. d. consil. 62. lib. 1. Philip. Deci. in ca. 1. col. 6. versicu. & aliàs dubitatum fuit, de con stit. in 1. lec. & in c. consuluit, le 1. de appel. & Hippo. Marsil. d. consil. 101. col. 5. versicu. sed posito, libro 2. D. Boer. deci. 316. si quis volés, col. 3.

21 In successionibus Iudaeorum statuta locorum esse seruanda, si quae sint, sin minus, ius commune.

Et vt specialius loquamur de successione. Sunt & qui in ea sequendum dicunt statutum loci, si quod sit, aut ius commune: non etiam legem Mosaicam. Ita enim nuncupatim voluit Imo. consil. omnium 1. in casu praemisso, ad fi. vterque Raph. Fulgo. & Co. in quodam consil. prout illos allegat Corne. in l. maximum vitiũ in fi. C. de liber. praeteri. & consi. 210. in hac cõ sultatione, col. pen. lib. 1. & consil. 115. quod est eodem initio, col. 2. vers. nam ius diuinum, lib. 2. sed illorum cons. non reperi. In hac quoque sententia fuit Io. Ana. in c. Iudaei, le 2. col. vl. de Iudae. vbi ad hoc inter caetera allegat, tex. in §. 1. in Authen. de Quaestor. ibi, ciuitas nostra populosa turbis diuersorum hominũ: ex quo colligitur populares ciuitatis dici extraneos & aduenas illic commorantes, vti etiam per illũ tex. no. Bal. in d. l. 3. §. haec verba, in fi. ff. de neg. gest. & in c. 1. §. dominus verò, tit. de for. fideli. vbi illum tex. ad hoc dicit sing. Bal. licèt cõtrarium ipsemet tenuerit in rub. C. qui accu. pos. vbi dicit illum tex. loqui in casu speciali. Idem quoque voluit Corne. in d. l. maximum vitiũ, in fi. Alex. d. consi. 99. col. 1. versi. sed praemissis non ob. lib. 6. & d. consi. 13. lib. 7. Geor. Nat. in repe. c. quanuis, in 11. chart. versi. 23. quaero, de pactis, li. 6. Soci. d. consi. 62. li. 1. Carolus Rui. consi. 159. super. col. vlt. nu. 13. lib. 5. Bened. in rep. c. Raynutius, in verbo, duas habens filias, nu. 139. de test. Hippo. Marsil. d. consi. 101. colu. vlt. vbi & ex hoc dicit post alios, statuta excludentia foeminas existentibus masculis, habere locum in Iudaeis. Quibus adde quod scribunt Petr. à Bel. Perti. & Cyn. in l. celebrandis. C. de nupti. natus ex duobus consobrinis inter Iudaeos non succedere parentibus. Nam Iudaei (inquiunt) debent contrahere secundum ritũ Romanorum. l. Iudaeorum. C. de Iudaeis.

Statuta repellentia foeminas existẽtibus masculis habẽt locũ in Iudaeis.

22 Alia opinio, Legem Mosaicã in successionibus Iudaeorũ seruandam.

Alij tenent legem Mosaicam esse seruãdam in successionibus Iudaeorum, vt pote quae sit eorum priuata lex, quae derogat iuri communi, sicuti statuta ciuitatum. l. omnes populi. ff. de iusti. & iu. & l. de quibus. ff. de legi. quemad modum & species generi, c. generi, de reg. iur. li. 6. cũ si. Et quia etiã suis legibus à Romanis sunt relicti. l. in synagoga, ibi, Iudaicae legis. & in l. Iudaeos, ibi, ritus suos, & ibi, amissari permissa hacten°. C. de Iud. Vnde in c. omnia, in fi. 12. di. Iudaei non humanis constitutionib°, sed diuinis & veteris testamenti subiiciuntur, sicuti & per illum text. no. glo. in c. vlt. 8. dist. Et facit etiam text. in c. qui syncera, vers. Iudaei. 45. di. & in c. non satis, trigesimaquarta quaesti. secunda. & in c. 1. trigesimaquinta quaestio. 1. vbi & glo. in verbo, peruenit, colligit Iudaeos non ligari canonibus, sicuti & hoc comprobat illud Euangelicum Io. decimooctauo, à Pilato pronũciatum, qui vices imperatoris gerebat: Accipite eum vos, & secũdum legem vestram iudicate. Et quod postea cap. seq. à Iudaeis dictum, Nos legem habemus, & secundum legẽ nostram debet mori. Nam & scriptum fuerat Numer. vicesimoseptimo, Erit hoc sanctum filijs Israel lege perpetua. Et facit etiam text. in dicto cap. gaudemus, & in cap. vlt. cum glo. de diuor. & in c. de infidelibus, etiam cum glo. de consan. & affini. & cap. vlt. qui filij sunt legi. Neque obstat, inquiunt, dicta l. Iudaei. C. eodem ti tu. & similia iura, quia intelliguntur, cùm est contentio inter Iudaeum & Christianum, vel etiam inter eos tantum in casu quo nihil disponit lex Mosaica: aut si disponit, tamen ea est legibus Romanorum expresse reprobata.

23 Qui tenent.

Et ita, nuncupatim in materia successionũ consuluit Io. Calder. cons. 30. sub titu. de testamen. quod est omnium consil. 459. incip. an si Iudaeus. dicit etiam consuluisse Saly. In quodã consi. incip. Mathesias Hebraeus ciuis Perusinus: & illi cons. subscripsisse Fran. Rampo. Gaspa. Calde. & Io. à Fantu. Idem quoque ferunt consuluisse Pet. Anc. cons. incip. decessit Iudaea ab intestato. & ei quoque subscripsisse Iac. à Saly. quod tamen cons. reperi inter consil. ipsius Anc. Sed & idem tenuit Flo. in d. l. maximum vitium. C. de libe. praeteri. vbi & ita consuluisse testatur cum Pet. Anc. Raph. Fulgo. Gaspa. Calde. & Imo. in causa 30. milium ducatorum, & ipsius cons. reperitur hoc capite, dubitari dicitur mortuo Hebraeo, cui etiam subscripsit ipse Imol. hoc initio, visis quae superius consulta. Idem praeterea tenuit Io. Calder. consil. 30. an si Iudaeus, tit. de testa. Alex. in l. 1. col. 8. ver. circa tertiam partem, & ibi quoque Iason col. 6. ver. quid autem sit de lege Mosaica. ff. si cert. pe tat. Corne. consi. 127. viso supradicto themate, col. vlt. ver. & hoc etiam reperitur, lib. 1. & d. cõ si. 210. col. penult. vers. quod saltem videtur di cendum, eo. lib. 1. & consi. 13. ad huius consultationis euidentiam, col. 4. lib. 2. & d. consi. 115. col. 2. li. 2. & con. 150. circa praesentem consul tationem, col. 2. ver. licèt igitur fiat, eo. lib. 2. & consi. 172. in consiliis, col. 2. ver. nam quando statuta, eo. lib. 2. & cons. 180. in hac consultatione, col. vlt. ver. sed addo, vsque ad fi. con. eo. lib. 2. & consi. 123. licèt breue sit, col. 1. vers. potest etiam, lib. 3. & consi. 323. in praesenti, col. 3. vers. & ita alias, eo. lib. 3. Barb. d. cons. 15. co. 2. lib. 1. Cardi. Alex. in c. de infidelibus, in 4. no. de consan. & affi. Iason in l. qui se patris, colu. 4. vers. & nota quod inter Iudaeos, C. vnde libe ri. Fely. in c. 1. col. 10. vers. fallit. 5. de consti. & in c. Iudaei, le 2. col. 2. vers. extra glos. de Iudaeis.

Lau-

Laurns à Palaciis in tractat. statutorum fœminas excludentium, col. antep. Ioan. Campez. in tract. eiusdem tit. quæst. 36. an prædictum statutum, & iterum quæst. 60. eademque vlt. Rochus Curti. in repet. c. vltim. chat. 37. vers. 15. quæro, de consue. Tho. Ferrari. in tractat. Cautel. cap. 24. & nouissimè Viglius Zuichemus in §. sed hæc, in glo. 1. in fi. Instit. de exhæreda. liber.

24 *Et aliàs semper.*

Nec in successionibus tantum, sed & semper aliàs, vbi lex Mosaica reperitur quicquam statuisse eam inter Iudæos imprimis seruandā esse censuerunt præter illos, Bal. con. 3 16. quia sæpe reuocatur, lib. 3. cui subscripserunt Io. Ligna. Gaspa. Calde. Ioan. Fantu. & alij præclari Doc. Cald. cons. x. inci. lex Mosaica. tit. de cōsti. & vt à plerisq; citatur, licèt nō reperi, cons. 1. factum super quo consilium petitur tale supponitur, Mathesias, eo. ti. & consu. 2. consuetudo quæ habet, tit. de consuetud. Salyc. loquens de gradibus prohibitis in matrimonio, in d. l. vlti. ff. de rit. nup. Pet. Anc. consi. 27 3. de titulis criminum, col. 2. Flor. in l. item in potestate. ff. de his qui sunt sui vel al. iuris. Corne. con. 65. licèt in hac consultatione, colum. 2. vers. insuper dicta prima, & multis seq. lib. 2. Alex. cons. 2. visis dubitationibus, col. vlt. lib. 2. & consi. 6. super præmissa dubitatione, col. 1. & seq. lib. 6. Barb. cōsi. 65. illud in medium referam, col. 3. versi. quinimo consideret, vsque ad fi. consi. li. 2. Soci. in d. l. 1. col. 5. versi. ad supradicta. ff. si cer. pet. Io. Campez. in suo tractat. de dote. quæst. totius operis vlt. vbi ita dicit fuisse seruatū Mantuæ, in ardua quæstione. anno 1461. & Lodo. Gozad. consi. 24. quæritur an Dauid, col. 3. nu. 10. & Rochus Curti. in repe. d. c. vlt. in 15. quæst. de consuet. secundū id intelligens quod suprà diximus in prin. vt scilicet ius commune vel statuta loci apud Iudæos sint seruanda, in quibus casibus lex Mosaica specialiter non prouiderit.

25 *Puniuntur Iudæi si quicquam cōmiserint aduersus vetus testamentum.*

Iudæi in suis matrimonijs legē Mosaicā obseruās.

Et in hanc partem videntur inclinare Inno. Hosti. Io. And. Panor. & cæteri in cap. quod super his, de voto, dum dicūt, quod si Iudæi quicquam commiserint contra vetus testamentū, potest eos papa punire. & sequitur Fran. Aret. qui hanc rem latè disputat cons. 158. copiosè, in 1. dubio. Et similiter ij qui dicunt Iudæos inter se debere obseruare prohibitiones matrimoniales legis Mosaicæ, non legis Ciuilis, vel Canonicæ. Item Hosti. in summa de Iudæis. §. in quibus tolleretur, vers. sed addit lex. Ioan. And. Panor. & alij in c. literas, de resti. spoli. Archi. in c. peruenit. 30. quæst. j. vbi ex hoc dicit quod ideo Iudæi licitè contrahunt matrimonia cum suis commatribus. Alberi. in rubr. C. de Iudæ. in prin. Bald. consi. 428. inquisitio, li. 5. vbi dicit Iudæum non esse puniendum, ob id quod misso libello repudij aliam vxorem viuente prima duxerit, ex lege Mosaica. Panor. in d. c. de infidelibus, in j. not. per illum text. de consan. & affi. Flo. in d. l. item in potestate. ff. de his qui sunt sui vel al. in. & Barb. con. 19. illud in medium, li. 4. & Phili. Dec. in l. conditioni, in 2. no. C. de insti. & subst.

Iudæus misit libellum repudij, & alia vxorē ducit.

26 *Qui tenent Iudæos in matrimonijs sequi leges nostras.*

Quanquam contrarium tenuerunt Petr. à Bel. Pert. & Cy. in l. celebrandis. C. de nupt. Saly. & Raph. Fulgo. in l. nemo, la 1. C. de Iudæ. & Imo. con. 3. illud in dubium reuocatur. Ex quibus Pet. vbi supra, dicit quod nisi Iudæi contrahant matrimonium secundum ritum nostrum, liberi eorum non eis succedunt. Et omnes quidem prope, per text. in d. l. nemo, quæ ad id videtur expressa, nisi dicas eam tantum intelligi in vno casu, videlicet ne Iudæus duas simul vxores habeat vt etiam dicas secundum Host. vbi suprà, quod lex Ciuilis id prohibet, sed Canonica permittit, per d. c. de infidelibus & c. gaudemus, in prin. de diuor. vbi est etiam tex. expressus.

27 *An iuramētum Iudæorum confirmet suos contractus.*

Hinc manare videri potest, vt iuramentum Iudæi non confirmet contractus, pacta, & renuntiationes, quæ aliàs per iuramentum confirmantur, vt in casu c. quamuis, de pactis, lib. 6. ex quo confirmatur pactum de non succedēdo, si iuramentum interuenerit, voluit Philip. Corn. in l. pactum quod dotali, col. 2. versi. sexto limita, C. de collat. & consi. 37. in hac consultatione, col. 3. ver. & licet iuramentum. lib. 3. & D. Benedic. in repe. c. Raynutius, in verbo duas habēs filias, nu. 289. de testa. qui quidem innituntur authoritate eorum, quos in seq. versi. citabimus.

28 *De eadē re.*

Nam & plorimi dicunt in casu auth. sacramenta puberum. C. si aduer. vendi. etiam non confirmari contractum iuratum inter Iudæos sicut à multis dicitur voluisse Bal. in c. 1. §. iuē sacramēta pub. col. 3. ver. quero nunquid ista, & ibi Matth. Afflic. in glo. 4. col. 5. nu. 63. ti. de pace iur. fir. & hauddubiè voluit Ro. d. consi. 155. in fin. Pau. Ca. consi. 90. visa quadam scriptura, col. 2. lib. 2. Maria. Soc. cons. 65. circa primam quæstionem col. pe. ver. postremo, quod iuramentum, vbi hoc dicit sing. & Barthol. ipsius filius consil. seq. frustra plenitudini, colu. antepe. vers. secundus effectus, & colum. sequ. versi. postremo hæc omnia, & consi. 115. præsupponitur, col. 6. vers. & in simili, lib. 4. Corn. d. cons. 37. col. 3. ver. & iuramentum Iudæorū, li. 3. vbi generaliter dicit contractus nullos & inualidos non confirmari iuramento Iudæorum. & Philip. Dec. in d. c. 1. in 2. lec. col. 4. ver. infertur etiam, de constit. Carol. Rui. consilio, 159. super eo, col. 3. nu. 9. & 10. lib. 3. Ant. Cosse. in repe. c. grandi, col. 18. de supplen. neglig. prælat. lib. 6.

29 *D eadē re*

Verùm hæc quæ diximus de confirmatione huiusmodi contractuum, non sunt omnino indubitata. Nam de his admodum dubitat Io. And. qui nil audet asserere, in c. vlt. colu. 3. vers.

vers. vltimò quæritur, & seq. de Iudæis. & similiter Steph. Bertrad. cons. 20. ponitur in facto quod dudum, nu. 5. lib. 2. Et non obscurè videtur contrarium voluisse Bal. quicquid illi dixerint, in d. §. item sacramenta, dum post ea quæ dicit pro priori opin. confestim subiungit, vel dic contrà, quia arctat eos imperator, vt hic. & l. quoniam. C. de hæret. & ita illum intelligit Iac. Alua. ibi. Et id quoque apertissimè voluit Imo. d. con. j. col. 3. vers. item non videtur, in dictis his quæ dixerat col. 2. vers. item quintò dici potest. Rom. sibi contrarius in d. l. pactum, col. 4. vers. secundò inquantum. & ibi latè Philip. Dec. col. 4. vers. nonò limitatur. C. de colla. & idem Ro. in l. qui superstitis. ff. de acq. hære. Io. Ana. in c. vlt. in fi. de Iudæis, Corn. sibi cōtrarius, consi. 45. duo principaliter, col. 2. vers. sed nam ex quo, lib. j. Barb. d. consi. 15. col. 2. vers. si. & si dicat quispiam, lib. 2. & Fran. Curti. Senior in repe. d. auth. sacramenta, col. pe. versic. octauò limitatur. & Steph. Bertran. consi. 233. ponitur in facto quod pridem, col. 2. vers. si. nec opponat aliquis, lib. 1. Et facit quod Iudæi debent iurare de calumnia vt cæteri, vt expressè dicit Specu. tit. de iura. calum. §. restat. ver. sed pone Iudæus. & Pet. Anc. in c. 2. col. 1. versicu. nunquid autem Iudæus, eo. tit. lib. 6. Facit etiā quod ex Imo. diximus suprà num. 14. huc que spectat.

Iudæi iurāt de calūnia.

Verùm si prior sententia vera sit, tamen ex alio fonte deriuari videretur, quam quòd ius cōmune Ro. nō sit seruandum à Iudæis. Nempe quod in his quę concernunt vinculum animæ, cuiusmodi sunt illi casus, non comprehēduntur Iudæi, vt dicit gl. in c. sæpe. 28. q. 1. quā sequuntur omnes vbique, vtpote qui sunt extra ecclesiam, nec ad nos quicquam attinet de his qui foris sunt iudicare, vt dictum est à Diuo Paulo. 1. ad Corinthios 5. cap. & repetitur in d. c. gaudemus, de diuorti. & in cap. multi. 2. q. 1.

30 *Iudæi nō cōprehenduntur in his quæ respiciūt vinculū animæ.*

Qua etiam ratione tenent multi. cap. quanquam, de vsur. & alia huiusmodi iura de vsuris loquentia, non procedere in Iudæis, videlicet Pe. Anc. in c. ea quæ fiunt, col. 15. in 6. quæ. de regn. iut. lib. 6. vbi idem dicit de iuramētis, decimis, & aliis id genus vinculum animæ respicientibus. Flori. in l. vlt. C. de Iudæis, Ioan. Ana. in c. super his, colum. j. de Iudæis. Franci. Are. cons. 157. copiosè, col. 3. ver. & per hæc, & ferè per totum. Soc. d. cons. 70. col. vlt. lib. 1. Io. Bapt. Sanseueri. consi. seq. cor mundum &c. super quæst. Alex. etiam con. seq. super præmissa. quod & ponitur in li. 6. cons. eiusdem coos. iiē 6. Idem Soc. consi. 119. præsupponitur, col. 6. versi. vndecimò clarum est, lib. 4. De quo tamē dubitat Philip. Dec. in d. c. 1. de consti. in 2. lec. & apertè contrarium tenuit idem Deci. in c. 1. col. 13. vers. circa primam quæsti. cum multis seq. de probati. & in l. j. col. 4. ver. & circa dispositionem. C. de edē. & in d. l. pactum. vbi suprà C. de collati. & ante eum Domi. in c. 1. in fi. de vsur. lib. 6. & ante vtrunque glo. in cle. 1. in verbo, censura: & rursum in verbo, hæreticum, & ibi Card. Flo. in 8. quæst. Imo. & Panor. eo. ti. & Bal. in l. j. §. rationes, in fi. ff. de eden.

31 *Iura loquentia de vsuris non comprabendunt Iudæos.*

Eadem quoque ratione respondit Pau. Ca. d. consi. 90. lib. 2. quod si aliàs iuramentum haberet eam vim vt faciat valere donationem excedentem quingentos aureos sine insinuatione, vt multi existimant, quos ibi latè congessit in repe. l. si vnquam, in prin. nu. 138. & quamnis legibus. C. de reuo. donat. Id tamen non procederet in donatione Iudęorum. Similiterque Ro. d. consi. 155. in fi. tenet non obligari Iudæum ex iuramento apposito in compromisso. Et Maria. d. consi. 65. col. pe. quòd donatio inter virum & vxorē, quæ, vt iam diximus supra nu. 9. & illud, non valet etiam inter Iudæos, non confirmatur iuramento eorum, licet inter Christianos cōfirmetur. Et Steph. Bertran. consi. 340. etiam si pro obseruantia, in fi. lib. 1. Iudæos super contractu iurantes non teneri pœnis. l. si quis maior. C. de transac. contra quod dixi ex sententia Corn. suprà nu. 15.

32 *Iuramentum Iudæorū non tollit īsinuationem donationis.*

Donatio inter vir. & vxo non confirmatur iuramento inter Iudæos.

His accedit quod tradit Archi. in c. si quis suadente. 17. q. 4. Iudæos non teneri ea constitutione, per d. c. gaudemus, & sequitur Collec. in c. in audientia, extra de sen. excō. Quodque respondit Bal. coos. 210. statuto cauetur quòd nullus artifex, lib. 4. quòd statutum prohibens artifices in certis festis artem exercere, non cōprehendit Iudęos, qui ad dies festos legis Mosaicæ tantum tenentur. De quo tu vide Berth. in tract. gabel. parte 7. q. 17. vbi erranter allegat Fed. Senen. pro Bal. nisi Fed. aliud simile cō si fecerit eiusdem iuris, quod tamen non reperitur inter ipsius con.

33 *Iudæos non teneri. cap. si quis suadente.*

Ex his autem omnibus potes cōcludere, legem Mosaicam disponentem de successione primogenitorum obtinere inter Iudæos, sicuti & alias leges Mosaicas: nisi si quid nostris legibus fuerit expressim de Iudæis constitutum, vt in casibus annotatis per Archi. in c. pagani, 2. q. 7. At vbi deficit lex Mosaica, tunc debent seruari statuta loci, in quo morantur, si quæ sint: aut si desint, ius commune, in his quæ ad Iudæos, vt ad cæteros, adaptari possunt: siue ea sint fauorabilia, siue odiosa, vt constat ex multis quæ adduximus, licet de fauorabilibus dubitauerit Soci. d. consil. 62. in 3. dubio, lib. 1.

34 *Principalis quæstionis decisio.*

Et hæc vera esse arbitror, quo ad casum nostrum attinet, siue omnes filij eius Iudæi, de cuius successione tractatur, sint & ipsi Iudæi, siue Christiani, siue primogenitus tantū Christianus, siue ediuerso cęteri tantum, Nam cum differimus de successione aliquorum certe cuiusdam conditionis, status, aut qualitatis, eius tantum conditio, status, qualitas inspicitur, de cuius

35 *Et quid si defunctus erat Iudæus, sed filij aut quidam ex ijs Christiani.*

cuius successione quæritur: nisi aliud de hæredibus disponitur. Verbi gratia, ex statuto vel consuetudine aliter in successionibus nobiliũ, aliter plebeiorum succeditur. Illud tãtùm quæritur, an defunctus erat nobilis, an verò plebeius. nec refert sint hæredes nobiles necne, vt tractauimus in §.8.tit.de successionibus, consuetudi. Pictaui. vbi nobilis succedit plebeio, tanquam inter plebeios: & econtrario.

36 *De eadẽ re.*

Et hoc quoque de iure communi probatur per no. in simili per Imo. in c. quod clericis, de foro compet. dum quærit an statutum præferens maris fœminis in successionibus habeat locum in successione clericorum. & Signo. Homo. con. 166. incip. quæstio disputanda, col. 3. ver. sed si tu ponis ipsum, vbi differẽs an & quando statuta super successionibus facta trahantur ad forenses habentes bona in loco statuti: dicit inspiciendum esse locum eius, de cuius successione disputatur, non hæredis, per multa iura quæ illic allegat.

37 *De eadẽ re.*

Nã aliàs semper in successionibus, vbi sunt diuersa statuta, ea tantum respicimus, quæ cõcernunt aut personam defuncti, aut bona ipsius: nunquam autem ea quæ ad hæredes tantùm pertinent. Nisi, vt quibusdam placuit, statuta in personam hæredum disponant: quo etiam casu, si is de cuius successione agitur, sub sit statuto quod præfert primogenitum vel origine, vel domicilio, vel aliàs inspicitur statutũ eius loci, quantum ad bona ibi sita; vt plenissimè no. per omnes in l.j.C.de sacr.eccle. & latissimè disputauimus suprà quæst. 46. At in casu nostro Iudæus mortuꝰ subest statuto legis Mosaicæ quæ præfert primogenitum, quæ quidem lex vtpote vniuersalis, quantum ad bona Iudæorum, ad omnia bona extenditur vbicunque sint sita, non inspectis statutis locorũ, aut iure communi, vt suprà diximus. Igitur reliquum est, vt lex defuncti, non hæredum sit inspicienda.

38 *De eadẽ re.*

Præterea aut primogenitus est Christianus, & hoc casu hauddubiè potitur priuilegio legis Mosaicæ vt etiam fatẽtur qui de hac re scripserunt. Aut verò est Iudæus, sicuti pater & secundogenitus Christianus: & tunc cũ lex Mosaica iniecerit vinculum ante religionem Christianam ab isto assumptam: consequens est vt ea quoq; posteà locum habeat, vt in simili voluit Io. An. in regula, sine culpa, in vlt. q. de regu. iur. li. 6. cum multis concord. quos videre poteris suprà in 43. quæst. q. prin.

39 *De eadẽ re.*

Deinde ius primogenituræ etiam viuente patre est in rerum natura productum, ita vt eo priuari ne à patre quidem possit, vt latè ostendimus suprà quæst. 21. & alibi sæpe. Idque maximè procedit in eo iure delato à lege Mosaica vt quod maxima ex parte iam in vita patris primogenito competit, vt patet ex his quæ diximus suprà in præfatione, nu. 12. sed vt de antiquioribus. Igitur cùm huiusmodi ius cùm primum natus est primogenitus, in eius persona iam radices egerit, sitque ideo stabilitum, firmatum, quæsitum vt etiam ex multis apparet, quæ diximus in 40. quæst. cùm in multis locis tum in 24. ratione pro nepote, atque etiam in vlt. & in responsione 6. rationis pro patruo. & ad firmat Alex. cons. visa facti narratione, col. 4. ver. nam ius primogenituræ, lib. 2. per no. in c. quàm periculosum. 7. q. 1. Quis feret primogenitum hunc suo iure priuari sine suo facto, contra l. id quod nostrum est. ff. de regul. iur. cum si.

40 *De eadẽ re.*

Adhæc si hoc dicamus, facilè fiet fraus legi Mosaicæ, cui & pater & filij primum subditi sunt. Nam secundogenitus, vt æqualiter cum primogenito succedat, & ita fraudem legi faciat, quæ huiusmodi ius defert primogenito, sese simulatè quidem & non ex animo nostræ religioni & fidei mancipabit: quod ferendum nõ est. Sicuti nec quòd Iudæus Christianus factus non puniatur ex delicto ante perpetrato, vt multi voluerunt, hanc inter cæteras fraudis præsumptionem adferentes. de quo latè per omnes in c. gandemus, de diuort. cum multis concord. à me congestis in commentariis Cõsue. Picta. tit. 1. §. t. in 25. causa minuendæ pœnæ. Et facit tex. in l. 1. C. de his qui ad eccle. confu. & no. per Bar. & alios in l. 1. ff. de pœnis, in illa q. de eo qui se clericum fecit post perpetratum delictum: cum concord. ibi adductis per ipsum Bar. & alios recentiores.

41 *De eadẽ re.*

Postremò ita sensisse videntur recentiores in d. c. Iudæi, le 2. de Iudę. si non obscurè rem ipsam expẽdamus. Nam primum is tex. innuit & etiam ex eo no. Io. An. & Panor. ibi, & glo. in c. Iudæorum. 28. q. j. quòd Iudæi baptizati non perdunt ius agnationis, ideoque debent succedere parentibus aliisque consanguineis, perinde ac si Iudæi permansissent. Hincque occasione sumpta quærit Io. Ana. an seruandum sit in huiusmodi Iudęorum successione statutum loci, in quo morantur, quod repellit fœminas stãtibus masculis: sicuti & itidem facit lex Mosaica, Numero. 27. & concludit quòd sic. Fely. autem inibi multorum authoritate suffultus contendit legem Mosaicam non in ea tantum specie, sed & alias semper in huiusmodi successionibus obtinere. Attende igitur primum casum illius ca. nimirum loquentis de Iudæo baptizato, deinde quid inde sub inferant Doc. filium videlicet Iudæi baptizatum succedere patri. Postremò quid in ea resuscitantur, an scilicet sit seruanda lex Mosaica in huiusmodi successionibus, quod fatentur. Et non dubitabis, vt reor, quin senserint id procedere in casu c. ex quo ea quæstio velut deriuata est, præsertim cùm aliud in eo ipso casu expressim nõ dixerint.

42

Vnum est autem quod Iudæorum filios iure

re

Iudæi an arceātur in dignitatibus.

re primogenituræ posset videri arcere, quoniā scilicet primogenitura est dignitas; vt dicit gl. in c. quam periculosum. 7.q. 1. & omnes qui de ea loquuntur. Dignitatis autem & honoris prorsus expertes Iudæos pronunciat l. vlti. & ibi Doc. C. de Iud. & c. nulla. 54. di. Ideo nec iudex esse potest glo. in §.1. & ibi Docto. in Auth. iusiur. quod præsta. ab his. Nec doct. Bar. in d. l. vlt. C. de Iud. & in l. generaliter. §. vlt. ff. de Decuri. & in l. omnes. la 2. C. de Decur. & in proœ. C. §. hæc quæ necessario. col. 3. vers. quæro circa hæc. Angel. in d. §. 1. in auth. iusiur. quod præsta. ab his, col. 2. Pan. in c. cum sit, in 1. no. ex. de Iudæ. Nec aduocatus Bar. in l. vlt. C. de post. & alibi quoque diximus. Quibus nihil officit l. generaliter. §. vl. ff. de Decur. quæ ad honores admittit, qui Iudaicam superstitionem sequūtur. Quoniam nō de Iudæis intelligitur, sed Christianis, qui in Iudæa primum fuerant: Ideoq; Iudaicam superstitionem sequi dicuntur à Iureconsulto, vt eruditè, elegāter, & copiosè ostēdit And. Alcia. li. dispunctionum 3. c. 8. & in l. quidam ignauiæ. C. de Decurio. lib. 10. vt interim omittam quid super ea scripserint glo. & Bar. & idem Bar. in d. l. omnes.

43 Et quibus.

Sed hic obex nihil obesse potest. Quoniam & d. l. vlt. C. de Iudæ. intelligitur de dignitatibus publicis, non autē priuatis, vt apertè probat ratio illius quæ huiusmodi est. Ne acquisiti sibi officij auctoritate muniti aduersus Christianos &c. vt bellè expendit Iason in rubr. ff. de iust. & iure, col. 2. vers. contra Barto. & ante eum Alberi. post Iaco. Ray. quos tamen non citat in l. item in potestate. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. At ius hoc si dignitas sit, ea prorsus priuata est, non publica, vt palàm est omnibus.

Sexagesimaseptima quæstio.

1 Si cōcessa sit emphyteusis duobus fratribus ea lege vt primogenitus alterius succedat.

An primogenitus alterius an vtriusque succedat.

SEXAGESIMOSEPTIMO quæro, Quia suprà dictum est in 6. quæsti. nu. 10. hanc partem, posse emphyteusim ita concedi, vt solus emphyteutæ primogenitus succedat. Quid si fuerit concessa emphyteusis aut feudum duobus fratribus, ea lege, vt filius maior natu alterutrius solus succedat: an tūc primogenitus vtriusque succedat, an alterius tātum, qui videlicet maior erit ætate? Quæ res minimè erit obscura iis, qui latinitatem intelligunt: nec eam huc adscripsissem, nisi comperissem Soci. virum summæ eruditionis in legibus bis in hac re veluti quadam tenus dubia consuluisse. Is enim primum cons. 87. visis inuestitura feudi, col. 3. vers. circa secundum deinde, & seq. con. li. 3. concludit, re non aliàs cōcertata, solum eum succedere, qui ex duorum fratrum liberis est omnium maximus natu. Hanc enim esse illius dictionis alterutrius significationem, vt vnum tantum includat, per

Dictio alterutrer.

l. si ex toto. §. 1. & ibi Bar. Ange. & Pau. Cast. ff. de lega. 1. & in §. sed si ab alterutro vestrum, In stit. de rer. diui. & clarius in c. cum contingat, de rescrip.

2 De eadē re.

Item & hoc quoque indicare verba illa maior natu, quæ vni tantum conueniūt per l. qui duos. in prin. ff. de reb. dub. Præterea & hoc adstruit intentio concedentis, ne contingat feudum per diuisiones diminui, iuxta no. in c. prętereà ducatus, ti. de prohi. feu. ali. per Fed. & in c. licet, de voto. Adhæc si concedens voluisset duos succedere, ita expressisset, ar. l. 1. §. finautem ad desinentis. C. de cad. tol. Denique dictio, solus, de vno tantum intelligitur, cùm sit taxatiua, & aliorum exclusiua. l. aduersus. C. si aduer. rem iudi. & l. his solis. C. de reuo. dona. & c. quæ sunt, de verbo. signi. cum si. Hæc fermè Soci. quem & satis sequi videtur dum illū simpliciter allegat Alcia. inter con. Hier. Grat. cōs. 8. verba priuilegij, ad fi. li. 1. Quibus & ego assentior propter naturam dictionis alterutrius, nisi aliter constaret de intentione concedentis ex aliis verbis præcedentibus aut sequētibus.

Solus dictio.

Sexagesimaoctaua quæstio.

1 An alter cōiugum sine altero possit reuocare maioricatū quē simul constituerunt.

SEXAGESIMO OCTAVO quæro, Quid si maritus & vxor maioricatum (vt appellant Hispani) constituerint, Id est, bona quædam communia ita coniunxerint, vt in iis solus eorum primogenitus succedat. An poterit alter cōiugum sine alio huiusmodi maioricatum reuocare quantum ad suā partem, quam videlicet habet in iis rebus cōmunibus pertinet, inuito aut inscio altero. An verò & vterque simul id possunt facere. Et primum quidem videtur vtrunque, aut etiam alterum posse id reuocare. Nam huiusmodi constitutio maioricatus censetur habere vim supremi iudicij. l. si filia. §. si pater. ff. famil. hercis.

2 Postremū iudicium etiā extra testamentum.

Est autem natura supremi iudicij mutabilis, sicut etiam testamentum mutabile vsque ad postremū vitæ exitum. l. 4. ff. de adi. leg. & optimus tex. loquens de voluntate non testamentaria quidem illa, sed quæ vim etiam habet postremi iudicij, in l. vlt. ibi, si donec vixerit, in eadem permanserit voluntate. C. de pact. Et quod huiusmodi voluntates etiam citra testamentum sint mutabiles, consuluit Oldra. in simili fermè casu, con. 231. vt eius de quo quæritur, post prin. Nec dubium est, si duo simul testamentum suum cōfecerint, posse alterum, quantum ad se pertinent, illud testamentum reuocare, velit nolit alter.

Testamentum factū autoritate principis potest eo

Nec id impedit principis authoritas, Quando & testamentum factum consentiente aut authoritatem accommodante principe reuocari tamen post inscio principe, per l. omniū, vbi

...tio reuo... ...rû.

vbi & hoc no. Bar. Bal. & alij. C. de testa. Quod & trahit Bart. & post eum Saly. Raph. Pau. Ca. & cæteri recentiores, distinguentes tamen, in arg. posse statuêtes solos reuocare statutum ab iis factum de consensu principis, ab ipso confirmatum. De quo & per eundem Bar. in l. omnes populi, in 3. q. quartæ q. prin. vet. iuxta prædicta quæsto. ff. de iust. & in. & Panor. in c. cum accessissent, col. pe. & ibi Fely. in 3. not. de const. cum concor. vtrobiq; adductis per ipsos recentiores.

4 *Filiusfa. potest solus reuocare donationem causa mortis à se factam cũ consensu patris.*

Et hinc quoque videmus, quòd si filius fam. rem suam cum consensu patris (is enim requiritur) donauerit causa mortis, potest ipse filius patre inconsulto huiusmodi donationem reuocare, vt cõstat ex no. per Dy. Cy. Saly. & alios in l. nec fratris. C. de dona. cau. mor. & per Bar. in l. 2. §. 1. in 4. q. ff. de dona. Raph. Fulg. & Corne. in l. serunm. C. qui testa. face. pos. & alibi plenè disseruimus in trac. de Legib. Connubialib. & iure maritali, in glos. 3. in verbo, *contraster*, in 6. quæst.

5 *Testamentũ à duobus vno contextu factum censentur esse duo testamẽta.* *Si vir & uxor simul testamentum suũ fecerint, uno mortuo alter quantũ ad se, potest reuocare.*

Nec hnic quoque obstare videtur quòd vir & vxor simul eodem supremo iudicio, vel testamento id disposuerint, quia nihilo secius censentur esse duo suprema iudicia, siue testamenta, scilicet alterum viri, alterum vxoris. l. Papinianus. §. sed nec impuberis. ff. de inoffic. testa. & quod not. glo. in l. patris & filij. ff. de vulgar. & pupil. Vt etiam de pluribus simul contrahẽtibus dicitur in l. eò quòd à multis. C. si certum peta. Ita vt si alter eorum decesserit, & confirmatum fuerit id iudicium respectu ipsius, alter tamen quãrũm ad se pertinet, poterit reuocare huiusmodi supremum iudicium, ac si ipse solus testatus fuisset, vt ex facto consulnit Stepha. Bertran. consi. 329. ponitur in facto quòd nobilis, in 1. dubio, lib. 1. Nam & aliàs reperta esset via qua quis se ita astringeret, vt non posset reuocare suum testamentum, ita scilicet testando simul cum altero: quod tamen fieri nõ potest. l. si quis in principio testamenti. & ibi no. ff. de leg. 3. & l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. obliga. & l. cùm donatione. C. de transact.

6 *Cõtra supra dicta.*

Cõtrarium tamen in hac specie nostræ quæstionis consuluit Ludo. Bolog. consi. 60. incip. cor mundum &c. viso igitur puncto, in 1. & 3. dubio. Mouetur iis potissimùm rationibus. primùm enim princeps hac inter cæteras ratione, huiusmodi facultatem constituendi maioricatum concessisse videtur, vt memoria ipsius perpetuò in eorum descendentes, vt ipse loquitur, conseruaretur, sicuti voluit Ro. consi. 29. incip. in causa maioriæ. Ex quo, inquit Bol. infertur nõ tantùm priuatam eorum, qui autore principe maioricatum constituerunt, & suorũ descendentium vtilitatem in hac re versari, sed & publicam causa principis concedentis pro ipsius memoria conseruanda, & eorũ qui futuri sunt sub regimine maioricatus.

Maiorica tus cõstitui tur ad perpetuã principis i desce dẽtes memoriam.

7 *Maioricatus dignitas regitur eisdem legibus quibus & caput regni.*

Item dignitates maioricatus reguntur iisdẽ legibus, statutis, & cõsuetudinibus, quibus & caput regni, cùm ita intellexisse videtur concedens, prout consuluit Pau. Ca. consi. 164. cuius initium est, in præsenti causa, col. 1. & 2. lib. 2. Regnum autem nullo pacto, nulla conuentione aboleri, alteratiue potest, c. dilecti, de maio. & obe. & c. intellecto, de iureiu. & voluit Old. d. consi. 231. in fi. Denique regnum & dignitates Regales indiuiduæ sunt. c. imperialẽ. §. præterea ducatus, de prohi. feu. ali. per Fed. cũ multis concor. suprà à nobis relatis in 3. q. Ergo & maioricatus, qui caput ipsum regni debet, indiuiduus quoque est.

8 *Responsiones ad rationes Bolo.*

Hæ sunt in effectu Ludo. Bol. rationes, quibus non admodum difficile est respondere. Nã quantùm ad primam pertinet, Ro. consi. ab eo allegato nõ id dicit simpliciter ad quod illum citat ipse Bol. Sed ex verbis appositis in concessione maioricatus, de quo ibi consuluit, colligit principem eam concessionem fecisse, vt memoria ipsius perpetuò maneret in descendentes eorum, quibus idipsum concedebat. Quæ res non est perpetua, nec generalis omnibus, nec eiusmodi vt legẽ vniuersalem ex ea faciat. Nec si talis esset, propterea concluderet inibi publicam vtilitatem versari. Quid enim cõmune est perpetuæ principis prælertim mali memoriæ, non quidem omnium, sed paucorum quorundam com publica vtilitate.

9 *Ad idem.*

Sed fac hic versari publicam vtilitatem, nõ id impedit mutari quod legibus mutabile est? Si quis in testamento quicquam legauerit, aut disposuerit in publicã vtilitatem, nõ id prohibebitur mutare, aut prorsus reuocare testamẽtum? At maioricatus nec aboleri, nec diuidi, quemadmodum nec regnum, potest, vt aliis rationibus disceptatum est. Fateor libens equidem, vbi semel fuerit stabilitus, semel, inquam, id est, irreuocabiliter, quod non nisi per mortem constituentium accidere potest. Illi enim quandiu viuunt, reuocare possunt quicquid instar supremi iudicij constituerint, vt plenè probauimus.

10

Imò verò & si non in testamẽto, sed in cõtractu vt puta matrimonij, vt fieri solet, id factum sit, vt in simili voluerũt Iac. Aluar. & Car. Alex. in c. filij, in fi. tit. si de feu. sue. cont. & latè diximus suprà in 8. principali quæst. vbi multa videbis ad hunc quoque locum pertinentia, quę hic repetenda non ducimus.

Sexagesimanona quæstio.

1 *An dominus possit à sua primogenita filia maritanda*

SEXAGESIMO NONO quæro, quia suprà in præfatione, nu. 135. vicesimoprimò & seq. diximus filiam primo genitam ante cæteras esse matrimonio collocandã. An dominus possit suis subditis, & vasallis

And. Tyraq. de Iur. primig. t colle-

collectā subditis imponere. Consuetudines diversæ de hac re.

collectam imponere pro illa sua filia primogenita nuptui tradenda, vt in multis locis Franciæ nuncupatim consuetudine cautum est, videlicet apud Pictauienses. §. totius voluminis consuetudinum eius gentis. 169. Turonenses. tit. de *loyaux aydes*. §. 4. Ambianenses. §. 76. Mōstrolienses maritimos §. 57. Artesienses. §. 26. Suntque aliæ consuetudines id ius tribuentes pro primo matrimonio suæ filiæ, sine qualitate primogenitæ, vt Borbonienses. §. 344. & Marchienses. §. 130. Aliæ pro primo matrimonio, suarum filiarū, vt Aruernienses tit. 25. §. 1. & 2. Aliæ pro matrimonio vnius filiæ tantum, vt Burgundienses tit. 1. §. 4. & Britonienses tit. 24. qui est *des droitz du prince et autres seigneurs*. §. 37. Estque in eam rem constitutio Siciliæ, quæ incip. quamplurimum, quæ simpliciter dicit pro maritanda filia.

2 Qui dicunt & id de cōmuni iure procedere.

Et certè de ea re nōnulli è nostris ita loquūtur, vt videri velint id ius de iure competere. Et inter cæteros Roffred. Beneuent. in rub. de sacra. cuiuslib. vasal. versic. isti autem vasalli, & post eum Io. Blanc. in sua summa titu. qui. mo. & in quib. cau. feud. amit. §. erunt etiam quæ dicta sunt. Specul. tit. de offic. ordi. & tit. de maior. & obedien. §. 1. versic. eodem modo, & iterum in tit. de feud §. quoniam, colum. penulti. versic & nota quòd vasalli. Hosti. in summa titu. de immu. eccle. §. à quibus muneribus, co. 3. vbi dicit & huius rei esse consuetudinem propè generalem. Alberi. in suo lexico, in verb. dominus, versi. 1. Mart. Laud. in c. 1. paulò ante fi. versi. & est aduertendum, tu an apud iudic. vel domi. Alex. in addi. Bar. in l. placet. C. de excu. mune. li. 10. & Iason in l. placet, in 1. lect. col. 1. versi. & aduerte, & in 2. lect. col. 4. ver. & iuxta hæc. C. de sacro. eccl. & nouissimè Zasius in tract. feud. par. 7. cui titulus est, ad quid vasal. domino tene. char. 9. in paruis, ver. tenetur etiam vasallus.

3 Caligula munera & collationes ī dotē filiæ à subditis recepit.

Secundùm quam sententiam Caius ille Caligula Imperator Romanus (sic enim diuus placuit) munera & collationes in dotē filiæ à subditis recepit, vt tradit Suetonius in vita illius c. 42. Et id quidem manasse videtur à Romulo vrbis conditore, qui instituit patronos omnia pro clientibus facere debere, quæcunque efficiunt parentes pro liberis. Clientes autem è diuerso patronis suis ad filiarum dotem pecuniam contribuere, vt scribit Plutarchus in vita illius. Alibi autem in nostris commentariis cōsuetudinum Pictauicarum ostendimus, vasallos nostri temporis proximè accedere ad clientes prisci temporis.

4 Qui dicunt id è iure nō esse.

Verùm alij id non admittunt, cùm nullo iure id cautum sit, & in his Io. And. in add. Spec. in d. tit. de feu. vbi suprà. Pet. Iac. in tit. de cau. ex qui. vas. & c. col. 1. in paruis, ver. audiui dici. & iterum tit. de cau. ex qui. domi. deb. amit. proprie. in 9. diui. feud. ad fi. Bal. in c. 1. §. similiter, & ibi Iac. Alua. & Card. Ale. ti. de Cap. Cor. Pan. Ca. in l. neminem. C. de sacro. ecc. & in l. in nostræ, versi. & est argu. C. de statu. & imagi. & cons. 20. in caussa istorum, col. 1. in fi. li. 1. Gui. Pap. decis. 57. an vasallus. Card. Alex. in prælu. feud. versi. sex tamen. Iacob. à sancto Georg. in tract. feud. col. 4. versi. sed an talis nobilis. Matthæ. Afflict. d. constitu. Siciliæ incip. quamplurimum, in 6. not. Alber. Bru. consi. trigesimosecundo omnipotens, & c. dum quæritur, an homines.

5 Authoris sententia. Mater nō tenetur dotare filiam.

Et id certè verissimum est. Nam nec mater, vt dicunt, Ioannes Andreas, & Petrus Iacobus quibus locis suprà citauimus, tenetur dotare filiam, nec in eius dotem quicquam conferre. l. neque mater. C. de iure doti. Nec frater sororem, vt clarè colligitur ex l. cum plures. §. cùm tutor. & l. seq. ff. de admi. tut. & diximus latè suprà in 62. q. Adde nec filius matrem. l. 1. §. præterea, ver. sed si minus, & ibi Nic. Mat. & Bald. ff. de tute. & rat. distr. Guil. Cu. in l. 1. & ibi Bal. ad fi. ff. de inoffi. dot. cū aliis concor. à me adductis in nostris legibus Connub. l. 2. nu. 6. cui respondens.

6 Dominus nō potest subditis collectas imponere.

Et quia etiam regulariter non potest dominus suis subditis collectas imponere, secundū Petrum Iacob. vbi suprà, deplorantem mores dominorum, qui quotidie satagunt exugere, vt dicit, sanguinem subditorum. & eundem titu. de causis ex quib. domi. deb. amit. proprie. Oldra. consi. 224. factum tale est, quidam miles. Barto. in l. 1. in fin. C. de excu. mune. lib. 10. Alberi. in l. vltim. colum. 4. versic. item quæro an habens. C. de iurisdi. omnium iudi. Bal. post Ricard. Mal. in l. cùm multa, in fi. C. de bo. quę liber. per l. si priuatus. ff. qui & à quib. & l. domini prædiorum. C. de agri. & censi. li. 11. & id Bal. dicit esse no. & ipse Bal. in l. his quibus, C. de fideicom. hæred. Alex. consi. 143. quoniam abunde, post prin. lib. 1. Iac. à S. Georg. in illo tracta. feud. in verbo, cum mero & mixto imperio, versi. quæro vlteriùs. Ias. in d. l. placet, in 1. lect. col. 1. vbi suprà. C. de sacro. eccl. Philip. Dec. consi. 199. visis, in prin. Alber. Bru. consi. 103. casus iste, col. 1.

7 Iura collectandi sunt ex regalibus.

Cuius rei est promptissima & optima ratio, quoniam huiusmodi iura imponendi collectas subditis sunt ex iuribus regalib. vt est tex. in c. 1. tit. quæ sunt rega. propterea, soli reges & principes eas imponere possunt. C. no. vecti. in rub. & per totum tit. & l. 1. & ibi Bart. & alij. C. de superind. lib. 10. & latè consuluit Imo. cō si. 121. cuius initium est in caussa quæ vertitur, in 2. dubio, & Docto. vbique.

8 Nisi sit statutū vel consuetudo.

Sed intellige tamen, nisi esset statutum, vel consuetudo imponendæ collectæ pro filia maritanda, vt est in multis locis, vti diximus in prin. huius q. Ea enim esset seruanda, vt videntur voluisse oēs propè quos suprà citauimus, & præterea Cy. in l. 2. col. 4. versi. sed nos quid dicemus.

dicemus.C.quæ sit longa consuet. & ibi quoq; Alberi.in rub.col.15. versi. quid dicemus adnertendum est.& Alex.consi.35.viso themate & dubiis, in 1.dubio,lib.2.& Mafner. titu. de talliis, versi.item quatuor casus. Vel nisi etiam id esset præscriptum, vt scribit ipse Pet.Iaco.in d.tit.de cau.ex quib.domi.deb.amit.propri. & Alex.vbi suprà proximè.

9 *Dominus tamē id per se facere nō potest.*

Et moderatè debet facere.

Sed & hæc omnia quæ diximus, siue id ius competat de iure quod nō crediderim, siue de consuetudine, debes ita intelligere, secundum Alber.in d.suo dictionario, vbi suprà, & Alex. in d.l.placet, de excu.mu. quādo ipse dominus per se id ipsum facere nō possit: & dummodo id moderatè exigat, per c.vnio, circa medium. 10.q.3. & c.cùm apostolus.§.prohibemus, de censib. Aliàs autem possent subditi implorare officium superioris, vt oppressionem domini reprimat, vt voluit Specu.in dicto §.quoniam, vbi suprà, de feud.& Bal. in c.1.§.præterea si inter, col.3.vers.pone quòd vassallus, tit.de prohi. feu.ali.per Fede.& Iaco. Aluar.in c.1.colum.3. versic.sed si pares, tit.apud quem vel quos contro.feud.

10 *Et debet adire iudicem.*

Imò verò dominus ipse nō potest huiusmodi collectam per se facere & taxare, sed debet vocare subditos, vt dicit Masuer.d.ti.de talliis, §.item & prædicta, & seq. & adire iudicem qui eam faciat, vt dicit expressè Oldr.d.consi.134. in secundo dubio. Neque enim, inquit, potest esse iudex in sua causa.C.ne quis in sua causa iudi.in rub.& nigro.& l.pen.ff.de arbi.nec hoc ex singulorum affectionibus æstimari debet, argumen.l.videamus.§.inrate.ff.de in lit. iurā. & l.prædia.ff.ad legem Falcid. Sed hæc per subtilitatem iudicis competentis dirimenda.l.1. circa medium. C. de senten. quæ pro eo quod. interest. Et bene facit §.si verò aliqui, in authē. de Quæsto. Et regulariter cùm est controuersia inter dominum & vasallum, nō cognoscit dominus, sed alter, vt plenè notatur in capitu. cæterùm, de iudi. Hæc ille, quem sequitur nuncupatim Baldus in cap.primo, in principio, colum.vltima, versicu.alia quæstio, titu. de vasall. qui curi.vend. Et bene facit quod tradit Ioānes Andreas in additione Speculatoris dicto titulo de feu.§.nunc dicamus, versiculo, cæterùm, & Cardinalis Alexandr. in d.prælud. feud. vbi suprà.

Dominus nō est iudex inter se & vasallum.

11 *Dominus priuatur feudo si non desistat ab immoderatiis collectionibus.*

Et si dominus nō desistat ab huiusmodi immoderatis collectionibus, poterit priuari feudo per superiorem, vt dicit Baldus in cap.publici, ibi, & ex hoc, titulo, de pace tenend. per eum textum, & alia iura. Et bene etiam facit cap.ad apostolicæ, & quæ ibi scripta sunt à Doctoribus de re iudic.libro sexto. Nec excusabitur dominus ex eo quòd vasalli has immoderatas collectiones soluerunt, quia in dubio præsumūtur metu extortæ, ex eo quod dicit idem. Baldus in §.pactiones, titulo, de pac. Constan. & in c.primo, post prin.tit.quali.deb.iur.vasal. domi. & Cardi. Alex. qui ad hoc alia quædam allegat in præl.feud. vbi suprà, vbi tamen subdit, quòd dominus propria autoritate potest à vasallo inuito exigere ea seruitia quæ non sunt dubia, iniiciendo manū in feudum, quod nos saire dicimus, vt expressim voluit Specul.d.tit. de feud.§.quoniam, versicu.xviij.per multa ibi allegata.

Dominus potest iniicere manū in feudum vasalli pro seruitijs non dubijs.

12 *Quid si dominus qui id ius habet, diutius non vsus est.*

Sed quid in casu dictarum consuetudinum vt dominus possit collectare, vt sic dixerim, subditos, pro maritanda sua filia primogenita an talia, si dominus aut sui prædecessores multis temporibus retroactis non collectauerunt subditos, ob eam causam: an se poterunt tueri præscriptione, & qua? vide omnino Cyn. de hac specie nuncupatim loquentem in dicta l. secunda, colum.4.d.versicu.sed nos quid dicemus: & ibi quoque Albert. in eadem quoque specie loquentem in rub. vbi suprà citauimus, distinguentes an id ius cōpetat domino ex consuetudine, an ex præscriptione: vt primo casu possit nihilominus dominus collectare, secundo non possit; ibi eos videre poteris, atque etiam Angel. de hoc quoque casu loquentem consi.537.inter alia capitula, col.vlt.versi.ideo ibidem dixit.

Septuagesima quæstio.

SED quæstionis est, & id erit pro septuagesima quæstione, si consuetudo vel statutum simpliciter loqueretur de filia maritanda sine illa adiectione, primogenita, vt est in pluribus locis citatis suprà in princip. huius quæstionis: An ita fuisset intelligēdum, an de cæteris quoque. Et dicit Guid.Pap.dicta decis.Delphinatus 57.in fine, de prima tantùm esse intelligendam, & de primo ipsius matrimonio, per l.sancimus, l.1.C.de Consuli.lib. 12. & l.boues.§.hoc sermone.ff.de verb.sign.& sequuntur D. Sainzon in cōmentariis consue. Turonensium.d.tit.*de loyaux aydes*.§.4.in prin. & D.Chasse.in consuet.Burgun.ti.1.§.4.etiam in princ.

1 *Si consuetudo simpliciter loquatur de filia maritanda, an intelligatur de primogenita tantū.*

Masuerius autem titulo de Talli. versi.item quatuor, dicit id iterari posse in personis plurium filiarum, sed non in persona vnius. quia dicat id procedere in omnibus filiabus, sed pro primo tantùm cuiusque matrimonio. Sed de hac relatissimè Matthæ. Afflict. in d.consti. Siciliæ incipien.quamplurimum, colum.3.versic.& prima vtrum, vbi primùm multis rationibus argumentatur, dominum non nisi pro vna filia id ius petere posse. Deinde aliis multis, pro omnibus filiabus. Et hanc partem veriorem putat, & respondet rationibus alterius partis, vt ibi videre poteris. Et vide quæ diximus suprà in præfatione num.133.incip.vicesimoprimo, & seq.

2 *De eadē re.*

And.Tyraq.de Iur.primi. t 2 Illud

3 An intelligatur de nepte primogenitę cui maritādæ subditi nihil contulerant.

Illud quoque quæri potest, si filius primogenitus, vel etiam filia primogenita cui collocandæ subditi nihil contulerunt, decessit, an conferre debeant nuptiis neptis, scilicet filię ipsius filij, aut filiæ primogenitę. Quod videtur, quia vbi lex, vel statutum facit mentionem de filiis simpliciter, trahitur ad nepotes. l. liberorum, & ibi Bart. colum. 3. versi. secundò quæro. ff. de verbo. signifi. Cuius tex. autoritate Bal. cons. 2. verba statuti, post prin. lib. 1. dicit appellatione filiæ contineri neptem ex expositiua interpretatione, sumpta ratione exponendi ab ipsa natura. Subditque paulò pòst, rationem quæ monuit disponentem de filia, eandem & mouere de nepte. Igitur perinde habendum esse, ac si de nepte expressisset. l. tale pactum. §. vltimo. ff. de pactis. & no. per Nico. Matthæ. & Cyn. in l. j. C. quæ sit longa consuetud. Ideò & idem Bald. in l. maximum vitium, colum. quarta, versicu. quare dico. C. de liberis præteritis, dicit, quòd vbi statutum loquens de filio recipit interpretationem, id quod facit, nisi sit expressè prohibita, tunc nepos includitur: quia huiusmodi interpretatio venit ex mente, id est, ratione eiusdem statuti. & ideò non dicitur extendi, sed intelligi, vt se dicit plenè dixisse in l. si quis seruo. C. de fur. & ita in hanc partem inclinat Barthol. Capua. & post eum Matth. Afflic. in d. constit. quamplurimum, in 2. dubio. Super hoc tamen an appellatione filij, vel filiæ veniat nepos & neptis, & an propriè, an impropriè, vide omnino quos tibi longo ordine citaui suprà in quadragesima quæst. nume. 54. 15. ratio, & tribus sequen.

Lex vel statutū loquēs de filijs an trahatur ad nepotes.

4 Aliæ quæstiones ad eam rem pertinētes.

Alias autem quæstiones, ad hanc quoque rē pertinentes tractat Matth. Afflict. vbi suprà, videlicet an id procedat, cùm dominus maritat amitam suam. Cùm item seipsum. Cùm filiam suam spuriam. Cùm fœmina domina maritat suam filiam. An cùm filia ipsa ingreditur monasterium. An cùm pater reliquit dotem filiæ in suo testamento. An cùm filius secundogenitus successit in baronia, quoniam primogenitus decessit ante patrem relicta filia, & hic secundogenitus maritat illam, filiam scilicet suā nepotem ex primogenito: quæ omnia ibi videre poteris. Sed quantùm ad filiam spuriam adde quæ nuncupatim de ea re scripsit Martin. Laud. in c. 1. in fin. an apud iudi. vel do. Cardi. Alexan. in c. 1. §. similiter, col. 1. versic. item an teneat. tit. de cap. Corra. Iac. à S. Georg. in tract. feud. in verbo, qui quidem inuestiti præstiterunt iuramentum, col. vlt. versi. sed restat, & latè D. Boeri. decis. 127. ad secundam veniendo, num. 1. 2. 3. 4. 18. & 19. & Chasse. in consuetu. Burgundiæ ti. j. §. 4. in verbo, *mariage d'vne fille*, col. 1. in qua etiam gl. alia quædam tractat huc pertinentia, vt etiam facit Do. Sainxon in dd. consuetudines Turo. vbi suprà, quos tu videre poteris.

Septuagesimaprima quæstio.

1 Quæ est ratio cur tot cōsuetudines deferās principalem domum primogenito.

SEPTVAGESIMOPRIMO quæro, quia maxima pars consuetudinum Franciæ defert principalem domum primogenito vt præcipuam, scilicet Consuetudo Parisiensis tit. 1. §. 8. Et Meldensis. §. 160. Meldunensis. §. 165. & seq. Senonensis. §. 190. Trecensis. §. 14. Caluimontensis. §. 8. & 13. Victriacensis. §. 55. Catnalēsis. §. 4. Aurelianēsis. §. 25. Turonensis titu. *de successions de fiefz*. §. 3. Cenomanensis. §. 238. Andegauēsis. §. 222. Pictauiensis. §. 211. Aruerniensis titu. *de successions*. §. 51. Borbonienfis. §. 301. Blesensis. §. 143. Engolismensis. §. 87. & seq. Rochelēsis. §. 54. Matchiēsis. §. 215. Montargiensis tit. 1. §. 22. Niuernensis tit. *de droit d'aisnesse*. §. 5. Britonensis titu. 22. qui est *de successions & partages*. §. 35. & seq. Lauduneuses, aliosque Viromandenses tertiæ partis. §. 7. Silnanectenses. §. 126. Claromontenses §. 81. Valesienses. §. 57. Bituricenses ti. *de successions*, ab intesta. §. 301. Burdegalenses. §. 76. Et de huiusmodi consuetudine mentionem faciunt Iaco. Ra. Nicol. Neapo. Bat. & Alberi. in l. prædiis. §. qui domum. ff. de lega. 3. Masuer. titu. de succes. §. item primogenitus. Alex. consil. 223. eodemque pen. col. 1. lib. 2. & Cæpol. in tracta. vrb. prædi. tit. de horto, qui est omnium septuagesimus sextus. Quæ igitur ratio est huiusmodi consuetudinis? Neque enim videri potest id sine ratione statutum & obseruatum à tot populis.

2 Ad idem. Familia tribus maximè constat.

Et profectò magna est. Nam id ius primogenituræ introductum fuisse videtur ad conseruationem domus, familiæ, & agnationis, vti voluit inter multos Soci. consi. 47. facti narratione, col. 2. versi. secunda ratio, lib. 3. & Paul. Paris. cons. 72. ad veram, col. 9. nu. 81. vti etiam dicunt plerique omnes de statuto præferente masculos fœminis, vt alibi latè diximus. Familia autem tribus maximè cōstat, domo primū, deinde vxore, postremò boue aratore, id est, reditu ex agricultura, qui omnium est honestissimus, ne inopia scilicet opprimaris. Id enim est ex Hesiodo haud multò post initium libri 2. Operum & dierum,

Οἶκον μὲν πρώτιστα γυναῖκά τε, βοῦν τ' ἀροτῆρα.

Quod & Aristoteles ex eo repetiit lib. 1. Politicon, c. 1 & Oeconomicon, lib. item 1. c. 2.

3 Nobiles maximè cupiūt suam domū principalem manere i(n) sa milia.

Igitur consuetudo volens conseruare familiam nobilium, imprimis voluit primogenito domum assignare, & eam principaliorem, quā scilicet maximè cupiunt nobiles in familia manere, honoris, memoriæ, & dignitatis causa, vt videre licet ex l. pater. §. Iulianus. ff. de legat. 3. vbi Primipilaris quispiam testamento suo vetuit domum suam maiorem alienari. De quo & nos diximus suprà in tractatu de Nobilitate, cap. 37. nu. 22. homines. Notum est autem illud Ennij apud Ciceronem libro 1. Officiorum

rum alibi in eodem tractatu ad aliud à nobis relatum,

O domus antiqua, heu quàm dispari dominaris domino.

Sed & alibi docuimus, apud veteres Græcos sacra domestica filiis natu maioribus relinqui solita.

Septuagesimasecunda quæstio.

1 Quid si vna sit tantùm domus an & ea pertinebit ad primogenitum. Principale an de vno dici possit.

AT SVPER hac consuetudine quæro septuagesimosecundò. Quid si in hac successione est vna tantùm domus, An ea pertinebit ad primogenitum. Dubium enim facit id verbum quo vtitur ea consuetudo, scilicet principalis. Nam vt detur principale, & alia similia, cuiusmodi sunt, præcipuum, primum, primarium, supremum, & si quæ alia sunt eius generis, dici & intelligi de vno ex multis, qui scilicet cæteris præstat & excellit, vt probatur in c. principali, in princip. 63. distinct. cùm dicitur, principali deuotissimorum militum. Et aliàs semper principalis dicitur respectu aliorum, vt cùm dicimus principalem, & fideiussorem, principale & accessorium, siue quod consequitur, vt in l. cùm principalis. ff. de regulis iuris, vbi ita scribitur, cùm principalis causa non consistit, nec ea quidem quæ sequuntur locum habent. Et alibi principales liberalitates, scilicet respectu aliarum non principalium, in l. patronus, in principio. ff. de legatis tertio, & alia huiusmodi infinita. Si ergo solum sit & vnicum, quomodo principale & primarium, siue præcipuũ dici potest? Et si tale non sit, consequens est, vt non sit primogeniti ex hac consuetudine, cuius verba ad hunc casum adaptari non possunt. Ergo nec eiusdem dispositio. l. 4. §. toties, & ibi Bartol. & alij. ff. de damno infecto. cum aliis multis concord. à me collectis in repet. l. si vnquam, in verbo, libertis, nume. 2. C. de reuoc. donat.

2 Quid de primo.

Quòd si quis contendat primum etiam dici de vno, qui scilicet neminem sequentem habet, vt scribitur in l. qui duos, in principio. ff. de rebus dub. & latè diximus & probauimus suprà in 1. quæst. princip. nu. 3. primogenitus, & sequen. veluti & idem dici debeat de principali, & aliis similibus. In promptu est responsio, quòd illud non est verè ac propriè, sed impropriè, vt liquidò probat textus in l. 1. §. æstas, iuncta gl. in verbo, non proxim. ff. ne quid in flumi. publi. quem ad id expendit & dicit not. Fran. Aret. in l. qui filiabus. §. primo, colum. 2. ff. de legatis primo. Consuetudines autem & statuta præsertim quæ sunt contra ius commune, debent strictè & propriè interpretari, vt alibi latè diximus.

3 Ad idem.

Verùm inter Iurisconsultos Parisienses in consuetudinum Parisiensium quæritur, an si nulla alia sint bona in successione præter domum, cæteri liberi poterunt petere legitimam, & qualem, tanquam scilicet nullum sit dubiũ, quin cõsuetudo loquens de principali domo, intelligatur de ea quæ etiam sit vnica: nec aliter tractant an domus vnica possit dici principalis. Nullusque etiam eorum qui consuetudines interpretati sunt, id dubium tetigerunt: quanuis nonnulli eorum tractarunt, quæ dicatur principalis domus inter multas, de quo tu illos videas, videlicet Sainxo. in consuetud. Turon. tit. *de successions de fiefz.* §. 3. & D. Cirier. in suo tractatu primogenituræ, lib. 2. quæst. quarta, qua interpretatur. §. 8. 1. titu. consuetudinũ Parisiens. loquentem de hac consuetudine. ex quibus intelliges, primogenitum posse eligere quam maluerit pro principali, vt & plurimæ ex his consuetudinibus quas tibi designaui in princ. præcedentis quæstionis, expressim statuerunt.

4 Authoris sententia. Consuetudinis mens magis quam verba inspicienda.

Sed quantum ad hanc nostram quæstionem pertinet, ego in ea sum sententia, vt si etiam vna sit domus, ea cedere debeat primogenito, ex mente cõsuetudinis, quæ illi in quo est principalis conseruatio domus & familiæ, habitationem relinquere voluit; vt diximus in præcedenti quæstione: & eam quidem principalem, & præcipuam si plures sunt, quasi non satis fuerit consuetudini habitationem quamlibet ei relinquere, nisi & principalem relinqueret. Cuius quidem consuetudinis mentem, rationem, sententiam, & voluntatem magis inspicere debemus, quàm verba, etiam si verba quodammodo offenderentur, vt voluerunt Cyn. & Bald. in l. 1. ff. si certum petatur, Barto. in l. contra legem. ff. de legib. cum aliis multis concord. à me congestis in dicta repet. l. si vnquam, in verbo, libertis, num. 44. & quoniam.

5 Responsio ad contraria.

Quanquam ea verba principalis domus, minimè læduntur intelligendo de vna, vti nec ea nomina, primum supremum, primarium, præcipuum. Nam de primo, & supremo, quod est nomẽ superlatiuum, quod ideo magis de multis intelligi videretur, tamen habes tex. vtrunque dici etiam si soli sint, modò nullus præcedat, in l. ex duobus, in princip. ff. de vulg. & pupill. & alios multos suprà relatos in d. 1. quæstione. ex qua intelliges & illud procedere etiã in materia stricta. Nec ea glo. in d. §. æstas, loquitur de primo, sed de priori, quod comparatiuum est, & quod magis de multis dici videatur: nec tamen ei omnino accederem, quando apud probatissimos scriptores plerunque comparatiuum pro positiuo ponitur, vt videre licet apud Priscianum & Vallam, & ex nostris Zasium in intellectibus sing. quo loco deridet nostros iuris doct. distinguẽtes specie culpam latam, latiorem, latissimam, leuem, & leuissimam.

Comparatiuum pro positiuo.

6 Denique nemo nescit principale à principe dictum esse: nam & hinc principales constitutiones, id est principum, in l. 1. in prin. ff. quod cuiusque vniuer. & in l. 1. ff. de bon. pos. ex test. mili. Et principalis maiestas, in l. famosi. ff. ad leg. Iul. maie. Et principalis autoritas, in l. hæreditas etiã. ff. de pet. hær. cùm dicitur principali, vel pontificali autoritate, id est, principis, vel pontificis, vti Accursius & cæteri optimè intellexerunt. Et in hac quoque significatione apud Plinium in Panegyrico, Tanta benignitas principis, tanta securitas temporum est, vt ille nos principalibus rebus existimet dignos. & alibi sæpe apud probatissimos autores. Princeps autem & primus eiusdem sunt significationis, vt diximus, & probauimus suprà in præfatione, nu. 36. in ci. & id quidem. At primus de vno dicitur, vt dictum est, igitur & princeps. Et quod hanc opi. confirmat, vnus pro primo plerunq; ponitur, vt etiam dictum est suprà in 1. q. nu. 4. inci. sed quibus. Ex quibus vides vnum, primũ & principem sæpissimè confundi, & consequẽter principale dici de vno, & primo.

7 *Principale & principaliter quid & quomodo dicitur.*

Aliàs autem quãdo, & quibus modis quid dicatur principale, vel principaliter fieri, ne te hic longius detineam videbis apud Bartolum in l. ambitiosa, colum. 4. versicu. sed contra op. quia istud, ff. de decre. ab ordi. faci. & in proœmio C. columna secunda, versicu. non obstat primum.

Septuagesimatertia quæstio.

1 *Quid si de domo simpliciter facta sit mẽtio nulla horti & cæterorũ huiuscemodi.*

SEptuagesimotertiò quæro etiam circa hãc consuetudinem, An si ea loquatur simpliciter de domo deferenda primogenito, nulla horti & septorum eius mentione facta, Hortus quoque intelligitur & cæteræ ipsius domus appẽdices, vt cors, aut, vt Ouidius libr. 4. Fastorum appellat, cohors, stabula equilia, bouilia, ouilia, caprilia, porcilia, nihil enim prohibet, vt sic loquar exemplo præcedẽtium, tametsi nondum id verbum comperi: balneæ, porticus, vestibulum, conclaue, ostium, area, cœnaculum, apotheca, theatrum, atrium, molendinum, viuarium vel feratum, vel auium, vel piscium, de omnibus enim dicitur. Columbaria, fossæ siue fossata, hac enim voce, ne cui insolens videatur, vsus est Plinius lib. 17. c. 21. & Iurisconsultus in l. desertorem. §. is qui exploratione. ff. de re milit. quibus scilicet plerunque domus circummuniuntur siue circũuallantur: & si qua alia sunt vel iuncta ipsis ædibus, vel etiam non iuncta, sed tamen intra claustra, siue septa eatũ posita, clausuras vulgò appellant.

Fossatum dictio Plinij & Iurisconsulti.

2 *Qui de ea re tractarint in hac consuetudine.*

Nam & ob hanc consuetudinem id tractãt Iaco. Ra. Nico. Neapo. Bart. & Alberi. eiusdem consuetudinis expressam mentionem facientes in l. prædiis. §. balneas, & §. qui domum. ff. de lega. 3. vti etiam facit Alex. consi. 223. visis verbis, col. 1. lib. 1. & consi. 104. perspectis verbis, col. 1. lib. 6. & nouissimè clarissimus consuetudinum interpres D. Cirier. in tracta. Primogenituræ, lib. 6. quæst. 4. in qua interpretatur consuetudinẽ Parisiensem de ea ra loquentem tit. 1. §. 8. in verbo, cum horto. vbi hanc rẽ & eruditissimè & copiosissimè tractauit.

3 *Qui de ea re Textus & doctores ad hunc locum pertinentes.*

Quibus tantùm nonnullos tex. & docto. ad eum locum nõ modicùm facientes ab illis fortè de industria omissos addam, si quis etiam fortè eos scire, & adire cupit. Vide igitur tex. in l. Seiæ. §. Tyrannæ, & ibi Bar. ff. de fun. instr. & l. arbor. §. de vestibulo, qui est 1. ff. commu. diuid. & l. Iulianus. §. vlt. cum 3. ll. sequen. ff. de actio. emp. & l. sed etiam, iunctis ll. præcedentibus. ff. de in ius vocand. & l. vxorem. §. in testamento, qui est 1. in illis verbis, domũ meam cum horto. ff. de leg. 3. & l. lex Cornelia. §. si tamen, & ibi Bar. ad finem, versic. vltimò illa materia, & iterum versicu. secunda quæstio. ff. de iniur. & l. si quando, la 1. & ibi Bald. C. de bonis vacan. lib. 10. & c. Raynutius, in illis verbis, domum & hortum, & ibi Ioan. And. Pet. Anc. & Cardin. Flor. vtrunque colum. 1. in 4. not. & Panormi. col. 3. versi. nota ibi domum, de testa. glo. in c. vlt. 12. quæst. 2. Specu. & Io. And. in addi. illius, tit. de iniur. §. 1. versi. pone in statuto. Iac. Are. Bar. Bal. Alber. Ange. Imo. Pau. Cast. Fran. Are. & alios recentiores in l. cætera. §. hoc Senatusconsultum, le 2. ff. de leg. 1. eundem Iac. Are. & Bar. in l. item apud Labeonem. § conuicium. ff. de iud. Nico. Neapo. in d. l. prædiis. §. balneas. ff. de leg. 3. Bar. in ea ipsa l. §. vlt. l. 1. §. 1. ff. de cloacis, & in l. quis sit fugitiuus. §. apud Cælium. ff. de ædil. edi. Bal. & Imo. in l. Gallus. §. ille casus, & ibi latè Fran. Are. colum. 3. versi. quartò adde. ff. de libe. & posthum. Bal. Ang. Ro. Pau. Ca. in l. plerique, & ibi quoque Alex. col. 1. & 2. & Soci. in 8. 9. 10. & 11. q. ff. de in ius vocan. eundem Bal. in rub. ff. solu. matri. colum. 1. versi. & ideò si statutum, & in l. data, colum. 9. ver. quintum prædicamentum. C. qui accu. pos. & in l. si ita. §. idem ait. ff. nautæ caup. stab. & in l. 1. col. 3. versic. sed pone quòd duo. C. de ædil. acti. & in c. duo fratres, in verbo, in communi casa, titu. de duob. fratri. de no. benefi. inue. Alberi. in 2. parte statut. quæst. 35. item quæritur si ex statuto. Pet. Anc. consi. 191. super pluribus, in 1. dubio. Imo. & recentiores in l. Senatus. §. Marcellus. ff. de lega. 1. Anto. in c. 1. colum. 1. vers. nota quòd appellatione, de consi. Panor. in c. 1. col. 1. versi. ex hoc, de deci. Ro. in l. 1. §. domum, le 1. ff. de Senatuscon. Silla. Pau. Ca. in l. Olympico, quæ est vlt. ff. de seruit. vrb. prædi. & consi. 211. viso puncto suprascripto & consiliis, lib. 1. Alexan. d. consi. 223. eodemq; ne pen. visis verbis, colum. 1. lib. 2. & consi. 16. consideratis verbis, in prin. Corne. consi. 203. quanuis in præcedenti, per totum, li. 1. & Cepolam in tract. de serui.

vrb.

vtb.præd.ti.de claustro siue cōclaui,qui est 44. col.2.ver.2.quæro.Ant.Rub.consil.95. viso & diligenter considerato,col.pe.versi.circa aliud dubium. & Maria.Sociu.consi.61.in præsenti consultatione,col.1.lib.1.

4 *Quid si locus nō sit intra septa. Quid si inter domū & hortum est via publica.*

Disces autem ex Ciriero loco suprà citato, hortū destinatum ad domus vsum deberi primogenito, etiam si non sit intra septa siue claustra domus. Sed super hoc posset dubitari,si inter domum & huiusmodi ortum sit via quædam publica,aut vicinalis,siue etiam riuus:an id prohibeat,ne domui cedat?Et non puto:neque enim id impedit quò minus confinis dicatur.l.sed & loci.§. vlt. cum duabus legibus seq. ff.finium regund. Et id quoque satis probare videtur tex. in d.l.prædiis.§.vlt.ff.de leg.3. vbi ita scribitur. Appellatione domus insulā quoque iunctam domui videri, si vno pretio cum domo comparata fuisset, & vtriusque pensiones similiter acceptò latas rationibus ostenderetur.Vides enim ibi insulam cedere domui legatæ, si eius vsui erat destinata. quod quomodo intelligatur,is test. declarat, scilicet si vno pretio,& cætera. Et tamen certum est eam insulam nō immediatè iunctam esse ipsi domui. Insula enim dicitur domus,quæ vndiq; aquis, vel alio circuitu publico vel priuato cingitur: à similitudine scilicet earum terrarum quæ fluminibus,aut mari imminent, suntque in salo, à Græcis οἰκία περιάμφοδος dicta, vt docent Festus Pompeius,& Budęus noster in l.sed & addes.§.si inquilinus.ff.loca. Et tamen ille tex.dicit insulam eam esse domui iunctam ,quasi illud intermedium non prohibeat, vt iūcta esse dicatur.Et facit tex. in l.licèt.ff.de contra.emp. Et quod traditum est à nostris Grammaticis, proximum à veteribus dici non solùm adhærens & adiunctum,sed etiam longè remotum, si tamen inter duo discreta nihil medium extitisset.Id enim inter cęteros voluit Nonius Marcellus de Doctorum indagine, autoritate Virgilij lib.5.Aeneidos,

Proximus hinc loco,sed proximus interuallo.

Et nonnihil etiam huc spectat l. Martius.ff.de aqui.rer.dom.& quod ex ea scribit Bar.in trac. de Insula,col.9.versi.propè ripam.Et vide Corne.consi.29.in præsenti consultatione,li.3.vbi latè respondit & probauit,cōstitutionem promotiscos permittentem vicino retractum rei sibi vicinæ, habere locum etiam si quid sit intermedium.

5 *Aliæ quęstiones ad hanc cōsuetudinē pertinentes.*

Alias autem quæstiones ad hanc consuetudinem deferentem domum principalem primogenito,priuatim pertinentes,videbis apud D. Ciriet. loco suprà citato, & latissimè in nostris Commentariis consuetudinum Pictauicarum tit. *de successions.*§.10. qui est omniū eius gentis consuetudinum 221. ex quibus poteris decerpere, quæ in hanc rem vtilia tibi videbuntur.

Septuagesimaquarta quæstio.

1. *An secundogenitus qui ex consuetudine het tantùm alimenta aut aliquid loco alimentorum ad vitam teneatur cōtribuere subsidijs & collectis princip.*

Septuagesimoquarto quæro,sunt plurimæ cōsuetudines quæ integram hæreditatem deferunt primogenito, relictis tantùm alimentis cæteris fratribus, vel certa quadā portione ad vitam tantùm eorum,loco alimentorū. Cuiusmodi est apud Britones tit.22. qui est *de successions & partages*.§.15.& Andegauos c.221.& Cenomanos c.239. An si quid præstandum sit principi ratione rerum feudalium, vel subeundum onus quoppiam, vt scilicet regi seruiat in bello, vel aliud simile. An primogenit[us] solus suis expensis id faciet:an verò etiam cęteri fratres debebūt cōtribuere pro sua rata portione?De qua re aut certè non multùm dissimili loquens Matth. Afflı.deci. Neap.232. magnificus dominus, Nempe in casu quo filio secundogenito, aut eius filiis debetur certa portio fructuum pro alimentis,aut etiam, vt constitutiones Siciliæ loquūtur, pro vita & militia: an iste secundogenitus teneatur cōtribuere in solutione adohæ impositæ à rege(est autē Adoha verbum vulgare regni Neapolitani,quo significatur seruitium militare,cui obnoxij sunt subditi,quod nos in Gallia vulgò,*arrierebā*, vocamus) dicitq; primùm quòd si secundogenitus suam partem habeat pro alimentis, non tenetur contribuere,quia limitata causa vel legati, vel alterius dispositionis,limitatum producit effectum.l.in agris.ff.de acqui.rer.do.cum si.

Adoha quid sit.

2 *Ad idem.*

At si habeat pro vita & militia, vt habet in feudo antiquo, in quo viuitur iure Francorū, per cōsti.inci.comitibus. Et dicit Ant.de Alex. (is est qui scripsit in li.2.C.)in cōsilio Neap.ita primū distinxisse.An solutio adohæ fiat ad perpetuā vtilitate feudi:an ad temporalem. Si primum fratrem non debere contribuere: si secūdum, debere. vt dicimus in vsufructuario,qui impensas temporales debet subire, non etiam perpetuas.l.hactenus,& l.si pēdentes.§.si quid cloacarij.ff.de vsufr.Et ad hoc bene facit tex.loquens de militia legata,in l.pe.§.vlt.& ibi gl.ff. de leg.3.& in l.quęro,& ibi Bar.ff.de vsufr.leg. & quod voluit glo.in l.qui concubinam.§.qui hortos,in verb.præstarutum.& ibi quoq; Bar. de leg.3.& ipse Bar.in l.quæro.ff.de vsufr.lega. Ipse autem Aut.de Alex.erat in ea op.vt adoha quæ soluitur regi, respicit perpetuā vtilitatem feudi, quia seruitium quod præstatur pro feudo,quādo princeps declarauit velle huiusmodi seruitium præstare in pecunia. debet enim vasallus interpellatus idipsum vt à principe petitur præstare,c.1.§.sed nec est alia.tit.quę sit pri.cau.amit.bene.nec potest vasallus dicere se velle personaliter præstare,vt dicit And.Iser.in c.1.§.firmiter,ti.de prohi.feu.ali.per Fed.& in c.1.§.vlt.ad fi.tit.quis dica. Dux,Co.March.Et si hæc adoha non soluitur, feudum amittitur. d.§.sed nec est alia.

Vsufructuarius quas impensas sustinere tenetur.

3 *Vsusfructus nō recipitur ab alterius manibus q̃ vsusfructuarij.*

Verùm ipse Matth. dicit hanc vitam & militiam nō posse æquiparari vsusfructui, quoniam vsusfructus nō recipitur ab alterius manibus, quàm ipsius vsusfructuatij, & nō proprietarij, vt dicit glo. in l. fundi Trebatiani, in verbo, differentiam, & ibi Bar. & alij. ff. de vsufr. leg. Frater autem, vt ipse subdit, recipit portionem suā à manibus primogeniti, vt patet ex scriptis per And. Iser. in d. constit. comitibus, & per Hosti. in c. licèt, de voto.

4 *Tristis euentus considerari nō dēt.*

Nec quod dictum est, vasallum perdere feudum, si adhoam non præstet, facit censeri eius præstationem esse ad perpetuam feudi vtilitatem: id enim non esse considerandum: quia cū vasallus iurauit id se facturum, non præsumendum est postea illum deieraturum, arg. l. merito. ff. pro soc. & quia tristis euentus considerari nō debet. l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verb. obli. Nam & videmus quòd vsusfructuarius tenetur soluere collectas, & tributum rei vsusfructuariæ. d. l. hactenus. & d. §. si quid cloacarij, quia iudicatur ista præstatio temporalis: & tamen si non soluitur, mittetur fiscus in possessionem rei, vt scribit Luc. Pen. in l. vlti. C. de exact. trib. lib. 10. & in l. obsistere. C. de anno. & tribu. eo. lib.

Vsufructuarius tenetur soluere collectas.

5 *Sententia And. Iser.*

Et propterea And. Iser. in d. constit. Comitibus, atque etiam in constitu. in aliquibus, quæ paucis interiectis sequitur, dicit quòd fratres minores tenentur facere seruitium curiæ debitum pro feudo, expensis, equis, & armis fratris maioris: debet tamen semper tantùm manere apud maiorem, & tantum dari minori, vt inde possit minor viuere, vt primogenitus. Sicq; ex sententia ipsius And. frater minor debet se uire tegi expensis primogeniti, qui eū alet non solùm quando seruit, sed & quando nō seruit: & tamen de istis alimentis nihil detrahendum est, arg. l. cùm hi. ff. de transact. Et propterea satis erit vt teneatur seruire personaliter, eo modo qui dictus est, si personale seruitium rex exigat. At si præstationem exigat pecuniariam, eam præstabit primogenitus: & nihilominus etiam præstabit alimenta fratri, nec ex eis aliquid detrahet: quia ista vita & militia æquiparatur alimentis, secundum ipsum And. in dd. constit.

6 *Alimenta si...tiatur cum vita.*

Sufficiat ergo primogenito quòd ipse honoratus est in succedendo in feudo, cuius ipse solus est dominus: nec inuideat fratri secundogenito, qui sola ab eo alimenta recipit, & tamē tenetur seruire personaliter, si rex id petat: nec de huiusmodi alimentis in morte potest dispo nere, cùm huiusmodi vita & militia finiatur cum persona illius, & propterea vita dicitur, nec proinde transmittit ad filios, secūdùm gl. & ipsum And. in d. consti. Comitibus, vbi & ipse Matthæ. idem dicit, col. 5. in 8. q. Nā & aliàs, vt ibi subdit, alimenta finiuntur cum persona, nec transeūt ad hæredes, vt tradit Bal. in auth. cui relictum. col. vlt. vers. quid enim. C. de indi. vidu. & in l. vlt. in 6. opp. C. de hære. instit. & est bonus tex. in d. l. cùm hi. §. constat. ff. de transa. & in l. mela, in princ. & ibi glo. in verbo, vitæ suæ, & Bar. ff. de ali. lega. & in l. hæreditatum. ff. ad legem Falci. Et præterea ista portio est adeò exigua, vt aliud onus ferre non possit, arg. l. Titia. §. qui in vna. ff. de leg. 2. & l. nauis onustæ. ff. ad leg. Rhod. de iac. quæ iura allegat ipse And. in c. 1. 10 verbo, & extraordinario collatio, titu. quæ sunt rega. Et facit, inquit, illud generale, quòd qui in vno grauatur, in alio releuatur. l. cum qui, in princ. ff. de iureiur. cum concord. ibi adductis.

7 *Fructus dicuntur deductis expēsis.*

Nec obstat si diceretur, quòd huiusmodi alimenta debentur, præstanturque ex fructibus feudi, vt satis colligitur ex mente glo. & ipsius Iser. in d. consti. Comitibus, & satis quoque per se paret. Et fructus intelliguntur deductis impensis. l. fructus, & l. diuortio. §. impendia. ff. solu. mat. cum si. congestis à Spec. tit. de expensis. §. j. vers. si expensæ igitur. & à me omnium larissimè (quod citra arrogantiam dictum sit) in nostro tract. Retractuum tit. 1. §. 15. in gl. 1. nu. 1. & multis seq. Nam non omnes impensæ minuunt fructus, sed illæ tantùm, quæ fiunt gratia culturæ & colligendorum fructuum, secū dùm glo. & docto. in d. §. impendia, & diximus quoque vbi suprà.

8 *Nec tamen deducuntur ubi est fauor publicus vel fisci.*

Sed nec hæ quoque deducūtur, vbi est fauor publicus, vel fisci, secundùm Bal. in l. si à domino. §. vlt. ff. de peti. hæred. Salyc. & Pau. Cast. in d. l. fructus, & ipsum Matthæ. Afflic. in constit. incip. quanto, in 9. quæst. & diximus etiam in d. tract. Retractuum, vbi suprà, nume. 11. & ex hoc inferunt, vbi inter alios citaui eundem Matth. in d. deci. Neapo. 251. Est autem hic & fauor fisci, & publicus pro tuitione regni, vt patet ex c. 1. §. similiter, & ibi And. Iser. titu. de cap. Cor. Sed tu quantùm ad hanc rationē pertinet, vide quæ scripsimus vbi suprà, nu. 12. verùm huius, & seq.

9 *Nec cū tractatur de restitutione quotæ.*

Subiungit & ipse Matth. quòd quando tractatur de restitutione quotæ, vel alterius partis, non fit deductio impensarum, secundùm Host. & Panor. in c. tua nobis, de deci. quibus & tu adde alios multos, quos & ipse collegi vbi suprà nume. 19. fallit quintò, vbi & ipsum Matth. ex hoc loco citaui, qui & ipse alia quædam in hanc sententiam scripsit: subditq; paulò ante fin. has rationes tandem placuisse ipsi Anto. ab Alex. & se credere ibi scripsisse veritatem, licèt aliud scripsisset in l. imperialem. §. præterea ducatus, tit. de prohi. feu. ali. per Fed. Sed & ipse in d. constit. Comitibus, col. 5. vers. septima dubitatio, eandem omnino quæstionem facit, & se omnino remittit ad ea quę scripsit in d. deci. 252. Ex quibus potes intelligere, q̃ si tantùm alimenta debentur, non debēt fratres secūdogenitis aliquid cōtribuere in rebus

id genus: alioquin enim viuere non possent, cùm nihil aliud quam ipsum viuere, vt ita loquar, habeant. At si certam aliquam portionẽ ipsorum feudorum habeant, quam & ipsi per se & diuisim, si velint, percipiant, non video cur pro æstimatione earum rerum quibus potiuntur, onera ipsorum feudorum non ferant. Sed interim vide quæ in simili diximus suprà in 23. quæstio. in fi.

10 *Pensionarij beneficiorũ an teneantur contribuere decimis papalibus & cæteris id genus.*

Et ad hanc controuersiam pertinet alia non longè quoq; dissimilis, an sacerdotiorũ, id est, beneficiorum, vt nostri vocant, pensionarij debeant contribuere decimis papalibus, aut regalibus subsidiis charitatiuis, quæ vocant, & aliis id genus oneribus: an verò titularij quos item ita appellamus, soli huiusmodi onera exsoluant. De qua, ne te diutius detineam, vide extran. Bonifacij. 8. incip. declarationem. §. & quia nonnulli obtinent, quæ ponitur inter extrau. communes sub titu. de deci. & glos. t. in cle. si beneficiorum, in 3. quæst. & ibi Imo. col. j. versi. tertio quærit, de deci. Barpto. Belen. in tracta. de charitatiuo subsidio, in 37. quæst. iterumque in 75. Cacialu. in tractatu de pensio. q. 17. Pau. Ro. in tract. eiusdem operis cap. vlt. §. itẽ vl. Phil. Dec. con. 156. statutũ cathedralis ecclesiæ, per totum. Per. Rebuf. in tract. de pacifi. posf. nu. 120. vbi refert quædam arresta nostræ curiæ Pati. Chasse. in cõmentariis cõsue. Burgun. tit. 3. qui est, *des droitz & appartenances à gens mariez*, §. 6. in verbo, *& supporter la moitie des charges*, col. 2. vlt. editionis, ver. dubitatum fuit. & nouissimè Hiero. Gigantem in tract. de Pensio. q. 38. iterumque 39. atque iterum 90. Et quod in similibus scribunt glo. & Bar. in l. 1. C. de anno. & trib. lib. 10. Inno. in cap. à nobis, de deci. & Pau. Cast. consi. 442. videtur dicendum, ad fi. lib. 1. & consi. 463. nouissimè, eo. lib. 1.

Septuagesimaquinta quæstio.

1 *Quid si secūdogeniti habeant vnde possint se alere.*

Septuagesimoquintò cõsequẽter quæro. Quid si in casu huius consuetudinis deferentis totum feudum primogenito, & alimenta tantùm aliis, si habeant aliũde quo se possint exhibere, vt quia in successione sint alia multa bona in quibus ipsi succedunt æqualiter, vel pater in suo testamento illis alia bona reliquit. An nihilominus tenebitur primogenitus illis alimenta præstare super ipsis feudis? Et certè si consuetudo simpliciter illis deferat certam portionem feudorum ad eorũ vitã tãtùm, nihil video cur eã portionẽ nõ percipiant, quãlibet aliàs diuites. At si cõsuetudo ipsa illis tantum deferat alimẽta, id tũ nõnihil dubium est propterea quod vna alimenta vni sufficiunt, videnturque alimenta à consuetudine illis relicta, ne egeãt, ideo cessante ea causa, cessare etiã debet dispositio iuribꝰ vulgatis.

2 *Pater nõ tenetur alere filium qui se alere potest.*

Nec libertus patronũ

Ideoque pater non tenetur alere filium, qui se ipse potest alere, l. si quis à liberis. §. sed & si filius. & ibi gl. & Bar. ff. de liber. agno. Pan. in c. vlt. col. 2. ver. & intellige, de conuer. infid. Alc. consi. 48. viso statuto, col. 1. lib. 1. & doct. vbique. Nec libertus patronum, in d. l. si quis. §. alimenta autem, & §. vlti. de lib. agno. glo. in l. alimenta, in princ. in verbo, etiam si potest, eod. quoque titu. cum si. Nec ei mulieri cui relicta erant alimenta, debentur postquam dotata est, vt voluit Iac. Bel. in §. quia verò, in authen. de nupti. & Bal. in authen. cui relictum, col. 2. ver si. quæro ergo si pater. C. de indi. vid. Et ex hoc quoque sequitur, quòd relictum simpliciter diuiti, nunquam videtur relictum pro alimẽtis: contrà si inopi, vt patet ex tex. in l. cum hi. §. si in annos, & ibi Guil. Cu. & Bart. qui dicit no. & menti tenendum. ff. de transac. Bal. con. 255. confirmans, ad fi. lib. 2. & expressius consi. 225. ad euidentiam, statim post prin. lib. 3. Et ita nũ cupatim in hoc nostro casu videtur voluisse Marti. Laud. in tractatu primogenituræ col. 7. ver. vltimo quæro id intelligens, quòd ex multorum sententia primogenitus, cui tota hæreditas ex consuetudine delata est, debeat alere cæteros fratres, vt procedat nisi ipsi habeãt vnde se possint honestè alere, per d. §. sed & si filius, vt etiam ex eo diximus suprà in 4. q. n. 35. sed vt redeamus.

3 *Opinio Matthæ. Afflic.*

Contrarium tamen tenent in illo casu constitutionis Siciliæ incipien. Comitibus, deferentis vitam & militiam, vt scilicet etiamsi pater reliquerit castrum quo se poterit alere, nõ tamen prohibeatur petere vitam & militiam, tenent expressè Matthæus Affli. deci. Neap. 138. stante consuetudine regni, versicu. & in dictis causis, vsque ad fi. eius deci. in d. constitut. Comitibus, colum. 6. in 14. quęst. dum se remittit ad eam deci. Nec tamen aliud allegat. quàm quòd cùm pater reliquit quippiam filio secundogenito, non videtur reliquisse pro compensatione illius vitæ & militię, cùm ipse pater nõ sit debitor ipsius, sed eius filius primogenitus post mortem patris. Ideoque cessat ea disputatio à nostris facta, an quis suo creditori videatur reliquisse animo compensandi, vt per doc. in l. si cum dotem. §. si pater. ff. sol. mat. & in l. huiusmodi. §. cum pater. ff. de leg. j. & alibi sæpe. & bene facit l. is cui. ff. de ali. & cib. leg.

4 *Alimentarius põt petere alimenta præterita.*

Quòd autem, vt hoc ei addas, alimenta cuipiam debita ex dispositione legis vel hominis debeantur etiã ei qui se aliunde alere põt, satis ex eo liquet quod is poterit petere alimẽta præterita, quibus iam amplius non eget, l. libertis quos. §. 1. ibi, tam præteriti temporis, quàm futuri, & ibi Bart. & alij. ff. de ali. & cib. lega. & l. j. in fi. ibi, si qua in præteritum præstita non sunt. & ibi Bal. col. 2. versi. nota quod legatarius. & Saly. col. vl. versi. nunc quæro. C. de fideicom. Cy. in l. sancimus, ad fi. C. de nupti. Bald.

Bald. consi. quinquagesimooctauo, in restitutione, in 4. dubio, lib. secundo, & consi. quinquagesimonono, prætermittendum est, ad fi. li. 4. & consi. 481. infrascripta sunt, col. vlti. versicu. sequitur videre, eo. lib. 4.

5 Alimēta relicta sunt loco legitimæ.

Præterea huiusmodi alimenta à consuetudi ne relicta filiis minoribus, sunt veluti loco legitimæ, qua consuetudo illos omnino priuare noluit, sed illius vice eis alimenta relinquere: quæ ideo illi obtinent iure hæreditario, vt quæ debentur illis hæredibus patris ex bonis eius hæreditariis: neque enim si hæreditatem repudiarent, ea petere possent, vti nec aliam legitimam. Est enim recepta apud nostros sententia, ei legitimam non deberi, qui hæreditatem repudiarit: nec posse eundem legitimam petere, & hæreditatem repudiare, Cy. Ray. Bal. Ange. Saly. Raph. Fulg. Pau. Cast. qui declarat Corne. & Iaco. à S. Geor. in l. hæres. C. de impub. & ali. substi. Bart. in l. pro hærede. §. 1. ff. de acqui. hære. & in l. gerit, col. 5. versi. sed quæro quid si aliquis, & ibi latè Alexan. in addi. illius, eod. tit. & idem Bal. in l. quia poterat, versic. quæro an ille, & ibi quoque Ang. vers. sequitur in litera, omni. Imo. Rom. & latè Alexan. colum. penult. versicu. postremo. ff. ad S.C. Trebel. Bal. in effectu in l. j. col. sexta, versic. quò ad primā quæstionem. C. quando non pet. par. Ang. consil. 83. subtiliter. colum. j. Pet. Anca. consi. 312. ex sola vulgari, post princip. Pau. Ca. in l. j. columm. 1. versi. sed ponamus quòd cras. & ibi Alexan. colum. 2. versi. extrà glo. & Iason col. 2. versi. amplia istas. ff. de acquir. hære. & consi. 286. quoniam fundamentum, col. 1. versi. si verò sit exclusus. lib. j. Panor. in cap. Raynutius, col. vl. ver. item notabis, & ibi Benedic. in verbo, & vxorem nomine Adelasiam, prælu. 4. nu. 110. & iterum, & latiùs in verbo, si absque liberis, le 2. nume. 48. & seq. de testa. Alex. consi. 75. vi sis & diligenter, col. 2. versi. nec isto casu, lib. j. & consil. 189. eodemq́ ne vlti. perlectis, col. 2. vers. & ibi propterea, lib. 5. Fran. Are. in l. j. col. 10. vers. tu verò aduerte, & ibi Iason colu. 51. vers. 8. quæri. ff. de vulga. & pupil. substit. & nouissimè D. Boer. deci. 204. quæritur vtrum valeat pactum, sub nume. 43. & alij quos tibi citaui suprà in 35. quæstione, numeto. 10. sextò licet.

6 Legitima debetur iure institutionis & sic iure hæreditario.

Cuius sententiæ est optima ratio. Nā filius debet habere legitimam iure institutionis, & sic iure hæreditario. l. inter cætera. ff. de liberis & posthumis. & §. aliud quoque capitulum, in authenti. vt cùm de appella. cogno. Igitur debet eam agnoscere cum reliqua hæreditate, aut totam repudiare: aliàs esset pro parte hæres, & pro parte non hæres, contra l. j. & l. 2. & l. ex asse. ff. de acquiren. hæred. Et licèt Bald. & Ro. sibi contrarij in quibusdam locis, & nõ nulli alij tenuerunt contrarium quibusdam rationibus, illis tamen doctè ac scitè respondit Alex. tum in d. l. quia poterat, tum in addi. Bar. in d. l. gerit, & Fran. Are. in d. l. 1. vbi suprà. ff. de vulg. & pupil.

7 Exclusus à successione p statutū excluditur à legitima.

Nam & aliàs quoque videmus, quòd exclusus per statutum vel consuetudinem à successione, exclusus quoque est à legitima. Barto. & Pau. Castr. in l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de condi. & demonstr. ipse Bal. in l. Gallus. §. & quid si tantum, col. 3. vers. ex prædictis elicio, & ibi Imo. col. vlt. vers. & hoc facit ad quæstionem. Alex. col. 8. ver. fui pluries requisitus, & Fran. Are. col. item 8. ver. secunda ratio. ff. de libe. & posthu. & alij propè infiniti, quos tibi cumulauimus suprà in 55. quæst. nu. 9. verùm cōtrarium, & nu. sequentibus addidimus eius rei rationes, quæ & ad hunc quoq; locum non modicùm pertinent.

8 Cōclusio quæstionis.

Igitur vt hunc locum concludamus, huiusmodi alimenta relicta à statuto vel consuetudine, fratribus minoribus, sunt vice legitimæ huiusmodi fratrum, atque loco illius succedunt: propterea q; eodem iure esse censentur, atque eiusdem naturæ, vt dicit Bal. consi. 121. præsupposito quod statutum, col. 2. vers. nam cùm hoc loco, lib. 4. Et tantò magis sunt fauorabilia, quātò sunt minora ipsa legitima. Quis autem dixerit eum legitimam petere non posse, qui aliàs habet vnde se possit alere? & certè nullus, imò omnes vbique dicunt posse, ex quibus in re tam clara satis erit vnum citasse autoritatis maximę, Cy. in l. sancimus, ad fi. C. de nupt.

Legitimā potest petere, qui etiā habet vnde aliàs se possit alere.

9 Responsio ad dicta Marti. Laud.

Quid ergo, an bene dixit Marti. Laud. quem suprà citauimus nu. 2. primogenitum non teneri præstare alimēta cæteris fratribus, qui aliunde possunt se alere? Imò optimè in casu in quo loquimur, videlicet in consuetudine quæ integram hæreditatē relinquit primogenito: nec aliquid dicit de alimentis præstandis cæteris fratribus: vt, s. tunc nihilominus teneatur primogenitus eos alere nisi ipsi se aliūde alere possint. At hic consuetudo relinquit cæteris fratribus vel alimenta simpliciter, vel aliquid loco alimentorum, quod ipsi capiunt iure hæreditario ac proprio, loco suæ legitimæ & portionis: ita vt ad eos pertineat, non ad primogenitum, quandiu ipsi viuunt. Sed in alio casu totum est ipsius primogeniti, qui tamen tenetur eos alere, si se alere non possint. Et ita sunt casus diuersi.

Septuagesimasexta quæstio.

1 An pater possit grauare primogenitum substitutione aut aliter.

Septuagesimosextò quæro quia suprà in 21. quæst. diximus patrem non posse priuare filium iure primogenituræ directò, scilicet relinquendo id ius alteri filio. An saltem ipse pater poterit primogenitum grauare substituendo ei alterum, aut aliàs? Et certè si sint certa statuta vel consuetudines, vt sunt

sunt plurimæ in hoc regno, quæ disponunt quid & quantum possit quis disponere de bonis patrimonialibus, vel acquæstibus, vel aliter, hæ sequẽdæ sunt: si nullæ sunt, id tũ dubiũ est. In qua re tamen non diutius immorabor. Nam cùm totum ipsum ius primogenituræ sit legitima filij, secundum Host. & Ioan. And. & alios multos in c.licèt, extra. de voto, cum concord. à me collectis suprà in 5. quæst. nu. 5. & in 21. quæst. nu. item 3. & alibi sæpe. Consequens est, vt nec in eo grauari vllo modo possit. l. quoniam, & l. cùm scimus. §. cùm autem. C. de inof. testam. Et ita nuncupatim voluit, & quidem latissimè Ioan. de terra rubea in libro cui titulus est vinea ecclesia, tract. 1. at. 1. 4. 9. 10. & 13. & Do. Benedi. in c. Raynutius, in verbo, in eodem testamento relinquens, le j. nu. 147. & multis seq. & Do. Boe. decisio. 104. quæ ritur vtrùm valeat pactum, in multis locis illius con. vbi & alios quoque citat.

Septuagesimaseptima quæstio.

An pater possit assignare feudũ primogenito sine consensu aliorũ filiorum. 1

SEptuagesimoseptimò, vtrùm ipse pater possit assignare quodpiam feudum filio primogenito non consentientibus cæteris filiis. Hic casus contigit inter quosdã filios ducis Sabaudiæ, propterea quòd Aymo Amedeus & alij duces suis testamentis præterierant primogenitos secundò & tertiò genitis in quibusdam feudis, & nihilominus Philippus secundogenitus volebat in illis succedere pro sua portione. De qua controuersia consultus Anto. Rube. respondit cons. 133. viso casu proposito, nihil ei obesse ducum illorum testamenta, quin is admitteretur ad dimidiam partem eorum bonorum feudalium (erãt enim duo fratres tantùm) quoniam ij fratres non venirent ex personis dictorum ducum, sed ex cõcessione Cæsarea, per not. per Bar. in l. vt iurisiurandi. §. si liberi. ff. de ope. liber. & Pau. Cast. cons. 333. voluit allegare, cons. 374. visis omnibus punctis, col. 2. vers. cùm ergo ista Ioanneta, lib. j. non poterunt ergo, vt redeamus ad Rubeum, dd. Duces testari de huiusmodi feudis vocando tantùm primogenitos, & excludendo alios filios, vt per Bal. in c. Imperialẽ in prin. col. 4. vers. quæro vtrùm pater, titu. de prohi. feud. alie. per Fed. vbi dicit sicuti refert ipse Rubeus, quòd pater non potest primogenito assignare feudũ aliis non consentiẽtibus, cũ aliis concord. adductis à Deci. consi. 389. visa longa serie, col. j.

De eadẽ re. An pater possit vni filiorum integrum feudũ relinquere. 2

Sed aduerte lector, quòd nec Bal. nec Dec. nec alij ab eo citati loquuntur de primogenito aut secundò vel tertiò genito, sed tãtùm de filiis simpliciter, vt scilicet non possit pater vni filiorum, cæteris non consentiẽtibus, feudũ relinquere. In qua re nos in tract. Retractuũ, tit. 1. §. 11. glo. 6. in verbo, *s'il estoit le plus proche*, nu. 23. & huc spectat, plurimos adduximus qui tenuerunt posse id patrem, & nu. seq. alios plurimos, & ex his nõnullos ex prioribus qui contrariũ tenuerunt, scilicet non posse, & alios item nu. quoque seq. qui multifariam distinxerunt. vt in illis locis videre poteris. Neq; enim id admodum pertinet ad nostrum tractatum primogeniture. Nisi si dicas primogenitum in hac re non magis esse fauorabilem quàm cæteros, vt scilicet non magis id possit pater facere in fauorem primogeniti filij, quàm aliorum, ex sententia ipsius Ant. Rub.

De eadẽ re Vales testamentum quo quis dispo nit, vt in castro præferatur primog nitus. 3

Quanquam huic Rub. sententiæ, ex diametro contradicere videtur alia Pau. Cast. sententia consi. 179. in causa quam magnificus dominus, col. j. & aliis seq. lib. 2. quod valet testamentum quo quis disponit, vt in castro vel iurisdictione primogenitus aliis filiis, siue id allodiale sit, siue etiam feudale. & respõnderat ad c. j. tit. de succes. feud. quo potissimùm innititur qui tenent patrem non posse in feudis filiũ filio præferre: Et eam sententiam Paul. sequitur Alex. consi. 11. perspectis, ad fin. lib. 5. & Fely. in c. prudentiam, col. 3. ff. de offi. & pote. iudi. dele. & Iaco. à S. Geor. in trac. feud. in verbo & cum pacto quod de ipso feudo, col. 5. versi. vlterius quæro. & Ias. cons. 236. an rex Romanorum, col. pen. vers. pro ea parte, lib. 2. & iterum cons. 107. in præsenti, col. 3. vers. ad idem bene facit, lib. 4. & diximus in 6. quæst. nu. 6. & hæc maximè. Sed ad semper reuocandum est ad calculum illius dubij, an pater possit dispo nere de feudo in fauorem vnius filiorum, sine consensu aliorum.

Septuagesimaoctaua quæstio.

An valeat pactũ vt primogenitus perpetuo administret res communes. 1

SEptuagesimooctauò, an valeat pactum vt primogenitus perpetuò administret res communes, nec vnquam earum fiat diuisio. In qua specie interrogatus Alex. consi. 18. visis capitulis, lib. 2. respondit id pactum, non valere. nam pactum, inquit, siue conuentio de nunquam diuidendo rem communem, non valet, l. in hoc iudicium. §. si conueniat. ff. com. diui. & l. vlt. C. eod. titu. licèt valeret, si facta esset ad certum tempus, vt vtrobique not. Ideoque etiam si in id interpositum fuerit iuramentum, tamen poterit contrauenire, per id quod in simili voluit glo. in c. vlt. in verbo, reuocatus, de procur. lib. 6. quam ibi communiter sequuntur Doct. qui loquuntur de eo, qui promittit iureiurando interposito nõn reuocare procuratorem: cum multis concord. collectis à Fely. in c. ex parte decani, col. 6. vers. amplia quinto, de rescr. Et quod in alio simili scribitur per Ioan. And. in c. quod semel, de regu. iur. lib. 6. in Mercu. & in addit. Specul. ti. de instru. edic. §. compendiose, vers. quid si quis, cũ aliis multis concor. ab eo allegatis loquentibus

bus de eo qui etiam per iuramentum promiserat se non reuocaturum testamentum. Et qd item in alio simili scribitur à Bar. in l. cùm precatio, per illum tex. ff. de precari. cum si. qui loquntur de eo qui promisit, non se reuocaturum administratorem à se datum. Et, quod similiter dicitur ab Anto. in c. pen. de offi. vicar. loquente de eo qui promisit non reuocaturũ vicarium.

De eadē re. 2 Sed hæc communia sunt omnibus liberis, nedum si primogenito concessa fuerit administratio, vt videre licet ex illis rationibus. Sed quod iam diximus in præcedenti quæst. id ostēdit, hic nihil facere fauorem primogeniti, cui huiusmodi perpetua administratio concessa est, quin ab ea discedi possit: quãuis essent multa quæ huic dispositioni suffragarentur, quæ nos collegimus sup. in præfatione huius secūdæ partis, præsertim verò in decimoseptimo priuilegio maioris ætatis, rursum in 19. & 20. & 43. Et quod scribit Soci. cons. 45 2. visis instrumentis, col. 3. vers. ex quibus verbis, lib. 2. iuris præsumptione feudum, aut aliud quippiam commune melius administrari per antiquiorem, per multa iura quæ ibi allegat.

Septuagesimanona quæstio.

An princeps possit vni primogenito ad iudicare totius feudi præeminentiam. 1 SEptuagesimononò, an princeps possit vni primogenito ex multis fratribus adiudicare totius feudi iurisdictionalis præeminētiam pro bono pacis, aut aliter. De qua re bis consultus Iason primò in Comitatu Mirandulæ, & Concordiæ cons. 236. viso titulo quæstionis, lib. 2. deinde in aliis Castris Sauouæ, consi. 107. in præsenti consultatione, lib. 4. audenter vtrobique respondit, posse ex iusta causa atq; etiam sine causa, ex plenitudine potestatis, multaque allegat, quæ illic omnibus sunt obuia, neque enim repetenda duximus, & maximè illud quod suprà adduximus in 77 quæst. ad fin. ex Paul. Cast. cons. 179. lib. 2. Dicitque in priori loco in prin. idem consuluisse Soci. sed illius cōs. in eam rem non reperi. Tu tamen interim vide quæ nos scripsimus suprà in 21. quæst. vbi tractauimus è diuerso, an princeps possit patri concedere, vt ius primogenituræ diuidat inter fratres.

Octuagesima quæstio.

Si datū fuerit feudū vt ad aliū quā primogenitū non trāseat quod tempus inspicitur vt dicatur primogenitus. 1 OCtuagesimò quæro, Si quis receperit feudum vel emphyteusim ea lege, ne ad alium filium transeat quā ad primogenitum. Quod tempus inspiciendum est, vt quis dicatur ille primogenitus, ad quem feudum vel emphyteusis transeat verùm concessionis, an verò mortis. Nam si concessionis, ũ is qui tūc primogenitus erat postea decedat ante patrem cui concessio facta est, eo quo dictum est modo: finita erit emphyteusis per mortem patris, cùm nullus reperiatur primogenitus, inspecto eo tempore concessionis.

2 De qua re Bal. in l. 2. col. 1. vers. itē an valeat. C. de iure emphyt. postea quam dicit huiusmodi conuentionem valere, subdit eum tunc dici primogenitum, qui tempore mortis alios antecedit: quia successio habet naturã relationis ad tempus mortis. & ideo inspicitur prioritas, quæ tunc in natura rerum versatur, per l. ex facto, §. si quis autem, qui est penul. ff. ad S. C. Trebell. quo in loco Alex. in 3. not. refert & sequitur illud dictum Bald. dicitque præterea ad id bene facere, quòd intelligitur recipiens ordine successiuo recepisse, scilicet primò pro se donec viuet, deinde pro filio post mortem, vt plenè per Bar. & alios in l. Gallus. §. quidam rectè. ff. de lib. & posthu. Sequitur item Caro. Rui. consi. 192. quæritur quis succedat, colu. antepe. nu. 18. lib. 2. & Alcia. in l. proximos. ff. de verb. obli. & nos alibi in 3. quæsti. ad aliud retulimus. Tu autem vide quæ latissimè tractauimus in 40. quæst. & quæ item scripsimus in 63. quæst.

Octuagesimaprima quæstio.

An primogenitus succedat ī iure redimēdi rem venditā pro portiōe qua in re successisses, an æqualiter. 1 OCtuagesimoprimò quæro, Si res quædam feudalis in qua primogenitus succedit pro media parte secundū multas consuetudines Franciæ, aut pro alia parte maiori quàm cæteri fratres, vendita fuerit, ea lege vt redimi possit à venditore restituendo pretium intra aliquod tempus: An primogenitus venditoris succedet in ea facultate redimēdi pro eadem parte, in qua successisset in ea re, si vendita non fuisset. An verò æqualiter. Quam rem tractaui in nostro tracta. Retractuum, tit. 2. in fin 43. quæstio. Mouebar autem tum aliis rationibus, tum & hac (meo iudicio) nō inefficaci: quia hæc actio quæ datur ad recuperandam rem feudalem, est eiusdem naturæ & qualitatis, cuius res ipsa, quod ex eo patet, quòd qui habet actionem ad rem, ipsam rem habere censetur. l. qui actionem. ff. de reg. iur.

Actio talis est, qualis res ad quā competit. 2 Nam & aliàs actio, vt id addas, existimatur talis qualis res ipsa est, vt si res sit mobilis, existimetur & actio ad eam mobilis: si immobilis, & eadem quoque immobilis, vt placuit gl. & aliis Doct. in l. j. C. si aduer. transac. & in 9. hæc ergo, in verbo, numeranda, in auth. de nō ali. cum infinitis propè concord. à me collectis in tracta. Retractuum, tit. j. §. j. glo. 7. in verbo, *ou autres choses censees pour immeubles*, nu. j. ideo que actiones cōpetentes ad res mobiles, triennio vsucapiuntur: ad immobiles, longo tempore. §. j. vers. & ideo, Instit. de vsucap. cum si. à me item congestis in illa ipsa gl. nu. 2. quo loco.

co. Et sequen. quoque nu. ostendimus actiones aut ciuitatum, aut ecclesiæ, competêtes ad res immobiles, eodem iure censeri, ita vt non sine decreto alienari possint. Easdemque esse vel diuiduas, vel indiuiduas: certas, aut incertas, secundùm naturam rei ad quam competunt, vt ibi videre poteris.

3 Finis demonstrat qualis res sit censenda.

Et ibi item nume. seq. adduxi rationem quę satis huc pertinet. Finem demonstrare qualis quæque res sit censenda. l. sed & si quid. §. j. ff. de vsufruct. & cap. fraternitatis. §. vlt. de frigi. & malefi. & voluit Specul. titu. de fructi. & interess. §. scias igitur, vers. sed quid si debeo. Finis enim ad quem quid tendit, potius inspiciendus est, quàm quod præsens est. l. si idem. §. vlt. & ibi Paul. Castr. ff. de iurisdict. omn. iudi. & l. si domum. ff. loca. cum aliis similibus à me quoque collectis in illa eadem glo. nume. 44. incidum etiâ quia finis; quo loco etiam docuimus omnia ex fine denominari. At finis huius facultatis & actionis pro ea competentis, est vt res ista feudalis vendita redeat ad vêditorem, & eo quidem iure quo prius erat, vt etiâ ostendimus in d. tract. tit. j. §. 19. in gl. j. nu. 4. verùm si huiusmodi, & sequen.

Finis semper inspiciendus.

4 Quid si nolint fratres suam portionem redimere.

Sed quid in hoc casu, si cæteri fratres nolit pro sua portione redimere, nec velit emptor primogenitum ad redimendam suam partem admittere, neque enim ad id cogi potest, vt latè ostendimus in d. tract. Retractuum, tit. 1. §. 13. in glo. j. num. 6. In hanc quoque, & multis seq. & iterum tit. 1. §. j. in glo. 6. in verbo, *ousfes heritiers*, nu. 30. sed vt iterum, & sequ. Et tunc certè poterit primogenitus fratres suos cogere ad redimêdam suam partem, nisi velint ius suum ipsi primogenito vendere. l. his consequeter. §. Celsus, & l. heredes. §. idem iuris. ff. fa. ercisc. & diximus in illa gl. vltimo loco alleg. nu. 31. verùm quæstionis est. Aut etiâ ipse sine cessione poterit totum reducere, restituendo totum pretium. vt & inibi diximus num. 37. postremi.

Octuagesimasecunda quæstio.

1 Si res quæ peruentura erat ad primogenitū redimitur, an ipse totū pretiū habebit.

Octuagesimosecundo quæro, quid ediuerso si quis emerit rem feudalê, in qua primogenitus debet succedere pro maiori parte, etiam hac lege, vt venditor possit redimere, & re vera ea res redimitur à venditore: vtrùm primogenitus tantam portionem feret ex pretio redemptionis, quantam tulisset ex re ita redempta. Et certè in hac quæstione videtur dicendum illum eandê portionem laturū, per l. codicillis. §. insulam, ff. de lega. a. vbi si plures legatarij eiusdem rei pro inæqualibus portionibus cōsenserint rem ipsam vendi, debent consequi pretium pro sua quisque portione, quam in re legata habebant.

2 Precium rei redēptæ per tinet ad hæredes rerum mobilium.

Nos verò in d. tracta. Retractuum, tit. 2. in fi. in 43. quæst. contrarium tenuimus. Id enim pretium esse inter eos diuidendum, vt alia fuc cessionis bona mobilia, atque si pretium sem per mansisset in bonis emporis, per l. 2. §. id quoque. ff. de colla. bon. vbi resolutio contractus retrotrahitur ad tempus ipsius. Cuius au toritate adducti Iaco. Ra. Cy. Alberi. Bal. Corne. & Philip. Deci. in l. ea demum, C. de collat. tenuerunt hæredes mobilium succedere in huiusmodi pretio, non item hæredes immobilium, vti etiam latè diximus in tit. j. eiusdê tracta. in fi. in 3. quæst.

3 Responsio ad contrarium.

Nec in contrarium quicquam facit d. §. Insulam, quia cùm inibi res ipsa est pluribus legata, non erat ex antecedenti obnoxia venditioni vel reuêditioni. neque enim tenebantur legatarij eam vendere: sed sponte sua, nulla re præcedenti eos cogente, consenserunt venditioni rei suæ, & quæ ab eis inuitis auferri non poterat. Ideoque ferunt suam quisque portionem pretij huius venditionis. In hoc autem casu res ipsa non erat irreuocabiliter hæredū: quin coacti sunt eam reuendere, ex pacto in venditione apposito. Ideoque pretium censetur esse ius naturæ, vt erat têpore prioris venditionis: vti etiam res ipsa eodem iure, natura, & qualitate qua prius erat, redit ad priorem venditorem, vt diximus in præcedêti quę stione.

Octuagesimatertia quæstio.

1 Si statutum præferat primogenitū ex primo matrimonio, si nullus extat ex eo, an primogenitus ex secundo præferatur.

Octuagesimotertiò quæro, quid si sit statutum, aut consuetudo, vt primo genitus ex primo matrimonio succedat solus in Baronia, cui usmodi esse in multis locis refert Alber. quo loco statim citabimus: vtrum si non extent liberi ex primo matrimonio, primogenitus ex secūdo matrimonio solus succeedet in ea Baronia: an verò omnes liberi eius matrimonij atque etiâ tertij æqualiter admittentur, veluti desit primogenitus qui ex statuto, vel consuetudine vocatur ad Baroniam: Hanc quæstionê nuncupatim, vt alibi retulimus, posuerunt Iaco. Aret. Cy. in 6. quæstio. Alberi. ad fin. Bald. circa medium, Saly. col. vlt. versi. quod deducit ad quæstionem, in l. si quis prioris. §. talem. C. de secū. nupt.

2 De eadê re

Et primùm, vt dicit Bal. videri poterat omnes admittendos. Nam hæc consuetudo vel statutum loquitur de filiis primi matrimonij, sed ex hoc primo matrimonio, nulli extant filij: ergo nulla est persona priuilegiata, & excludens. Ideo omnes debent succedere, cùm omnium æqua debeat esse conditio: non obstante ordine geniture. l. posthumorum. ff. de iniust. testa. Si igitur nulla sit consuetudo, aut statutū in contrarium, vti non est in hoc casu, in quo cessant

cessant verba istius consuetudinis loquentis de primogenito & filiis primi matrimonij, cũ nulli extent. Consequens est nec consuetudinem habere locum. l. 4.§. toties, & ibi Bar.ff. de dam.insec.cum multis concord. alibi à me congestis.

3 *De eadẽ re.*

Verũ hi omnes quos supra citauimus, voo consensu tenent contrarium, nempe primogenitum ex illo secundo matrimonio,censeri cęteris primi matrimonij filiis deficientibus,esse primogenitum primi matrimonij, respectu aliorum filiorum huiusce matrimonij, & tertij illius matrimonij.Nam secundùm id matrimonium dicitur primum respectu tertij,& sic deinceps, secundùm glo.in d.§. talem, in verbo,ex secundo thoro,quam ibi omnes sequuntur,vt & illos in hac nostra quęstione sequitur Ripa,in rub.ff.de vulg.& pupil.subst.col. 2.ver si. quod facit ad quæstionem, vbi & alia quædam ad hoc allegat, & nos quoque obiter ad aliud propositum diximus suprà in 3. quæsti. nu.6.& facit quod in simili,& seq.

Octuagesimaquarta quæstio.

1 *An filius adoptiuus in iure primogenituræ succedat.*

OCtuagesimoquartò, suprà in 34, quæst.tractauimus an filius primogenitus naturalis, & postea legitimatus succedat in iure primogenituræ,vel ante alios naturales,& legitimos, vel etiam ante alios similiter legitimatos. Nunc igitur quæro,an filius adoptiu⁹ in eo iure succedat?Et certè si consuetudo vel statutum loquitur de filio primogenito, non video quomodo hic filius adoptiu⁹ in eo iure possit succedere, vt qui non sit nec dici possit primogenitus: nempe quia genitus non est à patre adoptiuo de coius successione agitur: nec enim dicitur primogenitus illius, qui ab illo non est genitus: aliud.n.est gignere, aliud adoptare.illud enim naturæ est, hoc minimè.Et propterea Bald.in l.cùm antiquioribus,col.4. ver.& primo præmitto. C.de iur.delib.dicit hoc nomẽ, primogenitus, naturæ esse. At dubium esse posset, si statutum loqueretur de primo, aut maiore, vel antiquiore filio. Nã adoptiuus filius, filius est,& quidem primus,si prius quàm pater alios filios haberet,eum adoptauit. An igitur hic filius potietur iure,quod defertur primis, siue maioribus, vel antiquioribus filiis, ante cæteros filios naturales,& legitimos post eius adoptionem natos, vel etiam posteà adoptatos.

Primogenitus nomẽ naturæ.

2 *Filij adoptiui succedunt cum naturalibus & legitimis.*

Et ad hanc quæstionem dici potest, quòd primùm pro illis videtur facere, quòd huiusmodi filij succedunt vnà cùm cæteris filiis naturalibus & legitimis.l.vl.C.de adopt.& §.sed ea omnia.Insti.de hęr.quæ ab intest. defer. Ad de l.si te parens, C. de inis & legi.& l. plenè.§. & si quidem.C.de adop. Et id quoque procedere de iure autheu.vt per Cyn. in autheut. in successione.C.de suis & legit. quam tamen ipse legit sub tit.ad S.C.Tertul.de quo tamen vide alios ibi. Eisque suos hæredes dici, vt patet ex l.atrogato.§.vlt.ff.de adop. & l.cùm in adoptiuis,in prin.ibi, sui iuris habere iura, & ibi Bal.C.eo.tit.& l.certum,in prin.ff. de iniust. testa.& in l.j.§.suos hæredes.ff.de suis & legi. & §.intestatorum,Insti.de hære.quæ ab intest. defer.glo.in l.3.§.vlt.in verbo,non mutat,in fi.ff. de hære.insti.Bal.in l.eam quam,col.1.C.de fideicom. Ro. qui eam glo.ad hoc dicit sing. in l.veoter.ff.de acquit.hæred.& ibi quoque Frã. Are.col.15.vers.vltimò adde, vbi etiam id dicit esse verè ac propriè,& respondet ad quædã iura quæ videntur probare contrarium. & Iason cons.141 visa longa,col.4.ver.secũdo principaliter,lib.4.

Suntque sui hæredes.

An autẽ verè & propriè.

3 *Idque etiam in regnis.*

Adde, inquam, hos succedere, non solùm in rebus priuatis, sed & in regnis & cæteris regalibus dignitatibus,etiam cum cæteris naturalibus & legitimis. id.n.obseruatũ est in Iugurtha, qui per adoptionem Micipsæ Numidarum regis successit in regno cum Adherbale,& Hiempsale filiis naturalibus & legitimis, & id quidem iudicio ipsius Micipsæ,& S. P. Q. R. vt scribit Salustius in bello Iugurthino. Nam & sic Tiberius Augusto, Nero Claudio, Traianus Neruæ, Antoninus Pius, Adriano,& ipsi Antonino alius Antoninus, philosophus vt ab Imperatorum scriptoribus traditum est, & nos quoque diximus in l.si vnquam,in verbo,susceperit liberos, nume.6.aduerte. Galba autem Imperator Pisonem adoptaturus vt illum successorem designaret, eleganti oratione probauit hũc morem authoritate probatissimorum priscorum principum,apud Tacitũ, lib.17.Annalium.

4 *De eadẽ re.*

Hos,inquam,adoptiuos transmittere hæreditatem non aditam ad suos hæredes: excludere naturales filios,ascendentes,& vxorem: impedire bonorum publicationem,si nõ in fraudẽ adoptio facta sit: reuocare alienata in fraudem: eisque deberi legitimam & alimenta: eosque venire contra testamentũ patris, si fuerint præteriti vel exhæredati: mittique in possessionem bonorum aui adoptiui, quæ omnia latè diximus, & probauimus in d. nu.6. quibus & alia multa adiiciemus in altera editione meorum commentariorum in eam l.

5 *Consuetudo simpliciter loquẽs de filio intelligitur de naturali. Filius adoptiuus simpliciter non est filius.*

Verùm concluditur eos non esse admittendos ad id ios, nam consuetudo loquens simpliciter de filio intelligitur de naturali,non de legitimo tantum vel ficto.l.vlt.C.de his qui veni.æta.impe.& l.fideicommissum.ff.de condi. & demonstra. Nec adoptiuus filius venit appellatione filij simpliciter, nam is filius est,qui ex viro & vxore eius natus est.l.filiũ. ff.de his qui sunt sui vel ali.iur.Et propterea, inquit, stante statuto vt filiæ non succedant extantibus filiis

his masculis, filij adoptiui ex eo statuto non excludunt filias, vt dicit Geor. Nat. in tract. sta tutorum excludentium fœminas parte 3. quæstio. item 3. & Alber. Bru. in eodem tractatu, ar. tic. 12. quæst. 1. Hæc ille.

6 *Verba in dubio naturaliter intelligenda.*

Et sanè quantùm ad id quod primo loco dicit, illud verum est, quòd quæ & naturaliter & ciuiliter possunt intelligi, debent in dubio potius naturaliter, quàm ciuiliter accipi per dicta iura, & præterea. l. ex parte §. in insulam, & ibi Barto. & alij. ff. de verbo. obligatio. cum alijs multis si. & cócor. & tex. & doct. à me collectis in dicta lege, si vnquam, vbi suprà, n. 15. quin si ea, & suprà in prima quæst. nu. 10. sed nec illud, & seq.

7 *Filius adoptiuus est filius imaginarius non verus.*

Quantum autem ad secundum quo dictú est filium adoptiuum non dici propriè filium, adde tex. probantem huiusmodi, filium non verum esse filium, sed imaginarium, in l. filio quem in prin. ibi, ne imagine naturæ veritas obumbretur. ff. de libe. & posth. quem ad id expendit Alex. in l. adoptiuum, in prin. post medium. ff. de in ius voc. & ibi quoque Soci. qui & illud præterea dicit, & probat multis rationibus contra Pau. Ca. ibi filium adoptiuum in nulla dispositione venire appellatione filij simpliciter. Et tex. in l. cùm in adoptiuis. §. sed ne articulum. C. de adopt. in illis verbis, quasi imaginaria quadam &c. Et in l. adoptiones, ibi perinde quasi ex vero filio, & iterum in verbo videatur. ff. eo. Pręterea que Bal. in d. l. fideicommissum, iterumque, cons. 24. statuto ciuitatis, li. 1. & cons. 146. titulus principis, col. 1. versi. respondeo ad dubia, eo. li. 1. dicit statutum loquens de filiis núquam intelligi de adoptiuis, sunt enim, vt dicit, filij ficti, quod etiam dicit Card. Alex. in cap. adoptiuus, tit. si de feu. fuer. cont. int. do. & ag. Angel. autem in dicta lege, cùm in adoptiuis, co. 2. C. de adop. dicit nomé filij simpliciter prolatum, & sine adiectione adoptiui, non conuenire filio adoptiuo, quod & nos latiùs tractauimus & probauimus in dicta lege si vnquam. vbi suprà nu. 6. præterea & seq.

Statutum de filiis loquēs simpliciter non intelligitur de adoptiuis.

8 *De iisdē rebus.*

Quod item postremò dicitur statutum expellens filias, ob filios nó intelligi de filiis adoptiuis, præter eos duos, quos in id, ipse citauit, tennit Bal. d. consi. 24. lib. 1. & consi. 102. est considerandum, ante fi. li. 4. Io. An. cons. 27. viso casu. & ibi Lud. Bolo. in addi. & Maria. Soci. Iunior consi. 32. vers. & bene consideratis, col. 3. nu. 9. lib. 1. & alij plurimi quos tibi citaui in d. verbo, susceperit liberos, nu. n. nec etiá. Quod proximè accedit ad casum nostrum, nã vti ex statuto repellit masculus fœminas, ita & in nostro casu primogenitus cæteros, & vtrobique ad conseruationem domus & familiæ, vt alibi plenè diximus.

9 Sed & iis omnibus addes, ꝙ ius primogenituræ est veluti legitima primogenitorum, vt diximus supra quæst. 5. nu. 3. & iterum in a 1. quæst. nume. quoque 3. ita vt statutum vel consuetudo deferens id ius primogenito, & ita augens portionem quam de iure communi habuisset, legitimam eorum auxisse videatur, Cóstitutio autem augēs legitimam filiorum non cóprehēdit filium adoptiuum, vt dicit gl. in §. 1. in verbo, quale, in authen. de hære. & Falci. & in §. 1. in verbo, hoc obseruando in omnibus, & ibi Angel. in authen. de trien. & semis. & voluerunt Iaco. Bu. Bat. & alij, in dicta lege, si arrogator. ff. de adopti. Bened. Cap. cons. 80. punctus quidam Raynaldus, in 2. dubio, & có si. 115. cùm prout in facto, co. vlt. & Nic. Vbal. in tract. de succes. ab int. char. 3. in 5. specie filiorum, & diximus etiá, in d. l. si vnquam, vbi suprà nu. 5. sed vt vlteriùs.

Constitutio augens legitimam filiorum nō comprehendit filium adoptiuum.

10 *Adoptiui non succedūt in feudis.*

Et quod maximè hic annotandum est, In feudis in quibus maximè ius primogenituræ obtinet, magis quàm in cæteris, ex plurimis Franciæ consuetudinibus, adoptiui filij non succedunt ex dicto c. adoptiuus, & ibi Bal. & omnes, tit. si de feud. fue. cont. inter do. & ag. Quin & adoptio ita fuerit expresse facta à principe, vt adoptatus succedat in feudo, tamen si filiæ extant, quæ ex pacto possint succedere in feudo, eas hic adoptatus non excludet, sed excludetur ab illis, vt videre licet ex And. Iser. & expressiùs Car. Alex. ibi, quanuis aliàs filiæ in feudis nó succedant, nisi deficientibus masculis, c. j. §. filio, tit. de succes. feud. Et per d. c. adoptiuus, dicit Alex. in d. l. adoptiuum, post prin. ff. de in ius vocan. nunquam filios adoptiuos comprehendi in priuilegiis.

11 *Adoptiui in Gallia nunquam succedūt.*

Denique filij adoptiui in Francia nullo pacto succedunt, vt testatur Masuer. in titu. de probati. versic. item & si defunctus, & Bened. in ca. Raynutius, in verbo, & vxorem nomine Adelasiam. nu. 758. & nu. 760. & diximus etiá in nostris Retractibus, tit. 1. §. 1. gl. 8. in verbo, *le parent*. num. 16. sed & ex istis, & in d. l. si vnquam, vbi supra, nu. 17. nec hic quidem, nec quidem in glo. à num. 2. vsque ad num. 20. inclusiuè, videbis & alia multa ad hanc rem pertinentia, & multò plura videbis in secunda editione, quam nos iterum edemus, & quæ etiam dixi suprà in tract. Nobilitatis, c. 15. nu. 5. & seq.

Octuagesimaquinta quæstio.

1 *Si sunt plures filij vasalli an solus primogenitus faciet fidelitatē domino.*

OCTVAGESIMOQVINTO quæro, Si vasallus reliquit plures filios, an primogenitus solus præstabit domino iuramentum fidelitatis, an & oés filij: & ediuerso si sint plures hæredes domini, an omnes recipiant iuramenta vasallorum, an solus primogenitus? Et certè si res feudalis tota ad primogenitú pertineat, vel de iure feudorum in feudis regalibus, vt not. in c. j. §. præ-

§. præterea ducatus, tit. de prohib. feud. ali. per Fede. vel aliter ex statuto vel consuetudine, ad primogenitū solùm ea res pertinet. Sed si omnes succedant, tunc dubium est. Et sunt multæ huius regni consuetudines quæ in hoc specialiter prouiderunt, vt scilicet primogenitus solus quandiu res feudalis est communis, præstet & recipiat homagia quæ vocamus. Et talis est apud Pictanienses, vt scribitur in §. 96. consuetudinum eius loci. Engolismēses. §. 2 5. Bicensenses, cap. 69. Aruernienses ti. des fiefz, qui est 22. §. 38. & §. seq. Meldenses, §. 1 20. & seq. Senonenses. §. 2 16. Trecenses. §. 14. Carnutenses, §. 2. qui támen loquitur de consensu cæterorū fratrum Caluimontenses. §. 1 3. Aurelianenses tit. 1. §. 3 5. Marchienses. §. 1 86. & §. 104. Montargienses tit. 1. §. 3 2. Laodenses, & cæteros Veromandienses, in 3. parte consuetudinum. §. 16. Claromontenses. §. 8 2. Quanquam ex his nonnullæ loquuntur de præstatione tantùm, non etiam de receptione, vt non ab re dixerit Spec. tit. de feudis. §. quoniam, ver. 9. quæritur, de consuetudine quorundam locorum obseruari, vt primogenitus solus faciat fidelitatem.

Eius rei consuetudines.

Quid autem sit aliàs, cessante scilicet consuetudine, is ibi latè disputat, vt faciunt alij multi in multis locis. Tamē in hoc fermè omnes conueniunt, vt omnes filij, quandiu res feudalis indiuisa est, teneant iurare fidelitatē: sed si ex diuisione ad vnum peruenit, is solus teneatur iurare, nam de vtroque est tex. expressus in ca. omnes filij, & ibi gl. & omnes Doc. ti. si de feud. fuer. controuer. inter domi. & ag. & omnes vbique, nemo enim vnus contradicit. Adijciunt glossa & Baldus, & alij in dicto capitulo, omnes, rationem primi capitis, quia cū plures in locum vnius succedunt, omnes vni loco habentur, lege, cùm fundus. ff. de cond. & demon. & leg. secunda. §. quæcunque. ff. de excusat. tutor. & lege, si quis. C. de secundis nuptiis. Addit Baldus, quòd fidelitas est quippiā indiuiduum, quia quicquid non est corpus hæreditarium actu vel habitu, reputatur indiuiduum, l. Cornelia, quæ est vlt. ff. de iure patronatus, & l. quædam mulier. ff. fami. hercis. cum similibus ab eo adductis. Ex quo sequitur, licèt non dicant, quòd quilibet hæredum idipsum præstare tenetur, quia in his quæ sunt individua quilibet hæredum tenetur insolidum l. hæredes. §. an ea stipulatio. ff. fami. herciscund. & l. 2. §. ex his. ff. de verborum obligationibus.

2 Omnes tenētur si feudū sit omnium pro indiuiso.

Plures vnius locum succedentes loco vnius habentur.

Et in solidū tenentur.

Ex qua ratione illud planè colligitur, quòd si omnes hæredes teneant vnum illud feudū, ratione cuius fidelitas vni domino præstatur, & quidem separatim & pro diuiso, qui casus non est decisus per d. c. omnes filij, omnes nō pro sua quisque portione diuisa, sed insolidū tenentur præstare iuramentum fidelitatis, vt expressè voluerunt Angel. Franc. Aret. & Lancelotus Gali. in d. §. ex his. & idem Alua. inter consi. feudalia Albert. Bru. consi. 65. cuius caput est, super casu feudali, ad fi. idem Aluar. in d. cap. omnes, Ioan. Rayn. in c. imperialem. §. præterea ducatus, tit. de prohi. feud. ali. per Fede. & Iaco. à S. Georg. in tracta. feudo. in verbo qui quidem inuestiti, col. 5. versicu. nunc quæro ponamus, vbi tamen subdit post Aluar. vbi suprà, quòd poterunt vnum ex illis eligere, qui omnium nomine iuret fidelitatem, argu. l. ita autem. §. gessisse. ff. de administra. tuto.

3 Quid si omnes teneat, sed pro diuiso.

Ratio autem secundi capitis. d. ca. omnes, quo dictum est eum solum præstare fidelitatē, ad quem feudum integrum peruenit, in promptu est. nam is qui solus totum feudum possidet, solus quoque vasallus censendus est, argumento eius quod scribitur in l. 3. §. hæres. ff. cō mō. & l. si plures. ff. de vi & vi arma. Ideo iam nihil amplius est quare cæteri filij, qui nō sunt vasalli, ad eam fidelitatem teneantur. Et bene facit tex. in d. l. si quis ex argentariis. §. 1. ff. de edend. quòd licèt omnes filij argentarij teneā tur edere rationes, si tamen vnus eas habeat, solus ad editionem compellitur. Cuius loci authoritate Iacob. Are. & Alberi. ibi, qui eum §. legunt cum princ. l. illud, dicunt quod suprà diximus, scilicet quòd si plures sunt fratres vasalli, & vnus ex eis quia primogenitus, vel aliàs totum feudum possidet, solus tenetur iurare fidelitatem. Et facit etiam quod dicam vers. seq.

4 Ex ijs qui solus feudū possidet, solus quoque vasallus cēsendus est.

ET HAS c quidem quantùm ad præstationem fidelitatis: sed nescio quo pacto maior est difficultas in receptione ipsius, verbi gratia, si dominus reliquerit plures filios, an vni cui, an oībus debeat vasallus iurare fidelitatē: & cōsequenter an vnus & quis, an oēs debeāt eā recipere. Sunt n. qui putant solū primogenitū eam recipere debere, vt ex iis quæ dicā constabit. Igitur illud primo loco sciendum est (& hoc quidem minimè dubium est) quòd si feudum domini cui fidelitas debetur, ad vnum filiorum domini peruenit, vt aliquando fit, ex no. in c. 1. tit. de eo qui sibi vel hære. & per gl. in l. si familiæ. C. fami. hercis. illi soli præstandum est iuramentum fidelitatis, sicuti & de iure patronatus dicitur in d. l. vlt. & de iure patrona. Et ita nuncupatim voluit Io. And. in addi. Spe. tit. de feudis. §. quoniam, in 29. q. & Iaco. Bel. in c. præterea ducatus, titu. de prohi. feu. alie. per Fede. Iacob. Alua. & Cardi. Alexand. in d. c. omnes filij, & Iaco. à S. Georg. in d. tractatu feud. in d. verbo, qui quidem inuestiti præstiterunt iuramentum, colum. 6. versi. quid autem econtra.

5 Quid si è diuerso domini reliquit plures liberos an vni primogenito, an cui alteri, an verò omnibus præstāda sit fidelitas.

Nec item dubium videtur, si omnes hæredes domini ad quos feudum dominans, vt nostri loquuntur, peruenit, conueniant de vno ex ipsis, qui pro omnibus recipiat fidelitatem, quia

6 Idem si omnes de vno inter se conueniant.

quin id possint facere, per l. qood si nolit. §. si plures. ff. de ædil. edic. & l. stipulario. §. quæsitum. ff. de noui ope. nuncia. & l. hæredes. §. plu ribus. ff. famil. hercisc. & l. iam tamen. ff. iudic. sol. vbi ius indiuiduum potest vni committi. & l. 4. §. addici. ff. de fideicommiss. liber. Et ita quoque expressim voluit Ioan. And. vbi suprà. Bal. & Marti. Laud. in d. c. præterea ducatus. Aluar. & Cardi. Alex. in d. c. omnes filij. Iason in l. de pupillo. §. si plurium, colum. penulti. ff. de ope. noui nunc. & Iac. à S. Georg. vbi suprà.

7 Si nõ conueniunt. Qui tenens omnibus præstandam.

At dubium est & id quidem non modicũ, Si feudum peruenit ad omnes filios, qui nolũt vni eorum hãc rem committere: An tenebitur vasallus vni, an omnibus iurare? Sunt enim eius rei diuersæ diuersarum sententiæ, & magno se iudice quisque tuetur. Primùm enim sunt qui tenent omnibus esse iurandum, & in his Accursi. in l. si vsusfructus (nonnulli eam l. allegant pro §. l. si cuius) in prin. in verbo, oportet, & ibi Bal. & Angel. ff. de vsufru. Pilens in disputa. quam in id dubium fecit, vt ab omnibus citatur. Dyn. Ray. & Bar. in l. cùm vnus, in prin. per eum text. ff. de bo. auth. iud. pos. idem Dy. Bal. Imo. Rapha. Co. & latè Iason in l. stipulatio. §. quæsitum. ff. de no. ope. noncia. Andr. Iser. & Iaco. Alua. qui ita dicit consuluisse Do cto. Tholosanos, & Cardi. Alex. in d. c. omnes filij. Bart. in d. l. de pupillo. §. si pluriom, & ibi etiam latè Iason. ff. de no. ope. nuncia. Bald. in l. 1. in 22. quæstio. ff. de rer. diui. Angel. in l. loci corpus. §. si fundus, per eum text. in illis verbis, de iure ipso singuli experientur. ff. si ser. vẽ di. & in d. l. 2. §. ex his, & ibi Ro. col. 3. ff. de verbo. obliga. Imo. in l. 4. in fi. prin. eo. tit. Floria. in d. l. hæredes. §. an ea stipulatio. ff. fami. hercisc. Cardi. Alex. in d. c. præterea ducatus, col. 2. versi. oppo. cum glo. tit. de prohi. feud. ali. per Fede.

8 Rõnes eius opi.

Nam si omnes filij vasalli tenentur iurare, quod text. expresso est decisum, vt suprà diximus, nu. 2. Ita & omnibus filiis domini iurandum est ex natura reciprocorum siue correlatiuorum. l. vlt. & ibi Bart. Ange. & alij. C. de in dic. vidui. cum si. Item feudalis obligatio transit actiuè in hæredes domini, etiam si de illis nulla facta sit mentio. l. si pactum. ff. de pactis, cum aliis multis concordan. à me collectis in tracta. Retractuum tit. 2. §. 1. glo. 6. in prin. & in nostris commentariis consuetudinum Picta. tit. 9. §. 3. in prin. Si igitur transit ad hæredes, ergo ad omnes, arg. l. si seruitus. ff. de seruitu. vrba. prædi. cum si. Præterea ius quod habet dominus in vasallos, est indiuiduum, sicuti & ius patroni in libertos. d. l. vlti. ff. de iure patr. glo. in l. sub conditione. ff. de assig. liberti. quam facit sing. Ray. in d. l. quædam mulier. ff. fami. hercisc. sed est & alia glo. in d. c. omnes filij. Si ergo indiuiduum est, ergo cuilibet hæredi insolidum præstari debet. d. l. 2. §. pen. ff. de verborum oblig. & l. viæ, ff. de seruitu. cum si.

Ius domini i vasallos indiuiduum.

Ad hæc si libertus habet plures patronos, aut vnius patroni plures filios, omnibus iurat. l. si quando. ff. de ope. libe. Denique in hanc partẽ solent allegari tex. in d. l. stipulatio. §. quæsitum ff. de no. ope. nun. & l. 1. §. quanuis, in fi. de ven. inspici.

9 Qui vni dicunt sufficere præstari.

Sunt tamen nec minori numero & authoritate qui diuersam sententiam secuti sunt, scili cet vasallum non nisi vni ex filiis & hæredibus teneri iurare fidelitatem, gl. Per. Cer. Iaco. Bel. Bal. sibi contrarius, Caprio. & Mart. Laud. hæc intelligens, vt vni fiat pro omnibus, non vni simpliciter, in dicto c. omnes. idem Petr. Cer. And. Iser. Iac. Bel. & Mart. in d. c. præterea. Host. in summa de feudis. §. vl. ante fi. versi. sed nonquid tenebitur. Spec. eo. ti. de feu. §. quoniã d. ver. 29. & ibi Io. And. in additio. Pet. Iaco. in ti. super condicti. ex moribus, col. 4. versi. sed econtrario si vnus. Iaco. Ardiz. in summa ti. de succes. feud. §. sed vbi dominus. Iac. Aren. Alberi. & Ro. sibi contrarius in d. l. de pupillo. §. si plurium. ff. de noui ope. nuncia. ipse Alber. in d. l. stipulatio. §. quæsitum. ff. eo. tit. in d. l. si vsusfructus, quam legit cum l. si cuius, in prin. ff. de vsufr. vbi ita dicit communiter teneri. & in l. cù n vnus, in prin. ff. de ali. & cib. leg. & in d. l. 2. §. ex his, & ibi quoque Franc. Aret. qui dicit hanc opinio. tanquam communem esse sequendam in practica Io. Fab. in §. quædã actiones, col. 5. versi. & propter hoc videtur, Instit. de acti. & subobscurè Panor. in c. dilecti. versi. & facit iste tex. col. 2. de maio. & obedien. vbi ad hoc dicit facere sing. tex. in d. c. præterea du catus, & Barb. in d. l. 2. §. item si in facto, col. 6. ver. in illa quæstione. ff. de verb. obli. & Iacob. à S. Georg. vbi suprà.

10 Rationes huius opi. Responsio. Declaratio c. præterea ducatus.

Et cùm sint huius sententiæ multæ rationes adductæ per gl. & alios in d. c. omnes filij, nihil est tamen quod magis vrgeat quàm d. c. præterea ducatus, cui qui primam opi. sequuntur, respondent multis modis, ex quibus vnũ, qui cæteris melior atque efficacior mihi videtur, satis erit retulisse. Nam ibi, inquiunt, plures fiebãt domini ex mera volũtate ipsius ex di uisione voluntaria, vt patet ex illis verbis, aliud autem feudum si hęredes voluerint diuidatur. Ideo non immeritò ex hoc est cogendus vasallus habere plures dominos. At si sint plures domini ex necessitate successionis, ipsi omnes sunt vnius loco, cui successerant. d. l. cui fundus. ff. de condi. & demonstra. Et facienti actũ ex necessitate lex magis subuenit, quàm qui ex voluntate. l. si fideiussor. §. si necessariò. ff. qui satisf. cogan. & l. cùm postulassem. §. vl. ff. de dã. infec. & l. quòd si minor. §. restitutio. ff. de minori. Imò vt hoc illis addas, ex eo quod quis facit ex necessitate, nullum ei paratur præiudicium. l. post legatum. §. aduocatum. & l. tuto rem. ff. de his quib. vt indig. & l. cùm quidam.

 ff. de

16 *Sed cui potius ex filijs est facienda fidelitas.*

Quòd si & tu eam sequi volueris, illud remanet in ambiguo, cui sit potiùs facienda. Et si omnes filij in vnum eorum conueniunt, nullum est, vti iam diximus, dubium, quin illi fieri debeat. Quòd si non conueniunt, sed contendunt sibi quisque fieri debere, id maximè dubium est. nam gl. in d. §. præterea ducatus, dicit vasallum posse eligere, cui malit fidelitatem facere, argu. l. plerunque. §. vlti. ff. de iure dot. vbi in alternatiuis est rei electio, cum concord. ibi per glo. adductis. Et hanc sententiam sequitur Iac. Bel. in dicto §. præterea, per text. in l. 1. ff. de solut. & post eum Ioan. Andr. in addit. Specul. d. tit. de feudis. §. quoniã, in 29. q. & Fran. Aret. in d. l. 2. §. ex his, colum. 2. in fi. ff. da verb. oblig. & alij quos tibi citaui suprà in 2. opinio. 17. q. num. 6. sed quicquid. Et in hanc quoque sententiam affertur tex. in l. si quis à filio. §. si quis plures. ff. de legat. 1. vbi si quis plures Stichos habens, Stichum legauerit, hæredis est electio, quem dare maluerit. & text. melior in l. 3. §. si cùm omnes. ff. de S. C. Syllan. vbi si seruus non possit opem ferre omnibus dominis, est in eius arbitrio, quem cæteris in ea re anteponat, cum his quæ diximus suprà in d. 2. opio. 17. quæst. num. 2.

17 *Qui dicunt seniori vel primogenito.*

Alij, vt refert Bal. in d. c. præterea ducatus, dicunt fidelitatem fieri debere seniori ex filiis. arg. l. vlt. ff. de fide instru. & not. per Inno. in c. 1. de maio. & obe. vbi & hoc retulit Fely. colum. vlt. versic. inserunt etiam, & Ro. in repe. l. si verò. §. da viro, in 55. fal. versi. quartò principaliter. ff. sol. matri. & diximus etiam suprà in præfatione, nume. 191. quadragesimotertiò, & in nostris commentariis consuetudinum Pictauicarum, titul. 9. §. item 9. in gloss. 2. in verbo, *les doit receuoir*. Et hanc sententiam omnibus vlnis amplectitur consuetudo Picta. & similes quæ dicunt primogenitum filiorum recipere debere fidelitatem vasallorum. Quam etiam sequitur Marti. Laud. in d. c. præterea, dum limitat glo. ibi concedentem vasallo arbitrium eligendi, vt suprà diximus, nisi quis esset antiquior. Quanquam non video quid velit Marti. dum hanc limitationem facit, tanquam sentiat posse fieri, vt nullus eorum sit antiquior, quo casu opi. glo. procedet, cùm tamen id fieri non posse natura ipsa declaret, quæ non permittit vno impetu duos infantes de vtero matris procedere. l. A rethusa. ff. de statu homin. Ideoque semper alter altero est antiquior, nisi dicas Martin. intellexisse, cùm ignoratur, vter prior eorũ natus sit, secundùm ea quæ diximus suprà in d. 17. quæst. aut cùm matre mortua, vtero exciso simul exierũt, de quo etiam diximus in 18. quæst. aut etiam de duobus dominis qui fratres non sunt.

18 *Quid si alius praeuenerit.*

Sed tamen quod de antiquiori dictum est limitat And. Iser. & post eum ipse Marti. in d. c. præterea ducatus, nisi alter præuenerit, quod vix reciperem, si vera est ea sententia quæ antiquiorem in id cæteris præfert, neque enim præuentio habet locum in præiudicium eius, ad quem res de qua agitur primo loco pertinet: sed tum demum cùm ad plures æqualiter pertinet, aut cùm ignoratur ad quem ex pluribus pertinet, secũdùm ea quæ & nos diximus sup. in 12. eademq; vlt. opi. 17. quæstionis.

19 *Alia opinio.*

Nec tamen omiserim Bal. in c. ea te, ante fi. versi. sed pone plures sunt, de iureiur. fuisse in noua quadam opinio. Aut enim, ait, feudum est indiuiduum, vt est feudũ iurisdictionis, & potest vni præstari fidelitas pro omnibus: quia non nisi insolidum præstari potest: aut est indiuiduum, & non potest vni præstari pro cæteris, nisi tantum habuerint, argumen. l. qui in aliena. §. vltim. ff. de nego. gest. & d. c. ea te. Adeò Bal. fuit versatilis ingenij, vt vix illum sibi constare comperias, vt & nos sæpe obseruauimus. hæc tamen eius opi. propius accadit ad eã quæ vult omnibus esse iurandum, cùm feuda omnia sint diuidua præter Ducatum, Comitatũ, & Marchiam, vt est text. in dicto cap. præterea ducatus. Censet igitur hic Bald. semper esse iurãdum omnibus, præterquã in istis tribus feudis. Sed quòd dicit feudum iurisdictionis esse indiuiduum, vt id obiter dicam, ne loterim lectores decipiantur, non sine dubio est, per not. eb eodem Bald. in dicto cap. præterea ducatus, & ibi quoque alius, & maximè Card. Alexand. colum. penult. versic. an iurisdictio, & Bar. in l. tutore, in fin. ff. de administra. tuto. & ante hos Specu. tit. de feud. §. quoniam, in 34 quæst. vbi expressè tenet contrarium, & latè Alex. d. consil. 7. in consultatione, li. 5. & quos ibi allegat, ne hic diutius immorer, præsertim quia & nos aliquid diximus suprà in 4. quæst. num. 19. ex quibus.

Feudũ iurisdictionis an sit indiuiduũ.

Octuagesima sexta quæstio.

1 *An primogenitus qui renunciauit primogenituræ in fauorẽ secundogeniti, eidem secundogenito sine liberis decedẽti succedet in primogenitura.*

Octuagesimosextò suprà in 26. quæst. prin. diximus primogenitum renunciare posse iuri primogenituræ in fauorem secundogeniti. Quid igitur si id fecerit, & postea secundogenitus, qui eo iure ex huiusmodi renunciatione potitus est, moritur sine liberis. An hic primogenitus qui ita renunciauerat, poterat in illis ipsis bonis, in quibus renunciauerat huic iuri, suo fratri succedere, vt primogenitos & cæterorum fratrũ maximus, stante consuetudine, vt in successione fratrum locum habeat ius primogenituræ? quod nos obiter & per transennam tetigimus suprà in d. 26. quæst. nu. 4. illud autem, sed hìc paulò amplius tractandum ducimus. Videtur igitur primùm non posse, cùm semel huic iuri primogenituræ eorundem bonorũ renunciauerit: ideò non amplius ad id admittendũ esse, cui renunciandum putauit. l. si quis iusiurandum.

dum.C.de reb.cred.cum concor.ibi à gl.adducitis, & præterea cap.quàm periculosum.7.q.1, quod nuncupatim loquitur de renunciationis iuris primogenituræ, cum simil.

2 *De eadē re.*

Et optimè etiam facit text. in l. qui liberis, aliàs l.sed si plures, sunt enim q ex eo §.faciunt l.principium. §. filio impuberi. ff.de vulgar. & pupil.substit. vbi scribitur, eandem esse hæreditatem patris, & filij eius hæredis. Ideo si patris hæreditatem repudiauero, filij hæreditatem habere non possum. quæ res tam similis est huic nostro casui, quàm ouum ouo: imò vero idem est casus. nam vtrobique is qui renunciauit hæreditati paternæ, vult nihilominus venire ad successionem filij hæredis, quem non admittendum clarè dicit is tex.

3 *De eadē re.*

Et id quoque confirmat quod à Bal. traditū est in c.1.§.vlt.col.item vlt. versi.sed pone concessum est, tit.de contr.inue. Concessum est, inquit, duobus feudum pro diuiso, alter autem sua negligentia passus est alterum præscribere fines & limites ipsius: verū mortuo eo qui præscripsit sine hærede, illud ita præscriptū redeat ad fratrem contra quem præscriptum est: an ad dominum, tanquam scilicet ei non noceat illa sua negligentia, adueniente successione fratris qui præscripsit. Et concludit, ad eum qui semel amisit, reuerti non posse, per l.sicut in annos. ff.qui. mo.vsuf.amit. Nā quod, inquit, non vtēdo perditum est, postea non recuperatur. l.solita, quæ est vlt.C.de remis.pig. Et ibi eū sequuntur Iacob. Alua.in fi. Marti.Laud.col.3.versic. eodem modo, & Cardin. Alexan. haud multò ante fin.

4 *Alia patris successio, alia fratris.*

Verùm aliàs cū ex facto huiusmodi species de qua tractamus, contigisset, contrarium respōdebimus, ea ratione ducti, quòd alia est successio patris, cui in eo iure primogenituræ renunciatum est, alia fratris, de cuius successione nunc agitur, & id per se clarum est: idque etiam si sint eadem vtriusq; successionis bona. nam post mortem patris desierunt esse patris, factaq; sunt fratris qui illi successit, & eius patrimonium.l.1.§.veteres, cum gl.in verbo, per vnum reliquorum, ibi, tu dic quòd hæreditarius, & ibi omnes doct.ff.de acq.hæredi.& alia quoque gl.in l.hæres per seruum. ff.de acquir. hære.& in l.per hæreditarium.ff.de acquir.rer. domi.cum alijs multis tex.glo.& doct.concor. relatis à Ias.in d.§.veteres, colum.8. versi.circa conclusionem, & Decio in l.hæreditas. ff.de regul.iur.

5 *Renunciatio vnius successionis nō trahitur ad aliam. Renunciatio respectu vnius causæ ad aliam nō trahitur.*

At renunciatio respectu bonorū vnius successionis non trahitur ad aliam successionem, vt est optimus text. in l. qui cum tutoribus, in prin.ff.de transac. Nec aliàs semper renunciatio limitata ad vnā causam, extenditur ad aliā. l.si vnus.§.sed si pactum, & §.ante omnia.ff.de pact.& c.cùm inter, de renunci. & ibi concor. in gl.& bene etiam facit l, si de certa, & ibi gl. & doct.C.de transac. Et hinc fit vt sententia cōtra aliquē lata ex vna causa, non ei noceat agēti ex alia.l.& an eadem.§.actiones. ff.de except. rei iud.& ibi concor.

6 *Renuncians successioni patris succedit tamen bonis fratris quæ à patre processerūt.*

Ex quibus & illud quoq; fit, vt si filius, aut filia renūciauerit successioni patris, aut aliter fuerit ab ea exclusus, non propterea impeditur succedere cæteris fratribus sine liberis decedētibus, qui patri successerant, etiā in bonis quæ ad eos à patre processerant. Ang.consi.52.dominus Ziglius, circa medium. Rapha.Fulg. in l.quāquam, in princip.C.ad legem Falci.Rom. subdubius tamen, in l.prima.§.veteres, & ibi apertius Alexand.colum.5. versicu.quæ inducuntur. Francis. Aret.& Soci.vterque post medium, & Iason latè colum.9. versicu. expedita theorica.ff.de acquiren. hæredi. idem Roman. sed minimè dubius consil.186.circa primum, quo quæritur, in 1.dubio. Pau.Cast.qui ita dicit Oldra.consuluisse in l.Paulus, aliàs incipit, per procuratorem.§.1.& ibi quoque Fran.Are. qui eum §.legit cum l.ipsa, in princip.ff.de acquir.hære.& idem Pau.consi.252. viso puncto suprascripto, lib.1.nisi, vt ibi dicit, appareret eam renunciationem comprehendere bona, siue hæreditatem fratrum, ipse Franc. Aret. in d.l.sed & si plures, quam legit cum l.si pater.§. filio impuberi, in 2.nota.ff.de vul.& pup.subst. & consi.166.in præsenti, colum.1.iterumque pen.versic.& ideò statuta, rursumque consi.sequen.verum est, colum.3.versic. & pro euidentia, & iterum colum.vlti. Benedi. Capr.consil. 12.punctus quidam Antonius, & consilio 73. punctus quidam Petrus, in 2.dubio.Corne.cōsil.305.in hac consultatione, colum.2. versic. his tamen minimè refragantibus, lib.4. Guid. Pap.deci.Delphi.231. fuit etiam & Phil.Deci. in d.l.hæreditas, in fi.ff.de reg.iur.& iterum in l.quoties duplici iure, nu.6.eo.tit.& cons.379. requisitus.

7 *Frater fratri renūciās in feudo communi fratri decedenti sine liberis succedit ī eo feudo.*

Fit item & illud, vt si frater fratri renunciauerit feudo communi, non tamen prohibetur illi decedenti sine liberis succedere in eo ipso feudo, nisi domino vel omnino renunciauerit. c.Titius cum Sempronio, quod est vlt.tit.si de feu.fue.contro.int.do.& ag.& iterum c.1.titu. de eo qui si.fecit agna.& vtrobique glo.& doc. & præterea Bal.in l.1.in 50.q.ff.de rer. diui.& in c.1.statim post princ. tit.Imper.Lotha.Euge. Pap.& Card.Flor.consi.129.dubia principalia, in 3.dubio. Alex.in d.§.veteres, col.6.vers.optimè facit, & ibi quoque Ias.col.10. versi.secūdò pro ista, & idem Alexand.consil.13. perspectis his, in princip.& iterum versic. sed præmissis, libro 5. Nisi tamen ita renunciauerit, vt frater inuestiretur tanquam de feudo nouo, quia tūc nō succederet illi fratri postea morienti, nō ob id quòd renunciauerat, sed quia consentit, vt tanquam de feudo nouo inuestiretur: in quo quidem feudo nouo frater non succedit,

sed

8 Renunciatio vnius rei nō inducit renūciationē alterius.

teri id ad dominum reuertitur, vt diximus suprà in 26.q.nu.4.illud autem. Nec aliàs semper renunciatio, exclusio, priuatio vnius iuris, inducit renunciationem, exclusionem, priuationem alterius etiam in eadem re.l.si,domus.ff.de serui.vrba.prædio.& l.si mihi.ff.de serui.rustic.prædi.& l.nec is qui.§.1.ff.de acquiren.hæred.& l.si priùs, post principium.ff.de aqua plu.arcen.& l.quoties dupli.ca.ff.de reg.iur.& l.iubemus.C.ad Senatuscon sult.Velleia.& l.suum.C.de iure delib.Albericus post Gul.Suz.in l.damni.la 1.§.Sabini.ff.de dāno infec.Signo.consi.169.quæstio,nu.16. Ro.consi.132.vt retulit,in fi.& con.168. circa principium,in princ. vbi & alia iura in id citat. Pau.Ca.consi.70.breuiter,in prin.lib.2. Et patet ex his quæ scribunt Lapus, Pet.Anc.Domi.& Philip.Fran.in c.si clericus, de præben.li.6. Lucas Pen.in l.vnicuique.C.de proxi.sacro.scri.li.12. Flor.à S.Pet.inter consi. Pet.Anc.consi.371.qd d.domina,ad fi.& quæ nos retulimus in tract. Retractuum,ti.1.§.1.gl.9.in verbo, *ou lignagier*, nu.43.sed & in alio, & seq. & iterum nu. 124. sed in duobus,& nu.159. sed his maturè, post prin.& seq. Et vide etiam quod diximus suprà in 26.q.prin.nu.4.illud autem,vbi & hoc veluti obiter tetigimus.

9 Responsio ad contraria.

Nec obstant allegata in contrarium. nam quod primo loco dictum est, renunciantes nō amphus admittendos,id verum est cùm ex eadem causa ad ipsum admitti volunt cui renunciauerunt.Hic autem renunciauit iuri primogenituræ,quod sibi post renunciationem obtigit, per mortem, & ex successione fratris: sed tantùm ei quod tunc ei competebat per mortem, & ex successione patris. Quod autem est dictum ex d.l.sed si plures. §.filio impuberi.ff.de vul.& pup. hic nihil obstat. ibi enim is qui substitutus fuerat,instituto in eadem hæreditate,separare volebat hæreditatem patris, à qua ipse fuerat substitutus, & sine cuius substitutione nihil erat habiturus ab hæreditate filij instituti. quod ibi negatur fieri posse, sed aut vtrasque debere hæreditatem habere,aut neutras,iuncta enim hæreditas,vt ibi subiūgitur, cœpit esse: hic nihil vnum capita patre.Ideoque & Fran. Are.in d.§.filio impuberi,trahit eū tex.ad sententiam, vt scilicet is qui renunciauit successioni paternæ, non impediatur succedere fratri, vt suprà ex eo & aliis diximus: & omnes propè qui de ea loquuntur in dictis locis, citāt etiam d.§.in eam sententiam.

Octuagesimaseptima quæstio.

1 An sit locus substitutioni in specie hic proposita.

Octuagesimoseptimò, hic admonebo lectores quæstionis tractatæ ab Alberi.in rub.ff.de vulgar.& pupillar. colum.66. versicu. quæro etiam aliam pulchram. Rex Aragonum in testamento ordinauerat vt regnum Maioricarum quod ad eum pertinebat, esset Iacobi filij sui: & si ipse & filij eius decederēt sine filiis, reuerteretur ad regem, vel regnum Aragonum. D.Iacobus mortuus est relicto Petro filio rege: hic autem Petrus decessit sine liberis, relicto hærede filio fratris regis Maioricarum, non tamen primogeniti: ob quod quærebatur an esset locus substitutioni, an verò deficeret per existentiam huius nepotis nati ex filio non tamen primogenito Iacobi regis Maioricarum.In quo cōtrouersia erat, an verba substitutionis de primogenitis tātum intelligerentur, an etiam de cæteris. Et tandem concludit substitutionem non deficere,nec testatorem de primogenitis tantùm intellexisse,ex quibusdam verbis testamenti,vt ibi videre poteris.

Octuagesimaoctaua quæstio.

1 An administratio bonorum relicta à patre, primogenito transeat ad filios ipsius.

Octuagesimooctauò quæro, quia suprà in 78.quæsiuimus an valeat pactum vt semper primogenitus admininistret res communes. Quid si testator reliquit administrationem omnium suorum bonorum primogenito suorum filiorum: eo mortuo eo primogenito, huiusmodi administratio transeat in liberos & hæredes ipsius iuniores patruis: an ad patruos qui erant cohæredes illius primogeniti? Et videtur transire. Nam hęres repræsentat personam defuncti, & censetur esse eadem persona cum eo, in authen.de iureiur.à mori.præst. Succeditque in hæreditate, quæ est successio in vniuersum ius defuncti.l.nihil aliud.ff.de verb.signi. & l.hæreditas.ff.de regu.iur. Et præsertim id obtinet in filiis hæredibus,qui sunt pars corporis patris, testimonio Aristotelis lib.5. Ethicor. c.item 5. & nostri Imperatoris in l.cùm scimus.§.vlt.C.de agri.& censi.lib.11. Imò verò censentur esse idem corpus vnaque persona.l.vlt.C.de impu.& aliis substi.cum aliis multis concor.à me latè congestis in repet.l.si vnquam, in præfatione,nu.15.sed quis hunc,& multis seq.C.de reuo.don.& diximus etiam in 40.q.prin. in multis locis.

Hæres repræsentat personā defuncti.

2 Filius potest substitui à lo cū patris & in his in quibus electa ē industria personæ.

Sed vnum illud non omittendum ducimus quod maximè ad hūc locum pertinet, ne quis causetur in hoc censeri electam industriam primogeniti. Nam id nihil obest quin filius in ea re succedat,per tex.in l.sciendum.§.legati.ff.de legat.vbi legati vicarios alios dare non possunt nisi filios suos,quam expendit Bal.in rub.extrà de procurat.colum.vlti.& Roma.in l.1.ff.de in ius vocan. vbi per eam dicit filium delegari etiam in his, in quibus est electa industria personæ. & sequitur & dicit singul. Felyn. in cap.primo, in fin. de magi. & alij quos tibi collegi in dicta illa præfatione,num.16.ex quibus illud fit.

3 *Decisio quaestionis.*

Tamen Corne. super ea specie interrogatus respondit, filium in hac administratione non succedere, consi. 245. circa primum consultationis articulum, col. 5. versic. deuenio modò, lib. 3. Hic enim, inquit, primogenitus filius nō fuit per eum testatorem vocatus ad proprietatem & dominium bonorum successionis: sed ea manserunt communia ipsius & aliorū suorum fratrum: & administratio regiminis fuit iussu & mādato ipsius testatoris commissa ipsi filio primogenito veluti maiori natu, & qui verisimiliter prudētiùs & ex communi omnium vtilitate res ipsas administrabit. Mandatum autem expirat morte mādatarij. l. mandatum. C. manda. & c. vno delegatorum, de offic. dele. vt etiam videmus in tutoribus, curatoribus, & alijs administratoribus. & adfert quoque quae tu ibi videre poteris.

4 *An ius custodiendi instrumenta communia transeat in haeredem.*

Sed miror eum virum non meminisse eo in loco eius quod à nostris tractatur, an ius custodiendi instrumenta communia competens seniori ex fratribus, aut alijs socijs, per l. vlti. & ibi omnes Doct. ff. de fide instro. transeat in haeredem iuniorem ipsius senioris. Et non transire dicunt Salyc. & Flor. in l. procurator. C. de eden. & sequitur Alcia. in l. 2. §. ex his, colum. 5. ff. de verb. oblig. vbi ex hoc dicit, quòd in ea re praeferitur patruus senior filio primogeniti. De qua re & nos diximus suprà in praefatione huius tit. de iure Primigeniorum, nu. 135. ex quibus etiā. Sed & tu hoc ei addas, quòd quae sunt & dependent ex hominis intellectu, non transeunt in successorem. l. j. §. ne autem. C. de cad. toll. & c. quoniam abbas, de offi. dele. & voluit per ea iura Bal. in c. j. in prin. super verbo, marchio, col. eiusdem verbi 2. versi. extrà not. quòd quaedam, & ibi Matth. Afflic. col. 8. versic. item quaerit, tit. de his qui feud. dar. pos.

Octuagesimanona quaestio.

1 *An primogenitus qui bona communia ex dispositione testatoris administrauit possit eius rei petere salarium.*

Octuagesimonōnò, retēta eadem specie, quaero an hic primogenitus qui ita administrauit ex testatoris dispositione, possit petere salarium huius administrationis à caeteris fratribus. Et certè Fulg. in l. illud, col. 2. versic. praestant haec argumenta, C. de collat. non in maiore natu, qui administrauit post mortem patris, sed qui administrarat viuēte patre iussu illius, quaerit an hic post mortem ipsius poterit quippiam petere à caeteris fratribus pro modo laboris, & quantū alius administrator habuisset: dicitque illum iustè petere, argu. eius quod voluit Bart. ibi, de filio qui patris iussu mercaturam illius exercuit, auctioremque multò sua industria & cura fecit: vt is ex huiusmodi lucro post mortem patris auferat partem pro modo laboris & industriae, reliquum autem conferat fratribus. nam quod ex pecunia patris est, profectitium est: quod ex labore, aduētitium, quod & idem dicit ipse Bat. in l. cùm oportet. C. de bon. quae liber. quem multi sequuntur, qui tibi collecti sunt à Ias. & Philip. Deci. in d. l. illud, & Corn. consi. 311. ad euidentiam, col. 2. versic. & ideò quando vnus, lib. 3. Et id dicit Fulgo. in casu de quo loquitur, satis habere aequitatis: vix tamen id obtineri posset, & aliquando petitum à maiore natu non obtentum. & eum refert Pyrrhus Englebermeus in consuet. Aurelia. tit. de feud. §. 17.

2 *De eadē re. Si vnus sociorū pro se & socijs negotiatur ei debet constitui salarium ex more regionis.*

Sed tamen quòd ipse maior natu iustum petere videatur, facit quòd cùm ex multis socijs vnus eorum negotiatur pro se & caeteris, debet ei constitui salarium ex more & consuetudine loci, secundùm Petr. Vbal. in tract. societatis, in 6. parte, in vlt. q. versi. quaero quidam cōtraxerunt, & Corne. latè consi. 116. licèt videatur, lib. 4. Et quanuis Ro. consi. 168. circa primum quo quaeritur, in 4. eodemque vlt. dubio, scribat nihil de salario iure cautum, respondit tamen maiorem partem lucri illi tribuēdam, considerata à iudice qualitate personae & industriae. l. si non fuerint. ff. pro socio. Tacitè enim hoc lucri socio industrioso & operoso tribuendum potiùs, quàm alteri. l. si societatem mecū, eo. tit. & quod no. Bal. in l. 1. C. eo. tit. Et idem propemodum voluit Corne. d. consi. 311. in litera b, in fi. lib. 3.

3 *De eadē re.*

Iason autem in d. l. illud, col. pen. vet. secundò principaliter, constanter tenet quòd in casu Fulg. filius qui viuente patre administrauit bona familiae, nihil possit petere à caeteris fratribus, autoritate Ange. qui cons. 85. pater habēs plures filios, col. 1. versic. in contrarium, quòd si filius viuo patre cum pecunia patris, & de eius mandato exercuit longo tempore mercaturam, ex qua multa lucratus est: omne lucrū & damnū fore ipsius patris, siue dicamus hunc filium fuisse procuratorem, siue institorem. l. qui proprio. §. procurator. ff. de procura. & l. 2. & l. negotia. ff. de nego. gest. & l. si quis putans. §. siue autem. ff. commu. diuid. & l. 1. cum quatuor seq. vsque ad §. sed & si immensum, & l. si cum milite, & l. penult. in fi. & l. vlt. ff. de instit. actio. Nec potest dictus filius petere salarium, quia mādatum solet esse gratuitum in non assuete operas suas locare. l. 1. in fine. ff. mandat. Cui adde ad hanc rationem text. & in l. si tibi rem, & in l. si tibi areae, & l. si tibi polienda. ff. de praescrip. verb. & glo. in l. 1. in verbo, alieno, in fi. ff. de procur. Addit Iason aliam rationem, quia filij ex debito reuerentiae astricti sunt obedire mandatis patris. l. veluti. ff. de iust. & iure. & §. 1. Insti. de pat. pote. & §. si verò expectet, in authen. de nupt.

4 *De eadē re.*

Adducit praetereà Iason in id quod not. decidit Bal. in c. 1. circa medium, versi. & haec notabilis, tit. de beneficio frat. vbi ponit quaestionem de duobus fratribus rusticis simul commoranti-

morantibus: quòd si vnus eorum acquisiuit cùm bobus communibus, debet totum id lucrum esse commune inter fratres: quoniam opera personæ inter fratres negotiantes præsumitur gratuita & amicitia fraterna impensa, argu.l. ex duobus.ff.de nego.gest.licèt, inquit Bar.medietatē lucri assignet operæ, cuius opi. aliquando, vt subdit, secutus est consulendo, tāquam discipulus magistri: at illi magis priorem opi.placere. Et illā Ias.decis.sequitur Mar. Mantua.in rep.l.frater à fratre, col.8.nu.65.ff. de condict.indeb.

5 *De eadē re.*

Sed hic paululum attende lector, quia Ang. d. cons.86. postquam ea dixit quæ suprà ex eo diximus, illud quoque dicit, ex sententia glo. in d.l.illud, & aliorum quos allegat, lucrū procedens ex paterna pecunia esse profectitium: sed ex sententia Bar.ibi, id esse intelligendum, quantum ad partem quæstus, qui attribuendus est soli pecuniæ. sed quò ad partem eius qui attribuendus est labori & industriæ, hoc totū aduētitium esse, nec cæteris fratribus cōmunicandum, quantùm autem vtrique tribui debeat, sequandam esse consuetudinem regionis.l.3.§.vlt.cum l. seq. & l. centum Capuæ.ff. de eo quod cer.loc.iuncta l.pretia rerum.ff.ad leg.Falci.

6 *De eadē re.*

Quantùm autem ad illud dictum Bal. in d. c.j.tit.de bene.frat.idem ipse Iason, ibi, dicit sibi non placere, vti etiam dicit in l. vt memini, col.3.ver.quid erit econtra, co.ti, vbi in eam rē multa allegat, quem omnino vide vsque ad fi. eius l.& quæ antè scripserat, eiusdem l. col.2. vers.extra glo.quærit, vsque ad d.ver.sed quid erit, vbi videbis multa ad hanc rem pertinentia, quæ de industria omittenda duximus: quia non admodum spectant ad hanc nostram tractationem primigeniorum: cùm & locum habeant simpliciter inter fratres, sine respectu primogenituræ. quanquam Fulg. qui eam primus mouit quæstionem, nuncupatim loquitur de maiore natu, ob id, vt opinor, quòd plerunque ea cura solet demandari & relinqui natu maioribus.

Nonagesima quæstio.

1 *Si maior ps populi cōsensis vt primogenitus acciperet totam hæreditatē, vel maiorē partem, si tamen eam aliter vsus est, an per hos impediatur cōsuetudo.*

NOnagesimo quæro, si maior pars populi consensit vt primogenitus habeat totam hæreditatem, vel maiorem ipsius partem, tamen ex quibusdam actis, vel instrumentis reperitur quosdam contrarium fecisse, & æqualiter hæreditatem diuisisse: an per hoc impediatur consuetudo præferens primogenitum. Hanc quæstionem in specie posuit Cyn. in l.2.col.pe. ver.circa hoc quæro, pone.C. quæ sit long. consuetu. Et dicit glo.in l.nemo alieno nomine.§.j. ff.de regu.iur.distinguere, an consuetudo sit iā præscripta, & tunc non tollitur per vnum aut alterum actum contrarium.l.obseruare.§.hoc etiā ff.de offic.Procon.aliàs secus. Et eam glo.dicit sequi Dyn. & Cano.& pro ea facere l.naturaliter.ff.de vsucap.

2 *Ad idem.*

Adde quòd eam glo. sequitur Barto. ibi, & in l.2.ad fi.princi.simpliciter allegat nor. in d. §.1.& ibi clarius Alex.etiam in.fin.ff.solut.matrimo.Hosti.in c.ex parte, col.vlt.vers. quòd si post lapsum, de consuet. Specula. titu. de præscr.§.1.vers.quid si post completam, & ibi Ioā. An.in addit.& idem Ioan.An. post Composte. in c.vlt.col.3.ver.quærit Compo. & ibi Anto. col.5.vers.sed hic est vnum, & Panor.col. ante penul.vers.sed quæro circa, extra.de consuetu. Bald.in d.l.2.paulò ante fi.C.quæ sit long.consuetu.& in l.vlt.in princ.per eum tex.C.de seruit.& aqua.& in l.de quibus, col.9.vers. tertiò quæritur.ff.de legib.& in c.j in princip.col.1. ver.adde quòd consuetudo, & ibi Barb. in addit.titu.de feud.cog. vbi tamen limitat Cardina.Flor.cons.131.videndum est.j.ad fin. vbi & ad hoc allegat l.1.§.vlt.cū 2.seq.ff.de iti. actuq; pri. Ant.post alios, qui tamen eam gl. non allegat, in c.accedentibus, col.2. vers. & idem dicit, & iterum vers. quæro quanto tempore de priuil. Panorm. qui eam glo. dicit valde not. in c.pro illorum, col.1. vers.sed est dubium, de præben, vbi eam aliter limitat, & cons.94. videtur primò ad fin.lib. Alexan. cons.5. si vera sunt, col.pen. & eodem modo, iunctis præcedentibus, lib.5.Franc. Areti. qui eam glo. non citat, sed alios multos, cons.23.in præsenti, in 4. eodemque vlt. dubio. Fely. qui multos adfert, in c.cùm accessissent, col.16. vers. septimò limita, de consti.

3 *De eadē re.*

Subdit tamen Cyn.vbi suprà, Iaco. Ray.& Petr.tenuisse indistinctè contrarium: quia consuetudo sicut & statutum inducitur ex cōsensu maioris partis populi: nec differunt nisi per tacitū & expressum, vt probatur in d.l. de quibus, in fin. Sed si maior pars potest facere statutum, etiam minori parte dissentiente. l. quod maior. ff. ad Municip. & d. l. de quibus. Ideo idem in consuetudine. Nec obst. (inquiunt) d. glos.nescit enim quid dicat: non enim præscribitur cōsuetudo, quia est ius disponens, vt ibi omnes dicunt. Sed & subdit alios distinguere: aut illud in quo maior pars consentit, est præter legem, vt in consuetudinibus feudorum, & tunc quorundam contradictio nihil facit: aut est contra legem, & impedit §.vlti.ibi nullo reluctante, in authent.de desen.ciuita. & ita resi det Cy.nullo addito.

4 *Ad idem.*

Alberi.autem in d. rubr.quæ sit long. consuet.col.19.ver.sed quid si constat, ē eand quæstionem posuit, scripsitque propè ad verbum quæ Cyn. ipse scripserat, nulla in eo loco illius mentione facta, sed illud tandem subiunxit salua pace reprobantium, eam malè fuisse reprehensam: quia loquitur quando maior pars

pars populi fecit contra consuetudinem. Et ideo dicit quòd si consuetudo erat consumma ta & perfecta, actus contrarij non nocent: qd est, inquit, intelligendum, nisi essent tot & ta les qui sufficerent ad inducendam cõtrariam consuetudinem. Si autem non esset perfecta, tunc actus contrarij nocerent, & consuetudinem interrumperet. Hæc ille. Cui & nos accedimus.

Nonagesimaprima quæstio.

1 *An hæc consuetudo possit introduci sine actibus iudiciariis.*

NOnagesimoprimo, Cyn. in d. l. 2. co. 6. vers. tertiò quæritur, hanc aunc patim quæstionem facit. Alicubi ita longo tempore vsitatum est, vt maior natu totam hæreditatem haberet, nec aliquando contigit, vt fratres iuniores contradicerent in iudicio: nec aliter, an ea consuetudo potuerit introduci sine contradictione, & actibus iudiciariis. & eandem quoque posuit Alberic. in rubric. eiusdem titul. colum. 11. versicu. item quæritur an sine contradictione: quod in causa fuit, vt eam quoque huc adscriberem, quamuis pertineat non solùm ad hanc consuetudinem primogenituræ, sed & ad alias quascunque. Et ita quoque eam generaliter tractat Bart. in d. l. 2. col. 9. vers. 16. quæro an sine contradictione: & concludit Bart. posse, & actiuè & passiuè: licèt alij distinguant, vt ibi per eos videre poteris. neque enim hoc pertinet priuatim ad nostrum tractatum.

2 Sed tu tamen interim vide text. & glo. in c. abbate, in verbo, contradictorio iudicio, & ibi quoque Cardina. Flo. in §. ad hoc, in 2. quæstio ne, & Panormita. super ea glos. de verborum significat. & eundem Bald. cons. 210. casus talis est, quidam, lib. 1. Cardina. Flo. in c. vlti. in 20. q. & ibi Ant. col. 3. ver. secundò circa actus. & Imo. qui hoc dicit cõmuniter teneri, col. 5. veri. in ea gl. ibi, contradictorio. & Panor. qui eam dicit communiter esse communem opin. Cano. & Legi. eh. item vlti. veri. sextò requiritur, & ibi Rochum Curti. in repe. col. 117. in 6. quæst. prin. de consuetu. eandem Panor. con. fi. 73. in quæstione quæ ad præsens, col. pen. in 3. dubio lib. 2. Alex. consil. 173. viso & diligenter col. 2. vers. rursus etiam non constat. lib. 6. Corne. consi. 253. circa supradictam, col. 3. in litera y. lib. 1. & consi. 155. ex quo statutum, col. 3. vers. nec ob. quòd non fuit. lib. 4. & Cepol. con. causarum ciuilium 31. super causa & lite. in fi. Soci. consi. 99. in causa extraij, col. 1. ver. aut volumus, lib. 1. Iason consi. 46. omissa vlteriori, col. 2. vers. nec supradictæ decisioni lib. 1. & Aymo. Cranet. consi. 55. reuocatur in dubium, col. 2. ver. non obstat quòd consuetudo, & quæ scripsi suprà in 4. quæst. nu. 49. incip. secundo modo.

Nonagesimasecunda quæstio.

1 *An hæc consuetudo possit introduci per erroneũ consensum.*

NOnagesimosecũdò quæro, vt sequar ordinem Cyn. in d. l. 2. col. 6. versic. quartò quæritur, an huiusmodi consuetudo primogenituræ potuerit introduci per erroneum consensum. Pone enim inquit, quòd laici, qui leges ignorant, credebant ex lege primogenitum totam hæreditatem debere habere. Et ita ideo vsi sunt longo tempore: nunquid consuetudo ex hoc inducta fuerit. Et eandem quoque quæstionem posuit Alberi. in d. rub. col. 10. versicu. quæritur etiam an per errorem. Sed & eandem generaliter tractauit ipse Bar. in d. l. 2. colum. 9. versic. 17. quæro an consuetudo: & Ioan. And. in d. c. vlt. col. 5. versicu. ad hoc ergo, & ibi etiam Cardina. Flo. in repe. loquens de hac nostra cõ suetudine primogenituræ, col. 18. in 17. quæst. & Ant. co. 3. ver. nunquid autẽ. Imo. col. 4. ver. in ea glo. ibi, & non per errorem, de consue. ibi illos vide. nam mihi satis est te eius rei admonuisse: propterea, quòd, vt iam diximus, Cy. & Alberi. loquuntur expressè de consuetudine primogenituræ.

Nonagesimatertia quæstio.

1 *An si qui coacti sint consentire cõsuetudini quo maior pars efficeretur, valeat consuetudo.*

NOnagesimotertiò, sequendo item ordinem Cy. in eadem specie consuetudinis primogenituræ, colum. 7. eiusdem l. 2. vers. quintò quæritur quæ sit longa consuetudo, vsitatum per maiorem partẽ populi alicuius loci exceptis duobus, vt maior natu totã hæreditatem habeat. Nunc contingit, vt quispiam maior natu sperans integram hæreditatem patris, compulit istos duos ad consentiendum, vt sic haberetur consensus maioris partis: an per hoc videtur inducta consuetudo. Et idem in eadem specie tractat ipse Alberi. in d. Rubri. colum. 9. versi. item quæritur an inducatur. Et breui vterque concludit post Pet. Aut hi fuerunt coacti per priuatũ, aut per iudicem, si primum, talis consensus non sufficit. l. si priuatus. ff. qui & à qui. Si secundum, aut per iudicem exercentem iurisdictionem, & per viam iurisdictionis, & valet. l. imperator, & l. cùm de consuetudine. ff. de legib. nam & iudicium redditur in inuitũ. l. inter stipulantem. §. j. ff. de verborum obligatio. At per iudicem tanquam priuatim, & tũc non valet: quia tunc tanquam priuatus debet censeri. l. prohibitum. C. de iur. fisci, lib. 10. & l. deuotum. C. de meta. lib. 12. Et idem in omnibus tenuit Bart. loquens generaliter de omni consuetudine in d. l. 2. col. 10. versi. 18. quæro, vbi & alia quædam allegat.

Nonagesimaquarta quæstio.

1 *Si iudex sæpius iudicauerit pro primogenitis contra ius commune quod maior natu habeat totam hæreditatem, an ex hoc introducatur consuetudo.*

Nonagesimoquartò, Sequēdo quoque ordinem Cyn. in d. l. 2. eadem column. 7. versicul. sextò quæritur. Quid si iudex sæpius iudicauit pro primogenitis contra ius commune, vt scilicet quòd maior natu haberet totam hæreditatem an ex hoc introducatur consuetudo? Dubium faciebat, quòd huiusmodi sententiæ sunt contra legem, ideo nullæ. l. j. §. item cùm contra. ff. quæ senten. sine appel. re. & consequenter nullum effectum operari possunt. l. nam & si sub conditione. ff. de iniu. testa. Concludit tamen consuetudinem hinc introduci, si toties iudicatum sit, vt ex eo tacitus cōsensus populi vel maioris partis colligi possit, & diuturnitas temporis fuerit sequuta. l. j. eo. titu. & l. diuturna, cum l. seq. ff. de legib. Et respondet ad contrariam rationem, quòd illæ sententiæ re vera sunt nullæ, & nullum effectum habent virtute sua: sed consensus totius populi vel maioris partis populi, qui inde colligitur, cum diuturnitate temporis, habent effectum inducendi consuetudinem. Et idem penè ad verbum & in eadē specie, de qua tractamus, scripsit Ioan. And. in c. vlt. col. 17. versicu. sextò an iudex pluries: & ibi quoque Cardi. Flor. in hac quoque consuetudine loquens in repe. colum. 20. in 21. quæstio. de consue. Quibus adde, quòd etiam ex actu nullo colligitur consensus & voluntas. l. vlt. ff. de reb. eorum, cum si. Qua ratione Bald. in l. de quibus, col. 5. versi. sed quæro. consi. ex actibus. ff. de legi. tenet in vniuersum consuetudinem induci posse ex actibus à principio nullis, & respondet rationibus cōtrariis, quas & ipse inibi attulit.

Nonagesimaquinta quæstio.

2 *Si pater feudum vēdiderit cōsentiente primoge. ad quē feudum integrū erat peruenturū ex statuto, an post mortem patris secundoge. qui nō consensit poterit eā alienationē reuocare.*

Nonagesimoquintò relictis aliis multis quæstionibus quas Cyn. & Albe. posuerunt, ille in d. l. 2. hic in tit. quæ sit long. consue. super consuetudine primogenituræ, quæ generaliter ad quanuis consuetudinem pertinent, contentus 4. aut 5. huius generis summatim his adscripsisse. Quæro cum And. Iser. in c. j. §. hoc quoque, in verb. olim, colum. 2. ver. si ergo viuens, titu. de succes. feud. Si pater vendidit feudum de consensu sui filij primogeniti, ad quem id feudum integrum erat peruenturum post mortē patris, ex statuto vel consuetudine, vel aliàs: An post mortem patris secundogenitus qui non consensit, poterit eam alienationem reuocare, in qua re dicit And. quòd aut viuo patre mortuus est primogenitus, aut post eius mortem: si primum, tunc hic secundogenitus qui reperitur primogenitus tempore mortis, & ad quem ideo feudum venire debebat, poterit reuocare c. j. titu. de ali. feud. pater. quanuis ante mortē patris non potuisset. l. 2. §. j. ff. de vulga. & pupil.

2 *De eadē re.*

Si secundum, quia scilicet primogenitus ille qui consensit ei alienationi, superstes fuit patri, & ita ad eum illud feudum, si alienatum non fuisset, peruenisset, & tunc ille secundogenitus reclamare non poterit: quia is contractus fuit perfectus ab alienante cum consensu illius qui erat successurus: & successisset in ea re, si alienata non fuisset, non alius agnatus, cū is non fuit primogenitus nec tempore alienationis, nec mortis ipsius patris. Nec nepos quidem contrauenire potest: ei enim obstat, quòd ipsius patri (scilicet illi filio primogenito qui consensit, obstat, per l. quod ipsis, ff. de reg. iur. Hæc propemodum ille, qui & alia quædam in id allegat, vt tu videre poteris. Sed tamen, quātum ad primum membrum pertinet, id certè dependet ex eo quod tam latè tractauimus supra in 40. q. an videlicet præferatur nepos ex primogenito ante patrem mortuo, an patruus.

Nonagesimasexta quæstio.

1 *Si dominus receperit ad fidelitatē secundoge. de feud. pertinēte ad primoge. an illum inuestire teneatur.*

Nonagesimosextò quæro, stante consuetudine vt primogenitus succedat in feudo: Quid si nihilominus secundogenitus iurauit fidelitatem domino, qui illum sponte admisit? An cogetur dominus illum inuestire? Et hanc quæstionem nūcupatim posuit Dyn. & post eum Ray. Forli. & Alberi. in l. inter quos. §. alieno. ff. de dam. infec. Et dicunt primùm videri quòd sic, arg. illius tex. l. Titio. ff. de municip. Concludūt tamen contrarium, quia dominus illum recipiens errauit in corpore, argumen. l. quoties, in princip. ff. de hære. insti. Addit Alberi. quia etiam talis admissio ad iuramentum, non potuit præiudicare iure primogeniti.

2 *De eadē re.*

Et ego certè minimè dubito, dominum nō posse recipiendo secundogenitum præiudicare primogenito, cui ius est quęsitum ex consuetudine. Nec mihi quoque dubium est, si secundogenitus se domino obtulit dicens se primogenitum, non teneri ipsum dominum inuestire secundogenitum, qui illum circumuenit: neque etiam si non circumuentus ab eo errauerit, putans illum esse primogenitum. errans enim sibi non præiudicauit, per ea quę in simili latè diximus in tractatu Retractuum titu. 1. §. 1. glos. 10. in verbo, *dedans l'an*, nume. 21. sed hoc tamen, & seq. vbi videre poteris, ne hic repetamus.

3 *De eadē re.*

At si non circumuentus fuit nec errauit, sed sciens prudensque secundogenitum forte renitentem dicentemque se esse secundogenitū, nec ad se feudum pertinere, prouocauit, incitauit, persuasit, impulit, vt sibi fidelitatem faceret quid causæ est cur eū inuestire non debeat: aut

aut si non possit obsistente primogenito, teneatur in id quod ipsius primogeniti interest, ar. c.j. titu. si de inuesti. feud. contro. fuer. & c. 1. §. vlt. tit. de no. for. fideli. & c. si facta, tit. si de feudo fuer. conten. inter domi. & agna. & c.j. ti. an apud iudi.

4 *De eadē re.*

Quòd si secoodogenitus sciens feudum ad suum fratrem primogenitum pertinere, sese sponte nec prouocatus à domino detulerit, & dominus id quoque sciens illum sponte receperit, non poterit ipse dominus quantùm in se est cōtrauenire. At si primogenitus impediat, non teneabitur dominus de euictione, per l. si fundum, & ibi glo. & doct. C. de euict. & l. si à matre, & ibi glos. & docto. C. de iure dot. cum aliis multis concord. à me collect. in d. tracta. Retractuum titu. 1. §. 12. glo. j. num. 7. sed hoc de euictione. Et est optimus tex. in feudo in c.j. tit. de inuesti. de re alt. fac. qui apertè declarat id procedere, vti diximus, id est, etiam si dominus sciat. de quo & nos diximus vbi suprà proximè, nu. 8. quæ & tu.

Nonagesimaseptima quæstio.

t *An vasallus qui cōcubuerit cum vxore secūdoge. amittat feudum ac si cō cubuisset cū vxore primogeni.*

Nonagesimoseptimò, quæro, Nemo vnus negat, vasallum qui concubuerit cum vxore filij primogeniti domini feudo priuari, ac si cum vxore ipsius domini concubuisset. Sed quæstionis est, an idem si cum vxore secūdogeniti aut alio rum filiorum. Qua in re Andr. Iser. in c.j. §. itē si fidelis, in verbo, aut nupta filio. in prin. titu. quib. mod. feud. amit. dicit id dubium non videri, quando feudum diuiditur inter omnes filios. Sed id demum dubium est, quando solus primogenitus succedit, vti apud eos, inquit, qui viuunt iure Francorum. Nam ille tex. loquens de nupta filio, debet intelligi de filio successuro, qui futuros est dominus feudi, & sic idoneo ad successionem: non etiam de cæteris, quibus vasallus nec quicquam debet, nec debiturus est, argu. l. vt gradatim. ff. de mun. & hono.

a *De eadē re.*

Tandē concludit nihilominus hanc priuati. nam is tex. punire, voluit vasallum qui facit vituperium domino, & eius domui, propterea nihil quantum ad id referre, siot filij successuri, necne. Nam & similiter illum priuat, qui cō cubuerit cum filia domini: quæ etiam deficiētibus masculis non succedit, nisi id expresse dictum sit, c.j. §. hoc autem, tit. de his qui feud. dar. poss. neque immeritò: cùm iniuria illata non tantùm filiæ, sed etiam cuilibet de genere, censeatur facta toto generi. l. lex Cornelia, in prin. ff. de iniur. Hæc ille propemodum, quem secutus fuisse videtur Matth. Afflic. in d. §. item si fidelis, in fi.

Nonagesimaoctaua quæstio.

t *Si statutum disponat primoge. solum succedere: secundoge. aut dicat primoge. inhabilē esse, an simul possunt agere cum tertio detinente hæreditatē.*

Nonagesimooctauò quæro, si aote cōsuetudine vel statuto, vt primogenitus solus succedat, Si post mortem patris relicto primogenitō & secūdogenito, tertius quispiam detinet hæreditatem aut certum aliquid, in quo primogenitus solus succedit, primogenitus ab ipso tertio repetit quod ipse detinet: sed & secundo genitus id ipsum petit, dicens ad se spectare, quoniam dicit primogenitum esse inhabilem. Tertius autem ille recusat suscipere iudicium nisi cum vno. Quæ quæstio cùm aliquando ex facto cōtigisset, agitaretotq; in regio concilio Neapo. fuere nonnulli, vt scribit Matth. Afflic. in c. 1. colum. 3. versi. sed iuxta hoc quæro, tit. de grad. succed. in feud. in ea opi. vt ambo possent agere, vti plures iudicio familiæ ercis. agere possunt. l. vlt. C. de peti. hære. Et licèt dicatur non admitti secundogenitum, donec extat primogenitus, id tamen habet locum quò ad successionem & non quò ad actionem. Et licèt (inquit) agat primogenitus, tamen nondū liquet eius esse, cùm aduersarius defendat, ideo debet ad merita causæ reseruati. c.j. de litis contest. lib. 6. cum si.

2 *De eadē re.*

Subdit Matth. io contrarium facere, quia requiritur primum esse exclusum, vt secondus possit agere, per l. pater filium. ff. de inoffic. testa. vbi si filios emancipatus instituit extraneū hæredem, & filios suos exhæredauit, & patrē præteriit, non potest pater bonorum possessionem contra tabulas petere adoersus tertium illum hæredem institutum, priusquam filij fuerint exclusi per sententiam, cùm filiorum prima sit causa, vt hic quoq; primogeniti. Et per l. vlt. & ibi glo. ff. de succes. edic. vbi agente vel petente primo gradu, secondus non auditur. quod & probatur in l. si filius, versi. quia verò, ibi interim, &c. ff. de bonis liber.

3 *De eadē re.*

Et hanc sententiam confirmat hæc ratio. Hæres institutus sub conditione ante conditionem impletam non potest adire hæreditatem. l. is qui hæres. ff. de acqui. hæred. & l. si ita scriptum. §. sub cōditione. ff. de leg. 2. & l. si alio loco. §. vl. cum l. seq. ff. ad S.C. Treb. & l. delata. ff. de verb. signi. Ergo nec ad eam agere. Idipsum enim adire est, vt dicit Bal. in d. l. pater filium. At secundogenitus censetur vocatus ad successionem sub conditione si primogenitus sit inhabilis, vel moriatur vt dicit Andr. Iser. in c.j. §. præterea, col. 4 5. versi. item lex omnimodo. tit. quæ sit prin. cau. bene. amit. & Bald. in l. omnes populi. ff. de iusti. & ior. Ergo non potest agere donec constet eam conditionem esse impletam, id est primogenitum esse inhabilem vel mortuum. Et facit l. interdum, & ibi Bar. ff. de verb. obl. & l. eum qui ita. §. qui ita, eo. tit. & l. quòd si in diem, & ibi Ang. ff. de peti. hæred.

hæred.l.& quod scribit Spec.titu.de actore.§.t. versi.item excipitur.

De eadē re. 4

Quibus adde alia multa iura quibus probatur ante conditionem agi non posse, quæ congessimus in tracta. Retractuum titu.1.glo.2.in verbo,*a vendu*,nu.21.incip.sed & illud. Igitur huic secundo obstat ei exceptio carentiæ,vt nostri loquūtur, actionis.l.si pupilli.§.videamus. ff.de nego.gest.& l.quoties.§.si temporali.ff.de admi.tut.Bart.in l.Titius,& Seius.ff.de verbo. obli. Et licet quis ante litem contestatam non teneatur legitimare causam suam, personam tamen tenetur. Io.And.in addi. Spec.tit.de instr. edit.§.nunc dicamus.vers.sed quid ecce,in addi.incip.& per ibi & hic scripta. Legitimare autem non potest donec constet primogenitum eum inhabilem,neque enim ipse habilis est,nisi primogenitus sit inhabilis.

De eadē re. 5

Postea verò subiunxit Matth. posse dici hūc tertium vtrunque repellere posse, nisi concordent, vter eorum succedet per id quod voluit Bar.in l.litibus,ad fin.C.de agri.& censi.li.11. per glo.ibi, quod si duo contendunt se esse dominos cuiuspiam fundi, petanique à colono fructus eius, posse colonum denegare solutionem vtrique, satisdando de illis ei restituēdis, qui per sententiam obtinebit,quod no.esse dicit ad limitationem.d.l.vlt.C.de peti.hære.Sed nihilominus perstat ipse Matth.in præced.opi. nec ei obstare dictū Bar. quia loquitur in multum diuerso casu,scilicet, in colono qui nullū ius habet,nec prætēdere potest in fundo & fructibus illius.Hic verò tertius cōtendit rem ipsam ad se pertinere, eamque contendit suam esse. Dicit tamen aliter fuisse iudicatum in illo concilio Neap.per ea quæ dicit Bal.in c.si duo. post prin.tit.de pace tenen. Tu tamen præter ea vide tex.glo.& doct. præsertim Bal. & Alex.in addi.Bar.in l.is à quo.ff.de rei vend. Inno.in c. veniens,le 2.in verbo,incontinenti, in princi. extr.de testi.& ipsum Matth. in d.c.si duo,col. vlt.versi.postremò est sciendum.

6 De eadē re.

Cæterùm idem Matth. in c.j. §.præterea inter duos,in fin. titu.de prohib.feu.ali. per Fed. dicit, quòd si primogenitus agat contra tertium qui ei opponit,quòd non est primogenitus,vel quod est inhabilis,& secundogenitus, velit agere dicēdo sibi ius succedendi esse propter inhabilitatem primi: certè nisi cōstet per sententiam de inhabilitate ipsius primi, secundogenitus non est admittendus, quia ei obstat exceptio ordinis,per l.pater filium.ff.de inoffi. testa.Et id dicit se quoque scripsisse in d.§.1.de grad.succ.in feud.

FINIS.

TABVLA CAPITVM ET QVÆSTIONVM POSTERIORIS

partis, quæ est de iure Primigeniorum.

FINIS.

INDEX RERVM ET VERBORVM IN TRACT. DE PRIMOGENIIS COPIOSISSIMVS.

Alimen-

Deus

Athe-

Et per

Nobili-

Prela-

Senio-

FINIS.

REGISTRVM.

† abc ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ.
Aa Bb Cc

a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t u x y.

Omnes sunt quaterniones, præter †, quinternionem : & c, & u terniones.

VENETIIS,
Apud Dominicum Nicolinum.
M D LXXIIII.

FINIS.

REGISTRVM.

† abc ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ.
Aa Bb Cc

a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t u x y.

Omnes sunt quaterniones, praeter †, quinternionem: & c, & u terniones.

VENETIIS,
Apud Dominicum Nicolinum.
M D LXXIIII.

REGISTRVM.

VENETIIS,
Apud Dominicum Nicolinum,
M D LXIIII.